sc·11·pl·2·

37
46 F
6

Digitized by Google

Digitized by Google

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

DOMINI

CLEMENTIS

PAPÆ XI.

CONSTITUTIO

UNIGENITUS

Theologicè propugnata.

TOMUS TERTIUS

Cum Synopſi.

ROMÆ

Apud Jo: MARIAM SALVIONI Typographum VATICANUM

In Archigymnaſio SAPIENTIÆ.

MDCCXXI.

SUPERIORUM FACULTATE.

APPROBATIO

Eminentiſſimi, ac Reverendiſſimi Domini

THOMÆ PHILIPPI S.R.E. PRESBYTERI CARDINALIS DE ALSATIA, DE BOUSSU,

Dei, & Apoſtolicæ Sedis Gratiâ Archiepiſcopi Mechlinienſis, Primatis Belgii, &c.

QUod de viro undequaque Eminentiſſimo, nec minùs Sanctitate, quàm doctrinâ venerabili, Roberto Cardinale Bellarmino, paſſim tradidere Catholici Scriptores, controverſiarum ejus Libros, accuratiſſimâ methodo digeſtos, ævi iſtius Sectarios, incredibili Catholicorum omnium applauſu, & fructu debellaſſe; id non impari merito ad harum Conſtitutionis Unigenitus Vindiciarum Authorem transferri poſſe videtur, cujus jam tertium abſolutiſſimi operis Volumen prodit, exarmans novos ſeculi noſtri Sectarios, eo periculoſiores, quod filii degeneres adversùs Matrem pugnare non deſinant. Ad hujus itaque lectionem ipſos impensè hortamur, non deſperantes correctionem; Si modò, ſepoſitâ arroganti præſumptione, doceri ſe ſuſtineant, & invictiſſimis argumentis non ultra refragantes, agnoſcant, quantâ æquitate, & neceſſitate compulſus fuerit Sanctiſſimus Dominus Noſter Univerſalis Eccleſiæ Paſtor, & Doctor, centum, & unum temerarii homuncionis errores configere, quemadmodum hoc quoque Vindiciarum volumine evidentiſſimè demonſtratur. Iſtud igitur, æquè, ac priora duo, omni Theologicâ Catholicâ doctrinâ, & erudirione refertum, atque ad reducendos erroneos fratres aptiſſimûm, noſtro ſuffragio, & auctoritate approbamus.

Datum Mechliniæ in Palatio noſtro Archiepiſcopali die 3. Aprilis anno 1721.

Tho. Cardinalis de Alſatia Archiepiſcopus Mechlinien.

De mandato Eminentiſs., ac Reverendiſs. D. Cardinalis Archiepiſcopi
G. P. Hoynck Van Papendrecht Secretarius.

APPROBATIO

Illuſtriſſimi, ac Reverendiſſimi Domini

D. THOMÆ JOSEPHI A MONTIBUS

Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratiâ Archiepiſcopi Seleuciæ, Sanctiſſimi Domini Noſtri Clementis Papæ XI. *Epiſcopi Aſſiſtentis, & Prælati Domeſtici: Sacroſanctæ Archibaſilicæ Lateranen. in Urbe Canonici; Epiſcoporum Examinatoris; Congregat. Sacror. Rituum, & Supremi Romanæ Inquiſitionis Tribunalis Conſultoris.*

MIhimetipſi lubens adgratulor, quod Tomi quoque Tertii *Conſtitutionis* Unigenitus *Theologicè propugnatæ*, approbandi ſors tenuirati meæ feliciter obtigerit. Excelſum quidem, majeſtatiſque plenum præſefert argumentum, cunctis Chriſticultoribus apprimè proficuum, cunctis item Euangelicam Legem callentibus certum, ſolummodò iis qui à vera Religionis unitate, perfectâque claritate deſciverunt, capitaliter exoſum. In eo, ut in prioribus, Author ſibi ſemper ſimilis, idemque eſt; ſemper ſcilicet modeſtum diſceptatorem Theologum agit, nullatenus audacem Fidei Definitorem. Quicquid etenim cenſuram Propoſitionis cujuslibet peculiarem redolet, non pluris eam fieri deſiderat, quàm propoſitæ juxta ejus ſenſum rationes oſtenderint. Mentem Pontificis ſcrutari ultra, quàm ipſe declaravir, neutiquam præſumit; ſed quod ab eadem inconcuſſa Petri Cathedra præſcriptum fuerit, id unum firmiter amplectitur; quod repudiatum, omnino repudiat, & damnat. Quandoquidem novit ſcientiſſimus æquè, ac prudentiſſimus harum Propoſitionum impugnator, ad veritatem, tam quoad dogmata, quàm quoad

✠ a morum

S. Petr. Damian. Opuſc. 38. contra errorem Græcorum. morum diſciplinam, indagandam, rectà conſulendum nobis eſſe Sedis Apoſtolicæ unum, idemque infallibile cœleſte reſponſum. Hinc ſummis à D. Petro Damiani laudibus efferrtur Patriarcha Gradenſis, quod à Sanctiſſimo Papa Alexandro poſtulaverit, ut quæſtionem ipſi ſolveret, cùm videlicet Spiritus Sanctus apud Latinos à Patre dicatur Filioque procedere, cùm apud Græcos à ſolo procedere Patre credatur: *Laudabilis planè*, ſic inquit Purpuratus Antiſtes, *Sanctitatis Veſtræ prudentia, & digni favoris eſt attollenda præconiis, quæ ſolvendam Sancti Spiritus quæſtionem non ad alium quempiam, ſed ad Petrum ſpecialiter, quem cæleſtis ſapientiæ, & potentiæ claves accepiſſe indubitanter agnoſcit. Nec decebat tantæ dignitatis, & ſapientiæ virum ab alio myſteriis cœleſtis arcana requirere, niſi ab illo potiſſimùm quem non caro potuit, vel ſanguis inſtruere, ſed cui Deus ipſe per ſe ſua ſecreta dignatus eſt aperire: Beatus es, inquit, Simon Bariona, quia caro, & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui eſt in Cœlis. Hunc enim præ cæteris mortalibus de toto terrarum Orbe Conditor orbis elegit, cui Cathedram magiſterii principaliter in Eccleſia tenere perpetuo privilegii jure conceſſit; ut quiſquis divinum aliquid, ac profundum noſſe deſiderat, ad hujus Præceptoris oraculum doctrinamque recurrat. Nec illi humiliter afferri, quod ſolvendum eſt, erubeſcat, etiamſi & ipſe, quod quæritur non ignoret. Numquid enim Angelus de Cœlo veniens docere neſciebat Cornelium, quem videlicet, ut quid ſibi agendum eſſet, addiſceret, deſtinavit ad Petrum? Mitte, inquit, viros in Joppen, & accerſe Simonem, qui cognominatur Petrus. Hic dicet tibi quid te oporteat facere. Hic poterat planè Sanctus Angelus hominem docere gentilem quid ſibi competeret ad ſalutem, ſed hujus uſurpare nolebat officium, cujus docendi noverat fuiſſe commiſſum.* Hunc unum namque, ſolumque, veluti Vicarium ſuum, vocavit Deus ad ſupremum Apoſtolatûs apicem;

D. Aug. Tract. de Paſtoribus lib. uno in c. 34. Ezech. *Ut omnes* [ſubnectit Auguſtinus] *ſint in Paſtore uno, & dicant vocem Paſtoris unam; & non illum aut iſtum, ſed unum, & omnes in illo unam vocem dicant, diverſas voces non habeant. Hanc vocem eliquatam ab omni Schiſmate, purgatam ab omni hæreſi audiant omnes, & ſequantur paſtorem ſuum dicentem, quæ ſunt oves meæ, vocem meam audient, & ſequentur me.* Ex his igitur ſalubris doctrinæ fontibus ſcientiam ſuam bibiſſe videtur acerrimus hic Conſtitutionis Clementinæ Propugnator; quin etiam ab eodem Eccleſiaſte doctus apparet; qui ait: *Verba Sapientium*

Eccle. 12. 11. *ſicut ſtimuli, & quaſi clavi in altum defixi; quæ per Magiſtrorum conſilium data ſunt à Paſtore uno.* A Paſtore inquam, uno, quem Chriſtus in lege nova conſtituit in Sancto Petro, ejuſque ſuccedentibus Pontificibus Romanis: *Ut ab uno Paſtore*, ſubinſert Cornelius

A Lap. in Eccle. 12. A Lapide, *unitas fidei, & doctrinæ hauriretur, & ſervaretur; nec in varias iretur hæreſes, & errores, uti ſolidè, & eleganter docet S. Cyprianus lib. de unitate Eccleſiæ*: & uti in iſtis Novatorum refutandis Propoſitionibus ſequi *Paſtorem unum* profitetur laudatiſſimus hic Author. Ita cenſeo Granatæ Pridie Kalendas Aprilis 1721.

Thomas Joſephus Archiepiſcopus Seleuciæ.

APPROBATIO

Illuſtriſſimi, ac Reverendiſſimi Domini

HENRICI JOSEPHI VAN SUSTEREN

Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratiâ Epiſcopi Brugenſis, perpetui, atque hereditarii Flandriæ Cancellarii &c.

QUemadmodum præſtantiſſimi Operis *Conſtitutio* Unigenitus *Theologicè propugnata* Tomum 1. & 2. debitis laudibus proſecuti ſumus, ſic nobis, & toti Eccleſiæ gratulamur editionem Tomi Tertii, quo ad debellandam novam hæreſim nihil deſiderari poteſt efficacius. Opus ſanè numeris omnibus abſolutiſſimum eſt, exhauriens atque dejiciens quidquid controverſiæ à novatoribus Janſenianis toto octoginta annorum ſpatio contra doctrinam ſanam, & fidem Eccleſiæ ſuſcitatum eſt. Nam decem ultimi, qui Tomo Quarto reſervantur Articuli, contumelias potiùs & calumnias contra Eccleſiæ Moderatores continent, quàm aſſertiones dogmaticas. Neque illis ſuo tempore idem eruditiſſimus Author deerit, qui à Cœlo donatus videtur, ut ad ſanandum *Iſrael*, revelaret iniquitatem *Ephraim*, ſive ſubtile Janſenianæ hæreſeos venenum, quod eò periculo-

iculoſius, quo callidiore arte fermento Phariſaico, & pietatis fuco magis involutum Fidelibus propinatur. Illud laudati Operis Tomus hic tertius, uti & uterque prior Eccleſiæ detegit, ac tam dilucidè lectori cuilibet ponit ob oculos, tam potenti deſtruit antidoto, deſumpto ex Sacris literis, Sanctis Patribus, Oecumenicis Conciliis, & definitionibus Pontificum, ut nemini in poſterum niſi ſpontè ſibi interitum conſciſcere volenti, nefandæ virus hæreſeos Janſenianæ valeat nocere. Tomus hic tertius Teſtamentum vetus, ejuſque Duces, & Doctores Sanctiſſimos Moyſen, Prophetas, Sacerdotes à calumniis vindicat, uti & ſaluberrimum Dei, æternorumque ſuppliciorum timorem à blaſphemiis, quibus eos irreligioſa Queſnelli maledicentia conſpurcare moliebatur. Illic pernicioſa refellitur temeritas, ita viam ſalutis abbrevians, ut totum ſalutis negotium fide, & precibus concludat. Illic ſtabiliuntur vera noſtra, & propria per gratiam merita, ita ut non omnis uſus, augmentum, & præmium fidei, ſit donum puræ, ſeu meræ liberalitatis Dei. Illic altera à Sanctorum afflictionibus avertitur contumelia, quas non immitti ſemper ad puniendum peccatum, vel purificandum peccatorem; ſed ad fines ſæpè nobiliores, univerſa credit Eccleſia. Ibi diffringitur exitialis machina Novatorum, qua arrogare ſibi præſumunt poteſtatem ob ſui conſervationem diſpenſandi ſe à lege qualibet; quam Deus ob hominis condidit utilitatem. Illic oſtenditur neque Eccleſiam acephalam eſſe, ſeu gregem ſinè Paſtoribus, neque à partium, & membrorum etiam præcipuorum numero reſciſſos eſſe quoslibet peccatores. Cui veritati oppoſita novitas ſummam in Eccleſiæ regimen inveheret perturbationem, unde & præberetur diſſolutionem amantibus occaſio, ut omnis abrogaretur obedientia ſuperioribus, quos peccato cenſerent obnoxios, quales Janſeniſtarum opinione omnes ſunt, qui eorum novitatibus adverſantur. Eodem Tomo Regulis Tridentini Indicis, Quartæ potiſſimùm Novatoribus odioſæ, ſua firmatur authoritas, & præſens Eccleſiæ rum in adminiſtrando Pœnitentiæ Sacramento, tum in Divinis Officiis Diſciplina ſtabilitur; uti & excommunicandi poteſtas Eccleſiæ Paſtoribus conceſſa, itaut in ſui exercitio minimè pendeat à totius corporis conſenſu ſive ſubſiſtente, ſive præſumpto. Denique rectè ſubvertitur exitialis Janſeniſtarum regula ad omnes Eccleſiæ excommunicationes obtentu injuſtitiæ eludendas ſubdolè excogitata.

Quapropter ardentiſſimè deſideramus, ut ſaluberrimum hoc opus legant Filii obedientiæ, qui Matrem ſuam Eccleſiam imitati, Conſtitutionem illam amplecti non dubitarunt. Illic obedientiam ſuam videbunt, non tantùm columnâ, & firmamento veritatis inniti; ſed & vinculo agnitæ veritatis conſtringi, confirmarique. Si Filii Babylonis etiam non dedignentur hoc Opus conſulere, pudebit ipſos ulteriùs contra ſtimulum calcitrare, & explicationibus variis partim Conſtitutionis ſenſum aliò detorquentibus, partim inutilibus, inconſutilem Chriſti tunicam conſcindere, ac denique niſi agnitam veritatem impugnare fixum ipſis animo ſedeat, requieſcet ſuper ipſos Spiritus unionis, & orietur abundantia pacis ſuper Iſrael. Fiat: Fiat.

Datum Brugis in Palatio noſtro Epiſcopali die 8. Aprilis anno 1721.

Henricus Joſephus Epiſcopus Brugenſis.

APPROBATIO

Illuſtriſſimi, ac Reverendiſſimi Domini

JOANNIS BAPTISTÆ DE SMET

Dei, & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopi Iprenſis &c.

Opus, cui Titulus, *Conſtitutio* Unigenitus *Theologicè propugnata &c.* nunc tertio Tomo auctum, duobus prioribus apud Catholicos bonos omnes debitam laudem, id eſt ſummam pridem eſt aſſecutum, uberes fructus in Eccleſia Dei peperit, quotidie parit magnos, promittit maximos. Æquali commendatione, in lucem prodit hic Tomus tertius. Nihil in eo occurrit, quod Doctrinæ Catholicæ, aut bonis moribus adverſetur, ſed Authoris abſoluta in hac materia eruditio duratis laboribus comparata, cui parem nemo publicam fecit. Accedit in detegendis peſſimæ hujus hæreſis fraudibus con-

conſtans ubique, & docta ſolertia, in præcludendis hoſtium Eccleſiæ effugiis, & ſtabilienda Religionis Catholicæ veritatibus prudentiſſima ſoliditas, quæ ſingula ſtyli, & animi autoris moderatio, abſque ulli debitæ reverentiæ, aut alicujus Catholicæ ſententiæ læſione ornat religioſiſſimè. Quare equidem judico Autorem in hiſce ſtudiis veri herois partes expleviſſe, opus verò prælo digniſſimum eſſe Eccleſiæ Dei, Miniſtris, & Protectoribus utile juxta ac neceſſarium, ut utraque poteſtate, ubicumque inveniantur rebelles illi, conterantur.

Datum Mechliniæ 22. Aprilis 1721.

Joannes Baptiſta de Smet Epiſcopus Iprenſis.

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendiſſimo Patri Sacri Palatii Apoſtolici Magiſtro.

Th. Cervinus Archiepiſcopus Nicomediæ Viceſger.

APPROBATIONES

TERTII TOMI CUM SYNOPSI.

JUſſu Reverendiſſimi Patris Fratris Gregorii Selleri Sacri Apoſtolici Palatii Magiſtri intento animo perlegi tomum tertium Operis inſcripti, *SS. D. N.* CLEMENTIS PAPÆ XI. *Conſtitutio* UNIGENITUS *Theologicè propugnata*, in quo confutatio Propoſitionum Queſnelli eâdem Conſtitutione damnatarum indefeſſo uſque ad nonageſimam primam continuatur labore. Tantum abeſt, ut Fidei, honeſtati, aut ſanæ doctrinæ contineat aliquid non conſentaneum, ut maximè illam elucidet, tueatur, & à Janſeniſtarum temeritate, & Queſnellianorum impudentia potentiſſimis ubique vindicet armis. Siquidem celeberrimus Author, præclaris duobus præcedentibus tomis, uberi ſtudioſorum profectu in lucem editis, Orbi univerſo notiſſimus, in hoc etiam Volumine ſolidiſſimè, & orthodoxa dogmata propugnat, & Adverſariorum frænat audaciam, irritoſque demonſtrat conatus: illoſque, manifeſtis redargutionibus paſſim utens, propriis ipſorum argumentis abſurditatis, impietatis, ac rebellionis convincit, & eo, quem adversùs veram doctrinam diſtringunt, mucrone confodit. Digniſſimum itaque tertium hunc tomum cenſeo, ut ad communem utilitatem prodeat in publicum.

Ex Conventu S. Mariæ ſupra Minervam die 3. Maji 1721.

Fr. Auguſtinus Pipia Ord. Præd. Sacræ Congreg. Indicis Secretarius, ac Sanctæ Romanæ, & univerſalis Inquiſitionis Qualificator.

HUnc tertium tomum cui titulus eſt *Sanctiſſimi Domini Noſtri* CLEMENTIS PAPÆ XI. *Conſtitutio* UNIGENITUS *Theologicè propugnata*, ex mandato Reverendiſſimi Patris Fratris Gregorii Selleri Sacri Apoſtolici Palatii Magiſtri accuratè perlegi, nihilque in eo, ut nec in duobus præcedentibus inveni, quod virtutem non exerceat, quod non ædificet fidem, ſed Author ubique præſtantiſſimus Orthodoxos dum erudit, novis ſemper, ac ſolidiſſimis hæreſim Janſenianam jugulat argumentis; Quapropter ad ſummam catholicæ fidei, contra Queſnellianorum fraudes defenſionem cenſeo, hunc tertium tomum, ſicut priores duos luce publica, & immortalitate eſſe donandum.

Romæ ex Aracœli die 8. Maji 1721.

Fr. Jo: Antonius de Panormo Ordinis Minorum, Sacr. Congreg. Indicis, & Sacr. Rituum Conſult., nec non S. R. Univerſalis Inquiſit. Qualificator.

IMPRIMATUR.

Fr. Gregorius Selleri Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter Ord. Prædic.

MO-

MONITUM
AD LECTOREM.

DEcreveram finem imponere Propoſitionibus hoc Tomo Tertio: Futurum iſtud faciliùs videbatur ex eo, quod decem ultimæ nihil contineant dogmatici, nihil operoſam poſtulans confutationem. Verùm & priores viginti novem uberiorem, quàm prævideram, ſubminiſtravere diſputationibus materiam, ut licèt Synopſis in arctiſſimum redacta compendium ſit; excedat tamen aliquantulum Tomus hic magnitudinem utriuſque ſuperioris, & votum Typographi. Cenſuere etiam ii, quorum mihi conſilium regula eſt, non adeò, quàm ſtatueram, perſunctoriè tractari oportere Propoſitiones decem reliquas; quia, inquiunt, etſi illæ nihil præſeferant dogmatici; non minus tamen complectuntur veneni peſtiferi, & exitialis, quàm ullæ ex ſuperioribus maximè deteſtandis. Quapropter reſervare expediet decem ultimas in Tomum quartum, qui præterea dabit totius Eccleſiæ erga Conſtitutionem UNIGENITUS *obedientiam, documentis authenticis Epiſcoporum, Academiarum, aliorumque innumeris comprobatam. Locus ibidem erit confutandis objectionibus, ſi quæ interea ab adverſariis prodeant, quas toto expecto avidus triennio, ipſique comminati mihi fuerant per devotum ſibi Hollandiæ Gazettarium mox ut Tomus primus lucem publicam aſpexit. Nihil autem infeſti operis comparuit hactenus præter levem mei memoriam in duorum Gallicanorum Antiſtitum* Paſtorali Inſtitutione, & Decreto. *Priori, quantum opus fuerat, reſpondi in* Monito *Superioris Tomi. Reſponſionem poſteriori convenientem differo in Tomum proximum, quem intrà menſes aliquot, ſi Superis placuerit, me editurum confido.*

DE-

Digitized by Google

DECLARATIO AUTHORIS.

DIſputatorem Theologum, non Fidei Definitorem ago. Ideo quidquid cenſuram Propoſitionis cujuſcumque determinatam alicubi ſapere videbitur, non plus eam valere cupio, quàm allegata ſecundùm meam ſententiam argumenta probaverint. Neque enim is ego ſum, qui Summi Pontificis mentem ſcrutari audaciùs præſumam circa id, quod ipſi declarare non placuit. Sanè cùm ex ipſis Conſtitutionis Apoſtolicæ verbis pateat, cenſuras varias Propoſitionibus *reſpectivè* inflictas fuiſſe, non ſingulis ſingulas *determinatè* applicatas, *dicendum eſt* (ut præclarè in ſimili monet Suarez de Gratia part. 1. Proleg. 6. cap. 2. num. 8.) *Apoſtolicam Sedem non tam fuiſſe ſolicitam de illa particulari applicatione cenſuræ quoad ſpeciem, vel gradum ejus, quàm de exterminanda, & abolenda tota illa doctrina, ſicut ſtatim fecit, illam damnando, & in poſterum interdicendo. Ad hunc autem finem ſufficiens fuit illa generalis cenſura, licèt plura membra contineat; quia qualibet nota illarum ſufficit, ut doctrina ipſa circumſcribatur, etiamſi propria nota, & cenſura uniuſcujuſque Propoſitionis per regulas Theologiæ ad ſingulas applicanda Doctoribus Theologiæ permittatur. Neque eſt novus hic modus damnandi pravam aliquam doctrinam, quæ plures continet: nam ſimili modo damnavit Leo X. articulos Lutheri in ſua Bulla, & Concilium Conſtant. articulos Joannis Vviclef, & Joannis Hus ſeſſ. 8. & 15.*

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

CLEMENTIS XI.

PONTIFICIS MAXIMI

CONSTITUTIO

UNIGENITUS,

Providè, ac juſtiſſimè damnans Propoſitiones centum & unam, excerptas ex Libro Gallico *Obſervationum Moralium in Novum Teſtamentum*,

Theologicè propugnata.

Sexageſima Tertia Propoſitio Damnata.

Baptizatus adhuc eſt ſub lege ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore. *Obſ. Mor. Rom.6. cap.*14.

CAPUT I.

Propoſitionis impugnatio.

1 MALITIAM articulus præſefert ſatis patulam; ut cuilibet non imperito theologo videri debeat cenſurâ digniſſimus, ſive verba ſenſu obvio accipias, ſive eum circumſtantia anthoris. Propoſitum dogma eſt *Obſervatio moralis* in capitis 6. ad Romanos verſum 14. Diſpiciendum itaque ante omnia, an textus Apoſtoli præbere potuerit effati adeò exotici fundamentum. Dixerat Paulus verſu 13. *Exhibete vos Deo tamquam ex mortuis viventes, & membra veſtra arma juſtitiæ Deo*. Tum ſequitur verſu 14. *Peccatum enim vobis non dominabitur; non enim eſtis ſub lege; ſed ſub gratia*. In quem locum ita Angelicus lect.2. „Conſiderandum eſt, quod [Apoſtolus] non „loquitur hic de lege ſolùm quantum ad „ceremonialia; ſed etiam quantum ad „moralia. Sub lege quidem aliquis dici„tur eſſe dupliciter: uno modo quaſi le„gis obſervantiæ voluntariè ſubjectus: „& hoc modo etiam Chriſtus fuit ſub le„ge, ſecundùm illud Gal.4. *Factum ſub le*„*ge*; quia ſcilicet legem obſervavit; non „ſolùm, quantum ad moralia; ſed etiam „quantum ad ceremonialia. Fideles au„tem Chriſti ſunt quidem hoc modo ſub „lege quantum ad moralia; non autem „quantum ad ceremonialia. Alio mòdo „aliquis dicitur eſſe ſub lege quaſi à lege „coactus: Et ſic dicitur eſſe ſub lege, qui „non voluntariè ex amore; ſed timore „cogitur legem obſervare. Talis autem „caret gratiâ; quæ, ſi adeſſet, inclinaret „voluntatem ad obſervantiam legis, ut ex „amore moralia ejus præcepta impleret. „Sic igitur quamdiù aliquis ſic eſt ſub le„ge, ut non impleat voluntariè legem, „peccatum in eo dominatur, ex quo vo„luntas hominis inclinatur, ut velit id „quod eſt contrarium legi; ſed per gra„tiam tale dominium tollitur: ut ſcilicet „homo ſervet legem, non quaſi ſub lege „exiſtens; ſed ſicut liber Gal.4. *Non ſumus* „*Ancillæ filii; ſed liberæ, quâ libertate*

Chri-

„ *Chriſtus nos liberavit*. Hanc autem gra-
„ tiam facientem hominem liberè legem
„ implere, non conferebant legalia Sacra-
„ menta; ſed conferunt eam Sacramenta
„ Chriſti. Et ideo illi, qui ſe ceremoniis
„ legis ſubjiciebant, quantum pertinet ad
„ virtutem ipſorum Sacramentorum lega-
„ lium, non erant ſub gratia; ſed ſub le-
„ ge, niſi fortè per fidem Chriſti gratiam
„ adipiſcerentur. Illi verò, qui ſe Sacra-
„ mentis Chriſti ſubjiciunt, ex eorum vir-
„ tute gratiam conſequuntur, ut non ſint
„ ſub lege, ſed ſub gratia: niſi fortè per
„ ſuam culpam ſe ſubjiciant ſervituti pec-
„ cati „. Ita Angelicus, cujus veſtigia le-
gens Cornelius à Lapide ſic proſequitur.
„ Occurrit Paulus objectioni huic: Quo-
„ modo poſſumus ſervire juſtitiæ, non pec-
„ cato; cùm imbecilles ſimus ad reſiſten-
„ dum peccato, ejuſque tentationibus, &
„ hactenus totus mundus, adeòque nos
„ ipſi ſerviremus peccato? Reſpondet Apo-
„ ſtolus; Licèt peccatum in mundo tem-
„ pore Adæ, & tempore legis Moſaicæ do-
„ minatum ſit; Vobis tamen, o Chriſtiani,
„ qui per baptiſmum mortui eſtis peccato,
„ & gratiâ Chriſti roborati, peccatum do-
„ minari non poteſt: Intellige per ſe, & ju-
„ re ſuo, uti dominatum fuit ante Chri-
„ ſtum; niſi videlicet vos ipſi ſponte gra-
„ tiam Chriſti abjiciatis, & dedatis vos
„ peccato. Unde explicans, cauſamque
„ aſſignans ſubdit Apoſtolus: *Non enim eſtis
„ ſub lege; ſed ſub gratiâ*: Quaſi dicat pecca-
„ tum iis, qui ſub gratia ſunt, dominari ne-
„ quit, niſi ipſi liberè ſe peccato ſubjiciant:
„ iis verò, qui ſub lege ſunt, non ſub gra-
„ tia, quaſi jure hæreditatio ab Adamo
„ hùc uſque præſcripto dominatur pecca-
„ tum. Licèt ergo peccatum fideles, qui
„ ſunt ſub gratia, oppugnet, eiſque bel-
„ lum moveat; tamen iis ſuo nutu, & im-
„ perio dominari nequit, quin facilè ab
„ iiſdem per gratiam Spiritûs Sancti vinci,
„ & domari poteſt „. Utrumque commen-
tarium volui reddere integrum, ut lector
Catholicus perſpiciat: nihil in Apoſtolo:
nihil in Eruditiſſimis ejus interpretibus
contineri ſimile ei, quod veluti Apoſtolico
ſenſui conveniens à Queſnello protruditur.
Verùm, ut aranea ſuccos florum ſalubetri-
mos novit convertere in venenum mortife-
rum; ita nihil in Scripturarum oraculis
tam poteſt eſſe ſanctum, quod novaturien-
tium temeritas, & impietas hæreticorum
pravis interpretationibus, vel obſervatio-
nibus non corrumpat.

2 Non poſſum equidem in animum inducere, Queſnellum eò dementiæ prolapſum, ut velit propoſitionem ſuam intelligi prout ſonat in rigore, & ſignificatione obvia verborum: *Baptizatos adhuc eſſe ſub lege, ſicut Judæos; ſi legem non adimpleant, aut adimpleant ex ſolo timore*. Si enim illud *eſſe ſub lege ſicut Judæum*, acceperis juxta enuntiationis latitudinem, baptizatus iſtiuſmodi tenebitur iiſdem legibus, quibus Judæus, etiam ceremonialibus: quod non veritati ſolùm notiſſimæ, ſed fidei quoque catholicæ adverſatur. Quamquam non magis forſitan mirum videbitur, Queſnellum eò deveniſſe ineptiarum, ut baptizatum quemlibet legi ſolâ formidine obedientem ſubjicere velit omnibus præſcriptis lege ceremoniis, quàm quòd timorem omnem ſtatuat *beſtialem* art.66. *ſervilem* etiam quadruplicis accuſet blaſphemiæ art.67. Verùm, ut nos cum authore tam temerario, & totam novitatibus, *querelis, proteſtationibus* conturbante Eccleſiam agamus liberaliùs, abſolvatur animus à tam peregrino, & hæretico dogmate, remanet tamen imprudentia expreſſionis, non malè tantùm, ſed peſſimè ſonantis.

3 Remanebit, & aliud enuntiationis virus, à quo eam purgari noluerit Queſnellus; quod ſcilicet baptizatus ſolo metu obediens legi, ſub ea ſit veluti Judæus, nullam ab eadem in Queſnelli ſententiâ etiam aliunde gratiam recipiens. Lex nempe ſcripta in tabulis lapideis inſtar pædagogi dictabat ſubditis obſervanda; nihil ſubſidii conferens ad exequendum. Lex verò nova baptizatorum cordibus inſcripta à Spiritu Sancto per gratiam juſtificantem, quæ ipſe charitatis habitus eſt, vel ab eo inſeparabilis, comites ſecum ducit plurimos inferioris ordinis, nempe fidem, ſpem, religionem, & reliquarum virtutum moralium habitus. Hi ſive per ſe, ſive per auxilia, quæ eorum & baptiſmi intuitu uti & confirmationis, ſi Sacramentum iſtud ſuſceperint, per Chriſti merita longè copioſiùs in Teſtamento novo, quàm veteri conceduntur, baptizatos ad mandatorum obedientiam ſingulariter excitant, movent, & adjuvant. Omnia verò iſta novi fœderis ſubſidia adimere baptizatis ſolo timore legem implentibus, mens apparet novatoris, certè ſenſus articuli manifeſtus eſt: ideo neque à temeritate excuſandus, neque à falſitate. Videatur in exemplo: Hominem ſtatuo à Judaica perfidia ad fidem Chriſti catholicam recentiſſimè converſum, cum baptiſmo ſanctificantem gratiam accepiſſe, uberiorem etiam in confirmatione. Is, ut fieri natum
eſt,

Digitized by Google

eſt, ob inveteratos ex prava dudum conſuetudine habitus, qui baptiſmatis gratiâ non ſimul expelluntur, variis mox iterum pulſatur tentationibus; quibus ſi reſiſtat, & legem rantiſper impleat ſola Dei vindicis formidine, quæ ratio, quæ authoritas libertatem ipſi ſtatim eripiet, quam Moſaicâ ſervitute per baptiſmum depoſitâ, jam noſcitur acquiſiviſſe? Ne quidem eſt cur ſanctificante gratiâ exuatur, niſi principium ſuppoſueris, quod in ſuperioribus Queſnelli propoſitionibus deſtruxi, præcipuè 62. quod *qui à malo non abſtinet, niſi timore pœnæ, illud committat in corde ſuo*. Proculdubio quiſquis longo tempore, & in iis circumſtantiis, pro quibus mandatum primum, maximumque dilectionis obligat, ſolo ducitur timore, reus fiet noxæ lethiferæ; ſed non propterea incurritur reatus, quoties non aliâ, quam formidinis ratione lex fuerit adimpleta. Aliam ſcio eſſe novæ Eccleſiæ doctrinam. Sed iſta qualiſcumque novaturiens authoritas non tanti ponderis eſt, ut, refragante totius vetuſtatis Traditione, & univerſâ etiam hoc tempore Chriſti Eccleſiâ, ſpolietur vetuſtiſſima, & inconcuſſa veritas poſſeſſione, aut ita operans privetur ſtatim juſtificationis gratiâ, atque in Judæorum ordinem redigatur; maximè ſi, ut propoſitio ſonat, toti legi Moſaicæ veluti Judæus ſubjiciendus ſit.

4 Queſnellus *Documento* 5. typis edito pag. 235. explicans propoſitionem ſuam, *Eſſe*, [inquit] *ſub lege, eſt ſubjici dominanti peccato; illic enim homo carens gratiâ, amore & charitate, nihil habet in corde præter formidinem ſervilem*. Callidè omittitur in priore parte *ſicut Judæus*, nam ut interprete Angelico videmus, neque ullus diffitebitur Theologus, poteſt aliquis *ſub lege* eſſe diverſimodè, ut nihil ſententiæ noceat communi; at ſi addideris *ſicut Judæus*, ad errorem abſurdiſſimum determinatur prioris vocis, aliàs vaga, ſignificatio. Longè ſcilicet aliter Chriſtianus, aliter Judæus legi ſubditus prædicatur. Verùm, ut baptizatum illum meliùs intelligas omnibus Chriſtianiſmi dotibus, gratiis, prærogativis, libertate excidiſſe, retento ſolo baptiſmatis, & forſitan confirmationis charactere [ſi tamen hic philoſophiæ placeat adverſariorum] Chriſtiani illum nomine propoſitio non dignatur; ſed ſolummodo *baptizati*.

Multo itaque aliter Queſnellus in memorata articuli expoſitione *dominatum peccati*, uti & abſentiam gratiæ intelligit, quàm Paulini textûs Interpretes Orthodoxi. Hi enim peccatum quidem in peccatoribus, potiſſimùm adultis, ita dominari aſſerunt, ut totum occupet hominem, atque æternæ teneat obnoxium ſervituti: frequentes præterea in eo motus excitet, ut novis eum ſemper amplius involvat retibus, novis reddat obſtrictum debitis, atquo ſuppliciis. Queſnelli verò ſententia eſt, baptizatum illum privari omni non ſolùm habitu ſanctificantis gratiæ: ſed omni pariter ſupernaturali auxilio, unde perpetua ipſi obveniat peccandi neceſſitas. Iſtud eſt iniquitatis myſterium, quod juxta Queſnelli ſenſum hæreticum continet damnatus articulus, & vocum ambiguarum tenebris modò nititur occultare; non, ut errorem corrigat; ſed obtegat, à ſectatoribus ſatis intelligendum, & ab his ſuo tempore, & loco inſinuandum ſimplicibus. Quod ne temere ſuſpicari videar, ſenſum hunc hæreticum ſub doloſis vocibus juxta Queſnelli ſententiam latêre, facilè demonſtro.

5 Propoſitio 6. aſſerit: *Diſcrimen inter fœdus Judaicum, & Chriſtianum eſſe, quod in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum legis à peccatore; relinquendo eum in ſua impotentia; in iſto verò Deus peccatori dat quod jubet, illum ſuâ gratia purificando*. Prop. 7. *Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit propriæ infirmitati, imponendo ipſi ſuam legem? Quæ verò felicitas non eſt, admitti ad fœdus, in quo Deus nobis donat, quod petit à nobis?* Quòd verò is baptizatus, ſi legem ex ſolo impleat timore, reus ſit omnium criminum, à quibus ſolo ſe continuerit metu, præcedens propoſitio declarat: *Qui à malo non abſtinet niſi timore, illud committit in corde ſuo, & jam eſt reus coram Deo*. Si igitur legem ſolâ implens formidine, excidat omnibus novi fœderis prærogativis, & *ſub lege ſit ſicut Judæus*, incidit in ſervitutem legis veteris miſerrimam; cùm per prop. 6. *in illo fœdere Deus exigat fugam peccati, & implementum legis à peccatore, relinquendo illum in ſuâ impotentiâ*. Ita demerebitur peccator, & æterna novis ſemper cumulabit noxis ſupplicia, quas in ſua relictus impotentiâ nequiverit evitare.

Præterea ita legi ſubjici, eſt incurrere ejus *maledictum*; per propoſitionem autem 64. *Sub maledicto legis numquam fit bonum, quia peccatur, ſive faciendo malum, ſive illud non niſi ob timorem evitando*. Peccatur itaque in omni opere, & quidem neceſſitate indeclinabili. Prop. 7. *Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propriæ infirmitati*, ſive ut propo-

ſit.6. dicitur *relinquendo illum in ſua impotentiâ* abſque neceſſario gratiæ ſubſidio? Et quidem propoſitio 7. non de ſolis loquitur peccatoribus; ſed de omnibus, ut patet, indefinitè ſub lege veteri conſtitutis. Proinde ſi baptizatus ex ſolo timore legem implens *adhuc eſt ſub lege, ſicut Judæus*, non ſolùm in animo committit peccatum quodcumque conatur fugere; ſed etiam committit neceſſariò; quia ab illo *Deus exigit fugam peccati, & implementum legis, relinquendo illum propriæ infirmitati, & impotentiæ*.

6 Diceſne voluntariam, & liberam peccandi neceſſitatem; quaſi eam homo liberè elegerit, volendo legem implere ſola formidine, cùm poſſet, & deberet maximè charitate? Sic, inquies, efficere baptizatus potuit, ne legi ſubjiceretur ut Judæus; ſed potiri pergeret libertate, quam nobis amantiſſimus Servator fuſo ſanguine comparavit. In ſtatu iſto Chriſtianis proprio, non relinquimur infirmitati noſtræ, & impotentiæ: imputet itaque ille ſibi, quòd charitatem formidini poſtponendo, hac potiùs, quàm iſtâ dirigi maluerit, atque ita ſe legis veteris ſervituti imprudenter, aut malevolè ſubmittens, calamitatem, ſub qua gemit, ſponte elegerit. Frivola & ſolis digna deceptoribus, ſolis fallendis ſimplicibus idonea excuſatio eſt. Conſideretur propoſitio 8. *Nos non pertinemus ad novum fœdus, niſi in quantum participes ſumus ipſius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id, quod Deus nobis præcipit*. Quæro igitur an in noſtra poſitum ſit poteſtate, ut gratiæ iſtius ſiamus participes? Si affirmaveris; ſciſcitor iterum, an ea nobis obveniat poteſtas ſolis naturæ viribus, quæ hæreſis certiſſimè Semipelagianorum eſt? Si poteſtatem naturæ viribus denegaveris, ut omnem decet Catholicum, redit quæ cavenda unicè fuerat difficultas, quomodo eligere homo liberè potuerit formidinem inter & charitatem, ut hanc illi præponeret, ne in judaicam miſerrueret ſervitutem? Si charitatem enim non modò non eligimus; ſed neque eligere poſſumus abſque Chriſti gratia, ut fides docet; quia, inquit Chriſtus, *ſinè me nihil poteſtis facere*, nihil velle, aut cogitare, quod ducat, aut præparet ad ſalutem, aut veram juſtitiam. Deſuit gratia efficax ut patet: alia ſufficiens juxta Queſnellum nulla eſt; nam, ut definit Art. 3. *In vanum Domine præcipis, ſi tu ipſe non das, quod præcipis.* Art.4. *Ita Domine: Omnia poſſibilia ſunt ei, cui omnia poſſibilia facis, eadem operando in illo*, utique auxilio efficaci, ſinè qua operatione, ſinè quo auxilio nihil juxta novum theologum poſſibile eſt. Eadem eſt articuli ſecundi aſſertio, *Jeſu Chriſti gratia principium efficax boni cujuſcumque generis, neceſſaria eſt ad omne opus bonum: abſque illa non ſolùm nihil fit; ſed nec fieri poteſt*. Plurimis iſtiuſmodi articulis prætermiſſis, clariſſima apud Queſnellum eſt gratiæ definitio, quam vel tironibus notum eſt, debere definitis omnibus ſeu ſingulis convenire: Art.10. *Gratia eſt operatio manûs Omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare*. 11. *Gratia non eſt aliud, quàm voluntas Omnipotentis Dei jubentis, & facientis quod jubet*. Definitio hæc totis quatuordecim ibi ſequentibus ſtabilitur articulis, tot figuris, exemplis, phraſibus diverſis, ut ejus in Scholas, & Eccleſiam introductio. Scopus non poſtremus appareat, in quem author *Obſervationum Moralium* tanto ſtudio collimavit. Legis itaque Moſaicæ ſervitus, in quam baptizatus ſolâ formidoloſâ mandatorum obedientiâ dicitur incidiſſe, non ejus negligentiæ, aut malevolentiæ, non electioni liberæ imputari debuit, ſed inevitabili neceſſitati: Hæc ſcilicet ſervitus ſinè gratiâ declinari non potuit: ſiquidem per art. 40. *Sinè gratia nihil amare poſſumus niſi ad noſtram condemnationem*. 39. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis niſi ad aberrandum; ardoris niſi ad ſe præcipitandum; virium niſi ad ſe vulnerandum: eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum*. Neque ſinè gratiâ obtineri vel peti, ſicut oportet, ulla gratia poteſt, neque poſt Adæ lapſum juxta adverſarios, umquam obtingit alia, præter eam, quam per art.10. *Nihil impedire poteſt, aut retardare*. Hanc autem baptizato illi non adfuiſſe, ut charitate, & non ſola formidine legem impleret, aut judaicam evaderet ſervitutem, effectus nimiùm funeſtus, & miſero indeclinabilis, ſi Queſnello credimus, comprobavit.

Denique ut novitatis adeò inauditæ lectorem non ſubeat admiratio, attendere jubemur ad articulum 8. *Nos non pertinemus ad novum fœdus, niſi in quantum participes ſumus ipſius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id quod Deus nobis præcipit*. Participatio iſta in noſtro minimè poſita eſt arbitrio; quæ enim operatur in nobis id quod Deus nobis præcipit, iſtiuſmodi eſt, ut nihil eam impedire valeat, vel retardare juxta Artic. 10., atque ita non ſolùm efficax eſt; ſed neceſſitatem infert homini inſuperabilem: neque aliud gratiæ genus à Dei providentia noſtro infirmitatis ſtatui præ-

Digitized by Google

præparatum eſt: neque, ut jam monui, ad ipſam gratiam via ſterni abſque ſupernaturalis gratiæ auxilio poteſt, ut omnes fidei lumine agnoſcimus: Quam igitur libertatis ſpeciem in Queſnelli ſyſtemate reperies, ſive in eo, quòd novo fœderi addicamur; ſive quòd ex eo decidamus ad vetus, à Chriſto abolitum, & cujus obſervatio legis quoad ceremonialia, non ſolùm inutilis nobis foret; ſed etiam mortifera?

7 Dum autem omnes, licèt Chriſti baptiſmate initiatos, qui ſolâ formidine præceptis obediunt, Queſnellus à Chriſti Eccleſia expellit, rejicitque ad Synagogam, utpote legi ſubditos *ſicut Judæos*, quærere ex illo juvat, quid ſuâ contra formidoloſos cenſurâ adeò mirabili intelligat? Quid ipſi ſit propriè *eſſe ſub lege ſicut Judæum*? Reſpondit *Memoire* ſive documento 5. pag. 233. *Eſſe ſub lege eſt vivere ſecundùm carnis deſideria*. Ratio redditur pag. 235. *Quia eſſe ſub lege, eſt dominanti ſubjici peccato. Illic enim homo carens gratiâ, amore, & charitate, nihil habet in corde præter timorem ſervilem*; qui, ut dicitur Propoſ. 67., *non ſibi repræſentat Deum niſi ut dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*. Ita fit, ut Baptizatus, ſi legem adimpleat ex ſolo timore, perpetuò blaſphemus ſit, timore ſervili repræſentans ſibi Deum non aliter, quàm deſcribi ſoleat Rex barbarus, tyrannus. Quid enim de principe atrocius dici poteſt, quam eſſe *durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*? & *non niſi* talem? Accedit perpetua in baptizato illo neceſſitas peccandi concupiſcentiâ carnis, ut Queſnellus præſentem articulum explicat: *Eſſe ſub lege eſt vivere ſecundùm carnis deſideria; eſt ſubjici dominanti peccato. Illic enim homo caret gratiâ, amore, & charitate*; gratiâ, inquam, ſive hoc nomine habitum intellexeris, ſive motum & auxilium. Hanc pridem Salvatori omnium hominum illatam à novatoribus contumeliam damnaverat Alexander VIII. in propoſitione 5. inter 31. *Pagani Judæi, hæretici, aliique hujus generis, nullum omnino accipiunt à Jeſu Chriſto influxum, adeóque hinc rectè inferes, in illis eſſe voluntatem nudam, & inermem ſinè omni gratiâ ſufficienti*. Contra cujus articuli anathema inſurgens vehementiùs cum Queſnello Arnaldus in *Propoſitis difficultatibus Domino Steyart* parte 9. pag. 222. interrogat, *An igitur oporteat nuntium remittere omnibus gratiæ adverſùs Pelagianos, & Semipelagianos defenſoribus, quia conciliari nequeunt cum quodam Inquiſitionis decreto, tot aliunde vitiis laborante*? Ita ad imminuendam invidiam, & totius indignationem Eccleſiæ, definitionem Pontificiam ſoli tribuit *Inquiſitioni*: omnium autem gratiæ defenſorum nomine, quos hic potius intelligas, quàm Arnaldum & Queſnellum, poſt Janſenium tamen, Calvinum, ac Lutherum? *Sinè gratia* verò, ut jam vidimus, Propoſ. 40. *Nihil amare poſſumus niſi ad noſtram condemnationem*. Sic & *amore Dei in corde peccatoris*, qualis Queſnello eſt omnis Deo obediens ſolo timore, *non ampliùs regnante, neceſſe eſt, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omneſque actiones ejus corrumpat*. Prop. 45. Et de omnibus hominis ſive juſti, ſive peccatoris actibus lex generalis eſt Prop. 44. *Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones, & actiones omnes noſtræ naſcuntur: Amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur; & amor, quo nos ipſos, ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt, non refert, & propter hoc ipſum fit malus*. Denique Prop. 47. *Obedientia legis profluere debet ex fonte, & hic fons eſt charitas. Quando Dei amor eſt illius principium interius, & Dei gloria ejus finis, tunc purum eſt quod apparet exteriùs; alioquin non eſt niſi hypocriſis, aut falſa juſtitia*. Quot itaque criminum reus eſt, aut quantis à Queſnello oneratur calumniis, quiſquis Deo præſtat obedientiam ſola formidine? Nihil minus quàm obediens prædicatur. *Hypocriſis*, ſi Queſnello credimus, pro obedientia eſt: pro adoratione impietas, & blaſphemia multiplex: pro juſtitia peccatum continuum in omnibus actibus deliberatis: *ſub maledicto enim legis numquam fit bonum; quia peccatur ſive faciendo malum, ſive illud non niſi ob timorem evitando*. Prop. 64.

Habes hîc lector catholice explicatum, & convictum de graviſſimis exceſſibus articulum 63. *Baptizatus adhuc eſt ſub lege ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore*. Dum autem enuntiationem expendi, prius in ſenſu verborum obvio, dein cum circumſtantia authoris, & aliorum ejus dogmatum connexione, utro modo novitas doctrinæ perniciosior ſit, Lectoris judicio relinquo determinandum: Inſtituto meo ſatis fuerit quod utravis ratione articulum acceperis, cenſuram indubiè mereatur minimè levem.

CA-

CAPUT II.

Infringuntur adverſantium tela fabricata temere ex SS. Literis & S. Thoma.

1 PRopoſitionis occaſio non data, ſed temere accepta, eſt illud; Apoſtoli Rom.6. v.14. *Peccatum enim vobis non dominabitur; non enim eſtis ſub lege; ſed ſub gratia.* Ubi nulla mentio fit timoris, ſive legem obſervantium ex eo ſolo; verùm adverſariis idem eſt peccare, & legi cuipiam ſola patêre formidine, vel non charitate: Prop.47. *Obedientia legis profluere debet ex fonte, & hic fons eſt charitas. Quando Dei amor eſt illius principium interius, & Dei gloria ejus finis, tunc purum eſt quod apparet exteriùs; alioquin non eſt niſi hypocriſis, aut falſa juſtitia.* Cathnlicis autem ſatis eſt, quòd ea proſcripta pridem opinio fuerit à tribus Pontificibus in Baji Art.16. *Non eſt verà legis obedientia, quæ fit ſinè charitate.* Quæ trium Pontificum definitiones non ex ſola eorum authoritate pondus habent, quamquam & illud Veris Chriſti fidelibus ſufficere deberet; ſed univerſam ſibi poſſident maniſeſtiſſimè ſuffragantem veterum traditionem. Ipſe Eminentiſſimus Noailles in Epiſtolâ ad CLEMENTEM XI. datâ anno 1711. cenſuit Conſtitutionibus contra Bajum nihil deeſſe, ut univerſa illis obſtringatur Eccleſia: *Non ſibi arrogavit Clerus, ut Sanctiones Pontificias examini ſuo judicandas ſubjiceret; ſed in ipſis, quod olim ſcribebant Leoni Magno Epiſcopi Gallicani, gaudens & exultans fideî ſuæ ſenſum recognovit, & ita ſemper ſe tenuiſſe, ut Veſter Apoſtolatus expoſuit, jure lætatus eſt. Certum illi fuit Pontificiis Decretis adversùs Janſenium nihil deeſſe, ut univerſam Eccleſiam obligent, & circa illa nec appellationem admitti, nec mutationem expectari poſſe. Idem eſt de Apoſtolicis adversùs Bajum, Molinoſium, & librum vulgò dictum les maximes des Saints, definitionibus profeſſurum fuiſſe Clerum exiſtimo, ſi de illis actum fuiſſet.*

Denique aliud eſt ſenſu aliquo ſub lege eſſe, aliud ſub ea eſſe *ſicut Judæum.* Diſcrimen latum dedimus capite ſuperiore. Quin & ſi ſenſui obvio junxetis Queſnellianum ex pluribus ejus propoſitionibus, & explicationibus collectum, ut eodem collegimus capite, non ſolùm graviſſimis error obnoxius eſt cenſuris; ſed & edicere adverſariis non vereor, vix ullam eſſe hæreſim tam ſtolidam, quàm non æquè facilè ex aliquo Scriptutatum oraculo perperam intellecto elicere valeam, ac ipſi præſentem articulum ex allegato textu exſculpere moliantut; periculum faciemus ubi adverſariis placuerit.

2. Non plus præſidii ipſis eſt in illo ad Roman. cap.8. v.8. & ſequentibus „ Qui autem in carne ſunt, Deo placere non poſſunt: Vos autem in carne non eſtis; ſed in ſpiritu; ſi tamen Spiritus Dei habitat in Vobis. Si quis autem Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus; ſi autem Chriſtus in Vobis eſt; corpus quidem mortuum eſt propter peccatum; Spiritus verò vivit propter juſtificationem. Quòd ſi Spiritus ejus, qui ſuſcitavit Jeſum Chriſtum à mortuis, habitat in vobis, vivificabit & mortalia corpora veſtra propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis. Ergo, Fratres, debitores ſumus non carni, ut ſecundùm carnem vivamus; ſi enim ſecundùm carnem vixeritis, moriemini. Si autem Spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. Quicumque enim ſpiritu Dei aguntur, ii ſunt filii Dei; non enim accepiſtis Spiritum ſervitutis iterum in timore; ſed accepiſtis Spiritum adoptionis in quo clamamus Abba Patet. „

Tot verſuum congeries ad ſtabiliendum Queſnelli articulum prorſus inutilis eſt, ut cuilibet novitatibus non præoccupato evidens videbitur, ut tamen nihil luminis, ſaltem tirnnes deſiderent, facem præferae Commentarius Angclici: „ Cùm dicit (Apoſtolus) *Qui autem in carne &c.* adaptat quod dixerat de prudentia carnis ad homines quibus prudentia carnis dominatur, dicens, *qui autem in carne ſunt*, id eſt qui concupiſcentias carnis ſequuntur per prudentiam carnis quamdiu tales ſunt, Deo placere non poſſunt, ut in Pſalm.146. dicitur *Beneplacitum eſt Deo ſuper timentes eum.* Unde illi, qui ei non ſubjiciuntut, non poſſunt ei placere, quamdiu tales ſunt. Poſſunt autem deſinere eſſe in carne ſecundùm modum prædictum, & tunc Deo placebunt. „

„ Deinde cùm dicit *Vos autem &c.* oſtendit, eos, quibus loquitur, eſſe immunes à prudentia carnis. Et circa hòc tria facit: primò ponit fidelium ſtatum dicens, *Vos autem non eſtis in carne*: Et ſic patet, non eſſe intelligendum de carnis natura; Romani enim quibus loquebatnr, mortales erant carne induti; ſed carnem accipit pro vitiis carnis. *Sed* [eſtis] *in Spiri-*

,, *ritu*, id eſt Spiritum ſequimini. *Si tamen*
,, *Spiritus Dei habitat in vobis*; Scilicet per
,, charitatem ... apponit autem hanc con-
,, ditionem; quia quamvis in baptiſmo Spi-
,, ritum Sanctum receperint, potuiſſet ta-
,, men contingere, quod per peccatum
,, ſuperveniens Spiritum Sanctum amiſiſ-
,, ſent .... Tertiò oſtendit, conditionem
,, hanc debere in eis extare, dicens, *Si*
,, *quis Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt*
,, *ejus*; Sicut non eſt membrum corporis,
,, quod per Spiritum corporis non vivifi-
,, catur, ita non eſt membrum Chriſti, qui
,, Spiritum Chriſti non habet ,,. Quæ om-
nia, ut patet, nihil difficultatis pariunt
Conſtitutioni, nihil ſubſidii articulo dam-
nato, cum quo Sacris Vocibus nihil penitus
connexionis eſt.

3. Præcipua adverſariorum ſpes eſt in
verſu 15. *Non enim accepiſtis ſpiritum ſervi-*
tutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum
adoptionis filiorum. Conſulatur iterum An-
gelici commentarius, ut etiam hìc de omni
ſibi videant ſubſidio deſperandum. ,, Con-
,, ſiderandum eſt, quòd Spiritus Sanctus
,, duos effectus facit in nobis, unum qui-
,, dem timoris: Iſaiæ 11. *Replebit eum Spiri-*
,, *tus timoris Domini*; alium amoris: *Chari-*
,, *tas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per*
,, *Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis*.
,, Timor autem facit Servos, non amor
,, ... Timor habet duo objecta, ſcilicet
,, malum, quod quis timendo refugit, &
,, illud, à quo ſibi hoc malum imminêre
,, videt ,,. Poſtquam deſcripſit timorem
humanum & mundanum, à Deo prohibi-
tum, ,, Alius autem eſt [inquit] timor qui
,, refugit malum, quod contrariatur na-
,, turæ creatæ; Scilicet malum pœnæ; Sed
,, tamen refugit hoc pati à cauſa ſpirituali,
,, ſcilicet à Deo: & hic timor eſt laudabi-
,, lis, quantum ad hoc ſaltem quod Deum
,, timet Deut.5. *Quis det eos talem habere*
,, *mentem, ut timeant me*? Et ſecundùm
,, hoc à Spiritu Sancto eſt. Sed in quan-
,, tum talis timor non refugit malum, quod
,, opponitur bono ſpirituali, ſcilicet pec-
,, catum; ſed ſolùm pœnam, non eſt lau-
,, dabilis, & iſtum defectum non habet à
,, Spiritu Sancto; Sed ex culpa hominis:
,, Sicut & fides informis quantum ad id
,, quod eſt fidei, eſt à Spiritu Sancto; non
,, autem ejus informitas. Unde etſi per
,, hujuſmodi timorem aliquis bonum fa-
,, ciat, non tamen bene facit; quia ſervili-
,, ter facit; quia non facit ſponte; Sed
,, coactus metu pœnæ, quod propriè eſt
,, Servorum: & ideo timor iſte propriè di-
,, citur ſervilis: quia ſerviliter facit homi-
,, nem operari. Eſt autem tertius timor,
,, qui refugit malum quod opponitur bono
,, ſpirituali; ſcilicet peccata, vel ſepara-
,, tionem à Deo: Et hoc quidem timet in-
,, currere ex juſta Dei vindicta: Et ſic
,, quantum ad utrumque objectum reſpicit
,, rem ſpiritualem; ſed tamen cum hoc ha-
,, bet oculum ad pœnam; Et iſte timor di-
,, citur eſſe initialis; quia ſolet eſſe in ho-
,, minibus initio ſuæ converſionis ...

,, Lex igitur vetus data eſt in timore,
,, quod ſignificabant tonitrua & alia hu-
,, juſmodi, quæ facta ſunt in datione vete-
,, ris legis, ut dicitur Exodi 19. & ideo
,, dicitur Hebr. 12. Et ita terribile erat quod
,, videbatur. Et ideo lex vetus per infli-
,, ctionem pœnarum inducens ad mandata
,, Dei ſervanda, data eſt in ſpiritu ſervi-
,, tutis. Unde dicitur Gal.4. unum quidem
,, in monte Sina in ſervitutem generans.
,, Et ideo rectè dictum eſt, quod qui ſpiri-
,, tu Dei aguntur &c. non enim iterum in
,, nova lege, ſicut in veteri lege fuit, *Acce-*
,, *piſtis ſpiritum ſervitutis in timore*, ſcilicet
,, pœnarum, quem timorem Spiritus San-
,, ctus faciebat; *ſed accepiſtis ſpiritum*, ſci-
,, licet charitatis, qui eſt *adoptionis filiorum*,
,, id eſt per quem adoptamur in filios Dei
,, Gal.4. ut adoptionem filiorum recipere-
,, mus. Non autem hoc dicitur, quaſi ſit
,, alius & alius Spiritus; Sed quia idem
,, eſt Spiritus; ſcilicet qui in quibuſdam
,, facit timorem ſervilem, quaſi imperfe-
,, ctum: in aliis facit amorem, quaſi quod-
,, dam perfectum. ,, Hactenus S. Thomas,
in cujus commentatio, uti & integro Apo-
ſtoli textu, nihil eſt quod doceat, *Bapti-*
zatum, ſi legem adimpleat ex ſolo timore, eſſe
adhuc ſub lege ſicut Judæum.

4 Nihilo plus eſt in eo quod nobis *Col-*
lator objicit ex Angelici 1. 2. quæſt. 107.
art. 1. ad 2. ubi dicitur ,, Fuerunt tamen
,, aliqui in ſtatu veteris Teſtamenti haben-
,, tes charitatem, & gratiam Spiritûs San-
,, cti, qui principaliter expectabant pro-
,, miſſiones ſpirituales, & æternas, & ſe-
,, cundùm hoc pertinebant ad legem no-
,, vam. Similiter etiam in novo ſunt aliqui
,, carnales nondum pertingentes ad perfe-
,, ctionem novæ legis, quos oportuit etiam
,, in novo teſtamento induci ad virtutis
,, opera per timorem pœnarum, & per ali-
,, qua temporalia promiſſa ,, Neque hìc
conſpicimus baptizatum, ſive qui legem
non adimpleat, ſive qui adimpleat ſolùm
timore, ſubjici legi, ſicut Judæum, qui
præceptis non ſolùm moralibus; ſed etiam
ce-

ceremonialibus adſtringatur. Huic ſubjacêre oneri baptizatos omnes, ſive peccatores, ſive legem ſola formidine adimplentes, hactenus in Chriſti Eccleſia inauditum eſt. Quod onus ſi adverſarii in novam ſuam Eccleſiam introducere decreverint; poterunt quidem eâ, quam ſupra Chriſti Vicarium, ſupra Romanam, & univerſalem Eccleſiam ſibi arrogant authoritatè; Sed apud veteres ſive Patres ſive Scholaſticos, aut quoſcumque Scriptores catholicos fruſtrà quæſiverint ſuffragatores. Ait S. Thomas, *Etiam in novo Teſtamento eſſe aliquos carnales, nondum pertingentes ad perfectionem novæ legis*; Sed ideone omnes illi deſtituuntur omnibus Chriſtianis immunitatibus & prærogativis, ſubjecti legum multitudini, qua premitur Judaiſmus? Longè aliud eſt, ad Chriſtianiſmi *perfectionem*, quæ charitas eſt, nòn pertingere, ut etiam inter baptizatos turba carnalium eò non pervenit; aliud eſt, à Chriſti excludi Eccleſia, & in ſervitutem incidere Judæorum: *Baptizatus adhuc eſt ſub lege ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore*. Quem ubi articulum conſidero, mirari deſino alia quædam ejuſdem authoris nova dogmata hæretica quidem, aut ſapientia hæreſim de Eccleſia catholica in ſolo conſiſtente numero juſtorum. Art. 72. *Nota Eccleſiæ Chriſtianæ eſt, quod ſit catholica, comprehendens & omnes Angelos cœli, & omnes Electos & juſtos terræ, & omnium ſæculorum*. Art. 73. *Quid eſt Eccleſia, niſi cœtus filiorum Dei, manentium in ejus ſinu, adoptatorum in Chriſto, ſubſiſtentium in ejus perſona, redemptorum ejus Sanguine, viventium ejus Spiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri ſæculi?* Art. 74. *Eccleſia, ſive integer Chriſtus incarnatum Verbum habet ut caput, omnes verò Sanctos ut membra*. Eamdem Chriſtianæ Eccleſiæ ad ſolos juſtos reſtrictionem continent articuli quatuor ſubſequentes. Cùm igitur peccatores omnes Queſnellus excludat à Chriſti Eccleſia, quò miſeros remittet? Baptizatos, & Deum ac Chriſtum confitentes ad Paganos aut Maumethanos rejicere, appareret æquo durius, ablegare itaque eos mavult novus Apoſtolus ad Synagogam, ſubjiciendo eos *legi ſicut Judæos*. In Religioſis ordinibus, in Sacerdotio, in Epiſcopatu, quot reperias, qui ad ſtatus ſui *perfectionem nondum pertingunt*! Ideone à gradu vel ordine ſuo deturbandi ſunt, & hoc ipſo laicorum inſtar, dignitatibus, privilegiis, exemptionibus privandi? Doctoris Theologi perfectio eſt nihil tradere niſi doctrinam ſanam; Si autem gradu ſuo excidat, quiſquis *ad perfectionem ejus nondum pertigerit*, quot ubique etiam in Galliis, & in ipſa clariſſima Sorbona Doctoris Lauream, hoc potiſſimum tempore, amiſiſſe viderentur! Denique quis Princeps, ſive laicus, ſive Eccleſiaſticus in gradu ſuo ſecurus perſiſtet, ſi ab ea deciderit, vel ad eum legitimè non pervenerit, quiſquis ad ejus *nondum pertigerit perfectionem*. Hæc & ſimilia, quæ deduci facilè poſſunt exempla, adverſarios convincunt de argumentatione ineptiſſimâ, & abſurdis plenâ conſectariis, dum ex eo quod Angelicus dicit; *Etiam in novo Teſtamento eſſe aliquos carnales, nondum pertingentes ad perfectionem novæ legis*, inferunt eos, *etſi baptizatos, adhuc eſſe ſub lege ſicut Judæos*.

Callidè etiam Collator diſſimulat non agi illic de timore amittendi beatitudinem, incidendi in gehennam, & ſuppliciorum illic perennium calamitatem; ſed de timore mortis, & pœnarum quarumdam temporalium, quas lex tranſgreſſoribus ſtatuebat; Sic enim ibi Sanctiſſimus Doctor ,, Lex ,, vetus quæ dabatur imperfectis, id eſt, ,, nondum conſecutis gratiam ſpiritualem ,, dicebatur *Lex timoris*, in quantum in- ,, ducebat ad obſervationem præceptorum ,, *per comminationem quarumdam pœnarum,* ,, *& dicitur habere temporalia quædam pro-* ,, *miſſa*: Illi autem qui habent virtutem, ,, inclinantur ad virtutum opera agenda ,, propter amorem virtutis; non propter ,, aliquam pœnam, aut remunerationem ,, extrinſecam: Et Ideo lex nova, cujus ,, principalitas conſiſtit in ipſa ſpirituali ,, gratiâ inditâ cordibus, dicitur *Lex amo-* ,, *ris*, & dicitur habere *promiſſa ſpiritualia* ,, *& æterna*, quæ ſunt objecta virtutis, ,, præcipuè charitatis: & ita per ſe in ea ,, inclinantur, non quaſi in extranea; ſed ,, quaſi in propria: Et propter hoc etiam ,, lex vetus dicitur *cohibêre manum; non ani-* ,, *mum*; quia qui timore pœnæ ab aliquo ,, peccato abſtinet, non ſimpliciter ejus ,, voluntas à peccato recedit, ſicut rece- ,, dit voluntas ejus qui amore juſtitiæ abſ- ,, tinet à peccato, & propter hoc lex no- ,, va, quæ eſt lex amoris, dicitur *animum* ,, *cohibere* ,,. Tum ſequitur objecta ab adverſariis ſententia. Ubi ex toto contextu evidens eſt, non agi de timore incurrendi æterna ſupplicia, & amittendi beatitudinem; Sed de timore pœnarum temporalium vel mortis, uti & de ſpe bonorum ad hanc vitam pertinentium; *dicebatur* enim lex vetus, *lex timoris, in quantum inducebat*

bat ad obſervationem præceptorum per comminationem quarumdam pœnarum, & dicitur habere temporalia quædam promiſſa ... Lex nova, cujus principalitas conſiſtit in ipſa ſpirituali gratiâ inditâ cordibus, dicitur lex amoris, & dicitur habere promiſſa ſpiritualia, & æterna, quæ ſunt objecta virtutis, præcipuè charitatis: ad quam timor ſupremi judicis, & ſeveri vindicis diſponit, ut docet Angelicus 3.parte q.85.art.5.ad 3.„ Dicendum, quòd ipſe etiam motus timoris „ procedit ex actu Dei convertentis cor. „ Unde dicitur Deuteronomii 5. *Quis det* „ *eos talem habere mentem, ut timeant me*: Et „ ideo per hoc quòd pœnitentia à timore „ procedit non excluditur quin procedat „ ex actu Dei convertentis cor „ Et non ſolùm cohibentis manum.

Eſſe autem ſermonem de timore ſervili, patet ex ejuſdem articuli concluſione. *Alio* [inquit] *modo poſſumus loqui de pœnitentia, quantum ad actus, quibus Deo operanti in pœnitentiâ cooperamur, quorum actuum primum principium eſt Dei operatio convertentis cor: Secundus actus eſt motus fidei; tertius eſt motus timoris ſervilis, quo quis timore ſuppliciorum à peccatis retrahitur .... Sic igitur patet, quòd actus pœnitentiæ à timore ſervili procedit, ſicut à primo motu affectûs ad hoc ordinato: à timore autem filiali, ſicut ab immediato & proximo principio*. Ibid. *Ad primum dicendum, quòd peccatum primò incipit homini diſplicere propter ſupplicia, quæ reſpicit timor ſervilis.* Ridiculum verò eſt, & omni ſenſato homine indignum tribuere timori perennium ſuppliciorum virtutem ſolummodo cohibendi manum, & non animum; Quid enim ſola manuum continentia conferet ad vitandam æternæ damnationis ſententiam, quando animus judicio ſiſtetur, infinitâ criminum multitudine inquinatus? Contra hunc errorem docet Angelicus ſalutarem pœnitentiam, qua cor convertitur, inchoari ab auxilio gratiæ, fide & *timore ſuppliciorum*, videlicet æternorum, *quo quis à peccatis retrahitur*. Unde meritò Sanctus infert: *Sic igitur patet, quòd actus pœnitentiæ à timore ſervili procedit, ſicut à primo motu affectus ad hoc ordinato*. Debetne autem auxilium gratiæ convertens cor, & fides præcedere ſolius manûs ab externo perverſo opere abſtinentiam, ad quam conſtat furibus & latronibus ſufficere formidinem ſupplicii naturalem? Sed per eam non retrahitur latro à peccatis, quibus addictiſſimus manet animus; neque ejus convertitur cor ad veram pœnitentiam, ut Judice Aquinate convertitur timore, qui ex fide ſuper-

naturali oritur, damnationis perpetuæ.

5 Hinc etiam plus lucis accipit S. Thomæ commentarius in caput 8. Epiſtolæ Rom.v.15. cum dicitur *Si per hujuſmodi timorem, qui non refugit malum, quod opponitur bono ſpirituali, ſcilicet peccatum; ſed ſolùm pœnam, aliquis bonum faciat, non tamen bene facit; quia ſerviliter facit, quia non facit ſponte; ſed coactus metu pœnæ, quod propriè eſt ſervorum: & ideo timor iſte propriè dicitur ſervilis; quia ſerviliter facit hominem operari. Eſt autem tertius timor qui refugit malum, quod opponitur bono ſpirituali, ſcilicet peccata, vel ſeperationem à Deo: Et hoc quidem timet incurrere ex juſta Dei vindicta: & ſic quantum ad utrumque objectum reſpicit remſpiritualem; ſed tamen cum hoc habet oculum ad pœnam: iſte timor dicitur eſſe initialis; quia eſt in hominibus initio ſuæ converſionis*. Ubi perſpicuum eſt, timoris ſervilis nomine eum, qui propriiſſimè, & velut antonomaſticè ſervilis dicitur, ab Angelico deſignari, quem recentiores Scholaſtici diſtinctionis, & lucis majoris gratiâ appellant *ſerviliter ſervilem*, fundamento accepto, ex ipſo Sanctiſſimo Doctore tum alibi, tum ex commentario in tertium librum ſententiarum diſtinct.34. quæſt.2. art.2. q.2. *Ad tertium dicendum quòd non ſemper timere ſerviliter eſt actus timoris ſervilis*, quaſi dicat, ſed tunc ſolùm, quando eſt ſerviliter ſervilis.

Ibid. *ad primum* reſpondens ei, quod ſibi contra timorem ſervilem ex Auguſtino objecerat, *in timore ſervili etiamſi aliquid fiat bonum, non tamen bene fit*, reſpondet Angelicus, *dicendum quod Auguſtinus loquitur quando aliquid fit timore ſervili, ratione ſervilitatis*, quæ eſt voluntas fugiendi pœnam veluti malum præcipuum, ſive voluntas fugiendi potiùs pœnam, quàm peccatum, quæ comparatio nefaria eſt, & ſervis nequiſſimis propria; quia fuſtibus adacti ad laborandum, non ſponte; ſed coacti obediunt, retentâ voluntate rebellionis, ſi amoveretur pœnæ periculum. Sic ibi ab Angelico quæſtio tertia reſolvitur. *Dicendum, quòd timor ſervilis manet adveniente charitate, quantum ad ſubſtantiam* [quod eſt timere pœnam æternam] *Sed non quantum ad ſervilitatem; conſtat enim, quòd homo charitatem habens timet pœnas æternas, quod erat proprium objectum ejus, quantum ad ſubſtantiam habitûs; quod enim hæc plus, quàm alia timeat, non eſt de ratione habitûs, ſed de ratione ſervilitatis*. Quod de habitu dicitur intelligit etiam S. Thomas de actu; quia eadem utriuſque ratio eſt: & in reſolutione

quæſtionis 2. perſpicuè aſſerit: *Timoris ſervilis actus poteſt eſſe & bonus & malus*: non ſimul unus idemque ſed diverſus; ſive, ut in ſcholis dicitur, *diviſim, non copulatim*. Timor enim pœnarum ſecundùm ſe præſcindit ab illa comparatione, qua fugam pœnæ præferas, vel poſtponas fugæ criminis. Mala ſcilicet formido prior eſt, poſterior honeſta: quin & innocua erit, & utilis ad charitatem diſpoſitio, etſi ab utraque comparatione præſcinditur.

Verùm cur me adeò diſtineri patior, & à propoſita abduci quæſtione ob ineptiſſimam adverſariorum objectionem, in qua nihil eſt, quod peccatores vel præcepta adimplentes ex ſolo timore, oſtendat legi ſubjici *ſicut Judæos*?

C A P. III.

Immeritò allegatur pro damnato Articulo Auguſtinus.

1 NOn plus adverſariis patrocinatur quod proferunt ex Auguſtini libro de naturâ, & gratiâ cap. 57.
„ Nec attendit ipſe (Pelagius)
„ jam baptizatis fuiſſe dictum: Caro con-
„ cupiſcit adverſùs ſpiritum, & ſpiritus
„ adverſùs carnem, ut non ea, quæ vultis,
„ faciatis: & ne ab ipſa pugna deſides fa-
„ ceret, & per hanc ſententiam laxamen-
„ tum peccandi dediſſe videretur, adjungit;
„ quod ſi ſpiritu ducimini, non adhuc
„ eſtis ſub lege. Sub lege eſt enim qui ti-
„ more ſupplicii, quod lex minatur; non
„ amore juſtitiæ ſe ſentit abſtinere ab ope-
„ re peccati, nondum liber, nec alienus
„ à voluntate peccandi; in ipſa enim vo-
„ luntate reus, quâ mallet, ſi fieri poſſet,
„ non eſſe quod timeat, ut liberè faciat
„ quod occultè deſiderat. Ergo ſi ſpiritu,
„ inquit, ducimini, non adhuc eſtis ſub
„ lege; utique lege quæ timorem incutit,
„ non tribuit charitatem, quæ charitas Dei
„ diffuſa eſt in cordibus noſtris, non per
„ legis literam; ſed per Spiritum Sanctum,
„ qui datus eſt nobis. Hæc eſt lex liberta-
„ tis, non ſervitutis; quia charitatis uti-
„ que, non timoris. „

Ubique Auguſtinus contra Pelagium intentus eſt probandæ gratiæ, etiam in voluntate neceſſariæ, ad reſiſtendum concupiſcentiæ carnis, & efficienda opera pietatis. Nè verò Pelagius diceret, legem, ejuſque officium ſive acquirendæ, ſive conſervandæ juſtitiæ ſufficere, Auguſtinus inculcat neceſſitatem gratiæ; quia lex tantum indicat facienda, ſicut pædagogus; vires autem ad operandum non tribuit: intentat quidem deſidibus pœnam; ſed quę ab hominibus, animum non ſcrutantibus, inferenda, poteſt membra corporis impellere ad præceptorum operum executionem; poteſt & à probibitis eadem coercere; ſed non Chriſtianam cordibus obedientiam elicere, ut patet in furibus, qui patibuli formidine à furtis abſtinent, retento animo ad injuſtitiam ſemper prompto, ubi oculos hominum fallere poterunt, & ſupplicii periculum evitare. Quod igitur Auguſtinus de timore enuntiat minùs honorificum, intelligit de naturali, quem extollebat Pelagius; non verò de ſupernaturali, qualis noſcitur eſſe timor gehennæ; qui non eſt ſerviliter ſervilis; ſed talis, unde ſalutaris naſcitur attritio.

Ut autem Auguſtinus Pelagium conſtringat arctiùs, omnemque cavillationibus præcludat aditum, continuò inculcat charitatem, quam conſtat non à natura eſſe, neque per legis literam; ſed *per Spiritum Sanctum in cordibus diffundi*. Denique charitatis vocabulum non ſoli tribuit virtuti inter Theologicas principi; ſed omni volitioni bonæ à Divino Spiritu inditæ, & ad veram juſtitiam ſalutemque ſive remotè, ſive proximè conducenti.

2 Quid verò hic iterum pro confirmando novo dogmate *Baptizatus adhuc eſt ſub lege ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore*? Num quod Auguſtinus ait, *ſub lege eſt enim, qui timore ſupplicii, quod lex minatur; non amore juſtitiæ ſe ſentit abſtinere ab opere* [externo] *peccati, nondum liber, nec alienus à voluntate peccandi*? Hominem peccatorem, & eum, qui legem exteriùs impleat metu ſupplicii, quod lex minatur, iſtiuſmodi, inquam, hominem, etiam baptizatum, eſſe aliqua ratione ſub lege, nullus Scripturarum interpres negaverit; Sed eſſe ſub lege omnimodè, ſive ſimpliciter *ſicut Judæum*, nullus admiſerit, accuratè, ſeu proptiè loqui volens atque catholicè.

Agnoſco, S. Thomam in caput 6. Epiſtolæ ad Rom. lect. 3. agere *de lege non ſolùm quantum ad ceremonialia; ſed etiam quantum ad moralia, ſub qua quidem aliquis dicitur eſſe dupliciter: uno modo quaſi legis obſervantiæ voluntariè ſubjectus: & hoc modo etiam Chriſtus fuit ſub lege ſecundùm illud Gal. 4. Factum ſub lege; quia ſcilicet legem obſervavit non ſolùm quantum ad moralia; ſed etiam quantum ad ceremonialia. Fideles autem Chriſti ſunt quidem hoc modo ſub lege quan-*

tum

tum ad moralia; non autem quantum ad ceremonialia. Alio modo dicitur aliquis eſſe ſub lege, quaſi à lege coactus, & ſic dicitur eſſe ſub lege; qui non voluntariè ex amore; ſed timore cogitur legem obſervare. Convenit hoc indubiè iis, qui timore pœnarum temporalium, ut fures, latrones, adulteri coguntur à criminibus abſtinere, dum ſpectantur ab hominibus, a quibus imminens ſibi metuunt ſupplicium. Hi propriè *coguntur* metu pœnæ ſe continere ab externo ſcelere: Quos propterea rectè dixeris *ſub lege* premente eſſe.

Idem aliquo etiam ſenſu, etſi minùs rigido, de attritis, ſive peccata deteſtantibus præterita, & futura caventibus metu gehennæ aſſeri poterit. Nam, ut rectiſſimè Bellarminus lib.2. de pœnitentia cap.18. in ſolutione eorum quæ Lutherus objecerat Sermone 2. de pœnitentia, & in aſſertione articuli 6. *Dubitari non poteſt*, inquit Cardinalis, *quin dolor de peccato ex ſolo timore legis, & pœnarum profectus, non ſit ita liber ac voluntarius, ut eſt ille, qui oritur ex amore juſtitiæ & Dei; Simpliciter tamen liber, & voluntarius eſt etiam ipſe; cum ex deliberato conſilio, & electione naſcatur, & poſſit homo, ut etiam re ipſa multi faciunt, malle peccando præſenti jucunditate frui, quàm non peccando futuras pœnas evadere...... Sciendum eſt prætereà, duos quaſi gradus diſtingui poſſe in timore ſervili. Primus eſt, quando impedit opus peccati externum; Sed non voluntatem: & hic timor eſt bonus, & bona rei cauſa; quia bonum eſt impediri opus externum; ſed quia conjunctus eſt cum mala voluntate, non gignit contritionem, neque attritionem. Secundus eſt quando non ſolùm opus externum peccati; ſed etiam voluntatem peccandi coercet. Sæpe enim homines, etiamſi nondum toto corde Deum diligant; tamen, conſideratis malis effectibus peccati, & ſuppliciis æternis, ad quæ ipſos perducit, ſimpliciter odium contra peccatum concipiunt, & seriò abjiciunt peccandi voluntatem: & hic timor eſt melior; neque ex eo ullo modo creſcit peccandi voluntas: & de eo loquuntur theologi, cùm dicunt, attritionem ex timore conceptam, diſpoſitionem eſſe ad juſtificationem, &, Sacramento accedente, juſtificare, ut perſpicuum eſt ex Concilio Tridentino Seſſ.14. cap.4. ubi legimus, attritionem diſponere ad juſtificationem, ſi voluntatem peccandi excludat.* Hactenus Bellarminus; Queſnellus autem baptizatum adhuc legi ſubjiciens *ſicut Judæum, ſi legem adimpleat ex ſolo timore*, nullum timoris gradum excipit: atque ita eâdem contumeliâ afficit gradum ſecundum tantopere ab Eminentiſſimo laudatum, qui omnem peccandi voluntatem fortiſſimè excludit, & virtualis quædam Dei dilectio eſt, in quantum timens efficaciter gehennam, & æternæ beatitudinis privationem, ſtatuit propoſito abſoluto fugere omne peccatum lethiferum, atque adeò ſervare omnia Dei mandata, inter quæ primum maximèque neceſſarium eſt diligendi Deum ſuper omnia.

3. Ferè in eundem ſenſum cum aliis convenit Doctiſſimum Thomiſtarum Salmanticenſium Collegium Ordinis Carmelitarum Excalceatorum Tract.24. de pœnitentia diſp.7. de Contrictione dubio 1. num.50., quod aliàs à me indicatum, referri rurſus integre meretur. „ Secundò igitur „ reſpondemus, Concilium (Tridentinum „ ſeſſ.6. cap.6.) non loqui de dilectione „ Dei, quæ ſit ex charitate, quin nec de „ ea quæ ſit ſpecialis actus amoris; ſed lo„ quitur de dilectione initiali Dei fontis „ Juſtitiæ, imbibitâ in ipſa attritione, & „ timore; bonus namque pœnæ timor ini„ tium aliquod eſt dilectionis; non quia „ ad eum requiratur dilectio; ſed quia ipſe „ ad hanc diſponit, removendo probibens, „ atque emolliendo & concutiendo cor, „ juxta illud D. Auguſtini in pſalm.127. „ *Cùm per timorem continent ſe à peccato, fit* „ *conſuetudo juſtitiæ, & incipit quod durum* „ *erat amari, & dulceſcit Deus.* Idque „ magìs perſpicuum pro qualibet materia „ fit; Si animadvertamus attritionem, quæ „ pro Sacramento Pœnitentiæ gerit offi„ cium partis, aut diſpoſitionis; & idem „ intelligendum de attritione diſponente „ ad effectum baptiſmi, non poſſe non im„ portare aliquem amorem juſtitiæ. Quam„ vis enim prædicta attritio ex ſpecie ſo„ lùm ſit dolor ortus ex timore, & nec ſit „ amor, nec ex amore procedat; nihilo„ minus, ut procedit ab intendente confi„ teri, & abſolvi in Sacramento Pœniten„ tiæ, & ad hunc finem ordinatur, nequit „ non aliquem amorem Juſtitiæ importare; „ elicitur enim in ordine ad juſtificatio„ nem, quam pœnitens intendit, quando „ ad Sacramentum pœnitentiæ accedit. „ Nemo namque licèt ex ſolo timore ge„ hennæ doleat, ſuſcipit hoc Sacramen„ tum, qui non reſpondeat, ſe confiteri, „ & ſua peccata clavibus Eccleſiæ ſubjice„ re; quia vult hoc medio juſtificari. Amat „ ergo juſtitiam, licèt motus ex timore: „ atque ibi ſaltèm implicitè, amat fontem „ juſtitiæ, qui eſt Deus. Unde ipſa attri„ tio ſive ut pars, ſive ut diſpoſitio in Sa„ cramento ex intentione pœnitentiæ habet

BIBLIOTECA NAZ.

,, bet vel in ſe implicitè, vel concomitanter per alium actum ſibi adjunctum, ,, quod ſit aliquis Amor erga Deum ut juſtitiæ fontem; qui tamen amor non eſt ,, charitatis, ſicut ad intentionem adverſariorum & fundandam perfectam contritinnem ab attritione diſtinctam requirebatur; ſed eſt amor imperfectior vel ſpei, ,, vel amoris proptii honeſti ,, . Ita Religioſi illi, quorum ut vivendi ratio, ita & ſentiendi, & ſcribendi à diſſolutione eſſe remota dignoſcitur. Quos utinam imitentur adverſarii, & charitatis perpetuæ neceſſitatem importunè cum hæreticis ingerere deſinant, quos ut aliunde expertes fidei, ita & charitate vacuos, Deo, ejus Vicario, & Eccleſiæ inimicos eſſe, nimiùm apparet fidelibus manifeſtum.

Quapropter nulla hactenns ratio, nulla authoritas *baptizatos adimplentes legem ex ſolo timore*, arcet à finibus Eccleſiæ, aut jubet *ſub lege eſſe ſicut Judæos*. Unicus verò propoſitionem, non quidem ab omni vitio liberandi, aut meritiſſimæ ſubtrahendi cenſuræ, ſed utcumque mitigandi modus ſupereſt, ſi agnitâ authoris in ſcribendo imprudentiâ, dicatur is non voluiſſe propoſitionem in rigido, quamvis proprio & obvio, intelligi ſenſu; ut nempe *ſicut* non omnimodum indicet æqualitatem; ſed aliquam tantùm, eamque multùm reſtrictam ſimilitudinem.

Verùm neque adeò demiſſus animo Queſnellus eſt, ut vel in una voce imprudentiam agnoſcat: neque Theologi catholici, & potiſſimùm ſupremi fidei judices hanc ſibi autumant incumbere interpretationis legem, ut verba ſuſpectorum hominum, etiam hæreticorum, ſenſum præ ſe ferentia proprium, & obvium, à fide catholica alienum, benigniùs interpretentur; atque ita propoſitio, ut minimùm ſcandaloſa, & peſſimè ſonans, dimittatur libera. Talem ne hæretici quidem in ſuorum ſententiis duriùs enuntiatis, mitiore interpretatione donandis regulam agnoſcere volunt; ut conſtat ex Lutheri de hoc cum Eraſmo certamine.

4 Sed quid demum ſenſus boni, aut inter catholicos tolerabilis dare poterit Queſnellus ipſe propoſitioni tam exoticæ, & in Eccleſiâ hactenus inauditæ? Remittimur ad *Documentum* ejus *quintum* Gallicè *Memoire cinquieme*: ubi pag. 253. *Eſſe*, inquit, *ſub lege eſt eſſe ſub dominatione peccati; quia homo illic exiſtens ſinè gratia, ſinè amore, ſine charitate, nihil habet in corde niſi timorem ſervilem*, qui ad beſtias rejiciendus eſt per Prop. 66. turgens blaſphemiis per Prop. 67. *Non ſibi repræſentans Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*, à quo ſperari quæ ſalus poterit, quæ gratia? Ideo hoc ſolo timore instructa *pœnitentia, quò eſt magis violenta, eò magis ducit ad deſperationem* Prop. 60. Solùm iſtud *ſub dominatione peccati eſſe ſinè gratia*, abunde ſufficit, ut cogitationes de Deo, & Jeſu Chriſto omnium hominum, maximè fidelium Salvatore, minime dignas ingerat. Expungere oportebit ex SS. Paginis quidquid eſt invitationis divinæ & amantiſſimæ, quod etiam in teſtamento vetere frequentiſſimum occurrit, ut peccatores omnes per pœnitentiam ad juſtitiam redeant, & ſalutem. Quomodo enim, qui ita ſub lege ſunt, ut hic novæ Eccleſiæ apoſtolus edocet, ex ſtatu adeò luctuoſo, qui velut certiſſimæ damnationis deſcribitur, emergere poterunt? Quomodo ſalutarem pœnitentiam, aut quidquam exercere boni ac fructuoſi operis? Quomodo ulli ſatisfacere præcepto, quod in actione conſiſtit, aut à novo umquam juxta Queſnellum deſiſtere peccato? Nam per propoſ. 38. *Peccator non eſt liber, niſi ad malum ſinè gratia liberatoris*. Prop. 40. *Sinè gratia nihil amare poſſumus, niſi ad noſtram condemnationem*. 39. *voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, niſi ad aberrandum, ardoris niſi ad ſe præcipitandum; virium, niſi ad ſe vulnerandum; eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum*.

Quis itaque declinandi interitum modus, quæ ſpes poſſibilis? Prop. 1. *Quid aliud remanet animæ, quæ Deum, atque ipſius gratiam amiſit, niſi peccatum & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas, & ſegnis indigentia; hoc eſt, generalis impotentia ad laborem, & orationem, & ad omne opus bonum?*

Non neceſſe eſt flagitiis enormibus ut amittatur Deus, ejus gratia, & omnis religio Prop. 58. *Nec Deus eſt, nec religio, ubi non eſt charitas*.

Neque dici poteſt Baptizatum in hanc miſeriam ſe liberè conjeciſſe *legem non adimplendo*, aut *adimplendo ex ſolo timere*; quia per prop. 2. *Jeſu Chriſti gratia, principium efficax boni cujuſcumque generis, neceſſaria eſt ad omne opus bonum; ſinè illa non ſolùm nihil fit, ſed nec fieri poteſt*. Prop. 3. *In vanum, domine, præcipis, ſi tu ipſe non das, quod præcipis*. Prop. 4. *Ita, Domine, omnia poſſibilia ſunt ei, cui omnia poſſibilia facis; eadem operando in illo*; Aliàs nihil boni poſſibile eſt, in quocumque illud Deus Omnipotenti

ſuo

ſuo & inviƈtiſſimo auxilio non operatur. Unde nam igitur in baptizato, qui omiſſione Divini præcepti, vel ut Queſnellus addit, adimpletione ex ſolo timore, in eam incidit ſervitutem, conciliabitur libertas, qua potuerit ſe in juſtitia continete, quam in baptiſmo acceperat?

Denique quid horribilius quàm omnibus legis transgreſſoribus, vel eam obſervantibus ſolo metu, omnem penitùs denegare *gratiam*, ut denegat Queſnelliani dogmatis non aliena, & ab adverſantibus forſitan excogirata, juſto odioſor explicatio; ſedipſius authoris propria & typis edita: Neque hæc temetè, & inconſideratè Queſnello excidit, cùm ſit unum ex præcipuis novæ Ecclesiæ fundamentis.

5. Janſenius tomo 3. lib.3. cap.7. & 8. editionis Lovanienſis col.284. & 288. *Non adfuit hominibus ſub vetere lege viventibus gratia ſufficiens ſervandi legem, vel ullum præceptum ejus; ſed potius impediens.* Ejuſdem tomi lib.1. cap.8. colum.33. *Lex juſtitiam reddidit difficiliorem, & quaſi muro interpoſito impoſſibilem.* Ibid. & lib.t. cap.11. *Hallucinatur, quisquis legem eo ſcopo datam putat, ut luce eruditi, faciliùs peccata vitarent, aut per gratiam ſufficicutem cam ſervarent. Hoc enim Apoſtolo & Auguſtino è diametro contrarium eſt; ſed ut multitudine & magnitudine peccatorum, quæ ex lege ſciebatur futura, eorum ſuperbia frangeretur.*

Non poterat tanti authoris ſententia non adamari, atque avidè ſuſcipi ab ejus diſcipulis, qui proinde dum atheos, & omnis generis infideles omni ſpoliant gratia ſufficienti, addendos iis cenſuêre etiam Judæos. Sic nempe quintus eorum articulus inter 31. ab Alexandro VIII. profligatus enunciat: *Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis nullum omnino accipiunt à Jeſu Chriſto influxum; adeòque hinc rectè inferes, voluntatem in illis eſſe nudam, & inermem abſque omni gratia ſufficienti.* In cujus articuli condemnationem Arnaldus vehementiùs declamans *Difficultatibus propoſitis D. Steyaert* parte 9. pag.222. *An igitur*, inquit, *oporteat nuntium remittere omnibus gratiæ adverſus Pelagianos & Semipelagianos defenſoribus; quia hi conciliari nequeunt cum quodam inquiſitionis Decreto, tot aliunde vitiis laborante?* Cùm ſcilicet nondum ſatis eſſet firmata factio, noluit aperto ſchiſmate à ſupremo Eccleſiæ in terris Capite videri ſeparata: ideo quoties contra Decreta Pontificum rebellis inſurgeret; ut ſolos contemnere Cardinales, & aſſiſtentes Sacræ Inquiſitioni Theologos videretur, quælibet ſibi adverſantia Pontificum Statuta, etiam definitiones dogmaticas, ſoli tribuebat Inquiſitorum tribunali, ab hæreticis & novatoribus ultra montes; potiſſimùm in Gallia, ſatyris & calumniis ſolito exagitati. Solo itaque *Inquiſitionis* nomine, cùm ratio, & omnis ſpecies veritatis defecerit, ſperant novi homines Apoſtolicas Sanctiones ſibi infeſtas infringere.

Ridiculum verò eſt, quod ibi Arnaldus pag.219. ait: *Obteſtor omnes ratione utentes, ut conſiderent, quomodo fieri poſſet, ut aliquis propoſitionis illius quintæ cenſuram componeret cum hoc S. Auguſtini axiomate, quo ad defendendam Eccleſiam adverſus Pelagianam hæreſim utitur, GRATIA NON DATUR SECUNDUM MERITA.* Theologi autem Catholici difficultatem in Pontificia definitione cum Auguſtini axiomate conciliandà adeò non reperiunt inſuperabilem, ut difficultatis vel minimæ nè umbram quidem conſpicere valeant. Sed in fatiſcenti annis ſeniculo argumentorum ineptiæ faciliùs diſſimulantur ab hominibus, quàm obſtinata ad finem uſque contra Pontificem, Eccleſiam, & fidem catholicam rebellio apud Deum Judicem excuſanda ſit.

Queſnellus autem Arnaldi ſtudiorum adjutor Domeſticus tunc vegetus, tam maleſanæ ratiocinationis invidiam à ſe difficiliùs amolietur. Non enim quæ Paganis, Judæis, Hæreticis tribuitur gratia ſufficiens ex eorum merito eſt; Sed ex ſola Dei miſericordia & bonitate. Quæ autem neceſſitas, quæ ratio poteſt Paganis, Judæis, Hæreticis ſuffragari, ut ſufficientem gratiam tamquam meritis ſuis debitam vindicent? Et quidem meritis naturalibus; de hac enim Auguſtino, & noſtris quoque adverſariis ſermo eſt. Quin & nulli minùs, quàm Pagani, Judæi, Hæretici merita ſua allegare poſſunt naturalia; ſupernaturalibus, ut conſtat, penitùs deſtituti. Si igitur metus favendi Pelagianæ hæreſi, avertere Eccleſiam deberet ab agnoſcenda in Paganis, Judæis, Hæreticis ullâ gratiâ ſufficiente, multò magis deberet eam in fidelibus averſari, utpotè in quibus plus actuum bonorum eſt, etiam naturalium: atque ita eliminanda penitùs eſſet omnis gratia ſufficiens. Iſtud quidem eſt, in quod Novatutientium collimant ſtudia; ſed, quod deplorat alibi Queſnellus, in Janſenii adverſariis adhuc nimiùm potentiæ, & nimius defectus luminis in ſupremis fidei judicibus eſt, ut lata contra Janſenii articulos ſententia revocetur.

Proſequitur Arnaldus pag.223. *Utinam*

non

non permittatur in Eccleſia talis abuſus Decreti memorati, atque ut obtcutu propoſitionis cujuſdam ancipitis, illic condemnatæ, adigamini umquam ad abdicandam conſtantiſſimam omnium SS. Patrum ſententiam, qui ſidem Eccleſiæ adversùs Doctrinæ de gratia corruptores Pelagianos, & Semipelagianos vindicarunt.

Ne tanti itaque momenti doctrinam flacceſcere, aut, quod novæ Eccleſiæ foret luctuoſius, perire penitùs contingeret, curavit ſedulò Queſnellus, eam quantum ad Judæos attinet, ſuo *Moralis Euangelicæ compendio* locis plutibus inſertam æternitati conſectari. Prop.6. *Diſcrimen inter fœdus Judaicum, & Chriſtianum eſt, quòd in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum legis à peccatore, relinquendo illum in ſua impotentia; in iſto verò Deus peccatori dat, quod jubet, illum ſuâ gratiâ purificando.* Prop.7. *Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propriæ infirmitati, imponendo ipſi ſuam legem? Quæ verò felicitas non eſt admitti ad fœdus, in quo Deus nobis donat, quod petit à nobis?* Cùm igitur Judæis à Queſnello æquiparentur *Baptizati*, & *adhuc ſub lege* ſtatuantur, *ſicut Judæi, ſi legem non adimpleant, aut adimpleant ex ſolo timore*, neceſſe eſt, ut & ipſi *relinquantur in ſua infirmitate & impotentia* ſervandi præcepta; quoniam juxta Documentum Queſnelli quintum pag.253. ubi eſt præſentis articuli explicatio, *Eſſe ſub lege, eſt eſſe ſub dominatione peccati; quia homo illic exiſtens ſinè gratiâ, ſine amore, ſinè charitate, nihil habet in corde, niſi timorem ſervilem:* ſive ut exponit Articulus 5. ab Alexandro VIII. inter 31. prohibitus, *nullum omnino accipit à Jeſu Chriſto influxum; adeòque hinc rectè inferes, voluntatem in illo eſſe nudam, & inermem, ſinè omni gratia ſufficiente.* Quod quidem articulus ille de Judæis enuntiat indefinitè; ex Queſnello autem diſcimus eadem calamitate opprimi *baptizatum*, qui *adhuc ſub lege eſt, ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore*. Habes hic lector myſterium iniquitatis ab ipſo expoſitum authore, prout diſcipulus a ſuis acceperit magiſtris Arnaldo & Janſenio, & hic forſitan à ſuis conterraneis Calviniſtis vulgò *Contra-remonſtrantibus* in Specimine Amſtelodamenſi art.57. *Judæi, quibus Chriſtus prædicabat, non poterant ſe convertere aut credere; numquam etiam ipſis ſufficiens gratia data eſt, qua ad converſionem, aut ſalutem pertingerent.* Et adhuc reperias homines tam præpoſterè benignos, ut mallent venenum adeò peſtiferum per Eccleſiæ viſcera diffundi, quàm Vaticano aboleri Anathemate.

6. Altera Queſnello ſolvenda ſupereſt difficultas, quomodo ſe à Pelagianiſmo, quem videri vult tantopere averſari, ſatìs removeat, cùm ait, legem à timentibus adimpleri ſinè gratia. Quid enim aliud ex duobus his in unum confluentibus dogmatibus conficias? *Baptizatus adimpleus legem ex ſolo timore, eſt adhuc ſub lege ſicut Judæus*; eſſe autem ſub lege ſicut Judæum *eſt eſſe ſinè gratia* ſive *nullum omnino accipere à Jeſu Chriſto influxum, adeòque voluntatem in illis eſſe nudam & inermem ſinè omni gratia ſufficiente*. In hac autem neganda nullos præter hæreticos ſibi facilè inveniet conſentientes. Quæ enim Judæis hodie negatur gratia, eſt habitualis & ſanctificans: & actuali efficaci propterea deſtituuntur, quòd reluctentur ſufficienti; nulla verò ſive pro habitu intellecta, ſive pro actu, præſtatur à lege, ſive à Judæorum Sacramentis ſicut à noſtris. Iſtud diſcrimen eſt quod à theologis admittitur: non Queſnellianum, quo Judæis, & Baptizatis omnibus legem ex ſolo timore implentibus adimitur omne gratiæ auxilium, omnis poteſtas, vel unius ſervandi præcepti, vel minimi exercendi operis boni, ſuperandæ tentationis, etiam leviſſimæ, aut ullius vitandi peccati, niſi in aliud non minùs turpe & noxium incurrendo; quamquam ne talis quidem libertas, qualis inter crimina eligendi facultas eſt, Janſeniano Syſtemati conveniat, ut tomo 1. ſæpius demonſtravi.

Sexageſima quarta Propoſitio Damnata.

Sub maledicto legis nunquam fit bonum; quia peccatur ſive faciendo malum, ſive illud nonniſi ob timorem evitando. *Obſerv. mor. Gal.5. v.18.*

CAP. I.

Propoſitionis error multiplici ratione debellatur.

1. SI enunciatio accipitur, ut ſonat in rigore, & proprio verborum ſenſu, apparet ridicula, & ſe ipſam ſubruens contradictione. Quomodo enim pec-

peccatum committitur, ſi evitetur? *Peccatur ſive faciendo malum, ſive illud non niſi ob timorem evitando*. Verùm aliunde mens authoris dignoſcitur, quod mali evitatio impropriè intelligenda ſit, non vera à peccato abſtinentia; ſed exterior dumtaxat, quæ hypocritis etiam communis eſt: quia per Prop.61. *Timor nonniſi manum cohibet; cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore juſtitiæ non ducitur*. Senſus itaque præſentis Articuli penès authorem eſt, ſub maledicto legis omnia opera eſſe peccata, ſaltem in animo, licèt à pravis ſubindè corporis actibus homo ſe timore contineat.

Diſpiciendum modò ante omnia, quid ſit legis maledictum, quid ſub illo eſſe: atque ita quinam ei ſubjici cenſeantur. Pro quo conſulendus nobis Apoſtolus ad Galatas cap.3. interprete S. Thoma lectione 5.
,, Notandum quod maledictum eſt quod
,, dicitur malum: & ſecundùm duplex ma-
,, lum, poteſt eſſe duplex maledictum;
,, ſcilicet maledictum culpæ, & maledi-
,, ctum pœnę: (& ſecundùm hoc Angeli-
,, cus ait) poſſe intelligi dupliciter illud
,, Apoſtoli, Chriſtus autem redemit nos
,, de maledicto legis, factus pro nobis ma-
,, ledictum; quia utrumque nobis conve-
,, niens maledictum in ſe ſuſcepit, pro
,, utroque ſatisfaciens, itaut ipſe ab homi-
,, nibus reputatus fuerit maledictus, ſicut
,, ſcriptum eſt, *Maledictus omnis qui pendet*
,, *in ligno*.,,

Paulò ante Apoſtolus dixerat, *Quicunque ex operibus Legis ſunt, ſub maledicto ſunt*: circa quod ſapientiſſimè Aquinas monet Lectione 4. ne in errorem quis incidat Manichæorum affirmantium Patriarchas & Prophetas fuiſſe maledictos, ideoque damnatos; ,, Attendendum eſt [inquit] quod
,, Apoſtolus non dicit, quicunque ſervant
,, opera legis, ſub maledicto ſunt; quia hoc
,, eſt falſum pro tempore legis; ſed dicit:
,, *Quicunque ex operibus legis &c.* ideſt qui-
,, cunque in operibus legis confidunt, &
,, putant ſe juſtificari per ea, ſub maledi-
,, cto ſunt. Aliud enim eſt eſſe in operibus
,, legis, & aliud eſt ſervare legem; nam
,, hoc eſt legem implere: & qui eam im-
,, plet, non eſt ſub maledicto. Eſſe verò in
,, operibus legis eſt in eis confidere, &
,, ſpem ponere: & qui in eis hoc modo
,, ſunt, ſub maledicto ſunt, ſcilicet tranſ-
,, greſſionis: quod quidem non facit lex;
,, quia concupiſcentia non venit ex lege;
,, ſed cognitio peccati, ad quod proni ſu-
,, mus per concupiſcentiã. In quantum er-
,, go lex cognitionem peccati facit, & non
,, præbet auxilium contra peccatum, di-
,, cuntur eſſe ſub maledicto, cùm nequeant
,, illud per ipſa opera evadere.,,

Aliâ etiam ratione & magìs propriâ ſub maledicto legis eſt quilibet legis tranſgreſſor teſte Apoſtolo ibid. Scriptum eſt enim *Maledictus omnis, qui non permanſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro legis, ut faciat ea*. In quem locum iterum Angelicus eadem lectione. ,, *Maledictus*, quaſi
,, malo adjectus: *omnis* nullum excipiendo,
,, *qui non permanſerit* uſque in finem: *In*
,, *omnibus*, non in quibuſdam tantum, quia
,, ut dicitur Jacobi 2. *Quicunque totam le-*
,, *gem ſervaverit; offendat autem in uno,*
,, *factus eſt omnium reus*.,, Ita penès Queſnellum ſub maledicto legis eſſe & ſub lege ſimpliciter velut ejus prævaricatorem, ſignificatione conveniunt. Damnatus ſcilicet ejus Articulus obſervatio eſt in Gal.5. v.18. *Si ſpiritu ducimini, non eſtis ſub lege. Manifeſta ſunt autem opera carnis &c.* Idem indicat ejus Prop.63. *Baptizatus adhuc eſt ſub lege ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore*; ubi evidens eſt, neque Queſnellus ipſe inficiabitur, Baptizatum illum & Judæum ita intelligi ſub lege eſſe, ut ejus ſubjaceant maledicto propter tranſgreſſionem. Nemo autem legem adimplet; qui etſi ſervaverit præcepta plurima, *offendit in uno, factus omnium reus*. Idem erit, juxta Queſnellum, ſi poſtquam cætera executus mandata fueris charitate, unum impleas ſolo timore; ſic enim in nova Eccleſia minimè ſatisfeciſſe legi cenſendus es, proinde ejus ſubjiceris maledicto. Per Articulum nempe 62. *Qui à malo non abſtinet, niſi timore pœnæ illud committit in corde ſuo, & jam eſt reus coram Deo*. Ideoque maledictus.

2. Hic modò patentiſſimè ſe prodit virus lethiferum præſentis Articuli *ſub maledicto legis nunquam fit bonum; quia peccatur ſive faciendo malum, ſive illud non niſi ob timorem evitando*. Sentit indubiè hic Novaturiens author in caput ſuum detonare trium Pontificum anathemata, videlicet S. Pii V. Greg. XIII. Urbani VIII. quibus feritur Propoſitio inter Bajanas 33. *Omne quod agit peccator, vel ſervus peccati, peccatum eſt*: & Prop.40. *In omnibus ſuis actibus peccator ſervit dominanti cupiditati*; omnis enim peccator Judęus ſub maledicto legis eſſe cõvincitur: ejuſdem ſortis eſſe baptizatum prævaricatorem liquet ex Prop.63. *Baptizatus adhuc eſt ſub lege ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore*.

Qui

Qui ſub lege eſt, ſicut Judæus, maledicto quoque ſit obnoxius, ſi tranſgrediatur. Mente autem memori Queſnellus teneat & revereatur Eminentiſſimi ſui Pariſienſis Antiſtitis de trium illorum Pontificum adverſùs Bajum definitionibus ſententiam; *nihil illis deeſſe ut univerſam Eccleſiam obligent; & circa illas nec appellationem admitti, nec mutationem expectari poſſe*. Ita Noaillius Literis ad CLEMENTEM XI.

Eundem longè antea errorem in Joanne Huſſ Conſtantienſe Concilium proſcripſit. Quin & præſcindendo à Concilii & Summorum Pontificum authoritate, cui catholico horrorem non incutiat doctrina abrogans peccatoribus omne opus bonum, & omne arguens peccati: *ſub maledicto legis* (ſub quo omnis peccator eſt) *nunquam fit bonum* (ſive ſupernaturalis ordinis, ſive naturalis) *quia peccatur ſive faciendo malum, ſive illud nonniſi ob timorem evitando*. Quomodo igitur ad pœnitentiam ſalutiferam diſponere ſe peccator unquam poterit? Non enim novi commiſſio delicti poteſt eſſe congrua ad juſtificationem præparatio. Reſponſum Queſnellus, ſed minimè catholicum in promptu habet, videlicet nullo noſtro ad juſtificationem conamine opus eſſe, ut conſtat nullum exigi, nullum adhiberi poſſe ad primæ gratiæ acquiſitionem: oppoſitum in Pelagianis pridem & eorum reliquiis Maſſilienſibus Eccleſia condemnavit: *Prima* autem *gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio* per Prop. 28.

3. Præterea qualiſcunque foret ad reconciliationem præparatio, fieri deberet per fidem, quæ eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis juſtificationis, ut definitur à Tridentinis Patribus Seſſ. 6. cap. 8. Queſnellus quoque, ſed non catholicè declarat Prop. 27. *Fidem eſſe primam gratiam & fontem omnium aliarum*. Ex quo & ex 28. Articulo conſectarium manifeſtum eſt, fidem, quæ prima gratia eſt, ac proinde homini non libera, ipſam eſſe criminum remiſſionem. Denique primus actus qui à fidei habitu profluit, debet eſſe juſtificatio juxta Prop. 51. *Fides juſtificat, quando operatur; ſed non operatur niſi per charitatem*: ubi poſteriore Articuli parte actus fidei cum charitate confunditur ſive in unam coaleſcit neceſſariò actionem. Si enim Prop. 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*, ſi & *fides*, ſeu actus fidei *eſt prima gratia & fons omnium aliarum* Prop. 27.; cùm fides ſinè charitate ad juſtificandum non ſufficiat neceſſe eſt utramque in nova Eccleſia confundi, ſive in eundem confluere actum. Præterea Prop. 58. *Nec Deus eſt, nec religio, ubi non eſt charitas*. Propoſ. 49. *Ut nullum peccatum eſt ſinè amore noſtri, ita nullum eſt opus bonum ſinè amore Dei*. Conſequens iterum apparet neceſſarium, amorem Dei ſive charitatem, in eandem cum fide coaleſcere actionem; alias Fides Charitate prior bonum opus eſſe deſineret, credens quoque deſtitueretur Deo atque omni penitùs religione. Denique, ut ante monui, fieret abſque charitate juſtificatio etiam extra Sacramentum, fide catholicâ repugnante. Theologi verò credidere hactenus divinæ excellentiæ proprium eſſe, quòd ſit ens ſimpliciſſimum, cujus idem eſt velle & intelligere, nullum reipſa patiens actuum diſtinctionem; in rebus verò à Deo conditis aliud, & prius originem eſt cognoſcere; ac proinde credere, quàm amare. Theologis in hoc conſentiunt Philoſophi, apud quos axioma receptiſſimum eſt, nihil eſſe in voluntate quod non priùs fuerit in intellectu. Confuſionis autem inventio novis Theologiæ, uti & Eccleſiæ reformatoribus, ſeu potiùs corruptoribus, fuerat reſervata.

Diſtinctio fidem inter & charitatem ab illis ſtatui non poteſt; tunc enim admittenda eſſet fides præveniens charitatem; ſed quid tunc fieret Articulo 44. juxta quem *Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones, & actiones omnes noſtræ naſcuntur; Amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur, & amor, quo nos ipſos, ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt non refert, & propter hoc ipſum fit malus*? Nam actio illa quæ fides eſt, & Queſnello ſimul prima gratia, ac peccatorum remiſſio, non procederet ex amore Dei: aliàs prima gratia non foret fides, ſed charitas, vel, unde ipſa dimanaret, ſupernaturale auxilium; quod & fidem præcederet, & ante eam remitteret peccata.

4. Nonne Infideles legem Dei & naturæ promiſcuè violantes, ob illa maledicuntur? Non minùs autem ipſorum, quàm baptizatorum opera juxta præſentem Articulum prava ſunt, quia non minùs ipſis, quàm Baptizatis peccatoribus conveniet, quod nunquam faciant bonum; quia peccant ſive faciendo malum, ſive illud non niſi ob timorem evitando. Quapropter *omnia opera infidelium ſunt peccata, & Philoſophorum virtutes ſunt vitia*, quæ eſt Propoſitio damnata in Bajo vigeſima quinta. Imò, ut Queſnellus ſe explicat Documento quinto pag. 253. peccant omnibus actibus neceſſa-
riò;

Digitized by Google

riò; cùm ſint *ſinè gratia, ſinè amore, ſinè charitate*, & per Articulum 38. *Peccator non ſit liber niſi ad malum ſinè gratia Liberatoris.* 39. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, niſi ad aberrandum; ardoris niſi ad ſe præcipitandum; virium, niſi ad ſe vulnerandum: eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.* Quæ ubi contuleris cum relato Queſnelli Documento de negatione omnis gratiæ, quid aliud cenſeas, quàm, quod aſſeritur Propoſitione 8. inter 31. quas anathemati ſubjecit Alexander VIII. *Neceſſe eſſe infidelem in omni opere peccare?*

5 Si, ut Queſnellus aſſerit eâdem Documenti pag. *eſſe ſub lege, ſit eſſe ſub dominatione peccati, quia illic homo deſtitutus gratiâ, amore, charitate, nihil habet in corde, niſi formidinem ſervilem*, non poteſt ſors melior obvenire, neque à Queſnello tribui exiſtentibus ſub legis maledicto, quàm infidelibus. Pars ulrima Propoſitionis qua dicitur *peccari, malum nonniſi timore evitando*, aſſerit peccari quoties malum declinamus ac deteſtamur ſolâ formidine. Hanc autem Queſnellus cenſuram contra timorem Domini, non à Spiritu Sancto in Scripturis, non ex Patrum, aut principum Scholaſticorum; ſed hæreticorum, eoſque improvidè ſequentium voluminibus haurire potuit.

Exodi 20. *ut probaret vos venit Deus, & ut terror illius eſſet in vobis, & non peccaretis.* Idoneum itaque Deus motivum cenſuit terrorem à ſe incuſſum, ut homines à peccando averteret; Fallere autem videretur Spiritus Sanctus, ſi Hagiographis ad fidelium directionem ſuggereret, ut eo veluti ſcuto contra Diaboli inſidias, & carnis illecebras uterentur, quod ſciret ad eum effectum minimè conducere; ſed magis impellere ad peccatum, vehementer adeò, ut ejus impulſui nullus mortalium reſiſtat, niſi qui potentiſſimis contra eum charitatis viribus muniatur.

Proverb. 14. *Timor Domini fons vita ut declinent à ruina mortis.* Si timor Domini quamdiù ſolus eſt, juxta damnatum Articulum, pertrahat in ruinam mortis, potiùs quàm ab ea homines divertat, non debuere Sacra Proverbia tanto elogio eam formidinem prædicare, quaſi ducem ſecuram à Deo hominibus conceſſam, *ut declinent à ruina mortis*: non debuere eam commendare veluti fontem ſaluberrimum, quo diſponente charitas & juſtitia, quæ vita animæ eſt, conſervetur, vel ſi amiſſa fuerit, recuperetur.

Eccleſiaſtici 25. *Qui tenet illum* [timorem] *cui aſſimilabitur? Timor Dei initium dilectionis ejus.* Iſaiæ 26. *A facie tua* [juxta 70 Interpretes *A timore tuo*] *Domine concepimus, & quaſi parturivimus ſpiritum ſalutis.* Apocal. 14. *Timete Dominum & date illi honorem; quia venit hora judicii ejus.* Chriſtus ipſe Lucæ 12. *oſtendam autem vobis quem timeatis: timete eum qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete.* Tam ſolicita timoris inculcatio videbitur cuilibet novitatis fuligine non afflato inſignis approbatio, velut utiliſſimi ad peccatum fugiendum, & ſi admiſſum fuerit, expellendum. At Queſnello tam peſtilens ille venenum eſt, ut quemcunque invaſerit animum ſtatim inficiat, niſi Charitas, quæ unicum tanti mali remedium eſt, velut antidotum præceſſerit, aut comitetur; nam ſi vel minimo temporis ſpatio ſubſequitur, ubi de vitando crimine agitur, mortuum reſuſcitare poterit, ſed priorem interitum non impedire; ut patet ex Articulo præſenti, quo peccatum qualecunque committi ſtatuitur, quod ſola formidine, collectiſque totis animi viribus evitare conatus homo fuerit: *peccatur*, ſcilicet, *ſive faciendo malum, ſive illud non niſi ob timorem evitando.* Cujus ratio dilucidè reddita fuit, etſi non catholicè Articulo 61. *Timor nonniſi manum cohibet, cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore juſtitia non ducitur* & 62. *Qui à malo non abſtinet niſi timore pœna, illud committit in corde ſuo, & jam eſt reus coram Deo.* Cujus ſi ulterior ratio quæritur, Art. 46. *Cupiditas, aut charitas uſum ſenſuum bonum, vel malum faciunt*: eadem cæterarum animæ facultatum eſt ratio, ut omnis actio humana, vel charitas ſit, vel cupiditas: vel ex alterutro fonte proſiliens, ab eodem bonitatem contrahat, aut malitiam.

6 Denique per Art. 44. denuntiatur ampliſſimè, volitiones & actiones omnes noſtras naſci ex amore Dei, vel ex amore malo, quo nos ipſos ac mundum diligimus. Cùm igitur timor, quo ſolo peccata evitantur, non ſit amor Dei, neque ex illo profluxerit, patet eundem ex prava origine vitiatum eſſe, & quidquid pepererit juxta præſentem Articulum eſſe peccatum. Quod ſi verum eſt, iterum dico, Deum tam in novi, quàm in antiqui fœderis Scripturis, homines miſerè deluſiſſe, quando timorem ſui, & quidem ut vindicis, atque adeò gehennæ, etiam ubi nulla ſit charitatis mentio, tanto ſuaſerit molimine, tanquam per-

utilem ad fugam peccati, bonique neceſſarii proſecutionem. Unde Eccleſia Sancta, quæ teſte Apoſtolo eſt Columna, & firmamentum veritatis, deducta in errorem fuerit, credens, ut Patrum traditione accepimus, atque definiens oppoſitum Queſnellianis de timore dogmatibus. Non hîc memoro ſolam CLEMENTIS XI. Conſtitutionem UNIGENITUS, quamquam hæc omnibus Chtiſtifidelibus ſufficiat, & abunde quidem, quando totius Chriſtiani orbis pronissimus aſſenſus, atque obedientia acceſſit; ſunt & Alexandri VIII. anathemata contra Articulum 14. ex 31. *Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis*: Et contra 15. *Attritio, quæ ex gehennæ & pœnarum metu concipitur ſinè dilectione benevolentiæ Dei propter ſe, non eſt bonus motus, ac ſupernaturalis*. Præceſſerat anathema Leonis X. datum anno 1520. contra Lutheri Articulos 41. quorum Sextus eſt, *Contritio, quæ paratur per diſcuſſionem, collectionem, & deteſtationem peccatorum, quâ quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, ponderando peccatorum gravitatem, multitudinem, fœditatem, amiſſionem æternæ beatitudinis, ac æternæ damnationis acquiſitionem, hæc contritio facit hypocritam, imò magis peccatorem*. Quam Pontificis definitionem ſecuta eſt Tridentina Synodus, Iteratoque anathemate Lutheranum Articulum damnavit. Expendam eum mox, quantum opus fuerit, ut ejuſdem cum proſcriptis Queſnelli erroribus omnimodus aperiatur conſenſus. Interim Alexandri VIII. maneat Diplomate confirmatum, explicatumque, quod ab œcumenica Synodo verbis aliis fuerat conſtitutum; ſcilicet *timorem gehennæ*, ſaltem aliquem, & *Attritionem* etiam aliquam, *quæ gehennæ & pœnarum metu concipitur ſinè dilectione benevolentiæ Dei propter ſe, eſſe bonum motum ac ſupernaturalem*. Hinc præſens Queſnelli Articulus convincitur de errore, quando illimitatè aſſerit peccari, quoties ſolo metu, ac proindè attritione, qualis in Decreto Alexandri deſcribitur, à malo declinamus. Anathema igitur iterum iterumque Queſnelliano Articulo affirmanti indefinitè, & ſignificatione univerſali peccare Judæos, (eadem de reliquis hominibus ratio eſt) quoties malum, non niſi formidine evitatur.

Nulla hîc diſceptatio eſt, utrum delinqueret, qui Deum nunquam ſuper omnia amaret, nunquam bonum exerceret, aut malum fugeret; niſi ſola formidine: Clariſſima eſt Alexandri VIII. definitio, & præceptum Dei maximum atque indiſpenſabile charitatis; ſed inter Catholicos, & Novatores diſſidium eſt, an omnibus actibus, quibus bonum amplectimur, aut malum rejicimus ſolâ formidine, delinquamus? Affirmat Eccleſia nova; Apoſtolica verò pernegat, & aſſerentes impoſterum renovato ſæpius damnat anathemate. Neque iſtud à Romanis ſolùm Pontificibus inflictum eſt, ſed ut jam indicavi, ab œcumenico etiam Concilio. Audiatur Tridentinum Seſſ.6. Canone 8. *Si quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad miſericordiam Dei, de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abſtinemus peccatum eſſe, aut peccatores pejores facere, anathema ſit*.

7 At, inquies, diſcrimen inter Queſnelli ſententiam, & Lutheranam illo Canone profligatam, eſt quòd poſterior peccati arguat timorem Gehennæ, & contritionem ex timore etiam quem charitas imperaverit; Queſnellus autem rejiciat timorem, dum ſolus eſt, & natam ex eo ſolo evitationem peccati. Nos Lutherum ipſum, aliàs vidimus contra hujus imputationem erroris ſæpiùs reclamantem: de quo quidquid ſit, rursùs affirmare non vereor Theologos & populum Chriſtianum à Tridentina Synodo miſerè deceptos, ſi mens illius fuerit, gehennæ metum, per quem ad Dei miſericordiam de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abſtinemus, peccatum eſſe, aut peccatores pejores facere, quoties ſic ad Dei Miſericordiam de peccatis dolendo confugere, vel à peccando abſtinere ſuaſerit ſolus timor; tunc autem tantummodo iſtum ad Dei miſericordiam recurſum, dolorem de peccatis præteritis, & abſtinentiam à novis, non eſſe peccatum, neque peccatores pejores facere, quando timor ex charitate profluxerit; omnis ſcilicet volitio, & actio, quæ non naſcitur ex amore Dei omnia agente propter Deum, quemque Deus remuneratur, neceſſariò oritur ex amore noſtri ac mundi illicito, ut traditur in ſæpe relatâ Queſnelli Propoſitione 44.

Si is fuiſſet Concilii ſenſus, quem nemo ſub ejus verbis catholicus intellexerit, fraudulenta fuiſſet definitio, ut modò talis novaturientium interpretatio ineptiſſima eſt. Franciſcus Sylvius Thomiſta nobilis, & inter Duacenſis Academiæ ornamenta minimè vulgare 2. 2. quæſt. 19. art. 3. ait: *Quòd timor ſervilis ſit bonus, & ad ſalutem perutilis, fide certum eſt, definitum in Tridentino, & antea à Leone X. contra Lutherum*. Timorem ſervilem non intelligi elicitum à charitate, agnoſcunt univerſi; metus enim ex amo-

amoris imperio proveniens, filiis, aut juſtis incipientibus proprius eſt. Ex Lovanienſibus Jacobus (non Michael) Bajus lib.2. Rel. 9. Chriſt.cap.84. *Ex quibus liquet quàm falsò Lutherus dixerit timorem ſervilem eſſe malum; quia efficiat hominem hypocritam magiſque peccatorem; cùm proprius ejus effectus ſit, voluntatem à peccando impedire.* Infinitus ſim, ſi enumerare Neotericos authores, & referre ſingulos voluero, Thomiſtas, Scotiſtas, & aliarum Claſſium Catholicos, ſequentes ſententiam, quam Leonis Pontificis, & Tridentini contra Lutherum ſtabilivit authoritas. Omnibus haud novaturientibus Scholaſticis nota loquor.

An autem ex tali formidine concepta attritio ad Sacramentum Pœnitentiæ ſufficiat, an præterea requiratur aliqua dilectio nondum ſupremo judicio perſpicuè determinatum eſt, atque intereà ab Alexandro VII. vetitum, in alterutram contendentium partem cenſuris, aut contumeliis ſævire, donec à Sede Apoſtolica definitum aliquid fuerit. Attamen ſapiens Doctorum obſervatio eſt, nihil indè meritò erui, quo vel minima probabilitatis ſpecies concilietur ſententiæ neganti ſervilis formidinis, & natæ ex ea attritionis bonitatem, quæ excludere valeat voluntatem peccandi; paſſim enim diffidentium catholicorum pars utraque iſtam attritionis honeſtatem, vireſque ſupponens, unicè in dubium vocaverat, vocatque etiamnum, utrum ad Sacramentum Pœnitentiæ non requiratur præterea aliqua dilectio. Is quæſtionis ſtatus clariſſimè panditur ipsâ Alexandrini Diplomatis narratione: *Sanctiſſimus Dominus noſter Alexander Papa VII. cùm acceperit non ſinè gravi animi mærore, Scholaſticos quoſdam acriùs, nec abſque fidelium ſcandalo, inter ſe contendere, an illa attritio, quæ concipitur ex metu gehennæ excludens voluntatem peccandi cum ſpe veniæ, ad impetrandam gratiam in Sacramento pœnitentiæ, requirat inſuper aliquem actum dilectionis Dei; aſſerentibus quibuſdam, negantibus aliis, & invicem adverſam ſententiam cenſurantibus &c.*

Sanctorum Patrum agmina cum principum Scholaſticorum manipulo inexpugnabili in campum reducere, contra ultimam Damnati Articuli partem non eſt operæ pretium; quia error ejus in 62. Articulo ab iiſdem tot confoſſus ſpiculis, tot confectus vulneribus, mactatuſque eſt, ut non niſi in peſſumdata inſanientium mente valeat reviviſcere.

CAPUT II.

Eliduntur Adverſantium argumenta deſumpta ex Scripturis.

1 Collator duo, quæ Hexapla prætermiſerant, ex Scriptura ſuppeditat: Rom.6. v.14. *Peccatum vobis non dominabitur, non enim ſub lege eſtis, ſed ſub gratia:* & Gal.3. v.10. *Quicunque ex operibus legis ſunt, ſub maledicto ſunt. Scriptum eſt enim: maledictus omnis, qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, ut faciat ea.*

Priorem locum ſic Angelicus interpretatur: „ *Peccatum enim vobis non dominabitur*; ſcilicet ſi cœperitis peccato reſiſtere, & vos Deo exhibere, ſecundùm illud Jacobi 4. Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis: reſiſtite Diabolo, & fugiet à vobis.„ Quæ conditio in Queſnelli novitatibus locum non habet, ſed veluti ſupervacanea habenda eſt: ubi nempe juxta Prop.10. *Gratia eſt operatio manûs omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare.* Prop.11. *Gratia non eſt aliud quàm voluntas omnipotentis Dei jubentis, & facientis quod jubet;* vel enim abeſt cœleſte illud auxilium, vel adeſt: eo abſente reſiſtere Diabolo & appropinquare Deo non poſſumus, ut adverſarii nobiſcum fatentur adversùs Pelagium & Maſſilienſes ejus reliquias. Si autem adſit, atque omnis gratia talis ſit, ut nihil eam impedire valeat aut retardare; ſi ipſa ſit voluntas Dei jubentis, & facientis ſuâ Omnipotentiâ quod vult, non eſt in poteſtate hominis gratiâ præventi, conſentire Diabolo, vel non reſiſtere, ſed ad Deum appropinquat neceſſariò; imò per Prop.28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio:* & cur minoris roboris ſit gratia ſecunda, tertia, & ſic de cæteris? Itaque omne Spiritûs Sancti ſupernaturale auxilium, juſtitiam, ſi ante non fuerit, confert: ſi adfuerit conſervat & auget. Tale divinæ gratiæ cujuſlibet in voluntates noſtras dominium nunquam agnovit Chriſti Eccleſia, quam docere aliter ſerò nititur Queſnelliana Novaturiens.

2 Audiatur iterum interpres Angelicus „ Quamdiu aliquis ſic eſt ſub lege, ut non impleat voluntariè legem, peccatum in eo dominatur, ex quo voluntas hominis inclinatur, ut velit id quod eſt contrarium legi; Sed per gratiam tale do-

„ minium tollitur : ut ſcilicet homo ſervet „ legem, non quaſi ſub lege exiſtens ; ſed „ ſicut liber. Gal.4. non ſumus ancillæ fi- „ lii, ſed liberæ : qua libertate Chriſtus „ nos liberavit. Hanc autem gratiam fa- „ cientem hominem liberè legem implere, „ non conferebant legalia ſacramenta; „ ſed conferunt eam Sacramenta Chriſti. „ Et ideò illi, qui ſe ceremoniis legis ſub- „ jiciebant, quantum pertinet ad virtutem „ ipſorum Sacramentorum legalium, non „ erant ſub gratia ; ſed ſub lege ; niſi fortè „ per fidem Chriſti gratiam adipiſceren- „ tur. Illi qui Sacramentis Chriſti ſe ſub- „ jiciunt, ex eorum virtute gratiam con- „ ſequuntur, ut non ſint ſub lege ; ſed ſub „ gratia, niſi forte per ſuam culpam ſe ſub- „ jiciant ſervituti peccati. „ Tunc ſcilicet iterum ſub lege ſunt, quia obnoxii ſuppliciis lege contra refractarios conſtitutis: Verùm ſicut non omnis qui ſub gratia eſt, in omnibus omnino actibus operatur ex gratia, aliàs omnia juſtorum opera eſſent juſta, nulla delicta, etiam leviſſima ; qui error in Conſtantienſi Concilio proſcriptus eſt : ſic etiam non omnia opera in iis, qui peccati ſubjacent dominio, labem contrahunt iniquitatis. Oppoſitum in eodem Concilio damnatum eſt, ac dein à tribus Pontificibus inter Bajanos Articulos trigeſimo-quinto : *Omne quod agit peccator, vel ſervus peccati, peccatum eſt* : & 40. *In omnibus ſuis actibus peccator ſervit dominanti cupiditati*. Cujus dogmatis utrobique condemnatio eſt manifeſta contradictorii definitio ; quam accepere Pontifices ex Tridentino Seſſ.6. can.7. anathema infligente : *Si quis dixerit opera omnia, quæ ante juſtificationem fiunt, quâcumque ratione facta ſint, verè eſſe peccata*. Eodem Canone anathema decernitur dicentibus : *Quanto vehementiùs quis nititur ſe diſponere ad gratiam, tanto eum graviùs peccare*. Quod tamen in Queſnelli ſententia foret veriſſimum ; Si per Prop.28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio* : & per 39. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, niſi ad aberrandum : nihil ardoris, niſi ad ſe præcipitandum : nihil virium, niſi ad ſe vulnerandum : eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum*. Evidens nempe ex utroque errore profluit conſecutio, quòd ante primam gratiam, quæ eſt peccatorum remiſſio, omnis actio non ſolummodo peccatum ſit ; ſed etiam quantò vehementiùs quis nititur ſe diſponere ad gratiam, tantò peccet ampliùs ; utpotè tanto vehementiùs utens lumine ad aberrandum, ardore ad ſe præcipitandum, viribus ad ſe vulnerandum.

3. Si autem juxta doctrinam Catholicam, & ab Eccleſia iteratis ſæpiùs definitionibus conſecratam, agnoſcere oporteat in peccatoribus actiones aliquas à peccati macula immunes, idem ſtatuendum eſt neceſſariò de iis, qui ſub lege ſunt ; non enim deterior in hoc fuit conditio Judæorum ſub lege viventium, quàm Atheorum, & Gentilium ſinè lege. Porrò non *omnia opera infidelium eſſe peccata*, neque *omnes Philoſophorum virtutes vitia*, diſcimus ex Traditione Patrum maximè Auguſtini, & ſuccedente trium Pontificum contra Baji Articulos anathemate. Corruit itaque Queſnelli enunciatio: *Sub maledicto legis nunquam fit bonum; quia peccatur ſive faciendo malum ; ſive illud non niſi ob timorem evitando* : ubi ſenſus eſt *ſub maledicto legis peccari ſemper*, ut ſit legitima prioris periodi confirmatio, futura aliàs ineptiſſima, ſi ex eo quod aliquando, vel etiam ſæpius delinquatur ; nullum unquam fieri bonum intuleris. Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, quòd etiamſi cunctis ſub lege, vel ſub legis maledicto exiſtentibus peccatum ſuppoſueris dominari ; minimè tamen hinc ſequatur, nullam in illis fieri unquam actionem bonam, nullam innocuam, aut expertem vitii. Dixi *ſub lege, vel ſub legis maledicto exiſtentibus*, quia utrumque adverſariis eſt ſignificationis ejuſdem, & uſûs promiſcui ; ut enim Articulum ſuum de exiſtentibus *ſub maledicto legis* ſtabiliant, utuntur illo Apoſtoli ad Rom. cap.6. v.14. *Peccatum vobis non dominabitur ; non enim ſub lege eſtis ; ſed ſub gratia* : ut autem Pauli aſſertio cum ſua probatione dignum Spiritu Sancto oraculum eſt ; ita Queſnelli indè deductum conſectarium digna tot errorum hæreſumque magiſtro aberratio, non à fidei ſolùm veritate ; ſed ab ipſo rationis lumine prorsùs aliena. Peccatum ſcilicet dominatur infidelibus, & peccatoribus quibuſcumque, vel uno crimine, ſeu noxâ lethiferâ ſub poteſtate Diaboli redactis : ſed quis, niſi expunctis ſcripturis, proculcatis Eccleſiæ ſanctionibus, peſſumdatâ Patrum omnium traditione, ipſo extincto intellectûs lumine, contra quotidianis exemplis firmatiſſimam experientiam afferat, tale eſſe ſeu peccati, ſeu Diaboli in ſingulos ſibi ſubditos dominium, ut nulla in iis actio honeſta ſit, nulla indifferens, aut à peccato libera? Oppoſitum mox patebit luculentiùs.

4. Alter Apoſtoli locus nobis objicitur ex Epiſt. ad Gal. cap.3. v.10. *Quicunque ex operi-*

ribus legis ſunt, ſub maledicto ſunt, ſcriptum eſt enim: maledictus omnis qui non permanſerit in omnibus quæ ſcripta ſunt in libro legis ut faciat ea. Conſulamus more noſtro commentarium Angelici lectione 4. „ *Quicunque ex operibus legis &c.* id eſt, quicun„ que in operibus legis confidunt, & pu„ rant ſe juſtificari per ea, ſub maledicto „ ſunt. Aliud enim eſt eſſe ex operibus „ legis, & aliud eſt ſervare legem; nam „ hoc eſt legem implere, & qui eam im„ plet, non eſt maledictus. Eſſe verò ex „ operibus legis, eſt in eis confidere, &. „ ſpem ponere, & qui in eis hoc modo „ ſunt, ſub maledicto ſunt, ſcilicet tranſ„ greſſionis: quod quidem non facit lex; „ quia concupiſcentia non venit ex lege; „ ſed cognitio peccati, ad quod proni ſu„ mus per concupiſcentiam prohibitam „ per legem. In quantum ergo lex co„ gnitionem peccati facit, & non præbet „ auxilium contra peccatum, dicuntur eſ„ ſe ſub maledicto; cùm nequeant illud „ per ipſa opera evadere. Sunt autem „ quædam opera legis ceremonialia, quæ „ in obſervationibus fiebant: alia ſunt ope„ ra, quæ pertinent ad mores, de quibus „ ſunt mandata moralia. Unde ſecundum „ Gloſſam hoc quod hic dicitur, Quicun„ que ex operibus legis ſunt &c. intelli„ gendum eſt de operibus ceremonialibus „ & non de moralibus.„

5. Qua explicatione ſuppoſitâ, nihil ex loco Apoſtoli eruitur pro Queſnelli Articulo. Ex eo enim quod omnes, qui in operibus legis confidunt, & quidem ceremonialibus tantùm, ſub maledicto ſint, neque ſe liberare ab eo poſſint per iſtiuſmodi legis opera, in quibus unicè confidunt, excluſâ Servatoris fide & gratiâ, minimè ſequitur, omnes qui hac ratione ſub maledicto poſiti ſunt, nunquam boni aliquid moraliter agere, nunquam à novo abſtinere vitio, ſed ſemper aut malis incumbere operibus, aut peccatum committere ſola illud formidine evitando. Nihil de hoc in Angelici, aut alterius probati authoris commentario eſt; ſed fœtus novæ Eccleſiæ, Lutherano atque Calviniano lumine illuſtratæ. Ita Calvinus 2. Inſtit. cap.7. §.10. *Secundum legis officium .... quo magìs ſeſe retinent, eò fortiùs inde accenduntur, fervent bulliunt, parati quidvis facere, niſi legis terror obſtaret.* Adeône in omnibus ſive Judæis, ſive Chriſtianis, qui aliquo crimine ſe Diaboli, & peccati dominio ſubjecerint, proinde etiam maledicto legis, ut eodem ad Galatas capite dicitur, *Scriptum eſt enim, maledictus omnis, qui non permanſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt;* adeône, inquam, in peccatoribus ſingulis ratio omnis periit, & peſſumdata omnis in bonum propenſio, imò corrupta libertas, ut nullam unquam pariat actionem cum divino ſive naturalis, ſive ſuperioris ordinis auxilio conformem regulis honeſtatis, aut Dei legibus non contrariam?

6 Quonam autem revelante ſpiritu Queſnellus didicit peccatorem in omni opere à Dei placitis non alieno agere impulſum formidine; nunquam alia ratione honeſtâ, vel innoxiâ? Nunquam niſi intentione perverſâ honorare parentes, diligere liberos aut patriam? nunquam paſcere famelicum, veſtire nudum & algentem frigore, nunquam legere librum pium, vel aures præbere concionanti? Miror profectò, nec ullus tam horridæ ſententiæ conſcius, mirari unquam ſatìs poterit, eam inter homines ingenio non hebetes, neque leviter excultos ſtudiis, fautores conſequi potuiſſe.

Plures ibidem Apoſtolici textûs explicationes Aquinas ſuggerit, ſed nullum vel in minimo apice adverſariis patrocinantem.

CAPUT III.

S. Auguſtinus Queſnello minimè ſuffragatur.

1 Prolixa hìc nobis adverſarii ex Auguſtino oſtentant teſtimonia, eaque veluti roboris tanti pro ſuſtinendo contra anathema Articulo, ut ſi locum Queſnelli integrum cum Auguſtini textibus contuleris, *non ovum ovo ſimile magis reperiatur.* Ea eſt *Collatoris* nominatim confidentia. Integrum autem Queſnelli locum non ipſe, ſed Hexapla referunt, ut hic exhibeo. „ Quatuor ſcilicet ſtatus, per quos „ tranſit humanum genus, etiam commu„ niter Electi, ut docet Apoſtolus. Primus „ eſt ſinè lege: ſecundus ſub lege; tertius „ ſub gratiâ: quartus in pace & gloria „ cœleſti. In primo vincitur homo à pec„ cato, quod neque cognoſcit, neque op„ pugnat: in ſecundo & cognoſcens vin„ citur, & pugnans: in tertio & pugnat, „ & refert victoriam: in quarto ſinè cer„ tamine triumphat; in pace videlicet cœ„ leſti ſtabilitur in bono, adeò ut nulli in „ poſterum futurus ſit obnoxius mutationi. „ Sub gratiæ imperio, ubi quis impellitur „ ſpiritu, operatur infallibiter bonum:

„ *ſub*

„ *ſub maledicto legis nunquam ſit bonum* ; „ *quia peccatur, ſive faciendo malum, ſive* „ *illud non niſi ob timorem evitando*. „ Hactenus Queſnellus, ubi quilibet perſpicit excerptionem damnati Articuli fuiſſe fideliſſimam, neque eſſe quidpiam in antecedentibus, quod ad aliam ipſum determinet ſignificationem, quàm quæ in Articuli vocibus ab omni reſciſſis circumſtantiâ elucet: & quidem ea, quam deſumpſeris ab authore, ſenſum Propoſitionis obvium & odioſiſſimum, ab eodem fuiſſe intentum omnimodè convincit.

2 Audienda eſt modò Auguſtini ſententia, quæ tanto nobis faſtu ab adverſario intorquetur. Enchiridii cap. 118. num. 31. „ Cùm in altiſſimis ignorantiæ tenebris „ nullâ reſiſtente ratione ſecundùm carnem vivitur, hæc ſunt prima hominis. „ Deinde cùm per legem cognitio fuerit „ facta peccati, ſi nondum divinus adjuvat „ Spiritus, ſecundùm legem volens vivere, vincitur, & ſciens peccat, peccatoque ſubditus ſervit. A quo enim quis „ devictus eſt, huic & ſervus addictus eſt. „ .... hæc ſunt ſecunda hominis. Si autem reſpexit Deus, ut ad implenda, quæ „ mandat, ipſe adjuvare credatur, & agi „ homo cœperit Dei Spiritu, concupiſcitur adversùs carnem fortiori robore charitatis; ut, quamvis adhuc ſit, quod homini repugnet ex homine, nondum totâ „ infirmitate ſanatâ, ex fide tamen juſtus „ vivat, juſtêque vivat, in quantum non „ cedit malæ concupiſcentiæ, vincente „ delectatione juſtitiæ. Hæc ſunt tertia „ bonæ ſpei hominis; in quibus ſi piâ perſeverantiâ quiſque proficiat, poſtrema „ pax reſtat, quæ poſt hanc vitam in requie Spiritûs, deinde in reſurrectione „ etiam carnis implebitur. Harum quatuor differentiarum prima eſt ante legem: ſecunda ſub lege: tertia ſub gratia: „ quarta in pace plenâ atque perfectâ.

Idem in Expoſitione quarumdam Prop. Epiſt. ad Rom. cap. 13. „ Quatuor iſtos gradus hominis diſtinguamus, ante legem, „ ſub lege, ſub gratia, in pace. Ante legem ſequimur concupiſcentiam carnis: „ ſub lege trahimur ab ea: ſub gratia, nec „ ſequimur eam, nec trahimur ab ea. In „ pace nulla eſt concupiſcentia carnis. Ante legem ergo non pugnamus, & peccamus; ſed etiam approbamus peccata: „ ſub lege pugnamus; ſed vincimur; fatemur enim mala eſſe quæ facimus, & „ fatendo mala eſſe, utique nolumus facere; ſed quia nondum eſt gratia, ſuperamur. In iſto gradu oſtenditur nobis quomodo jaceamus, & dum ſurgere volumus & cadimus, graviùs affligimur. Inde hic dicitur *lex ſubintravit ut abundaret delictum*.... Sic ergo jacens cùm ſe „ quiſque cognoverit, per ſe ipſum ſurgere non valere, imploret liberatoris „ auxilium. Venit ergo gratia quæ donet peccata præterita, ut conantem adjuvet, & tribuat charitatem juſtitiæ, & „ auferat metum: quod cùm fit, tametſi „ deſideria quædam carnis, dum in hac vita ſumus, adverſùs Spiritum noſtrum „ pugnant, ut eum ducant in peccatum; „ nontamen his deſideriis conſentiens ſpiritus, quoniam eſt fixus in gratia, & „ charitate Dei, deſinit peccare. Non „ enim in ipſo deſiderio pravo; ſed in noſtra conſenſione peccamus. „ In geminis hiſce Auguſtini ſententiis ſe fundans Collatoris obſervatio, ait, *non ovum ovo ſimile magis reperiri*, quàm integrum Queſnelli textum ſuperiùs relatum, ſi cum Auguſtinianis contuleris. „ Quatuor enim hominis „ ſtatus ubi recitavit (Queſnellus) *ante* „ *legem, ſub lege, ſub gratia, in pace*, ſic „ ſubdit: *ſub imperio gratiæ*, id eſt, in ſtatu tertio, *ubi ſpiritu ducimur, infallibiliter ſit bonum. Sub maledicto legis* in ſecundo ſtatu *nunquam ſit bonum, quia peccatur, ſive faciendo malum, ſive illud non* „ *niſi ob timorem evitando. Sine lege* in ſtatu primo *neque malum cognoſcitur, neque* „ *bonum prout oportet*. „

3 Quemadmodum diverſæ hominum ætates, diverſa habere ſolent oblectamenta, ſibi propria ſtudia & actiones, ita & gradibus, conditionibus, ſeu ſtatibus variis obtingere exercitia, moreſque non parum diſpares. Immeritò tamen definitiones ex iis conficias generales; ut quæ ſingulis hominum gradibus, aut claſſibus propria enuntiantur, ad ſingula generum deriventur individua. Ruſtici cenſetur inurbani, mercatores inhiare lucris, Nobiles gloriæ: pueri addicti luſibus, fœminæ pigmentis & ornatui vano, inconſtantes, & garrulæ. Non tamen ea vitia conveniunt prorſùs omnibus, & abſque exceptione. Apoſtolus Epiſtolâ 1. ad Corinthios cap. 7. ait: *Qui ſinè uxore eſt, ſolicitus eſt quæ Domini ſunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore eſt, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi; quomodo placeat uxori, & diviſus eſt*. Et, *Mulier innupta & virgo, cogitat quæ Domini ſunt ut ſit Sancta corpore & ſpiritu. Quæ autem nupta eſt, cogitat quæ ſunt mundi, quomodo placeat viro*. Quæ iterum in ſpeciem illimi-

mitatè dicta multiplicem judicio omnium non refugiunt exceptionem. Religioſorum ſtatus iter ad perfectionem eſt: Epiſcoporum ipſa perfectio, non tamen quilibet inſtitutum Religionis etiam Sanctiſſimæ amplexus iter illud ſuum ità proſequitur, ut non ſubinde ab eo recedere comperiatur. Quot unctione conſecratos Deo Antiſtites non luxit omne ferè ſeculum à charitate non ſolis moribus, ſed etiam ſchiſmate deficientes, & qui ſchiſma comitari ſolent, erroribus in fide! Frivolum proinde eſt ex quatuor diverſorum ſtatuum apud Auguſtinum deſcriptionibus concludere, quod homines ſinguli ad quemcunque è quatuor ſtatibus pertinentes, non ſolùm ſæpius; ſed in omnibus actibus ea impleant prædicata, quæ ſuo ordini tribuuntur propria.

Erroneum quidem iſtud principium adverſariis neceſſarium eſt; quomodo enim adversùs Chriſti Eccleſiam, quę columna & firmamentum veritatis eſt, invehere aliter poſſent, & ſtabilire novaturientem? Beatitudini cœleſti, quæ quatuor ſtatuum poſtremus, & unicus omnimodè perfectus eſt, competere agnoſcimus, ut homines ſinguli in eo poſiti, ſint *in pace plena atque perfecta*, ubi *nulla eſt concupiſcentia carnis*; Verùm inter Catholicos, maximè poſt iteratas toties Eccleſiæ definitiones, aſſerere nemo poteſt de ullo ex tribus aliis mortalium ſtatibus, quòd actiones ſingulæ cujuſcunque hominis, in eorum aliquo conſtituti, in idem conveniant prædicatum, quod ab Hipponenſium Antiſtite adſcribitur conditioni, ſeu ſtatui. A majore ſcilicet parte deſumitur denominatio: horreum dicitur frumento plenum, licèt mixtas habeat paleas, ager plenus zizaniis etſi hinc indè boni grani quidpiam contineat. Sic prima hominum conditio plena peccatis eſt cum ignorantia, & ex ignorantia commiſſis. Secunda ſcatet delictis cum legis notitia perpetratis. Tertia virtutibus ornatiſſima eſt, quamvis maculæ ſubinde aliquid interveniat levioris. Prima conditio complectitur indubiè infideles, & Philoſophos de quibus aſſeruerat Bajus Art. 25. à tribus Pontificibus condemnato. *Omnia opera infidelium ſunt peccata; & Philoſophorum virtutes ſunt vitia.*

4 Oppoſitum univerſa tenet Eccleſia obmurmurantibus fruſtrà Queſnellianis, penès quos, *Neceſſe eſt infidelem in omni opere peccare*: qui error præter tria ſuperiorum Pontificum Sancti Pii, Gregorii XIII. Urbani VIII. anathemata, ſenſit etiam recentius Alexandri VIII. illum inter Articulos 31. condemnantis. Sed non ſenſerit Queſnellus, pridem adverſus anathemata obduratus, ideoque ne latum quidem unguem à ſuis recedere ſolitus proſcriptis quater, & quinquies opinionibus. Sed & *Romani*, inquit, *majore pollent ingenio, quàm ut exiſtiment, nos terreri ſententiâ latæ excommunicationis Pontifici reſervata*: Ita Queſnelli epiſtola nomine *Abbatis ad quemdam Romanæ Curiæ Prælatum* pag. 30. Neque ad illud anno 1691. ſibi opus duxerat appellatione ad Concilium, geſtiens vel tunc exemptionis privilegio, neſcio unde præterquam ab inferis accepto, & novæ fidei introducendæ commodiſſimo, in eadem epiſtola pag. 18. *Habemus nos hoc ſingulare præ cæteris, quo nobis bene eſt, quodque retinebimus, eandem ſemper proſequendi ſemitam, quidquid opponi contigerit à Cenſoribus Romanis, & quodcunque Decretum ab illo emanaverit tribunali.* Verùm quibus Romanorum Pontificum authoritas pro nihilo eſt, quid facient Auguſtino, cujus ſe diſcipulos, quaſi antomaſticè profitentur? niſi & iſta profeſſio non minùs, quàm Alexandrinæ contra Janſenium Formulæ ſubſcriptio, inanis ſit, neque minùs candore vacua, quàm veritate? ſed de hoc aliàs. Quid, inquam, Queſnelliani facient Auguſtino, qui locis plurimis agnoſcit *bona opera* in gentilibus etiam omnis expertia vitii, utpote *Dei dona, virtutes, continentiam, juſtitiam & actus ſtrenuos, quibus à Deo temporale præmium promeruerunt?* Videri hæc apud Doctorem Sanctiſſimum poſſunt lib. 5. de Civitate cap. 12. epiſt. 99. & 130. lib. de Spiritu & litera cap. 26. lib. 1. de peccatorum meritis cap. 22. ad Marcellinum epiſt. 5. Ex his textus Auguſtini integros dedi ſuperiore tomo aliquoties, ubi pro eadem ſententia attuli Chryſoſtomum, Hieronymum, Proſperum &c.

Compertiſſimum itaque eſt, in aliquibus primâ hominum conditione à Doctore maximo comprehenſis, reperiri quædam opera bona, & ab omni immunia iniquitate. Si autem in impiis & idololatris, admittendæ quædam ſunt actiones à rationis, honeſtatis, juſtitiæ regula non diſcrepantes, quo argumento veriſimili denegabitur omnis actio proba & innocua omnibus prorſus peccatoribus *ſub lege* degentibus, vel etiam ſub ejus *maledicto*?

5 Queſnello *ſub lege* eſſe, & ſub ejus *maledicto*, ſynonima ſunt, quia, inquit Documento 5. pag. 253. *Eſſe ſub lege, eſt eſſe ſub dominatione peccati, propterea quod homini illic exiſtenti ſinè gratia, ſinè amore, ſinè charitate, aliud in corde non ſit præter*

for-

Digitized by Google

formidinem ſervilem. Eſſe autem ſub peccati dominio, ſinè gratia, ſinè amore, ſinè charitate, penès Queſnellum eſt eſſe ſub maledicto minimè leviter, utpote in peccandi neceſſitate perpetua, denegatâ pariter omni penitùs boni operis poteſtate. Per primum enim Queſnelli Articulum *Quid aliud remanet animæ, quæ Deum atque illius gratiam amiſit, niſi peccatum, & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas, & ſegnis indigentia, hoc eſt generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum?* Art.57. *Totum deeſt peccatori, quando ei deeſt ſpes: & non eſt ſpes in Deo, ubi non eſt amor Dei*; videlicet benevolus & juſtificans. 44. *Non ſunt niſi duo amores unde volitiones & actiones omnes noſtræ naſcuntur: amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur; &, amor quo nos ipſos, ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt, non refert, & propter hoc ipſum fit malus*. Dum iſtum Numinis amorem interpretor juſtificantem, non habitum intelligo; ſed actum, cujus intuitu habitus per Spiritum Sanctum in corde diffunditur. Quanquam ſi in rigore Articulus accipiatur, præſupponere videtur charitatis, ſive juſtificantis gratiæ habitum veluti prærequiſitum, ſi non neceſſariò priùs tempore, ſaltem naturâ, vel ratione, utpote omnis meriti propriè dicti, & remunerationis ſimilis fundamentum. Hac ratione primus charitatis, quantumlibet perfectæ actus in pœnitentia peccatoris, non cenſetur juſtificationis gratiam promereri; ſed hæc gratuita eſt, & gratis animo infunditur.

6 Art.45. *Amore Dei in corde peccatoris non ampliùs regnante*; ut in nullius regnat animo peccatoris, in nullius, ut vidimus, ſub lege degentis, *neceſſe eſt in eo carnalis regnet cupiditas, omneſque actiones ejus corrumpat*. Ad eandem generalem & neceſſariam actionum omnium corruptionem ſola ſufficit, quæ ſub lege viventibus indeclinabilis affirmatur, omnis gratiæ privatio. *Eſſe ſub lege, eſt eſſe ſub dominatione peccati, propterea quod homini illic exiſtenti ſinè gratia, ſinè amore, ſinè charitate, aliud in corde non ſit præter formidinem ſervilem*, nullius boni operis, ſed ſolius mali, Queſnello judice, fœcundam; nam Prop.62. *Qui à malo non abſtinet niſi, timore pœnæ, illud committit in corde ſuo, & jam eſt reus coram Deo*. Quid fructûs à timore ſervili ſperari valeat melioris, quando Prop.66. timor ille annumeratur *beſtiarum paſſionibus*, cum quibus ad Deum appropinquare videatur nefas? *Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque adduci per inſtinctum naturalem, neque per timorem ſicuti beſtia*. Imò quid timor ille aliud pariat, quàm impietatem, blaſphemias, deſperationem? Propoſ.67. *Timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*; Ideoque Prop.60. *Si ſolus ſupplicii timor animat pœnitentiam, quò hæc eſt magis violenta, eò magis ducit ad deſperationem*.

Et quidem ſola, quæ ſub lege viventibus à Queſnello tribuitur privatio gratiæ, quam non complectitur malorum congeriem? Prop.40. *Sinè gratia nihil amare poſſumus, niſi ad noſtram condemnationem*. 39. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis niſi ad aberrandum; ardoris, niſi ad ſe præcipitandum; virium, niſi ad ſe vulnerandum: eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum*.

7 Unica non quidem abſtergendi propoſitionis malitiam; ſed utcunque minuendi ratio aliquibus videbitur, ſi dicantur conſectaria illa maximè horrida, & peccandi neceſſitas continua, quæ ſub lege, & ejus maledicto viventibus imponuntur, eſſe peccatoribus voluntaria & libera in radice, ex eo quod ſub lege, ejuſque maledicto liberrima ſe conſtituerint voluntate. Verùm & hæc evaſio, in Queſnelli ſyſtemate frivola eſt. Non enim potuit homo impedire ne in maledictum incideret, quia per Prop.40. jam citatam *ſinè gratia nihil amare poſſumus niſi ad noſtram condemnationem*. 39. *voluntas quàm gratia non prævenit, nihil habet luminis, niſi ad aberrandum; ardoris, niſi ad ſe præcipitandum; virium, niſi ad ſe vulnerandum: eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum*. Neque exteriores gratiæ juvare miſerum potuerunt, nè in peccatum rueret & maledictum juxta Prop.5. *Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiæ ſuæ, exhortationes & gratiæ exteriores non inſerviunt, niſi ad illud magis obdurandum*. Quòd autem gratia interior, quæ ſola à Theologis communiter gratiæ nomine appellatur, homini, in Queſnelli ſententia, deſit quando ille in delictum ſaltèm grave, ſeu maledictum prolabitur, patet quia omnis penès illum gratia invictiſſimè efficit opus, ad quod à Deo, veluti ſufficiens conceditur. Neque in illius poteſtate eſt gratiam ab operando coercere, vel ſuſpendere juxta Prop.10. *Gratia eſt operatio manûs omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare*. Prop.11. *Gra-*

tia

tia non eſt aliud, quàm voluntas omnipotentis Dei jubentis & facientis quod jubet. Utrobique, ut vides, non uni aut alteri gratiæ ea virtus tribuitur, ſed omnibus, ut definitio univerſarum eſt. Confirmat illam Propoſitio 19. *Dei gratia nihil aliud eſt, quam omnipotens ejus voluntas: hæc eſt idea quàm Deus ipſe nobis tradit in omnibus ſuis Scripturis.* 20. *Vera gratiæ idea eſt, quòd Deus vult ſibi à nobis obediri, & obeditur: imperat, & omnia fiunt: loquitur tanquam Dominus, & omnia ſibi ſubmiſſa ſunt*. 21. *Gratia Jeſu Chriſti eſt gratia fortis, ſuprema, invincibilis, utpote quæ eſt operatio voluntatis omnipotentis, ſequela & imitatio operationis Dei incarnantis & reſuſcitantis Filium ſuum*.

8 Eximenda hic quibuſdam eſt hallucinatio, quâ exiſtimant Janſenio & ejus ſectatoribus *Gratiam Jeſu Chriſti*, aliàs *medicinalem*, non eſſe quamlibet infirmis hominibus concedi ſolitam; ſed ſpecialem quamdam paucioribus obvenientem. Certum eſt Janſenium nullam agnoſcere interiorem gratiam in hoc ſtatu, niſi victricem, medicinalem, & Chriſti meritis obtentam. Secunda hæc eſt inter quinque Janſenii hæreſes: *Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur*. Quæ autem vocantur ab eo gratiæ pro homine lapſo, non medicinales, non Chriſti Liberatoris, exteriores ſunt, & ad erudiendum ſolummodo intellectum idoneæ, non ad movendam quantùm ſufficit voluntatem. Secundam quam dixi Janſenii, nemo apertiùs & pertinaciùs ſuſtinuit Queſnello, audaciâ Magiſtrum ſuperans non Arnaldum tantummodo, ſed etiam Janſenium. Teſtatiſſimum id faciunt propoſitiones, quas ex *Obſervationibus Moralibus* protuli, traditas imperterritè, poſt iterata toties anathemata, & Conſtitutiones, totius orbis Catholici, atque ipſius in primis Galliæ obedientiâ & conſenſione receptas. Non ſolùm actio & effectus indeclinabilis tribuitur à Queſnello cuilibet gratiæ; Sed & ſoli victrici omnis boni operis exercendi, & vitandorum lapſuum facultas, adeò ut nunquam boni malive electio libera in hominis poteſtate ſit. Non poſſe enim denegari conſenſum gratiæ tot vidimus Queſnelli Articulis affirmatum; non poſſe autem quidpiam boni fieri, neque malum penitùs devitari ſinè efficacis gratiæ præſidio, toties à Queſnello aſſeritur, quot numerantur ejus axiomata, quibus & naturæ, gratiâ deſtitutæ, ſubtrahitur omnis innocuæ poſſibilitas actionis, & omni gratiæ affingitur virtus quodammodo omnipotens. Prop. 16. *Nullæ ſunt illecebræ,*

quæ non cedant illecebris [cujuſcunque] *gratiæ; quia nihil reſiſtit omnipotenti*. Addidi *cujuſcunque*, quia prorſus congruit definitionibus tam multis, quas gratiæ in genere, proinde cuilibet, Queſnelliana novitas ſuperiùs affinxit, & pluribus confirmat propoſitionibus, quas primo tomo videre Lector potuit ſingulas, ſtudioſiùs, quàm neceſſe fuerat, confutatas.

9 Conciliari itaque cum doctrina Catholica nequaquam poterit ea Auguſtinianorum ſtatuum præpoſtera explicatio, quaſi omnis humana actio ante legem cognitam, & ſub lege, ejuſque maledicto ſit tranſgreſſio; omnis autem juſtorum ſub gratia viventium actus ſit gratiæ & juſtitiæ conveniens. Non eſt inter Catholicos tiro Theologus qui neſciat, longè aliud eſſe, hominem ante legis notitiam, & ſub ejus maledicto aſſeri peccatorem, ſive etiam peccare communiter, aliud delinquere ipſum in eo ſtatu ſemper, & in ſingulis actibus. Sic aliud pariter eſt vivere in gratia, atque per gratiam operari ſæpe, vel etiam ſæpiſſimè, aliud opera omnia & ſingula eſſe ex gratia. Nonne & *juſtus*, teſte Spiritu Sancto, *labitur ſepties*? Utinam non & ſæpius quotidie! Denique nec ita priores gemini ſtatus accipiendi ſunt, veluti deſtituti omni penitùs gratiæ auxilio, ut accipiunt adverſarii, feriente illos anathemate Alexandri VIII. vibrato in Articulum 5. ex 31. *Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis, nullum omnino accipiunt à Jeſu Chriſto influxum: adeòque hinc rectè inferes, in illis eſſe voluntatem nudam & inermem ſinè omni gratia ſufficiente*.

Neque Arnaldinæ ſimul & Queſnellianæ, contra Decretum illud Apoſtolicum, furiæ, neque Articuli ejuſdem, poſt damnationem magis temeraria & irreligioſa defenſio in *Difficultatibus Steyaertio propoſitis* parte 9. pag. 212. & ſequentibus illum unquam ab anathemate liberabunt. Utriuſque verò Novatoris impudentia, auſa doctrinæ oppoſitæ, ipſique Apoſtolicæ definitioni, inferre Pelagianiſmi calumniam, nihil ponderis apud Catholicos detrahit ſtabilitæ à Pontifice veritati; ſed novam Sectam neceſſe eſt catholicis omnibus, ut magis notam, reddat etiam magis execrabilem.

10 Duplex prior hominis conditio ideo dicitur non eſſe ſub gratia; quia neque habitum ſanctificantem continet, neque tranſeuntia auxilia niſi rariſſimè ſequitur: atque ita geminis illis ſtatibus non gratia; ſed concupiſcentia dominatur. Non autem re-

gnare hæc dicitur in ſtatu tertio, quamvis animum, etiam tunc pulſet frequentiſſimè, quia paſsim repellitur, non niſi pro levioribus ſubinde defectibus, conſensûs aliquid ſurripiens, teſte Auguſtino libro de Spiritu & litera cap.26. *Sicut non impediunt à vita æterna juſtum quædam peccata venialia, ſinè quibus hæc vita non ducitur; ſic ad ſalutem æternam nihil proſunt impio aliqua opera bona, ſinè quibus difficillimè vita cujuslibet peſſimi hominis invenitur*. Rationem antea hanc reddiderat: *ipſi homines erant, & vis illa naturæ inerat illis, quâ legitimum aliquid anima rationalis & ſentit, & facit*. Peccato quidem perditur ſanctitas; Sed non rationalis anima, quæ etiam in impiis, ut ex Auguſtino diſcimus, non deſinit *legitimum aliquid & ſentire, & facere*. Ea Doctoris maximi tum aſſertio, tum probatio partim primo hominum ſtatui convenit, partim ſecundo.

Idem Sanctus lib.1. de peccatorum meritis cap.22. *Unde fit ut homo ab ineunte ætate... ad virtutes cæteras provectior aptiorque conſurgat, & tamen eo loci ſit, ubi ei prædicari gratia Chriſtiana non poſſit*. Ad quem ſtatum homo iſtiuſmodi ab adverſariis remittetur? Non ad tertium, ut patet. Si verò ad primum aut ſecundum; non itaque in illo opera omnia peccato inquinata ſunt; etſi plurima.

Confirmat illud Auguſtinus lib. de Spiritu & litera cap.26. *In numero etiam hominum impiorum, nec Deum verum veraciter juſtèque colentium, quædam facta legimus, vel novimus, vel audivimus, quæ ſecundùm juſtitiæ regulam non ſolùm non vituperare poſſumus; verùm etiam meritò juſtèque laudamus; quanquam ſi diſcutiatur, quo fine fiant; vix inveniuntur, quæ juſtitiæ debitam laudem defenſionemque mereantur*. Ubi evidens eſt, in infidelibus opera pauciſſima quidem, aliqua tamen ſpectatis omnibus, etiam fine quo fiunt, juſtitiæ debitam laudem defenſionemque promereri. Quod ſi verum eſt, ut eſt veriſſimum, eatenus, præcipuè quia non omnia illa eſſe peccata, à tribus contra Bajum Pontificibus definitum eſt, liquet, non omnia primæ conditionis opera vitio laborare.

11 Perſpicuum porrò eſt, neque adverſarius auſus fuerit inficiari, non minorem; ſed potiorem longè id habere locum in ſtatu ſecundo, ubi veri Dei, ejuſque ſanctiſſimæ legis cognitio eſt, & religioſus aliquis cultus; licèt propter delicta aliqua imperfectus, ideoque ad ſalutem non ſufficiens. Conſtat itaque ab Auguſtino diſtinctione quatuor graduum non intendi, quòd ſicut in quarto homines pace perpetuâ fruuntur, ita in tribus prioribus actus omnes uniformes adeò ſint, ut in tertio, qui ſub gratia eſt, omnes & ſinguli ex illa fiant; nulli unquam ex concupiſcentia; in ſecundo gradu, qui propter mortiferam aliquam legis tranſgreſſionem, ſubjacet maledicto, actiones ſingulæ maledictæ ſint; nulla legi conſona ac honeſtati, omnia peccatoris opera ſint peccata, nulla innocua. Nè de gradu quidem primo, ſeu infimo iſtud affirmabitur abſque errore Auguſtinianis dogmatibus contrario, & iterato ſæpius ab Eccleſia anathemate.

Gradus igitur, ſtatus, conditio illa triplex denotat actus ſingulis proprios, & communiter ibi elici ſolitos: ſed non ſemper & abſque ulla penitùs exceptione, ut de ſecundi ſtatûs actibus fingit Queſnelliana novitas: *Sub maledicto legis nunquam fit bonum; quia peccatur, ſive faciendo malum, ſive illud non niſi ob timorem evitando*. Novitatis iſtius partibus ſingulis convincendis ſolus cuilibet homini veritatem amanti ſufficere debet Auguſtinus. Meminerimus præcedentis Articuli, juxta quem *Baptizatus adhuc eſt ſub lege, ſi legem non impleat, aut adimpleat ex ſolo timore*. Omnis autem legi ſubditus, neque eam adimplens, ſub ejuſdem indubiè maledicto eſt. Quid modò Sanctiſſimus Antiſtes de hujus ſecundi gradûs hominibus, quos Queſnelli impetit Articulus? In pſalm.127. inferorum ſupplicia memorans ait: *Audiunt hæc homines, & quia verè futura ſunt impiis timent, & continent ſe à peccato. Habent timorem & per timorem continent ſe à peccato: timent quidem; ſed non amant juſtitiam. Cùm autem per timorem continent ſe à peccato fit conſuetudo juſtitiæ, & incipit quod durum erat amari, & dulceſcit Deus: & jam incipit homo juſtè vivere*. Supponitur homo initio fuiſſe in ſtatu peccati, utpote timens æterna ſupplicia; Sed nondum amans juſtitiam; metu tamen ſe tantiſper continuit à novorum commiſſione criminum, & cum auxilio gratiæ, creſcente etiam ſalutari formidine, *amari incipit, quod durum* ante fuerat præceptum pœnitentiæ, & mortificationis *membrorum quæ ſunt ſuper terram*, ut docet Auguſtini Commentarius in Epiſt. 1. Joan.

12 Quærere ex adverſario lubet, quomodo ex luctuoſa illa maledicti conditione proripere ſe homines valeant? Si enim omnis illic humana actio peccatum ſit, non apparet quæ poſſit eſſe conveniens ad juſtitiam præparatio. Tridentina Synodus

Seſſ.6.

Seſſ.6. cap.6. *Diſponuntur*, inquit, *ad ipſam juſtitiam, dum excitati divinâ gratiâ & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes vera eſſe, quæ divinitùs revelata & promiſſa ſunt: atque illud in primis, à Deo juſtificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Jeſu, & dum peccatores ſe eſſe intelligentes, à divinæ juſtitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei Miſericordiam ſe convertendo, in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore, illumque tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt, ac propterea moventur adverſùs peccata per odium aliquod & deteſtationem, hoc eſt per eam pœnitentiam, quam ante Baptiſmum agi oportet: denique dum proponunt ſuſcipere baptiſmum, inchoare novam vitam, & ſervare divina mandata. De hac diſpoſitione ſcriptum eſt, Accedentem ad Deum oportet credere quia eſt, & quod inquirentibus ſe remunerator ſit*.

13 Dein paucis terminato c.6. ſeptimum ſic inchoat ur: *Hanc diſpoſitionem ſeu præparationem juſtificatio ipſa conſequitur*: atque ità liberatio à maledicto Legis, ſive remiſſio peccatorum non *eſt prima gratia, quam Deus peccatori concedit*, ut ab adverſario fingitur Prop.28., ſed pluribus ad eam actibus liberis diſponitur animus. Diſponi autem ad juſtitiam pravis vel etiam indifferentibus operibus non poteſt. Neceſſe igitur eſt ſub maledicto legis agnoſcere opera quædam bona, quæ viam præparent charitati, ut cum benedictione tandem maledictio commutetur, & infauſta ſervitus cum adoptione ſalutiferâ filiorum. Secuta hic eſt Tridentina Synodus Auguſtinum, qui bonis actibus, etiam timoris, ſub maledicto elicitis, virtutem tribuit, quâ veluti diſpoſitione congruâ ad Eccleſiam homines juſtitiamque, auxiliante ſimul gratiâ, perducuntur, lib. de Catechizandis rudibus cap.5. *Rariſſimè accidit, imò verò nunquam, ut quiſquam veniat, volens fieri Chriſtianus, qui non ſit aliquo Dei timore perculſus*. Ibid. *Ipſa etiam ſeveritate, quâ corda mortalium ſaluberrimo terrore quatiuntur, Charitas ædificanda eſt*. Eodem lib. cap.17. „ Sunt „ qui propterea volunt eſſe Chriſtiani, ut „ aut promereantur homines, à quibus „ temporalia commoda expectant, aut „ quia offendere nolunt, quos timent: ſed „ iſti reprobi ſunt; etſi ad tempus eos portat Eccleſia; ſicut area uſque ad tempus „ ventilationis paleam ſuſtinet: ſi non ſe „ correxerint, & propter futuram ſempiternam requiem Chriſtiani eſſe cœperint, in fine ſeparabuntur. Nec ſibi „ blandiantur, quod in area poſſint eſſe „ cum frumento Dei; quia in horreo cum „ illo non erunt; ſed igni debito deſtinantur. Sunt etiam alii meliore quidem ſpe; „ ſed tamen non minore periculo, qui jam „ Deum timent, & non irrident Chriſtianum nomen, nec ſimulato corde intrant „ Eccleſiam Dei; Sed in iſta vita expectant „ felicitatem, ut feliciores ſint in rebus „ terrenis, quàm illi, qui non colunt „ Deum: ideoque, cùm viderint quoſdam „ ſceleratos & impios ita ſeculi proſperitate pollere & excellere; ſe autem vel „ minùs habere iſta, vel amittere, perturbantur tanquam ſinè cauſa Deum colant, & facilè à fide deficiunt. Qui autem propter beatitudinem ſempiternam, „ & perpetuam requiem, quæ poſt hanc „ vitam Sanctis futura promittitur, vult „ fieri Chriſtianus, ut non eat in ignem „ æternum cum Diabolo; ſed in regnum „ æternum intret cum Chriſto, verè ipſe „ Chriſtianus eſt, cautus in omni tentatione, ne proſperis rebus corrumpatur, & „ ne frangatur adverſis, & in abundantia „ bonorum terrenorum modeſtus & temperans, & in tribulationibus fortis & „ patiens; qui etiam proficiendo perveniet „ ad talem animum, ut plus amet Deum, „ quam timeat gehennam: ut etiamſi dicat „ illi Deus, utere deliciis carnalibus ſempiternis, & quantum potes, pecca; nec „ morieris, nec in gehennam mitteris; „ ſed mecum tantummodo non eris, exhorreſcat, & omnino non peccet, non „ jam ut illud quod timebat, non incidat; „ ſed ne illum, quem ſic amat, offendat; „ in quo uno eſt requies, quam oculus „ non vidit &c.

14 Statuamus itaque ex Auguſtini ſententia Judæum, qui cœleſti radio illuſtratur eò uſque ut antiqui fœderis ſcripturas, præcipuè Prophetarum de Chriſto oracula attentiùs conferens cum iis, quæ indubitatæ de eodem teſtantur hiſtoriæ, remittit aliquantum de ſua pertinacia, & obligationem credendi, ſuſcipiendique baptiſmatis apprehendens ſalubri horrore concutitur, ne differendo nimiùm converſionem, periculum adeat deſertionis, damnationiſque perpetuæ. Tandem firmiter ſtatuit, & omnino vult fieri Chriſtianus, ut non eat in ignem æternum cum diabolo; ſed in regnum æternum intret cum Chriſto: En caſum nobis ab Antiſtite Hipponenſi propoſitum. Quid autem de eodem Sanctus definiat, jam ejus verbis percepimus. Verè, in-

inquie, Chriſtianus eſt, fide, & ſpe bonâ; etſi nondum dilectione Dei benevolâ ſuper omnia & juſtificante prædítus; ſed ad hanc ſolicitâ novorum criminum fugâ & bonorum operum exercitio ſe præparet, cautus in omni tentatione, ne proſperis rebus corrumpatur, & ne frangatur adverſis, & in abundantia bonorum terrenorum modeſtus & temperans, & in tribulationibus fortis & patiens: *qui etiam proficiendo perveniet ad* charitatem ſeu *talem animum, ut plus amet Deum, quàm timeat gehennam, ut etiam ſi dicat illi Deus, utere deliciis carnalibus ſempiternis, & quantum potes pecca, nec morieris &c.* ut ſupra. Hic tandem à peccatis præteritis, ſimul & à maledicto legis Neophytus liberatur, ad amorem Dei ſuper omnia tot diſpoſitionibus provectus. Neque deerunt forſitan Theologi, qui ne hic quidem dilectionem ſuper omnia benevolam reperiant; ſed amorem ſolummodo, quem Saleſius lib.2. de amore Dei cap.17. vocat *concupiſcentiæ ſanctæ & bene ordinatæ.*

Supponamus tamen dilectionem hìc, etſi minùs perſpicuè expreſſam, ſubintelligi perfectiorem, ſufficit mihi, non antea; ſed hìc primùm apparere Neophytum juſtificatum, legiſque liberum maledicto. Quotquot igitur Auguſtinus retulit & laudavit actus dilectioni prævios, eliciti fuere cùm adhuc homo eſſet ſubditus maledicto legis. Similia Auguſtinus habet in Pſalm.85. & 127. Serm.145. aliàs 3. inter editos ex Manuſcripis Carthuſ. Serm.178. aliàs 19. de verbis Apoſtoli. Denique niſi ſub maledicto legis agnoſcantur aliquæ actiones bonæ, occluditur Judæis janua, quâ ad Eccleſiam ſimul & juſtitiam pervenire unquam valeant; non enim juſtificationis forma adultis peccatoribus infunditur, niſi multæ præceſſerint diſpoſitiones, quæ in ſtatu peccati, atque adeò maledicti, auxiliante etiam tunc Dei gratiâ, præmittantur.

15 Act. cap.2. narratur prædicatio Petri, quam millium aliquot Judæorum ſecuta eſt converſio: *His auditis, compuncti ſunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apoſtolos: Quid faciemus, Viri fratres? Petrus verò ad illos: Pœnitentiam, inquit, agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrûm in nomine Jeſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum veſtrorum.* Queſnellus verò cum ſuis novæ Eccleſiæ Apoſtolis cenſet opera omnia remiſſionem illam præcedentia, eſſe peccata, ideoque minimè idoneas ad eam diſpoſitiones; ſunt enim elicita *ſub maledicto legis*, ſub quo *nunquam fit bonum, ſed peccatur ſive faciendo malum, ſive illud non niſi ob timorem evitando.* Compunctio igitur illa cordis, ſive liber in illam conſenſus, conſultatio illa, *Quid faciemus, viri fratres?* & omnis à Petro inculcata pœnitentia præmittenda baptiſmati, ut hujus demùm gratiâ acciperetur *peccatorum remiſſio*, juxta Queſnellum minimè bonæ actiones fuerint; ſed inanes, noxiæ & inquinatæ vitio. Quapropter ſi cenſuit Petrus Judæos, non niſi ſuſcepto revera baptiſmate juſtificandos, & ſimul omnia Judæorum opera, ante juſtificationem eſſe peccata, debuit illos non ad pœnitentiam baptiſmo præviam ſolicitè hortari; ſed ab ea potiùs avertere. Quin & in omnibus tam Chriſtianis peccatoribus quàm Judæis ante juſtificationem nulla actio bona erit, nulla etiam attritio expers peccati, utpote ſub maledicto legis elicita, ſi præſenti Articulo junxeris ſexageſimum tertium: *Baptizatus adhuc eſt ſub lege, ſicut Judæus; ſi legem non adimpleat, vel adimpleat ex ſolo timore.* Legem indubiè non adimplet quiſquis tranſgreditur peccato lethifero.

Sub lege igitur ſicut Judæus, eſt peccator quilibet antequam reconcilietur: neque melior ſub lege conditio eſt, in Queſnelli ſententia, quàm ſub legis maledicto: juxta Documentum ſcilicet ejus tertium pag.253. *Eſſe ſub lege, eſt eſſe ſub dominatione peccati*, illic enim conſtitutus homo *eſt ſinè gratia ſinè amore, ſinè charitate, ſolam habens in animo formidinem ſervilem.* Nihil deterius dici potuit, neque à Queſnello dicitur de exiſtentibus ſub legis maledicto. Sed neque inſulſum aliquid magis, neque contumelioſius atque injuſtius affingi Auguſtino potuit, quàm abſurda adeò novitas, tot conſectariis turgens à doctrina ſana & catholica alieniſſimis ut non dilucidè ſolùm; ſed & [fortè nimiùm] pro lectoris commodo copioſè demonſtratum eſt.

16 Minoris ponderis, imò nullius, pro confirmando Queſnelli Articulo ſunt quæ objiciuntur ex lib. de Spiritu & litera cap. 19. & Serm.32. aliàs 20. de Diverſis. Priore loco dicitur: *Ex hac promiſſione, hoc eſt ex Dei beneficio lex impletur, ſinè qua promiſſione prævaricatores facit, vel uſque ad effectum mali operis, ſi etiam repagula timoris concupiſcentiæ flamma tranſcenderit, vel certè in ſola voluntate, ſi timor pœnæ ſuavitatem libidinis vicerit.* Ubi meritò contra Pelagianos aſſeritur legem non impleri ſolis naturæ viribus; ſed *Dei beneficio*, ſive auxilio divinæ gratiæ, quod omne penitùs deeſſe tum Judæis omnibus ſub legis maledicto viventibus, tum etiam baptizaris peccatoribus fingere novatores poſſunt; ſed nulla ra-

ratione, vel authoritate ſtabilire. Oppoſitum de Judæis oſtendi Tom. I. contra Art. 6. & 7. de Chriſtianis contra Art. I. & alibi ſæpius. Quod hic Auguſtinus aſſerit de timore naturali, qui non eſt *ex Dei beneficio*, non efficit *timori gehennæ*, quem ſupernaturalem eſſe, & ſingulari hominibus Dei beneficio concedi oſtendimus ex Scripturis, Patribus, Doctoribus Angelico & Seraphico, & recentiùs ex Saleſio, Tridentino Concilio, Alexandro VIII. contra Art. 14. & 15. ex 31. Vide etiam Tom. 2. diſputata contra Propoſitionem 60. & duas ſequentes. Neque in Auguſtini ſententia quidpiam eſt, unde colligas omnia & ſingula peccatoris ſive in veteri, ſive in nova lege opera eſſe peccata, ut à Queſnello aſſeritur præſenti Articulo ſimul & ſuperiore. Non plus confici ab adverſariis poteſt ex Serm. 32. aliàs 20. de diverſis ubi legimus *illa decem præcepta, ipſa ſunt quæ erant in illo populo vetere; ſed illum populum decem præcepta timore opprimebant. Non enim erat in illis charitas, quæ eſt per gratiam: præcepta Dei pœnalia erant illi populo, quæ impleri non poterant timore: conabantur; ſed cupiditate ſuperabantur.... Qui tranſit ad Chriſtum, tranſit de timore ad amorem, & incipit amore jam poſſe, quod timore non poterat*. Ubi iterum *timor* exprimirur qui *non eſt per gratiam*, Sed naturalis & naturalium pœnarum, quas lex vetus tranſgreſſoribus decernebat. Quanquam etiam lex decem præcepta continens, & in illis primum ac maximum Charitatis, impleri nequeat ſinè amore. Neque mandatum de diligendo proximo ſolus ſinè amore impleri timor. Plura poteſt fortis ut mors dilectio: Charitas omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet; quæ non tribuuntur elogia timori. Verùm nihil boni operis quantumvis facilis fieri, nunquam malum vitari etiam abſente tentatione gravi poſſe ſolâ formidine, vel ullius inferioris ordinis virtute, quàm ſit charitas, pernegamus, neque ullo unquam reddetur probabile argumento. Ridiculum denique eſt & multiplici calumniæ obnoxium affricare cuilibet Judæo, & ſingulis ejus actionibus, quidquid vitii aut defectûs convenit & jure tribuitur populo ſeu multitudini.

CAP. IV.

Fruſtrà Adverſarii patronum invocant Gregorium Magnum.

1 Placet adverſariis illud Gregorii Magni lib. 9. Moralium cap. 41. „ Tunc ſolùm Deo vera obſequia „ reddimus, cùm eum propter „ amoris fiduciam non timemus: cùm nos „ ad bona opera affectus, non metus dirigit; cum malum noſtræ menti jam non „ placet, etiamſi licet. Nam qui à perverſitaris opere ex timore reſtringitur, „ perverſa libenter ageret, ſi liceret: nequaquam ergo veraciter rectus eſt, qui „ adhuc à pravitatis deſiderio liber non „ eſt... Vera obſequia Deo non reddimus, ſi ex timore mandatis illius, & „ non potiùs ex amore ſervimus. „ Textus hic objicitur tam in Hexaplis, quàm in ſubſidiaria eorum Collatione, utrobique citando librum 9. Moralium capur 41. mea autem editio non numerat in libro illo niſi capita quadraginta. In ultimo autem, aut ullo vicinorum nihil reperio ſimile, ſed in fine capitis 37. *Tunc veraciter reatûs noſtri dolor plangitur, cùm tenebroſa illa inferni retributio intento timore prævidetur*. Si tunc veraciter plangitur reatûs noſtri dolor; non igitur novum committitur peccatum, quoties tenebroſa illa inferni retributio intento timore prævidetur, licèt nobilior charitatis intentio abfuerit, à qua præſcindit etiam Gregorius. Supponamus tamen ſententiam ab adverſariis oppoſitam alicubi repetiri: ſimilis eſt illi, quam intorquent alii ex Gregorii lib. I. cap. II. *Eccleſia, ſimplicitatis ſuæ & rectitudinis vias timore inchoat; ſed charitate conſummat: cui tunc eſt funditus à malo recedere, cùm ex amore Dei cœperit jam nolle peccare. Cum verò adhuc timore bona agit, à malo penitùs non receſſit*.

2 Anni ſunt ampliùs quinquaginta cum eadē ſenrentia ab authore *Quæſtionis Quodlibeticæ de ſufficientia attritionis* adduceretur, cui tunc Tractatu eruditiſſimo *De Attritione ex metu gehennæ* cap. 5. reſponſum fuit, *S. Gregorium illic agere de timore ineſſicaci, & ignavo, ſubdit enim: Eo ipſo peccat, quo peccare vellet, ſi inultè poſſet*. Num. 94. explicat author ſimiles aliquot veterum locutiones, *de timore ſerviliter ſervili*. In allegatis igitur ab adverſario vocibus, quarum circunſtantias diſcutere non poſſumus, videtur ſenſus iſtiuſmodi: *Tunc ſolùm Deo vera obſequia reddimus, cùm eum propter amo-*

amoris fiduciam non timemus; per vera obſequia intelligendo vera antonomaſticè, meritoria ſcilicet ex charitate perfecta, de qua dicitur à Ioanne Epiſt.1. cap.4. *Timor non eſt in charitate; ſed perfecta charitas foràs mittit timorem; quoniam timor pœnam habet; qui autem timet, non eſt perfectus in charitate.* De eadem ait Auguſtinus Lib.83. Quæſtionum Quæſtione 36. *Charitatis venenum eſt ſpes adipiſcendorum, aut retinendorum temporalium: nutrimentum ejus eſt imminutio cupiditatis: perfectio, nulla cupiditas: ſignum profectûs ejus nullus timor.* Idem ſanctus in citata Joannis verba de charitate & timore: *Quantum illa creſcit, tantum ille decreſcit, & quantum illa fit interior, tantum timor pellitur foràs: major charitas, minor timor: minor charitas, major timor, ſi autem nullus timor, non eſt quà intret charitas; quia timor medicamentum, charitas ſanitas.* Serm.18. de verbis Apoſtoli *Timor eſt cuſtos & pædagogus legis, donec veniat charitas.*

3 Conſonat Baſilius hom.8. in Pſalmum 32. *Neceſſariò velut introductorius ad pietatem timor aſſumitur: dilectio verò deinceps ſuccedens à timore ſcientificè adaptatos perficit.* Si timor eſt pædagogus & cuſtos legis introductorius ad charitatem, donec ipſa veniat, ut ait Auguſtinus, non igitur eſt tranſgreſſio legis, quoties hæc non niſi formidine obſervatur. Medicamentum perniciosum eſt, nec medicaminis dignum nomine, ſi ægritudinem depellere adeò non poteſt, ut eo ſumpto, niſi aliunde ſanitas conferatur, novam ſemper ægritudinem accedere neceſſe ſit. Quomodo veluti *introductorius aſſumitur ad pietatem timor*, ſi greſſus ſinguli quibus ad pietatem, ſive charitatem proceditur, nova delicta ſint, novi obices dilectionis? Non enim alia virtus inferior penès adverſarios ullam poteſt actionem reddere à vitio immunem, *Cupiditas aut charitas uſum ſenſuum bonum, vel malum faciunt.* Prop.46.

Orthodoxus nemo, & ſanæ mentis Theologus, timoris abſentiam requirit veluti conditionem neceſſariam, ut actus eliciatur innoxius, vel etiam præditus honeſtate; ſed timoris ſocietas ſolùm indicat, charitatem in homine nondum ad perfectionis apicem pertigiſſe.

4 Quod in objecta Gregorii ſententia ſequitur, *Nam qui à perverſitatis opere ex timore reſtringitur, perverſa libenter ageret, ſi liceret nequaquam ergo veraciter rectus eſt, qui adhuc à pravitatis deſiderio liber non eſt*, de ignavo iterùm & naturali timore intellige, qui fugam pœnæ præferat vitationi culpæ. Aliam autem ſaniorem pœnæ formidinem agnoſci à Gregorio patet ex ipſo libro 9. cap.37. ſuperiùs relato. *Tunc veraciter reatûs noſtri dolor plangitur; cùm tenebroſa illa inferni retributio intento timore prævidetur.* Quomodò *veraciter plangitur* reatus præteritus, ſi dum plangis, iterùm delinquis? *Pœnitentia*, inquit Gregorius homiliâ 3. in Euangelia, *eſt perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare.* Planctum iſtiuſmodi ſalutiferum excitat metus futurorum, non quaſi, ut Queſnelli contendit aſſertio, *ſub maledicto legis nunquam fias bonum, & ſemper peccetur ſive faciendo malum, ſive illud non niſi ob timorem evitando.*

Contrarium Gregorius docet lib.5. in 1. Regum cap.2. ad ea verba *Servite Domino, & timete eum in veritate. Hæc* [inquit] *via bona & recta eſt, quæ ad æternam vitam tendit & feliciter pervenit. Per timorem quippe Domini devitantur mala* lib.2. in 1. Regum cap.2. *Tunc quippe peccare deſinimus, cum supernâ gratiâ mollitis cordibus, futura tormenta formidamus*: ubi ab omni altioris ordinis motivo præſcinditur.

Homilia 26. in Euangelia *Hunc tanti timoris judicem ante oculos ponite: hunc venturum timete, ut cùm venerit, ſecuri videatis. Timendus ergo eſt, ne timeatur. Terror ejus nos ad uſum bonæ Operationis exerceat: metus illius vitam noſtram à pravitate compeſcat.* Homiliâ 7. in Ezechielem de timore Judicii: *Tunc Electi terribilem non videbunt; quia modò terrorem illius conſiderare non ceſſant; ſtudioſè enim conſiderans, quàm terribilis ad judicium veniet: culpas anteactas deflent: imminentes declinant: pavorem illius quotidie ante oculos mentis ponunt, & timendo agunt, ne quando venerit, pertimeſcant .... Et quia ipſe pavor ejus, quem in ſuis cogitationibus tenent, eorum mentes protegit, rectè ſubjungitur* &c. *ſi enim paventus in eorum cordibus non eſſes, protector & modò à peccatis, & poſt à ſuppliciis non fuiſſet. Quia autem ſemper conſiderant, quis pavor ex judicio immineat, virtutum pennas in rectitudinem conſervant.*

5 Dices, Electos non timere ſolùm; ſed etiam diligere: ac proinde formidini jungere charitatem; hæc autem non illâ ſolâ fieri, ut Deus Sanctis in Judicio non appareat terrificus; Propoſitio verò Queſnelli agit contra illos, qui *malum non niſi ob timorem evitant.*

Sic eſt; Electi ad beatitudinem non ſolo timore; ſed etiam dilectione perveniunt. Ve-

Verùm timor eos ad ſpem & dilectionem diſpoſuit juxta ſolitum juſtificationis ordinem, qui in Tridentino Concilio deſcribitur ſeſſ. 6. cap. 6. „ Diſponuntur autem ad ipſam juſtitiam, dum excitati divinâ gratiâ & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum credentes vera eſſe, quæ divinitus revelata & promiſſa ſunt; atque illud in primis à Deo juſtificari impium per gratiam ejus per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Jeſu; & dum peccatores ſe eſſe intelligentes, à divinæ juſtitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertendo, in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore, illumque tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea moventur adversùs peccata per odium aliquod & deteſtationem, hoc eſt per eam pœnitentiam, quam ante Baptiſmum agere oportet. „

Horrore ſcilicet perculſi terribilis Judicii, & ſequentium illud perennium ſuppliciorum, dum fide tenent certiſſimâ promiſſam à Deo eſſe pœnitentibus miſericordiam, neque defutura conantibus auxilia; imò Deum conatus omnium prævenire, qui 2. Petri cap. 3. *Nolens aliquos perire; ſed omnes ad pœnitentiam reverti*, clamat Matth. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos*. Hæc, inquam, peccatores dum fide retinent indubitatâ; neque aliunde, quàm à Deo expectari poſſe delictorum veniam, vitationem cruciatuum, ac beatitudinem, decernunt converſionis initium: atque iſtud, ut patet, in ſacra per fidem conceptâ formidine, veluti in petra maximè ſolidâ fundatum, juxta illud Proverbiorum cap. 14. *Timor Domini fons vitæ, ut declinent à ruina mortis*. Eccleſiaſtici cap. 25. *Qui tenet illam cui aſſimilabitur? Timor Domini initium dilectionis ejus*.

Quiſquis enim Deum ſeriò timet, veluti judicem nulli mortalium declinabilem, & vindicem malorum adeò terrificum, imperat ſibi mandatorum omnium obſervationem, pœnitentiam potiſſimùm & charitatem. Verùm ut perfectiora ſuccreſcunt lentiùs, ad virtutum principem mox provehi peccator non ſolet, quod vel ex relato Tridentini ordine diſcimus, niſi mediis timoris, aliarumque bonarum gradibus actionum. Si igitur timor cum divinæ gratiæ auxilio & ſpem homini, & pœnitentiam ac charitatem imperare valeat, ut valet procul dubio, de aperta convincitur falſitate Articulus damnatus, aſſerens, *Sub maledicto legis nunquam fieri bonum; quia peccatur ſive faciendo malum; ſive illud non niſi ob timorem evitando*. Quomodo enim in maleſana hac hypotheſi peccator ſe poterit ex maledicto legis ſubducere, atque ad Deum accurrere invitantem? Non patitur Queſnellus ut veniat timore; quia juxta Art. 66. *Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque adduci per inſtinctum naturalem, aut per timorem ſicut beſtiæ; ſed per fidem & per amorem ſicut filii*.

6 Ratio Queſnelli manifeſta eſt, nec minùs apertus error, quod adæquata ſit actuum humanorum in cupiditatem & charitatem partitio Art. 46. *Cupiditas aut charitas uſum ſenſuum bonum vel malum faciunt*. Pro uſu autem ſenſuum non alia valet ratio quàm pro cæterarum uſibus facultatum. Ideo de omni actu ad legis obedientiam pertinente enuntiat Articulus 47. *Obedientia legis profluere debet ex fonte, & hic fons eſt charitas.... alioquin non eſt niſi hypocriſis, aut falſa juſtitia*. Art. 58: *Nec Deus eſt, nec religio, ubi non eſt charitas*, imò hac deficiente omnis actio noſtra & volitio peccatum eſt. Art. 44: *Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones & actiones omnes noſtræ naſcuntur: amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur; & amor, quo nos ipſos ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt, non refert, & propter hoc ipſum fit malus*. Tam multiplex & clara Queſnelli enuntiatio dubitare de ejus mente neminem ſinit, quin omnis actio & volitio quæ charitas non eſt, vel ab ea non proficiſcitur, inter vitia numeretur.

7 Verùm quid ſi non ſolùm ex Tridentino & S. Gregorio tot ſuperiùs ſententiis allegato inſtiterimus pro timore, tanquam aptiſſima ad ſpem dilectionemque diſpoſitione; ſed etiam Auguſtini Diſcipulos ex ipſo convicerimus Auguſtino, charitatem in præſenti & communiſſimo divinæ providentiæ ordine non procedere niſi prævio timore? Convicimus non ſemel, & obvia pro eo ſunt Doctoris maximi axiomata.

De verbis Apoſtoli Serm. 13. *Timor eſt ſervus charitatis. Nè poſſideat Diabolus cor tuum, præcedat ſervus in corde tuo, & ſervet Dominæ venturæ locum: fac vel timore pœnæ; ſi nondum potes amore juſtitiæ*. In Epiſt. Joannis Tractatu 9. *Initium ſapientiæ timor Domini: timor quaſi præparat locum charitati.... Si autem nullus eſt timor, non eſt quà intret charitas*. Iterum *ſi nullus eſt timor, non eſt*

quà

quà intret charitas ; ſicut videmus per ſetam introduci linum , quando aliquid ſuitur ; priùs ſeta intrat . Ibid. *Opus eſt ergo ut intret timor primò , per quem veniat Charitas : timor medicamentum , charitas ſanitas* . Lib. de catechizandis rudibus conſtituit Auguſtinus ſeveritatis divinæ *terrorem ſaluberrimum* , quo veluti fundamento *charitas ædificanda ſit* .

Imitatus hoc S. Gregorins lib.28. Moralium cap.8. *Cùm futurorum*, inquit , *timor infunditur , ut bonæ vitæ ſurgat ædificium , jam fundamenta conſtruuntur* . Idem Sanctiſſimus Doctor & Pontifex Homiliâ 34. in Euangelia : *Prava mens , ſi non priùs per timorem evertitur, ab aſſuetis vitiis non emundatur* . Ubique timoris inſigne texitur elogium ; ubique vis & poteſtas prædicatur ad extirpanda vitia , ad acquirendas virtutes, etiam principem charitatem accommodatiſſima , imò veluti neceſſaria: unde ſingularis prorſus, & mirabilis omnibus videatur novæ Eccleſiæ prærogativa , divinis oraculis , & univerſæ hactenus incognita traditioni , ut peccatores quoslibet ad virtutem eminentiſſimam nullo tranſito inferiori boni operis medio repente promoveat . Ecqnod verò opus medium admittatur , ubi ſola abſentia charitatis , ſufficit ut quævis actio , quantumvis bona hominibus apparuerit , maculam contrahat cupiditatis ?

Juxta S. Gregorium Homiliâ 27. in Euangelii Joannis caput.15. v.12. *Sunt nonnulli , qui diligunt proximos ; ſed per affectum cognationis & carnis ; quibus tamen in hac dilectione ſacra eloquia non contradicunt . Sed aliud eſt quod ſponte impenditur naturæ, aliud quòd præceptis Dominicis ex virtute debetur obedientiæ* . Si affectns carnis & ſanguinis obtinere ab homine poſſit dilectionem proximi innocuam , cui ſacra eloquia non contradicunt , cur affectus timoris Domini , judicii adeò terribilis, atque æternorum cruciatuum incuſſus à Deo peccatoribus , nequeat eos , etiam divini ſpiritûs concurrente auxilio , ad nllum inducere opus bonum, vel ſaltem à nova liberum iniquitate? Timorem viam ſternere charitati, proinde diſpoſitiones animo imperare introducendæ illi perquàm idoneas , tot vidimus ſcripturarum Patrumque teſtimoniis , Auguſtini potiſſimùm & Gregorii confirmatum , ut nulla valeat adverſariorum pertinaciæ , & voluntariæ cæcitati obtendi excuſatio .

8 Ut autem errorem adeò abſonum & omni contrarium rationi venditent pro veritate, neceſſe eſt lectoribus , neſcio quo præſtigiorum faſcino , lumen penitùs adimant intellectûs, etiam naturale, ne videant, timori & quidem vehementiſſimo , & mali graviſſimi , quale eſt æterna damnatio , ineſſe tantillum roboris, quo opus aliquod bonum , ſaltem non difficile , vel fugam mali, etiam ubi gravis non arſerit tentatio, perſuadere animo valeat . Exempla obvia ſunt : dum infantem, ne ab incurrente equo obteratur , quis abripit , cæcum avertit ne in præceps ruat , exiguum debitum ſolvit & graviter indigenti porrigit fruſtum panis: cur actiones illas , & mille ſimiles à quibus paſſim non moleſta retrahit paſſio, impetrare ab animo nequeat Dei vindicis metus , vel quælibet alia ſive ſupernaturalis , ſive naturalis ordinis honeſta ratio abſque novi commiſſione peccati , etiam in illis , quos præteriti premit conſcientia delicti , ſive ut propoſitio enuntiat , maledictum legis ?

Quot exteriora crimina in furibus , latronibus, adulteris, & ſimilibus humani generis peſtibus non impedit metus ſupplicli, aut alterius incommodi temporalis , quantumlibet ad ea graviſſimæ ferat impetus tentationis , neque ſupernaturalis ratio in conſilium adhibeatur , aut ſingulare imploretur , ſentiaturve numinis auxilium ! Imò S. Gregorius eorum miratur ſtultitiam qui ſuperioris ordinis haud moti ratione , ne ſuppliciorum quidem formidine à Criminibus avertuntur . Lib.26. Moralium cap.27: *Sæpe* [inquit] *qui jubentis verba non audiunt , ferientis verberibus admonentur , ut ad bona æterna ſaltem pœnæ trahant , quos præmia non invitant . .. Sunt nonnulli , quos à perditis moribus nec tormenta compeſcunt . . . . Fatuitas quippe ſtultitiæ eſt , quòd illos ſic iniquitas obligat , ut à culpa eos nec pœua compeſcat* . Verùm digna mihi ſapientum examine videtur quæſtio , quæ major fatuitas ſtultitiæ ſit , nè pœnis quidem à culpa compeſci , an nullam in exiſtentibus ſub maledicto legis agnoſcere actionem bonam , niſi metu elicitam : an denique actionem omnem nonniſi timore , quantumvis ſalutifero æternæ damnationis exercitam arguere peccati ?

Prima ſtultitiæ fatuitas maleſanis peccatoribus propria eſt: poſterior utraque nimiùm ſapere volentibus ſupra Eccleſiam , neque ei credere condemnanti hunc novi ſymboli errorem duplicem , & craſſiſſimum, *Sub maledicto legis nunquam fit bonum ; quia peccatur ſive faciendo malum , ſive illud non niſi ob timorem evitando* .

CA-

CAPUT V.

Refertur ſubdola Hexaplorum pro Queſnello Apologia.

1 MAgnifica hìc nobis objicitur inſcriptio : *Queſnellus ſe ipſo juſtificatus* ; quam pluribus confirmare moliuntur Hexapla argumentis, quot nempe ſententiis in *Obſervationum Moralium* libro, unde Articuli ad cenſuram excerpti ſunt, aſſeritur bonitas timoris & utilitas. Ipſa Hexapla audiamus
,, Duo in timore diſtinguere oportet : uti-
,, litatem ejus in ſe, & ſufficientiæ defe-
,, ctum. E duobus poſterius Queſnellus
,, ſtabilit in propoſitionibus condemnatis ;
,, ſed primum non deſtruit. Cum Eccleſiæ
,, Patribus affirmat, ſolam, & omni deſti-
,, tutam amore formidinem, non poſſe de-
,, pellere ex animo propenſionem in pec-
,, catum. Sed non negat timorem eſſe ad
,, aliqua utilem, atque ad amorem ducere
,, & præparare. Ad amovendos itaque
,, pravos ſenſus, qui Propoſitionibus illis
,, tribui poſſent, ſatis eſt oſtendere *Obſer-*
,, *vationes* Queſnelli complures, quibus
,, agnoſcit formidinis utilitatem, præroga-
,, tivas, etiam neceſſitatem.

2. ,, In Joannis 5.v.4.Perturbatio, quæ re-
,, peritur in pœnitentia, eſt ex gratia: quem
,, motum non ob aliud excitat divinorum
,, timor judiciorum, niſi ut procuret pa-
,, cem ſolidam, & perpetuam tranquilli-
,, tatem.

,, In Matth. cap.3. v.7. Rigor ſanctus..
,, melior eſt fallaci dulcedine : hæc pecca-
,, torem in vitiis ſopit : ille expergefacit,
,, efficiens ut ſentiat ſtatum peccati, me-
,, tuque ſalutari conſcientiam commo-
,, vet.

,, In Matth. cap.16. v.27. Novum Chri-
,, ſtianæ vitæ principium eſt, fidem ſæpe
,, elicere judiciorum Dei, & ſalutiferum
,, eorum expetere timorem.

,, In 1. Epiſt. Joannis cap.4. v.18. Quam
,, bonus es Domine, etiam quando tradis
,, formidini peccatorem, cùm hæc non ex-
,, cruciet, niſi ut cogat quærere conſolatio-
,, nem, dulcedinem, & pacem animi in
,, charitate !

,, In Joannis cap.8. v.24. Fallax pruden-
,, tia eſt velle peccatoribus eximere terro-
,, rem judiciorum Dei, horribiles eis oc-
,, cultando veritates. Oportet eos peri-
,, culorum demonſtrationibus adigere, ut
,, ad Jeſu brachia convolent, velut unicum
,, peccatoribus aſylum.

,, In Epiſtolæ 2. ad Corinth. cap.5. v.10.
,, Quantumlibet gaudium nobis ſpes ſug-
,, gerit de noſtra reſtitutione, & firmando
,, in patria habitaculo, non dimittamus ſa-
,, lutiferam judiciorum Dei formidinem.
,, Judex ille juſtus eſt, ſapiens, inexorabi-
,, lis : indeclinabile ejus judicium, hora
,, incerta, ſententia nulli obnoxia appella-
,, tioni : neque tamen eſt qui recogitet.

,, In Epiſtolam 2. ad Corinthios cap.13.
,, v.2. Si peccatorem non excitet formido
,, ſupplicii, blanditur is ſibi facilè impuni-
,, tatis fiduciâ .... Comminatio reddit
,, inſtitutioni magìs idoneum, culpis
,, eximit & ſuppliciis.

,, In Actorum caput 11. v.2. Deus ani-
,, mum timore præparat ad dilectionem.

,, In Epiſtolam 1. ad Theſſal. (caput
,, omittitur) v.3. Formido utilis, pertur-
,, batio ſalutaris, quas in nobis excitat fi-
,, des judiciorum Dei, noſtræque cogni-
,, tio corruptionis.

,, In Actorum cap.9. v.5. & 6. Gradus
,, varii converſionis peccatoris : timere in-
,, cipit ; cùm enim Deus ipſe ſit, qui of-
,, fenditur, Servator qui perſecutionem
,, patitur, quid non habet [peccator]
,, quod timeat?... Timor judiciorum Dei
,, incrementum accipit & dominatur mox
,, in animo, quem illuminavit Deus ac teti-
,, git. Qui illo non terretur, neque Deum
,, ſatìs novit, neque peccatum.

3. ,, In Actorum caput 2.v.42. Terrifica
,, myſteria æquè prædicanda ſunt, ac ea
,, quæ tribuunt fiduciam ... Chriſtus non
,, minùs Judex noſter eſt, quàm Servator.

,, In Matth. cap.12. v.41. Ruinæ tempo-
,, ralis metus pœnitentiam obtinet à po-
,, pulo, qui neque Moyſen habuit, neque
,, Chriſtum, neque legem, neque Prophe-
,, tas, & cui præter hunc nullus fortè un-
,, quam obtigit prædicator.

,, In Matth. caput 3. v.10. Duæ res effi-
,, ciunt damnationem, æterna excommu-
,, nicatio per ſeparationem corporis Chri-
,, ſti, privationem Dei ... & ignis æterni
,, ſupplicium. Hoc timeamus ; ſed magìs
,, excommunicationem illam perpetuam.

,, In Matth. caput 5. v.29. Utinam pec-
,, cator ſæpe comparationem inſtituat,
,, quam hic à Chriſto diſcimus, vanam flu-
,, xamque peccati dulcedinem inter, &
,, tormenta inferorum perennia, omnem-
,, que ſuperantia cogitationem.

,, In Matth. caput 8. v.31. Nihil effice-
,, re poteſt Diabolus, niſi permittente
,, Deo,

„ Deo;& veluti executor ejus juſtitiæ:hanc „ igitur juſtitiam adorandam oportet metuere; ſed magis peccatum, ſinè quo juſtitia otioſa eſt.

Hactenus Apologia, quæ nihil ſeriæ defenſionis continet; ſed ab initio ad finem uſque plena fraudibus eſt, non quidem Queſnello aut ejus aſſeclâ; ſed vero profeſſionis Catholicæ Theologo prorſus indignis. Quod nè temere à me jactatum exiſtimes, conſidera attentiùs, quæ ſequuntur.

CAPUT VI.

Apologia ſubdola confutatur:

1 TUrpiter Adverſarius diſſimulat, quod damnata aſſerit Propoſitio, *ſub maledicto legis nunquam fieri bonum, ſed peccari* (in omnibus actibus) *ſive faciendo malum; ſive illud non niſi ob timorem evitando*. Aliud ſcilicet eſt timorem non ſufficere ad expellendam penitùs propenſionem in peccata, aliud in ſtatu peccati nullum fieri opus bonum: omnia iniquitatis, vel cupiditatis pravæ maculâ coinquinari. In peccatoribus ſemper eſt peccatum habitu, ſed non actu: neque habitus ille, præſertim in delicti unici reis ſemper motus excitat ad noxia pellicientes adeò, ut nullum temporis momentum ſit à tentationibus liberum. Non omnis etiam tentatio adeò vehemens eſt, ut ante juſtificationem, nunquam ei à peccatoribus reſiſtatur.

Eſſe *ſub maledicto legis*, *& eſſe ſub lege ſicut Judæum* Queſnello veluti ſynonyma ſunt. Omnis porrò *baptizatus adhuc eſt ſub lege ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, vel adimpleat ex ſolo timore*, ut ait Articulus præcedens: & juxta quidem authoris recens *Monitum quintum* pag.253. *eſſe ſub lege eſt eſſe ſub dominatione peccati, quia homo ille exiſtens ſinè gratia, ſinè amore, ſinè charitate, nihil in anima habet, niſi formidinem ſervilem*. Sed quis Queſnellum ſeu Theologus, ſeu Philoſophus, extra Bajanorum & Janſeniſtarum forſitan inſanientium ſcholam docuit, omnes virtutum habitus frequentatis bonis actibus antea acquiſitos, annorumque plurium exercitio radicatos unico ſtatim peccato mortifero extirpari?

Vidimus quidem novum Theologum Articulo primo, exclamatione patheticâ, ſciſcitantem: *Quid aliud remanet animæ, quæ Deum, atque ipſius gratiam amiſit, niſi peccatum & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas, & ſegnis indigentia, hoc eſt generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum?* Omnia iſta penès Queſnellum competere peccatori cuilibet, patet, tam ex circumſtantiâ authoris, & cæterorum ejus dogmatum, quàm ex ſenſu hìc verborum obvio, juxta quem peccator omnis dicitur *amittere Deum & ejus gratiam*, intelligendo de habituali, ſeu amicitia, ut Aulicus excidit gratiâ Principis, quem graviter offendit. Erronea autem, ſi non & hæretica Queſnelli ſententia eſt, peccatorem, quandiu in ſtatu illo permanet, nullum habere gratiæ, etiam tranſeuntis auxilium; juxta *Monitum*, ſcilicet ejus jam relatum, *homo ſub dominatione peccati eſt ſinè gratia, ſinè amore, ſinè charitate, ſolam in animo habens formidinem ſervilem*: & per Art. 28. *Prima gratia quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*.

2 Compertiſſimum quoque eſt, timorem ſervilem penès Queſnellum non eſſe ex gratia; quia juxta Art. 66. Timor paſſionibus æquiparatur brutalibus; ſervilis arguitur veluti plenus blaſphemiis. Art. 27. *Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque induci per inſtinctum naturalem, aut per timorem ſicuti beſtia; ſed per fidem & amorem ſicut filii. Timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*.

Nota pariter eſt Propoſitio inter 31. ab Alexandro VIII. damnatas decimaquarta. *Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis*, & 15. *Attritio, quæ gehennæ & pœnarum metu concipitur, ſinè dilectione benevolentiæ Dei propter ſe, non eſt bonus motus ac ſupernaturalis*. Utraque eſt Janſenij, Queſnelli & cæterorum eadem caſtra ſequentium. Senſus itaque Queſnelli exploratiſſimus eſt, peccatorem quandiu in illo ſtatu duraverit, nullum unquam efficere opus bonum; ſed peccare in omnibus actibus. Neutrum autem clienti ſuo errorem Hexapla ſive *Obſervatione* ſua futili, ſive collectis ex illo textibus eximere poſſunt, vel conantur, vel cupiunt; ſed incautorum tantummodo illudere ſimplicitati.

Memoriâ Queſnelli exciderit condemnatio Articuli Joannis Huſs in Conſtantienſi Concilio; ſpreverit autem faciliùs Pii V. Gregorii XIII. Urbani VIII. contra Articulos, vulgò Bajanos, anathemata: inter quos trigeſimus quintus eſt: *Omne, quod agit peccator, aut ſervus peccati, peccatum eſt*. 40. *In omnibus actibus ſuis peccator ſervit dominanti cupiditati*: Quas ſententias

tias, in rigore & proprio verborum ſenſu ab aſſertoribus intento, relati Pontifices proſcripſere. Senſum verò illum non fuiſſe alium, quàm Queſnelli, ne Queſnellus quidem ipſe negaverit, videlicet omnia peccatorum in damnationis ſtatu perſeverantium opera eſſe peccata.

3. Nemo Novatoribus illis tribuit, neque nos tribuimus Queſnello errorem adeò ſtolidum, ut charitatis, & pœnitentiæ actus, quo peccator aliquis reſtituitur juſtitiæ, inter vitia numeretur. Sed mirabilis adverſariorum cæcitas eſt, quod iterata toties anathemata non videant, vel magis deteſtabilis perfidia, ſi conſcii ſenſum ab Eccleſia toties condemnatum, audeant reſuſcitare, ſpretis definitionibus, de quibus ipſe Cardinalis Noaillius profitetur nihil illis deeſſe, ut univerſam obſtringant Eccleſiam: *Certum illi*, (ſcilicet Clero Gallicano in Comitiis Generalibus anni 1705. inquit) *fuit, Pontificiis Decretis adverſus Janſenium nihil deeſſe ut univerſam Eccleſiam obligent, & circa illa nec appellationem admitti, nec mutationem expectari poſſe. Idem & de Apoſtolicis, adverſus Bajum, Molinoſium, & librum vulgo dictum, Les maximes des ſaints, definitionibus profeſſurum Clerum exiſtimo; ſi de illis actum fuiſſet.* Ita Eminentiſſimus in Epiſtola ad Clementem XI. ſcripta anno 1711.

Alius Queſnelliani Articuli error inſipiens eſt, quod in ſtatu peccati, omnis evitatio delicti ſit non niſi ex formidine: *Sub maledicto legis nunquam fit bonum, quia peccatur ſive faciendo malum, ſive illud non niſi ob timorem evitando.* Extra legem vixere Philoſophi, & cæteri vivunt Ethnici, in quibus non omnia opera eſſe obnoxia delicto, ex Traditione Patrum, ſacrorumque interpretum, ex Romanorum Pontificum contra Bajum definitionibus, Eccleſiæque conſenſione unanimi indubitatum eſt, *Omnia opera infidelium ſunt peccata, & virtutes Philoſophorum ſunt vitia*, ajebat Bajus Art. 25. Qui error à tribus memoratis Pontificibus anathemate profligatus eſt. Si autem ne Ethnici quidem, etſi criminibus obſiti, in ſingulis ſuis actibus perverſè, vel ex motivo illicito operentur, cur deteriorem hic affingamus Chriſtianis peccatoribus ſortem, ut ſemper inhoneſta moliantur, aut non niſi formidinis impulſu mala devitent, ſiquidem finis ille aut prohibitus eſt, aut ad declinanda crimina non ſufficiens?

4. Pars iſta Queſnelliani dogmatis cōplectitur errores geminos: ambos exoticos, & peccatorum omnium experientiæ, cæterorumque ſenſui, & rationis, etiam naturalis dictaminis contrarios: videlicet quod omnes ſive Judæi, ſive Chriſtiani peccato vel uni lethifero obnoxii, quoties bonum ſectari viſi fuerint, vel malum fugere, timoris impulſum ſecuti ſint, & quidem ſolum, abſque ullo erga bonum affectu; quia *ſub maledicto legis*, ſub quo ut Queſnellum *Monito Quinto*, & Propoſitione *63.* audivimus interpretantem, comprehenditur tum Judæus, tum Baptizatus quilibet peccator, *nunquam fit bonum; ſed peccatur ſive faciendo malum, ſive illud nonniſi ob timorem evitando.* Neque utrumque hunc iterum, neque alterutrum errorem, ullus ex coacervatis Queſnelli textibus, neque ipſa Hexaplorum *Obſervatio* excuſat. Textus enim ſolummodo commendant timorem judiciorum Dei, quæ commendatio an ſatis conſonet Propoſitioni *66.* & *67.* diſpiciam locis propriis. Supponatur interim commendatio ſeria, & quòd Queſnellus non reprehendat formidinem pœnæ; ſed aſſerat ſolùm, ut Hexapla contendunt, quod non ſit ſufficiens ad impediendam propenſionem noxiam, & avertendum aſſenſum hominis à peccato; nihil adhuc rationis conſpicimus, quo ſtabiliatur contra Judæos & Chriſtianos quoslibet peccatores accuſatio prima, quòd nihil in ipſis unquam ſit operis boni: Secunda quod omnis in illis actio peccatum ſit: Tertia quòd in iiſdem omnia, quæ apparet vitatio mali, ac proinde omnis quæ videtur oppoſita peccato actio honeſta profluat ex timore: Quarta quòd nullum motivum aliud bonum formidinem comitetur.

5. Ex quatuor illis contra peccatores calumniis, nulla eſt quæ ſpeciem veri præ ſe ferat, nullam à damnato Articulo, vel authoris ſenſu amolitur Hexaplorum *Obſervatio*, vel collectio textuum: nullam quoque ratione probabili unquam nova fictio confirmabit. Frivola itaque Propoſitionis excuſatio eſt, cum dicitur *Timori ſoli & abſque dilectione non ſatis ineſſe virium ut evellat ex animo inclinationem quâ peccato affigitur*; Nam etſi timor ſolus expellere nequeat peccatum antea commiſſum, & habitu perſeverans, quò fit ut animus habitu adhæreat iniquitati; attamen habitus ille, ſive habitualis adhæſio non omnibus momentis in nova proſilit peccata, neque illecebras, & tentationes parit ſemper adeò fortes, ut nullus timor, nulla inferior charitate virtus, aut ratio, divino adjuta ſubſidio, movere ſatis animum valeat ad reſiſtendum, abſtinendumque à no-

vo vitio, vel boni quidpiam excercendum.

Frivola itaque eſt Hexaplorum *Obſervatio* ludens ſubdolè *adhæſionis*, ſive *affixionis* vocabulo, quod ſi pro conſenſûs pravi habitu manente accipitur, veritatem continet; Sed ad propoſitum controverſiæ caput minimè pertinentem; ſi de continua novorum ſemper actuum malorum ſerie intelligitur, ineptiſſima ſuppoſitio eſt, nullo argumento veriſimili à Novatoribus probata hactenus, aut impoſterum confirmanda. Quapropter remanet damnati Articuli error quadruplex abſurdiſſimus, quem nullâ ſui parte ab illo divellere unquam adverſarii poterunt, aut defendere: periculum faciant ſi libuerit.

6. Quorſum ergo glorioſa illa *Obſervationis* Epigraphe *Queſnellus ſe ipſo Juſtificatus*, niſi ad fallendos ſimplices, ſuiſque authoribus apud cæteros augendam, quam pridem ſuis fraudibus contraxerant, perfidiæ infamiam? In ipſis Queſnelli textibus quos copioſè Hexapla conquiſiverunt nihil candidi eſt, ſed ex doloſis toti ſunt conſuti locutionibus. Delibemus aliquid ex ſingulis. Ante omnia lector meminerit de peccatoribus diſputationem eſſe. Ad hos enim ſolos ex mente Queſnelli pertinet *ſub maledicto legis eſſe, nunquam bonum facere, ſed peccare, ſive faciendo malum, ſive illud nonniſi ob timorem evitando*. Pro hac itaque hypotheſi expendantur jactatæ tantâ confidentiâ Queſnelli Sententiæ.

I. *Perturbatio quæ reperitur in Pœnitentia eſt ex gratia: quem motum non ob aliud excitat divinorum timor judiciorum, niſi ut procuret pacem ſolidam, & perpetuam tranquillitatem.* Timor hic juxta Queſnellum non eſt hominis à lege maledicti; ſed juſti. Eſt enim timor ſalutaris neceſſariò ex *fide*, utpote quæ, teſte Tridentino Concilio Seſs. 6. cap. 8. *Eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis juſtificationis*; Imò juxta Queſnellum Articulo 26. *Nullæ dantur gratiæ niſi per fidem.* 27. *Fides eſt prima gratia & fons omnium aliarum.* Timor autem ex fide proveniens juſtificat neceſſariò; per Art. 51. *Fides juſtificat quando operatur*, cujus enuntiationis obvia ſignificatio eſt, Fidem juſtificare quandocumque operatur.

Eſt etiam timor iſte neceſſariò ex charitate, utpote profluens ex fide, quæ ſinè charitate otiatur juxta Art. eundem. *Fides non operatur niſi per charitatem*: Præterea juxta Articulum 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*, quæ ſine charitate pœnitentibus non præſtatur. Nullus igitur hic ſermo eſt de ſtatu hominis ſub maledicto legis, neque de Formidine, quæ ad eundem pertinet ſtatum; in quo non ſolùm mala eſt charitatis privatio; ſed ipſa etiam in Queſnelli Sententia formido; quod Hexaplorum *Obſervatio*, & paſſim hodiernæ Propoſitionum vindiciæ diſſimulant fide peſſimâ. Nos in hoc etiam novæ Eccleſiæ ſenſum, ac fallaciam detegamus.

7. Ajo itaq; juxta novos Theologos timorem ipſum ſub maledicto legis, ſive in peccatoribus tum Judæis, tum baptiſmate initiatis peccatum eſſe. Non enim eſt ex gratia; aliàs non eſſet hominis à lege maledicti, ſeu peccatoris, ſed juſti; quia juxta memoratum ſuperiùs *Monitum* Queſnelli *Quintum* pag. 253. *Eſſe ſub lege eſt eſſe ſub dominatione peccati; nam ibi conſtitutus homo ſinè gratia, ſinè amore, ſinè charitate, nihil habet in anima niſi timorem ſervilem.* Homo autem ſinè gratia & amore quid boni operis faciat, quid immunis à vitio?

Timor in hac hypotheſi ab homine elicitus quomodo delicti effugiet maculam? Nam Prop. 38. *Peccator non eſt liber, niſi ad malum ſine gratia liberatoris.* 39. *Voluntas quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, niſi ad aberrandum: ardoris niſi ad ſe præcipitandum: virium niſi ad ſe vulnerandum. Eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.* 40. *Sinè gratia nihil amare poſſumus, niſi ad noſtram condemnationem.* Sinè amore autem Numinis, qui juxta Queſnellum ab exiſtentibus ſub maledicto legis exulat, quæ poteſt eſſe actio libera ſimul & innocua? Prop. 45. *Amore Dei in corde peccatoris amplius non regnante, neceſſe eſt ut in eo carnalis regnet cupiditas, omneſque actiones ejus corrumpat.* Sub maledicto legis non regnare amorem Dei in corde hominis, à nobis pariter, atque ab adverſariis agnoſcitur.

Quâ igitur ratione timor in Queſnelli Sententia poterit tunc evadere corruptionem? Prop. 44. *Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones & actiones omnes noſtræ naſcuntur: amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur; & amor quo nos ipſos ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt, non refert, & propter hoc ipſum fit malus.* Denique, ut in *Monito Quinto* jam vidimus, *ſub lege* (ac proinde ſub legis maledicto) *nihil eſt in corde hominis præter formidinem ſervilem*; hanc autem quis bonam prædicet, quis non deteſtetur ut ſacrilegam, ſi juxta Propoſi-

poſitionem 67. *Timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem?*

8. Hinc collige, quàm ſetiò, vel potius fallaciter Hexapla obſervarint: *Duo in timore diſtinguere oportere, utilitatem ejus in ſe, & ſufficientiæ defectum; è duobus ſtabiliri à Queſnello poſteriùs, ſed priùs non deſtrui... timorem eſſe ad aliqua utilem, atque ad amorem ducere ac præparare: ad amovendos itaque pravos ſenſus qui Propoſitionibus illis* [illegible]æſenti. & 63.) *tribui poſſent, ſatis eſt oſten*[illegible]*s obſervationes Queſnelli complures, quibu*[illegible] *agnoſcit formidinis utilitatem, prærogativas, etiam neceſſitatem.* Cùm ſub lege juxta Queſnelli *Monitum, nihil ſit in corde hominis præter formidinem ſervilem,* atque hæc *non ſibi repræſentet Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem,* mirari iterum cogimur novos Theologos perſpicaci adeò præditos ingenio, ut in tali formidine *utilitatem, prærogativas, neceſſitatem* detegant; imò *ductum ac præparationem ad amorem.* Hactenus Philoſophiæ Ethicæ magiſtros non legimus vel audivimus docentes, quod *non ſibi repræſentare aliquem niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem,* ſit *præparare* ſe, ac *ducere ad amorem* ejus, quem *non niſi* talibus *ſibi* conſuevit coloribus depingendum: neque ullum exiſtimo tetratum angulum eſſe extra Eccleſiam novam, adeò barbarum, ubi *dominatio dura, imperioſa, injuſta, intractabilis,* illecebra ſit amoris. Verùm dicam, quod res eſt; non tam fatui ſunt adverſarii, ut iſtud ſibi perſuadeant; neque autumo tam impudentes, ut ctedi cupiant ab aliis; ſed cæcos reddit ertoris defendendi pettinacia, & Schiſmaticus furor, ut temerè arripiant apparentis quidlibet apologiæ, haud ſoliciti de conſectariis, neque de dicto veteri, *mendacem oportuit eſſe memorem.*

9. Quæ in primam Queſnelli Sententiam obſetvavi, ſequentibus lector facilè applicabit. Experiamur. *Rigor ſanctus melior eſt fallaci dulcedine: hæc peccatorem in vitiis ſopit: ille expergefacit, efficiens ut ſentiat ſtatum peccati, metuque ſalutari conſcientiam commovet.* Hæccine iterum à Queſnello dicta intelligi poterunt de ſtatu hominis ſub legis maledicto? Si inficias ivetis, ineptiſſima damnati Articuli apologia eſt; ſin affirmaveris, quæro quis in illo ſtatu eſſe valeat *Rigor ſanctus* qui *expergefaciat peccatorem,* ut cum fructu *ſentiat ſtatum peccati*: ut *metu conſcientiam commoveat ſalutari,* ubi juxta ſuperius Queſnelli *Monitum, Homo ſinè gratia eſt, ſinè amore, nihil in corde tenens niſi formidinem ſervilem.* Solus Pelagius *ſalutare* quidpiam agnoſcit in homine ſinè gratia. Neque timor ſervilis, ut à Queſnello deſctibitur, poteſt eſſe effectus gratiæ; neque rebus ſalutatibus, ſed maximè damnabilibus annumerari. Agi in hac ſententia de ſtatu hominis ſub maledicto legis, colligo ex eo, quod ibi homo ſtatum ſentiat peccati; omnis autem, & ſolus peccator, maledicto legis eſt obnoxius.

Novum vitæ Chriſtianæ principium eſt, fidem ſæpe elicere Judiciorum Dei, & ſalutiferum eorum petere timorem. Iterum interrogo, num iſta ad ſtatum hominis ſub legis maledicto conſtituti pertineant? Aſſerete oportet, ne evanida ſit objectio. At ſub maledicto legis, ubi homo juxta Queſnelli *Monitum* eſt *ſine gratia, ſine amore,* quæ poteſt elici fides judiciorum Dei, niſi, ut ſæpe alibi nobis adverſarii occinunt, *Fides humana, vel diabolica?*

10. Ita Janſenius lib. 5. de gratia Chtiſti c. 6. *Nullam ipſe* (Auguſtinus) *agnoſcit fidem veram atque Chriſtianam ... niſi ex Dei charitate dimanet,* cap. 7. *Amor Dei, niſi voluntatem hominis ad credendum flectat, non eſt fides Chriſtiana; ſed vel dæmonum, pœnarum timore, vel carnalis ex mundi amore, quarum neutra eſt fides, qua Chriſtiani nuncupamur.* Hinc illa profluxit apud Lovanienſes Concluſio in publicis Theſibus anno 1676. die 25. Junij. *Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam vera fides: & etiamſi videantur credere, non eſt fides Divina; ſed humana.*

Hunc quidem Articulum inter 31. duodecimum proſtravit anathemate Alexander VIII. Sed quibus non intempetiis Queſnellus & Arnaldus in Decretum illud Pontificium invecti ſunt! Nota eſt impudens Queſnelli Epiſtola typis edita nomine *Abbatis ad quendam Romanæ Curiæ Prælatum:* Nec minus famoſæ ſunt *Difficultates* Queſnello Arnaldicæ *propoſitæ Domino Steyaert,* ubi parte 9. pag. 203. dicitur: *Eſſe in hoc Decreto obſcuritates impenetrabiles, vel ex hoc exemplo compertum eſt: quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides: &, etiamſi videantur credere, non eſt fides Divina, ſed humana.* Addit pag. 206. *Condemnare non potes hanc 12. propoſitionem, niſi condemnando te ipſum, Sanctum Thomam, & reliquos paſſim Theologos.* Eundem errotem ſuſtinet Queſnellus in *Proteſtatione* contra Conſtitutionem *Unigenitus,* pag. 200. & aute in lib. cui titulus: *Conſtitu-*

ſtitutio Sanctiſſimi D. N. Clementis Papæ XI. data 8. *Septembris* 1713. *cum obſervationibus in Propoſitiones condemnatas* pag. 199. Contra Cenſuram Propoſitionis 57. Secuta ſunt Hexapla, & horum ſubſidiaria *Collatio* pag. 78.

11. Errandi occaſio accepta eſt ex perperam intellecto Auguſtini Sermone 156. aliàs 13. de verbis Apoſtoli, ubi Sanctus agens contra Pelagianos, fidem ſolis naturæ viribus partam, negat eſſe fidem Chriſtianam & ſalutarem; ſed ſimilem fidei Dæmonum; nam & *Dæmones credunt, & contremiſcunt*.

Denique eundem tertium Queſnelli textum nihil facere pro præſenti Articulo, patet; quia hìc agitur de ſtatu hominis *ſub maledicto legis*, ubi juxta Queſnelli MONITUM, *homo eſt ſinè gratia, ſinè amore, ſinè charitate; nihil habens in animo niſi formidinem ſervilem*: Textus verò tertius ſtatuit *Novum vitæ Chriſtianæ principium, fidem ſæpe elicere judiciorum Dei, & ſalutiferum eorum petere timorem*. Sinè gratia autem clarum eſt, non poſſe ſubſiſtere illud *novum vitæ Chriſtianæ*, ſed tantùm Pelagianæ *principium*; non *ſæpe*, ſed neque ſemel *elici fidem judiciorum DEI* ſicut oportet, neque *peti ſalutiferum eorum timorem*.

Queſnelli Textus 4. *Quam bonus es Domine, etiam quando tradis formidini peccatorem, cùm hæc non excruciet, niſi ut cogat quærere conſolationem, dulcedinem, & pacem animi in charitate!* Sub maledicto legis non eſſe timorem filiis proprium, ac ne ejus quidem initium in Queſnelli Sententia liquet ex eo, quod etiam initium timoris ad filios pertinentis pariter dilectionis principio imbuatur, quod à ſtatu illo Queſnellus ſuo *Monito* removet; ſtatuens illic hominem *ſinè gratia, ſinè amore, cum ſola formidine ſervili*. Non minùs evidens eſt, non poſſe in Queſnelli Sententia Deum tradere peccatorem timori iſtiuſmodi magis quàm blaſphemiæ, quâ timor ſervilis, illi ſtatui proprius ſcatet, ſi ſexageſimo ſeptimo Queſnelli Articulo credimus. Quomodo verò timor hic excrucians peccatorem, cogat eum quærere conſolationem, dulcedinem, & pacem animi in charitate; à qua maximè idoneus eſt peccatorem avertere? Quale enim incentivum charitatis eſt, *non ſibi repræſentare Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*? iſtud ſervili timori imputat Propoſitio 67.

12. Textus 5. *Fallax prudentia eſt, velle peccatoribus eximere timorem judiciorum Dei, horribiles eis occultando veritates. Oportet eos periculorum demonſtrationibus adigere, ut ad Jeſu brachia convolent velut unicum peccatoribus aſylum*. Candidior, quàm Queſnellus & magis cohærentia loqui viſus eſt ejus apud Belgas condiſcipulus, qui Tractatu 6. de actibus humanis quæſt. 2. Dub. 3. Sic monet: *Malè faciunt Concionatores hæc proponentes, quæ ad deteſtanda peccata ex metu inducant*. Quapropter Jonas, inſiſtendo novatoris Monito, longè a pœnitentiæ prædicandæ rationem ii[illegible] debuerat, & contemptâ, quàm à Deo ceperat, methodo, initium concionis ducere à charitate. Tam præpoſterè pius fuit etiam monitor Lutherus, Sermone 6. de pœnitentia, & in Aſſertione Articuli ſexti; Verùm Catholicis authoritas gravior eſt Prophetæ, ipſiuſque Numinis per eum prædicantis. Unde meritò eandem Methodum approbat Synodus Tridentina Seſſ. 14. cap. 4. recenſitâ ſcilicet attritione varia, etiam illâ, quæ ex gehennæ & pœnarum metu concipitur, de eâdem ait: *Quamvis ſinè Sacramento pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat; Tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandum diſponit. Hoc enim timore utiliter concuſſi Ninivitæ, ad Jonæ prædicationem plenam terroribus, pœnitentiam egerunt, & miſericordiam à Domino impetrarunt*.

13. Quem igitur *timorem judiciorum Dei* Queſnellus vetat *eximi peccatoribus*? Non filialem, qui gratiam ſupponit, & amorem, neque peccatoribus ineſt; ſed juſtificatis & filiis. Non etiam initialem, qui cùm ex gratiæ auxilio, & quædam fidei operatio ſit, eſt remiſſio peccatorum & juſtificatio, juxta Art. 28. *Prima gratia, quàm Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*: 51. *Fides juſtificat quando operatur; Sed non operatur niſi per charitatem*. Præterea initialis timor provenit partim ex Dei amore, qui, Queſnello judice, locum non obtinet in homine *ſub lege* conſtituto.

Supereſt itaque in peccatoribus, utpote *ſub maledicto legis* degentibus, timor ſolummodo ſervilis, teſtimonio, ſeu *Monito* Queſnelli: *ſub lege homo ſinè gratia eſt, ſinè amore, ſinè charitate, nihil habens in anima niſi timorem ſervilem*: Sub lege autem eſſe accidit omni peccatori Art. 63. *Baptizatus adhuc ſub lege eſt ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore*. Quomodo igitur peccatorem adigas demonſtrationibus periculorum, ne

ad

ad Jeſu brachia convolet, velut unicum peccatoribus aſylum?

Demonſtrationibus quidem periculorum excitabitur timor judiciorum Dei; Sed qualis peccatoribus eſt *ſinè gratia, ſinè amore, ſinè charitate*? Jam monuiſti, *ſolùm eſſe ſervilem*. Num verò is tibi ſatis videtur pollere viribus, ut peccatorem *adigat ad Jeſu brachia convolare velut unicum peccatoribus aſylum; ſi Timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*, Art. 67? Vel in tua hypotheſi eſt neganda Divinitas Chriſto, vel timor ſervilis eum non aliter ſibi, quàm velut iſtiusmodi Dominum repræſentans, minimè accommodatus eſt, ut ad Chriſtum veluti miſericordem confugere doceat; ſed ab eo velut barbaro & tyranno profugere.

14. *Quantumlibet nobis gaudium ſpes ſuggerit de noſtra reſtitutione, & firmando in patria habitaculo, non dimittamus ſalutiferam Judiciorum Dei formidinem. Judex ille juſtus eſt, ſapiens, inexorabilis: indeclinabile ejus Judicium: hora incerta: ſententia nulli obnoxia appellationi: neque tamen eſt qui recogitet!* Tota hæc Queſnelli enuntiatio venenum minimè amovet à damnato Articulo, in quo ſtatus diſcutitur peccatoris ſub maledicto legis; allegata verò excuſatio tota eſt de homine juſtificato, & à maledicto legis ad filiorum ſortem feliciter translato; cui enim in Queſnelli Syſtemate gaudium ſpes ſuggerit de ſui reſtitutione & firmando in patria habitaculo? Peccator maledicto legis ſubjacens juxta relatum ſæpius MONITUM, *eſt ſinè gratia, ſinè amore, ſinè charitate, nihil habens in animo niſi formidinem ſervilem*, Prop. 57. *Totum deeſt peccatori, quando ei deeſt ſpes. & non eſt ſpes in Deo, ubi non eſt amor Dei.* Combinato igitur Monito cum damnato iſto ejusdem authoris axiomate, evidens eſt *ſub maledicto legis*, ubi ſolus relinquitur timor ſervilis, ſinè gratia, ſinè amore, ſpem eſſe non poſſe, quæ ab amore juxta hypotheſim Queſnelli non ſejungitur.

15 Neque ad ſpem ſufficit amor, qualem tum Scholaſticis S. Saleſius lib. 10. de Amore Dei cap. 6. vocat *Concupiſcentiæ ſanctæ & bene ordinatæ, per quem non trahimus Deum ad nos; ſed ei nos conjungimus, ut finali noſtræ felicitati*; quem amorem ibi diſtinguit Saleſius, ut in Scholis Catholicis paſſim diſtinguitur, ab amore qui charitas appellatur. Penès adverſarios autem Prop. 58. *Nec Deus eſt nec Religio, ubi non eſt charitas.* Homini cui nec Deus eſt, nec religio, quis tribuat, *ſpem*, & *quod à ſpe producitur gaudium de ſui reſtitutione & firmando in Patria habitaculo*? Rurſus Prop. 53. *Sola charitas Chriſtiano modo facit actiones Chriſtianas, per relationem ad Deum & Jeſum Chriſtum.*

Denique juxta Queſnellum non eſt in homine actus ſpei ſinè juſtificatione; producitur enim per fidem; *Fides autem juſtificat quando*, ſive quandocumque *operatur; ſed non operatur niſi per charitatem*, Prop. 52.

Sexta itaque Queſnelli excuſatio minimè nos edocet bonitatem timoris, de quo agitur, *ſub maledicto legis*; ubi homo juxta Queſnellum eſt *ſinè gratia, ſinè amore*, &, ut Propoſitio aſſerit, *nunquam ſit bonum; quia peccatur ſive faciendo malum, ſive illud non niſi ob timorem evitando.*

Exc. 7. *Si peccatorem nō excitet formido ſupplicii, blanditur ſibi facilè impunitatis fiduciâ... Comminatio reddit eum inſtitutioni magis idoneum: culpis denique eximit & ſuppliciis.* Hæc iterum ſi ad timorem referas, qui in damnato Articulo eſt, Queſnellum denuntiant Pelagianum. Timor enim, qui in homine *ſub maledicto legis eſt*, ſolis elicitur naturæ viribus in Queſnelli Sententia; Nam ut in *Monito* legimus, *ſub lege homo eſt ſinè gratia, ſinè amore, ſinè charitate, non habens in animo niſi formidinem ſervilem*, quam adſcribere gratiæ non poteris abſque impietate; Si quidem juxta Articulum 67. *Timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*: quam repræſentationem inter gratiæ Divinæ opera ſolus atheus, & Divinitatis irriſor ſubdolus numerabit.

16 Excuſ. 8. *Deus animum timore præparat ad dilectionem.* Quod in ejuſdem authoris Sententia ſignificat, DEUM animam crimine & blaſphemiâ multiplici diſponere ad amorem. Agitur enim de timore, qui in peccatore eſt, atque adeò *ſub lege*, & *maledicto*. Quæ ſcilicet hìc ab adverſario ſit commemoratio timoris ex Queſnello, profertur velut explicatio, excuſatio, defenſio ejus, quod in Propoſitione aſſeritur, proinde de eodem timore oratio utraque intelligenda eſt. Ex timore autem ſolo quoties operatio ſit, peccatur juxta Articulos de charitate, quos tomo repuli ſuperiore. Juxta præſentem itaque aſſertionem, *ſub maledicto legis nunquam ſit bonum; ſed peccatur* (in omni opere) *ſive faciendo malum, ſive illud nonniſi ob timorem evitando*: proinde delinquitur, quoties mali fugiendi ſola ratio eſt metus; quod locum habe-

Digitized by Google

habere in omnibus ſub maledictò legis viventibus, Propoſitio, ut patet, enuntiat. Indubiè autem *ſub lege* eſt quiſquis ejus ſubditur *maledicto*. Junge his cum *Monito quinto* Articulum, *Baptizatus adhuc eſt ſub lege, ſicut Judæus; Si legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore*.

Quòd peccator in hoc ſtatu remanens, legem non adimpleat, clarum eſt; proindè Queſnello judice, ſub lege eſt. Porrò juxta *Monitum* ejus *eſſe ſub lege, eſt eſſe ſub dominatione peccati; quia homo in illo ſtatu eſt ſinè gratia; ſinè amore, ſinè charitate, ſolam habens in animo formidinem ſervilem*. Diſpiciat modò lector, an tali formidini applicari ab adverſario poſſit, quod pro defenſione præſentis Articuli ipſe objicit ex Queſnelli *Obſervationibus*, in Acta Apoſtolorum cap. 11. v. 2. & à me hìc expenditur, *DEUS animum præparat timore ad dilectionem*.

17. Contendo itaq; nihil hìc præter dolum putidum eſſe; nam dogma quidem Catbolicis Theologis indubitatum eſt, timorem DEI, & judiciorum ejus, atque ſuppliciorum, diſponere peccatores ad pœnitentiam, etiam talem, quæ dilectionis aliquod initium eſt, ut poſt ſcripturarum Oracula, & Traditionem Patrum, ex Synodo diſcimus Tridentinâ Seſſ. 6. cap. 6. Verùm quis iſtud conciliet cum Novaturientium ſeveritate, quâ de multiplici crimine & blaſphemiâ condemnatur timor ſervilis, & quidquid ex ſola formidine fit arguitur delicti.

Quapropter fallaciâ circumventus errat certiſſimè, quiſquis autumat, penès adverſarios animum ſolâ occupatum formidine, illâ præparari ad amorem; etenim Art. 44. *Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones & actiones omnes noſtræ naſcuntur: Amor DEI qui omnia agit propter DEUM, quemque DEUS remuneratur, & amor quo nos ipſos ac mundum diligimus, qui quod ad DEUM referendum eſt, non refert, & propter hoc ipſum ſit malus*. Nulla igitur actio amorem DEI præveniens, diſponere ad ipſum poteſt, utpote noxam ſuâ præferens origine; non enim naſcitur ex amore DEI, omnia agente propter DEUM; quò deficiente principio, neceſſe eſt oriatur ex virulento vitiorum omnium fonte, videlicet *ex amore quo nos ipſos ac mundum diligimus*, ut in memorato deſcribitur Articulo.

Evidens proinde eſt timorem, qui dilectionem DEI omnem prævenit, ad eum diſponere juxta adverſarios non poſſe, niſi peccati turpitudinem, diſpoſitionem dixeris ad Dei amorem, quod ſinè impietate, aut ſtultitia nullus affirmaverit. Hinc quiſquis rationis uſu præditus eſt, facilè perſpicit fieri in novo Syſtemate non poſſe, ut Deus animum, antequam ſic dilectionem Divinam conceperit, ad eam præparet timore.

18. Non erit inutile notare quædam ex Janſenio unde lucis aliquid ſplendidioris affulgeat dignoſcendæ ſententiæ Queſnelli. Lib. 5. de gratia Chriſti cap. 1. dividit rimorem in caſtum ſeu filialem, & ſpurium ſeu ſervilem. In indice monemur, quod *Timor caſtus naſcatur ex amore charitativo*. Sic itaque omnis timor DEI, qui ſpurius, ſive ſervilis (& juxta Queſnellum blaſphemiis plenus) non ſit, naſcitur ex amore, qui verè ſit charitas. In eodem Indice dicitur *per timorem Dei ad amorem Dei perveniri*. Quod quidem etiam hic aſſerit Queſnellus; Sed, ſi timoris nomine caſtum intelligas, non poteſt accipi amor primus, utpote qui timoris caſti principium eſt; cùm ideo timeat homo DEUM offendere, quia diligit.

Quis igitur timor in Queſnelli Sententia ad primum Dei amorem poteſt perducere? Nullus omnino. Decipere vult proinde ſimplices, quando ad probandam formidinis utilitatem etiam ſub maledicto legis, profert ex ſuo opere textum timori ſervili, & homini ſub maledictione legis poſito, minimè convenientem. Sed neque Catholicos inter & adverſarios lis eſt de timore, qui ſimul charitas eſſet, vel ab ea imperaretur, ſed de timore charitatis experte penitùs, num ejus impulſu, peccatum aliquod abſque conſenſu in delictum aliud, evitetur. Affirmant Catholici communiſſimè, paucis à novitate oppoſita, & pietatis ſpecie deceptis. Patet autem ex iiſque hactenus deducta ſunt, fieri nequaquam poſſe in Queſnelli Sententia, ut timor ullus ad primam DEI præparet dilectionem; quia omnis à Dei amore non proveniens, ex prava naſcitur cupiditate: unde omnia timoris elogia, omnis commendatio de nullo apud novatores intelligi poſſunt, niſi, qui ſimul charitas eſt, vel ab ea proficiſcitur.

Operam perderem, ſi loca Queſnelli reliqua excuterem diſtinctius; cùm nihil in poſterioribus ſit, quod prioribus non conſentiat, & de inutilitate ad excuſanda damnata Queſnelli dogmata convictum à me modò non abunde fuerit. Hactenus calumnias amoliti ſumus à DEI vindicis timore, qui ſanctum & ſaluberrimum Divinæ

næ

næ clementiæ donum eſt, mortalibus concedi ſolitum, ut ſeveri judicis adventus nihil inveniat æternis dignum cruciatibus; ſed ad ſuorum obedientiam mandatorum, amoremque compellat, quos neque infinita bonitas, neque præmiorum ejus cœleſtium magnitudo poſſet adducere. Adeò autem averſatur novitas timorem, ut neque ejus in lege veteri Prædicatoribus, Prophetis, & Sacerdotibus Sanctiſſimis parcat. Unde & horum nobis incumbit modò adverſus maledicentiam defenſio.

Sexageſima quinta Propoſitio Damnata.

Moyſes, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores legis mortui ſunt abſque eo, quod ullum DEO dederint filium, cùm non effecerint, niſi mancipia per timorem. *Obſerv. mor. in Marci caput* 12. *v.* 1.

CAP. I.

Error convincitur ſcripturis ſacris, etiam ſuppoſito aliorum Queſnelli dogmatum præſidio.

1. Libro Tobiæ capite 2. de ſe ſuiſque ait Tobias ſenior uxori: *Filii Sanctorum ſumus*. Dein & cap. 8. idem uxorem ſuam monet Tobias junior, qui cum ea tribus diebus & noctibus in oratione, juxta conſilium Angeli tranſactis, à DEO ſervatus incolumis, Diaboli inſidias ſuperavit. Cap. 14. narratur quomodo Tobias junior, juxta patris ſui morientis mandatum Niniven deſeruerit: *Tobias abſceſſit ex Ninive cum uxore ſua & filiis, & filiorum filiis, & reverſus eſt ad ſoceros ſuos, invenitque eos incolumes in ſenectute bona: & curam eorum geſſit: et ipſe clauſit oculos eorum: & omnem hereditatem domus Ragaelis ipſe percepit: viditque quintam generationem, filios filiorum ſuorum: & completis annis nonaginta novem in timore Domini, cum gaudio ſepelierunt eum. Omnis autem cognatio ejus, & omnis generatio ejus in bona vita, & in ſancta converſatione permanſit, ita ut accepti eſſent, tam DEO, quàm hominibus, & cunctis habitantibus in terra.*

Num *omnis cognatio, & omnis generatio* Tobiæ, quæ in converſatione ſancta permanſit, *ita ut accepti eſſent, tam Deo, quàm hominibus* rejici à Queſnello meruit inter *mancipia per timorem*, nemine reperto digno, qui juſtis, ſeu Dei filiis adſcriberetur? Iniquam adeò in tot ſanctos calumniam, & apertum Divini teſtimonii contemptum neceſſe eſt horreat omnis animus fidelis & Chriſtianus; ſed novæ Eccleſiæ Apoſtolis vix aliquid apparet tam ſanctum, quod in novitatis gratiam commaculari non debeat, aut peſſumdari.

Exodi cap. 4. v. 20. *Tulit ergo Moyſes uxorem ſuam, & filios ſuos, & impoſuit eos ſuper aſinum, reverſuſque eſt in Ægyptum, portans virgam Dei in manu ſua: dixitque ei Dominus reverteuti in Ægyptum: vide ut omnia oſtenta, quæ poſui in manu tua facias coram Pharaone: Ego indurabo cor ejus, & non dimittet populum: dicesque ad eum: Hæc dicit Dominus: Filius meus primogenitus Iſrael.* Dignatur Deus populum Iſraeliticum nomine *filii* ſui, & quidem primogeniti: non igitur omnes immenſæ iſtius multitudinis cenſuit eſſe mera mancipia; ſed ex eis aliquos filios, neque adeò paucos, quin amabilis ea denominatio toti populo conveniret: *Filius meus primogenitus Iſrael.*

2. Filius hic Numini adeò dilectus, inſtituendus, regendus, ducendus Moyſi à ſuprema providentia traditus eſt: & licèt, ut humana fert infirmitas, multos in acquiſita juſtitia inconſtantes, & pronos in vitia, cœleſtis amoris illecebra non ſatis contineret in officio, quos proinde opus fuerit minis, terroribus, ſuppliciis urgere, nemini tamen poteſt prudens oriri dubitatio, quin Moyſes modis omnibus inculcans populo totius obſervationem Decalogi, cum legalibus ceremoniis, non potiſſimùm hortatus fuerit ad impletionem primi ac maximi mandati de diligendo DEO ex tota anima, & ex totis viribus.

Hujus autem præcepti exercitium, non poteſt non adoptare quemlibet in DEI filium; ut enim dicitur Joannis Epiſt. 1. cap. 4. *Omnis, qui diligit, ex Deo natus eſt.* Et Auguſtinus lib. 15. de Trinitate cap. 18. ait: *Nullum eſt iſto dono excellentius: ſolum eſt quod dividit inter filios regni, & filios damnationis æternæ.*

Pſalmo 81. *Ego dixi dii eſtis, & filii Excelſi omnes*: ita Rex pſaltes, in teſtamento veteri, ejuſdem fœderis juſtos alloquitur.

Quantùm autem hoc elogium ſortem ſuperat mancipiotùm! Non ſolùm filii DEI, ſed ipſi quodammodo dii prædicantur, ad quem illos apicem, adſtipulante Divinâ gratiâ, perduxit Inſtitutio Prophetarum, Sacerdotum, aliorumque in illo fœdere Magiſtrotum. Iniqua proinde Queſnelli contra *Moyſen, Prophetas, Sacerdotes, Doctores legis* ſententla atque exprobratio eſt, omnes *mortuos eſſe abſque eo, quod ullum Deo dederint filium*; quaſi *non effecerint, niſi mancipia per timorem*. Eliſeum reliquit Elias, cùm raperetur, duplicls ſui ſpiritûs hæredem: & cui unqnam Catholico incidit effutire de antiquis omnibns Prophetarum filiis, conſanguineis, familiaribus, diſcipulis, quod à ſorte Patrum ac Magiſtrornm ſuornm, & filiornm DEI perpetuò manſerint exclnſi, vacui omni Numinis dilectione; ſed timentes ſolummodo more mancipiornm? Pudenda in tot viros ſanctiſſimos Novatoris calnmnia.

3. Apoſtolus ad Romanos cap. 9. de fratribus ſuis Judæis ait: *Qui ſunt cognati mei ſecundùm carnem, qui ſunt Iſraelitæ, quorum adoptio eſt filiorum, & gloria, & teſtamentum, & legislatio, & obſequium, & promiſſa, quorum patres, ex quibus eſt Chriſtus ſecundùm carnem*. In quem locnm ita Angelicus Interpres: *Quorum eſt adoptio filiorum DEI: unde dicitur Exodi 4. Primogenitus meus Iſrael. Et hoc quidem dicitur quantum ad ſpirituales viros, qui fuerunt in illo populo; quantum ad carnales verò ſupra cap. 8. innuit, quòd acceperunt ſpiritum ſervitutis in timore*: ſpirituales autem viros, ad qnos pertinet adoptio filiorum, temerè Queſnellus reſtringit ad ſolos Moyſen, Prophetas, Sacerdotes, & Doctores, qnaſi iſti omnibus ſuis Prophetiis, monitis, hortationibus neminem ad DEI amorem, amicitiam, adoptionem filiorum unquam cum Divino adjutorio, ſicut oportuit, diſpoſniſſent. Si ita ſe res habuit, omnes ſanctiſſimi illi Duces populi videbuntur defuiſſe turpiter ſuo officio, & quoties ad mandatorum impellerent obſervantiam, primum & præcipuum ſilentio præteriiſſe, ant commendaſſe perfrigidè: quæ indigniſſima fuiſſet Magiſtrorum prævaricatio, ipſoſque ab acquiſito aliàs gradu ſanctimoniæ dejeciſſet; nam ſi illi, ut decuit, ſuo fuiſſent munere perfuncti, non eſt veriſimile tot annorum, imò ſeculorum ſpatio neminem ad primi præcepti obedientiam adducendum.

Liber Deuteronomii plenus eſt inculcationibus dilectionis ad quam Moyſes, DEI nomine, populum inſtigat. cap. 11. v. 1. *Ama itaque Dominum Deum tuum, & obſerva præcepta ejus, & ceremonias, judicia atque mandata in omni tempore*. v. 12. *Et nunc Iſrael, quid Dominus Deus tuus petit à te, niſi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & diligas eum, ac ſervias Domino DEO tuo in toto corde, & in tota anima tua?* v. 22. *ſi enim cuſtodieritis mandata, quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, ut diligatis Dominum Deum veſtrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, adhærentes ei, diſperdet Dominus omnes gentes illas*, DEO, & Iſraeliticis ejus cultoribus inimicas. Perſpicimus uno capite ter ſolicitè commendatam dilectionem, ter iterum dabo mox ejuſdem libri capite trigeſimo inculcatam. Plura iſtiuſmodi inſpicientibus ſuggerunt ſive explicitè, ſive implicitè ſingula antiquæ legis volumina; amor enim ad juſtificationem neceſſarius certiſſimè apud veteres intelligitur, quoties deficiente reconciliationis Sacramento, quod ſemper illis defuit, converſio imperatur. Iſa. cap. 1. *Lavamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ... Si fuerint peccata veſtra ut coccinum, quaſi nix dealbabuntur*. Ezechielis cap. 18. *Nunquid voluntatis meæ eſt mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis ſuis, & vivat? ... Quare moriemini domus Iſrael? quia nolo mortem morientis dicit Dominus: revertimini, & vivite*. Cap. 33. *Dic ad eos: Vivo ego, dicit Dominus DEUS: nolo mortem impii; ſed ut convertatur impius à via ſua & vivat. Convertimini, convertimini: impietas impii non nocebit ei*.

4. Dicesn e dilectionis gratiam univerſo iſti populo exceptis Prophetis, Sacerdotibus, & populi Doctoribns, fuiſſe denegatam penitùs, ſolique quodammodo reſervatam novo fœderi? Nihil eo aſſerto magis eſt injurium Divinæ miſericordiæ; nihil magis oppoſitum ſapientiæ infinitæ, atq; oraculis ſcriptnrarum. Sic nempe DEUS per Moyſen ad gentem Judaicam Deuteronomii cap. 30. ait: *Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor ſeminis tui, ut diligas Dominum Deum tuum, in toto corde tuo, & in tota anima tua, ut poſſis vivere ... Revertetur enim Dominus, ut gaudeat ſuper te in omnibus bonis, ſicut gaviſus eſt in patribus tuis: ſi tamen audieris vocem Domini DEI tui, & cuſtodieris præcepta ejus, & ceremonias, quæ in hac lege conſcripta ſunt: & revertaris ad Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua. Mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non ſupra te eſt, neque procul poſitum ... Sed juxta te*

eſt

eſt ſermo valde in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illud. Conſidera, quòd hodie propoſuerim in conſpectu tuo vitam & bonum: & è contrario mortem & malum, ut diligas Dominum DEUM tuum, & ambules in viis ejus. Elige ergo vitam, ut & tu vivas, & ſemen tuum, & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci ejus, & illi adhæreas. Minimè decuiſſet DEi ſapientiam ingeminata toties ſui dilectio, ejuſdemque iteratio præcepti univerſo impoſiti populo; ſi voluiſſet illud à ſolis obſervari Prophetis, & Doctoribus legis. Voluiſſet autem ineptiſſimè ſervari ab iis, quibus defuiſſent ſufficientia ad illud præſidia, ut tomo 1. locis pluribus oſtenſum eſt, & contra præſentem Articulum compendio repetetur capite proximo.

5 Celeberrima eſt Ninivitarum pœnitentia à timore inchoata; ſed quæ nobilioribus dein exercitiis provecta, miſericordiam à DEO conſequitur; civitati qnidem immunitatem ab excidio; plurimorum autem animis etiam reconciliationem, atque juſtitiam ſinè dilectione DEI benevola & ſuper omnia minimè impetrandam. Libro itaque Jonæ cap. 3. dicitur: *Et crediderunt viri Ninivitæ in Deum, & prædicaverunt jejunium, & veſtiti ſunt ſaccis à majore uſque ad minorem, & pervenit verbum ad Regem Ninive, & ſurrexit de ſolio ſuo, & abjecit veſtimentum ſuum à ſe, & indutus eſt ſacco, & ſedit in cinere; & clamavit, & dixit in Ninive ex ore Regis & Principum ejus dicens: Homines & jumenta, & boves & pecora non guſtent quidquam, nec paſcantur, & aquam non bibant: & operiantur ſaccis homines & jumenta, & clament ad Deum in fortitudine: & convertatur vir à via ſua mala; & ab iniquitate, quæ eſt in manibus eorum. Quis ſcit, ſi convertatur, & ignoſcat Deus, & revertatur à furore iræ ſuæ, & non peribimus? Et vidit Deus opera eorum, quia converſi ſunt de via ſua mala: & miſertus eſt Deus ſuper malitiam, quam locutus fuerat, ut faceret eis, & non fecit.* In quem locum Cornelius à Lapide *Credere in Deum*, inquit, *eſt non tantùm fidem; ſed & ſpem, & fiduciam omnem cum amore conjunctam collocare in Deo: ſe, reſque ſuas curæ Dei committere: Sua omnia in fidem Dei reſignare: ſalutem ſuam Deo credere. Ita hìc Ninivitæ credentes prædicationi Jonæ, crediderunt per fidem, Deum Hebræorum, quem prædicabat Jonas, eſſe verum Deum: ac proindè vera eſſe hæc Jonæ oracula, verèque evertendam Niniven, niſi pœnitentiam agerent, conſequenter ſperarunt in Deum, quod eos ad pœnitentiam admitteret, & pœnitentibus parceret, eoſque in gratiam reciperet. Niſi enim hanc ſpem habuiſſent, nunquam tam arduam pœnitentiam ſuſcepiſſent.*

6 Inchoatam igitur timore pœnitentiam, ſpe promoverunt, dilectione terminarunt. Iſtud nè Queſnellus quidem, niſi ſubruto plurium ſuarum Propoſitionum ſyſtemate, negare poterit. Quod enim Ninivitarum ad DEUM clamaverit pœnitentia, & ab eo audita fuerit, clariſſimè Scriptura enuntiat, neque de eo ullus Catholicus dubitat. Meminerit autem Queſnellus Propoſitionis ſuæ 54. *Sola Charitas eſt, quæ Deo loquitur: hanc ſolam Deus audit.* Quapropter ſi Jonas Propheta priùs mancipia fecerit per timorem, neceſſe eſt ea in filios converterit per dilectionem.

Juxta Prop. 58. *Nec Deus eſt, nec Religio, ubi non eſt charitas.* Ninivitis autem in tantâ pœnitentiâ, neque Deum fuiſſe, neque Religionem minimè veriſimile eſt.

Prop. 57. *Totum deeſt peccatori, quando ei deeſt ſpes, & non eſt ſpes in Deo ubi non eſt amor Dei.* Non totum defuiſſe Ninivitis pœnitentibus, videlicet fidem, ſcriptura perſpicua declarat; ſpem etiam oſtendit ratio à Cornelio interprete indicata; non enim ſinè ſpe veniæ tanta auſteritatis opera peregiſſent. Si igitur memorato Queſnelli Articulo credimus, Ninivitæ non prorſus caruerint amore.

Præterea ex fide in Deum de imminenti, nî ſe corrigerent, exitio, ad aſylum pœnitentiæ confugêre. Fides itaque & ex ea conceptus timor, hanc illis pœnitentiam impetravit. Porrò juxta Articulum 51. *Fides juſtificat, quando operatur; ſed non operatur, niſi per charitatem:* Ubi cuilibet operationi fidei, & juſtificatio tribuitur ut effectus, & charitas ut principium, ſaltèm cooperans. Unde non poterit Queſnellus à Ninivitis pœnitentibus omnem DEI excludere dilectionem, neque univerſos rejicere inter mancipia, nullo agnito Numinis amante, & propter amorem recepto in filium.

7 Denique *Fides eſt prima gratia* per Art. 27. & per 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*, proinde juſtificatio & adoptio in filium. Si omnem gratiam Ninivitis Queſnellus abjudicet, omnis eorum pœnitentia novum fuerit peccatum, per Art. 38. *Peccator non eſt liber, niſi ad malum, ſinè gratia liberatoris.* Tunc autem impingit in Tridentinam Synodum, quæ ſeſſ. 4. cap. 14. ubi de attri-

tione dixerat: *Quamvis ſinè Sacramento per ſe ad juſtitiam perducere Peccatorem nequeat; tamen eum ad DEI gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandum diſponit*; Mox Ninivitarum exemplo ita ſtabilit definitionem: *Hoc enim timore utiliter concuſſi Ninivitæ ad Jonæ prædicationem plenam terroribus, pœnitentiam egerunt, & miſericordiam à Deo impetrarunt*. Non igitur omnia eorum opera fuere obnoxia peccato, non omnis expertia gratiæ, neque amore Numinis deſtituta: ubicumque autem gratia eſt, ubicumque pœnitentia ex gratia & fide profluens, illic neceſſe eſt, Queſnello judice, juſtificationem repetiti, ac proinde adoptionem in filium, quam ſinè amore in Teſtamento vetere adultorum nemini obtigiſſe certiſſimum eſt.

CAP. II.

Proſecutio librorum ſacrorum: ubi ſola Machabæorum Hiſtoria convincendæ calumniæ abunde ſufficit.

1 NE in infinitum protendatur oratio, ſi libros Teſtamenti veteris reliquos omnes ſuſcepero accuratiùs diſcutiendos, ſola Machabæorum hiſtoria exhibet nobis copioſos heroum exercitus, quos ſolis conſtitiſſe mancipiis timoris, abſque ullis veri Numinis, ejuſque legis ſanctiſſimæ amatoribus, nemo hactenus interpretum affirmavit, neque, credo mortalium quempiam, penès quem aliqua religio, & ſacrorum voluminum reverentia eſt, ſuſpicari. Primus Janſenius huic inſaniæ fundamenta poſuit, ſupra quæ Queſnellus Magiſtro ſuo in multis audentior, inſignem adeò adverſùs omnem Judaicum populum fabricavit calumniam: *Moyſes, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores legis mortui ſunt, abſque eo, quòd ullum Deo dederint filium; cùm non effecerint niſi mancipia per timorem*. Audiatur verò Machabæorum liber primus capite 1. *Multi de populo Iſrael definierunt apud ſe, ut non manducarent immunda: & elegerunt magis mori, quàm cibis coinquinari immundis: & noluerunt infringere legem Dei ſanctam, & trucidati ſunt: & facta eſt ira magna ſuper populum valde*. Si æternæ teſtimonio Veritatis, *majorem charitatem nemo habet, quàm ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*, quæ certior exquiri poterit amotis erga Deum, ejuſque legem probatio, quàm quæ hic legitur *multorum de populo Iſrael*, qui *elegerunt magis mori, quàm cibis coinquinari immundis, & noluerunt infringere legem Dei ſanctam, & trucidati ſunt*? Quis niſi iniquiſſimus virtutis adeò heroicæ æſtimator, imò contemptor deteſtabilis, talibus detrahat laudem juſtitiæ, meritumque & præmium filiorum? De his Joſephus lib. 12. cap. 7. *Quamobrem quotidie necabantur excruciati tormentis crudeliſſimis: Flagris etiam cæſi, & lacerata corpora; Vivi adhuc & ſpirantes ſuffigebantur crucibus. Uxores autem eorum & circumciſos liberos ſtrangulabant juxta mandatum Regium, & ſuſpendebant à crucifixorum parentum cervicibus. Hæc omnia Judæorum maſculi & fœminæ patiebantur fortiter, Divinæ legis amore & reverentiâ*. Audiant adverſarii: *patiebantur fortiter*, non ſoli Sacerdotes, & Doctores legis; ſed promiſcuum vulgus *maſculi & fœminæ*; non ſervili formidine; ſed *Divinæ legis amore & reverentiâ*.

Proſequamur in textu ſacro: cap. 2.
„ Exclamavit Mathathias voce magna in „ civitate, dicens: Omnis, qui zelum habet legis, ſtatuens Teſtamentum, exeat „ poſt me: & fugit ipſe, & filii ejus in „ montes, & reliquerunt quæcunque habebant in civitate. Tunc deſcenderunt „ multi quærentes judicium & juſtitiam „ in deſertum: & ſederunt ibi ipſi, & filii „ eorum, & mulieres eorum, & pecora „ eorum, quoniam inundaverunt ſuper „ eos mala ... Dixerunt (milites impii) „ ad eos: Exite & facite ſecundùm verbum Regis Antiochi & vivetis. Et dixerunt [Iſraelitæ] non exibimus, neque „ faciemus verbum Regis, ut polluamus „ diem Sabbatorum. Et concitaverunt „ (impii) adverſùs eos prælium, & non reſponderunt eis [Iſraelitæ] nec lapidem „ miſerunt in eos, nec oppilaverunt loca „ occulta, dicentes: Moriamur omnes in „ ſimplicitate noſtra: & teſtes ſuper nos „ erunt cœlum & terra, quod injuſtè perditis nos ... Et mortui ſunt ipſi & uxores eorum, & filii eorum ... uſque ad „ mille animas hominum... Tunc congregata eſt ad eos Synagoga Aſſidæorum fortis viribus ex Iſrael, omnis voluntarius in lege, & omnes qui fugiebant à malis, additi ſunt ad eos, & facti „ ſunt illis in firmamentum. „

2 Si quid honeſtatis aut verecundiæ ſupereſt adverſariis, caverint in ſcriptis, præſertim publicis tot Duces & milites pro Dei lege contemnentes bona temporalia, etiam ſanguinem & vitam, caverint, & religioſiſſimas eorum uxores, & utriuſque ſe-

ſexûs liberos, virorum ubique fortitudinem imitantes, ablegare inter mancipia timoris, atque adimere debitam tot meriris laudem juſtitiæ, nomenque filiorum. Sola quæ eodem capite ſequitur Mathathiæ ad ſuos hortatio, calumniam Novaturientium retundit, longè nobilioribus inſtitutis ſuos erudiens, & zelum excitans ad bella Domini fortiter gerenda, metûs ſervilis rationibus ne commemoratis quidem. „ Nunc ergo ô filii [inquit] æmulatores „ eſtote legis, & date animas veſtras pro „ Teſtamento patrum veſtrorum: & me„ mentote operum patrum, quæ fecerunt „ in generationibus ſuis ... Abraham „ nonne in tentatione inventus eſt fidelis, „ & reputatum eſt ei ad juſtitiam? ... „ David in ſua miſericordia conſecutus „ eſt ſedem regni in ſecula. Elias dum „ zelat zelum legis, receptus eſt in cœ„ lum. Ananias & Azarias & Miſael cre„ dentes liberati ſunt de flamma. Daniel „ in ſua ſimplicitate liberatus eſt de ore „ leonum: & ita cogitate per generatio„ nem & generationem; quia omnes, qui „ ſperant in eum, non infirmantur: & à „ verbis viri peccatoris ne timueritis ... „ Vos ergo filii confortamini, & viriliter „ agite in lege; quia in ipſa glorioſi eri„ tis ... Adducetis ad vos omnes facto„ res legis, & vindicate vindictam populi „ veſtri: retribuite retributionem genti„ bus, & intendite in præceptum legis: „ & benedixit eos, & appoſitus eſt ad „ Patres ſuos.„ Num & hic Sacerdos mortuus eſt, *abſque eo quod ullum dederit Deo filium, & non effecerit niſi mancipia per timorem*?

Mathathiæ ſucceſſit Judas Machabæus, qui capite 3. exercitum ſic alloquitur: „ Accingimini & eſtote filii potentes, & „ eſtote parati in mane ut pugnetis adver„ ſus nationes has, quæ convenerunt ad„ verſus nos, diſperdere nos & ſancta no„ ſtra; quoniam melius eſt nos mori in „ bello, quàm videre mala gentis noſtræ „ & Sanctorum. Sicut autem fuerit volun„ tas in cœlo, ita fiat.„ Pugna fortiſſima & mors pro Sanctis, id eſt, pro lege DEI, & ad eam ſpectantibus, non vilium mancipiorum eſt, ſed nobilitare piâ inſignium filiorum.

3 Ictus Adverſariis noſtris maximè fatalis infigitur capite 4. ubi refertur iſta Judæ ad DEUM oratio.„ Benedictus es Salvator „ Iſrael ... Conclude exercitum iſtum „ in manu populi tui Iſrael: & confun„ dantur in exercitu ſuo & equitibus ... „ Dejice illos *gladio diligentium te*, & col„ laudent te omnes, qui noverunt no„ men tuum in hymnis: & commiſerunt „ prælium, & ceciderunt de exercitu Ly„ ſiæ quinque millia virorum ... Dixit „ autem Judas, & frater ejus: Ecce con„ triti ſunt inimici noſtri: aſcendamus „ nunc mundare ſancta & renovare: Et „ congregatus eſt omnis exercitus, & aſ„ cenderunt in Montem Sion: & vide„ runt ſanctificationem deſertam, & al„ tare profanatum, & portas exuſtas, & „ in atriis virgulta nata ſicut in ſaltu, vel „ in montibus; & Paſtophoria diruta: & „ & planxerunt planctu magno, & impo„ ſuerunt cinerem ſuper caput ſuum: & „ ceciderunt in faciem ſuper terram, & „ exclamaverunt tubis ſignorum, & cla„ maverunt in cœlum. Tunc ordinavit Ju„ das viros, ut pugnarent adverſus eos, „ qui erant in arce, donec emundarent ſan„ cta. Et elegit Sacerdotes ſinè macula, „ voluntatem habentes in lege Dei, & mun„ daverunt ſancta.„

Ubique nihil de formidine ſervili, de amore autem & reverentia erga Dei legem luculentum teſtimonium eſt, non ſolummodo pugna fortis & plena periculo; ſed etiam planctus ille magnus in cinere ob violationem ſacrorum. Similibus plena ſunt duodecim reliqua ejuſdem libri capita, uti & totus liber 2. ex quo gemina refero exempla, quæ ad refellendam proſcripti Articuli temeritatem ſufficerent, etſi deforent cætera.

Cap. 12. poſt fugatos adverſarios à Judæ exercitu, ſeu magis Judæ apud Deum precibus, dicitur „ Sequenti die venit cum „ ſuis Judas, ut corpora proſtratorum tol„ leret, & cum parentibus poneret in ſe„ pulchris paternis. Invenerunt autem „ ſub tunicis interfectorum de donariis „ Idolorum, quæ apud Jamniam fuerunt, „ à quibus lex prohibet Judæos: Omni„ bus ergo manifeſtum factum eſt, ob „ hanc cauſam eos corruiſſe. Omnes ita„ que benedixerunt juſtum judicium Do„ mini, qui occulta fecerat manifeſta: atq; „ ita ad preces converſi, rogaverunt; ut „ id quod factum erat delictum, oblivio„ ni traderetur. At verò fortiſſimus Ju„ das hortabatur populum conſervare ſe „ ſinè peccato, ſub oculis videntes, quæ „ facta ſunt pro peccatis eorum, qui pro„ ſtrati ſunt: Et factâ collatione, duode„ cim millia drachmas argenti miſit Je„ roſolymam offerri pro peccatis mortuo„ rum ſacrificium, bene & religioſè de re„ ſur-

„ ſurrectione cogitans. Niſi enim eos, qui
„ ceciderant, reſurrecturos ſperaret, ſuper-
„ fluum videretur, & vanum orare pro
„ mortuis. Et, quia conſiderabat, quod
„ hi, qui *cum pietate dormitionem accepe-*
„ *rant*, *optimam haberent repoſitam gra-*
„ *tiam*. Sancta ergo & ſalubris eſt cogi-
„ tatio pro defunctis exorare, ut à pecca-
„ tis ſolvantur.

4 In quem locum Cornelius à Lapide ſic notat. „ *Qui cum pietate*, id eſt in ſta-
„ tu gratiæ certantes, & dimicantes pro
„ vera fide, pietate & cultu Dei, dormi-
„ tionem acceperant, id eſt occubuerant;
„ mors enim in ſcriptura vocatur ſomnus,
„ per analogiam & ſimilitudinem. Sancta
„ ergo & ſalubris eſt cogitatio pro de-
„ functis exorare, ut à peccatis, id eſt à
„ pœnis peccatorum, ſolvantur. Hoc eſt
„ epiphonema ſcriptoris canonici, quod
„ fidem Synagogæ priſcæ de purgatorio,
„ & ſuffragiis pro animabus in eo detentis
„ elatè adſtruit. Hæc ergo fuit fides Ec-
„ cleſiæ ab omni ævo certa & indubita-
„ ta. Sanctum ergo eſt Sacrificium pro de-
„ functis; quia ſanctum DEO ſancto im-
„ molatur. Idem eſt pium, tum in animas,
„ quas horrendis purgatorii cruciatibus
„ ignibuſque liberat: tum in cælites bea-
„ toſque, quorum numerum, indeque læ-
„ titiam & gloriam adauget, tum in Ec-
„ cleſiam, cui novos apud Deum patronos
„ & advocatos conciliat, tum in ipſumet
„ ſacrificantem, cui animæ ab ipſo libera-
„ tæ vicariam gratiam rependunt, orantea
„ Deum aſſiduè pro ejus ſalute. Quare
„ valde pium, & utile eſt, crebro orare
„ pro defunctis, idque oranti multa con-
„ ciliat bona. „

5 Si verò Queſnellus Judæ Sacerdoti Maximo & ſanctiſſimo director Spiritûs fuiſſet, aut ab eo adhibitus ad conſilium, indubiè author fuiſſet, ut ab iſtiuſmodi Sacrificio abſtineret, utpote inutili, cùm offerretur pro mortuis *ſub lege*, quod juxta *Monitum* ejus *quintum* pag. 253. idem eſt ac mori *ſub dominatione peccati*, *ſinè gratia*, *ſinè amore*, *& charitate*, *cum ſola formidine ſervili*, plena blaſphemiis juxta Art. 67. Quapropter licèt *ſancta & ſalubris ſit cogitatio pro defunctis exorare*, *ut à peccatis ſolvantur*, ſuppoſito quòd in ſtatu gratiæ obierint; licèt etiam recta *conſideratio* ſit, *quòd qui cum pietate dormitionem acceperint*, *optimam habeant repoſitam gratiam*; Attamen erras plurimum in hypotheſi, dum ais, *quod hi*, *qui cum pietate* &c. cùm omnes hi milites adeò non obierint cum pietate, ut deprehenſis penès eos ſpoliis *de donariis Idolorum* à quibus lex juſſerat abſtinere, conſtet eſſe mortuos in peccato, ob quod à Deo morte ſublati ſint; cùm ſoli ex toto fidelium exercitu perierint, reliquis omnibus mirabili DEI providentiâ & protectione conſervatis.

Neque de hoc crimine ante mortem conteri potuerunt, cùm *ſub lege*, id eſt, juxta Queſnelli *Monitum*, *ſub dominatione peccati* deceſſerint *ſinè gratia*, *ſinè amore*, *ſinè charitate*, *nihil habentes in anima niſi formidinem ſervilem*. Sed & quidquid ſit de hoc militum facto, quod à noxâ ſaltem lethiferâ excuſare forſitan potuerit in rudi populo, ſive prohibitionis ignorantia, ſive error quòd legem in caſu ſuæ, ſuorumque egeſtatis, non adeò graviter putaverint obligare, cùm non ex falſorum reverentiâ Numinum, ſed cum horum contemptu eos donaria ſuſtuliſſe, nullus dubitaverit; verumtamen milites neceſſariò juxta præſentem Articulum rei fuerint omiſſi præcepti graviſſimi de diligendo DEO ſuper omnia, quod nemo finitur ignorare, atque in hoc reatu obierint; ſi quidem *Moyſes*, *Prophetæ*, *Sacerdotes*, *& Doctores legis mortui ſunt*, *abſque eo quod ullum Deo dederint filium*, *cùm non effecerint niſi mancipia per timorem*.

6 Temeraria hæc contra Judam belli Ducem, & Sacerdotem Maximum atque ſanctiſſimum calumnia eſt; quaſi ſuos ad pugnandum fortiter exhortans, timorem ſolummodo incuſſerit, non excitaverit ad amorem Numinis dum pro lege ejus & ſacris nihil pertimeſcendum periculi, identidem inculcaret.

Sed & milites non ſinè DEI dilectione imploraſſe ejus auxilium & obtinuiſſe, Queſnellus immeritò & contra ſe ipſum negaverit. Eodem ſcilicet capite 12. de Judæ militibus dicitur: *cùm Omnipotentem invocaſſent*, *qui poteſtate ſua vires hoſtium confringit*, *ceperunt civitatem*. Et cap. præcedenti: *Ut autem Machabæus, & qui cum eo erant, cognoverunt expugnari præſidia, cum fletu & lacrymis rogabant Dominum, & omnis turba ſimul, ut bonum Angelum mitteret ad ſalutem Iſrael. Et ipſe primus Machabæus ſumptis armis, cæteros adhortatus eſt ſimul ſecum periculum ſubire, & ferre auxilium fratribus ſuis. Cumque animo prompto pariter procederent, Jeroſolymis apparuit præcedens eos eques in veſte candida, armis aureis haſtam vibrans. Tunc omnes benedixerunt miſericordem Dominum. Leonum autem more impetu irruentes in hoſtes, proſtra-*

ſtraverunt ex eis undecim millia peditum, & equitum mille ſexcentos.

Tam validas Judaici exercitus preces, pietatis aliquid continuiſſe, & non ſolum timorem mancipiis proprium, atque in Queſnelli ſententia plenum blaſphemiis, nemo ſanæ mentis negaverit: aliàs promptè adeò exauditi non fuiſſent, potiſſimum Queſnello judice, juxta quem Art. 54. *Sola charitas eſt, quæ Deo loquitur: hanc ſolã Deus audit*. Rectè igitur Judas cenſuit de militibus ſuis, non tantùm vivis, qui religioſè ab illicitis ſpoliis abſtinuerant: ſed etiam de mortuis, ſaltem aliquibus, qui tranſgreſſionis ſuæ pœnas morte dederant, nihilominus *cum pietate*, qua tantis ſe expoſuere periculis, *eos dormitionem accepiſſe*; aliàs non miſſurus *duodecim millia drachmas argenti Jeroſolymam offerri pro peccatis mortuorum Sacrificium*, quibus prodeſſe minimè potuiſſet. Tunc nempe *ſuperfluum videretur & vanum orare pro mortuis* illis, qui æterno jam noſcerentur addicti ſupplicio.

7. At fieri potuit ut Judas, bene de aliquorum ſalute ſperans, deceptus fuerit: omnibus juſto Dei judicio condemnatis, atque inde pia quidem fuerit oblatio, neque inutilis offerenti, & quibuſcunque in Sacrificium iſtud conſentientibus; ſed infructuoſa & ſuperflua defunctis.

Nolim de poſſibilitate metaphyſica contentioſiùs diſceptare: neque de eorum ſalute fidem quaſi neceſſariam exigo; ſed quidquid ſit de poſſibili omnium damnatione: duo interim ſtatuo à nemine æqui rectique judicii in dubium revocanda. Primum: fieri poſſe, ut ex militibus illis aliqui, vel ob ignorantiam excuſentur à delicto mortifero; vel ſaucii agnoſcentes Dei vindicis manum, neceſſariâ illud pœnitudine expiarint, juxta illud Pſalmi 77. *Cùm occideret eos, quærebant eum, & revertebantur*. Alterum, ex ipſius Judæ verbis evidens eſt, ipſum ſibi habuiſſe perſuaſum, aliquos in ſtatu gratiæ obiiſſe, *quia conſiderabat, quod hi, qui cum pietate* (pro qua fuerant præliati) *dormitionem acceperant, optimam haberent repoſitam gratiam*. Ejuſdem pariter ſive perſuaſionis, ſive ſpei optimæ fuiſſe exercitum, & fidelem Eccleſiam, patet ex eo, quòd aliàs milites ſuperſtites ægre tuliſſent, tantum pecuniæ gerendo bello neceſſariæ profundi in Sacrificia pro damnatis: neque ſuperfluæ iſtiuſmodi ceremoniæ conſentire, minus etiam cooperari voluiſſet Jeroſolymæ populus. Communis quoque interpretum cum Damaſceno conſentiens Judæ, Queſnello contraria, exiſtimatio eſt. Verba Damaſceni referam capite ſeq. Quæ autem, præterquam hæreticorum authoritas, quæ ratio Novatorem in tam atrox de omnibus ibi defunctis judicium, adeò communi ſenſui oppoſitum impellere debuit? Generalis ſcilicet, Divinæ ſapientiæ, bonitati, juſtitiæ maximè injuria, quam tradit & copioſè reſutavimus Articulo 6. & 7. *Diſcrimen inter fœdus Judaicum & Chriſtianum eſt, quod in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum legis à peccatore, relinquendo illum in ſua impotentia: in iſto verò Deus peccatori dat, quod jubet, illum ſuâ gratiâ purificando. Quæ utilitas in homine pro veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propriæ infirmitati, imponendo ipſi ſuam legem? Quæ verò felicitas non eſt admitti ad fœdus, in quo Deus nobis donat, quod petit à nobis!* In utriuſque Articuli minimè catholicâ hypotheſi, milites illi omni ſufficiente gratia deſtituti tentationem vincere, Deique ſervare mandata non potuerint, neque ſalubri pœnitentiâ conteri, neque Deum ſuper omnia, ſicut oportuit, diligere. Hujus cum Queſnello ſententiæ non fuiſſe Judam & fidelem iſtius temporis Eccleſiam, ex relata ſacri textûs hiſtoria exploratum eſt.

8. Aliud habetur non minùs validum ad dejiciendam novitatem teſtimonium ex eodem lib. cap. 15. ubi *exhortati Judæ ſermonibus bonis valde ... & animi juvenum confortati, ſtatuerunt dimicare & confligere fortiter, ut virtus de negotiis judicaret; eò quòd civitas ſancta & templum periclitarentur. Erat enim pro uxoribus & filiis, itemque pro fratribus & cognatis minor ſolicitudo; maximus verò & primus pro ſanctitate timor erat templi. At tandem Judas, & qui cum eo erant, invocato Deo per orationes, congreſſi ſunt; manu quidem pugnantes; ſed Dominum cordibus orantes, proſtraverunt, non minus triginta quinque millia, præſentiâ Dei magnificè delectati*. Exaudita itaque à Deo fuit Judaici exercitûs oratio: unde ſi ſtare Queſnellus voluerit Articulo ſuo 54. juxta quem *ſola charitas eſt, quæ DEO loquitur: hanc ſolam Deus audit*, expungere debet, & juſto anathemate deteſtari Articulum præſentem: *Moyſes, Propheta, Sacerdotes, & Doctores legis mortui ſunt abſque eo quod ullum Deo dederint filium, cùm non effecerint, niſi mancipia per timorem*. Non enim ſinè aperta calumnia, ipſius Canonici Scriptoris teſtimonio facilè convincendâ, accuſari exercitus hic poteſt veluti compoſitus ex ſolis per timorem mancipiis, & quod

idem

idem Queſnello eſt, reprobis, nullis juſtis ſeu filiis per dilectionem. Servorumne impiorum & blaſphemiis infamium, quales omnes timori ſervili deditos exhibet Propoſitio 67. an verò filiorum & Dei legem diligentium teſtificatio eſt *ſolicitudo minor pro uxoribus, filiis, fratribus, & cognatis; maximus verò, & primus timor pro ſanctitate templi*; pro qua ſanguinem profundere parati, præſentiſſimis ſe periculis alacres offerebant?

9. Ultimum, quod obterendo Articulo ſolum ſufficeret, & nulli eſt obnoxium ludificationi, legitur libri 2. Machabæorum cap. 6. de Eleazaro, & cap. 7. de ſeptem fratribus, qui unà cum matre ab Antiocho comprehenſi, glorioſum ſubiere martyrium: &, licèt ante Chriſti tempora defuncti, ab univerſa tamen Chriſtianorum Eccleſia, tanquam ſancti & martyres celebrantur. Num etiam hos impetit Queſnellianæ Propoſitionis contumelia, *Moyſes, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores legis mortui ſunt, abſque eo quod ullum Deo dederint filium; cùm non effecerint niſi mancipia per timorem?* Eleazari paſſio Judæis omnibus exemplum, & adoleſcentibus ſeptem Machabæis fratribus ſalutifera fuit inſtitutio, ut notat S. Gregorius Nazianzenus audiendus capite ſequenti. Ut autem multiplex illud & nobiliſſimum pro lege certamen nihil ſervile continet, nihil formidoloſum, ita ſinè execrabili calumnia, jactari contra Eleazarum minimè poteſt, quod *non niſi mancipia effecerit per timorem*, nullum autem Deo *filium dederit* per dilectionem, veramque juſtitiam.

Ita de Sacerdote illo legimus lib. 2. cap.
„ 6. Eleazarus unus de primoribus ſcribarum vir ætate provectus, & vultu deco-
„ rus, aperto ore hians compellebatur
„ carnem porcinam manducare. At ille
„ glorioſiſſimam mortem magis, quam odi-
„ bilem vitam complectens voluntariè
„ præibat ad ſupplicium; intuens autem
„ quemadmodum oporteret accedere, pa-
„ tienter ſuſtinens deſtinavit non admitte-
„ re illicita propter vitæ amorem. Hi au-
„ tem qui adſtabant, iniqua miſeratione
„ commoti, propter antiquam viri amici-
„ tiam, tollentes eum ſecretò rogabant
„ afferri carnes, quibus veſci ei licebat, ut
„ ſimularetur manducaſſe, ſicut Rex im-
„ peraverat, de ſacrificii carnibus, ut hoc
„ facto à morte liberaretur: & propter ve-
„ terem viri amicitiam, hanc in eo facie-
„ bant humanitatem. At ille cogitare cœ-
„ pit ætatis, ac dignitatis ſuæ eminentiam
„ dignam, & ingenitæ nobilitatis caniti-
„ em, atque à puero optimo converſatio-
„ nis actus, & ſecundùm ſanctæ, & à Deo
„ conditæ legis conſtituta, reſpondit ci-
„ tò, dicens præmitti ſe velle in infernum:
„ Non enim ætati noſtræ dignum eſt, in-
„ quit, fingere, ut multi adoleſcentium,
„ arbitrantes Eleazarum nonaginta anno-
„ rum tranſiviſſe ad vitam alienigenarum,
„ & ipſi propter meam diſſimulationem, &
„ propter modicum vitæ corruptibilis de-
„ cipiantur... Quamobrem fortiter vitâ
„ excedendo, ſenectute quidem dignus
„ apparebo; adoleſcentibus autem exem-
„ plum forte relinquam; ſi prompto ani-
„ mo, ac fortiter pro graviſſimis ac ſanctiſſi-
„ mis legibus honeſta morte perſungar...
„ Cùm plagis perimeretur, ingemuit &
„ dixit: Domine qui habes ſanctam ſcien-
„ tiam, manifeſtè tu ſcis; quia cum à mor-
„ te poſſem liberari, duros corporis ſuſti-
„ neo dolores; ſecundùm animam verò
„ propter timorem tuum libenter hæc pa-
„ tior. Et iſte quidem hoc modo vitâ de-
„ ceſſit, non ſolum juvenibus; ſed & uni-
„ verſæ genti memoriam mortis ſuæ ad
„ exemplum virtutis & fortitudinis dere-
„ linquens. „

10. Cernimus *Scribam* ſive legis peritum atque Doctorem, & ut Joſephus filius Gorionis lib. 3. cap. 2. & 4. vocat, *Sacerdotem*, non inſtar *mancipii* invitè pertractum, ſed *voluntariè* procedentem, imò præeuntem alacriter ad ſupplicium, *libenter patientem cùm poſſet à morte liberari*; Denique *volentem præmitti in infernum* potiùs, quàm *ſancta & à Deo condita legis conſtituta, quæ à puero optima converſationis actibus* religioſè ſervaverat, diſſimulare, eorumque ſe fingere tranſgreſſorem. Ità legis Doctor, ità Sacerdos, *propter graviſſimas & ſanctiſſimas leges honeſtâ morte perfunctus, adoleſcentibus exemplum forte reliquit, prompto animo ac fortiter* pro *ſanctis, & conditis à Deo legibus* moriendi.

Edicant igitur adverſarii an Eleazarus hoc modo vita diſcedens, neque ſolùm juvenibus; ſed & univerſæ genti memoriam mortis ſuæ ad exemp lum virtutis & fortitudinis derelinquens, timore ſolummodò ſervili juvenes, velut mancipia inſtituerit, non verò ut filios per dilectionem. Si *velle præmitti in infernum* potiùs, quàm legis fingere violationem, documentum fuerit non ſanctis Dei filiis; ſed vilibus ſolùm timoris mancipiis efficiendis conveniens; in pluribus noſtri Teſtamenti martyribus illuſtriora p iæ fortitudinis, & charitatis exem-

pla

pla vix repeties. Quales verò Eleazarus diſcipulos effecerit, num mancipia ſolùm timore, an etiam DEI filios pietate & juſtitiâ, æquus arbiter ſtatuat ex ſeptem fratrum Machabæorum cum matre ſuppliciis, quorum paſſio etiam à Chriſtianis annuâ devotione Kalendis Auguſti meruit celebrari.

11 Hiſtoria refertur lib. 2. Machabæorum cap. 7. Iſti apud Gregorium Nazianzenum Antiocho liberè profeſſi ſunt, cujus magiſtri inſtitutione profecerint: *Eleazari diſcipuli ſumus: pater priùs decertavit: filii poſtea certabunt*. Et apud S. Ambroſium: *Sequimur patrem filii, diſcipuli Doctorem*. Scriptura cap. indicato ſic narrat. „ Conti-
„ git autem & ſeptem fratres unà cum ma-
„ tre ſua apprehenſos, compelli à Rege
„ edere contra fas carnes porcinas, flagris
„ & taureis cruciatos. Vnus autem ex il-
„ lis, qui erat primus, ſic ait: quid quæ-
„ ris, & quid vis diſcere à nobis? *Parati*
„ *ſumus mori magìs, quàm patrias Dei leges*
„ *prævaricari*... Mortuo itaque illo
„ primo, hoc modo, ſequentem deduce-
„ bant ad illudendum, & cute capitis ejus
„ cum capillis abſtractâ, interrogabant,
„ ſi manducaret, priuſquam toto corpore
„ per membra ſingula puniretur. At ille
„ reſpondens, patriâ voce, dixit: Non fa-
„ ciam,... & in ultimo ſpiritu conſtitutus,
„ ſic ait: Tu quidem, ſceleſtiſſime, in præ-
„ ſenti vita nos perdis; Sed *Rex mundi*
„ *defunctos nos pro ſuis legibus in æter-*
„ *næ vitæ reſurrectione ſuſcitabit*. Poſt
„ hunc tertius illuditur, & linguam poſtu-
„ latus citò protulit, & manus conſtanter
„ extendit: & cum fiducia ait: E cœlo iſta
„ poſſideo; ſed *propter DEI leges nunc hæc*
„ *ipſa deſpicio, quoniam ab ipſo me ea rece-*
„ *pturum ſpero*: ita ut Rex, & qui cum ipſo
„ erant, mirarentur adoleſcentis animum,
„ quòd tanquam nihilum duceret cru-
„ ciatus...
„ Quartus.. cùm jam eſſet ad mortem,
„ ſic ait: *Potius eſt ab hominibus morti da-*
„ *tos ſpem expectare à Deo, iterum ab ipſo*
„ *reſuſcitandos*... Supra modum autem
„ mater mirabilis, & bonorum memoriâ
„ digna, quæ pereuntes ſeptem filios ſub
„ unius diei tempore conſpiciens, bono
„ animo ferebat, *propter ſpem, quam in*
„ *Deum habebat*, ſingulos illorum horta-
„ batur voce patriâ fortiter, repleta ſa-
„ pientiâ, & fœmineæ cogitationi maſcu-
„ linum animum inſerens, dixit ad eos ....
„ Mundi creator, qui formavit hominis
„ nativitatem, quique omnium invenit ori-
„ ginem, & ſpiritum, *vobis iterum cum mi-*
„ *ſericordia reddet & vitam, ſicut nunc*
„ *vosmetipſos deſpicitis propter leges ejus*.
„ 12 Cùm adhuc adoleſcentior ſuper-
„ eſſet... inclinata ad illum, irridens cru-
„ delem tyrannum, ait patriâ voce: Fili
„ mi, miſerere mei, quæ te in utero no-
„ vem menſibus portavi... Peto Nate, ut
„ aſpicias ad cœlum & terram, & ad omnia
„ quæ in eis ſunt: & intelligas quia ex
„ nihilo fecit illa DEUS, & hominum
„ genus: *ita fiet, ut non timeas carnificem*
„ *iſtum*; *ſed dignum fratribus tuis te recipi-*
„ *am*. Cùm hæc illa adhuc diceret, ait
„ adoleſcens: Quem ſuſtinetis? *Non obe-*
„ *dio præcepto Regis*; *ſed præcepto legis*...
„ *Ego ſicut fratres mei, animam & corpus*
„ *meum trado pro patriis legibus*: invocans
„ DEUM, maturiùs genti noſtræ propi-
„ tium fieri, *teque cum tormentis & ver-*
„ *beribus confiteri, quod ipſe eſt Deus ſolus*.
„ *In me verò, & in fratribus meis deſinet*
„ *Omnipotentis ira*, quæ ſuper omne genus
„ noſtrum juſtè ſuperinducta eſt... *Et hic*
„ *itaque mundus obiit, per omnia in Domino*
„ *confidens*. Noviſſimè autem poſt filios &
„ mater conſumpta eſt.„

Quid hìc ſive in ſeptem adoleſcentibus, ſive in eorum matre & magiſtra religioſiſſima, Dei, quàm ſui, filiorumque amantiore invenies ſervile, & non eximiis Dei cultoribus atque amatoribus dignum? Sic filii à matre, ſic à Magiſtro & Sacerdote Eleazaro inſtituti animatique, quamlibet hæreticorum calumniam non minùs, quàm Antiochi minas & ſupplicia ſuperarunt. Pergetne adhuc novaturiens temeritas contra veritatem adeò manifeſtam tot factis, & hiſtoriis in Scriptura ſacra, ipſo dictante Spiritu ſancto, teſtatiſſimis confirmatam, aſſerere quòd *Moyſes, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores legis mortui ſint abſque eo quod ullum Deo dederint filium; cùm non effecerint niſi mancipia per timorem*?

CAPUT III.

Idem error authoritate SS. Patrum & Interpretum, etiam Joſephi Hebræi teſtimonio convellitur.

1. Nimia foret præſentis capitis prolixitas, ſi quotquot ſuperiùs ex variis Scripturarum libris retuli textus ſacros, ſuſciperem ſingulos commentariis Patrum, & interpretum illuſtrandos. Quapropter ſoli Machabæorũ hiſtoriæ

ad convineendum errorem ſufficientiſſimæ, Parres dabo & inrerpretes præcipuos; imò ipſa ſacra hiſtoria ab aurhore canonico in pleriſque ram dilucidè deſcripra eſt, ut ſancti Parres ornamento potiùs ſerviant, quàm neceſſariæ explicationi.

S. Chryſoſtomus in Pſalmum 43. de Machabæis miliribus ait: ,, Ad bellum euntes... Dei ſupernè auxilium invocabant, ut adeſſer, opem ferret, & manum ,, præberet, propter quem bellum gere- ,, bant, pro cujus gloria decertabant. ,, Gerere bellum Domini, & pro ejus gloria decertare, mancipiiſne vilibus, & ſola ductis formidine, an nobiliore prædiris virture fidelibus, & adoptione filiorum non indignis proprium eſt? Idem Sanctus Homilia de Machabæis ,, Agonem ,, (inquit) proponens Chriſtus non juvenes ,, exerciros ad eertamina arhleras; ſed ,, primævos adoleſcenrulos, & eum ipſis ,, ſenem Eleazarum, ſimulque mulierem ,, anum, marrem ſeptem adoleſcenrium ,, vulr eonſiderari. ,,

Aurelius Prudentius hymno de S. Romano

,, Narravi & illud nobile ac memorabile
,, Certamen, unâ matre quod ſeprem editi
,, Geſſere pueri; ſed ramen factis viri.

S. Ambroſius lib. 2. de Jacob & vita beata cap. 11. ,, Inſulrare licer ryranno, ,, qui dum callidè à ſene incipiendum purar, magiſtrum eligir, qui diſcipulos fa- ,, cerer forriores: quorum velur puerilem ,, ætarem præmiis provocabat ad culpam, ,, arguebat terroribus ad formidinem. Ar ,, illi non degeneres tanto Duci, reſpon- ,, denr: Quid contemnis, vel circumſcri- ,, bis ur pucros? Sed fides cana eſt: Sed ,, valida diſciplina. Experire, eerta, ſub- ,, jice quibus placer pœnis puerilia viſcera, ,, non invenies corda puerilia. ,, Num eæ vilium mancipiorum voces ſunr, an legitimorum maximè, dignorumque cœleſti hæredirate filiorum? Mox addit Ambroſius. ,, Quam [Antiochi erudelitarem] vicit ſe- ,, nectus, ſuperabat æmula ſenecturis pue- ,, riria. ,,

De ſecundo frarre ibid. ,, Secundus ,, aceeſſit, nec degener fratris munera piæ ,, confeſſionis implevit; & cùm derrahe- ,, rerur membrana eapiris, reſpondir: Au- ,, ferris quidem membranam; ſed habeo ,, galeam ſpirirualem, quam non poreſtis ,, auferre. Et verò hanc galeam nemo au- ,, ferre poteſt; ſicut poſtea Apoſtolus do- ,, cuir in Eccleſia Domini; quia eaput vi- ,, ri Chriſtus eſt, & ejus ſumus membra. ,, Rectè puer iſtam divino ſpiritu doctrinam ,, prævidebat. Exuebant immanes beſtiæ ,, corium capiris, & pardalicis feritatibus ,, ſæviebanr. Ar ille deficiens: *Quàm* ,, *dulce eſt, inquit, mori pro religione! Quàm* ,, *ſuavis omnis acerbitas mortis pro pietate*; ,, quia manet horum remuneratio labo- ,, rum! Tua ſunr, Rex, graviora tormenta: ,, tu tuis vehementiùs torqueris ſuppliciis; ,, quia vides te vinci in poreſtare. ,,

2 Cui adeò *dulce eſt mori pro religione*: *cui ſuavis omnis acerbitas mortis pro pietate*, ſervusne meticuloſus eſt, non amans juſtitiam; ſed timens verbera; an verò filius, & è numero eorum, de quibus Spirirus ſanctus enunriar *pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum ejus*: & illud: *Ego dixi, dii eſtis, & filii Excelſi omnes*?

De rerrio fratre ait S. Cyprianus Exhortarione ad martyrium. ,, Manus amputan- ,, das conſtanrer exrendir, mulrùm beatus ,, genere iſto ſupplicii, cui contigir ex- ,, tenſis ad pœnam manibus paſſionis Do- ,, minicæ inſtar imirari. ,, Tam nobilis & generoſa *Dominica paſſionis imitatio*, illam etiam multo rempore præveniens, ab inerris mancipii rimore, arque ſocordiâ plurimùm aliena eſt, eique directiſſimè oppoſita. Eundem Martyrem Ambroſius loco ſuperiùs indicaro exhiber, ſic Anriocho reſpondenrem. ,, Non faciam vo- ,, luntarem ruam, non ſuccumbam impe- ,, rio tuo, per beatam illam fratrum paſ- ,, ſionem & nobilem vitam non negabo ,, germanirarem. *Quavis adhibeto ſuppli-* ,, *cia, quibus magis urgens; hoc proficies* ,, *aſperitate pœnarum, ut majora teſtimonia* ,, *noſtræ germanitatis accipias*. Juſſir iraque ,, ei linguam amputari: & ille exclamans: ,, Victus es, inquir, Anrioche, qui organum ,, abſcindi jubes. Confeſſus es, te reſpon- ,, dere non poſſe rationi, majoraque pro- ,, bas linguæ noſtræ flagella, quàm tua ,, verbera; *nos enim tua verbera non ti-* ,, *memus*: tu noſtræ vocis flagella non po- ,, res ſuſtinere. Sed hæe pietatis flagella ,, ſunr, rua flagella perfidiæ. Sed eriam ,, ſublara, gravi re ſuo eadens murmure ,, flagellabit. Evadere tu puras Antioche, ,, ſi vocem eripias? Et tacenres Deus] au- ,, dit: & magis audit. Ecce aperui os me- ,, um: laxavi linguam meam: abſcinde ,, linguam; ſed *non abſcindes conſtantiam*: ,, *non virtutem auferes*: non rationem obli- ,, rerabis: *non eripies teſtimonium veritatis*: ,, non eripies eordis elamorem. Si lingua ,, amputatur, ſanguis clamabir, & dicerur ,, tibi: Vox ſanguinis fratris tui clamat

ad

„ ad me ... Loquatiora ſunt vulnera ; etſi „ vulnera teguntur ; etſi abſcondatur cicatrix, non abſconditur fides : nec tamen plaudas , quòd auferendo linguam, „ confeſſionem laudis eripias: *Satis enim Deum ſermone laudavi : nunc paſſione laudemus*. „ Hactenus de Fratrum tertio Ambroſius. Antequam ad quartum progrediar, paſſionem tertii æquis ponderibus appendat expendatque Queſnellus, quantum poteſt, rigidiſſimus cenſor, nihil in ea ſervile, nihil non conveniens amantiſſimo DEI filio reperiet, aut non glorioſo dignum Martyre, etiam novi fœderis.

3 Et hoc ita defuncto, quartum vexabant impli carnifices, & carnificibus Rex crudelior. In illius & trium ſequentium martyrium ſic meritò notat à Lapide: „ Hi poſteriores plus paſſi ſunt, quàm priores ; Primò, quia acerbiùs in eos ira Regis efferbuit, ob tot acres priorum in Regem exprobrationes : Secundò quia hi „ ætate erant juniores, ideoque viribus „ & [ſpectato communi naturæ ordine] „ animo inferiores: Tertiò quia hi compatiendo fratribus ita excruciatis,per compaſſionem patiebantur eadem, quæ ipſi : „ Quartò quia eadem paſſuros ſe mox cernebant. Itaque acri fratrum torturâ, & „ longâ ſuæ torturæ repræſentatione, æquè ac expectatione graviùs torquebantur. „

Unde S. Leo Sermone in Nativitate ſeptem Machabæorum ait „ Regis impietas id excogitavit, ut victoriam ſibi & „ de primis promitteret, quos ſinè tolerantiæ cruciaret exemplo: & de poſtremis, quos in ſupplicio torqueret alieno. „ *Multiplicata ſunt Martyrum palmæ, & dum ſinguli in omnibus vincunt, præter coronas proprias, omnes acquiſivere ſeptenas*. Quid illuſtriùs diceretur de Martyribus novi Teſtamenti? Neque hos verò, neque illos excludi numero filiorum, & abjici inter timoris mancipia ullus ſuſtinebit Catholicus : forte nec audebit hujus temporis hæreticus. Quis igitur patrocinetur Articulo Queſnelli, errorem continenti adeò temerarium, imò fatuum : *Moyſes, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores legis mortui ſunt, abſque eo quod ullum Deo dederint filium ; ſed tantùm mancipia per timorem*?

4 De quarto adoleſcente Martyre refert pariter S. Ambroſius lib. 2. de Jacob cap. 11. „ Juſſit (Antiochus) quartum vinciri ad rotam, ut ejus vertigine membris omnibus ſolveretur. At ille cùm „ torqueretur immaniter, *Diſſolvis*, inquit, *corporis membra ; ſed adjungis gratiam paſſioni : nec eripis ſolatium morti*. „ Eſt enim vox tonitrui in rota ; quia in „ bono & inoffenſo vitæ iſtius curſu cœleſte reſultat oraculum.

De quinto ſic idem Sanctus eodem cap. „ Quintus cùm ſiſteretur, cæſo priùs, „ eidem juſſit ignes admoveri, ſubjici, incendi. Manabat è vulneribus cruor, & „ effoſſis viſceribus ſanguis effuſus ipſos „ flammarum extinguebat globos. *At ille inter flammarum crepitus audiebatur dicens : Gratias tibi Domine, quòd dediſti nobis dicere : Tranſivimus per ignem* : & „ ſicut alibi idem tuus dicit Propheta : „ *Igne nos examinaſti*, ſicut igne examinatur argentum. Adſtabo tibi ſicut aurum purgatus incendio : & ſi quid fuit „ culpæ,ignis excuſſit. *Itaquè & iſte tranſfiguratus à corruptela ad incorruptionem, vitam exhalavit*. „ Sic animam Deo reddidit immaculatam, in ſinum Abrahæ mox mox recipiendus ut filius, non inter Diaboli mancipia relegandus ad tenebras exteriores, & ſtridorem dentium, ſortem infeliciſſimam omnium, qui charitatis munere deſtituti, filiorum beatitudine non donabuntur. Manans è vulneribus cruor, atque ipſos extinguens flammarum globos, accendens autem ampliùs amoris, quo æſtuabat animus, incendium ; uti crepitus quoque flammarum, omni linguâ clamoſiùs prædicabant, nihil in Martyre eſſe ſervile, nihil timidum, nihil quadruplici illâ turgens blaſphemiâ, quam timori ſervili propriam Articulus Queſnelli 67. affingit.

5 Similem in ſexto Martyre animi in Deum erecti fortitudinem agnoſcens Ambroſius, hanc ei in atroci ſupplicio tribuit orationem. „ Noſtrorum hoc delictorum „ eſt pretium, ut peccantes puniamur : „ & *gratias Domino*, quòd hîc à nobis duplicia peccata exiguntur, ut *ibi nobis conſolatio deferatur*. *Gratias autem & tibi* „ (Antioche) *quòd tam durus & immitis es*, „ ut talibus noſtris ſuppliciis, Dominus,in „ quem peccavimus, genti noſtræ propitius fiat. *Nos quoque ablevamus ærumnam, dum fidei paſſionibus delectamur*. „

Eane in paſſionibus delectatio, & actio gratiarum indicium mancipii eſt, & iſtiusmodi timoris effectus, an ardentiſſimæ, & filiis propriæ charitatis?

Fratrum ultimus ſic loquens inducitur à Joſepho lib. 2. de Machabæis cap. 11. „ Ego

„ Ego ætate fratribus junior, animo ſum
„ æqualis; ad eadem enim & geniti & edu-
„ cati, pro iiſdem ſimiliter mori debemus.
„ Itaque ſi tibi videtur abſtinentem ab im-
„ mundorum eſu torquere, torque. Hæc lo-
„ cutum ducunt ad rotam, & ab ea ille
„ membratim diſtenditur, diſcerptiſque
„ membris ſuccenditur, & acuta ferra
„ igne candentia ejus tergo admoventur,
„ ac perforata ejus latera, & viſcera com-
„ buruntur. At ille inter tormenta: *O ſa-*
„ *crum certamen, inquit, ad quod, ob pieta-*
„ *tem exercendi doloribus tot fratres vocati,*
„ *non victi ſumus. Eſt enim invicta, o tyran-*
„ *ne, pia ſcientia virtute armata.* Moriar
„ ego quoque cum fratribus meis, & tibi
„ ipſe quoque magnas addam furias, o no-
„ vorum tormentorum excogitator, & ve-
„ rè piorum hoſtis: Sex adoleſcentes
„ tyrannidem tuam abolevimus. Nam
„ quod rationem noſtram de ſententia di-
„ movere non potuiſti, neque ad immun-
„ dorum eſum cogere, an non eſt tui
„ abolitio? *Frigidus eſt nobis ignis tuus, &*
„ *nullius doloris efficientes catapultæ.* Non
„ enim tyranni; ſed Divinæ legis ſatel-
„ lites nos ſtipant: ideoque invictam ha-
„ bemus rationem. „ Hic quoque lu-
cernis, ſi voluerit, adhibitis quærat Queſ-
nellus ſedulò, num ſervilis quidpiam for-
midinis detegere valeat, & non ubique
amantiſſimo Dei per adoptionem filio, &
martyre dignum, etiam maximè Chri-
ſtiano.

6 Joſephi hiſtoriam hic paſſim ſequi-
tur, cum reliquis Patribus, Ambroſius lib
2. de Jacob cap. 12. „ Talis hæc pugna
„ eſt, ut ille glorioſus vicerit, qui erude-
„ liùs occiſus fuerit. Itaque *nemo timuit:*
„ *nemo trepidavit: nullus ad mortem ex tot*
„ *fratribus pigrior fuit; ſed omnes tanquam*
„ *ad immortalitatis viam, ita ad mortem per*
„ *acerba ſupplicia concurrerunt: & mater*
„ conſona cernens filiorum agmina, *tan-*
„ *quam pia anima ſui membra corporis in fi-*
„ *liis offerebat*, & per artus proprios vi-
„ debatur ſibi ſubire tormenta. „ Idem
lib. 11. epiſt. 7. „ Haud degener Abraha-
„ midarum & Machabæorum concertatus
„ *puerorum, quorum alii ſuper flammas ca-*
„ *nebant: alii cùm exurerentur, non roga-*
„ *bant, ut parceretur; ſed invehebantur, ut*
„ *ampliùs perſecutor inflammaretur.* „ Si
etiam hic adverſario nihil appareat virtu-
tis, nihil fortitudinis, & amoris digni filiis
adoptivis, nihil præter formidinem ſer-
vilem, nos multò æquiùs ab ineptiſſimo
ipſius appellabimus judicio ad omnium ra-
tione utentium tribunal, quàm ipſe à ſa-
pientiſſima Sedis Apoſtolicæ ſententia, ad
Concilium provocet imaginarium.

7 Denique idem Sanctus Machabæo-
rum ſeptem adoleſcentium victoriam, &
ſanctitatem tribuit Eleazaro. „ Hic enim,
„ (inquit) primitiæ eorum, qui ante Chri-
„ ſtum paſſi ſunt, quemadmodum Stepha-
„ nus, eorum, qui poſt Chriſtum, vir, Sa-
„ cerdos, & natu grandis ... *Septem inſu-*
„ *per filios offerens inſtitutionis ſuæ fructum,*
„ *hoſtiam viventem, Deo placentem, omni*
„ *ſacrificio clariorem, & puriorem. Filiorum*
„ *enim virtutes parentibus adſcribere æquiſ-*
„ *ſimum ac juſtiſſimum eſt:* „ Queſnellus
verò Moyſi, Prophetis, Sacerdotibus,
Doctoribus antiqui fœderis, non alios
adſcribit inſtitutionis fructus, quàm for-
midinem ſervilem, nulli juſtitiam, aut vir-
tutem, quam ſequatur adoptio in DEI
filium.

Septem ſecuta filios mater, quæ in
heroicæ ſuæ fortitudinis admirationem ro-
buſtiſſimos Chriſtianorum ſemper rapiet
athletas, ſanctorum Patrum, & inter hos
maximè diſertorum, in ſui laudibus quo-
dammodo exhauſit eloquentiam.

Gregorius Nazianzenus Oratione 22.
„ O virilem (inquit) animam in muliebri
„ corpore! O Sacrificium, Abrahæ Sacri-
„ ficio majus ac præſtantius! Nam ille u-
„ num alacri animo obtulit; hæc autem
„ populum univerſum filiorum Deo con-
„ ſecravit.

S. Ambroſius lib. 1. Officiorum cap. 4.
„ *Spectabat læta filiorum quot funera, tot*
„ *trophæa: & morientium vocibus, plus*
„ *quàm pſallentium cantibus delectabatur.*
„ Pulcherrimam ventris ſui cytharam (ſep-
„ tem quaſi fidibus inſtructam) in filiis
„ ſuis cernens, & pietatis harmoniam omni
„ lyræ numero dulciorem.

S. Chryſoſtomus de verbis Iſaiæ hom. 4.
„ *Mater Martyrum, ſepties ipſa Marty-*
„ *rium præſtitit;* dum enim illi torque-
„ bantur, illa plagam accipiebat.

S. Cyprianus lib. de exhortatione ad
martyrium. „ Tam grande martyrium
„ Deo præbuit virtute oculorum ſuorum,
„ quàm præbuerunt filii ejus tormentis, &
„ paſſione membrorum.

Iterum Nazianzenus: „ Strenua mater,
„ & verè illorum tali virtute præditorum
„ partus, illa, inquam, præclara & magna-
„ nima legis alumna ... Filios non ſecus
„ atque avicula, pullos ſuos arripiente an-
„ gue, aut aliâ quapiam inſidioſâ ferâ,
„ circumvolabat, ſtridebat, obſecrabat,
„ unà

„ unà cum ipſis certabat, *nihil denique*
„ *non dicebat, aut faciebat, quo illos ad vi-*
„ *ctoriam paratiores, alacrioreſque redderet.*
„ Cruoris guttas rapiebat, fragmenta
„ membrorum excipiebat, reliquias ado-
„ rabat: hunc colligebat, illum porri-
„ gebat, alium parabat: omnibus accla-
„ mabat: Euge ſtrenui mei milites: Euge
„ in corporibus fermè incorporei: *Euge*
„ *legis, canaque ſenectutis meæ, atque civi-*
„ *tatis, quæ vos aluit, & ad eam virtutis*
„ *magnitudinem evexit, præſidium ac pro-*
„ *pugnaculum.* Paululùm adhuc, & vici-
„ mus: *defatigantur carnifices, hoc unum*
„ *timeo. Paululùm adhuc, & ego inter mu-*
„ *lieres beata, & vos inter adoleſcentes bea-*
„ *ti.* An fortaſſe matris vos deſiderium
„ angit? Nequaquam deſeram, hoc vobis
„ polliceor.

8 Tandem conſummato filiorum marty-
rio, ſic ipſa ibidem ovans progreditur.
„ Mater omnium matrũ ſacratiſſima effecta
„ ſum: *nihil mundo reliqui feci: omnia Deo*
„ *tradidi*: theſaurum meum, ſpes meas ſe-
„ nectutis altrices. *Quàm magnificè hono-*
„ *rata ſum!* Quàm excellenter ſenectus
„ mea curata atque tractata eſt! *Habeo*
„ *educationis veſtræ præmia, ò filii, quoniam*
„ *omnes virtutis cauſâ decertantes vidi,*
„ *omnes victores aſpexi*: Mihi verò chariſ-
„ ſimi filii, nequaquam mortui atque ex-
„ tincti; ſed DEO oblati eſtis.

Rurſus Ambroſius lib. 2. de Jacob cap.
12. „ Non ſic Luna inter Stellas refulget,
„ ut inter filios mater, & cùm eos ad
„ martyrium illuminatura deduceret, re-
„ fulgebat, & cùm amplexara victores
„ in medio filiorum jaceret. O verè mater
„ adamante fortior, melle dulcior, flore
„ fragrantior! *O indiſſolubile pietatis vincu-*
„ *lum! O verè valida charitas, ſicut mors*
„ *dura, ſicut inferi. Zelus devotionis; ac*
„ *fides! Nulla tantarum diluvia paſſionum*
„ *tuam potuerunt charitatem excludere, nul-*
„ *la inundare eam flumina tantarum acerbi-*
„ *tatum.*„ Audiant adverſarii verè vali-
dam charitatem, quam nulla excludere
potuerunt diluvia paſſionum.

9 Martyrii ejus circumſtantias ex Joſe-
pho diſcimus: „ Noviſſimè filiis omnibus
„ conſumptis, admirabilis tantorum
„ athletarum parens, in cruenta pœnarum
„ carnificina flexis repentè genibus, cor-
„ poris à Deo diſſolutionem efflagirabat:
„ non enim vivendi cupiditate; ſed filio-
„ rum cauſâ, tantum tempus ſe protraxiſſe
„ teſtabatur. Septem igitur triumphos
„ mater pientiſſima ſuſcepit. Antiochus
„ faucibus ſtridet: matrem generoſam af-
„ figi jubet: tyrannicè hæc rapitur: tene-
„ ris nudatur artubus: in altum manus al-
„ ligantur: ſæviùs illuditur flagellis: læ-
„ ſis mœret uberibus, ac flammivomæ ad-
„ jecta ſartagini, ambuſtos ultro filios co-
„ mitatur in pœnas.„

Ita Hebræus hiſtoricus: Præter quem,
& numeratos SS. Patres Machabæorum
Martyrum elogia dedêre, Auguſtinus in
Epiſt. 1. Joannis, tract. 8. & ſerm. 109. de
Diverſis, Gaudentius Brixianus tractatu
de Machabæis. S. Ephrem Serm. de morte:
Victorinus Afer in Carm. de Machabæis.
S. Proſper parte 2. prædict. cap. 40. S. Ber-
nardus Epiſt. 98. Theophilus Alexandrinus
Epiſt. 3. Paſchali.

10 Ex poſterioris ſententia aliquid de-
libandum eſt, quo tota concludatur rela-
tio. „ Quid memorem [inquit] inſignes
„ Machabæorum victorias, qui ne illicitis
„ carnibus veſcerentur, corpora obtulêre
„ cruciatibus, totiuſque orbis in Eccleſiis
„ Chriſti, laudibus prædicantur, *fortiores*
„ *pœnis, ardentiores, quibus combureban-*
„ *tur ignibus.* Victa ſunt in eis omnia cru-
„ delitatis Ingenia, & quidquid ira perſe-
„ cutoris invenerat, *patientium fortitudo*
„ *ſuperavit: inter pœnas magis paternæ le-*
„ *gis, quàm dolorum memores.* Lacera-
„ bantur viſcera: tabo, & ſanie artus dif-
„ fluebant; & tamen ſententia perſevera-
„ bat immobilis: *liber erat animus, & ma-*
„ *la præſentia futurorum ſpe deſpiciebant.*
„ *Laſſabantur tortores, & non laſſabatur*
„ *fides.*„ Quid magìs formidini manci-
piorum contrarium excogitari valeat, quid
magìs liberorum fortitudini congruum,
quis Divinæ legis zelus ardentior, quod
certius teſtimonium charitatis, ego qui-
dem non aſſequor. Optima apud omnes &
ſecuriſſima Divini amoris probatio eſt, pio-
rum executio operum, & ſanguinis po-
tiſſimum pro cœleſtis reverentia mandati,
religioſa profuſio; quantum ſcilicet inte-
riùs arſiſſe credimus amoris incendium,
quo animus urentes exteriùs flammas
quaſi non ſentiens contempſit! Quis igi-
tur tolerari poſſe in Eccleſia cenſeat iſtam
Queſnelli ſive imprudentiam, ſi non at-
tenderit, ſive calumniam & impietatem,
ſi intellexerit quod ſcripſit: *Moyſes, Pro-*
phetæ, Sacerdotes, & Doctores legis mor-
tui ſunt, abſque eo quod ullum DEO dede-
rint filium, cùm non effecerint niſi mancipia
per timorem?

CA-

CAPUT IV.

Propoſitionis exponitur fundamentum & origo, unde plurimùm creſcit erroris perverſitas.

1 FUndamentum errotis adeò incredibilis, atque adverſus populum Dei electum contumelioſi, eſt aberratio alia Divinę non parum detrahens bonitati, cujus miſericordia ſuper omnia Divinitatis opera meritò prædicatur. Fundamentum, inquam, iniquæ contumeliæ eſt Articulus 6. *Diſcrimen inter fœdus Judaicum, & Chriſtianum eſt, quod in illo DEUS exigit fugam peccati, & implementum legis à peccatore, relinquendo illum in ſua impotentia; in iſto vero DEUS peccatori dat quod jubet, illum ſuâ gratiâ purificando.* 7. *Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo illum Deus reliquit propriæ ejus infirmitati, imponendo ipſi ſuam legem. Quæ verò felicitas non eſt admitti ad fœdus, in quo DEUS nobis donat, quod petit à nobis?*

Hanc Deo erga Judæos inclementiam, & crudelitatem in exigenda ſub pœnis graviſſimis obſervantia mandatorum impoſſibili, damnaverat Alexander VIII. Articulo quinto inter triginta & unum: *Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis, nullum omnino accipiunt à Jeſu Chriſto influxum; adeòque hinc rectè inferes, in illis eſſe voluntatem nudam ſinè omni gratia ſufficienti.*

Trucem adeò falſitatem, & piis auribus horribilem, nihilominus poſt anathema ſuſtinere veriti non ſunt Arnaldus & Queſnellus in *Difficultatibus propoſitis Domino Steyaert*, quas *Cauſa Queſnelliana*, ſive proceſſus contra hunc Novatorem Juridicus vocat *Queſnello-Arnaldicas*; quia eas fatiſcens ſenio Arnaldus edidit, adjutore ſtudiorum domeſtico Queſnello.

Illic parte 9. pag. 219. dicitur. *Obteſtor omnes ratione utentes, ut conſiderent, an fieri poſſet, ut aliquis Propoſitionis illiùs quintæ cenſuram componeret cum hoc ſancti Auguſtini axiomate, quo ad defendendam Eccleſiam adverſùs Pelagianam hæreſim utitur:* GRATIA NON DATUR SECUNDUM MERITA. Pag. 222. *An igitur oportet nuntium remittere omnibus gratiæ adverſùs Pelagianos, & Semipelagianos defenſoribus; quia hi conciliari nequeunt cum quodam Inquiſitionis Decreto, tot aliunde vitiis laborante?* Pro defenſoribus gratiæ hîc, ut paſſim alibi, Arnaldus cum ſuo diſcipulo intelligit Janſenianos.

2 *Quemadmodum* enim *DEUS Salomoni reſervaverat ædificationem templi, ita jure dixerimus materiam de gratia, per quam Jeſus Chriſtus in animis fidelium, tanquam in ſuo templo regnat, à Deo Iprenſium Antiſtiti Janſenio reſervatam fuiſſe clariùs dilucidandam, & tam longi operis executionem diuturnis ejus laboribus fuiſſe deſtinatam.* Ita Arnaldus, in Apologia pro Janſenio p. 92.

Similiter Queſnelli *Notæ in epiſtolam Steyaert*, pag. 18. applaudunt *Janſenio*, quaſi eò tandem res ejus devenerit, ut *jam demum credere cœperit orbis catholicus, nihil in eo non eſſe catholicum*. Janſenius autem lib. 3. de gratia Chriſti, capiti 11. hanc præmittit epigraphen: *Infideles carent gratiâ ſufficiente ad ſalutem tam proximâ, quàm remotâ, & omnibus principiis ejus.* In ipſo cap. *Et quidem eos omni tali gratiâ carere, nullam in Auguſtini principiis dubitationem continet.* Simili modo loquitur de Judæis, Tom. 3. lib. 3. cap. 5. *Fuit quidam ſub lege ſtatus, ſub quo generaliter, paucis exceptis, ante Salvatoris adventum, non dabatur gratia ſufficiens implendi id quod jubebatur; multò minùs gratia ſufficiens ad ſalutem.* Pauci, quos ex maledictione illa communi Janſenius excipit ſunt Moyſes, Prophetæ, Patriarchæ, c. 7. & 8. *Non adſuit hominibus ſub lege veteri viventibus gratia ſufficiens ſervandi legem, vel ullum præceptum ejus; ſed potiùs impediens.*

Eodem Tomo, libro 1. cap. 8. *Lex juſtitiam reddidit difficiliorem, & quaſi muro interpoſito impoſſibilem.* Ibid. *Hallucinatur, quiſquis legem eo ſcopo datam putat, ut ejus luce eruditi, faciliùs peccata vitarent, aut per gratiam ſufficientem eam ſervarent; hoc enim Apoſtolo, & Auguſtino è diametro contrarium eſt; Sed ut multitudine, & magnitudine peccatorum, quæ ex lege ſciebatur futura, eorum ſuperbia frangeretur.* Idem traditur cap. 11. Rurſus cap. 9. *Carnalis homo, qui legem accipit ... Videlicet, ut, quod lex jubet, facere aut nolit, aut velit, utrumvis fecerit, plerumque peccabit graviùs, quàm ſinè lege peccaviſſet: graviter quidem, ſi facere nolit: periculoſiùs ſi voluerit.*

Tomo 3. lib. 3. cap. 5. *Legiſlatio illum habebat ſcopum, ut intonante præcepto, ac terribiliter pœnas, niſi hoc facerent, comminante, gratiæ neceſſitatem, ipſâ gratiæ adjuvantis ſubtractione docerentur.* Eodem Tom. lib. 1. cap. 11. *Lege comminante doctus, territus, & concluſus ... Nihil illi reliquum ſupereſt, niſi ut exclamet: Reus ſum, fateor, ægrotus ſum: vincere volens, pejus victus, atque proſtratus ſum.* Cap. 12. *Lex tanquam pædagogus, ſeverus, atque terribilis, infirmos animos*

mos

mos ad Dei gratiam agnoſcendam, invocandamqne, terrore ſupplicii perduxit.

Liceat nobis ex magnis iſtiusmodi non ſolùm Theologis; ſed Theologiæ, atque ipſius, ſi fieri poſſet, Eccleſiæ Reformatoribus, ſciſcitari, quomodò, ut contendunt ipſi, Judæus omni gratiâ deſtitutus, à lege, veluti pædagogo ſcvero, ac terribili, ad Chriſti gratiam agnoſcendam, invocandamque, terrore ſupplicii unquam pertrâhi valeat? Hactenus ab Auguſtino & Eccleſia edocti contra Semipclagianos fuimus, initium converſionis non poſſe eſſe ex inſtitutione legis, vcl naturæ viribus ſinè gratia; nunc autem Janſeniani agminis Princeps perducere nos ad petendam utiliter gratiam vult, naturalis ope formidinis.

Quapropter Quesnello & cæteris Janſenii diſcipulis conciliandum id relinquo cum eo, quod Janſenius ait, Tom. 2. lib. 4. de ſtatu naturæ lapſæ, cap. 18. *Ita peccato periit libertas arbitrii ad faciendum bonum, ut ante gratiam non ſolùm non poſſit univerſam legem moralis boneſtatis implere; ſed nec unam qnidem, nec unum opns ejns: ita indncta eſt peccandi neceſſitas, ut in omni actu, quo legem ſibi videtur, vel ſervare, vel tranſgredi, reus alicujns peccati teneatur*: Lib. 3. cap. 20. *Viribus natnra peccatum ſinè peccato non vitatur; nec lex ulla ſervatnr.* De timore autem aſſerit Tom. 3. editionis Lovan. columna 587. *Præceptum bonum ex timore ne quidem concupiſci poteſt*; Quomodo igitur timoris inſtinctu gratia implorari?

4 Sed ut Janſenium dimittamus, Queſnellum ſæpe retuli in Monito ſuo quinto pag. 253. enuntiantem. *Eſſe ſub lege eſt eſſe ſub dominatione peccati; quia homo illic exiſtens ſinè gratia, ſinè amore, ſinè charitate, non habet in animo niſi timorem ſervilem.* Quid proinde, *Moyſes, Propheta, Sacerdotes, & Doctores legis* omnibus ſuis hortationibus apud populum profecerint, juxta Queſnelli ſententiam, diſcimus tum ex relato *Monito*, tum ex præſenti ejuſdem Articulo: *Mortui* nempe *ſunt abſqne eo qnod nllum Deo dederint filium; cùm non effecerint niſi mancipia per timorem*; eumque, ut patet, ſervilem, *mancipiis* proprium, & obſequio ac cultui DEI minimè utilem, ſed noxium magis, beſtialem, atque ſacrilegum, juxta Propoſitionem 66. & 67. *Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipſum venire cnm brutalibus paſſionibns, neqne adduci per inſtinctum natnralem, ant per timorem, ſicnti beſtiæ; ſed per fidem, & per amorem, ſicuti filii. Timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum, niſi nt Dominum dnrum, imperioſum, injuſtum, intractabilem.* En fructum tot ingentium laborum, atque conaminum, quibus Moyſes, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores ſanctiſſimi excoluêre populum Iſraeliticum, ut ne in uno quidem excitare amorem erga Deum potuerint, dum omnis eorum opera non inutiliter ſolûm, ſed maximè damnabiliter terminata eſt, in procuranda beſtiali paſſione, & multiplici contra DEUM blaſphemiâ.

5 Prop. 49. *Ut nullum peccatum eſt ſinè amore noſtri, ita nullnm eſt opus bonum ſinè amore DEI.* Nullum igitur opus bonum elicere ex animis populi potuere Moyſes, aut Prophetæ, ſiquidem nullum unquam dilectionis actum, à quopiam iſtius multitudinis obtinere valuerint, ſed timorem tantummodo ſervilem, qui, ut ex Queſnello vidimus, nonniſi blaſphemiis plenus eſt, atque ad Dei minimè præparans amorem, ſinè quo nihil boni operis eſt, ut Propoſitio Queſnelli jam relata enuntiat.

Iſraelis populo, juxta eundem Theologum, totum defuit; quia Prop. 57. *Totum, deeſt peccatori, quando ei deeſt ſpes, & non eſt ſpes in Deo, ubi non eſt amor Dei.* Peccatorem eſſe populum, & hominem quemlibet Dei non amantem agnoſcimus: neque id probatione indiget, maximè apud Queſnellum, penès quem, Prop. 58. *Nec Deus eſt, nec Religio, ubi non eſt charitas.* Hanc ab omnibus iſtius populi exulaſſe enuntiat præſens Articulus: *Moyſes, Propheta, Sacerdotes, & Doctores legis mortui ſunt, abſque eo, quod ullum Deo dederint filium, cùm non effecerint, niſi mancipia per timorem.* Et quidem *mancipia* iſtiusmodi, in quibus *nec Deus eſt, nec Religio.*

6 Itane populum iſtiusmodi atheum quodammodo, & in atheiſmo, aut illi non diſſimili impietate perpetuò obſtinatiùs permanentem, abſque ullius ad bonam frugē converſione, vocaverit Deus *populum* ſuum *electum, vineam* ſuam *electam*? ad eum direxerit tot mandata ſaluberrima, tot ceremonias, tot monita, & oracula Prophetarum? Tot ei contulerit beneficia, tantam præſtiterit contra Reges potentiſſimos protectionem, nemine Deum diligente, omnibus eum non ſibi aliter repræſentantibus, quàm veluti tyrannum, ac barbarum, nec meliore proſequentibus affectu, quàm odio, quali averſari ſubditi ſolent *Dominos duros, imperioſos, injuſtos, intractabiles*?

Nullus unquam ex Judaico populo De-

um

um oraverit juxta Queſnellum, utpote carens perpetuò charitate, ſinè qua, nec *Deus eſt, nec Religio*; & Art. 54. *Sola charitas eſt, quæ DEO loquitur, hanc ſolam Deus audit.* Sed & quomodo ex illo populo ullus Deum precaretur utiliter, quando actiones ſingulas, ipſaſque preces corrumperet cupiditas? Art.46. *Cupiditas, aut charitas uſum ſenſuum bonum, vel malum faciunt.* De uſu cæterarum animæ facultatum par ratio eſt. Et per Art. 44. *Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones, & actiones omnes noſtræ naſcuntur: amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque DEUS remuneratur: & amor, quo nos ipſos, ac mundum diligimus, qui, quod ad Deum referendum eſt, non refert; & propter hoc ipſum fit malus.* Itaque penès Queſnellum, deficiente Judaicum populum dilectione, omnia ejus opera vitiis annumerari neceſſe eſt.

Neque ullius boni actûs poteſtas adfuit, *quid* enim *aliud remanet animæ, quæ Deum, atque ipſius gratiam amiſit, niſi peccatum, & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas, & ſegnis indigentia, hoc eſt generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum*, Art. 1? Quod DEUM, ejuſque gratiam in circumciſione acceptam Judæi in perpetuum amiſerint, Queſnello extra dubium eſt; quia juxta præſentem Art. ſemper defuit illi populo charitas, ſinè qua, *nec DEUS eſt, nec Religio*.

Odium quoque, & horrorem à dogmate non amoliris aſſerendo bonorum operum, atque in primis dilectionis defectum fuiſſe Judæis liberum, atque adeò potuiſſe eos DEUM diligere ſi voluiſſent. Quæro enim an velle potuerint?

Inficiatur Queſnellus Art. 2. *Jeſu Chriſti gratia, principium efficax boni cujuſcumque generis, neceſſaria eſt ad omne opus bonum: abſque ea non ſolùm nihil fit; ſed nec fieri poteſt.* Efficacem gratiam defuiſſe patet ex defectu operis; voluiſſet enim indubiè populus diligere, ſi auxilium ad volitionem efficax habuiſſet. Neque omiſſionis reus fit ex eo, quòd DEUS amorem ejuſque volitionem præceperit; excuſationem enim populo ſuggerit Articulus 3. *In vanum Domine præcipis, ſi tu ipſe non das quod præcipis*, ut non dediſſe te, ex ipſa populi omiſſione compertiſſimum eſt.

Proſequatur Judaica turba excuſationem, Art.4. *Ita Domine, omnia poſſibilia ſunt ei, cui omnia poſſibilia facis, eadem operando in illo*; non aliter, nec aliàs nobis boni operis faciendi, vel volendi poſſibilitas obtingit, ut hic à Queſnello inſtituimur. Sanè diligendi DEI, ſicut oportet, ut actio immunis à peccato ſit, nulla homini facultas abſque gratia eſt; quia Art.40. *Sinè gratia nihil amare poſſumus, niſi ad noſtram condemnationem.* 39. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, niſi ad aberrandum; ardoris, niſi ad ſe præcipitandum; virium, niſi ad ſe vulnerandum; eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.* Defuiſſe autem illi populo omnem gratiam indubitatum novo Theologo eſt, Prop. 6. & 7. uti & *Monito* 5. ſæpius relatis.

8. Si quid auxilii ſupernaturalis adfuiſſet Judaico populo, non defuiſſet charitas, & juſtificatio, quia juxta Prop. 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*, quæ, cùm ſinè dilectione adultis peccatoribus non concederetur, neceſſe eſt primam gratiam ab illa non diſtinguere.

Theologi omnes cum Angelico, parte 3. quæſt.62. art. 6. docent: in circumciſione olim collatam fuiſſe ſanctificationis gratiam, non quidem virtute Sacramenti; ſed profeſſionis fidei. Verùm quomodo profeſſio illa fieri potuit à populo, in quo nulla fuit Dei dilectio? Si quidem juxta Queſnellum, Art. 51. *Fides juſtificat, quando operatur; ſed non operatur, niſi per charitatem.* Profeſſio autem fidei, ſicut & circumciſio, quædam fidei operatio eſt, quæ ſi elici nequeat, niſi per charitatem, periit in multitudine univerſa populi fructus circumciſionis, niſi ad illum fides ſuffecerit Prophetarum, paucorumque ſimilium ſanctorum; quia penès novos Theologos, non eſt fides, ubi non eſt dilectio.

9. *Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiamſi videantur credere, non eſt fides Divina, ſed humana*, inquiebat Belga novaturiens, Arnaldo, & Queſnello addictiſſimus, propoſitione, inter 31. ab Alexandro VIII. condemnatas, duodecimâ; mox etiam contra Chriſti Vicarium defenſâ, *Difficultatibus* Queſnello-Arnaldicis, *propoſitis Domino Steyaert*, part. 9. pag. 203. & 206. Evidens ſcilicet novi Symboli conditoribus eſt, fidem Divinam ſinè dilectione non poſſe ſubſiſtere juxta complures Articulos jam relatos, nempe quadrageſimum quartum; ubi *omnis actio, quæ non naſcitur ex amore Dei omnia agente propter Deum, quemque Deus remuneratur, naſcitur ex amore mundi malo.* 45. *Amore Dei in corde peccatorum non amplius regnāte, neceſſe eſt, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omneſque ejus actiones corrumpat.* 57. *Totum deeſt peccatori, quando ei deeſt ſpes, & non eſt ſpes in*

in Deo, ubi non eſt amor Dei. 58. *Nec Deus eſt, nec Religio, ubi non eſt Charitas.* Perſpicuum nempe eſt non eſſe fidem Divinam; ubi totum deeſt, adeò ut nec Deus ſit, nec Religio.

10 Habemus hic Propoſitionis iniquiſſimæ cum univerſo de fide & charitate proſcripto ſyſtemate complura ac prorſus exitialia fundamenta. Videndum ſupereſt num aliquod erroris tam horridi patrocinium ex Scripturis, Patribus, aut alicujus notæ Theologis adverſarius proferat.

C A P. V.

Conficta ex ſacris literis approbatio erroris deſtruitur.

1 Vix uſquam alibi adverſarius in congerendis ſacris textibus copioſior eſt, ſed & vix uſquam alibi ineptior; adeò in ejus oppoſitionibus nihil eſt quod ſpem aliquam, vel ſpeciem præbeat apologiæ.

Joannis 1. v. 17. *Lex per Moyſen data eſt: gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt.* Igitur inquit novus Theologus, *Moyſes, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores legis mortui ſunt abſque eo quod ullum DEO dederint filium; cùm non effecerint niſi mancipia per timorem.* Nonne hebetes eſſe oportet omnes in Eccleſia ſancta Interpretes; cùm ex illis nullus hactenus in tam conſpicuo Divinæ ſapientiæ teſtimonio eam repererit novi dogmatis veritatem? Imò nobis deducta ex antecedente concluſio apparet tam abſona, ut miraremur vehementiùs, ſi ullus novitatibus hæreticis aliunde non initiatus, fundamento tam diſpari talem ſuperſtruere fabricam cogitaſſet.

Lex per Moyſen non veluti authorem; ſed ſupremi Numinis Miniſtrum data eſt. At Jeſus Chriſtus verus author gratiæ fuit, & veritatis ad ſalutem neceſſariæ, quam figuræ veteres adumbrarunt. Sic & Angelicus in expoſitione aurea commentatur. „
„ Evangeliſta præfert Chriſtum legislato-
„ ri Moyſi, ... quantum ad excellentiam
„ & dignitatem operum; quia per Moyſen
„ lex data eſt [gratia per Chriſtum] & ho-
„ rum duorum tantum unum excellit,
„ quantum figuratum excellit figuram, &
„ veritas ipſam umbram... Item excellit
„ quantum ad modum operandi, quia lex
„ data eſt per Moyſen ſicut per proponen-
„ tem, non per facientem; quia ſolus Do-
„ minus eſt legifer noſter: gratia autem &

„ veritas facta eſt per Chriſtum, ſicut per
„ Dominum, & authorem veritatis, &
„ gratiæ ... Item lex promittebat auxilium
„ gratiæ, ſed non ſolvebat ... Item per Sa-
„ crificia & ceremonias veritatem novæ
„ gratiæ figurabat, ipſo ſuo ritu clamans
„ eam figuram: & ideò neceſſe fuit, quod
„ Chriſtus veniret, qui morte propria alie-
„ nas mortes perimeret, & conferret au-
„ xilium novæ gratiæ, ut faciliter & de-
„ lectabiliter adimpleremus præcepta.
„ Vel aliter: veritas per Chriſtum facta
„ eſt, quantum ad ſapientiam & veritatem
„ occultàm à ſeculis, quam veniens in
„ mundo apertè docuit. „ His S. Thomas complectitur quidquid in veteribus paſſim legitur diſperſum. In eundem ſenſum convenit textus Arabicus: *Gratia & veritas neceſſaria fuerunt per Jeſum Chriſtum*, & Zacharias Lucæ 1. *Ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus in remiſſionem peccatorum eorum*, non ſinè gratiæ auxilio ex Chriſti meritis.

S. Chryſoſtomus, *per Chriſtum facta eſt gratia, quia cum poteſtate remittebat peccata*; non autem Moyſes, non Prophetæ cæteri, ac Sacerdotes. *Veritas, quia per figuras adimplevit.* Denique S. Auguſtinus hic: *Quomodo exhibita eſt veritas? quia, factum eſt quod promiſſum eſt*: factum ſcilicet, auxiliante Chriſti gratia & fide, quod à Moyſe, Prophetis, & legis Doctoribus fuerat promiſſum.

Sed quid ex hoc veritatis ab omnibus agnitæ teſtimonio eruitur pro confirmanda contra Moyſen, Prophetas quoſque ſanctiſſimos calumniâ; quaſi omnibus ſuis monitis atque hortationibus neminem ad virtutem ſalutemque inſtituerint, ſed ad miſeram mancipiorum ſolummodo conditionem per timorem? Neque ut *gratia* & fidei *veritas* Prophetis, & Patriarchis fieret per Chriſtum, expectanda neceſſariò fuit decretæ incarnationis, & meritorum eam ſequentium adimpletio; præviſione Numinis ad hoc ſufficiente, ita neque ſuſpendi uſque ad Salvatoris adventum debuit gratia conferenda populo.

2 Inſtat adverſarius illo ad Romanos cap. 8. v. 15. *Non enim accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore; ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis in quo clamamus Abba, Pater.* Ex hoc loco concludit Angelicus. „ Lex
„ igitur vetus data eſt in timore, quod ſi-
„ gnificabant tonitrua, & alia hujuſmodi,
„ quæ facta ſunt in datione veteris legis,
„ ut dicitur Exodi 19. & ideo dicitur Hebr.
„ 12. & ita erat terribile quod videbatur:

,, & ideo lex vetus per inflictionem pœna-
,, rum inducens ad mandata Dei ſervanda,
,, data eſt in ſpiritu ſervitutis. Unde di-
,, citur Gal. 4. Unum quidem in Monte Si-
,, na in ſervitutem generans: & ideo hic
,, dicit, rectè dictum eſt, quod qui *ſpiritu*
,, *DEI aguntur* &c. Non enim iterum in
,, nova lege, ſicut in veteri lege fuit, *ac-*
,, *cepiſtis ſpiritum ſervitutis in timore*,
,, ſcilicet pœnarum, quem timorem Spiri-
,, tus ſanctus faciebat; ſed accepiſtis ſpiri-
,, tum, ſcilicet charitatis, qui eſt adoptio-
,, nis filiorum, id eſt per quem adoptamur
,, in filios Dei. Gal. 4. ut adoptionem fi-
,, liorum reciperemus. Non autem hoc
,, dicitur quaſi ſit alius & alius ſpiritus;
,, Sed quia idem eſt ſpiritus, ſcilicet qui in
,, quibuſdam facit timorem ſervilem,
,, quaſi imperfectum, in aliis facit amorem,
,, quaſi quoddam perfectum. ,,

3 Sicut autem Sophiſta ridiculus cenſeretur, qui inde deduceret Moyſen, Prophetas, Patriarchas, Sacerdotes, & legis Doctores, qui in lege veteri ſapientiæ, fortitudinis, juſtitiæ, miſericordiæ, caſtitatis, cæterarumque Virtutum operibus fulſerunt, fuiſſe mera mancipia per timorem, vacua Charitate, & excludenda numero filiorum Dei, ita neque ullus ratione præditus rectè conficiet, Prophetas illos, Patriarchas, Sacerdotes, & Doctores ſanctiſſimos in ſola hominibus inculcanda ſervili formidine hæſiſſe, & quotiescumque ad mandatorum obſervantiam hortati fuerint, excepiſſe impiè, vel præteriiſſe turpiter primum ac præcipuum Charitatis. Itane Patriarchæ liberos ſuos, Magiſtri diſcipulos, Prophetæ populum inſtruxerunt? Hac ratione neque ipſi inſtitutores gravi ſocordiæ culpâ caruiſſent, indigni, qui ſanctitatis gloriâ apud ſuos & poſteros celebrarentur.

Si verò Moyſes, Aaron, Prophetæ, & Patriarchæ, officio ſuo prædicandi amoris ad ſalutem neceſſarii non defuerint, quis niſi inſigniter temerarius affirmare præſumat, omnem iſtiuſmodi prædicationem à nemine Judaici populi fuiſſe, ut oportuit, acceptam? Objecta igitur Apoſtoli ſententia præfert ſortem noſtram antiquo fœderi, ubi lex inſcripta tabulis lapideis, cum tonitribus, & aliis ſignis terrificis, cum pœnâ gravi temporaneâ, etiam mortis ſupplicio; dum tamen lex ipſa neceſſarium ad ſui obſervationem non impertiebatur auxilium; & à Deo tunc benevolè quidem, ob incarnandi filii merita, parciùs tamen obvenire mortalibus conſueverat. In novo autem fœdere, non tabulis lapideis; ſed cordibus lex inſcribitur: non ſculpturâ corporeâ, ſed ſpiritu: non cum oſtentis & ſignis terrificis; ſed copioſâ gratiâ, & charitate: ipſa quoque Sacramenta, quæ lege continentur, vaſa gratiarum ſunt auxiliis cœleſtibus refertiſſima.

Verùm ſicut illa legis veteris imperfectio non obfuit, quin Moyſes, & Aaron, Prophetæ, & Patriarchæ gratiam aliunde quàm ex lege, ejuſque ſacramentis & ceremoniis acceperint, à Divina ſcilicet miſericordia, intuitu meritorum venturi ſuo tempore Salvatoris; quibus gratiarum præſidiis fidem conceperint, & charitatem: ſic neque eadem legis veteris collatio in ſpiritu timoris, impedire Dei beneficentiam debuit, quin propter ejuſdem merita Servatoris, pluribus è populo electo non ſufficientia ſolùm; ſed efficacia quoque concederet ad juſtificationem ſalutemque ſubſidia.

4 Non magìs premimur illo Epiſtolæ 2. ad Corinthios, cap. 3. v. 7. *Qui & idoneos nos fecit miniſtros novi Teſtamenti, non literâ, ſed Spiritu. Litera enim occidit; Spiritus autem vivificat*. Quis ibi videat contineri mirabile iſtud Queſnelli conſectarium: igitur *Moyſes, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores legis mortui ſunt, abſque eo quod ullum Deo dederint filium; cùm non effecerint niſi mancipia per timorem*, utique ſervilem, qui juxta novitatis Euangelium, à juſtitia & ſalute abſtrahit potiùs, quàm ad eam vel remotiſſimè diſponat? Nam per Prop. 67. *Timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*, à quo nihil bonitatis, nihil clementiæ ſperandum ſit.

Deus *Idoneos nos fecit miniſtros novi Teſtamenti*. Ideone ineptos fecit, aut reliquit miniſtros veteris, Moyſen, & cæteros Prophetas, ac Sacerdotes? Minimè; *DEUS enim cuilibet rei dat ea, per quæ poſſit conſequi perfectionem ſuæ naturæ*, inquit Angelicus in hunc locum. Sed, ut lex nova nobilior eſt vetere, ita & miniſterium.

5 *Litera occidit*, non propriè, & per ſe, eſt enim bona & ſancta. Sed *occaſionaliter occidit*, ut monet S. Thomas. ,, Nam
,, litera Legis, dat ſolam cognitionem
,, peccati. Ex hoc autem quod cognoſco
,, peccatum ſolum duo ſequuntur. Nam
,, lex, dum per eam cognoſcitur, non reprimit
,, concupiſcentiam; ſed magìs occa-
,, ſionaliter auget, in quantum concupi-
,, ſcentia ferventiùs fertur in rem prohibi-
,, tam. Unde hujuſmodi cognitio, non-
,, dum

„ dum deſtructâ cauſâ concupiſcentiæ, oc„ cidit. Hinc verò addit prævaricatio„ nem; nam graviùs eſt peccare contra„ legem ſcriptam & naturalem ſimul, quàm „ contra legem naturalem ſolùm. Licèt „ autem occaſionaliter occidat, in quantum „ ſcilicet auget concupiſcentiam, & ad„ dit prævaricationem, non tamen eſt mala „ lex vetus, quia ad minùs prohibet mala. „ Eſt tamen imperfecta in quantum non „ removet cauſam. Eſt ergo lex ſinè ſpi„ ritu interiùs imprimens legem in corde, „ occaſio mortis: & ideo neceſſarium fuit „ dare legem ſpiritûs, qui charitatem in „ corde faciens, vivificet.„

Verùm ſicut iterum ea legis veteris imperfectio efficere non potuit, quin Moyſes, Prophetæ, Patriarchæ, & Sacerdotes aliqui ac Doctores, gratiâ ex Chriſti meritis acceptâ juſtificati fuerint, ita neque imperfectio, miniſterio illorum propria, quâ Sacerdotium vetus cedit novo, impedire illos debuit ab excitandis hominibus ad Dei cultum, omniumque mandatorum, quàm accuratiſſimam impletionem.

Si dixeris, Prophetas, & Patriarchas juſtitiam fuiſſe conſecutos diffuſione charitatis in cordibus per Spiritum Sanctum, quæ novi fœderis participatio quædam eſt, non refragabimur; verùm & ſimilis communicatio derivari ab eis docendo, monendo, orando, potuit ad filios, & diſcipulos, quos ad virtutum exercitia obedientiamque mandatorum, rationibus & exemplis, aſpirante Spiritus ſancti gratia perduxerunt, ut Mardochæus Eſtherem, Tobias ſenior juniorem, ſuos uterque conſanguineos, & familiares, Eleazarus, & Machabæorum mater filios, Judas ſequentem ſe populum pro templo, & Dei legibus magis, quàm pro fortunis, liberis, & uxoribus, contra numeroſos Antiochi exercitus fortiſſimè præliantem.

6 Ex hactenus reſponſis facilis explicatio, & ſolutio eſt ejus, quod adverſarius intorquet ex verſu 7. 8. & 9. Ubi lex vetus dicitur: *miniſtratio mortis*, *miniſtratio damnationis*; Lex autem nova, *miniſtratio Spiritûs, & juſtitiæ*. Sit enim lex vetus mortis, & damnationis miniſtratio *occaſionaliter*, *& per accidens*, ut cum Aquinate omnes interpretes exponunt: quod reſpondere coguntur adverſarii de Moyſe, Prophetis, Patriarchis in lege veteri conſtitutis, quibus Juſtitiam, & Sanctitatem Dei filiis propriam detrahere non poſſunt, facilè nos applicabimus aliis eorum inſtitutione cum auxilio gratiæ in Dei filios efformatis; Videlicet quòd eam non legis in lapidibus ſcriptæ præſidio, aut naturæ viribus operati ſint, ſed cœleſti munere.

Similis reſponſio diſſipat quidquid tenebrarum novatores ex reliquis Scripturę textibus, vel etiam ex Patribus aucupantur. Sola Epiſtola ad Galatas, ad ſtabiliendum errorem ſufficere Adverſariis viſa eſt, & quaſi tota in hunc finem à Divino Spiritu dictata. Illic ſcilicet cap. 2. v. 21. dicitur. „ *Si per legem juſtitia, ergo gratis Chriſtus* „ *mortuus eſt*. Cap. 3. v. 21. & 22. *Si enim* „ *data eſſet lex, quæ poſſet vivificare, verè* „ *ex lege eſſet juſtitia. Sed concluſit Scriptu-* „ *ra omnia ſub peccato, ut promiſſio ex fide* „ *Jeſu Chriſti daretur credentibus*. Cap. 4. „ v. 45. *Ubi venit plenitudo temporis, miſit* „ *Deus filium ſuum, factum ex muliere, fa-* „ *ctum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant, re-* „ *dimeret: ut adoptionem filiorum reciperé-* „ *mus*. v. 7. *Itaque jam non eſt ſervus; ſed* „ *liber*, v. 22. & ſequentibus: *Abraham* „ *duos filios habuit: unum de ancilla, & al-* „ *terum de libera ... Quæ ſunt per allegoriam* „ *dicta. Hæc enim ſunt duo teſtamenta:* „ *unum quidem in monte Sina, in ſervitutem* „ *generans, quæ eſt Agar; Sina enim eſt* „ *mons Arabiæ, qui conjunctus eſt ei, quæ* „ *nunc eſt Jeruſalem*, libera eſt, *quæ eſt ma-* „ *ter noſtra*, v. 28. *Nos autem, fratres, ſe-* „ *cundùm Iſaac, promiſſionis filii ſumus*, v. „ 31. *Itaque, fratres, non ſumus ancillæ* „ *filii; ſed liberæ, quâ libertate Chriſtus nos* „ *liberavit*.

Galatæ gentiles fuerant à Judęo-Chriſtianis ad fidem converſi, ab iis docebantur legem Moſaicam jungere Chriſtianæ, quod meritò reprehendit Apoſtolus; nam licèt Judæis converſionis initio permitteretur etiam legis veteris obſervatio, ut faciliùs ad Chriſtum adducerentur, & Synagoga ſepeliretur cum honore. Iis tamen qui ex gentilibus fidem Chriſti, & Eccleſiam amplecterentur, non erat par ratio; ſed utriuſque conjunctio legis, videbatur ex errore profluere Chriſtianę fidei contrario; qui pluribus aliquamdiu Chriſtianis Judaizantibus adhæſit, videlicet Religionem Chriſtianam, non ſufficere ad ſalutem, niſi accedente pariter Moſaicâ. Hunc Galatis errorem eximit Apoſtolus, quatuor primis Epiſtolæ capitibus, totus in inculcanda fide Chriſti, & operibus ad eam pertinentibus.

7 Agnoſcimus itaque juſtitiam non eſſe per legem; ſed per fidem, & gratiam Chriſti meritis impetratam; non in Chriſtianis ſolummodo novi fœderis, ſed etiam in

Moyſe, Prophetis, & quibuſcumque aliis eorum inſtitutione, & hortationibus, auxiliante gratia, ad juſtitiam perductis, quos ex mancipiis reddidere adoptionis filios. Non igitur lex; ſed gratia ſanctificat, ſinè qua omnes homines concluſi perpetuò manent, & conſtricti vinculis peccatorum. Ubi autem venit plenitudo temporis, miſit Deus filium ſuum, qui peccatores redimeret; ſed hic noluit in tam ſera tempora, differri penitùs ſui ſanguinis fructum, quem ſuis etiam ſecundùm carnem progenitoribus, & quibuſcumque poſt Adami lapſum hominibus, promeritus præparavit. Receepere eum aliqui non in vanum, iique non ſoli Moyſes, Aaron, & Prophetæ, atque ſoli Patriarchæ, Sacerdotes, & Doctores; ſed eorum quoque ſubindè filii & diſcipuli, non diſcoli. Lex vetus inſcripta lapidibus, cùm in ſe gratiam non contineret, largiri ſubditis non poterat, proinde neque à ſervitute peccati, & diaboli liberare; ſed multitudine Ceremoniarum, Judæos graviter onerantium, intentato quoque tranſgreſſoribus ſupplicio mortis, ſervilem paſſim, & naturalem ingerebat formidinem; Charitatem autem, Juſtitiam, & beatitudinem filiorum tribuere non poterat. Hæc prærogativa fidei Chriſtianæ eſt, non mortuæ; Sed vivæ per dilectionem, & ex Chriſti gratia progenitæ; cujus ut participes fuere Prophetæ, & Patriarchę, ita & quicunque ex familiaribus, vel fideli populo ex eorum, & exemplis, & monitis, eum Chriſti gratia proficere non detrectarunt. Sic nihil in Divinis ſcripturarum oraculis eſt propitium novitati.

CAP. VI.

Sancti Patres & Tridentina Synodus pro errore perperàm adducuntur.

1 Qualis data divinis oraculis, prorſus convenit etiam Patribus explicatio.

S. Auguſtinus tract. 3. in Joannem num. 16. in illud: *Lex per Moyſen data eſt*, ait: „ Per Servum Lex data eſt: reos fecit. „ Per Imperatorem indulgentia data eſt: „ reos liberavit. Non ſibi aliquid ſervus „ aſſignet, quàm quod per illum factum „ eſt. „ De miniſtris quoque novi fœderis legimus, quòd *neque qui plantat ſit aliquid, neque qui rigat; ſed qui incrementum dat Deus*: unde nullus mortalium ſibi tribuere debet ſanctificationem alterius; ſed Deo gratiæ authori; ſinè quo omnis humana vox, præceptio, & doctrina eſt veluti ſonus æris, aut cymbali tinnientis: quæ veritas non in ſolo Teſtamento vetere, ſed in novo quoque locum obtinet. Neque in objecta Auguſtini ſententia opponitur Moyſes prædicatoribus novæ Legis; ſed ejus conditori, & omnis gratiæ largitori Chriſto: *ſervus Imperatori*.

Moyſen, licèt ſervi nomine appellatum, nullus negaverit verum fuiſſe DEI adoptione filium: & quicumque nos Dei filios eſſe confidimus, etiam ſervorum Dei nomine cum Apoſtolo gloriamur; ipſe quoque Summus Eccleſiæ in terris Pontifex, & Chriſti Vicarius, titulum ſibi non inglorium vindicat *Servus Servorum Dei*. Verùm qualiſcumque ea *ſervorum* appellatio & totius converſionis, juſtitiæ, ſalutis, ad Chriſtum veluti authorem datoremque relatio, minimè impedit, quin miniſtri Euangelii, quos ad fidem & Eccleſiam convertunt, dicantur gignere Deo filios, atque diaboli ſubducere ſervituti. Ideò nec apparet, cur Moyſi, Prophetis, Patriarchis, Sacerdotibus, ac Doctoribus ſanctiſſimis, alios ad veri Dei cultum perducentibus laus ſimilis denegetur, quemadmodum Tobiam ſeniorem, & Machabæorum matrem veros Deo dediſſe filios ex ſacra hiſtoria compertiſſimum eſt.

2 Urgent Adverſarii, ex eodem ſancto Antiſtite, ſi urgere cenſendi ſunt, qui nihil ad quæſtionem attinens, ſed omnia diſparatiſſima proferunt. In expoſitione Epiſtolæ ad Galatas, num. 24. „ Sanati ſunt ab „ impietate ſuperbiæ, ut reconciliarentur „ Deo, quicumque homines humilitatem „ Chriſti, & per revelationem, antequam „ fieret, & per Euangelium, poſteaquam „ facta eſt, credendo dilexerunt, diligendo „ imitati ſunt. Sed hęc juſtitia fidei, quia „ non pro merito data eſt hominibus; ſed „ pro miſericordia & gratia Dei, non erat „ popularis antequam DEUS homo inter „ homines naſceretur. Semen autem, cui „ promiſſum eſt, populum ſignificat: non „ illos pauciſſimos, qui revelationibus „ eam futuram cernentes, quamvis per „ eandem ſalvi fierent, populum tamen „ ſalvum facere non poterant.

Aliud eſt juſtitiam tempore Teſtamenti veteris, non fuiſſe *popularem*, atque penès *pauciſſimos* repertam, quod ait Auguſtinus; aliud penès neminem è populo, penès neminem è filiis, familiaribus, diſcipulis Prophetarum, atque Patriarcharum, quod Queſnellus aſſerit, nullâ nixus ratione veriſimili, nulli-

nullius Teſtimonio veteris aut recentioris. Non eſt *populare*, ſapientiâ prædictum eſſe aut ſanctitate; ideone nullus uſpiam in populo ſanctus reperitur, aut ſapiens? Quàm multa vitia tribuuntur multitudini, à quibus ſi neminem eximi patiaris, convinceris facilè de calumnia! Nationes inter altera luxuriç, altera crapulæ, altera ſuperbiæ, altera avaritię, & quibus non vitiis addicta, quęlibet ab aliis accuſatur, at nullam admittere quorumdam ſingularium exceptionem, nemo ſapiens excuſaverit à temeritate & inſania.

3 Fruſtra patrocinium quęritur in S. Fulgentio, lib. 2. de veritate prædeſtinationis, cap. 7. Cùm ait: „ Hæc igitur in„ ter literam jubentem, & Spiritum vivi„ ficantem, id eſt inter legem, gratiamque „ diſtantia eſt; quia Lex convenit, gratia „ convertit hominis voluntatem, ut bo„ num velimus. Illa clamat; hæc donat. „ Illic voluntati hominis ineutit juſtitia di„ vina terrorem: hìc infundit miſericordia „ charitatem. Per illam accepit voluntas „ Spiritum ſervitutis in timore: Per iſtam „ accepit Spiritum adoptionis filiorum, in „ quo clamamus Abba, Pater. „

Nihil à quæſtione de qua nobis cum adverſariis diſceptatio eſt, allegari remotiùs potuit, nihil magis alienum. Quis enim Catholicus dubitat, quin ſpiritus, & gratia, non lex, & litera ſanctificet? Neque ulli ſanę mentis incidit cogitatio de Moyſe, & Prophetis, quaſi filios DEO dederint per legem, ſinè gratia. Hæreſis ea Pelagii fuit atque Cœleſtii, niſi quòd ad fallendos Eccleſiæ Præpoſitos, atque eludendum anathema, *gratiæ* vocabulo uterentur, ſub quo legem intelligerent, doctrinam, monita atque exempla, quæ ab aliquibus exteriores gratiæ appellantur; at conſtat eas ad efficiendos Dei filios abſque interiore minimè ſufficere.

Sic neque ſufficit prædicatio Euangelii, quantumvis ardens, & Apoſtolica. Verùm ideone Apoſtolos accuſaveris, quaſi neminem unquam ſuis prædicationibus ad fidem & Chriſtum converterint, quia pręcipuas in converſione partes habuit, non humana & exterior prędicatio: ſed interior Divini unctio Spiritûs? Quoties in officio Canonico, vel Hiſtoriâ Eccleſiaſticâ de Sancto aliquo legimus, quòd plures ad fidem perduxerit, aut ad bonam frugem, ſemper intelligimus ſenſu Catholico, ſic ut converſio potiſſimùm tribuatur gratię, cui exterior prædicatio quodammodo cooperata fuerit, veluti Divinæ Providentiæ inſtrumentum.

Similis ratio convenit prædicationibus Moyſis, & Prophetarum: quoſcumque illæ dederint DEO fideles & juſtos, ac proinde filios, non ſinè gratiæ fecerunt adjutorio gratiæ, inquam, non in ſolis receptæ prædicatoribus; ſed potiſſimùm in auditoribus, quorum converſio affirmatur.

4 Suppoſitio quidem adverſariorum eſt, nihil gratiarum obtigiſſe hominibus ſub Teſtamento vetere conſtitutis, Propoſ. 6. *Diſcrimen inter fœdus Judaicum & Chriſtianum eſt, quod in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum legis à peccatore, relinquendo illum in ſua impotentia: in iſto verò Deus peccatori dat, quod jubet, illum ſuâ gratiâ purificando.* Prop. 7. *Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propriæ infirmitati, imponendo ipſi ſuam legem? Quæ verò felicitas non eſt admitti ad fœdus, in quo nobis Deus donat quod petit à nobis?* Et inter Articulos 31. ab Alexandro VIII. proſcriptos quintus fuerat: *Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis, nullum omninò accipiunt à Jeſu Chriſto influxum, ideoque hinc rectè inferes, voluntatem in illis eſſe nudam, & inermem ſinè omni gratia ſufficiente.*

Errorem hunc Divinæ miſericordiæ, & bonitati adeò injurium liber Queſnello-Arnaldicus *Difficultatum propoſitarum Domino Steyaert*, parte 9. à pag. 12. uſque ad 23. contra definitionem Pontificis, maleſanis declamationibus; ſed nulla ratione probabili defendit. Lector verò ſapiens conſideret, an prorſus temeraria ſit ſuſpicio eorum, qui exiſtimant nova dogmata eò collimare, ut Deum reddant Judaico populo odioſum, illumque adigant ad deſperationem. Quid enim & conflando odio & deſperationi excitandæ ſuggeri poteſt magis idoneum, quàm Deum exigere mandatorum obſervantiam impoſſibilem, atque æterna inferre tranſgredientibus ſupplicia?

Prolixior, ſed non magis propitia adverſariis eſt ſententia Gregorii Magni, lib. 9. Moral. cap. 40. num. 63. „ A pecca„ ti morte timor nos ſuſcitare non valuit; „ Sed ad ſtatum vitæ aſpirata manſuetudi„ nis gratia erexit. Quod bene Eliſeo Su„ namitis filium ſuſcitante ſignatur; qui „ cum baculo puerum mittens, extincto „ filio vitam minimè reddidit: per ſemet„ ipſum verò veniens, ſeque ſuper mor„ tuum ſternens, atque ad ejus membra „ ſe colligens, huc illucque deambulans, „ & in ore mortui ſepties aſpirans, hunc „ ad redivivam lucem protinus per Mini„ ſterium compaſſionis animavit. Author

quip-

,, quippe humani generis Deus, qnaſi mor-
,, tuum puerum dolnit, cùm extinctos nos
,, iniquitatis aculeo miſeratus aſpexir, &
,, quia per Muyſen terrorem legis protu-
,, lit, quaſi per puerum virgam miſit. Sed
,, puer cum baculo mortnum ſuſcitare non
,, valuit; quia Paulo atteſtante, *Nibil ad*
,, *perfectum adduxit Lex*. Ipſe autem per
,, ſemetipſum veniens, & ſuper eadaver ſe
,, humiliter ſterneus, ad exæqnanda ſibi
,, mortui membra ſe collegit ... Moxque
,, vivens erigitur; quia is quem terroris
,, virga ſuſcitare non potuit, per amoris
,, Spiritum puer ad vitam rediit.,,

5. Similitudinem Gregorius exhibet, non æqualitatem. Illius autem, nr conſtat, aſſertio rationem exigir in aliquibus, non in omnibus convenientem: Æqualitas, aut ſimilitudo omnimoda ad ſtabiliendum Pontificis ſaucti propoſitum minimè requiritur. Nos edocere voluit neceſſitatem duplicem; unam adventûs Chriſti, ad ſuſcitandos ab interitu peecatores, alteram amoris, quando quidem formido ſola ad recuperationem ſpiritûs, & vitam animæ non ſuffieit. Priur neceſſitas aſſeritur etiam à Bernardo, neque ab ullo in dubium vocatur cathulico; neque illa, aut poſterior, damnato ſuffragatnr errori.

Ita Melliſluus Serm. 2. in cant. nnm. 5. Loquentem inducit veteris Teſtamenti hominem: ,, Probet veridicos nuntios
,, ſuos Deus, & ſequatnr eos ipſe, ut ſæ-
,, pins promiſerunt: quia ſinè ipſo poſ-
,, ſunt facere nihil: miſir puerum, tulit ba-
,, culum, & necdum eſt vox, neqne vita.
,, Non ſurgo, non ſuſciror, non excutior
,, de pulvere: non reſpiro in ſpcm; ſi non
,, Propheta ipſe deſcendat, & oſculetur
,, me oſculo oris ſui.,,

Idem ſenſus eſt Concilii Tridentini ab adverſariis allegati: videlicet Seſſ. 6. cap. 1. ubi *agnoſcere* jubemur & *fateri*,,, qnod,
,, cùm omnes homines in prævarieatione
,, Adæ innocentiam perdidiſſent, facti im-
,, mundi, &, ut Apoſtolus inquit, naturâ
,, filii iræ ... Uſque adeò ſervi erant pee-
,, cati, & ſub poteſtate Diaboli ac morris,
,, ut non modò gentes per vim natnræ;
,, ſed ne Judęi quidem per ipſam etiam li-
,, teram legis Moyſi inde liberari, aut ſur-
,, gere poſſenr; tametſi in eis liberum ar-
,, bitrium minimè extinctum eſſet, viribus
,, licèt attenuatum & inclinatum.,,
,, Sequitur ſtatim eap. 2. ,, Quo factum
,, eſt, ut eœleſtis Parer, pater miſericordia-
,, rum, & Deus totius conſolationis, Chri-
,, ſtum Jeſum Filium ſuum, & ante legem
,, & legis tempore, multis ſanctis Patribus
,, declaratum ac promiſſum, cùm venit
,, beata illa plenitudo temporis, ad homi-
,, nes miſerit, ut & Judæos, qui ſub lege
,, erant, redimeret, & gentes, quæ non
,, ſectabantur juſtitiam, juſtitiam apprehen-
,, derent, atque omnes aduptionem filio-
,, rum reeiperent. Hunc propoſuit Deus
,, propitiatorem per fidem in ſanguine
,, ipſius pro peccatis noſtris; non ſolùm
,, autem pro nuſtris; ſed etiam pro totius
,, mundi.

6 Redemptoris adventum Judæis æquè ac gentibus fuiſſe neceſſarium haud ignoramus, neque legem ſcriptam, neque Moyſen cum virga, aut tabulis, neqne Prophetas, cum omnibus ſuis documentis, hortationibus, oraculis potuiſſe vitam reddere animabus, niſi ipſe Dei filius è ſuperum ſedibus deſcendens, mortuls ſuccurriſſet. Verùm Moyſes, & Prophetæ æquè ac vulgus hominum, ut communi comprehendebantur interitu, ita non minùs, quàm cæteri eguêre thaumaturgo & medico Omnipotenti, qui non ſolum noſſet ægris ac ſauciis reddere ſanitatem; ſed etiam mortuis vitam. Cœleſti hoe Eliſeo eguit etiam terreuus cum Eliâ. Iſtud autem præter cætera, geminos hos inter Eliſeos intereſt diſcrimen, quod terreni ad operandum requireretur præſentia; cœleſtis verò ac Divini in humana earne adventus operatus fuerit antequam eſſet. Ab eo ante quam mortalibus adeſſet mortalis, profluxêre gratiæ, ſpiritus & vita Moyſi, & Sanctis omnibus Prophetis: De quo dubitare fas nemini Chriſtianorum eſt.

Quemadmodum Igitur ſalutifera Chriſti operario ante Incarnationem non denegara fuerat Moyſi, & Prophetis, quo revelante Queſnellus didieit, aut qua ratione probabili affirmat, ad ſolum Moyſen, & Prophetas Servatoris in antiquo fœdere miſericordiam fuiſſe reſtrictam, aliorum nemini collatum juſtitiæ donum? Nullo duce, nullo Doctore Carholico, hæc à Janſeniſtis novitas procuditur, ipſorum is fœtus ingenii eſt; niſi prioribus acceptum referre maluerint hæreticis. Fundamentum ponere viſus eſt Janſenius, Tom. 3. lib. 3. cap. 7. & 8. Juxta quem: *Non adfuit hominibus ſub veteri lege viventibus gratia ſufficiens ſervandi legem, vel ullum præceptum ejus; ſed potius impediens;* Affine eſt, quod Contra-Remonſtrantes ajunt, quæ Calviniſtarum ſecta eſt, in ſpecimine Amſtelodamienſi, Art. 57. *Judæi, quibus Chriſtus prædicabat, non poterant ſe convertere, aut credere.*

Nun-

Nunquam etiam ipſis ſufficiens gratia data eſt, qua ad converſionem aut ſalutem pertingerent [ſeu pertingere valerent.]

CAPUT VII.

Collatoris Obſervatio, dolo plena ſubvertitur.

1 QUi *Propoſitionum in Conſtitutione Clementis XI. damnatarum collationem cum quibuſdam S. Scripturæ, & SS. Patrum teſtimoniis* edidit, hanc eis ſubjicit obſervationem.

„ Conſiderat Author (Propoſitionum) „ Moyſen, Prophetas, Sacerdotes, & Do- „ ctores legis, in quantum miniſtri fuerunt „ veteris Teſtamenti. Etenim eorum mi- „ niſterio ſtatim opponit Chriſti, ſeu novi „ Teſtamenti miniſterium; *Moyſes, ac Pro- „ pheta, Sacerdotes, legiſque Doctores mor- „ tui ſunt, abſque eo quod filios Deo dede- „ rint cùm non effecerint niſi mancipia per „ timorem. Solus Chriſtus ei filios dedit, quo- „ niam Spiritum adoptionis filiorum, qui Dei „ amor eſt, attulit: & adhuc magis poſt mor- „ tem, perque fratres ſuos Apoſtolos, qui „ nomine illius Eccleſiam duxerunt.* Quo „ quid exactius dici potuit? Veteris Te- „ ſtamenti Miniſtri ut tales, vivificantem „ Spiritum minimè ſubminiſtrarunt; at li- „ teram occidentem duntaxat, metumque „ ſervilem: ſecus Apoſtoli, aliique novi „ Teſtamenti miniſtri, qui Spiritum confe- „ runt. At fortaſſis Author nullos admit- „ tit juſtos, ſeu adoptivos Dei filios tem- „ pore veteris Teſtamenti? Quæ nugamen- „ ta! Hæccine ſeriò dicuntur, aut refuta- „ tione digna ſunt? Videat, qui tam in- „ dignè ſuſpicatur, in *Conſiderationibus „ Moralibus* loca ſequentia: Marci cap. 8. „ v. 2. Joannis cap. 6. v. 45. ad Rom. cap. „ 3. v. 26. Nec opus eſt pluribus.

Imò neque locis illis opus erat; Pontifex enim feriens præſentem Articulum, non eum arguit, veluti negantem omnibus omnino antiqui fœderis tempore viventibus juſtitiam, adoptionemque in Dei Filios: manifeſtum quippe ex vocibus Propoſitionis eſt, non ibi negari juſtitiam Moyſi, Prophetis, Sacerdotibus, & Doctoribus Legis; ſed cæteris omnibus eorum inſtitutioni commiſſis: *Moyſes, Propheta, Sacerdotes, Doctores Legis mortui ſunt abſque eo, quod ullum Deo dederint Filium; cùm non effecerint niſi mancipia per timorem.* Tergiverſari hìc placuit Collatori, & Solis meridiani radios obducere nubibus, ſi poſſet; clariſſima enim, ut patet, Queſnelli enuntiatio eſt. Quid autem ſibi vult illa ſuppoſita à Collatore reſtrictio, *in quantum miniſtri fuerunt veteris Teſtamenti*, & iterum, *ut tales*? Num alio forſitan intuitu, ſive ſub ratione aliâ, quoſdam dederint Deo Filios per amorem, quem piis ſuis inſtitutionibus & monitis, Divina adjuvante gratiâ, inſtillaverint? Hæc quidem communis Fidelium, prorſus conſona Divinæ bonitati atque clementiæ, æquiſſima ſimul de Moyſis & Prophetarum ſapientiâ ac pietate exiſtimatio eſt; Sed an ea etiam Queſnelli, ipſiſque adhærentium Janſeniſtarum?

2 Ne præſens quidem *Collatoris obſervatio*, eam profiteri vult, vel tribuere Clienti: quæ etſi proſcripto articulo venenum non adimeret, neque anathematis infringeret æquitatem; attamen videri poſſet erroris retractatio quædam, vel etiam authoris excuſatio, qui in ſcriptione magìs imprudentiâ lapſus crederetur, quàm execrabilem ſectatus ſtudio novitatem. Verùm non iſtud *Collatoris* conſilium eſt: non iſtud ingenium Clientis, aut reliquæ factionis; cujus ſuperbia & indè nata temeritas, atque obſtinatio ſententiam noſcitur reſpuere Catholicis communem. Abſoluta, ut inſpicienti patet, ſimpliciſſima & nullius patiens reſtrictionis eſt in ſenſu obvio damnata Propoſitio.

Quiſquis verò *Collatorem* audit ſubintelligere, *in quantum miniſtri fuerunt veteris Teſtamenti*, & *ut tales*, arbitrabitur ſupereſſe aliud diſtinctionis membrum, juxta quod de Moyſe, Prophetis, Sacerdotibus & Doctoribus Legis aſſeri valeat, dediſſe ipſos aliquot Deo Filios, & non ſola mancipia per timorem; *in quantum* ſcilicet participes fuere gratiæ Chriſti, atque ita novi quodammodo fœderis, quâ orando, docendo, exhortando, ſuis quoque filiis, conſanguineis, contubernalibus, Diſcipulis, aliiſque ex fideli populo amorem Dei inſpirare conati fuerint, felici in aliquibus ſucceſſu.

Edicant igitur adverſarii, num ea allubeſcat explicatio, aut ſuggerant ipſi meliorem, juxta quam univerſalis nimium, ideoque deteſtabilis aſſertio limitetur. Aliàs quod in Queſnelli volumine articulum ſequitur, & ad ejus defenſionem producitur à Collatore, explanatio quædam eſt proſcripti dogmatis, ſed virus non imminuens, neque mitigans horrorem, ut cuilibet expendenti fit evidens. Solus Chriſtus Deo filios dedit, tanquam ſolus author & cauſa meri-

meritoria omnis gratiæ, poſt lapſum primi hominis conceſſæ: ſolus idem attulit ſpiritum adoptionis filiorum, qui Dei charitas eſt, & uberiorum, majorumque effuſione gratiarum, illam magis communem, & veluti propriam reddidit viventibus novi tempore Teſtamenti; non ita tamen, ut ſpiritus ille ab omnibus nunc acceptus ſit, vel ante Chriſti tempora omnibus denegatus. De his teſtimonium habemus ipſius adverſarii jam relatum, quo etiam Queſnelli loca idem affirmantia deſignantur.

Sicut igitur illa novi fœderis prærogativa non negat Moyſi, Prophetis, atque omnibus prorſus Sacerdotibus, & Doctoribus Legis, amore obtentam, conſervatamque juſtitiam, quæ dos & adoptio filiorum eſt, non ſervitus mancipiorum; ſic pariter nihil obeſt, quin iidem aliquos ſuis exhortationibus, auxiliante Chriſti gratiâ, ad ſimilem promoverint adoptionem. *Quo quid exactius dici potuit*? Utor verbis adverſarii; ſed quæ ab ipſo ineptiſſimè adhibentur ad confirmationem dogmatis proſcripti; ut reſponſione perſpicuâ & nullis eludendâ præſtigiis jam oſtenſum eſt.

Ad *nugamenta* quod attinet, fingit ea, ridiculè nobis objiciens Collator; non enim Queſnelli articulum Conſtitutio damnat, quaſi is *nullos admittat juſtos, ſeu adoptivos Dei filios tempore veteris Teſtamenti*; ſed quod nullos agnoſcat à *Moyſe*, *Prophetis*, *Sacerdotibus & Doctoribus Legis* procreatos Deo per Chriſti gratiam filios; *& non niſi mancipia per timorem*.

Commune ſapientium effatum eſt, quod ſimile generet ſibi ſimile: quo quidem axiomate abutebatur Pelagius, ad deſtruendum originis peccatum in liberis à juſto patre & matre progenitis; ſed uti in naturalibus locum obtinet, ſic & experientia, non quidem perpetua & generalis; at ſaltem frequentiſſima demonſtrat in educatione & magiſterio, parentes atque præceptores impios, reddere natos & diſcipulos ſuæ impietatis participes; Pios verò & Sanctos, aſpirante Divinâ gratiâ, pietatem afflare & ſanctimoniam etiam filiis, ſuæque ſectatoribus diſciplinæ; ita Xenocrates Polemonem è luxurioſo caſtum, ex intemperante ſobrium in ipſis præſtitit tenebris gentilitatis; non tamen abſque divini muneris præſidio: de quo Auguſtinus Epiſtola 130. fidem facit minimè dubiam.

4 Reſciat itaque Collator, de quo accuſetur, & convincatur Queſnelli articulus; non de ſenſu fictitio, quem verbis non ſubeſſe, ultro agnoſcimus; ſed ab ipſo nobis adverſario ridiculè affingitur, ut puerili adaptet materiam exclamationi, *quæ nugamenta! haccine ſeriò dicuntur, aut refutatione digna ſunt*? Dicuntur enimverò à nemine, proinde refutatione non indigent, neque digna fuerunt, quæ fingerentur, niſi ad circumventionem ſimplicium, ut verus error & abſurdiſſimus diſſimularetur, velut intactus ab anathemate, quando iſtud in ſenſum verteretur imaginarium.

Expectabimus igitur, ut adverſarii, ſi quidem de anathematis æquitate contendere voluerint, rationis aliquid vel authoritatis utcunque ſaltem probabilis afferant, quo ſenſus Propoſitionis obvius à me hactenus impugnatus, quemque nec Collator Queſnello audet adimere, ſtabiliri aliquo uſque videatur: vel, ſi nequaquam cenſuerint tolerabilem, rejicere eum palàm atque configere non detrectent; ſic honori ſuo conſulent, & veritati; quia etſi Propoſitio cum ſua ſignificatione obvia credetur ſemper meritiſſimè damnata; author quoque locutus improvidè; attamen hujus, ſi quæ fuerit bona Fides, & circa hoc bonitas ſenſûs intimi ſalvabitur.

Sunt autem & Propoſitiones aliæ, cum quibus difficiliùs concilies ipſius Moyſis, Prophetarumque juſtitiam; quales ſunt ſexta, & ſeptima. *Diſcrimen inter fœdus Judaicum & Chriſtianum eſt, quod in illo Deus exigit fugam peccati & implementum legis à peccatore, relinquendo illum in ſua impotentiâ; in iſto verò Deus peccatori dat, quod jubet, illum ſua gratia purificando.* Et *quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propriæ infirmitati, imponendo ipſi ſuam legem? Quæ verò felicitas non eſt admitti ad fœdus, in quo Deus nobis donat, quod petit à nobis*?

5 Verùm quidquid de erronea, aut etiam hæreticâ utriuſque Dogmatis ſignificatione ſit, maximè horribilem præſentis articuli expreſſionem non conſpicimus à Collatore corrigi, vel mitigari, licèt quaſi nimis dilucidam, additionis ambiguæ tenebris involvere conatus ſit. Afferente ſcilicet Paſchaſio Queſnello *Moyſen, Prophetas, Sacerdotes, & Doctores Legis mortuos eſſe abſque eo, quod ullum Deo dederint filium; cùm non effecerint niſi mancipia per timorem* (quo quid clariùs affirmari potuit?) Collator ex penu ſuo ſophiſtico depromit indicatum ſuperiùs acumen plumbeum, *in quantum miniſtri fuerunt veteris Teſtamenti & ut tales*, quaſi Queſnellus agnoſceret eos ſub conſideratione aliâ dediſſe Deo filios per amorem, & non effeciſſe ſolùm mancipia per timorem; ut nullus

Catho-

Digitized by Google

Catholicus dubitat, quin Prophetæ, & Patriarchæ, *in quantum* fide, & dilectione proſecuti ſunt venturum in carne Filium Dei, ſimilem fidem, ſimilem amorem transfuderint ſuis exhortationibus in filios & diſcipulos, Divinâ, quæ ſemper à nobis ſupponitur, gratiâ adjuvante.

Sed non audet benignam adeò de Queſnelli mente ſuggerere interpretationem. Nihilominus veluti de Sede Apoſtolica triumphans, illi exprobrat quaſi ex Propoſitionis vocibus collegerit, *Authorem nullos admittere juſtos, ſeu adoptivos Dei filios tempore veteris Teſtamenti. Quæ nugamenta! Hacciue ſeriò dicuntur, aut refutatione digna ſunt?* Nugamenta ea qualiacunque dixeris, tuo ſunt, Collator, ingenio excogitata, ut de umbris tuis, qnaſi de proſtratis adverſariis inaniſſimè triumphares. Damnatus enim articulus à Moyſis, Prophetarum, Sacerdotum, Doctorumque Legis ſive juſtitia, ſive injuſtitia apertiſſimè præſcindit, adoptionem in filios ſoli denegans populo, cujus directio prioribus incumbebat.

6 Quanquam & horum videretur ſanctitas revocari in dubium, quando præcipuum, quod ſuarum eſſe pattium ignorare non poterant, aut ſegnitie, aut malevolentiâ prætermiſiſſent; mandati videlicet primi & maximi, atque præ cæteris neceſſarii inculcationem ſolicitam, idoneamque promovendo ejus in auditoribus, cum Divina gratia, exercitio.

7 Si verò dixeris, Prophetas & ſanctos populi Doctores non defuiſſe quidem muneri ſuo: ſed eum obduratum nimis, excæcatumque diligere, prout oportuit, non potuiſſe, ut pote ſinè ullâ gratiâ *ſuæ infirmitati atque impotentiæ relictum*, juxta articulos ſextum & ſeptimum ſuperiùs relatos; hos quidem eſſe Queſnelliani Symboli agnoſcimus, & concluſionem inde fluere legitimam, quantumvis à fide Catholica abhorrentem, quòd fruſtranea fuerit omnis Prophetarum directa ad populum, pro eliciendo amore, adhortatio. Sed quomodo illo Queſnelli ſyſtemate non deſtruitur Dei Sapientia, Sanctitas, Juſtitia? Proverbiorum capite primo omnibus ratione utentibus, & quidem tempore antiqui fœderis denuntiatur: *Sapientia foris prædicat ... Convertimini, en proferam vobis ſpiritum meum ... quia vocavi & renuiſtis: extendi manum meam & non fuit qui aſpiceret: deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis.*

Quæ Numinis per Salomonem exprobratio æquiſſima penès Catholicos eſt, juxta quos reptobis illis, mandatorum obſervatio impoſſibilis non fuit, neque denegata omnis gratia ſufficiens, quâ poſſibilis obedientia redderetur. Quomodo aliàs ſeria eſſet Dei ad converſionem vocatio? Fraudulenta manifeſtè Dei promiſſio eſt proferendi ſui ſpiritûs, ſi poteſtas iis, quibus promittitur, non fuerit accipiendi. Quandonam extendit manum ſuam, utique auxiliatricem, eis, à quibus arripi noluit, quoſque omni perpetuò ſufficienti auxilio manere voluit deſtitutos? ſinè illo converſionem eſſe impoſſibilem, ſolus cum ſuis ignoravit Pelagius. Extentio illa manuum ad peccatores, præcipuè Teſtamenti veteris, repetitur Iſaiæ capite 65. & ad Rom. 10. *Extendi manus meas totâ die ad populum non credentem & contradicentem.* Ezechielis 18. *Nunquid voluntatis meæ eſt mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis ſuis & vivat? ... Quare moriemini domus Iſrael? quia nolo mortem morientis, dicit Dominus: Revertimini & vivite.*

8 Non hìc Prophetas, & ſui ſimiles Sanctos Sacetdotes, ac Doctores Ezechiel Dei nomine alloquitur; ſed uti patet, *populum Iſrael* peccatorem. Si huic Magiſter obtigiſſet novæ fabricator Fidei Queſnellus, ſuggeſſiſſet reſponſum, quale Ezechiel non expectaſſet, ſcilicet: Voluntatis Dei indubiè eſt mots impii, quidquid nomine & verbis Domini aliud annunties; quomodo enim vult, ut convertatur impius à via ſua mala, & vivat *in præſenti fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propria infirmitati, imponendo ipſi ſuam Legem*, abſque ſupernaturalis gratiæ ſubſidio, obſervatu impoſſibilem juxta art. ſextum? Et rurſus, juxta ſeptimum, *Exigit in hoc fœdere Deus fugam peccati, & implementum Legis à peccatore relinquendo illum in ſua impotentia.* Apage igitur cum fallacibus iſtis tuis de Divina erga nos miſericordia blanditiis. Proinde inanibus promiſſis deludere nos deſine. Quomodo enim peccatum mortemque effugere implendo legem poſſumus, miſeri domûs Iſrael peccatores? qnomodo reverti, & vivere, dum in noſtra *relinquimur infirmitate & impotentia*? Excuſa, ſi potes, Dominum à mendacio, cùm ait: *Nolo mortem morientis.*

Juxta Monitum Queſnelli quintum pag. 253. *Eſſe ſub lege, eſt eſſe ſub dominatione peccati; exiſtens enim illic homo ſinè gratia, ſinè amore, ſinè charitate, nihil habet in animo niſi formidinem ſervilem*, quæ juxta art. 67. *Non ſibi repræſentat Deum, niſi, ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem.*

DIGRESSIO

Parallelum inter Synagogam veterem, & novam Janſeniſtarum Eccleſiam.

PARS I.

Sintne Janſeniſtæ filii per charitatem, & non mancipia magis per timorem?

1 COntemptor idem temerarius eſt Synagogę veteris, qui præpoſterus Catholicæ reformator Eccleſiæ, & novę artifex. Urgendus porrò is eſt, ut univerſam ſuam, quæcumque extenditur, factionem circumſpiciat, atque certiora, ſi poteſt, inde proferat eximiæ erga Deum charitatis, & religioſę erga Legem ejus ſanctiſſimam reverentiæ exempla, quàm in prætenſis antiquæ legis *per timorem mancipiis* à me hactenus demonſtrata ſunt. *Heroes* ſuos Janſeniani magnificè prædicant, quos accenſere ſanctis, partim *confeſſoribus*, partim *Martyribus* non verentur. Ita ſeditioſa Gerberonii hiſtoria, cui titulus *Eccleſia Gallia afflicta*, pag. 136. *In hac* inquit, *perſecutione, ſub qua gemere cogitur Eccleſia Galliæ, veritas & juſtitia habent non ſolùm Martyres viros; ſed etiam fœminas. Dans cette perſecution, qui fait gemir l' Egliſe de France, la verité & la juſtice n'ont pas ſeulement des Martyrs: elles ont auſſi des Martyres.* Nobis autem in tota Janſeniſtarum multitudine, toto octoginta annorum ſpatio, ne unum quidem reperire licuit veri Confeſſoris, multò minus Martyris dignum nomine. De Janſenianæ Eccleſiæ perſecutione, lamento non minùs lugubri conqueritur Ægidius de Witte, latinè *Candidus*, in *Auguſtino Iprenſi vindicato, atque è damnatione Romanorum Pontificum Urbani VIII. Innocentii X. Alexandri VII. & Clementis XI. erepto, & eruto*. Inferiùs ponitur *Annus afflicta gratia* [Janſenianæ,] LXX. *Æra vulgaris MDCCXI.* Præmittitur hic Zachariæ gemitus cap. 1. v. 12. *Domine exercituum, uſquequo tu non miſereberis Jeruſalem, & urbium Juda quibus iratus es? Iſte jam ſeptuageſimus annus eſt.* Sic ille Sectę inter Janſenianos vulgò *candida* princeps, quod de electi populi perſecutione Zacharias enuntiat, ſacrilegè applicat ſuæ hæreſeos, quaſi immeritò condemnatæ anathemati, & contumacibus ſuis ſectatoribus veluti infamiam, exilium, excommunicationem patientibus propter *juſtitiam ac veritatem*.

2 *Hæreticorum fraudibus* hanc parte 3. decimam nonam accenſuit Franciſcus Simonis ab annis quadraginta quatuor, in ipſo Titulo: *Obſtinare animum, & de pertinacia hæretica gloriari, ut de conſtantia Martyribus digna.* Præclarum & perelegans referamus exordium: „ Adeſte animis Hiſtoriarum ſanctarum Scriptores, quibus Acta Sanctorum Martyrum, atque Confeſſorum colligere, digerere, illuſtrare eſt curæ. Europam peragraſtis, bibliothecas viſuri maximè arcanas, nullum non moturi vetuſtum codicem, ne extaret uſpiam monumentum Chriſtianę conſtantiæ dignum faſtis Sanctorum, quod in veſtros Tomos non referretur, perennaturos ubique terrarum, cùm ſtabit Eccleſia. Sanctos à me accipite adhuc vobis incogniros, Ordine permagno, ſignatorum millia permulta; Sed Charactere beſtiæ, Sanctos omnes, & quidem Sanctos Martyres judicio ſuo; ſed hęreticos ad unum omnes. „

Quamvis autem nonniſi veteres hic author commemoret; nemo tamen utcumque peritus hiſtoriæ ſeculi ſuperioris, perlegens aureum iſtum *de fraudibus hæreticorum* tractatum, non conſpiciet in fraudibus ſingulis velut in ſpeculo fallacias Janſeniſtarum.

Odioſa quidem aliquibus videbitur; attamen veriſſima ubique comparatio eſt, quam, ſi quis exemplis proſequi voluerit, non laborabit materiæ inopiâ, neque rem inutilem præſtabit Eccleſiæ, cui luctuoſum accidit, tot ſimplices fraudibus Janſeniſtarum circumventos, atque à ſuo avulſos infeliciter gremio perire.

Charitatem quidem, & pietatem præſeferunt aliqui recentis Schiſmatis propagatores; Sed quæcumque ea eſt ſeveritatis, modeſtiæ, Religionis affectatio, ſimilis videtur ei, quæ fuit olim Arnaldi Brixienſis Hæretici, cum quo luctandum fuit Doctori Mellifluo. De eo ita ſcribit Sanctus ad Rogerium Epiſcopum Epiſt. 195. *Adhuc forſan hæretis, & miramini, quemnam dicere velim? Arnaldum loquor de Brixia, qui utinam tam ſana eſſet doctrina; quàm diſtricta eſt vita: &, ſi vultis ſcire, homo eſt neque manducans, neque bibens; ſolo cum Diabolo jejunans, & ſitiens ſanguinem animarum: unus de numero illorum, quos Apoſtolica vigilantia notat habentes formam pietatis; virtutem illius penitùs abnegantes: & ipſe Dominus,* Ve-

Venient, inquit, ad vos in veſtimentis ovium; intrinſecùs autem ſunt lupi rapaces.

3 Mechlinienſis Archiepiſcopi Vicarius, nunc Illuſtriſſimus Brugenſium Antiſtes in præcellenti Opere *Cauſa Queſnelliana* Art. 10. §.3. ad appellatam perperàm à Gerberonio *Eccleſiam Franciæ* (Ludovici XIV. perſecutionibus) *afflictam*, ſapientiſſimè monet, vocari debuiſſe non Eccleſiam Franciæ, ſed *Malignantium*; quia ut à majori parte deſumenda denominatio eſt, conſtat non Regni Chriſtianiſsimi populum; ſed in aliqua ejus parte *malignantium* Congregationem, damnatis ſæpiùs & hæreticis novitatibus patrocinari; nunc etiam aperto ſchiſmate, haberi omnibus execrandam.

In Calendario quidem Portûs Regii, authoritate regiâ nuper funditùs deſtructi, leguntur complures in novę Eccleſiæ relati Canonem, tum viri, tum fœminæ; de nullo tamen memoratum video, aut memini me audiviſſe hactenus, quod *profuſione ſanguinis*, ſive novum, ſive Catholicum defenderit Euangelium. Oratio quę pro inuocatione novorum illic Sanctorum præſcribitur, confeſſionem ſolummodò indicat, non propriè martyrium. Queſnellus editę à ſe *Cauſæ Arnaldinæ*, præmittit Magiſtri ſui effigiem, cum hac nobili, ſi vera foret, epigraphe, *Antonius Arnaldus, Doctor in fide, & veritate*. Illic autem Arnaldus depingitur imponens manum *Sancto J. C. Euangelio*, additâ promiſſione juratâ ejus defendendi *uſque ad effuſionem ſanguinis*, quæ ſolita Sorbonicorum formula eſt; Sed in Janſeniſtarum nemine hactenùs probata opere: nec facilè ſucceſſuris probanda temporibus, quamdiù profeſſiones illic fidei habebuntur verſatiles, ut nautæ Batavi ditionum omnium exerunt vexilla, prout ad deceptionem hoſtium neceſſitas, vel utilitas poſtulaverit.

4 Nota eſt Epiſtola ſecunda Antonii Arnaldi data 7. kal. Februarii 1660. ad Fratrem ſuum Henricum Andegavenſem Epiſcopum, quam Queſnellus dignam cenſuit ut ſubdolæ ſuæ, & pſeudonymæ *Defenſioni Eccleſiæ Romanæ, ac Summorum Pontificum* insereretur, pag. 487. & aliquot ſequentibus. Circa medium Epiſtolæ narratur, *Magnam eruditorum partem, à quibus ejuſmodi ſubſcriptiones* (formulæ contra Janſenium) *extorta ſunt, hoc animo, quod poſtulabatur, præſtitiſſe; videlicet ſubſcriptiones illas, quaſi meras ceremonias ſpectando, quibus neceſſe non ſit congruere interiorem mentis aſſenſum: atque adeò hac perſuaſione imbuti, licèt quinque Propoſitiones in Janſenio extare non crederent; tamen id ſubſcriptione ſuâ confirmare nihil verentur.* Quod ne in dubium quis revocare valeat, addit, *non ignoras, Præſul Illuſtriſſime, res à me totâ Galliâ pervulgatas narrari.*

5 Quam quidem ſuorum callidè Janſenizantium *eruditorum*, & ſimul Deum ſtolidè fallere volentium perfidiam Arnaldus approbare noluit; Verùm Queſnellus eam, aut ſimilem novæ hæreſeos progreſſibus neceſſariam conſpicatus, novam comminiſcitur priore nequiorem, utpote quæ mendacio addidit perjurium, malitiamque doloſiore intextam vafritie. Sed neque hanc approbare potuit du Vaucelius Gallus, fictitio Wallonii nomine Romæ aliàs latens, totiuſque novæ Eccleſiæ partes agens dexterrimè, donec detectis ex Belgio fraudibus, fugâ ſibi conſulere, atque in Hollandiam ſe recipere coactus eſt.

Is ſuorum nemini cedens acumine ingenii; Queſnellum autem plurimùm ſuperans candore, non diſſimulavit, Chriſtianæ diſſonam ſimplicitati eſſe artem iſtiuſmodi, ejurandi quinque dogmata in ſenſu, qui à Janſenio intenditur, & tamen ejuſdem ſenſum mente retinendi, velut innoxium, Catholicum, & prorſus Auguſtinianum. Hac arte quidem, inquit, eluditur formula Alexandri VII., illuditur Epiſcopis, juramentum juxta illam ſimplex poſtulantibus: arguuntur ignorantiæ, imò erroris Arnaldus, & quatuor Antiſtites, qui tale ſibi juramentum rati eſſe illicitum gravibus ſe expoſuêre moleſtiis, eligentes potiùs Arnaldus exilium, Antiſtites ſuſpenſionis periculum, quin etiam privationis; Sed &, quod pejus eſt, ſimulatio ſimilis potuiſſet omnem fallere tyrannorum vigilantiam, & Chriſtianos quoslibet eripere ſuppliciis, atque ita nullos oportuiſſet eſſe in Eccleſia Martyres.

Cur enim non & ipſi, ut *Eruditi* præſentis temporis Janſeniſtę, reſtrictionis iſtiuſmodi præſidio, externam præbere tyrannis obedientiam non potuiſſent, adolere thus idolo, & qualemcumque profiteri vocibus, aliiſque ſignis exterioribus impietatem? Externam ſcilicet idololatriam, & Profeſſionem quamlibet infidelitatis, *quaſi meras ceremonias ſpectaſſent, quibus neceſſe non ſit congruere interiorem mentis aſſenſum: atque adeò hac perſuaſione imbuti, licèt* quod exteriùs profiterentur, *non crederent, tamen id ſubſcriptione ſua*, & quolibet altero ſigno extrinſeco [ut Janſeniſtæ] *confirmare nihil vererentur*,

No-

Notam aliàs indicavi in celebri quadam Belgii Catholici civitate ſectam Judæorum execrabilem, quæ Religionem conſtituens in ſolo ferè intrinſeco, Chriſtianos ritus omnes, etiam Sacramenta pœnitentiæ & Euchariſtiæ ſacrilegè uſurpat, Liberos ad Scholas mittit Catholicas, jubet nomen dare ſacris Angelorum & Deiparæ congregationibus, ſeu ſodalitiis: atque in his prælucere conſodalibus exemplo modeſtiæ, & munificentiæ in ornandis altaribus, ac ſtatuis Sanctorum, quam proinde niſi ex arcta cum Judæis Batavis nihil diſſimulantibus neceſſitudine, non facilè diſcreveris à Chriſtianis. In ſolo mortis articulo à ſacris noſtris abſtinet: & ad fallendos tum Eccleſiaſticos, tum Laicos Magiſtratus, cura familiaribus eſt celandi morbum, donec æger expiraverit. Tunc acceſſitur Parochus ut acceleret cum viatico, & Oleo Sancto; ægrum enim catarrho obrui, & jam è vivis forſitan exceſſiſſe.

Artemne diſſimulandi hi acceperint ab Auguſtini Batavi Diſcipulis, an poſteriores à prioribus, aut ſecta utraque ſuo illam excogitaverit ingenio, parum intereſt: neque multum decora novæ Eccleſiæ eſt illa cum Judæorum perfidiſſimis convenientia. Sed nihil ne ea fallacia ſervile continet? Satiſne digna eſt DEI filiis, charitatis perpetuæ præconibus, atque exactoribus adeò rigidis?

6 Queſnellus effracto per ſuos Archiepiſcopi Bruxellis palatio, judicium effugit, & debitas tot criminibus pœnas; Brigodæus autem ſocius ejus domeſticus, cum elabi non poſſet, pœnitentiam vaferrimè ſimulavit, & quamcumque præſcriptam fidei profeſſionem, cum impoſitâ pœna amplexus, mox ut è carcere dimiſſus ad ſuos rediit, priorem perfidiam deteriore auxit pertinaciâ.

Ipſe Gabriel Gerberon vix carceri eidem mancipatus fuerat, quin libello ſupplice, ſed fraudibus pleno, ſe ultrò obtulerit non ſolùm ad fidei Profeſſionem anti-Janſenianam; ſed etiam ad conſcribendas atque edendas publicè lucubrationes pro ſuprema, & falli neſcia Romanotum Pontificum, etiam, ut ajebat, in definiendis Facti quæſtionibus authoritate. Cùm verò hanc ſibi fallaciam conſpiceret non ſucceſſiſſe, paulò poſt ad judicium deductus, rogatuſque de infamibus contra Bullas Pii V. Gregorii XIII. & Urbani VIII. ſcriptionibus, ut & de ejuſdem Urbani, ac recentioribus Innocentii X., atque Alexandri VII. contra Janſenium Conſtitutionibus impudentiſſimè oppugnatis, reſpondit, quidquid iſtud ſcriptionis fuerit, ſolidis nixum rationibus prodiiſſe. A Mechlinienſi Archiepiſcopo traditus Regi Galliæ ſecuriùs cuſtodiendus, cùm alia elabendi ſpes non ſuppeteret, niſi mendacio, & hypocriſi, converſionem finxit, ejuratâ Janſenii hæreſi, juxta formulam Alexandri VII. neque ullo penitùs prætermiſſo reſipiſcentiæ indicio: Unde ad ſuum tandem Monaſterium remiſſus eſt octogenarius. Poſt obitum verò relicto perfidiæ ſuæ ſcripto, ut ad Pontificem mitteretur, iniquitatis myſterium revelavit. Ita quidem eum ab humano judicio nihil ſibi duceret amplius metuendum, quo ſpiritu, cùm viveret, operatus fuerit, moriens oſtendit.

Nonne de talibus Janſeniſtarum ducibus atque inſtitutoribus dici potiùs oportuit, quàm de *Moyſe, Prophetis, Sacerdotibus, ac Doctoribus, mori illos abſque eo quod ullum Deo dederint filium; cùm non effecerint, niſi mancipia per timorem*, & fallacias ſervili formidine deteriores?

7 De Sancyrano Janſenii Magiſtro juridicum habetur, & confirmatum Sacramento teſtimonium viri Religioſiſſimi Joannis de Jovaud Ciſtercienſis Abbatis, & Secretarii Generalis, datum Anno 1638. 17. Junii, in quo poſt horrida complura novitatis dogmata, ait Sancyranum in omnibus congreſſibus vehementer commendaſſe, ut ſententias à ſe propoſitas nemini proderet, allegans illud ex ſacris paginis, *Occultè propter metum Judæorum. Quocirca referebat* (Sancyranus) *hiſtoriam inter ſe, & alium Eccleſiaſticum peractam. Verebar, inquit, ne, quæ ipſi communicaveram principia, denuntiaret Epiſcopo Pictavienſi, aut alteri: quod ut impedirem, ſtatim hominem rogavi, ut confeſſionem meam ſacramentaliter exciperet. Ille primùm hæſit attonitus ex tam ſubita & inexpectata poſtulatione; aures autem confitenti mox præbuit. Confitebar autem deliquiſſe me, talia ei dogmata inculcando, rogabamque, ut ab hoc delicto me abſolveret. Sic hominem ad arcanum obſtringebam, quod alias ſervare non potuiſſet. Hæc Sancyranus narrans adeò effundebatur in riſum, ut nunquam eum tanta effuſione ridentem conſpexerim. Neque riſum continebat Dominus Barcos ejus nepos.*

8 Quid hic primùm mirabimur in novæ ſectæ principe & prætenſo Eccleſiæ Reformatore? Fidemne peſſimam in novitatibus inculcandis ſubdolè, nec minùs fallaciter retractandis? An abuſum Sacramenti ſacrilegum? An denique in narrando ſuo cri-

criminis levitatem atque impudentiam? Quàm piè is nepotem ſuum Barcos, quàm religioſè Janſenium, Arnaldum, & reliquos inſtituerit diſcipulos, ex tam illuſtri ſpecimine apparet non difficilis conjectura: certè minùs temeraria eſt ſuſpicio de ipſo, quàm de *Moyſe Prophetis*, & aliis Sanctis *Sacerdotibus, ac Doctoribus*, quod *mortuus ſit abſque eo quod ullum dederit Deo filium, cùm non effecerit, niſi mancipia per timorem*.

Talis aliquando inſtitutio ſe prodidit in Janſenio, quando nefandi operis editionem, tam arcano conſilio meditatus eſt, ut ſicut ex ejus ad Sancyranum Litteris cognovimus, maximè anxia ejus cura fuerit, ne quidpiam de hoc Romæ innoteſceret, antequàm publica fuerit voluminis divulgatio. In hunc finem typos ſibi ex Hollandia accerſiverat, ut intrà domeſticos ſuos parietes, clam omnibus negotium perageretur; ſed Janſenio morte prævento, qui Teſtamenti tabulis conſcripti fuere operis executores, Lovanienſem Typographum, & ejus Famulos juramento ad ſilentium obſtrinxere. In ipſa fronte rudis codicis, in quem Janſenius materiem ante compoſitionem congeſſerat, metus ſe prodidit non divinus, & machinationis minimè rectæ conſcientia. Ibi teſtatur illicò ſcopum ſuum eſſe damnatorum in Bajo dogmatum reſuſcitationem: *Ad excuſandas ἀτοπίας Rab. M.* Propoſitiones ſcilicet Magiſtri Michaëlis. Paulò poſt in margine legitur, *impedimentum doctrinæ veteris introducendæ*. Tum in corpore manuſcripti: *Non ſine arte Satanæ procuratum fuiſſe videtur obſtaculum condemnationis M. B.* (Michaëlis Baji,) *ut qui doctrinam illam gratiæ novitiam deſtruere vellet, & veterem introducere, contra Sedem Apoſtolicam luctari in ſpeciem videatur. Nihil enim invidioſius clamabitur, quàm illam Sedem dedecorari* defenſione dogmatum ab ipſa anathemate confixorum.

9 Quod refero Janſenii ſcriptum, ipſius exaratum manu præ oculis habui, antequàm Sedi Apoſtolicæ traderetur. Submiſit quidem ſe Pontifici Janſenius tum morti proximus, tum ſæpiùs in vita; unde ejus animæ ſpero Deum fuiſſe propitium; attamen vereor, ut illius conſilium, viginti annorum ſpatio, quos famoſo impendit operi, ſiniſtra penitùs fuerit intentione vacuum. Ipſum certè opus & tenebrarum fuit, ejuſque editio plena metu fundatiſſimo, utpotè, quod Urbani VIII. teſtimonio Conſtitutione IN EMINENTI, *compertum fuit, multas ex Propoſitionibus olim damnatis*, (à Pio V. & Gregorio XIII.) *continere & magno cum Catholicorum ſcandalo, & authoritatis dictæ Sedis contemptu contra præfatas damnationes & probibitiones defendere ... malo in ſcandalum totius Reipublicæ Chriſtianæ & Fidei Catholicæ perniciem vertenti*.

Quapropter etiam de novaturiente hoc paucorum menſium Epiſcopo, minor apparuiſſet temeritas ſuſpicari, quàm aſſerere de *Moyſe* & univerſo *Prophetarum, Sacerdotum, Doctorumque Legis* agmine, *mortuum eſſe abſque eo quod ullum Deo dederit filium; cùm non effecerit niſi mancipia per timorem*, & alios forſitan affectus turpi formidine haud meliores. Talem ſpiritum Sancyranus & Janſenius, conſcientiæ non ſecuriſſimæ indicem timorem, ſcilicet terrenum, & pœnarum ſolummodo humanarum, qui furibus quoque in peccandi propoſito manentibus poteſt eſſe communis, ad ſuos videri potuerunt tranſmiſiſſe diſcipulos, Arnaldum in primis atque Queſnellum.

Ab his namque tota quodammodo vita, qua Sancyrani ſe, & Janſenii novitatibus addixere, in timore hominum continuò tranſacta eſt. Ab anno potiſſimùm 1644. malè olere cœperat Arnaldi doctrina, maximè poſt editam pro Janſenii erroribus Apologiam molis non exiguæ, quam mox altera ſimilis magnitudinis, & non inferioris malitiæ ſecuta eſt: utraque quidem Anonyma: ſed author indicio non uno & famâ publicâ detectus, latêre diù non potuit, pudendo fœtu genitorem ubique per Galliam, & finitimas regiones ſonoris nimiùm vocibus inclamante. Utraque Apologia Romam ad Sedis Apoſtolicæ tribunal delata ſententiam ſubiit condemnationis anno 1654. die 23. Aprilis, quo Decreto etiam proſtrata cernitur *Theologia familiaris Joannis Vergerii Abbatis Sancyrani*. Anno dein ſequente ad judicium Sorbonæ vocata eſt *Secunda Arnaldi Epiſtola ad Ducem & Parem Franciæ*.

10 Hinc eum gravior metus inceſſit, ne cenſurâ hæreſeos feriretur, quam evadere opus ejus non potuit. Solemnis contra eam lata eſt ſententia in generalibus Sorbonæ Comitiis anno 1656. die Januarii ultimo poſt diligens duorum menſium examen, & varias ab Arnaldo interpoſitas ſuæ Epiſtolæ vindicias: quæ cum eadem etiam ab Alexandro VII. die 6. Septembris anni 1657. proſcriptæ ſunt. Ab eo tempore cum cenſuris undique acceptis, cum hæreſeos infamia, dein & cum metu juſtiſſimi carceris lucta ipſi perpetua fuit. Paratam ſibi Pariſiis Baſtillam noverat, cùm adhuc in ea degeret Metropoli, ſi latibulum ſuum

detegi

detegi contigiſſet. Ita teſtatus ipſe eſt ad amicos ſcribens anno 1690. die 20. Aprilis, poſt quam Pariſiis in Belgium cum Queſnello,& aliis profugus ſedem clanculùm fixerat Bruxellis, donec à Gubernatore detectus, & juſſus Belgio Hiſpanico excedere ſe in Hollandiam recepit: ſed & illic nimius Gallorum hoſpitum numerus metum incuſſit benevolis alioquin receptoribus. Quapropter non niſi menſium aliquot moras trahere illic licuit.

11 Unde hæc errantium turba, aliud ſibi ſupereſſe non cenſuit, niſi vel cum qualicunque carceris periculo in Belgium Hiſpanorum regredi, & Gubernatore inſcio latère, vel aſylum in agro Leodienſi quærere. Poſterius amicis initio tutius viſum fuit: ſed neque illic diu celari novi hoſpites potuerunt, concurrentibus undique ad ſuum Oraculum Janſeniſtis. Princeps itaque accepto pernicioſorum hoſpitum indicio, inquiri in eos ſedulò juſſit ut comprehenderet. Mutandum proinde iterum exilium fuit, & Belgium Hiſpanicum qualicunque periculo repetendum. Illic commendatitiis cujuſdam Principis extranei ad Gubernatorem Literis, atque hujus conniventiâ, Erronibus deliteſcere minore diſcrimine licuit, donec Humberti à Precipiano novi Mechlinienſium Archiepiſcopi pro Fide Catholica & contra Janſeniſtas ardentiſſimi adventus, periculum revexit gravius, totamque turbavit malignantium Eccleſiam, ut diſcimus ex eorum Literis relatis in proceſſu juridicio, ſive cauſa Queſnelliana, Art. 1. pag. 16. 17. 18. 19. & 20.

Simul atque ſcilicet Antiſtitis iſtius à Brugenſium Sede ad Archiepiſcopalem Mechlinienſium futura tranſlatio novis Auguſtini diſcipulis innotuerat, unus inter illos non infimæ notæ, utpote librorum modeſtè Janſenizantium Approbator Mechliniæ ordinarius, de funeſto ſuis nuntio certiorem reddebat cognatum ſuum literis datis 27. Maji 1690. ita concludens Gallicè. *Voici bien des preſages de ce que l'on doit attendre pour les pauvres Janſeniſtes; cependant on eſpere que Dieu n'abandonnera pas la cauſe des Defenſeurs de ſa Verité.* En, inquit, *quot præſagia de iis, quæ miſeris imminent Janſeniſtis! Attamen ſperamus fore, ut Deus Veritatis ſua Defenſores non deſerat.*

12 Quamvis autem Queſnellus, ſicut ad amicum ſcripſerat, *à ſolito hominum commercio ſegregatus locum incoleret vix paucis amicis notum, paucioribus pervium*, & Arnaldus 20. Auguſti anno 1690. *Sumus in domuncula, è qua prorſus non eximus, & ubi nemo nos audet inviſere, præter duos Eccleſiaſticos, qui eam antea ſoliti erant frequentare*. Tota nihilominus pro utroque maximè ſolicita erat Eccleſia nova, cujus generalis Agens Walonius ita ad Queſnellum ex Urbe ſcribebat 7. Aprilis 1691. *Dominus Davi* (Arnaldus) *& ejus Socius* (Queſnellus) *quantamcunque ſe occultandi curam habeant, nihil ex ea ſolicitudine prudenter poſſunt remittere: ita exigit præſens rerum conditio, ut amicorum Batavorum Literis moneor.* Idem anno 1701. 19. Novembris ad eundem: *Pergo anxius eſſe pro Patre Priore* (Queſnello.) *Innotuit ejus hoſpitium Domino Arcade* (Mechlinienſi Archiepiſcopo,) *& Rouleriis* [Patribus Societatis.] *Quantumvis autem ſe clauſum teneat, occultetque; non eſt tamen ibi à talibus creditoribus ſecurus.*

13 Denique Arnaldus quidem in latibulo Bruxellenſi mortuus eſt: ubi ſepultus, ignoratur: aliàs in Cœmeterio Fidelium non tolerandus. Aliquot poſt annos Queſnellus juſſu Regis & Archiepiſcopi è latebris erutus, & carceri mancipatus; ſed ex illo ſuorum operâ effracto, ut aliàs monui, profugus, cùm in terris catholicis pedem amplius figere non poſſet, amicos repetiit Batavos, atque illic libertate fruitur hæreticâ, contra Sedem Apoſtolicam, eique adhærentem Eccleſiam, quantum libuerit inſaniendi.

Sors eſt eadem Ægidii Candidi, inter Janſeniſtas vulgò *Candidos* Principis, qui ne Mechlinienſi Archiepiſcopo graviores pro novitatibus, audaciâ, rebellione pœnas daret, Eccleſiæ collegiatæ Decanatum cum Paſtoratu deſerens, neque Gandavi toleratus ab Epiſcopo, licèt inde oriundus Auerghermium pagum Aldenardâ non procul diſſitum, ſe recepit; ſed & poſtquam Gubernator Aldenardenſis immiſſâ militum turma, Janſeniſtarum conventiculum diſſipaſſet; tandem in Hollandiam aſylum Janſeniſtarum ordinarium ſe recipere coactus eſt.

Illic ante Queſnelli ad Concilium contra Bullam *Unigenitus* appellationem, ipſe contra Conſtitutionem *Vineam Domini Sabaoth* ſynodum convocavit, pro ſua authoritate œcumenicam, typis editâ ad omnes Chriſtiani Orbis Antiſtites Epiſtolâ.

14 Quid cenſebimus de quibuſdam Sorbonicis, qui quidem Janſenianis partibus faventes, tamen, ne à gradu impedirentur academico, juravère formulâ ab Alexandro VII. contra Janſenii hæreſim præſcriptâ: ſubſcripſere etiam cenſuræ hæreſeos

&

Digitized by Google

& alteri ſchiſmatis contra Propoſitiones Arnaldi geminas ex ſecunda ejus ad Parem Franciæ Epiſtolâ excerptas. Iterum dum ſuſcipiendi fuere ſacri ordines, Alexandrinam formulam Sacramento prævio confirmarunt. Iidem poſt famoſo CASUI CONSCIENTIÆ Janſenianam hæreſim reſuſcitanti calculum adjecerant, quem mox Regiæ indignationis, & pœnæ gravioris formidine revocantes condemnavere. Dein iterato & in perpetuum valituro anathemate, Janſeniſmum in ſecunda Arnaldi Epiſtola ſolemnibus Comitiis proſtraverunt: recepta ab ipſis ſolemniter fuit Conſtitutio *Unigenitus*, quam Rege mortuo, veluti ſoluto fræno, metuque liberi hodie rejiciunt. Ne verò cenſuris Eccleſiaſticis videantur obnoxii, provocant ad Concilium toto fortè ſeculo non indicendum.

Quales igitur ipſi Diſcipulos, & quali imbutos ſpiritu dare nuperrimè cœperint regno Chriſtianiſſimo, quales Deo? Num filios per charitatem, an *mancipia per timorem*, eumque minimè Divinum; ſed humanum; ſi non etiam mundanum & utroque forſitan deteriorem? Filioſne Deo dabunt, an viliſſima timoris & ſuperbiæ mancipia, qui Bullam *Unigenitus*, quam cane pejus & angue oderunt, ne beneficio excludantur Eccleſiaſtico pingui, & fortè ſuperioris ordinis, admittere ſe ſimulant, obedientiam mentiuntur? Qualis Monachorum inſtitutio à tali Abbate expectanda eſt, qui ipſâ ſolemnis Benedictionis horâ, Conſtitutioni cum gravi ſcandalo obſtiterat; ne tamen Benedictio negaretur, illam ſe admittere chirographo teſtatus eſt. Neo-Epiſcopum adeò famæ ſuæ, & conſcientiæ prodigum nullum novi. Qualibus alioquin Antiſtes iſtinſmodi eſſet gignendis idoneus, liberiſne per amorem, an per metum mancipiis? Si ab his novæ Eccleſiæ capitibus progredi ad inferioris ordinis Magiſtros & Diſcipulos animus eſſet, narrationem vix tomus integer caperet. Adducta ſpecimina ſufficiant, ut minùs temeraria iterum cenſeretur de iſtiuſmodi Novatoribus ſuſpicio, quàm eorumdem contra Moyſen, Prophetas, Sacerdotes, & cæteros Legis veteris Doctores aſſertio, mortuos eſſe abſque eo quod ullum Deo dederint filium, cùm non effecerint niſi mancipia per timorem. Et quidem timor à Moyſe & Prophetis incuti ſolitus, erat timor ſalutaris, utpotè Dei vindicis: timor de quo Auguſtinus monet Lib. de gratia & libero arbitrio cap. 18. *Cavere debemus ne nos arbitremur non accepiſſe ſpiritum timoris Dei, quod ſinè dubio magnum eſt donum Dei ... non quo timore Petrus Chriſtum negavit; ſed illius timoris ſpiritum accepimus, de quo dicit ipſe Dominus Chriſtus.*

15 Non diù poſt occupatas aliquot ex præcipuis Belgii Civitatibus à Ludovico XIV. glorioſæ memoriæ, Diœceſi N. obtigit Epiſcopus nationis Gallicæ à Janſenio & damnatis ex eo hæreſibus, ut profitebatur, alienus; In novitates tamen aliquas (ob quas ejus Epiſtola Romæ confixa eſt,) & Janſenitarum rigorem exoticum propenſior. Is, ut indoles fert hominum, amat ſibi ſimiles, quos noverat rigori deditos ad munia adhibebat non vulgaria, atque in partem ſollicitudinis vocabat præcipuam. Ex his duo famoſiſſimi mihi noti fuerunt: unus in Diœceſi mea Archipresbyter & Eccleſiaſtes eloquens contra benignas de moribus opiniones vehementer invehi ſolitus, & pluſquàm Catonicam affectans in publico gravitatem; cum ſexu tamen ſequiore clàm familiarior, quàm à me deceat explicari. De hoc famâ nimiùm percrebreſcente, Parochiam & Diœceſim deſerere coactus, alibi à memorato ſuperiùs patrono ſuſceptus avidè, & Parochiæ ampliſſimæ præfectus eſt.

16 Illic ſtatim ex Antiſtitis genio, totâ eloquentiæ vi rigorem in concionibus venditare; ſed mollitiem in converſationibus cum ſexu proſequens blandiore. Unde obortâ etiam illic infamiâ, in Diœceſim tertiam, eamque remotiorem ſibi cenſuit commigrandum. Ibi benevolè eum amplexa eſt Presbyterorum congregatio, quæ à Janſenii fautoribus ex Gallia in Belgium vocata, novitatis ſpiritum illuc contulerat; & licèt ſucceſſu temporis ſubintraverint aliqui doctrinæ veteris tenaces, communiùs tamen prævaluit factio Novatorum; cui non leve ſubſidium allatura videbatur tanti acceſſio Candidati. Verùm is tirocinii tempore nondum expleto, clam abiit inſalutato hoſpite, relictâ ſolùm ſchedulâ, quâ ſe *agi ſpiritu in deſertum*, fidem faceret Superiori.

Neque de eo quidpiam annis pluribus reſcitum eſt in Belgio, quò ſe gentium recepiſſet; donec præcepta fuit Duacenſi, ut cæteris ditionis Gallicæ Academiis, defenſio Propoſitionum quatuor contra Sedis Apoſtolicæ authoritatem: atque omnibus Theologiæ Doctoribus, hoc onus Duaci detrectantibus, ipſe, neſcio ubi Doctoris laureâ donatus, ex Gallia Belgium repetere non erubuit, atque odioſam avidè ſuſcipiens conditionem, omnibus mox dignitatibus cumulatus eſt.

17 Hinc

Digitized by Google

17 Hinc tanto ſecuriùs hæreſim palàm tradere Janſenianam cœpit, donèc ab ipſis Sorbonicis, atque ab Atrebatenſi ſuo Epiſcopo convictus, & condemnatus, à Regiis deſertus Miniſtris, atque à Chriſtianiſſimo privatus fuit Cathedrâ, & excedere Duaco juſſus.

Cùm verò in exilio non admodum remoto, hæreſim fovere atque defendere obſtinatiùs pergeret, commercio literarum cum ſuis, quos Duaci corruperat, detecto, ab ipſo ſibi aliàs propitio Antiſtite, Epiſtolâ typis editâ graviter increpitus eſt, ac Mandato Regio exilium prius cum longinquiore commutavit. Denique etiam ibi, ut typis proditum eſt, fræni impatiens, novâque ſpurcitiei contractâ infamiâ, Caſtro, veluti carceri, incluſus eſt Lugdunenſi, ubi vitam mirabilem & turbulentiſſimam, ſalubri utinam clauſerit pœnitentiâ!

Alius, cujus meminiſſe cœperam, è Galliâ in Belgium advectus, ut Vicariam Epiſcopo præſtaret operam, totius mox ſibi præfixit Eccleſiæ reformationem: deformationem dixerint alii. Strepitûs excitavit plurimum novitatibus, & rigore Belgis non facilè tolerando. Contemptis ipſe populi querimoniis, reformationis proſequens inſtitutum, videbatur ſibi ſanctitatis minimè vulgaris, & caſtitatis propemodum Angelicæ famam promittere. Quot igitur non crederes eum dediſſe Deo filios per charitatem? An vero ipſe vitæ ſuæ ſacrilegæ nimiùm conſcius, veritusque perpetuò ne crimina erumperent, non fuerit mancipium per timorem, alii ſtatuant. Conſtat ejus tandem flagitia toto propalata ac fœtentia Belgio, punita graviter fuiſſe à Rege Chriſtianiſſimo, qui miſſis è Gallia mandatis comprehendi eum, & Pariſios advehi curavit publico illic carceri mancipandum.

Quam quidem novi Apoſtoli ſui ſortem nova cum Walonio multum luxit Eccleſia, ut ex iſtius ad Queſnellum literis colligitur; ſed reum nullus defendere potuit vel tentavit.

18 Alii addunt, quòd licèt in hoc Archireformatore non apparuerit vera charitas Chriſtiana; non tamen prorſus defuerit Turcica: quando ſcilicet, Turcis ad Viennam Auſtriæ cæſis, ingemuit, atque intellectis tot præterea circumſtantiis aggravantibus, inter quas prima erat Viennæ, ſolutâ obſidione, liberatio, cum pluribus mox inde ſecutis effectibus, Othomanicæ funeſtis tyrannidi, ad ſingulos reſpondiſſe fertur *Tanto pejus!* Quæ reſponſio Gallicis verſibus in compitis tunc decantata atque à me audita frequentiùs, iſtud etiamnum reliquit impreſſum memoriæ veſtigium clauſulæ ad ſingulos repetitæ identidem articulos: *Tant pis dit .... tant pis. Eò pejus ait NN. eò pejus!*

19 Tales efficit novum Euangelium Apoſtolos: talibus nova Eccleſia per Belgium propaganda inſtitutoribus ac reformatoribus fuit. Verùm ut ad Queſnellum accedamus propiùs, aliquid de ſacra ejus familia addendum eſt.

P. Thorentier congregationis Oratorii in Gallia Aſſiſtens generalis, meritò conqueritur de Janſeniſtarum inter ſuos audaciâ, qui in Epiſtola dedicatoria Theſium Andegavenſi Epiſcopo oblatarum, *Non alio,* [inquiunt] *quàm Andilii & Arnaldi doctrinæ lacte enutriri filios paſſus eſt Generalis noſter Præpoſitus.* Thorentierii literæ datæ fuerunt 25. Junii 1691. ad Patrem Picqueri Montenſis Oratorii Superiorem, quem uti & cæteros iſtius Collegii Presbyteros, lugere meritò & exprobrante Thorentierio, Queſnellus præoccupaverat, in ſua contra Eccleſiam rebellione, & novitatibus obſirmans.

Generalis autem *Præpoſitus* qui *non alio*, quàm *Andilii* (qui Arnaldi Frater fuit) *& ipſius Arnaldi doctrinæ lacte enutriri filios paſſus eſt*, ni fallar is fuerit de cujus exilio Queſnellus contra Regem Galliæ, veluti de perſecutione iniquiſſima conqueritur. Verùm ſuppoſitâ Theſium veritate duo fiunt omnibus compertiſſima, ſcilicet Generalis iſtius Præpoſiti exilium à Rege Chriſtianiſſimo, non niſi ſummâ æquitate & ſapientiâ, imò & clementiâ decretum fuiſſe; cùm talis inducta in ordinem corruptio videretur aliquantò graviùs, quàm exilii ſupplicium promereri. Ut enim Thorentierius obſervat *Congregatio Oratorii univerſa mirata fuit hac ſe declaratione Theſium redditam penitùs Janſenianam.*

Concluſio quoque iſta P. Aſſiſtentis apparet non illegitima. Quomodo enim Janſeniana non eſſet *Arnaldino lacte & non alio enutrita* Congregatio?

20 Notiſſima eſt utraque Arnaldi Apologia pro Janſeniano opere, etiam poſt Urbani VIII. anathema. Apologiâ primâ pag. 92. *Deus Janſenio deſtinaverat materiam de Chriſti gratiâ clariùs dilucidandam, quemadmodum Templi ædificationem reſervaverat Salomoni.* His & ſimilibus Arnaldi ejuſque ſigna ſequentium, lucubrationibus effectum fuerit, ut ſi verum aſſerit Queſnellus, Notis in Epiſtolam Steyaertii pag. 18. de ſenſu Janſenii, *jam demum credere cœperit*

rit orbis Catholicus, nihil in ipſo non eſſe catholicum. Tantum ſcilicet progreſſum, talibus promotoribus, ſi ipſis credimus, in *Orbe catholico* fecerit Janſeniſmus, ut quidquid uſpiam catholicorum fuerat, deſertâ Romanâ Eccleſiâ, confertis agminibus convolaverit ad Janſenianam. Is fructus educationis eſt, primùm in iis *Generalis Prapoſiti filiis*, quos *non alio doctrinæ lacte enutriri paſſus eſt, quàm Andilii, & Arnaldi*: deinde & in cæteris, in quos per iſtiuſmodi canales lac peſtiferum defluxit.

Sed melioresne ii filii ſunt, quàm quos, *Moyſes & Propheta*, divinorum lacte mandatorum *Deo dederint enutritos*, quos veluti indignos nomine filiorum, *non niſi mancipia per timorem* eſſe, juber Queſnelli temeritas? In nemine ſcilicet progenitorum à Prophetis, in nullo familiarium ac diſcipulorum, charitatem agnoſci nova ſecta patitur. Verùm patiturne ſaltem in ſuis hoc tempore adverſariis Chriſtianis, Romano Pontifice eique obediente Eccleſia? Omnem eis abjudicat pietatis ſenſum, & veram Fidem, ſinè qua juxta Apoſtolum impoſſibile eſt placere Deo, & juxta Queſnellum ne minima quidem eſt gratia; nam per art. 26. *Nulla dantur gratia niſi per fidem*. Art. 27. *Fides eſt prima gratia & fons omnium aliarum*: ut itaque fides, ita & charitas in ſola eſt novaturientium Eccleſia, ita nullum penès nos Dei filium reperire eſt; ſed in iis ſolummodo, quibus *non alio* obtigit *enutriri lacte*, *quàm Andilii & Arnaldi*, & in quos educatio ſimilis, diſciplinæ & dogmatum participatione pertranſiit.

21 Sanctioresne Deo filios, quàm *Moyſes & Propheta Deo dederit*, in Queſnelli Congregatione tyronibus in Belgio Præfectus, ſive ut vulgò dicitur, Magiſter Novitiorum, inter ſuos celebris titulo *Maſculi valde zeloſi pro ſancto Cornelio* Janſenio, adeò ut libellos Queſnellianis novitatibus, etiam hæreſi manifeſtè ſcatentes, tyronibus paſſim divenderet, neque à diſſeminandis exitialibus iſtiuſmodi zizaniis comprimi poſſet, etiam à Superiore ſæpius monitus, donec ab Archiepiſcopo Mechlinienſi in carcerem conjectus, debitas audaciæ pœnas, etſi meritis inferiores dedit? Videri hæc poſſunt in proceſſu contra eum juridico, atque Archiepiſcopali ſententiâ typis editâ, inſertâque Cauſæ Queſnellianæ pag. 135, 136, 137, 151, 266.

Nonne talis magiſter *Zeloſus* adeò *maſculus pro ſancto Cornelio* Batavo, cujus æquè ac *Andilii & Arnaldi lacte, & non alio enutriri filios* voluiſſet, præclarè comparatus videbatur inſtituendis tyronibus ad officia pietatis? Ea charitas Janſeniana eſt, quam ignoravere *Moyſes & Propheta*, cujus defectu eos oportuit è vita diſcedere, *abſque eo, quod ullum Deo dederint filium*: Sed neque iſtiuſmodi charitas Prophetis ſanctiſſimis revelata eſt, mirificis novæ, & anti-Romanæ Eccleſiæ ſervata fundatoribus. Quæ adverſariis hic objicio crimina publica, & partim à ſecularis, partim ab Eccleſiaſtici fori punita Principibus, præterquàm quod digreſſioni congruæ, atque ad reprimendam novaturientium proterviam opportunæ, neceſſaria videantur, refellendæ ſimul ſerviunt calumniæ, ab illis in omnes ſinè diſcrimine Principes jactatæ, Articulo 96. *DEUS permittit, ut omnes poteſtates ſint contraria prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non poſſit, niſi Divina gratia*. Quæ petulantium nimis ingeniorum temeritas, loco proprio pro meritis caſtiganda eſt.

PARS II.

An Queſnellus, & ejus Secta in Hollandia Deo filios dederit per Charitatem.

1 QUamvis à Janſenii tempore in Hollandiæ Clero apparuerint aliqui faventes Novitatibus; ea tamen humani intellectûs infirmitas facilè condonari poterat, quamdiù à voluntate abfuit pertinacia: Ita ſcilicet comparati hactenus videbantur omnes illic vineam Domini excolentes, ut quidquid oriretur diſſidii, ad Romanam Curiam referretur, atque inde promanantia reſponſa, vix alirer, quàm ſupremi oracula Numinis exciperentur. Talibus inſiſtens Majorum veſtigiis Joannes Neercaſſelius Caſtorienſis Epiſcopus, in Batavorum Provinciis Vicarius Apoſtolicus, erga Arnaldum, & Queſnellum non ſatis providè benevolus, accepto Innocentii XI. contra Propoſitiones 65. ſaluberrimo Decreto, hanc ad ſuos dedit dignam Catholico Antiſtite Epiſtolam Anno 1679. 8. Aprilis, „ Salvator
„ & Magiſter noſter Jeſus Chriſtus ... apparuit os ſui in terris Vicarii Sanctiſſimi D.
„ N. Innocentii XI, ut ſexaginta quinque
„ Propoſitiones tanquam ſcandaloſas, &
„ in praxi pernicioſas condemnaret, &
„ ſub excommunicationis pœnâ præcipe-
„ ret, ne quis illas vel in libris, vel in The-
„ ſibus, vel in Sermone ad alium finem au-
„ de-

,, deret allegare, quàm ad eas impugnan-
,, dum, atque illarum perniciem fidelibus
,, exponendum.

,, Peccarem Reverendi viri, & Fratres
,, Chariſſimi, in illam devotionem, quâ
,, Chriſti Vicarium veneramini, ſi vos ar-
,, bitrarer monendos, ut ejus definitioni
,, veſtros ſenſus ſubjiceretis. Creditis,
,, cum Irenæo lib. 3. cap. 3. *eis, qui ſunt un-*
,, *dique fideles, neceſſe eſſe ad Romanam Ec-*
,, *cleſiam, propter potentiorem ejus*, ſive in
,, profligandis erroribus, ſive in aſſerenda
,, veritate *principalitatem*, religioſè *conve-*
,, *nire*. Vos *nullum primum, niſi Chriſtum*,
,, cum Hieronymo Epiſt. 57. ad Damaſum
,, *ſequentes*, Beatiſſimo Patri Noſtro Inno-
,, centio XI. *id eſt Cathedræ Petri* commu-
,, nione fidei ac doctrinæ *conſociamini, ſci-*
,, *entes ſuper illam Petram ædificatam Ec-*
,, *cleſiam, eoſque omnes, qui extra hanc do-*
,, *mum agnum comederint, eſſe profanos.*

,, Vos nullis privatis Scriptoribus, &
,, Opinatoribus adhærentes, pro reveren-
,, tiâ Apoſtolicæ Sedis, ad quam teſte Cy-
,, priano Epiſt. 55. *Perfidia non poteſt ha-*
,, *bere acceſſum*, cum eodem Hieronymo
,, Epiſt. cit. neſcitis Vitalem, Meletium re-
,, ſpuitis, ignoratis Paulinum, perſuaſi cun-
,, ctos *ſpargere, qui cum Romano Pontifice*
,, *non colligunt: hoc eſt, qui Chriſti non ſunt,*
,, *eſſe Antichriſti*. Sicuti enim in rebus con-
,, troverſis *ad Romanorum fidem Apoſtolico*
,, *ore laudatam*, pro antiquo more recur-
,, ritis, inde cum Epiſcopis Terraconenſi-
,, bus *reſponſa* prudentiſſimè *quærentes, un-*
,, *de nihil errore, nihil præſumptione; Sed*
,, *Pontificali totum deliberatione præcipitur*:
,, Ita etiam cum Epiſcopis Dardaniæ *Apo-*
,, *ſtolicæ & ſingulari Sedi, communi fide &*
,, *devotione parere contenditis*.

,, Demum conſentitis S. Bernardo ad
,, Romanum Pontificem Innocentium epiſt.
,, 190. his verbis: *Oportet ad veſtrum re-*
,, *ferri Apoſtolatum pericula quæque & ſcan-*
,, *dala emergentia in regno Dei; ea præſer-*
,, *tim, quæ de fide contingunt: Dignumque*
,, *arbitror, ibi potiſſimùm reſarciri damna*
,, *fidei, ubi non poſſit fides ſentire defectum;*
,, *hæc quippe hujus prærogativa Sedis*. Cùm
,, huic unanimi Sanctorum Patrum doctri-
,, næ, atque Traditioni Apoſtolicæ devo-
,, tum præbeatis aſſenſum, non eſt quod
,, vos doceam, quæ ſummo in terris Paſ-
,, tori, ejuſque ſanctionibus obedientia de-
,, beatur.

2 Ita cenſuit Vicarius ille, ita Miſſio-
narii, antequam illuc appellerent Arnal-
dus & Queſnellus, qui ab eodem Vicario

improvidè invitati, exceptique ſunt, hoſpi-
tii fructu, qualis ferè ab incendiariis, vel
peſte afflatis lethiferâ expectandus eſt. Mox
illic luxari cœpit Pontificia Authoritas,
flacceſcere in dies magis erga Decreta Apo-
ſtolica ſubmiſſio, atque introductâ pariter
fidei novitate, in apertam prorumpere hy-
pocriſis rebellionem.

In Proceſſu Juridico, ſeu *Cauſa Queſ-*
nelliana, de turbatâ & corruptâ in non pau-
cis à Queſnello Miſſione Hollandicâ ſic le-
gitur Articulo 2. pag 162. ,, Ex noxiis
,, Queſnelli Scriptis, ex ſeditioſis ejus
,, conſiliis, ex Schiſmatica illa *Reſolu-*
,, *tione* in vineam illam Domini talis in-
,, ducta fuit cataſtrophe, ut ipſi Acatho-
,, lici fatentes in Synodis ſuis Dordraci,
,, Hagæ-comitis, & Middelburgi quon-
,, dam habitis, quòd Miniſter Eccleſiæ per
,, Superiorem ſuum, omni jurisdictione &
,, functione Eccleſiaſticâ privari poſſit, gra-
,, viter indignentur, ob unius Vicarii de-
,, poſitionem tantas in populo excitari
,, commotiones: atque ut omnes illi, qui
,, ante adventum Arnaldi, Queſnelli, Ger-
,, beronii, & aliorum è Gallia profugo-
,, rum, Eccleſiam Batavicam conſpexere,
,, altum ingemiſcant, petantque cum ad-
,, miratione: *Hæccine eſt illa Jezabel?*

,, Afflictiſſimæ huic Eccleſiæ, Illuſtriſ-
,, ſime ac Reverendiſſime Domine Judex,
,, cæterique Domini Aſſeſſores, veſtri ju-
,, dicii æquitas ſuccurret, dum publica
,, ſententiâ, qua Queſnellus declarandus
,, eſt turbarum in fœderato Belgio conci-
,, tator, authoritatem ejus apud cordatio-
,, res è Clero infringet, vel ſaltem dimi-
,, nuet, ut tantum nocere deſinat lupus il-
,, le rapax, ſub veſtimento ovis latitans,
,, qui myſticum Chriſti corpus ſeditioſis
,, ſuis ſcriptis, tam turpiter dilaceravit, &
,, membra corporis illius Schiſmaticâ ſuâ
,, *Reſolutione* inobedientiam inſpirante, à
,, Capite ſuo avellere non extimuit. ,, Ita
Cauſa Queſnelliana. *Reſolutio* illa ſchiſma-
tica mox referetur.

Interim notandum, quod ab eo tempo-
re quo Queſnellus cum ſuis pedem intulit
Hollandiæ, benevolis ſuis receptoribus
ſuggeſſerit ſpiritum audaciæ, temeritatis,
ac Schiſmatis, ut nullum tolerent ampliùs
Vicarium, niſi ſuis partibus addictum; al-
teri cuicumque inſidias ſtruant, eaſque
apud Hollandiæ Ordines moveant difficul-
tates, ut ſub pœnis graviſſimis ab omni ju-
beatur adminiſtratione deſiſtere.

3 Attamen novorum Sacerdotum turba
inexpectata conſpicitur, qui ante dies ali-

quot laici diſceſſerant, quò profecti, ſcire nemini Catholico hactenus licuit. Reverſi mox divina celebrant myſteria: Confeſſiones audiunt, aliaque adminiſtrant Sacramenta; munia obeunt Miſſionariorum. A quo autem manuum impoſitionem acceperint, aut dimiſſionis literas, ne ipſi quidem Nuntio juſſu Pontificis interroganti revelare volunt; Adeò eſt negotium ambulans in tenebris; quamvis ſacrilegium quotidianum & publicum in totius illic conſpectu Eccleſiæ, Dæmonium appareat meridianum. Nullum in Hollandia Epiſcopum eſſe conſtat, neque ullum in Belgio Cæſareo aut vicinis Germaniæ Provinciis, qui abſque facultate Nuntii, aut conſtituti à Pontifice Vicarii Apoſtolici, contra notiſſimam SS. D. N. prohibitionem Ordines conferat, aliàs tam initians, quàm initiatus, ipſo facto & juris diſpoſitione, præter peccati lethiferi maculam, contrahit ſuſpenſionem.

At inſignes illi rigidioris ethicæ præcones, veri hypocritæ excolantes culicem, & deglutientes camelum, impoſitionem manuum ſacrilegè furati, pœnitentiæ cæterorumque adminiſtrationibus Sacramentorum, infelicem populum adeò non ſanctificant, ut novâ contiuuò maculent iniquitate, atque in exitium ſecum pertrahant ſempiternum. Qualem proinde ejuſmodi Sacerdotes, & illegitimi patres daturi ſunt progeniem, niſi ſpuriam, neque hæreditate dignam filiorum, ſed luctuoſiſſimâ mancipiorum apud inferos ſervitute? De baptiſmate quod etiam ab hæreticis & laicis collatum novimus ſuo non valore deſtitui, neque in parvulis & quibuſdam ignorantibus carere fructu & robore ſanctificationis, nulla nobis diſputatio eſt; ſed de adminiſtratione potiſſimum Sacramenti pœnitentiæ, cujus valor præter diſpoſitionem congruam in ſuſcipientibus, jurisdictionem, & poteſtatem legitimam, neque cenſuris Eccleſiaſticis ligatam exigit in Adminiſtris.

4 Qualis autem in prætenſis iſtiusmodi presbyteris fingetur, poſt iteratam toties à Pontifice, Cardinalibus, Nuntiis Apoſtolicis contrariam declarationem? In Brevi ſcilicet Apoſtolico dato 7. Aprilis Anno 1703. *Univerſis Catholicis in partibus Hollandiæ, & Provinciarum conterminarum conſtitutis*, eos Pontifex pro ſua monet paterna ſolicitudine, de Archiepiſcopo Sebaſteno ſuſpenſo à munere Vicarii (qui poſtea etiam depoſitus omnino fuit, & poſt obitum ſepulturâ Eccleſiaſticâ, & ſuffragiis fidelium privatus) monet, inquam, eos ſanctiſſimus Pontifex, de ſuſpenſa omni iſtius Vicarii jurisdictione, quodque ea, præterquam constituto à ſe Provicario, competeret „
„ nulli alteri, Provicariatûs, Archipreſ-
„ byteratûs, aut aſſertorum capitulorum,
„ ut vocantur, Aſſeſſoratûs, ſeu cujusvis al-
„ terius muneris, aut officii obtentu, Pa-
„ ſtores, Miſſionarios, Deſervitores, aut
„ alios quoſcunque ad animarum curam,
„ Sacramentorumque adminiſtrationem,
„ etiam prætextu neceſſitatis, conſtituen-
„ di, ſeu deputandi facultatem ullam com-
„ petere declaravimus, & nihilominus ad
„ abundantiorem cautelam, & quatenus
„ opus eſſet, omnes & ſingulas deputatio-
„ nes ſupradictorum officiorum nomine
„ forſitan, ut ſupra factas, cum omnibus
„ inde ſecutis, prorſus irritas, & nullius ro-
„ boris, vel momenti eſſe decrevimus.

„ Omnibus propterea Clericis Miſſio-
„ num præfatarum Apoſtolicâ authorita-
„ te, & ſub excommunicationis ipſo facto,
„ & abſque alia declaratione, incurrendæ
„ pœnâ, diſtrictiùs inhibentes, ne in illa-
„ rum ſpirituali regimine ſe ingerere quo-
„ vis pacto auderent, vel præſumerent.
„ Nunc verò ut, quod paucis denuntiatum
„ eſt, omnibus iſtarum regionum Catholi-
„ cis, pleniùs innoteſcat, nullusque am-
„ pliùs de Pontificia voluntate noſtra am-
„ bigendi ſuperſit locus, ea de re vos om-
„ nes, dilecti filii, per præſentes literas
„ duximus admonendos; de veſtra quidem
„ eximia pietate, conſtantique erga Sedem
„ Apoſtolicam obedientiâ planè confiſi,
„ nullam in poſterum apud vos fidem, aut
„ aditum inventuros paucos illos Eccle-
„ ſiæ ſimul atque Reipublicæ turbatores,
„ qui ſubdolis artibus, falſiſque narratio-
„ nibus candidos animos veſtros decipere,
„ aut etiam, ſi poſſent, in errorem induce-
„ re conati ſunt.

„ 5 Sinite illos, dilecti Filii, quia cæci
„ ſunt, atque utinam illos non excæcave-
„ rit malitia eorum! Oſtendite vos veras
„ Chriſti oves eſſe, quæ ſupremi in terris
„ Paſtoris ab eodem Domino conſtituti
„ monitis obſequuntur, & non audiunt vo-
„ cem alienorum.

„ Alieni profectò ſunt, qui dum gre-
„ gem Dei dividere tentant, mactare po-
„ tiùs ac perdere, quàm cuſtodire velle de-
„ prehenduntur. Obtendunt illi quidem
„ exactioris diſciplinæ ſpeciem, ac de rigi-
„ dioris Theologiæ ſibi famâ blandiuntur;
„ quales verò animo ſenſus foveant, quovè
„ mente colliment, quicunque ſapiens re-
„ rum æſtimator facilè judicabit, certiſſimâ

„ *illâ*,

„ illâ, qua nos ad eos, qui veniunt inve-„ ſtimentis ovium, dignoſcendos, Salva-„ tor noſter inſtruxit, adhibitâ regulâ, à „ fructibus eorum cognoſcetis eos.

„ Quis enim, ut cætera taceamus, tot „ hac in cauſa ab iis editos libellos videat „ injuriis, maledictis, mendaciis, calum-„ niis, apertâque in Apoſtolicam Sedem „ irreverentiâ, ac temeritate undique ſca-„ tentes, quos magno vel ipſis heterodo-„ xis ſcandalo fuiſſe comperimus; quin ſta-„ tim agnoſcat, quàm longè illorum au-„ thores, defenſoreſque à Spiritu Dei ſint, „ qui non eſt diſſenſionis Deus; ſed pa-„ cis: quàm longè à ſinceræ Chriſti cha-„ ritate, quam adeò verbis prædicant, fa-„ ctis deſtruunt; quàm longè demum à ve-„ ræ humilitatis & obedientiæ, quæ cæ-„ terarum virtutum fundamenta ſunt, tra-„ mite; dum adverſus ipſam B. Petri Se-„ dem, Chriſtianorum omnium matrem, & „ Magiſtram caput attollere, ejuſque man-„ datis obviam ire, quin imò & poteſta-„ tem convellere ac palàm impetere non „ erubeſcunt...

„ Hæc omnia, dilecti Filii, vobis ſimili-„ ter innoteſcere neceſſarium duximus, ut „ quicumque apud vos Catholicorum no-„ mine cenſeri volunt, non ſint ſicut parvu-„ li fluctuantes; Sed ſciant, quem Paſtorem „ in viâ Domini ſequi, & cujus mandatis „ parêre teneantur. Satagite igitur, ut qui „ rectè credendi gratiam à Domino con-„ ſecuti eſtis, bonorum operum, & præci-„ puè charitatis, humilitatis, obedientiæ „ fructibus eidem Domino reſpondeatis; „ fruſtrà enim fuerit catholicè credidiſſe, „ niſi cæterarum quoque virtutum ſuffra-„ gio reportetis finem fidei veſtræ ſalutem „ animarum. „

6 Similis ſub idem tempus fuit monitio S. Congregationis de Propaganda fide re-ſpondens Archiepiſcopi Sebaſteni literis: „ Tuarum quoque partium fuerit, eoſdem „ [tibi adhærentes, Pontifici rebelles Preſ-„ byteros] ſedulò admonere, ut conſcientię „ ſuę conſulant, & Eccleſiaſticas cenſu-„ ras, quibus non pauci juxta Catholicas „ ſanctiones irretiti ſunt, minimè parvi-„ pendant; Dominus enim eſt patiens red-„ ditor. Tu verò, quidquid demùm actu-„ ri ſunt, prorſus noli eorum culpis invol-„ vi, ne tremendæ nimis Chriſti ſenten-„ tiæ obnoxius fias: væ homini illi, per „ quem ſcandalum venit. Et iſta quidem, „ cùm ſacræ Congregationis, tum etiam „ Sanctitatis ſuæ nomine Amplitudini tuæ „ ſignificanda habui „ inquiebat Cardina-lis Carolus Barberinus memorato Sacro Cœtui Præfectus.

7 Quin Pontificium Breve plurimis Ca-tholicorum ſaluti fuerit, non dubito; ve-rùm anti-Romani aliquot, & pſeudo-Apo-ſtolici ex Clero Miſſionarii, cum ſuis pſeu-do-Provicariis, aliud ſibi oraculum elege-rant, cujus reſponſis contra omnia Vatica-ni, ac Montis Quirinalis fulmina ſatis ſibi tutum, remoto omni dubio, arbitrati ſunt, neque hodiedum eximi eis poteſt adeò ma-leſana opinio. Provicarius illic Schiſma-ticus Queſnellum literis conſuluerat de quæſtionibus geminis: *Prima; An in præ-ſenti rerum ſtatu poſſit, ſalvâ conſcientiâ, re-curri ad ſuperiores Poteſtates*, ſeu acatholi-cos contra Romani Pontificis diſpoſitio-nem: *Secunda, an in his rerum circumſtan-tiis Provicarius ab Epiſcopo deſignatus, & confirmatus à Capitulo, functiones illius mune-ris obire poſſit?*

Interrogans ſupponit Vicarium Hollan-diæ, dum ad obeunda munia Epiſcopalia à Pontifice deſignationem accipit Epiſcopa-tûs qualiſcumque in partibus infidelium, ut Petrus Codde creatus eſt Archiepiſco-pus Sebaſtenus, quæ Sedes in Armenia eſt, cenſeatur Archiepiſcopus Ultrajectinus, quod negat Pontifex, cujus certiſſimè eſt conferre titulos, & Sedes diſtribuere Epi-ſcopales. Sed Provicarius ille, etſi à Pon-tifice depoſitus cum Vicario, à quo pote-ſtatem acceperat ſubdelegatam, eam reti-nere, invito & reclamante palàm Pontifice cupiens, confirmari in ſententia poſtulat à Queſnello; Qui mox in promptu habuit pro Schiſmatico ſuo Provicario contra Pontificem de quæſtione utraque prottu-dere judicium.

8 Reſolutionem ſuam ſtabilit argumen-tis, quæ, ut *Cauſa Queſnelliana* pag. 139. adnotat, *Calvino*, quàm Romanæ Eccleſiæ Preſbytero digniora ſunt: Pauca ſpeciminis loco referam: „ Evidens eſt (inquit) Fœ-„ deratos Ordines plus rationis habere, „ quàm Romanæ communionis Principes, „ ut examinent mandata, quæ ad ditiones „ ſuas à Romana Curia deſtinantur; & me-„ tuant ne quidpiam illa contra bonum „ Reipublicæ machinetur; quia monachi „ illic plurimùm intenti ſunt, ut introdu-„ cant, quidquid in Romanæ Curiæ jugo „ oneroſiſſimum eſt, atque hæc, quantum „ in ipſa eſt, laborat pariter, ut ſuum illic „ ſtabiliat dominatum...

„ Proteſtantes ſunt indubiè longè ma-„ gis idonei, ut judicent de cauſa Archi-„ epiſcopi Sebaſteni, eique adhærentium „ Pa-

„ Paſtorum contra libellos famoſos. Solummodo ſunt quæſtiones facti, quæ facilè illuſtrantur, diſperſi per patriam libelli ſunt: ad Superiores pertinet de iis judicare, & cognoſcere, quinam inquieti illi ſint, & pacis publicæ perturbatores, & tanto plus æquitati conſonum eſt, ad Magiſtratus illos recurrere, quòd, poſtquam Sebaſtenus ad omnes ſibi propoſitas accuſationes reſponderat, ſuamque demonſtraverat innocentiam eâ ratione, qua omnes neceſſe fuerit convinci, nihilominus Roma eum opprimit ſuſpenſione plenâ ignominiæ, atque eodem modo commaculat omnes, quos ſuo loco conſtituerat Adminiſtros; quaſi criminum rei eſſent, nullâ contra eos formatâ accuſatione juridica, & ne indicatis quidem accuſationum articulis. „

9 Hactenus reſponſio eſt ad Quæſtionem primam. Secundam pari impudentia, & contra Sedem Apoſtolicam rebellione, Queſnellus proſequitur dicens „ Videtur mihi nihil hactenus occurrere, quod Provicarium ab implendo ſuo munere debeat impedire. Quo poſito, non ſolùm poteſt, ſed etiam tenetur; non enim licitum eſt gregem ſibi commiſſum deſerere.

„ Mandata Romana certiſſimè ſubreptitia ſunt, innitentia factis nihil veri habentibus, & plenis calumniâ, fabricatis ab hoſtibus Cleri ad opprimendum ejus Epiſcopum. Hujus ſuſpenſio, & abrogatio Provicariorum in Romanæ Curiæ Decretis conjunctæ ſunt. Conſentire uni foret ſimul alterum admittere. Sebaſteni autem ſuſpenſioni ſubſcribere eſt cooperari ejus oppreſſioni, & ſuffragari judicio, quo nullum extitit unquam magis illegitimum, ab omni judicii formâ, & regulâ alienum.

„ Nova ſervitus, quam illi volunt imponere Eccleſiæ Batavicæ, conſecutionem infert pernicioſiſſimam, novitatem manifeſtam; unde janua aperiatur molitionibus quibuſvis, non ſolum Romanæ Curiæ, ſed etiam ambitioſorum omnium, præpotentis potiſſimùm factionis, quæ noſcitur tum in hac, tum in cæteris Eccleſiis dominationem affectare. Ad eos itaque, quibus hujus Eccleſiæ incumbit cura, Supremo Paſtore abſente, pertinet ſe opponere, reverenter quidem, & ſimul fortiſſimè.

„ Fateor, res agitur momenti graviſſimi, & terrificis obnoxia ſucceſſibus. Omnes forſitan conatus noſtri, & oppoſitio non proderunt Eccleſiæ iſti: Succumbemus ſub potentia Miniſtrorum Romanæ Curiæ, intorquebitur excommunicatio, invehentur omnes in refractarios, accuſabuntur hi inobedientiæ, rebellionis ac ſchiſmatis; ſed quando certi ſumus, nos Dei, Eccleſiæ, Paſtoris, eique fideliter cooperantium, ſimul æquitatis, & innocentiæ cauſam defendere, oportet ſe committere Deo, atque in ejus confidere gratiâ, ad præliandum pro eo fortiter, adorando arcana ejus conſilia, quibus fortè ſtatuitur exploranda ſervorum ſuorum fides & conſtantia, ut meritis patientiæ, corona tandem immarceſcibilis tribuatur.

10 Ut concludatur Schiſmatica reſolutio, & magis obfirmetur ſectariorum pertinacia „ Prævideo [inquit] graves turbines, quos veſtra poterit excitare reſiſtentia, &, ſi Romana curia obſtinata manſerit in priorum executione Decretorum, extrema omnia tentabit; ſed non eſt abbreviata manus Domini, & corda Pontificum æquè ac Regum in manu ejus ſunt. Cauſa juſta eſt: ſive autem perdatur, ſive vincatur, quiſquis eam defenderit, extra omne jacturæ periculum eſt, omnia lucraturus, vitam licèt perdiderit; ſi pro Deo cauſam Dei tueatur. „

Ità diceres ipſam loqui in novo Apoſtolo pietatem, ſi ſuos contra Diocletiani tyrannidem, non contra ſanctiſſimi Pontificis æquitate, clementiâ, ſapientiâ plenam diſpoſitionem accenderet.

Hinc facilè Lector intelligis, quàm funeſtas fuerit Hollandiæ Miſſionibus Queſnelli illuc, atque ejuſmodi ex Galliis irruptio profugorum, & temporis quantumvis exigui commoratio; minimè enim infœcunda fuit peſtiferorum ſeminum, quibus Eccleſia illa, tot olim Sanctorum Antiſtitum, & Sacerdotum glorioſa parens, Schiſmaticorum hodie infelici lolio penè peſſumdatur ac ſuffocatur; nam licèt etiamnum, quæ Dei miſericordia eſt, non deſint tum è Clero, tum è Religioſis Ordinibus avitæ fidei ardentes & conſtantiſſimi præcones, verùm, ut populus avidus novitatum eſt, nova ſecta in ſui propagationem maximè intenta, multos tum hypocriſi, tum falſis de Romanæ Curiæ, veluti ambitione, avaritia, injuſtitia narratiunculis, à Sede Apoſtolica avertere paulatim cœpit, atque in hæreſeos impietatiſque ſuæ trahere ſocietatem. Hi fructus ſunt infelicis hoſpitii, novæ hæreſeos diſſeminatoribus incautè præſtiti.

Ea

Ea Queſnelli in Hollandia generatio eſt, non cœleſtium filiorum per charitatem, quæ in hæretico,& contra Chriſti Vicarium furente Schiſmatico alia eſſe nequit, quàm mendax & fictitia. Neque illic ſervos Deo peperit per timorem,inam ab eo ſolet Chriſtianorum animos, velut à paſſione beſtiis propriâ abſterrere; *Qui* enim (inquit Prop. 66.) *vult Deo appropinquare, nec debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque adduci per inſtinctum naturalem, aut per timorem ſicuti beſtiæ; ſed per fidem & per amorem ſicuti filii*.

12 Attamen ait S. Auguſtinus Tract. 9. in Epiſt. Joannis primam *ſi nullus eſt timor, non eſt qua intret charitas*: de quo plura contra Propoſitionem proximam. Atque hæc quidem non niſi ſpecimina ſunt ex innumeris pauca, nec niſi brevi relata compendio; omnibus verò & ſingulis ejus geſtis & ſcriptis exitialibus referendis, quibus Hollandiam, Belgium catholicum, maximè Brabantiam & Hannoniam, dein & vicinum Belgio Leodium, Regnum Galliæ, Oratorii præcipuè Congregationem, Moniales Portûs Regii, Sorbonam, ipſoſque cum Clero & Ordinibus Religioſis Epiſcopos, pervertere conatus ſit, neque ſucceſſu ubique irrito, tomus integer non ſufficeret.

Abrumpenda digreſſio eſt; complurium enim adhuc Propoſitionum ſtadium ſupereſt decurrendum. Præſentem autem controverſiam luctuoſa terminet animadverſio, & veluti ſponte proſiliens ex allegatis concluſio; quòd nullibi Queſnellus filios Deo dediſſe; ſed abſtraxiſſe plurimos deprehendatur, quos charitate, juſtitiâ, fide ſpoliatos, Diabolicæ mancipaverit in perpetuum ſervituti.

Sexageſimaſexta Propoſitio damnata.

Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque adduci per inſtinctum naturalem, aut per timorem ſicuti beſtiæ, ſed per fidem, & per amorem ſicuti filii. *Obſerv. Mor. Heb.* 12. *v.* 20. *edit. Anni* 1693.

CAPUT I.

Propoſitio eſt contraria SS. Scripturis, & rationi.

1 Quos nobis Theologos, quos Aſcetas, Batavici Auguſtini ſchola ſuppedidat! Timorem Dei & judiciorum ejus, gehennæ quoque peccatoribus deſtinatæ, omnis Scriptura, omnis Patrum commendat, ingerit, inculcat authoritas: neque ſolùm velut utiliſſimum ad ſalutem; ſed in hac lapſi hominis fragilitate etiam neceſſarium. Novæ autem fidei & charitatis perpetuæ præcones, timorem paſſionibus brutorum annumerantes, eum procul ab Eccleſiæ finibus arceri, & ab humano genere ad beſtias relegari jubent.

At ubi iſti, tam Philoſophi, quàm Theologi mirabiles, qui ne ſenſum quidem beſtiis concedere ſolent, timorem Dei & gehennæ, adeò à ſenſibus remotæ, ſolâ fide, non abſque ſupernaturali infuſum auxilio, beſtiis communem facere didicerunt? Ubi Catholicos inter auditum eſt hactenus, timorem iſtum indignum eſſe homine, quicunque Deo appropinquare, ſive ad Deum ſe convertere voluerit? Videant potiùs adverſarii, quanto ſe privent ad virtutes, ſalutemque præſidio, quo Deus ipſe Electos ſolet contra omnia pericula præmunire. Ex Scriptura & Traditione diſcimus, ideo terrificum judicem ſæpe nobis ob mentis oculos ponendum, ut ejus formidine concuſſi, peccato nuntium remittamus, toto deinceps pectore occupandi exercitiis virtutum: unde fiet, ut adventus Judicis nobis horribilis futurus non ſit.

2 Quæ verò ea inanis ſecuritas & inſaniſſimum conſilium, cohibere animum ab omni timore, tanquam inutili, imò noxio, quibuſcumque Deo volentibus appropinquare! Quâ novitate nulla potuit à Diabolo ſuggeri damnoſior & magis Divinis oraculis ac Patrum omnium ſapientiſſimis Monitis contraria. Non ignorat ſcilicet humani generis hoſtis, neque ſanctificantem gratiam, neque charitatem peccatoribus infundi ſolitam ſinè multâ præviâ diſpoſitione, atque in ſerie actuum, quos præparatio ad juſtificationem congrua complectitur, eſſe timorem Divini judicii, atque imminentium reprobis eruciatuum, quo niſi peccatorum ſocordia, & velut ſomnolentia excitetur, nunquam illi ſe libidinis, ſuperbiæ, aliorumque vitiorum expedient illecebris. Gre-

Gregorius lib. 26. Moralium cap. 27. *Sæpe*, inquit, *qui jubentis verba non audiunt, ferientis verberibus admonentur, ut ad bona æterna ſaltem pœnæ trahant, quos præmia non invitant . . . ſunt nonnulli quos à perditis moribus nec tormenta compeſcunt . . . . Fatuitas quippe ſtultitia eſt, quod illos ſic iniquitas obligat, ut à culpa eos nec pœna compeſcat.*

Quid ad hæc adverſarii? Satis perſpiciunt hac ſe pariter reprehenſione feriri; ſi enim *fatuitas ſtultitia* eſt; ſic iniquitate obligari, ut à culpa eos nec pœna compeſcat, patet *fatuitatem* ſimul *ſtultitiæ* eſſe, nullam admittere pœnæ formidinem; non enim à peccatis retrahere ſupplicium poteſt, niſi metuentes: qui nullo ejus timore tangitur, peccare propter illud non deſinet. Qui igitur omnem peccatoribus timorem eximere volunt, veluti paſſionem indignam homine, & ſolis beſtiis convenientem; illum impediendo, indubiè ſimul impediunt abſtinentiam à peccato, aliàs timore ſupplicii obtinendam.

3 *Fatuitas* igitur *ſtultitiæ* à Gregorio reprehenſa in peccatoribus, à novis inſpiratur aſceticis in ipſo, ut vocant, *Moralis Euangelicæ compendio*, pro cujus contra Apoſtolicam cenſuram defenſione, totam oportuit conturbari Eccleſiam: & necdum ſtatim finis, pertinaciâ ad ſummum temeritatis apicem provectâ.

Non unica hæc *ſtultitiæ fatuitas* eſt nefando contenta volumine: neque omnes cenſura complectitur, quantumvis 101. Propoſitionibus appareat copioſa. Hic autem quis ſatis mirabitur, novos Theologos, adeò, ut videri geſtiunt, formandis ad perfectionem moribus intentos, omnem ex peccatorum animis, multò ampliùs juſtorum, eliminare voluiſſe formidinem veluti beſtialem, ubi tot circumſtant undique trepidandi rationes, indicatæ nobis à Spiritu ſancto in Scripturis maximè dilucidis, atque earum ſecuriſſimâ interprete Traditione Eccleſiæ perpetuâ.

Nullus majoribus, quàm Gentium Apoſtolus charitatem celebravit elogiis, nemo illius fructus & neceſſitatem perſuaſit fortiùs; remotiſſimus tamen fuit ab eliminando è Chriſtianorum animis timore, quem ſermonibus adeò efficacibus imprimit Philipp. 2. v. 12. *Cum metu & tremore ſalutem veſtram operamini*; Ubi, ut notant Interpretes, verbum *operamini* non eſt indicativi modi; ſed imperativi. Videtur autem Apoſtolus reſpexiſſe ad illud Pſalmi 2. v. 11. *Servite Domino in timore & exultate ei cum tremore.*

4 Indubiè ad Deum optimè acceditur fugâ prohibitorum operum, & exercitio fideli omnium, quæ præcipiuntur. Timor autem ad utrumque finem eſſe ducem maximè idoneum, teſtatur Eccleſiaſticus locis plurimis. Cap. 1. *Timor Domini expellit peccatum; nam qui ſinè timore eſt, non poterit juſtificari.* Quomodo itaque juſtificabitur cum ſectatoribus Queſnellus, timorem à ſe longiſſimè removens, ne acceſſui ad Deum obicem ponat? Cui fidem habebimus, Eccleſiaſtico, an Queſnello? Prior ad timorem excitat ratione graviſſima; nam qui ſinè timore eſt, non poterit juſtificari: poſterior intercludit aditum ad Deum omnibus appropinquare volentibus cum timore. Verùm quiſquis ſalutis ſuæ prodigus, relicto Eccleſiaſtico, damnatum novatoris ſequitur conſilium, ſerò veſaniam deplorabit.

5 Nobis audiendi ſunt potiùs cum Eccleſia Hagiographi. Cœptam in primis Eccleſiaſtici lectionem proſequamur: eodem cap. 1. *Initium Sapientiæ timor Domini . . . . Timor Domini ſcientiæ religioſitas: religioſitas cuſtodiet, & juſtificabit cor: jucunditatem atque gaudium dabit.* Multò itaque religioſior eſſet Queſnelli ſcientia, ſi timorem Domini ſibi præfigeret, neque excuſſo omni juſtiſſimæ formidinis fræno, quocunque fert temeritatis impetus, prorueret. Timorem Domini ſequens, non involveretur anathemate, non fureret in adverſarios, non inveheretur in Pontificem ſuum & communem fidelium Patrem: non diſcinderet inconſutilem Chriſti tunicam; ſed pace frueretur cum *jucunditate*, ut Eccleſiaſticus ait, *atque gaudio*.

Ibidem: *Timenti Dominum bene erit, & in diebus conſummationis illius benedicetur. Plenitudo ſapientiæ eſt*, & non ſolummodo initium, *timere Deum, & plenitudo à fructibus illius*, quibus vacuum eſſe oportet contemptorem formidinis atque calumniatorem. Paulò ſuperiùs: *Timor Domini gloria & gloriatio, & lætitia & corona exultationis. Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiam & gaudium & longitudinem dierum. Timenti Dominum bene erit in extremis & in die defunctionis ſuæ benedicetur.* Timoris fructus adeò eximii, à Chriſtianis minimè repellendi ſunt; ſed expetendi maximè, quorum beſtias eſſe incapaces nullus hominum ignorat.

6 Denique *Corona Sapientiæ timor Domini replens pacem: & ſalutis fructum . . . . Radix Sapientiæ eſt timere Dominum.* Quid de ſanctiſſimo & maximè ſalutifero Dei dono prædicari poteſt illuſtrius, quàm eſſe radi-

radicem, *initium*, *plenitudinem Sapientiæ*, quæ omnem pariter virtutis ac perfectionis plenitudinem laudemque complectitur? Hactenus Eccleſiaſtici caput primum; ſi ad ſecundum progredior, vix in illo verſus eſt, qui adverſarios non dejiciat, obterat, confringat. Hoc ejus exordium eſt: *Fili accedens ad ſervitutem Dei, ſta in juſtitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.*

Si errorem Queſnelli Eccleſiaſticus prævidiſſet, non potuiſſet convellere manifeſtiùs. Novator timorem prohibet cuilibet ad Deum volenti appropinquare: Eccleſiaſticus oppoſitum monet quemlibet *accedentem ad ſervitutem Dei: ſta*, inquit, *in juſtitia & timore*, qui juſtitiæ ductor fideliſſimus & cuſtos eſt.

Ibidem: timorem Dei iterùm commendans: *Serva*, inquit, *timorem illius, & in illo veteraſce. Metuentes Dominum ſuſtinete miſericordiam ejus.* Num in beſtialitate veteraſcere nos per Hagiographum jubet Spiritus ſanctus? Aut ſi in timore veteraſcere honeſtum eſt, ut eſt certiſſimè, cur veritum erit, aut indecorum ad Deum ſe convertere volentibus, cum illo appropinquare?

Timere, inquit Queſnellus, beſtiarum eſt; ſed non ita beſtiis proprium, ut non etiam ratione & virtute præditis commune ſit. Quanquam longè alius timor hominum, cum quo ad Deum juxta nos acceditur, quàm beſtiarum eſt. Hic pœnarum ſolummodo materialium, ille ſpiritualium quoque, & ſupernaturalium, velut à ſupremo Numine infligendarum, quas non naturæ inſtinctu, non materiali aut naturali lumine cognitas; ſed ſuperiore fidei & Spiritus ſancti documento, auxilioque creditas, rationibus honeſtiſſimis horremus & devitamus.

7 Hic timor, ut à ſancta Dei Eccleſia, Pontificiis, & Tridentini Concilii definitionibus, Traditione Patrum, ipſiuſque ſcripturæ divinitus revelatæ teſtimoniis erudimur, retrahit nos à criminibus committendis, commiſſa jubet plangere, perſuadet nobis omnium virtutum ſtudium, etiam charitatis. *Qui tenet illum, cui aſſimilabitur? Timor Domini initium dilectionis ejus*, inquit Eccleſiaſticus, cap. 25. quod de timore Dei, etiam ut vindicis intellige, quem nobis etiam Chriſtus incutit, ut in mandatorum omnium, maximè dilectionis obſervantia, quæ vera beatitudinis ſemita eſt, nos contineat.

Lucæ 12. *Dico autem vobis amicis meis: ne terreamini ab his, qui occidunt corpus, & poſt hæc non habent amplius quid faciant: Oſtendam autem vobis, quem timeatis: timete eum, qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete.* Non beſtias; ſed homines, & maximè amicos ſuos Servator alloquitur: *Dico vobis amicis meis*, atque timorem ſalutiferum perennium pœnarum diſcernit à metu ſuppliciorum ſolis imminentium corporibus, qui poſſet eſſe beſtiis communis, quemque velut exigui momenti, & ſubinde noxium diſſuadet, ut tota amicorum ſuorum attentio dirigatur ad timendum eum, *qui poſtquam occiderit, habet poteſtatem mittere in gehennam*: quod ne quis leviter dictum autumet, confirmat repetendo: *Ità dico vobis, hunc timete.*

8 Redeo ad Eccleſiaſtici Caput 2. *Qui timent Dominum, non erunt incredibiles verbo illius: & qui diligunt illum, conſervabunt viam illius. Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita ſunt ei: & qui diligunt eum, replebuntur Lege ipſius. Qui timent Dominum, præparabunt corda ſua, & in conſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas. Qui timent Dominum, cuſtodiunt mandata ipſius, & patientiam habebunt uſque ad inſpectionem illius, dicentes: ſi pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum.*

Quot hortationis membra ſunt, tot contra novitatem oracula. Errores Queſnello forſitan ex intellectûs ignorantia magis, quàm voluntatis perfidia profectos facilè condonamus: verùm contumax ejus in propugnandis contra Eccleſiam & Scripturas adeò dilucidas, ſuperbia ſatis oſtendit, eum à timore Domini alienum; quia ut apud Eccleſiaſticum vidimus: *Qui timent Dominum, non erunt incredibiles* [ſeu increduli] *verbo illius.* Hæretici autem quantumlibet ad Scripturas provocent, non niſi fumos venditant, & inania, pro divinis eloquiis aberrantis ſuæ deliramenta phantaſiæ.

Si timorem Domini à ſe Queſnellus non repelleret, *quæ beneplacita ſunt ei, inquireret*, atque ab eo diſceret ſecuriſſimè, cui fratrum à Chriſto confirmatio commiſſa eſt: *Confirma fratres tuos.* Poſt latam autem ab eo ſententiam, tam maturo conceptam judicio, tam frequenti, tam ſedulo præmiſſo examine, non pertinaciùs recalcitraret, non diſſidiis, clamoribus, contumeliis, & aperto Schiſmate conturbaret Eccleſiam.

Qui timent Dominum præparabunt corda ſua, ut dignè coram illo ambulent: *& in conſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas.*

Non incongrua igitur ad appropinquandum Deo præparatio timor eſt; cùm ſanctificationem inferat animorum. *Qui timent Dominum, cuſtodiunt mandata illius*: neque dubium eſt quin mandatorum cuſtodia, conveniens ad Deum acceſſio ſit: *Et patientiam habebunt uſque ad inſpectionem illius, dicentes: ſi pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus Domini, & non in manus hominum*. Uti pœnitentiæ cauſam timorem Domini Queſnellus rejicit, ne *paſſionum brutalium* nimis particeps, & *beſtiis* ſimilis videatur, ita mirum non eſt, pœnitentiam in nova Eccleſia nullam frequentari, nullam conſpici, niſi impiam, quæ eſt profeſſionis fidei, etiam jurejurando antea confirmatæ, ſacrilega retractatio. Talis de Queſnelli Secretario refertur initio proceſſus juridici, ſive *Cauſæ Queſnellianæ*, quam Procurator Fiſcalis inſtituit, ut Edicto Citatorio præmittitur.

Similis retractatio reperitur in Gabriele Gerberonio, ut patuit ex ejus declaratione, quam moriens reliquit, ut ad Summum tranſmitteretur Pontificem. Quæ impietas, quod ſacrilegium, utinam duorum, vel ducentorum etiam termino clauderetur! condemnatio doctrinæ Arnaldicæ velùt hæreticæ, ſexaginta quinque annorum ſpatio Theologorum omnium in Sorbona gradus Academicos ſuſcipientium ſubſcriptionibus confirmata: juramentum Alexandri VII., præſcriptâ ab eo clariſſimâ formulâ, contra quinque Janſenii Propoſitiones hæreticas in ſenſu ab authore intento, eoque ut ſapientiſſimè declaravit Innocentius XII. non extraneo, vel alieno, ſed proprio & obvio, quem ipſarum verba per ſe exhibent; juramentum, inquam, illud ab omnibus in Gallia ad ſacros ordines promovendis præſtitum, à quàm multis conſpicimus aut emiſſum ſacrilegè, aut impiè retractatum! Utinam nullus Doctor, aut quod luctuoſius foret, Epiſcopus, ſive pejerantium, ſive adeò damnabiliter pœnitentium numero comprehendatur!

9 Quomodo juramentum obedientiæ, à quo nullus Epiſcopus conſecrandus eximitur, quôque promittitur non ſola Decretorum Pontificiorum obſervantia; ſed omne ſtudium, ut ab omnibus pareatur; Quomodo, inquam, jurata illa promiſſio conciliari poterit cum aliquorum Antiſtitum inobedientia adeò publicâ, tractis etiam in rebellionis ſocietatem tum ſubditis, tum extraneis? judicium penès Deum, ejuſque in terris Vicarium ſit: tenuitati quidem meæ vel ex hoc maximè difficilis, quin imò impoſſibilis apparet conciliatio, quòd ea ſit Propoſitionum apertiſſima iniquitas, ea proinde juſtitia ac ſapientia condemnationis; præterea totius Conſtitutionis Sanctiſſimæ tam prudens diſpoſitio, ut nullus inde, niſi perquam frivolus elici valeat tergiverſationis obtentus, nulla appellationibus & inobedientiæ excuſatio: ſed de hoc aliàs plura.

Proverb. 14. *Timor Domini fons vitæ, ut declinent à ruina mortis*. Declinatio à ruina mortis, appropinquatio eſt ad vitam perpetuam, ejuſque largitorem Deum minimè dubia: etenim quid à fonte vitæ, niſi vita profluat?

Iſaiæ 26. *à facie tua* [ſecundùm ſeptuaginta Interpretes, à timore tuo] *Domine concepimus, & quaſi parturivimus ſpiritum ſalutis*, quo ad Deum ſecuriſſimè accedamus.

Malachiæ cap. 1. Timorem ſui à nobis Deus poſtulat: *Si ego Pater, ubi eſt honor meus? & ſi Dominus ego ſum, ubi eſt timor meus?* Neque iſtud in antiquo ſolùm fœdere; ſed etiam in novo Apoc. 14. *Timete Dominum, & date illi honorem; quia venit hora judicii ejus*.

10 Non poteſt à Deo avertere, quod nos à peccando retinet: Exodi 20. *Ut enim probaret vos, venit Deus, & ut terror illius eſſet in vobis, & non peccaretis*. Pſalmo 111. *Beatus vir qui timet Dominum: in mandatis ejus volet nimis*. Volitio tam ſedula mandatorum, dux ad Deum fideliſſima eſt. Eccleſiaſtici 15. *Qui timet Deum, faciet bona*. Pſalmo 2. *Servite Domino in timore; & exultate ei cum tremore; apprehendite diſciplinam, nequando iraſcatur Dominus, & pereatis de via juſta*. Ab ea non declinaſſent adverſarii; ſi à ſchiſmate, velut in abyſſum certiſſimè propellente, ut oportuit abhorruiſſent; ſed innovandi libido, ſuperbiæ & rebellionis ſpiritus, omnem timori & tremori aditum occluſere.

Sapiens timet, & declinat à malo. Proverb. 14. *Conſummatio timoris Dei, ſapientia & ſenſus* Eccli. 21. *Non æmuletur cor tuum peccatores; ſed in timore Domini eſto tota die* Proverb. 23. Ratio redditur, cap. 28. *Beatus enim homo qui ſemper eſt pavidus; Qui verò mentis eſt dura, corruet in malum*. Non auferetur durities, quamdiu excluſus à peccatoribus manſerit omnis timor: neque ſapere incipient, antequam timere; quia *initium Sapientiæ timor Domini*, Eccli. 1. & Job 28. *Ecce timor Domini, ipſa eſt ſapientia*. Quid opus pluribus? *Nihil melius eſt quàm timor Dei*, Eccli. 23. Porrò hic remo-

motus adeò eſt à brutalibus paſſionibus, ut iis domandis nihil magis ab Hagiographis reperiatur idoneum: adeò quoque converſionem ſive acceſſum ad Deum non impedit, ut nihil ad eum impellat fortiùs, quemadmodum Patrum ſententiis mox dabitur copioſiùs explicatum.

CAPUT II.

Damnatus Error deſtruitur à Sanctis Patribus.

1 S. Hieronymus in Jeremiæ cap. 30. *Omnis mundus indiget miſericordiâ Dei. Nullus ſecurus ad Judicem pergat.* De Sancto Hilarione refert Hieronymus, quod moriens non exiguis preſſus anguſtiis, & ad fiduciam ſe animans ingeminaret illud; *Egredere: quid times: egredere anima mea, quid dubitas? ſeptuaginta prope annis ſerviſti Chriſto, & mortem times? in hæc verba exhalavit ſpiritum.* Similia exempla congerit Climachus in gradu timoris. Hujus quoque defectum, & inde naſci ſolitam ſalutis negligentiam graviter reprehendit S. Gregorius lib. 29. Moralium cap. 9. *Væ miſeris nobis, qui de electione noſtra nullam adhuc Dei vocem cognovimus, & jam in otio torpemus. Væ etiam laudabili vitæ hominum, ſi remotâ pietate judicemur: quia diſtrictè diſcuſſa, inde ante oculos judicis, unde ſe maximè placere ſuſpicatur, obruitur.*

2 Torporis hujus & veluti lethargi cauſa eſt exitialis ſecuritas, quam niſi ſalutaris timor excuſſerit, lapſus gravior & facilè mors æterna conſequitur. Quomodo autem vult adverſarius, ut peccatores ad Deum convertat ſola dilectio, nullâ præeunte formidine? Non is, extra caſus rariſſimos, qui miracula ſunt, non exempla, ſolitus converſionis Ordo eſt à Divina providentia diſpoſitus, teſte S. Gregorio Homil. 34. in Evang. *Prava mens, ſi non priùs per timorem evertitur, ab aſſuetis vitiis non emundatur.* Idem lib. 28. Mor. cap. 8. *Cùm,* inquit, *futurorum timor infunditur, ut bona vitæ ſurgat ædificium, jam fundamenta conſtruuntur.* Et S. Auguſtinus lib. de Catechizandis rudibus cap. 5. *Ipſa etiam ſeveritate, qua corda mortalium ſaluberrimo terrore quatiuntur, charitas ædificanda eſt.* Idem. S. Doctor Tract. 9. in Epiſt. 1. Joan. *Opus eſt ergo ut intret timor primò, per quem veniat charitas, timor medicamentum, charitas ſanitas.* Ibid. *Si nullus eſt timor, non eſt quâ intret charitas: ſicut videmus per ſetam introduci linum, quando aliquid ſuitur; Seta priùs intrat, ſed niſi exeat, non ſuccedit linum: ſic timor primò occupat mentem, non autem ibi remanet, quia ideo intravit ut introduceret charitatem.*

Ad omnes timoris neceſſitatem extendit S. Bernardus Serm. 37. In Cantic. *Tenetis memoriâ; neminem abſque ſui cognitione ſalvari; de qua nimirum mater ſalutis humilitas oritur, & timor Domini; qui & ipſe ſicut initium ſapientiæ, ita eſt & ſalutis... Tam ergo utraque ignorantia cavenda eſt tibi, quàm ſinè timore & amore Dei ſalus eſſe non poteſt.* Audiant adverſarii ſinè timore & amore Dei ſalutem eſſe non poſſe, teſte Melliſluo: ſinè timore prævio, & locum præparante, non ingredi charitatem: timorem eſſe medicamentum, ſinè quo ſanitas quæ ipſa charitas eſt, obtineri nequeat: timorem eſſe bonæ vitæ fundamentum diſcimus ex Auguſtino & Gregorio. Non igitur prohiberi, non etiam diſſuaderi timor debuit, tanquam beſtiis proprius, & hominibus indignus.

Quin imò, inquit iterum S. Bernardus Serm. 15. in Pſalm. Qui habitat: *Timor maxima ſpei eſt materia; quia timor eſt donum Dei dirigens nos ad ſalutem, & ex perceptione præcedentium donorum, firma eſt expectatio futurorum: & quia placitum eſt Domino ſuper timentes eum, & utique vita in voluntate ejus, & in beneplacito ejus æterna ſalus.*

3 Maxima verò omnibus, etiam ſanctiſſimis, quamdiù in hac vita ſunt, trepidandi ratio eſt, perſeverantiæ incertitudo; niſi quos ſingularis revelatio, quæ pauciſſimis obtingit, reddiderit ſecuros. Hoc timoris incitamentum ſtimulavit ipſum vas electionis Paulum Apoſtolum ad nihil prætermittendum, quo ſalutem ſuam bonis operibus firmaret, ut teſtatur: *Caſtigo corpus meum, & in ſervitutem redigo, ne fortè cum aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar.*

Ceciderat nempe, ſanctitate & ſapientia ſummâ à Deo donatus Lucifer, cum tot Angelorum millibus: Ceciderant ſapientiſſimi hominum Adam, Salomon, David, atque ipſa Petra Eccleſiæ, & Princeps Apoſtolorum. Non minùs funeſta lugemus ſecuta in poſteris, Origene, Tertulliano, Lucifero Calaritano, & ſimilibus, de quibus ſoliloquiorum author cap. 29. inter opera S. Auguſtini tom. 9. *Vidimus,* inquit, *multos Domine, ex Patribus noſtris, quod utique ſinè magno tremore non recolo, ſinè multo timore non confiteor, aſcendiſſe primitùs quodammodo uſque ad cœlos, & inter ſidera nidum ſuum collocaſſe; poſtmodum autem cecidiſſe uſque ad abyſ-*

abyſſos, & animas eorum in malis obſtupuiſſe. Vidimus ſtellas de cælo cecidiſſe ab impetu furentis caudæ draconis, & eos, qui jacebant in pulvere terræ, à facie ſublevantis manûs tuæ Domine, mirabiliter aſcendiſſe. Vidimus vivos morientes, & mortuos à morte ſurgentes, & eos qui inter filios Dei ambulabant in medio lapidum ignitorum, quaſi lutum ad nihilum defluxiſſe. Vidimus lucem obtenebraſſe, & de tenebris lucem proceſſiſſe, quia publicani, & meretrices præcedent incolas in regno Cælorum; filii autem regni ejiciuntur in tenebras exteriores.

4 Et adhuc adverſatius tot columnas concuſſas cecidiſſe conſpiciens, trepidare arundines non patietur? Multi ex ipſo perfectionis culmine, Deo non propinqui modò; ſed unione ſanctificantis gratiæ intimè uniti, concupiſcentiæ illecebris ac Diaboli artibus, à Deo poſtmodum avulſi perierunt: At ne tyronibus quidem ac peccatoribus Deo appropinquare volentibus, ad ipſum venire licitum juxta adverſarios fuerit cum timore, vel ſicut beſtiæ repellerentur; ſed per fidem & amorem accedere unicè conceditur ſicut filiis!

Aurem potiùs præbeamus, & nobiſcum adverſarii præbeant S. Chryſoſtomo, in eundem Pauli locum ſic monenti, non ſolùm tyrones; ſed etiam magiſtros: neque ſolos ad Deum accedere volentes per pœnitentiam; ſed ſanctificante pariter gratia conjunctiſſimos. *Artifex*, inquit, *tegulartus, etſi valdè peritus ſit, cum timore tamen & tremore ſtat, metuens ne ab ædificio decidat: & tu credidiſti; multa bona patraſti; in ſublime aſcendiſti? cautè te ipſum continebis, & cum timore ſtabis: oculum vigilantem habebis, ne inde decidas: ſunt enim multæ nequitiæ ſpirituales, quæ te dejicere conantur.*

Alterum non exigui timoris argumentum ſuggerit, S. Leo Serm. 8. de Epiphania dicens: *Hac ſanctis cauſa eſt tremendi, ac metuendi, ne ipſis operibus pietatis elati deſerantur ope gratiæ, & remaneant in infirmitate naturæ.* Superbis enim Deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Ut nempe nimia confidentia & ſecuritas, ſuperbiæ ſolet eſſe filia, ita timor eſt humilitatis progenies.

5 Ultimam timoris rationem, ejuſque obtinendi modum ſuggerit Chryſoſtomus in cap. 2. Epiſt. ad Philipp. v. 12. CUM METU ET TREMORE &c. *Quomodo*, inquit, *comparabitur iſte timor? Si cogitaverimus Deum ubique præſentem eſſe, audire omnia, omnia videre, etiam quæ in corde ſunt, & in profundo animi. Dic mihi, ſi tibi ſemper proximè juxta Principem ſtandum eſſet, non cum timore adſtares? Quando comedis, cogita præſentem eſſe Deum; adeſt enim. Quando dormiturus es, quando iraſceris, quando rapis, quando deliciaris, & quidquid tandem feceris, cogita adeſſe Deum, & nunquam in riſum incides, nunquam ad iracundiam accendêris; ſi cogitationem iſtam ſemper habueris, ſemper in timore eris, ac tremore, tanquam ſi propè Regem adſtes.*

6 Nunc adverſarius conſideret, an omnes ita Principibus ac Regibus adſtantes ad beſtias rejiciendi ſint: an S. Chryſoſtomus & cæteri Patres timorem docentes, beſtiarum paſſionibus patrocinentur. Quid aliàs fieret Apoſtolo & reliquis Hagiographis, atque ipſi Spiritui Sancto authori præcipuo Scripturarum? Nihil enim timore in Scriptutis frequentius urgetur, ut animis legentium altiſſimè imprimatur. Sanctos Patres mihi potiùs, quàm novos Theologos, & Aſcetas exoticos conſtitui præceptores, præcipuè Auguſtinum: qui Concione 30. in Pſalmum 118. ad iſtud, *Et à verbis tuis trepidavit cor meum:* ait: *Habuerunt quidem & illi [tyranni] verba minacia: Proſcribo, occîdo &c; ſed tua me potiùs verba terruerunt: Nolite timere eos, qui occîdunt corpus; ſed eum timete, qui poteſt corpus & animam perdere in gehennam. Ab his verbis tuis formidavit cor meum, & contempſi perſecutorem meum, & vici Diabolum.* Breviſſimè; ſed nervoſè in Pſalmum 68. *Quis non bibat tribulationis temporalis poculum metuens ignis gehennam?*

S. Chryſoſtomus ad populum Antiochenum Hom. 15. interrogat; *Quid gehennâ gravius? ſed hujus metu, nihil utilius. Gehennæ namque timor, regni nobis adfert coronam, nihil enim tantum peccata quidem conſumit, virtutem creſcere facit & germinare, quantum continui timoris natura. Propterea qui non vivit in timore, rectè illum agere non eſt facile; ſicut viciſſim cum timore viventem impoſſibile eſt peccare. Niſi bonus eſſet timor, non multos Chriſtus impendiſſet ſermones, & longos, de illa pœna & ſupplicio loquens.* S. Baſilius in Pſalmum 33. *Niſi timor inſtituendæ vitæ noſtræ rudimenta faciat, impoſſibile fuerit, caſtitatem ſanctimoniamque legitimè obſervari.* Ibid. in illud *Divites eguerunt: Timor ſalutaris eſt, qui ſanctitatis operatorius. Vis enarrem, qualis ſit? ſi quando ſenſeris te ad unum aliquod cieri, ac proſilire peccatum, ad mentem revoca formidabile illud, nec ulli mortalium tolerabile judicium... Hæc time, & hoc timore eruditus animam à concupiſcentia ad hæc mala, velut fræno quodam, cohibe*

ab

ab ea, quæ ad malum eſt, cupiditate. Hunc Domini timorem nos Pater promiſit ſe eſſe doctorum. Promiſitne Pater ſe doctorum eſſe timorem illicitum, & brutalibus paſſionibus æquiparatum? Doctorem turpitudinis Deum facere, eique attribuere ſuaſionem à ſanctimonia retrahentem, numerabit omnis Catholicus inter blaſphemias.

7 Et paulò ante: *Quemadmodum qui corporis membra habent clavis transfixa, ea habent ad operationem immobilia; ſic quorum animum occupavit Dei timor, omnem importunitatem, quæ ex peccati affectione ac perturbatione oritur, vitant. Timenti itaque non eſt inopia, hoc eſt, nihil illi ad ullam virtutem deeſt, qui per timorem ab omni prava actione cohibetur.* Si Deum timenti nihil ad virtutem deeſt, copioſa illa ad pietatem inſtructio oriens à timore, tutiſſima ad Deum manuductio eſt; adeò non debet hominem à Dei cultu ac pietate revocare. Imò, inquit, idem ſanctus in Pſalm. 32. *Neceſſariò velut introductorius ad pietatem timor aſſumitur; dilectio verò deinceps ſuccedens à timore ſcientifico adaptatos perficit.*

Ad formidinem veluti Divino obſequio perutilem, & præſertim incipientibus ad Deum accedere neceſſariam, ſancti Patres excitant nos, hortantur, impellunt.

Queſnellus verò, quantum fraudibus poteſt, retrahere conatur: attrahere eum reliquis SS. Doctoribus Hieronymus Tom. 3. ad Fabiolam manſione 28. *Timore ſupplicii & ejus loci, ubi eſt fletus & ſtridor dentium, deſerens Diaboli vincula, Chriſto Domino credentium turba colla ſubmittit.* Confirmat idem Auguſtinus Lib. de Catechizandis rudibus cap. 5. *Rariſſimè accidit, imò verò nunquam, ut quiſquam veniat volens fieri Chriſtianus, qui non ſit aliquo Dei timore perculſus.*

Quod de venientibus ad Chriſtianiſmum Auguſtinus enuntiat, valet etiam in deſerentibus hæreſim, & à ſchiſmate volentibus ad Eccleſiam redire, ut rariſſimè, imò verò nunquam id opere exequantur, quos non aliqua Dei formido perculerit. Ideo in adverſariis, quamdiu circa præſentem Articulum & ſequentem de timore ſervili non mutaverint ſententiam, converſio apparet impoſſibilis; mox enim ubi Deus timorem inſpiraverit ſalutiferum, ſuperbus eum novatoris animus ad beſtias relegabit. Roganda igitur ſumma Numinis miſericordia, ut præſentem ante cæteros eis auferat errorem, quo ſublato ad converſionem reliquam via planior aperietur.

8 Charitatem cæteris virtutibus & Dei donis præcellere, nemo Catholicus diffitetur; verùm omnia præter eam contemnere hæreticis proprium eſt, quorum dum labia ſonant dilectionis dulcedinem, corda turgent felle amariſſimo odiorum adverſùs omnes, quos ſuis experiuntur novitatibus refragari. *Eccleſia* verò, inquit S. Gregorius lib. 19. Moralium cap. 11. *ſic ſcit bona ſuperiora ſuſcipere, ut noverit etiam inferiora venerari: quatenus nec ſumma æquet infimis nec rurſus ima deſpiciat, dum ſumma veneratur.*

Quam ſecutus regulam S. Bernardus Tract. de præcepto & diſpenſatione, *Bonus*, ait, *obedientiæ gradus eſt, ſi propter metum gehennæ quiſquam obedierit; melior tamen cum ex amore obeditur.* Varios quoque in ipſa formidine agnoſcit bonitatis gradus Dominica 1. poſt octavam Epiphaniæ ſerm. 2. *Primus timor eſt, ne excruciemur in gehenna: ſecundus eſt ne excluſi à viſione Dei privemur tam ineffabili gloriâ: tertius replet animam omni ſollicitudine timidam, ne fortè deſeratur à gratia. Et quidem omnis timor Domini, ſicut aqua extinguit ignem, ſic extinguit peccati concupiſcentiam.* Ibid. Serm. 1. *Aqua repleantur, timore Domini cuſtodiantur; quoniam timor Domini fons vitæ: aqua, inquam, timor Domini eſt; ſi minùs ſapida; at optimè refrigerans animam noxiis deſideriis æſtuantem.*

Idem ſanctus ad illud Eccleſiaſtici cap. 7. *In omnibus operibus tuis memorare noviſſima tua, & in æternum non peccabis*, ſic monet: *Time quod in gehenna cruciatibus æternis & immenſis exponendus es.* Serm. de diverſis affectibus animæ; *jam verò ſecundo ſtatu incipit eſſe ſub Domino, qui tanquam ſervus carcerem timet, & metuit ne ſubigatur pœnis: in quo ſanè ſtatu converſio eſt, exituſque à ſeculo, & introitus vitæ*, proinde ad Deum appropinquatio.

Gregorius Nazianzenus oratione 40. in ſanctum Baptiſma. *Tres enim claſſes eorum, qui ſalutem conſequuntur eſſe ſcio; ſervorum videlicet, mercenariorum & filiorum. Si ſervus es, plagas time: ſi mercenarius, mercedem duntaxat ſpera: ſin autem ſupra hos aſſurgis, & filius es, ut patrem verere, ac bonis operibus ſtude; quia bonum eſt patri; etiamſi ex ea re nihil quæſtûs ad te rediturum ſit.* Saluſne ad beſtias pertinet, aut ad eos, qui brutalibus habenas laxant paſſionibus? Non igitur prima claſſis *beſtiarum* eſt, neque ad illas timor Domini, aut æternorum cruciatuum rejiciendus.

9 Hominem ad virtutis etiam perfectæ ſtudium induci formidine, docet clariſſimè Auguſtinus Serm. 214. de tempore: *Cùm time-*

timetur pœna, quam [Deus] *minatur, diſcitur amari præmium, quod pollicetur; ac ſi per timorem pœnæ bona vita retinetur: per bonam vitam, bona conſcientia comparatur, ut per bonam conſcientiam nulla pœna timeatur. Quapropter diſcat timere, qui non vult timere: diſcat ad tempus eſſe ſolicitus, qui ſemper vult eſſe ſecurus.* Homines timere ſatis noverat Queſnellus, quando, ut ad Cardinalem Noriſium ſcripſit, è Galliis in Belgium profugit anno 1685. *ne quaſi juſſis Regiis rebellis è congregatione pellendus ad extremos Regni limites ablegarer.*

Neque Bruxellis, quò pervenit 25. Februarii, ab humana formidine immunis vixit, ut ipſe in eadem Epiſtola teſtatur, *à ſolito hominum commercio ſegregatus, locum incolens vix paucis amicis notum, paucioribus pervium*, verebatur ſcilicet carcerem, in quem ſeriùs incidit, atque ex eo elapſus eſt citiùs, quàm Eccleſiæ tranquillitati, ſalutique congrueret animarum. Verùm *oportet hæreſes eſſe*. In anxio illo metu hominum non attenderat Queſnellus ad illud Auguſtini in Pſalmum 63. *Quod ſupra homines eſt time, & homines te non terrebunt. Mortem ſempiternam time, & præſentem non curabis ... Ama ergo & time: ama quod promittit Deus: time quod minatur Deus: nec corrumperis ex eo quod promittit, nec terreberis ex eo quod minatur homo.*

Formidinis à ſe tantopere commendatæ utilitates paſſim maximas prædicat Auguſtinus. Tract. 9. in Epiſt. 1. Joannis, *Cœpit ergo timere diem judicii, timendo corrigit ſe, vigilat adverſùs hoſtes ſuos, id eſt, peccata ſua: incipit interiùs reviviſcere, & mortificat membra ſua, quæ ſunt ſuper terram, ſicut dicit Apoſtolus: Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram: Spiritualia nequitiæ dicit membra ſuper terram; nam ſequitur & exponit, avaritiam, immunditiam, & cætera quæ illic exequitur.* In Pſalm. 68. *Quis non bibat tribulationis temporalis poculum, metuens ignes gehennarum?*

10 Quod autem, ut notare cœperam, mirabile accidit, eſt Queſnellum, qui non exigua annis pluribus trepidare ſolitus fuit humana formidine, nullam in ſe, vel ſuis pati Dei vindicis. *Qui vult*, inquit, *Deo appropinquare, nec debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque induci per inſtinctum naturalem, aut per timorem ſicuti beſtiæ; ſed per fidem & amorem, ſicuti filii.* Non ita Auguſtinus lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 18. *Cavere debemus, ne nos arbitremur non accepiſſe ſpiritum timoris Dei, quòd ſinè dubio magnum eſt donum: non quo timore Petrus Chriſtum negavit; ſed illius timoris ſpiritum accepimus; de quo dicit ipſe Dominus Chriſtus: tum timete, qui habet poteſtatem, animam & corpus perdere in gehennam.* Poteſtne de timoris ſpiritu, qui magnum Dei donum fidelibus conceſſum eſt, aſſeri abſque blaſphemia, eſſe ſpiritum paſſionis brutalis, quæ impediat hominem appropinquare Deo?

Juſtiſſima contra adverſarios cenſura eſt Clementis Alexandrini lib. 2. Stromatum: *Prima quidem ad ſalutem inclinatio nobis fides apparet, poſtquam timor, & ſpes, & pœnitentia ... Qui timorem autem accuſant, legem inſectantur: quod ſi legem, clarum eſt, quod illum quoque qui legem dedit.*

Fierine poteſt ut hæc & ſimilia in Patrum voluminibus obvia timoris Elogia Queſnellus ignoraverit? Verùm familiaris novaturientibus ſpiritus eſt, præconceptis opinionibus litare ſacra omnia, neque plus deferre Patribus, quàm ſuis videatur ſtabiliendis opinionibus opportunum, quibus ſive jure, ſive injuriâ accommodandæ ſunt quælibet Patrum ſententiæ, etiam oracula Scripturarum: de aptandis verò ſuis Eccleſiæ & Spir. S. dogmatibus cura minima eſt.

11 Convincendis hîc Auguſtini diſcipulis ſatis habere deberet ponderis illud ſanctiſſimi Doctoris in Pſalm. 127. de Inferorum ſuppliciis: *audiunt hæc homines, & quia verè futura ſunt impiis, timent, & continent ſe à peccato. Habent timorem, & per timorem continent ſe à peccato. Timent quidem; ſed non amant juſtitiam. Quando autem continent ſe à peccatis, fit conſuetudo juſtitiæ; & incipit quod durum erat, amari, & dulceſcit Deus: & jam incipit homo juſtè vivere... Timet ne mittatur in gehennam ignis; bonus eſt & utilis iſte timor*, ut ſcilicet homines à libidine retrahat, & perverſæ cuilibet frænum injiciens cupiditati, peccatores aſſueſaciat juſtitiæ, amorem excitet mandatorum, & ſupremi Numinis dulceſcat obſequium.

Hanc communis Magiſtri ſententiam optimè aſſecutus author lib. 2. de vocatione gentiū, c. 29. *Quid tam beatificum* (exclamat) *quàm hic timor ... Cùm ergo hic timor etiam per quandam vim magni terroris immittitur, non ibi ratio extinguitur, nec intellectus aufertur; ſed illa potiùs quæ mentem premebat caligo diſcutitur, ut voluntas depravata priùs, atque captiva, recta efficiatur & libera.*

Non igitur timore homo redditur beſtialis, dum adeò non extinguitur per illum ratio, non intellectus tollitur, aut obſcuratur, ut potiùs, quas brutalis paſſio offuderat tenebras, timor diſſipet, depravatam

tam vitiis voluntatem, à beſtiali revocet turpitudine, diſſolutis etiam paulatim, quibus captiva tenebatur vinculis habituum, liberam efficiat & fide non mortua Chriſtianam, denique inductâ Numinis dilectione quodammodo Divinam.

12 Auguſtini quoque Præceptor Ambroſius Serm. 8. in Pſalmum 118. ad illud, *Particeps ego ſum timentium te* ſapienter monet: *Quia ſunt qui ignava formidine pertimeſcunt, & hebeti trepidant metu, addidit, & cuſtodientium mandata tua... Qui ergo timet, cuſtodit: ergo ejus eſt cuſtodire, qui timeat*. In eundem Pſal. Serm. 13. *Tunc cognoſcitur Dominus, cùm timentium convertit affectus gravis terrore judicii*.

Rurſus in eundem Pſal. *Is qui in judiciis Dei ſperat, ſervare poteſt verbum veritatis; quia dum veretur pœnam, cuſtodit gratiam: ideoque ait: Et cuſtodiam legem tuam ſemper.* Si ignavam adverſarius formidinem, & trepidationem hebetem ſeparans à valida, quæ legis & gratiæ cuſtos optima eſt, reprehenderet, haberet ut patet ſuffragatorem Ambroſium; Verùm ubi timorem arguit ſinè Diſcrimine, ſinè exceptione, neminem inter Catholicos reperiet conſentientem.

S. Gregorius Magnus lib. 2. in lib. 1. Regum cap. 2. ad illud: *Dominus mortificat & vivificat, ducit ad inferos, & reducit*, ita monet: *Ut mortificet, ducit ad inferos: & ut vivificet, reducit ab inferis. Omnipotenti etenim Deo ad inferos ducere, eſt peccatorum corda æternorum cruciatuum conſideratione terrere. Ei quoque ab inferis reducere eſt territas pœnitentium, atque commiſſa lugentium mentes ſpe vitæ indeſinentis attollere. Tunc enim peccare deſinimus, cùm ſupernâ gratiâ mollitis cordibus futura tormenta formidamus, & ab inferis reducimur, cùm interno viſitati ſolatio ad ſpem veniæ de pœnitentiæ lamento reſpiramus.*

13 Idem ſanctus Homilia 7. in Ezechielem de timendo ſupremo Judice: *Hunc*, inquit, *ideo tunc electi terribilem non videbunt, quia modò terrorem illius conſiderare non ceſſant. Studioſè enim conſiderant, quàm terribilis ad judicium veniat: culpas anteactas deflent, imminentes declinant. Pavorem illius quotidie ante oculos mentis ponunt, & timendo agunt, ne, quando venerit, pertimeſcant, & quia ipſe pavor ejus, quem in ſuis cogitationibus tenent, eorum mentes protegit, rectè ſubjungitur: Extenti ſuper capita eorum deſuper... Si enim pavendus jam in eorum cordibus non eſſet, protector & modo à peccatis, & poſt à ſuppliciis non fuiſſet: Quia autem ſemper conſiderant, quis pavor ex judicio immineat, virtutum pennas in rectitudinem conſervant.*

Homilia 26. in Euangelia. *Hunc tanti timoris judicem ante oculos ponite: hunc venturum timete, ut, cùm venerit, non timidi; ſed ſecuri videatis. Timendus ergo eſt, ne timeatur. Terror ejus nos ad uſum bonæ operationis exerceat: metus illius vitam noſtram à pravitate compeſcat.*

C A P. III.

Error Tridentino Concilio, & Apoſtolicis definitionibus convincitur.

1 Nihil cogitari poteſt Articulo Queſnelli magis oppoſitum, quàm Tridentina Synodus, ſive Seſſionem ejus ſextam conſideres, ſive decimam quartam; utrobique enim timorem, conceptamque ex eo deteſtationem criminum prædicat veluti perutilem reconciliandis Deo peccatoribus diſpoſitionem.

In primis ſeſſione 6. cap. 6. *Diſponuntur autem ad ipſam juſtitiam, dum excitati Divinâ gratiâ, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes vera eſſe, quæ Divinitus revelata & promiſſa ſunt... &, dum peccatores ſe eſſe intelligentes, à Divinæ juſtitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertendo, in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore, illumque tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt*: Ubi de *præparationis* ad juſtificationem modo agitur, ut titulus promittebat, & totum caput exequitur.

Præparatio autem illa, ut patet, initium ducit à revelatorum fide: deinde homo ſibi conſcius peccatorum, *timore utiliter concutitur* imminentium ſuppliciorum, niſi pœnitentiam egerit. Ad hanc erigitur, & animatur ſpe veniæ, paulatim gradum faciens ad dilectionem, quam in peccatoris animum Queſnellus temerè confidit ſpretâ omni formidine introducendam; nam etſi denegari Deo nequeat modus alius poſſibilis, quàm prævio timore, ut tamen ſuperiore capite à Patribus traditum vidimus, atque hic à Concilio confirmatum, modus juſtificationis communiſſimus, Divinâ diſponente providentiâ, timorem exigit, quo via ſternitur ad charitatem.

Nonne metus exitii Ninivitas adduxit ad pœnitentiam? *Hoc enim timore*, inquit Synodus Seſſione 14. cap. 4. *utiliter concuſſi Ninivitæ, ad Jonæ prædicationem plenam ter-*

terroribus, pœnitentiam egerunt, & miſericordiam à Deo impetrarunt. Ita quidem in Spiritu ſancto congregati Antiſtites. Verùm in Queſnelli ſententia omnes erraverint. Repelli enim Ninivitæ debuerant cum timore, velut inutili, & beſtiis digno, non hominibus. Jonas quoque cum ſua plena terroribus prædicatione, reprehendi meruerat, ob excitatam terrificis adeò clamoribus & comminationibus in civium animis *paſſionem brutalem*, cùm ſola eis proponenda fuerit cum *Fide dilectio*, ſic nempe, & non aliter appropinquare Deo oportuit, reſciſſâ penitùs formidine, veluti rationalem animam nimiùm dedecente.

2 Eodem capite definit Synodus *Contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, ſi voluntatem peccandi excludat cum ſpe veniæ* (ut excludit aliquando) *declarat .... Dei donum eſſe, & Spiritûs ſancti impulſum*. Non hic diſcutimus utrum attritio illa ad valorem & fructum abſolutionis ſufficiat; iſtud enim alterius diſputationis, & hic minimè neceſſariæ argumentum eſt; ſed an attritio illa excludere poſſit, & reipſa excludat aliquando voluntatem peccandi. Affirmat Synodus excludere vel ſupponit, ac proinde *Dei donum eſſe, & Spiritûs ſancti impulſum*.

Ita Synodum ſe ipſâ ſatis perſpicuam intellexit & explicuit Alexander VII. in S. Officii Decreto anni 1667. quintâ Maji. „ Sanctiſſimus Dominus Noſter Alexander „ Papa VII. cùm acceperit non ſinè gravi „ animi mœrore, ſcholaſticos quoſdam a„ criùs, nec abſque fidelium ſcandalo in„ ter ſe contendere, an illa attritio, quæ „ concipitur ex metu gehennæ, excludens „ voluntatem peccandi cum ſpe veniæ, „ ad impetrandam gratiam in Sacramento „ pœnitentiæ, requirat inſuper aliquem „ actum dilectionis Dei, aſſerentibus qui„ buſdam, negantibus aliis; & invicem ad„ verſam ſententiam cenſurantibus, Sanc„ titas ſua enixè cupiens vinculum pacis „ inter fideles ſervari .... Hoc præſenti „ Decreto in virtute ſanctæ obedientiæ, & „ ſub pœna excommunicationis latæ ſen„ tentiæ, huic S. Sedi reſervatæ, aliiſque „ pœnis ejuſdem S. Sedis arbitrio taxan„ dis, præcipit cunctis & ſingulis fidelibus, „ quocumque gradu ac dignitate, etiam „ Epiſcopali & majori, imò & Cardinalitiâ „ fulgentibus ut ... non audeant alicujus „ Theologicæ cenſuræ, alteriuſve injuriæ, „ aut contumeliæ notâ taxare alteram „ ſententiam, ſive negantem neceſſitatem „ aliqualis dilectionis Dei, in præfata at„ tritione ex metu gehennæ concepta, quæ „ hodie inter Scholaſticos communior vi„ detur, ſive aſſerentem dictæ dilectionis „ neceſſitatem, donec ab hac S. Sede fue„ rit aliquid in hac re definitum. „ Evidens autem eſt non levis *injuria*, ſeu *contumelia notâ taxari attritionem ex metu gehennæ conceptam*, ſinè *dilectione Dei*, quando *metus* ille aſſeritur *paſſio brutalis*, & ex eo volens *appropinquare* Deo, dicitur agere *ſicut beſtia*.

3 Iſtud quoque in Decreti verbis perſpicuum eſt, non fuiſſe ibi inter Catholicos controverſiam, an deſcripta illic Attritio ſit Spiritûs ſancti impulſus, poſſetque peccandi excludere voluntatem, ut adverſarii contra patentiſſimam veritatem in verbis Pontificis elucentem, contendere cœperunt, ſed diſſidium omne inter Theologos ibi memoratum, atque in ſua utrimque pacificè diſputandi relictum poſſeſſione fuit, utrum talis attritio, quæ & voluntatem peccandi excludere, & Spiritûs ſancti impulſus eſſe, & comitem habere ſpem veniæ ſupponitur, *ad impetrandam gratiam in Sacramento pœnitentiæ requirat inſuper aliquem actum dilectionis Dei, aſſerentibus quibuſdam, negantibus aliis*.

Is litis ſcholaſticæ ſtatus ab Alexandro VII. perſpicuè expoſitus fuit, cui novaturientium vafrities fruſtrà tenebras affundere conata eſt, ut ad aliam derivaretur materiam diſceptatio, &, quod certum eſt, vocaretur in dubium. Sapientiſſimè iſtud nos monuere Carmelitani excalceati Salmanticenſes ſcholæ Angelicæ diſcipuli Tract. 24. de pœnitentia diſput. 7. de contritione dub. 1. num. 45. citata declaratione Pontificia, *unde*, inquiunt, *liquet eos, qui modò ut probent non ſufficere ſolam attritionem, opponunt attritionem ſolam non poſſe excludere actualem voluntatem peccandi, deſtruere ſubjectum controverſiæ, & punctum difficultatis non attingere*.

Manet itaque extra diſputationem probabilem, quod talis attritio dilectionis expers, quidquid ſit de ejus ad recipiendam in pœnitentiæ Sacramento gratiam ſufficiente robore, vel non ſufficiente, ſupernaturalis ſit, ex gratia Salvatoris, ac propterea nullam habeat cum *paſſionibus brutalibus* connexionem.

4 Conſideret etiam Lector, an ſe Queſnellus facilè ſubducturus ſit Tridentino anathemati ſeſſ. 6. can. 8. *Si quis dixerit gehennæ metum, per quem ad miſericordiam* *Dei*

Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abſtinemus, peccatum eſſe, aut peccatores pejores facere, anathema ſit. Indulgere voluntariè paſſioni brutali, appropinquare Deo ſicuti beſtiæ, dedecet procul dubio hominem Chriſtianum, proinde, maximè in Queſnelli ſententia, non excuſabitur à peccato, atque ita peccatoribus ad juſtitiam etiam remotè diſponendis timor adeò non erit utilis, ut etiam noxius futurus ſit, & peccatores faciens deteriores.

S. Ignatium adverſarii, etiam qui ejus ordinem oderunt, quaſi à ſanctiſſimo parente nimiùm degenerem, venerari ſe & colere profitentur. Proinde non dedignabuntur ejus hic audire ſententiam, cui pondus addidit & authoritatem irrefragabilem Sedis Apoſtolicæ approbatio. Sic ille in Libello Exercitiorum, qui Divina magis inſpiratione, quam humanâ induſtriâ conſcriptus creditur; *Documento* 18. „ Quamvis ſummè laudabile ſit, atque utile, ex dilectione pura inſervire Deo, nihilominus tamen valdè commendandus Majeſtatis Divinæ timor. Neque porrò is timor ſolùm, quem filialem appellamus, qui pius eſt ac ſanctus maximè; verùm etiam alter ſervilis dictus, quippe qui homini utilis eſt admodum, ſæpenumero neceſſarius, ut à mortali peccato, quando incidere contingit, reſurgere promptè ſtudeamus: à quo dum erimus immunes atque alieni, faciliùs patebit aſcenſus ad timorem illum filialem Deo penitùs acceptum, qui nobis cum ipſo Deo unionem præſtat & conſervat.

Hanc S. Ignatii ſententiam confirmat authoritas Apoſtolica Pauli III. qui poſtquam Libellum accurato examine diſcuti curaverat, eum Bullâ Paſtoralis Officii anno 1548. die ultima Julii ſic approbavit: „ Documenta & Exercitia prædicta, ac omnia & ſingula in eis contenta, authoritate prædicta (*Apoſtolica*) ex certa ſcientia noſtra approbamus, collaudamus, ac præſentis ſcripti patrocinio communimus, hortantes plurimum in Domino omnes & ſingulos utriuſque ſexus Chriſtifideles ubilibet conſtitutos, ut tam piis documentis & exercitiis uti, & inſtrui devotè velint. „

5 Addere liceat aliquid ex Societatis Inſtituto à pluribus approbato Pontificibus, atque à Tridentinis Patribus laudato. Illic parte 3. cap. 1. §. 26. Ita ſuos Ignatius commonet: „ Omnes rectam habere intentionem ſtudeant, non ſolùm circa vitæ ſuæ ſtatum; verùm etiam circa res omnes particulares, id ſemper in eis ſincerè ſpectantes, ut ſerviant, & placeant Divinæ Bonitati propter ſe ipſam, & propter charitatem, & eximia beneficia, quibus prævenit nos, potiùs quàm ob timorem pœnarum, vel ſpem præmiorum, quamvis hinc etiam juvari debeant: „ Ut ad Deum ſcilicet faciliùs adducantur, & promptiùs; atque in ejus obſequio firmiùs perſeverent. Alieniſſimus itaque ſacer ille timor eſt ab impediendo mortalium ad Deum acceſſum, aut rationali animo brutalibus maculando paſſionibus aut vitiis. Adverſarii autem dignâ novatoribus fide, quoties pro neceſſitate amoris perpetui citant eam Ignatii ſententiam, ſiſtunt in eo, *vel ſpem præmiorum*, reſciſſo quod ſequitur, & quo damnatæ Propoſitioni nihil eſt infeſtius.

Denique inextricabilis Queſnello laqueus eſt definitio Alexandri VIII. contra Propoſitiones duas ex 31. ab eodem Pontifice damnatis, quarum decimaquarta eſt: *Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis*; 15. *Attritio, quæ gehennæ & pœnarum metu concipitur ſinè dilectione benevolentiæ Dei propter ſe, non eſt bonus motus ac ſupernaturalis.* Si verò ut omnibus modò catholicis firmiter tenendum eſt, timor gehennæ, & concepta ex eo attritio, bonus motus, ac ſupernaturalis ſit, liquet neque paſſionem brutalem eſſe, neque homines à Deo avertere; ſed eis ad Deum adducendis ſtabiliendiſque in juſtitia eſſe accommodatiſſimum.

CAPUT IV.

Damnata Propoſitio adverſatur Scholaſticorum omnium ac totius Eccleſiæ ſenſui.

1 Scholas Angelicam & Seraphicam Queſnello contrarias eſſe, novit quiſquis in Theologicis peregrinus non eſt. Sic nempe S. Thomas parr. 3. quæſt. 85. art. 5. ad tertium: *Dicendum, quòd ipſe etiam motus timoris procedit ex actu Dei convertentis cor: unde dicitur Deuteronom.* 5. *Quis det eos talem habere mentem, ut timeant me! Et ideo per hoc quòd pœnitentia à timore procedit, non excluditur, quin procedat ex actu Dei convertentis cor.* Evidens eſt, quòd pœnitentia procedens ex paſſione brutali, vel ex timore qualis eſt in beſtiis, non procedat ex actu Dei convertentis cor: neque blaſphemiæ notam evadit, quiſquis aſſeruerit oppoſitum, videlicet motum timotis, qualis in brutis animantibus eſt, pro-

cedere ex Divinæ gratiæ auxilio, ſive *ex actu Dei* peccatricem animam *convertentis.*

Ibidem in reſolutione: *Alio modò poſſumus loqui de pœnitentia quantum ad actus, quibus Deo operanti in pœnitentia cooperamur, quorum actuum primum principium eſt Dei operatio convertentis cor ... Secundus actus eſt motus Fidei. Tertius eſt motus timoris ſervilis, quo quis timore ſuppliciorum à peccatis retrahitur ... Sic igitur patet quòd actus pœnitentiæ à timore ſervili procedit ſicut à primo motu affectûs ad hoc ordinato; à timore autem filiali, ſicut ab immediato & proximo principio.* Nonne quoque blaſphemiam ſapit, quod ſuppoſitâ Angelici doctrinâ veriſſimâ, ſequitur ex Queſnelli Articulo, timorem beſtiis proprium, eſſe unum ex *actibus quibus Deo operanti in pœnitentia cooperamur*: item *actum pœnitentiæ* à paſſione brutali *procedere, ſicut à primo motu affectûs ad hoc ordinato?*

2 Idem ſanctus in Epiſtolam ad Rom. cap. 8. lect. 3. ad illud, *Non accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore*, monet, *obſervandum eſſe, quòd Spiritus Sanctus duos affectus facit in nobis: unum quidem timoris: Iſaiæ* 11. *Replebit eum ſpiritus timoris Domini, alium amoris.* Indubiè iterùm blaſphemiam ſonat Queſnelli novitas, quatenus timorem, qui eſt effectus Spiritûs Sancti, non meliore nomine dignum ſtatuit, quam paſſionis brutalis, ſive hoc metu percitum timere, ut ſolent beſtiæ.

3 S. Bonaventura opuſculo de gratia ſanctificante lib. 5. cap. 4. *Timor ſervilis donum Spiritûs Sancti eſt ... Timor ſervilis Spiritui Sancto locum præparat, ut eum ſicut ſeta filum introducat ...... Timor ſervilis duo facit: Primum eſt, quod viam præparat charitati; ſecundum quod, retrahit à peccato metu pœnæ tantùm.* Rectène dicitur, & abſque blaſphemiæ manifeſto periculo, quod timor, qui paſſio brutalis, ſive beſtiis proprius eſt, ſit in hominibus donum Spiritus Sancti, quod Spiritui ſancto locum præparet, & retrahat (ſalubriter) à peccato?

Seraphicus dogma ſuum catholicum accipere potuit à Magiſtro ſuo Alexandro Alenſi parte 3. quæſt. 76. membro 2. 3. Hos Scholarum Principes ſecuti ſunt omnium ordinum & nationum Theologi; Gabriel in 4. diſt. 14. quæſt. 2. dub. 3. Duvallius 2. 2. Tract. de ſpe, quæſt. 3. art. 2. Gamachæus 1.2. quæſt. 19. de dono timoris cap. 5. Bannez 2.2. quæſt. 19. art. 4. concluſione 1. Durandus in 3. partem diſt. 34. quæſt. 4. num. 9. Dominicus Soto in 4. diſt. 14. quæſt. 2. art. 5. Petrus le Deſma in Theologia morali Tract. de Pœnitentia cap. 7. Alphonſus à Caſtro verbo Timor, hæreſi 1. contra Lutheranos: & verbo Contritio. Navarrus Tom. 2. de contrit. cap. 1. num. 8. in Manuali. Bonacina tomo 1. diſp. 5. quæſt. 5. punct. 3. Prop. 3. num. 4. Puteanus 3. parte quæſt. 85. art. 5. dub. 1. Lorea 2.2. quæſt. 19. diſp. 12. num. 4. Sect. 2. Pezantius quæſt. 86. diſp. 1. art. 5. Didacus Cabezudo in 3. partem de contritione quæſt. 1. art. 2. dub. 2. Kelliſonus 1. 2. quæſt. 42. & 3. parte quæſt. 1. de pœnitentia art. 2. Dionyſius Carthuſianus in 3. diſt. 34. quæſt. 3.

4 Neque exiſtimo ullum ex catholicis Scriptoribus diſſentire: aut fore me temerarium, ſi tot numerem damnato Articulo oppoſitos, quot pœnitentiam & contritionem editis libris pertractarunt. Teſtatur id Eckius contra Lutherum ſcribens lib. 1. de Pœnitentia cap. 6. dicens: *Fallitur hìc apertiſſimè Ludderus, quòd exiſtimat pœnitentem non poſſe odire peccatum, niſi afficiatur ad bonum; cùm omnis homo, qui ſpirat, noverit odiri peccatum propter timorem pœnæ ... Quomodo non odiret prodigus peccatum, ex quo in tantam venit miſeriam ac omnium rerum inopiam? Hæc pro evacuatione fuci Luddorani, licèt per ſe frivoli & temerarii dicta ſufficiant.* Si omnis homo, qui ſpirat, noverit odiri peccatum *propter timorem pœnæ*, non minus omnis Chriſtianæ fidei principiis imbutus, novit ortum ex eo timore odium peccati ad Deum ducere, neque brutalibus adſcribendum paſſionibus, velut germen, earum vitio maculatum.

Suſpectus adverſariis in hac materia eſſe non poteſt Hiſtoricus Tridentini Concilii Eminentiſſimus Pallavicinus, quem conſtat in Sacramento pœnitentiæ non nimium tribuere timori, & ex eo conceptæ pœnitentiæ; attamen lib 12. cap. 10. ait: *Reverà quantum ex actis conjicio, Theologorum mens erat, ut error hæreticorum damnaretur, tanquam inhoneſtum improbantium pœnæ timorem.* Neque ſuſpectus eſſe poteſt Sylvius Thomiſta nobilis. Hic 2.2. Quæſt. 19. art. 4. *Quod*, inquit, *timor ſervilis ſit bonus, & ad ſalutem perutilis, fide certum eſt, definitum in Tridentino, & antea à Leone X. contra Lutherum.* Brutalis paſſio neque bona eſt, neque utilitatis unquam vel minimum contulit ad ſalutem, à qua potius quemlibet ſibi obedientem avertit.

5 Guilielmus Eſtius, cujus alibi non ſemel patrocinium aucupantur adverſarii in lib. 3. ſententiarum diſt. 34. §. 7. *Uſque adeò autem fatendum eſt*, inquit, *bonum eſſe hunc pœnæ timorem, ut Apoſtolus eum teſtetur*

eſſe

eſſe donum Spiritûs Sancti. In 4. diſtinctione 54. §. 13. *Quamvis igitur hic timor, neque ſit juſtitia, neque aliquid juſtitiæ; quia ſervilis eſt; rectè tamen vocatur initium pœnitentiæ, juſtitiæ, & ſapientiæ, quatenus nimirum hominem per peccatum à Deo alienatum ad pœnitentiam, juſtitiam, & ſapientiam, & per conſequens ad Deum ducit & revocat.* Si homines à Deo criminibus averſos ad pœnitentiam, ad juſtitiam, ad ſapientiam, ad Deum ducit & revocat à peccatis, quis ſapiens ad Deum cum timore appropinquare prohibeat?

Jacobus Bajus Doctor apud Lovanienſes magni nominis, novitatibus Michaelis Baji non conſentiens Lib. 2. de Religione Chriſtiana cap. 84. *Ex quibus liquet, quàm falsò Lutherus dixerit, timorem ſervilem eſſe malum; quia efficit hominem hypocritam, magìſque peccatorem, cùm proprius ejus effectus ſit, voluntatem à peccando impedire... Hinc Deus primum hominem timore mortis à peccando deterruit, Judæoſque ſuppliciorum comminatione.* Conqueri meritò poſſent quicumque territi à Deo comminationibus homines, quòd timorem ipſe incuſſerit, ut ſuis juſſibus obtemperarent; cùm à ſanctitate & ſapientia alienum ſit, facere mala ut eveniant bona, paſſionibus brutalibus à Deo avertentibus indulgere, ut obedientia ſequatur.

6 Joannes Malderus ex Doctore Lovanienſi Epiſcopus Antverpienſis 2.2. quæſt. 19. art. 4. *Timorem gehennæ non eſſe malum difinit Tridentinum ſeſſ. 6. can. 8. eſtque tam evidens, ac amare beatitudinem, quâ privat gehenna, eſſe bonum.* Num & beatitudinis æternæ amor paſſio brutalis eſt? Proſequamùr aliquantum in Lovanienſibus, quorum authoritas adverſariis potiſſimùm venerabilis eſt. Joannes Wiggers de virtutibus Theologicis quæſt. 19. art. 4. *Timor pœna à Deo infligenda ſecundùm ſe utilis eſt & bonus.*

Guilielmus Mercerus ad ſupplementum D. Thomæ quæſt. 1. art. de contritione ait; *Bonum eſſe deteſtari peccatum propter timorem gehennæ, non ſolùm ut occaſionem (prout vexatio dicitur dare intellectum) ſed etiam ut finem proximum; quia intentio finis ex objecto ſuo bona eſt, cùm ſit voluntas fugiendi pœnam ex ſe odio dignam: & medium, ſcilicet deteſtari peccatum, eſt bonum, & proportionatum ad illum finem.* Tunc Lovanium nondum didicerat, neque ab ullo audiverat ſomniatum, gehennam cognoſci à beſtiis & timeri, ut ejus timor, brutalis paſſio cenſeretur; ſive quòd quiſquis *Deo appropinquare vult cum timore* qualicunque etiam gehennæ, velit accedere *ſicut beſtia.*

Sed neque hoc tempore Lovanienſes Theologi, utpote Conſtitutioni Unigenitus conſenſu unanimi obedientes, novitatem iſtiuſmodi inſaniſſimam admittunt. Grammaticos ibi aliquot & Philoſophos nihil moror, quibus non incongruè applicueris illud *Ne ſutor ultra crepidam*. Eckius quoque eam imperitorum audaciam, ut Lutheranam, exciperet lib. 1. de pœnitentia cap. 5. *pellem detrahens aſinis leoninam*. Invehitur illic Eckius in opinionem, quæ etiam Queſnelli eſt in præſenti Articulo, negantem timori cuilibet auxilium gratiæ. Uter autem abſurdiùs loquatur Lutherus, an Queſnellus capite proximo examinabimus.

7 Ruardus Tapperus Luthero pariter infenſiſſimus art. 4. pag. 185. *Attritio ex timore pœnarum ſupernaturalium, idonea diſpoſitio eſt ad Sacramentum Baptiſmi & Pœnitentiæ gratiam percipiendam, ut cùm quis deteſtatur omnia peccata mortalia, & propterea confitetur, ne per peccatum excludatur à gloria, vel ne in ſupplicium ignis ſempiterni conjiciatur: qui etiamſi cognoſcat ſe non habere contritionem; ſed tantùm hanc attritionem, probabilis eſt Doctorum ſententia, quòd licitè accedit ad Baptiſmi & pœnitentiæ Sacramenta ſuſcipienda.* Tantum hìc nobis opus non eſt; quidquid enim ſit de ſufficiente, & ultima diſpoſitione ad percipiendam Sacramenti gratiam requiſitâ, ſatis præſenti articulo obterendo eſt, quod timor aliquis ſit idonea, ſive utilis ad Sacramentum præparatio, ut conſtet non eſſe brutalem & indecoram hominibus paſſionem.

Driedo de captiv. & redemp. Tract. 4. cap. 7. *Manifeſtum eſt timorem gehennæ ignis, qui & donum eſt Spiritûs Sancti, eſſe utilem ad juſtificationem impii, & ex illo converſionem hominis ſæpenumero ſumere originem.*

Judocus Raveſtein Tiletanus parte 1. de præparatione ad juſtificationem cap. 1. *Ex fide per conſiderationem Divinæ juſtitiæ naſcitur timor, quo utiliter concutiuntur homines ut peccata deſerant.*

Thomas Stapletonus Tom. 2. proleg. 1. in lib. 5. *Hic timor, etſi ſervilis ſit, nec ſemper neceſſaria diſpoſitio; tamen & utilis eſt quoties adhibetur, & cum contraria diſpoſitione nemo juſtificatur... cùm timor gehennæ objectum habeat proportionatum timori, & nullâ circumſtantiâ extrinſecâ vitietur, neceſſariò debet eſſe bonus. Utiliter autem diſponere inde conſtat, quòd & à peccatis cavere, & de præteritis dolere, & ad Dei miſericordiam confugere docet.*

Joannes Fiſchetus Epiſcopus Roffen-

ſis Cardinalis, Martyrio, quàm purpurâ glotioſior ſcribens contra Lutheri Articulos pag. 65. ait: *Tria ſunt, quæ faciunt homines à vitiis temperare; ideſt, aut metus gehenna &c. .. Fides namque eſt, quæ futuri judicii, ac ſuppliciorum metu, vitiorum facit contagia declinari*. Metus, qui paſſio brutorum eſt, ſive quo ſicut beſtiæ formidamus, differt plurimùm à timore Divini Judicii, atque imminentium ex eo ſuppliciorum.

8 Roffenſi ſocium demus non minus virtutibus & ſcientiâ, quàm dignitatibus eminentem Bellarminum. Is de pœnitentia lib. 2. cap. 17. timores quatuor recenſet, quorum primus eſt naturalis, qui paſſio quædam eſt partis inferioris. De iſtiuſmodi timore nulla diſceptatio eſt. Secundus à Theologis dicitur mundanus, quo ad vitandum incommodum temporale Deus offenditur. Tali formidine Petrus Chriſtum negavit: neque de hac dubium eſt quin mala ſit.

Tertius, inquit Bellarminus, *eſt timor pœna, quam Deus ipſe peccatoribus comminatur; ſed cum timore offenſionis Divina ita conjunctus, ut licet homo vehementer pœnam timeat; magìs tamen offenſionem Dei, quàm pœnam illam timeat. Atque hic timor ſervilis dici ſolet quoad ſubſtantiam; ſed abſque ſervilitate, & ordinatus ac bonus eſt ... Quartus timor eſt propriè ſervilis, quo videlicet peccator ita Deum punientem timet, ut ſolius pœna fugienda cauſâ, à peccatis perpetrandis caveat, & de perpetratis doleat ... De hoc igitur timore tota controverſia eſt; hunc enim Lutherus damnabat, ut qui faceret homines hypocritas, & magis peccatores: & hunc eundem Tridentina Synodus ſeſſ.* 14. *cap.* 4. *bonum atque utilem eſſe, & à Deo excitari docet.*

Denique audiatur S. Franciſcus Saleſius, qui ut teſtatur Eccleſia in Officio Canonico, *ſcriptis cœleſti doctrina refertis Eccleſiam illuſtravit, quibus iter ad Chriſtianam perfectionem tutum ac planum demonſtrat*. Is Lib. 11. de amore Dei cap. 16. *Quantùm*, inquit, *ad timores ſervorum & mercenariorum, non procedunt quidem ab amore; ſed ordinariè ipſum præcedunt, ut ſint ei inſtar prodromorum & hoſpitii deſignatorum. Sunt iſti ſæpe perutiles ejus ſervitio ... Divina Bonitas volens in anima hominis collocare magnam virtutum diverſitatem, & tandem eam exornare ſacro ſuo amore, utitur aeu timoris ſervilis & mercenarii, quâ ordinariè omnium primò corda noſtra punguntur.*

Cap. 17. *Quamvis timor ſervilis & mercenarius plurimùm ſit utilis pro hac vita mortali &c.*

Cap. 18. *Etſi Chriſtus Salvator venerit, ut afferret nobis legem amoris, non intermiſit tamen inculcare legem timoris. Timete, inquit, illum qui poteſt corpus & animam perdere in gehennam ... Denique iſte timor comprehenſus eſt in donis Spiritûs Sancti, ut plures ex antiquis Patribus notarunt.*

Non igitur S. Saleſio viſus eſt timor ſive ſervilis, ſive mercenarius impedire acceſſum hominis ad Deum, cùm uterque ſit amoris prodromus, eique deſignet hoſpitium ac locum præparet in animo peccatoris. Non exiguam autem totius novi Syſtematis partem deſtruit illud Saleſii de *magna diverſitate virtutum*, quæ in hominibus à Deo præmittitur dilectioni. Inter prævias ad amorem diſpoſitiones ponitur à Saleſio timor tum ſervilis, tum mercenarius, veluti bonus & perutilis ad ſalutem. Unde non ſolùm corruit præſens Articulus, ſed etiam ſequens: præterea quadrageſimus quartus cum reliquis de charitate, quibus omnis actio arguitur vitii quæ ab amore Dei non profluxerit. Hic autem Antiſtes ſanctiſſimus, ut in officio Eccleſiaſtico legimus, *inſuperabili conſtantia, Deique ope protectus ſeptuaginta duo millia hæreticorum ad catholicam Fidem reduxiſſe dicitur*; Et tamen ut ingenio mitis erat, ita & in ſententiis à rigore exotico alienus. Novaturientium verò rigidorum vix alius fructus conſpicitur, quàm averſio plurimorum à fide & ſalute; Eccleſiæ quoque Catholicæ, quam ſubvertere nequeunt, luctuoſa perturbatio.

CAPUT V.

Propoſitionis Origo & Fundamentum.

1 Formidinem quandam eſſe paſſionem partis inferioris hominibus cum beſtiis communem, facilè concedo: Verùm ea, neque bona moraliter eſt, neque mala; utpote non libera. Si de hac ſolùm adverſarius enuntiaſſet, hominem Deo appropinquare cupientem non debere duci ſe iſtiuſmodi committere, nihil metuendum habuiſſet ab anathemate. At finè nllo inter timores diſcrimine, Divinum æque ac humanum, tam naturæ viribus ſuperiorem, quàm hominibus beſtiiſque inſitum, brutales inter paſſiones rejicere, atque inter juſtitiæ ſalutiſque non ſubſidia; ſed obices numerare, nemo Catholicus arbitratur in Eccleſia tolerandum, minùs in *Moralis Evangelica Compendio*, quæ damnati Operis inſcriptio eſt.

Luthe-

Lutherus Sermone de pœnitentia, hanc concipi jubet ex conſideratione pulchritudinis, quæ in virtutibus, præcipuè in charitate eſt, non ex Divini judicii, aut pœnarum formidine; quaſi hæc dedeceat Chriſtianum ſub amoris fœdere conſtitutum, neque ex animo fiat, ad quod metus impulerit: atque indè non verus pœnitens, ſed merus fiat hypocrita. Has & ſimiles timoris, etiam inter Chriſtianos & pios uſitatiſſimi contumelias ab hæreticis temere jactatas repreſſere pridem & ſubruêre funditus Tapperus, Eckius, Roffenſis, Caniſius, Bellarminus, cum innumerabili ex omnibus Ordinibus Scholaſticorum agmine, Ducibus Hagiographis & Sanctis Patribus univerſis. His omnibus deſertis, ſequi Queſnellus maluit Lutherum, Janſenium, & ſimiles novorum dogmatum architectos. Sic nempe à Sanctis Auguſtini caſtris, à fide Catholica & Religione deficiens infamis apoſtata Sermone de pœnitentia. *Quo magìs*, inquit, *timore pœnæ, & dolore damni conteruntur, eo magis peccant, & afficiuntur ſuis peccatis, quæ coguntur, non autem volunt odiſſe*.

2 Chemnitius in examine Tridentini Concilii de contritione Seſſ. 14. can. 5. *Contritio expaveſcens, conſideratione iræ, & judicii Dei; etiamſi accedat fides petens & ſtatuens remitti nobis peccata propter Chriſtum, tamen eſt non ſalutaris, ſed Juda pœnitentia*. Rationem reddit Janſenius Tom. 3. Editionis Lovanienſis columna 577. *Timens quidquid ex illo timore fecerit, nihil ex animo, nihil ex corde, nihil volenter, nihil coram Dèo; ſed tantùm in ſpeciem coram hominibus operatur. Hinc non eſt amicus rectitudinis, nec Dei; ſed potiùs hoſtiles erga eum animos gerit*.

Hanc Magiſtri ſui ſententiam, authoritate veterum, & inde ducta ratione triplici ſtabilire nititur Arnaldus Apologia 2. pro Janſenio lib. 3. pag. 107. *Ratiocinatio*, inquit, *mirabilis iſtorum Eccleſiæ Magiſtrorum ad tria hæc reducitur principia: primum, quòd omnis actio voluntaria procedat ab aliquo amore: Secundum; quòd omnis amor neceſſariò, aut Dei ſit, aut Creaturæ; Tertium, quòd quidquid naſcitur ex amore Creaturæ, atque adeò omnis actio voluntaria, quæ non profluit à motu aliquo amoris Dei, ſit neceſſariò peccatum*.

Eodem lib. pag. 153. Inſcriptio capitis 24. eſt. *Quidquid non fit intentione fidei bonæ per charitatem operantis, peccatum eſt*. Eodem capite, pag. 159. *Auguſtinus errores omnes iſtos non dejicit, niſi eâ, quam ſuſtinuimus hactenus, veritate; videlicet quòd nulla bona actio fieri poſſit, niſi intentione bonæ fidei, quæ per Dei dilectionem operatur, quodque omne aliter factum peccati maculâ contaminetur*. Quos errores in Bajo pridem à tribus Pontificibus damnatos, nempe articulo 38. 25. & 16. Arnaldi temeritas ſuſcitavit; ſed ad inferos remiſit iterum Alexander VIII. feriens anathemate inter Propoſitiones 31. hanc 7. *Omnis humana actio deliberata, eſt Dei dilectio vel mundi: Si Dei, charitas patris eſt; ſi mundi, concupiſcentia carnis, hoc eſt mala eſt*. 8. *Neceſſe eſt infidelem in omni opere peccare*. 9. *Revera peccat, qui odio habet peccatum merè ob ejus turpitudinem, & diſconvenientiam cum natura, ſinè ullo ad Deum offenſum reſpectu*. 10. *Intentio qua quis deteſtatur malum, & proſequitur bonum, merè ut cæleſtem obtineat gloriam, non eſt recta nec Deo placens*. 11 *Omne quod non eſt ex fide Chriſtiana ſupernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum eſt*.

3 Tandem ut prætermittam duodecimam. & decimam tertiam, proſcripta ab eodem Pontifice fuit hæc decima quarta: *Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis*. Et 15. *Attritio, quæ gehennæ & pœnarum metu concipitur, ſinè dilectione benevolentiæ Dei propter ſe, non eſt bonus motus, ac ſupernaturalis*. Utriuſque poſterioris Articuli condemnatio avertere Queſnellum debuerat, à Conſilio illum reſtituendi, atque inſerendi Obſervationibus, quas ad pietatem, atque ædificationem fidelium à ſe compoſitas fuiſſe ſæpius teſtatus eſt. Aut, ſi prior aliqua editio cum erroribus Decretum Alexandri VIII. prævenerit, poſtulabat Cenſuræ Apoſtolicæ reverentia, ut inter correctiones multiplices locum etiam iſta reperiſſet. Evidens enim eſt, quod, ſi timor aliquis gehennæ, & ex illo orta attritio eſt laudabilis, ac ſupernaturalis, de quo nullus probè Catholicus dubitat, non debuerit timor univerſim, & ſinè diſcrimine accuſari, veluti impediens acceſſum hominis ad Deum, neque inter brutales rejici paſſiones.

Verùm, ſi ob ſuperiorum Pontificum Cenſuras expungenda ipſi fuerit Propoſitio 66. *Qui vult Deo appropinquare* &c. quid futurum cenſeas univerſo ejus de charitate Syſtemati? Prop. 44. *Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones, & actiones omnes noſtræ naſcuntur; amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur, & amor, quo nos ipſos ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt, non refert, & propter hoc ipſum fit malus*.

4 Timor itaque quicumque non genitus

tus à dilectione Dei, ideoque profluens ex virulento amore proprio aut mundano, non poteſt non ab eo venenum contrahere, Deique diſplicere ſanctitati. Eodem colliniant Propoſitiones cæteræ uſque ad ſexageſimam: prætereo alias de timore. Fundamentum erroris præbuit Lutherus, non aliam agnoſcens gratiam Chriſti meritis præpararam, quàm Numinis dilectionem.

Sic in Diſputatione Lypſica, ad objectas ſibi ab Eckio Sanctorum Patrum pro timoris bonitate ſententias reſpondens, utitur gratiæ, & charitatis nominibus promiſcuè. Sic & Queſnellus Articulo 28. *Prima*, inquit, *gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*, quam conſtat nemini abſque dilectione obtingere extra Sacramentum. Præterea per Articulum 27. *Fides eſt prima gratia, & fons omnium aliarum*, quod autem fides abſque charitate, non ſit penès Queſnellum, colligitur ex Prop. 58. *Nec Deus eſt, nec Religio, ubi non eſt charitas*: & præter 44. jam citatam, perſpicua eſt 49. *Ut nullum peccatum eſt, ſinè amore noſtri, ita nullum eſt opus bonum, ſinè amore Dei*, proinde ſinè eo, nec fides bona, ac ſupernaturalis: 57. *Totum deeſt peccatori, quando ei deeſt ſpes, & non eſt ſpes in DEO, ubi non eſt amor Dei*. Igitur & fides Divina deeſt peccatori, ubi amore deſtituitur. 45. *Amore Dei in corde peccatorum non ampliùs regnante, neceſſe eſt, ut in eo regnet cupiditas, omneſque actiones ejus corrumpat*.

5 Quid clarius, quàm neceſſe eſſe, ut corrumpatur fides, atque ipſa peccatum ſit, ubicumque Amor DEI non regnaverit? Non mirum igitur, quòd eo nondum dominante, etiam timorem omnem cupiditas inquinet, ac propterea is minimè idoneus reputetur, ut ſit vel remotiſſima ad juſtificationem diſpoſitio. 46. *Cupiditas aut Charitas uſum ſenſuum bonum vel malum faciunt*: Cujus aſſerti, ſi quæ ratio eſt, militat pariter pro cæteris animæ facultatibus, ut omnis earum uſus, vel bonus ſit, ſi eum imbuerit charitas, vel malus & cupiditatis vitio maculatus, ſi charitas abfuerit.

Quomodo itaque timor ad Deum accedere volenti impedimentum non ſit potiùs, quàm adjumentum in omnibus, qui virtutum principe deſtituuntur? Ita Queſnellus filum proſequitur errorum, & ſicubi ſuperare Janſenium, vel ab eo paululum declinare viſus fuerit, duces reperit Lutherum, Calvinum, cum utriuſque commilitonibus, quorum valeat inſiſtere veſtigiis, ac patrocinio defendi, quod in variis pro ſe & contra Bullam UNIGENITUS Apologiis nuperrimè expertus eſt, ingenti dubiè inter ſuos ſolatio & gloriatione; ſed non minore penès Catholicos dedecore. Notus eſt Tractatus Ulmenſis Joannis Frickii, contra *Inclementiam Clementis* cum ejuſdem farinæ Theſibus, & *Reflexionibus* in Hollandia *indifferentibus*. Supereſt ut unio Eccleſiæ Anglicanæ cum aliquibus Gallicanis, ut dicitur tentata, tempore magis proſpero, & firmatis magis Queſnelliarum partium viribus perficiatur.

CAPUT VI.

Repelluntur Argumenta oppoſita.

1 NUſquam prætetire poſſunt Adverſarii illud Apoſtoli Rom. 8. v. 15. *Non accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore; ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba Pater.* Hoc ſolo diluere ſe putant quidquid ſordium fœtet in omnibus de timore Articulis. Fruſtrà autem expectamus, ut aſſertionis ſuæ cum ſacro textu ſimilitudinem oſtendant, quod & ſe minimè poſſe ſatis perſpiciunt; à ſimplicibus tamen ſibi devotis confiduut ſolitâ credulitate ſupponendum.

Propoſitio Queſnelli, ut patet, agit de Peccatoribus converti cupientibus: *Qui vult Deo appropinquare*, &c. Textus Apoſtoli de juſtificatis, & Deo charitatis ſpiritu intimè unitis enuntiat: *Non accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterùm in timore; ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum*; quibus ſpiritus amoris magìs convenit, quam timoris.

Neque tamen hunc contemnendum, veluti beſtialem, monet Apoſtolus; cùm hominibus à Deo datus ſit, ut ad juſtitiam præparentur & ſalurem, teſte Auguſtino, lib. de gratia & libero arbitrio cap. 18. *Cavere debemus, ne nos arbitremur non accepiſſe ſpiritum timoris Dei, quod ſinè dubio magnum eſt donum Dei ... Non quo timore Petrus Chriſtum negavit: ſed illius timoris ſpiritum accepimus, de quo dicit ipſe Dominus Chriſtus: Eum timete, qui habet poteſtatem, animam & corpus mittere in gehennam.*

Eum, inquam, timete, quia, ut Auguſtinus lib. de Catechizandis rudibus ait cap. 5. *Rariſſimè fit, imo verò nunquam, ut quiſquam, veniat volens fieri Chriſtianus, qui non ſit aliquo Dei timore perculſus.*

2 Quod de venientibus ad Chriſtianiſmum aſſeritur, locum æquè obtinet in peccatoribus reconciliationem ambientibus. Num paſſio brutalis in hominibus dicitur

magnum

Digitized by Google

magnum Dei donum? Imò inter magnas blaſphemias rejiciet quicumque ſapit Chriſtianè; ſed neque peccator charitate donatur, niſi metu prævio, ut teſtatur Auguſtinus locis plurimis, præſertim Tract. 9. in Joannem: *Si nullus eſt timor, non eſt quà intret Charitas.*

Ibid. *Opus eſt ergo ut intret timor primò, per quem veniat Charitas: timor medicamentum, Charitas ſanitas.* Lib. de Catechizandis rudibus cap. 5. *Ipſa etiam ſeveritate, qua corda mortalium ſaluberrimo terrore quatiuntur; Charitas ædificanda eſt.*

Denique S. Thomas in objectum Apoſtoli Textum ait: *Idem eſt Spiritus, ſcilicet qui in quibuſdam facit timorem ſervilem, quaſi imperfectum, in aliis facit amorem, quaſi quoddam perfectum.*

Eſtne charitas ædificanda formidine, quæ paſſio brutalis ſit, vel homine indigna, & ſolis conveniens beſtiis actio? Num timor, qui veluti fundamentum præbeat charitati, cenſendus obex eſt, ne ad Deum accedere volenti, aditus concedatur? Rectè igitur de juſtis, quales ſupponit benignè Apoſtolus eſſe fideles, quos alloquitur, vel ſaltem fuiſſe quando baptiſmate initiati ſunt, aſſerit quod ſpiritum adoptionis filiorum acceperint, non ſpiritum ſervitutis in timore, ſive in ſignis metum incutientibus; qualia fuere tonitrua, & gravium intentatio ſuppliciorum; quamvis largiendo nobis ſpiritum amoris, non ſubtraxerit ſaluriferi ſpiritum timoris. Ea, ut vidimus, Auguſtini & Angelici interpretatio eſt, Catholicorum nemine diſſentiente, ſolis oblattantibus Luthero, Queſnello & ſimilibus.

3 Non minùs frivola objectio eſt ex illo 2. Timoth. 1. v. 7. *Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris; ſed virtutis & dilectionis, & ſobrietatis.* Quid hic reprehenſionem potiſſimùm exigit, affectata adverſariorum ignorantia, an perfidia deteſtabilis, quâ Divini Codicis verba aſſumunt ad ſtabiliendum Articulum, ad quem certiſſimè conſcii ſunt, ea minimè pertinere. Non enim ſacrarum Literarum tam imperiti ſunt, ut neſciant timoris nomine hic non intelligi eum, de quo ipſos inter & nos diſceptatio eſt, videlicet Dei vindicis, atque imminentium reprobis ſuppliciorum; ſed timorem humanum & mundanum oppoſitum Divino, utpotè inducentem ad parendum hominibus contra Deum; ne temporalia ſubire cogamur incommoda, quali formidine Petrus in negationis, & perjurii ſacrilegium prolapſus eſt. Sic nempe in textu Apoſtoli ſequitur: *Noli itaque erubeſcere teſtimonium Domini noſtri, neque me vinctum ejus; ſed collabora Evangelio ſecundùm virtutem Dei, qui nos liberavit, & vocavit vocatione ſancta.*

In quem locum ſic Angelicus. „ *Non dedit nobis Deus ſpiritum timoris*, ſcilicet mundani; quia hunc Deus aufert à nobis Matthæi 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus &c.* Eſt alius ſpiritus timoris Domini & ſanctus, & iſte facit ut timeatur Deus: hic autem eſt ſinè offenſa, & hic eſt à Deo Matth. 10. *Timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.* Addit *ſed virtutis*: qui per Spiritum Sanctum dirigimur in malis, & hoc per virtutem ſcilicet fortitudinis contra adverſa mundi... *Sed collabora*: A ſolita autem prædicationis gratia poterat impediri propter duo: primò propter erubeſcentiam: ſecundò ex pœna Apoſtoli, quam patiebatur propter Euangelium... Prædicatio enim Chriſti, ſi referatur ad ſapientiam mundi videbatur ſtulta, unde erubeſcentiam habere videbatur... Quantùm ad ſecundum, ſciendum eſt quod ſi latro videt aliquem ſuſpenſum, erubeſcit ſe confiteri ſocium ejus. Sic quia Apoſtolus erat vinctus, poterat eum Timotheus erubeſcere, & & ideo dicit, *Neque me vinctum ejus.* „ Unde patet iſtud *ſed virtutis & dilectionis.* non opponi ſpiritui timoris Dei, quo à peccatis avertimur; ſed ſpiritui timoris mundani, quo vitandi ſupplicii, vel opprobrii cauſâ mandatum Dei prætermittimus.

4 Sic in eundem locum Cornelius à Lapide „ *Non enim dedit nobis Deus ſpiritum timoris*: Quaſi dicat (Apoſtolus) à Deo accepimus ſpiritum non timiditatis, ut in perſecutionibus & tentationibus paveamus; & animo contrahamur; ſed è contrario accepimus ſpiritum magnanimitatis, ut potenter omnia adverſa ſuperemus, liberèque Chriſti fidem prædicemus, & propugnemus: ac proinde hunc ſpiritum magnanimitatis, cùm aliquis timor aut torpor obrepit, excitare debemus, & animosè, ac fortiter dura & ardua quævis aggredi... Unde nota pro *ſpiritum timoris*, græcè eſt δειλίας, id eſt, timiditatis & ignaviæ, qualis eſt eorum, qui animo ſunt imbelli & pavido. *Sed virtutis* græcè δυνάμεως, id eſt, fortitudinis & roboris, ut fortiter fidem non tantùm teneamus; ſed & fortiter teneamus; & prædicemus in perſecutione inter medios hoſtes: nec timeamus pro ea mori, adeóque cùm ſimus

„ mus Epiſcopi, quaſi duces populo præ- „ eamus ad martyrium.„

Vel igitur pudenda in adverſariis ignorantia ſcripturæ eſt, hallucinantibus in loci intelligentia tam obvia, & à nullo interprete catholico vocata in dubium, aut veriſimiliùs digna hæreticis perfidia eſt, dum exploratum habentes ſenſum de timore mundano, qui opponitur ei de quo controverſia eſt, unum alteri ſubſtituunt, confundentes ſcilicet formidinem mundi, flagitia ſuadentem, cum ea, quæ ad evadenda inferorum ſupplicia crimen quodlibet horrere docet, & fugere.

Ex eo quoque manifeſtior fit & minùs condonanda perfidia, quòd Græci idiomatis peritiam jactare novatores cæteris ſoleant ambitioſiùs. Sic igitur oppoſiti nobis vim argumenti, & acumen ſtolidum Lector accipe: Non dedit nobis Deus ſpiritum timoris mundani, quo in perſecutione deficiamus à noſtro munere prædicandi intrepidè Evangelii, vel quo non audeamus Chriſtum, obnitentibus ſeculi poteſtatibus, confiteri: ergo timor quilibet damnabilis eſt; proinde *qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque adduci per inſtinctum naturalem, aut per timorem ſicuti beſtia* (cùm omnis timor ſit beſtialis) *ſed per fidem & dilectionem ſicuti filii*. Argumentum omni ratione vacuum, & concluſionem inſaniſſimam perſpicit, cuicumque vel tenuiſſima luminis ſcintilla ſupereſt; inſignis autem perfidiæ crimen in authore, & approbatoribus excuſare non poſſumus, niſi ſtolidam eis attribuendo ignorantiam: Utrum ipſi agnoſcere malint, expectabimus ut determinent.

5 Videamus interim num ſolidioris quidpiam ratiocinii formari pro novitate potuerit ex Patribus. Producitur Chryſoſtomus Hom. 4. in Epiſtolam 2. Corinth. verſus finem. „ Cùm peccaveris, ingemiſ- „ ce: non quòd pœnas daturus ſis (nihil „ enim hoc eſt) ſed quòd Dominum tuum „ offenderis tam benignum, tam tui aman- „ tem, tam denique ſaluti tuæ addictum, „ ut filium quoque ſuum tuâ cauſâ tradi- „ derit. „ Pia Chryſoſtomi ad perfectam contritionem adhortatio eſt, quam ultrò amplectimur: &, ut omnibus altè animo infixa hæreat, atque in uſum frequentiùs deducatur, vehementiſſimè optamus. Qualecunque criminibus infligendum apud inferos eſt ſupplicium, *nihil hoc eſſe* prædicatur, comparatione malitiæ quam noxa quælibet lethifera continet, utpote bonitatis infinitæ contemptus gravis, proculcatio ſanguinis Chriſti, & ipſius ſi fieri poſſet, deſtructio quodammodo Divinitatis.

In ſe tamen profectò & ſapientum omnium judicio peccati pœna adeò non eſt *nihili* facienda, ut nullum eâ gravius ſupplicium valeat excogitari, & cujus attentâ juxta ipſum Chryſoſtomum meditatione, nihil eſt ad veram pœnitentiam conducentius Hom. 15. ad populum Antiochænum: *Quid gehennâ gravius? ſed hujus metu nihil utilius; gehennæ namque timor, regni nobis adfert coronam.*

Non igitur cum gehennæ formidine ad Dei obſequium accedere illicitum eſt, aut ſalutiferis fructibus deſtitutum. Rationem Sanctus Doctor mox ſuggerens: *Nihil enim*, inquit, *tantùm peccata quidem conſumit, virtutem verò creſcere facit & germinare, quantùm continui timoris natura.* Funeſtum verò adverſariis eſt quod ſequitur, *propterea qui non vivit in timore, illum rectè agere non eſt facile; ſicut viciſſim cum timore viventem eſt impoſſibile peccare... Niſi bonus eſſet timor, non multos impendiſſet Chriſtus Sermones & longos de illa pœna & ſupplicio loquens.* Queſnellus autem ſupra Chryſoſtomum & ſupra Salvatorem ipſum ſapere præſumens, prohibet accedere ad Deum cum timore, quaſi is non hominibus; ſed ſolis dignus beſtiis ſit.

6 Longior nobis, ſed non magis metuendus objicitur locus Auguſtini de Spiritu & Litera cap. 32. n. 56. ſic ibi: „ Sed ad- „ huc aliquid diſcernendum eſt: quoniam „ adhuc illi, qui ſub lege ſunt, & timore „ pœnæ juſtitiam ſuam facere conantur & „ ideo non faciunt Dei juſtitiam; quia cha- „ ritas eam facit, per quam non libet, niſi „ quod licet; Non timor, qui cogitur in „ opere habere quod licet; cùm aliud „ habeat in voluntate, quâ mallet, ſi „ fieri poſſet, licere quod non licet; & „ illi ergo crednnt Deo; nam ſi omnino „ non crederent, nec pœnam legis utique „ formidarent. Sed non hanc fidem com- „ mendat Apoſtolus, qui dicit: *Non enim* „ *accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in ti-* „ *more; ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis fi-* „ *liorum, in quo clamamus Abba Pater.*

„ Timor ergo ille ſervilis eſt: & ideo „ quamvis in illo Domino credatur; non „ tamen juſtitia diligitur, ſed damnatio „ timetur. Filii verò clamant Abba Pa- „ ter... Cùm autem clamant, aliquid petunt; & quid petunt, niſi quod eſuriunt „ & ſitiunt? Et hoc quid eſt, niſi quod de „ illis dictum eſt, Beati qui eſuriunt, & ſi- „ tiunt

„ tiunt juſtitiam; quoniam ipſi ſaturabun-„ tur. Huc ergo tranſeant qui ſub lege „ ſunt, ut ex ſervis filii fiant: nec ſic tamen „ ut ſervi eſſe deſiſtant; ſed ut tanquam „ filii Domino & Patri liberaliter ſervi-„ ant „. Libet de ſpiritu & litera contra Pelagianos eſt, qui ſibi legem & doctrinam arbitrati ſufficere ſinè gratia, naturali *timore pœna juſtitiam ſuam facere conantur*: uti Judæi, quos Apoſtolus Epiſtolâ ad Romanos reprehendit, ubi nomine *juſtitia ſua* intelligitur naturalis, & prorſus alia ab ea, quæ ex Chriſti gratia eſt, & magis *Dei juſtitia*, quàm noſtra.

7 Præterea de timore agitur non excludente *Voluntatem, qua mallet, ſi fieri poſſet, licere quod non licet*. Variorum ſcilicet graduum timores boni ſunt; inferioris ordinis eſt ſolam impediens externam pravorum operum executionem, alius reprimens etiam abſoluta quidem peccandi deſideria, ſed non penitùs velleitates omnes peccandi, ſi pœnæ periculum abeſſet, alius denique fortior & ab omni animum retinens conſenſu graviter illicito, ut rectè obſervat Eminentiſſimus Bellarminus lib. 2. de pœnitentia, cap. 17. Eadem aperta eſt Auguſtini ſententia ſerm. 13. de verbis Apoſtoli: *Timor ſervus eſt: charitas libera eſt: &, ut ſic dicamus, timor eſt ſervus charitatis. Ne poſſideat Diabolus cor tuum, præcedat ſervus in corde, & ſervet Dominæ venturæ locum: fac vel timore pœnæ; ſi nondum potes amore juſtitiæ.*

Non poſſet Diabolum impedire timor, ne vel poſſidere pergeret cor peccatoris, vel poſſeſſionem caperet juſti, ſi retrahere voluntatem à novo crimine non valeret. Ea virtus in Auguſtini ſententia tribuitur pœnarum formidini, etiam nondum præſente amore juſtitiæ, quem veluti diſpoſitio introducit.

Idem fit evidentius ex Commentario Auguſtini in Pſalm. 127. ubi de Inferorum ſuppliciis ait: *Audiunt hæc homines, & quia verè futura ſunt impiis, timent, & continent ſe à peccato. Timent quidem, ſed non amant juſtitiam; cùm autem per timorem continent ſe à peccato, fit conſuetudo juſtitiæ, & incipit, quod durum erat, amari, & dulceſcit Deus, & jam incipit homo juſtè vivere.*

8 Timor itaque ſuppliciorum non quidem *facit juſtitiam* per ſe & immediatè; ſed per amorem ad quem præparat, atque ita Deum non complectitur: ſed ad eum ſemitam ſternit, ut proinde peccatores ad Deum per pœnitentiam accedere volentes, à timore averti minimè oporteat; ſed gra-viſſimis ad eum hortationibus induci, ut *cùm per timorem* continent ſe à peccato, aſſueſcant paulatim operibus juſtitię, ſeu divinorum obedientiæ præceptorum, atque ita incipiat quod durum erat, amari, & dulceſcat DEUS.

Sic itaque timor non ſe ſolo, ſed charitate, ad quam nos dirigit, *Dei juſtitiam facit*. Unde rectè Auguſtinus ad eſuriendam & ſitiendam juſtitiam invitat; ſed ad ipſam ſitim & eſuriem ſaluti neceſſariam Timor excitat; aliàs, inquit Tractatu 9. in Joannem, *ſi nullus eſt timor, non eſt quà intret charitas*, & rectè contra damnatum Queſnelli Articulum concludit: *Opus eſt ergo ut intret timor primò, per quem veniat charitas: timor medicamentum; charitas ſanitas*.

Unde & nobis concludere liceat: Qui vult DEO appropinquare, nec debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque induci per inſtinctum naturalem, aut per timorem mundanum, *quo timore Petrus Chriſtum negavit*, teſte Auguſtino lib. de gratia & libero arbitrio cap. 18. *Sed per timorem, de quo dicit ipſe Dominus Chriſtus: eum timete, qui habet poteſtatem, animam & corpus perdere in gehennam*. Quantùm autem ab inferis ſuperi diſtant, tantum hic timor, utpotè ſupernaturalis, diſſitus eſt à timore Dæmonum, ac beſtiarum. Denique inquit Auguſtinus memorato Tract. in Epiſtolam Joannis, *ſi nullus eſt timor, non eſt quà intret charitas*.

9 Supereſt Adverſariis provocatio ad Proſperum; ſed pariter frivola. Sanctus ille inter collectas à ſe Auguſtini ſententias hanc ponit 172. *Nihil prodeſt ſpiritus timoris, ubi non eſt ſpiritus charitatis*. Dicimus & nos cum Apoſtolo 1. Corinth. cap. 13. *Si habuero omnem fidem* (ſive ut Angelicus interpretatur *fidem perfectam*) *ita ut montes transferam; charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt*; ideone catholicè aſſereretur, qui vult Deo appropinquare nec debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque induci per inſtinctum naturalem, aut per timorem ſicut beſtiæ; neque per fidem; ſed per amorem ſicuti filii? Quidni dicatur etiam neque per ſpem; ſed per amorem ſicuti filii?

Quemadmodum autem impium eſſet, fidem & ſpem æquiparare brutalibus paſſionibus, & prohibere ne volentes appropinquare Deo, fidem adferant & ſpem, licèt veriſſimum ſit, quod nihil proſit ſpiritus fidei & ſpei, ut Proſper enuntiat de ſpiritu timoris, ubi non eſt ſpiritus charitatis, ita minimè toleranda eſt blaſphemia, qua om-

nis timor ad beſtias rejicitur, cùm Auguſtinus Lib. de gratia & libero arbitrio cap. 18. ſolicitè moneat: *cavere debemus, ne nos arbitremur non accepiſſe ſpiritum timoris Dei, quod ſinè dubio magnum eſt donum Dei.* Quomodo, inquies, magnum eſt donum Dei, & tamen juxta Proſperum, imò juxta ipſum Auguſtinum, ex quo iſta à Proſpero ſententia deſumpta eſt, nihil prodeſt ubi non eſt ſpiritus charitatis? Nihil prodeſt ut juſtificet aut ſalvet, quo ſenſu ab Apoſtolo dicitur, fides ſinè charitate nihil prodeſt, quamvis uti ad charitatem, ita ad juſtitiam & ſalutem utiliſſimæ diſpoſitiones ſint, atque hoc ſenſu prodeſſe plurimùm valeant, ut docemur Scripturis, Patribus & recentiùs à Tridentino Concilio, juſtificationis ordinem deſcribente ſeſſ. 6. cap. 6. & ſeſſ. 14. cap. 4.

Similiter ab Alexandro VIII. inter Propoſitiones 31. damnante 14. & 15. quibus aſſerebatur timor gehennæ, & orta ex eo contritio benevolæ dilectionis expers, non eſſe bonus motus ac ſupernaturalis. Omnia Dei dona, etiam ipſa charitas & centum annorum vita ſanctiſſima, abſque perſeverantia in fine nihil proſunt ad beatitudinem; ideone reprehendentur ut mala, neque iis appropinquare Deo cum vitæ tempore oportuit? Aliud ſcilicet eſt non prodeſſe quidpiam per ſe immediatè ad conſecutionem formæ vel finis, aliud eſt non prodeſſe veluti diſpoſitionem, ſeu proximam, ſeu remotam. Timor gehennæ ad juſtificationem præparare hominem poteſt, ſed non juſtum conſtituere, neque ſolus juſtitiam conferre.

CAPUT VII.

Collatoris obſervatio plena fraudibus convincitur.

1 OBjectiones inaniſſimas *Collator* hac obſervatione concludit: *Docet author* (Propoſitionis) *hominem appropinquare Deo, non ſi veniat cum timore ſolo, quippe qui ſolus prodeſſe non poſſit; ſed cum fide illa, quam commendat Apoſtolus, & quæ per charitatem operatur. Porrò beſtiarum exemplo utitur, quod & Pauli verba, quæ tractat, de iis loquantur.*

Ad illud quod in Propoſitione eſt *cum timore*, callidè adverſarius addit *ſolo*; quaſi reſtrictio illa debuerit ſubintelligi, unde non reprehenſus ab authore timor fuerit; ſed tantùm abſentia charitatis, ſeu fidei per charitatem operantis. Ego verò ut obſervationis ſuæ ineptias adverſarius percipiat, vel ſi, ut hæretici ſolent, voluntariam ſibi delegerit cæcitatem, videat quivis Lector Catholicus, damnatæ Propoſitioni hanc ſubſtituo: *Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque induci per fidem & ſpem; ſed per amorem ſicuti filius.* Quæro ex omni ſanæ mentis Theologo: primùm an talis enunciatio tolerari debeat, præſertim in opere multis editionibus & verſionibus vulgatiſſimo, quod ipſa fronte glorioſam præfert epigraphen *Moralis Evangelicæ compendium*, & uti tale à diſperſâ ubique Novaturientium multitudine venditatur: An non Apoſtolico anathemate procul ab Eccleſiæ finibus arcenda ſit velut peſſimè ſonans, in duas priores virtutes Theologicas contumelioſa, & in rigore atque obvio verborum ſenſu ſapiens hæreſim.

Alterum quæro, num contra damnationis ejus ſententiam meritò inſurgeret novitatis patronus dicendo: *Docet author hominem appropinquare Deo, non ſi veniat cum fide & ſpe ſolis, quippe quæ ſolæ prodeſſe non poſſint, ſed cum charitate, ſive fide illa, quæ per charitatem operatur.*

2 Quemadmodum in caſu à me propoſito cuilibet in promptu foret reſponſio, longè aliud eſſe, non induci debere hominem per fidem & ſpem, aliud non per fidem & ſpem ſolam; ſed etiam per charitatem. Priùs velut hæreticum horrebunt aures quælibet piæ & catholicæ, utpote quo convertere ſe volentibus, fidei & ſpei exercitium diſſuadeatur. Poſterius patietur explicationem commodam, ut non fides & ſpes; ſed ſola removeatur amoris abſentia, quæ nihil in ſe continet honitatis; quin & peccatum eſt, quoties præcepti primi & maximi urget obligatio. Sic pariter aliud eſt timorem indefinitè omnem velut noxium rejicere, & annumerare paſſionibus beſtiarum, aliud non probare timoris ſolitudinem, ſive abſentiam charitatis.

Nam timor aliquis gehennæ, & concepta ex eo attritio abſque amore Dei propter ſe benevolo, *bonus motus ac ſupernaturalis eſt*, ut ex Tridentini Concilii, & clariſſimè ex Alexandri VIII. contra Propoſitiones 31. definitione didicimus, quamvis ipſa amoris abſentia, ut dixi, nihil complectitur bonitatis. Fides etiam informis bona & ſupernaturalis in peccatoribus eſt, licèt ipſa informitas, quæ charitatis negatio eſt, mala ſit, ut conſtans fert ſcholaſticorum omnium poſt Angelicum doctrina. Vociferentur autem adverſarii, quantum voluerint,

rint, nunquam tolerabilem reddent aſſertionem, qua ex ſerie actuum ad Deum ducentium, timor omnis eliminetur, etiam amorem Dei benevolum præveniens. Ambiguis vocibus pueriliter Collator ludit dicens à Queſnello *doceri hominem appropinquare Deo, non ſi veniat cum timore ſolo, quippe qui ſolus prodeſſe non poſſit, ſed cum fide illa, quam commendat Apoſtolus, quæ per charitatem operatur*.

Quamdiù homo venit cum timore ſolo, non appropinquat Deo proximè, ut eum comprehendat, quod charitatis officium, & eminens prærogativa eſt; ſed appropinquare Incipit eminus, ſic ut timor ad ſpem atque dilectionem animum præpatet, dicente Auguſtino Tract. 9. in Epiſtolam Joannis: *Initium ſapientiæ timor Domini: timor quaſi præparat locum charitati.* Ibid. *Si nullus eſt timor, non eſt quà intret charitas: ſicut videmus per ſetam introduci linum, quando aliquid ſuitur, priùs intrat ſeta.* Eadem ſimilitudine utitur S. Bonaventura Opuſc. de gratia ſanctificante Lib. 5. cap. 4.

3 S. Thomas, quem retuli cap. 4. & hic repetere cogit adverſariorum pertinacia; ſic definit Parte 3. quæſt. 85. art. 5. ad 3. *Dicendum quòd ipſe etiam motus timoris, procedit ex actu Dei convertentis cor* [nondum per charitatem; ſed per auxilium gratiæ ad fidem, atque inde ad timorem excitantis,] *Unde dicitur Deuteronomii 5. Quis det eos talem habere mentem, ut timeant me? Et ideo per hoc quod pœnitentia à timore procedit, non excluditur, quin procedat ex actu Dei convertentis cor.* Et in reſolutione Articuli: *Alio modo poſſumus loqui de pœnitentia quantùm ad actus, quibus Deo operanti in pœnitentia cooperamur, quorum actuum primum principium eſt Dei operatio convertentis cor.... Secundus actus eſt motus fidei. Tertius eſt motus timoris ſervilis, quo quis timore ſuppliciorum à peccatis retrahitur.*

Inde procedit Angelicus ad amorem, & natum ex eo timorem filiis proprium. *Sic igitur patet, quòd actus pœnitentiæ à timore ſervili procedit, ſicut à primo motu affectûs ad hoc ordinato, à timore autem filiali, ſicut ab immediato & proximo principio.*

Sicut igitur primum gratiæ auxilium ad fidem excitans, dicitur motus Dei convertentis cor, etiam ſi ea non niſi remota ſit ad pœnitentiam atque reconciliationem diſpoſitio, ita vera ad Deum appropinquatio fides eſt, quamvis non proxima, timor autem ex fide profluens minus remota ad Deum acceſſio, ut proinde non debuerit, appropinquare Deo volentibus interdici, etiam quando timor ille adhuc ſolus eſt, & nondum animatus charitate; ſive fide per dilectionem operante. In eo ſcilicet gravis adverſariorum hallucinatio eſt, & poſt varias Eccleſiæ definitiones inexcuſabilis pertinacia, quòd nullam agnoſcere velint fidem ſupernaturalem, adeòque nec formidinem ex gratiæ ſubſidio, Chriſti meritis comparato, niſi timor ipſe ſimul charitas benevola Dei propter ſe fuerit, vel ex ejus dimanans imperio. Fundamentum iſtud, & tota ratio erroris eſt detecta cap. 5.

4 Turpiter itaque & fruſtrà, niſi quòd circumveniendis ſimplicibus, & Queſnellianarum artium ignatis idoneum ſit, ſimulat cauſæ peſſimæ patronus, quaſi non timor, ſed ſola charitatis ſeu fidei per dilectionem operantis abſentia Queſnello diſpliceat, timor autem quoties ad eum ſaltem amor Numinis acceſſerit, bonus ſit, atque ad Deo appropinquandum utilis. Simulat iſtud, inquam adverſarius, ſive exiſtimari tantiſper cupit ab iis, quos erroris aliàs nimium erudi hortor perculit. Non aſſerit tamen, neque admittere poteſt, niſi ſubruto univerſo Queſnelli de charitate Syſtemate, cujus & nimium conſcius eſt, & quod deterius, eum certo animi ſui exitio, nimiùm tenax.

Juxta hoc ſcilicet omnis actio, quæ neque Dei propter ſe dilectio eſt, neque ex ea oritur, peccatum eſt. Amor igitur Dei timori ſuperveniens ſive tempore, ſive naturâ poſterior, contractam quidem ejus à fœda origine maculam remittere poterit & extinguere, ſed non efficere ut labes antea non fuerit. Quod enim de uſu ſenſuum affirmat Queſnelli Articulus 46., propter rationis paritatem aſſerere ſupponendus eſt de reliquis animæ facultatibus: *Cupiditas aut Charitas uſum ſenſuum bonum vel malum faciunt*; In quibus ſi uſus medius non admittitur, cur aliis animæ poteſtatibus concedatur?

Neque ad bonitatem ſufficit ſocietas ſuperveniens amoris; ſed requiritur neceſſariò quòd timorem amor prævenerit, velut ejus principium ſeu ratio imperans in qualicunque impletione mandati: Prop. 47. *Obedientia Legis profluere debet ex fonte: & hic fons eſt charitas. Quando Dei amor eſt ejus principium interius, & Dei gloria ejus finis, tunc purum eſt quod apparet exterius; alioquin non eſt niſi hypocriſis, aut falſa juſtitia.* Idem perſpicimus in Prop. 44. *Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones & actiones omnes noſtræ naſcuntur: amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus re-*

muneratur: & amor, quos nos ipſos ac mundum diligimus; qui quod ad Deum referendum eſt, non refert, & propter hoc ipſum fit malus.

5 Timor itaque gehennæ & Divini Judicii, qui juxta catholicæ ſenſum Eccleſiæ & Tridentinam Synodum ſeſſ. 6. cap. 6. diſponit homines ad ſpem, atque ad ipſum amoris initium, quo *Deum tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt*, vitium contrahit ab origine, amore ſcilicet proprio, ac mundi perverſo. Quapropter ſicut fieri nequit, ut peccatum hominem præparet ad charitatem, ita ſi erroneis Queſnelli veſtigiis inſiſtimus, prorſus impoſſibile eſt, metum amori Numinis benevolo prævium à vitio immunem eſſe; unde naturæ lumine fiet exploratiſſimum, non poſſe eundem ad amorem ſive cominùs, ſive eminùs diſponere; ſed illi potiùs atque omni actui ſalutifero ponere impedimentum. Non enim poteſt arbor mala bonos fructus facere ipſius Teſtimonio Salvatoris: & quæ ex virulento latice aqua ſaliat niſi exitialis?

6 Fides ſemper maximè optanda eſt, quæ per dilectionem operatur; ſed non aliam agnoſcere fidem bonam ac ſupernaturalem, neque aliam ſupernaturalem ejus operationem quam per amorem Dei, nullum ſecum patientem peccatum lethiferum, quæ aperta Queſnelli ſententia eſt, nullus ab incuſſo ſæpius anathemate liberabit. Non minùs frivola eſt Collatoris excuſatio, cùm ait, ideo Queſnellum *beſtiarum exemplo uti, quod & Pauli verba, quæ tractat de iiſdem loquantur*. Verùm timoremne, quo juxta Catholicos peccator ad Deo appropinquandum inducitur, ait Apoſtolus beſtialem eſſe? Nequaquam; at Queſnello, & ejus vindici ſatis eſt, illo capite ſemel beſtias nominari, ut illis, novâ interpretandi methodo, donum Dei, etiam ſupernaturalis ordinis applicetur.

Si aliqua eodem capite fieret mentio Diaboli, ideone timor adeò in Scripturis, & tota Patrum traditione commendatus, tot ſtabilitus Eccleſiæ definitionibus fieret etiam Diabolicus? Imò verò, inquiunt adverſarii, & quælibet fides, & timor expers dilectionis Dei, ad Diabolos pertinet, quia peccatum eſt, & ipſi, ut ex Scriptura diſcimus, *credunt, & contremiſcunt*.

Pontifex quoque, & univerſa ei obſequens Eccleſia, fidem & formidinem, naturalis utramque ordinis, in Dæmonibus profitetur; ſed à ſupernaturali noſtrâ etiam dilectioni Dei prævià, quantùm cœlum à tartaro, diſſitam. Sic à Tridentina Synodo, ſic à Pontificibus, quibus nullus poteſt eſſe Sacri Codicis, & Traditionis interpres ſecurior, inſtituti ſumus; adverſariis autem *Albusne an ater ſpiritus* dictaverit, quæ cum Luthero contra Eccleſiam docent, ſi cum ipſo dubitaverint, facilè nos dubium eximemus; dictavit illis ſpiritus ater erroris & vertiginis.

Propoſitio damnata, Sexageſimaſeptima.

Timor ſervilis, non ſibi repræſentat DEUM, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem, *Obſerv. mor. in Luc.* 19. *v.* 21

CAPUT I.

Error convincitur Scripturis Sacris.

1 Spiritus Teſtamenti veteris fuit timoris, & ſervitutis, docente nos Gentium Apoſtolo, Epiſtola ad Rom. cap. 8. *Non enim accepiſtis ſpiritum ſervitutis iterum in timore; ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum*. In quem locum Angelicus: *Conſiderandum eſt*, inquit, *quod Spiritus Sanctus duos effectus facit in nobis, unum quidem timoris*, Iſaiæ 11. *Replebit eum Spiritus timoris Domini: alium amoris. Timor autem facit ſervos, non amor ... Non iterùm in nova lege, ſicut in veteri lege fuit, accepiſtis ſpiritum ſervitutis in timore, ſcilicet pœnarum, quem Spiritus Sanctus faciebat; ſed accepiſtis ſpiritum charitatis, qui eſt adoptionis filiorum ... Non autem hoc dicitur, quaſi ſit alius, & alius ſpiritus; ſed quia idem eſt ſpiritus, ſcilicet qui in quibuſdam facit timorem ſervilem, quaſi imperfectum, in aliis facit amorem, quaſi quoddam perfectum.*

Habemus hìc & Scripturæ textus geminos, & interpretationem Angelicam, quod ſpiritus timoris Domini, ſit *Spiritus Sanctus, faciens in aliquibus timorem ſervilem, Quòd idem ſit ſpiritus, qui in quibuſdam facit timorem ſervilem, in aliis amorem*. Itane verò Spiritus Sanctus efficit timorem ſervilem, qui ſibi non repræſentat Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem? Aut igitur Spiritus Sanctus Author eſt impietatis & blaſphemiæ non uni-

unius, atque ita Spiritus Sanctus eſſe deſinit, aut potius Queſnellianum *Moralis Evangelicæ compendium* impium eſt, atque blaſphemum, tot maculas in ſanctiſſimam conjiciens Divinitatem.

2 Exodi cap. 20. *Ut probaret vos, venit Deus, & ut terror illius eſſet in vobis, & non peccaretis.* En ſpiritum ſervitutis, authore Deo, iterum operantem in Judæorum multitudine, ut non peccarent; non autem ut quadruplicem eis ingereret impietatem atque blaſphemiam: non ut eos ad deſperationem adigeret repræſentando Deum non aliter, quàm veluti tyrannum & barbarum. Quin terror ille à Numine incuſſus fuerit ſervilis, nemo minùs inficias ire poteſt, quàm Queſnellus, cùm alloquatur illic Moyſes, non Prophetas ſanctos; ſed Judaicum Populum, in quo juxta Propoſitionem 65. *Moyſes non effecerit niſi mancipia per timorem.* Alloquitur autem populum conſtitutum in illo *fœdere*, in quo juxta Prop. 6. *Deus exigit fugam peccati & implementum legis à peccatore, relinquendo illum in ſua impotentia*, & juxta Prop. 7. *Deus hominem reliquit ejus propria infirmitati, imponendo ipſi ſuam legem.*

Populum igitur iſtum ad quem ſermo Moyſis dirigitur, fuiſſe ſub lege, indubitatum eſt, non interpretibus ſolum Orthodoxis; ſed maximè Queſnello. Hunc ſi interroges quid ſit hominem *ſub lege eſſe*? Remittere te poterit ad Propoſitiones ſuas geminas jam relatas, & ad recentius ſuum Monitum quintum, ubi pag. 253. clarè & ſinè ambagibus definit: *Eſſe ſub lege eſt eſſe ſub dominatione peccati; quia homo illic exiſtens ſinè gratia, ſinè charitate, ſinè amore, nihil in anima habet, niſi formidinem ſervilem.*

Proinde exploratiſſimum eſt, non ſolùm nobis, ſed inprimis adverſario, terrorem à Deo Judaicæ multitudini incuſſum, fuiſſe ſervilem; ideoque vel innoxium aſſeri oportet & ab impactis à Queſnello criminibus immunem, vel Deum veluti illorum principium ab iniquitate non liberari; unde condemnata novitas, neceſſe eſt horrorem pariat omni animo Chriſtiano.

3 Deus ipſe apud Malachiam cap. 1. omiſſionem timoris ſui peccatoribus exprobrat: *Si ego Pater, ubi eſt honor meus; & ſi Dominus ego ſum, ubi eſt timor meus?* ubi ex oppoſitione Patris & Domini, ſatis patet, de timore ſervis proprio ſermonem fieri, quod à Catholicis in diſceptationem non vocabitur: minùs poteſt ab adverſariis, penès quos omnis peccator, etiam *baptizatus ſub lege eſt ſicut Judæus*; nam propoſitione 8. *Nos non pertinemus ad novum fœdus, niſi in quantum participes ſumus ipſius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id, quod Deus nobis præcipit.*

Hujus gratiæ participes non ſunt peccatores, cùm id, quod præcipitur non faciant, & juxta Prop. 63 *Baptizatus adhuc ſub lege eſt ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore.* Peccatores, quos Dei impetit exprobratio, legem minimè adimplent; ſub lege igitur ſunt, quod definiente novo Theologo, eſt *eſſe ſinè gratia ſinè charitate, ſinè amore, nihil habere in anima, niſi formidinem ſervilem.* Hæc autem ſinè gratia, ex ſolis eſt naturæ viribus, ſi relata Moniti definitio vera ſit: cumque per Prop. 38. *Peccator non ſit liber, niſi ad malum, ſine gratia liberatoris*, 40. *Sinè gratia nihil amare poſſumus, niſi ad noſtram condemnationem*; Quem alium timorem expectare Deus, aut exigere poteſt à peccatoribus, præterquam ſervilem? Verùm, quem in hac Queſnelliana hypotheſi ſenſum facere poſſet Dei exprobratio? Non alium quàm Divinâ ſapientiâ & ſanctitate indigniſſimum: *Si Dominus ego ſum, ubi eſt timor meus, non me repræſentans, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem?*

4 Celebrem Ninivitarum pœnitentiam à ſervili pœnarum formidine duxiſſe originem ſalutarem, ex notiſſima Scripturæ hiſtoria exploratum eſt omnibus, præterquam Luthero, & ſecutis eum temerè novatoribus, atque eorum fraude infeliciter ſeductis. Tridentinam Synodum de hac Ninivitarum pœnitentia dabimus cap. ſequenti.

Solicitè & ſimul ſaluberrimè monemur Apoc. 14. *Timete Dominum, & date illi honorem; quia venit hora judicii ejus.* Judicium maximè metuendum eſt, propter terrificam contra reprobos, & propter æternis fœtam cruciatibus ſententiam; qui timor ſolet eſſe, in peccatoribus præcipuè, ſervilis; bonus tamen & ad converſionem diſponendis perutilis. Queſnellus verò illum prohibet, non ſolùm quia dilectionis benevolæ expers eſt; ſed vel maximè quia penès ipſum referttus impietate & blaſphemiâ.

Juxta Queſnellum itaque, vel non debet timeri Dominus propter judicium imminens, & quæ ab illo pendent inferorum ſupplicia, vel oportet timori jungere dilectionem, qua impietas ab eo & blaſphemia multiplex arceatur. Hoc in timore Domini & judiciorum ejus ſeu venenum, ſeu periculum, hanc ad actus iſtiuſmodi ſingulos neceſſitatem amoris ignoraverat hactenus

nus Eccleſia: ſed & Spiritus Sanctus Sponſam ſuam videbitur non pernicioſis ſolùm obſitam ignorantiæ tenebris reliquiſſe; ſed etiam quodammodò decepiſſe, quando timorem Dei vindicis toties commendans in ſacris literis, nuſquam talium in ſervili metu latentium blaſphemiarum eam commonuit, nulli Sanctorum Patrum, probatorumque interpretum, talem in Divinis abſconditum oraculis ſenſum, ante noſtra tempora revelavit. Eum ſcilicet ſoli reſervaverit Queſnello Chriſtianorum dogmatum, & fidei Catholicæ in tot Articulis corruptori, Petri Succeſſoribus rebelli, & univerſam, quam nimis ſolidâ firmatam petrâ ſubvertere nequit, Eccleſiam perturbanti.

5 Contrà novitatem abſonam adeò, & patenti abſurditate horridam, nihil præ ſe ferentem veriſimile, nihil ponderis habentem, vel minimi, ſive à ratione, ſive ab authoritate, non opus eſt in campum reducere copias ſacrorum textuum, quibus Superiores de timore Articulos proſtravimus. Quia eadem recantare toties, ubi nulla poſtulat neceſſitas, Scriptori moleſtum, & tetricum lectori eſt.

Oculos tamen denegare non poſſumus textui unico, quem contra nos Collator cenſuit, proferendum ex capite 20. Exodi: *Cunctus populus videbat voces, & lampades, & ſonitum buccinæ, montemque fumantem, & perterriti ac pavore concuſſi ſteterunt procul dicentes Moyſi: Loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur.*

Quantumvis ſeriâ meditatione ſacram ſententiam contemplor, atque omnes ejus attentiùs ſcrutor angulos, nuſquam reperio aliquod condemnati Articuli firmamentum; Quapropter velim quempiam ex magnis iſtis novæ Eccleſiæ Doctoribus, luminis ſui me participem reddere, quo in Hagiographi verbis mira adeò & inaudita novitas eluceſcat.

6 Legimus ſigna terrifica, atque inde concuſſum terrore populum Judaicum, ideoque rogantem, ut Moyſes potius DEI nomine voluntatem ejus & mandata denuntiet, quàm Deus ipſe, cujus Majeſtatis gloria infirmæ, & non unius criminis reæ multitudini horrori eſt: ſed in tota quæ profertur oratione populi, quæ timorem ejus, ut ab adverſario non malè ſupponitur, ſervilem exprimit, nihil eſt quod Deum arguat *injuſtitiæ*, nihil quo deſcribatur vel ut *imperioſus*, ſive plus æquo imperans; aut *durus*, ſive plus juſto rigidus; nihil quo velut impotentis animi, neque locum dantis rationi, quæ *intractabilis* ingenii notæ, effectus, & maculæ ſunt, accuſetur.

Ad quas igitur anguſtias redactam ſe conſpicit novitas Queſnelliana, quando pro reformanda, vel deformanda potiùs Eccleſiæ Doctrinâ, non aliud in toto Scripturarum Codice reperit fundamentum, præterquam quod ne minimam quidem habere convincitur cum novo dogmate connexionem! Videamus num patrocinii plus habeat in Traditione.

CAPUT II.

Error Traditioni, etiam Tridentinæ contrarius.

1 NE te offendat, Lector Catholice, nimia hìc mea erga adverſarios veluti indulgentia, & modeſtiæ exceſſus, quando quod Orthodoxo cuilibet hæreticum viſum fuerit, erroris tantùm nomine compello. Verùm malo cenſurarum parcior videri, quàm probationum; & hæreſim convincere, quàm nominare: neque erroris appellatio hæreſim excludit, ut contra impietates & hæreſes etiam apertiſſimas promiſcuo erroris vocabulo decertamus. Subinde quidem, ubi hæreſis nimiùm patula eſt, Scapham non vocare Scapham, & ligonem non dicere ligonem, difficile eſt; Attamen à Cenſurâ hæreſeos, paſſim ſtudioſè abſtineo, etſi Scripturarum & totius Traditionis perſpicua oppoſitio, notam illam veluti digito demonſtret. Apoſtolica ſedes Cenſuram nulli applicat determinatam; ſed plures graviſſimas, etiam hæreſeos, evibrans reſpectivè videtur locum concedere Theologis, ut examinando propoſitiones ſingulas, judicium de iis ferant Scholaſticum, Cenſuraſque determinent, quas argumentis minimè levibus oſtenderint cuilibet convenire.

2 Nunc nobis contra præſentem Articulum, expeditis Scripturarum teſtimoniis, Traditio conſulenda eſt. S. Baſilius in Pſal. 32. *Neceſſariò velut introductorius ad pietatem timor aſſumitur; dilectio verò deinceps ſuccedens à timore ſcientifico adaptatos perficit.* Idem in Pſal. 33. *Timor ſalutaris eſt, qui ſanctitatis operatorius. Vis enarrem qualis ſit? Quando te ſenſeris ad aliquod cieri, ac proſilire peccatum, ad mentem revoca formidabile illud, nec ulli mortalium tolerabile Chriſti judicium... Hæc time & hoc timore eruditus, animam à concupiſcentia, velut fræno quodam relide.*

Timor hic exprimitur ſervilis, qui ſancti-

ctitatem non ptæſupponit; ſed operatur: non ex pietate & dilectione profluens, ſed *pietatis introductorius*, & cui *dilectio ſuccedit*: quâ Baſilii ſententiâ plerique Queſnelliani de charitate Articuli enecantur; præcipuè quadrageſimus qnartus juxta quem omnis volitio & actio non proeedens ex amote Dei, naſcitur ex amore mundi, & ab eo contrahit fuliginem peccati.

Evidens itaque eſt timotem iſtum ſervilem ex fide *Divini judicii* adeò *formidabilis, nec ulli tolerabilis mortalium*, alieniſſimum eſſe à repræſentando ſibi Deo, vt *injuſto, imperioſo, intractabili*: cùm iſtiuſmodi enim contra Deum contumeliis minimè *ſalutaris* eſſet, minimè *operatorius ſanctitatis*, & provocandæ erga Deum *dilectioni* idoneus; ſed odio & deſperationi. Angelicus eriam in cap. 25. Matth. de nequam ſervo Euangelico durum appellante ſuum Dominum ait: *Blaſphemiam propoſuit cùm dicit, Domine ſcio quia homo durus es.*

3 S. Hieronymus in cap. 1. Malachiæ: *Vult itaque primò Deus, ut filii ejus ſimus, & bonum voluntate faciamus; ſi hoc conſequi nolumus, ut ſaltem ſervos ſuos habeat, & à malis per ſuppliciorum formidinem recedamus.* Non poterat ſignificari clariùs timor ſervilis; ſed neque manifeſtiùs à multiplici vindicari blaſphemia, quam evidens eſt Deum *velle* non poſſe, neque per eam nos fieri Dei ſervos; ſed hoſtes infenſiſſimos: neque per eam nos à malis recedere; ſed in mala proruere graviſſima.

Idem Sanctus in cap. 2. Michææ: *Qui pudore & verecundiâ non teuentur, agant pœuitentiam ſaltem comminatione pœnarum*: quæ indubiè pœnitentia ſervilis eſt, & ex ſimilis rationis orta formidine: verùm poſſetne Hieronymus ſinè ctimine hortari, ut, qui pudore & verecundiâ non tenentur, qua à peccato abſtineant, vel de prætetitis doleant, ſaltem concipiant timorem, quo *non ſibi repræſentent Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*, atque hac ratione agant pœnitentiam?

Quanto Queſnellus odio proſequitur Caſuiſtas! Famoſa Hexapla & cætera paſſim Janſeniſtarum volumina ſarcaſmis & ſatyris contra illos plena ſunt. Novis ſcilicet ſcholarum & Eccleſiæ Reformatoribus ſufficiunt ſacræ Literæ, Patres, & Concilia, ut quidquid difficultatum occurrerit in moralibus, deciſione ſecuriſſimâ diſſolvatur. Scripturas itaque, Patres, & Concilia adeant, diſcutiantque ſedulò, num fortè elicere ex illis quidpiam valeant, quo Hieronymi ſententia ab ingenti crimine liberetur, ſi verum enuntiet Queſnelli Articulus.

4 Nullus iſtum Novatotibus magis fatalem infert, quàm Sanctus Auguſtinus in Pſalm. 127. in illud *Beati omnes qui timent Dominum &c. Ille timor nondum caſtus, præſentiam Domini & pœnas timet: timore facit, quidquid boni facit: non timore amittendi bonum illud; ſed timore patiendi illud malum: non timet ne perdat amplexus pulcherrimi ſponſi; ſed timet ne mittatur in gehennam.*

Quid porrò, Doctor maxime, de hoc timore cenſes? *Bonus eſt*, inquit, *iſte timor: utilis eſt*. At nullus uſpiam timor ſervis dignior apparet, adeò præ ſe fert omnes ſervilis formidinis notas. *Præſentiam Domini & pœnas timet: timore facit, quidquid boni facit: non timore amittendi bonum illud* maximum, quod Deus eſt, & beata ejus viſio, *ſed timore patiendi illud malum* cruciatûs perpetui, *timet ne mittatur in gehennam*. Ad filios, ſi poteſt Queſnellus, transferat iſtiuſmodi metum; ſed nunquam poterit, uti neque ad formidinem, quæ initialis dicitur, & amotem complectitur ſocium; hunc enim diſertè nimiùm Auguſtini excludit ſententia.

Non minùs ſervilis formidinis rationem unquam auferent adverſarii ab eo, quod idem ſanctus ait Serm. 13. de verbis Apoſtoli: *Timor ſervus eſt, charitas libera eſt: & ut ſic dicam, timor eſt ſervus charitatis. Ne poſſideat diabolus cor tuum, præcedat ſervus in corde tuo, & ſervet Dominæ venturæ locum: fac vel timore pœnæ; ſi nondum potes amore juſtitiæ*. Aut timor iſte ſervilis eſt, aut communis ſubvertitur uſus & ratio loquendi; nam & *ſervus* dicitur ab Auguſtino, & averſatur ſolam pœnam, quique illo ducuntur homines, aut amoris penitùs expertes ſunt, aut ejus intuitu non operantur.

Quomodo verò, ſi Queſnelli ſteterit ſententia, ab Auguſtino timor ille, veluti *bonus & utilis* commendari potuit, juſſus in corde præcedere charitatem, ei veluti conveniens diſpoſitio præparare locum, atque interea operari bonum, quod nondum valet, utpotè abſens, amor Dei ac juſtitiæ? Timor ille *non ſibi repræſentans Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*, ad nihil boni eſt utilis: ad introducendum autem amorem Dei adeò non eſt idoneus, ut nihil ad inſpirandum Dei odium excogitari potuerit accommodatius.

Profectò quiſquis ſive Deum, ſive hominem non tepræſentans niſi ut Dominum *durum*,

durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem, has vocaverit amoris illecebras, dicetur ab hominibus oppidò inſanire. Vel itaque inſania hæc tribuenda eſt Doctori maximo, quod nemo ſapiens admiſerit, vel dicendus idem *tim rem ſervum* ab amore Dei & juſtitiæ ſejunctum, eique prævium, quem bonum & utilem nobiſcum prædicat, à Queſnelli blaſphemiis agnoviſſe remotiſſimum.

5 S. Bernardus Tract. de præcepto & diſpenſatione *Bonus quidem obedientiæ gradus eſt, ſi juxta Magiſtri noſtri ſententiam propter metum gebennæ quiſquam obedierit; melior tamen cum ex Dei amore obeditur.* En iterum timorem gebennæ, & ortam ex eo obedientiam, abſque Dei amore, proinde ſervilem; attamen bonam, ideoque ex bono timore, non impio & blaſpbemo, qualis à Queſnello deſcribitur.

Melliſluum diu præceſſerat Gregorins Magnus, qui lib.28. Moralium cap.8. ait: *Cùm futurorum timor infunditur, ut bonæ vitæ ſurgat ædificium, fundamenta conſtruuntur.* Ubi rursùs timor futuri judicii, & malis imminentium ſuppliciorum à Deo infunditur velut fundamentum, ex quo bonæ vitæ ſurgat ædificium. Eſt igitur timor prævius dilectioni, atque ita ſervilis; bonus tamen & ſalutaris; quia à Deo ad finem optimum inditus, & totius ſecuturæ in poſterum origo pietatis. Faceſſat itaque calumnia, & operi Spiritûs Sancti affingere tot blaſpbemias deſinat.

6 Quoties timor ſervilis fundamentum dicitur bonæ vitæ, non intelligitur fundamentum fidei, ex qua oritur etiam ipſe, & quæ ſemper in omni opere ſalutifero intelligenda eſt, ut radix omnis juſtificationis noſtræ ac ſalutis, ſicut à Tridentino Concilio inſtituimur ſeſs.6.cap.8.

Angelicum timori ſervili perſpicuè patrocinantem ſæpe aliàs dedimus, & arrogante eum ſibi temerè adverſario, vindicare nobis iterum cogemur cap. ſequenti. Interim Seraphicum accipe Bonaventuram Opuſculo de gratia ſanctificante lib.5.cap.4. *Timor ſervilis donum Spiritus Sancti eſt: Timor ſervilis Spiritui Sancto locum præparat, ut eum ſicut ſeta filum introducat ... Timor ſervilis duo facit: primùm eſt, quod viam præparat charitati: ſecundùm quod retrahit à peccato metu pœnæ tantùm.*

Auditumne unquam inter Catholicos de *dono Spiritus ſancti*, quod *non ſibi repræſentet Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*? Si antem repræſentatio falſa, impia, blaſphema eſt, nequit eſſe à Spiritu Sancto (aliàs enim ſanctitate excideret Spiritus, & divinitate) quis Queſnello conciliet Seraphicum? Quis niſi certiſſimè inſaniens impietatem & blaſphemiam aſſerat locum præparare Spiritui Sancto, & viam ſternere charitati?

7 Bonaventuram ſequitur Franciſcus Saleſius lib.11. de amore Dei cap.18. „Timor eorum, qui velut ſervi & mancipia Dei legem obſervant, ad evitandas inferni pœnas, eſt bonus; ſed longè nobilior & deſiderabilior eſt timor mercenariorum Chriſtianorum„. Ibid. Etſi Chriſtus venerit ut afferret nobis legem amoris; non intermiſit tamen inculcare legem timoris. Timete, inquit, illum, qui poteſt corpus & animam perdere in gehennam ... In ſumma timor iſte comprehenſus eſt in donis Spiritus Sancti, ut plures ex antiquis Patribus notarunt. Hæc Saleſius de timore ſervili.

Idem Sanctus cap.17. „Timor ſervilis & mercenarius plurimùm utilis eſt pro hac vita mortali„ cap.16. „Quantùm ad timores ſervorum & mercenariorum, non procedunt equidem ab amore, ſed ordinariè illum præcedunt ... Sæpe ſunt perutiles ejus ſervitio ... Divina bonitas volens in anima bumana collocare magnam virtutum diverſitatem, & tandem eam exornare ſacro ſuo amore, utitur acu timoris ſervilis, & mercenarii; quo ordinariè omnium primò corda noſtra punguntur„. Si timor eorum, qui ut ſervi & mancipia Dei legem obſervant, ad evitandas inferni pœnas, bonus eſt, ſciſcitari nobis liceat ex novæ Eccleſiæ Doctoribus, num timor iſte non ſit vero nomine ſervilis? Inficiari non poterunt; Quid enim amplius fideles communiſſimè iſto nomine intelligere ſolent? Si appellatione propria ſervilis eſt, ulterior inſtat interrogatio, perverſumne iſtiuſmodi timorem cenſeri oporteat, an bonum? *Bonum* vidimus appellatum à Sancto Saleſio, cujus doctrina velut cœleſtis & penitùs ſecura ab Eccleſia celebratur.

Fallit itaque plurimùm attributio blaſphemiarum, quas Queſnellus, nullo præeunte Catholico Doctore affingit timori cuilibet ſervili, atque ut eum quantumlibet ſanctum, magis redderet ſimplicibus execrabilem, exuit ipſum omni honeſtatis ſpecie, omni penitùs bonitatis, nihil ipſi præter blaſphemias reliquum faciens: *Timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem.* Quid ex tali repræſentatione, non niſi iniquiſſima & blaſphema, expectes ope-

Digitized by Google

operis boni, aut immunis à vitio?

8 Impietatem iſtam in ſervili formidine non reperit Tridentina Synodus, dum in præparatione ad pœnitentiam, & ſerie actuum ad juſtificationem diſponentium collocat timorem pœnarum progenitum ex fide, & commiſſorum notitiâ delictorum antequam adhuc ſpes veniæ concepta fuerit, aut Dei dilectio: quâ ratione integre conſtitui intelligitur timor ſervilis, qui ad ipſam ſpem & dilectionem homines inducit; ideoque perutilis eſt. Seſs.6. cap.6. *Dum peccatores ſe eſſe intelligentes, à Divinæ juſtitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertendo, in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore, illumque tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt; ac propterea moventur adversùs peccata per odium aliquod & deteſtationem.* Hinc progreditur Canon VIII. *Si quis dixerit, gehennæ metum, per quem ad miſericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abſtinemus, peccatum eſſe, aut peccatores pejores facere, anathema ſit.*

Tergiverſentur adverſarii, & in omnes cavillationum gyros, colubrorum inſtar, ſe agitent, inflectantque, caput anathemati nunquam, niſi errori nuntium remittentes, ſubducere poterunt. Evidens enim eſt, *timorem* illum in eorum ſententia *peccatum eſſe*, ac minimè leve; proinde *peccatores pejores facere* quando blaſphemiis efficit ſacrilegos.

Seſs.14. cap.4. Poſtquam definivit Synodus, *attritionem ex gehennæ & pœnarum metu conceptam, ſi voluntatem peccandi excludat* [ut aliquando excludere certiſſimum eſt] *eum ſpe veniæ, non ſolùm non facere hominem hypocritam, & magis peccatorem; verùm etiam donum Dei eſſe, & Spiritus Sancti impulſum; &, quamvis ſinè ſacramento pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in ſacramento pœnitentiæ impetrandum diſponit. Hoc enim timore utiliter concuſſi Ninivitæ, ad Jonæ prædicationem plenam terroribus, pœnitentiam egerunt, & miſericordiam à Deo impetrarunt.*

Ubique ſervilis metus initium converſionis extrinſecum, ſive utilis ad converſionem diſpoſitio eſt, qualis minimè foret, ſi non ſibi repræſentaret Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem: quæ prædicata ad deſperationem homines adigere nata ſunt, non ad ſpem, ſinè qua converſio & Chriſtiana pœnitentia nulla eſt: neque illecebras ad dilectionem continent; ſed averſionis & odii undique irritamenta.

9 Hinc Franciſcus Sylvius Thomiſta inter Duacenos celebris 2. 2. quæſt. 19. art.4. enuntiare non dubitat velut dogma fidei: *Quòd timor ſervilis ſit bonus, & ad ſalutem perutilis, fide certum eſt, definitum in Tridentino, & antea à Leone X. contra Lutherum.*

A Duacenis ad Lovanienſes tranſiit controverſiarum peritiſſimus Thomas Stapletonus, qui Tomo 2. Prolegom. 1. in lib. 5. ait: *Hic timor, etſi ſervilis ſit, nec ſemper neceſſaria diſpoſitio; tamen & utilis eſt, quoties adhibetur, & eum contraria diſpoſitione nemo juſtificatur... Cùm timor gehennæ objectum habeat proportionatum timori, & nullâ extrinſecâ circumſtantiâ vitietur, neceſſariò debet eſſe bonus. Utiliter autem diſponere inde conſtat, quòd & à peccatis cavere, & de præteritis dolere, & ad Dei miſericordiam confugere docet.*

Timor ſervilis, qui ex objecto bonus, nullâ extrinſecâ circumſtantiâ vitiatus, cavere à peccatis, de præteritis dolere, *& ad Dei miſericordiam confugere docet*, evidens eſt, quod longè aliter ſibi repræſentet Deum, quàm ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum intractabilem, quæ enim miſericordia in tali Domino, quis ab eo effectus miſericordiæ expectandus?

Jacobus Bajus (non Michael) lib. 2. de Religione Chriſt. cap. 84. *Ex quibus liquet, quàm falsò Lutherus dixerit, timorem ſervilem eſſe malum, quia efficiat hominem hypocritam, magiſque peccatorem, cùm proprius ejus effectus ſit, voluntatem à peccando impedire... Hinc Deus primum hominem timore mortis à peccando deterruit, Judæoſque ſuppliciorum comminatione.* Non tamen ideò Adam aut Iudæi repræſentarunt ſibi Deum, quemadmodum Obſervator, ut Dominum nihil veræ Divinitatis habentem, totum tyrannicæ feritatis & injuſtitiæ.

Ipſe Guilielmus Eſtius, quem aliàs Iprenſis Auguſtini ſchola ſibi patronum vindicat, lib. 3. ſentent. diſt. 34. §. 7. *Uſque adeò fatendum eſt*, inquit, *bonum eſſe hunc pœnæ timorem, ut Apoſtolus eum teſtetur eſſe donum Spiritûs Sancti.* Idem in 4. diſtinct. 54. §. 13. *Quamvis igitur hic timor, neque juſtitia ſit, neque aliquid juſtitiæ, quia ſervilis eſt; rectè tamen vocatur initium pœnitentiæ, juſtitiæ, & ſapientiæ, quatenus nimirum hominem per peccatum à Deo alienatum, ad pœnitentiam, juſtitiam, & ſapientiam, & per conſequens ad Deum ducit & revocat.* In ſententia autem Queſnelli timor ſervilis, adeò ad

Deum non duceret & revocaret, ut ab eo averteret maximè; Quis enim ducere, vel duci cupiat ad Dominum durum, injuſtum, imperioſum, intractabilem?

10 Doctoribus Belgis jungo Germanum celebrem fidei contra Lutheranos defenſorem Ioannem Eckium lib.1. de pœnitentia cap.5. *Ab initio reſiſtimus hæreticis, & dicimus, quia timor, etiam ſervilis ſit donum Spiritûs Sancti... Fallitur* (Lutherus) *quod neſciat diverſas Spiritûs Sancti gratias diſtinguere*. Cap.6. *Fallitur hic apertiſſimè Lutherus, quod exiſtimat pœnitentem non poſſe odire peccatum, niſi afficiatur ad bonum; cùm omnis homo qui ſpirat, noverit odire peccatum propter timorem pœnæ... Hæc pro evacuatione fuci Ludderani, licèt per ſe frivoli, & temerarii dicta ſufficiant*.

Cap. 8. *Incuſſis Protoplaſto Deus timorem pœnarum, ne tranſgrederetur præceptum; Dicet Ludder hic pro impietate ſua, Deum voluiſſe ex Protoplaſto facere hypocritam?* Cap.16. *Videmus Hieronymum adſtruere timorem eſſe bonum, quem expectat à ſervis, ſicut amorem à filiis: Quis autem ita deſipit, ut dicat Deum expetere peccatum ab homine, vel illud quo fiat hypocrita, & magis peccator, ſicut inſanit Ludder?*

Denique cap.19. *Chriſtus prohibet timorem mundanum, & nos adhortatur ad timorem ſervilem, & ad timorem gehennæ, & ejus qui mittit in gehennam. Si iſte timor eſſet peccatum, & faceret magis peccatorem, vide quæ blaſphemia ſequitur, Chriſtum nos invitaſſe ad peccatum, docuiſſe nos quo efficeremur magis peccatores*: Ita Eckius.

Queſnellus verò palmam Luthero concederet; ſi enim timor ſervilis *non ſibi repræſentat Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*, evidens eſt, quòd timor iſte peccatum ſit, atque adeò peccatis præteritis novum addens, magis faciat peccatorem. Facit quoque hypocritam, dum is peccatum animo fovet, quod linguâ deteſtatur: & dum videtur pœnitentiâ ductus ad Dominum redire, ejus implorans clementiam, animo eum averſatur velut durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem: uno verbo ut tyrannum, à quo nihil clementiæ ſperari prudenter valeat. Sic, inquam, Queſnellus in fidei certamine palmam Luthero dimitteret, niſi vindicaret ſibi; nam tantas à vetere hæreſiarcha blaſphemias ſervili formidini impactas, non me legiſſe memini.

11 Prætereundus non eſt Eminentiſſimus Bellarmiuus, qui lib.2. de Pœnitentia cap.17. *Decima*, inquit, *ſequitur quæſtio: utrum contritio ſive attritio, quæ oritur ex timore ſervili, ſit bona: Siquidem Martinus Lutherus, ut oſtendimus ex multis ejus teſtimoniis in lib.1.cap.6., initio defectionis ſuæ apertè docebat, contritionem ex timore ſervili ortam facere hominem hypocritam & magis peccatorem. Et quamvis Lutherani ab ea poſtea ſententia receſſerint, & jam communiter doceant, timorem pœnæ utilem eſſe, atque inde pœnitentiam inchoari, ut perſpicuum eſt ex Kemnitio in ſecunda parte examinis pag.954. & ex Calvino lib.3. Inſtitut. cap.3. §.7. tamen operæ pretium eſſe duximus, Lutheri ſententiam à Leone X. primùm in Bulla contra Articulos Lutheranos, deinde à Concilio œcumenico Tridentino ſeſs.14. can.5. damnatam, teſtimoniis Scripturarum, veterum traditione, & rationibus confutare*.

Nonne pudere adverſarios debuiſſet, damnatas à Concilio œcumenico Lutheranæ hæreſeos ſordes, ab ipſis Lutheri diſcipulis & Calvino abjectas reſumere, & inter præcipua pietatis documenta velut ſcripturarum ſenſui apprimè conformia collocare? Quæ conventio Chriſti cum Belial, luci cum tenebris, Spiritui Sancto cum errore, quem univerſa deteſtatur Eccleſia, atque ipſi tandem hæretici horruere?

Sed neceſſarius error hic Queſnello videri potuit ad ſtabiliendum alterum; videlicet 60. *Si ſolus ſupplicii timor animat pœnitentiam, quo hæc eſt magis violenta, eò magis ducit ad deſperationem*. Quem cùm primùm legerem, mirabar excidiſſe homini afflato quidem ſpiritu novitatis; attamen ingenii famam minimè hebetis conſecuto. Quid, inquiebam, neceſſariæ connexionis eſt deſperationi cum timore perennium ſuppliciorum, ut quanto hic validior fuerit, tanto creſcere magis debeat deſperatio? Verùm nexus & conſecutio nunc facilè percipitur, ſi timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem. In hac enim hypotheſi, quo timor vehementior eſt, repræſentat Deum magis durum, magis imperioſum, injuſtum, intractabilem, adeóque eò magis creſcat deſperatio neceſſe eſt. Ita hæreſis, cùm firmari veritate nequeat, novam hæreſim ſolet adſciſcere in præſidium.

Redeo ad Bellarminum. Is loco cit. timorem ſervilem à Tridentino traditum explicans, *Timor*, inquit, *eſt propriè ſervilis, quo videlicet ita peccator Deum punientem timet, ut ſolius pœnæ fugiendæ causâ à peccatis perpetrandis caveat, & de perpetratis doleat... De hoc igitur timore tota controverſia eſt, hunc enim Lutherus damnabat, ut qui face-*

faceret homines hypocritas, magiſque peccatores: & hunc eundem Tridentina Synodus ſeſſ.14. cap.4. bonum atque utilem eſſe, & à Deo excitari docet.

12 Quam ſententiam mox longâ Scripturarum & Patrum ſerie, atque Theologicâ ratione Eminentiſſimus confirmans ait: *Denique, S. Auguſtinus Tract. 9. in Epiſt. Joannis docet, timorem ſervilem eſſe de quo loquitur Salomon, cùm ait Proverb. 1. Initium ſapientiæ timor Domini. Quod etiam docent S. Baſilius oratione in principium Proverbiorum, Beda in cap. 1. Proverb. Bernardus hom.23. in Cantica: & Epiſt.9. ad Epiſcopum Colonienſem: & Magiſter cum Theologis ſcholaſticis in 3. ſent. diſtinct.34. Rurſus idem Auguſtinus lib.1. de Sermone Domini in monte cap.9. & Gregorius hom. 19. in Ezech. ſcribunt de eodem timore locutum eſſe Salomonem initium ſapientiæ timor Domini: & Iſaiam cap.11. qui ultimo loco inter dona Sancti Spiritûs poſuit ſpiritum timoris Domini.*

Huc uſque Bellarminus, qui pluribus ſententiam Catholicã ſtabiliens,& oppoſita Lutheri argumenta diſſolvens videri penès ipſum poteſt citato capite 17.& 18. Superſedeo citandis pluribus traditionis teſtibus, quos ſi opus foret, omnis ferè ætas mihi,omnis regio ſubminiſtraret; quotquot ſcilicet de timore materiam tractavere. Ut autem adverſarii perſpiciant, quàm cum eis agam liberaliter, quàmque procedant ipſi temerè, unicum ab eis poſtulo ſuæ ſententiæ deſignari inter Catholicos ſuffragatorem: unicum, inquam, quem ſi proferre nequiverint, maleſanam abjiciant pertinaciam.

CAPUT III.

S. Auguſtinus iniquiſſimè à Collatore in ſubſidium vocatur.

1 ADverſariorum inopiam, fidem malam,& pertinaciam non tolerabilem indicat objectio ex Patribus unica: altera ex ſcholæ Angelo: utraque ineptiſſima.

Adducitur Auguſtinus epiſt. 145. ad Anaſt. num.4. „ Inaniter putat victorem ſe „ eſſe peccati, qui pœnæ timore non pec„ cat... Nam quantum in ipſo eſt, mallet „ non eſſe juſtitiam peccata prohibentem, „ atque punientem: & utique, ſi mallet „ non eſſe juſtitiam peccata prohibentem „ atque punientem, quis dubitaverit quòd „ eam, ſi poſſet, auferret? Ac hoc quomo„ do juſtus eſt juſtitiæ talis inimicus, ut „ eam, ſi poteſtas detur, præcipientem „ auferat, ne comminantem, vel judicantem ferat? Inimicus ergo juſtitiæ eſt, qui „ pœnæ timore non peccat.

Textum prorſus ſimilem circa illud Pſalmi *Confige timore tuo carnes meas*, objicit ſibi ex Auguſtino Seraphicus Bonaventura in 3. ſentent.diſt.34.art.3. quæſt.2. cujus concluſio eſt: *Timor ſervilis licèt non ſit bonus bonitate meriti; eſt tamen bonus bonitate præparante ad meritum.* Contra quam ſententiam argumentum Sanctus ipſe ſibi ſuſcitat vocibus Auguſtini, ut ſequitur:,, Timor „ ſervilis carnem non crucifigit; quia vivit „ in eo peccandi voluntas, & ſequeretur „ opus, ſi ſperaretur impunitas; mallet „ enim licere, & dolet non licere, quod „ lex vetat; ſed omnis talis motus, eſt di„ rectè contra juſtitiam; quia vellet juſti„ tiam non eſſe: omnis verò motus contra „ juſtitiam eſt malus: ergo & actus & uſus „ timoris ſervilis eſt malus.,,

2 Accipe modò Seraphici reſponſum: „ Ad illud quod primò objicitur, quod in „ timore ſervili vivit voluntas peccandi, & „ quod dolet de eo quod lex vetat; dicen„ dum, quod illud verbum Auguſtini non „ intelligitur, quòd ſemper quando timet, „ doleat actu, & ſimiliter quòd voluntas „ peccandi ſemper ſit in actu; ſed hoc di„ citur; quia manet in habitu, & radice. „ Licèt autem voluntas ſit per peccatum „ deformata, & regnet in ea malus amor; „ poteſt tamen aliquando moveri, vel ex „ circumſtantia per aliquam gratiam gra„ tis datam, non committendo culpam, „ ſicut patet per exempla: & ſic poteſt eſſe „ in iſta parte.,,

Si explicationis aliquid amplioris deſideras, ſuggerit ibidem paulò ante Seraphicus: „ Ad prædictorum intelligentiam eſt „ notandum; quod cùm dico timorem ſer„ vilem, duo dico: videlicet ipſum habi„ tum, quo anima diſponitur ad timendum „ Deum,ut punientem eos qui prævarican„ tur: & ulterius nomine ſervitutis,impor„ tatur deformitas peccati [habitualis] „ quæ eſt annexa illi habitui in eodem ho„ mine; ratione cujus ille homo dicitur „ eſſe ſervus peccati, & timor in eo exi„ ſtens dicitur eſſe timor ſervilis. Per hunc „ etiam modum cùm dico, aliquem timere „ ſerviliter, duo dico: videlicet actum ab „ illo habitu egredientem, & voluntatis „ ſervilitatem, ſive deformitatem conco„ mitantem.

„ Sed attendendum, quòd hoc poteſt „ eſſe dupliciter: aut ita quòd deformitas „ illa

„ illa voluntatis concomitetur quantum ad habitum, aut quantum ad actum; ſi „ concomitatur ſolùm quantum ad habitum, ſic poteſt eſſe, quòd aliquis ſerviliter timeat, & tamen metu illo non peccabit; quia dum ex cogitatione pœnarum „ aliquis abhorret offendere Deum, hoc „ poteſt eſſe præter omne peccatum.

„ Si autem concomitatur in actu; quamvis ipſum timere de ſe non ſit malum; tamen ratione deformitatis actualiter annexæ depravatur: ſicut aliquis qui timet „ pœnas, & timendo dolet, quod tales pœnæ infliguntur pro culpa, & actu etiam „ concupiſcit peccare; ſi non eſſet illa pœna: & hoc modo ſerviliter timere eſt peccatum & malum. Hoc autem non eſt „ ſemper, cùm quis movetur timore ſervili; alioquin per uſum illius doni magis ſe „ homo à gratia elongaret, quàm præpararet, quod planè falſum eſt. Et ideò concedendum eſt, quòd uſus timoris ſervilis poteſt eſſe bonus; licèt non ſit bonus „ bonitate meriti; ſed magis bonitate præparante, vel ordinante ad meritum, quæ „ ſimul ſtat cum peccato. „ Hactenus Bonaventura.

3 Inde patet reſponſio ad Auguſtini ſententiam à Collatore oppoſitam; ut enim ſimillima eſt ei, quam ſibi ex eodem Sancto objecerat Seraphicus, facilè ejuſdem adaptatione reſponſi, diſſolvitur, ſi quid difficultatis Auguſtiniana locutio minùs dilucida ingerere videretur. *Inaniter* itaque *ſe eſſe putat victorem peccati, qui pœnæ timore non peccat*, quia non hoc ipſo peccatum antea commiſſum expellitur; ſed remanet habitu, quo peccator *quantùm in ipſo eſt, mallet non eſſe juſtitiam peccata prohibentem, atque punientem, & quis dubitaverit, quin eam, ſi poſſet, auferret? Ac per hoc quomodo juſtus eſt, juſtitiæ talis inimicus, ut eam ſi poteſtas detur, præcipientem auferat, ne comminantem vel judicantem ferat? Inimicus ergo juſtitiæ eſt, qui pœnæ timore non peccat*.

Ubi omnia intelligendo de habitu peccati, in quo timoris juxta Seraphicum ſervilitas conſiſtit, ſicut etiam informitas fidei in privatione gratiæ ſanctificantis, quæ forma & vita fidei eſt, omnia nullo negotio conciliantur: ſi autem de actu & generaliter quidem acceperis, alieniſſima ſunt ab Auguſtini mente, ut Seraphicus teſtatur, & nos pluribus ipſius Auguſtini teſtimoniis evicimus tomo 2. contra Propoſitionem 61. & 62. perfacile quoque erit cuilibet deducere ex iis Auguſtini textibus, qui tum contra præſentem, tum maximè contra ſuperiorem Articulum referuntur.

4 Aliàs Doctoris Sanctiſſimi ſententia, non ſolùm contraria foret ſacris literis, univerſæ Patrum traditioni, & Tridentino Concilio; ſed etiam ab Alexandro VIII. juſtiſſimè damnata his duabus propoſitionibus inter 31., videlicet decimâ quartâ, *Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis*: & 15. *Attritio quæ gehennæ & pœnarum metu concipitur, ſinè dilectione benevolentiæ Dei propter ſe, non eſt bonus motus ac ſupernaturalis*: ubi evidens eſt, attritionem concipi aliquando ex metu ſervili, ſic conceptam rejici ut malam ab adverſariis, à Sede Apoſtolica, Tridentini interprete securiſſimâ, ut bonum motum ac ſupernaturalem, ſtricto contra obloquentes anathemate, vindicari.

Aliàs & ipſe Auguſtinus ſententias ſuas mutua oppoſitione collideret, cùm ait ſerm. 13. de verbis Apoſtoli: *Ne poſſideat Diabolus cor tuum, præcedat ſervus in corde tuo, & ſervet Dominæ venturæ locum: fac vel timore pœnæ, ſi nondum potes amore juſtitiæ*. Ubi diſertis vocibus exprimitur *timor ſervus*, *timor pœnæ* in animo peccatoris ante charitatis adventum, ante dilectionem juſtitiæ.

Quæ autem ratio Diabolum in Queſnelli ſententia impediet ab occupati ſemel cordis poſſeſſione perpetua? Num formido dilectionem præveniens? Ita quidem aſſerit Auguſtinus; at quilibet pœnam in tali circumſtantia metuens, novi ſemper neque levis delicti, ſed graviſſimi reus conſtituitur, juxta Queſnellianam Auguſtiniani textûs intelligentiam, *inimicus juſtitiæ*, qui eam peccata prohibentem, punientemque auferret, ſi poſſet; quod cùm nequeat, *non ſibi repræſentat Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*.

5 Quomodo igitur timor ſervus iniquiſſimus locum præparet venturæ Dominæ charitati, cui novi ſemper introductione criminis, & quadruplicis quidem cumulatione blaſphemiæ viam obſtruit; Diabolo autem poſſeſſionem cordis conceſſione novi juris, penès Queſnellum fundatiſſimi, amplius aſſerit atque confirmat? Interpretationi Seraphicæ addi poteſt alia cum eâdem facilè componenda, quemadmodum uni ſæpe Scripturarum textui diverſa; ſed minimè oppoſita tribuitur explicatio. Vera ſcilicet Auguſtini enuntiatio eſt de iis, qui in ſola hærentes ſuppliciorum formidine, præceptum de dilectione maximum ſemper negligunt: de talibus non inanis ſuſpicio eſt timore eos duci, qui à ſcholaſticis dicitur *ſerviliter ſervilis*; non ſalutifero, in quo fun-

Digitized by Google

fundatur attritio, quique animo imperat omnium deteſtationem criminum, obſervationemque mandatorum, atque eâ ratione viam præparat charitati, ac Diabolum ab occupati cordis miſeri poſſeſſione deturbat. Hæc qui deſiderat deducta copioſiùs, & fortiùs ſtabilita, reperiet ſub finem tom. 2. contra Propoſitionem 61. & 62., hìc propter objectionem ineptiſſimam minimè repetenda.

Ineptiſſimam voco Auguſtinianæ ſententiæ allegationem, utpote nequaquam ad dogma propoſitum pertinentem, etſi in odioſo, & maximè erroneo ſenſu, qui ab adverſariis obtenditur, verba concederem accipienda. Supponamus enim quemlibet, timore pœnæ, non amore juſtitiæ à criminibus abſtinentem, quoties ita timet, novo ſe obſtringere peccato; non propterea timor toties blaſphemus eſt adeò, ut *non ſibi repræſentet Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*.

Nihil ſimile indicat Auguſtini oratio; ſed oppoſitum. Sic enim metuens, inquit S. Doctor, mallet non eſſe juſtitiam prohibentem & punientem. Juſtitiam itaque agnoſcit: nuſquam de injuſtitia Deum accuſat; ſed ut laxare liberiùs poſſet fræna concupiſcentiæ, prohibentem ac vindicem juſtitiam abeſſe à Deo percuperet, ablaturus ſi poſſet. Sic latro quilibet indulgens improbè latrociniis, non ea cenſet eſſe ſancta, neque eorum prohibitionem, aut pœnas arguit veluti iniquas; ſed prædominante affectu erga illicita, mallet fieri licita, juſtitiamque deſtrui crimina vindicantem. Solita peccantium confeſſio eſt, etiam profano cognita poëtæ:

Video meliora, proboque.
Deteriora ſequor.

6 Rariſſimi verò peccatores inter Chriſtianos, etſi futurorum trepident formidine, injuſtitiam Deo & cætera Queſnelli figmenta impia attribuunt. Sanctitatem Deo perfectiſſimam non denegant, quin & abhorrent communiter à blaſphemiis; etſi de imminentibus ſibi ſuppliciis doleant, quæ ſe promeritos haud inficiantur; ſed evadere inutili velleitate cupiunt, ſi nempe retentis ſimul voluptatibus poſſent.

Miſera itaque erroris conditio eſt, dum in tanta Patrum, operumque ab eis editorum multitudine, reperiri nihil potuit illi utcunque ſimile: non defuit tamen diſquiſitio diligens, plurium protracta ſpatio annorum; ſed nulli veterum ita inſanire lubuit; Queſnellus autem fœtum hunc ſuo dignum cenſuit ingenio. Non minùs mirabilis eum ſequentium cæcitas, & quodammodo furor eſt, quando certiſſimè convicti, nihil penitùs rationis, nihil authoritatis uſpiam reperiri quo tam maleſana novitas ſtabiliatur, eam nihilominus retinere mordicus, & contra Sanctiſſimam Sedis Apoſtolicæ Conſtitutionem, contra totius Chriſtiani Orbis judicium, propugnare conſtituunt. Ab Auguſtino convertit ſe Collator ad Angelicum, ab hujus non minùs ſtolidè ambito patrocinio, quàm Sancti Antiſtitis, certiſſimè repellendus.

CAPUT IV.

Collatoris Obſervatio Aquinatem inaniter fingit damnato Articulo ſuffragari.

1 „ De timore ſervili [inquit Collator] in quantum ſervilis eſt, „ loquitur author [Queſnellus] „ ut expreſsè habetur in editione anni „ 1699. *la crainte purement ſervile* &c. Timor merè ſervilis &c. Et tamen hoc expreſsè dicere nihil erat neceſſe; nam & „ contextus id manifeſtè declarat, & vox „ ipſa ſervilis ſatis innuit. Timor pœnæ, „ inquit S. Thomas, non dicitur eſſe ſervilis, niſi quando pœna formidatur ſicut „ principale malum: & ideo timor in quantum ſervilis, non manet cum charitate. „ Et rurſus Art. 10. in corpore: Timor ſervilis quantum ad ſervilitatem totaliter „ tollitur charitate adveniente. Quare non „ ampliùs dici debet ſervilis, ubi cum amore Dei conjungitur: atque adeò author „ vocans eum ſervilem, ſatis ſignificabat, „ loqui ſe de timore, qui ab omni amore „ ſejunctus eſt. Sic autem veriſſimum eſt „ quod ait Propoſitio. „

Agamus cum Collatore, quantâ poſſumus humanitate & indulgentiâ. Intelligi Queſnellus Articulum ſuum ab initio voluerit, ut exhibet correctio anni 1699. de formidine merè ſervili, ſive de metu pœnæ abſque dilectione Dei, aut juſtitiæ. Verùm quod mox additur ex S. Thoma 2. 2. quæſt. 19. art. 6. *Timorem pœnæ non dici ſervilem, niſi quando pœna formidatur ſicut malum principale*, indicat adverſarios peccatum agnoſcere mortale, quod committatur actu, quoties timor pœnæ, *ab omni amore ſejunctus eſt*; quaſi tunc ſemper pœna conſtituatur veluti *malum principale*, magis odibile, quàm malum culpæ: quæ comparatio indubiè ſcelerata eſt, & aſſenſus æterno dignus incendio; ſed non in omnibus timoris ſervilis actibus ea iniquitas reperitur,

tur, etiam judice Angelico in eodem Articulo, ad quem ab adverſario provocamur.

2 In reſolutione ait S. Doctor „ Timor pœnæ includitur uno modo in charitate; nam ſeparari à Deo, eſt quædam pœna, quam charitas maximè refugit: unde hoc pertinet ad amorem caſtum (ſeu filialem). Alio autem modo contrariatur charitati, ſecundùm quod aliquis refugit pœnam contrariam bono ſuo naturali, ſicut principale malum contrarium bono quod diligitur ut finis: & ſic timor pœnæ non eſt cum charitate. Alio modo timor pœnæ diſtinguitur quidem ſecundùm ſubſtantiam à timore caſto [ſeu filiali] quia ſcilicet homo timet malum pœnale non ratione ſeparationis à Deo; ſed in quantum eſt nocivum proprii boni; nec tamen in illo bono conſtituitur ejus finis: unde nec illud malum formidatur tanquam principale malum: & talis timor pœnæ poteſt eſſe cum charitate. „

Poſterior timoris ſervilis uſitatiſſima eſt in ſcholis catholicis appellatio, ubi de peccatoris ad pœnitentiam diſpoſitione agitur. Eodem ſenſu timorem illum accipit S. Thomas parte 3. quæſt. 85. art. 5. dicens. „ Alio modo poſſumus loqui de pœnitentia, quantum ad actus, quibus Deo operanti in pœnitentia cooperamur, quorum actuum primum principium eſt Dei operatio convertentis cor (ſeu inſpiratio Divinæ gratiæ ad converſionem animum diſponentis) ſecundus actus eſt motus fidei. Tertius eſt motus (ſive actus) timoris ſervilis, quo quis timore ſuppliciorum à peccatis retrahitur... Sic igitur patet, quòd actus pœnitentiæ à timore ſervili procedit, ſicut à primo motu affectûs ad hoc ordinato; à timore autem filiali, ſicut ab immediato & proximo principio. „

3 Ediſſerat modò Collator, num actus pœnitentiæ procedere poſſit à timore ſervili ſicut à primo motu affectûs ad hoc ordinato; ſi timor iſte *non ſibi repræſentat Deum niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*? Tantiſper deponat, obſecro, cæcam judicii pertinaciam, & in oculos ultro inſiliet talium oppoſitio actuum, quales inter ſe componere non citiùs valeat, quàm lucem tenebris: diſpoſitionem ſcilicet ad pœnitentiam, cum averſione à pœnitentia, impietatem & blaſphemiam cum actu, quo operanti Deo in pœnitentia cooperamur. Prædicata adeò pugnantia inter ſe, poſſe in eundem coaleſcere actum, nemo ſapiens admiſerit.

Neque poteſt *actus convertens cor*, pœnam metuere ut *principale malum*, ſeu magis odibile, quàm malum culpæ: aliàs gravis offenſio Dei eſt, & boni infiniti damnandus maximè contemptus. Talis igitur perverſitas convenire nequit *timori* cuilibet *ſervili*; ſed alicui tantùm, eique naturali, ad pœnitentiam atque converſionem minimè conducenti. Talis eſt quem *Collator* ingerit deſcriptum ab Angelico, & ab ipſo ac piis omnibus deteſtatum.

4 Proinde ne Doctor ſapientiſſimus tam manifeſtè invicem adverſantia tradidiſſe cenſeatur, quod foret temeritas & gravis injuria ſuſpicari; dicendum eſt cum omnibus paſſim ejus diſcipulis, in objecta à Collatore ſententia definiri timorem ſervilem non cujuſcumque generis; ſed qui majoris lucis gratiâ à ſcholaſticis dicitur *ſerviliter ſervilis*, ut ab eo qui ſimpliciter & innocuè ſervilis eſt, faciliùs diſcernatur. Timor ille turpis, propriiſſimè *ſervilis* eſt, atque illo nomine quaſi antonomaſticè intelligitur.

Verùm ne altercemur de nomine, doctrina Queſnelli à Thomiſtica in puncto hic graviſſimo diſcernitur, quòd iuxta Thomiſticam ex ipſo ſcholæ principe jam relatam, poſſit aliquis ex ſolo timore pœnæ odiſſe & fugere peccatum mortiferum, non conſtituendo finem ultimum in fuga pœnæ, neque eam ut malum præcipuum averſando, neque peccatum aliud committendo, præſertim lethale, quod in Queſnelli ſententia incurritur juxta Prop. 62. *Qui à malo non abſtinet, niſi timore pœnæ, illud committit in corde ſuo, & jam eſt reus coram Deo.*

Supereſt Collatoris expendenda concluſio: *Quare non amplius dici debet ſervilis* [timor] *ubi cum amore Dei conjungitur, atque adeò author* (Queſnellus) *vocans eum ſervilem, ſatis ſignificabat, loqui ſe de timore, qui ab omni amore ſejunctus eſt. Sic autem veriſſimum eſt quod ait Propoſitio.*

Locutus de eo ſolo timore fuerit Queſnellus: de eo ſolo intelligatur ejus Propoſitio: non eſt cur de eo operosè litigem, modò damnatum ſuum abjiciat errorem, quem memoravi 62. *Qui à malo non abſtinet* &c. modò neque omnem timorem pœnæ ab amore ſejunctum confundat ſubdolè cum ſerviliter ſervili, ſive cum eo, qui in Angelici ſententia *pœnam formidat, ſicut principale malum.* Qui error & Angelicæ doctrinæ, ut jam vidimus, & Auguſtinianæ, ut ſæpius demonſtratum eſt, & definitis ab Eccleſia plus quàm ſemel dogmatibus, proinde Catholicæ veritati prorſus convincitur

tur oppoſitus. Sed velim rationis quidpiam veriſimilis videre, quo ex præmiſſis deducta à Collatore fuerit iſta damnati Articuli præfidens,& quaſi triumphabunda de Conſtitutione confirmatio: *Sic autem veriſſimum eſt quod ait Propoſitio*.

5 Argumentum ſcilicet Collatori legitimum, & nullâ ſolvendum induſtriâ apparet, quod mihi, &, ni fallar, cæteris omnibus inſaniſſimum. Quis enim inter antecedens iſtud & conſequens connexionem percipiat: *Timor ſervilis ab omni amore ſejunctus eſt*: Supponamus etiam quòd omnis *timor ſervilis pœnam formidet*, *ſicut principale malum*. Ergo *timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum niſi ut Dominum durum*, *imperioſum*, *injuſtum*, *intractabilem*?

Quiſquis dialecticæ rudimentis, vel leviſſimè tinctus eſt, novit concluſionem fatuam eſſe, quæcumque intulerit vel minimum, quod non contineret antecedens; Hic autem ex quatuor contra Deum blaſphemiis, quæ in concluſione formidini affinguntur ſervili, ne una quidem in antecedente conſpicitur; etſi in tota ſua diſſimulatum, ſuppoſitumque fuerit, ut Collator expetit, latitudine. An non igitur ridiculos ſe reddunt adverſarii, aut potius ſe produnt manifeſtè perfidos, dum exploratiſſimum habent, nihil prorſus ſive in ſacris paginis, ſive in authoribus catholicis uſpiam inveniri quod vel minimam habeat cum damnato Articulo ſimilitudinem, unum Exodi, alterum Auguſtini & Aquinatis textum obtrudunt, ab Articulo diſſitum, quantum ab Inferis Cœlites?

Sed fixum novæ fidei, ac proinde novæ Eccleſiæ fundatoribus eſt, errori cuilibet, quantumvis exotico, & ante hæc tempora inter Catholicos inaudito, ſcripturam & Patrem aliquem affingere patrocinantem, ut ſaltem rudioribus, voluntariè cæcis, & novitatis amore inſanientibus imponatur.

CAPUT V.

Diſcutitur fraudulenta Queſnelli Proteſtatio circa præſentem Articulum.

1 Proteſtationem Queſnelli circa priores aliquot de timore Articulos confutavi loco proprio; in fine videlicet ſecundi tomi. Exequenda ſupereſt Proteſtationis pars altera, de reliquis ad timorem pertinentibus. De Propoſitione 66. qua timorem abſque ullo limite, ſinè ulla exceptione ad paſſiones rejicit beſtiarum, ſilet Proteſtatio, intenta potiſſimùm vindicandæ Propoſitioni 69.

Atrociſſimè autem invehitur in *Documentum Paſtorale* à quadraginta Galliæ Epiſcopis editum, & à 60. aliis adoptatum. Pro ſua nempe erga tot Antiſtites reverentiâ illud velut ineptiſſimum contemnens, non ſolùm vocat LUCUBRATIONEM MISERAM, *Ce miſerable Ecrit*; ſed etiam quaſi convictum de aperta arguit calumnia. Epiſcopi ſcilicet relatâ Tridentini Concilii de timore ſententiâ, ſic duxerant animadvertendum. „Enunciationes iſtæ, quæ accuratè adeò doctrinam exprimunt Eccleſiæ, damnatis Propoſitionibus minimè conſonant. In illis de metu in genere, ac proinde de ſupernaturali quoque gehennæ legitur, quod *ducat ad deſperationem*, quod *cor* relinquat *addictum peccato, & reum coram Deo*; quod pertineat ad legem veterem, quod peccandi voluntatem non excludat, etiam dum crimina exteriora impedit: imò quod *peccetur ſive faciendo malum*, *ſive illud non niſi ob timorem evitando*: quod *non ſibi repræſentet Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*. Quas Propoſitiones fidelium aures averſantur.„

Ita Epiſcopi: contra quos Queſnellus, *Falſum eſt*, inquit, *quod iſtud* (de timore ſupernaturali) *legatur in meo Opere*. Et rurſus. „Quod eodem tractu, quaſi à me traditum refertur, timorem in genere, proinde etiam ſupernaturalem gehennæ, denique timorem quemlibet *non ſibi repræſentare Deum niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*, mera calumnia eſt.

„Imputatur autem mihi corruptione mei dogmatis manifeſtâ. Non enim iſtud aſſerui, niſi de *formidine ſervili*, & ſicut additum eſt in editione anni 1699., de *formidine merè ſervili & perperàm intellecta*. Quam additionem nulla exigebat neceſſitas, cùm in eadem obſervatione id ipſum verbis expreſſerim æquivalentibus, non loquendo niſi de iis, in quibus *amor proprius non niſi temporali ducitur commodo, & formidine ſervili*. Sic ego in ea Evangelii verba à ſervo reprobo enuntiata Lucæ cap. 19. *Timui enim te, quia homo auſterus es: tollis quod non poſuiſti, & metis quod non ſeminaſti*.

2 „Circa quæ notandum monueram, peccatores illos, de quibus mihi ſermo eſt, quoſque exhibet *ſervus nequam*, eſſe non ſolummodo meros ſervos; ſed etiam cæcos, pigros, audaces, injuſtos, impios, qui *Deum accuſantes injuſtitia non illum*

„ *illum ſibi repraſentant, niſi ut Dominum* „ *durum, imperioſum, intractabilem: exiſti-* „ *mant autem ſe poſſe amoliri à ſe culpam, te-* „ *gere ignaviam, murmurare adversùs ipſum,* „ *ſeque ejus ſubducere juſtitiæ.* „

Quæ in Proteſtatione ſequuntur, tomus meus ſuperior retulit ac refutavit in fine Propoſitionis 62. Quod Antiſtites ajunt *de metn in genere*, ex circumſtantiis evidens eſt, non intelligi ab eis præciſionem à metu qui ex amore proficiſcitur, vel expers dilectionis, pœnam ſolummodo refugit; ſed unicè ſermonem inſtirui de poſteriore: præſcindi autem à timore temporalium pœnarum, vel perennium, à timore bono vel malo, rurſus à timore naturali vel ſupernaturali.

Hanc eſſe genuinam *Documenti Paſtoralis* intelligentiam non inficiabitur Queſnellus; ſed eandem ſibi ab Epiſcopis tribui præciſionem non patitur, proteſtans ſatis ſe perſpicuè timorem determinaſſe, qualem vèrbis ejus retulimus. Quæ determinatio, inquit, elucet maximè in additione anni 1699. &c. ut ſupra.

3 Tota verò Queſnelli contra Antiſtites declamatio fraudulenta eſt, & iniqua. Cùm enim ea Paſtoralis inſtiturio adversùs dogmata centum & unum, non admodum diffuſa ſit, non potuit ſingula diſcutere enucleatiùs, ut ſolent ſcholaſtici, & à me in hoc opere præſtatur; ſed plura cumulando, venenum totius ſyſtematis detegunt. Quod in Documenti Paſtoralis relatâ à me laciniâ ſic vertitur: *ac proinde de ſupernaturali* &c. in Gallico eſt *& par conſequent ſur la crainte ſurnaturelle de l'enfer*. Exprimitur autem non diverſis, ut hic apparer, characteribus, qualibus ſolent citationes exhiberi; ſed literis ordinariis, quibus ſua Antiſtites ſenſa proferunt, ut illud *& par conſequent* deductam ab Epiſcopis ex Queſnelli ſententia *conſecutionem* manifeſtè indicet; non quaſi verba Queſnelli. Senſum itaque authoris eos optimè aſſequi & exponere fideliter; Queſnellum verò aliud non agere, quàm ut luci tenebras affundat, ſuoſque ſenſus erroneos non corrigat, ſed occultet, facilè demonſtro.

4 *Agi de timore qui in peccatoribus eſt*, prænuntiat ipſa Proteſtationis epigraphe §. 12. *Touchant la crainte du pecheur*. Omnis peccator ſub lege eſt inſtar Judæi iuxta Art. 63. *Baptizatus adbuc ſub lege eſt ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore*. Quid porrò ſit eſſe ſub lege definit *Monito quinto*, ſive *Memoire cinquieme*: pag. 253. *Eſſe ſub lege eſt eſſe ſub dominatione peccati: quia ibi conſtitutus homo ſine gratia, ſinè amore, ſinè charitate, nihil habet in corde niſi formidinem ſervilem*. Juxta Art. 67. *Timor ſervilis non ſibi repraſentat Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*.

Ibi traditur timor ſervilis, & de eo in genere, abſque reſtrictione ulla Queſnellus enuntiat qualis ejus repræſentatio ſit: neque de alio timore ſuperiores ſuos Articulos vult intelligi; agitur enim, ut ait, *de formidine peccatoris*. Porrò omnis *peccator adhuc ſub lege eſt ſicut Judæus*, *non* enim *legem adimplet*, *vel adimplet ex ſolo timore*, quod, Queſnello judice, eſt non adimplere; nam Art. 47. *Obedientia legis profluere debet ex fonte, & hic fons eſt charitas. Quando Dei amor eſt illius principium, & Dei gloria ejus finis, tunc purum eſt quod apparet exteriùs; alioquin non eſt niſi hypocriſis aut falſa juſtitia.* Art. 45. *Amore Dei in corde peccatoris non amplius regnante, neceſſe eſt ut in eo regnet carnalis cupiditas, omneſque actiones ejus corrumpat.* Art. 44. *Non ſunt niſi duo amores unde volitiones & actiones omnes noſtræ naſcuntur: amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur, & amor quo nos ipſos ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt, non refert, & propter hoc ipſum fit malus.*

De timore, potiſſimum ubi ſolitarius eſt, ut juxta Queſnellum eſt in omni anima peccatrice, decernitur Articulo 61. *Timor non niſi manum cohibet; cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore juſtitiæ non ducitur.* 62. *Qui à malo non abſtinet, niſi timore pœnæ, illud committit in corde ſuo, & jam eſt reus coram Deo.* Denique impreſſum memoriæ lector retineat, Queſnellum proteſtari, quòd ubique de formidine egerit peccatoris, atque in hujus *corde*, juxta ejus *MONITUM nihil ſit præter formidinem ſervilem*. De hac autem dogmaticè atque illimitatè definitur Art. 67. quòd blaſphemiam contineat quadruplicem.

5 At reclamat Queſnellus, proferens editionem anni 1699., in qua Articulus 67. ſic legitur: *la crainte purement ſervile & malentendüe: Timor merè ſervilis & malè intellectus.*

Propoſitio Pontifici denuntiata, & ab eo perſtricta anathemate eſt editionis 1693. in qua nihil de alterutra additione eſt. Non debuiſſe autem propter qualemcunque in poſterioribus editionibus mutationem, permitti errores graviſſimos, innumeris per orbem exemplaribus, & in plures linguas verſionibus diſperſos dimitti, ut impunè graſ-

graſſarentur, & doctrinam ſanam, fidemque Eccleſiæ peſſumdarent, ſæpe aliàs ratione multiplici oſtendi, neque enim mutationes iſtæ ab authore inductæ fuerant, ſed ab Archiepiſcopo Pariſienſi, ægrè ferente Queſnello, ut conſtat ex pluribus ejus Literis quæ referuntur in *Cauſa Queſnelliana*, ſive proceſſu juridico coram Archiepiſcopo Mechlinienſi Art. 19.

Neque mutationes iſtiuſmodi ſunt ut eas Queſnellus appellandas cenſeat correctiones; proinde nulla hìc eſt retractatio authoris; ſed non niſi erroris occultatio, ad fallendos, ſi fieri poſſet, fidei Judices & impediendum graſſantis ſubdolè contagii remedium. Quidquid de intentione Cardinalis Noaillii ſit, Queſnelli & ſimilium fraudulenta eſt. Ait hìc, nullam fuiſſe additionis geminæ neceſſitatem; cùm ſenſum eundem ſatis indicaverit textus anni 1693.

6 Referamus integrum: in verba ſervi nequam; *Timui enim quia homo auſterus es* &c. ſic novus Commentator annotat. „ Mira cæcitas, credere quòd poſſit culpa excuti accuſando Deum de injuſtitia! Amor proprius, qui in rebus ad Deum pertinentibus non agit niſi privati ſui commodi impulſu, & ſervili formidine, nunquam efficiet, niſi miniſtros pigros, ignavos, incurios divinæ gloriæ. Charitas nihil de Deo cogitat, niſi dignum bonitate ejus & miſericordiâ: omni quoque tempore prompta eſt ad ponendam in eo fiduciam, atque pro ejus gloria laborandum: Timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum niſi ut Dominum durum, Imperioſum, injuſtum, intractabilem, ut ſuam obtegere inertiam, contra Deum verò murmurare valeat, ſeque ejus ſubducere juſtitiæ. „

Hæc univerſa eſt Queſnelli in memoratum Euangelii textum Obſervatio, neque alia damnati Articuli occurrit circumſtantia melior. Quantum igitur ad prætenſam attinet in editione ultima additionem, qua *timor ſervilis* legatur *merè ſervilis*, nihil ea in ſenſu mutat Articuli. Cùm enim de ſervili agitur formidine, non ſupponitur juncta Dei dilectio, unde nobilius ipſi timoris initialis vocabulum obveniret. Ita & nos, antequam etiam à Queſnello moneremur, non aliter Propoſitionem ejus, quàm de timore merè ſervili duximus intelligendam.

7 Verùm Theologi communiſſimè non omnem formidinem merè ſervilem ſtatuunt ſerviliter ſervilem. Prior ſæpe eſt à Spiritu Sancto, atque de iſta S. Thomas enuntiat parte 3. quæſt. 85. art. 5. *De pœnitentia quantum ad actus, quibus Deo operanti in pœnitentia cooperamur. Quorum actuum . . . tertius eſt motus timoris ſervilis, quo quis timore ſuppliciorum à peccatis retrahitur . . . ſic igitur patet, quòd actus pœnitentiæ à timore ſervili procedit ſicut primo motu affectûs ad hoc ordinato*. Utrobique *timoris ſervilis* nomine intelligitur merè ſervilis; ad ſpem tamen, amorem & pœnitentiam diſponens; non autem ſerviliter ſervilis, qui novum & grave peccatum eſt, ut ſupra vidimus; ideoque ad veram pœnitentiam diſponere non poteſt, ſed eam maximè impedire. Non igitur, etſi ab initio vox *merè* appoſita fuiſſet, debuiſſet illa Pontificem ab infligendo Propoſitioni anathemate continere.

8 Majoris momenti eſt additio altera, cùm dicitur *Timor ſervilis malè intellectus*: cum hac ſcilicet reſtrictione, ſi in prioribus quoque fuiſſet editionibus, non exiſtimo propoſitionem à quopiam denuntiandam fuiſſe, minus à Sede Apoſtolica condemnandam. Verùm, quod Queſnellus ait, additionem iſtam minimè neceſſariam fuiſſe, utpotè ex antecedentibus & conſequentibus ſatis ſubintelligendam, perridiculum eſt; & à nullo ſanæ mentis Theologo, aut juris utcunque perito admittendum. Nullum enim in toto Queſnelli Commentario, quem nullo prætermiſſo apice retuli, verbum eſt, nulla circumſtantia, quæ tali fundamentum præbeat additioni: neque ullo modo veriſimile eſt, aut ulli rationis compoti perſuadebitur, hanc fuiſſe Queſnello in ſuis, cùm eas ſcriberet, Obſervationibus mentem, quod Propoſitionem intelligi oporteret de *timore ſervili malè intellecto*.

Inſaniens enim ſcriptor quilibet meritò diceretur, aut deceptor perfidus, ſi cum quidpiam aſſereret ſimpliciter, vellet malè intelligi. Quæ ſcilicet interpretandi, vel potiùs cavillandi ratio ſi invaluerit, nulla erit hæretica aſſertio, quæ unquam damnari meritò poterit; vera etenim dici ſemper poterit, ſi *malè* fuerit *intellecta*. Sed etiam ex ſcriptione vel locutione qualibet alia, quid certi, quid veri unquam erui prudenter poterit, quando ſcribenti, aut loquenti ſemper integrum fuerit multos poſt annos ſua ſcripta dictaque ſic explicare, ut pro percipienda authoris ſententiâ, verba *malè intelligi* debuerint?

Sed & hæc excuſatio tam frivola & abſurda meritò viſa fuerit Authori Hexaplorum, & ſubſidiario ejus *Collatori*, ut cùm in ſuis Obſervationibus nihil prætermittere conſueverint quòd excuſationis ſpeciem vel minimam præſeferre videatur, de hac tamen additione ne hiſcere quidem auſi

ſint. Et re vera de Queſnello miratus plurimùm fui, quòd homo ingenii minimè obtuſi allegationis iſtiuſmodi ineptias non perceperit, vel eum non puduerit, inter *Proteſtationis* adeò ſolemnis fundamenta collocare.

Additio illa à Pariſienſi Antiſtite concepta, cuilibet ſapienti videbitur prioris correctio, & deſtructio errati; at Queſnelli ſuperbia, omnis impatiens correctionis, mavult patente mendacio omnibus apparere ridiculus, quàm confeſſione humili Chriſtianus retractator erroris.

Si tamen ſeriò adhærere decreverit Additioni, edicat apertiùs an modò ſaltem agnoſcat, non poſſe de ſervili formidine, niſi perperàm intellecta aſſeri, quod non ſibi repræſentet Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem. Interim duo maneot veriſſima: Primum, Additionem iſtam in editione anni *1693.* minimè extitiſſe, neque potuiſſe prudenter à denuntiatoribus, aut Judicibus ſupponi vel ſubintelligi: Alterum Propoſitioni, ut ſonat, reperiri neminem, ſive ex Patribus, ſive ex recentioribus Catholicis ſuffragantem.

CAPUT VI.

Doloſa Queſnelli Proteſtatio de Lege veteri exhibetur.

1 PRoteſtatio hæc iterum §. 13. pag. 226. & ſequentibus impetit DOCUMENTUM PASTORALE centum Gallicanorum Antiſtitum. „ In iſto, [inquit
„ Queſnellus] agnoſcitur *legis veteris ſe-*
„ *cundùm ſe conſideratæ impotentia*. Eadem
„ fides mea eſt. *Sed ſacræ literæ & Patres*
„ *nunquam aſſerunt, omnibus in Teſtamento*
„ *veteri viventibus fuiſſe impotentiam illud*
„ *adimplendi*. Eam neque ego aſſerui un-
„ quam; ſæpe autem contrarium.

„ Quæ igitur eſt me accuſandi ratio,
„ quaſi de lege Moſaica non ſcripſerim
„ orthodoxè? In *Documenti* margine no-
„ tantur Propoſitiones ſexta, ſeptima, ſexa-
„ geſimaquarta, ſexageſima quinta velut
„ accuſationis probatio: illas exhibeo ut
„ lector judicet: Prop. 6. *Diſcrimen inter*
„ *fœdus Judaicum & Chriſtianum eſt, quòd in*
„ *illo Deus exigit fugam peccati, & imple-*
„ *mentum legis à peccatore, relinquendo il-*
„ *lum in ſua impotentia: in iſto verò Deus*
„ *peccatori dat quod jubet, illum ſuâ gratiâ*
„ *purificando*. Prop. 7. *Quæ utilitas pro ho-*
„ *mine in veteri fœdere, in quo Deus illum*
„ *reliquit ejus propriæ infirmitati, imponen-*
„ *do ipſi ſuam legem? Quæ verò fœlicitas non*
„ *eſt admitti ad fœdus, in quo Deus nobis do-*
„ *nat, quod petit à nobis?* 64. *Sub maledicto*
„ *legis nunquam fit bonum; quia peccatur ſive*
„ *faciendo malum, ſive illud non niſi ob timo-*
„ *rem evitando*. 65. *Moyſes, Prophetæ, Sa-*
„ *cerdotes, & Doctores legis mortui ſunt abſ-*
„ *que eo quòd ullum Deo dederint filium; cùm*
„ *non effecerint niſi mancipia per timorem*.

2 „ Nihil hic eſt, quod non congruè
„ ſequatur ex principio quod ipſa ſtabilit
„ *Inſtitutio Paſtoralis*, legem veterem ſe-
„ cundùm ſe impotentem eſſe. Si igitur ali-
„ qui extracti fuerint ex hac *impotentia*, ex
„ hac *infirmitate*, ex hoc ſpiritu *ſervitutis*
„ ut facerent bonum, & evitarent malum,
„ non id præſtitit virtus legis; unicus enim
„ ejus effectus fuit notitia peccati; ſed to-
„ tum iſtud operata ſunt merita Chriſti
„ prævisa, ejuſque virtus gratiæ. Sic Pa-
„ triarchæ, ſic Prophetæ, & juſti qui vive-
„ bant ſub lege, juſtificati ſunt: neque quo-
„ ad iſtud erant antiqui fœderis; ſed novi:
„ & membra erant Chriſti per anticipatio-
„ nem.

„ Ea doctrina eſt, quâ Auguſtini & cæ-
„ terorum Patrum plena ſunt volumina,
„ quamque eorum ſecutus veſtigia locis
„ pluribus profeſſus ſum. „

Confirmando illi dogmati, quod probatione apud Catholicos non indiget, & de quo nulla inter nos diſceptatio eſt, multum verborum impendit Proteſtatio. In hac proſequamur. „ Non hic hæreo (inquit) in
„ demonſtrando, quantùm *Paſtoralis Inſti-*
„ *tutio* contraria ſit Apoſtolo, quantùm
„ imponat Aquinati: potero id aliàs; ſi
„ opus fuerit. Vult illa horrorem incurere
„ propter *impotentiæ* vocabulum adhibi-
„ tum Articulo 6. & *infirmitatis* nomine
„ explicatum in ſeptimo. Quid ſi igitur *im-*
„ *poſſibilitatem* dixiſſem, duce Angelico in
„ cap. 3. ad Gal. lect. 4. cum Gloſſa ordina-
„ ria, & quidem cum Apoſtolorum Princi-
„ pe, atque Doctore Gentium?

„ Multiplex illa authoritas aliunde ir-
„ refragabilis, non me à temerariorum
„ iſtiuſmodi criticorum, qui Eminentiſſi-
„ mo Rohano calamum commodarunt,
„ cenſurâ liberaſſet. Dixi ſolùm *impoten-*
„ *tiam*: & quivis Theologus ſatis perſpicit
„ non agi iſtic de *impotentia phyſica*, quæ
„ liberi facultatem arbitrii privat poteſta-
„ te illa indifferentiæ eſſentiali, qua ſucceſ-
„ ſivè quando vult in objecta ſe fert oppo-
„ ſita & inter ſe pugnantia. Non agitur niſi
„ de impotentia conſequente, & volunta-
„ ria

„ ria quæ non magis oritur à lege, ſed à
„ gratiæ abſentia, quàm vulnus mortife-
„ rum, quod homo ſuis ſibi armis intulit,
„ ſit effectus legis ſuicidium prohibentis,
„ vel à Chirurgi profluat abſentia, vel à
„ privatione remedii ad ſanandum neceſ-
„ ſarii.

„ Eadem impotentia eſt, de qua Conci-
„ lium Tridentinum ſeſſ.6. cap.1. ducibus
„ Auguſtino & cæteris Patribus ait: *Omnes*
„ *homines in prævaricatione Adæ... uſque*
„ *adeò ſervi erant peccati, & ſub poteſtate*
„ *Diaboli ac mortis, ut non modò gentes per*
„ *vim naturæ; ſed ne Judæi quidem per ipſam*
„ *etiam literam legis Moyſi inde liberari, aut*
„ *ſurgere poſſent; tametſi in eis liberum arbi-*
„ *trium minimè extinctum eſſet; viribus licèt*
„ *attenuatum & inclinatum*.

4 „ De eadem impotentia docet Ec-
„ cleſia Romana in primo ex capitulis at-
„ tributis Cœleſtino Pontifici, hominem
„ peccato originali amiſiſſe naturalem be-
„ ne agendi poteſtatem. Declarat autem
„ Eccleſia, inſiſtere debere iis Capitulis
„ omnem hominem, qui cenſeri voluerit
„ Catholicus. Denique Tridentinum eo-
„ dem ſenſu ſe explicat ſeſſ.6.can.1.

„ Coacti fuere authores DOCUMEN-
„ TI agnoſcere hanc legis impotentiam,
„ atque ita vel inviti approbavere meos
„ Articulos hanc materiam concernentes,
„ & Conſtitutione damnatos; non enim
„ aliud iſti continent, quàm congruas ex
„ hac impotentia conſecutiones.

„ Propterea non eſt cur in meis *Obſer-*
„ *vationibus* quæram enuntiationes con-
„ trarias iis, quas mihi volunt imponere,
„ attinentes ad legem veterem; quinam
„ enim errores iſti ſint nequeo divinare.
„ Num fortè Manichæiſmum hic mihi im-
„ pingere voluerunt; quaſi docuerim le-
„ gem eſſe malam, & à malo profluxiſſe
„ principio? Nolim eos credere adeò in-
„ ſenſatos. Si tamen iſtiuſmodi de me con-
„ ceperint opinionem, en textus aliquos,
„ qui eam ipſis eximere poterunt.„

Sequitur locorum quorumdam citatio, quibus juſtos aliquos in antiquo fœdere agnoſcit. Dein ita pergit Proteſtatio.

5 „ Non aſſequimur cur *Documenti* ar-
„ tifices, poſtquam agnoverant *legem vete-*
„ *rem, ſecundùm ſe conſideratam, fuiſſe im-*
„ *potentem*, addiderint *ſcripturas & Patres*
„ *nunquam aſſerere, quòd omnes qui fuere in*
„ *lege veteri, ejus implenda impotentiam ha-*
„ *buerint*; Num per hoc indicare cupiunt,
„ quod apertè affirmare non audent, à me
„ traditum fuiſſe dogma iſtud exoticum,

„ quod nullus ante ſomniavit? Eorum hoc
„ conſcientiæ relinquo. Verùm omnis mea
„ in Caput XI. integrum ad Hebræos, &
„ multiplex alibi Obſervatio, contra iſtam
„ ſatis me calumniam defendit.

„ Etiam ad Marci cap.8. v.2. Dico *Je-*
„ *ſum habuiſſe ſuos Electos ante legem, tem-*
„ *pore legis, & poſt incarnationem... atque*
„ *omni illo ſpatio fuiſſe cum eo Electos per fi-*
„ *dem, ſpem, & charitatem*. Alibi doceo
„ quòd *juſtitia Chriſtiana purificaverit ani-*
„ *mos omnium juſtorum, qui quatuor anno-*
„ *rum millibus, Chriſti præceſſerant adven-*
„ *tum*. Denique Joannis cap.6. v.45. tra-
„ didi, quod *Omnes qui ante Redemptorem*
„ *docti fuere & tacti voce Dei interiore at-*
„ *que omnipotente, pertinuerint ad ejus fœ-*
„ *dus, & Chriſtiani fuerint per anticipatio-*
„ *nem, cum ex ſpiritûs ejus plenitudine ac-*
„ *ceperint*.

„ Polliceor fore ut oſtendam montem
„ ſinè valle cuicumque, qui conciliare po-
„ tuerit *impotentiam implendi legem, cum*
„ *impletione ejus actuali, quam vox illa Dei*
„ interior & omnipotens operata eſt: &
„ quidem potens adeò, ut in medio *legis ſe*
„ *ipſa impotentis* formaverit Chriſtianos
„ perfectos, qui anticipatione mirabili ac-
„ cipiebant fructum ſacrificii Jeſu Chriſti,
„ atque ad novum ejus fœdus pertine-
„ bant.

CAPUT VII.

Relata Proteſtatio plena dolo convincitur.

1 Antiquum hìc Queſnellus obtinet; tam induſtrius in occultandis ſuis, dum redarguitur, erroribus, quàm fuerat in divulgandis temerarius. Copioſus admodum eſt in refellendis accuſationibus fictitiis, à ſe ſubdolè fabricatis, ut lectoris animum figmentis iſtiuſmodi occupatum à veris diſtrahat accuſationum capitibus. Hæc igitur principio fixa determinemus, ne Andabatarum more præliari in tenebris cenſeamur.

Legem veterem non potuiſſe ſeipsâ impleri; ſed eguiſſe Salvatoris gratiâ, meritò agnoſcunt Galliæ Antiſtites Catholici: neque inter nos & Queſnellum ulla de hoc diſputatio eſt. Sed rectiſſimè reprehendunt Epiſcopi illi Propoſitiones ſextam & ſeptimam, utramque ſonantem peſſimè, &, dum ſignificatione obviâ accipitur, natam offendere aures pias, quaſi Deus hominibus in

lege veteri viventibus mandata dederit, obſervatu ipſis impoſſibilia, cùm ea implendi poteſtas non ſuppeteret ſinè gratia, quam miſeris denegabat.

Hinc contra utrumque Articulum jure orta eſt indignatio Præſulum, quia, inquiunt, *Nunquam ſacræ literæ, nunquam Patres aſſerunt omnibus in illa lege degentibus, fuiſſe ejus implendæ impotentiam.* Quod autem Queſnellus ait iſtud neque à ſe unquam fuiſſe traditum de omnibus; ſed ſæpe contrarium; Quoad priorem partem non conſonat Propoſitioni ſeptimæ: *Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit propriæ infirmitati, imponendo ipſi ſuam legem? Quæ verò fœlicitas non eſt admitti ad fœdus in quo Deus nobis donat, quod petit à nobis?* Non magis convenit Propoſitioni ſextæ: *Diſcrimen inter fœdus Judaicum & Chriſtianum eſt, quod in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum legis à peccatore, relinquendo illum in ſua impotentia: in iſto verò Deus peccatori dat quod jubet, illum ſuâ gratiâ purificando.*

2 Utrobique Propoſitio indefinita eſt, & generali quodammodo æquivalens. Quamvis itaque non expreſſa fuerit nota universalis; in enuntiationibus tamen iſtiuſmodi indefinitis ſupponitur, ut idem ſit *homo eſt animal rationale*, ac ſi omnem hominem rationalem dixeris.

Si itaque Queſnellus non adeò hìc malè ſenſerit; at peſſimè locutus eſt. Neque Novatoribus & contemptoribus Apoſtolicæ Sedis ea debetur reverentia, ut eorum enuntiationes ſenſu obvio hæreticas, ſemper interpretemur catholicè, neque uſpiam pugnantia docuiſſe credantur, qui à veritatis & fidei orthodoxæ tramite, conculcatis ſæpius Eccleſiæ definitionibus, ſuperbè receſſerint. Quemadmodum enim cæcis, vel inter opacæ noctis tenebras temerè incedentibus frequenter accidit, ut hinc inde impingentes in oppoſita, eant palantes redeantque unde venerant, ita in Luthero & aliis hæreticis, quos malevola obcæcavit pertinacia, non rarò perſpicies opiniones minimè inter ſe cohærentes.

3 Quapropter neque Epiſcopi, neque alii Catholicæ fidei vindices, Queſnello tribuunt, quaſi in ſuis quatuor tomis Obſervationum conſtanter ubique negaverit omnibus Teſtamenti veteris hominibus potentiam implendi præcepta; ſed accuſatio ſolas afficit Propoſitiones in Conſtitutione *Unigenitus* expreſſas, præcipuè ſextam & ſeptimam, quas nulla Queſnelli tergiverſatio unquam poterit excuſare. Proinde ſi non adeò, ut verba ſonant, perversè ſenſerit; non eſt cur centum Epiſcopis impudenter & iniquiſſimè inſultet; ſed ſuam fateatur, damnet, corrigat in ſcribendo imprudentiam. Neque ad evitandum anathema ſatisfecerit Queſnellus; ſi Moyſi, Prophetis, Patriarchis, & aliquibus fortè Sacerdotibus, aut Doctoribus potentiam implendi mandata conceſſerit, univerſæ reliquæ multitudini denegans; nam & juſtiſſimè proſcriptus eſt Articulus 65. *Moyſes, Prophetæ, Sacerdotes & Doctores legis mortui ſunt abſque eo, quod ullum Deo dederint filium, cùm non effecerint niſi mancipia per timorem.*

4 Creſcit autem Queſnelliani ſensûs iniquitas, quando mancipiis illis omnibus juxta Propoſitionem 6. adimitur omne interioris gratiæ auxilium; Deo ſcilicet ab illis exigente fugam peccati & implementum legis, *relinquendo illos in ſua impotentia.* Sic enim fallacia redduntur innumera Dei per Prophetas & cæteros Hagiographos teſtimonia, quibus declarat in lege veteri; nolle ſe mortem peccatoris, ſed magis ut convertatur & vivat: Omnes ad pœnitentiam hortatur: ad eam urget præceptis, incitat minis, allicit præmiis.

Quis ſapiens hæc conciliet cum terribili illa Peccatorum omnium deſertione, quâ relinquantur in ſua legis implendæ impotentiâ?

5 Quod ait Queſnellus *impotentiam, quæ in 6. Articulo eſt, in ſeptimo explicari nomine infirmitatis*, nova fallacia eſt, Novatoris ſubdoli digna ingenio; cùm potiùs *infirmitas* poſita Articulo 7. intelligenda ſit veriſſima & propriiſſimè dicta *impotentia*. Nam juxta Propoſitionem 5. inter triginta & unam ab Alexandro VIII. condemnatas, & Queſnello - Arnaldicis difficultatibus Steyaertio propoſitis par.9.pag.212.contra anathema audaciſſimè defēſas eſt *Pagani, Judæi, hæretici, aliique hujus generis, nullum omnino accipiunt à Jeſu Chriſto influxum: adeòque hinc rectè inferes in illis eſſe voluntatem nudam & inermem ſinè omni gratia ſufficienti.*

Præterea omnis illa Judaici populi multitudo à Moyſe, Prophetis, Sacerdotibus & Doctoribus inſtituta, ac mancipiorum nomine in Articulo comprehenſa erat ſub lege, *Eſſe* autem *ſub lege* juxta MONITUM Queſnelli quintū Gallicè *Memoire* pag.253. *eſt eſſe ſub dominatione peccati; quia homo illic exiſtens ſinè gratia, ſinè amore, ſivè charitate, nihil habet in anima niſi formidinem ſervilem.*

His junge Articulum Queſnelli 39. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis niſi ad aberrandum; ardoris, niſi ad*

ſe

ſe præcipitandum; virium, niſi ad ſe vulnerandum: eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.

Ediſſerat nobis modò Queſnellus, an homines ſinè ullo gratiæ interioris auxilio, quales ab ipſo ſtatuuntur ſub lege mancipia pet formidinem ſervilem, non niſi infirmitatem, nou niſi impropriè dictam impotentiam habeant implendæ legis. Si ita eſt, virtutum Theologicarum actus ſalutiferi, etiam neceſſaria ad juſtificationem pœnitentia elici poterir naturæ viribus ſinè gratia, quæ non requiretur, niſi ad faciliùs agendum, ut placuit Pelagio, non Auguſtino, non Eccleſiæ Catholicæ. Sed & quid tum faciet ſuo Queſnellus Janſenio, qui lib. 2. de gratia Chriſti cap. 1. ait: *Niſi vires priſtinæ medicinali gratiâ & adjutorio reſtaurentur, tam eſt impoſſibile voluntati ut bene velit & operetur, quàm homini cæco ut videat, vel ſurdo ut audiat?*

6 Nonne propriiſſimè dicta & verè *phyſica impotentia* eſt in homine cæco, ut videat, ſurdo ut audiat, & quod ibi Janſenius addit, *tibiis fracto ut rectè gradiatur?* Janſenio autem, teſte Arnaldo Apologiâ 1. pag. 92. *reſervata à Deo fuit materia de gratia clariùs delucidanda*: Et ovans ſuccinit Queſnellus in *Notis circa Epiſtolam Steyaertii* pag. 17. *Adeò non perſuaderi ſenſum ab authore* [Janſenio] *intentum eſſe hæreticum, ut jam d emum credere cœperit orbis catholicus, nihil in ipſo non eſſe catholicum.*

Haberne *potentiam phyſicam*, qui juxta Articulum Queſnelli 39. *Nihil habet virium, nihil luminis &c.* Hinc in pulverem diſſolvitur, vento diſſipandum leviſſimo, tota Proteſtationis machina, non niſi ex fallacium verborum conflata inaniſſimâ congerie. Comminiſcitur novus Theologus *non agi iſthic de impotentia phyſica, quæ liberi facultatem arbitrii, privat poteſtate illâ indifferentiæ eſſentiali, qua ſucceſſivè, quando vult, in objecta ſe fert oppoſita, & inter ſe pugnantia: non agi niſi de impotentia conſequente, & voluntaria, quæ non magis oritur à Lege, aut à gratiæ abſentia, quàm vulnus mortiferum, quòd homo ſuis ſibi armis intulit, ſit effectus Legis, ſuicidium prohibentis, vel quàm à chirurgi abſentia profluat, vel à privatione remedii ad ſanandum neceſſarii.*

7 Ita novus Scholaſticus, qui, etſi cum Patriarcha ſuo Janſenio Philoſophiam communem & ſcholaſticam Theologiam, utpote malleum ad confringendas novas hæreſes potentiſſimum, oderit, ubi tamen aut deſerendi hæreſim, aut eam fraudibus defendendi neceſſitas premit, ad voces uterque confugit in ſcholis catholicis uſitatiſſimas, quas ipſi ſenſu longè diſpari, atque à communi intelligentia remoto, ut ſuæ accommodetur hæreſi, ſubdolè adhibent. Et quidem deſcriptæ hic ex Queſnello laciniæ Lector, ſi verba cum fallaciis conferre voluerit, utra numero ſuperent, meritò dubitabit.

Fuiſſe in Judæorum multitudine, juxta Queſnelli axiomata impotentiam implendi mandata, verè & propriiſſimè *phyſicam*, jam oſtendi tum ex ipſo, tum ex magiſtro ejus Janſenio, cujus ſenſum veluti per omnia catholicum approbat. Ubi ſcilicet nihil virium ad agendum eſt, ut ait Queſnellus, patet deficere *poteſtatem phyſicam*: neque ipſe aut quis alius non imperitiſſimus, dicet nos ad actus ſalutiferos, & in ſubſtantia ſupernaturales habere ſinè ulla gratia naturæ viribus ſuperiore, potentiam phyſicam propriè dictam, & ſufficientem.

Scimus Janſenii defenſores ſubinde quaſdam ex ipſo proferre ſententias, quibus ad cujuslibet obſervantiam mandati hominibus tribuit poteſtatem ſinè gratia; Verùm ut reſpondet veriſſimè Cardinalis Aguirre in defenſione Cathedræ S. Petri Diſp. 21. Sect. 1. *his ſolùm evincitur ipſum* (Janſenium) *conceſſiſſe homini poteſtatem quamdam remotam ad implendum præcepta Dei, quam ne quidem Lutherus, Calvinus, Beza, Sanchius, Molinæus, & Paræus, jurati Eccleſiæ Catholicæ & liberi arbitrii hoſtes negarunt.* Non enim remota iſtiuſmodi illis poteſtas conceditur, quâ proximam ſibi comparare valeant, & gratiâ orandi auxilium ulterius obtinere; ſed potentia qualis eſt in homine, ut Janſenii iterum ſimilitudine utar, fractis cruribus incedendi rectè, vel etiam currendi, quia non deeſt anima, quæ loco movendi continet facultatem.

8 Similis poteſtas *phyſica* eſt, quam Judæis gratiâ deſtitutis tribui patitur Queſnellus; qualem ſcilicet Janſenius ſupra citatus *homini cæco ut videat, ſurdo ut audiat.* Ubi quidem Epiſcopus à veritate aberrat catholicâ, in eo, quòd omnem repudians gratiam ſufficientem, in omnibus, quibus efficax defuerit, non majorem agnoſcat potentiam phyſicam ad opus ſalutiferum, quàm in exemplis ſimilibus de cæco, ſurdo, crurifrago; à nullo tamen catholico reprehendenda foret ſententia, ſi omni penitùs gratiâ deſtitutis poteſtatem adſcriberet haud meliorem.

Etenim ſicut anima viſionis & auditionis aliàs cauſa præcipua eſt, attamen inſtrumentis ſeu organis minimè diſpoſitis, poteſtas ea adeò incompleta deprehenditur & re-

remota, ut ſermone vulgatiſſimo, ſurdis, cæcis, crurifragis, poteſtas phyſiea abſolutè & ſimpliciter denegetur: ſic etiam & quidem amplius ea deneganda eſt animæ ſinè omni gratia poteſtas phyſica ad actus naturæ ordinem tranſcendentes, quorum cauſa præcipua auxilium ſupernaturale eſt.

Lovanii quidam Doctor cognomento *Intrepidus*,& Queſnello devotiſſimus cliens in *Theologia rompendio* pag. 24. poſuerat, *Neque tamen eſt, quòd ſinè gratia ſuffiriente non eſſent liberi ad ſupernaturalium præceptorum udimpletionem*: Quod idem eſt ac ſi diceres, *neque verum eſt, quòd racus non ſit liber ad videudum, ſurdus ad audiendum*. Compendium iſtud quidem Romæ damnatum fuit, author verò authoritate Innocentii XI. & Caroli II. Regis Catholici à *Facultate ſtricta*, qui Magiſtrorum Senatus eſt, perpetuò ſuſpenſus; ſed deſtitutus nunquam Queſnelli contra Pontificem & Regem patrocinio.

9 Talis Queſnello poteſtas ſufficiens ad demerendum eſt, ut ſtatuit hæretica Janſenii Propoſitio 3. *Ad mereudum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ uon requiritur libertas à uereſſitate; ſed ſufficit libertas à coactione*. Similiter Queſnellus in *Romaua Ecleſia Traditione* edira ficto nomine Domini Germain, tomo 3. pag. 465. *Gratia ſufficiens, ſinè qua perratum vitari non poteſt, non eſt nereſſaria ut delictum imputari valeat perratori in præſenti ſtatu uaturæ rorruptæ*. De oppoſita ſententia ait ibidem, *Eſſe inveutum iuimici gratiæ Jeſu Chriſti, & artificium per quod reviviſcat in Eccleſia Pelagianiſmus, vel potius ſuſcitetur novus, priore periculoſior, & magìs impius*.

10 Poſt originis ſcilicet peccatum, juxta novum hunc Apoſtolum, ad demerendum non requiritur niſi remota delicti vitandi potentia; qnalis in cæco ſupereſt ad videndum, quæque proinde ut illa maximè phyſica eſt in eo, qui ſinè omni gratia non elicit actum naturæ ordine ſuperiorem. Talis qnidem facultas remota & incompleta ad peceandum formaliter & demerendum non ſuffeeerat primis parentibus ante lapſum; at ſi poſt illum ſufficere negaverimus, ut Romana negat Eccleſia, deſinimus penès novum Apoſtolum eſſe catholici, Pelagianiſmum non modò reſuſcitamus veterem ſed introdncimus prætere novum pernicioſiorem & magìs impium.

Hæreticorum cenſuras faeilè contemnit directa Spiritu Sancto Eccleſia, & per Alexandrum VIII. Pontificem anathemate percutit hunc inter 31. Articulos primum: *In ſtatu naturæ lapſæ ad pecratum formale & demeritum ſufficit illa libertas, quâ voluntarium ac liberum fuit in percato originali, & voluntate Adami percautis*. Hæc palmaris novitas inter præcipua novæ Eccleſiæ fundamenta eſt: eâ nititur præcepti obſcrvandi in tranſgredientibus non eximens à peccato & demerito impoſſibilitas, neceſſitas peccandi, ignorantia invincibilis non excuſans; quia vinci potuit in Adamo, à cujus lapſu omnis illa impoſſibilitas & neceſſitas, ſicut dnxit originem, ita & perdidit excuſationem.

11 Arnaldus & Queſnellus flocci facere ſoliti quaſcunque Pontificum ſuis incommodas novitatibus cenſuras, in ſuis contra Decretum illud vehementiſſimè invehuntur *diffirultatibus propoſitis Domino Steyaert* parte 9. ubi poſt multas in illud contumelias, damnatam, quæ huc pertinet doctrinam temerè inſtaurant pag. 240. *Etiamſi* [inquiunt] *præcepta ſervari non poſſiut ſinè gratia, nec iguoratio juris naturæ ſinè gratia depelli, non debeut tamen homini deſtituto omni gratiâ diri prærepta eſſe abſolutè impoſſibilia, & ignorautia abſolutè invincibilis; ut euim abſolutè poſſit quis mandata ſervare, & iguorantiam vincere, ſuffirit quòd potuerit in Adamo, & etiamnum habeat intellectum & voluutatem uou incapacem recipiendi auxilia, ubirunque Deo placuerit ea pro ſua miſericordia infundere*.

12 Quantumvis libertati infeſti fuerint Janſenius, & qui eum ſæculo præceſſere hæretici, non inſanivere tamen adeò ut nobis etiam in Adamo negaverint, vel poſt ejus peccatum non agnoverint intellectum & voluntatem eapacem recipiendi auxilia ubieunque Deo placuerit ea pro ſua miſericordia elargiri. Janſenius lib. 2. de ſtatn naturæ lapſæ cap. 4. ait. *Duplex peccatum diſtiuguere ſolet Auguſtinus: aliud quidem quod perratum tantùm ſit, aliud quod ita percatum ſit, ut ſit etiam pœua peccati: illud ita eſſe in motu voluntatis, ut ſit liberum Iude abſtinere: hoc verò non eſſe liberum; ſed pœnâ ex judirio Dei pectatorem premente & puniente nereſſarium: eatenùs tamen liberum; quia ex voluntate Adami liberè percante hujuſmodi pœua proficiſtitur*.

Pluribus hoc ibi capitibus ſtabiliens; tandem lib. 4. eap. 22. concludit, quòd *ea peccata, à quibus homo ſeu ignorando, ſeu facere nou valendo quod fariendum videt, abſtinere nou poteſt, vera peccata uominentur ... non quia voluutatis ſunt liberæ .... ſed quia de percato liberæ voluntatis originem duxunt, hoc eſt, quia fuerunt voluntatis liberæ in cau-*

ſa

ſo ſua, quæ pœnam illam cæcitatis & imbecillitatis accerſiit. Viam novitati huic aperuerat Calvinus lib. 2. Inſtitut. cap. 5. quo Calviniſtarum de grege non infimus gloriatur Chamierus lib. 3. cap. 3.

Cujuſcunque ea inventio ſit, minimè catholica eſt, neque Auguſtiniana. Rectiùs hic ſanctus Epiſt. 23. enuntiat: *Baptizatus deinceps non poteſt vinculo alienæ iniquitatis obſtringi, cui nullâ ſuâ voluntate* (libera) *conſentit, & ſemel perceptam parvulus Chriſti gratiam non amittit, niſi propriâ voluntate.* Lib. 83. quæſtionum quæſt. 24. *Nec peccatum, nec rectè factum imputari cuipiam juſtè poteſt, qui nihil fecerit propriâ voluntate. Eſt igitur peccatum & rectè factum in libero voluntatis arbitrio.*

13 Denique lib. 2. de geſtis cum Felice Manichæo cap. 4. *Habet unuſquiſque in voluntate aut eligere quæ bona ſunt, & eſſe arbor bona, aut eligere quæ mala ſunt, & eſſe arbor mala... Hoc ergo Dominus dicens: aut facite illud, aut facite illud, oſtendit eſſe in poteſtate quod facerent: & quia ſi bonum eligerent, præmium illius acciperent; ſi malum eligerent, pœnam illius ſentirent.*

Cuilibet lumine naturæ notum eſt, electionem duo ſupponere, quorum neutri eligentem adſtringat neceſſitas, qualis adegerit Judæos ut mali eſſent, & præcepta omitterent, quando omnis eos gratia deſtitueret, ſinè qua obſervatio mandatorum, & peccatorum evitatio eſt impoſſibilis. Præclarè Angelicus in Quæſtionibus diſputatis quæſt. de Malo q. 6. de Electione: *Quidam poſuerunt, quod voluntas hominis ex neceſſitate movetur ad aliquid eligendum: nec tamen ponebant, quod voluntas cogeretur; non enim omne neceſſarium eſt violentum... Hæc autem opinio eſt hæretica; tollit enim rationem meriti & demeriti.... ſi enim non ſit liberum aliquid in nobis; ſed ex neceſſitate movemur ad volendum, tollitur deliberatio, exhortatio, præceptum, & punitio, & laus & vituperium.*

14 At inquies, Proteſtantem jam vidimus Queſnellum, quod *impotentia* Articulo 6. aſſerta in Judæis *non niſi conſequens fuerit & voluntaria*, quæ, juxta receptiſſimam apud omnes ſententiam, peccantes non liberat à culpa & demerito. Fallaciam Lector accipe luci meridianæ expoſitam. Memineris famoſi axiomatis Queſnelliani quod eſt art. 44. *Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones & actiones omnes noſtræ naſcuntur: amor Dei qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur, & amor quo nos ipſos ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt non refert, & propter hoc ipſum fit malus:*

Modò oculos converte ad infinitam Judæorum multitudinem, qui tempore Legis nati & octavo die circumciſi ac juſtificati fuerunt; nam ut ait S. Thomas parte 3. quæſt. 70. art. 4. *Dicendum, quòd ab omnibus communiter ponitur, quòd in circumciſione peccatum originale remittebatur.... In circumciſione conferebatur gratia* [ſanctificans] *quantum ad omnes gratiæ effectus; aliter tamen quàm in Baptiſmo; nam in Baptiſmo confertur gratia ex virtute ipſius baptiſmi... In circumciſione autem conferebatur gratia, non ex virtute circumciſionis; ſed ex virtute fidei paſſionis Chriſti, cujus ſignum erat circumciſio: ita ſcilicet quòd homo, qui accipiebat circumciſionem, profitebatur ſe ſuſcipere talem fidem, vel adultus pro ſe, vel alius pro parvulis.*

Omnis itaque illa parvulorum multitudo juſtificata, cùm primùm ad uſum pervenit rationis tenetur juxta Queſnellum Lege indiſpenſabili omnem ad Deum referre actionem, amore benevolo & ſupernaturali, quem Deus remuneretur: Quæ relatio indiget auxilio gratiæ etiam juxta art. 39. ,, Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, niſi ad aberrandum; ,, ardoris, niſi ad ſe præcipitandum; virium, ,, niſi ad ſe vulnerandum: eſt capax omnis ,, mali, & incapax ad omne bonum.

15 Neque ſinè ſupernaturali iſto ſubſidio, ulla poteſt juvare Dei notitia; quia per art. 41. ,, Omnis cognitio Dei, etiam ,, naturalis, etiam in Philoſophis Ethnicis, ,, non poteſt venire niſi à Deo, & ſinè gratia non producit niſi præſumptionem, ,, vanitatem, & oppoſitionem ad ipſum ,, Deum, loco affectuum adorationis, gratitudinis & amoris. ,, Art. 42. ,, Sola ,, gratia Chriſti reddit hominem aptum ad ,, ſacrificium fidei: ſinè hoc nihil niſi impuritas, nihil niſi indignitas. ,,

Denique præcepta illa omnium prorſus operum relatio in Deum præſupponit neceſſariò auxilium gratiæ per art. 47. *Obedientia Legis profluere debet ex fonte, & hic fons eſt charitas. Quando Dei amor eſt illius principium interius & Dei gloria ejus finis, tunc purum eſt, quod apparet exterius; alioquin non eſt niſi hypocriſis, aut falſa juſtitia*, utpote peccatum juxta art. 44. ſuperiùs relatum, & plures alios de charitate diſertiſſimos.

16 His itaque in Queſnelli Syſtemate ſuppoſitis, facillimè ſubvertitur *Proteſtatio*. Juſtificatis enim innumeris illis in circumciſione infantibus, mox ubi poſtea rationis com-

compotes facti ſunt, adfuitne paratum gratiæ actualis auxilium referendi ſuis in Deum actionibus neceſſarium? Si adfuerit, non igitur reliquit illos Deus infirmitati ſuæ & impotentiæ. Si verò auxilium iſtud ipſos defecerit, neceſſe eſt impotentiam in illis agnoſcere antecedentem. Quid enim delicti in illis anterioris reperies, ratione cujus *impotentia conſequens* tantummodò cenſeatur.

In prima ſcilicet actione libera, qualiſcunque impotentia ſtatuatur, non poteſt hæc ex culpa profluere antecedente. Non enim ex actuali, nt patet, quandoquidem actu primo ridiculè quæritur anterior: neque procedere impotentia potuit ex peccato originis, utpote quod condonatum nnn pnteſt malitiam formalem & demeritum proſequi in juſtificatis; quod enim condonatum in circumciſione fuerat, eſſe penitùs deſiit, & qualiſcunque noſter in primi hominis peccatum conſenſus, juſtificatinne retractatur, atque deſtruitur: unde juſtificationem ſubſequens actio, ſi libertate caruerit immediatâ, rationem voluntarii culpabilis, & demeritorii à remiſſo originis peccato deducere nunquam poterit.

17 Prætereà ſi infantibus illis juſtificatis mox ut ad uſum rationis pervenerint aliquod auxilium gratiæ interioris conceſſeris, juxta Queſnellum efficax neceſſariò fuit per art. 10. *Gratia eſt operatio manus Omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt aut retardare*. Art. 11. *Gratia non eſt aliud, quàm voluntas Omnipotentis Dei, jubentis & facientis quod jubet*. Eundem ſenſum continent non pauci Articuli, qui in Conſtitutione ſequuntur. Si & *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio* Art. 28. non eſt cur ſecunda & tertia minoris bonitatis & roboris cenſeatur, neque ratio ulla minus auxilium gratiæ juſtificatis tribuit, quàm ſit primum quodlibet peccatoris.

Juſtificatus igitur cum prima gratia operans nullam præbet occaſionem, ut gratiæ præſidium ad vitationem peccati in Queſnelli ſententia ſemper neceſſarium, ſecundis actibus ſubtrahatur; aliàs peccandi neceſſitas, & obſervandi præcepti impotentia non erit conſequens, ſed clariſſimè antecedens, & à nullo hominis nata vitio, ſeu pravo exercitio voluntatis. Neque ſi ſecundo actui gratia ſufficiens denegetur, poteſt ea hominis impotentia cenſeri voluntaria propter conſenſum in vitium præſens, utpnte quem ſinè gratia, defectu virium vitare non potuit, ſiquidem per Art. 39. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet virium niſi ad ſe vulnerandum*.

Si tamen omnem ex antecedente neceſſitate ortum voluntatis conſenſum appellet voluntarium, iſtiusmodi voluntarium ad libertatem pro merito aut demerito requiſitam minimè ſufficit, damnatâ rectiſſimè à tribus olim Pontificibus in Bajo Prop. 39. *Quod voluntariè fit, etiam ſi neceſſariò fiat, liberè tamen fit*, libertate videlicet ſufficiente ad rationem culpæ & demeriti.

Ecce itaque in Queſnelli ſyſtemate innumeros olim Judæorum juſtos à Deo derelictos, antequam ipſum deſeruerint: Neque ipſorum intuitu fidelis fuerit Deus erga fidos ſibi ſervos & filios, quos tentari paſſus fuerit, ultra quàm potuerint ſuſtinere. Eludere quidem conatus fuerat Janſenius illud Tridentini Concilii *Seſſ. 6.* cap. 11. *Deus ſuâ gratiâ ſemel juſtificatos non deſerit, niſi ab eis priùs deſeratur*, ſic ſcilicet exponendo, ut negata illic divina deſertio, de ſola intelligeretur non ſubtrahenda gratia ſanctificante, antequam eam homo peccando expelleret.

18 Verùm omnes Scholæ Catholicæ talem Synodi interpretationem, veluti corruptionem rejiciunt, atque ex Tridentini vocibus colligunt, Deum juſtificatns nunquam deſtituere, ubi opus eſt, ſufficiente auxilio, quo peccata fugere valeant, & Dei juſſibus obtemperare. Sic Pater amantiſſimus dum filio pollicetur fore ut eum nunquam deſerat, niſi priùs ab eo deſeratur, poteſtne, nullo prævio filii delicto, eum abſque omni relinquere ſubſidio neceſſario, ut genitoris mandata valeat adimplere? Poteſtne eum, ſi impotentiâ deliquerit, non ſolum excludere hæreditate, ſed morti etiam & graviſſimis addicere cruciatibus?

Poſſetne conquerenti filio de hac duritie, & de non ſervata promiſſorum fide ſatisfacere, ea interpretando ſolùm de non ſubtrahenda hæreditate & amicitia; Non autem de præſtandis ſubſidiis, quibus poſſet in ejus obſequio & amicitiâ permanere? Vadem ſe iterum præſtat Synodus Tridentina *Seſſ. 6.* cap. 13. juſtificatis omnibus, fore ut *Deus niſi ipſi ejus gratiæ defuerint, ſicut cœpit opus bonum, ita perficiat*.

Inconcuſſum itaque eſt, & irrefragabile, non ſolùm Prophetas & Patriarchas, ſed innumeros ex Judæorum multitudine in infantia juſtificatos, cùm primus ipſis rationis radius eluxit non potuiſſe, juxta plures Queſnelli potiſſimùm de charitate & gratia Articulos relinqui in ſua infirmitate & impotentiâ; aliàs non defuturam ipſis de omiſſione actuum ſupernaturalium, Queſnello judice, præceptorum excuſationem. Inanis

pro-

proinde & frivola cavillatio eſt, de impotentia ſolùm *conſequente*, *voluntariâ*, *&* *non phyſicâ*, dum juſtificati in infantia, ab ea emergentes ſtatim nullo peccato actuali prævio desererentur, in novatorum ſenrentia, abſque ullo auxilio ſupernaturali, ſinè quo, ut vel ipſe aſſerit Janſenius, tam impoſſibile eſt rectè agere, ſeu ſatisfacere præcepto, quàm ſit impoſſibile cæco videre; audire ſurdo, fractis cruribus currere. Negare autem impotentiam hanc eſſe phyſicam non alius poteſt, niſi qui negaverit ſolem phyſicè lucere in meridie.

19 Inutilia verò ſunt; ſed pariter fraudulenta, quæ de infirmitate, impotentia, impoſſibilitate legis ad conferendam per ſe juſtitiam allegantur; cùm neque de iſtis ullus Catholicus dubitet, neque hinc apologiæ vel minimum damnatis accedat Articulis. Neque enim in his de infirmitate legis, vel robore quæſtio' eſt; Sed de *infirmitate*, *&* *impotentia* hominis à DEO abſque ullo derelicti auxilio ſufficiente, ut aſſerit Queſnellus edoctus à Janſenio, inficiantur Catholici tutiore duce Angelico 1. 2. quæſt. 89. art. 2. *Quamvis lex vetus non ſufficeret ad ſalvandum homines, tamen aderat aliud auxilium à Deo hominibus, ſimul cum lege, per quod ſalvari poterant, ſcilicet fides Mediatoris, per quam juſtificati ſunt antiqui Patres, ſicut etiam nos juſtificamur: & ſic Deus non deficiebat hominibus, quin daret eis ſalutis auxilium.*

Cùm igitur perſpicuum ſit contentionem nobis eſſe de infirmitate, & impotentia hominum, non proprer legis vires ad juſtificandum minimè ſufficientes; ſed propter Dei de deſerendis ſinè auxilio hominibus voluntatem, quam poſt Janſenium aſſerit Queſnellus, non video, qua ratione *Proteſtans* à mendacio liberetur apertiſſimo, quando poſtquam de centum Epiſcopis dixit: *Coacti fuere authores* Documenti (atque adeò adoptatores) *agnoſcere hanc legis impotentiam*; ſtolido infert ratiocinio: *Atque ita vel inviti approbavere meos Articulos, hanc materiam concernentes, & Conſtitutione damnatos; non enim aliud iſti continent, quàm congruas ex hac impotentia conſecutiones.* Si aliud iſti Articuli non continent, cur à Proteſtante id non oſtenditur? Sed faciliùs è ſaxo oleum, ex aqua ignem eliceret, quàm ex veritate catholica legis impotentiam affirmante, conficeret mortalium in lege veteri viventium divinam in impotentia deſertionem.

20 Doloſa quoque, & nimiùm claudicans ſimilitudo eſt, cum de prætenſa Judæorum veterum impotentia, quam Queſnellus modò *conſequentem* & *voluntariam* appellat, aſſerit, eam non magis à lege, aut à gratiæ abſentia oriri, quàm vulnus mortiferum, quod homo ſuis ſibi armis intulit, profluat à lege ſuicidium prohibente, vel à Chirurgi abſentia, vel à privatione remedii ad ſanandum neceſſarii. Diſpar ratio multiplex eſt. Adæ poſteri non propriâ, ut in ſimilitudine ſupponitur, ſed alienâ voluntate peccantes, ſibi vulnus intulerant; quod non ſufficit ut ſecuturi inde neceſſariò defectus, veluti in origine voluntarii ad culpam perſonalem ac demeritum imputentur, maximè in juſtificatis, quibus delictum originis, & quodcumque aliud remiſſum eſt.

Poſtulat iſtud ratio manifeſta, & æquitas naturalis, ut à Scholaſticis, præſertim polemicis Scriptoribus contra recentiores hæreticos demonſtratur, & confirmat inrictiſſimè Apoſtolica Alexandri VIII. definitio inter Articulos 31. hunc primum anathemate feriens, *In ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum formale & demeritum ſufficit illa libertas, qua voluntarium ac liberum fuit in cauſa, peccato originali, & voluntate Adami peccantis.* Conſenſus ille ſcilicet qualiſcumque in primo parente à poſteris datus, in horum juſtificatione retractatur, condonatur, deſtruitur, ut proinde ſufficere amplius nequeat, ut ſecuturis actibus malis, quibus vitandis potentia defuerit, inde voluntarium, liberum, perverſitas formalis, & demeritum deſumatur. Ad hoc foret opus conſenſûs priſtini, aut novi exiſtenriâ quadam ſaltem morali, quæ novam culpam fundare poſſet, priore conſenſu retractato atque abolito. Undenam aliàs malitia formalis & demeritum iſti impotentiæ, & naſcituris ex ea actibus derivabitur?

Accedit quòd cœleſtis noſter Medicus Judæos in infantia juſtificatos, hoc ipſo ſuſceperit in amicos, & promiſſionis filios, pollicitus ſe eos minimè deſerturum, niſi peccato novo & libero ab iis antea deſecatur. Hoc amicitiæ fœdere in juſtificatione inito, continetur, quòd eos tentari paſſurus non ſit, ſupra quàm valeant ſuſtinere, quòd paratus ſemper futurus ſit, ut eis veluti amicis & filiis auxilietur, ut nullum eis præceptum accidat obſervatu impoſſibile, modò, quod in poreſtate ſua poſitum habent, ipſi præſtiterint, petentes eriam, ut ſemper poterunt, ſi quid defuerit, quod ad complendam penitùs potentiam requiratur.

Proteſtantis autem chirurgus, ſi eum cœ-

cœleſti veterum Judæorum Medico comparari voluerit, ſupponendus eſt obſtrinxiſſe fidem ſuam, fore, ut hominem, qui ſuis ſe armis læſerat, jam pœnitentem, veluti amicum & filium non deſereret; ſed adforet ſemper arte & auxilio promptus reddere ſanitatem, niſi reſumptâ ultro malitiâ Chirurgum amantiſſimum inhumanus repelleret. Poſſetne læſus propter ſolam priſtini vulneris inflictionem aliàs voluntariam, dici nunc in ſua infirmitate, & ſe juvandi impotentia à Chirurgo deſeri, aut dici derelictus propriâ voluntate? Nihil igitur ſive in ſacris literis, ſive in SS. Patribus, ſive in aliis probatis Authoribus, ſive in ulla ratione Theologica eſt, quo *Proteſtatio*, vel condemnata novitas fulciatur.

Propoſitio damnata ſexageſima octava.

Dei bonitas abbreviavit viam ſalutis, claudendo totum in fide & precibus. *Obſerv. mor. Act. 2. v. 2.*

Caput I.

Damnatus error evertitur.

1 MIrum Chriſtianæ vitæ, & viæ ad ſalutem ducentis Compendium, non quidem Dei bonitas; ſed novus ejus interpres facit, *claudendo totum in fide & precibus*. Sed quâ nixus authoritate, qua ratione, nullus aſſequitur Catholicus.

Aliàs contra Articulum 26. & 27. oſtendimus, fidem non eſſe primam gratiam, ac proinde Queſnellum feriri anathemate Tridentinæ Seſſionis 6. Canonis 3. *Si quis dixerit, ſinè præveniente Spiritûs Sancti inſpiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit*. Neque ab anathemate illo immunis eſt Articulus ejuſdem Novatoris quinquageſimus ſecundus aſſerens, *omnia alia ſalutis media contineri in fide, tanquam in germine*; Cùm primum gratiæ auxilium non contineri in fide, tanquam in germine, Orthodoxis omnibus certiſſimum ſit.

Eundem errorem ſubdolè Queſnellus proſequi videtur in præſenti Articulo, *totum* ad ſalutem pertinens *claudendo in fide & precibus*, extra quas eſſe conſtat primum gratiæ auxilium, utpote preces & fidem præveniens. Sed impugnandus modò venit error alius, ſaluti detrahens neceſſitatem bonorum operum, quæ à fide & precibus diſtinguuntur. Theodoretus lib. 4. Hiſt. cap. 10. & lib. 4. de fabulis hæreticorum refert Meſſalianos hæreticos adeò extollere ſolitos virtutem orationis, ut eam ſolam ad ſalutem ſatis habere ponderis arbitrarentur; Sacramenta verò, præcipuè Baptiſmum & Euchariſtiam, velut ad ſalutem inutilia contemnerent. Hinc dicti Euchitæ, ſeu precatores.

Quam veſaniam tam apertè Divinis oraculis & Eccleſiæ Catholicæ ſenſui repugnantem, non operoſa confutatione dignam cenſuere ſcriptores polemici: Alia hæreſis ſalutem ſoli tribuit fidei, operibus derogat, velut non neceſſariis. Hunc errorem cœpiſſe à tempore Apoſtolorum teſtatur Auguſtinus lib. de unico Baptiſmo contra Petilianum, & lib. de fide & operibus c. 14.

Errandi vel firmandi erroris occaſio arrepta ab aliquibus eſt ex Epiſtola Pauli ad Romanos, perperam intellectâ. Remedium attulere aliorum Apoſtolorum epiſtolæ, ut ait Auguſtinus citato cap. 14. *Quoniam hæc opinio fuerat exorta, aliæ Apoſtolicæ epiſtolæ Petri, Joannis, Jacobi, Judæ, contra eam dirigunt intentionem, ut vehementer adſtruant, fidem ſinè operibus nihil prodeſſe*. Placuit nihilominus dein hæc hæreſis ſpurciſſimo Eunomio, qui teſte Auguſtino lib. de hæreſibus cap. 54. *Fertur uſque adeò fuiſſe bonis moribus inimicus, ut aſſeveraret, quòd nihil cuiquam obeſſet, quorumlibet perpetratio, & perſeverantia peccatorum, ſi hujus, quæ ab illo docebatur, fidei particeps eſſet*.

2 Similem hæreſim ab inferis ſuſcitavit Lutherus, & tradidit locis pluribus, ut oſtendit Bellarminus lib. 4. de juſtificatione cap. 1. ſed fidei nomine fiduciam intellexit. Lutheri verò Diſcipuli, cùm hanc totius Chriſtianæ vitæ & moralis honeſtatis ruinam nimis manifeſtam, vitiorum pariter omnium fomitem, nimis fœdè olentem defendere non poſſint, quidquid fortè cùm magiſtro ſentiant, crudum nimis loquendi modum corrigentes, opera requirunt, tanquam neceſſarios veræ fidei comites, & effectus; ita tamen ut penès ſolam fidem ſit operatio ſalutis; id vocant requiri opera *neceſſitate præſentiæ, ſed non efficientiæ*.

Queſnellus autem novam ex duabus hære-

re-

reſim conſtat, non ſoli orationi, nec ſoli fidei ſalutem adſcribens, ſed utrique: *Dei bonitas abbreviavit viam ſalutis, claudendo totum in fide, & precibus.* Quid igitur de Sacramentis? An illa ad viam ſalutis minimè pertinent? Dicit tamen Chriſtus Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non poteſt introire in regnum Dei*: & Joan. 6. *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

3 Supponamus Queſnelli diſcipulos, & fautores totos fide & precibus occupatos, minimè tangi proximorum egeſtate, de operibus miſericordiæ nihil ſolicitos, à ſe repellere quoſcumque nudos, ſitientes, famelicos, hoſpites, non viſitare captivos, non infirmos, denegato eis omni ſolatio, atque ſubſidio: qualem devotuli iſti à Chriſto judice Matth. 25. expectare poterunt ſententiam?

Miſericordibus dicet: *Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi: eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare: ſitivi & dediſtis mihi bibere &c.* Duris autem & charitatis erga proximum expertibus denuntiabit: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis ejus: eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare: ſitivi, & non dediſtis mihi potum*, &c. Ubi non defectus fidei & orationis redarguitur, ſed operum miſericordiæ.

Unde Jacobus Apoſtolus cap. 2. *Quid proderit, Fratres mei, ſi fidem quis habere ſe dicat, opera autem non habeat, nunquid poterit fides ſalvare eum?* Non poterit ſanè, etſi Oratio acceſſerit; Quoniam ut ait idem Apoſtolus, *qui totam legem ſervaverit, offendet autem in uno, factus eſt omnium reus*. Suoſne credentes & orantes abſolvet novus Apoſtolus à jejunio, à pœnitentia, & pœnitentiæ Sacramento?

Non ita Chriſtus Lucæ 13. *Niſi*, inquit *pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis.* Et Tridentinum Concilium Seſſ. 14. cap. 1. *Fuit quidem pœnitentia univerſis hominibus, qui ſe mortali aliquo peccato inquinaſſent, quovis tempore ad gratiam & juſtitiam aſſequendam neceſſaria, illis etiam, qui Baptiſmi Sacramento ablui petiviſſent, ut perverſitate abjectâ, & emendatâ, tantam Dei offenſionem cum peccati odio, & pio animi dolore deteſtarentur.* Eâdem Seſſ. can. 6. *Si quis negaverit confeſſionem Sacramentalem, vel inſtitutam, vel ad ſalutem neceſſariam eſſe jure Divino, anathema ſit.*

4 De jejunio S. Auguſtinus epiſt. 86. ad Caſulanum *Ego*, inquit, *in Euangeliis & Apoſtolicis literis, totoque inſtrumento, quod appellatur Teſtamentum Novum, animo revolvens, video præceptum eſſe jejunium.*

S. Leo I. Serm. 4. de jejunio decimi menſis: „ Sicut permanet ad intelligentiam „ Chriſtianam, Dominum Deum adorabis, & illi ſoli ſervies, & cætera talia „ mandatorum: ita quod in iiſdem libris „ de jejuniorum ſanctificatione præceptum „ eſt, nulla interpretatione vacuatur. „

5 S. Baſilius oratione 2. de jejunio diſſerens. „ Omnes, (inquit) æqualiter & „ præceptum audiunt, & cum gaudio ſuſcipiunt, Angeli ſunt, qui per ſingulas „ Eccleſias jejunantes deſcribunt. Vide ne „ propter parvam eduliorum voluptatem „ damnum incurras, ut ne ab Angelo in „ numerum adſcribaris, & te ipſum criminis deſertoris reum ab exercitûs luſtratore ſtatuas. „ Verùm Theologia vulgò rigida, abrogato jejunio, abdicatâ cum Sacramentis omnibus pœnitentiâ, expunctis omnibus Dei & Eccleſiæ præceptis, ſolâ fide & oratione retentâ faciliorem longè methodum rapiendi Regni Cœlorum, Chriſto & Eccleſiæ ignotam, ex duabus hæreſibus fabricavit.

Et hæc quidem cum pluribus aliis, perverſitas à ſuo authore *Synopſis Moralis Euangelica* appellatur. Si Liber ipſa fronte non mentiatur, fefellerit Chriſtus monens: *Contendite intrare per anguſtam portam*, dum larga adeò eſt, ut furibus, latronibus, maledicis, perjuris, fornicariis, adulteris, ſodomitis, ſimoniacis, ſacrilegis & quibuſcumque flagitioſiſſimis latiſſimè pateat, modò nec *fidei* renuntiaverint, nec *orationi*. Eò ſcilicet collimat, aut delabitur tam magnificè jactata Moralis purior, laxitatis cujuſlibet apparentis, & ſubinde temerè prætenſæ, accerrima impugnatio, ſeverioris diſciplinæ veteris reſtitutio. Ubi nunc reducendorum Canonum pœnitentialium neceſſitas? Quorſum tot gradus pœnitentium, tantis præparata ambagibus reconciliatio, ſi *Dei bonitas abbreviavit viam ſalutis, claudendo totum in fide & precibus*?

Cur in hac hypotheſi non ſufficiat peccatoribus pœnitentia mollis, quam deſcribit & exagitat Tertullianus Lib. de pœnitentia dicens: „ Num ergo in coccino, & „ tyrio pro delictis ſupplicare nos condecet? Cedo acum crinibus diſtinguendis, „ & pulverem dentibus elimandis, & biſulcum aliquid ferri vel æris unguibus „ repaſtinandis: ſi quid ficti nitoris, ſi quid „ coacti ruboris in labia, aut genas urgeat:

Digitized by Google

„ geat : præterea exquirite balnea lætiora
„ hortulani maritimive receſſûs : adjicito
„ ad ſumptum ; conquirito altilium enor-
„ mem ſaginam, & defæcato ſenectutem
„ Vini. Cùm quis interrogarit, cur animæ
„ largiaris? Deliqui, dicito, in Deum & pe-
„ riclitor in æternum perire. „

6 Periculum facilè amovet Queſnellus retento tam blando pœnitentiæ ſimulacro, jungenda ſolummodo fidei eſt oratio, quantumcumque animus æſtuare pergat avaritiæ, invidiæ, vindictæ, impudicitiæ motibus liberis, nihilque priſtinorum criminum retractet, nulli flagitio novo, aut ſacrilegio conſenſum deneget. Verùm, inquit Bernardus Serm. de S. Maria Magdalena, *fallitur qui ſic oſculatur miſericordiæ pedem, ut pedem judicii non attendat : qui totum de miſericordiæ pede præſumit, hoc ſolum ad ſalutem ſufficere credens quod credit* : addamus, & *quod orat. Videtis*, inquiebat ſuperiùs Jacobus Apoſtolus, *quoniam ex operibus juſtificatur homo, & non ex fide tantùm*. Et cap. 1. *Eſtote factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes voſmetipſos*, quaſi audire & noſſe præcepta ſufficeret, nulla à credente exigeretur obedientia, nulla ei obeſſet prævaricatio. Oppoſitum monet Chriſtus delictum ſervi, voluntatem Domini ſcientis, & non facientis gravius eſſe docens quàm ignorantis.

7 Denique damnatus Articulus vergit ad quandam Quietiſmi ſpeciem. Nam eliminatâ per ſuperiores Articulos omni charitatis experte formidine, juſtificatione peccatoris cujuslibet attributâ primæ gratiæ, abbreviatâ nunc ſalutis ſemitâ, & claudendo totum in fide & precibus, facilis obtinetur animæ quies, & ſecuritas in criminibus quantumlibet abominandis.

Hæc via interna, æquè ac Michaelis Molinos appellari poterit, & pluribus ejus non multum diſſonat damnatis dogmatibus, quale eſt 37. *In occaſione tentationum, etiam furioſarum, non debet anima elicere actus explicitos virtutum oppoſitarum ; ſed debet in ſupradicto amore & reſignatione permanere.* Queſnellus dicet in fide & precibus. 38. Ait Molinos : *Crux voluntaria mortificationum, pondus grave eſt, & infructuoſum, ideoque dimittenda*. Crucem voluntariam mortificationum pondus grave eſſe experientiâ habe..ur compertiſſimum ; juxta novam autem Moralem Euangelicam infructuoſum eſt, ideoque dimittendum, cùm extra viam ſalutis ſit, quæ tota fide & precibus continetur & clauditur.

8 Prop. 52. ait Molinos : *Cùm hujuſmodi violentiæ, etiam impuræ, abſque mentis offuſcatione accidunt, tum anima Deo poteſt uniri, & de facto ſemper magis unitur*. Juxta Queſnelli Articulum, quæcumque ſpurcitiæ abſque mentis offuſcatione accidunt, ita ut neque fidem, neque orationem impediant, tunc anima Deo poteſt uniri, & de facto ſemper magis unitur proſecutione fidei & orationis.

59. Inquit Molinos : *Via interna ſejuncta eſt à Confeſſione, à Confeſſariis, & à caſibus conſcientiæ, à Theologia, & Philoſophia*. Quid iis juxta Queſnelli Articulum opus eſt animæ, quæ credere noverit & orare, quibus duobus tota ſalutis via decurtitur & terminatur ? Plura iſtiuſmodi damnata in Molinos dogmata Queſnelliano applicare non eſt difficilè cuilibet utraque inter ſe conferenti. Mihi præſens novitas apparet tum nimiùm abſona, tum fundamentis nixa nimiùm levibus, & contra utriuſque ſuperioris ſeculi hæreticos ſæpiùs everſa, quàm ut operoſiorem exigere, aut mereri videatur oppugnationem.

Mitigationem præſenti Articulo ingerere conatus fuerat author libri, cui titulus *Teſtimonium veritatis* num. 63. pag. 309. Propoſitionem Queſnelli ſic explicans, ut à neceſſariis neceſſitate præcepti non excludatur neceſſitas operum ; ſed ſolummodo à neceſſariis neceſſitate medii : ſed neque fictitia hæc, & ſera mitigatio abſtergit penitùs errorem à dogmate, neque ſubducere potuit ipſum Janſenianæ *Teſtimonium veritatis*, quin à ſeculari pariter & Eccleſiaſtica poteſtate in Galliis proſcriberetur.

CAPUT II.

Nihil in ſacris Literis favet damnato Articulo.

1 NImia Propoſitionis abſurditas à Theologo ſe catholicum profitenti, exigere videbatur non defenſionem dogmatis, aut enuntiationis ; ſed agnitionem ſive erroris, ſive imprudentiæ in ſcribendo, promptamque non minùs, quàm ſimplicem retractationem. Verùm non iſtud Conſilii obſtinatis novatoribus eſt ; ſed pronuntiatum à ſe quodlibet, impudentiùs contra judices propugnare, & ubi de ſtabilienda rationibus falſitate nimiùm abſonâ deſperatur, ad ambiguitatis tenebras confugere, non recedendo à dogmate ; ſed rigidum ejus ſenſum diſſimulatione callidâ obvelando.

Quoniam autem Collatori placuit ſequi quo-

quodammodo Calvini veſtigia, mirabile apparet, cum non plures pro damnato Articulo ſententias ex ſacris Literis excerpſiſſe, quàm ex Act. 2. v. 21. *Omnis quicumque invocaverit nomen Domini ſalvus erit*: & Lucæ 7. v. 50. *Dixit autem ad mulierem: Fides tua te ſalvam fecit vade in pace*. Nam Bellarminus Lib. 1. de juſtificatione, ſex integra capita impendit ſolvendis objectionibus, quæ pro ſola fide juſtificante ex ſacris Literis à Luthero, Calvino, & utriuſque ſectatoribus fuerant collectæ. Illic adverſarii ſimilium ſacrorum textuum cumulos reperire facilè poterant cap. 19. & quinque ſequentibus; ſed & explicatio utriuſque ſacræ ſententiæ pariter & cæterarum ibi catholica occurriſſet.

2 Sufficiat Tridentina expoſitio ſeſſ. 6. cap. 8. ubi cùm dicitur *juſtificari hominem per fidem*, *ea verba*, inquit Concilium, *in eo ſenſu intelligenda ſunt, quem perpetuus Eccleſiæ conſenſus tenuit & expreſſit; quia fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum & radix omnis juſtificationis, ſinè qua impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum ejus conſortium pervenire*. Non autem quaſi fides etiam ſola juſtificet, vel ſi Dei invocatio acceſſerit. Longiorem actuum ſeriem deſcribit Synodus, quibus homo diſponitur ad ipſam juſtitiam ſeſſ. 6. cap. 6. cui titulus eſt *Modus præparationis*.

Actuum autem illorum primus eſt fides, dein divinæ juſtitiæ timor: tertius ſpes, quartus dilectio Dei, quintus natum inde odium ac deteſtatio peccatorum: denique in Catechumenis propoſitum ſuſcipiendi Baptiſmatis, in omnibus inchoandæ novæ vitæ, & ſervandorum in poſterum mandatorum. Tunc ſtatim initio capitis 7. declarat Synodus: *Hanc diſpoſitionem ſeu præparationem juſtificatio ipſa conſequitur*. Similiter ſeſſ. 14. cap. 4. docetur: „ Contritio, „ quæ primum locum inter dictos pœnitentiæ actus habet, animi dolor & deteſtatio eſt de peccato commiſſo, cum „ propoſito non peccandi de cætero. Fuit „ autem quovis tempore ad impetrandam „ veniam peccatorum, hic contritionis „ motus neceſſarius: & in homine poſt baptiſmum lapſo ita demum præparat ad remiſſionem peccatorum; ſi cum fiducia divinæ miſericordiæ, & voto præſtandi reliqua conjunctus ſit; quæ ad ritè ſuſcipiendum hoc Sacramentum requiruntur. Declarat igitur ſancta Synodus, hanc contritionem non ſolùm ceſſationem à peccato & vitæ novæ propoſitum, & inchoationem; ſed veteris etiam odium continere. „

Queſnellus autem reſciſſis tot actibus, veluti ad juſtificationem obtinendam peccatori haud neceſſariis, *abbreviavit viam ſalutis, claudendo totum in fide & precibus*. Quam ne locutionem impropriam exiſtimes, & plures actus à Queſnello ſubintelligi, quàm reſtricta nimiùm & imprudens exprimat enunriatio, memineris eam eſſe declarationem adæquatam & toti novo Syſtemati congruentiſſimam. Juxta Propoſitionem 38. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*. Juxta 27. *Fides eſt prima gratia & fons omnium aliarum*.

3 Fides itaque ut prima gratia, per ſe, non requiſito alio actu, eſt peccatori cuilibet remiſſio delictorum, atque ita juſtificatio. Quod autem gratia, quæ juxta Tridentinam Synodum fidem neceſſariò prævenit, in nova Eccleſia ſit ipſe actus fidei, non mera ad eum diſpoſitio, ſive diſponens, excitans, adjuvans divinum auxilium, videtur à Queſnello ſtatui; quia per Articulum 11. *Gratia non eſt aliud, quàm voluntas Omnipotentis Dei jubentis & facientis quod jubet*, ut omnis gratia etiam prima, ſit ipſa præcepti adimpletio. Itaque peccatoris juſtificatio non eſt aliud, quàm voluntas Dei exequens hoc ipſo quod vult, atque ut Dei voluntas juſtificationem volens eſt ipſa gratia, ita & ſimul condonatio criminum.

Sic facilè intelligitur quod in Propoſitione 12. legimus: *Quando Deus vult ſalvare animam, quocunque tempore, quocumque loco, effectus indubitabilis ſequitur voluntatem Dei*: 13. *Quando Deus vult animam ſalvam facere, & eam tangit interiori gratiæ ſuæ manu, nulla voluntas humana ei reſiſtit*; quia *gratia*, ut jam vidimus, *non eſt aliud, quàm voluntas Dei jubentis & facientis quod jubet*. Ut ſcilicet impoſſibile eſt voluntatem Dei facere quod jubet, & non fieri ſimul quod jubetur, pariter impoſſibile eſt voluntatem hominis reſiſtere gratiæ, ſive juſtificationem non fieri quæ à Deo intenditur, & ad quam conceditur gratiæ auxilium.

4 Quapropter dum præſenti Articulo aſſeritur *Dei Bonitas abbreviavit viam ſalutis claudendo totum in fide & precibus*, quod de precibus additur non vult author accipi, velut neceſſarium ad juſtificationem, cùm ſolâ primâ gratiâ, quæ Queſnello fides eſt, reconciliatio abſolvatur. Præterea hic quod expendi aliàs, hanc Queſnelli ſententiam feriri anathemate Tridentini ſeſſ. 6. can. 3. *Si quis dixerit ſinè præveniente Spiritûs ſancti inſpiratione, atque ejus adjutorio,* bo-

hominem ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe, ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit.

Queſnellus non tam multis indiget, non gratiâ *præveniente* ad credendum utiliter, cùm ipſa *prima gratia* ſit fides utilis ad juſtificationem, imò ipſa *peccatorum remiſſio*. Proinde quando in præſenti Articulo fidei jungitur oratio, ut totum ſalutis negotium concludatur, quaſi ex abundanti oratio additur, niſi primam gratiam, uti cum fide, ita cum precibus confundere Queſnello placuerit, quemadmodum ſalutis, ita & humanorum actuum perfacile tradenti (ſi modo verum foret) compendium. Perfacile, inquam, quia ut prima gratia merè gratuita eſt, & animis noſtris non petentibus, non deſiderantibus, nihil præparationis ponentibus infunditur, patet *remiſſionem peccatorum*, quæ ipſa *prima gratia* à Queſnello ſtatuitur, peccatoribus quibuſcumque obtingere, abſque ullo prævio illorum conatu, abſque ulla diſpoſitione. Ita prævalente Queſnelli magiſterio, avolat humanorum actuum ſeries, *Seſſ. 6.* & 14. à Tridentinis Patribus, ad peccatoris pœnitentiam, juſtificationi præviam requiſita. Adeò ad juſtificationem commoda illa peccatoribus via eſt. Huc recidit tandem Theologiæ, vulgò rigidæ, pœnitentia, quâ molliorem nulla hactenus hæreticorum ſecta legitur confinxiſſe.

5 Si autem propter geminas ex Scripturis adductas ſuperiùs ſententias dicenda eſſet Dei bonitas abbreviaſſe viam ſalutis, claudendo totum in fide & precibus, quidni pariter aſſereretur Dei bonitas clauſiſſe totum in timore? Eccleſ. enim cap. 1. *Timor Domini expellit peccatum*. Proverb. 14. *Timor Domini fons vitæ*, Iſaiæ 26. *A timore tuo concepimus & peperimus ſpiritum ſalutis*. Atque ita non totum ad juſtificationem pertinens, clauditur fide, & oratione.

Quidni ſpes quoque in ſe omnia comprehendere affirmetur? Proverb. 28. *Qui ſperat in Domino, ſalvabitur*. Pſalmo 36. *Salvabit eos, quia ſperaverunt in eo*. Pſalmo 90. *Quoniam in me ſperavit, liberabo eum*. Matt. 9. *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua*. Non inferiora ſunt elogia pœnitentiæ, 2. Corinth. 7. *Quæ ſecundùm Deum triſtitia eſt; pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur*. Ezech. 18. *Cùm averterit ſe impius ab impietate ſua, ipſe animam ſuam vivificabit*. De Miſericordibus dicit Chriſtus Matthæi cap. 5. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur*. In eodem Euangelio c. 6. *Si dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet vobis Pater veſter*.

De eleemoſyna teſtimonia ſunt illuſtriſſima. Tobiæ 4. *Eleemoſyna ab omni peccato & à morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras*. Eccleſ. 3. *Sicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccatum*. Luc. 11. *Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis*. In quem locum S. Ambroſius Serm. 31. *Eleemoſyna quodammodo animarum eſt aliud lavacrum, ſicut ait Dominus: date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis; niſi quod ſalvâ fide dixerimus, indulgentior eſt eleemoſyna, quàm lavacrum. Lavacrum enim ſemel datur, & ſemel veniam pollicetur; eleemoſynam autem quoties feceris, toties veniam promereris*.

S. Leo Serm. 5. de collectis: *Eleemoſynæ peccata delent, mortem perimunt, & pœnam perpetui ignis extinguunt*. S. Chryſoſtomus hom. 25. in Acta Apoſtolorum: *Non eſt peccatum, quod non poſſit purgare Eleemoſyna, quodve non poſſit extinguere: Omne peccatum infra illam ſtat*. S. Auguſtinus Serm. 1. in Septuageſima qui eſt 50. de tempore inducit Chriſtum ſic loquentem iis, qui peccata eleemoſynis redemerunt: *Difficile eſt ut ſi examinem vos, & appendam vos, & ſcruter diligentiſſimè facta veſtra, non inveniam unde vos damnem; ſed ite in regnum; eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare*, &c. Dein ſubjungit: *Non ergo itis in regnum, quia non peccaſtis; ſed quia peccata veſtra eleemoſynis redemiſtis*.

Denique ſunt octo Beatitudines, ſive bonorum operum genera, quibus ſingulis beatitudo promittitur. Non tamen propterea ullus ſanæ mentis Theologus infert, quòd *Dei bonitas abbreviaverit viam ſalutis claudendo totum in eleemoſyna*: idem eſt de cæteris virtutum ſingularium actibus; ideo ne *Dei bonitas abbreviavit viam ſalutis claudendo totum in timore: vel claudendo totum in ſpe*? Idem proinde ſtatue de fide & precibus; juſtus ex fide vivit: ſed non ex ſola, etiamſi junxeris orationem, dum reliqua pietatis opera negliguntur: *Quid proderit Fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere; opera autem non habeat? nunquid poterit fides ſalvare illum?* inquit Jacobus in Epiſt. cap. 2. unde ibi S. Apoſtolus concludit: *Videtis, quod ex operibus juſtificatur homo, & non ex fide tantùm*.

Et quidem locus, qui objicitur ex Lucæ cap. 7. non de nuda fide enuntiat; ſed de fide, quæ per dilectionem operatur. Præceſſerat enim: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. Neque otioſa, aut ſterilis charitas fuit; ſed pœnitentiæ & pietatis operibus fœcunda, ut con-

conſtat ipſius teſtimonio Salvatoris: *Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti, hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis ſuis terſit: oſculum mihi non dediſti; hæc autem ex quo intravi, non ceſſavit oſculari pedes meos: oleo caput meum non unxiſti; hæc autem unguento unxit pedes meos.*

Tum ſequitur concluſio: *Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*: proinde eligere adverſarius non poterat locum ſibi magis contrarium. Excellentia prorſus ſunt elogia Charitatis; tamen S.Gregorius dicere haud veretur hom. 30. *Amor operatur magna, ſi eſt; ſi autem operari renuit, amor non eſt.* S. Auguſtinus Præfatione in Pſalmum 31. *Quod credit, fidei eſt, quod operatur Charitatis eſt*: Ibid. *Dilectio vacare non poteſt, niſi & mali nihil operetur, & quidquid poteſt, boni operetur.*

7 Quod nobis opponitur ex Cap. 10. Epiſtolæ ad Romanos, *Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, ſalvus erit*; non ſignificat ſolam Dominici nominis invocationem, etiam ex fide proficiſcentem ſufficere ad ſalutem; ſed invocationem iſtam ulteriores à Deo gratias impetrare, ſicut de fide à Sanctis Patribus docemur. Sic Auguſtinus lib. de Prędeſtinatione Sanctorum Cap. 7: *Ex fide ideo dicit Apoſtolus juſtificari hominem non ex operibus; quia ipſa prima datur, ex qua impetrentur cætera, quæ propriè opera nuncupantur, in quibus juſtè vivitur.* lib. de gratia & libero arbitrio cap.14. *Fides & non petita conceditur, ut ei petenti alia concedantur.*

Pręcipuus Auguſtini diſcipulus & defenſor S. Proſper lib. 3 de vita contemplativa cap. 21 *Fides eſt juſtitiæ fundamentum, quam nulla bona opera præcedunt, ex qua omnia procedunt.* Ita didicerat à Magiſtro Sermon. 22 de verbis Apoſtoli; *Domus Dei credendo fundatur, ſperando erigitur, diligendo perficitur*: Iterum Proſper reſponſione ad dubium octavum Genuenſium: *Fides eſt virtutum omnium fundamentum.* Ridiculus foret architectus, qui fundamento totum claudi ędificium affirmaret. Concluſio enim finem ſignificat, non initium.

Quęrit meritò Auguſtinus lib. 2. de bono perſeverantiæ cap. 2. *Quod initium verius homini chriſtiano, quàm credere in Chriſtum?* Sed non ibi complementum & perfectio Chriſtiani. Hieronymus Commentario in cap. 3. Epiſtolæ ad Epheſios: *Fiduciæ atque acceſſus ad Deum, principium atque origo fides in Chriſtum.* Clemens Alexandrinus libro 2. ſtromatum ante medium: *Fides eſt prima ad ſalutem inclinatio, poſt quam timor, ſpes, & pœnitentia.*

8 Eundem ordinem traditum ſuperiùs vidimus à Tridentinis Patribus ſeſſ. 6. cap. 6. Poſteą ſtatim ſubjungitur iſtud capitis 7. initium *Hanc diſpoſitionem ſeu præparationem juſtificatio ipſa conſequitur*: non igitur *totum* ad ſalutem neceſſarium clauditur fide: ſimile eſt de precibus. Fieri poteſt ut quis fidem habeat minimè levem, & juxta eam Deum oret pro miraculo, atque hoc obtineat, & tamen juſtitiæ ac beatitudinis penitùs expers ſit juxta illud Apoſtoli 1.Cor.3. *Si habuero omnem fidem, ita ut montes tranſferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* Chriſtus ipſe Matth. 7. *Multi*, inquit, *mihi dicent in illa die: Nonne in nomine tuo prophetavimus, & Dæmones ejecimus, & virtutes multas fecimus? & tunc confitebor illis; Quia nunquam novi vos: Diſcedite à me qui operamini iniquitatem.*

Satis conſcius ſuę fidei & orationis erat Paulus Apoſtolus; ſed utramque non ſufficere ut in via ſalutis ſecuritas ſibi ſit, teſtatur 1. Cor. 9. *Caſtigo corpus meum & in ſervitutem redigo, ne fortè cùm aliis prædicaverim, ipſe reprobus efficiar.* Ideo etiam Petrus epiſt. cap. 1 *Satagite ut per bona opera* (non per ſolam fidem & orationem) *certam veſtram vocationem & electionem faciatis.* Denique S.Bernardus Serm. 24.in Cantica, *Non facit hominem rectum fides, etiam recta quæ non operatur ex dilectione.* Et infra *Neque opera ſinè fide, neque fides ſinè operibus ſufficit ad animi rectitudinem.* Sufficit autem ad convincendum errorem notiſſima Scriptura, dicens, eum qui totam legem impleverit; offenderit autem in uno, factum eſſe omnium reum. Non igitur cenſenda eſt *Dei bonitas abbreviaſſe* adeò *viam ſalutis, ut clauſerit totum in fide, & precibus.*

9 Originem huic novitati dederat Lutherus, dum Biblia Germanica edens, illud ad Romanos cap. 3. *Arbitramur, hominem juſtificari per fidem ſinè operibus legis*, vertit corruptiſſimè, ad *fidem* addita voce, *ſolam arbitramur hominem juſtificari per ſolam fidem.* Accuſatus à Catholicis de perfidia, reſpondit: *Sic volo, ſic jubeo, ſtat pro ratione voluntas.* Queſnellus nullo verbo addito in textu, eandem ferè ſententiam phraſi aliâ expreſſit, niſi quòd fidei preces junxerit. *Dei bonitas abbreviavit viam ſalutis claudendo totum in fide & precibus*: Quamquam alibi juxta Queſnellum fides, etiam ſola juſtificat, cùm prima ſit gratia Art.27 & juxta 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, ſit peccatorum remiſſio.*

CAP-

CAPUT III.

Fruſtrà pro damnato Articulo allegantur Cyprianus, Auguſtinus, & Tridentinum Concilium.

1 CYpriani Sententiam aliquantò ampliorem exhibeo, quàm à Collatore, ex brevitate laciniæ tenebras captante, referatur. Sic habet epiſtola ad Donatum de gratia Dei „ Non enim qui beneficiorum terreſtrium mos eſt, in capeſſendo munere cœleſti menſura ulla, vel modus eſt. Profluens largiter ſpiritus, nullis finibus premitur, nec coërcentibus clauſtris inter certa metarum ſpatia frænatur: manat jugiter, exuberat affluenter. Noſtrum tantùm ſitiat pectus, & pateat, quantum illuc fidei capacis offerimus, tantum gratiæ inundantis haurimus.„

Ubi aliud Cyprianus non aſſerit, quàm Deum munificentiſſimum gratiarum cœleſtium largitorem, eas non denegare petentibus; ſed inde non ſequitur, ſolam nobis orationem; nulla verò præterea opera bona eſſe neceſſaria ad ſalutem, ubi facultas non deficit, & urget præceptum: aliàs novus quidam ut ſupra monui, invehiturQuietiſmus, dum neglecto omni boni operis conatu, omni adverſus tentationes certamine, in ſola hęretur fide & precibus otioſis. Liberalis Deus eſt in gratiis impertiendis, ſed à nobis exigit cooperationem, quam reſiſtendo, denegare ſemper poſſumus, & ſæpiſſimè denegamus, ut Tomo primo contra plures de gratia Articulos oſtenſum eſt.

2 Auguſtinus lib. 1. Quæſtionum ad Simplicianum num. 19. ait: „ *Verbum conſummans & brevians faciet Dominus ſuper terram*: ideſt in compendio fidei per gratiam ſalvos faciet credentes, non per innumerabiles obſervationes, quibus illa multitudo ſerviliter onerata premebatur. Per gratiam quippe nobis verbum conſummans, & brevians fecit ſuper terram dicens: Jugum meum leve eſt, & ſarcina mea ſuavis eſt: quod & paulò poſt hic dicitur: *Propè eſt verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc eſt verbum fidei, quod prædicamus, quia ſi confiſearis quia in ore tuo Dominus eſt Jeſus, & credideris in corde tuo, quia Deus illum ſuſcitavit à mortuis, ſalvus eris; corde enim creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem.*

„ Hoc eſt verbum conſummans, & brevians, quod fecit Dominus ſuper terram, qua conſummatione atque breviatione latro juſtificatus eſt, qui defixis in cruce omnibus membris, & habens libera hæc duo, corde credidit ad juſtitiam: ore confeſſus eſt ad ſalutem: ſtatimque audire meruit: Hodie mecum eris in Paradiſo:„ Doctor ſanctiſſimus comparat novam legem veteri, quam *innumerabiles obſervationes*, quibus *illa* (fidelium) *multitudo ſerviliter onerata premebatur*, reddebant perdifficilem.

Lex verò nova abrogatis ceremonialibus, retinet ſolùm moralia Decalogi, additis dein quibuſdam ad Sacramenta ſpectantibus, & paucis aliis ſervatu facilioribus, ut ſunt quinque præcepta Eccleſiæ, quæ non impediunt, quin meritò Chriſtus jugum ſuum ſuave prædicet, & onus leve.

Iſtud verbum conſummans & abbrevians eſt tum ipſum Verbum Patris erudiens & illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum: tum lex nova, quæ ſublatis *innumerabilibus*, ut Auguſtinus ait *obſervationibus*, ſubſtituerit ſui fidem in animo, confeſſionem in ore; quibus charitate formatis, latro in cruce, cùm membris omnibus affixis ligno, & morte jam proxima, non ſuppeteret tempus atque occaſio exercendis operibus, ſalvatus eſt.

3 Verùm etſi duo illa præcepta in comparatione *innumerabilium obſervationum* facilia ſint, atque illis, quoties poteſtas defuerit bonorum operum, ſalus valeat obtineri; non tamen Auguſtinus aut ullus Catholicus, abolitam propterea cenſet ſpei, dilectionis, & in peccatoribus pœnitentiæ obligationem: deinde & plurium pietatis, miſericordiæ, & aliorum operum lege naturali, divinaque præceptorum, tam novo, quàm antiquo fœderi communium.

Non ſic itaque *Dei bonitas abbreviavit viam ſalutis*, pro omnibus paſſim hominibus, ut *clauſerit totum in fide & precibus*, quemadmodum damnata enuntiatio dogmaticè & illimitatè aſſerit. Non ſufficere fidem, etiam cum oratione, ex ipſo Auguſtino collegimus cap. 1. Perſpicua etiam ejus ſententia eſt Tract. 5. in Epiſt. Joannis: *Dilectio ſola diſcernit inter filios Dei, & filios Diaboli*: & infra *hæc eſt pretioſa margarita, ſinè qua nihil tibi prodeſt, quodcumque habueris: quam ſi ſolam habes, ſufficit tibi*.

De pœnitentiæ quoque neceſſitate idem Sanctus in Epiſt. 45. ad Vincentium: *Nec quemquam putes ab errore ad veritatem, vel à quocumque ſeu magno ſeu parvo peccato ad* cor-

correctionem ſinè pœnitentia poſſe tranſire. Lib. 50. homiliarum hom. 27. *Nemo eligit vitam novam, niſi quem veteris pœnitet.* Ser. 7. de tempore. *Pœnitentiam certam non facit niſi odium peccati, & amor Dei. Quando ſic pœnitet, ut tibi amarum ſapiat in animo, quod ante dulce fuit in vita: & quod te priùs oblectabat in corpore, ipſum te cruciat in mente, jam tunc benè ingemiſcis apud Deum, & dicis: Tibi ſoli peccavi.*

Ipſe Chriſtus Apocalypſeos cap. 3. monet: *Memor eſto unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac: ſin autem veniam tibi citò, & movebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris.* Is tamen, ad quem monitio dirigitur, neque fidem amiſerat, neque ore prætermiſerat Chriſtum confiteri, neque legitur valedixiſſe precibus; quin & in multis laudabilis fuit, etiam tunc divino judicio: ſic enim de eo ipſa teſtatur increata Veritas: *Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam: & quia non potes ſuſtinere malos, & tentaſti eos, qui ſe dicunt Apoſtolos eſſe, & non ſunt: & inveniſti eos mendaces: & patientiam habes, & ſuſtinuiſti propter nomen meum, & non defeciſti. Sed habeo adverſùm te, quòd charitatem tuam primam reliquiſti.* Et hæc quidem Timotheo chariſſimo Pauli diſcipulo Epheſiorum Antiſtiti, qui hic Angelus Epheſi vocatur: & excitatâ mox in ſe priſtinâ charitate, ut S. Martyr colitur ab Eccleſia.

4 Denique Auguſtinus Serm. 16. de verbis Apoſtoli *A fide incipit homo; ſed quia & dæmones credunt, neceſſe eſt addere ſpem & charitatem.* Licet autem oratio ſpem ſupponat; non tamen neceſſariò charitatem; Nam & peccator nimiâ libidinis vel alterius vitii illecebrâ & conſuetudine irretitus, quàm ut eam ſibi videatur ſubitò poſſe abrumpere, Deum pro fortiori gratiæ auxilio non inutiliter orat, etſi adhuc ſalutiferæ expers charitatis & pœnitentiæ. Non igitur etiam Auguſtino judice, *bonitas Dei abbreviavit* adeò *viam ſalutis, ut totum clauſerit in fide & precibus.*

5 Tandem à Collatore remittimur ad illud Concilii Tridentini Seſſ. 6. cap. 8. *Fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum & radix omnis juſtificationis.* Quis autem non mirabitur locum Theologis omnibus adeò familiarem, tanti temporis decurſu à nemine hactenus intellectum fuiſſe? Neminem intellexiſſe fatendum eſt, ſi Queſnelli interpretatio fuerit legitima: cumque Synodus ibi de ſola fide pronuntiet, non de precibus, ſequitur in Queſnelli ſententia dicendum quòd mens Synodi fuerit, Deum breviaſſe adeò viam ſalutis, ut totum clauſerit in fide.

Verùm non facilè tunc evitatur anathema Canonis 9. Seſſ. 6. *Si quis dixerit, ſolâ fide impium juſtificari, ita ut intelligat, nihil aliud requiri, quod ad juſtificationis gratiam conſequendam cooperetur, & nulla ex parte neceſſe eſſe, eum ſuæ voluntatis motu præparari, atque diſponi, anathema ſit.* Voluntatis motus à Concilio requiſitus præter fidem: non poteſt intelligi de ſolo voluntatis imperio ad credendum neceſſario; ſed de motu aliquo, qui fide poſterior ſit, de actu videlicet pœnitentiæ, ſive peccati odio ac deteſtatione. Non apparet autem quis voluntatis motus poſterior fide ad juſtificationem ſit neceſſarius, ſi in fide totum, quod ad ſalutem hic requiritur, Deus concluſerit. Præparatio quoque ac diſpoſitio à libero noſtræ voluntatis arbitrio proficiſcens facilè videbitur poſt fidei actum non neceſſaria, cùm *fides ſit prima gratia* per Prop. 27. *& prima gratia, quam Deus concedit Peccatori, ſit peccatorum remiſſio,* juxta 28.

6 Apoſtolus dixerat ad Hebræos cap. 8. *Sinè fide autem impoſſibile eſt placere Deo:* ad hanc Pauli ſententiam à Tridentino remittimur. Verùm neque in hac, neque in objectis Synodi verbis quidpiam eſt unde conflari valeat vel ſtabiliri damnata enuntiatio Deum abbreviaſſe adeò ſalutis ſemitam ut *totum clauſerit in fide & precibus*, velut præſens indicat objectio, in ſolâ *fide*: hujus enim ſolummodò non precum meminit Tridentinum toto capite allegato. Longè quoque aliud apparet, aſſerere quòd fides ſit humanæ ſalutis initium, fundamentum & radix omnis juſtificationis: aliud quòd Deus totum concluſerit in fide. A peccatoribus exigit Deus, ut faciant fructus dignos pœnitentiæ, non contentus ſolâ radice.

Et Tridentinum Seſſ. 14. cap. 4. poſtquam deſcripſerat *Contritionem, quæ primum,* inquit, *locum inter dictos pœnitentiæ actus habet,* quòd videlicet ſit *animi dolor, ac deteſtatio de peccato commiſſo cum propoſito non peccandi de cætero;* ſtatim ſubjungit: *Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus neceſſarius.* Eodem cap. de attritione velut diſpoſitione idonea ad juſtificationis gratiam in Sacramento pœnitentiæ recipiendam, & proinde ortâ ex fide, Synodus declarat, *Donum Dei eſſe, & Spiritûs Sancti impulſum, non adhuc quidem inhabitantis; ſed tantùm moventis, quo pœnitens adjutus, viam ſibi ad juſtitiam parat: & quamvis ſinè*

Sacramento pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat; tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandam diſponit.

Concilium igitur remotiſſimum eſt à claudendo toto humanæ ſalutis negotio in fide, quandoquidem poſt eandem habitam, & natam inde attritionem, nondum obtingat juſtificatio, quæ nonniſi in Sacramento pœnitentiæ conſeretur. Aliud proinde eſt initium, fundamentum, radix, aliud res ipſa ad quam radix dirigitur: fundamentum non ædificium, ſed ejus pars eſt. Unde exigenti Principi ædificium, non ſatisfaceret ſubditus ſolo præſtito fundamento, quaſi hoc tota ſabrica contineatur: neque Villicus impleret voluntatem Domini ſi poſtulanti arborem cum fructibus maximè ſaporiferis ſolam porrigeret radicem. Denique pollicitus alteri pullos gallinaceos, promiſſum minimè ſolveret tot ovis præſtitis, quot pullos addixerat.

7 Errorem ſufficientis ad ſalutem fidei ex quibuſdam Pauli epiſtolis perperam intellectis, præcipuè illâ quæ ad Romanos eſt, conceperant aliqui, ad quem depellendum, ut notat Auguſtinus lib. de fide & operibus cap.14. Jacobus, Petrus & Joannes epiſtolas ſcripſerunt. Sed vel propterea Lutherus Jacobi epiſtolam, quæ hæreſim illam operoſiùs confutat, excludit à canone velut ſtramineam. Tridentini tamen Patres meritò repoſuere. Calvinus etiam lib.3. Inſtitut. cap.17. inter Scripturas Canonicas admittit; licèt interpretatione perfidâ corrumpere ſtudeat. Videri non vult noſter hic adverſarius quaſi Calvini veſtigiis inſiſtens; ideo in opere Gallico cui titulus eſt *Conſtitutio Clementis XI. &c. cum obſervationibus* ad præſentem Articulum ait, *Opera ſupponi*.

Proinde tota ejus Obſervatio expendenda eſt: „ Verbo unico [inquit] abſolvitur
„ hæc Propoſitio. Eſt mera paraphraſis
„ Actuum Apoſtolorum cap.2. v.21. *omnis*
„ *quicunque invocaverit nomen Domini ſal-*
„ *vus erit*. In quæ verba ſic notatur [à
„ Queſnello] *invocare Dominum*, eſt ſpem
„ ponere nonniſi in illo, nec niſi ab illo
„ expectare gratiam, quâ voluntas ejus
„ impleatur. Quanta Dei bonitas, *ab-*
„ *breviaſſe ita viam ſalutis claudendo totum*
„ *in fide & precibus*! Quidquid cavillorum
„ excogitari poterit adversùs hunc Arti-
„ culum, quis impediet quin objiciatur
„ Prophetæ à quo ſententia deſumpta eſt?
„ Nonne Paraphraſis literalis, & quidem,
„ ſi ita loqui licèt, minùs obnoxia eſt ac-
„ cuſationi, quàm illud Spiritûs Sancti
„ oraculum? Non enim in hoc ſermo eſt
„ de operibus: in Queſnelli autem Refle-
„ xione perſpicuè illa ſupponuntur cùm
„ dicitur expectanda nonniſi à Deo gratia,
„ qua ejus impleatur voluntas. Inutile
„ foret inhærere diutiùs iſtiuſmodi propo-
„ ſitionibus, quarum condemnatio in ad-
„ mirationem maximam rapit omnes, qui-
„ bus vel minimum intellectûs ſani eſt, &
„ interrogare cogit, num igitur Romæ
„ Religionis cognitio penitùs extincta ſit.

Hactenus Queſnelli modeſtia, ut in epiſtolâ ad CLEMENTEM XI. ſe vocat *tantillum hominem & tenuitatis ſuæ conſcium*, non vulgaria hic & alibi paſſim demiſſionis ſuæ exhibet ſpecimina.

8 *Implendæ divinæ voluntatis* in *Obſervatione*, unde Propoſitio excerpta eſt, mentionem video: ſupponatur etiam in ea ſubintelligi opera; ſed in toto ibi commentario nihil eſt unde colligam in memorato illic fidei elogio opera contineri, & quod, de fide ibi aſſeritur, non niſi ut complectente opera accipiendum. Supponamus quoque voluntatis Dei adimplendæ nomine opera comprehendi; verùm ea vocabulum fidei minimè transferunt ad ſignificationem aliam, quàm quæ apparet per ſe obviâ, & in qua damnatur Articulus.

Neque de operibus à fide diſtinctis inſtituitur quæſtio, fidemne comitentur, an relinquant ſolitariam, quod ne Calviniſtæ quidem, aut hujus temporis aſſerunt Lutherani, ſed an fidei ſoli, an partim operibus juſtitia ſaluſque tribuenda ſit: in quo à Calvino recedere non videtur adverſarius. Sic enim Calvinus in Antidoto Concilii Tridentini ad Canonem 11. Seſſ.6. ait:
„ Sola fides eſt, quæ juſtificat; Fides ta-
„ men quæ juſtificat non eſt ſola: ſicut ca-
„ lor ſolis ſolus eſt, qui terram calefacit;
„ ipſe tamen calor ſolis non eſt ſolus „ in
„ ſole; ſed cum ſplendore?

Idem hæreticus in caput 15. Geneſeos.
„ Scio has virtutes eſſe inſignia Dei dona:
„ Scio fidem ſinè his donis non exiſtere;
„ ſed nunc nobis quæſtio eſt, quid cujuſ-
„ que proprium ſit. Tenes manu varia
„ ſemina: non quæro ego, quæ quibus
„ conjuncta ſint; ſed quæ cujuſque propria
„ virtus ſit. Hic apertè dico, quid faciat
„ ſola fides: non cum quibus virtutibus
„ conjuncta ſit. Sola autem fides appre-
„ hendit remiſſionem, credit promittenti
„ Deo, Deo porrigenti aliquid admovet
„ manum, & accipit: hoc proprium ſo-
„ lius fidei eſt. „ Et infra: „ Scimus quod
„ fi-

„ fides nunquam eſt ſola; ſed adfert ſecum „ charitatem, & alia multiplicia dona; „ ſed non ideo confundendæ res, & quod „ ſolius fidei eſt, aliis tribuendum.„

9 Cùm igitur Queſnellum Calvino in tam multis hactenus deprehenderimus conſonum, aliorum operum cum fide ſocietas à Calviniano ipſum errore non liberat, ſi omni actui fidei ſupernaturali vim tribuat juſtificandi adeò ut à tali actu nunquam juſtificatio ſejungatur. Huic errori ſimilis eſt Queſnellianus alter, & ex priore conſequens, quòd nulla poſſit eſſe ſupernaturalis, ſive elicita auxilio gratiæ, Chriſti meritis impetratæ, oratio, quæ peccatorem Deo non reconciliet; eſt enim neceſſariò ex fide. Præterea quod de indicata ſuppoſitione operum à Queſnello, ſeu quocunque ejus vindice hic aſſeritur, fraudulentum eſt; non enim in verbis Propoſitionem antecedentibus, ad quæ remittimur, ſermo eſt de operibus, quæ cum fide juſtificante ſupponantur exiſtere; ſed de iis circa quæ ſolummodo fides verſetur, & ſpes gratiæ, ad illarum exercitium neceſſariæ, à Deo, & non ab alio expectandæ.

Ad ſpem etiam quod attinet, etſi hæc in precibus ſupponatur, ne ſic quidem ab errore damnabili Articulus eximetur. Eſt enim à veritate Theologica alienum, quod fidei, ſpei, & precibus ſemper juſtificatio conjuncta ſit.

Doloſam itaque & frivolam prorſus eſſe omnem Queſnelliani Articuli excuſationem conficitur ratione ineluctabili: Præterquam ſcilicet quòd expreſſio verborum in obvia ſignificatione exigat ſenſum, quem ei tribuimus abſurdiſſimum, conſtat ex univerſo Queſnelli ſyſtemate, triplicem ejuſdem ordinis errorem ab eo tradi, unde omni benigniori præſentis enuntiationis ſenſui, atque authoris excuſationi aditus occludatur. Primus error eſt omnem fidem, ſecundus omnem ſpem, tertius orationem quamlibet ad reconciliandum Deo peccatorem ſufficere: De actibus fidei, ſpei, orationis loquor ſupernaturalibus ſive ex Chriſti gratia profectis.

10 Imò *fidem* Queſnellus ſtatuit *primam gratiam*, eamque peccatoris neceſſariò reconciliationem, ut ſuperiùs notavi ex Propoſ. 27. & 28. juxta priorem ſcilicet *Fides eſt prima gratia*: juxta poſteriorem *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*.

Quæ ſi vera fuerint, fieri nequit ut ſpes vel oratio memorata non juſtificet, cùm & ex gratia ſit, & ex fide quarum neutram abſque reconciliatione reperias. Et quidem, non poſſe fidem ullam ſupernaturalem, vel ejuſdem ordinis ſpem, vel orationem eſſe, quæ non juſtificet in Queſnelli ſententia, exploratum eſt; quia per Prop. 58. *Nec Deus eſt, nec religio, ubi non eſt charitas*. Per Reflexionem autem in Epiſtolam I. Joannis cap. 3. v. 9. *Nullum peccatum mortiferum charitas ſecum patitur*. Proinde omnis charitas aut juſti eſt, aut juſtificans peccatorem. Neque is, qui in Deum fide ſupernaturali credit, vel orat, adjuvante Chriſti gratia, dici ſolet, aut abſque calumnia poteſt, *neque Deum* habere *neque religionem*. Fides itaque & oratio ſupernaturalis penès Queſnellum eſſe nequit, niſi juſtificans.

Juxta Prop. 46. *Cupiditas aut Charitas uſum ſenſuum bonum vel malum faciunt*. Si quæ pro uſu ſenſuum ratio eſt, eadem pro cæterarum uſu militat facultatum. Fides itaque, ſpes, & oratio ne cupiditas ſit, vel ex tali fonte profluat, neceſſariò Charitas eſt, vel ab hac virtutum principe imperatur, & cum peccato lethifero minimè conſiſtit.

Fides, ſpes, & oratio lege divina præcipiuntur, maximè peccatoribus, ut ſe ad juſtitiam diſponant, & quoties tentatio gravis aliter ſuperari non poteſt. Per Prop. autem 47. *Obedientia profluere debet ex fonte: & hic fons eſt Charitas. Quando Dei amor* [ſeu charitas nullam ſecum patiens noxam lethiferam] *eſt illius principium interius, & Dei gloria ejus finis, tunc purum eſt quod apparet exterius; alioquin non eſt niſi hypocriſis, aut falſa juſtitia*.

11 Juxta Propoſitionem 45. *Amore Dei in corde peccatoris amplius non regnante, neceſſe eſt ut in eo carnalis regnet cupiditas, omneſque actiones ejus corrumpat*. Fides itaque, ſpes, oratio ſupernaturales quandoquidem corrumpi nequeunt in corde peccatoris, ſunt neceſſariò charitas, ipſum evehens ad ſtatum juſtitiæ. Quidquid hic de tribus actibus infertur, etiam de ſingulis, ut patet, intelligendum eſt. Prop. 53. *Sola charitas Chriſtiano modo facit actiones Chriſtianas per relationem ad Deum & Jeſum Chriſtum*. Fides, ſpes, oratio per Chriſti gratiam exercitæ, ſunt actiones Chriſtianæ, neque à Chriſtiano deficiunt modo; charitatem itaque ſingulæ ſupponunt neceſſariò, neque eſſe poſſunt abſque juſtitia. Prop. 44. *Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones & actiones omnes noſtræ naſcuntur, amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur: & amor, quo nos ipſos ac mundum diligimus; qui quod ad Deum referendum eſt non refert, & propter hoc ipſum fit malus*.

Proinde fides, ſpes, oratio ſi à gratia procedant, & à vitio immunes ſint, neceſſariò amorem continent, qualis in Propoſitione deſcribitur, vel ab eo procedentes nequeunt eſſe abſque juſtitia, ut eſſe abſque ea nequit *amor qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur*. Fides, ſpes, oratio ſupernaturales indubiè ad religionem pertinent, & aliquis Dei cultus ſunt; ât juxta Prop.56. *ſola charitas Deum honorat*: Oportet igitur omnem iſtiuſmodi fidem, ſpem, orationem pollere ſimul excellentiâ Charitatis. Penès Auguſtinum lib. de prædeſtinatione Sanctorum cap.7. *Fides prima datur, ex qua cætera impetrantur.* Lib. de Spiritu & litera cap.30. per legem cognitio peccati: per fidem impetratio gratiæ: per gratiam ſanitas animæ. Per Queſnellum autem Prop.54. *Sola charitas eſt, quæ Deo loquitur: hanc ſolam Deus audit*. Neque fides igitur, neque ſpes, neque oratio ulla Deo loquitur, neque ex gratiæ auxilio eſſe poteſt [aliàs Deo locutura, & ab eo audienda] niſi charitas ſit: proinde Charitas eſſe in animo debet antequam impetretur. Idem ſequitur ex Propoſitione 50. *Fruſtrà clamamus ad Deum, Pater mi, ſi ſpiritus charitatis non eſt ille qui clamat*. Inanis itaque, & minimè ſupernaturalis oratio eſt, quam non imbuit charitas.

12 His omnibus in luce clariſſima poſitis, manifeſtum eſt, Queſnellum præſenti Articulo 68. in fide qualibet & oratione ex auxilio ſupernaturalis gratiæ elicitis conſtituere pondus ſufficiens ut juſtificent, præſcindendo ab omni opere, actibus fidei vel orationis ſuperaddito. Quapropter *viam ſalutis* intelligendo juſtitiam, Queſnellus juxta tot protruſa à ſe principia dicere debuit *Dei bonitatem abbreviaſſe viam ſalutis, claudendo totum in fide & precibus* quibuſcumque ſupernaturalibus. Verùm cùm memorata principia tot ejus contenta Articulis falſiſſima ſint, & meritiſſimo confixa anathemate, falſa pariter via ſalutis eſt, in tale reducta compendium: fatui autem ſunt quàm maximè, quicunque illo confiſi ab eo beatitudinem expectant. Perſpiciunt itaque, ſi non adverſarii pertinaciâ obcæcati, ſaltem lectores catholici, quod in condemnatione præſentis & ſimilium Articulorum, non *defecerit Romanos notitia Religionis*; ſed Queſnellum, ſive Obſervatorem, temerarium ejus vindicem, Chriſtiana verecundia, & ſenſati hominis ratio.

Propoſitio damnata Sexageſimanona.

Fides, uſus, augmentum, & præmium fidei, totum eſt donum puræ liberalitatis Dei. *Obſerv.Mor. Marci 9. verſ. 22.*

CAPUT I.

Propoſitionis error dejicitur.

1 Primam gratiam eſſe donum puræ liberalitatis Dei, agnoſcunt omnes catholici; eſt enim omnis meriti principium, quod juxta Theologos, atque ipſum naturæ lumen mereri non poſſumus. At omnem fidem, omnem ejus uſum, augmentum & præmium vocare donum puræ liberalitatis Dei, amant ſoli Lutheri & Calvini aſſeclæ, detrectant Catholici: nam dono puræ liberalitatis excluditur omne meritum, & ratio mercedis. Suppoſita itaque Obſervatione morali, quid nobis reliquum fieret meritorum? Quidquid ſcilicet boni operis eſt, quo mereri poſſumus, uſus quidam eſt fidei: Si verò uſus iſte atque augmentum puræ liberalitatis Dei donum creditur, idem de omnibus bonis actibus quis affirmare poterit, cùm eadem ubique ſit ratio. Sic igitur omnibus noſtris actibus meritum abrogatur. Hic Propoſitionis ſenſus obvius eſt, & verbis lucidiſſimis expreſſus.

Sed neque minùs manifeſtè erroneus; imò hæreticus deprehenditur ex Tridentini Seſſ.6. canone 3. „ Si quis dixerit hominis juſtificati opera, ita eſſe dona Dei, „ ut non ſint etiam bona ipſius juſtificati „ merita; aut ipſum juſtificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & „ Jeſu Chriſti meritum, cujus vivum membrum eſt, fiunt, NON VERE MERERI „ AUGMENTUM GRATIÆ, VITAM „ ÆTERNAM, ET IPSIUS VITÆ ÆTERNÆ, ſi tamen in gratia deceſſerit, „ CONSECUTIONEM, ATQUE ETIAM „ GLORIÆ AUGMENTUM, anathema „ ſit.

Ejuſdem Seſſ.cap.16. ſic docemur.„ Benè operantibus, & in Deo ſperantibus „ proponenda eſt vita æterna, tanquam „ gra-

,, gratia filii Dei per Chriſtum Jeſum miſericorditer promiſſa, & TANQUAM ,, MERCES ex Dei ipſius promiſſione bonis ipſorum Operibus, & meritis fideliter reddenda ,,. Ibidem ,, Nihil ipſis ,, juſtificatis amplius deeſſe credendum eſt, ,, quominus plenè illis quidem operibus, ,, quæ in Deo ſunt facta, Divinæ legi pro ,, hujus vitæ ſtatu ſatisfeciſſe, & vitam ,, æternam ſuo etiam tempore, ſi tamen in ,, gratia deceſſerint, conſequendam, VERE PROMERUISSE cenſeantur.

2 Ex iſtis Concilii documentis diſcere Obſervator debuit, poſſe quidem fidem, uſum, augmentum, præmium fidei & cujuſcunque operis boni vocari dona Dei, quia originem ducunt ex gratia, & Deus nullo obſtrictus debito præmium operibus ex gratia factis promittere liberaliter dignatus eſt, ſuppoſitâ tamen promiſſione, & hominis per gratiam adoptione in Dei filium, jam opus ex dignitate tum hominis ſic elevati, tum Spiritus Sancti in illud influentis dignum fit augmento gratiæ & præmio, illudque verè promeretur, quod Lutherus, Calvinus & Queſnellus perperàm inficiantur. Neque obeſt quòd omnia filii familias ad Patrem pertineant, omnia ſervi ad Dominum, multò magis res omnes conditæ ad conditorem & liberatorem Chriſtum; nam etiam Pater filio, Dominus ſervo, Deus homini bene operanti promittens liberaliter præmium debitorem ſe conſtituit ſibi ipſi, ſuæ fidelitati & quodammodo homini ut promiſſum impleat. Non legerit Queſnellus illud Doctoris Angelici 2.2. quæſt.2.art.9. ubi ad quæſtionem propoſitam, an fide mereamur, in Argumento SED CONTRA ſic reſpondet: ,, ad Hebræos 11. dicitur quòd Sancti per fidem ,, adepti ſunt repromiſſiones, quod non ,, eſſet, niſi credendo mereremur, ergo ,, ipſum credere eſt meritorium ,,. Et in Corp. ,, Actus noſtri ſunt meritorii, in ,, quantum procedunt ex libero arbitrio ,, moto à Deo per gratiam... unde actus ,, fidei poteſt eſſe meritorius. ,, Non igitur verum eſt, quòd actus, uſus, augmentum, & præmium fidei totum ſit donum puræ liberalitatis Dei, cum liberalitati ſponſio acceſſerit, & inde debitum fidelitatis, etſi non rigidioris juſtitiæ.

Idem S. Doctor 1. 2. quæſt. 114. art. 8. ,, Sed contra eſt quòd S. Auguſtinus dicit ,, ſuper epiſtolam Joannis, quòd charitas ,, meretur augeri, ut aucta mereatur perfici. Ergo augmentum charitatis cadit ,, ſub merito ,,. Quòd ne accipias de merito improprio, & ſola nixo congruitate, corp. ſic concludit: *Sic igitur augmentum gratiæ cadit ſub meritum de condigno.* Ad tertium *dicendum quod quolibet actu meritorio meretur homo augmentum gratiæ, ſicut & conſummationem, quæ eſt vita æterna.*

Artic. 3. SED CONTRA ,, Vita æterna redditur à Deo ſecundùm judicium ,, juſtitiæ, ſecundùm illud 2. Tim.4. in ,, reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, ,, quam reddet mihi Dominus in illa die ,, juſtus judex: ergo homo meretur vitam ,, æternam ex condigno.

3 Denique ibidem corp. ,, Si autem loquamur de opere meritorio ſecundùm ,, quod procedit ex gratia Spiritûs Sancti, ,, ſic eſt meritorium vitæ æternæ de condigno. Sic enim valor meriti attenditur ,, ſecundùm virtutem Spiritûs Sancti moventis nos in vitam æternam.

Hactenus nobis Angelicus explicuit, quod ex traditione Patrum & Scripturarum oraculis didicerat. Eccleſiaſtici enim cap.16. dicitur: *Omnis miſericordia faciet locum unicuique ſecundùm meritum operum ſuorum.* Gen. 1. *Ego protector tuus ſum & merces tua magna nimis.* 2. Paralip. 15. *Vos ergo confortamini; erit enim merces operi veſtro.* Proverb.11. *Seminanti juſtitiam merces fidelis.* Sap.5. *juſti autem in perpetuum vivent, & apud Dominum eſt merces eorum.* Eccleſiaſtici 18. *Nec verearis uſque ad mortem juſtificari; quoniam merces Dei manet in æternum.* Matth.5. *merces veſtra copioſa eſt in cælis.* 1. Cor.3. *unuſquiſque propriam mercedem accipiet.* Ibid. *unuſquiſque mercedem recipiet ſecundùm ſuum laborem.* Lucæ 10. *Dignus eſt operarius mercede ſua.* 2. Tim.4. *Bonum certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi; in reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus Judex.*

4 Ex tot clariſſimis Sancti Spiritûs teſtimoniis, quid aliud haurire Patres & Interpretes potuere, quàm meritum, mercedem, præmium bonorum operum, & non *donum puræ liberalitatis Dei*, veris meritis, mercedi & præmio oppoſitum? S. Ambroſius lib.1. de officiis cap.15. *Nonne evidens eſt meritorum aut præmia, aut ſupplicia poſt mortem manere?* S. Paulinus in epiſtola ad Victricium: *Tuarum tibi præmia ſe debere virtutum, judex juſtus agnoſcet.* Quàm hoc remotum eſt à dono puræ liberalitatis Dei!

S. Auguſtinus Epiſt.105. ad Sixtum: *Nullane ſunt merita juſtorum? ſunt planè, quia juſti ſunt: ſed ut juſti fierent, merita non fuerunt.* Et infra: *Sicut merito peccati, tanquam*

quam ſtipendium redditur mors, ita merito juſtitiæ tanquam ſtipendium vita æterna. Redditurne mors æterna impiis pro mero Dei placito, an propter vera demerita tanquam pœna? Ita inquit Auguſtinus non tanquam donum puræ liberalitatis Dei, ſed *tanquam ſtipendium redditur vita æterna merito juſtitiæ.*

Idem S. Doctor lib. de moribus Eccleſiæ cap.25. „ Vita æterna eſt totum præ- „ mium cujus promiſſione gaudemus. Nec „ præmium poteſt præcedere merita, & „ priùs homini dari, quàm dignus eſt. „ Quid enim hoc eſt injuſtius, & quid ju- „ ſtius Deo? Non ergo debemus poſcere „ præmium, antequam mereamur accipere.

S. Hilarius can.5. in Matth. „ Regnum „ Dei vitæ noſtræ ſtipendiis quæramus. „ Et hæc rectè perfectèque viventium mer- „ ces eſt. Ut in novam, cœleſtemque ſub- „ ſtantiam, ex hac corruptibilis corporis „ materie transferantur, & corruptio ter- „ rena cœleſti incorruptione mutetur. „ Canone 6. „ De noſtro eſt beata illa æter- „ nitas promerenda, præſtandumque eſt „ aliquid ex proprio.

S. Hieronymus lib.2. adverſus Jovinianum non procul à fine: *Jam noſtri laboris eſt, pro diverſitate virtutum diverſa nobis præmia præparare.*

S. Cyprianus lib. de ſimplicitate Prælatorum, ſive de unitate Eccleſiæ poſt medium: *Juſtitiâ opus eſt, ut quis promereri poſſit Deum: præceptis ejus & monitis obtemperandum eſt, ut accipiant merita noſtra mercedem.* Serm. ultimo de Eleemoſyna: *Si expeditos, ſi celeres, ſi in hoc operis agone currentes, dies nos vel reditionis, vel perſecutionis invenerit, nuſquam Dominus meritis noſtris ad præmium deerit. In pace coronam vincentibus candidam pro operibus dabit: in perſecutione purpuream pro paſſione geminabit.*

S. Gregorius lib.4. Moralium cap.42. *Quia in hac vita nobis eſt diſcretio operum, erit in illa procul dubio diſcretio dignitatum, ut quò hìc alius alium merito ſuperat, illic alius alium retributione tranſcendat.*

S. Bernardus Serm.68. in Cant. *Merita habere cures: habita data noveris. Perniccioſa paupertas penuria meritorum.* Et Serm.81. in Cant. *Omne quod feceris bonum malumve, quod quidem non facere liberum ſit, meritò ad meritum deputatur.* Huc uſque Patres Latini. Græcos facilè nobis conceſſerint adverſariis, qui poſt Calvinum & Janſenium illos vel ideo minoris faciunt, & Pelagianorum fautoribus annumerant, quaſi Sancti illi nimium libero arbitrio, & meritis noſtris tribuerint.

S. Ignatius Martyr in epiſtola ſua ad Romanos: *Sinite me, ut beſtiarum eſca ſim, per quam poſſim Deum promereri.*

S. Juſtinus in Apologia 2. ante medium: *Homines, qui dignos ſe Dei voluntate, & Conſilio operibus præſtiterint, cum eo victuros eſſe meritis ſuis ſumpſimus, ac regnaturos.*

S. Baſilius lib.1. de Spiritu Sancto cap. 24. *Homo ex operibus juſtitiæ ſalvatur.* Oratione in initium Proverb. *Omnes qui vitam Euangelicam incedimus, mercatores ſumus, per opera mandatorum nobis poſſeſſionem cœleſtium comparantes.* Mercatorum non eſt expectare lucrum totum ex donis puræ liberalitatis alienæ.

S. Joannes Chryſoſtomus hom.4. de Lazaro circa medium: *Si juſtus eſt Deus, & his & illis reddet pro meritis; hic verò nullus eorum recepit, neque ille improbitatis pœnam, neque hic virtutis præmia, perſpicuum eſt reſtare tempus aliud, in quo congruens præmium horum uterque ferat.*

S. Gregorius Nazianzenus Oratione ultima in S. Baptiſma: *Crede reſurrectionem, judicium, mercedem, ad juſtam Dei lancem exigendam.*

S. Gregorius Nyſſenus Oratione 1. de amandis pauperibus: *Denique pro ſuis quemque meritis ornatum cerno. Illis qui boni, benignique fuerint, ſumma & perpetua requies tribuitur in regno cœlorum; inhumanis autem, & improbis ſupplicium ignis, idque ſempiternum.*

5 Minimè ſuſpectum eſſe poteſt adverſariis Concilium Arauſicanum, quo nullum Pelagianis infeſtius fuit, & ad quod paſſim ipſi nos provocant. Illic Canone 18. diſcimus: *Debetur merces bonis operibus, ſi fiant; ſed gratia, quæ non debetur, præcedit ut fiant.* Atqui *merces debita bonis operibus* non *eſt donum puræ liberalitatis Dei*: Judicio igitur Synodi maximè antipelagianæ proſternitur damnata novitas.

Eadem eſt ſententia Concilii Lateranenſis ſub Innocentio III. cap. *Firmiter* de ſumma Trinitate & fide Catholica his verbis: *Non ſolùm virgines, & continentes, verùm etiam conjugati per rectam fidem & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem pervenire.* Idem docet Concilium Florentinum Decreto de Purgatorio. Tridentinum dedi initio capitis. Quomodo contra perſpicuas adeò Scripturarum, Conciliorum, Patrum pro meritis operum, & mercede ſententias in animum inducere Queſnellus potuit, ut totum converteret in donum puræ liberalitatis Dei?

Innovandi pruritus quodammodo ſimilis eſt ei, qui è corporum ſeabie oritur, & cui dum fricando obſequeris, non mederis; ſed vires præbes, & novos aculeos, quemadmodum affuſo oleo, ignis non extinguitur, ſed augetur. Ita innovandi libido ubi ſemel animum occupaverit, non facilè ſedatur, nec anguſtis ſe patitur circumſcribi terminis; ſed quò plus ei conceſſeris, plus ſibi poſtulat indulgeri.

In hanc voraginem Queſnellus abreptus eſt, declinare nolens tot errores de gratia, præſertim Propoſitionem 10., 11., 12., 13., & cæteras uſque ad 26. Quæ enim ratio meriti eſſe poteſt humanis actibus, ſi nulla in iis libertas eſt, ſed neceſſitas? Hæretica nempe declarata eſt Propoſitio Janſenii tertia: *Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, non requiritur libertas à neceſſitate; ſed ſufficit libertas à coactione.* Quæ verò immunitas à neceſſitate fingatur, ſi omnis *gratia ſit operatio manus Omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare*? Eliminatâ omni gratiâ ſufficiente, quæ inefficax eſt, cui reſiſtere arbitrium hominis poterit? Num ei, *quam nihil poteſt impedire aut retardare*? Num ei, quæ *ſuprema & invincibilis eſt, operatio voluntatis omnipotentis, ſequela & imitatio operationis Dei incarnantis & reſuſcitantis filium ſuum*? Num ei, cujus effectus non magis à nobis dependet, quam à Chriſti humanitate dependerit incarnatio, aut à creaturis productio earum è nihilo, aut reſurrectio mortuorum? Has omnes, & plures iſtiuſmodi ideas Queſnellus gratiæ efficaciтati tribuit, & à nobis credi vult tanquam à Spiritu Sancto in Scripturis traditas.

CAPUT II.

Referuntur teſtimonia, quæ pro damnato Articulo Collator accumulat.

1 I. Ad Cor. 4. v. 7. „ Quid habes quod
„ non accepiſti? Si autem acce-
„ piſti, quid gloriaris, quaſi non
„ acceperis?

Philip. 1. v. 6. „ Confidens hoc ipſum,
„ quia qui cœpit in vobis opus bonum; per-
„ ficiet uſque in diem Chriſti Jeſu.

Cœleſtinus Papa, epiſt. ad Galliarum Epiſcopos cap. 12. „ Tanta eſt erga omnes
„ homines bonitas Dei, ut noſtra velit eſ-
„ ſe merita, quæ ſunt ipſius dona, & pro
„ his, quæ largitus eſt, æterna præmia
„ ſit donaturus.

S. Auguſtinus epiſt. 194. ad Sixtum n. 19.
„ Quod eſt ergo meritum hominis ante
„ gratiam, quo merito percipiat gratiam,
„ cùm omne bonum meritum noſtrum, non
„ in nobis faciat niſi gratia; & cùm Deus
„ coronat merita noſtra, nihil aliud coro-
„ net quàm munera ſua? Sicut enim ab ini-
„ tio fidei miſericordiam conſecuti ſumus,
„ non quia fideles eramus, ſed ut eſſemus:
„ ſic in fine, quo erit vita æterna, corona-
„ bit nos, ſicut ſcriptum eſt, in *miſeratione*
„ *& miſericordiâ*. Non itaque fruſtrà can-
„ tatur Deo, & *miſericordia ejus præveniet*
„ *me: & miſericordia ejus ſubſequetur me.*
„ Unde & ipſa vita æterna, quæ utique in
„ fine ſinè fine habebitur, & ideo meritis
„ præcedentibus redditur; tamen quia ea-
„ dem merita quibus redditur, non à no-
„ bis parata ſunt per noſtram ſufficientiam,
„ ſed in nobis ſunt facta per gratiam, etiam
„ ipſa gratia nuncupatur, non ob aliud,
„ niſi quia gratis datur; nec ideo quia non
„ meritis datur; ſed quia data ſunt & ipſa
„ merita quibus datur.

Idem epiſt. 186. aliàs 106. n. 10. „ Cùm
„ ergo fides impetrat juſtificationem....
„ non gratiam Dei præcedit aliquid huma-
„ ni; Sed ipſa gratia meretur augeri, ut
„ aucta mereatur perfici, comitante non
„ ducente, pediſſequâ non præviâ volun-
„ tate... ac per hoc ipſum, & ipſum ho-
„ minis meritum eſt gratuitum.

Idem Sermone 333. cap. 5. „ Illo ergo
„ ipſo adjuvante, ipſoque donante, & bo-
„ num agonem certaſti, & curſum con-
„ ſummaſti, & fidem ſervaſti. Da veniam
„ Apoſtole, propria tua non novi niſi ma-
„ la. Da veniam, Apoſtole, dicimus,
„ quia tu docuiſti. Audio confitentem,
„ non invenio ingratum. Prorſus tua à te
„ tibi parata non novimus, niſi mala. Cùm
„ ergo Deus coronat merita tua, nihil co-
„ ronat niſi dona ſua. Hanc fidem, veram-
„ que pietatem, ne quis extollatur de li-
„ bero arbitrio in bonis operibus ... nul-
„ læ argumentationes evellant de cordibus
„ veſtris.

Idem de dono perſev. cap. 13. „ Nos
„ ergo volumus; ſed Deus in nobis ope-
„ ratur & velle; nos ergo operamur; ſed
„ Deus in nobis operatur & operari pro
„ bona voluntate. Hoc nobis expedit &
„ credere & dicere: hoc eſt pium, hoc ve-
„ rum, ut ſit humilis & ſubmiſſa confeſſio
„ & detur totum Deo. „ Et capite ſeq.
num. 36. „ In nullo gloriandum, quando
„ noſtrum nihil ſit. Quod vidit fideliſſimè
„ Cyprianus, & fidentiſſimè definivit...
„ *Si in nullo gloriandum eſt, quando noſtrum*

„ *ni-*

,, *nihil ſit*: profectò nec de obedientiâ per-
,, ſeverantiſſimâ gloriandum eſt:nec ita no-
,, ſtra, tanquam non ſit nobis donata, di-
,, cenda eſt.

2 Author de vocatione gentium lib.1. cap.23.,, Divinis eloquiis manifeſtatur om-
,, ne hominis bonum meritum ab initio fi-
,, dei uſque ad perſeverantiæ conſumma-
,, tionem, donum atque opus eſſe Divi-
,, num.

S.Fulgentius lib.1.de verit.præd.cap.17.
,, Certum eſt igitur fidem in nobis nec eſ-
,, ſe poſſe, nec creſcere, niſi ille nobis
,, eam tribuat, tributam augeat, auctam
,, perficiat, quem auctorem & conſumma-
,, torem fidei Apoſtolicæ profitetur autho-
,, ritas.

Ibid. lib.3. cap.5.,, Ideo autem & ipſa
,, vita æterna gratia Dei ab Apoſtolo dici-
,, tur; quia gratis hominibus vita bona
,, datur.

Concilium Trid. Seſſ.6. cap.16.,, Abſit
,, ut Chriſtianus homo in ſe ipſo vel con-
,, fidat, vel glorietur, & non in Domino:
,, cujus tanta eſt erga omnes homines bo-
,, nitas, ut eorum velit eſſe merita, quæ
,, ſunt ipſius dona.

Eccleſia in Orat. Dom.13. poſt Pent.
,, Da nobis fidei, ſpei, & charitatis aug-
,, mentum; & ut mereamur aſſequi quod
,, promittis, fac nos amare quod præcipis.

Et in Miſſa Pentecoſtes.,, Da virtutis
,, meritum, da ſalutis exitum, da perenne
,, gaudium.

CAPUT III.

Ex relatis teſtimoniis nullum damnato Articulo ſuffragatur: adverſantur pleraque: & novo Scripturarum ac Traditionis robore cenſura Apoſtolica confirmatur.

1 QUiſquis Theologiam Scholaſticam vel à limine ſalutavit, facilè teſtimonia ſingula cum doctrina conciliabit Catholicâ. Nihil enim illa continent, quod non Orthodoxus quilibet, à damnato errore alieniſſimus ultrò fateatur, & prædicet. Nihil habemus boni meriti, quod non accepimus; quia in peccato & Dei odio geniti, meritorum apud Deum fuimus penitùs incapaces. Juſtitia dein in baptiſmate accepta fuit vera & mera gratia, utpote quam nihil in nobis præceſſerit, quod eam ulla ratione debitam exigeret, nulla ante illam obtendi à nobis potuerit dignitas.

Ad uſum verò poſtea rationis provecti, dignitatem quidem ſubjecti, ſive agentis adferre potuimus; ſed ea meritum aut dignitatem operi, ad incrementum juſtitiæ aut ad quodlibet ſupernaturale præmium tribuere nequiviſſet, niſi ad gratiæ ſanctificantis habitum accederet auxilium actuale gratuitum, & concurſus cœleſtis viribus noſtris ac naturali ordine ſuperior, etiam ipſe gratuitus & vera gratia; non tamen cooperationem hominis liberam excludens, neque ortam operis dignitatem, ac verum meritum. Deus itaque eſt, qui initium boni operis gratuitum, quod ipſa gratia eſt, ponit ſinè nobis liberè cooperantibus; ſed nonniſi nobiſcum ſic collaborantibus perficit.

2 Geſtire potiſſimùm videntur adverſatii illo Auguſtini quod primum Ordine collocant ex epiſt. ad Sixtum *Quod eſt ergo meritum hominis ante gratiam, quo merito percipiat gratiam; cùm omne bonum meritum noſtrum non in nobis faciat niſi gratia: & cùm Deus coronat merita noſtra, nihil aliud coronet, quàm munera ſua?* Omne bonum meritum noſtrum non facit in nobis niſi gratia, tum unicè nos ad merendum idoneos conſtituens, tum nobis ſola boni tribuens ſemina illuminando animum, excitando, movendo: ac demum ipſa noſtra in bonum conſenſio non ſinè ipſo concurrente atque adjuvante gratiâ fit.

3 Manifeſtè vero hæretica interpretatio eſt, & Auguſtiniano ſenſui ubique teſtatiſſimo contraria, ſi ſic omne bonum meritum noſtrum dixeris non in nobis fieri niſi gratiâ, excludendo liberum arbitrium, quo negare ſemper poſſumus conſenſum atque cooperationem. Ita fidelis quilibet de bono ſuo opere, cum Apoſtolo profitetur: *Non ego* (ſum qui illud operor ſolus, vel ut cauſa præcipua) *ſed gratia Dei mecum*; non ſola. Sic Auguſtinus lib. de Spiritu & litera cap.34. *Miſericordia Dei prævenit nos; conſentire autem vocationi Dei, vel ab ea diſſentire, propriæ voluntatis eſt*, adjutæ tamen auxilio gratiæ. Hac ratione, non fruſtrà Deo cantatur: *Miſericordia ejus præveniet me: & miſericordia ejus ſubſequetur me.*

Novitatis autem defendendæ pervicacia obcæcat adverſarios, ne videant, Hipponenſium Antiſtitem ipſis, qui adducuntur textibus, docere infeſtam novitatibus ſententiam. Ubique enim à Doctore Sancto meritum noſtrum agnoſcitur, quod profectò nullum eſt, ſi Fides, uſus, augmentum & præmium fidei, totum ſit donum puræ liberalitatis Dei. Hoc ſcilicet penès omnes ex-

excludit cujuſcumque rationis debitum mercedi proprium: Quapropter Bellarminus contra Lutheranos, Calviniſtas, quoſque poſt Baji palinodiam, orituros prævidere non poterat Janſenianos, ipſo utitur Auguſtini teſtimonio, quod nobis ab Adverſario intorquetur ex Epiſtola 105. juxta editionem novam 194. ad Sixtum. Cui Cardinalis jungit aliud ſimile ex eodem Sancto quod traditur libro de moribus Eccleſiæ cap. 25. *Vita æterna eſt totum præmium, cujus promiſſione gaudemus. Nec præmium poteſt præcedere merita, & priùs homini dari, quàm dignus eſt. Quid enim hoc eſt injuſtius, & quid juſtius Deo? Non ergo debemus poſcere præmium, antequam mereamur accipere.*

4 Ex utraque Doctoris maximi ſententia ſic colligit Bellarminus lib. 5. de juſtificatione cap. 4. „ Hic Auguſtinus non ſo-
„ lùm docet, hominem habere merita vi-
„ tæ æternæ; ſed etiam unum & totum eſ-
„ ſe præmium noſtrum vitam æternam,
„ contra ſententiam adverſariorum, qui
„ finxerant varia præmia in hac vita, &
„ in futura, ut eluderent teſtimonia, quæ
„ loquuntur de meritis, & ne cogerentur
„ admittere bona opera eſſe merita vitæ
„ æternæ. Item docet hoc loco S. Augu-
„ ſtinus, meritis operum ex juſtitia dari
„ præmium vitæ æternæ, ne forte dicerent
„ dari quidem; ſed ex mera liberalitate:

Sive ut verbis prorſus æquivalentibus Queſnellus enuntiat, totum eſſe donum puræ liberalitatis Dei. Proſequatur eruditiſſimus Cardinalis.

„ Item addit (Auguſtinus) non dari
„ [vitam æternam] niſi prius eâ digni in-
„ veniantur, qui illam habituri ſunt, ne
„ dicant, nullam eſſe in operibus dignita-
„ tem. Denique dicit, injuſtiſſimum eſſe pe-
„ tere à Deo juſtiſſimo Judice vitam æter-
„ nam, antequam eam merearis accipere.
„ Ubi apertè damnat omnes Lutheranos,
„ qui vitam æternam operibus mereri non
„ volunt, & tamen eam ſibi certiſſimâ fide
„ dandam eſſe præſumunt. Vide eundem
„ Auguſtinum in Pſalm. 38. 93. Item in
„ Epiſt. 46. 47. 52. In Enchiridio cap. 106.
„ 107. lib. de natura & gratia cap. 1. de
„ correptione & gratia cap. 13. De gratia
„ & libero arbitrio cap. 4. & ſequentibus.

Auguſtinum igitur nobis perperàm objicit adverſarius ad probandum quòd omnia bona opera, & quæ iis tribuitur vita æterna, non ſint niſi *dona puræ liberalitatis Dei*; Cùm, ut ſapientiſſimè notat Bellarminus, doceat hoc loco S. Auguſtinus meritis operum ex juſtitia dari præmium vitæ æternæ, non ex mera liberalitate. Eandem veritatem ex eadem Auguſtini ad Sixtum Epiſtolâ colligere poterat adverſarius, niſi ſibi & lectoribus lumen fidei eripere ſtatuiſſet. Sic enim inferiùs in eadem Epiſtola legitur, quod adverſarius perfidè diſſimulat: *Sicut merito peccati tanquam ſtipendium redditur mors, ita meritò juſtitiæ tanquam ſtipendium vita æterna.*

5 Eſtne ſtipendium donum puræ liberalitatis? Falſò diceretur mors infligi hominibus ex *puro Dei placito*. Sicut autem, inquit Auguſtinus, non ex puro Dei placito, ſed *merito peccati tanquam ſtipendium redditur mors, ita merito juſtitiæ tanquam ſtipendium vita æterna.*

Epiſtolam S. Cœleſtini Pontificis ad Galliarum Epiſcopos, eodem capite, iiſdem verbis, quibus adverſarius abutitur ad non agnoſcendum in omnibus noſtris bonis actibus niſi *donum puræ liberalitatis Dei*, Bellarminus contra Lutheranos conſultiſſimè adhibet ad probandum *meritis operum ex juſtitia dari præmium vitæ æternæ, ne fortè dicerent* (Lutheri & Calvini aſſeclæ) *dari quidem; ſed ex mera liberalitate.* Proinde Catholicis omnibus Cœleſtino conſentientibus, *Tanta erga omnes homines eſt bonitas Dei, ut noſtra velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona atque pro his, quæ largitus eſt, æterna præmia ſit donaturus.*

Quæ verba in ſenſu adverſarii habere nequeunt ſignificationem, niſi ineptiſſimam, & à communi omnium ac propriâ intelligentiâ abhorrentem. *Meritum* enim *dono puræ liberalitatis* tam eſt oppoſitum, quàm ſtipendium dono merè gratuito, quàm vita morti, & lux tenebris. Non alius quàm Cœleſtini & Auguſtini, eſt ſenſus authoris librorum de vocatione gentium, etiam in eo quod lib. 1. cap. 23. ait: *Divinis eloquiis manifeſtatur, omne hominis bonum meritum ab initio fidei, uſque ad perſeverantiæ conſummationem, donum utique opus eſſe divinum.* Ubi meritum aſſereretur chimericum; ſi idem donum ſibi pura Dei liberalitas vindicaret. Idem author communi ſententiæ ſubſcribit lib. 2. cap. 8.

S. Proſper, quem Eminentiſſimi Bellarminus & Aguirrius cum aliis plurimis authorem faciunt librorum de vocatione gentium, eodem modo loquitur in Reſponſione ad caput ſextum Gallorum: *Juſtificatus homo, id eſt ex impio pius factus, nullo præcedente bono merito accipit donum, quo medio acquirit & meritum.* Idem tradit in Pſalmum 125. in fine.

6 In utraque quæ objicitur Fulgentii

ſententia, nihil eſt de meritis noſtris inter puræ liberalitatis Dei munera numerandis. Alibi etiam, ut mox patebit, novitas ab eodem Sancto deſtruitur. Interim præterire nequeo, quòd ſanam mentem, aut verecundiam exuiſſe viſus fuerit adverſarius, quando Tridentinum Concilium, cujus ſat conſpicit ſe non poſſe effugere anathema relatum à me capite 1. fingere audet velut novitati propitium. Quod verbis ab adverſario allegatis Synodus ait, tantam eſſe Domini erga omnes homines bonitatem, *ut eorum velit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona*, minimè ſignificat Deum velle ut hominum ſint merita, quæ forent puræ liberalitatis ſuæ dona; iſtud enim non magis Dei Sapientia velle poteſt, quàm ut appellant Philoſophi hirco cervum, montem ſine valle: vocabimus nos meritum ſine merito, donum meræ & non meræ liberalitatis. Non ſanior ratio preces Eccleſiæ, quibus agmen clauditur objectionum, cum damnato conciliabit Articulo.

7 Ad præoccupandas autem, quæ aliunde poſſent occurrere, Patrum ſententias, quibus dicitur Deus nemini quidquam pro bonis operibus debere, neque illaturus cuipiam fuiſſe injuriam, ſi nihil præmii reddidiſſet, quia nos totos, & omnia noſtra jure Creationis, redemptionis, & ſupremi Dominii Deo debemus, pluſquam filius quilibet Patri, aut Servus Domino, agnoſcimus nil abſolutè, ſive per ſe, & ſinè liberali atque ultronea Dei optimi promiſſione operibus deberi; ſed illâ ſolùm præſuppoſitâ. Eandem ſponſionem ſubſiſtere teſtantur ſcripturæ complures

Ita Jacobus Apoſtolus cap. 1. *Beatus vir, qui ſuffert tentationem; quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe*. Paulus Epiſt. 2. ad Titum cap. 1. *Quam promiſit, qui non mentitur Deus*. Hebr. 10. *Fidelis eſt, qui repromiſit*. Pollicitatione Dei poſitâ ait S. Auguſtinus ſerm. 16. de verbis Apoſtoli: *Debitor nobis factus eſt Deus, non aliquid accipiendo; ſed quod ei placuit, promittendo... Nihil ergo ei dedimus; non eſt quemadmodum iſta voce exigamus debitorem Deum. Illo ergo modo poſſumus exigere Dominum noſtrum: Redde quod promiſiſti, quia fecimus quod juſſiſti: & hoc tu feciſti, qui laborantes juviſti*.

S. Fulgentius in Prologo librorum ad Monimum: *Nam & ſeipſum ſuâ largitate dignatus eſt facere debitorem*; ut quamvis pura liberalitas fuit in promittendo præmio, ex Promiſſione tamen obligatio, & quædam juſtitia acceſſerit largiendi. Ita S. Bernardus lib. de gratia & libero arbitrio verſus finem ait: *Promiſſum quidem ex miſericordia; ſed tamen ex juſtitia perſolvendum*, non ex mera Dei munificentia; ſeu *pura*, ut Queſnellus comminiſcitur, *liberalitate*.,, Deinde (inquit Bellarminus lib. 5. de juſtificatione cap. 16.) ſimilitudo bravii, cui ,, comparat Apoſtolus vitam æternam 1. ,, Cor. 9. ſimilitudo denarii diurni ex conventione promiſſi laborantibus in vinea ,, Matth. 20. ſimilitudo depoſiti, quæ habetur 2. Tim. 1., & alia id genus multa, ,, nonne apertiſſimè ſignificant promiſſionem ex debito & obligatione reddendam?,, Non ex purâ liberalitate?

8 Quid, quod Patres paſſim dicunt, Deum fieri hominibus propter bona opera debitorem? Ejuſmodi ſententiæ Patrum paſſim obviæ ſunt: Ita S. Cyprianus ſermon. de Eleemoſyna extremo, de eo qui bene operatur ait: *Deum computat debitorem*. S. Baſilius Oratione ad divites: *Opera oſtende; & exige retributionem*. S. Ambroſius ſerm. 7. in Pſalmum 118. *Vult Deus conveniri, ut, ſi quis propoſita ſecutus virtutibus præmia, bene certaverit, fructum remunerationis expectet, quin etiam exigat*. Quod locum non obtinet in donis puræ liberalitatis. S. Chryſoſtomus hom 3. in Mat. *ut ſe Deus tibi debitorem fateatur non ſolùm pro operibus; ſed etiam pro hac gratia humilique ſententia*.

S. Auguſtinus in Pſalmum 83. *Ecce videmus quia tenes eum Paulus debitorem. Debitorem autem Dominus ipſe ſe fecit, non accipiendo; ſed promittendo*.

9 Denique ſolvendis, quæ ulteriùs objici poſſent, lumen ſufficiens ſuppeditat Bellarminus, cujus iterum verba referre malo integra, quàm reducta in compendium, ut lector & de relationis fide, & de ſanitate dogmatis reddatur ſecurior. Sic lib. 5. de juſtificatione cap. 16.,, Quod illa verba, *quam reddet mihi juſtus judex*, ſine ,, accipienda formaliter, ut ſenſus ſit, reddet mihi Dominus, quatenus eſt juſtus ,, judex, ac per hoc ex juſtitia, non ex ſola liberalitate, planum eſt primò ex ſingulis penè verbis iſtius ſententiæ, ut ex ,, illis *bonum certamen certavi*: item ex illo ,, *reddet*, & ex illo *corona juſtitiæ*:

,, Secundò quia ſupervacaneum eſſet illud *juſtus judex* eo loco, ubi non agitur ,, de pœnis impiorum; ſed de præmiis ,, tantùm juſtorum; ſi Deus pœnas ſolùm ,, ut juſtus Judex infligeret; præmia verò ,, ut liberalis donator effunderet.

,, Tertiò ex Auguſtino, qui loco citato ,, in Pſalmum 83. hunc locum Apoſtoli tra-

ctans

„ ſtans dicit, Deum indulgentiæ eſſe lar-
„ gitorem; coronæ autem debitorem, &
„ ideo indulgentiam tribuere ut Patrem,
„ coronam juſtitiæ ut Judicem juſtum. Item
„ lib. de gratia & libero arbitrio eundem
„ locum exponens cap. 6. *cui redderet*, in-
„ quit, *coronam juſtus Judex, ſi non donaſſet*
„ *gratiam miſericors Pater?* Et lib. de cor-
„ reptione & gratia cap. 13. non ſolùm vi-
„ tam æternam; ſed etiam miſericordiam
„ in remiſſione venialium dicit juſto judi-
„ cio bonis meritis reddi. Denique in aliis
„ locis idem Apoſtolus non ſolùm dixit,
„ juſtum Judicem eſſe Deum in remunera-
„ tione operum bonorum; ſed etiam ju-
„ ſtum eſſe apud Deum ut bona opera re-
„ muneret. 2. Theſſalon. 1. & ibidem diſer-
„ tis verbis dicit, juſto judicio Dei Theſſa-
„ lonicenſes dignos haberi regno Dei, pro
„ quo patiebantur. „

10 Objicientibus, quòd omnia bona hominis opera ſint Dei dona, ac proinde non poſſit pro iis homo quiſpiam à Deo velut debitum exigere, „ Reſpondeo [inquit
„ Cardinalis] abſolutè non poſſe hominem
„ à Deo aliquid exigere, cùm omnia ſint
„ ipſius; tamen poſitâ ejus voluntate & pa-
„ cto, quo non vult à nobis exigere ope-
„ ra noſtra gratis; ſed mercedem reddere
„ juxta proportionem operum, verè poſ-
„ ſumus ab eo mercedem exigere, quomo-
„ do ſervus non poteſt abſolutè a Domino
„ ſuo ullum præmium poſtulare, cùm om-
„ nia quæ ſervus acquirit, Domino ſuo
„ acquirat: tamen ſi Domino placeat do-
„ nare illi opera ſua, & pro iiſdem tanquam
„ ſibi non debitis mercedem promittere,
„ jure mercedem pro ſuis operibus poſtu-
„ labit.

11 Supereſt quæſtio, an opera juſtorum ſint meritoria ex condigno, non ſolùm ratione pacti; ſed etiam ratione ipſorum operum. Affirmat Bellarminus, cujus reſolutionem & probationes iterum malo ejus vocibus exhibere. Sic habet eodem lib. cap. 17. ita diſſerens. „ Opera bona juſto-
„ rum meritoria eſſe vitæ æternæ ex con-
„ digno non ſolum ratione pacti & accep-
„ tationis ſed etiam ratione operis, ita ut
„ in opere bono ex gratia præcedente ſit
„ quædam proportio & æqualitas ad præ-
„ mium vitæ æternæ, probatur his argu-
„ mentis:

„ Primò, vita æterna eſt gratia pro
„ gratia, ut dicitur Joan. 1. ideſt gratia mer-
„ cedis pro gratia meritorum, ſive chari-
„ tas patriæ pro charitate viæ, ut exponitur
„ à S. Auguſtino in Epiſtola 105. & in li-
„ bro de gratia & libero arbitrio cap. 9.
„ At inter gratiam & gratiam ſinè dubio
„ magna ſimilitudo & proportio eſt.

„ Secundò, vita æterna eſt flumen læti-
„ ficans Civitatem Dei, Pſalmo 45. gratia
„ verò bene operandi eſt fons aquæ ſalien-
„ tis in vitam æternam, ut dicitur Joan. 4.
„ at fons proportionem habet ad flumen;
„ imò totum flumen virtute continet. Et
„ præterea proportio eſt inter deſcenſum,
„ & aſcenſum aquæ; tam enim altè aſcen-
„ dit, quam altè deſcendit, fons autem
„ aquæ vivæ, ideſt gratia Spiritûs Sancti
„ diffuſa in cordibus noſtris, de cœlo de-
„ ſcendit, & ideo debitâ proportione ſalit
„ in vitam æternam.

„ Tertiò, vita æterna eſt denarius diur-
„ nus laborantium in vinea, Matth. 20: ut
„ denarius diurnus juſtum eſt pretium la-
„ boris diurni. Ideo enim vocatur de-
„ narius diurnus, quia ſolet ordinariè ex
„ communi æſtimatione reſpondere labo-
„ ri diurno.

„ Quartò, gratia eſt ſemen gloriæ jux-
„ ta illud 1. Joan. 3. *ſemen Dei manet in eo.*
„ At ſemen non eſt quidem æquale rei, cu-
„ jus eſt ſemen, quoad molem, ſed eſt ta-
„ men æquale, quoad virtutem.

„ Quintò, vita æterna eſt actio quædam
„ ſupernaturalis ex parte objecti, & prin-
„ cipii tum efficientis, tum etiam formalis;
„ at meritum quod in dilectione conſiſtit,
„ eſt etiam actio ſupernaturalis ex parte
„ objecti, & principii tum efficientis, tum
„ formalis; igitur proportionem habent in-
„ ter ſe, & unum ad alterum, quaſi rectâ
„ viâ ad ſuum terminum ducit.

„ Sextò, Deus eſt, qui electos per me-
„ rita ad vitam æternam, ut bravium, &
„ coronam juſtitiæ perducendos eſſe de-
„ crevit, igitur ſinè dubio ejuſmodi meri-
„ ta illis donat, quibus verè & propriè,
„ atque adeò ex condigno perveniant ad
„ coronam. Neque enim poteſtas, vel
„ ſapientia, quâ id faceret Deo deeſſe po-
„ tuit.

„ Septimò, merita noſtra pendent à
„ meritis Chriſti, tum quia nobis ille me-
„ ruit virtutem merendi, tum quia nos me-
„ remur ut viva membra Chriſti, & per in-
„ fluxum quem ab illo ut à capite noſtro
„ accipimus: igitur detrahitur de gloria
„ Chriſti, ſi merita noſtra ſint ita imperfe-
„ cta, ut non ſint merita ex condigno niſi
„ ratione acceptationis Dei.

CAPUT IV.

Doloſa Collatoris Obſervatio confutatur.

1 DUplex ſupereſt diſcutienda obſervatio: Collatoris prima, altera Queſuelli: plena fucis utraque, ſed Queſnelliana longè impudentior, quam reſervo capiti ſequenti. Hic ſufficiet fallacias detexiſſe Collatoris. Sic ille: „ Hæc
„ Propoſitio, inquiunt aliqui, meritum tol-
„ lit bonorum operum in homine juſtifica-
„ to; quippe vox *pura* liberi arbitrii coo-
„ perationem excludit, ſinè qua meritum
„ conſtare non poteſt. At author comme-
„ morans *præmium fidei*, nonne ſignificat
„ evidenter in fide præcedere *meritum*,
„ cui præmium ipſum donetur; cùm neque
„ concipi poſſit ſinè merito præmium? De-
„ inde quâ dialexi, qua conſequentiæ le-
„ ge ſequitur, *uſus, augmentum fidei ſunt do-*
„ *na puræ liberalitatis Dei*; ergo ſic ſunt do-
„ na Dei, ut non ſint etiam ipſius hominis
„ juſtificati merita? Rectiſſimè dicuntur il-
„ la *dona puræ liberalitatis Dei*; quia ipſa
„ liberi arbitrii cooperatio effectus eſt gra-
„ tiæ ſe ipſâ efficacis, quę cùm omnino
„ gratuita ſit, fit ut omne hominis meri-
„ tum, donum Dei ſit omnino *gratuitum*
„ &c. Præterea compluribus locis diſertè
„ adſtruit author meritum bonorum ope-
„ rum. Vide Math. x. 42. xix. 28. Luc. xix.
„ 17. xx. 29. Joan v. 29. viii. 51. xvii.
„ 5. Rom. 11. 6. iv. 5. 2. Joan. v. 8. &c.

2 Qui meritum bonorum operum Queſnelliano Articulo ſubrui affirmant, nulli propterea temeritatis aut calumnię opprobrio ſunt obnoxii; Quod enim *pura donat liberalitas*, non cenſetur ſtipendium operis, non juſtitię merces. In quo non exiſtimo ullum mihi extra novam Eccleſiam diſſentire. Diſſentientes autem videntur ſimiles ei, qui Titium aſſerens hominem, negaverit eſſe animal rationale. Quæ enim alia ſignificatio magis congrua *dono* applicabitur *puræ liberalitatis*, quàm ſi munus dixeris nullâ ratione debitum, nullo remunerationis, mercedis, aut quovis meriti titulo juſtè exigendum? Si tamen Queſnello, & maleſanis ejus deffenſoribus jus fuerit mutandi ſignificationes nominum, & laboris, operis, meriti ſtipendium appellandi *donum puræ liberalitatis*, communi deinceps videbitur idiomati renuntiandum.

Quod autem de Dialexi ex nobis quærit adverſarius, hanc in ea regulam edocti fueramus hactenus quod particula *ſolùm*, ſive *ſolus* excludat omne præter illud, cui connectitur, ut cùm dicitur ſolus Petrus currit, intelligimus Petrum currere, & non alium; ita à dono ſolius liberalitatis, ſive quod idem ſonat à dono puræ liberalitatis excluditur quælibet alia donationis ratio, præcipuè mercedem, ſtipendium, ac debitum inferens. Si alia adverſario Dialexis ſit, neceſſe eſt ab illo logicam veterem, ut aliàs Theologiam fidemque catholicam, immutari.

At inquit, *nonne* Queſnellus *commemorans præmium fidei, ſignificat evidenter præcedere meritum, cui præmium ipſum donetur, cùm neque concipi poſſit ſinè merito præmium*? Non ſeriò; ſed ludicrè, imò ad fallendam Eccleſiam perfidè voce præmii, & aliàs meriti Queſnellus utitur, ut totâ ſuâ pſeudonymâ, damnataque *Romanæ Eccleſiæ & Summorum Pontificum defenſione*, ſuos jurare docet, vocibus formulæ Alexandri VII. contra Janſenium, totam nihilominus Janſenii doctrinam animo retinentes: quod ſapientiſſimè animadvertit & meritò perſtrinxit anathemate Clemens XI. Bullâ *Vineam Domini Sabbaoth. Quaſi verò*, inquit Pontifex, *hujuſmodi erroris ſectatoribus liceat Eccleſiam ipſam jurejurando decipere, ſimulque Apoſtolicæ Sedis providentiam fallere, dum ejuſdem formulæ conceptis verbis loquuntur, quod Eccleſia loquitur; quod tamen ſentit ipſa, non ſentiunt.*

Sic modò Queſnellus *præmium* appellat, quod ſimul aſſerens *donum puræ liberalitatis*, certiſſimè deſtruit. Ut igitur mendax *præmium* eſt, eâdem ratione fallax *meritum*. Si explicationem quæſieris, hærebunt illuſores miſeri, qui, ut nullam à Theologis, communique hominum uſu receptam meriti notionem unquam admiſerint; ideo omni alia probabili penitùs deſtituti, neceſſe eſt fraudem ſilentio fateantur. Utinam candidè ſe explicent cum Angelico 1. 2. quæſt. 114. art. 1. c. „ Meritum & mer-
„ ces ad idem referuntur: id enim merces
„ dicitur, quod alicui recompenſatur pro
„ retributione operis vel laboris, quaſi
„ quoddam pretium ipſius: unde ſicut red-
„ dere juſtum pretium pro re accepta ab
„ aliquo, eſt actus juſtitiæ; ita etiam re-
„ compenſare mercedem operis vel labo-
„ ris, eſt actus juſtitiæ!
„ Non poteſt hominis ad Deum eſſe ju-
„ ſtitia ſecundùm abſolutam æqualitatem;
„ ſed ſecundùm proportionem quandam
„ inquantum ſcilicet uterque operatur ſe-
„ cundùm modum ſuum: Modus autem,
„ & menſura humanæ virtutis hominis eſt

à Deo

,, à Deo: & ideò meritum hominis apud
,, Deum eſſe non poteſt, niſi ſecundùm
,, præſuppoſitionem Divinæ ordinationis;
,, ita ſcilicet, ut id homo conſequatur à Deo
,, per operationem, quaſi mercedem, ad
,, quod Deus ei virtutem operandi depu-
,, tavit: ſicut etiam res naturales hoc con-
,, ſequuntur per proprios motus, & ope-
,, rationes, ad quod à Deo ſunt ordinatæ:
,, Differenter tamen: quia Creatura ratio-
,, nalis ſe ipſam movet ad agendum per li-
,, berum arbitrium: Unde actio ejus habet
,, rationem meriti; quod non eſt in aliis
,, creaturis.,,

4 Sic & Gonetus inter Aquinatis diſcipulos non infimus, Clypei Thomiſtici tomo 4. Diſp. 2. Art. 5. pag. 185. num. 119. Poſtquam oſtenderat, quòd homo poſſit verè & propriè mereri à Deo. ,, Sequitur (in-
,, quit) dicendum de objecto meriti; ſeu
,, de his, quæ ſub merito cadere poſſunt,
,, & primò de gloria, ſeu vitâ æternâ; quam
,, de fide certum eſt, nos per bona opera,
,, in gratia & charitate facta, aliquo mo-
,, do de condigno promereri: Cùm illa in
,, Scriptura, merces, bravium, corona juſti-
,, tiæ, denarius diurnus, aliisque nomini-
,, bus, quæ inter homines debitum & obli-
,, gationem juſtitiæ ſignificant, nuncupe-
,, tur. ,, Mox reſumit: ,, *Hoc*, ut dixi, *de fi-*
,, *de certum eſt apud omnes Catholicos*. Art. 4.
,, num. 78. ,, Sententia [inquit] tertia quæ
,, in Schola Angelica communis eſt, fate-
,, tur retributionem meritorum in Deo eſ-
,, ſe quidem actum propriæ & ſtrictæ juſti-
,, tiæ; non tamen commutativæ; ſed ſo-
,, lùm diſtributivæ, habentis modum ali-
,, quem, ſeu ſimilitudinem commutativæ
,, juſtitiæ.,,
,, Nu. 79. Dico primò redditionem præmii
,, pro meritis in Deo eſſe actum juſtitiæ; non
,, verò gratitudinis, aut fidelitatis ,, multo minùs *puræ liberalitatis*, ut Queſnelli novitas, nullo duce Catholico, fingit. Ne verò etiam vocibus, meriti, mercedis, præmii ad impropriam detortis ſignificationem decipere ſimplices pergat, urgendus perpetuò eſt, ut omnem antecedentem ab actibus meritoriis arceat neceſſitatem: quam conditionem ab omni merito ac demerito inſeparabilem univerſa contra Janſenium, profitetur Eccleſia, execrans hæreſim hanc ejus tertiam: *ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur libertas à neceſſitate; ſed ſufficit libertas à coactione.*

5 Opinionem eandem pridem declaraverat hæreticam S. Thomas in Quæſtionibus diſputatis de malo Quæſt. 6. ,, Quidam
,, poſuerunt quòd voluntas hominis ex ne-
,, ceſſitate movetur ad aliquid eligendum,
,, nec tamen ponebant quòd voluntas co-
,, geretur; non enim omne neceſſarium eſt
,, violentum ... Hæc autem opinio eſt hæ-
,, retica. Tollit enim rationem meriti &
,, demeriti ... Si enim non ſit liberum ali-
,, quid in nobis; ſed ex neceſſitate move-
,, mur ad volendum, tollitur deliberatio,
,, exhortatio, præceptum, & punitio, &
,, laus, & vituperium: ,, Proinde meritum, & demeritum. Ut autem ab iſto angelico, & totius Eccleſiæ anathemate ſe novi Theologi expediant, neceſſe eſt complures Queſnelli à ſe abdicent Articulos, quibus divinæ gratiæ notio traditur iſtiuſmodi, ut cum ea immunitas à neceſſitate, atque adeò meritum, nullâ valeat ratione conciliari. Expungendus in primis eſt Articulus 10. *Gratia eſt operatio manûs omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare.* Auguſtinus verò lib. 3. de libero arbitrio, cap. 18. ait: *Iſta cauſa eſt voluntatis, ſi non ei poteſt reſiſti, ſinè peccato ei ceditur* atque ita ſinè demerito. Eadem ratio boni operis eſt ad meritum exigentis auxilium gratiæ.

6 Quemadmodum ſcilicet tentationi, ſi adeò vehemens eſt, ut voluntas ei reſiſtere nequeat, ſinè peccato & demerito ſuccumbitur, ita gratiæ auxilium, ſi adeò forte eſt, ut diſſentire ei homo non valeat, aſſenſum ab eo obtinet ſinè ejus merito & præmio. Non minùs perſpicuum eſt, neminem poſſe reſiſtere gratiæ; ſi hæc *eſt operatio manûs omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare*. Quid enim aliud eſt obſequi gratiæ neceſſariò, quàm non poſſe operationem ejus impedire, aut retardare? Minimè elabitur Queſnelli aſſecla Lovanienſis, qui in dictatis publicis de gratia cap. 7. §. 2. ait: *Gratiæ per ſe efficaci reſiſtitur; quia etſi gratia illa effectus in voluntate operatur; non tamen id ordinariè fit ſinè reſiſtentia voluntatis, quæ cùm per concupiſcentiam in alteram partem trahatur, non ſinè reſiſtentia ſuperatur.*

Quaſi verò Lutherus, Calvinus, Janſenius, in cujus ſenſu ſecunda inter quinque hæreſes damnata eſt, de tali neganda reſiſtentia unquam cogitaverint. *Gratiæ interiori in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur*, juxta ſecundam Janſenii hæreſim, quam quoad ſenſum, & verbis æquivalentibus Antiſtes ille tradidit locis pluribus, etiam ſecundo libro de gratia Chriſti, cap. 27. in in ipſo titulo capitis; imò poteſtatem reſiſtendi adimit cap. 24. *Gratiam Dei Auguſti-*

nus

Digitized by Google

nus ita victricem ſtatuit ſupra voluntatis arbitrium, ut non rarò dicat, hominem operanti Deo per gratiam non poſſe reſiſtere: Reſiſtentiâ ſcilicet non illa puerili, & ridicula, qua petulans ſimul & enervis infans gloriari poſſet, quòd viro fortiſſimo ſe trahenti reſiſteret; ſed propriè dictâ, quali gloriatur exercitus, qui ab hoſtilibus copiis quantolibet invadentibus numero & impetu, non fuerit ſuperatus: quæ eſt reſiſtentia efficax; &cum effectu, qualis etiam à Janſenio intelligitur; ſed non catholicè negatur omni gratiæ; magis verò damnabiliter ſubtrahitur à Queſnello poſt iteratum toties à Pontificibus anathema.

7 Delibemus adhuc quoſdam alios Queſnelli Articulos, exploraturi, an quid amplius illi concedant libero arbitrio ad omne meritum neceſſario. Prop. 21. *Gratia Jeſu Chriſti eſt gratia fortis, potens, ſuprema, invincibilis, utpote quæ eſt operatio voluntatis omnipotentis, ſequela & imitatio operationis Dei incarnantis & reſuſcitantis filium ſuum.* Prop. 23. *Deus ipſe nobis ideam tradidit omnipotentis operationis ſuæ gratiæ, eam ſignificans per illam, quâ creaturas è nihilo producit, & mortuis reddit vitam.* Prop. 24. *Juſta idea, quam Centurio habet de Omnipotentia Dei, & Jeſu Chriſti in ſanandis corporibus ſolo motu ſuæ voluntatis, eſt imago ideæ, quæ haberi debet de Omnipotentia ſuæ gratiæ.*

Seponamus affectus omnes & præjudicia, atque ad veritatis, ſoliuſque rationis Chriſtianis omnibus inditæ, tribunal controverſiam deferamus: quemquamne reperias extra novam Queſnelli Eccleſiam, qui in relatis ejus Propoſitionibus ullum detegere valeat, propriè dictæ libertatis veſtigium, pro qualicunque opere ex gratia elicito? Reſpondentem audio *Collatorem*, quod in ſententia Queſnelli *merita rectiſſimè dicantur dona puræ liberalitatis Dei, quia ipſa liberi arbitrii cooperatio effectus eſt gratiæ ſe ipſâ efficacis, quæ cùm omnino gratuita ſit, fit ut omne hominis meritum, donum Dei ſit omnino gratuitum.*

Primam ſanctificantem gratiam uti & actualem eſſe penitùs gratuitam, excluſo omni merito condigno, haud inficior. Verùm in homine juſtitiam adepto, atque per inhabitantem Spiritûs Sancti gratiam ad Dei amicitiam dignitatemque filii adoptione legitimâ elevato, eſſe omne meritum *omnino* ſeu *purè gratuitum*, abſque ullâ juſtitiæ ac debiti mixtione, negant Scripturarum Oracula & Patres, negat Tridentina Synodus; atque oppoſitum Queſnello dogma eſſe fide certum vidimus aſſeri teſtimonio Thomiſtæ celebris, ab adverſariis aliàs laudati. *De fide certum eſt nos per bona opera in gratia & charitate facta, aliquo modo de condigno promereri; cùm illa in Scriptura merces, bravium, corona juſtitiæ, denarius diurnus, aliiſque nominibus, quæ inter homines debitum, & obligationem juſtitiæ ſignificant, nuncupetur.* Mox iterum: *Hoc, ut dixi, de fide certum eſt apud omnes Catholicos.*

8 Apoſtolus nempe epiſtola 2. ad Timotheum cap. 4. Exultans ait: *Repoſita eſt mihi Corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus Judex.* In quem locum ſic adnotat Gonetus eodem Tomo 4. pag. 179. *Quod enim datur per modum præmii, & corona, & à Deo ut juſto Judice, datur ex juſtitia, non verò ex gratitudine & fidelitate*, minùs ex liberalitate purâ. Didicit iſtud à Magiſtro ſuo Angelico in eundem Apoſtoli textum ita nos docente: *Corona juſtitiæ dicitur, quam Deus ex ſua juſtitia reddit*, non ex pura liberalitate, ut contendunt adverſarii, qui pariter Auguſtinum audiant Tractatu 3. in Joannem, ubi eadem Apoſtoli verba conſiderans, ait: *Jam debitum flagitat* [Paulus] *jam debitum exigit: ut ante ſuſciperet gratiam, miſericordem Patrem opus habebat: ut præmium gratiæ juſtum Judicem.*

Quomodo verò jam debitum Paulus flagitat, jam debitum exigit, ſi noverit *totum eſſe donum puræ liberalitatis Dei*? Aliud igitur Paulus & Auguſtinus nuntiant, aliud inepti diſcipuli, & præcones perfidi clamirant. Sed neceſſarium hi ſibi ducunt Scripturam falsâ interpretatione corrumpere, ut ſuas de Chriſti gratia hæreſes contra iteratas ſæpius Eccleſiæ definitiones ſtabiliant. Si enim ut Collatori placuit, *merita rectiſſimè dicantur dona puræ liberalitatis Dei, quia ipſa liberi arbitrii cooperatio, effectus eſt gratiæ ſe ipſâ efficacis*, facilè intelligitur qualis ab eo gratia per ſe efficax ſtatuatur; videlicet, quâ ſuppoſitâ legitimè deducat, *Fidem, uſum, augmentum, & præmium fidei*, (atque ita actionum quarumvis ſalutarium) *totum eſſe donum puræ liberalitatis Dei.*

9 Concluſio eſt ineluctabilis, ſi non alia poſt primi hominis lapſum detur gratia quàm per ſe efficax, eaque, qualis à Queſnello, tot Propoſitionibus ſuperiùs allegatis, deſcribitur: hac 10. inprimis, *Gratia non eſt aliud, quàm operatio manûs Omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt aut retardare.* Quis enim in dubium vocet, quin talis gratia ſe ipſâ efficax diſſentiendi auferat poteſtatem, cui liberum non relinquit operationi gratiæ obicem ponere vel moram? Quid autem eſt non dico coactionem aut

aut violentiam, ſed neceſſitatem ſimplicem, cum merito minimè conſiſtentem, omnibus bonis, ſeu ſalutiferis actionibus inducere, ſi hoc non eſt? Inconcuſſa ſemper contra Janſenium ſtabit Innocentii X. Alex. VII. & Clementis XI. definitio, totius Eccleſiæ ſuffragio confirmata, hæreticam damnans Propoſitionem III. *Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur libertas à neceſſitate, ſed ſufficit libertas à coactione.*

Quæ autem lihertas ampliot, ſive voluntatis cooperatio magis libera detegitur in Queſnelli Propoſitionibus ſuperiùs relatis? Nam præter decimam jam expenſam vigeſima prima illimitata ſimul & dogmatica ſignificat quòd omnis *Chriſti gratia ſit invincibilis, utpotè operatio voluutatis omuipotentis; ſequela & imitatio operationis Dei incarnautis & reſuſcitautis Filium ſuum.* Ubi gratia omnis eſt invincibilis; ubi ipſa eſt operatio manûs omnipotentis, imitatio operationis Dei incarnantis & reſuſcitantis Filium ſuum; quæ ſpecies hic apparet liberi arbitrii cooperantis gratiæ?

Quod propriè invincibile eſt, ut in Propoſitione exprimitur, ſuperari, infringi, impediri non poteſt, neque denegari conſenſus, & cooperatio, quam gratia poſtulat; aliàs ipſa gratia vinceretur. Qnid cooperationis liberæ in Incarnatione præſtitit humanitas? Si juxta Propoſitionem 23. *Operatio quà creaturas Deus è nibilo producit, & mortuis reddit vitam, ſit idea, quam ipſe nobis tradidit omuipotentis operationis ſuæ gratiæ*, nihil iterum conſpicio humanæ cooperationis liberæ ad omnipotentis gratiæ effectum. Quid enim concurſûs liberi præſtare creatura potuit ad ſui è nihilo productionem? Quid ad ſui reſuſcitationem homo mortuus?

10 Denique ſi *juſta idea, quam Centurio babet de Omnipotentia Dei & Jeſu Chriſti iu ſanandis corporibus ſolo motu ſuæ voluntatis, ſit imago ideæ, quæ baberi debet de omuipotentia ſuæ gratiæ in ſanaudis animabus à cupiditate*, nihil ſuggeri potuit magis idoneum ad perſuadendum hominibus, nullam ipſis eſſe cooperationem liberam ad ſanandas animas; ut enim perſpicuum eſt, in corporum ſanationibus, quæ prodigio fiunt, quaſqne *ſolo voluntatis ſuæ motu Dei omnipotentia* operatur, nullam habere partem liberum hominis arbitrium, quid ei tribuas in pellenda ab animo ægritudine, ſi prior Dei operatio, idea jnſta eſt, quam haberi oporteat de poſteriore? Si antem locus nullus libero arbitrio ſit in ſanando à cupiditate animo, quis erit in perficiendo? Quis erit, inquam, bonis juſtorum operibns, ſi nullus ſit in converſionibus peccatorum, cùm utrobique totum efficere cenſeatur Omnipotens *ſolo motu ſuæ voluntatis*.

Hanc Queſnelli mentem minimè obſcurè indicant tum relata ejus axiomata, tum iſtud undecimum gratias Dei definiens nniverſas, tam quæ juſtificatis, quàm quæ peccatoribus conceduntnr: *Gratia non eſt aliud, quàm voluntas omnipoteutis Dei, jubentis & facientis quod jubet.*

Quoties igitur Collator, aut quilibet ejus Symmiſta, liberi arbitrii in bonis actibus cooperationem memorat, intellige à coactione, non à ſimplici neceſſitate, juxta Baji Articnlum 39. *Quod voluntariè fit, etiamſi neceſſariò fiat, liberè tamen fit*: & 66. *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali*: utraque hæc enuntiatio Bajana mirificè placuit Janſenio, utpotè ad ſtabiliendam ſuam hæreſim peropportuna.

11 Propterea duorum licet Pontificum damnatam anathemate, & ſuis veluti ſepultam cineribus, luci reſtituit Tomo 3. editionis primæ Lovanienſis columna 628. *Sola neceſſitas coactionis repugnat libertati.* Col. 638. *Libero ſola prementis, cogeutiſque neceſſitatis violentia repuguat arbitrio*, Col. 624. *Contradictionis abſurditas eſt, volitionem eſſe poſſe, quæ tamen non ſit in uoſtra poteſtate, uec libera.* Eâdem Col. & 867. *Hoc ipſo quo volitio eſt, libera eſt.* Dixi utrumque Baji Articulum Janſenio viſum eſſe ſtabiliendæ ſuæ hæreſi peropportunum: vidit enim inde profluere ſexageſimum ſeptimnm: Homo peccat, etiam damnabiliter in eo, qnod neceſſariò facit: cumque ſimilis ratio libertatis valeat pro merito bonorum operum, quæ pro demerito malorum, hinc facilè conflavit Janſenius Propoſitionem ſuam tertiam: *Ad mereudum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, non requiritur libertas à neceſſitate; ſed ſufficit libertas à coactioue.*

Sic quoque nnperus in Belgio Baji, Janſenii, Arnaldi, Queſnelli cnltor, majore zelo ſectæ, & audaciâ præditus, quàm ſcientiâ, in dictatis Tractatu 2. de Deo, ut cauſa exemplari cap. 2. *Quæritur*, inquit, *quale* liberum *requiratur ad actum bumanum. Reſpondeo ſufficere liberum eſſentiale* [volnntati.] *Quæritur ſecundò, an ſaltem non requiratur libertas accidentalis* (ſeu indifferentiæ) *ut actus bumanus ſit meritorius, vel demeritorius*? Reſpondet, *in rigore non videri talem requiri*: probare nititnr; *quia Sancti Patres ageutes de libertate maximè contra bæreticos, agunt de illa in ordine ad*

me

meritum, vel demeritum; *non tamen recurrunt ad libertatem indifferentiæ*: §. 10. Libertatem eſſentialem aſſerit, *non eſſe aliud, quàm ipſam voluntatem*.

Alius è Janſeniſtis Duacenſibus, quem ſola Arnaldi umbra fallax induxerat ad ſubſcribendum toti Janſeniano de gratia ſyſtemati, juratam etiam ultro fidei ſuæ declarationem miſit ad Epiſcopum N. N. in qua primo Articulo exprimitur doctrinæ Arnaldicæ Profeſſio generalis. Articulo 3. *Coram Deo*, inquit, *declaro me credere, quòd libertas indifferentiæ in ſtatu naturæ lapſæ, ſit chimerica, inventum humanum, & ex Philoſophia Pelagiana ſuperſtites reliquiæ*.

Ita ſcribit, ita loquitur Queſnelli in Belgio novaturiens factio, præſertim inter ſibi fidos: ubi verò periculum imminet, nomine *liberi arbitrii* utitur, & ſubinde *indifferentiæ*, priore voluntatem intelligens, poſteriore mutabilitatem. Iſtiuſmodi quidem novitatis ſemina ab edito Janſenii volumine ſemper aliqua remanſerant in Belgio; ſed Vaticani fulmine perſtrictis quinque Janſeniani ſyſtematis capitibus, veluti emortua videbantur; donec ab Arnaldo & Queſnello è Gallia ad Belgas profugientibus, novitati fœcunditas rediit, & propagatio.

12 Denique nonne vel inde ſuſpecta debuerat Collatori eſſe ea Articuli ex dogmate gratiæ ſe ipſâ efficacis deductio, quando tot inter doctiſſimos Thomiſtas, & alios ejuſdem gratiæ defenſores, qui ſive Tractatus Scholaſticos, & polemicos, ſive in Scripturam Sacram Commentarios edidere, nullus connexionem iſtiusmodi cum ſua gratia viderit? Ne ipſe quidem Boſſuetius Meldenſium nuper Epiſcopus, quantumvis Queſnelliano Operi patrocinari in pluribus conatus, quidpiam ſcripſiſſe deprehenditur damnato Articulo affine, etiam ubi à Queſnello ejus ſuffragium imploratur.

Et quidem gratia ſe ipſâ efficax ſuis propugnatoribus admodum variæ ſignificationis eſt: Suam à Thomiſtica ita diſcernit Janſenius lib. 8. de gratia Chriſti. cap. „ 2. Prædeterminatio phyſica talis eſſe „ dicitur, ut in quibuscumque circum„ ſtantiis voluntas collocetur, ſemper fa„ ciat facere, & operetur effectum ſuum, „ omnemque ſuperet reſiſtentiam: Chri„ ſti adjutorium nullo modo; nam dele„ ctatio victrix, quæ Auguſtino eſt efficax „ adjutorium, relativa eſt. Eſt victrix, „ quando alteram ſuperat; quod ſi con„ tingat alteram ardentiorem eſſe, in ſo„ lis ineſſicacibus deſideriis hærebit ani„ mus, nec efficaciter unquam volet „ quod volendum eſt. „ Lib. 4. poſtquam à cap. 1. uſque ad 8. contenderat, gratiam ſuam, quam vocat *Medicinale Chriſti adjutorium* eſſe cœleſtem ſuavitatem, ſeu delectationem juxta mentem Auguſtini, cap. 11. ait: *Delectationem iſtam cœleſtem ſecundùm Auguſtini mentem eſſe actum vitalem, & indeliberatum animæ, & quidem amoris, ac deſiderii præcedentis conſenſum*.

Ibid. *Dicimus igitur, delectationem iſtam, ſeu ſuavitatem in Auguſtino celebrem, eſſe partim primum illum, & indeliberatum affectum animæ, qui actualis complacentia eſt: partim etiam ſecundum, qui deſiderium indeliberatum dicitur*.

13 Quandoquidem autem Queſnellus *Notis* editis in Epiſtolam Martini Steyaert pag. 17. ſibi & Janſenio plaudat hoc inſigni epiphonemate: *Adeò non perſuadetur ſenſum ab authore* [Janſenio] *intentum hæreticum eſſe, ut jam demum credere cœperit orbis catholicus, nihil in ipſo non eſſe catholicum*; advocemus huc Articulum Queſnelli 28. *Prima Gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*. Unde peccatoris juſtificatio redditur facillima, & breviſſimo compendio, nullâ pœnitentis operâ, aut conamine prævio, ut nullum prærequiritur, neque excogitari catholicè poteſt ante primam gratiam, quæ *primus* ille *& indeliberatus affectus animæ* dicitur, atque ex illo naſcens *deſiderium indeliberatum*.

Cùm & juxta Queſnelli Articulum 10. Omnis *gratia ſit operatio manûs Omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare*, duo fiunt in illo ſyſtemate exploratiſſima, primum quod ſive ad juſtificationem peccatoris, ſive ad bona opera juſti, nulla concurrat hominis cooperatio libera: alterum quod ex priore ſequitur, non ſolùm peccatoris in Dei gratiam reditum, ſed quidquid ab ipſo poſt reconciliationem elicitur boni operis, adeò *donum eſſe puræ liberalitatis Dei*, ut nullum in eo repetias meritum, ſive de condigno, ſive de congruo: inter Calvini verò & Queſnelli ſententiam ſit congruitas maxima, ut magis declarabitur capite proximo, ubi Queſnellus ipſe pro ſe audiri poſtulat.

CAPUT V.

Queſnelli Obſervatio diſcutitur.

1 INter prima quæ contra Conſtitutionem UNIGENITUS prodiere opuſcula, præter foliolum fortè Ægidii Candi-

Candidi, nullum appatuit virulentius Gallico, cui Titulus *Conſtitutio Sanctiſſimi Domini Noſtri Clementis XI.&c.cum Obſervationibus*.Ubi quidem authoris nomen non exprimitur, ſed illum ſatis ſcribendi ratio acerba,audax,irteverens prodit. Audiatur:
„ Non eſt cur aſſerere hìc dubitemus Pro-
„ poſitionem eſſe fidei Catholicæ Articu-
„ lum: Videant proinde Romani Cenſo-
„ res, qua ratione ſe expediant. Quicum-
„ que verò pto Pontificia dimicant autho-
„ ritate, quaſi falli neſciâ, oſtendant ſi va-
„ luerint, veritates fidei poſſe ſalvo boc
„ ſuo dogmate condemnari. „

Tum citatis quibuſdam textibus de dono puræ liberalitatis non agentibus, ut capite tertio pateſeci, diſputatio adverſarii hac obſervatione concluditur. „ Atta-
„ men hæc doctrina adeò Sacroſancta,hoc
„ fidei Catholicæ dogma eſt, quod doloſis
„ gratiam Chriſti inſectantium artibus ho-
„ die proſcribitur. Etenim quod à quibuſ-
„ dam hìc obtenditur, liberalitatis voca-
„ bulo additum *puræ*, quaſi ſtabiliendam
„ inde ſibi author propoſuiſſet ſententiam,
„ nos in bonis operibus nihil operari, ni-
„ hil velle, nihil diligere; ſed habere nos
„ velut inſtrumenta paſſiva, quæ à divina,
„ prout hæc voluerit, gratiâ moveantur;
„ Abſona atque impia ſignificatio! quæ
„ nonniſi Luthero, & paucis ejus ſub ini-
„ tium aſſeclis in mentem venire potuit;
„ Cavillatio adeò futilis & probroſa,ut vel
„ inde magis eluceat, nulla ratione fieri
„ poſſe, ut Conſtitutionis Cenſuræ ſub
„ quadam veri ſpecie ab erroris macula
„ vindicentur. „

2 Præſentem Articulum eum obſtinatis ſuis, quicumque fuerint, defenſoribus Romana proſcripſit Eccleſia, anathemati conſentientibus univerſis Chriſtiani orbis Epiſcopis,ſi fortè viginti Gallos excepero. Proinde ſi Obſervator Schiſmaticus hodiedum non dubitet illum vocare fidei Catholicæ Articulum,impudentior ſit oportet aliarum ſectarum hęreticis, qui de Eccleſia interrogati Catholica, ſuam veluti iſto ſignificatam nomine obtendere non audent, neque opiniones ſuas ſolent dicere catholicas,ſatis conſcii quàm anguſtis illæ regionum finibus circumſcribantur.

Et quidem præſens Queſnelli Articulus præter Lutheri & Calvini congregationes hæreticas,exiguis Galliarum angulis deliteſcit,neque omnes qui ad Concilium appellant, Articulum hunc cauſantur velut perperàm condemnatum. Non laborandum magis hodie Romanis Cenſoribus,ut Judicium ſuum à falſi liberent ſuſpicione,quàm Tridentinis olim Patribus, ut calumniam à ſe averterent Pelagianiſmi, quam Calvinus in Antidoto, Kemnitius in Examine Tridentini non minori facilitate & impudentiâ, quàm Queſnelliana hodie Janſeniſtarum factio, impingebant. Et quidem illa ſectarum trinitas, parùm glorioſo novis proteſtantibus fœdere in unam confluit Bullæ Unigenitus impugnationem, dum totius catholici orbis Antiſtites, & Academiæ conſenſione unanimi in ea amplectenda religioſè conveniunt. Hanc Orthodoxorum concordiam exhibebit tomus proximus.

3 Quapropter Apoſtolica Sedes de ſuo ſatis ſecura judicio,maleſanos hæreticorum clamores & contumelias meritò deſpicit; neque me foris exiſtentium odia & comminationes terrent, juxta Monitum Ezech.capite 2. *Hæc dicit Dominus Deus... Ne timeas eos, neque ſermones eorum metuas; quoniam increduli,& ſubverſores ſunt*. Profectò ſi contra irrefragabilem ſedis Apoſtolicæ authoritatem nullum adverſariis telum fortius eſt, quàm quod ex præſentis judicii erroribus procudere moliuntur, reliqua eſſe ſtramineis fragiliora oportet, & cauſam appellationis deſperatiſſimam. Dum enim pro ſuſcepti operis inſtituto totam Conſtitutionis ſeriem, & Propoſitiones ſingulas attentiſſimâ meditatione conſidero, mirari ſatis nequeo Divinam in toto hoc judicio providentiam,adeò ut nihil ſalubrius, nihil æquius, ac ſapientiùs à ſupremo Eccleſiæ Tribunali conſtitutum, ullo tempore dimanarit. Nihil hìc figuræ Rhetoricæ, minus etiam dari adulationi mecum ſentiet, quicumque perverſis affectibus liber Opus præſens integrum ſeria atque maturâ, ut res tanta poſtulat,dignatus fuerit lectione.

Interim inſpiciamus quid novi Queſnellus adferat pro *doctrina*, quam nobis prædicat *adeò Sacroſanctam*, *& Fidei catholicæ dogma, quod doloſis gratiam Chriſti inſectantium artibus proſcribitur*. Fides, uſus, augmentum *& præmium fidei, totum eſt donum puræ liberalitatis Dei*. Invehitur *in quoſdam*, nemine nominato, neque an in promptu habeat, ſcio, à quibus hìc *obtenditur* Liberalitatis *vocabulo additum* Puræ, *quaſi ſtabiliendam inde ſibi author propoſuiſſet ſententiam nos in bonis operibus nihil operari, nihil velle, nihil diligere; ſed habere nos velut inſtrumenta ſolummodo paſſiva, quæ à divina prout hæc voluerit, gratià moveantur*.

4 Tum exclamat: *Abſona, atque impia ſignificatio*! Impietatem ego à dogmate amo-

amoliri nequeo; at ſignificationem undequaque vocibus, & circumſtantiis diſſonam eſſe non tam facilè oſtenditur. Nam totum dicere *donum puræ liberalitatis Dei*, in ſenſu rigido, & proprio, videtur hominis cooperationem excludere. Cum ſignificatione hac facilè componitur definitio gratiæ tradita Articulo 11. *Gratia non eſt aliud, quàm voluntas omnipotentis Dei, jubentis, & facientis quod jubet*, ubi nullum eſt cooperationis indicium; excluditur autem minimè obſcurè per Articulum 23. *Deus ipſe nobis ideam tradidit omnipotentis operationis gratiæ ſuæ, eam ſignificans per illam, qua creaturas è nihilo producit, & mortuis reddit vitam.*

Fuitne ulla vel eſſe potuit creaturarum in ſua è nihilo productione cooperatio? Fuitne in mortuis hactenus, aut erit in reſurrectione corporum mortuorum? Similis eſt doctrina Articuli 24. *Juſta idea, quam Centurio habet de omnipotentia Dei, & Jeſu Chriſti in ſanandis ſolo motu ſuæ voluntatis corporibus, eſt imago ideæ, quæ haberi debet de omnipotentia ſuæ gratiæ in ſanandis animabus à cupiditate.* In ſanandis corporibus, ut ipſa exprimit Propoſitio, ſola agit omnipotentia, unde ſi juſta idea hauriri hinc debeat pro ſanationibus animorum à cupiditate, atque adeò in cæterorum operum bonorum exercitio, non apparet quem in iis concurſum hominis deprehendas.

Enuntiatio non diſſimilis eſt 21. *Gratia Jeſu Chriſti eſt gratia fortis, potens, ſuprema, invincibilis, utpote quæ eſt operatio voluntatis omnipotentis, ſequela, & imitatio operationis Dei incarnantis, & reſuſcitantis Filium ſuum.* Nonne diceres Queſnellum quaſi ſtudio ſelegiſſe ſibi expreſſiones, & figuras maximè idoneas ad abolendum hominis ad omnia pietatis opera concurſum?

5 Quæ igitur tantæ vociferationis ratio contra eos, qui locutionem duriſſimam, & inter catholicos hactenus inauditam, ut verba, & tot circumſtantiæ ſignificant, interpretantur? Si quid alicui Patrum forſitan exciderit minùs accuratum, circumſtantia authoris ſancti, & in dogmatibus, etiam eo, de quo agitur, ubique aliàs ſaniſſimi, hanc à nobis venerationem poſtulat, ut benigniùs explicetur; non autem par ratio eſt de Novatoribus, hæreticis, & ſupremæ contemptoribus authoritatis; præſertim ubi plura eorumdem axiomata eandem horridam ingerunt ſignificationem.

Impendamus tamen homini quantumvis malè de Eccleſia merito hanc gratiam, ut crudiſſimum ejus aſſertum interpretemur benigniùs; ſed non propterea hæreſim author vel ejus Articulus declinaſſe cenſebitur: hæreſim, inquam, tertiam Janſenii *Ad merendum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur libertas à neceſſitate; ſed ſufficit libertas à coactione*: & quartam: *Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem: & in hoc erant hæretici, quòd vellent eam gratiam eſſe talem, cui poſſet humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare.* Ubi *prior* hæretica, poſterior *falſa, & hæretica* declarata eſt. In hac falſitatis cenſura afficit partem hiſtoricam, qualis fuerit Semipelagianorum opinio: cenſura hæreſeos partem ferit dogmaticam, quâ negatur ſententia Catholica, gratiam talem eſſe, cui poſſit humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare. Abſurdior quidem ex eo eſt Propoſitio Janſenii, quòd notam hæreſeos in dogma ſuo oppoſitum errori conjiciat; ſed ea temeritas falſitatis, non hæreſeos ſolet in ſe cenſuram convertere.

Dogma autem Janſenii idem eſſe quod Queſnelli, patet apertiſſimè; non enim poteſt humana voluntas reſiſtere, quando juxta articulum 10. *Omnis gratia eſt operatio manus omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare*: quando per art. 20. *Omnis gratia Jeſu Chriſti eſt gratia fortis, potens, ſuprema, invincibilis, utpote quæ eſt operatio voluntatis omnipotentis, ſequela, & imitatio operationis Dei Incarnantis, & reſuſcitantis Filium ſuum*: quando per art. 23. *Deus ipſe nobis ideam tradidit omnipotentis operationis ſuæ gratiæ, eam ſignificans per illam, qua creaturas è nihilo producit, & mortuis reddit vitam.*

Creatoria enim manui omnipotenti reſiſtere nulla creatura potuit, ne produceretur, neque poterunt, aut potuere unquam receptura ſpiritum corpora reſiſtere manui ſe reſuſcitanti. Si quid ſaniùs in hoc Queſnellus ſentiat, quàm Janſenius, libenter edocebimur à quolibet Queſnelli, ſive aſſecla, ſive vindice. Sed ne ipſe quidem Queſnellus à tam charo ſibi Antiſtite ſe patitur ſeparari, quando in citatis ſępius ad Steyaertii epiſtolam *Notis* pag. 17. tam magnificè; ſed mendaciter gloriatur, *adeò non perſuaderi, ſenſum ab authore* [Janſenio] *intentum, eſſe hæreticum, ut jam demum credere cœperit orbis catholicus, nihil in eo non eſſe catholicum.*

6 Major quoque Queſnelli reverentia eſt erga ſuum [Magiſtrum dicam an Oraculum?] Antonium Arnaldum, qui in Apologia pro Janſenio pag. 92. minimè dubius enuntiat, *Deum, ſicut aliàs ædificationem Templi reſervaverat Salomoni, ita materiam*

de

de gratia Chriſti clariùs dilucidandam reſervaſſe Iprenſium Antiſtiti Janſenio. Propterea Queſnellus ſtudioſè cavet ne abdicare à ſe neceſſitatem ſimplicem videatur, quam novit à Janſenio totis viribus propugnatam. Sic nempe hic Epiſcopus tom.3.lib.6. de gratia Chriſti cap.12.col.658. *Nihil aliud libero generaliter repugnat, quàm neceſſitatis illius prementis, cogentiſque violentia*. Eodem lib. cap.6. col. 633. *Sola neceſſitas coactionis adimit libertatem, non neceſſitas ſimplex* lib.8. cap.19. col.869. *Nulla gratia efficacia, nulla neceſſitas actibus noſtris liberis formidanda eſt: ſed ſola vis coactionis, & neceſſitas violentiæ*.

Ubi evidens eſt aſſertionem ſe extendere ad actus quoſlibet, nullo excepto meriti capace, vel demeriti. Conſentit Janſenio Calvinus de libero arbitrio contra Pelagium lib.2. *Si coactioni opponitur libertas, liberum arbitrium eſſe, & fateor, & conſtanter aſſevero, ac pro hæretico habeo, quiſquis ſecùs ſentiat*. idem lib.2. Inſtitut. cap. 2. *liberi ergo arbitrii hoc modo dicetur homo; non quia liberam habeat boni æquè ac mali electionem; ſed quia malè voluntate agit, non coactione: optimè id quidem &c.*

In Antidoto Tridentinæ ſeſſ. 6. can. 5. *De verbo ne moveamus rixam; ſed quia liberum arbitrium intelligunt eligendi facultatem, quæ ſit in utramque partem libera, & ſoluta, titulum ſine re eſſe qui affirmant, Chriſtum habent authorem*. Ipſe Lutherus tom. 3. de ſervo arbitrio *ſequitur*, inquit, *neceſſariò nos operari: neceſſariò dico, non coactè... Hoc eſt, homo cùm vacat Spiritu Dei, non quidem violentiâ, velut raptus obtortò collo volens facit... ſed ſponte, & libenti voluntate facit*.

7 Unde Bucerus lib. de Concordia doctrinæ Lutherum explicat itaut ſolam libertatem à neceſſitate ſimplici negaverit; ſed libertatem à coactione conceſſerit. Non igitur Queſnellus ſe ab hæreticis ſecernit, aſſerendo, quod *non habeamus nos velut inſtrumenta ſolummodo paſſiva, quæ à divina, prout hæc voluerit, gratia moveantur*; ſed quod *in bonis operibus aliquid diligamus, velimus, atque aliquid operemur*. Nam, & hæreſiarchas libertatis hoſtes inſenſiſſimos, nihil reipſa negaſse deprehendimus, quod à Queſnello conceditur; tam ſcilicet penès illos, quàm penes Queſnellum, & Janſenium homo deſtitutus efficaci gratiâ, cupiditate ducitur volens, diligens, operans, quod lex prohibet; donatus autem gratiâ ducitur ab ea lubens, volens, diligens, operans, quod gratia efficit; etſi utrobique homo velit, diligat, operetur neceſſariò; quia juxta Queſnellum gratiæ operatio neque impediri ullatenus poteſt, neque retardari.

Idem eſt de concupiſcentia oppoſitâ gratiæ, eſtque Janſenio *adjutorium Diaboli*: Juxta Propoſitionem ſcilicet 29. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis niſi ad aberrandum; ardoris, niſi ad ſe præcipitandum; virium, niſi ad ſe vulnerandum: eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum*; quia trahitur concupiſcentiæ vi inſuperabili ad cumulanda continuò delicta: peccat proinde tunc ſemper neceſſariò; *volens* tamen, *diligens atque operans* quod illicitum eſt.

Sed de ſolis actibus bonis, ut damnata poſtulat Propoſitio, hîc diſſerendum eſt. Janſeniſtarum pridem aſtutia fuit, quod Innocentio X. anathema parante contra quinque Janſenii Articulos hæreticos, ſcriptum procuderent hoc titulo: *Breviſſima quinque Propoſitionum in varios ſenſus diſtinctio*, non ut lucem adderent meridiano jubari; ſed nubes ambiguitatis interponerent, ex ipſis conflatas ſubdolè diſtinctionibus frivolis; quarum fructus unicus [etſi ab authoribus minimè intentus] fuit, eorum prodere fidem peſſimam.

Senſus jactantur *varii*, ubi reverà unicum eſſe, vel ex ipſa ineptiſſima eorum diſtinctione convincitur. Etenim fatentibus diſtinctionis inventoribus, ſenſus primus *Propoſitionibus malignè affingi poſſet, quem tamen legitimè ſumptæ non habent*: tertius eſt *Propoſitionibus contrarius*: ubi patet lucidiſſimè, neutrum ex geminis ſenſibus ad Propoſitiones attinere. Unicus ſupereſt inter utrumque medius, qui in ſecunda columna exprimitur, *ut à nobis* (inquiunt Janſeniſtarum Oratores) *intelligitur ac defenditur*; non tamen expoſitus integrè; ſed involutus vocibus æquivocis, & idoneis ad fallendum.

8 Fraus autem Queſnelli, & ſociorum maximè deteſtabilis emicat in eo, quod ſenſum quem à Janſeniſtarum Oratoribus declaratum primo loco vidimus, Propoſitionibus non niſi *malignè affingi poſſe, ſed quem legitimè ſumptæ non habent*, ipſi hodiè Propoſitionibus velut unicè genuinum, & obvium attribuant; maximè poſt Decretum & Breve Innocentii XII. ad Belgii Epiſcopos, quo Pontifex teſtatum facit, ſe Innocentii X. & Alexandri VII. definitionibus inhærere, in illis damnari ſenſum Propoſitionum obvium, ipſo Janſenii expreſſum, & defenſum Volumine. Ita ſcilicet Queſnelliani hoc tempore Eccleſiam fallere moliuntur

tur inſigni mendacio, & perjurio, quoties Alexandrinæ contra Janſenium formulæ ſubſcribentes jurejurando, damnare ſupponuntur quinque Propoſitiones intellectas ſenſu, qui à Janſenio intenditur juxta libri ejus ſenſum proprium, & obvium, qui ſimul proprius, & obvius Propoſitionum eſt.

Iſtud enim, & Conſtitutiones Pontificiæ, & juramenti formula, & ipſa Innocentii XII. Declaratio manifeſtè exigunt; dum tamen conſtat, & Queſnelliana *Romanæ Eccleſiæ, & ſummorum Pontificum Defenſio* mendax palam facit, non alium rejici a ſe ſuiſque ſenſum, quàm merè fictitium, ac talem à Janſeniſtarum Oratoribus appellatum. Ita qui paulò ante ſenſus Propoſitionum fictitii fuerant, nec niſi malignè affingi iis poterant, fiunt ipſis proprii, & obvii pro Queſnelli, & ſodalium ejus libitu, dum ad fallendam Eccleſiam ipſis opus fuerit ad ſuſcipiendum ſacros Ordines, vel gradus academicos, adeundum beneficia, & officia &c.

9 Interſeri hæc obſervatio debuit, ut lucis plus accipiat præſens Queſnelliana, quâ conqueritur velut de attributo ſuis vocibus ſenſu, à quo maximè alienus eſt, ſimul *abſonum* declarans atque *impium*, *qui non niſi Luthero, & paucis ejus ſub initium affectis in mentem venire potuit* qualis ab ipſo ſuperiùs exponitur, *nos in bonis operibus nihil operari, nihil velle, nihil diligere; ſed habere nos velut inſtrumenta ſolummodo paſſiva, quæ à divina, prout hæc voluerit, gratiâ moveantur*. Exiſtimat Queſnellus, aut potiùs exiſtimare ſe ſimulat, hunc ſuggeſtum à denuntiatoribus fuiſſe Pontifici ſenſum, unicè apprehēſum ab eo ut damnabilem, ac proptereà ſtrinxiſſe eum anathema in Propoſitionem ab imputato ſibi ſenſu remotiſſimam. Unde contra Pontificem, & omnes qui ad Articuli ſui condemnationem quoquo modo concurrerint, exclamat; *Cavillatio adeò futilis, & probroſa, ut vel inde magis eluceat, nullâ ratione fieri poſſe, ut Conſtitutionis cenſura ſub quadam veri ſpecie ab erroris macula vindicentur*.

Ego verò etſi Articulus, ut ſonat, ſenſui iſtiuſmodi locum fortè relinquere, & plures relatæ ſuperiùs enuntiationes, potiſſimùm vigeſima tertia, & vigeſima quarta, eò concurrere videantur, non tamen in animum induco, neque in ſuum, credo, induxerit Pontifex, aut ullus ex electis ad examen Theologis, illum ab authore fuiſſe intentum; quia Propoſitione 22. dicitur: *Concordia omnipotentis operationis Dei in corde hominis, cum libero ipſius voluntatis conſenſu demonſtratur illicò nobis in Incarnatione velut in fonte atque Archetypo omnium aliarum operationum miſericordiæ, & gratiæ, quæ omnes ita gratuitæ, atque ita dependentes à Deo ſunt, ſicut ipſa originalis operatio*. Ubi *liber voluntatis conſenſus* actionem hominis indicat, & plura in Propoſitionibus cæteris, eandem ſtabiliunt: neque veriſimile apparet, tantam incidere Queſnello potuiſſe inſaniam, ut nos in bonis operibus, nihil agere, nihil velle, nihil diligere opinaretur. Errorem adeò ſtolidum explorata nimiùm ſubruit experientia.

10 Porrò adverſarius vafer contra accuſationem umbratilem digladiatur, ut errorem ſuum inter Janſenii hæreſes damnatum diſſimulet, velut à Clementis quoque Undecimi anathemate præteritum, & intactum. Ideo nempè aſſerit, Fidem, uſum, augmentum, & præmium fidei, *totum eſſe donum puræ liberalitatis Dei*; quia non ſolummodò totum ex gratia eſt; ſed etiam per artic. 27. *Fides eſt prima gratia, & fons omnium aliarum*; & omnis *gratia eſt operatio manûs omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare* juxta art. 10. Unde conſecutio fit evidens, induci à gratia bonis operibus neceſſitatem.

Quid enim aliud in nobis neceſſarium dicitur, quàm quod impediri à nobis nequeat, aut retardari? Præmium verò qualecumque bonis actibus à gratia neceſſitatem inferente elicitis, perſpicuè donum puræ liberalitatis Dei eſt; proinde *præmium* non niſi impropriè nominatur, utpote conceſſum meritis impropriè appellatis. Libertatem enim non à coactione tantùm; ſed etiam à neceſſitate ſimplici requiri ad verè ac propriè *merendum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ*, clara eſt Sedis Apoſtolicæ contra tertiā Janſenii hæreſim definitio, cui univerſa pridem conſentit Eccleſia.

11 At, inquies, dum Queſnellus in ipſo qui damnatur, Articulo bonorum operum *præmium* vocat, ſupponendus eſt loqui propriè, adeòque agnoſcere meritum non fictitium; non alienâ, ſed propria ſignificatione.

Quid igitur reſponſi congrui ſupereſt, niſi Queſnellum hîc verè & propriè eſſe hæreticum? Perſpicua enim eſt ejus Articulo 10. & pluribus à me ſuperiùs relatis ſententia, omnem gratiam aſſerens tanti roboris ut eam nulla vis, nullum hominis arbitrium *impedire poſſit, aut retardare*, proinde ut effectum ſuum proferat neceſſariò; meritum autem propriè dictum conjungere in hoc ſtatu eum neceſſitate etiam ſimplici eſt propriiſſima hæreſis Janſenii, quæ Articulo ejus ter-

tertio exprimitur, & condemnatur.

Si pro Queſnello inſtiteris, allegans quòd in ejus, ut ſupra retuli, dogmate 22. ſit *Concordia omnipotentis operationis Dei in corde hominis cum libero ipſius voluntatis conſenſu*, quodque illa ibidem *demonſtretur illicò nobis in Incarnatione, veluti in fonte atque Archetypo omnium aliarum operationum miſericordiæ & gratiæ, quæ omnes ita gratuitæ, atque ita dependentes à Deo ſunt, ſicut ipſa originalis operatio*; video ibi quidem nominatam à Queſnello *Concordiam omnipotentis operationis Dei in corde hominis cum libero ipſius voluntatis conſenſu*; ſed appellationis pariter verâ & propriâ ſignificatione vacuæ fraudem conſpicio; quia exemplum aſſumitur ad concordiæ demonſtrationem, quod eandem funditùs evertit, efficiens potiùs ut nihil libertatis propriè dictæ, atque ad meritum & præmium ſufficientis in voluntate hominis reperias, quoties omnipotente operatione Dei, ſeu victrice gratiâ agitur: *Incarnatio* enim *quæ fons & Archetypus dicitur omnium aliarum operationum miſericordiæ* & *gratiæ*, facilè intelligitur *gratuita & dependens* penitus *à Deo*, cùm humanitas Chriſti, ut aſſumeretur ipſa ad incarnationem Filii, mereri non potuerit, neque à libero ejuſdem conſenſu Incarnatio dependere; ut enim humanitas Incarnationem minimè præceſſit, conſenſus ejus liber expectari non debuit, nec potuit, ut Incarnatio fieret, quâ omnis operatio humanitatis, atque ita quilibet voluntatis ejus conſenſus debet eſſe poſterior.

Quapropter voluntatis humanæ non ſolùm non adfuit conſenſus propriè liber, qualis in natura lapſa ad meritum requiritur; ſed neque conſenſus neceſſarius Incarnatione prior, neceſſarius, inquam, qualis in Deo Patre eſt ut producat filium, in Patre & Filio, ut Spiritum Sanctum.

12 Elabi quidem adverſarius poſtea conatus eſt, allegando liberum voluntatis conſenſum in Deipara, qui Incarnationem præceſſerit; verùm excuſatio prorſus inanis & irrita eſt; nàm etſi ex conſenſu Deiparæ occaſionem Queſnellus acceperit obſervationis, ut ſolet ſcripturas quaſlibet nihil habentes cum ſuis erroribus commune, ad eos nihilominùs Notis ſubdolis accommodare; non tamen ejus obſervatio, quæ in damnato Articulo eſt, de conſenſu agit Deiparæ, qui non ipſa Incarnatio neque pars ejus eſt, ſed ipſi extrinſecus; neque conſenſus idem, ſed Incarnatio Filii, ſive Divina Incarnationis operatio *fons* ibi dicitur *& Archetypus omnium aliarum operationum miſericordiæ & gratiæ, quæ omnes ita gratuitæ, atque dependentes à Deo ſunt, ſicut ipſa originalis operatio*, quæ iterum non eſt conſenſus Virginis, ſed Dei volitio & operatio Incarnationem efficiens: à qua, non propriè à Virgine, omnis in nos profluit gratia, omnis boni & meriti operatio.

In eundem collimat ſcopum Prop. 21. *Gratia Jeſu Chriſti eſt gratia fortis, potens, ſuprema invincibilis, utpote quæ eſt operatio voluntatis Omnipotentis, ſequela & imitatio operationis Dei incarnantis & reſuſcitantis Filium ſuum*.

Utrobique intentio authoris eadem eſt, idem ſub quadam phraſeos diverſitate ſignificatum, additâ operationis Filium ſuum reſuſcitantis circumſtantiâ, unde Propoſitioni, aliàs ſatis perſpicuæ, lux major affulgeat. Num & hic Queſnellus refugiet ad conſenſum liberum Deiparæ? Patet itaque excuſationis nequitia, ſed luci expoſita veritatis ad nihil valens; niſi ut condemnationi novitatis accedat opprobrium perfidiæ.

13 Ex deductis hactenus colligitur, adeò non ſalvari ab adverſariis libertatem à neceſſitate ſimplici in bonis actibus juſtorum, quibus præmium mereantur, ut ſi in rigore, in ſignificatione propria & obvia locutiones eorum acceperis, ſubinde ne actionem quidem invenias; ſed paſſionem ſolummodo. Quid enim Chriſti humanitas contulit ut fieret Incarnatio, in qua ſe habuit merè paſſivè? Quid contulit Chriſti Corpus mortuum ut reſuſcitaretur, ubi mera eſt iterum paſſio corporis non actio? Quid creaturæ conferre poterant ut producerentur è nihilo? quid poſſunt homines mortui ut reſuſcitentur? Quid denique infirmorum corpora præſtare potuerunt ad valetudinem à Chriſto ſolo, nec niſi prodigio reſtituendam? Prop. 23. *Deus ipſe nobis ideam tradidit omnipotentis operationis ſuæ gratiæ, eam ſignificans per illam, quæ Creaturas è nihilo producit, & mortuis reddit vitam*: 24. *Juſta idea, quam Centurio habet de omnipotentia Dei & Jeſu Chriſti in ſanandis corporibus ſolo motu ſuæ voluntatis, eſt imago ideæ, quæ haberi debet de Omnipotentia ſuæ gratiæ in ſanandis animabus à cupiditate*.

Quæ enunciandi ratio nonne omnem adimere videtur homini ad bona opera cooperationem, ut nullam concurrere manifeſtum eſt ad ſanationem corporum, quæ Deus prodigio, ſive *ſolo motu ſuæ voluntatis* reſtituit ſanitati? minus etiam cooperatio Creaturæ intelligitur in productione ſui è nihilo, vel cooperatio corporis in reſuſcitatione.

Atta-

Attamen ut duriſſimas locutiones, & ideas maximè incongruas, quanta poſſumus benignitate interpretemur, non denegent illæ voluntati hominis ad bona opera conſenſum impropriè liberum, libertate ſcilicet, ut ſcholaſtici vocant, eſſentiali, quod idem eſt ac voluntarium ratione vigili; Sed non propriè liberum, quod adeò in hominis poteſtate eſt, ut poſitis omnibus ad agendum prærequiſitis ſuſpendere actionem valeat ac impedire. Quæ poteſtas hominis minimè conſiſtit cum gratiâ, qualis à Queſnello tot figuris, ideis, definitionibus traditur: juxta quas nominatim Art. 10. *Gratia eſt operatio manus Omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare*: ubi evidens eſt omni gratia neceſſitatem inferri ſimplicem, licèt non coactionis, quæ ab extrinſeco adveniens omnem voluntati tolleret actionem.

4 Verùm ne benignior iſta quidem Queſnelliani ſenſus in tot ideis abſurdiſſimis intelligentia; poteſt eum eximere ab hæreſi: quæ irrefragabilis cenſura pridem lata fuerat ab Angelico, ac dein ſolemni judicio confirmata à Summis Pontificibus, atque ab Eccleſia univerſa. *Quidam poſuerant*, inquit Angelicus,] *quòd voluntas hominis ex neceſſitate movetur ad aliquid eligendum* [ut ſuppoſitis Queſnelli de gratia ideis moveretur in omnibus bonis actibus auxilio gratiæ elicitis] *nec tamen ponebant, quod voluntas cogeretur; non enim omne neceſſarium eſt violentum... Hæc autem opinio eſt hæretica* (in quantum humanis actibus, & quidem meriti ac demeriti aliàs capacibus libertatem denegat, neceſſitatis, etiam ſimplicis expertem]; *Tollit enim rationem meriti & demeriti... Si enim non ſit liberum aliquid in nobis; ſed ex neceſſitate movemur ad volendum, tollitur deliberatio, exhortatio, præceptum, & punitio, & laus, & vituperium, proinde merces, & præmium*. Sed nempe omnia illa adimere parum refert novæ Eccleſiæ; quandoquidem inter concuſſos ibi Symboli Articulos eſt *augmentum*, *& præmium fidei*, *totum eſſe donum puræ liberalitatis Dei*, propter adjutorium Chriſti invincibile, quòd *eſt operatio manûs omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt aut retardare.*

CAPUT VI.

Num Adverſarii ſe rectè ab Hæreticis diſcernant.

1 Ultima Queſnelli, & ei adhærentium excuſatio eſt, quod gratiam ſuam nuſpiam vocent neceſſitantem; ſed apertè aſſerant eam cum libertate conſiſtere, liberum reipſa ipſi conſentire arbitrium, proinde non eſſe unde meritum deſtruatur.

Novimus hanc eſſe Janſeniſtarum plerorumque recentium, erga Definitiones Eccleſiæ reverentiam mirabilem, quòd à damnatarum in Janſenio Propoſitionum vocibus communiter abſtineant, contenti æquivalentibus. Sic in damnatis Queſnelli Propoſitionibus, nulla impoſſibilitatis nomine utitur, nulla aſſerit omnibus efficiente gratia deſtituris mandata eſſe impoſſibilia, ne in primi dogmatis Janſeniani anathema impingere videatur: affirmare Queſnello ſufficit, nemine ſinè efficiente gratia poſſe mandata ſervare, nemini illa ſervatu eſſe poſſibilia, ſive per illam & non aliàs poſſibilia fieri. Prop. 2. *Jeſu Chriſti gratia principium efficax boni cujuſcumque generis, neceſſaria eſt ad omne opus bonum: abſque illa non ſolùm nihil fit, ſed nec fieri poteſt*. Prop. 3. *In vanum Domine præcipis, ſi tu ipſe* [per efficacem gratiam] *non das quod præcipis*. Prop. 4. *Ita Domine, omnia poſſibilia ſunt ei, cui omnia poſſibilia facis, eadem operando in illo*; nulli autem alteri quidpiam, ſaltem boni poſſibile eſt, niſi quando illud reipſa efficis.

Ne particeps cenſeatur Queſnellus hæreſeos 2. inter quinque Janſenianas, non dicit *Gratia interiori in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſti*; ſed tantùm quòd in hoc ſtatu omnis *Gratia ſit operatio manûs Omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare*: ita definiente Articulo 10., ac ſuffragantibus pluribus gratiæ ideis, figurâ multiplici ab eodem ſuperiùs illuſtratis.

2 Non enuntiat Queſnellus juxta hæreſim Janſenii quintam, *Chriſtum pro ſalute dumtaxat prædeſtinatorum mortuum eſſe*, ſed Art. 30. *Omnes, quos Deus vult ſalvare per Chriſtum, ſalvantur infallibiliter* Art. 31. *Deſideria Chriſti ſemper habent ſuum effectum: pacem intimo cordium infert, quando eis illam optat*. 32. *Jeſus Chriſtus ſe morti tradidit ad liberandum pro ſemper ſuo ſanguine* (non omnes homines, neque omnes fideles ſed) *Primogenitos, id eſt Electos, de manu Angeli exterminatoris*. 33. *Prob quantum oportet bonis terrenis, & ſibimetipſi renuntiaſſe, ad hoc, ut quis fiduciam habeat, ſibi, ut ita dicam, appropriandi Chriſtum Jeſum, ejuſque amorem, mortem & myſteria, ut facit S. Paulus, dicens: qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me!*

Sic pariter quoad hæreſim Janſenii tertiam, non exprimit Queſnellus neceſſitatem

rem in bonis operibus conciliatam cum eorum merito. Sed ipſi ſatis eſt adſtruere eiſdem operibus neceſſitatem gratiæ cujus effectus impediri nequeat, aut retardari, quemadmodum ſi ab *hominis* appellatione abſtinens, ei ſubſtitueris *animal rationale.* Quis enim dubitet quin res eadem definitum ſit & definitio? Actionem profluere neceſſariò, & impediri non poſſe, aut retardari? Patet itaque libertatem à Queſnello non aliam agnoſci in bonis actibus auxilio gratiæ progenitis, quàm Calvinianam, quæ eſt immunitas à violentia & coactione, non à ſimplici, prout cum Catholicis omnibus eam deſcripſimus, neceſſitate.

3 Queſnello autem non quidem cum Eccleſia Orthodoxa; ſed cum Calvino pax & concordia eſt. Hic enim libertatem Queſnelli ultrò amplectitur, & hæreticum denuntiat ſi quis reſpuerit, ut ſupra vidimus, ipſo quoad rem conſentiente Luthero; etſi liberi arbitrii vocabulum averſante. Queſnello hic pudenda aliquantulum videtur cum Calvino ſocietas, quare ejus hæreſim fide minimè bonâ conatur obtegere in Traditione Eccleſiæ Romanæ ſub nomine Domini Germain tomo 3. pag. 152. dicens: *Super materia de gratia non eſt ampliùs ſolidum diſſidium Catholicos inter & Calviniſtas.* Pag. 188. *Calviniſtæ plerique verè & regulariter reconciliati ſunt cum Catholicis in materia de gratia.* Pag. 197. *Manifeſtum eſt, Calviniſtas non tueri ampliùs gratiam, quæ neceſſitatem inferat voluntati.* Pag. 200. *Calviniſtæ jam pridem de gratia non ſuſtinuerunt dogmata niſi catholica, exceptis modis aliquibus loquendi, & quæſtionibus, quæ tantùm ſunt de nomine.* Pag. 201. *Prætenſis Janſeniſtis honori vertendum eſt, quod circa Concordiam gratiæ cum libertate, tradant doctrinam, quæ & confirmata eſt ab Eccleſia, & accommodata reducendis ad Eccleſiam hæreticis.*

Latère Queſnellum non potuit decantata toties Calvini lib. 2. de libero arbitrio contra Pighium ſententia: *Si coactioni opponitur libertas, liberum arbitrium eſſe & fateor & conſtanter aſſevero, ac pro hæretico habeo, quiſquis ſecus ſenſerit.* Eodem modo liberum, & non aliter in noſtris bonis actibus agnoſcit Queſnellus.

Cur igitur *non ampliùs* eſt ſolidum diſſidium Calviniſtas inter & Catholicos? Non eſſe ampliùs indicat fuiſſe aliàs: Quandonam autem, & qui diſcipuli Calvini docuere hic aliter, quàm à magiſtro acceperant? Fraus eadem in cæteris Queſnelli enuntiationibus eſt. Calviniſtarum enim cum Catholicis reconciliatio ſupponit fuiſſe antea diſſidium, quod poſtea ſublatum ſit. At ipſum Calvinum non aliter ſenſiſſe, quàm diſcipulos ejus hodiernos, atque ipſum Queſnellum cum ſuis, quos hic Catholicorum intelligit nomine, jam oſtenſum eſt. Ad aliquos quod attinet loquendi modos duriùs ſonantes, Calvinus ipſe teſtatus eſt, ſe rixari cum Catholicis nolle, modò hi concederent, quod evidens eſt concedere Janſeniſtas, liberum eſſe quidquid violento opponitur ſeu coacto. Feriuntur hic quidem Pii V. Gregorii XIII. & Urbani VIII. anathemate lato contra Baji Articulum 33. *Quod voluntariè fit, etiamſi neceſſariò fiat, liberè tamen fit;* ſed Conſtitutiones illas, ut omnes alias ſuis novitatibus infeſtas, nova Eccleſia contemnit.

4 Calvinus itaque non aliud hic tradidit, quàm Queſnellus; ſed hæreſim ſuam magis candidè profeſſus eſt in Antidoto Tridentinæ ſeſſionis 6. canonis 5. nolens rixam movere de nomine; *Sed quia,* inquit, Tridentini *liberum arbitrium intelligunt eligendi facultatem, quæ ſit in utramque partem libera & ſoluta, titulum ſine re eſſe qui affirmant, Chriſtum habent authorem.*

Cujus hæreſiarchæ quantumlibet falſa & hæretica enuntiatio, percuſſa Tridentino anathemate ſeſſ. 6. can. 5. *Si quis liberum hominis arbitrium ... dixerit ... rem eſſe de ſolo titulo, imò titulum ſine re, anathema ſit;* In Queſnelli tamen ſententia circa bonorum operum exercitium, eſt inevitabilis. Non enim malè Calvinus explicat liberum hominis arbitrium, prout à Tridentinis Patribus intelligitur, *eligendi facultatem, quæ ſit in utramque* contradictionis *partem libera & ſoluta*: juxta doctrinam Concilii ſeſſ. 6. capite 5. *Tangente Deo cor hominis per Spiritûs Sancti illuminationem, homo inſpirationem illam recipiens, illam & abjicere poteſt.* Quomodo autem homo abjicere illam poteſt, ſi ſubſiſterit Queſnelli definitio Art. 10. *Gratia eſt operatio manûs omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare?* Spiritûs Sancti inſpiratio indubiè gratia quædam eſt, atque illam abjicere impedire eſt, ne effectum pariat ſibi convenientem.

5 Ludere ſolent adverſarii in ejuſdem ſeſſionis can. 4. *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium ... Deo excitanti atque vocanti ... non poſſe diſſentire ſi velit, anathema ſit.* Si diſſentire gratiæ excitanti atque vocanti liberum hominis arbitrium voluerit, inquiunt, procul dubio diſſentire poterit; quia diſſentiendi volitio diſſenſus ipſe eſt. Verùm ineptiſſima hæc Tridentinæ definitionis interpretatio, ipſam eludere tentat defi-

definitionem, non ratione Concilio congruâ explicare. Quid enim magis indignum graviſsimis Patribus, quàm contra novos hæreticos negantes hominibus poteſtatem diſſentiendi gratiæ definire, quod ſi quis diſſentiat gratiæ, diſſentire ei valeat?

Reſponderent facilè hæretici definitionem ſupervacaneam eſſe, & ridiculam de eò, quod à nullo unquam mortalium vocatum fuerit in dubium. Aut igitur Synodi ſententia eſt, diſſentiendi volitionem homini gratiâ prævento eſſe poſsibilem, aut fallax fuerit ejus declaratio, & ſimilis ei, quæ aſſereret *Deum poſſe peccare ſi velit: Patrem cum filio poſſe non producere Spiritum Sanctum ſi velit: Deum poſſe ſe ipſum deſtruere ſi velit*.

Quæ Propoſitiones ſingulæ abſurdiſsimæ ſunt, etſi connexio inter conditionem, & illud quod ſub ea aſſeritur, vera aliquo ſenſu ſit: Quiſquis ſcilicet de quopiam affirmat, poſſe eum hoc facere ſi velit, paſſim intelligitur ſupponere volitionem in ejus eſſe poteſtate, ſive ei eſſe poſsibilem. Ludificatio porrò iſta ſtolida potius, quàm acuta, non primùm excogitata Janſenianorum ingenio eſt; ſed pridem placuit Wickleffiſtis negantibus Deum poſſe incrementi aliquid mundo addere: qui cùm urgerentur rationibus Catholicorum, velut omnipotentiæ deſtructores, quam arctis adeò conſtringerent limitibus, effugium hoc commenti ſunt maleſanum, ſufficere omnipotentiæ, quòd poſsit omnia quæ vult. Poſſet autem mundum reddere majorem ſi vellet, etſi velle nequeat. Sic omnipotentia Dei ſtatuitur impoſsibilis, ſic & ſecundus Deus omnia poſſet facere, ſi vellet, etſi nec velle quidpiam, nec exiſtere valeat.

6 Fallaciam iſtam omni ſano judicio deſtitutam Waldenſis Tom. 1. lib. 1. cap. 15. vocat *Gloſſam communem Wickleffi, & generale emplaſtrum*: quod lepidè exagitans ait: „ Sub hac gloſſa communi *Poteſt ſi vult*, ſedent omnes Wickleffiſtæ ſecuri: non tamen ſicut Elias ſub juniperi umbra; ſed ſicut Jonas ſub hedera. Accedat igitur vermis ille, qui eſt prima veritas, mentiar ſi radices hujus gloſſæ non comedat, unde herba marceſcat. Cur negas, Deum poſſe majorare mundum, qnod tamen poteſt, ſi, cùm vult, poteſt? Non, inquis, cur hoc? Quia non vult, & nihil poteſt niſi volens. Jam ecce ſuppoſui tibi qnod velit. Non, inqnis, poteſt velle; ſed, ſi vult, poteſt „.

Quis tergiverſationem ejuſmodi fatuam non deſpiciat ac deteſtetur? Applicemus eam adverſariorum effugio prorſus ſimili. Etſi, inquiunt, *Gratia* definiatur *operatio manûs omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt aut retardare*, ſive cui nemo aſſenſum negare poteſt, aut ſuſpendere, poteſt tamen homo quilibet effectum gratiæ impedire, ſive recuſare ac ſuſpendere conſenſum, ſi velit. Quæro igitur cur negas hominem poſſe diſſentire gratiæ, quod tamen poteſt, ſi cùm vult poteſt? Non, inquis: cur hoc? quia non vult, & non poteſt, niſi volens. Jam ecce ſuppoſui tibi quod velit. Non, inquis, poteſt velle; ſed, ſi vult poteſt.

Inſipidis adeò & nihil ſanæ rationis continentibus tricis, ſimplicium animos obſtupefaciendo, novi æquè ac veteres hæretici decipiunt. Suppoſitis itaque divinæ gratiæ notionibus quales nobis à Queſnello tot Articulis deſcribuntur, ineluctabilem infert quævis gratia diſſentiendi, vel aſſenſûs retardandi impotentiam, præſtandi autem aſſenſus illicò neceſſitatem. Unde meritum omne evaneſcit & præmium propriè dictum. Hæc baſis & radix Articuli damnati eſt: *Fides, uſus, augmentum & præmium fidei, totum eſt donum puræ liberalitatis Dei*. Quod donum eſt puræ liberalitatis Dei, liquet non eſſe præmium propriè dictum, quod mercedem meriti ſonat, & quamdam debiti rationem.

7 Urit adverſarios, quod ſe in eundem redactos ordinem videant, non cum Calvinianis ſolummodò, ſed etiam cum eorum magiſtro, quem à recentioribus ſuis diſcipulis hic deſeri vel corrigi arbitrantur. vel potiùs arbitrari ſe ſimulant. Duriùs nempe alicubi Calvinus locutus fuerit, quales modos ſibi non uſque adeò placere adverſarii indicant, veluti cùm ait lib. 2. Inſtitut. cap. 3. *Omnes bonorum operum partes à primo motu Dei ſunt propriè, & ſi qua eſſet ex nobis vel minima facultas, aliqua eſſet etiam meriti portio*.

In Antidoto ſeſſ. 6. Tridentinæ can. 4. *Qui ergo motum aliquem libero arbitrio proprium tribuunt ... nihil aliud quàm Spiritum Sanctum diſcerpunt*. Ibid. cap. 6. *Nihil laudis refundi ex bono, ſed totum Deo tribuendum*. Lib. 3. Inſtitut. cap. 24. §. 1. *Non dubitemus noſtris voluntatibus aut ſtudiis nihil relinquere*. Ibid. §. 3. *Duo errores hic cavendi ſunt, quia nonnulli cooperarium faciunt Deo hominem, ut ſuffragio ſuo ratam electionem faciant*.

8 Adverſarii dent candori meo natali veniam, ſi dixero, non aliud hic apparere ipſos inter Calvinumque diſcrimen, quàm quod

quòd hic hæreticus ſit magis apertus, ipſi adhuc ſubtimidi; ideoque in quærendis tenebris ſoliciti, jungentes hæreſi ſimulationem atque hypocriſim. Quod enim Calvinus in allegatis ſententiis locutus eſt à veritate catholica alienum, eſt conſectarium non incongruum, ſicut & præſens damnata Propoſitio, ex Calviniano, & Queſnelliano de gratia dogmate libertatem auferente indifferentiæ. Quòd autem Calvinus ne partem quidem minimam nobis permittat in bono opere, neque minimam meriti portionem, intelligit boni operis ut liberi, & meriti noſtri propriè dicti. Liberam itaque, & non aliam nobis ſubtrahit cooperationem, qua deficiente, partem etiam minimam nobis meriti denegandam eſſe, quilibet concedet Catholicus, qui Janſenianæ Propoſitionis tertiæ anathemati non fraudulenter ſubſcripſerit.

Calvinus non adeò deſipuit, ut nos velut inſtrumenta mortua cenſeret in bonis operibus nihil agere, nihil velle, nihil diligere: eam veſaniæ ſuſpicionem à ſe hæreſiarcha ipſe amoliatur lib. 5. in Pighium de libero arbitrio pag. 182. *Hominem ſic quidem docemus agi Dei gratiâ, ut ſimul tamen agat: ſic tamen ipſum agere, ut penès Dei Spiritum tota ſit, ac maneat actionis efficacia.* Ibid. pag. 191. *Mentem hominis fatemur videre; ſed illuminatam: judicium diſcernere & eligere; ſed Spiritûs Sancti directione: hominem ipſum, & conari, & agere, & ad Dei obſequium applicare ſuas facultates; ſed pro gratiæ menſura, quam accepit.* Lib. 2. Inſtitut. cap. 5. *Quis ita deſipit, ut hominis motionem à jactu lapidis nihil differre autumet? Neque verò quidquam ſimile ex noſtra doctrina. In naturales hominis facultates referimus approbare, reſpuere, velle, nolle, eniti, reſiſtere... Qua ratione, mihi dices, Auguſtinus inquit: ergo agimur, & non agimus: imò agis & ageris, & tunc bene agis; ſi à bono ageris.*

9 Denique libro 3. de libero arbitrio pag. 167. *Id dicit Auguſtinus ut delira, & impia eorum imaginationi occurrat, qui Deum in homine, ſicut in lapide, hoc eſt ſinè intrinſeco, ut ita loquar, voluntatis ejus motu operari fingunt.* Dum igitur Janſeniani apud Innocentium X. Oratores ſenſum iſtiuſmodi vocant *Calvinianum*, eumque unicum damnabilem autumant in ſecunda Janſenii Propoſitione, Calvino delirium attribuunt, à quo ipſe ſe alieniſſimum profitetur. Propoſitio nempe hæreſeos damnata eſt, *Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur*; hanc in prima columna ſic explicant Oratores illi: *Interiori gratiæ efficaci in ſtatu naturæ lapſæ eatenus nunquam reſiſtitur, quatenus voluntas hominis reſpectu gratiæ efficacis merè paſſivè ſe habet, & velut inanime quoddam nihil omnino agit, nec cooperatur, nec liberè aſſentitur.* Tum ita pronuntiant: *Hæc Propoſitio eſt hæretica, Calviniana, Lutherana, & à Concilio Tridentino damnata.*

Fraudem hanc ab iſtis ſnis majoribus mutnatus eſt Queſnellus in præſentis ſui dogmatis, ut capite ſuperiore retuli, audaciſſima defenſione. Oratorum porro iſtorum prima perfidia eſt, quod Propoſitionem de gratia in genere enuntiantem, reſtringant ad gtatiam efficacem: altera eſt quod nunquam reſiſtete aecipiant pro merè paſſivè ſe habere, & velut inanime quoddam, nihil omnino agere, quaſi non alius illi Articulo ſenſus ſubſit damnabilis. Idem ſubdolum ſtratagema hìc placuit Queſnello.

Senſus ille, quem Calvinus ipſe ut *delirum* reſpuit, eidem nihilominus ab oratoribus affingitur eo conſilio, ut à Calvino Janſeninm ſecernant, & illius ſolùm, non hujus ſententia à Tridentino Concilio, atque ab Innocentio X. proſcripta cenſeatur. Verùm œcumenica Synodus non modò beſtialem illam, quæ omnem actionem homini in bonis operibus adimit, ſed etiam mitiorem, quâ non omnis actio; ſed vera ſolummodo libertas tollitur, anathemate profligavit. Sic anathema in ſe vibratum agnovit, & totis viribus impugnavit Calvinus, in hoc magis candidus, quàm Janſeniani; ſed hi volentes adhuc cum ſua hæreſi manere in Eccleſia, opus habent à Calvino circa liberum arbitrium ſecernere ſe mendaciis, cùm nequeant veritate.

10 Vana proinde, & dolo plena eſt relata ſuperiùs Queſnelli gloriatio de ſua circa libertatem ſententia, velut approbata ab Eccleſia, & reducendis ad eam hæreticis peridonea. Verſor in hoc eſt Petri Jurieux famoſiſſimi Calviniſtæ de Arnaldo, Queſnello, & utriuſque commilitonibus triumphus Libro cui titulus: *L'Eſprit de Monſieur Arnaud* parte 2. pagina 4. *Verum eſt* (inquit) *quòd ad nos omnino acceſſerint in materia de gratia; ſed accedentes conati ſunt nos ſecernere à ſe, ac removere, attribuendo nobis ſententias, quas ſatis conſcii ſunt à nobis minimè ſuſtineri; quæ quidem inſignis perfidia eſt.* Pag. 11. circa Propoſitionem Janſenii tertiam *Ad merendum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur libertas à neceſſitate, ſed ſufficit libertas à coactione*, de Arnaldo, & ejus ſociis conqueritur, quòd Calvino, & ejus Sectatoribus attribuant

ſenſum alium, & deteriorem, quàm Calvini fuiſſe minimè ignorant. pag. 12. *Hic etiam* (inquit) *locus proprius eſt detegendo Arnaldi, & diſcipulorum ejus ingenio: ſatis percipiunt doctrinam de gratia per ſe efficaci* (qualis ab eis traditur) *omnem ſubruere de meritis operum Theologiam; quia non niſi ſano judicio opus eſt, ut quis concipiat, quòd ſi gratia totum in nobis bonum operetur, determinans voluntatem modo adeò efficaci, & neceſſario, ut effectum ejus homo impedire non valeat, omnis noſtra juſtitia, tota operum noſtrorum excellentia proveniat à Deo, & ab ejus gratia.*

Iſtud ſatis compertum illi habuere. Attamen nimis arduum cenſuere aggredi ſimul gratiam Molinæ, & omnia totius Papiſmi bona opera convellere: quapropter opportunius viſum eſt dicere, quòd gratia operetur noſtra merita, quod (prout ab eis defenditur.) *æquè conſonum rationi eſt, ac luminis effectum affirmare tenebras, aut his tribuere luminis productionem.*

De Calvino ſimile judicium tulere ſcriptores Catholici. Didacus Alvarez lib. 1. de auxiliis diſput. 3. num. 9. *Calvinus moderatus utcunque errorem Lutheri, fatetur liberum noſtrum arbitrium non ſe habere merè paſſivè, tanquam inanime quoddam; ſed activè concurrere, & motu ſpontaneo ad ſuas operationes.* Idem teſtatur Pennottus lib. 9. in Procemio: *Calvinus, etſi Lutheranam craſſitiem utcunque imminuere, & attenuare ſit conatus, dum conceſſit, voluntatem ad opera pietatis concurrere non ſolùm paſſivè; ſed etiam activè; negavit tamen abſolutè, liberè aliquid operari.*

11 Hic ſaltem, inquies, catholicè loquitur Queſnellus eum ſuis, dum liberum hominis arbitrium ad bona opera concurrere profitetur, unde deducuntur & merita; quorum neutrum admittitur à Calvino. Verùm hæc inanis, & fraudulenta confeſſio authores adeò non excuſat, ut duplici rurſùs ſubjiciat anathemati. Evidens enim eſt cum definitione gratiæ, quæ Articulo Queſnelli decimo, & pluribus aliis proponitur, non poſſe conciliari niſi immunitatem à violentia, & coactione; non autem libertatem indifferentiæ, quæ ſola abſolutè, ſimpliciter, & uſu ſcholaſticorum omnium propriè libertatis nomine appellatur.

Proinde operibus neceſſitate elicitis tribuere appellationem ſimpliciter liberorum, minimè conducit ad purgandos ab hæreſi adverſarios; ſed vetere eos involvit anathemate lato in Baji Articulum 39. *Quod voluntariè fit, etiam ſi neceſſariò fiat, liberè tamen fit.* Cui dum etiam meritum tribuunt, feriuntur anathemate altero, quo cecidit tertia hæreſis Janſenii: *Ad merendum, & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, non requiritur libertas à neceſſitate; ſed ſufficit libertas à coactione.* Nullo opus eſt acumine Theologico; ſed ſolo naturæ lumine, ut percipias, nullum eſſe hominis meritum, vel demeritum, nullam laudem vel exprobrationem, nullum ſupplicium deberi, vel præmium operanti neceſſariò, ut pridem monuit Angelicus, & omnem hominem mentis compotem ipſa docet ratio naturalis, ſolis ignorantibus, quos novitatis amor, & poſt complurium Pontificum definitiones, ſuperbia pertinax obcæcavit. Ægrè tamen in animum induxero Queſnellum, & ejus ſocios cum humanorum actuum meritū vocant, & præmium, cogitare ſeriò quod enunriant, neque appellationis iſtiuſmodi percipere ſenſum penitùs improprium, ſuppoſitâ, quam Queſnellus tradit, torque figuris, & phraſibus inculcat, gratiæ definitione.

12 Janſenianarum itaque partium Oratores, quorum aliàs libellus vulgari nomine dici ſolitus *trium Columnarum*, quaſi alterum ſuis Euangelium eſt, etiam in eo de mendacio convicti ſunt, quòd ut ſe ab hæreticis in præſenti materia ſecernere viderentur, Calvinianis affingerent ſententias, à quibus eos noverant alienos; Queſnellus verò in ſua *Eccleſia Traditione*, ut ſe ſuoſque ſatis perſpicit Calvini partibus acceſſiſſe, fingit recentiores ejus diſcipulos à Magiſtri abiiſſe placitis, & à ſe ſuiſque Auguſtini Iprenſis Sectatoribus ad ſenſum catholicum adductos. Contra autem Petrus Jurieux oſtendit, ſe eum ſuis de priſtina nihil ſententia remiſiſſe, ſed hos Eccleſiæ Janſenianæ Apoſtolos, deſerta Romanorum Fide ſibi delegiſſe Calvini veſtigia: quod & à me hactenus demonſtratum eſt.

Neque difficile foret, idem oſtendere de Luthero; etiam hunc Queſnelli prodromum fuiſſe, &, licèt, uti liberiùs, ita duriùs aliquando locutum, nihil tamen re ipſa, quàm Queſnellum deterius ſenſiſſe. Cùm igitur hic in *Obſervationibus* contra Bullam UNIGENITUS, non ampliùs Calvinum; ſed Lutherum ſolummodò, & primos aliquot, quos nominat, ejus ſocios inveniat, qui hic digna anathemate amplexi ſint, operæ pretium erit diſcutere, num ſaltem minùs malè, minùs hæreticè Queſnellus ſentiat, quàm iſti.

Convincendo Queſnello ſufficit illud Lutheri lib. de Servo arbitrio pag. 468. *Neceſſariò operamur, neceſſariò dico, non coactè. Hoc eſt, homo cùm vacat Spiritu Dei, non* qui-

Digitized by Google

quidem violentiâ, velut raptus obtorto collo, nolens facit malum; ſed ſponte, & libenti voluntate facit. Ibid. *Si Deus in nobis operatur* (bonum, voluntas noſtra) *iterum merâ lubentiâ, & pronitate, ac ſponte ſua vult, & facit, non coactè*. Non igitur voluntas merè paſſivè ſe habet, quaſi nihil agens, nihil volens, nihil diligens, ut Queſnellus de Luthero aſſerit, quo unum ſaltem magis hæreticum, quàm ſe repeſiſſe videatur.

13 Quapropter nonplanè immeritò Lutheri diſcipuli, etiam primi crudiora quædam ejus verba molliùs interpretati ſunt, ut menti ejus ab ipſo jam expoſitæ authore, redderentur conformia. Ita Chemnitius in Examine Tridentini edit. Francofurtenſi, anni 1578. pag. 125. & 126. „ Exagitant (inquit) illud quod Lutherus dicit hominem ad regenerationem, renovationem, ſeu converſionem habere ſe merè paſſivè, & ſanè hac phraſi offendi poſſet aliquis, qui non eſſet aſſuetus modis loquendi, qui ſcholaſticis ſcriptoribus uſitati ſunt, quaſi ſenſus ſit Spiritum Sanctum ita operari converſionem, ut in voluntate, quæ renovari cœpit, nulli omnino ſequantur novi motus; ſed planè ſit otioſa & iners, & tanquam brutâ agitatione percellatur, & protrudatur, quod Luthero nunquam in mentem venit... Sed hoc unum voluit, uſus Theologorum phraſi, Deum, quos convertit, trahere voluntatibus eorum, quas ipſe in illis per Spiritum Sanctum operatus eſt, ſicut Auguſtinus loquitur. „

Eodem modo Lutherum explicat Philippus Melanchton, approbante Calvino lib. 1. de libero arbitrio contra Pighium pag. 142. „ Hoc quoque verum eſt, nonnulla, quæ ſcholaſtico dicendi genere, & minùs populari ſtudio ſcripſerat Lutherus, Philippum Melanchtonem prudenter, & magna dexteritate in meliorem formam flectendo, ad vulgarem hominum captum accommodaſſe, & communem vitæ uſum. „ Ipſe Stapletonus nobilis defenſor fidei contra hæreticos lib.4. de gratia, & libero arbitrio cap.1. referens teſtimonium Chemnitii de eo quod voluntas mota per gratiam etiam agat. „ De hac (inquit) re nec Lutherus ipſe unquam dubitavit, quin in converſione mentis, & voluntatis ad Deum, aliqua eſſet actio, & agitatio ipſius intellectus ac voluntatis, ſpontanea ſcilicet non coacta. Converſio enim eſt actio, & quod voluntas agit, ſponte fit. „

14 De Dordracena Calviniſtarum Synodo iſta ſcribebat ad Sancyranum Janſenius anno 1620. „ Concilio Dordraceno finis impoſitus eſt. Illud jam penès me eſt; ſed Flandrico tantùm idiomate. Latinum exemplar, quod tibi mitterem, obtinere hactenus non potui. Sequuntur illi ferè ubique Catholicos in materia prædeſtinationis, & reprobationis, reſciſſis, quæ duriora erant in ſententia Calvini. „ Adeò autem Conciliabulum iſtud Janſenio placuit, ut viſus aliquibus fuerit juxta illud compoſuiſſe partim ſuum *Auguſtinum*.

Joannes Henricus Ottius Miniſter, ſeu Prædicans Calvinianus apud Tigurinos in Oratione quam habuit de cauſa Janſeniſtica anno 1653. ita Janſenianos alloquitur. „ Quid ſi Janſenio veſtro Patrum Dordracenſium Canones, Auguſtini intentiùs inſpiciendi cauſam occaſionemque attulerint? Conjectura mea eſt, nec apertos in hoc teſtes producere poſſum. Id verò inde patère videtur; quia eadem diſputationis materia, & argumentum, idem, ferè tempus: nec Janſenio, utpote vicino, acta ſcriptaque Dordracenorum ignota eſſe potuere. Veſtram, Auditores, fidem voco, an non ea, quæ jam jam ex Janſenii ejuſque aſſeclarum doctrina propoſiturus ſum, cum noſtra confeſſione conſentiant ad amuſſim atque conveniant? „ Attamen Synodus illa ut in actis ejus legitur pag, 677. ait: *Ad hoc ipſum opus regenerationis habet ſe homo paſſivè, neque eſt in poteſtate voluntatis humanæ impedire Deum ſic immediatè regenerantem*.

Illud ſoli Luthero, & aliquot ejus primis ſodalibus Queſnellus autumat incidiſſe. Nihilominus hæretici illi Calviniſtæ non ſolùm Janſenio ſuperiùs placuere; ſed reipſa nihil aliud ſenſere quàm Queſnellus. Sic enim decernunt artic. 12. *Voluntas jam renovata non tantùm agitur, & movetur à Deo; ſed à Deo acta agit & ipſa. Quamobrem etiam homo ipſe per gratiam acceptam credere, & reſipiſcere rectè dicitur*. Imò agit liberè; ut in iiſdem Actis eſt pag.706.& 707. *Voluntas hominis ſemper manet libera; etiam quando ad unum determinatur determinatione neceſſitatem ſimplicem inferente*; nam, inquiunt illi, *libertas non pugnat cum omni neceſſitate; ſed tantùm cum neceſſitate coactionis*.

Cùm igitur hominem paſſivè ſe habere in bonis actibus deprehenditur aſſertum ab iſtiuſmodi hæreticis, conſtat eos non omnem adimere nobis in operibus ſupernaturalibus actionem, voluntatem atque dilectionem, ſed libertatem ſolummodò indifferentiæ; neque agnoſcere in illis violentiam ſeu coa-

ctionem; ſed ſimplicem tantùm neceſſitatem. Neque eſt cur aliam impingamus Luthero, & primis ejus commilitonibus; ſed affingere Queſnellus debuit, ut ſaltem aliqui hæretici deteriùs quidpiam, quàm ipſe docuiſſe viderentur.

15 At hoc etiam ſolatium inane eſt, & omni vacuum veritate, quod ut faciliùs credat, meminerit quas divinæ gratiæ ideas ipſe præſcripſerit, quæ duritie minimè cedunt notionibus, quas ingerere unquam viſus fuerat Lutherus: Quid enim præter paſſionem nobis tribuunt, ſi rigidè intelligantur notiones gratiæ, quæ à Queſnello traduntur, præcipuè artic. 23. & 24. *Deus ipſe nobis ideam tradidit omnipotentis operationis ſuæ gratiæ, eam ſignificans per illam, qua creaturas è nihilo producit, & mortuis reddit vitam? Juſta idea, quam Centurio habet de omnipotentia Dei, & Jeſu Chriſti in ſanandis corporibus ſolo motu ſuæ voluntatis, eſt imago quæ haberi debet de omnipotentia ſuæ gratiæ in ſanandis animabus à cupiditate?*

Evidens eſt corpora, quæ ſolo motu divinæ voluntatis valetudini reſtituuntur, ad eam minimè cooperari agendo; ſed habere ſe tantummodo paſſivè. Idem magis perſpicuum eſt in eorum reſuſcitatione à mortuis, & productione rerum è nihilo. Proinde dum ex talibus exemplis jubemur ideam concipere operantis gratiæ, quid aliud nobis venire in animum poteſt, quàm totum adeò tribui gratiæ, in bonis operibus; ut eâ non agant homines, ſed patiendo rapiantur? Verùm cùm actionum humanarum ſæpe Queſnellus aliàs faciat mentionem, etiam circa bona opera, dicendum arbitror de Queſnello, & pariter de Luthero, neutrum quidem cenſuiſſe nos in bonis operibus agi violentiâ, nihil propriâ voluntate; ſed utrique curam unicam fuiſſe, ut omnes intelligant, eam eſſe gratiæ omnipotentiam, ut effectum ejus nulla valeat voluntas hominis ſuſpendere, vel impedire.

Iſtud autem cùm contra Catholicorum omnium ſententiam ſtabilire uterque voluerit, aliquibus loquendi modis uſus eſt hyperbolicis, plus dicens quàm voluerit intelligi, ut ſaltem ſimplex perſuaderetur neceſſitas. Hanc verò manifeſtiùs exigit Queſnelli Articulus 10. quàm ut valeat mens ejus in dubium revocari: *Gratia eſt operatio manûs omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare:* Sicut enim præcepta Dei liberè impleviſſe dicitur Eccl. 30. *Qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus, facere mala, & non fecit:* Sic non liberè ſed neceſſariò obediviſſe cognoſcitur, qui ita paruit, ut tranſgredi non potuerit, neque mala facere, neque conſenſum gratiæ denegare, aut ſuſpendere effectum.

16 Ex hactenus diſputatis collectio fit inevitabilis, Queſnellum bonis operibus ex gratia oriundis eripere libertatem ſimplicem, ſive indifferentiæ, & ſolùm relinquere immunitatem à violentia & coactione. Alterum non minùs ineluctabile conſectarium eſt, nullum in ea ſententia reperiri bonorum operum meritum: denique eos, quando cum neceſſitate oppoſita libertati indifferentiæ componere volunt meritum propriè dictum, in novam incidere hæreſim & feriri anathemate lato contra Propoſitionem Janſenii tertiam, univerſæ pridem Eccleſiæ judicio condemnatam: *Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur libertas à neceſſitate; ſed ſufficit libertas à coactione.*

A Luthero autem & Calvino in præſenti materia Queſnellus non fide ſecernitur, ſed verbis ſolùm inanibus, & quæ, ſi ſeriò proferuntur, authorem à deſtructæ libertatis crimine adeò non liberant; ut hæreſi illi ſuperaddant alteram, quæ neque ad Lutherum, neque ad Calvinum pertinet; ſed ad Janſenium: ea eſt, quæ, ut jam monui, cum neceſſitate in ſtatu naturæ lapſæ componit meritum; ſi tamen loqui ſeriò, & ſimul inſanire ſeriò ipſis conſtitutum ſit, appellando meritum & præmium, ubi non aliud, quàm *donum puræ liberalitatis* inveniunt.

CAPUT VII.

Examinatur Queſnelli Proteſtatio.

1 PRoteſtationis Queſnellianæ Paragraphus ſeptimus aggreditur quadraginta Galliæ Epiſcopos authores documenti Paſtoralis, à ſexaginta aliis adoptati. Centum itaque Antiſtites audax homuncio interrogat „ Ubinam oculos habuerint (num in capite videlicet, an in „ calcibus) quando de præſentis Articuli „ ſcriptore aſſerunt, eum bonorum ope„ rum in juſtis meritum oppugnare, cùm „ ait fidem, uſum, augmentum & præmium „ fidei, totum eſſe donum puræ liberali„ tatis Dei: neque ſuam ipſi condemna„ tionem conſpiciunt in appellatione præ„ mii, utpote quod neceſſariam adeò tenet „ cum merito connexionem, ut unum ſinè „ altero nequeat cogitari. Propterea non „ miror vulgò dici, Articulum hunc 69. „ præ cæteris torquere ingenia quærentium

„ um in proſcriptis meis dogmatibus ſenſus
„ pravos. Et profectò quis modus reperi-
„ endi hæreſim in veritate, cui aſſenſum
„ præſtari fides exigit? Sibi nihilominus
„ hæreſim fabricarunt; quaſi nimirum di-
„ xerim, merita ſic eſſe dona Dei, ut non
„ ſint etiam hominis juſtificati merita. De-
„ functus Meldenſis Epiſcopus abunde
„ hunc Articulum vindicavit.

„ Idem præſtitit author *Obſervationum in*
„ *Propoſitiones Bullâ Unigenitus condemna-*
„ *tas*: & ad incitas redegit enormis illius
„ *Documenti Paſtoralis* authores. A pluri-
„ bus aliis Scriptoribus peritiſſimis Propo-
„ ſitionis ejuſdem veritas demonſtrata eſt.
„ Ad juſtificationis complementum acceſ-
„ ſerat Paſtorale Mandatum Mirapincenſis
„ Antiſtitis: ſed duo magni Comitiorum
„ Epiſcopalium actores ſua plurimum in-
„ tereſſe arbitrati, curarunt illud ſupremâ
„ authoritate, & Epiſcopalis humiliatione
„ dignitatis ſupprimi. In eo ſcilicet omni-
„ um oculis Præſul exponit, proſcribi Ar-
„ ticulum non poſſe, niſi Moliniſmum in
„ dogma Eccleſiæ erigendo. Hic mihi mo-
„ dò declarare ſufficiat, me recipere quid-
„ quid in hac materia Tridentina Synodus
„ definivit Seſſ. 6. cap. 10. & can. 32.

2 Quibus citatis orationem addit Domi-
nicæ 13. poſt Pentecoſten, qua à Deo peti-
mus, ut det nobis *fidei*, *ſpei*, *& charitatis*
augmentum. Tum Queſnellus ſic proſequi-
tur: „ Denique vita æterna, & corona ju-
„ ſtitiæ, quamvis ſit remuneratio merito-
„ rum, & Chriſtiani curſûs bravium, eſt ta-
„ men *donum puræ liberalitatis Dei*, cùm
„ promiſſa non fuerit labori, niſi ex miſeri-
„ cordia, & labor ipſe donum gratiæ ſit,
„ quod dicere coëgit Auguſtin. Apoſtolo
„ Serm. 333. cap. 5 *Cùm coronat Deus merita*
„ *tua, nihil coronat niſi dona ſua*. Ajo cum
„ Aug. ib. c. 6. Hanc fidem veramque pie-
„ tatem nullæ argumentationes evellant
„ de cordibus veſtris. Ita nos exhortatur
„ Doctor ſanctiſſimus eodem ſermone, ex
„ quo (quadraginta Epiſcopi) Authores
„ Documenti arma deſumere voluerunt,
„ quibus impeterent veritatem. Non à me
„ iſta ſeriùs excogitata explicatio eſt con-
„ tra errorem mihi à documenti authori-
„ bus tantâ injuſtitiâ imputatum; tam di-
„ lucidè eandem in meis Obſervationibus
„ ſcripſi, ut cenſores oportuerit occludere
„ oculos nè viderent. „ Sequuntur tex-
tus aliquot in quibus Queſnellus merito-
rum, remunerationis & præmii fecerit men-
tionem.

Tum contra eoſdem Epiſcopos & Cen-
ſores Romanos inſurgens ait: *Calumnia, ſi*
poteſt, erubeſcat legens obſervationem etiam
ſequentem ſuperioribus conſonam, quòd
nempè etiam alibi merita & retributionem
(verbotenus) profeſſus ſit.

3 Reprimenda eſt impudens contra tot
Antiſtites, atque ipſam Sedem Apoſtoli-
cam petulantia. Ut non defuere eis oculi
ſani & ſano in ſincipite collocati, ut nomi-
natum in Articulo & alibi perſpicerent *præ-*
mium, ita neque defuit eis mens & ratio ut
intelligerent *donum puræ liberalitatis*, ter-
minum Queſnello eſſe alienantem, qui *præ-*
mii nomen in alienam à ſenſu proprio & ob-
vio transferat ſignificationem. Scrutentur
Adverſarii quanto poſſunt ſtudio omnia
ſcholaſticorum volumina, ubi de gratia, me-
rito, mercede agitur, fallor ſi vel unum
ante Queſnellum reperiant Authorem pro-
babilem, qui donum puræ liberalitatis cum
merito & præmio conjunxit.

Soli hodie Queſnello ejuſque in Janſe-
niſmo Sociis ea ars eſt, ut unire noverint
maximè pugnantia, & alienantis termini
reſtrictione quidvis de quolibet affirmare,
quoties ad fallendum opus eſt: neceſſita-
tem cum libertate, poſſibilitatem obſervan-
di præcepta cum ſervandi impotentia, gra-
tiam minimè ſufficientem cum ſufficiente,
Salvatorem omnium hominum cum volun-
tate ſalvandi ſolummodo prædeſtinatos: 1
Quinque Propoſitiones Janſenii in ſenſu in-
tento ab Authore execrari jurato anathe-
mate, & eundem ſimul ſenſum animo reti-
nere ut Catholicum. Denique exploratiſ-
ſima eſt & innumeris demonſtranda facilè
exemplis veritas, quod ad fallendos ſimpli-
ces Janſeniani ſæpiſſimè, & Queſnellus præ-
cæteris, *loquantur, quod Eccleſia loquitur, quod*
tamen ſentit iſtis, non ſentiant, ut de eluſo
ab eis Alexandrinæ formulæ juramento ſa-
pientiſſimè animadvertit Clemens XI; ad-
miſſâ ab ipſis Galliis Conſtitutione ſaluber-
rima *Vineam Domini*.

4 Et quidem non potuiſſe à Queſnello
præmium indicari propriè dictum, non ſo-
la puræ liberalitatis expreſſio; ſed etiam
tota ejus œconomia gratiæ ſuperioribus diſ-
putationis hujus capitibus relata apertiſſi-
mè convincunt. Quemadmodum enim nul-
lum cogitari poteſt demeritum, nullum ſup-
plicium ſeu pœna juſta propter factum quod
in poteſtate hominis non fuerit evitare, te-
ſte Auguſtino lib. 3. de libero arbitrio cap.
3. *Iſta cauſa eſt voluntatis, ſi non ei poteſt re-*
ſiſti, ſinè peccato ei ceditur: & cap. 18. *Quis*
peccet in eo, quod nullo modo caveri poteſt? Ita
docemur ipſo naturæ lumine etiam de vir-

i tu-

tutum actibus, ut ſi omitti nequeunt, nihil meriti tribuant aut præmii. Utrumque obſervat S. Epiphanius contra hæreſim Phariſæorum quæ eſt decima ſexta: *Propterea quod poſſit peccare & non peccare, ab aliis peccatorum ſupplicia ſumantur, aliue verò laudem referat rectè factorum*.

Subſiſtentibus autem gratiæ ideis, quæ in Queſnelli Articulis deſcribuntur, evidens eſt, exiſtente in nobis gratiâ, quę ad abſtinendum à malo, & amplectendum bonum conceditur, non poſſe hominem peccatum committere, vel bonum omittere quod mandatur. De hoc nihil dubii relinquit Propoſitio 10. *Gratia eſt operatio manûs Omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare*. Poteſtne Creatura ſuæ reſiſtere creationi, aut corpus mortuum reſuſcitationi? Ita neque gratiæ juxta Prop. 23. *Deus ipſe nobis ideam tradidit Omnipotentis operationis ſuæ gratiæ, eam ſignificans per illam, qua Creaturas è nihilo producit, & mortuis reddit vitam*.

5 Ut itaque omni rationis compoti perſpicuum eſt, nihil meriti aut pręmii derivari in hominem poſſe ex eo quod è nihilo productus exiſtat, vel vivat à mortuis reſuſcitatus, ita neque ex bonis actibus, quos talis in homine gratia operata eſt. Non igitur eſt unde Catholici Galliarum Antiſtites *Inſtructionis Paſtoralis* authores, approbatoreſque ſuam conſpiciant in *præmii* nomine condemnationem; ſed Queſnelli perfidiam, cum *dono puræ liberalitatis Dei*, ad fallendos ſimplices, *præmium* conjungentis.

Sola gratiæ idea ex Queſnello hic modò & alibi ſæpiùs relata, cui plures aliæ apud ipſum ſimiles ſunt, ſubruit manifeſtè bonorum operum libertatem, proinde & meritum, & præmium. Unde etſi ſignificatio *doni puræ liberalitatis* Divinæ ſatis apertè meritum hominis pręmiumq; excludat, ampliùs tamen omnem ad illud aditum obſtruit talis cumulatio idearum, quæ ſolæ ſufficiunt, ut quoties author bonis actibus meritum aſſerit ac præmium, ſive mentiens, ſive loquens ſeriò, ſemper hæreticus convincatur. Mentiens quidem & hæreticus, ſi meritum & præmium non agnoſcat: hæreticus quoque hæreſi tertia Janſenii ſi bonis operibus neceſſitate exercitis meritum ſeriò tribuat & præmium. Omne ſcilicet opus bonum juxta Queſnellianas gratiæ ideas procedere neceſſariò, compertiſſimum eſt, & à me ſæpius authoritate pariter ac ratione irrefragabili demonſtratum. Veneno itaque dogmatis ſponte foràs proſiliente, non eſt cur Romani Theologi, aut Gallicani Antiſtites Orthodoxi multùm ſe torqueant, aut vires exhauriant ingenii, ut cenſuræ juſtitiam tueantur.

6 Prudentia Queſnello indicere debuerat altum de Boſſuetio Meldenſium nuper Antiſtite ſilentium; ipſius enim commemoratio non levis Queſnelli ignominia, ejuſque condemnatio doctrinæ eſt. Audiatur Documentum Paſtorale Antiſtitum Lucionenſis & Rupellenſis datum anno 1711. die Maji 14. „ Dum Clerus Gallicanus Comi„ tia haberet anno 1700. Abbas *Dambes* „ (vero nomine Coüet ut indicat occulta „ clavis nominum in *Cauſa Queſnelliana* „ pag. 322.) epiſtolam ſcripſit tacito au„ thoris nomine ad Meldenſem Epiſco„ pum, qua ei multa & quidem acerba ex„ probrat; ſed præſertim illud, ex quo fa„ cilè intelligi poteſt, quàm fallaces & „ perverſi ſint illi homines, qui hujus Præ„ ſulis authoritatem in gratiam *Obſerva*„ *tionum* obtendere hodie, & prædicare „ non dubitant: *Multos novimus*, inquit Ab„ bas, *quibus dixiſti, quinque illas* (Janſenii „ hæreticas) *Propoſitiones in libro P. Queſ*„ *nelli reperiri*. Tum addit, *Nec è memoria* „ *tua fortaſsè excidit, Illuſtriſſime Præſul*, „ *te nuper faſſum eſſe cuidam Archiepiſcopo*, „ *qui in Comitiis erat, puros & apertos Jan*„ *ſenii errores hoc libro contineri*.

„ Jam verò poſt teſtimonium tam aper„ tum, tam clarum, præſertim profectum „ ab uno ex hujus factionis principibus, „ qui anno 1700. Epiſcopum Meldenſem „ incuſat, quòd dixerit, ſe in libro Ob„ ſervationum illas quinque Propoſitiones „ reperiſſe, ac puros & apertos Janſenii „ errores, quis non mirabitur, quis non „ execrabitur eorum malam fidem, atque „ audaciam, qui in lucem ediderunt librum „ hujus Præſulis ſcriptum anno 1699., quo „ Obſervationes commendantur, & ſimul „ aſſerere non dubitarunt ipſâ præfatione, „ Illuſtriſſimum Epiſcopum Meldenſem eas „ Obſervationes in novum Teſtamentum „ ſemper magni feciſſe.

7 „ Hoc verò longè magis mirum vide„ tur, aut potiùs fidem omnem ſuperat, „ quod, quamvis teſtimonium illud adeò „ expreſſum multis ab hinc annis cum au„ thoritate editum fuerit, nec ullus un„ quam repertus ſit, qui epiſtolam ex qua „ excerptum eſt, recuſare auderet; Janſe„ niani tamen non vereantur hodierno die „ ſuam malam fidem, quaſi teſtatam face„ re, ac publicis monumentis conſignare, „ dum Illuſtriſſimum Præſulem *Obſervatio*„ *nes* ſemper approbaſſe aſſerunt, licèt „ contrarium ipſi aſſeruerint, & quidem

„ eo

„ eo ſcripto, quod inficiari non audent, „ & quod præ manibus noſtris eſſe certò „ ſciunt. Sic ſæpe Divina permittit Providentia, ut hæretici infamiæ notam ultrò „ ſibi inurant, & quaſi deditâ operâ id „ agant, ut homines perditi atque impudentes ab hominibus habeantur.

„ Quamobrem, Fratres chariſſimi, Epiſcopus Meldenſis ſatis purgatur ab iis „ ipſis, qui contendebant hujus uti authoritate, ut perniciosſum illum librum defenderent. Quamquam quid iis omnibus eſt opus, ut eam, quam falsò ſibi „ tribuunt Novatores authoritatem, iis „ omnino auferamus? ſatis erit proferre „ teſtimonium, quod in gratiam Epiſcopi „ Meldenſis nuper dedit Doctiſſimus ſimul „ & Sapientiſſimus, & non minùs probitate „ morum atque aliis animi dotibus, quàm „ dignitate Clarus Senator, qui aſſerit, ſæpe numero ſe audiviſſe ab Illuſtriſſimo „ Epiſcopo Meldenſi, cùm diceret, *Obſervationes* P. Queſnelli eſſe pernicioſas; „ apertos Janſenii errores iis contineri, „ nec eas legi debere ab iis, qui Chriſtianam pietatem profitentur.

„ At fortaſſe, inquiet aliquis, quomodo fieri poteſt, ut Illuſt. Meldenſis, Præſul „ ſanè & doctiſſimus & perſpicaciſſimus „ eas *Obſervationes* approbaverit, idemque poſtea improbaverit, & in iis *errores* „ *Janſenii repererit*? Facilè intelligetis, „ Fratres chariſſimi, hanc objectionem „ nullius eſſe roboris, ad veritatem facti „ tam certis teſtimoniis ſtabiliti ullo pacto „ infirmandam. Addemus tamen, Illuſtriſſimum Epiſcopum Meldenſem, cùm mutavit ſententiam, oſtendiſſe, quàm vero „ ſinceroque eſſet animo, & quibus dolis „ uſi fuerint Janſeniani, ut eum ante occuparent.

„ Etenim ii, quorum ſcopus hic erat, „ ut Illuſt. Præſul *Obſervationes* illas approbaret, excerpſerunt quaſdam ex libro Propoſitiones, quas ad eum miſerunt, ex quibus judicare poterat, nihil „ eſſe in iis *Obſervationibus* Fidei Orthodoxæ contrarium in iis, quæ ad Gratiam „ Divinam pertinent. Hinc factum eſt, ut „ poſtquam eas Propoſitiones excerptas „ legiſſet, ſcriberet librum, quem hodie „ proferunt; ſed ex eo nihil poſſunt conficere, poſtquam ipſi docuere quàm brevi „ Epiſcopus Meldenſis ſententiam mutaverit, quam ipſe mutationem non diſſimulandam eſſe duxit „.

8 Quapropter adeò hic non iraſcor Meldenſi Antiſtiti, ut etiam mihi quid ſimile contigiſſe non diffitear, ante quam Queſnelli librum legeram. Accuſatas ab aliis Propoſitiones aliquot conſpicatus hæreſim quidem ſonantes; ſed à mangonibus ita delinitas, ita callidè expoſitas, additâ aliorum textuum multitudine ſenſus præſeferentium Catholicos, ut in benigniorem etiam præcedentium acceptionem quodammodò propenderem; verùm quatuor tomis integris Queſnelliani Operis attentione quàm potui maximâ perlectis, de multiplici ejus veneno & hæreſi peſtiferâ omne mihi dubium penitùs ſublatum eſt. Sic igitur in præſenti articulo Antiſtiti Meldenſi contigiſſe facilè credo, ut quantumvis lævum aliquid & damnabile continerent verba, in benigniorem ſe abripi paſſus aliquando fuerit interpretationem, quam poſt examen diligentius, ſui eum oculi & maturior attentio dedocuere.

9 Alius qui objicitur author anonymus *Obſervationum*, non in Teſtamentum novum; ſed in *Propoſitiones* 101. ipſe, ni fallar plurimum, Queſnellus eſt: adeò illic omnia ſcribendi modum, audaciam ac temeritatem, omnis etiam ſupremæ authoritatis irreverentiam & contemptum, in ſuos adverſarios furorem & rabiem, totum denique Queſnelli ingenium loquuntur. Sed & cujuſcumque Obſervationes illæ fuerint, ſuperius à me circa præſentem Articulum toto capite 3. refutatæ obritæque ſunt. Ubi Queſnellus ſi oculos ſanos, & aliquid ſanæ mentis reliquum habet, videre poterit unde inaniſſimam ſuam de centum Epiſcopis veluti ad incitas redactis gloriationem dimittat.

Quod omnes ſuis erroribus patrocinantes Queſnellus *periti ſſimos* vocet, nemo mirabitur Hiſtoriarum utcunque conſcius; cùm ſemper hæreticorum, præſertim recenter naſcentium mos fuerit, ad ſtabiliendam hæreſim ſuam perurilis, omnes ſuos, etiam gregarios, magnificis decorare elogiis; & vel ſuo ſinguli judicio ad eruditionis & ſapientiæ culmen evehuntur. De qualibus pridem Leontius lib. 1. contra Neſtorium & Eutycheten in principio *ſe ipſos*, inquit, *ſapientes eſſe jubent*, *& ſunt tanquam ex juſſione & edicto ſapientiâ præditi*, *quos eruditos facit velle tantùm*.

Lugenda Reipublicæ Theologicæ, imò Eccleſiæ eſt ſcripti Mirapincenſis ſuppreſſio, ſi tale illud fuerit, quale Queſnelli laudibus celebratur; ſed veriſimilius eſt ejuſdem fuiſſe furfuris, cujus eſſe conſpicimus nuperrimum ejus *Paſtorale Mandatum* nihil præſeferens Catholico dignum Antiſtite, ut

ut in Tomi hujus Monito oſtenditur.

Nihil magis ſerii aut ſinceri eſt in jactata Tridentini Concilii admiſſione, quod conſtat eſſe Articulo damnato infeſtiſſimum. Illo enim hæretica Calvini de gratia, libertate, merito & præmio bonorum operum dogmata anathemate feriuntur, à quibus Queſnellus ſolo meriti, & præmii nomine fallaciſſimo, aut novæ additione hæreſeos, tertiæ videlicet Janſenianæ, diſcernitur, ut amplè & lucidè ſuperiori præſertim capite explicatum eſt.

10 Habent Moliniſtæ unde gaudio exultent, ſi Queſnellus cum Illuſtriſſimo ſuo Mirapincenſi vindice verum aſſerit, *Propoſitionem damnari minimè potuiſſe, niſi Moliniſmum in dogma Eccleſiæ erigendo*; etenim cum damnata Propoſitio fuerit univerſi Orbis Catholici conſenſu, ſcuto contra adverſarios muniuntur impenetrabili. Verùm cùm neque Queſnelli, neque Mirapincenſis Præſulis, à Sedis Apoſtolicæ communione ſeparati, anthoritas apud Romanæ fidei Theologos valeat, Scriptoris utriuſque condemnati Proteſtatio ſolos ipſos eiſque adhærentes laqueo conſtringit.

Tridentinæ Seſſionis capite 10. docemur quidem orare cum Eccleſia, *Da nobis Domine fidei, ſpei & charitatis augmentum*: illud proinde precibus impetrare poſſumus; ſed aliud eſt præmium ratione meriti, aliud per orationem impetratio; hæc poteſt peccatoribus competere, non meritum & præmium propriè dictum, quod ſtatum juſtitiæ neceſſariò ſupponit. Quapropter ſola capitis illius Tridentini profeſſio Queſnellum ab errore, quem damnato Articulo imputamus, minimè liberat. Meritum in Seſſionis ejuſdem Canone 32. clariſſimè quidem exprimitur; unde ejus profeſſio Queſnellum magis à ſuſpicione hæreſeos liberaret, niſi eum proderent argumenta nimiùm conſpicua, & quæ omnem aditum obſtruant excuſationi. Talia ſunt non ſola *doni puræ liberalitatis* ad omne præmium applicatio, qualis in nullo ante Queſnellum reperietur Scriptore probè Catholico, neque ullum relinquit locum merito; ſed etiam multiplex gratiæ idea deſperatiſſimam ubique reddens omnem libertatis à neceſſitate, ac proinde meriti in bonis actibus rationem.

11 Cur juxta Canonem quartum non dicit Queſnellus anathema negantibus *liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum.... poſſe diſſentire ſi velit*? Cur non ex capite 5. docet quod homines à Deo *per excitantem & adjuvantem gratiam ad convertendum ſe ad ſuam ipſorum juſtificationem, eidem gratiæ liberè aſſentiendo & cooperando diſponantur, ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritûs Sancti illuminationem, neque homo ipſe nihil omnino agat, inſpirationem illam recipiens, quippe qui illam & abjicere poteſt*? Quàm hæc omnia à Queſnelli erroribus aliena ſunt!

Itane per Dei excitantem atque adjuvantem gratiam ad convertendum ſe, eidem gratiæ liberè aſſentiendo & cooperando tantummodò diſponuntur, quando juxta Art. 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*? Non expectatur hìc ad effectum gratiæ deliberatio hominis, num præbere ei aſſenſum, atque cooperando ad juſtitiam ſe diſponere velit; an verò inſpirationem abjicere; ſed ipſa prima gratia peccatoris reconciliatio eſt. Hìc in memoriam, Lector, revoca, quæ aliàs retuli ex Janſenii libro 4. de gratia Chriſti cap. 1: *Medicinale Chriſti adjutorium eſt cœleſtis ſuavitas ſeu delectatio*. Cap. 11. *Delectatio iſta cœleſtis ſecundùm Auguſtini mentem eſt actus vitalis & indeliberatus animæ, & quidem amoris ac deſiderii præcedentis conſenſum*. Ibid. *Dicimus igitur delectationem iſtam, ſeu ſuavitatem in Auguſtino celebrem eſſe partim primum illum & indeliberatum affectum animæ, qui actualis complacentia eſt, partim etiam ſecundum, qui deſiderium indeliberatum dicitur*.

12 Janſenio autem ſuo applaudens magnificè Queſnellus *Notis* typo editis *in epiſtolam Domini Steyaert* pag. 17. *Adeò* (inquit) *non perſuadetur ſenſum ab authore* (Janſenio) *intentum hæreticum eſſe, ut jam demum credere cœperis Orbis Catholicus, nihil in ipſo non eſſe Catholicum*.

Sive igitur prima gratia ſit delectatio cœleſtis indeliberata, ſive intellectûs illuminatio non minùs deliberationem præveniens, quàm delectationem, & deſiderium, ſi ſit ipſa peccatorum remiſſio, maniſeſtè corruit doctrina Tridentini pro diſpoſitione ad converſionem, juſtificationemque exigens liberum hominis conſenſum & cooperationem cum gratia.

Quomodo etiam ſive in peccatoribus, ſive in juſtis poteſt liberum arbitrium denegare conſenſum gratiæ, ſi juxta Queſnelli Articulum 10. dogmaticum, & illimitatum, ideoque univerſali æquivalentem *Gratia eſt operatio manûs Omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt aut retardare*? Quid igitur Queſnellum juvat, quod ut ſe Catholicum probet, unum Tridentini caput, unum Canonem ſe profiteatur admittere, dum alia capita, alios Canones ſubvertit?

vertit? *Qui offendit in uno factus eſt omnium reus*, ut monet epiſtola Jacobi Canonica.

Sed primus novæ Eccleſiæ fundator Sancyranus, idem Inſtitutor Antonii Arnaldi, ut hic poſtea fuit Queſnelli, docuit *Tridentinum non fuiſſe verum Concilium*. Ita de illo declaravit teſtimonio, quod Supremo Galliæ Cancellario tradidit anno 1638. die 11. Julii Lingonenſis Epiſcopus. Simile de eodem Novatore teſtimonium juratum dedit Joannes de Jovaud religioſus Abbas Ciſtercienſis, & ejuſdem Ordinis Secretarius eodem anno 1638. 10. Junii quòd ſibi aſſerentem audiverit *Concilium Tridentinum fuiſſe Pontificis & Scholaſticorum, qui doctrinam Eccleſiæ multùm immutaverunt*.

Deſtructâ bonorum actuum libertate, inductâque neceſſitate ſimplici, evidens eſt Doctori Angelico, evidens eſt etiam ipſo docente naturæ lumine, *meritum* omne evaneſcere, omne peſſumdari *præmium*, aut ſi alicui ad fallendum, utraque appellatio retinenda videatur, patet, eam eſſe omni verâ & propriâ ſignificatione vacuam.

13 Aliud eſt, non niſi ex miſericordia promitti laboribus mercedem, ipſoſque labores dona gratiæ eſſe, quia ad illos Dei auxilium indebitum concurrit: aliud laboribus quod conceditur impletis, non niſi ex pura tribui miſericordia, & non etiam ex quodam debito in meritis fundato, etſi hæc abſque miſericordi Numinis promiſſione, atque indebito gratiæ auxilio nequiverint comparari. Priori conſentiunt omnes Theologi: poſteriori Catholicus nemo; anathema autem dicunt univerſi à Calvini erroribus abhorrentes, ac Tridentinæ Synodi inhærentes veſtigiis.

Cùm Deus coronat merita noſtra, non aliud coronat, quàm ſua munera, quia nihil meriti eſt, niſi ope gratiæ; attamen eſſe non definit verum meritum, cui debita reſpondeat remuneratio: corona gloriæ liberaliſſimi quidem munus Domini eſt; non tamen abſque omni mixtione debiti, ut proinde non puræ liberalitatis donum à Scriptore Catholico dicendum ſit: Sed dici debuit à Queſnello ſuppoſitis ejus gratiæ ideis, quibus ut bonorum operum libertas, ita meriti omnis & præmii fundamentum ſubvertitur. Conſectarium iſtud indeclinabile eſt: negantem ferit anathema hæreſeos tertiæ Janſenianæ, *Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, non requiritur libertas à neceſſitate; ſed ſufficit libertas à coactione*. Poſterior libertas, ut ſupra oſtendimus, placuit etiam Calvino: neque Luthero diſplicuit; ſed neutri adeò viſum fuerat inſaniendum, ut eam aſſereret ad meritum ſufficere.

Ea novitas Bajo, Janſenio, Queſnello, & eorum in reformanda fide & Eccleſiâ ſociis reſervata eſt. Bajo & Janſenio, cùm ſe Apoſtolicæ Sedis judicio ſubmiſerint, confidimus meliora merita obtigiſſe, quàm hæretica, & quæ in ſimili fundantur experte ſolius violentiæ libertate. Hæreſiarcharum aliàs eiſque proximè ſuccedentium diſcipulorum perdifficilis, & rariſſima converſio eſt. Superbia ſcilicet eis dictat, quemadmodum Queſuello Auguſtiniani axiomatis ſancti applicationem peſſimam: *Hanc fidem veramque pietatem nullæ argumentationes evellant de cordibus veſtris*. Unde quod ad firmandam fidelium religionem Auguſtinus ſalubriter protulit, hæretici ad fovendam in ſuis ſeductiſque à ſe mentibus pertinaciam convertunt.

CAPUT VIII.

Prætenſorum Galliæ Theologorum Obſervationes diſſolvuntur.

1 Anonymus hic adverſarius, quâ authoritate neſcio, *Theologorum Galliæ*, ſibi nomen tribuens „ Si „ (inquit) Propoſitio iſta ſignificaret, imò „ vel tacitè inſinuaret, fidem, quæ gratis „ datur, nihil impetrare poſſe, cùm agit „ ſinè charitate propriè dictâ, ut homo „ vel ad juſtitiam Deo adjuvante præpa- „ retur, vel fidei augmentum conſequa- „ tur, meritò damnatam. Theologi fate- „ rentur. Si quidem Concilium Tridenti- „ num Seſſ. *6.* cap. *6.* actus fidei enume- „ rat inter ipſas juſtificationis præparatio- „ nes; & S. Auguſtinus non ſemel docet, „ fidei attribuendam virtutem cætera im- „ petrandi.

Superflua *Obſervatio* eſt, non enim de impetratione quæſtio inſtituitur: Sed de merito & præmio. De poſterioris utriuſque, non de prioris deſtructione præſens Articulus accuſatur, & convincitur. Quanquam & impetrationem Queſnellus alibi ſubruit, novis videlicet gratiæ ideis, quas ſuperiùs memoravimus; nam & impetratio boni ſalutiferi petitionem ſupponit liberam, atque ex gratia, quæ omittendæ orationis non auferat poteſtatem. Hanc minimè relinquit *gratia*, quæ juxta Articulum 10. *eſt operatio manûs Omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare*.

2 Unde ſaltem lucro noſtro adſcribimus confeſſionem juſti anathematis contra Queſ-

Queſnelli doctrinam oppoſitam Impetrationi. Tridentinæ Seſſionis 6. caput 6. ab adverſario citatum exhibet ſeriem humanorum actuum ad juſtitiam diſponentium, nempe fidei, timoris, ſpei, inchoatæ dilectionis &c. quibus enumeratis, mox initio capitis ſeptimi *Hanc* (inquit) *diſpoſitionem ſeu præparationem juſtificatio ipſa conſequitur*. Proinde non ut Queſnellus Articulo 28. enuntiat, *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*.

Neque fides, quandocunque operatur, juſtificat; nam timor, qui in ordine actuum ad juſtificationem diſponentium à Tridentinis Patribus collocatur, ex fide profluit, nondum tamen ei, niſi ſuccedentibus ſpei & dilectionis actibus, conceditur juſtificatio. Unde labitur quoque Articulus 51. juxta quem *Fides juſtificat, quando* (id eſt quandocumque) *operatur: Sed ipſa non operatur niſi per charitatem*. Contrarium Theologis orthodoxis certiſſimum eſt; ex fide ſcilicet procedere timorem & ſpem, etiam ante juſtitiam & charitatem. Præterea ex ejuſdem Concilii & Seſſionis canone 3. diſcimus: *Si quis dixerit, ſinè præveniente Spiritûs Sancti inſpiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pænitere poſſe, ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit*.

Fides igitur ſalutifera debet gratiæ adjutorio præveniri, proinde non poteſt ipſa eſſe prima gratia & fons omnium aliarum, ut traditur Articulo Queſnelli vigeſimo ſeptimo. Ex his prætenſi *Galliæ Theologi* perſpicere poſſunt, Obſervationem quidem ſuam ad præſentem Articulum minimè pertinere, ſuggerere tamen occaſionem quam fortè nollent, aliis clientis ſui dogmatibus de errore graviſſimo convincendis.

3 „ Rurſus (adverſarius proſequitur) „ ſi Propoſitio 69. mentionem faceret de „ fide hominis juſtificati ex charitate ope„ rantis, negaretque ipſum juſtificatum „ *bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam* „ *& Jeſu Chriſti, cujus vivum membrum eſt,* „ *meritum fiunt, non verè mereri augmen*„ *tum gratiæ, vitam æternam, atque ipſius* „ *gloriæ augmentum*, certè illa Propoſitio „ rejiceretur ab omnibus Theologis, tan„ quam aperta hæreſis, Scripturæ, & tradi„ tioni manifeſtè contraria, atque jam à „ Concilio Tridentino Seſſ. 6. cap. 11. & „ 16. & can. 26. & 32. in Luthero, & Cal„ vino condemnata. „

Propoſitio 69. mentionem explicitam non continet de fide hominis juſtificati ex charitate operantis; ſed cùm dogmaticè & illimitatè enuntiet, Fidem, uſum, augmentum, & præmium fidei, totum eſſe donum puræ liberalitatis Dei, complectitur etiam fidem hominis juſtificati & agentis ex charitate. Nihil eſt quod hîc inficiabitur Queſnellus, penès quem uſus fidei, niſi per charitatem eſſe non poteſt; nam juxta Prop. 51. ſuperiùs relatam *Fides... non operatur niſi per charitatem*.

Sequens autem Tridentinæ Seſſionis 6. canonis 32. definitio ab adverſariis allegata, Queſnelliano dogmati anathema infligit, quia verum meritum cum dono puræ liberalitatis nemo ſeu Theologus ſeu moralis Philoſophus, ſive Catholicus, ſive hæreticus ante Queſnelli, Janſenii, Baji tempora noſcitur conciliaſſe; niſi fortè excipiendus ſit quidam inter Scholaſticos Gregorius, quem Lutherus ſcribit ſibi conſonum à Romanis omnibus vapulare Theologis.

4 Neſciuntne Queſnelli vindices, cur is fidem, uſum, augmentum & præmium fidei donum faciat puræ liberalitatis Dei? Novimus inquiunt, quia in materia de gratia ſequitur tutiſſima & inconcuſſa dogmata Sanctorum Auguſtini & Thomæ. Mihi verò deprecari eos liceat, ut hunc eruditis ſuis mentibus à me ſinant erui errorem: Non propter tutiſſima Sanctorum iſtorum, ſed propter exitialia Lutheri & Calvini dogmata, velut conſecutionem ex lis legitimam inducere voluit Queſnellus Articulum, quem Sedes Apoſtolica meritò cenſuit proſcribendum.

Is enim ſurculus genuinus eſt ex prioribus de gratia ideis neceſſariò progenitus: ideis, inquam, quas neque Lutherus, neque Calvinus à ſe unquam voluerit abdicare. Art. 23. *Deus ipſe nobis ideam tradidit omnipotentis operationis ſuæ gratiæ, eam ſignificans per illam, quæ creaturas è nihilo producit, & mortuis reddit vitam.* 24. *Juſta idea, quam Centurio habet de omnipotentia Dei, & Jeſu Chriſti in ſanandis corporibus, ſolo motu ſuæ voluntatis, eſt imago ideæ, quæ haberi debet de omnipotentia ſuæ gratiæ in ſanandis animabus à cupiditate.* Ut in exemplis hîc traditis nihil actionis liberæ extra Deum eſt, ita nihil meriti fingi poteſt in homine, nihil præmii.

Poteratne idea gratiæ excogitari magis idonea univerſo Calvini, atque Lutheri de gratia ſyſtemati, quo ut libertas, ita meritum omne & præmium in auras abiturum eſt? Fixum igitur ratumque Queſnello fuit, fidem hominis, etiam juſtificati, & ex charitate operantis, juxta ideas gratiæ memoratas,

ratas, ut nihil habent liberi, ita neque fundare meritum poſſe, aut rerributionem.

Quæ omnia cùm certa explorataque ſinr, nihil ſupeteſt, niſi ut promiſſa impleant *Galliæ Theologi*, atque *omnes rejiciant Propoſitionem* tanquam neceſſariò connexam cum *aperta hæreſi, Scripturæ & Traditioni manifeſtè contrariam, atque à Concilio Tridentino* Seſſ. 6.cap.11, & 16.can.26.& 32. *in Luthero & Calvino condemnatam*.

5 Proſequitur adverſarius. „Rogant „ Theologi, quæ rario cogat, imò quę conjectura ſuadeat, hìc intelligere fidem hominis juſtificari, & ex charitate operantis, ut Ptopoſitioni adſcribatur Lutheтanus aut Calvinianus error contra meritum bonorum operum à Concilio Tridenrino anathemate meritò perculſus: nam eâ de re altum in Propoſitione ſilentium.„

Obſervatio tam acuta fugerat ingenium Queſnelli: vel, ſi in mentem ei venerit, placere non potuit, utpotè opinioni ejus minimè conveniens, eumque manifeſti nimiùm expoſirura oppobrio mendacii. Damnatus Articulus de fide agir in genete, præſcindens à perfecta, vel imperfecta, ſic tamen ut de qualibet etiam perfecta, & perfectiſſima, de uſu ejus quocumque, etiam oprimo, de augmento quantumlibet magno aſſerat omne illud, ejuſque *præmium eſſe donum puræ liberalitatis Dei*.

Nunc ipſum interpellemus Queſnellum; num fidem excluſerit hominis juſti & ex charirate operanris? Negat ipſe: & quidem ſtarim Proteſtationis inirio inſultans quadraginta Epiſcopis, propterea quòd *Documentum* ipſorum *Paſtorale* rribuat Queſnello impugnationem meriri bonorum operum *in juſtis*: & ſolirâ ſuâ modeſtiâ, ſeu impudentiâ ſciſcitatur *ubi collocatos oculos habuerint* [in capite ſcilicet an in calcaneo] *non videntes ſuam ipſorum condemnationem, in eo, quem proſcribunt Articulo. Etenim ſolum præmii vocabulum relationem adeò naturalem & eſſentialem habet cum merito, ut unius idea includat neceſſariò ideam alterius, ſolumque illud* (præmii) *nomen utrumque connexione inſeparabili exhibeat animo.* Quis autem neſciat Queſnellum, nihil meriti agnoſcere in bono opere, niſi hominis juſti, & ex charitate eliciro? Neque de hoc ipſi litem moveo, aur *Galliæ Theologis*, pro ſe adducentibus Bellarminum.

Cur igitur iſti modò in dubium vocant, utrum Queſnellus *de Fide, uſu, augmento, & præmio fidei* agat, prout ea ſunt in hominibus juſtis agenribus ex eharirare? Et quidem daturne penès Queſnellum uſus aliquis, ſeu operatio fidei abſque juſtitia & charitare? Negat ipſe locis pluribus Propoſitione 51. *Fides juſtificat, quando operatur; ſed ipſa non operatur, niſi per charitatem.*

6 Ad convincendos hic adverſarios ſufficere poſſent Propoſitiones vigeſima ſeptima & vigeſima octava; juxta priorem enim *Fides eſt prima gratia, & fons omnium aliarum*: juxra poſteriorem *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*. Hanc autem adulris nòn obtingere abſque charitate, eſt exploratiſſima ubique Queſnelli ſenteutia. Prop.53. *Sola Charitas Chriſtiano modo facit (actiones Chriſtianas) per relationem ad Deum, & Jeſum Chriſtum*. Poteſtne adulto ttibui juſtificatio obveniens abſque actione Chriſtiana & Chriſtiano modo exercirâ

Prop. 54. *ſola Charitas eſt, quæ Deo loquitur: hanc ſolam Deus audit*; ideoque hac ſolâ movetur ad concedendam gratiam ſanctificantem. Ubi nec Deus eſt, nec religio, nequit eſſe ſtatus gratiæ. Prop.58. *Nec Deus eſt, nec religio ubi non eſt Charitas*.

Sola, quæ in Propoſirione cernitur expreſſio *præmii* neminem Queſuellianæ doctrinæ urcumque conſcium dubirare patitur, quin *fidei, uſûs, augmenti* ejus nomine intelligat actus qui ſimul Charitas ſint, vel ab ejus imperio profluentes. Perſpicuum id facit Propoſitio 53. & 54. jam allegata, ſicut & 51. aſſerens *fidem non operari niſi per charitatem*; uſus autem fidei, ut ſuperiùs notabam, quædam ejus operatio eſt. Denique in iſtis *Galliæ Theologis* aut mirabilis ignoranria Queſnelliani ſenſûs eſt, ror Propoſitionibus, ab ipſo authore clariſſimè expoſiti, aur quod magis veriſimile eſt, ignorantiæ ſimulatio.

Quomodo enim latere eos potuit Propoſitio 55. *Deus non coronat niſi charitatem: Qui currit ex alio impulſu, & ex alio motivo, in vanum currit?* 56. *Deus non remunerat niſi Charitatem; quoniam Charitas ſola Deum honorat*. Clarum eſt Deum non largiri pręmia actibus, quibus non honoratur; proinde mercedis retributio ſupponit, Queſnello judice, Charitatem in omni opere quod præmio donatur.

Quomodo is agnoſceret præmium fidei, nſûs, & augmenti ejus ſinè Charitate, qui Propoſitione 46. enunciat *Cupiditas aut Charitas uſum ſenſuum bonum vel malum faciunt?* De cæteris animæ facultatibus, eadem quę de ſenſibus ratio eſt, nnde omnium facultatum uſus, aut cupiditas erit aut Chariras.

7 Conſiderent autem Adverſatii an

Queſnellus de præmio differat, quod Deus concederet cupiditati, quoniam Novatori huic ęquè ac Bajo medium nihil eſt *vitioſam* inter *cupiditatem, ac laudabilem Charitatem.*

Accedat Propoſitio 44. *Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones & actiones omnes noſtra naſeuutur: Amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Dens remuneratur; & amor, quo uos ipſos ae mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt, non refert, & propter hoe ipſum fit malus.* Fides itaque, uſus, & augmentnm, prout in actionibns conſiſtnnt, & Divina eis reſpondet remuneratio, nullo maculantur vitio, & ex amore omnia agente propter Deum originem ducunt.

8 Uſus fidei imperatns qnædam legis obedientia eſt, & juxta Prop. 47. *Obedientia legis profluere debet ex fonte; & bic fons eſt Charitas. Quando Dei amor eſt illius principium interius, & Dei gloria ejus finis, tune purum eſt quod apparet exteriùs; alioquin non eſt niſi bypoeriſis aut falſa juſtitia*: proinde non provenit ex gratia; patet enim nihil procedere ex gratia niſi bonum, imò juxra Prop. 11. *Gratia non eſt aliud, quàm voluntas Omnipoteutis Dei jubentis, & facieutis quod jubet.* Quæ definitio reddit Divinum gratiæ munus à legis obedientia inſeparabile, ideoqne juxta priorem Articulum eadem obedientia cùm bona ſit, à fonte qui Charitas eſt, proficiſcitur neceſſariò.

Prætermittenda non eſt Propoſitio 50. *Fruſtrà clamamus ad Deum, Pater mi, ſi ſpiritus Charitatis uon eſt ille qui clamat.* Si Queſnello ne ad impetrandum quidem aliquid valeat oratio, quæ non provenit à charitare, multo minùs ſinè illa ad præmium valebit ſive fides, ſive oratio. Omnis autem charitaris comitem ſemper eſſe juſtitiam declarat Queſnelli illiminata *Obſervatio* dogmatica in 1. Joan 3. v. 9. *Nullum peccatum mortiferum Charitas ſecum patitur*; cumque hæc ſit neceſſariò ex fide, quæ juxta Art. 51. *juſtificat quando*, ſeu quandocumque *operatur*, non poteſt iſtiuſmodi uſus fidei non eſſe ſaluberrimus.

9 Si dixeris actionem quâ primùm peccator juſtificationis gratiam conſequitur, propriè, ſive de condigno nihil penitùs mereri; haud inficior, verum non huic ſoli actui damnatus Articulus rationem præmii & meriti abrogat; ſed omni fidei, omni ejus uſui & augmento, tam poſt acquiſitionem juſtitiæ, quàm ante. Fides omnium bonorum operum ad ſalutem conducentium *radix eſt* juxta Tridentinum, & omnes Catholicos, imò juxta Queſnelli art. 52. *Omnia alia ſalutis media continentnr in fide tanquam in ſuo germiue; ſed hae fides non eſt abſque amore & fiducia.* Hinc patet actiones omnes reliquas ſive juſtificandorum hominum, ſive juſtorum, quæ ſunt ex gratia, eſſe pariter ex fide tanquam radice, & germine, eſſe & ſalutis media, & ſalutiferos fidei uſus.

Frivola itaque adverſantinm Theologorum excuſatio eſt, *De fide ſinè ulla charitatis mentioue Propoſitionem loqui, verba nibil babere, quod charitatem vel incboatam ſiguificet.* Sic ubi dixero: homo eſt animal, nulla in Propoſitione mentio eſt hominis albi, vel nigri, culti vel barbari, pii vel impii; ridiculus tamen cenſebor, ſi negare voluero prædicationem de omnibus, & ſingulis hominibus eſſe intelligendam, cùm indefinitis iſtiuſmodi, & dogmaticis enuntiationibus proprium ſit, uſu in ſcholis omnibus Theologicis ęquè ac Philoſophicis receptiſſimo, ut univerſalibns quodammodo æquivaleant.

Proinde quiſquis aſſerit *fidem, nſum, augmentum, præmium fidei eſſe donum puræ liberalitatis Dei*, intelligitut de omni fide, de omni uſu, augmento, præmio fidei aſſerere, quòd ſit *douum puræ liberalitatis Dei*, in quocumque homine fides, uſus, augmentum, præmium fidei fuerint, & quocumque motivo minus magisve perfecto, fides elicita vel imperata. Imò ſermonem Queſnello potiſſimum eſſe de fide & uſu fidei in juſtis, & operantibus ex charitate, evidens eſt ex ipſa appellatione *præmii, ejuſque cum merito connexione naturali & eſſentiali, adeò ut præmii repræſentatio uon poſſit non ingerere ſimul cogitationem de merito.* Ita Queſnelli Proteſtatio confidenter inſultans quadraginta Epiſcopis quaſi cæcutientibus, quod in ipſo damnato Articulo *præmii* nomine non proſpexerint aſſertum à ſe cum præmio meritum.

10 Ad reprimendam itaque adverſariorum hic confidentiam, dum quærere andent, *quæ ratio cogat, imò quæ conjectura ſuadeat bic intelligere fidem bomiuis juſtificati, & ex charitate operantis*, non conjectnram; ſed rationem accipiant nulli obnoxiam errori, nullis ſuis tergiverſationibns eludendam. Verum, & propriè dictum meritum, quod de condigno à ſcholaſticis appellatur, quodque ſolum ab omnibus abſolutè, & ſimpliciter meritum dicitur, ſnpponit in omnium ſententia ſtatum gratiæ, à multis etiam amicis, ab adverſariis autem hìc omnibus requiritur præterea in actibus motivum, ſeu ratio charitatis.

Hanc

Hanc conditionem à Queſnello poſtulati ad meritum, & præmium, nullus mihi adverſarius negabit; & nimis compertum Queſnellus ipſe reddidit tot Propoſitionibus de charitate, quas præſenti capite recenſui, quæque ad omnem legis obedientiam, ne hypocriſis ſit, ad omnem uſum ſenſuum ne cupiditas, & ſic ad cæteras humanæ vitæ actiones, ne peccati maculâ vitientur, charitatis intentionem ubique ſtatuunt neceſſariam. Evidens itaque eſt in damnato Articulo, ubi de præmio, & ut ipſa contendit Queſnelli Proteſtatio, de merito agitur, ab authore ſupponi juſtitiam intentionemque charitatis.

Denique accipiatur ſolùm Propoſitio ut ſonat, præciſa ab omnibus circumſtantiis ſenſum determinantibus: præſcindatur etiam à conditionibus ad meritum neceſſariis, manet adhuc ineluctabile, quòd fidei omnis, uſûs ejus, etiam ejuslibet augmenti præmium, ideoque meritum, abſque quo præmium nec eſſe, nec concipi poteſt, Propoſitio reipſa deſtruat, faciendo *donum puræ liberalitatis Dei*, quidquid ad fallendos ſimplices, præmii nomine appellat, & ſupponit meriti. Significatio nempe Propoſitionis obvia cum ſenſu authoris ad amuſſim convenit, eumque candidè profitetur Queſnelli Proteſtatio, omnem *fidem, uſum, augmentum, & præmium fidei* etiam in juſtis, & ex charitate agentibus *eſſe donum puræ liberalitatis Dei*.

Neque iſtud fides in Queſnelli ſententia habet ſingulare; ſed commune penès ipſum eſt omnibus etiam perfectiſſimis, & charitate ardentiſſima, atque à juſto elicitis actibus, qui uſu fidei comprehenduntur, quod & ipſi, & eorum omne meritum, & præmium ſint mera ſolius munera munificentiæ, nullo titulo homini debitæ, ſive, ut author loquitur, *dona puræ liberalitatis Dei*.

11 Hactenus hi *Galliæ Theologi* non ad correctionem erroris; ſed ad ſenſum ejus limpidiſſimum obducendum caligine, tricas commenti fuerant deſperatæ cauſæ patrocinantibus proprias. At relabuntur tandem in ſenſum, quem ad novi dogmatis excuſationem ab eo ſtuduerant amoliri. Non amplius ſe intrà fidem & uſum ejus ſinè *charitate vel inchoatâ* & ſtatu gratiæ reſtringunt; ſed poſtquam cum Auguſtino Epiſtolâ 194. dixerant quod *Omne bonum meritum noſtrum non in nobis faciat niſi gratia, & cùm Deus coronat merita noſtra, nihil aliud coronet, quàm munera ſua &c.* inde mox colligunt, *quis hic non videt non ſolùm . . . initium, uſum, & augmentum fidei; ſed ipſa præterea bona opera, quæ fide per charitatem operante fiunt, & merita propriè dicta vocantur, iſthæc omnia à divo Auguſtino gratiæ tribui, dona gratuita dici, atque ex Dei miſericordia proficiſci, gratìs dari, atque adeò ſecundùm S. Auguſtinum dici debere dona meræ liberalitatis Dei?*

Idem ſæpius iſti Galliæ Theologi repetunt; ſed vocabulum *meræ* vel *puræ liberalitatis* neque in Auguſtino, neque in alio Sancto Patre, aut probato reperient authore. Ubique autem metuunt *præmium* ſimul aſſerere *donum puræ liberalitatis Dei*. Vel igitur in poſteriore hac Queſnelliani dogmatis parte ſpecialis aliquid malitiæ eſt, vel non: ſi eſt, ſilentium de eo, non omnem à Propoſitione maculam abſtergit: ſi nihil eſt diſcriminis, cur affectatâ prudentiâ ubique *præmium* reſcinditur?

12 Meliuſne Theologi iſti damnatum Articulum, & authoris in eo mentem percipiunt, quàm non ſolùm Epiſcopi quadraginta, & alii ejuſdem ordinis ſexaginta, qui *Documento* priorum poſtea ſubſcripſerunt; ſed quàm ipſe etiam Queſnellus, qui Proteſtationis pag. 262. ait: *Ipſa vita æterna & corona juſtitiæ, quamvis ſit remuneratio meritorum & Chriſtiani curſus bravium, eſt nihilominus donum puræ liberalitatis Dei?*

Non igitur de fide, ejuſque uſu ſolummodo extra ſtatum gratiæ, & ſinè charitate exiſtentibus Propoſitionem ſuam Queſnellus explicat; ſed de tali fide ejuſque uſu ſalutifero cui redditur *vita æterna, & corona gloriæ*. Tridentinum quoque Concilium Seſſ. 6. cap. 8. docuerat quod *fides ſit ſalutis humanæ initium, fundamentum & radix omnis juſtificationis*. Uſus itaque, & fructus fidei non primæ virtutis Theologicæ finibus circumſcribitur, ſed ad omnia ſalutifera ſe extendit virtutum, maximè ſpei & charitatis opera.

Quis hic diſſentiat Theologus prætet anonymum plurium forſitan *Gallorum* nomine mendaciter abutentem? ſed miſer rabula defendere Queſnellum quocumque veritatis diſpendio ſtatuens, cùm Propoſitionem in ſignificatione obvia, ab authore certiſſimè intenta, atque ab eodem ſolemniter proteſtante totis viribus propugnata, conſpiceret ſuſtineri non poſſe, patulam Propoſitionis amplitudinem ad ſolas unius fidei actiones cenſuit reſtringendam. Sed uſum & fructum fidei latius ſe extendere omnes cum Tridentina Synodo Catholici profitentur: ſuæ quoque hìc mentis optimè conſcius Queſnellus agnoſcit ac minimè diſſimulat, ut jam vidimus, ipſamque *vitam*

ater-

Digitized by Google

æternam,& coronam juſtitiæ, quæ ſolius fidei actibus charitate vacuis non conceditur, vocare non dubitat *donum puræ liberalitatis Dei*.

13 Catholicus autem Lector ignoſcat, quod in lucida adeò Propoſitionis authoriſque mente amplius declaranda, convincendaque tantùm poſuerim operæ, tantam copiam argumentorum: hæretica non facilè frangitur pertinacia, maximè dum ad eum profecta fuerit dementiæ gradum, ut ſupra Magiſtrum ſuum, circa ipſiusmet ſenſûs intelligentiam, ſapere præſumat.

Non minùs infeliciter, quàm diſſeruit hactenus, adverſarius concludit pag. 83.
„ Quid igitur in ea Propoſitione offenderit Romanos Cenſores, placeat Summo Pontifici edocere, ne divinæ gratiæ, divinique amoris hoſtibus liceat amplius eò uſque abuti cenſurâ, ut ex ea colligant, initium quidem fidei donum eſſe merè gratuitum, non item uſum fidei & augmentum: quod S. Auguſtino, imò & S. Cœleſtino 1. & Concilio 2. Arauſicano repugnat apertè: aut dicant ſicut juſtus fide per charitatem operante propriè mereri poteſt vitam æternam, ita pariter fidem per ſe, ſinè charitatis influxu, imò & ſinè ejus conſortio, ſtatuque gratiæ verè promereri à Deo peccatorum remiſſionem velut ipſius fidei meritum. Ex quibus duobus conſectariis quis non intelligit, periclitari antiquam Apoſtolicæ Sedis doctrinam contra Pelagianiſmi reliquias, & certiſſima Tridentinæ Synodi decreta. Seſ. 6. c. 6. 7. 8. 16. & can. 3. de gratuita juſtificatione, & de charitatis neceſſitate ad conſequendam veram juſtitiam, vitamque æternam promerendam?

14 Offenderit indubiè Romanos cenſores, quod offendere debet omnes Catholicos, ſubrui omne revera meritum, & præmium, quando hujus tribuendi non alia agnoſcitur ratio, quàm *pura Dei liberalitas*, nulla debiti ſpecies, vel juſtitiæ, nulla ex fidelitate obligatio, contra id quod ab Auguſtino diſcimus, Serm. 16. de verbis Apoſtoli: *Debitor nobis factus eſt Deus, non aliquid à nobis accipiendo; ſed quod ei placuit promittendo ... illo ergo modo poſſumus exigere Dominum noſtrum, redde quod promiſiſti; quia fecimus quod juſſiſti: & hoc tu feciſti, quia laborantes juviſti*.

Idem Sanctus Tract. 3. in Joannem. *Jam debitum flagitat* [Paulus 2. Tim 4.] *jam debitum exigit. Ut ante ſuſciperet gratiam, miſericordiâ opus habebat: ut præmium gratiæ juſtum judicem*. Sic explicat illud Pauli ad Timotheum: *Repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die juſtus judex*; & non ſolùm donator munificus. S. Fulgentius inter præcipuos Auguſtini diſcipulos Prologo librorum ad Monimum: *Nam & ſe ipſum ſuâ largitate dignatus eſt facere debitorem*. S. Bernardus lib. de gratia & libero arbitrio ſub finem de promiſſo nobis præmio ait: *Promiſſum quidem eſſe ex miſericordia; ſed tamen ex juſtitia reddendum*.

15 Conſentit iterum Auguſtinus lib. de natura & gratia. cap. 2. *Non eſt injuſtus Deus, ut juſtos fraudet mercede juſtitiæ*, quaſi futurus aliàs injuſtus, quod dono puræ liberalitatis minimè congruit.

Doctori maximo jungamus Angelicum 1. 2. quæſt. 114. Art. 1. *Meritum & merces ad idem referuntur; id enim merces dicitur, quod alicui recompenſatur pro retributione operis, vel laboris, quaſi quoddam pretium ipſius: unde ſicut reddere juſtum pretium pro re accepta ab aliquo eſt actus juſtitiæ, ita etiam recompenſare mercedem operis vel laboris eſt actus juſtitiæ*. Propterea in epiſtolam 2. ad Timotheum cap. 4. lectione 2. ad illud *Repoſita eſt mihi Corona juſtitiæ* ſic obſervat idem Sanctus: *Corona juſtitiæ dicitur, quam Deus ex ſua juſtitia reddit*: & non ex ſola liberalitate ut adverſarii contendunt.

Iterum 1. 2. quæſt. 21. art. 3. ait San. Thomas: *Meritum & demeritum dicuntur in ordine ad retributionem, quæ fit ſecundùm juſtitiam*, non ſecundùm meram liberalitatem. Eſſe autem in Deo juſtitiam ſicut liberalitatem & prudentiam agnoſcit Doctor Sanctiſſimus lib. 1. contra Gentes cap. 93.

Non amplius, O Theologe, doceri te à Pontifice circa hunc Articulum opus eſt; ut Queſnelli enuntiatio minimè obſcura eſt, ita ejus condemnatio dilucida, venenum novi dogmatis fugiendum oſtendunt vobis centum veſtri Antiſtites *Documento Paſtorali*, quod omnium teritur manibus, omnium oculis obverſatur; Sed fruſtrà eſt omnis extrinſecus adveniens declaratio, fruſtranea omnis inſtitutio, quamdiu ſuperbia, & nata inde pervicacia prævalet in voluntate.

Ubinam Auguſtinus docet, ubi Cœleſtinus Pontifex, ubi Concilium Arauſicanum 2. omnem fidei uſum, omne fidei augmentum eſſe *merè* gratuitum, nihil ejus nos promereri poſſe? Fruſtrà vobis textus ex Patribus, vel aliunde conquiritis, quibus dicuntur omnia noſtra virtutum opera, omnia nata inde merita, iiſque promiſſa à Deo

præ-

præmia, eſſe Dei munera, omnia in nobis Deum operari, non coronare Deum niſi dona ſua, quamdiu non oſtenderitis eſſe omnia *ſolummodò* dona, *merè* gratuita & *puræ* liberalitatis Dei.

16 Hæc ſi viceritis, nihil ſupererit meritorum, nihil mercedis & præmii. Conſecutio neceſſaria & evidens eſt, quam nemo rationis compos, & ſignificationem obviam intelligens terminorum poterit recuſare. Recuſant hactenus adverſarii, qui Lutherani iterum & Calviniani eſſe malunt, quàm videri: libertatis, meriti, & mercedis nomina ſubdolè retinentes, rem nominibus ſignificatam abjiciunt, deteſtantur velut Pelagianorum reliquias.

17 Ringuntur hîc, quaſi ob unius innocentiſſimæ voculæ additionem tantæ contra ipſos excitentur tragœdiæ. Nos opera bona operari in nobis Deum, merita noſtra omnia eſſe Dei munera, eſſe gratias; præmia quoque eſſe dona Dei, dona miſericordiæ & liberalitatis, facile agnoſcimus, non verò dici omnia patimur dona *ſolùm*, vel *ſolius* munificentiæ, *puræ* aut *meræ* liberalitatis Dei. Indignum eſt (inquiunt,) commoveri tantopere Eccleſiam propter acceſſum voculæ unius ad veritatem aliàs catholiciſſimam.

Eadem Lutheri contra Catholicos querimonia fuit, tantis contra ſe clamoribus omnia reſonare propterea quod ubi in ſcriptura legitur Juſtificatio ex fide, ipſe addiderit, *ſolâ*. Similis fuit lamentatio Arianorum, quod cùm Catholici filium dicerent Patri conſubſtantialem, ipſi vocarent Deo ſimilem, unius in Græco omiſſione literæ. Spiritum Sanctum à Patre procedere veritas catholica eſt; à Patre ſolo procedere, hæreſis plurium Græcorum. Sic etiam bona opera, merita, & præmium eſſe, ut jam diximus, Dei munera, nobis obvenire à Dei miſericordia & liberalitate, doctrina Patrum eſt: eſſe ea omnia ſolummodo dona Dei, ſolius ejus munificentiæ, ſeu meræ aut *puræ liberalitatis munera* error Lutheri & Calvini eſt, Tridentino damnatus anathemate, à Queſnello reſuſcitatus temerè graviori crimine ab eodem & ejus ſectatoribus poſt Conſtitutionem Clementis XI. propugnatus.

18 Ne verò lector exiſtimes momenti hìc exigui definitionem eſſe, erroremque facilè unius omiſſione voculæ ab authore & fautoribus corrigendum, memineris adjectivum *puræ* in Queſnelli Articulo eſſe conſequens neceſſarium totius ejus ſyſtematis de gratia, cujus effectus *impediri* nequeat, *aut retardari* qui non magis à libero noſtro pendeat arbitrio, quàm à libertate cujuslibet creaturæ, ſui è nihilo productio, aut quàm reſuſcitationi liberè cooperentur mortui, ut traditur Art. 10. & 23., quibus conſonant vigeſimus primus, vigeſimus quartus, & plures alii; etiam Janſenii quartus Semipelagianis adſcribens erroribus gratiam, cui in hoc ſtatu *poſſit humana voluntas reſiſtere*, ſeu diſſentire.

Si omnes illæ Queſnelli, & Janſenii de gratia Propoſitiones ſubſiſterent, palma cederet præſenti Articulo quod Fides, uſus, augmentum, atque adeò omnia ex fide velut ex ſemine & radice procedentia opera, uti & eorum *præmium tota ſint* donum puræ liberalitatis Dei, omni merito noſtro ſubruto, abolito penitùs, atque extincto. Nam quòd Janſenius cum neceſſitate compoſuerit in hoc ſtatu meritum videmus in hæreſi ejus tertia. Verùm etſi is Theologiam nunquam docuerit ſcholaſticam, difficile tamen creditu eſt eum, qui primus Lovanii inter tirones Philoſophos denunciatus eſt, ingenio fuiſſe tam hebeti, ut non perſpiceret, quod Catholicis omnibus, & hæreticis, ſolo naturæ lumine manifeſtum eſt, evaneſcere neceſſariò omne meritum & præmium cujuſcumque operis boni, cujus omiſſio non fuerit in libera hominis poteſtate.

19 Hanc libertatem exigi ad meritum & ad præmium verè & propriè dictum, ſola ignorat Janſeniſtarum Eccleſia: verius dicam ignorare ſe ſimulat, quamdiu cum catholica affectat in publico unionem. Aperta enim meriti omnis & præmii eliminatio, conſpicuo nimis anathemate à Tridentinis Patribus damnata eſt; ideo ſaltem voce tenus retinendum tantiſper cenſet *meritum & præmium*; donec viribus roborata factio fuerit adeò, ut ſatis ſibi tutum videat depoſitâ larvâ, aperta fronte contra Apoſtolicam Sedem Eccleſiarum omnium Magiſtram caput erigere.

Huc à Queſnelli fautoribus ſtrenuè diſponuntur omnia, conatu hactenus non prorſus irrito, & initiis progreſſum ſucceſſumque ſpondentibus non inferiorem Calviniſmo. Ne tamen interea ex ſuis quempiam errare contingeret, ratum nomina meriti & præmii adhiberi ſeriò, & in ſignificatione propria; curæ fuit Quesnello explicationem jungere alienantem, videlicet *donum puræ liberalitatis Dei* ut *præmium* intelligas *non præmium*, quod conceditur propter *meritum non meritum*, fundatum in bonis actibus liberis non liberis.

Tomo 1. in Prolegomenis Profeſſionem fidei

fidei Queſnellianam & Janſeniſtis communiſſimam de dolo perfido convici, quando gratiam admittere ſe ajunt *Thomiſticè ſufficientem*, quam in ſuis ad invicem litteris, ubi confidentius ſe aperiuut, vocem *Thomiſticè* uominant *alienantem*, quâ *ſufficiens* ad ſenſum trausferatur penitùs alienum, & ſufficienti maximè oppoſitum, ut ſenſus ſir: Gratiam admittimus ſufficientem, quæ non ſufficit, libertatem minímè liberam implendi præcepta. Talibus ludis & illuſionibus ubique plena eſt Janſeuiſtarum religio, talibus nititur fundamentis, talibus artibus propagatur, quas expoſuiſſe luci, deſtruxiſſe eſt.

20 *Gratiæ boſtes* à novis Eccleſiæ, atque ipſius gratiæ reformatoribus appellamur; quia non admittimus novas gratiæ ideas Catholicis hactenus ignotas, nec minus ipſis execrabiles, quàm à Lutheri & Calviui diſcipulis adamatas; utpore cum libertate, merito, & pręmio minimè cohęrentes. Quales *boſtes gratiæ* ſumus hodie Janſeniſtis, pridem Calvino, & ejus aſſeclis fuerant Tridentini Patres, in Pelagianorum ordinem redacti, quia gratiam haud noverant cui diſſentire non poſſumus: idem in Janſeniſtarum judicio crimen hoc tempore noſtrum eſt; dum huic ſubſcribere definitioni non poſſumus: *Gratia eſt operatio manûs omnipotentis Dei, quam nibil impedire poteſt, aut retardare.* Prop. 10. Neque magis acquieſcere poſſumus ideis, quæ ſunt Prop. 21. 23. 24. ſuperius relatæ, & quibus plures alię conſentiunt. Si tales hæreſim non ſapiunt, fatebor me guſtum penitùs amiſiſſe Theologicum, vel habuiſſe nunquam.

Quod de *charitatis boſtibus* adverſarius memorat, ad præſentem non attiuet diſceptationem. Sicut enim nullus hactenus repertus eſt, qui ex damnatione Articuli eruere tentaverit, ad merendum nou exigi ſtatum gratiæ, ſeu fidem ſufficere informem ſanctificante gratiâ deſtirutam, ita immeritò colligeretur relationem operis ex motivo charitatis non eſſe neceſſariam; nam quidquid ſit de ſententia utrimque in ſcholis catbolicis diſputara, neque ab ullo Concilio vel Pontifice hactenus definita, pars neutra contendenrium quidquam in Conſtitutione *Unigenitus* babet, unde ſibi triumphum vindicet.

Sed & quibus placet ſententia benignior, terrori futuram, non exiſtimo jactatam ab adverſario in eos contumeliam: ut enim laudari è Catholicis honorificum eſt, ita & convitium pati ab hæreticorum rabie, decori Catholicis eſt, non iufamiæ. Quæ contra præſentem Articulum & reliquos hactenus diſputata ſunt, quantumvis convincentia, pluſculum tamen, &, ut ſpero: non ingratæ lucis, iis præcipuè, qui neque ſcholaſticis aſſueverunt, ueque prolixis delectantur contentionibus, afferet qui ſequitur Dialogus.

CORONIS DISPUTATIONUM DE GRATIA.

Dialogus Catbolicum inter & Janſeniſtam de Queſnelli & Janſenii circa gratiam doctrina ducente ad Atheiſmum.

1 CATHOLICUS: Commotum vehementer in te animum indicaue compreſſa labia, ardentes oculi, facies tota pallida!

JANSENISTA: Haud inficior: ira mihi & indignatio gravior eſt, quàm ut diſſimulare valeam. Sed & eam cogor convertere in meipſum, quod propoſitum violaverim, uon legendi opus peſtilens *Conſtitutio Unigenitus Theologicè propugnata*.

CATHOLICUS: Legere cœpi & ego, atque ejus, ut verum fatear, lectioue uon ſolùm proficio; ſed etiam delector.

JANSENISTA: Iſtud habet hodie ſecularium genus hominum, & magis Sciolorum ut nullis non oblectetur calumniis; modò hæ ſalibus aſpergantur.

CATHOLICUS: Nolim ego de iſto Sciolorum eſſe genere: calumnias quibuſcunque conditas ſalibus deteſtor, quas ſi mihi in eo opere oſtenderis, mox totum devovebo flammis.

JANSENISTA: Accipio conditionem; atque ecce palmaris calumnia occurrit in ipſa prima dedicationis pagina, ubi illud Calvino-athei dictum *Oportere priùs Calviniſtam fieri, qui Atbeus eſſe vellet*, recentibus Auguſtiui diſcipulis applicatur, ut prius Janſeniſta fiat, qui Atheus eſſe voluerit. Nondum percipis putidam & infamem calumniam contra innumeros utriuſque ſexûs fideles, Presbyteros, Antiſtites integerrimos atque ſanctiſſimos, qui inconcuſſa & tutiſſima Auguſtini & Thomæ de auxiliis gratiæ dogmata profitentur?

CATHOLICUS: Ain' Janſeniſtas iunumeros? Perſuaſum hactenus ab Arnaldo & Queſnello fuerat, neminem eſſe in orbe Janſeniſtam, ſectam eſſe imaginariam, in Jeſuitarum natam cerebro, & penes ſeductos ab eis ſimplices ſolummodò conſiſten-

ſiſten-

Digitized by Google

ſiſtentem. Verùm de eo plus aliàs. Veniamus ad diſſidii caput, num Queſnelli & Janſenii doctrina Atheiſmum inſerat.

JANSENISTA: Incumbit Actori probatio.

CATHOLICUS: Actor eſt liber ipſe: vis recitem ejus huc pertinens compendium?

JANSENISTA: Recita, & eo utere ut lubet, ſed operam perdes.

2 CATHOLICUS: Definitio gratiæ à Queſnello tradita Articulo 10. eſt, quod ſit *Operatio manûs Omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt aut retardare.* Evidens eſt definitionem debere definitis omnibus competere. Omnis itaque gratia Queſnello eſt, qualis hic deſcribitur; proinde omnis efficax, omnis inferens neceſſariò conſenſum. Quid enim aliud eſt conſentire neceſſariò, quàm conſenſum *impedire non poſſe aut retardare*? Sinè gratia autem ſuccumbitur neceſſariò, ſive impedire aut retardare conſenſum in peccatum nullatenus poſſumus; quia juxta Art. 39. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis niſi ad aberrandum: ardoris niſi ad ſe præcipitandum: virium niſi ad ſe vulnerandum: Eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.*

JANSENISTA: Pelagii & Molinæ Sectatoribus placere talia non poſſunt.

CATHOLICUS: Neque ulli Catholico, ſed Lutheri, Calvini, & Machiavelli aſſeclis.

JANSENISTA: Lutheri & Calvini recentiores diſcipuli, magiſtrorum duritiem de libertate & gratia plurimum moderati ſunt. At de Machiavelli ſectatoribus quod ais velut ſi noſtra eis arriderent placita, nullo unquam veriſimili ſtabilies Argumento.

CATHOLICUS: Experiamur: Juxta Articulum Queſnelli decimum jam citatum, omnis actio bona, ſeu ſalutifera, elicitur neceſſitate: juxta trigeſimum nonum quoties peccatur, abſtinere homo à delinquendo non potuit. Ubicunque autem bene agendi neceſſitas, nullum meritum eſt: ubi peccandi, nullum demeritum. Ita inſtituimur à Sanctis Patribus, ita à Summis Chriſti Vicariis, atque ipſo lumine naturæ. Sed & ubi bonorum malorumque actuum neceſſitas, fruſtraneum boni agendi, malique fugiendi ſtudium eſt. Nullusne hìc ad Libertiniſmum Atheiſmumque gradus?

JANSENISTA: Nos humanorum actuum ſive bonorum, ſive malorum neceſſitatem non aſſerimus: à neceſſitantis ſeu gratiæ, ſeu concupiſcentiæ vocabulo abſtinemus ſolicitè.

CATHOLICUS: Nullum à Janſenio decantatur frequentiùs axioma, quàm *Quod amplius nos delectat, ſecundùm id operemur neceſſe eſt.*

JANSENISTA: Hic ſe Janſenius, ut paſſim alibi Auguſtini diſcipulum probat Ex ejus enim in epiſtolam ad Galatas Commentario verbotenùs deſcriptum eſt.

3 CATHOLICUS: Rectè ais *verbotenus*; nam ſenſu ibi continetur diverſiſſimo. Auguſtinus de neceſſitate agit, qua facultates aliæ animi & corporis ſubditæ ſunt imperio voluntatis, quæ ſapientum omnium doctrina eſt; Janſenius de neceſſitate, quam ipſius voluntatis actibus & quidem omnibus affingit, contra ſenſum totius Eccleſiæ Orthodoxæ. Gemina ſcilicet in quo degimus ſtatu naturæ lapſæ adjutoria conſtituuntur à Janſenio, *adjutorium Chriſti*, quod eſt *medicinalis gratia*; alterum concupiſcentia terrena, quam vocat *adjutorium Diaboli.* Utrumque conſiſtit in delectatione indeliberata: quæ ex iis ardentior eſt, alteram ſuperat, abripitque voluntatem ad conſentiendum deliberatè & neceſſariò: *Quod amplius nos delectat, ſecundùm id operemur neceſſe eſt.*

JANSENISTA: Moralis neceſſitas, quæ magni animi propenſio eſt, uti & moralis ad oppoſitum impoſſibilitas non adimit libertatem propriè dictam, quæ ad meritum & demeritum requiritur. Ut homini ad miſericordiam prono, ſi panem ad manum habeat, impoſſibile quodammodò eſt, ut ſinat pauperem fame emori, ut cæcum ſinat ruere in præcipitium, infantem ab incurrente equo obteri. Simile adhibet Janſenius exemplum de viro ſapiente, qui non ſaltabit in foro publico, præſertim nudus; quis ſui compos naſum pro mero libito ſibi abſcindat? impoſſibilitas ubique moralis, oppoſitum pariter reddit neceſſarium; ſed moraliter, non phyſicè.

CATHOLICUS: Scio unum alterumve exemplum iſtiusmodi à Janſenio adhiberi ad fallendos ſimplices, ut ſub eo veluti pallio lateret introducta ab eo impoſſibilitas maximè phyſica, & ejuſdem ordinis neceſſitas ad oppoſitum. Noſti quid alicubi Janſenius de Chriſti gratia victrice ſeu efficaci ait: *Medicinali gratiâ & adjutorio niſi vires priſtinæ reſtaurentur, tam eſt impoſſibile voluntati, ut bene velit, & operetur, quàm homini cæco ut videat, vel ſurdo ut audiat, vel tibiis fracto ut rectè gradiatur, quamvis eis & ſpecies & ſcipiones & cætera omnia ſanitatis adjumenta ſuppetant.*

JANSENISTA: Scio: verba Janſenii

Digitized by Google

ſunt lib. 2. de gratia Chriſti cap. 1. verùm, quidquid ſit de illo pridem defunɛto Antiſtite, nihil ſimile reperies in Queſnello.

4 CATHOLICUS: Nihil ſimile? Quale igitur eſt illud Articuli 39. à me ſuperiùs relatum, *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, niſi ad aberrandum; ardoris, niſi ad ſe præcipitandum; virium, niſi ad ſe vulnerandum: eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum?* Audis *nihil virium?* Poteſtne impotentia phyſica ſignificari diſertiùs, inculcari fortiùs, quàm totâ iſtâ verborum periodo? Juxta quam manifeſta neceſſitas phyſica eſt peccandi in omni opere, ubi gratia efficax defuerit.

JANSENISTA: Aſſertio eſt de voluntate quæ deſtituitur omni gratiâ.

CATHOLICUS: Quaſi neſcias, omnem Queſnello gratiam eſſe neceſſariò efficacem: illimitata ejus definitio eſt Articulo 10. *Gratia eſt operatio manûs Omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare.* Atque hanc à Queſnello impotentiam phyſicam intelligi oſtendit tum verborum proprietas, quod ſit *Operatio manûs Omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare*, tum idea gratiæ multiplex, quam præſcribunt Articuli complures præcipuè vigeſimus tertius & vigeſimus quartus, quibus eadem decernitur efficacitas operantis Dei per gratiam, & producentis è nihilo Creaturas, ſuſcitantis mortuos, & ægra corpora ſanantis prodigio. Patet itaque omne gratię auxilium Queſnello eſſe efficax, & quidem adeò, ut effectum ejus impedire vel ſuſpendere voluntas minimè valeat, proinde ut ei conſentiat neceſſariò. Abſente autem gratiâ non minùs neceſſariò ſuccumbitur concupiſcentiæ & peccatur in omni opere.

JANSENISTA: At ſaltem inter ipſa peccata eligendi ſemper libera remanet facultas. Ita Janſenius ſuperbiam ait vinci poſſe avaritiâ, eâdem etiam ſuperari concupiſcentiam carnis.

5 CATHOLICUS: Fraus iterum eſt, aut craſſa ignorantia, & ſubverſio principii, quod fundamentum Janſeniſmi eſt præcipuum: *Quod amplius nos delectat, ſecundùm id operemur neceſſe eſt.* Delectatio autem iſta ſive in bonis, ſive in malis juxta Janſenium indeliberatus animi motus eſt, cui, dum altero ardentior eſt, conſentit voluntas neceſſariò. Si igitur motus libidinis magìs delectat, quàm avaritiæ, aut hæc magìs delectat quàm ſuperbia, ne inter vitia quidem electio libera eſt. Eadem de virtutum actibus occurrit ratio.

JANSENISTA: Si nulla actibus noſtris libertas obtingit hoc tempore, omnes ſaltem liberi fuerunt in Adamo, quo peccante, ſicut ſinguli in eo innocentiam, ſic in eo amiſimus libertatem. Propterea Dei filius videns primum hominem tantis inſtructum naturæ & gratiæ dotibus, perfectiſſimaque libertate, abuſum eâ fuiſſe, ſe ipſum perdidiſſe & poſteros, conveniens duxit non amplius eum ſuo relinquere arbitrio; nullam ei concedere inpoſterum gratiam, quam repellere diſſentiendo poſſet; ſed omnem impertiri ejuſmodi, quæ foret *Operatio manûs Omnipotentis, quam nihil impedire valeat, aut retardare.* Pro hac ſingulari erga nos miſericordia gratias ei debemus interminabiles: hæc maxima nobis Deum amandi ratio. Percipis modò quàm noſtra non remota ſolum ab Atheiſmo, ſed ei prorſus contraria doctrina ſit?

CATHOLICUS: Hæc veſtra hypotheſis, incentivum aliquod amoris videri poterit iis, quibus Deus adeò fuerit beneficus; verumtamen neque hi diligere eum veluti Deum poterunt, quem erga alios conſtiterit eſſe crudelem, barbarum, injuſtum, in promiſſionibus infidelem, quin & in ſuis ad beatitudinem promovendis deceptorem ſubdolum, ac mendacem.

JANSENISTA: Quot verba, tot ſunt blaſphemiæ enormes; quarum ſi vel unam ex noſtro ſyſtemate legitimè deduxeris, manus dabo. Sed & oportebit te noſtris accedere partibus, ſi in probando defeceris.

6 CATHOLICUS: Non diſplicet conditio: ſine modò ut in citatione textuum, ſubſidio uti pergam indiculi, quem pro adjumento memoriæ deſcripſi.

JANSENISTA: Utere documento quolibet, mea mihi ſufficit ſcientia.

CATHOLICUS: *Nemo poteſt ad impoſſibile obligari*, ut rectè Bonifacius VIII. de reg. juris in 6. reg. 6. ponitur etiam in Decretis diſt. 4. atque ea unanimis eſt Juris peritorum ſententia. In idem convenit univerſa Patrum Traditio, etiam Auguſtini lib. de duabus animabus cap. 11. *Neminem vituperatione ſupplicióve dignum qui... id non faciat, quod facere non poteſt. Nonne iſta cantant & in montibus paſtores, & in Theatris poëtæ, & indocti in circulis, & docti in Bibliothecis, & magiſtri in ſcholis, & Antiſtites in ſacris locis, & in Orbe terrarum genus humanum?* Sic ipſo naturæ lumine docemur univerſi. Idem Sanctus cap. ſequenti ait: *Peccati reum teneri aliquem, quia non fecit, quod facere non potuit, ſummæ iniquitatis eſt, & inſaniæ.* Quis igitur vobis Deus eſt,

eſt, cui hanc inſaniam tribuitis, & iniquitatem; juxta vos enim punit Deus æternis & graviſſimis ſuppliciis reptobos, quorum nullus præſtare obedientiam potuit, quam efficaci, imò ut ſupra vidimus neceſſitatem inferente gratiâ deſtitutus omiſit.

JANSENISTA: Potuimus omnes obedientiam præſtare in Adamo; in quo voluntates omnium noſtrum poſitæ fuerant.

CATHOLICUS: Qualiſcunque noſtra dicatur in Adamo Libertas ad conttahendam originis maculam; at minimè ſufficit ad peccatum perſonale, ejuſdemque rationis demeritum: hoc enim libertatem in ipſo exigit delinquente. Aliàs motus omnes inhoneſti quamtumlibet indeliberati, peccata forent propriè dicta, & digna ſupplicio, etiam in amentibus; mater quælibet fœtum mottuum pariens, rea mortis, & damnationis foret & abortûs. Unde inter Propoſitiones 31. hæreſeos & aliis reſpectivè notatas cenſuris, meritò hæc primum locum obtinet: *In ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum formale & demeritum ſufficit illa libertas, qua voluntarium ac liberum fuit in voluntate Adami peccantis.*

JANSENISTA: Decretum iſtud non recipitur in Gallia.

7 CATHOLICUS: In reliquis Chriſtiani Orbis Eccleſiis recipitur: atque in ipſa Gallia nullus monſtrabitur Epiſcopus, vel alicujus notæ & integritatis Theologus, qui Articulum iſtum velut ſuum audeat profiteri. Præterea idem error velut hæreticus damnatus pridem fuerat in hæreſi tertia Janſenii: *Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur libertas à neceſſitate; ſed ſufficit libertas à coactione.* Hæreſeos hujus anathemati tota Gallia ſubſcripſit, ſeu quidquid Eccleſiaſtici Ordinis eſt, etiam cum juramento. Denique Quænam ea libertas eſt., quam ſuperiùs ad reprehenſionem ſuppliciumque Auguſtino teſte *humanum genus* exigit univerſum? Num quæ in Adamo fuit, an quæ etiam hodie in lapſis mortalibus ſit? Patet itaque vos Deum & *iniquum* facere & *inſanum*: ſed nonne & fraudulentum in exhortationibus, ac promiſſis perfidum? Poſt contractum originis peccatum Caino ſic loquitur Deus Gen. 4. *Nonne ſi bene egeris, recipies? ſin autem malè, ſub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius*: Quaſi dicat, ut S. Hieronymus animadvertit, moneo ut peccatum non in te dominatum exerceat; ſed tu in peccatum. Deuteronomii capite 30. *Teſtes invoco cælum & terram, quòd propoſuerim vobis vitam & mortem ... Elige ergo*

vitam, ut & tu vivas. Hinc meritò S. Cyprianus lib. 3. ad Quirinum cap. 52. conficit credendi vel non credendi libertatem in arbitrio hominis poſitam eſſe. Si *Fides eſt prima gratia, & fons omnium aliarum* ut ait Queſnellus Propoſitione 27. Quomodo fieri poteſt, ut credere, vel non credere ſit in libero poſitum arbitrio? Contra Pelagianos certiſſimum eſt, quod primam gratiam, neque mereri quiſquam valeat, neque precibus impetrare, ne initium fidei, & ſalutis ſtatuatur in ſolis naturæ viribus. Sed neque ulla actio ſeu bona, ſeu mala in hominis poteſtate eſt, ſi Janſenio Queſnelli oraculo credimus juxta axioma ejus famoſiſſimum, *Quod amplius nos delectat* delectatione indeliberata, ſive gratiæ, ſive concupiſcentiæ intenſiore, *ſecundùm id operemur neceſſe eſt.* Quænam igitur Dei juſtitia eſt ſive in præmio bonorum, ſive in malorum ſupplicio? S. Hieronymus lib. 2. contra Jovinianum cap. 2. *Liberi arbitrii nos condidit Deus; nec ad virtutes nec ad vitia neceſſitate trahimur. Alioquin ubi neceſſitas eſt; nec damnatio, nec corona eſt.*

JANSENISTA: Nos liberi arbitrii à Deo conditos eſſe profitemur: ſed illud peccantes in Adamo amiſimus.

8 CATHOLICUS: Semper oberratis eandem orbitam. In Adamo humana natura perdidit libertatem, ſive immunitatem à peccato, cujus ſeipſam vinculo conſtrinxit; non perdidiſſe autem nos liberum arbitrium, liquet ex Hieronymo, illud contra Jovinianum acerrimè vindicante; etiam pro hoc tempore, & ſtatu miſeriæ: *Nec ad virtutes, nec ad vitia neceſſitate trahimur.* Non ſolummodò non trahebamur in Adamo. De eo quod primitus ante peccatum fuimus, nulla Hieronymo cum Joviniano diſceptatio erat, ſed de conditione in qua degimus, & agimus modò. Pro hoc tempore nobis aſſerit libertatem argumento quod ducitur à retributionis juſtitia: *Alioquin ubi neceſſitas eſt, nec damnatio, nec Corona eſt.* Evidens pariter eſt ejuſdem Sancti ſententia pro libertate arbitrii, etiam poſt Adæ lapſum, dum ait in Malachiæ cap 1. Dominus reſpondit Eſau & Jacob &c.. *Hoc eſt vitia atque virtutes ex uno cordis fonte procedere, dum ex arbitrii libertate, in utramque partem ut volumus declinamus.* In Adamo itaque liberum arbitrium non peſſumdatum penitùs viribus, atque extinctum, etſi læſum eſt ac imminutum naturalibus propriiſque, plures actus bonos honeſtè poteſt facere; difficiliores autem liberatoris auxilio; quod omnibus in promptu eſt ſingulilſque præpa-

ratum viatoribus. Clariſſima hîc occurrit ſententia Chryſoſt. hom. 12. in Geneſim cap. 5. *Nonne manifeſtum eſt, ſuâ quemvis voluntate vel virtutem, vel malitiam eligere? Nam niſi ita eſſet, & natura noſtra pravitas inſita eſſet, neque illos puniri, neque iſtos virtutum retributiones accipere oportebat; verùm quia in noſtra voluntate totum poſt Dei gratiam relictum eſt; & peccantibus ſupplicia propoſita ſunt, & bene operantibus retributiones.*

Idem Sanctus ſerm. in illud Iſaiæ, *Si volueritis, & audieritis*, ait: *Si velle aut nolle noſtrum non eſſet: hoc eſt ſi vivendi rectè, an ſecùs libertas nobis adempta fuiſſet, nec bonus unquam cæleſte munus dignè perciperet, nec malus ſupplicium competens inveniret.*

JANSENISTA: Chryſoſtomus Græcus eſt, & ante Auguſtinum de gratia ſcripſit. Noſti autem quod eruditè Janſenius, nec minus ſalubriter animadvertit, ne plurium veterum errantium authoritate in graves de gratia errores ruamus præcipites. Tomo 1. Editionis Lovan. pag. 438. ait *Scriptores inter Origenis & Auguſtini ætatem interjecti, plerique ſemipelagiana labe infecti fuerunt; quam in Oriente ab ipſo Origene* [*quem in ſcripturarum explicatione ſequebantur*] *traxerant, præcipuè Græci.*

CATHOLICUS: Hanc in veteres illos potiſſimum Græcos, calumniam, & cætera ferè omnia diſcere Janſenius potuit à Calvino, qui apud Ruardum Tapperum Articulo 7. ait: *Græci præ aliis, atque inter eos ſingulariter Chryſoſtomus, in extollenda humanæ voluntatis facultate modum exceſſerunt. Veteres autem omnes, excepto Auguſtino, ſic hac in re variant, ut certi ferè nihil ex eorum ſcriptis referre liceat.* Utrumque obtrectatorem Patrum in alia quidem ſententia præiit Julianus, contra quem illorum patrocinium ſuſcepit Auguſtinus lib. 2. contra Julianum cap 10. *Adverſùs hanc miſerabilem, quam Deus avertat, inſaniam, ſic reſpondendum eſſe video libris tuis, ut fides quoque adverſùs te defendatur iſtorum, ſicut contra impios, & Chriſti profeſſos inimicos, etiam ipſum defenditur Evangelium.* Audi modò & Hieronymo & Chryſoſtomo conſentientem Auguſtinum lib. 2. de geſtis cum Felice Manichæo cap. 4. *Habet unuſquiſque in voluntate aut eligere quæ bona ſunt, & eſſe arbor bona, aut eligere quæ mala ſunt, & eſſe arbor mala... Hoc ergo Dominus dicens, aut facite illud, oſtendit eſſe in poteſtate quod facerent: & quia ſi bonum eligerent, præmium illius acciperent: ſi malum eligerent pœnam illius ſentirent.*

JANSENISTA: Novimus Auguſtinum, quando contra Manichæos ſcripſit, multum libero tribuiſſe arbitrio, imò aliquando Semipelagianum fuiſſe.

10 CATHOLICUS: Ita vobis, quæcumque in Auguſtino non placuerint, facile eſt rejicere. Author Libri ſecundi de vocatione, cap. 12. *Certiſſimè*, inquit, *noverimus nullum fidelium à Deo non diſcedentem relinqui: neque cujuſque ruinam ex divina eſſe conſtitutione diſpoſitam; ſed multis, qui jam judicio rationis utuntur, ideò liberum eſſe diſcedere, ut non diſceſſiſſe ſit præmium, & ut quod non poteſt, niſi cooperante Spiritu Dei fieri, eorum meritis deputetur, quorum id potuit voluntate non fieri.*

Denique Gregorius Magnus Libr. 33. Moralium cap. 20. *Ideo nequaquam Cæleſtis patriæ præmia æterna percipiunt, quia ea dum promereri poterant, ex libero arbitrio contempſerunt.* Quomodo autem fieri unquam potuit in Queſnelli ſententia, ut reprobi ex libero contemnerent arbitrio æterna præmia, dum promereri ea poterant? Non enim promereri ea poterant ſinè gratia, ſive efficaci, ſive ſufficienti. Efficax defuit, ut patet, ſufficiens, prout ab efficaci diſtinguitur, vobis nulla eſt, ſi quidem Articulo 10. *Gratia* definitio eſt, quod ſit *Operatio manûs omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt aut retardare.* Si proinde aliqua reprobis gratia obtigiſſet ſufficiens, ut ejus ope beatitudinem conſequi valerent, eam indubiè apprehendiſſent: Quid enim infringat, vel impediat *operationem, quæ impediri aut retardari non poteſt?*

JANSENISTA: Video Molinianum tuum codicem odioſis contra nos textibus probè eſſe inſtructum. Sed nondum ex his video quod te monſtraturum promiſeras, ſyſtema noſtrum viam ſternere ad Atheiſmum. Hoc opus, hic labor eſt.

11 CATHOLICUS: Diſpoſitio præcipua & ſufficiens in Superioribus eſt, unde conficiam quod ſpopondi. Inſipiens hortator eſt, excitans ad aliquid quod noverit in ejus nullatenus eſſe libertate: crudelis, injuſtus, barbarus, qui ſubditum, maximè juſtum, amicum, filium punit graviſſimis ſuppliciis propterea quod non impleverit mandatum cujus obſervatio nullo modo in ejus fuerit poteſtate: Denique nec ſapiens, nec juſtus remunerator eſt, qui neque in pœnis inferendis demerita, neque in largiendis præmiis merita attendit. Hæc omnia veſtris inſiſtendo principiis, Deo conveniunt, ut ex hactenus allegatis fit evidens. Conſecutio enim ubique comperta eſt antecedente ſuppoſito, quod ex veſtris dogmatibus

bus tanta profluere perſpicuitate jam vidimus, ut nemo veritatis amator candidus negare poſſit, vel ſuſpendere aſſenſum.

JANSENISTA: Parit prolixitas confuſionem. Superiora, ſi potes, ad legitimi compendii brevitatem reducito.

CATHOLICUS: Nihil facilius. Secundùm veſtra principia, nullus uſpiam juſtorum dum peccando juſtitiâ excidit, in ea poterat perſeverare, & à peccato lethifero abſtinere. Ai vel nega.

JANSENISTA: Pernego; quia potuit ei Deus gratiam concedere invictiſſimam, quodque per amicos poſſumus, in noſtra rectè aſſeritur eſſe poteſtate.

12 CATHOLICUS: Iſtud quidem, ſi petere nobis liberum ſit,& petentibus concedendum. At quisquis in peccatum labitur, neque gratiam habuit, qua petere poſſet, ſicut oportuit, ut obtineret, neque ſinè ulla gratia ſic petere valuit: defuiſſe eam patet,aliàs is oraſſet; quia per Propoſitionem 11. *Gratia non eſt aliud, quàm voluntas omnipotentis Dei jubentis, & facientis quod jubet*.Tunc quoque ſolùm, ſive oratio, ſive aliud quodlibet opus bonum & ſalutiferum, nobis ſit poſſibile, quando illud Deus invicto ſuo reipſa efficit auxilio juxta Prop.4. *Ita Domine, omnia poſſibilia ſunt ei, cui omnia poſſibilia facis, omnia optrando in illo.* Aliàs per Prop. 3. *In vanum Domine præcipis*(quia nihil boni operis eſt poſſibile) *ſi tu ipſe non das* [efficaci gratia] *quod præcipis*. Prop.2. *Jeſu Chriſti gratia principium efficax boni cujuſcumque generis neceſſaria eſt ad omne opus bonum: absque illa non ſolùm nihil fit,ſed nec fieri poteſt*.

JANSENISTA: Non bona fide Denuntiatores hujus Articuli poſuerunt *efficax*, cùm eos non latuerit correctio facta in editione anni 1699. in qua *efficax* omittitur, quo expuncto, Propoſitio fit innoxia.

13 CATHOLICUS:Miror correctionem à te objici modò, poſtquam in *Conſtitutione Unigenitus Theologicè propugnatâ* Tomo I.Prop. 2. Correctio iſta & ſimul objectio tua de fide peſſima convincitur. Nam & Queſnellus ægrè tulit hanc & quamlibet aliam juſſu Eminentiſſimi Noaillii mutationem factam,ut conſtat ex ejus literis, datis eodem anno 1699. 23. Aprilis, quæ referuntur in proceſſu juridico, ſeu cauſa Queſnellianâ, Art. 19. pag. 424. Ubi Cardinalem inconſtantiæ arguit, quòd tomos ſuos quatuor, ut approbaverat ante, ſeque rurſus approbaturum addixerat, curaverit immutari. Sed & infida prorſus correctio eſt, propterea quòd error ab Eminentiſſimo juſſus corrigi,ex uno tantùm alterove ſublatus Articulo, in longè pluribus relictus ſit. Præterea error pernicioſus adeò & totius Janſenianæ hæreſeos venenum continens, pluribus exemplarium millibus toto diſperſus Orbe Chriſtiano, & variarum gentium vulgari idiomate, tolerari à Pontifice minimè debuit, propter ſecutam in editione altera fraudulentam adeò correctionem: ut enim exceptio firmat regulam in contrarium; ita poſterior editio priorem corrigens,nova relictorum ibi dogmatum cenſenda confirmatio eſt.Itaque erroris non ſeria emendatio; ſed loco uno alterove ſubdola occultatio eſt, eo conſilio ut locis pluribus manifeſtè remanens radicaretur hæreſis fortiùs, atque exitiale toxicum opere veluti correcto propinatum, ſecutiùs hauriretur. Fixum proinde maneat & nulli obnoxium tergiverſationi, quod in Queſnelli ſyſtemate nulli uſpiam juſtorum, dum peccando juſtitiâ excidit, liberum fuerit in ea permanere, ſive à peccato abſtinere mortifero.

JANSENISTA: Pergo expectare avidus ſyſtematis noſtri Atheiſmum.

14 CATHOLICUS: Quomodo Deus juſtus dicetur, & divinitatis dignus nomine, qui amicos ſuos, & filios a ſe abdicat, ac velut hoſtes perennibus excruciat inferorum ſuppliciis; quia deſciverint à ſanctitate in qua permanere nequaquam potuerint? Non enim potuere *ſinè gratia*, ſinè qua juxta Artic. 40. *nihil amare poſſumus, niſi ad noſtram condemnationem*. Si autem cœleſte illud auxilium adfuiſſet, minimè cecidiſſent: quia per Prop. 11. *Gratia non eſt aliud, quàm voluntas Omnipotentis Dei jubentis, & facientis quod jubet*. Ubi patet gratiam omnem eſſe certiſſimè efficacem, atque à vera & ſalutari legis obedientia inſeparabilem. Indubitatum itaque in Queſnelli ſententia eſt, Juſtum quando in delictum mortale proruit, neque habuiſſe cœleſte auxilium quo poſſet in juſtitia perſiſtere, neque ſinè eo potuiſſe; ideo cecidiſſe neceſſariò, neceſſitate non morali ſolummodò, ſed phyſicâ, propriè dictâ & antecedente, ſive quam nullo ſibi delicto conſciverit libero perſonali. Originale autem utpote antea remiſſum, non poſſe peccati formalis & demeriti rationem tribuere actibus, præcipuè juſtorum, tota credit Eccleſia Catholica contra hæreſim tertiam Janſenii, etiam ipſius naturæ lumini repugnantem. Ubi igitur, ſi Queſnelli novitas prævaluerit, in damnatione hominum, qui ju-

ſti

ſti aliquando fuerint apparebit ullum divinæ ſapientiæ, juſtitiæ, ſanctitatis veſtigium? Ubique ſe prodet fatuitas in jubendo, crudelitas & injuſtitia in puniendo, perfidia in promittendo contra illud 1. Corinth. 10. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis*. Quot juxta Queſnellum mendaciis fallit Deus miſeros mortales! Per Apoſtolorum Principem teſtatur Ep. 2. c. 3. quòd ſit *nolens aliquos perire; ſed omnes ad pænitentiam reverti*. 1. Joannis 5. quòd *mandata* ſua *gravia non ſint*: per ipſum ſuum Filium Matth. 11. *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve*, interea dum ex infinita pereuntium multitudine, ne unum quidem ad ſalutiferam, & finalem pœnitentiam reverti, & in juſtificatione manere voluerit, ne unum quidem beatitudinem conſequi, denegans omnibus ſufficiens auxilium, ſine quo non magis ad talem pœnitentiam ſalutemque pertingere ullus eorum potuerit, quam ſinè alis volitare; ſive ut Janſenius ait, quàm cæcus videre, ſurdus audire, crurifragus rectè incedere. Denegat, inquam, Deus in Queſnelli ſententia illis omnibus auxilium, ſive proximè, ſive remotè ſufficiens, quo proximum & efficax valeant obtinere. Fraudulenta Chriſti invitatio foret, omnes, nemine excepto, ad ſe vocantis infirmitatibus animi gravatos, ſi ſoli qui reipſa per pœnitentiam veniunt, poteſtatem veniendi acceperint Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos*.

15 Simili dolo aut inſipientiâ ſcaterent hortationes Dei in Teſtamento veteri ad peccatores quoslibet directæ, ut ad juſtitiæ & ſalutis ſemitam pœnitentiâ redirent; cùm nonniſi pauciſſimos, juxta Queſnelli ſententiam, ſciverit juſtitiam, & ſalutem conſequi poſſe; non alios ſcilicet, quàm quibus eadem reipſa obtingerent. Ezech. 18. *Nunquid voluntatis meæ eſt mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis ſuis & vivat? .... Quare moriemini domus Iſrael? Quia nolo mortem morientis dicit Dominus: revertimini & vivite*. Apud eundem cap. 33. *Sic locuti eſtis dicentes: iniquitates noſtra, & peccata noſtra ſuper nos ſunt... Dic ad eos: Vivo ego dicit Dominus Deus, nolo mortem impii; ſed ut convertatur impius à via ſua & vivat. Convertimini, convertimini... Impietas impii non nocebit ei*. Quomodo voluntas Dei eſt, ut quilibet impius ab impietate ſua convertatur, & vivat, & ne unus quidem in ſua maneat & pereat iniquitate, ſi ne uni quidem reprobo auxilium ſufficiens ad finalem juſtitiam, ſalutemque præparavit?

16 Omnia proinde ſuperiùs memorata Divini Codicis teſtimonia penès Queſnellum inania ſunt & omnis expertia veritatis: quorum juxta ipſum fraudulentia confirmatur omnibus teſtibus, quibus merces, præmium, corona juſtitiæ indicantur. Tales ſunt Matth. 5. *Gaudete & exultate quoniam merces veſtra copioſa eſt in Cælis*. cap. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem*. Luc. 10. *Dignus eſt operarius mercede ſua*. 2. Tim. 4. *Bonum certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi, in reliquo repoſita eſt mihi corona juſtitiæ, quam reddet mihi in illa die juſtus judex*. Ad Hebræos cap. 6. *Non eſt injuſtus Deus ut obliviſcatur operis veſtri*, futurus ſcilicet injuſtus ſi obliviſceretur. 1. Cor. 9. *Neſcitis quòd ii, qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt, ſed unus accipit bravium*. 1. Petri cap. 1. *Si Patrem invocatis eum, qui ſinè acceptione perſonarum judicat ſecundùm uniuſ cujuſque opus*. Similia in ſcripturis innumera ſunt, in quibus etſi meritorum vocabulum non exprimitur, ſatis tamen omnibus intellectum habentibus veri ratio meriti indicatur, utpote ſinè quo merces, præmium, corona juſtitiæ neque eſſe poſſet, neque concipi, fatente ipſo Queſnello in Proteſtatione contra cenſuram Articuli 69. §. 7. pag. 160. Sapienti quoque epiphonemate concludit Auguſtinus Epiſtola 46. ad Valentinum: *Si non ſunt merita, quomodo Deus judicabit hunc mundum?* Quomodo ſcilicet Matth. 25. dicet Chriſtus in judicio, *Venite benedicti Patris mei: poſſidete paratum vobis Regnum à conſtitutione mundi; eſurivi enim & dediſtis mihi manducare &c.* iis autem, qui miſericordiæ opera prætermiſerint, dicet *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum; eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare*. Ubi evidens eſt veram ubique præmii & ſupplicii rationem deſignari meritum bonorum operum & demeritū omiſſionum.

JANSENISTA. Non ſinè tædio audivi hactenus tot citationes textuum, ut perſuadeas admittendam mercedem in meritis fundatam. Quis noſtrûm hìc quidpiam inficiatur? Quapropter cùm hæc omnia Atheiſmum apertè deſtruant, concludere neceſſe eſt, noſtras ab ea impietate ſententias eſſe alieniſſimas. Supereſt itaque ut quos recitaſti ex ſacris literis textus, noſtris ſubrui placitis oſtendas, aut illatam temerè contumeliam retractes. Prius tibi prævideo impoſſibile: poſterius neceſſarium.

17 CATHOLICUS. Jam poſita fundamenta pluſquam ſufficientia ſunt concluſioni

ni contra vos ineluctabili, fallaces eſſe omnes enuntiationes veſtras, quibus liberum arbitrium, meritum, mercedem, præmium vocibus tenus nominando, larvam aſſumitis Catholicam, ut animum occultetis hæreticum; imò, ſi cum fide ſimul vobis ratio non exciderit, etiam atheum. Non enim agnoſcitis arbitrium verè liberum; ſed in omnibus bonis actibus certam ex omnipotente, & inſuperabili gratia neceſſitatem; abſente autem tali gratia neceſſitatem agendi damnabiliter etiam in omnibus actibus atque hanc neceſſitatem eſſe rigidam, qualis eſt in ſurdo ut non audiat, in crurifrago ne rectè gradiatur. Hinc teſte Angelico ſuperiùs citato *tollitur ratio meriti & demeriti... Si enim non ſit liberum aliquid in nobis; ſed ex neceſſitate movemur, tollitur deliberatio, exhortatio, præceptum & punitio, & laus & vituperium*. Cui Angelico aſſerto nullus moralis Philoſophus, nullus præditus ratione, neque novitatis amore penitùs obcæcatus, denegare poterit aſſenſum, maximè poſt clariſſimas contra Bajum, Janſenium & utriuſque ſocios Conſtitutiones. Si autem in nullis actibus ſive bonis, ſive malis juxta vos homini libertas ſit, ut ex ſuperioribus manifeſtum eſt; ſi eâ ſublatâ, nulla maneat ratio meriti, aut demeriti, ſi nullus deliberationibus, exhortationibus, præceptis, nullus punitioni, laudi, aut vituperio ſit locus, omnes itaque Scripturarum ad pœnitentiam hortationes, monita omnia ad bonorum operum exercitium, fugamque peccatorum, omnis promiſſio mercedis, & ſuppliciorum comminatio propter meritorum demeritorumque inaniſſima commenta, ut fallax & ſubdola eſt, tribui nequit vero Numini, cujus ſapientia, juſtitia, ſanctitas debeat eſſe infinita. Hominum igitur errantium alioſque nimiùm ſibi credulos decipientium fuerint inventiones. Concluſio proinde inevitabilis eſt, ſi antecedentia ſubſiſtant, quæ à veſtro ſyſtemate nullis artibus avertere, nullis obducere fucis unquam poteritis.

JANSENISTA: Nonne perſpicis in Propoſitione 69. affirmatum à Queſnello bonorum operum præmium? *Fides, uſus, augmentum, & præmium fidei, totum eſt donum puræ liberalitatis Dei*.

18 CATHOLICUS: Affirmatum, ut ais video *præmium*, uti & in Proteſtatione *meritum*; ſed utrumque pariter deſtructum *dono puræ liberalitatis Dei*: ac ſi diceres dono ſolius liberalitatis Dei, excluſo omni titulo debiti, juſtitiæ, etiàm gratitudinis, & fidelitatis, proinde & meriti, & præmii: Tale apud omnes ſignificatione verborum obviâ *donum* intelligitur *puræ liberalitatis*.

JANSENISTA: Tanti igitur à vobis excitantur ſtrepitus propter voculam *puræ* auribus veſtris delicatis duriuſculè inſonantem. Vetus dictum eſt & ſapiens, Fortunas Græciæ non pendere à nomine.

CATHOLICUS: Veriſſimum eſt, ſapientes non decere multum de nomine diſſidium, ubi de re convenit, neque in hanc ulla ex diverſitate inducitur ſenſûs mutatio; aliàs tota Scripturarum, Traditionis & fidei noſtræ veritas, atque adeò incolumitas Eccleſiæ ab unius & quidem monoſyllabæ vocis additione vel ſublatione dependet: expunge ſcilicet *Non* ex Propoſitione hæretica, efficies Catholicam; ſi dempſeris Catholicæ, hæreticam reddes. Ita hic adjectivum *puræ* appellationem præmii ad ſenſum transfert à ſignificato proprio penitùs alienum, ut *pictus* additum voci *homo*. Præmium nempe quod donum dicitur puræ liberalitatis Dei, non magis verum præmium eſt, quàm homo pictus ſit animal capax rationis. Neque verum & propriè dictum præmium Queſnello videri potuit bonorum operum in ſua de efficacitate invincibili cujuſvis gratiæ ſententia, niſi incurrendo hæreſim, & totius Eccleſiæ adversùs tertiam Janſenianam anathema: *Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur libertas à neceſſitate; ſed ſufficit libertas à coactione*. Præmium enim ſimpliciter aſſerendo ſupponis meritum, atque hoc in Queſnelli de gratia hypotheſi apertè hæreticum. Verùm non adeò hebes Queſnello ingenium fuerit, ut non perſentiſceret, meritum cum neceſſitate componi minimè poſſe, ideo incongruitatem nominis ſignificari voluit, permittendo vocari meritum nomine, reipſa non meritum, utpotè cui non reſponderet præmium niſi impropriiſſimæ appellationis; *donum* ſcilicet *puræ liberalitatis Dei*. Non igitur hìc momenti levis & quaſi *de lana caprina*; ſed ponderis graviſſimi diſceptatio eſt, utpote pro fidei articulo contra hæreſim ſæpius ab Eccleſia condemnatam.

JANSENISTA: Si victrix & omnipotens gratia, qualis à Queſnello deſcribitur vobis odioſa eſt, ego nihilominus eam mihi, & non aliam à Deo donari cupio.

19 CATHOLICUS: Ut nempe hinc migres omni deſtitutus merito, abſque ſalutifera delictorum pœnitentia, non uno gravatus anathemate, recipiendus in beatitudinem non aliam, quam Lutheranæ & Calvini-

viniſticæ ſimilem ; meliorem autem ſpondeo ſi reſipueris.

JANSENISTA: Satis ſecurum me reddit tutiſſimorum Auguſtini dogmatum conſcientia : de te autem tuiſque *Romanis Cenſoribus* dico quod Queſnellus aliàs in epiſtola typis edita ſub nomine *Abbatis ad Quemdam Romanæ Curiæ Prælatum* pag 43. *ſuſque deque per nefas damnant quidquid lubet, vel non conſentit cum Theologiæ ſuæ ideis, quæ ſæpe falſiſſimæ ſunt, vix quidquam habentes de Theologia Patrum*. Antequam verò te dimittam, diſcuti amplius meretur, quod ex Auguſtiniano axiomate de delectatione ſive terrenâ, ſive cœleſti ſuperiùs elicere conatus fueras contra libertatem ad merendum neceſſariam. Janſenius ſcilicet illud Auguſtini *Quod ampliùs nos delectat, ſecundùm id operemur neceſſe eſt*, explicat de delectatione indeliberata, quæ ex noſtra minimè oritur electione, ſed cœleſtis à Deo, terrena à concupiſcentiæ habitu excitatur: & quæcumque ardentior, intenſior, fortior eſt, conſenſum à voluntate impetrat neceſſarium ; ſed ſimul à coactione ſeu violentia liberum. Supponis hanc neceſſitatis ſimplicis cum demerito compoſitionem uti à Janſenio aſſeritur, eſſe hæreticam, & de ea intellectum Pontificum anathema fuiſſe ab Eccleſia approbatum: juramenti quoque Alexandrini formulam ſic ab omnibus Sacramento confirmari: de quo longior foret diſputatio, reſervanda ad Propoſitionem centeſimam primam, quæ ultima eſt, contra inductam juramentorum frequentiam. Hic ſolùm videre pervelim quid codex tuus mirabilis reſpondeat Auguſtiniano axiomati, quo *voluntas* dicitur *ad peccandum ſufficere* : proinde ubicumque voluntarium eſt, quod neceſſitate ſimplici non deſtruitur, ſufficientem intelligi ad peccatum & demeritum libertatem.

20 CATHOLICUS : Veriſſimum Auguſtinus aſſerit, longè diſparem eſſe ad bonum ſalutiferum malumque damnabile facultatem hominis, præcipuè poſt lapſum Adæ, quo magnam contraximus ad bona opera difficultatem, neque minorem ad mala etiam peſſima propenſionem. Quapropter & ſimul ad debitam bonorum operum cum ſupernaturali præmio congruitatem requiritur gratiæ ſupernaturalis auxilium, non verò ad mala. Verùm inde non ſequitur voluntarium ſufficere ad peccatum formale ac demeritum. Ad hoc enim non ſolùm voluntas exigitur, ſed etiam libertas quæ ſit immunitas à neceſſitate, etiam ſimplici. Æquiſſimo ſcilicet trium olim Pontificum judicio damnatus eſt Baji Articulus 39. *Quod voluntariè fit, etiam ſi neceſſariò fiat, liberè tamen fit*: & dein à pluribus Summis Chriſti Vicariis proſcribitur tertius Janſenii hæreticus *Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ, non requiritur libertas à neceſſitate ; ſed ſufficit libertas à coactione*.

JANSENISTA : Non legiſti quod contra trium ſuperiorum Pontificum Conſtitutiones antibajanas ſcripſerit magnus noſter Arnaldus in Difficultatibus propoſitis Domino Steyaert parte 9. pag. 250. *Nulla Conſtitutio tantum turbarum & difficultatum excitavit, quàm illa* (Sancti Pii) *& conſtat quòd inter Cardinales peritiſſimi ægrè eam ferant*. In Propoſitione autem tertia Janſenii non Epiſcopi illius ſenſus, ſed alius ipſi ab adverſariis affictus anathemate dignus eſt, & ſupponi debet à Pontificibus condemnatus ; minimè verò Auguſtinianus, quem conſtat à Janſenio fuiſſe intentum.

21 CATHOLICUS: Famoſæ *Difficultates* Arnaldicæ audaciâ & temeritate, qualis contra Sedem Apoſtolicam inter Catholicos nunquam & vix inter hæreticos hactenus viſa fuerat, meritò inter vos celebres ſunt, ſed & in ſupremo Eccleſiæ Tribunali debito anathemate confixæ. Quos author ille citat Cardinales peritiſſimos, ſed anonymos ignoramus, forſitan nec ipſe noverit, vel nonniſi Du Vaucelii, aliàs Walonii, Janſeniſtarum in Urbe partes Agentis mendaciſſimâ relatione. Nos manibus tenemus epiſtolam Cardinalis Noaillii ad Clementem XI. datam anno hujus ſeculi undecimo, in qua poſtquam teſtatus fuerat de Clero Gallicano in Comitiis ſexennio ante celebratis, quod certum illi fuerit, Pontificiis Decretis adversùs Janſenium nihil deeſſe, *ut univerſam Eccleſiam obligent, & circa illa nec appellationem admitti, nec mutationem expectari poſſe, idem & de Apoſtolicis adversùs Bajum .... Definitionibus* (inquit) *profeſſurum fuiſſe Clerum exiſtimo, ſi de iis actum fuiſſet*. Pontificias contra Baji & ſociorum dogmata Definitiones prævenerant cenſuris ſuis, & quidem acrioribus Academiæ Hiſpaniæ, atque ipſa Sorbona. Ex illis autem contra Bajum declarationibus nihil uſpiam turbarum in Eccleſia fuit, niſi quòd in aliquo Belgii angulo, quidam cum Bajo pertinaciores diſcipuli, ex Sancti Pii clementia audaciores redditi, Bullam Pontifici abjudicarunt ; ſed dein ipſo Bajo, errores ſuos publicè retractante, ejus exemplum Lovanienſis Univerſitas unanimi & publicâ acclamatione ſecuta eſt,

nemine

nemine penitùs Doctorum tironumve diſſentiente. Nihil itaque turbarum excitavit S. Pii Conſtitutio; ſed paucorum Lovanii Novaturientium pervicacia, cui frangendæ non ſatis mederi potuit Apoſtolica benignitas, donec ei ſeveritatis aliquid acceſſit. Repreſſa abjectaque penitùs tunc nova hæreſis plus quàm medio ſeculo fuit, donec Janſenius eam opere poſthumo, invitis Superis, revocavit ab inferis in Belgium, inde in vicinas Gallias à Calviniſmo tunc minimè expurgatas, facilè propagandam.

JANSENISTA: Quidquid Pelagiano fermento contrarium eſt, à vobis Calviniſmo, nunc etiam Janſeniſmo velut hæreſi adſcribitur.

22 CATHOLICUS: Nihil Janſenianum voco, nihil Calvinianum; niſi quod à Janſenio, & antea à Calvino traditum, doctrinæ Eccleſiæ & Definitionibus repugnat. Inde indeclinabilia vobis manent quæcunque deduxeram ab initio,& toto concertationis decurſu conſectaria maximè horrida contra Dei veracitatem, miſericordiam, ſapientiam, fidelitatem, juſtitiam, ſanctitatem,contra Scripturarum oracula, veluti plena fraudibus & mendaciis. Præcipua igitur ad Atheiſmum pars itineris à vobis confecta eſt. Antecedentibus ſcilicet poſitis, quæ partim veſtra ſunt, partim cum iis arctâ neceſſitudine conjunguntur: concluſio indeclinabilis eſt, impietatem continens, quam horret animus cogitare.

JANSENISTA: Si Auguſtini in vobis regnaret charitas,à tam oppoſitis ei abſtineretis contumeliis.

CATHOLICUS: Imò cum ipſo reſpondemus Auguſtino lib. 13. contra Fauſtum cap. 18. *Nobis debetis iraſci talia dicentibus, an vobis talia credentibus, ut velitis, nolitis, talia conſequantur?* & lib. 2. de adulterinis conjugiis cap. 5. *Quod quidem non ipſe ſentis; ſed hoc ſequitur illa quæ ſentis: muta ergo antecedentia, ſi vis vitare ſequentia.*

Propoſitio damnata Septuageſima.

Nunquam Deus affligit innocentes: & afflictiones ſemper ſerviunt vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum peccatorem. *Obſervat. Moral. Joan. 9. verſ. 3.*

CAPUT I.

Error convincitur.

1 INter Bajanos articulos à tribus Pontificibus proſcriptos conſpicitur hic 72. *Omnes omnino Juſtorum afflictiones, ſunt ultiones peccatorum ipſorum; unde & Job, & Martyres, quæ paſſi ſunt, propter peccata ſua paſſi ſunt.* Et 73. *Nemo præter Chriſtum eſt abſque peccato originali; hinc Beata Virgo mortua eſt propter peccatum ex Adam contractum: omneſque ejus afflictiones in hac vita, ſicut & aliorum juſtorum, fuerunt ultiones peccati actualis, vel originalis.*

Utrumque Articulum manifeſtè continet Queſnellianus præſens: *Nunquam Deus affligit Innocentes, & afflictiones ſemper ſerviunt, vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum peccatorem.*

Edicat autem nobis Adverſarius, ad quod peccatum puniendum, vel quomodo ad purificandum peccatorem inſervierint afflictiones omnes Beatæ Virginis? Nullum ab eâ commiſſum unquam peccatum propriâ voluntate, ex Tridentino conſtat, & certiſſimâ Patrum traditione. Impingere ei palàm originis maculam poſt Conſtitutiones, & prohibitiones graviſſimas Sixti IV., Pauli V., Gregorii XV., & tandem Alexandri VII. minimè licet. Poſterior incipit *Solicitudo omnium Eccleſiarum*: ubique decernitur excommunicationis pœna ipſo facto à tranſgreſſoribus incurrenda.

Verùm iſtiuſmodi Conſtitutionibus,prohibitionibus, cenſuris minimè terretur Queſnellus, cujus hæc ſolemnis gloriatio eſt in epiſtola à ſe typis edita nomine *Abbatis ad quemdam Romanæ Curiæ Prælatum* contra

contra Decretum Alexandri VIII. proſcribens Propoſitiones 31. pag. 18. *Habemus nos hoc ſingulare præ aliis quo nobis bene eſt, & quod ſemper retinebimus, quòd ſimus in poſſeſſione eandem ſemper tenendi ſemitam, quidquid opponant Cenſores Romani, & quodcunque Decretum ab hoc emanaverit Tribunali*. Quæ poſſeſſio Lutheranis, Calvinianis, & hæreticis omnibus communis, inter Catholicos nec gloriæ vertitur nec ſaluti.

Joſephus Mariæ Sponſus peccaverit in Adamo; verùm afflictiones ejus omnes, ut quando dolens cum Deipara Jeſum perditum quæſivit, vel in Ægyptum profugere coactus eſt, vel dum non fuit locus in diverſorio, ei eveniſſe in peccati ſupplicium, vel purgationem, ſinè temeritate ſenſui omnium fidelium repugnante non aſſeritur.

Audiamus potius venerabilem Bedam apud Cornelium à Lapide in cap. 2. Marci: *Affliguntur homines corporis moleſtiis aut ad augmentum meriti, ut Job & Martyres: aut ad humilitatis conſervationem, ut Paulus: aut ad correctionem peccati ut Soror Moyſi, & hic paralyticus: aut ad Dei gloriam, ut cæcus natus: aut ad initium damnationis, ut Herodes*. En varios fines, quos in diverſorum hominum afflictionibus Divina ſibi Providentia præfigere creditur, ita ut non in omnibus ſint, aut punitio peccati, aut peccatoris purgatio. Sic Angelus dicit Tobiæ cap. 12. v. 13. *Ego obtuli orationem tuam Domino; & quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit ut tentatio probaret te*. Non dicit, quia peccator eras, neceſſe fuit, ut immiſſa cæcitas eſſet punitio peccatorum, vel ab iiſdem purgatio.

Ingens Abrahamo afflictio fuit præceptum offerendi filium adeò dilectum, & Divinis promiſſionibus ad ſumma deſtinatum. Quis autem Patrum, vel Interpretum, præcepti & afflictionis hujus cauſam comminiſcitur Abrahami peccata? Quis aliam intelligit quàm probationem, exercitium, incrementum virtutis & meriti in Abrahamo atque Iſaaco ejus filio? Poſteris autem tranſmittendum illuſtre obedientiæ ac religionis exemplum?

De Jobo teſtatur initium ejus Hiſtoriæ: *Vir erat in terra Hus nomine Job: & erat vir ille ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo*; de quo mox Deus ad Satan: *Nunquid conſideraſti ſervum meum Job, quòd non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?* Expoſcit eum Satan calamitatibus probandum: poſtulationi Deus annuit: Exercetur Jobi fortitudo, religio, conſtantia, & de malis omnibus triumphat, fructuſque refert ampliſſimos, ac toto celebratos orbe, pro vita non ſolummodo futura; ſed etiam præſente: *In omnibus his non peccavit Job labiis ſuis*. Quamvis porrò Job, ut ſolent Sancti, agnoverit præcedentibus peccatis Dei iram ſe meruiſſe, tamen etiam addit, quod ſi cum peccatis mala, quæ patitur, appenderentur in ſtatera, longè gravior appareret peccatis caſtigatio.

Alium tribulationum finem, quàm punitionem, aut purgationem peccatorum docet nos quoque S. Laurentius Juſtinianus in ligno vitæ Tract. de patientia cap. 4. *Sicut*, inquit, *caro ſi ſale non aſpergatur, quamvis ſit magna & præcipua, corrumpitur, ita & anima, niſi tentationibus aſſiduè ſaliatur, continuò reſolvitur, & relaxatur. Per ipſa namque tentamenta anima negligentiæ putredinem exuit, & in ſpiritûs vivacitate conſervatur. O quantos vidimus modicis tentationibus à magnis periculis protegi, & tentatione quadam timoris, & corporali quadam ineptitudine à peſte ſuperbia liberari, qui aliàs quaſi equi effrænes ſuis talentis ſuperbirent!*

3 Ipſo naturæ lumine & quotidianis experimentis diſcere potuit Seneca, quod ait epiſt. 95. *Quaſi inter ſe contraria ſunt bona fortuna, & mens bona: ita meliùs in malis ſapimus: ſecunda rectum auferunt*. Certioribus quoque nos documentis didicimus nihil infelicius eſſe felicitate peccatorum; Viam arctam crucis ad ſuperos eſſe ſecuriſſimam. Hac paſſim Sanctos & electos Divina providentia ac bonitas ducit; adeò ut in animabus piis afflictionum menſura quodammodo eadem ſanctitatis eſſe videatur. Vires animi in Sanctis non frangit, nec minuit tribulatio; ſed firmat magis atque auget, ut quercus ventis agitata, altiùs radices agit, & ferrum ignitum malleorum ictibus roboratur. Quod confirmans S. Chryſoſtomus Tract. de pœnitentia ait: *Fortiores nos tentamenta faciunt, perſuadentque familiariſſimos nos Deo fieri; torporem enim excutiunt, & ſanctum fervorem immittunt*. Homil. 14. ad Populum: *Dormitantes nos expergefacere ſolet, & religioſiores facere tentationum natura*. Ideo David Pſalmo 25. *Proba me Domine, & tenta me: ure renes meos & cor meum*. Et Eccleſ. 27. *Vaſa figuli probat fornax, & homines juſtos tentatio tribulationis*. Sapientiæ 1. v. 5. *Deus tentavit eos, & invenit illos dignos ſe*.

Et, ſi ſacris profanum rurſus ſcriptorem jungere liceat, ipſe adverſarium Seneca doceret, à Deo ſæpe viros probos, non pro-

propter delicta affligi; ſed, inqnit lib. 1. de Providentia: *Deus bonos, ut ſeveri patres duriùs educat, utpote operibus, doloribus, ac damnis colligant robur &c. Ecce par DEO dignum vir fortis cum mala fortuna compoſitus: Spectaculum Deo dignum. Fortuna ut gladiator fortiſſimos ſibi pares quærit, alios faſtidio trauſit: ignem experitur in Mutio, paupertatem in Fabricio &c. Dicant ergo* [magni viri] *digni viſi ſumus Deo, in quibus experiretur quantum humana natura poſſit pati.*

Etiam Lactantius, divinarum Inſtitntionum adverſùs gentes lib. 5. de Juſtitia ad Conſtantinum Imperatorem cap. 23. De juſtitia, & patientia Chriſtianorum, nos ad Senecam remittit, dicens: Si quis autem
„ volet ſcire pleniùs, cur malos, & inju-
„ ſtos Dens potentes, beatos, & divites
„ fieri ſinat; Pios contra humiles, miſe-
„ ros, inopes eſſe patiatur: ſumat eum Se-
„ necæ librum, cui Titulus eſt: Quare bo-
„ nis vitis multa mala accidant, cùm ſit
„ providentia. In quo ille multa, non
„ planè imperitiâ ſecnlari; ſed ſapienter,
„ ac penè divinitus elocutus eſt: Deus, in-
„ quit, homines pro liberis habet; ſed
„ corruptos & vitioſos luxurioſè ac deli-
„ catè patitur vivete; quia non putat e-
„ mendatione ſua dignos. Bonos antem,
„ quos diligit, caſtigat ſæpius, & aſſiduis
„ laboribus ad uſum virtutis exercet, nec
„ eos caducis, ac mortalibus bonis cor-
„ rumpi ac depravari ſinit ...
„ Nam cùm poſſet populo ſuo, & opes, &
„ regna largiri ſicut dederat ante Judæis,
„ quorum nos ſucceſſores, ac poſteri ſu-
„ mus; idcirco enm voluit ſub aliena di-
„ tione, atque imperio degere, ne rerum
„ proſperarum felicitate corruptus, in lu-
„ xnriam laberetur, ac Dei præcepta con-
„ temneret, ſicut illi majores noſtri, qui ſæ-
„ pe terrenis ac fragilibus his bonis ener-
„ vati aberrarunt à diſciplina, & legis vin-
„ cula ruperunt.
„ Itaqne ne tam corrumperentur cnltores
„ ſui otio, quàm Patres eorum licentiâ,
„ premi eos voluit ab iis, in quorum ma-
„ nibus eos collocavit, ut & labentes con-
„ firmet, & corruptos ad fortitudinem re-
„ paret, & fidos experiatur, ac tentet. Quo-
„ modo enim poteſt Imperator militum
„ ſuorum probare virtutem, niſi habuerit
„ hoſtem? & illi tamen adverſarius exur-
„ git invito, quia mortalis eſt, & vinci po-
„ teſt. DEO autem, quia repugnari non
„ poteſt, ipſe adverſarios nomini ſuo ex-
„ citat, non qui contra ipſum Deum pu-
„ gnent, ſed contra milites ejus, ut devo-
„ rionem, ac fidem ſuorum vel probet, vel
„ corroboret, donec preſſuræ verberibus
„ deſtruentem corrigat diſciplinam. „

Similis eſt mos parentnm etiam hoc tempore filios ſapienter diligentium, ut ab omni procul averſos mollitie, duris potiùs vel ab infantia aſſuefaciant.

Hìc mihi in memoriam redit celebre factum Egmondani comitis, qui ante annos aliquot obiit Prorex Sardiniæ. Neſcio an ſeculo integro auguſtius quidquam Bruxella viderit, quàm militare exercitium, quo die Princeps de Gavere, & Marchio de Renty filii ejus, decennis prior, alter nonniſi octennis nomen dedêre militiæ, & cum cohorte, cui adſcripti fuerant, proceſſere publicè velut gregarii. Cohors illo die magnitudinem exceſſerat Legionis, aucta numero Baronum, Comitum, Marchionum, Principum, Ducum, ac totius præcipuæ Nobilitatis, diverſis ordinibus, nationes varias ornatu veſtium ſplendidiſſimo repræſentantibus. Ambos autem militiæ tirones voluit Excellentiſſimns parens eâdem die ac nocte, omnia gregariorum militum inter ipſos obire munia, excubias agere, in nudis decumbere aſſeribus, veſci ſolo pane atro, & aquâ refici, interea dum convivio & feſtivis plauſibus domi omnia reſonarent: Iſtud non delictorum pœnam, ſed virtutis exercitium amantiſſimus Pater filiis ſuaviſſimis irrogavit, ut inſtitutio durior ad magna redderet aptiores.

At, miſſis ſecularibus, ſufficiat nobis longè ſalubrius exemplum Apoſtoli Rom. 5. *Gloriamur in tribulationibus, ſcientes quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò ſpem*, & 2. Cor. 4. *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Id enim, quod in præſens eſt momentaneum, & leve tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Juxta quod Iſidorus Peleuſiota lib. 3. epiſt. 23. ad Caſſium: *Præcedit coronam probatio, probationem victoria, patientia victoriam, afflictio atque tentatio, ſeu exploratio patientiam.*

Denique ut infinitos alios afflictionum fructus prætercam, quos Aſcetici paſſim ampliſſimè deducunt, tribulatio nos DEI memores reddit, infirmitatis noſtræ conſcios, noſtri ac rerum temporalium contemptores. *Ad Dominum cùm tribularer clamavi* inquit David Pſalmo 119. qui inter proſpera Dei immemor, adulterii crimen graviore homicidii flagitio cumulavit.

5 In tanta optimorum finium varietate,

quis Deo à conſiliis fuit, ut determinare valeat, quos ſingulis Sanctorum calamitatibus divina providentia præfixerit? At ſinè temeritate, & gravi in Beatiſſimam Virginem atque alios Sanctos contumelia aſſeri nequit, quidquid afflictionum, ſive in corpore, ſive in animo paſſi ſunt, peccatorum vel ſupplicia fuiſſe, vel purgationem.

Quis enim ignorat innocentiſſimos, & Deo chariſſimos, plusquam peccatores aut tepidos, totâ penè vitâ tribulationibus exercitos fuiſſe, & quaſi lapides aſſiduo fabri politos malleo, conſtruendæ cœleſti Jeruſalem præparatos? Abſurdiſſima igitur Propoſitio eſt in ſenſu obvio, negans ulli unquam homini innocenti afflictionis quidpiam à Deo immitti; cùm conſtet innumeros parvulos tum novi fœderis, tum antiqui, ſive in Circumciſione, ſive in Baptiſmate juſtificatos, ac penitùs innocentes, nihilominus fuiſſe morbis, vulneribus ac morti traditos, benigniſſimo Divinæ providentiæ conſilio; ne ætate maturiore in vitia prorumpentes exciderent juſtitia pariter ac ſalute.

Ita docemur libro Sapientiæ capite 4. *Placens DEO factus eſt dilectus, & vivens inter peccatores translatus eſt: raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius. Faſcinatio enim nugacitatis obſcurat bona & inconſtantia concupiſcentiæ tranſvertit ſenſum ſinè malitia. Conſummatus in brevi explevit tempora multa; placita enim erat Deo anima illius; propter quod properavit educere illum de medio iniquitatum. Populi autem videntes, & non intelligentes, nec ponentes in præcordiis talia*, quemadmodum hodie Queſnelliſtæ ſupplicio cœlitus immiſſo, vel infortunio tribuunt, quod divinæ beneficentiæ erga dilectos ſibi & electos munus maximè ſingulare eſt.

Non diffiteor quemlibet mortalium, qui in Adamo lapſus fuerat, etſi Deo ſive baptiſmate in infantia, ſive in adulta ætate pœnitentiâ juſtificatum, manere obnoxium humanæ vitæ infirmitatibus, etiam morti, eaſque poſſe à Divina juſtitia in pœnam delicti illius juſtiſſimè infligi; ſed negari pariter non poteſt, in libero Dei arbitrio eſſe; pœnas illas reſtringere, atque in afflictionibus quibuſdam inferendis, alios ſibi fines præfigere, prætermiſſâ intentione ſupplicii.

Contingere iſtud aliquando, ex ipſo diſcimus Chriſti teſtimonio apud Joannem c. 9. Ubi *præteriens Jeſus, vidit hominem cæcum à nativitate; & interrogaverunt eum Diſcipuli ejus: Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus naſceretur? Reſpondit Jeſus: neque hic peccavit, neque parentes ejus; ſed ut manifeſtentur opera Dei in illo.* Parentes indubiè peccaverant; neque dubium eſt quin propter parentum crimina, ſubinde eorum liberis in hoc mundo calamitates, etiam mors accelerata obveniant. Sic lib. 2. Regum cap. 12. Nathan denuntiat Davidi: *Quoniam blaſphemare feciſti inimicos Domini, propter verbum hoc filius, qui natus eſt tibi, morte morietur.* Et Exodi cap. 2. *Ego ſum Deus Zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios, in tertiam & quartam generationem.*

6 Ad illud etiam quod de cæco quærunt diſcipuli, num peccaverit, reſpondere Chriſtus potuiſſet, hunc quoque peccaſſe in origine; propter quod naſci poterat cum cæcitate. Verùm interrogantium erat intentio intelligere, num propter parentum, an cæci ipſius peccata talis ei calamitas accidiſſet. Hanc eorum mentem intuitus Salvator, ſecundùm eam reſpondet: Neque peccavit hic, neque parentes ejus, delicto ſcilicet, de quo vos quæritis, propter quod cum cæcitate natus fuerit; ſed ut manifeſtentur opera Dei in illo, ſeu Dei omnipotens per me operatio; atque inde certiùs innoteſcat omnibus prædicationis meæ veritas.

S. Cyrillus exiſtimat diſcipulos hoc interrogantes, Pythagoræ fuiſſe imbutos errore, ut crederent, animas in alio priùs corpore extitiſſe, & propter delicta in eo commiſſa, alteri dein corpori miſero alligari. Leontius alium tribuit diſcipulis errorem, quaſi infantes luerent delicta temporis futuri. Qualiſcumque autem error eorum fuerit, quem conjecturâ aſſequi, non eſt facile; in eo ſaltem conſtat eos à veritate deviaſſe, quòd putaverint, hanc cæcitatem in delicti ſupplicium fuiſſe irrogatam. Oppoſitum ex ipſius Chriſti accepimus teſtimonio: *Neque pecavit hic, neque parentes ejus.*

Iſtud Auguſtinus Tract. 44. in Joannem num. 3. ait Chriſtum reſpondiſſe, ſicut & nos ſupra notavimus, *ad rem de qua interrogatus eſt, ut cæcus naſceretur*, non fuiſſe videlicet cauſam peccatum aliquod ſive parentum, ſive filii. Simili quodammodo ratione de Lazaro Chriſtus docuit: *Infirmitas hæc non eſt ad mortem*; quia ut Auguſtinus obſervat in Joannem Tract. 49. num. 6. *& ipſa mors non erat ad mortem; ſed potiùs ad miraculum: Quo facto crederent homines in Chriſtum, & vitarent malam mortem.*

Diſcipulorum quæſtionem *ineptam & ab-*

abſurdam vocant Chryſoſtomus & Theophilactus, *ſtolidam* Ambroſius epiſt. 45. ad Bellicium: *Quàm ſtolidè diſcipuli interrogant: Hic peccavit, an parentes ejus? Debilitates corporum ad merita referentes delictorum*. Ita & noſtri hic referunt adverſarii; ſed minùs, quàm diſcipuli, excuſabiles, quòd opinionem *ſtolidam* poſtquam à Chriſto rejecta fuerat, inſtaurare temerè præſumant, ipſamque veritatem arguere falſitatis & mendacii. Sic nempe, quibus Summorum Chriſti Vicariorum aurhoritas vilis eſt, iidem ſecrilegium contra ipſum extendunt facilè Salvatorem: comitanrur injutiæ & contumeliæ adversùs ipſam Sanctiſſimam Dei Marrem; quaſi omnis ejus afflictio, peccati punitio fuerit, aut purgatio peccatricis, cui errori ſimilis olim inter Bajanos à tribus Pontificibus, ut ſupra retuli, condemnatus eſt.

Contra prætenſos Auguſtini Diſcipulos litem dirimit ipſe Sanctiſſimus Doctor lib. de peccatorum meritis cap. 12. de Jobo loquens, *Novimus*, inquit, *non propter peccata; ſed propter ejus demonſtrandam juſtitiam, illa omnia fuiſſe perpeſſum*. Lib. de perf. Juſt. cap. 11. de eodem Sancto: *Non propter peccata ejus facta ſunt ei multæ contritiones; ſed propter probationem patientiæ.* De Davide quoque poſtquam ei Deus peccata condonaverat, non deſiiſſe eum tamen adverſitatibus affligi, *ut pietas hominis in illa humilitate exerceretur atque probaretur*, ait Doctor maximus lib. de peccatorum meriris cap. 34.

Et hæc quidem hactenus contra Propoſitionis ſenſum obvium abundè ſufficiunt, ut cenſuris dignus graviſſimis habeatur: neque qui ab authore intenditur, ſanior obvio eſt.

CAPUT II.

Nullius ponderis ſunt argumenta adverſariorum ex Sacris Literis petita.

1 PRoducitur contra nos illud Exodi cap. 20. v. 4. *Domine, num gentem ignorantem & juſtam interficies?* Quod dum intorquenr Hexapla, nos commonent eſſe verba Regis Abimelech, & quidem pagani, quaſi rectiùs is de Deo ſenſerit, quàm Apoſtolica Sedes, quæ Articulum tali conſentaneum veritati percutit anathemate. Æqua tamen eatenus Abimelechi oratio eſt, quòd non deceat Judicem, morte punire populum innocentem velut reum criminis, cujus ignarus & penitùs expers eſt. Aliàs ſi arbitratus fuerit non poſſe Deum interficere innocentes, ut paganus, & Divini in res creatas dominii non ſatis conſcius loqueretur; quemadmodum cæcus Euangelicus, aſſerens quòd Deus non audiat peccatores, viſus eſt Auguſtino, ut cæcus & nondum fidei illuſtratus lumine ſic enuntiaſſe.

Quis enim fidelis neſciat, Deum quotidie complures interficere *ignorantes & juſtos*? Fulmina, tempeſtates, terræmotus, inundationes maris & fluminum, quot abſumunt parvulos & adultos donatos juſtitiâ! Sed & licèt Abimelech purus eſſet ab adulrerio, & raptu conjugis alienæ, utpote quam innupram eſſe crediderar, neque attigerat hactenus à Domino in ſomnis apparente monitus tempeſtivè; Attamen neque in ipſo, neque in populo noxæ aliæ deerant ſufficienres, ob quas mortis ſupplicio addici juſtiſſimè potuiſſent: jamque non levi plagâ percutere Deus cœperat domum regiam, ut legitur in fine capitis: *Orante autem Abraham ſanavit Deus Abimelech, & uxorem, ancillaſque ejus, & pepererunt; concluſerat enim Dominus omnem vulvam domûs Abimelech propter Saram uxorem Abrahæ*, non veluti propter delictum illud à quo erant immunes; ſed ut vexatio daret intellectum, ut ſcilicer in tanræ calamitatis cauſam Abimelech inquireret, arque à Deo poſtea monitus crederet, & à peccandi periculo averteretur.

Liberemus & nos adverſarium à cæcitate, quæ eum impediverat, ne videret, quod in nos vibrare voluit ſpiculum, in ſe faciliùs, ictuque non irrito convertendum. Si enim juxta Abimelech & noſtrum hic adverſarium Dei juſtitia non ſinat eum interficere gentem ignorantem & juſtam, non ſinet etiam eandem affligere graviter; quia in Queſnelli ſententia, *Nunquam Deus affligit innocentes: & afflictiones ſemper ſerviunt vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum peccatorem*. Attamen hic deprehendimus genrem, judicibus Abimelech & adverſario, innocentem, immiſſâ à Deo calamirate vexatam non in pœnam peccati, vel purificationem peccatoris; ſed finem alium Divinæ Sapientiæ, ſanctitati, miſericordiæ, atque adeò bono ipſius hominis convenientiſſimum.

2 Perceperir indubiè Hexaplorum ſubſidiarius *Collator* errorem ſtolidum Hexaplorum producentium hiſtoriam ſacram novo dogmati protſus infeſtam. Ideò ab illa ſtudioſè abſtinens unicum arripit textum Sapientiæ cap. 12. *Cùm ergo ſis juſtus,*

juſtè

juſtè omnia diſponis: ipſum quoque, qui non debet puniri, condemnare exterum æſtimas à tua virtute. Æſtimo iſtud & ego; ſed & ſimul externm eſſe à *Collatoris*, & cæterorum Conſtiturioni refragantium ingenio, ignorare diſcrimen afflictionem inter & condemnationem, punitionemque. Calamitas dirigente Deo obvenire poreſt, atque ab illo ſinè ulla injuſtitiæ ſpecie immitti, etiam innocentiſſimis ob fines Divinæ Sapientiæ, ſanctitari, miſericordiæ maximè congruos, conducentes patientium ſaluti, ut habes ſuperiore capite compluribus, etiam Scripturarum exemplis ac teſtimoniis comprobatum. Uti mortis acceleratio, non punitio peccati, aut purgatio peccatoris; ſed ſingularis æſtimatur erga juſtos atque electos gratiæ beneficium, erit etiam quædam erga reprobos plurimos miſericordia, qui ideò ſublati citiùs à Deo fuerint, ne in pluribus delinquendo, graviùs punirentur. Aliud reperire in ſacris paginis non potuere adverſarii, quo collabentem novitatis fabricam fulcire conarenrur: atque hoc eorum ſtudium non ſolùm irritum; ſed fraudulentum ſimul deprehenditur; cùm latere eos non potuerit, in urroque textu nihil eſſe penitùs cum proſcripto Articulo commune.

S. Thomas parte 3. quæſt. 69. art. 3. ex ſacris Literis colligit fuiſſe *rationabile & convenientius*, non auferri baptiſmate *pœnalitates* hujus vitæ: quod tribus ſtabilit argumentis, inter quæ neque punitio peccati eſt, neque peccatoris purificatio. Sed „ Primum eſt: quia per Baptiſmum homo „ incorporatur Chriſto ... & ideo conve„ niens eſt, ut id agatur in membro incor„ porato, quod eſt actum in capite. Chri„ ſtus autem à principio ſuæ conceptionis „ fuit plenus gratiâ & veritate; habuit ta„ men corpus paſſibile, quod poſt paſſio„ nem & mortem eſt ad vitam glorioſam „ reſuſcitatum: unde & Chriſtianus in Ba„ ptiſmo gratiam conſequitur quantum ad „ animam; habet tamen corpus paſſibile, „ in quo pro Chriſto poſſit pati; ſed tan„ dem reſuſcitabitur ad impaſſibilem vi„ tam.

3 „ Unde Apoſtolus dicit Rom. 8. *Qui* „ *ſuſcitavit Jeſum Chriſtum à mortuis, vivi*„ *ficabit & mortalia corpora veſtra propter* „ *inhabitantem ſpiritum ejus in vobis*. Et „ infra: *Hæredes quidem Dei; cohæredes* „ *autem Chriſti; ſi tamen compatimur, ut* „ *& ſimul glorificemur*. Secundò hoc eſt „ conveniens propter ſpiritnale exerci„ tium, ut videlicet contra concupiſcen„ tiam & alias paſſibilitates pugnans ho„ mo, victoriæ coronam acciperet: unde „ ſuper illud Rom. 6. *ut deſtruatur corpus* „ *peccati*, dicit Gloſſa (Auguſtini) *Si poſt* „ *Baptiſmum vixerit homo in carne, habet* „ *concupiſcentiam, cum qua pugnet, eamque* „ *adjuvante Deo ſuperet*: in cujus figuram „ dicitur Judicum 3. *Hæ ſunt gentes, quas* „ *Dominus dereliquit, ut erudiret in eis* „ *Iſraelem, & poſtea diſcerent filii eorum* „ *certare cum hoſtibus, & habere conſuetu*„ *dinem præliandi*. Tertiò hoc fuit conve„ niens, ne homines ad Baptiſmum acce„ derent propter impaſſibilitatem præſen„ tis vitæ, & non propter gloriam vitæ „ æternæ. Unde Apoſtolus dicit 1. Cor. 15. „ *Si in hac vita tantùm ſperantes ſumus in* „ *Chriſto, miſerabiliores ſumus omnibus ho*„ *minibus*. „

Hic juxta Angelicum interpretem terminatur ratio Scripturæ, cur baptiſmate non extinguatur ſimul cum peccato pœnalitas, quæ à vitiata contrahitur origine. Si S. Thomas aut ſacer textus adverſario conſentiret, non omitteret rationem juxta ipſos præcipuam, ut foret punitio peccati, aut purificatio peccatoris: rationem, inquam, juxta adverſarios præcipuam; cùm à Deo in ſingulis hominis afflictionibus intendatur. A nobis verò hæc attributa Deo tam univerſalis intentio convincitur, velut minimè congrua Divinis Oraculis; ſed ab adverſariis ſtolidè, & poſt iteratas ſæpius Sedis Apoſtolicæ condemnationes, exitialiter conficta.

CAPUT III.

Non favet adverſariis celebris ſententia S. Auguſtini lib. 1. operis imperfecti cap. 39.

1 EX Patribus præter Gelaſium Pontificem ſolus objicitur Auguſtinus, in quo præcipuè placet adverſariis illud lib. 1. operis imperfecti *Neque ſub Deo juſto miſer eſſe quiſquam, niſi mereatur, poteſt*: Sed non omnis, qui afflictionem patitur, *miſer* eſt, Nemo ſapiens Paulum tunc miſerum reputaverit, quando in tribulationibus & perſecutionibus pro Dei gloria toleratis, ſuperabundare ſe gaudio fatebatur: neque cæteri fuere miſeri de quibus refertur Actorum cap. 3. *Ibant Apoſtoli gaudentes à conſpectu Concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Jeſu contumeliam pati*. Miſeria propriè opponitur beatitudini.

Diſcimus autem ipſius veritatis teſtimonio, non miſeros; ſed *beatos eſſe, qui perſecu-*

ſecutionem patiuntur propter juſtitiam; quoniam ipſorum eſt regnum cælorum. Et cur afflictio corporis hìc miſerum reddat, quando ipſius Auguſtini, & aliorum Patrum judicio, propriè mala non eſt, ſed etiam bene ſuſtinenti utilis ad meriri & gloriæ incrementum?

Ita Sanctus Hipponenſium Antiſtes Lib. de Agone Chriſtiano cap. 7. „ Nec enim „ nos moveat, quod in hac vita ſecundùm „ carnem, quam portant juſti, multa gra„ via & aſpera tolerant: nihil enim mali „ patiuntur; quia jam poſſunt dicere, quod „ ille vir ſpiritualis exultat, & prædicat „ Apoſtolus Paulus dicens: *Gloriamur in* „ *tribulationibus, ſcientes quoniam tribulatio* „ *patientiam operatur, patientia probatio*„ *nem, probatio verò ſpem; ſpes autem non* „ *confundit; quia charitas Dei diffuſa eſt in* „ *cordibus noſtris per Spiritum Sanctum*, *qui* „ *datus eſt nobis*.

„ Si ergo in hac vita, ubi tanta tor„ menta ſunt, poſſunt boni & juſti viri, cum „ talia patiuntur, non ſolùm æquo animo „ tolerare; ſed etiam charitate in Deo „ gloriari; quid cogitandum eſt de illa „ vita? „

Epiſt. 156. „ Rectè facis, mala hujus „ mundi tolerabilia ducere ſpe futuri. Sic „ enim uſu quodam bono convertuntur in „ bonum, dum non augent noſtram con„ cupiſcentiam; ſed exercent patientiam: „ de qua re Apoſtolus ait: *Scimus quoniam* „ *diligentibus Deum omnia cooperantur in* „ *bonum*. Omnia, inquit: non ſolùm ergo „ illa, quæ appetuntur ut ſuavia, verùm „ etiam illa, quæ ut moleſta vitantur, „ quando alia ſic ſumimus, ne capiamur, „ alia ſic ferimus, ne frangamur, & ſe„ cundùm præcepta divina in omnibus „ gratias agimus ei, de quo dicimus: *Be*„ *nedicam Dominum in omni tempore, ſem*„ *per laus ejus in ore meo*; & *Bonum eſt* „ *mihi, quoniam humiliaſti me, ut diſcam ju*„ *ſtificationes tuas*. Neque enim reverà, ſi „ fallacis proſperitatis ſemper hìc tran„ quillitas arrideret, anima humana por„ tum illum veræ, certæque ſecuritatis „ appeteret. „

2 Idem Sanctus Doctor Libro octoginta trium Quæſtionum quæſt. 82. „ Quanquam non defuerint, qui juſtitiæ ſuavi„ tatem, & internum ejus gaudium, cum „ corporalibus omnibus laboribus, & mo„ leſtiis, quas genus humanum pro condi„ tione ſuæ mortalitatis patitur, cum „ omnibus etiam, quæ propter ipſam ju„ ſtitiam in eos, qui juſtè vivunt injutio„ ſiſſimè cogitantur, ita compenſarent, ut „ ſequeſtratâ ſpe futuræ vitæ, jucundiùs „ & lætiùs præ amore veritatis torque„ rentur, quàm luxurioſi præ cupiditate „ ebrietatis epulentur. „ Longè igitur aliud, & quidem in Auguſtini ſententiâ eſt, *miſerum* eſſe, aliud perpeti aſſlictiones. Prius peccatoribus proprium eſt, & iis, qui adverſitatibus ſe dejici puſillanimes, ſuæque vitio voluntatis ſinunt; poſterius etiam fortium & perſectorum eſt.

Miſeria igitur propriè dicta eſt malum Beatitudini oppoſitum, quodcumque videlicet eâ nos privat, vel ab ea nos abſtrahit, vel ſaltem aſſlictio, in qua ſiſtitur, abſque relatione aut utilitate ad bonum ſuperius. Talis eſt miſeria Dæmonum de qua Auguſtinus lib. 9. de Civitate cap. 13. *Porrò quia providentiâ ſummi Dei, ſicut etiam ipſi* (hæretici) *fatentur, non fortuitâ temeritate regitur mundus, nunquam eſſet iſtorum æterna miſeria, niſi eſſet magna malitia*. In Teſtamento veteri Joſeph, etſi aliquanto tempore fratres ſuos affligeret, manifeſtationem ſui differens; non tamen id præſtitit vindictæ ſpiritu, neque miſeros reddere voluit; ſed pati aliquantum ut tanto majore cumularet lætitiâ & felicitate. Ita cenſuit Auguſtinus in Geneſim Quæſt. 145. *Quod non eos utique fecerit calamitoſos, quando tanta etiam ipſorum futura lætitia exitum cogitabat: & totum hoc quod agebat, ut eorum gaudium differretur, ob hoc agebat, ut eadem dilatione cumularetur*, nullâ habitâ ratione injuriæ ſibi à fratribus illatæ.

Similis ab Auguſtino intentio tribuitur Deo non ſolùm in permittendis; ſed etiam infligendis tribulationibus. Inter collectas ſcilicet à S. Proſpero ex Auguſtino ſententias eſt 231. *Quando Deus permittit, aut facit, ut aliquâ tribulatione vexemur, tunc miſericors eſt, quia excitans fidem, & differens in opere, non auxilium negat; ſed deſiderium movet*.

3 Immittere Deum aliquibus calamitates neque ad puniendum peccatum, neque ad purificandos peccantium animos; ſed ad virtutis, potiſſimùm charitatis, & tolerantiæ probationem, diſcimus iterum ex Auguſtino Epiſt. 28. ad S. Hieronymum: *Deus bonus eſt, Deus juſtus eſt, Deus omnipotens eſt. De hoc dubitare omnino dementis eſt. Tantorum ergo malorum, quæ fiunt in parvulis, cauſa juſta dicatur. Nempe cùm majores iſta patiuntur, ſolemus dicere, aut ſicut in Job merita examinari, aut ſicut in Herode peccata puniri. De parvulis autem quid reſpondeamus ediſſere; ſi tantis pœnis nulla*

nulla ſunt in eis punienda peccata. Nam utique nulla eſt in illis ætatibus examinanda juſtitia.

Ignorantia, quæ indubiè eſt malum aliquod animi rationalis, in nobis non ſemper, quamvis ſæpiſſimè dicenda eſt ultio peccatorum; ſed aliquando decernitur à Deo ut ſit homini exercendæ humilitatis occaſio. Sic Auguſtinus Lib. 11. de Civitate cap. 22. *Nos admonet Divina providentia, non res inſipienter vituperare; ſed utilitatem rerum diligenter inquirere: & ubi noſtrum ingenium, vel infirmitas deficit, ita credere occulta, ſicut erant quædam, quæ vix potuimus invenire: quia & ipſa utilitatis occultatio aut humilitatis exercitatio eſt, aut elationis attritio.* Denique in cæco Evangelico defectum hunc obveniſſe non propter peccatum; ſed ad manifeſtandam Dei gloriam, & Chriſti in pellendis quibuſvis infirmitatibus poteſtatem aſſerit Auguſtinus Lib. 3. contra Julianum cap. 6. *Deus enim, qui eſt animarum, ipſe eſt etiam corporum conditor, qui utique humanæ in ipſa conditione naturæ vitia non infligit immerita. Neque de innumerabilibus parvulis, qui & in animo, & in corpore cum tanta vitiorum varietate naſcuntur; hoc dici poteſt, quod Dominus ait Joannes 9. de illo qui cæcus eſt natus; non propter peccatum ipſius, vel parentum id eſſe factum; ſed ut manifeſtarentur opera Dei in illo.*

S. Chryſoſtomus hom. 8. in cap. 14. Epiſtolæ ad Timotheum *Hæc ſciens Quænam ſint bona, quæ mala, quæ media diſce: ut puta bonum virtus, nequitia malum, media verò divitiæ, paupertas, vita, mors. Cùm iſta didiceris, adde, quod ideo premuntur juſti ut coronentur; peccatores verò ut pœnas exſolvant.* Durior Sententia Macarii Senioris Ægyptii eſt hom. 15. *Deus ſui juris eſt, & quod vult facit, itaut ſi viſum ſit ei per potentiam ſuam mittere poſſit juſtos in gehennam; peccatores autem in regnum Cœlorum, licèt hoc minimè velit, nec ei gratum ſit.* Quod certiſſimum eſt fieri non poſſe in præſenti Decretorum ordine. Quid in alio potuiſſet Deus non eſt inſtituto noſtro neceſſarium diſceptare.

4 Inter Auguſtini ſententias à Proſpero collectas eſt etiam hæc 186. *Non queratur homo, quando in his quæ juſtè habet, patitur aliquas adverſitates: per amaritudinem enim inferiorum docetur amare meliora, ne viator tendens ad patriam, ſtabulum pro domo diligat.* Sententiâ 158. *Inimici Eccleſiæ quolibet modo errare cenſeantur, vel malitiâ depraventur, ſi accipiant corporaliter poteſtatem affligendi, exercent ejus patientiam: ſi tantummodo malè ſentiendo adverſantur, exercent ejus ſapientiam: &, ut etiam inimici diligantur, exercent ejus benevolentiam; quia Deus his, qui eum diligunt, omnia cooperatur in bonum;* dilectionis videlicet cæterarumque virtutum & gloriæ incrementum. Utinam hodierni hoſtes Eccleſiæ tantummodo malè ſentiendo ejus exercerent ſapientiam, & non etiam acceptâ corporaliter poteſtate Eccleſiam affligendi, exercerent ejus nimiùm patientiam, neque ejuſdem abuterentur nimiùm in diligendis hoſtibus charitate! Verùm oportet hæreſes eſſe & perſecutiones, ut qui probati ſunt, manifeſti fiant, dum reprobi publicis ſuis querelis, Proteſtationibus, rebellionibus noti, horridi, deteſtabiles omnibus redduntur fidelibus.

Tolerentur præſentia mala, donec veniat beatitudo promiſſa: ſuſtineantur à fidelibus infideles, & inter hortorum frumenta zizaniorum avulſio differatur: Quantumlibet ſæviant impii, melior eſt etiam in hoc tempore cauſa juſtorum, qui quanto acriùs impetuntur, tanto glorioſius coronantur, inquit Auguſtinus ſententiâ inter collectas à Proſpero nonageſimâ nonâ.

Præiverat S. Baſilius hom. 9. dicendo: *Sapiens & providentiſſimus rerum humanarum diſpenſator Deus utitur ad noſtram excitationem malignitate aliorum, quemadmodum Medicus viperæ veneno ad ſalutarem medicamentorum præparationem.*

Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 8. *Quos dilexit, cum his ſic permittit Diabolum luctari, ut vincentes coronentur, & factâ victoriâ, major quidem victus à minore confundatur; homines autem magnificè probantur, cùm eum, qui aliquando fuerat Archangelus, vincunt.*

Conſonat Origenes Homilia 13. in caput 22. Numerorum: *Ob hoc neque Diabolum removet à principatu ſeculi hujus, quia adhuc opus eſt operâ ejus ad perfectionem eorum, qui coronandi ſunt, ad exercitia certaminum, ad victorias Beatorum.*

5 Nimia verò adverſariorum temeritas eſt, quod, quaſi ab intimis Deo conſiliis forent, definire præſumant, quis omnium ab eo proficiſcentium afflictionum finis ſit, *peccati* videlicet *punitio, vel purificatio peccatoris*. In aliquibus quidem caſibus ex circumſtantiis fieri poteſt, ut à Sanctis Patribus fieri vidimus, conjectura probabilis; at ubique velle cum adverſariis determinare rationem Dei nos tribulationibus exercentis, temeritas eſt. In plurimis ſufficere

nobis

nobis debet quod ſuggerit Baſilius homilia 9. expendens illud quod, *Deus non ſit author malorum, Malum,* inquit, *aliquod eſt ſecundùm noſtrum ſenſum, aliud naturâ ipſâ. Malum itaque naturâ ex uobis oritur, injuſtitia, laſcivia. Rurſus malum dicimus quod triſte durumque ſit ſenſibus noſtris, ut corporis morbum, plagas, egeſtatem, ignobilitatem, quorum quodlibet à ſapientiſſimo & optimo Domino ad utilitatem inducitur.*

Ibid. *unum quidem hoc habere in mentibus noſtris præſumptum oportet, quod cùm ſimus boni Dei opificium, & ab illo conſtemus, omnia circa nos tam modica, quam magna diſpenſante, nihil nobis accidat, illo uon volente: & quod nihil eorum, quæ nobis accidunt, malum ſit, aut tale, ut melius illo aliquid excogitare valeamus.*

Baſilii ſententiam adoptat, Anaſtaſius Nicænus, homiliam ejus ſuis inſerens quæſtionibus, ubi col. antepenultimâ dicit: *Propriè malum eſt peccatum, quod quidem maximè dignum eſt mali appellatione, ex libero noſtro arbitrio dictum; cùm in uoſtra poteſtate ſit ſitum vel à vitio abſtinere, vel eſſe malos. Ex cæteris autem alia quidem objiciuntur, tanquam certamina ad oſtendendam animi magnitudinem: alia autem tanquam medicina peccatorum: aliquod aliud genus terribilium, quæ à juſto Dei judicio inferuntur, ad reddendos modeſtiores eos, qui ſunt proclives ad peccatum.*

6 In hominibus quidem ex utroque ſexu ſanctiſſimis, dum peccatores ſe, & ſubinde peccatorum maximos autumant, laudabilis humilitas eſt, omnia, quæ patiuntur incommoda, omnes corporis & animi anguſtias, iiſque longè majores credere ſuis eſſe debitas peccatis. Verùm ſicut in aliis indigna cenſeretur contumelia de ſanctis iſtiuſmodi enuntiare quòd magni peccatores fuerint, & veluti tales contemni ab omnibus mereantur, ita indigna de iis opinio eſt, omnes ærumnas eorum & anguſtias fuiſſe ſupplicia delictorum.

Creſcit contra adverſarios indignatio, quando revocamus in memoriam, ipſos omnia clamoribus, queſtibus, proteſtationibus implere contra ſummos utriuſque fori Principes, quoties pati ſibi quidpiam ab illis contigerit: tunc non pœna demeriti eſt, ſed oppreſſio innocentiæ, & perſecutio veritatis. Exemplis de hoc innumeris plena Janſeniſtarum hiſtoria eſt. Repete eam, ſi placet, ab ipſis Michaelis Baji & Janſenii temporibus. Si Gabrieli Gerberon credimus, quidquid anathematis Bajus ante retractationem incurrerat, non pœna inobedientiæ fuit, ſed iniqua inſectatio veritatis, ac tum primùm cœpit ejus paſſio eſſe punitio peccati, quando Articulos ſuos à duobus proſcriptos Pontificibus, condemnando, Eccleſiæ reconciliatus eſt. Quidquid Vergerius Abbas Sancyranus in Vincennenſi prope Pariſios carcere paſſus fuit, nullus Queſnelli aſſecla vocavit uſque adhuc ſupplicium peccati; ſed perſecutionem juſtitiæ, imò Divinæ gratiæ de ſuis hoſtibus triumphum. Non aliud eſt Arnaldi & Queſnelli in tot ſuis dogmatibus, etiam hæreticis iterata toties condemnatio: non aliud multiplici contra Conſtitutiones Apoſtolicas rebellioni inflictum anathema.

7 Art. 98. *Status perſecutionis & pœnarum, quas quis tolerat tanquam hæreticus, flagitioſus & impius, ultima plerumque probatio eſt, & maximè meritoria, utpote quæ facit hominem magis conformem Jeſu Chriſto:* in quo nullum *puniri* potuit *peccatum*, nulla eſſe *purgatio peccatoris*. Art. 100. *Tempus deplorabile, quo creditur honorari Deus, perſequendo veritatem, ejuſque Diſcipulos! Tempus hoc advenit. Haberi & tractari à Religionis Miniſtris tanquam impium & indiguum omni commercio cum Deo, tanquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia iu ſocietate Sanctorum, eſt hominibus piis morte corporis mors terribilior. Fruſtrà quis ſibi blanditur de ſuarum intentionum puritate, & Zelo quodam religionis, perſequendo flammâ ferroque viros probos, ſi propriâ paſſione eſt excæcatus, aut abreptus alienâ propterea quod nihil vult examinare. Frequenter credimus ſacrificare Deo impium, & ſacrificamus Diabolo Dei ſervum,* qui ſacrificium iſtiuſmodi ſacrilegum minimè meretur: atque adeò illud neque punitio peccati eſt, neque purgatio peccatoris.

Finis nobilior diſertiùs traditur Art. 96. *Deus permittit ut omnes poteſtates ſint contrariæ prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non poſſit, niſi Divinæ gratiæ.* En Prædicatoribus veritatis, quæ ſola Queſnello novaturiens, & Janſeniana eſt, illata perſecutio, non propter eorum crimina, vel delicta, etiam leviora; ſed ut *veritatis* (Janſenianæ) *victoria attribui uon poſſit niſi Diviuæ gratiæ*, quæ omnis inſuperabiliter efficax eſt, utpore per Art. 10. *Operatio manûs omnipotentis Dei, quam uihil impedire poteſt, aut retardare.* Quidquid verò extra novam Eccleſiam patimur, ſemper eſt punitio peccati, aut ad juſtificationem peccatoris diſpoſitio.

CAPUT IV.

Neque uſquam alibi Auguſtinus damnato dogmati ſuffragatur.

1 PRolixior contra nos adducitur ſententia ex ejuſdem Auguſtini lib. 4. adversùs Julianum in fine. „ Parvulos intuere, quot & quanta mala patiantur : in quibus varietatibus, cruciatibus, erroribus, terroribus creſcant : deinde jam grandes, etiam Deo ſervientes tentat error ut decipiat : tentat labor, aut dolor ut frangat : tentat libido ut accendat : tentat mœror ut ſternat : tentat typhus ut extollat. Et quis explicet omnia feſtinanter, quibus gravatur jugum ſuper filios Adam ? Hujus evidentia miſeriæ gentium Philoſophos nihil de peccato primi hominis ſive ſcientes, ſive credentes, compulit dicere, ob aliqua ſcelera ſuſcepta in vita ſuperiore pœnarum luendarum nos eſſe natos ... Apoſtolus autem amputat opinionem, qua creduntur ſingulæ animæ pro meritis anteactæ vitæ diverſis corporibus inſeri. Quid igitur reſtat, niſi ut cauſa iſtorum malorum ſit aut iniquitas, aut impotentia Dei, aut pœna primi veteriſque peccati ? Sed quia nec injuſtus, nec impotens eſt Deus, reſtat, quòd non vis; ſed cogeris confiteri, quòd grave jugum ſuper filios Adam à die exitûs de ventre matris eorum uſque in diem ſepulturæ in marrem omnium non fuiſſet, niſi delicti originalis meritum præceſſiſſet.

Totum iſtud cum Auguſtino aſſerimus Catholici, quòd grave jugum ignorantiæ & inordinatorum concupiſcentiæ motuum, morborum atque ipſius mortis, utpore ex vitiata natura orientium, non fuiſſet, niſi delicto originis præcedente. Verùm non omnia quæ mortales patimur, ex corruptæ radicis vitio proficiſcuntur. Exempla evidentia ſunt in afflictionibus, quas Deipara pertulit, quòd parienti non eſſet locus in diverſorio, quòd fugere cum infante coacta fuerit in Ægyptum propter imminens ab Herode periculum, quòd JESUS Matre & Joſepho inſciis ſe ſubduxerit in templum, denique & cum doloris gladius animam ejus in paſſione Unigeniti pertranſivit.

Idem ſtatue de Joſepho circa priores anguſtias, quarum dum viveret cum Virgine particeps fuit. Neque ex corruptione originis profluunt dolores Martyrum, quos ex illatis à lictore cruciatibus ſentiunt. Idem eſt de Jobi calamitatibus, quas irrogandi poteſtas diabolo conceſſa à Deo eſt, non ut forent punitio, aut purgatio peccatoris, ſed juſti probatio, & glorioſa de Diabolo victoria.

2 De Tobia quoque diſertè Angelus teſtatur, non quia peccator, ſed quia juſtus, *quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit ut tentatio probaret te* lib. Tobiæ cap. 12. De iſtiuſmodi afflictionibus nullus Patrum loquitur quoties de peccati originalis, vel etiam actualis fructibus, ſive ſuppliciis diſſerunt, ut per ſe patet, atque ex ipſis Scripturarum teſtimoniis manifeſtè colligitur, conſentiente ipſo Auguſtino epiſt. 28. ad Hieronymum: *Cùm majores iſta patiuntur, ſolemus dicere aut ſicut in Job merita examinari, aut ſicut in Herode peccata puniri*. lib. 6. contra Julianum cap. 21. *Vos autem negantes Originale peccatum, profectò aut cogimini dicere, Deum vel invalidum, vel injuſtum, ſub cujus poteſtate imago ejus in parvulis ſinè ullo vel proprii, vel originalis peccati merito tantis affligitur malis; non enim per hæc exercetur virtus, quod rectè de bonis hominibus majoribus dicitur, in quibus rationis eſt uſus*. Plures Auguſtini ſententias dedi capite ſuperiore.

Neque definit rationi conſentanea eſſe objecta S. Doctoris ratiocinatio, cùm ex antecedente poſito ſic concludit : „ Quid igitur reſtat, niſi ut cauſa iſtorum malorum ſit aut iniquitas, aut impotentia Dei, aut pœna primi veteriſque peccati ? Sed quia nec injuſtus, nec impotens eſt Deus, reſtat .... quòd grave jugum ſuper filios Adam à die exitûs à ventre matris uſque ad diem ſepulturæ .... non fuiſſet, niſi delicti originalis meritum præceſſiſſet. „ Ubi non ex uno qualicunque malo, & cuicunque homini obveniente; ſed ex tota malorum congerie concluditur originis delictum; quia etſi aliqua juſtis adultis & ratione præditis accidant, ut hic & ſuperiùs ab ipſo edocti fuimus Auguſtino, non veluti noxæ alicujus ſupplicium, ſed virtutis probatio, & meriti incrementum; id tamen locum non habet in parvulis, neque peccatoribus adultis, neque omnibus juſtorum miſeriis, ut ſunt morbi, mors, & cætera, quæ corruptionem naturæ neceſſariò ſequuntur.

Quanquam neque de ſingulis infantium juſtificatorum afflictionibus conſtat etiam Auguſtino, eas ex peccato originis profluxiſſe. Et quidem de aliquibus etiam ante non juſtificatis, quos Herodis ſuſtulit perſecutio ita pronuntiat lib. 3. de libero arbi-

trio

trio cap.23. „ Quis autem novit, quid par- „ vulis, de quorum cruciatibus duritia ma- „ jorum contunditur, aut exercetur fides, „ aut miſericordia probatur? Quis ergo „ novit quid ipſis parvulis in ſecreto judi- „ ciorum ſuorum bonæ compenſationis „ conſervet Deus? Quoniam quanquam „ nihil rectè fecerint; tamen nec peccan- „ tes aliquid iſta perpeſſi ſunt: Non enim „ fruſtrà etiam infantes illos, qui, cùm Do- „ minus JESUS Chriſtus necandus ab He- „ rode quæreretur, occiſi ſunt, in hono- „ rem Martyrum recepti ſunt „. Non igi- tur ex ſingulis ſive adultorum ſive infan- tium afflictionibus ſequitur Deum eſſe ar- guendum injuſtitiæ, ſi quid earum non pro- pter peccatum aliquod patientibus acci- diſſet.

3 Inſtant Adverſarii ex eodem libro 3. de libero arbitrio cap.9. num.26. *Si peccatis detractis miſeria perſeverat, aut etiam pec- cata præcedit, rectè deformari dicitur ordo atque adminiſtratio univerſitatis.*

Vera eſt Auguſtini ſententia, neque fa- vet adverſariis accipiendo *miſeriam* ut miſe- riam, quâ homo verè & propriè miſer di- citur, qualis non eſt quælibet juſtis adve- niens afflictio, teſte Auguſtino ſententiâ inter collectas à Proſpero ducenteſimâ ſe- ptuageſimâ: „ Non ſunt condignæ paſſio- „ nes hujus temporis ad ſuperventuram „ gloriam, quæ revelabitur in nobis. Sæ- „ viat & fremat mundus, increpet linguis, „ corruſcet armis, quidquid fecerit, quan- „ tulum erit ad illud quod accepturi ſu- „ mus? Appendo quod patior contra id „ quod ſpero: hoc quidem ſentio, illud „ ſpero; & tamen incomparabiliter majus „ eſt quod ſperatur, quàm quod auſertur. „ Quidquid eſt, quod contra Chriſti no- „ men ſævit, ſi poteſt vinci, tolerabile eſt: „ ſi non poteſt, proficit præmio citiùs con- „ ſequendo, & fidelis fine temporalis ma- „ li tranſit in perceptionem æterni boni.

Nemo fidelis & ſapiens deſinet Dei Matrem prædicare beatiſſimam; etiam dum ejus animam in paſſione Filii Unigeniti per- tranſivit doloris gladius, quia probè con- ſcia erat, quantum ex hoc Filii Sacrificio gaudium cœlo, quanta ſibi & cæteris bonis mortalibus felicitas, quantum ex brevi ſuo mœrore præmium, quanta gloria ſibi pro- veniret æternitate apud ſuperos bonis om- nibus cumulatiſſimâ. Puer dyſcolus & inſi- piens, otio ac luſui deditus miſeriam repu- tat laborem neceſſarium diſcendis literis, & quibuſcunque artibus, ac ſcientiis inſti- tui animum neceſſe eſt, ut perficiatur, red- daturque idoneus ad omnem vitam hono- rificè ac feliciter traducendam: Prudentia autem parentibus dictat, non indulgere maleſano puerorum genio; ſed aſſiduis eos monitis, blanditiis, præmiis, etiam, ubi opus eſt, verberibus avertere ab ignavia, atque ad ſtudia adducere vel reluctantes.

4 Neque iſtiuſmodi educatio, quantum- libet dura pueris appareat, revera miſera eſt; ſed optabilis ad vitam, quantum con- ditio fert mortalium, beatam conveniens præparatio. Ita multò magis in ſpirituali- bus ait S. Auguſtinus ſententiâ inter colle- ctas à Proſpero ducenteſimâ ſeptuageſimâ quintâ: *Labor piorum, exercitatio eſt, non damnatio. Nec enim conturbari debemus, cùm aliquis Sanctus gravia & indigna perpe- titur; ſi obliti non ſumus, quæ pertulerit Ju- ſtus juſtorum, Sanctus ſanctorum.* Sent.97. *Adhærens Deo, etſi quædam dura atque ad- verſa patiatur, non relinquitur; ſed probatur:* neque, etſi nullius noxæ punitio ſupponi- tur, propterea rectè dicitur deformari ordo atque adminiſtratio univerſitatis; ſed ſi mi- ſeria propriè dicta, cujus officium, & finis eſt affligere patientem, ut fit in punitioni- bus peccatorum, ſi, inquam, hoc ſenſu mi- ſeria noxam præcederet, vel eâ detractâ perſeveraret, non incongruè vocaretur re- cti ordinis atque univerſitatis perturbatio.

Reliqua quæ ex Auguſtino, Gelaſio, & D. Thoma *Collator* objicit, nihil penitùs difficultatis pariunt, unâ eâdemque reſpon- ſione perfacili diſſolvenda: Audiantur ni- hilominus ſingula.

Juxta Auguſtinum lib.83. Quæſt. Quæ- ſtione 34. „ Juſtus Deus regens & guber- „ nans univerſum, nullam pœnam cuiquam „ ſinit, immeritò infligi; nullum præmium „ immeritò dari. Meritum autem pœnæ „ peccatum eſt; & meritum præmii rectè „ factum. „

Idem lib.3. de libero arbitrio cap.18. „ Omnis, inquit, pœna, ſi juſta eſt, pecca- „ ti pœna eſt, & ſupplicium nominatur: „ ſi autem injuſta eſt pœna, quoniam pœ- „ nam eſſe nemo ambigit, injuſto aliquo „ dominante, homini impoſita eſt. Porrò „ quia de Omnipotentia Dei & juſtitia du- „ bitare dementis eſt, juſta hæc pœna eſt, „ & pro peccato aliquo penditur. Non „ enim quiſquam injuſtus dominator, aut „ ſurripere hominem potuit, velut igno- „ ranti Deo: aut extorquere invito, tan- „ quam invalidiori, vel terrendo vel con- „ fligendo, ut hominem injuſta pœna cru- „ ciaret. Relinquitur ergo ut hæc juſta „ pœna de damnatione hominis veniat.

Gelaſius Papa epiſt. ad omnes Epiſcopos per Picenum „ Videbitur, quod abſit, „ injuſtus Deus ſi, illic infligatur pœna, ubi „ nulla ſit culpa.

S. Thomas 1. 2. q.87. art.7. „ Quævis „ pœna, ſive ſimpliciter, ſive ſatisfactoria, „ propter aliquam culpam eſt, ſive originalem, ſive actualem, ſive propriam, „ ſive alterius.

5 Ubique patet, *pœnam* aſſeri fructum eſſe peccati, neque ſinè hoc eſſe poſſe juſtitiæ conſonam, vel à juſto judice infligi quod nemo æquus & ſapiens negaverit. Sed nullum inde Queſnelli Articulo ſubſidium eſt; agit enim ille de cujuſcunque generis *afflictionibus*, definiens, eas ſemper ſervire vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum peccatorem; at *pœnam* inter & *afflictionem* diſcrimen latiſſimum ſemper agnovit Eccleſia, & pridem apertiſſimè declaravit feriens anathemate Propoſitionem Baji 72. affirmantem „ Omnes omnino juſtorum afflictiones, eſſe ultiones peccatorum; unde & Job & Martyres, quæ „ paſſi ſunt, propter peccata ſua paſſi ſunt. „ 73. Nemo præter Chriſtum eſt abſque „ peccato originali: hinc Beata Virgo „ mortua eſt propter peccatum ex Adamo „ contractum, omneſque ejus afflictiones „ in hac vita, ſicut & aliorum juſtorum „ fuerunt ultiones peccati originalis vel „ actualis „. Doctorem Angelicum proſcripto Articulo contrarium dedi capite 2.

Ex Collatoris autem & aliorum Conſtitutioni adverſantium, allegationibus liquet, ſic eos Queſnelli ſententiam interpretari ut non ſolùm *afflictiones ſemper*; ſed etiam neceſſariò *ſerviant ad puniendum peccatum aut ad purificandum peccatorem*, ſeu fieri nequeat, ut doloris aliquid à Deo obveniat homini penitùs innocenti; aliàs Deus ipſe reus fiat injuſtitiæ & crudelitatis. Quid enim aliud ſibi velle poteſt coacervatio tot locorum, quibus arguitur iniquitatis, ſi pœnam inferat antequam præceſſerit delictum; ſic *pœnam* ineptiſſimè interpretando, ut omnis cum ea afflictio confundatur, quaſi omnis ærumna, omnis dolor, ſi à Deo juſto immittitur, neceſſariò ſit peccati ſupplicium? Unde neque ſinè originali juſtitia, quâ per peccatum primi hominis deficiente, omnis miſeria noſtra initium duxit, condi homo potuerit, futurus aliàs obnoxius ægritudini & morti abſque prævio peccato; ſed non abſque conditoris ipſius injuſtitia in Queſnelliano Syſtemate.

6 Auguſtinus verò lib. 1. Retractationum cap. 9. ait: *Quamvis ignorantia & difficultas eſſent hominis primordia naturalia, nec ſic culpandus Deus; ſed laudandus eſſet, ſicut in eodem tertio libro* [de libero arbitrio] *diſputavimus*. Nomine *difficultatis* penès Auguſtinum venit concupiſcentia. Si autem non culpandus eſſet Deus; ſed laudandus; etiamſi ignorantia & concupiſcentia fuiſſent primordia hominis naturalia; ſive licèt Deus Adamum cum ignorantia & concupiſcentia condidiſſet, quare conjicienda eſſet in Deum iniquitas, ſi eundem feciſſet morti, ægritudini, & afflictionibus expoſitum; cùm hæ neque peccatum ſint, neque ad peccatum alliciant, ut allicit concupiſcentia?

Ignorantia quoque tranſgreſſionum plurimarum, ſaltem materialium, ſi inculpata & inſuperabilis eſt, principium eſſe noſcitur. Sed tota illa ſyſtematis Queſnelliani ſeries remiſſa pridem ad inferos fuit iterato trium Pontificum anathemate, quo feriuntur Bajani Articuli non ſolùm ſeptuageſimus ſecundus, & ſeptuageſimus tertius ſuperiùs relati; ſed etiam 78. „ Immortalitas „ primi hominis non erat gratiæ beneficium, ſed naturalis conditio. 55. Deus „ non potuiſſet ab initio talem creare hominem, qualis nunc naſcitur. 26. Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio; ſed naturalis ejus conditio.

Plura in iiſdem Pii V. Gregorii XIII. Urbani VIII. Conſtitutionibus proſcripta Baji dogmata in eundem ſenſum conveniunt. Neque primus, qui contra ea anathematis gladium ſtrinxit Pontifex, aut qui ea denuntiaverant, fuere Molinæ Diſcipuli; ſed prior eruditiſſimus Sancti Thomæ, poſteriores Scoti & Bonaventuræ.

7 Verùm Queſnellus, contempto quolibet anathemate, maluit abdicatas ab ipſo retractante ſe Bajo, abjectaſque ſpurcitias aſſumere, amplecti, quia adamatas aliquando viderat a Janſenio; licèt & hic vitæ tempore ſæpius, ac dein moriens, ſe ſuaque ſcripta omnia, Romani Pontificis judicio ſubjiciens, proſcriptas ab eo opiniones ſingulas cenſeri debeat condemnaſſe. Nè ſcilicet, qui errantem ubique ſequitur Janſenium, audiat ſe corrigentem, obeſt Antonii Arnaldi inſtitutoris ſui domeſtici, omnibus ſibi Pontificibus majoris teſtimonium in Apologia pro Janſenio pag. 92. *Deum ſicut alias Salomoni ædificationem templi, ita reſervaſſe Janſenio materiam de gratia clariùs elucidandam*.

Quapropter hanc novæ ſuæ Eccleſiæ Queſnellus petram, hoc fundamentum cenſuit

fuit ſecurius, quàm quod Chriſtus in Petro ejuſque ſucceſſoribus deſignavit. Sic autem Janſenius Tomo 2. editionis Lovanienſis col.883. *Mors nequit innocenti Creaturæ ſinè merito præcedentis iniquitatis à Deo inſligi*. Col.938. *Ex ipſis terminis crudelitatem, & injuſtitiam ſpirat, innocentem animam, nulli peccato obnoxiam, ad miſerias ſtatûs præſentis condemnare*. Col.925. *Nullum qualecunque malum inferri à Deo poteſt creaturæ rationali ſinè culpa*. Col.746. *Impoſſibile eſt, miſeriam à Deo inſligi ſinè culpa præcedente*. Col.945. *Ex miſeriis puræ naturæ cogimur ad diverſas impietates, ad blaſphemiam in Deum, ad Manichaiſmum*. Col.975. *Deus non potuiſſet talem ab initio creare hominem, qualis nunc naſcitur*, obnoxius morti & miſeriis, ut ab errante Bajo Janſenius didicerat; non enim potuiſſe creari primum hominem cum peccato, ab omnibus agnoſcitur: neque de hoc ulla Bajo aut Janſenio cum ſuis unquam adverſariis diſceptatio fuit.

Diſcere autem has novitates Janſenius potuit, non ſolùm à Bajo; ſed etiam à Calvino lib.2. Inſtitut. cap.1. à Chamiero Calvini diſcipulo Tom.3. lib.10. cap.17. & lib.1. cap.1.

Propoſitio damnata ſeptuageſima prima.

Homo ob ſui conſervationem poteſt ſeſe diſpenſare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem. *Obſerv. Moral. Marc.* 2.*v*.28.

CAPUT I.

Damnatus error convellitur.

1 SEnſus Articuli apparet obvius, quod homo quilibet, etiam privatus, quotieſcunque memoratus caſus occurrerit, abſque ullo valeat peccati periculo ſe diſpenſare. Dogmatica enim aſſertio eſt, cujus ſubjectum illimitatè poſitum æquivalet univerſali. Porrò ſi homo quilibet ob ſui conſervationem id poſſit in lege, quam Deus condidit ob ejus utilitatem, multò magis id poterit in lege qualibet eundem in finem lata ab Eccleſia, vel quacumque inter homines poteſtate. Hactenus perſuaſum omnibus ſive Theologiæ, ſive legum ſcientiam profitentibus fuerat, diſpenſandi authoritatem non penès inferiores eſſe; ſed ſolum Legislatorem, vel ſucceſſorem ejus, vel ſuperiorem, ſaltem ubi ad eum patuerit aditus; nec opus Epikiæ ſubſidio ſit; Verùm Theologia nova & quidem *Moralis Evangelicæ compendium* poteſtatem hanc ampliſſimè extendit ad omnes homines nullo gradûs aut ſexûs diſcrimine.

In hac itaque Queſnelli ſententia pro diſpenſatione in lege jejunii non amplius ad Pontificem, ad Epiſcopos, vel Superiores alios recurrendum eſt, habente privato quolibet pro ſe diſpenſandi expeditiſſimam facultatem, eſt enim lex jejunii inſpirante Deo per ſuos condita miniſtros propter hominis utilitatem.

S. Leo ſermone 1. de jejunio ait: *Quoſdam jejuniorum dies per temporum recurſus eſſe nobis à Deo præſinitos, ut caſtigatione corporum virtus roboraretur animorum*. S. Auguſtinus epiſt.86.ad Caſulanum. *Ego in Evangelicis & Apoſtolicis literis, totoque inſtrumento, quod appellatur Teſtamentum novum, animo id revolvens, video præceptum eſſe jejunium. Quibus autem diebus non oporteat jejunare, & quibus oporteat, præceptis Domini, vel Apoſtolorum non invenio definitum*. A Deo ſcilicet præcipitur hominibus, ut diebus aliquibus jejunent, ſed dierum determinatio Rectoribus Eccleſiæ commiſſa eſt. Ita cum Angelico Doctore 2.2.qu.147. art. 3. Theologi communiter. Quid autem præcepto illi tandem eveniet, ſi diſpenſandi ſe authoritas penès mortalium ſingulos reſederit.

2 Requirit quidem Propoſitio ut diſpenſetur *ob ſui conſervationem*; ſed ea communiſſima diſpenſationem petentium ratio eſt. Quædam ſcilicet infirmitas corporis conſervationi hominis magis obfutura, ſi jejunium acceſſerit. Si enim infirmitas tanta ſit, ut cum ea jejunium componi nequeat, vel proximum mortis periculum ab eo crearetur, prudentiſſimè ſupponitur non fuiſſe à Legislatore volitum, ut in iſtiuſmodi caſu lex ſua obſtringeret.

Legem non veſcendi idolothytis condidit Deus ob utilitatem hominis, ut eum magis ab idololatriæ ſacrilegio, ac periculo removeret. Machabæos autem dogma Queſnellianum latuit; potuiſſent aliàs ob ſui conſervationem ſe diſpenſare ab illa

cat-

carnium Diis oblatarum abſtinentia, atque ita evadere ſævos adeò cruciatus, quos ſacra refert hiſtoria, & horret animus meminiſſe.

Propter utilitatem hominis prohibentur Matrimonia in certis gradibus affinitatis & conſanguinitatis, uti & propter quædam crimina. Poteritne hìc etiam privatus quilibet ob ſui conſervationem ſe diſpenſare, quia ſcilicet ægrè aliàs, & in gravi inopia vitam traducere cogeretur, vel minis premitur læſionis forſitan ab alio inferendæ? Ita diſpenſationibus Eccleſiæ vix amplius opus erit, quando privatus quilibet ſui ipſius Judex conſtituitur, & in legibus, quantum ſibi ſufficit, diſpenſator.

Propter utilitatem hominis pollutio & fornicatio vetantur; licitæne fiunt ob hominis conſervationem? Non minùs propter hominis utilitatem lex prohibet adulterium. Apparebat autem caſtiſſimæ Suſannæ medium evitandi calumniam & mortem ignominioſiſſimam unicè neceſſarium, non tamen potuit in animum inducere ideo ſibi innocuam fore in lege caſtimoniæ diſpenſationem. Quid ſi beſtialitatem & quæcumque ſodomiæ crimina, quæ naturæ maculam inferunt & Dei graviſſimam offenſionem barbarus, vel quivis impius, certam aliàs mortem illaturus, imperaverit, fientne ob conſervationem hominis licita?

3 Nullum eſt in ipſo Decalogo præceptum in quo ferendo Deus utilitatem hominis non ſpectaverit, ut Aſceticorum omnium & Theologorum ſententia eſt: An etiam illorum omnium obligatione liberare ſe quivis poterit, quoties inopia gravis vel læſio corporis timetur?

Non ob ſolam, inquies, hominis utilitatem Decalogus conditus eſt. Sed neque Propoſitio, ut licitè ab homine quolibet in lege diſpenſetur, ullo indicio reſtringitur ad eas leges, quas Deus ob ſolam ejus condiderit utilitatem: neque ad eas limitari poterat, ne fieret, ut vocamus, *de ſubjecto non ſupponente*, & chimerica; nam neque ulla lex à Deo tradita eſt, aut condi poterat niſi propter Deum: Omnia ſcilicet, propter ſemetipſum operatus eſt Dominus, Scripturâ teſte, & naturæ neceſſariò perfectiſſimæ eſt, in omni opere finem intendere optimum, qui indubiè Deus ipſe eſt.

Ab Innocentio XI. juſtiſſimè condemnatæ ſunt Propoſitiones 65. *ſicut jacent ut minimùm tanquam ſcandaloſæ, & in praxi pernicioſæ*. Reſuſcitandæ autem ex iis decimæ octavæ anſam præbet Queſnelli Articulus.

Ab Innocentio ſcilicet proſcripta eſt: *Si à Poteſtate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri ut Deo & fidei glorioſum conſulo: tacere ut peccaminoſum, per ſe non damno*. Confeſſio fidei, interrogante Poteſtate publica, indubiè confitenti utilis eſt ad ſalutem; imminente verò mortis periculo permittit Queſnelli novaturiens benignitas, ut ſe homo ob ſui conſervationem à confeſſione fidei diſpenſet.

Neque hìc ad diſpenſationem in lege qualibet Divina neceſſitatem exigit extremam, vel periculum mortis proximum; ſed latiſſima panditur cuilibet laxitati janua, ſignificando non requiri aliud, quàm quod ſive propè ſive remotè conducere talis diſpenſatio ad ſui valeat conſervationem. Neque ad hoc alterius opus eſt judicio; ſed quilibet ſui Judex ſtatuitur in cauſa propria. Ulliuſne unquam Caſuiſtæ laxiſſimi, eò progreſſa diſſolutio eſt?

4 Aliud Propoſitionis defenſoribus effugium eſt, eam agere de ſola lege poſitiva; non verò naturali. At reſtrictionem iſtam non exhibet enuntiatio. Locus quidem Scripturæ, unde ejus occaſio ſumpta eſt, ad legem pertinet poſitivam; ſed familiarem nimiùm Queſnello fallaciam eſſe novimus ex locis maximè impropriis errores ſuos elicere, atque ex caſu aliquo ſingulari dogmata formare generalia, quale eſt, quod hìc ferit anathemate Pontifex. Quanquam neque reſtrictionem illam circumſtantiæ continent, neque, ſi fieret ad ſolas leges poſitivas limitatio virus omne à novitate abſtergeret. Præceptum ſcilicet ſuſcipiendi & conferendi aliis Baptiſmatis, poſitivum eſt, atque ob utilitatem hominis à Deo datum. Tyrannus autem idololatra, aut alius Eccleſiæ ac fidei inimicus, prohibeat ſalutiferi adeò ſuſceptionem collationemque myſterii: adde eum velle ſubditos intentatâ morte adigere, ut pollicitatione & forſitan jurejurando fidem ſuam obligent, fore ut neque ſe, neque alios Chriſtiano lavacro ablui patiantur. Licitumne fiet ſubditis tam impio obedire mandato, ſeque iſtiuſmodi obſtringere promiſſo? Nullus dixerit.

Sed neque ſe diſpenſandi in lege qualibet poſitiva humana ſolummodo, ſive Eccleſiaſtica, ſive civili poteſtas ſubditis omnibus & privatis, quos amor proprius facilè decipit, tribuenda eſt, præteritâ, & quodammodo ſpretâ majorum, etiam dum acceſſus ad eos facilis eſt, authoritate. Neſcio an Queſnellus ſenſum ſuum enuntians, ſatis intellexerit, quid aſſereret, concedens adeò liberaliter facultatem omnibus diſpen-

diſpenſandi ſe à lege Divina propter ſui conditâ utilitatem, quoties diſpenſatio in ſui cederet conſervationem. Eſt enim actus juriſdictionis ut refert Anto. de Bu. in caput *At ſi Clerici*. §. de adulteriis: Extra de judi. Et dicunt Petrus de Ancha & Gemi. in cap. *Cùm ex eo* de elect. in VI. quod eſt juriſdictionis, de quo per Lud. Roma. conſi. 325. in fi.

5 Præterea diſpenſatio dicitur juris relaxatio. Decius in c. *At ſi Clerici*. §. de adulteriis. col. 11. in princ. Extra de judic.

Diſpenſatio eſt de genere prohibitorum, niſi ſit expreſsè permiſſa Doc. & Archi. in c. *At ſi Clerici*. de judi. in gl. arg. contra.

Diſpenſatio eſt rigoris mitigatio, vel pœnalitatis moderatio facta per habentem authoritatem ex publica authoritate, vel utilitate, vel alia rationabili æquitate, quam lex civilis indulgentiam vocat. Bal. in Addi. ſpe. de diſpen. v. t. & in ſpe. §. 1. Item eſt relaxatio Juris 11. 9. VII. §. 3.

Unde Juriſperitis & Theologis indubitatum eſt, diſpenſandi facultatem non penès ſubditum; ſed penès Superiorem ſolummodo eſſe, ipſum videlicet Legiſlatorem, vel Superiorem ejus, vel ſucceſſorem, & æquali cum Legiſlatore præditum poteſtate. Cùm igitur Deus ſibi habere nequeat æqualem in Divinis legibus nulla fieri poteſt ſive humanâ, ſive angelicâ authoritate diſpenſatio. Mirabilem itaque hìc ſibi Queſnellus poteſtatem vindicat, ſuiſque communicat Symmiſtis etiam gregalibus. Hoc nempe ſingulare Eccleſiæ novæ privilegium eſt. Denique præſens novitas minimè ſapit rigorem, quo aliàs Theologi iſti ad cæterorum invidiam gloriantur; ſed authoribus ſuis & ſequacibus percommoda eſt, innumeris quoque patentem latè adeò licentiam amantibus, ad novam Eccleſiam alliciendis peridonea.

CAPUT II.

Nihil in Divinis Literis, nihil in SS. Patribus, aut alibi eſt, quod fundamentum præbeat errori.

1 NUllum in Patribus, aut Scholaſticis invenire ſubſidium novitas potuit. In ſacris autem paginis textus geminos arripit, ſed injuriâ; neutro enim loco, ut mox videbimus, in jure Divino diſpenſatio ſit, ſed ſolùm prudens interpretatio, quod caſum illum Divina prohibitio minimè comprehendat.

Lib. 1. Machabæorum cap. II. „ Dixit „ vir proximo ſuo: Si omnes fecerimus, „ ſicut fratres noſtri fecerunt, & non pugnaverimus adversùs gentes pro animabus noſtris, & juſtificationibus noſtris, „ nunc citiùs diſperdent nos de terra: & „ cogitaverunt in die illa dicentes: Omnis „ homo, quicumque venerit ad nos in „ bello die Sabbathorum, pugnemus adversùs eum: & non moriemur omnes, „ ſicut mortui ſunt fratres noſtri in occultis.

Alter locus eſt Marci 2. „ Et factum „ eſt iterum, cùm Dominus Sabbathis ambularet per ſata, & Diſcipuli ejus, cœperunt progredi & vellere ſpicas. Phariſæi autem dicebant ei: Ecce quid faciunt „ Sabbathis, quod non licet. Et ait illis: „ Nunquam legiſtis, quid fecerit David, „ quando neceſſitatem habuit, & eſuriit „ ipſe, & qui cum eo erant? Quomodo introivit in domum Dei ſub Abiathar Principe Sacerdotum, & panes Propoſitionis manducavit, quos non licebat ei „ manducare, niſi Sacerdotibus, & dedit „ eis, qui cum eo erant? & Et dicebat eis: „ Sabbathum propter hominem factum eſt, „ & non homo propter Sabbathum. Itaque Dominus eſt filius hominis etiam „ Sabbathi. „

In triplici hac hiſtoria ſacra, nuſquam eſt diſpenſatio privati hominis; ſed explicatio legi congrua. Et quidem excuſandis Apoſtolis ſuffecerat ipſe Dei filius incarnatus, ſe Dominum Sabbathi & legis eſſe ſignificans, in lege ſua diſpenſare poterat: Verùm neque diſpenſatione propriè dictâ opus fuerat, quando quidem nulla fiebat *juris aut rigoris relaxatio*, in qua diſpenſationem conſiſtere ſuperiùs vidimus, ita definiente univerſo Juriſperitorum agmine. Remanente itaque jure & rigore legis integro, ſolummodo declarabatur, caſum, de quo diſceptatio eſt, à lege minimè prohiberi; quia, inquit Chriſtus, non homo propter Sabbathum; ſed hoc propter hominem eſt: ne ſcilicet labore continuo vires hominis atterantur, dies ſeptimus quieti conceditur, & ut poſſit animus rerum cœleſtium meditationi attendere & precibus.

Quemadmodum autem moderata comeſtio, quæ neceſſaria virium refectio eſt, neutri legis fini officit; ſed utramque juvat; imò utrique neceſſaria eſt, ita non apparet diſpenſationis neceſſitas, aut materia, ſed & quoties occurrerit legis à Deo nobis ſimul cum natura inditæ obligatio non ſinendi

di nos fame emori, nemo ſapiens cenſebit eſſe à Deo vetitum in iſtiuſmodi circumſtantiis vellere ſpicas, etiam die Sabbathi, aut veſci panibus Propoſitionis, dum alii deficiunt. In idem coincidet, ſi dixeris, occurrentibus alicubi legibus naturali & poſitiva, debere priori cedere poſteriorem, ſi unius obſervatio impletionem non patiatur alterius.

2 Audiatur clariſſimus ſcripturarum interpres Cornelius à lapide in Matthæi capit. 12. „ Vis [inquit] argumenti (quo „ Chriſtus Phariſaicam retundit calum- „ niam) eſt hæc: David vir ſecundùm cor „ Dei in neceſſitate famis uſurpavit, & co- „ medit panes Propoſitionis ſanctos, quos „ aliàs laicis comedere non licebat; ſed „ ſolis Sacerdotibus; quia prudenter ju- „ dicavit legem poſitivam de non come- „ dendis his panibus à laicis cedere de- „ bere legi, jurique naturæ, quod dictat „ in gravi neceſſitate famis conſervandam „ eſſe vitam, comedendo quoslibet panes „ & cibos, etiam Deo conſecratos: ideo- „ que S. Paulinus, S. Laurentius, & alii, „ calices, & vaſa Deo conſecrata vendi- „ derunt, ut per eorum pretium ſuccurre- „ rent gravi neceſſitati, famique paupe- „ rum. Ergo pariter; imò multo magis „ licet mihi, meiſque diſcipulis vellere „ ſpicas in ſabbatho, ut elicitis inde gra- „ nis fami noſtræ ſuccurramus. Sanctitas „ enim Sabbathi prohibens opus ſervile, „ uti eſt vellere ſpicas, eſt juris poſitivi, „ quod cedere debet juri naturæ dictanti, „ in fame, vitæ eſſe conſulendum quolibet „ cibo, etiam ſacro. „

Divini itaque Legiſlatoris providentia caſum iſtiuſmodi neceſſitatis noluit lege ſua prohibente contineri, ſed legem naturæ ſtatuit omnimodè ſequendam. Atque ea prima quidem Chriſti contra Phariſæos ratio fuit. Altera ejuſdem apud Matthæum eodem loco ſequitur: *Aut non legiſti in lege, quia Sabbathis Sacerdotes in templo Sabbathum violant, & ſine crimine ſunt?* Dum ſcilicet victimas jugulant, excoriant, diſſecant., lavant, componunt ligna, accendunt ignem, quo victimæ in honorem Dei comburuntur. Quæ opera in ſe undè ſpectata ſervilia ſunt, & violant Sabbathum, ni pietas & ſanctitas excuſet, atque ex ſervilibus & profanis ſacra & divina efficiat, ut fit in caſu.

„ Senſus itaque eſt (proſequitur A lapide) quaſi Chriſtus dixerit, uti Davidem neceſſitas, & Sacerdotes pietas, ita „ utrumque diſcipulos meos excuſat à „ Sabbathi violatione per hanc ſpicarum „ vellicationem; ipſi enim me quaſi Prophetam & Meſſiam ſequuntur, meæque „ ſacræ doctrinæ adeò intenti ſunt, ut pa- „ num & ciborum parandorum obliti fue- „ rint. Cur ergo famem ex opere tam pio „ contractam non levent vellicatione ſpi- „ carum in Sabbatho? „

Tertia Chriſti ratio ibidem eſt, quod ipſe qui templo major eſt, & Sabbatho, nempe filius Dei, iſtud diſcipulis opus permittat; non autem privatus quilibet ſibi, ut Queſnelli novitas permittit omnibus quibus viſum fuerit ad ſui conſervationem conducere. Quapropter ipſa Scripturæ hiſtoria, unde novus Theologus occaſionem accipit errandi, errori prorſus eſt contraria.

Non plus præſidii adverſariis eſt in Hiſtoria Machabæorum, de qua ſic iterum A lapide in lib. 1. cap. 2. ad illud *cognovit Mathatias* &c. „ Hic (inquit) quaſi Pon- „ tifex interpretatus eſt legem Sabbathi „ tali caſu, quo ſcilicet quis invaditur ab „ hoſte, non obligare, dixitque ſatius eſſe „ pugnare pro Deo & lege, ne omnis po- „ pulus interficeretur, atque ita Eccleſia „ & Dei cultus periret. Unde hoc ejus „ reſponſum cæteri ſecuti, ſtatuerunt die „ Sabbathi invadentes ſe armis repellere, „ ut patet v. 41. „ Ubi nulla conſpicitur diſpenſatio in lege; ſed ſolùm interpretatio ejus legitima, defenſionem neceſſariam lege minimè prohiberi, utpote iure naturæ licitam, & ſine tam honeſto pioque laudabilem.

3 Hinc patet frivolam eſſe Queſnelli jactantiam dicentis „ Solam loci Euangeli- „ ci ex Marco relationem ſufficere, ut qui- „ vis intelligat, quàm parum æquitatis in „ Articuli cenſura ſit. Evidens eſt eum „ de ſola agere lege poſitiva, qualis erat „ de Sabbatho, & non comedendis pani- „ bus Propoſitionis, niſi à ſolis Sacerdoti- „ bus. Quid igitur? Num condemnabi- „ mus Davidem, qui preſſus fame come- „ dit ipſe & comedendos porrexit ſociis? „ An redarguemus Apoſtolos qui urgente „ fame vellebant ſpicas die Sabbathi ad „ manducandum? An & peccati maculam „ affingemus Chriſto, propterea quod ip- „ ſos ab omni labe vindicaverit, tum „ exemplo Davidis, tum ratione manifeſtâ; „ quia Sabbathum propter hominem, non „ homo propter Sabbathum eſt? „ Ita Queſnellus in animadverſionibus circa Propoſitiones 101. Conſtitutione Unigenitus damnatas. Nos verò jam demonſtratum dedimus,

dimus, nihil in Marci, nihil in Matthæi Euangelio eſſe unde erui valeat ullum proſcripto dogmati fundamentum. Nam neque diſcipuli pro vellendis ſpicis, neque David ſe diſpenſavere in lege Domini; ſed pro iis æterna veritas declaravit actiones talibus ſociatas circumſtantiis prohibitione legis minimè contineri, proin jus aut rigorem legis talibus non relaxari; ſed etſi Diſcipulorum operatio legi fuiſſet contraria, non excuſare eos debuit propria ſua diſpenſatio, ipſo facultatem concedente, qui aderat, legis æquè ac Sabbathi Domino.

4 Pergit nihilominus Queſnellus Conſtitutionem inceſſere, ſibi objiciens: „Verùm, inquiunt (Conſtitutionis vindices) „ſi ea aliquando ſtabiliatur regula, licita „cuique habenda erit ſua in poſitivis „omnibus Dei legibus diſpenſatio. Fri„volum argumentum! Quaſi verò regulæ „iſtæ non concluderentur certis limitibus, „quibus reſtringuntur, velut hæc agens „de *Lege quam Deus condidit propter hominis conſervationem.* „

Potiùs ſubdola Queſnelli, attamen tentata fruſtrà evaſio eſt; nulla enim in Propoſitione conſpicitur limitatio ad eas ſolummodo leges, quas Deus condidit ob ejus conſervationem; ſed Articulus extenditur ad leges omnes in quibus à Deo intenditur qualiſcunque utilitas hominis. Subdolam appello evaſionem mutato ſcilicet *utilitatis* vocabulo in *conſervationis*. Num fortè eadem utriuſque penès adverſarios ſignificatio eſt? Si affirment, Ideoque indifferentem & innocuam eſſe unius cum altero commutationem; licitum nobis pariter fiet in priore Articuli parte pro *conſervationis* nomine ſubſtituere *utilitatis*; ut dicatur *homo ob ſuam utilitatem poſſe ſe diſpenſare ab ea lege, quam Deus propter ejus utilitatem condidit.*

Si his conceptam vocibus Propoſitionem Conſtitutio retuliſſet, quibus *Proteſtationibus* & *Querelis* contra perfidiam non declamaſſent Queſnelli vindices, propterea quod ejus enuntiatio exprimeretur odioſiùs, quàm ab ipſo ſcripta & typis edita fuerit! Si nempe cujuſvis ratio *utilitatis*, ad diſpenſandum in lege qualibet Divina ſufficit, reſuſcitabitur non exigua dogmatum antea proſcriptorum pernicies, quale eſt illud: *Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam; ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgo Regalo, dum deficiente illo nimis agrè ageret vitam, & epulæ alia tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficilè inveniretur.* Errorem hunc profligavit Alexander VII. inter Morales Quadrageſimum primum.

Similis eſt 51. damnatus ab Innocentio XI. *Famulus, qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtram ad ſtuprandam Virginem, & multoties eidem ſubſervit, deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter; ſi id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur.*

Infinita iſtiuſmodi ſunt & longè graviora crimina, quæ homini licita faciet Queſnelli Articulus, ſi *conſervationis* vocabulum mutare placuerit in *utilitatis* Quemadmodum in ſuis ipſe vindiciis pro *utilitatem* poſuit *conſervationem*: fraudulenter quidem, ut patentem latiſſimè Propoſitionem reſtringeret. Si verò, ut amoliatur à ſe notam perfidiæ, ſuſtineat hic eſſe ſynonima, idem jus tribuitur omnibus, ut *conſervationis* nomine in damnato Articulo non plus intelligant, quàm *utilitatis*.

Hac ratione ut nihil à Deo præcipitur, quod ſive immediatè, ſive mediatè ſaltem non ſerviat utilitati mortalium, Divinâ diſponente providentiâ, ita nullum, aut rariſſimum flagitium eſt, in quo non utilitatis aliquid à quovis intenditur peccatore. Quid igitur ſic licitum non fiet, ſi homo ob ſui conſervationem (hoc nomine non plus intelligendo quàm utilitatem) diſpenſare ſe poſſit ab ea lege, quam hominum utilitas ratio Deo fuerit condendi.

5 Porrò ſi ob utilitatem quamlibet homo ſe diſpenſare valeat à legibus Divinis, quanto faciliùs poterit ab humanis ſive ſecularibus, ſive Eccleſiaſticis! Hinc libertinorum impia triumphabit diſſolutio, repertura ſemper facilè utilitatis quidpiam, quod tranſgrediendis omnibus humanis diviniſque legibus obtendat. Et ſanè ab annis octoginta, quibus Janſeniana hæreſis divulgari per Gallias, & Belgium cœpit, nihil illâ factione fœcundius vidit utraque regio in comminiſcendis prætextibus contra legem quamlibet novitatis ſuæ progreſſibus obſiſtentem. Centena in promptu habeo Magiſtratuum ſæcularium, Principum, & Regum, Academiarum, Antiſtitum, Nuntiorum Apoſtolicorum, Cardinalium, Congregationum, ipſorumque Romanorum Pontificum Decreta, Brevia, Conſtitutiones à Novatoribus non contemptas ſolummodo, ſed contumeliis etiam & modis quibuſque indigniſſimis impugnatas. Singulorum, ſi majoribus viſum fuerit, Inculenta

ta ſpecimina palàm dabo poſtquam confutavero Propoſitiones. Inſtitutum interim proſequamur.

Ex deductis hactenus manifeſtè colligitur, mendacem eſſe, quam Queſnellus memorat, ſui dogmatis reſtrictionem; reverà autem eſſe latiſſimam, quam ad eludendum Eccleſiæ judicium, occultare nititur, diſſolutionis ſuæ ſubdolæ falſitatem. Proindè invicta remanet Catholicorum adverſus damnatum Articulum oppoſitio; quod, ſi admittatur velut regula, ***hominem ob ſui conſervationem poſſe ſe diſpenſare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem***, vix ulla futura ſit lex Numinis adeò ſancta, à qua diſpenſare ſe homo etiam privatâ nequeat authoritate?

Idem ſtatue de lege qualibet ſeculari & Eccleſiaſtica. Propriæ enim conſervationis obtentus, amplam patitur acceptionem, ut facilè comprehendat, quidquid conſervando homini, ſeu proximè, ſeu remotè, etiam remotiſſimè poſſit conducere: atque ut de hoc quilibet ſuus ſtatuitur judex, diſpenſare ſe poterit. Nullo inpoſterum recurſu ad ſuperiores pro diſpenſationibus opus erit. Et quidem in Divinis legibus nulla poſſe authoritate hominum propriè diſpenſari; ſed declarari ſolummodò caſum aliquem lege Numinis haud contineri, perſuaſum hactenus Theologis fuerat; quandoquidem diſpenſandi poteſtas in lege qualibet, penès ſolum legislatorem eſt, vel authoritate prædicum ſuperiore, vel ſaltem æquali. Quales igitur Queſnellus homines ſingulos fecit, juriſdictionem eis tribuens, humanâ atque Angelicâ majorem?

6 Inſtat nihilominus dicens „ Præterea
„ Author Articuli odioſa omnia præoccu-
„ pat conſectaria, quæ elici ex eo poſſint,
„ mox addens hanc plenam ſapientiâ obſer-
„ vationem: Valde nobis curæ ſit attendere
„ ſemper in legibus intentionem & moti-
„ vum legislatoris. Is modus eſt veram ea-
„ rumdem aſſequendi intelligentiam, &
„ nihil faciendi earumdem Spiritui con-
„ trarium.„

Recentiores hæretici, qui ſoli fidei tribuunt juſtificationem, non deſinunt tamen in ſcriptis & concionibus commendare cætera virtutum opera. Ita quodammodo Queſnellus agit pium ſubdolè hortatorem, poſtquam permiſit omnibus in lege Dei qualibet diſpenſationem, quoties aliqua obtendi poterit ſui ratio conſervandi, quæ ut latiſſimè patet, facilem reddit diſſolutionis amatoribus anſam agendi pro ſuo genio, vel omittendi quidlibet. Quid igitur ſequens commendatio quoad inanem ſpeciem ſancta juvat, niſi, ut præcedentis horror dogmatis fallaciâ leniatur, & virus lethiferum ab incautis hauriatur ſecuriùs?

CAPUT III.

Expenditur Queſnelli temeritas inſultantis opuſculo cui titulus: Venenum 101. Propoſitionum à Clemente XI. damnatarum.

QUeſnellus etiam acceptâ clade triumphare ſolitus. „ Dicatur modo,
„ inquit, quod Propoſitio ſic tem-
„ perata tendat, ut licita redda-
„ tur, exempli gratia, Polygamia, quod u-
„ num ex conſectariis eſt ex Articulo de-
„ ductum ab authore *Veneni*. Fateamur
„ quod res eſt, ſola impoſſibilitas allegan-
„ di quidpiam veriſimile, adverſarios adi-
„ git ad excogitandum, objiciendumque
„ adeò exotica. „

Author Veneni Queſnello eſt ſcriptor Catholicus opuſculi, cui titulus: ***Venenum 101. Propoſitionum à Clemente XI. damnatarum***. Libellus mole exiguus eſt, ſed perutilis, iis præcipuè quibus non vacat prolixiora legere volumina, &, ut animo fideli ac probè catholico ſunt, diſputationibus non egent; ſed definitionibus ſolùm, earumque ſimplici intelligentiâ, ut veritati conſentientes ab erroribus avertantur. Meretur autem ſolida authoris contra articulum obſervatio, ut quemadmodum Queſnelli defenſionem integram retuli, ipſa quoque integra audiatur, unde magis perſpicua fiet Queſnelli, pro ſe vindicias ſcribendi ratio, ineptiis pariter & fraudibus contexta, quando argumenta æquè ac exempla conſpicua, quibus convincitur, diſſimulans, unicum aggreditur, nec niſi infideliſſimè relatum; Satis conſcius quòd ne hujus quidem vires infringere valeret, ſi, ut ab authore proponitur, oppugnandum ſuſciperet.

In Propoſitionem itaque Queſnelli ſic Gallicè obſervaverat, author Catholicus, quo peſtiferi dogmatis venenum detegeret. „ Juxta hunc Queſnelli Articulum,
„ abſque ullo limite, abſque diſtinctione
„ præceptorum Dei & Eccleſiæ, juris na-
„ turalis & poſitivi, ***homo ob ſui conſer-***
„ ***vationem poteſt ſe diſpenſare ab ea lege,***
„ ***quam Deus condidit propter ejus utilita-***
„ ***tem***. Atqui lex nulla eſt etiam juris natu-

„ ralis,

„ ralis, quâ utilitas hominis à Deo non
„ intendatur. Lex igitur nulla eſt, à qua,
„ ſi Queſnello creditur, homo ob ſui con-
„ ſervationem ſe nequeat diſpenſare.

„ Nunquam doctrina moralis diſſolutiſ-
„ ſima, latam adeò criminibus omnis gene-
„ ris aperuit januam. Comperta nimiùm
„ reddita eſt, aliàs arcana, Novatorienti-
„ um praxis, quaſi præcepta Eccleſiæ non
„ obligent in conſcientia remoto ſcan-
„ dalo, quæ reſtrictio etiam Calviniſtarum
„ fuit antequam ſatis viribus & multitu-
„ dine ſibi pollere viderentur ut apertè
„ jugum excuterent. Sic nempe famoſus
„ eorum Martyr du Bourg interrogatorii,
„ pag. 33. reſpondit: *Quod attinet ad præ-*
„ *cepta Eccleſiæ Romanæ jejunia, creare ſe*
„ *nolle ſcandalum proximo; ſed neque ſe cre-*
„ *dere ullam in conſcientia eſſe Dei offenſio-*
„ *nem, quando Deo gratias agendo non jejuna-*
„ *ret*. Utinam minor eſſet exemplorum
„ iſtiuſmodi & abuſuum copia, quos re-
„ formationis obtentu Moralis iſta nova-
„ turiens procreavit. Nihilominus praxis
„ eadem quantumlibet execranda, videri
„ Queſnello debuit conſentanea rationi.

2 „ Et ſanè non loquitur is de præceptis
„ ſolùm Eccleſiæ: Aſſertionem ſtatuit il-
„ limitatam, quæ ad Divina quoque man-
„ data extenditur. Duplicis ea generis
„ ſunt, alia ſcilicet juris naturalis, alia po-
„ ſitivi. Utriſque applicari poteſt Queſ-
„ nelli enuntiatio, ſi ejus vocibus inſiſta-
„ mus: *Homo*, abſque reſtrictione ulla, *ob*
„ *ſui conſervationem ſe diſpenſare poteſt ab*
„ *ea lege, quàm Deus condidit ob ejus utili-*
„ *tatem*. Quò iſta vergant, ſatis explora-
„ tum eſt; attamen diſſimulatâ etiam pro-
„ prietate verborum, ſupponatur non alia
„ fuiſſe authoris intentio, quàm de præ-
„ ceptis, quæ juris dicimus poſitivi: re-
„ cepta inter Theologos opinio eſt, man-
„ data Dei prohibentia polygamiam & di-
„ vortium, dum fieret ſaltem utriuſque
„ conſenſu conjugis, eſſe juris ſolummo-
„ do poſitivi.

„ Sit itaque apud barbaros Chriſtianus
„ junctus matrimonio, qui poſtmodùm in-
„ tentatâ morte jubeatur ducere uxorem
„ alteram: uxor pariter jubeatur alium
„ accipere conjugem. Uterque conſulens
„ Confeſſarium, ab eo audiat polygamiam
„ & divortium adverſari quidem Divinæ
„ legi; ſed poſitivæ duntaxat, cui ſenten-
„ tiæ ſi jungatur Queſnelliana, *Hominem ob*
„ *ſui conſervationem, ſe poſſe diſpenſare à*
„ *lege condita propter ejus utilitatem*, uterque
„ in talibus circumſtantiis licere ſecurâ

„ conſcientiâ credet alteras adire nuptias.
„ Non ſolum in regionibus infidelium oc-
„ currere poteſt caſus homini in Matrimo-
„ nio, qualis in cœlibatu accidiſſe legitur
„ Caſimiro Regi Poloniæ. Is facilè ſibi ap-
„ plicabit Queſnelli Articulum: Et non ne
„ plauſibilis hinc ſuggeritur excuſatio Lu-
„ thero, aliiſque Proteſtantium Magiſtris,
„ ſecundâ Conjugem permittentibus Land-
„ gravio Haſſiæ.

„ Denique præceptum ſuſcipiendæ fidei
„ Chriſtianæ, ejuſdem in quibuſdam cir-
„ cumſtantiis profitendæ, atque admitten-
„ di baptiſmatis, ad jus attinet poſitivum.
„ Qua igitur ratione Queſnelli diſcipulus
„ perſuadere poterit infideli, nullum mor-
„ tis periculum ab hac hominem eximere
„ obligatione? Tu ipſe nos edoces, in-
„ quiet infidelis, *poſſe quemlibet ob ſui con-*
„ *ſervationem diſpenſare ſe ab ea lege, quam*
„ *Deus condidit propter ejus utilitatem*: cur
„ itaque me meoſque liberos crudeli ob-
„ jiciam ſupplicio, aut duriſſimæ ſervituti?

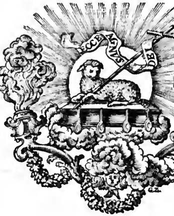
3 „ Non credimus quidem, omnia hæc
„ aliaque, ex ejus dogmate facilè deducen-
„ da conſectaria, Queſnellum animo con-
„ cepiſſe, atque in ea collimaſſe ſtudio;
„ ſed exhibita ſibi, protinus deteſtaturum;
„ non tamen propterea ejus enuntiatio,
„ unde ea ſponte profluunt, minùs agno-
„ ſcenda eſt execrabilis.„

Hactenus author ille, quem Queſnelli charitas *Veneni artificem* appellat. Argumenta autem ejus callidè diſſimulans ſolum vellicat, & quidem fide peſſimâ à ſe relatum de polygamia exemplum; non enim author, ut jam vidimus, ex damnato colligit Articulo Polygamiam, quaſi ſimpliciter & paſſim licitam; ſed in caſibus, quos indicat, rarioribus. Neque hos Queſnellus à ſuo dogmate excludere conatus eſt, indubiè quia deſperaverat de ſucceſſu. Frequentiores ſunt caſus de non ſuſcipiendo baptiſmo, & non profitenda fide inter infideles: frequentiſſimi autem de violando jejunio obtentu valetudinis conſervandæ, quando præteritis ſuperioribus, ſuus quiſque conſtituitur judex & diſpenſator in Divinis humaniſque legibus; nam ſi id juris tribuitur homini in Divinis, quanto magis ei competet in humanis ſive civilibus, ſive Eccleſiaſticis!

4 Neque hominis *conſervatio* ſupponit periculum ſemper mortis proximum: intelligi etiam poterit remotum, intelligi & leviſſimum. Habet enim ſui *conſervatio* ampliſſimam latitudinem, præſertim ut Queſnellus in præſentibus videbatur vindiciis

confundere eam cum qualibet *utilitate*. Quo ſenſu ſupppoſito, ut ſuperiùs oſtendere cœperam, vix ulla occurret morum relaxatio, quæ obtentu iſtiuſmodi nequeat excuſari. Sed præſcindendo ab omni gravamine, quod improvida illa *Conſervationis* cum qualibet *utilitate* confuſio inducere Articulo nata foret, accepta nudè ſecundùm ſe, quæ proſcribitur enunciatio, ſufficientem inducit moribus diſſolutionem & perniciem, partim à demonſtratore *Veneni*, partim à me ſuperiùs indicatam, ut nemo probè catholicus, & divinæ humanæque amans juſtitiæ, neque omnino prodigus conſcientiæ & ſalutis, execrari non debeat peſtiferum adeò laticem, ex quo talis corruptio morum dimanaret.

Denique temerariis iſtis in Divina lege diſpenſatoribus, eoſque pravo dogmate foventibus terrorem incutere deberet illud Chriſti apud Matthæum cap. 5. *Nolite putare, quoniam veni ſolvere legem, aut Prophetas: non veni ſolvere; ſed adimplere. Amen quippe dico vobis, donec transeat cælum & terra, jota unum, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant: Qui ergo ſolverit unum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno Cælorum.* Vilis, abjectus habebitur in Eccleſia; in regno autem cœlorum propriè dicto reputabitur indignus adeò, ut ad illud non admittatur, inquiunt Chryſoſtomus, & Theodoretus.

SAN-

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

CLEMENTIS XI.

PONTIFICIS MAXIMI

CONSTITUTIO UNIGENITUS,

Providè, ac juſtiſſimè damnans Propoſitiones centum & unam, excerptas ex Libro Gallico *Obſervationum Moralium in Novum Teſtamentum*,

Theologicè propugnata.

PARS III.

Refellens reliquas triginta Propoſitiones quæ ſunt de Eccleſia; *&* Eccleſiæ Diſciplina *ad quam videlicet referuntur* Lectio Scripturæ Sacræ, Uſus Sacramenti Pœnitentiæ, Sacrificium Miſſæ, Excommunicationis ſententia &c.

Propoſitio damnata ſeptuageſima ſecunda.

Nota Eccleſiæ Chriſtianæ eſt quòd ſit Catholica, comprehendens & omnes Angelos Cœli, & omnes Electos & juſtos terræ & omnium ſeculorum. *Obſerv. Mor. Hebr.* 12. *v.* 24.

CAPUT I.

Damnationis æquitas defenditur.

1 ECclesiæ noſtrę nota rectiſſimè dicitur Catholica. Nulli enim hæreticorum Conventiculo convenit, neque ulla hactenùs ſecta nomen illud ſibi palàm tribuere auſa eſt, aliàs de mendacio nimis facilè convincenda. De ſui temporis hæreticis & anterioribus, eò procedere impudentiæ nunquam auſis, ut ſe publicè appellarent Catholicos, Auguſtinus teſtatur ſcribens contra Epiſtolam fundamenti, & lib. de verâ & falſa religione cap. 7. Ideo pro Eccleſiæ Nota meritò à fidelibus aſſumitur, & ipſo traditur Symbolo Apoſtolorum. Ita Pacianus epiſtolâ ad Simpronianum *Chriſtianus mihi nomen eſt, Catholicus verò cognomen: illud me nuncupat: iſtud oſtendit.*

Si autem Eccleſiam conſtituentium enumeratio, quæ à Queſnello deſcribitur adæquata ſit, ut paſſim intelligitur, excluduntur ab Eccleſia omnes peccatores reprobi. Hic ſenſus Propoſitionis obvius eſt, juxta quem Eccleſiæ *Catholica*, ſeu univerſalis *Nota* ineptiſſimè truncatur & ad pauciores reſtringitur, quàm olim à Donatiſtis apud Auguſtinum lib. de hæreſibus cap. 69. & à Novatianis apud eundem lib. 3. contra Parmen. cap. 2. apud Cyprianum lib. 4. epiſt. 2. apud Epiphanium in hæreſi Catharorum. Illi enim quantumvis perverſi hæretici, ut ex citatis locis colligit Bellarminus lib. 3. de Eccleſia militante cap. 2. contra Calvinum, non omnes peccatores ab Eccleſia excluſere; ſed ſolos in fide lapſos, Tradito-

to-

tores librorum ſacrorum, & ſimiles.

Damnato dogmati conſonat Auguſtana Lutheranorum Confeſſio art.7. ſtatuens, Ecclèſiam eſſe Sanctorum Congregationem, qui verè credunt, & obediunt Deo. & Philippus Melanchton in Confeſſionis iſtius Apologia aſſumit oſtendendum, peccatores ad Eccleſiam ſolo nomine pertinere. Conſenrit Brentius in Prolegomenis contra Petrum Soto.

2 Verùm communis Catholicorum Sententia eſt, Eccleſiam non in ſolis ſanctis & juſtis conſiſtere; ſed etiam in peccatoribus; neque occultis tantummodo; ſed cognitis quoque & manifeſtis. Catholicus hic ſenſus probari ſolet à Sanctis Patribus ex variis Scripturæ locis, ac Parabolis de area in qua cum tritico zizania & paleæ ſunt; de convivio nuptiali, in quo non omnibus nuptialis veſtis eſt: de Ovili in quo hædi ovibus mixti ſunt: de decem virginibus, inter qnas referuntur quinque fatuæ. Clariſſima Chriſti enuntiatio eſt Matth.18. ,,
,, Si peccaverit in te frater tuus, vade, &
,, corripe eum inter te & ipſum ſolum ....
,, Si autem te non audierit, adhibe recum
,, adhuc unum vel duos... Quod ſi non
,, audierit eos, dic Eccleſiæ: Si Eccleſiam
,, non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & pu-
,, blicanus.,,

Igitnr peccatores de Eccleſia ſunt; nam de iis, qui ſoris ſunt, non ſolet Eccleſia judicare, teſte Apoſtolo. Quid evidentius illo Pauli Epiſt.1. ad Corinthios cap.5.? *Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes itaut uxorem patris ſui aliquis habeat*. Reſcindi quidem eum ab Eccleſia ibidem jubet Apoſtolus dicens, *Tollatur de medio veſtrum*: At quamdiu à fidelium cœtu authoritate publicâ ſeparatus non fuerat, ad Eccleſiam pertinebat.

Apocalypſeos cap.2. & 3. ſcribit Joannes ſeptem Eccleſiis Aſiæ, quarum ferè ſingulas de vitiis non levibus reprehendit: imò, ut monet Auguſtinus lib.2. contra Parmenianum cap.10. Eccleſiæ Sardenſis Præpoſitum, nomine Angeli ſignificatum graviter Joannes redarguit dicens: *Nomen habes quod vivas, & mortuus es: eſto vigilans* &c.

Si ſolis juſtis conſtaret Eccleſia, opus non haberet Sacramento Pœnitentiæ. Verùm Chriſtus fideles ſuos infirmos ſæpe tentationibus ſuccubituros prævidens, ut eos faciliùs poſt lapſum erigeret, prompto remedio donavit, & quaſi ſecundâ poſt naufragium tabulâ. Unde S. Auguſtinus Tractatu 6. in Joannem. *Nos fatemur in Eccleſia Catholica & bonos, & malos eſſe; ſed tanquam grana & paleas*. Idem tradit lib.2. retract.cap.18.lib.poſt collat.cap.7.& 20. lib. de unit.Eccl. cap.13.lib.18.de Civitate Dei cap.49.& alibi.

3 Ante Auguſtinum Cyprianus lib.3. Epiſt.3. ad Maximum: ,, Impediri non de-
,, bet aut fides, aut chariras noſtra, ut
,, quoniam zizania eſſe in Eccleſia cerni-
,, mus, ipſi de Eccleſia recedamus.

S. Chryſoſtomus in Pſalm.39. ,, Nec ex
,, perfectis quidem univerſa conſtat Eccle-
,, ſia; ſed habet eos etiam, qui otio & ſo-
,, cordiæ ſe dedunt, mollemque & diſſolu-
,, tam vitam amplectuntur, & libenter ſer-
,, viunt voluptati, & quoniam eſt unum
,, corpus, tanquam ex una perſona, hæc
,, & illa pronuntiat.

S. Hieronymus in Dialogo contra Luciferianns poſt medium: ,, Area Noë Ec-
,, cleſiæ typus fuit, ut in illa omnium ani-
,, malium genera, ita & in hac univerſa-
,, rum & gentium, & morum homines ſunt:
,, ut ibi pardus, hædi, lupus, & aſini; ita
,, & hic juſti & peccatores, id eſt vaſa au-
,, rea & argentea cum ligneis, & fictilibus
,, commorantur.

Poſt illos S. Fulgentius lib. de Fide ad Petrum cap.43. ,, Firmiter tene, & nulla-
,, tenus dubites, arcam Dei eſſe Catholi-
,, cam Eccleſiam, & intrà eam uſque in
,, finem ſeculi frumento mixtas paleas con-
,, tineri, id eſt bonis malos Sacramento-
,, rum commuuione miſceri.

Idem multis probat S. Gregorius hom. 11. & 38. in Euangelia.

Recentiùs verò Conſtantienſis Synodus damnavit Joannis Huſs errorem 22. quo ſtatuitur Paſtor malus tantum *æquivocè Paſtor*; & 23. quo Prælatus malus aſſeritur *non verus prælatus*. Non eſſet autem verus Paſtor, neque verus Prælatus, ſi Eccleſiæ membrum non eſſet. Paſtores enim & Præpoſiti Duces ſunt & capita quædam Eccleſiarum; ut quomodo capita erunt, ſi è membrorum numero eradantur?

4 Maximè accommodatus hic Novatoribus error eſt, at omnem Eccleſiæ obedientiam excutiant. Quiſquis enim Novitatibus inimicus hæreticorum audaciam cenſuris, vel aliis pœnis reprimere conatus fuerit, mox veritatis hoſtis & Sanctorum perſecutor à Novatoribus declarabitur, atque adeò juxta Queſnelli Obſervationem extorris ab Eccleſia, Juriſdictione omni Eccleſiaſtica ſpoliatus & authoritate. Quanta inde perrurbatio, quanta confuſio fidelibus oborietur, ſi peccator membrum Eccle-

Digitized by Google

cleſiæ eſſe definit, atque ita Epiſcopus Eccleſiæ ſuæ Rector, Summus Pontifex univerſi fidelium cœtûs caput amplius non agnoſcitur, hoc ipſo quo in peccatum inciderit! Morum etiam quanta corruptio, atque adeò pernicies ſuccedet animarum, quando obtentu peccati ab Eccleſiæ Præpoſitis commiſſi, omnis detrectabitur obedientia, omnis pœna & Cenſura Eccleſiaſtica eludetur, neque modus ſupererit vitiorum licentiam in malevolis comprimendi!

5 Non tamen ſola hæc Articuli proſcripti labes eſt. Alia etiam hæreticis familiaris ibi cernitur, Eccleſiæ Nota inviſibilis, cùm dicitur: „ Nota Eccleſiæ Chriſtianæ „ eſt, quòd ſit Catholica comprehendens „ & omnes Angelos cœli & omnes Electos „ & juſtos terræ, & omnium ſeculorum. Cùm nulla ſalus extra Eccleſiam ſit, juſſit Deus omnes homines ad eam confluere; ideoque talibus eam notis inſigniri voluit, quæ oculis paterent, & poſſent facilè dignoſci, ut à ſectis errantium, cœtus fidelium diſcerneretur. Electio autem quæ in mente Divina eſt, & juſtitia in Sanctorum animis latens, non pervia aſpectibus hominum eſt; ſed iniquitas ſæpe & hypocriſis ſpecie pietatis obtegitur. Quapropter audiamus potius quomodo hanc Eccleſiæ Notam exhibeat Catechiſmus Romanus authoritate Tridentinæ Synodi compoſitus; quandoquidem ad eum ab ipſis provocamur adverſariis.

Sic habet in Expoſitione Symboli. „ „ Tertia proprietas Eccleſiæ ea eſt, ut Ca„ tholica, nempe univerſalis vocetur. Quæ „ appellatio verè illi tributa eſt: quoniam, „ ut teſtatur S. Auguſtinus, A ſolis ortu „ uſque ad occaſum unius fidei ſplendore „ diffunditur. Neque enim, quod humanis „ Rebuſpublicis, aut hæreticorum conven„ tibus (proprium) unius tantùm regni ter„ minis, aut uno hominum genere Eccleſia „ definita eſt; Verùm omnes homines, ſive „ illi barbari ſint, ſive ſcythæ, ſive ſervi, „ ſive liberi, ſive maſculi, ſive fœminæ, „ charitatis ſinu complectitur. Quare ſcri„ ptum eſt: *Redemiſti nos Deo in Sanguine* „ *tuo ex omni tribu & lingua, & populo, &* „ *natione, & feciſti nos Deo noſtro regnum.* „ De Eccleſia dicit David: *Poſtula à me,* „ *& dabo tibi gentes hæreditatem tuam, &* „ *poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Item „ *Memor ero Raab & Babylonis ſcientium me:* „ *Et Homo natus in ea.*

„ Præterea omnes fideles, qui ab Adam „ uſque in hunc diem fuerunt, quive futu„ ri ſunt, quamdiù mundus extabit, veram „ fidem profitentes, ad eandem Eccleſiam „ pertinent, quæ ſuper fundamentum Apo„ ſtolorum fundata eſt, ac Prophetarum, „ qui omnes illo lapide angulari Chriſto, „ qui fecit utraque unum, & pacem iis qui „ prope, & iis qui longè annuntiavit, con„ ſtituti ſunt & fundati. Univerſalis etiam „ ob eam cauſam dicitur, quod omnes qui „ ſalutem æternam conſequi cupiunt, eam „ tenere & amplecti debeant, non ſecus „ ac qui Arcam, ne diluvio perirent, in„ greſſi ſunt.

„ Hæc igitur velut certiſſima regula tra„ denda eſt, qua vera & falſa Eccleſia ju„ dicetur „. Hactenus Catechiſmus nobis exhibens tertiam proprietatem velut Notam & Regulam ex qua veram Eccleſiam à falſa certiſſimo judicio diſcernamus. Hæc Regula ſeu Nota Eccleſiam ad omnes omnium temporum fideles, ſeu veram profitentes fidem ampliſſimè extendit; non autem, ut Queſnelli Articulus, coarctat eam intrà terminos juſtorum. Profeſſio veræ fidei eſt viſibilis, de ea judicare tutò poſſumus, & ab ea dirigi, ut tali nos cœtui jungamus, in quo talis profeſſio reperitur. Verùm neque æterna Dei electio, neque vera hominum juſtitia ab omnibus certò detegi poteſt, Angelo Satanæ ſæpe in lucis Angelum ſe transfigurante, & homine hypocritâ in ſanctum.

CAPUT II.

Nihil in SS. Literis eſt quod Articulo proſcripto faveat.

1 Unicum nobis *Hexapla*, Unicum eundemque *Collatio* ex divinis oraculis objiciunt textum Apoſtoli ad Hebræos cap. 12. „ Acceſſiſtis ad Sion mon„ tem & Civitatem Dei viventis, Jeruſa„ lem cœleſtem, & multorum millium An„ gelorum frequentiam, & Eccleſiam pri„ mitivorum, qui conſcripti ſunt in cœlis, „ & Judicem omnium Deum, & ſpiritus „ juſtorum perfectorum „. Caverint adverſarii oſtendendum aſſumere, quomodo hinc ſequatur. „ Notam Eccleſiæ Chriſtia„ næ eſſe, quòd ſit Catholica comprehen„ dens & omnes Angelos Cœli, & omnes „ Electos & juſtos terræ, & omnium ſæcu„ lorum. „ Satis pro ſua ſagacitate perſpiciunt, nullam ex antecedente fieri poſſe ad ſuum dogma deductionem legitimam, aut probabilem. Quapropter malunt Sacrum textum temerè in chartam conjicere,

quàm

quàm ejuſdem oſtendere cum oovo dogmate connexionem. Hanc ſcilicet ſupponendam relinqnunt devotis ſibi Diſcipulis, & ſimplicibus, peoès quos adeò ſtabilita creditur Magiſtrorum authoritas, ut quidquid ab illis in confirmationem Articuli cujuſcumque proponitur, fidem obtioeat ſinè examioe, & credatur quod noo intelligitur.

Cooſideret autem quilibet textum Apoſtoli ſive ut ſonat, ſive juxta probatum quemcumque interpretem, nullum occurret vocabulum, quod patrocinium præbeat errori. Commentarius Angelici materiam nos inter & adverſarios cootroverſam nè attingit quidem. Propiùs ad eam accedit Cornelius A lapide; ſed neque penès eum quidpiam quod faveat oovitati; quamvis interpretatio ejus copioſa ſit adeò & accurata, ut ad plenam totius loci intelligentiam ooo videatur quid amplius poſſe deſiderari.

Eruditio ejus digna eſt relatu: „ Opponit hic Apoſtolus Chriſtiaoos Judæis, „ Sion Sina monti, Jeruſalem Cœleſtem terreſtri, id eſt Eccleſiam Synagogæ, docetque, quanto Chriſtiana lex, fides, & ſpes altior ſit & ſublimior Judaicâ & Moſaicâ lege, ut videant Hebræi, quàm in ea firmi & conſtaotes eſſe debeant; ita ſcilicet ut malint omnia dura perpeti, quàm ejus jacturam facere. Si eoim Judæi legem in Sina datam violantes, puniti ſunt, multò graviùs punientur Chriſtiaoi, qui fidem & gratiam Chriſti abjiciunt. Ita eoim hoc argumeotum deducit Apoſtolus v.25.

2 „ Nota, per Sion, intelligi Eccleſiam „ Chriſti; quia in Sion, puta in templo, „ quod erat in Sion, docuit Chriſtus. Rurſum in Sion promulgata eſt lex nova, deſceoditque in Apoſtolos Spiritus Sanctus ſpecie linguarum ignearum in Pentecoſte. Eccleſia ergo dicitur Sion; quia cœpit in Sion: hinc ab Iſaia, David & Prophetis ſæpe vocatur Sion.

„ Nota ſecundò per *Sion* intelligi Eccleſiam, tum terreſtrem & militantem; tum potius cœleſtem & triumphantem: Quaſi dicat: acceſſiſtis per fidem & ſpem ad Eccleſiam cœleſtem & triumphantem, nam Eccleſia hîc in terris tendit, rectàque nos ducit ad triumphantem; adeòque una & eadem eſt Eccleſia, & Societas fidelium hic in terris militantium, & io cœlis triumphantium.

„ Quod enim potiùs loquatur Apoſtolus de Eccleſia triumphante, quàm militante, patet ex eo quod, dicat *nos acceſſiſſe* „ *ad multorum millium Angelorum frequentiam, & Eccleſiam primitivorum, qui conſcripti ſunt in cœlis & Spiritus juſtorum perfectorum*; hi enim Angeli & ſpiritus ſunt in Eccleſia oon militante; ſed triumphante.

3 „ Rurſum quia triumphans Eccleſia, utpote inviſibilis, opponirur meliùs Sina monti tractabili & viſibili, quàm militaoi; nam militans Eccleſia tractabilis quoque eſt & viſibilis.

„ Tertiò quia hanc Eccleſiam vocat civitatem Dei viventis, in qua ſcilicet regnat Deus viveos & æternus ſuoſque Cives beatâ immortalitate dooat & glorificat. Eandem vocat Jeruſalem cœleſtem; quam ſcilicet præſignravit Jeruſalem terreſtris, io qua Deus regnabar per Davidem in populo, & per Pontifices in templo. Hæc eoim, aliaque meliùs competunt Eccleſiæ triumphanti, quàm militanti. Unde Theophilactus & Æcumenius per Sion cœlum accipiunt.

„ *Et multorum millium Angelorum frequentiam*, id eſt, ſolemnem conventum & celebritatem, qualis eſt in feſtis, in ludis publicis, & triumphis: ubi omnia plena ſuot pompâ, decore, gaudio, magnificeotia; Quaſi dicat: Non acceſſiſtis ad Sioa, ut ibi fulguris & tonitruis percellamini; ſed ad Sion & Jeruſalem cœleſtem, ut ibi cum myriadibus Angelorum lætos dies feſtoſve agatis io omoi felicitate, gloria, gaudio, jubilo, triumpho. Agite ergo: modicum ô Hebræi tolerare: modicum certate: brevi ad feſta hæc & triumphos cum Aogelis tranſituri: prandete hìc inter hoſtes pugnantes: mox in in cœlo cum Deo cœnaturi triumphantes.

„ *Et Eccleſiam primitivorum, qui conſcripti ſunt in cælis*. Primogeoitos vocat Apoſtolos, primoſque fideles & martyres, jam vita functos qui ooo tantùm per Dei prædeſtinatiooem, ſed actu & reipſa jam conſcripti ſunt, effectique cives cœleſtis Jeruſalem: Quaſi dicat: Videte Stephaoum, videte Jacobum: videte Apoſtolos & Martyres, qui pro Chriſti fide uſque ad mortem decertarunt, ſanguinemque & vitam profuderunt; modò in cœlis corooantur. Hoſce intuemini, hoſce vidiſtis, noviſtis, ſpectaſtis: hi jam vos invitant ex alto, ut pro fide pariter generosè decertetis, itaque brevi cum eis in cœlis coronemini, & regnetis in æternum „. Hactenus Interpres communi eruditorum calculo approbatus.

4 Quid autem hic totus Commentarius ri-

tinet, quo ſtatuatur univerſalitas Eccleſiæ *Angelorum* ſolummodo, *juſtorum*, *perfectorum & primitivorum*, *qui conſcripti ſunt in cœlis*, ſive prædeſtinatorum, & jam æternâ felicitate gaudentium termino comprehendi? Recenſentur cum Deo omnes Spiritus, & homines beati, velut præcipua univerſalis Eccleſiæ membra, quæque ad propoſitum Apoſtoli ſcopum unicè faciunt. Is ſcilicet eſt, ut initio interpres monuit, & ſacer textus luculenter indicat, movere Hebræos, ut fidem & juſtitiam firmiter teneant, fortiter dimicent contra tentationes, & aſpera quæque, ac perſecutiones fortiter patiantur, proponendo ſibi exempla Sanctorum, præmia nullo tempore finienda. Procul autem abeſt Apoſtolus à ſic concludenda Eccleſia, quaſi univerſalis ſeu Catholica aliud non ſit quàm Eccleſia primitivorum, juſtorumque ſpiritus perfectorum.

Neque in tota Apoſtoli oratione quidquam eſt, quod tam anguſtis Eccleſiam limitibus circumſcribat, vel univerſalitatis Notam, quam ex Symbolo diſcimus, proponat inviſibilem: quod utrumque Articuli condemnati vitium eſt, minimè hauſtum ex ſacris paginis, neque ullâ Auguſtinianorum textuum coacervatione ſubdolâ excuſandum.

CAPUT III.

Auguſtinus ab adverſariis fruſtrà vocatur in ſubſidium.

1 Queſnelliani nos tribus præcipuè impetunt Auguſtini ſententiis, quas integras ſecurus exhibeo. Prima eſt ex Enchiridii cap. 56.

„ Rectus itaque confeſſionis ordo poſce-
„ bat, ut Trinitati ſubjungeretur Eccleſia,
„ tanquam habitatori domus ſua, & Deo
„ templum ſuum, & conditori Civitas ſua.
„ Quæ tota hic accipienda eſt, non ſolùm
„ ex parte, quâ peregrinetur in terris, à
„ ſolis ortu uſque ad occaſum laudans no-
„ men Domini, & poſt captivitatem vetu-
„ ſtatis cantans canticum novum; verùm
„ etiam ex illa, quæ in cœlis ſemper, ex
„ quo condita eſt, cohæſit Deo, nec ul-
„ lum malum ſui caſus experta eſt. Hæc in
„ Sanctis Angelis beata perſiſtit, & ſuæ
„ parti peregrinanti, ſicut oportet, opitu-
„ latur: quia utraque una erit conſortio
„ æternitatis, & una eſt vinculo charita-
„ tis. „

Secunda eſt in Pſalm. 36. ſerm. 3. num. 4.

„ Caput noſtrum Chriſtus eſt: corpus il-
„ lius capitis nos ſumus. Nunquid ſoli
„ nos, & non etiam illi, qui fuerunt
„ ante nos? Omnes qui ab initio ſeculi
„ fuerunt juſti, caput Chriſtum habent...
„ Eſt & ipſe totius caput Civitatis Jeru-
„ ſalem omnibus connumeratis fidelibus
„ initio uſque in finem, adjunctis etiam
„ legionibus & exercitibus Angelorum,
„ ut fiat illa una Civitas ſub uno Rege,
„ & una quædam Provincia ſub uno Im-
„ peratore, felix in perpetua pace & ſa-
„ lute laudans Deum ſinè fine, beata ſinè
„ fine. „

Tertia in Pſalm. 90. ſerm. 2. num. 1.

„ Dominus noſter Jeſus Chriſtus, tanquam
„ totus perfectus vir, & caput & corpus:
„ caput in illo homine agnoſcimus, qui
„ natus eſt de Maria Virgine .... corpus
„ hujus capitis Eccleſia eſt, non quæ hoc
„ loco eſt; ſed & quæ hoc loco & per to-
„ tum orbem terrarum: nec illa quæ hoc
„ tempore; ſed ab ipſo Abel uſque ad eos,
„ qui naſcituri ſunt uſque in finem, & cre-
„ dituri in Chriſtum, totus populus San-
„ ctorum ad unam Civitatem pertinen-
„ tium, quæ Civitas corpus eſt Chriſti,
„ cui caput eſt Chriſtus.

Auguſtino ab Adverſariis jungitur Gregorius Magnus lib. 5. epiſt. 18. ad Joannem Epiſcopum Conſtantinopolitanum.

„ Sancti ante legem, Sancti ſub lege, San-
„ cti ſub gratia (id eſt omnes Sancti, qui
„ tribus his temporibus vixerunt) omnes
„ hi perficientes corpus Domini, in mem-
„ bris Eccleſiæ ſunt conſtituti. „.

2 Locorum iſtiuſmodi operoſa congeſtio, unde firmamentum quæritur proſcripto Articulo, ad finem propoſitum omnino inutilis eſt. Neque hoc fugere potuit adverſariorum ſcientiam; non enim hebetes adeò ſunt, ut non perſpiciant, aliud eſſe ad commendandam Eccleſiæ Chriſtianæ excellentiam, ad conciliandam ei apud Neophytos venerationem, & vocationis ſuæ eminentiſſimæ amorem, in Catechumenis deſiderium, ſerie longa producere membra ejus illuſtriora, eorumque gloriam ac beatitudinem perpetuam commemorare: aliud partes ejus deſcribere univerſas, quæ mortalium patere poſſunt aſpectibus, & abſque errandi periculo dignoſci. Illud conſilium paſſim Sanctis Patribus eſt Eccleſiam magnificè extollentibus.

Ita quiſquis Regni alicujus, Reipublicæ, Congregationis aut proſapiæ encomiaſten agere conſtituit, membra ejus nobiliora colligit, quæ ad multitudinis à ſe laudandæ

dandæ dignitatem, ſplendoremque conferre potiſſimum exiſtimantur, prætermiſſis ſtudio iis, qui opprobrio potiùs eſſe viderentur, quàm honori. Verùm qui univerſam ſe deducere proſapiam profitetur non ſolos referre debet ſapientiâ, juſtitiâ, fortitudine, & cæteris virtutibus, ac præclaris actibus celebres, callido ſuppreſſis ſilentio innumeris, quorum fama odoris fuerit minimè boni; aliàs fidem ipſe ſuæ deſtruet narrationis.

Maximè verò fraudulentus apud omnes, vel ineptiſſimus cenſebitur, qui *Notam* ſe pandere teſtatus, unde prædicta à ſe multitudo ſeu Congregatio diſcerni facilè & certiſſimè à cæteris valeat hominum conventibus, talem ſuggerit, quæ quoad partes ſingulas, & tota penitùs inviſibilis ſit. Talis Chriſtianæ Eccleſiæ Nota quæ à Queſnello traditur, à Sede Apoſtolica meritò reprobatur.

3 Adde Auguſtinum agere de multitudine prædeſtinatorum, inter quos ipſe ſe ſuoſque auditores non ſuperbâ præſumptione, ſed ſpe, & piâ fiduciâ ſupponit, ut primam potiſſimùm & ſecundam ejus ſententiam conſideranti ſit evidens: unde à Calvinianis magis, quàm à Queſnellianis ingeri debuit; niſi etiam hic, qualis paſſim alibi, amica inter eos conſenſio ſit. Non fruſtrà ſcilicet Lutheri & Calvini aſſeclæ pro Queſnelli opinionibus & contra Bullam *Unigenitus* ſcriptis publicis decertant. Proinde ex illis Auguſtini ſententiis nihil præſidii eſt damnato Articulo, niſi pariter ſit Calviniano.

Dicendum itaque, ut jam animadvertere cœperam, non fuiſſe S. Antiſtiti propoſitum de univerſa loqui Eccleſia militante, indiciumque deſignare falli neſcium, unde homo quilibet veram Eccleſiam ab omnibus infidelium conventibus diſcernere valeat. Queſnelli autem fraudulentia Auguſtinianam iſtiuſmodi partium Eccleſiæ enumerationem exhibet, velut membra ejus omnia complectentem, & ex Apoſtolorum Symbolo creditam à fidelibus Notam, qua ſua Congregatio à ſectis omnibus, ipſo oculorum indicio ſeparetur.

Iſtud nobis Queſnellum perſuadere ſubdolè voluiſſe, colligimus ex ipſo loco, unde Propoſitio deſumpta eſt *Notæ* (inquit) *& proprietates Eccleſiæ Chriſtianæ: Eſt* 1. *Viſibilis ut mons:* 2. *Una, Civitatis inſtar, cujus omnes partes ſpiritu Dei unitæ ſunt.* 3. *Sancta velut cæleſtis quædam Jeruſalem per adorationem ſuam in ſpiritu & veritate, per ſacrificium ſuum, religionem, ac charitatem.* 4. *Catholica &c.* prout damnata exprimit Propoſitio. *Apoſtolica &c.* De his amplior diſcurrendi campus offeretur capite proximo.

Interea ſaltem ex præſentibus authoris verbis & circumſtantiis liquet, propoſitum ei fuiſſe loqui de Eccleſia *Notis* talibus inſignitâ, quales in Apoſtolorum Symbolo traduntur: *Credo in Unam, Sanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam*, eamque ut præfatur *Montis inſtar Viſibilem*. Verùm quemadmodum peritiſſimus fallendi Mahumetus, ad conciliandos ſibi Chriſtianorum omnium & Judæorum animos, ab utriſque mutuari aliquid ſtuduit; ita paſſim Queſnellus Catholicis Catholicus videri volens, cum religione Romana, Janſenianam hæreſim in omnibus, Calvinianam in non paucis componere tentavit; atque hic quidem contra hæreticos Eccleſiam viſibilem verbotenus aſſerens, reipſa reddere conatur inviſibilem, quando Catholicæ Notam, qua potiſſimùm Eccleſiæ viſibilitas oſtenditur, truncat adeò atque corrumpit, ut nihil in ea reliquum faciat, de quo mortalium oculi ferre valeant remotum ab errandi periculo teſtimonium.

In ſolis ſcilicet omnium temporum juſtis Eccleſiæ Catholicæ ratio à Queſnello conſtituitur. Hæc ipſi placet Nota quaſi veram Eccleſiam à ſpuria divellens, quæ tamen ipſamet nulli conſpicua eſt. Quapropter repudiatâ erroneâ & Catholicis hactenus incognitâ Queſnelli Notâ, retineamus communem ex Tridentini Concilii Catechiſmo, & Catholicorum omnium conſenſu ſuperiùs traditam. Auguſtinus, & quiſquis alius Patrum omnes omnium temporum juſtos, etiam Angelos agnoſcens in Eccleſia, neque in ea collocans fidelium reliquos alio ſenſu Eccleſiam accipit, quàm communiter intelligatur.

Et quidem quæ objicitur ex Sancto ſententia, prima potiſſimùm & ſecunda non alios videtur Eccleſiæ adſcribere, quàm prædeſtinatos. Juxta primam ſcilicet Eccleſiæ pars, quæ hic peregrinatur, & altera, quæ beata quieſcit in termino, utraque una erit conſortio æternitatis: in ſecunda ſententia omnes nomine Eccleſiæ recenſiti fient una Civitas ſub uno Rege: una Provincia ſub uno Imperatore, felix in perpetua pace & ſalute, laudans Deum ſinè fine, beata ſinè fine. Quæ exprimendi Eccleſiam ratio, ſi nobis contraria ſit, erit & adverſariis, qui præter Electos, etiam ſtatuunt in Eccleſia juſtos omnes omnium ſeculorum, proinde plurimos non præditos dono per-

perſeverantiæ, & beatitudinis expertes.

Verùm ne inutilis fiat altercatio de nomine, nunquam Auguſtinus aut quiſquam alius è Patribus vel probatis Scholaſticis docuit quod docet Queſnellus, Notam Eccleſiæ Catholicæ, in ſola conſiſtere juſtorum multitudine: quo modo Nota, quæ in Catholicorum contra hæreticos ſententiâ eſt maximè viſibilis, hominum aſpectibus ſubduceretur, ut gratia ſanctificans & vera charitas.

4 Denique licuerit aliàs ſubinde nomine Eccleſiæ uti, intelligendo ſolummodò triumphantem, vel numerum prædeſtinatorum, vel juſtorum omnium multitudinem, quando nulla graſſabatur hæreſis excludens ab Eccleſia omnes reprobos, vel peccatores: at poſtquam Huſſitarum & Calvinianorum graſſari cœpere contagia, cautiùs loquendum eſt. Ita Auguſtinus Juliano Pelagii diſcipulo objicienti locum aliquem minùs perſpicuum S. Chryſoſtomi, reſpondet lib. 1. contra Julianum cap. 2. *Cur putamus eum ita locutum; niſi quia diſputaas in Eccleſia Catholica, non ſe aliter intelligi arbitrabatur? Tali Quæſtione nullus pulſabatur, vobis aondum litigantibus ſecurius loquebatur.* Quanquam, ut dixi, nullus Pater Queſnellum docuit ſolam juſtorum multitudinem eſſe Notam Eccleſiæ Catholicæ, ex qua vera à falſa Eccleſia ſecerni certò debeat ac facilè poſſit.

Minus difficultatis patitur locus S. Gregorii, qui juſtos omnes & omnium temporum in Eccleſia conſtituit, iiſque perfici ait corpus Domini, quod eſt Eccleſia, non propterea excludit fideles à juſtitia delapſos, qui ſi Ecelеſiam tunc non perficiunt, ut filius dyſcolus non perficit familiam, non tamen ideo ſtatim de familia eſſe deſinit. Non eſt cur data à me utrique Sancto interpretatio pluribus ſtabiliatur, cùm eam adverſarii hodie impugnare adeò non audeant, ut ſimilem videantur etiam damnato applicare velle Articulo. De hoc Collatoris Obſervatio mox audienda eſt.

CAPUT IV.

Examinatur ſub ſola Collatoris Obſervatio.

1. LIber cui titulus: *Propoſitionum in Conſtitutione Unigenitus damnatarum Collatio cum quibuſdam Sacræ Scripturæ locis & Patrum teſtimoniis*, ſic animadvertit pag. 121. „ Spectat author „ (proſcripti dogmatis) hoc loco, quem-

„ admodum & Paulus, Eccleſiam in omni „ latitudine ſua, & ſecundùm omne tem- „ pus, quo hìc durat in terris; ſic autem „ ſpectata manifeſtè comprehendit & om- „ nes Angelos cœli, ut Patres diſertè do- „ cent & omnes Electos; quoniam nullus „ eſt electus, qui non aliquando mem- „ brum ſit Eccleſiæ militantis: & omnes „ juſtos terræ & omnium ſeculorum; ſi „ quidem omnes, qui ab initio ſeculi fue- „ runt juſti, caput Chriſtum habent, & in „ membris Eccleſiæ ſunt conſtituti: atque „ hoc ſenſu, quanquam non ſolo, rectiſſi- „ mè dicitur Catholica ſeu univerſalis.

„ Verùm hæc univerſalitas, inquiet „ quiſpiam, quandoquidem inviſibilis eſt, „ non rectè dicitur *Eccleſiæ Nota*: viſibiles „ debent eſſe *Notæ*, ut ex iis Eccleſia di- „ gnoſcatur. Hanc difficultatem tollit con- „ textus, qui ſic habet: *Notæ & proprietates Eccleſiæ Chriſtianæ. Eſt 1. Viſibilis ut mons: 2. Una Civitatis inſtar, cujus omnes partes ſpiritu Dei unitæ ſunt. 3. Sancta velut cœleſtis quædam Jeruſalem per adorationem ſuam in ſpiritu & veritate, per ſacrificium ſuum, religionem, ac charitatem. 4. Catholica comprehendens & omnes Angelos cœli, & omnes electos & juſtos terræ, & omnium ſeculorum. 5. Apoſtolica &c.* ubi vides illud *Catholica* commodè referri poſſe ad vocem *Proprietates*, atque ita veriſſimum eſſe quod ſcri- „ bit author; quippe ex Eccleſiæ latius „ ſumptæ proprietatibus una eſt, eos om- „ nes, de quibus in Propoſitione, ſuo in „ ſinu comprehendere.

„ Cæterum inverecundiam illorum, „ qui egregio Scriptori hunc tribuunt er- „ rorem, *malos non eſſe in Eccleſia*, vix „ operæ pretium eſt refellere. Tot, ac „ tam evidentia loca ſunt in *Conſiderationibus Moralibus*, quibus oppoſitum doce- „ tur. Vide Matth. 13. & .... Porrò de „ malis hoc loco non eſt locutus author, „ quod nec Paulus de iis loqueretur. „ Hactenus Collatoris *Obſervatio*, cujus partes ſingulæ diſcutiendæ ſunt, & de fraude turpiſſima convincendæ.

2 Dicitur, proſcripti Articuli *author, quemadmodum & Paulus, ſpectare Eccleſiam in omni latitudine ſua, & ſecundùm omne tempus, quo hic durat in terris.* Quomodo Eccleſiam author accipit in omni ſua latitudine, ſi in toto Articulo ſolùm fiat mentio juſtorum, & tamen Queſnellus locis pluribus afferat etiam *malos eſſe in Eccleſia* ipſius teſtimonio Collatoris? Niſi fortè diſtinxerit inter eſſe in Eccleſia, & eſſe de

Eccleſia, ſeu membra Eccleſiæ. Collator in ſuis plerumque Obſervationibus perbrevis eſt, cni accidere ſolet, quod vnlgare fert proverbium: *Dum brevis eſſe volo, obſcurus fio.*

Videtur autem explicationes ſtudio fugere, & malignas ex brevitate captare tenebras, ut malè agens, & malæ conſcius doctrinæ lucem ſolitus eſt odiſſe. Expectandum igitur nobis ab adverſario eſt, ut nos edoceat, qno ſenſu hæc tria inter ſe conciliari cupiat: Primum: *Nota Eccleſia eſt, quòd ſit Catbolica comprebendens & omnes Angelos, & omnes electos, & juſtos terra & omnium ſeculorum*, non autem alios. Secnndum: *Spectat author boc loco Eccleſiam in omni ſua latitudine*. Tertium: *Inverecundia eſt Scriptori* eidem bunc *tribuere errorem, malos non eſſe in Ecclèſia.*

3 Non minùs exoticum eſt & oppoſitum veritati, Eccleſiam ex eo quòd contineat omnes Angelos cœli, omnes electos & juſtos terræ, rectiſſimè dici Catholicam ſeu univerſalem. Quidni ratione ſimili Calviniſtarum Congregatio ſuam etiam ſtabiliat Eccleſiæ definitionem, quæ ad ſolos reſtringitur prædeſtinatos, *atque boc ſenſu rectiſſimè dici Catbolicam, ſeu univerſalem aſſerant*? Confirmabunt eos citationes Collatoris geminæ, in quibus ſuperiore capite Auguſtinus adducitur, Eccleſiam in duas partes dividens, quarum una triumphantium in cœlo Angelorum, hominumque eſt, altera hic *peregrinantium ſicut oportet*, quæ *utraque una erit conſortio æternitatis*, & modò *una eſt vinculo charitatis*: futura *cum exercitibus Angelorum una Civitas ſub uno Rege, & una quædam Provincia ſub uno Imperatore, felix in perpetua pace & ſalute, laudans Deum ſinè fine, beata ſinè fine.*

Quæ omnia, inquient Calviniſtæ, ſolis conveniunt prædeſtinatis: proinde ſi quid pro damnato valeant Queſnelli dogmate, ſuffragantur etiam, & ampliùs noſtro: atque eo ſenſu Calviniana Eccleſiæ definitio dicetur *Catbolica ſeu univerſalis*. Ita nempe Queſnelli Factio, ut mutandorum Eccleſiæ dogmatum, ita pariter jus ſibi vindicat ſignificationis vocum, etiam quæ Apoſtolorum Symbolo continentur.

4 Altera difficultas eſt, & præfocandæ novitati ſufficiens laqueus, quòd Notam Eccleſiæ hanc reddere debeat viſibilem, quod minimè præſtat Nota in Queſnelli Articulo deſignata conſiſtens in juſtitia & ſanctitate humanis oculis non ſatis pervia, ut neque Nota Calviniſtarum prædeſtinatio. Hunc nodum adverſarius non diſſimulat; ſed ſolitâ ſuâ fretus fallendi peritiâ, confidit ſe eum non quidem ſolvere poſse; ſed eludere. Sic ille:

„ Hæc univerſalitas, inquiet quiſpiam,
„ quandoquidem inviſibilis eſt, non re-
„ ctè dicitur Eccleſiæ Nota: Viſibiles
„ debent eſſe Notæ, ut ex iis Eccleſia di-
„ gnoſcatur. „

Non infida objectionis relatio eſt, cujus expectatur avidè ſolutio. „ Hanc (ait) dif-
„ ficultatem tollit contextus, qui ſic habet:
„ Notæ & proprietates Eccleſiæ Chriſtia-
„ næ. Eſt I. viſibilis ut mons. II. Una Ci-
„ vitatis inſtar, cujus omnes partes Spiritu
„ Dei unitæ ſunt. III. Sancta, velut Cœ-
„ leſtis quædam Jeruſalem per adoratio-
„ nem ſuam in ſpiritu & veritate, per Sacri-
„ ficium ſuum, religionem ac charitatem.
„ IV. Catholica comprehendens & omnes
„ Angelos Cœli, & omnes Electos &
„ Juſtos terræ, & omnium ſeculorum.
„ V. Apoſtolica &c. ubi vides illud *Catbo-*
„ *lica* &c. commodè referri poſſe ad *pro-*
„ *prietates*, atque ita veriſſimum eſſe quod
„ ſcripſit Author; quippe ex Eccleſiæ la-
„ tius ſumptæ proprietatibus una eſt, eos
„ omnes, de quibus in Propoſitione, ſuo
„ in ſinu comprehendere. „

Contextum Queſnelli totum video; ſed nihil in eo penitùs ſolutionis ab adverſario promiſſæ, & juxta omnes Catholicos debitæ, videlicet, quod univerſalitas prout *Nota* veræ noſtræ Eccleſiæ debeat eſſe viſibilis. Nnn enim ſufficit Eccleſiam prædicari viſibilem, quando ejus *Nota*, ex qua præcipua hæc ejus proprietas oſtenditur, ipſa viſibilitas derogatur.

Percepit adverſarius difficultatem hanc ſibi inſuperabilem, niſi *Notam* ex Articulo damnato expungeret, & pro ea ſubſtitueret *proprietatem*. „ Vides, inquit, illud Ca-
„ tholica commodè referri poſſe ad vocem
„ *proprietates*. „ Sic eſt, ſed non ſubtrahi vocabulum *Notæ*, nt ſenſus enuntiationis maneat, quemadmodum ab omnibus intelligitur, ut eſſe *Catbolicam*, Nnta & proprietas ſit Eccleſiæ, ſicut eſſe Unam, eſſe Sanctam, eſſe Apoſtolicam. Aliàs de prædicatis ſingulis ineptus quilibet cauſæ peſſimæ patronus fingere pro libito poterit, non adſcribi ea debere *Notis Eccleſiæ*; ſed *proprietatibus*. Quid autem eſt cauſam ſuam prodere, ſi boc non eſt? Deſperatiſſimam illam ſuis videri propugnatoribus neceſſe eſt, & defenſionem apparere impoſſibilem, quando demens adeò fuga per impervia tentatur & præcipitia.

5 Non minùs frivola excuſatio eſt, cùm dici-

dicitur *de malis hoc loco non locutus Author; quod nec Paulus de iis loqueretur*: Scopus Apoſtoli erat prædicare Hebræis ad Chriſti Eccleſiam converſis, ejus excellentiam, ut magni facerent vocationem ſuam atque in ea conſtantiſſimè perſeverarent, tentationibus & perſecutionibus ſuperiores. Ad quem finem maximè conducebat, conſortii, ad quod acceſſerant exponere nobilitatem: *Acceſſiſtis ad Montem Sion & Civitatem Dei viventis, Jeruſalem Cœleſtem & multorum millium Angelorum frequentiam, & Eccleſiam primitivorum, qui conſcripti ſunt in Cœlis, & judicem omnium Deum, & ſpiritus juſtorum perfectorum*.

Huc autem minimè pertinebat exprimere peccatores; quanquam & hi forſitan viſibilis Montis Sion nomine cum melioribus Eccleſiæ partibus, valeant ſubintelligi. Quidquid ſit, non declarat Apoſtolus ſicut denuntiantem conſpicimus Queſnellum, ſe *Notam* tradere Eccleſiæ quatenus univerſalis ſeu Catholica eſt, atque ipſo viſu à Synagoga, & reliquis hominum Congregationibus diſcernitur. Denique quod Adverſarius memorat de aliis Queſnelli textibus, quibus alibi agnoſcit peccatores in Eccleſia, differendi locus erit in ſequentibus.

Interim, Lector, memineris ejus quod antiquus Scriptor Aponius in Cant. lib.4. ſub finem de hæreticis monet, illorum Dialecticâ appellari *Tergiverſationem*, qua præcipuè nuntur, ſive ubi fervere contra ſe judicia conſpiciunt, atque decretoriam imminere ſententiam, ſive ut poſtquam damnati ſunt in ſuſpicionem vocent æquitatem judicii. Ita de Pelagii literis cenſuit Auguſtinus lib. de Peccato Orig. cap.18. *Vide te latebras ambiguitatis falſitati præparare refugia, offundendo caliginem veritati, ita ut etiam nos, cùm primùm legimus, recta vel correcta propemodum gauderemus*. Et de admittendis ad communionem Pelagianis Leo Papa Epiſt.86. *Nihil in verbis eorum obſcurum, nihil inveniatur ambiguum; quoniam novimus hanc iſtorum eſſe verſutiam, ut in quacunque particula dogmatis execrandi, quâ ſe à damnatorum ſocietate diſcreverint, nihil ſibi ſenſuum ſuorum exiſtiment eſſe non ſalvum: cumque omnes definitiones ſuas ad tantam facilitatem improbare ſe ſimulent, atque deponere, hoc tibi totâ fallendi arte, niſi intelligantur, excipiant &c.*

Propoſitio damnata ſeptuageſima tertia.

Quid eſt Eccleſia, niſi cœtus filiorum Dei manentium in ejus ſinu, adoptatorum in Chriſto, ſubſiſtentium in ejus Perſona, redemptorum ejus Sanguine, viventium ejus Spiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri ſeculi? *Obſervat. moral. 2. Theſſalon. 1. v. 1. edit. Anni* 1693.

CAPUT I.

Propoſitio impugnatur.

1 Fingit hic nobis Queſnellus Eccleſiæ definitionem nulli hactenus cognitam Catholico. Et quidem in primis acephalam ſinè capite viſibili Congregationem ſtatuit; inviſibile autem, quod eſt Chriſtus, omnes hæretici æquè ac Catholici agnoſcunt. Cur definitionem Bellarmini inter Theologos communiſſimam repudiat? Sic Cardinalis lib.3. de Eccleſia cap.2. *Noſtra ſententia eſt, Eccleſiam eſſe cœtum hominum ejuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione, & eorumdem Sacramentorum Communione colligatum, ſub regimine legitimorum Paſtorum, ac præcipuè unius Chriſti in terris Vicarii*.

Similem ſed ampliorem Eccleſiæ deſcriptionem præbet alter hæreticorum malleus Thomas Stapletonus libr. 4. controverſia 1. de principiis fidei doctrinal. *Eccleſia*, inquit, *Chriſti, ſive Novi Teſtamenti, eſt collecta multitudo omnium fidelium, Chriſti nomen profitentium, per univerſum Orbem viſibiliter diſperſa, creſcens per omnes gentes, ſucceſſione Paſtorum & populorum perpetua, ſemper illuſtris & manifeſta, mixta bonis & malis, electis & reprobis, fide & ſacra-*

cramentis Sancta, Communione totius Una, origine & ſucceſſione Apoſtolica, amplitudine & perpetuitate Catholica, fidei conſervatione & propagatione firma, ſub Chriſti Vicario uno Capite Petri Succeſſore, in finem Seculi duratura.

2 Duo præcipuè ſunt, quibus Stapletoni & Bellarmini definitio diſſonat à Queſnelliana, expreſſio Vicarii Chriſti, & malorum hominum Eccleſiæ membris annumeratio. Pars utraque nos à Calvinianis ſecernit, quibus conſentire Queſnellus maluit, quàm Catholicis. Quoad eliminationem Pontificis è definitione Eccleſiæ profitebitur ſe potius Edmundi Richerii Doctoris Sorbonici, quàm Lutheri, Calvini, aut Marci Antonii de Dominis Diſcipulum. Richerii librum dudum Vaticano fulmine proſtratum, à Sorbona, & ipſo Authore rejectum, ſuiſque conſepultum tenebris, Janſeniani nuper ab inferis revocaſſe dicuntur novis typis editum, magno Catholicorum luctu & gaudio hæreticorum.

Studioſè autem; ſed perfidè evulgatores iſti ſuppreſſerint utramque ab Authore conſcriptam ſui operis palinodiam. Hic aſſertionem ejus ſextam cum ejuſdem retractatione exhibeo lib. 2. de Eccleſiaſtica, & politica poteſtate edit. 1. pag. 18. *Papa eſt Caput Eccleſiæ ſymbolicum, miniſteriale, accidentarium, non eſſentiale, viſibile ſub Chriſto Capite principali & eſſentiali, cum quo poteſt Eccleſia facere divortium; quia hoc Caput ſymbolicum, ſeu figurativum poteſt adeſſe, & abeſſe ad tempus ſinè Eccleſiæ interitu.*

3 Quam Propoſitionem Author in ſecunda ſua palinodia ſic perſtringit. „ Liquet hanc Propoſitionem valde conſonam eſſe doctrinæ Pleſſæi Mornei (Calviniſtæ) cùm aſſerit in impio ſuo iniquitatis myſterio, Eccleſiam Chriſti facilè Romano Pontifice carere poſſe, juxta quod didicerat ab alio inſigni hæreſiarcha flammis damnato. Non eſt, ajebat, ſcintilla apparentiæ; quod oporteat in ſpiritualibus eſſe unum Caput regens Eccleſiam, quod ſemper cum ipſa Eccleſia militante converſetur & conſervetur. Sanè fateor nihil ineptius à me ſcriptum fuiſſe, quàm Papam Caput ſymbolicum Eccleſiæ eſſe, quaſi verò in pictura, & nuda repræſentatione duntaxat eſſet, ſicut hedera ad venditionem vini ſuſpenſa.

„ Nec minùs mihi ridiculum fuit dicere, eundem Papam eſſe Caput miniſteriale, ac ſi eſſet ſimplex Eccleſiæ miniſter, quemadmodum apparitores ſunt miniſtri juſtitiæ.

„ At nunc diſcuſſis è cerebro tenebris, agnoſco Pontificem Romanum eſſe verè miniſteriale Caput Eccleſiæ identificatum cum eſſentiali, ac principali Capite Chriſto, à quo dependet. Quia licet Chriſtus ipſe ſe dixerit Regem Regum & Dominum Dominantium, ſuis tamen diſcipulis ad humilitatis exemplum miniſtrare, non miniſtrari ſe veniſſe teſtabatur. Propterea cùm Romanus Pontifex ſit Summus Princeps atque Caput Eccleſiæ de Jure Divino, ab illo ipſa nunquam divelli poteſt, nec eum eo divortium facere; alioqui Eccleſia ſinè ſuo capite monſtroſum eſſet corpus.

„ Et quamvis defuncto Papâ videatur Eccleſia ipſo capite carere, tamen, ut loquuntur Juris-Conſulti, vivus apprehendit mortuum; nec tunc minùs ſubſiſtit Eccleſia incolumis, quam Regnum Rege ſuo mortuo, aut Diœceſis ſuo Epiſcopo. Igitur cùm Papa ſit de eſſentia Eccleſiæ, ut membrum præcipuum, nempe caput, nec accidentarium, nec ſymbolicum caput eſſe poterit; alioqui prorſus everterem definitionem nominis Eccleſiæ, quam omnes Catholici his verbis concipiunt: Eccleſia eſt cœtus hominum ejuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione, & eorundem ſacramentorum communione colligatus, ſub regimine legitimorum Paſtorum; præcipuè verò unius Chriſti Vicarii Romani Pontificis.

„ Tandem cum Doctore Sorbonico concludam: auferibilis non eſt uſque ad conſummationem ſeculi Chriſti Vicarius Sponſus Eccleſiæ, quin aliquis certus & unicus præficiatur. Quod ſi daretur oppoſitum, tunc Eccleſia maneret imperfecta uſque ad conſummationem, nec ſuorum gauderet integritate membrorum, & præſertim membri principalis, quod eſt Summus Pontifex ut caput Eccleſiæ, & corporis myſtici Chriſti. „ Hactenus Richerius.

Dein poſt 7. Propoſitionem huc non pertinentem, ſic concludit. „ Propterea ad æquiorem mentem reverſus, has ſeptem Propoſitiones, quas contra Sedem Apoſtolicam olim impiè ſcripſi, nunc lacrymis meis deleo, corde & animo abjuro cum ſumma compunctione ſcandali, quod Eccleſiæ & piis animabus attuli; nam, ut ait Proſper, lupus eſt, qui Paſtorem aggreditur, &, ut D. Bernardo videtur, plus nocet falſus Catholicus,

„ quàm

„ quàm ſi verus appareret hæreticus. „

4 Ita Richerius, cujus antea errantis præſumptio magis novatoribus, Queſnello in primis placuit, quàm ſe corrigentis Chriſtiana demiſſio. Contra illos meritò conclamarent Concilii Tyr. Patres: *Ejice foràs acephalos: ſi vicerint morimur*. Acephalus autem eſt Queſnellus, qui tum in præſenti ſua definitione Eccleſiæ, tum in ſequentibus nullum capiti viſibili, ſeu Pontifici, locum tribuit.

Sed neque hæc unica definitionis ejus macula eſt: ut enim definitio legitima ſit, neceſſe eſt complectatur ſaltem implicitè, aut generali vocabulo membra omnia ad quæ eam extendi debere catholica veritas poſtulat. Iſtud minimè præſtat definitio Queſnelliana univerſam excludens peccantium multitudinem, atque Eccleſiam non verbo; ſed ſenſu prædicans inviſibilem. Ut enim fateri omnes cogimur inſcrutabile eſſe cor hominis, neque de ſe ſcire quempiam utrum amore an odio dignus ſit, nemo abſque Divinæ revelationis privilegio diſcernere certus poteſt à peccatoribus *filios Dei in ejus ſinu manentes*, *adoptatos in Chriſto & viventes ejus ſpiritu*. Si autem hi ſoli in membris Eccleſiæ computantur, ut ſolos computat Queſnellus, neque Pontifex, neque Epiſcopi, neque alii inferioris Ordinis Paſtores, quando gratiâ exciderint, membra Eccleſiæ erunt, adeôque neque capita ſuorum cœtuum, neque Pontifex Eccleſiæ caput univerſæ: Qua aſſertione nihil pernicioſius fingi poteſt, & ad ſubruendam Eccleſiæ gubernationem fraudulentius.

5 Queſnellus, ſive author operis Gallici, cui titulus Conſtitutio Clementis XI. Pontificis edita 8. Septembris 1713. & Obſervationes in Propoſitiones damnatas, pag. 267. graviter conqueritur de Propoſitionum denuntiatoribus, quòd deferentes Pontifici ſolas authoris ſententias, quibus Eccleſiam conſiderat ſolummodo velut ſanctam, excluſis ab ea peccatoribus, celaverint locos ejuſdem authoris alios, ubi bonis malos permixtos in Eccleſia agnoſcit. Mihi verò in mentem venit, quod ſcriptor elegans & eruditus Franciſcus Simonis ante annos amplius 40. monuit Tract. de Fraudibus hæreticorum parte 2. Anacephalæoſi ad fraudem 12. „ Lacrymas videre eſt miſe- „ rabiles, & meretricium audire ejulatum, „ ſi quiſpiam, quos verboſo libro inſper- „ ſêre errores, verbis totidem excerptos, „ nitidêque expreſſos contulerit in unam „ ſummam. Ibi ſuperos hominesque con- „ teſtantur de calumnia: exclamant, ſacra- „ mento quovis contendunt doctrinam „ ſuam non eſſe ſuam: „ allegatis etiam ex ſuo opere textibus, quoad verborum corticem contrariis.

„ Ibid. ad fraudem 13. Ne damnentur, „ aut damnati videantur, videas tergiver- „ ſantes, vitilitigantes, loquentes ambi- „ guè, mentientes, pejerantes: Denique „ Iſa. 6. loquentes linguâ Chanaan, quam „ nemo ſatis intelligat, niſi Chananæus: „ nihil rectum, nihil ſincerum, nihil confi- „ tentur minùs, quàm quod confiteri cen- „ ſeas maximè. Quod dictum eſt modò, „ indictum fit mox. Sic illis pro ludo eſt „ fides, fideique confeſſio, ut ſacra eludant „ fidei Tribunalia, liceatque & hæreti- „ cis eſſe, & orthodoxis annumerari. Hoc „ ut obtineant, Jerem. cap. 9. *Extenderunt* „ *linguam ſuam, quaſi arcum mendacii, &* „ *non veritatis: confortati ſunt in terra;* „ *quia de malo ad malum egreſſi ſunt, & me* „ *non cognoverunt, dicit Dominus ... Docue-* „ *runt enim linguam ſuam loqui mendacium:* „ *ut iniquè agerent, laboraverunt. Habitatio* „ *tua in medio doli: in dolo renuerunt ſcire* „ *me, dicit Dominus*.

6 Audiamus nihilominus Queſnelli textus aliquot Catholicos, ut Matth. 3. v. 10. *Eccleſia præſens & viſibilis, eſt area, in qua frumentum cum palea, Electi cum reprobis permixti ſunt*. Matth. 13. v. 25. *Mali bonis immixti ſunt in Eccleſia ſuper terram. Non niſi in cœlo totum purum eſt, & mixtionis expers*. Matth. 22. v. 10. *Ubique Eccleſia propoſita ut viſibilis & ut continens juſtos & peccatores eorundem unitos participatione ſacramentorum*. Plures alibi habet ejuſmodi enuntiationes; ſed quibus fortè aliud non vult, quàm quod Melanchton in Apologia Confeſſionis Auguſtanæ, & Brentius in Prolegomenis contra Petrum Soto, malos eſſe in Eccleſia; ſed non revera de Eccleſia, ſive non eſſe veras Eccleſiæ partes.

Et quidem relatæ Queſnelli vindiciæ ad Propoſitionem 73. pag. 271. profitentur ejus ſenſum eſſe, quòd *peccatores corporis iſtius myſtici, quod eſt Eccleſia, non ſint vera membra; ſed velut humores mali in humano corpore, cujus nequaquam pars ſint*. Attamen in Epiſtolam 1. Joannis cap. 11. v. 11. & 19. ait: *Omnes qui ſunt in Eccleſia, ſunt de Eccleſia, quamvis non de Sanctorum numero & electorum. Habet ſua membra viva; ſed & habet membra corrupta, & humores pravos*. Quis iſtud conciliet cum præcedenti? Illic peccatores *non ſunt vera membra corporis myſtici quod eſt Eccleſia; nequaquam ſunt ejus par-*

partes: Hic autem iidem *membra* prædicantur, licèt *corrupta*.

Huic iterum opponitur Qneſnelli textus in præſenti Articulo condemnatus: *Quid eſt Eccleſia, niſi cœtus filiorum Dei, manentium in ejus ſinu, adoptatorum in Chriſto, ſubſiſtentium in ejus perſona, redemptorum ejus ſanguine, viventium ejus ſpiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri ſeculi?* Ubi peccatores à conſtitutione Eccleſiæ, ſeu partibus ejus diſertiſſimè excluduntur. Interrogatio enim *quid eſt aliud*? Emphatica eſt, æquivalens enuntiationi huic, *nihil eſt aliud*, ſcilicet, quàm electi & juſti, quos tot ibi figuris & phraſibus in eundem ſenſum concurrentibus Queſnellus exprimit, ut apprimè ei & ſociis ejus conveniat illud Baſilii Epiſt. 73. *Habent iſti aſtutum quoddam dogma ad ejuſmodi mutationes paratum. Nam verbis fidei, more medicorum utuntur pro commoditate, aliter atque aliter ſeſe ad affectionum rationem ac varietatem attemperantes.*

Unde ne in admittendis Novatorum profeſſionibus faciles ſimus, altè animis infixa manere ſemper debet S. Leonis Pontificis monitio Epiſt. 86. ad Nicetam contra Pelagianos & Cœleſtianos: *Nihil in verbis eorum obſcurum, nihil inveniatur ambiguum; quoniam novimus hanc eorum eſſe verſutiam, ut in quacumque particula dogmatis execrandi, qua ſe à damnatorum ſocietate diſcreverint, nihil ſibi ſenſuum ſuorum exiſtiment eſſe non ſalvum: Cumque omnes definitiones ſuas ad tantam facilitatem improbare ſe ſimulent, atque deponere, hoc tibi totâ fallendi arte, niſi intelligantur, excipiant, ut gratia Dei ſecundùm meritum dari accipientium intelligatur*; & juxta præſentis novitatis vindices peccator non ſit propriè pars Eccleſiæ.

Iſto ſuppoſito quotquot Eccleſiarum regimini præſunt Epiſcopi peccatores, ſi partes ſeu membra propriè dicta Eccleſiæ eſſe definunt, quomodo capita erunt Eccleſiarum particularium, quomodo Pontifices gregis nniverſi? nnde quàm horrenda profluerenr conſectaria, quivis Lector ſapiens facilè percipit, & nos aliqua inferiùs attingemus.

Cnr non potius Queſnellus Eccleſiam definire volens Dnpinium ſuum conterraneum ſecntus eſt, qui Tract. de Excommunicatione part. 1. §. 7. ,, Eccleſia, inquit,
,, Societas eſt viſibilis perſonarum, quæ in
,, eadem fidei profeſſione externa, eorum-
,, dem partlcipatione Sacramentorum, at-
,, que externis fidei & charitatis indiclis
,, invicem nniuntnr. Omnes iſtius Socie-
,, tatis ſunt, qui veram fidem exteriùs pro-
,, fitentur, qui eorumdem participes Sa-
,, cramentorum cæteris fidelibus colligati
,, ſunt omnibus unionis & charitatis indi-
,, ciis, quantumcumque increduli interiùs
,, & peccatores.,, Hæc Dupinii ſunt ex Gallico reddita.

Deficit quidem etiam iſta Eccleſiæ deſcriptio, quod nullus in ea Paſtoribus locus ſit, niſi communi fidelium nomine; eſt tamen longè innocentior, ſeu minus noxia, quam Queſnelliana, propter non excluſos ab Eccleſia Peccatores.

7 Quidquid ad hanc controverſiam pertinet, ſolidiſſimè explicat Tridentinæ Synodi Catechiſmus in expoſitione Symboli, quam delibare cœperam contra Articulum præcedentem; nunc quoniam pernicioſi dogmatis virus etiam per totos quinque ſequentes Articulos diffunditur, abundans ex ſaluberrimo iſto opere, quod maximæ penès omnes Catholicos authoritatis eſt, juverit deſumere antidotum. ,, Ut unico
,, (inquit) verbo hæc res tota abſolvatur,
,, Eccleſia, ut ait Sanctus Auguſtinus in
,, Pſalm. 90., & de catechizandis rudibus
,, cap. 3. eſt populus fidelis per univerſum
,, orbem diſperſus... Domus autem Ec-
,, cleſia idcirco appellatur, quia ſit veluti
,, una familia, quam unus Pater familias
,, moderatur...

,, Eccleſiæ autem, duæ ſunt partes,
,, quarum altera triumphans, altera mili-
,, tans... In Eccleſia militante duo ſunt
,, hominum genera, bonorum & impro-
,, borum: & improbi quidem eorumdem
,, Sacramentorum participes, eandem quo-
,, que quam boni fidem profitentur, vitâ
,, ac moribus diſſimiles. Boni verò in Ec-
,, cleſia dicuntur ii, qui non ſolùm fidei
,, profeſſione, & Communione Sacramen-
,, torum; ſed etiam ſpiritu gratiæ & cha-
,, ritatis vinculo inter ſe conjuncti & colli-
,, gati ſunt: De quibus dicitur: *cogno-*
,, *vit Dominus qui ſunt ejus*. Poſſunt verò
,, etiam homines aliquibus conjecturis o-
,, pinari, quinam ſint, qui ad hunc piornm
,, hominum numerum pertineant; certò au-
,, tem ſcire minimè poſſunt.

,, Quare exiſtimandum non eſt, Chri-
,, ſtum Salvatorem de hac Eccleſiæ parte
,, locutum eſſe, cum ad Eccleſiam nos re-
,, miſit, eique ut pareamus, præcepit. Nam
,, cùm illa ſit incognita, cui certum eſſe po
,, terit, ad cujus judicium confugiendum,
,, & cujus authoritati obtemperandum ſit?
,, Bonos igitur & improbos Eccleſia com-
,, plectitur, qnemadmodum & Divinæ Li-
,, te-

„ teræ, & Sanctorum Virorum ſcripta te-„ ſtantur: in quam ſententiam ſcriptum eſt „ illud Apoſtoli, unum corpus, & unus „ ſpiritus.

„ Hæc autem Eccleſia nota eſt, urbique „ ſupra Montem poſitæ comparata, quæ „ undique conſpicitur; nam cùm illi ab „ omnibus parendum ſit, cognoſcatur ne-„ ceſſe eſt. Neque bonos rantùm; ſed „ malos etiam complectirur, ut multis pa-„ rabolis Euangelium docet; veluti cum „ Regnum Cœlorum, id eſt militantem Ec-„ cleſiam, ſimile eſſe ſagenæ in mare miſſæ „ commemorat; vel agro in quo zizania „ ſuperſeminata ſunt: aut areæ in qua fru-„ mentum cum paleis continetur: vel de-„ cem virginibus partim fatuis, partim „ prudentibus. Sed multò ante etiam in „ Arca Noë, quâ non ſolum munda; ſed „ etiam immunda animalia continebantur, „ hujus Eccleſiæ figuram, & ſimilitudinem „ licet intueri.

„ Quamvis autem bonos, & malos ad „ Eccleſiam pertinere Catholica fides ve-„ rè & conſtanter affirmet; ex iiſdem ta-„ men fidei regulis fidelibus explicandum „ eſt, utriuſque partis diverſam admodum „ rationem eſſe. Ut enim paleæ cum fru-„ mento in area confuſæ ſunt, vel interdum „ membra viva inter mortua corpori con-„ juncta, ita etiam mali in Eccleſia conti-„ nenrur: ex quo fit, ut tria rantummodo „ hominum genera ab ea excludantur: pri-„ mò infideles, deinde hæretici & ſchiſma-„ tici, poſtremò excommunicati...

„ De cæteris autem quamvis improbis „ & ſceleratis hominibus, adhuc eos in „ Eccleſia perſeverare dubitandum non eſt „ idque fidelibus tradendum aſſiduè, ut ſi „ fortè Eccleſiæ Antiſtitum vita flagitioſa „ ſit, eos tamen in Eccleſia eſſe, nec prop-„ terea quidquam de eorum poteſtate de-„ trahi, certò ſibi perſuadeant. Interdum „ quoque Eccleſiæ nomine ejus Præſides „ ac Paſtores [quodammodo ſoli] ſignifi-„ cantur: ſi te non audierit, inquit Chri-„ ſtus, dic Eccleſiæ: quo in loco Præpoſiti „ Eccleſiæ deſignantur... Præcipuè verò „ in hoc Articulo Eccleſia bonorum ſimul „ & malorum multitudinem; nec Præſides „ ſolùm, ſed eos etiam qui parere debent, „ ſignificat.

8 Hinc progreditur Catechiſmus ad ex-ponendas Eccleſiæ proprietates ſeu no-tas, quarum prima in Symbolo eſt unitas. Propoſitis autem variis rationibus unde Eccleſia una dicatur, hanc ſibi cenſet am-pliſſimè deducendam, ac ſolidis ſtabilien-dam fundamentis, quod unus ſit ejus rector ac gubernator, inviſibilis quidem Chriſtus, quem æternus Pater dedit caput ſuper om-nem Eccleſiam, quæ eſt corpus ejus: viſi-bilis autem is, qui Romanam Cathedram Petri Apoſtolorum Principis legitimus ſuc-ceſſor tenet: de quo fuit illa omnium Pa-trum ratio & ſententia conſentiens, hoc vi-ſibile caput ad unitatem Eccleſiæ conſti-tuendam, & conſervandam neceſſarium fuiſſe.

Quod præclarè & vidit & ſcripſit San-ctus Hieronymus contra Jovinianum iis verbis: *Unus eligitur, ut, capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio*. Et ad Damaſum: *Faceſſat invidia: Romani culminis recedat ambitio: cum ſucceſſore piſcatoris, & diſci-pulo Crucis loquor. Ego nullum primum, niſi Chriſtum, ſequens Beatitudini tuæ, id eſt, Cathedræ Petri, communione conſocior. Super illam petram ædificatam Eccleſiam ſcio. Qui-cumque extra hanc domum agnum comederit, profanus eſt: ſi quis in Arca Noë non fuerit, peribit regnante Diluvio*. Quod & longè an-tea ab Irenæo lib. I. contra hæreſes capit. 3. probatur, & Cypriano lib. de ſimplicitate Prælatorum, qui agens de unitate Eccleſiæ, ait: *Loquitur Dominus ad Petrum: Ego Pe-tre dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam. Super unum ædificat Eccleſiam... ut unitatem ma-nifeſtaret, unitatis ejuſdem originem, ab uno incipientem, authoritate ſua diſpoſuit &c.*

9 Optatus deinde Milevitanus lib. 2. con-tra Donatiſtas ait: *Ignorantiæ tibi adſcribi non poteſt, ſcienti in Urbe Româ Petro primo Cathedram Epiſcopalem eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum Caput Petrus: in quo uno Cathedra unitas ab omnibus ſervare-tur, ne cæteri Apoſtoli ſingulas ſibi quiſque de-fenderent: ut jam ſchiſmaticus & prævarica-tor eſſet qui contra ſingularem Cathedram, al-teram collocaret*. Baſilius homil. de Pœni-tentia: *Petrus collocatus eſt in fundamento: dixit enim: Tu es Chriſtus Filius Dei vivi: & viciſſim audivit, ſe eſſe petram. Licèt enim petra eſſet, non tamen petra erat, ut Chriſtus. Nam Chriſtus verè immobilis petra: Petrus verò propter petram. Dignitates enim ſuas Deus largitur aliis: Sacerdos eſt, & facit Sa-cerdotes: petra eſt, & petram facit: & quæ ſua ſunt largitur ſervis ſuis*.

Poſtremò S. Ambroſius ait: *Si quis obji-ciat, Eccleſiam uno capite, & ſponſo Jeſu Chri-ſto contentam, præterea nullum requirere, in promptu reſponſio eſt. Ut enim Chriſtum Do-minum ſingulorum Sacramentorum non ſolùm authorem; ſed intimum etiam præbitorem ha-*

bemus [nàm ipſe eſt qui baptizat, & qui abſolvit, & tamen is homines Sacramentorum externos miniſtros inſtituit) ſic Eccleſiæ, quam ipſe intimo ſpiritu regit, hominem ſuæ poteſtatis Vicarium & miniſtrum præfecit. Nam cum viſibilis Eccleſia, viſibili capite egeat: ita Salvator noſter Petrum univerſi fidelium generis Caput & Paſtorem conſtituit, cum illi oves ſuas paſcendas verbis ampliſſimis commendavit, ut qui ei ſucceſſiſſet, eandem planè Eccleſiæ regendæ & gubernandæ poteſtatem habere voluerit.

CAPUT II.

Propoſitionis impugnatio confirmatur à centum Galliæ Epiſcopis.

1 QUadraginta Galliæ Antiſtites Pariſiis congregati *Inſtitutionem* ediderant *Paſtoralem* cui dein ſexaginta alii ſuffragati ſunt. In hac circa Queſnelli de Eccleſia Articulos Sic animadvertunt: „ Aggreſſus ad Eccleſiam definiendam author *Obſervationum* (Queſnellus) eam nobis deſcribit tanquam inviſibilem, & omni proinde ſpoliatam authoritate; ſi enim cognoſci nequeat, hæreticos à quibus oppugnatur, inultos pati cogetur. *Quid eſt Eccleſia?* inquit, Quis hoc audiens non expectat accuratam definitionem, quæ Lutheri & Calvini erroribus opponi poſſit? Nihil minus Fratres chariſſimi; Reſpondet eſſe *cœtum filiorum Dei*; ſed iſtorum Dei filiorum eam pingit imaginem, quæ niſi perfectiſſimis convenire non poſſit: nempe *manentium in ejus ſinu, adoptatorum à Chriſto, ſubſiſtentium in ejus Perſona, redemptorum ejus Sanguine, viventium ejus Spiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri ſæculi* Prop. 73. Quibus aliis adumbrati verbis poſſent juſti vel perfectiſſimi, inter eos qui in juſtitia perſeverant?

„ Iiſdem inhærens principiis author affirmat Prop. 77. eum, *qui non ducit vitam dignam filio Dei & membro Chriſti, ceſſare interiùs habere Deum pro Patre, & Chriſtum pro capite.* Solis igitur perfectiſſimis Dominicam uſurpare orationem licet, *Pater noſter, qui es in cœlis*: nec potuiſſet ille prodigus pœnitentium peccatorum exemplar, teſtes doloris ſui voces proferre: *Pater peccavi in cœlum & coram te.* Lucæ 4. An iſtis coloribus pingi Eccleſiam decuit? Aut quis illam ita definitam agnoſcit?

2 „ A ſacris Literis & Traditione accipimus, unicam eſſe Chriſti Eccleſiam eamque aſpectabilem; cujus membra ejuſdem fidei profeſſione, & eorumdem Sacramentorum communione juncta inter ſeſe, à legitimis gubernantur paſtoribus, & uno capite viſibili. Quare ab Eccleſia ſunt excluſi infideles, hæretici, ſchiſmatici, excommunicati, ipſique catechumeni; at peccatores pars Eccleſiæ ſunt, quamdiù palàm ab illa non denuntiantur ejecti.

„ S. Auguſtinus & amplius trecenti Epiſcopi, in celebri Collatione Carthaginenſi, habita anno quadringenteſimo undecimo, cùm reſpoderent Donatiſtis, plurimos Scripturæ ſacræ locos objicientibus, quibus illi Schiſmatici probare contendebant, peccatores inter Eccleſiæ membra nequaquam eſſe numerandos, duo tempora diſtinguunt in quibus Eccleſia ſpectari poteſt: unum quo nunc eſt, in præſenti nimirum ſeculo, quo juſti cum peccatoribus ſunt permixti, triticum cum lolio: alterum noviſſimi judicii, cum erit maculæ expers & purgata, ſeparatis per ſummum judicem juſtis à peccatoribus.

3 Hoc gemini temporis diſcrimen explicant ducta comparatione à duabus Apoſtolorum piſcationibus: *Hæc duo tempora Eccleſiæ*, inquit Auguſtinus Breviculo Collationis, cum Donat. 3. die cap. 9. n. 16. *Qua nunc eſt, & qualis tunc erit, ſignificata ſunt duabus piſcationibus; unâ ante reſurrectionem Chriſti, quando mitti juſſit retia, nec ſiniſtram, nec dextram nominans partem, ut nec ſolos malos, nec ſolos bonos; ſed commixtos bonis malos intrà retia ſuorum Sacramentorum futuros doceret; poſt reſurrectionem autem, quando juſſit retia mitti in dextram partem, ut poſt reſurrectionem noſtram ſolos bonos in Eccleſia futuros intelligeremus.*

Animadvertite, Chariſſimi Fratres, diſcrimen inter definitionem Eccleſiæ, hauſtam à ſacris Literis & Traditione, atque illam, quam nobis *Obſervationes morales* exhibent: Quæ dum explicant Catholicitatem & amplitudinem Eccleſiæ, in ea comprehendi tantùm volunt omnes Angelos cœli, & omnes electos & juſtos terræ & omnium ſeculorum Prop. 72. An non tanto æquiùs authorem Obſervationum condemnari par eſt, quanto clariùs in eandem ſententiam hæreſes Lutheri & Calvini ſunt locutæ? Hæreticorum ſermonem eſt imitatus, eâdem at-

„ atque illi cenſurâ plectatur.

„ Optamus ut ne idem atque illi, ſentiat, „ nobiſque id perſuadeat, Eccleſiæ poteſta„ ti ſe ſubjiciendo, non eo duntaxat pacto, „ ut Eccleſiam eſſe viſibilem, in eaque „ contineri peccatores, & ad eandem per„ tinere fateatur, hoc hæretici quoque ag„ noverunt: Hoc variæ Profeſſiones fidei „ à Calvinianis & Lutheranis editæ ultro „ declarant. Tunc ergo intelligetur ſin„ ceram Eccleſiæ obedientiam citra fu„ cum & ambiguitatem præſtare, ſi agno„ ſcat bona fide, unicam eſſe Eccleſiam, cui „ obtemperare fideles omnes debeant: „ hanc ejus propriam, & cum ipſius natura „ neceſſariò conjunctam eſſe dotem, ut ca„ dat ſub aſpectum; in ejus verò membris „ non ſolum juſtos; ſed ipſos quoque pec„ catores, in hac etiam vita numerari.

„ Intellexiſtis, Dilectiſſimi Fratres, ve„ ram & genuinam Eccleſiæ definitionem; „ vidiſtis quid in ea definienda peccaverit „ *Moralium Obſervationum* architectus. „ Hactenus centum Epiſcopi: audiendus modo pro ſe adverſarius.

CAPUT III.

Queſnellianæ Proteſtationis pars prima refellitur.

1 GRavis (inquit) Queſnellus mihi „ lis impingitur propter Articu„ lum hunc 73. *Quid eſt Eccleſia,* „ *niſi cœtus filiorum Dei, manentium in ejus* „ *ſinu, adoptatorum in Chriſto, ſubſiſtentium* „ *in ejus perſona, redemptorum ejus ſanguine,* „ *viventium ejus ſpiritu, agentium per ejus* „ *gratiam, & expectantium gratiam futuri* „ *ſeculi*. Fingunt [Cenſores eiſque ſuffra„ gantes Epiſcopi] me verbis illis trade„ re voluiſſe accuratam & Theologicam „ Eccleſiæ definitionem. Falſa eſt ſuppo„ ſitio, cujus neque hîc, neque alibi fun„ damentum reperias. Monui aliàs ſæpius, „ me de religionis veritatibus paſſim non „ agere, niſi quantum eò adducor, atque de „ terminor ſacro textu, in quem facienda „ eſt *Obſervatio*. Hanc dedi in illud, quod „ Apoſtolus ait de Theſſalonicenſium Ec„ cleſiâ, ſicut etiam de aliis, *Paulus & Sil*„ *vanus, & Timotheus, Eccleſiæ Theſſaloni*„ *cenſium in Deo Patre noſtro & Domino Je*„ *ſu Chriſto*. Quam hæc alteram de Eccle„ ſia notionem ingerunt, quam meam? „

2 Viciſſim nos ex Queſnello quærimus, quæ alia interrogatio cogitari poſſit aptior ad ſignificandum Lectoribus ſecuturam Eccleſiæ *definitionem accuratam & Theologicam*, quam cùm dicitur: *Quid eſt Eccleſia niſi &c.*? Num forſitan Authorem edicere oportuit, quod ſua contineat reſponſio definitionem, ut pictor imperitiſſimus timens ne canis à lepore non diſcernatur characteribus adnotat, hic lepus eſt, hic canis? Notionem expectare debuimus omnibus Eccleſiæ partibus convenientem, dum talis præmittitur interrogatio *Quid eſt Eccleſia niſi &c.*, ac ſi diceretur, nihil eſſe aliud, ut ab eadem ſcilicet excluſum intelligas quidquid reddito mox reſponſo non comprehenditur. Et quid non *accuratum*, *non Theologicum* expectare debuimus ab eo, qui mortuo Arnaldo communibus Janſeniſtarum ſuffragiis electus eſt totius novæ caput Eccleſiæ, ut ex citatis in *Cauſa Queſnelliana* Literis didicimus, præcipuè ex pag. 290. & ſequentibus?

Quid non *accuratum, & Theologicum* debuit ipſe famæ ſuæ, qui veluti ſupra omnes ſapiens Doctores Catholicos, Epiſcopos, Cardinales, Pontifices fungorum inſtar ſolitus eſt deſpicere? Epiſtola ejus ſub nomine Abbatis ad quemdam Romanæ Curiæ Prælatum pag. 31. *Maxima* (inquit) *pars Cardinalium & Theologorum* [*qui adhibentur ad ferendas de Propoſitionibus cenſuras*] *nihil intelligit*. pag. 43. *Cenſores Romani modicam habent antiquitatis notitiam, imò ſæpe ignorant, quod in novis Theologis eſt optimum*. Quis autem dubitat quin melius noverit Queſnellus? Ibid. *Cenſores Romani ſuſque deque per nefas, condemnant quidquid lubet, vel quidquid non conſentit cum Theologiæ ſuæ ideis, quæ ſæpe falſiſſimæ ſunt, vix aliquid habentes de Theologia Patrum*. Quid non effutiit contra centum Epiſcopos Documenti Paſtoralis approbatores?

3 Nihil autem à Chriſtiano candore remotius, nihil plenius fraude, & convitiſſimo à me ſæpius mendacio, quàm quod idem adverſarius affirmat ſe *non loqui paſſim de veritatibus religionis, niſi quantum eo adducitur & determinatur occurrentium Oraculis Scripturarum*. Exempla contraria, & luculentiſſima dedi toto præcipuè Tomo primo. Cur dolos ſimiles ubique obvios non redarguerim frequentiùs Tomo 2. & modò tertio, non alia obſtitit ratio, quàm metus, ne ubique recurrentis fallaciæ iterata toties exprobratio tædium pareret Lectori. Nihil ſcilicet Queſnello familiarius, quàm ex ſingulari, vel particulari aliquo, quod ſacro textu aſſeritur, concluſionem elicere univerſalem, quo penès omnes non mo-

modò Theologos & Philoſophos, ſed vel ſano utcumque præditos intellectu, nihil habetur magis fatuum.

Specimen hùjus non eminus accerſendum eſt, manifeſtum exhibet præſens Articulus, ad quem nos præſidens Queſnelli temeritas auſa fuerat provocare. Paulus, Silvanus & Timotheus Eccleſiam Theſſalonicenſium ſalutant, vocantes eam *Eccleſiam in Deo Patre noſtro & Domino Jeſu Chriſto.* Ideone aſſeritur nullum in ea eſſe peccatorem, vel ſi iſtiuſmodi quis fuerit, vult eum in ſalutationis officio prætereundum? Fide & ſpe adhærere Deo Patri & Domino Jeſu Chriſto poteſt aliquis imperfectè, qui juſtitiâ & charitate excidit. Propter plurimos etiam & pleroſque è Theſſalonicenſibus juſtos Deoque charitate conjunctiſſimos, *Eccleſia* illa dici potuit eſſe *in Deo Patre & Domino Jeſu Chriſto*, deſumptâ denominatione à parte Eccleſiæ iſtius potiore.

Quæ loquendi ratio inter homines & in Divinis eloquiis uſitatiſſima eſt, ut nemo diffitebitur. Verumtamen ſupponamus exiſtimaſſe Apoſtolum, quod in Theſſalonicenſium Eccleſiâ omnes eſſent gratiâ præditi ſanctificante; quia mox ſequitur: *Gratias agere debemus ſemper Deo pro vobis Fratres, ut dignum eſt, quoniam ſupercreſcit fides veſtra, & abundat charitas uniuſcujuſque veſtrûm in invicem.* Convenirne iſtud omnibus aliis Eccleſiis? Non ita ſcribit de unoquoque Eccleſiæ Galatiæ: cap. 3. ait *O inſenſati Galatæ! Quis vos faſcinavit non obedire veritati, ante quorum oculos Jeſus Chriſtus proſcriptus eſt, & in vobis crucifixus?* Quem locum ſic Angelicus interpretatur, præeunte, ut ait, Auguſtino: *Faſcinati eſtis, quia veritatem, quam recepiſtis, ſcilicet Chriſtum per fidem in cordibus veſtris evomitis, ſicut pueri. Et hoc ante oculos veſtros, id eſt in veſtra præſentia, Jeſus Chriſtus proſcriptus eſt, id eſt, expellitur & ejicitur de hæreditate ſua, quod moleſtum deberet eſſe vobis, quia, quem non deberetis pati, quod ab aliis proſcriberetur & expelleretur, in vobis proſcriptus eſt, id eſt hæreditatem ſuam amiſit in vobis, id eſt vosmetipſos.*

Poteſt & quarto modo exponi ſecundùm Gloſſam ut per hoc deſignet Apoſtolus gravitatem culpæ eorum, quia in hoc, quod Chriſtum deſerunt, legem obſervantes, æqualiter quodammodo peccabant Pilato, qui Chriſtum proſcripſit, id eſt damnavit. Diceretne in talibus circumſtantiis Apoſtolus *Quid eſt* Galatarum *Eccleſia, niſi cœtus filiorum Dei, manentium in ejus ſinu, adoptatorum in Chriſto, ſubſiſtentium in ejus perſona, viventium ejus ſpiritu, agentium per ejus gratiam?*

Neque ita ſenſit Joannes de *unoquoque* homine ſeptem Aſiæ Eccleſiarum, quibus in Apocalypſi ſcribens, vitia ſubinde objicit non levia: Queſnellus autem ex ſingulari encomio, *Theſſalonicenſium Eccleſiæ* propter *ſuperabundantem uniuſcujuſque in invicem charitatem*, concludit de Eccleſia univerſali, eam nihil aliud eſſe quàm Congregationem juſtorum: *Quid eſt Eccleſia, niſi cœtus filiorum Dei &c.* ut ſupra. Si talis ſacras paginas interpretandi, vel Obſervationibus illuſtrandi (veriùs dixeris corrumpendi) ratio invaluerit, nulla doctrinæ ram abſona erit novitas, nulla hæreſis ram peſtifera, ad quam Divini Spiritus Oracula non pertrahantur.

4 Deſideras Lector etiam hic ſpeciminis aliquid amplioris, quo iſtam mendacii Queſnelliani blaſphemiam convincas?

Ab ipſo initium ducitur primo Articulo: *Quid aliud remanet animæ, quæ Deum atque ipſius gratiam amiſit, niſi peccatum & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas & ſegnis indigentia, hoc eſt generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum?* Hue ſcilicet Queſnellus, ſi ipſi creditur *Proteſtanti*, *pertractus & determinatus* fuerat [*portè & determinè*] illo Villici nequam in Euangelio Lucæ cap. 16. *fodere non valeo, mendicare erubeſco.* Ubi ex unius ſingulari pigritiâ, quæ nonniſi latiſſimè & impropriiſſimè vocatur fodiendi impotentia, concludit adversùs omnes ubique gentium peccatores, *generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum.*

Art. 2. *Jeſu Chriſti gratia principium efficax boni cujuſcumque generis, neceſſaria eſt ad omne opus bonum. Abſque illa non ſolùm nihil fit; ſed nec fieri poteſt.* Nunquid eò Queſnellum pertrahit & determinat illud Chriſti apud Joannem cap. 15. *Ego ſum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia ſinè me nihil poteſtis facere?*

Aperta ſacri textus ſignificatio eſt, Diſcipulos & cum eis cæteros homines ſinè Chriſti adjutorio nihil poſſe boni facere ad juſtitiam conducentis & ſalutem. Queſnellus hinc colligit nihil nos poſſe ſinè gratia efficaci. Collectionis iſtius vitium dialecticis turpiſſimum eſt, quando à termino non diſtributo, ſive à particulari proceditur ad diſtributum vel quodpiam determinatum, de quo nulla eſt in antecedente aſſertio.

Sed talis quantumvis fatua collectionis ratio, Queſnello utilis videbatur ad ſtabilien-

biliendas quatuor Janſenii hæreſes inter quinque ab Innocentio X. & aliis Pontificibus, univerſâ applaudenre Eccleſiâ condemnatas. Quia ſi abſque efficaci gratia nihil boni facere poſſumus, evidens eſt mandata Dei eſſe impoſſibilia hominibus etiam juſtis, quoties ea non perficiunt. Quæ eſt hæreſis Janſenii prima. Secunda includitur non minùs perſpicuè: *Interiori gratia in ſtatu natura lapſa nunquam reſiſtitur*. Quia, ſi ſola gratia efficax in hoc ſtatu tribuat boni operis poteſtatem, patet omnem aliam grariam fore inutilem; proinde non dari: Efficaci autem non reſiſti extra dubium eſt.

Hinc profluit hæreſis Janſenii tertia *Ad merendnm & demerendnm in ſtatu natnræ lapſæ non requiritur libertas à neceſſitate; ſed ſufficit libertas à coactione*. Certiſſimum ſcilicet eſt, nos plurimis bonorum actuum omiſſionibus demereri; ſed neque exercere illos poſſumus ſinè efficaci gratia juxta ſecundum Queſnelli Articulum. Quid igitur ſupereſt niſi ut quidquid boni operis omittitur, neceſſariò omittatur, atque ita demeritum cum neceſſitate componamus. Neque dubium eſt, quin meriti & demeriti eadem ſit ratio, ad utrumque ſcilicet libertas requiſita eadem, & ſufficiens.

5 Quintam Janſenii hæreſim eadem inducit omnis gratiæ ſufficientis deſtructio. Si enim abſque efficiente auxilio omnis actio bona redditur homini impoſſibilis, quomodo eo carens, ut finali gratiâ carent reprobi univerſi, ſalutem ſibi bonis operibus comparare potuit, quomodo eam Deus voluit, aut meruit Chriſtus, nullo præſtito vel oblato auxilio, quo ſalvari ullus mortalium poſſit extra numerum Electorum? Pro ſalute itaque Prædeſtinatorum dumtaxat, non verò ullius reprobi mortuus fuerit.

Ad *Obſervationem* tot fœtam Propoſitionibus hæreticis, nulla, ut vidimus, Queſnellum Scriptura impulit aut invitavit; ſed ſolus ejus ſpiritus novaturiens, & hæreſes ſuas, etiam cùm opportunitas defecerit, importuniſſimè infarciendi cupiditas avidiſſima *inducit* ubique *ac determinat*.

Tertius Queſnelli Articulus eſt: *In vanum Domine præcipis, ſi tu ipſe non das quod præcipis*: ubi vanitatis arguitur quodlibet Dei mandatum cum omni gratuito & ſupernaturali auxilio ſufficiente, quod hominis malitia reſpueret, quoties non concederetur invictum. Hinc iterum ſponte profluunt quatuor Janſenii hæreſes, quas ex ſuperiore deduximus. Quod aurem oraculum ad *Obſervationem* tot plenam erroribus, & quidem hæreticis pertrahere Queſnellum potuit ac determinare?

Remittimur ab illo ad illud Actuum Apoſtolicorum cap. 16. *Cùm autem pertranſiſſent Myſiam, deſcenderunt Troadem, & viſio per noctem Paulo oſtenſa eſt. Vir Macedo quidam erat ſtans, & deprecans eum, & dicens: Tranſiens in Macedoniam, adjuva nos. Ut autem viſum vidit, ſtatim quæſivimus proficiſci in Macedoniam, certi facti quod vocaſſet nos Deus euangelizare eis*. Vocantur omnes homines ad juſtitiam & ſalutem: de hoc certi reddimur ipſius Chriſti vocibus & Matthæi teſtimonio cap. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos*. Servatoris amantiſſimi vocatio, etiam erga reprobos benevola fuit, minimè vana; ſed ſupernaturalium & ſufficientium præparatrix mediorum, quibus adulti omnes ſalutem conſequi poterant, modò voluiſſent, ipſâ volitione in eorum poſitâ arbitrio & poteſtate: Falſiſſimum igitur eſt, & blaſphemiam ſapit, quod Queſnellus ait, ſe illo Scripturæ teſtimonio ad talem Obſervationem *pertrahi ac determinari*.

6 Articulus Queſnelli quartus eſt: *Ita Domine, omnia poſſibilia ſunt ei, cui omnia poſſibilia facis, eadem operando in illo*. Tunc primùm ſcilicet, & non priùs, nec aliàs mandata nobis fiunt poſſibilia. Non itaque in noſtra poteſtate fuit obedientia mandatorum, quoties eam Deus in nobis victrice gratia operatus non fuit. Sic omnis excuſabitur peccator, qui mandata non impleverit; quia Deus poſſibilem non fecerat obſervantiam, eandem in ipſo non operans efficacis gratiæ ſubſidio. Sic Deus accuſabitur injuſtitiæ, velut homines puniens immerentes; niſi demeritum in hoc ſtatu compoſueris cum neceſſitate, quæ hæreſis tertia Janſenii eſt. Quintam pariter cum duabus primis Lector quilibet ex eodem facillimè colliget Queſnelli Articulo, ut à me deductam ſuperiùs conſpicit ex ſecundo.

Diſcutiendum ſupereſt, quæ Queſnellum Scripturæ ſententia ad talem *induxerit ac determinaverit* novitatem. Suggeritur illud Chriſti apud Marcum cap. 9. *Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti*. Ex eo autem quod omnia credenti dicantur poſſibilia, quomodo ſequitur tunc primùm fieri poſſibilia, cùm Deus ipſa opere exequitur? Multa homini poſſibilia ſunt, quæ non facit: poſſibilis omni homini ſaltem juſto Divinorum impletio præceptorum, etiam quando eam ſua deſidiâ prætermittit, aliàs omittendo non delinqueret. Quæ con-

contra Queſnellum & Janſenium veritas adeò ſtabilita fuit Scripturis innumeris & clariſſimis, Traditione Patrum & Concilii Tridentini, ut mirum ſit potuiſſe adverſariis in mentem venire doctrinam oppoſitam.

Præclaro nempe illo ſuo adverſarii geſtiunt, hæretico, inquam, axiomate: *Rectè ſequitur: Titius poteſt operari bonum, igitur illud operatur. Et. Non operatur bonum, igitur illud operari non poteſt.* Eidem Scripturæ textui annexuit novus Theologus *Obſervationem*, quæ eſt inter damnatos Articulos ſexageſimus nonus: *Fides, uſus, augmentum, & præmium fidei, totum eſt donum puræ liberalitatis Dei*: quod interpres mirificus tam facilè elicit ex relato Servatoris teſtimonio, quam ex Apoſtolorum Symbolo Alcoranum.

Hinc progredi ad Articulos cæteros, mihi quidem in promptu eſt; ſed ſupervacaneum; Quandoquidem de ſingulis diſſerens Articulis loco proprio, oſtendo in ſingulis falſitatem, quam patet ſacris textibus attribui non poſſe abſque blaſphemia. Videant proinde adverſarii, quàm enormi crimine, eoque multiplici ſe implicent, qui cum Queſnello ſuſtinere obſtinatiùs pergunt, non eum ſolitum religionis attingere veritates, niſi *inductum determinatumque textibus Scripturarum*. Prorſus deprehenditur contrarium; veriſſimum videlicet eſſe quod Queſnello paſſim idem conſilium fuerit, idem ſtudium quod hæreticis, non ut annotationes ſuas Sacris Literis adaptaret, ſed ut præconceptis ſuis novitatibus & erroribus Spiritum Sanctum, quantumlibet invitum jubeant deſervire.

CAPUT IV.

Confutatur Proteſtationis pars altera, quæ eſt de Eccleſia viſibili.

1 Sibi objectum adverſarius memorat „ Quod juxta notionem à ſe tra„ ditam, Eccleſia foret inviſibilis, „ cùm dicitur, *non eſſe niſi cœtus filiorum* „ *Dei, manentium in ejus ſinu, adoptatorum* „ *in Chriſto, ſubſiſtentium in ejus perſonâ, re-* „ *demptorum ejus ſanguine, viventium ejus* „ *ſpiritu, agentium per ejus gratiam, & ex-* „ *pectantium gratiam futuri ſeculi*. Quaſi „ verò hæc (inquit) non indicent ſatis „ unum corpus viſibile, compoſitum ex „ perſonis invicem colligatis ejuſdem pro„ feſſione doctrinæ, qui facti ſunt filii Dei & „ adoptati in Jeſu Chriſto per Sacramen„ tum viſibile Baptiſmi, manentium in uno „ eodemque ſinu, quo ſeparantur ab om„ nibus hæreticorum Congregationibus, „ necnon à Schiſmaticis: Denique quo ex„ hibentur velut mutuâ communione invi„ cem uniti, excluſis omnibus aliis con„ ventibus, ſive qui ſe à communione Ca„ tholicâ ſepararunt, ſive quos reſcidit „ Eccleſia velut membra mortua, & cor„ rupta. „

Huc uſque Proteſtatio, quæ damnatæ Propoſitioni callidè addit *profeſſionem unius doctrinæ, & Baptiſmatis ſuſceptionem*, quæ utraque exterior eſt & ſenſibus perceptibilis; ſed neutrum exprimit Queſnelliana definitio: & quia utrumque ad juſtos reſtringitur, Eccleſiam Catholicam non magis viſibilem reddit, quàm Calvinianam. Major autem Queſnelli ejuſque Sodalium, quàm Calviniſtarum impudentia eſt, quando doctrinæ ſuæ cum catholica unitatem jactare apertiſſimo non verentur mendacio. Nullo igitur hactenus definitio illa diſcrimine diſtinguitur à Calviniana: Non enim refert quod poſterior pro juſtis exprimere ſoleat prædeſtinatos; cum penès hæreſim illam juſtitia amitti nequeat, ut proinde idem cenſeatur juſtitiâ donatum eſſe, & ad beatitudinem deſtinari.

„ At (proſequitur Queſnelli Proteſta„ tio) quid verba mea ſignificant, quod „ non continet vocabulum *Sancti*, quo ab „ Apoſtolo Chriſtiani catholici communi„ ter appellantur? Si valeat adverſariorum „ cavillatio, nonne hæretici niti poſſent „ verbis ſymboli in quo profeſſio non fit, „ niſi unius Sanctæ Eccleſiæ, neque alia „ agnoſcitur *communio*, quàm *Sanctorum*, „ ut ſtabiliant velut regulam fidei, Eccle„ ſiam eſſe inviſibilem, compoſitam ex ſo„ lis Sanctis, & in qua nonniſi inter San„ ctos communio fit? Quod fidei Eccleſiæ „ eſt contrarium, dicente Sancto Ambroſio „ lib. 1. offic. cap. 19. *Eccleſia in commune* „ *orat, in commune operatur, in commune* „ *tentatur*. „

2 Si quid tenebrarum catholicæ veritati hìc affundere viſa eſt Queſnelli objectio, ejuſdem mox proſecutio diſſolvet. Audet ſcilicet contra nos convertere catechiſmum Romanum, quo nihil infeſtius eſt novitati in præſenti Articulo condemnatæ. Sic igitur Catechiſmus in explicatione Symboli ait „ Nec mirum cuipiam videri debet Ec„ cleſiam dici Sanctam; tametſi multos „ peccatores contineat; Sancti enim vocan„ tur fideles, qui populus Dei effecti ſunt, „ quive ſe, fide & baptiſmate ſuſcepto, „ Chriſto conſecrarunt; quanquam in mul„ tis

,, tis offendunt, & quæ polliciti ſunt non
,, præſtant, quemadmodum etiam qui ar-
,, tem aliquam profitentur, etſi artis præ-
,, cepta non ſervent, nomen tamen artis
,, retinent. Quare D. Paulus Corinthios
,, ſanctificatos & ſanctos appellat in qui-
,, bus nonnullos fuiſſe perſpicuum eſt, quos
,, ut carnales, & gravioribus etiam nomi-
,, nibus objurgat.

,, *Sancta* etiam dicenda eſt, quod vel-
,, uti corpus cum Sancto capite Chriſto
,, Domino totius Sanctitatis fonte conjun-
,, gitur, à quo Spiritus Sancti chariſmata,
,, & Divinæ bonitatis divitiæ diffunduntur.
,, Præclarè S. Auguſtinus interpretans ver-
,, ba illa Prophetæ, *Cuſtodi animam meam*
,, *quoniam ſanctus ſum*, audeat, inquit, &
,, Corpus Chriſti: audeat & unus ille ho-
,, mo clamans à finibus terræ cum capite
,, ſuo & ſub capite ſuo dicere, *Sanctus ſum*;
,, accepit enim gratiam Sanctitatis, gra-
,, tiam baptiſmi, & remiſſionis peccato-
,, rum. Ac paulò poſt: Si Chriſtiani om-
,, nes & fideles in Chriſto baptizati ipſum
,, induerunt, ſicut Apoſtolus dixit: *Quot-*
,, *quot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum in-*
,, *duiſtis*, ſi membrum ſunt Sancti corporis
,, ejus, & dicunt ſe Sanctos non eſſe, ca-
,, piti ipſi faciunt injuriam, cujus membra
,, ſancta ſunt. Accedit etiam, quod ſola
,, Eccleſia legitimum Sacrificii cultum, &
,, ſalutarem habet Sacramentorum uſum,
,, per quæ tanquam efficacia Divinæ gratiæ
,, inſtrumenta Deus veram ſanctitatem ef-
,, ficit, ita ut qui verè Sancti ſunt, extra
,, hanc Eccleſiam eſſe non poſſint.,,

Poſt hæc adverſarius addit: ,, Non
,, ignorabant authores Catechiſmi Eccle-
,, ſiam Chriſtianam in Scripturis appellari
,, *Eccleſiam Sanctorum*. Sic David Pſal. 88.
,, v. 6. *Laus ejus in Eccleſia Sanctorum.* Rur-
,, ſus Eccleſia Sanctorum dicitur Pſal. 149.
,, v. 1. In hunc Auguſtinus num. 3. *Hac eſt*
,, *Eccleſia Sanctorum, Eccleſia frumentorum*
,, *tota terrarum orbe diffuſorum. Eccleſia*
,, *Sanctorum Eccleſia Catholica eſt: Eccleſia*
,, *Sanctorum non eſt Eccleſia hæreticorum.*
,, Et num. 5. *Ipſa nos genuit: ipſa eſt Eccleſia*
,, *Sanctorum: ipſa nos nutrit, ex parte*
,, *peregrina, ex magna parte immanens in*
,, *cælo.*

3 Modis igitur variis juxta Catechiſmum Romanum in ſacris literis & Patribus fundatum, dicitur Sancta & Sanctorum Eccleſia, non quaſi nihil ſit aliud, quàm Congregatio juſtorum, ſive ut damnatus Articulus loquitur, *niſi cætus filiorum Dei, manentium in ejus ſinu, adoptatorum in Chriſto, ſubſiſtentium in ejus perſona . . . viventium ejus ſpiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri ſeculi*; Sed quia plurimi in ea ſancti ſunt, dum in omnibus hæreticorum ſectis nulla eſt ſanctitas, & nè unus quidem verâ præditus pietate; quia ubicumque fides deficit, quæ omnis juſtitiæ & charitatis radix eſt, impoſſibile ab omnibus noſcitur, veram excreſcere ſanctimoniam.

Omnes præterea leges, cæremoniæ, omnia ſacramenta, ſacrificia ſancta ſunt, ſancta fides, & doctrina. Sanctum etiam dicitur quod Deo conſecratum eſt: cùm itaque fidelis populus Deo Baptiſmate dicatus & conſecratus ſit, injuriam, inquit, infert Chriſto ſi ſe eo ſenſu ſanctificatum negaverit.

Viſibilis itaque Eccleſiæ catholicæ ſanctitas eſt, in profeſſione publica ſanctæ fidei, in ſanctis morum regulis, in ſuſceptione S. Baptiſmatis & aliorum Sacramentorum, in ſacrificiis, ritibus ſeu cæremoniis, præter ſanctitatem in plurimorum moribus elucentem; quamvis poſterior, ut ſæpe obnoxia deceptioni eſt, & vera juſtitia in animis humano aſpectui non patentibus ſita, ad conſtituendam Eccleſiæ Notam haud ſufficiat, qualis totâ Queſnelli definitione producitur. Manet proinde dejecta ejus novitas omni deſtituta præſidio, etiam quod ex ſecunda Eccleſiæ Notâ, quæ in ſymbolo eſt *ſanctitas*, elicere fruſtrà tentaverat.

Neque minùs inanis eſt ejuſdem Novatoris fiducia pro ſuo errore in nono ſymboli Articulo de *Communione Sanctorum*, prout à Romano Catechiſmo iterum hic nobis ab adverſariis objecto, exponitur. Ut autem lectori Catholico neque ad inſtitutionem, neque ad Novaturientium convictionem deſit quidpiam, refero explicationem hujus Articuli integram, prout in Catechiſmo traditur.

4 ,, Cùm S. Joannes Euangeliſta de Di-
,, vinis myſteriis ad fideles ſcriberet, ut
,, eos in illis erudiret, hanc rationem at-
,, tulit, *ut & vos*, inquit, *ſocietatem habea-*
,, *tis nobiſcum, & ſocietas noſtra ſit cum Pa-*
,, *tre, & cum Filio ejus JESU* Chriſto: Hæc
,, Societas in *Communione Sanctorum* ſita eſt,
,, de qua in hoc Articulo ſermo habetur.
,, Utinam verò in eo explicando Eccleſia-
,, rum Præſides, Pauli & aliorum Apoſto-
,, lorum diligentiam imitarentur! Eſt enim
,, non ſolùm quædam ſuperioris Articuli
,, interpretatio, doctrinaque uberrimorum
,, fructuum; ſed etiam quis uſus myſterio-
,, rum eſſe debeat, quæ ſymbolo conti-
,, nen-

„ nentur, declarat. Omnia enim ejus rei
„ cauſâ perveſtiganda ſunt, ac percipien-
„ da: ut in hanc tam amplam, & beatam
„ Societatem Sanctorum admittamur, ad-
„ miſſique conſtantiſſimè perſeveremus cū
„ gaudio *gratias agentes Deo Patri, qui di-*
„ *gnos nos fecit in partem ſortis Sanctorum*
„ *in lumine* Coloſſ. 1.

„ In primis igitur fideles docendi ſunt,
„ hunc Articulum eſſe illius, qui de una
„ Sancta Eccleſia Catholica antea poſitus
„ eſt, veluti explicationem quamdam. Uni-
„ tas enim Spiritûs, à quo illa regitur, ef-
„ ficit, ut quidquid in eam collatum eſt,
„ commune ſit. Omnium enim Sacramen-
„ torum fructus ad univerſos fideles per-
„ tinet: quibus Sacramentis, veluti Sacris
„ vinculis Chriſto connectuntur & copu-
„ lantur: & maximè omnium baptiſmo,
„ quo tanquam janua in Eccleſiam ingre-
„ dimur. Hac autem *Sanctorum communio-*
„ *ne*, Sacramentorum communionem intel-
„ ligi debere Patres in ſymbolo ſignificant
„ illis verbis: *Confiteor unum baptiſma*.

„ Baptiſmum verò in primis Euchari-
„ ſtia, & deinceps cætera Sacramenta con-
„ ſequuntur. Nam etſi hoc nomen omni-
„ bus Sacramentis convenit, quòd eum
„ Deo nos conjungant, illiuſque participes,
„ cujus gratiam recipimus, efficiant; ma-
„ gis tamen proprium eſt Euchariſtiæ, quæ
„ hanc efficit communionem. Sed alia
„ etiam communio in Eccleſiâ cogitanda
„ eſt. Quæcunque enim piè ſanctèque ab
„ uno ſuſcipiuntur, ad omnes pertinent,
„ & ut illis proſint charitate, quæ non quæ-
„ rit quæ ſua ſunt, efficitur. Id verò S. Am-
„ broſii teſtimonio comprobatur, qui lo-
„ cum illum Pſalmi explanans, *particeps*
„ *ego ſum omnium timentium te*, ita inquit,
„ ſicut membrum particeps eſſe dicimus
„ totius corporis, ſic conjunctum omni-
„ bus timentibus Deum.

„ Quare Chriſtus eam nobis orandi for-
„ mam præſcripſit, ut diceremus *Panem no-*
„ *ſtrum*, non meum: ac reliqua ejus gene-
„ ris, non nobis tantùm; ſed omnium ſa-
„ luti & commodis proſpicientes. At verò
„ hæc bonorum communicatio, membro-
„ rum humani corporis aptiſſimâ ſimilitu-
„ dine in ſacris literis ſæpè demonſtratur;
„ nam in corpore multa ſunt membra; ſed
„ etſi multa ſunt; unum tamen corpus con-
„ ſtituunt, in quo ſingula proprio, non au-
„ tem omnia eodem munere funguntur.
„ Nec verò omnia eandem dignitatem ha-
„ bent, aut æquè utiles & decoras fun-
„ ctiones exequuntur: nullique ſuum, ſed
„ totius corporis commodum atque utili-
„ tas propoſita eſt: omnia deinde tam apta
„ inter ſe atque connexa ſunt, ut, ſi unum
„ aliquod dolore afficitur, cætera item na-
„ turæ cognatione & conſenſu doleant: ſi
„ contra benè affectum eſt, communis ſit
„ omnibus ille jucunditatis ſenſus. Atque
„ hæc eadem in Eccleſia licet contemplari:
„ in qua, etſi diverſa ſunt membra: nempe
„ variæ nationes Judæorum, gentium, li-
„ beri & ſervi, pauperes & divites: cum ta-
„ men baptiſmo initiantur, unum Corpus
„ cum Chriſto ſiunt, cujus ille caput eſt.

„ Unicuique præterea in hac Eccleſia
„ ſuum munus aſſignatum eſt; ut enim alii
„ in ea Apoſtoli; alii Doctores; omnes ve-
„ rò publicæ utilitatis cauſa ſunt conſtitu-
„ ti: ita aliorum eſt præeſſe ac docere: alio-
„ rum item parêre ac ſubditos eſſe. At ve-
„ rò tot tantiſque muneribus ac bonis di-
„ vinitùs collatis illi fruuntur, qui in cha-
„ ritate vitam Chriſtianam degunt, juſti-
„ que & chari Deo ſunt; membra verò
„ mortua, nimirum homines ſceleribus
„ obſtricti, & à Dei gratia alienati, hoc
„ quidem bono non privantur; ut hujus
„ corporis membra eſſe deſinant; ſed cùm
„ ſint mortua, fructum ſpiritualem, qui ad
„ juſtos & pios homines pervenit non per-
„ cipiunt; tametſi cùm in Eccleſia ſint, ad
„ amiſſam gratiam, vitamque recuperan-
„ dam ab iis adjuvantur, qui in Spiritu vi-
„ vunt, & eos fructus capiunt, quorum
„ expertes eſſe dubitari non poteſt, qui
„ omnino ab Eccleſia ſunt præciſi.

„ Nec verò tantùm communia ſunt ea
„ dona, quæ homines Deo charos ac ju-
„ ſtos reddunt; ſed gratiæ etiam gratis da-
„ tæ, in quibus numerantur ſcientia, pro-
„ phetia, donum linguarum ac miraculo-
„ rum, & cætera hujus generis, quæ do-
„ na malis etiam hominibus, non privatæ,
„ ſed publicæ utilitatis cauſa ad ædifican-
„ dam Eccleſiam conceduntur. Nam ſani-
„ tatis gratia non illius, qui ea præditus
„ eſt, ſed ægroti curandi cauſâ tributa eſt.

„ Ac nihil tandem à verè Chriſtiano ho-
„ mine poſſidetur, quod ſibi cum cæteris
„ omnibus commune eſſe non exiſtimare
„ debeat. Quare ad ſublevandam indi-
„ gentium miſeriam prompti ac parati eſſe
„ debent; nam qui hujuſmodi bonis orna-
„ rus eſt, ſi viderit fratrem ſuum egere,
„ nec illi ſubvenerit, is Dei charitatem
„ non habere planè convincitur. Quæ cùm
„ ita ſe habeant, ſatis conſtat eos, qui in
„ hac *Sancta communione* ſunt, quadam fe-
„ licitate perfrui, & verè dicere poſſe:

„ *Quàm*

„ *Quàm dilecta tabernacula tua Domine virtutum! Concupiſcit & deficit anima mea in atria Domini: & Beati qui habitant in Domo tua Domine* „.

5 Hactenus Catechiſmus Concilii Tridentini juſſu compoſitus & authoritate S. Pii Pontificis editus, juxta quem Symboli Apoſtolici Articulus nonus, qui de Communione Sanctorum eſt, nihil habet cum damnato Queſnelli dogmate commune: totum illi oppoſitum. Queſnelli enim Propoſitio Eccleſiam conſtituit in ſolis hominibus juſtis: proinde nulla his cum peccatoribus eſt Eccleſiaſtica communio. At juxta Catechiſmum Eccleſiâ ex juſtis conſiſtente ſimul & peccatoribus, eorum utilitati inſtituit Chriſtus Sacramenta, offeruntur in dies ſacrificia, funduntur preces, & quæcumque Deus largitur Eccleſiæ ſuæ dona, omnibus prodeſſe cupit Chriſtiani corporis partibus: inſtituendis eis doctrinâ ſanâ, excitandis ad vitæ ſanctæ exercitia, &, ſi à juſtitia aberraverint, commonendis, obſecrandis, corripiendis, ut ad ſalutis ſemitam reducantur.

Proinde *Communio Sanctorum* ſic expoſita, qui verus ſenſus eſt ſymboli, etiam Catechiſmo Romano interprete, ut minimè favet; ſed contraria eſt proſcripto Articulo, ita remotiſſima eſt à fovenda hæreſi Calvini.

Reliqua, quæ in Proteſtatione ſunt, Articulorum quinque ſequentium cenſuram impetunt, refutanda loco proprio.

CAPUT V.

An ſuam Eccleſiæ definitionem diſcernere ſatis Queſnellus valeat à Calviniana.

1 Queſnelli definitio Eccleſiam conſtituit in juſtis omnibus: Calviniana in ſolis electis. Ut autem acceptâ ſemel juſtitiâ, Calvino judice nunquam amittitur, quilibet juſtificatus conſecutione neceſſariâ ſalvandus eſt, atque adeò prædeſtinatus. Iſtud quidem Queſnellus palàm aſſerere nondum audet; ſed viam ei aperit latiſſimam, vel Deum ſtatuit in promiſſionibus infidelem, neque ſatis tenacem juſtitiæ. Vel enim Deus efficacem gratiam in Queſnelli ſententiâ ſemel datam, ſimilibus ad finem uſque proſequitur: vel juſtificato impoſſibile eſt in juſtitia perſeverare, & impoſſibilis ei redditur mandatorum obſervatio, atque ita ſpoliatur ſanctificante gratia, quam conſervare nequiverit. Quo ſuo demerito? Nullo niſi quod cum peccandi neceſſitate juxta tertiam Janſenii hæreſim componatur.

Hic mihi indubiè conſentiet quiſquis eſt Theologus, imò lector quilibet ſano præditus judicio, ſi ſequentia Queſnelli axiomata cum quibuſdam fidei dogmatibus conſideraverit. Undecimum Queſnelli damnatum: *Gratia non eſt aliud, quàm voluntas omnipotentis Dei, jubentis & facientis quod jubet*. Decimum: *Gratia eſt operatio manûs omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare*. In eundem ſenſum confluunt effata ejuſdem complura, ut omnis gratia in præſenti ſtatu credatur inſuperabilis. *Sinè gratia* autem *nihil amare poſſumus, niſi ad noſtram condemnationem* juxta Articulum Queſnelli 40., ſimiliter juxta 39. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, niſi ad aberrandum; ardoris niſi ad ſe præcipitandum; virium, niſi ad ſe vulnerandum: Eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum*. 2. *JESU Chriſti gratia principium efficax boni cujuſcumque generis, neceſſaria eſt ad omne opus bonum: abſque illa non ſolùm nihil fit; ſed nec fieri poteſt*. 3. *In vanum Domine præcipis; ſi tu ipſe nos das quod præcipis*. 4. *Ita Domine omnia poſſibilia ſunt ei, cui omnia poſſibilia facis, eadem operando in illo*. Omni alteri poſſibilia non ſunt, cui gratia efficax non obvenerit; quia ſufficiens penès novos Theologos nulla eſt. Recenſitis Queſnelli opinionibus, junge tria fidei dogmata inconcuſſa: Primum, quod ab Apoſtolo traditur 1. Cor. 10. *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis*. Secundum Tridentini Concilii Seſſ. 6. cap. 11. *Deus ſuâ gratiâ ſemel juſtificatos non deſerit, niſi ab eis priùs deſeratur*. Tertium ibid. cap. 13. *Deus niſi ipſi illius gratiæ defuerint, ſicut cœpit opus bonum, ita perficiet*.

2 His ſuppoſitis, ſtatuo hominem in infantia baptizatum; proinde donatum juſtitiâ, & verè membrum Eccleſiæ, ut etiam Queſnelli fert definitio. Ubi primùm ad uſum pervenit rationis, vel in promptu habet gratiæ auxilium, quo diligere Deum valeat: vel illo deſtituitur. Si obtigerit, diligitur Deus neceſſariò, quia operationem gratiæ *nihil impedire poteſt, vel retardare* Prop. 10. Si verò gratia ſupponitur denegari, labitur juſtus neceſſariò, quia juxta Prop. 44. Omnis actio eſt mala, quæ non eſt *amor Dei, omnia agens propter Deum, quemque Deus remuneratur*; ſinè gratia autem conſtat amorem Dei ſalutiferum eſſe impoſſibilem, maximè juxta Propoſitionem Queſ-

Queſnelii 2. 39. & 40. ſuperiùs relatam. Itaque fidelis Deus eſſe deſineret, ſi juſtum *tentari pateretur*, vel urgeret imperio, *ſupra quàm poſſet ſuſtinere: deſereret* juſtum *antequam ab eo* liberè *deſereretur*.

Avertere ſolicitè debemus hanc à Deo maculam: proinde non deſtituendus eſt juſtus omni auxilio in primo opere, quod ſinè gratia nequit eſſe innocuum, ut eſſe in Queſnelli ſententiâ pluribus expoſitâ Propoſitionibus nullum poteſt. Conceſſo adjutorio efficaci pro actione omnium prima, non poterit ſubtrahi pro ſecunda ob rationem pro primo opere adductam, & valentem æqualiter pro ſecundo, tertio & ſequentibus univerſis; ita ut in Queſnelliana hypotheſi juſtus quilibet donum perſeverantiæ conſequatur, obtentam ſemel gratiam ſanctificantem nequeat amittere, atque adeò certiſſimè prædeſtinatus ſit.

Denique ſi Eccleſia non ſit aliud, quàm juſtorum congregatio, non eſt pariter aliud, quàm prædeſtinatorum: ut ſcilicet Queſnellus ſæpius gloriatur: *Non eſſe amplius ſolidum diſcrimen ſuos inter Auguſtini diſcipulos, & Calviniſtas in materia de gratia*, non poſterioribus ad priores, ſed his ad illos pleno agmine currentibus, ut ipſis Calviniani inſultando exprobrant, forſitan viſum Queſnello fuerit, paulatim etiam in cæteris inter novam utramque Eccleſiam conveniendum, neque diſſentiendum inpoſterum reipſa in Eccleſiæ definitione.

Ideo non ſolùm Queſnellus, qui terris Catholicorũ nuſquam ſecurus degeret, aſylum in Hollandia tutiſſimum invenit; ſed etiam quotquot ad eum à Sede Apoſtolica defecere Miſſionarii, tantis gaudent Acatholicorum patrociniis, ut Novorum, quæ Gazettas vocitant, nuntiatores publici, non minore illic ſtudio in omnibus cauſæ faveant Queſnellianæ, quàm ſi communis foret, aut propria Calviniſtarum. Queſnellus etiam eum ſuis plus fiduciæ habere viſus eſt in ordinibus heterodoxis, quàm in Eccleſia, ad quam à Chriſto remittimur. Matth. 18. Quod *ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ*. Catechiſmus Romanus in Explicatione Symboli ait, hoc loco *Eccleſiæ nomine ejus Præſides ac Paſtores ſignificantur*. Ita quoque S. Chryſoſtomus, Theophilactus, Euthymius, Cornelius à Lapide, & alii paſſim.

3 Fuere quidem etiam inter Catholicos, qui Eccleſiæ nomine hic cœtum fidelium intellexere; maximè verò Zuinglius, & ſimiles hæretici, ut blandirentur populo, ac Democratieum, & populare Eccleſię regimen fingeretur, hanc interpretationem avidè arripuerunt. Sed nulli inſanivere Catholici adeò ac Queſnellus, ut cauſas Eccleſiaſticas ad Tribunal Laicum, quod agnoſceret hæreticum, potiùs deferendas judicaverint, quàm ad Sedem Apoſtolicam. Archiepiſcopus ſcilicet Sebaſtenus Queſnello & Janſeniſtis omnibus, ut appellabant ipſi, *Bonifacius*, à Catholicis Pontifici Innocentio XII. denuntiatus fuerat, ideoque ab ipſo non indecoro titulo; ſed velut occaſione anni ſancti ad Apoſtolorum limina evocatus.

Hic poſt plurium menſium tergiverſationem, tandem iter ſuſcipiens, Romam primùm advênit, mortuo Pontifice. Ab ejus autem Succeſſore benevolè exceptus, etiam quoties voluit benigniſſimè auditus, cùm tamen non ſatisfaceret, à vicarii Apoſtolici munere ſuſpenſus eſt, poſtquam cauſa ejus in Congregatione Cardinalium ad examen ſpeciàliter deputatorum diſcuſſa funditus, ac dijudicata fuit. In quo Tribunali cùm cauſâ cecidiſſet Archiepiſcopus, enixè à Pontifice petiit, ut remitteretur ad Congregationem S.Officii. Annuit Sanctiſſimus, atque illic *Declaratio* ejus & *Reſponſiones* ad objecta denuntiationis capita novo examini commiſſæ, graviorem damnationis tulere ſententiam, additis cenſuris variis, judicatuſque fuit autor, à Miſſionum regimine penitùs & in perpetuum amovendus. Sententiam Pontifex confirmavit, juſſitque Congregationem de *Propaganda Fide* ad novi Vicarii procedere electionem, quâ à Pontifice approbatâ, ejuſdem ſimul ſupremâ authoritate depoſiti ſunt Provicarii quatuor, ab Archiepiſcopo antea conſtituti.

Queſnellus autem, ſpreto omni Eccleſiæ judicio, reſpondit Heuſſenio, uni ex amotis Proviçariis, poſſe contra Romanorum ſententiam *recurri ad ſuperiores Poteſtates*, Acatholicos ſcilicet Hollandiæ Magiſtratus; quia inquit, *Proteſtantes ad judicandum de cauſa Archiepiſcopi Paſtorumque ei adhærentium multo magis idonei ſunt, quàm Romani*. Sic nempe & de Queſnelli Propoſitionibus multò faventius ipſi judicium tulere Batavi, quàm Sedes Apoſtolica cum tota ſibi conſentiente Eccleſia. Verùm ut in verbis Chriſti apud Matthæum ſuperiùs allatis ſequitur: *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*.

CA-

CAPUT VI.

De manifeſta fraude convincitur author Obſervationum in Propoſitiones 101. *allegans pro damnato Articulo Bellarminum.*

1 MAgnum hic adverſarius patrocinium novo dogmati pollicetur ab authoritate doctiſſimi, & nullâ hæreſeos ſuſpicione laborantis Bellarmini, quem, ſi jure nequeat, in ſuas fraudibus pertrahere partes ſtatuit. Textum Eminentiſſimi citat ex lib. 3. de Eccleſia militante, cap. 2. *Notandum eſt ex Auguſtino in Breviculo Collat. 3. Eccleſiam eſſe corpus vivum, in quo eſt anima & corpus: & quidem anima ſunt interna dona ſpiritûs ſancti fides, ſpes, charitas* &c. *Corpus ſunt externa profeſſio fidei, & communicatio Sacramentorum. Ex quo fit ut quidam ſint de anima & corpore Eccleſiæ, & proinde uniti Chriſto capiti interiùs & exteriùs: & tales ſunt perfectiſſimè de Eccleſia; ſunt enim quaſi membra viva in corpore .... Aliqui ſunt de anima & non de corpore, ut Catechumeni, vel excommunicati; ſi fidem & charitatem habeant, quòd fieri poteſt. Denique aliqui ſunt de corpore, & non de anima, ut qui nullam habent internam virtutem, & tamen ſpe, aut timore aliquo temporali profitentur fidem, & in ſacramentis communicant ſub regimine Paſtorum: & tales ſunt, ſicut capilli, aut ungues, aut mali humores in corpore humano.*

2 Quod hic Propoſitionis defenſor adverbium *perfectiſſimè* gallicè verterit in gradu ſolummodo poſitivo *parfaitement*, minoris momenti corruptio eſt; at plena dolo altera reſcindens quæ ſubjungo, inferenda loco tribus punctis interpolato: *Quamvis etiam* inquit Bellarminus, *inter iſtos aliqui magis, aliqui minùs vitam participent, & aliqui etiam ſolùm initium vitæ habeant, & quaſi ſenſum; ſed non motum, ut qui habent ſolam fidem ſinè charitate.* Pars ea ſubdolè à Propoſitionis vindice ſuppreſſa litem contra ipſum manifeſtè dirimit, ſtatuendo peccatores in Eccleſia, ſive eos, ut Cardinalis loquitur, *qui habent ſolam fidem ſinè charitate*, quos ait eſſe *de anima & corpore Eccleſiæ, & proinde unitos Chriſto capiti interiùs & exteriùs, & tales eſſe perfectiſſimè de Eccleſia; ſunt enim quaſi membra viva in corpore; Quamvis etiam inter iſtos aliqui magis, aliqui minus vitam participent, & aliqui etiam ſolum initium vitæ habeant, & quaſi ſenſum; ſed non motum, ut qui habent ſolam fidem ſinè charitate.*

3 Prorſus igitur à veritate alienum eſt, quod Bellarmino affingitur eum cenſuiſſe de *peccatoribus* univerſis, eos in Eccleſia eſſe ſicut capillos, aut ungues, aut malos humores in corpore humano, quod ſolis applicat iis, qui nec fidem quidem habent; ſed ſolummodo propter lucrum temporale, vel metum, fidem ſimulant, ſacramentis, & fidelibus communicantes, ſub regimine Paſtorum. Proinde altera ejuſdem ſententiæ maleſida truncatio eſt, quod adverſarius ex Bellarmini textu reticeat, *ſpe aut timore aliquo temporali* ut fraudis ignarus Lector exiſtimet, peccatores fidem verè profitentes à Bellarmimo, malis corporis humoribus comparari; cum ex Sententia Cardinalis integrâ omnibus perſpicuum ſit, id non de veris fidelibus peccato inquinatis aſſeri; ſed de iis, qui fidem mentiuntur, ſive ut Eminentiſſimus ait, *qui nullam habent internam virtutem, & tamen ſpe aut timore aliquo temporali profitentur fidem exteriùs.* Et quidem tales, ſi in Sacramentis communicant, Cardinalis ait non ſolum in Eccleſia eſſe, ſed etiam ejus partes. Sic enim ſtatim ſubjungit. *Definitio igitur noſtra ſolùm comprehendit hunc ultimum modum exiſtendi in Eccleſia, quia hic requiritur ut minimum, ut quis poſſit dici pars viſibilis Eccleſiæ.*

4 Audiat denique Propoſitionis defenſor, qui librum 3. Bellarmini de Eccleſia militante nobis objicit, quaſi *illic optimè Quæſtio decidatur*: Audiat, inquam, quid capite 9. enuntiet de opinione, quæ peccatores ſolùm in Eccleſia eſſe cenſet veluti humores, dentes, pilos, ungues in corpore: *Si ita eſt, ſequitur Pontificem malum non eſſe Caput Eccleſiæ, & alios Epiſcopos, ſi mali ſint, non eſſe capita ſuarum Eccleſiarum. Caput enim non eſt humor, aut pilus; ſed membrum, & quidem præcipuum. At hoc eſt contra Concilium Conſtantienſe, in quo Seſſ. 15. damnatur error 22. Joannis Huſſ, quo aſſerebat Paſtorem malum eſſe æquivocè Paſtorem: & error 30., quo aſſerebat, Prælatum malum non eſſe verè Prælatum.* Cladem itaque damnata novitas accipit, à quo ſperaverat præſidium. Fallor; truncatio enim & corruptio adeò enormis abſque perfidia eſſe non potuit; unde ſuffragatorem turpiter mentita eſt, quem certiſſimè noverat adverſarium.

Queſnelii 2. 39. & 40. ſuperiùs relatam. Itaque fidelis Deus eſſe deſineret, ſi juſtum *tentari pateretur*, vel urgeret imperio, *ſupra quàm poſſet ſuſtinere*: *deſereret* juſtum *antequam ab eo* liberè *deſereretur*.

Avertere ſolicitè debemus hanc à Deo maculam: proinde non deſtituendus eſt juſtus omni auxilio in primo opere, quod ſinè gratia nequit eſſe innocuum, ut eſſe in Queſnelli ſententiâ pluribus expoſitâ Propoſitionibus nullum poteſt. Conceſſo adjutorio efficaci pro actione omnium prima, non poterit ſubtrahi pro ſecunda ob rationem pro primo opere adductam, & valentem æqualiter pro ſecundo, tertio & ſequentibus univerſis; ita ut in Queſnelliana hypotheſi juſtus quilibet donum perſeverantiæ conſequatur, obtentam ſemel gratiam ſanctificantem nequeat amittere, atque adeò certiſſimè prædeſtinatus ſit.

Denique ſi Eccleſia non ſit aliud, quàm juſtorum congregatio, non eſt pariter aliud, quàm prædeſtinatorum: ut ſcilicet Queſnellus ſæpius gloriatur: *Non eſſe amplius ſolidum diſcrimen ſuos inter Auguſtini diſcipulos, & Calviniſtas in materia de gratia*, non poſterioribus ad priores, ſed his ad illos pleno agmine currentibus, ut ipſis Calviniani inſultando exprobrant, forſitan viſum Queſnello fuerit, paulatim etiam in cæteris inter novam utramque Eccleſiam conveniendum, neque diſſentiendum inpoſterum reipſa in Eccleſiæ definitione.

Ideo non ſolùm Queſnellus, qui terris Catholicorũ nuſquam ſecurus degeret, aſylum in Hollandia tutiſſimum invenit; ſed etiam quotquot ad eum à Sede Apoſtolica defecere Miſſionarii, tantis gaudent Acatholicorum patrociniis, ut Novorum, quæ Gazettas vocitant, nuntiatores publici, non minore illic ſtudio in omnibus cauſæ faveant Queſnellianæ, quàm ſi communis foret, aut propria Calviniſtarum. Queſnellus etiam cum ſuis plus fiduciæ habere viſus eſt in ordinibus heterodoxis, quàm in Eccleſia, ad quam à Chriſto remittimur. Matth. 18. Quod *ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ*. Catechiſmus Romanus in Explicatione Symboli ait, hoc loco *Eccleſiæ nomine ejus Præſides ac Paſtores ſignificantur*. Ita quoque S. Chryſoſtomus, Theophilactus, Euthymius, Cornelius à Lapide, & alii paſſim.

3 Fuere quidem etiam inter Catholicos, qui Eccleſiæ nomine hic cœtum fidelium intellexere; maximè verò Zwinglius, & ſimiles hæretici, ut blandirentur populo, ac Democraticum, & populare Eccleſiæ regimen fingeretur, hanc interpretationem avidè arripuerunt. Sed nulli inſanivere Catholici adeò ac Queſnellus, ut cauſas Eccleſiaſticas ad Tribunal Laicum, quod agnoſceret hæreticum, potiùs deferendas judicaverint, quàm ad Sedem Apoſtolicam. Archiepiſcopus ſcilicet Sebaſtenus Queſnello & Janſeniſtis omnibus, ut appellabant ipſi, *Bonifacius*, à Catholicis Pontifici Innocentio XII. denuntiatus fuerat, ideoque ab ipſo non indecoro titulo; ſed velut occaſione anni ſancti ad Apoſtolorum limina evocatus.

Hic poſt plurium menſium tergiverſationem, tandem iter ſuſcipiens, Romam primùm advênit, mortuo Pontifice. Ab ejus autem Succeſſore benevolè exceptus, etiam quoties voluit benigniſſimè auditus, cùm tamen non ſatisfaceret, à vicarii Apoſtolici munere ſuſpenſus eſt, poſtquam cauſa ejus in Congregatione Cardinalium ad examen ſpeciàliter deputatorum diſcuſſa funditus, ac dijudicata fuit. In quo Tribunali cùm cauſâ cecidiſſet Archiepiſcopus, enixè à Pontifice petiit, ut remitteretur ad Congregationem S. Officii. Annuit Sanctiſſimus, atque illic *Declaratio* ejus & *Reſponſiones* ad objecta denuntiationis capita novo examini commiſſæ, graviorem damnationis tulere ſententiam, additis cenſuris variis, judicatuſque fuit author, à Miſſionum regimine penitùs & in perpetuum amovendus. Sententiam Pontifex confirmavit, juſſitque Congregationem de *Propaganda Fide* ad novi Vicarii procedere electionem, quâ à Pontifice approbatâ, ejuſdem ſimul ſupremâ authoritate depoſiti ſunt Provicarii quatuor, ab Archiepiſcopo antea conſtituti.

Queſnellus autem, ſpreto omni Eccleſiæ judicio, reſpondit Heuſſenio, uni ex amotis Provicariis, poſſe contra Romanorum ſententiam *recurri ad ſuperiores Poteſtates*, Acatholicos ſcilicet Hollandiæ Magiſtratus; quia inquit, *Proteſtantes ad judicandum de cauſa Archiepiſcopi Paſtorumque ei adhærentium multo magis idonei ſunt, quàm Romani*. Sic nempe & de Queſnelli Propoſitionibus multò faventius ipſi judicium tulere Batavi, quàm Sedes Apoſtolica cum tota ſibi conſentiente Eccleſia. Verùm ut in verbis Chriſti apud Matthæum ſuperiùs allatis ſequitur: *Si Eccleſiam non audieris, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus*.

CA-

CAPUT VI.

De manifeſta fraude convincitur author Obſervationum in Propoſitiones 101. *allegans pro damnato Articulo Bellarminum.*

1 Magnum hic adverſarius patrocinium novo dogmati pollicetur ab authoritate doctiſſimi,& nullâ hæreſeos ſuſpicione laborantis Bellarmini,quem, ſi jure nequeat, in ſuas fraudibus pertrahere partes ſtatuit. Textum Eminentiſſimi citat ex lib. 3. de Eccleſia militante, cap. 2. *Notandum eſt ex Auguſtino in Brevicnlo Collat. 3. Eccleſiam eſſe corpns vivum, in quo eſt anima & corpus: & quidem anima ſunt interna dona ſpiritûs ſancti fides, ſpes, charitas* &c. *Corpus ſunt externa profeſſio fidei, & communicatio Sacramentorum. Ex quo fit ut quidam ſint de anima & corpore Eccleſiæ, & proinde uniti Chriſto capiti interiùs & exteriùs: & tales ſunt perfectiſſimè de Eccleſia; ſunt enim quaſi membra viva in corpore... Aliqui ſunt de anima & non de corpore, ut Catechumeni, vel excommunicati; ſi fidem & charitatem habeant, quòd fieri poteſt. Denique aliqui ſunt de corpore, & non de anima, ut qui nullam habent internam virtutem, & tamen ſpe,aut timore aliquo temporali profitentur fidem, & in ſacramentis communicant ſub regimine Paſtorum: & tales ſunt, ſicut capilli,aut ungues, aut mali humores in corpore humano.*

2 Quod hic Propoſitionis defenſor adverbium *perfectiſſimè* galliceè verterit in gradu ſolummodo poſitivo *parfaitement*, minoris momenti corruptio eſt; at plena dolo altera reſcindens quæ ſubjungo, inferenda loco tribus punctis interpolato: *Quamvis etiam* inquit Bellarminus, *inter iſtos aliqui magis, aliqui minùs vitam participent, & aliqui etiam ſolùm initium vitæ habeant, & quaſi ſenſum; ſed non motum, ut qui habent ſolam fidem ſinè charitate.* Pars ea ſubdolè à Propoſitionis vindice ſuppreſſa litem contra ipſum manifeſtè dirimit, ſtatuendo peccatores in Eccleſia, ſive eos, ut Cardinalis loquitur, *qui habent ſolam fidem ſinè charitate*, quos ait eſſe *de anima & corpore Eccleſiæ, & proinde unitos Chriſto capiti interiùs & exteriùs, & tales eſſe perfectiſſimè de Eccleſia; ſunt enim quaſi membra viva in corpore; Quamvis etiam inter iſtos aliqui magis,aliqui minus vitam participent, & aliqui etiam ſolum initium vitæ habeant, & quaſi ſenſum; ſed non motum, ut qui habent ſolam fidem ſinè charitate.*

3 Prorſus igitur à veritate alienum eſt, quod Bellarmino affingitur eum cenſuiſſe de *peccatoribus* univerſis, eos in Eccleſia eſſe ſicut capillos,aut ungues,aut malos humores in corpore humano, quod ſolis applicat iis, qui nec fidem quidem habent; ſed ſolummodo propter lucrum temporale, vel metum, fidem ſimulant, ſacramentis, & fidelibus communicantes, ſub regimine Paſtorum. Proinde altera ejuſdem ſententiæ maleſida truncatio eſt,quod adverſarius ex Bellarmini textu reticeat, *ſpe aut timore aliquo temporali* ut fraudis ignarus Lector exiſtimet, peccatores fidem verè profitentes à Bellarmimo, malis corporis humoribus comparari; cum ex Sententia Cardinalis integrâ omnibus perſpicuum ſit, id non de veris fidelibus peccato inquinatis aſſeri; ſed de iis, qui fidem mentiuntur, ſive ut Eminentiſſimus ait, *qui nullam habent internam virtutem, & tamen ſpe aut timore aliquo temporali profitentur fidem exteriùs.* Et quidem tales, ſi in Sacramentis communicant, Cardinalis ait non ſolum in Eccleſia eſſe, ſed etiam ejus partes. Sic enim ſtatim ſubjungit. *Definitio igitur noſtra ſolùm comprehendit hunc ultimum modum exiſtendi in Eccleſia, quia hic requiritur ut minimum, ut quis poſſit dici pars viſibilis Eccleſiæ.*

4 Audiat denique Propoſitionis defenſor, qui librum 3. Bellarmini de Eccleſia militante nobis objicit, quaſi *illic optimè Quæſtio decidatur*: Audiat, inquam, quid capite 9. enunciet de opinione, quæ peccatores ſolùm in Eccleſia eſſe cenſet veluti humores, dentes, pilos, ungues in corpore: *Si ita eſt, ſequitur Pontificem malum non eſſe Caput Eccleſiæ, & alios Epiſcopos, ſi mali ſint, non eſſe capita ſuarum Eccleſiarum. Caput enim non eſt humor, aut pilus; ſed membrum,& quidem præcipuum. At hoc eſt contra Concilium Conſtantienſe, in quo Seſſ. 15. damnatur error 22. Joannis Huſſ, quo aſſerebat Paſtorem malum eſſe æquivocè Paſtorem: & error 30., quo aſſerebat, Prælatum malum non eſſe verè Prælatum.* Cladem itaque damnata novitas accipit, à quo ſperaverat præſidium. Fallor; truncatio enim & corruptio adeò enormis abſque perfidia eſſe non potuit; unde ſuffragatorem turpiter mentita eſt, quem certiſſimè noverat adverſarium.

Propoſitio damnata ſeptuageſima quarta.

Eccleſia, ſive integer Chriſtus, Incarnatum Verbum habet ut Caput: omnes verò Sanctos ut membra. *Obſerv. mor. 1. Tim. v. 16.*

CAPUT I.

Propoſitionis oppugnatio.

1 Plurimos Sanctos eſſe inter Catechumenos, facilè agnoſcet, quiſquis Pii V. Gregorii XIII. & Urbani VIII. contra Bajanos articulos Conſtitutionibus conſenſerit. Illic nempe proſcribuntur Articuli ſequentes: 31. *Charitas perfecta & ſincera, quæ eſt ex corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta tam in Catechumenis, quàm in pœnitentibus poteſt eſſe ſinè remiſſione peccatorum.* 33. *Catechumenus juſtè, rectè, & ſanctè vivit, & mandata Dei obſervat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remiſſionem peccatorum, quæ in Baptiſmi lavacro demum percipitur.* 43. *In hominibus pœnitentibus ante Sacramentum abſolutionis, & in Catechumenis ante Baptiſmum eſt vera juſtificatio, ſeparata tamen à remiſſione peccatorum.* 71. *Per contritionem etiam cum charitate perfecta, & cum voto ſuſcipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra caſum neceſſitatis, aut Martyrii ſinè actuali ſuſceptione Sacramenti.*

Nihil igitur obeſt quin Catechumeni Baptiſmatis Sacramentum votis ardentibus expetentes, ante ſuſceptionem ejus, juſtitiam conſequantur & remiſſionem criminum, atque ita verè ſancti ſint. Non tamen propriè adhuc Eccleſiæ corpori aggregantur. Ideo Sanctus Auguſtinus Tract. 4. in Joannem & alibi Catechumenos à fidelibus diſtinguit, & diſtinguunt Patres cæteri.

Tertullianus Lib. de Præſcriptionibus, hæreticos accuſat, quòd Fideles inter & Catechumenos non diſcernant. Cyrillus l. 12. in Joannem cap. 50. ait Catechumenos eſſe apud Chriſtianos, quod apud Judæos erant non circumciſi, quibus Agno Paſchali veſci haud licuit.

Joannes Chryſoſtomus homil. 24. in Joannem dicit Catechumenum fidelium numero non comprehendi, nihil habere cum eis commune, non civitatem, non menſam &c. Gregorius Nazianzenus oratione in Sanctum Lavacrum aſſerit Catechumenum eſſe in veſtibulo pietatis, nec adhuc poſſe vocari fidelem, niſi Eccleſiam ingrediatur per Baptiſmum.

Denique Florentinum Concilium Sanctorum Patrum inſiſtens veſtigiis in Inſtructione Armenorum docet, homines fieri membra Chriſti, ac de corpore Eccleſiæ cum baptizantur.

2 Auguſtinus quidem Tract. 4. in Joannem dicit Catechumenos eſſe in Eccleſia; verùm cùm eos ibidem à fidelibus ſeparet, & initio libri 2. de Symbolo eos comparet hominibus cùm primum in matris utero concipiuntur, Fideles, Chriſtiani, & de Eccleſia ſunt in voto, & quodammodo in ſemine, ſive ut Bellarminus lib. 3. de Eccleſia militante cap. 3. Auguſtinum explicans, dicit: *Sunt in Eccleſia non actu; ſed potentia*: & : *certum eſt, Catechumenos non eſſe in Eccleſia actu; ſed potentia, quomodo homo conceptus, ſed nondum formatus & natus non dicitur homo niſi in potentia*: quod ſaltem de homine primùm concepto & nondum formato veriſſimum eſt.

Non igitur in rigore admittitur, *omnes Sanctos eſſe membra Eccleſiæ*, quod enuntiat damnata Propoſitio, cum catechumeni multi Sancti non tamen Eccleſiæ membris accenſeantur. Non enim jus habent ad Confirmationis, Euchariſtiæ & cætera fidelium Sacramenta.

Alius Propoſitionis defectus gravior eſt, quem in duabus præcedentibus reprehendimus, quòd Eccleſiam ſolorum Sanctorum numero circumſcribat, atque ita baptizatos omnes, qui in peccatum inciderint ex albo fidelium expungat, & præcipua Eccleſiæ membra, Doctores, Paſtoreſque, etiam ſupremos vel unius peccati lethiferi, etſi merè interni reos, à myſtico Chriſti Corpore, quod eſt Eccleſia, reſcindat. Juxta quam ſententiam nulli fidelium Sacramento Pœnitentiæ opus foret: neque peccatoribus; ſed juſtis ſolummodo inſtitutum. Ut autem bene valentibus opus medico non eſt, ita neque juſti reconciliationis eguerint Sacramento.

Et tamen ſolis juſtis inſtitutum eſt, ſi omnis peccator ab Eccleſiæ corpore reſcinditur, ut ſtatuit Propoſitio; Excommunicati enim Eccleſiæ reſtituuntur, antequam abſolvantur à peccatis; at ſi nullus Eccleſiæ mem-

membrum ſit niſi juſtus, quomodo ante juſtificationem abſolutioni fiet idoneus, cùm hæc ad Sacramentum Eccleſiæ pertineat, & ſolis intrà Eccleſiam pœnitentibus impertiatur. *Quid* enim *mihi de iis qui foris ſunt, judicare?* inquit Apoſtolus 1. Cor. 5. Ideo neque Infideles, neque Catechumeni ad Sacramentum pœnitentiæ admittuntur.

3 Patet itaque juxta damnatum Articulum, illud inter Sacramenta mortuorum minimè numerandum, ejuſdem prorſus deſtrui neceſſitatem, everti denique inſtitutionis finem, ſi non & ipſa eliminetur inſtitutio. Horrorem quidem Catholico lectori incutiunt iſtiuſmodi conſectaria, uti & illud in ſuperioribus indicatum, quod, ſi ſolis Eccleſia conſtituitur Sanctis, ſi omnes peccati lethiferi maculâ inquinati, myſtico illo Chriſti corpore excluduntur vel non includuntur, niſi veluti ſordes, vel humores mali in corpore phyſico, concluſio ſecutura ſit inevitabilis, Paſtores & Epiſcopos à juſtitiæ culmine in noxam delapſos mortiferam, non eſſe amplius commiſſæ ſibi Eccleſiæ capita, neque Pontificem Univerſæ. Quomodo enim capita ſeu partes præcipuæ ſunt, qui ne in membrorum quidem ampliùs numero computantur?

Unde meritò ajebat quidam Antiſtes apprimè catholicus, neſcio quæ fatalis quoſdam collegas noſtros occupaverit faſcinatio, ut non perſpiciant, quantum Conſtitutio *Unigenitus* noſtro conſulat ordini, pernicioſos adeò proſcribendo Articulos, quibus non ſolùm doctrina ſana, & fides Catholica ſubvertitur, ſed etiam Epiſcopalis in pluribus enervatur authoritas, quando quolibet vero, vel affictio à malevolis crimine, populus induceretur ut crederet, Præſulem ſuum deſiiſſe eſſe membrum Eccleſiæ, atque ita dignitate capitis excidiſſe: Se proinde mandatis ejus impoſterum non conſtringi.

An pro talium defenſione dogmatum tota conturbari debuit Eccleſia, & jurata pridem Chriſti Vicario obedientia denegari?

Conciliumne rurſus œcumenicum, convocatis undique Epiſcopis indicendum, ut quod à Patribus olim Conſtantienſibus in Joanne Huſs tam ſolemniter condemnatum eſt, iterum in controverſiam adducatur, quin & Concilio in plura forſan ſecula differendo, propter aliquotum appellationem Antiſticum, talis interim diſſimulanda pernicies, ut graſſari per Eccleſiæ viſcera impunè, fidemque pariter & diſciplinam peſſumdare permittatur? In gratiam novitatis tam exoticæ ſuſpendi etiam debebit clariſſimatum locis innumeris Scripturarum authoritas & conſtans Traditio, quibus docemur non juſtos ſolummodo, ſed peccatores etiam ad conſtitutionem Eccleſiæ pertinere.

4 Dices: Non iſtud negat Propoſitio; omnes Sanctos in Eccleſia collocat, præſcindendo à peccatoribus; ſed non eos didacticè excludendo, cùm ait: *Eccleſia ſive integer Chriſtus, incarnatum Verbum habet ut caput, omnes verò Sanctos ut membra.*

Quiſquis iſtud pro liberando ab inferis Articulo comminiſceris, attende Sermonem eſſe de Eccleſia, quibus partibus componatur: De Chriſto integro; non de aliquibus ejus membris; ſed ſimul omnibus: de quo omne dubium, ſi quod foret, tolleret definitio Eccleſiæ ſuperiore Articulo tradita, qua perſpicuè aſſeritur Eccleſiam nihil eſſe aliud quam juſtorum omnium Congregationem: *Quid eſt Eccleſia, niſi cœtus filiorum Dei, manentium in ejus ſinu, adoptatorum in Chriſto, ſubſiſtentium in ejus perſona.... viventium ejus Spiritu, agentium per ejus gratiam...?* Ubi à peccatoribus Eccleſia non ſolùm præſcinditur; ſed exempta quoque penitùs declaratur. Idem ſatis indicat in præſenti Articulo *Chriſti integri* in ſuas partes diſtributio, quæ ſicut enuntiatur ſimpliciter, ſupponi debuit adæquata, cùm partium deſignatio traditur indefinita.

CAPUT II.

Nihil eſt in Sacris Paginis quod fundamentum præbeat damnatæ Propoſitioni.

1 Apoſtolus Timotheum Epiſt. 1. cap. 3. ita monet: *Hæc tibi ſcribo, ſperans me venire ad te citò. Si autem tardavero, ut ſcias quomodo oporteat in Domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis. Et maniſeſtè magnum eſt pietatis Sacramentum, quod manifeſtatum eſt in carne, juſtificatum eſt in Spiritu: apparuit Angelis, prædicatum eſt gentibus, creditum eſt in mundo: aſſumptum eſt in gloria.* Hinc elicit Queſnellus ſuum Articulum *Eccleſia, ſive integer Chriſtus, Incarnatum verbum habet ut caput; omnes verò ſanctos ut membra.*

Si quis ante Queſnellum Theologus, aut Scripturarum interpres catholicus in textu Apoſtoli, fundamentum detexerit quod tale ſuperſtrui exigeret doctrinæ ædificium, fatebor hìc illum non me ſolo; ſed ex-

cæteris paſſim commentatoribus perſpicaciorem; cùm neque in Doctore Angelico neque ullo eum ſecuto, aut præcedente interprete talem videre licuerit Paulinæ hujus ſententiæ expoſitionem. Attamen ſuperiore Articulo *Proteſtantem* audivimus Queſnellum, ſe *non agere ſolitum de veritatibus religionis, niſi quantum textu ſacro pertrahitur illuc atque determinatur*.

Profectò talis ſenſus minimè conduceret Apoſtoli ſcopo, qui erat Timothei & cæterorum inſtitutio, ut pro diſcendis ad ſalutem neceſſariis, eam ſemper conſulerent Eccleſiam, quæ, teſtante per Apoſtolum Spiritu Sancto, eſt *columna & firmamentum veritatis*. Queſnello autem interprete remitteret nos Paulus ad Eccleſiam inviſibilem, qualis in damnata Propoſitione deſcribitur. *Verbum* enim *incarnatum*, quod *caput Eccleſiæ* dicitur, mortalibus inviſibile eſt, eratque cum Paulus ſcriberet poſt Chriſti ad ſuperos aſcenſum: inviſibilis quoque gratia ſanctificans eſt, à qua ſanctorum denominatio fit.

Præciſâ igitur Eccleſiâ à capite viſibili, qui ſummus Chriſti Vicarius eſt, omiſſis Epiſcopis & Paſtoribus, expunctis etiam fidelibus præterquam ſanctis, quando ad hos ſolos pro diſſolvendis doctrinæ dubiis, & hauriendâ in cauſis fidei firmiſſimâ veritate, recurrere juberemur, fatendum foret, incongruè nobis à Chriſto de controverſiarum judice fuiſſe proſpectum. Quis enim neſciat, ut Satanam ſe transformare ſolitum in Angelum lucis, ita & hypocriſim multis eſſe hæreticis familiarem, atque ſub ementitæ ſanctitatis imagine impietatem latere maximè execrandam?

2 Tractatu aureo Franciſci Simonis *de fraudibus hæreticorum* parte 1. plurimis illuſtrata hæreticorum veterum exemplis, & Patrum teſtimoniis traditur Fraus prima, *Mentiri ſanctitatem vitæ*. Cui recenſendæ fallaciæ hoc dat initium ex Matth. cap.7. „ *Attendite à falſis Prophetis, qui veniunt* „ *ad vos in veſtimentis ovium; intrinſecus* „ *autem ſunt lupi rapaces*. Locum interpretans S. Hieronymus, ſpecialiter, inquit, „ de hæreticis intelligendus eſt, qui videntur continentiâ, caſtitate, jejunio, „ quaſi quadam pietatis ſe veſte circumdare: intrinſecus verò habentes animum „ venenatum, ſimpliciorum fratrum corda „ decipiunt.

„ Fraudem antiquiſſimam in Marcioniſtis atque Valentinianis cæteriſque hæreticis detexit olim, ac deteſtandam exhibuit Origenes in Ezechielem homilia 7. „ *Vide mihi*, inquit, *aliquem Marcioniſtam, ſive diſcipulum Valentini, aut certè cujuslibet hæreſis defenſorem, & conſidera, quomodo idola ſua, id eſt, figmenta ſua, quæ ipſe compoſuit, manſuetudine & caſtitate veſtiat ... Juxta mei quidem animi ſenſum multò nocentior eſt hæreticus bonæ vitæ & plus in doctrina ſua habet authoritatis eo, qui doctrinam converſatione commaculat ... Idcirco ſolicitè caveamus hæreticos, qui converſationis optimæ ſunt: quorum fortè vitam non tam Deus, quàm Diabolus inſtruxit; nam quomodo quaſdam illecebras eſcarum aucupes proponunt, ut faciliùs aves capiant per oblectamenta gulæ, ſic, ut audacius dicam, eſt quædam caſtitas Diaboli, id eſt, decipula humana animæ, ut per iſtiuſmodi caſtitatem, & manſuetudinem, & juſtitiam poſſit faciliùs capere, & falſis ſermonibus irretire*.

„ *Quandam Diaboli caſtitatem*, cæteraſque virtutes rectè comminit Origenes; etenim hæreticorum Pater primâ Eccleſiæ ætate, parum etiamnum peritus ſpargendarum hæreſeon, hoc ferè egerat ut ſpurciſſimis Gnoſticorum, aliorumque hæreticorum moribus Eccleſiam commacularet. Factum igitur eſt denique, ut ſuâ ipſi turpitudine exoſi, atque deteſtabiles eſſent hæretici. Hoc animadvertens ille, nihilo in ſe melior ſpeciem mutavit, ſuſcitanſque Montanum atque Montaniſtas, hæreſim induxit pudicam, probam, ſanctam; ſi ſpeciem pro re acceperis. Juxta Philaſtrium de hær. cap.50., & Epiphanium hæreſi 48. Jejunia, continentia, Martyria, Eccleſiæ diſciplina, Spiritus Sancti chariſmata, hæc ipſis in ore erant præcipuè, atque etiam reipſa perplacebant, ut videbatur. Ibi damno ſuo Eccleſia didicit, quanto graviùs metuendi ſint hæretici diabolicis virtutibus nitentes, quàm apertis vitiis infames „. Hactenus Simonis.

3 Objiciunt Hexapla illud Iſaiæ 62. *Dicite Filiæ Sion: Ecce Salvator tuus venit: ecce merces ejus cum eo, & opus ejus coram illo. Et vocabunt eos populus ſanctus, redempti à Domino; tu autem vocaberis quæſita Civitas & non derelicta*. In toto Iſaiæ Oraculo nihil eſt quod ad præſentem pertrahi valeat controverſiam, niſi quod ad ſolatium filiarum Sion dicatur in proximo eſſe Salvator, cujus *populus Sanctus vocabitur*. Ubi quidem Chriſti adumbratur Eccleſia, quam nemo negaverit Sanctam eſſe, & meritò appellari, ut ex ipſo accipimus, & profitemur

in

in dies Symbolo Apoſtolorum: Credo *Sanctam Eccleſiam Catholicam*.

Verùm & pueri Chriſtianæ fidei principiis inſtituti noverunt, quod paſſim in Catechiſmis traditur, in primis Romano, *Eccleſiam dici Sanctam, tametſi multos peccatores continet. Sancti enim vocantur fideles, qui populus Dei effecti ſunt, quive ſe fide & Baptiſmate ſuſcepto, Chriſto conſecrarunt, quanquam in multis offendunt, & quæ polliciti ſunt, non præſtant, quemadmodum etiam qui artem aliquam profitentur, etſi artis præcepta non ſervent, nomen tamen artificum retinent. Quare Divus Paulus Corinthios ſanctificatos, & ſanctos appellat, in quibus non nullos fuiſſe perſpicuum eſt, quos ut carnales, & gravioribus etiam nominibus appellat*.

Eccleſia quoque *populus ſanctus* dicitur propter innumeros Sanctos, qui in ea ſunt, & quia in hæreticorum & infidelium cœtibus nullus eſt. Huc refertur, inquit Bellarminus lib. 4. de Notis Eccleſiæ cap. 13. „ Sanctitas vitæ aurhorum, ſive primorum „ Patrum noſtræ religionis: Eccleſia enim „ vera non ſolùm habet doctrinam ſanctam „ & efficacem, ſed etiam Doctores ſanctos, „ & ſignorum ac miraculorum gloriâ cla„ riſſimos.

„ Jam ergo ſi quis conſideret Magi„ ſtros Eccleſiæ Catholicæ, primùm Pa„ triarchas & Prophetas, deinde Apoſto„ los tum Doctores, qui contra ſingulas „ hæreſes dimicarunt; denique Inſtiruto„ res Ordinum Religioſorum, inveniet om„ nes tam ſanctos, caſtos, pios, ſobrios „ fuiſſe, ut adverſarii nihil habeant quod „ reprehendanr, niſi nimiam ſanctitarem, „ ut Beatus Auguſtinus ait de Monachis „ ſui temporis lib. de moribus Eccleſiæ „ cap. 31., & lib. 2. in Julianum de Ca„ tholicis Doctoribus: *Iſti ſunt Epiſcopi &* „ *Paſtores docti, graves, ſancti, veritatis* „ *acerrimi defenſores, qui Catholicam fidem* „ *in lacte ſuxerunt, in cibo ſumpſerunt, cu*„ *jus lac & cibum parvis, magniſque mini*„ *ſtraverunt. Talibus poſt Apoſtolos Sancta* „ *Eccleſia plantatoribus, rigatoribus, ædi*„ *ficatoribus, Paſtoribus, nutritoribus cre*„ *vit*....

„ De hæreſiarchis mala plnrima dici „ poſſent; ſed unum eſt vitium omnibus „ commune ſuperbia. Auguſtinns lib. de „ Paſtoribus cap. 8. *Diverſis locis ſunt di*„ *verſæ* (hæreſes) *ſed una mater ſuperbia* „ *omnes genuit, ſicut una mater noſtra Ca*„ *tholica omnes Chriſtianos fideles toto Orbe* „ *diffuſos*.

4 Denique Bellarminus eodem libro 4. cap. XI. „ Conſtat, inquit, Sanctam dici „ Eccleſiam, quia profeſſio ejus eſt ſancta, „ nihil continens falſum quoad fidei do„ ctrinam, nihil injuſtum quoad doctrinam „ morum......Ex hac Nota evidenter „ oſtenditur, nullam eſſe veram Eccleſiam, „ niſi noſtram; nulla enim eſt ſecta vel Pa„ ganorum, vel Philoſophorum, vel Ju„ dæorum, vel Turcarnm, vel hæretico„ rum, quæ non contineat aliquot explo„ ratos errores, & rectæ rationi manifeſtè „ contrarios „ ut plurimos continere Queſnellianam ex toto præſenti Opere, Lectori cuilibet novitatis cupidine non infatuato redditur indubitatum. Non itaque deſunt clariſſimi & abunde ſufficientes tituli, ob quos Eccleſia Catholica ſanctitatis gloriâ de ſectis omnibus rriumphet, licèt juſtitia non in ſingulis ejus partibus inveniatur.

Objectam ab Hexaplis Iſaiæ ſententiam ſatìs conſpicati ſunt poſteriores Queſnelli vindices inurilem prorſus eſſe ad condemnati Articuli defenſionem; ideo ab ejus allegatione prudentiùs cenſuerint abſtinendum.

CAPUT III.

Nullæ Patrum ſententiæ Queſnellum aut ejus Articulum excuſant.

1 OBſervator in Propoſitiones 101. nos provocat ad Auguſtini Enarrationem 2. in Pſalmum 30., ubi ſic Doctor maximus air: *Totus Chriſtus caput & corpus: caput ille Salvator corporis: qui jam aſcendit in cœlum; corpus autem Eccleſia, quæ laborat in terra. Hoc autem corpus niſi connexione charitatis adhæreret capiti ſuo, ut unus fieret ex capite & corpore, non de cœlo quemdam perſecutorem corripiens diceret: Saule, Saule, quid me perſequeris? Quando eum jam in cœlo ſedentem nullus homo tangebat, quomodo eum Saulus in terra ſæviens adverſùs Chriſtianos, aliquo modo injuriâ percellebat? Non ait quid Sanctos meos, quid ſervos meos; ſed quid me perſequeris? Hoc eſt, quid membra mea? Caput pro membris clamabat, & membra in ſe caput transfigurabat*,

Hæc quidem Auguſtinus; ſed præſens malæ cauſæ patronns, nt inde conficerer, ſolos Sanctos eſſe membra Eccleſiæ, contra claram Scriprura & Auguſtini mentem perfidiâ ſibi familiari reſcidit ex Auguſtini ſententiâ, nullo trnncationis facto indicio, verba ſequentia à me ſuperiùs loco ſuo reddi-

Digitized by Google

reddita: *Quando eum jam in cœlo ſedentem nullus homo tangebat, quomodo eum Saulus in terra ſæviens adversùs Chriſtianos, aliquo modo injuriâ percellebat?* Audin' adversùs Chriſtianos? Non adversùs ſolos Sanctos. Quid enim? Num Saulus ſolos è Chriſtianis Sanctos perſequebatur, an verò omnes Chriſti nomen & fidem profitentes? Aut an Chriſtus Saulum increpans de ſola queritur adversùs Sanctos perſecutione? Clariſſima Chriſti querela, & totius Eccleſiæ interpretatio eſt de perſecutione adversùs Eccleſiam, & adversùs Chriſtianos nullo Sanctorum à non Sanctis diſcrimine: cui manifeſto Scripturarum, & Eccleſiæ ſenſui ne & Auguſtinus conſentire videretur *Chriſtianorum* appellationem adverſarius ſuppreſſit.

Non malè autem *Eccleſiam, quæ laborat in terra*, intelligit *Eccleſiam patientem* à Chriſtiani nominis hoſtibus, *le corps eſt l' Egliſe, qui ſouffre ſur la terre*; verùm vel inde colligere potuit, ab Auguſtino Corpus Chriſti myſticum, quod eſt Eccleſia, non pro ſolis Sanctis accipi; ſed pro univerſa Chriſtianorum fidelium multitudine, quæ Tyrannorum perſecutionibus obnoxia eſt. Quod ibidem pluribus confirmat Auguſtinus: *Totum*, inquit, *Chriſti Corpus tentatur uſque in finem. Fratres mei, quando juſſum eſt, neſcio quid, contra Chriſtianos mali, ſimul impingebatur: in hoc corpus totum impingebatur.*

Et paulò poſt: *At ubi finita ſunt illa, quæ totum corpus impingebant, ut caderet, cœpit tentatio eſſe per partes: tentatur Corpus Chriſti: una Eccleſia non patitur perſecutionem, alia patitur.* Quis dicat hîc agi de ſolis ſanctis? Non igitur Corpus Chriſti myſticum, quod eſt Eccleſia, ſolis conſtituitur juſtis; ſed Chriſti fidelibus. De quo nos ambigere non ſinit eadem Auguſtini Enarratio his verbis. *Loquens* [Apoſtolus] *de membris Chriſti, hoc eſt de fidelibus, non ait, ſic & membra Chriſti, ſed totum hoc quod dixit, Chriſtum appellavit*: neque de ſolis diſſerit juſtis; ſed de fidelibus illimitatè. Nomine quoque *fidelium* ſignificatione uſitatiſſima, corpus hoc dicitur ſanctum & charitate adhærere capiti, non quod ſingula membra ſancta ſint; ſed à potiore parte ſumitur denominatio; & quia illi proprium eſt habere Sanctos, quæ prærogativa nulli alteri hominum cœtui eſt communis. Plures rationes, ob quas Eccleſia dicitur ſancta, videri poſſunt apud Bellarminum lib. 3. & 4. de Eccleſia militante & alios paſſim Scriptores Polemicos, qui Calvino præcipuè & Luthero reſtiterunt.

2 *Obſervatori* & *Hexaplis* ſuppetias ferre ſolitus *Collator Propoſitionum cum quibuſdam Scripturæ locis & Patrum teſtimoniis*, opponit iterum Auguſtinum: ſed in Pſ. „ 90. Dominus noſter Jeſus Chriſtus, tan- „ quam totus perfectus vir, & caput & „ corpus in illo homine agnoſcimus, qui „ natus eſt de Maria Virgine... Corpus „ hujus capitis Eccleſia eſt, non quæ hoc „ loco eſt; ſed quæ hoc loco & per totum „ Orbem terrarum: nec illa, quæ hoc tem- „ pore; ſed ab ipſo Abel uſque ad eos qui „ naſcituri ſunt uſque ad finem, & creditu- „ ri in Chriſtum, totus populus Sanctorum „ ad unam Civitatem pertinentium, quæ „ Civitas corpus eſt Chriſti, cui caput eſt „ Chriſtus. Ibi ſunt & Angeli cives no- „ ſtri. Sed quia nos peregrinamur, labo- „ ramus. Illi autem in Civitate expectant „ adventum noſtrum. „

Eandem Auguſtini Sententiam idem adverſarius attulit pro Articulo 72. quam ibidem explicui, & cum doctrina conciliavi Catholica. Multitudo credentium ad unam pertinet civitatem cœleſtem Jeruſalem, cui ſe baptiſmate conſecratam in perpetuum dicavit; etſi ex illa multitudine complures concupiſcentiâ & Diaboli tentationibus abſtracti & illecti, peregrinationis tempore ſubinde ab ejus ſemita declinent, aliqui etiam ad optatum terminum nunquam perveniant.

Sed & Eccleſia *totus populus ſanctorum* dicitur deſumpto nomine à potiori parte, & quia extra illum nullus in alio uſpiam populo ſanctus eſt. Denique ſi ſenſu magis rigido allegata ſententia intelligatur, Eccleſia illic accipitur pro ſolis & omnibus prædeſtinatis; dum illa dicitur *totus populus ſanctorum pertinentium ad unam Civitatem ubi ſunt Angeli*, & ad quam nos peregrinantes intentionem dirigimus.

3 Advertit iſtud adverſarius, videlicet, Auguſtini ſententiam aut non favere damnato Articulo, aut favere etiam hæreſi Calvinianæ, ſolo Electorum numero Eccleſiam concludenti, ideo textum retulerit his vocibus mutilum *non quæ hoc loco eſt* [Eccleſia] *ſed quæ hoc loco & per totum orbem terrarum eſt: nec illa quæ hoc tempore; ſed ab ipſo Abel uſque ad eos qui naſcituri ſunt uſque in finem, & credituri in Chriſtum.* Et paulo poſt: *ibi ſunt & Angeli cives noſtri. Sed quia nos peregrinamur, laboramus; illi autem in civitate expectant adventum noſtrum.*

Verbis prioribus videbatur Eccleſia eſſe omnium credentium, poſterioribus electorum duntaxat, qui ſoli rigidè & propriiſ-

ſi-

ſimè ad illam pertinent civitatem, ad quam Angeli nos expectant. Verùm quemadmodum Auguſtinus ſuos Auditores Eccleſiæ & corporis Chriſti nomine comprehendit, non quaſi ſingulos prudenter credere poſſit, atque aſſerere prædeſtinatos, vel etiam juſtos; ſed ſicut Apoſtolus particularibus quibuſdam Eccleſiis ſcribens, eas Sanctas vocaverit deſumpta appellatione à parte potiore, ita propter juſtos, ut ſupponebat, plurimos, quos & confidebat donandos à Deo gratia perſeverantiæ, de tota audientium multitudine benignè adeò, & honorificè loquebatur.

Deſcripta igitur hic ab Auguſtino Eccleſia vel ad univerſam credentium multitudinem extendenda eſt, vel ad ſolos reſtringenda, qui ad cœleſtium pertinent civitatem; niſi corpori Chriſti myſtico, quod eſt Eccleſia, denominationem *populi Sanctorum* tribui patiaris, ſicut aliis cœtibus, nationibus, proſapiis & magnificis earum appellationibus uſuvenit, partium intuitu nobiliorum. Sic totus homo ratione præditus vocatur, etſi partibus ejus non omnibus ratiocinandi conveniat facultas.

Verùm non eſt cur ſtabiliendis iſtiuſmodi textuum interpretationibus Catholicis ſive Auguſtini, ſive Patrum cæterorum, ei conſentientium immoremur diutius; quando ipſi adverſarii, duce Queſnello, non auſi ampliùs explicationes hæreticas apertè defendere, Bellarmino conſentire ſe aſſerunt, de tribuendo ſano ſenſu Propoſitionibus ſeptem, ad eandem attinentibus materiam, ſoliciti potiùs, quàm de firmando, qui in legentium oculos inſilit, hæretico. Excuſationem diſcutiet diſputatio contra Articulum 78. præſenti controverſiæ coronidem impoſitura.

Suſpecta interim nobis ſemper ſit novæ Sectę excuſatio, quoties errorem à ſe manifeſtè traditum, & ratione à Catholicis certiſſimâ convictum, damnatumque, à ſuo avertere Syſtemate conatur. Hanc Janſeniani diſcere fallaciam potuere ab Ario, Pelagio, & verſutiſſimis utriuſque diſcipulis. De Pelagio ſic Auguſtinus lib. de peccato Orig. cap. 12.: *Dogma iſte damnavit, tanquam contrarium veritati, ne ipſe à Catholicis Judicibus damnaretur: & id ſibi defendendum poſtea reſervavit, aut mendaciter damnans, aut callidè interpretans.* Sic Hęreſiarcha doloſiſſimus à Dioſpolitana Synodo, ut teſtatur Auguſtinus eodem lib. cap. 14. *Abſolutionem ſuam fallendo furatus eſt.*

Propoſitio damnata ſeptuageſima quinta.

Eccleſia eſt unus ſolus homo compoſitus ex pluribus membris, quorum Chriſtus eſt caput, vita, ſubſiſtentia & perſona: unus ſolus Chriſtus, compoſitus ex pluribus ſanctis, quorum eſt ſanctificator. *Obſerv. Moral. Epheſ. 2. v. 16.*

CAPUT I.

Propoſitio convincitur erroris digni cenſurâ graviſſimâ.

1 Iterum hic à Queſnello corpus Eccleſiæ componitur ex ſolis Sanctis: iterum contra Paſtores, Epiſcopos, atque ipſum Pontificem Maximum æquè ac cæteros fideles à novo Theologo definitur, eos ab Eccleſia reſcindi, ſi à juſtitia deciderint: ſimul enim ut Sancti eſſe definunt, membris illius corporis, quod eſt Eccleſia, amplius non annumerantur. Siquidem *Eccleſia eſt unus ſolus homo, compoſitus ex pluribus membris, quorum Chriſtus eſt caput, vita, ſubſiſtentia & perſona: unus ſolus Chriſtus compoſitus ex pluribus Sanctis, quorum eſt ſanctificator.* Deſtructâ igitur in Eccleſiæ Rectoribus ſanctitate, ſimul juxta adverſarium periit forma, quæ conſtituerat eos membra Chriſti, atque Eccleſiæ. Proinde Chriſtianus populus eis amplius in ſpiritualibus non ſubditur: Quomodo enim Eccleſiarum particularium, vel Univerſalis caput eſſe pergerent, qui membra eſſe deſiiſſent? Horrorem Chriſtianis auribus incutit exitiale adeò & execrabile conſectarium; quâ tamen ratione illud à ſuo adverſarii dogmate poterunt amoliri?

Rurſus Eccleſia redditur inviſibilis, quando tota ejus compoſitio, ex membris conflatur fugientibus conſpectum. Cor enim hominis alienis oculis inſcrutabile: atque ipſi, quamdiu in terris militant ſancti, niſi à Deo ſpecialiter revelante didicerint,

neſciunt utrum amore digni ſint an odio. Quapropter ſi Propoſitio ſteterit incolumis, Calviniani & quivis alii ipſis hic conſentientes hæretici, facilè diſſtabunt Tractatus omnes & doctiſſima Volumina, quæ gravium contra eos Theologorum pepererat ſtudioſus labor, ut Eccleſia demonſtraretur viſibilis. Prædicationem verbi, & Sacramenta viſibilia etiam hæretici illi agnoſcunt; ſed animorum juſtitia & Sanctitas non patens aſpectui, penès illos forma Eccleſiæ eſt, ſeu ratio, quâ homines corporis iſtius myſtici conſtituuntur membra. Ita Queſnelli Articulus, proculcatis Orthodoxorum lucubrationibus, facilem hæreticis concedit ſinè certamine victoriam.

2 Prætereo affectationem authoris, ubique ſtudio diffugientis, ne Eccleſiæ poſt Chriſti ad ſuperos Aſcenſionem caput viſibile præficiatur.

Recurrit hìc animadverſa à me ſæpius Queſnellianæ *Proteſtationis* fallacia, dum occaſione præſentis de Eccleſia controverſiæ,palam aſſerere non dubitat ſe in damnato Opere *de religionis veritatibus haud agere ſolitum, niſi quouſque ſcripturarum textibus inducitur atque determinatur*. Quid autem in tota Apoſtoli ſententia eſt ad Epheſios capite 2. v.14. & duobus ſequentibus, quod præſentem ſuggerere debuerit interpreti Propoſitionem? Nihil ſimile ibi detexerat Doctor Angelicus, neque ante eum Hieronymus, Chryſoſtomus, Theophilactus, Æcumenius, aut alius, ni fallar, veterum, aut recentiorum. Tuæ, lector ſapiens, conſiderationi verba ſacra exhibeo: *Ipſe eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ ſolvens inimicitias in carne ſua: legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in ſemetipſo in unum novum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in uno corpore, Deo per crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo*. Eſt enim verò *Pax noſtra* Chriſtus,ut exponitur v.15. & ad Coloſſenſes cap.1. v.20. *Pacificans per Sanguinem crucis ejus, ſive quæ in terris, ſive quæ in cælis ſunt*.

Fecit utraque unum Judæorum & Gentium populum, in unam congregans novi fœderis Eccleſiam, *medium parietem maceriæ ſolvens*, quod erat Judæos inter & gentes diſſidium. *Legem mandatorum* [Chriſtus] *decretis* [aliis] *evacuans*. Lex vetus dicitur *mandatorum*, propter eorum multitudinem, & quia non niſi mandata conferebat; non verò eadem implendi auxilium: qua ratione diſtinguitur à lege novâ, quæ reſciſſis innumeris præceptis ceremonialibus, retinuit moralia, quibus pauca addidit, qualia ſunt Sacramentorum, utiliſſima ad ſalutem, eaque plena ſpiritualibus ſubſidiis ad exequendum quod præcipitur. Unde meritò Joannes epiſt.1.cap.5. aſſerit *mandata ejus gravia non ſunt*: & ipſe Chriſtus Matth.11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos: Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde: & invenietis requiem animabus veſtris; jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve*.

3 In controverſum Apoſtoli textum ita Hieronymus: *Lex*, inquit, *mandatorum ſubverſa eſt in dogmatibus, poſtquam Circumciſio & Sabbatiſmus, qui relictus eſt populo Dei & Paſcha & Pentecoſte, & Non apparere in conſpectu Dei vacuum, ſunt altiùs intellecta, quàm reſonant, & ab occidente litera recedentes cæpimus vivificantem ſpiritum ſequi*. Hactenus ut patet, nihil eſt in Pauli ſententia, unde errandi occaſio vel remotiſſima à novo interprete deſumi potuerit. Quod ſequitur ad materiam ſaltem præſentem accedere propius videtur, licèt minimè ad errorem. *Ut duos*, ait Apoſtolus, *condat in ſemetipſo in novum hominem* (Chriſtus) *& reconciliet ambos Deo per crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo*.

In quem locum ſic Cornelius A lapide: „ Ut duos populos, Judaicum ſcilicet & „ Gentilem, quaſi duos homines, ſibi & „ corpori ſuo, id eſt Eccleſiæ ſuæ, cujus „ ipſe caput eſt, inſerat & incorporet, ſa„ ciatque utrumque hunc hominem, id „ eſt, populum, velut novum quemdam „ hominem in novitate vitæ ambulantem. „ Hìc explicat (Apoſtolus) metaphoram „ præcedentem parietum maceriæ & do„ mûs, per aliam metaphoram, ſcilicet „ hominis & corporis humani; Judæi enim „ & gentes ſunt quaſi duo homines, qui „ Chriſto incorporati coaluerunt in unum „ hominem myſticum, id eſt, in unum po„ pulum Chriſtianum.

„ *Et reconciliet ambos*, ſcilicet homines „ id eſt populos, in uno corpore, myſti„ co ſcilicet, quòd eſt Eccleſia, unitos: „ quaſi dicat, ut ambos hos populos effe„ ctos jam unum corpus myſticum, *recon*„ *ciliet Deo per crucem, interficiens inimici*„ *tias*, quæ erant inter Judæos & Gentes, „ rurſum quæ erant inter utroſque & „ Deum.„

„ *In ſemetipſo*, id eſt per ſemetipſum; „ puta per crucem & paſſionem ſuam.„ Quod hic adverſariis placuit præcipuè, eſt Chriſtum duos populos *in unum condidiſſe no-*

novum hominem in ſemetipſo, & reconciliaſſe ambos Deo. Verùm ex eo non ſequitur, omnes & ſingulos Chriſtiani populi, quem Chriſtus ex Judæis & Gentibus conflavit, ſive omnia & ſingula membra hominis iſtius myſtici ex duobus compoſiti populis, eſſe Sancta. Reconciliati omnes Deo fuimus à Chriſto in Baptiſmate, qui illud ſuſcepimus in infantia; ſed ex iis, qui Sacramentum illud in adultam differunt ætatem, quot abſque pœnitentia ad remiſſionem actualium peccatorum neceſſaria, quot etiam ex iis, qui Sanctificationis munere donati ſunt, illud poſtmodum delictis ſuccedentibus amittunt? Neque propterea illi deſinunt eſſe de Eccleſia, neque hæc Sanctitatis encomio ſpoliatur. Sic Bellarminus lib. 3. de Eccleſia militante cap. 9. hanc ſibi propoſuerat objectionem 2. „ Eccleſia in „ ſymbolo dicitur Sancta: igitur non con„ ſtat niſi ex Sanctis. Nec ſufficit reſpon„ ſio eorum qui dicunt, Eccleſiam eſſe San„ ctam, quia una pars eſt Sancta; nam tunc „ etiam dici poſſet Eccleſia ſcelerata; quia „ una pars, imò major eſt ſcelerata.

„ Reſpondeo [inquit] Eccleſiam dici & „ verè eſſe Sanctam, quia omnia quæ ad „ ipſam conſtituendam pertinent, ſunt „ Sancta. Tria requiruntur: primò baptiſ„ ma quod Sanctum eſt: ſecundum pro„ feſſio Chriſtiana, id eſt, fidei & morum, „ ſive dogmatum & præceptorum Chriſtia„ norum ... Tertium unio membrorum in„ ter ſe, & cum capite, ſaltem externa, „ & quoad ea quæ ad religionem pertinent: „ quæ unio etiam eſt Sancta. Dicitur etiam „ Sancta propter Sanctos quos habet: & „ non propterea dici debet etiam ſcelera„ ta; nam denominatio fit à meliori, & „ præterea quia habere Sanctos eſt pro„ prium Eccleſiæ; quia ipſa ſola habet ve„ rè Sanctos.

4 In reſponſione ad Objectionem tertiam, dicit *Scripturam interdum tribuere toti Eccleſiæ, id quod eſt proprium perfectorum, ut carere maculâ & rugâ*. Sic igitur & cap. 2. ad Epheſios Eccleſia novus homo, & Deo reconciliatus dicitur, acceptâ parte meliore pro toto. Invicta hæc ſunt contra adverſarios, utpote qui ad Bellarminum nos unanimi voce & confidentiâ provocant, velut ſolidiſſimum præſentis controverſiæ tractatorem.

Audiatur itaque iterum ejuſdem capitis noni initio. „ In Una Vera & Catholica „ Chriſti Eccleſia, non ſolùm imperfectos; „ ſed etiam graves peccatores eſſe, & non „ ſolùm occultos; ſed etiam manifeſtos

„ contra Errorem Novatianorum, Dona„ tiſtarum & Confeſſioniſtarum, probatur „ primò ex parabolis Euangeliorum de area, „ de reti, de convivio nuptiali, de decem „ Virginibus, & de ovili ſupra citatis, „ quibus Catholici ita confutarunt olim „ Donatiſtas, ut planè non invenerint „ ullo modo quà exirent, ut Auguſtinus „ refert in Breviculo Collationis expli„ cans collationem tertiæ diei.„

Verùm hæreticis iſtis fugam, & latebras quærentibus ſuccurrit, & prælium inſtaurat cum ſuis commilitonibus Queſnellus, conquiſitis undique Scripturarum, Patrumque ſuppetiis, quæ, etſi profligatam hic juvare nequeant dogmatis pravitatem, ampliùs tamen novorum malevolentiam Scriptorum, atque perfidiam detegere pergunt, quod veritatis agnitæ impugnarionem proſequi non vereantur, atque ipſa Spiritûs Sancti oracula in defenſionem convertere mendacii.

Ignorare enim minimè poſſunt, quod prima fidei rudimenta edocti pueri è Catechiſmis, Romano potiſſimum didicere, Eccleſiam, etſi Sanctam, reconciliatam Deo, & contra portas inferi roboratam, Sanguine & Cruce Unigeniti Salvatoris noſtri, attamen, quamdiu à cœleſti patria cogitur exulare inter continua contra mundum, Diabolum, atque infeſtam præ cæteris carnem propriam, certamina, conſpicit quotidie & luget fidelium plurimos negligentiùs dimicantes, in poteſtatem hoſtium venire, atque miſerrimam ſervitutem.

Sic nempe Catechiſmus ille in Expoſitione Symboli Apoſtolorum docet: „ Mili„ tans Eccleſia eſt cœtus omnium fidelium, „ qui adhuc in terris vivunt: quæ ideo mi„ litans vocatur, quod illi cum immaniſſi„ mis hoſtibus mundo, carne, Satanâ per„ petuum ſit bellum ... Jam in Eccleſia „ militante duo ſunt hominum genera, „ bonorum & improborum ... Bonos igi„ tur & improbos Eccleſia complectitur, „ quemadmodum & divinæ literæ & San„ ctorum virorum ſcripta teſtantur: in „ quam ſententiam ſcriptum eſt illud Apo„ ſtoli ad Epheſios cap. 4. Unum corpus & „ unus ſpiritus.

Quam ſententiam ratione maximi ponderis Catechiſmus paulò ſuperiùs ſtabilit, quòd aliàs ad incertum judicem nos Chriſtus remitteret, dum nos Eccleſiam adire jubet, eique crimen proximi denuntiare, *Dic Eccleſiæ*. „ Homines [inquit Cate„ chiſmus] poſſunt aliquibus conjecturis „ opinari, quinam ſint, qui ad hunc pio-

„ rum hominum numerum pertineant; certò autem ſcire minimè poſſunt. Quare exiſtimandum non eſt, Chriſtum Salvatorem de hac Eccleſiæ parte locutum eſſe, cùm ad Eccleſiam nos remiſit, eique ut pareamus præcepit. Nam cùm illa ſit incognita, cui certum eſſe poterit, ad cujus judicium confugiendum, & cujus authoritati obtemperandum ſit? „ Paulo poſt: *Bonos*, inquit, *& malos ad Eccleſiam pertinere Catholica fides docet.*

Quod ut ante dixerat, *multis parabolis Evangeliorum docet, veluti cùm regnum cœlorum, id eſt, militantem Eccleſiam ſimilem eſſe ſagenæ in mare miſſæ commemorat: vel agro in quo zizania ſuperſeminata ſunt: vel area in qua frumentum cum paleis continetur: vel decem Virginibus partim fatuis, partim prudentibus; ſed multo etiam ante in Arca Noë, quâ non ſolùm munda; ſed etiam immunda animantia concludebantur, hujus Eccleſiæ figuram ac ſimilitudinem licet intueri.*

Quomodo igitur fieri potuit, ut ſacræ paginæ fundamentum oppoſito præſtarent errori, quo Eccleſia in ſolis fingitur conſiſtere ſanctificatis, ſive, ut Queſnellus locutione exprimit figuratâ, *Eccleſiam eſſe unum ſolum hominem compoſitum ex pluribus membris, quorum Chriſtus eſt caput, vita, ſubſiſtentia, & perſona: unum ſolum Chriſtum compoſitum ex pluribus Sanctis, quorum eſt ſanctificator.* Ita Spiritus Sanctus veritati catholicæ, & ſibi ipſi ſtatueretur contrarius, qui eò quoque *induxiſſe* fingitur Queſnellum *atque determinaſſe*, ut Catholico & Apoſtolico dogmati hæreticam opponeret novitatem.

6 Antequam dimittam Apoſtoli textum, qui nullam penitùs occaſionem præbere potuit *Obſervationi* Queſnelli adeò maleſanæ, quam CLEMENTIS XI. Sanctiſſima Conſtitutio abolevit: Non deneganda tamen laus eſt exclamationi, qua *Obſervatio* concluditur: *Infelix* [inquit] *quicumque turbando Eccleſiæ pacem, domûs, templi, corporis hujus myſtici deſtruit unionem, aut in ſe violat criminibus Sanctitatem!*

Utinam novo huic *Proteſtanti*, cùm ad ſupremi nuper judicis tribunal moriens profectus eſt, reſponſum non fuerit, *Ex ore tuo te judico.* Infelicitas te non latuit ſchiſmaticorum, de qua lectores tuos pridem tam ſaluhriter commonuiſti, edoctus forſitan ab Auguſtino epiſtola 51. alias 172. *Procul dubio te non fugit prioris populi temporibus, & idololatria Sacrilegium fuiſſe commiſſum, & à Rege contemptore librum Propheticum incenſum: quo utroque crimine ſchiſmatis malum non puniretur atrociùs, niſi graviùs penderetur. Profectò enim recordaris, quemadmodum ſchiſmatis authores vivos dehiſcens terra ſorbuerit, & hos, qui contempſerant, è cælo irruens ignis abſumpſerit: Sic nec fabricatum & adoratum idolum, nec ſacer liber exuſtus, meruit vindicari.*

Idem ſanctus lib. 2. adversùs literas Petiliani cap. 96. *Vos omnes nocentes ac ſceleratos eſſe, non alios aliorum criminibus, quæ apud nos à quibuſdam committuntur... Sed crimine ſchiſmatis, à quo immaniſſimo Sacrilegio, nemo veſtrûm ſe poteſt dicere immunem quamdiu non communicat unitati omnium gentium.*

Dicet pro Queſnello ejus diſcipulus & ſocius perfidiæ: Nonne Magiſter noſter morti proximus edidit profeſſionem fidei, quâ quidem ſe à Pontificia contra ſuos Articulos ſententiâ ad Concilium appellare œcumenicum proteſtatus eſt, ſuaque Scripta ſubmittere Eccleſiæ: interim ſe illi, Romanoque Pontifici, ut Sacerdotem decet, communione adhærere inviolabili?

Verùm neque Deus irridetur, neque ejus Vicarius fictitiâ iſtinſmodi, inter Catholicos hactenus inaudita communione, atque unione chimericâ deluditur. Quæ enim poteſt eſſe conventio luci ad tenebras? Quæ communio Chriſto cum Belial? Quæ Sectæ Hæreticæ unio cum Eccleſia Catholica? Pars utraque penès ſe eſſe fidei Apoſtolicæ & Chriſtianæ depoſitum conteſtatur: Pontifex cum ſibi obſequentibus totius Orbis Epiſcopis, & Eccleſia univerſa ſuſtinet, Propoſitiones 101. Bullâ *Unigenitus* eſſe meritò condemnatas cenſuris, quales exprimit Conſtitutio: inter opiniones illas, eſſe complures hæreticas. Queſnelli autem factio Articulos ait omnes, & ſingulos nihil continere, niſi Orthodoxæ fidei, atque optimis morum regulis congruum.

Quis igitur in duabus partibus, Doctrinâ morum, & fidei adeò diſſidentibus unitatem fidei reperiat, unitati Eccleſiæ neceſſariam? Qualis inter illas coaleſcere poteſt communio, niſi ex omnibus, qui ubique gentium ſunt, & fuere unquam, hæreticis unam, Sanctam, Catholicam & Apoſtolicam conflari pariter Eccleſiam exiſtimans, modò & iſtæ ſe communicare unirique Romanæ Eccleſiæ mentiantur. Sic Lutherana Helmſtadienſium Academia nuper cenſuit, licitum cuilibet amplecti fidem Pontificiam, modò non dicat anathema Lutheranæ. Hoc autem quid aliud foret, quàm ſublatâ Eccleſiâ Dei viventis, quæ eſt columna & firmamentum veritatis, inducere

er-

Digitized by Google

errorum omnium colluviem, ut de Romagentili ſcripſerat S. Leo Serm. 1. in Natali Apoſtolorum Petri & Pauli, *Omnium gentium ſerviebat erroribus, & magnam ſibi videbatur aſſumpſiſſe religionem; quia nullam reſpuebat falſitatem.*

CAPUT II.

Argumenta oppoſita diſſolvuntur.

1 AD Epheſios cap. 5. dicitur: „ Chriſtus caput eſt Eccleſiæ: ipſe „ ſalvator corporis ejus... Dilexit Eccleſiam & ſe ipſum tradidit pro „ ea, ut illam ſanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet „ ipſe ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid „ hujuſmodi; ſed ut ſit ſancta & immaculata „. Qui locus ad præſentem minimè pertinet quæſtionem, ſi accipitur de Eccleſia triumphante ut futura eſt in Cœleſtibus, juxta Doctoris Angelici explicationem. Hæc omnia intelligi poſſunt de exhibitione, quæ erit in futuro per gloriam. Similiter Auguſtinus lib. 2. Retractationum cap. 8. docet Eccleſiam eſſe ſinè macula & ruga, non quod talis ſit in hac vita; ſed quod talis futura ſit in cœlo. Eandem Hipponenſis Antiſtitis interpretationem amplectitur Cornelius à lapide dicens: *ſicut Eccleſia ita & Eccleſiæ puritas & Sanctitas inchoatur in hac vita, ſed perficitur in cœlo.* Nihilominus Eccleſiam quoque præſentis temporis ait eſſe ſinè ruga & macula. Tum ſibi objicit.

„ Dices: ſi in Eccleſia non eſt macula, „ nec ruga; ſed tota eſt ſancta: ergo ſoli „ ſancti & juſti ſunt in Eccleſia; injuſti verò, licèt fideles ſint, & Chriſto credant, „ ab ea excluduntur.

„ Reſpondeo Eccleſiam dici Sanctam, „ ſinè macula & ruga; non quod omnes, „ qui in ea ſunt tales ſint; ſed quod præcipua Eccleſiæ pars, quæ Chriſto præcipuè adhæret, ſcilicet Sancti, qui non „ tantùm fide; ſed & gratia ac charitate „ Chriſti præditi, tales ſint. Tota ergo „ Eccleſia dicitur Sancta, primò quia caput Eccleſiæ, ſcilicet Chriſtus & præcipua ejus membra Sancta ſunt... Sicut „ totus homo dicitur ratiocinari, videre, „ audire, ſcilicet per caput, quia non pes „ aut manus; ſed ſolum caput propriè ratiocinatur, videt, audit, ita Eccleſia tota dicitur Sancta per ſuum caput & collum, id eſt per Chriſtum & Sanctos, qui „ ei proximè adhærent, quaſi collum capiti. Sic dicitur de Antverpia, quòd ſit „ dives, ſcilicet propter mercatores, qui „ in ea ſunt divites; cùm alioqui multi „ alii in ea ſint pauperes. Sic dicitur docta univerſitas Lovanienſis; quia Doctores habet egregiè doctos; etiamſi in ea „ multi alii ſint non ita docti.„ Ita à lapide.

Pacianus quidem epiſt. 3. ad Sympronianum videtur aſſerere de peccatoribus, eos non eſſe de Eccleſia, donec à peccato pœnitentes receſſerint; Verùm ſermo illic eſt non de peccatoribus quibuſcunque; ſed ut obſervat Bellarminus lib. 3. de Eccleſia militante cap. 9. de lapſis in hæreſim; ante enim Pacianus dixerat, Eccleſiam carere macula & ruga, quia caret hæretico.

2 Idem eruditiſſimus Cardinalis objicit ſibi Sanctum Hieronymum in illud Apoſtoli ad Epheſios cap. 5. v. 24. „ Sicut Eccleſia „ ſubjecta eſt Chriſto „ ubi ita Sanctus animadverterat: „ Eccleſia Chriſti glorioſa eſt, non habens maculam neque rugam, „ neque aliquid hujuſmodi: qui ergo peccator eſt, aut aliqua ſorde maculatus, de „ Eccleſia Chriſti non poteſt appellari nec „ Chriſto ſubjectus dici.

„ Reſpondeo (inquit Cardinalis) ſignificat Hieronymus, non poſſe malos de „ ea parte Eccleſiæ appellari, quæ ſolos „ perfectos continet, nam Hieronymus in „ caput primum epiſtolæ ad Galatas exponens illud *Paulus Apoſtolus* &c. *Eccleſiæ Galatiæ*, volens explicare, quomodo cohæreant inter ſe verba Apoſtoli, qui nunc „ totas Eccleſias videtur laudare, nunc „ totas vituperare, ac reprehendere, dicit „ Eccleſiam dupliciter accipi, id eſt, non „ duas eſſe Eccleſias; ſed de una diverſimodè ſcripturas loqui. Interdum enim tribuit Scriptura toti Eccleſiæ id quod eſt „ proprium perfectorum, ut carere macula & ruga: interdum id quod eſt proprium „ imperfectorum, ut peccare & correptione indigere. Cùm ergo laudatur Eccleſia, reſpiciendum eſt ad eam partem, „ quæ perfectos continet: cùm reprehenditur ad eam, quæ continet imperfectos.„

Hunc eſſe Hieronymi ſenſum, confirmatur ex eo quod in Dialogo contra Luciferianos ultra medium ait: *Arca Noë Eccleſiæ typus fuit: ut in illa omnium animalium, ita & in hac univerſarum & gentium & morum homines ſunt: ut ibi pardus, hædi, lupus, & agni, ita & hic juſti & peccatores, id eſt vaſa aurea & argentea cum ligneis & fictilibus commorantur.*

3 Vo-

3 Vocatur etiam in erroris patrocinium S. Auguſtinus ſerm. 40. de tempore nunc 340. dicens: *Ex Abel juſto uſque in finem ſeculi, quamdiu generant, & generantur homines, quiſquis juſtorum per hanc vitam tranſitum facit, quidquid nunc, id eſt non in hoc loco, ſed in hac vita quidquid poſt naſcentium futurum eſt, totum hoc unum corpus Chriſti, ſinguli autem membra Chriſti. Si ergo omnes corpus, ſinguli membra, eſt utique caput cujus hoc ſit corpus.*

Rurſus fidem hominis peſſimam Lector percipe. Hæc nobis ex ſermone 40. decerpta propinantur, ut errorem de ſolis Sanctis corpus Eccleſiæ conſtituentibus, velut Auguſtinianum dogma, perfido deluſi ſtratagemate admittamus. Accipe igitur verba immediatè præcedentia, quæ proinde adverſarius ignorare non potuit, nec niſi fraude turpiſſimâ reticere. *Membra Chriſti*, inquit Auguſtinus, *& corpus ſumus omnes ſimul, non qui hoc loco tantùm ſumus, ſed & per univerſam terram &c.*

In objecta itaque ſententia ſtatuit Auguſtinus non ſolùm omnes ſuos auditores, utpote fideles ad Chriſtum pertinere; ſed etiam omnes omnium temporum juſtos. Quod autem non omnes ſuos auditores ſuppoſuerit juſtos eſſe, patet vel ex eo quod eâdem concione eos hortetur, *Exhibete ergo vos dignum corpus tali capite, dignam Sponſam tali Sponſo*: mox addens, *lavamini, mundi eſtote, auferte nequitias de cordibus veſtris.*

Ibid. ait quidem Auguſtinus *Non poteſt habere caput illud niſi condignum corpus, nec ille vir tantus, niſi condignam ducit uxorem, ut exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujuſmodi*. Verùm hic, ut patet, eos, qui de Eccleſia militante adhuc ſunt, hortatur ut aſſumi ſe curent ad Eccleſiam glorioſam & triumphantem, quæ ſinè *macula & ruga* eſt: nam Tract. 6. in Joannem *Nos*, inquit Doctor Sanctiſſimus, *fatemur in Eccleſia Catholica, & bonos & malos eſſe, ſed tanquam grana & paleas.*

Idem habet lib. 2. Retract. cap. 18. lib. de unitate Eccleſiæ cap. 13. lib. 18. de Civitate Dei cap. 49. & alibi ſæpius. Unde Auguſtini doctrinæ addictiſſimus S. Fulgentius lib. de Fide ad Petrum cap. 43. *Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites, arcam Dei eſſe Catholicam Eccleſiam, & intrà eam uſque in finem ſeculi frumento mixtas paleas contineri, id eſt bonis malos Sacramentorum communione miſceri*. Alioquin ſi prohibiti defenſor Articuli, ab Eccleſiæ militantis corpore reſcindere conſtituerit omnes, qui non ab omni penitùs maculâ & rugâ liberi ſunt, quibus tandem Eccleſia militans conſtabit? Nam ut S. Cyprianus ſermone de Eleemoſyna ait: *Quiſquis ſe inculpatum dixerit, aut ſuperbus, aut ſtultus eſt.*

S. Gregorius Nazianzenus oratione 2. in Julianum: *Omni prorſus peccato vacare, ſupra humanæ naturæ modum Deus conſtituit.* Et ipſa Scriptura 3. Reg. cap. 8. *Nec enim eſt homo qui non peccet.* Jacobi 3. *In multis offendimus omnes.* 1. Joannis 1. *Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.* Si igitur ſingula Eccleſiæ membra, neceſſe ſit ſinè macula eſſe ac ruga etiam minima, non ſufficiet juſtum eſſe, ut quis de Eccleſia ſit; ſed perfectio requiretur, qualem ubi terrarum reperturus ſis, neſcio. Hanc ſuo cœtui ſtultè vindicant cum Pelagianis Anabaptiſtæ, quos credo pudor erit adverſariis imitari.

4 At neque veriſimile eſt, Queſnellum cum ſociis, culpam omnem leviſſimam in membris Eccleſiæ ignorare; ſed hanc admittere Angelici interpretationem: *ut exhiberet ipſe ſibi, ſcilicet per fidem, Eccleſiam glorioſam ... non habentem maculam, ſcilicet criminis mortalis.* Imò clamitant modò adverſarii, non ita intelligendos eſſe Queſnelli Articulos, ut iniqui ab Eccleſia excludantur. Quæ Proteſtatio quàm ſit ſeria, examinabitur occurrente Propoſitione 78., & jam inde ſatis intelligere Lector potuit ex iis quæ contra ſeptuageſimam tertiam diſputata ſunt. Hic tantùm obiter moneo de nova Queſnelli Eccleſia, eam *rugis* undique plenam eſſe, plenas omnes ejus vindicias: in *rugis* præcipuè conſiſtere totius illius corporis robur, ab iiſdem pendere & columen. *Rugam* ſenſu Doctoris Angelici In cap. 5. epiſtolæ ad Epheſios lectione 8. verſus finem, intelligo *duplicitatem intentionis, quam non habent, qui rectè conjuncti ſunt Chriſto & Eccleſiæ.*

Duplicitatis iſtius ſpecimina non pauca, in novis Doctoribus detexi toto hactenus opere: ſuperſunt autem neque pauciora numero, neque minùs gravia iniquitate. Propoſitam interim quæſtionem proſequamur. Eccleſiæ ſive definitio, ſive deſcriptio à Queſnello hìc, & tribus ſuperioribus Articulis tradita, ut conſideranti manifeſtum eſt, excludit ab Eccleſia peccatores omnes; in ſolis eam juſtis conſtituens: proinde poteſtatem legitimam ligandi atque ſolvendi Confeſſariis & Paſtoribus eripit, juriſdictionem omnem Eccleſiaſticam Epiſcopis & Pon-

Pontifici, quando excidere eos juſtitiâ contigerit: quod in Joanne Huſſ,& ſociis ejus hæreticis, Conſtantienſis Synodus condemnavit. Neque perſpexerit adverſarius ſe Eccleſiam, ad quam à Chriſto pro directione remittimur, deſcribere inviſibilem, ut vera juſtitia in humanis cordibus deliteſcens, foris non niſi per ſigna errori & fallaciæ obnoxiâ revelatur. Proinde Articulum ut ſonat, neſcio an quis Catholicus ab hæreſi abſolverit.

Meritò itaque cum reliquis Patribus Auguſtinus frequentiſſimè inculcat, Chriſtianos, etiam malos poſſe eſſe legitimos, utiles Sacramentorum Adminiſtros, nec tantùm regenerare; ſed etiam ligare & ſolvere. Tractatu 5. in Joannem, comparat malos miniſtros canali lapideo, aquas in alios tranſmittenti, nulla ſua utilitate, ſed alienâ, dum cauſa eſt, cur herbæ in areolis naſcantur & creſcant, quod pluribus docet lib. 2. contra Parmenianum cap. 10. & 11. Non ligarent autem neque ſolverent mali; ſi Eccleſiæ membra non eſſent.

5 Objicitur S. Gregorius Magnus Explanatione in Pſalmum 5. Pœnitentialem dicens: *Chriſtus itaque cum tota ſua Eccleſia, ſive quæ adhuc verſatur in terris, ſive quæ cum eo jam regnat in cælis, una perſona eſt. Et ſicut eſt una anima, quæ diverſa corporis membra vivificat, ita totam ſimul Eccleſiam unus Spiritus Sanctus vegetat, & illuſtrat. Sicut namque Chriſtus, qui eſt caput Eccleſiæ, de Spiritu Sancto conceptus eſt; ſic Sancta Eccleſia, quæ corpus ejus eſt, eodem Spiritu Sancto repletur ut vivat: ejus virtute firmatur, ut in unius fidei & charitatis compage ſubſiſtat*. In qua Gregorii ſententiâ potiſſimùm adverſario placet illud quod initio poſitum, in fine concludens repetit: *Chriſtus cum tota ſua Eccleſia, una perſona eſt*, & quod *totam ſimul Eccleſiam unus Spiritus Sanctus vivificet*. Verùm ex myſtica illa unitate, minimè ſequitur nullum peccatorem poſſe eſſe ejus membrum, alioquin ut Chriſtus ne leviſſimè quidem delinquere potuit, in nullo fidelium eſſet culpa vel minima, neque ullus in Eccleſia uſus eſſe poſſet illius partis, ex Oratione Dominica *dimitte nobis debita noſtra*: Quod eſt contra Concilium Milevitanum can. 7. & 8. ubi definitur, fideles & juſtos non ſolùm humiliter; ſed etiam cum veritate, tam pro ſe quàm pro aliis dicere *dimitte nobis debita noſtra*.

Quamvis igitur univerſa Eccleſia unum corpus, unam perſonam cum Chriſto myſticè conſtituat, non tamen neceſſe eſt omnem puritatem, & ſanctitatem, quæ in capite eſt, in ſingulis illius compoſiti partibus reperiri. Quæcumque in Eccleſia ſanctitas eſt, à capite profluit; verùm cùm corporis iſtius myſtici partes omnes, quæ rationis compotes ſunt, etiam polleant libertate, qua in hoc ſtatu infirmitatis & miſeriæ abuti poſſunt, ac defluentibus in ſe gratiis obices ponere, fit, ut non ſingula ſemper membra recta ſint, licèt totum compoſitum ob potiorem partem nomine honorifico gaudeat ſanctitatis.

Chryſoſtomus in Pſalmum 39. illud *Iniquitates meæ .... multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei, & cor meum dereliquit me*, non dubitat applicare multis partibus perſonæ iſtius myſticæ: *Nec* enim, inquit, *ex perfectis quidem univerſa conſtat Eccleſia, ſed habet eos etiam qui otio & ſocordiæ ſe dedunt, mollemque & diſſolutam vitam amplectuntur, & libenter ſerviunt voluptati; & quoniam eſt unum corpus, tanquam ex una perſona, hæc & illa pronuntiat*.

Denique S. Auguſtinus lib. 3. de Doctrina Chriſtiana cap. 32. explicans illud Cant. 1. *Nigra ſum, ſed formoſa, ſicut tabernacula Cedar, ſicut pelles Salomonis*, notat unam eandemque Eccleſiam nigram dici propter peccatores, quos in ſe continet, & formoſam ſicut pelles Salomonis propter bonos & ſanctos.

Propoſitio damnata ſeptuageſima ſexta.

Nihil ſpatioſius Eccleſiâ Dei, quia omnes Electi, & juſti omnium ſeculorum illam componunt. *Obſerv. mor. Ephcſ. 2. v. 22.*

CAPUT I.

Omni ſpoliata præſidio novitas deſtruitur.

1 Quamvis fieri natum eſt, ut pluribus inſerta locis dogmatica pernicies, pluribus noceat Lectoribus, quibus non eſt otium vel animus totos evolvere tomos quatuor, ut quod ſæpiùs legitur, imprimatur altiùs; attamen & repetitionem adeò frequentem, atque ad levandum Lectoribus tædium, quæ-

quæſitam ſtudioſiùs figurarum phraſiumque varietatem, videtur Divina permiſiſſe providentia ad bonum Eccleſiæ ſingulare, ut denuntiatum Sedi Apoſtolicæ, peſtiferi operis contagium fugere oculos Conſultorum minimè poſſet, & ſimul perſuaderet judicibus indiſpenſabilem prompti remedii neceſſitatem; Reo autem adimeretur inadvertentiæ obtentus, & quævis inde à deceptoribus acceſſiri ſolita delicti excuſatio. Mihi quidem perquàm tetrica accidit ejuſdem erroris recoquenda toties impugnatio, & danda reſponſio argumentis ſeu Patrum allegationibus, non niſi verborum diverſis: Quin ſubinde ne vocum quidem varietas eſt, ſed nuda & cruda ad plures Articulos applicatio.

Ignoſcat proinde mihi Lector, ſi intorta ſæpius iniquitatis ſpicula avertam etiam frequentiùs, quàm veritatis defendendæ poſtularet neceſſitas, niſi & meo Operi contingere exiſtimarem, quod aliis paſſim, ut à multis legatur murilum & deſultoriè, arreptis hinc inde, ut caſus fert, aut curioſitas, Propoſitionibus diſparatis. Si enim iſtiuſmodi Lectoribus quæpiam fortè occurrerit Propoſitio leviùs confutata, quia fortiſſimè impugnata devictaque fuerat in ſuperioribus, facilè fit ut vitio vertatur authori, quaſi diſputatoris partes negligentiùs exequenti.

Similis eſt enuntiatio ei, qua diceretur: Nihil ſpatioſiùs Univerſitate Pariſienſi, quia omnes Doctores Sorbonici omnium temporum illam componunt. Mutilationis abſonæ accuſaretur hæc compoſitio, & velut injuriam inferens cæteris Pariſienſibus Academicis, qui etſi in inferiore gradu, tamen illuſtriſſimi illius corporis membra ſunt.

Cenſores Romanos Adverſarius redarguit, velut parum in Patribus verſatos, & tum in Auguſtino, tum in Gregorio Magno locutionem ſimilem ſe exhibiturum pollicetur.

2 Auguſtini locus eſt Sermone 36. concione 3. *Noſtis... quia caput noſtrum Chriſtus eſt, corpus capitis illius nos ſumus. Nunquid ſoli nos, & non etiam illi qui fuerunt ante nos? Omnes qui ab initio ſæculi fuerunt juſti, caput Chriſtum habent; illum enim venturum eſſe crediderunt, quem nos veniſſe jam credimus, & in ejus fide & ipſi ſanati ſunt, in cujus & nos: ut eſſet & ipſe totius caput Civitatis Hieruſalem, omnibus connumeratis fidelibus ab initio uſque in finem adjunctis, etiam Legionibus & exercitibus Angelorum.* Atqui ab Auguſtino hic in Eccleſia præter juſtos connumerantur omnes fideles, & omnes qui Auguſtini concioni intererant: *Corpus Capitis illius nos ſumus. Nunquid ſoli nos, & non etiam illi, qui fuerunt ante nos?* Se autem & omnes ſuos auditores aſſerere juſtos neque modeſtia Auguſtini patiebatur, neque ſapientia.

Forſitan non minùs verè Auguſtinus, quàm Gregorius Magnus hom. 19. in Evangelia dicere de auditoribus ſuis potuit: *ad fidem plures veniunt, & ad cœleſte regnum pauci perducuntur; ecce enim ad hodiernam feſtivitatem, quàm multi convenimus, Eccleſiæ parietes implemus; ſed tamen quis ſciat, quàm pauci ſunt, qui in illo electorum Dei grege numerantur? Ecce enim vox omnium Chriſtum clamat, ſed vita omnium non clamat: plerique Deum vocibus ſequuntur, moribus fugiunt.... Hinc per Pſalmiſtam Dominus dicit: Annuntiavi & locutus ſum: multiplicati ſunt ſuper numerum. Vocante enim Domino ſuper numerum multiplicantur fideles* [ſeu membra Eccleſiæ] *quia nonnunquam etiam hi ad fidem veniunt, qui ad electorum numerum non pertingunt.*

3 Ut autem ad Auguſtinum redeam, in eadem concione diſertè ait: *Si boni ſumus in Eccleſia Chriſti frumenta ſumus; ſi mali ſumus in Eccleſia Chriſti, palea ſumus, tamen ab area non recedimus... Utrumque genus nos habemus in Eccleſia, Domino dicente, & bonorum & malorum. Boni enim cum prædicant, quid dicunt? Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. De nobis quid dicitur? Sed forma eſtote fidelium. Hoc nos eſſe elaboramus; Quid autem ſimus novit ille ad quem nos gemimus.*

Non igitur ſe & omnes ſuos auditores prædicat Auguſtinus juſtos; ſed fideles, & Eccleſiæ filios. Tum ſic proſequitur: *De malis tamen dictum eſt aliud: Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & Phariſæi: quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite. Vides quia in cathedra Moyſi, cui ſucceſſit cathedra Chriſti, ſedent & mali? & tamen dicendo bona, non obſunt auditoribus. Quare tu* [Pars Donati] *propter malos ipſam Cathedram dimiſiſti? Redi ad pacem, redi ad concordiam, quæ te non offendit. Si bona loquor, & bona facio, imitare me; ſi autem non facio quod dico, habes conſilium Domini, quæ dico, fac; quæ autem facio, noli facere; tamen à cathedra Catholica noli diſcedere.*

4 Nihil plus patrocinii habet damnata Propoſitio in Homilia 19. S. Gregorii in Evangelia *Regnum cœlorum* inquit S. Pontifex, *homini Patrifamilias ſimile dicitur, qui ad excolendam vineam ſuam operarios conducit:*

cit: *Qui verò Patrisfamilias ſimilitudinem rectiùs tenet, quàm conditor noſter, qui regit quos condidit, & electos ſuos ſic in hoc mundo poſſidet, quaſi ſubjectos dominus in domo? Qui habet vineam, univerſalem ſcilicet Eccleſiam, qua ab Abel juſto uſque ad ultimum electum, qui in fine mundi naſciturus eſt, quot Sanctos protulit, quaſi tot palmites miſit.*

Quid habet hæc Gregorii ſententia commune cum damnata? Hæc Eccleſiam ad ſolos electos & juſtos reſtringit; quaſi ſolos Eccleſiam componentes: illa ſolùm aſſerit, omnes Sanctos, qui ab Abel juſto, uſque ad ultimum electum naſciturus eſt, ab Eccleſia velut palmites prodiiſſe, quod omnes agnoſcimus: neque enim ſalus eſt, aut ſanctitas extra Eccleſiam. Verùm de eadem vinea, quæ ab Abel juſto, uſque ad Iſaiæ tempora tot laboribus à Patriarchis, Prophetis, & aliis dein viris ſanctis exculta, tot electos, etiam in Teſtamento vetere palmites produxerat, nihilominus ob peccatorum multitudinem conqueritur Deus apud Iſaiam cap. 5. *Quid eſt, quod ultra debui facere vineæ meæ & non feci ei: An quod expectavi ut faceret uvas, & fecit labruſcas?*

Occurrit hic animadverſio S. Hieronymi in cap. 1. Epiſt. ad Galatas, ubi exponens illud *Paulus Apoſtolus ... Eccleſiis Galatiæ*; oſtendit quomodo inter ſe cohæreant verba Apoſtoli, integras ſubinde Eccleſias laudantis, ſubinde eaſdem reprehendentis; ubi ait tribueres interdum Scripturas (idem eſt de SS. Patribus) toti Eccleſiæ quod proprium perfectorum eſt, ut carere maculâ & rugâ; interdum id quod eſt proprium imperfectorum, ut delinquere & correptionibus egere.

Idem commonet Bellarminus lib. 3. de Eccleſia militante cap. 9. ut aliàs retuli.

5 Quod verò S. Gregorius etiam in Chriſti Eccleſia labruſcas, nec ſanè paucas agnoſcat, & palmites minimè ſanctos, declarat aliâ ſimilitudine in eadem concione: *Hoc ovile ſancta Eccleſia*, inquit, *hædos cum agnis recipit; ſed atteſtante Euangelio, cùm judex venerit, bonos à malis ſeparat, ſicut Paſtor ſegregat oves ab hædis. Neque enim poſſunt, qui hic carnis ſuæ voluptatibus ſerviunt, illic in ovium grege numerari. Illic eos à ſorte humilium judex ſeparat, qui ſe hic in ſuperbiæ cornibus exaltant. Regnum cœlorum percipere nequeunt, qui hic & in cœleſti fide poſiti, toto deſiderio terrena quærunt. Et multos tales intrà Eccleſiam, fratres chariſſimi, cernitis*. Quid enuntiari poterat pro communi ſententia magis conſpicuum?

Denique aliud eſt Sanctos & Electos in Eccleſia, tanquam membra præcipua & digniora recenſere, aliud ſolo eorum numero eandem circumſcribere. Fortè nec advertit adverſarius, Sanctos, quos hic Gregorius commemorat, eſſe omnes & ſolos Electos, cum nullâ aliorum Sanctorum factâ mentione dicit: *Electos ſuos ſic in hoc mundo poſſidet, quaſi ſubjectos Dominus in domo: qui habet vineam univerſalem, ſcilicet Eccleſiam, qua ab Abel juſto* (& Electo) *uſque ad ultimum Electum, qui in fine mundi naſciturus eſt, quot Sanctos protulit, quaſi tot palmites miſit*.

Non ait, quæ ab Abel juſto uſque ad ultimum juſtum; ſed *uſque ad ultimum Electum*, quibus vocibus comprehendit ſolos Sanctos ad beatitudinem provehendos, non reprobos, ſeu juſtos merè temporaneos. Quapropter evidens eſt, minimè definiri à S. Gregorio univerſalem Eccleſiam; ſed in ea prædeſtinatos omnium temporum collocari. Unde longè alia ſententia S. Pontificis eſt; alia damnati Articuli peccatores omnes ab Eccleſia proſcribentis.

Si verò adverſarius pertinax contendere pergat, alios homines ab Eccleſia excludendos, quos in ea non memorat Gregorius, neceſſe etiam fuerit, omnes juſtitiâ; ſed non perſeverantiâ donatos, ab Eccleſiæ finibus arcere; cùm nullus hic Doctori Sanctiſſimo de juſtis temporalibus, & perenni poſtea incendio addicendis; ſed de prædeſtinatis ſolummodò ſermo ſit. Hos autem ſolos ſinu Eccleſiæ contentos aſſerere, nimis apertè hæreticum eſt, quod ne ipſi quidem adverſarii publicè auſi fuerint approbare, obſiſtente perſpicuo nimiùm, & iterato ſæpius anathemate, cum Scripturæ locis frequentibus & manifeſtis.

6 Unum ſupereſt, de quo monendus es, Lector Catholice, ut præſentem Articulum memori mente retineas, convincturus eo fraudem & mendacium adverſariorum, quoties negare voluerint, ſe ab Eccleſia excludere peccatores. Urgendi enim ſunt ut ediſſerant, quâ ratione in præſenti Articulo affirmaverint, *Nihil ſpatioſius Eccleſiâ Dei; quia omnes Electi & juſti omnium ſeculorum illam componunt* excluſâ injuſtorum ſive peccatorum multitudine?

Nonne ſpatioſior foret Eccleſia, ſi, ut apertè nos erudiunt Scripturæ, præter electos & juſtos contineret etiam fide prædictos peccatores? Sic fore ſpatioſiorem eſt evidens. Proinde non eſt, qua adverſantium temeritas elabatur; ſed fateantur illi neceſſe eſt, ſe ad peccatores Eccleſiam non extendere; at ſpatium ejus univerſum complexu electorum omnium juſtorumque ter-

terminari. Hìc ìgitur laqueo ſuo conſtrictos, eluctari fraudibus novos Theologos non patiamur: ſed maneat ſemper indubitatum, quod, ſi *nihil* eſt *ſpatioſius Eccleſiâ Dei, quia omnes Electi & juſti omnium ſeculorum illam componunt*, neceſſariò ab ea exulent peccatores, conſtituturi aliàs cum electis & juſtis omnibus numerum, priorem innumeris quodammodo acceſſibus ampliorem.

Adde quod damnata Propoſitio abſolvat ſubditos ab exhibenda Paſtoribus obedientia, quoties eos ſtatu gratiæ excidiſſe deprehenderint; ut enim hi deſinunt eſſe membra Eccleſiæ, perſpicuum fiet, non eſſe membra præcipua ſeu capita. Si verò ipſi labuntur ſubditi, negligentiores facilè reddentur Præſides ad erigendos, quos ampliùs ad ſe, & Eccleſiam ſtatuent non pertinere. Sacramentum quoque Pœnitentiæ deſinet eſſe ſecunda poſt naufragium tabula; priùs enim eſſe membrum Eccleſiæ oportet, eum, qui Sacramento huic ſuſcipiendo fieri deſiderat idoneus, dicente Apoſtolo *Quid mihi de iis qui foris ſunt judicare?* Ideo neque Catechumeni ante Baptiſmum, ad Sacramentum Pœnitentiæ admittuntur; neque abſolutio à criminibus conceditur excommunicatis, antequam Eccleſiæ fuerint reſtituti.

Reus itaque tenetur Articulus erroris maximè noxii, ideoque in Scholis vel libris editis minimè tolerandi: quem avertere à ſe in poſterum adverſarii candidâ poterunt palinodiâ; ſed non tergiverſationibus ſubdolis declinare, quamdiu in decumano eorum opere nimis perſpicuè traditus exhibetur, paucorum, ni fallor, judicio nimiùm benigno à notâ hæreſeos excuſandus.

CAPUT II.

Imprudentes adverſariorum vindiciæ, cauſam Propoſitionis & Authoris deteriorem reddunt.

1 ARticulo huic fundamentum non præbuit; ſed à Queſnello nequiter aſſumitur, quod ait Apoſtolus Epiſt. 2. Epheſ. 22. *In quo & vos coædificamini in habitaculum Dei in Spiritu Sancto.* Eccleſia ſcilicet eſt Domus & Templum Dei, cujus fundamentum ſunt Apoſtoli, Lapis angularis Chriſtus, parietes Judæi & Gentes, qui quotidie aſſurgunt, cùm plures ex Judæis & Gentibus, Chriſto & Eccleſiæ inſeruntur & inædificantur. Vos ergo, o Epheſii, cum aliis Chriſtianis ſimul inædificemini huic fabricæ, ut ſitis lapides, partes, & membra hujus Templi, ut illud in dies altiùs aſſurgat & creſcat, fiatque ingens Templum, & habitaculum Dei per Spiritum Sanctum, ſeu ejus gratiam. Ita cum Cornelio à Lapide cæteri paſſim interpretes. Ubi, ut videmus, traditur hortatio ad juſtitiam & ſalutem, qui indubiè finis inſtitutæ à Chriſto Eccleſiæ eſt; ſed ad eum non omnes, qui Eccleſiam ingrediuntur, perveniunt. Aliud ſcilicet finis eſt, aliud effectus formalis à ſua cauſa inſeparabilis.

Tam Collator, quàm Hexapla, Apologiæ hic initium ducit ab Iſaiæ cap. 60. v. 21. *Populus autem tuus omnes juſti*. Hic ſi ſit adverſariorum perfidia, detegenda facillimè & convincenda à quocumque textum integrum conſiderante. Sic habet: *Non erit tibi amplius Sol ad lucendum per diem: nec ſplendor Lunæ illuminabit te; ſed erit tibi Dominus in lucem ſempiternam: & complebuntur dies luctus tui. Populus autem tuus omnes juſti in æternum hæreditabunt terram, germen plantationis meæ opus manûs meæ ad glorificandum.*

Patet hic ſermonem eſſe de ſolo Electorum populo; huic enim ſoli, non autem juſtis temporaneis, obveniet ſtatus beatitudinis qui perſeverantibus hìc promittitur: *Non erit tibi amplius Sol ad lucendum per diem* &c. Latere ſenſus iſte non potuit adverſarios nobis vaticinium objicientes; cum in ipſo, quem callidè mutilatum proferunt, verſu ſit: *Populus autem tuus omnes juſti in perpetuum hæreditabunt terram.*

Juſtiſne omnibus, etiam merè temporaneis illa donabitur hæreditas, an ſolis perſeverantibus, atque adeò prædeſtinatis? Calvinianum proinde animum ſatis produnt adverſarii quando iſtiuſmodi juſtis univerſam circumſcribere moliuntur Eccleſiam, juxta idem Iſaiæ Oraculum volentes intelligi, & ſtabiliri ſuum Articulum: *Nihil ſpatioſius Eccleſiâ Dei, quia omnes Electi & juſti omnium ſæculorum illam componunt*: Juſti ſcilicet qui omnibus ſeculis extiterint, vel extituri ſunt, non qualeſcumque; ſed perſeverantes in juſtitia; his enim ſolis *perpetua* obveniet *hæreditas*.

Nihil ſpatioſius tali Eccleſiâ fuit etiam Vvicleffo, Huſſio, & Calvino; ſed ſpatioſior penès Catholicos eſt complectens etiam reprobos, quamdiu Fidem Chriſti ſub ejus Vicario profitentur, nullâ Excommunicationis ſententiâ à cœtu Fidelium ſegregati.

2 De-

2 Denique non in omnibus Scripturis, etiam Propheticis, ſolos Juſtos in Dei populo intelligi diſcimus ex dilucido ipſius Dei apud Jeremiam teſtimonio cap. 2. *Obſtupeſcite Cœli ſuper hoc, & portæ ejus deſolamini vehementer, dicit Dominus. Duo enim mala fecit populus meus: me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt ſibi ciſternas, ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas.*

Tum recenſitis afflictionibus, quæ in pœnam criminum populo Dei acciderant, *Nunquid non iſtud factum eſt tibi, quia dereliquiſti Dominum Deum tuum eo tempore quo te ducebat per viam?* Ita per Prophetam Deus objurgationem adversùs populum ſuum proſequitur: *Et nunc quid tibi vis in via Ægypti, ut bibas aquam turbidam? Et Quid tibi cum via Aſſyriorum, ut bibas aquam Fluminis? Arguet te malitia tua, & averſio tua increpabit te. Scito & vide quia malum, & amarum eſt dereliquiſſe te Dominum Deum tuum, & non eſſe timorem mei apud te, dicit Dominus Deus Exercituum. A ſeculo confregiſti jugum meum, rupiſti vincula mea, & dixiſti: Non ſerviam.*

Feriâ ſexta Paraſceves interea dum ad Crucifixi oſculum procedit Clerus & populus, identidem inculcatur illud Dei improperium: *Popule meus quid feci tibi aut in quo contriſtavi te?* Sive ut apud Michæam eſt cap. 6. *aut quid moleſtus fui tibi? Reſponde mihi; quia eduxi te de terra Ægypti, & de domo ſervientium liberavi te.... Et cuſtodiſti præcepta Amri & omne opus domûs Achab, & ambulaſti in voluntatibus eorum, ut darem te in perditionem, & habitantes in ea in ſibilum: & opprobrium populi mei portabitis.* Aliud igitur eſt, omnes juſtos eſſe Dei populum, quod aſſerit Iſaias, aliud ſolos juſtos eſſe populum Dei, quod contra Jeremiam, Michæam, ipſumque Dominum Queſnelli novitas affirmat.

Ad illud autem quod Deus populo ſuo exprobrat, *non eſſe timorem meum apud te*, facilis fuiſſet populo, & valde congrua reſponſio; ſi doctrina Articuli 66. legitima: *Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque induci per inſtinctum naturalem, aut per timorem ſicut beſtiæ; ſed per fidem & per amorem ſicut filii.* Sic longè alia & directè oppoſita eſt Queſnelliano dogmati divina per Jeremiam inſtitutio.

3 De Calviniano Articuli ſenſu, nos dubitare non ſinit etiam applicata ei, à ſuis hìc defenſoribus ſententia Auguſtini lib. 5. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 27., quæ perſpicua de ſolis ſic enuntiat prædeſtinatis: „ Numerus ille juſtorum, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt, de quibus „ dictum eſt: Novit Dominus qui ſunt „ ejus: ipſe eſt hortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquæ vivæ, Paradiſus „ cum fructu pomorum. Ex hoc numero „ quidam ſpiritualiter vivunt . . . Sunt „ etiam quidam ex eo numero, qui adhuc „ nequiter vivant, aut etiam in hæreſibus, „ vel in gentilium ſuperſtitionibus jaceant: „ & tamen etiam illic novit Dominus qui „ ſunt ejus.

„ Namque in illâ ineffabili præſcientiâ Dei, multi qui foris videntur, intus „ ſunt, & multi, qui intus videntur, foris „ ſunt. Ex illis ergo omnibus, qui, ut ita „ dicam, intrinſecus, & in occulto intus „ ſunt, conſtat ille hortus concluſus, fons „ ſignatus, puteus aquæ vivæ, Paradiſus „ cum fructu pomorum. „

Compertiſſimum ex ipſis vocibus eſt, non de univerſa hæc enuntiari Eccleſiâ, quæ indubiè ſpatioſior eſt conſtans etiam innumeris reprobis fidem Chriſti ſub ejus Vicario profitentibus; ſed de ea ſola Eccleſiæ parte, quæ præcipua, nobilior, & ſola felix eſt, quæ ſola complectitur eos, *qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt*, & de quibus dicitur *Novit Dominus qui ſunt ejus.*

Confirmatur is ſenſus ex antecedentibus & conſequentibus. Nam paulò ante præceſſerat: *in quibus eſt numerus certus Sanctorum prædeſtinatorum.* De hoc ſtatim ſequitur, *Numerus ergo ille juſtorum, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt, & de quibus dictum eſt, Novit Dominus qui ſunt ejus.* Poſt integram quoque relatam Auguſtini ſententiam, idem ipſe Sanctus ſubjungit: *Horum munera conceſſa divinitùs, partim ſunt propria, ſicut in hoc tempore infatigabilis Charitas, & in futuro ſeculo vita æterna; partim verò cum malis perverſiſque communia, ſicut omnia cætera, in quibus ſunt & Sacroſancta Myſteria.*

Vita æterna, quæ toti illi numero propria dicitur, ſolorum indubiè prædeſtinatorum eſt. Quapropter, ſi juxta hanc Doctoris maximi de meliore Eccleſiæ parte ſententiam, accipienda ſit Eccleſia univerſa, ut damnatus contendit Articulus, ſolo ſalvandorum numero Eccleſia concluditur; quæ pridem hæreſis Vvicleffi, Huſſii, Calvini à Conſtantienſibus juſtiſſimè damnata Patribus, meritò Catholicis omnibus horrori eſt.

4 Rurſus contra Conſtitutionem producitur Auguſtinus Serm. 4. de Jacob, & Eſau cap. 11.

cap. 11. dicens: *Eccleſiam accipite Fratres, non in his ſolis, qui poſt Domini Adventum & Nativitatem eſſe cœperunt Sancti, ad ipſam Eccleſiam pertinent*. In Pſalmum quoque 36. Serm. 3. num. 4. *Omnes qui ab initio ſæculi fuerunt juſti, Caput Chriſtum habent*.

Neutra ſententia, ſi rectè perpenditur, eliminat omnes ab Eccleſia peccatores; qui enim aſſerit, juſtos omnes, etiam qui Adventum Chriſti præceſſerunt, ad Eccleſiam pertinere, non propterea ait cæterorum neminem, etiam Chriſti fide, & baptiſmate donatum, in Chriſtianorum ac fidelium cœtu, qui Eccleſia eſt Catholica, cenſendum. Neque qui Chriſtum juſtis omnibus deſignat Caput, propterea cenſendus eſt negare idem aliis Fidelibus. Sic, etſi Magiſtrorum omnium quos Academia Lovanienſis ſinu ſuo complectitur Caput ſit *Rector*, qui illic dicitur *Magnificus*, non ideo Caput idem detrahitur Licentiatis, Baccalaureis, & inferioris ordinis Academicis. Magis quidem propriè Chriſtus Caput Juſtorum dicitur, quàm peccatorum Fidelium; attamen etiam veriſſimè Chriſtianorum omnium eſt ratione Fidei, & Baptiſmatis, quam gratiam ab illo Capite defluentem in ſe poſſident.

Nec denique obeſt, quod peccantium caput Diabolus ſit; quis enim neſciat, eundem hominem in moralibus ſubeſſe capiti non uni, ut domeſticum Patri familias, ut Civem Conſuli, & magis Principi, ut fidelem Epiſcopo, & amplius Pontifici maximo velut capiti? Præcipuè ut Chriſtianus, ſibi verticem agnoſcit Redemptorem omnium hominum, Deumque omnium conditorem, ſinguloa, quoa condidit, perpetuò gubernantem.

Iterum, & velut peremptorius, nobis ingeritur locus S. Gregorii ex hom. 19. in Euangelia, ad quem ſæpius à me & copioſiùs quàm neceſſe fuerit, reſponſum eſt. Quia tamen Queſnelli vindicea, conſilio unanimi ad vibrandum hoc contra nos ſpiculum conſpirant, non abſtinendo ab inſulſiſſima contra Romanos contumelia, videtur retundenda paulò fortiùs temeritas, ut, quam calumniando ceperant voluptatem, perceptâ caſtigatione congruâ ſapientiores redditi, dimittant.

Sic igitur *Obſervator* in *Propoſitiones* 101. qui, ſi Queſnellus ipſe non eſt, non ei cedit acerbitate & petulantiâ. „ Si Romanis, inquit, Cenſoribus placeat tantillum „ impendere laboris, ut vice Sanctorum „ Patrum, quos parum legunt, ſuum inſpiciant Breviarium, idem (quod damnata continet Propoſitio) reperient in „ Lectionibus pro Dominica Septuageſimæ: homiliam ſcilicet S. Gregorii decimam nonam in Euangelia, ubi Sanctiſſimus Pontifex explicans, quænam ſit illius Patrisfamilias vinea, dicit eſſe, *Univerſalem Eccleſiam, quæ ab Abel juſto* (& „ prædeſtinato) *uſque ad ultimum electum*, „ *qui in fine mundi naſciturus eſt, quot Sanctos protulit, quaſi tot palmites miſit*. „

Nemo eſt qui S. Gregorio non conſentiat. Neque ullus unquam revocavit in dubium, quin quot univerſalis Eccleſia Sanctos protulit, quaſi tot palmites miſerit. Quotcunque nos aſſerimus in Eccleſia peccatores, non tales protulit Eccleſia, cujus officium eſt per Sacramenta, & alia ſanctitatis præſidia promovere homines ad juſtitiam: Quodlibet autem intervenerit peccatum, non fructus Eccleſiæ eſt, ſed liberi & corrupti arbitrii vitium. Verùm quomodo inde conficitur, ſolos electos & juſtos omnium ſeculorum componere Eccleſiam Dei? Iſtud enim compta & fucata ſignificat oratio, *Nihil ſpatioſius Eccleſiâ Dei; quia omnes electi & juſti omnium ſeculorum illam componunt*. Ratio ſcilicet formalis, cur nihil Eccleſiâ Dei ſpatioſius ſit, exprimitur, quia ex omnibus electis & juſtis illa componitur.

Articulum hunc cùm primùm legerem, licèt judicarem perabſurdum, & prorſus dignum anathemate; attamen non ita cenſui intelligendum, ut Eccleſiam ſolis concluderet prædeſtinatis, quandoquidem *Electis* author addidit & *juſtos*, quorum ut pſurimi ſolùm temporanei ſunt, & ante obitum deficiunt, non ſolent ſinguli electorum numero comprehendi. Quanquam altè etiam inhæreat mihi monitio ſapientum, in hæreticorum lucubrationibus habenda eſſe omnia ſuſpecta; unde in animum incidit ſubvereri, ne *juſtorum* ibi nomine, non alios forte Author intelligat quàm electos; Quemadmodum ad Romanos dicitur; *Quos autem prædeſtinavit, hos & vocavit, & quos vocavit, hos & juſtificavit: quos autem juſtificavit, illos & glorificavit*.

Formidinem non fuiſſe inanem confirmat objectio ſive ab ipſo Queſnello, ſive à ſenſuum ejus optimè conſcio ſuperiùs allegata ex Auguſtini lib. 5. cap. 27. contra Donatiſtas, cui non apprimè conſonat intorta nobis Gregorii Magni ſententia de ſummi Patrisfamilias *Vinea*, *Univerſali Eccleſiâ, quæ ab Abel juſto uſque ad ultimum electum, qui in fine mundi naſciturus eſt, quot ſanctos protulerit, tot palmites miſerit*.

Cur

Cur *uſque ad ultimum Electum dicitur*, & non uſque ad ultimum juſtum, niſi ut ſermonem ſibi eſſe S. Doctor oſtenderet de juſtis in juſtitia decedentibus? Ideo quemadmodum à primo mortuo prædeſtinato cœperat, concludere numerum debuit non juſto qualicumque temporaneo (quales poſt ultimum electum futuros aliquos veriſimillimum eſt) ſed prædeſtinato, ſive *ultimo electo*. Adverſarii igitur ſignificationis hujus haud ignari, dum juxta eam cupiunt Queſnelli Articulum intelligi, electos & juſtos pro iiſdem accipiunt, ut accipit S. Gregorius. Proinde Queſnelli, & ei adhærentium ſententia eſt, juſtorum electorum numero univerſam terminari Eccleſiam: *Nihil ſpatioſius Eccleſiâ Dei, quia omnes electi & juſti* in juſtitia perſeverantes, ſive ita juſti, ut pariter electi ſint, *omnium ſeculorum, illam componunt*. Ita proſcripti dogmatis defenſores importunis ſuis & ineptiſſimis vindiciis ſenſum in illo nobis detegunt deteriorem, & magis hæreticum, quàm auſi aliàs fuiſſemus illi adſcribere.

6 Illo autem loco Gregorium non de Eccleſia univerſa, ſed de electis ſolùm ejus palmitibus enuntiare quod objicitur, conſtat etiam ex verbis immediatè præcedentibus, quæ in Breviario exprimuntur: *Quis verò*, inquit Sanctus, *Patrisfamilias ſimilitudinem rectiùs tenet, quàm Conditor noſter, qui regit quos condidit; & electos ſuos ſic in hoc mundo poſſidet, quaſi ſubjectos dominus in domo?*

Denique Dei Vineam non in ſolis juſtis conſiſtere, habemus ipſius Dei teſtimonio irrefragabili confirmatum Iſaiæ cap. 5. *Nunc ergo habitatores Jeruſalem & viri Juda, judicate inter me & vineam meam. Quid eſt quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? An quod expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruſcas? Et nunc oſtendam vobis quid ego faciam vineæ meæ: auferam ſepem ejus, & erit in direptionem: dirnam maceriam ejus, & erit in conculcationem. Et ponam eam deſertam: non putabitur, & non fodietur: & aſcendent vepres & ſpinæ: & nubibus mandabo ne pluant ſuper eam imbrem. Vinea enim Domini exercituum, domus Iſrael eſt: & vir Juda germen ejus delectabile: & expectavi ut faceret judicium, & ecce iniquitas: & juſtitiam & ecce clamor.*

Dei igitur vinea, quæ tanquam figura Eccleſiæ nobis ab adverſariis opponitur, non ſolo abſolvitur numero juſtorum; ſed patitur etiam, & tanquam ſua membra continet peccatores.

Supereſt contundenda, ut promiſeram, impacta ſuperiùs Romanis Cenſoribus contumelia: meretur hæc caput integrum.

CAPUT III.

Reprimitur Janſeniana adversùs Sedis Apoſtolicæ Theologos petulantia.

1 Cenſores itaque Romani *Sanctos Patres parum legunt*, ſi turgido mendaciis credimus *Obſervatori*. *Collator* etiam licèt apparere paſſim voluerit minùs intemperans, minùs temerarius, idem tamen ſuis vindiciis illinere convicium non dubitat Obſervatione in Articulum 73. dicens: *Romanis Cenſoribus priſcorum Patrum volumina parum aut nihil verſantibus, atque uni ferè modernæ ſcholaſticæ intentis, ea quæ modo ex priſcis circa Eccleſiam notavimus, ignota fuiſſe videntur. Sufficere poterit hæc obſervatio pro ſubſequentibus Propoſitionibus, in quibus de Eccleſia ſit ſermo.*

Triginta anni ſunt, cum ſimilia vomuit Queſnelli rabies, in epiſtola typis edita ſub nomine Abbatis ad quemdam Romanæ Curiæ Prælatum, contra Decretum Alexandri VIII. quo feriuntur Articuli 31. velut *temerarii, ſcandaloſi, maleſonantes, injurioſi, hæreſi proximi, hæreſim ſapientes, erronei, ſchiſmatici, & hæretici reſpectivè.* Talis contra Janſenianos Articulos cenſura, etſi æquiſſima, non poterat à Queſnelli intemperiis aliud expectare ſubmiſſionis aut reverentiæ ſpecimen, niſi ut ſatyrâ exciperetur qualis deceret factionis hæreticæ antesſignanum. Paginâ igitur 43. ait: *Cenſores Romani modicam habent antiquitatis notitiam; imò ſæpe ignorant, quod in novis Theologis eſt optimum.*

Ibid. *Cenſores Romani contra fas omne, & pro libitu feriunt anathemate, quidquid non convenit cum ideis ſuis Theologicis, quæ ſæpe falſiſſimæ ſunt, vix quidquam habentes de Theologia Patrum.* Pag. 19. *Non adeò fatui ſumus, ut agnoſcamus arbitros & judices fidei noſtræ duodecim plus minùs Theologos, qui ſæpe non aliâ inſtructi ſunt ſcientia, quàm lectione aliquot Scholaſticorum, & quorum plerique pleni ideis ſcholaſticis, judices ſeſe ſtatuunt Patrum, & Conciliorum, quæ nunquam legerunt.*

Ita Queſnellus è ſuo Bruxellenſi latibulo, jacula veneno tincta peſtifero, mittere pridem cœperat in Sedis Apoſtolicæ Theologos, ut eorum ſubrutâ authoritate ad deſtruendam Pontificiam gradum faceret. Hac arte libertatem ſibi vindicans ſcribendi quidlibet impunè, qua malum Eccleſiæ redde-

redderet immedicabile. Non enim congregari ſemper poſſunt Concilia Oecumenica, &, ſi quod fortè mali gravitas extorqueret, contra ejus quoque definitiones Queſnelliana ſe factio præmunivit famoſo Opere appellato *Teſtimonium Veritatis*; juxta quod illegitima omnis Conciliorum ſtatuitur definitio, cui vox populi contradixerit. Quæ autem ſecta vocem populi ſibi veluti faventem allegare non poterit aut fingere? Nihil jactatione iſtiuſmodi, licèt mendaciſſimâ, in Janſeniſtarum Opuſculis occurrit frequentiùs. Sed de his plura poſtmodum loco magis proprio.

2 Interim ex S. Gregorio, quem nobis adverſarii ſuperiùs objecerunt, accipiant quod ait in 15. Job: ubi hæreticis tribuit gloriationem Eliphaz Themanites *Senes antiqui ſunt in nobis multò vetuſtiores quàm patres tui*. „ Hæretici, inquit, ut ea quæ aſ-„ ſerunt,commendare ſtultis mentibus ho-„ minum, quaſi de antiquitate poſſint, an-„ tiquos Patres ſe habere teſtantur, atque „ ipſos Doctores Eccleſiæ, ſuæ profeſſio-„ nis Magiſtros dicunt: cumque præſentes „ prædicatores deſpiciunt, de antiquorum „ Patrum magiſterio falſâ præſumptione „ gloriantur. „ Gregorio præluxerat Hieronymus in cap. Iſaiæ 19. ad illud *Filius Sapientium ego: filius antiquorum*. „ So-„ lent(inquit) hæretici regi ſuo, vel Pha-„ raoni dicere: Filii ſumus Sapientium,qui „ ab initio Doctrinam nobis Apoſtolicam „ tradiderunt: filii ſumus regum antiquo-„ rum. „ Sed ut idem ſanctus mox proſequitur: illi „ Filii antiquorum arguun-„ tur ſtultos habuiſſe Doctores. Dominus „ enim miſcuit eis ſpiritum vertiginis,ſive „ errorum .... Tradidit illos Deus in re-„ probum ſenſum:

Ut modò Queſnellus cum ſuis, contemnit Scholaſticos,velut Theologos quoſdam novitios, ita ſui temporis Doctores Catholicos aſpernabatur Aëtius, velut *temporarios quoſdam homines*, cui S. Epiphanius contra hæreſim 76. meritò reſpondet. „ Tu verò temporarius multò magis „ appellandus es, qui & in errorem abdu-„ ctus es, & faſtu arrogantiâque diſtentus, „ & gregis tui pecudes paſſim per dumis & „ ſpinis conſita paſcua propuliſti. Nemo „ enim eadem tecum ex veteribus ſenſit, „ ò Aëti. „ Audiatur denique de iſtiuſmodi prætenſis Antiquariis Vincentius Lirinenſis in Commonitorio ad Orthodoxos cap. 11. „ Cùm ſub alieno nomine hære-„ ſim concinnare machinentur, capiant „ plerumque veteris cujuſpiam viri ſcri-„ pta, paulò involutius edita, quæ pro „ ipſa ſui obſcuritate dogmati ſuo quaſi „ congruant, ut illud neſcio quid, quod-„ cunque proferunt, neque primi, neque „ ſoli ſentire videantur. „

3 Scholaſticos oderunt hæretici, quia ſi quid in Patribus occurrit obſcurius, ab illis juxta certiſſima Catholicæ fidei principia exponitur, & cum exploratis Eccleſiæ dogmatibus conciliatur, teſte Sanctiſſimo Sixti V. de Theologia Scholaſtica Oraculo, in Conſtitutione, quæ incipit TRIUMPHANTIS. „ Semper (inquit) maximum Eccleſiæ ad-„ jumentum afferre potuit ſive ad Scri-„ pturas ipſas verè & ſanè intelligendas, „ ſive ad Patres ſecuriùs & ſaniùs perle-„ gendos & explicandos, ſive ad varios „ errores & hæreſes detegendas & refel-„ lendas. „

Ibid. „ ſanè Catholicæ fidei dogmati-„ bus confirmandis, & hæreſibus confu-„ tandis perneceſſaria eſt. Et profectò ita „ ſe rem habere ipſi veritatis inimici ſunt „ judices: quibus Theologia Scholaſtica „ maximè eſt formidoloſa, qui profectò „ intelligunt apta illa & inter ſe nexa re-„ rum, & cauſarum cohærentia, illo ordi-„ ne & diſpoſitione, tanquam militum in „ pugnando inſtitutione, illis dilucidis de-„ finitionibus, diſtinctionibus, illâ argu-„ mentorum firmitate & acutiſſimis diſpu-„ tationibus lucem à tenebris, verum à „ falſo diſtingui, eorumque mendacia „ multis præſtigiis & fallaciis involuta, „ tanquam veſte detractâ pateſieri ac nu-„ dari. „

Ideo, inquit, eruditiſſimus è ſacro Prædicatorum Ordine Melchior Canus lib. 8. de locis Theologicis cap. 1. *Lutherani omnes ad unum, Schola noſtra authoritatem & mirificè contemnunt, & inimicè inſectantur: atque hinc fortaſſe tanquam ex primo fonte, reliqua iſtorum hereſes derivata ſunt .... connexa quippe ſunt, ac fuere ſemper poſt natam ſcholam, ſchola contemptio & hareſum peſtes.*

Cardinalis Aguirre in Theologia S. Anſelmi diſput. 130. ſect. 3. „ Obſervandum, „ inquit, præterea eſt odium penè vatinia-„ num quorumdam recentium Theologo-„ rum Lovanienſium contra Theologos „ Scholaſticos, etiam in Diſputatione hac „ indicatum num. 16. 17. & 18. videri de-„ rivatum ex Janſenio,qui ſæpiſſimè Scho-„ laſticos criminatur, & conviciis proſcin-„ dit; in hoc certè Calvini, Lutheri, Melanctonis, & aliorum ex heterodoxis „ veſtigia premens.

4 Calvinus ſcilicet in Antidoto Decreti Sor-

Sorbonici ad Articulum 2. ſarcaſticè illud ſic excipit: *Magiſtri noſtri ſic determinaverunt poſt Ariſtotelem & omnes Philoſophos, qui rationem in homine dominam conſtituunt loco Spiritûs Sancti*. Et lib. 3. Inſtitut. cap. 2. *Hoc malum, ut & alia innumera, Scholaſticis acceptum referre par eſt, qui velut obducto velo Chriſtum texerunt .... craſſiſſimam ignorantiam ornantes, plebecula eum magna pernicie illudunt*.

Lutherus libro contra Ambroſium Catharinum: *Obſcuratus eſt ſol juſtitiæ & veritatis Chriſtus, pro fide inductis moralibus virtutibus, pro veritate opinionibus infinitis, humanis doctrinis Chriſtum & ejus fidem obſcurantibus; quia doctrina & vita eorum* [nempe Scholaſticorum] *non ſpiritu fidei; ſed dictamine rationis naturalis regitur*. Idem lib. 1. de captivitate Babylonica conqueritur *Ariſtotelem, & humanas doctrinas divinarum rerum cenſores fieri*.

Melancton in Apologia pro Luthero: *Ubi cœpit Theologia divinam legem ad Ariſtotelis Philoſophiam exigere, pro libidine refecit, quas voluit leges Dei*. Ibid. *Pro Chriſtiano populo ne legis quidem, ſed moralium Ariſtotelis populus ſumus: & ex Chriſtianiſmo contra omnem ſenſum ſpiritûs, facta eſt quædam Philoſophica vivendi ratio*. Tales potiùs hic, ut paſſim alibi in famoſo ſuo Opere ſecurus Magiſtros Janſenius, non minimam eloquentiæ ſuæ partem exercere viſus eſt, in Scholaſticis nullo diſcrimine vellicandis.

Sic Tom. 2. editionis Lovanienſis col. 19. quærit „ Enim verò Quis ſano judicio dubitare poſſit, pleraſque notitias genuinè „ Scholaſticas, nonniſi puras abſtractiones „ eſſe, depurataſque Ariſtotelicæ metaphyſicæ eliquationes; quandoquidem de „ rebus ſupernaturalibus agatur. „

Col. 21. „ Quemadmodum in theoricis limites rerum verè divinarum tranſeundo, non ſemel in chimericas abſtractiones inciderunt, ita in practicis moraless regulas agendorum ſimplices relinquendo, quas ſimplex & genuina ratio, & antiqui Patres præſcripſerunt, tam laxas effecere conſcientias, ſub prætexru accommodandi ſeſe infirmitatibus hominum, ut nihil opus ſit, niſi ſceleratiores fieri homines, ut nova aliqua, & licentioſa regula fabricetur. Nam in ſeculo corruptiſſimo, quamvis nonnulla peccata univerſa hominum commercia fœdarint; ad eas tamen anguſtias diſputandi libidine redacta ſunt, ut nonniſi in metaphyſica quadam abſtractione ſalva eſſe videantur.

Col. 22. „ Vix aliquid in moribus tam „ abſurdum eſt, niſi decalogum apertè feriat; imò etſi feriat, quod non factum ſit „ probabile: ut reverâ pleriſque Chriſtianis ſcientia recentioris Theologiæ ad nihil penè ſerviat, niſi ut ſenſa diverſa diverſorum, ſuis apta cupiditatibus noſcendo, & ſequendo, depoſitâ Chriſtianâ ſimplicitate verſutiores, & probitate „ nequiores fiant. „ Col. 25. „ Scholaſtici plerique limites Chriſtianæ Theologiæ fixos prætextu ſubtilitatis excedunt. „

„ Ibid. col. 78. „ Illud quod aſſerunt „ Scholaſtici, de rectitudine quadam naturali per virtutes morales ... non Eccleſiæ; „ ſed quorundam philoſophiæ magis, quam „ Scripturis & Eccleſiaſticæ doctrinæ inhærentem ſententia eſt; Qualis homo „ jam olim à Philoſophis, & poſtea à Pelagianis inrer Chriſtianos introductus eſt, „ ſed ab Eccleſiaſtica doctrina rale commentum remotiſſimum eſt, & in Auguſtini ſcriptis inauditum. „

Eodem tomo col. 18. „ Recentiores, „ præter nonnullas Ariſtotelicæ Philoſophiæ tricas, aut ineptias, è claſſibus dialecticis in Theologiam immiſſas, quibus „ cœleſtis medicinæ ſinceritas magis adulterata eſt, nihil omnino novi prornlerunt, quod non Auguſtinus ante viderit. „ Juxta interpretationem ſcilicet Janſenii intellectus.

5 Denique in famoſo Janſenii Manuſcripto, ex quo ſuum dein amplius deductum compoſuit *Auguſtinum*, poſtquam declaravit operis ſui ſcopum eſſe defendere Propoſitiones Michaelis Baji, non ſolùm à Pio V. & Gregorio XIII. condemnatas; ſed ab ipſo quoque Bajo religioſâ retractatas palinodiâ, acerbè invehitur in Scholaſticos dicens: „ Quamdiu Chriſtiana doctrina pro inſtructione populi, authoritate quaſi patenâ & Epiſcopali tradita fuit, cum omni ſinceritate & ſimplicitate „ tradebatur, ipſique Doctores de ipſa doctrina ſoliciti, ad cujus normam videbant ſui gregis mores componi, cum omni cautione à temeritate aſſerendi abſtinebant, incerta, multiſque curis occupati ſuperflua præcidebant.

„ Sed poſtquam cœpit in Scholis tradi ab hominibus, nihil præter hoc profitentibus, & ad nihil vacantibus, niſi ut illum campum excolerent, infinitarum farrago quæſtionum inutilium, curioſarum, „ frivolarum, ſuperfluarum invecta eſt, ut „ magnitudine ſcientiæ ſe commendatos „ red-

„ redderent, & quaſi quos docebant, non „ erat eorum grex proprius, quorum Chriſtiana ſalus eſſet eorum curæ commiſſa, „ ut qui alios veros Patres, & Paſtores in „ Chriſtiana doctrina & probitate agnoſcerent: [in margine notatur Origo corruptelæ in Theologiam introductæ, unde] „ Hinc nihil ſoliciti, niſi ut ſuam ſcientiam buccis concrepantibus venditarent, „ multa temerè aſſeruerunt, & antiquis abrogatis nova ſubſtituerunt; quia diſciplinis Philoſophicis imbuti, omnia voluerunt ad illam normam exigere; quia „ Patrum doctrinam, vel non legerant, „ vel ſuis nimiùm intenti, ſedulò eorum „ ſenſum perſcrutari non potuerunt.

„ Otium ergo eorum, qui hoc genus „ ſcientiæ (Theologiæ Scholaſticæ) ſolùm „ profitebantur, tot inutiles quæſtiones „ nobis peperit, de quibus nec Magiſter „ ſententiarum cogitavit; quia reverà dimidia pars earum in Philoſophia fundata eſt & Metaphyſica. Hinc factum eſt, ut „ Monachis [præcipuè Alexandro Alenſi, „ Alberto Magno, Thomæ, Bonaventuræ, „ Scoto, & eorum Sectatoribus) factum „ fuerit hoc genus ſcientiæ quaſi proprium. Nam ſi Scholaſtici recenſeantur, ex „ decem vix unus reperietur ſecularis. Sic „ ut enim omnes antiqui Monachorum „ inſtitutores certa opificia manualia induxerunt, ut otium à ſuo grege arcerent, „ ita Scholaſtici illi Religioſi tempus ampliſſimum, quo abundabant, frivolis quæſtionibus indagandis impenderunt.

„ His accedit, quod Philoſophis omni „ tempore proprium fuerit, per eruditionem, novarumque ſententiarum introductionem gloriolam quærere, ſententias ſuas mordicus tueri, & ita interminabilibus certaminibus inter ſeſe contendere, ut ex Auguſtino in libris de Civitate Dei conſtat.

„ Quid mirum ſi illi, qui Philoſophorum ſpiritu, & doctrinis plus ſatis inſtituti ſunt, eorum veſtigiis inſtiterunt, eoſdemque diſputandi & altercandi modos, „ & mores, quos Philoſophi in ſuis libris „ obſervant, imitati ſint? Hinc enim jam „ iſta conſuetudo invaluit, quemadmodum „ quidam ſcholaſtici non ignobiles ingenuè profeſſi ſunt; & experientiâ patet, „ ut ignominioſum habeatur, ſi diſcipulus „ ad profeſſionem ſacrarum literarum admotus, non aliquid Magiſtro ſuperaddat, & novi aliquid moliatur.„

6 Talia Janſenius & plura notæ non melioris dedicerat à Magiſtro ſuo Joanne Vergerio Abbate Sancyrano, qui, ut refertur in teſtimonio jurato, quod dedit Joannes de Jovaud Ordinis Ciſtercienſis Abbas, & Secretarius anno 1638. 17. Junii ajebat *Concilium Tridentinum fuiſſe Pontificis, & Scholaſticorum, qui doctrinam Eccleſiæ multum immutaverint.. Se verò doctrinam perfectiſſimam eſſe conſecutum plurimorum annorum ſtudio, & aſſiduâ SS. Patrum lectione, maximè Auguſtini, quem* inquiebat, *bis terve totum evolvi.*

Oblitus ſcilicet videtur ejus quod, ut eſt in eodem teſtimonio, *ſæpius jactaverat, quod quæ enuntiabat dogmata, non ea ex libris didiciſſet; ſed legeret in ipſo Deo, qui eſt veritas æterna: quodque in omnibus ſequeretur ductum interiorem illuminationum, inſpirationum, documentorum, quæ ſibi à Deo identidem ſuggeri ſentiebat.*

Nonne Vergerio hic rectè applicueris illud S. Bernardi de quibuſdam hæreticis Sermone 42. in Cantica? *Hujuſmodi non tam ambulant, quàm volitant in magnis & mirabilibus ſuper ſe ... Spiritualem ſe ſimulant habere doctrinam, fluidum inſtar roris eloquium, incerta, occulta & quaſi nocturna noviſſe myſteria ſapientiæ Dei: Sanctitatis tenere caput & culmen, & in ipſo Chriſti hærere vertice: eminendi magis, quàm inerrandi ſtudium gerere.*

Similis jactantia ſemper hæreticis, hæreſiarchis potiſſimum viſa eſt peridonea conciliandæ ſibi, & ſuis novitatibus authoritati. Ita Eunomius apud Theodoretum de hæreticorum fabulis, lib. 4. cap. 3. *Nihil ex Divinis rebus ignoro; ſed ipſam etiam Dei eſſentiam exactè novi; eam denique de Deo notitiam habeo, quam Deus ipſe de ſe:* Et Aëtius apud Epiphanium hæreſi 76. *Deum novi atque tantum novi, ut ne meipſum quidem melius noverim.*

Idem de Sancyrano teſtimonium exhibet eum aſſerentem, *Theologiam Scholaſticam, ut paſſim traditur, eſſe doctrinam noxiam.* Addebat, Abbatem alloquens: *Si Ordinis veſtri Religioſi S. Bernardo parente meritò gloriarentur, eoti in Theologiæ Scholaſticæ ruinam incumberent, quemadmodum S. Bernardus Abaillardum, Porretanum, alioſque hæreticos, primos Theologiæ ſcholaſticæ authores proſtravit. Ipſe S. Thomas veram Theologiam humanis ratiociniis & Ariſtotelicis principiis depravavit.*

Quid igitur interrogabam, facto opus ut vera Theologia introducatur? Tum Sancyranus: Adducito mihi, inquiebat, *quindecim aut viginti Religioſos Juvenes, qui ſint inſtar tabula raſa, nullis imbuti aliunde ſententiis: omni*

omni ratiocinio ſepoſito, aures mibi tantùm faciles prabeant & ſubjiciant intellectum, in me recipio fore ut ſex menſium ſpatio omnes ad ſupremum Theologia apicem provebam. Hactenus juratum Abbatis Religioſi de Sancyrano teſtimonium.

7 Duo illa prima novæ Eccleſiæ capita Sancyranum & Janſenium, in contemptu & odio Scholaſticorum paſſim ſecuti ſunt eorum diſcipuli. Lovanienſes de hoc potiſſimùm accuſabat, ſuperiùs Eminentiſſimus Aguirre; ut nempe addictis Janſenio Lovanium non caruit, haud mirum etiam non defuiſſe illic infeſtos Scholaſticis. Duos iſtiuſmodi novatores producit & reprehendit diſputatione 130. ſect. 2. ambos Tirocinium inſtituendis Theologis ſcribentes.

De quorum poſteriore notat Cardinalis, quod *plauſtra conviciorum in Scholaſticos accumulet & jaciat; atque ut nemini ipſorum, ne quidem Doctori Angelico pareat, ſic loquitur* &c. Si prius, quod dicitur, à Calviniana hæreſi ad Eccleſiam converſus antea fuerit, minùs mirum videri poterit, aliquid ei fermenti veteris adhæſiſſe. Talibus autem Tirociniis, & Tironum directoribus Eccleſia non eget. Æquiùs de Scholaſticis, imò de uno eorum antesignano Magiſtro ſententiarum, ſenſit Stancarus, quantumvis hæreticus. Ægrè, ſcilicet ferens ſuorum de viris illuſtribus maledicentiam *Pluris*, inquiebat, *eſt Petrus Lombardus, quàm centum Lutheri, ducenti Melanchtones, trecenti Bulingeri, quadringenti Petri Martyres, quingenti Calvini. Qui ſi omnes in mortario contunderentur, non poſſet exprimi una uncia veræ Theologia*. Quod judicium referens Cardinalis Aguirre Diſput. 130. ſect. 3. *Pudeat*, inquit, *Janſenium ejuſque partiales, hac audire ab bomine beterodoxo*.

Nihilominus Elias Dupin Sorbonicus tam temerarius in approbando famoſo *caſu conſcientiæ*, ad reſtituendam Janſenii hæreſim ſubdolè excogitato, quàm audax in rejiciendâ Conſtitutione *Unigenitus*, quantam intulit nuper injuriam toti Scholaſticorum Ordini, atque ejus principibus, non Magiſtro ſolummodo ſententiarum; ſed etiam ſanctiſſimis Eccleſiæ Doctoribus Angelico & Seraphico, uti & Alberto Magno, Alenſi, Scoto! Attamen eorum ſingulis comparatis cum Janſenio, Sancyrano, Dupinio, & ſimilibus Scholaſticorum contemptoribus meritò applicueris, quod Stancarus de Lombardo dixerat collato cum ducibus hæreticorum.

8 Audiatur *Nova* Dupinii de Scriptoribus Eccleſiaſticis *Bibliotheca*, Tomo 10. „ cap. 4. Ingens numerus authorum, qui „ ſeculo 13. in Occidente ſcripſerunt, [Albertus Magnus, Alexander Alenſis, S. „ Thomas, S. Bonaventura, Scotus &c.

„ Viderentur nobis uberrimum, & rerum varietate amœniſſimum campum promittere. Quapropter mirum profectò „ cenſebitur, vix aliud hoc capite reperiri, „ quàm nomina, officia, tempus plerorumque authorum cum ſimplice librorum catalogo. Verùm, ſi quis attenderit, qualia ea ſint opera, & quomodo „ compoſita, fatebitur nos aliter non agere „ debuiſſe: excerpta verò quæcumque ex „ eis promerem, inutilia fore & ingrata.

„ Præcipuæ iſtius temporis lucubrationes ſunt Commentarii in quatuor libros „ ſententiarum Petri Lombardi Archiepiſcopi Pariſienſis, cujus opus unica fuit, „ quæ in ſcholis tradebatur Theologia. „ Verùm nec methodus ejus ſervata eſt, „ nec quas ille propoſuerat Quæſtiones, „ ex Patrum teſtimoniis deciſæ fuerunt: „ vix aliud adhibitum, præter principia „ Philoſophica & metaphyſicas argutias. „ Non ſolùm non explicabatur textus Magiſtri ſententiarum, imò non niſi ſolæ „ deſumebantur ex eo quæſtiones, & ratione prorſus alia tractabantur. Sie libris Commentariorum nihil commentarii inerat præter nomen. Plures aliæ addebantur Quæſtiones, *Quodlibeticæ* appellatæ. Quibus Theologis nimis arctum „ videbatur adſtringi normæ Magiſtri ſententiarum: Hi extra methodum iſtam excurrentes, aliam ſibi propriam eligebant „ appellabantque SUMMAM THEOLOGICAM.

„ Illic agitantur Quæſtiones infinitæ, „ partim Theologicæ, partim Philoſophicæ, quæ propoſitis utrimque rationibus, „ reſolvuntur paſſim ſpeculationibus, & „ congruitatibus Philoſophicis, adhibitâ „ frequenter Ariſtotelis authoritate, nonnunquam SS. Patrum, quorum verba deſcribebant ex Magiſtro Sententiarum, „ ex Gratiano, aut Gloſſâ ordinaria, ſicut „ citationes eſſent ſæpenumero parum accuratæ, quia & nitebantur aliorum fide, „ & criſi deſtituebantur. Operum iſtorum „ ſtylus plerumque aridus eſt, barbarus, & „ ubique obſcurus „. Sic terminatur elogium *Summa Theologicæ* & reliquorum operum S. Thomæ, uti & aliorum omnium, qui iſtud ſeculum illuſtrarunt principum Scholaſticorum.

9 Idem novus Bibliothecarius Tomo 3. non minùs irreverenter & contumelioſè in S. Tho-

S. Thomam invehitur, propter citatam ſæpiùs, velut ex S. Cyrillo ſenrentiam authoritari Pontificiæ faventem, quam in nullo Dupinius monet reperiri Parrum. *Quis*, inquit, *Romano Epiſcopo tam putidè unquam adulatus eſt? S. Thomas primus eſt, qui eum locum citaverit. Scimus quantâ negligentia, & quàm exiguo diſcretionis judicio allegare ſoleat Patrum Opera*. Verùm in omnibus his, contra communem Eccleſiæ Doctorem & Scholæ Angelum, conviciis conſolari nos poſſumus, quod à notorio Patrum paſſim omnium, etiam cujus ſe diſcipulum profiterur, Auguſtini profluant contemptore, ut loco videbimus magis opportuno.

Interim quòd præſenti ſufficir inſtituto, lectorem moneo illam Dupinil Bibliothecam non eiſe magnum erudirionis ſacræ & lectionis ſtudioſiſſimæ argumentum, neque eſſe in cæteris Conſtitutionis adverſariis *Obſervatore*, *Hexaplorum* compilatoribus, & eorum ſubſidiario *Collatore* ranram coacervationem textuum ſive è Scripturis, ſive è Patribus. Dupinio enim præluxerat criſis ſimilis recenter ab hærericis edita, quorum cenſuras Dupinius ſecurus eſt, ſubinde etiam ſuperans remeritate, ut de ſuo addidiſſe aliquid videretur. Defenſores quoque dogmatum in Conſtitutione UNIGENITUS damnatorum, ut pleraque protrudunt partim eadem, partim affinia iis, quæ ante Queſnellum ab hærericis tradira conſpiciuntur, collecta illic Scripturarum Patrumque teſtimonia reperire porerant, ut multo in iis aliàs operioſiùs conquirendis labori parcerent & moleſtiæ.

Quanquam non negavero, ſingularem adhibitam à totâ malignantium Eccleſia diligentiam, ut undique corraderet, quidquid è divinis literis, vel Patribus violentè, ſeu fraude & corruptione multiplici valuit exrorqueri. Quemadmodum enim juxta proceſſum juridicum, aliàs *Cauſam Queſnellianam* Articulo decimo *Janſeniana Factio latè per Galliam, Belgium, maximè Hollandiam diffunditur, à ſuis appellata Ordo continens Abbatias, ut vocant, Prioratus, Collegia, Domos, Hoſpitia, Eremos; conſtans Fratribus & Patribus, etiam Viſitatoribus, Prioribus, Procuratoribus, qui pro expenſis communibus collectas inſtituunt pecuniarias*, ſingulis ad eas pro zelo ſuo liberaliter concurrentibus; ita minimè dubium eſt, quin in tanta Ordinis neceſſitate ad avertendum imminens excidium, ſubruendamque ſi fieri poſſet, Bullam UNIGENITUS, nihil quod valuerint conferre ſinguli, fuerit prætermiſſum.

Facilè id colligas ex immenſa Apologiarum multirudine, quæ Gallias, & Belgium, præcipuè Hollandicum, diluvii inſtar toro ſeptennio inundavir, aliquibus ut veriſimile eſt, pro comparanda materia, Scripturas Sacras, aliis Patres ſcrutantibus, aliis præſtantibus compoſitionem. Nihilominus perſuaſum habeo, ſi hæreticos aliquot evolvere mihi animus, & otium forer, pauca eſſe Queſnellianæ novitaris fundamenra, pauca ab ejus propugnatoribus collecta ex Sacra antiquitare teſtimonia, quæ non illic anrea congeſta reperirem.

Simile quid deprehenderat pridem, & magnificis Janſenii laudatoribus exprobravit Stephanus de Champs. Jactanribus ſcilicet Liberto Fromondo & Valerio Andrea in deſcripta Janſenii vira, eum *decies & amplius univerſa Opera Auguſtini attentione acri & annotatione diligenti; Libros verò contra Pelagianos facilè trigeſies à capite ad calcem evolviſſe*, riſit Stephanus utriuſque Hiſtorici levirarem, demonſtrans Janſenium fuiſſe inverecundum hæreticorum Plagiarium, è quibus, tacito authorum nomine, pleraſque mutuatus fuerit ſententias, & Auguſtini teſtimonia, adeò ut ad ſui voluminis compoſitionem vix inſpici ab eo Doctorem maximum oportuerit: potuiſſe ei hæreticorum ſufficere lectionem, ex qua tantum profeciſſe conſpicitur.

10 Nunc ad prætenſam Romanorum inſcitiam, & vetuſtaris Sacræ ignorantiam propiùs accedamus. Prodierar ab anno contra priores aliquot Queſnelli Articulos Tractatus ab uno è Conſultoribus ad examen Queſnelliani Operis, & excerptorum inde dogmarum deſtinato, plenus ſententiis Sanctorum Patrum & Doctoris Angelici. Hoc ipſum cognitæ vetuſtatis, & Theologicę eruditionis ſpecimen adverſariis diſplicuit adeò, ut Calvini ex grege in Hollandia Gazettarium ſibi devotum induxerint, ut ipſam ſententiarum veterum multitudinem vitio verteret Authori. Quid igitur facias hominibus ad convicia & calumnias ſemper pararis? Quidquid egeris, vel omiſeris, neceſſe eſt vapules. Si rationibus eos Theologicis aggrederis, Scholaſticus es, Philoſophus Ariſtotelicus potiùs quàm Chriſtianus: Si definitiones fidei ſtabilias authoritate Patrum, & Doctoris Angelici, merus textuum cumulator diceris; quod reipſa nemini magis competit, quàm adverſariis, ut patet ex *Obſervationibus*, *Hexaplis*, *Collatione*: & quidem tantà perfidiâ, ut vix aliquid in horum relationibus ſincerum ſit, occurrente paſſim in omni-

omnibus corruptione, maximè ſenſuum, mutilatione, & dolo multiplici.

Romanus non ſum genere; ſed fide: & conor eſſe dogmatum puritate, ut ſum domlcilio. Sanè ſcientiam profundam, eruditionem verè ſacram, ac ſolidam, avitæ fidei & religionis, non in theoricis ſolùm; ſed etiam in moralibus puritatem, cum profanarum odio Novitatum, in omnium hic Ordinum Magiſtris, & Profeſſoribus ſuſpicio, & veneror; quemadmodum in adverſariis horrui ſemper ac deteſtatus ſum perpetuum innovandi ſtudium, atque in mutatione fidei vix minorem, quàm in variatione veſtium levitatem; niſi quod in retinenda, quam ſemel amplexi fuerint, hæreſi, nihil ipſis obſtinatius ſit, nil magis in defendenda temerarium.

Quæ de utriſque commemoro, non ex alienis refero, nimiùm fortè credulus narrationibus; ſed de Romanis loquor veluti annis viginti tribus coram obſervator ſedulus; quæ autem de Anti-Romanis longè diuturnior, neque minùs diligens editorum ab eis lector Operum. In poſterioribus ubique deprehendo inſilientem in oculos malitiam, affectationem eruditionis ridiculam, tam plenam mendaciis & perfidiâ, quàm veræ ſapientiæ vacuam. In prioribus autem ſemper mihi placuit, & perpetuâ confirmatur experientiâ, quod ait S. Cyprianus, de adulatione erga Romanos & Sedem Apoſtolicam minimè ſuſpectus, epiſt. 55. *Cogitandum, eos eſſe Romanos, quorum fides Apoſtolo prædicante laudata eſt, ad quos perfidia non poteſt habere acceſſum.*

C A P U T IV.

Digreſſio I.

Cur adverſarii contemnant adeò Scholaſticos, & tantopere tironibus velut neceſſariam prædicent lectionem veterum, præcipuè Auguſtini.

1 INter calllidiſſimas Novaturientium artes propagandæ hæreſi maximè idoneas, eſt perſuadere ſimplicibus, & rudibus Theologiæ candidatis, ut abjecto Scholaſticæ ſtudio, incumbant unicè lectioni Patrum, Auguſtini præcipuè de peccato Originali, Gratiâ, & Prædeſtinatione contra Pelagium, ejuſque diſcipulos Cœleſtium & Julianum. Ex libris illis perperàm intellectis hæreſes ſuas conflaverant Lutherus, Calvinus, Janſenius; neque à lapſu ſimili ſecurus eſt, quisquis ſinè duce & interprete probè Catholico, principiis Theologiæ Scholaſticæ aut nullo modo, aut leviter tinctus, Lectionem iſtiuſmodi temerè aggreditur. Qui verò in fide catholicâ ſolidè fundatus, & communibus affixus eſt Eccleſiæ dogmatibus, juxta ea intelligendum ſibi conſtituet, quidquid in Auguſtino apparuerit obſcurum.

Ideo Sancyranus & Janſenius nova placita introducere meditantes, tirones facilè ſibi credulos ad inſtitutionem, atque Auguſtinianorum lectionem Operum depoſcebant: Sancyranus, ut ſupra vidimus, juvenes nullis adhuc imbutos opinionibus, nullis inſtructos Theologiæ principiis, & ad ſuſcipienda quælibet indifferentes, *velut tabulas*, ut ajebat, *raſas*: Janſenius quoque dicere ſolitus refertur à Liberto Fromondo in ejus vita, *Auguſtinum à Diſcipulis, non à Magiſtris velle intelligi: & falli, quisquis aliâ opinione occupatus accederet ad ejus lectionem*. Properea de ſe ipſo fatetur ibidem Janſenius, *ſe multis annis cum veteribus ſuis opinionibus luctatum eſſe, antequam in totum exueret, & perveniret ad intimam S. Auguſtini mentem:* Et tamen, ut ibi dicitur, *ab initio ſtudii Theologici, cum Scholaſticis legere cœpit Sanctos Patres; ſed præcipuè Auguſtinum.*

Denique ajebat Janſenius, *Patres cæteros utiles eſſe; ſed Auguſtinum neceſſarium; imò unum pro omni materia Theologica ſufficere*. Etſi verò *Summam Theologicam* S. Thomæ Janſenius dixerit *Auguſtinum contractum*; non tamen illa ſatis ad guſtum eſt Queſnelli Sociis. Inter hos Lovanii author libri *Theologus Chriſtianus* appellari pag. 100 *Multorum*, inquit, *utilitati non ſatis accommodatus eſt S. Thomas, tum quod multas Quæſtiones Philoſophicas Theologiæ immiſceat, tum quod terminis Philoſophicis eas proponat reſolvatque.*

Ut Tirones Theologos ab ejus lectione amplius avertat pag. 113. conqueritur de iis, *qui ab ipſo curſûs Theologici initio immergunt ſe in lectionem ſterilis alicujus Scholaſticæ, in qua Quæſtiones quidem Theologicas, ſed philoſophicè pertractatas inveniunt. Ubi hoc maximè deplorandum, quod qui deberent totos ſe in hoc impendere, ut ideas, quas inter Philoſophos hauſerant, cum veteri homine exuerent, jam quaſi tantùm è Philoſophiâ ad Philoſophiam tranſlati, unum hoc putant eſſe Theologi negotium, ut quemadmodum priùs de rebus Philoſophicis in Philoſophia contendere didicerant, ita nunc in Theologia diſcant contendere de rebus Theologicis.*

2 Quapropter quoties *Theologi* iſtius *Chriſtiani* diſcipulos, aut ex Lovanienſibus ſimiles audis in Diſputationibus publicis argumentum aliquod proponentes, fruſtrà ab eis expectes rationis quidpiam, formâ ſyllogiſticâ propoſitum, ſed tres ſolummodo quatuorve decerptas ex Auguſtino, confuſaſque inter ſe temerè lacinias quas invenire in eo potuerint maximè obſcuras; Sic toti ſcilicet Auguſtiniani ſunt, qui, ſi Sanctum legerint, nonniſi juxta Janſenium intellexere.

Non ita Cardinalis Aguirre, Queſnello & ejus ſodalibus aliàs charus, & in eorum lucubrationibus etiam cum elogio commemoratus: non is, inquam, modum diſputandi Scholaſticum & Philoſophicum faſtidivit, dum adducto Sixti V. perhonorifico de Theologia Scholaſtica teſtimonio Diſp. 130. ſect. 3. ait: „ Hæc Summus ille Pon„ tifex: ſed & idipſum plurimis retro ſe„ culis legebatur in Patribus, Philoſophiæ „ ſtudium deſervire Sacræ diſciplinæ per „ demonſtrationem acquirendæ, & traden„ dæ: ideoque Clemens Alexandrinus „ pag. 121. editionis Comel. de illa ait, „ *utilem eſſe ad Chriſtianam pietatem, ut quæ* „ *prima inſtitutionis, ac rudimenti inſtar ſit* „ *iis, qui fidem per demonſtrationem ſibi* „ *comparant*. Auguſtinus quoque lib. 14. „ de Trinitate cap. 1. Philoſophiam appel„ lat *ſcientiam qua fides ſaluberrimè gigni-* „ *tur, nutritur, roboratur, defenditur*: Qua „ quidem ſcientiâ non pollent fideles plu„ rimi, quamvis fide polleant. Mitto plu„ res alios è Patribus, & Anſelmum in „ omnibus ſuis ſcriptis Didacticis Theolo„ giâ Scholaſticâ, ac rationibus Philoſo„ phicis, & Dialecticæ regulis paſſim uten„ tem in explanationem, confirmationem, „ & obſequium doctrinæ revelatæ.

3 Verùm juxta novos Theologos à ſuis edoctos præceptoribus Sancyrano & Janſenio, omnis ratio ſeponenda eſt, exuenda quælibet accerſita aliunde, quàm ex Doctore maximo Sententia. Quid autem ſi tironi Theologo, in illo quidpiam occurrerit obſcuri? Nonne Magiſter alius, qui involutum explicet, conſulendus eſt? Minimè, inquit Janſenius, & ex eo Fromondus in ejus vita, quoniam „ Auguſtinus à di„ ſcipulis, non à Magiſtris vult intelligi: „ & fallitur quiſquis alia opinione occu„ patus accederet ad ejus lectionem. „ Nonne adeundus alius ſaltem è Patribus, Quæſtionem eamdem forſitan magis dilucidè pertractans? Ne iſtud quidem juxta Janſenium opus eſt; „ nam unus pro omni „ materia Theologica ſufficit Auguſtinus.

Attamen nova ſuboritur difficultas ex eo quod Janſenius ibidem aſſerit „ Patres „ cæteros utiles eſſe; ſed Auguſtinum ne„ ceſſarium „. Omnibus enim etiam adverſariis exploratum eſt, & exemplis plurimis demonſtratur, Auguſtinum Hieronymo & aliis aliquando Patribus opponi. Imò ſi Eliæ Dupin tam infeſto Bullæ UNIGENITUS adverſario, quàm ſtrenuo Queſnelli & Janſenianæ hæreſis defenſori credimus, in ſua de Scriptoribus Eccleſiaſticis criſi, ſive ut vocare ei placuit „ Bibliothe„ câ novâ, Sanctus Auguſtinus tam in Scri„ pturarum interpretatione, quàm in „ Theologicis opinionibus, ſæpe recede„ bat à præcedentium tramite, ut viam ſi„ bi deligeret prorſus novam. Vocari po„ teſt in Theologicis, quo nomine Cicero „ à ſe dicebatur in Philoſophicis, Magnus „ Opinator... linguarum ignarus erat, & „ vix legerat veteres.

Quod poſteriùs adeò vitio vertitur hoc tempore, & quidem mendaciſſimè Cenſoribus Romanis, non à Catholicis; ſed à Janſenii Sectatoribus & Calvini.

Si igitur Patrum plurium incubuero lectioni, facilè fiet, ut aliqua ex his hauriam documenta Auguſtinianis contraria. Hinc imminet periculum, ne quoniam præ cæteris ubique ſequendus proponitur Auguſtinus, difficile ſit, imbibitam aliunde dimittere opinionem, ut Janſenio contigit, cui multis annis cum veteribus ſuis opinionibus luctandum fuit, antequam totas exueret, & perveniret ad intimam S. Auguſtini mentem. Hinc confirmabitur quod ibidem ait Janſenius *Auguſtinum à diſcipulis*, &, ut Sancyranus loquitur, veluti *tabulis raſis*, *non à Magiſtris velle intelligi*; utpote ex aliorum Patrum & principum Scholaſticorum lectione præoccupatis.

Adeò autem intellectu facilem eſſe Auguſtinum, ut à diſcipulis non à Doctoribus velit intelligi, ac proinde ſinè duce, ſinè interprete à rudibus volvendus ſit, ſolus aſſerit cum ſuis ſectatoribus Janſenius. Non tantam lucem in ſubtiliſſimi Doctoris ſcriptis detegunt Catholicorum præcipui. S. Anſelmus libro de Sacramento Altaris contra Berengarium, Auguſtini ſibi teſtimonia velut clarè faventia vindicantem cap. 13. in ipſo titulo ait: *In legendis Patrum ſcriptis eſſe opus multâ vigilantiâ*.

Dein ipſo capite: „ Poſtquam (inquit) „ ex confragoſis locis huc uſque evaſimus, „ conſiderate libet attentiùs, cur ſupra hac „ re in SS. Pattum tractatibus reperiantur ſen-

„ ſententiæ tam dubiæ, tam ſcrupuloſæ, „ & quæ etiam invicem contrariæ videntur, ut non ſolùm qui contendendi intentione, illas congregant, materiam in „ eis inveniant errandi; ſed & qui ex eis „ adſtruere velint Catholicam fidem, non „ facilè queant ſe inde expedire ... Sed ut „ multa de eadem re ab eis relicta ſunt, „ quæ benè dicta; ſed obſcuriùs, utpote „ ab eis, qui ut homines, venturas omnes „ errorum calumnias non poterant prævidere, malè intellecta materiam errandi „ vel contendendi perditis videntur præſtare. Quæ B. Auguſtino in multis accidiſſe non ignorant, qui librorum ejus lectionem familiarem habent. Antequam „ enim Pelagiana hæreſis exurgeret, in „ libris quos jam ediderat, non pauca poſuit, quæ exurgens exinde illa hæreſis ſie „ ſumpſit ad patrocinium erroris, ut etiam „ paria ſecum ſentire, jactaret virum per „ omnia catholicum.

„ Unde illi neceſſitas impoſita eſt, plures poſtea libros contra peſtem illam „ edere, & confiteri crebrò, benè dicta ſua, „ ad vitandum tamen pravum legentium „ intellectum, aliter quàm dixerat, debuiſſe ſe dixiſſe; quod ſcire poſſet, qui „ libros Retractationum legerit, alioſque „ quos ipſe conſcripſit: quoniam etiam ſuper hac re de Sacramentis prædicto viro „ ſimile quid accidiſſe videtur „. Auguſtini teſtimonia de hoc Sacramento, quę S. Anſelmus profert, agnoſcit etiam Cardinalis Aguirre Diſput. 135. ſect. 4. eſſe *in ſpeciem contraria*, licèt reipſa inter ſe cohæreant. Sed ignorantibus tironibus non ſemper in promptu eſt conciliationem oſtendere, aut ſuo percipere intellectu.

4 S. Thomas in caput 1. Joannis lect. 7. ait: „ Antiquos Doctores & Sanctos emergentes errores circa fidem ita fuiſſe perſecutos, ut interdum viderentur in errores labi contrarios: ſicut Auguſtinus „ contra Manichæos, qui deſtruebant libertatem arbitrii, taliter diſputat, quod „ in hæreſim Pelagii incidiſſe videatur. „ Paria de Auguſtino referunt Genebrardus in Epiſt. ad Carolum IX. præfixa editioni Origenis, Sixtus Senenſis in præfatione ad libr. 5. ſuæ Bibliothecæ: Oſorius lib. 9. de Juſtitia Cœleſti: Sancteſius in Atheiſmis Calvini pag. 325. Pighius lib. 3. de Libero Arbitrio: Sadoletus lib. 3. Epiſt. 5. Cornelius Muſſus in caput 5. Epiſt. ad Romanos. Nicolaus de Orbellis in 2. diſt. 33. Cajetanus part. 1. quæſt. 7. art. 3. explicans locum aliquem S. Thomæ „ Ad hoc, inquit, non „ video reſponſionem, niſi alteram duarum, vel hoc hic meliùs dixit, quia poſteriùs ſcripſit, vel quod ibi intendebat &c. ſuſtinent autem illa verba hanc „ gloſſam, quia quando contra Averroem „ erat ſermo, fas erat declinare in oppoſitum, ut Auguſtinus contra Pelagianos „ fecit. „

S. Bonaventura in Breviloquio parte 3. cap. 5. „ Non deberur parvulis pœna ſenſûs in gehennâ. Hoc credendum eſt, „ ſenſiſſe S. Auguſtinum; licèt verba ipſius „ exteriùs propter deteſtationem erroris „ Pelagianorum aliud ſentire videantur. „ Ut eos reduceret ad medium, abundantiùs declinavit ad extremum, plus dicens, & minus volens intelligi. „ De eadem agens ſententiâ S. Thomas Quæſt. 5. de Malo art. 2. ad 1. ait: „ Sancti tali modo locuti ſunt, ut deteſtabilem reddere„nt errorem Pelagianorum, qui aſſerebant in parvulis nullum peccatum eſſe. „

Genebrardus apud Cardinalem Aguirre Diſput. 135. ſect. 4. ajebat: „ Auguſtinus fuit interdum iniquior libero arbitrio, quòd Pelagianos haberet in procinctu, nihil aliud extollentes, quàm „ vires liberi arbitrii; Dei autem gratiæ „ minimum tribuentes. „

Denique Nicolaus Romæus Calviniſtarum fortiſſimus impugnator, ad teſtimonia ex Auguſtino, quibus illi liberum impugnant arbitrium, reſpondet: „ Quod ad „ Auguſtinum attinet, habet aliquando, „ ut fatendum eſt, ſententias aliquas difficiles; ſed mentem ejus potiùs, quàm „ verba ſpectare oportet. Agebat cum „ Pelagianis, qui liberum arbitrium, „ non ſinè gratiæ injuriâ nimiùm extollebant, & cum in lubrico loco verſaretur, „ in alteram partem juxta Ariſtotelis præceptum inclinavit, ut medium faciliùs „ obtineret: ſic enim qui virgam incurvam „ corrigere vult, in contrariam partem inflectit, ut vis vi repreſſa rectitudinem „ ipſam inducat.

„ Contigit hoc olim Sancto Gregorio „ Thaumaturgo, qui agens adversùm „ Oelianum ethnicum, plurium Deorum „ cultum Chriſtianis objicientem, ita de „ Deo uno tractavit, ut cum Sabellio tres „ perſonas quibuſdam confundere videretur. Contigit & B. Dionyſio Alexandrino, qui Sabellium confutare volens, in „ ejus hæreſim tam vehementer invectus „ eſt, ut quibuſdam viſus ſit Divinam eſſentiam cum perſonis diviſiſſe, Arioque „ ſuæ hæreſis materiam ſubminiſtraſſe:

„ quo

„ quo nomine apud S. Dionyſium Papam
„ accuſatus fuit. Sed Thaumaturgum
„ egregiè defendit Baſilius Epiſt.64. Dio-
„ nyſium S.Athanaſius Lib. de Synodis. „

5 Sed Novatoribus intereſt, omnia in Auguſtino qualicumque ſpecie, vel fraude ad ſuam hæreſim pertracto, prædicare aperta, facilia, clariſſima. Ita Janſenius ex ſtatu naturæ lapſæ eliminans omnem gratiam ſufficientem præter victricem lib.2. de gratia Salvatoris cap. 25. ait: *Quod quantumvis gratia iſtius congrua authoribus permirum videatur; veritas tamen eſt in Scripturis Sanctis, & Auguſtini Scriptis explorata.* Sic etiam primam ſuam, inter quinque famoſas hæreſes confirmans: *Hæc igitur*, inquit, *omnia pleniſſimè planiſſimèque demonſtrant, nihil eſſe in S.Auguſtini doctrina certius ac fundatius, quàm eſſe præcepta quædam, quæ hominibus non tantùm infidelibus excæcatis, obduratis; ſed fidelibus quoque & juſtis, volentibus, conantibus, ſecundùm præſentes quas habent vires, ſunt impoſſibilia, deeſſe quoque gratiam quâ fiant poſſibilia.*

Ibidem: *Ex hac indubitatâ Doctrinâ quædam non parvi momenti ad hanc rem ſpectantia inferuntur & clareſcunt. Primum quidem, eſſe quædam homini præcepta ſecundùm ſtatum & vires in quibus conſtitutus eſt, impoſſibilia ... Secundum, non adeſſe ſemper gratiam qua poſſimus, hoc eſt, quâ illa eadem præcepta implere ſufficiamus ... Tertium, hanc impotentiam reperiri non ſolùm in excæcatis, & obduratis, & infidelibus; ſed etiam fideles & juſti*: dicere voluit, *fidelibus & juſtis ... Quartum, hanc impoſſibilitatem fidelibus accidere, non ſolùm quando nolunt præcepta facere; ſed etiam quando volunt. Perſpicuum eſt enim &c.*

Unde aliqua à nobis obiter colligenda veniunt ad elidendas quorundam Janſenio pertinaciter patrocinantium excuſationes. Liquet enim vel ex his Janſenianam hæreſim non eſſe imaginariam, non affictam Janſenio; ſed in ejus Volumine non ſolùm traditam, ſed etiam fortiter inculcatam; neque merè hiſtoricè, ut quidam ajunt, ſeu veluti relatam ſolummodo ex Auguſtino, ſed à Janſenio aſſertam: neque ut doctrinam ſolùm probabilem; ſed ut certiſſimam, à qua nullo Catholico fas ſit recedere. Sic ait in Præfatione Tomi 3. *Nihil publico utilius fieri poſſe puto, quàm ſi genuina profundiſſimi Doctoris mens, hoc eſt Eccleſiæ Catholicæ ſententia, quam ille explicuit & contra hæreſes propugnavit de gratia & prædeſtinatione proferatur.*

Et paulò ſuperiùs: *In illa materia verſamur, ubi poſt tot Apoſtolicæ Sedis Conciliorumque pronuntiata ex Auguſtini libris, verbo ſenſuque tenus hauſta, meritò adverſus hujuſmodi retorquere poſſumus: ſi quis vobis annuntiaverit, præter id, quod ex Auguſtino accepiſtis, anathema ſit.* Ex hoc anathemate proficiſcitur Articulus penultimus inter 31. Alexandri VIII. Diplomate profligatos: *Ubi quis invenerit doctrinam in Auguſtino clarè fundatam, illam abſolutè poteſt tenere, & docere, non reſpiciendo ad ullam Pontificis Bullam.*

6 Non ita Angelicus Quodlibeto 10. art. 6. *Magis* inquit, *ſtandum eſt ſententiâ Papæ, ad quem pertinet determinare de fide, quàm quorumlibet ſapientum in ſcripturis opinioni.* Et 2. 2. Quæſt. 12. art. 2. ad 3. *Hæreticus cenſetur, qui pertinaciter repugnat determinatis authoritate univerſalis Eccleſiæ: quæ quidem authoritas principaliter reſidet in Summo Pontifice ... Contra cujus authoritatem nec Hieronymus, nec Auguſtinus, nec aliquis ſacrorum Doctorum ſuam ſententiam defendit.*

Nihilominus Queſnellus & Arnaldus in *Difficultatibus propoſitis Domino Steyaert*, parte 9. pag. 171. Cenſuram articuli iſtius totis viribus impugnant. *Ingens*, inquiunt, *periculum imminet à ſecundo Alexandri VIII. Decreto. An non metuendum eſt, ne ex condemnatione Propoſitionis 30. ſuboriatur in Theologis neglectus doctrinæ SS. Patrum? Negari non poteſt, intentionem eorum, qui propoſitionem detulerunt, fuiſſe reddere doctrinam S. Auguſtini inutilem in materia de gratia, & prædeſtinatione, quando Propoſitionem hanc modo conceptam tam odioſo cenſuræ expoſuerunt.* Pag. 176. *Quid igitur faciendum Theologo, qui doctrinam clarè fundatam in Auguſtino repererit, ſi eam pariter inveniat in Bulla aliqua Pontificia confixam?*

Neque dixeris caſum eſſe metaphyſicum, qui nondum contigerit, neque videatur unquam eventurus; quin potiùs affirmo, caſum eſſe tantùm nimis realem: ad quod aliâ probatione opus non eſt, quàm exemplo quod ipſe adfers de Janſenio, qui illam Auguſtini Propoſitionem in Decreto adverſùs Bajum edito offendens, OMNIA INFIDELIUM OPERA SUNT PECCATA, hæreo, inquiebat, fateor; ſed quid ad Auguſtinum? Pag. 184. *Bajus dixit, & dicere cum Auguſtino debuit, actiones gentilium, cùm ſublevabant miſeriam pauperis, cùm debitum reddebant, colebant fidelitatem, fuiſſe in individuo malas; quia non referebantur in Deum, & habitus illorum actuum non veras virtutes fuiſſe; ſed vitia virtutes imitantia.*

7 Vide nunc ſingularem Arnaldi & Queſnelli erga Romanos Pontifices, & eorum judicia reverentiam pag. 194. *Hoc pacto permittimus, ut ad deferendum aliquid Apoſtolicæ Sedi, dicas Propoſitionem non eſſe damnatam ſenſu Auguſtini; modò Pontificem deceptum ſatearis, quaudo eam damnavit in ſenſu Baji; quia oſteudi uullâ ratione poteſt, Bajum alio ſeuſu eam doeuiſſe, quàm docuerit Auguſtinus.* Quando in ultima ſententia jubemur fateri Pontificem deceptum, tres voluere intelligi S. Pium V. Gregor. XIII. Urbanum VIII.

Multum autem Queſnello & Arnaldo Petri Cathedra obſtringitur, quando hi *deferri aliquid ſedi Apoſtolicæ* patiuntur; ſed eâ lege ut pariter fateamur, tres illos Pontifices in *condemnando ſenſu Baji fuiſſe* aliorum fraudibus, & ſuâ ignorantiâ *deceptos.* Quod autem exemplum profertur de operibus infidelium, velut ineluctabile erroris Pontificii argumentum, maximè frivolum eſt. Evidens enim eſt, Propoſitionem à Bajo traditam eſſe ut obviè ſonat, nullum ſcilicet ab infidelibus, quamdiu tales manſerint, opus procedere, quod non propriè peccatum & Dei ſit offenſio; quia juxta Propoſitionem ejuſdem trigeſimam octavam: *Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitioſa eſt cupiditas, quâ mundus diligitur, quæ à Joanue prohibetur, aut laudabilis illa charitas, quâ per Spiritum Sanctum in corde diffuſâ Deus amatur.* Quem errorem poſt trium Pontificum anathema reſuſcitare placuit Queſnello Propoſitione inter ſuas 44. *Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones & actioues omnes noſtræ uaſcuntur: amor Dei qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur, & amor quo nos ipſos, ac muudum diligimus, qui quod ad Deum, referendum eſt non refert, & propter boc ipſum fit malus.*

Longè ab illa tum Baji, tum Queſnelli inſaniâ diſſidet Auguſtinus, cujus genuina ſententia eſt: Omnia infidelium opera, quæ infideliter fiunt ſive fine infidelitatis in honorem falſorum numinum, vel quæ fiunt ex vana gloria, aut aliâ ratione noxiâ, peccatis annumerari debere, non actibus bonis quod nemo Catholicus inficiatur. Aliàs actus ab omni imunes vitio in infidelibus Auguſtinus locis plurimis & clariſſimis agnoſcit. Eadem indubitata Angelici ſententia eſt. In c. 14. ad Rom. Lect. 3. ſic intelligit, & nobis explicat Auguſtinum, etiam in *Summa Theologica*, quæ ipſo reſte Janſenio *Auguſtiuus contractus eſt.*

Locus Summæ eſt 2. 2. Quæſt. 13. ad 1. *Actus alicujus charitate careutis poteſt eſſe duplex: unus quidem ſecundùm hoc quod charitate caret, utpote cùm facit aliquid in ordine ad id, per quod caret charitate* [id eſt in ordine ad peccatum] *Et talis actus ſemper eſt malus: ſicut Auguſtinus dieit in quarto contra Julianum ut ſupra, quòd actus infidelis in quautum eſt infidelis, ſemper eſt peecatum, etiam ſi nudum operiat, vel quidquid aliud hujusmodi faciat, ordinans ad fiuem ſuæ infidelitatis. Alius autem poteſt eſſe actus charitate careutis, non ſecuudùm quod charitate earet; ſed ſecundùm quod habet aliquod aliud donum Dei, vel fidem, vel ſpem, vel etiam uaturale bonum, quod uon totum per peecatum tollitur, ut ſupra dictum eſt,* [Quæſt. 10. art. 4. & 1. 2. Quæſt. 85. art. 2.] *& ſecuudùm boc ſiuè ebaritate* [etiam ſinè fide] *poteſt quidem eſſe aliquis actus bouus ex ſuo genere; nou tamen perfectè bonus; quia deeſt debita ordinatio ad ultimum finem.*

8 Ita ſenſim & quodammodo ſinè ſenſu ab ipſa nobis propoſita abducimur Digreſſione. Abducit autem impudens Arnaldi atque Queſnelli temeritas, inſultans Apoſtolicæ Sedi hoc velur clariſſimo erroris ſpecimine, quo potiùs ſe de calumnia certiſſimè convinci ipſi ignorare minimè poſſunt, niſi in ſolis forſitan hæreticorum lucubrationibus verſati, in Sanctorum Patrum & Angelici Doctoris voluminibus peregrini ſint. Proſequamur itaque in exemplo de infidelibus, quoniam eò nos adverſarii tantâ provocant confidentiâ.

„ Ex illo Apoſtoli ad Rom. 14. *Omne*
„ *autem quod non ex fide peccatum eſt* (in-
„ quit Angelicus lect. 3.) videtur ſequi,
„ quòd, ſicut dicitur in Gloſſa: *Omnis vita*
„ *iufidelium peccatum ſit*, ſicut omnis vita
„ fidelium eſt meritoria, in quantum ad Dei
„ gloriam ordinatur, ſicut illud 1. Cor. 10.
„ Sive manducatis, ſive bibitis, ſive aliquid
„ aliud facitis, omnia in Dei gloriam faci-
„ te. Sed dicendum eſt, quod aliter ſe ha-
„ bet fidelis ad bonum, & infidelis ad ma-
„ lum. Nam in homine, qui habet fidem
„ formatam, nihil eſt damnationis, ut ſupra
„ 8. dictum eſt. Sed in homine cum infi-
„ delitate eſt bonum naturæ: & ideo cum
„ aliquis infidelis ex dictamine rationis ali-
„ quod bonum facit, non referendo ad
„ malum finem non peccat.

„ Cùm verò homo infidelis aliquid agit
„ ex eo quod infidelis eſt (in finem ſci-
„ licet infidelem) manifeſtum eſt quod
„ peccat. Unde in Gloſſa cùm dicitur:
„ Opus omne, quod non eſt ex fide pecca-
„ tum eſt, ſic eſt intelligendum: omne quod
„ eſt contra fidem, vel contra conſcienti-
„ am, peccatum eſt, etſi ex genere ſuo bo-
„ num eſſe videatur, puta ſi paganus ad ho-

norem

„ norem ſuorum Deorum Virginitatem „ ſervet, vel eleemoſynam det, hoc ipſo „ peccat „.

9 Si Aquinatl, fideliſſimo Auguſtini interpreri, fidem denegent Novatores, audianr ipſius Doctoris maximi à damnati erroris ſe ſuſpicione liberantis reſtimonium lib.5. de Civitare cap.12. *Romani juſtitiâ & actibus ſtrenuis promeruerunt à Deo imperium*. Neceſſe eſt Deo aut ſtultitiam trlbuere, aut iniquitatem, ſi peccara præmio remuneretur qualicumque, eriam minimo & temporali. Infideles tamen erant veteres illi, de quibus agitur, Romani; verùm ut additur ab eodem Sanctiſſimo Doctore lib. de Spiriru & litera cap.22. *Ipſi homines erant, & vis illa natura inerat illis, qua legitimum aliquid anima rationalis & ſentit, & facit: & ſicut non impediunt à vita æterna juſtum quædam peccata venialia, ſinè quibus hæc vita non ducitur: ſic ad ſalutem æternam nihil proſunt impio aliqua opera bona, ſinè quibus difficillimè vita cujuslibet peſſimi hominis invenitur*.

Epiſt.5. ad Marcellinum *Rempublicam primi Romani conſtituerunt, auxeruntque virtutibus; etſi non habentes veram pietatem erga Deum verum, quæ etiam illos in æternam civitatem poſſet ſalubri religione perducere.. Deus enim ſic oſtendit, quantum valerent civiles, etiam ſinè vera religione virtutes*. Quemadmodum autem daram pauperi eleemoſynam ad eum à fide Carholica abſtrahendum, violandam ejus caſtimoniam, vel eliciendum ab eo reſtimonium falſum, immerirò Auguſtinus vocaret virturem eriam merè civilem, ira nullo ſenſu tolerabili dici virtus poreſt Virginum Veſtalium oblata falſis numinibus caſtitas.

Iſtud cerriſſimum eſt talem à carnali opere in illis Virginibus abſtinentiam, quam Diabolis dicabant, non potuiſſe à vero Deo præmium qualecumque; ſed pœnam ſolummodo promereri. Perſpieuum proinde eſt, agnira ab Auguſtino fuiſſe opera quædam in Romanis infidelibus omnis experria intentionis illicitæ, quibus apud Deum fundaverint aliquod mercedis ſalrem temporaneæ meritum. Ad hoc autem, ſut vidimus, Qualiſcumque officii bonitas non ſufficit, ſi intentionis, ſeu finis malitiâ deturpetur, ut maculari neceſſe eſt, ſi omnia infidelium opera ſint peccara. Paucas quidem in Ethnicis actiones fine ſimul & officio bonas reperiri docuit Auguſtinus; aliquas tamen lib. de Spiritu & litera cap.26. dicens: *In numero etiam hominum impiorum nec Deum verum veraciter juſtèque colentium quædam facta legimus, vel novimus, vel audivimus, quæ ſecundùm juſtitiæ regulam non ſolùm non vituperare poſſumus; verùm etiam meritò juſtèque laudamus: Quanquam ſi diſcutiatur quo fine fiunt, vix inveniuntur, quæ juſtitiæ debitam laudem defenſionemque mereantur*. Inveniunrur tamen, quantumvis pauca.

10 Clariſſimum exemplum eſt in Polemone Xenocraris philoſophi hortarionibus ad meliorem frugem reducto apud Auguſtinum epiſt.130. *Polemo ergo, ſi ex luxurioſo continens factus, ita ſciret cujus eſſet hoc donum, ut eum abjectis ſuperſtitionibus gentium piè coleret, non ſolùm continens; ſed etiam veraciter ſapiens, & ſalubriter religioſus exiſteret: quod ei non tantùm ad præſentis vitæ honeſtatem, verùm etiam ad futuræ immortalitatem valeret*. Si converſio Polemonis à luxuria ad continenriam fuerit Dei donum, non igitur vitium dicenda eſt, quamvis in homine infideliratis adhuc tenebris obſiro.

Quæ ergo neceſſitas, quæ juſta ratio movere Arnaldum & Queſnellum potuit ad declamandum conrra Quaruor Romanorum Ponrificum definiriones, quaſi in Bajo Auguſtinianum Articulum ſenſumque condemnaſſent? Meliusne Novarores illi ſe Auguſtini ſenſum percipere ſectarique præſumunt, quàm Angelicum ejus diſcipulum in *Summa Theologica*, ſive ut ipſe cirarus ſupra Janſenius merirò nominat, *Auguſtino contracto*? Illic 2. 2. quæſt.10. art.4. dicitur: *Manifeſtum eſt, quòd infideles non poſſunt operari bona opera, quæ ſunt ex gratia, ſcilicet opera meritoria: tamen bona opera ad quæ ſufficit bonum naturæ, aliqualiter operari poſſunt: unde non oportet quod in omni ſuo opere peccent*.

Idem cenſuit Auguſtini Magiſter, & totius Eccleſiæ judicio in exponendis Scripturis Doctor maximus Hieronymus in Ezechielis cap.29. *Ex eo quod Nabuchodonoſor mercedem accipit boni operis, intelligimus etiam Ethnicos, ſi quid boni fecerint, non abſque mercede Dei judicio præteriri*. Non apparet dubium, quin Nabuchodonoſor Rex Babylonis Ethnicus in ferendia Del populo ſuppetiis adverſus Tyrios propria paſſim ſpectaverit commoda; ſed neque dubirat S. Hieronymus quin aliquid ſubinde intentionis bonæ habuerit ſerviendi juſtitiæ contra violenros & iniquiſſimos ejus oppreſſores; cui ſenſui conſonant verba Propheræ, ſi obviè accipiantur.

Rurſus Hieronymus in Matthæi cap.22. *Inter ipſos quoque Ethnicos eſt diverſitas infinita; cùm ſciamus alios eſſe proclives ad vitia*

tia & ruentes ad mala : alios ob honeſtatem morum virtutibus deditos. Conſentit etiam hic Auguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis cap. 22. *Unde fit ut homo ab ineunte ætate .... ad virtutes cæteras provectior aptiorque conſurgat ; & tamen eo loci ſit, ubi ei prædicari gratia Chriſtiana non poſſit*.

11 Doctorem Sanctiſſimum, ut in aliis paſſim, etiam hìc ſequitur S. Fulgentius lib. de Incarnatione & gratia cap. 56. *Aliqua quidem bona, quæ ad ſocietatis humanæ pertinent æquitatem ineſſe poſſũt* (infidelibus) *ſed quia non charitate fiunt, prodeſſe non poſſunt* ad beatitudinem ſempiternam. Denique ut prætermittam Tertullianum, Chryſoſtomum, Gregorium Magnum clariſſimè author Operis imperfecti in Matthæum homilia 25. *Si infidelis fecerit opus bonum, hìc ei prodeſt opus ipſius : & hìc ei reddit Deus bona pro opere ſuo; in illo autem ſeculo* [futuro] *nihil ei prodeſt*.

Hæc ſi adverſarii ignoraverint, vaniſſima eorum eſt de ſua quaſi diligenti adeò lectione Patrum, & vetuſtatis notitia gloriatio : proinde etiam impudens in Romanos veluti antiquitatis inſcios invectiva. Si autem ea Patrum teſtimonia Queſnellus cum ſuis habuerit explorata, tanto deteſtabilior eſt eorum perfidia accuſans quatuor Romanos Pontifices de Auguſtini, & in eo Eccleſiæ totius ſententia, ſub Baji nomine condemnata : ſed neque in ulla Pontificum Conſtitutione nomen Baji exprimitur ; etſi aliunde compertiſſimum.

Quod autem adverſarii in ſacra antiquitate ſibi vindicant tanta præſidentiâ ; ſed mendaciſſimâ patrocinium, reperire veriùs poterunt in Janſenio Tomo 2. lib. 4. de ſtatu naturæ lapſæ cap. 3. 14. 17. 27. In Michaele Bajo lib. 2. de virtutibus impiorum cap. 2. & 5. In Calvino lib. 3. Inſtitut. cap. 14. In Luthero Reſolutione 2. contra concluſiones Eckianas. Omnes hi locis citatis Doctorem maximum inclamant, ejus, ut quidem ajunt, authoritate & ſententiâ ſtare aut eadere parati ; ſuis autem revera novitatibus eum reddere obſequentem, etſi invitiſſimum, moliuntur.

En quo nos abripuit, à propoſita quæſtione divellens, importuna Novaturientium de vetuſtate jactantia, & contra Romanos Theologos velut antiquitatis ignorantiſſimos, maleſana declamatio. Aliam nunc à me exigit digreſſionem quorumdam ſcrupulus amicorum, qui tum in præſenti Diſputatione, tum in ſuperioribus animadvertentes, me contra Adverſarios frequenter Eminentiſſimi Aguirrii proferre ſententias, muſſitari ajunt à pluribus, & vulgò credi, Cardinalem illum ſub vitæ finem, quæ contra Janſeniſtas antea ſcripſerat, retractaſſe. Iſtud modò ſupereſt diſcutiendum.

CAPUT V.

Digreſſio altera.

De prætenſâ Scriptorum Cardinalis Aguirre contra Janſeniſtas Retractatione.

1 Ab adverſariis ſpargitur de Eminentiſſimo Aguirre, eum, quæ in Hiſpania contra novos Auguſtini diſcipulos, velut Janſeniſtas, & hæreticos in lucem edidit, Romæ de veritate meliùs edoctum, omnia voluiſſe abolita, propterea quòd agnoverit, nullos exiſtere Janſeniano deditos errori, niſi in Jeſuitarum, eiſque adhærentium phantaſiâ : quod dum à me non ignorari ſupponitur, arguor veluti fide non bonâ allegans Cardinalem toties contra Janſeniſtas, quos tandem crediderit nihil tradidiſſe non conſonum Auguſtino.

Mutationis hujus aſſerendæ fundamentum, præſtare novatoribus viſa eſt Collectio quædam Conciliorum Hiſpaniæ, in qua Cardinalis ſibi perſuaſum memorat Lovanienſes Theologos, quos in *Defenſione Cathedræ S. Petri* ſæpe increpuerat veluti Janſeniſtas, nunc ſubſcripſiſſe formulæ juramenti ab Alexandro VII. Pontifice conſtitutæ, adverſùs Janſenianam hæreſim quinque famoſis Propoſitionibus comprehenſam. Quapropter religioſiſſimus Cardinalis exultans gaudio ob Theologorum iſtiuſmodi converſionem, declarat, cupere ſe ut quidquid contra eos acerbiùs ſcripſerat in *Defenſione Cathedræ S. Petri*, eorumdem in poſterum famæ minimè noceat. Unde contigit ut quando ejus opera novis typis Romæ edita fuerunt, prætermiſſa ſit *Cathedræ Defenſio*. Fraudulenta hic à Novatoribus ſubornata eſt veri cum falſo confuſio.

Qualiſcumque autem facta eſt à Cardinale retractatio, neque dogmati obeſt catholico, neque hæreſi patrocinatur, aut novitati. Quidquid enim ad doctrinam attinet, conſtantiſſimè nullo mutato apice retinuit, licèt quos antea hæreticè locutos, hæreticè ſenſiſſe fuerat arbitratus, nunc præſtito contra Janſenium juramento, crediderit reſipuiſſe, vel ſenſum ſuum duriùs antea, quàm foverent animo expreſſum,

ſanioribus modò vocibus explicare.

Quidcumque hìc ab Eminentiſſimo verè falſove creditum fuerit, nihil detrahit authoritatis omnibus, quas ex eodem deſcribere ſoleo ſententiis; nam & à Lovanienſium recentiorum, quos Defenſio Cathedræ exagitabat, & ſanius poſtea vel ſenſiſſe vel locutos Cardinalis credidit, impugnatione ubique abſtineo: Quanquam, ut verum fatear, in hoc pietatem Religioſiſſimi Cardinalis circumventam exiſtimo, quod ex pluribus, quos obedientes Petri Cathedræ eſſe ſibi paſſus fuerit perſuaderi, pauciſſimos [ſi tamen ullos] noverim, qui ex juramenti Alexandrini hoſtibus ad illud ſerio amplectendum inducti poſtea fuerint. De his ut crederem, nihil interveniſſe fallaciæ Queſnellianæ in jurando, vim mihi intuli non levem, ob reſiſtentes circumſtantias, quas malo premere ſilentio, & qualicunque converſos modo, ut genuinos Eccleſiæ filios Chriſtianâ proſequi charitate.

Præterea, quæ ex Cardinale proferre ſoleo, non ſunt ex *Defenſione Cathedræ*; ſed ex *Theologiâ S. Anſelmi*, *Commentariis & Diſputationibus dogmaticis & Scholaſticis illuſtratâ*: & quidem ex editione novâ auctâ & correctâ Romæ anno 1688. Quod autem jactatur ab adverſariis, & à bonis pluribus creditur de Retractatione, totum reſpicit *Defenſionem Cathedræ*; non autem *Theologiam* à me citatam, & cum ſua editam correctione. Ne autem iſtud prætenſæ Retractationis negotium pergat ambulare in tenebris, neve extendatur ampliùs, quàm veritas poſtulat, ut nemo ejus meliùs me conſcius eſt, lectorem de eo authenticè, atque integrè edocebo.

2 Anno 1692. prodiit typis, ut quidem præfertur Colonienſibus lucubratio, cui titulus *Eminentiſſimi ac Reverendiſſimi D. Joſephi Saenz de Aguirre S. R. E. Cardinalis & Inquiſitoris Supremi Diſputationes Selecta de multorum Belgarum, præcipuè Lovanienſium Janſeniſmo in genere & ſpecie, cum Additionibus F. de Claireau*. Additionum author eas dicavit eidem Eminentiſſimo, cui ignotus erat hactenus; ſed notum reddidit lucubratio, magis tamen Religioſi Ordinis Generalis Eminentiſſimo charus. Hinc contigit ut tandem anno 1697. die 30. Martii Cardinalis authori ſcribi curaverit à ſuo Secretario Joſepho de Peregrinis epiſtolam officioſam, quæ ſimul indicaret qualemcunque Eminentiſſimi retractationem. Hanc ex ipſo deſcriptam authographo lector accipe:

„ Tribus ferè abhinc annis Dominus „ Cardinalis de Aguirre patronus meus, „ dum pararet viam hinc ad Regnum Neapolitanum, ut ibidem aliquod remedium „ acciperet ægritudinum, quibus affligebatur, vidit librum ſibi dicatum à te, „ quamvis ſinè epiſtola manu-ſcriptâ, ex „ qua ſatis conſtaret de vero nomine authoris. Nunc verò elapſo fermè integro anno poſt reditum ſuum in Urbem, „ compertum habuit ex quibuſdam Patribus Societatis, inſtitutum & verum nomen tuum, quod antea ſuſpicabatur ſictum ut in his rebus fieri ſolet.

„ Interea per intervalla in hoc ipſo libello invenit à te recuſa plura, quæ olim „ Salmanticæ, id eſt, Anno 1683. idem „ patronus meus Salmanticæ ediderat adverſus declarationem illam ſatis notam „ Cleri Gallicani, longè antequam vel „ ipſe, neque alius quiſquam cogitaret de „ exaltatione ad Sacram Purpuram, vel de „ Pontificia deputatione ad ſupremum „ iſtum univerſalis Inquiſitionis Senatum.

„ Nunc jam expeditior aliquando ab „ ægritudinibus, lecto per intervalla illo Libello excerpto è defenſione illa „ Cathedræ S. Petri in Diſputationibus „ XIX., XX., & XXI. olim Salmanticæ „ primò editis, mihi præcepit ut Eminentiæ Suæ nomine tibi gratias agam de „ honore ſibi exhibito in hac parte. Solùm denuò monet, quod ibidem breviter indicavit, nimirum theſes illas Doctorum plurium Belgarum, præſertim Lovanienſium ab ipſo ſolùm relatas fuiſſe, „ & exſcriptas juxta teſtimonium Doctoris Nicolai Du Bois & Reverendi Patris „ Duffii, tunc verſantis Madriti, quorum „ atteſtationi in ea re aſſenſum bona fide „ præſtitit. Neque enim videbatur eſſe „ locus tunc, aut modò ſatis apparet, dubitandi prudenter de veritate illarum teſtificationum Nicolai Du Bois aut Duffii, „ circa factum adeò publicum & evidens „ aſſertionum editarum in Belgio & coram „ Academia Lovanienſi. Itaque integra & „ exacta illarum theſium relatio & fides, ſi „ qua eſt, penès prædictos duos viros ſive „ ſcriptores eſto. Neque enim illam in ſe „ tunc recepit, aut modo recipit patronus „ meus.

3 „ Præterea monet ibidem Diſp. XXI., „ id eſt pag. tuæ editionis 88. num. marginali 33. cui initium, *Quinta denique ex Propoſitionibus Janſenii*, ibidem legi majuſculis literis verba iſta: *Sed tantùm pro iis qui ſalvantur?* Hæc verba à te fideliter exſcripta ſive recuſa fuerunt juxta „ edi-

„ editionem illam Salmanticenſem, in qua
„ patronus meus ductus fuit ſolo relatu
„ aliorum, quem credebat prorſus exactum
„ ad literam; ſed modò aliquanto atten-
„ tiùs evolvens, aut examinari jubens lo-
„ ca ipſa Janſenii juxta varias editiones,
„ non invenit verba ipſa, nec vellet illa
„ olim Salmanticæ edita fuiſſe, præſertim
„ majuſculis literis, aut à te fuiſſe recuſa.
„ Solùm enim deſervire poſſunt ad augen-
„ dam plus juſto invidiam & dedecus il-
„ lius Epiſcopi, tamdiù ſatis diffamati cum
„ quinque illis famoſis Theſibus toties à
„ Sede Apoſtolica proſcriptis, & excerptis
„ ex illius libro, cui nomen Auguſtinus.

„ Illas denuò omnes Catholici, & ipſi
„ Theologi Lovanienſes palàm damnant
„ juxta Formulare Alexandri VII. quod
„ antea vix impetrabatur à quibuſdam, aut
„ multis Epiſcopis & Theologis in Gallia,
„ Belgio & aliis. Nunc jam omnes conten-
„ tiones in ea parte finitæ ſunt, aut finiri
„ prorſus debent, poſt editum, & ubique
„ receptum cum plauſu & acclamatione
„ Orbis Catholici Decretum Sanctiſſimi
„ D. N. Innocentii XII. Papæ, ineunte Fe-
„ bruario anni 1694., identidem confir-
„ matum ab ipſo ſimul cum tota Congre-
„ gatione hujus Sancti Officii. Quare jam,
„ nec tibi, nec patrono meo, nec cuiquam
„ alii opus erit recoquere eandem cram-
„ bem, aut controverſiam circa Quinque
„ Theſes quas tantus Pontifex damnat &
„ damnari vult ubique in ſenſu obvio,
„ prout damnantur de facto etiam ab ipſis
„ Lovanienſibus nemine excepto tam Ro-
„ mæ, quàm in Belgio.

„ Quapropter de cætero nollet patro-
„ nus meus unquam recudi libellum iſtum
„ à te editum, nec diſputationes illas ex-
„ ſcriptas è libro illo Defenſionis Cathe-
„ dræ S. Petri olim Salmanticæ edito. Ait
„ enim tunc opportunas fuiſſe ad repri-
„ mendam licentiam illam plurium The-
„ ſium ſuſpectarum, quæ eo tempore cir-
„ cumferebantur à quibuſdam in Belgio, &
„ ſuſpectæ aliquo modo de Janſeniſmo
„ erant, aut videbantur. Nunc verò ubi-
„ que recepto, & in executionem perducto
„ celeberrimo Decreto Sanctiſſimi D. N.
„ Innocentii XII., oportet altum ſilere
„ ſcripto & verbo de ejuſmodi contro-
„ verſiis invidioſis, & jam prorſus extin-
„ ctis, atque de cætero aureâ pace frui in
„ hac parte.

„ Si autem fortè recudendus à quo-
„ piam fuerit libellus iſte tuus, aut diſpu-
„ tationes illæ, quas Selectas dicis ex cita-
„ ta Defenſione Cathedræ S. Petri, monet,
„ atque urget patronus meus, ne unquam
„ imprimantur aut recudantur verba illa,
„ præſertim literis curſivis, *Sed tantùm pro*
„ *iis, qui ſalvantur*. Religioni enim ducit
„ quidpiam affingere, aut adjungere illi
„ Quintæ Theſi damnatæ, ultra id quod
„ circa illam ſcripſit, & erraſſe invenitur
„ Janſenius ipſe in ea parte. Unde nec In-
„ nocentius X. totam illam Theſim impu-
„ tavit Janſenio; ſed ſolùm primam illius
„ partem; poſteriorem verò quoad præ-
„ deſtinatos ſolùm inuſſit cenſurâ illâ gra-
„ viſſimâ ex ſuppoſitione quod ſenſus il-
„ lius fuiſſet aut eſſet ejuſmodi. In quo te
„ facilè & omnes æqui amantes video con-
„ ſenſuros. Interea patronus meus dum
„ tibi ſalutem plurimam & felicia omnia
„ exoptat, rogo ut me inter veneratores
„ & amicos tuos recenſeas. Datum Romæ
„ die 30. Martii 1697. „

4 Hactenus epiſtola Secretarii ſcripta juſſu Cardinalis, continens totam Eminentiſſimi retractationem: atque hæc ut patet, nihil officit omnibus quæ in toto præſenti Opere ex Cardinale protuli. Idem aſſero de citandis in poſterum. Ad epiſtolam autem reſpondit author Additionum eodem anno 1697. die 7. Maji Antverpiæ, quo negotiorum cauſâ Bruxellis excurrerat. Ex utraque autem epiſtola Lector facilè colliges Secretarium, atque ipſum tunc Eminentiſſimum Cardinalem de Theologis, quos novos Auguſtinianos vocare ſolitus erat, & prætenſâ eorum converſione, ſenſiſſe benigniùs, quàm Additionum author cenſuerit conſonum veritati.

Ita ſcilicet bonâ fide credidit Cardinalis, & cum eo Secretarius, affirmantibus Romæ tum Belgis aliquibus, tum Gallis novaturientibus, quorum intererat Janſenianam hæreſim inter phantaſmata relegari, dum ipſi cum ſuis, univerſum Janſenii ſenſum in quinque Propoſitionibus verè hæreticum, retinerent obſtinatiſſimè ut Orthodoxum, & propriè Auguſtinianum. Fraudem utcumque detegit reſponſoria epiſtola ut hic ſequitur, ſuppreſſo quodam nomine, cujus loco ponitur N. N. ... ſuppreſſionis à me ratio reddetur poſt finem epiſtolæ, quam hic exhibeo.

5 Ingens mihi ſolatium fuit, nec minimum laborum præmium, ex humaniſſimis tuis literis intelligere gratam accidiſſe Eminentiſſimo D. Patrono noſtro dedicationem libelli, quem non alium in finem edideram, quàm ut Janſeniſmum quotidie invaleſcentem, utcumque reprimerem. Quæ autem

Cardinalis nomine mihi præſcribis, ad amuſſim obſervabo; quanquam neque ipſe, neque alius in attribuenda Janſenio ſecunda parte Propoſitionis quintæ quidquam ei intulerit injuriæ. Licèt enim Janſenius non habeat verba illa ab Eminentiſſimo citata: *Sed tantùm pro iis qui ſalvantur*: habet tamen æquivalentia, & quæ ſecundam Propoſitionis quintæ partem manifeſtè continent: lib. 3. de gratia Chriſti Salvatoris cap. 21. ſic loquitur: *Quibuſdam hominibus dare prædeſtinavit fidem, charitatem, & in ea perſeverantiam uſque in finem, quos eſſe prædeſtinatos, electos, & ſalvandos dicimus... pro iſtis in æternum vivificandis mortuus eſt, pro iſtis ab omni malo liberandis rogavit Patrem ſuum, non pro cæteris, qui à fide & charitate deficientes in iniquitate moriuntur.*

Ibid. col. 390. *Quæ ſanè cum in Auguſtini doctrina perſpicua, certaque ſint, nullo modo principiis ejus conſentaneum eſt, ut Chriſtus Dominus vel pro infidelium in infidelitate morientium, vel pro juſtorum non perſeverantium æterna ſalute mortuus eſſe, ſanguinem fudiſſe, Patrem oraſſe ſentiatur.... Ex quo factum eſt, ut juxta S. Doctorem non magis Patrem pro æterna liberatione ipſorum, quàm pro Diaboli deprecatus fuerit.*

Nonne hìc Illuſtriſſime Domine, perſpicuè dicitur Chriſtus pro ſalute dumtaxat prædeſtinatorum mortuus? Scio eſſe quorumdam Janſenio faventium interpretationem, ut hanc Quintæ Propoſitionis partem ſic intelligant: *Chriſtus nemini quidquam meritus eſt, niſi ſolis prædeſtinatis*; quaſi verò reprobi neque juſtitiam temporalem, neque aliud beneficium morte Chriſti acceptum, vel præparatum habeant. Hoc ſenſu, ajunt, Propoſitionem eſſe damnatam, hoc ſenſu & ipſi eam condemnant: hunc vocant Propoſitionis *ſenſum obvium*. Sic nempe ſe, ſic Janſenium à ſecunda, eâque hæreticâ Quintæ Propoſitionis parte liberare contendunt.

Sanè inficias ire non poſſumus, Janſenium ab hoc ſenſu abſurdiſſimo alienum eſſe, neque eum inferunt verba ex ipſo ſuperiùs citata; ſed tantùm, quòd Chriſtus non ſit mortuus pro æterna ſalute ullius reprobi. Hic ſenſus eſt Janſenii: hunc eſſe obvium Propoſitionis Quintæ, atque hoc eodem ſenſu Propoſitionis illius partem ſecundam damnatam eſſe ab Innocentio X. & Alexandro VII., hactenus arbitrari mecum ſunt omnes Belgii Theologi (exceptis iis, qui paſſim habentur Janſeniani) neque Belgæ ſolùm; ſed quotquot aliarum in toto Chriſtiano Orbe, ni fallar, Nationum de his Propoſitionibus ſcripſêre, atque in primis Eminentiſſimus noſter Cardinalis de Aguirre in *Defenſione Cathedræ Sancti Petri* Diſp. 21. ſect. 5. quam de verbo ad verbum retuli: & operæ pretium eſt præcipua rurſus deſcribere: Titulus ſectionis eſt: *Quintam denique ex Propoſitionibus damnatis traditam fuiſſe à Janſenio in eodem ſenſu, quo inuritur ab Innocentio X. illam porrò paſſim ferè à Novis Auguſtinianis videri traditam.* Sectionem ſic orditur.

7 „ Quinta denique ex Propoſitionibus
„ Janſenii, quam Innocentius proſcribit,
„ hæc eſt: *Semi-pelagianum eſt dicere,*
„ *Chriſtum pro omnibus omnino hominibus*
„ *mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe*. Hanc
„ Pontifex damnat, ut falſam, temerariam,
„ & ſcandaloſam: ſi autem intelligatur eo
„ ſenſu, ut Chriſtus pro ſalute dumtaxat
„ Prædeſtinatorum mortuus ſit, reprobat
„ illam, veluti impiam, blaſphemam, con-
„ tumelioſam, divinæ Gratiæ derogantem
„ & hæreticam. Porro Janſenium tradi-
„ diſſe eam Propoſitionem quoad utram-
„ que partem, videtur manifeſtum. Quoad
„ priorem quidem lib 3. de Gratia Chriſti
„ cap. 21. ubi inquit: *Neque enim pro omni-*
„ *bus omnino Chriſtus paſſus, aut mortuus*
„ *eſt*: quod fuſiùs tradiderat c. 20. quoad
„ poſteriorem verò lib. 8. de Hæreſi Pela-
„ giana cap. 26. dum ait: *Chriſtus non*
„ *pro totius Mundi redemptione crucifixus,*
„ *aut mortuus eſt, ſed tantùm pro iis, qui*
„ *ſalvantur*. Præmiſerat quoque cap. 21.
„ Chriſtum pro ſolis Prædeſtinatis preces
„ fudiſſe, id ſubjungens: *non magis Patrem*
„ *pro æterna ſalute Reproborum, quàm pro*
„ *Diaboli liberatione deprecatum fuiſſe*. „

Atqui Eminentiſſimus Cardinalis agnoſcit, hunc ſenſum eſſe damnatum in poſteriore parte quintæ Propoſitionis. Quod evidenter confirmatur ex ſequentibus: ſic enim paulò poſt proſequitur: „ Videamus
„ modò, an nuperi Scriptores in Belgio,
„ præſertim Lovanienſes, adhuc poſt Ju-
„ dicium Sedis Apoſtolicæ tam luculen-
„ tum & formidabile, eandem hæreſim tue-
„ ri pergant. In hac re verò, ſicuti & in
„ cæteris, huc ſpectantibus, nolo Judi-
„ cem agere; ſed ſimplici narratione pro-
„ fero Theſes aut teſtimonia ipſorum
„ *κατὰ πόδα*, prout exſcribuntur à Duffio,
„ nbi ſupra Claſſe 4. Florentius de Cocq
„ 10. Martii 1677. Theſi 21. ſic habet: *Deus,*
„ *quantum in ſe eſt, non vult omnium homi-*
„ *num ſalutem*.

„ Author Libelli inſcripti *Eclairciſſe-*
„ *ments de la grace* pag. 44. clariùs adhuc:
„ *Deus*

„ *Deus non vult ſalvare niſi Prædeſtinatos* : „ nulli autem ſunt prædeſtinati, niſi electi. „ Modò ſic diſputo : Deus vult ſalvare „ omnes, & ſolos eos homines, pro qui- „ bus mortuus eſt Chriſtus, ut Fide ſan- „ ctum eſt: atqui juxta hos Authores, Deus „ non vult ſalvare niſi Solos Prædeſtina- „ tos : ergo juxta eoſdem Authores pro „ ſolis Prædeſtinatis mortuus eſt Chriſtus.

Eadem collectio ſponte ſuâ fluit ex The- „ ſi 3. Andreæ Laurent 20. Auguſti 1660. „ & Theſi 2. Jacobi Pontani 20. Januarii „ 1665. hiſce verbis prolata : *Cùm pluri-* „ *mi homines ad ſalutem æternam non per-* „ *veniant, perperàm exiſtimamus verè Deum* „ *voluntate beneplaciti velle, & quantum* „ *eſt ex parte ſua, deſiderare, ut omnes omni-* „ *no homines ad æternam ſalutem perve-* „ *niant*. Unde conſequens eſt, nec Deum „ ex vero ſtudio, ſeu voluntate ulla ſalu- „ tis ipſorum miſiſſe Filium ſuum in Mun- „ dum, nec Chriſtum ex eodem fine fuiſſe „ paſſum, & mortuum ; ſed pro Electis & „ Prædeſtinatis dumtaxat.

„ Verùm proferamus clariora teſtimo- „ nia quorumdam ex iis, quæ ſubjungo, „ eorum verbis : *Pro Electorum æterna ſa-* „ *lute (non item Reproborum) rectè dicitur* „ *mortuus eſſe Chriſtus*: Andreas Laurent „ Doctor Lovanienſis 11. Auguſti 1671. „ Theſi 3. *Malè dixeris pretioſum Chriſti* „ *Sanguinem pro ullius Reprobati æternâ ſa-* „ *lute Patri oblatum* : Libertus Fromondus „ 2. Octobr. anni 1647. Theſi 3. „

8 Teſtimonia hæc Eminentiſſimus refert *prout*, inquit, *exſcribuntur à Duffio, an autem fideliter exſcripta ſint, nolo Judicem agere ; ſed ſimplici narratione profero &c.*

Præſcindam & ego à fideli, vel infideli exceptione, quanquam, ut rectè mones, de Duffii, & Nicolai Du Bois fide, ac diligentiâ neque tunc dubitandum videretur, neque videatur modò : hoc tantùm ajo: Eminentiſſimum diſertè aſſerere, quod in ſententiis ſeu verè, ſeu falsò relatis, contineatur Propoſitionis Quintæ damnatæ Pars poſterior, quæ hæreſim tuetur, & quidem in ſenſu obvio, ſive prout verba ſonant. Sic enim Eminentiſs. Cardinalis ſectionem concludit: *Optandum autem eſt, neſcio an magis quàm ſperandum, ut exitus harum controverſiarum in Lovanienſi Academia ſit ſimilis, ac illarum in Oxonienſi. Etenim Gulielmus Archiepiſcopus Cantuarienſis tunc toti Angliæ perſuaſit, Ad damnandos omnes Vvicleffi articulos, prout verba ſonant, tamquam erroneos, & hæreticos*. Si Lovanienſes hactenus allegati, & reliqui ex Partiariis idipſum præſtent circa quinque illa dogmata Janſenii, & alia Baji, prout verba ſonant [quod certè Pontifices præcipiunt) finientur lites & ſcandala.

Hunc in finem, ut rectè mones, Illuſtriſſime Domine, Innocentius XII. *Pontifex quinque Theſes damnat, & damnari vult ubique in ſenſu obvio*. Sed explicatione opus habet, quod addis : *Prout damnantur de facto etiam ab ipſis Lovanienſibus, nemine excepto tam Romæ, quàm in Belgio*. Et paulò ante : *illas denuò omnes Catholici, & ipſi Theologi Lovanienſes palàm damnant juxta Formulare Alexandri VII. quod antea vix impetrabatur à quibuſdam, aut multis Epiſcopis & Theologis in Gallia, Belgio, & aliis locis*.

Dein paucis interjectis : *Quare jam nec tibi, nec Patrono meo, nec cuiquam alii opus eſt, aut erit recoquere eandem crambem, aut controverſiam circa Quinque Theſes*. Non foret certè opus, ſi Theologi iſti, quos Eminentiſſimus vocat *Novi-Auguſtinianos*, per *ſenſum obvium* intelligerent eum, quem intelligit Eminentiſſimus ; & omnes paſſim probi Catholici, atque adeò damnarent Propoſitiones illas juxta ſenſum, quem continent verba Janſenii & tot aliorum ejus ſequacium ab Eminentiſſimo fusè telata; non autem fingerent *ſenſum obvium* pro libitu ; tum cenſeri poſſent omnes contentiones in ea parte finitæ.

Verùm quamdiu *Novi-Auguſtiniani* illi univerſum Janſeniani Libri, toties damnati ſenſum retinere mordicus pergent, veluti innoxium, & omnes ſuas ſuorumque Majorum Janſenio adhærentium ſententias defendent, tanquam apprimè Catholicas ; licèt Eminentiſſimus cum Theologis paſſim omnium ordinum, eas oſtendat cum damnatis Janſenii erroribus in ſenſu obvio tam clarè convenire, *ut non ſit ovum alteri ovo ſimilius, quàm Theſes ipſorum & doctrina Janſenii*, quis hoc pacto erit fructus tot Conſtitutionum, & definitionum Pontificiarum? Quis tot Examinum? Quis Formularii, ſi eandem ſemper doctrinam, eodem ſenſu, licèt mutatis ſubinde vocibus quibuſdam, retinere Novi-Auguſtiniani ſinantur?

Ante Conſtitutionem Innocentii X. apertè ſuſtinebant Propoſitiones Quinque in *ſenſu proprio, legitimo, naturali*, adeòque obvio, tamquam *Catholicas, & præcipuas Fidei noſtræ baſes*, ut loquebantur in famoſo Libello trium Columnarum, & alio de *Gratia victrice*, quorum primus totius factionis nomine oblatus eſt Innocentio X. alter à multis earumdem partium Anteſignanis editus, & expreſſis nominibus appro-

probatus. In hoc profitebantur, imò gloriabantur Propoſitiones illas eſſe Janſenii. Statim autem, poſt condemnationem, mutare illis placuit modum loquendi: rejicere ſe dixerunt quinque Propoſitiones ſimpliciter & ſecundum ſe; ſed ſimul aſſerendo ficititias eſſe, & nec à Janſenio, nec à quoquam alio Theologo traditas. Interea damnatam reverà in Janſenio doctrinam, aliis terminis quaqua versùs diſſeminabant, ut patet ex Theſibus ab Eminentiſſimo accuſatis.

9 Quare ad extinguendam hanc peſtem, Theologi Catholici, atque inprimis Epiſcopi Galliæ recurrerunt ad Alexandr. VII. Declaravit is Propoſitiones non tantùm ſecundùm ſe, ſive *in ſenſu obvio*; ſed etiam in ſenſu intento à Janſenio, prout in Libro ejus *Auguſtinus* appellato exprimitur, eſſe damnatas, & eodem eas ſenſu iterum damnat, ablegans inter *filios iniquitatis*, quotquot aliter locuti ſint.

Cùm neque ſic inſtingeretur Cavillatorum audacia; ad exprimendam omnibus claram Janſeniani ſenſûs condemnationem, præſcripta ab eodem Pontifice eſt Formula ejurandi Quinque Propoſitiones, non tantùm ſecundùm ſe; ſed etiam ut excerptas ex Libro Janſenii *Auguſtinus*, & in ſenſu ab eodem intento. Oppoſuere ſe quidam pervicaces Janſenii Defenſores, neque juxta Formulam illam jurare voluerunt, donec proteſtationibus publicis ſibi, ſuiſque perſuaſere, quod ſufficiat ejurare Quinque Propoſitiones *in ſenſu obvio*, prout nempe *obvius* modò illis ſonat, qui omnia Janſenii, aliorumque ejus ſequacium, citata ab Eminentiſſimo placita propugnant veluti intacta ab anathemate. Particulas illas, quibus vocantur Propoſitiones *excerptæ* ex famoſo illo Libro, & *in ejuſdem ſenſu damnatæ*, ajunt tantummodò incidentes & accidentales eſſe, neque ad juramentum pertinere, neque agnoſci à quoquam debere tanquam veras. Nihil hic à me Theologis iſtis affingi liquet ex *ſpecimine* Propoſitionum hoc ultimo Sexennio defenſarum, quod Typis impreſſum exhibeo.

10 Adjungo etiam Lapidem Lydium, juxta quem NN. & quorumlibet ejus ſequacium fides explorari à quovis facile poſſit.

Hæc ego, Sapientiſſime Magiſter, non erudiendi, multò minùs corrigendi tui cauſâ ſuggeſſi; ſed ut dum ſenſa mea pando, à te emendari ea poſſint, ſicubi à veritate aberraverint. Utinam me Eruditio tua reſponſo dignetur, quo diſcipulum ſuum inſtruat I. An dicere liceat cum Janſenio, quod Chriſtus pro nullius Reprobi, ſeu non Prædeſtinati æternâ ſalute Patrem oraverit, aut mortuus ſit: II. An hoc dicere non ſit hæreticum, & in Secundâ Quintæ Propoſitionis parte damnatum ab Alexandro VII. III. An Theologus in Controverſiis hodiernis multum verſatus, menti Sedis Apoſtolicæ, juramento in Formulam Alexandrinam, & conſcientiæ ſuæ ſatisfaciat, ſi ita ejuret Propoſitiones *in ſenſu*, ut ait, *obvio*, ut tamen mordicùs in animo ſuſtineat univerſam Janſenii, & Libri ejus doctrinam eſſe ſanam, & nullâ ratione damnatam, aut damnabilem: IV. An rectè & ſinè perjurio ejurent Quinque famoſas Propoſitiones, qui ſententias omnes Belgarum, quas Eminentiſſimus ait continere ſenſum prorſus ſimilem Propoſitionibus illis quinque damnatis, defendunt, vel ſaltem in animo retinent tanquam Orthodoxas, & verè Auguſtinianas.

Quæſtiones has non eſſe merè metaphyſicas; ſed in praxim deduci, facilè colliges ex eo, quod omnes Theologi, ut ipſe teſtatis, damnare ſe dicant, & paratos ejurare Quinque Propoſitiones in ſenſu obvio, & juxta Formulam Alexandri VII., & tamen multi, ut aliunde conſtat, tradere pergant Propoſitiones in *ſpecimine* denuntiatas, neque adduci ſe aut hic, aut Romæ patiantur, ut agnoſcant aliquid eſſe in Janſenii libro rectè damnatum. Addunt palàm, & gloriantur ſe nunquam mutare ſententias, neque à Majorum ſuorum dogmatibus uſquam recedere.

Denique hoc eſſe mirabile prædicant, & ad Sedis Apoſtolicæ contemptum cum ludibrio jactant, eos, quos Alexander VII., ut *Filios iniquitatis* perſecutus eſt, nunc à Sede Apoſtolica, & S. Congregatione haberi, ut plenè & perfectè Obedientes Conſtitutionibus Pontificum, atque hinc manifeſtum fieri, quod Janſeniſmus ſit & ſemper fuerit in ſolo cerebro Jeſuitarum, & eorum, quos ipſi deceperint. Si hic, Illuſtriſſime Domine, inſtructionis aliquid ab humanitate tua accepero, immortali me, cæteroſque Belgas beneficio obſtrinxeris; curabo enim, ſi ſinis, ut ejus utilitas in quàm plurimos derivetur. Non parum id collaturum confido ad componenda inter Theologos Noſtrates opinionum diſſidia, & componendam pacem ſolidam ac ſtabilem, quæ ſinè perſpicua deciſione fruſtrà ſemper optabitur, aut etiam im petrabitur.

Huc uſque epiſtola, quæ aperta, ſive ſub Sigillo, ut dicitur, volante, *miſſa* fuerat

rat ad notum Religioſi Ordinis Generalem, ut de ea diſponeret, prout judicaret expediens. Placuit epiſtola Reverendiſſimo Præpoſito, eamque deferre ipſe voluit, non ad Cardinalis Secretarium, cui inſcribebatur; ſed ad ipſum Eminentiſſimum, ut fidem habere deſineret, quibuſdam non alio fine perſuadere conantibus, nullum penitùs eſſe Janſeniſmi veſtigium, quàm ut ſecuritate noxiâ ſopitis Eccleſiæ cuſtodibus pergeret novæ hæreſeos virus impunè ſerpere, donec tantam feciſſet in Eccleſia ſtragem, ut malum videretur non ampliùs medicabile; ſed tolerandum potiùs ſeu diſſimulandum ſilentio, quàm remedio fruſtrà adhibito irritandum, cum ſummâ Eccleſiæ regnorumque turbatione.

O! ſi tantiſper reducem videremus Aguirrium ex beatâ requie, ad quam migraſſe cum confidimus, antequam novæ Sectæ conſpirationem contra Eccleſiam detegeret Humbertus Mechlinienſis Archiepiſcopus, & tanto Præſule Digniſſimus Vicarius, nunc Antiſtes Brugenſium, in editis contra Queſnellum & Gerberonem Proceſſibus, quàm ſe agnoſceret à fraudulentis pacificatoribus deceptum!

Si centum & unum Articulos ex Queſnelliano Opere excerptos, quorum plurimi puram putam continent Baji & Janſenii hæreſim, aliaſque deteſtabiles novitates, conſpiceret: Si poſt latum in eos æquiſſimum à Chriſti Vicario anathema, à factioſorum nihilominus multitudine, tot libellis infamibus, tantâ pertinaciâ propugnari atque adeò Janſeniſmum, quem extinctum crediderat, rantopere invaluiſſe, ut veluti proſtratæ inſultaret Apoſtolicæ Sedi, atque in ipſo Galliæ regno potentiſſimi Regis aſpernata imperium, ſacrilegos jam ſibi promitteret; de Orthodoxis Epiſcopis atque universâ Eccleſiâ triumphos. Hæc, inquam quæ prævidere non potuit Cardinalis, ſi redivivus coram aſpiceret, quàm Novatorum ſibi aliàs illudentium deteſtaretur perfidiam! Catholicorum verò Antiſtitum Doctorumque non zelum cohiberet; ſed ardentiſſimis accenderet hortamentis.

Ex poſteriore epiſtola omiſi expreſſionem alicujus nominis, ſupponens ejus loco N. N.... quia ſiniſtram, quam ille, oppugnato annis pluribus Formulario, & inito cum Arnaldo, Queſnello & utriuſque aſſeclis commercio, de ſe pridem moverat ſuſpicionem, nuper eliſiſſe creditur perorans publicè & fortiter pro admittenda à Lovanienſibus, ut Deus & religio poſtulabat, Conſtitutione *Unigenitus*.

Illic Facultatis Theologicæ Senatus Suffragio & ſubmiſſione unanimi definitionem Pontificiam amplexus eſt, obmurmurantibus extra illum paucis minoris Notæ Academicis, præcipuè Grammaticis aliquot, & Philoſophis, oblitis forſitan moniti veteris, *Ne ſutor ultra crepidam*; ſed quemadmodum amentibus, & mulierculis, ſic ignorantibus ſuperbis paſſim propria temeritas eſt & obſtinatio.

Propoſitio damnata Septuageſima ſeptima.

Qui non ducit vitam dignam filio Dei, & membro Chriſti, ceſſat interiùs habere Deum pro patre, & Chriſtum pro capite. *Obſerv. Moral. Joannis cap. 2. verſ. 22.*

CAPUT I.

Pernicioſus error juſtiſſimè proſcriptus oſtenditur.

1 Populus Iſraeliticus non ducebat vitam Dei filiis dignam, quando ſic eum Moyſes Divino dictante Spiritu affatus eſt Deuteronomii cap. 32. *Haeccine reddis Domino popule ſtulte & inſipiens, nunquid non ipſe eſt Pater tuus, qui poſſedit & creavit te?* Hic dubitare nemini Catholico licet, quin velit Deus à filiis Iſraël, etiam criminum reis agnoſci Pater: idque ab irrefragabili Divinæ mentis interprete denuntiari ipſis jubet, & emphaticè, ut vides inculcari; at contra interpres novus & novæ propagator Eccleſiæ Queſnellus, Deum appellari patrem prohibet omnium & ſingulorum qui à juſtitiæ tramite deflexerunt.

Dimiſſo Novatore, audiamus nos Deum iterum in Malachiæ oraculo Judæis peccatoribus loquentem cap. 2. *Vos autem receſſiſtis de viâ, & ſcandalizaſtis plurimos in lege: irritum feciſtis pactum Levi, dicit Dominus exercituum. Propter quod & ego dedi vos contemptibiles & humiles omnibus populis, ſicut non ſervaſtis vias meas, & accepiſtis faciem in lege.* Proſequitur ſacer Vates: *Nunquid*

quid non Pater unus omnium noſtrum? Nunquid non Deus unus creavit nos? Quare ergo deſpicit unusquiſque noſtrum fratrem ſuum, violans pactum Patrum noſtrorum?

Iſaiæ capite 63. Judæi à gravibus, quibus Deum offenderant, delictis, redire ad ejus gratiam cupientes, ut ad miſericordiam eum flectant, non verentur eum *Patris* nomine compellare, quod à Prophetis didicerant ipſi eſſe gratiſſimum; ideoque ad obtinendam ab eo reconciliationem præcipuè idoneum. Eſt ea Oratio Iſaiæ loquentis vice populi maximè obdurati & à Deo quodammodo rejecti paulò ante, & ſub Chriſti tempora, ut à Lapide explicat. Orat ergo flebiliter pro populo Iſaias, ut Deus oculis gratiæ illum reſpiciat: Ita S. Hieronymus, & Cyrillus.

Nunc ipſa audiatur Oratio. *Attende de cœlo & vide de habitaculo ſancto tuo, & ſede gloriæ tuæ: ubi eſt Zelus tuus & fortitudo tua, multitudo viſcerum tuorum, & miſerationum tuarum ſuper me continuerunt ſe. Tu enim Pater noſter: & Abraham neſcivit nos, & Iſrael ignoravit nos: Tu Domine Pater noſter, Redemptor noſter, à ſeculo nomen tuum. Quare errare nos feciſti de viis tuis: induraſti cor noſtrum ne timeremus te?*

2 Ita & Divini Spiritûs inſtinctu, & peccatorum nomine loquitur Iſaias, Deumque agnoſcit, & prædicat iteratis vicibus eorum Patrem. Chaldæus vertit: *Tu es Pater noſter; quia Abraham non eduxit nos de Ægypto, & Iſrael non fecit nobis mirabilia in deſerto: Tu es Domine Deus noſter.* Syrus & Arabicus: *Tu es Paſtor noſter: nos ignoramus Abrahamum, & non novimus Iſraelem. Tu es Domine Pater noſter, & Redemptor noſter.* Sic etiam S. Cyrillus, Theodoretus, Forer, à Lapide & alii.

Ipſa Veritas incarnata in Matthæi Euangelio cap. 23. Deum omnibus hominibus parentem deſignat: *Patrem nolite vocare vobis ſuper terram; unus enim eſt Pater veſter, qui eſt in cœlis.* Quaſi dicat: Nolite vobis vocare in terris patrem, veluti præcipuum vitæ authorem. *Non enim*, inquit Chryſoſtomus, *initium vitæ* habemus ex parentibus; ſed tranſitum vitæ per eos accipimus. Ipſe ſolus animam & vitam ſingulis aſpirat, ſolus creat, conſervat, auget, cum quo ſi parentes comparaveris terrenos, nonniſi umbraticè quodammodo patres ſunt reſte S. Hieronymo. Senſus igitur eſt: Nolite vobis patrem hic vocare velut præcipuum vitæ, cæterorumque bonorum authorem, ut cæca ſolet gentilium atque atheorum infidelitas. Talis eſt Deus noſter circa omnes homines, etiam non ducentes vitam ram auguſtâ ſanctâque dignam origine.

Chriſtus Dominus non ſolos juſtos; ſed etiam peccatores docuit orandi modum, ſeptem petitionibus comprehenſum, cujus præfatio captandæ Dei benevolentiæ, & excitandæ in orantibus fiduciæ in primis idonea eſt, *Pater noſter, qui es in cœlis.* Quod autem orationem hanc etiam peccatoribus familiarem eſſe voluerit, communis ſenſus Eccleſiæ eſt, & ex ipſa colligitur formulâ, juxta quam dimitti nobis debita noſtra poſtulamus, ſicut dimittimus debitoribus noſtris. Debita hæc interpretatur Lucas cap. 11. græcè peccata.

Neque ullus dubitat, quin ſicut à nobis exigitur, ut non ſolùm levia, ſed etiam graviſſima proximi contra nos peccata remittamus, ita pariter condonari omnia nobis delicta quantumvis enormia precando cupiamus. A lapide in illud Chriſti apud Matthæum cap. 6. v. 11. *dimitte nobis debita noſtra* ſic concludit: „ Debita ergo hæc „ ſunt culpæ, quæ inducunt reatum, ſive „ obligationem pœnæ & gehennæ: hujus „ enim debitorem conſtituunt hominem „ dum peccat: peccator ergo debet ani- „ mam Dæmoni, morti & inferno: Deo, „ autem debet mille, imò infinitas animas, „ mortes & gehennas; ſi eas haberet, vel „ ſuſtinere poſſet „. Nihilominus etiam talium reus criminum, ex inſtitutione Chriſti & Eccleſiæ ſalubriter ad Deum confugit hac Oratione *Pater noſter, qui es in cœlis* &c.

Idem nos docuit Servator parabolâ filii Prodigi, qui licèt duxiſſet vitam minimè dignam talis filio genitoris, nihilominus *Patris* appellatio, & grata patri fuit & filio ſalutaris.

3 Denique remittamus adverſarios ad Catechiſmum Concilii Tridentini, ubi in expoſitione Orationis Dominicæ diſcere poterunt, etiam eos, qui vitam non ducunt dignam filiis Dei, & membris Chriſti, non propterea ceſſare interiùs habere Deum pro Patre. Ita ſcilicet Catechiſmus. „ Prima quidem vox, quâ Dei juſſu & in- „ ſtitutione utimur in hac precatione, eſt „ *Pater*. Nam etſi Salvator noſter Divinam „ hanc Orationem prætexere potuit ali- „ quo verbo, quod plus majeſtatis habe- „ ret, exempli causâ, Creatoris aut Do- „ mini; tamen hæc omiſit, quæ timorem „ ſimul nobis afferre poſſent: illud autem „ adhibuit quod orantibus, & aliquid à „ Deo petentibus, amorem fiduciamque „ conciliat. Quid enim jucundius eſt *Pa-*

„ *tris*

Digitized by Google

„ *tris* nomine, quod indulgentiam ſonat
„ & charitatem?

„ Quibus autem rationibus, *Patris* no-
„ men Deo conveniat, ſuppeditabit facul-
„ tas docendi fidelem populum ex locis
„ Creationis, gubernationis, ac redem-
„ ptionis „. Cujus tituli triplicis non ad
ſolos Sanctos; ſed ad peccatores etiam ve-
riſſima relatio eſt; utpote ad quos omnes
pertinet creari à Deo, gubernari, ac re-
dimi. Catechiſmus proſequitur: „ Nam
„ cùm Deus hominem creaverit ad imagi-
„ nem ſuam; nec illam cæteris animanti-
„ bus impertiverit, ex hoc ſingulari mu-
„ nere, quo hominem ornavit, jure om-
„ nium hominum, nec fidelium modò; ſed
„ etiam infidelium, *Pater* in Scripturis Di-
„ vinis appellatur „.

Audit nova Queſnelli Eccleſia, quod
pluribus è Scriptura exemplis ſuperiùs o-
ſtendimus, ipſius hic Archi-Catechiſmi
ſuffragio ac ratione confirmari, *Deum* prop-
tereà quòd *hominem creaverit ad imaginem*
ſuam .... jure omnium hominum, nec fide-
lium modò; ſed etiam infidelium, adeòque
vitam non ducentium Dei filiis dignam, *Pa-*
trem in Divinis Scripturis vocari? Sed tam
amabilis appellatio fidei noſtræ reformato-
ribus non placet, arcenda ipſis videtur non
à ſolis infidelibus & valde impiis; ſed à
peccatoribus quibuſcumque non ducenti-
bus vitam Dei filiis conſonam.

Verùm quot ipſis è Divino Scriptura-
rum codice expungenda tunc fuerint teſti-
monia? Pergamus nos, exploſis Novato-
ribus, inſtitutioni Chriſtianæ, & Catholicæ
potiùs aures præbere & animos faciles:
„ A gubernatione [inquit Catechiſmus]
„ ſumere poterit argumentum, quòd pro-
„ ſpiciendo & conſulendo utilitati homi-
„ num, præcipuo quodam curæ & provi-
„ dentiæ modo nobis præſtat *patriam Cha-*
„ *ritatem*. Sed ut in hujus explicatione
„ argumentis *paternam Dei de hominibus*
„ *curam* meliùs agnoſcat, de cuſtodia An-
„ gelorum, in quorum tutelâ ſunt homi-
„ nes, aliquid dicendum videtur. Eſt enim
„ Dei providentiâ datum hoc negotium
„ Angelis, ut cuſtodiant humanum genus,
„ ſingulisque hominibus præſto ſint, ne
„ gravius aliquod detrimentum accipiant.
„ Nam ut parentes, ſi infeſtâ & periculoſâ
„ viâ filiis iter faciendùm ſit, cuſtodes ad-
„ hibent & periculorum adjutores; ſic *cæ-*
„ *leſtis parens* in hoc itinere &c.

4 Tentaverat Lovanii Queſnellianus au-
thor *Compendii Theologici*, luxare commu-
nem Fidelium de Angelis etiam reprobo-
rum cuſtodibus, certiſſimam perſuaſionem
parte 1. pag. 9. dicens: *Angelum cuſtodem ha-*
bent Electi, & forte etiam reprobi. Contur-
bavit ea novitas bonos omnes, & plurium
adverſos in ſe calamos convertit; Româ
quoque Compendium condemnante; ſed
ut iſtiuſmodi prohibitionibus non terretur
audacia Queſnelli, patrocinium proſcripti
operis non dimiſit in pſeudonymo libro
cui titulum fecit *Defenſio Romanæ Eccleſiæ*
& Summorum Pontificum, quæ præter men-
daciſſimam epigraphen, nihil penitùs con-
tinens defenſionis, veriùs dici debuit Ca-
tholicæ ſubverſio fidei, Pontificiæque con-
culcatio authoritatis; ideoque etiam à Ro-
manis debitum retulit perfidiæ ſupplicium.

Qui nempe Deum dici nolunt totius
humani generis Salvatorem, ſed Electorum
ſolummodò, utpote nihil paternæ benevo-
lentiæ ac voluntatis ſeriæ habentem pro
beatitudine cæterorum, cur ei tribuant
hanc erga reprobos bonitatem, ut ab exor-
dio ad finem uſque vitæ, Angelum eis im-
pertiat, animæ à ſe deſertiſſimæ cuſtodem,
promotoremque veluti ad perpetuam feli-
citatem, quam his fieri nunquam voluit
poſſibilem?

5 Faceſſere juſſis novi Euangelii præco-
nibus, pergamus nos potiùs ex Tridentini
proficere Catechiſmo tutiſſimâ Orthodoxis
regulâ. Loco citato poſt aliquot relata è
ſacris literis exempla de cuſtodia Angelo-
rum etiam viſibili, „ Hanc (inquit Cate-
„ chiſmus) doctrinæ diligentiam illa utili-
„ tas conſequetur, ut audientium mentes
„ erigantur, & ad agnoſcendam, ac vene-
„ randam *Dei paternam de ſe curam*, ac pro-
„ videntiam excitentur.

„ Commendabit autem hoc loco Paro-
„ chus, in primiſque prædicabit divitias
„ benignitatis Dei erga genus humanum:
„ quem cum à primo parente noſtri gene-
„ ris, & peccati uſque ad hanc diem of-
„ fenderimus flagitiis, ac ſceleribus innu-
„ merabilibus, retinet tamen in nos chari-
„ tatem, neque præcipuam illam de nobis
„ curam deponit: quem ſi quis exiſtimat
„ hominum obliviſci, amens eſt, & in Deum
„ jacit indigniſſimam contumeliam. Ira-
„ ſcitur Iſraeli Deus propter ejus gentis
„ blaſphemiam, qua ſe arbitrabatur, cœ-
„ leſti ope deſertam eſſe ....

„ In quam ſententiam audire licet con-
„ querentem de Deo apud Iſaiam, Iſraeli-
„ ticum populum, contra Deum, ſtultam
„ ejus querimoniam benigna ſimilitudine
„ refellentem. Dixit Sion: dereliquit me
„ Dominus, & Dominus oblitus eſt mei.

„ Cui Deus, *Nunquid obliviſci poteſt mulier*
„ *infantem ſuum, ut non miſereatur filio ute-*
„ *ri ſui? Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen*
„ *non obliviſcar tui* : *Ecce in manibus deſcri-*
„ *pſi te*.

„ Quibus locis quanquam id liquidò
„ confirmarur; tamen ut penitùs fideli po-
„ pulo perſuadeatur, nullum poſſe tempus
„ accidere, quo deponat Deus hominum
„ memoriam, quo eis non tribuat *patriæ*
„ *charitatis* officia, Parochi rem clariſſimo
„ primorum hominum exemplo compro-
„ babunr; quos *poſt neglectum*, *violatum-*
„ *que Dei juſſum*, cum acerbiùs accuſatos
„ & horribili illa ſententia condemnatos
„ audis: *Maledicta terra in opere tuo* &c...
„ Veruntamen in tantis Divinæ iræ, & ul-
„ tionis indiciis, oborta eſt lux quædam
„ Dei in eos charitatis. *Fecit* enim, inquit,
„ *Dominus Deus Adæ & uxori ejus tunicas*
„ *pelliceas, & induit eos*, quod maximum
„ fuit argumentum, hominibus nullo un-
„ quam tempore defuturum Deum. Hu-
„ jus etiam ſententiæ vim, non exhauri-
„ ri Dei amorem ulla hominum injuria,
„ David expreſſit illis verbis: *Nunquid*
„ *continebit Deus in irâ ſua miſericordias*
„ *ſuas?*....

„ Magnam igitur vim habent, ad decla-
„ randam præcipuam Dei rationem in
„ amando, tuendoque hominum genere
„ creatio & gubernatio. Sed tamen illud
„ opus redimendi hominem ſic eminet in-
„ ter duo ſuperiora, ut beneficentiſſimus
„ Deus *Parenſque noſter*, ſummam in nos be-
„ nignitatem tertio hoc beneficio cumula-
„ tam illuſtrarit. Quare tradet ſpirituali-
„ bus filiis Parochus, & aſſiduè inculcabit
„ hanc præſtantiſſimam Dei erga nos cha-
„ ritatem, ut intelligant ſe, quia redem-
„ pti ſint, admirabilem in modum Dei fi-
„ lios evaſiſſe....

„ His expoſitis admonendus eſt fidelis
„ populus, quid ipſe viciſſim debeat *aman-*
„ *tiſſimo Patri Deo*, ut intelligat quem
„ amorem ac pietatem, quam obedien-
„ tiam ac venerationem creatori, guber-
„ natori ac redemptori præſtare, qua ſpe
„ ac fiducia illum invocare oporteat....
„ *Caſtigat peccantes, ut ea diſciplina melio-*
„ *res faciat*, & præſenti animadverſione
„ redimat ab exitio ſempiterno. Nam vi-
„ ſitat quidem in virga iniquitates noſtras,
„ & in verberibus peccata noſtra; miſeri-
„ cordiam autem ſuam non aufert à nobis.
„ Quare monendi ſunt fideles, ut in ejuſ-
„ modi caſtigatione *patriam Dei charitatem*
„ agnoſcant „.

5 Si etiam in caſtigandis peccatoribus patria, ſeu paterna Dei charitas agnoſcitur, non igitur deſinit Deus peccatoribus Pater eſſe, paternique muneris partes benigniſſimè adimplere. Quæ Catholica & prorſus ſalutifera Catechiſmi doctrina excitare nata eſt in animis fidelium, etiam peccatorum mutuam erga Patrem amantiſſimum charitatem, & cum remiſſionis obtinendæ fiduciâ pœnitudinem congruam delictorum; Queſnelliana verò durities deſperationem.

Redempti fuimus à Dei Filio cum adhuc peccatores eſſemus & æterno odio digni: neque circa miſeros, quos Dæmonis poſtea inſidiæ, & carnis illecebræ in crimina pertraxerunt, paternam ſolicitudinem deponit, aut penitùs exuit affectum; Sed Redemptionis, quæ tanto ipſi pretio ſtetit, beneficium protrahit, dum adhuc in via ſunt, nondum æternæ traditi damnationi. Redemptoris proinde, atque hac ratione *patris*, neque titulum ſibi detrahi patitur, neque deſerit officium. Et quidem Redemptionem etiam erga peccatores voluit eſſe copioſam, atque hæc ipſi magis, quàm prima creatio, ut ex Catechiſmo diſcimus, nomen & gloriam vindicat Genitoris.

Affectum ſe paternum, etiam erga peccatrices animas non dimittere plurimis Scripturarum Oraculis teſtatum nobis Deus relinquere voluit. Quod deſiderari teſtimonium poteſt illuſtrius illo Chriſti apud Matthæum cap. 23. *Jeruſalem, Jeruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt; quoties volui congregare filios tuos ſub alas & noluiſti!* Quoties, inquit Chriſtus, etiam poſtquam filii tui à me divagari peccando fuerant, colligere eos & reducere ad me volui, & modis pluribus conatus ſum! Si de amoris magnitudine ſciſciteris, minimè vulgaris eſt, non ſolùm patribus proprius amor; ſed, qui erga liberos tenerior eſt, maternus; neque tantummodo qualis in matribus reperitur quibuſcumque; ſed qualis cernitur in Gallinis, quæ affectûs erga natos maximè ſoliciti & ardentis ſymbolum ſunt.

In illis enim, ut ait Auguſtinus ad Pſalm. 58. *Rauceſcit vox, fit hiſpidum totum corpus: dimittuntur alæ: laxantur plumæ, & vides circa pullos neſcio quid ægrotum: & ea eſt materna charitas, quæ invenitur infirmitas &c.* Quæ S. Doctor transferens ad Chriſtum ait: „ Congregavit omnes gentes,
„ tanquam gallina pullos ſuos, qui infir-
„ matus eſt propter nos, accipiens carnem
„ à nobis, id eſt à genere humano cruci-
„ fixus,

Digitized by Google

„ fixus, contemptus, alapis cæſus, flagellatus, ligno ſuſpenſus, lanceâ vulneratus. Ergo hoc maternæ infirmitatis eſt, non amiſſæ majeſtatis, ut ex eo quòd communicavit nobiſcum infirmitatem, ſolveret noſtram iniquitatem. „

Quæ autem in Novatoribus iniquitas eſt paternam adeò, imò & maternam in amantiſſimo Deo & Chriſto Salvatore omnium hominum, etiam criminibus obſtrictorum, denegare tot probatam effectibus dilectionem?

Aliud non minùs paterni amoris erga peccatores indicium eſt apud Lucam cap. 19. Chriſti ſcilicet flentis ſuper Jeruſalem in ſceleribus obduratam, & prædicanti veritati credere nolentem: in quem locum Gregorius Magnus hom. 20. in Euangelia: „ Flevit igitur pius Redemptor ruinam perfidæ Civitatis. (Ibidem.) Pravam autem animam Deus aſſiduè viſitat præcepto: aliquando flagello: aliquando autem miraculo; ut vera, quæ neſciebat, audiat, & ea contemnens aut dolore compuncta redeat, aut beneficiis devicta, malum quod fecit, erubeſcat; ſed quia viſitationis ſuæ tempus non cognoſcit, in extremo vitæ inimicis traditur, cum quibus in æterno judicio damnationis perpetuæ ſocietate colligatur. „

7 Quid non maximè paternum in Deo erga peccatores ſignificat illud Petri epiſtolâ 2. capite 3. *Sapienter agit* [Deus] *propter vos*, & vobis conjunctos quacumque neceſſitudine peccatores, *nolens aliquos perire; ſed omnes ad pœnitentiam reverti*? Apocalypſeos cap. 3. *Ecce ſto ad oſtium & pulſo; ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum*. Deſidia, & peccatum Deo oſtium claudit: in multa autem patientia expectat Deus aperiri ſibi per pœnitentiam: neque expectat otioſus, ſed identidem pulſat, monet, incitat, ut converſione in gratiam peccatores redeant, & ſalventur.

Chriſtus Matthæi capite 11. *Venite ad me omnes; qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam vos*. In quem locum Hilarius can. 11. *Legis*, inquit, *difficultatibus & peccatis ſeculi oneratos ad ſe vocat*. Chryſoſtomus hom. 39. in Matthæum *Non dicit* [Chriſtus] *venite ille & ille; ſed omnes qui in ſolicitudinibus, qui in triſtitiis, qui in peccatis eſtis, non ut expetam noxas* [ſive pœnarum ſupplicium] *ſed ut ſolvam peccata. Venite; non quoniam indigeo veſtrâ gloriâ; ſed quia volo veſtram ſalutem: Unde dicit, & ego reficiam vos, non dixit ſalvabo ſolùm; ſed quod multò amplius erat, reficiam vos, id eſt in omni quiete conſtituam*. Hæccine hoſtilis in Deo animi ſigna ſunt, an paterni, & quidem erga peccatis non levibus oneratos?

Simile eſt Dei etiam in antiquo fœdere loquentis per Iſaiam cap. 65., quod etiam ab Apoſtolo refertur teſtimonium epiſt. ad Romanos cap. 10. *Expandi manus meas tota die ad populum non credentem & contradicentem*, qui proinde non duceret vitam filiis Dei dignam attamen paternâ Dei benevolentiâ adeò non deſtituebatur penitùs, ut exprimi nequeat luculentiùs in Deo erga ingratiſſimum populum ſolicitudinis paternæ & continuæ argumentum. Interpretem audiamus Angelicum in cap. 10. ad Rom. lect. 3. „ Expandi manus meas tota die ad populum incredulum, qui graditur in via non bona poſt cogitationes ſuas, populus qui ad iracundiam provocat me.

„ Quod autem dicit, *Expandi manus meas*, poteſt uno modo intelligi, de expanſione manuum Chriſti in cruce, qui quidem dicitur fuiſſe in cruce totâ die, id eſt parte principali totius diei, ſcilicet ab hora ſexta uſque ad veſperas.... Alio modo poteſt referri ad extentionem manus Dei in miraculis faciendis. *Totâ die*, id eſt toto tempore prædicationis meæ, *expandi manus meas* miracula faciendo. *Ad populum non credentem*, etiam miraculis viſis. Joannis 15. *Si opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*. Sed *contradicentem* mihi, id eſt miraculis meis detrahentem, ſecundùm illud Matth. 12. *In Belzebuth principe dæmoniorũ ejicit dæmonia*. Oſeæ 4. *Populus tuus, ſicut hi qui contradicunt Sacerdoti*. Tertiò poteſt intelligi de extentione manûs Dei ad beneficia illi populo exhibita ſecundùm illud Proverb. 1. *Extendi manum meam & non fuit, qui aſpiceret*, ut ſic ſenſus: *Tota die*, id eſt toto tempore legis, & Prophetarum extendi manus meas ad dandum beneficia: *ad populum non credentem, ſed contradicentem mihi*. Deut. 31. *Semper contentioſè egiſtis contra Dominum*.

8 Non igitur Deus populum, aut quemlibet hominem peccatorem à ſe ſtatim abjicit, ſuâque privat paternâ ſolicitudine ac benevolentiâ ſimul ac ille ceſſat vitam ducere Dei filio dignam; ſed cum multa patientia tolerat delinquentes, monet, excitat, ut ad bonam frugem redeant, & præparatâ filiis hæreditate potiantur. Ezechielis 18. *Nunquid voluntatis meæ eſt mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis ſuis*

ſuis & vivat ? .... Quare moriemini domus Iſrael ? Quia nolo mortem morientis dicit Dominus : revertimini & vivite.

Idem capite 33. *Sic locuti eſtis dicentes: iniquitates noſtra & peccata noſtra ſuper nos ſunt*, quaſi inſtructi à Queſnello fuerint, & maledicto ejus dogmate ad deſperationem inſtigati; verùm occurrit Deus, per Prophetam eos commonefaciens: *Dic ad eos: vivo ego dicit Dominus Deus: Nolo mortem impii; ſed ut convertatur impius à via ſua, & vivat. Convertimini, convertimini: &c. Impietas impii non nocebit ei.* Iſaiæ cap. 1. *Lavamini, mundi eſtote: auferte malum cogitationum veſtrarum ... ſi fuerint peccata veſtra ut coccinum, quaſi nix dealbabuntur. Si volueritis & audieritis me bona terra comedetis.* Quæ poteſt à benigniſſimo parente filiis prodigis dari monitio ſalubrior?

Sapientiæ cap. 12. *O quàm bonus & ſuavis eſt Domine ſpiritus tuus in omnibus! ideoque eos qui exerrant partibus corripis, & de quibus peccant, admones & alloqueris, ut relictâ malitiâ credant in te Domine.* Ibid. *Bonæ ſpei feciſti filios tuos, quoniam judicans das locum in peccatis pœnitentiæ. Si enim inimicos ſervorum tuorum* [Chananæos] *& debitos morti, cum tanta cruciaſti attentione, & liberaſti dans tempus & locum, per quæ poſſent mutari à malitia, cum quanta diligentia judicaſti filios tuos.* Non itaque filii penitùs eſſe deſinunt, & à Patre projiciuntur velut alieni, quoties à juſtitia delapſi corripi merentur & caſtigari: ſive non eo ipſo quo declinare quis incipit à *vita Dei filio digna, ceſſat interiùs habere Deum pro Patre.*

CAPUT II.

Connexio præſentis Propoſitionis 77. cum plurimis aliis abſurdiſſimis & meritò condemnatis.

1 Quæ in præſenti Articulo eſt durities exotica, & horrida piis auribus, non caſu, vel inconſultè Queſnello excidit, quemadmodum ſubindè Concionatoribus, æſtu nimio abreptis, ut homines à peccando deterreant, expreſſionis aliquid effluit illimatæ, quæ cum Theologiæ regulis non ad amuſſim conſentiat. Talis aberratio reputari ſolet & facilè condonari velut ſimplex prudentiæ defectus, non effectus malitiæ; ſed in Queſnelli Opere tam ſtudioſâ annorum plurium meditatione compoſito, nulla reperitur novitas fortuitò incidens; ſed quælibet è ſuis deducitur ſtabilitis antea principiis, vel connexa protrudit conſectaria, quæ in eundem conveniunt errorem.

Talis fuerat primus inter damnatos: *Quid aliud remanet animæ, quæ Deum atque ipſius gratiam amiſit, niſi peccatum, & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas, & ſegnis indigentia, hoc eſt generalis impotentia ad laborem, ad orationem, etiam omne opus bonum?* Omnis anima peccatrix, ſicut non ducit vitam dignam Dei filio, Deum amittit, ejuſque excidit gratiâ. Si ceſſat interiùs habere Deum pro Patre, eum experiri ſibi benevolum, ab eo accipere paternæ benevolentiæ effectum; minimè videbitur mirum, quod ad impotentiam redigatur generalem omnis laboris pii, orationis & ſalutiferi operis cujuſcumque.

Rurſus ſi *DEUS* ipſi non amplius *Pater* eſt, nec Chriſtus caput, nulla à Deo propter Chriſtum, & per Chriſtum defluit in eam gratia efficax, ſinè qua nihil boni agere poſſumus, & nonniſi malum juxta Articulum 2. *JEſu Chriſti gratia, principium efficax boni cujuſcumque generis, neceſſaria eſt ad omne opus bonum: abſque illa non ſolùm nihil fit; ſed nec fieri poteſt.*

Tali homini in vanum Deus præcipit; ſi nullum is mandatum exequi valet juxta Art. 3. *In vanum Domine præcipis, ſi tu ipſe non das, quod præcipis.* Et Art. 4. *Ita Domine, omnia poſſibilia ſunt ei, cui omnia poſſibilia facis, eadem operando in illo:* Ante operationem ſcilicet, quæ gratiam exigit efficacem, nihil boni penès hanc hypotheſim in hominis poteſtate eſt.

Cui neque Deus interiùs eſt Pater, neque Chriſtus caput, cùm omni careat efficacis gratiæ munere, omnia ad meliorem frugem monita, & qualiacumque præſidia ad nihil aliud conducere videbuntur, niſi ad augmentum injuſtitiæ & damnationis. Art. 5. *Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiæ ſuæ, exhortationes & gratiæ exteriores non inſerviunt niſi ad illum magis obdurandum.*

2 Qui non ducit vitam DEI filio, & membro Chriſti dignam, cùm legem non impleat, adhuc Judæi inſtar ſub lege eſt. Art. 63. *Baptizatus adhuc eſt ſub lege ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, vel adimpleat ex ſolo timore.* Ut autem reſcias, quid ſit eſſe ſub lege, explicat Queſnellus, Documento 5. pag. 253. *Eſſe ſub lege eſt eſſe ſub dominatione peccati, quia homo illic exiſtens ſinè gratia, ſinè amore, ſinè charitate, nihil habet in animo, niſi formidinem ſervilem*; quâ nihil magis impium & blaſphemum, nihil condu-

conducentius ad deſperationem eſt juxta Art. 67. *Timor ſervilis, non ſibi repræſentat Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*.

Et Art. 60. *Si ſolus ſupplicii timor animat pœnitentiam, quò hæc eſt magis violenta, eo magis ducit ad deſperationem*. Quid enim aliud expectes ab eo, qui non ſibi repræſentat Deum, niſi ut barbarum & tyrannum, ſive ut Propoſitio enuntiat *nonniſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem*? Extra Deum ſcilicet nulla cuipiam ſperanda ſalus eſt: Quæ autem ſperetur à tali Domino, qualis hic à Queſnello deſcribitur.

Denique peccator quilibet Queſnello inſtar Athei eſt; charitatis enim expers noſcitur; per Art. autem 58. *Nec Deus eſt, nec Religio, ubi non eſt charitas*. Finem non inveniet oratio, ſi omnia proſequi voluero, quæ ſponte fluunt exitialia ex præſenti, quem impugnamus, Articulo 77. juxta Queſnelliani Syſtematis intellectum: *Qui non ducit vitam dignam Filio Dei & membro Chriſti, ceſſat Deum habere pro Patre, & Chriſtum pro capite*.

Cùm tamen pleraque hactenus diſputata ſint contra priorem Articuli partem, quâ peccator quilibet aſſeritur, *Deum non habere interiùs pro Patre*, meretur refutationis aliquid diſtinctæ pars poſterior, denegans Chriſtum manere peccatoribus caput. Hoc illis patrocinium, hoc ſolatium adimunt Janſenii Sectatores, Redemptoris titulum reſtringentes ad ſolos fideles, & quidem modò expunctis ex eorum numero peccatoribus, ſi juxta Art. 58. *Nec Deus eſt, nec Religio, ubi non eſt charitas*.

Quod hic adverſariis imputo de reſtricto Redemptoris Titulo ad ſolos fideles, colligitur ex Articulis quarto & quinto, inter 31. meritò anathemate percuſſis, ab Alexandro VIII. *Dedit ſemetipſum pro nobis oblationem Deo; non pro ſolis Electis; ſed pro omnibus, & ſolis Fidelibus*: Et *Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis, nullum omnino accipiunt à Jeſu Chriſto influxum: adeòque hinc rectè inferes, in illis eſſe voluntatem nudam & inermem, abſque omni gratia ſufficienti*. Hanc intentatam Chriſto contumeliam, veramque blaſphemiam, ab eo propul erat, ut dixi, Alexander VIII.

Verùm Arnaldi & Queſnelli temeritas non tulit inultam hanc Sedis Apoſtolicæ cenſuram; ſed errorem impium ſummâ pertinaciâ propugnavit in *Difficultatibus Steyaertio propoſitis*, & Romæ damnatis, parte 9. pag. 232. *Ex doctrina*, inquiunt, *Omnium Sanctorum Patrum contra Pelagianos certantium & principum Theologorum, certum eſt non poſſe rejici ſententiam, tanquam falſam, quæ ſtatuit voluntatem Atheorum & infidelium, nudam, inermem, & ſinè ullâ gratiâ ſufficienti, quando continuò violant divina mandata*, ut violare eos continuò neceſſe eſt, juxta Articulum octavum, eodem diplomate proſcriptum: *Neceſſe eſt infidelem in omni opere peccare*. Quia nempe in Novaturientium Hypotheſi, carent omni gratia juxta Queſnelli Articulum 26. *Nulla dantur gratiæ niſi per fidem*. 27. *Fides eſt prima gratia, & fons, omnium aliarum*. 29. *Extra Eccleſiam nulla conceditur gratia*. Imò per Art. 28. nulla obtingit gratia peccatori, niſi quâ iniquus eſſe deſinit ſive ut verba Articuli ſonant: *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*.

3 Lepida autem eſt Arnaldi & Queſnelli obteſtatio in mem oratis Difficultatibus, eadem parte pag. 219. *Obteſtor omnes ratione utentes ut conſiderent, quomodo fieri poſſet, ut aliquis anathema Propoſitionis Quintæ*, ab Alexandro VIII. damnatæ, de omnium infidelium voluntate nudâ, & inermi, ſinè omni gratia ſufficienti, *componeret cum hoc Sancti Auguſtini axiomate, quo ad defendendam Eccleſiam adverſùs Pelagianam hæreſim utitur: GRATIA NON DATVR SECVNDVM MERITA*. Quaſi infideles, quos conſtat nihil habere proprii meriti, ſi quid gratiæ acciperent, poſſent illud ſuis veluti meritis debitum adſcribere. Rationem adeò fatuam diſſimulare, faciliùs poſſemus in Arnaldo tunc decrepito, & præ ſenio forſitan ad infantiam redeunte, quàm in Queſnello ejus adjutore domeſtico tunc annum nondum ſexageſimum attingente.

Poſtquam novi Theologi Redemptorem omnibus negaverant infidelibus, ſupererat ut eundem detraherent, etiam peccatoribus quibuſcumque, quamdiu in peccato remanſerint; proinde novitati coronidem imponens Queſnellus air: *Qui non ducit vitam dignam Filio Dei & membro Chriſti, ceſſat interius habere Deum pro Patre, & Chriſtum pro capite*. Patris ſcilicet eſt proſpicere filio de neceſſariis, & capitis influere in membra cætera, eaque dirigere. At in Queſnelli ſententia Deus peccatores, donec ſibi reconciliare Decreto ſtatuerit efficaci, dimittit deſideriis inhoneſtis & omni penitùs auxilio gratiæ deſtitutos juxta Articulum, ut vidimus, 28. Supereſt oſtendendum, quod ſuperiùs promiſeram, peccatores à Queſnello, ejuſque ſodalibus à cœtu fidelium eliminari.

Inter

Inter Articulos 31. confixos ab Alexandro VIII. fuerat hic duodecimus: *Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit vera fides, & etiamſi videantur credere, non eſt fides divina ; ſed humana*; quæ conſtituendis fidelibus minimè ſufficit. Contra hujus Articuli cenſuram pugnant *Difficultates* Queſnello-Arnaldicæ parte 9. pag. 206. dicendo : *Condemnare non potes Propoſitionem hanc 12. niſi condemnando te ipſum. S. Thomam, & cæteros paſſim Theologos* : Quales Janſeniſtarum judicio nulli ſunt, niſi eorum erroribus patrocinantes. Ab illis nihilominus remotum eſſe S. Thomam cum genuinis omnibus ſuæ Scholæ diſcipulis notius inter Scholaſticos eſt, quàm ut noſtra iſti indigeant apologiâ.

Quis enim Theologus ignoret, quod ait Angelicus, parte 3. quæſt. 8. art. 3. directè oppoſitum Queſnelliano? Quæritur ibi *utrum Chriſtus ſit caput omnium hominum*? Reſpondet Concluſio: *Quanquam non eodem modo; omnium tamen hominum Chriſtus caput eſt*. Quod in corpore ſic explicat: *Dicendum eſt, quod accipiendo generaliter ſecundùm totum tempus mundi, Chriſtus eſt caput omnium hominum; ſed ſecundùm diverſos gradus. Primo enim & principaliter eſt caput eorum, qui actu uniuntur ei per gloriam: ſecundò eorum, qui actu uniuntur ei per charitatem: tertiò eorum, qui actu uniuntur ei per fidem. Quartò verò eorum qui ei uniuntur ſolùm in potentia nondum reducta ad actum; quæ tamen eſt ad actum reducenda ſecundùm divinam prædeſtinationem. Quintò verò eorum qui in potentia ſunt ei uniti, quæ nunquam reducetur ad actum*.

4 Nobis hic ad convincendos adverſarios ſufficit, quod tertio loco aſſeritur de peccatoribus, qui etſi actu non uniantur Chriſto per charitatem, uniuntur tamen actu per fidem, atque hac ratione Chriſtum actualiter habent pro capite. Ibid. ad ſecundum: *Percipiunt tales à Chriſto quemdam actum vitæ, qui eſt credere: ſicut ſi membrum mortificatum aliqualiter moveatur ab homine*. Non itaque peccatrix quælibet anima cenſenda eſt mortua, inſtar cadaveris omni penitùs motu carentis; cùm lapſus crimine non ſemper amittat habitum fidei, quo actus elicere deinceps valeat habitui conformes. Sed hoc ſenſu mortua dicitur, quod careat vitâ gratiæ ſanctificantis, atque actus exercere nequeat meritorios.

Ibid. permittit Angelicus peccatis ſubditos vocari *membra Chriſti actualia*; ſed imperfectè per fidem informem, quæ unit Chriſto ſecundùm quid, & non ſimpliciter, ut ſcilicet per Chriſtum homo conſequatur vitam gratiæ. Verùm adverſariis nulla vera fides eſt informis, quin aliquâ prædita ſit dilectione contra fulgentiſſimam, non ſcholaſticorum ſolummodo; ſed etiam Concilii Tridentini doctrinam.

Deſcribens nempe Synodus Seſſ. 6. c. 6. ordinem juſtificationis, quomodo ad eam homines variis actibus diſponantur ait: *Diſponuntur autem ad ipſam juſtitiam, dum excitati Divinâ Gratiâ, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum credentes vera eſſe quæ divinitus revelata ſunt*. Hactenus fides vera & informis eſt, nullâ comite dilectione, quæ poſtea variis inducta actibus ſequitur: *Et dum peccatores ſe eſſe intelligentes à divinæ juſtitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe convertendo in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore, illumque tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt*. En demum dilectionis initium præeunte fide verâ, & per gratiam elicitâ, quæ ad illud, timore, & ſpe concurrentibus, diſponit.

Hinc corruit illud Janſenii Libr. 5. de Gratiâ Chriſti cap. 7. *Auguſtinus Charitatem accipere ſolet pro dilectione, quâ verè, ſincerè, & gratis ex animo propter ſeipſum ... diligitur Deus, ſive ad illam pertingat perfectionem, ut ſupra omnia creata diligatur, ſive in ſimpliciori, & inferiori affectu hæreat... Talis igitur amor Dei, niſi voluntatem hominis ad credendum flectat, non erit Fides Chriſtiana; ſed vel dæmonum &c.* Itane fides dæmonum, aut ei ſimilis ſufficit transferendis montibus, aliiſque obtinendis à Deo miraculis? Eamne fidem vocaret Angelicus *perfectam*, explicans illud Apoſtoli ad Corinthios cap. 3. *Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt? Omnem fidem*, inquit Angelicus, *id eſt myſteriorum omnium & perfectam*; ſcilicet in ratione fidei, non ſanctificantis gratiæ, quâ ſupponitur deſtituta.

5 Contra Doctorem Angelicum, atque ipſum Apoſtolum Queſnellus, & quidem in ipſum caput 13. Epiſtolæ ad Corinthios v. 1. ait *ſola charitas eſt quæ Deo loquitur, hanc ſolam Deus audit*, quaſi fieri nequeat, ut per fidem aliquis miraculum à Deo impetret ſi fidem charitas non imperaverit. Charitatem veram & ſupernaturalem Queſnellus aliam non agnoſcit, quàm ſanctificantem, ſic indefinitè enuntians in 1. Joannis cap. 3. *Charitas nullum ſecum patitur peccatum lethiferum* & Attic. 51. *Fides juſtificat quan-*

quando operatur; ſed non operatur niſi per charitatem. Imò, inquit, Articulo 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*.

Impoſſibile eſt itaque juxta noſtros hìc adverſarios, ut fides, etiam maxima ſinè charitate miraculum à Deo obtineat, quod tamen aſſertum ab Apoſtolo univerſa credit Catholicorum Eccleſia. *Compendium Theologicum* Lovanienſe à Sede Apoſtolica condemnatum, & à Queſnello poſt damnationis ſententiam ſolitâ ſua audaciâ defenſum pag.29. affirmat *Fides charitate formatur; poteſtque de formata fieri informis non tamen ita ut omni prorſus careat dilectione*. Fidei Charitate formatæ, in informem converſio,habitui potiùs convenire ſolet,quàm actui. Verùm habitus infuſos, & ſubinde otioſos nova Theologia in adultis minimè agnoſcit.

Ita compendioſi Scriptoris hujus Diſcipulus, cathedram Theologicam Namurci in Seminario adeptus, in Dictatis publicis de Fine §. 9. & 10. *Negamus*, inquit, *in adultis dari habitus otioſos, ſive bonos, ſive malos, ſive ſupernaturales, ſive naturales, & quod generatim dictum eſt de habitibus, ſpecialibus obtinet in illis habitibus, quorum actus eſt amor*. Si autem habitus fidei infuſæ maneret in peccatoribus, deberet otioſus eſſe toto tempore quo exularet charitas, & ſuſpenderetur reconciliatio; quia per Articulum Queſnelli 51. *Fides juſtificat quando operatur; ſed non operatur niſi per charitatem*, quæ in jam noto Queſnelli ſyſtemate ſemper juſtificat.

Confirmat iſtud Propoſitio 44. juxta quam omnis actio, ac proinde fides, ut vitio careat, procedere debet ex amore Dei juſtificante, quemadmodum verba indicant ſenſu intellecta obvio: *Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones, & actiones omnes noſtræ procedunt: amor Dei qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur: & amor quo nos ipſos, ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt non refert & propter hoc ipſum fit malus*. Omnia enim propter Deum agens dilectio, quamque Deus remuneratur, juſtificationem in anima ſupponit neceſſariò, aut præſtat.

Quis etiam per amorem Dei in corde regnantem ſignificari non exiſtimet eum, qui reconciliationi ſufficiat conferendæ, eamque comitetur; imò ſupponat certiſſimè impertitam? Amore autem iſto non ampliùs regnante, atque ita deſinente in animo ſanctitate, actus fidei cum cæteris omnibus, Queſnello judice, peccatum eſt, ideoque fidei habitus, ſi ſubintrante peccato remanſerit, debet ſe in otio continere; aliàs non pariturus niſi prolem cupiditatis vitio maculatam, ita nos docente Articulo 45. *Amore Dei in corde peccatorum non ampliùs regnante, neceſſe eſt ut in eo carnalis regnet cupiditas, omneſque actiones ejus corrumpat*. Ceſſante igitur regno Divini Amoris in Anima peccatrice, neceſſe eſt, aut habitum fidei otioſum remanere ac ſterilem,quem Theologia nobis adverſantium non admittit, aut fœtus gignere diabolicis perſimiles, quod eſt blaſphemum.

6 At quomodo hìc ſe Novatores expedient illo Tridentini Concilii anathemate Seſſ.6.Can.28. *Si quis dixerit amiſſâ per peccatum gratiâ* [& charitate] *ſimul & fidem ſemper amitti, aut fidem, quæ remanet, non eſſe veram fidem, licèt non ſit viva; aut eum qui fidem ſinè charitate habet, non eſſe Chriſtianum, anathema ſit*. Spes elabendi non ſupereſt,niſi recurrere Novatoribus placuerit ad appellationem à Tridentino Concilio, quam à ſuo ipſiuſque Janſenii & Arnaldi Magiſtro Joanne Vergerio Abbate Sancyrano didicerint, cauſantes *Tridentinum non fuiſſe legitimum Concilium, fuiſſe Pontificis & Scholaſticorum, qui multum in doctrina Eccleſia immutarint*.

Hoc & ſimilia ex authenticis habentur teſtimoniis anni 1638., quo carceri traditus fuit Sancyranus, cujus Diſcipuli cautiores redditi, ſi non meliùs de Tridentino ſentiunt,obſcuriùs tamen ei obloquuntur, cum Elia Dupin inter Appellantes contra Conſtitutionem UNIGENITUS ferventiſſimo. Is ſcilicet in Bibliotheca nova Tom.9. cap. 18. *Quamvis*, inquit, *Concilii Generalis ſeu œcumenici nomen ſignificet cœtum ex omnibus Orbis Epiſcopis compoſitum; tamen .... poſt ſchiſma Græcorum, Concilia Generalia ſolis conſtât Occidentis Epiſcopis,convocatis à Pontifice, qui ſua illic tum ad dogma, tum ad diſciplinam* [*ſpectantia*] *Decreta promulgat, approbantibus, & confirmantibus Epiſcopis*. Quod quantum authoritatis penès novos Theologos tribuat Conciliis, facilè aſſequetur quiſquis legerit famoſi *Ægidii* inter Janſeniſtas *Candidos* principis, *Auguſtinum Iprenſem vindicatum* parte 2. cap.10. Deinde *Teſtimonium veritatis* contra Conſtitutionem UNIGENITUS &c.

Quod damnata ſuperiùs ab Alexandro VIII. Propoſitio 12. afferit de magnis peccatoribus, Queſnellus applicat quibuſcumque vel unâ inquinatis noxa lethiferâ. Per illam enim Deus amittitur, & ejus gratia: *Quid* autem juxta Articulum ejus

ejus primum, *aliud remanet animæ, quæ Deum, atque ejus gratiam amiſit, niſi peccatum & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas, & ſegnis indigentia, hoc eſt generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum?* Generalis impotentia ad omne opus bonum, indubiè complectitur impotentiam ad omnem Dei amorem; quo deficiente juxta Articulum ab Arnaldo & Queſnello ſuperiùs propugnatum, fides penitùs deficit *Divina*, neque remanet alia, quàm *humana*, & ut Queſnelli vindices interpretantur, *Diabolicæ ſimilis*.

Quomodo autem peccator fidelibus annumerabitur, penès quem nec Deus eſt, nec religio, uti non eſt, Queſnello judice, ubicunque Dei amor abſuerit? Abeſſe omnem à peccatoribus amorem Dei, humanis viribus ſuperiorem in eadem hypotheſi evidens eſt. Cùm enim Fides ſit prima gratia & fons omnium aliarum per Articulum 27., ideoque amor Dei per gratiam elicitus, neceſſariò profluat ex fide, juſtificat neceſſariò eadem cum amore fides juxta Articulum 51. *Fides juſtificat quando operatur; ſed non operatur niſi per charitatem*.

Non ſic exhauſtam autumes exitialem ſentinam dogmatum præſenti Articulo 77. comprehenſam. Cui ſcilicet neque Deus Pater eſt, neque caput Chriſtus, perſpicuum eſt non ineſſe *amorem Dei omnia agentem propter Deum, quemque Deus remuneratur*, ſinè quo *omnis volitio & actio naſcitur ex amore malo, quo nos ipſos ac mundum diligimus* juxta Articulum 44. Quod confirmatur pluribus ibi ſequentibus.

Cui Deus deſiit Pater eſſe & Chriſtus caput, in omni uſu ſenſuum peccat; quia deeſt charitas & juxta Articulum 46. *Cupiditas aut Charitas uſum ſenſuum bonum vel malum faciunt*. Ipſa legis qualiſcumque obedientia peccato vertitur Art.47. *Obedientia legis profluere debet ex fonte: & hic fons eſt Charitas. Quando Dei amor eſt illius principium interius, & Dei gloria ejus finis, tunc purum eſt quod apparet exterius; alioquin non eſt niſi hypocriſis, aut falſa juſtitia*. Denique juxta Art.45. *Amore Dei in corde peccatorum non amplius regnante*, Quemadmodum non regnare deprehenditur, ubi neque *Deus Patris*, neque *Chriſtus* locum *Capitis* obtinet, *neceſſe eſt ut in eo carnalis regnet cupiditas, omneſque actiones ejus corrumpat*.

Idem alia Queſnellianorum dogmatum claſſis ſtabilit: ea videlicet quæ eſt de operibus ſinè gratia. Ubi Articulo 38. legimus *Peccatorem non eſſe liberum, niſi ad malum ſinè gratia liberatoris*, quâ juxta Art. 77. penitùs deſtituitur quiſquis neque Deum interius habet pro Patre, neque Chriſtum pro capite, à quo omnis gratia in membra cætera derivatur; maximè juxta Art.28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*: eadem gratia concedit Deum pro Patre, & Chriſtum pro capite.

Verùm antea, ut nihil fuerat gratiæ, ita nihil potuit eſſe vacuum peccato per Art.40 „ Sinè gratia nihil amare poſſumus, niſi ad „ noſtram condemnationem. 39. Volun„ tas, quam gratia non prævenit, nihil „ habet luminis, niſi ad aberrandum; ar„ doris, niſi ad ſe præcipitandum; virium, „ niſi ad ſe vulnerandum. 42. Sola gratia „ Chriſti reddit hominem aptum ad Sacri„ ficium fidei: ſinè hoc nihil niſi impuritas, „ nihil niſi indignitas„. Pars prior Articuli, omnium Catholicorum eſt, poſterior Queſnello & ejus ſectatoribus propria: quam diſcere potuerunt à Bajo & Janſenio, atque his ducibus à Luthero, Calvino, Chamiero, Melanctone, Petro apud ſuos Martyre.

8 Quis crediđiſſet, inquies, tantum veneni peſtiferi, tantum fallaciæ & connexionis cum tot erroribus, etiam hæreticis, contineri hoc Queſnelli Articulo, „ Qui „ non ducit vitam dignam filio Dei, & „ membro Chriſti, ceſſat interiùs habere „ Deum pro Patre & Chriſtum pro capite? De ſubtili ſui temporis hæreſi & plena fraudibus conqueritur anxiè S.Bernard.Serm.41. in Cantica Angelos alloquens, eorumque ad detegendas inſidias implorans auxilium: *Verſuta*, inquit, *eſt valde, operta eſt iniquitate & impietate ſua: planè tam puſilla atque ſubtilis, ut quidem facilè humanos fruſtretur obtutus: nunquid & veſtros?* Docete, & ſuggerite, non mihi ſolùm; ſed & Lectoribus meis, *qualiter fraus deprehendatur; hoc enim eſt cepiſſe vulpem; quia longè plus nocet falſus Catholicus, quàm ſi verus appareat hæreticus*.

Multis ſeculis ante S. Athanaſius Diſputatione 1. contra Arianos, *In ſingulis*, inquit, *hæreſibus transfiguratus Diabolus dictiones ſubjicit plenas dolo*: & licèt pluribus ab invicem diſſideant, fraudibus tamen & odio contra Catholicos conſpirant, ut contra Conſtitutionem UNIGENITUS experitur Eccleſia Lutheranos & Calviniſtas Janſenianis undique ferre ſuppetias. Simile quid obſervaverat Gregorius IX. anathemate feriens Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Paſſaginos, Joſephinos, Arnaldiſtas, aliaſque iſtius temporis peſtes.

Ex-

Excommunicamus, inquit, *univerſos hæreticos ... facies quidem habentes diverſas; ſed caudas ad invicem colligatas; quia de vanitate conveniunt in idipſum.*

CAPUT III.

Occurritur objectionibus depromptis ex Scriptura Sacra.

1 Sanctus Thomas 3. parte quæſt. 8. art. 3. diſputandum proponens, *utrum Chriſtus ſit caput omnium hominum*, affirmare conſtituit; præmittit tamen, more ſuo, argumenta ſententiæ ſuæ contraria, quibus antequam reſpondeat, ſubjungit aliqua ſibi patrocinantia, dicens: „ Sed contra eſt, quod dicitur Timoth. „ cap. 4. *Eſt Salvator omnium hominum, „ maximè fidelium*. Et 1. Joannis cap. 1. „ *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non „ pro noſtris tantùm: ſed etiam pro totius „ mundi*. Salvare autem homines, & pro„ pitiationem eſſe pro peccatis eorum, „ competit Chriſto, ſecundùm quod eſt „ caput: ergo Chriſtus eſt caput omnium „ hominum. „ Tunc perpenſis utriuſque rationibus, Doctor Angelicus concludit: *Quanquam non eodem modo; omnium tamen hominum Chriſtus caput eſt.*

Rationem iſtam Lector Catholicus ſemper præ oculis habeat, uti & quod in doctrinæ Chriſtianæ compendio, Tridentinâ Synodo jubente compoſito, traditur pro expoſitione Orationis Dominicæ: *Quibus rationibus Patris nomen Deo conveniat, ſuppeditabit facultas docendi fidelem populum ex locis creationis, gubernationis, ac redemptionis*: quæ ibidem deducit prolixiùs, & pulcherrimè explicat, ut retuli capite primo. Hoc inexpugnabili Chriſtianæ fidei clypeo, excipiemus ſecurè, & facillimè diſtringemus omnia novitatis ſpicula, quibus nos terrere, imperitos autem & ſimplices proſternere ſe poſſe adverſarii temerè confidunt.

Ex Scripturis objicitur illud Chriſti dictum Judæis Joannis cap. 8. v. 44. *Vos ex Patre Diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere*. Audiatur interpretatio Auguſtini *vos ex patre diabolo eſtis, non naſcendo, ſed imitando*; applicans illud Ezechielis cap. 16. *Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethæa*, quia, ut Sanctus proſequitur, *Judæi imitantes impietates eorum, invenerunt ſibi parentes, non de quibus naſcerentur; ſed quorum mores ſectantes pariter damnarentur.*

Nonne ridiculus eſſet, qui inde Judæis ſeriò exprobrandum duceret, ipſos non ex Judaico; ſed Amorrhæo & Cethæo ſanguine progenitos? Non minùs ineptum eſt, ex diabolica illa paternitate, quam ſola fundat imitatio peccati, negare Deo appellationem Patris, ab omnibus hominibus aliunde tot rationibus debitam, & locis Scripturæ pluribus apertè traditam, intuitu Peccatorum, etiam infidelium, ut capite primo non ſolius Tridentini Catechiſmi teſtimonio, ſed ipſis Scripturarum clariſſimis textibus demonſtravi.

2 Inſtant nihilominus adverſarii illo ex Joannis Apoſtoli Epiſtola 1. cap. 3. „ Qui „ facit peccatum, ex diabolo eſt ... Om„ nis qui natus eſt ex Deo, peccatum non „ facit; quoniam ſemen ipſius in eo manet: „ & non poteſt peccare; quoniam ex Deo „ natus eſt. In hoc manifeſti ſunt filii Dei, „ & filii diaboli. Omnis qui non eſt juſtus, „ non eſt ex Deo. „

Redit Auguſtini interpretatio. „ Qui „ facit peccatum ex diabolo eſt imitatio„ ne, non proprietate. Nam neminem fe„ cit Diabolus: neminem genuit; ſed qui„ cumque fuerit imitatus diabolum, quaſi „ de illo natus ſit, filius diaboli dicitur „ imitando, non propriè naſcendo. (Ad„ dit Venerabilis Beda:) Quoniam ab „ initio diabolus peccat; quia ex quo ab „ initio cœpit diabolus peccare, nunquam „ deſiit, nec præſentium ſcilicet pœnarum „ enormitate, nec futurorum metu coer„ citus. Unde ex illo eſſe jure dicitur qui „ à peccando ſe revocare negligit.

Sed ideone deſtruuntur tres tituli nobiliſſimi, propter quos appellatio Patris Deo tribuitur à Scripturis, & ab omnibus Catechiſmo Tridentini conſentientibus Catholicis? Neminem inter homines verſarum, ſermoniſque inter eos uſitatiſſimi conſcium latere poteſt, *Patris* & *Capitis* appellationes, pluribus ob rationes admodum varias tribui, abſque deſtructione mutua, aut detrimento. Quàm multi inter homines Patris nomine vocantur intuitu ejuſdem filii; ſed diverſiſſimâ ratione!

Primo titulus generatio eſt, alteri educatio, ut eſt in nutritiis, alteri inſtitutio & diſciplina ut in Pædagogis & præceptoribus ſcholarum, alteri directio animæ, unde pater ſpiritûs dicitur, & ſubinde alius qui à ſacris confeſſionibus eſt: in domibus eſt Paterfamilias: in Parœciis ovium ſibi commiſſarum paſtor, & pater eſt Parochus: in Diœceſibus omnium & ſingulorum Epiſcopus: in Eccleſia Univerſali fidelium omnium

Pater communis Pontifex: hominum denique omnium & Angelorum creatione, gubernatione, ſalvatione Pater eſt Deus optimus maximus, Sanctorum ſpecialiter & Electorum, quibus etiam glorificatione Pater eſt, impertiens hæreditatem ut ſuis adoptione filiis.

Sic & Diabolus titulum Patris ſibi vindicat circa eos, qui cœleſtis Patris juſſibus rebelles maleſana ſua ſequuntur conſilia, ab eodem hæredes ideo conſcripti luctuoſiſſimæ in cruciatibus æternitatis.

3 Similis eſt ratio nominandi Capitis, cujus appellatio competere pariter poteſt plurimis intuitu eorundem. Pater *Caput* filiorum, uxoris & totius familiæ, Magiſter diſcipulorum ad ſuam claſſem pertinentium, Præfectus *Caput* Gymnaſii totius, Alumnorum & Convictorum *Caput* Rector: Civium Conſul & Prætor in politicis: in bellicis gubernator. In ſodalitiis & Congregationibus piis, *Caput* eſt qui ſuffragiis eligitur, vel conſtituitur Præfectus à Directore, qui & ipſe ſingulari titulo caput dicitur. Toti præſidens regno vel imperio, ejus caput eſt, Magiſtratus ſive Senatus Reipublicæ.

Rurſus in Eccleſiaſticis, Parœciæ caput Parochus, Diœceſeos Epiſcopus, totius Eccleſiæ Catholicæ Pontifex. Neque caput deeſt conventibus ſceleratorum, latrocinantium turmis, & rebellibus conjuratis. Denique nobiliſſimo titulo creationis, gubernationis, ſalvationis quantùm in ſe eſt, caput omnium hominum & Angelorum eſt Deus, juſtorum & in juſtitia perſeverantium caput ratione cognoſcitur ſpeciali; reproborum verò caput diabolus, quos ipſi impietatis imitatio, atque adeò ſubjectio voluntaria mancipavit.

Hinc facilè quivis colligit, modos ſeu titulos eſſe plurimos, ratione quorum eiſdem hominibus, juxta uſum loquendi uſitatiſſimum, ſuperiores obtingant conditione maximè varii, & ſubinde invicem oppoſiti; quibus omnibus & ſingulis nomen *Patris* competat & *Capitis*. Proinde liquet, quàm ſit fatua adverſariorum contra Apoſtolicam Conſtitutionem oppoſitio, & ſoli imperitiſſimæ plebi ac mulierculis circumveniendis idonea, quando ſive ex ſacris paginis, ſive è Patribus temerè coacervatos objiciunt textus, quibus ſceleſtorum pater vel caput dicitur Diabolus, quaſi à catholica inde Queſnelli ſtabiliri valeat aſſertio: *Qui non ducit vitam dignam Filio Dei & membro Chriſti ceſſat interiùs habere Deum pro Patre, & Chriſtum pro Capite.*

4 Patet ſcilicet reſponſio facilis, quòd peccatores ſuis criminibus redditi filii, & membra diaboli, deſinant eſſe filii adoptionis divinæ, hæredes Dei, cohæredes Chriſti, eique velut capiti ſanctificante gratiâ uniti; ſed non propterea ceſſant habere Deum pro Patre, ſeu Creatorem ad cujus imaginem & ſimilitudinem conditi ſunt, neque propterea ceſſant Dei gubernationi ſubjici: denique nec propterea pertinere deſinunt ad illam benigniſſimi patris voluntatem ſeriam, ſalvandi omnes & ſingulos homines, etiam peccatores, modò ipſi pervicaciter non obſtiterint.

Quo triplici titulo, ut Catechiſmus nos erudit Tridentini, remanet Deus hominibus ſingulis, etiam peccatoribus, quandiu in via ſunt, verè *Pater*, uti & redemptione Chriſtus ſingulis *Caput*. Quicumque hanc ut filii prodigi paternam contempſerint bonitatem, deſinunt quidem eſſe filii adoptione, ut dixi, ſeque jure ſpoliant hæreditatis; non tamen propterea deſinit Deus illis eſſe Pater ſenſu tribus rationibus explicato, creationis ſcilicet, gubernationis, & benevolentiæ in Deo, verè paternæ, ſalvandi omnes homines, etiam peccatores, modò reſipiſcere, ut, auxiliante Deo poſſunt, ſeriò voluerint.

Non adeò divinæ gloriæ invidos arbitror Adverſarios, ut *Patris* nomen creationis titulo, pariter & gubernationis, Deo debitum, intuitu omnium hominum, etiam graviter delinquentium ei cupiant denegatum. Sola urit eos, uti & cæteros hæreticos, appellatio *Patris*, in Chriſto etiam *Redemptoris*, atque hac ratione *capitis*, ob voluntatem ſinceram & minimè ſterilem ſalvandi omnes homines, etiam reprobos.

Voco benevolentiam *minimè ſterilem*, utpote patantem omnibus media prorſus ſufficientia, quibus juſtitiam conſequi valeant, & retinere: atque, ubi peccaverint, pœnitentiâ recuperare ſalutiferâ. Voluntatem autem ſterilem in nuda conſiſtentem complacentia, qua Deo placeat ſalus etiam Diaboli, tanquam bonum in ſe abſolutè poſſibile, neque Janſenius, neque ullus Deo hæreticus negat.

5 Ita Janſenius lib. 3. de gratia Chriſti Salvatoris cap. 20. *Poſtquam peccata jam ab hominibus inducta conſiderantur, antecedens voluntas* [ſalvandi omnes homines] *in ſola præciſione mentis, adeòque nuda quadam velleitate, nihil omnino gratia cauſante conſiſtere poteſt .... Nihil igitur omnino doctrina Damaſceni de antecedente ſalutis omnium voluntate recentioribus prodeſt, ut quæ optimè*

cum

cum negandæ ſalutis, & gratiæ ſufficientis voluntate conſiſtit.

Cap.21. *Nullo modo principiis ejus* [Auguſtini] *conſentaneum eſt, ut Chriſtus Dominus vel pro infidelium in infidelitate morientium, vel pro juſtorum non perſeverantium æterna ſalute mortuus eſſe, ſanguinem fudiſſe, ſemetipſum redemptionem dediſſe, Patrem oraſſe ſentiatur.*

Ibid. *Quam doctrinam S. Auguſtinus ex Sacris literis videtur didiciſſe, quæ frequentiſſimè inculcant, Chriſtum pro fidelibus ſuis, ovibus ſuis, populo ſuo ſalvando mortem ſubiiſſe.*

Eodem capite: *Quibuſdam hominibus dare prædeſtinavit fidem, charitatem & in ea perſeverantiam uſque in finem, quos eſſe prædeſtinatos, electos & ſalvandos dicimus.... Pro iſtis in æternum vivificandis mortuus eſt: pro iſtis ab omni malo liberandis rogavit Patrem ſuum; non pro cæteris, qui à fide & charitate deficientes, in iniquitate moriuntur.* Quam aſſertionem majore emphaſi confirmat addens: *Ex quo factum eſt, ut juxta S. Doctorem non magis Patrem pro æterna liberatione ipſorum, quàm pro diaboli deprecatus fuerit.*

Hactenus Janſenius, cujus arctè premens veſtigia Queſnellus cum ſuis, non patitur Deum concedi *Patrem* hominibus reprobis, neque Chriſtum *Caput*. Catholicis verò Doctoribus placet ratio S. Thomæ ſuperiùs allegata: *Contra* (inquit) *eſt quod dicitur 1. ad Timotheum cap.4. Eſt Salvator omnium hominum: maximè fidelium, & 1. Joannis cap.1. ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris tantùm, ſed etiam pro totius mundi. Salvare autem homines, & propitiationem eſſe pro peccatis eorum, competit Chriſto, ſecundùm quod eſt caput: ergo Chriſtus eſt caput omnium hominum.* Similis ratio eſt pro appellando Deo omnium hominum *Patre*, & non ſolummodo juſtorum.

Ad Deum enim pertinet prior ſententia Apoſtoli Timoth. cap.4. Capite quoque ſecundo de Deo aſſeritur, *Qui omnes homines vult ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*: ubi mox ſubditur de Chriſto: *Unus eſt Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus, qui dedit redemptionem ſemetipſum pro omnibus* hominibus, non ſolis juſtis, aut prædeſtinatis. Propterea omnium hominum & Chriſtus rectiſſimè *Caput*, & Deus dicitur *Pater*.

Hîc igitur lector Catholice diligenter adverte, operoſam adeò diſputationem nos inter & adverſarios, ut hi callidè ſimulant, non eſſe de ſolis nominibus *Patris* & *Capitis*, Deo & Chriſto, etiam reproborum intuitu tribuendis; ſed ſub utroque nomine agi Quæſtiones de fide graviſſimas, ut pridem Angelicus obſervavit, videlicet de titulo *Capitis*, cui hîc ſignificatione ſimilis eſt appellatio *Patris*.

6 Quod verò luculentius amoris verè paterni erga omnes homines, etiam peccatores indicium deſideres, quod teſtimonium illuſtrius de volita converſione peccatoris cujuslibet & ſalute, quàm quod in 2. Petri epiſtola capite 3. eſt, ubi Deus dicitur *Nolens aliquos perire; ſed omnes ad pœnitentiam reverti*? In Paulina ad Timotheum jam citatâ *Salvator omnium hominum, maximè fidelium*: igitur & infidelium, quos peccatores eſſe, extra dubium eſt.

In ipſo antiquo fœdere apud Ezechielem cap.33. *Vivo ego dicit Dominus Deus: Nolo mortem impii, ſed ut convertatur impius à via ſua & vivat. Convertimini, convertimini.... impietas impii non nocebit ei.* Et cap.18. *Nunquid voluntatis meæ eſt mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis ſuis & vivat... Quare moriemini domus Iſrael? Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus: Revertimini, & vivite.* Iſaiæ 65. & ad Romanos 10. *Expandi manus meas tota die ad populum non credentem & contradicentem.* Similia occurrunt plurima in utriuſque Fœderis Scripturis.

Voluntatem autem iſtiuſmodi non eſſe inanem & bonis effectibus vacuam; ſed præparatricem mediorum ad finem ſufficientium, ipſa docet ratio quodammodo naturalis, nè fallaces aliàs cenſeantur omnes ad pœnitentiam, juſtitiam, beatitudinem invitationes.

Propterea S. Thomas ſapientiſſimè colligit lectione 3. in caput epiſtolæ ad Hebræos duodecimum: *Deus vult omnes homines ſalvos fieri, & ideo gratia nulli deeſt; ſed omnibus quantum in ſe eſt, ſe communicat*, ex Chriſti ſcilicet meritis præparata. Eodem ſenſu ait lib.3. contra Gentes cap.150. *Deus quantum in ſe eſt, paratus eſt omnibus dare gratiam; vult enim omnes homines ſalvos fieri*. Ratio utrobique manifeſta eſt, & conſecutio maximè legitima, à voluntate Dei erga ſalutem omnium, ad præparationem mediorum omnibus ſufficientium.

7 Si autem tanta paternæ ſolicitudinis & benevolentiæ erga omnes homines argumenta, etiam juncta creationis, ſuſtentationis, gubernationis rationibus, non ſatis momenti habeant penès adverſarios, ut Deus omnium hominum, etiam peccatorum cenſeatur amantiſſimus *pater*, dignum-

que filiis amorem ab omnibus meritò exigat, judices illi ſunt de Divina bonitate iniquiſſimi. De titulo *Capitis* Chriſto debiti intuitu omnium hominum excluſo nemine ſeu impio, ſeu infideli, jam vidimus ſententiam Angelici, ab eodem ſapientiſſimè deductam ex geminis Scripturæ textibus, quibus deſiderari nequeunt illuſtriores.

Conſonat quod de Chriſto dicitur *Mediator Dei, & hominum, qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus*. 1. ad Corinthios cap.5. *æſtimantes hoc, quoniam ſi unus pro omnibus mortuus eſt: ergo pro omnibus mortuus eſt Chriſtus*. Soline mortui per peccatum fuere electi, & vitam ducentes Dei filiis & Chriſti membris dignam, an etiam reprobi? Pro omnibus autem qui per peccatum mortui fuere, mortuus eſt Dei UNIGENITUS, & ut dicitur ad Hebræos cap.2. *Videmus Jeſum, propter paſſionem mortis, gloriâ & honore coronatum; ut gratia Dei pro omnibus guſtaret mortem*.

Pudeat itaque adverſarios nomen ſibi adſciſcentes catholicum, conſentire hæreticis in detrahenda *Patris* gloria Deo, & *capitis* Chriſto, poſtquam illam ſibi Deus tot ac tantis beneficiis, quantis nullus alius parens ſibi meritus eſt; Chriſtus etiam effuſione ſanguinis & paſſione, qualem ab alio pro amicis, pro liberis, pro patria toleratam nulla unquam memoravit antiquitas: toleravit autem Chriſtus pro inimicis, pro crucifixoribus, pro atheis, & ſi quod aliud genus mortalium eſt magis impium: neque pro generibus tantùm, ſive aliquibus ſolùm ex omni genere, ut cavillantur hæretici; ſed etiam pro ſingulis generum omnium &, ut verbo abſolvam, pro omnibus hominibus.

8 Hinc telæ inſtar aranearum facilè diffringitur, quidquid nobis laquei texitur ex Scripturis, vel Patribus: Quod dicitur in Epiſtola ad Romanos cap.8. *Quicunque Spiritu Dei aguntur, ii ſunt filii Dei*, non creatione ſolummodo, gubernatione, & præparatione ſalutis, mediorumque ad eam ſufficientium, ſed generatione quoque ſpeciali per ſanctificantem gratiam & adoptionem, cum jure hæreditatis, ſi in juſtitia permanſerint; verumtamen quisquis juris hujus atque adoptionis non ſit particeps, non propterea aliâ inferioris generis ratione, Deum agnoſcere deſinit genitorem, eique ut tali, amorem debere longè ſuperioris ordinis, quàm parenti amantiſſimo carnali.

Quod eodem capite dicitur: *Si quis Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt ejus*, eodem modo intellige: non ejus amicum intimum, & adoptione filium, quâ quisquis caruerit, non propterea extra numerum eſt omnium, quos Deus ſibi ſimiles procreavit, ſemper aluit, gubernavit, voluitque beare munere hæreditatis, niſi eam filio Prodigo deteriores à Patre perpetuò profugi contempſiſſent. Hinc rectè è veteribus Ephrem Syrus Serm. de vita relig. atque Monaſtica ait: *Deus animarum noſtrarum vulnera ſanat, ſpretuſque à nobis mirabiliter ſuffert* (ut benigniſſimus Pater) *omnes enim nos ſalvari cupit, & omnes regni ſui heredes, & poſſeſſores fieri deſiderat: vult etiam voluntatem noſtram, atque propoſitum à ſe laudari*; rebellionem autem æternis ſuppliciis, exigente juſtitia, puniendam, maxima à cunctis hominibus caveri ſolicitudine.

CAPUT IV.

Nullus è Patribus doctrinæ oppoſitæ ſuffragatur.

1 Præcipuum adverſarii, ut ſolent, patronum ſibi poſtulant Auguſtinum, ex quo *Collator* colligit non pauca labore inutili, ſi ſenſum controverſiæ attenderis; non tamen ad rudium deceptionem fruſtraneo. Referam ſingula, eodem quo citantur ordine.

Epiſt. 153. ad Maced. num. 13. „ Utique bonos docebat (Chriſtus) orare; „ quibus præcepit ut dicerent: Pater noſter, qui es in cœlis. Ex hoc enim boni, „ quo filii Dei non naturâ geniti; ſed gratiâ facti, tanquam hi, quibus recipientibus eum, dedit poteſtatem filios DEI „ fieri.

Lib. 2. Contra Creſconium cap.2. „ Propter malam pollutamque conſcientiam „ damnati à Chriſto, jam in corpore Chriſti non ſunt, quod eſt Eccleſia, quoniam „ non poteſt Chriſtus habere membra damnata. „

Tract. 5. in Epiſtolam Joannis num. 7. „ Dilectio ſola diſcernit inter filios Dei, & „ filios diaboli. Signent ſe omnes ſigno „ crucis Chriſti: reſpondeant omnes, Amen: cantent omnes, Alleluja: baptizentur omnes: intrent Eccleſias: faciant „ parietes Eccleſiarum: non diſcernuntur „ filii Dei à filiis diaboli, niſi charitate. „

„ Lib. 21. de Civitate Dei cap. 25. n.4. „ Qui per vitæ iniquitatem, ipſam vitæ juſti-

„ ſtitiam, quod eis Chriſtus eſt, deſtruunt, „ ſive fornicando, ſive alias immunditias „ perpetrando, dicendi non ſunt manducare corpus Chriſti, quoniam nec in „ membris computandi ſunt Chriſti. „

Denique Tract. 3. in Epiſt. 1. Joannis „ num. 5. „ De voluntate ſua quiſque aut „ Antichriſtus, aut in Chriſto eſt. Aut in „ membris ſumus, aut in humoribus malis. „ Qui ſe in melius commutat, in corpore „ membrum eſt: qui autem in malitia per- „ manet, humor malus eſt. „

2 Prima Auguſtini ſententia ſtatuit ad bonos præcipuè pertinere Orationem Dominicam, Deumque in illa vocari *Patrem*, non ratione creationis, & gubernationis ſolummodo; ſed etiam adoptionis; cùm ſit oratio propriè novi teſtamenti, in quo, ut monet Apoſtolus Rom. 8. *Accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater*. Auguſtino conſentiunt Cyprianus, Gregorius, Nyſſenus, Chryſoſtomus, & alii: non negant tamen, etiam à peccatoribus utiliter ſic orari, modò ſaltem in criminibus obſtinati non ſint: de talibus enim dicitur Proverb. 28. *Oratio ejus erit execrabilis*. Eiſdem convenit illud cæci in Euangelio Joan. cap. 9. *Scimus quia Deus peccatores non exaudit*. De talibus ait Gregorius Nyſſenus, Oratione 2. De Oratione Dominicâ, eos mendaciter dicere: *Pater noſter, qui es in cœlis*, cùm, eo abdicato, adhærere conſtituant diabolo, patrem ſibi eligentes principem inferorum. Quanquam neque hos alii tres tituli deficiant, creationis, gubernationis, redemptionis, ratione quorum etiam ipſi Deum vero Patris nomine valeant compellare. Aliorum autem oratio, qui concupiſcentiæ blanditiis abſtracti & illecti, in crimina quidem prolabuntur; expetunt tamen à Deo potentioris gratiæ ſubſidia ad converſionem, neq; mendax eſt, neque à Deo repellitur: quia licèt non ducant hactenus vitam Dei filiis dignam, deſiderio tamen inefficaci, ad ſanctificationis formam, qua nondum præditi ſunt, ſe ſaltem eminus diſponunt. Tales, inquam, nec illicitè, nec inutiliter ad Deum velut Patrem Oratione Dominica confugiunt.

Ratio manifeſta eſt; quia in illa ex Chriſti inſtitutione petimus ut *dimittantur nobis debita noſtra*, Lucæ 11. quo nomine intelliguntur peccata, ut ipſe Chriſtus explicat, Matth 6. *Si dimiſeritis peccata eorum, dimittet vobis Pater veſter cœleſtis peccata veſtra*.

Significantur autem non venialia ſolùm; ſed etiam mortalia, ſicut nos dimittimus debitoribus noſtris, non levia tantùm; ſed etiam graviſſima. Damnaretur indubiè ab omnibus velut abſurdiſſimus, & minimè Catholicus interpres, qui contenderet ſe juxta Orationem Dominicam levia ſolùm proximi contra ſe delicta remittere debere non autem gravia. Non poteſt igitur etiam Salvatoris ſenſui eſſe conforme, quod adverſarii implicitè aſſerunt, haud poſſe Oratione Dominica peccatores petere converſionis gratiam ſuorumque abolitionem criminum, quaſi ſcilicet Patrem mendaciter appellarent, ita definiente Queſnello: *Qui non ducit vitam dignam filio Dei & membro Chriſti, ceſſat interiùs habere Deum pro Patre, & Chriſtum pro capite.*

3 Si novaturientium iſtiuſmodi Doctorum pateretur demiſſio, remitterem eos ad citatum à me ſuperiùs Catechiſmum Tridentini Concilii. Illic enim diſcerent in Expoſitione Orationis Dominicæ, ut aliàs memoravi ad illa verba *PATER NOSTER*. *Quibus rationibus Patris nomen Deo conveniat*, ſcilicet rationibus *Creationis, gubernationis, ac Redemptionis*, quorum ſingula fundando *patris* nomini ſufficiunt, ut illic inſtituimur. Nam *quod Deus* (inquit Catechiſmus) *hominem creaverit ad imaginem ſuam, nec illam cæteris animalibus impertiverit, ex hoc ſingulari munere, quo hominem ornavit, jure omnium hominum, nec fidelium modo; ſed etiam infidelium*, & proinde vitam ducentium filiis Dei minimè dignam, *pater in divinis Scripturis appellatur*.

Inde progreditur Catechiſmus ad duos alios titulos *Gubernationis* ac *Redemptionis*, quibus debitam eſſe Patris appellationem Chriſtianus populus à Parochis edocendus eſt. Et quidem inquit: *Illud opus redimendi hominem ſic eminet inter duo ſuperiora, ut beneficentiſſimus Deus, parenſque noſter ſummam in nos benignitatem in tertio hoc beneficio cumulatam illuſtrarit. Quare tradet ſpiritualibus filiis Parochus, & aſſiduè eorum auribus inculcabit, hanc præſtantiſſimam Dei erga nos charitatem, ut intelligant ſe, quia redempti ſint, admirabilem in modum Dei filios evaſiſſe.*

Si omnibus ad quos redemptio pertinet, Deum illa reddiderit Genitorem, quandoquidem peccatoribus quoque & reprobis redemptio obtigerit, eadem Deo titulum *Patris*, illorum quoque intuitu aſſeruiſſe dicenda eſt. Attamen fateri pariter oportet ratione longè nobiliore, atque uſu communiſſimo Dei filios nominari, qui ſunt etiam regenerationis gratiâ & adoptione: demum perfectiſſimè, qui poſt obitum, velut iterum geniti ad vitam reſuſci-

tan-

tantur perpetuam, hæreditate donandi bonis omnibus affluente.

4 Ut autem adverſariis fiat certius, non à ſolis juſtis; ſed etiam à peccatoribus ad Dei veluti patris optimi clementiam confugiendum eſſe Oratione Dominicâ, proſequi juverit documenta præſtantiſſima, quæ ſuggerit Catechiſmus ille, nulli partium ſuſpectus, à nemine unquam in dogmatibus reprehenſus, irrefragabili prætereà Sedis Apoſtolicæ ac plurimorum ubique Antiſtitum ſtabilitus authoritate; proinde Scripturarum atque Eccleſiaſticę Traditionis ſecuriſſimus Interpres.

Ad illud igitur Orationis Dominicæ *Dimitte nobis debita noſtra. Hac*, inquit, *petitione poſtulamus, ut peccata noſtra remittantur. Quo loco non id modò pro levibus erratis & facillimis ad impetrandam veniam; ſed pro gravibus & mortiferis peccatis deprecamur*: adeòque non à ſolis vitam ducentibus dignam Dei filiis & membris Chriſti ea adhibenda oratio eſt, Deuſque Patris nomine interpellandus; ſed etiam à peccatoribus.

Ibid. *Ne verò peccatorum gravitate deterritus, ſe populus veniam impetrare poſſe deſperet, ipſum ad ſpem vocare Parochi debebunt his rationibus: quod & Eccleſia Chriſtus Dominus poteſtatem dedit remittendi peccata, quemadmodum Sacroſancti Symboli Articulo declaratur, & hac petitione docuit, quanta eſſet Dei bonitas, ac liberalitas in genus humanum. Niſi enim promptus eſſet ac paratus Deus ad condonandum peccata pœnitentibus, nunquam nobis hanc precandi formulam præſcripſiſſet: dimitte nobis debita noſtra. Quamobrem illud fixum in animis tenere debemus, fore ut is paternam miſericordiam nobis impertiat, qui ipſam bis precibus juſſit expoſcere... Eſt enim Deus, in quem abjectâ obedientiâ peccamus: cujus ordinem ſapientiæ perturbamus, quantum eſt ſitum in nobis: quem offendimus, quem factis dictiſque violamus. Verùm idem eſt ille beneficentiſſimus parens, qui cùm poſſit omnia condonare, non modo ſe id velle declaravit; ſed etiam impulit homines, ut à ſe veniam peterent, & quibus id facerent verbis, docuit: videlicet, Pater noſter, qui es in Cælis... dimitte nobis debita noſtra.*

5 Conſpicimus hic Deum etiam erga peccatores veniam deprecantes beneficentiſſimum parentem, ejuſque paternam in illos miſericordiam. Conſpicimus eundem hanc eis precandi formulam non permittere ſolummodo; ſed etiam præſcribere. Novimus prætereà Chriſtum Marci 11. præcipere: *Cùm ſtabitis ad orandum, dimittite ſi quid habetis adverſùs alterum, ut Pater veſter dimittat vobis peccata veſtra*. Denique Lucæ 15. legimus Servatorem in Parabola de Filio Prodigo ita deſcribere ejus reditum, ut exhibeat dicentem, *Pater peccavi in Cælum & coram te*. Ubi non dubitat *Patris* nomine compellare, quem offendit graviter, & à quo nondum reconciliationis beneficium conſecutus eſt.

Sic igitur Chriſtus peccatores orare docuit, ſic voluit Pater æternus Eccleſiam ſuam inſtitui, ut ſciamus miſericordiam eſſe ſuper omnia opera ejus, nullumque, in novo potiſſimum fœdere nomen ei accidere gratius, etiam à peccatoribus redire in gratiam cupientibus prolatum, quàm parentis, utpotè quo nullum amabilius, nullum ad excitandam in hominibus fiduciam dilectionemque magis idoneum. Non itaque periculum eſt, ne ſic orantes, etiam peccatores, mendacium proferant: veriſſimè proinde Deus illis Pater eſt; falſus autem Queſnelli Articulus, aſſerens quod *ceſſet habere Deum pro Patre, qui vitam non ducit dignam Dei filio*.

Hinc patet convenientiſſima, & neceſſaria Auguſtiniani textûs præ cæteris objecti expoſitio. *Utique bonos* (ſed non ſolos) *docebat* Chriſtus *orare, quibus præcepit ut dicerent: Pater noſter, qui es in cælis*. Ratio etiam, quæ ſequitur, veriſſima eſt; ſed novo dogmati minimè ſuffragatur: *Ex hoc enim boni, quo filii Dei non naturâ geniti, ſed gratiâ facti, tanquam hi, quibus recipientibus eum, dedit poteſtatem filios Dei fieri*. Ubi totus ſermo de filiis adoptionis, non deſtruit titulos complures, propter quos omnium hominum, etiam malorum dicitur Deus *Pater*, ut jam vidimus, non ſolùm teſtimonio Catechiſmi, in tota paſſim Eccleſia præ cæteris recepti; ſed divinarum etiam Scripturarum Oraculis invictiſſimè confirmatum.

6 Circa ſecundam Auguſtini ſententiam notandum eſt, quod eodem capite Auguſtinus neget malos *eſſe in Eccleſia*, prout ea corpus Chriſti ſanctum dicitur; aſſerat autem eoſdem in Eccleſia eſſe, prout hæc Areæ in divinis literis comparatur; quia in Area præter triticum reperitur & palea, ventilabro Patrisfamilias poſtmodum ab Area ſimul, & tritico ſeparanda. Donatiſtas autem Auguſtinus redarguit, quod propter perſecutiones, ut ajebant, injuſtas, quas ſe in Eccleſia paſſos Catholica comminiſcebantur, ab ea receſſerint; quia, ut rectè Sanctus commonet, quidquid injuſti-

tiæ

tiæ ipſis forſitan illatum fuerit, imputandum paleæ, quæ in Area ſeu Eccleſia eſt; ſed propter paleam non debuiſſe deſeri Aream.

Prior accipiendi Eccleſiam ratio magis reſtricta, quatenus ſanctam, opportunior videbatur convincendis, quos impeteret Donatiſtis rebaptizantibus omnes, quos à ſe condemnati velut hæretici, baptizaſſent. Duplici autem eos Auguſtinus convellit ariete: primo, quòd neque juſtitia Miniſtri eum, qui abluitur, ſanctificet, neque ejuſdem inficiat malitia; ſed aquam affundente ſive bono, ſive impio miniſtro, Chriſtus conferat ſanctitatem. Servator enim eſt præcipuus utrobique baptizans, cujus quemadmodum ſanctitas à malo miniſtro non deſtruitur, neque minuitur, ita neque infringitur operatio aut effectus.

Alter Auguſtini contra Donatiſtas aries fortiſſimus eſt, quod ſcilicet Donatiſtæ ipſi non dubitant, quin legitimus ſit Baptiſmus collocatus ab iis, qui conſcientiâ & famâ publicâ, ſæpe mendaciſſimâ, boni reputantur. Conſcientia & fama, inquit Auguſtinus, ſicut non confert ſanctimoniam Miniſtro, qui in tribunali Numinis pravus eſt, ita neque præſtare poteſt ei qui abluitur. Ridet hæreticos S. Doctor quod divino judicio falli neſcio præferrent ſuum, errori maximè obnoxium. A vobis ſcilicet damnati, inquit, velut hæretici baptizare nequeunt, poſſunt autem occulri nefarii, damnati à Chriſto, & ab ejus corpore, quod eſt Eccleſia, quatenus ſancta eſt, interiùs receſſi. Tales ineptiſſimè putatis baptizare magis poſſe legitimè, quàm ptiores, judicio, etiam ut ſæpe inter homines accidit, injuſto condemnatos.

Secunda autem acceptio Eccleſiæ latior, adhibita etiam ab Auguſtino, capite eodem per metaphoram Areæ, fundatur in Scripturis, & communi authoritate Interpretum, Patrum, totiuſque Eccleſiæ uſu communiſſimo, prout ad fideles etiam dyſcolos extenditur. Hæc poſt extortas præcipuè Joannis Huſs, Calvini & ſimilium hæreſes, quia contra illas cautiùs loquendum eſt, non ſolùm frequentior apud Catholicos; ſed velut quodammodo unica invaluit. Quemadmodum autem parum utiles videntur de nominibus rixæ, ubi de rebus conſtiterit, ita facile condonandus eſſet adverſariis qualiſcumque hìc receſſus à vulgari Eccleſiæ loquendi ratione, ſi ſecuritas præſtaretur de dogmate; at deprehenſis erroribus acatholicis enuntiatione ſubdola ſignificatis, non potuêre Eccleſiæ Judices tantam diſſimulare taciti perniciem, neque nos religionem relinquere contra impugnatores perfidos indefenſam.

7 Neque interim ſilentio prætereundum eſt, quòd ſecunda hæc Auguſtini ſententia neget non ſolùm peccatores eſſe Eccleſiæ membra, ſed etiam ſimpliciter in Eccleſia eſſe: quod ſi in ſenſu obvio intelligitur, quemadmodum crudè & abſque interpretatione congrua allegatur, repugnabit clariſſimis Scripturarum oraculis, innumeris Patrum, etiam Auguſtini teſtimoniis, obnoxia horridis adeò conſectariis, ut ipſi nunc adverſarii, velut impactam ſibi calumniam pernegent à ſe aſſertum *malos non eſſe in Eccleſia*.

Si proteſtatio ſeria eſt, cur talem Auguſtini textum proferunt, nullo illuſtratum convenienteCommentario? In eadem Auguſtini ſententia dicuntur mali non poſſe eſſe membra Eccleſiæ, ſive ut verba S. Doctoris exprimunt: *Mali in Corpore Chriſti non ſunt quod eſt Eccleſia*; *quoniam non poteſt Chriſtus habere membra damnata*, ſive damnationem promerita, ut illic ſe Auguſtinus explicat. Cur igitur Adverſarii pro vindicando Articulo 72. & ſequentibus congerunt ex Queſnello textus varios, quibus videtur aſſerere malos eſſe in Eccleſia? Cur memorant eum affirmare in epiſt. 1. Joannis cap. 11. *Eccleſia viſibilis habet etiam membra putrida*? Sed vel inde liquet, quod infinitis ubique exemplis perſpicimus confirmatum, adverſarios in ſuis vindiciis non niſi tenebras, & fallacias ſectari, candoris non minùs, quàm veritatis agnitæ inimicos. De his plura in fine diſputationis contra Articulum 78.

In tertia Auguſtini ſententia *Dilectio ſola diſcernit inter filios Dei & filios Diaboli*, quod ſicut de filiis per adoptionem intelligitur, & jus habentibus ad hæreditatem, non deſtruit cæteros, Creationis videlicet, gubernationis, Redemptionis titulos, quibus Deus omni homini, etiam reprobo, & dilectione vacuo Pater eſt, ut allegatis pluribus Scripturarum teſtimoniis, totius ſenſu Eccleſiæ, ac luculentis Catechiſmi Tridentini textibus declaratur, nullo hactenus catholico refragante.

8 Quarta ex Auguſtino allegatio, ſi juxta verborum corticem accipiatur, Adverſarios ad Calviniſtas accedere propius, neque ab unione admodum remotos eſſe, pluribus perſuadebit. Senſu quidem Catholico Auguſtinus aſſerit fornicatios & ſimiles *dicendos non eſſe manducare Corpus Chriſti*, ſalutiferè ſcilicet, ſecundùm quòd Chriſtus dixerat Joannis 6. *Qui manducat meam car-*

carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in noviſſimo die . . . Caro mea verè eſt cibus, & Sanguis meus verè eſt potus, qui manducat meam carnem, & bibit meum Sanguinem, in me manet & ego in illo . . . . Qui manducat me, & ipſe vivet propter me . . . . . Qui manducat hunc panem, vivet in æternum, & paulò ſuperiùs: *Hic eſt panis de cœlo deſcendens; ut ſi quis ex ipſo manducaverit, non moriatur . . . Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum.*

Quibus omnibus licèt ad vivendum, ſolam Chriſtus requirere videatur ſui corporis manducationem, nemo tamen interpretum dubitat, quin intelligatur digna, ſeu ſancta, ſinè reatus mortiferi conſcientia. Sic etiam in ratione, quæ ab Auguſtino de ſceleratis additur *Quoniam nec in membris computandi ſunt Chriſti*, ſubintellige ſanctis & dignis tali corpore. Aliàs quod Auguſtini verbis, abſque commentario crudè proponitur, ut ſimilia complura ejuſdem Sancti, ad ſuam Calvini aſſeclæ convertunt hæreſim. Sic Beza in ſumma doctr. de re Sacrament. Quæſt. 13. *Sicut ſymbola accipiuntur ſolo ore corporis, ita Corpus Chriſti ſolo ore fidei: cum ergo non habeant impii os fidei, non percipiunt niſi ſymbola corporis Chriſti.*

Viſus id ſibi fuerit hæreticus colligere ex Auguſtini ſententia, qua Sanctus ait criminibus inquinatos dicendos non eſſe manducare Corpus Chriſti. Neque obeſſe videbitur quod Beza de impiis enuntiat, eos non *habere os fidei*, quo manducare corpus valeant; nam neque iidem *os fidei habent*, Arnaldi & Queſnelli judicio in *difficultatibus Steyaertio propoſitis* parte 9. pag. 206. ubi contra inflictum ab Alexandro VIII. anathema ſuſtinent Propoſitionem hanc 12. inter 31. *Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides: & etiamſi videantur credere, non eſt fides divina; ſed humana.*

9 Quinta denique Auguſtini ſententia ſignificat peccatores nolentes ſe ad bonam frugem convertere, non membris Chriſti; ſed malis humoribus ſimiles futuros. Verùm rectè monet S. Thomas Parte 3. Quæſt. 8. art. 1. ad 2. *in metaphoricis locutionibus non oportet attendi ſimilitudinem quantum ad omnia*: peccatores nempè iſtiuſmodi ſunt in Chriſti corpore velut membra non viventia per charitatem; ſed mortua & putrida per peccatum. Ita Queſnellus ipſe explicat loco ſuperiùs citato in primam ſcilicet Joannis Epiſtolam cap. 11. *Omnes qui ſunt in Eccleſia, de Eccleſia ſunt viſibili, quamvis non ſint de numero Sanctorum & Electorum. Habet illa etiam membra corrupta, & humores pravos.*

Cur igitur, inquies, opponuntur nobis ab adverſariis ſententiæ quoad verborum ſpeciem contrariæ? Breviter reſpondeo, quia ſunt non ſolùm pertinaces hæretici; ſed inter maximè fraudulentos, quibus dum ſtatutum fixumque eſt doctrinam Eccleſiæ & fidem ſubvertere Catholicam, locutionibus hæreticis ſubinde interſerunt orthodoxas; at ſenſu intellectas extraneo & minimè incommodo novitati. Membra putrida & mortua etiam nos dicimus perverſos in Eccleſia Catholicos, & pravis in corpore humoribus ſimiles.

Sed in eo ſita eſt Novatorum fallacia, quod ita mortuos, ita putridos intelligant peccatores, ut nullum valeant elicere bonum motum ſive naturæ viribus, ſive quolibet cooperante cœleſti auxilio, niſi quo à peccati ſtatu ad juſtitiam transferantur; ac proinde reprobis omnibus & ſingulis ſalus penitùs impoſſibilis ſit, atque ita Deus nullius beatitudinem extra prædeſtinatorum numerum voluerit, nullius ſalutem Chriſtus à Patre petierit, nullius ſua intenderit paſſione aut morte: qui ſenſus quinta eſt hæreſis Janſeniana, & plurium contra fidem errorum ſeminarium, ut in Dialogo poſt Articulum proximum luci exponetur meridianæ.

10 Prolixa nobis hic prætereà intorquetur ſententia ex Gregorii Nyſſeni de Oratione Dominica oratione 2. „ Improbæ vo-
„ luntatis atque propoſiti pater eſſe is, qui
„ ſuâ naturâ bonus eſt, naturaliter non
„ poteſt, neque vitâ contaminati ſanctus:
„ neque mortificati per peccatum, pater
„ vitæ: neque eorum, qui vitiis probroſis
„ & ignominioſis impulſi turpia commit-
„ tunt, is qui purus & integer eſt: neque
„ avari & raptoris benefactor: nec eorum
„ denique qui in aliquo malo deprehen-
„ duntur, is qui in omni bono cernitur at-
„ que conſideratur parens eſſe poteſt . . .
„ Nam ſi quis expiatione etiam nunc
„ opus habens, ſeipſum inſpiciens, & vi-
„ tioſam ſuam conſcientiam agnoſcens,
„ plenam maculis & ſcelerum notis inuſtis,
„ priuſquam à tot tantiſque malis expur-
„ gatus ſit, ſe Dei cognationi inſerat, ac
„ dicat *Pater* juſto injuſtus, puro impurus,
„ contumelia atque convicium planè ea
„ verba fuerint: Si quidem ſuæ nequitiæ
„ patrem Deum nominat . . . Si conſcien-
„ tiâ vitioſâ quis præditus, patrem ſuum
„ Deum

„ Deum dicat, nihil aliud, quàm ſuorum
„ malorum quaſi principem & authorem
„ eum inſimulabit... Si quis igitur gravi
„ tardoque corde, ut inquit Scriptura, at-
„ que mendacium quærens, audet oratio-
„ nis verba uſurpare, ſciat quod non cœ-
„ leſtem patrem invocat; ſed infernum,
„ qui & ipſe mendax eſt, & ejus quod in
„ unoquoque conflatur, mendacii pater
„ exiſtit, ille peccatum & peccati pater eſt.

Objectioni huic occaſio accepta eſt ex Bellarmino lib.1. de bonis operibus in particulari cap.6. ubi exponitur Oratio Dominica. Illic eruditiſſimus Cardinalis ait juxta S.Gregorium Nyſſenum loco ab adverſariis citato. „ Eos qui filii Dei nec ſunt, nec eſ-
„ ſe volunt, quippe qui in peccato morta-
„ li voluntariè perſiſtunt, mendaciter di-
„ cere: Pater noſter, qui es in cœlis; nam
„ qui Patrem invocant ut ipſe ait (S. Gre-
„ gorius) non Deum; ſed Diabolum invo-
„ cant; ſi quidem ex patre Diabolo ſunt.
„ Diabolus autem non eſt in cœlis; ſed in
„ inferis: ac de tali oratione rectè intelli-
„ gitur illud Proverb.28. *Oratio ejus erit*
„ *execrabilis*: & illud cæci nati Joannis 9.
„ *Scimus quia Deus peccatores non exaudit*.
„ Tamen, ſi peccator pœnitentiam age-
„ re incipiat, & jam ſpe ac deſiderio filius
„ Dei ſit, non abſurdè dicere poterit, *Pa-*
„ *ter noſter*, ut S. Hieronymus docet in
„ epiſtola ad Damaſum de Filio Prodigo:
„ & probat ex eo quòd Filius Prodigus Lu-
„ cæ 15. nondum reconciliatus, dicit ſe
„ indignum eſſe qui vocetur filius, & ta-
„ men *Patrem* appellat, cùm ait: *Pater*
„ *peccavi in cœlum & coram te*: Quomodo
„ etiam Iſaias in perſona pœnitentium orat
„ cap.63. *Tu Domine Pater noſter es* &c.
Hactenus Bellarminus: cui, ut reſponſio magis adæquata ſit, adde quod ſuperiùs notaveram ex catechiſmo Romano Tridentini Concilii, ſupereſſe peccatoribus, etiam obduratis appellationis paternæ tres titulos, creationem, gubernationem, redemptionem, quos nulla mortalium iniquitas valeat abolere.

11 Minùs etiam difficultatis parit ſententia Cypriani de Oratione Dominica ad illa verba *Pater noſter*: „ In quorum [ait
„ Judæorum] exprobrationem Chriſtiani
„ quando oramus, Pater noſter dicimus;
„ quia noſter eſſe cœpit, & Judæorum, qui
„ illum reliquerant, eſſe deſiit: nec pec-
„ cator populus poteſt eſſe filius; ſed qui-
„ bus remiſſio peccatorum datur, iis filio-
„ rum nomen adſcribitur. „

Peccator populus nequit eſſe filius, ad quem pertineat hæreditas, quæ ſolis promittitur à Deo per ſanctificantem gratiam adoptatis: atque hi ferè ſoli filiorum nomine communiter appellantur. Verùm decipere Queſnelliſtæ cupiunt Eccleſiam, talium coacervatione textuum ex Patribus. Remotiſſimi enim fuere veteres, ut ſunt hodie catholici à negando Judæis, etiam peccatoribus Salvatore Deo & Redemptore Jeſu Chriſto, quaſi eos ſinè omni ſufficienti auxilio deſtituat, ut proinde impoſſibilis illis ſiat vera pœnitentia, converſio, juſtitia, & ſalus.

Trucem adeò Salvatori Deo, ejuſque filio humani generis Redemptori iniquiſſimam impingunt novi Theologi contumeliam, in præſenti quidem Articulo doloſiùs, apertiùs autem in Quinto inter triginta unum, quos Alexandri VIII. anathema profligavit; ſed Arnaldi, & Queſnelli temeritas contra Petri Cathedram & univerſam ei obedientem Eccleſiam, defendere, & quidem petulantiſſimè auſa eſt. Ita ferebat damnata illic enuntiatio: „ Judæi, Pagani,
„ Hæretici, aliique hujus generis, nullum
„ omnino accipiunt à Jeſu Chriſto influ-
„ xum, adeóque hinc rectè inferes, in il-
„ lis eſſe voluntatem nudam & inermem,
„ abſque omni gratia ſufficienti.

Cujus catholici animus non horret audiens indignam adeò Dei optimi miſericordiâ, & Redemptoris erga omnes homines affectu tenerrimo, ac propenſiſſimo opinionem; Veriùs dixerimus blaſphemiam, innumeris Scripturarum teſtimoniis facilè convincendam, atque à me in ſuperioribus expugnatam ſæpius, obtritamque! Reſuſcitata nihilominus ac defenſa impudentius fuit à memoratis geminis Janſeniani exercitûs ducibus in famoſis difficultatibus Steyaertio propoſitis parte 9. pag.212. & ſequentibus.

Errori huic ſi junxeris quadrageſimum Bullâ UNIGENITUS proſcriptum: *Sinè gratia nihil amare poſſumus, niſi ad noſtram condemnationem*; ſequitur quoque octavus inter 31. Alexandri VIII. diplomate confixos: *Neceſſe eſt infidelem in omni opere peccare*.

Verùm non minùs etiam hic ferociter inſurgit, & contra definitionem invehitur cum Arnaldo Queſnellus in iiſdem *Difficultatibus* parte 9. pag.159. ex ſuo quærens adverſario, num & Articulum iſtum vocare audeat *juſtiſſimè condemnatum*? Audaciam proſequitur paginis pluribus.

12 Nos itaque cum Cypriano profitebimur, *Quibus remiſſio peccatorum datur, eis filio-*

filiorum [adoptionis & hæredum] *nomen adſcribitur*; non tamen aliis definit Deus Pater eſſe multiplici titulo ſæpius indicato; quia ſcilicet omnes ad ſui ſimilitudinem condidit, omnes conſervat, gubernat, dirigit, omnes alit, omnibus proſpicit de mediis ſufficientibus quibus recuperare valeant vitam animo, hæreditatem, & beatitudinem conſequi ſempiternam. Similis reſponſio convenit ei quod producitur ex S. Avito Viennenſi Epiſcopo in quinto fragmentorum à Sirmondo editorum ubi: „ Dicit Euangeliſta quod *dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*, *his qui credunt in nomine ejus*, ut aut permaneat filius bene „ vivendo, aut certè per carnalem converſationem rejiciat paternitatem „. Permaneat, inquam, filius adoptionis ſi voluerit, proſequendo juſtitiam, aut, ſi turpitudinem ſectari maluerit, patrem à ſe abdicet, adoptione atque hæreditatis jure in perpetuum ſpoliandus.

13 Ultima objectio, quæ apud Collatorem ordine prima eſt, reſponſionem ipſa facilem reddit, ſuggerens Sermonis circumſtantiam, ſcilicet quod ſit Athanaſii contra Arianos, divinitatem Filio detrahentes: *In quorum cordibus*, inquit, *Filius non eſt*, *nec etiam Deus eorum Pater* dici poteſt. Patet enim neminem patrem dici, niſi ratione Filii; quisquis igitur in divinis negaverit Filium, Patrem non poteſt, qualem oporteat, agnoſcere; cùm hâc perfidiâ & Patri & Filio ſe ſtatuat inimicum, quomodo ipſe cenſeri filius, aut Deus dici pater ejus poterit adoptione?

Nullum tamen vitium, nulla hæretica impietas impedire poteſt; quin ad Deum homo pertineat creatione, gubernatione, & voluntate erga ejus ſalutem verè paternâ, redemptione etiam per Filium ſuum unigenitum; atque adeò affectu multis gradibus ſuperiore, quàm in ullis erga filios ſit, parentibus carnalibus: & ſicuti natorum contra eos rebellio efficere nequit, quin ab eis geniti revera filii ſint, licèt eis auferat cum filiorum jure hæreditatem, & quamlibet aliam iſtius generis prærogativam, ſic neque ulla crimina, quantumvis enormia, ipſamque impugnantia Divinitatem, unquam impedient, quin homo quilibet procreatus fuerit à Deo ſecundùm ejus imaginem, paternoque conſervatus, & redemptus affectu, quæ Deo Patris titulum ſemper vindicant; ipſum quoque peccatorem quemlibet, quoties Deum hoc ſenſu Patrem vocaverit, liberaut à mendacio. Sic à Tridentini Catechiſmo inſtituimur, neque ullus iſtud in dubium vocare poteſt ſanæ mentis Theologus.

Evidens proinde eſt Gregorium Nyſſenum ſuperiùs, & quemlibet alium ex Patribus negantem Patris appellationem Deo intuitu impiorum, accipere illam in ſtrictiore ſignificatione; videlicet adoptionis, qua ratione etiam nos Patris titulum Deo, intuitu eorumdem, minimè tribuimus. Fruſtrà itaque adverſarii in Sanctis Patribus ſenſûs ſui & dogmatis perverſiſſimi præſidium quærunt; in ſolis hæreticis, & improvido eorum Sectatore Janſenio reperturi.

Propoſitio damnata ſeptuageſima octava.

Separatur quis à populo electo, cujus figura fuit populus Judaicus, & caput eſt Jeſus Chriſtus, tam non vivendo ſecundùm Euangelium, quàm non credendo Euangelio. *Obſerv. Mor. Act. 3. v. 23.*

CAPUT I.

Propoſitio gravibus cenſuris digna convellitur.

1 Nomine populi electi non ſolos in Propoſitione intelligi prædeſtinatos, perſpicuum eſt ex eo, quòd nemo fidelium, nemo etiam adverſantium hic nobis Queſnelliſtarum dubitet, quin prædeſtinatio ſit certa, falli ac mutari neſcia, adeò ut nullus unquam prædeſtinatione excidat, ut populo electo excidere hic aliquos, ipſa pandit enuntiatio: *Separatur quis à populo electo, cujus figura fuit populus Judaicus, & caput eſt Jeſus Chriſtus, tam non vivendo ſecundùm Euangelium, quàm non credendo Euangelio*. Populus autem Judaicus figura fuit Eccleſiæ Chriſti: ab hac ſeparantur plurimi, qui baptiſmate ingreſſi fuerant, & annis in ea vixerant non paucis. Separatio illa fit excommunicatione, ſchiſmate, aut alienæ profeſſione fidei: Propoſitio autem damnata omnes ab electo illo po-

populo, ſeu Eccleſiâ ſeparat etiam peccatores; nonenim ducunt vitam Euangelio congruentem.

Homines à populo Dei non quolibet ſejungi delicto, etiam gravi & mortifero, diſcimus ex ipſa lege veteri apud Iſaiam cap. 64. *Iniquitates noſtræ quaſi ventus abſtulerunt nos, non eſt qui invocet nomen tuum, qui conſurgat, & teneat te: abſcondiſti faciem tuam à nobis, & alliſiſti nos in manus iniquitatis noſtræ. Et nunc Domine Pater noſter es tu.... Ne iraſcaris Domine ſatìs, & ne ultra memineris iniquitatis* noſtræ. *Ecce reſpice, populus tuus omnes nos.* Imò capite præcedenti ubi de ſua queritur obduratione, nihilominus & Deum prædicat patrem ſuum, & ſe *populum Sanctum*, nempe ut Tridentini Catechiſmus in Expoſitione Symboli explicat, *Conſecratum Deo*; etſi multis & magnis peccatoribus non carentem.

Sic igitur populus Iſrael, apud Iſaiam cap. 63. *Tu Domine Pater noſter, redemptor noſter, à ſeculo nomen tuum: Quare errare nos feciſti Domine de viis tuis; induraſti cor noſtrum, ne timeremus te? Convertere propter ſervos tuos, Tribus hereditatis tuæ. Quaſi nihilum poſſederunt populum ſanctum tuum.* Deus ipſe vocat populum ſuum, quantumlibet peccatorem. Michææ cap. 6. *Audiant montes judicium Domini, & fortia fundamenta terræ; quia judicium Domini cum populo ſuo & cum Iſrael dijudicabitur: Popule meus, quid feci tibi, aut quid moleſtus fui? Reſponde mihi.* Remittimur hinc ad Jeremiæ cap. 2. Ubi Deus de populo ſuo graviſſimè conqueritur: *Obſtupeſcite cæli ſuper hoc, & portæ ejus deſolamini vehementer, dicit Dominus: Duo enim mala fecit populus meus: Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, & foderunt ſibi ciſternas, ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas.*

Ibid. *Quid vultis mecum judicio contendere? Omnes dereliquiſtis me, dicit Dominus. Fruſtrà percuſſi filios veſtros: Quaſi leo vaſtatur generatio veſtra. Videte verbum Domini: Nunquid ſolitudo factus ſum Iſraeli, aut terra ſerotina? Quare ergò dixit populus meus: Receſſimus, non veniemus ultra ad te? Nunquid oblivíſcetur virgo ornamenti ſui, aut ſponſa faſciæ pectoralis ſuæ? Populus verò meus oblitus eſt mei diebus innumeris.* Et tamen non ceſſavit Dominus agnoſcere & vocare populum ſuum.

2 In Chriſti quoque Eccleſia, cujus figura fuit populus Judaicus, & cujus caput Chriſtus eſt, non omnes ducunt vitam conſonam Euangelio, qui non propterea tamen ab Eccleſiæ gremio ante excommunicationis ſententiam ſeparantur. Ita nos Chriſtus docuit. Matth. 18. „ Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum, „ inter te & ipſum ſolum. Si te audierit, „ lucratus eris fratrem tuum; ſi autem te „ non audierit, adhibe tecum adhuc unum, „ vel duos, ut in ore duorum vel trium te- „ ſtium ſtet omne verbum... Quod ſi non „ audierit eos, dic Eccleſiæ. Si autem Ec- „ cleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethni- „ cus, & publicanus. „ Ubi delictum antea commiſſum perſpicimus, & delinquentem nondum ab Eccleſia divulſum, donec pertinacia, & contra Eccleſiæ gubernatores rebellio, eos impulerit, ad excommunicandum.

Sic & Apoſtolus ſcribens Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi epiſt. 1. cap. 1. *Significatum eſt mihi*, inquit, *quod contentiones ſunt inter vos*: & cap. 5. *Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem Patris ſui aliquis habeat.* In quem locum ita breviter notat à Lapide. *Erat ergo hic inceſtus ſimul & adulterium, in quo contumaciter hic homo permanebat; ſinè contumacia enim non potuiſſet excommunicari.*

Habemus hìc hominem in Eccleſia viventem minimè juxta Euangelium, neque ſuis ab ea ſtatim criminibus ſeparatum, ſed accedente demum judicis ſententiâ. Sequitur enim in textu Apoſtoli: *Et vos inflati eſtis, & non magìs luctum habuiſtis ut tollatur de medio veſtrum, qui hoc opus fecit. Ego quidem abſens corpore, præſens autem Spiritu, jam judicavi ut præſens, eum qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, congregatis vobis, & meo Spiritu cum virtute Domini noſtri Jeſu, tradere hujuſmodi Satanæ in interitum carnis, ut Spiritus ſalvus ſit in die judicii.*

Chryſoſtomus in hunc locum & Theodoretus in Præfatione Epiſtolæ, fornicarium hunc cenſuit hominem potentem, ducem factionis & ſchiſmatis. Non videtur etiam levis culpa in cæteris ſaltem omnibus quos Apoſtolus hìc adeò graviter reprehendit. *Et vos inflati eſtis &c.* In quem locum ſic Angelicus. „ Ponit (Apoſtolus) „ culpam eorum, qui hoc peccatum tolerabant; & primò reprehendit eorum tole- „ rantiam; ſecundò ſupplet quod illi ne- „ gligebant. Circa primum notat in eis „ tria vitia: primò ſuperbiam, cùm dicit, „ Et vos inflati eſtis, ſcilicet vento ſuper- „ biæ, reputantes vos innocentes ex com- „ paratione peccatoris, ſicut Lucæ 18. „ Phariſæus dicebat, *Non ſum ſicut cæteri*

,, *bominum, velut etiam bic Publicanus*. Sa-
,, pientiæ cap.4. *Diſrumpet illos inflatos ſinè*
,, *voce* ,,. ubi non ſupponitur inflatio &
ſuperbia levis.

3 Pergit Angelicus interpres: ,, ſecundò
,, tangit (Apoſtolus) eorum injuſtitiam,
,, cùm dicit, Et non magis luctum babuiſtis,
,, ſcilicet patiendo cauſam peccatoris.
,, Tertiò tangit eorum judicii negligen-
,, tiam ,,. Quæ tria peccata prorſus alie-
na ſunt à doctrina & vita Euangelicà: non
tamen ullus eorum præter infamem & ince-
ſtuoſum fornicarium fuiſſe legitur ab Ec-
cleſia ſeparatus.

Matthæi cap.25. ab ipſo nobis Salvato-
re proponitur Parabola decem Virginum,
quarum quinque erant fatuæ, & quinque
prudentes. Parabolam ſic illuſtrat S. Gre-
gorius, ut novimus ex Breviario: ,, Quæ-
,, rendum nobis eſt, quid ſit Regnum Cœ-
,, lorum, aut cur decem Virginibus com-
,, paretur, quæ etiam Virgines prudentes
,, ac fatuæ dicantur; dum enim Cœlorum
,, Regnum conſtat, quia reproborum nul-
,, lus ingreditur, etiam fatuis Virginibus
,, cur ſimile eſſe perhibetur?

,, Sed ſciendum nobis eſt, quòd ſæpe
,, in ſacro eloquio Regnum Cœlorum præ-
,, ſentis temporis Eccleſia dicitur. De quo
,, alio in loco Dominus dicit: Mittet Fi-
,, lius hominis Angelos ſuos & colligent
,, de regno ejus omnia ſcandala. Neque
,, enim in illo Regno Beatitudinis, in quo
,, pax ſumma eſt, inveniri ſcandala pote-
,, runt, quæ colligantur... Et quia ex
,, utroque ſexu Fidelium multitudo colli-
,, gitur, Sancta Eccleſia decem Virginibus
,, ſimilis eſſe denuntiatur: in qua quia
,, mali cum bonis, & reprobi cum electis
,, admixti ſunt, rectè ſimilis Virginibus
,, prudentibus & fatuis eſſe perhibetur. ,,

Hactenus Gregorius Magnus Homil. 12.
in Euangelia ubi, & hoc ab eodem additur:
,, Qui rectè credunt, & juſtè vivunt, aſſi-
,, milantur quinque prudentibus; qui au-
,, tem profitentur quidem fidem Jeſu; non
,, autem ſe præparant bonis operibus ad
,, ſalutem, reliquis quinque Virginibus
,, fatuis,, S.Hieronymus ait ,,ſimilitudinem
,, decem Virginum fatuarum atque pru-
,, dentium, quidam ſimpliciter interpre-
,, tantur in Virginibus... Sed mihi vide-
,, tur ex ſuperioribus eſſe alius ſenſus qui
,, dicitur, & non ad virginalia corpora; ſed
,, ad omne hominum genus hæc compara-
,, tio pertinere. ,, Ut nempe fatui & pru-
dentes, boni & mali, Electi & reprobi in
Eccleſia ſint.

4 Altera Eccleſiæ ſimilitudo à Chriſto
traditur Matth. cap. 13. ut ſequitur: *Ite-
rum ſimile eſt Regnum Cœlorum Sagenæ miſſæ
in mare & ex omni genere piſcium congre-
ganti: quam cùm impleta eſſet, educentes,
& ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in
vaſa; malos autem foràs miſerunt. Sic erit
in conſummatione ſeculi. Exibunt Angeli & ſe-
parabunt malos de medio juſtorum, & mittent
eos in caminum ignis &c.*

Quem locum Sanctus Gregorius homi-
lia 11. in Euangelia ſic explicat: ,, Sancta
,, Eccleſia Sagenæ comparatur; quia &
,, piſcatoribus eſt commiſſa, & per eam
,, quiſque ad æternum Regnum à præſentis
,, ſeculi fluctibus trahitur, ne æternæ mor-
,, tis profundo mergatur: quæ ex omni
,, genere piſcium congregat; quia ad pec-
,, catorum veniam ſapientes & fatuos, li-
,, beros & ſervos, divites & pauperes,
,, fortes & infirmos vocat. Quæ Sagena
,, [ſcilicet Sancta Eccleſia] tunc perfectè
,, impletur, cùm in fine ſuo humani gene-
,, ris ſumma concluditur... Nunc enim
,, malos bonoſque communiter [quaſi per-
,, mixtos piſces] fidei Sagena continet;
,, ſed littus indicat, Sagena Eccleſiæ quid
,, trahebat. ,, Separationem igitur ab Ec-
cleſia non ſtatim facit noxa quælibet lethi-
fera, ubi nulla fertur à ſuperioribus excom-
municatio.

5 Plures ſunt in Scripturis Parabolæ &
ſimilitudines, quæ communem contra ad-
verſarios ſententiam invictiſſimè ſtabiliunt,
quales ſunt de zizaniis in agro ab inimico
homine ſuperſeminatis tritico, quæ creſce-
re ſinuntur uſque ad meſſem: de Area, in
qua cum frumento palea eſt, uſque dum
hæc ventilabro excutitur. Convivium
Nuptiale ingreſſus, & in eo diſcumbens
deprehenditur homo non indutus ve-
ſte Nuptiali. Arca etiam Noë typus Ec-
cleſiæ fuit continens animalia omnis gene-
ris munda & immunda: in domo vaſa au-
rea ſunt & argentea, lignea & fictilia &c.
quæ Sanctorum Patrum interpretationibus
declarata Catholicam contra adverſarios
confirmant irrefragabili teſtimonio veri-
tatem.

Sic nempe S. Cyprianus Lib.3. Epiſt.3.
ad Maximum, *Impediri*, inquit, *non debet
aut Fides aut Charitas noſtra, ut quoniam
zizania eſſe in Eccleſia cernimus, ipſi de Ec-
cleſia recedamus*. Sanctus Hieronymus in
Dialogo contra Luciferianos ultra me-
dium: *Arca Noe Eccleſia typus fuit, ut in
illa omnium animalium genera, ita & in hac
univerſarum gentium, & morum homines
ſunt*:

ſunt: ut ibi pardus, hædi, lupus, & agni, ita & hic juſti & peccatores, ideſt, vaſa aurea & argentea, cum ligneis & fictilibus commorantur. S. Fulgentius Libr. de Fide ad Petrum cap. 43. *Firmiſſimè tene & nullatenus dubites Arcam Dei eſſe Catholicam Eccleſiam, & intrà eam uſque in finem ſeculi frumento mixtas paleas contineri, ideſt bonis malos Sacramentorum communione miſceri.*

6 Ipſe Auguſtinus Tractatu 6. in Joannem *Nos*, inquit, *fatemur, in Eccleſia Catholica & bonos & malos eſſe; ſed tanquam grana & paleas.* Similia habet lib. 2. Retractationum cap. 18. lib. de Unitate Eccleſiæ cap. 13. In Breviculo quoque Collationum eſt collatio celebris Catholicorum Antiſtitum 306. & Donatiſtarum 296. habita Carthagine, cui ipſe interfuit Auguſtinus. Calumniantibus autem hæreticis quaſi duas ſtatueremus Eccleſias, quarum una in terris bonos comprehenderet & malos, in Cœlis altera ſolos Sanctos, responderunt Catholici non duas Eccleſias, ſed unius & ejuſdem ſe diſtinguere duo tempora, teſte Auguſtino: *Eandem ipſam unam & ſanctam Eccleſiam dixerunt nunc eſſe aliter, tunc aliter futuram: nunc habere malos mixtos, tunc non habituram; ſicut non ideo duo Chriſti ſunt, quia aliquando mortalis, aliquando immortalis fuerit Chriſtus.*

Joannes in Apocalypſi cap. 2. & 3. ſcribens ſeptem Eccleſiis Aſiæ, pleraſque reprehendit de culpis non levibus: obſervat autem Auguſtinus lib. 2. contra Parmenianum quod Sardicenſis Eccleſiæ Epiſcopo, qui Sardicenſis *Angelus* appellatur, Joannes exprobret: *Nomen habes quod vivas, & mortuus es.* Non igitur vitam ducebat dignam Filio Dei & membro Chriſti: neque tamen ſeparabatur ab Eccleſia. Prætereo quod habet Auguſtinus libr. 18. de Civitate Dei cap. 49. &c.

Sanctus Chryſoſtomus dilucidè affirmat, non ſolummodo cum bonis malos in Eccleſia eſſe; ſed iis etiam partim Eccleſiam conſtare in Pſalmum 39. ad illud *Multiplicata ſunt ſuper capillos capitis mei.* Sic nempe Sanctus Doctor: *Nec ex perfectis quidem univerſa conſtat Eccleſia; ſed habet eos etiam qui otio & ſocordiæ ſe dedunt, mollemque & diſſolutam vitam amplectuntur, & libenter ſerviunt voluptatibus: & quoniam eſt unum corpus, tanquam ex una perſona hæc & illa pronuntiat.*

7 Adverſantium errorem multiplex etiam ratio debellat. Cùm ſcilicet omnibus ſit præceptum ad ſalutem neceſſarium, Eccleſiam ingrediendi, audiendi, ejuſque nos ſubmittendi judiciis & mandatis, neceſſe eſt eam fieri omnibus viſibilem. Sanctitas autem in animis hominum latens, etſi quibuſdam indiciis admodum probabilibus ſubinde proſiliat foràs, non tamen ab omni ſolet libera eſſe deceptionis periculo; cùm nihil magis ſubdolum ſit hypocritis. Juxta doctrinam Articuli minimè facile eſſet veros Eccleſiæ Præpoſitos ab illegitimis diſcernere: neque Prælatis facile oves ſuas ab extraneis. Unde in ſubditis luxabitur reverentia atque obedientia erga ſuperiores Eccleſiæ, in his dilectio & cura erga ſubditos veluti neque ad ſuum Ovile, neque ad univerſalem Eccleſiam pertinentes. In eadem hypotheſi nullus in Eccleſia egeret Pœnitentiæ Sacramento, ſolis expiandis peccatis mortalibus neceſſario.

Argumentis pluribus errorem Queſnelliani Articuli expugnat Gregorius Magnus Homilia 18. in Euangelia. Locus præclariſſimus; ſed prolixior eſt; cùm tamen ſolus vindicandæ contra adverſarios veritati abundè ſufficere videatur, meretur referri integer.

CAPUT II.

Communis Sententia contra damnatum Articulum confirmatur à S. Gregorio homilia 18.

1 „ *ET egreſſi Servi ejus in vias, congregaverunt omnes, quos invenerunt, malos & bonos, & impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium.* Ecce jam ipſâ qualitate convivantium apertè oſtenditur; quia per has regis nuptias præſens Eccleſia deſignatur, in qua cum bonis & mali conveniunt. Permixta quippe ex diverſitate filiorum; quia ſic omnes ad fidem generat, ut tamen omnes per immutationem vitæ ad libertatem ſpiritalis gratiæ, culpis exigentibus, non perducat. Quouſque namque hic vivimus, neceſſe eſt ut vitam præſentis Seculi permixti peragamus: Tunc autem diſcernimur, cùm pervenimus.

„ Boni enim ſoli nuſquam ſunt, niſi in cœlo: & mali ſoli nuſquam ſunt, niſi in inferno. Hæc autem vita, quæ inter cœlum, & infernum ſita eſt, ſicut in medio ſubſiſtit, ita utramque partium cives communiter recipit: quos tamen Sancta Eccleſia & nunc indiſcretè ſuſcipit, & poſtmodum in egreſſione diſcernit. Si ergo boni eſtis, quamdiu in hac vita ſubſiſtitis, æquanimiter tolerare malos de-

„ chariſſimi, quod hunc & amicum vocat, „ & reprobat, ac ſi ei apertiùs dicat, Amice, & non Amice. Amice per fidem; „ ſed non Amice per operationem. „ Hæc omnia Gregorius Magnus. Non igitur *ſeparatur quis* [*ab Eccleſia*) *tam non vivendo ſecundùm Evangelium*; *quàm non credendo Evangelio*.

CAPUT III.

Malæ cauſæ patrocinium nullum eſt in Scriptura, Patribus, aut Bellarmino.

1 AUthor *Obſervationum in Propoſitiones 101.*, qui vel Queſnellus ipſe eſt, vel acerbitate & audaciâ ei perſimilis, *Quidquid*, inquit, *ad ſuperioris Articuli defenſionem adductum eſt, ad præſentis quoque pertinet apologiam. Tam autem ſenſus ejus perſpicuus eſt, ut non magis quàm ſuperior, nec niſi putidè cavillando, potuerit condemnari.*

Initium Apologiæ ducit ab Apoſtolo 1. Corinth. 16. dicente: *Si quis non amat Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, anathema ſit*. Unde Defenſor illicò concludit: *Hoc itaque terrificum anathema à tanto Apoſtolo vibratum incurritur non amando Jeſum Chriſtum, & non vivendo juxta Evangelium. Iſtud autem quid eſt aliud, quàm à populo electo, qui Chriſto ſervit in ſpiritu veritatis miſerè ſeparari, qualicumque retento exterioris vinculo unionis?* Dein accedens ad citandum contra Sedis Apoſtolicæ ſententiam Auguſtinum, præfatur, *Hunc Sanctum indubiè & ſaltem non minore quàm Cenſores Romanos fuiſſe ſcientiâ praditum.*

Nos Auguſtinum dedimus capite primo novitati apertiſſimè contrarium, non uno loco; hic autem ex Queſnelliano vindice viciſſim quærere nobis liceat, an ipſe majore ſe pollere ſcientiâ exiſtimet, non dico quàm omnes Romanos Cenſores, quos veluti fungos aut ſtipites deſpicit; ſed quàm centum & plures eis conſentientes Galliæ Epiſcopos, atque extra eam Chriſtiani orbis Antiſtites univerſos? Ducem ſe nobis præſtitit Aquinas Auguſtini & Apoſtoli interpres fideliſſimus, qui in locum Pauli ab Adverſario allegatum ait: „ Si „ quis non amat Dominum noſtrum Jeſum „ Chriſtum, anathema ſit, id eſt ſeparatus, „ vel excommunicatus: maranatha, id eſt „ Dominus veniet, quaſi dicat: Qui non „ amat Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum „ ſit anathema in adventu Domini. Sed „ nunquid ſunt excommunicandi omnes „ qui non ſunt in charitate? Reſpondeo „ dicendum, quòd hoc intelligitur, ſi quis „ non amat Dominum Jeſum Chriſtum, id „ eſt, fidem Chriſti & iſti ſunt hæretici, „ & ſunt excommunicati. Vel ſi quis uſque „ ad finem mortis non perſeverat in amore „ Domini noſtri, in adventu erit ſeparatus „ à bonis. „

2 Hic videt damnati dogmatis temerarius Propugnator juxta tutiſſimam & inconcuſſam Angelici interpretationem, anathema non infligi ab Apoſtolo *omnibus, qui non ſunt in charitate*; ſed *hæreticis qui non amant fidem Chriſti, & hi ſunt excommunicati*: vel *ſi quis uſque ad finem mortis non perſeverat in charitate, in adventu* Chriſti ad judicium *erit ſeparatus* (ſive ſeparabitur) *à bonis*. Nihil in univerſa hac Angelici ſententia, adeòque nec in Apoſtoli eſt, quod non omnes veriſſimum agnoſcant Catholici; nihil quod patrocinetur Articulo damnato, de anathemate ſeu ſeparatione ab Eccleſia ob quodlibet delictum lethiferum ipſo ſtatim crimine incurrenda.

Non magis errori favet interpretatio Anſelmi dicentis: *Si quis non diligit Dominum Jeſum, ſicut ei non eſt utilis adventus ejus, qui jam completus eſt, ſic ad damnationem ſit ei ſecundus*. Ubi nihil eſt de ſeparatione ab Eccleſia propter peccatum ſimul atque committitur. Sed nec quidquam eſt in Commentario Cornelii à Lapide. „ Anathema (inquit) eſt res quæ cum execratione ſeparatur, abjicitur, & deſtinatur ad extremum exitium; quod in hominibus eſt æterna damnatio. Non ſunt ergo verba excommunicantis; ſed execrantis & denuntiantis æternam damnationem iis, qui Chriſtum non amant, & infidelibus. „ Quibus annumerandi hic veniunt etiam Judæi.

3 Chriſtiani autem peccatores, etſi Chriſtum non eo quo ad ſalutem aut juſtitiam opus eſt, amore diligant, tamen & affectum aliquem dilectionis paſſim erga benigniſſimum Salvatorem retinent, neque abſque ſalutifera ejus charitate vellent è vivis diſcedere: proinde, ait S. Thomas, non hos ferit Apoſtoli anathema.

Venio ad Auguſtinum, quem adverſarius Sedi Apoſtolicæ opponens, ait *Saltem non minore, quàm Cenſores Romanos ſcientia præditum*. Quidquid ſit de eximia Doctoris Maximi eruditione, nihil ei debitæ exiſtimationis detraxero, ſi dicam eum S. Thoma 2. 2. Quæſt. 11. art. 2. ad 3. „ Hæreticus cenſetur, qui pertinaciter repugnat „ determinatis authoritate univerſalis Eccleſiæ;

„ cleſiæ; Quæ quidem authoritas principa- „ liter reſidet in Summo Pontifice... Con- „ tra cujus authoritatem nec Hieronymus, „ nec Auguſtinus, nec aliquis Sacrorum „ Doctorum ſuam ſententiam defendit: „ defendere autem præſumit Queſnellus, quaſi Hieronymo, Auguſtino, Aquinate, & quibuslibet Sacris Doctoribus præcelleret ſcientiâ, quibus cedit plurimum modeſtiâ, demiſſione & ſanctitate: cum Lutheranis verò & Calvinianis pro audaciæ & temeritatis palmâ decertat minimè ſequiter.

Romanis ſupremæ authoritatis definitionibus Catholici obſequimur non adeò ob Conſultorum, quantumvis excellentium, peritiam, quàm ob promiſſum Petro à Chriſto ſubſidium, adversùs quod nec portas inferi prævalituras prorſus confidimus, firmiterque credimus. *Romanos eſſe* [ſcimus] *quorum fides Apoſtolo prædicante laudata eſt*, teſte S. Cypriano de adulatione erga Romanos Pontifices minimè ſuſpecto epiſt. 55. Quapropter meritò ab Alexandro VIII. proſcriptus eſt hic articulus inter 31. penultimus: *Ubi Quis invenerit doctrinam in Auguſtino clarè fundatam, illam abſolutè poteſt tenere, & docere, non reſpiciendo ad ullam Pontificis Bullam.*

Hæc à me velim habeat Lector ad caſtigandam ſolummodo adverſarii temeritatem, non quaſi in Auguſtino aliquid ſit Pontificiæ contrarium definitioni. Locus nobis objectus eſt ex lib. 1. de Baptiſmo cap. apud Adverſarium nono, apud me decimo: *Neque enim ii ſoli ad eam* [Eccleſiam] *non pertinent, qui ſeparationis aperto ſacrilegio manifeſti ſunt; ſed etiam illi, qui in ejus communitate corporaliter mixti per vitam peſſimam ſeparantur.*

Reſpondeo cum eruditiſſimo Bellarmino lib. 3. de Eccleſia militante cap. 9., qui poſtquam ex pluribus Auguſtini locis probavit etiam *malos ad Eccleſiam pertinere* ſic concludit: *Ex his reſpondetur, quando Auguſtinus dicit malos non eſſe in Eccleſia, debere intelligi, non eſſe eo modo quo ſunt boni, id eſt non eſſe ut membra corporis viva*; non eſſe utiliter & ad ſalutem.

4 Hunc loci allegati ſenſum indicant ipſæ circumſtantiæ, ubi Auguſtinus Donatiſtas de Baptiſmi ſui bonitate gloriantes reprimit, dicendo neque ipſos Baptiſmum habere à ſuo ſchiſmate; ſed ab Eccleſia Catholica: neque hunc eis profuturum quamdiu in ſchiſmate permanſerint; addens, ne eos quidem ad Eccleſiam, modo ſcilicet ſibi utili & ſalutifero pertinere, qui in ejus unitate corporaliter mixti *per vitam peſſimam ſeparantur*: non ſeparationis aperto ſacrilegio; ſed occulto, vel per judicis ſententiam.

Colligitur iſtud tum ex eo quod non dicat per vitam malâ; ſed *peſſimam ſeparantur*: tum ex utroque exemplo quod ab auguſtino adducitur, de Simone mago, qui occultè ſchiſmaticus erat, imò hæreticus, volens diſcipulos abſtrahere ab Apoſtolis, & exiſtimans Spiritum Sanctum pecuniâ comparari, qui propterea à Petro, ut ait Auguſtinus, audire meruit, *quod non haberet partem in hæreditate Chriſti*, atque ita ſententiâ judicis ab Eccleſia ſegregatus eſt. Alterum exemplum eſt de Corinthiis ſchiſmatico ſpiritu inter ſe tumultuantibus, de quibus ita Paulus apud Auguſtinum: *Nuntiatum eſt mihi de vobis, Fratres mei, ab iis, qui ſunt Chlöes, quia contentiones ſunt in vobis. Hoc itaque dico, quia unuſquiſque veſtrum dicit, ego quidem ſum Pauli; Ego autem Apollo; ego verò Cephæ; ego autem Chriſti. Diviſus eſt Chriſtus. Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Tum ſententiam ſuam de his Corinthiis profert Auguſtinus: *Iſti ergo ſi in hac obſtinatione, & perverſitate remanent, certè quidem nati erant; nec tamen ad ipſam Eccleſiam, de qua nati erant, per pacis atque unitatis vinculum pertinerent.*

Vel igitur Corinthiorum delictum, de quo reprehendebantur ab Apoſtolo, lethiferum in Auguſtini ſententia fuit, vel non. Poſteriùs dici nequit; non enim peccatum leve perverſitas vocari poteſt, ob quam deſinerent Corinthii *ad Eccleſiam pertinere*. Si lethiferum fuerit, quod in Sanctiſſimi Doctoris Sententia, ut patet, dicendum eſt, non igitur quodlibet peccatum mortale fidelem ſtatim ab Eccleſia ſeparat; ineptè enim alioqui Doctorum Aquila docuiſſet, ſeparationem ab hac conditione pendere, *ſi in hac obſtinatione & perverſitate remanerent.*

Quapropter apparet evidens, Auguſtinum illic agere de ſeparatione æterna, quæ ab *obſtinatione & perverſitate* non qualibet; ſed in finem *remanente* procedit. Idem indicant verba hæc Auguſtini immediatè præcedentia: *Hac itaque*, Eccleſia, *in omnibus generat cujus Sacramenta retinentur, unde poſſit tale aliquid ubicumque generari; quamvis non omnes quos generat, ad ejus pertineant unitatem, quæ uſque in finem perſeverantes ſalvat.* Tum ſequuntur verba ab adverſario objecta. Proinde non videtur illic Auguſtinus de unitate agere temporanea; ſed æterna, ſive ut ait, *quæ uſque in finem perſeverantes ſalvat.*

5 Gemi-

5 Gemina itaque eſt, & abundè ſufficiens intortæ cavillationis depulſio: prima Bellarmini, Auguſtinum intelligendum eſſe ita ut mali non ſint de Eccleſia quemadmodum ſunt boni, ut membra corporis viva: cui conformis altera Auguſtini explicatio eſt malos vitæ peſſimæ, & in perverſitate remanentes non pertinere ad Eccleſiam ſalubriter, ſive ut S. Doctor loquitur ad Eccleſiæ unitatem, *qua uſque in finem perſeverantes ſalvat*; ſed vel prius ob *vitam peſſimam* ſententiâ judicis Eccleſiaſtici, vel ſaltem in ſecundo Chriſti adventu excommunicatione perpetua, à Sancta Dei Eccleſia ſeparari.

Ultimum adverſarii perfugium, eſt ad ipſum Bellarminum lib. 3. de Eccleſia militante cap. 7. dicentem. „ Altera diſtinctio „ eſt, poſſe aliquem dici verè filium Dei, „ aut membrum corporis Chriſti duobus „ modis: uno modo veritate eſſentiæ, ſive „ formæ, altero modo veritate finis, vel „ ut alii dicunt, veritate permanentiæ: veritate eſſentiæ eſt filius Dei, qui habet „ charitatem 1. Joannis 4. *Omnis qui diligit, ex Deo natus eſt*: & ſimiliter veritate „ eſſentiæ eſt membrum Chriſti, qui de eodem ſpiritu vivit 1. Corinth. 12. *In uno* „ *ſpiritu omnes nos in unum corpus baptizati ſumus*. At veritate finis dicitur filius „ Dei, qui aſſequitur hæreditatem, & qui „ non aſſequitur, videtur filius, ſed non eſt; „ finis enim filiationis eſt hæreditas: *Quod* „ *ſi filius & hæres per Deum* Gal. 4.

„ Sic etiam veritate finis eſt membrum, „ qui ſalvabitur; nam ad hoc univit ſibi „ Chriſtus Eccleſiam, tanquam corpus capiti, ut eam ſalvaret, ut dicitur Epheſ. 4. „ Itaque qui eſt in gratia, & tamen non „ eſt prædeſtinatus, eſt verè filius, & membrum veritate eſſentiæ: & non eſt verè „ filius nec membrum veritate finis. Et „ contra qui non eſt in gratia, & tamen eſt „ prædeſtinatus, non eſt verè filius nec „ membrum veritate eſſentiæ, & tamen eſt „ verè utrumque veritate finis. „ Huc uſque Bellarminus: unde mirificè ſibi plaudit Adverſarius, quaſi nihil amplius difficultatis moveri valeat Propoſitionibus de Eccleſia condemnatis; atque adeò omnis ab eis cenſurarum fuligo, ipſo Bellarmino judice, abſtergatur. Verùm præpoſterus hic triumphus ſubvertitur mox, ubi Bellarmini ſententia non mutila, veritatis luci expoſita conſideratur.

Citatum caput eſt de Prædeſtinatis, quos neque omnes, neque ſolos de Eccleſia eſſe contra Wicleffum, Hufs, Calvinum meritò contendit; non eſſe, inquam, veritate eſſentiæ, ut Cardinalis loquitur. Quis enim dicat Ethnicos, Turcas, Judæos, Hæreticos modò eſſe de Eccleſia, etſi ſupponeres convertendos poſtea, & cœlitibus adſcribendos? Sed & baptizatos fideles, juſtos plurimos fuiſſe conſtat, qui vitam multo tempore optimam exitu infeliciſſimo terminarint, membra quidem Eccleſiæ temporanea; ſed tandem expertia prædeſtinationis, atque ita à Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, perpetuò poſtmodum ſeparanda. Aliâ tamen ratione, nempe veritate finis ait quoſdam appellari ſubinde membra Eccleſiæ, vel negari. Verùm poſterior appellatio eſt minus propria, neque patrocinatur adverſario; ſed infeſta eſt.

Nam juxta damnatum Articulum *ſeparatur quis à populo electo, cujus figura fuit populus Judaicus & caput eſt Jeſus Chriſtus, tam non vivendo ſecundùm Euangelium, quàm non credendo Euangelio*. Igitur quiſquis modo impiè vivit & minimè ſecundùm Euangelium, ſeparatur modò à populo Dei, ſive non eſt nunc membrum Eccleſiæ: & tamen fieri poteſt ut qui nunc à pietate, & omni juſtitia averſus eſt, è numero prædeſtinatorum ſit, ante vitæ terminum convertendus. Quo ſuppoſito is quando ſceleribus immerſus vixit, ſpectavit ad Eccleſiam ratione finis qui eſt hæreditas filiorum, etſi non ſpectaverit ratione, ſeu veritate eſſentiæ. Verùm non iſtud eſt quod in damnata Propoſitione redarguo, aut damnare cenſenda eſt Apoſtolica Sedes, quæ proprios & obvios loquendi modos in Propoſitionibus attendit, & in ſuis definitionibus ſectatur.

6 Exultat potiſſimùm adverſarius priore diſtinctionis parte à Bellarmino propoſitâ atque aſſertâ, malos non eſſe corporis Chriſti, ſive Eccleſiæ membra *veritate eſſentiæ*. Verùm exultatio ceſſabit; ſi bona fide attendere adverſarius voluerit, quam eſſentiam Bellarminus intelligat: non Eccleſiæ ſeu corporis myſtici ſimpliciter, & abſolutè; ſed prout Eccleſia ſancta, & myſticum corpus vivum eſt, videlicet per ſanctificantem gratiam qua peccator caret, ac proinde mortuus non habet quod conſtituit eſſentiam Eccleſiæ Sanctæ ut ſancta eſt, neque corporis vivi ut vivum eſt.

Ut autem aliquid ſit pars corporis ſancti, ſeu vivi non neceſſarium eſt, illud vel vitam, vel ſanctimoniam continere, quemadmodum manus & pes partes ſunt hominis, qui naturâ ſuâ animal rationale eſt, ſeu potens ratiocinari; non tamen propterea ad

ad pedem vel ad manum pertinet ratiocinatio aut ejus facultas; ſed ſufficit animam ratiocinari poſſe in capite, quod propria ratiocinationis ſedes eſt. Neque pes & manus deſinunt eſſe partes animalis præditi potentiâ videndi & audiendi; licèt nec videre valeant ipſæ, nec audire.

Sic pariter denominatio corporis vivi & ſancti non requirit vitam & ſanctitatem in ſingulis partibus; ſed ſufficit corpus illud ſanctum eſſe in Legibus, doctrina, & membris præcipuis Chriſto, Deipara, Patriarchis, Prophetis, tot SS. Doctoribus, Epiſcopis, Sacerdotibus, Anachoretis, Virginibus, Martyribus, Confeſſoribus, Angelis: qua ratione longè plures in Eccleſia Sanctos reperies, quàm impios. Damnati enim ſive homines, ſive dæmones ab Eccleſia exulant perpetuo anathemate reſciſſi; Sanctorum autem Spirituum numerus paſſim creditur quodammodo innumerabilis: & ſolorum infantium, qui aquis luſtralibus tinguntur, haud pauciores forſitan ante uſum rationis extinguuntur, antequam peccati lethiferi fuerint capaces, quàm ad ætatem perveniant provectiorem.

7 Denique Bellarmini, & cujuſcumque Authoris, de quodam dogmate ſententia nullibi certiùs perſpicitur, quàm ubi illud diſcutit definitque ex inſtituto. Non igitur ad intelligendam Eminentiſſimi Scriptoris mentem de peccatoribus, utrum Eccleſiæ membra ſint, recurrendum nobis eſt ad caput 7. de Prædeſtinatis, ſed ad nonum *de Peccatoribus*. Præterea natura, ſeu eſſentia alicujus neceſſariò diſcenda eſt ex ejus definitione. Eccleſiæ autem definitio totum Eminentiſſimi caput 2. occupat. Ex utroque capite adverſarium ſuſcipio convincendum.

Sic igitur Cardinalis cap. 9. *de magnis peccatoribus*. „ Jam verò in una, vera, & „ Catholica Dei Eccleſia non ſolùm im„ perfectos; ſed etiam graves peccatores „ eſſe, & non ſolùm occultos; ſed etiam „ manifeſtos, contra errorem Novatiano„ rum, Donatiſtarum, & Confeſſioniſtarum „ probatur primò ex Parabolis Euange„ liorum de Area, de Reti, de Convivio „ Nuptiali, de decem Virginibus, & de „ Ovili ſupra citatis: quibus Catholici ita „ confutarunt olim Donatiſtas, ut planè „ non invenerint ullo modo, quo exirent, „ ut Auguſtinus refert in Breviculo col„ lationis, explicans collationem tertiæ „ diei....

„ Reſponderunt Catholici [Donatiſtis „ apud Auguſtinum loco citato] ſe non „ duas Eccleſias facere; ſed diſtinguere „ duo tempora Eccleſiæ. Eandem, inquit „ Auguſtinus, ipſam unam & ſanctam Ec„ cleſiam dixerunt nunc eſſe aliter, tunc „ (in Cœlo) aliter futuram: nunc habere „ malos mixtos, tunc non habituram, ſic„ ut non duo Chriſti ſunt, quia aliquan„ do mortalis, aliquando immortalis fue„ rit Chriſtus.

„ Dico igitur Epiſcopum malum, Pre„ sbyterum malum, Doctorem malum eſſe „ membra mortua, & proinde non vera „ Corporis Chriſti quatenus attinet ad ra„ tionem membri, ut eſt pars quædam „ vivi corporis: tamen eſſe veriſſima mem„ bra in ratione inſtrumenti, ideſt Papam, „ & Epiſcopos eſſe vera capita, Doctores „ eſſe veros oculos, ſeu veram linguam „ hujus corporis &c. Ratio eſt, quia mem„ bra conſtituuntur viva per charitatem, „ qua impii carent: at inſtrumenta opera„ tiva conſtituuntur per poteſtatem ſive „ Ordinis, ſive Juriſdictionis, quæ etiam „ ſinè gratia eſſe poteſt. Nam etſi in cor„ pore naturali non poſſit membrum mor„ tuum eſſe verum inſtrumentum opera„ tionis; tamen in corpore myſtico poteſt. „ In corpore enim naturali opera pendent „ ex bonitate inſtrumenti; quia anima „ non poteſt bene operari, niſi per bona „ inſtrumenta, nec opera vitæ exercere, „ niſi per inſtrumenta viva; at in corpore „ myſtico opera non pendent ex bonitate, „ aut vita inſtrumenti. Anima enim hujus „ corporis, id eſt, Spiritus Sanctus æquè „ bene operatur per inſtrumenta bona & „ mala, viva & mortua. „ Eò uſque Bellarminus.

8 Atqui omnibus ratione utentibus evidens eſt, nullo modo fieri poſſe, ut ſit *veriſſimum membrum* corporis niſi habeat totum id quod neceſſario *& veritate eſſentiæ* ad membrum illius requiritur. Habent itaque peccatores *veritatem eſſentiæ* membrorum Eccleſiæ: &, licèt ſint mortua, non obeſt quin ſint membra corporis vivi, quemadmodum, ut dixi, pes, etſi non videat, non deſinit eſſe membrum corporis videntis, & quamvis manus non audiat, eſt tamen pars corporis audientis: denominatio nempe toti tribuitur, etſi forma denominans non ſit in ſingulis partibus. Dum ergo Bellarminus dicit, improbos non eſſe membra Corporis Chriſti *veritate eſſentiæ*, ipſe ſe explicat quòd non ſint membra corporis vivi ut vivi; cùm ſint membra mortua. Sed hoc non impedit quin *veritate eſſentiæ* ſint membra ſimpliciter corporis vivi.

CA-

Alia quoque ratione peccatores non ſuut membra Eccleſiæ *veritate eſſentiæ*, quaſi ad Conſtitutionem Eccleſiæ peccatores neceſſariò requirerentur; cùm conſtet, Eccleſiam in cœlis abſque improbis futuram, neque hìc ullo modo ad ejus exigi perfectionem; ſed adeſſe eos poſſe, vel abeſſe, manente integerrimâ Eccleſiæ conſtitutione & naturâ.

At uihil accuratiùs veritatem eſſentiæ explicare debet, quàm definitio. Adeamus igitur caput II. Bellarmiui, quod totum, ut præfert titulus, eſt *de definitione Eccleſiæ*. Refutatis circa eam variis hæreticorum erroribus *Noſtra autem*, inquit, *ſententia eſt, Eccleſiam unam tantùm eſſe, non duas: & illam unam & veram eſſe cœtum hominum ejuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione, & eorumdem Sacramentorum communione colligutum, ſub regimine legitimorum Paſtorum, ac præcipuè unius Chriſti in terris Vicarii*.

Ex qua definitione facilè colligi poteſt, qui homines ad Eccleſiam pertineant; qui verò ad eam non pertineant. Tres enim ſunt partes huius definitionis: Profeſſio fidei, Sacramentorum communio, & ſubjectio ad legitimum Paſtorem Romanum Pontificem. Ratione primæ partis excluduntur omnes infideles, tam qui nunquam fuerunt in Eccleſia, ut Judæi, Turcæ, Pagani, quam qui fuerunt & receſſerunt, ut hæretici, & Apoſtatæ. Ratione ſecundæ excluduntur Catechumeni, & excommunicati, quoniam illi non ſunt admiſſi ad Sacramentorum communionem: iſti ſunt dimiſſi. Ratione tertiæ excluduntur Schiſmatici, qui habent fidem, & Sacramenta; ſed non ſubduntur legitimo Paſtori, & ideò foris profitentur fidem & Sacramenta percipiunt. Includuntur autem omnes alii, etiamſi reprobi, ſceleſti, & impii ſint.

Quæ definitio exhibet totam Eccleſiæ eſſentiam; aliàs definitio nou eſſet. Atqui omnes ejus partes conveniunt, etiam iis, qui à Propoſitione damuata excluduntur, qui nempe creduut Euangelio, ſubditi Pontifici, nec excommuuicati, etſi non vivant ſecundùm Euangelium; ſed peccatis etiam non levibus inquinentur. Pertinent igitur hi ad Eccleſiam, & veriſſimè ejus membra ſunt ſecundùm veritatem eſſeutiæ, quæ tum peccatoribus conveuit, tum juſtis, ut ſiugulas definitionis partes expeudeuti perſpicuum eſt.

9 Proinde ex integra Bellarmini reſpouſione, cui nullus Catholicus refragabitur, profluunt conſectaria, quæ probabiles Orthodoxorum ſenteutias, etſi verbotenus inter ſe quodammodo diſſidentes, reipsâ

coucilient. Ex ea enim colligitur primò Doctores, Epiſcopos, & Miniſtros quoslibet in crimine conſtitutos, eſſe membra mortua, ideoque nec præcipua, nec vera membra corporis Chriſti, *quantum attinet ad rationem membri, ut eſt pars quædam corporis vivi*; eſſe tamen veriſſima, & præcipua membra *in ratione inſtrumenti*. Secundò, Quòd licèt in Epiſcopis ad rationem veri Capitis, Prælati, ac Paſtoris, non ſit neceſſarium eſſe propriè membra, quaſi partes vivas corporis vivi; debeant tamen ejuſdem corporis vivi eſſe verè membra in ratione partium ſimpliciter, & inſtrumentorum. Tertiò, Quod, etſi ſtatueris hæreticos occultos non eſſe propriè Eccleſiæ membra, ut multi autumant Catholici; ſint nihilominus Epiſcopi illi, & Miniſtri veriſſima Eccleſiæ membra modo jam expoſito; quia, licèt vitam in ſe non habeant, quam in alios virtute ſibi propriâ diffundant; veri tameu Miniſtri ſunt, & vera inſtrumenta ſanctificantis gratiæ in alios profluentis a Chriſto capite Eccleſiæ inviſibili, & præcipuo. Quartò, Quòd uulla probabilis Catholicorum ſententia faveat erroribus Queſnelli, qui non ſolùm hæreticos occultos; ſed & peccatores quoslibet, etiam corde credentes, & ore confitentes veram fidem, excludit ac ſeparat ab Eccleſia, ut inſpicienti ejus dogmata perſpicuum eſt.

Quamvis enim aliqui, ut dixi, Doctores catholici contendant, peccatores, etiam fideles, nou eſſe propriè membra Eccleſiæ, attameu non negant ita eſſe membra, quin nihilominus fateantur eſſe actu verè & propriè partes. Unde etiam iu eorum Sententia damnati articuli deſtruuntur: juxta memoratos ſcilicet Orthodoxos Nota Eccleſiæ Chriſtiauæ eſt, quod ſit catholica, compreheudens omnes, non ſolùm Augelos cœli, & omnes juſtos terræ, ſed etiam univerſos ejuſmodi peccatores. Rurſus Eccleſia eſt cœtus non juſtorum tantùm; ſed etiam iſtiuſmodi peccatorum: neque continet tantum omues Sanctos, ut membra; ſed tales etiam peccatores, ut veras & proprias partes, membra autem etiam ſenſu ſuperiùs explicato. Neque eſt unus ſolus homo compoſitus ſolummodo ex pluribus ſtrictiſſimâ ſignificatione membris; ſed ex omnibus quoque partibus: quo pacto eſt ſpatioſior, quàm ſi ſoli electi & juſti omnium ſeculorum illam componereut.

Non ſeparautur itaque hujuſmodi peccatores a populo electo; ſed ei uniuutur non tautùm exteriùs, eandem fidem confiteudo cum eorumdem Sacramentorum

com-

communione, & ſub Romani Pontificis regimine; ſed etiam interiùs eadem dogmata fide vera & catholica credentes. Unde & interiùs habent pluribus titulis Deum pro Patre, & Chriſtum pro capite: Saltem ex eo quòd non ſolùm ſint ab ipſo redempti, à quo & auxilia recipiunt; ſed etiam quia aliquâ vitâ ſupernaturali; ſaltem imperfectâ vivunt; ſcilicet credendo, ſeu actus vitales liberos veræ fidei eliciendo, & quia quod perfectâ non vivant, non eſt ex defectu Chriſti, in omnibus, quantum ex ſe eſt, illam producere volentis, maximè in Fidelibus; ſed quia peccatores liberè obluctantur.

DIALOGUS

Queſnelliſtam inter & Catholicum circa Propoſitiones ſeptem de Eccleſiâ.

1 QUESNELLISTA: Legiſtin'quæ de Propoſitionibus Patris Queſnelli ad Eccleſiam ſpectantibus vltro citroque edita ſunt?

Catholicus: Legi equidem; ſed neque de his, neque de aliis ad Religionem pertinentibus diſceptare tecum inpoſterum mihi animus eſt.

Queſnelliſta: Cur hîc ſubterfugias, vel te ſilente, ſatis aſſequor; adeò ſcilicet Theologi iſtius *Proteſtatio*, &, cujuſcumque ſit, adoptata ab ipſo *obſervatio in Propoſitiones*, dein *Hexapla*, ac præter complures alias vindicias, recentior *Collatio*, convicerunt injuſtitiam Romanorum, vel imperitiam adeò perſpicuè, ut cum omni tua, quâ vales, arte ſophiſticâ, defendere eos ulla veri ſpecie nequeas.

Catholicus: Falleris: alia prorſus à diſputationibus iſtiuſmodi me avertit ratio; Quòd nempe fixum vobis ſit, radiis etiam ſolaribus oculos claudere, ubicumque novitatis veſtræ turpitudinem detegunt; proinde fructus alius controverſiæ non ſuperſit, quàm major veſtra, & majori obnoxia ſupplicio durities: animi quoque tui adversùs me commotio; ſi quod verbum, ut in ſimilibus fieri natum eſt, exciderit liberius.

Queſnelliſta: Auguſtino judice, minus malum eſt indoctum eſſe, quàm indocilem. Veritati proinde, ſi pro te eam militare oſtenderis, manus facilis dabo: Neque à te poſtulo, ut verba ſingula, antequam proferas, expendas ſcrupuloſiùs: utere, ut lubet, innato tibi candore Belgico; nam & ego Gallus, ſeu Francus ſum, utque Gallicanis gaudens libertatibus, amo liberam in familiaribus, etiam de religione, colloquiis, orationem: *Hanc veniam faciles, petimuſque, damuſque viciſſim*. Agedum itaque; ſi quid tibi in proſcriptis de Eccleſiâ articulis diſplicet, confidenter prome: mihi eorumdem incumbet defenſio.

Catholicus: Quoniam ita jubes: ordior à ſeptuageſimo ſecundò, qui de præſenti materia primus eſt: *Nota Eccleſiæ Chriſtianæ eſt quòd ſit catholica, comprehendens, & omnes Angelos cœli, & omnes electos & juſtos terræ, & omnium ſeculorum*. Hìc ab Eccleſia excluditur omnis peccator, quod quàm horridis viam præbeat conſectariis, ſæpiùs oſtenſum eſt. Sic nempe Eccleſia catholica ad ſolos reſtringitur juſtos, ut placuit Calvino.

Queſnelliſta: Falleris: Calviniana ſolos complectitur prædeſtinatos.

2 *Catholicus* quaſi neſcias, omnem Calvino & ejus aſſeclis juſtum eſſe electum, utpote penès quos obtenta ſemel juſtitia nunquam amittitur. Porrò ſi ab Eccleſia omnis exulat peccator, quid fiet Paſtoribus, Epiſcopis, & ſummo Chriſti Vicario, ubi quid eis humanitùs acciderit noxæ lethiferæ? Paſtor, & caput gregis ſui quilibet eſſe deſinet, Pontifex univerſi. Membrum enim præcipuum corporis eſt *Caput*, quomodo autem *Caput* Eccleſiæ dixeris, quem ne membris quidem pateris acceſeri? Inter Joannis Huſs Articulos à Conſtantienſi Concilio damnatus erat hic vigeſimus ſecundus: *Papa, vel Prælatus malus præſcitus eſt æquivocè Paſtor*. In Apologiis quoque veſtris, etiam Queſnelli contra centum Epiſcopos *Proteſtatione*, advertitur, quòd objectum iſtud vobis anathema ſubdolo prætereatis ſilentio, neque amoliri à vobis curetis Huſſiano dogmati illatum.

Queſnelliſta: Huſs præterea dixerat Art. 30. *Nullus eſt Prælatus, nullus eſt Epiſcopus, dum eſt in peccato mortali*: nos verò Epiſcopos & Prælatos agnoſcimus peccatores & in Eccleſia; ſed velut humores malos in humano corpore. Hac ſimilitudine deſumpta è Patribus nihil in noſtris vindiciis occurrit frequentiùs.

Catholicus: Sed neque minùs conſentaneum rationi, quàm ſimile confundere cum æquali, & aſſertam in aliquo congruitatem extendere ad cætera. Humores mali corporibus noxii ſunt; ita ſolent peccatores reliquis eſſe fidelibus; & paſſim in quali-bet

libet congregatione hominum, ſive regno, ſive republica, ſive exercitu, civitate, Senatu, Diœceſi, Canonicorum capitulo, religioſâ, vel ſeculari familiâ, quiſquis pravus fuerit, meritò comparabitur humoribus malis, corpori nocumentum creantibus, & moleſtiam; non tamen propterea ceſſat reverà membrum eſſe Regni, Reipublicæ, & cujuſcumque multitudinis; ſubinde etiam caput.

Queſnelliſta: Etiam Author noſter in primam Joannis epiſtolam cap. 2. v. 19. fatetur, *Eccleſiam habere membra ſua viva; habere & membra putrida & humores noxios*.

Catholicus: Luthero & aliis hæreticis, etiam in hoc Queſnellus ſimilis eſt, quod aſſertionibus ſcateat, invicem, ſaltem verbotenus, oppoſitis. Contra hanc hæreticorum verſutiam monuit nos Baſilius Epiſt. 73. *Habent illi aſtutum quoddam dogma, ad ejuſmodi mutationes paratum. Nam verbis fidei, more Medicorum utuntur pro commoditate, aliter, atque aliter ſeſe ad affectionum rationem, ac varietatem attemperantes*.

Queſnelliſta: Quid autem hic ſuſpicabimur fallaciæ?

Catholicus: Meminiſti relatos à me geminos Huſſii Articulos? Priore ajebat nullum eſſe Prælatum, dum eſt in peccato mortali. Poſteriore Prælatum malum eſſe æquivocè Paſtorem, proinde eſſe æquivocè Prælatum. Quid igitur Queſnellum detineat, quin aliàs negans, aliàs concedens, malos eſſe membra Eccleſiæ, utrumque conciliet diſtinctione Huſſii, dicens malos eſſe Eccleſiæ membra non verè & propriè; ſed æquivocè?

Queſnelliſta: Cur ea diſtinctio tantopere diſpliceat, quam etſi Bellarminus vellicet, tribuit tamen Aquinati & quibuſdam aliis magni nominis Scholaſticis?

Catholicus: Agnoſcimus rationem Bellarmini ſolidam eſſe, & à nullo facilè diſſolvendam; ſi nempe lapſus in peccatum Epiſcopus, vel Pontifex, non deſinat ille Paſtor & Caput eſſe Eccleſiæ ſuæ, Pontifex univerſæ, evidens eſt neutrum poſſe à membrorum numero excludi; neque poſſe pravum caput noxiis humoribus penès omnia comparari; cùm inter partes corporis locum præcipuum, qualecumque caput obtineat; cui membri denominatio præ cæteris debeatur.

Queſnelliſta: Sed quid ad authoritatem Angelici & aliorum? Ab his Bellarminus, licèt diffideat eloquio; ſenſu tamen non recedere deprehenditur: Unde jure concludimus totum nobis cum Pontificiis contentionem eſſe de vocibus: proinde ſeptem de Eccleſia Articulos atroclum cenſurarum ſcuticâ immeritò flagellari.

3 *Catholicus*: Fateor Angelicum & quoſdam alios à Bellarmino citatos velut adverſarios, vocibus ab ipſo diſſentire potiùs, quàm dogmate. Angelicus enim & plures cum eo loquentes Scholaſtici Eccleſiam conſiderant ſecundùm prædicata ei propria; quòd ſit Una, Sancta, Catholica, & Apoſtolica: ſimiliter membra Eccleſiæ Sanctæ, ut Sancta eſt, qua ratione, quibus Sanctitas deeſt, videtur etiam neganda denominatio membri quatenus corporis Sancti eſt. Bellarminus autem aſſerens peccatores membra Eccleſiæ, hanc accipit abſolutè & ſimpliciter iuxta definitionem traditam lib. 3. de Eccleſia militante cap. 2. ut ſit *cœtus hominum ejuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione, & eorumdem Sacramentorum communione colligatus ſub regimine legitimorum Paſtorum, ac præcipuè unius Chriſti in terris Vicarii Romani Pontificis*. Definitionis partes expendantur ſingulæ, nulla eſt à peccatoribus aliena. *Sanctitatis* etiam nomine in latiore ſenſu Catechiſmus utitur Romanus in Expoſitione Symboli, ut conveniat omnibus, qui Deo Baptiſmate conſecrati ſunt, ſive fœdifragi, dein fuerint à juſtitia deficientes, ſive in ea duraverint conſtantiſſimi. *Sancti enim*, inquit, *vocantur fideles, qui populus Dei effecti ſunt, quive ſe fide & baptiſmate ſuſcepto Chriſto conſecrarunt, quanquam in multis offendunt, & quæ polliciti ſunt, non præſtant; quemadmodum etiam qui artem aliquam profitentur, etſi artis præcepta non ſervent, nomen tamen artificum retinent*: ideo ante dixerat: *Nec mirum cuiquam videri debet, Eccleſiam dici Sanctam, tametſi multos peccatores contineat*. Ita Catechiſmus a delectis Concilii Tridentini Patribus, ut teſtatur ſeſſ. 25. compoſitus, & approbante S. Pio V. Pontifice editus. Verùm novæ vobis placet Eccleſiæ inſtitutio, quâ dum omnis excluditur peccator, fingitur Sanctior, quàm Catholica.

Queſnelliſta: Imò noſtra optimè, utpote Sancta, Catholica eſt. Sic enim à magiſtro noſtro traditur Articulo, ut ipſe jam referebas, ſeptuageſimo ſecundo: *Nota Eccleſiæ Chriſtianæ eſt, quòd ſit Catholica comprehendens & omnes Angelos cœli, & omnes electos & juſtos terræ & omnium Seculorum*. Nonne & apud vos janua per quam ingredimur Eccleſiam, eſt Baptiſmus?

Catholicus: Eſt utique.

Queſnelliſta: Nonne Baptiſmus ſanctificat?

ficat? Semel autem Baptiſmate ſanctificatos, ſeu conſecratos Deo, manere ſemper, ipſe nos veſter edocet Catechiſmus; etiam addens: *Si Chriſtiani omnes & fideles in Chriſto baptizati, ipſum induerunt, ſicut Apoſtolus dixit, quotquot in Chriſto baptizati eſtis Chriſtum induiſtis; ſi membra facta ſunt corporis ejus, & dicunt ſe ſanctos non eſſe, capiti ipſi faciunt injuriam, cujus membra ſancta ſunt*. Cur igitur nobis dica impingitur propterea, quod ex omnibus & ſolis Sanctis Eccleſiam componimus?

4 *Catholicus*: Hic mihi reducis in memoriam quod pridem legeram in S. Anſelmi libro de Sacramento Altaris cap. 13. *Qui errare vult, aut errorem docere, nihil eſt tam bene dictum, quod non poſſit pravo intellectu depravare*. Ibid. *Pluримa* (Doctores Sancti) *in ſcriptis ſuis reliquerunt, quæ loco ſuo, ſuo ſenſu benè dicta, ab his, qui contendere, vel errare amant, eruta de locis, per ſe videntur aliud ſonare, quàm ſonent unde aſſumpta ſunt, & quàm ſenſerunt, qui ſcripſerunt*. Probè conſcius es, appellationem *Sancti*, ſenſu longè alio adhibitam in Catechiſmo, alio in damnato veſtro dogmate. Priore ſenſu convenit baptizatis omnibus, etiam à juſtitia delapſis; poſteriore ſolis in ſanctificante gratiâ perſiſtentibus: atque hæc ſignificatio ubi de hominibus agitur, magis propria, & prorſus obvia eſt, & à Queſnello unicè intenta. Inficiari non poteris in præſenti controverſia, neque voles: &, ſi velles, convinceret te ipſe Articulus 73. *Quid eſt Eccleſia, niſi cœtus filiorum Dei, manentium in ejus ſinu, adoptatorum in Chriſto, ſubſiſtentium in ejus perſona, redemptorum ejus ſanguine, viventium ejus ſpiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri ſeculi?*

Queſnelliſta: Erras, ſi exiſtimes, voluiſſe Queſnellum accuratam juxta dialecticæ regulas tradere Eccleſiæ definitionem.

Catholicus: Non mihi hic cura eſt de legibus dialecticæ; ſed dico neminem, cui communis loquendi, & interpretandi ratio nota eſt, intellecturum aliter Queſnelli Articulum, quàm nos accipimus, videlicet ita, ut Eccleſia conſtet ſolis Dei filiis manentibus in ejus ſinu, adoptatis in Chriſto, ſubſiſtentibus in ejus perſona, redemptis ejus ſanguine, viventibus ejus ſpiritu, agentibus per ejus gratiam, & expectantibus gratiam futuri ſeculi. Quemadmodum ſi quæſiveris Quid eſt Deus, niſi ens à ſe? Neceſſe eſt intelligam convenire nulli entium Divinitatem, niſi cui convenerit eſſe a ſe; ſive interim *ens à ſe* legitima juxta logicos definitio Dei ſit, ſive non. Talis interpretatio neceſſaria eſt locutionis cujuſcumque ſimilis. Quomodo enim aliàs clariùs exprimi poterit, peccatores non eſſe de Eccleſia, quàm enuntiando *Eccleſiam non eſſe niſi juſtorum*? Enuntiationi huic apud omnes æquivalet interrogatio, *Quid eſt Eccleſia niſi cœtus juſtorum*? Imò vis ineſt quædam ſingularis, & emphatica interrogationi, nervoſior quodammodo ſimplici affirmatione.

Queſnelliſta: Attendenda eſt authoris *Proteſtatio*, fidem faciens eum *non ſolere obſervationes de religione dogmaticas verbis Scripturarum addere, niſi quo uſque Sacri Textus proprietas deducit atque determinat*.

5 *Catholicus*: Proteſtationis memini, quam legi ſæpius, ſemper admirans Proteſtantis impudentiam; oſtendi enim aliàs, eum frequentiſſimè ex facto vel aſſerto particulari elicere obſervationes dogmaticas, univerſalibus æquivalentes; quâ fraude, corrumpendis Divinis oraculis, invehendis erroribus quibuſcumque hæreticis, circumveniendis ſimplicibus nulla magis idonea eſt; ſed nulla pariter minùs digna interprete, aut *Obſervatore* Catholicò. Ex centum & una Propoſitionibus ne una quidem eſt ad quam eum *ducere* vel *determinare* textus potuerit.

Queſnelliſta Ne una quidem? Audax aſſumptio; ſed cui eam te perſuaſurum ſperas?

Catholicus: Cuicumque lubuerit experiri, provocando ad Propoſitiones ſingulas. Interim non jactari iſtud à me temerè, ſed præſtari fideliter, & copioſè, quivis fatebitur, qui animo novitatibus non præoccupato legerit, quæ contra Propoſitiones ſingulas tribus à me voluminibus diſputantur. Quaſcumque ſcilicet demonſtro non eſſe conſentaneas veritati, quod oſtenſum à me luculenter contra ſingulas confido, evidens fit, Spiritum Sanctum, qui per Scripturas loquitur, non potuiſſe Obſervationes iſtas ſuggerere, neque Queſnellum ad eas *inducere ſeu determinare*.

Queſnelliſta: Ut te convincam de oppoſito, non longa opus eſt diſquiſitione, in promptu eſt, quam tantopere exagitas, Propoſitio 73. *Quid eſt Eccleſia, niſi cœtus filiorum Dei* &c.? Eſt ea obſervatio in 1. Theſſalon. cap. 1. v. 1. *Paulus & Sylvanus, & Timotheus Eccleſiæ Theſſalonicenſium in Deo Patre Noſtro, & Domino Jeſu Chriſto*. Nonne hic Apoſtolus affirmat totam Theſſalonicenſium Eccleſiam in Deo & Chriſto eſſe per charitatem & juſtitiam?

6 *Catho-*

6 *Catholicus*. Nihil iſtiuſmodi aſſertionis continet textus ſacer, qui ut patet, aliud non eſt, quàm ſolita Apoſtoli ſalutatio; qualem adhibet etiam aliis ſcribens Eccleſiis, ut Corinthi & Galatiæ, quas non veluti in omnibus ſanctas prædicat; ſed quorumdam in illis delicta gravia reprehendit: *O inſenſati Galatæ!* &c. de Corinthiorum contentionibus, & fornicario inter illos inceſtuoſo ac publico notiſſima hiſtoria eſt. Præſens autem ſalutatio breviſſimè, & quãtum ſufficit, ſic exponitur à S. Thoma. *Salutat* Paulus Theſſalonicenſem *Eccleſiam, quæ eſt congregatio fidelium: Et hoc in Deo Patre & Domino Jeſu Chriſto, id eſt, in fide Trinitatis & humanitatis Chriſti*, quæ manet etiam in peccatoribus; neque hi omnes numero *fidelium*, quibus conſtare dicitur Eccleſia, excluduntur. Peccatores enim aliqui, juxta Angelicum, etſi non charitate, attamen *fide uniuntur Chriſto*, ut ait, *actualiter*.

Parte 3. Quæſt. 8. art. 3. *Quædam* [corporis myſtici membra] *ſunt quæ quandoque reducuntur ad actum: & hoc ſecundùm triplicem gradum, quorum primus eſt per fidem: ſecundus per charitatem viæ, tertius per fruitionem patriæ. Sic ergo dicendum eſt, quod accipiendo generaliter ſecundùm totum tempus mundi, Chriſtus eſt caput omnium hominum; ſed ſecundùm diverſos gradus. Primò enim & principaliter eſt caput eorum qui actu uniuntur ei per gloriam: Secundò eorum qui actu uniuntur ei per charitatem: tertio eorum qui actu uniuntur ei per fidem*, quod ut patet convenit fidelibus à juſtitia delapſis. Quartus & quintus gradus ad præſens non pertinent inſtitutum.

Quis autem Catholicus dicet, eos, qui in tertio unionis gradu ſunt, in quo non quidem per charitatem, utpote peccatores, per fidem tamen veluti fideles actu uniuntur Chriſto, & nullâ reſciſſi ſunt cenſurâ Eccleſiaſticâ, partibus Eccleſiæ non annumerari? Annumerari profectò minimè poterunt, ſi *Eccleſia non eſt aliud, quàm cœtus filiorum Dei, manentium in ejus ſinu, adoptatorum à Chriſto, ſubſiſtentium in ejus perſona, redemptorum ejus ſanguine, viventium ejus Spiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri ſeculi*.

Queſnelliſta: Num igitur in Eccleſiæ ſeu definitione, ſeu deſcriptione recenſeri oportuit peccatores? Hanc fore Novitatem hactenus inauditam rectè monet Queſnelli *Proteſtatio*: ita cæcos & claudos nullus in definitione hominis duxerit exprimendos.

Catholicus: Sed neque ullus ſapiens duxerit excludendos. Quæ definito alicui accidunt, abeſſe ab eo poſſunt, & adeſſe. Peccatores abeſſe ab Eccleſia poſſe patet in Beatitudine; adeſſe videmus in hoc ſeculo. Sicut igitur ridicula foret hominis definitio, ſi diceretur animal rationale claudum & cæcum, ita non minùs falſa & inepta haberetur *Homo eſt animal rationale rectè incedens & videns*. Simile eſt in definitione Eccleſiæ, in qua ſicut non exprimi oportuit peccatores, ita neque excludi.

Queſnelliſta: Diſtinctio Eccleſiæ ſecundùm id, quod interiùs eſt, ab eo quod eſt exteriùs, diſſolvit facilè altercationem, quæ de Eccleſia ejuſque prætenſa definitione eſt. Nota Eccleſiæ, prout hæc deſcribitur Articulo 72., & prætenſa definitio, quæ eſt Articulo 73., ſicut & quidquid in quinque ibi ſequentibus Articulis de Eccleſia enuntiatur, auribus veſtris duriuſculè ſonans, ſolùm reſpicit quod interius eſt, gratiam videlicet & charitatem; non quod exteriùs: Aſſerimus igitur peccatores in Eccleſia eſſe corpore, non ſpiritu, quod ſatis intelligitur ex Articulo 77. *Qui non ducit vitam dignam filio Dei & membro Chriſti, ceſſat interiùs habere Deum pro Patre, & Chriſtum pro capite*, atque adeò ceſſat interiùs eſſe in Eccleſia; etſi in ea corpore maneat, veris Eccleſiæ membris exteriùs conjunctus. Quid in hac tota noſtra ſententia eſt Pontificio dignum anathemate? Quid non conſonum Scripturæ & traditioni. Finis itaque Antiſtitum contra nos clamoribus ſit, finis ſuſpicionibus de ſenſu noſtro quaſi Orthodoxæ fidei, & ſanioris Theologiæ placitis non congruente.

7 *Catholicus*: Queſnelli cavillationibus apprimè te imbutum video; ſed an earum fallaciam & iniquitatem habeas perſpectam eſt cur dubitem; imò te malo hìc minùs perſpicacem credere, quàm hæreticum, Libertinum, Atheum, qui Queſnelliani ſyſtematis, etiam prout hìc traditur, finis evidens, & complementum eſt.

Queſnelliſta: Quo te zelus abripit, qui certè nequit eſſe ſecundùm ſcientiam?

Catholicus: Nihil exaggero; ſed quoniam compendio retuliſti, quidquid Queſnellus pro ſe, quidquid vafertimi ejus vindices commenti ſunt, æquum eſt pariter, mihi venenum & nequitiam detegenti, aures placidus accommodes. In novo itaque Syſtemate, *Qui non ducit vitam dignam filio Dei & membro Chriſti, ceſſat interiùs habere Deum pro patre & Chriſtum pro capite*. Ceſſat proinde, Queſnello interprete, eſſe interiùs in Eccleſia; non autem exteriùs, ſeu cor-

corpore: neque propterea deſinit à Deo conditus fuiſſe, atque adeò hac ratione Deum agnoſcere parentem, etſi crimine Deum interiùs amiſerit & ejus gratiam. Quid autem iſtud ſit in Queſnelliana hypotheſi, diſcimus ex primo ejus Articulo: *Quid aliud remanet animæ, quæ Deum atque ipſius gratiam amiſit, niſi peccatum & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas, & ſegnis indigentia, hoc eſt generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum?* Art.29. *Extra Eccleſiam nulla conceditur gratia.* Art.8. *Nos non pertinemus ad novum fœdus, niſi in quantum participes ſumus ipſius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id, quod Deus nobis præcipit.* Art.63. *Baptizatus adhuc eſt ſub lege ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore.* Percipere indubiè incipis, quales ex tali arbore fructus, qualia ex tali Syſtemate conſectaria expectanda ſint.

Queſnelliſta: Percipio, quo erga Auguſtini doctrinam animo ſis: ſed perge bilis reliquum exonerare.

Catholicus: Nihil profero contentioſius; quidquid apparet horridi, in ipſis Queſnelli verbis eſt & dogmatibus, quæ nudè recito.

Queſnelliſta: Proſequere ut lubet.

Catholicus: Quid autem Queſnello eſt, *ſub lege eſſe ſicut Judæum?* Definit perſpicuè & abſque ambagibus Documento 5. pag. 253. *Eſſe ſub lege eſt eſſe ſub dominatione peccati; quia illic homo exiſtens ſinè gratia, ſinè amore, ſinè charitate, nihil habet in anima niſi formidinem ſervilem*, quâ nihil magis peſtiferum, teſte Articulo inter damnatos ſexageſimo ſeptimo. *Timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem.* Quapropter timor ille & in ſe impius eſt ac blaſphemus, neque niſi inducendo Dei odio, & deſperationi idoneus. Sed neque aliunde peccatori quidquam virium eſt, quo deſperationem reprimere valeat, aut dolere de peccatis ſalubriter, aut petere à Deo auxilium; nam *eſſe ſub lege*, ſicut Judæum, quod omni accidit baptizato, *qui legem non adimplet, aut adimplet ex ſolo timore, eſt eſſe*, ut jam vidimus, *ſub dominatione peccati ſinè gratia, ſinè amore, ſinè charitate, cum ſola formidine ſervili* tam nefariâ, &, ut pietati, ita & Numini inimicâ. Quid agat igitur, quò ſe vertat miſer pondere peccati preſſus, omni deſtitutus auxilio, & in novos ſemper lapſus propellente Diabolo ſimul & concupiſcentia?

8 *Queſnelliſta*: Spiritum pœnitentiæ à Deo precibus & gemitibus expetat.

Catholicus: Poteſtne ſinè ulla gratia? Affirmare, Pelagianum eſt & hæreticum: Si gratia adeſſet ſufficiens ut orare poſſet, oraret utique juxta Art.11. *Gratia non eſt aliud, quàm voluntas omnipotentis Dei, jubentis, & facientis quod jubet.* Quin & impoſſibile foret ipſi Orationem omittere; quia Art.10. *Gratia eſt operatio manûs omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare.* Per Articulum autem 38. *Peccator non eſt liber niſi ad malum ſinè gratia liberatoris* 40. *Sinè gratia nihil amare poſſumus niſi ad noſtram condemnationem.* Ne verò ſuſpicio incidat quaſi prædicetur impotentia ſolùm impropriè dicta; & minùs rigida, ſolam indicans difficultatem, occurrit Articulus 39. *Voluntas quam gratia non prævenit, nihil habet luminis niſi ad aberrandum; ardoris niſi ad ſe præcipitandum; virium, niſi ad ſe vulnerandum: eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.*

Queſnelliſta: Quid omnis ea Articulorum coacervatio facit contra illos, quos hîc diſcentiendos ſuſcepimus circa Eccleſiam?

Catholicus: Plurimum profectò; hinc enim non ſineris ignorare, in quàm horrida vos dogmata, in quam deſperationis abyſſum peccatores miſeros hypotheſis veſtra agat præcipites. Mirabar aliàs Arnaldi & Queſnelli pertinaciam in defendendo contra Alexandri VIII. anathema, Articulo 5. inter triginta unum: *Pagani, Judæi, hæretici aliique hujus generis nullum omnino accipiunt à Jeſu Chriſto influxum, adeòque tunc rectè inferes, in illis eſſe voluntatem nudam & inermem ſinè omni gratia ſufficiente.* Ibidem Artic. 7. *Omnis humana actio deliberata, eſt Dei dilectio, vel mundi: ſi Dei, Charitas Patris eſt: ſi mundi, concupiſcentia carnis, hoc eſt, mala eſt.* 8. iterum ibid. *Neceſſe eſt infidelem in omni opere peccare.* 11. *Omne quod non eſt ex fide Chriſtiana ſupernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum eſt.* Denique Artic. ibid. 12. *Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiamſi videantur credere, non eſt fides divina; ſed humana.* Aliàs, inquam, mirabar tantam in duobus Eccleſiæ veſtræ capitibus obfirmationem ad defendēdos illos contra anathema Articulos; Verùm conſiderans eorùm modò cum præſentibus de Eccleſia connexionem, mirari deſino.

Queſnelliſta: Næ tu mirabilis monſtrorum faber es: connexionem illam intelligere avidus expecto; ampliùs autem ſtra-

tam

tam inde, quam commentus fueras ſemitam peccatoribus ad deſperationem, ſalutis incuriam, denique & ad Atheiſmum. Certus ſum te promiſſa minimè præſtiturum.

9 *Catholicus*: Periculum faciamus: Tu modò allegatos Articulos memori mente retine, ne referre integros, tuo meoque tædio iterum cogar. Eccleſia per Artic. 73. nihil eſt aliud, quàm Congregatio juſtorum, exulare ab ea juſſis peccatoribus, niſi quod ei adhæreant exteriùs corpore, interiùs animo ſeparati: Artic. 77. Neque Deus illis interiùs Pater eſt, neque Chriſtus caput, à quo proinde nullum interiùs influxum gratiæ recipiunt, niſi quando reconciliari contigerit, quia per Articul. 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio.*

Queſnelliſta: Ita quidem ſonat Articulus; ſed neſcio an authoris mens verbis reſpondeat.

Catholicus: Supponitur author ſcripſiſſe vigilans, neque voluiſſe pernicioſo mendacio decipere Lectores, præſertim ſimplices & fœminas, quibus Liber vernaculè, nullo omiſſo ſermonis lenocinio, conſcriptus in deliciis eſt. Senſus quoque ille toti Queſnellianæ, & Arnaldinæ hypotheſi erat neceſſarius; nam omnis juxta vos gratia effectum ſuum obtinet, ut vidimus Articulo 10. & 11. quibus, ſi requireres, jungere poſſim plurimos. Poteſtne gratia actum producere illicitum, ſive turpi vitio laborantem?

Queſnelliſta: Compertum omnibus eſt, non poſſe.

Catholicus: Juxta vos *omnis humana actio deliberata eſt Dei dilectio, vel mundi. Si Dei, charitas Patris eſt: ſi mundi, concupiſcentia carnis, hoc eſt mala eſt.* De hoc Articulo, qui inter damnatos ab Alexandro VIII. erat ſeptimus, ſic enuntiant Difficultates Queſnello-Arnaldicæ propoſitæ Domino Steyaert parte 9. pag. 125. *Plures ſunt in hoc Decreto Propoſitiones, quarum Cenſuram non alio fine poſtularunt earum delatores, quàm ut præcipua Moralis Chriſtianæ fundamenta ſubruerent. Exemplo eſſe poſſunt Propoſitiones ſeptima & octava.*

10 *Queſnelliſta*: Sed fide non bona ſubtices quod ibi pag. 128. additur, vocem *Charitas* in illa Propoſitione accipi debere *pro quolibet Dei amore, ſive perfecto, ſive imperfecto.*

Catholicus: Imò hìc panditur nova Magiſtrorum veſtrorum nequitia: quis enim Strophatum ignarus, nomine amoris imperfecti non exiſtimet talem, qui introducendæ gratiæ juſtificanti non ſufficiat? Talem nova non patitur Theologia; vel enim foret ille amor ſolis naturæ viribus elicitus, qui vel impoſſibilis in veſtra ſententia eſt vel vitioſus, quia *peccator non eſt liber niſi ad peccandum ſinè gratia liberatoris: ſinè gratia nihil amare poſſumus niſi ad noſtram condemnationem: nihil habemus virium niſi ad nos vulnerandum, capaces omnis mali, & incapaces ad omne bonum*, ut citati ſuperiùs veſtri Articuli enuntiant: vel imperfectus amor eſt ex auxilio gratiæ, & tunc neceſſariò eſt ex fide; ſiquidem per Art. 26. *Nulla dantur gratia niſi per fidem* Artic. 27. *Fides eſt prima gratia & fons omnium aliarum*. Porrò omnis amor Dei ex fide progenitus, neceſſariò juſtificat, vel juſtificationem præſupponit profluentem ex fide juxta Artic. 51. illimitatè & dogmaticè definientem: *Fides juſtificat quando operatur, ſed non operatur niſi per charitatem.*

Confirmat iſtud *Obſervatio* non minùs abſoluta & dogmatica in primam Joannis Epiſtolam cap. 3. v. 9. *Charitas nullum patitur ſecum peccatum mortale*. Nova quoque confirmatio traditur Artic. 44. *Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones & actiones omnes noſtra naſcuntur: amor Dei qui, omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur; & amor quo nos ipſos ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt non refert, & propter hoc ipſum fit malus*. Neceſſariò itaque Dei amor, quem ad fallendum Eccleſiam, imperfectum dicitis, peccatorem Deo reconciliat, vel fide, ex qua naſcitur, reconciliatum ſupponit: dici proinde non debuit imperfectus; ſed minùs intenſus, minùs ardens, atque ita minùs perfectus, quàm fuerit in Magdalena, Petro, & iſtiuſmodi Sanctis. Dolus igitur Novatoribus dignus eſt, quoties ad mitigandum dogmatis horrorem dicitis, non requirere vos in omnibus actibus charitatem perfectam; ſed inferiorem ſufficere.

11 *Queſnelliſta*: Nimiùm diuturna me cruciat ſuſpenſio. Aveo intelligere deſperationem, & atheiſmum, ex noſtris de Eccleſia dogmatibus, ut confidenter pollicitus es, perſpicuè deductum.

Catholicus: Amplius te non morabor: & quidem ad deſperationem quod attinet, eam abundè ex allegatis percipere potuiſti. Omnis ſcilicet in veſtra hypotheſi peccator, etiam baptizatus eſt *interiùs* extra Eccleſiam, neque Deus ipſi *interiùs* Pater eſt, neque Chriſtus caput; ſed ſub lege eſt quemadmodum Judæus, ſinè gratia, ſinè amore, nihil habens in anima niſi formidi-

nem ſervilem, quâ non aliter ſibi repræſentat Deum, niſi veluti Dominum durum, imperioſum, injuſtum, inrractabilem: nihil amare poteſt niſi ad ſuam condemnationem: nihil habet luminis niſi ad aberrandum; nihil ardoris, niſi ad ſe præcipitandum; nihil vitium, niſi ad ſe vulnerandum, capax omnis mali & incapax ad omne bonum. His ſuppoſitis, quotum nihil eſt, quod vobis immeritò imputatum, vel non ex adductis Propoſitionibus fideliſſimè excerptum ſit, æquitatem tuam & ſapientiam judicem poſtulo, an ex talibus principiis non ſponte profluat peccatoris deſperatio? Quid enim gratiæ, quid clementiæ ſperet à tali Domino, quem non ſibi repræſentat, niſi ut barbarum & tyrannum, ſive, ut veſtris utar nominibus, *durum*, *imperioſum*, *injuſtum*, *insractabilem*? Quid verò divinitatis in tali Domino agnoſcet aut agnoſcere poteſt, quem non melioribus ſibi exhibet præditum attributis? Inſaniſſimus profectò foret; atque ipſam ſuperans Idololatrarum atheorumque ſtultitiam, qui ex non aliis conflatum prædicatis Numen ſibi fingeret, *niſi Dominum durum*, *impterioſum*, *injuſtum*, *intractabilem*.

Fertur Janſenius Teſtamentum vetus comparaſſe Comœdiæ: Queſnellus antem Deum non in ſolo antiquo fœdere; ſed in novo etiam, veluti comœdum maximum facit. Mimorum ſcilicet theatralium eſt, quamlibet partem agere ad oſtentationem, abſque eo qnod vocibus animus reſpondeat. Omnibus antiqui, & novi fœderis peccatoribus denuntiat Deus per Iſaiam cap.1. *Lavamini: mundi eſtote; auferte malum cogitationum veſtrarum.... Si fuerint peccata veſtra ut coccinum, quaſi nix dealbabuntur*. Per Ezechielem cap. 18. *Nunquid voluntatis mea eſt mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis ſuis & vivat? ... Quare moriemini domus Iſrael? Quia nolo mortem morientis, dicit Dominus: revertimini & vivite*.

Per eundem Prophetam cap.33. *Sic locuti eſtis dicentes: iniquitates noſtra & peccata noſtra ſuper nos ſunt ... Dic ad eos: vivo ego dicit Dominus Deus: nolo mortem impii; ſed ut convertatur impius à via ſua & vivat. Convertimini: convertimini... Impietas impii non nocebit ei*. Iterum Deus per Iſaiam cap. 65. *Expandi manus meas tota die ad populum non credentem & contradicentem*. Idem clamat Deus in novo fœdere per Gentium Apoſtolum ad Romanos capit.10. Inſpiravit quoque Petro, ut de Deo velut peccatoribus miſericordiſſimo, declararet Epiſt.2. cap.3. Quod *non velit aliquos perire; ſed omnes ad pœnitentiam reverti*. Ipſe denique Dei Filius Matth. cap.11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis; & ego reficiam vos*. Quid autem hæc omnia ſermonis veri & ſerii habent, quid non plenum fallacia; ſi Deus peccatoribus deſinat interiùs Pater eſſe, & Chriſtus caput, nemine ex illis (prærer paucos, qui ſingulari beneficio convertuntur; & quando convertuntur) vel minimum gratiæ ſibi paratum vel oblatum habente, quo pœnitentiam agere ſalutarem, atque ad juſtitiam valeat pervenire?

12 *Queſnelliſta*: Imputent ſibi peccatores calamitatem ſuam, & qualemcumque converſionis impotentiam, in quam ſuâ ſe voluntate conjecerint.

Catholicus: Voluntate ais; ſed num liberâ, an neceſſaria? Quid enim libertatis reperies, ubi nulla emergendi è peccato originis eſt poteſtas? Iſtud antem non propriâ noſtrâ; ſed primi parentis voluntate contraximus.

Queſnelliſta: Nulli mortalium Deus injuriam faceret, ſi omnes in primo illo relinqueret delicto, lapſorum erigeret neminem, nemini ad ſurgendum quidpiam virium largiretur, vel auxilii, quemadmodum nulli dæmonum pœnitentiæ tempus tribuit, aut facultatem.

Catholicus: Immenſo diſcrimine peccatum originis ab Adæ poſteris contractum differt à peccato dæmonum; quod hi non alienâ in ſe miſerè derivatum, ut homines ab Adamo progeniti; ſed propriâ, liberrimâque commiſerint voluntate. Attamen neque priores culpâ eximo, neque in Deum conjicerem injuſtitiæ, aut crudelitatis contumeliam ſi neminem ex maſſa damnationis eruerer, nemini impertiret ſubſidium ad juſtificationem neceſſarium vel ſufficiens. De iſtiuſmodi hypotheſeos æquitate non diſputo; verùm poſtquam tot Oraculis Scripturarum Deus manifeſtum reddidit, ſe nolle eorum in delictis pertinaciam & interitum; ſed converſionem omnium & ſalutem, quomodo perfidiam & mendacium à Numine, aliàs Sanctiſſimo, amolieris; ſi pereuntium nulli, poſtquam in Adamo à juſtitia declinaverint, ſufficiens præparaverit auxilium, quo ad eam redire, Deoque valuerint reconciliari?

13 *Queſnelliſta*: Nonne Deus Baptiſmum, & reliqua inſtituit Sacramenta juſtificandis peccatoribus perquam idonea? Nonne Divinum ſanguinem obtulit redimendis & ſalvandis omnibus abundantiſſimè ſufficientem?

Ca-

Catholicus : Viciſſim interrogo : Quid inde miſeris reprobis ſolatii, ſi nemini ex omnibus, reconciliationis gratiâ carentibus, poteſtas fuerit eam conſequendi ? Sacramenta etſi vaſa gratiæ pleniſſima, ut Diabolos ad ſalutem perducere nunquam poterunt, ita neque homines reprobos, quibus Deus per illa nequaquam ſubveniri voluerit. Sint Chriſti merita, ut ſunt veriſſimè, redimendis ſalvandiſque mille mundis ſufficientia : ſi tamen pro unius ſolùm hominis reconciliatione & beatitudine oblata fuerint, perſpicuum eſt non liberandum Deum à mendacio & perfidia, poſtquam ſe velle peccatores omnes reverti ad pœnitentiam & juſtitiam, ac dein fieri ſalutis participes declaravit. Similis modò à Deo perfidia committitur intuitu eorum quibus non vult, promiſſum à ſe toties, & verbis adeò emphaticis, ſuæ affectum miſericordiæ obvenire, ut juxta Queſnellum, obtingere vult nemini, præterquam ei, cui illam certiſſimè elargitur; reconciliationem ſcilicet & ſalutem.

Sic docemur Articulo 12. *Quando Deus vult ſalvare animam, quocumque tempore, quocumque loco, effectus indubitabilis ſequitur voluntatem Dei*. Art. 13. *Quando Deus vult animam ſalvam facere, & eam tangit interiori gratia ſuæ manu, nulla voluntas humana ei reſiſtit* 30. *Omnes quos Deus vult ſalvare per Chriſtum, ſalvantur infallibiliter.* 31. *Deſideria Chriſti ſemper habent ſuum effectum : pacem intimo cordium infert, quando eam illis optat*. Duo qui mox ſequuntur Articuli non minùs Janſeniſmum ſapiunt. 32. *Jeſus Chriſtus ſe morti tradidit ad liberandum pro ſemper ſuo ſanguine primogenitos, id eſt Electos de manu Angeli exterminatoris*. 33. *Proh ! Quantum oportet bonis terrenis, & ſibimetipſi renuntiaſſe, ad hoc ut quis fiduciam habeat, ſibi, ut ita dicam, appropriandi Chriſtum Jeſum, ejus amorem, mortem & myſteria, ut facit Sanctus Paulus dicens : qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me*.

Queſnelliſta: Nonne veriſſimum eſt quod Chriſtus mortuus ſit pro liberandis à damnatione omnibus electis ? Si enim, ut vos contenditis, ſanguinem fuderit pro ſalute omnium prorſus hominum, multitudine univerſorum indubiè comprehenduntur etiam electi.

Catholicus : Comprehendi eos evidens eſt, ſicut in binario & ternario numero includitur unitas. Sed nonne hæreticus, aut ſaltem de hæreſi ſuſpectus haberetur, qui diceret in Chriſto unam eſſe naturam, in Deo eſſe unam perſonam : uni perſonæ in Trinitate competere divinitatem ? Quando in Scripturis Deus dicitur Salvator fidelium, omnis ſuſpicio mali præcluditur præmonendo, Salvatorem etiam eſſe cæterorum: *Salvator* (eſt) *omnium hominum maximè fidelium*. In Queſnello autem nuſquam iſtiuſmodi ad omnes homines extenſio eſt: omnes concurrunt circumſtantiæ ut perſuadeant Deum nullius extra Electorũ numerũ, voluiſſe in juſtitia perſeverantiâ & ſalutem.

Queſnelliſta: Aliàs audiveram Queſnelli vitium hìc fuiſſe imprudentiam, quod graſſante Lutherana & Calviniana hæreſi non cautiùs locutus fuerit.

Catholicus: In omni hæreſi imprudentia & temeritas eſt, ſed & graviore hìc deliquiſſe crimine Queſnellus deprehenditur, quod nempe & ſenſerit hæreticè, & heterodoxo ſenſui junxerit pertinaciam.

Queſnelliſta: Temerarium eſt de animo judicare.

Catholicus: Nunquam temeritas viſa eſt Conciliis Oecumenicis, atque Eccleſiæ univerſæ publicam hæreticorum contumaciam ferire anathemate. Occurrunt ſcilicet indicia pravi animi tam evidentia, ut nullum relinquant errandi periculum. Quiſquam ne irreligioſum duxerit aut temerarium, ſi Presbyterum à ſe in adulterio deprehenſum, vel hominem mentis compotem, blaſphemias in Deum maximè horridas longa ſerie jacientem, perverſo agere animo judicaverit ?

Queſnelliſta: Benignius ego de te cenſeo, quando te ajo defectu luminis potiùs, quàm malitiâ voluntatis, noſtro imponere ſyſtemati atheiſmum.

Catholicus: Age igitur : lumine quo te amplius inſtructum autumas, ſtrenuè utere ut recenſitam à me hypotheſim veſtram ab Atheiſmo expedias.

13 *Queſnelliſta*: Tuum eſt priùs ad tantam noſtra dogmata deducere impietatem.

Catholicus: Sacri Codices, ut ſuperiùs monueram, Legis tum novæ, tum veteris, paſſim exhibent nobis Deum velut invitantem omnes etiam peccatores ad beatitudinem ſempiternam. Talis Dei per Hagiographos oratio ad omnes dirigitur peccatores: *Nolo mortem morientis: Convertimini, convertimini : impietas impii non nocebit ei. Tota die expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem. Nolo mortem peccatoris; ſed omnes ad pœnitentiam reverti.* Ipſe Dei Filius *Venite*, inquit, *ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis & ego reficiam vos*: *Tollite jugum meum ſuper vos*:

jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.

Penès vos quiſquis, etiam baptizatus, non ducit vitam dignam filio Dei, ceſſat interiùs habere Deum pro Patre & Chriſtum pro Capite, ac, niſi ſingulari Dei beneficio convertatur, nullam in poſterum interiùs conſequitur à Deo gratiam, impotens remanet ad omne opus bonum; nihil habet virium niſi ad ſe vulnerandum: nihil amare poteſt niſi ad ſuam condemnationem: nihil habet in animo niſi formidinem ſervilem, qua ſibi non aliter repræſentat Deum niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem: unde deſperatio & interitus reddatur inevitabilis; nec minus neceſſarius Atheiſmus; injuſtitia enim Numinis, nullitas Numinis eſt, ſuffragantibus, quotquot in orbe non prorſus deſipiunt.

Queſnelliſta: Jam dixi: Conſectaria quæcumque luctuoſiſſima ſibi imputet peccator, quem ſua perverſitas in hoc præcipitem egit exitium.

Catholicus: Imò veſtra agit imperitia; nequitia autem magiſtrorum, quorum ingenio, ad lapſorum omnium perniciem deteſtabilis adeò hypotheſis excogitata eſt.

Queſnelliſta: Si non peccatoribus, at ſaltem juſtis ſalutifera eſt, quibus horrorem incutit peccati, à quo in tale barathrum impulſus & lapſus proſpicitur indeclinabilis, niſi Deus omnipotenti converſionis gratia ſtatim ſubvenerit.

Catholicus: Talis impietas à nemine extra veſtram Eccleſiam, peccatoribus adſcribitur, ipſorumque peccantium ſenſu atque experientia de compertiſſima convincitur falſitate.

Queſnelliſta: Dudum expecto ut aliquo ſophiſmate ex noſtra hypotheſi elicere coneris peccatores nullo ſuo demerito in tantam decidiſſe calamitatem.

Catholicus: Nihil oſtenſu facilius: neque ullo ad iſtud ſophiſmate opus eſt: ipſa ſufficit nuda & ſimpliciſſima hypotheſeos veſtræ exhibitio. Nam juxta Art. 47. *Obedientia Legis profluere debet ex fonte, & hic fons eſt charitas. Quando Dei amor eſt illius principium interius, & Dei gloria ejus finis, tunc purum eſt quod apparet exterius: alioquin non eſt niſi hypocriſis, aut falſa juſtitia.* Art. 40. Sinè gratia nihil amare poſſumus, niſi ad noſtram condemnationem, adeòque nulla noſtra Legis obedientia profluere ſinè gratia poteſt ex fonte debito, qui eſt charitas. Igitur ſinè gratia impoſſibilis obedientia eſt præcepto debita, qualem conſtat non poſſe eſſe hypocriſim. Quænam in tam liquido & evidenti conſectario ſpecies ſophiſmatis?

Queſnelliſta: Hactenus quidem nulla; ſed procul adhuc diſtas à termino.

Catholicus: Finio tamen cum definitione gratiæ quæ eſt Art. 11. *Gratia non eſt aliud, quàm voluntas Omnipotentis Dei jubentis & facientis quod jubet*, & Art. 10. *Gratia eſt operatio manûs Omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare.* Si nempe gratia ſemper faciat quod jubetur, & quidem efficiat neceſſariò, ſive impediri ejus aut retardari nequeat operatio, quæ eſt ipſa Legis obedientia, perſpicuum eſt defuiſſe juxta vos gratiam, quoties defuit obedientia diſtincta ab hypocriſi. Quando itaque defectu obedientiæ quis excidit ſtatu gratiæ, caruit gratiâ, ſinè qua nihil amare ſeu velle poterat niſi ad ſui condemnationem; proinde minimè ſervare Legem ſicut oportuit, ut in juſtitia perſeveraret. Neceſſitatem autem peccandi in juſtis cadentibus conſiſtere cum demerito, hæreticum indubiè eſt, & ut tale in Propoſitione Janſenii tertia, univerſæ conſenſu Eccleſiæ condemnatum. Quæcumque igitur peccatum conſequitur calamitas, & quidem in veſtra hypotheſi deſperatio & atheiſmus, hominibus juſtitiâ excidentibus inevitabilis eſt, ut ipſum indeclinabile peccatum, ſive impoſſibilis obedientia præcepti.

Queſnelliſta: Non debuit juſtus ſuæ nimiùm confidere ſanctitati; ſed gratiam à Deo neceſſariam humilibus precibus poſtulare.

Catholicus: Ipſa Oratio neceſſariò ex gratia eſt: oppoſita ſententia, vobis etiam fatentibus Pelagiana. Gratia autem ad precandum ſi adfuiſſet, non defuiſſet oratio, imò impediri aut retardari minimè potuiſſet juxta veſtram gratiæ definitionem jam allegatam. Manet proinde hypotheſis Queſnelli rea deſperationis & atheiſmi in peccatoribus: eoſdem ſimul liberat ab omni demerito, redditâ fugâ delictorum, etiam in juſtis cadentibus impoſſibili. In omnibus denique, præſertim ex definitione gratiæ, oritur ſalutis & cujuslibet ad eam conducentis operis incuria, atque adeò cum vita libertinis propriâ, verus inducitur atheiſmus ſiquidem *Nec Deus eſt, nec religio, ubi non eſt charitas*: Prop. 58. vel potius quomodo intellectus ratione præditus veram agnoſcere poterit Divinitatem in eo, qui à juſtis plurimis exigit impoſſibilia, defectumque impoſſibilis obedientiæ cruciatibus ulciſcitur tam horrificis & ſempiternis? Accedit perfidia in deſerendo ſilios

lios abſque omni præſidio neceſſario & ſufficiente, quos ſe non deſerturum promiſerat, niſi ab illis priùs ſe conſpiceret derelictum: neque paſſurum eos tentari ultra quàm valeant ſuſtinere.

Queſnelliſta: Tu verò nonne dimiſſis iſtinſmodi de Deo judiciis melius cum Apoſtolo exclamares: *O altitudo divitiarum Sapientiæ & ſcientiæ Dei! Quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* Divina ſcilicet humanis rationibus metiri maleſanum eſt.

Catholicus: Apoſtoli exclamatio neceſſaria eſt, ubi prædeſtinationis inquiritur ratio, cur unus ſingulari Numinis & gratuitâ benevolentiâ, præ alio eligatur. Imperitiſſimè autem ad exclamationem Apoſtoli remittimur, ut manifeſta injuſtitia, barbara crudelitas, & perfidia cum Divinis judiciis concilietur.

Queſnelliſta: Iſtud ſententiis veſtris detrahi non poteſt, quod res abſtruſiſſimas luci exponere videantur meridianæ; ſed vel ideo redduntur ſuſpectæ.

Catholicus: Dicimus cum Davide *lucerna pedibus meis verbum tuum*: & licèt aliqua intellectum ſuperantia humanum, cum Eccleſia Catholica credere teneamur, non tamen notiſſimæ contraria rationi, non Eccleſiæ oppoſita definitionibus, præcipuiſque Dei adverſantia prædicatis. Talis non prudens veſtra, non Chriſtiana fides eſt, ſed fatua & inexcuſabilis pertinacia. Quapropter promiſſam initio, præſta modò docilitatem, & veritati tam dilucidæ aſſenſum.

Queſnelliſta: Haud quidem recuſo; ſcrupuli tamen ſupereſt quidpiam congreſſui proximo reſervandum. Interim pro certo habe, operam te hactenus nòn perdidiſſe.

Propoſitio damnata ſeptuageſima nona.

Utile & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, & omni perſonarũ generi ſtudere, & cognoſcere Spiritum, pietatem, & Myſteria S. Scripturæ. *Obſerv. Mor.* 1. *Cor.* 14. *v.* 5.

CAPUT I.

Error ſubvertitur ratione multiplici, & Patrum Authoritate.

1 Abſque Sacris Divini verbi codicibus, atque adeò ſinè eorum ſtudio Mundus in Dei obſequio & cultu perſtitit duobus annorum millibus, ab Adam uſque ad Moyſem, quem primum fuiſſe hagiographum conſtat. Coluerunt tamen illo tempore homines Deum fide, ſpe, charitate, & externis quibuſdam ritibus: neque defuere prorſus juſti, ut Adam ante peccatum, & poſt illud pœnitens, Abel, Seth, Enoch, Noë, Abraham, Melchiſedech &c. Auguſtinus etiam de Civitate Dei libro 11. & ſequentibus deducit Civitatem Dei ab Adam uſque ad finem mundi.

A Moyſe uſque ad Chriſtum fuere quidem Scripturæ Sacræ; ſed penès ſolos Judæos, ſi eas excipias, quas LXX. Seniores annis ante Chriſti Natalem fermè trecentis, Græco ſermone donarunt, & Ptolomæi Philadelphi Ægypti Regis Bibliothecę fuerunt ornamento. Carebant illis gentes cæteræ, apud quas etiam fuit vera Religio, ut patet ex Job & ejus amicis: ac traditur conſtanter ab Auguſtino lib. 2. de peccato Origin. cap. 24., lib. 1. de prædeſtinatione Sanctorum cap. 9. & lib. 18. de Civitate Dei cap. 47. Tempore etiam captivitatis Babylonicæ traditione magis, quàm Scripturis utebantur Judæi, quæ tunc facilè haberi non poterant, utpotè diſperſæ in variis annalibus & chartis, quæque poſteà ſtudioſè ab Eſdra collectæ, & reſtitutæ ſunt. Videri de his poteſt Theodoretus præfatione in Pſalmos, Beda in caput 9. libri 1. Eſdrę, & ex his recentiores.

2 Quot verò Scripturarum partes penitùs interierunt! Chryſoſtomus hom. 9. in Matthæum: *Multa*, inquit, *ex Propheticis periere monumentis, quod de Hiſtoria Paralipomenon probare poſſibile eſt. Deſides enim cùm eſſent Judæi; nec deſides modò, ſed etiam impii, alia quidem perdiderunt negligenter, alia verò incenderunt, tum conciderunt*. Et quidem lib. 1. Paralipomenon cap. ultimo dicitur: *Geſta autem David priora & noviſſima ſcripta ſunt in Libro Samuel videntis, & in Libro Nathan Prophetæ atque in volumine Gad videntis*. Lib. 2. Paralipomenon cap. 9. *Reliqua autem Opera Salomonis ſcripta ſunt in Libris Nathan Prophetæ, & in Libris Abiæ Si-*

Silonitis in viſione quoque Addo videntis. Lib.3. Regum cap.4. *locutus eſt Salomon tria millia Parabolarum, & fuerunt carmina ejuſ quinque millia*. Horum itaque librorum, qui intercidêre, myſteria nos latent, certè ex ipſis diſcere nullo ſtudio poſſumus: atque ita eorum ſtudium, & notitiam non eſſe nobis neceſſaria manifeſtum eſt.

Ex ipſo Teſtamento Novo deperdita eſt epiſtola Pauli ad Laodicenſes, cujus in epiſtola ad Coloſſenſes cap. ultimo mentio fit. Fortè & intercidit alia ad Corinthios, de qua dicitur 1. Cor. cap.5. *Scripſi vobis in epiſtola*. Bellarminus lib.4. de Verbo Dei non ſcripto cap.4.ait *Fuiſſe Eccleſiam à Chriſti adventu annos multos ſinè Scripturis*. Nam Judæorum Sacerdotes eas penès ſe retinebant, & Euangelium ſuum ſcripſere Euangeliſtæ ſatis tardè. De Joanne teſtatur Euſebius lib.3. Hiſt. cap.24. vel juxta aliam editionem 18. enm in ultimam uſque ſenectutem ſinè ulla ſcriptnra Euangelium prædicaſſe. Hieronymus lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis ait eum compulſum tandem fuiſſe ab Aſiæ Epiſcopis contra Ebionitarum hæreſim Enangelium ſcribere.

3 Denique S. Irenæus lib.3. cap.4. teſtatut, adhuc ſuo tempore fuiſſe gentes, aliqnas Chriſti fide imbutas, quæ abſque ullis ſcripturis Chriſtianè & piè viverent. Verba ejus audiamus: *Quid autem ſi neque Apoſtoli ſcripturas quidem reliquiſſent nobis, nonne oportebat ordinem ſequi Traditionis, quam tradiderant iis, quibus committebant Eccleſias? Cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes barbarorum eorum, qui in Chriſtum credunt ſinè charactere vel atramento ſcriptâ habentes in cordibus ſuis per Spiritum ſalutem, & veterem traditionem diligenter cuſtodientes*.

Non igitur *neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, omni perſonarum generi ſtudium Scripturarum*. Quod de contentis ibi *myſteriis* præcipuè aſſerendum eſt; nam & S. Baſilius, licèt in Regulis brevioribus Quæſt.95. Monachis ſuis etiam Novitiis præſcribat lectionem Sacrorum Codicum; reſtringit tamen ad ea quæ ad uſum pertinent, relictis abſtruſioribus, & myſteriis vulgi captum ſuperantibus. *Neque enim*, ut ait idem Sanctus lib. de Spiritu Sancto cap.27. *omnino myſterium eſt, quod ad populares ac vulgares aures effertur*. Elegans ejuſdem Sancti locus de non ſcrutandis à vulgo myſteriis referri meretur integer: „ Patres noſtri in ſilentio, quòd curioſos „ & otioſos ſubmovet, qnædam ſervarunt. „ Pulchrè quidem iſti, nimirum docti, ar„ canorum venerationem ſilentio conſer„ vari.

„ Nam qnæ nec intueri fas eſt non ini„ tiatis, quî conveniebat horum doctrinam „ publicitùs circumferri ſcripto? Aut quid „ tandem ſibi voluit magnus ille Moyſes, „ qni non omnia, quæ erant in templo „ paſſus ſit omnibus eſſe pervia; ſed pro„ fanos extra ſacros cancellos ſtatuit? ſed „ priora atria purioribus permittens, Le„ vitas ſolos dignos cenſuit Numinis mi„ niſterio. Mactationes autem & holocau„ ſtomatum oblationes, reliquumque mi„ niſterium Sacerdotibus aſſignavit, atque „ unum ex omnibus ſelectum in adyta re„ cepit: ac ne id quidem ſemper; ſed uno „ tantùm die quotannis.

„ Rurſus & hujus diei certam horam, „ qua fas eſſet ingredi, præſtituit, quo „ propter novitatem & Inſuetudinem cum „ ſtupore intuetentut Sancta Sanctornm, „ probè ſciens pro ſua ſapientia, res uſu „ tritas, & undecumque parabiles, ex„ poſitas eſſe contemptui. Cæterùm ei „ quod ſepoſitum eſt, quodque tarum eſt, „ huic naturâ conjunctam eſſe ſummam ad„ mirationem ac ſtudium. Ad eundem pro„ fectò modum & qui in primordiis Eccle„ ſiæ certos ritus præſcripſerunt Apoſtoli „ & Patres in occulto ſilentioque Myſte„ riis ſuam ſervavere dignitatem. Neque „ enim omnino myſterium eſt, quod ad „ populares ac vulgares aures effertur.„ Hactenus S.Baſilius cujus ſententiam ſequitur Eccleſia.

4 S. Hieronymus lib. 2.epiſt.15. ad Lætam in ſelectis de Paulæ ejus filiæ inſtitutione: „ Ad ultimam ſinè pericnlo diſcat „ Canticnm Canticorum, ne ſi in exordio „ legerit, ſub carnalibus verbis ſpiritua„ lium nuptiarum epitalamium non intel„ ligens, vulneretur „. Sic & in antiquo fœdere ſapientes Hebræorum, teſte Gregorio Nazianzeno Orat.1.Apolog.„ le„ gem tulerant rectam & laude dignam, „ qua non cuivis ætati, quivis ſcripturæ „ libet concedebatur; nam ne quidem uti„ lius eſſet, quandoquidem nec tota ſta„ tim à quolibet percipi poſſit.

Ibidem de hominibus utriuſque Fœderis Sanctus annotat „ Quidam lactis alimo„ niâ opus habent, hoc eſt ſimplicioribus „ & elementaribus doctrinis, nimirum qui „ pueriii animi habitudine ſunt, receenſ„ que, ut ſic dicam, compacti, nec viri„ lem ſermonis cibum ferunt, quem ſi quis „ ipſis præter vires admoverit, ejus pon„ dere oppreſſi atque obruti... priſtinas

„ etiam

„ etiam eorum vires labefactabit „. Ipſe Apoſtolus Corinthiis ſcribens Epiſt. 1. cap. 3 *Et ego*, inquit, *Fratres non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus; ſed quaſi carnalibus. Tanquam parvulis in Chriſto lac vobis in potum dedi, non eſcam; nondum enim poteratis; ſed nec nunc quidem poteſtis, adhuc enim carnales eſtis*. In quem locum ſic Anſelmus: *Non enim audientium animi ſunt ultra vires tentandi: ſed alta quæcumque & eminentia debent multis auditoribus contegi, & vix paucis aperiri: & incboantibus quidem, vel infirmis non alta & myſtica; ſed quædam quæ capere poſſunt, prædicanda ſunt: perfectis vero profunda, & myſtica ſunt dicenda*. Chryſoſtomus hom. 51. ſuper Matthæum: *Sicut infantibus eſca mutatur ſecundùm ætatem, ſic in populo ſecundùm virtutem doctrina temperatur*.

5 Origenes hom. 25. in lib. Numerorum: „ Sicut in nutrimentis corporis multas „ paulò antè dedimus differentias, ita & „ natura rationabilis, quæ ratione & verbo Dei, ut diximus, paſcitur, non omnis uno atque eodem nutritur alimento. „ Unde ad ſimilitudinem corporalis exempli, eſt aliquibus in verbo Dei cibus „ lactis.

Ita interpretes & Patres reliqui: Solus contra Sanctorum ac ſapientum omnium judicium, Queſnellus jubet, omne genus hominum incumbere ſtudio ſcripturarum, & quæcumque abſtruſiſſima ſcrutari *Myſteria*, abſque ullo diſtinctionis limite definiens, *Eſſe utile & neceſſarium omni tempore, omni loco, & omni perſonarum generi, ſtudere & cognoſcere ſpiritum, pietatem, & myſteria S. Scripturæ*. Atque hunc ſenſum mirificus interpres elicere novit, aut potius ſibi fingere ex epiſtolæ 1. ad Corinthios cap. 14. v. 5. cujus nulla eſt cum memorata novitate connexio, ut capite 9. videbimus. Interea Queſnellum minimè moratur quod monet Apoſtolorum princeps & primus Chriſti Vicarius epiſt. 2. cap. 3. eſſe in Pauli „ epiſtolis quædam difficilia „ intellectu, quæ indocti & inſtabiles depravant ſicut & cæteras ſcripturas, ad „ ſuam ipſorum perditionem.

Pridem didicimus à Rege ſapientiſſimo Proverb. cap. 20. „ Quomodo ſi ſpina naſcatur in manu temulenti, ſic parabola in „ ore Stultorum, „ etiam parabola maximè ſacra dum eam interpretari ſpiritu proprio præſumunt. Propterea quoque monet Petrus epiſt. 2. cap. 1. *quod omnis prophetia Scripturæ, propria interpretatione non fit*. Alioquin fruſtranea foret Pauli Apoſtoli exclamatio 1. Cor. 12. *Nunquid omnes Doctores? Nunquid omnes interpretantur?* Quapropter Paulinum inſtituens Hieronymus epiſtola ad eum data de SS. Scripturis ita ſalubriter concludit. „ Hæc à me perſcripta ſunt breviter [neque enim epiſtolaris anguſtia evagari longiùs patiebatur] „ ut intelligeres te in Scripturis Sacris ſinè „ prævio & monſtrante ſemitam non poſſe „ ingredi.

6 Ratio redditur à Bellarmino lib. 2. de verbo Dei cap. 15. videlicet „ Ortos eſſe errores craſſiſſimos Thaboritarum, „ Orebitarum & aliorum qui Scripturas „ maternâ linguâ legebant, & non intelligebant. Idem accidit Davidi Georgio „ omnium hæreticorum peſtilentiſſimo, qui „ nullam noverat linguam, niſi maternam, „ id eſt Batavorum: & tamen ex Scripturis collegerat, ſe eſſe Dei filium & Meſſiam, ut patet ex libro ſive epiſtola, quam „ de illius erroribus ediderunt Baſileenſes „.

„ Præterea ſi populus rudis audiret lingua ſua vulgari legi, ex Canticis Canticorum: *Oſculetur me oſculo oris ſui: & læva ejus ſub capite meo, & dextera illius „ amplexabitur me*: Et illud Oſeæ: *Vade & „ fac tibi filios fornicationum*: nec non adulterium Davidis, inceſtum Thamar, mendacia Judith, & quemadmodum Joſeph „ fratres ſuos inebriavit; Sara, Lia, & „ Rachel dederunt ancillas viris ſuis in „ Concubinas, & multa alia eorum, quæ „ in Scripturis [etiam ſubinde ut apparet] „ cum laude commemorantur, vel provocaretur ad hujuſmodi imitanda, vel contemneret Sanctos Patriarchas ut olim „ Manichæi, vel putaret mendacia eſſe in „ Scripturis. Et cùm tam multas apparentes contradictiones in Scripturis eſſe videret, & ſolvere non poſſet, periculum „ eſſet, ne tandem nihil crederet.

„ Audivi ab homine fide digno, cum „ in Anglia à miniſtro Calviniſta in templo „ legeretur lingua vulgari capitulum 25. „ Eccleſiaſtici, ubi multa dicuntur de malitia mulierum; ſurrexiſſe fœminam „ quamdam, atque dixiſſe: *Iſtudne eſt verbum Dei? Imò potiùs verbum Diaboli eſt*. „

7 Auguſtinus lib. 2. de Doctrina Chriſtiana cap. 29. providè monet, ad rectam Scripturarum intelligentiam opus eſſe cognitione troporum & metaphorarum, quæ à Rhetoricis petenda eſt, cujus aliàs defectu, quo laborare ſolet imperitum vulgus, proximus lapſus eſt in errores & hæreſes turpiſſimas. Hinc orta Antropophitarum, Deo

Deo corpus aſſigentium, quia membra Deo ſæpe Scriptura tribuit. Simili ratione Cerinthi & aliorum hæreſis, carnales in cœlo delicias ſtatuit, ex eo quod in Lucæ Euangelio Chriſtus ait: *Ego diſpono vobis regnum ſicut diſpoſuit mihi Pater, ut edatis & bibatis ſuper menſam meam in regno meo*. Similia innumera ſunt, quæ ſi juxta verborum corticem accipiantur, ſenſum facient abſurdiſſimum. De his videri poteſt venerabilis Bedæ libellus integer hoc titulo: *De ſchematibus & Tropis S. Scripturæ*. Ideo dixit Paulus 2. Cor. cap.3. *Idoneos nos fecit miniſtros novi Teſtamenti: non literâ; ſed Spiritu; litera enim occîdit; Spiritus autem vivificat*. Propterea litera, ne lectorem interimat, requirit animum multâ præditum ſapientiâ.

8 Alphonſus à Caſtro qui floruit ab annis 170. ſcribens de juſta hæreticorum punitione cap.6. *Quintam* ponit *hæreſum cauſam translationem Scripturæ ſacræ in linguam vulgarem*. Quia hinc vulgus indoctum, in Scripturas irruit legens quod minimè intelligere poteſt. Quod pluribus probans, inter cætera „ Certum eſt, inquit, plebem
„ indoctam neſcire diſcernere figuratas lo-
„ cutiones à non figuratis, & inde neceſſe
„ eſt, ut in plurimos labatur errores, ſi
„ illas ſinè ulla figura, & ſinè ullo tropo
„ intelligere velit. Multa ſunt in Euange-
„ liis à Chriſto Salvatore noſtro, & dein-
„ de ab Apoſtolis in epiſtolis ſuis per hy-
„ perbolen dicta. Sæpe utuntur Apoſtoli
„ & Euangeliſtæ, Synecdochæ figurâ, quam
„ qui non intellexerit, neceſſe eſt ut erret.
„ Nam qui hanc ignoraverit neceſſe eſt ut
„ in tempore mortis & reſurrectionis Chri-
„ ſti erret, putans Chriſtum non verè di-
„ xiſſe, ſe futurum in corde terræ tribus
„ diebus & tribus noctibus.

„ Eadem ratione deridebit literam Exo-
„ di, ubi dicitur Virgam Moyſi devoraſſe
„ virgas Magorum. Dicet enim apud ſe,
„ qui fit ut virga, quæ nec os, nec dentes,
„ nec gulam, nec ventrem, nec denique
„ ſenſum habet, aliquid devorare poſſit.
„ Paulum etiam neceſſariò dicet menda-
„ cem, qui ait Spiritum Sanctum poſtulare
„ pro nobis gemitibus inenarrabilibus; ſi
„ Spiritus Sanctus gemere nequit, quo-
„ modo poterit gemitibus inenarrabilibus
„ poſtulare? Vulgaris itaque homo illud
„ legens, & minimè intelligens, aut Pau-
„ lum erraſſe dicet, aut malè de Spiritu
„ Sancto cenſebit, putans illum gemere,
„ aut quomodolibet triſtari. Sunt aliæ
„ multæ & frequentiſſimæ figuræ in Scrip-
„ turis Sacris „. Ita doctiſſimus ille ex Minorum Ordine Franciſcanus.

Imò teſte Auguſtino lib.2. de doctrina Chriſtiana cap.40. Omnes quodammodo ſcientiæ naturales ad veram & accuratam Scripturæ intelligentiam ſunt neceſſariæ. Nam, inquit, ſicut olim Tabernaculum Dei conſtructum eſt, Deo præcipiente, ex auro & argento, quod filii Iſrael ab Ægyptiis acceperunt, ſic modò Theologiæ ſtructura ex gentilium ſcientiis, quæ velut quoddam illorum argentum & aurum ſunt, conſurgit. Hiſtoriarum cognitionem non exiguam ad aſſequendum Divini codicis ſenſum exigit eodem lib. S. Doctor, atque illius defectu aliquos ſubinde in errores ait proruiſſe minimè leves.

Quot parabolæ ſunt in Scripturis! Quædam etiam hyperbolæ. Plurima referuntur prophetice de Chriſto, quæ veluti de ipſis dicta ſacris Vatibus rudis lector accipiet: inter quæ eſt Pſalmus 21. & vaticinii Iſaiæ pars non minima. Denique innumera ſunt, quæ abſque hæreſi maximè execranda accipi nequeunt juxta ſuperficiem verborum. Quæ omnia quomodo plebeii, hebetes ruſtici, & maleſanæ mulierculæ diſcernent? Quomodo non hallucinabuntur & errabunt turpiter?

9 Nihilominus pergit nobis occinere illud ſuum Queſnellus *utile & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, & omni perſonarum generi, ſtudere & cognoſcere Spiritum, pietatem & myſteria S. Scripturæ*. Quin potiùs illo ſublimium myſteriorum ſtudio, excellentioribus relicto ingeniis, imperiti retineant illud Chriſti Capite 1. penès Marc. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit*, ſuppoſito videlicet quòd credat, ſicut oportet, fidem operibus comprobans.

Et quidem in credendo, non propriæ quiſque fidat induſtriæ; ſed magis illud Angelici ſequatur 2. 2. Quæſt.2. art.6. argumento ſed contra, quod deſumitur ex S. Gregorio „ *Boves arabant, & aſinæ pa-*
„ *ſcebantur juxta eos*; quia videlicet mino-
„ res, qui ſignificantur per aſinos, debent
„ in credendis adhærere majoribus, qui
„ per boves ſignificantur, „ adhærere potiſſimum ei, cui univerſi gregis dirigendi poteſtas à Domino commiſſa eſt.

Queſnellianus verò error deteſtabilis, aut certè horridus apparuit ipſi Archiepiſcopo Sebaſteno Miſſionis Hollandicæ nuper Vicario, qui, etſi Queſnello ac novæ ejus Eccleſiæ *Pater Bonifacius* fuerit, eo nomine in arcana factionis cifra, & literis celebratus; tamen Romæ legitimo ſubjectus exa-

Digitized by Google

examini, de hoc articulo & affinibus reſpondit: *Hæreo & horreo ſanè, dum hæc lego; etenim perſuaſiſſimum mihi habeo, neminem eſſe in tota Miſſione noſtra Sacerdotem, qui adeò falſas, adeò ſcandaloſas Propoſitiones, non pleno corde & animo averſetur*. Verùm non alienis ſolùm teſtimoniis; ſed enuntiationibus ſuorum nimiùm perſpicuis & publicis proditus fuit. Proinde inſclici huic Antiſtiti ejuſque ſenſuum & itineris ſociis applicari potuit illud S. Cypriani epiſt. 55. de Feliciſſimo & legationis ejus fraudulentæ comitibus, revera ſchiſmaticis: *Romam cum mendaciorum ſuorum mercibus navigaverunt; quaſi veritas poſt eos navigare non poſſet, quæ mendaces linguas rei certæ comprobatione convinceret*.

Sed non unicum hoc Archiepiſcopi illius delictum fuit, gravior ejus in retinenda mordicus Janſenii hæreſi, recuſandoque adverſùs eam juramento pertinacia, declarata ſæpius contra Sedem Apoſtolicam rebellio, ſchiſma publicum, & ſcandaloſa cum excommunicatis ad finem uſque communio, ſepulturâ illum Eccleſiaſticâ, & fidelium ſuffragiis reddidit indignum. De hoc recurret occaſio ampliùs differendi Prop. 96. ubi dicitur Deus permittere ut omnes poteſtates ſint contrariæ prædicatoribus veritatis; Janſenianæ ſcilicet & Calvinianæ. Sed proſequenda hic nobis eſt adverſùs Articulum 79. diſputatio.

CAPUT II.

Damnata Propoſitio contraria Statutis Romanorum Pontificum, Conciliorum, & Antiſtitum, præcipue Gallorum.

1 Innocentius Tertius epiſtolâ datâ Univerſis Chriſti fidelibus tam in Urbe Metenſi, quàm in ejus Diœceſi conſtituris, qui Scripturam Sacram in Gallicum Sermonem ſibi verti curaverant, & penès quos in clandeſtinis cœtibus privati homines eam interpretabantur, conventicula illa graviter reprebendit, & poſtquam importuno eorum deſiderio aliquas Scripturæ partes minùs difficiles permiſit „ Arcana verò [inquit] fidei Sacramenta
„ non ſunt paſſim omnibus exponenda,
„ cùm non paſſim ab omnibus poſſint intel-
„ ligi; ſed eis tantùm qui ea fideli poſſunt
„ concipere intellectu. Propter quod ſim-
„ plicioribus (inquit Apoſtolus) quaſi par-
„ vulis in Chriſto lac potum dedi vobis,
„ non eſcam. Majorum enim eſt ſolidus ci-

„ bus, ſicut aliis ipſe dicebat. Sapientiam
„ loquimur inter perfectos; inter vos au-
„ tem nihil judicavi me ſcire, niſi Jeſum
„ Chriſtum, & hunc Crucifixum. Tanta eſt
„ enim Divinæ Scripturæ profunditas, ut
„ non ſolùm ſimplices & illiterati; ſed etiam
„ prudentes & docti, non plenè ſufficiant
„ ad illius intelligentiam indagandam.
„ Propter quod dicit Scriptura: Quia mul-
„ ti defecerunt ſcrutantes Scrutinio. Un-
„ de rectè fuit olim in lege Divina ſtatu-
„ tum, ut beſtia, quæ montem tetigiſſet,
„ lapidaretur, nè videlicet ſimplex aliquis
„ & indoctus præſumat ad ſublimitatem
„ Sacræ Scripturæ pertingere, vel eam
„ aliis prædicare. Scriptum eſt enim: Al-
„ tiora te ne quæſieris. Propter quod di-
„ cit Apoſtolus: Non plus ſapere, quàm
„ oportet ſapere: ſed ſapere ad ſobrieta-
„ tem. „

Hactenus Innocentius Pontifex, qui, ut priùs monui, aliquas quidem Scripturæ partes minùs difficiles tunc Metenſibus permiſit, forſan propter eorum duritiem, & ut obedientiam circa partes cæteras faciliùs obtineret. Queſnellus autem nullo librorum magìs minusve difficilium diſcrimine, ſacri Codicis ſtudium, non ſolummodo commendat omnibus velut *utile*; ſed etiam ut *neceſſarium*.

2 Non poſſe Scripturarum ſtudium omni hominum generi familiare eſſe, niſi in vulgaria illæ univerſorum idiomata transferantur, perſpicuum eſt; non enim omnes Latinum callent, Græcum, aut Hebraicum: promiſcuas autem iſtiusmodi verſiones vernaculas & lectiones pridem diſplicuiſſe Romanis Pontificibus, ex pluribus eorum declarationibus habemus compertum. Gregorius ſeptimus epiſtolâ ad Ducem Bohemiæ rationem reddens cur nollet, Sclavonicè Divina officia celebrari „ Ex hoc, (in-
„ quit) ſæpè volventibus liquet, non im-
„ merito Sacram Scripturam Omnipotenti
„ Deo placuiſſe, quibuſdam locis eſſe oc-
„ cultam: ne, ſi ad liquidum cunctis pate-
„ ret, fortè vileſceret, & pateret deſpe-
„ ctui, aut pravè intellecta à mediocribus,
„ in errorem induceret.

Longè itaque abſuit Gregorius Pontifex à Novaturientium ſententia, aſſerente omni hominum generi Divinorum quorumlibet myſteriorum in ſacris paginis latentium ſtudium velut neceſſarium adeò, ut nullo loco, aut tempore intermittatur.
„ Utile & neceſſarium eſt omni tempore,
„ omni loco, & omni perſonarum generi
„ ſtudere & cognoſcere ſpiritum, pieta-

„ tem, myſteria Sacræ Scripturæ. „ Ne ſublimia quævis & arcana, quæ Dei providentia occultare Sacrorum Codicum obſcuritate voluit, quodlibet genus hominum ſe poſſe intelligere & interpretari remerè præſnmeret, noluit ſapientiſſimus Pontifex, ut Divina officia, quæ magna ſui parte Divinis Scripturarnm vocibus conſtant idiomate eelebrarentur vulgari. Queſnelli autem & ſociorum ejus præeipua ſemper cura fuit, Cbriſtianum orbem vernaculis implere verſionibus, ut fœminæ qualibet, ruſtiei, &, ſi quæ alia turba magis imperita eſt, & tali magis inepta ſtudio, in illud ingerere ſe æquè ac doctiſſimi præſumerent.

3 Nota eſt quarta Regula *Indicis*, Tridentinæ Synodi juſſu, Pii IV. Pontificis approbatione editi, & à pluribus dein Chriſti Vicariis confirmati. Illic promiſcua Scripturæ in vulgari idiomate lectio ſeverè interdicitur. Sie habet Regula: „ Cùm ex-
„ perimento manifeſtum ſit, ſi ſacra Biblia
„ vulgari lingua paſſim ſinè diſcrimine per-
„ mittantur, plus inde ob hominum te-
„ meritatem, detrimenti, quàm utilitatis
„ oriri, hac in parte judicio Epiſcopi, aut
„ Inquiſitoris ſtetur, ut cum conſilio
„ Parochi vel Confeſſarii, Bibliorum à
„ Catholicis authoribus verſorum, le-
„ ctionem vulgari lingua eis concedere
„ poſſint, quos intellexerint ex hujuſmo-
„ di lectione non damnum; ſed fidei & pie-
„ tatis augmentum capere poſſe: quam
„ facultatem in ſcriptis habeant. Qui au-
„ tem abſque tali facultate ea legere, ſeu
„ habere præſumpſerit, niſi priùs Bibliis
„ Ordinario redditis, peccatorum abſolu-
„ tionem percipere non poſſit. „ Quantum igitur Queſnelli ejuſque ſodalium erimen fuit, qui ex Francia in Belgium profugi, venenatos illuc intulerunt & obtruſerunt omnibus corruptarum Scripturarum Codiees, non ſolùm perfida verſione Gallica deteſtabiles; ſed vel maximè exitiales *obſervationibus* ſuis impiis & hæreticis, ut non ſolùm Conſtitutio *Unigenitus* declaravit; ſed etiam à me tomis tribus copioſè, atque, ut confido, dilucidè demonſtratum eſt.

Clemens VIII. monitus de quibuſdam Epiſcopis, Inquiſitoribus, & Superioribus Ordinum Religioſorum, eos indulgere nimiùm pruritui noxio imperitorum volentium legere Sacra Volumina, quibus intelligendis non eſſent idonei, hanc addi juſſit Regulæ 4. Indicis obſervationem: *Animadvertendum eſt circa ſupradictam Regulam quartam Indicis felicis record. Pii Papæ IV., nullam per hanc impreſſionem, & editionem de novo tribui facultatem Epiſcopis, vel Inquiſitoribus, aut Regularium Superioribus concedi licentiam emendi, legendi, aut retinendi Biblia vulgari linguâ edita; cùm hactenus mandato & uſu Sanctæ Romanæ & univerſalis Inquiſitionis ſublata eis fuerit facultas concedendi hujuſmodi licentias, legendi, vel retinendi Biblia vulgaria, aut alias Sacræ Scripturæ tam novi, quàm veteris Teſtamenti partes, quavis vulgari linguâ edita: ac inſuper ſummaria & compendia, etiam hiſtorica eorumdem Bibliorum, ſeu librorum S. Scripturæ, quocumque vulgari idiomate conſcripta: quod quidem inviolatè ſervandum eſt.*

4 Sicubi S. Carolus quidpiam rigorem ſapiens præſcribere viſus fuerit, quantis extollitur elogiis à nova ſecta; at ubi eum Mediolanenſi Concilio primo anni 1565. decernit ut *Epiſcopi Regulas Indicis de libris vetitis ab iis, qui illi negotio à Sacroſancta Tridentina Synodo præfecti fuerunt, ex authoritate Sanctiſſimi Domini Noſtri Pii Quarti editas ab omnibus librorum Impreſſoribus, ac Bibliopolis, cæteriſque omnibus Laicis & Eccleſiaſticis perſonis ſervari jubeant*; tunc altum novatoribus de S.Carolo ſilentium eſt, ejuſque authoritas faeilè contemnitur.

Verùm quid agant tot aliis Conciliis etiam Gallicanis, quæ in eandem de non permittenda omnibus Scripturarum, in linguis præſertim vulgaribus lectione, pridem ivere ſententiam? Concilium Toloſanum anno 1228. contra Albigenſes habitum Canone XI. ſic ſtatuit: *Probibemus etiam, ne libros novi & veteris Teſtamenti Laicis permittatur habere, niſi fortè Pſalterium, ſive Breviarium pro Divinis Officiis; ſed ne præmiſſos libros habeant in vulgari translatos, arctiſſimè probibemus.* Concilium Narbonenſe anni 1609. c. 3. de libris vetitis: *Biblia verò Sacra idiomate Gallico conſcripta legere, aut domi retinere nemini liceat; niſi ab Epiſcopo, aut ejus Vicario generali expreſſâ in ſcriptis obtentâ licentiâ.* Et ne alia Gallica omittam: Idem decrevere Concilia in Belgio Cameracenſe, Mechlinienſe cum Synodis Diœceſanis Brugenſi, Iprenſi, Gandavenſi, Namurcenſi, & Leodienſi.

Epiſtola totius cœtus Cleri Gallicani, in Comitiis generalibus Lutetiæ Pariſiorum anno 1661. congregati nomine, data ad Alexandrum VII. contra verſionem Gallicam Miſſalis Romani, & acceptâ inde occaſione contra editiones Gallicas Scripturarum, ſic inter cætera enuntiat.

Indu-

5 „ Inducti autem fuimus , BEATIS-
„ SIME PATER, hoc eſt, univerſus iſte
„ Patrum & Comitiorum generalium cœ-
„ tus , multis , iiſque graviſſimis rationi-
„ bus , quæ Beatitudinem tuam rerum
„ omnium encyclopædiâ & cognitione
„ pollentem non latent : ac potiſſimùm
„ quod præter antiquitatis reverentiam,
„ poſtulet ipſa Chriſtianorum rituum ac
„ myſteriorum dignitas atque majeſtas, ut
„ ea vulgò , & quibuſvis obviis non expo-
„ nantur, ne ipsâ ſuâ frequentiâ & aſſidui-
„ tate vileſcant , ſintque eò magis mira
„ & veneranda , quo rariora. Neve api-
„ cum, ſyllabarum, aut verborum immuta-
„ tio, quæ ex ſingulorum idiomatum diale-
„ cto & proprietate oritur , ſcandalum ali-
„ quod vel offendiculum in rebus fidei ac
„ doctrinæ ponat , fiatque hinc , quod eſt
„ in libris Regum , ut unaquæque gens
„ atque Provincia fabricata ſit ſibi Deum
„ ſuum,dum peculiarem religionem à pro-
„ prio cerebro ſibi fingit ex depravatis,aut
„ malè intellectis Sacris Codicibus , uti
„ fecere olim Vualdenſes, aliàs Pauperes
„ de Lugduno , aliæque ejuſmodi homi-
„ num fæces ac peſtes ; & Patrum noſtrorũ
„ memoriâ in ſeptemtrionalibus maximè
„ plagis , atque in ipſa noſtra Gallia , ubi
„ orthodoxa Fides ac Religio (proh do-
„ lor !) plures in ſectas miſerè ſciſſa eſt
„ atque lacerata , Lutherus , Calvinus ,
„ Beza , eorumque ſequaces , qui virus
„ ſuum ex adulterata præſertim Sacræ
„ Scripturæ ac Divinorum Officiorum in
„ familiarem linguam verſione per infimæ
„ ſortis homines , & imperitam plebem
„ diſſeminarunt .

„ Unde celeberrima toto orbe Pariſien-
„ ſis Academia,& quæ mirum ei decus pe-
„ perit florentiſſima Sorbonæ Schola ...
„ dum novam iſtam doctrinam ante plures
„ annos adversùs Eraſmum virgulâ nota-
„ vit cenſoriâ , eam inter alia Bohemo-
„ rum errori viam ſternere pronunciavit.

6 „ Enim verò BEATISSIME PATER ,
„ verbo Dei ſcripto nihil melius , aut utili-
„ lius , nil alio ſenſu pejus , aut periculo-
„ ſius; cùm ſit optimi ſucci corruptio peſ-
„ ſima ; & à Vincentio Lerinenſi adversùs
„ profanas hæreſum novitates calamo pu-
„ gnante cap.35.& 37. Scriptura Divina
„ liber hæreticorum dicatur : nec ullus un-
„ quam contra fidem error exortus eſt,
„ qui non ſe aliquo ſacrarum literarum
„ corrupto textu tanquam clypeo objecto
„ tutatus ſit. Et ideo quemadmodum illius
„ explanatio à Sacro Tridentino Concilio
„ mirè commendatur Parochis , & anima-
„ rum Rectoribus, ut inter ipſa Miſſarum
„ ſolemnia , aut divinorum celebrationem
„ ſacra eloquia ſingulis diebus vernaculâ
„ linguâ exponant ; cùm ipſa Miſſa ma-
„ gnam contineat populi fidelis eruditio-
„ nem; ita & ipſi de verbo ad verbum red-
„ ditio damnatur atque prohibetur , eo
„ quod hæc plurium errorum cauſa fuerit
„ ac Seminarium .

„ Teſtatur id B. Petrus Apoſtolus , qui
„ de B. Pauli Epiſtolis ait : *Sicut & chariſ-*
„ *ſimus frater noſter Paulus ſecundùm datam*
„ *ſibi ſapientiam ſcripſit vobis per Epiſtolas ,*
„ *in quibus ſunt quædam difficilia intellectu ,*
„ *quæ indocti & inſtabiles depravant ad*
„ *ſuam ipſorum perditionem* ; indoctam ple-
„ beculam,ac præſertim fœminas haud du-
„ bie ſignificans , quarum nonnullæ tan-
„ quam infelicis Evæ filiæ , ſerpenti anti-
„ quo credulam nimis aurem præbentes ,
„ & inſitâ levitate , cæcaque cupiditate
„ ductæ ſciendi bonum & malum , altiùs
„ quàm par eſt volantes , in præceps ,facilè
„ ruunt, & ſcrutatrices factæ Majeſtatis
„ opprimuntur à gloria , ut non immeritò
„ conqueratur D.Hieronymus , *cùm tra-*
„ *ctent fabrilia fabri , ſolam Scripturarum*
„ *artem eſſe quam ſibi paſſim omnes vendi-*
„ *cant , quam garrula anus , quam delirus*
„ *ſenex , quam ſophiſta verboſus* pro libito
„ interpretantur , *lacerant , docent , ante-*
„ *quam diſcant : alii adducto ſupercilio gran-*
„ *dia verba tonantes inter mulierculas de Sa-*
„ *cris literis philoſophantur* .

7 Eandem continebat ſententiam alia ejuſdem Cleri Pariſiis congregati ad cæteros Galliæ Antiſtites epiſtola data 11. Januarii 1661. ut uniformis eſſet praxis omnium . Præceſſerat anno 1650. 2. Septembris Mandatum Illuſtriſſimi D. Jo: Franciſci de Gondy Archiepiſcopi Pariſienſis,quo ſe certiorem redditum teſtatur de graviſſimis abuſibus & ſcandalis, quæ in perniciem animarum oriebantur ex eo , quòd complures privatâ ſuâ authoritate ſe ingererent in lectionem ſcripturarum novi & veteris Teſtamenti vulgari idiomate . Ideo lectionem verſionis cujuslibet vulgaris prohibet Laicis omnibus , abſque ſua , Vicarii , Pœnitentiarii , aut ſaltem Parochi facultate . Alieniſſimus igitur fuit hìc Archiepiſcopus, uti & cæteri , quos memoravi Antiſtites Concilia , Pontifices à novo iſto Queſnelli dogmate: *Utile & neceſſarium eſt omni tempore , omni loco , & omni perſonarum generi , ſtudere , & cognoſcere ſpiritum , pietatem , & myſteria Sacræ Scripturæ* .

CAPUT III.

Joannes Gerſon Academiæ Pariſienſis olim Cancellarius, dein etiam facultas Theologica univerſa cum Supremo Galliæ Senatu damnatæ novitati opponuntur.

1 QUandoquidem Linguas Sacras, Hebraicam videlicet, Græcam, & Latinam ignorent plurimi, ſi *utile & neceſſarium ſit omni tempore, omni loco, & omnium perſonarum generi ſtudere & cognoſcere ſpiritum, pietatem & myſteria Sacræ Scripturæ*, neceſſe pariter erit divina quævis Scripturarum oracula in omnes linguas convertere, quantumcumque barbaras, quin & abſurdiſſimas ſubinde eorumdem idiomatum dialectos; quod & divinis eloquiis indignum eſt, & Eccleſiæ ſenſui repugnat. Ut autem cum ſolis ferè Gallis aliquot hic nobis contentio eſt, Gallicanam potiſſimùm volui novatoribus iſtis opponere authoritatem: & quamvis ſuperiore capite allegata proſternendis adverſariis abundè ſufficeret; quia tamen inſolentiſſima eorum nota pertinacia eſt, majoribus adhuc copiis tum Eccleſiaſticis, tum etiam Secularibus frangendi penitùs ſunt, atque conterendi.

2 Eximia in Galliis authoritas eſt Joannis Gerſonii, qui Academiæ Pariſienſis Cancellarius, poſtquam interfuerat Conſtantienſi Concilio, obiit Lugduni anno 1419. Ex variis ejus lucubrationibus Sorbona anno 1661. 4. Januarii decerpſit lacinias quaſdam ad præſentem controverſiam pertinentes, communique calculo approbatas, typis iterum edendas cenſuit contra promiſcuam Divini Codicis in lingua vernacula lectionem. Sic habet 1. parte Tractatu *contra hæreſim de communione laicorum ſub utraque ſpecie* 1 Regulâ „ Ex hac prætereà radice peſtifera ſunt, & quotidie creſcunt errores Begardorum, & pauperum de Lugduno, & omnium ſimilium, quorum multi ſunt Laici, habentes in ſuo vulgari translationem Bibliæ in grande præjudicium, & ſcandalum Catholicæ veritatis, quale propoſitum eſt in reformatorio eſſe tollendum.

Quarta parte lect. 2. quæ incipit *Pœnitemini*, Conſideratione 9. „ Rurſus ſequitur ex præmiſſis prohibendam eſſe vulgarem translationem librorum ſacrorum noſtræ Bibliæ, præſertim extra moralitates & hiſtorias. „

Serm. 1. de Nativitate „ Hæreticus iſte [Helvidius] per malam Scripturæ intelligentiam deceptus eſt, quemadmodum multi ſunt, qui ſcripturam intelligunt ſecundùm capitum ſuorum opinionem, & non ſecundùm Sanctorum Doctorum expoſitionem, quam aut neſciunt, aut intelligere & conſiderare nolunt: & proptereà hic ſumo unum documentum: quia periculoſiſſima res eſt dare hominibus ſimplicibus, qui non ſunt idonei, libros S. Scripturæ in Gallicum translatos: quia per malam intelligentiam continuò cadere poſſunt in errores. Debent audire per prædicatores, qui aliàs fruſtrà eſſent. „

3 Tractatu qui inſcribitur: *Decem Conſiderationes contra adulatores Principum*. Quarta Conſideratio. „ Non ſufficit intelligere S. Scripturam ſic ut duntaxat grammaticalis & vulgaris dictionum ſciatur ſignificatio; verùm etiam requiritur ingens, & longum ſtudium tam in aliis ſcientiis Philoſophiæ & Logicæ, quàm in Sanctis Doctoribus, qui inſpiratione divina, & unum alteri comparando, Sanctam expoſuere Scripturam. Alioquin ſimplex Grammaticus mox bonus eſſet Theologus; imò per ſe ipſum ſciret omnem latinè conſcriptam ſcientiam: quod verum eſt minimè; ſed eſt occaſio maxima in hæreſes labendi; ſicut Julianus Apoſtata, Helvidius, Jovinianus & Turelupini fecerunt: & noviſſimè quidam juxta Cameracum, qui Veſpertilio nominabatur: & omnes fermè hæreſes ex iſta præſumptione prodierunt; quia ſæpenumero dictiones ſunt æquivocæ, & aliter ſumuntur in uno, quàm in alio loco, aut quàm in communi ſumuntur Grammatica: & eſt neceſſe concordare unum Scripturæ locum per alterum: aliàs inveniretur contradictio. „

Quinta Conſideratio. „ Quemadmodum de Biblia benè & verè in Gallicum translata bonum aliquod, ſi ſobriè intelligatur, poteſt emanare, ſic per oppoſitum innumeri errores, & mala obvenire poſſunt; ſi malè fuerit traducta, aut præſumptuosè intellecta, refutando ſenſus & Sanctorum Doctorum expoſitiones. Satiùs eſſet hujuſmodi rem ignorare, quemadmodum in Medicinis, & in aliis ſcientiis, quas melius eſſet prorſùs ignorare, quàm parum aut malè ſcire, & ſe magiſtrum reputando in eis. „ Ita Gerſo-

Digitized by Google

ſonius; qui quantus adverſariis Doctor eſt, quoties aliquid authoritati Pontificiæ minùs tribuere viſus fuerit, quàm reliqui Doctores ſoleant Catholici, atque ita favere Novaturientium intento, quod eſt veterem Eccleſiæ fidem ac religionem peſſumdare, ita ut ante Concilium Oecumenicum à nemine valeant impediri! Audiant proinde etiam hìc ſuum tanti nominis Doctorem, quòd in grande ſit præjudicium & ſcandalum Catholicæ veritatis, à laicis haberi tranſlata Biblia in linguam vulgarem. Latina plerique Laici maximè plebeji & mulieres non intelligunt: Supereſt, eis neque neceſſarium, neque utile cenſeri ſacrarum ſtudium literarum, maximè circa myſteria, vulgarem ſuperantia intellectum, ad quæ etiam Queſnelli ſe enuntiatio extendit, utpote dogmatica & ſinè ullo limite aut exceptione: *Utile & neceſſarium eſt, omni tempore, omni loco, & omni perſonarum generi ſtudere, & cognoſcere ſpiritum, pietatem, & myſteria Sacræ Scripturæ.*

4 Abuſum iſtum minimè tolerandum autumat Gerſonius; ſed reformatione celeri abolendum. Verùm Janſeniana Eccleſiæ Catholicæ reformatio, non ædificationi intenta eſt, ſed deſtructioni. Quapropter adeò non prohibenda Queſnelli judicio eſt vulgaris tranſlatio Bibliorum, neque ad ſolas reſtringenda moralitates & hiſtorias, ut integra cum myſteriis maximè ſublimibus ingerenda ſit cuilibet hominum generi, velut utilis maximè & neceſſaria. Quod per malam intelligentiam rudes cadere poſſent in errores, ideoque eis communis eſſe non debeat iſtiuſmodi lectio, error Queſnello certiſſimus eſt juxta Propoſitionem 83. *Eſt illuſio ſibi perſuadere, quod notitia myſteriorum religionis non debeat communicari fæminis lectione ſacrorum librorum. Non ex fæminarum ſimplicitate; ſed ex ſuperba virorum ſcientia ortus eſt Scripturarum abuſus, & natæ ſunt hæreſes.*

Quod pro mulierum ſimplicitate dicitur, non minùs obtinere locum videbitur in rudibus & ſimplicibus viris. Neque incommodum Novatoribus eſt, quod apprehendit Gerſonius, aliàs opus non fore prædicatoribus; novæ enim Eccleſiæ ſpiritus ſupplebit facilè locum prædicantium; & quis Janſenianis, aliiſve hæreticis initiatus ſacris, ſive perfidiâ potiùs ſacrilegâ, non ſubitò evadit Doctor, atque ipſo ſapientior Chriſti Vicario? Moniales & fœminæ quælibet mox Apoſtolæ fiunt ut docebimur Art. 83. Non minùs cætera, quæ *Quarta* continet Gerſonii *Conſideratio*, novitatem perimunt; niſi hæc fuerit diabolicâ pertinacior, Gerſoniique non minùs, quàm Sedis Apoſtolicæ contemptrix. Novo dogmati æquè infeſta eſt Conſideratio Gerſonii Quinta; ſed hæc ejus doctrina pridem à Novatoribus obliterata eſt.

5 Pro uſu nihilominus & ſcientiâ Catholicâ pugnat etiam Sorbona recentior. Hæc anno 1527. die 17. Decembris adverſùs aliquos Eraſmi Roterodamenſis Articulos cenſuram tulit triginta duobus titulis conſtantem. Inter illos eſt duodecimus *De traductione Sanctarum Scripturarum in linguam vulgarem.* Propoſitio Eraſmi 1. excerpta ex ejus Præfatione in Matthæum: *Sacras literas cupiam in omnes verti linguas.*

Cenſura Sorbonica: „ Quamvis in „ quamcumque linguam vertantur ſacræ „ literæ, ſuapte naturâ ſanctæ ſint & bonæ; „ quanti tamen ſit periculi permittere paſ„ ſim lectionem earum, in linguam vulga„ rem traductarum abſque ulla explicatio„ ne idiotis & ſimplicibus eis abutentibus, „ nec eas piè & humiliter legentibus, qua„ les plurimi nunc reperiuntur, ſatis indi„ carunt Waldenſes, Albigenſes & Turelupini, qui inde occaſione ſumptâ, mul„ tos errores diſſeminarunt.

„ Quare hac tempeſtate, perſpectâ ho„ minum malitiâ, periculoſa ac pernicioſa „ exiſtit hujuſmodi traductio, loquendo „ de omnibus Scripturæ libris indifferen„ ter. Nec ſicubi paucis eſſet utilis, prop„ terea temerè eſſet omnibus permittenda. „ In re namque ad ſalutem non neceſſariâ „ potiùs conſulendum eſt multorum pro„ fectui, illam interdicendo, quàm pau„ corum utilitati eam permittendo cum „ gravi multitudinis incommodo. Unde „ & jure damnata eſt hujuſmodi tranſla„ tio. „

6 Propoſitio Eraſmi 2. ex Præfatione in Matthæum: *Exclamant indignum facinus, ſi mulier, vel coriarius loquatur de ſacris literis.*

Cenſura Sorbonica. „ Rectè perpenſâ „ multorum hujus temporis impudenti te„ meritate, indignum facinus exiſtiman„ dum eſt, quòd idiotæ & ſimplices ſuo ju„ dicio ſacras literas legant in ſuam lin„ guam converſas, & de illis diſſerant, aut „ diſceptantes de earum difficultatibus „ tractent. Nec tamen prohibetur per hoc „ eis conferre inter ſe de iis, quæ in Con„ cionibus audierunt ad morum correctio„ nem, & ad compunctionis & devotionis „ excitationem, ut magis ac magis chari„ tas accreſcat, humilitas ſolidetur, atque „ opera

„ opera carnis mortificentur.

Propoſitio Eraſmi 3. ex Præfatione in Matthæum: *Me authore ſacros libros leget Agricola, leget Faber, leget Latomus.*

Cenſura Sorbonica: „ Teſtantur ſacra eloquia, ſimplices eſſe tanquam parvulos, quibus authore Paulo, lacte opus ſit. Non enim ſolidam adhuc eſcam ferre ac digerere poſſunt. Perfectorum ſi quidem ſolidus eſt cibus, eorum qui pro ipſa conſuetudine exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni & mali. Quapropter non eſt medium aptum hujuſmodi ſimplicibus, quod indiſcriminatim quoſvis ſacros libros legant in linguam vernaculam translatos; ſed convenientiſſimum eis medium Eccleſia conſtituit auditionem verbi Dei, & frequentationem prædicationum ejus. Neque eis obiter interdicit uſum quorumdam ſacrorum librorum, qui cum explicatione convenienti, ædificationi morum ſint accommodi; ſi ſic tamen tales libri ab ipſis legantur piè ac ſobriè citra ſupercilium & arrogantiam, ut non inde contemnant prædicationes, nec à crebra verbi Dei auditione retrahantur. Proinde hæc propoſitio abſque præſcripto moderamine poſita ſui aſſertorem ſanæ doctrinæ non ſatis conſentire demonſtrat.

7 Propoſitio Eraſmi 4. ex Præfatione in Matthæum: *Neque Ezechielis Prophetæ, neque Cantici Canticorum, aut cujuſquam librorum Veteris Teſtamenti lectionem ulli homini interdico.*

Cenſura Sorbonica: „ Cùm Sedis Apoſtolicæ Decreto multorum talium librorum lectio laicis jampridem interdicta ſit, & eruditis in lege Domini apud Hebræos graviorum authorum ſententiâ, prohibita fuerit lectio dictorum librorum, atque primi capitis Geneſeos ante annum ætatis trigeſimum, prædicta Propoſitio temerariè & impudenter aſſeritur; quandoquidem eadem ſubeſt cauſa inhibendi talium librorum lectionem, quæ ſuberat, quando Decretum Innocentii III. ſuper his conſtitutum eſt, cujus fragmentum refertur de hæreticis Authenticâ, *Cùm ex injuncto.*

Propoſitio Eraſmi 5. ex eadem Præfatione: *Indecorum vel potiùs ridiculum videtur, quòd idiota & muliercula pſittaci exemplo Pſalmos ſuos & Precationem Dominicam immurmurant, cùm ipſi quod ſonant, non intelligant.*

Cenſura Sorbonica: „ Hæc Propoſitio ſimplices, idiotas & mulierculas ab oratione vocali juxta ritum & conſuetudinem Eccleſiæ perperam retrahens, ac ſi inutilis ſit, niſi ab eis intelligatur, impia eſt, & erronea, viam præbens errori Bohemorum, qui Officium Eccleſiaſticum in idiomate vulgari celebrare conati ſunt. Alioqui in Lege veteri indecorum fuiſſet & ridiculum, ſimplicem populum ex Dei inſtituto cæremonias Legis obſervare, quas non intelligebat; quod aſſerere, eſt in Legem, & ejus latorem Deum, blaſphemum & hæreticum. Neque enim per verba orationis ſolùm prætendit Eccleſia, ut ſerie verborum illorum erudiamur; ſed ut ejus fini nos conformando, veluti ipſius membra divinas laudes pronuntiemus, debitas gratiarum actiones perſolvamus, & nobis neceſſaria imploremus; unde propter talem orantium intentionem, Dei munere affectus inflammetur, intellectus illuminetur, humana inopia ſublevetur, atque gratiæ & gloriæ fructus comparetur. Quæ certum eſt, orantes per tales orationes vocales, quamvis verba non intelligant, prætendere, quemadmodum legatus, etſi verba Domini ſui non capit, illa tamen juxta mandatum Domini ſui referens, gratum impendit obſequium & Domino, & ei ad quem mittitur.

„ Multæ ſimiliter Prophetiæ in Eccleſia cantantur, quæ quamvis à multis cantantibus non intelligantur, plurimum tamen utilis eſt & meritoria earum pronuntiatio & cantus. Divinæ ſiquidem veritati, quæ illas docuit ac revelavit, eas cantando gratum obſequium exhibetur. Per quæ ſanè conſtat, non in ſola verborum intellectione fructum orationis conſiſtere: pernicioſum quoque eſſe errorem exiſtimantium ſolùm ad erudiendum intellectum fieri Orationem Vocalem, cùm præcipuè fiat talis Oratio ad inflammandum voluntatem, ut pio ac devoto animo in Deum modis prædictis ſe erigendo, mens reficiatur, & obtinendo quæ petit, ſuâ intentione non fruſtretur: mereatur etiam intellectûs illuminationem, quemadmodum alia utilia aut neceſſaria: qui nimirum fructus longè uberiores ſunt, quàm ſola verborum intellectio, quæ abſque excitatione affectus in Deum, parum affert utilitatis. Quod ſi contingeret Pſalmos in linguam vulgarem traduci, non propterea eorum ſenſum ſimplices & idiotæ plenè perciperent.

8 Nihil in totis quatuor primis Eraſmi Pro-

Propoſitionibus à Facultate Sorbonica reprobatis eſt, quod non legitur in Queſnellianis: & quidem Articulus 79. quem præſens noſtra impetit diſsertatio, in eo abſurdior eſt, quàm priores quatuor Eraſmi; quod lectionis iſtius non utilitatem ſolummodo aſſerat: ſed etiam neceſſitatem, eamque ad omnia loca & tempora ſe extendentem: *Utile & neceſſarium eſt, omni tempore, omni loco, & omni perſonarum generi ſtudere & cognoſcere ſpiritum, pietatem & myſteria Sacræ ſcripturæ.*

Neque ſtudium hoc & cognitionem *myſteriorum* ab omnibus exigit Eraſmus; quem proinde Queſnellus, ſi dogmatis delegerit ſibi magiſtrum, temeritate voluit & pernicie ſuperare.

Cenſura contra Eraſmi Articulos alia ejuſdem Facultatis Theologicæ præceſſerat biennio, & quidem unanimi Doctorum omnium lata judicio, contra novas omnes rum Scripturarum tum etiam Horarum B. Mariæ Virginis in linguam Vernaculam traslationes, ut videbimus Documento proximo, quod nobis Tabularium ſeu Regeſtum exhibet Supremi Senatûs Pariſienſis Volumine 66. fol. 107.

9 „ Hac die [5. Febr. 1525.] Magiſter
„ Gullielmus de Quercu in hanc Curiam
„ ſe contulit, dixitque ſe ejuſdem Curiæ
„ mandata exequentem, Horas B. Virgi-
„ nis à quodam Mere-ſotte Lotharingiæ
„ Ducis, ut ſe author vocat, Feciali, in
„ linguam Vernaculam translatas Faculta-
„ ti Theologicæ exhibuiſſe, quæ cenſuit
„ nec expediens, nec utile Chriſtianæ Rei-
„ publicæ eſſe, ut translationes Bibliorum,
„ tum aliorum Scripturæ Sacræ Librorum
„ imprimi permittantur, prout plenius vi-
„ dere eſt in ejuſdem Facultatis conſtituto,
„ quod ipſa exhibuit, & cujus tenor ſe-
„ quitur.

Extractum ex Regeſtis Facultatis Sacræ Theologiæ Univerſitatis Pariſienſis: Anno Domini 1525. die Sabbathi vigeſimâ ſextâ Menſis Auguſti Facultati in Cappella Collegii Sorbonæ congregatæ, expoſuit honorandus Magiſter noſter Gullielmus de Quercu, quod die Mercurii ultimâ fuerat ad ſupremam Curiam vocatus, occaſione Horarum Beatæ Mariæ Virginis in linguam Vernaculam tranſlatarum per quemdam vulgariter nuncupatum Mere-ſotte, ut declararet Curiæ, an videretur ei expediens, quod hujuſmodi translatio per impreſſionem divulgaretur: & quia, ut dicebat idem de Quercu, ipſa res videbatur præfatæ Curiæ habere difficultatem, injunctum eſt ei, ut hujuſmodi negotium facultati proponeret, quatenus eidem Curiæ innoteſceret ſuper hoc ſententia ſeu deliberatio prædicta.

Quibus auditis, poſt maturam omnium Magiſtrorum deliberationem, fuit unanimi conſenſu dictum & concluſum, quod ſequendo concluſiones dudum ſuper hac re per ipſam factas, neque expediens eſſe, neque utile Reipublicæ Chriſtianæ, imò viſâ hujus temporis conditione, potiùs pernicioſum, non ſolùm illam translationem Horarum; ſed etiam alias tranſlationes Bibliæ, aut partium ejus, prout jam paſſim fieri videntur, admitti, & quòd illa, quæ jam emiſſa ſunt, ſupprimi magis deberent, quàm tolerari: De mandato Domini Decani ex Ordinatione Sacræ Facultatis Theologiæ. I. Lamel. „ Cum verò hæc ordinatio le-
„ cta, atque res in deliberationem voca-
„ ta fuerit, ſuprema Curia juſſit & jubet
„ dictas Horas à Mere-ſotte translatas, in
„ hoc Regno non imprimi, atque prohi-
„ beri Typographis venum exponere, aut
„ typis mandare libros &c.

10 Ex ejuſdem Senatûs volumine 67. fol. 723. anni ejuſdem 1525. diei 28. Auguſti „ Viſo à Suprema Curia libello ſupplici
„ per Generalem Regis Procuratorem ipſi
„ porrecto, quo poſtulabat, ut ſupprime-
„ rentur, atque extinguerentur plures hæ-
„ reſes & errores, qui in hoc regno inci-
„ piunt pullulare: atque inhiberetur Cle-
„ ricis ſub pœna bonorum temporalium fi-
„ ſco addicendorum & exilii ab hoc regno,
„ laicis verò ſub pœna prehenſionis atque
„ bonorum pariter fiſco addicendorum,
„ aut juxta aliud Curiæ Decretum hac de
„ re datum prohiberetur quoque ſectari,
„ citare, vel quocumque modo defendere
„ doctrinam Lutheri, aliaſque ſententias
„ damnatas, etiam de Sacramentis Eccle-
„ ſiæ, de cultu Sanctorum, aliiſque de re-
„ bus ab Eccleſia præceptis: Et pariter
„ ediceretur ut omnes, qui libros Sacræ
„ Scripturæ impreſſos, & ex lingua Latina
„ in vulgarem translatos haberent, eos à
„ ſe abdicarent, & in forenſe ejuſdem Cu-
„ riæ tabularium afferrent, ut de iiſdem
„ fieret prout expediens videretur.

„ Viſo pariter Facultatis Theologicæ
„ Conſtituto hac de re dato; omnibus de-
„ nique conſideratis; Curia juſſit & jubet
„ prohiberi omnibus cujuſcumque gradus
„ & conditionis, defendere, prædicare,
„ docere, vel quoquo modo producere
„ doctrinam Lutheri, aliaſque ſententias
„ damnatas, vel etiam de Euchariſtia, Pœ-
„ nitentia, Baptiſmo, aliiſque Eccleſiæ Sa-
„ cramentis, de cultu Deiparæ Virgini
„ Mariæ, & aliis Sanctis, eorumque Sacris
„ re-

„ reliquiis & imaginibus exhibendo, de authoritate etiam Sacrorum Conciliorum, „ de Summo Pontifice, de Prælatis, & Eccleſiæ Miniſtris, de precibus & orationibus pro defunctis, de ſervando jejunio, & abſtinentiâ, omnibuſque aliis de rebus ab Eccleſia præceptis, & propterea ſub iiſdem pœnis prohiberi omnibus cujuſcumque gradûs & conditionis facere, „ dicere, aut proferre, ſive diſputando, „ prædicando, aut conferendo aliquid „ quod populum amovere poſſit à fide & „ reverentia erga dicta Sancta Sacramenta, „ à cultu Deiparę Virgini, ſanctiſque cæteris impendendo: à precibus pro defunctis, à jejunio & abſtinentia: & generaliter ab omni eo quod Eccleſia ſecundùm „ Chriſtianam fidei introductionem imperat obſervandum.

„ Et quia non pauci, cum Sacræ Scripturæ libros ex lingua Latina in vulgarem „ translatos lectitant, multarum hæreſum „ ſunt inventores, faciunt conventicula: „ diſputant & agunt de fide Catholica, „ contemnunt Eccleſiæ Miniſtrorum ordinationes: verorum fidelium irrident „ communem morem quoad Sacramenta, „ conciones, & Eccleſiæ miniſteria: errores ſeminant, ex quibus oriuntur, & plura in hoc regno oriri poſſunt ſcandala, „ damna, & incommoda. Ad ea prævertenda, dicta Curia juſſit, & jubet, Regis „ & dictæ Curiæ nomine, omnibus his qui „ habent libros Canticorum, Pſalterii, „ Apocalypſis, Euangelia, Epiſtolas divi „ Pauli, aliosque libros novi & veteris „ Teſtamenti in Sacris Bibliis contentos „ recens ex lingua Latina in Gallicam „ translatos, & impreſſos, necnon quemdam librum impreſſum continentem non„nulla Euangelia pro diebus Dominicis & „ quibuſdam anni ſolennitatibus cum adhortationibus Gallicè editis, ut libros „ iſtos à ſe abdicent, & octo dierum ſpatio poſt publicam præſentis Decreti promulgationem eos afferant; & hortatur „ Curia &c.

Adeò contra reductam à novis hæreticis perniciem, pugnavit pridem Facultas Theologica Pariſienſis, etiam Supremi Senatûs adjuta præſidio. Neque defuere fortiſſimi ex omnibus Europæ nationibus pugiles, qui contra abuſum adeò damnabilem præclaris decertavere lucubrationibus, quas ne temporis diuturnitate contingeret interire, Illuſtriſſimus Galliæ Clerus anno 1661. iteratis editionibus reddere voluit immortales. Quem igitur inpoſterum Chriſtianiſſimæ ſubditum ditioni non pudeat, abuſui tantâ pridem authoritate reprobato cum hæreticis patrocinari? Sed quoniam Janſenianorum audacia omnem cum timore Numinis exuit erga Summos Sacerdotii & imperii Principes reverentiam, colligendæ nobis undique copiæ ſunt, & prælium totis viribus inſtaurandum.

CAPUT IV.

Articuli impugnatio confirmatur amplius argumentis & authoritate Petri Lizetii à Galliarum Præſulibus approbati.

1 ANno 1661. Lutetiæ Pariſiorum *juſſu*, ut præfertur, *ac mandato Cleri Gallicani edita eſt Collectio quorumdam gravium authorum, qui ex profeſſo, vel occaſione damnarunt Sacræ Scripturæ, aut Divinorum officiorum in vulgarem linguam translationes*, ut earum torrens tunc latè Gallias inundans, atque inde naſci ſolita hæreſum propagatio, quomodolibet ſiſteretur. In Collectione illa primo loco ponitur Cardinalis Hoſii *Dialogus de Sacro vernaculè legendo*, ut Novatoribus placuerat, & ab Eminentiſſimo confutatur. Audiemus illum contra Articulum 86.

Poſt Hoſium ſequitur Petrus Lizetius hoc donatus elogio: *Ob ſingulares ac heroicas animi dotes, ſummam juris peritiam, linguæ facundiam, ac dicendi libertatem, primum à Rege Ludovico XII. inter Supremæ Pariſienſis Curiæ Senatores conſcriptus, dein triennio poſt Regiarum cauſarum Patroni munere auctus, eoque per totos 12. annos ſub Franciſco I. Rege eximia cum laude functus, tandem Princeps ejuſdem Nobiliſſimi Senatûs renunciatus, in quo per totos 20. annos juſtitiæ gubernacula rexit: tandem publico muneri ceſſit, atque ab Henrico II. S. Victoris Abbatiâ donatus eſt: quo in ſeceſſu Sacris ordinibus initiari voluit, ac in Sacerdotali, & Monaſtico pene more vixit, orationi ac Sacrarum literarum ſtudio intentus.* Inter varia, quæ contra novas hæreſes eruditiſſimè ſcripſit, eſt latinus *Dialogus de ſacris libris in vulgare eloquium minimè vertendis.*

a In Procemio Sapientia Divina ſic monens inducitur. „ Sum arbor vitæ, quæ ut „ Euangelicâ lectione cuique notum eſt, „ perquàm bona exiſtens, malos nunquam poſſum producere fructus; ſed dum „ meum lingua vernacula ſemen omnibus, „ etiam idiotis nullo diſcrimine delectuve „ adhibito, paſſim invulgatur, in ejus ve„ ro-

» rorum fructuum agnitione plerique com-
» muni ex plebe non parum cæcutientes,
» cùm inde ſuaviſſimam frugem ſeſe cape-
» re putant, Satanæ, perverſi mei inter-
» pretis, commento toxicum deſumunt:
» ac mei Euangelii fructus eſſe credunt,
» quod ſæpe Diabolica ſuggeſtio falsâ in-
» terpretatione produxit.

Tum in ipſo Dialogo ſub *Pantarchei* nomine cum *Neotero* diſputans author
» Hanc, inquit, Divinorum librorum è
» Latino in vernaculum translationem, &
» rudi plebi in vulgationem haudquaquam
» neceſſitatis; ſed potiùs curioſitatis eſſe,
» palàm facere operæ pretium erit: quod
» haud difficilè me probaturum autumo;
» Fidem nempe, quæ [ut Chriſtus in Euan-
» gelio ait] ſalvum efficit, & ſalutarem
» doctrinam ex auditu eſſe, Apoſtolus aſ-
» ſerit, non ex librorum lectione, vel ex
» Scripturarum exercitatione, quæ ſupe-
» rioribus Sacerdotibus ſcilicet, & Eccle-
» ſiæ adminiſtris præcipitur & jubetur, ut
» alios erudiant & doceant; non autem ru-
» di plebi, cui ſacris utriuſque ſcripti in-
» ſtrumenti canonibus potiùs præceptum
» videtur, paſtores & doctores audire, &
» ab illis alimenta ſalutaris excipere do-
» ctrinæ, quàm librorum lectioni vel ſcri-
» pturarum exercitationi intendere.

3 » Primùm Moyſes priſcæ legis admi-
» niſter, ſi quid ambiguum occurrerit, non
» plebem & commune vulgus ad librorum
» ab eo ſcriptorum lectionem remittit; ſed
» ad Sacerdotes, qui præerant loco, quem
» elegerit Dominus: qui (inquit) judica-
» bunt, quodcumque quæſieris ab illis jux-
» ta legem. Jubet itaque Moyſes vulga-
» rem populum, ad quem verba dirigit,
» ſuperiores, Sacerdotes ſcilicet, adire,
» ut neceſſaria ab illis edoceantur. Illos
» autem judicare intelligit juxta legem:
» ſicque judicando legem legere, ſcrutari,
» & interpretari.

» Inde etiam apud Nehemiam accedit
» populus ad Eſdram & Scribas, ut ab il-
» lis audiat lectionem & interpretatio-
» nem Divinæ legis. Ob quod per Mala-
» chiam Prophetam Dominus ait, labia
» Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & le-
» gem requirent ex ore ejus: ſcilicet Laici,
» ex auditu, & non ex lectione ſpirituali,
» deſumpturi pabulum. Hincque Lucas
» commemorat in Apoſtolorum Actibus,
» Judæis hunc morem fuiſſe, ut in ſingu-
» lis civitatibus à temporibus antiquis
» quoſdam Moyſes (ſcripto ſcilicet lo-
» quens) haberet, qui eum prædicabant in
» Synagogis: ubi per omne Sabbathum le-
» gebatur. Sicque à Sacerdotibus, & Scri-
» bis rudi plebi à Moyſe ſcripti libri lege-
» bantur & prædicabantur.

» Illi autem ex auditu, & non ex lectio-
» ne propria, quæ legis erant, intellige-
» bant & percipiebant. Indeque ita cen-
» ſente Jacobo Hieroſolymorum Epiſco-
» po, Apoſtoli & Seniores, qui tum in Hie-
» ruſalem erant, Eccleſiam primitivam re-
» ferentes, Fratres incolentes Antiochiam
» confirmare & in fide & Chriſtiana do-
» ctrina ſtabilire volentes, non ſolùm ſcri-
» pta ab eis promulgata Decreta [ut eo-
» rum lectione illi roborarentur, mittenda
» decreverunt; ſed ſimul ut illa referrent,
» miſerunt Judam & Syllam. Paulus verò
» electo Syllâ, non ea per Scripturam, ſeu
» libellum primitivæ Eccleſiæ Decreta per
» Syriam & Ciliciam mittit; ſed eas ipſe
» perambulat, ſua prædicatione Eccleſias
» confirmans, viva, ut ajunt, voce præ-
» cipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum,
» & Seniorum.

» Eamque ob rem etiam Chriſtus in
» Euangelio dicit, malo diviti patrem
» Abraham reſpondiſſe. Cùm enim ille ro-
» garet, Lazarum ad fratres ſuos in mun-
» do mitteret, ut eos doceret: Habent
» (inquit) Moyſen & Prophetas, ipſos
» audiant. Non dixit, habent libros Moy-
» ſi & Prophetarum, illos legant; ſed ha-
» bent Moyſen & Prophetas: Sacerdotes
» ſcilicet coadjutores muneris Moyſi, in
» quos Spiritus Prophetiæ illius diviſus
» erat: hos pater Abraham interrogandos
» & audiendos cenſebat, pro ſalutis inve-
» nienda via: non libros legendos, in
» quorum intellectu facilè commune vul-
» gus cæcutire poteſt.

» Et quia etiam fides ſalvum efficiens,
» ex auditu eſt, ut Apoſtolus ait: habet-
» que neſcio quid [ut divus Hieronymus
» ad Paulinum ſcribit] latentis energiæ,
» vivæ vocis actus, & de ore authoris, in
» aures diſcipuli transfuſa fortiùs ſonat.
» Hinc Herodes [ut in Euangelio dicitur]
» ab ſcribis ſciſcitatur, non à libris legis,
» locum ubi Chriſtus naſceretur.

4 » Paulus quoque, ut Chriſti fidem
» edoceatur, non ad legis libros; ſed ad
» Ananiam ab eo in illa inſtruendus mitti-
» tur: nihilque profeciſſet Eunuchus regi-
» næ Cappadociæ, niſi illi Philippus, quas
» legebat Scripturas, interpretatus fuiſſet.
» Sed nec Cornelius ipſe [ut eiſdem ſcri-
» bitur Actis] ſacros legere libros; ſed
» divum accire Petrum, ut ab eo in Chri-
» ſtia-

„ ſtiana erudiatur doctrina, jubetur. Fides
„ namque (ut ſæpe diximus) & ſalutaris
„ doctrina, ex auditu percipitur, non ex
„ librorum lectione, vel ſacrarum literarum
„ exercitatione; etſi Paulus Timotheum
„ moneat illas legere: nempe Paſtores
„ Chriſtiani gregis, è quorum numero Ti-
„ motheus erat, Sacrorum librorum le-
„ ctioni intendere, & in ſanctis ipſis exer-
„ citari Scripturis decet. Commune verò
„ vulgus, & ſubditum populum à Paſtori-
„ bus Dei verbum, animæ pabulum audire,
„ intelligere, & accipere oportet.

„ Hinc Apoſtolus in Eccleſia Paſtores, &
„ Doctores à Deo conſtitutos eſſe cenſet,
„ & perpetuò, dum ſubjungit *Donec occur-*
„ *ramus omnes*: quorum officium explicat,
„ *Ne circumferamur omni vento doctrinæ in*
„ *circumventionem erroris*. Proinde ex Apo-
„ ſtolica ſententia perpetuò in Eccleſia
„ Deus poſuit Paſtores & Doctores, ut il-
„ lorum functione & adminiſterio ſanâ ſub-
„ diti imbuantur doctrinâ: & non circum-
„ ferantur vento doctrinæ. Ventus do-
„ ctrinæ rectè appellari poteſt ſacrarum li-
„ terarum ſinè vero intellectu & interpre-
„ tatione lectio; per quam rudis plebs in
„ ſanctis minùs exercitata literis, facilè
„ adducitur in circumventionem erroris.
„ Paſtores idcirco & Doctores audiendo,
„ procul ab illa erit: Sicque ex auditu fi-
„ des ſalvum efficiens, & ſalutaris doctri-
„ na, à communi populo percipienda eſt,
„ continuumque Spiritûs alimentum ex
„ Paſtorum exhortatione, non ex librorum
„ lectione ſinè interprete, qua facilè in
„ circumventionem adduceretur erroris.

5 „ Paſtores verò & Doctores, ſacri
„ Sermones eloquii dum prædicant, ver-
„ naculâ linguâ explicare decet: & ita in
„ Remenſi Concilio decretum comperitur,
„ quemadmodum in ſua magna Decreto-
„ rum compilatione Ivo Carnotenſis re-
„ cenſet: cujus Decreti tenorem inſerere
„ placuit, *ut Epiſcopi Sermones & homilias*
„ *Sanctorum Patrum, prout omnes intelli-*
„ *gere poſſint, ſecundùm proprietatem com-*
„ *munis linguæ prædicare ſtudeant*. Non ait
„ Sacra illa Synodus Remenſis, quòd vul-
„ gari ſermone legant, vel legenda exhi-
„ beant; ſed quod eo modo vulgari lingua
„ explicent, ut omnes intelligant: &, ſi
„ ſermone vernaculo, communi vulgo
„ Euangelicam exhiberi lectionem neceſ-
„ ſarium, vel conducibile viſum fuiſſet,
„ non fuiſſet profectò ab ea Synodo præ-
„ termiſſum; ſed potiùs expreſſè præce-
„ ptum: verùm eam vulgari Sermone Di-
„ vini verbi explicationem ad prædican-
„ tium Doctorum functionem pertinere;
„ non communis vulgi curioſitati Sacri
„ canonis lectionem adhibendam eſſe,
„ quàm luculentiſſimè declaravit.

„ Placet nunc cum divo Hieronymo ex-
„ ternam ancillam, profanorum ſcilicet
„ doctrinam, decalvata cervice, abſciſſiſ-
„ que unguibus in famulatum Catholicæ
„ veritatis adducere. Cicero enim ad At-
„ ticum ſcribens ait: Sin quædam tibi vi-
„ debuntur obſcuriora in eo, quem ſcri-
„ pſimus Topicorum libro, cogitare debe-
„ bis, nullam artem literis ſinè interprete,
„ & ſinè aliqua exercitatione percipi poſſe.
„ Sed quid in Euangelio Chriſtus docet,
„ dum juriſperitos, ſcientiæ clavem (quem-
„ admodum in ſuperioribus diximus, tu-
„ liſſe ait: à quibus idcirco ſalutaris do-
„ ctrinæ theſaurum aſſervari, & aliis ape-
„ riendum cenſuit. Panis igitur ille cœ-
„ leſtis, Neotere, qui verbum Dei eſt, à
„ Paſtoribus, Doctoribus, Legis peritis aſ-
„ ſumi debet: ex auditu quippe, & non ex
„ lectione, vel Scripturarum exercitatione,
„ quæ planè communi vulgo minimè ne-
„ ceſſaria eſt; licèt Eccleſiæ adminiſtris,
„ qui alios docere & erudire debent, præ-
„ cepta ſit. „

6 Hactenus Lizetius contra editiones Scripturarum vernaculas. Simili mox ratione cenſuram proſequitur adversùs temerarium vulgus illas lectitans: *Scripturarum lectionem, & exercitationem aliis, quàm Eccleſiæ Adminiſtris, minimè neceſſariam eſſe; ſed potiùs præ ſe ferre planam curioſitatem. Tertullianus lib. de Præſcrip. hæret. perbellè aſſerit, inquiens ſatis Chriſtianis eſſe fidei tenere regulam. Regula autem fidei, ut ſubjungit, eſt, ut jam hinc, quid credamus, profiteamur; illa ſcilicet, qua creditur, unum omnino Deum eſſe, nec alium præter mundi Creatorem, qui univerſa de nihilo produxerit per verbum ſuum.*

Id verbum Filius ejus appellatum, in nomine Dei variè viſum Patriarchis, in Prophetis ſemper auditum, poſtremò delatum ex Spiritu Patris Dei & virtute in Virginem Mariam, carnem factum in utero ejus, & ex ea natum exiſſe Jeſum Chriſtum: exinde prædicaſſe novam legem, & novam promiſſionem regni cœlorum, virtutes feciſſe fixum Cruci, tertiâ die reſurrexiſſe, in cœlos ereptum, ſedere ad dexteram Patris, miſiſſe vicariam vim Spiritus Sancti, qui credentes agat, venturum cum claritate ad ſumendos Sanctos in vita æterna & promiſſorum cœleſtium fructum, & ad profanos judicandos igni perpetuo, factâ utriuſ-

utriuſque reſuſcitatione, cum carnis reſtitutione.

Hæc regula à Chriſto [ut probabitur] inſtituta, nullas habet apud nos Quæſtiones, niſi quas hæreſes inferunt, & quæ hereticos faciunt. Cæterum, manente formâ ejus in ſuo ordine, quantumlibet quæras & tractes, & omnem libidinem curioſitatis effundas; ſi quid tibi videtur vel ambiguitate pendere, vel obſcuritate obumbrari; eſt utique frater aliquis Doctor gratiâ Scientiæ donatus: eſt aliquis inter exercitatos converſatus; aliquid tecum curioſius tamen quærens, noviſſimè ignorare melius eſt, ne quod non debeas, noris. Fides, inquit, tua te ſalvum fecit, non exercitatio Scripturarum. Fides in regula poſita eſt: habet legem & ſalutem de obſervatione legis. Exercitatio autem in curioſitate conſiſtit, habens gloriam ſolam de peritiæ ſtudio.

Cedat curioſitas fidei: cedat gloria ſaluti. Certè aut non obſtrepant, aut quieſcant adverſus regulam. Nihil ſcire, omnia ſcire eſt. Sic ille: cui aſſipulatur [ut ab ethnicis cum divo Auguſtino exempla aliqua, ceu ab Ægyptiis injuſtis poſſeſſoribus vaſa aurea & argentea mutues] quod præclarè Cornelius Tacitus eo libro, quem de Germanorum moribus conſcripſit, ſanctiùs (inquit) ac reverentiùs viſum, de actis Deorum credere, quàm ſcire.

CAPUT V.

Altera à Clero Gallicano adversùs novitatem educta machina Diſſertatio de non vertenda Scriptura Sacra in vulgarem linguam, deque occidente litera, & vivificante Spiritu.

1 Authór hujus operis fuerat Spiritus Roterus ex Prædicatorum Ordine, hæreticæ pravitatis Inquiſitor Toloſanus, quod Henrico Secundo Regi Chriſtianiſſimo dicavit anno 1548. Clerus autem Gallicanus anno 1661. ad ſiſtendum, quantum potuit, hæreſeos contagium, verſionibus Scripturarum Gallicis, & promiſcuâ earum lectione quotidie, ut ſupra memini, latiùs ſe diffundens; Diſſertationem eandem publicâ authoritate, & novâ luce donari voluit. Ex tam præclaro volumine hîc nobis aliquid delibandum eſt.

Epiſtola dedicatoria ſic regem alloquitur: „ Quis micam veri Chriſtianiſmi poſſidens, non indignetur, non uratur, intuens Scripturam Sacram, oraculum veritatis, lumen & ſpeculum noſtræ peregrinationis, nutricem magiſtramque fidelium, temerario, carnalique plurimorum ſenſu & abuſu, converſam eſſe in unum chaos deliramentorum, erroneorum perverſorumque dogmatum? Etenim cùm ſupra trecentas liceat enumerare Sectas hæreticorum; nulla illarum tam impia, abſurdave viſa eſt, quæ Scripturæ Sacræ authoritate ſe non armaverit, in patrocinium que ſui erroris, illam non advocaverit.

„ Hoc autem mirum, imò miſerum, videmus hoc ſeculo contigiſſe; quod cùm impurus mendaxque Spiritus, olim plures, qui docti videbantur, per Scripturæ abuſum, perverſamque intelligentiam ad excogitanda, aut inſequenda fidei, religionique adverſa dogmata provocaſſet; diebus noſtris [aſtu quodam pietatis adumbrato velamine] imperitam multitudinem, promiſcuamque plebem per vernaculas Sacrorum voluminum traductiones, decipere, ſubvertereque nititur. Imperiti enim & ſimplices, ubi vident Sacram Scripturam, ſuo ipſorum ore loquentem, exiſtimant, illam, æquè fore ſibi intelligibilem, ut ſunt hiſtorici, profanique libri, in maternum ſermonem traducti. Qua exiſtimatione effectum videmus, ut nullis conſultis probatis interpretibus, putent ſe ſatis idoneos, ad literæ verum ſenſum aſſequendum.

„ Progrediuntur proinde in tantam temeritatem, ut ambulantes in magnis & mirabilibus ſuper ſe, abſque prævio inſtructore, de Euangelio, Fide juſtificante, Chriſtiana libertate, totaque Pauli doctrina, non trepident in ſuis Synagogis diſſerere. Et cùm objiciant Theologis illud Jacobi, *Nolite plures fieri magiſtri, majus enim ex hoc judicium ſumitis*, ipſi, qui nunquam fuere diſcipuli, nec prima Sacrarum literarum didicerunt elementa, ſeſe magiſtros, vulgareſque doctores faciunt: non regi à Scripturis; ſed Scripturas volentes regere, nec ſenſum ab eis referre; ſed ſuum contendentes inferre.

„ Prodiit autem tanta horum vulgarium doctorum colluvies, ut non modò per civitates & oppida; verùm etiam per omnes pagos, vicos, & caſtella reperiantur ſparſi. Nec id adeò mirum videri debet; cùm abhinc non multis annis, in Civitate tua Pariſienſi [omnium quæ ſub cœlo ſunt, populo gravi & religioſo ple-

„ niſſima, & cujus Academia, non minùs „ referta eſt viris piis, juxtaque doctis, „ quàm alvearia apibus] inventus fuerit „ loripes quidam, qui eum diu mendicando; non paucas ſtipes corraſiſſet, domumque ſibi comparaſſet, novo Teſtamento Gallico, nonnulliſque Lutheri „ vulgaribus libris lectitatis, mulierculis „ curioſis & credulis, perſuaſit, ſe veram „ Euangelii literam, Paulique mentem & „ Spiritum penetraſſe: ſe proinde epiſtolam „ ad Romanos pollicitus eſt tam clarè elucidaturum, ut vel pueris lucida apertaque redderetur. Cùm igitur non parvum auditorium, clancularium tamen, „ ex mulieribus, pueris, & puellis congregaſſet, deprehenſus eſt conſummatus eſſe Lutheranus, à fide Eccleſiæ prorſus alienus, alioſque pro viribus alienans. Quapropter loripes hic de cathedra peſtilentiæ raptus in rogum eſt projectus, & vivus crematus. Non igitur „ mirùm, ſi vulgares hæ traductiones hujuſmodi monſtra pariant, oppidatim, „ vicatim, & ferme caſatim, cùm in tanta „ civitate, in qua monſtra conficiuntur, „ tale natum fuerit monſtrum.

3 *Unde ego, Domine mi Rex, tanta indignitate, abuſuque tanto Divinæ Scripturæ commotus, attendens præterea rationem mei officii, authoritate Apoſtolicâ, tuaque Regiæ Majeſtatis approbatione injuncti, in publicis concionibus cœpi detegere rationibus & exemplis, quàm periculoſæ eſſent hæ Sacrorum voluminum vulgares verſiones: expedireque illas ſupprimi interdicique; quòd unitati fidei pacique publicæ officerent plurimùm, anſamque carnalium, pravorumque ſenſuum inde arriperent imperiti. Verùm non paucos obmurmurantes reclamanteſque ſententiæ meæ accepi: in primis lucripetas librarios, quæſtuarioſque tranſlatiſtas, quærentes magis quæ ſua ſunt, quàm quæ Jeſu Chriſti: deinde ex utroque Sexu non modicam turbam, expoſtulantium, indignum eſſe filios & hæredes prohiberi, aut arceri ab aſpectu, lectioneque teſtamenti cœleſtis Patris. Quibus & acceſſere Libertini, dicentes, convenire Chriſtianæ libertati ſcripturas verti in omnes linguas, ut hoc modo fiant familiares & notæ omni ordini ætatique. Nec defuit illis quorumdam Grammatiſtarum, excucullatorumque ſuffragium, defenſitantium, vel nudam vulgarem literam Sacram non parum prodeſſe ſimplicibus.*

4 *Porrò fortiùs inſurgebant nonnulli ex numero Aulicorum, objicientes, hujuſmodi traductiones, cordatiſſimo vigilantiſſimoque fidei Protectori Genitori tuo Franciſco, tuæque Regali Celſitudini minimè diſplicuiſſe; Hujus enim rei argumentum eſſe, quòd in Curia Regia à nobilibus viris & fœminis paſſim deferatur legaturque Novum Teſtamentum in Gallicum ſermonem traductum: me proinde inſolentem videri, cui diſpliceat, quæ tantis placuit Principibus: Soluſque id reprobem, quod nemo damnavit, laudavere plerique. His igitur querelis multiplicibus, quia voce non poteram, ſcripto in publicum emiſſo, ſatisfaciendum operæ pretium putavi: eaque omnia, quæ aliàs concionando, in hanc rem adduxeram, nonnullaque alia in unam diſſertationem colligere, in conſpectumque communem, ſub patrocinio Regalis tuæ ſublimitatis exponere.*

Hactenus epiſtola nuncupatoria. Ex opere ipſo quædam referam cap. 8.

CAPUT VI.

Trium doctiſſimorum Cardinalium Roberti Bellarmini, Jacobi Perronii, Stanislai Hoſii contra novitatem ſententiæ.

1 Etſi præcipua Bellarmini cura fuerit oſtendere, Divina officia non eſſe linguis vulgaribus celebranda, neque Scripturas Sacras allo, quàm Hebraico, Græco, vel Latino idiomate publicè legendas; tamen etiam privatam iſtiuſmodi lectionem non paſſim omnibus utilem ac permittendam eſſe, contra ſui temporis Hæreticos, contendit, maximè Tomo 1. controverſiarum Fidei lib. 2. de Verbo Dei cap. 15. Quod cum decimo ſexto adeò placuit Gallicanis Præſulibus, ut ſtudioſè excerpta utraque, novis ſubjici typis voluerint anno 1661., contra invaleſcentem novaturienrium temeritatem. Sic igitur cap. 15 „ Controverſia eſt (inquit Cardinalis) inter Catholicos & Hæreticos, an oporteat, vel certè expediat Divinarum Scripturarum uſum communem eſſe in lingua vulgari & propria cujuſque regionis. „ Et quidem Hæretici hujus temporis „ omnes in eo conveniunt, ut oporteat „ Scripturas omnibus permittere, imò & „ tradere in ſua lingua, & cum publicè leguntur, vel canuntur, ut in ſacris Officiis, „ id quoque fieri lingua propria & materna.

2 „ ... At catholica Chriſti Eccleſia, „ non quidem prohibet omnino vulgares „ tranſlationes, ut Kemnitius impudenter „ men-

„ mentitur; nam in Indice librorum pro„ hibitorum, à Pio IV. edito Reg.4. vide„ mus concedi lectionem ejuſmodi libro„ rum iis, qui utiliter & cum fructu ea uti „ poſſunt, id eſt, iis qui facultatem ab „ Ordinario obtinuerint: prohibet tamen „ ne paſſim omnibus ſinè diſcrimine con„ cedatur ejuſmodi lectio: & nè in publi„ co & in communi uſu Eccleſiæ Scriptu„ ræ legantur, vel canantur vulgaribus „ linguis, in Concilio Trident. Seſſ.22. „ cap.8. & can.9. ſtatuitur; ſed contenti „ ſumus illis tribus linguis, quas Domi„ nus titulo crucis ſuæ honoravit Joan.19. „ & quæ omnium conſenſu, antiquitate, „ amplitudine, & gravitate omnibus aliis „ præſtant; ac demum quibus ipſi libri Di„ vini ab authoribus ſuis initio ſcripti fue„ runt, hoc eſt, Hebræa, Græca, & Lati„ na. De quibus ita loquitur S. Hilarius „ præfatione in Pſalmos: *His maximè tri„ bus linguis Sacramentum voluntatis Dei, & „ beati regni expectatio prædicatur, ex quo „ illud Pilati fuit, ut his tribus linguis Re„ gem Judæorum Dominum Jeſum Chriſtum „ eſſe præſcriberet*...

„ Probatur ſecundò ex uſu Apoſtolorum; „ nam Apoſtoli per totum orbem terrarum „ Euangelium prædicarunt, & Eccleſias „ conſtituerunt, ut patet ex Paulo ad Rom. „ 10. & ad Coloſſ.1. & ex Marci Euange„ lio cap. ult. Item ex Irenæo lib.1. cap.3. „ qui, cùm fuerit viciniſſimus Apoſtolicis „ temporibus, tamen dicit ſuo tempore „ fuiſſe Eccleſias jam fundatas in Oriente, „ in Libya, in Ægypto, in Hiſpaniis, in „ Germania, & in mediis regionibus, ideſt, „ Italiâ & Galliâ; & tamen non ſcripſerant „ Euangelia, aut epiſtolas linguis earum „ gentium, quibus prædicabant; ſed tan„ tùm Hebraicè, aut Græcè, & ut quidam „ volunt, Latinè. Sunt enim qui exiſti„ ment Marci Euangelium, ut etiam ſupra „ monuimus, Latinè ſcriptum Romæ ab ip„ ſo Marco, & poſtea ab eodem in linguam „ Græcam tranſlatum: de quo vide Dama„ ſum in Vita B. Petri, Adrianum Finum „ lib.6. Flagelli contra Judæos cap.80. & „ lib.8. cap.62., & Petrum Antonium „ Beuter Annot.9. ad Sacram Scripturam,

3 „ Quod autem non ſcripſerint ullis „ aliis linguis, etſi eas non ignorarent, „ cùm haberent donum linguarum, poteſt „ multis modis oſtendi. Primo quia nul„ lum extat veſtigium ullius ſcripti Apo„ ſtolici, niſi Græcè: nec ullus veterum „ tradit ſcripſiſſe niſi Hebraicè, aut Græcè „ aut Latinè. Præterea Paulus Romanis „ Græcè ſcripſit, cùm tamen Romanis non „ Græca; ſed Latina eſſet vulgaris: Item „ Petrus & Jacobus ſcripſerunt Græcè Ju„ dæis per orbem terrarum diſperſis; qui„ bus tamen non Græca eſſet materna, nec „ Hebræa; ſed lingua ejus regionis, in qua „ habitabant, ut patet ex illo Act.2. *Nonne „ iſti qui loquuntur, Galilæi ſunt? Et ecce „ nos audivimus loquentes noſtris linguis* &c. „ Ita enim dicuntur à Judæis, qui ex variis „ regionibus convenerant ad Urbem Hie„ roſolymæ. Sic enim Lucas ait Act.2. „ *Erant autem in Hieruſalem Judæi viri re„ ligioſi ex omni natione, quæ ſub cælo eſt*. „ Item Joannes Græcè ſcripſit primam epi„ ſtolam Parthis, ut B. Hyginus teſtatur „ in epiſtola 1. & B. Auguſtinus lib.2. „ quæſt. Euangel. Quæſt 39. & Joannes II. „ Papa in Epiſtola ad Valerium; cùm ta„ men Parthis Græca non eſſet materna...

„ Id ita eſſe demonſtratur: Primum ex eo „ quod B. Auguſtinus lib.2. Doctrinæ „ Chriſtianæ, cap.11. dicit, ad intelligen„ tiam Scripturarum eſſe neceſſariam co„ gnitionem tantùm trium linguarum, He„ braicæ, Græcæ, & Latinæ; quia in illis „ linguis Scriptura divina legeretur, nec ul„ lus antiquus author meminit alicujus al„ terius tranſlationis: & tamen tunc ſinè „ dubio multæ aliæ erant linguæ vulgares. „ Igitur ſaltem primis CD. annis, quibus „ Eccleſia maximè floruit, non legeban„ tur Scripturæ lingua vulgari...

„ In Anglia teſtatur Beda ſuo tempore „ lib. 2. hiſtor. gentis ſuæ cap. 1. quatuor „ fuiſſe linguas vulgares, pro diverſitate „ regionum ejuſdem inſulæ, tamen Latinam „ fuiſſe communem omnibus propter Scri„ pturas; quia ſcilicet omnes utebatur edi„ tione Latinâ Scripturarum; etſi aliqui lin„ guas maternas proprias haberent. Item „ poſtea ſervatum patet ex Thoma Wal„ denſi tomo 3. de Sacram. tit.3. & 4.....

„ Quinto: Si ulla ratio eſſet, cur Scriptu„ ræ lingua vulgari in cœtu fidelium legi „ deberent, ea certè eſſet potiſſima, ut „ omnes intelligerent. At certè populus „ non intelligeret Prophetas & Pſalmos, „ & alia, quæ in Eccleſiis leguntur, etiam „ ſi linguâ maternâ legerentur. Nos enim „ qui Latinè ſcimus, non propterea conti„ nuò intelligimus Scripturas, niſi expoſi„ tores legamus, vel audiamus. Quomo„ do ergo intelligerent homines imperiti? „ Præſertim cùm Scripturæ eò ſint obſcu„ riores, quò magis in peregrinas linguas „ transferuntur.

4 „ Quid, quod populus non ſolùm „ non

„ non caperet fructum ex Scripturis ; ſed
„ etiam caperet detrimentum ? Acciperet
„ enim facilè occaſionem errandi , tum in
„ doctrina fidei , tum in præceptis vitæ ac
„ morum : nam ex Scriptura non intellecta
„ natæ ſunt omnes hæreſes , ut oſtendit
„ Hilarius in extremo libro de Synodis:
„ quod etiam Lutherus agnovit , qui Scri-
„ pturam *Librum Hæreticorum* vocavit , &
„ experimento idem comprobatur .

Queſnellum ſeculo præceſſerat Jacobus Rex Angliæ Eccleſiam Catholicam ſcriptis etiam Theologicis affligens , à quo nova Factio arma contra eam mutuari potuit:nobis verò ſcutum adversùs ea inexpugnabile offert Jacobus Perronius Cardinalis eruditiſſimus, Reſponſionum ſuarum capite 6.
„ Nullus (inquit) ex Patribus invenietur,
„ qui verba faciens de Sacræ Scripturæ
„ translationibus , dicat , ſic legitur in Bi-
„ bliis regionis meæ idiomate conſcriptis.
„ Illud verò S. Epiphanii , quod Eccleſiæ
„ fuerint interpretes , qui vivâ , ut ajunt,
„ voce textum verterent Euangelii , cùm
„ publicè legeretur, Regiæ nequaquam
„ congruit intentioni . Demonſtrat enim
„ Officia Græco fuiſſe celebrata idiomate
„ à plebe minimè intellecto; cùm interpre-
„ tibus ad declaranda Euangelii verba,
„ quæ in Liturgiis legebantur , opus fue-
„ rit . Niſi fortè interpretum nomine intel-
„ lexeris Prædicatores , qui verbum Dei
„ poſtquam in Liturgiis legerant , inter-
„ pretarentur ; quod Eccleſia etiam nunc
„ fieri deſiderat à Parochis in articulorum
„ fidei inter Miſſarum ſolemnia expoſitio-
„ ne, atque à Concilio Tridentino ſeſſ. 24.
„ cap. 7. præcipitur .

5 Ibidem ad Regiam objectionem: *Ergo inter libros prohibitos quod dictu horridum eſt , etiam ſacri Codices , Deo dictante conſcripti, primum occupant locum* , reſpondet Eminentiſſimus: „ Sacros Codices inter libros
„ prohibitos numerari nefas eſt aſſerere;
„ libri enim prohibiti , quocumque ſint
„ idiomate , ſemper prohibentur ; nullibi
„ verò invenies ſacrorum librorum lectio-
„ nem, Græcè , Hebraicè , vel Latinè inhi-
„ bitum fuiſſe; ſed eorum tantùm verſio-
„ nes corruptas , & immutatas ab inter-
„ pretibus , qui ſenſu Scripturæ , contra
„ ejus authorum intelligentiam perpetuâ
„ fide, uſu , & traditione Eccleſiæ ſerva-
„ tam , voluerint abuti . Has prohibet Ec-
„ cleſia; ſed eas prohibendo , ſacros Co-
„ dices à Deo natos nullo modo interdi-
„ cit . Nam , ſi Divus Hieronymus jure aſ-
„ firmavit , Euangelium Dei, mala quo-
„ rumdam interpretatione , Euangelium
„ hominis , vel quod deterius eſt , Euan-
„ gelium Diaboli fieri ; quis dubitet , ma-
„ las , hæreticas , atque peſtiferas Scriptu-
„ ræ verſiones , non Dei amplius , ſed Dia-
„ boli eſſe Biblia ? Omnis proinde reſolvi-
„ tur difficultas , ſi ſacri Codices vulgari
„ idiomate ſecundùm veram Spiritûs San-
„ cti intentionem , & univerſam Eccleſiæ
„ intelligentiam transferantur : ſin minùs,
„ ab Eccleſia meritò virgâ cenſoriâ feriun-
„ tur .

„ Quod aliarum verò vulgarium ver-
„ ſionum , à Catholicis prodeuntium inter-
„ pretibus lectionem non permittat Eccle-
„ ſia promiſcuè univerſis ; ſed iis tantum-
„ modo, qui tali facultate à Paſtoribus di-
„ gni fuerint judicati , non propterea ſa-
„ cros Codices prohibere Eccleſia dici po-
„ teſt. Quemadmodum enim , ex eo quod
„ mater filiolis ſuis adhuc teneris & imbe-
„ cillibus nolit permittere, quod grandio-
„ ribus concedit , ſibi videlicet frangere
„ panem , ne frangendo , ſe ipſos vulne-
„ rent; ſed ipſa ſibi non frangendi ſolùm;
„ verùm etiam dentibus conterendi ſumit
„ moleſtiam , non propterea , inquam , pa-
„ nem prohibere dicenda eſt .

„ Haud ſecus agit Eccleſia in ſe volens
„ recipere laborem , Scripturam ſuis con-
„ cionibus elucidatam rudi populo propo-
„ nendi, nec eam ſinè explicatione legi
„ ſinens , niſi à validioribus , qui fraudu-
„ lentorum interpretum Scripturâ Sacrâ
„ abutentium , ad eos ab Eccleſia diſtra-
„ hendos , non tam facilè illuſionibus de-
„ cipi poſſunt:aliunde etiam exploratum re-
„ tinent verſiones iſtiuſmodi , cùm univer-
„ ſaliter ab Eccleſia neque approbatæ ſint,
„ neque approbandæ , idonea fidei funda-
„ menta minimè eſſe : non propterea dici
„ poteſt Eccleſia Scripturæ alimentum tu-
„ di populo prohibere . Nam ſatis ſuper-
„ que conſtat , res innumeras in Scripturis
„ Sacris inveniri , quas ſatius eſt , ab infir-
„ mis ex ore Eccleſiæ cum ejuſdem inter-
„ pretationibus accipi , quàm legi in Scri-
„ ptura , ſinè ullo alio interpretationis ad-
„ jutorio , præter illud quod ignorantia,
„ aut præſumptio lectoris ſæpe cum incre-
„ dulitatis , ſcandali , vel hæreſis periculo,
„ ſubminiſtrat . „

6 Qui tertius hic ſuccedit Eminentiſſimus Staniſlaus Hoſius, primum ſibi locum facilè vindicabit , utpote ad Concilium Tridentinum Legatus Pontificius , atque in eo poteſtate Apoſtolicâ præſidens . Is lib. 3. de authoritate Scripturæ Sacræ pag. 247.

„ Si

„ Si nullas (inquit) Scripturas viderit ali-
„ quis, eum ſalutem nihilominus poſſe
„ conſequi dicimus, dummodo ſi cætera
„ propter intelligentiæ tarditatem aſſequi
„ non poteſt, vel hoc ſolum ſciat, quod Je-
„ ſus traditus ſit propter delicta noſtra,
„ reſurrexit propter juſtificationem no-
„ ſtram, ac ineffabilis hujus beneficii me-
„ mor, Redemptorem ſuum diligat, & pro-
„ pter eum proximo ſuo benè velit. Hoc,
„ qui fecerit, etiamſi, quid contineatur,
„ vel non contineatur in Scripturis; ne-
„ ſcierit, nihil eſt quod propterea de ſa-
„ lute ſua dubitet.

„ Idem enim ſentimus, quod ab Augu-
„ ſtino ſcriptum fuit aliquando Epiſt. 102.
„ ad Evodium, *Si propter eos ſolos Chriſtus*
„ *mortuus eſt, qui certâ intelligentiâ poſſunt,*
„ *quæ ad fidem pertinent diſcernere, penè*
„ *fruſtra in Eccleſia laboramus*, quodque
„ idem dicit lib. 1. de doctrina Chriſtiana
„ cap 39. *Homo itaque fide, ſpe, & charita-*
„ *te ſubnixus, eaque inconcuſsè retinens,*
„ *non indiget Scripturis, niſi ad alios inſti-*
„ *tuendos*. Addimus & hoc, quod qui talis
„ eſt, quandoquidem proprium eſt iſtud
„ charitatis, ut ſubmiſſum reddat homi-
„ nem, & ad parendum ſuperioribus prom-
„ prum, & alacrem, nullam ut ab eis præ-
„ ceptorum rationem exigat, quod is de
„ ſalute ſua multò certior eſſe poteſt, quàm
„ qui inflatus ſcientiâ contemnit omnes
„ præ ſe, nec, quam audire juſſit Chriſtus
„ Eccleſiam, ei parere dignatur, niſi Scri-
„ pturarum examina proferat.... Ignoraſ-
„ ſe literas Antonium, ſcribit Athanaſius
„ in ejus vita (& Hieronymus inter Scri-
„ ptores collocat:) vocat eum nihilomi-
„ nus Columnam Eccleſiæ, quem ita ſuos
„ etiam admonuiſſe narrat Athanaſius:
„ Confugite ad Crucifixi legem, noſque
„ ejus imitamini famulos, & hoc ſcientiæ
„ fine contenti, nulla deinceps ſecularis
„ imprudentiæ argumenta quæratis. Porrò
„ Crucifixi Lex, quæ eſt alia, quàm Cha-
„ ritas?

7 Mox iterum Eminentiſſimus repetit:
„ Si quis nunquam Scripturas legerit, ac
„ ne viderit quidem, nec, quid in eis con-
„ tineatur, ſciat, dummodo ſciat Jeſum, &
„ hunc Crucifixum, ejuſque Crucifixi Le-
„ gem obſervet, jam eum noſſe omnia, quæ
„ ad veram & æternam ſalutem cognitu
„ ſunt neceſſaria, neque noſſe modò quæ
„ cognitu; verum etiam habere prorſus
„ omnia, quæ ſunt ad illam aſſequendam
„ neceſſaria: de qua certus eſt, ſi Legem
„ obſervet Crucifixi, quæ verbo tantùm
„ uno continetur, & ſicut ſcribit Clemens
„ Alexandrinus, abſque literis diſcitur;
„ cùm ſit decretum ſpirituale ſcriptum in
„ cordibus noſtris. „

Fortè & hæc Eminentiſſimi contra Brentium concluſio prodeſſe etiam Queſnello, & ejus Defenſoribus poterit: „ Hanc igitur
„ (Charitatem) quiſquis habet, jam non
„ ſolùm novit; verùm etiam implevit Le-
„ gem univerſam: & eſt ad ſalutem inſtru-
„ ctior, quàm tu cum omni caterva ſoda-
„ lium tuorum, qui cum ſcientiæ quadam
„ opinione ſitis inflati, quandoquidem hac
„ unicâ Crucifixi Lege deſtituti eſtis à
„ Chriſto, & à corpore ejus Eccleſia præ-
„ ciſi eſtis & ſeparati. „ Hactenus Tridentini Concilii Præſes Hoſius controverſiarum contra hæreticos peritiſſimus.

CAPUT VII.

De verſionum vulgarium, & lectionis promiſcuæ effectibus.

1 Odioſa forſitan adverſariis apparebunt, quæ præſenti & proximo capite deducturus ſum; non eſt tamen cur mihi ſuccenſeant; nihil enim verbis meis proferam; ſed illuſtrium authorum, qui à ſeſqui ſeculo ſcripſerunt, & quorum Opera, quantum ad hanc attinent controverſiam, Clerus Galliæ approbans anno 1661. novis typis edi Pariſiis juſſit: ut jam non privatâ ſingulorum, quantumvis gravium Doctorum; ſed publicâ Cleri Gallicani authoritate firmentur, & penès adverſarios, ſaltem Gallos, pondus acceperint quodammodo irrefragabile. Sub idem tempus quo Roterus in Gallia, Jacobus Ledeſma Societatis Jeſu Theologus in Hiſpania calamum ſtrinxit *adverſùs noſtri* (inquiebat) *ſeculi hæreticos de Scripturis Divinis quavis lingua non legendis &c.*

Scriptoris elogium inſigne Operi præmittit editio Cleri Gallicani. Tractatus verò laudari etiam à Bellarmino meruit, eique dignus apparuit, unde mutuaretur non pauca, quæ ſuis insereret controverſiis. Etiam nos ex eodem laciniæ quidpiam decerpamus.

Poſtquam cap. 17. oſtenderat quod verſione iſtiuſmodi & lectione promiſcuâ unio fidelium & Chriſtianæ religionis tolleretur cap. 18. ait. „ Nec unionem tantùm Ec-
„ cleſiæ diſſolveret; ſed errorum ac hære-
„ ſum eſſet magna cauſa. Quoniam ſi ita
„ fieret, ut religionis hoſtes contendunt,
„ in graviſſimos errores homines facillimè
„ indu-

„ induceter entur, tum in verrendo, tum
„ poſt verſionem. Non enim in tot,tamque
„ diſſimilia regionum idiomata ſacræ lite-
„ ræ abſque maximo erroris periculo, vel
„ ſaltem non levi, ob cujuſque linguæ pro-
„ prietatem, fidei jacturâ verti poſſent.

„ Præterea nullus unquam poſſet reperi-
„ ri ejus verſionis idoneus judex; ſed nec
„ ſupremus quidem Eccleſiæ; cùm linguam
„ ignoraret, qui de illa verſione judicium
„ ferret. Nullus, inquam, vel tum primò,
„ vel poſtea cùm pro libito mutaretur, ju-
„ dicare valeret, an in ea genuinus & pro-
„ prius ſacrarum literarum ſenſus, juxta
„ linguæ proprietatem redderetur, nec ul-
„ lus, qui errores & abuſus, qui in una
„ lingua acciderent, & quotidie ſubrepe-
„ rent, deprehenderet, conveniens & ſuf-
„ ficiens judex eſſe poſſet: ſed nec in qui-
„ bus ii ab aliis Provinciis differrent, an
„ verò cum illis convenirent; cùm alia-
„ rum verſionum linguam ignorarent, ſciri
„ poſſet. Poſt verſionem &c.

2 Anno 1578. Prodiit Pariſiis judicium Mauritii Ponceti ex Ordine Benedictinorum Doctoris Sorbonici, circa quæſtionem à Petro de Gondy Archiepiſcopo Pariſienſi Theologis propoſitam: illud quoque Clerus Galliæ anno 1661. velut antidotum adversùs novæ hæreſis virus nova donandum luce cenſuit. Ibi cap. 8. dicitur „ Ingens
„ hæreticorum numerus Hebræos inter,
„ Græcos, Latinoſque ingenio valentes
„ minimè hebeti, in Divini Codicis lectio-
„ ne eam ſenſere caliginem, ut à veritate
„ atque obedientia Eccleſiæ defecerint,
„ licèt idiomatis ſui peritiâ viderentur ex-
„ cellere. Quid igitur expectemus à plebe
„ rudi, & voluptatibus deditâ, ubi copiam
„ nacta fuerit Bibliorum in ſuum transla-
„ torum idioma vernaculum? Concipiet
„ inde Opinionum monſtra & deliriorum,
„ aut lectionem negliget: utrumque ex-
„ perientiâ compertum eſt.

„ Conſtat enim pauciſſimos, Scriptura-
„ rum ſe dedere lectioni, præter eos, qui
„ aut elati ſuperbiâ, videri volunt ſupra
„ vulgus, ipſoſque ſuos ſapere Paſtores, aut
„ novitatibus præoccupati, in ſacris pagi-
„ nis avidè quærunt, quo errorem ſtabi-
„ liant præconceptum. Contingit autem
„ rariſſimè, Scripturas ideo legi, ut vitam
„ quis corrigat, reddatque Divinis earum
„ præceptionibus conformem. Non alios
„ itaque talis verſio fructus pareret, niſi
„ quales pomum ex arbore ſcientiæ boni
„ & mali decerptum, & curioſiùs contra
„ prohibitionem Numinis guſtatum, pri-
„ mis attulit Parentibus. Nam quemadmo-
„ dum Adam & Eva, hac arte ſimiles Al-
„ tiſſimo fieri cupientes, in genus omne
„ vitiorum, & ignorantiæ ceciderunt, idem
„ etiam curioſis & nimiùm ſibi confidenti-
„ bus evenit ſcrutatoribus Bibliorum. „

3 Sub idem ferè tempus Alphonſus à Caſtro ex Ordine Minorum S. Franciſci Scriptor celebris, poſtquam lib. 3. *de juſta hæreticorum punitione* cap. 6. *de quinta hæreſum cauſa, quæ eſt translatio Sacræ Scripturæ in linguam vulgarem*, ex Scripturis & Patribus oſtenderat, non eſſe prædicanda rudibus myſteria ſublimia, quæ eorum ſuperent intellectum; ſed præter credendos neceſſariò fidei articulos, inculcanda morum præcepta, quæ plana ſunt & ſingulis hominibus captu facilia: *Inde* [inquit] *apertiſſimè convincitur, Sacram Scripturam non eſſe populo rudi, ut ab eo legatur, tradendam.* Mox in illud Petri: *Sicut modò geniti infantes ſinè dolo lac concupiſcite, ut in eo creſcatis in ſalutem*, cum communi interpretum animadvertit, *Sacram Scripturam in illis locis, ubi difficulter intelligitur, non lac; ſed ſolidum cibum cenſeri debere; & inde ſequitur ut idiotæ, qui illam legere contendunt, contra præceptum B. Petri agant, qui illis præcepit ut ſint lacte contenti, & fortiores non appetant cibos.*

Poſt pauca addit: „ Eſt aliud adhuc
„ in verbis Petri conſideratione dignum,
„ ubi cauſam reddens, propter quam im-
„ perfecti & infirmi debent ſicut modo ge-
„ niti infantes lac concupiſcere, ut in eo
„ creſcatis [inquit Petrus] in ſalutem.
„ Quibus verbis apertè innuit, ſolidum ci-
„ bum non in ſalutem; ſed in ægritudinem
„ modò genitis infantibus dari. Ex qui-
„ bus apertè convincitur, eos qui Sacram
„ Scripturam in linguam vulgarem tranſ-
„ latâm, populo rudi legendam tradunt,
„ non proſpicere ſaluti animarum populi;
„ ſed illarum potiùs ægritudinem procura-
„ re; quia tradunt illis cibum, qui illarum
„ exſuperat vires.

„ Accedit ad hæc omnia quædam Eccle-
„ ſiæ prohibitio, qua Laicis hominibus in-
„ terdicitur, ne de fide Catholica quo-
„ modolibet diſputare audeant. Nam in
„ cap. *Quicumque* §. *Inhibemus* de Hæreti-
„ cis Alexander Papa ſub excommunica-
„ tionis pœna prohibet omnibus Laicis,
„ ne publicè, aut privatim de fide catholi-
„ ca diſputare audeant. Et meritò quidem
„ hoc inhibuit Summus Pontifex, qui per-
„ pendit, quanti periculi res ſit, talem
„ diſputationem Laicis ſinè ullo diſcrimi-
„ ne

Digitized by Google

„ ne permittere. Nam licèt ſint ali-
„ qui Laici viri docti, qui benè & ſi-
„ nè fidei periculo poſſint cum hæreti-
„ cis diſputare; jura tamen, & decreta
„ nunquam de his, quæ rarò contingunt;
„ ſed ſemper de his, quæ frequentiùs eve-
„ niunt, diſponunt. Rarò autem contin-
„ git, ut viri Laici ſint de altioribus fidei
„ myſteriis plenè edocti, & ad diſputan-
„ dum de illis diſerti: & ideo ne laici in-
„ docti in diſputatione ſuccumbentes ſibi
„ ruinæ occaſionem aſſumerent, aut aliis
„ audientibus præberent, meritò illis om-
„ nibus fuit talis diſputatio interdicta. Ut
„ autem hoc tam ſanctum & pium Decre-
„ tum, id quod intendit efficere valeat,
„ opus eſt ut à laicis idiotis Sacra auſera-
„ tur Scriptura, ne eam legentes de ſecre-
„ tioribus fidei myſteriis cum magno reli-
„ gionis periculo, eorum quilibet audeat
„ diſputare. Qui enim aliquid ſuis ſubdi-
„ tis prohibet, niſi illis laqueum parare
„ velit, oportet ut id jam prohibeat, quod
„ magnam præbet agendi prohibitum, oc-
„ caſionem.

4 „ Quanta autem laicis indoctis diſpu-
„ tandi de fide præſtetur occaſio, cùm il-
„ lis in linguam vulgarem tranſlata tradi-
„ tur Sacra Scriptura, ipſa rerum expe-
„ rientia apertiſſimè docet. Nam in illis
„ Provinciis, in quibus Sacra Scriptura in
„ linguam vulgarem tranſlata, paſſim
„ omnibus Laicis legenda conceditur, ut
„ ſunt Gallia, Germania [& olim] Italia,
„ non ſolùm indoctiſſimi viri; ſed etiam
„ fœminæ paſſim de fide catholica diſpu-
„ tant, & cum doctiſſimis viris de ſecre-
„ tioribus fidei myſteriis contendere non
„ verentur. Quam perverſitatem ſummo-
„ pere reprehendit Hieronymus in epiſtola
„ ad Paulinum ... Et certè id quod Hie-
„ ronymus ſuo tempore fieri teſtatur, &
„ dolet, in multis Provinciis, ut diximus,
„ nunc fieri videmus. Qui abuſus, niſi
„ citiſſimè tollatur ab illis Provinciis, non
„ dubito, quin ille magnum fidei Catholi-
„ cæ diſpendium ſit præfatis Provinciis al-
„ laturus; præſertim cùm jam tam magna
„ hujus rei initia in his Provinciis videa-
„ mus, & jam quaſi oriri videamus id ma-
„ lum, quod nunc prædiximus, & time-
„ mus.

5 „ Eſt adhuc alia urgentiſſima ratio,
„ quæ Eccleſiæ Præſules cogere deberet;
„ ut tranſlationem Sacræ Scripturæ in lin-
„ guam vulgarem nullo modo facere, aut
„ jam factam evulgari permitterent, ipſius
„ videlicet Sacræ Scripturæ reverentia, &
„ æſtimatio, quam quotidie minui, ſi paſ-
„ ſim omnibus legenda tradatur, nemo eſt
„ qui dubitet. Nihil enim eſt quod magis
„ alicujus rei pretium & æſtimationem au-
„ geat, quàm illius raritas & occultatio,
„ & nihil è contrario magis illa omnia mi-
„ nuit, quam ejuſdem rei multitudo, & ni-
„ mia illius manifeſtatio. Et hæc eſt cauſa
„ (ut omnes Sacri Doctores docent) prop-
„ ter quam Deus veteris legis cæremonia-
„ lia myſteria, occulta populo eſſe voluit,
„ & non paſſim omnibus manifeſtari; ne ex
„ facili eorum conſpectu omnibus vileſce-
„ rent: Nam ea, quæ in Tabernaculo Fœ-
„ deris erant, cum caſtra movebantur, ab
„ Aaron, & ab his, qui in tabernaculo ſer-
„ viebant, involvebantur, nec videbantur
„ à populo, nec ab his etiam qui propriis
„ humeris deferebant. Obvelandi neceſſi-
„ tas tunc erat non modica, metus videli-
„ cet mortis.

„ Si tanta reverentia tunc eſt adhibita
„ umbræ, multo magis eam decet exhibere
„ corpori, ut Sacra Scriptura, in qua mul-
„ tò apertiùs, quàm illis ceremoniis no-
„ ſtræ fidei ſecretiora myſteria continen-
„ tur, non paſſim toti populo legenda trada-
„ tur. Alioqui ipſa Scriptura, quæ eſſet
„ in maximo pretio ab omnibus habenda,
„ citò erit in contemptum & vilipendium.
„ Propter hanc cauſam Gregorius Septi-
„ mus hujus nominis Pontifex ſcribens
„ Uratiſlao Bohemorum Duci (tunc enim
„ Bohemia, non Regem ut nunc; ſed Du-
„ cem habebat] in quadam epiſtola, quæ
„ eſt in lib. 6. ſuarum epiſtolarum, noluit
„ illi concedere, ut Divinum Officium
„ poſſet in lingua ſua Sclavonicâ cele-
„ brari.

„ Sic enim poſt aliqua præfatus Grego-
„ rius in illa epiſtola ait: Quia verò Nobi-
„ litas tua poſtulavit, quo ſecundùm Scla-
„ vonicam linguam apud vos Divinum ce-
„ lebrare annueremus officium, ſcias nos
„ huic petitioni tuæ nequaquam poſſe fa-
„ vere. Ex hoc enim ſæpe volventibus li-
„ quet, non immeritò Sacram Scripturam
„ omnipotenti Deo placuiſſe quibuſdam
„ locis eſſe occultam; ne ſi ad liquidum
„ cunctis pateret, fortè vileſceret, & ſub-
„ jaceret deſpectui, aut pravè intellecta
„ à mediocribus, in errorem induceret.

„ Neque enim ad excuſationem juvat,
„ quod quidam Religioſi viri hoc, quod
„ ſimpliciter populus quærit, patienter tu-
„ lerunt, ſeu incorrectum dimiſerunt; cùm
„ primitiva Eccleſia multa diſſimulaverit,
„ quæ à Sanctis Patribus poſtmodum fir-

„ matâ charitate, & Religione creſcente, „ ſubtili examine correcta ſunt. Unde ne „ id fiat, quod à veſtris imprudenter ex- „ poſcitur, authoritate B. Petri inhibe- „ mus, teque ad honorem omnipotentis „ Dei huic vanæ temeritati viribus omni- „ bus reſiſtere præcipimus.

6 „ Hactenus Greg. VII., qui etſi de „ Divino Officio tantummodo loquatur „ expreſsè; idem tamen de aliis Divinis „ Scripturis eſſe dicendum, ſatis innuit „ apertè. Et certè neceſſarium eſt, ut „ idem ſit de utroque dicendum: quoniam „ major pars eorum, quæ in Divino Offi- „ cio dicuntur, ex Sacris Codicibus ſum- „ pta eſt; reliqua autem quæ inde non ſu- „ muntur, etſi ſancta ſint, & debitè reve- „ renda; non ſunt tamen majori reverentia „ habenda, quàm illa, quæ à Sacra Scriptura „ aſſumpta ſunt. Et inde apertiſſime convin- „ citur, ut ſi Scriptura in linguam vulgarem „ ſit transferenda, eadem etiã ratione Offi- „ cium Divinum ſit in lingua vulgari cele- „ brandum. Et ſi hoc de Officio Divino „ denegatur, prout Greg. VII. denegat, „ conſequens eſt ut idem etiam ſit de „ Scriptura Sacra denegandum. Quoniam „ non minoris æſtimationis & pretii eſt Sa- „ cra Scriptura, quàm ea omnia quæ in „ Officio Divino dicuntur; & ideo non mi- „ nor Sacræ Scripturæ, quam Officio Di- „ vino reverentia eſt exhibenda, ut non „ in ea lingua tradatur, in qua paſſim poſ- „ ſit ab omnibus ſinè ullo diſcrimine legi. „ Et certè valde timendum eſt, ne, ſi Sa- „ cra Scriptura in linguam vulgarem tranſ- „ lata populo rudi tradatur legenda, po- „ pulus inde inſolentior factus, petat, Miſ- „ ſam, & reliqua Officia Divina in lingua „ vulgari celebrari, prout nunc apud Lu- „ theranos in Germania fieri ſcimus. Quod „ ſi eis concederetur, in magnum cederet „ haud dubiè totius Chriſtianæ Religionis „ contemptum.

7 Ambroſius Catharinus ex Prædicato- rum Ordine primùm Epiſcopus Minorien- ſis, dein Archiepiſcopus Compſanus, qui vixit Pontificibus Clemente VII. & Paulo III., Quæſtionem inſtituit, *an expediat Scripturas in maternas linguas transferri*; ſententiam communem pluribus ſtabiliens argumentis: „ Secundum eſt [inquit] ab „ ipſis fructibus, qui orti inde ſunt. Satis „ enim apparet, quid hæ verſiones Ger- „ maniæ profuerint, per quas facti ſunt „ plebeji & ignari homines non Deo: ſed „ Diabolo dociles. Non quaſi ullum ſit in „ Scripturis vitium, quæ ſunt ſanctiſſimæ; „ ſed ob vitium, & temeritatem legentium, „ qui non ſunt apti ad veros Scripturæ „ ſenſus eliciendos. Quo fit ut magnope- „ re mirer eorum prudentiam [imprudẽ- „ tiam intellige] qui tantæ nationis exem- „ plo, & graviſſimâ ob oculos poſitâ jactu- „ râ non moventur, nec diſcunt alieno „ modo ſapere. Verùm magnas vires ha- „ bet rerum novarum cupiditas.

8 „ Eſt & tertium argumentum: Oſten- „ dant nobis, qui contra ſentiunt, harum „ verſionum utilitatem. Quid, oro, poſ- „ ſunt proferre, niſi ipſarum verſionum „ beneficio multa ab iis, qui Latinam lin- „ guam ignorant, intelligi poſſe, quæ alias „ iiſdem deſtituti non valuiſſent? Habere „ quidem poſſet hæc ratio aliquem in ſpe- „ cie colorem, niſi illud protinus in prom- „ ptu quoque eſſet, ex tuis multis, quæ „ poſſent videri ſibi intelligere, facilè „ plura reperiri poſſe, quæ perperàm intel- „ ligerent, & in ſuam perniciem pertrahe- „ rent: ſicque ea intelligentia non ſolùm „ illis non prodeſſet; ſed plurimum obeſ- „ ſet „ ut pluribus ibi à Catharino & ab aliis paſſim oſtenditur. Sed primum, quod prætereram, Religioſi Antiſtitis argumen- tum initio capitis proximi reſervandum eſt.

CAPUT VIII.

Quo authore, & quo conſilio, ſeu fine communiter ſuaderi videatur Scri- pturarum verſio vernacula, & promiſcua lectio.

1 Ambroſius Catharinus initio re- ſponſi ad Quæſtionem à ſe ſupe- riùs propoſitam „ Argumentum, „ inquit, pro communi ſententia. Pri- „ mum eſt, & apud me valet plurimum, „ quoniam qui priorem partem [nobis ad- „ verſam) tenent, omnes ferè ſunt hære- „ tici, aut de hæreſi ſuſpecti: imò hujus „ facti authores, peſtiferi hæreſiarchæ, „ nempe Lutherus, & alii ejus ſectatores „ vel æmulatores. Qui autem contra ſen- „ ſerunt & ſcripſerunt, ſunt inſigniter ca- „ tholici, & quorum magna laus eſt in „ Eccleſia. Nominabo duos, alterum Or- „ dinis Prædicatorum Magiſtrum Spiritum „ Roterum Inquiſitorem Toloſanum: alte- „ rum verò Ordinis Minorum Fratrem Al- „ phonſum de Caſtro Hiſpanum. Hi ambo „ optimis rationibus oſtenderunt & inuti- „ litatem & periculum harum verſionum.

Miſſa

Digitized by Google

„ Miſſa nunc facio Univerſitatum & Re-„ gum Edicta atque interdicta, quæ, per-„ ſpecto tantæ rei periculo, ſancita ſunt, „ & promulgata. Hoc primum magni om-„ nino momenti argumentum debet eſſe „ neſcientibus ratiocinari ex propriis, ut „ cuique viro pio ac prudenti perſpicuum „ fiat, multò eſſe conducibilius Eccleſiæ, „ id reprobari quod reprobant ac explo-„ ſum volunt catholici, quàm admittere, „ quanrovis prætextu adumbratum, quod „ probant & obtrudunt hæretici. Nonne „ ſumma veritas, nec de ſpinis uvas, ne-„ que de tribulis ficus colligi poſſe teſta-„ tur? „

2 Quis autem præcipuus verſionum & lectionum iſtiuſmodi ſuis ſuaſionibus author ſit minimè diſſimulat Roterus, à Catharino ranta ſuperiùs lande celebratus. Sic ille *Diſſertatione de non vertenda Scriptura Sacra in vulgarem linguam, deque occidente litera & viviſicante ſpiritu* cap. 1. *Duo modi inter alios, quibus Satanas ſe transfigurat in Angelum lucis*. „ Sacra nos admo-„ nenr oracula, & inprimis ille reipubli-„ cæ Chriſtianæ oculatiſſimus Argus, Pau-„ lus Apoſtolus, non modò obſeruandas „ eſſe apertas Satanæ machinas, quibus „ Eccleſiam impugnat, tyrannos ſcili-„ cet, hæreticoſque manifeſtos; Ve-„ rùm etiam præcavenda ipſius ſimulata „ & fuco amicitiæ palliata molimina, qui-„ bus, ut ſerpens callidior cunctis animan-„ tibus terræ, iis præſertim noviſſimis, „ periculoſiſque temporibus, calcaneo „ Eccleſiæ acriùs inſidiatur. Ait enim in „ ſecunda ad Corinthios Epiſtola, ipſe Sa-„ tanas rransfigurat ſe in Angelum lucis.

„ Non magnum ergo eſt, ſi miniſtri ejus „ transfigurant ſe in miniſtros juſtitiæ. Qui-„ bus verbis indicare voluit, ſic loquens „ Apoſtolus, ut quemadmodum non nun-„ quam doloſi hoſtes, eos adverſarios, „ quos viribus, apertiſque certaminibus, „ ſuperare diffidunt, ſumptis illorum ar-„ mis, & ſignis, fictiſque amicorum vo-„ cibus uſurpatis, ſe pro amicis exhibent, „ hocque modo nonnunquam illos ſup-„ plantant & perimunt: Non aliter Rex „ peccati, perpetuuſque adverſarius Reli-„ gionis Chriſtianæ Satan, ubi per infi-„ delium terrores, Hæreticorumque im-„ poſturas, non ſatis proficere ſe ſentit, „ ſymbola & armorum noſtrorum ſimula-„ crainduit, ſeſeque transfigurat in An-„ gelum lucis, Euangelicæ ſcilicet verita-„ tis annuntiatorem, Chriſtique gloriæ „ promororem, quo ſemel tanquam ami-„ cus admiſſus, in omnibus, quæ poſtmo-„ dum artentaverit, aut ſuaſerit, non ad-„ versùs nos; ſed pro nobis ſtare, ſatage-„ reque videatur.

„ Cujus fraudulentæ transfigurationis „ Satanicæ, etſi poſſemus innumera „ exempla referre, brevitatis ſtudio duo „ retuliſſe ſufficiet. Unum quidem eſt &c. „ [ad præſentem non pertinens controver-„ ſiam] Alterum refertur capite 2. *qua de „ cauſa, & quo aſtu, Satan ſuadere nititur „ S. Scripturæ vulgares translationes*. „ Alte-„ rum Satanæ ſe mentientis Angelũ lucis, „ commentum eſt, Sacræ Scripturæ in ver-„ naculos ſermones procurata translatio.

„ Cernens quippe ipſe tenebrarum „ princeps, nihil ſibi æquè repugnans, ut „ eſt Scripturarum recepta irrefragabiliſ-„ que veritas, quo ipſarum elevet depri-„ marque auctoritatem, obnubiletque in-„ telligentiam, imperitos, ſimplices, vul-„ gareſque homines ſolicitat deſiderio le-„ ctitandæ percipiendæque Scripturę, nul-„ lo explanatore, aut præmonſtratore „ adhibito; perſuadens literam ſolam, „ cum proprii ingenii acumine ſufficere ad „ aperiendum ſenſum: diuque per Theolo-„ gos quoſdam & Concionatores præpe-„ ditam Scripturæ in communem linguam „ verſionem, ur ipſi ſoli tanquàm Conſilia-„ rii, Symmiſtæque Sacrorum eloquiorum „ venerarentur, populo Dei interea ma-„ nente contemptibili, inſcioque litera-„ rum, quas cœleſtis Parer miſſitavit & vo-„ luit omnibus filiis eſſe communes.

„ Quos autem ſenſerit, aliquot Scriptu-„ rarum ſententias abſque prævio inſtru-„ ctore percepiſſe utcunque: eos in eam „ ſui ſenſus æſtimationem, tumoremque „ adducit, ut non modò putent, in tam „ alto pelago [ut dicitur] ſinè cortice na-„ re; verùm etiam ſibi videantur idonei ad „ alios docendos, aptique ad Scripturæ „ difficultates nodoſque diſſolvendos.

3 „ Proinde interpretes ſuperfluos judi-„ cant, dicentes literam ſe ſatis aperire „ emunctæ naris Lectori; præcones Verbi „ Dei, niſi ſoli Literæ inſiſtant, ſolamque „ fidem & gratiam ad palatum ipſorum „ commodaverint extravagantes, & bat-„ tologos vocant. Porrò Satanâ rege ſuper „ omnes filios ſuperbiæ incitante, de Li-„ tera ſatis, ut ſibi videtur, intellectâ ſic „ extolluntur, ſicque ſuo ſenſui hærent „ pertinaciter, ut à veris Angelis lucis, „ ubi aberraverint, vix poſſint revocari à „ ſemel conceptis erroribus. Non igitur „ Paulus abſque cauſa recuſabat diei Mi-„niſter

„ niſter Literæ grandem illam proferens „ ſententiam *Qui nos fecit idoneos Miniſtros* „ *Novi Teſtamenti, non literâ; ſed ſpiritu*; „ *Litera enim occidit, ſpiritus autem vivifi-* „ *cat*. Quæ magni ponderis verba latius „ explicare fert animus, ut quibuslibet „ conſtet has Sacrarum Literarum verſio- „ nes vulgares, non à bono, ſed maligno „ ſpiritu ſe in Angelum lucis transforman- „ te, fuiſſe ſuggeſtas. „

Hactenus Roterus, de quo, uti & de Ambroſio Catharino, Alphonſo à Caſtro, Jacobo Le Deſma, Petro Lizetio, Petro à Soto, Nicolao Sandero, Judoco Clichtovæo, Mauritio Poncetio, Joanne Gerſonio, Cardinale Bellarmino, memorem ſemper cupio eſſe Lectorem, quòd, quidquid in præſenti, & ſeptem ſequentibus Articulis ad Scripturam Sacram & Divina Officia ſpectantibus ex eorum ſcriptis profero, non ſolùm privatam ſingulorum contineat authoritatem; ſed etiam publicam Gallicanorum Antiſtitum, quibus jubentibus, omnia hæc Opera, vel Operum laciniæ novam Typis Pariſienſibus acceperint editionem.

CAPUT IX.

Depulſio argumentorum, quæ adverſarii obtendunt ex Scripturis.

1 Singularem Lectoris exigit attentionem ſolemnis, & generalis *Proteſtatio* Queſnelli, quam coram ſuperis & inferis emiſit, ſe in *Obſervationibus moralibus non eſſe ſolitum tractare fidei aut religionis dogmata, niſi quouſque Scripturæ ſententia indnceret, ac determinaret*. Oculos proinde, & mentis aciem convertere jubemur ad Epiſtolam primam Apoſtoli ad Corinthios cap. 14. v. 5. *Volo autem omnes vos loqui linguis: magis autem prophetare*. Is enim textus obruditur, in quem mirabilis illa excogitata eſt à Queſnello Obſervatio *Utile & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, & omni perſonarum generi, ſtudere & cognoſcere ſpiritum, pietatem, ac myſteria Sacræ Scripturæ*. Quæramus itaque ex adverſariis, velintne Scripturæ ſententiam accipi, ut *volo vos* neceſſitatem ſignificet, & quidem pro omni loco, omni tempore, omni genere perſonarum? Demens foret affirmatio; omne ſcilicet genus hominum omni loco & tempore debere neceſſariò linguis loqui peregrinis, magis autem prophetare.

Si verò neque neceſſitas intelligenda eſt, neque tam ampla de omni tempore, loco & perſonarum genere ſignificatio, imponit & fallit malæ fidei *Proteſtans*, dum ex tali textu obſervationem elicit dogmaticam de religione multò longiùs, ut patet, extenſam, quàm verba Apoſtoli inducant atque determinent. Si autem *volo vos*, Queſnello interprete, neceſſitatem inferat adeò generalem, ut damnata enuntiat obſervatio, ſupereſt ut oſtendat prophetiæ nomine Lectionem intelligi Scripturarum. Nobis verò evidens apparet, aliud eſſe Dei Verba ſcripta privatim penès ſe legere, aliud prophetare. Certè diu extitit prophetia antequam ſacros Codices ſcribi contigerit ac legi: neque ulli ſaltem ante natam recentius hæreſim, ſive extra Novatorum Eccleſiam veniſſe exiſtimo in mentem, ut omnem hominem Biblia ſibi legentem, hoc ipſo diceret prophetare.

Satis autem fieri natum eſt, ut ſimplices legentes in Apoſtolo *volo omnes vos linguis loqui, magis autem prophetare*, hanc vocem accipiant ſenſu proprio & obvio; verbum autem *volo* ſi neceſſitatem ſignificare viſum fuerit, ut viſum eſt Queſnello, etiam pro omni tempore, loco, & perſonarum genere, quæ non ſequentur ineptiæ in conventibus hominum omnis generis, ſexus, & ætatis? Quæ non etiam in domibus privatorum perturbationes? Mater familias etiam viri plebeji, aut ruſtici uxor Novaturiens ſcrutatrix aſſidua ſit Bibliorum; quia *neceſſarium* à novis Doctoribus didicit *omni tempore, omni loco, omni perſonarum generi ſtudere & cognoſcere ſpiritum, pietatem, ac myſteria Scripturarum*, quotquot tum filios habitura eſt, tum filias, fortè & famulos & ancillas, eandem procul dubio edocebit, quam à ſuis hauſerat directoribus, incumbere omni perſonarum generi neceſſitatem ſtudendi omni tempore, & loco, ad cognoſcenda Scripturarum myſteria.

Iſtud verò ſignificatione obvia intellectum, facilè perſuadebit lectionem Scripturæ perpetuam, velut *neceſſariam* omnibus. Sed quid fiet interim manualis operis, & ad victum comparandum neceſſarii; præſertim ſi etiam Pater familias ejuſdem cum uxore & reliquis ſit ſententiæ? Quid ſi *Prophetandi* vocabulum in Textu Apoſtoli accipiant in ſenſu obvio; *volo* autem ut Queſnellus intelligit, *neceſſitate* urgente ſemper & ubique: volo vos omnes omni loco, & tempore prophetare. Fallor niſi tota familia non ſolùm inopiæ extremæ; ſed etiam ſtultitiæ fiat proxima. Si verò maritus novitati

vitati fanaticæ non conſentiat, in periculo eſt, ne domeſticis omnibus contra ipſum abſurdiſſima quæque *prophetiarum* nomine eructantibus, tandem in rabiem agatur.

Quapropter, rejectis iſtiuſmodi interpretibus, dicamus potiùs cum Cornelio à Lapide; quod *Prophetare* non ſit accipiendum propriè, neque pro lectione aut ſtudio myſteriorum Scripturæ; ſed pro quolibet ſermone alios ad pietatem excitante: *Prophetare* [inquit] *hic eſt loqui ea, quæ alios ædificant, exhortantur, & conſolantur: ac proinde præſtat prophetare, quàm loqui linguis peregrinis, utpote quas nemo intelligit, ut proinde nemo iis inſtrui, ædificari, vel conſolationem aliquam accipere poſſit. Volo autem, hoc eſt, velim, optarim, omnes vos loqui linguis; magis autem prophetare, ut ſcilicet alios ad pietatem excitetis.* Et v.t. ad illud *Magis autem ut prophetetis*, ſic idem explicat Cornelius: *ut ex afflatu Spiritus Sancti doceatis, dicatis, & canatis ea, quæ alios ad pietatem excitent.*

4 Paulò aliter Scripturam hìc exponit Angelicus; ſed modo Novatoribus minimè convenienti. Sic enim ait Lectione primâ „ Quod dicit hìc Apoſtolus per totum „ Caput de prophetis, intelligendum eſt, „ quòd ille dicitur prophetare, qui per lu„ men intellectuale Divinum viſiones ſibi, „ & aliis factas, exponit. Et ſecundùm hoc „ planum erit, quod hìc dicitur de Pro„ phetis.

„ Circa ſecundum ſciendum eſt, quod „ quia in Eccleſia primitiva pauci erant, „ quibus imminebat fidem Chriſti prædica„ re per Mundum; ideo Dominus, ut com„ modiùs, & pluribus Verbum Dei annun„ tiarent, dedit eis donum linguarum, „ quibus omnibus prædicarent: non quod „ unâ linguâ loquentes ab omnibus intel„ ligerentur, ut quidam dicunt; ſed ad „ literam, quod linguis diverſarum gen„ tium, imò omnium loquerentur.

„ Unde dicit Apoſtolus, gratias ago „ Deo, quod omnium veſtrûm linguâ lo„ quor. Et Act. t. dicitur, Loquebantur va„ riis linguis &c. Et hoc donum multi „ adepti ſunt à Deo in Eccleſia primitiva. „ Corinthii autem, quia curioſi erant, ideo „ libentiùs volebant illud donum, quàm „ donum prophetiæ. Quod ergo dicitur „ hìc *loqui Linguâ* vult Apoſtolus intelligi „ linguâ ignotâ, & non explanatâ; ſicut ſi „ Linguâ Theutonicâ loquatur quis alicui „ Gallo, & non exponat, hic loquitur lin„ guâ. Unde omnis locutio non intelle„ cta, nec explanata, quæcumque ſit illa, „ eſt proriè loqui linguâ.

„ His ergo viſis, ad expoſitionem literæ „ accedamus, quæ plana eſt. Circa hoc „ ergo duo facit. Primò probat, quòd do„ num propheriæ excellentius eſt dono „ linguarum. Secundò excludit quandam „ objectionem, ibi, *Volo autem vos* &c. „ Quod autem donum prophetiæ excedat „ donum linguarum, probat duabus ratio„ nibus, quarum prima ſumitur ex compa„ ratione Dei ad Eccleſiam: ſecunda ratio „ ſumitur ex comparatione hominum ad „ Eccleſiam.

„ Prima autem ratio talis eſt: Illud per „ quod facit homo ea non ſolùm, quæ ſunt „ ad honorem Dei; ſed etiam ad utilita„ tem proximorum, eſt melius, quàm il„ lud, quod fit tantùm ad honorem Dei: „ ſed prophetia eſt non tantùm ad hono„ rem Dei; ſed etiam ad proximi utilita„ tem: per donum verò Linguarum ſolum „ illud ſit quod eſt ad honorem Dei: er„ go &c. „ Nihil hìc iterum de neceſſario omnibus ſtudio perpetuo Scripturæ, nihil de neceſſitate omnibus incumbente cognoſcendi ejus myſteria.

5 *Collator* ſatis conſcius, locum illum Apoſtoli Queſnello minimè patrocinari, eum ſilentio prætcrire maluit, atque ita Queſnelli *Proteſtationem* ſuperiùs memoratam mendacii ream relinquere, quàm cauſam tueri, de apertiſſima falſitate à quolibet nimis facilè convincendam. Ideo maluit is alium Apoſtoli locum arripere: videlicet ex Epiſt. ad Coloſſ. cap.3. v.16. *Verbum Chriſti habitet in vobis abundanter in omni ſapientia docentes, & commonentes voſmetipſos.* Cujus plana expoſitio eſt, Doctrina & Euangelium copioſè imbuat, & impleat mentem veſtram, in eaque quaſi reſideat & habitet, ut Chriſtianâ Sapientiâ pleni, eam invicem doceatis, & juxta eam quemlibet moneatis & exhortemini.

Sic poſtmodum Cæcilia Euangelium Chriſti ſemper gerens in pectore, non diebus, neque noctibus vacabat à colloquiis divinis & oratione. Unde Euangelium hoc eructans, Valerianum & Tiburtium convertit. Ita rurſus à Lapide. Talis itaque diu noctuque Euangelii partim lectio, partim meditatio, indubiè optanda eſt, & foret utilis omnibus. Verùm quæ divina vel humana juſſio omne genus hominum ad tantam obligat perfectionem, ut dici debeat *omni perſonarum generi neceſſaria*? Quæ etiam Lex, quæ ratio ab univerſis poſtulat *ſtudium & notitiam* maximè arcanorum ſeu my-

myſteriorum, quæ ut ſupra ex Patribus vidimus. Deus Sacris Voluminibus concludi voluit, & vulgo mortalium non aperiri?

Hallucinatio adverſariorum, & ignorantia craſſa, vel etiam perfidè affectata eſt, quod ſapientiam, quæ eſt gratia gratis data ad docendos proximos pertinens, minimè diſcernant à ſapientia, quæ inter dona Spiritus Sancti locum obtinens, cuilibet in juſtificatione infunditur cum charitate, ac proinde ad ſalutem cuilibet neceſſaria eſt, non prior, ut rectè Angelicus diſcernit 1.2. Quæſt.68. Artic.5. Ad primum. „ *Sapientia* & *ſcientia* uno modo poſſunt conſiderari, ſecundùm quod ſint *gratiæ gratis datæ*: prout ſcilicet aliquis abundat in tantum in cognitione rerum divinarum, & humanarum, ut poſſit etiam fideles inſtruere, & adverſarios confundere: & ſic loquitur ibi Apoſtolus de *Sapientia* & *ſcientia*. Unde ſignanter fit mentio de *ſermone Sapientiæ & Scientiæ*.

6 „ Alio modo poſſunt accipi prout ſunt dona Spiritus Sancti: & ſic Sapientia & Scientia nihil aliud ſunt, quàm quædam perfectiones humanæ mentis, ſecundùm quas diſponitur ad ſequēdum inſtinctum Spiritus Sancti in cognitione divinorum & humanorum: & ſic patet, quod hujuſmodi dona ſunt in omnibus habentibus Charitatem. „

Itcrum S. Doctor 2. 2. Quæſt.45. Art.5. corp. „ Reſpondeo dicendum, quod Sapientia, de qua loquimur, importat quamdam rectitudinem judicii circa Divina, & conſpicienda & conſulenda: & quantum ad utrumque, ex unione ad divina, ſecundùm diverſos gradus aliqui ſapientiam ſortiuntur de recto judicio tam in contemplatione Divinarum, quàm etiam in ordinatione rerum humanarum ſecundùm divinas regulas, quantum eſt neceſſarium ad ſalutem: & hoc nulli deeſt ſinè peccato mortali exiſtenti, per gratiam gratum facientem; quia ſi natura non deficit in neceſſariis, multò minùs gratia. Unde dicitur 1. Joann.2. *Unctio docet vos de omnibus*. Quidam autem altiori gradu percipiunt Sapientiæ donum, & quantum ad contemplationem Divinorum; in quantum ſcilicet altiora quædam myſteria & cognoſcunt, & aliis manifeſtare poſſunt: & etiam quantum ad directionem humanorum ſecundùm regulas Divinas; in quantum poſſunt ſecundùm eas non ſolum ſe ipſos; ſed etiam alios ordinare: & iſte gradus ſapientiæ non eſt communis omnibus habentibus gratiam gratum facientem; ſed magis pertinet ad gratias gratis datas, quas Spiritus Sanctus diſtribuit, prout vult, ſecundùm illud 1. Cor. 12. Alii datur per Spiritum ſermo Sapientiæ &c. „

7 Dejiciuntur hic adverſarii, clariſſimè convicti, ſe Apoſtoli ſententiam non intelligere, aut, quod pejus eſt, adversùs veritatem agnitam malevolè interpretari; Optat quidem Paulus, ut in Coloſſenſibus *verbum Chriſti habitet in omni Sapientia* ad docendum ſe, & alios; Verùm hic *perfectionis gradus magis pertinet ad gratias gratis datas*, qualis eſt peritia linguarum, etiam barbararum, prophetia &c. neque eſt eam habentibus neceſſaria ad ſalutem, ad quam ſufficit in gradu infimo, ſicut charitas & gratia habitualis minima hominem inhabitans, ſalvando ipſi ſat eſt idonea.

Sic itaque non ab omnibus exigitur, ut Doctores ſint, teſte Apoſtolo in eadem Epiſtola, & eodem capite: *Quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia primùm Apoſtolos, ſecundo Prophetas, tertiò Doctores: deinde virtutes: exinde gratias curationum, opitulationes, genera linguarum, interpretationes ſermonum. Nunquid omnes Apoſtoli, nunquid omnes Prophetæ, nunquid omnes Doctores ... Nunquid omnes linguis loquuntur, nunquid omnes interpretantur?* Penès adverſarios *neceſſarium eſt* omnes eſſe Doctores, omnes eſſe ſaltem ſibi Scripturarum interpretes, etiam quoad difficillima intellectu myſteria: juxta illos adultorum nullus ſalvabitur, niſi ad eum devenerit perfectionis apicem, ut Verbum Chriſti habitet in ipſo *abundanter in omni Sapientia*: hic enim juxta eoſdem eſt ſenſus hujus ſui Articuli: *Utile eſt & neceſſarium omni tempore, omni loco, & omni perſonarum generi ſtudere & cognoſcere ſpiritum, pietatem & myſteria Sacræ Scripturæ*. Unde legere Scripturam, ejuſque myſteriis ſtudere non ſufficit; ſed omni perſonarum generi, etiam rudibus & idiotis neceſſarium eſt, ea ſtudendo aſſequi: *Neceſſarium eſt*, inquit Queſnellus, *ſtudere & cognoſcere myſteria*. Sic ipſe, & cæteri adverſarii, ut ſe damnatione juſtiſſima expediant, novos ſibi nectunt laqueos, venenum ſuæ magis detegunt novitatis; Apoſtolicæ autem ſententiæ æquitatem copioſioribus ſtabiliunt argumentis.

8 Joſue (inquiunt) cap. 1. v. 16. apud me 8. dicitur. *Non recedat volumen legis bujus ab ore tuo; ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus*. Sic Deus alloquitur Joſue conſtituens eum loco Moyſis Ducem atque Doctorem totius populi Iſrael. Supponamus, ut

ut volunt adverſarii, hoc Dei monitum, hanc hortationem continuiſſe proprium & rigidum præceptum, ut nunquam ab ore ejus volumen legis recederet; ſed in eo diebus ac noctibus meditaretur. Iſtud ergo eſt, quod nobis ab adverſariis velut regula præſcribitur, juxta quam nos diſcere oporteat damnati Articuli firmamentum: *eſſe* ſcilicet *neceſſarium omni tempore, omni loco, omni perſonarum generi ſtudium & cognitionem myſteriorum*, quæ Codex ſacer complectitur: Sic infimum plebis & muliercularum genus non ſolùm Sacerdotibus, atque Doctoribus; ſed etiam Summo eorum Principi comparatur, non minus ſtudii ſacri, ac ſcientiæ à pueris, ruſticis, fœminis poſtulando, quàm à Joſue, defuncti Moyſis in omnibus ſucceſſore. Sic Apoſtolo ſuperiùs interroganti: *Nunquid omnes Doctores?* Noſter hic adverſarius reſpondiſſet: Imò neceſſarium eſt, omnes Doctorum maximo, lectione Scripturarum continuâ & myſteriorum non cedere cognitione. Quod an non ſtrenuè inſanire ſit, quivis utcumque ſapiens judicet.

9 Non majus novatoribus præſidium eſt in illo Deuteronomii cap. 3. v. 11. 12. 13. *Convenientibus cunctis ex Iſraël, ut appareant in conſpectu Domini Dei, in loco quem elegerit Dominus, leges verba Legis hujus coram omni Iſrael, audientibus eis, & in unum omni populo congregato, tam viris, quàm mulieribus, parvulis & advenis, qui ſunt intrà portas tuas: ut audientes diſcant, & timeant Dominum Deum veſtrum, & cuſtodiant, impleantque omnes ſermones Legis hujus.* Ita Moyſes cùm vitæ terminum ſibi inſtare proſpiceret, mandavit ſucceſſori ſuo Joſue, quod hic accuratè præſtitit. Sed longè aliud eſt verba Legis populo prælegi à Doctore Maximo, qui &, ſi quid minùs perſpicuum occurreret, interpretari poterat: aliud legi ab ipſo privatim populo, & propriâ induſtriâ temerè explicari.

Neque de Myſteriis hìc vulgi captum ſuperantibus ſermo eſt, ſed de moralibus & attinentibus ad praxim, ut audientes diſcant, & timeant Dominum Deum veſtrum, & cuſtodiant, impleantque omnes ſermones Legis hujus. Denique nec agitur de ſtudio vel lectione omni loco, omni tempore frequentandâ, quemadmodum damnatus enuntiat, & requirit Articulus.

10 Præter examinatas hactenus ſacri Codicis ſententias, aliam *Collator* nullam cenſuit proferendam, etſi plures legeret in Hexaplis relatas. Advertit is ſcilicet cæteris Queſnelli defenſoribus aliquantò ſagacior, textus alios ab Hexaplis allegatos, nullam præſeferre congruæ objectionis ſpeciem. Quid enim ad probandum quod neceſſarium ſit omni tempore, omni loco, & omni perſonarum generi ſtudere & cognoſcere myſteria Scripturæ Sacræ, conducere poteſt illud Deuteronomii cap. 18. *Poſtquam* (Rex ptimum conſtitutus) *ſederit in ſolio Regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium Legis hujus in volumine, accipiens exemplar à Sacerdotibus Leviticæ Tribus, & habebit ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, ut diſcat timere Dominum Deum ſuum?* Quid enim ab exemplo Regis, qui populi totius ſuffragio eligitur velut ſapientiſſimus, ideoque præ cæteris ad regimen comparatus, argumenti deducitur ad committenda Biblia lixis & calonibus, agricolis & ſutoribus, fœminis & pueris, ſive ut breviùs Articulus ſtatuit, omni perſonarum generi? Neque de ſcrutandis myſteriis hoc Deuteronomii loco agitur; quaſi eorum ſtudium & cognitio ſint neceſſaria, ſed de contenta in Deuteronomio Lege, ut diſcat timere Dominum Deum ſuum. Sic Hexapla ſequuntur inaniſſimam ubique, quæ à Dialecticis meritò fatua vocatur, Queſnelli methodum à me ſæpius reprehenſam, qua ex facto particulari, imò penitùs ſingulari, & cæteris diſſimillimo, elicitur dogmatica concluſio, & univerſalis. Non ſolùm autem ea ſacri textus ſententia adverſariis non favet; ſed obeſt etiam plurimùm; manifeſtè enim indicat volumen Legis non fuiſſe in manibus omnium, aliàs non fuiſſet, cur illud ſibi Rex juberetur deſcribere, atque exemplar petere à Leviticæ Tribus Sacerdotibus.

Obiter noto in Deuteronomio paſſim commendari *Timorem Domini*; Queſnellum autem ab eo homines avertere. Articulo 65. *Moyſes, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores Legis mortui ſunt, abſque eo quod ullum Deo dederint filium; cùm non effecerint niſi mancipia per timorem.* Prop. 66. *Qui vult Deo appropinquare, non debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque adduci per inſtinctum naturalem, aut per timorem, ſicuti beſtiæ; ſed per fidem & amorem ſicut filii.*

11 Aliud obſervatione digniſſimum eſt, quod legitur in eodem Deuteronomii capite: *Si difficile & ambiguum apud te judicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & lepram: & judicum intrà portas tuas videris verba variari, ſurge & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus. Venieſque ad Sacerdotes Levitici generis, & ad judicem, qui fuerit illo tempore, quæreſque ab eis, qui judicabunt*

bnnt ſibi judicii veritatem. Et facies qnodcumque dixerint, qni præſunt loco, qnem elegerit Dominns, & docnerint te juxta Legem ejns, ſequeriſqne ſententiam eorum: nec declinabis neque ad dexteram, neque ſiniſtram. Qui antem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tno, & Decreto Judicis, morietnr homo ille, & auferes malum de Iſrael: cunctnſque populus audiens timebit, nt nnllus deinceps intnmeſcat ſnperbiâ.

Ab annis aliquot grave in Eccleſia, præſertim Gallicâ, ortum fuerat diſſidium de quatuor Queſnelli tomis, novum exhibentibus Teſtamentum cum *Obſervationibus*. Neque ea contentio inter ſolos ſtetit Scholaſticos, aut privatos Theologos; ſed inter ipſos maximè efferbuit Antiſtites, quorum alii complura Queſnelli dogmata velut hæretica condemnarent, alii ſuſtinerem ut Catholica, adeò ut cenſuras oppoſitas de crimine accuſarent, & hæreſi. Spectator hactenus fuerat cum Sereniſſimo Delphino Rex Chriſtianiſſimus, qui non ſolummodo *videns judicum intra portas ſuas verba variari*; ſed etiam inter ipſos diſſenſionis flammam in tale prorumpere incendium, ut periculum appareret, ne regnum diro ſchiſmate turbaretur, & in plurimis peſſumiret religio: cumque pars utraque ſupremam tum Pontificis tum Regis interpellaret pro remedio authoritatem, *ſurrexit* cum ipſis Rex contendentibus, & aſcendit ad locum, quem elegerat Dominus, venitqne per literas & Eminentiſſimum Oratorem ad Sacerdotes & judicem, qui erat illo tempore, eſtque hodie: quæſivitque ab eis; qui judicarunt ipſi judicii veritatem.

12 Acceptâ ſententiâ Rex non ſolo nomine; ſed reipſa, & religione *Chriſtianiſſimns* fecit & fieri à ſnis voluit quodcumque dixerunt, qui præerant loco, quem elegit Dominus, & docuerant juxta Legem ejus. Secutus eſt Rex ſententiam eorum, neque declinavit ad dexteram, neque ad ſiniſtram. *Qui antem ſuperbierant nolentes obedire Sacerdotis imperio, qni eo tempore miniſtrabat Domino, & Decreto judicis*, juxta relatam Deuteronomii Legem mori debuerunt homines illi, atque ita auferri malum de populo Dei, omniſque multitudo audiens timuiſſet, ut nullus deinceps intumeſceret ſuperbiâ. Verùm Rex vitæ rerminum priùs, quàm tanti operis coronidem nactus eſt. Quibus autem poſtea ſalus & pax publica curæ fuit, forſitan refractariorum multitudine & potentiâ territi, mitiora cenſuere inennda conſilia, quæ in tantis malis, & periculis gravioribus dictare ſibi viſa eſt prudentia, Regni tranquillitas, atqne ipſius bonum Eccleſiæ. Succeſſum utinam conſequantur optatum: neque accidat quod gangrænam molliùs curantibns, ut malum tempore ſerpat latiùs, donec ipſa depaſcens viſcera fiat nulla arte medicabile, certumque inferat corpori exitium! Simile quid eveniſſe tum Pontificiæ, tum Cæſareæ versùs Lutherum manſuetudini, non obſcurè indicat Pallavicinus in Hiſtoria Concilii Tridentini; ſed nos ad propria redeamus.

Videtur Deùs immiſiſſe ſpiritum vertiginis authoribus Hexaplorum: adeò non ſolùm incongrua; ſed prorſus contraria fini ſuo coacervant teſtimonia Scripturarum: Quale eſt illud Eſdræ lib. 2. cap. 8. v. 8. *Legernnt* [Sacerdotes] *in libro Legis Dei diſtinctè, & apertè ad intelligendnm: & intellexerunt, cùm legeretur*. Nos decerptæ laciniæ addamus antecedentia, & conſequentia, ut argumenti inſania magis conſpicua reddatur. *Venerat menſis ſeptimus: filii autem Iſrael erant in Civitatibus ſuis, congregatuſqne eſt omnis populns quaſi vir nnns . . . & dixerunt Eſdræ ſcribæ ut afferret librum Legis Moyſi, quam præceperat Dominus Iſraeli. Attulis ergo Eſdras Sacerdos Legem coram multitudine virorum & mulierum, cunctiſqne, qui poterant intelligere, in die prima menſis ſeptimi: & legit in eo apertè . . . . De mane uſque ad mediam diem in conſpectu virorum, & mnliernm, & ſapientinm: & aures omnis populi erant erectæ ad librnm . . . . & aperuit Eſdras librum coram omni populo: &, cùm aperniſſet enm, ſletit omnis populns.*

Poſt verba in Hexaplis relata, ſequitur: *Dixit antem Nehemias, & Eſdras Sacerdos, & Levitæ interpretantes univerſo populo: dies ſanctificatus eſt Domino Deo noſtro: nolite lugere, & nolite flere; flebat enim omnis popnlus, cùm andiret verba Legis . . . . Abiit itaqne omnis populus, ut . . . faceret lætitiam magnam, qnia intellexerant verba, quæ docuerat eos. Et in die ſecnndo congregati ſunt principes familiarum nniverſi populi, Sacerdotes & Levitæ ad Eſdram ſcribam, ut interpretaretnr eis verba Legis*. Non igitur in vulgi manibus verſabatur Scriptura tempore Eſdræ, multò minùs legebatur promiſcuè ab omnibus, omni loco, & tempore; ſed à ſolis Scribis & Sacerdotibus. Ne autem populns andiens erraret, lectioni à Sacerdotibus addebatur interpretatio. Qua propter ſubruendo Articulo dãnato nihil adduci poterat opportuniùs, quàm quod adverſario-

ſariorum imprudentia ad ſui temerè protulit defenſionem.

13 Objicitur denique illud Apoſtoli ad Timotheum epiſt. 2. cap. 3. *Tu verò permane in iis quæ didiciſti, & credita ſunt tibi: ſciens à quo didiceris, & quia ab infantia ſacras literas noſti:* Quandoquidem ad maxima Deus Timotheum deſtinaverit, non ſolùm indolem, & intellectum ei aptavit tanto idoneum conſilio & fini; ſed dona etiam ſupernaturalia addidit prorſus eximia, ut vel inde patet, quod eum Paulus ab ipſa quodammodo pueritia inſtruendum doctrinâ Evangelicâ ſuſceperit, eumque adhuc adoleſcentem creaverit Epheſiorum Epiſcopum, imò, ut à Lapide obſervat, Archiepiſcopum, cùm ei præceperit, ut plures in variis Urbibus Epiſcopos conſtitueret & initiaret. Hunc *Angelum Epheſi* vocat & laudes ejus Chriſtus prædicat in Apocalypſi: ac denique poſt innumeros labores coronâ glorioſi decoravit martyrii. Quod igitur unum adeò ſingulariter electum curaverit ab ipſa infantia ſacris literis erudiri, quem adoleſcentem voluit Doctorem eſſe & Præſulem tot virorum, quis ſapiens duxerit argumentum eſſe, unde conficiat *omni tempore, omni loco, omni perſonarum generi neceſſarium eſſe Scripturarum ſtudium & myſteriorum, quantumvis difficilium, cognitionem*? Verùm adverſariis pridem fixum, conſtitutumque vidimus, quemadmodum fidem novam, ita novam præſcribere Dialecticam, omnium quidem judicio fatuam, qua ex facto, & penitùs ſingulari inferatur velut legitimè conſecutio, dogma generale & nullo prorſus limite circumſcriptum: quin & in concluſione addatur *neceſſitas*, cujus nulla mentio in antecedente eſt, ut nulla conſpicitur in allegata ab adverſariis de Timotheo ſententia.

CAPUT X.

Error fruſtra implorat ſuffragia Sanctorum Patrum.

1 Plura hic adverſarii ex Patribus adferunt pro lectionis ſacræ utilitate & commendatione. Pondus præcipuum ponitur in Chryſoſtomo, quem ut Lutherani omnes, & Calviniſtæ, velut maximè fervidum ad eam hortatorem objicere Catholicis ſoliti ſunt, non potuere eorum ſymmiſtæ Queſnelliani, ut alibi paſſim, ita & hic eorundem non inſiſtere veſtigiis. Quare & ego viciſſim probatiſſimorum in Eccleſia Scriptorum reſponſionibus utar pro Eccleſiæ contra novos hæreticos defenſione. Rex Angliæ Jacobus à fide & Eccleſia deficiens eam non diplomatibus ſolùm & Edictis; ſed Theologicis etiam tractatibus aggreſſus, meruit etiam graviſſimorum inter Catholicos Scriptorum lucubrationibus confutari. Inter hos fuit Eminentiſſimus nationis Gallicæ Cardinalis Perronius qui Reſponſionum cap. 5. hanc ejus refert & depellit gallicè objectionem. „ Veteres „ (inquit Rex) impellebant univerſos, ut „ privatim legerent Scripturas Sacras, quas „ modò ſub anathematis pœna attingere „ non licet, niſi habita à Superioribus fa„ cultate: ad quod ita Perronius: Circum„ ſtantiæ, in quibus aliquando ſuos audi„ tores ad lectionem Sacræ Scripturæ ad„ hortati ſunt Patres; aliquando verò que„ ſti ſunt, eandem nimis univerſaliter & „ indifferenter à Chriſtianis legi, fuerunt „ locales & pro tempore: adeòque ut tem„ porum & locorum varietati ſubjacentes, „ atque ut probabilibus aut indetermina„ tis contingit propoſitionibus, antitheſes „ accipere poſſunt, materiemque præbere „ adhortationibus inter ſe contrariis, abſ„ que diſpendio veritatis.

„ Nam S. Chryſoſtomus agens cum au„ ditoribus in literis humanæ Philoſophiæ, „ & in Platonis, aliorumque Philoſopho„ rum operibus antea verſatis, præſertim „ à quo ei degere obtigit Conſtantinopo„ li Imperii Sede, ubi ejus auditores erant „ aulici, recenſque deſertâ idololatriæ im„ pietate Chriſtianam Religionem fuerant „ amplexi; his, inquam, circumſtantiis ti„ mens, ne veterum ſtudiorum illecebris „ ad inanium Deorum cultum reduceren„ tur, avertere eos voluit à talium lectio„ ne librorum, ne moralem philoſophiam, „ vitæque humanæ in iis quærerent inſtitu„ tionem, eoſdem propterea invitans ad „ eam in ſacris potiùs inveſtigandam lite„ ris, in quibus non divinæ ſolùm; ſed hu„ manæ etiam, & moralis vitæ præcepta, „ longè præſtantiùs, quàm in Philoſopho„ rum omnium voluminibus proponuntur.

2 „ Contra verò S. Hieronymus videns „ in Italia, ubi Latina tunc lingua quodam„ modo vulgaris erat, ejuſdem facilitate „ lectionem Bibliorum ab omnibus fre„ quentari, queritur ea ab univerſis abſ„ que ullo ætatis, ſexûs, conditionis, pe„ ritiæ diſcrimine tractari, eaque interpre„ tandi & intelligendi quemlibet ſibi at„ tribuere poteſtatem.

„ .... quæ ſunt medicorum, promit„ tunt Medici, tractant fabrilia fabri: ſola

„ Scripturarum ars &c.

„ Quod igitur ajebat S. Chryſoſtomus,
„ ut auditores à Gentilium lucubrationi-
„ bus amoveret, ne talis lectionis illece-
„ bræ ad falſorum numinum cultum redu-
„ cerent, his temporibus non habet lo-
„ cum, Chriſtianis non recens ad Religio-
„ nem converſis.

3 Cardinalis Bellarminus Tomo 1. con-
troverſiarum libro 2. de verbo Dei cap. 16.
quod eſt de objectionibus hæreticorum, ci-
tat Kemnitium Chryſoſtomi patrocinio glo-
riantem, licèt Sancti verba non adduceret.
Defectum hunc ſupplet Bellarminus ipſe
proferens verba Chryſoſtomi ex Hom. 9. in
Epiſtolam ad Coloſſ. „ Audite, obſecro,
„ Seculares omnes, comparate vobis Bi-
„ blia, animæ pharmaca, ſi nihil aliud
„ vultis, vel novum Teſtamentum acqui-
„ rite, Apoſtolorum acta, Euangelia &c. „
Similia habet hom. 2. in Matth. præfat. in
Epiſt. B. Pauli hom. 3. in 2. ad Theſſ. 10. in
Joan. & hom. 3. de Lazaro.

Ad quæ ita Bellarminus „ Reſpondeo,
„ verba Chryſoſtomi, quæ in concionibus
„ proferebat, ſemper accipienda eſſe juxta
„ mentem ipſius, & occaſiones, quibus ad
„ ea dicenda adducebatur. Quoniam igi-
„ tur eo tempore dediti erant homines
„ Theatris, Spectaculis, aliiſque nugis,
„ & Scripturas Divinas nunquam lege-
„ bant, ne ii quidem, qui capaces erant;
„ propterea Chryſoſtomus ad eam deſi-
„ diam excutiendam, perpetuò hortaba-
„ tur omnes ad lectionem Scripturarum,
„ non quod vellet omnes omnino etiam
„ rudiſſimos id facere; ſed ut ii ſaltem id
„ facerent, qui cum fructu poterant. Scie-
„ bat enim ſe agere cum iis, qui talibus
„ amplificationibus indigerent. Id autem
„ ita eſſe ex multis ejus locis demonſtrari
„ poſſet; ſed tribus tantùm in præſenti con-
„ tentus ero.

4 „ Hom. 3. de Lazaro ſic ait: *Non po-*
„ *teſt fieri, ut quiſquam ſalutem aſſequatur,*
„ *niſi perpetuò verſetur in lectione ſpirituali.*
„ At ſi hoc propriè accipiatur, quis non
„ videat eſſe falſiſſimum? Quid enim? Qui
„ literas non didicerunt, ſalvi eſſe non po-
„ terunt? Igitur hyperbolica ea locutio eſt,
„ non propria. Hom. 15. in Geneſ. *Neque,*
„ inquit, *in re juſta, neque injuſta jurare*
„ *licet*. Et Hom. 17. in Matth. *Quid igitur,*
„ inquit, *ſi aliquis juramentum exigat, &*
„ *neceſſitatem jurationis imponat? Sit tibi*
„ *timor Dei omni neceſſitate violentior*. Ita-
„ que videtur velle, nullo modo juran-
„ dum eſſe; cùm tamen certum ſit eſſe
„ actum religioſum & bonum, jurare in re
„ juſta & neceſſaria; ſed Chryſoſtomus
„ ejuſmodi amplificationibus in concioni-
„ bus utebatur, quoniam populus ipſius
„ miro modo addictus erat juramentis, ut
„ colligitur ex hom. 9. in Acta Apoſtolo-
„ rum, & aliis locis ejuſdem authoris. „
Hactenus Bellarminus cujus reſponſio à
Clero Galliæ approbata, & ejus juſſu ite-
rum typis edita anno 1661., uti & quæ hìc
ſubjunguntur Petri Lizetii ex Dialogo de
Sacris libris in vulgare eloquium minimè
vertendis.

5 „ Divi Chryſoſtomus, & Athanaſius
„ nuſquam profectò cenſuere Divinos li-
„ bros in vernaculas & barbaras linguas
„ vertendos eſſe; etſi moneant omnes illo-
„ rum intendere lectioni; ſed quemadmo-
„ dum Juriſconſulti ajunt, tametſi ea ad
„ omnes exhortatio referatur, de omni-
„ bus eidem aptis & convenientibus intel-
„ ligi debet: itaut non idiotas, vulgareſ-
„ que paſſim literarum expertes ad eam,
„ quæ illis haudquaquam conducibilis
„ fuiſſet, lectionem inducere voluerint.
„ Hoc profectò ipſi aliis locis in ſuperiori-
„ bus citatis declararunt, dum Divini elo-
„ quii margaritas omnibus paſſim & ſinè
„ delectu minimè exhibendas aſſerunt,
„ quod ea verſione & vulgatione contin-
„ geret. Eoque fit, ut dum ad Divino-
„ rum librorum lectionem etiam artifices
„ divus Chryſoſtomus hortatur, non de
„ omnibus paſſim; ſed de literarum cha-
„ riſma habentibus intellexerit.

„ Præterea, & luculentiùs ad divorum
„ Athanaſii & Chryſoſtomi cenſuras re-
„ ſpondere poſſumus; eorum tempeſtate,
„ quæ inde inobedientiæ, ſchiſmatis, & hæ-
„ reſis demum accidêre, pericula illis ab-
„ dita fuiſſe, ut hanc ſacrorum librorum le-
„ ctionem vulgaribus & idiotis noxam po-
„ tiùs quam adjumentum afferre poſſe, mi-
„ nimè agnoſcerent. Progrediente verò
„ tempore, compluribus exemplis, re-
„ rumque experimentis latentes ea in re
„ Satanicæ inſidiæ Chriſtianiſmi ducibus
„ apparere cœperunt in Metenſibus, Bohe-
„ mis, & Vvaldenſibus.

„ Has ſi divi Chryſoſtomus, & Athana-
„ ſius ſuis temporibus cognoviſſent, nun-
„ quam commune vulgus ad divinorum
„ Monumentorum lectionem excitaſſent:
„ mutaſſentque profectò cognitis ejus rei
„ periculis priorem ſententiam, quemad-
„ modum & de plenariis Conciliis divus
„ Auguſtinus recenſet. Ipſa etiam, inquit,
„ plenaria Cōcilia ſæpe priora à poſteriori-
bus

Digitized by Google

„ bus emendari, cum aliquo rerum experi- „ mento aperitur, quod clauſum erat; „ & cognoſcitur, quod latebat. Major „ profectò longè, ſalutaris Sententiæ certitudo, & firmitas in plenariis Conciliis „ fuit, quàm in quibuſcumque Sacris Doctoribus: quia Sententia Eccleſiæ in illis, relatæ Sacrorum Doctorum opinioni longè præfertur. Et tamen in illis „ quædam interdum ſtatuuntur, quæ demum poſtea emendantur, cùm rerum experimento aperitur, quod clauſum erat, „ & cognoſcitur, quod latebat: Sicut in „ re, de qua agitur.

„ Tempore enim divi Joannis Chryſoſtomi clauſum erat Satanicum commentum, Sacræ Scripturæ Vernaculâ linguâ „ lectionem, ad ſimplices & idiotas decipiendos eſſe, ut ſubjungemus: quod „ poſtea rerum experimento aperitur: & „ mali ſub pietatis ſpecie, ut latè ediſſeruimus, latens occaſio cognoſcitur. Mutaſſet igitur & divus Joannes Chryſoſtomus, ſi hujus fuerit opinionis, facilè „ ſententiam, quum antiqui hoſtis latentes inſidias demum revelatas vidiſſet.

6 „ Præterea, etſi divus Joannes Chryſoſtomus boni conſuluerit, idiotas, artifices, & id genus cæteros ſacrorum librorum lectioni & meditationi intendere, Bibliamque in manu habere; non eo „ modo cenſuere cæteri Eccleſiæ Doctores, viri quippe non contemnendæ auctoritatis; nam magnus ille Baſilius, Auguſtinus, Hilarius etiam, & magnæ „ ſcientiæ & antiquitatis vir Tertullianus, Magiſter Joannes Gerſon Pariſienſis Cancellarius, quos antea citavimus, „ contra ſenſerunt: quinimò & Innocentius tertius Eccleſiæ vertex, & Concilium Baſileenſe in eorumdem opinionem „ conſpirant: quorum ſententiæ magis „ inhærendum eſt, quàm divi Joannis Chryſoſtomi cenſuræ. Nempe, etſi magnæ ſanctitatis & doctrinæ ille fuerit, tamen unus homo erat, qui errare poterat.

„ Et propterea divus Auguſtinus monet, in canonicis doctrinis eam ſententiam eſſe præferendam, quæ à pluribus „ confirmatur. Firmius enim eſt judicium, „ quod plurimorum ſententiis comprobatur. Ob id Sapiens ait: Ubi multa conſilia, ibi ſalus; Maximè, quia in hac „ ſententia Eccleſiæ vertex Innocentius „ tertius, & Eccleſia ipſa univerſalis Baſileenſi relata concilio, fuere: quibus nec „ defuiſſe credi poteſt, vel debet, ſpiritûs „ Eccleſiæ rectoris gratia, inſpirans quæ „ ductando gregi conducibilia erant: qua „ eorum judicia extra omnem erroris „ aleam poſita videntur: Unius verò Doctoris cenſura, etſi alioqui magnæ auctoritatis & ſanctitatis ſit, niſi quatenus „ Eccleſiaſtico comprobatur judicio, dubia profectò & nutans haberi poteſt, ut „ ſæpe divus Auguſtinus ait. Quibus vel „ palàm eſſe cenſeo, ex communi Eccleſiaſticorum aſſertione Doctorum, ac univerſalis Eccleſiæ, illius denique verticis „ judicio, hoc pro Catholica cuique approbatum veritate eſſe debere, eam Divinorum librorum in vernaculam verſionem, & communi vulgo exhibitionem, ceu minùs Chriſtianiſmo conducibilem, haudquaquam permittendam; „ ſed potius inhibendam fore.„ Ita Lizetius à Clero, ut monui, Gallicano approbatus, iterataque ab eodem donatus editione.

7 Minus difficultatis habent cætera, quæ ex Patribus intorquentur: quale eſt illud Baſilii, quod ex *regulis* ejus *brevioribus interrogatione* 95. ab adverſario noſtrò *Collatore* primâ in acie collocatur: „ Quæ ad „ uſum pertinentia ſunt, ea ut unuſquiſque „ ex Divinis literis ediſcat, & rectum eſt, „ & neceſſarium, cùm ad majorem animi „ expletionem in pietate, tum etiam ut ne „ humanis conſtitutionibus aſſueſcat. „ Quibus autem hanc regulam ſanctus præſcribit, niſi monachis ſuis, plerumque humilibus, ſubmiſſis Eccleſiæ, ad pietatem & perfectionem contendentibus; non hominibus vanis, & ſecularibus, non penitùs rudibus, non pueris & fœminis: neque de difficilibus intellectu, ſive *myſteriis* agit; ſed de iis, quæ ad uſum pertinentia ſunt, & ad vitam piis operibus ac religioſis virtutibus inſtituendam: à myſteriis autem inquirendis cenſet vulgi ingenio abſtinendum. *Neque enim*, ut rectè monet lib. de Spiritu Sancto cap. 27. *omnino myſterium eſt, quod ad populares ac vulgares aures effertur.*

Prolixior, & ſane pulcherrima de hoc ejus ſententia à nobis deſcripta eſt cap. 1. Idem Sanctus minimè approbans in rudibus difficilium lectionem Scripturarum, Chiloni diſcipulo rationem reddit dicens: *Nam quidam ſæpe non probè intelligentes, ex Scripturarum lectione noxam incurrunt: non quod ea, quæ ſcripta ſunt, in cauſa exiſtant; ſed quod eorum, qui aliter intelligunt, mens infirma ſit.* Rationem mox proſequitur: *omnis namque panis nutrimentum affert ac ſalutem; ægris autem ſæpe inutilis eſt... Omnia,*

nia, inquit Apoſtolus mihi, licent; ſed non omnia expediunt. Denique aſſerta à Baſilio *neceſſitas* non eſt abſoluta ut in damnato Articulo; ſed *cum ad majorem expletionem animi in pietate, tum etiam ut ue humanis conſtitutionibus*, monachorum ad perfectionem aſpirantium ſtatui non convenientibus *aſſueſiat*.

8 Ex iis quæ circa Chryſoſtomum Scriptores Eminentiſſimi reſponderunt, & ſimul quæ capite primo ex ipſo Auguſtino attuli, facilis colligitur ſolutio argumenti, quod à Queſnelli defenſoribus intentatur, ex lib. ſcilicet de vera Religione cap. 51. „ Omiſſis igitur & repudiatis nugis theatricis, & poeticis, Divinarum Scripturarum conſideratione & tractatione paſcamus animum, atque putemus vanæ curioſitatis, fame ac ſiti feſſum & æſtuantem, & inanibus phantaſmatis, tanquam pictis epulis, fruſtra reſici, ſatiarique cupientem. Hoc verè liberali & ingenuo ludo delectetur „ Hortatur ibi Doctor maximus ad Sacrorum Voluminum lectionem eos, quos ſupponit idoneôs, non planè rudes, & Latini idiomatis ignaros, quales non ſolent eſſe, qui *poeticis* intendunt; & quorum animus deſcribitur *vana curioſitatis ſame ac ſiti feſſus & æſtuans*.

Neque tum erant eæ vernaculæ & corruptiſſimæ; quibus modò omnia plena ſunt, verſiones, ut Auguſtini ad lectionem ſacram invitatio cēſeri debeat de lectione divinorum voluminū in aliquo ſacro idiomate. Sic autem intelligi nequit damnatus Articulus, utpote imponens Scripturarum ſtudium *omni perſonarum generi*, etiam imperitiſſimo & omnis penitùs idiomatis, præterquam vernaculi, ignaro. Neque rudium *animus paſcitur*, ſed fatigatur & læditur *ſtudio myſteriorum*, de quo Auguſtinus non loquitur; ſed de lectione facili, & inſtituendis ad pietatem moribus magis idonea. Denique alieniſſimus S. Doctor eſt ab imponenda omnibus ſtudii iſtius periculoſi ac difficillimi neceſſitate, enuntians lib. 1. de Doctrina Chriſtiana cap. 39. *Homo fide, ſpe, & charitate ſubnixus, eaque inconcuſsè retinens non indiget Scripturis niſi ad alios inſtituendos*. Ipſius quoque Salvatoris teſtimonio diſcimus Marci L. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit*, quantumlibet omni Sacro Codice deſtitutus. Pluribus Patrum textibus diſcutiendis ſuperſedeo, quia nullus eſt cui non conveniat, & abundè ſufficiat data ſuperioribus reſponſio.

9 *Collator* Patribus addit Authorem Opuſculis de Imitatione Chriſti lib. 4. cap. 11. dicentem. „ Habebo libros ſanctos pro ſolatio, & vitæ ſpeculo: atque ſuper hæc omnia Sanctiſſimum Corpus tuum pro ſingulari remedio & refugio. Duo namque mihi neceſſaria permaximè ſentio in hac vita, in carcere corporis hujus detentus, duobus me egere fateor, cibo ſcilicet & lumine. Dediſti itaque mihi infirmo Sacrum Corpus tuum ad refectionem mentis & corporis, & poſuiſti lucernam pedibus meis, verbum tuum. Sinè his duobus bene vivere non poſſem; nam verbum Dei lux animæ meæ, & Sacramentum tuum panis vitæ. Hæc poſſunt etiam dici menſæ duæ, hinc & inde in gazophilacio S. Eccleſiæ poſitæ. Una menſa eſt Sacri Altaris, habens panem ſanctum, id eſt corpus Chriſti pretioſum. Altera eſt Divinæ legis continens doctrinam Sanctam, erudiens fidem rectam, & firmiter uſque ad interiora velaminis, ubi ſunt Sancta Sanctorum, perducens. „ Sic author piiſſimus ad ſingularem in virtutibus profectum & perfectionem unicè aſpirans, deſiderio ardebar convivii Euchariſtici & Divinorum in ſacris literis eloquiorum, ut legere cum Eccleſia ſolitus erat Latino idiomate. Qualis autem iterum ſtolidiſſima diſputandi ratio eſt, ex uno ſingulariter pio Sacerdote ſapiente & Theologo myſtico, atque adeò ad lectionem Divini Codicis optimè comparato conſecutionem deducere velut neceſſariam pro omni genere perſonarum? Tale ratiocinii genus nulla noverat antiquitas: Queſnelliani primùm fœtus ingenii eſt, quibuslibet introducendis novitatibus, etiam hæreticis maximè accommodatus.

CAPUT XI.

Refertur Queſnelli plena fraudibus contra centum Galliæ Epiſcopos, atque ipſam Sedem Apoſtolicam Proteſtatio.

1 CEntum Epiſcopi Galliæ in Documento Paſtorali ſubditos ſibi populos ſic inſtituunt. „ Jam exponendum eſt quid Eccleſia de Sacrorum Codicum lectione ſentiat. Quidquid illa ſentit, ipſis codicibus Sacris & SS. Patrum auctoritate nititur. Omnino eſſet optandum ut Sacram Scripturam legere, atque ex illa capere quem par eſt, fructum omnes poſſent. Lectionem ejuſmodi

„ di perutilem eſſe poſſe fidelibus utriuſque Sexus fatemur, modò ita ſint comparati, ut eâ rectè uti valeant; modò ad hanc legendam afferant ſincetam ex ea proficiendi voluntatem, animum humilem, & ad audienda paſtorum ſuorum conſilia docilem, denique ex legitimorum ſuperiorum nutu arbitrioque ſuſpenſum. Quicumque ita ſunt comparati, eos ad legendum hortamur; ac præclarè nobiſcum agi putaremus; ſi piam legendi aviditatem poſſemus accendere; ſi earum rerum, quæ ſunt Divinis iſtis voluminibus conſignatæ, veritatem, tum etiam earum, quæ in iiſdem præcipiuntur, ſanctitatem, in ipſorum moribus repræſentari videremus.

„ Id omnino ſentiebat D. Paulus cùm pro ſuo Apoſtolico munere Eccleſias & Paſtores erudiens, ad eoſque ſcribens, jubet aliquot è ſuis literis communicari cum alterius Eccleſiæ fidelibus. Notat quomodo eſſent affecti, & quibus maximè præceptionibus indigerent. Eadem Gregorii magni mens fuit, cùm ita nos hortatus eſt hom. XV. in Ezech. *Studete Dei verba meditari, nolite deſpicere verba noſtri Redemptoris, quæ ad nos miſſa ſunt*. Idem Chryſoſtomi, & aliorum Patrum animus, quoties in hoc argumento verſati ſunt, idem ſermo fuit, modò vehementior; modò remiſſior, ut res ferebat, & ut varia fidelium utilitas poſtulabat. Sic D. Hieronymus ſæpe author fuit Paulæ, Euſtochio, Marcellæ, & Lætæ ut intelligendæ aut legendæ Scripturæ Sacræ operam darent, Sic D. Auguſtinus libro de vera Religione cap. 51. *omiſſis*, inquit, *& repudiatis nugis theatricis & poeticis, Divinarum Scripturarum conſideratione & tractatione paſcamus animum. Hoc verè liberali & ingenuo ludo ſalubriter erudiamur*.

„ Hic Spiritus Eccleſiæ ſemper fuit, quo nos impulſi Sacrum Divinæ Scripturæ depoſitum, adhibitis, quas diximus, cautionibus, ita vobis permittimus, ut ſimul veſtra docilitate freti, velimus vos in legendis Sacris libris veſtrorum Paſtorum conſiliis gubernari „. Hactenus Epiſcopi. Quid ad hoc Queſnellus?

2 Proteſtationis paragrapho 15. pag. 145. *Totum*, inquit, *pulchrum eſt*, *& ſolidum*, *cui toto corde conſentio*; minimè verò ſequentibus: ubi ſic pergunt Antiſtites: „ Cùm autem ad Sacras Literas evolvendas vos hortamur, Fratres chariſſimi, nequaquam exiſtimamus *utile & neceſſarium eſſe omni tempore*, *& omni loco & omni perſonarum generi*, hoc eſt, imperitis, levibus & inconſtantibus in fide, omnes ſacros promiſcuè codices attingere; abſit ut putemus, non licere Superioribus eam prohibere lectionem certis de cauſis, idque ab ipſis fieri ſinè illuſione & periculo non poſſe; nec aliud eſſe, quàm Chriſti os obturare; interdicere uſum luminis filiis lucis, & facere ut patiantur ſpeciem quamdam excommunicationis.

Queſnellus verò „ Si (inquit) accuſatoribus meis, ſatis bonæ fidei fuiſſet, ad referendas conditiones, & præcautiones, quas in Fidelibus poſtulavi ad Sacri Codicis lectionem, facilè apparuiſſet, me neque Sanctum dediſſe canibus, neque projeciſſe margaritas ante porcos.

3 „ Certum eſt, eos, qui Sacras Literas legunt, debere interim ſuperioribus legitimis ſubmiſſionem, ut ab illis dependeant. Verùm quid hoc monito intelligi volunt? Num ut ſalubris lectio ſit, debere ſingulos à Parocho, Directore, Epiſcopo petere facultatem? Non videtur is modò ſtatus Eccleſiæ eſſe, inquiebat Meldenſis Epiſcopus in juſtificatione Obſervationum Moralium §. 1. Attamen nemo eſt, qui non approbet, Fideles in Divini voluminis lectione ſequi conſilia Paſtorum, quos nacti fuerint lumine & ſapientiâ præditos.

„ Diſpiciendum ſupereſt, num aſſertiones dederim exoticas, & prudentibus cautelis, lectioni Sacræ debitis repugnantes. De his contra me inſtituitur accuſatio, obtenditurque Propoſitio hæc mea 79. *utile & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, omni perſonarum generi ſtudere & cognoſcere Spiritum, pietatem, & myſteria Scripturæ Sacræ*. Verba hæc oppoſui ſtudio verbi Dei critico, & erudito: &, ut perſpicuè liquet, de Sacri Codicis lectione à me ibi non agitur; ſed ſolummodo de cura, quæ fidelibus incumbit, ut ſtudeant & cognoſcant ejus Spiritum, pietatem, & myſteria, quod fieri poteſt lectione librorum ſacras paginas explicantium, quorum infinitus eſt numerus. Neque locutus ſum de hominibus promiſcuè, neque de omnibus perſonis; ſed omni perſonarum generi.

4 „ Quapropter etiamſi de Sacri Codicis lectione ibi ſermo fuiſſet, imponeretur mihi, quod illic non aſſerui. Nullus hominum ſtatus eſt, nulla conditio aut ætas, nullus ſexus, cui Patres arbitrati

„ fue-

,, fuerint prohibendam Divini voluminis
,, ſive lectionem, ſive cognitionem Spiri-
,, tus ejus, pietatis, & latentium iu eo
,, myſteriorum, quemadmodum occaſione
,, Euuuchi Caudaeis Reginæ Æthiopiæ in-
,, dieavi Propoſitione 80. iu Act. Apoſt.
,, eap.8. v.26. *lectio Scripturæ Sacræ etiam*
,, *in homine gazis, & negotiis intendenti,*
,, *oſtendit, eam eſſe pro omnibus.* Indubiè
,, Scriptura eſt pro omni hominum genere,
,, & iuter ſimplices, rudes, & agricolas
,, utriuſque ſexus reperies, iu quibus ſu-
,, ſcipiendo Dei verbo, ejuſque penetrau-
,, dis myſteriis, meliùs diſpoſitus ſit in-
,, tellectus, quibus Sacra illa lectio magis
,, ſapiat, & plus afferre valeat utilitatis,
,, quàm ingeniis quibuſdam ſublimibus,
,, ad ſcieutias quaslibet abſtruſiſſimas ſiu-
,, gulari pollentibus acumiue, atque in li-
,, terarum palæſtra exercitatiſſimis. Fre-
,, quentia hujus exempla ſunt.

,, Sed neque me latet, vix nllum genus
,, hominum eſſe, in quo non iuveuias com-
,, plures, quibus promiſcua Scripturarum
,, omnium lectio poſſet parere detrimen-
,, tum, quique myſteriorum illic quorum-
,, dam intelligeutiæ ſe ipſis idonei non
,, ſunt. Ideo locutus ſum, & inculco ite-
,, rum, de *omni perſonarum genere*, non
,, de perſouis omnibus promiſcuè & abſ-
,, que exceptione: neque de Scriptura in-
,, tegra: neque etiam negavi Præpoſitis
,, Eccleſiæ in aliquibus circumſtantiis jus
,, competere, lectionem ſacri voluminis
,, interdicendi: neque aſſerui iſtud ab eis
,, fieri non poſſe abſque illuſioue & pericu-
,, lo. Oportet traditum eſſe ſpiritui ealum-
,, niæ, qui talia voluerit mihi dogmata
,, imputare,,. Huc uſque Queſuelli Pro-
teſtatio quæ quàm ſincera ſit, capite proximo diſcutiendum eſt.

CAPUT XII.

Eadem Proteſtatio plena fraudibus convincitur.

QUiſquis omni Theologorum generi ſuaſerit, ut ſolet cum Sectatoribus Queſnellus, ſtudium diligens ad ſcrutandum iutima Augnſtiniani ſeusûs penetralia, cauſatus ſtudium iſtud & cognitiouem eſſe Theologo ueceſſariam; non ne cavillator putidus cenſebitur, ſi poſtea ſe lectionem ſuaſiſſe perneget, aſſerens Sancti Doctoris ſenſum ex infinitis aliorum Incubrationibus & commeutariis abſque Doctoris maximi iuſpectione ſatis colligi? Inauiſſima cavillatio facilè elidetur; nam, etſi conceſſero, Auguſtini ſententiam ex aliorum diſci poſſe commentariis: atque iſtud expedire tirouibus, modò ſapieus ſiat inter commentaria delectus; Verumtamen aliud iu ſignificatione propria & obvia eſt, ſtudere Auguſtiuiauis, vel divinis codieibus, aliud interpretum in illos commentariis. Proinde Queſnellus aſſerens ueceſſarium ſtudere Scripturæ Sacræ, ſive quod idem, imò durius eſt, ſtudere & cognoſcere ejus ſpiritum, pietatem & myſteria, meritò reputabitur Sacri codicis ſtudioſam commendaſſe lectionem velut neceſſariam.

Ita Propoſitionem intellexere eentum Galliæ Epiſcopi in Paſtorali Documeuto, à quadragiuta primum edito, dein à 60. & pluribus adoptato: neque exiſtimo ullum uſpiam in orbe Antiſtitem, aut Theologum extra Queſnelli aſſeclas, Articuli verba aliter accepiſſe. Neqne veriſimile eſt aliam ipſi Queſnello fuiſſe mentem; licèt vocibus eam minùs dilucidis exprimere voluerit, ut dum aceuſari forſitan in judieio contingeret, qualicumque videretur locus effugio. Sed non præviderat, ex ſuis in uovum Teſtameutum Obſervationibus tot ſimul colligeudos Articulos, quorum alii cæteris plus lucis adderent, neque lectorem ſinerent de ſenſu authoris perverſiſſimo dubitare, circumſtantiis omnibus in eundem concurreutibus. Quod ex univerſo ejus Syſtemate ſuſcipio elariſſimè demonſtrandum.

Prop.80. *Lectio S. Scripturæ eſt pro omnibus.* Ubi ipſius Divini eodicis expreſſa lectio, ad alia pietatis volumina detorqueri uou poteſt. Sed nondum, inquies, aſſeritur lectiouis illius neceſſitas, cum intelligi enuntiatio commodè valeat de communi attributâ omnibus facultate.

2 Audi igitur Prop.81. *Obſcuritas Sanctæ verbi Dei non eſt laicis ratio diſpenſandi ſe ipſos ab ejus lectione.* Diſpenſatio fit circa præceptum. Supponitur itaque Verbum Dei, quantumlibet obſcurum, legi à laicis debere, neque ullum ſe poſſe ab ea lectione propterea excuſare. Dogmatica enim & illimitata locutio eſt. Eu legendi Sacras literas neceſſitatem impoſitam omnibus; quia ſi laicis incumbit, de Eccleſiaſticis nemo cenſuerit dubitaudum.

Prop.82. *Dies Dominicus à Chriſtianis debet ſanctificari lectionibus pietatis & ſuper omnia Sanctarum Scripturarum. Damnoſum eſt velle Chriſtianum ab hac lectione retrahere.* Hic iterum perſpicuè ſtatuitur præceptum, & in

& in eo fundata neceſſitas ad omnes pertinens Chriſtianos legendi Scripturas,ſaltem diebus Dominicis; aliàs præcepta deficeret ſanctificatio. Quæ ſi ſubſtiterit ratio, valebit etiam pro feſtis.

Prop.84. *Abripere è Chriſtianorum manibus novum Teſtamentum, ſeu eis clauſum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, eſt illis Chriſti os obturare*. Chriſtianis os Chriſti obturare prorſus anti-Chriſtianum eſt, nulli licitum mortalium. Legenda itaque Scriptura eſt à Chriſtianis omnibus, ne circa aliquem os Salvatoris obſtruatur. Quid enim obſtructione illa obvenire nobis poteſt luctuoſius, quid magis exitiale; Servatori etiam magis injurium, qui impediatur loqui, & monita ſuggerere ſalutis iis, quos non ſolùm redemerat effuſo Sanguine; ſed Baptiſmali etiam gratia, & fortè aliàs ſæpius adoptaverat filios?

3 Attende etiam lector Catholice, quod juxta Queſnellum in citato jam Articulo *Abripere è Chriſtianorum manibus novum Teſtamentum, ſeu eis clauſum tenere*, ſit *auferre eis modum illud intelligendi*, ac proinde quod in Novatoris ſententia, ſinè Divini Codicis lectione, *ſtudere* homo nequeat, & quantum ſufficit, *cognoſcere ejus Spiritum, pietatem & myſteria*. Quis enim Chriſtianos impedit, ne ex concionibus, vel aliis libris piis proficiant? Quomodo igitur à mendacio excuſes, aut æquivalente ei reſtrictione, quod ait Proteſtatio de Articulo 79. *De ſacri Codicis lectione à me ibi non agitur; ſed ſolummodo de cura qua Fidelibus incumbit, ut ſtudeant & cognoſcant ejus Spiritum, pietatem, & myſteria, quod fieri poteſt lectione librorum ſcripturam explicantium*.

Qualecunque ſtudium fuerit, & qualiſcumque notitia Spiritûs, pietatis & myſteriorum, ex alio quàm Scripturæ hauſta volumine, non eſt ea in Queſnelli ſententia, Chriſtiano ſufficiens; quia *Dies Dominicus à Chriſtianis ſanctificari debet lectionibus Sanctarum Scripturarum*: per alios libros nobis Chriſtus non loquitur, non revelat nobis Scripturarum Spiritum, pietatem & myſteria; quia per Prop.84. *Abripere è Chriſtianorum manibus novum Teſtamentum, ſeu eis clauſum tenere, eſt auferre eis modum illud intelligendi, & Chriſto os obturare*. Confirmat hanc Queſnelliani ſenſus intelligentiam Prop.85. *Interdicere Chriſtianis lectionem Sacræ Scripturæ, præſertim Evangelii, eſt interdicere uſum luminis filiis lucis, & facere ut patiantur ſpeciem quandam excommunicationis*. Quod malum, ut Præpoſiti Eccleſiæ non poſſunt innocentibus infligere Chriſtianis, ita neque hi, ut patet, poterunt ſibi ipſis.

4 Neceſſe igitur eſt Scripturam Sacram legi ab omnibus Chriſti fidelibus, neque aliorum lectio librorum, quantumvis pietatem ſpirantium, poteſt ſufficere.

Ita Queſnellum intellexere pridem & ſecuti ſunt duo famoſi in Belgio ejus defenſores, & Conſtitutionis UNIGENITUS declaratiſſimi hoſtes, quorum alter nomine proprio ſatis notus, ſe *Philirenum*, alter *Ægidium Candidum* ſe appellat. Prior opuſculum edidit *Sanctuarium ſimplicibus apertum*, & quaſdam ejus vindices epiſtolas. Ut à *Sanctuario* ducamus exordium ſic habet parte 2.pag.2. S.Scriptura à viris & fœminis, à pueris & adultis, à doctis & indoctis, ab omnibus Chriſtianis legi debet. Pag.54. *Lectio S. Scripturæ non ſolùm eſt licita, & laudabilis exercitatio: ſed etiam obligatio Chriſtianorum, quæ neque ratione paupertatis, neque teneræ ætatis, neque ob ingenii tenuitatem, neque ob ullos alios vanos prætextus poteſt prætermitti*.

Idem in alio libello Belgico, ſive Epiſtolis ad P. Alexandrum à S. Tereſa Carmelitanum 1691., pro defenſione prioris Opuſculi editis; Epiſt.1. ait: „Citantur à „ R. V. ex Sanctuario aperto hæc verba: „ *Conſequenter videbimus, quòd S. Scriptura juxta SS. Patres ſit regula, teſtamentum, epiſtola à cœleſti Patre omnibus ſuis filiis ſcripta, quæ à divitibus & pauperibus à viris & fœminis, ab Eccleſiaſticis & Conjugatis, à pueris & adultis, à doctis & indoctis legi debet*. Et iterum: *Tandem igitur concludimus ex indicatis verbis & efficacibus monitis antiquorum Patrum ſupra citatorum, lectionem divinorum librorum eſſe exercitium non ſolummodo licitum & laudabile; ſed etiam Obligationem Chriſtianorum, Obligationem quæ neque ob paupertatem, neque ob teneram ætatem, neque ob tenuitatem intellectûs, neque ob ullos alios vanos prætextus poteſt prætermitti*.

„ Oſtendit R. V. præcipuè ſibi diſplicere „ quod concludamus, *S. Scripturam ab omnibus Chriſtianis legi debere*: *Quod id vocemus Obligationem*; quamvis hæc concluſio in teſtimoniis S.S. Patrum, quos „ citavimus, evidentiſſimè contineatur. „ Epiſt.2. pag. 7. *Sicut etiam omnes Chriſtiani obligati ſunt paſcere ſe Corpore & Sanguine pretioſo Chriſti non quilibet in ea diſpoſitione in qua conſtituti ſunt bonâ vel malâ; ſed quiſque debet laborare, ut ſuam animam Sanctâ præparatione capatem reddat, atque ita commu-*

municet. *Talis eſt Obligatio Chriſtianorum, qui ſaltem aliquam capacitatem habent, ut ſe lectioni divinorum librorum applicent*.

5 Ægidius Candidus, à quo velut novæ Sectæ principe vocantur aliqui *Janſeniſta Candidi*, Janſeniſmum apertiùs profitentes, primus in Belgio Vexillum extulit contra Bullam UNIGENITUS, omnes Queſnelli damnatos Articulos audaciſſimè propugnans. Idem antea contra Belgii noſtri Antiſtites pro lectione Scripturarum vernaculâ Dialogos Belgicè edidit, quorum ſecundus erat *inter Parochianum Eccleſiæ D. Virginis Mechliniæ, & Theologum ac Doctorem Medicinæ*: ubi pag. 1. ait *PAROCHIANUS*: *Eſtne igitur lectio Scripturæ Sacræ tam neceſſaria ad rectè vivendum, quàm cibus ad vivendum ſit neceſſarius? THEOLOGUS*: *Id docent verba SS. Patrum*. Pag. 6. *DOCTOR MEDICINÆ*: *Verùm Scriptura non tam neceſſaria eſt omnibus, ſicut Novaculæ ſunt Tonſoribus, aut gladii Militibus*. *THEOLOGUS*. *Non tam neceſſaria? Deberes de hoc ſemel audire loquentes Patres: vira huic protuli nonnullos, & ſi ſingulos integrè referre vellem, dies non ſufficeret*.

Denique omnes Queſnelli vindices pro præſentis Articuli defenſione citant Patrum teſtimonia, non de aliis Tractatibus piis; ſed manifeſtè agentia de Lectione Scripturæ, & hauriendis ex ipſo fonte ſalutiferis documentis. Sic author *Obſervationum in* 101. *Propoſitiones*: ſic *Hexapla*: Sic amborum ſubſidiarius *Collator*. Etiam legis Doctor quando diſcipulis inculcat, eſſe utile & neceſſarium ſtudere & cognoſcere ſtatuta, ſenſum, Spiritum Juſtinianæi Codicis, quis non ex eo monito colligat, legendum indicari Juſtiniani Codicem ipſum; non verò ſolos legum ejus interpretes. Magiſter Grammatices, vel poeſeos, tironibus edicat, utile & neceſſarium eſſe ſtudere & cognoſcere ſenſum, phraſes, ſtylum Ciceronis, Terentii, Virgilii, indubiè auditor quilibet arbitrabitur legenda tironibus authorum iſtorum volumina, & non tantùm aliorum, qui quaſdam ex eis regulas conceperunt. Cenſendus itaque pariter Queſnellus de Divinarum lectione literarum, & non de quorumlibet tantùm aliorum piorum voluminum intelligi voluiſſe cùm dixit *utile & neceſſarium eſſe omni tempore, omni loco & omni perſonarum generi ſtudere & cognoſcere Spiritum, pietatem, & myſteria Sacræ Scripturæ*.

6 Saltem, inquit Queſnellus, ſi ſatis bonæ fidei in meis Accuſatoribus fuiſſet, ad referendas conditiones, quas in Fidelibus poſtulavi ad Sacri Codicis lectionem, facilè apparuiſſet, me neque dediſſe Sanctum canibus, neque projeciſſe margaritas ante porcos. Verùm quis etiam hæreticus, niſi prorſus inſanus non exigit à ſuis pro lectione Scripturarum ſalutiferâ, Spiritum humilitatis, & petitionem luminis à Deo? quamvis ipſi ſuperbiſſimi ſint, & tenebras ament præ lumine. Quis non, ubi proprius intellectus deficit, conſulendos exiſtimet ſapientes? Sed, ut ſoli hæretici hæretici ſapiunt, ita Queſnellianis ſoli audiendi veniunt novæ Eccleſiæ Apoſtoli: atque interim manet exitiale proſcripti dogmatis venenum, ab authore ejuſque Sectatoribus quàm maximè intentum, quod eſt ſubverſio ſimplicium, & quantum fieri per ipſos poteſt, omnium à fide Eccleſiæ Romanæ, in ſuam Sectam pertractio. Unde ineptiſſima Queſnelli contra Centum Epiſcopos exprobratio eſt, quaſi ab eis per calumniam traducatur, veluti Scripturas obtrudens, etiam *levibus & inconſtantibus in fide*. Experientiâ habetur nimiùm compertum, nullos communiter ad divini Codicis lectionem, præſertim vernaculam, ferri propenſiùs, quàm fluctuantes in fide, & novitatibus addictos: ſtabiles & firmos in doctrina Apoſtolica, ſatis vident Evangeliſtæ novi, ſe lectionibus iſtiuſmodi non poſſe pervertere. Ideo curas & ſtudia præcipuè conferunt ad dejiciendos animos titubantes. Hic ſcopus, hic fructus eſt tot corruptarum verſionum vulgarium, quibus novaturiens factio Gallias & Belgium inundavit. Hinc didicere aliqui in Galliis Laici piſtores, & coqui, laniones, fabri ferrarii & lignarii cum cæmentariis & agricolis, ſartores cum ſutoribus, fœminæ quoque & pueri, doctrinam in Queſnelli Articulis condemnatam, eſſe Divinis conſonam Scripturis; proinde ſibi à Bulla UNIGENITUS ad Synodum œcumenicam appellandum.

Verùm non tam citò dimittenda mihi fuit Proteſtationis fallacia, qua dicitur non omnibus; ſed omni ſolùm perſonarum generi afferta neceſſitas ſtudii Scripturarum, & latentis in illis cognitio ſpiritûs, & pietatis. Num etiam Propoſitio 80. non de omnibus agit hominibus, ſed de aliquibus ſolùm ex omni genere cum dicitur *LectioSacræ Scripturæ eſt pro omnibus*? Rurſus num de aliquibus tantùm ex laicorum genere affirmat Articulus 81. *Obſcuritas Sancta verbi Dei non eſt laicis ratio diſpenſandi ſe ipſos ab ejus lectione*? Præceptum ſcilicet Laicis ſupponitur legendi Divinos Codices; undenam autem colligas, illud non de Laicis omnibus

bus enuntiari? Num etiam ad Chriſtianos tantum aliquos pertinet Aſſertio 82. *Dies Dominicus à Chriſtianis debet ſanctificari lectionibus pietatis, & ſuper omnia Sanctarum Scripturarum: Damnoſum eſſe velle Chriſtianum ab hac lectione retrahere?*

Quilibet communis conſcius Sermonis, ſinè ullo exceptionis indicio pronuntiatum de Chriſtianis, ſinè ullo accipiet limite. Non minùs de Chriſtianis generatim omnibus interpretabitur Propoſitionem 84. „ Abripere è Chriſtianorum manibus no- „ vum Teſtamentum, ſeu eis illud clauſum „ tenere, auferendo eis modum illud in- „ telligendi, eſt illis Chriſti os obturare. Et quis licitum cenſeat, os illud ſalutiferum obturare intuitu ullius hominis, maximè in Eccleſia? Cùm igitur in Queſnelli ſententia abripere è Chriſtianorum manibus novum Teſtamentum ſit os Chriſto obturare reſpectu illorum, quibus lectio interdicitur, evidens eſt etiam quoslibet reſpectu ſui, os Chriſto obturare, qui à Scripturarum abſtinent lectione, adeòque lectionem illam non ſolùm utilem; ſed etiam neceſſariam, non tantùm aliquibus ex omni Chriſtianorum genere; ſed etiam Chriſtianis ſimpliciter omnibus. Ubi ſatis conſtat de infantibus, loquendi cum Chriſto, vel eum audiendi incapacibus, Propoſitionem minimè intelligendam.

8 Denique ex deductis hactenus manifeſtum eſt, nihil in Documento Paſtorali centum Gallicanorum Antiſtitum eſſe, ob quod dici à *Proteſtante* debuerint dati in reprobum ſenſum, ſive, ut verbis ejus utar, *Spiritui calumniæ traditi*; cùm nihil adverſario tribuiſſe deprehendantur, quod in damnatis ejus Articulis juxta ſenſum obvium non perſpeximus contineri. Proinde vaniſſima ejus eſt, & authore digna impudens gloriatio, „ Ne umbra quidem eorum, „ quæ Epiſcopi imputant, in meis Obſer- „ vationibus continetur; ſed propoſitio- „ nes quoad omnia contrariæ. „ Cur ex his ſaltèm aliquas non produxit? A quo enim tempore, aut quibus meritis id ſibi juris vindicat, ut fidem habeamus ei potiùs, quàm centum Epiſcopis, quàm Apoſtolicæ Sedi, quàm univerſæ fidelium Summum Paſtorem ſequentium multitudini, quàm denique oculis propriis?

Complures quidem *Proteſtatio* lacinias exhibet è damnato Opere decerptas, velut totidem pro authoris Syſtemate apologias; ſed omnes intuitu finis inaniſſimas; utpote ad propoſitam controverſiam minimè pertinentes. Quid enim tota iſta textuum farragine conficitur aliud, quàm „ eſſe præ- „ ſumptionem, velle Scripturam Sacram „ intelligere privato ſpiritu abſque Do- „ ctorum Eccleſiæ ſubſidio: Deum velle „ hominibus documenta dare per homi- „ nes: modum proficiendi lectione Di- „ vini Codicis eſſe, intelligentiam ejus „ petere aut quærere humiliter: facilè „ agnoſcere ſuam ignorantiam: adire eos, „ quos Deus nobis contulit inſtitutores? „ Iſtud totius Proteſtantis hic apologiæ compendium. Quomodo autem inde conficitur, quod ſub *omni perſonarum genere* Queſnellus non intellexerit *perſonas omnes ſinè diſtinctione atque exceptione*, ut ei à centum Epiſcopis tribuitur? Neque dubito quin à cæteris Queſnelliani Syſtematis lectoribus, ſenſu ſimili accipiatur. Nam etſi in rigore grammatico convenire quidpiam poſſit aliquibus ex *omni genere*, itaut non conveniat *omnibus*, ſeu ſingulis omnium generum; attamen etiam uſu frequentiſſimo compertum eſt, utrumque loquendi modum pro eodem accipi ſignificato. Patet in ipſis de quibus diſputamus Propoſitionibus. Nam ſicut in ſeptuageſima nona exprimitur *omne perſonarum genus*, ſic in 80. *omnes* ſimpliciter. Studium autem, imò & lectionem Divini Codicis ſic intelligi à Queſnello, neceſſariam omni hominum generi, ut etiam ſit omnibus individuis, liquet ex Propoſitione 84., juxta quam Scripturas non legere eſt *os Chriſti obturare*, quod nulli hominum licet, potiſſimum Chriſtiano. Si enim homini os Chriſti obturetur, eripiendo è manibus novum Teſtamentum, obturabitur etiam illud non legendo, atque ita neque licitum erit lectionem illam omittere: proinde lectio illa omnibus in novo ſyſtemate neceſſaria eſt.

9 Eundem ſenſum Queſnello adhærentium ejuſque propugnantium Articulos eſſe ſupra vidimus, ubi *omnibus hominibus tam neceſſaria* dicitur *Scriptura lectio*, *quàm novacula tonſoribus*, *gladius militibus* &c. Eodem concurrit, ut notavimus Propoſitio 85. „ Interdicere Chriſtianis lectionem Sacræ „ Scripturæ, præſertim Evangelii, eſt in- „ terdicere uſum luminis filiis lucis, & fa- „ cere ut patiantur ſpeciem quamdam ex- „ communicationis „. Cùm interdicere Chriſtianis lectionem illam, ſit interdicere uſum luminis filiis lucis, etiam voluntariè omittere lectionem, erit interdicere ſibi uſum luminis, quæ interdictio homini tam poſterior, quàm prior cenſebitur perniecioſa.

Qualis verò illa eſt magnificè adeò; ſed ſimul fallaciſſimè prædicata erga Præpoſitos ſubmiſſio, quæ ſcilicet exemplis notiſſimis, ipſiſque dogmatibus ab ipſo ubique enervatur, deſtruitur *Proteſtante*? Et quidem neceſſe non eſt ſpecimina à remotioribus accerſere: Quomodo poterit Epiſcopus è *Chriſtiani* alicujus *manibus abripere novum Teſtamentum, ſeu illud clauſum tenere*, ſi iſtud *ſit auferre ei modum illud intelligendi*? *Si ſit illi os Chriſti obturare*? Quomodo Chriſtianus tali inſtructus dogmate abripi ſibi librum illum patietur, atque obediet Superiori? Quomodo ejus parere poterit voluntati; „ Si interdicere Chriſtianis lectio„ nem Sacræ Scripturæ, præſertim Evan„ gelii, ſit interdicere uſum luminis filiis „ lucis, & facere ut patiantur ſpeciem „ quamdam excommunicationis? „ Denique „ Si dies Dominicus à Chriſtianis de„ beat ſanctificari lectionibus ... Sancta„ rum Scripturarum? Si damnoſum ſit vel„ le Chriſtianum ab hac lectione retrahere? Chriſtiano iſti non minus juris eſſe videbitur, appellandi ad futurum Concilium contra ſui ſententiam Antiſtitis, quàm Queſnello & ei adhærentibus contra judicium Sedis Apoſtolicæ, conſenſu totius Eccleſiæ confirmatum.

10 Expertum fuit etiam Belgium, quam ſubmiſſionem erga Epiſcopos, quam erga Summum Chriſti Vicarium Queſnellus cum Arnaldo & Sociis è Gallia profugis illuc introduxerit. In proceſſu juridico, ſeu *Cauſâ Queſnellianâ* toto Articulo 2. longâ factorum ſerie oſtenditur, quod Queſnellus „ in Belgio Catholico & in vicinis „ Provinciis plures turbas & diſſidia exci„ taverit, Presbyteros commoverit ad„ versùs proprios Epiſcopos, Clerum Ba„ tavicum impulerit adverſùs Summum „ Pontificem „. Maxima priùs fuerat reverentia Belgarum erga Epiſcopos, potiſſimùm erga Romanum Pontificem, & omnia Sedis Apoſtolicæ Decreta; nominatim Regulam quartam Indicis Tridentini, plurium Pontificum, etiam nuper Innocentii XII. authoritate roboratam, de non legendis promiſcuè Scripturis in lingua vernacula abſque facultate.

Regulæ iſtius violatio hinc inde per Conventus Monialium, & alibi, inter fœminas præſertim, ſerpens, paulò poſt hoſpitum illorum adventum, cœperat obſervari.

De hoc abuſu pernicioſo commoniti Antiſtites, Duce Humberto Mechlinienſium Archiepiſcopo & Belgii Primate, ſtatuerunt communi conſilio, novitati, plurium ſeminario errorum, quantocius occurrendum. Decretum itaque ediderunt pro accurata obedientia præſtanda Regulę 4. Tridentini Indicis, & cæteris Apoſtolicæ Sedis Conſtitutionibus, ac cenſuris ſeu dogmatum, ſeu librorum.

11 Oppoſitum hunc novitatis progreſſui aggerem non tulit inultum turba ſchiſmatica; ſed percita furore totum mox Belgium Libellis famoſis & rabiem præ ſe ferentibus, implevit. Arnaldus & Queſnellus Opere anonymo cui titulus: *Difficultates propoſitæ Domino Steyaert* Anno 1691. parte quarta pag. 141. *Diabolus* (inquiunt) *Chriſtianos à lectione Sacræ Scripturæ avertit, & nemo eſt præter ipſum ſolum, qui illis poſſit hanc cogitationem immittere; non pertinere ſcilicet ad ſæculares illam legere* [etiam in lingua Vernacula, circa quam ſolam verſabatur controverſia) *& ideo qui Scripturæ lectionem interdicit, huic Diaboli conatui ſuffragatur.*

Ibid. pag. 209. *Allegare veluti rationem non permittendi lectionem Sacri Codicis puellis, fœminis, & aliis qui non ſtuduerunt* (Latino aut alteri ſacro idiomati) *quod illum locis multis intelligere nequeant; eſt conculcare pedibus authoritatem Sanctorum Patrum.*

12 Vehementiùs contra illam Antiſtitum providentiam debacchatus eſt Queſnelli Symmiſta famoſus Gabriel Gerberon, è ſuis pariter Bruxellenſibus latebris, quas confidebat ab Archipræſule non facilè detegendas. Is Opuſculo cujus epigraphe eſt, *Brevis & neceſſaria inſtructio omnibus Belgii Catholicis data circa lectionem Scripturæ Sacræ*, pag. 25. ait: *Jure dici poteſt hujuſmodi Decretum non à Deo; ſed à Diabolo eſſe ſuggeſtum*. pag. 23. *Prohibitio lectionis Sacræ Scripturæ* (in idiomate vulgari) *tanta eſt animarum pernicies, ut intentio eam plebi Chriſtianæ prohibendi, à nemine niſi à Diabolo poſſit injici.*

Pag. rurſus 25. *Si qui Epiſcopi in Belgio lectionem Sac. Scripturæ* [promiſcuam in lingua vulgari] *prohibuerint Chriſtianis, fas eſt dicere, hujuſmodi Decretum non à Deo; ſed à Diabolo profectum eſſe, & omnes verè Chriſtiano nomine glorianter, habere Decretum illud primò veluti abuſum poteſtatis Epiſcopalis: ſecundò veluti defectum gravem Epiſcopali muneri ac debito contrarium: tertiò tanquam ſcandalum, quod ſchiſmaticos ab Eccleſia Catholica avertat, & in ſchiſmate confirmet: quartò tanquam ingens dedecus & injuriam, quam Epiſcopi Catholicæ intulerunt Eccle-*

cleſiæ per Decretum, quod hæretici nobis, & Eccleſiæ perpetuò exprobrabunt.

Pag. 22. *Epiſcopus, qui prohibet plebi promiſcuam Divini Codicis lectionem Vernaculo idiomate, non Pater eſt, nec Paſtor; ſed potiùs tyrannus, adimens populo conceſſam à Numine facultatem.* Pag. 26. *Virtutis eſt non obedire talibus Superioribus; qualis enim foret iſta obedientia? Non abſimili Neſtorius, Julianus, Sergius, & plures alii hæretici Epiſcopi, plurimos ſimplices ſuis hæreſibus implicuerunt, & demerſerunt ad inferos.*

13 Eodem Anno 1691. idem Author alium Libellum edidit hoc titulo: *Sententia & agendi ratio Archiepiſcopi Mechlinienſis*: ubi pag. 28. ait: *Inſignes Theologi ſtatuunt lectionem promiſcuam Scripturæ Sacræ in lingua vulgari, plebeis prohiberi non poſſe ſinè hæreſi.* Ibid. *Lectionem Scripturæ Sacræ non eſſe omnibus promiſcuè Chriſtianis utilem, eſt dogma impium.* Ibid. *Eſt ſe à fide & Eccleſia ſeparare.*

Reprehenſa à Scriptore Catholico fuit hæc Gerberonis temeritas; ſed is fræni impatiens ſuperiorem audaciam novâ impudentiâ confirmans, protinus expedivit prioris Opuſculi *Defenſionem*, reſpondens pagina 43. *Omnes quibus mica judicii, & pietatis ſupereſt, judicabunt quod Decretum Archiepiſcopi, Deo, & Eccleſiæ ſit injurium, quod ſcandalizet & turbet conſcientias, ac hæreſi nitatur.* Pag. 44. *Omnes quibus, aliquid judicii ſani & pietatis ſupereſt, Decretum ſæpe memoratum ſemper exhorreſcent, & characterem ſeditionis, injuſtitiæ & erroris in eo reperient.* Pag. 25. *Nonne oportet omni æquitati, imò pietati nuntium remiſiſſe eum, qui cenſeat non eſſe conquerendum de Decreto, quod conſcientias conturbat, & de illata Deo injuria convincitur?* Pag. 24. *Nimis verum & manifeſtum eſt, quod Archiepiſcopus ediderit Decretum, de quo tanquam de illata injuria Dei Verbo & authoritati Regiæ, & apertam atque exitialem hæreſim complectente querimur.*

14 Nobis autem de iſtiuſmodi contra Epiſcopos, & maximè contra Sedem Apoſtolicam contumeliis, conqueri non licet; quia Gerberon in *Brevi & neceſſaria* [ut vocat] *inſtructione* pag. 17. *Hujuſmodi* (inquit) *duriores loquendi modi adhibendi ſunt hoc tempore, ad novam illam hæreſim in Eccleſia quotidie magis invaleſcentem, publicè denuntiandam.* Ita Gerberon, qui inter *Janſeniſtas candidos* adeò non infimo loco fuit, ut videretur cum *Ægidio Candido* de principatu, & palma audaciæ concertare; niſi ſub fictitiis omnia nominibus conſcripſiſſet. Ægidii ſtylum ſapit *Dialogus*, etſi anonymus Parochianum inter & Theologum anno 1691. editus. Illic pag. 7. *Non poteſt prohibitio illa legendi Scripturas* (in lingua Vernacula abſque Superiorum facultate) *excuſari ab hæreſi, & in Spiritum Sanctum blaſphemiâ. Ratione loquendi utimur acerbiore; quia prohibitione illa ſubvertitur Sancta noſtra Religio* Janſeniana; ut nuper *Ægidius* ille Opuſculum edidit hac mirifica inſcriptione: *Apologia nova pro Doctrina Sancta Cornelii Janſenii Epiſcopi Iprenſis.* Talis eſt Queſnelli, & omnium ei adhærentium erga ſupremos Eccleſiæ Rectores, & inferiores Antiſtites reverentia, atque demiſſio, ubicumque ſenſerint eos ſuis novitatibus refragantes.

15 Ad imitationem operis Queſnello-Arnaldici, *Difficultatum* ſcilicet *propoſitarum Domino Steyaert*, prodiere ſub idem tempus *Difficultates propoſitæ Epiſcopo Gandavenſi*, contra ejus Decretum ſimile Mechlinienſi: illic magis impudens, quàm difficilis author pag. 11. Gandavenſium Antiſtitem interrogat: *Nonne Diabolus ſolus eſt, qui inſpirare noverit, lectionem Scripturæ Sacræ non eſſe neceſſariam?* Pag. 3. *Chriſtiano populo interdicere lectionem Scripturæ in idiomate quod optimè intelligunt, impium eſt & hæreticum.* Pag. 21. *Tali Decreto nihil eſt à ſano cerebro alienius, nihil magis ridiculum* Pag. 14. *Non Chriſtiana obedientia; ſed irrationabilis, ſtulta, & peccaminoſa ſubmiſſio eſſet, obedire iſtiuſmodi Decretis.* Pag. 15. *Eſſet obedientia Deo maximè ingrata.* Hæc Janſeniſtarum Ethica, ipſis eſt Moralis rigida, Moralis tutior, puriſſima, & Romanæ Eccleſiæ magnifica reformatrix.

Similia eodem tempore ſcripſerunt contra Decreta Epiſcopi Brugenſis, & Archiepiſcopi Cameracenſis. Contra hunc Archipræſulem ſimul & Mechlinienſem, atque ipſum Romanum Pontificem concepta fuit lamentatio, qua famoſus Malpaix Jeremiam videri voluit imitari in Epiſtola ſcripta anno 1691. die 2. Februarii *Novum* (exclamat) *ſcandalum! Adoranda verba, quæ Deus omnibus ſuis famulis reliquit ad ſolatium in exilio, ipſis ſunt erepta è manibus, quaſi malus & periculoſus liber: idque per Archiepiſcopos Mechlinienſem & Cameracenſem. Horrenda excæcatio! Scandaloſæ ordinationes fratribus noſtris ſeparatis, idoneæ ut ipſos à communione Eccleſiæ in perpetuum ſejungant: pernicioſæ & exitiales omnibus Chriſtifidelibus! Uſquequo, Domine, uſquequo? Quid olim Eccleſiæ fideles cogitaſſent de Epiſcopo, qui Decretum iſtiuſmodi edidiſſet? Miſera Dei Eccleſia! Quomodo hoc tempore gubernaris?*

naris? S. Paulus Epiſtolas ſuas vult legi ab omnibus; Epiſcopi autem Romanus, Mechlinienſis & Cameracenſis id prohibent. Cui credendum? Priori ſinè dubio; ſcimus enim quia huic locutus eſt Deus. Iterum dico quale Neophytis ſcandalum!

16 Quid igitur conſilii, quo Decreta iſtiuſmodi ſubruantur aut careant effectu? *Oportet illa* (inquiunt Eccleſiæ reformatores) *uſu contrario abrogare, ſcripturas vernaculas omnibus obtrudendo, & prohibendo, ne facultas à ſuperioribus petatur.* Ita *Dialogus tertius Parochianum inter & Theologum* pag.7. *Expedit hujuſmodi Decreta uſu contrario abrogare: ad quod conducit Sacri Codicis lectionem propterea non omittere, eamque aliis qui curæ noſtræ crediti ſunt, vel nos conſulunt, commendare.* Ibidem *Certum eſt, non eſſe neceſſarium à ſuperioribus petere facultatem pro lectione iſtiuſmodi vernacula, imò neque expedit, ne confirmentur Præpoſiti in opinione, quaſi ipſis liceat, Decreta talia condere, & promulgare.*

Dialogi iſti, ut monueram, ſapiunt ſtylum & audaciam *Ægidii Candidi*, qui ſubinde in gratiam Pontificis ſe *Ægidium Albanum* vocat, ut ſe valeat Clementis XI. non ſolum ſcribere *compresbyterum*; ſed etiam *Cognominem* in *Auguſtino Iprenſi vindicato è damnatione Romanorum Pontificum Urbani VIII., Innocentii X., Alexandri VII., & Clementis XI. erepto & eruto per Ægidium Albanum anno afflictæ* [in Janſenio] *gratiæ LXX., Æra vulgaris MDCCXI. Si quis eſt Domini jungatur mihi, Exodi* 32. Illic pag.393. *Liceat*, inquit, *& mihi O Clemens Undecime, Eccleſiaſticæ Hierarchiæ Princeps, Compresbytero & Cognomini tuo, privatum aliquod tibi dare conſilium.* Nonne iſthæc omnia præclarè & acutè? Plura ex iſto Volumine referam ubi de Propoſitione 96. &c. diſceptabitur. Redeundum nunc ad Sacri Codicis lectionem:

17 Duplex à Novatoribus ſolvenda ſupeterat difficultas: prior pertinens ad Belgium tunc Hiſpanicum, quam proponit Gerberon; ſed poteſtatis Regiæ pariter ac Pontificiæ contemptoribus propria ratione depellit in Opuſculo appellato *Examen Reſponſi*. Illic pag.93. *Quanquam lectio Divini Voluminis idiomate vulgari prohibita in Hiſpaniis fuerit, approbante Paulo Secundo Pontifice, nemo tamen magnopere hinc commoveri debet; Diſcernendum eſt enim quid Pontifex imperare aut prohibere valeat, & obſervandum eſt quod S. Paulus docuit de Divinis oraculis, quæ omnibus fidelibus ſemper in ore habenda ſunt, non obſtante prohibitione in Hiſpaniis factâ, & à Pontifice approbatâ, atque confirmatâ.* Altera difficultas oritur ex eo quod in Regula quarta Indicis Tridentini exprimitur: *Qui autem abſque tali facultate ea legere ſeu habere* [Biblia vulgari idiomate] *præſumpſerit, niſi priùs Bibliis Ordinario redditis, peccatorum abſolutionem percipere non poſſit.*

18 Obicem etiam hunc facilè ſe amovere exiſtimat author *Epiſtolæ* typis editæ, ementito nomine *quorumdam Oſtendanorum civium ad amicos Brugenſes circa Antiſtitis illius Decretum* anno 1691. pag.15. *ſuppoſito quod aliqui ſuſtineant Epiſcopi noſtri Decretum in ſe eſſe nullum, eſſe invalidum, hæreticum, imò ab ipſo Diabolo dictatum: quodque ducti hac opinione, Biblia ſua nolint tradere, & malint propterea non accipere abſolutionem à Sacerdote; ſed expectare illam à Deo, nonne tales excuſari poſſent, & peccatorum impetrare veniam ac ſalutem conſequi?* Poſſunt quàm maximè juxta Queſnellum & Arnaldum qui ſic componere noverant conſcientias Monialium Portus Regii, quas in pertinacia Janſeniana & inflicta propter eam excommunicatione, annis pluribus obduratunt, juſſas abſolutionem, quam Chriſti Vicarius denegabat, ab ipſo expectare Numine; cui, etſi non communione Euchariſticâ, at fide Janſenianâ, per ſimilem operante charitatem, arctiſſimè unirentur. Et quidem juxta Queſnelli Articulum 28. *Prima gratia quam Deus concedit peccatori eſt peccatorum remiſſio*: & per Art.51. *Fides juſtificat, quando* (ſeu quandocumque] *operatur.*

Præterea juxta Articulum 82. *Dies Dominicus à Chriſtianis debet ſanctificari lectionibus pietatis, & ſuper omnia Sanctarum Scripturarum*; injuſta autem abſolutionis negatio, imò *excommunicationis injuſtæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro* juxta Art.91. Etiam *pati potius in pace excommunicationem, & anathema injuſtum, quam prodere veritatem, eſt imitari S. Paulum: tantum abeſt ut ſit erigere ſe contra authoritatem, aut ſcindere unitatem* Art.92. ſequitur & 93. *Jeſus quandoque ſanat vulnera, quæ præceps primorum Paſtorum feſtinatio infligit ſine ipſius mandato: Jeſus reſtituit, quod ipſi inconſiderato zelo reſcindunt.* Quibus ſuppoſitis, facilè confidet Janſenianus, ſe à Chriſto delictorum veniam conſecutum, utpote propter virtutis actum injuſtiſſimè denegatam. Veniam quoque à Deo accipere amat, & deſiderat; juxta Articulum verò 40. *ſinè gratia nihil amare poſſumus niſi ad noſtram condemnationem*; proinde non dubitat quin aliquid ſibi divi-

næ

næ gratiæ obvenerit, *Prima* autem *gratia*, ut jam vidimus, Art.28., *quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*.

19 Tradere quoque Biblia vernacula Epiſcopo, foret prodere veritatem, juxta quam Art.80. *lectio Scripturæ Sacræ eſt pro omnibus*: & 79. *utile & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, omni perſonarum generi ſtudere & cognoſcere ſpiritum, pietatem, & myſteria S. Scripturæ*. Eadem traditio Bibliorum *impediret hominem ab implendo ſuo debito*, quod eſt *diem Dominicum ſanctificare lectionibus Sacræ Scripturæ* Art. 82. & 91. Foret *obturare os Chriſti*. Art.84. Foret *interdicere filio lucis uſum luminis, & facere ut patiatur ſpeciem quamdam excommunicationis* Art.85.

Denique *ſic confirmarentur Eccleſiæ Præpoſiti in opinione quod talis Decreti editio ſibi licita fuerit*, quod erroneum, hæreticum, impium, diabolicum penès novam Eccleſiam eſt, & *vicinis hæreticis nova arma ſubminiſtrat ad Sanctam Eccleſiam iterum impugnandam, criminando veluti non Chriſtianam; ſed diabolicam*. Ita Gerbeton in *Brevi & neceſſaria* [ut vocat] *inſtructione* pag.81.

Quod proteſtatio allegat ex Boſſuetio defuncto Meldenſium Antiſtite, *Vix apparere eam eſſe Eccleſiæ conditionem hoc tempore, ut exigere valeat* Regulæ quartæ Indicis obſervationem, certum eſt intelligi non poſſe de præcipua, & longè maxima Eccleſiæ parte, videlicet Italia, Hiſpania, Luſitania, &, Belgio ſaltem Cęſareo.

Si autem Chriſtianiſſimi Regnum in eam inciderit calamitatem, quam aliàs Sorbona, quam univerſi Galliarum Antiſtites, quam Supremus Galliæ Senatus, & Rex ipſe tanto ſtudio conati fuerant avertere, infinitum videlicet totâ Gallia diſperſum à Novatoribus numerum editarum vernaculè Scripturatum, quæ obtruderentur omnibus, etiam ſinè pretio, ne lectiònem metus ſumptuum impediret: exitialis hæc corruptio non aliis imputanda eſt, quàm noſtris pſeudo-reformatoribus, in Romanæ Eccleſiæ perniciem ſemper intentis, qui, ut certiorem machinatio ſucceſſum obtineat, verſionibus ſuis nullas deeſſe patiuntur animorum illecebras & oculorum, exquiſitos idiomatis flores, ſtyli fluxum, ipſiuſque elegantiam compaginis. His rapitur populus, aliunde novitatis ſatis avidus; mulieres præſertim, quæ affectibus magis ducuntur, quàm rationibus; & quantò infirmiores ingenio, tantò ſolent eſſe voluntate obſtinatiores, maximè ubi fucatis obtentibus pium creditur, quod amatur. Unde illud non facilè earum extorqueas è manibus, quod à doctis, ut exiſtimant, & ſanctis Eccleſiaſticis, reverâ hypocritis, acceperint commendatum.

20 Perſuaſum ſibi ab his retinent, eſſe *utile & neceſſarium omni tempore, omni loco, omni perſonarum generi ſtudere & cognoſcere ſpiritum, pietatem, & myſteria Sacræ Scripturæ: Lectionem S. Scripturæ eſſe pro omnibus: diem Dominicum à Chriſtianis debere ſanctificari lectionibus pietatis, & ſuper omnia Sanctarum Scripturarum: Damnoſum eſſe velle Chriſtianum ab hac lectione retrahere: Obſcuritatem ſanctam verbi Dei non eſſe Laicis rationem diſpenſandi ſeipſos ab ejus lectione: Abripere è Chriſtianorum manibus novum Teſtamentum, ſeu eis illud clauſum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, eſſe illis Chriſti os obturare*: denique *interdicere Chriſtianis lectionem Sacræ Scripturæ, præſertim Euangelii, eſſe interdicere uſum luminis Filiis lucis, & facere ut patiantur ſpeciem quamdam excommunicationis*.

His, inquam, erroribus imbutæ mulieres, cum decepta pariter virorum præpoſterè curioſorum, quos ſciolos appellamus, incautâ multitudine, non adeò quidem facilem reddere videbuntur Galliarum Epiſcopis executionem regulæ pridem ab Eccleſia ſalubriter præſcriptæ, de non permittenda promiſcuè Divini Codicis vernaculâ lectione. Verùm ea, qualiſcumque inducta alicubi abuſibus difficultas, minimè abſolvit à falſitate & pernicie Propoſitiones Dogmaticas ad univerſæ inſtitutionem Eccleſiæ enuntiantes, & Europâ ferè totâ à novitatum Sectatoribus divulgatas. Neque Propoſitio præſens ſignificat, quod propter invaleſcentes abuſus, & zizaniorum multitudinem, in aliqua Eccleſiæ parte diſſimulari malum conveniat potiſſimùm propter inobedientiæ, turbarum, & ſchiſmatis periculum; ſed quod per ſe ſtudium iſtud neceſſarium omni hominum generi ſit, omni loco & tempore etiam ſpectatâ communi imperitorum hoc tempore in ſacris vocibus intelligendis, exponendiſque temeritate, quam prudentiſſimi Regulæ Eccleſiaſticæ Conditores, infringere conati ſunt, neque experimur hactenus ſublatam: utinam non etiam enormibus auctam incrementis! Non ſic dimittenda eſt frivola Queſnelli Proteſtatio.

CAPUT.

CAPUT XIII.

Proteſtantis doloſa hypocriſis amplius convincitur.

1 DEclamantem ſuperiùs Queſnellum vidimus contra Centum Galliæ Antiſtites, Documenti Paſtoralis partim authores, partim approbatores; obliquiùs autem contra Summum Chriſti Vicarium, & quotquot adhibitos ab eo in alma Urbe Theologos ad *Obſervationum Moralium* diſcuſſionem: quaſi, ut eas configerent, odioſiùs ipſi fuerint, & contra authoris mentem iniquiſſimè interpretati. *Oportuit* [inquit] *traditos fuiſſe ſpiritui calumniæ; ut enuntiationes meas ad talium figmenta ſenſuum detorquerent*. Sed nempe aliàs condemnari minimè potuiſſent, ut ipſe autumat. Ego verò ſuperiore capite oſtendere cœperam nihil à Galliarum Epiſcopis, minùs etiam à Sede Apoſtolica aut ejus Theologis eſſe impoſitum, aut ad vindicandam anathematis æquitatem attribui debuiſſe; niſi quod Propoſitionum verba, tum in ſignificatione obvia, tum in ipſius authoris, eique palam adhærentium ſenſu legentibus ingerunt.

2 Prolixum quidem ex Antiſtitum Documento locum *Proteſtatio* retulit, quo Scripturarum lectio commendatur; verùm ne quibus ea conditionibus à Præſulibus alligetur, Lectori innoteſceret, ſubdolo præterivit ſilentio, quæ adduxerant illi ex Auguſtino, ex Toloſano Concilio & cæteris Galliarum, atque ipſius contra Eraſmum judicio Sorbonæ. Perſpectum ſcilicet Queſnellus habuit, & perſpicit, quiſquis oculos in fronte gerit, novitatis fuligine non obcæcatos, ex omnibus, quas Conſtitutio UNIGENITUS ferit, enuntiationibus, ne unam quidem cum deſcripta à me, & à *Proteſtante* callidè diſſimulatâ, poſſe authoritate conſiſtere. Ut igitur defectum corrigam *Proteſtantis*, Lectori in memoriam revoco illud Auguſtini lib. 1. de Doctrina Chriſtiana cap. 39. *Homo fide, ſpe, & charitate ſubnixus, eaque inconcuſsè retinens, non indiget Scripturis, niſi ad alios inſtruendos. Itaque multi per hæc tria, etiam in ſolitudine, ſinè codicibus vivunt.*

Evidens eſt cum iſta Doctoris Maximi ſententia minimè conciliari Articulum Queſnelli 79. *Neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, omni perſonarum generi ſtudere & cognoſcere ſpiritum, pietatem, myſteria Sacræ Scripturæ.*

Quod autem ait *Proteſtatio* non aſſeri in Articulo neceſſariam lectionem; ſed tantummodo ſtudium & cognitionem, prorſus inane eſt, & ad excuſandas excuſationes in peccato, nequiter excogitatum. Quiſquis ſcilicet Grammaticæ exempli gratiâ, aut Rhetoricæ Magiſter diſcipulis ut aliàs monui, præceperit ſtudium diligens, ad aſſequendum phraſes, ſtylum, eloquentiam, artem Rhetoricam Ciceronis; nullus diſcipulus, iſtud ſibi ſtudium inculcari à Magiſtro audiens, dubitabit, quin Ciceronis hic ſibi lectio commendetur, vel etiam præcipiatur; licèt plurimi ſint, qui de arte Rhetorica ex Cicerone ſcripſerint; unde Tironibus Ciceronem imitari cupientibus, plurimum poſſet lucis accedere.

3 Argumento huic per ſe ſatis perſpicuo, luminis quidpiam addit hiſtoria Hieronymi, qui epiſt. 22. ad Euſtochium ait, *Raptus in ſpiritu ad tribunal Judicis pertrahor: ubi tantum luminis, & tantum erat ex circumſtantium claritate fulgoris, ut projectus in terram, ſurſum aſpicere non auderem. Interrogatus de conditione, Chriſtianum me eſſe reſpondi: & ille qui præſidebat, Mentiris ait, Ciceronianus es, non Chriſtianus. Ubi enim theſaurus tuus, ibi & cor tuum. Illicò obmutui, & inter verbera [nam cædi me juſſerat] conſcientiæ magis igne torquebar, illum mecum verſiculum reputans: In inferno quis confitebitur tibi? Clamare autem cœpi, & ejulans dicere: Miſerere mei, Domine, miſerere mei. Hæc vox inter flagella reſonabat.* Non fuiſſe inane ſomnium, indicat quod ſequitur: *Liventes fateor, me habuiſſe ſcapulas, plagas ſenſiſſe poſt ſomnium, & tanto dehinc ſtudio Divina legiſſe, quanto non antea mortalia legeram.*

Si dein queſtus fuiſſet Hieronymus de Magiſtro, qui Ciceronianum ei ſtudium præcipiens, occaſio fuiſſet iſtorum cruciatuum; Magiſter verò Proteſtationem reponeret ſimilem Queſnellianæ, ſe ſtudium præcipiendo Ciceronis, non lectionem intellexiſſe; Cùm Ciceroniani eloquentia ſermonis, & quidquid artis in ipſo ſeu Grammaticæ, ſeu Rhetoricæ eſt, potuerit aliunde, quàm ex authoris ethnici, ſeu operum ejus lectione comparari, nonne ea Hieronymo, & cuilibet ſanæ mentis homini *Proteſtatio* mendacium ſaperet, & priore, ſi quod apparuerit, delicto, deterior cenſeretur excuſatio?

4 Queſnelli quoque mendacem calamum convincunt amplius, qui in Conſtitutione ſequuntur Articuli, ut ſuperiore à me capite demonſtratum eſt. Ideo *Collator* cæteris

teris ejus defenſoribus, atque ipſo quodammodo Queſnello hìc aſtutior, cavillationem eandem adhibet; ſed ſubtimidè, dicens: *De Sacrarum Scripturarum lectione Propoſitio hæc propriè* [ſeu verbis explicitis] *non agit .... ſi tamen de lectione Scripturarum intelligere placeat hanc Propoſitionem, neque ſic reprehendi poteſt; modò locus detur æquitati, & per vocem illam NECESSARIUM, intelligas non neceſſitatem abſolutam; ſed moralem quamdam ſeu utilitatem longè maximam: quomodo & Patres intelligendi ſunt, qui & ipſi interdum prædicant lectionem illam eſſe neceſſariam.*

Quæ quidem poſt editam à Queſnello *Proteſtationem* excogitata à *Collatore* explicatio, ipſius eſt figmentum interpretis, non intentio authoris; aliàs ab ipſo in tot undique acceſſitis cavillationibus non prætermittenda. Vocabuli quoque *Neceſſarium* proprietas, cum ſequentium Articulorum præſertim octogeſimi quarti & octogeſimi quinti circumſtantiâ, Collatoris effugio aditum intercludit. Quis enim licitum duxerit *os Chriſto occludere*, & *filiis lucis interdicere*, vel eripere *uſum luminis*?

De exaggerationibus Chryſoſtomi familiaribus, præcipuè inter concionandum, teſtes ſuperiùs dedi Bellarminum, & alios exceptione qualibet majores. Præterea inter eruditos Antiſtites non infimus Godoy Parte 1. Diſp. 26. num. 25. poſtquam retulit verba quædam Hieronymi ab aliis expoſita duriùs, *Multoties*, inquit, *Patres aliquem impugnantes errorem* (qualis erat tempore Chryſoſtomi error practicus circa Scripturas, quarum lectionem negligerent etiam maximè idonei) *in oppoſitum inclinare videntur verbis adeò claris, ac ſunt alia, quæ in hæreticis reperiuntur. Quo non obſtante Patres catholico ſenſu explicantur, & hæreticorum verba accipiuntur ut ſonant; quia eorum mens eſt ſuſpecta, nec de illa curatur in ſanum ſenſum reducendà &c.* Quam ſententiam Eminentiſſimus Aguirre Diſp. 135. ſect. 4. approbat, uti & illam Contenſoni Diſſert. 5. de Gratia pag. 624. *Solis ſacris literis, ſolis Sanctorum Patrum dictis Eccleſia hanc debet reverentiam, ut difficilia & obſcura eorum verba, inquiſitis reconditis eorum ſenſibus explicet, piiſque interpretamentis exponat.* Queſnelli autem explorata intentio interpretationi Collatoris fictitiæ adverſatur.

5 *Proteſtatio* ſtudioſè collectum exhibet quidquid in quatuor damnatis Queſnelli Voluminibus reperiri potuit ad perſuadendum, non fuiſſe cum adeò temerarium, ut voluerit Scripturam ab omnibus legi juxta privatam cujuſlibet ſapientiam, vel inſipientiam intelligendo, ſed ita ut ſuam quis alicubi agnoſcat & fateatur ingenuè ignorantiam, humiliter petat Divini Spiritus lumen, conceſſus à Suprema Providentia Doctores conſulere non erubeſcat. Imò, inquit, non dubito, quin vix ulla hominum conditio ſit, in qua non invenias complures, quibus noxia foret Scripturarum omnium ſinè exceptione lectio, & aliquos, qui ne ad partem quidem fructuoſè legendam ſatis comparati ſint.

Si ita eſt, cur Art. 80. ſinè ulla penitùs exceptione, ſeu perſonarum, ſeu partium Scripturæ dicitur *Lectio S. Scripturæ eſt pro omnibus*? Art. 81. *Obſcuritas ſancta verbi Dei non eſt laicis ratio diſpenſandi ſeipſos ab ejus lectione*? 82. *Dies Dominicus à Chriſtianis debet ſanctificari lectionibus pietatis & ſuper omnia Sanctarum Scripturarum*? *Damnoſum eſt velle Chriſtianum ab hac lectione retrahere*? Cur inter omnes, quos Proteſtatio adducit damnati Operis textus, veluti excuſandis aliquot ejus ſententiis opportunos, nullus cernitur, qui rude genus hominum, & vulgarium turbam mulierum, in primis juvenculas, ad quaſdam ſacri Codicis partes adſtrinxerit, vel exceperit illius partes aliquas? Nihil reſtrictionis adeò neceſſariæ conſpicitur.

Unde quid concludere aliud poſſumus, quàm nihil fuiſſe; ſed poſteriùs confingi, quo proſcriptorum dogmatum virus occultetur potiùs, quàm tollatur? Articulum non reddit inſontem interpretatio, cujus nullum indicium in ipſius enuntiationis, vel vicinis vocibus deprehenditur, quæque non alio procuditur conſilio, quàm ut cenſura Eccleſiæ eludatur. Uſu nempe compertiſſimum eſt, Codicem novi fœderis univerſum à pluribus translatum Gallicè, & Belgicè venum exponi omnibus: ejus lectionem nullo diſcrimine omnibus commendari, nullâ partium exceptione, ſive Apocalypſeos, ſive ullius ex Pauli epiſtolis, in quibus ſunt quædam *difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles depravant, ſicut & cæteras Scripturas, ad ſuam ipſorum perditionem*, teſte Apoſtolorum Principe epiſt. 2. cap. 3.

Sed etſi totum, quod *Proteſtatio* comminiſcitur, codices Queſnelliani anathemate percuſſi exprimerent, non propterea liber eis curſus permitti à Sede Apoſtolica debuiſſet, neque ulla ex 101. Propoſitionibus abſolvi; nam etiam tunc ſeptuageſima nona cum ſex ſequentibus, quæ ad ſacri volu-

voluminis lectionem pertinent, impegiſſet apertiſſimè non ſolùm in Regulam quartam Indicis Tridentini, plurium authoritate Pontificum confirmatam; ſed etiam in complura à me ſuperiùs allegata Galliæ Concilia, præcipuè Toloſanum à quinque ferè ſeculis celebratum: denique in ſtatuta clariſſimæ Sorbonæ & Cleri Gallicani, ſæpius ſtabilita, ſuffragante cum ſupremo Senatu Rege Chriſtianiſſimo.

7 Reſpondet centum Gallicanorum Antiſtitum adverſarius, Inſtructionem eorum Paſtoralem *Obſervationibus* laceſſens, qui veriſimiliter Queſnellus ipſe eſt, pag. 83. *Si probibitum ſit legere Scripturam in verſionibus ſuſpectis, qualis erat de qua loquitur Toloſanum Concilium, quid inde ſequitur de verſionibus publicis & authoritate Eccleſiæ approbatis? Quod attinet ad cenſuras Facultatis Theologicæ* [Pariſienſis] *potius laborandum eſſet ut congrua eis quæreretur excuſatio, quàm adducenda earum authoritas contra uſum adeò generaliter ſtabilitum, ut eſt Scripturarum lectio idiomate vulgari.*

Quid verò nos hìc primum mirabimur, impudentiam hominis in mentiendo, an irreverentiam & contemptum authoritatis cujuslibet graviſſimæ, & Galliis potiſſimùm venerandæ? Praxis Queſnello maximè familiaris eſt, ut ex caſu ſingulari aſſertiones dogmaticas formet, nullo circumſcriptas limite, & univerſalibus æquivalentes, quo quidem ratiocinandi genere nullum penès Dialecticos eſt ſtolidiùs, cujus exempla in Queſnello frequentiſſima oſtendi aliàs, & novum dabit Propoſitio 80., hìc autem Canonem Toloſani Concilii maximè illimitatum, ad unam reſtringit pro libito *verſionem ſuſpectam*. Perſpicua Concilii verba ſunt: *Probibemus etiam ne libros Veteris & Novi Teſtamenti laicis permittatur habere; niſi fortè Pſalterium, aut Breviarium pro Divinis Officiis, ac horas Beatæ Virginis aliquis ex devotione habere velit; ſed ne præmiſſos libros habeant in vulgari tranſlatos arctiſſimè inhibemus* Canone 11. Concil. Labb. pag. 430. Quid hìc reſtrictionis cernitur ad verſiones tantummodo ſuſpectas? De iis nullum verbum habet editio Concilii jam indicata. Ubi autem lex non diſtinguit, neque nos diſtinguere debemus, ut habetur in ſpecu. de Judi. Deleg. §. fin. ver. *Sed nunquid*.

De Conciliis Narbonenſi, Burdigalenſi, Cameracenſi quæ ab Epiſcopis citantur altùm adverſatius ſilet. Quænam autem verſiones ſunt, quas vocat *publicas & ab Eccleſia approbatas*? Catalaunenſis ſcilicet Queſnelli, & quæ eam præceſſerat Montibus Hannoniæ, ut præfert, edita: hinc vulgò dicta *Novum Teſtamentum Montenſe*. Has verſiones, judice *Obſervatore*, & maximè Queſnello, ſecuriſſimè legere poteſt quilibet, etſi Clemens IX. anno 1668. die 20. Aprilis de Montenſi declaraverit, *eam tanquam temerariam, damnoſam, à vulgata editione difformem, & offendicula ſimplicium continentem, authoritate Apoſtolica damnamus, & probibemus, ita ut nemo deinceps cujuſcumque gradus & conditionis exiſtat, etiam ſpeciali & ſpecialiſſimâ notâ dignus, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ipſo facto incurrendæ, illum* [Librum] *legere, retinere, vendere, imprimere, vel imprimi facere, audeat, vel præſumat; ſed ſub eadem pœna, quicumque illum habent, Locorum Ordinariis ſeu Inquiſitoribus ſtatim atque præſentis probibitionis notitiam habuerint, exhibere teneantur.*

Ita, inquam, Clemens IX. de verſione Gallica Montibus edita. De Catalaunenſi quoque aliàs Anonyma; ſed cujus modò authorem ſe, & vindicem profitetur Queſnellus, ita Clemens XI. anno 1708. die 13. Julii.

,, Cùm, ſicut accepimus, in lucem pro-
,, dierit Liber &c..... ac pluriès typis re-
,, cuſus fuerit, non ſinè bonorum offen-
,, ſione, & ingenti animarum periculo
,, propter ejus frequentem, etiam in variis
,, Provinciis lectionem & uſum, quemad-
,, modum pariter ad Apoſtolatum noſtrum
,, multorum querelâ delatum eſt; Nos Li-
,, brum hujuſmodi nonnullis ex Venerabi-
,, libus Fratribus noſtris Sacræ Romanæ
,, Eccleſiæ Cardinalibus, aliiſque in Sacra
,, Theologia Magiſtris, maturè, &, ut rei
,, gravitas poſtulare videbatur, examinan-
,, dum commiſimus.

,, Illi verò mandatis noſtris obſequen-
,, tes, Librum ipſum poſt accuratam ejus
,, diſcuſſionem, unanimi conſenſu prohi-
,, bendum eſſe cenſuerunt, utpote qui ſa-
,, crum ipſum Novi Teſtamenti textum
,, exhibet damnabiliter, nec ſinè auſu te-
,, merario vitiatum, & alteri verſioni Gal-
,, licæ dudum à felicis recordationis Cle-
,, mente Papa IX. prædeceſſore noſtro, per
,, quaſdam ſuas in ſimili forma Brevis die
,, 20. Aprilis 1668. expeditas literas dam-
,, natæ, in multis conformem; à vulgata
,, verò editione, quæ tot ſeculorum uſu
,, probata eſt, atque ab Orthodoxis omni-
,, bus pro authentica haberi debet, multi-
,, pliciter diſcrepantem, & aberrantem.

,, Notas inſuper & Obſervationes con-
,, tinet, habentes quidem ſpeciem pieta-
,, tis;

„ ris; ſed ad virtutem ejus abnegandam „ ſubdolè deducentes, in quibus paſſim „ occurrunt doctrinæ & Propoſitiones ſeditioſæ, temerariæ, pernicioſæ, erroneæ, „ aliàs damnatæ, & Janſenianam hæreſim „ manifeſtè ſapientes.

„ Hinc eſt quòd Nos creditum nobis „ à Domino Paſtoralis curæ atque vigilantiæ munus, quantum nobis ex alto „ conceditur, ſalubriter exequi cupientes „ de eorumdem Cardinalium Conſilio Librum ſupradictum, ſive præmiſſis, ſive „ alio quovis titulo inſcriptum, ubicumque & quocumque alio idiomate ſeu „ quavis editione, aut verſione hactenus „ impreſſum, aut in poſterum, quod abſit, „ imprimendum, authoritate Apoſtolicâ „ tenore præſentium damnamus & reprobamus, ipſiuſque Libri impreſſionem, „ deſcriptionem, lectionem, retentionem, „ & uſum omnibus & ſingulis Chriſtifidelibus, etiam ſpecificâ & individuâ mentione & expreſſione dignis, ſub pœna „ excommunicationis per contrafacientes, „ ipſo facto, abſque alia declaratione incurrenda, à qua nemo à quoquam, præterquam à nobis, ſeu Romano Pontifice „ pro tempore exiſtente, niſi in mortis articulo conſtitutus, abſolutionis beneficium valeat obtinere, omnino interdicimus & prohibemus, volentes, & eadem „ authoritate mandantes, ut quicumque „ Librum hujuſmodi penès ſe habuerint, „ vel in futurum quandocumque habebunt, illum ſtatim atque præſentes literæ eis innotuerint, Locorum Ordinariis, „ vel hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus „ tradere vel conſignare teneantur: hi verò exemplaria ſibi tradita illico flammis „ aboleri curent, in contrarium facientibus non obſtantibus quibuſcumque &c.

9 Hæc utraque novi Teſtamenti verſio eſt, quam abſque perverſionis periculo ſecurè legere juxta adverſarios poſſunt docti, indoctique, velut *legitimè ab Eccleſia approbatam*. Liceat hic nobis ex Queſnelli vindice quærere, quid *Eccleſia* nomine intelligat? S. Thomas 2. 2. quæſt. 11. art. 2. ad 3. *Hæreticus cenſetur* (inquit) *qui pertinaciter repugnat determinatis authoritate univerſalis Eccleſiæ; quæ quidem authoritas principaliter reſidet in Summo Pontifice .... contra cujus authoritatem nec Hieronymus, nec Auguſtinus, nec aliquis Sacrorum Doctorum ſuam ſententiam defendit.*

Pontificiæ contra Montenſe Teſtamentum ſententiæ, nè unus quidem in Galliis vel extra Gallias Epiſcopus noſcitur refragatus; in Belgio Auſtriaco applauſere univerſi. Teſtamentum Catalaunenſe etiam ante Pontificium anathema in ipſa Gallia complures offenderat Epiſcopos: poſt latum autem Romæ judicium, omnes Chriſtiani Orbis Antiſtites deteſtati ſunt, nè illis quidem exceptis, qui adversùs Conſtitutionem UNIGENITUS ad Concilium provocavere.

Vulgatiſſima hæc & nota omnibus ſunt: ipſa Præſulum Decreta & totius Eccleſiæ teſtimonia referam tomo proximo. Interim Queſnelliani illius vindicis, qui Queſnellus ipſe creditur, convictiſſimum patet mendacium de duabus illis Sacri Codicis verſionibus, quaſi *Eccleſiæ* judicio confirmatis. Conſtat, eas quidem initio approbationem à duobus aut tribus elicuiſſe Epiſcopis; poſt ſedis tamen Apoſtolicæ cenſuram, ab ipſis ſuis approbatoribus, etiam adversùs Conſtitutionem CLEMENTIS XI. appellantibus, deſertas fuiſſe & abdicatas. Ecquis verò hactenus eò temeritatis prolapſus noſcitur, ut librum venditet quaſi *authoritate Eccleſiæ* conſecratum, quem conſtat in ſupremo Sedis Apoſtolicæ Tribunali percuſſum fuiſſe anathemate, cæteris Eccleſiæ Epiſcopis, partim expreſsâ, partim tacitâ ſuffragatione Romano cõſentiẽtibus judicio?

10 Jam facilè, Lector, aſſequeris, quid Eccleſiæ nomine, quæ contra Catholicam & Romanam erigitur, adverſarii intelligant; cœtum videlicet Schiſmaticorum aliquot, neque Pontifici obedientium, neque reverentiam Epiſcopis deferentium, niſi quouſque ſentiunt ſuis novitatibus non repugnantes. Hujus ſpecimina Tomo 1. in Prolegomenis exhibui luculenta. Addamus hic aliqua ad præſentem propriè attinentia materiam, ut magis eluceat *Proteſtationis* hypocriſis, dum tanto nobis inanium verborum ambitu jactat, circa Lectionem Divini Codicis, commendari à Queſnello quàm maximè ſubmiſſionem erga eos, quos Deus Fidelibus magiſtros præſtitit ac rectores. Audivimus Arnaldum & Queſnellum in *Difficultatibus Steyaertio propoſitis* part. 6. pag. 40. è ſuo Bruxellenſi latibulo vociferantes: *Archiepiſcopus prohibens lectionem verſionis Montenſis, poteſtatis ſuæ limites excedit, & populum decipit, quando declarat, quod legens aut retinens illum librum incurrat pœnam Pontificio diplomate ſancitam.* Nonne veriùs rationis, juſtitiæ, & Chriſtianæ religionis ignorant dictamina, aut ſi noverint, malevoli ſunt ſimplicium Seductores animorum, qui hanc poteſtatem Archiepiſcopo Mechlinienſi, ejuſque ſuffraga-

ganeis Præſulibus palàm denegant, & quidem ſequentibus veſtigia Pontificis Maximi?

Pag. 48. *Probibere lectionem verſionis Montenſis ſub pœna excommunicationis, manifeſtus eſt abuſus Eccleſiaſticæ poteſtatis: & Epiſcopus qui talem probibitionem renovat, conſcientiam ſuam gravat omnibus peccatis, quibus per talem probibitionem occaſio præbetur; ſi prævideat, aut prævidere debeat, maximam ſubditorum partem non obtemperaturam.*

11 Hypotheſim hic ſibi ſomniantes fingunt inaniſſimam, eamque nobis perſuadere ſtultiùs conantur, in Mechlinienſium videlicet diœceſi partem maximam, etiam poſt Archiepiſcopi prohibitionem, Montenſis verſionis intendere lectioni. Prudentiùs omnis in Brabantino Belgio non peregrinus dubitaverit, an ex mille civibus unus alterve rebellem ſe Antiſtitis præbuerit interdicto.

Scio Archiepiſcopum, cui me à conſiliis intimis fuiſſe, adverſarii non ignorant, diligentiſſimâ in trãſgreſſores perquiſitione non deprehendiſſe niſi aliquot Bruxellis fœminas, & moniales pauciſſimas, quibus aliquis Queſnelli emiſſarius ſat notus, donum peſtilens obtruſerat. Sed & mirabilis illa duorum Janſeniſtarum principum Ethica, eſt, verbotenus tutior, revera exitialis, qua ſtatuitur non licere Archiepiſcopo conditam pridem à Tridentinis Patribus juſſu Concilii, dein à pluribus ſucceſſivè Pontificibus confirmatam, & totius ferè Eccleſiæ religioſâ conſecratam obſervantiâ legem retinere, ejuſque pro viribus exigere impletionem, ſi fortè à pluribus in Diœceſi ſua negligi comperer it. Permittenda ſcilicet ab eo juxta novatores eſt libera omnibus tranſgreſſio; aliàs Antiſtes ipſe reus agitur omnis inobedientiæ, quam in ſuis voluerit impedire. Novum iſtiuſmodi Theologiæ placitum neſcivit antiquitas: excogitavere primùm, & inter novæ Eccleſiæ fundamenta poſuere Arnaldus & Queſnellus.

Proſequamur Obedientiæ, demiſſionis, reverentiæ erga Præpoſitos commendatæ à *Proteſtante*, atque ab eodem mirificè deductæ ad praxim ſpecimina. In Clementis IX. diplomate, quo Teſtamentum Montenſe proſcribitur, *Nos* [inquit Pontifex] *librum hujuſmodi nonnullis Venerabilibus Fratribus noſtris ſacræ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, aliiſque viris pietate, doctrina, atque ſapientia præſtantibus, maturè, quantum rei gravitas poſtulat, diſcutiendum, atque examinandum commiſimus; quorum ſententiis auditis &c.*

12 Quid ad iſtud Queſnellus cum altero novæ Eccleſiæ capite Arnaldo? In memoratis Difficultatibus parte 6. pag. 48. *Aſſeri non poteſt abſque mendacio, Teſtamentum Montenſe, antequam proſcriberetur, fuiſſe examinatum.* Ibid. *Certiſſimum eſt Teſtamentum Montenſe, nullo fuiſſe diſcuſſum examine. Qualem autem librum eſſe oporteat, qui nullo prævio examine condemnetur? Procul dubio qui artem magicam ipſa præ ſe ferat fronte, ſuæque enuntiet quodammodo damnationis ſententiam.*

Poteratne edici clariùs, aut Pontificem aut Cardinales, & cæteros omnes quorum ſe examini librum commiſiſſe Sanctiſſimus teſtatur, *mentitos* ſplendidè, quando de adhibito examine teſtimonium tulere?

Ibidem Arnaldus & Queſnellus interrogant: *Fuitnè unquam condemnatio* magis rationi contraria, quàm verſionis Montenſis? Libellus alius titulo *Difficultatum propoſitarum Epiſcopo Gandavenſi*, prodiit paulò poſt, ad prioris imitationem compoſitus: ubi pag. 24. dicitur: *Novum Teſtamentum Montenſe, & Miſſale verſum Gallicè, non ſunt Romæ prohibita, niſi ſuppoſitionibus falſis: unde in iis legendis non credimus ullum eſſe movendum cuiquam Scrupulum.* Quæ porrò libri condemnatio; imò quæ lex, ſive Eccleſiaſtica, ſive civilis ratione ſimili eludi non poterit? Cui enim rebelli in promptu non erit allegatio falſi ſuppoſiti, cui lex, vel mandatum quodlibet tribuatur? Talibus nova Eccleſia, nomine rigida, rebus & exemplis diſſolutiſſima inſtituenda fuerat documentis, ut excolans operoſè culices, camelos facilè deglutiat. De Miſſali Romano Gallicè verſo diſpiciemus Propoſitione 86.

13 Minimè verò prætereunda eſt reverentia & ſubmiſſio, quam erga Sedis Apoſtolicæ ſententiam de ſua novi Teſtamenti verſione edidit Queſnellus anno 1709. Verſio illa, ut ſupra vidimus, juncta fuerat *Obſervationibus moralibus*, ex quibus centum & unus Articuli Conſtitutione UNIGENITUS anno 1713. condemnati ſunt. Queſnelliana erga illam ſubmiſſio digna hæreticæ factionis principe mox ſpectabitur. Sed præmittere tamen voluit ſcurrilem Comœdiam adversùs priorem ſui Operis proſcriptionem. Ita ſchiſmatici agminis duci placuit, in cauſa maximè ſeria nugas agere, ut nihil ſibi pietatis, religionis, fidei, nihil niſi hypocriſim & verum libertinorum ſupereſſe ſpiritum, omnibus perſuaderet.

De-

Delibemus ejus Dialogos anni 1709.

Sic ibi pag. 228. „ Mitaberis, ſi tibi di„ xero, Theologum, cui examen Libri hu„ jus Gallici commiſſum eſt, fuiſſe Patrem „ Caſtelli Italum ex Congregatione Miſ„ ſionariorum S. Lazari .... Amœnum „ profectò ſpectaculum, videre Lazariſtam „ ſtabilitum examinatorem, Judicem, Cen„ ſorem Archiepiſcopi Pariſienſis. Viden„ tur Romani Comœdiam exhibere voluiſ„ ſe. Si Moliere viveret, opus inde com„ poneret dignum theatro. Scena foret „ Romæ in Palatio S. Officii. Quis riſum „ teneret, conſpiciens in theatro bonum „ S. Lazari Presbyterum Gallicè balbu„ tientem? Verùm res agitur nimis ſeria, „ quàm ut converti mereatur in riſum. „ Lacrymas magis poſcit talis ſubverſio „ juſtitiæ, pudendus adeò Epiſcopalis Or„ dinis contemptus, & Romanorum cæci„ tas Miniſtrorum, qui ſe columnas Eccle„ ſiæ exiſtimant, neque tamen vident, quòd „ ejus ſubruant fundamenta, veritatem, „ erroris nomine condemnantes. Non ego „ judicium iſtud riſui expono; ipſum ſe „ reddit undequaque ridiculum „. Sic antipontificius pietatisne, ac religionis Doctor, an hiſtrio theatralis, cujus impudentiam & impietatem, citatus ab ipſo Molierius exhorruiſſet. Pontificiam enim authoritatem ejuſque Decreta nunquam ut Queſnellus in ludibria vertit.

14 Non Sic Patres Concilii Aurelianenſis in Gallia anno 549. *Quas* [inquiunt] *Sectas Sedes Apoſtolica condemnat, ſimiliter cum ſuis Authoribus & Sectatoribus execrantes anathematizamus, rectum atque Apoſtolicum in Chriſti nomine fidei ordinem prædicantes*. Patres quoque Concilii Trecenſis in Gallia anno 878. *Judicium veſtræ authoritatis, quod Privilegio Divi Petri, & Sedis Apoſtolicæ protuliſtis, voto, voce & unanimitate noſtra perſequimur*: ſcilicet, *quos excommunicaſtis, excommunicamus: quos ab Eccleſia abjeciſtis, abjicimus*.

Hugo Etherianus, ut refertur in Bibliotheca Patrum, anno 1157. De Proceſſione Spiritus Sancti Libr. 3. cap. 10. *Æquum eſt* (inquit) *ratum habere quod tanta Eccleſia decernit, quod tantus Pontifex annuntiat. Qui autem primæ Sedis; imò totius Orbis Præſuli reſiſtunt, Chriſti diſpoſitioni reſiſtunt, & niſi reſipiſcant, contumaciæ judicio plectentur. Quicumque Chriſti Naviculam ſpernit, incautè navigant, & niſi plumbeas moles abjiciat, influent maria*.

15 Verùm his & innumeris iſtiuſmodi totius antiquitatis monumentis, ac teſtimoniis pro Sedis Apoſtolicæ, ejuſque Sanctionum irrefragabili authoritate ac reverentiâ, non movetur contumax Queſnelli ingenium & poteſtatis omnis contemptrix audacia; ſed confidenter provocans Pontificem cum omnibus ſuis Cardinalibus, Conſultoribus, Qualificatoribus, & quot quot Romana continet Eccleſia Theologis, ut, ſi poſſint, erroris quidpiam in damnato Volumine deſignent, in ſe recipit illud tam ſolidè vindicandum ac perſpicuè, ut Romam mox ad incitas redigat, deque apertiſſima convincat judicii iniquitate. Ita denuntiat pagina 15. „ Quando Verſionis & „ Obſervationum Authori, ejuſque amicis, „ & protectoribus monſtrati fuerint erro„ res atque exceſſus, quibus ſcatere liber „ dicitur, confundent illi, & de calumnia „ convincent publicè adverſarios, qui Pon„ tificem circumvenerunt. „

Pag. 157. „ Quis ferat tale Decretum, „ in quo fictitiorum obtentu lapſuum, quo„ rum ne unus quidem exprimitur, Roma„ na Curia, Novi Teſtamenti verſionem „ fidelem redarguit, veluti damnabilem „ Divini Codicis corruptionem; *Annota„ tiones* autem *morales* pariter orthodoxas, „ velut errorum & hæreſum impiarum con„ geriem. „

Pag. 190. „ Satis apparet totum iſtud „ condemnationis negotium eſſe fraudu„ lentæ conſpirationis effectum ... totum „ imputandum eſſe nequiſſimis & virulen„ tis Cenſoribus. „

Pag. 191. „ Imò verò condemnatio iſta „ opus tenebrarum eſt, & conſilium iniqui„ tatis. „ Pag. 196. „ Demonſtratur quod „ ſola ignorantia, paſſio, æmulatio, & „ calumnia Diabolica *Obſervationes* illas „ de Janſeniſmo & aliis potuerit accuſare „ erroribus. „

Pag. 210. „ Meritò dici poteſt, judi„ cium enuntiatum eſſe tyrannica poteſta„ te, non authoritate Canonica. „ Pagina 268. „ Mirabilis cæcutientium Cenſo„ rum temeritas, qui tenebras ſuas ante„ ponere præſumpſerint lumini tot erudi„ torum, qui judicium de libro prorſus op„ poſitum tulere. „ Pag. 269. „ Non eſt „ niſi cæca præſumptio, aut quidpiam ſce„ lerarum ac nefarium magis, quod Cenſo„ res illos ad tam iniquam, & Sacris Ca„ nonibus, atque ipſis Apoſtolicis Conſti„ tutionibus repugnantem ſententiam va„ luerit inſtigare „

16 Spectavimus hactenus Queſnelli contra Sedem Apoſtolicam furias, ut ingenium ferebat hominis violentum, & fræni omnis im-

impatiens: nunc pietatem fictitiam & rabie nocentiorem hypocriſim contemplemur. Pag. 275. „ Cogimur (inquit) ſummo noſtro mœrore conſpicere authoritatem & honorem S. Sedis tam imprudenter expoſitam, & implicitam cauſæ peſſimæ, inſipientiâ & paſſione eorum, quibus Sanctiſſimus Dominus nimiùm fidit. Oratione ſupplici & affectu intimo Deum precor, ne peccatum adeò enorme [in Romano Pontifice & Romana Eccleſia] puniat quemadmodum ſacrilegium Joakin Regis Juda graviſſimis ultus eſt ſuppliciis in ipſo Rege, ejuſque Regno & poſteris. Sed vehementer metuo, ne tale Decretum, junctum pluribus iſtiuſmodi gravem tandem accerſat authoribus ultionem.

Pag. 276. „ ut ad rogos damnaretur Catalaunenſis verſio, opus fuit perſuadere fidelibus, quod *ipſum Novi Teſtamenti textum exhibeat damnabiliter*, *nec ſinè auſu temerario vitiatum*. Quam atrocem eſſe calumniam ſuſtineo, & Cenſores provoco, ut vel minimum ejus argumentum proferant. „ Complura ergo protuli Tomo 1. in Prolegomenis. cap. 16.

Pag. 279. „ Decretum tot erroribus ſcatet minimè tolerandis, ut numerare iſtud oporteat inter Decreta caſſa, irrita, quorum nulla habenda ſit ratio. „ Pagina 282. „ Non igitur commovere nos debet ſanctio, utpote prorſus nullius roboris & effectûs. Ne quidem locus eſt dubio, an ſaltem non foret melior obedientia, quam ejus omiſſio. „ Pag. 283. „ Sanctio illa fœtus paſſionis eſt, & nullâ nititur ratione; ſed inſtigante ſpiritu dominationis prodiit ex hypotheſi chimericæ authoritatis abſolutæ & arbitrariæ .... Crederesne te non peccaturum, obedientiâ fovente hypotheſim adeò pernicioſam, natam ſubruere & perdere omnia in Eccleſia? „ Ibidem „ Jubemur obedire cæco modo, velut mancipia, imò ſicut beſtiæ, quibus neque intellectus eſt ad diſcernendam juſtitiam ab iniquitate, neque conſcientia, quâ malum averſemur, aut ei ullatenus conſentiamus.

17 Quid unquam à Luthero, Calvino, Melancthone, Kemnitio, aut quovis alio Eccleſiæ Hoſte infenſiſſimo, Sedes Apoſtolica experta eſt contra ſanctiones ſuas acerbius, quid contumelioſius, quàm hic eructatum legimus à *Moralis Euangelicæ* Doctore, & charitatis ad actus ſingulos neceſſariæ præcone magnifico? Sic obedientia ſic demiſſio erga Eccleſiæ Præpoſitos oſtentatur à poteſtatis omnis, quæ ſub Cœlo eſt, contemptore notiſſimo. Iſtud à me acriùs dictum exprimit juſta indignatio adverſùs tot nocentiſſimas Novatoris, eique adhærentium fallacias, pietatis potiſſimùm ſimulationem; utinam non multis animorum millibus exitialem! Sic in abyſſum ſchiſmatis & erroris pertractus fuit infelicis memoriæ Archi-Epiſcopus Sebaſtenus, qui Queſnello eique adhærentibus fuit non ſolo nomine *Pater Bonifacius*: Sub Queſnelli diſciplina profecerat adeò, ut tutius ſibi duxerit apud publicè excommunicatum perſiſtere, quàm ab hoc ſacrilego potiùs, quàm à quovis alio ſupremum accipere viaticum, ſpretis pervicaciter Nuntii Apoſtolici ſaluberrimis monitis: Unde ſepulturâ Eccleſiaſticâ, & ſuffragiis fidelium indignus à Sacra Congregatione S. Officii, ſententiam confirmante Clemente XI. judicatus eſt.

Iſta ſcilicet novis Theologis moralis tutior; imò unicè tuta eſt. Hac imbutæ ab Arnaldo, & Queſnello fuerant Moniales Portus Regii: hac inſtituuntur in dies ejuſdem Sectæ diſcipuli, ut præferenda obedientiæ ſit rebellio, & omnis proculcanda authoritas, ubicunque novo Euangelio viſa fuerit refragari.

18 Tandem importuniſſima Queſnelli audacia, & quaſi de Pontificis Sententia triumphus, accedentibus plurium Gallicanorum Antiſtitum, atque ipſius Regis Chriſtianiſſimi precibus, Sedem Apoſtolicam impulit, ut Queſnelliani Operis, atque ex eo excerptorum centum & unius Articulorum, nova inſtitueretur diſcuſſio, toto biennio accuratiſſima; cujus effectus ſaluberrimus fuit Conſtitutio Unigenitus memoratas feriens Propoſitiones tanquam „ falſas, captioſas, malè ſonantes, piarum aurium offenſivas, ſcandaloſas, pernicioſas, temerarias, Eccleſiæ & ejus praxi injurioſas, neque in Eccleſiam ſolùm; ſed etiam in poteſtates ſeculi contumelioſas, ſeditioſas, impias, blaſphemas, ſuſpectas de hæreſi, ac hæreſim ipſam ſapientes, necnon hæreticis & hæreſibus, ac etiam ſchiſmati faventes, erroneas, hæreſi proximas, pluries damnatas, ac demum etiam hæreticas, variaſque hæreſes, & potiſſimùm illas, quæ in famoſis Janſenii Propoſitionibus, & quidem eo ſenſu, in quo eæ damnatæ fuerunt, acceptis continentur, manifeſtè innovantes reſpectivè. „

19 In Conſtitutionis quoque exordio San-

Sanctiſſimus Pontifex meritò conqueritur:
Librum hunc „tametſi aliàs à nobis (inquit)
„ damnatum ac reverà Catholicis Verita-
„ tibus pravarum doctrinarum mendacia
„ multifariam permiſcentem, adhuc tamen,
„ tanquam ab omni errore immunem à
„ pluribus haberi, Chriſti fidelium mani-
„ bus paſſim obtrudi, ac nonnullorum, no-
„ va ſemper tentantium, conſilio, & ope-
„ râ ſtudioſè nimis quaqua verſum diſſe-
„ minari, etiam Latinè redditum ut perni-
„ cioſæ inſtitutionis contagium, ſi fieri poſ-
„ ſit pertranſeat de gente in gentem, &
„ de regno ad populum alterum. Verſutis
„ hujuſmodi ſeductionibus, atque fallaciis
„ creditum nobis Dominicum gregem in
„ viam perditionis ſenſim abduci, ſummo-
„ perè doluimus: adeóque Paſtoralis non
„ minùs curæ noſtræ ſtimulis, quàm fre-
„ quentibus Orthodoxæ Fidei Zelatorum
„ querelis; maximè verò complurium ve-
„ nerabilium Fratrum, præſertim Galliæ
„ Epiſcoporum, Literis ac precibus excita-
„ ti, gliſcenti morbo, qui etiam aliquando
„ poſſit in deteriora quæque proruere, va-
„ lidiori aliquo remedio obviàm ire de-
„ crevimus.

„ Et quidem ad ipſam ingruentis mali
„ cauſam providæ noſtræ conſiderationis
„ intuitum convertentes, perſpicuè novi-
„ mus ſummam hujuſmodi libri perniciem
„ ideo potiſſimum progredi, & invaleſce-
„ re, quòd eadem intus lateat, & veluti
„ improba ſanies, nonniſi ſecto ulcere fo-
„ ràs erumpat; cùm liber ipſe primo aſpe-
„ ctu legentes ſpecie quadam pietatis illi-
„ ciat; molliti enim ſunt ſermones ejus ſu-
„ per oleum; ſed ipſi ſunt jacula: & qui-
„ dem intento arcu ad nocendum ita para-
„ ta, ut ſagittent in obſcuro rectos corde.

„ Nihil propterea opportunius, aut ſa-
„ lubrius præſtari à nobis poſſe arbitrati
„ ſumus, quàm ſi fallacem libri doctrinam,
„ generatim à nobis hactenus ſolummodo
„ indicatam, pluribus ſingillatim ex eo
„ excerptis Propoſitionibus, diſtinctiùs
„ & apertiùs explicaremus, atque univer-
„ ſis Chriſti fidelibus noxia zizaniorum ſe-
„ mina, è medio tritici, quo tegebantur,
„ educta, velut ob oculos exponeremus.
„ Ita nimirum denudatis, & quaſi in pro-
„ patulo poſitis, non uno quidem, aut al-
„ tero; ſed plurimis graviſſimiſque, tum
„ pridem damnatis, tum etiam novè ad-
„ inventis erroribus, planè confidimus,
„ benedicente Domino, fore, ut omnes
„ tandem apertæ jam, manifeſtæque veri-
„ tati credere compellantur. „

20 Non ceſſit tamen Queſnelli pertinacia; ſed querelis, Proteſtationibus, appellationibus, ſatyris, libellis famoſis, „ Belgium, Gallias, & regiones finitimas implevit ampliùs, perfractis etiam quo nihil accidere poterat Eccleſiæ luctuoſius, in rebellionis ſocietatem Gallis aliquot Epiſcopis, & Academiis. Quod autem contumaciam Proteſtantis apud omnes reddere debet penitùs execrandam, eſt, inter centum & unum Articulos Romæ tot examinibus, tanto tempore, à præcipuis variorum Ordinum Theologis examinatos, & gravibus adeò notatos cenſuris, neminem quidem authoris judicio reperiri, qui prohiberi mereatur; ſed in confuſione omnium, Sedem Apoſtolicam errore prolapſam, & lucem pro tenebris eliminaſſe, proinde regionum omnium Epiſcopos & Doctores Pontifici conſentientes cæcutire turpiter: ac denique doctrinam ſanam & fidem Catholicam Romana atque univerſali Eccleſia repudiata, ad Queſnelliſtarum ſe conventiculum recepiſſe. Nos verò dicere pergimus cum S. Cypriano epiſt. 55. *eſſe Romanos, quorum fides Apoſtolo prædicante laudata eſt, ad quos perfidia non poſſit habere acceſſum*: & cum optato Milevitano lib. 2. contra Parmenionem: *Negare non potes, ſcire te, in Urbe Roma, Petro primò Cathedram Epiſcopalem eſſe collocatam, in qua una Cathedra unitas ab omnibus ſervaretur, ut jam ſchiſmaticus & peccator ſit, qui contra ſingularem Cathedram, alteram collocaret.*

21 Reſumamus modò decantatam à *Proteſtante*, commendatamque tantopere, ut ait, in legendo Sacro Codice demiſſionem, atque ingenium docile, non ſibi fidens; ſed auſcultans majoribus, quos Divina nobis providentia conceſſit, fidei duces ac magiſtros. *Mira* [inquit] *præſumptio, qua ſibi quis perſuadeat poſſe ſe Scripturarum ſenſum privato aſſequi intellectu, & abſque Doctorum Eccleſiæ ſubſidio. Deus illam modo mirabili damnare voluit præſumptionem ab ipſo Eccleſiæ exordio, ad reprimendam humani elationem ingenii: Vult nempe Deus edocere homines, miniſterio hominum: ideo interpretem ſimul & Evangeliſtam mittit prodigio humanis obtutibus minimè pervio.*

Et aliquantò inferiùs: *Modus proficiendi ex Sacri Codicis lectione, eſt, ejus petere, aut demiſsè quærere intelligentiam: ignorantiam ſuam ultrò & ingenuè confiteri: eos conſulere, quos ad noſtram largita eſt Divina bonitas inſtitutionem.* Quæ ſana procul dubio & ſalubertima ſecundũ ſe, atque in ore omnis Catholici Doctoris monita ſunt; ſed penès

nès Queſnellũ prorſus inania & fraudulenta.

Quos enim Dei bonitas, ſi monitori huic credimus, pro Sacrarum Scripturarum intelligentia duces, quos magiſtros vulgo fidelium, conſtituit? Non alios, quàm Queſnellum ipſum, & cæteros Arnaldi, Sancyrani, atque Janſenii diſcipulos; quia juxta Articulum 95. *veritates eò devenerunt, ut ſint lingua quaſi peregrina pleriſque Chriſtianis, & modus eas prædicandi eſt veluti idioma incognitum: adeò remotus eſt à ſimplicitate Apoſtolorum, & ſupra communem captum fidelium: neque ſatis advertitur, quod hic defectus ſit unum ex ſignis maximè ſenſibilibus ſenectutis Eccleſiæ, & iræ Dei in filios ſuos*. 96. *Deus permittit ut omnes Poteſtates ſint contrariæ Prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non poſſit niſi Divinæ gratiæ*. Art. 100. *Tempus deplorabile, quo creditur honorari Deus perſequendo veritatem, ejuſque diſcipulos! Tempus hoc advenit*; omnibus ſcilicet poteſtatibus contra veritatem ejuſque prædicatores inſurgentibus. Et quidem contra ſuppoſitam Queſnelli ac Sociorum ejus novarum veritatem conſpirant cum Apoſtolica Sede omnes extra Galliam Epiſcopi, & in ipſa Gallia plures quàm centum.

22 Quo igitur ſic deſerta miſerè veritas ſe recipiet? Non aliò quam ad Queſnellum, paucorumque ei ſuffragantium in Gallia, ſi fas eſt credere, factionem. Huc demùm ſe contraxerit Chriſti Eccleſia Catholica, ſeu Univerſalis titulo non ampliùs gloriatura. Ubi enim veritas non eſt, patet Eccleſiam eſſe non poſſe, teſtante Apoſtolo Eccleſiam Dei vivi eſſe *columnam & firmamentum veritatis*. Verùm iſtiuſmodi accuſatoribus, & quantum in ipſis eſt, deſtructoribus Eccleſiæ, reſpondet Auguſtinus Enarratione in Pſal. 101. *Illa* (Eccleſia) *non eſt, quia tu in illa non es? Vide, ne tu ideo non ſis; nam & illa erit, etſi tu non ſis... Non vos filii eſtis, illorum mortificatorum, quorum vox compeditorum audita eſt à Domino: abſit. Non hoc indicant facta veſtra: non hoc indicat ſuperbia veſtra: non hoc indicat vanitas veſtra: non ſopitis, & foris eſtis: ſal infatuatum eſtis; ideo & ab hominibus conculcamini. Audite quid dicat Eccleſia... mota vocibus veſtris, & falſis opinionibus veſtris, quærit à Deo, ut exiguitatem dierum ſuorum annuntiet ſibi: & invenit Dominum dixiſſe: Ecce ego vobiſcum ſum uſque in conſummationem ſeculi. Hic vos dicitis, de nobis dixit: nos ſumus, nos erimus uſque in conſummationem ſeculi. Interrogetur ipſe Chriſtus: cui dictum eſt, exiguitatem dierum meorum annuntia mihi: & prædicabitur, inquit, hoc Evangelium in univerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet finis*.

23 Queſnellus quidem Evangelii ſui in linguas varias translatione, & diſcipulorum ſtudio, ſperavit illud ab omnibus avidè ſuſcipiendum gentibus; ſed non videmus hactenus, niſi in exigua parte Galliæ, & in aliquo Belgii angulo, à pauciſſimis approbari. Unde Queſnelliſtarum conventiculo minùs *Catholici* nomen congruit, quàm Lutherano, Calviniano, Ariano, Mahumetano, & ſimilibus ſectis, à vera fide, juſtitiâ, & ſalute remotiſſimis.

At Queſnellus omnes ſuos Articulos ex Scripturis colligit, & contra Pontificiam totius aſſenſu Eccleſiæ receptiſſimam ubique confirmatamque Sententiam, Divinis nititur oraculis ſtabilire. Quando itaque *Proteſtatio* pro aſſequenda tutiſſima Sacri Codicis interpretatione nos mittit ad magiſtros fidei à Deo hominibus conceſſos, perſpicuum eſt horum nomine ab authore non intelligi ſummum Chriſti Vicarium, non Sacras pro cauſis fidei Congregationes Romæ, authoritate Apoſtolica conſtitutas, non toto reſidentes orbe Antiſtites, aut Doctores catholicos; ſed ſe ipſum præ omnibus, ſoloſque ſuis novitatibus conſentientes. Neque hos revereretur diutiùs, quàm in ſuis caſtris militare perſpexerit.

Sic enim legimus in Proceſſu contra illum juridico, ſeu *Causâ Queſnellianâ* Bruxellis coram Mechlinienſi Archiepiſcopo inſtitutâ pag. 400. *Quod acriter invectus ſit in eos, qui damnarunt quadraginta Doctores Sorbonicos, propter reſolutionem famoſi Caſûs Conſcientiæ: perfidiam objecerit iis ex quadraginta Doctoribus, qui ad ſaniorem mentem reverſi, ſe Emo Cardinali de Noailles Archiepiſcopo ſuo ſubjecerunt*. Et pag. 423. *Quod poſtquam ipſemet erga Emum Cardinalem Noaillium ſuum Archiepiſcopum, ſummam profeſſus eſſet venerationem, ſuoſque libros ſuæ emendationi abſolutè ſubjeciſſet, interim dictum Eminentiſſimum Dominum literis ſuis ad amicos ſcriptis, indignis modis perſtrinxerit, & dum libellum, eidem Eminentiſſimo Domino ſummè injurioſum, deteſtari ſe ſimularet, eundem ad familiares ſuos ſcribens, ſummè laudaverit, tanquam moderatiſſimè & urbaniſſimè ſcriptum*.

Utraque citatio non eſt niſi titulus Articuli decimi octavi, & decimi noni multis ibi ſpeciminibus ſtabilitus. Illic deteſtanda proditur novatoris erga ſuum Antiſtitem, plena temeritatis rebellio, ut turpis aliàs ſimulatio, & pernicioſa hypocriſis. Quem

Quem enim quantumlibet, velut imperitum & ineptum apud ſuos deſpiciens; blanditiis tamen & multiplici fraude in ſuum ante pellexerat patrocinium, poſtea dum novæ hæreſi expertus eſt adverſantem, mox furiis inſectari cœpit: dum nempe hæreticam in Gerberonio expoſitionem fidei Noaillius condemnavit; dum quadraginta Sorbonicos Janſeniani caſus approbatores ad palinodiam compulit: dum in Queſnelliano Opere complures voluit errores corrigi; tunc, inquam, multis eum, & contumelioſiſſimis ſcriptionibus laceravit, immemor omnis debitæ, & promiſſæ ſæpiùs obedientiæ ac venerationis. Ad rebellionem contra Archiepiſcopum ſuum ſuſcitavit Preſbyteros & Doctores, Moniales etiam Portus-regii ut in Janſeniſmi gratiam Sacramentis privari annos plures, & tandem ſubrui funditus Monaſterium maluerint, quàm ſenſum Janſenii hæreticum abdicare; maluit & Queſnellus ipſe totâ exul Galliâ latibulum Bruxellis incolere, *paucis amicis notum, paucioribus pervium*, ut Cardinali ipſe Noriſio ſcripſit, quàm ſenſum Janſenii deſerere, ſuique Ordinis, ſeu Congregationis, ac ſimul Regis Chriſtianiſſimi, de amplectenda doctrina oppoſita, obedire mandato.

25 Quoſnam autem Queſnellus jubet eſſe dociles, & in agnoſcenda ſua ignorantia ſemper faciles? Suoſne, quos ſcandaloſiſſimo pertinaciæ exemplo adversùs Eccleſiam incitat, confovet, obdurat, atque interim ubique prædicat, velut ſingulari præditos lumine, erudirione, pietate? Quemadmodum in multiloquio non deerit peccatum, ita neque in ſcriptionibus copioſis: in quibus nullibi ceſpitare, rariſſimum gratiæ privilegium eſt. Quiſquamne verò audiit unquam Queſnellum, Arnaldum, Vergerium, ſeu Saneyranum, vel alium quemlibet ex eorum Sectatoribus vel ſuam, vel magiſtri agnoſcere ignorantiam, vel errorem inter tam multos à Sede Apoſtolica, à Galliæ Epiſcopis, etiam à Doctoribus Sorbonicis condemnatos?

Nihil promptius habet nova factio, quàm ut lapſus turpiſſimos attribuat cæteris Theologis, Epiſcopis, etiam Pontificibus: ipſi ſoli ab omnibus immunes ſunt exceſſibus, ſoli ipſi Eccleſiæ Doctores ſecuriſſimi. At, inquiunt, noſtra authoritate nihil decernimus; ſed Codicem Divinum ex Patrum Commentariis interpretamur.

Quis hæreticus ſententias & explicationes Patrum non venditet? Monothelitæ in ſexta Synodo actione 1. contra objectam ſibi novitatis maculam, *Nos*, inquiunt, *vocum novitates non edidimus; ſed quidquid percepimus à Sanctis univerſalibus Synodis, & Sanctis probabilibus Patribus. Sic credimus, & ſic prædicamus, & docemus, & parati ſumus de hoc oſtendere.* Solos itaque Catholicos & ſimplices à ſe deceptos, jubet eſſe dociles, & credulos ſibi; non Eccleſiæ, contemnens Servatoris monitum: *Qui Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.*

26 Pridem Doctores obſervavere Catholici, nullum eſſe artificium doloſius, & circumveniendis ſimplicibus, obſirmandiſque in qualibet hæreſi magis idoneum ſpectatis præcipuè verſionum præſentium, & ingeniorum circumſtantiis, quàm promiſcuam Sacri Codicis in vulgari idiomate lectionem. Etenim præterquamquod verſiones iſtiuſmodi ſtudio à novatoribus ad ſuas hæreſes accommodatæ communiter, corruptæque ſint, in promptu ſemper habent ſubdoli errorum magiſtri, locos aliquos in Sacris paginis, quos callida interpretatio in erroris detorqueat patrocinium. Ecce, inquiunt, Scripturæ ſententiis invictiſſimè confirmatum, de quo veluti pernicioſo dogmate ab æmulis & ignorantibus accuſamur. Tam autem irrefragabilis noſcitur veritatis, quàm Deus ipſe eſt, quidquid Divino Spiritu revelatum, Sacris literis continetur: proinde ſi nos (inquiunt) aut Angelus de cœlo aliud vobis euangelizet, traditæ à nobis doctrinæ contrarium, anathema ſit.

Quo axiomate & ſimul qualibet imbutam hæreſi mulierculam, quæ ratio, quæ authoritas convertet? Queſnellus etiam centum & unum Articulos ab Eccleſia damnatos Chriſtianâ abolere palinodia nunquam potuit, utpote *non ſolitus in ſuis circa Scripturam Obſervationibus dogmata religionis attingere, niſi quouſque ſacer textus induceret, ac determinaret.* Ita declarat ipſe, ita proteſtatur coram Deo & Eccleſia. Quæ ratio expeditiſſima ei eſt ad fovendam in ſe ſibique adhærentibus pertinaciam, quidquid ab Eccleſia damnari contigerit, vel definiri.

Axioma aliud Janſenianis eſt tuendis contra damnationem erroribus maximè opportunum: *Ubi quis invenerit doctrinam clarè in Auguſtino fundatam, illam abſolutè poteſt tenere & docere, non reſpiciendo ad ullam Pontificis Bullam.* Defenderat illud in Belgio author *Tirocinii* Bajani in Theſibus anni 1677. 8. Martii: prohibuit autem Alexander VIII. inter 31. Articulos penultimum. Sed contra Pontificis ſententiam

Ar-

Digitized by Google

Arnaldus & Queſnellus reſuſcitant' in *Difficultatibus Steyaertio propoſitis* parte 9. pag. 176.

27 Idem Pontificis Decretum occaſio Queſnello fuit Authoritatem Sedis Apoſtolicæ & Romanorum omnium Congregationum ſummâ impudentiâ vellicandi in epiſtola typis edita nomine *Abbatis ad quemdam Romanæ Curiæ Prælatum*. Si autem imaginaria inventio ſententiæ cujuſpiam in Auguſtino ſufficiat Janſenianis, ut non reſpicere eos oporteat ad ullam Pontificis Bullam, quanto magis inventio ſimilis in Scripturis, eoſdem efficiet contra omne Eccleſiæ judicium obfirmatos!

Specimen luculentum Queſnellus, ſuiſque diſcipulis exemplum præſtat, obſtinatiſſimè vindicans proſcriptos ſuos Articulos, velut in Sacro Codice fundatos. Quandonam vulgus fidelium adire poterit Patrum volumina, ut difficilium in Scripturis textuum interpretationes conſulat? Proinde eos rudi ſuo ingenio ſæpe præpoſterè intelligere neceſſe eſt maximè ubi novaturientis acceſſerit interpretatio Magiſtri? Hæc velut indubitata perſuadebitur, ut nihil contra eam qualiſcunque Eccleſiæ inpoſterum proficiat definitio. Ab errore minimè divellet Epiſcopus proprius: Quiſquis enim diſcipulus Queſnellianis principiis initiatus eſt, quemadmodum flocci facere didicit quamcumque ſupremi judicis ſententiam, etſi omnium ferè conſenſu Antiſtitum roboratam, non magis reverebitur ſui Epiſcopi Sanctionem, quoties præconceptis ſuis ſenſerit opinionibus refragari.

28 Denique Appellatio ad Concilium œcumenicum contra dogmaticam Sedis Apoſtolicæ Conſtitutionem, ab omnibus extra Gallias Eccleſiis admiſſam, & in ipſis Galliis à pleriſque, nonne viam pandit latiſſimam, ut quiſque quod libitum ſibi circa fidem fuerit, teneat, abjiciat cætera, neque ulla ipſum cöercere valeat authoritas, donec univerſalis Synodus convenerit, pluſquàm uno fortè ſeculo differenda? Interim Eccleſia, quæ hactenus à fidelibus credita fuerat Una, Sancta, Catholica, & Apoſtolica, novitatum quantumlibet impiarum, hæreſumque colluviem in ſuo cogeretur tolerare ſinu, & ſacrilegâ fovere perpetuò communione. Imò neque ipſe omnium Antiſtitum conventus mederi ſatìs malo poterit; ſi ad definitionem legitimam requiratur, quidquid nova Secta in prætenſo *veritatis Teſtimonio* ſtatuit neceſſarium. Palàm iſtud à pluribus demonſtratum eſt, neque ipſe Supremus Galliæ ignorat Senatus, qui librum peſtiferum propterea voluit aboleri; ſed inſitam Novatorum animis doctrinam evellere quis Princeps aut etiam Pontifex poterit? Nihil enim in novæ Sectæ præconibus eſſe demiſſionis, nihil reverentiæ erga quantumlibet ſublimes, etiam Supremas, ſive Eccleſiæ, ſive ſeculi Poteſtates, oſtendere cœperam in Prolegomenis tomi primi, & proſequendi occaſio erit contra Articulum 96.

Propoſitio damnata octogeſima.

Lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus. *Obſer. Mor. in Act. 8. v. 28.*

CAPUT I.

Error oſtenditur contrarius rationi.

1 PRæſens Queſnelli proſcripta enunciatio differt à ſuperiore, eo quòd neceſſitatem ſuperior adſtrueret, à qua in poſteriore præſcinditur. Illa neceſſitati circumſtantias addit aggravantes *omnis loci*, *omnis temporis*, neque ad lectionem qualemcumque obligat, aut notitiam facilium ſolummodo, & ad mores pertinentium, ſed ad ſtudium quoque *myſteriorum*, vulgarem hominis intelligentiam ſuperantium adſtringit. Præterea prior aſſertio non clarè exprimit lectionem, neque omnes homines; ſed *ſtudium* duntaxat, & *omne hominum genus*, licet & *ſtudii* nomine comprehendi communiter lectio cenſeatur, & ſub *omni hominum genere* vulgus paſſim omnes homines intelligat.

Senſum hunc ſcribenti adverſario placuiſſe; plures indicant circumſtantiæ, quidquid is modò aliud proteſtari ſubdolè videatur. Sed & quamvis iſtud *Proteſtanti* conceſſero liberaliùs, ut affirmata ab eo neceſſitas non de ſingulis accipiatur hominum individuis; ſed aliquibus ſolum ex omni genere, non propterea omnis falſitas & pernicies à Propoſitione abſtergitur, ut luculenta contra eum diſputatio demonſtravit. Præſens autem aſſertio, etſi, ut jam monnèram, in aliquibus minùs dura; effugium tamen poſterius de generibus, non individuis, minime patitur, utpote manifeſtè nimiùm exprimens *omnes homines*: Sub quibus

bus

bus ſingula contineri individua, perſpicuum eſt.

2 Commune autem utrique Articulo vitium eſt, quod de Scriptura Sacra abſque ullo partium magis minuſve difficilium, diſcrimine eam pro omnibus eſſe enuntiet. Proinde hic ſimilis eſt Queſnellus Matrifamilias inſipienti, quæ liberis ſuis infantibus æquè ac majoribus dapes apponeret ſolidas etiam duriores, aſſerens eas eſſe pro omnibus. Non ſic Apoſtolus Chriſtianis recentiùs converſis 1. Cor. cap. 3. *Non potui*, inquit, *vobis loqui tanquam ſpiritualibus; ſed tanquam carnalibus, tanquam parvulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam; nondum enim poteratis*. Et capite Superiore: *Sapientiam loquimur inter perfectos*.

Quemadmodum ſcilicet ſapiens nutrix infantibus lac tribuit, atque ubi eos ablactare opportunum fuerit, initium ſumit ab obſoniis levioribus, & quidem ore proprio maſticatis, quæ tenellis paulatim ingerit. Sic A Lapide: „ Lac vocat Apoſtolus faci-
„ liorem, ſuaviorem, & ſimpliciorem do-
„ ctrinam de Chriſti humanitate, & gratia
„ ac redemptione, qualis convenit Cate-
„ chumenis recens converſis, & adhuc
„ carnalibus: eſcam, id eſt, ſolidum cibum
„ vocat perfectiorem, robuſtiorem, & de
„ altioribus myſteriis doctrinam, de Deo,
„ & Dei ſpiritu & ſpiritualibus: de crucis
„ ſapientia, potentia, amore, de quibus
„ cap. præcedenti. Ita Ambroſius, Theo-
„ philactus, S. Thomas, Anſelmus. „

Et cap. 2. ad illud v. 6. item A Lapide *Sapientiam autem loquimur inter perfectos*,
„ id eſt ſecretiora & altiora fidei myſteria,
„ uti de reſurrectione, Antichriſto, repro-
„ batione, prædeſtinatione: vel potiùs ſa-
„ pientiam, id eſt, profundiorem & altio-
„ rem rerum fidei explicationem; uti de
„ modo, conſilio & fine Incarnationis, paſ-
„ ſionis, & redemptionis. Ita enim hanc
„ ſapientiam Paulus explicat verbis proxi-
„ mè ſequentibus. „ Rudibus & incultis ingeniis non deſunt innumera pietatis opuſcula, quæ in eorum gratiam linguis vulgaribus, ubique prodeunt, & in quibus illi divina eloquia profectui ſuo conducentia, ſecuriùs ediſcent, ad captum cujuslibet facilem explicata. Pro his unicam poſtulo conditionem, ut libellos iſtiuſmodi non proprio judicio; minus etiam hominum ſuſpectorum ſuaſione ſuſcipiant; ſed eorum conſilio, quos à novitatibus averſos eſſe, & Sedi Apoſtolicæ addictos, atque obedientes, conſtiterit. In Sacris autem Codicibus quot occurrunt ſententiæ, quæ juxta verborum corticem acceptæ in ſenſus facilè pertrahuntur erroneos, & reipſa plurimis hæreſibus hinc deſumpta eſt occaſio! Unde in Scripturarum lectione opus eſt diſcretione & prudentiâ non exiguâ, quam quis in omnibus, vel in promiſcua fidelium turba reperiat?

3 Argumentum hoc pluribus deduxit pridem Ambroſius Catharinus Archiepiſcopus Compſanus, in Reſolutione Quæſtionis approbata à Clero Gallicano, eoque jubente novis typis edita Pariſiis anno 1661., cujus propterea argumentum malo verbis ejus, quàm meis reddere deductum. „ Ec-
„ ce Dominus dixit: Ego dico vobis, non
„ jurare omnino. Ex hoc quidam prohibi-
„ tum penitùs omne jusjurandum conten-
„ derunt: nam hoc ipſum videbatur litera
„ ipſa porrigere: quos tamen falſos eſſe,
„ jam nemo Catholicus dubitat.

„ Dixit autem Dominus: *Oportet ſem-*
„ *per orare*. Hinc Euchytarum exorta eſt
„ hæreſis, qui ſinè ulla intermiſſione no-
„ cte & die volebant continuas haberi ora-
„ tiones... Quocirca non ſemper ad lite-
„ ram ſunt intelligendæ Scripturæ; ſed
„ opus eſt à Sanctorum exemplis, & ab
„ Eccleſiæ uſu, majorumque traditionibus,
„ & à Sacrorum Doctorum concordi inter-
„ pretatione veros ſenſus elicere, & non
„ ab iis, qui ſemetipſos ab Eccleſia ſegre-
„ garunt.

„ Sparſi ſunt & in Scripturis tropi qui-
„ dam & figuræ: & alii quidem commu-
„ nes; alii verò ſacrorum eloquiorum pro-
„ prii. Hi alium ſenſum reddunt, quàm
„ patiatur prima vocum ſignificatio. Illos
„ verò diſcernere non eſt profectò om-
„ nium; ſed ad eruditorum omnino ſpe-
„ ctat, non ad idiotarum judicium: quos
„ tropos nec facilè lingua communis po-
„ teſt reddere; cum quælibet lingua ſuos
„ habeat proprios, quâ gratioſè expri-
„ mantur; qui ſi in aliam linguam transfe-
„ rantur, ineptè admodum dicerentur.

„ Mitto (inquit) metaphoras, parabolas,
„ & ænigmata, ad quæ intelligenda requi-
„ runtur præſtantia ingenia, & ea quidem
„ multa lectione, exercitio, atque acumi-
„ ne expolita. Quot paſſim occurrunt, quæ
„ prima facie videntur invicem pugnare,
„ ut neceſſariò ad ſui conciliationem legi-
„ timis diſtinctionibus egeant, quas qui
„ non habet in promptu, facilè decipitur,
„ & in hæreſim præceps ruit! B. Paulus di-
„ xit: *Circumciſio quidem prodeſt, ſi legem*
„ *obſerves*. Ex his verbis inferet mox ali-
„ quis: Ecce probat Apoſtolus circumci-
„ ſionem,

„ ſionem, & legem Moyſis, etiam poſt
„ Chriſtum: & tamen alibi tam ſeverè Cir-
„ cumciſionem prohibet dicens: *Si circum-*
„ *cidamini, Chriſtus nihil vobis prodeſt*: & de
„ lege: *Tranſlato Sacerdotio, neceſſe eſt ut*
„ *& legis tranſlatio fiat*.

4 „ Alicubi ait: *Gentes naturâ facere*
„ *quæ legis ſunt*. Unde Pelagianus accepit
„ pro ſe teſtimonium. Alibi verò & paſſim
„ naturæ vires omnino proſternit. Alio lo-
„ co docet. *Factores Legis juſtificari apud*
„ *Deum*: alibi verò: *Ex operibus Legis non ju-*
„ *ſtificabitur omnis caro coram illo*. Alibi ex
„ fide abſque operibus venire juſtificatio-
„ nem aſſerit. Alibi verò & paſſim requirit
„ opera. Et B. Jacobus ait: *Vide homo ina-*
„ *nis! quòd ex operibus juſtificatur homo, &*
„ *non ex fide tantùm*. Alicubi dicere vide-
„ tur, homines, etiam renatos habere pec-
„ catum. Alibi verò veluti hoc abominans
„ ait: *Si quærentes juſtificari in Chriſto in-*
„ *venti ſumus & ipſi peccatores, nunquid*
„ *Chriſtus peccati miniſter eſt? Abſit*. Ali-
„ cubi ſuam infelicem conditionem ob id
„ deplorare videtur, quod per concupi-
„ ſcentiam captivabatur in lege peccati,
„ ut prima facie videtur de ſe ipſo pro-
„ nunciare. Alibi verò de ſe ait: *Nihil mihi*
„ *conſcius ſum*: & ea paſſim de ſe prædicat,
„ quæ captivitatem illam ſecum nequa-
„ quam ferunt.

„ Alicubi omnem delectum ciborum,
„ & afflictionem carnis damnare videtur,
„ dum ait: *Non eſt regnum Dei eſca & potus*:
„ & *omnia munda mundis*: & *nihil rejicien-*
„ *dum quod cum gratiarum actione percipi-*
„ *tur*: Cùm tamen alibi, & ſe caſtigare
„ corpus ſuum, & jejuniis & vigiliis mul-
„ tis illud macerare confiteatur. Alicubi
„ omnem ritum, & cæremonias, & obſer-
„ vationes feſtorum, & dierum videtur
„ explodere: unde hæretici in Eccleſiam
„ blaſphemant; cùm tamen Patrum & Apo-
„ ſtolorum antiquiſſimæ traditiones ſecùs
„ probent: & Apoſtolus ipſe obſervaverat
„ Pentecoſten. Videtur etiam in antiqui &
„ novi Teſtamenti Scripturis omnino cul-
„ tus imaginum prohiberi, ut in Decalo-
„ go, & Diſcipulus ille dilectus inquit:
„ *Cuſtodite vos à ſimulacbris*. Quis autem,
„ niſi arrogantiſſimus hæreticus, velit con-
„ tra Spiritum Dei certare, qui voce San-
„ ctorum Patrum anathema detractoribus
„ imaginum pronuntiavit?

„ Quod autem ſcribit B. Paulus de odio
„ Dei in Eſau, antequam quidquam mali
„ ageret, & figuli exemplum affert, qui
„ ſuo mero arbitrio vaſa fingit, alia qui-
„ dem in honorem; alia verò in contume-
„ liam, quaſi talis ſit erga homines Deus,
„ quem pium Lectorem non remoretur,
„ non exagitet; cùm alibi paſſim proprio
„ peccato reprobationem cujuſque & dam-
„ nationem adſcribat: & manifeſtè in arbi-
„ trio ponat hominis, ſi velit ſe emendare
„ à vitiis, ut fiat vas in honorem ſanctifi-
„ catum, & utile Domino?

5 „ Poſſem his alia multa adjungere,
„ quæ magnum certè volumen confice-
„ rent, ſi vellem cuncta Scripturæ loca ci-
„ tare, ubi cum omni peritia linguarum
„ olim offenderunt hæretici, & nunc etiam
„ offendunt. Nullum eſt enim tam fœdum,
„ tamque inſanum dogma, cui Scripturæ
„ non videantur alicubi adſtipulari. An
„ non Valentinus, Arius, Neſtorius, Ma-
„ cedonius, Manichæus, Donatus, Pela-
„ gius & alii hæreſiarchæ, inniti ſe Scri-
„ pturis, præſeferebant? Imò verò nonne
„ hæretici noſtri temporis ad tuenda ſua
„ impia dogmata, Scripturas ſolas nobis
„ obtrudunt?

„ Non ergo hæ verſiones illud aufe-
„ rent periculum grande, quod à malo
„ Scripturarum ſenſu incurritur, etiam
„ notâ vocabulorum ſignificatione: quo
„ periculo præcipuè vulgus involvitur, &
„ ſcientiarum ignari, qui frequentiùs at-
„ que libentiùs illum ſenſum probant, qui
„ placet carni & mundo. Hoc artificio Lu-
„ therus ab initio edoctus à Diabolo, diſ-
„ putationes ſuas linguâ maternâ ſparſit in
„ vulgus, & cœpit adulari laicis, & idio-
„ tis, blandiens & laudans eos, quod do-
„ ctiores eſſent iis, qui Theologi habeban-
„ tur, quos jam cœperat contemnere.
„ Tunc quo vehementiùs eis gratificare-
„ tur, cœpit vertere in linguam patriam
„ Scripturas & Miſſam. Quantum autem
„ illa Scripturarum verſio profecerit, te-
„ ſtes ſunt plurimæ hæreſes, quas multis
„ plebibus peſſima interpretatione perſua-
„ ſit. „

Hactenus ibi Illuſtriſſimus Catharinus,
qui ultimam iſtam argumenti partem exor-
ſus paulò ante fuerat, nomine fructuum ex
verſionum vulgarium promiſcua lectione
hactenus profectorum. „ Satis enim appa-
„ ret, quid hæ verſiones Germaniæ pro-
„ fuerint. Non quaſi ullum ſit in Scriptu-
„ ris vitium: quia ſunt ſanctiſſimæ; ſed ob
„ vitium & temeritatem legentium, qui
„ non ſunt apti ad veros Scripturæ ſenſus
„ eliciendos. Quo fit ut magnopere mirer
„ eorum prudentiam (minimè prudentem)
„ qui tantæ nationis exemplo, & graviſſi-

„ mâ

„ mâ ob oculos poſitâ jacturâ non moven-„ tur, nec diſcunt alieno malo ſapere. Ve-„ rùm magnas vires habet rerum novarum „ cupiditas. „

6 Catharino conſentit Petrus à Sòto etiam ex Ordine Prædicatorum, qui Tridentino Cõcilio interfuit, ubi & mortuus eſt anno 1563. Is in defenſione catholicæ confeſſionis &c. cap. 23. juſſu Cleri Gallicani iterum edito anno 1661. ait „ Res ipſa „ apertè docuit, non eſſe omnium Scriptu-„ ras legere, & illud etiam patuit, in quot „ morbos incidant infirmi, cùm cibos ro-„ buſtorum avidiùs ſumunt, quàm tempe-„ rantiùs. Id certum eſt nullos in hac re „ diligentiores fuiſſe, quàm hæreticos: alii „ tranſtulerunt, alii exegerunt, & avidiſſi-„ mè quidem & frequentiſſimè legunt. Sed „ quo fructu? Perſuadent ſibi non minimo. „ Unum ego manifeſtiſſimum video: facti „ ſunt cenſores omnium & contemptores: „ & quod manifeſtiſſimum eſt in hæreticis „ omnibus, irriſores totius ſimplicitatis „ Eccleſiæ. „

Pergamus in argumentis Archiepiſcopi Compſani. „ Ad principalem (inquit) ar-„ ticulum rediens, non commemorabo va-„ ria loca, quæ paſſim in antiquis Scriptu-„ ris leguntur, ubi ſi ſolùm literam conſi-„ deres, nihil facere ad ædificationem di-„ xeris. Quare conſultò prætermittam ad „ hoc probandum exempla, ne fortè ſcan-„ dalizentur infirmi. Illud exploratum eſt, „ atque compertum doctis, ubi maximè vi-„ dentur inſulſa quædam, & inconditа di-„ cere, ibi potiſſimum latere myſteria, quæ „ profanum vulgus non caperet: & beatus „ qui non ſcandalizatur in eis, ſicut accidit „ in Carne Chriſti mortali.

7 „ Eſt denique & quarta conſideratio „ pro hac veritate, quod Eccleſia Dei eſt „ velut corpus quoddam organicum, quem-„ admodum ſæpenumero, nec abs re deſi-„ gnat Apoſtolus. Plura igitur ſunt hujus „ corporis membra, & quædam nobiliora „ ac fortiora; quædam verò infirmiora ac „ ignobiliora; ita tamen aptata, ut alterum „ alteri, ubi opus eſt, ſubveniat. Vult er-„ go ſapientiæ ſpiritus in hoc opere eſſe „ Prophetas, vult eſſe Doctores, & cæte-„ rarum functionum præfectos. Nunquid „ omnes Prophetæ, aut omnes Doctores, „ & ſic de ſingulis miniſteriis? Nequa-„ quam. Si igitur ſunt Doctores, eſt ergo „ aliquid quod doceant, & oportet etiam „ eſſe qui audiant & diſcant. Quod do-„ cent, eſt Dei voluntas, ac Teſtamentum „ in quo continentur, quæ credenda, quæ „ facienda, & quæ tandem ſperanda ſunt; „ ſi crediderimus & fecerimus. Eos ergo „ in Eccleſia eſſe oportet, qui à Doctoribus „ diſcant: & hi ſunt laici, idiotæ, & ſecu-„ lares, qui in mundi negotiis, & curis „ verſantur, quos diverſis artibus oportet „ ſibi vitam comparare: quapropter ne-„ queunt incumbere artibus liberalibus „ & ſcientiis ſive voluntate, & electione, „ ſive ingenii craſſitudine, ſive faculta-„ tum tenuitate impediti: Multò ergo mi-„ nùs ſacris literis, quæ citra comparatio-„ nem longè majoris ſunt difficultatis ad „ intelligendum ſanè, & circa quas aber-„ rare periculoſiſſimum eſt.

„ In horum numero ſeponendæ ſunt & „ mulieres matresfamilias, quæ abundè „ curis domeſticis occupantur, quarum „ non eſt vacare Scripturis & ſenſa illatum „ perſcrutari. B. Paulus has prohibet in „ Eccleſia loqui: jubens ut tantummodo „ audiant, & domi à viris diſcant. Non „ dixit legere, ac meditari: quod fuiſſet „ ei promptius dicere; ſi etiam conducibi-„ lius id æſtimaſſet. Unde & nunquam hor-„ tatur vulgus ad legendum Scripturas; „ ſed eos tantùm ad quos ex profeſſione „ attinebat: & hoc eſt quod jure ac meritò „ Hieronymus deſiderat in epiſtola ad Pau-„ linum, quæ non abs re, nec abſque Spi-„ ritus Sancti inſpiratione, in fronte ſacro-„ rum librorum præſcribitur, ut homines „ hunc abuſum agnoſcant, qui hæretico-„ rum operâ, & à curioſitate hominum „ etiam tunc vigebat, ut omnes vellent „ eſſe ſacrarum literarum Magiſtri & Cen-„ ſores. „

CAPUT II.

Error convincitur authoritate & praxi Eccleſiæ, potiſſimùm Gallicanæ.

1 Citatus hactenus Catharinus adverſariis oppoſuit ante omnia præjudicium „ Et iſtud (inquit) apud „ me valet plurimum, quod qui partem „ (contrariam) fovent, omnes ferè ſint hæ-„ retici, aut de hæreſi ſuſpecti: imò hujus „ facti auctores peſtiferi hæreſiarchæ, nem-„ pe Lutherus, & alii ejus vel ſectatores, „ vel æmulatores; qui autem contra ſen-„ ſerunt & ſcripſerunt, ſunt inſigniter Ca-„ tholici, & quorum magna laus eſt in Ec-„ cleſia.

Sufficere Catholicis deberent præter variorum ſtatuta Conciliorum longo uſu, & effectibus ſaluberrimis ubique probatiſſi-ma,

ma, Regulæ Indicis Sacroſanctæ Synodi Tridentinæ juſſu compoſitæ, atque omnium deinceps Romanorum Pontificum authoritate confirmatæ. Inter eas quarta eſt: *Cùm experimeuto manifeſtum ſit, ſi Sacra Biblia vulgari lingua paſſim ſinè diſcrimiue permittantur, plus inde ob hominum temeritatem, detrimenti, quàm utilitatis oriri, hac in parte judicio Epiſcopi, aut Inquiſitoris ſtetur; ut cum conſilio Parochi, vel Coufeſſarii, Bibliorum à Catholicis verſorum, lectionem vulgari lingua eis concedere poſſint, quos intellexerint ex hujuſmodi lectione non damnum; ſed fidei atque pietatis augmentum capere poſſe: quam facultatem in ſcripto habeant. Qui autem abſque tali facultate ea legere, ſeu habere præſumpſerit, uiſi priùs Bibliis Ordinario redditis, peccatorum abſolutionem percipere non poſſit.*

Hanc Regulam ſervari omnino juſſit S. Carolus eum ſuo Mediolanenſi Concilio Conſtitutione 1. Celebris eſt Canon 11. Concilii Toloſani anno 1228. habiti contra Albigenſes: *Prohibemus etiam, ne libros novi & veteris Teſtamenti laicis permittatur habere; niſi fortè Pſalterium, ſive Breviarium pro Divinis Officiis; ſed ne præmiſſas libros habeant in vulgari tranſlatos arctiſſimè prohibemus.* Similia fuere ſtatuta à Conciliis Narbonenſi, Burdigalenſi, Bituricenſi: in Belgio quoque à Mechlinienſi & Cameracenſi: Diœceſanis pariter Iprenſi, Gandavenſi, Namurcenſi, Brugenſi, etiam Leodienſi.

2 Notiſſima eſt cenſura Sorbonica anni 1527. 17. Decembris in 32. titulos partita adversùs Propoſitiones Eraſmi. Ubi titulus 12. eſt de *Traductione Sanctarum Scripturarum in linguam vulgarem.* Cenſuras inregras retuli contra ſuperiorem Queſnelli Articulum cap. 3. Hic tantum repeto Propoſiriones Eraſmi, quas patet octogeſimo Queſnelliano dogmati ad amuſſim congruere. Propoſitio Eraſmi prima eſt: *Sacras literas cupiam in omnes verti linguas*: quod & Queſnellum cupere neceſſe eſt, ſi *lectio Sacræ Scripturæ ſit pro omnibus*; non enim omnes legere poſſunt ut intelligant, idiomate latino, quod ignorant, ut plurimis lingua omnis præterquam propria & vernacula, ignota eſt. Propoſitio Eraſmi ſecunda: *Exclamant indiguum facinus ſi mulier, vel coriarius loquatur de ſacris literis.*

Quis mulieres, coriarios, &, ſi quid aliud genus hominum magis imperitum eſt, coercebit ab ineptis, ant periculoſis diſcurſibus circa divina eloquia, poſtquam eorum lectio omnibus commendata eſt? Propoſitio Eraſmi tertia: *Me authore ſacros libros leget Agricola, leget faber, leget latomus*: paucioribus totum complectitur Queſnellus: *Lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus.* Quarta Eraſmi enuntiatio: *Neque Ezechielis Prophetæ, ueque Cantici Canticorum, aut cujuſquam librorum veteris Teſtamenti lectionem ulli hominum interdico*: neque interdicit, ſed permittit illimitata Queſnelli aſſertio lectionem *Scripturæ*, non partis tantummodo; ſed integræ, & *omnibus*, nemine excepto.

3 Cenſuram contra hos Eraſmi Articulos latam, præceſſerat biennio alia ejuſdem clariſſimæ Academiæ, & quidem *poſt maturam omnium Magiſtrorum deliberationem*, data *uuanimi conſenſu*, qua dicitur, *neque expediens eſſe, neque utile Reipublicæ Chriſtianæ; imò viſâ hujus temporis conditione, potiùs pernicioſum, nou ſolùm illam tranſlationem horarum; ſed etiam alias tranſlationes Bibliæ, aut partium ejus, prout jam paſſim fieri videntur, admitti, & quod illæ, quæ jam emiſſæ ſunt, ſupprimi magis deberent, quàm tolerari.* Quæ ſententia ad Senatum Regium delata, atque ab eodem confirmata, ſuis inſcripta eſt tabulis anno 1525. die 5. Februarii. Dignum quoque notatu eſt, quod ibi Facultas Theologica teſtetur, ſe *inſequi concluſiones dudum ſuper hac re per ipſam factas.*

4 Eodem anno Senatus Regius Pariſiis die 28. Auguſti Decretum edidit, quod ſequitur. „ Quandoquidem multi legendo Sacros Codices, in linguam Gallicam
„ tranſlatos, variarum ſunt artifices hære-
„ ſum, celebrant conventicula, diſputant
„ & quæſtiones agitant de fide Catholica:
„ contemnunt præcepta Dei, & Miniſtros
„ Eccleſiæ, irrident communem praxim
„ fidelium, circa Sacramenta, Conciones,
„ & Eccleſiaſticum officium graves diſſe-
„ minant errores: unde proveniunt, &
„ provenire amplius poſſent plura mala &
„ ſcandala in hoc Regno, ad quæ impe-
„ dienda Senatus ſtatuit, ut Regis & ejuſ-
„ dem Senatus nomine, quicumque libros
„ habent Canticorum, Pſalmorum, Apo-
„ calypſeos, Euangelia, S. Pauli Epiſtolas,
„ & alios ſeu novi, ſeu veteris Teſtamenti
„ codices recenter Gallicè converſos, &
„ typis editos, abdicent à ſe, & deferant
„ intra octiduum à præſentis promulgatio-
„ ne Decreti. „ Ita Regius Pariſiis Senatus.

5 Anno 1548. gliſcente in Galliis hæreſi Lutherana, cui Calviniana prævalens cum vicinis novitatibus ſucceſſit, cenſuere

viri

viri ſcientiâ & zelo religionis præditi, non facilè ſiſtendam hanc animarum luem, niſi verſio, & lectio ſcripturarum Gallica, quæ apud multos invaluerat, fortiore ſiſteretur remedio. Pro eo, ut contra ſuperiorem Articulum vidimus, totis viribus certavit Spiritus Roterus ex S. Dominici familia Toloſanus Inquiſitor, Tractatu perutili, quem Henrico Secundo dicavit, ut eum, contra ſollicitationes complurium Aulicorum, Novatoribus faventium, præmuniret. Quæ lucubratio cùm à Clero Gallicano adoptata fuerit, & iterum typis Pariſiis ejuſdem Cleri juſſu edita anno 1661., meretur à nobis cum laude ſæpius, ubi res tulerit, allegari.

6 Anno 1577. cùm in Galliis res eſſent turbatiſſimæ, quidam Pariſiis Typographi hac uſi occaſione obtulere libellum ſupplicem Regi, ut facultatem faceret Biblia Gallico idiomate imprimendi. Ut ea poteſtas faciliùs obtineretur, propoſitum Senatui fuit, ut translatio nova fieret à viris doctrina præſtantibus correctiſſima. Cùm autem res ea ad judicium maximè Eccleſiaſticum pertineret, Illuſtriſſimus Petrus de Gondy Pariſienſium Antiſtes, poſtea Cardinalis, ſuo illam arbitrio ſtatuit definiendam, utque in ea, quemadmodum momenti gravitas poſtulabat, ſecuriùs procederet, & declinaret obtrectantium invidiam, die 17. Novembris convocavit Doctorum multitudinem non exiguam, quorum Sententiam exploraret.

Inſiſtentes iſti Majorum ſuorum veſtigiis concluſerunt, Sacri Codicis translationem vernaculam minimè eſſe permittendam. Diſcurſum de hoc doctiſſimum anno ſequenti, videlicet 1578. edidit Mauritius Poncetus ex Ordine S. Benedicti Parochus Pariſienſis, propter plura contra libertinos & hæreticos egregiè ſcripta, multorum elogiis celebratus. Opuſculum hoc dicavit Præſidi Senatûs, cui in nuncupatoria epiſtola ſignificans ſe ſcribere juxta facultatis Theologicæ cenſuram, *Non ſolùm* (inquit) *ut eam pluribus reddam rationibus comprobatam, ſed ut meorum etiam reverear Sententiam Majorum. Sicut enim ex Baſilio diſcimus lib. de Spiritu Sancto cap.29. Perſuaſiva ſunt veterum dogmata, in antiquitate, velut canitie quadam, reverendum quiddam habentia.* Unicè author deſiderat atque à Deo petit averſionem hominum à legendis, & vertendis Sacris Codicibus vernaculè. *Quod* [inquit] *ſi conſecutus fuero, inſignem potero promittere victoriam pro amplificanda Dei Eccleſia, aliàs non modicè agitata novatorientium, & curioſorum pro iſtiuſmodi verſionibus contentione: quibus reſponderi oportuit: Neſcitis quid petatis. A pluribus autem abſtineo argumentis, ne accendere magis videar animos adverſariorum, & agere quod ait Terentius in Andria: Si non inſanit ſatis ſua ſponte, inſtiga.*

7 Anno 1650. die 2. Septembr. Jo: Franciſcus de Gondy Archiepiſcopus Pariſienſis Decreto publico *probibuit laicis univerſis lectionem Sacri Codicis in lingua vulgari, qualiſcumque foret editio, niſi legendi facultas priùs obtenta à ſe, vel Vicario, vel pœnitentiæ præfecto, vel ſaltem parocho proprio.*

Anno 1651. Dominus le Maire Concionator Regius librum compoſuit hoc titulo: *Sanctuarium profanis clauſum, ſeu Biblia vulgaribus prohibita.* Ubi author ante alia Operis ſui firmamenta initio collocat memoratum Archiepiſcopi Decretum, *cum ipſius Illuſtriſſimi approbatione poſt quam lecta, & examinata à Doctoribus lucubratio fuit.*

Anno 1661. die 7. Januarii *Cardinales, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & alii Eccleſiaſtici viri in Comitiis generalibus Cleri Gallicani Pariſiis congregati, præſide Archiepiſcopo Rothomagenſi,* epiſtolam ſcribentes Alexandro VII. Summo Pontifici, occaſione Miſſalis Romani Gallicè editi, de verſione ſimili Sacræ Scripturæ, & lectione promiſcua tanquam *plurium errorum cauſa, ac Seminario,* non minùs juſtè, quàm graviter conqueruntur. Verba epiſtolæ deſcripſi contra Superiorem Articulum cap.2.

Denique Clerus ille Chriſtianiſſimus non potuit luculentius promere argumentum ſui zeli contra promiſcuam Sacri Codicis vulgari idiomate lectionem, quàm ſtudioſiſſimè colligendo quidquid ferè contra eam reperire potuit documentorum, ſuiſque, ac Regiis typis donando iterum anno 1661. ubi fini tractatuum hanc ſubjicit monitionem: *Sunt, & alii authores haud exigui nominis & meriti, qui in hoc argumento eruditè, imò & copioſè verſati ſunt, quales fuere Fridericus Staphylus Oſnaburgenſis Ferdinando I. Cæſari à Conſiliis in Apologia adverſus Smidelinum: Sixtus Senenſis Bibliothecæ Sanctæ lib.6. Annotatione 152. Nicolaus Serrarius in Prolegomenis Biblicis: Lorichius in Theſauro: V. Scriptura Sacra num.12. Jacobus Cardinalis Perronius in reſponſione ad Jacobum magnæ Britanniæ Regem: nonnullique alii, quorum fragmenta deſcribere ſuperfluum duximus; cùm illi poſtremo loco reperti, iiſdem penè rationibus, & authoritatibus quibus præcedentes, adverſus praxim iſtam, ab*

ab Eccleſia rejectam pugnent, nobiſque ſufficiat digitum ad fontes intendiſſe, indicatis eorum nominibus.

Ex quibus pateat fuiſſe ſemper communem, & unanimem Orthodoxorum omnium ſenſum, ac uſum, Divinos libros, ac Officia Eccleſiaſtica, vernaculo idiomate, neutiquam reddendi; utpote Chriſtianæ Reipublicæ damnoſum, ac rudibus, & imperitis ſcandali occaſionem præbens.

8 Prætereo hîc Cardinales Bellarminum, & Hoſium Concilio Tridentino authoritate Sedis Apoſtolicæ præſidentem: utrumque Cardinali Perronio junctum dedi contra ſuperiorem Articulum cap. 6. Joannem Gerſonem Academiæ Pariſienſis Cancellarium cap. 3. Petrum Lizetium ſupremi aliàs Senatûs Principem cap. 4. Hîc nobis contra Gallum adverſarium, totius Chriſtiani orbis, præterquam paucorum Galliæ Antiſtitum judicio condemnatum, ſufficit ipſius Gallicani Cleri teſtimonium, tot iteratis actibus confirmatum, quo *pateat fuiſſe ſemper communem, & unanimem Orthodoxorum omnium ſenſum, ac uſum, Divinos libros, ac Officia Eccleſiaſtica vernaculo idiomate neutiquam reddendi, utpote Reipublicæ Chriſtianæ damnoſum, ac rudibus, & imperitis ſcandali occaſionem præbens.*

Proinde lectio Scripturæ non eſt pro omnibus, cùm non omnes idioma calleant Latinum, Græcum, vel Hebraicum. Italiam, Hiſpaniam, Luſitaniam alienas eſſe à Scripturarum lectione vernacula, ſatis conſtat. Polonia, & Germania malo ſuo didicere, quantam ea lectio perniciem, in imperita potiſſimùm plebe, & ineptis mulieribus progignere ſoleat. De Belgio Auſtriaco teſtari poſſum me ſpatio vitæ longè maximo in eo educatum, nunquam in ullius laici manibus, vel ædibus Sacras Scripturas Germanico, vel Belgico, vel Gallico idiomate deprehendiſſe; etſi nobilibus quibuſdam fœminis, & Monialibus obtruſas fuiſſe à novatoribus Gallicas, ſæpius intellexi.

9 Memini adfuiſſe me, cùm è Clero presbyter ex militis uxore, ſive imprudentèr, ſive nequiter quæreret, an non legeret Scripturam Sacram, qua interrogatione mulier, aliàs modeſtiſſima, ſubitò exhorreſcens, Qualis, inquit, tibi videor? Num Lutherana, aut Calviniana? Catholicis, quæ Dei benignitas eſt, ſum nata parentibus, catholica ſemper vixi, & moriar. Obmutuit improvidus interrogator, ne fortè ſi novitatis ſe proderet defenſorem, ab ipſa jam irritata muliere vapularet, acriùs à cæteris irridendus. Reverà contumeliam ſapit apud nos, mulieris *Biblicæ* appellatio, *Bybel-ſuſter*, quæ maleſanis ſolummodo Lutheri, & Calvini Sectatricibus cenſetur convenire. Non magis ea in uſu lectio eſt vulgaribus viris. Patritii paſſim, & Nobiles Latino ſatis idiomate inſtructi ſunt, ut ſi Scripturæ lectio allubeſcit, ad vernaculas verſiones recurrere opus non habeant. In Gallia verò locis pluribus ita invaluiſſe dicitur vulgaris Scripturarum lectio, ut de ea impedienda Epiſcopi deſperent.

Callido nempe conſilio novatores tot verſiones Gallicas, tantâ ſtyli elegantiâ, tot conquiſitis undique ornamentis, & illecebris; etiam *Obſervationum Moralium*, ſubintroduxerunt: tam multis inſinuavere domibus exemplaria, ut ea evellere impoſſibile Paſtoribus, & Confeſſariis cenſeatur; certè tot obnoxium lamentis, murmurationibus, fortè & ſeditionibus, ut minus malum gravioris formidine tolerandum pluribus videatur. An rectè, poſtmodum diſputabitur.

CAPUT III.

Reſpondetur objectionibus deſumptis ex Scriptura Sacra.

1 ACt. cap. 8. „ Et ecce vir Æthiops „ Eunuchus potens Candacis Reginæ Æthiopum, qui erat ſuper „ omnes gazas ejus, venerat adorare in Jeruſalem: & revertebatur ſedens ſuper „ currum ſuum, legenſque Iſaiam Prophetam. Dixit autem Spiritus Philippo: accede, & adjunge te ad currum iſtum. Accurrens autem Philippus, audivit eum „ legentem Iſaiam Prophetam, & dixit: „ putaſne intelligis, quæ legis? Qui ait, „ quomodo poſſum, ſi non aliquis oſtenderit mihi?

Hic locus eſt, quem illuſtrare debuit iſta Queſnelli Obſervatio: *Lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus*; imò, ut Obſervatorem hunc mirabilem, ſemel pro ſemper *Proteſtantem*, aliàs exhibui, Sacra hæc hiſtoria ad Obſervationem iſtam Queſnellum impulit; *Non* enim *ſoleo*, inquit, *Sacris textibus obſervationes addere de religione, niſi quouſque verba ipſa me inducunt, atque determinant*. Pergit itaque hic author, non minùs mirificus ſemper Dialecticus videri, quàm peregrinus Theologus, ex antecedente ſingulari, & individuo concluſionem eliciens generalem: ex eo ſcilicet quod Eunuchus ille Iſaiæ legerit Prophetiam, quis non videat [inquit Queſnellus] ſequi legitimè

timè, *lectio* igitur *Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus*.

2 Qualis autem Eunuchus Æthiops fuit, ut ab eo ad cæteros omnes, veluti patis indubiè rationis, profluat argumentum? In ſacro textu deſcribitur ſuper omnes gazas ſive theſauros Candacis Reginæ Præpoſitus, proinde Princeps induſtrius, & ſagacis ingenii, vir religioſus, & minimè temerarius, utpote qui relictâ Aulâ, ex Æthiopia Hieroſolymam venerat, ut adoraret Dominum. Sic de eo S. Hieronymus epiſt. 103. ad Paulinum: „ Reliquit Aulam „ regiam, & tantus amator legis, divinæ„ que ſcientiæ fuit, ut etiam in vehiculo „ Sacras literas legeret. Ibid. Nec Sanctior „ ſum hoc Eunucho, nec ſtudioſior, qui &c. „ Ignorabat eum, quem in libro neſciens „ venerabatur. Venit Philippus: oſtendit „ ei Jeſum, qui clauſus latebat in litera... „ ut intelligeres te in Scripturis Sanctis, „ ſinè prævio, & monſtrante non poſſe in„ gredi.

Diſpiciat itaque lector, an idoneum fuerit exemplum Eunuchi, ut ab eo deduceretur concluſio ad omnes homines, etiam bardos, ruſticos, leviſſimos, ac penitùs ineptos; an talis *Scripturarum ars ſit, quam omnes ſibi paſſim vendicare* meritò valeant, ut nempe juxta Hieronymi querelam, *garrula anus, delirus ſenex, Sophiſta verboſus* interpretationibus illas maleſanis *laceret, doceat antequam diſcat*.

3 Non plus ſani judicii continet objectio de Timotheo, cui ſcribit Apoſtolus Epiſt. 2. cap. 3. *Ab infantia Sacras literas noſti*: in quo ſubdolè Collator ſiſtit, obſcuritatis ſtudio potiùs, quàm brevitatis. Qui in prolixis adeò Patrum mox deſcribendis textibus copioſus eſt, cur in unico Pauli verſu tam parcus, ut partem mediam reſcindat? Sic nempe ait Apoſtolus: *Ab infantia Sacras literas noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem per fidem quæ eſt in Chriſto Jeſu*. Ab infantia Sacras literas noſti non quaslibet, neque indefinitè, ut Queſnelli Articulus, nullo addito reſtrictionis indicio, lectionem cujuslibet Scripturæ Sacræ committit omnibus. Judæi enim, ut obſervat Gregorius Nazianzenus Oratione 1. Apologetica, *legem tulerant rectam, & laude dignam, quâ non cuivis ætati quivis Scripturæ liber concedebatur; nam ne quidem utilius eſſet, quandoquidem nec tota ſtatim à quolibet percipi poſſit*.

4 Verſiculus autem Apoſtoli eas exprimit, Sacras literas, ætati teneræ convenientes, accedente præcipuè piæ matris inſtructione; ſed magis Spiritus Sancti gratiâ ſingulari, Timotheum ad magna, etiam juvenem deſtinantis. Sic A Lapide in Argumento primæ ad Timotheum epiſtolæ: „ Timotheus ob egregias animi dotes „ adhuc adoleſcens, à Paulo creatus fuit „ primus Epheſi Epiſcopus, imò Archie„ piſcopus; jubet enim illi Apoſtolus, ut „ per alias urbes Epiſcopos conſtituat, & „ ordinet, quod eſt Archiepiſcopi. Erat „ enim Timotheus, licèt patre Græco, & „ gentili natus; à matre tamen Judæa, „ & Chriſtiana in Chriſti fide educatus, „ ideoque probæ indolis, & à puero in „ Sacris literis eruditus, zeloſus pro fide, „ pro qua & martyr Epheſi occubuit: fuit „ & virgo per omnem vitam.

Didicit iſtud præclarus interpres ex S. Ignatii Martyris epiſtola ad Philadelphenſes, Timotheum inter viros Sanctiſſimos referentis: *Utinam* [inquit] *fruar veſtra Sanctitate, ſicut Elia, ſicut Jeſu Nave, ſicut Melchiſedech, Eliſei, Jeremiæ, Joannis Baptiſtæ, dilecti illius Diſcipuli, ſicut Timothei, Titi, Evodii, Clementis, qui in caſtitate de vita exierunt*. Puer itaque tam Sanctus, ad tam ſublimia deſtinatus, ut in ipſa crearetur adoleſcentia Archiepiſcopus, dein ab ipſo Chriſto Apoc. cap. 2. vocatus *Angelus Epheſi*, meritò diſpoſitus ad tam magna fuit ſtudio Divini Codicis.

Sic ipſe Plato lib. 6. de legibus: *Aſſero eos, qui præſtantes viri in aliquo evaſuri ſunt, ab ineunte ſtatim pueritia oportere ad ipſum, tam ludendo, quàm ſtudendo in ſingulis ei negotio convenientibus meditari*. Quæ proinde iterum argumenti ſpecies eſt, niſi ſtolidiſſima, à Timotheo electo è millibus, conſecutionem deducere ad omnes homines? Lectio Scripturæ Sacræ, ſingulari ingenio, educationi, gratiæ, Sanctitati Timothei fuit accommodatiſſima, etiam ab infantia: ergo ſic eſt omnibus prorſus hominibus.

5 Non minùs inepta eſt objectio, quæ ſequitur: Coloſſ. cap. 4. ait Apoſtolus: *Cùm lecta fuerit apud vos epiſtola hæc, facite, ut & in Laodicenſium Eccleſia legatur*. 1. Theſſal. cap. 5. *Adjuro vos per Dominum, ut legatur epiſtola hæc omnibus Sanctis fratribus*. Non jubet omnes ſibi deſcriptum habere exemplar epiſtolæ, ut privatim à ſingulis legatur; ſed in Eccleſia legi vult publicè ab Eccleſiæ Miniſtris, & Doctoribus, qui, ſi quid rudibus captu difficile apparuerit, ſimul valeant interpretari. Sic etiam hoc tempore Euangelia, & Epiſtolæ leguntur in Miſſa publicè, & in concionibus atque lectionibus, ſive, ut in Belgio dicitur, *Collatio-*

Digitized by Google

lationibus, ad intelligenriam, & fructum omnium explicantur. Ira fieri jubet Concilium Tridentinum ſeſſ.24. cap.4. & circa Miſſæ Sacrificium (quod non minima ſui parre ex ſacris lireris componitur) ſeſſ.22. cap.8. Privatim autem teri manibus omnium epiſtolas ſuas neque Paulus voluit, neque Perrus, qui epiſtolæ 2. cap.3. de Paulinis air: *In quibus ſunt quadam difficilia intellectu, qua indocti, & inſtabiles depravant, ſicut & cæteras Scripturas ad ſuam ipſorum perditionem.*

6 Plurimum præſidii, ſed irriti, videtur Collator ponere in eo quod præ cæteris intorquet ex epiſt. ad Rom. cap.15. *Quacumque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut per patientiam, & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus.* Ita quæcumque condita à Deo ſunr inter ea præcipuè, quæ noſtris ſubdunıur conſpectibus, rectiſſimè dicas humanis uſibus deſervire, eumque finem, licèr neque unicum, neque præcipuum, Numini placuiſſe. Omnes cibi hominibus utiles ſunt; ſed non ſinguli omnibus: aliquibus proſunr crudi, qui niſi coquantur, pluribus noxii erunt, neque vires corpori adſerenr; ſed morbos, præſertim infantibus, & quibus infirmior ſtomachus eſt. Medicinæ pluribus ſalutiferæ, aliis pariunr interirum, præſertim, ſi commirtantur imprudentium hominum diſpoſitioni. Arma uſûs ſunr oprimi ad defendendam patriam, religionem, juſtiriam, vitam propriam; Quid tamen iis nocentius in manibus amenrium, vel malevolorum? Quapropter cum Eminenriſs. Bellarmino lib.2. de Verbo Dei cap. 16. reſpondeo: Illud Scripturæ teſtimonium ſententiæ noſtræ nullo modo officere. Fatemur enim Scripturas Sacras magnam adferre fidelibus conſolationem, ut Romanos cap.15. (Apoſtolus) monet; ſed doctis quidem dum leguntur, indoctis autem dum à Concionatoribus explicanrur. Ideoque ex Apoſtoli verbis nullo modo ſequirur, lectionem Sacræ Scripturæ eſſe pro omnibus. Citato Bellarmini Capite, ur titulus indieat, *ſolvuntur objectiones hareticorum*: & quidem præſens rribuitur Brenrio.

7 Sed neque inſolitum, neque rarum eſt, Conſtitutionis *Unigenitus* adverſarios cum hæreticis convenire in ſeligendis ſcripturarum, & Patrum rexribus. Quibus enim eadem doctrina eſt, cur inter ſe differant argumenris? Hærerici illa ab adverſariis noſtris, utpote recentioribus, mutuari non poterant: an verò recenriores iſti à prioribus haud acceperint neſcio: Quid quid ſit, author epiſtolæ anno 1714. typis editæ Pariſiis authorirare publicâ, exprobrat Compilatoribus Hexaplorum, quod ex ingenti çirationum multitudine, quæ in Decumano iſto volumine, tum è Scripturis, tum è Patribus magno ambitu oſtentarur, pauciſſimæ ſint, quas non antea, velut ſuis ſuffraganres erroribus hærerici produxerunt. Porrò iſtud à ſe non temerè jactari, in ſe recipit demonſtrandum, ſi ab adverſariis provocatur: interim (inquit pag.7.) lector ſpecimen accipe circa duos Articulos, præſentem videlicet, & ſuperiorem. Neque plurium citationibus hæreticorum moleſtiam tibi aut tædium creabo: unicum aſſumo Danielem Chamierum inter Calvini diſcipulos celebrem. En parallelum.

Epiſt.1. ad Theſſal. cap.5. v.27. Hexapla pag.4. Chamier. controv. par.1. pag. 393.

Epiſt. ad Coloſſ. cap.4. v.5. Hexapla pag.4. Chamierus pag.393.

Lib. 2. Eſdræ cap. 8. & 9. Hexapla pag. 4. 10. 18. 32. Chamierus pag. 380. 401. 591.

Deureron. cap.17. v.18. & 19. Hexapla pag.10. 32. Chamierus pag.392.

2.Timoth. cap.3. v.15. Hexapla pag.12. Chamierus pag.364.

Pſal.118. (vel 119.) v.2. & 105. Hexapla pag. 24. & 30. Chamierus pag. 545. & 564.

2. Petri cap.1. v.19. Hexapla pag.30. Chamierus pag.367. & 545.

Act. cap.13. v.13. &c. Hexapla pag.32. Cbamierus pag.393.

Act. cap.15. v.21. Hexapla pag.34. Cbamierus pag.393.

8 Poſt quæ autbor epiſtolæ Scriprores Hexaplorum ſic inſectatur: „ E' ſeptemdecim, vel octodecim textibus Scriprurarum, quos ſtabiliendo veſtro dogmati adduxiſtis, quindecim oſtendi ab uno adhibitos hæretico. Tres alii ad agiratam hic controverſiam tam parum perrinent, ut ille non prorſus cæcutiens, eoſdem cenſeri potuerit conſultò præteriiſſe. Verùm vel ſic oſtendere viſus eſt, minùs ſibi, quàm vobis eſſe perfidiæ. Chamierus non diſſimulat rextuum explicationes à Catholicis adhiberi ſoliras, quas callido vos ſilentio ſupprimitis.

„ Conatur is quidem eas eludere; ſed quia rentamina ejus apertiſſimè vana ſunt, opus illud minùs noxium eſt, & minus periculi creat lectoribus. Chamierus derectâ nos fronte aggreditur; agnoſcit, declarat ſe bellum indicere Pontificiis, quo nomine Eccleſiam ſignificat

„ ficat Catholicam, Apoſtolicam, Romanam: authorum quos impetit, deſignat nomina, Cardinalium Bellarmini & Hoſii: præterea Lizetii, Stapletoni, Coſteri, Salmeronis, Andradii &c. Idem à vobis poſtulaverat candor; ſed non expedit hactenus veſtris commodis, ſimul pandere, quidquid animo fovetis catholicæ Eccleſiæ adverſum. Revera veſtris hìc nimium derogaretis Sectatoribus, ſi cauſam veſtram fateremini cum Witackero, Sibrando, Hunnio, Kemedontio, Chamiero adverſùs clariſſimos Eccleſiæ Orthodoxæ vindices eſſe communem. Affectando ſcilicet unionem cum myſtico Chriſti corpore, atque ita latendo quodammodo in ejus ſinu feritis ſecuriùs, & vulnera infertis magis exitialia, quæ minùs facilè ſit declinare.

CAPUT IV.

Expenduntur objecta Patrum teſtimonia.

1 Uthor epiſtolæ jam allegatæ proſequitur parallelum, Hexapla inter, & Chamierum, demonſtrans omnia ferè Patrum teſtimonia, imò omnia in quibus momenti aliquid contra ſenſum & praxim Eccleſiæ, apparuit hæreticis, à Chamiero adhibita, ab Hexaplorum authoribus eſſe ſuſcepta avidiùs, quàm prætenſos Auguſtini diſcipulos decuit. Meretur epiſtolæ author ut laboris à ſe impenſi utilitas ad lectores plurimos etiam, extra Galliam derivetur. Quapropter parallelum integrum exhibeo.

S. Chryſoſtomus Hom. 2. ſupra Matth. Hexapla pag. 4. Chamierus pag. 371. 12. 36.

S. Baſilius Præfatione in Pſalmos. Hexapla pag. 6. Chamierus pag. 368.

S. Auguſtinus Serm. 56. de tempore. Hexapla pag. 8. 36. Chamierus pag. 369.

Gregorius IX. epiſt. ad Germanum Patriarcham Conſtantinop. Hexapla pag. 8. Chamierus pag. 370.

S. Chryſoſtomus Serm. 3. de Lazaro. Hexapla pag. 14. Chamierus pag. 372. & 16.

S. Greg. Nyſſenus Comment. in Pſalmos. Hexapla pag. 16. Chamierus pag. 561.

S. Baſilius in Regulis brevioribus quæſt. 95. Hexapla pag. 16. Chamierus pag. 257.

Origenes lib. 7. contra Celſum. Hexapla pag. 16. Chamierus pag. 559.

S. Greg. Nyſſenus comment. in Pſalmos. Hexapla pag. 20. Chamierus pag. 370.

S. Hieronymus in vita S. Paulæ. Hexapla pag. 22. Chamierus pag. 371.

Idem in vita S. Marcellæ. Hexapla pag. 22. Chamierus pag. 370.

Concilium Aquisgranenſe, aut potiùs S. Hieronymus cujus verba Concilium adhibet. Hexapla pag. 24. Chamierus pag. 370.

S. Chryſoſtomus hom. 3. in Lazarum. Hexapla pag. 24. Chamierus pag. 381. 26. 382.

S. Chryſoſtomus. ibid. Hexapla pag. 26. Chamierus pag. 382.

S. Auguſtinus epiſt. ad Voluſianum. Hexapla pag. 28. Chamierus pag. 369. 561.

S. Chryſoſt. hom. 9. in epiſt. ad Coloſſ. Hexapla pag. 30. Chamierus pag. 365.

S. Chryſoſtomus in epiſt. ad Romanos. Idem in S. Joan. Hexapla pag. 32. Chamierus pag. 372.

S. Juſtinus in Apologia Hexapla pag. 34. Chamierus pag. 393.

S. Chryſoſtomus hom. in Joan. Hexapla pag. 34. Chamierus pag. 372.

Idem hom. 3. in Lazarum. Hexapla pag. 36. Chamierus pag. 368.

2 „ Oportet finem imponere parallelo „ (inquit author epiſtolæ) vobis minimè „ jucundo: neque dubito, quin veniam „ facilè daturi ſitis defectui, quòd pauciſſimos, qui fortè vobis ſuperfuerint textus, ſilentio prætermittam. In iis, quos retuli, totum robur agminis veſtri eſt, cæteri non niſi ad oſtentationem multitudinis ſunt, & incutiendum hoſtibus terrorem. Imò ſi in ſolis ſtetiſſem quas adduxiſtis, Chryſoſtomi ſententiis, ſufficere illæ poterant ad evincendum, quòd hæreticis debeatis acceptum, quidquid vobis in Patribus, circa lectionem Divini Codicis, maximè apparere potuerit ſpecioſum. Sed abundare malui; non tamen vobiſcum ineptire, nimis apertè inutilem perſequendo textuum multitudinem....

„ Quomodo autem vos non puduit hæreticorum, quas furati eſtis, exuviis indutos in Catholicis comparere ditionibus?...

„ Non vos exiſtimo dicturos, quod circa alios Queſnelli Articulos minus argumentorum, minus textuum ab Eccleſiæ hoſtibus ſublatum, in veſtros contra eandem converteritis uſus. Honeſtior fortè apparebit excuſatio, non neceſſe vobis fuiſſe ad hæreticos recurrere, cum iſtiuſmodi textuum ſat multum collegerit antea Arnaldus. Verùm præ manibus quoque habeo Opus ſatis notum, ubi, quantumlibet modeſtus author, continere ſe non potuit ab hac animadverſio-

„ ne: *Mirabitur Lector Antonium Arnaldum* „ *eadem prorſus adhibuiſſe argumenta, quæ* „ *in Chamiero, Hunnio, Vvitackero & aliis* „ *à me poſtea citandis conſpicimus*. Cùm „ igitur vos non latuerint Arnaldi furta, „ in veſtros illa nequiviſtis uſus converte- „ re, niſi vos reddendo iniquitatis parti- „ cipes.

3 Selectiora nos modò videamus teſtimonia Patrum, quæ *Collator*, authoribus Hexaplorum, ut aliàs monui, aliquantò callidior, quamvis & ipſe ſua pleraque ab Hexaplis mutuetur, in Conſtitutionem confidentiùs evibravit.

Initium ducitur ab Origene, qui Hom. 9. in Leviticum: *Optamus* [inquit] *ut vel bis auditis operam detis non ſolùm in Eccleſia audire verba Dei; ſed & in domibus veſtris exerceri, & meditari in lege Domini die ac nocte. Et ibi etiam Chriſtus eſt, & ubique adeſt quærentibus ſe ſicut oportet, & in quærentium poteſtate eſt. Propterea namque mandatur in lege, ut meditemur eam, cùm imus in via, & cùm ſedemus in domo, & jacemus in cubili, & cùm exurgimus ... Nutrimenta Spiritûs ſunt Divina lectio, Orationes aſſiduæ, Sermo doctrinæ.*

Idem Hom. 19. in Matthæum: *Arbitror vineam eſſe legem, & Prophetas, & omnes Divinas Scripturas ... Hanc vineam tradidit colonis, id eſt, populo ante nos, tam Sacerdotibus, quàm laicis.*

4 Applicari hic poteſt expoſitio, quam Illuſtriſſimus Petrus Lizetius ante annos centum & ſexaginta dedit circa locos ſimiles Chryſoſtomi & Athanaſii, & Clerus Galliæ approbavit anno 1661. quando hoc ejus opuſculum ſuis & Regiis typis iterum edi juſſit, ad reprimendam Sacri Codicis in Lingua Gallica promiſcuam Lectionem. Sic nempe Lizetii Dialogus *Pantarcheo & Neotero interlocutoribus*: „ Nuſquam profectò [Chryſoſtomus, aut Origenes] cen- „ ſuit Divinos libros in vernaculas & bar- „ baras linguas vertendos eſſe; etſi mo- „ neat [Sacerdotes & Laicos] eorum in- „ tendere lectioni: Sed Quemadmodum „ Juriſconſulti ajunt, tametſi ea ad omnes „ exhortatio referatur (imò à voce *omnes* „ Origenes abſtinet) de omnibus eidem „ aptis, & convenientibus intelligi debet; „ itaut non idiotas, vulgareſque paſſim „ literarum expertes, ad eam, quæ ipſis „ haudquaquam conducibilis fuiſſet, le- „ ctionem inducere voluerit. „

De variis iſtud Scripturæ partibus non obſcurè indicat ipſe Origenes locis pluribus. Teſtis in primis eſt Prologus ejus in Canticum Canticorum. *In verbis enim* [inquit] *Cantici Canticorum, Ille cibus eſt de quo dicit Apoſtolus Heb. 5. Perfectorum eſt ſolidus cibus: & tales requirit auditores, qui pro poſſibilitate ſumendi exercitatos habeant ſenſus ad diſcretionem boni & mali ... Si aliquis acceſſerit, qui ſecundùm carnem tantummodo vir eſt; huic tali non parum in hac Scriptura diſcriminis periculique naſcetur.* Ibid. inferius: *ob hoc ergo moneo, & conſilium do omni qui nondum Carnis & Sanguinis moleſtiis caret, neque ab effectu materialis naturæ abſcedit, ut à lectione libelli hujus, eorumque, quæ in eo dicentur penitùs temperet. Ajunt enim obſervari, etiam apud Hebræos, quod niſi quis ad ætatem perfectam, maturamque pervenerit, librum hunc ne quidem in manibus tenere permittatur.*

5 Idem Hom. 27. in librum Numerorum: *Cibus autem verus naturæ rationalis Sermo Dei eſt; ſed ſicut in nutrimentis corporis multas paulò ante dedimus differentias; ita & natura rationalis, quæ ratione, & verbo Dei paſcitur, non omnis uno atque eodem verbo nutritur. Unde ad ſimilitudinem corporalis exempli eſt aliquibus etiam in verbo Dei cibus lactis, apertior ſimpliciorque doctrina .. Si legatur eis liber Levitici, offenditur continuò animus, & quaſi non ſuum refugit cibum.*

Ibid. inferiùs: *Hæc omnia, quæ verba Dei ſunt, & in quibus diverſus pro captu animarum cibus eſt, unuſquiſque, prout ſanum ſe & validum ſentit, aſſumat.*

Iterùm inferiùs: *ſunt plurima in illis, quæ apertiùs & ſimpliciùs dicta ſunt, quàm ut pravi ſensûs ædificent auditorem.*

Inſtat nihilominus Collator citans Euſebium Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ lib. 6. cap. 2. de Origene dicentem: *A primo tempore ætatis piis Sacrarum literarum ſtudiis fuit ſedulò exercitatus. Neque in illis quidem* [*adhuc puer*] *mediocriter verſatus erat, propterea quod præter humanioris literaturæ ſtudia, à patre præterea attentâ curâ, & cogitatione laboratum erat, ut Sacras literas, unà combiberet. Omnino enim ante liberalium artium & politioris doctrinæ ſtudium, eum Sacris literis inſtituendum, exercendumque tradidit; ac ſententias aliquot, quas ei, cum ad verbum ediſcendas, tum memoriter coram ipſo recitandas præſcripſerat, ab illo in dies ſingulos exegit.*

Acutus adverſarius non perſpicit, exemplum Origenis nihil penitùs damnato Articulo adferre præſidii; nocumenti autem plurimum. Origenis ſcilicet pater pius ac martyr, in puero indolem adeò præſtantem, atque ingenium prorſus ſingulare obſerva-

ve-

verit, quale indicant teſte Bellarmino de Scriptoribus Eccleſiaſticis ſex millia librorum, quæ ab ipſo edita referuntur, & teſte Epiphanio hæreſi 64. Zelus fidei ac religionis, utpote qui *in juvenili ſua ætate plurimas perſecutiones ſuſtinuit ... Multa paſſus eſſe dicitur pro Sancta fidei doctrina & Chriſti nomine: in Civitate ſæpè tractus, convitiis impetitus, tormentis ingentibus ſubjectus*.

Quod autem tale ingenium, talis indoles & virtus, vel in puero emicans, Leonidem ejus patrem moverit, ut eum à teneris annis Scripturarum ſcientiâ, quantum illa ætas ferre poterat, imbuere conaretur; Quis inde, niſi inſaniens concludat: Igitur Lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus? Quære priùs in omnibus talem indolem, tale ingenium, tunc locus forſitan erit de Articulo diſceptandi. Quanquam & multiplex & graviſſimus Origenis in dogmatibus lapſus argumentum potiùs contra adverſarios conficit minimè leve; nam ſi tantis naturæ & gratiæ donis præditus, tam exoticos, tam fidei Chriſtianæ contrarios ex Sacro Codice errores conceperit, ut S. Epiphanius doctrinam ejus ſtatuat *hæreſim* 64., & Synodus Quinta Generalis Collatione 8. can. 11. anathema dicat Origeni, & Scriptis ejus, quemadmodum Ario, Eunomio, Macedonio, Neſtorio, & Eutycheti; quid rudis ac imbecillis ingenii adoleſcentibus & viris, quid maleſanis mulierculis non metuendum?

S. Hieronymus ex Græco Latinè vertit libros Origenis Periarchon, ut plurimos latentes in iis errores detegeret. Imò Pratum Spirituale cap. 25. viſionem narrat juxta quam Origenes cum Ario & aliis hæreticis gehennæ incendio addictus eſt. *Citatur autem* [inquit Bellarminus] *Pratum Spirituale in Septima Synodo generali, nè quis eum librum ſpernendum cenſeat*.

6 Ab Origene ad Magiſtrum ejus Clementem Alexandrinum nos adverſarii deducunt. Hic inquiunt lib. 3. cap. 11. ita differit: *At non omnes philoſophamur: Nunquid ergo nec omnes verum proſequimur? ... Quomodo Deum amas & proximum, ſi non philoſopharis? Quomodo autem te ipſum amas, ſi non ſis vitæ cupidus? Literas, inquis, non didici. Sed, ſi non didiciſti legere, non eſt quod de auditu te poſſis excuſare*.

Neque penès nos eſſe poteſt illiteratorum excuſatio, ſi ad fidem, mores, & inſtitutionem Chriſtianam pertinentia ignorent; ea enim etiam ſinè literis diſcere poſſunt, prout exponuntur à Paſtoribus & parentibus: ab his privatim in familiis, ab illis publicè in Eccleſia per Catechiſmos, Lectiones, Conciones. Et quidem ſic tutiùs Sacri Codicis ſenſus accipitur, quando à majoribus congrua lectioni, vel citationi additur explicatio. Iſtiuſmodi eruditionem ubique ſolicitè commendat Eccleſia, privatam ſapientiſſimè prohibet, quâ rudis quilibet, verſiones Divini voluminis vernaculas legere, interpretari ſibi propriâ induſtriâ, plerumque maleſanâ, & temeratiâ præſumat.

Quàm autem Clemens ille alienus fuerit, à præcipienda, vel commendanda omnibus etiam literas callentibus lectione Codicis Sacri, colligimus ex ejus lib. 1. Stromatum pag. 38. *Qui Spiritum*, inquit, *Sanctum poſſident, profunda Dei ſcrutantur, hoc eſt ii; qui ea aſſequuntur, quæ latent in Prophetis. Sancta autem canibus impertiri vetantur, donec canes manſerint. Non oportet enim invidis & perturbatis, & adhuc infidelibus, & impudentibus ad latrandum adverſus inquiſitionem, unquam temperare Divinum & purum fluentum aquæ vivæ. Ne infundatur*, *inquit*, *aqua extra fontem; in tuas autem plateas tranſeant aquæ tuæ. Proverb. 5. Non enim hoc multi percipiunt, qui in ea incidunt; ſed nec cùm didicerint, cognoſcunt*.

Idem lib. 3. Pædagog. cap. 11. *Fides non ſapientum ſecundùm mundum; ſed eorum qui ſecundùm Deum ſunt ſapientes, eſt poſſeſſio. Illa autem abſque literis etiam ſcitur: ejus autem Scriptum, quod & ad rudes ignaroſque pertinet, eſt Divinum, & vocatur Charitas*; quæ quidem ex fide oritur; fides autem ex auditu; ſed non neceſſariò Scripturæ Sacræ, ſinè qua duobus annorum millibus orbis ſtetit, & fidelium Deumque colentium & amantium multitudo. Quot barbaros Apoſtoli, eorumque ſequentes veſtigia imbuunt fide Chriſti & juſtitia tingentes aquis Salutaribus, antequam pars ulla Sacri Codicis ad eos pervenerit!

7 Baſilius Magnus Procemio in Pſalmos ait: „ Scriptura omnis divinitus inſpirata, „ & utilis hac una ratione à Spiritu Sancto „ conſcripta adſtruitur; ut ex ea haud ſe„ cus, atque è communi quapiam curan„ darum animarum officinâ, medelam ſuo „ quiſque morbo queat ſeligere „. Ita quidem; ſed modo ſingulis proprio, & ſalubriter accommodato: quibuſdam legendo, aliis audiendo, non omnibus ipſa Sacra Volumina; ſed aliquibus prout ea in Concionibus, in Colloquiis, in libellis ad pietatem compoſitis explicantur. Ipſos ſuos diſcipulos & tirones, non omnes vult lege-

re ſacras literas; ſed eos quibus Superioris judicio permittitur. Hanc enim in Regulis brevioribus proponit quæſtionem 96. *Numquid unicuique permitti debeat, ut arbitratu ſuo literas diſcat, vel legendis libris operam det?*

Reſponſionem ejus modo accipe: „Cùm „ Apoſtolus dicat ad Gal. cap. 5., ut non „ quæcumque vultis, illa faciatis, in unaquaque re quidquid ex voluntate propria optabile eſt: id, ſi alicujus arbitrio „ permittatur, calamitoſum eſt: contraque „ quidquid Antiſtites rectum ſtatuerint, in „ eo manere unuſquiſque debet; etiamſi „ contra voluntatem ipſius ſit.

Queſnellus autem contra manifeſtam Baſilii ſententiam, contra ſtatuta Conciliorum, Antiſtitum, atque ipſius Apoſtolicæ ſedis permittit promiſcuè omnibus Divini Codicis lectionem in lingua vernacula, neque permittit ſolùm; ſed velut præceptam & neceſſariam prædicat per Art. 79. „ Utile „ & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, & omni perſonarum generi ſtudere & cognoſcere Spiritum, pietatem, „ & myſteria Scripturæ Sacræ „. Art. 82. „ Dies Dominicus à Chriſtianis debet „ ſanctificari lectionibus.... Sanctarum „ Scripturarum „. Art. 84. „ Abripere è „ Chriſtianorum manibus novum Teſtamentum ... eſt illis os Chriſti obturare. „ 85. Interdicere Chriſtianis lectionem „ Scripturæ Sacræ... eſt interdicere uſum „ luminis filiis lucis & facere ut patiantur „ ſpeciem quamdam excommunicationis.

Baſilius autem, ut aliàs monui, & narrat Theodoretus lib. 4. Hiſt. Eccl. cap. 16. Præfecto culinæ Imperatoris neſcio quid è Scripturis proferenti, *Tuum eſt*, inquit, *juſculorum condimenta curare, non dogmata Divina decoquere*. Reprehendi non potuiſſet Scripturæ allegatio, ſi ejus *lectio eſſet pro omnibus*, ſi ejus *ſtudium utile & neceſſarium fuiſſet omni tempore, omni loco, omni perſonarum generi*.

8 Audent etiam nos adverſarii ad Hieronymum provocare; quia Commentario in Nahum Prophetam cap. 3. ait: „ Semper „ Diaboli ſtudium eſt, vigilantes animas „ conſopire ... In adventu Chriſti & Sermonis Dei elevabitur, & properabit po„ pulus; qui ſub magiſtris ante fuerat „ conſopitus, & ibit ad montes Scripturarum, ibique inveniet montes Moyſen „ & Jeſum filium Nave: montes Prophetas: montes novi Teſtamenti Apoſtolos „ & Euangeliſtas, & cùm ad tales montes „ confugerit, & in hujuſcemodi montium „ fuerit lectione verſatus, ſi non invenerit „ qui eum doceat (meſſis enim multa, operarii autem pauci) tunc & illius ſtudium „ comprobabitur.

Redit expoſitio Petri Lizetii in Dialogo circa locos ſimiles Chryſoſtomi & Athanaſii, „ Nunquam profectò cenſuere Divinos libros in vernaculas & barbaras „ linguas vertendos eſſe, etſi moneant „ omnes illorum attendere lectioni; ſed „ quemadmodum Juriſconſulti ajunt, tametſi ea ad omnes exhortatio referatur, „ de omnibus eidem aptis & convenientibus intelligi debet; ita ut non idiotas „ vulgareſque paſſim literarum expertes, „ ad eam, quæ illis haudquaquam conducibilis fuiſſet, lectionem inducere voluerint. Hoc profectò ipſi locis in ſuperioribus citatis declaraverunt „. Quæ expoſitio debet eſſe ponderis maximi penès adverſarios, utpote à Clero Galliæ in Lizetio approbata anno 1661.

Eundem eſſe Hieronymi ſenſum patet ex pluribus ejus locis; ut lib. 1. adverſùs Pelagium ubi ei exprobrat: *Tu tantæ es liberalitatis, ut favorem tibi apud Amazonas tuas concilies, ut in alio loco ſcripſeris, ſcientiam legis etiam fœminas habere debere; cùm Apoſtolus doceat, eſſe tacendum mulieribus in Eccleſia, & ſi quid ignorant, domi viros ſuos debere conſulere*. Idem Sanctus Prologo in Ezechielem, *Niſi quis apud Hebræos ætatem Sacerdotalis miniſterii, ideſt, trigeſimum annum impleverit, nec principia Geneſeos, nec Canticum Canticorum, nec voluminis hujus exordium & finem legere permittitur*.

Idem epiſt. ad Paulinum: *Hæc à me breviter perſtricta ſunt, ut intelligeres, te in Scripturis Sanctis, ſinè prævio, & monſtrante ſemitam non poſſe ingredi*: tum ſequitur notiſſima ejus & acris invectiva contra vulgus hominum, quod præſumit Sacra Volumina tractare, ad quæ intelligenda minimè comparatum eſt. Idem in Nahum cap. 3. *Dicemus ideo Scripturam Sanctam his difficultatibus eſſe contextam.... ut difficultatem ſenſuum, difficultas quoque Sermonis involvat, ut non facilè pateat Sanctum canibus, & margarita porcis, & profanis Sancta Sanctorum*. Non igitur juxta Hieronymum *Lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus*.

9 Uti non omnibus detegere oportet, neque convenit Divina eloquia; ita neque prælegere, neque concedere legenda. Prius minimè expedire, docet locis pluribus Chryſoſtomus in primis hom. 16. in Geneſim, ubi poſtquam graviùs reprehendit Evam, quod Dei mandatum aperuerit ten-

tentatori, projiciens margaritam ante porcum, unde malum in ipſam atque in ejus conjugem profluxit; *Tantum*, inquit, *malum eſt, abſque delectu cuivis Divina myſteria detegere. Audiant hæc, qui ſinè diſcrimine ſimpliciter cum omnibus* [de Divinis oraculis] *colloquuntur. Neque enim Chriſtus de porcis præcipit; ſed homines porcinis moribus denotat, qui ſicut bruta illa in peccati luto volvuntur: docens nos, ut perſonarum diverſitatem cognoſcamus, & vitæ rationes inquiramus, quando aliquid Divinorum eloquiorum exponere opus fuerit, ne & illos & nosmetipſos lædamus.* Sic lædunt indubiè ſe alioſque graviter, qui Sacroſancta Dei eloquia promiſcuè obtrudunt omnibus.

Sic iterum Chryſoſtomus in cap. 2. Matthæi Hom. 2. „ Principes Sacerdotum & „ Scribæ dant reſponſum Regi interro„ ganti ex corde non bono, cùm deberent „ celare myſterium Regis .... Facti ſunt „ non prædicatores operum Dei; ſed pro„ ditores myſteriorum ejus. Ex quibus „ docemur Scripturarum occulta non ma„ nifeſtare iniquis; ſed fidelibus ſicut præ„ cepit Paulus 2. Tim. 2. Quæ à me audiſti „ per multos teſtes, hæc commenda fide„ libus, qui poſſunt etiam alios docere.

Ad ea verò quæ ex Chryſoſtomo objiciuntur, reſpondimus contra Articulum 79. cap. 10. ex quibus & hic copioſiùs deductis facilè exponitur, & cum praxi Eccleſiæ conciliatur quidquid ex Gregorio Magno, ex Cæſario Arelatenſi, Gregorio IX. ab adverſariis intorquetur.

Diſquiſitionem de mente Patrum terminent Auguſtinus, Athanaſius, & antiquiſſimus Tertullianus.

Sic nempe Auguſtinus de Doctrina Chriſtiana lib. 2. cap. 13. *Plerumque à ſenſu authoris* (Sacri) *deviat interpres, ſi non ſit doctiſſimus.* Quem igitur effectum producere poterit adverſariorum aſſertio, Scripturam temerè omnibus obtrudens, niſi ut plerique, & plerumque à ſenſu Spiritus Sancti, à fide Catholica devient; cùm numerus *doctiſſimorum* ſit perexiguus? Non ſolâ, quantumlibet eminente, ſcientiâ contentus Athanaſius, animum in lectoribus requirit à vitiis purgatum lib. de Incarnatione Verbi, ejuſque corporali ad nos adventu circa finem. „ Ad Scripturarum „ indaginem, verumque intellectum, opus „ eſt vitâ probâ, animo puro, & virtute „ quæ ſecundùm Chriſtum eſt... Nam ſi„ nè pura mente, & vitæ Sanctorum imi„ tatione, nemo comprehenderit Sancto„ rum verba. Quemadmodum enim, ſi „ quis intueri velit ſolis jubar, oculos pla„ nè detergit... Ita quoque qui volet „ virorum cœleſtia loquentium mentem „ intelligere, priùs detergere & abluere „ vivendi diſciplinâ animam debet, ad „ Sanctos accedere, cum ſtudiorum facto„ rumque ſimilitudine „. Iſtudne reperitur in omnibus?

10 Denique Tertullianus lib. de Præſcriptionibus cap. 13. *Regula autem fidei eſt, ut jam exhinc quod credamus, profiteamur: illâ ſcilicet qua creditur unum omnino Deum eſſe.* Cap. 14. *Fides*, inquit, *tua te ſalvam fecit, non exercitatio Scripturarum: Fides in regula poſita eſt: habet legem & ſalutem de Obſervatione legis: exercitatio autem in curioſitate conſiſtit, habens gloriam ſolam de peritiæ ſtudio. Cedat curioſitas fidei: cedat gloria ſaluti.*

Pro expoſitione facili omnium, quæ ex Patribus objiciuntur, meminerit eorum lector, quæ contra ſuperiorem Articulum tradidi cap. 10. Bellarminus ſcilicet, & cæteri Eccleſiæ contra novitatis hæreticos defenſores, obſervant, aliqua à Patribus, præſertim Chryſoſtomo in homiliis & concionibus, dici oratoriè contra vitia per exaggerationis ſignram & hyperbolen fortiùs, quàm ut eorum verba debeant in rigore grammatico explicari. Sic etiam de quibuſdam Patribus contra hæreticos diſputantibus, authores graviſſimi annotant. Theodoretus tom. 4. pag. 170. S. Thomas in cap. 1. Joannis lectione 7. S. Bonaventura in Breviloquio parte 3. cap. 5. Cajetanus 1. parte Quæſt. 70. art. 3. Genebrardus in epiſtola præfixa editioni Operum Origenis. Cardinalis Aguirre Diſp. 135. ſect. 4.

Sic Patrum aliqui in concionibus invecti ſunt in vanitatem ſeculi, ludorum theatralium, chorearum, aliorumque iſtiuſmodi oblectamentorum, quibus afficeretur populus adeò, ut Lectionem Sacram, etiam maximè ad eam idonei, negligerent non ſinè contemptu. Ut à noxiis adeò abuſibus averteretur populus, vehementius ſibi Patres aliqui declamandum cenſuere, atque ad Divini Codicis lectionem magis emphaticè exhortandum. Unde meritò, ut ſæpius monui, Petrus Lizetius, Clero Galliæ approbante, hortationes iſtiuſmodi generales, ad omnes dirigi idoneos, & non alios, juxta Juriſconſultos cenſuit intelligendas. Neque Patribus illis ſermo erat de lectione Divini voluminis, niſi in lingua Sacra; non autem juxta verſiones alias vernaculas, quæ illorum temporibus natæ non erant; ſed corruptioribus ſeculis, inſtigante

te ut plurimùm Diabolo, excogitatæ ſunt, & depravationibus refertæ.

Dixi *ut plurimum*, quo paucíſſimas excipiam, quas Orthodoxorum judicio Antiſtitum alicubi poſtulare neceſſitas, vel magna utilitas viſa eſt, tum propter aliquos ſacri idiomatis ignaros, à quibus Dei eloquia cum fructu & abſque gravis erroris periculo legerentur, tum maximè propter alios editionibus vernaculis ſuſpectis, imò hæreticis aſſuetos, qui eas ſibi non facilè eripi paterentur, niſi ſubſtitueretur alia, non minùs elegans, & Catholica.

11 Adde, quòd olim major fuerit paſſim fidelium ſimplicitas, major in fide conſtantia, minor propenſio in novitates, minor de ſe ipſis præſumptio, major ſubmiſſio & reverentia erga Eccleſiæ Præpoſitos, quorum nutu credenda agendaque ſibi omnia diſponerent. Præterea cùm carerent veteres typorum ſubſidio, exigua tunc apparebat in vulgo aſceticorum operum copia, quæ modo ubique maxima eſt, ubi plerumque faciliùs, clariùs, minore circa ſenſum hallucinandi errandique periculo diſcuntur neceſſaria ad pietatem ac beatitudinem, quam in Sacris Hagiographorum Voluminibus, *in quibus ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles depravant.. ad ſuam ipſorum perditionem*, ut primùm de Pauli epiſtolis, dein & de cæteris Scripturis teſtatur primus Chriſti Vicarius Epiſt.2. cap.3.

Quapropter licèt olim aliqui Patrum in ſubditis ſibi fidelibus eas diſpoſitiones deprehendere viſi fuerint, ut tutò eis Scripturarum lectio committeretur; poſterioribus tamen ſeculis, creſcente hominum malitiâ, temeritate, ſuperbiâ, innovandi prurigine; decreſcente verò erga Eccleſiæ moderatores, & fidei ſanctiones obſervantiâ, reſtringi debuit Scripturarum in linguis vulgaribus lectio: ut ſæpe aliàs, ſapiens Matris noſtræ providentia, & qui, eam dirigit Divinus Spiritus, meritò cenſuit in iis, quæ ad diſciplinam pertinent, inducendam aliquam, variantibus circumſtantiis, mutationem.

Sic è Novatoribus minùs efferati, paſſim agnoſcunt, Regulam quartam Indicis, præſenti Articulo contrariam, cum primùm ederetur, propter illius temporis circumſtantias, naſcentium videlicet hæreſum, & verſionum ſuſpectarum multitudinem, fuiſſe rationi conſentaneam; licèt fidelibus ſatis hoc tempore confirmatis, & non niſi *puriſſimis verſionibus Montenſi, Catalaunenſi*, & ſimilibus omnia occupantibus, non poſſit, inquiunt, eadem Regula, niſi imprudenter, & iniquiſſimè ſtabiliri.

Nobis autem & univerſæ Eccleſiæ contra adverſarios à Sedis Apoſtolicæ communione ſeparatos, compertiſſimum eſt, Janſenii & Queſnelli hæreſim Lutheranæ & Calvinianæ nihil perfidiâ concedere; prævalere verò aſtutiâ; proinde ad fallendum magis eſſe idoneam. Exploratum pariter habemus, verſiones geminas à novæ Sectæ fautoribus tantoperè commendatas, à Sede Apoſtolica juſtiſſimè proſcribi; præcipuè *Catalaunenſem*, cum ſuis veneno peſtifero plenis *Obſervationibus*; periculumque creare præſentiſſimum lectori cuilibet minùs cauto, & qui non fuerit in doctrina Eccleſiæ, divina aſpirante gratia, ſolidiſſimè fundatus.

CAPUT V.

Solvitur objectio de erepta per Conſtitutionem libertate.

1 Rebellionibus adverſùs legitimas poteſtates, vix ulla obtendi ſolet excuſatio frequentior, vix ulla concitandis animis magis idonea, quàm defenſio libertatis. Hujus amor omnibus innatus animantibus, ergaſtula odit, & vincula quantumlibet ſpecioſa. Attamen non omnia, quæ libertatis nomine à pluribus adamantur, Sapientibus talia ſunt; ſed eorum plurima duriſſimam potiùs continent ſervitutem. Nulla ſcilicet infelicior ſervitus, quàm Diaboli eſt, & omnium ipſi militantium libertinorum: nulla veriùs mancipia, quam mundi, carnis, & vitiorum, quorum Sectatoribus finis interitus eſt; imò interitu luctuoſior in vinculis, & cruciatibus vita perpetua. Nihil autem optabilius Chriſtianâ ſub vero Numine, ejuſque ſummo Vicario ſervitute.

Quapropter inſaniente ſchiſmatico, quàm Sapiente Theologo, dignior ſemper mihi viſa eſt ea Queſnelli gloriatio, in epiſtola ab ipſo typis editâ, *Abbatis* nomine *ad quemdam Romanæ Curiæ Prælatum*, contra Decretum Alexandri VIII. quo 31. Articuli feriuntur. Pag.18. *Habemus hoc ſingulare præ cæteris, quo nobis bene eſt, quodque ſemper retinebimus, quòd ſcilicet in poſſeſſione ſimus eâdem ſemper incedendi ſemitâ, quidquid opponant cenſores Romani, & quodcumque Decretum ab eo emanaverit tribunali.* Iſta nempe Eccleſiæ novæ, & ſi mendacibus ejus Apoſtolis credimus, Gallicanæ hoc tempore prærogativa eſt; nobis autem, & cæ-

cæteris ignota hactenus Catholicis, tam in Gallia, quàm reliquo orbe Chriſtiano.

Accedendum modò propiùs ad controverſiam. Audivimus ſuperiùs Spiritum Roterum Gallum Aquis Sextiis in Provincia natum, Sacri Ordinis Prædicatorum, atque hæreticæ pravitatis in Toloſanis partibus Inquiſitorem, anno 1548. Henrico Secundo Regi Chriſtianiſſimo dicantem Opuſculum ſuum *De non vertenda Scriptura Sacra in linguam vulgarem*: ubi in Epiſtola nuncupatoria Regem alloquens ait: *Non paucos obmurmurantes reclamanteſque ſententiæ meæ accepi; videlicet expoſtulantes, indignum eſſe, filios, & hæredes prohiberi, aut arceri ab aſpectu, lectioneque Teſtamenti Cœleſtis Patris. Quibus, & acceſſere libertini dicentes, convenire Chriſtianæ libertati, Scripturas verti in omnes linguas, ut hoc modo fiant familiares, & nota omni ordini ætatique.*

Gabriel Gerberon Queſnellianæ ſententiæ propugnator, & poſtea in carcere Bruxellenſi Socius, ſic enuntiat in *Brevi, & neceſſaria Inſtructione* pag.22. *Epiſcopus qui prohibet, ne plebs promiſcuè legat Scripturam Sacram in lingua vernacula, non Pater eſt, neque Paſtor; ſed potius tyrannus, adimens populo libertatem à Deo conceſſam.* Tyrannidem hanc Romanæ Eccleſiæ mutatione phraſeos, & figuræ Queſnellus exprobrat Art.84. *Abripere è Chriſtianorum manibus novum Teſtamentum ... eſt illis Chriſti os obturare.* Art.85. *Interdicere Chriſtianis lectionem S. Scripturæ, præſertim Euangelii, eſt interdicere uſum luminis filiis lucis, & facere, ut patiantur ſpeciem quamdam excommunicationis*, injuſtæ ſcilicet, & tyrannicæ.

Imò, inquient, tyrannis iſta quavis aliâ atrocior eſt; ſed non meminere, quod *quanto tempore hæres parvulus eſt, nihil differat à ſervo; ſed ſub tutoribus, & actoribus ſit.* Porro Neophyti, & in doctrina Apoſtolica rudes, parvulis, etiam infantibus comparantur, quibus non cibo ſolido; ſed lacte opus ſit. Et quoniam de ſcripris Teſtamenti tabulis ſermo eſt, nullus tutor ſapiens, eas puero committet, ne forſitan imprudens eas dilaceret, aut abjiciat inter crepundia, ſicut Eſau hæreditatem pultibus divendidit.

Neque dictabit ulli facilè prudentia, civile momenti maximi Teſtamentum vertere in linguas varias; ne, uti nullum adcò clarum eſt, ut locus non pateat litigationibus volentium cavillari, capteṙur è verſionibus nova, & amplior materies diſceptandi.

3 Denique ſicut Sanctum non porrigitur canibus, neque Margarita projicitur ante porcos; ita, ut monui, ſcriptas graviſſimi momenti tabulas nulla tutorum Sapientia ſtatuet, puerorum, & infantium manibus ingerendas; non enim ætati infantium calumniam inferet, qui eos jumentis inſipientibus in multis comparans, non plurimum eis abſimiles arbitrabitur. Fideliter itaque, & utiliter eorum cauſam egerint tutores, quando Teſtamenti tabulas, eorum manibus ſubductas, diligentiſſimâ ſervaverint cuſtodiâ, neque ullius oculis, aut manibus crediderint, quem ſibi non inanis timor indicaverit abuſurum. Ignoravitne citata à me ſæpiùs Toloſana Synodus, quæ ſit Chriſtianis, etiam in Gallia conveniens libertas, quando anno 1228. ita decrevit: *Prohibemus ne libros veteris, & novi Teſtamenti laicis permittatur habere, niſi forte Pſalterium, aut Breviarium pro divinis officiis, ac horas B. Virginis aliquis ex devotione habere velit; ſed ne præmiſſos libros habeant in vulgari tranſlatos arctiſſimè prohibemus?*

Ignoravitne idem Synodus Narbonenſis, quæ anno 1609. cap.3. de libris vetiris decernit: *Biblia verò Sacra idiomate Gallico conſcripta legere, aut domi retinere nemini liceat, niſi ab Epiſcopo, aut ejus Vicario Generali expreſſa in ſcriptis obtentâ licentia?* Ignoravere pariter Gerſonius, & Sorbonici omnes illorum temporum Doctores, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Senatus quoque Regius? Documenta eorum, & teſtimonia certiſſima retuli contra ſuperiorem Articulum præcipuè capite 2. & 3. Religioſiores nempe in adverſariorum ſententia libertatis vindices fuere Lutherus, Calvinus, Eraſmus, quos contra majores ſuos, magiſtros, & Sapientiſſimos Antiſtites maluere ſequi Arnaldus, & Queſnellus cum ſua hoc tempore novaturientium, ſimul & malignantium anti-Romanâ Eccleſia, à totius Chriſtiani orbis fidelibus condemnatâ, ac tandem à Supremo Chriſti reſciſſâ Vicario.

4 *O inſenſati!* Clamabat olim Spiritus Roterus tractatu à Clero Galliæ approbato, *de non vertenda Scriptura Sacra in vulgarem linguam* cap.11. *Haccine eſt libertas, qua Chriſtus nos liberavit?* Ubi poſt reprehenſam in hæreticis maximam morum licentiam, aggreditur eorumdem in contemnendis Eccleſiæ Rectoribus temeritatem. „ Audi, inquit, pauliſper tu, qui de Synagoga libertinorum prodiiſſe videris, infrunitæ, & pluſquàm barbaricæ libertatis buccinator; nonne Dei, & naturæ præcepto matrem, quæ tibi carnem morituram pro parte contulit, & te in lucem

hanc

„ hanc citò defecturum edidit, honorare, „ & ejus honeſtis imperiis te fateris parere obnoxium? Id enim etiam gentes, „ quæ legem non habent, fatentur, & faciunt.

„ Cur igitur non magis decet Eccleſiæ venerari authoritatem, quæ te per „ fontem Baptiſmi de filio carnis, & iræ, „ regeneravit in filium Dei, erudivit in „ fide, & pane cœleſti enutrivit: & quæ „ nihil præcipit non laudabile, & Spiritui „ ad carnis petulantiam frænandam conducibile? Illi tu non obedies parenti, „ cui tot Imperatores, Reges, Principes, „ Pontifices, Doctores, & totus fidelium „ cœtus magna alacritate obtemperavit.

Hanc obedientiæ promptitudinem experta eſt mater Eccleſia in receptione Bullæ *Unigenitus*, quæ veluti lapis lydius aurum à ſcoria ſeparavit, diſcernens veros Eccleſiæ filios à ſpuriis, qui ſimulatâ eam hactenus profeſſione deceperant. A nobis illi tandem apertiùs receſſere; ſed ex nobis non fuerant veræ fidei unione, minùs etiam ſanctiſſimæ vinculo charitatis.

Roterus proſequitur: „ Cui Chriſtus „ miniſterium regenerandi, ligandi, ſolvendi, claveſque Regni Cœlorum contulit, quomodo poteſtatem præcipiendi, „ ordinandique licita denegavit? Dic Sodes: vidiſtine aliquando matremfamilias prole, & familiâ abundantem, cui „ poteſtas jubendi, ſtatuendique ea, quæ „ ad augendum Sponſi honorem, & domûs „ & familiæ incrementa attinent, interim „ dum abeſt Sponſus, minimè credita ſit? „ Non eſſet Eccleſia Sponſa, ſi in domo „ Sponſi nullâ potiretur præcipiendi authoritate: non eſſet mater, ſi jubendi, „ prohibendique filiis poteſtatem non obtineret. Claves non gereret, ſi perinde, „ ac extranea aperiendi, ac claudendi jus „ non haberet. Sacrilega igitur, & pluſquam barbarica, & minimè Chriſtiana „ eſt libertas, quæ hujuſmodi matrem non „ agnoſcit; ſed illi omnem authoritatem „ ſurripit, nilque obedientiæ ipſi deberi „ perfricta fronte contendit.

Ubi Lutheri, & Calvini aſſeclas à Rotero impeti manifeſtum eſt; nondum enim Janſeniſtæ emerſerant. Cur igitur, inquies, iſta Conſtitutionis *Unigenitus* adverſariis, authoritatem Eccleſiæ, eique debitam obedientiam agnoſcentibus, intorquentur? Præterea Roterus accenditur adversùs eos, qui Chriſtianæ libertatis nomine immunitatem ſibi vindicant à legibus, etiam jejunii, & Confeſſionis: talem libertatem minimè prædicant Conſtitutionis Pontificiæ impugnatores.

5 Diſcrimina ſuperiores inter Sectas, rebellionem cum hæreſi ſinè ambagibus profitentes, & recentiorem magis ſubdolam, nonnulla video: diſcrimina, inquam; ſed in verbis magis, & plerumque fallacibus conſiſtentia, quàm rebus. Jejunii præceptum nova ſecta admittit verbo tenus, prout illud ſcilicet Queſnelli authoritas relaxavit, ut privato cuilibet poteſtatem conceſſerit ampliſſimam ſe diſpenſandi quoties ſuæ valetudini cenſuerit convenire. Prop.71. *Homo ob ſui conſervationem poteſt ſeſe diſpenſare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem.*

Quoad Confeſſionem quid cenſeat Conſtitutionis hoſtis acerbiſſimus *Ægidius Candidus*, idem candidæ inter Janſenianos Sectæ princeps, ex ejus libellis ante Conſtitutionem editis non obſcurè colligitur.

6 Audiatur Fodina aurea ſuffoſſa parte 2. pag.44. *Nullus ex SS. Patribus E. G. Ambroſius, Auguſtinus, Hieronymus &c. deſignari poterit, qui unquam in tota prorſus vitâ fructum Confeſſionis Sacramentalis fuerit conſecutus.* Pag.46. *S. Auguſtinus nunquam confeſſus eſt.* Neque iſtud ullatenus mirum eſt in novo morum, & fidei ſyſtemate, juxta quod *Non omnia antiquitus, quæ nunc vocamus mortalia peccata; ſed eorum pauca duntaxat, per Sacramentum Pœnitentiæ curata fuere, reliqua verò privatâ compunctione, ac bonis operibus abſterſa.*

Sic Ægidius iſte Antonio Arnaldo ſcripſerat ex pago Aughemio propè Aldenardam in Flandria Auſtriaca anno 1691. die Junii 11. Epiſtola illa refertur in Proceſſu juridico, ſeu *Cauſa Queſnelliana* Art. 10. §.5. Per *pauca* illa intelligit enormia, & publica, quæ juxta canones palàm oportuit expiari. Cùm autem à talibus, præterquam hæreſi, quæ ipſis Sancta, & Auguſtiniana eſt, paſſim abſtineant, facilè apparet à tam arduo confeſſionis onere eos ſe liberos reputare. Confirmabitur hinc vulgaris paræmia, reſciri faciliùs, quibus Janſeniani obſonatoribus utantur, quàm Confeſſariis. Neque illam Ægidius de Confeſſione ſententiam ſuo fabricaſſe cerebro; ſed didiciſſe ex Arnaldi Opere, *De frequenti* (id eſt rariſſima) *Communione*, teſtatur eâdem epiſtolâ.

7 Conſectarium ſuum Ægidius deſignat apertè profluere ex illo Arnaldi totis viribus ſtabilito dogmate, unicum fuiſſe in primitiva Eccleſia genus Pœnitentiæ, idque Canonicum, & publicum, ad quod conſtat non-

nonniſi publica crimina pertinuiſſe. Ita & Claudius Seguenot ejuſdem cum Queſnello inſtituti presbyter lib. *De Virginitate* [veriùs contra virginitatem] pag. 184. *Ex ordine*, inquit, *& natura rei requiritur quòd confeſſio ſit publica*. *Doctrinam hanc* Sorbona Decreto anni 1638. 1. Maji cenſuit *eſſe novam, falſam, & periculoſam*. Sed de his aliquantò copioſiùs diſſerendi non deerit aliàs occaſio opportuna. Inde ſaltem utcumque lector colligit, quid ſibi velit libertas illa à novatoribus tantopere deſiderata, libertinis propria, non Chriſtianis; immunitas videlicet ab omni lege, ſuæ non commodâ novitati.

8 *Sed dices, effare igitur, quæ, qualiſve ſit libertas Chriſtiani?* Hanc ſibi Quæſtionem objicit Roterus eodem cap. 11. Audiatur proinde ejus reſponſio. „ Libertatem Chriſtianam, quæ olim omnibus ferè nota erat, vos ipſi poſtquam ab Eccleſiæ fide, & Spiritu receſſiſtis, nube, neſcio qua, vulgaris ſensûs, & complacentiæ ſic infuſcaſtis, ut grandi ſatis labore, & ſermone opus foret in claritatem priſtinam, & communem intelligentiam illam reducere. Ut enim ferocem equum, quandiu frænum, & lupatos patitur, facilè eſt regere, & circumducere: ubi autem hæc excuſſerit, & vagari, & diſcurrere cœperit, perdifficile eſt apprehendere, & reducere in obſequium: Sic periculum factum eſt, populum morigerum, & pacificum religioni divinoque cultui ſatis intentum permanſiſſe, quamdiu Eccleſiæ Decretis, & conſuetudinibus paruit.

„ At ubi in inſolentis hujus veſtræ carnalis libertatis licentiam prorupit, veræ libertatis inſignia, intelligentiamque amiſit: ut jam difficillimum ſit hujuſmodi, ad libertatis Chriſtianæ veram reducere notitiam. Ut enim aſinus, ut proverbium eſt, ad tribulos ſemper ſua ſomnia vertit; ſic quæcumque de Spiritûs libertate tradit novi Teſtamenti Sermo, id omne ad ſenſualem, & carnalem convertunt.

„ Ut tamen quæſito reſpondeamus, lucemque à tenebris dividamus, præmittendum eſt, relativorum oppoſitorumque hanc eſſe naturam, ut unius ex altero pendeat recta cognitio „. Tum ſtatim cap. 12. deſignat plura ſervitutis genera oppoſita libertati Chriſtianæ. Præcipua ſunt ſervitus legis Moſaicæ innumeras exigentis cæremonias: & ſervitus peccati, in quam omnes homines primus parens induxerat. Ab utraque Redemptoris beneficio liberantur.

„ Qui tamen (ut Roterus addit) ſi fallente carne, mundo, aut tentatore, poſt regenerationem in mortiferam relabantur peccati ſervitutem, tollendo huic malo ſic providit, nunquam ſatis laudanda Chriſti clementia, ut per Eccleſiæ miniſtros, quibus dictum eſt, *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*: quibuſque eſt ligandi ſolvendique collata poteſtas, modò eos erratorum verè pœniteat, reſolvantur peccatorum funes, & in priſtina jura, filiorumque Dei libertatem, in integrum reſtituantur. Nihil igitur feliciùs Chriſtiano, ſi ſuam filiationem Divinam, filialemque ſpiritum agnoſcat, & ſequatur. Carni enim, timori legis, mortis formidini, peccato, totique mundo dominatur ſolus, & verè liber Chriſtianus, filius Dei, & Chriſti frater, & & cohæres effectus.

10 Verùm iſte liberationis modus, qui fit miniſterio Sacerdotum, à libertatis novæ artificibus non agnoſcitur; licèt eam ſubinde vocibus mentiantur. Hanc didicere ſententiam à Joanne Vergerio Abbate Sancyrano. Sæpius typis datum eſt teſtimonium, quod Lingonenſis Epiſcopus Sancyrano aliàs familiaris, & benevolus, de eo miſerat ad Maclovienſem Antiſtitem, & eodem anno 1638. die 11. Julii tradidit Supremo Franciæ Cancellario, poſtquam ab eodem pridie fuerat juſſu Regio interrogatus.

In eo inter cætera eſt Vergerium docuiſſe, quòd *Verba abſolutionis non operentur remiſſionem; ſed tantummodò declarent*: Quod *ſi Concilium Tridentinum tradidit oppoſitum, erraverit*. Iſtud Queſnellianæ apprimè convenit hypotheſi. Si enim juxta Articulum 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*, ſi & juxta 51. *Fides juſtificat quando operatur*; cùm abſolutio Sacerdotis ſit poſterior actibus pœnitentis, quibus ad confeſſionem congruam diſponitur, quique neceſſariò ex gratiæ auxilio, & fide profluunt, neceſſe eſt, remiſſionem peccatorum ſemper priorem eſſe miniſterio Sacerdotis.

Unde pariter liquet, retineri ab eo propriè peccata pœnitentium nunquam poſſe, utpote antea ſemper remiſſa: Sed de his copioſiùs diſſerendi occaſio recurret magis propria Art. 87.

Hic ſufficiat oſtendiſſe, libertatem Chriſtia-

ſtianam, & Chriſtianiſſimam minimè conſiſtere in ſolutione à legibus Eccleſiæ, à mandatis Antiſtitum, illius præcipuè cui in Petro traditæ ſunt claves Regni Cœlorum, curaque gregis impoſita univerſi; ut omnes tam oves paſceret, quàm agnos, Epiſcopos æquè, ac fideles cæteros doctrinæ pabulo nutriens, conſilio dirigens, atque gubernans imperio. Prohibitio autem ne ſacræ paginæ ab omnibus, etiam Latini idiomatis ignaris, privatâ legantur authoritate, & ſinè obtenta ab Epiſcopo, vel Vicario venia, non hoc primùm tempore lata eſt à CLEMENTE XI. ſed à pluribus ptidem ejus Deceſſoribus, etiam à Galliæ Clero, & ejuſdem regni Conciliis ſtabilita, à Sorbonicis cum Gerſonio ſuo Cancellario Doctoribus, à Supremo Galliæ Senatu, atque ab ipſo Rege legitimè comprobata.

Quapropter hodierna Novaturientium quetela de Sanctiſſimo Domino noſtro CLEMENTE XI. quaſi libertatis Chriſtianæ, & Gallicæ Violatore, ſolis digna eſt ſchiſmaticis, & libertinis, omnis impatientibus jugi, omnis contemptoribus authoritatis.

CAPUT VI.

Excuſationes ab adverſariis fruſtrà tentatæ: adhibitæ antea à Chamiero Calviniſta.

1 HExapla ſecundæ editionis pag. 10. „ Quandoquidem [inquiunt] „ præoccupatio, & præjudicium „ pertinax inducere credulos poſſet, ut „ exiſtimarent, voluiſſe Queſnellum ſub „ vocibus orthodoxis venenum erroris „ abſcondere, vel etiam hæreſeos; conabimur ſenſum pravum detegere, quem „ ſuſcipere poſſunt Articuli damnati, & „ ſimul, traditis alibi Propoſitionibus „ contrariis oſtendemus quantum ab illo „ aſſerendo Queſnellus fuerit alienus.

„ Senſus connaturalis illorum dogma„ tum, ut vidimus, traditur à Scripturis, „ & Patribus, eorum nemine refragante. „ Verùm ſenſus, qui eis tribui poſſet, tri„ plex & exoticus eſt. Primus quod fieri „ nequeat, ut quis Sacris literis abutatur: „ Secundus quod omnem eliminet diſpo„ ſitionem, & præparationem. Tertius „ quod introducere videatur dogma pe„ ſtilens Calviniſtarum, poſſe quemlibet „ Scripturas intelligere ſpiritu privato. „ Poteſt autem Queſnellus ſenſus iſtos ſin„ gulos à ſe facilè amoliri „. Sic Hexapla, quæ veluti de vindicata Queſnelli ſententia tam ſibi plaudunt inaniter, quàm cum umbris pugnent ridiculè.

Clara eſt Queſnelli Propoſitio: *Lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus*. Quis hic non intelligat lectionem Scripturæ Sacræ omnibus eſſe licitam, convenientem, utilem? Cumque certiſſimum ſit, plurimis, præcipuè plebeis, ruſticis, fœminis ignota eſſe idiomata Sacra Græcum, Latinum, & Hebraicum, licebit cuilibet Sacra Biblia in linguis legere vulgaribus.

Is ſenſus meritò condemnari à CLEMENTE XI. potuit, utpote apertè contrarius Regulæ quartæ Indicis Tridentini, jubente illo Concilio compoſiti, à Pio IV. & ſequentibus Pontificibus approbati: repugnat directiſſimè Conciliis Toloſano, Narbonenſi, aliiſque ſuperiùs commemoratis. Proſcriptum vidimus à Clero Gallicano, ab ipſa Sorbona, ſupremoque Galliæ Senatu: magis etiam à reliquis Chriſtiani orbis regionibus exulat, velut pernicioſus, & ingentium in Germania turbarum, novitatum, hæreſum occaſio: atque utinam invitis Superis non irrupiſſet aliquando in Gallias, & Belgium, non ibi accepiſſet fides, & religio vulnus, vix abſque prodigio medicabile.

Ubicumque verò ut in Italia, Hiſpania, Luſitania Queſnelli novitas horrori eſt, nullis agitatur Eccleſia procellis, nullam inferre labem hæreſis hactenus valuit, quæ ſi brevi alicubi tempore virus paucis afflaverit, mox concidit penitùs extincta. Si iſtud potiſſimùm deberi dixeris Inquiſitorum in hæreticam pravitatem vigilantiæ, non refragabor, verùm & quod in Germaniam, Poloniam, Belgium, Galliam introduci Inquiſitio non potuerit, vel ubi cœpta fuerat, debuerit aboleri, fructus is non immeritò tribuetur verſionibus Scripturarum vernaculis, quibus novaturientium ſagacitate diſperſis, atque per familias, & manus omnium volitantibus, tantos brevi progreſſus hæreſis fecit, ut Inquiſitionis impatiens, non ejus ſolùm; ſed etiam Eccleſiæ, ipſorumque Principum Catholicorum jugum excutere non dubitaverit.

Notiſſima eſt bellorum illic civilium & inteſtinorum, ſeditionum, rebellionum, obtentu religionis, & libertatis conſcientiæ, luctuoſa nimiùm hiſtoria.

Motus iſtiuſmodi non obſcurè minata nuper eſt adverſariorum noſtrorum fictitia pietas, & veriſſima hypocriſis; Sed de his pluſculum contra Propoſitionem 96. & 101. Nunc oſtendendum ſupereſt, excuſationes, quas

quas vidimus frivolas, non deberi Queſnellianorum ingenio; ſed Chamieri Calviniſtæ, eiſdem faces hic, ut paſſim alibi præferentis. Illas ex hoc hæretico collegit author epiſtolæ Gallicæ, cujus parallelum circa citationes Scripturarum, & Patrum dedi capite tertio.

Sic itaque Chamierus pag. 363. *Experientia teſtatur, non paucos eâ lectione* (Bibliorum) *abuti ſceleratiſſimè*. Pag. 384. *Nos ita dicimus, concedendam cuique lectionem, ut nec quiſquam imparatus accedat*. Pag. 544. *Illotis pedibus, & manibus ad Sacras literas accedere pro graviſſimo crimine habéremus*. Pag. 582. *Quem appellant privatum Spiritum? Efficaciamne illam particularem, cuique Fidelium, quæ eſt à Spiritu Sancto, quaque efficit, ut Scripturam intelligat, hoc eſt, ſenſum aſſequatur verum genuinumque? Sed enim calumniam fieri querimur, cùm nobis quidquam ejuſmodi impingitur*. Pag. 363. *Quod ſi quædam adhibenda ſit diſcretio, ea particularis eſto pro captu ſingulorum; tametſi nullum unquam putamus caſum dari poſſe, ut ſit lectio cuiquam in ſolidum inhibenda; ſed tantummodo aliquarum partium. Poſſunt ergo Fidelibus Paſtores conſilium dare, ut lectionem ne incipiant à veteri Teſtamento, ſed à novo &c.*

Ut Chamieri ubique eadem aſſertio, & excuſatio eſt, quæ Hexaplorum, eadem quoque probatio, & contra orthodoxos Theologos calumnia: *Neque enim æquum eſt*, inquit & Chamierus, *ut propter hos paucos, ſive multos malos, ſuo bono omnes pii priventur... Quod tandem eſt hoc hominum genus* (Papiſtæ)? *Non timent, ne ipſiſſimum Chriſti Corpus profanetur; ſi in ebrioſum ſtomachum ingeratur.... & ſacrilegium exclamant; ſi tractetur Verbum Dei. Quemadmodum igitur non eſt penitùs tollendus vini uſus, quia multi vino abutuntur ad ebrietatem; ſed ſeverè compeſcendi ebrioſi; ſic non debet interdici lectio; quia nonnulli eam detorquent ad uſus parum dignos; ſed horum Sacrilegium ſeriò ulciſcendum*.

Quòd Catholici non timeant profanare Chriſtum, ſi corpus ejus in ſtomachum ingerant ebrioſum, calumnia nimis putida eſt, & nimis patulæ falſitatis, quam ut refutari mereatur: non minùs à veritate alienum eſt, Divini Codicis Lectionem ab Eccleſia prohiberi omnibus; imò permittitur omnibus linguam Sacram callentibus, ut Latinè, Græcè, vel Hebraicè legant; vernaculè autem qui idonei fuerint *judicio Epiſcopi, aut Inquiſitoris, cum conſilio Parochi, vel Confeſſarii*, ut Regulâ 4. Tridentini

Indicis traditur. Ebrioſus facilè foris dignoſcitur, & deprehenſus à menſa poteſt arceri Euchariſtica; prava autem Divini eloquii intelligentia animum vulnerat occultiùs, neque à ſumente, ut virulentus error; ſed ut medicina apprehenditur Salutifera: unde oriri ſolita pertinacia, quemadmodum in Lutheri, Calvini, & recentioribus Queſnelli Sectatoribus experimur, ad eum provehitur temeritatis gradum, ut omnis deſpiciatur authoritas, nulla ratio audiatur.

3 Atque iſtud quidem conſectarium in Queſnelliana hypotheſi prorſus ineluctabile eſt. Suas enim novus hic Apoſtolus non aliter conſtruit in ſacrum codicem *Obſervationes* de religione, neque longiùs promovet, quàm textus ſacer *induxerit ac determinarit*. Hic autem à Divino Spiritu dictatus, inducere nequit niſi ad verum.

Præterea quidquid à Queſnello ſic ſcribitur de religione, neceſſariò ſcribitur auxiliante gratiâ, ſiquidem juxta Art. 39. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis niſi ad abberrandum*.

Cùm igitur, ut Queſnellus, & omnes ejus ſupponunt diſcipuli, ſuis ille *Obſervationibus* non aberraverit, neceſſe eſt, eas compoſuerit ex gratia. Sed neque hæc poteſt eſſe ſinè fide juxta Articulum 26. *Nullæ dantur gratiæ niſi per fidem*. 27. *Fides eſt prima gratia, & fons omnium aliarum*. Dogmaticè quoque & ſinè limite enuntiat Art. 10. *Gratia eſt operatio manûs omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare*. Art. 17. *Gratia eſt vox illa Patris, quæ homines interiùs docet. Quicumque ad eum non venit, poſtquam audivit vocem exteriorem filii, nullatenus eſt doctus à Patre*.

Queſnellus ut vidimus, quæcumque de religione tradidit, *inductus tradidit ac determinatus à ſacri codicis textu*, determinatus à gratia, quæ, Queſnello judice, à fide, ac proinde à veritate non eſt ſeparabilis. Unde mirum non eſt Doctoris hujus diſcipulos mutuari à Paulo, ut opinantur, anathema, quo feriunt univerſos, à novis dogmatibus diſſentientes: *Si nos aut Angelus de cœlo &c.*

Fruſtrà quoque Sedes Apoſtolica novos Theologos excommunicationibus terret, poſtquam didicere à Magiſtro in ejus epiſtola typis edita ſub nomine *Abbatis ad quemdam Romanæ Curiæ Prælatum* pag. 30. *Majore pollent ingenio Romani, quàm ut credant nos terreri ſententiâ latâ excommunicationis Pontifici reſervatæ*; quia juxta Art. 90. *Eccleſia authoritatem* quidem *ex-*

communicandi habet, ut eam exerceat per primos Paſtores; ſed non niſi *de conſenſu, ſaltem præſumpto, totius corporis*: nobis proinde, qui indubiè pars Ecclefiæ ſumus, non conſentientibus, irrita, inquient, cenſura eſt; neque poteſt juſta eſſe, utpote feriens veritatem Divino lumine inſpiratam, ut vidimus Articulis ſuperioribus. Juxta nonageſimum autem primum *Excommunicationis injuſtæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro. Nunquam eximus ab Eccleſia, etiam quando hominum nequitiâ videmur ab ea expulſi, quando Deo, Jeſu Chriſto, atque ipſi Eccleſiæ per charitatem affixi ſumus*. Deinde Art. 92. *Pati potius in pace excommunicationem & anathema injuſtum, quàm prodere veritatem, eſt imitari Sanctum Paulum: tantum abeſt ut ſit erigere ſe contra authoritatem, aut ſcindere unitatem*.

Animos etiam Queſnelli diſcipulis maximos addit & ſolatium Articulus 93. *Jeſus quandoque ſanat vulnera, quæ præceps primorum Paſtorum feſtinatio infligit: Jeſus reſtituit, quod ipſi inconſiderato zelo reſcindunt.*

4 Fruſtraneæ demum ſunt exhortationes omnes & monita, quibus novos iſtos Theologos conatur Pontifex, conantur Cardinales & Epiſcopi ad ſaniorem mentem reducere, & ad conſentiendum & obediendum Eccleſiæ: vel enim gratiam habent, vel eâ deſtituti ſunt. Si habent, ab ea optimè & meliùs quàm à quolibet homine inſtituuntur, quia ut jam vidimus Art. 17. *Gratia eſt vox illa Patris, quæ homines interiùs docet, ac eos venire facit ad Jeſum Chriſtum. Quicumque ad eum non venit, poſtquam audivit vocem exteriorem filii*, aut cujuſcumque hominis vel Angeli, *non eſt doctus à Patre*. Sinè gratia autem & quidem efficaci & efficiente, nulla obedientia, nulla converſio à malo, nihil operis boni in hominis poteſtate eſt juxta Art. 2. *Jeſu Chriſti gratia, principium efficax boni cujuſcumque generis, neceſſaria eſt ad omne opus bonum: ſinè illa non ſolùm nihil fit; ſed nec fieri poteſt.* Art. 3. *In vanum Domine præcipis, ſi tu ipſe non das quod præcipis*. Art. 4. *Ita Domine, omnia poſſibilia ſunt ei, cui omnia poſſibilia facis, omnia operando in eis*; cætera omnia impoſſibilia ſunt.

Imò abſque efficaci gratia exhortationes omnes & monita, quantumvis aliàs ſalutifera, noxia fiunt & penitùs exitialia, juxta Art. 5. *Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiæ ſuæ, exhortationes & gratiæ exteriores, non inſerviunt, niſi ad illud magis obdurandum*. Quæ ſententia quantumvis horrida, & peſtilens; novatorum tamen indoli conſentanea eſt. Quis enim non perſpiciat, eos omnibus Sanctiſſimi & Clementiſſimi Pontificis ſtudiis, hortationibus, Decretis, Cardinalium quoque, Epiſcoporum, Principum & bonorum omnium ſolicitationibus, monitis, orationibus adeò non emollitos, non menti redditos ſaniori, ut vel inde plus pertinaciæ & furoris concipere in dies videantur. Quapropter ſi eorum ſolummodo cura Præpoſitos Eccleſiæ & Scriptores polemicos tangeret, dicere forſitan poſſent: Curavimus Babylonem & non eſt ſanata: derelinquamus eam. Verùm cùm debitores ſimus omnibus, & à vulgo fidelium, maximè ſimplicium pernicies avertenda ſit, novitatem oportuit modis omnibus concutere, & demoliri.

5 Ad Paralleli complementum ſupereſt gloriatio, quæ in Hexaplis, & Chamiero eſt de *Patrum omnium patrocinio, nemine eorum penitùs diſſentiente, quoad ſenſum ſcilicet Articuli obvium & connaturalem, quidquid ſit de exotico & peregrino*: Sic Hexapla editionis 2. pag. 10. Chamierus quoque de Canonis uſu lib. 10. cap. 4. pag. 367. *Ampliſſimam victoriæ materiam præbet nobis perpetua Chriſtianorum praxis, quæ luculentiſſima apparet in veterum monumentis, quorum vix ullus eſt, qui diligenter Scripturæ meditationem non urgeat, ad eamque totis viribus laicos non excitet. Enimverò ſi laicos, ſi conjugatos, ſi mulieres, ſi pueros, ſi pauperes comperimus liberè uſos Scripturâ Sacrâ &c.* Idem *Amplectimur ſententiam dicentium Scripturas Sacras, ſaltem ex divina ordinatione, & ex præcepti neceſſitate, populo fideli communes eſſe debere. Certiſſima habemus argumenta noſtræ ſententiæ; primò ex Scriptura, deinde ex Patribus*.

Nos verò duabus diſputationibus contra præſentem & ſuperiorem Articulum oſtendimus, neutri quidpiam eſſe, ſive in Scripturis, ſive in Patribus præſidii: complures dedimus utrique oppoſitos, atque inprimis Teſtamenti veteris praxim contrariam: in novo ſimiliter lectionem totius ſacri Codicis, quemadmodum uterque Articulus nullis Scripturarum partibus circumſcribitur, monſtravimus nulla veterum authoritate fulciri; reprobari à Sanctis communiter: eoſdem quoque lectionem Divini Voluminis commendantes, de eo agere prout illis temporibus extabat ſacro idiomate, Latino, Græco, & Hebraico, in quo etiam hoc tempore lectio omnibus permittitur, ut Cardinalis Perronius contra Jacobum Regem Angliæ obſervavit.

Lize-

Lizetius, approbante Galliæ Clero, addit lectionem Divini eloquii populo à Patribus prædicatam, intelligi debere juxta regulam juris, ut ad ſolos pertineat idoneos. Omnes quoque Theologi à novitatibus non præoccupati agnoſcunt diverſiſſimas circumſtantias antiqui temporis & præſentis: Olim fidelem populum magis docilem fuiſſe, magis Sacerdotii reverentem, magis erga Præpoſitos Eccleſiæ ſubmiſſum, minùs temerarium, minùs in nova dogmata propenſum: neque tantâ experientiâ habebantur comperti tot abuſus ex lectione illa promiſcua exorti, tot hæreſes per eam latiſſimè diſperſæ, tot circumventæ cum viris rudibus fœminæ: tot denique verſiones infidæ in linguas vernaculas à ſacris editionibus diſcrepantes, & à novatoribus ad ſuas ingerendas hæreſes, ſubdolè excogitatæ.

Unde nemo ſapiens & probè Catholicus dubitat, quin, ſi Sancti Patres hoc tempore reviviſcerent, eandem, quæ ubique gentium probatur ſervaturque in Eccleſia, praxim ſtatuerent, in his circumſtantiis fortiter retinendam. Ita cenſentes exhibui nationum omnium doctiſſimos Scriptores, etiam clariſſimam Sorbonam: ita Epiſcopos, Archiepiſcopos, Cardinales, Clerum Galliæ cum ſupremo illic Regio Senatu, poſt varia celebrata in eodem Regno & alibi Concilia. *Si quid* autem *tota per orbem frequentat Eccleſia .... Quin ita faciendum ſit, diſputare inſolentiſſimæ inſania eſt*, ut meritò docuit Auguſtinus epiſt. 118. De novitate verò nunc in Galliam irrepente, reſpondi aliàs obiter, plus aliquid additurus capite proximo.

CAPUT VII.

Mantiſſa, ſive Auctarium à Clero Galliæ approbatum.

1 ETſi debellata ſatis novitas Lectori Catholico viſa fuerit, pugnantibus contra eam tot heroibus omni armorum, argumentorum, inquam, genere inſtructiſſimis; quia tamen ſpiritu Diabolico incitata pertinacia nunquam domari nimiùm poterit, addere lubet rationem octavam eamque ultimam quam poſt alias ſeptem anno 1578. Poncetius ex Benedictinorum Ordine celebris Doctor Sorbonicus dedit Illuſtriſſimo de Gondy Epiſcopo Pariſienſi occaſione judicii, quod is petierat à Theologis Sorbonicis de ſacro volumine in linguam Gallicam vertendo.

Rationem illam tradit cap. 9. ſub hac epigraphe: *Ratio octava eſt, ad retinendum ordinem, quem Redemptor noſter in Eccleſia pro ejus gubernatione ſtabilivit, qua in magnam incideret confuſionem, ſi Bibliorum in linguam vulgarem translatio permitteretur.*

Tunc enim perdifficile foret, & quodammodo impoſſibile, ſexûs utriuſque populum, novitatis adeò amantem à lectione ſibi noxia arcere: unde ſubverſo, inquit, debito Paſtores inter & gregem ordine, neceſſe foret judicatam ſuccedere confuſionem. Ratio hæc ſolidiſſima, quæ prout à Poncetio Gallicè deducitur, utiliter hic Latinè exhibebitur integra: Cùm enim totum hoc Poncetii judicium, cùm ſeptem aliis rationibus, quas brevitatis cauſa prætereo, à Clero Galliæ approbatum fuerit anno 1661, & ejus *juſſu*, ut præfertur, ac *mandato*, iterum typis editum Pariſiis, neceſſe eſt ingenti pondere, in Galliis præcipuè, Queſnellianam obruat novitatem. Sic habet.

2 „ De Eccleſia Dei mentionem faciens „ Apoſtolus, eam nobis exhibet inſtar cor„ poris, quod pluribus conſtat membris „ pro ſua incolumitate, atque regimine „ neceſſariis; quorum licèt omnia & ſin„ gula ſuo capiti (Chriſto ſcilicet Domino „ noſtro) Fide, Spe & Charitate debeant „ adhærere, adeò inter ſe conjuncta, ut „ cum ipſo, & per ipſum in æternum vive„ re poſſint in Regno cœlorum; non omnia „ tamen & ſingula ad idem miniſterium „ fuere deſignata. *Unicuique autem noſtrûm* „ [inquit Apoſtolus Epheſ. 4.] *data eſt* „ *gratia ſecundùm menſuram donationis* „ *Chriſti; aſcendens enim in altum dedit do*„ *na hominibus: dedit quoſdam Apoſtolos;* „ *quoſdam autem Prophetas; alios verò Evan*„ *geliſtas; alios autem Paſtores, & Doctores* „ *ad conſummationem Sanctorum in opus mi*„ *niſterii, in ædificationem corporis Chriſti.*

„ Quapropter quandoquidem Epiſco„ pi Apoſtolorum ſucceſſores, ſint Eccle„ ſiæ Paſtores, Antiſtitis munera perpen„ dens Hilarius fatebatur, neceſſariò ad „ populum ſuum de rebus Divinis ipſi eſſe „ dicendum (*ac mihi quidem*; ſic ille lib. 6. „ de Trinit.) *præter ſtudii mei, atque officii* „ *neceſſitatem, quâ hoc Eccleſia Epiſcopus* „ *prædicationis Evangelicæ debeo miniſte*„ *rium &c.* Idem aſſeruit Ambroſius lib. 1. „ de offic. cap. 1. oſtendens, Epiſcopos „ docendi munus effugere non poſſe; *id* „ enim *nobis refugientibus impoſuit Sacerdo*„ *tii neceſſitudo.*

3 „ Nos ergo quibus Sacrarum Scriptu„ rarum

,, rarum credita eſt diſpenſatio , gregem-
,, que Chriſti Domini noſtri paſcendi ſum-
,, pſimus partes , maximum periculum ad-
,, ituros eiſſe arbitramur , ſi noſtro prædi-
,, candi officio defuerimus: & quamvis de-
,, licta noſtra nos à tanto miniſterio remo-
,, veant ; ad idem tamen nos divinum præ-
,, ceptum excitat , ita ut cum Apoſtolo
,, 1. Corinth. dicere poſſimus : *Euangeli-*
,, *zandi neceſſitas mihi incumbit : væ enim*
,, *mihi eſt ; ſi non Euangelizavero ; ſi enim*
,, *volens hoc ago : mercedem habeo ; ſi autem*
,, *invitus , diſpenſatio mihi credita eſt .*

,, Libenter intelligerem , quâ nitatur
,, ratione hæc Euangelizandi Populo ver-
,, bum Dei neceſſitas ; ſi ſatis , & abſque
,, periculo aliunde doceri valeat ? Quâ de
,, cauſa , ad Eccleſiæ ſuæ regimen juſſit
,, Chriſtus Dominus , ut ejuſdem Paſtores
,, Doctorum nomine forent pariter inſi-
,, gniti ; niſi quia neceſſarium eſt ut popu-
,, lum doceant ? Cur verò neceſſarium eſt,
,, niſi quod populus, quæ ad ſui inſtitutio-
,, nem ſcripta ſunt , percipere per ſe non
,, poſſit ? Adeò ut arguens Apoſtolus illos,
,, qui eadem intelligere præſumunt , ipſis
,, oſtendit 1. Cor. 12. *non omnes* eſſe *Apo-*
,, *ſtolos, non omnes Prophetas , non omnes Do-*
,, *ctores* , perinde ac dicat , non omnes à
,, Deo fuiſſe electos, ut Sacra Biblia expo-
,, nerent , adeòque non omnibus & ſingu-
,, lis fieri poteſtatem eorumdem ſibi intel-
,, ligentiam vindicandi , niſi priùs didice-
,, rint ab iis , qui ad hoc ſunt conſtituti;
,, non enim legem & Scripturas ſingulis
,, credidit , ut eam in ſe quiſque recipiat,
,, difficultates explicet , dirimat contro-
,, verſias ; ſed Presbyteris, Epiſcopis, Do-
,, ctoribuſque eaſdem tradidit ; *ipſis* verò,
,, cùm pro munere ſuo docere alios te-
,, neantur , *cognitio propterea Scripturarum*
,, *eſt neceſſaria* (Auguſtinus lib.2. de Doct.
,, Chriſt.) ut in eorum numero Paſtorum
,, eſſe poſſint , per quos Populo ſuo promi-
,, ſit Deus , *Et dabo vobis paſtores juxta*
,, *cor meum : & paſcent vos ſcientiâ & do-*
,, *ctrinâ* . Jerem. 3.

,, Quod etiam dixerat Malachias cap.2.
,, *labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & le-*
,, *gem requirent ex ore ejus : quia Angelus*
,, *Domini exercituum eſt* . Sacerdos autem
,, Dei , juxta Hieronymi Commentarium ,
,, *Angelus Domini interpretatur : Angelus*
,, *autem , id eſt , nuncius , Sacerdos Dei ve-*
,, *riſſimè dicitur , quia Dei & hominum ſe-*
,, *queſter eſt, ejuſque ad populum nuntiat vo-*
,, *luntatem , & idcirco in Sacerdotis pectore*
,, *rationale eſt , & in rationali Doctrina , &*
,, *veritas ponitur : ut diſcamus , Sacerdotem*
,, *doctum eſſe debere , & præconem Dominicæ*
,, *veritatis*: quam propoſitâ capitali pœnâ,
,, populo annuntiare atque exponere tene-
,, tur . *Hinc Moyſi præcipitur , ut taberna-*
,, *culum Sacerdos ingrediens , tintinnabulis*
,, *ambiatur : ut videlicet voces prædicationis*
,, *habeat , ne ſuperni ſpeculatoris judicium ex*
,, *ſilentio offendat : Scriptum quippe eſt, nam-*
,, *que ingrediens vel egrediens moritur , ſi de*
,, *eo ſonitus non audiatur ; quia iram contra*
,, *ſe occulti judicis exigit , ſi ſinè ſonitu præ-*
,, *dicationis incedit* . Hactenus Gregorius
,, lib.1.epiſt.24.Quamobrem populo etiam
,, præcipitur , ut præpoſitis ſuis obediat
,, atque ſubjaceat ; *Ipſi enim pervigilant ,*
,, *quaſi rationem pro animabus veſtris reddi-*
,, *turi* . Apoſt. ad Heb.13.

4 ,, Hinc patet , quod , ſicut Paſtorum
,, eſt , populo verbum Dei loqui, ſic etiam
,, populi eſt , ab iiſdem accipere , quomo-
,, do ſit intelligendum,vel interpretandum:
,, nec in evolvendis Sacris Bibliis tempus
,, terere debet , ne periculum adeat per-
,, ſolvendi pœnas debitas, ut accidit Oziæ
,, Regi , ex eo quod temerè Sacerdotis of-
,, ficium uſurpaverit , vel ut evenit Core,
,, Dathan , & Abyron , qui Dei imperium
,, recuſarunt ; illud enim ad ſolos pertinet
,, Sacerdotes , Epiſcopos & Doctores ,
,, quos ad Eccleſiæ ſuæ regimen conſtituit
,, Deus ; ipſi verò *velut Apoſtoli fidem Chri-*
,, *ſti prædicantes , quæcumque ſaluti neceſſa-*
,, *ria crediderunt omnibus credentibus* [ut
,, ait Origen. in Prooemio Peri-archon]
,, *manifeſtè tradiderunt* .

,, Quamdiu quiſque ſuo in officio per-
,, manſit , id eſt , quandiu Paſtores in eru-
,, diendo populo , Populus in diſcendo ,
,, ſuam operam & diligentiam poſuerunt ,
,, tanta fuit in Eccleſia concordia, ut om-
,, nes ejus ordinem mirati fuerint : Illa
,, enim inſtar corporis optimè compoſiti ,
,, omniſque ex parte connexi , *ſecundùm*
,, *operationem in menſuram uniuſcujuſque*
,, *membri , augmentum corporis faciebat in*
,, *ædificationem ſui in charitate* : Epheſ.4.
,, Aſt ubi tanta ſui fiducia inceſſit populum,
,, ut Paſtorum documenta non ipſi viſa fue-
,, rint ſatis ; cœpit ambulare, *ſicut & Gen-*
,, *tes ambulant , in vanitate ſenſûs ſui, tene-*
,, *bris obſcuratum habentes intellectum, alie-*
,, *nati à vita Dei , per ignorantiam , quæ eſt*
,, *in illis propter cæcitatem cordis ipſorum* .
,, Epheſ.4.

,, Hac de cauſa Lutherus & Melanckton
,, prohibuerunt , nè ullus impoſterum de
,, Sacris Literis ageret , niſi ad tale mini-
,, ſte-

Digitized by Google

„ ſterium legitimè eſſet vocatus. Quan-
„ doquidem enim Bibliorum in linguam
„ vernaculam tranſlatio conceditur popu-
„ lo, non ſinè gravi multorum offenſione,
„ Sutores, Lanii, Piſtores, Bajuli, Apo-
„ ſtatæ etiam & Lenones, LenæqueProphe-
„ tarum atque Doctorum gerunt partes.
„ Precor Deum Opt. Max. ut miſeram
„ ſuam Eccleſiam clementer adſpiciat, Re-
„ gibuſque noſtris inſpiret, eidem bonos
„ deligere Paſtores, qui ſanam doctrinam
„ docere, veritatique refragantes repel-
„ lere valeant.

Hactenus Poncetii, & cum eo, ut monui, Cleri Gallicani judicium, cujus concluſio, & ſimul piiſſima ad Deum oratio, eadem eſt hodie Sanctiſſimi Pontificis & totius ipſi obedientis Eccleſiæ, pro Gallicana, quam Queſnellianis novitatibus, eiſque infeliciter patrocinantium contumaciâ, turbatam adeò, neque levi, aliquibus in locis, conſperſam maculâ, omnes lugent Catholici. Deus utinam miſereatur, & per Chriſtianiſſimum Principem tempeſtivè, atque efficaciter provideat, antequam latiùs ſerpens novæ hæreſeos contagium vires ceperit majores, ſicut de Calviniſmo funeſta docuit experientia, qui vix ferro illic, & flamma atque extremis quibuſve remediis extingui valuerit, aut à progreſſibus toti Regno exitialibus impediri.

5 At, inquies, ſaltem legere Sacrum Codicem vulgari idiomate, hæreticum non eſt, in Gallia penès plurimos utriuſque ſexûs fideles, etiam maximè pios invaluit conſuetudo, adeò ut non niſi ægerrimè ab ea reducendi ſint, & librum Epiſcopis reddituri. Quin timor minimè levis eſt, nè odium populus, deſpectumque concipiat Epiſcoporum ac ipſius Pontificis, ſi Tridentini Indicis Regula quarta ad praxim rigidè deducatur, negando abſolutionem confitentibus, qui Biblia Gallica tradere noluiſſent, aut eorum omittere lectionem. Quapropter in Gallia ſaltem ibi exigere videtur quies regni, atque incolumitas Eccleſiæ, ut generalis potiùs facultas ab Epiſcopis concedatur. Alioquin Diœceſes murmurationibus replebuntur, non ſinè ſchiſmatis periculo, utque ſeceſſionem ab Eccleſia paſſim hæreſis comitatur, aut ſequitur, non exigua brevi fiet ad partes hæreticas acceſſio.

Ita politici quidam hujus temporis dictante prudentiâ carnis, ſemper Eccleſiæ adversâ; ſi enim turbarum & ſchiſmatis metu, permittenda modò ſit promiſcuè omnibus lectio Bibliorum vernacula, poſtquam experimentis didicimus adeò luculentis, utriuſque potiſſimùm ſuperioris ſeculi, vix aliam Luthero, Calvino, eorumque ſectatoribus artem ad circumventionem ſimplicium, ſuarumque augmentum partium ſucceſſiſſe feliciùs, quid negari Novatoribus poterit, poſtquam immenſis acceſſibus reddiri fuerint firmiores, ideoque longè ampliùs metuendi? Tunc ſcilicet neceſſe magis videbitur malum quodlibet diſſimulare, laxando malignantibus, quantum ipſi voluerint, habenas.

Si ita res eſt (diceret S. Cyprianus) *ut nequiſſimorum timeatur audacia, & quod mali jure atque æquitate non poſſunt, temeritate ac deſperatione proficiant, actum eſt de Epiſcopatus vigore, & de Eccleſiæ gubernandæ ſublimi ac divina poteſtate: nec Chriſtiani ultra aut durare, aut eſſe jam poſſumus; ſi ad hoc ventum eſt, ut perditorum minas atque inſidias pertimeſcamus.* Ita ſcribebat epiſt. 55. Cornelio Pontifici. Territus hic quodammodo videbatur minis Feliciſſimi, qui ſchiſmaticorum munitus agmine Romam appellens, gravia Pontifici minatus fuerat, niſi ſuæ acquieſceret poſtulationi.

Audiendum nobis Cleri Gallicani judicium in Tractatu de *Scripturis Divinis quavis lingua non legendis, atque de auguſtiſſimo Miſſæ Sacrificio, cæteriſque Officiis & precibus in Eccleſia Chriſti, Hebræa, Græca, aut Latina lingua tantùm celebrandis.* Edita primùm ea lucubratio fuerat à ſeſqui-ſeculo videlicet anno 1573. à Jacobo Ledeſma, poſtmodum anno 1661. adoptata à Clero Galliæ, ejuſque ac Regiis typis Lutetiæ Pariſiorum iterum in lucem prodiit. Titulus capitis 23. eſt: *Nullo pacto eſt permittendum, nec concedendum, ut ſacrum fiat vulgari linguâ: ſed neque ulla alia circa religionem hæretica petitio eis concedenda.* Cap. 24. *Eccleſia, Concilia & Pontifices non conſueverunt permiſſionibus, ſed contrariis Conſtitutionibus mederi hæreſibus.*

Ex utroque capite aliqua referre juverit, à lectoribus ad rem noſtram facilè applicanda.

Et quidem [unde objectio ducebat initium] quod hæreticum non ſit Scripturam legere in lingua vernacula, nemo negaverit; ſed an hæreſim non ſapit, notiſſima Novatorum intentio, ſeu ratio, propter quam ea lectio contra prohibitionem Sedis Apoſtolicæ defenditur, commendatur, inculcatur omnibus? Utor reſponſione à Clero Galliæ circa materiam ſimilem approbatâ, in jam producto Opere.

6 „ Concedendum non eſt; quia radix
„ hu-

,, hujus petitionis eſt hæreſis; eâ enim de
,, cauſa iſti ad petendum moventur; quia
,, interiore hæreſi laborant, quâ putant id
,, neceſſarium eſſe, vel ita debere fieri, vel
,, potiùs ſic expedire, & malè fieri, & non
,, licere contrarium. ,, Ibid. ,, Amplius
,, non eſt concedendum, quia petunt ex
,, malitia, & odio, ut Eccleſiam vexent: ut
,, ira vel ignorantiæ, vel erroris, vel cul-
,, pæ eam poſſint arguere. Eſt namque
,, antiquus hæreticorum mos, his ſimilia
,, fraudulenter petere, ut de ipſa Eccleſia
,, conquerantur, & reprehenſionis occa-
,, ſionem poſſint contra Summas Eccleſiæ
,, poteſtates ad populum invenire: hoc,
,, inquam, ſchemate & ratione, ſeu po-
,, tiùs actione malitiæ cornutâ armati, ca-
,, pere eam valeant, ut olim Chriſtum
,, Phariſæi.

,, Aut enim hoc Eccleſia eis concedit,
,, quod poſtulant, aut non. Si nolit con-
,, cedere, jam tanquam crudeliſſimam ma-
,, trem, ſeu novercam eam accuſant; quod
,, filios ita contemnat, ut ob rem non ita
,, gravem, quin leviſſimam, nulliuſque
,, momenti, ut ajunt, vel certè talem, quæ
,, concedi poſſet, illos à ſe ſeparari per-
,, mittat, nec ad unionem recipiat. Sin
,, concedat, tunc petulanter ſe ſolent glo-
,, riantes jactare, & exclamare, ſuâ operâ
,, reſipuiſſe tandem Eccleſiam: hactenus in
,, errorum tenebris jacuiſſe ſepultam: ip-
,, ſos eam à tanto errore liberaſſe: hacte-
,, nus deſidiæ & ignaviæ deditam torpuiſſe
,, & ignorantiæ caligine circumſeptam, il-
,, los ſuâ tandem doctrinâ & diligentiâ il-
,, luminaſſe, & per ipſos denique factam
,, eſſe doctiorem...

,, Itaque ſi non concedit, crudelitatis
,, & impietatis reprehendunt ac diviſionis:
,, Si concedit, aut ignorantiæ, ſi neſcivit;
,, aut malitiæ vel negligentiæ & ſocordiæ,
,, ſi ſcivit, nec fecit. Tales ergo eſſe ſo-
,, lent iſtæ hæreticorum fallaciæ, & unio-
,, nis, quam minimè optant, vafræ peti-
,, tiones.

,, Jam vero ſi hæretici unionem cum Ec-
,, cleſia deſiderarent, non ſe ipſos hac de
,, cauſa ſepararent, & ob rem ità levem, ut
,, ipſi volunt, non ab illa ſeſe ſejungerent.
,, Deinde, quod majoris eſt momenti, in
,, aliis rebus gravioribus cum eadem, quod
,, tamen non faciunt, ultrò conſentirent;
,, ſed cùm non ita faciant, planè fictum
,, ſuum animum oſtendunt.

7 ,, Præterea aut id petunt Catholici,
,, aut Hæretici: non Catholici; quia hi in Ec-
,, cleſiæ uſu acquieſcunt: ergo hæretici: At
,, ii indigni ſunt, quibus concedatur priùs,
,, quàm ab hæreſi reſipiſcant. Redeant
,, enim: tum deliberabitur de re, quæ ſub
,, diſpenſationem cadit. Quanquam quid
,, ſibi vult hæc petitio; cùm ultro ſinè ul-
,, lius permiſſione, aut cõceſſione ſic agant?
,, ... Item aut ſunt Schiſmatici, & inobe-
,, dientes Eccleſiæ Catholicæ, & Summo
,, Pontifici, ejus poteſtatem negantes, qui
,, hoc petunt: vel ſunt obedientes, & ejus
,, poteſtatem agnoſcunt. Si agnoſcunt qui-
,, dem poteſtatem, nil debent immutare;
,, ſed obedire. Cur ergo non obediunt?
,, Si non agnoſcunt, fruſtrà petunt ab eo,
,, qui ex eorum ſententia poteſtate caret.

,, Denique iſtis omnibus id concedere,
,, id eſt Hæreticis, vel Schiſmaticis, nihil
,, aliud eſt, quàm illos in eorum hæreſi,
,, qua perſuaſi petunt, confirmare, & ob-
,, durare magis; hos verò, ſcilicet catho-
,, licos triſtitiâ & dolore afficere, & eorum
,, vires imminuere, ac animum dejicere;
,, medios autem inter utroſque, dubios
,, ſcilicet ac debiles in fide, in errorem im-
,, pellere, ac deturbare: vel dubios magis
,, & ancipites reddere: ut interim omitta-
,, mus, quod ex ſuperbia, æmulatione quo-
,, que, & pertinaci contentione hæc pe-
,, titio oriri videatur &c. ,,. Hactenus
,, cap. 23.

Sequitur 24. ,, Ultimò tandem oſtenda-
,, mus, quod Eccleſia, Concilia, & Sancti
,, non conſueverunt permiſſionibus mede-
,, ri hæreſibus; ſed contrariis Conſtitutio-
,, nibus. Non, inquam, ut quod ipſi hæ-
,, retici vellent, ac peterent, id eis per-
,, mitterent libenter, atque concederent;
,, ſed potius contrariam, ac omnino ex
,, diametro pugnantem ſententiam conſti-
,, tuerent, ita ut interim, quæ erant licita,
,, & divino eloquio poſſent eſſe conſenta-
,, nea, ob hæreſis ambiguitatem, rigidè
,, tamen prohiberent; nè ſcilicet hæreticis
,, ulla ex parte aſſentiri viderentur.

,, Exempla hujus rei quàm plurima ha-
,, bemus.... Atque ut ab initio Eccleſiæ
,, exordium ſumamus, Apoſtolorum au-
,, thoritate, ne communicare cum Judæis
,, Chriſtiani viderentur, Sabbathi loco
,, Dominicus dies, ut ſanctificaretur, con-
,, ſtitutus eſt.... Eorumdem authoritate
,, tempus Paſchatis conſtitutum eſt ex ea-
,, dem cauſa diverſum à Judæis. Sic enim
,, ſtatuerunt can. 9. ut ſi quis ante vernale
,, æquinoctium Sanctum Paſchæ diem cum
,, Judæis celebraret Epiſcopus aut Presby-
,, ter, abjiceretur.

8 ,, Quin & illud obſervatum eſt quam-
diu

„ diu durabat Sacetdotium Judæorum, ut qui Miniſtri reconciliationis, temporibus Apoſtolorum Sacerdotali officio fungebantur, non Sacerdotes; ſed Presbyteri vocarentur. Adeò ne nomine quidem appellari Chriſtiani, quo Judæorum Sacerdotes dignabantur: quâ ceſſante causâ, rurſus Sacerdotis nomen reſumpſerunt. Item cum Manichæi Salvatoris noſtri corpus negarent eſſe verum, & ideo exangue crederent, ac ptoinde ſub nna tantùm ſpecie communicarent, Leo primus circa annum Domini 444., plus minus, Serm.4. de Quadrageſima & in quodam Decreto, atque etiam Gelaſius Papa in Decreto altero conſtituerunt, ut omnes ſub utraque ſpecie communicarent. At verò ceſſante hæreſi, Eccleſia ad priſtinum morem rediit.

„ Neſtorius B. Virginem negavit eſſe Dei matrem; concedebat tamen matrem Chriſti eſſe. At Concilium Epheſinum ſub anathemate juſſit, nè Chriſti mater appellaretur; ſed mater Dei: non qnod hoc quoque nomen illi rectè tribui non poſſit; ſed quod obviandum errori Patres putaverint, quo purum hominem Chriſtum; non autem Deum & hominem Mariam peperiſſe, Neſtorius contendebat.

„ Cùm Ebionitarum hæreſis invaleſceret de legalibus cum Euangelio ſervandis, & negarent poſſe in fermentato confici (Sacramentum) eo quod omnis oblatio, quæ offertur Domino, ſecundùm legem ſit ſinè fermento, non diſſimulavit hìc Eccleſia; ſed contrarium præcepit, ut in fermentato pane ſacra conficeretur Euchariſtia; cùm res tamen alioquin eſſet ad Sacramenti veritatem indifferens, ſive in azymo, ſive in pane (fermentato) celebrarent.

„ Initio naſcentis Eccleſiæ quidam de Trinitate malè ſentiebant, Chriſtum purum hominem exiſtimantes... non baptizabant in nomine Trinitatis; ſed in commemoratione mortis Chriſti, & una immerſione. Ad auferendum hunc errorem in canone Apoſtolorum decimo nono, ſic præcipitur ab Apoſtolis, & habetur *De conſecratione* diſt.4. Canone *Si quis Presbyter aut Epiſcopus non trinam merſionem unius myſterii celebret; ſed ſemel mergat in Baptiſmate, quod dari à quibuſdam dicitur in morte Domini, deponatur &c.*

„ Poſtea verò inolevit error quorumdam Schiſmaticorum, & Hæreticorum rebaptizantium... In deteſtationem erroris illorum fuit contrarium ſtatutum in Concilio Toletano IV. cap.5. ut videlicet fieret una ſola immerſio: ubi ſic ait: *Propter vitandum Schiſmatis ſcandalum, vel hæretici dogmatis uſum, ſimplicem teneamus Baptiſmi immerſionem*. Quod quidem etiam authoritate Gregorii Magni factum eſt lib.1. epiſt.41. in Regiſtro.

„ Quidam, quos poſtea ſecuti ſunt Manichæi, die Dominico & die Sabbati jejunandum eſſe dicebant. At Divus Ignatius epiſt. ad Philippenſes refellens errorem ſcribit, interfectores eſſe Chriſti, qui jejunant die Dominico, vel die Sabbati; cum tamen licitè & cum merito hæc alioquin, & ex devotione fieri poſſint: atque hodie etiam ex præcepto rectè jejunamus Sabbato. De die Dominica idem vetuit Melchiades Papa & Martyr circa annum 312. & habetur *De Conſecratione* Diſt.3. Can. *Jejunium Dominici*.

„ Rurſus contra, cùm quidam Judæi legem novam cum veteri pariter conjungendam arbitrantes, diem Sabbati obſervandum, & non eſſe in eo abſtinendum dicerent, tunc Concilium Laodicenſe in Phrygia celebratum cap.29. Gregorius quoque *Dilectis Civibus Romæ* & habetur *De Conſecratione* diſt.3. can. *Pervenit*, ſtatuit Sabbatum non eſſe obſervandum; quod id eſſet judaizare. Innocentius quoque Papa, & habetur *De Conſecratione* Diſt.3. can. *Sabbato*, huic etiam errori remedium afferre volens, affirmat Judaiſmi notam ſubire eos, qui die Sabbati non jejunarent. Jejnnandum eſſe Sabbato, & non ſervandum (Sabbatū) aſſerit quoque Auguſtinus, & habetur diſt.12. can. *Illa*: & contra Fauſtum lib. 19. & epiſt.86. ad Caſſulanum: & Leo Papa IV. *De Conſecratione* diſt.3. can. *De eſu Carnium*: & plerique alii Eccleſiæ Doctores.

„ A Joanne Chryſoſtomo graviter eos reprehenſos eſſe legimus, qui iiſdem jejunaſſent diebus, qnibus Judæi ſolemniter jejunabant, Tom.1. contra Anomæos, & Canone Apoſtolornm 69. idem prohibetur; ne quis feſta cum Judæis, vel dies jejuniorum obſervaret...

„ Præclarè D. Baſilius per Legatos ab Imperatore requiſitus, nè propter parvam doctrinam dogmatis perturbari ſineret Eccleſias, reſpondit: *Qui divinis enutriti ſunt eloquiis, corrumpere de Di-*

„ *vinis dogmatibus ne unam quidem ſyllabam*
„ *patiuntur ; ſed pro his , ſi contingat , omnes*
„ *mortis ſpecies amplectuntur* ...

10 „ Vides igitur quid in hujuſmodi ri-
„ tibus Patres noſtri ſecuti potiſſimùm fue-
„ rint , duo nimirum : unum , ut ne quid
„ Chriſtiani vel cum Judæis , vel cum hæ-
„ reticis commune haberent:alterum quod
„ à Sanctiſſimo Leone epiſt.4. cap.2. ſcri-
„ ptum eſt , ut unitas in fide , religione, &
„ Dei cultu apud omnes ſervaretur. Sic
„ ergo ait : Non aliter grex & unus Paſtor
„ ſumus , quam ſi , quod iterum atque ite-
„ rum monet Apoſtolus , id ipſum dica-
„ mus omnes ; ſi perfecti ſimus in eodem
„ ſenſu & in eadem ſententia , ſi religio-
„ nem , ſi ritus etiam eoſdem ſervemus . „

Huc uſque ſapientiſſima Ledeſmæ , atque cum eo Gallicani Cleri ſententia ; de Miſſa quidem & cæteris Divinis atque Eccleſiaſticis Officiis , vulgari idiomate non celebrandis. Rationes autem ſingulas facilè converteris adverſùs promiſcuam Sacri Codicis in lingua vernacula lectionem , quam tanto ſtudio , tot artibus & fraudibus inducere novi Theologi moliuntur . Edocti videlicet ſunt tum experientiâ propriâ, tum proſperis Lutheri , & Calvini ſucceſſibus , nullum eſſe medium illiciendis rudibus, dementandis fœminis , & quibuſcumque ſuis inſinuandis novitatibus magis idoneum .

11 Dicent , qui Epiſcopis , ut lectio illa promiſcuè , & ſinè ſexûs , ætatis , conditionis diſcrimine permittatur , authores ſunt ; populum ſimul monendum eſſe , ut traditis ſibi ab Eccleſia dogmatibus conſtans inhæreat , neque amoveri ſe ab iis facilè patiatur loci cujuspiam in ſpeciem oppoſiti obſcuritate ; ſed pro Catholica ejus expoſitione recurrendum ad Eccleſiæ Miniſtros , Paſtores , Doctoreſque , quibus clavis ſcientiæ ad erudiendum alios commiſſa eſt . Specioſa ea quidem oratio ; ſed impediendis lectionis iſtiuſmodi pernicioſiſſimis effectibus minimè ſufficiens . Quis enim à temeraria multitudine iſtud obtineat , ut ubique cespitare ſolita , Doctores identidem adeat , aut Paſtores ?

Diſperſis totâ Galliâ infinitis exemplaribus Queſnellianarum & ſimilium verſionum , erroribus ſcatentium exitialibus , quomodo rude vulgus , quomodo fœminæ corruptiones interpretis perfidi , à genuinis diſtinguent Divinorum textibus eloquiorum ; præſertim ubi legerint præfixas operi approbationes magnificas , atque encomia à Doctoribus , ſubinde & Epiſcopo uno alterove minùs providè conceſſa ?

12 At , inquiunt , nes aridas , & nudas textuum verſiones rudi populo paſſim , & fœminis non obtrudimus ; ſed convenientibus ſociatas commentariis, quibus quidquid uſpiam ambigui eſt , perſpicuum redditur & facilè intellectu .

Imò in iis præcipuè Provinciis , in quibus ab Arnaldo , Queſnello & utriuſque ſectatoribus , ardore maximo ea lectio promovetur, commentaria plerumque ipſis infidis verſionibus nocentiora ſunt . Non accerſendum eſt eminus exemplum : in promptu omnibus eſt Novi Teſtamenti verſio Queſnelliana , cujus circa textum depravationibus plurimas addidit obſervationes , è quibus centum & unam Conſtitutio UNIGENITUS perſtringit , nos ſimul commonens plures , vitandæ multitudinis causâ , præteriri damnatis conſonas .

Et quidem de omnibus authoris *Proteſtatio* declarat , eas ex ipſis ſponte Sacris teſtibus profluxiſſe , *nullas ſe de religione protendere ſolitum , niſi ad quas ipſa divina eloquia inducerent ac determinarent* . Si autem Scripturarum ſtudium Queſnello tot graviſſimorum lapſuum occaſio fuerit, quid erit imperitiſſimæ plebi , quid fœminis non niſi nimiùm ſe ipſis ineptire , & inſanire ſolitis ? Neque Queſnelliana , ut patet, interpretatio & *Obſervatio* , quantumlibet exquiſita, periculum auferet ; quin augebit in plurimis , imò in præcipitia propellet errorum , hæreſumque ſæpius pridem, & iterùm recentiùs damnatarum .

Neque ab ipſis ſat tutum eſt Parochis , & animorum directoribus,quando eos conſpicimus venenatarum mercium propolas , & velut circumforaneos inſtitores . Ut nempe Lutheri & Calvini tempore obſervatum eſt , ferventiſſimos lectionis Sacræ in linguis vulgaribus conſultores , hortatoreſque præcipuos fuiſſe hæreſeos tunc naſcentis labe contaminatos ; ita noſtrâ , ſi attenderis , tempeſtate facilè deprehendes , clamoſiſſimos iſtiuſmodi lectionis præcones, & authores , eſſe Janſenii, Baji, & Queſnelli hæreſibus afflatos .

13 Quid itaque interpretationis ſalutiferæ , quid doctrinæ ſanæ & Catholicæ in fidei dubiis , in ambiguis ſcripturarum textibus vulgus miſerum expectare à talibus ſecurè poterit ? Appellatio à Conſtitutione UNIGENITUS ad futurum Concilium accommodatiſſima eſt , ut unuſquiſque hæreſim quamlibet Scripturis affingere impunè valeat , neque ulla Eccleſiæ authoritate cohiberi ; præſertim ſi Epiſcoporum aliquem in veſaniæ ſuæ patrocinium forſi-

tan

tan & ſocietatem pertraxerit.

Quandonam enim hoc ſeculo turbatiſſimo, pacatus adeò ſperari poterit orbis, & tanta Principum conſenſio, ut Epiſcopis in Synodum œcumenicam convenire, & à ſuis, quanto tempore opus fuerit, abeſſe ſedibus liceat? Interim poteſtas omnis Eccleſiaſtica ſuſpenditur, neque coerceri hæreſis & novaturiens turba poterit, non priùs audaciam poſitura, quàm vitam; nec ab alio judicanda tribunali, quàm ubi nulla allegari poterit appellatio.

Hi fructus Queſnellianæ verſionis ſunt, & *Obſervationum* dogmaticarum ac *moralium*, quas novus interpres ac Theologus, in Novi Fœderis Codicem plurium annorum ſtudio & vigiliis enixus eſt. Earum promiſcua lectio adeò rapuit animos, etiam mulierum, & plebis infimæ, ut nulla tam vilis & abjecta hominum conditio ſit, è qua non ſibi vindices, & ad Concilium œcumenicum fecerit appellantes.

Invigilent, inquies, magis Paſtores Doctoreſque Catholici, & quæ partium ſuarum ſunt, diligentiùs exequantur, commiſſum ſibi populum monitionibus opportunis publicè & privatim inſtituant, veros Sacri Codicis ſenſus edoceant, avertant à ſpuriis; non tamen propterea verſionem cum *Obſervationibus*, plurima pia & utilia continentem, penitùs auferant.

Quidni ſic etiam Lutheri & hæreticorum omnium verſiones cum annotationibus bona & utilia mixta impiis & hæreticis complectentes, vulgi oculis permittantur? Quid juverit bona multa didiciſſe, ſi cum iis hæreſim non unam hauſeris, atque impietatem? Bona ſiquidem omnia, error in fide pertinax peſſumdat: neque meriti quidquam ſalutiferi patitur. Ad inſtitutionem quod attinet à Paſtoribus debitam, requiri ea meritò ſemper poterit, rariùs obtineri; utque filii hujus ſeculi, prudentiores filiis lucis ſunt, agnoſcenda eſt minimè levis, neque hodie primùm nata Eccleſiæ calamitas, quod novarum propugnatores hæreſum, in iis quaqua verſus diſſeminandis impigri magis ſint, & vigilantes, quàm Catholici communiter Eccleſiæ Miniſtri, ut eos arceant, vel ſuccreſcentia, tempeſtivè præſecent zizania.

14 Hæreticorum emiſſarii ſemper præſto ſunt, ubique ultrò ſe ingerunt, & cum tranſlatis vulgari idiomate Bibliis digito monſtrant textus Sacros, è quibus ſuas Queſnellus elicuit *Obſervationes*, & quibus eas Hexapla ſtabiliunt, ſuo confirmantes teſtimonio, ſenſum ubique eundem eſſe, idem dogma Divino dictante Spiritu exaratum. Iſtud autem ubi fœminis, ruſticis, & cuilibet ex imperita multitudine perſuaſum fuerit, facilius animum corpori, quàm cerebro auferes errorem. Itaque rudes & ſimplices paſſim facillimè ſeducuntur; non autem laboris adeò levis eſt ſeductos reducere.

Quapropter ubicumque verſionibus iſtiuſmodi vulgaribus libera conceditur divulgatio, & promiſcua lectio, in his rerum circumſtantiis, levitate ſcilicet hominum & temeritate, novitatum ſimul cupidine, Diabolo atque hæreticis, ſub pietatis velamine, inſidiantibus fidelium ſimplicitati; denique tantâ ubique diſperſâ corruptiſſimarum multitudine verſionum, quid expectes aliud, quàm ut creſcente paulatim hæreticorum copiâ, adeò viribus augeatur nova Secta, adeò ſuperbiâ intumeſcat, incitetur audaciâ, ut impatiens fræni, terrorem injiciat non Sacerdotio ſolùm; ſed etiam imperio? ut diſſimulari tandem debeat & libertate donari, nè motibus nimiis turbetur Reſpublica, atque ipſa extremi periculum adeat religio.

Mihi quidem nunquam memoriâ excidet, narrari ſolitum à defuncto Archiepiſcopo Mechlinienſi de Duce Villeregio, hodierni Parente, & Ludovici XIV. olim juvenis inſtitutore; quod zelum ejus contra emergentem Janſenii hæreſim, hac potiſſimum accenderit ratione: Vidi, inquiebat, Calvini hæreſim per Gallias latiſſimè diffuſam, omnia illic implentem blaſphemiis in Deum, & Sanctos, ſanctorumque Reginam Dei matrem, direptionibus & incendiis templorum, Sacrorum omnium profanationibus, ſeditionibus, cædibus, bellis atrociſſimis, & aperta adverſus glorioſæ memoriæ Patrem Tuum, rebellione.

Nunc autem novam Sectam conſpicio, prioris legentem veſtigia, authore Janſenio Batavo Regni Gallici infenſiſſimo hoſte. Quiſquis autem hujus novæ Sectæ ſtudia & artes attentè introſpicit, priore quidem cenſebit aliquanto magis ſubdolam, cætera minùs diſſimilem: Simile ejus exordium, ſimiles promittit tempore progreſſus, fructuſque, quos horret animus augurari. Ego quidem ætate provectior funeſtos iſtiuſmodi effectus non experiar; Sed Tu Rex experiere, niſi tempore proſpicias, hæreſim in ipſis quodammodo incunabulis ſuffocando.

15 Apprehendit tunc quidem gravitatem mali Rex juvenis, manumque præpotentem mox admovere cœpit operi, obten-

tis à Sede Apoſtolica pluribus Decretis & Conſtitutionibus; refractarios ipſe mulctans carceribus & exiliis, deſtructo tandem funditus Portûs Regii Monaſterio. Extinguendæ autem penitùs hydræ, nonniſi menſes aliquot vitæ defuiſſe à pluribus creditur. Verùm divinæ haud placuit providentiæ tanto Regem in hac vita beare ſolatio, regnumque tantâ liberare pernicie. Sperare autem liceat hanc Deum reſervaſſe gloriam Chriſtianiſſimo ejus hæredi, diſponente ad hoc omnia Sereniſſimo Aurelianenſi, Regni interea Adminiſtratore.

Vereor tamen, ut finem unquam hæreſeos Gallia nanciſcatur, quamdiu præcipuam impunè patitur mali originem, quæ Bibliorum continua & corrupta tranſlatio eſt, ac promiſcua lectio. Non quaſi, hac ſublatâ, infringeretur ſtatim omnis Janſeniſtarum pertinacia; nam *oportet hæreſes eſſe*; Sed emorientibus paulatim, & partim carcere frænatis Sectæ principibus, non diſtenderetur facilè ad vulgus, neque per illud Regi, Senatui, Epiſcopis terrorem incuteret multitudine, ac tumultuum comminatione.

Non vanum augurem fuiſſe Ville-Regium Rex ipſe paulo ante obitum expertus eſt, quando quod ſupremâ ſanxerat authoritate, exequi non potuit intentatis à ſuſcitata multitudine ſeditionibus, quarum præſenti periculo fuiſſe compulſus ipſe Galliæ Senatus dicitur ad intercedendum pro Decreti Regii ſuſpenſione.

Terrorem ut augeret Factio, quæ ſibi devotos tenet Hollandiæ Gazetrarios, identidem inſeri curabat novorum relationibus, omnia in Galliis plena motibus eſſe adverſus Conſtitutionem UNIGENITUS: Pariſiis paratam eſſe totius populi ſeditionem: ſolam eſſe Archiepiſcopi authoritatem, quæ eam ſiſteret.

Hinc contigerit ut Senatus, ut Rex ipſe invictiſſimus, quem totius Europæ arma ſubigere non potuerant, Janſeniſtarum aliquot pertinaciæ, & inconditæ multitudinis clamoribus cedere quodammodo coactus ſit; quanquam, ut indicavi, indubitatum habeant in Gallia complures, Regem, ſi protracta ei aliquantulum vita fuiſſet, infracturum brevi rebellium audaciam; ſed Deo aliter viſum; qui utinam, quam extinctæ hæreſeos gloriam inter vivos degenti concedere noluit, ejus in cœlo precibus inclinatus, non diu differat Chriſtianiſſimo ejus hæredi, Regnique interim Sereniſſimo Adminiſtratori!

Propoſitio damnata octogeſima prima.

Obſcuritas ſancta verbi Dei non eſt laicis ratio diſpenſandi ſeipſos ab ejus lectione. *Obſer. Mor. in Act. cap. 8. v. 31.*

CAPUT I.

Impugnatio erroris quoad præceptum laicis, fictione impoſitum Janſenianâ.

1 Laicis hìc à Queſnello non obſcurè lex præſcribitur legendi Sacrum Codicem; legem enim ſupponit neceſſitas diſpenſationis: & penès Juriſconſultos, Diſpenſatio eſt rigoris mitigatio, vel pœnalitatis moderatio, facta per eum, qui poteſtatem habet ex publica authoritate. Lex civilis indulgentiam vocat. Bal. in Addi. Spe de Diſpen. ver. 1. & in Spe. §. 1. Item eſt relaxatio juris. 11. q. VII. §. III. & §. eo verb. 1. Præceptum quidem illud hæretici reperire ſibi viſi ſunt in illo Chriſti apud Joannem cap. 5. v. 39. *Scrutamini Scripturas*: Inter illos Piceninus cap. 16. art. 12., & cap. 27. ubi Eccleſiam accuſat velut Antichriſtianam propter Regulam 4. Indicis; quaſi idem ſit non permittere promiſcuam verſionem vulgarium lectionum, & ipſum Divinum Codicem libris annumerare prohibitis.

Verùm ſi Queſnellus ab hæreticis hoc didicerit præceptum, quod ignoraverant hactenus Catholici; non tamen ipſe, aut ejus vindices, ſive in *Hexaplis*, ſive in *Obſervationibus in Propoſitiones*, ſive in earumdem cum Scripturis & Patribus *Collatione*, eam Chriſti ſententiam pro ſe adducere auſi ſunt, ſatis conſcii, nihil eam pro mandato omnibus hominibus impoſito continere.

Ad ſolos Judæos incredulos, eoſque Scribas, & legis Moſaicæ peritos, ea Chriſti dirigebatur oratio, ut ſcilicet, qui Chriſtum tot probatum miraculis, ipſius Patris & Spiritus Sancti teſtimonio confirmatum, nolebant credere eſſe Meſſiam, ſcrutarentur ipſi Divina Oracula de Chriſto Domino exarata; ea Jeſu Nazareno convenire, certiſſimè deprehenſuri.

Præ-

Præterea quòd *Scrutamini* tam Græcè, quàm Latinè in modo æquè indicativo accipi valeat, ac imperativo. Priore modo intelligit Cyrillus, ut ſenſus ſit: Vos, ô Judæi, tantâ diligentia verſatis Sacras paginas, quæ indubitatum de me perhibent teſtimonium; ſed fidem eis detrahitis ex odio, quo me perſequimini. Quo ſenſu perſpicuum eſt, nullum affingi poſſe in Chriſti vocibus præceptum. Sed neque ullum eſt in communiore, & magìs veriſimili interpretatione, quæ Sermonem Chriſti velut imperantem intelligit cum Auguſtino, Chryſoſtomo, Theophylacto, Euthymio; Quin, ut monui, & circumſtantiæ determinant, non ad omnes homines ea dirigitur oratio; ſed ad perfidos ſolummodo Judæos, tot ſignis manifeſtiſſimis, & indubitatis prodigiis fidem pertinaciter denegantes.

2 Sed neque omnia, quæ imperativo modo, ſive familiaris ſermo, ſive divinæ litteræ enuntiant præ ſe neceſſariū ferunt mandatum, quod diſpenſatione egeat, ut non ſervetur. Mandatum verò rigidum omnibus impoſitum intelligi à Queſnello, ejuſque contubernali præceptore Antonio Arnaldo, accipimus ab utriuſque diſcipulis: atque inter hos Andrea Schurio, qui cùm Miſſionem Hollandicam concionibus turbaret, exauthorari à Vicario Apoſtolico, ſibi aliàs benevolo, debuit. Hoc verò, ut vocare ſolitus eſt, *otio ſancto*, impigrè in poſterum uſus eſt, ad novitates, quas à Gallis iſtis profugis hauſerat, typicis editionibus divulgandas.

Accuſatus de noxia cum Gallis novatoribus familiaritate, potiſſimùm cum Arnaldo; nam Queſnellus, aliique ejus ſocii tunc minùs innotuerant, in Apologia contra *Breve Memoriale*, reſpondit dolere ſe maximè, quod non frequentiùs & diutiùs frui ſibi licuerit viri tanti alloquio. Quapropter ex lucubrationibus ejus ampliùs proficere conatus eſt, quando in *Sanctuario ſimplicibus aperto* parte 2. pag. 2. ita præfatur: *Sacra Scriptura à viris, & fœminis, à pueris & adultis, à doctis & indoctis, ab omnibus Chriſtianis legi debet*. Dein pag. 54. *Lectio*, inquit, *S. Scripturæ non ſolùm eſt licita & laudabilis exercitatio; ſed etiam obligatio Chriſtianorum, quæ neque ratione paupertatis, neque teneræ ætatis, neque ob ingenii tenuitatem, neque ob ullos alios obtentus vanos prætermitti poteſt*.

Inter obtentus vanos, ut ex Queſnello Schurii Oraculo colligimus, eſt Scripturarum *Obſcuritas*. Idem repetitur & fortiùs inculcatur in Apologia, duas epiſtolas complectente ad P. Alexandrum à Sancta Tereſia Carmelitanum, epiſt. 1. pag. 14. §. 5. & epiſt. 2. pag. 7.

Idem Schurius eſt qui fictitio Chriſtiani Philireni nomine, quædam edidit obſcura opuſcula adversùs Conſtitutionem UNIGENITUS. Cui enim operi otium ſuum *Sanctum*, quàm ſuſtinendis novitatibus hæreticis, novator ſanctiùs conſecraret? Queſnellus etiam eum ſuis iſtiuſmodi Sectatoribus, minimè veretur criminis reos agere, quotquot ultimo ſeſqui ſeculo in Eccleſia fuerunt, cum Summis Pontificibus Sacri Antiſtites, qui poſt conditas juſſu Tridentinæ Synodi Regulas Indicis, à Pio IV. ejuſque Succeſſoribus approbatas, in ſuis eas curaverunt Diœceſibus obſervari. Sic enim Fidelibus vetuerint, quod Deus, Schurio & Queſnello judice, imperavit.

Obtendent forſitan novatores, Regulas Indicis in Gallia non admitti; verùm mendacii convincuntur ab ipſa Facultate Theologica Pariſienſi, quæ anno 1567. die 5. Julii cenſuram ſuam contra verſionem Bibliorum Gallicam, à Renato Benedicto editam, Tridentini Indicis, velut ipſius Concilii authoritate munivit.

Audiantur quædam cenſuræ capita: „ Primùm quod ſint Biblia Genevenſium, „ paucis immutatis, tum in textu, tum in „ argumentis, & præfationibus librorum, „ tum in annotationibus marginum, tum „ in additionibus ad textum. Illa autem „ in totum reprobat Concilium Tridenti„ num in Indicis præfatione.

„ Deinde etiamſi Magiſter Benedictus „ horum Bibliorum author eſſet, peccat „ tamen in vertendo, in vulgando, & in „ modo vertendi. In vertendo quidem, „ quia particulari judicio, authoritate, & „ proprio conſilio Sacroſancta Biblia vertit „ in alteram linguam, ipſiſque annotatio„ nes appoſuit. Quod utrumque à Conci„ lio Tridentino prohibetur his verbis: „ Sequuntur verba Regulæ 3. Indicis Tridentini....

3 „ Tertium quâcumque authoritate „ transferantur in vulgarem linguàm Bi„ blia & edantur, vetat idem Sacroſan„ ctum Concilium ea paſſim ſinè diſcrimi„ ne permitti: quod, ſicut alia, Magiſter „ Benedictus non eſt veritus tranſgredi. „ Non enim ſolùm omnibus indifferenter „ auſus fuit Biblia Gallica proponere pro„ prio judicio; ſed etiam defendere; utili„ ter, & quaſi ex neceſſitate ad ſalutem ab „ omnibus eſſe legenda, ut ex præfationi„ bus & apologiis conſtat. „ Nos Queſnellum

nelium ex ſecundo capite non accuſamus, quaſi privato ſolum judicio, tum verſionem, tum obſervationes ediderit; cùm eum conſtet facultatem à ſuo obtinuiſſe Antiſtite; quamvis hic à ſuis Theologis & Conſultoribus turpiter in pluribus fuerit circumventus.

Duo nobis ſufficiunt: primum Regulas Indicis Tridentini velut Sacroſanctæ Synodi authoritate firmatas, in ipſis Galliis receptas eſſe publico Facultatis Theologicæ Pariſienſis teſtimonio, ad Summum Pontificem ab ipſa tranſmiſſo Facultate.

Alterum eſt, ab iiſdem reprobari Theologis verſionis cujuslibet Gallicæ, etiam quæ fidiſſima ſupponeretur, promiſcuam lectionem; maximè verò reprehendi ac rejici dogma de impoſita omnibus legendi ſacras literas neceſſitate, qui error etiam Queſnelli eſt, tum alibi, tum præſenti indicatus Articulo *Obſcuritas ſancta verbi Dei non eſt laicis ratio diſpenſandi ſeipſos ab ejus lectione*. Ubi quod de laicis aſſeritur evidens eſt intelligi ab authore non minùs; ſed ampliùs locum obtinere in hominibus Sacris, atque Eccleſiaſticis: præceptumque, ut ſupra monui, ſupponit requiſitio diſpenſationis.

4 Obſervatione pariter dignnm eſt, Cenſuram illam ſingulorum Doctorum communi conſenſu in multis Congregationibns per juramentum, ut in materia fidei fieri ſolet, vocatis, fuiſſe tunc temporis decretam, atque obluctante nihilominus Benedicti pertinaciâ, iterum confirmatam biennio poſt, videlicet anno 1569. die 3. Septembris; quando *Facultas Theologica*, ut in Actis ejus legitur, *poſt Miſſam apud Collegium Sorbona celebratam, iu eodem Collegio congregata eſt per juramentum in materia Fidei. Iu qua Cougregatioue comparuerunt ſeptuaginta tres Magiſtri & Doctores iu eadem Facultate, quorum nomina iufra ſcripta ſunt, qui omnes unanimi conſenſu probarunt & confirmaruut concluſionem ab eadem facultate factam die 15. Julii 1567., quâ ſuppreſſa ſunt Biblia, & ſcholia nomine Magiſtri Renati Beuoiſt Doctoris in eadem Facultate evulgata in liuguam vulgarem.*

Sequuntur nomina Doctorum, quæ hìc deſcribere ſupervacaneum foret.

Cùm tergiverſari author ulteriùs pergeret, & more Novatoribus proprio, ſubinde ſe Cenſuræ ſubmittere, mox iterum illudere videretur, „ Anno 1572. die pri-
„ ma Octobris poſt Miſſam Sancti Spiritus
„ congregata fuit ſacra Theologiæ Facul-
„ tas per juramentum in materia fidei, in
„ qua vocatus Magiſter Benedictus com-
„ paruit, cui poſt maturam deliberationem
„ Magiſtrorum dictæ Facultatis, Decanus
„ dixit eandem Facultatem plurimùm do-
„ lere, quod nollet toties vocatus, mo-
„ nitus, rogatus, tam privatim, quàm pu-
„ blicè conſilio & precibus Facultatis ma-
„ tris ſuæ morem gerere....

„ Quod, pertinaciter in opinione ma-
„ neret, nec de facto Facultati parêret,
„ poſt tot vocationes, monitiones, exhor-
„ tationes & preces, cogeretur Facultas,
„ tanquam filium contumacem, de gremio
„ ſuo ejicere, donec rediret ad meliorem
„ mentem. Cùm dictus Benedictus reſpon-
„ deret, eum (ſive ſe) eſſe ſub judice, nec
„ putare à ſe quidquam erratum, nec ali-
„ ter de facto ſe ſubmitteret, Dominus
„ Decanus pronuntiavit de communi om-
„ nium conſenſu, illum privari Facultate,
„ ac vetuit illi, ne ampliùs veniret ad pu-
„ blicas Congregationes. „

5 Iterum anno 1574. die 17. Septembris conſiderato novo ejus Benedicti Libello ſupplice, ſeu potius rebelli, Facultas Theologica legitimè congregata, reſpondit, ſe perſiſtere in Cenſura. Dein Acta omnia in hac cauſa, cum ſuis in Biblia illa annotationibus miſit Romam ad Cardinalem de Pelevè Archiepiſcopum Senonenſem, exhibenda ab eo Pontifici Maximo, qui tunc erat Gregorius XIII. & anno 1575. die 3. Novembris Apoſtolico Brevi Facultatem illam dignatus, „ Vidimus (inquit)
„ Biblia quæ ad nos miſiſtis à Renato Be-
„ nedicto tanquam ex communi Latina
„ verſione in Gallicam linguam fideliter
„ tranſlata: Cognovimus in iiſdem per-
„ verſas ac perniencioſas annotationes, ve-
„ ſtraſque in illud Opus accuratas & eru-
„ ditas Cenſuras. „ Pergit Sanctiſſimus:

Laudamus ſummopere veſtram diligentiam, & ſincerum Catholica veritatis zelum, cum doctrina & charitate conjunctum. Dein poſt condemnationem Operis velut *errores, hareſes, blaſphemias varias atque intolerabiles, aliaque tum in textu, tum iu annotationibus, additionibus, & præfationibus offendicula Catholicorum continentis; veſtram verò* (proſequitur Pontifex) *in hanc Sanctam Sedem Obſervantiam, ſanctaque ejus fidei zelum & poteſtatis venerationem, perpetuamque pro Catholica fide pugnam paternâ, ut debemus, charitate amplectimur.*

Submiſit ſe tandem Benedictus: atque hæc quæ priùs ſcripto firmaverat, alta voce in Congregatione Facultatis Theologicæ recitavit: „ Ego Facultatem Theolo-
„ gicæ

„ giæ Pariſienſem matrem agnoſco. Ego
„ me, meaque Opera illius judicio, &
„ Cenſuræ ſubmitto; ſed inprimis Eccle-
„ ſiæ Catholicæ, Apoſtolicæ & Romanæ:
„ à cujus fide & Decretis me neque ſcri-
„ pto, neque verbo, neque ullo alio quo-
„ vis pacto velle diſſentire profiteor. Un-
„ de ſi quid à me hactenus ſcriptum aut
„ dictum eſt, quod contra Eccleſiæ fidem,
„ Decreta & Leges pugnare videatur, il-
„ lud nunc & pro omni tempore retracto.
„ Quare & Biblia, quæ meo nomine vul-
„ gata, à Sede Apoſtolica, & hac ipſa Fa-
„ cultate damnata ſunt, ego pariter dam-
„ no, & ea falsò mihi adſcripta, ſaltem ex
„ parte, & aliena reſpuo.

„ Extracta ex monumentis Sacræ Fa-
„ cultatis Theologicæ Univerſitatis Pari-
„ ſienſis die 29. Maji anno Domini 1661.
„ per me infraſcriptum Actuarium ejuſ-
„ dem

„ Philippum Bouvot.

6 Inter Cenſuras damnati Operis ſuperiùs retuli hanc tertiam: *Quacumque authoritate trausferautur in vulgarem linguam, & edautur, vetat idem Sacroſanctum Coucilium* (Tridentinum in Regula IV. Indicis) *ea paſſim ſinè diſcrimine permitti, quòd ſicut alia, Magiſter Benedictus non eſt veritus trauſgredi. Nou euim ſolùm omnibus iudifferenter auſus fuit Biblia Gallica proponere proprio judicio; ſed etiam defendere: utiliter, & quaſi ex neceſſitate ad ſalutem ab omnibus eſſe legendas, ut ex præfationibus, & apologiis conſtat.*

Omiſeram quod in iiſdem Facultatis Theologicæ Actis prætere a legitur: *Propoſiti ſunt ei* (Benedicto) *octo articuli à Facultate, autequam iniret Decanatum, quibus ſatisfecit, & teſtamento reliquit bis mille libras pro fundatione Miſſæ S. Reuati*, velut victimam pro peccato.

Certè Cenſuram tertiam contra doctrinam Queſnellianæ ſimilem, non ſolùm Benedictus in ſua Palinodia, admiſiſſe cenſendus eſt; ſed maximè Brevi Apoſtolico ſuperiùs indicato Gregorius XIII. approbaſſe.

Denique ea omnia contra Benedictum Acta & Cenſuras confirmavit Clerus Galliæ anno 1661., quando ea ex Facultatis tabulis deſcribi curavit, ut ſui & Regii Typographi prælo iterum ederentur, ne Majorum religio, & ad eam conſervandam ſapientiſſima ſtatuta, temporis diuturnitate oblivioni apud poſteros traderentur.

Conſtare quoque voluit fidelibus, quod lectionem prohibendo promiſcuam verſionum Gallicarum, nihil rigoris novi induceret; ſed ſequeretur Majorum prudentiam, non acceptam ſolummodo à Tridentinis Patribus; ſed quâ præcipui Galliarum Theologi Decreta ipſius prævenerint Concilii. Seſſio enim ejus prima celebrata fuit anno 1545. die 13. Decembris; Cenſura autem Sorbonæ contra aliquot Eraſmi Articulos lata anno 1527. die 17. Decembris.

7 Inter Articulos triginta duos, quatuor ad præſentem pertinent diſceptationem. Primus ex præfatione Eraſmi in Matthæum *Sacras literas cupiam in omnes verti linguas*. Secundus ex eadem Præfatione: *Exclamaut indignum facinus; ſi mulier, vel coriarius loquatur de ſacris literis*. Tertius ibid. *Me authore ſacros libros leget agricola: leget faber: leget latomus*. Art. Quartus ibid. *Neque Ezechielis Propheta, neque Cautici Canticorum, aut cujuſquam librorum veteris Teſtamenti lectionem ulli hominum interdico.*

Adeò non interdicit Queſnellus in totis quatuor tomis *Obſervationum Moralium*, ut in 1. Cor. 14. v. 5. ſinè ullo limite, abſque ulla partium exceptione aſſerat Prop. 79. *Utile & neceſſarium eſt omui tempore, omni loco, & omni perſonarum generi ſtudere & cognoſcere ſpiritum, pietatem, & myſteria Sacræ Scripturæ* Prop. 80. in Act. cap. 8. v. 20. *Lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus*. Præſenti Prop. 81. in Act. 8. v. 31. *Obſcuritas ſaucta verbi Dei, non eſt laicis ratio diſpenſandi ſeipſos ab ejus lectione*. Neque in ulla ex Eraſmi Propoſitionibus aliquod indicium neceſſitatis vel præcepti eſt, ſicut in ſeptuageſima nona & octogeſima prima Queſnelli conſpicitur: adeò novitas proficit tempore, neque diſcipulo ſufficit inſania magiſtri; ſed eam, ſibi ducit gloriæ, ſuperare.

Ad oppoſitam quoque ſibi à quadraginta Epiſcopis, Documenti Paſtoralis authoribus, & ſexaginta aliis idem adoptantibus, Cenſuram Sorbonæ ferientis Articulos Eraſmi, expeditiſſima Queſnello, ſeu ejus vindici eſt reſponſio, *laboraudum eſt potiùs ut aliqua reperiatur Cenſuris Theologicæ Facultatis excuſatio, quàm adhiberi eas couveniat ad impugnationem uſûs adeò generaliter recepti*. Orbis ſcilicet, vel ſaltem Eccleſiæ *geueralitas*, Queſnello in ſola Gallia eſt, & quidem in iis ſolis, qui eum ipſo adverſantur Cenſuris Sorbonicis, eaſque approbantibus tum centum hodie Epiſcopis, tum Clero Galliæ anni 1661., qui Cenſuras illas iterum juſſerat typis recentibus in lucem publicam prodire contra invaleſcentem in aliquibus Galliæ partibus abuſum, quem confidentiâ ſibi propriâ Queſnellus

uſum

uſum vocat *generaliter receptum*.

8 Illum profectò ignorat Italia, Hiſpania, Luſitania, Belgium, Batavico excepto. In Auſtriaco præcipuè omnes Epiſcopi Sedi Apoſtolicæ obedientiſſimi ſunt, & Regulas Tridentini Indicis, maximè Quartam, Queſnellianæ contrariam novitati, obſervari jubent, quàm poſſunt accuratiſſimè. Prætenſus itaque Novaturientium *uſus* non multò amplius apparet *generalis*, quàm eorum Factio Catholicam ſive univerſalem conſtituat Eccleſiam. Laborandum quoque Queſnello, & ejus Sectatoribus videbitur, ut congrua inveniatur ratio excuſandis Archiepiſcopis, Epiſcopis, & aliis Eccleſiaſticis viris comitia generalia Lutetiæ conſtituentibus, qui contra Miſſalis Romani & Scripturæ verſionem Gallicam, ac poſterioris promiſcuam lectionem, ſcripſere ad Alexandrum VII. anno 1661. Januarii die ſeptima.

Eodem tempore prodiit „ Collectio „ quorumdam gravium authorum, qui ex „ profeſſo, vel ex occaſione Sacræ Scripturæ, aut Divinorum Officiorum in vulgarem linguam translationem damnarunt: unà cum Decretis Summi Pontificis & Cleri Gallicani, ejuſque epiſtolis, „ Sorbonæ Cenſuris, ac ſupremi Pariſienſis Senatûs placitis, quæ juſſu ac „ mandato ejuſdem Cleri Gallicani edita „ fuit Lutetiæ Pariſiorum, apud Antonium „ Vitrè Regis & Cleri Gallicani Typographum anno 1661.

In hac Collectione à pag. 227. uſque ad 271. refertur Diſcurſus Mauritii Poncetii ex Benedictinorum Ordine Doctoris Sorbonici, circa Theologorum Pariſienſium ſententiam, quam ab ipſis exquiſiverat anno 1577. 17. Novembris Illuſtriſſimus Dominus Petrus de Gondy Pariſienſis Epiſcopus; nondum enim ad Metropolis dignitatem ea Sedes à Pontifice evecta fuerat. Ex hoc Diſcurſu complura retuli ſuperiùs: hìc ſolas exhibeo capitum inſcriptiones. Cap. 1. *Facultas Theologica Pariſienſis in Eraſmo condemnavit opinionem eorum, qui judicant Biblia in linguam eſſe vernaculam transferenda.* Cap. 2. *Prima hujus cenſuræ ratio deduci poteſt ex conſideratione diſciplinæ obſervatæ circa religionem à nationibus profanis*. Cap. 3. *Secunda ratio: Exemplum Chriſti & Apoſtolorum*. Cap. 4. *Tertia ratio: Ad evitandam Sacri Codicis impugnationem*. Cap. 5. *Ratio quarta: Ad evitandum Divini eloquii contemptum*. Cap. 6. *Quinta ratio: Ambiguitas, obſcuritas, & varietas magna locutionum in quolibet idiomate, quod certis Grammaticæ regulis non adſtringitur*. Cap. 7. *Ratio ſexta: Scripturarum ſenſus admodum obſcurus, & inventu difficilis*. Cap. 8. *Ratio ſeptima: Ut declinentur mala multa oriri ſolita ex verſione ſacri voluminis in linguam vulgarem*. Cap. 9. *Ratio octava: Ut retineatur ordo in Eccleſia ſtabilitus à Chriſto ad illius regimen, quod in magnam incideret confuſionem, ſi Bibliorum in idioma vernaculum translatio permitteretur*.

9 In Collectionis poſteriore parte, in qua referuntur Decreta &c. pag. 53. ſic monemur: „ Inſerta ſuperiùs eſt ſententia „ Mauritii Ponceтii Doctoris propoſita Re„ verendiſſimo D. Petro de Gondy Pari„ ſienſium Antiſtiti ad Cardinaliriam di„ gnitatem poſtmodum evecto. Quæ ſen„ tentia ab ipſo accepta & approbata eſt: „ curatum etiam ut deduceretur in pra„ xim; atque ita vim legis illa quodam„ modo obtinuit in Pariſienſium Diœceſi, „ ubi ſemper obſervata fuit, ut patet ex „ Documento quod ſequitur. „

Septuaginta tribus annis poſt, videlicet anno 1650. die 2. Septembris Joannes Franciſcus de Gondy Pariſienſis Archiepiſcopus, cùm ei innotuiſſet, complures privata authoritate, abſque ſuâ aut Paſtorum veniâ, ſe ingerere in lectionem veteris & novi Teſtamenti idiomate vernaculo, ingenti animorum pernicie, & publico ſcandalo. „ Ideo (inquit) probibuimus & „ probibemus laicis omnibus, ne Sacra Bi„ blia vulgari idiomate, cujuſcumque edi„ tionis fuerint, legant abſque noſtra, aut „ Vicariorum noſtrorum Generalium, Pœ„ nitentiarii, aut Parochi facultate, ſub „ pœnis juris. „

Proinde etiam huic Archiepiſcopo, ejuſque prædeceſſoribus excuſandis laborandum Queſnello videbitur, ejuſque contra Centum hodiernos Galliæ Antiſtites temerario propugnatori. Confictum à Novatoribus præceptum latuit celeberrimum Sorbonæ Cancellarium Gerſonem, qui ab annis trecentis prima parte Tractatu *contra hæreſim de Communione laicorum ſub utraque ſpecie* Regula VIII. annotat in Begardis, & Pauperibus de Lugduno, quòd *multi* eorum *laici haberent in ſuo vulgari translationem Bibliæ in grande præjudicium, & ſcandalum Catholicæ veritatis, quale propoſitum eſt in reformatorio eſſe tollendum*. Non veluti abuſum noxium tolleret, ſi præceptum eſſe Divinum, vel Apoſtolicum cum noſtris hìc adverſariis arbitraretur. Idem Cancellarius 4. Parte lectione 2. quæ incipit *Pœnitemini*, Conſideratione 9. ait: *Rurſus ſequitur*

quitur ex præmiſſis, prohibendam eſſe vulgarem translationem librorum Sacrorum noſtra Biblia, præſertim extra moralitates, & hiſtorias.

Sacrilegos eſſe oportuiſſet Toloſani Concilii Patres; ſi præceptam laicis agnoviſſent Divini Codicis lectionem, quando anno 1228. cap. 14. Labbæanæ editionis pag.430. *Prohibemus*, inquiunt, *etiam ne libros veteris, & novi Teſtamenti laicis permittatur habere; niſi fortè Pſalterium, & Breviarium pro divinis officiis; ſed ne præmiſſos libros habeant in vulgari translatos, arctiſſimè inhibemus.* Quis igitur hic non miretur Queſnelliani vindicis contra centum Epiſcopos impudentiam, aſſerentis prohiberi *illic ſolummodò lectionem verſionis cujuſdam ſuſpectæ; non autem publicæ ab Eccleſia approbatæ?* Nulla ſuſpectæ verſionis ibi mentio fit, neque ad ſolam iſtiuſmodi reſtringendum eſſe Concilii Canonem patet ex ipſis vocibus, quibus exprimitur, quodque ne editio quidem Latina laicis permittatur, niſi qua parte in Pſalterio eſt, aut Divino officio.

Non magis toleranda confidentia eſt, ſibi *authoritatem Eccleſiæ* arrogantium, ex eo quod unus alterve Epiſcopus approbet; audaciſſimè autem negantium Sedi Apoſtolicæ, & pluſquam centum Galliæ Epiſcopis; imò extra Galliam univerſis, idem condemnantibus, ut hæreticum. Hinc ſaltem lector, collige quid Janſeniana Factio, nomine *Eccleſiæ* intelligat, quoties ejus ſibi contra Pontifices vindicat patrocinium. Concilii autem Toloſani minimè levis apud omnes catholicos eſt authoritas, utpote compoſiti ex ingenti numero Antiſtitum, Cardinale Legato Pontificis præſidente.

10 Neque præceptum Queſnelli cognitum fuit à Narbonenſi Concilio, quando anno 1609. c.3. de libris vetitis ita ſtatuit: *Biblia verò Sacra idiomate Gallico conſcripta legere, aut domi retinere nemini liceat niſi ab Epiſcopo, aut ejus Vicario Generali expreſſâ in ſcriptis obtentâ licentiâ, quam non concedent, niſi iiſdem viſis, lectis & approbatis: ne venenum ab hæreticis ſparſum in permultis verſionibus leniter ſerpens, animas alioquin pias inficiat.* Ubi evidens eſt duo ſtatui: primum ut nemo verſionem Gallicam legat, quantumlibet fidelem; niſi obtentâ priùs in ſcripto licentiâ: alterum, ne hæc concedatur niſi examinatâ, & approbatâ legitimè verſione.

Etiam Sanctus Carolus cum ſuo Mediolanenſi Concilio primo, prætenſum à Novatoribus mandatum aut ignoraverit turpiter, aut ſacrilegè violaverit, quando decrevit, ut *Epiſcopi Regulas Indicis de libris vetitis ab iis, qui illi negotio à Sacroſanctâ Tridentina Synodo præfecti fuerunt, & authoritate Sanctiſſimi Domini Noſtri Pii IV. editas, ab omnibus librorum impreſſoribus, ac Bibliopolis, cæteriſque omnibus laicis, & Eccleſiaſticis perſonis, ſervari jubeant.* Atqui juxta Regulam quartam ejuſdem Indicis, adeò præcepta non eſt omnibus laicis Scripturæ Sacræ lectio, ad quam pleriſque neceſſaria foret verſio vernacula, ut omnis hujus ſeu lectio, ſeu retentio prohibeatur, niſi priùs habitâ in ſcripto ab Epiſcopo, vel Inquiſitore facultate.

Perſpicaciorem itaque adverſarium fuiſſe oportuit in Divini Codicis intelligentia, quàm S. Carolum cum ſuo Mediolanenſi Concilio, quàm Legatum ſuperius Apoſtolicæ Sedis, cum tanta Epiſcoporum in Concilio Toloſano multitudine, quàm plures alias tum in Galliis, tum in vicinis provinciis celebratas Synodos, quàm Gerſonium cum Sorbona, quàm Cardinalem Peronium cum Clero Galliæ, & extra eam cum eruditiſſimis Cardinalibus Hoſio, & Bellarmino, Antiſtites, ac Doctores Eccleſiæ Catholicæ univerſos. Credemus nos potiùs adverſarios, ut cætera paſſim ſua nova dogmata, etiam præceptum iſtud ab hæreticis turpiter mutuatos, contra Eccleſiam inſipientiùs propugnare.

CAPUT II.

An Divini Codicis obſcuritas nequeat eſſe laicis ratio ſufficiens, ut multi ab ejus abſtineant lectione.

1 HÆreſiarcharum intererat perſuadere omnibus Divini voluminis claritatem: omnes ab eo tenebrarum nebulas amoliri, ut ad lectionem quoslibet, etiam indoctiſſimos allicerent; & neque ad ejus intelligentiam requirerent interpretes, neque poſſent authoritate Eccleſiæ à ſuis divelli opinionibus, quas deprehendere viſi fuerant Scripturâ dilucidâ confirmatas. Ita Lutherus in Præfatione aſſertionis Articulorum à Leone X. damnatorum: *Oportet, Scripturâ judice, hanc ſententiam ferre, quod fieri non poteſt, niſi Scripturæ dederimus principem locum in omnibus, quæ tribuuntur Patribus, hoc eſt ut ſit ipſa per ſe certiſſima, facillima, apertiſſima ſui ipſius interpres, omnium omnia probans, judicans, & illuminans.* Ibidem aſſerit, Scripturam om-

omnium Patrum Commentariis eſſe clariorem. Similia contendit libro de Servo arbitrio, & alibi.

Eraſmus autem in ſuo Eccleſiaſte, ſive de ratione concionandi lib.3. ait: *Sunt qui fortiter negant, in Canonicis libris ullam eſſe obſcuritatem, modò adſit peritia ſermonis, & ſenſus communis: quorum opinioni hactenus certè faveo, ut optarim eſſe veriſſimam; ſed unâ voce reclamant omnes Eccleſiæ Doctores, & in his ii quoque, qui nec linguarum peritiâ, nec communi ſenſu caruerunt*. Ita Eraſmus, qui varias ibi mox obſcuritatis cauſas enuntiat: neque inter Catholicos ullum reperio Scriptorem, qui non agnoverit Sacrum Codicem locis plurimis eſſe intellectu perdifficilem, unde communiſſima contra hæreticos fit concluſio, non eſſe permittendam promiſcuè omnibus ejus lectionem.

Sic Alphonſus à Caſtro ex Ordine Minorum author clariſſimus, qui floruit anno 1555. lib.3. *De juſta hæreticorum punitione* cap.7. „ Si (inquit) Scriptura Sacra „ multis in locis eſt obſcura, non igitur „ expedit illam in linguam vulgarem „ transferri, ut populo rudi, & temerario „ legenda tradatur, qui illam ſuo arbitrio „ interpretetur, & ſic neceſſariò intelligendam eſſe contendat. Rurſum doctiſſimi viri ſæpe circa Scripturæ Sacræ interpretationem erràrunt, ut illorum tam „ multæ inter ſe diſſonantiæ apertiſſimè „ convincunt; nam cùm illi circa Scripturæ Sacræ intelligentiam pugnantes ſæpe, „ & irreconciliabiles ferant Sententias, „ eorum alterum errare eſt neceſſe. Si illi „ doctiſſimi viri, quos Deus introduxit in „ cellaria ſua, poſt longam, & diuturnam „ examinationem, poſt ferventem, & prolixam orationem, erraverunt in multis, „ quî fieri poteſt, ut vulgus indoctum, carni, & ſanguini deditum, multiſque vitiis „ ſæpe mancipatum, ſinè ulla examinatione paſſim non erret in mille?

„ Si tam facilè poteſt vulgaris homo, „ & idiota errare in interpretatione Sacræ „ Scripturæ, & ex falſa illius intelligentia, „ ut ex teſtimoniis Hilarii, & Auguſtini „ ſupra citatis conſtat, hæreſes oriuntur, „ apertiſſimè convincitur translationem „ Sacræ Scripturæ in linguam vulgarem, „ maximam præbere idiotis hominibus hæreſum occaſionem; nam illi legentes, „ quæ minimè intelligere poſſunt, pro ſuo „ arbitratu, non juxta regulas Sanctorum „ Doctorum, quos nunquam legerunt; „ Scripturam Sacram interpretabuntur, & „ ſic in mille incident errores. Pro hac „ re plura; quàm vellemus, habemus exempla; multarum videlicet hæreſum, quæ „ ab hominibus idiotis ſuſcitatæ ſunt, „ propterea quòd Sacras literas translatas „ in linguam vulgarem legerunt, & non „ intellexerunt, ex quibus aliqua in medium proferam, quorum teſtimonia ſatis „ erunt ad rem hanc comprobandam.

2 Interim memoriâ retinendum eſt, quod ſuperiore capite lectorem monui, non poſſe divina eloquia legi à laicis omnibus, ut illimitata Queſnelli exigit enuntiatio, niſi in linguas illa transferantur vernaculas.

Proſequamur in religioſiſſimi iſtius Scriptoris Hiſpani ſolidâ, & à Clero Galliæ approbatâ ſententiâ, prout ejuſdem juſſu typis anno 1661. Pariſiis edita eſt: „ Albigenſes „ hæretici ſurrexerunt olim tempore Innocentii Papæ, hujus nominis tertii, multis, & nefandis impliciti erroribus. Sunt „ autem ſic appellati; quia ex Comitatu „ Albigenſi prope Toloſam in Gallia orti „ ſunt. Qui hos errores ſuſcitarunt, hi „ omnes fuerunt idiotæ, & quia legebant, „ quæ non intelligebant, ideo in plurimos „ execrandos errores lapſi ſunt.

„ Poſt iſtos, paucis aliquot tranſactis „ annis, ſurrexerunt etiam in Gallia Pauperes de Lugduno, à quibus major harum hæreſum pars, quæ nunc oppugnant „ Eccleſiam, originem traxit; nam Valdo „ illorum princeps, à quo nomen ſortiti, „ Valdenſes etiam dicti ſunt, omnibus ſuis „ bonis diſtractis, paupertatem plus juſto „ dilexit: & quia idiota erat, aliquot libros, tum ſacros, tum etiam ex aliis in „ linguam vulgarem ſibi fecit transferri, „ quos legens, & non intelligens, in peſtilentiſſimos lapſus eſt errores: quos „ poſtea Wickleffiſtæ, & deinde Huſſitæ „ tutati ſunt, & nunc tandem Lutherani „ tuentur.

„ Poſt iſtos eodem ferè ſeculo Begardi, & Beguinæ homines idiotæ orti ſunt, „ quorum octo hæreſes in Concilio Vienneni ſub Clemente V. damnatæ ſunt. „ Deinde ſucceſſerunt in Bohemia Thaboritarum, & Orebitarum, & Adamitarum hæreſes pernicioſiſſimæ, quarum „ omnium hiſtoriam enarrat Æneas Sylvius lib. de origine Bohemorum, dicitque illarum authores, & rutores fuiſſe „ homines idiotas. Quanquam non dicit „ illos habuiſſe literas Sacras in linguam „ vulgarem translatas; tamen veriſimile „ eſt illas habuiſſe; quoniam aliàs non patet

„ tet via, quomodo homines idiotæ, illas „ ſuſcitare potuiſſent, aut quomodo illas „ jam ortas tot homines ſuſcepiſſent. Tandem Lutheranorum hæreſis; etſi non „ fuerit ab hac cauſa orta; conſtat tamen „ per illam fuiſſe dilatatam, & vires majores, ut populum perderet, inde ſumpſiſſe; nam populus legens in ſacris Codicibus Germanicæ linguæ redditis ea teſtimonia, quibus Lutherus ſuas hæreſes „ probare contendit, facilè perſuaſus eſt, „ ut Luthero conſentiret.

3 „ Deinde ex conſona omnium Doctorum Sacrorum ſententia docemur, „ non eſſe populo rudi tradenda ea myſteria alta, & profunda, quæ ille intelligere „ non poteſt; ne hac occaſione labatur in „ errorem; ſed juxta capacitatem audientium temperandum eſſe ſermonem; nam „ Paulus Corinthiis ſcribens ait: *Et ego „ Fratres non potui vobis loqui, quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus. Tanquam „ parvulis in Chriſto lac vobis in potum dedi, non eſcam; nondum enim poteratis; „ ſed nec nunc quidem poteſtis; adhuc enim „ carnales eſtis*„. Tum additis plurium Patrum teſtimoniis, qualia dedi contra Articulum 79. Author concludit: „ Ex his „ omnibus teſtimoniis colligimus, populo „ rudi non eſſe alta, & profunda myſteria „ prædicanda, quæ ille intelligere non poteſt: & indè apertiſſimè convincitur, Sacram Scripturam non eſſe populo rudi, „ ut ab eo legatur, tradendam.

Eadem obſcuritas ſive difficultas intelligendi Divina Volumina, & comparatio Apoſtoli de non porrigendo cibo ſolido infantibus, pridem Sorbonicam Theologorum Facultatem moverat ad feriendum hunc tertium Eraſmi Articulum: *Me authore Sacros libros leget agricola, leget faber, leget latomus* cum ſimilibus, qualis longè maxima laicorum turba eſt: quam univerſam aſſertio Queſnelli nullo limite circumſcripta complectitur.

Contra, inquiunt Sorbonici: „ Teſtantur Sacra eloquia, ſimplices eſſe tanquam parvulos, quibus authore Paulo, „ lacte opus ſit. Non enim ſolidam adhuc „ eſcam ferre, ac digerere poſſunt; Perfectorum ſiquidem ſolidus eſt cibus, eorum „ qui pro ipſa conſuetudine exercitatos „ habent ſenſus ad diſcretionem boni, & „ mali.

4 „ Quapropter non eſt medium aptum „ hujuſmodi ſimplicibus, quod indiſcriminatim quoſvis ſacros libros legant in „ linguam vernaculam translatos; ſed „ convenientiſſimum eis medium Eccleſia „ conſtituit, auditionem Verbi Dei, & „ frequentationem prædicationum ejus „.

Liquet Eraſmi Articulum contineri hoc Queſnelliano, *Obſcuritas Sancta Verbi Dei non eſt laicis ratio diſpenſandi ſe ipſos ab ejus lectione*: ubi nullum Dei verbum, nulla Divini Codicis pars excipitur, nullum genus, nulla ſpecies laicorum: proinde Queſnellus cum Eraſmo juxta Sorbonicos eodem ſordidus luto eſt, eâdem configitur Cenſurâ. Eadem, ut patet, Queſnelli enuntiatio quartam reſuſcitat Eraſmianam, *Neque Ezechielis Prophetæ, neque Cantici Canticorum, aut cujuſquam librorum veteris Teſtamenti lectionem ulli hominum interdico*.

Neque in Queſnelli Articulo, aut toto ejus damnato Opere, libri cujuſpiam ſive ex Teſtamento veteri, ſive novo lectio interdicitur, ſed partium univerſarum cum præſenti, tum utrâque ſuperiori conceditur aſſertione; minimè permittitur Cenſurâ Sorbonicâ: ubi ſic quidem ſtatutum legimus. „ Cùm Sedis Apoſtolicæ Decreto multorum talium librorum lectio laicis jam „ pridem interdicta ſit, & eruditis in „ lege Domini apud Hebræos graviorum „ authorum ſententiâ prohibita fuerit lectio dictorum librorum, atque primi capitis Geneſeos ante annum ætatis trigeſimum, prædicta Propoſitio temerariè, & „ impudenter aſſeritur; quandoquidem „ eadem ſubeſt cauſa inhibendi talium lectionem librorum, quæ ſuberat, quando „ Decretum Innocentii III. ſuper his conſtitutum eſt, cujus fragmentum refertur „ *de hæreticis*, Authenticâ *Cum ex injuncto*.

Adeò reverens, adeò obſervans Sedis Apoſtolicæ, & emanantium ab ea Decretorum fuit Sorbona illius temporis, nempe anni 1525., ut ſola Innocentii III. prohibitio ſatis apud illam ponderis habuerit ad temeritatis, & impudentiæ condemnandum novi dogmatis authorem, infamiâ ipſum pariter afficiente Articulum: neque minus Queſnellianum; imò multò amplius, quando poſt Decretum Innocentii, & Cenſuram Sorbonicam ſucceſſit Regula quarta Indicis, à Selectis Concilii Tridentini Patribus præſcripta, & à Pio IV. & ſubſequentibus Pontificibus approbata. „ Cùm experimento manifeſtum ſit; ſi Sacra Biblia „ vulgari linguâ paſſim ſinè diſcrimine „ permittantur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quàm utilitatis „ oriri, hac in parte judicio Epiſcopi, aut „ Inquiſitoris ſtetur, ut cum conſilio Paro-

„ chi, vel Confeſſarii, Bibliorum à Catho-
„ licis verſorum lectionem vulgari linguâ
„ eis concedere poſſint, quos intellexerint
„ ex hujuſmodi lectione non damnum, ſed
„ fidei atque pietatis augmentum capere
„ poſſe: quam facultatem in ſcriptis ha-
„ beant. Qui autem abſque tali facultate
„ ea legere, ſeu habere præſumpſerit, niſi
„ prius Bibliis Ordinario redditis, pecca-
„ torum abſolutionem percipere non poſ-
„ ſit „. Ita Regula.

5 Oracula Ezechielis, & Cantica canticorum adduxerat Eraſmus, velut exempla maxima obſcuritatis, & pleniora lapſûs periculo, quando à laicis rudibus legerentur: cumque talium obſcuritas librorum videretur debere laicorum vulgus ab eorum, & ſimilium avertere lectione, ut Innocentium III. abſterruerat à permittenda; Eraſmus quidem, Sorbonæ teſtimonio, temerè, & impudenter prohibitionem illam cenſuerat contemnendam; longè tamen major eſt temeritas, & irreligioſior impudentia Queſnelli, eandem obſcuritatem, & oriri inde ſolitum errandi periculum deſpicientis, etiam poſt Sorbonæ judicium à Clero Galliæ approbatum, poſt Indicis Tridentini Regulas à pluribus confirmatas Pontificibus, poſt hæc omnia non veretur Sacra Volumina, nullius exceptione partis in profanas infimæ plebis manus ingerere linguis vulgaribus tranſlata.

Cùm enim pleriſque Latini idiomatis deſit intelligentia, *Sacras literas cuptam in omnes verti linguas*, dixerat novaturiens Eraſmus Propoſitione prima: idem deſiderium Queſnelli eſt, idem finis propagatio novitatum, ad quam recentiores hæretici verſionem illam, & lectionem promiſcuam, medium eſſe accommodatiſſimum, callidè arbitrati ſunt, atque eorum Queſnellus didicit experimento, infinitorum animis exitiali, totique Eccleſiæ Catholicæ luctuoſo. Agnoverat iſtud & horruerat ab annis trecentis Gerſonius Pariſienſis Academiæ Cancellarius Parte prima Tract. *Contra hæreſim de Communione laicorum ſub utraque ſpecie* Regula 8. „ Ex hac præterea radice
„ peſtifera orti ſunt, & quotidie creſcunt
„ errores Begardorum, & Pauperum de
„ Lugduno, & omnium ſimilium, quorum
„ multi ſunt laici habentes in ſuo vulgari
„ tranſlationem Bibliæ in magnum præju-
„ dicium, & ſcandalum Catholicæ verita-
„ tis. Quare propoſitum eſt in reforma-
„ torio eſſe tollendum.

6 Prorſus oppoſita placet Queſnello & ejus ſectatoribus reformatio, juxta quos Art.79. *utile & neceſſarium eſt omni tempore omni loco, & omni perſonarum generi ſtudere & cognoſcere ſpiritum, pietatem, & myſteria Scripturæ Sacræ*: Art.80. *Lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus*: proinde cum longè maximæ hominum multitudini, & fœminis ferè omnibus, deſit Latini idiomatis intelligentia, in omnes neceſſariò linguas Sacra Dei eloquia convertenda ſunt.

Sed addit Gerſonius Tract. *Decem conſiderationum contra adulatores principum* Conſideratione 4. *Non ſufficit intelligere Sanctam Scripturam ſic, ut dumtaxat Grammaticalis, & vulgaris dictionum ſciatur ſignificatio; verùm etiam requiritur ingens & longum ſtudium tam in aliis ſcientiis Philoſophiæ & Logicæ, quàm in Sanctis Doctoribus, qui inſpiratione Divina & unum alteri comparando Sanctam expoſuere Scripturam. Alioquin ſimplex Grammaticus, mox bonus eſſet Theologus, imo per ſe ipſum ſciret omnem latinè conſcriptam ſcientiam: quod verum eſt minimè; ſed eſt occaſio maxima in hæreſes labendi, ſicut Julianus apoſtata, Helvidius, Jovinianus, & Turelupini fecerunt, & noviſſimè quidam juxta Cameracum, qui Veſpertilio nominabatur, & omnes fermè hæreſes ex iſta præſumptione prodierunt; quia ſæpè numero dictiones ſunt æquivocæ & aliter ſumuntur in uno, quàm in alio loco, aut quàm in communi ſumuntur Grammatica; & eſt neceſſe concordare unum Scripturæ locum per alterum, aliàs inveniretur contradictio.*

Idem Serm. 1. de Nativitate: *Hæreticus iſte* (Helvidius) *per malam Scripturæ intelligentiam deceptus eſt, quemadmodum multi ſunt, qui ſcripturam intelligunt ſecundùm capitum ſuorum opinionem, & non ſecundùm Sanctorum Doctorum expoſitionem, quam aut neſciunt, aut intelligere & conſiderare nolunt. Et propterea ſumo hic unum documentum, quia periculoſa res eſt dare hominibus ſimplicibus, qui non ſunt docti, libros Sanctæ Scripturæ in Gallicum tranſlatos; quia per malam intelligentiam continuò cadere poſſunt in errores. Debent audire per Prædicatores, qui aliàs fruſtrà eſſent.*

Hanc à celeberrimo ſuo Cancellario traditam ante tria ſecula doctrinam Sorbona anno 1661. die 4. Januarii approbans, ex variis ejus lucubrationibus deſcripſit, ac typis recentibus ad inſtitutionem omnium adſtipulante Clero Galliæ, divulgavit. Verùm contra Gerſonium, Sorbonam & Clerum ſuum adeò venerandum, Galli quidam temerè refractarii objiciunt, non ſufficere populo quantumvis rudi, & fœminis Prædicatores, neque libros quoſ-

dam pios & captu faciles in quibus moralia ex Divinis literis documenta promuntur: Sed juxta Art. 80. ipſa *lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus* ejuſque *ſtudium* per Art. 79. *eſt utile & neceſſarium omni tempore, omni loco, omni perſonarum generi*. Art. 84. *Abripere è Chriſtianorum manibus novum Teſtamentum, ſeu eis illud clauſum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi eſt illis os Chriſti obturare*.

Quod ait Pariſienſis Cancellarius *rem eſſe periculoſiſſimam dare hominibus ſimplicibus, qui non ſunt docti, libros Sanctæ Scripturæ in Gallicum translatos*, eamque *eſſe occaſionem maximam in hæreſes labendi*, minimè movet novos Eccleſiæ ejuſque fidei reformatores, imò eadem ipſis ratio non levis eſt, Sacra Volumina in idioma Gallicum verſa, ſimplicibus, indoctis laicis, fœminis æquè ac viris contra Eccleſiæ regulas obtrudendi.

Nimis bene conſcii ſunt, quantum Lutherus & Calvinus cum verſipellibus ſuis ſymmiſtis in Germania, Hungaria, Svecia, Norvegia, Anglia, Hollandia, atque in ipſa Gallia iſtiuſmodi arte profecerint: Similes ipſi ex paribus ſuis ſtudiis fructus ſperant. Neque ſpes hactenus inanis eſt, ceſte inter eos turba plebeorum non exigua quæ ſub catholico nomine Semi-Calviniana, contra Romanos, maximè Pontificem, contra adhærentes ei Epiſcopos & Religioſos, contra ipſum ſuum Principem glorioſæ memoriæ Ludovicum XIV. tantis agitari furiis viſa eſt, ut qui pariſiis erant novæ dediti Factioni, per Hollandiæ Gazetrarium denuntiari palàm, totâque jactari Europa curaverint, omnia illic ad ſeditionem eſſe diſpoſita; ſi Conſtitutionis UNIGENITUS obſervantia fortiùs urgeretur.

7 Catholicis verò perſuaſum eſt, minimè licere; imò non leve periculum eſſe voluntariè ſe exponere *occaſioni maximæ* & *periculoſiſſimæ in hæreſes labendi*. Ubinam igitur prætenſæ reformationis rigor, abſolutionem in Sacramento denegans pœnitenti, niſi occaſionem & periculum, etiam remotum, quòd non niſi difficillimè poteſt, devitare conſtituat? Qualecumque hæreſeos periculum, & occaſio maxima ſit laicis indoctis Scripturarum lectio in lingua vulgari, ne in hæreſes incidant propter Sacri Codicis obſcuritatem, pium nihilominus, ſanctum, quin & neceſſarium, ut dixi, penès Queſnelliſtas eſt, cujuſcumque ſortis, ætatis, ſexûs laicis, legere Divinum Codicem: *Obſcuritas Sancta Verbi Dei non eſt laicis ratio diſpenſandi ſe ipſos ab ejus lectione*.

Olim in gratiam Judæorum ad Chriſti fidem in Hiſpania ſe convertentium, tranſlata hiſpanicè fuerant Sacra Biblia. Verùm non multo poſt experientia docuit, lectionem illam plurimis novarum hæreſum occaſionem eſſe: Quapropter Ferdinandus, ob ſingularem fidei zelum cognomento *Catholicus*, eam impoſterum cenſuit eſſe prohibendam. Urinam Antiſtites illi, qui Gallicam liberaliùs permittunt, hanc indulgentiam, & inde peſſumdatam in ſuis gregibus fidem lugere ſeriùs non cogantur!

At iſtud, inquient aliqui, concedendum in Gallia deſideriis populi importunis; quia abuſus nimiùm invaluit: Quis enim auferat, quæ multorum adeò teruntur manibus & leguntur avidè? Exemplo Euangelici Patris familias ſinenda ſunt quæ nimiùm excrevere zizania, ne cum iis eradicetur ſimul & triticum; ne ſcilicet dum impedire lectionem multis noxiam volumus, rebelles à nobis ſubditi recedentes, jungantur ſchiſmaticis atque ad partes tranſeant hæreticorum.

Ne itaque correptus gangrænâ digitus reſcindatur, aut nimis querulus forſan dolorem ſentiat infirmus, permittenda illa eſt ſerpere, neque manum ſolam aut brachium; ſed viſcera etiam cum indeclinabili totius corporis interitu pervagari. Non ita univerſo tritico exitialia paſſim ſunt zizania, etſi noxia.

Adeone igitur in Chriſtianiſſimo regno populus pervicax eſt, & dementatus à Novatoribus, ut nulla penès eum futura ſit reverentia Antiſtitum, ubicunque hi ſteterint pro Tridentini Indicis Regula à tot Romanis Pontificibus probatâ, totius Chriſtiani orbis obſervantiâ & utilitate confirmatâ, Gerſonii, Sorbonæ pridem, & Cleri Gallicani, prælucente Toloſano Concilio, judiciis conſonâ, denique neceſſariâ ſiſtendis graſſantium hæreſum progreſſibus; quemadmodum memorati tot Doctores & Antiſtites Galliæ ſapientiſſimi cenſuerunt, cenſentque Catholici hodiedum extra Galliam univerſi?

8 Inculcandum populo eſt monitum Principis Apoſtolorum epiſt. 2. cap. 3. In Pauli *Epiſtolis eſſe quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles depravant, ſicut & cæteras Scripturas ad ſuam ipſorum perditionem*: Et illud Hieronymi ad Paulinum: *Hæc à me perſcripta ſunt breviter .... ut intelligeres te in Scripturis Sacris ſinè prævio & monſtrante ſemitam, non poſſe ingredi*.

Po-

Populari autem ſcrupulo, à Novatoribus exaggerari ſolito, occurrit clariſſimus ex Prædicatorum familia Theologus Petrus Soto, qui Tridentino Concilio interfuit, atque in eo obiit anno 1563. in Defenſione Catholicæ Confeſſionis contra Confeſſionem Witenbergicam, & Prolegomena Brentii: cap. 23. *De transferenda Scriptura in Vulgares linguas, vel non: & an expediat communem eſſe vulgo & idiotis*: ita diſſerit:
,, Quod ſi quis cauſetur, non eſſe æquum,
,, omni lectione Scripturæ privare popu-
,, lum: huic etiam reſpondemus, non hoc
,, nos agere, ut nihil legant, nihil habeant
,, ſimplices Scripturæ Sacræ: integram qui-
,, dem illam cibum dicimus ſolidiorem,
,, quàm captui populi conveniat. Sed ſunt
,, in ea quàm plurima, quæ ſufficiant ad
,, pietatem, & ſcientiam Chriſtianam &
,, ſervandam & augendam in fidelium ani-
,, mis. Hæc Doctorum diligentiâ excer-
,, pta, ſaluberrimè credimus omnibus tra-
,, di poſſe, & in omnium linguas transfer-
,, ri, præcipuè quæ ad mores pertinent, &
,, quæ ad prima myſteria fidei: lectiones
,, illæ, quæ per annum in Eccleſia legun-
,, tur, miracula Chriſti, exempla vitæ ejus,
,, captui ſimplicium conveniunt.

9 ,, Imitemur antiquorum Patrum exem-
,, pla: Auguſtinus ex omnibus Scripturæ
,, Sacræ libris, quæ ad mores pertinent,
,, in unum librum collegit; quem ſpeculum
,, appellari voluit, ut Poſſidonius teſtis eſt
,, in vita ejus, & liber ipſe oſtendit: in
,, quo nihil aliud eſt, niſi quod ad mores
,, pertinet: & vix ullus liber Scripturæ
,, omiſſus eſt, unde non aliquid ſit excer-
,, ptum. Hunc tam pium laborem exiſti-
,, mamus ſimplicibus populis futurum uti-
,, lem. Baſilius etiam ſimile fermè argu-
,, mentum habet in octoginta moralibus
,, Regulis, in quarum ſingulis permulta
,, capita, quæ ad mores pertinent, ex no-
,, vo dumtaxat Teſtamento, magnâ certè
,, dexteritate collegit. Cyprianus etiam
,, tribus illis libris ad Quirinum hoc ipſum
,, agit; ut ex Scriptura capita quædam ad
,, formandam fidem; in primis duobus ad
,, diſciplinam Chriſtianam docendam, in
,, tertio ex Scriptura Sacra colligens.
,, Itaque ſatis hic Patres oſtenderunt,
,, quid ex Scriptura omnibus tradi poſſit.
,, Sunt & alii apud Græcos & Latinos hu-
,, jus argumenti libri: ſed tres hos, de qui-
,, bus diximus, & ob ſanctitatem & autho-
,, ritatem authorum, & res ipſas etiam in
,, exemplum præcipuè adduximus eorum,
,, quæ minori periculo, & cum fructu etiam
,, ex Scripturis Sacris transferri poſſent in
,, uſum ſimpliciorum ,,. Ita tunc Tridentini Theologus; præſenti verò tempore libros aſceticos faciles, rudium captui accommodatiſſimos ſimul & ad Chriſtianam perfectionem maximè ſufficientes quis enumeret? Iſti & fructu non dubio, & abſque ruinæ periculo volvuntur à doctis pariter & ſimplicibus, ut libellus aureus *de Imitatione Chriſti*, quidquid in Scripturis ad mores attinet, compendio exhibens ab omnibus approbato.

CAPUT III.

Satisfit argumentis quæ opponuntur ex Scriptura.

1 PRæſenti Articulo idem, quod ſuperiori fundamentum Queſnellus ſtatuit illud Actuum Apoſtolorum capite 8. ubi ab Eunucho Candacis Reginæ Æthiopiæ legitur ex Iſaia: ,, Tanquam ovis
,, ad occiſionem ductus eſt: & ſicut agnus
,, coram tondente ſe ſinè voce, ſic non
,, aperuit os ſuum. In humilitate judicium
,, ejus ſublatum eſt. Generationem ejus
,, quis enarrabit? Quoniam tolletur de
,, terra vita ejus ,,. Cumque accurrens Philippus ex eo quæreret, putasnè intelligis quæ legis? Confeſſus ingenuè ſuam ignorantiam Eunuchus: *Et quomodo* (inquit) *poſſum, ſi non aliquis oſtenderit mihi.*

Sententiam Eunucho apparuiſſe non immeritò obſcuram agnoſcimus; neque has qualeſcumque tenebras debuiſſe eum à Sacra avertere lectione; quia neque ulla ipſum arcebat prohibitio, neque ingenium ei erat vulgare, aut penitùs inexercitatum: legis autem amor, & religio excellens, utpote de quo S. Hieronymus epiſt. 103. ad Paulinum ait: ,, Nec ſanctior ſum hoc Eu-
,, nucho, nec ſtudioſior, qui reliquit au-
,, lam regiam: & tantus amator legis, Di-
,, vinæque ſcientiæ fuit, ut etiam in vehi-
,, culo Sacras literas legeret ,,! De ſe tamen Sanctiſſimus Eccleſiæ Doctor teſtatur Præfatione in epiſt. ad Epheſios: ,, Nun-
,, quam ab adoleſcentia aut legere, aut do-
,, ctos viros interrogare ceſſavi, aut me ip-
,, ſum habui magiſtrum. Denique nuper
,, Alexandriam perrexi, ut viderem Didy-
,, mum, & ab eo in Scripturis omnibus,
,, quæ habebam dubia, ſciſcitarer.

2 Quod autem ab exemplo talis laici, qualis Eunuchus deſcribitur, eximio prorſus & ſingulari, argumentum deducas ratio.

tionabile pro omni geuere laicorum, ut Articuli enuutiatio ſinè omni limite eſt? Si quinque ſuperioribus ſeculis laici paſſim fuiſſent Eunucho illi ſimiles, Concilium Toloſanum, & plura poſtmodum ſubſecuta, cum Gerſonio, cum Sorbona univerſa, & Clero Galliæ, non reprimendam cenſuiſſent adverſantium novitatem, neque Tridentini Patres, adſtipulante Apoſtolica Sede, de condenda Regula quarta Indicis cogitaſſent; non enim ejus rationi ſuffragaretur veritas, ſcilicet *Experimento eſſe manifeſtum, ſi ſacra Biblia vulgari lingua paſſim ſinè diſcrimine permitterentur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quàm utilitatis oriri*. Stolida igitur ſapientibus, fallax indoctis, & ſimplicibus ex iſtiuſmodi Scripturæ reſtrictâ ad uuum ſententiâ, conſecutio deducitur expers limitis, & generali æquivalens: *obſcuritas Sancta verbi Dei nou eſt laicis ratio diſpeuſandi ſeipſos ab ejus lectione*. Attamen Queſnellus (ſi ei credimus in facie Eccleſiæ ſolemniter proteſtanti) *Non eſt ſolitus in ſuis circa Novum Teſtamentum Obſervationibus dogmata religionis attingere, niſi quouſque eum Sacer textus induxerit, atque determinarit*. Sed inter attributa hæreſim ſectantium Janſenianam, non ſolet numerari veracitas.

Aliud, quod objectionis ineptias convincit, eſt ſuppoſitio præcepti, de Sacro Codice etiam à laicis legendo, quæ in damnatâ cernitur propoſitione. Eunuchum enim lectioni intendiſſe, veluti ad eam præcepti onere adſtrictum, non oſteudit adverſarius vel oſtendere hactenus tentat; ſatis conſcius novitatem exoticam faciliùs adſtrui, quàm ratione ſolida ſtabiliri.

Dein remittimur ad illud Pſalmi 118. v. 2. *Beati qui ſcrutantur teſtimonia ejus*. Ibi ſiſtunt adverſarii: non ſiſtit Pſalmiſta, addens, *in toto corde exquiruut eum*, & immediatè ante præceſſerat verſu 1. *Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini*. Unde diſcimus ad obtiuendam beatitudinem non ſufficere ſcrutationem, & ſcientiam ſpeculativam; ſed practicâ maximè opus eſſe. Sic Thomas le Blanc, qui, ut Cornelius à Lapide in cæteros Scripturæ libros, ſuppare eruditione Commentarium edidit in Pſalmos. „In hoc Pſalmo [inquit] „ per teſtimonium Dei intelligitur lex ejus. „ Sic Pſalmo 18. v. 8. dicitur: Teſtimonium „ Domini fidele, ſapientiam præſtans par„ vulis. [Et aliquanto poſt:] ubi vulga„ ta habet: *Beati qui ſcrutantur*, in He„ braica, Chaldaica, Syriaca habetur: „ *Beati qui cuſtodiunt*. In tribus illis idio„ matibus, eadem eſt vox cuſtodire, cir„ cumquaque obſervare, cum cura & dili„ gentia ſervare nè effluat, quod retineri „ oportuit „.

Hinc David eodem Pſalmo v. 34. *Da mihi*, inquit, *intellectum, & ſcrutabor legem tuam & cuſtodiam illam in toto corde meo*, Pſalmo 1. v. 2. *In lege Domini voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte*.

3 Quid igitur in ſacro volumine, & quomodo ſcrutandum ſit, juxta Pſalmiſtæ ſententiam, intelligimus: nempe legem, ſeu præcepta, hortationes, conſilia, non obſcura quæque myſteria, ut Queſnellus contendit Art. 79. *utile & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, omui perſonarum generi ſtudere & cognoſcere ſpiritum, pietatem, & myſteria Sacræ Scripturæ*, nullâ myſteriorum exceptione, nullo diſcrimine.

Longè autem prudentiùs & ſalubriùs monemur Proverb. cap. 25. v. 27. *Sicut qui mel multum comedit, uon eſt ei bonum; ſic qui ſcrutator eſt majeſtatis, opprimetur à gloria*. Eccleſiaſtæ cap. 7. v. 17. *Noli eſſe juſtus multum: ueque plus ſapiens, quàm neceſſe eſt, nè obſtupeſcas*. Eccleſiaſtici cap. 3. v. 22. *Altiora te ne quæſieris, & fortiora te uon ſcrutatus fueris; ſed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper, & in pluribus operibus ejus ne ſis curioſus*.

Ex his manifeſtè conſpicimus, quæ ſint illa Dei teſtimonia, quorum à Davide ſcrutatio ſuadetur, velut ad beatitudinem conducens. Aliàs, iuquit Olympiodorus in Eccleſiaſten: *quæcumque ad noſtram utilitatem Divinus ſermo voluit eſſe occulta, perſcrutari ſtupor eſt, ac phreneticum mentis vitium*. Et S. Ambroſius lib. 1. epiſt. 1. *Eſt menſura ſapientiæ, quæ ſi ſupra menſuram ſit, nocet; quia ſcriptum eſt Eccleſiaſtæ cap. 7. v. 17. Noli eſſe multum ſapiens*.

Idem Sanctus novi fœderis Doctor in Pſalmum ab adverſariis hic objectum monet: „ Quàm pulcher ordo, quàm plenus „ doctrinæ & gratiæ! Non prius qui ſcru„ tantur teſtimonia ejus dixit „ [eſſe beatos], „ ſed priùs beati immaculati in via. „ Ante enim vita, quàm doctrina quæ„ renda eſt. Vita enim bona, etiam ſinè „ doctrina, habet gratiam: Doctrina ſinè „ vita integritatem uon habet; in malevo„ lam enim animam non cadit ſapientia, „ ideoque dicitur Sapientiæ 1. Quærent me „ mali, & non invenient; quia improbi„ tate cæcatur mentis oculus, & caligan„ te ſibi iniquitate, myſteria profunda in„ venire non poteſt. Primùm ergo eſt exer„ cenda vitæ militia, corrigendi mores.

Et

Et in Oſee cap.10. v.12. „ Seminate vobis ad juſtitiam: vindemiate ad fructum vitæ: illuminate vobis lumen cognitionis. Non priùs illuminate; ſed ſeminate: nec ſolùm ſeminate priùs ad juſtitiam; ſed etiam vindemiate, inquit, ad fructum vitæ, & ſic illuminate lumen cognitionis; ut profectò non ſolùm conſitis; ſed etiam receptis fructibus approbetur. In primo quoque Pſalmo hunc ordinem tenuit, ut in via ambulandum doceret priùs, & tunc in lege meditandum „. Hactenus Ambroſius, & ante eum Hilarius.

4 Sic etiam legimus lib.1. Eſdræ cap.7. „ Eſdras paravit cor ſuum, ut inveſtigaret legem Domini, & faceret, & doceret In Iſrael præceptum & judicium „. Fuit autem Eſdras non laicus imperitus; ſed Sacerdos & Scriba in lege doctiſſimus vivens tempore Artaxerxis Regis Perſarum, qui imperare cœperat anno mundi 3521. Scripſit Eſdras librum primum ſuo nomine inſignitum. Secundus etiam ei tribuitur à S. Iſidoro lib.6. Originum cap.2. ſed aliis apparet probabiliùs poſteriorem deberi ſtudio Nehemiæ, qui poſtea miſſus ab Artaxerxe venerat in Judæam.

At Queſnellus in toto ſuo Obſervationum moralium Opere, tomos quatuor in ſolum novi fœderis codicem complectente ne verbum quidem habet, quod laicis, ſaltem indoctis & carnalibus Divina volumina, etiam vernaculè translata prohibeat. Contra potiùs omnes etiam ex laicis imperitiſſimi, atque ex plebe infima, ſecularibus prorſus impliciti curis & corrupti affectibus ad Divini voluminis lectionem pelliciuntur, inſtigantur, quin & ementitis Dei atque Apoſtoli præceptionibus compelluntur Art.79. „ Utile & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, omni perſonarum generi ſtudere, & cognoſcere ſpiritum, pietatem, & myſteria Sacræ Scripturæ „. Art.81. „ Obſcuritas Sancta verbi Dei non eſt laicis ratio diſpenſandi ſe ipſos ab ejus lectione. „ Quapropter Latinum ignorantibus idioma, neceſſariæ ſunt verſiones vernaculæ, quales rariſſimæ fideles ſunt, pleræque ad errores inducunt fidei contrarios.

5 Victoriam ſibi Collator non minùs inaniter ſpondet ex illo Petri Epiſt.2.cap.1. v.19. *Habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui benè facitis attendentes, tanquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco*. Quam de Chriſto Petrus prædicaverat fidem, & ſuâ ſtabiliverat viſione, quâ Chriſtus ipſum cum duobus aliis Apoſtolis *in Monte Sancto* dignatus eſt, uti & cœleſtis Patris teſtimonio *Hic eſt filius meus dilectus*, nunc etiam propheticis anteriorum temporum oraculis aſſerit confirmari.

Ea vocat *Propheticum ſermonem*, & quidem *firmiorem*, non quaſi verior, & in ſe certior ſit, quàm apparitionis illius hiſtoria; ſed firmior penès vulgus hominum, qui viſionem attribuere potuiſſent illuſioni, ſive arti magicæ, & vocem, ut aliàs, tonitru interpretati. Nihil ſimile objici à Judæis potuit Prophetarum Oraculis, utpote quæ ipſi Divina eſſe, & nulli obnoxia errori agnoſcerent. Sic autem humano generi ſapientiſſimè proſpexit Dei benignitas, ut Prophetis per plura ſecula diſpoſitis ad fidem Chriſti pertinentia inſpirarit. Quapropter *benefacitis*, inquit Petrus, Sermoni Prophetico *attendentes*.

Verùm ubinam impoſita laicis omnibus oracula iſta legendi neceſſitas, ut ne eorum quidem obſcuritas ratio illis eſſe valeat à lectione abſtinendi? Attendere quis Prophetiis poteſt in Concionibus, lectionibus publicis, inſtitutionibus docentium, etiam privatis, ubi Sacerdotum & Magiſtrorum interpretatio depellit tenebras, difficultates diſſolvit.

6 De eo quod dicitur *quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco*, præclarè nos commonet Cornelius à Lapide: „ Prophetia, inquit, omniſque Scriptura eſt quaſi lucerna lucens in nocte, & tenebris hujus ſeculi & vitæ, eas illuminans; ſed modicè & obſcurè, inſtar lucernæ, ut Chriſtum quaſi Solem juſtitiæ nobis oſtendat, ad eumque deducat. *Omnis enim prophetia una magna ad Chriſtum lucerna eſt*, ait Sanctus Auguſtinus Tract.23. in Joan. & ſerm. 237. de Tempor. *In die*, ait, *ambulamus comparatione infidelium; comparatione verò illius diei quando reſurgent mortui, adhuc nox ſumus*. Hoc eſt quod ait Salomon Proverb. 6. 23. *Mandatum lucerna eſt, & Lex lux*. Et David Pſalm. 118. 105. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis*. Et v. 130. *Declaratio ſermonum tuorum illuminat, & intellectum dat parvulis*.

„ Perperam ergo hæretici ex voce *Lucerna* contendunt, S. Scripturam eſſe facilem, & claram, ut à quovis plebejo intelligi & explicari poſſit. Nam primò, lucerna ſignificat lumen nocturnum, ideoque obſcurum. Secundò S. Petrus propriè lucernam vocat Prophetiam: hanc autem conſtat eſſe obſcuram. Tertio

„ tiò, quia ait lucernam hanc lucere in ca-
„ liginoſo loco; ergo à loco repercuſſa, &
„ hebetata fit & ipſa caliginoſa; ut non
„ niſi propinqua illuminet, eaque modicè
„ & obſcurè.

„ Quarto, quia S. Scriptura eſt *lucerna*,
„ ſed ſuper candelabrum publicæ ac infal-
„ libilis authoritatis Eccleſiæ, non ſub mo-
„ dio hominis privati, ait S. Ambroſius
„ lib. 7. in Lucam cap. 52. *lucerna* enim hæc
„ non lucet, niſi ejus lux pandatur à Do-
„ ctoribus Eccleſiæ, ac fidelibus oſtenda-
„ tur. Apoſtoli enim & Doctores ſunt ac-
„ cenſores lucernæ, quam ponunt ſuper
„ candelabrum, ut luceat omnibus qui in
„ domo ſunt, ait S. Aug. tract. 23. in Joan.
„ Cauſam dat idem Sanctus lib. 2. de Do-
„ ctrina Chriſt. cap. 6. *Ita*, ait, *obſcurè qua-
„ dam dicta ſunt, ut denſiſſimam caliginem
„ obducant; quod totum divinitus proviſum
„ eſſe non dubito, ad edomandam labore ſu-
„ perbiam, & intellectum à faſtidio revocan-
„ dum, cui facilè inveſtigata plerumque vi-
„ leſcunt*.

„ Denique ſicut lucernæ crebrò ſugge-
„ ri debet oleum ut luceat, ita Sacræ Scri-
„ pturæ crebrò à Doctoribus inſeri debet
„ explicatio docta & pia, ut auditoribus
„ lucem doctrinæ & calorem devotionis
„ aſpiret.

„ (*In caliginoſo loco*) id eſt in loco ſqual-
„ lido, obſito, obſcuro, tenebroſo, ſor-
„ dido, horrido; talis enim eſt hic mun-
„ dus, & hæc vita. „ Hactenus à Lapide,
ubi videmus neque in Sancti Petri ſenten-
tia, neque in probatiſſimo ejus interprete,
neque in ullo alio probabilium Doctorum
quidpiam eſſe, quod laicis omnibus legen-
di ſacri codicis imponat legem, & quidem
adeò rigidam, ut nulla quantacumque ap-
paruerit ſacrorum textuum obſcuritas, &
lapſûs in legentibus periculum, rationem
cuiquam laico præbere valeat ſufficientem,
ob quam lectione liceat ſuperſedere: *Ob-
ſcuritas ſancta verbi Dei non eſt laicis ratio
diſpenſandi ſeipſos ab ejus lectione*.

CAPUT IV.

Sancti Patres damnato Articulo minimè ſuffragantur.

1 PRæ cæteris objicitur S. Clemens Ro-
manus Epiſt. 1. ad Corinth. tom. 1.
Conciliorum pag. 151., 154., 155.
per Labbæum: *Scripturas diligenter inſpici-
te, quæ ſunt Oracula Spiritus Sancti... Su-*

*mite epiſtolam B. Pauli Apoſtoli. Noſtis, Di-
lecti, & probè noſtis Sacras Scripturas, &
penitùs in Divina eloquia introſpexiſtis: illa
igitur mente & memoriâ recolite*. Mirificè
hîc exultat & Clementi XI. inſultat *Col-
lator* obſervatione hac ſchiſmatica. „ Cle-
„ mens ecce Petri diſcipulus, qui ignora-
„ re minimè poterat, quod ſcripſit iſte, in
„ *Pauli epiſtolis eſſe quædam difficilia intelle-
„ ctu, quæ indocti & inſtabiles depravant,
„ ſicut & cæteras Scripturas, ad ſuam ipſo-
„ rum perditionem*; Nihilominus Cotin-
„ thios omnes, atque adeò cujuſvis generis
„ plebejos homines hortatur, Scripturas
„ ut diligenter legant, ipſaſque Pauli epi-
„ ſtolas in manus ſumant: igitur *obſcuritas
„ ſancta verbi Dei non eſt laicis ratio diſpen-
„ ſandi ſeipſos ab ejus lectione*. Hoc tamen
„ condemnat Clemens XI. utri jam fidem
„ adhibebimus? Uterque eſt Romanus Pon-
„ tifex; verùm ille à Petro & Paulo inſtru-
„ ctus. „

Nos fidem adhibebimus utrique; cùm
nulla niſi penès malevolos, aut imperitos,
ſit inter utrumque ſententiarum oppoſitio.
Clemens primus hortatur, non præcipit,
quemadmodum damnato Articulo præce-
ptum fingitur, quod diſpenſatione egeat; ſi
tamen ratio ulla novatoribus videatur ad
diſpenſationem ſufficiens.

2 Neque ulla cogit neceſſitas Clemen-
tis primi hortationem ad *indoctos* extende-
re & *inſtabiles*, à quibus Petrus epiſtolas
Pauli temere legi conqueritur, *& ad ſuam
ipſorum perditionem depravari*. Confirmat
Illuſtriſſimus Lizetius Dialogo de *Sacris
Literis in vulgare eloquium minimè vertendis*.
„ Apud Græcos (inquit) etiam tum, cùm
„ Euangelia & reliquum novum inſtru-
„ mentum conſcribebatur, duplicem fuiſ-
„ ſe ſermonem, alterum vulgarem omni-
„ bus communem, alterum verò peculia-
„ rem, evidentiſſimè comprobatur, quòd
„ apud illos verborum inflexiones, tropos,
„ ac rectè loquendi regulas admodum ex-
„ quiſitas, & adventitias tum fuiſſe, notiſ-
„ ſimum ſit.

„ Quo fit, ſermonem illum artificioſum
„ indocto vulgo neutiquam fuiſſe commu-
„ nem; ſed viris literatis peculiarem fuiſſe,
„ credere debeamus. Illo autem Divinos
„ libros conſcriptos fuiſſe, & non vulgari
„ ſermone Græco luculenter hiſce libris,
„ quos de Doctrina Chriſtiana Divus Au-
„ guſtinus conſcripſit, affirmare videtur,
„ Apoſtolos Scripturæ novi Inſtrumenti
„ authores, etiam eloquentiæ regulas ob-
„ ſervaſſe, modiſque omnibus locutionis,

„ quos Grammatici tropos vocant, uſos „ fuiſſe aſſeverans.

„ Et ſubjungit: Quos tamen tropos qui „ noverunt, agnoſcunt in literis ſanctis, „ eorumque ſcientiâ ad eas intelligendas „ adjuvantur; ſed hic hos ignaris tradere „ non decet &c. Et paulò poſt: quia talia „ non diſcit indoctus. Planè hiſce verbis „ Græcum ſermonem quo novi Inſtrumenti canon conſcriptus fuit, doctis & non „ indoctis notum adſtruit. „ Neque ullus hoc tempore ignorat Græcum Literatorum ab eo quo vulgus inter ſe colloquens utitur, differre plurimùm. Unde periti Paulinas epiſtolas cùm legerent aliis, interpretabantur.

Non igitur S. Clemens plebejos quoslibet rudes ad lectionem ſacri codicis hortatur; nam neque Lingua Hebraica, quâ Teſtamentum vetus deſcribitur, Corinthiis eo tempore vulgaris fuit, & nota omnibus, ut mox videbimus ex Bellarmino. Lizetio adſtipulatur Galliæ Clerus, qui anno 1661. hunc ejus Dialogum iterum typis ſubjici voluit, quo Novatorum audacia reprimeretur.

3 Eodem modo Clerus approbat Bellarmini caput 15. ex Tom. 1. Controverſiarum Lib. 2. *De verbo Dei*. Sic ibi eruditiſſimus Cardinalis: „ Principio Eccleſiæ Catholicæ conſuetudinem comprobare poſſumus ex uſu Eccleſiæ veteris Teſtamenti, qui fuit à tempore Eſdræ uſque ad Chriſtum; nam à temporibus Eſdræ deſiit in populo Dei Lingua Hebraica eſſe vulgaris; ſi quidem in illis ſeptuaginta annis, quibus Hebræi fuerunt inter Chaldeos in Babylone, obliti ſunt Linguam propriam, & Chaldaicam didicerunt: & deinceps Chaldaica, ſeu Syriaca fuit illis materna. Quocirca ex libro Eſdræ ſecundo habemus cap. 8., quòd cùm legeretur Liber Legis Domini univerſo populo, Nehemias & Eſdras & Levitæ interpretabantur; quia alioqui populus nihil intelligebat. Itaque propterea, ut ibidem dicitur, *facta eſt lætitia magna in populo, quia intellexerant verba Legis, Eſdra interpretante*.... Huc etiam pertinet, quod Joannis 7. dicitur: *Turba hæc, quæ non novit Legem*. Denique uſque ad hanc diem in Synagogis Judæi Scripturas Hebraicè legunt; cùm tamen nulli nationi hoc tempore lingua Hebraica ſit vulgaris...

„ Probatur ſecundò ex uſu Apoſtolorum; nam Apoſtoli per totum orbem terrarum Euangelium prædicarunt, & Eccleſias conſtituerunt, ut patet ex Paulo ad Rom. 10. & ad Coloſſ. 1. ex Marci Euangelio cap. ultimo. Item ex Irenæo lib. 1. cap. 3., qui cùm fuerit viciniſſimus Apoſtolicis temporibus; tamen dicit, ſuo tempore fuiſſe Eccleſias jam fundatas in Oriente, in Libya, in Ægypto, in Hiſpaniis, in Germania, in mediis regionibus, id eſt, Italia, & Gallia, & tamen non ſcripſerant Euangelia, aut Epiſtolas linguis earum gentium, quibus prædicabant; ſed tantùm Hebraicè aut Græcè, & ut quidam volunt, Latinè. Sunt enim, qui exiſtiment Marci Euangelium, ut etiam ſupra monuimus, Latinè ſcriptum Romæ ab ipſo Marco, & poſtea ab eodem in linguam Græcam translatum: de quo vide Damaſum in Vita B. Petri, Adrianum Finum lib. 6. Flagelli contra Judæos cap. 80. & lib. 8. cap. 72., & Petrum Antonium Beuter Annot. 9. ad Sacram Scripturam.

4 „ Quod autem non ſcripſerint ullis aliis linguis, etſi eas non ignorarent, cùm haberent donum Linguarum, poteſt multis modis oſtendi. Primò quia nullum extat veſtigium ullius ſcripti Apoſtolici, niſi Græcè: nec ullus veterum tradit ſcripſiſſe, niſi Hebraicè, aut Græcè, aut Latinè. Præterea Paulus Romanis Græcè ſcripſit; cùm tamen Romanis non Græca; ſed Latina eſſet vulgaris. Item Petrus & Jacobus ſcripſerunt Græcè Judæis per orbem terrarum diſperſis; quibus tamen Græca non erat materna, nec Hebraica; ſed lingua ejus regionis, in qua habitabant, ut patet ex illo Act. 2. *Nonne ecce omnes iſti, qui loquuntur, Galilæi ſunt, & quomodo nos audivimus linguam noſtram in qua nati ſumus Parthi, & Medi, & Ælamitæ, & qui habitant Meſopotamiam. &c.*

„ Iſta enim dicuntur à Judæis, qui ex variis regionibus convenerant ad Urbem Hieroſolymæ. Sic etiam Lucas Act. 2. *Erant autem in Hieruſalem Judæi viri religioſi ex omni natione, quæ ſub Cœlo eſt*. Item Joanes Græcè ſcripſit primam epiſtolam Parthis, ut B. Higinus teſtatur epiſt. 1. & B. Auguſtinus lib. 2. Quæſtionum Euangelicarum Quæſt. 39., & Joannes 11. Papa in epiſt. ad Valerium; cùm tamen Parthis Græca non eſſet materna.

5 Ex his colligitur, neque vetus Teſtamentum tempore Apoſtolorum à rudi populo omnium nationum legi potuiſſe; cùm neque Hebraica, neque Græca lingua omnibus nota eſſet, neque vulgari omnium idio-

idiomate tranſlata Biblia reperirentur. Unde & iſtud profluit neceſſariò, S. Clementem dum ait: Scripturas diligenter inſpicite: ſumite epiſtolam B. Pauli Apoſtoli, non potuiſſe intelligi de fidelibus omnium gentium; imò ne qnidem de omnibus inter Corinthios præcipuè quantum attinet ad Scripturas Teſtamenti veteris, fotte nec quoad Pauli Epiſtolas; cùm ut ex Lizetio vidimus, Clero Galliæ approbante, lingua Græca literalis, in qua epiſtolæ illæ ſcriptæ fuerant, non eſſet rudi populo explorata.

Attamen licèt ſuppoſueris Sancti illius Pontificis hortationem ad Corinthios pertinere univerſos, non propterea rectè concluſeris, eamdem ad fideles omnium nationum, & temporum extendendam, obſiſtentibus circumſtantiis, & diſpoſitionibus fidelium maximè diverſis.

Quamvis ſcilicet ævo quoque Apoſtolico non omnino defuerint *indocti & inſtabiles*, qui Scripturas falsâ depravarent intelligentiâ *ad ſuam ipſorum perditionem*, quemadmodum ex Petri diſcimus teſtimonio; tamen & iſti pauciores erant, Chriſtianis tum communiſſimè ab omni temeritate alienis, & deerant libri alii, quorum infinita modò copia eſt, in quibus, quæ ad mores pertinent, & neceſſariam fidei inſtitutionem, ex Pauli epiſtolis, & reliquo Divino volumine collecta proponuntur modo facili, & abſque errandi periculo à legentibus addiſcuntur. Quis autem niſi in doctrina & uſibus Eccleſiæ admodum peregrinus ignoret, plurima quæ ad diſciplinam pertinent, olim licita fuiſſe, aliqua etiam præcepta, quæ poſtmodum mutatis circumſtantiis Eccleſia meritò cenſuit prohibenda.

6 Obſervavit iſtud à ſeſqui ſeculo Jacobus Ledeſma in Lib. *De Scripturis Divinis quavis linguâ paſſim non legendis*, approbato ab Inquiſitore fidei Apoſtolico Coloniæ, ac dein anno 1661. Pariſiis adoptato à Clero Galliæ, ejuſque *juſſu ac mandato* typis iterum edito.

Illic cap. 24. monemur, quod etſi Exodi 30. præcipitur Memento ut diem Sabbati ſanctifices, non diem Dominicum; tamen Apoſtoli ne communicare cum Judæis viderentur, celebrationem Sabbati abrogarint, cultu diei Dominicæ ſubſtituto. „ Item (inquit author) cum Manichæi Salvatoris noſtri corpus negarent eſſe verum, & ideo exangue crederent, ac proinde ſub una tantùm ſpecie communicarent Leo primus circa annum Domini 444; plus minus in Sermone 4. de Quadrageſima, & in quodam ejus Decreto, atque etiam Gelaſius Papa in Decreto altero, conſtituerunt, ut omnes ſub utraque ſpecie communicarent: at verò ceſſante hæreſi, Eccleſia ad priſtinum morem rediit. „

Eſſetne autem Catholico, & non potiùs Lutherano hæretico digna ratiocinatio: A Leone primo & Gelaſio non ſolùm permittitur; ſed etiam decernitur communio Laicorum ſub utraque ſpecie: igitur etiam modò permittenda eſt. Abuſus graves in pluribus deprehenſi, Eccleſiæ Rectoribus perſuaſerunt conſuetudinem hanc uſu contrario immutandam. Ita etiam creſcens paulatim hominum temeritas, moderatores Eccleſiæ impulit ad reſtringendam illam Divini Codicis in Lingua Vernacula promiſcuam lectionem. Sequuntur alia eodem capite exempla plurima mutatæ ab Eccleſia diſciplinæ, prout variæ errantium Sectæ ex diſciplina priſtina fovere hæreſim conabantur.

7 Spiritus quoque Roterus anno 1548. Toloſæ Inquiſitor Fidei, Henrico II. Galliarum Regi dicavit Tractatum ſuum *De non vertenda Scriptura Sacra in linguam vulgarem*: ubi cap. 30. oſtendit, ea, quæ ut plurimum damnoſa ſunt, ut eſt lectio promiſcua Divini Codicis idiomate Vernaculo, non eſſe permittenda propter utilitatem paucorum, ut non multi ex ea lectione in fide & virtutibus proficiunt Chriſtiani. „ An propter paucorum induſtriam (inquit) raramque prudentiam malis communibus bene utentium, indiſcriminatim & in univerſum permittenda ſunt, quæ conſtat toti Reipublicæ fore damnoſa?

„ At, ſi arborem ex fructibus, ſi artes, medicamina, ſtudia, & quidquid in uſum humanum infertur, bona ſint necne, ex effectibus & eventibus judicemus; ſi ea quæ quandoque utilia fuere, per abuſum multitudinis effecta periculoſa & damnifera rejiciuntur, & abrogantur: ſi Serpentem æneum ad ſanandum igneorum morſus per Moyſem in Deſerto exaltatum, in irreligioſum uſum converſum, confregit Rex Ezechias: ſi nocturnæ vigiliæ ad Martyrum Corpora, diu ab utroque ſexu celebratæ, & à Divo Hieronymo commendatæ, Sacro Senatûs conſulto poſtmodum interdictæ ſunt: ſi Cœnæ Dominicæ veſpertinum Convivium: ſi communionem Calicis, priſcis temporibus laicis conceſſam, ob nonnullas hinc contingentes indecen-

Digitized by Google

„ tias abſtulit Eccleſia;ſi conjugium Sacer„ dotum, pluraque alia olim recepta; ob„ ſervataque, propter indecorum incau„ tumque uſum multitudinis exploſa, ſu„ blataque fuere,multò magis expedit vul„ gares has translationes; etſi aliquando „ viſæ fuerint permittendæ, nunc tamen „ faceſſere, & explodi à populari theatro; „ cùm tot periculis & exemplis compertum ſit, populum & imperitos, his abu„ ti in ſuam perniciem, hacque via ple„ bem immutatam, perturbatamque Ec„ cleſiam.

8 „ His enim in locis, quibus ignotæ „ ſunt hæ translationes, magna cum pace, „ fidei unitate, Eccleſiæque obedientiâ vi„ vitur; ubi verò lectitantur, & in manus „ omnium revolvuntur, cernere eſt popu„ lum infrunitum & contentioſum, erro„ rumque, ac perverſorum dogmatum „ variis formis contaminatum, ſacrorum„ que ut plurimum contemptorem, ſub que „ hypocriſi meriti & Sanguinis Chriſti, pec„ catis laxare habenas, & in Mahometi „ Sectam induci. „

Rurſus cap.31. „ Clamat optima rerum „ magiſtra experientia, populum rudem „ & imperitum, his translationibus mini„ mè effectum meliorem, quin imò multò „ deteriorem. Nam ſi populi ſtatum, qua„ lis eſſet ante diſſeminatas has traductio„ nes recolamus, in fidei unitate, obedien„ tiâque Decretorum Eccleſiæ convenie„ bant, præcones verbi piè & attente au„ ſcultabant. Si fallente carne, mundo, aut „ diabolo peccata admiſiſſent, ea luſtratio„ ne ſacramentali, piiſque operibus ex„ piabant, delectum ciborum, & ab Apo„ ſtolorum temporibus obſervata jejunia „ hilariter implebant, nulla diſſidia aut „ factiones in his quæ ad fidem Religio„ nemve pertinebant, audiebantur.

„ At ubi emerſere hæ vulgares verſio„ nes, & coriarii, ſuſores, artifices, & mu„ lierculæ, literam nudam utriuſque Te„ ſtamenti, ſuo ſenſu tractare cœperunt, ad „ nil aliud compertum eſt tedere hujuſmo„ di colluviem, prærerquam ad carnalem „ libertatem, contemptumque ſacrorum, „ ſoliuſque fidei, meritique Chriſti jacta„ tionem, quem tamen rurſus crucifigunt, „ habentque oſtentui. „

9 Sic itaque inter Clementem primum, & Undecimum nulla eſt oppoſitio; ſed quemadmodum poſterior, ſi prioris tempore vixiſſet, Fidelibus adeò piis, adeò ſubmiſſis, Præpoſitorum adeò reverentibus, atque obſervantibus mandatorum, author fuiſſet, ut qui ingenio non forent prorſus hebeti ſacræ lectioni intenderent animum; aliàs deſtituti piarum ſubſidio lucubrationum, quibus poſteriora Eccleſiæ ſecula abundant; Clemens verò primus, ſi in noſtra tempora incidiſſet, quibus vulgarium hominum ad eam excrevit præſumptio temeritatem, ut erroribus graviſſimis, quos fatuè amplexi ſunt, adhæreant pertinaciſſimè, neque ab eis ullâ ſe patiantur authoritate divelli: ſi, inquam, Clemens primus in talia tempora, in talem impegiſſet vulgarium hominum temeritatem, non magis eis quàm CLEMENS Undecimus, Divini Codicis ſuaſiſſet ſinè diſcrimine lectionem.

Nulla igitur veterum Pontificum recentiumque pugna; ſed ingeniorum morumque in ſubditis diverſitas maxima, diſparem poſtulavit variis temporibus diſciplinam.

A Sancto Clemente adverſarius progreditur ad Origenem, qui Lib.7. contra Celſum circa finem ait: „ Providens illa „ Divina natura non ſolùm eorum, qui „ Græcè ſcire creduntur; ſed & Gentilium „ cæterorum imperitiæ condeſcendit, & „ ex his quæ ex ſe ubertim audirentur, „ proſpexit, ut conſuetis ſibi & vernacu„ lis dictionibus uſi, qui eos edocerent, „ ad audiendum imperitam multitudinem „ provocent, quæ facilè ubi primùm ſit in„ troducta, & paululum inſtituta, auſura „ ſit poſtmodum abditiora quædam Scri„ pturarum ſenſa percipere. „

Nemo etiam hoc tempore prohibet, ne ii qui populum ſacris lectionibus & concionibus edocent, quaſdam Divini Codicis ſententias ad mores potiſſimum & fidem neceſſariam pertinentes, verbis vernaculis exponant; imò iſtud officii à Paſtoribus exigit Eccleſia; ſed adverſarium oportet eſſe antiquitatis ignorantiſſimum, ſi inde colligat verſiones Scripturarum vernaculas ad uſum quarumlibet gentium familiares tum fuiſſe, quandoquidem Bellarmino, & cæteris contra recentiores hæreticos polemicis Scriptoribus exploratum ſit, eas ne Auguſtini quidem ætate comparuiſſe. De Chryſoſtomo diſſerui ad Artic. 79.

10 Multa hìc agglomerat adverſarius ex Auguſtino: in primis ex Lib.6. Confeſſionum cap.5. „ Eò illa mihi venerabilior, „ & Sacroſancta Fide dignior apparebat „ authoritas [Scripturæ] quo & omnibus „ ad legendum eſſet in promptu, & ſecreti „ ſui dignitatem in intellectu profundiore „ ſervaret, verbis apertiſſimis & humilli„ mo

„ mo genere loquendi ſe cunctis præbens, „ & exercens intentionem eorum,qui non „ ſunt leves corde, ut exciperet omnes po- „ pulari ſinu, & per anguſta foramina pau- „ cos ad te trajiceret.„ De Sacro Volumine loquitur Auguſtinus, prout illud divina propinabat eloquia idiomate Latino, Græco, & Hebraico; nam verſiones barbaræ & pleræque corruptiſſimæ nondum emerſerant. Editiones verò in tribus linguis uſu Eccleſiaſtico receptis nemini prohibentur. De his Sanctus Hilarius Præfatione in Pſalmos: *His maximè tribus linguis ſacramentum voluntatis Dei, & Beati Regni expectatio prædicatur, ex quo illud Pilati fuit, ut his tribus linguis Regem Judæorum Dominum Jeſum Chriſtum eſſe praſcriberet.*

Poſtquam autem verſionum in linguas quaſlibet Vernaculas colluvies invaluit, non tantùm crevit in hominum plurimis levitas cordis, & fidei dogmata innovandi temeritas; ſed aperta hæreſis Provincias plurimas & Regiones integras ab Eccleſiæ unitate ſejunxit. In ipſo Regno Chriſtianiſſimo quantam labem paſſa eſt ſuperioribus duobus ſeculis religio!

Fructus adeò funeſtos ſibi vindicavit Scripturarum verſio multiplex: quibus allecta ſucceſſibus nova hæreſis Janſenii atque Queſnelli, ex ſuarum quoque verſionum multitudine effectus ſperat haud multò inferiores. Initia ſe produnt in tot plebejorum appellationibus contra Bullam Unigenitus: à ſuis nempe inſtitutoribus didicere, quod quidquid in Obſervationibus Moralibus condemnatum eſt, à Queſnello fuerit ex Sacris Textibus elicitum.

Sed neque in ulla Auguſtini, aut ſuperiùs in Origenis ſententia quidpiam eſt,quo Divini Codicis lectio laicis imponatur veluti præcepta, & à qua ipſos neque ingenii tenuitas, neque Scripturarum obſcuritas valeat diſpenſare. Neque Origeni, vel Sancto Hipponenſium Antiſtiti ſermo eſt de verſionibus Scripturæ in idioma vulgare, quas tunc Eccleſia ignorabat, neque de hominibus qui *leves* ſunt *corde*, quorum non minima turba eſt hoc tempore, in iis potiſſimùm Provinciis, in quibus verſiones Vernaculæ, rudis populi mulierumque teruntur manibus,ſecundùm cujuslibet inſipientiam explicandæ.

11 Idem Sanctus Doctor Epiſt. ad Voluſianum, nunc 137. ait: „ Modus ipſe di- „ cendi quo Sancta Scriptura contexitur, „ quàm omnibus acceſſibilis,quamvis pau- „ cis penetrabilis! Ea,quæ aperta conti- „ net, quaſi amicus familiaris ſinè fuco ad „ cor loquitur indoctorum atque docto- „ rum; ea verò quæ in myſteriis occultat, „ nec ipſa eloquio ſuperbo erigit,quo non „ audeat accedere mens tardiuſcula, & in- „ erudita, quaſi pauper ad divitem; ſed „ invitat omnes humili ſermone, quos „ non ſolùm manifeſtâ paſcat; ſed etiam „ ſecretâ exerceat veritate, hoc in prom- „ ptis,quod in reconditis habens. Sed ne „ aperta faſtidirentur, eadem rurſus aper- „ ta deſiderantur, deſiderata quodammo- „ do renovantur, renovata ſuaviter inti- „ mantur. His ſalubriter & prava corri- „ guntur, & parva nutriuntur, & magna „ oblectantur ingenia. „

Similia habet Auguſtinus de utilitate credendi cap.6. & lib.5. de Geneſi ad Literam cap.3. quibus conſonat illud Gregorii Magni Epiſt. ad Leandrum Hiſpalenſem Epiſcopum, quæ Libris illius moralibus in Job præfigitur cap.4. „Divinus ſermo ſicut „ myſteriis prudentes exercet, ſic plerum- „ que ſuperficie ſimplices refovet. Habet „ in publico, unde parvulos nutriat; ſer- „ vat in ſecreto, unde mentes ſublimium „ in admiratione ſuſpendat. Quaſi quidam „ quippe eſt fluvius, ut ita dixerim, pla- „ nus & altus, in quo & agnus ambulet, & „ Elephas natet. „

12 Hæc omnia, & longè plura, ac nobiliora præconia meretur indubiè Sacer textus Divino dictatus Spiritu ad inſtitutionem fidelium, & ſalutem. Sed temeritate hominum, & malitiâ tandem effectum eſt, ut res optima abuſu peſſimo in legentium plurimorum convertatur interitum, quemadmodum cibus ſolidus, quantumlibet ſalubris, infantibus veneni inſtar eſt: & gladius, quantumlibet utilis ad patriæ, & vitæ propriæ defenſionem, in manu hominis furentis, ipſi perquàm noxius eſt, & cuilibet obvio metuendus. „ His omnibus (inquit Bellarminus lib.2. de Verbo Dei cap.15.) „ accedant duorum graviſſimorum Patrum „ teſtimonia, Baſilii Græci, & Hieronymi „ Latini,qui quidem non judicabant expe- „ dire, ut omnes homines ſinè delectu „ Scripturas tractarent; etiamſi id non „ poſſet eo tempore facilè impediri, cùm „ Græca, & Latina lingua quibuſdam po- „ pulis adhuc eſſent (quodammodo) vul- „ gares „. Tum ſequitur ex Theodoreto lib.4. Hiſt. cap.17. decantatiſſima S. Baſilii adverſùs culinæ Imperatoris Præfectum reprehenſio: & altera S. Hieronymi ex epiſtola ad Paulinum contra rude vulgus virorum, ac mulierum, lectionem Sacri Volu-

mi-

minis, intellectumque ſibi vindicantium.
„ Quæ Hieronymi querimonia [ut Bellar-
„ minus proſequens teſtatur] nunc maxi-
„ mè locum habet in tota Germania, &
„ Gallia; omnes enim Opifices, non ſolùm
„ viri; ſed etiam fœminæ, Scripturas ha-
„ bent in manibus, & ex earum lectione
„ ad imperitiam ſuam adjungunt indocili-
„ tatem, & arrogantiam. Quia enim poſ-
„ ſunt verba Apoſtoli recitare, & allegare
„ libros, & capita, putant ſe omnia ſcire,
„ nec ullo modo doceri ſe patiuntur. Vide
„ Joannem Cochlæum libro de vita, &
„ actis Lutheri anno 1522.

Vitia quidem ſunt iſta hominum, non Scripturarum, quibus ſua ſemper ſtabunt intemerata elogia. Sed neque Divini Codicis Sanctitas ſufficit ad avertendam à temerariis lectoribus perniciem, quorum cùm in immenſum creverit numerus, quos ſcilicet novarum hæreſum propagatores ſubdoli totâ Galliâ graſſantes, in ſua miſeros pertraxerunt retia: Sapiens prorſus, imò maximè neceſſaria comprobatur Tridentinorum Patrum, regulas Indicis condentium, Pontificiumque Romanorum eas confirmantium providentia: quæ, ubicumque Epiſcoporum, eiſque cooperantium Parochorum, ac Religioſorum vigilantiâ vigent, floret pariter religio, fides catholica triumphat: inde procul omnis exulat novitas, aut, ſi quæ clanculum irrepſerit, abeſt à deceptis contumacia, ſtatimque, ut à Sede Apoſtolica reſcripti quidpiam venerit, cauſa finita eſt: neque error mucrone Petri reſciſſus, repullulat.

Verùm ubi laicis, & rudibus omnis generis opificibus, & ruſticis, & maleſanis mulierculis æquè, ac Theologis, & Sacerdotibus, Divini Voluminis in linguas vernaculas traducti lectio communis eſt, illic & novatoribus omnia perſonant: illic prætenſâ Scripturarum Scientiâ inflantur homines ignorantiſſimi, & inſipientes fœminæ adeout quos à magiſtris perfidis incautè hauſerant, nulla ſit in Eccleſia authoritas evellendis erroribus ſufficiens. Sanctos Patres initio venerari-ſe ſimulant; ſed non diutiùs, quàm ex illis teſtimonii quidpiam producere valeant præconceptis erroribus quacumque mendaci ſpecie ſuffragaturum. Aliàs contra veteres omnes, & Sanctos Eccleſiæ Doctores, una eis pro omni patrocinio eſt conficta Scripturarum authoritas.

14 Sic Lutherus, etſi antea totus videri voluiſſet Auguſtini diſcipulus; tamen ſibi ſuiſque poſtea brevius fecit compendium, quo quidquid ex Patribus, ex Pontificibus, ex Conciliis objiceretur, etiam Oecumenicis, facilè retunderet allegando Divina eloquia, Lutherano videlicet intellectu ſenſu, quibus omnia, quæ conciliari non poterunt, cedere neceſſe ſit.

Ita de Luthero Cochlæus refert loco ſuperiùs citato, ad annum ejus 1522. „Inter convicia etiam prodigioſam ſæpe in-
„ terponebat arrogantiam, & contem-
„ ptum, dum falsò jactaret ſe de Verbo
„ Dei: Ego verò (inquit) adversùs dicta
„ Patrum, Hominum, Angelorum, Dæmo-
„ num, pono, non antiquum uſum, non
„ multitudinem hominum; ſed unius æter-
„ næ majeſtatis Verbum, Euangelium quòd
„ ipſimet coguntur probare. Hìc ſto, hìc
„ ſedeo, hìc maneo, hìc glorior, hìc
„ triumpho, hìc inſulto Papiſtis, Thomi-
„ ſtis, Henriciſtis, Sophiſtis, & omnibus
„ portis inferi, nedum dictis hominum,
„ quantumlibet Sanctorum, aut conſue-
„ tudini fallaci. Dei verbum eſt ſuper om-
„ nia: Divina Majeſtas mecum facit, ut ni-
„ bil curem, ſi mille Auguſtini, mille Cy-
„ priani, mille Eccleſiæ Henricianæ contra
„ me ſtarent.

„ Deus errare, & fallere non poteſt:
„ Auguſtinus, & Cyprianus, ſicut omnes
„ electi, errare potuerunt, & erraverunt.
„ Item: ſi ſolius Chriſti ſumus, quis iſte
„ ſtolidus (Rex Angliæ Henricus) qui ſuis
„ mendaciis nos Papæ facere molitur. Nos
„ non ſumus Papæ: ſed Papa noſter eſt.
„ Noſtrum eſt non judicari ab ipſo; ſed
„ ipſum judicare: Spiritualis enim à nemine
„ judicatur, & ipſe judicat omnes, quanto
„ magis ſordes iſtas, & labes hominum
„ Thomiſtas, & Henricos „. Aliquanto
poſt: „ Volo audiri, & juxta doctrinam
„ S. Petri doctrinæ meæ rationem, & fun-
„ damentum oſtendere coram univerſo
„ mundo, eamque babere injudicatam à
„ quolibet; etiam à cunctis Angelis. Cùm
„ enim de ea certus ſum, volo per eam,
„ & veſter, & Angelorum quoque, ut Pau-
„ lus ait, judex eſſe, ut quiſquis doctrinam
„ meam non acceptaverit, ſalvari non poſ-
„ ſit; Dei enim eſt, non mea: idcirco, &
„ judicium meum non meum; ſed Dei eſt.

15 Tum Bullam ſuam Lutherus, & reformationem contra Epiſcopos, à laicis avidè ſuſceptam edidit: De qua ſic Cochlæus. „ Pro hac Bulla populis Germa-
„ niæ perſuadendâ, plurimos adduxit Scri-
„ pturæ locos, quos in Epiſcopos vi traxit,
„ & retorſit: quos eò faciliùs admiſerunt,
„ & rectè adductos putaverunt laici, quò
„ infenſiores ſunt abuſibus, & avaritiæ te-
cbnis

,, chnis, quæ vulgo tendebantur, ut qui-
,, ritabantur Lutherani, in Aulis, & Conſi-
,, ſtoriis Epiſcoporum per Officialium,
,, Procuratorumque rapacitates, quas bel-
,, lè ibi commemorat Lutherus.

,, Longè itaque audaciſſimum turbu-
,, lentiſſimumque facinus aggreſſus eſt ri-
,, xator iſte, qui non ſolùm per libellos
,, convitioſos; ſed & per ipſum Euange-
,, lium pacis maximè turbavit Germaniam:
,, quemadmodum olim fecit Judas prodi-
,, tor, cui dixit Dominus: Juda, oſculo,
,, quod pacis, & amicitiæ ſymbolum erat,
,, filium hominis tradis?

,, Sic profectò & Lutherus Euangello
,, pacis præcipitavit in bella, & ſeditiones
,, Germaniam: In qua non ſolùm civitas
,, una contra aliam, & gens adversùs gen-
,, tem, provincia adversùs provinciam per-
,, tinaci odio inſurgit; verùm etiam plebs
,, contra Senatum in eadem Civitate, po-
,, pulus adversùs principem ſuum, & Prin-
,, ceps adversùs Imperatorem ſuum bella,
,, ſeditioneſque meditatur. Et quantò plus
,, quiſque jactitat Euangelium, magiſque
,, Euangelicus videri deſiderat, tantò ar-
,, dentiùs adſpitat ad tumultus.

,, Cur ita? Quia perſuaſit Lutherus,
,, tanto verius Euangelium eſſe, quanto
,, plus tumultuum parit.

16 De Lutherana novi Teſtamenti in linguam Germanicam verſione ſic ibidem Cochlæus. ,, Quis ſatis enarrare queat,
,, quantus diſſidiorum, turbationumque,
,, & ruinarum fomes, & occaſio fuerit ea
,, novi Teſtamenti translatio; in qua vir
,, jurgiorum datâ operâ contra veterem,
,, & probatam Eccleſiæ lectionem, multa
,, immutavit, multa decerpſit, multa addi-
,, dit, & in alium ſenſum detorſit? Multas
,, adjecit in marginibus paſſim gloſſas er-
,, roneas, atque cavilloſas, & in præfatio-
,, nibus nihil malignitatis omiſit, ut in par-
,, tes ſuas traheret lectorem.

,, Mirum in modum multiplicabatur
,, per Chalcographos novum Teſtamen-
,, tum Lutheri; ut etiam ſutores, & mu-
,, lieres, & quilibet idiotæ, qui Teutho-
,, nicas literas utcunque didicerant, no-
,, vum illud Teſtamentum, tanquam fon-
,, tem omnis veritatis, avidiſſimè legerent,
,, quicumque Lutherani erant: illudque
,, ſæpe legendo memoriæ commendarent;
,, in ſinu ſecum portantes codicem, ex quo
,, tantam intrà paucos menſes doctrinam
,, arrogabant, ut non ſolùm cum laicis par-
,, tis Catholicæ; ſed etiam cum Sacerdo-
,, tibus, & Monachis, atque adeò etiam
,, cum Magiſtris, & Sacræ Theologiæ Do-
,, ctoribus diſputare de fide, & Euangelio
,, non erubeſcerent...

,, Cùm igitur mobile vulgus ubique
,, magis intentum ſit, & avidum ad res no-
,, vas latè divulgandas, quàm ad res con-
,, ſuetas, in ſuo ſtatu conſervandas, factum
,, eſt ut turba Lutheranorum longè plus
,, operæ impenderit diſcendis Sacris Lite-
,, ris ita translatis, quàm impendit po-
,, pulus Catholicorum, ubi laici eam cu-
,, ram potiſſimùm in Sacerdotes, & Mona-
,, chos rejiciebant. Unde contigit non nun-
,, quam, à laicis Lutheranis plures Scriptu-
,, ræ locos ex tempore citari in Collo-
,, quiis, quàm citarentur à Presbyteris, &
,, Monachis Catholicis.

,, At jam dudum perſuaſerat Lutherus
,, turbis ſuis, nullis dictis habendam eſſe
,, fidem, niſi quæ ex Sacris Literis profe-
,, runtur. Idcirco reputabantur Catholici
,, ab eis ignari Scripturarum; etiamſi eru-
,, ditiſſimi eſſent Theologi. Quin etiam
,, palàm aliquando coram multitudine eis
,, laici aliqui contradicebant.

Fructus iſti fuere Euangelii Lutherani, ſive novi Teſtamenti à Luthero Germanicè editi: quibus accedunt proximè fructus Queſnelliani, quorum ſpecimen copioſum exhibet inter alia innumera, infamis *Collectio Poematum à variis auctoribus compoſitorum circa Conſtitutionem Sanctiſſimi D. N. Pontificis, qua condemnantur Reflexiones Patris Queſnelli in novum Teſtamentum*: anno 1714.

Certat hoc opuſculum pro palma, cum omnibus, quæ ex Luthero protuli, & quibus impudens Grammaticorum, & Poetarum turba tunc temporis exagitabat Catholicos, nullâ dignitatis, quantumlibet ſublimis, reverentiâ: Certat, inquam, opuſculum illud; imò in eo numeroſiſſimus pugnat Janſeniſtarum exercitus, invectivis, contumeliis, Satyris contra Clementem XI., & univerſam ejus Romanam Curiam, contra Epiſcopos omnes Catholicos, contra Religioſos, contra Regem ſuum Chriſtianiſſimum, ejuſque piiſſimum Confeſſarium.

17 Verùm (inquies) Queſnellus ipſe cùm viveret, recenſens plurimas *quas Divina providentia procuraſſet Moralibus Obſervationibus Apologias*, commemorare noluit, illas contumeliis, & amaritudine ſcatentes, quin eas reprehendit graviter, cauſatus talibus minimè egere præſidiis veritatem.

Frivola excuſatio eſt: vix enim fellis quidpiam, & infamis Satyræ Queſnellus

in

in ſuorum repetiet vindiciis, cui non viam ipſe ſtraverit compoſitis à ſe, & typo editis *colloquiis* contra priorem *Obſervationum Moralium* condemnationem. Excerpta ex colloquiis illis protuli tom.1. in Prolegomenis, illuſtrans commentario Epiſtolam Queſnelli plenam hypocriſi, qua CLEMENTIS XI. prudentiam circumvenire fruſtrà ſperaverat, & Conſtitutionem *Unigenitus* perpetuis ſepelite tenebris. Sic & Lutherus poſtquam Scriptionibus quam potuit mordaciſſimis Leonem X. Pontificem, Epiſcopos omnes, ipſumque Henricum Angliæ Regem, ſcurriliter dilaceraverat, ſuos tamen dein diſcipulos veluti magiſtri petulantiam ſupergreſſos, de nimiis commonet exceſſibus. Mihi verò, & omnibus rem æquâ lance expendentibus problema videbitur, non adeò facilè ſolvendum: Utrorum in ſcribendo impudentia, diſcipulorumne an ipſorum ſit ſceleratior magiſtrorum.

Altera majorem præſeferre ſpeciem à multis cenſebitur excuſatio pro Queſnelli Scriptionibus, quàm pro Lutheri, quòd hic, veluti ex Scripturis collegerit matrimonia Sacerdotum, præceptorum omnium Eccleſiaſticorum abrogationem, neceſſitatem communionis ſub utraque ſpecie, imò presbyteratum laicorum omnium prædeſtinatorum, etiam fœminarum, collectum ex illo Scripturæ, *Vos autem genus electum, Regale Sacerdotium, gens Sancta*. Eo uſque Queſnelli novitas, & Eccleſiæ per eam depravatio promota non eſt, neque ad tantam videtur collimare perniciem.

18 Ita quidem videtur hactenus; ſed non quævis ſemper novæ Sectæ peſtilentia ſe prodit initio: quædam in futura tempora reſervantur, quando Sectatorum multitudine, & potentiâ ampliùs fuerit novitas roborata, ut ſecurè prædicare liceat ſuper tecta, quæ prius timor callido premi ſilentio coegerat. Sic execrabilis Quietiſtarum ſpurcities, pluribus ſe annis continuit intrà exterioris limites honeſtatis; dumque orthodoxorum aliqui perſpicaciores Theologi ex illius principiis deducebant conſectaria funeſtiora, à paucis adhibita eſt eis fides; videbanturque luctuoſa auguria, ex affectu potius ſiniſtro æmulationis, & invidiæ, quàm zelo proficiſci in ſcientia fundato: ſed demùm ſera dies detexit horridam magis factorum ſeriem, quàm Doctorum providentia auſa fuerat ominari.

Janſeniſtarum quoque dogmata ad nefariam libertinorum diſponere impietatem, pridem cœperat animadverti: uſum quoque aliquem ſeu praxim in novæ iſtius Eccleſiæ Apoſtolis deprehenſam, factis abſurdiſſimis exhibent tomi complures *De vero Spiritu novorum diſcipulorum Sancti Auguſtini*; prætenſorum videlicet, quibus præter mendacem nominis Auguſtiniani umbram, nihil penitùs Sancti Doctoris eſt; Lutheri autem, & Calvini plurimum. Porrò præter ea, quæ memoratus author recenſuit, etiam mihi non pauca in promptu ſunt, qualia in Donatiſtis minimè diſſimulanda ſtatuerat Auguſtinus; ſed delicatiores modò legentium oculos offenderent, & quæ in Auguſtini opere auſus nemo fuerit reprehendere, in meo non effugerent Criticorum hoc tempore cenſuram. Si tamen, quod minimè futurum exiſtimo, ſatis confidentiæ aliquando adverſariis fuerit, ut ad publicam factorum provocent enarrationem, non deerit Scriptor Catholicus, cui, & notitiæ, & animi ſatis ſit, ut pro meritis exequatur.

Propoſitio damnata octogeſima ſecunda.

Dies Dominicus à Chriſtianis debet ſanctificari lectionibus pietatis, & ſuper omnia Sanctarum Scripturarum: Damnoſum eſt, velle Chriſtianum ab hac lectione retrahere. *Obſer. Mor. in Act. Apoſt. cap.* 15. *v.* 21.

CAPUT I.

Error duplex Propoſitionis dejicitur.

1 Simul atque ad rationis uſum pertingimus, obſtringimur præcepto diem Dominicum, & feſtos reliquos celebrandi. Quis autem pueros omnes rationis compotes ad legenda Sacra Biblia hactenus obligavit? Ego quidem præter declaratos Eccleſiæ hoſtes & hæreticos manifeſtos, ante Queſnellum, & forſitan Arnaldum, novi neminem. Ne tamen durus nimiùm appareat exactor;

Scri-

Scriptura, inquit, *lac ſunt ab ipſo propinatum Numine, quo nemo meliùs perſpectum habet, quid condito à ſe conveniat operi*.

Quædam eſſe in Sacro Codice facilia intellectu, maximè ubi moralia traduntur præcepta, & documenta fidei ad ſalutem neceſſaria, atque ea lactis nomine appellari non inficior; at etiam plurima ibi eſſe, quæ cibo ſolido potius, quàm lacti ab Apoſtolo comparantur, & proinde ſimplicium intellectui non ſatis congrua, agnoſcitur ab omnibus, qui poſterioribus ſeculis hæreticos debellarunt. Notiſſima eſt Sorbonica adverſùs Articulum Eraſmi tertium cenſura.

Novator ille dixerat: *Me authore Sacros libros leget Agricola, leget Faber, leget Latomus*. Quid de hoc Sorbona? „ Teſtantur, „ (inquit) Sacra eloquia, ſimplices eſſe „ tanquam parvulos, quibus authore Paulo, lacte opus ſit. Non enim ſolidam „ eſcam ferre ac digerere adhuc poſſunt. „ Perfectorum ſiquidem ſolidus eſt cibus, „ eorum qui pro ipſa conſuetudine exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem „ boni, & mali. Quapropter non eſt medium aptum hujuſmodi ſimplicibus, quod „ indiſcriminatim quosvis ſacros libros legant in linguam vernaculam translatos; „ ſed convenientiſſimum eis medium Eccleſia conſtituit auditionem verbi Dei, „ & frequentationem prædicationum ejus.

2 Catechiſmus etiam Romanus Tridentinæ Synodi mandato compoſitus, explicans iſtud Dei præceptum: *Memento diem Sabbati ſanctifices*, præter ceſſationem ab operibus ſervilibus, non penitùs neceſſariis, proponit varia pietatis officia, diebus feſtis, & Dominico, qui Sabbato ſucceſſit, potiſſimùm exercitanda. Inter illa ſunt quæ ſequuntur: „ Attentè, diligenterque ſacra concio fidelibus audienda eſt: nihil enim minùs ferendum eſt, „ neque tam profectò indignum, quàm „ Chriſti verba contemnere, aut negligenter audire. Exercitatio item atque ſtudium fidelium in precibus divinisque laudibus frequens eſſe debet, præcipuaque „ ejuſdem cura, ut quæ ad vitæ Chriſtianæ inſtitutionem pertinent, ea diligenter „ addiſcant, ſedulòque ſe exerceant in iis „ officiis, quæ pietatem continent, pauperibus & egenis eleemoſynam tribuendo, ægros homines viſitando, mœrentes, quique dolore afflicti jacent, piè „ conſolando; nam, ut eſt apud Sanctum „ Jacobum, Religio munda & immaculata „ apud Deum & Patrem hæc eſt: Viſitare „ pupillos, & viduas in tribulatione eorum.„

Plura ibi pietatis atque religionis opera præſcribit eadem Chriſtianorum inſtitutio, ut dies feſti congruè ſanctificentur. Nihil autem eſt de frequentanda ab omnibus Divini Codicis lectione: Hanc tamen à cæteris quodammodo præſcindens, *Moralis* Queſnelli *Obſervatio* eligit unicè commendandam, niſi quod piarum etiam in genere fiat mentio lectionum. In Actibus ſcilicet Apoſtolorum cap. 15. verſu 21. dicitur: *Moyſes enim à temporibus antiquis habet in ſingulis civitatibus, qui eum prædicent in Synagogis: ubi per omne Sabbatum legitur*; quem locum hoc ſuo Queſnellus illuſtrandum ſuſcipit Commentario: *Judæorum in legendo Dei verbo religio* (ſeu diligentia) *confundit Paſtores, & Chriſtianos, qui illud negligunt. Dies Dominicus, qui ſucceſſit Sabbato, ſanctificari debet lectionibus pietatis, & ſuper omnia Sanctarum Scripturarum. Lac hominis Chriſtiani eſt, ab ipſo propinatum Numine, quo nemo meliùs perſpectum habet, quid condito à ſe operi conveniat*.

Verùm ſi oculi adverſariis forent, novitatis pulvere non impediti, perſpicerent Sacrum textum dogmati proſcripto minimè patrocinari. Aliud enim eſt Codicem Divinum abſque ullâ partium exceptione, à ſingulis legi fidelibus, quod volunt adverſarii, aliud à Sacerdotibus & Doctoribus prælegi quoad partes magis faciles & populo inſtituendo in fide & moribus potiſſimum idoneas, ut etiam in Eccleſiis noſtris, atque officiis publicis obtinet conſuetudo.

3 Eraſmus Præfatione in Matthæum ajebat, *Neque Ezechielis Prophetæ, neque Cantici Canticorum, aut cujuſquam librorum veteris Teſtamenti lectionem ulli hominum interdico*. Adeò non interdicit Queſnellus, ut quodammodo præcipiat definiens *lectione Scripturarum debere diem Dominicum à Chriſtianis ſanctificari*. Sorbona autem Eraſmi Articulum feriens *Cùm* (inquit) *Sedis Apoſtolicæ decreto multorum tolium librorum lectio laicis jampridem interdicta ſit, & eruditis in lege Domini apud Hebræos, gravium authorum ſententiâ prohibita fuerit lectio dictorum librorum, atque primi capitis Geneſeos ante annum ætatis trigeſimum, prædicta Propoſitio temerariè & impudenter aſſeritur, quandoquidem eadem ſubeſt cauſa inhibendi talium librorum lectionem, quæ ſuberat, quando Decretum Innocentii III. ſuper his conſtitutum eſt*. Ubi perſpicimus Articulum damnari temeritatis & impudentiæ; quia opponitur Decreto Innocentii III.

Fuitne autem tunc temporis major authoritas Apoſtolicæ Sedis, quàm annis aliquot poſt ſuccedente Pio IV. Pontifice, à quo Regulæ Tridentini Indicis approbatæ ſunt, & à pluribus ipſum ſequentibus Chriſti Vicariis, etiam nuper ab Innocentio XII. confirmatæ? Num ipſum quoque Innocentii Tertii Decretum interea abrogatum eſt? Diſertè aliàs prohibet, quod Queſnelli Articulus videtur præcipere, jubens diem Dominicum ſanctificari lectionibus Scripturarum, nullâ partium exceptione, nullo diſcrimine ætatis, ſexûs, conditionis, peritiæ, aut ignorantiæ. Cenſura Sorbonica ejuſque fundamentum in Decreto Innocentii Tertii poſitum, adeò placuit Clero Galliæ anno *1661.*, ut eandem reprimendis Novatorum molitionibus maximè opportunam, typis ſuis & Regiis iterum juſſerit divulgari.

Attende modò, lector catholice, mirificam Queſnelli, eique adhærentium religionem; quam fortè appellare malueris impietatem: Minimè diſſimulant cognitam à ſe regulam Quartam Indicis à pluribus ſtabilitam Pontificibus, quâ prohibetur, ne in pœnitentiæ Sacramento abſolutio conferatur iis, qui Biblia vulgari idiomate conſcripta legunt ac retinent, non acceptâ à ſuperioribus facultate, ut legere ac retinere jubet Queſnelli Articulus Chriſtianos omnes ſacri idiomatis ignaros. Aliàs enim diem Dominicum (idem eſt de feſtis cæteris) ſanctificare modo debito non poſſent. Regula autem denegans eis abſolutionis beneficium, definit indubiè, lectionem iſtam, atque retentionem illegitimam, eſſe peccatum mortiferum.

Queſnelliana itaque dici Dominici ſanctificatio, veriùs dicetur profanatio deteſtabilis. Talis à novis iſtis Eccleſiæ reformatoribus præſcribitur Divini corporis ſumptio, & cujuſcumque ſuſceptio Sacramenti, ut Sacrilegos in nova Secta eſſe oporteat ex imperito Sacri idiomatis populo univerſos, qui Sacramenti alicujus die Dominico participes eſſe voluerint; non enim à novis animorum directoribus approbatur, aut permittitur petitio facultatis.

Ita ſuos inſtituit Queſnello conſonus Gabriel Gerberon antequam cum eo Bruxellis à Mechlinienſi Archiepiſcopo apprehenſus & carceri mancipatus eſt. In *brevi* ſua, *& neceſſaria* (ut vocat) *Inſtructione* pag. 26. De Regula Quarta Indicis Tridentini, & Antiſtitum Decreto, quo Regulæ urgetur obſervatio: *Eſt*, inquit, *virtutis non obedire talibus ſuperioribus; Qualis enim foret iſta obedientia? Non abſimili Neſtorius, Julianus, Sergius, & plures alii Epiſcopi Heretici, plurimos ſimplices ſuis hæreſibus implicuerunt, & pertraxerunt ad inferos.*

Ægidii Candidi ſtylum & audaciam ſapit typis Belgicis edita epiſtola ad Oſtendanos incolas, eoſdem animans ut *Biblia ſua* [vernacula] *non tradant, & ſi propterea denegetur abſolutio à Sacerdote: expectent eam à Deo cum peccatorum venia & ſalute*; Quia ſcilicet per Articulum 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio.*

4 Quid autem interea fiet Communione Euchariſticâ, etiam Paſchali? Vel enim ab ea abſtinendum penitùs & perpetuò, vel accedendum cum reatûs lethiferi conſcientia, abſque pœnitentiæ Sacramento, contra quod clariſſimus eſt Tridentinæ Seſſionis 13. Canon. 11. *Statuit atque declarat ipſa S. Synodus illis, quos conſcientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam ſe contritos exiſtiment, habitâ copia Confeſſoris neceſſariò præmittendam eſſe Confeſſionem Sacramentalem. Si Quis autem contrarium docere, prædicare, vel pertinaciter aſſerere, ſeu etiam publicè diſputando defendere præſumpſerit, eo ipſo excommunicatus exiſtat.* Porrò Confeſſio, quam abſolutio non ſequitur, nullius indubiè valoris eſt.

Ita diem Dominicum etiam Paſchalem celebrant novæ Sectæ diſcipuli, linguam non callentes niſi vernaculam; ideoque aut à Divino exules convivio, aut ejus ſacrilegè participes. Ea Novatorum Ethica eſt, quæ paſſim rigida dicitur, & à ſuis habetur velut unicè tuta; ſed quâ revera nihil eſt tum hîc, tum alibi laxius, magiſque perfidum & exitiale. Creſcit verò etiam pernicies ex eo, quod intenta maximè Queſnellianorum cura ſit, ut inter Scripturas vernaculas, virulentiſſimæ ſeligantur, Montenſis ſcilicet, & Catalaunenſis, quarum ſeu lectio, ſeu retentio, juxta iteratam Sedis Apoſtolicæ ſententiam ſubjicit anathemati Pontificiæ reſervato authoritati.

5 Modus longè alius, & verè ſaluberrimus ſanctificandi diem Dominicum, & quemlibet feſtum à Tridentino ut ſupra traditur Catechiſmo, è quo etiam depromo ſequentia. „ Neque verò Parochus illud „ prætermittere debet, ut diligenter do„ ceat quibus in operibus, atque actionibus „ Chriſtiani homines diebus feſtis exerce„ re ſe debeant: illæ verò ejuſmodi ſunt, „ ut ad Dei templum accedamus, eoque „ loco ſincera, piaque animi affectione „ Sa-

„ Sacroſancto Miſſæ Sacrificio interſimus : Divina Eccleſiæ Sacramenta , quæ ad ſalutem noſtram inſtituta ſunt , ad animæ vulnerum curationem crebrò adhibeamus . Nihil verò eſt, quod opportuniùs aut meliùs à Chriſtianis hominibus fieri poſſit, quàm ſi peccata ſua Sacerdotibus ſæpè confiteantur: ad quam rem perficiendam poterit Parochus populum adhortari , ſumptâ hujus probandæ rei ratione , & copiâ ex iis , quæ de Pœnitentiæ Sacramento , ſuo loco tradita, ac præcepta ſunt .

„ Neque ſolùm ad hoc Sacramentum populum excitabit : ſed ſedulò etiam atque etiam ad illud adhortabitur , ut Sacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum crebro percipiant . „ Queſnellus autem pro ſanctificando die Dominico , aliud non commemorat Chriſtiani hominis exercitium , quàm piorum lectionem librorum , & ſuper omnia Sanctarum Scripturarum : quia ſuper omnia curæ Novatoribus eſt, ea inculcare , quæ promovendis ſuis erroribus potiſſimum judicant opportuna .

Quamvis autem opuſculis verè piis nulla Regio , nulla Provincia , aut civitas deſtituta ſit ; quocunque tamen nova hæreſis penetravit, illic myſticorum maxima librorum copia cernitur , qui ſpecioſis inſcriptionibus alliciunt oculos ad legendum ; ſed inſperſi communiter aliquid veneni continent , quod ab incautis & ſimplicibus hauſtum , perniciem inferat, antequam ſentiatur . Verſiones quoque Scripturarum ingeruntur depravatiſſimæ cum obſervationibus & Notis ad inſinuandam hæreſim ſtudioſa fraude compoſitis .

Hæ lectiones piæ ſunt , hæ Scripturæ Sanctæ , quas novaturiens turba obtrudere ſolet , & encomiis non vulgaribus celebrare, ut animos illæ rapiant ad legendum, lectæ novitatibus imbuant , ac demum ſpoliatos fide catholicâ , à Sedis Apoſtolicæ obedientia abſtrahant & ſalute .

6 Temeritatis cumulum auget & damnationis reatum , quæ in fine Articuli additur calumnia adversùs Eccleſiæ Præpoſitos, Regulæ Quartæ Indicis obſervantiam exigentes : *Damnoſum eſt velle Chriſtianum ab hac lectione retrahere* ; Quaſi Regula illa , & quotquot eam approbavere Pontifices , quotquot cum S. Carolo & Concilio ejus Mediolanenſi eam amplexi ſunt religioſiſſimi Præſules , totâ præſertim Italiâ , Hiſpaniâ , Luſitaniâ , & Belgio , in ipſis quoque Galliis Concilia Toloſanum , Narbonenſe, & cætera contra ſuperiores Articulos citata, Gerſonius Pariſienſis Academiæ Cancellarius , ipſa Sorbona cum Supremo Senatu Regio , atque ipſo Galliæ Clero , damnum animis intuliſſent , quando verſiones Scripturarum vernaculas , ſive promiſcuum earum prohibendo uſum, obicem poſuere, ne Chriſtianorum plurimi ſacra idiomata ignorantes , Divinum Codicem legerent .

Adeò nova Secta impudens eſt , & eſſe ſolent novæ hæreſes , ut ipſis Eccleſiæ Catholicæ Rectoribus inſultare audeant , eoſque apud populum arguere veluti ſeductores execratione dignos potiùs , quàm veneratione , & obedientiâ ; ipſi verò novi Apoſtoli, novi Eccleſiæ in fide & moribus , tanquam ſalutiferi amplectendi ſint , & dimiſſo Romano Pontifice , unicè audiendi : ſcilicet *Queſnellum & Paulum condemnat Papa : Quid ad nos ? Fallitur , & fallit: Numen abeſſe probat* . Quod dignius eſſe potuit Epigramma Schiſmaticis ? Innumera iſtiuſmodi dedit annus 1714., quorum ne interiret memoria , collectio typis edita eſt .

CAPUT II.

Digreſſio

Quare novi Eccleſiæ Reformatores non ament modum dies Dominicos & feſtos celebrandi , traditum à Catechiſmo Romano .

1 Suppono Adverſarios à modo neceſſario celebrandi dies feſtos & Dominicos non penitùs excludere onus aſſiſtendi Miſſæ Sacrificio , etſi omnes ab eo arcere videatur peccatores Art.89. *Quartus decimus gradus converſionis peccatoris eſt , quod cùm ſit jam reconciliatus , habet jus aſſiſtendi Sacrificiis Eccleſiæ* . In *literis* quoque Sancyrani *Chriſtianis & Spiritualibus* , ut refertur in ejus *Reliquiis* Lovanii editis pag.294. *Juxta S. Chryſoſtomum opus eſt diſpoſitione vix minore ut Miſſam audias , quàm ut communices .*

Denique illam audiens cum conſcientia delicti gravis , niſi illud retractaverit, præcepto audiendæ Miſſæ non ſatisfacit juxta novos Arnaldo , & Queſnello deditos Theologos , quos Illuſtriſſimus Humbertus Mechlinienſis nuper Archiepiſcopus Sedi Apoſtolicæ denuntiavit , in libro , cui titulus *Propoſitiones per Belgium diſſeminatæ* pag.116. Alieniſſimi quoque iidem Eccleſiæ reformatores ſunt à commendando frequenti Sacramentorum uſu .

Famoſus Ægidius Candidus, quo nullus vehementior Clementinæ Conſtiturionis eſt adverſarius, in Aurea fodina ſuffoſſa part. 1. pag. 11., imperterritè, inquit, & *expreſsè nego, quòd Sancti Patres unqnam ſuaſerint frequentem uſum Sacramenti Pœnitentiæ*. Parte 2. pag. 46. *S. Auguſtinns nunqnam confeſſus fuit*. Ibid. pag. 44. *Nullns ex SS. Patribus, E. G. Ambroſius, Auguſtinus, Hieronymus, Baſilins, Chryſoſtomus &c. aſſignandus eſt, qui nnquam in tota planè vita fructum Confeſſionis Sacramentalis aſſecntus ſit*.

Similis authoris Opuſculum in Belgio prodiit hac Epigraphe: *Notitia neceſſaria ad confitendum & communicandum utiliter*: ubi dicitur *Eſſe in hac vita quidam ſtatus perfectionis, in quo non indigemus ampliùs Confeſſione: neque in eo ſtatu primi Chriſtiani ſolebant confiteri*. Ibid. *Regulam perfectionis Chriſtianæ non debemus ponere in confitendo ſæpe & diu; ſed in vivendo ita ut cum primis Chriſtianis non debeamns confiteri*.

In Huygeniano quoque *Theologiæ Compendio*, quod Queſnellus, poſtquam Romæ prohibitum eſt temeritate ſolitâ defendit, editionis ſecundæ pag. 250. ſic legitur: *Non probamus, quod quis continuè præteritæ vitæ peccata iteratò confiteatur, ad obtinendum toties, ut ajunt, effectum Sacramenti*.

2 Adde quod Ægidius Candidus anno 1681., die 11. Junii Arnaldo ſcripſerit ſe ex ejus volumine *De frequenti Communione* didiciſſe *non binam* [ut cum Morino & Petavio ſtatuunt cæteri paſſim Doctores Catholici] *ſed unicam duntaxat peccatorum mortalium pœnitentiam veteribus notam eſſe, eamque publicam*: Ex quo ſuppoſito principio colligit, *initio in pauciſſima peccata per Sacramentum Pœnitentiæ, ſive claves Eccleſiæ animadverſum fuiſſe*. Sic nempe Arnaldus in memorato ſuo Opere pag. 282. *Non exiſtimaverunt Sancti Patres neceſſarium eſſe miniſterium Eccleſiæ, niſi dum rigidæ illæ pœnitentiæ imponerentur, quibns annexa erat excommunicatio*.

Hæc & plura iſtiuſmodi deducam copioſiùs contra ſecuturos mox Queſnelli de Pœnitentiæ Sacramento Articulos octogeſimum ſeptimum, & octogeſimum octavum. Interim, quod huc potiſſimùm attinet, ſponte profluit conſectarium, non poſſe adverſarios hortari populum ad frequentem Confeſſionem, quâ dies Dominicus, juxtà Tridentini Catechiſmum utiliſſimè ſanctificatur: Cùm enim toti velint eſſe Patricii & ſectatores veterum, de ſolis, inquiunt, venialibus non eſt inſtituenda confeſſio; neque de mortalibus antea expoſitis & remiſſis iteranda. Crimina publica, & quæ expiatione ſimiliter publicâ atque Canonica indigent, rariora ſunt.

Si igitur ea ſola Sacramento pœnitentiæ committenda ſunt, quem uſum habitura cenſebitur Catechiſmi monitio de ſanctificando die Dominico, *peccata Sacerdotibus ſæpe confitendo*? Sacerdotes autem ipſi Catholicæ reformatores Eccleſiæ Sacramento pœnitentiæ nunquam indigent in ſuo ſyſtemate, nunquam utuntur. Quidquid enim impium verſant animo, quidquid nefarium peragunt intrà privatos parietes, cura ipſis maxima eſt, nè prorumpat in publicum; aliàs cum hypocritarum fama periret authoritas & novæ progreſſus hæreſeos. Hanc autem, quâ purgare ſe nunquam ſinè palinodia poterunt, non ſibi crimini ducunt; ſed neceſſariæ ad ſalutem fidei & religioni.

3 Denique quomodo in nova Eccleſia *Parochus populum etiam atque etiam ad illud adhortabitnr, nt Sacroſanctum Eucharistiæ Sacramentnm crebrò percipiat*, quo dies Dominici & feſti maximè congruè & ſalubriter ſanctificentur, ſicut in Catechiſmo legimus, *ſi arcendi ſunt à Sacra Communione, quibus nondum ineſt amor Dei puriſſimus, & omnis mixtionis expers*? Hæc enim regula ab Arnaldo traditur lib. de frequenti Communione; ſed ab Alexandro VIII. Pontifice condemnatur inter 31. Articulos vigeſimo tertio. Nonne iſtiuſmodi perfectio meritò diceretur *rara avis in terris*, proinde Sacram Synaxim quodammodo ſuperis reſervandam?

A poſteriori conſectario minimè aliena viſa aliàs fuit Corona Sanctiſſimi Sacramenti, quam veriùs dixeris larvatum pietate Sacrilegium contra Sanctiſſimum Sacramentum, prout à Sorbonicis Cenſurâ anni 1633. die 8. Junii condemnatur, videlicet ut *Scatens ineptiis, erroribus, blaſphemiis & impietatibns, quæ eò tendnnt, ut animos à virtntum, præſertim Fidei, Spei, & Charitatis exercitio avertant, modnm orandi à Jeſu Chriſto inſtitutum deſtruant, & introdncant opiniones contrarias effectibns Divini erga nos amoris, quem Deus præcipuè elucere voluit in Sanctiſſimo Eucharistiæ Sacramento, & myſterio Incarnationis*.

Libellus iſte, ſi non authorem, at ſaltem pluribus contra Sorbonam apologiis vindicem habuit Sancyranum; compoſitionis autem gloria, vel infamia tribuitur Sorori Arnaldicæ Agneti à S. Paulo in Portu-Regio Moniali. Quàm dignus iſte tantâ

Jan-

Digitized by Google

Janſeniſtarum Amazone, & novæ Eccleſiæ dogmatibus inſtructiſſimâ, fœtus ſit, ex paucis diſce ejus ſpeciminibus. Num. 11. ponitur „ Inacceſſibilitas : Jeſus Chriſtus „ maneat in ſe ipſo, relinquens creaturas „ in impotentia ad ſe accedendi„. Num. 14 „ Incommunicabilitas, ut non dimittat ſe „ Chriſtus ad communicandum ſe nobis; „ inter quos & ejus infinitudinem nulla „ eſt proportio: maneamus in noſtra indi- „ gnitate tam Divinæ communicationis. „ Æſtimemus nos felices, quod Divino- „ rum donorum nullo modo teddamur „ participes: gaudeamus tanta eſſe, ut eo- „ rum non ſimus capaces „. Num. 16. „ Inapplicatio: ut Jeſus Chriſtus ſe ipſo „ occupetur, neque nllam in ſe patiatur „ creaturam, ſeu nihilum, nihil curet ex- „ tra ſe. Non offeramus nos illi, ut ſe „ nobis applicet; ſed potiùs ut ab illo te- „ jiciamur, propterea quod ſe debeat no- „ bis præferre. Amplectamur illam appli- „ cationis negationem: eligamus potiùs „ ut Chriſtus noſtri obliviſcatur, quàm ut „ noſtri memoria Chriſti erga ſe applica- „ tionem interrumpat, eum applicando ad „ creaturas.„

4 Sic illa Agnes Arnaldica tali fratre non indigna Soror; à quo, & Sancyrano in Novitatibus bellè inſtituta, præludere viſa eſt Quietiſmo, atque accedere ad Calviniſmum; ſi non & eum alicubi ſuperare, utpote non ſolam deſtruens invocationem Sanctorum, etiam Deiparæ; ſed ipſius pariter Chriſti, ne ejus & cæterorum ad divinitatem applicatio interrumpatur. Sed ad præſentem potiſſimum pertinet diſputationem præſens Chriſti *inacceſſibilitas* & *incommunicatio*. Ita Vergerius Portûs-Regii Moniales, ita Sororem ſuam Arnaldus inſtituit, Chriſtum, poſtquam inter mortales vivere deſiit, ad ſuperos reverſus, nobis *inacceſſibilem* eſſe & *incommunicabilem*.

Quod autem à talibus Magiſtris in aurem inſuſurratum virgo fatua acceperat, prædicat ſuper tecta. Speraverat ſcilicet Novatorum ſagacitas, gratiorem ad mulieres aditum fore novæ hæreſi, quam ſui ſexus ingenium pepetiſſet: circumventis quoque fœminis, viros faciliùs capiendos, ut etiam ſapientiſſimus mortalium à mulieribus infatuatus eſt: neque videtur primus parens à Dæmone impelli in ruinam, niſi per conſortem thalami potuiſſe.

Aliud inde commodum ſibi factio promittebat, quod ſi novitas nimiùm offenderet, error faciliùs condonaretur infirmo ſexui; ſaltem gravi in eam non animadverteretur ſupplicio. Sorbona quidem dogma impium de Chriſto *inacceſſibili*, & *incommunicabili*, in ipſis ſuffocare viſa eſt incunabulis; verùm Arnaldus quod Soror, uti ſimpliciùs, ita crudiùs enuntiaverat, arte inſtaurat magìs callidâ lib. de frequenti Communione editionis Pariſienſis anni 1644. pag. 23. dicens: „ Non ſunt ad Communio- „ nem admittendi, qui nondum uni Deo „ perfectè uniuntur, neque penitùs incul- „ pabiles ſunt.„

5 Superiùs quoque dedi Propoſitionem 23. inter 31. damnatas ab Alexandro VIII. quæ ex Arnaldo fuerat excerpta, videlicet ex libro ejus de *Frequenti Communione* Parte 1. cap. 5. ubi & de neceſſaria ad ſumptionem Euchariſticam diſpoſitione ſe agere profitetur, & qualis ea ſit deſcribere ſe parte 3. cap. 7. ubi damnata ea Propoſitio continetur integra. Si nempe *arcendi ſunt à Sacra Communione quibus nondum eſt amor Dei puriſſimus, & omnis mixtionis expers*, ſive, *qui nondum uni Deo perfectè uniuntur, neque penitùs inculpabiles ſunt*, quibus dabitur ad Chriſti epulum acceſſus, quibus Communio?

Sic Chriſti inacceſſibilitas & incommunicabilitas ab Arnaldi Sorore imprudentiùs quia apertiùs & ſimpliciùs aſſerta, à Fratre & Magiſtro aliis verbis, & copioſiore periodo magis ſubdolè confirmatur. Cùm igitur Arnaldus & Queſnellus agnoſcantur velut *gemina novæ Eccleſiæ capita, quæ tantùm faciunt unum*, quod de Sanctis Apoſtolis Petro & Paulo mendax confinxerat libri de Frequenti Communione Præfatio, non ſupponetur temerè eadem eſſe Queſnelli de Chriſti quodammodo inacceſſibilitate & incommunicabilitate ſententia. Dixi *quodammodo*, non enim videtur hactenus placere adverſariis *inacceſſibilitas* & *incommunicabilitas* abſoluta; cum & ipſi ſubinde Sacris (etſi minimè ſanctè) operentur *amore* ſcilicet præditi juxta ipſos *puriſſimo, & omnis experte mixtionis, uni Deo perfectè uniti & penitùs inculpabiles*: quæ prærogativa ſingularis, ſeu præſumptio ridicula hæreticorum eſt.

Solum itaque fidelium vulgus, & quos experiuntur reformationi ſuæ noviſſimæ non conſentientes, à Divinis avertere myſteriis hactenus moliuntur, qui ubi majoribus forſitan firmati viribus aliquando fuerint, an illam Portûs-Regii ſententiam, ut ſonat, rigidè expoſituri non ſint, abrogatâ omni penitùs communione, relinquo aliis divinandum. Rationem ſaltem hic perſpicimus, cur Queſnellus ad ſanctifican-

candum diem Dominicum, & feſtos alios, Romano non adhæreat Catechiſmo, Confeſſionis & Communionis frequentiam commendanti. Unicè Queſnellus memorat *lectiones pietatis*, *& ſuper omnia Sanctarum Scripturarum*.

CAPUT III.

Collatoris obſervatio enervatur.

1 „ Item [inquit adverſarius Collator] nonnulli movent Authori „ ob verbum *debet*, quaſi præceptum adſtruat ſtrictè obligans ad Sacram „ Scripturam quolibet die Dominico legendam, ita ut qui ſemel omiſerit, contra præceptum ſanctificandi Sabbatum, „ delinquat, quemadmodum is, qui Dominico die Divinis myſteriis intereſſe „ neglexit. Miſeri! Quid hoc eſt aliud, „ niſi de ſyllabis criminari, ut Hieronymi „ verbis utar? Dixit Author Dominicum „ diem lectionibus pietatis & ſuper omnia „ Sanctarum Scripturarum ſanctificari *debere*, quomodo Catechiſmus Romanus „ Confeſſionem, Euchariſtiæ perceptionem, ægrorum viſitationem annumerat „ iis operibus, quibus præcipuè Chriſtiani *feſtis diebus ſe exercere debent*, ut ipſe „ loquitur.

Qui ab adverſario *nonnulli* vocantur, ſunt Epiſcopi in Gallia centum, & fortè alibi longè plures. Sic nempe Documentum Paſtorale à quadraginta Galliæ Præſulibus editum, à ſexaginta aliis adoptatum: „ Dies „ Dominicus abſque lectione Scripturarum ſanctificari poteſt: Eum pleniſſimè „ ſanctificant Sacrificii Miſſæ & Divinorum participatio officiorum, frequentatio inſtructionum Paſtoralium ac Sacramentorum publicæ & privatæ preces, „ Eleemoſynæ, infirmorum & captivorum „ conſolatio, aliaque pietatis & charitatis exercitia. Et ſanè deploranda foret „ illiteratorum conditio; ſi legendi imperitis deforet tanti præcepti adimplendi „ facultas. „

Sic igitur Antiſtites Propoſitionem condemnantes intelligunt, ut legendi Sacrum Codicem die Dominico inferat neceſſitatem. Neque exiſtimo multos aliter expoſituros; cùm & magis obviè, quod fieri debere dicitur, neceſſarium cenſeatur, quàm ſolummodo conveniens; licèt etiam hæc minùs rigida ſignificatio non extra omnem uſum ſit, ſicut vel ex Romani Catechiſmi colligitur exemplo.

2 At, inquies, cur ea ſaltem benignæ interpretationis gratia, quæ ultro ab omnibus Catechiſmo conceditur, denegatur Queſnello? Ratio diſcriminis manifeſta eſt. Cùm integerrima in omnibus noſcatur Catechiſmi doctrina, à novitatibus ubique abhorrens, & propter approbationes Pontificum, totiuſque Orbis Catholici, authoritatis ſit quodammodo irrefragabilis, nemini in mentem venit, craſſum adeò, & apertè erroneum ei ſenſum tribuere, ut præceptæ diei Dominici, feſtorumque ſanctificationi non ſatisfaciat, quiſquis ex memoratis operibus, ſemel quodpiam prætermiſerit. Unde ſi quid ibi duriuſculè voce tenus exprimitur, nullus dubitat, quin mitiùs intelligendum ſit, & ſenſu ſano atque admiſſo paſſim ab omnibus.

Ea verò reverentia non debetur authoribus ſuſpectis, quibus ſufficere debet vulgaris regula, interpretationem fieri ſecundùm communem uſum loquendi L. cum de Lanionis. §. Aſinam. ff. de fun. inſtrum. Imo interpretatio fit contra eum, qui mentem ſuam potuit apertiùs declarare: in Spec. de appellat. §. 4. verſ. *Quid ſi quis*. Et rurſus, obſcuritas ſermonis interpretationem exigit contra proferentem: L. veteribus ff. de pac. L. labeo ſcribit ff. de contrahent. emp. L. ſi arborem §. Hæc Lex.

Etiam hæc recepta ab omnibus regula eſt, verbum ambiguum ab antecedentibus, & conſequentibus certo ſenſui alligari, quæ ſi deſint proxima, aſſumi debere etiam remota. Militant autem hæc omnia contra benigniorem præſentis Articuli acceptionem. Inſpiciatur Queſnelli dogma 79. *Utile & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, omni perſonarum generi ſtudere, & cognoſcere ſpiritum, pietatem, & myſteria Sacræ Scripturæ.* An etiam *neceſſarium* quod hîc *utili* ſuperadditur, intelligendum eſt impropriè pro ſolo convenienti? Sic facilè invertetur omnis humana locutio, neque ulla quantumlibet exploratum continens errorem enuntiatio poterit condemnari.

Verbum *debet* non de utili ſolùm & convenienti; ſed neceſſario, & obligationem imponente intellexere Arnaldi & Queſnelli in Belgio Sectatores, præcipuè Andreas Schurius, & Ægidius de Witte, aliàs *Candidus*: quorum verba ampliſſima dedi diſputans contra Articulum ſuperiorem: & quidem *Candidus* in *Dialogo Parochum inter & Theo-*

& Theologum ait, tam eſſe neceſſariam Sacri Codicis lectionem ad bene vivendum, quàm ad vivendum neceſſarius eſt cibus, militibus ad militandum gladius, tonſoribus ad tondendum novacula.

Sed ad diſcipulos recurrendum non eſt, ubi magiſtrum ipſum conſpicimus aſſerentem, ut jam retuli, non ſolum *utile*; ſed & *neceſſarium eſſe omni tempore, omni loco, omni perſonarum generi ſtudere & cognoſcere ſpiritum, pietatem, & myſteria Sacræ Scripturæ*. Nonne ſupponit hic *neceſſitas* præceptum obligans. Quod autem ſtatuitur de *omni tempore*, quis non intelligat præcipuè de diebus Dominicis Divino cultui dedicatis? Cui Articulo ſi junxeris præſentem: *Dies Dominicus à Chriſtianis ſanctificari debet lectionibus pietatis & ſuper omnia Sanctarum Scripturarum*, non video cui dubium ſupereſſe valeat, quin Sacri Codicis lectio prædicetur velut neceſſaria diebus Dominicis, & ad eam obligatio appareat ex præcepto.

3 Eodem confluunt Articuli plures: octogeſimus quartus *Abripere è Chriſtianorum manibus novum Teſtamentum, ſeu eis illud clauſum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, eſt illis Chriſti os obturare*: octogeſimus quintus *Interdicere Chriſtianis lectionem Sacræ Scripturæ, præſertim Euangelii, eſt interdicere uſum luminis filiis lucis, & facere ut patiantur ſpeciem quamdam excommunicationis*. Octogeſimus ſextus: *Eripere ſimplici populo hoc ſolatium jungendi vocem ſuam voci totius Eccleſiæ, eſt uſus contrarius praxi Apoſtolicæ, & intentioni Dei*.

Si facrum novi fœderis Librum eripere manibus Chriſtianorum ſit illis *os Chriſti obturare*, non minùs ipſe ſibi Chriſtianus quilibet os obſtruit Servatoris, dum ſpontè à lectione abſtinet. Poteſtne autem Divini oris obturatio licita eſſe die Dominico, precibus, & Divinis colloquiis deſtinato? Si non liceat interdicere filiis lucis uſum luminis die Dominico, licitumne eſt filiis lucis diem Dominicum tranſigere in tenebris animo pernicioſis, erepto ſibi ſpontè omni uſu Divini luminis, atque ultro ſibi conſciſcere ſpeciem quandam excommunicationis? Num omni vacuum delicto eſt, neque ullam continet injuriæ ſpeciem *eripere ſimplici populo ſolatium* ab Apoſtolis & a Deo ipſo conceſſum? Præterea ſi *vocem ſuam non jungere voci totius Eccleſiæ, eſt uſus contrarius praxi Apoſtolicæ, & intentioni Dei*, paſſim cenſebitur uſus ille illicitus; oppoſitus autem præcipi.

Minùs quidem dilucida apparet allati hic poſteriùs Articuli ſignificatio, & velut affectata ſtudio ab authore obſcuritas; circumſtantiæ tamen, ut loco proprio oſtendetur, indicant reprehendi Eccleſiam, quod Divina officia non celebret idiomate vulgari, quo poſſet etiam rudis populus vocem ſuam jungere Presbyteris etiam in Miſſæ Sacrificio, vel quod non tradatur ſingulis ſaltem Divini officii totiuſque Miſſalis in linguam Vernaculam tranſlatio.

Miſſam & Horas Canonicas plurimum continere Scripturæ Sacræ, notiſſimum eſt: unde ſi intentio Dei ſit, ut ita ſanctificetur dies Dominicus, ſi praxis alia, quam tenet & ſequitur hoc tempore Eccleſia, ſit contraria praxi Apoſtolicæ, & Numinis voluntati, facilè colligetur diem Dominicum à Chriſtianis debere [debito propriè dicto] ſanctificari Lectionibus Scripturarum.

CAPUT IV.

Satisfit objectionibus è Scriptura deſumptis.

1 ACt. cap. 13. v. 14. & 15. dicitur: *Illi verò pertranſeuntes Pergen, venerunt Antiochiam Piſidiæ, & ingreſſi Synagogam die Sabbatorum, ſederunt. Poſt lectionem autem Legis & Prophetarum, miſerunt Principes Synagogæ ad eos &c.* v. 27. *Qui habitabant Jeruſalem, & Principes ejus hunc* [Jeſum] *ignorantes, & voces Prophetarum, quæ per omne Sabbatum leguntur, judicantes impleverunt.*

In priorem locum ſic A lapide: „ *Poſt*
„ *lectionem Legis & Prophetarum*: Lectione
„ enim peractâ aliquis vel è Synagoga, vel
„ advena habebat concionem, ut in Eccle-
„ ſiis Parochialibus poſt lectionem Epiſto-
„ læ & Euangelii in Miſſa habetur concio,
„ idque ex inſtituto Apoſtolorum, ut te-
„ ſtatur S. Clemens lib. 8. Conſtit. cap. 4.
„ Hinc & in Horis Canonicis poſt Pſal-
„ mos, Epiſtolas & Euangelia, leguntur
„ Homiliæ Patrum. Porrò ſolebant adve-
„ nas, ſi idonei videbantur, ad hanc con-
„ cionem faciendam, ex humanitate invi-
„ tare, uti hic invitant Paulum. Idem de
„ Epiſcopis, cùm aliam Civitatem, alium-
„ que Epiſcopum adeunt, ut ad concio-
„ nem invitentur, ſancit Concilium Car-
„ thaginenſe quartum can. 33. & Clemens
„ Libr. 2. Conſtit. cap. 58. Exempla in
„ Vitis Sanctorum hac de re paſſim ſunt
„ obvia. „

Hactenus A lapide: Bellarminus quidem notat, Libros Conſtitutionum Apo-

ſto-

Digitized by Google

ſtolicarum, etſi multa contineant utilia; tamen Clementis non eſſe, vel ab hæreticis fuiſſe corruptos, cætera tamen quæ A lapide deducit certiſſima ſunt. Sicut igitur ridiculum foret, ex eo, quod poſt Epiſtolam & Euangelium ſingulis diebus Dominicis in Eccleſiis Parochialibus concio habeatur, elicere quòd Epiſtola & Euangelium legantur ab omnibus, ita non minùs ineptum eſt ex lectione Divini Codicis, quæ à Sacerdotibus & Legis peritis habebatur Sabbato in Synagogis, colligere Sacras Literas in manus rudis populi fuiſſe traditas, & lectas à ſingulis. Minùs etiam rationi conſonum eſt ex uſu iſtiuſmodi, debitum conficere, quo Chriſtiani omnes cujuſcumque ſexûs, ætatis, ordinis obſtringantur.

Plebem Judaicam non fuiſſe ſolitam legere ſacra Volumina, copioſè oſtendit Illuſtriſſimus Petrus Lizetius Dialogo *De Sacris Libris in vulgare eloquium minimè vertendis*. Imò nec legere potuiſſe ait, quia „ de Hebræa primum [lingua] qua vetus Teſtamentum conſcriptum fuit, quod minimè omnibus communis fuerit, apud Nehemiam Prophetam probari videtur. Eſdras nempe Divinæ Legis Volumen, à Chaldæis combuſtum, aliis repertis literarum figuris, expeditioribus quidem; eodem tamen ſono atque ſermone, ſi Tertulliano, Hieronymo, Ruperto, & Lyrenſi credamus, ex integro inſtauravit, & reſtitutam Hebræo ſermone Legem publicè legens, ſermone vulgari expromebat, ut à vulgari plebe percipi poſſet. „

2 Si ſacræ paginæ in manibus omnium fuiſſent, nullo modo veriſimile eſt, quòd à Chaldæis comprehendi & flammis abſumi volumina cuncta potuiſſent, quin eorum oculis ſubducerentur plurima. Sic memini Patriâ olim meâ à Rege Galliæ interceptâ, cùm juberentur cives omnia arma ſua tradere ſub pœna graviſſima; occultavere tamen plurimi induſtriâ tantâ, ut ne diligens quidem perquiſitio detegere quidquam potuerit, neque priùs fraus innotuerit, quàm tractatu pacis redditâ Civitate, portis egredientes Galli, à civibus ſalutari ſe feſtivis ſcloporum exploſionibus audierunt.

Non minùs apud electum populum valuiſſet indubiè religio ut ſacri voluminis exemplaria non pauca à manibus hoſtium & incendio vindicarent, ſi penès omnes tanti pretii depoſitum fuiſſet. Verùm longè aliud colligimus ex Deuteronomii cap. 31. ubi dicitur: „ Poſtquam ergo ſcripſit Moyſes verba legis hujus in volumine, atque complevit, præcepit Levitis, qui portabant arcam fœderis Domini, dicens: Tollite librum iſtum, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini Dei veſtri. „

Et paulò ſuperiùs: „ Scripſit itaque Moyſes Legem hanc, & tradidit eam Sacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam fœderis Domini, & cunctis ſenioribus Iſrael, præcepitque eis dicens: Poſt ſeptem annos anno remiſſionis, in ſolemnitate Tabernaculorum, convenientibus cunctis ex Iſrael, ut appareant in conſpectu Domini Dei tui, in loco quem elegerit Dominus, leges verba Legis hujus coram omni Iſrael, audientibus eis, & in unum omni populo congregato, tam viris, quàm mulieribus, parvulis, & advenis, qui ſunt intrà portas tuas, ut audientes diſcant & timeant Dominum Deum veſtrum. „ Non igitur vulgi manibus terebantur Sacri Codices, quandoquidem committebantur ſolis Sacerdotibus Leviticæ Tribus & ſenioribus Iſrael.

Capite quoque 17. præſcribitur hoc mandatum Regi: „ Poſtquam ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deuteronomium Legis hujus in volumine accipiens Exemplar à Sacerdotibus Leviticæ Tribus, & habebit ſecum, legetque omnibus diebus vitæ ſuæ, ut diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba, & ceremonias ejus, quæ in Lege præcepta ſunt. „

3 In quem textum ſic memoratus Lizetii Dialogus à Clero Galliæ approbatus: „ Quibus palàm fit volumen Divinæ Legis populo ſimplici minimè invulgari; ſed hoc ipſum pro munere pretioſo concedi Regi, cujus exemplaris vita aliis typus directioque foret. Neque enim in theſauro ſuo veluti peculiare Princeps id habuiſſet, ſi omnibus commune fuiſſet. Præterea dum ſacer textus accipiendum Regi à Sacerdotibus Leviticæ Tribus, voluminis exemplar dicit, clarè oſtendit, volumen iſtud apud Sacerdotes; non apud rudem vulgaremque populum fuiſſe.

„ Ea propter apud Malachiam cap. 2. dicitur: *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & Legem requirent ex ore ejus*: ob quod libro 2. Paralipomenon cap. 17. legitur *Miſit* [Joſaphat] *Levitas & Sacerdotes, docebantque populum in Juda, habentes librum Legis Domini, & circui-*

bant

„ *bant cunctas Urbes Juda, atque erudie-* „ *bant populum*.

„ Quo manifeſtè intelligi datur librum „ Divinæ antiquæ Legis minimè omnibus „ communem fuiſſe. Cùm igitur ille typus „ figuraque novæ fuerit, & antiquum Te- „ ſtamentum, ut Apoſtolus inquit, *umbra* „ *futurorum*, conſentaneum eſt, gratiæ Le- „ gem ſcriptam, apud Eccleſiæ Epiſcopos, „ & Presbyteros ſermone peculiari, non „ omnibus noto cuſtodiendam eſſe, qui „ eam docendo & concionando intelligi- „ biliter aliis legant.

„ Quinimò longè major in gratiæ Le- „ ge, quàm olim in veteri militat ratio, „ ne omnibus paſſim, etiam idiotis noto „ ſermone invulgetur. „ Sublimitas ſcilicet longè eminentior myſteriorum, quæ in novi fœderis volumine continentur, frequentiorum graviorumque lapſuum occaſio eſſe poſſet idiotis ſinè magiſtro legentibus.

Hunc Lizetii Dialogum inter plura alia conquiſita undique opuſcula contra verſionem & lectionem promiſcuam Sacri Codicis in lingua vernacula, Clerus Galliæ ſuis & Regiis typis nova luce donari *juſſit ac mandavit* anno 1661.

4 Intorquent nobis *Hexapla* ex lib. 2. Eſdræ capite 8., quod *Collator* magis callidus, ſatis proſpiciens novitati obeſſe potiùs, quàm patrocinari, prudentiùs ſtatuit omittendum. Nos verò, quo Hexapla provocant, ſequamur. Sic igitur eo capite legimus: „ Congregatuſque eſt omnis po- „ pulus, quaſi vir unus.... & dixerunt „ Eſdræ Scribæ, ut afferret librum Legis „ Moyſi, quam præceperat Dominus Iſrae- „ li. Attulit ergo Eſdras Sacerdos Legem „ coram multitudine virorum, & mulie- „ rum, cunctiſque qui poterant intellige- „ re... & legit in eo apertè... de mane „ uſque ad medium diem in conſpectu vi- „ rorum & mulierum, & ſapientium: & „ aures omnis populi erant erectæ ad li- „ brum... Levitæ ſilentium faciebant in „ populo ſuo ad audiendam Legem: popu- „ lus autem ſtabat in gradu ſuo. Et lege- „ runt in libro Legis Dei diſtinctè & aper- „ tè ad intelligendum: & intellexerunt „ cùm legeretur. Dixit autem Nehe- „ mias... & Eſdras Sacerdos & Scriba, & „ Levitæ interpretantes univerſo populo: „ Dies ſanctificatus eſt Domino Deo no- „ ſtro: nolite lugere, & nolite flere: fle- „ bat enim omnis populus, cùm audiret „ verba Legis. „

Non ibi de ſanctificando Sabbato, ſingulis hebdomadis occurrente; ſed de primo die menſis ſeptimi agitur. Tanta autem commotio populi audientis Legem ſibi prælegi, ſatis indicat, non fuiſſe Divinum Codicem univerſo populo familiarem, ut eum quotidie volveret pro libito. Uſus ille antiqui fœderis, hodiernæ tam contrarius novitati, Collatorem non latuit, conſarcinatoribus Hexaplorum in pleriſque ſagaciorem. Illorum major cura fuit coacervandæ multitudinis textuum, quàm diſcernendæ. Quod pro ultima Propoſitionis parte obtruditur ex cap. 6. epiſtolæ ad Epheſios, adverſariis minimè prodeſſe pateſiet capite proximo.

CAPUT V.

Damnato Articulo non ſuffragatur authoritas Patrum.

1 PErplacet adverſariis illud Juſtini Martyris Apol. 2. ſub finem. *Solis, qui dicitur, die, omnium qui vel in oppidis, vel ruri degunt, in eundem locum conventus fit: & commentaria Apoſtolorum, aut ſcripta Prophetarum, quo ad tempus fert, leguntur*. Simile eſt teſtimonium Tertulliani in Apologetico cap. 39. *Coimus ad literarum Divinarum commemorationem..... certè fidem ſanctis vocibus paſcimus, ſpem erigimus, fiduciam figimus, diſciplinam præceptorum nihilominus inculcationibus denſamus*.

Utriuſque Patris ſententiæ eadem convenit explicatio, novitati nihil ponderis addens, nihil Apoſtolicæ detrahens cenſuræ. Sua enim utrique textui ſtat veritas, & ſenſus legitimus; etſi promiſcuæ plebi ſacra lectio non committatur; minùs etiam fingatur debita. Satis ad inſtitutionem populi, ſatis ad pietatem conferre potuit, ut ſolet etiam hoc tempore, lectio, & explicatio Sacerdotum Doctorumque coram multitudine populi auſcultantis.

Et quidem Tertullianus remotiſſimus eſt ab imponendo rudibus onere lectionis, quibus magnopere ſuadet, ut ſe contineant intrà limites ſimplicis fidei circa credenda neceſſariò, lectione & ſtudio cæterorum peritioribus relicto; & plurimis ad curioſitatem magis & jactantiam conducente, quàm ſalutem.

2 Ita Pater ille antiquiſſimus ſimul, & Hieronymo doctiſſimus lib. 2. de Præſcriptionibus hæret. „ Satis (inquit) Chri- „ ſtianis eſt, fidei tenere regulam. Regula „ autem fidei eſt, ut jam hinc quid creda- „ mus,

„ mus, profiteamur: illa ſcilicet, qua creditur, unum omnino Deum eſſe, nec alium præter mundi Creatorem, qui univerſa de nihilo produxerit per Verbum ſuum. Id Verbum Filius ejus appellatum, in nomine Dei variè viſum Prophetis, in Prophetis ſemper auditum, poſtremo delatum ex Spiritu Patris Dei, & virtute in Virginem Mariam, carnem factum in utero ejus, & ex ea natum exiſſe Jeſum Chriſtum: exinde prædicaſſe novam legem, & novam promiſſionem regni cœlorum, virtutes feciſſe, fixum cruci, tertia die reſurrexiſſe, in cœlos ereptum ſedere ad dexteram Patris, miſiſſe Vicariam vim Spiritus Sancti, qui credentes agat: venturum cum celeritate ad ſumendos Sanctos in vitæ æternæ, & promiſſorum cœleſtium fructum, & ad profanos judicandos igni perpetuo, factâ utriuſque reſuſcitatione cum carnis reſtitutione.

„ Hæc Regula à Chriſto, ut probabitur inſtituta, nullas habet apud nos Quæſtiones, niſi quas hæreſes inferunt, & quæ hæreticos faciunt. Cæterùm manente formâ ejus in ſuo ordine; quantumlibet quæras, & tractes, & omnem libidinem curioſitatis effundas, ſi quid tibi videtur, vel ambiguitate pendere, vel obſcuritate obumbrari, eſt utique frater aliquis Doctor gratiâ ſcientiæ donatus, eſt aliquis inter exercitatos converſatus, aliquid tecum curioſiùs tamen quærens, noviſſimè ignorare melius eſt, ne quod non debeas, noris. Fides tua te ſalvum fecit, non exercitatio Scripturarum. Fides in regula poſita eſt: habet legem, & ſalutem de obſervatione legis. Exercitatio autem in curioſitate conſiſtir, habens gloriam ſolam de peritiæ ſtudio. Cedat curioſitas fidei: cedat gloria ſaluti. Certè aut non obſtrepant, aut quieſcant adverſus regulam. Nihil ſcire, omnia ſcire eſt.

3 Ita Tertullianus; quem ſequitur Auguſtinus lib. 1. de Doctrina Chriſtiana cap. penultimo dicens: *Homo Fide, Spe, & Charitate ſubnixus non indiget Scripturis, niſi ad alios inſtruendos. Multi per hæc tria, etiam in ſolitudine ſinè codicibus vivunt*: & diem Dominicum ſanctificant. Sic innumeri coluere Deum antequam ulla in Mundum prodiit Scriptura Sacra: & poſt Moyſis tempora, qui primus Divina eloquia, & legem literis conſignavit, dies Sabbati, ſanctificatus fuit non à ſolis Scribis, & Sacerdotibus, etſi penès eos ſolos Sacræ paginæ reſiderent; ſed etiam à populo utriuſque ſexûs, & plebe infimâ.

Contra Auguſtini ſententiam producitur ejus Magiſter Ambroſius de fide Reſurrectionis num. 108. & 114. „ Quid igitur? „ Dies feſtos in potu, & in epulis æſtimabimus?.. Nemo poteſt, niſi Divini hauriat promiſſa Sermonis, & reſultantibus credat oraculis, exultare lætitiâ, dies feſtos, aut Neomenias agere „. Et Nicolaus I. in reſponſo ad Quæſita Bulgarorum tom. 8. Conciliorum pag. 522. num. 11. „ Sciendum eſt quoniam idcirco in diebus feſtis ab opere mundano ceſſandum eſt, ut liberiùs ad Eccleſiam ire, Pſalmis, & Canticis Spiritualibus inſiſtere, orationi vacare, oblationes offerre, memoriis Sanctorum communicare, ad imitationem eorum aſſurgere, eloquiis Divinis intendere, eleemoſynas indigentibus miniſtrare valeat Chriſtianus „.

Poteſt Chriſtianus quilibet Divini haurire promiſſa Sermonis, & reſultantibus credere oraculis; poteſt eloquiis Divinis intendere, ea audiens in lectionibus publicis, & Sacris Concionibus exponi: Non propterea neceſſe eſt Divinum Codicem ipſe manibus terat, & privato legat arbitrio, cum amittendæ fidei, & ſalutis diſcrimine. Ipſos modò adverſarios pudet lectionis Sacræ ad diem Dominicum ſanctificandum aſſerere neceſſitatem: quia perſpiciunt, eam nullo, ſeu veterum, ſeu recentiorum Theologorum poſſe ſuffragio ſtabiliri.

Pro parte Articuli poſteriore, Damnoſum eſt velle Chriſtianum ab hac lectione retrahere, *Collator* ſimul & *Hexapla* ingerunt nobis illud Apoſtoli ad Epheſios cap. 6. *Galeam ſalutis aſſumite, & gladium Spiritûs, quod eſt Verbum Dei.* Interpretem conſulo Angelicum. Hic ait: *Nihil eſt aliud galeam ſalutis aſſumere, quàm ſpem de ultimo fine habere. Item habemus arma ad impugnandum ipſos Dæmones, ſcilicet gladium Spiritûs, quod eſt Verbum Dei: quod fit frequenter in Sermonibus*, ſeu concionibus, *in quibus Verbum Dei penetrans corda peccatorum, expellit congeriem peccatorum, & Dæmonum.* Ad illud minimè neceſſariam Angelicus ducit lectionem Divini Voluminis ab omnibus frequentandam, ſed ſufficere conciones, in quibus pius, & Sapiens Eccleſiaſtes collectas depromit Divini Spiritus Sententias, penetrandis audientium cordibus maximè accommodatas.

4 Ut nihil diſſimulem, fortiſſima contra omnes Dæmonum inſidias, & aſſaltus arma

ex

ex Divini Codicis lectione ſibi confeciſſe Sanctos aliquos, etiam mulieres, agnoſco inductus epitaphio S. Paulæ, quod Hieronymus concinnavit. „ Si quando (inquit)
„ procacior fuiſſet inimicus, & uſque ad
„ verborum jurgia proſiliiſſet, illud Pſalte-
„ rii decantabat: *Cùm conſiſteret adverſùm*
„ *me peccator, obmutui, & ſilui à bonis*. Et
„ rurſus, *Ego autem quaſi ſurdus non au-*
„ *diebam, & quaſi mutus non aperiens os*
„ *ſuum*. In tentationibus, Deuteronomii
„ verba volvebat: *Tentat vos Dominus Deus*
„ *veſter, ut ſciat, ſi diligatis Dominum Deum*
„ *veſtrum de toto corde veſtro, & de tota*
„ *anima veſtra*.

„ In tribulationibus, & anguſtiis, Iſaiæ
„ [juxta ſeptuaginta interpretes] repli-
„ cabat eloquia: *qui ablactati eſtis à lacte,*
„ *qui abſtracti ab ubere, tribulationem ſuper*
„ *tribulationem expectate, ſpem ſuper ſpem:*
„ *adhuc puſillum propter malitiam labiorum;*
„ *propter linguam malignam*. Et Scripturæ
„ teſtimonium in conſolationem ſuam ediſ-
„ ſerebat: ablactatorum eſſe, eorum ſcili-
„ cet, qui ad virilem ætatem perveniſſent,
„ tribulationem ſuper tribulationem ſuſti-
„ nere, ut ſpem ſuper ſpem mereantur ac-
„ cipere, *ſcientes quoniam tribulatio patien-*
„ *tiam operatur: patientia autem probatio-*
„ *nem: probatio verò ſpem. Spes autem non*
„ *confundit*... In languoribus, & crebra
„ infirmitate dicebat: *Quando infirma ſum,*
„ *tunc fortis ſum. Et habemus theſaurum*
„ *iſtum in vaſis fictilibus, donec mortale hoc*
„ *induat immortalitatem, & corruptivum*
„ *hoc veſtiatur incorruptione*.

5 Plura hîc Hieronymus proſequitur, neque vocari poteſt in dubium, quin plurima Sanctorum exempla ſint, qui mirificos ex Sacri Codicis Lectione fructus, robur & arma contra Dæmones invictiſſima ſibi compararint. Verùm & volumina denſa implerentur funeſtis caſibus plurimorum, quos maleſana curioſitas ſcrutandi myſteria ſcripturarum, in errorem impium, & hæreticum egit præcipites. Propterea, inquit Pariſienſis Cancellarius Gerſon Serm. de Nativitate Chriſti: *In Exodo legitur: cùm legem daret Deus Moyſi in Monte Sinai, ipſum ſub corporalis mortis pœna prohibuiſſe, & Spiritualis, ne quiſquam præter Moyſen montem aſcenderet, ad videndum, & inquirendum quid Deus faceret; quia nolebat eos curioſos eſſe; ſed ut haberent firmam fidem, & ſimplicem credulitatem eorum, quæ dicebantur eis. In ſignum hujus prohibetur, ne populus intret in Sancta*.

Academiæ Cancellario jungo Supremi *Conſtitutio Theol. propugn. Tmo. III.* Senatûs Regii Principem Lizetium in Dialogo, ut aliàs monui, cum approbatione Cleri Gallicani iterum typis edito, contra vernaculas Divini Codicis verſiones lectioneſque earum promiſcuas. Oſtendendum aſſumit „ Compluribus admodum
„ luculentis rationibus, eas, etiamſi alio-
„ qui licitæ forent, Chriſtianiſmo non ex-
„ pedire, vel conducere: primùm ne Sacræ
„ Scripturæ dignitas imminuatur, vileſcat,
„ & profanetur, cùm vernaculi Sermonis
„ barbarie, & indignitate, tum & plero-
„ rumque ex communi vulgo porcinis mo-
„ ribus, & vilitate: nec ſecundò popula-
„ rium occupatiſſimam ſervilibus artificiis
„ vitam, Sacrarum admittere exercitatio-
„ nem Scripturarum. Magnum denique,
„ & tertiò hinc erroris, & hæreſeos impen-
„ dere periculum.

„ Hoc & quartò multa cùm incommo-
„ da, tum & pericula, jam multis rerum
„ experimentis in Chriſtianiſmo apprimè
„ nota, videlicet inobedientiæ Superio-
„ ribus, Eccleſiaſticorum contemptus ad-
„ miniſtrorum, ſchiſmatis, & à catholica
„ diſceſſionis traditione, præcavendum
„ monent, & hortantur „. Plura incommoda ex verſionibus Scripturarum vernaculis, & promiſcua earum lectione promanare ſolita retuli aliàs, ſolidiſſimè deducta à Mauritio Poncet Doctore Sorbonico, occaſione conſilii, quod Petrus de Gondy Pariſienſium Antiſtes à Doctoribus petierat, num expediens foret verſiones Divini Codicis vulgares permittere. Negavit illius temporis Sorbona, cujus judicium multis rationibus typo editis, firmavit celebris, & ex Benedictinorum Ordine Religioſus Scriptor Poncetius, quas delibavi contra Articulum 79.

6 Medio ſeculo ante, videlicet anno 1527. die 13. Decembris inſurrexerat Sorbona, & cenſuras ſtrinxerat in plura Eraſmi dogmata; ſic animadvertens in duodecimum de Scripturis: *Quanti ſit periculi permittere paſſim lectionem earum in linguam vulgarem traductarum, abſque ulla explicatione idiotis, & ſimplicibus eis abutentibus, nec eas piè, & humiliter legentibus, quales plurimi nunc reperiuntur, ſatis indicarunt Vualdenſes, Albigenſes, & Turelupini: qui inde occaſione ſumpta multos errores diſſeminaverunt*.

Quare hac tempeſtate, perſpectâ hominum malitiâ, periculoſa, ac pernicioſa exiſtit hujuſmodi traductio, loquendo de omnibus Scripturæ libris indifferenter. Nec ſicubi paucis eſſet utilis, propterea temerè eſſet omnibus

permittenda. In re namque ad ſalutem non
neceſſariâ potiùs conſulendum eſt multorum
profectui, ipſam interdicendo, quàm pauco-
rum utilitati eam permittendo, tum gravi
multitudinis incommodo. Unde & jure dam-
nata eſt hujuſmodi translatio. Hactenus cen-
ſura Sorbonica.

Ab hac vulgarium verſionum radice omnes
ferè errores, & hæreſes ortas eſſe, contendit
Spiritus Roterus ex Prædicatorum familia
Inquiſitor Fidei Toloſanus approbato à
Clero Galliæ Tractatu *de non vertenda*
Scriptura Sacra in vulgarem linguam, deque
litera occidente, cap. 22. Origo verò tot
lapſuum, non tam eſt perfidia, vel negli-
gentia verſionum, quàm imperitia legen-
tium, qui cùm ſcrutandis arcanis ſenſibus
idonei non ſint, hærent in ſuperficie Gram-
maticali, quam ſæpe contingit Divini Spi-
ritûs intentioni minimè conſentire. Hac
ratione *litera occidit*, ut dicitur 2. Corint.
cap. 3. & ab Auguſtino explicatur lib. de
Spiritu & litera, quamvis & alia ejuſdem
expoſitio ſit de lege veteri oppoſitâ novæ.

Sed Roterum ipſum, quoniam Tractatus
ejus à Clero Galliæ, ut dixi, approbatus
eſt, differentem audiamus. „ Alterum (in-
„ quit) malum, quod ex his verſionibus
„ ortum videmus, eſt lapſus in errores pe-
„ ſtiferos, tenaceſque opiniones, in qui-
„ bus ſimplices illiteratique, diſcrimen
„ inter literam occidentem & Spiritum vi-
„ vificantem ignorantes, labuntur. Solum-
„ modo enim amplectentes ſenſum gram-
„ maticalem literæ, ab ipſa litera occidun-
„ tur. Ab hoc enim gurgite omnium ferè
„ hæreſum lacunas derivari, vigilantiſſi-
„ mus, & eloquentiſſimus Divus Hierony-
„ mus aſſerit. *Marcion*, inquit, *& Baſili-*
„ *des, & cætera hæreticorum peſtes non ha-*
„ *bent Euangelium; quia non habent ſpiri-*
„ *tum, ſinè quo Euangelium non docetur:*
„ *nec putemus Euangelium in Verbis Scriptu-*
„ *rarum; ſed in ſenſu conſiſtere: non in ſu-*
„ *perficie, ſed in medulla: non in verborum*
„ *foliis; ſed in radice rationis.*

7 „ Quid his verbis apertiùs ad oſten-
„ dendum, quàm periculoſa ſit litera his,
„ qui ſuper literam nihil altiùs quærunt?
„ Eos enim non habere Euangelium; quia
„ non habent Spiritum Euangelii; ſed fo-
„ lia verborum ſuperficiemque literæ; fru-
„ ctus autem minimè habere ipſos affirmat
„ authoratus hic teſtis. Quod ſi Spiritum
„ Euangelii non habent, quem, quæſo,
„ Spiritum habent, præter Spiritum patris
„ mendacii, & Spiritum vertiginis, & quem
„ ex hac vulgari litera tot Grammatiſtæ,
„ & plebeji Doctores, totque cervicoſi
„ Opifices hauſerunt?

„ Coriarii, Serarii, Carpentarii, Dola-
„ bratii, Metallarii, Cœmentarii, Pectini-
„ ſtæ, Clitellarii, Sutores, Aurifabri, tot-
„ que nobiles gladiatores, & cum bis adu-
„ nati quidam Grammatici, effrænatique
„ Cucullati, qui pauliſper evoluto novo
„ Teſtamento, nullo tamen adhibito pro-
„ bato enarratore, nec ad pedes alicujus
„ Gamalielis ſeſſitare ſoliti; tanquam po-
„ taſſent è fonte Cabalino, aut in bicipiti
„ Parnaſſo ſomniaſſent, repentè ſe factos
„ putant paranymphos Sacrorum eloquio-
„ rum: proficienteſque in pejus, primùm
„ clanculò, poſtmodum, non ut decebat,
„ Paſtoribus, aut Magiſtratibus vigilanti-
„ bus, nec principiis obſtantibus, per pu-
„ blicas Conciones innumeram multitudi-
„ nem depravatam, ſuæque participem de-
„ mentiæ effecerunt, excreveruntque adeò
„ hæ malæ radices, ut vix ferro, aut igni-
„ bus, aut alia quacumque via potuerint
„ penitùs extirpari.

8 „ Si cogitemus dies antiquus, retro-
„ que verſos annos in mente habeamus,
„ occurret facilè nobis, quantum ſcanda-
„ lorum olim, & ſæpiùs ſuſcitaverit laico-
„ rum temeritas, audaxque inſipientia,
„ hauſta ex his vernaculis traductionibus.
„ Satis ſit commemoraſſe factionem illo-
„ rum, qui Pauperes de Lugduno dice-
„ bantur, & qui nunc ſub nomine Walden-
„ ſium, apud Calabros, & Allobrogium
„ vallem, poſtquam diù delituiſſent, nunc
„ prodeunt, dilatanturque non modicè.
„ Hujus peſtiferæ Sectæ authorem dicunt
„ fuiſſe quemdam Petrum Waldonem na-
„ tione Lugdunenſem, negotiatorem præ-
„ divitem; imperitum quidem Latini Ser-
„ monis; ingenii tamen acris, expeditæ-
„ que loquelæ. Qui cùm odio Cleri, Ec-
„ cleſiaſticæque poteſtatis laboraret, ſen-
„ tentias aliquot novi Teſtamenti, illas
„ præſertim, quæ de Chriſti diſcipulorum-
„ que paupertate loquebantur; in Galli-
„ cum idioma ſibi verti, conſarcinarique
„ fecit: quas ad Grammaticalem tantum-
„ modo tractans ſenſum, primum quidem
„ in privatis locis, deinde in publicis con-
„ cionibus plebem cœpit concitare in
„ odium, & invidiam Sacerdotalis, & Pon-
„ tificalis ordinis, declamitans, non eſſe
„ reputandos Chriſti Miniſtros, Apoſto-
„ lorumque Succeſſores, qui Chriſti, &
„ Apoſtolorum paupertatem minimè ob-
„ ſervarent; ſed potius potentum Princi-
„ pumque divitias, faſtumque ſupergrede-
ren-

Digitized by Google

„ rentur: Se laicum, & ſimplicem decre-
„ viſſe, quandoquidem id renuerent Ec-
„ cleſiæ Miniſtri, & Pontifices, Chriſti Diſ-
„ cipulorum perfectionem, rerumque mun-
„ danarum imitari velle contemptum.

„ Proinde cùm omnia bona ſua diſtra-
„ xiſſet, erogaſſetque pauperibus, nudiſ-
„ que ambularet pedibus, præſtaretque
„ Gallicâ facundiâ, primùm à ruricolis, &
„ agreſtibus; deinde ab opificibus, impe-
„ ritoque vulgo, tanquam de Cœlo lapſus
„ ad reparandam Eccleſiam pro Petri Suc-
„ ceſſore habitus, & adoratus eſt.

„ At hic novus Petrus brevi factus eſt
„ magni exercitûs prædonum princeps …
„ Ex illa radice amaritudinis plures mali
„ ſurculi pullularunt, videlicet Walden-
„ ſium, Fraticellorum, Begardorum, Turc-
„ lupinorum, Bohemorum, & nunc Luthe-
„ ranorum, Sacramentariorumque, quaſi
„ Hydræ capita renaſcentis, quæ nullus
„ Hercules adhuc valuit abſcindere. His
„ itaque aliiſque plurimis exemplis con-
„ ſtare poteſt, cuicumque, ſano prædito
„ judicio, verſiones Sacrarum literarum
„ vulgares non expedire laicis, & imperi-
„ tis, eâ de cauſa, quod litera, ſi non adſit
„ fidus interpres, qui ſpiritum literæ com-
„ monſtret, in perverſa judicia, pernicio-
„ ſoſque errores præcipitet legentes „.

Non igitur ſemper *Damnoſum eſt velle Chriſtianos*, ut adverſarii contendunt, *à lectione Sanctarum Scripturarum avertere*; imperitos ſcilicet, & omnis Sacri idiomatis ignaros, neque iis diſpoſitionibus præditos, ob quas Epiſcopus ex prudentis judicio Confeſſarii perſuaſum habere valeat, eos cum fructu, & abſque fidei, ſalutiſque diſcrimine, linguâ vernaculâ lecturos.

9 Audiamus nihilominus Patres pro poſteriore iſta Articuli parte ſtudioſiùs ab adverſariis conquiſitos. Primus producitur S. Baſilius epiſt. 1. ad Gregorium Nazianzenum: *In qua re quiſque noſtrum ſenſerit, ſe eo, quod oportet, deſtitui, in illo* [ſtudio Scripturarum] *aſſiduè incumbens, tanquam ab officina quadam medicinæ, oppoſitum ſuæ infirmitati medicamentum invenire poterit.*

S. Nilus Epiſt. 304. ad Numinium Primarem nunc lib. 2. epiſt. 198. *Non animadvertis circumveniri te inſidiis à Diabolo tibi poſitis. Ille eſt enim ſinè dubio ipſe, qui tibi per cogitationes ſuggerit, inutilem prorſus eſſe lectionem, id agens arte iſta ſcilicet, ut per multam negligentiam, & oblivionem Divinarum rerum effodiat, eruatque dexteram omnem, ac ſalutarem cogitationem, ex qua omnino congruo tempore bona operatio ſequeretur …. Multa porro bona ex lectione Divinarum Scripturarum percipiunt homines. Si ergo vis oculum animæ cuſtodire, & perſpicaciorem reddere ad res pulcherrimas, ne pigreris Divinæ vacare lectioni.*

Non advertunt adverſarii, vel ſubdolè diſſimulant, non de plebe & ruſtica turba, non de pueris & mulierculis Sermonem Baſilio eſſe; ſed de ſe ipſo, de Gregorio Nazianzeno antonomaſticè Theologo, & utrique ſimilibus: *Quiſque noſtrum*, inquit Baſilius. Ita & Sanctus Nilus agit de Numinio Primate, & iſtiuſmodi hominibus ad Lectionem Sacram ingenio, prudentiâ, virtute quantum ſufficit inſtructis. Ex particularibus itaque exemplis & rudem non comprehendentibus plebeculam, colligunt adverſarii dogma indefinitum, cujus ſignificatio æquivalet univerſali: *Damnoſum eſt velle Chriſtianum ab hac lectione retrahere*; quaſi ſemper & cuicunque perniciosum ſit Chriſtiano à Divini Codicis retrahi lectione.

Progredimur ad cæteros. S. Hilarius Pictav. Comment. in Pſalmum 118. *Scriptura Sacra* [inquit] *non ob aliud conſignata literis manent, quàm ut ad univerſorum ſcientiam, notionemque deſluerent.* Univerſorum ſcilicet; ſed modo ſingulis convenienti. Ad aliquorum notitiam deſluunt lectionibus immediatè, ad aliorum concionibus & inſtitutione tum publicâ, tum privatâ. Nec enim cuncti literas norunt, neque omnes habent unde ſibi Biblia comparent, neque tempore illius Hilarii, qui coævus S. Athanaſio fuit, erant verſiones Divini Codicis vulgares, niſi fortè rariſſimæ; nunc verſionibus, iiſque paſſim vitioſiſſimis, & ad fallendos ſimplices ſingulari arte compoſitis, omnia plena ſunt: neque illo tempore talis legentium temeritas erat, tanta adversùs Eccleſiæ Rectores, etiam ſupremos, irreverentia & rebellio.

S. Ambroſius in tit. Pſalmi 37. *Medicina hominis proſpiciens Deus ſicut terram iſtam ſalubres herbarum atque arborum ſuccos ferre præcepit, quibus carnis vulnera curantur: ita etiam præceptis ſalutaribus replevit Divinarum ſeriem Scripturarum, quibus infirmitas animæ ſanaretur.* Salutaribus præceptis repleverat Deus Divinarum ſeriem Scripturarum, quando eas dictavit Moyſi, etſi eaſdem manibus verſandi facultas eſſet penès pauciſſimos, eoſque Sacerdotes ſolummodo, & legis Doctores, à quibus populus eum interpretatione congrua traditas acciperet.

Neque minùs ex Divinis eloquiis indocti,

cti, & ſimplices proficiunt: ſed longè melius & ſecuriùs, dum quæ intellectui ſuo & profectui magis accommodata ſunt, vel in concionibus cum fervore ſpiritus proponi audiunt, vel à piis collecta ſcriptoribus, & debito illuſtrata Commentario in libellis legunt aſceticis, quàm dum in Divino Codice, ſublimibus, atque intellectu difficilibus offendunt permixta myſteriis. Sic herbæ & ſucci morbis & vulneribus ſanandis perquam idonei; non omnes tamen crudè applicati proſunt; ſed arte frequenter, & ſtudio, ſeu coctione opus eſt, & mixtione, cujus capax minimè eſt incondita ſimplicium turba, atque idiotarum.

10 Denique adducitur contra nos Cæſarius Arelatenſis Serm. 141. in Appendice tomi 5. S. Auguſtini; alias 46. de tempore: „Certiſſimè Scitote, Fratres chariſſimi, quia qualis eſt caro, quæ poſt multos dies percipit cibum, talis eſt anima, quæ aſſiduè non paſcitur Dei verbo & quomodo caro per famem & inopiam tenuis & ſicca, velut quoddam ſimulachrum efficitur, ita & anima, ſi verbi Dei cibo non paſcitur, arida & inutilis, & ad nullum opus bonum congrua invenitur.„

Quæro ex adverſariis an Concionatores non rectè & appellatione propria dicantur præcones *verbi Dei*? An illud non contineant opuſcula aſcetica, ſcripturarum referta ſententiis, quale eſt aureum illud & celeberrimum *De imitatione Chriſti*? Num quiſquis illud ſibi reddiderit familiare, atque ex illo quotidie caput aliquod decerpens, piâ ruminat & decoquit meditatione; abſtinens interim ab ipſo Divino Codice legendo; quia ſacri idiomatis ignarus eſt, neque afficitur verſionibus vernaculis; Quæro, inquam, num iſtiuſmodi laicus dici debeat animam circumferre aridam, inutilem, & ad nullum bonum opus congruam?

Si ea foret Cæſarii Arelatenſis ſententia adeò non mereretur locum in Tomo Hipponenſis Antiſtitis, ut ejus dogmati adverſaretur certiſſimè. Sic nempe Auguſtinus lib. 1. de Doctrina Chriſtiana cap. 39. „Homo fide, ſpe, & charitate ſubnixus, eaque inconcuſsè retinens, non indiget Scripturis, niſi ad alios inſtituendos. Itaque multi per hæc tria, etiam in ſolitudine ſinè codicibus vivunt „. Rurſus adverſarios interrogemus cum S. Irenæo lib. 3. cap. 4. „Quid autem ſi neque Apoſtoli Scripturas quidem reliquiſſent nobis, nonne oportebat ordinem ſequi Traditionis, quam tradiderant iis, quibus committebant Eccleſias? Cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes barbarorum eorum, qui in Chriſtum credunt ſinè charactere, vel atramento ſcriptam habentes in cordibus ſuis per ſpiritum ſalutem, & veterem traditionem diligenter cuſtodientes.

Illiſne omnibus neceſſariò anima eſt arida, inutilis, & ad nullum opus bonum congrua? Nihilne boni operis eſt *fides*, *ſpes*, *charitas*, & *inconcuſſa* in iiſdem conſtantia, *eas inconcuſsè retinens*? Ut non ſemel aliàs monui, ſtetit mundus in Dei cultu abſque ſacro volumine duobus annorum millibus, ab Adam ſcilicet uſque ad Moyſem: fuerunt ne interim Adam, Abel, Seth, Enoch, Noë, Abraham, Melchiſedech, & aliis omnibus *anima arida, inutiles, & ad nullum opus bonum congrua*?

A Moyſe uſque ad Chriſtum fuere Divina eloquia ſcripto mandata; ſed cùm illud in Sacerdotum ſolummodo & Scribarum manibus verſaretur, luctuoſiſſima fuiſſet totius populi conditio, quando defectu lectionis illius Sacræ, ad omne opus bonum redderetur inutilis; proinde periret neceſſariò. Sed & fuiſſe Eccleſiam à Chriſti adventu annos multos ſinè Scripturis novi fœderis, teſtatur Bellarminus lib. 4. de verbo Dei non ſcripto cap. 4.

11 Denique adverſarii tribuunt Eraſmo victoriam de Sorbona, quando hæc Articulum ejus tertium proſcripſit aſſerentem: *Me authore ſacros libros leget agricola, leget faber, leget latomus*. Quomodo enim omnes illi, & ſi quid eſt vilioris fæcis in populo, non legerent, imò quomodo lectio non eſſet eis omnibus neceſſaria & præcepta, ſi abſque iſta redderetur *anima* omnis *arida, inutilis, & ad nullū opus bonū congrua*?

Dicendum itaque, verbum Dei non ſolo Divino Codice contineri; ſed etiam probatis libris quibuſlibet aſceticis & concionibus, piis quoque meditationibus, quibus auditæ antea, aut lectæ Divini eloquii ſententiæ attentiùs perpendantur. Quàm verò abſurda ſit, quæ Cæſario Arelatenſi adſcribitur ab adverſariis, Queſnelliano intellecta ſenſu enuntiatio, vel inde colligitur, quòd infeliciſſima juxta eam foret omnium literas ignorantium conditio, cum eorum *anima perpetuò* cogeretur eſſe *arida, inutilis, & ad nullum opus bonum congrua*; quod erroneum indubiè, & ni fallar, manifeſtè cenſebitur hæreticum.

Iterum contra nos inducitur Chryſoſtomus, de quo abundè reſpondimus ubi expugnanda fuit Propoſitio 79. cap. 10.

CA-

Digitized by Google

CAPUT VI.

Declaratio authoris & concluſio contra Propoſitionem præſentem.

1 PLacet & adoptatione mihi digna videtur, quæ à Clero Galliæ approbata fuit declaratio laudati ſæpiùs religioſiſſimi Scriptoris, & Inquiſitoris Toloſani Spiritûs Roteri in Diſſertatione *de non vertenda Scriptura Sacra in vulgarem linguam, deque occidente litera & vivificante Spiritu* cap. 26.

,, Nolim æſtimet quiſquam, me hæc afferre eo animo, ut quemquam [idoneum] à Sacræ Scripturæ lectione avertere aut revocare velim: non ignoramus enim eſſe illam commune pabulum animarum; ſed quoniam & ratione & experientiâ didicimus, nudam literam abſque verbo, aut declaratione non prodeſſe; ſed magìs officere rudibus & imperitis: Dico hujuſcemodi hominum ſtatui, curis, negotiiſque exterioribus addicto, mulieribus præſertim, quæ ut faciliùs ſeducuntur, ita difficillimè à conceptis ſemel erroribus avelluntur, ad ſalutem ſufficere auditum interpretationemque verbi, quæ fieri ſolita eſt per Paſtores, Parochos, & cæteros præcones Dominicis ſtatiſque diebus; nec parum alere fidem ac pietatem ſolemnium feſtorum per anni circulum, ordinatiſſimam ſeriem.

,, Hic enim ſacrorum dierum ordo ſimplicibus imperitiſque, tacitâ quadam voce, rerumque geſtarum repræſentatione, fidei articulos reducit ad memoriam: & quantum pro hominum ſalute peregerit Filius Dei, illiuſque mundo maxima collata beneficia, ſignis myſteriiſque non modò auribus; verùm etiam oculis ſubjicere videntur. Nec dubitaverim ego, quotquot pio eſurienti animo, cum Chriſtiana ſimplicitate verbum Dei audituri procedunt, publicâ verbi pronuntiatione, modò pronuntiantis ſit ſana in fide doctrina, magis erudiri, afficique his ipſis, qui interprete carentes, in ſolitario literæ ſtudio plurimùm immorantur.

,, Ut enim famelicos, laboreque fatigatos cibus ſubruſticanus, minuſque apparatus reficit, delectat, ſumiturque avidiùs ab his quàm à multis delicatis, ac faſtidioſis urbani cibi, & arte coquorum præparati; ſic ſimplicium, imperitorumque animos, quia magna fide ac deſiderio accedunt, vividiùs, fortiuſque vegetat, inflammatque una viva verbi prædicatio, etſi ab authore non admodum perito prolata, quàm plures alios de ſuo ſtudio confidentes, multa frequenſque librorum vulgarium lectitatio. *Vivus eſt enim ſermo Dei, & efficax*, inquit Apoſtolus Hebr. 4. *& penetrabilior gladio ancipiti, pertingens uſque ad diviſionem animæ & ſpiritûs*: conterens petras, cryſtallum liquefaciens, quo generatur vera literæ intelligentia: quâ ſemotâ, litera oculos paſcit, auribus tinnit; verùm ad interiorem afficiendum, erudiendumve hominem non attingit.

2 ,, Ea propter, ut puto, diſpoſuerat Divina providentia verbum longâ temporis intercapedine, duorum, videlicet annorum millium Scripturam antecedere. Cœpit enim Scriptura unà cum Lege ſub Moyſe; at promiſſionis verbum de ſemine Virginis, caput Serpentis contrituro, baſi urique fidei, à primi parentis lapſu, per omnes temporum viciſſitudines, ex fide in fidem priorum, & poſteriorum, nullâ adhuc proditâ Scripturâ decurrit. *Fide enim*, inquit Apoſtolus, Hebr. 11. v. 3. *credimus aptata ſecula verbo Dei*. Fides enim, quæ genuit in Patriarcharum familiis, & in Melchiſedech Eccleſiâ, qui abſque numeroſo populo verbum illius audiente, Rex & Sacerdos Dei Summi dici non potuit, & in multis ex gentibus nullâ Scripturâ; ſed verbo à Patribus in filios derivato, commendatoque per varios æratum gradus, ſucceſſioneſque ad Moyſem uſque pervenit.

,, Verùm debilitato Dei verbo, & fermè ſuppreſſo, tum in domo Abrahæ per Pharaonis tyrannidem, tum in gentibus toto orbe per Dæmonum fraudes, falſaque oracula, idololatriâ repleto, ne extingueretur prorſuſque interiret verbum Dei, Scripturas excitavit Spiritus Sanctus partim in populo Iſrael per Moyſen ſacroſque vates, partim in nationibus gentium per carmina Sibyllarum, novam progeniem de cœlo dimittendam, totumque orbem renovandum prædicentium. Unde liquet, verbum antiquius eſſe Scripturâ, fidemque per multa ſecula decurriſſe, conſervatamque fuiſſe abſque Scriptura, & non propter Scripturam aut literam verbum; ſed è converſo propter verbi memoriam fuiſſe introductam Scripturam. Verbum in eo

,, præ-

„ præſtat Scripturæ; quia anima, intelligentiaque Scripturæ verbum eſt: fideſque, ut teſtatur Apoſtolus, eſt ex auditu; auditus autem non per literam; ſed per verbum Chriſti; per vivum enim verbum, minimè per Scripturas, gentium multitudo fidem recepit, ad quas non priùs quàm ad fidem converterentur; ſed poſtquam ad fidem converſæ ſunt, Euangeliſtæ & Apoſtoli ſcripſerunt.

„ Quantò enim majori efficaciâ præſtet verbum, ſive in generanda conſervandave fide, ſive afficiendis cordibus, vel hoc teſtimonio evidenti probatur, quod innumeros laicos, & ſimplices, omnis prorſus ignaros literaturæ, in fidei conſtantia, pioque in Deum affectu, mandatorumque obſervantiâ longo intervallo excellere videmus plures in literata peritos & verſatos.

„ Antonius ille toto nominatus orbe, Monaſticæ perfectionis Pater & anteſignanus, ſolo auditu illius verbi: *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, ſequere me*; tanto fervore arripuit Chriſtianæ Philoſophiæ curſum & ſcopum, ut Auguſtinus magnus diſputator Scripturarum, aſſiduuſque rimator, auditâ Antonii conſummata ſanctitate, geſtiſque mirandis, ſibi ipſi indignatus, ſociis feratur dixiſſe: *Quid agimus? Surgunt indocti, & rapiunt cœlum, & nos cum noſtris doctrinis volutamur in carne & ſanguine.*

3 „ Ægyptiorum Patrum traditur ſermone vulgatum, adoleſcentem quemdam, qui poſtea dictus eſt Abbas Pambus, cùm miſſus fuiſſet à parentibus ad Theologicum auditorium, gratiâ comparandi ſibi peritiam Scripturarum, primoque ingreſſu audiſſet explanationem duorum priorum verſuum primi Pſalmi Davidici; *Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, in cathedra peſtilentiæ non ſedit; ſed in Lege Domini voluntas ejus, & in Lege ejus meditabitur die ac nocte*: complicato libro ſcholis egreſſum domum revertiſſe, increpantibuſque illum parentibus, cur tam citò ſcholas deſeruiſſet; reſpondiſſe, ſe tam brevi tempore didiciſſe, quidquid pertineret ad vitam benè inſtituendam, æternamque beatitudinem acquirendam, nihil jam deeſſe, præter quam, quod auditione didicerat, moribus & actione complere.

4 „ Hæc à me ideo replicata ſunt, ut, qui benè conſultum volunt laicis & imperitis, tam viris, quàm mulieribus, non ſacrarum literarum Grammaticalem lectionem; ſed frequentem verbi Dei auditum ſuadeant. Nunquam enim, ut inquit Propheta, *vacuum revertitur verbum*; ſed ſi cum ſiti & patientia ſuſcipiatur, fructum affert trigeſimum, ſexageſimum, & centeſimum: eſto, ut dixi, iſte qui illud profert, non magnâ ſit inſtructus peritiâ: ut enim ſemina plantæque non à manu ſeminantis, aut plantantis; ſed ab eo qui ſeminibus virtutem indidit, ſuam fœcunditatem atque incrementum recipiunt; ſic ſermo Divinus non ab ore periti, aut egregii locutoris; ſed ab Increato Verbo, quod *dat verbum Euangelizantibus virtute multa*, à præparata, veritatiſque famelica anima illuminandi, afficiendi, perficiendi virtutem habet multò magis, quàm lectitata nuda, crudaque litera.

„ Quos enim fructus pepererit noſtro ſeculo litera vulgaris, teſtatur confuſa, & in ſua converſa potenti viſcera dextrâ Germania: Germania, inquam, olim Religione, Divino cultu, civilitate, concordia, artibus, opibus nulli Regionum ſecunda; poſtea quam terminos, quos poſuerant Patres, tranſilivit, ſolicitanteque Satanâ, ſe in Angelum lucis tranſformante, Sacras Scripturas per vulgares traductiones omnibus voluit eſſe communes, & unicuique permiſſum eſt abundare & loqui ſenſu ſuo, & de Sacris Literis proprio arbitrio judicare, inter ipſos, velut inter Deas pro aureo pomo certantibus, unaquæque ſe pulchriorem judicante, quanta diſcordia, quale cahos malorum, errorum, deliramentorumque inde ortum ſit, quàm inverſa religio, quàm immutata fuerit tota Regionis facies, abſque admiratione, gemituque nullus Patriæ amator ſe referre poſſe fatetur.

„ Id certè de ea dici poteſt, quod de Ancyra Galatiæ Metropoli multarum Urbium luſtrator Hieronymus, ſe vidiſſe teſtatur in Proœmio lib. 2. Comment. ad Galatas: *Eſt*, inquit, *qui mecum vidit Metropolim Galatiæ Civitatem, quot huc uſque ſchiſmatibus dilacerata ſit, quot dogmatum varietatibus conſtuprata, omitto. Cataphrygas, Ophitas, Borboritas, & Manichæos: nota enim jam hæc humanæ calamitatis vocabula ſunt. Quis unquam Paſſoriaciſtas, & Aſcrodobos, & Artotyritas, & cætera magis portenta, quàm nomina in aliqua parte Romani Imperii audivit? An-*

„ *tiqua*

„ *tiquæ ſtultitiæ uſque hodie remanent veſti-*
„ *gia*. Hæc Hieronymus, quæ Germanicæ
„ Regioni quàm aptè conveniant teſtibus
„ non modò auritis; ſed & oculatis, pluſ-
„ quam ſatis compertum eſt. „

Utinam conveniant numquam Regno
Chriſtianiſſimo! Hydra iſta pauperum de
Lugduno ex maleſana Scripturarum intel-
ligentia prodiens, quot hæreſum capita
protruſit! Sectæ Baji, Janſenii, Sancyrani,
peperêre Arnaldicam, & Queſnellianam.
Inter novitates autem, errores, & hæreſes,
quæ Romanam & Catholicam Eccleſiam
corrumpere atque peſſumdare conatæ ſunt,
nulla eſt cui contra Sedem Apoſtolicam, &
adhærentem ei Eccleſiam defendendæ divi-
na Scriptura non obtenditur.

Indubitatum de hoc circa Queſnellia-
nos Articulos fidem faciunt *Hexapla*, *Colla-
tio*, *Obſervationes*, & quidquid aliud pro il-
lis contra Bullam UNIGENITUS vindiciarum
eſt. Imò propoſitiones ſingulæ commenta-
ria quædam ſunt, ſive animadverſiones, in
aliquem Sacri Codicis Textum, atque ex
eodem, ſi Queſnello ſolenniter proteſtanti
credimus, ſponte profluunt: *Non enim*, in-
quit, *ſoleo in Obſervationibus Moralibus, dog-
mata Religionis attingere, niſi quouſque me
Scripturæ Sententia impellit atque deter-
minat*.

5 Hic mihi objiciendum prævideo:
Queſnelli, Arnaldi, Janſenii, Sancyrani, ac
Baji proſcripta dogmata non fuiſſe elicita
ex verſionibus Scripturarum Vernaculis;
ſed ex Græcis potius textibus, ac Latinis.
Et quidem errores illos non ab idiotis &
ſimplicibus, ſed à Theologis aſſertos fuiſ-
ſe: proinde non apparêre, cur aut verſio-
nes Vernaculæ aboleantur, aut earum in-
terdicatur lectio imperitis idiomatum ſa-
crorum.

Quoniam ex Spiritûs Roteri Diſſertatio-
ne, à Clero Galliæ approbatâ, novitatem
convellere cœpi, finire volo capite ejus vi-
geſimo tertio: ubi eandem ſibi difficulta-
tem objicit, & diſſolvit „ Audio (inquit)
„ magnam reclamantium, & perſtrepen-
„ tium turbam: ſi, inquiunt, vulgares has
„ traductiones propterea tollendas argu-
„ is, quia laici ſimpliceſque ex litera per-
„ peram intellecta in varios dilabuntur er-
„ rores, eâdem ratione Græcam Latinam-
„ que traductionem dices explodendam;
„ quis enim neſcit, plurimos litteratos
„ doctoſque viros non modò aberraſſe,
„ imò verò & perverſa dogmata diſſemi-
„ naſſe, propter Scripturas grammaticali-
„ ter intellectas? Nunquid non hac ætate
„ viri plurimarum doctrinarum & lingua-
„ rum, & qui videbantur eſſe columnæ,
„ non ex Scripturis vulgariter, ſed ex Græ-
„ cè & Latinè translatis, vehementer deſi-
„ puerunt, inque ſuis erroneis ſenſibus
„ conſenuerunt, computrueruntque? Si
„ itaque vulgares tollas verſiones, Græcas
„ pariter & Latinas tollere te oportebit;
„ utrobique enim erratum eſt, ob literam
„ extrinſecus, & non ad interiorem & vi-
„ vum ſenſum acceptam.

6 „ Sed apage: hos enim ego viciſſim
„ interrogabo: ſi ex litera non rectè con-
„ ceptâ literatos doctoſque in erroneos &
„ pernicioſos ſenſus fatemini fuiſſe prola-
„ pſos, an etiam ſimplicibus idiotiſque,
„ tradenda eſt anſa, occaſioque, ut & ipſi
„ pariter errent, aut novos comminiſcan-
„ tur errores? Si litera doctos occîdit,
„ quanto magis occîdet indoctos? Si viri-
„ de lignum litera urit, quanto magis uret
„ aridum? Si litera Græca & Latina, utra-
„ que gravis & copioſa ſenſum verum non
„ aperit legentibus, quantò minùs aperiet
„ Vernacula, jejuna, & infantilis?

„ Hæc ſanè ratio perinde valet, ac
„ ſi quis volenti claudere foveam, ne cæ-
„ ci aut cæcutientes in illam cadant, eo
„ quod & videntes in eam ceciderunt, di-
„ ceret *ſine apertam, quoniam & ſi videntes
„ in eam ſunt lapſi; cæci tamen aut lippi non
„ labentur*. Nonne ille è contrario reſpon-
„ deret; quin potiùs obſtruenda eſt; quia ſi
„ videntes, caſum ſuum minimè prævide-
„ runt, quomodo ægri, aut capti oculis
„ prævidebunt? Si igitur Sacra Litera non
„ explanata doctis ruinæ errorumque ma-
„ teriam præbuit, quantò magis ſimpli-
„ cibus indoctiſque, non enarrata præ-
„ ſtabit?

„ An non ſatis errorum malorumque
„ per doctos aberrantes paſſa eſt Eccleſia,
„ niſi etiam per indoctos & ſimplices, er-
„ roribus errores, & mala malis accumu-
„ let? Et unde quæſo hujus temporis tan-
„ tæ furiæ prodierunt, niſi à vulgo, impe-
„ ritiſque Sacrarum Literarum in ſuum
„ barbaricum ſermonem deductarum ab-
„ utentibus? Unde tot tragœdiæ, dome-
„ ſtica diſſidia; quin imò & civilia bella,
„ tot ſanguinei lacus, cruore nobilium
„ ruſticorumque madentes? Arces demo-
„ litæ, Templa deſolata, tantuſque con-
„ citatus tumultus in multis Regioni-
„ bus, ut viſum fuerit in illis impletum
„ Vaticinium Iſaiæ: *Corruet populus, vir
„ ad virum, & unuſquiſque ad proxi-
„ mum ſuum: tumultuabitur puer contra*

„ *ſenem, ignobilis contra nobilem?*

„ Quæ medius fidius lues non medio-
„ criter regnum hoc infeciſſet, penetraſ-
„ ſetque in ejus viſcera, niſi maturè per
„ Principem, ſublimeſque poteſtates, In-
„ quiſitorumque hæreticæ pravitatis vigi-
„ lantiam, virgâ ferreâ, duris, neceſſariis
„ tamen remediis obviàm itum foret; Ni-
„ hiloſecius tamen propter diſſeminatas,
„ communicataſque vulgo has Scripturæ
„ traductiones, in non paucis hujus Regni
„ locis adversùs fidei unitatem Eccleſiæ-
„ que Decreta, vidimus impletum illud
„ Æneidos: *Scinditur incertum ſtudia in*
„ *contraria vulgus*; dum alter è Scriptura
„ dogma unum aſſerit, alter ex eadem
„ Scriptura oppoſitum probat, pro ſuis qui-
„ que opinionibus tamquam pro aris & fo-
„ cis dimicantes.„

Propoſitio damnata octogeſima tertia.

Eſt illuſio ſibi perſuadere, quòd notitia Myſteriorum Religionis non debeat communicari fœminis lectione Sacrorum Librorum. Non ex fœminarum ſimplicitate; ſed ex ſuperbâ virorum ſcientia ortus eſt Scripturarum abuſus, & natæ ſunt hæreſes. *Obſervat. Moral. in Joann.* 4. *v.* 26.

CAPUT I.

Propoſitionis pars prima gravibus digna cenſuris convincitur.

1 GEminas Propoſitio partes complectitur à veritate aberrantes; prior tamen gravioribus eſt obnoxia cenſuris. Notitia Myſteriorum ad Religionem pertinentium [inquit Queſnellus] communis eſſe debet, etiam fœminis, & quidem lectione Scripturarum. Ego verò non *eſſe neceſſarium omni perſonarum generi ſtudere, & cognoſcere myſteria Sacræ Scripturæ* evici ſuperiùs contra Propoſitionem 79. Illic & frivolam depuli Queſnelli *proteſtationem*, aliorumque eum defendere eo nantium, quaſi non aſſereret, *lectionem* Scripturæ *eſſe omni hominum generi neceſſariam*; ſed tantùm *ſtudium & cognitionem myſteriorum*, quæ Divinis Literis continentur; utpote quorum notitia aliunde comparari valeat abſque lectionis præſidio. Vel ex præſenti autem Articulo eadem nova Secta convincitur, quod ſuis Proteſtationibus & vindiciis non lucem & veritatem quærat; ſed tenebras & Chriſtiani populi deceptionem. Hic enim certiſſimè affirmatur neceſſitas in fœminis noſcendi Religionis myſteria, *lectione Sacrorum Librorum*. Quæ neceſſitas aſſerta fœminis, facilè ad omne genus hominum extenditur.

Nolim hìc diſceptare contentioſiùs, an myſteriorum omnium ad Religionem attinentium accurata notitia ſit fœminis neceſſaria. Neceſſitas ea, quamvis juxta S. Thomam 2. 2. quæſt. 2. art. 6. Sanæ Theologiæ contraria, ut lubuerit, ſupponatur modò; ſed aperta nimiùm, & minimè diſſimulanda falſitas eſt, quâ notitia ea neceſſariò acquirenda ſtatuitur lectionibus Scripturarum. Quænam Religionis noſtræ ſunt myſteria à fœminis neceſſariò cognoſcenda, quæ diſcere illæ nequeant ex aliorum lectionibus operum, ut infinita ubique hoc tempore conſpicitur aſcetieorum copia, quæ ſententiis abundant ex Sacro Volumine collectis, & illuſtratis commentario, intelligentiæ omnium accommodato?

Cur ſufficiens myſteriorum notitia haberi non valeat ex catechiſmis, concionibus, aliiſque publicis inſtitutionibus, & privatis? Ita fœminæ, ita reliqua plebs Chriſtiana Novi Teſtamenti myſteria didicere annis pluribus, antequam Chriſti geſta atque documenta à diſcipulis commiſſa ſcripto & in Euangelium redacta ſunt. Ita viri pariter ac fœminæ duobus annorum millibus ante Legem ſcriptam, traditione & vivis vocibus inſtituti ſunt. Ita toto Legis tempore uſque ad Chriſtum, Divina Oracula ſcripto tradita penès ſolos propemodum erant Scribas & Sacerdotes, à quibus erudiretur populus. Fuiſſe autem in manibus fœminarum, eriam vulgarium, neſcio an vel ipſi adverſarii auſi fuerint affirmare.

2 *Quid autem*, inquit S. Irenæus, lib. 3. cap. 4. *ſi neque Apoſtoli Scripturas quidem reliquiſſent nobis, nonne oportuit ordinem ſequi* tra-

traditionis, quam tradiderant iis, quibus committebant Eccleſias? Cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes barbarorum eorum, qui in Chriſtum credunt ſinè charactere vel atramento ſcriptam habentes in cordibus ſuis per ſpiritum, ſalutem, & veterem traditionem diligenter cuſtodientes. S. Auguſtinus lib. 1. de Doctrina Chriſtiana cap. 39. *Homo*, inquit, *Fide, Spe, & Charitate ſubnixus, eaque inconcuſsè retinens, non indiget Scripturis, niſi ut alios doceat*. Quos autem puellæ & innuptæ mulieres habent quos inſtituant, quos matres præter liberos & forſitan ancillas? Iſtis ſufficere poſſunt, quæ concionibus traduntur & catechiſmis: ſupplere cætera ad maritos pertinet, velut capita familiarum.

Inter fœminas pauciſſimæ quoque ſunt Latini idiomatis peritæ: in gratiam itaque illarum, oportebit in linguas omnes vulgares, etiam maximè barbaras Sacrum Codicem vertere, verſum publici ubique juris facere, & venum exponere omnibus: fœminis paſſim ejus lectionem non permittere ſolùm; ſed etiam velut neceſſariam modis omnibus ſuadêre, imò præcipere; quia juxta novæ Eccleſiæ mandatum *Notitia Religionis debet communicari fœminis lectione Sacrorum Librorum*. Quo fructu? Diſcimus ex Bellarmino lib. 2. de Verbo Dei cap. 15.
,, Populus [comprehendens & fœminas]
,, non ſolùm non caperet fructum ex Scri-
,, pturis; ſed etiam caperet detrimentum.
,, Acciperet enim facillimè occaſionem
,, errandi, tum in Doctrina Fidei, tum in
,, præceptis vitæ ac morum; nam ex Scri-
,, ptura non intellecta natæ ſunt omnes
,, hæreſes, ut oſtendit Hilarius in extremo
,, Libro de Synodis; quod etiam Lutherus
,, agnovit, qui Scripturam *Librum hæreti-*
,, *corum* vocavit.

3 ,, Experimento idem comprobatur.
,, Refert enim Caſſianus collatione 10. ca-
,, pit. 2. 3. 4. 5. Antropomorphitarum
,, abſurdiſſimos errores, ex ſola imperitia
,, eſſe natos: & Æneas Sylvius Libro de
,, origine Bohemorum refert errores craſ-
,, ſiſſimos Thaboritarum, Orebitarum, &
,, aliorum, qui Scripturas maternâ linguâ
,, legebant, & non intelligebant. Quod
,, idem accidit Davidi Georgio, qui nul-
,, lam linguam noverat, niſi ſuam mater-
,, nam, id eſt Batavorum, & tamen ex Scri-
,, pturis collegerat, ſe eſſe Dei filium, &
,, Meſſiam.

,, Præterea ſi populus rudis audiret lin-
,, gua ſua vulgari legi ex Canticis Canti-
,, corum, *Oſculetur me oſculo oris ſui*: *Læva*
,, *ejus ſub capite meo, & dextera illius am-*
,, *plexabitur me*: & illud Oſeæ: *Vade & fac*
,, *tibi filios fornicationum*: necnon adulte-
,, rium Davidis, inceſtum Thamar, men-
,, dacia Judith, & quemadmodum Joſeph
,, fratres ſuos inebriavit: Sara, Lia, & Ra-
,, chel dederunt ancillas viris ſuis in con-
,, cubinas, & multa alia eorum, quæ in
,, Scripturis (ad inſtructionem noſtram)
,, commemorantur, vel provocaretur ad
,, ejuſmodi imitanda, vel contemneret
,, Sanctos Patriarchas, ut olim Manichæi;
,, vel putaret mendacia eſſe in Scriptu-
,, ris: Et cùm tam multas apparentes con-
,, tradictiones in Scripturis eſſe videret, &
,, ſolvere non poſſet, periculum eſſet, ne
,, tandem nihil crederet. ,,

Confirmantur hæc à reliquis paſſim Scriptoribus polemicis; qui hæreticos, velut præcipuos translationum vulgarium promotores, validiſſimè impugnarunt. Et quidem à tribus ſeculis Joannes Gerſonius Academiæ Pariſienſis Cancellarius prima parte Tractatu contra hæreſim de communione laicorum ſub utraque ſpecie regula 8. ,, Ex hac præterea [inquit] radice
,, peſtifera orti ſunt, & quotidie creſcunt
,, errores Beggardorum, & pauperum de
,, Lugduno, & omnium ſimilium, quorum
,, multi ſunt laici [& inter hos fœminæ]
,, habentes in ſuo vulgari translationem
,, Bibliæ, in grande præjudicium & ſcan-
,, dalum Catholicæ veritatis, quale pro-
,, poſitum eſt in Reformatorio eſſe tollen-
,, dum. ,, Suſtulere reipſa illud Concilia, etiam Gallica, ut Narbonenſe anni 1609. cap. 3. de Libris vetitis. Toloſanum præceſſerat quatuor ſeculis anno ſcilicet 1228. cap. 4. in Italia quoque Duce S. Carolo Concilium Mediolanenſe: Leodienſe, Cameracenſe, & Mechlinienſe &c.

Rurſum Gerſonius parte 4. lect. 2. quæ incipit *pœnitemini*: ,, Sequitur (inquit) ex
,, præmiſſis prohibendam eſſe vulgarem
,, translationem librorum ſacrorum noſtræ
,, Bibliæ præſertim extra moralitates & hi-
,, ſtorias ,,. Sermone 1. de Nativitate:
,, Periculoſiſſima res eſt, dare hominibus
,, ſimplicibus, qui non ſunt docti libros
,, Sanctæ Scripturæ in Gallicum translatos,
,, quia per malam intelligentiam continuò
,, cadere poſſunt in errores. Debent audire
,, per prędicatores, qui aliàs eſsēt fruſtrà. ,,

4 Ratio ulterior ab eodem Cancellario redditur Tractatu decem conſiderationum, contra adulatores Principum. Conſideratione 4. ,, Non ſufficit intelligere Sanctam
,, Scripturam ſic, ut dumtaxat grammati-

„ calis, & vulgaris dictionum ſciatur ſigni- „ ficatio; verum etiam requiritur ingens „ & longum ſtudium, tam in aliis ſcientiis „ Philoſophiæ & Logicæ, quàm in Sanctis „ Doctoribus, qui inſpiratione Divina, & „ unum alteri comparando Sanctam expo- „ ſuere Scripturam. Alioquin ſimplex „ grammaticus.... per ſe ipſum ſciret om- „ nem Latinè conſcriptam ſcientiam: quod „ verum eſt minimè; ſed eſt occaſio maxi- „ ma in hæreſes labendi, ut omnes ferme „ hæreſes ex iſta præſumptione prodierunt. „ Quia ſæpenumero dictiones ſunt æqui- „ vocæ, & aliter ſumuntur in uno, quàm „ in alio loco, aut quàm in communi ſu- „ muntur grammatica: & eſt neceſſe unum „ concordare Scripturæ locum per alterum: „ aliàs inveniretur contradictio. „

Hæc ex Gerſonii Scriptis colligi Sorbona juſſerat, & approbavit die 4. Januarii anno 1661., ut opponeret Novatoribus Sancyrani & Arnaldi diſcipulis. Inter hos primum ſibi mox locum vindicavit Paſchaſius Queſnellus, ſuo refractarius ordini, & quodammodo deſertor, uſque dum Janſenianis cum conſpicatus eſt partibus reconciliatum. Sed & memorata Pariſienſium Academia multo tempore ante, ſcilicet anno 1527. die 17. Decembris, eamdem præſentis articuli doctrinam celeberrimâ contra Eraſmum cenſurâ repulit & condemnavit.

Dogmata nempe Eraſmi variis diſtincta titulis, ſubjecta Sorbonæ judicio fuerunt: A qua maturo præmiſſo examine, flagellis acribus excipiuntur. Titulus duodecimus cenſurarum contra hunc Novatorem legitur *De traductione Sanctarum Scripturarum*.

Propoſitio autem ejus prima excerpta eſt ex præfatione in Matthæum: *Sacras literas cupiam in omnes verti linguas*: quod certè neceſſarium eſt, ſi, ut Queſnellus ſtatuit, *Notitia Myſteriorum religionis debeat communicari fœminis lectione Sacrorum librorum*.

Ex eadem Eraſmi præfatione deſumpta eſt propoſitio ſecunda: *Exclamant indignum facinus ſi mulier, vel coriarius loquatur de ſacris literis*. Quid Sorbona? *Rectè perpenſâ*, inquit, *multorum hujus temporis impudenti temeritate, indignum facinus exiſtimandum eſt, quod idiotæ & ſimplices* [tum viri, tum fœminæ] *ſuo judicio ſacras literas legant, in ſuam linguam converſas, & de illis diſſerant, aut diſceptantes de earum difficultatibus tractent*. Si juxta Queſnelli articulum 79. *utile & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, & omni perſonarum generi* [etiam mulieribus] *ſtudere & cognoſcere ſpiritum, pietatem & myſteria Sacræ Scripturæ*, cur *impudens temeritas & indignum facinus exiſtimandum eſt, quod idiotæ & ſimplices*, etiam fœminæ, *ſuo judicio Sacras literas legant in ſuam linguam converſas, & de illis diſſerant, aut diſceptantes de earum difficultatibus tractent*? Nonne maximè fieri natum eſt, ut qui omni tempore, omni loco ſtudet cognoſcendo ſpiritui, & detegendis *myſteriis* ſacro volumine contentis, de iis diſſerat, &, ſi diſſentientes offenderit, diſceptationis quidpiam oriatur?

5 Ex eadem præfatione propoſitio Eraſmi tertia à Sorbonicis condemnata eſt, *Me Authore ſacros libros leget agricola, leget faber, leget latomus*. Cur autem hos à lectione arceas; ſi legere debeant fœminæ, ſive ut Queſnelli verbis utar, ſit *illuſio ſibi perſuadere, quòd notitia myſteriorum religionis non debeat communicari fœminis lectione Sacrorum librorum*? Conſecutionem libens amplectitur Queſnellus quia, inquit, Propoſitione 8., *lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus*. Imò juxta eundem Propoſitione, ut jam diximus, 79. *utile & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, omni perſonarum generi ſtudere & cognoſcere Spiritum, pietatem, & myſteria Sacræ Scripturæ*.

Eraſmi propoſitio 4. ex eadem præfatione eſt *Neque Ezechielis Prophetæ, neque Cantici Canticorum, aut cujuſquam librorum veteris Teſtamenti lectionem ulli homini interdico*. Neque in univerſis ſuis obſervationibus moralibus interdicere uſquam deprehenditur Queſnellus, ne fœminis quidem, utpote quibus *notitia myſteriorum religionis communicari debeat lectione Sacrorum librorum*. Et quis iſtiuſmodi liber eſt qui non aliqua religionis myſteria complectitur?

Non tunc ſolummodo; ſed aliis quoque & valde diſſitis temporibus Sorbona promiſcuam Divini Codicis in linguis vulgaribus lectionem, propter pericula, & mala graviſſima cenſuit in Eccleſia minimè tolerandam: Ideo quoque laicis omnibus, niſi obtentâ præviè facultate, prohibuit Joannes Franciſcus de Gondy Archiepiſcopus Pariſienſis decreto publico anni 1650. 2. Septembris. Anno ſequenti D. le Maire qui Regi Chriſtianiſſimo erat à Conſiliis, Eleemoſynis, & Concionibus, librum edidit hac epigraphe *Sanctuarium profanis clauſum, ſive Biblia vulgo interdicta*; ubi Archiepiſcopi ſui edictum ſtabiliens, ejuſdem pariter defenditur authoritate.

Septuaginta & ampliùs annis ante, videlicet 1577. die 17. Novembris Doctorum multitudinem convocaverat Petrus de Gon-

Gondy Pariſienſium Antiſtes ut eorum exquireret ſententiam, eſſetne annuendum precibus Bibliopolarum petentium à Rege, ut quædam fieret correctiſſima Bibliorum in linguam Gallicam translatio, quam typis edere ipſi poſſent, ac divendere. Verùm Epiſcopus determinationem ſuo ſtatuit judicio reſervandam, in qua, ut ſecurius procederet, Doctores ſibi cenſuit conſulendos.

Ab his autem concluſum eſt, juxta veterem Sorbonæ ſententiam, eſſe rejiciendam penitùs Bibliopolarum petitionem, omnemque impediendam quantumlibet fidelem Divini Codicis in Gallicum translationem, ne imperitæ plebi, etiam fœminis, occaſio præbeatur legendi magno ſuo periculo, & pernicie plurimorum, cum ipſius regni atque Eccleſiæ turbatione. Incommoda plura & mala graviſſima inde aliàs oritura deduxit erudito opere Mauritius Ponetius ex Benedictinorum ordine Doctor Sorbonicus, & Parochus Pariſienſis anno 1578.

Gallicanorum decus Cardinalium Jacobus Perronius in Reſponſionibus contra Regem Angliæ cap. 6. rationem reddit, cur „ lectionem vulgarium Verſionum à Catholicis prodeuntium, non permittat Eccleſia omnibus; ſed iis tantummodo qui tali facultate à Paſtoribus digni fuerint judicari . . . . quia (inquit) ſatis ſuperque conſtat, res innumeras in ſcripturis Sacris inveniri, quas ſatius eſt ab infirmis ex ore Eccleſiæ cum ejuſdem interpretationibus accipi, quàm legi in Scriptura, ſinè ullo alio explicationis adjutorio, præter illud quod ignorantia, aut præſumptio lectoris, ſæpè cum incredulitatis, ſcandali, vel hæreſeos periculo ſubminiſtrat: Quod ideo Eccleſia in ſe laborem recipiat, Scripturam ſuis concionibus elucidatam rudi populo proponendi, nec eam ſinat ſinè explicatione legi, niſi à validioribus, qui fraudulentorum interpretum, Scripturâ Sacrâ abutentium, non tam facilè illuſionibus decipi poſſunt. „

6 Ridiculi autem ſunt adverſarii; ſi ad devinciendas ſibi mulieres, annumerent eas *validioribus*, qui fraudulentorum interpretum non facilè poſſint illuſionibus circumveniri. Veniam itaque mihi dabunt novi Apoſtoli; ſi eos hìc Pelagii, cujus ſe hoſtes aliàs implacabiles profitentur, dixero ſectatores, nam contra Hæreticum hunc ſcribens Hieronymus libro 1. Sic ei ridendo exprobrat: „ Verùm tu tantæ es liberalitatis, ut favorem tibi apud Amazonas tuas concilies, ut in alio loco ſcripſeris, ſcientiam legis etiam fœminas habere debere, cùm Apoſtolus doceat, eſſe tacendum mulieribus in Eccleſia, & ſi quid ignorant, Domi viros ſuos debere conſulere.

In Eccleſia nova omnes tam mulieres, quàm viri *ſcientiam legis habere debent*. Sive juxta articulum 80. *Lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus* Art. 79. *utile & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, & omni perſonarum generi ſtudere & cognoſcere ſpiritum, pietatem, & myſteria Sacræ Scripturæ.* Sub omni perſonarum genere vulgus comprehenditur, etiam fœminarum. Denique apud Queſnelli aſſeclas locum obtinet quod S. Hieronymus de ſuorum temporum queritur temeritate Epiſt. ad Paulinum: „ Sola Scripturarum ars eſt, quam ſibi omnes paſſim vindicant . . . Hanc garrula anus, hanc delirus ſenex, hanc Sophiſta verboſus, hanc univerſi præſumunt, lacerant, docent, antequam diſcant. Alii adducto ſupercilio, grandia verba trutinantes inter mulierculas, de Sacris literis philoſophantur.

7 Innocentius 3. Epiſtola ad Metenſes: „ Significavit nobis Venerabilis Frater noſter Metenſis Epiſcopus, quòd laicorum & mulierum multitudo non modica, tracta quodammodo deſiderio Scripturarum plures earum libros ſibi fecit Gallico ſermone transferri, translationibus adeò lubenter intendens, ut ſecretis quæſtionibus talia inter ſe laici & mulieres eructare præſumant, & ſibi invicem prædicare . . . quos cùm aliqui Parochialium Sacerdotum ſuper his corripere voluiſſet, ipſi eis in faciem reſtiterunt, conantes rationes inducere de Scripturis, quòd ab his non deberent aliquatenus prohiberi. „

Queſnellus non alicui Parochialium Sacerdoti; ſed Epiſcopis & Archiepiſcopis; ſed ipſis Summis Pontificibus Innocentio III Pio IV. Clementi VIII., & ut plures ætate medios prætercam Innocentio XII. & CLEMENTI XI. in facie totius Eccleſiæ exprobrat, velut *Illuſionem*, quâ *ſibi perſuadeant quòd* præter facilia quædam & moralia *non debeat notitia myſteriorum religionis communicari fæminis etiam lectione Sacrorum librorum*: Imo inquit *neceſſaria eſt omni tempore, omni loco, omni perſonarum generi*, virorum ac mulierum, *ſtudere & cognoſcere myſteria Sacræ Scripturæ*.

Pernicioſiſſimè itaque deluſere Eccleſiam

ſiam tot Romani Pontifices qui cum Pio IV. uſque in hodiernum diem approbavere Regulam quartam Indicis Tridentini, qua decernitur. „ Cùm experimento manifeſtum „ ſit, ſi Sacra Biblia vulgari lingua paſſim „ ſinè diſcrimine permittantur, plus inde „ ob hominum temeritatem, detrimenti, „ quàm utilitatis oriri, hac in parte judicio „ Epiſcopi, aut inquiſitoris ſtetur, ut cum „ conſilio Parochi vel Confeſſarii Bibliorum à catholicis authoribus verſorum „ lectionem vulgari lingua eis concedere „ poſſint, quos intellexerint ex hujuſmodi lectione non damnum: ſed fidei, & „ pietatis augmentum capere poſſe: quam „ facultatem in ſcriptis habeant. Qui autem abſque tali facultate ea legere ſeu „ habere præſumpſerit, niſi priùs Bibliis „ Ordinario redditis, peccatorum abſolutionem percipere non poſſit. „

Deluſus juxta Adverſarios fuit eum ſuo Mediolanenſi Concilio anni 1555. S. Carolus, inſtructione *de libris vetitis* ſtatuens ut „ Epiſcopi regulas Indicis de libris vetitis ab iis qui illi negotio à Sacroſancta Tridentina Synodo præfecti fuerant „ ex authoritate Sanctiſſimi Domini Noſtri „ Pii IV. editas ab omnibus librorum impreſſoribus, ac Bibliopolis, cæteriſque „ omnibus laicis & Eccleſiaſticis perſonis „ ſervari jubeant „. Neque ſolùm provinciæ ſuæ fidelibus hoc modo turpiter illuſerit S.Carolus,ſed reliquis paſſim in Eccleſia catholicis, quibus Sancti Caroli authoritas ſummo in pretio eſt, atque univerſa ejus doctrina & inſtitutio Chriſtianæ vitæ ducitur norma ſecuriſſima. Ita ab ipſis magnificè prædicatur adverſariis, ſed non niſi ad fallendos ſimplices, quibus perſuadeant ſe tutioris Ethicæ magiſtros, quos ubique detegimus atque convincimus, nihil bonæ fidei habere, nihil religionis; ſed omnem affectationem rigoris larvam eſſe inaniſſimam pietatis, & veriſſimam hypocriſim.

Quapropter Queſnellum ejuſque Socios credemus potius ab innovandi ſpiritu & ſuperbia deluſos, quàm S. Carolum, cum ſuo Concilio, & tot Romanis Pontificibus illuſiſſe Eccleſiæ. Aliàs fefellerit quoque Eccleſiam tribus ferè ſeculis antea Concilium Toloſanum, à me citatum ſæpius & nullis à Queſnello fraudibus declinandum. *Prohibemus* (inquit Synodus) *ne libros novi & veteris Teſtamenti laicis permittatur habere; niſi fortè pſalterium ſive Breviarium pro Divinis officiis; ſed ne præmiſſos libros habeant in vulgari tranſlatos, arctiſſimè prohibemus*. Similiter Concilium Narbonenſe cap.3. de libris vetitis *Biblia*, inquit, *Sacra idiomate Gallico conſcripta legere aut domi retinere nemini liceat; niſi ab Epiſcopo, aut ejus Vicario Generali expreſſa in ſcriptis obtentâ licentiâ*.

8 Conciliis iſtis jungantur alia quæcumque tum Gallica,tum Belgica cum Leodienſi. Jungatur & univerſus Gallicanorum Præſulum & Comitiorum generalium cœtus, ad Alexandrum VII. ſcribens anno 1661. die 7. Januarii *omnes Lutetiæ congregatos Patres, Sanctæ Romanæ Eccleſiæ veſtigiis inhærentes, omnium Auguſtiſſimi Sacrificii, Ritualium ac Miſſalium librorum in vulgarem linguam tranſlationes damnaviſſe*. Cujus Decreti ſui rationes præmiſerant ſolidiſſimas, inter quas illud Petri Apoſtoli Epiſt.2. cap.3. teſtimonium, *eſſe* in Pauli Epiſtolis *quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles depravant ad ſuam ipſorum perditionem*, ubi, ut rectè antiſtites obſervant, *indocta plebecula ac præſertim fœminæ ſignificantur*, *quarum non nullæ tamquam infelicis Evæ filiæ, ſerpenti antiquo credulam nimis aurem præbentes, & inſitâ levitate, cæcaque cupiditate ductæ ſciendi bonum & malum, altiùs quàm par eſt, volantes in præceps facilè ruunt, & ſcrutatrices factæ majeſtatis, opprimuntur à gloria; ut non immeritò conqueratur D. Hieronymus, Cùm tractent fabrilia fabri, ſolam Scripturarum artem eſſe, quam ſibi paſſim omnes vindicant, quam garrula anus, quam delirus ſenex* pro libitu interpretantur.

9 Denique contra novitatem proferatur authoritas quæcumque ſacratiſſima: multiplex & nullis diſſolvenda cavillationibus ratio exhibeatur, malorum gravium è nova praxi orientium infinita congeries, minimè his moventur novi Theologi, penès quos omnia non niſi *illuſio* ſunt. Illuditur Apoſtolicæ Sedi, atque hæc illudit Eccleſiæ: Illuſit pluribus ſeculis Galliæ Clerus: illuſit Sorbona: maximè illuſêre Cardinales pietate, & eruditione Clariſſimi, Bellarminus, Perronius, Hoſius qui Tridentino Concilio veluti Legatus Apoſtolicus præfuit. In illuſione ſunt tota Italia, Hiſpania, Luſitania, totum Belgium Auſtriacum, ubi Regula IV. Indicis religioſiſſimè ſervatur: Imò totius Eccleſiæ catholicæ cum ſuis gregibus Antiſtites: Verbo dicam Eccleſia univerſa à præſentis articuli impugnato hactenus errore aliena.

Quis enim præter Queſnellum cum Sectatoribus ſuis obſtinatis, quos non ſola rebellio, ſed etiam hæreſis ab Eccleſia ſeparavit, aſſerit neceſſariam eſſe fœminis

Di-

Divini Codicis lectionem, non tantummodo quoad partes aliquas faciliores, ſed etiam abditiſſima quæque religionis *myſteria* continentes, ut nullas excipit damnatus Articulus: *Eſt illuſio ſibi perſuadere, quod notitia myſteriorum religionis non debeat communicari fœminis lectione ſacrorum librorum.*

Nam licet alicubi invaluerit abuſus, ut Scripturæ etiam vulgari idiomate à plebe & fœminis promiſcuè legantur, diſſimulantibus Epiſcopis: nemo tamen imbutus utcumque dogmatibus Catholicis; multò minus Epiſcopus crediderit neceſſariam eſſe fœminis notitiam myſteriorum, & quidem iſtiuſmodi quæ ex concionibus & libris aſceticis hauriri nequeat, niſi lectio acceſſerit Scripturarum. Lectionis hujus in fœminis neceſſitas revera fictio novatorum inſaniſſima eſt; non autem velut illuſio habenda, neceſſitatis adeò ridiculæ denegata credulitas.

CAPUT II.

Pars poſterior damnatæ propoſitionis expenditur.

1 QUamquam pars hæc hiſtorica ad fidei aut morum dogmata non pertineat; pernicioſa tamen & mendax adulatio minimè nobis ſilentio prætereunda eſt, ut à Chriſti Vicario ſapientiſſimè condemnata. *Non ex fœminarum ſimplicitate* (inquit Queſnellus) *ſed ex ſuperba virorum ſcientia ortus eſt Scripturarum abuſus, & natæ ſunt hæreſes*; quaſi verò nihil aut parum fœminis à lectione promiſcua Divini Codicis, & quidem vernacula metuendum ſit: Si hæreſim ipſæ paſſim, ut ingenii tenuioris ſunt, non primæ excogitent, attamen illis, ubi ſemel ſeductæ fuerint, ut frequens docuit experientia, nihil eſt ad promovendam hæreſim magis idoneum. Profectò longè frequentiùs contingere ubique compertum eſt, quod uxor hæretica pervertat virum, quàm ipſa ab illo ad fidem catholicam convertatur. Nam licet initio facilis & nimiùm credula mulier fuerit, eâdem tamen, ubi errorem conceperit, nihil eſt in eo mordicus retinendo pertinacius, & fortius in perſuadendo, non rationibus ſed blanditiis & ſolicitationibus, ubi nactæ fuerint ſui amantes nimiùm conjuges, ut ipſa mundi primordia luctuoſiſſimè demonſtravêre.

Hieronymus ad Cteſiphontem contra Pelagium ſcribens, hiſtoriam texit ab initio Eccleſiæ uſque ad ſua tempora, quâ pleraſque hæreſes ſubſidio præcipuè mulierum ſtabilitas fuiſſe propagataſque commemorat. „ Quid volunt (inquit) miſeræ mu-
„ lierculæ oneratæ peccatis, quæ circum-
„ feruntur omni vento doctrinæ, ſemper
„ diſcentes, & numquam ad ſcientiam ve-
„ ritatis pervenientes; & cæteri muliercularum
„ larum ſocii, prurientes auribus, & igno-
„ rantes quid audiant, quid loquantur: qui
„ vetuſtiſſimum cœnum, quaſi novam ſuſ-
„ cipiunt temperaturam: Qui juxta Eze-
„ chielem linunt parietem abſque tempe-
„ ramento & ſuperveniente veritatis plu-
„ viâ diſſipantur.

„ Simon magus hæreſim condidit Hele-
„ næ meretricis adjutus auxilio. Nicolaus
„ Antiochenus, omnium immunditiarum
„ repertor choros duxit fœmineos. Mar-
„ cion Romam præmiſit mulierem, quæ
„ decipiendos animos præpararet. Apel-
„ les Philumenen ſuarum comitem habuit
„ doctrinarum. Montanus immundi ſpiri-
„ tûs prædicator multas Eccleſias per Pri-
„ ſcam & Maximillam nobiles & opulen-
„ tas fœminas, primùm auro corrupit,
„ deinde hæreſi polluit.

„ Dimittam vetera, ad viciniora tranſ-
„ cendam: Arius ut orbem deciperet, ſo-
„ rorem Principis ante decepit. Donatus
„ per Africam, ut infelices quoſque fœ-
„ tentibus pollueret aquis, Lucillæ opibus
„ adjutus eſt. In Hiſpania Agape Elpidium,
„ mulier virum, cæca cæcum duxit in fo-
„ veam, ſucceſſoremque ſui Priſcillianum
„ habuit, Zoroaſtris magi ſtudioſiſſimum,
„ & ex mago Epiſcopum: cui juncta Galla
„ non gente, ſed nomine, Germanum huc
„ illucque currentem, alterius & vicinæ
„ hæreſeos reliquit hæredem. Nunc quo-
„ que myſterium iniquitatis operatur. „

Memorata quidem illa ab Hieronymo Agape, quæ Elpidium dicitur in foveam duxiſſe non inſaniit à ſe ipſa; ſed à Marco Gnoſticorum Apoſtolo fuerat dementata: Tuncque ab Elpidio pariter & Agape inſtitutus Priſcillianus artem ſibi velut hæreditariam fecit pelliciendi in errorem fœminas, quarum lenociniis viros corrumperet.

Audiatur de hoc Severus Sulpitius lib. 2. Hiſtoriæ Sacræ: „ Ab his (Elpidio & Aga-
„ pe) Priſcillianus eſt inſtitutus familiâ
„ nobilis, prædives opibus, acer ingenio,
„ facundus, multa lectione eruditus, diſſe-
„ rendi ac diſputandi promptiſſimus....
„ Multa in eo animi & corporis bona cer-
„ neres: vigilare multum, famem & ſitim
„ ferre poterat, habendi minimè cupidus,
„ uten-

„ utendi parciſſimus; ſed idem vaniſſimus „ ... is ubi doctrinam exitialem aggreſſus „ eſt, multos nobilium pluresque populares authoritate perſuadendi,& blandiendi allicuit in ſocietatem. Ad hoc mulieres novarum rerum cupidæ, fluxâ fide, „ & ad omnia curioſo ingenio, catervatim „ ad eum confluebant; Quippe humilitatis „ ſpeciem ore & habitu prætendens, honorem ſui & reverentiam cunctis injecerat.

A Gnoſticis illis mulieribus periculi plurimum paſſus aliquando fuerat Sanctus ipſe Epiphanius, ut ingenuè teſtatur hæreſi 26. *Verùm*, inquit, *Dei benignitate ac miſericordiâ pernicioſas illarum manus effugimus, ac Sanctiſſimo Deo gratulatorium carmen cecinimus: Cantemus Domino, glorioſè enim magnificatus eſt*.

2 Franciſcus Simonis *de Fraudibus Hæreticorum* parte 1. fraude 6. ait „ Specie „ virtutis,ac præcipuè charitatis, ſimulque „ blanditiis & lenociniis linguæ, ſtyli,morum, quæ mulier clam circumventa non „ capiatur? Hanc igitur Eccleſiæ partem „ ſequiorem præ cæteris ſibi delegêre adjungendam plerique hæretici, atque iſto „ præſidio utendum ad ampliorem ſtragem ..... Sed neſcio quo pacto ſacras „ Virgines & lubentiùs, & faciliùs in „ caſſes ſuos pellexêre jam olim hæretici. „ Pietatis ſpecies piis & flexilibus animis „ quid mirum ſi imponat?

„ Expertus eſt Hæreſiarcha Arius, qui „ ut primum Alexandriæ in celebri conſiſtatione Presbyterorum, coram Alexandro Patriarcha hæreticum animum detexit, nihil moratus eſt hoc ſibi præſidium adjungere. Brevì enim ſeptingentas ferè Deo conſecratas Virgines ab „ Eccleſia abſtractas in unum coëgit, teſte Epiphanio hæreſi 69. Has inter ille „ ſolabatur curas ſuas: Hæ defeſſum ex „ vario certamine ſuſcipiepant: Hìc velut „ in portu quodam commentabatur eas „ tempeſtates, quas Eccleſiæ ſuſcitatum „ ibat. Porrò virus Arianum tam altè receperunt illæ, ut tenaciſſimè adhæſerit, „ neque ulla Doctorum arte diſcuti aut „ Eccleſiaſtico fulmine diſſipari, excutive „ potuerit. „

Diceres deſcribi hìc *Portum Regium*, Infatuatarum à Sancyrano & Arnaldo Monialium domum, quæ cum profanato tot ſacrilegiis templo, citiùs everti ab imis potuit fundamentis, quàm mulierum pertinacia ſuperari. Arianæ illæ non adeò ſimplices fuere; ſed nimiâ tumidæ ſuperbiâ, volentes ſapere ſupra trecentos & octodecim Nicæni Concilii Patres, nullis ſubjici legibus & mandatis, quibus Arianæ blaſphemiæ anathema dicere juberentur.

Non fuere proinde è Virginum illarum numero, de quibus in Pſalmo 44. legimus *Adducentur Regi Virgines poſt eam .... adducentur in templum Regis*; ſed quales Auguſtinus enarratione in hunc locum indicat. *Sunt*, inquit, *Virgines extra templum Regis hæreticæ Sanctimoniales: ſunt quidem Virgines; ſed quid prodierit eis, niſi adducantur in templum Regis? Templum Regis in unitate eſt: Templum Regis non ruinoſum, non diſciſſum, non diviſum. Junctura lapidum viventium charitas eſt .... illæ quæ Virgines eſſe voluerunt, niſi adducantur in templum Regis, Sponſo placere non poſſunt*. Imò inquit Origenes homilia 7. *Eſt quædam caſtitas Diaboli id eſt decipula humanæ mentis, ut per iſtiuſmodi caſtitatem, & manſuetudinem & juſtitiam poſſit faciliùs capere,& falſis ſermonibus irretire*.

3 Collectio Gallica documentorum quorumdam concernentium Conſtitutionem UNIGENITUS parte 3. pag. 228. „ Quis „ (inquit) enarrare valeat fœminas omnes „ ſacro Codice abutentes, quaſque in errorem lectio egit præcipites? Ne prima „ repetam Eccleſiæ ſecula, nonne Antonetta de Bourignon ſuperiore ſeculo erexit ſe in novæ caput Eccleſiæ? Nonne „ ſecta derivato ab ea nomine appellatur; „ & ſerpit hodiedum? Nonne mulier illa „ complures libros compoſuit, doctrinâ „ plenos fanaticâ, quam ſtabilire conatur „ textibus Scripturarum? inter hæc ejus „ opera eſt, quod inſcribitur *Lux mundi*, „ aliud *Teſtimonium veritatis*, utrumque „ Gallicum. Verè fanatico mulier agebatur ſpiritu, vocata meritò in Dictionario „ Bayle *Flagellum Divinæ providentiæ*. Non„ne temporibus noſtris vidimus Dominam Gujon conſtituere ſe interpretem „ Scripturarum, & ad diſſeminandam „ Quietiſmi hæreſim percurrere provincias? „

Anno 847. Mulier cui Thiota nomen, prophetidem agens, Conſtantienſem Diœceſim non parum turbaverat: fingebat Deum ſibi revelaſſe inter cætera futurum eo anno mundi terminum. Condemnata eſt à Moguntino Concilio, ut cæderetur virgis publicè, propterea quòd prædicationis miniſterium contra Eccleſiæ regulas uſurpaſſet.

Anno 1022. Mulier Manichæa complures Aureliæ in Gallia Eccleſiaſticos pervertit,

Digitized by Google

vertit. Abutebantur hi hæretici paſſim Divino Codice. Ex iſtiuſmodi hæreticis, anno 1025. detecti quidam fuere Atrebati in Arteſia: Tuebantur ſua dogmata velut tradita in Euangelio.

Sub annum 1123. Tanchelinus Antverpiæ ſpargendis erroribus ſuis opportunum duxit adjutorium fœminarum, quo maritos corrumperet. Non exigui uſûs etiam hodie Queſnelli defenſoribus contra Bullam UNIGENITUS eſt authoritas, ſtudium, & zelus tum Monialium, tum nobilium fœminarum. Moniales ſcilicet ad Concilium appellantes, ſic inſtituunt, non ſolummodo puellas ſuæ commiſſas fidei & educationi; ſed etiam majores natu Dominas à quibus ad colloquia & converſationes, Virginum monaſteria frequentantur.

Pertractis in ſenſum reprobum fœminis, diſponuntur viri, quorum non maxima ſubinde fidei & religionis cura eſt. Imò nec facilè ſemper ſapientibus eſt reſiſtere ſolicitationibus importunis, blanditiis, & lacrymis fœminarum. Indigniſſimum autem mihi ſemper viſum eſt, tales ab Eccleſiaſticis, maximè in dignitate & eminenti ſpecula conſtitutis ſuppetias implorari, quas vel ultro oblatas contra Sedem Apoſtolicam ipſamque Eccleſiam admittere, foret turpiſſimum.

Inter cætera mirabilis apparet Epiſtola Mirapincenſis ab illo, ut præfertur, Antiſtite, inter *Appellantes* ardentiſſimo ſcripta Pariſiis die 5. Aprilis anno ſuperiore ad Marchioniſſam N. N. Et quod fortè magis mirabere, contra Eminentiſſimum de Noailles. Textum accipe Gallicum ſuppreſſis ſolùm trium nobilium fœminarum nominibus, quæ exhibebo cuiliber poſtulanti, uti & textum epiſtolæ Gallicum, prout à duobus Summi nominis & meriti Præſulibus, huc tranſmiſſa eſt.

„ Exclamas meritò adversùs ſcandalum, & horrificum Cardinalis Noaillii „ lapſum deploras. Verùm non inde me „ movendum exiſtimes ad ſequendum. „ Nunquam acriores mihi addi ſtimulos „ ſenſi, ut appellationem ſuſtineam. Neſcio quo fundamento Aurelianenſis Dux „ jactare valeat, eſſe ſe de meo ſuffragio „ ſecurum. Animum meum aperui Epiſcopo, utque Duci eximatur error, ſufficeret prompta libri mei de efficaci gratiâ „ editio: Manuſcriptus eſt penès N.N. cui „ ultimam limam adhibui.

„ Non miror quod Cardinalem Noaillium facti ſui pudeat: non enim ſibi ſolùm apud homines conſcivit infamiam, „ ſed gravem etiam Numinis offenſionem. „ Divinæ gratiæ patrocinium abdicavit; „ pro quo tantis à Deo fuerat beneficiis „ cumulatus. Attamen adhuc poteſt, & tenetur ſanare vulnus quod intulit. Deberet adire Principem Regentem, & declarare, quod minimè neceſſe ſit urgere operoſiùs Epiſcopos, ut deſcriptum „ Doctrinæ compendium approbent; iſtud „ enim, ut Conſtitutio admittatur, nequaquam ſufficere; ſed fixum ſibi eſſe „ cum ſuo Clero proſequi appellationem.

„ Deberet Domicella N. N. ipſi (Cardinali) proponere ut conſilium illud omni morâ ſepoſitâ amplectatur. Habet illa „ deſcriptum exemplar (vulgò copiam) „ Epiſtolæ, quam ipſi prælegi in ædibus „ Domicellæ N. N. poteſtque adhibere ſelectas ex illa partes maximè ad movendum idoneas. Plus ex etiam deinaccepere roboris, ex omnibus quæ Pariſiis „ interim contigêre. Aliàs crucifer S. Thomæ Cantuarienſis eum ex ſimili reduxit, „ cui ſe implicuerat labyrintho. Celebris „ ea res eſt in hiſtoria. Dominus de Choüet „ eam exponet Domicellæ N. N. Veriſſimum eſt quod Appamienſis Epiſcopus „ ſit maximè conſtans in conſiliis & propoſitis ſanis; Parum autem honorificum „ eſt Cardinali Noaillio, à firmitate defeciſſe, in ſententia, quam tantâ ſuſceperat magnitudine animi, & tantâ ſuſtinuerat cum laude. Si hæc epiſtola uſui „ eſſe valeat Domicellæ N.N. poteris eam „ ipſi relinquere. Talis mutatio indubiè „ offenderet Principem Regentem; Verùm „ quidquid Cardinalem inde pati contingeret, foret aliqua commiſſi peccati expiatio, eique reſtitueret gloriam, paulò „ ante Regis obitum acquiſitam. Hoc modo Athanaſius, Hilarius, Euſebius Vercellenſis, quorum virtutes cæteras Cardinalis Noaillius imitatur, ſibi Sanctimoniam comparavere, reſiſtendo Poteſtatibus mundi, quoties poſtularet veritatis „ defenſio.

Tuus demiſſiſſimus atque
obſequentiſſimus ſervus
Epiſcopus Mirapincenſis. „

5 Inſigni hæc epiſtola locum daret & materiam commentario; ſed non licet pluribus immorari modò: unicè quod ad præſens attinet inſtitutum, annoto, Queſnelli patronis & ſectatoribus, non tam *ſimplices* videri *fœminas*, & ad ſuſtinendam promovendamque hæreſim incapaces, quæ ad tanti Archiepiſcopi pervertendum animum cenſentur præ viris omnibus Presbyteris & Docto-

Doctoribus maximè idoneæ. Cuicumque lubuerit vlro periculum facere cum devotis Queſnello, Arnaldo, Janſenio fœminis colloquendo de gratia & prædeſtinatione, deprehendet eas in Apoſtolo & Auguſtino, juxta Calvini & Janſenii ſenſum, non mediocriter verſaras.

In teſtimonio quod anno 1638. die 11. Julii Epiſcopus Lingonenſis ſupremo Galliæ Cancellario, authoritate Regiâ interrogatus de Sancyrano tradidit, inter cætera ſic legitur: „ Maria Angelica (Arnaldi „ ſoror) Superior monaſterii cui nomen „ *à Sanctiſſimo Sacramento* eſt: Ita rapieba„ tur colloquiis Sancyrani, ita iis imple„ verat mentem, ut non loqueretur, niſi „ de Eccleſia primitiva, de Canonibus, de „ conſuetudinibus primorum Chriſtiano„ rum, de Conciliis, de Patribus, præci„ puè S. Auguſtino. Hæc ingeminabat fœ„ minis ſe inviſentibus, quæ ſermonis „ iſtiuſmodi minimè ſibi convenientis ine„ ptias exploſerunt.

„ De tam incongruâ cum proximis „ agendi ratione edoctus, monebam Ma„ riam Angelicam; ſed profectu exiguo; „ quia & me ipſum iiſdem ſermonibus de„ tinebat, ubique identidem memorans „ S. Auguſtinum de gratia, & S. Paulum, „ de prædeſtinatione; ſed tam inſulsè, ut „ ſatis pateret, loqui eam tantùm temerè „ audita, minimè intellecta.

Alteri ſorori Arnaldinæ Agneti à Sancto Paulo tribuitur *Corona Sanctiſſimi Sacramenti*: quod opuſculum priùs credebatur compoſitum à Sancyrano, ut pluribus ab ipſo meruit contra cenſuram Sorbonicam lucubrationibus propugnari.

Verùm conſultius dein viſum eſt Sancyrani ſociis, *Corona* illius ſeu gloriam, ſeu invidiam transferre in eam Arnaldo dignam Amazonem. Tunc autem impingunt in opprobrium à Sancto Hieronymo objectum, Epiſtola 103. *Diſcunt proh pudor à fœminis, quod viros doceant*. Fraudem ipſa præfert inſcriptio *Corona Sanctiſſimi Sacramenti*: à qua quid aliud expectes, quàm ut excitetur in legentium animis, ardens ſalutiferæ communionis deſiderium? Contra autem in illa fingitur Chriſtus *inacceſſus*, *à communicatione*, *atque ad noſtram tenuitatem applicatione alieniſſimus*; proindeque ſuæ ſolitudini relinquendus. Plura ex hoc opere aliàs diſtinctiùs retuli; de quo hîc ſufficiat æquiſſimum Sorbonæ judicium anni 1633. 18. Junii, quòd *ſcateat ineptiis*, *erroribus*, *blaſphemiis & impietatibus*, *quæ eò tendunt ut animos à virtutum*, *præſertim Fidei*, *Spei*, *& Charitatis exercitio avertant*, *modum orandi à Jeſu Chriſto inſtitutum deſtruant*, *& introducant opiniones contrarias effectibus Divini erga nos amoris*, *quem Deus præcipuè elucere voluit in Sanctiſſimo Euchariſtiæ Sacramento*, *& myſterio Incarnationis*.

6 Eaſdem nihilominus opiniones inſtaurare partim viſus poſtea fuit frater ejus Antonius Arnaldus opere grandiore, magis compto & ſubdolo ut Doctores aliquot etiam Sorbonicos & Epiſcopos nactum fuerit approbatores. Nomine illud inſignivit ambiguo & fallaci *de frequenti Communione*, cùm revera de rariſſimâ ſit, ac penè nullâ. Verùm ea fallacia etſi non nullos cum Doctoribus circumvenit Epiſcopos; Sedem tamen Apoſtolicam decipere non potuit, neque à pluribus libri articulis avertere anathema quod Alexander VIII. inter Propoſitiones 31. tacito authorum operumque nomine inflixit.

Neptem quoque Arnaldus habuit ad libros edendos non minus idoneam, cui in Portus Regii monaſterio nomen fuit *Angelica à S. Joanne*. Hæc ſuum aliquot menſium exilium, quod vocare maluit captivitatem, trecentarum paginarum volumine deſcripſit, & Janſeniani proceres, poſt ejus obitum, Portûſque Regii ſubverſionem typis publicè divulgarunt.

Non ſola Arnaldi familia, neque ſolus Portus Regius ſciolas iſtiuſmodi fœminas orbi dedit; ſed univerſa Janſeniſtarum Eccleſia talibus abundat; quas nulla veri ſpecie affirmare valeas eſſe *ſimplices*, neque ſacri Codicis abuſum, neque hæreſeos promotionem ab iis ullatenus metuendam.

Tertullianum aliàs doctiſſimum mulier hæretica ſecum reddidit inſanientem. Specimen inſaniæ non leve refero ex libro ejus de anima cap. de effigie animæ. *Eſt*, inquit, *hodie ſoror apud nos revelationum chariſmata ſortita*, *quas in Eccleſia inter Dominica ſolemnia per ecſtaſim in ſpiritu patitur: Converſatur cum Angelis*, *aliquando etiam cum Domino*, *& videt*, *& audit Sacramenta*, *& quorumdam corda dignoſcit*.... *Fortè neſcio quid de anima diſſerueramus*, *cùm ea ſoror in ſpiritu eſſet*; *poſt tranſacta ſolemnia*, *dimiſſâ plebe*, *quo uſu ſolet nobis renuntiare quæ viderit: inter cætera*, inquit, *oſtenſa mihi eſt anima corporaliter*. *&c.* Sic à muliere ecſtaſim viſionibus ſacram mentiente, Tertullianus animam didicit eſſe corpoream.

Quam à Sancyrano ejus diſcipuli & diſcipulæ non acceperint ſapientiam, qui, ut legitur in teſtimonio jurato Joannis de Jovaud Abbatis Ciſtercienſis, *jactavit ſæpius*, *quod*

quod quæ enuntiaret dogmata, non ex libris didicerit; ſed legeris in ipſo Deo, qui eſt veritas æterna: quodque in omnibus ſequeretur ductum interiorum illuminationum, inſpirationum, documentorum, quæ ſibi à Deo identidem ſuggeri ſentiebat. Nicolaus le Tardif in Senatu Regio cauſidicus, qui & ſororem habuit in Portu Regio, & Sancyranum pridem ſibi delegerat directorem, jurejurando etiam teſtatur, ſe ab eo edoctum, quod *juſti in omnibus ſequi debeant interioris gratiæ inſtinctum, qui eis legis inſtar ſit, non curando leges externas; quamvis ejuſmodi motus interiores externis legibus adverſentur.*

An non ignoſcendum itaque Sancyrani etiam hodie ſectatoribus, quod neque à Janſenii, neque à Queſnelli proſcriptis dogmatibus divelli ſe hactenus patiantur; ſi ita ipſis interior ſpiritus dictaverit? Inde eos veluti exleges conſpicimus, omniſque poteſtatis ſibi oppoſitæ contemptores.

7 Addit ſuperiori teſtimonio Abbas ille Ciſtercienſis & totius Ordinis Secretarius, Sancyranum aſſeruiſſe, *tantâ ſe præditum eſſe diſcernendarum prærogativâ animarum, ut quas ſemel obſervaverit, dignoſcat, electæne à Deo ſint, an reprobatæ.* In poſteriore ordine collocabat Monialem quamdam Monbuiſſonii Conventûs, ſuis ecſtaſibus non conſentientem; Janſenianæ autem communiter velut ſanctæ à novis iſtiuſmodi Apoſtolis prædicantur. Talibus ſanctis plena eſt Portûs Regii hiſtoria. Prophetides etiam nova Eccleſia habet, Montani vatibus utcumque ſimiles.

Una inſidias ſtruxit tum præclariſſimo nuper apud Belgas Antiſtiti, tum mihi ejuſdem tunc Theologo. Inſidias, inquam, ſtruxit; verùm ſucceſſu longè diſſimili ei, quo infatuata olim, ut vidimus, cecidit Tertulliani ſapientia. Monialis quædam juvenis perhoneſtis orta parentibus, & cujus frater authoritate pollebat in Curia, videbatur Queſnelli ſectatoribus ad novitatis ſuſceptionem, introductionemque in monaſterium aptiſſima. Quapropter eam inviſere frequenter & non verbis ſolummodo, ſed & libris quoque Gallicis eleganter compoſitis ad prætenſam inſtituere reformationem. Unde tempore perexiguo tantum profecit in ſpiritu, ut Directorum iſtiuſmodi judicio deberet Monaſterio præfici, exauthoratâ doctrinæ & diſciplinæ communis tenaci Præſide.

Sed executio difficilis apparebat, propter Antiſtitem novitatibus maximè infeſtum. Nihilominus ut dominandi pariter & innovandi ambitio ingenioſa eſt, nihil quoque in excogitandis fraudibus diabolo callidius, ſtatutum fuit ad ſacrilega revelationum viſionumque confugere figmenta. Initium verò ducendum videbatur ab hypocriſi; in qua juvenis illa mox reddita eſt reformationis magiſtra. Nihil illâ apparebat demiſſius, nihil modeſtius, atque ad omnem religionis normam magis compoſitum. Tum ſtabilitâ ſatis famâ Sanctimoniæ, cæterarum cœpit ingemiſcere diſſolutioni, & religioſi ſpiritûs deplorare defectum. Hunc literis aperiebat Epiſcopo; lacrymis magis, ut ajebat, quàm verbis, obteſtans pro remedio, eoque efficaci, & non nimiùm procraſtinando.

Me quoque fraudibus irretire conabatur, ſatis conſcia, ab Antiſtite conſulendum. Quotidiana novatorum ad eam concurſatio, ſuſpectam mihi ſtatim reddidit illam pietatis & modeſtiæ affectationem. Interim volitabant ſchedulæ anonymæ, & ſub monaſterii janua noctibus intrudebantur. Revelabant illæ dictante, ut dicebatur, Numine, quidquid defectuum, etiam ipſo die à Monialibus commiſſum fuerat. Communicatum pariter cœlitus viſionibus ſanctis remedium unicum ſuggerebatur, mirabilis illius juvenis ad regimen promotio. Angebant hæc initio pium Antiſtitem, maximè ex eo quod ſchedæ illæ viderentur non unius; ſed plurium, in eundem collimantium ſcopum. Singulæ teſtabantur aliud ſe non referre, quàm Divini Spiritûs dictamina in piis contemplationibus & viſionibus revelata. Univerſam chartarum congeriem tandem mihi Præſul tradidit examinandam.

Quærebam ex Illuſtriſſimo, nihilne literarum in ſeriniis teneret devotulæ illius ſcriptum manu, ſuſpicionem meam non diſſimulans, omnia unius eſſe ipſiuſque. Habeo, inquiebat Antiſtes, Epiſtolas ejus aliquot; ſed adeò characteribus à ſchedis anonymis differentes, ut nihil in illo genere dari poſſit diſſimilius. Neque videtur facinus adeò deteſtabile in Monialem regularum obſervantiſſimam, & pietate omnibus prælucentem cadere potuiſſe; doloſa enim iſtiuſmodi mendacia, & apparitionum viſionumque cœleſtium figmenta, totidem ſacrilegia ſunt. Nihilominus diligentiſſimo res digna examine eſt. Tum quotquot ſervaverat Sanctimonialis illius epiſtolas, mihi ſimul cum ſchedis anonymis conſignavit.

Singulare iſtud habet lingua Belgica, quod ejus orthographia apud omnes paſſim, ſi paucos exceperis ſui idiomatis ſtudioſos, ſit maximè varia; apud fœminas præ-

præſertim, quarum ne unamquidem reperies cum altera convenientem. Ecce autem conferens ſchedas ſingulas anonymas, cum Monialis epiſtolis, ubivis conſpicio unam eamdemque orthographiæ methodum, accuratiſſimè retentam; in duorum quoque triumve characterum expreſſionibus, ubique tractûs quidpiam ſingularis, & cuivis alteri inſolitum. Quibus indiciis prætenſam novæ reformationis Apoſtolam convici, quæ ſuam mox confeſſa nequitiam, caſtigationem juſſu Antiſtitis publicam in monaſterio ſubiit, veluti malevola turbatrix pacis; tacito tamen fictitiarum apparitionum viſionumque ſacrilegio.

8 Num igitur tanta fœminarum iſtiuſmodi credenda eſt, & tam innocua ſimplicitas, ut tutò illis Biblia Vernacula ſinè abusûs periculo committantur? Hiſtorias plures, & magis lepidas refert liber recentior *de vero Spiritu novorum diſcipulorum Sancti Auguſtini*, ubi Janſenianarum indoles mulierum conſpicitur, arrogans ſibi intelligentiam controverſiarum, quibus Scholæ perſonant Theologicæ, & Magiſtrorum ingenia fatigantur. Tot fœminarum hodie contra Conſtitutionem UNIGENITUS notiſſima rebellio, & veluti rabies; ſimplicitatis innoxiæ, qualis in Queſnellianis vindiciis obtenditur, minimè ſigna ſunt. Imò quiſquis novitatibus atque earum præconibus non addictus; ſed ſupremo in terris Eccleſiæ Capiti obediens, cum Janſeniana verſari cogitur muliere, experietur nihil nimis aſperum à Spiritu Sancto dictatum, & ab Eccleſiaſtico ſcriptum fuiſſe cap.25.v.17. *Omnis malitia, uequitia mulieris*. V.22. *Non eſt ira ſuper iram mulieris.* V.23. *Commorari leoni, & draconi placebit, quàm habitare cum muliere nequam.* V.24. *Nequitia mulieris immutat faciem ejus, & obcæcat vultum ſuum, tamquam urſus*. V.26. *Brevis omuis malitia ſuper malitiam mulieris*. V.29. *Mulieris ira, & irreverentia, & confuſio magna*. V. 30. *Mulier ſi primatum habeat, contraria eſt viro ſuo*. Denique v.33. *A muliere iuitium factum eſt peccati, & per illam omnes morimur*.

De Queſnello autem, & cæteris paſſim novæ Sectæ Scriptoribus, non incongrua eſt Viri docti obſervatio, quod blandiri fœminis, & adulari putidè ſoleant: contra omnes novitatibus obſiſtentes, etiam Sacerdotii & imperii Principes Supremos amariſſimi. Erga fœminas ſermones novatorum molliti ſunt ſuper oleum; ſed ipſi ſunt jacula, quibus incautæ animæ configuntur, & pereunt. Proinde optandum, ut omnibus, præcipuè mulieribus, altè infixa animo Sancti Leonis concluſio hæreat, Serm. de Jejunio, & Eleemoſyna decimi menſis: *Hos itaque homines dilectiſſimi, per omnia execrabiles atque peſtiferos, quos aliarum gentium perturbatio nobis intulit crebriores, ab amicitia veſtra penitùs abdicate. Voſque præcipuè mulieres, à talium uotitia, & colloquiis abſtinete, ue dum fabuloſis narrationibus, incautus delectatur auditus, in diaboli laqueos iucidatis: qui ſciens quod primum virum mulieris ore ſeduxerit, perque fœmineam credulitatem omnes homiues à Paradiſi felicitate dejecerit, veſtro nunc quoque ſexui ſecuriore inſidiatur aſtutiâ, ut eas, quas ſibi potuerit per miniſtros ſuæ falſitatis illicere, & fide ſpoliet, & pudore*.

CAPUT III.

Damnato Errori Scriptura Sacra nullibi ſuffragatur.

1 Videtur Queſnellus ſimilis quibuſdam Ephemeridum Scriptoribus, qui ex concurſu vario, ac diſpoſitione ſiderum, pluvias, ventos, ac cæteras auræ viciſſitudines conjecturâ adeò temerariâ colligunt, ut, cùm glorioſæ memoriæ Archidux Leopoldus olim Belgii Sapientiſſimus Gubernator, accepto in futurum annum iſtiuſmodi libello, notari curaſſet in dies ſingulos oppoſitum, evoluto anni circulo deprehenſæ fuerint Archiducis notæ veritatem attigiſſe frequentiùs, quàm inepta Ephemeridum divinatio.

Tomi quatuor à Queſnello editi ſunt Obſervationum in novi fœderis Volumen; ne verò de Obſervationum fide dubitare cuipiam liceret, *Proteſtationem* nuper addidit ſolemnem, *non ſe ſolitum ſacro textui jungere Obſervationes de religione, niſi ad quas Scriptura ipſa induceret, ac determinaret*. Ita imponit Author ſubdolus Lectori ſimplici, & nimiùm credulo. Quis igitur vel in damnatis ejus animadverſionibus quidpiam ſuſpicetur ſiniſtri? at quiſquis novitatum fuligine non obcæcatus, textum ubique ſedulò cum obſervationibus contulerit, reperiet adeò nihil eſſe in Divino Codice quod iſtiuſmodi exigeret commentarium, ut potiùs interpretes fidus non ſemel oppoſitum elicuiſſet.

Et quidem pro articulo præſenti à Queſnello remittimur ad illud Chriſti in Evangelio Joannis cap.4. v.26. *Dicit ei Jeſus: ego ſum qui loquor tecum*. Hîc igitur ſi Queſnello credimus, Chriſtus ipſum *induxit*, *ac determinat*, ad monendum quòd ſit *illuſio ſibi*

ſibi perſuadere, quòd notitia myſteriorum religionis non debeat communicari fœminis lectione Sacrorum librorum. Euangeliſta nempe exhibet Dei filium Samaritanæ fœminæ revelantem præcipuum Chriſtianæ religionis myſterium; ſed revelantem vivæ vocis præconio, non ſcripti lectione voluminis. Proinde ſi hinc deduxero contrariam Queſnelliano dogmati aſſertionem, prorſus hæc videbitur Sacræ conſentanea hiſtoriæ: *Non eſt illuſio ſibi perſuadere, quòd notitia myſteriorum religionis non debeat communicari fœminis lectione Sacrorum librorum*; ſed poſſit eis ſufficere prædicatio.

2 Alter Divini Codicis locus à Collatore objicitur ex lib. 2. Eſdræ cap. 8. v. 2. & 3. *Attulit ergo Eſdras Sacerdos legem coram multitudine virorum, & mulierum, cunctiſque qui poterant intelligere ... & legit in eo apertè ... de mane uſque ad mediam diem, in conſpectu virorum, & mulierum*.

Ubique adverſarii tenebras captant, & luci cupiunt affundere meridianæ. Reticent nempe callidè quod eſt v. 5. *Venerat menſis ſeptimus; filii autem Iſrael erant in Civitatibus ſuis, congregatuſque eſt omnis populus, quaſi vir unus ad plateam, quæ eſt ante portam aquarum, & dixerunt Eſdræ Scribæ, ut afferret librum legis Moyſis quam præceperat Dominus Iſrael*. Non igitur liber legis erat in manibus promiſcuæ plebis, & mulierum, ut eſt modò penès hæreticos, eorumque improvidos Sectatores. Unde ſi adverſarii ex uſu Teſtamenti Veteris regulam præſcribere voluerint hominibus ſub novo fœdere conſtitutis, neceſſe eſt corruant Queſnelliani plerique de Scriptura articuli.

Lectionis hic occaſio fuit ſolemnitas menſis ſeptimi: locus non cujuſlibet domus privata; ſed locus publicus, & univerſi populi conventus: neque lectio, & ſtudium Scripturæ committebatur gregalibus viris, ac fœminis; ſed Eſdræ, & aliis Scribis, ac Sacerdotibus, quorum munus erat eas populo interpretari. Hinc convellitur manifeſtè Articulus 80. *Lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus*; 84. *Abripere è Chriſtianorum manibus novum Teſtamentum, ſeu eis illud clauſum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, eſt illis Chriſti os obturare*. In Teſtamento veteri abripere Sacras paginas è Judæorum vulgarium, & fœminarum manibus, non erat illis os Dei obturare; damnabilis aliàs quàm maximè fuiſſet hic uſus, quem à nullo catholico hactenus vidimus reprehenſum. Cur igitur in novo fœdere non paſſim permittere vulgo, & fœminis novi Teſtamenti codicem, idem ſit, ac impedire ne eis loqui valeat Dei Filius? Denique penès Judæos, ut patet, non cenſebatur illuſio, ſententia ſtatuens *Non debere fœminis communicari religionis myſteria lectionibus Scripturarum*.

3 Non minùs adverſarios convincit quod in eodem citato Eſdræ capite ſequitur; ſed fide peſſima ab allegantibus reticetur. V. 9. *Dixit autem Nehemias, & Eſdras Sacerdos, & Scriba, & Levitæ interpretantes univerſo populo &c.* Audiunt Novatores? Non erat illa Eſdræ nuda lectio, ſed accedebat ejuſdem, & Nehemiæ aliorumque Scribarum, Sacerdotum atque Levitarum interpretatio. Interſint mulieres frequenter Sacris concionibus, & lectionibus, ubi textibus Scripturarum conveniens jungitur explicatio: Sic illis religionis myſteria, earundem non ſuperantia intellectum, communicari nullus prohibet, approbant univerſi.

Verùm lectione iſtiuſmodi fœminis concedendâ minimè contenti ſunt Sedis Apoſtolicæ adverſarii, & mulierum adulatores; ſed in earum gratiam decernunt, debitam eis eſſe pleniſſimam libertatem, ut Sacrum Codicem privatim in domibus ſuis legant, ſuoque ingenio interpretentur. Iſtud fœminis debitum, neque in Teſtamenti veteris, neque in novi Sacris Paginis reperimus: neque adverſariorum diligentia, demulcendo adeò ſequiori ſexui intenta, invenire hactenus potuit; imò quæ velut unicè faventia prolata ſunt, adverſari potiùs deprehenduntur.

Fortè, & in vulgarem linguam Hebraicam lapſu temporis, & conſuetudine cum extraneis, ea fuerat inducta mutatio, ut plebs infima Hebraicam primitivam ſinè interprete non penitùs intellexiſſet. Mirum autem eſt quod maleſani iſti mulierum patroni, in earum favorem trahere conati non ſint, quod ipſæ pridem ſuæ plurimùm ſuffragari inſaniæ exiſtimarunt. Sic nempe Humbelot Doctor Sorbonicus in Compendio Biblico lib. 4. cap. 3. ſect. 2. „ Ex quo „ prodiere in lucem ejuſmodi verſiones, „ mulieres quædam eò devenere impu„ dentiæ, ut Pauli Epiſtolas viris, & Sa„ cerdotibus explicarent ſuo ſenſu expo„ nentes hæc Joelis Verba cap. 2. *Effun*„ *dam de Spiritu meo ſuper omnem carnem*, „ *& ſuper ſervos meos, & ancillas, & pro*„ *phetabunt filii veſtri, & filiæ veſtræ*. Quam „ temeritatem, ut reprimerent Principes „ catholici, & Chriſtianiſſimi, publico pro„ hibuerunt edicto, ne fierent in ſuis do„ miniis Sacrarum Scripturarum vernacu-

læ

Digitized by Google

„ læ verſiones, aut venditarentur tales tra-
„ ductiones, tamquam ſinceritati fidei, &
„ pacifico ſtatui periculoſæ.

Utinam illa Catholicorum, & Chriſtianiſſimorum Principum edicta à ſubditis obſervata religioſiùs, & à Principibus fuiſſent fortiùs vindicata! Non ea in quibuſdam illorum ditionibus ſcandala, ac diſſidia, non rebellio adversùs Eccleſiam, ipſoſque Principes emerſiſſent.

CAPUT IV.

Neque traditio Patrum damnato Articulo patrocinatur.

1 PRæcipuum adverſarii novitatis ſuæ præſidium collocant in S. Hieronymo, qui Epiſtola 19. aliàs 7. ad Lætam ſuadet, ut Paulam à tenera ætate excitet ad amorem, & lectionem, non totius ſimul Divini Codicis; ſed initio ducto à partibus facilioribus, ad difficiliores progreſſu temporis, & ſcientiæ progrediatur. Epiſtola 22. aliàs 8. ad lectionem Scripturæ non ſolummodo quotidianam; ſed per horas diſtributam, ferè ut nunc officium Canonicum eſt, hortatur.

Similiter Epiſtolâ 23. aliàs 10. Author eſt Furiæ, ut Sacras literas ſibi reddat lectione aſſiduâ familiares. Epiſt. 98. aliàs 12. ad Gaudentium de Infantis Pacatulæ educatione monet, ut principio memoriter diſcat pſalterium, inde gradum faciat ad libros Salomonis: Euangelia, Apoſtolos, Prophetas *theſaurum cordis faciat*. In Epitaphio Fabiolæ prædicat ejus ſtudium diſcendi ſacras literas; cùm & *Quæſtiones proponeret, & ſolutas reconderet in Scriniolo ſui pectoris*.

In Epitaphio Marcellæ, laudat in ea *Scripturarum ardorem incredibilem*, in quibus ita profecerit, *ut poſt profectionem noſtram*, inquit Hieronymus, *ſi in aliquo teſtimonio Scripturarum eſſet oborta contentio, ad illam pergeretur*. Denique in Epitaphio Paulæ: *Scripturas Sanctas tenebat memoriter.... Hebræam linguam... diſcere voluit, & conſecuta eſt, ita ut Pſalmos hebraicè caneret, quod quidem uſque hodie in Sancta filia ejus Euſtochio cernimus*.

Objectionem iſtam præoccupavit pridem, & diſſolvit Ambroſius Catharinus ex Prædicatorum ordine Archiepiſcopus Compſanus in Quæſtione *An expediat Scripturas in maternas linguas transferri*. Negat fortiter, ne rudi populo, & fœminis eas legendi occaſio præbeatur. Tum ſibi objicit. „ Cur ergo B. Hieronymus, docuit
„ mulieres, & eas induxit, ut Scripturas
„ Sanctas ad ſuam conſolationem, atque
„ ædificationem legerent, nempe Marcel-
„ lam, Paulam, Euſtochium, Demetria-
„ dem, & alias complures?

„ Prompta eſt ad hanc objectionem
„ reſponſio. Nam illæ mulieres nobiliſſi-
„ mæ jam erant linguis eruditæ, quibus
„ minimè opus erat hujuſmodi verſioni-
„ bus: erant & ſeparatæ à mundo, & dica-
„ tæ Deo, & jam veram humilitatem didi-
„ cerant, promptiſſimæ captivare intelle-
„ ctum in obſequium fidei. Non igitur ab
„ una, aut altera hirundine, Veris proba-
„ tur adventus. Vix ulla eſt tam firma re-
„ gula, quæ non patiatur exceptionem.
„ Dent autem iſti nobis Marcellas, Paulas,
„ Euſtochia, & nos libenter illis dabimus
„ lectionem, & meditationem Scriptura-
„ rum.

„ Etenim mulieres illæ Divino timore
„ præditæ, numquam ſibi arrogaſſent cen-
„ ſuram, ac judicium Scripturarum, ut nunc
„ multæ vanæ, & arrogantes mulierculæ
„ faciunt. Nam, & illa Paula, etſi eſſet do-
„ ctiſſima, cùm tamen à quodam Hæretico
„ ſubdolè circa articulum reſurrectionis
„ ſemel tentaretur, non auſa eſt illi reſpon-
„ dere; ſed loco ſui ſuffecit B. Hierony-
„ mum, qui paucis eum diſputando devi-
„ cit. Optimè enim intellexerat pruden-
„ tiſſima illa, & Sanctiſſima mulier illud
„ Beati Petri dictum *Parati ſemper ad ſa-*
„ *tisfactionem de ea, quæ in vobis eſt fide, ac*
„ *ſpe*, non promiſcuè pertinere ad om-
„ nes; ſed propriè, ut B. ipſe Hierony-
„ mus declarat, ad Sacerdotes Dei, à qui-
„ bus id exigit Dominus Deus, non à mu-
„ lieribus, & idiotis.

„ Novi ego, novi heu! quaſdam, &
„ ſanguine nobiles, & ingenio, & linguâ,
„ & nonnullis etiam literis pollentes, &
„ fortunis, & ſeculi principatibus claras;
„ & nihilominus facilè à Diabolo per Scri-
„ pturarum lectionem deceptas; in hypo-
„ criſi abſcondentes ſuperbiam, atque hæ-
„ reſes imbibentes. Hæ Sectas more Jeza-
„ bel mirificè diligunt, & favore ac ſum-
„ ptibus amplis fovent, & libenter à viris
„ eâdem farinâ compactis, audiunt hono-
„ rificam ſui nominis mentionem crebrò
„ fieri, & laudibus in Cœlum ſe efferri,
„ quo magis ſibi ipſis placeant, & inflen-
„ tur, & ita inanis gloriæ funiculis, & pro-
„ prii amoris dulcedine illaqueatæ, infeli-
„ citer cum multis pereant.

„ Quo circa meo periculo omnibus di-
ctum

„ ctum velim, longè præſtare, & omnino „ conducibilius eſſe, ſervare obedientiam, „ & fidem in ſimplicitate, quàm operoſiùs „ inveſtigare myſteria, & ſectari novitates, „ ac peregrinas doctrinas. Hac curioſa „ ſciendi cupiditate, exſtimulata prima „ mulier corruit, quæ dum plus ſapere, „ quàm oportebat geſtivit, inſipientiſſima „ reddita eſt, & jumentis comparata.

„ Ex his igitur, quæ hactenus dicta „ ſunt, poteſt facilè non ſomniculoſus le„ ctor reſpondere cunctis argumentis, quæ „ à contradicentibus objectantur. No„ lunt quemquam cibo ſuo, & refectione, „ ac medicinâ fraudari: ſed nullus certe „ his fraudatur, qui ordinem Dei ſervare „ ſtuduerit. Poſiti ſunt in Eccleſiâ eximii „ Doctores, & Prædicatores catholici non „ ſuſpecti, qui ad eum ſunt finem ordinati, „ ut quæ de Scripturis ad ſalutem perti„ nent, ea publicè, & privatim exponant, „ & quaſi præmanſum cibum in os infirmo„ rum inſerant. Ab his enim veriùs, cla„ riùs, & tutiùs intelligent tabulas teſta„ menti, & conditiones ſub quibus inſti„ tuti ſunt hæredes, & ita quæ cuique fa„ veant, & neceſſaria ſint ad ſalutem, „ quàm ſi per ſe quiſque inquirere cone„ tur: Quoniam ſuâ linguâ commodiùs „ loquentes audit, & faciliùs, quæ per il„ los viva voce explicantur, percipit; ſicut „ ab initio diſcipulorum Chriſti auditores „ ſolebant.

2 Non in ſolo Adverſarii ſiſtunt Hieronymo: proferunt etiam Gregorium Nyſſenum, Ambroſium, Auguſtinum, ac tandem Concilium Aquiſgranenſe anni 816.

Sic nempe Gregorius tract. 1. in pſalm. cap. 3. *Tam facilem captu* [pſalmorum doctrinam] *Effecit* (Spiritus Sanctus) *ut non modò viri perfecti, & quibus jam animi ſenſa perpurgata ſunt, eruditionem hanc aſſequantur; ſed ut eamdem, & mulieres tamquam ſibi propriam vindicent.*

Ambroſius Tract. de hortatione ad Virginitatem cap. 9. *Quærite illum* (Chriſtum) *in Scripturis Divinis: ibi meliùs invenitur.* Auguſtinus ad Antoninũ Epiſt. 20. alias 126. *Illud ſanè admonuerim religioſiſſimam prudentiam tuam, ut timorem Dei non irrationabilem, vel inſeras infirmiori vaſi tuo, vel nutrias Divinâ lectione, gravique colloquio.*

Concilium Aquiſgranenſe lib. 2. qui eſt de Inſtitutione Monialium Cap. 2. *Ama Scripturas Sanctas, & amabit te Sapientia.* Cap. 3. *De Scripturis Sanctis habeto fixum verſuum numerum; iſtud penſum Domino tuo redde.* Cap. 22. *Pro gemmis, & ſerico, Divinos codices amet, diſcat primò Pſalterium: erudiatur in parabolis Salomonis ad vitam: conſueſcat in Eccleſiaſte calcare quæ mundi ſunt; ſectetur in Job virtutis, & patientiæ exemplum: Ad Euangelia tranſeat, numquam ea poſitura de manibus: Apoſtolorum acta, & Epiſtolas tota cordis imbibat voluntate, & ſic per ordinem ſeriem Novi, Veteriſque Teſtamenti.* Ita Patres illi.

3 Quod è Græcis Patribus Gregorius Nyſſenus ait de facili intelligentia pſalmorum, *ut eam, & mulieres tamquam ſibi propriam vindicent*, ſi locum habuerit in Græcis mulieribus pſalmos Græcè legentibus, ea claritas, & facilis intelligentia, non apparet in editione Latinâ ejuſque in linguas vernaculas tranſlatione. Iſtud ante centum & quinquaginta annos Jacobus Ledeſma Controverſiarum peritiſſimus, approbante poſtmodum Galliæ Clero, animadvertit libro *de Divinis Scripturis quavis paſſim linguâ non legendis* cap. 21. „ Parva, inquit, „ vel nulla utilitas (ex tali lectione) pro„ veniret populo; non enim intelligeret „ ea, etiamſi vulgari ſermone ſint conſcri„ pta, & vulgariter dicantur, ut modò „ etiam non omnes, qui Latinè ſciunt, ea „ facilè intelligunt Latinè dicta, aut reci„ tata.

„ Quotus enim quiſque eſt, qui Pſal„ mos, Apocalypſim, Eccleſiaſten, Job, „ Prophetas, Pentateuchum, & Epiſtolas „ Pauli intelligat, quamvis in literis hu„ manioribus, & philoſophia non medio„ criter ſit verſatus? Imo verò ſi non di„ cendæ ſunt, nec audiendæ precationes, „ niſi quas omnes intelligant, indè facilè „ conſequetur, non futurum in Eccleſia „ prorſus Pſalmorum uſum, quos David „ conſcripſit: Vix etenim, ut diximus, ex „ Doctoribus quemque reperias, qui Pſal„ mos, quavis linguâ proferantur, intel„ ligat.

„ Ita etiam nec Prophetæ legendi eſſent „ cum reliquis ſupradictis Sacrarum litera„ rum libris Eccleſiaſte, Apocalypſi, Canti„ cis &c. imo neque D. Pauli Epiſtolæ, in „ quibus ut ait D. Petrus 2. Ep. cap. 3. ſunt „ multa difficilia intellectu, quæ quidam „ depravant ad ſuam ipſorum perditionem. „ Jam verò, quæ alia nobis precandi for„ mula frequentior, aut qua alia magis uti „ fas eſt, quàm quæ ab ipſomet Chriſto eſt „ propoſita, quæ ob id oratio Dominica „ vocatur? Habemus eam vulgati linguâ „ converſam: Quàm multos inveniri cre„ dis, qui vel tertium illius verbum ſaltem „ ad literam intelligant? Sanè ex vulgi imperiti,

„ periti multitudine vix centeſimum quem-
„ que reperies, ut interim de ſenſu tacea-
„ mus, quem neque ii aſſequuntur omnes,
„ qui ſibi doctiores præ ceteris eſſe viden-
„ tur.

„ Rurſus etiamſi intelligere poſſent &
„ Sacra Biblia, & quæ in Divinis Officiis
„ in Eccleſia dicuntur, at plerique vel con-
„ temnerent, vel negligerent, ut fieri vi-
„ demus, etiam nunc, cùm in vulgari lin-
„ gua hæc plerique habent converſa. Nam
„ vel potiùs cives mercaturam exercent,
„ vel artem aliquam, vel militiam, vel ne-
„ gotia domeſtica, vel politica gerunt, vel
„ aliud denique quidquam agunt, quàm
„ ut iis addiſcendis vacent, ut interim
„ Agricolas, & ruſticos omittamus, qui
„ ne verbum quidem, aut legunt, aut au-
„ diunt, aut intelligunt. At doctiores, ſi
„ velint habere, facilè Latinè poterunt.

4 „ Præterea experimento comperimus
„ ab iis ferè civibus legi tantùm ſacras lite-
„ ras vulgari ſermone verſas, qui errore
„ aliquo depravati, & infecti ſunt; non
„ item à reliquis: & ad id tantùm le-
„ gi: aut certè ad id potiſſimum, vel ut er-
„ rorem illum confirment, vel ut videri
„ poſſint ſcioli, in cæteris verò ab eiſdem
„ negligi videmus, nec valde expeti eo-
„ rum lectionem, quæ ad mores, vel ad
„ alias fidei partes, vel rectè vitam con-
„ ſtituendam ſpectant. Hoc itaque expe-
„ rientiâ hodie deprehendimus, & plus
„ quàm vellemus.

„ Quare hæc ſola eſſet utilitas, ut ca-
„ tholici non legerent; populus verò hære-
„ ticus in ſuo errore confirmaretur, ut
„ certè fit: præterquam, quod hanc ni-
„ miam intelligendi, & plus quam oportet,
„ ſciendi populi avidam curioſitatem eun-
„ dem prope noſtra ætate fructum attuliſſe
„ videmus, quem attulit primis noſtris pa-
„ rentibus, ille ligni ſcientiæ boni & mali
„ infelix eſus. Nam ut illi à dæmone de-
„ cepti, in eam curioſitatem ſcientiæ veti-
„ tæ, ut eſſent Deo ſimiles inciderunt; ſic
„ populus ab iis concionatoribus, Sata-
„ næ miniſtris, illectus, talis ſcientiæ pro-
„ miſſione capitur atque decipitur.

„ Jam fac ut & legant, & intelligant,
„ profectò facilè vellent videri ipſis Sacer-
„ dotibus doctiores; Imo illos planè con-
„ temnerent, ut apud hæreticos videmus.
„ Si quis enim judicio ſuo male ſano fiſus,
„ putaret ſe doctiorem eſſe Sacerdote,
„ quod hæc vulgari linguâ melius illo in-
„ telligere arbitraretur; ſtatim illum irri-
„ deret ac flocci penderet, ut experientiâ
„ didicimus, & olim tempore Innocentii
„ Tertii apud Lotharingos contigit, ut
„ idem ſupra epiſtolâ citatâ refert. Et cùm
„ Divus Paulus dicat 1. ad Cor. 12. & ad
„ Epheſ. 4. Deum in Eccleſia poſuiſſe quoſ-
„ dam Doctores, quoſdam Prophetas,
„ quoſdam habentes genera Linguarum, &
„ interpretationes Sermonum. Et ibidem:
„ Numquid omnes doctores?

„ Tandem hæc Scripturarum & Divino-
„ rum Officiorum profanatio veriùs quàm
„ translatio nobis, ſi Deo placet, effecit
„ ſutores, ſartores, lanios, bajulos, ſar-
„ tores & piſtores, ſubitâ metamorphoſi
„ Apoſtolos, Doctores, Prophetas. Imò
„ quod ridiculum magis eſt ſutrices & ſar-
„ trices, & lanias, & bajulas, ac piſtrices
„ Propheti ſſas, Apoſtolas, Doctrices: Nu-
„ per contigit quamdam vetulam ipſum
„ concionatorem in media concione pu-
„ blicè coram omnibus reprehendiſſe,
„ quòd non bene citaſſet Scripturam; cui
„ concionator egregiè reſpondit, ex Divo
„ Paulo, Mulierem in Eccleſia docere non
„ permitto; ſed domi, ſi quid ſcire vellet,
„ virum ſuum interrogaret.

5 Unde nihil difficultatis eſt in ſenten-
tiâ Auguſtini, qui neque de vulgo mulie-
rum loquitur; ſed de una Principe: neque
eam jubet Sacrum Codicem manibus tene-
re, ſed à *religioſiſſimâ* viri ſui *prudentiâ* in-
ſtitui, *Divina lectione*, *gravique colloquio*,
quo dubium, ſi quod lectio pareret, diſ-
ſolveretur. Alieniſſimus autem fuit, ab
imponenda mulieribus legendi Sacras pa-
ginas neceſſitate; cùm aſſerat lib. 1. de Do-
ctrina Chriſtiana capite penultimo: *Homi-
nem fide, ſpe, & charitate ſubnixum non in-
digere Scripturis, niſi ad alios inſtruendos*;
tum ſubjungit, *multi per hæc tria, etiam in
ſolitudine ſinè codicibus vivunt*.

Majorem objectionis ſpeciem præfert
ſententia Ambroſii, & Concilii Aquiſgra-
nenſis. Verùm & facillima eſt utriuſque
ſolutio; ut enim ſcriptores omnes Polemi-
ci obſervant, in iis, quæ ad diſciplinam
attinent, ineptiſſimum diſputandi genus eſt,
ex iis quæ olim permiſit, ſuaſit, imò præ-
cepit Eccleſia, argumentum deducere vel-
uti neceſſarium ad tempora quævis ſecutu-
ra, etiam ubi circumſtantiæ & diſpoſitio-
nes fuerint longè diſpares. Suaderi olim
poterat Divina lectio viris etiam vulgari-
bus, & fœminis; quia penès pauciſſimos
erat ea temeritas divinis eloquiis abuten-
di, quæ modò frequentiſſima eſt, & fuit
tempore Alphonſi à Caſtro, qui anno flo-
ruit 1555.

Is

Is lib.3. *De juſta hæreticorum punitione.*
cap.6. ſtatuit quintam hæreſum cauſam
*translationem Sacræ Scripturæ in linguam
vulgarem*. Cap.7. objectionibus reſpon-
dens de primis Eccleſiæ ſeculis ait: „ Etſi
„ Scriptura Sacra tunc per omnium manus
„ ut nunc volitaret; non tamen ideo po-
„ pulus diſputare audebat; ſed plebs à Sa-
„ cerdotibus docebatur juxta id, quod Do-
„ minus per Malachiam prophetam ait: *La-
„ bia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & le-
„ gem requirent de manu ejus; quia Angelus
„ Domini exercituum eſt*. Si dubitatio ali-
„ qua oriebatur, Sacerdotes interrogari
„ poterant, quorum reſponſis omnes obe-
„ dire tenebantur juxta præceptum Domi-
„ ni quod de hac re per Moyſen in Deute-
„ ronomio dederat. Nunc verò procaci
„ temeritate populus Sacræ Scripturæ in-
„ telligentiam ſibi vindicat, & de illa cum
„ doctiſſimis Viris contendere non veretur:
„ & ob hanc cauſam, etſi olim Sacras li-
„ teras toti populo traditas eſſe conſtaret,
„ ut à quolibet vulgari homine ſinè ullo
„ diſcrimine legi poſſent, quod ego con-
„ ſtantiſſimè nego, nunc tamen alirer fieri
„ expediret propter impudentem populi
„ temeritatem, atque arrogantiam.

„ Multa enim ſcimus olim fuiſſe licita,
„ quæ nunc minimè expediunt, & ſi quis
„ ea nunc facere tentaret, non ſolùm ut-
„ cumque malus; ſed impius & infidelis
„ cenſererur. Olim corpus Domini daba-
„ tur cuique petenti in manus, quod quiſ-
„ que ſecum Domum portabat, ut cum ei
„ libuiſſet, Domi ſuæ accipere poſſet, quæ
„ res ex lib.6. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Euſe-
„ bii cap. 33. facillimè colligi poteſt, quod
„ ramen olim licuit hoc ſeculo facere non
„ expediret; quia experientiâ docente,
„ meritò rimetur, ne aliqui ſint, qui tra-
„ ctent indignè, & ad magicas artes abu-
„ tantur. Non eſt igitur conſequens, ut li-
„ teræ Sacræ in linguam vulgarem trans-
„ latæ nunc populo legendæ tradantur,
„ quamvis illas olim in linguâ vulgari to-
„ ti populo traditas eſſe conſtaret „. Ita
doctiſſimus Alphonſus ſuffragante Galliæ
Clero, cujus juſſu liber hic poſt annos cen-
tum typis Pariſienſibus iterum divulgatus
eſt; uti & lucubratio Spiritûs Roteri apud
Toloſanos contra pravitatem hæreticam
Quæſitoris dicata Henrico Secundo Gallia-
rum Regi anno 1548.

6 In ea cap.30. exemplis pluribus dejici-
tur argumentum, quo Adverſarii ex uſu ve-
teri contendunt, fœminas & plebem infimam
arceri minimè debere à lectione Sacrâ, cùm
ea omnibus familiaris fuerit, imò & ſubin-
de à Patribus commendata. Quid enim, ait
Roterus, „ ſi ea quæ quãdoque utilia fuêre,
„ per abuſum multitudinis effecta ſint per-
„ iculoſa, & damnifera, rejiciuntur & ab-
„ rogantur: Si ſerpentem æneum ad ſanan-
„ dos igneorum morſus à Moyſe in deſer-
„ to exaltatum, in irreligioſum uſum con-
„ verſum, confregit Rex Ezechias: Si no-
„ cturnæ vigiliæ ad martyrum corpora diu
„ ab utroque ſexu celebratæ, & à Divo
„ Hieronymo commendatæ, Sacro Sena-
„ tus conſulto, poſtmodum interdictæ ſunt:
„ Si cœnæ Dominicæ veſpertinum convi-
„ vium, ſi communionem calicis priſcis
„ temporibus laicis conceſſam, ob nonnul-
„ las hinc contingentes indecentias abſtu-
„ lit Eccleſia: Si conjugium Sacerdotum,
„ pluraque aliàs olim recepta, obſervata-
„ que, propter indecorum incautumque
„ uſum multitudinis exploſa, ſublataque
„ fuere; multo magìs expedit vulgares has
„ translationes, [& earum lectiones pro-
„ miſcuas] etſi aliquando viſæ fuerint per-
„ mittendæ, nunc tamen faceſſere, & ex-
„ plodi à populari theatro; cùm tot per-
„ iculis & experimentis compertum ſit,
„ populum & imperitos (etiam fœminas)
„ his abuti in ſuam perniciem, hacque viâ
„ plebem immutatam, perturbatamque
„ Eccleſiam.

„ His enim in locis, quibus ignotæ ſunt
„ hæ translationes, magna cum pace, fi-
„ dei unitate, Eccleſiæque obedientiâ vi-
„ vitur (ut in Italia, Hiſpania, Luſitania
„ Belgio Auſtriaco) ubi verò lectitantur,
„ & in manus omnium revolvuntur, cer-
„ nere eſt populum infrunitum, & conten-
„ tioſum, errorumque ac perverſorum
„ dogmatum variis formis contaminatum,
„ ſacrorumque ut plurimùm contempto-
„ rem, ſubque hypocriſi meriti, & ſangui-
„ nis Chriſti, peccatis laxare habenas, &
„ in [Libertinorum] Sectam induci.. Hæ
„ ſunt cauſæ quibus adductus ſum in ſini-
„ ſtram partem de vulgaribus his verſioni-
„ bus [& lectionibus promiſcuis] judica-
„ re, exiſtimareque ipſas à Satana, ſeip-
„ ſum in Angelum lucis transfigurante fuiſ-
„ ſe ſuggeſtas. Ut enim prælocutus ſum,
„ & rurſum moneo, hanc inter multas ani-
„ madvertendam eſſe rationem, callidum
„ nimis & mille malorum artificem Sata-
„ nam, his noviſſimis & nimiùm periculo-
„ ſis temporibus, hunc ad perturbandam,
„ &, ſi poſſet, ſubvertendam Eccleſiam,
„ excogitaſſe dolum, primo aſpectu magna
„ ſpecie religionis fucatum. „

Superiùs dixeram aliqua non ſolummodo laudata olim & commendata; ſed præcepta etiam fuiſſe quæ ob juſtas poſtea rationes Eccleſia abrogavit, imò vetuit. Exempla plurima in promptu ſunt. Diem Sabbati, non Dominicum ſanctificari juſſerat Decalogus Exodi cap.20. attamen poſt Chriſti obitum ab Apoſtolis, ne communicare cum Judæis videremur abrogatus eſt Sabbato cultus, & in diem Dominicum translatus, teſte Auguſtino lib.19. contra Fauſtum: & fuerat olim ab Oſea Propheta prædictum cap.2. ceſſare debere feſta Judæorum Neomeniam & Sabbatum. Paulus quoque Sabbatum abolitum & in figura præceſſiſſe ait Epiſt. ad Coloſſ. cap.2. & ad Hebræos 4. Dicens, *Nemo vos judicet in parte Neomeniæ, aut Sabbati*. Hæretici quidam, quos poſtea ſecuti ſunt Manichæi, ſtatuebant die Dominico & Sabbato jejunandum. Contra illos S. Ignatius Epiſt. ad Philippenſes ait, interfectores eſſe Chriſti qui jejunant die Dominico vel die Sabbati; nunc tamen die Sabbati jejunamus, non ſolum licitè; ſed neceſſariò, Eccleſiâ præcipiente quoad abſtinentiam ab eſu carnium; imò in quibuſdam regionibus cenſerentur Judaiſmi notam incurrere qui die Sabbati non jejunarent.

Chriſtus Paſchatis tempus celebraverat cum Judæis; Apoſtoli tamen canone 8., ut diſcerneretur Eccleſia à Synagoga, ſtatuebant, ut *ſi quis ante vernale æquinoctium Sanctum Paſcha diem celebraret, Epiſcopus aut presbyter, abjiceretur*. Cùm Manichæi crederent non verum Chriſti corpus, ſed exangue fidelibus communicari, ideoque in unâ ſolum ſpecie videlicet panis Euchariſtiam ſumerent; Leo Primus ſub medium ſeculi quinti Sermone 4. de Quadrageſima & ſpeciali decreto edito & in altero Gelaſius Papa ſanxerunt, ut communio daretur omnibus ſub utraque ſpecie.

Verùm hæreſi illa ad interitum vergente, & deprehenſis abuſibus occaſione communionis ejuſmodi emergentibus, ſpecies vini laicis detracta eſt. Ebionitarum hæreſis docebat legalia Chriſtianis ſervanda neceſſariò, ideoque non poſſe Chriſti Corpus niſi in azymo confecrari, quem errorem ne Eccleſia approbare videretur aliquamdiu adhibuit fermentatum, quâ hæreſi extinctâ, ad azymum Eccleſia rediit. Exortâ ſub Eccleſiæ initium hæreſi contra Trinitatem, & Chriſtum ſolummodo hominem affirmante, ab ejus ſectatoribus,non in Trinitatis nomine; ſed mortis Chriſti commemoratione, & merſione unica confetebatur baptiſmus.

Contra quam hæreſim condidere Apoſtoli hunc canonem: *Si quis preſbyter aut Epiſcopus non trinam merſionem unius myſterii celebret; ſed ſemel mergat in baptiſmate, quod dari à quibuſdam dicitur in morte Domini, deponatur. Non enim dixit nobis Dominus in morte mea baptizate, ſed in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti*. Refertur hic canon de Conſecratione diſtinctione 4. Poſtea ſuccedentibus Schiſmaticis & Hæreticis rebaptizantibus, decreta in Concilio Toletano quarto cap.5. eſt unica immerſio his verbis: *Propter vitandum Schiſmatis ſcandalum, vel hæretici dogmatis uſum, ſimplam teneamus baptiſmi immerſionem*; idem à Gregorio Magno ſancitum eſt lib.1. epiſt. 41. in Regiſtro.

8 Vident itaque adverſarii multa aliàs licuiſſe, quin & fuiſſe præcepta quæ mutatis poſtea circumſtantiis Eccleſia vetuit: Quapropter etſi conſtaret Sacri Codicis lectionem, etiam rudi populo & paſſim fœminis communem fuiſſe, imo à quibuſdam Patribus commendatam, fingamus etiam imperatam, illegitima prorſus deductio fieret ad præſens tempus corruptiſſimum, quo manifeſta nimiùm eſt hominum temeritas, in abuſu Divini Voluminis ad confirmandam in erroribus pertinaciam.

Diſcrimen inter primitivæ Eccleſiæ homines & vicinorum nobis temporum traditur ab Illuſtriſſimo Lizetio in Dialogo *de ſacris libris in vulgare eloquium minimè vertendis*: „ Licet (inquit) primitivæ Eccleſiæ Chriſtianos unctio doceret de omnibus, ut Divus Joannes in ſua Canonica inquit, hoc tum ut Chryſoſtomus ſuper Matthæum homilia 1. explicat, faciebat Sanctæ inculpatæque vitæ dignitas, candidas, ab omni maculâ deterſas carneâ, cordis tabulas efficiens, ut in eis dignè S. Spiritûs leges conſcribi, conſcriptæque retineri poſſent. Sed è munditiæ calle plerique ſe detorſere, ut idem Chryſoſtomus ſubjungit: quibus proinde & literis & magiſtro opus fuit, ut Divinas intelligerent leges. Unde & Hieronymus Epiſtola ad Paulinum ait: Quidquid enim aliis exercitatio, & quotidiana in lege meditatio tribuere ſolet hoc illis Spiritus Sanctus ſuggerebat, naſcentis ſcilicet Eccleſiæ fidelibus. Igitur in poſterioribus exercitatione & quotidiana in lege meditatione opus eſt, ut Sacras intelligant Scripturas; Quæ cùm in rudi vulgo, ſecularibus negotiis occupato, minimè offendi poſſint, facilè in ſacrarum literarum intellectu cæcurientes

„ tes in varios prolabi errores poſſunt...

„ Divus Auguſtinus lib. de catechizandis rudibus nuſquam idiotas literarum „ expertes monendos cenſuit, Sacrarum „ literarum lectioni, & meditationi intendere: quod profectò ſi illis vel neceſſarium, vel conducibile fuiſſet, minimè „ prætermiſiſſet. Literatos verò, grammaticos ſcilicet & Oratores, quos neque „ inter idiotas numerare audet, hoc amplius illis, quam illiteratis impertiendum eſſe judicans, maximè monet Scripturas Divinas audire: quo palàm fit, „ cùm in eo dicat, ſeſe plus illis tribuere, „ quàm idiotis, idiotis minimè eſſe conducibile Sacras audire Scripturas: tantum abeſt, ut legere permiſerit.

9 Quod Jacobus Ledeſma cap. 21. operis ſuperiùs laudati aſſeruit de Lutherani & Calviniani Euangelii miniſtris, applicabitur meritò Queſnellianæ Sectæ ex utroque ſexu diſcipulis quòd „ Eorum paucos videamus Scripturam legere ad devotionem, vel ad morum correctionem, vel „ ad fidei catholicæ cognitionem; ſed ad „ contentionem, ad inanem jactantiam, „ ad Sacerdotum contemptum, ad ſuperiorum irriſionem, denique ad fidei & „ religionis everſionem: Et ut geſtiant ipſi „ aliorum eſſe aut videri doctores; doceri „ verò recuſent ac dedignentur.

„ At verò olim apud Majores noſtros, „ moderatè vulgus intelligere affectabat, „ nec volebat ſapere plus quàm ſapere „ oportet, toto verò corde ad pietatis „ opera erat intentum, & Sacramentorum „ Chriſti fructum avidè ac unicè quærebat. „ At noſtra ætate apud hos præſertim novatores.... facti ſunt homines præter „ modum ſuæ vitæ negligentes, ſciendi „ plus quàm oportet avidi, nimiùm curioſi „ & novarum rerum improbè cupidi; ut „ quod olim in Actis Apoſtolorum cap. 17. „ de Athenienſibus dicitur, nunc de Germania, Gallia, & locis aliis ubi peſtis „ hæc graſſatur, dici meritò poſſit, ad nihil aliud illos vacare, niſi dicere aut audire aliquid novi. Itaque ad bona opera Chriſtique Sacramenta reverenter & „ cum fructu ſuſcipienda, redditi ſunt negligentiſſimi; ad vaniloquium verò & „ inutiles quæſtiones converſi....

„ Hoc potiùs curare deberet ut orationibus & piis operibus, & humilitate & „ obedientiâ Divinarum rerum vellent eſſe participes. Hos itaque & ſimiles fructus, affert iſtud quintum Lutheri Euangelium, aut ſextum Calvini [addamus & „ ſeptimum Arnaldi, Queſnelli & illis adhærentium] ut ſcilicet populares homines (etiam fœminas) arrogantes & inſolentes reddat, curioſos, & rectæ vitæ, „ virtutum, ac bonorum morum contemptores „. Hæc omnia Jacobi Ledeſmæ, Petri Lizetii, Spiritûs Rotheri, Alphonſi à Caſtro, Ambroſii Catharini verbis potius, quàm meis (præter inſertam parentheſim) deducere volui, quia & Authores per ſe graviſſimi ſunt, & omnia quæ ex eis protuli, à Clero Galliæ approbata fuêre, *ejuſque juſſu ac mandato* contra gliſcentes in Galliâ novitates iterum *typis edita* Pariſiis anno *1661*. Vident hic igitur Adverſarii proſcriptum à CLEMENTE XI. articulum pridem ante rationibus & authoritate, ſibi potiſſimum irrefragabili, fuiſſe debellatum atque protritum.

10 Accedit quod in omnibus adverſariorum textibus nuſquam Patres differant de verſionibus in linguam vulgarem. Sic Illuſtriſſimus Lizetius paulò ante finem Dialogi reſpondet ad objectas ex Chryſoſtomo & Athanaſio ſententias: „ Nuſquam „ profectò (Patres illi inquit) cenſuere „ Divinos libros, in vernaculas & barbaras linguas vertendos eſſe, etſi moneant „ omnes illorum intendere lectioni; ſed „ quemadmodum juriſconſulti ajunt, tametſi ea ad omnes exhortatio referatur, „ de omnibus eidem aptis, & convenientibus intelligi debet; Ita ut non idiotas „ vulgareſque paſſim literarum expertes, „ ad eam, quæ illis haudquaquam conducibilis fuiſſet, lectionem inducere voluerint. Hoc profectò ipſi aliis locis in ſuperioribus citatis declararunt, dum Divini Eloquii margaritas omnibus paſſim „ & ſinè delectu minimè exhibendas aſſerunt, quod eâ verſione & invulgatione „ contingeret.

„ Eoque fit, ut dum ad Divinorum librorum lectionem etiam artifices Divus „ Chryſoſtomus hortatur; non de omnibus „ paſſim; ſed de literarum chariſma habentibus intellexerit. Præterea & luculentius ad Divorum Athanaſii & Chryſoſtomi cenſuras reſpondere poſſumus, „ eorum tempeſtate, quæ inde inobedientiæ, Schiſmatis, & hæreſis demum accidêre, pericula illis abdita fuiſſe: ut hanc „ ſacrorum librorum lectionem vulgaribus „ & idiotis noxam potiùs, quàm adjumentum afferre poſſe minimè agnoſcerent. „ Progrediente verò tempore, compluribus exemplis, rerumque experimentis, „ latentes eâ in re Satanicæ inſidiæ, Chriſtia-

„ ſtianiſmi Ducibus apparere cœperunt in „ Metenſibus, Bohemis, & Waldenſibus.

„ Has ſi Divi Chryſoſtomus & Athana„ ſius [aliique veteres] ſuis temporibus „ cognoviſſent, numquam commune vul„ gus ad Divinorum monumentorum le„ ctionem excitaſſent: mutaſſentque pro„ fectò, cognitis ejus rei periculis, prio„ rem ſententiam: Quemadmodum & de „ plenariis Conciliis Divus Auguſtinus re„ cenſet. Ipſa etiam, inquit, plenaria „ Concilia ſæpe priora poſterioribus emen„ dari, cum aliquo rerum experimento „ aperitur, quod clauſum erat, & cogno„ ſcitur quod latebat.

„ Major profectò longè ſalutaris ſen„ tentiæ certitudo, & firmitas in plenariis „ Conciliis fuit quàm in quibuſcumque „ Sacris Doctoribus: Quia ſententia Ec„ cleſiæ in illis relatæ Sacrorum Docto„ rum opinioni longè præfertur: Et tamen „ in illis quædam interdum ſtatuuntur, „ quæ demum poſtea emendantur, quum „ rerum experimento aperitur, quod clau„ ſum erat, & cognoſcitur quod latebat: „ ſicut in re de qua agitur.

„ Tempore enim Divi Joannis Chryſo„ ſtomi clauſum erat Satanicum commen„ tum Sacræ Scripturæ vernaculâ linguâ „ lectionem, ad ſimplices & idiotas deci„ piendos eſſe, ut ſubjungemus: quod poſt„ ea rerum experimento aperitur; & mali „ ſub pietatis ſpecie, ut latè ediſſeruimus, „ latens occaſio cognoſcitur. Mutaſſet igi„ tur & Divus Joannes Chryſoſtomus, & „ quiſquis alius, ſi hujus fuerit opinionis „ facilè ſententiam, cùm antiqui hoſtis la„ tentes inſidias demum revelatas vidiſ„ ſet. „ Hæc Illuſtriſſimus Lizetius, approbante, ut aliàs monui, Clero Gallicano.

Concilium quoque Aquiſgranenſe de ſubditis ſibi Monialibus & earum in fide conſtantiâ, humilitate, atque erga Eccleſiæ moderatores reverentiâ ſenſit magis honorificè, quàm experimenta nimiùm frequentia de præſentis temporis Monialibus perſuadere videantur. Specimina fluxæ fidei, & ſuperbiæ dedere nuper aliquot in Galliis monaſteria, quæ pluribus non manſiſſent ſequacibus deſtituta; ſi duces ac paſtores cæci pluribus obtigiſſent.

Propoſitio damnata octogeſima quarta.

Abripere è Chriſtianorum manibus novum Teſtamentum, ſeu illis illud clauſum tenêre, auferendo eis modum illud intelligendi, eſt illis Chriſti os obturare. *Obſcr. Mor. in Matth. cap. 5. v. 2.*

CAPUT I.

Propoſitio cenſuris gravibus digna oſtenditur.

1 SOlam Scripturam, non autem Traditionem eſſe Verbum Dei; ſententia Lutheri, Calvini, & recentiorum iſtiuſmodi Hæreticorum eſt ab omnibus damnata catholicis. Hanc nihilominus Queſnelli inſtaurat articulus. *Si enim novi Teſtamenti Codicem abripere Chriſtianis ſit obturare os Chriſti, ne eis loqui valeat, ratio ſimilis contendit, quod ſubducere fidelium oculis Teſtamenti veteris paginas ſit obturare os Dei, ne ullum eis verbum proferat: atque ita eſſe verbum Dei & Chriſti, ſolis conveniet Scripturis. Quis autem hypotheſim talem dixerit cum doctrina conſentire Eccleſiæ, & non eſſe orthodoxis omnibus deteſtabilem?*

Notiſſima & indubitata cunctis fidelibus eſt Verbi Dei diviſio in ſcriptum & traditum. Hinc Apoſtolis & Euangeliſtis Chriſti diſcipulis non levis calumnia à Queſnello impingitur, quando differendo annis pluribus Scriptionem Sacram, Verbum Chriſti tamdiù ſubtraxerint omnibus, os Chriſti ſalutiferum obturando. Compertum verò catholicis eſt quantumlibet dilata fuerit ſcriptio, minimè defuiſſe Eccleſiæ Verbum Chriſti traditum, quo Chriſtus uſque ad finem ſeculi mortalibus loqui non deſinet, etſi tyrannorum iniquitas, omnia Scripturæ volumina incendio aboleret.

Ideo Sanctus Irenæus lib. 3. cap. 4. ait: *Quid autem, ſi neque Scripturas quidem reliquiſſent nobis, nonne oportuit ordinem ſequi Tra-*

Traditionis (ſeu verbi traditi) *quam tradiderant iis , quibus committebant Eccleſias ? Cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes barbarorum eorum, qui in Chriſtum credunt , ſinè charactere vel atramento ſcriptam habentes per ſpiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterem Traditionem fideliter cuſtodientes .*

Juxta adverſarios debuerit Deus duobus annorum millibus tacuiſſe , antequam Moyſes volumen ſacrum conſcriberet ; attamen ex ipſis Scripturarum teſtimoniis compertiſſimum eſt Deum fuiſſe locutum Adamo , Evæ , atque ipſi Serpenti , Caino quoque, & poſtea Nohemo . Deinde à tempore Moyſis uſque ad Eſdram fluxere duo alia annorum millia , quibus Scripturæ in varios diſperſæ Codices nondum in unum coaluerant librum , & penès pauciſſimos extabant , eoſque ſolos propemodum Judæos , non tamen propterea prætermiſit Deus cæteris etiam gentibus loqui interiùs, inſpirando fidem , quibuſdam etiam exterius, ut Jobo ejuſque amicis .

Negare nullus ſapiens poteſt , ad juſtitiam & ſalutem venire plurimos,etiam adultos qui ſcripturas numquam legerint ; venire autem neminem niſi à Deo vocatum , neminem niſi à Dei filio edoctum Matt.11. v.27. *Nemo novit filium niſi Pater , neque Patrem quis novit niſi Filius , & cui voluerit Filius revelare .* Sinè fide in Deum nullus ratione præditus juſtitiam conſequitur & ſalutem , neque credere quis poteſt , niſi cui Dei filius loqui , atque ſe ipſum revelare voluerit . Plurimis proinde Deus loquitur abſque Divini Codicis lectione : non literatis ſolummodo , ſed rudibus quoque, ipſoſque ignorantibus characteres : Omnibus denique & ſingulis peccatoribus Chriſtus loquitur ac denuntiat Matt.11. v.28. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati eſtis , & ego reficiam vos* v.29. *Tollite jugum meum ſuper vos , & diſcite à me quia mitis ſum , & humilis corde.* In quem locum Joannes Climachus gradu 25. aptiſſimè commentatur *Diſcite inquit* [Chriſtus] *non ab angelo , non ab homine* [qui Deus non ſit] *non ex libro ; ſed à me , hoc eſt ex mea in vobis habitatione , illuſtratione , & operatione .*

2 Apocalypſeos cap.3. v.20. Deus loquitur hominibus univerſis ratione utentibus: *Ecce ſto ad oſtium & pulſo : ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum .* Non igitur ſolis loquitur legentibus Scripturas . Omnis Divina vocatio, indubiè quædam Dei locutio eſt . Vocat autem Deus non ſolis literis & ſcripturis; ſed , ut Gregorius Magnus Hom.39. in Euangelia animadvertit: *Ecce vocat* (nos Deus) *per ſe , vocat per angelos ; vocat per Patres , vocat per Paſtores : vocat etiam per nos ; vocat per miracula : vocat plerumque per flagella : vocat aliquando per hujus mundi proſpera : vocat aliquando per adverſa . Nemo contemnat , ne dum vocatus recuſat , cùm voluerit intrare , non valeat .*

Neque conſonum veritati eſt , quod Propoſitio ſupponit , Conditores Regulæ quartæ Indicis Tridentini , ejuſque approbatores Pontifices , & quotquot ejus promovent obſervantiam , *abripere è Chriſtianorum manibus novum Teſtamentum , ſeu eis illud clauſum tenere , & auferre eis modum illud intelligendi .* Teneant Chriſtiani qui voluerint Teſtamentum Novum , teneant & Vetus ; ſed iiſdem expreſſum vocibus , quibus à Spiritu Sancto dictatum eſt , & ab Hagiographis conſcriptum , vel ſaltem univerſa probante Eccleſia legitimè tranſlatum .

Non igitur Teſtamentum ſive vetus, ſive novum prohibent Pontifices , eiſque adhærentes Epiſcopi ; ſed verſiones ſolummodo in linguam vulgarem, ſupremo hactenus Eccleſiæ judicio non conſecratas . Sed neque verſiones illas minùs ſecuras eripiunt manibus omnium ; ſed eorum tantùm, qui Ordinario viſi non fuerint ad eas cum fructu , & ſinè perverſionis periculo legendas idonei . Si qui facultatem illam petere nolunt, vel petitam non obtinent , concionibus, & lectionibus ſacris diligenter interſint ; inſtitui ſe curent à Paſtoribus , & eorum ſubſidiariis, ſive è Clero, ſive ex ordinibus Religioſis : comparent ſibi ex Confeſſarii, vel Directoris Conſilio libros aſceticos , qui Scripturarum ſententias ſelectas , ad pietatem maximè conducentes exhibent, & modo facili abſque periculo erroris , in fide , vel moribus interpretantur .

3 Queſnellus autem Articulo præſenti & pluribus aliis animum ſuum prodit reverà ſchiſmaticum , & ubique intentum avertendis à Summo Paſtore gregibus , ſuæque ſtabiliendæ malignantium Eccleſiæ . Quid enim ad utrumque effectum excogitari poteſt accommodatius, quàm Romanum Pontificem , eique adhærentes Epiſcopos velut antiChriſtianos depingere , qui os Salvatoris fidelibus obſtruant , quo obſtructo , nulla miſeris mortalibus expectanda eſt ſalus ?

Inſpirando ſchiſmati non ſolus hic Articulus intentus eſt ; ſed in hoc Queſnelli ſyſtema confluit univerſum ; continet enim illud doctrinam fidei & motum à Romana

& Ca-

& Catholica diverſum; perſpicuum autem eſt unitatem Eccleſiæ cum diverſitate fidei non ſubſiſtere. Ad defectionem pariter diſponunt manifeſtiſſimè Articuli ſequentes: 96. *Omnes poteſtates ſunt contrariæ prædicatoribus veritatis*: Artic. 95. *Veritates eò devenerunt, ut ſint lingua quaſi peregrina plerìſque Chriſtianis, & modus eas prædicandi, eſt velut idioma incognitum*. 94. *Dominatus exercetur ſuper fidem fidelium, & foventur diverſiones propter res, quæ nec fidem lædunt nec mores*. Quis proinde aliud de iſtiuſmodi ſcriptore, ejuſque contra Sedem Apoſtolicam defenſoribus judicium ferat, quàm eſſe Romanæ Eccleſiæ hoſtes, & in ejus perniciem ſubdolè cum hæreticis conſpirare? Superſedeo pluribus, contra errorem tam exoticum, & temeritate plenum, congerendis cenſuris, ex eo profluentibus ſua ſponte, & à lectore quolibet Theologo, ex diſputatione noſtrâ, licèt breviſſimâ, facilè deducendis.

CAPUT II.

Frivola Propoſitionis defenſio repellitur.

1 SEmper mihi in memoriam redit Pathetica Queſnelli & ſolemnis in totius facie Eccleſiæ contra Conſtitutionem *Proteſtatio*: immeritò ſcilicet tot Articulos condemnari, qui aliud non ſunt, quàm Obſervationes in ſacrum novi fœderis Codicem, neque ſtudio & induſtriâ ex eo elicitæ, ſed ultro & conſecutione neceſſariâ promanantes. Conſulendus igitur nobis locus eſt à Queſnello indicatus qui in Matthæo eſt initium capitis 5. *Videns autem Jeſus turbas, aſcendit in montem: & cùm ſediſſet, acceſſerunt ad eum Diſcipuli ejus: & aperiens os ſuum docebat eos, dicens beati pauperes ſpiritu &c.* Quid iſta Euangeliſtæ narratio continet, quod *inducere atque determinare* Queſnellum debuerit ad obſervationem tam odioſam, & plenam contumeliâ adversùs Regulæ quartæ Tridentini Indicis authores, adversùs Pium IV. & quotquot cum in Sede Apoſtolica ſecuti fuêre in hunc uſque diem Pontifices, ejuſdem Regulæ approbatores, cum univerſis totius Italiæ, Hiſpaniæ, Luſitaniæ, Belgii Auſtriaci, & quot alibi obſervationem Regulæ exigunt, Epiſcopis, Paſtoribus, & Confeſſariis, cum Conciliis Toloſano, Narbonenſi, & aliis à me ſuperiùs indicatis, cum Gerſone Pariſienſis Academiæ Cancellario, cum ipſa Sorbonæ Facultate Theologicâ, cum illuſtriſſimo Galliæ Clero: qui omnes refrænandam cenſuêre Scripturas vernaculè convertendi licentiam, verſionum quoque jam editarum lectionem rudibus, & fœminis promiſcuè non permittendam? Celeberrima de hoc extat Sorbonæ contra Eraſmi Articulos cenſura.

Verùm adverſariorum confidentia adeò his non movetur, ut abdicato Sorbonæ, Cleri Gallicani, & communiſſimo Eccleſiæ judicio, proſcripta Eraſmi dogmata reſtituere, & contra omnes defendere publicè præſumat. In tota relatione Euangelica ne verbum quidem eſt de Scripturis, aut earum lectione: nihil de ejus prohibitione, aut obturatione oris Divini. *Os ſuum aperiens Jeſus docebat diſcipulos*, quid hic inducit atque determinat ad aſſerendum quod *Abripere è Chriſtianorum manibus novum Teſtamentum*, ſit *illis Chriſti os obturare*?

2 Neque verùm eſt quod *Scripturam clauſam tenêre* rudibus viris ac mulieribus, ſit *auferre eis modum illam intelligendi*. Clauſum tenebatur fœminis, pueris, & vulgari judæorum populo Teſtamentum Vetus, commiſſum manibus Scribarum, & Sacerdotum, ejuſque qui ad regale Solium evehebatur; non tamen quiſquam dixerit, ſublatum fuiſſe populo modum omnem Dei eloquia intelligendi. Sufficiebat eis lectio per interpretes, Eſdram, & ſocios Levitas. Sic etiam in novo fœdere monet Doctiſſimus Tridentini Concilii Theologus Petrus à Soto Ordinis Prædicatorum in *Defenſione Catholicæ Confeſſionis &c.* adversùs Prolegomena Brentii cap. 23. *De transferenda Scripturâ in vulgares linguas vel non: & an expediat communem eſſe vulgo & idiotis?* Amplectitur ſententiam negantem, quam ubi pluribus ſtabilivit, reſpondet objectioni, qua conantur adverſarii contra nos ſuſcitare plebeculam, quaſi velimus ei occultare documenta fidei, & modum ad ſalutem maximè conducentem.

„ Quod ſi quis [inquit] cauſetur: non „ eſſe æquum omni lectione Scripturæ privare populum; huic etiam reſpondemus, „ non hoc nos agere, ut nihil legant, nihil habeant ſimplices Scripturæ Sacræ: „ integram quidem illam cibum dicimus „ ſolidiorem, quàm captui populi conveniat. Sed ſunt in ea quàm plurima, quæ „ ſufficiant ad pietatem & ſcientiam Chriſtianam, & ſervandam, & augendam in „ fidelium animis. Hæc Doctorum diligentiâ excerpta, ſaluberrimè credimus „ omnibus tradi poſſe, & in omnium linguas transferri, præcipuè quæ ad mores „ pertinent, & quæ ad prima myſteria fidei:

Digitized by Google

„ fidei: Lectiones illæ, quæ per annum in „ Eccleſia leguntur, miracula Chriſti, „ exempla vitæ ejus captui ſimplicium con- „ veniunt: imitemur antiquorum Patrum „ exempla: Auguſtinus ex omnibus Scri- „ pturæ Sacræ Libris, quæ ad mores per- „ tinent tempore Novi Teſtamenti, in „ unum Librum collegit: quem ſpeculum „ appellari voluit, ut Poſſidonius teſtis eſt „ in vita ejus, & Liber ipſe oſtendit: in quo „ nihil aliud eſt, niſi quod ad mores perti- „ net: & vix ullus Liber Scripturæ omiſ- „ ſus eſt, unde non aliquid ſit excerptum. „ Hunc tam pium laborem exiſtimamus „ ſimplicibus populis futurum utilem.

„ Baſilius etiam ſimile fermè argumen- „ tum habet in octoginta moralibus re- „ gulis, in quorum ſingulis per multa ca- „ pita, quæ ad mores pertinent ex novo „ dumtaxat Teſtamento magnâ certè dex- „ teritate collegit. Cyprianus etiam tri- „ bus illis Libris ad Quirinum hoc ipſum „ agit; ut ex Scriptura capita quædam ad „ formandam fidem, in primis duobus ad „ diſciplinam Chriſtianam docendam, in „ tertio ex Scriptura Sacra colligens. Ita- „ que ſatis hic Patres oſtenderunt, quid ex „ Scriptura omnibus tradi poſſit.

„ Sunt & alii apud Græcos & Latinos „ hujus argumenti Libri; ſed tres hos, de „ quibus diximus, & ob ſanctitatem & au- „ thoritatem authorum, & res ipſas etiam „ in exemplum præcipuè adduximus eo- „ rum, quæ minori periculo & cum fructu „ etiam ex Scripturis Sacris transferri poſ- „ ſunt in uſum ſimpliciorum. „ Pro his infinita eſt aſceticorum operum ubique copia, quæ ſelectis Scripturarum ſententiis ad omnem pietatem aptiſſimis referta ſunt. In concionibus etiam proferuntur ex Scripturis exempla plurima, & textus, congrua comite expoſitione, adeò ut qui in perfectionis ſtudio defecerint, imputare non debeant defectui notitiæ ab Eccleſiæ Rectoribus ſubtractæ, ſed vitio negligentiæ, & ſocordiæ in virtutum maxime cognitarum exercitio.

3 Aliud in Scripturis, quo dogma ſuum exoticum, turba novaturiens confirmaret, reperire non potuit. Duos è Sanctis Patribus Collator profert Auguſtinum & Gregorium. Sic prior ait ſerm. 85. n. 1. *Os Chriſti Euangelium eſt, in Cœlo ſedet, ſed in terra loqui non ceſſat*. Itane Os Chriſti Euangelium eſt, ut nonniſi per Euangelium Chriſtus loqui hominibus cenſeatur? Non eſt creatura humanis expoſita ſenſibus, & intellectui rationali, per quam Deus ſuam potentiam & ſapientiam non manifeſtat.

Proinde licèt ſacræ paginæ, potiſſimum novi Fœderis deſcripta in ſe contineant Dei & Chriſti eloquia, atque hac ratione metaphorica dici valeant *Os Chriſti*, nihilominus ut aliis modis plurimis Servator homini loquitur, ita Os ejus non ſolis reſtringitur Scripturis; ſed ad innumera ſe extendit ejus opera, quibus voluntatem ſuam & attributa mortalibus patefaciat. Breviter ac dilucidè multiplicem hunc Divinæ locutionis modum deducit *Collectio* Gallica *documentorum pertinentium ad Conſtitutionem &c.* Tomo 2. parte 3. pag. 229. *Deus hominibus non ſolius Novi Fœderis Codice loquitur, ſed etiam Traditione, quæ æquè Verbum Dei eſt ac Scriptura: loquitur miniſterio Angelorum, & hominum: loquitur teſtimonio Cœlorum annuntiantium ejus gloriam: loquitur vocibus omnium creaturarum demonſtrantium exiſtentiam Creatoris, ejuſque perfectiones; nobis autem hominibus infinitum, quo ei obſtringimur propter ipſum, amoris debitum manifeſtat: loquitur beneficiis nullo tempore intermiſſis: loquitur caſtigationibus ac ſuppliciis.*

Chriſtus autem ſolis loquitur Novi Teſtamenti ſeu Literis Sacris, ſeu Verſionibus? Nonne vox Sanguinis ejus clamat melius quàm ſanguis Abel? Nonne ab altitudine Cœli nobis loquitur per Miniſtros ſuos & Vicarios? Nonne per Eccleſiam, quæ veritates ejus depoſitas retinet, & explicat imperitis? Nonne per Spiritum Sanctum omnia nos docet, inſtinctibus loquens interioribus, gratiâ ſcilicet motibus in intellectu pariter & voluntate, illum erudiens monitis & ſuaſionibus, hanc blanditiis, promiſſionibus, minis, & mille modis efficaciſſimis alliciens ac pertrahens ad aſſenſum?

Non igitur obturatur *Os Chriſto* Sacri Codicis verſiones Vernaculas ſubducendo manibus quorumdam fidelium, de quibus timor haud temerarius eſt, ne abutantur propter imperitiam, aut alias animi diſpoſitiones lectioni iſtiuſmodi minimè congruentes. An neceſſaria Novi Teſtamenti notitia hauriri non poteſt, niſi ex Divini Voluminis lectione, aut verſionum vulgarium pro iis qui Latini idiomatis ſunt ignari? Numquam auferetur fidelibus modus omnis aſſequendi Doctrinam in Novo Fœdere revelatam, atque in ipſo expreſsam Scripturarum Codice, quamdiu eis non deerunt Paſtores, earumdem præcones ex officio, atque interpretes. Accedit obvia, ut ſupra monui, piorum ubique opuſculorum copia, in quibus & Sacræ Sententiæ ad pro-

profectum animorum utiliſſimæ collectæ ſunt, & convenientibus junctæ explicationibus, non exponunt lectores ſimplices, errandi in fide & moribus periculo.

4 Non ſic dimittere nos volunt adverſarii; ſed urgent authoritate Gregorii Magni Pontificis Epiſtolarum Lib.4. Epiſt. 31. ad Theodorum dicentis: *Quid eſt autem Scriptura, niſi quædam Epiſtola omnipotentis Dei ad creaturam ſuam?* Inauditum hactenus eſt, & hodie primum à Novatoribus ineptiſſimè excogitatum, quod os Numini occludatur, ne, dum modis loquitur quotidie innumeris & maximè variis, exponere mentem ſuam ulla ratione hominibus valeat; ſi ejus Epiſtola non legatur.

Luctuoſiſſima ſors foret & deſperata ſalus omnium qui legere nequeunt; nemo enim ad Deum venire poteſt niſi vocatus, & per fidem: nemo credere, niſi cui filius revelaverit. Neminem autem filius vocare poteſt, nemini quidquam revelare, ſi Os Chriſti obturatum fuerit, quo ſolo, ut ſupponit propoſitio, hominibus loquitur: neque Os aliud Chriſto eſt, quàm ejus ad homines Epiſtola quæ legi nequeat ab iis qui literas ignorant. Hinc fruſtrà tot gentes barbaras Apoſtoli baptizaſſent, quibus nullum Novi Fœderis Sacrum Codicem tradiderunt.

Et quid actum fuerit Chriſtianis omnibus tot annos, quibus poſt Chriſti ad Cœlos aſcenſum nulla Novi Teſtamenti Scriptura innotuit, nulla exarata eſt? Prætereo omnes, qui à mundi exordio uſque ad Moyſen ſinè Divina iſtiuſmodi ad homines Epiſtola vixerunt: & iniquiſſimo Queſnelli judicio neque credere potuerint, neque ſalvari. Eadem calamitas premere debuerit Judæos univerſos, exceptis pauciſſimis, quibus Scripturarum ante Chriſtum copia obtigit. Duriſſima ea eſt, & omnis expers rationis ſententia.

In fatuitatis proinde adeò exoticæ patrocinium fruſtrà conantur adverſarii trahere S. Gregorium, utpote apertè nimiùm veritati Catholicæ ſuffragantem Textu à me ſuperiùs allegato ex Homilia 39. in Euangelia, ubi Deum exhibet modis maximè variis loquentem & vocantem homines, etiam ſinè literis: *Ecce vocat per ſe* [interius] *vocat per Angelos, vocat per Patres, vocat per Paſtores: vocat etiam per nos: vocat per miracula, vocat plerumque per flagella: vocat aliquando per hujuſmodi proſpera: vocat aliquando per adverſa: nemo contemnat, ne, dum vocatus recuſat, cùm voluerit introire, non valeat.*

Imò tot vocibus potentiam ſuam, & ſapientiam Deus loquitur, quot ſua nobis quotidie oſtendit opera. Et quæ exilis adeò & vilis creatura eſt, in qua non omni temporis momento ſe Deus conditorem enuntiat & conſervatorem? Quot Chriſtus in baptiſmo abluit quotidie infantes, quot miniſterio Sacerdotis Patri reconciliat peccatores, tot linguis ſe palàm prædicat humani generis Redemptorem. Audivimus quoque ſuperiore capite Joannem Climachum gradu 25. agnoſcentem in Chriſto frequens magiſterii exercitium, etiam abſque literis. Idem Chriſtum de ſe profitentem & omnibus clamantem inducit: *Diſcite à me, non ab Angelo, non ab homine, non ex Libro, ſed à me, hoc eſt ex mea in vobis habitatione, illuſtratione, operatione.*

Apage igitur novitatem fatuam, quæ Chriſtum obmuteſcere jubet, & nihil hominibus declarare, nihil eos docere abſque adminiculo Scripturarum: *Abripere è Chriſtianorum manibus Novum Teſtamentum, ſeu eis illud clauſum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, eſt illis Chriſti Os obturare:* In ſimilem inſaniam concurrit Articulus ſequens.

Propoſitio damnata octogeſima quinta.

Interdicere Chriſtianis lectionem Sacræ Scripturæ, præſertim Euangelii, eſt interdicere uſum luminis filiis lucis, & facere ut patiantur ſpeciem quamdam excommunicationis. *Obſerv. Moral. in Luc. 11. verſ. 33.*

CAPUT I.

Erroris abſurdi convictio.

1 Supponit hîc iterum Queſnellus, Apoſtolicam Sedem Chriſtianis interdicere Sacri Codicis lectionem, cujus prohibitionis nullum in Regulis Tridentini Indicis à Pio Quarto approbatis, nullum uſquam alibi veſtigium eſt.

eſt. Sola vetatur lectio promiſcua translationum vulgarium, quarum vix ulla fidelis eſt, nulla quæ præſtare valeat lectoribus ſecuritatem, qualem editiones ſacræ ab Eccleſia approbatæ. Verſionem Gallicam Montibus Hannoniæ editam anathemate profligavit Clemens IX. Catalaunenſem Pontifex ejuſdem nominis XI. quibus Voluminibus proſcriptis, & multiplici confixis cenſurâ, non propterea textus ſacer labem contrahit, aut læſionem. Luminis quidem aliquid præſtare Lectoribus verſiones iſtiuſmodi poterant, & pollicebantur plurimum; ſed ut earum lectores non leviter ſuſpecti ſunt, ipſa opera diligenti diſcuſsa examine, infida in plurimis deteguntur: ſimilia meteoris quibuſdam velut ſideribus errantibus, quæ non Cœlo genita; ſed fœtidis exhalata paludibus, quiſquis ſequitur, funeſto ſe exponit lapſui, & exitio.

Sunt tamen & verſiones aliæ neque à Sede Apoſtolica, neque ab inferioribus Epiſcopis reprobatæ, compoſitæ ſcilicet ab authoribus, de quorum fide ac religione penès nullos ſiniſtra eſt ſuſpicio; in talibus quidem verſionibus minus apparet periculi: propterea quiſquis ad lectionem iſtiuſmodi ſatis comparatus videbitur, facultatem ab Ordinario, vel, ut rectiùs dicam, à Sacra Congregatione poſtulet; nam ex Obſervatione mandato Clementis Papæ VIII. factâ, *animadvertendum eſt circa ſupradictam quartam Regulam Indicis fel. record. Pii Papæ IV. nullam per hanc impreſſionem, & editionem de novo tribui facultatem Epiſcopis, vel Inquiſitoribus, aut Regularium Superioribus concedendi licentiam emendi, legendi, aut retinendi Biblia Vulgari linguâ edita, cùm hactenus mandato & uſu Sanctæ Romanæ Univerſalis Inquiſitionis ſublata eis fuerit facultas concedendi hujuſmodi licentias legendi, vel retinendi Biblia vulgaria, aut alias Sacræ Scripturæ tam Novi, quàm Veteris Teſtamenti partes, quavis vulgari linguâ edita: ac inſuper Summaria, & Compendia, etiam hiſtorica eorumdem Bibliorum, ſeu Librorum Sacræ Scripturæ, & quocunque vulgari idiomate conſcripta; quod quidem inviolatè ſervandum eſt*. Poſtulet, inquam, facultatem, & legitimæ Poteſtatis ſtet judicio, ſive concedat, ſive deneget.

2 Nullus enim caſus evenit, in quo qualiſcunque jactura luminis, quæ homini privato & Latini idiomatis ignaro, ex omiſſione lectionis ſacræ oritur, compenſari nequeat libris aſceticis, & frequentium auditu concionum, piique conſilio directoris. Diſcipulis enim Chriſti & Succeſſoribus eorum ab ipſa veritate dictum eſt: *Vos eſtis lux mundi: non poteſt Civitas abſcondi ſupra montem poſita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio; ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo ſunt*.

Ipſius Salvatoris lumine minimè privantur idiotæ, & Bibliis deſtituti; cùm ſit, ut teſtatur dilectiſſimus Apoſtolus Joannes Euangelii cap. 1. *Lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*: Et Senex Simeon Lucæ cap. 2. Divinum infantulum vocabat *Lumen ad revelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Iſrael*. Verè Chriſtus lumen ad revelationem gentium fuit, Magos evocans, eoſque ſinè voce & literis erudiens. Priùs etiam in ipſo matris utero ſuum illuminavit tacitus Præcurſorem, ejuſque Matrem; ſuam verò quantò etiam tunc diſertiùs omni linguâ & codice edocuit? Sola deſipiens novitas jubet omne Chriſti lumen hominibus ſalutiferum à lectione ſacri Codicis dependere.

Zacharias in ſuo cantico expetit Lucæ 1. *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis ſedent, ad dirigendos pedes noſtros in viam pacis*; Non futurum exiſtimans ut ſua vota uſque ad conſcribenda poſtmodum Euangelia ſuſpendantur. Filius autem ejus tanto illuſtratus lumine, diu ante ſcriptionem Euangelii morte ſublatus eſt. Iſaias cap. 49. ſic loquentem inducit Patrem æternum ad Filium: *Dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque in extremum terræ*. Illuc revera lumen fidei, juſtitiæ & ſalutis intulit, etiam quo nulla umquam Divina Scriptura aut ejus verſio penetravit.

Non igitur Euangelii ſcripti abſentia, Divini omnis luminis privatio eſt: unde neceſſariò corruit Articulus aſſerens quod *interdicere Chriſtianis lectionem Sacræ Scripturæ, præſertim Euangelii, ſit interdicere uſum luminis filiis lucis*.

3 Deteſtabilis ex hoc maximè redditur enuntiatio, quòd quemlibet carentem ſacro Codice, aut non legentem, ſtatuat omni penitùs uſu luminis deſtitutum, atque ita nihil boni ſalutiferi operantem, nihil volentem pertinens ad juſtitiam. Cuicumq; ſcilicet erepta fuerit lucerna una, ſi ei ſubſtituatur altera, non dicetur ſimpliciter & abſolutè prohiberi uſus luminis.

Quid autem magis horridum, & Catholicæ oppoſitum veritati, quàm omnem hominem cui Scripturæ, aut ejus lectio defuerit, ſpoliare quolibet pii operis exercitio, atque inevitabili addicere damnationi? Quid iniquius, quàm omnes Regulæ quar-

ræ Indicis Tridentini authores, etiam Pium Quartum Pontificem, & ſingulos ejus in Petri Cathedra Succeſſores, cum omnibus eos ſequentibus Epiſcopis, Paſtoribus, & Sacramenti pœnitentiæ adminiſtris, qui Regulam illam approbant, atque in opus deduci cupiunt, tam impiâ palàm laceſſere contumeliâ?

Eadem propoſitio manifeſtè ſchiſmati viam ſternit, Hæreticorum adversùs Apoſtolicam Sedem, ipſamque Eccleſiam Romanam calumnias confirmans; quaſi illa homines ab uſu Divini luminis, atque adeò à vera juſtitia, & beatitudine averteret, ſimul in ſupplicia præcipites agens ſempiterna. Si ad ſuperni uſum luminis neceſſaria eſt Scripturæ Sacræ, præſertim Euangelii lectio, evidens fit uſum illum non in omnium poteſtate eſſe; non enim in poteſtate relinquitur ignorantium literas, & innumerabilium è barbaris converſorum ad Eccleſiam; qui præter idioma barbarum, nullum, neque Biblia habent in ſuum tranſlata vernaculum.

Prætermitto in ipſis Europæ regionibus Catholicis plurimos, quibus comparandi ſibi ſacrum Codicem paupertas denegat facultatem. At in ſingulorum, maximâ fidelium poteſtate eſt lumen à Chriſto oblatum omnibus accipere, eoque uti ad juſtitiam ſi voluerint & ſalutem. Sic ab univerſis contra hæreticos docemur Sanctis Patribus, præcipuè Auguſtino libro 1. de Geneſi contra Manichæos cap. 3. *Illud autem lumen* [gratiæ] *non irrationabilium animalium oculos paſcit; ſed pura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore viſibilium rerum & temporalium ſe ad præcepta ſervanda convertunt, quod omnes homines poſſunt, ſi velint; quia illud lumen omnem hominem illuminat venientem in hunc mundum.* Simili modo loquitur Chryſoſtomus homiliâ 7. in Joannem: *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: Illuminat profectò quantum in ipſo eſt. Si qui autem ſponte ſuâ mentis oculis conniventibus, ad hujus lucis radios aciem dirigere noluerunt, non ex luminis natura in tenebris perſtiterunt; ſed ex malitia ſua, qui ſpontè tanto ſe dono indignos reddiderunt.*

Auguſtini etiam Magiſter Ambroſius libro 8. in Pſalm. 118. *Myſticus Sol ille juſtitia omnibus ortus eſt, omnibus venit, omnibus paſſus eſt, ut tolleret peccatum mundi. Si quis autem non credit in Chriſtum, generali beneficio ipſe ſe fraudat: ut ſi quis clauſis feneſtris radios Solis excludit non ideo Sol non eſt ortus omnibus, quia calore ejus ſe fraudavit; ſed quod Solis eſt, prærogativam ſuam ſervat: quod imprudentis eſt, communis à ſe gratiam lucis excludit.*

4 In his omnibus, & infinitis iſtiuſmodi ſententiis Sancti Patres Eccleſiam decepiſſent, ſi luminis uſus in nullius poteſtate hominis eſſet, in cujus non foret lectio Scripturarum. Lumen igitur ad juſtitiam ſalutemque conducens ac ſufficiens, quo filii lucis ex benevolentia gaudent Salvatoris, non crediderunt Sancti Patres & Interpretes Scripturarum pendere à corticibus arborum, membranis, chartiſve, neque ad illius uſum, ſacri Codicis neceſſariam eſſe lectionem, ſinè qua Teſte Auguſt. lib. 1. Doct. Chriſt. cap. 39. *Multi in ſolitudine vivunt, Fide, Spe, & Charitate ſubnixi:* Quemadmodum duobus annorum millibus abſque ullo Scripturarum Volumine ſtetit mundus, neque lumen ejuſque uſus filiis lucis defuit; uti neque Judæorum populo à Moyſis tempore uſque ad Eſdram, quando penès ſolos ferè Sacerdotes, & Scribas Scripturarum exemplaria ſervabantur, & quidem negligentiùs; cùm partes plurimæ deperditæ ſint: quod minimè accidiſſet, ſi penès omnes promiſcuè, ut adverſariis placer, ſacra Volumina fuiſſent. Cur autem fuiſſent, & cui quodammodo uſui, ſaltem poſt ſeptuaginta annorum captivitatem Babylonicam, quando lingua Hebraica, in qua ſolâ tunc Divini Codices extabant; Judæis deſiit eſſe vulgaris?

Apud Chaldæos nempe Chaldaicè loqui aſſueverant, unde mutatione aliquâ ſermo emerſit Syriacus, qui etiam Chriſti tempore Judæis extitit vulgaris. Hebraicus plebi parum cognitus: neque præſenti tempore ulli nationi vernaculus eſt. Nato Redemptore non fuiſſe Hebraicum vulgo notum, maximè non fuiſſe Scripturam paſſim omnibus familiarem, indicat illud Joannis cap. 7. *Turba hæc quæ non novit legem.* Et quod dicitur lib. 2. Eſdræ cap. 8. fuiſſe in omni populo *lætitiam magnam nimis, eo quod Eſdras interpretaretur verba legis*, &, *quia intellexerunt verba legis* Hebraica, aliàs non percepturi; ſed ideone qui tunc filii lucis in populo erant, omni deſtituebantur uſu luminis?

5 Abſque Euangelio ſcripto, ut monui, fuit Eccleſia annos aliquot poſt Domini aſcenſum. Neque Euangeliſtæ ſcripſerunt linguis vulgaribus. Neque illis exaratæ ſunt Apoſtolorum Epiſtolæ; non tamen propterea conqueſti ſunt illius temporis fideles è nationibus barbaris, quaſi uſu luminis privarentur, cùm Apoſtoli, utpote dono linguarum præditi, facilè potuiſſent ſingu-

Digitized by Google

ſingularum nationum eas exprimere idiomate. Varietatem autem linguarum non exiguam, teſtatur vehemens gentium admiratio in Actis Apoſtolicis cap. 2. *Stupebant autem omnes & mirabantur dicentes: Nonne ecce omnes iſti qui loquuntur Galilæi ſunt, & quomodo nos audivimus unuſquiſque linguam noſtram, in qua nati ſumus? Parthi & Medi, Ælamitæ, & qui habitant Meſopotamiam, Judæam & Cappadociam, Pontum & Aſiam, Phrygiam & Pamphiliam, Ægyptum, & Partes Libyæ, quæ eſt circa Cyrenen, & advenæ Romani, Judæi quoque & Proſelyti, Cretes & Arabes: audivimus eos loquentes noſtris linguis magnalia Dei. Stupebant autem, & mirabantur, ad invicem dicentes: Quid eſt hoc?*

Licèt autem tot gentibus Apoſtoli prædicaverint Euangelium, & Irenæus temporibus illis proximus teſtetur libro 1. cap. 3. fundatas tum fuiſſe Eccleſias in Oriente, in Libya, in Ægypto, in Hiſpaniis, in Germania & in mediis regionibus, nempe Italiâ & Galliâ, non tamen propriis illarum gentium linguis ullum Euangelium, ulla Epiſtola ſcripta eſt; ſed Hebraicè ſolùm, aut Græcè, & fortè Euangelium Marci Latinè. Certè Epiſtola Pauli ad Romanos Græca fuit, non Latina, quamvis hæc, non illa tunc eſſet Romanis vernacula. Græca extra Græciam ubique ferè ornabat eruditos, rudibus ac plebeis non admodum uſitata. Hoc ſenſu intelligitur dictum Marci Tullii Ciceronis in oratione pro Archia: *Græca leguntur in omnibus ferè gentibus, Latina ſuis finibus ſanè exiguis continentur.*

Ideo Apoſtoli pleraque ſcripſerunt Græcè. Quamquam non idiomate ut apparet propriè vernaculo, quod vulgi ſermonibus frequentatur; ſed Græco literatorum, quod in ſcholis ſtudio diſcitur, unde neque plebis manibus terebatur. Creſcente autem mox Imperio Romano Latina lingua prævalere cœpit in Occidente & ſaltem penès eruditos tota Hiſpaniâ, Galliâ, Italiâ, Africâ, aliiſque regionibus magis quàm Græca propagari. Hinc & ad Divina Officia velut communior & nobis aptior aſſumpta eſt; non tamen propterea Apoſtolos vel Euangeliſtas quiſquam calumniatur, quaſi in filiis lucis impediverint uſum luminis. Quod de diſtinctione linguæ Græcæ in vernaculam & non vernaculam tradidi, locum hoc tempore habere certiſſimum eſt, vel ex eo quod Romæ in Collegio Græcis Alumnis, fundatione Pontificiâ deſtinato, diſcatur ab omnibus Græca literalis, ut ab Italis Latina.

6 Illuſtriſſimus Lizetius in Dialogo ſic *Neoterum* inducit objicientem *Græcus ſermo, quo penè novum Teſtamentum, ſcilicet exceptis Matthæi Euangelio & Pauli ad Hebræos epiſtolâ, conſcriptum fuit, omnibus etiam Idiotis, indoctoque vulgo notus fuiſſe videtur, ac paſſim ab omnibus intelligebatur.*

Reſpondet Author. *Hallucinaris & planè cæcutis* Neotere: *apud Græcos cum Euangelia, & reliquum novum inſtrumentum conſcribitur, duplicem fuiſſe ſermonem, alterum vulgarem omnibus communem; alterum verò peculiarem, evidenſiſſimè comprobatur: quòd apud illos verborum inflexiones, tropos, ac rectè loquendi regulas admodum exquiſitas, & adventitias tum fuiſſe notiſſimum ſit. Quo fit, ſermonem illum artificioſum indocto vulgo neutiquam communem; ſed viris literatis peculiarem fuiſſe, credere debeamus. Illo autem Divinos libros conſcriptos fuiſſe & non vulgari ſermone Græco, luculenter hiſce libris, quos de Doctrina Chriſtiana Divus Auguſtinus conſcripſit, affirmare videtur.*

Pluribus id confirmat Lizetius: Dein progreditur ad linguam Latinam, circa quam *Neoterus* objicit: *Cùm utrumque Teſtamentum ex Hebraico, vel Græco traductum fuerit, & Latinus ſermo tum etiam vulgo notus eſſet, quare & nunc in Gallicum etiam rudi plebi notum translatio fieri non poteſt?*

Cui iterum reponit Author: *In hoc ipſo, Neotere, ac in reliquis duobus cæcutis. Nam etſi Pogius Ciceronis & Quintiliani teſtimoniis affirmare ſatagat, Latinum ſermonem omnibus, etiam indoctis communem fuiſſe; Laurentius tamen Valla, longè doctrinâ ſuperior, ac duarum linguarum Græcæ ac Latinæ apprimè peritus contra ſenſit, dicens, tum Latinum ſermonem grammaticâ arte compoſitum, neutiquam indocto vulgo notum fuiſſe. Et ob id Juriſconſultus Paulus à tutoribus impenſas eruditionis pupillarum in grammatica arte repetendas cenſuit: artificioſo Latino ſermone inſtruendas etiam filias eſſe arbitratus, non ideirco paſſim omnibus ſermo is eruditionem requirens, notus erat.*

7 *Illo autem artificioſo Latino ſermone, & non vulgari, in Latina Eccleſia primùm Divina monumenta conſtant. Non ideirco ſermo ille omnibus communis erat .... Sed quid Romani & Itali, Pœnorum, Iberorum, Gallorum, Germanorum & cæterarum nationum comparatione? Latina Eccleſia minima pars fuêre. Quibus omnibus ſolo Latino ſermone Divini exhibentur Codices, planè indoctæ plebi Gallorum, Iberorum, Germanorum, & Pœnorum ignoto. Nec in earum Nationum vernaculum Divinos verſos comperiemus libros,*

Inſtat nihilominus ſub *Neoteri* nomine adverſariùs : *Latinus ſermo , ſi noſtra tempeſtatis præclaris authoribus credamus, olim tonſoribus , & cerdonibus , ac paſſim indocta plebi apud Gallos & Iberos notns fuiſſe videtur: extantque ejus rei in vnlgari lingua quadam veſtigia.*

Reſpondet Lizetius : *Deſipiunt planè*, Neotere , *qui hac aſſeverant . Livius nempe de bello Macedonico plerumque commemorat, inter Pœnos & Romanos , vel Latinos ; inter Iberos , etiam , eoſdemque Romanos , dum in colloquium venirent , interpretem adhibitum fuiſſe ; Quo manifeſtum fit , bis nationibus diverſum omnino , & longè ante Divinorum librorum in Latinam linguam traductionem , ſermonem fuiſſe .*

Quantum verò ad Gallos attinet , idem Livius commemorat , Gallum eximia magnitudinis ad duellum , Romanum , per Latinum interpretem provocaſſe . Si ſermo ille Latinus tam Gallis communis fuiſſet , haud quaquam interprete Gallus eguiſſet . Palàm igitur eſſe puto , Latinum ſermonem , quo Divini libri conſcripti fuère , minimè Gallis , Iberis , Germanis , & cæteris Latina Eccleſiæ nationibus paſſim omnibus , etiam indoctis , notum fuiſſe ; ſed ſolùm viris literatis peculiarem : ſed & hoc Ulpianus , Alexandri Severi Scrinii Magiſter affirmat , dum fideicommiſſa non modo Græco & Latino ſermone ; verùm quoque Punico & Gallicano relinqui poſſe cenſet : Hinc evidens inter Latinum & Gallicanum ſermonem diſcrimem faciens . Fuit autem is circa initiantis tempora Chriſtianiſmi .

Sed quid immoramur? Nam & Divus Auguſtinus libris , quos de Doctrina Chriſtiana ſcripſit , Latinum ſermonen , in quem primùm Divina vertuntur monumenta , minimè communem omnibus fuiſſe aſſeverat , inquiens ; Si autem ipſius lingua noſtra aliqua verba, locutioneſque ignoramus , legendi conſuetudine , audiendique innoteſcunt . Nulla ſanè ſunt magis mandanda memoriæ , quàm illorum verborum locutionumque genera qua ignoramus . Non erat idcirco genuinus & vernaculus ille ſermo , in quo & pleraque à doctis ipſis ignorabantur .

8 Verùm quidquid ſit de tota hac eruditiſſimi ſcriptoris ſententiâ merè hiſtoricâ, à qua licitum adverſariis erit , ſi libuerit , recedere ; quamvis non leve ea pondus acceperit anno 1661. ex publica Cleri Gallicani approbatione ; minimè inde pendet aut cenſuræ Pontificiæ contra Queſnellum æquitas , aut damnati iniquitas articuli , qui præter falſitatem dogmatis & perverſitatem , contumeliam continet, ſchiſmaticis & hæreticis apertiſſimè faventem adversùs Apoſtolicam Sedem , omneſque toto orbe Catholicos Regulæ IV. Tridentini Indicis approbatores , nullo extra Galliam Epiſcopo diſſentiente ; licèt aliqui uſum contrarium ubi is nimiùm invaluerit , exiſtiment permittendum ; ne gravis oriatur offenſio populi , & fortè complurium cum rebellione , ad hæreticos defectio .

Dixi: *nullo extra Galliam Epiſcopo diſſentiente:* Ex ipſo autem Chriſtianiſſimo Regno quæcumque produxi contra ſeptuageſimum nonum , & ſequentes articulos , judicia gravisſima Conciliorum Toloſani , ac Narbonenſis, duorum ſucceſſivè Pariſienſium Antiſtitum Petri & Joannis Franciſci de Gondy, dein & Cleri Gallicani in Generalibus comitiis Pariſiis congregati , etiam Sorbonæ cum celebri ſuo Cancellario Joanne Gerſone , & pluribus ejuſdem nationis eruditiſſimis Scriptoribus , cum Petro Lizetio aliàs Regii Senatûs Principe , cum ipſo denique Senatu , & Rege Chriſtianiſſimo : Hæc inquam omnia manifeſtè militant contra præſentem Articulum convictum undique de falſitate , iniquiſſima contumeliâ, & ſchiſmaticâ temeritate . Neque tamen adverſarios noſtros pudet , poſt juſtum adeò inflictum à Sede Apoſtolica anathema, eundem ſuſcipere , conquiſitis undequaque patrociniis defendendum .

CAPUT II.

Satisfit argumentis oppoſitis ex Scriptura Sacra .

1 SI Queſnello proteſtanti credimus, ad obſervationem iſtiuſmodi moralem atque dogmaticam *inducit ac determinat* ipſius Servatoris ſententia , quæ in Lucæ Euangelio legitur cap. 11. v. 33. *Nemo lucernam accendit , & in abſcondito ponit, neque ſub modio ; ſed ſuper candelabrum , ut qui ingrediuntur, lumen videant.* Itane Moyſes edoctus à Domino ſacrum Codicem in abſcondito & quaſi ſub modio poſuit ; quia non omni populo , rudibus etiam fœminis ac pueris eum tradidit legendum ; ſed Sacerdotibus , ut eum cuſtodirent , & certis temporibus producerent legentes ipſi coram populo , & interpretantes ; ne ſi quilibet eum idinra pro libitu manibus tereret, & pro ſua intelligeret imperitiâ , Divinas ſententias prava in multis corrumperet explicatio , & quæ à Spiritu Sancto ad hominum profectum ſalutemque dictatæ ſunt, ſtulti-

ſtultitiâ eis abutentium convetterentur in perniciem ?

Neque in novo fœdere Supremus Chriſti Vicarius Scripturas in abſcondito, & ſub modio ponit, quando jubet eas in Divinis Officiis legi publicè & decantari à Miniſtris, in ſcholis à Doctoribus, in concionibus à Paſtoribus, aliiſque Divini Verbi præconibus, ratione dilucida ac facili ad intelligentiam & fructum omnium accommodatiſſimâ exponi ac declarari.

Non vult Apoſtolica Sedes, neque velle ſapienter ullus Epiſcopus poteſt, ut in linguas quaslibet vernaculas translata Dei Eloquia vulgi manibus ſinè diſcrimine obtrudantur; Ne, ut graviter & meritò reprehendit Hieronymus Epiſtolâ ad Paulinum, *Scripturarum artem ſibi paſſim omnes vindicarent, hanc garrula anus, hanc delirus ſenex, hanc ſophiſta verboſus, hanc univerſi præſumerent, lacerarent, docerent, antequam diſcerent*. Quod *ſi non eſt lucernam in abſcondito ponere, aut ſub modio*, at certè eſt quod Sapientia increata vetat, *margaritas projicere ante porcos*.

Neque illud eſt lucernam ponere ſuper candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant. Quod enim candelabrum, diffundendo Scripturarum lumini idoneum dixeris, Sophiſtam verboſum, garrulam anum, & delirum ſenem? Illorumne operâ fiet, ut qui domum ſeu Eccleſiam ingrediuntur, lumen videant? Imò per illos potiùs lumen veritatis & fidei offuſcabitur, quin & in errorum gravium, atque hæreſum exiziales tenebras convertetur. Unde iterum inculco, quòd iſtiuſmodi lectoribus Divina ſcripta committere, non incongruè dicatur, lucernam in abſcondito ponere, & ſub modio.

2 Non magis adverſariis ſuffragatur illud Pſalmi 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum*: Neque illud Epiſtolæ 2. S. Petri cap. 1. *Habemus firmiorem propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes, quaſi lucernæ lucenti in caliginoſo loco*. Etenim ut contra Hæreticos Catholici obſervant, non neceſſe eſt, verbum Dei literis exprimi, ut nos illuminet, ſufficit eſſe traditum: atque hanc inconcuſſam totius Eccleſiæ doctrinam nulla hæreticorum machina unquam dejiciet; diviſionem ſcilicet verbi Dei in ſcriptum, & traditum: Utrumque authoritatis æquè irrefragabilis. Cur nempe quod Apoſtoli & Evangeliſtæ à Chriſto docente acceperant, tradebantque prædicando Judæis & gentibus, non æquè verbum Dei fuerit, ac illud quod literis exararunt?

Qui neque Latini idiomatis ſunt periti, neque petere facultatem cupiunt legendi translationem ſacri Codicis vernaculam, ſupplere communiter defectum lectionis poterunt, majore in audiendis concionibus diligentiâ: cui ſi acceſſerit frequens Aſceticorum lectio operum, Scripturas, ut fieri ſolet, utiliſſimas referentium, nequaquam deſinet eorum pedibus in viam juſtitiæ dirigendis verbum Dei, lucerna eſſe maximè ſalutifera. *Habemus* etiam in iſtiuſmodi lectionibus & concionibus communicarum *firmiorem propheticum ſermonem, cui benefacitis attendentes, ſicut lucernæ lucenti in caliginoſo loco*.

Verùm hanc Petri ſententiam etiam ante pro Articulo 81. ab adverſariis allegatam, eorumdem minimè favere novitati, oſtenſum illic abundè, Lector, conſpicies.

Converſos ſcilicet à Judaiſmo Petrus inſtituens ampliùs de Chriſti Divinitate; Etſi, inquit, teſtimonium feramus veriſſimum de voce cœlitus delapſâ: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*; Quia tamen aliquibus videri forſitan poſſet relatio noſtra ſuſpecta, habemus, quæ eam confirment oracula Prophetarum. His fidem nemo derogat,& vos meritò aſſenritis.

3 Sed nonne ſatis eis attendere ad aſſentiendum Judæi potuere, quando à Sacerdotibus prælegebantur, quemadmodum ſuperiùs vidimus Judæorum populum attentiſſimum, Eſdra *prælegente*, & cum ſociis Sacerdotibus *interpretante* legem Dei? Ita *benefaciunt* etiam hodie fideles, qui ad legendum Latinè ſacrum Codicem idonei ſunt, ſi eum oculis luſtrent, ſed bene faciunt & cæteri, verbo Dei, dum in concionibus exponitur, diligentiſſimè *attendentes*.

Locus caliginoſus rectè intelligitur hic mundus, Adami peccato tenebras ubique gentium denſiſſimas affundenre. *Propheticus* quidem *ſermo*, & quodlibet aliud verbum Dei, lucernæ inſtar illuminat intellectum, & tenebras depellit, non modò dum legitur, ſed etiam dum ab idoneis Miniſtris Eccleſiæ, prædicatur.

Adverſarios non lucem in Scripturis quærere; ſed tenebras, diſcimus vel ex eo, quòd nullas illarum partes citare frequentiùs, non aliarum lectionem operoſiùs commendare ſoleant, quàm Epiſtolarum Pauli, *in quibus*, ut S. Petrus ait, *ſunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles depravant*. Ideo exclamat Malpaix: *Epiſcopus Romanus, non vult ab omnibus legi Epiſtolas Pauli: Quale ſcandalum!*

CA-

CAPUT III.

Diluuntur argumenta d.ſumpta ex Sanctis Patribus.

1 AUguſtinus Epiſtola 130. ad Probam. „ In iis igitur Vitæ hujus „ tenebris in quibus peregrina„ mur à Domino, quamdiu per fidem am„ bulamus, non per ſpeciem, deſolatam „ ſe debet Chriſtiana anima reputare, ne „ deſiſtat orare, & Scripturarum Divina„ tum Sanctarumque diſcat ſermoni, tam„ quam lucernæ in obſcuro loco poſitæ, „ fidei oculum intendere, donec dies lu„ ceſcat; & lucifer oriatur in cordibus no„ ſtris. Hujus enim lucernæ quidam fons „ ineffabilis lumen illud eſt, quod ſic lu„ cet in tenebris, ut non comprehendatur „ à tenebris, cui videndo fide corda mun„ danda ſunt „. Hactenus Auguſtinus, cujus ſententia ſimilis eſt illi, quæ paſſim ab Hæreticis adducitur ex Chryſoſtomo, cujus explicatio congrua à Bellarmino tradita, veriſſimè convenit textui Auguſtiniano.

Sic nempe Cardinalis lib.2. de Verbo Dei cap.16. cui titulus eſt *Solvuntur objectiones hæreticorum*, ad ſimilem, ut dixi, locum Chryſoſtomi reſpondet; „Quoniam „ eo tempore dediti erant homines Thea„ tris, aliiſque nugis, & Divinas Scriptu„ ras numquam legebant, ne ii quidem, „ qui capaces erant, propterea Chryſo„ ſtomus (& Auguſtinus) ad eam deſidiam „ excutiendam, perpetuò hortabatur om„ nes ad lectionem Scripturarum: non „ quod vellet omnes, etiam rudiſſimos id „ facere; ſed ut ii ſaltem id facerent qui „ cum fructu poterant „. Neque de lectione alia, quàm in ſacro idiomate Auguſtino ſermo fuit aut Chryſoſtomo: legant proinde etiam hodie Sacrum Codicem Latinè, Græcè, vel Hebraicè, qui ſe idoneos exiſtimant, nullâ prohibente Regulâ Tridentini Indicis, nulla alia lege Eccleſiaſtica.

Verùm poſtquam tot emerſere verſiones corruptiſſimæ, quæ tantam in Eccleſiâ edidere animorum ſtragem, atque ea invaluit temeritas populi, etiam mulierum, interpretandi ſibi aliiſque Divina oracula, ſenſu frequenter erroneo, & hæretico, ut civitates & regna integra ab Eccleſiæ fide & obedientia in rebellionem traxerit & exitium; meritò tantis malis Eccleſia cenſuit occurrendum: Pontifices, accedentibus votis graviſſimorum Virorum & Antiſtitum, etiam Galliæ, & in Toloſano aliàs congregatorum Concilio, ipſiuſque Sorbonæ contra Eraſmi articulos cenſurâ, ſtatuerunt ut verſiones Scripturæ nemo legeret, niſi approbatas, & acceptâ ab Ordinario facultate: neque hæc concederetur niſi idoneis, qui cum fructu & ſinè perverſionis periculo lecturi viderentur: cæteris nefas eſſet eam ſibi licentiam arrogare.

2 Prohibitionis hujus ſaluberrimæ prudentiam confirmant ſtudia hæreticorum in divulgandis ubique translationibus vernaculis, atque vix aliud populo commendantium magis, quàm vernaculam Sacri Codicis lectionem. Præclarè monuit Roterus tractatu *de non vertenda Scriptura Sacra in linguam vulgarem*, quem hoc concludit Epilogo. *Clamat optima rerum magiſtra experientia, populum rudem & imperitum, his translationibus minimè effectum meliorem; quin imò multo deteriorem. Nam ſi populi ſtatum, qualis erat ante diſſeminatas has traductiones recolamus, in fidei unitate, obedientiâque Decretorum Eccleſiæ conveniebant, præcones verbi piè & attentè auſcultabant. Si fallente carne, mundo aut diabolo peccata admiſiſſent, ea luſtratione Sacramentali piiſque operibus expiabant, delectum ciborum & ab Apoſtolorum temporibus obſervata jejunia hilariter implebant: Nulla diſſidia aut factiones in his, quæ ad fidem religionemve pertinent, audiebantur. At ubi emerſere hæ vulgares verſiones, & coriarii, fuſores, & artifices, & mulierculæ literam nudam utriuſque Teſtamenti, ſuo ſenſu tractare cœperunt, ad nil aliud compertum eſt tendere hujuſmodi colluviem, præterquam ad carnalem libertatem, contemptumque Sacrorum, ſoliuſque fidei, meritique Chriſti jactationem, quem tamen rurſus crucifigunt ....*

Quemadmodum ſerpens primis parentibus pollicitus eſt apertionem oculorum, paremque Deo ſcientiam, modò de fructu arboris ſcientiæ boni & mali comederent; haud aliter callidus Satan imperitos decipit deſiderio lectitandi Scripturam vulgari ſermone loquentem: ſciens illos in literâ occidente immoraturos, temeritatemque & elationem; non autem Spiritum vivificum ex illa ſuſcepturos: quem vivificum ſpiritum, ut dixi, non præſtat litera; ſed literæ declaratio. Interpretationem enim quocumque Sermone fiat, rurſus laudo; quin & pernéceſſariam populo affirmo, ſive per authorum approbata commentaria, ſive quod longe utilius eſt, vivo verbo per Euangeliſtas, Parochos, aut quoſcumque ſinceros Eloquii divini præcones: potiſſimum autem per paſtores animarum ....

3 *Id igitur in primis curandum eſt Ovilis Chri-*

Chriſti præpoſitis per ſemetipſos, aut delectos ſanæ doctrinæ viros, arcere greges à nuda & vulgari litera, utpote occidente; proferre autem ex tot promptuariis probatorum interpretum vivifici ſenſus læta & vireutia gramina. Quidquid enim Paulus, Chryſoſtomus, ſacerque Doctorum Chorus de utilitate neceſſitateque Sacræ Scripturæ intonuit, uon de litera ad vulgi, aut hæreticorum; ſed ad verum, & vivificantem ſenſum interpretatâ intellexit. Hactenus Toloſanus fidei inquiſitor, terminans lucubrationem ſuam, quam poſt decurſum ſeculi, & ampliùs, Galliæ Clerus ſuis & Regiis typis juſſit iterum divulgari.

Simile eodem tempore à Galliæ Clero præconium obtigit Tractatui Alphonſi de Caſtro *De quinta hæreſum causâ, quæ eſt translatio Sacræ Scripturæ iu linguam vulgarem.* Is titulus eſt capitis ſexti ex libro 3. *De juſta hæreticorum punitione.* Cujus capitis concluſio non minùs ſolidam, quàm facilem ac expeditam continet, ad objectam Auguſtini ſententiam, reſponſionem: Quod nempe. *Etſi Scriptura Sacra tunc per omnium manus, ut nunc, volitaret, uon tamen ideo populus diſputare audebat; ſed plebs à Sacerdotibus docebatur ... nunc verò procaci temeritate populus Sacræ Scripturæ iutelligentiam ſibi vindicat, & de illa cum doctiſſimis viris coutendere non veretur: & ob hanc cauſam, etſi olim Sacras Literas toti populo traditas eſſe couſtaret, ut à quolibet vulgari homine ſinè ullo diſcrimine legi poſſent, quod ego conſtantiſſimè nego, nunc tameu fieri aliter expediret, propter populi impudeutem temeritatem atque arrogautiam. Multa enim ſcimus olim fuiſſe licita, quæ nunc minimè expediunt.*

Quid olim populo à ſerpentibus læſo excogitari potuit ſalubrius aſpectu ſerpentis ænei? Poſtea tamen abutente illo populi impietate, idololatriæ occaſio redditus eſt, & dejici debuit ac penitùs aboleri: Et quot exempla ſunt in novo fœdere, in quo plurima aliàs utilia in perniciem converſa ſunt. Quædam aliàs mandata, poſtmodum prohibita, alia ex vetitis præſcribi contigit & imperari. Quorum exempla ſuperiùs protuli clariſſima, qualia ſunt communio ſub utraque ſpecie aliquando laicis præcepta, mutatis circumſtantiis interdicta: jejunium diei Sabbati aliquanto tempore ab Eccleſia reprobatum, dein piiſſimè aſſumptum.

Denique in omni optimè ordinata Republica, quæ ad diſciplinam pertinent, viciſſitudini obnoxia ſunt, dictante Rectoribus prudentiâ.

Supponamus itaque, quod tanto ambitu & contentione aſſerunt adverſarii, ab Auguſtino & aliis quibuſdam Patribus commendatam promiſcuè omnibus, etiam rudibus Divini Codicis lectionem, etiam in vulgari idiomate, ſi ſacrum ignoraretur, vel eo deſcriptus codex deficeret. Hæc, inquam, ſupponamus omnia: vocari tamen à nemine poteſt in dubium, quin talis ſuccedere poſſit hominum temeritas abutentium lectionibus Scripturæ Sacræ in vulgari idiomate, ut ea non ampliùs permittantur ſinè diſcrimine; ſed iis ſolummodo, quibus futuræ utiles, non pernicioſæ videantur judicio confeſſarii aut Parochi; permiſſio autem fiat authoritate Epiſcopi.

4 Temeritatem iſtiuſmodi adveniſſe non ſola regula IV. Indicis cum ſuis approbatoribus Summis Chriſti Vicariis; ſed exempla quoque innumera, & nimiùm luctuoſa, duobus præſertim ſuperioribus ſeculis, fecere manifeſtius, quàm ut ab ullo pernicioſâ novitatū cupidine non obcæcato, valeat ignorari. Exemplis teſtimonia junximus omnium ordinum graviſſima, & Gallis præſertim irrefragabilia, utpote profecta ab iis quodammodo omnibus, quorum maxima in Chriſtianiſſimo Regno authoritas eſt, & reverentia, ſive eruditionis Theologicæ, ſive poteſtatis tum Eccleſiaſticæ, tum Sæcularis.

Meridiani igitur ſolis radiis occludere oculos oportet eum, qui negare adhuc pertinaciter voluerit, æquiſſimam fuiſſe rationem, condendæ illius regulæ, quam reddere populis odioſam Lutheri, Calvini, & Queſnelli aſſeclæ tot contumelioſis declamationibus conantur. Quapropter aliqui è novatoribus mitiores, à Queſnelli paſſim opinionibus animum gerentes non alienum, horrent ejus contra Apoſtolicam Sedem, & quidquid in Eccleſia auguſtum eſt, armatam conviciis audaciam: nec diffitentur eam fuiſſe hominum decimo ſexto ſeculo conditionem, tam perverſas, imò hæreticas Scripturarum verſiones, ut plurimorum eas legendi aviditas reprimi, atque inde facilis in hæreſim lapſus, Regulis Tridentini Indicis debuerit impediri. At, inquiunt, eliminatis modò verſionibus hæreticis, atque lectoribus in fide catholica meliùs confirmatis, deſiit memoratæ Regulæ neceſſitas, & introducto uſu contrario etism obligatio.

Opto ego quidem, & indubiè votum eſt Sanctiſſimi Pontificis, ut quæcumque hodie verſio ſimplicibus obtruditur, foret à labe hæretica penitùs immunis, neque ſubdolis ad eam enuntiationibus minùs cautos lecto-

ctores diſponeret: nec denique junctas haberet iſtiuſmodi obſervationes, quibus ſi abſurdiores appareant Lutheranæ, cedunt forſitan arte fallendi; neque ſcio an venenum contineant nocentius.

Nondum quidem Novaturientium furor ad arma prorupit, & ſanguinolenta prælia; à minis tamen non abſtinuit Gerberoni audacia in *Reflexionibus ſtatûs & religionis* in Belgio editis contra Humbertum Archiepiſcopum Mechlinienſem, & cæteros Belgii Auſtriaci Antiſtites novitatibus infenſos.

5 Terrorem incutere nitebatur hic pſeudo politicus monachus Laicis Magiſtratibus, ut frænum injicerent Epiſcopis, ne ſuum illi contra Janſenii diſcipulos, zelum proſequi ſinerentur, exigendo potiſſimùm juramento juxta formulam Alexandri VII. Ideo jubebat eos in memoriam revocare Regni Gallici perturbationem & diſſidia eruptura proximè in ſeditiones, & funeſta ſchiſmata, niſi Pontifex, Rex ipſe Chriſtianiſſimus, tantorum perculſus malorum formidine, à ſuſceptis contra Janſeniſtas conſiliis deceſſiſſet. Neque abſtinet à maleſanis divinationibus; imò calumniis apertiſſimis contra Regem Chriſtianiſſimum, ejuſque adminiſtros, præſertim Legati munere in Urbe fungentem; quaſi Belgii Epiſcopis apud ſedem Apoſtolicam patrocinarentur, & quidem non alio, quàm Anti-Chriſtiano conſilio, ut belli quod tum flagrabat, tempore juramenti contra Janſenium executio totum turbaret Belgium, atque collideret motibus inteſtinis, unde facilior redderetur Gallis Belgii invadendi opportunitas.

Sub idem tempus ſeditio Bruxellis excitata fuerat à quadam Parochia, Paſtoris Vicarium nacta præſidentem, & omnis authoritatis Eccleſiaſticæ, etiam Pontificiæ, nec minùs Regiæ famoſiſſimum contemptorem. Qua ratione à Queſnellianis meruit vix alio, quàm *Fratris Athanaſii* nomine appellari, ut occultâ eorum Cifrâ expoſitum legimus. Seditionis occaſio fuerat ſententia pro Monialibus noſocomio publico ſervientibus, ab Archiepiſcopo lata contra aliquos de Clero, qui ad parochiam quidem illam minimè pertinebant, niſi quod memorato ejus Vicario amicitiâ, & fortè ſenſibus ſeu dogmatibus eſſent conjuncti.

Contigit, me tum Bruxellis eſſe tragœdiæ ſpectatorem. Cumque nullum appareret Novatoribus dubium, quin Archiepiſcopo incentor præcipuus eſſem ad exigendum ab Eccleſiaſticis Alexandrinæ formulæ juramentum, denuntiari mihi eorum charitas curavit, ut Archiepiſcopum ab eo conſilio averterem; caverem autem maximè, nè ad juramentum adigeret illius Parochiæ Clerum; aliàs ſeditionem certiſſimè expectandam, præteritâ funeſtiorem.

Reverà Antiſtes tum progredi auſus non eſt; ſed ſtetit in exigendo juramento à ſolis beneficiorum & ſacrorum ordinum candidatis; Dein mortuo Carolo II. Vicarius ille à Principe Belgium occupante ejectus tota Hiſpaniæ ditione; ſed prævalentibus dein fœderatis, & Batavis aliquamdiu Belgium Auſtriacum gubernantibus, rediit. Propoſitum mox ei ab Archiepiſcopo & Internuntio fuit juramentum contra Janſenium; ſed is contumax recuſavit etiam ubi mandatum Pontificis acceſſerat.

Reducere eum ad frugem ne intentata quidem excommunicatio potuit. Recentiora ſunt alia, & toti nota Eccleſiæ neque minùs explorata Hæreticis Janſenianæ temeritatis ſpecimina, minæ, inquam, minimè inanes ſeditionum & ſchiſmatis ſi Apoſtolica contra Queſnellum Conſtitutio authoritate Regis Chriſtianiſſimi juberetur admitti, & accuratâ ab omnibus obedientiâ ſervari. Non incerta memoro, non obſcura; ſed quæ ipſi Queſnellianarum Partium fautores ad incutiendum Regi ac Senatui terrorem publicis novorum relationibus per devotos ſibi Hollandiæ Gazettarios curarunt continuò inſeri, atque omnibus per quas folia iſtiuſmodi volitare ſolent, Europæ provinciis denuntiari.

6 Quem effectum ea comminatio, & nota aliunde audacia factionis in animis obtinuerit complurium, etiam Senatorum, magis compertum eſt omnibus quàm ut neceſſe ſit, ingratâ proſequi narratione. Non igitur periculoſa tempora ceſſarunt, nec modus poſitus eſt hominum temeritati; quin potiùs malum peſtilens novitatum quò graſſatur doloſiùs, eò difficilius vitatu eſt, magiſque ſimplicibus metuendum. Non ſicut in aliis quibuſdam hæreſibus, foràs ſtatim proſilit fœditas; ſed opus ſtudio eſt, & auxilio cœleſti ut novitatis pernicies cum acatholicis ſuis conſectariis detegatur.

Quare merito hic quoque Doctor Mellifluus, quod aliàs ſermone 45. in Cant. precaretur: *Juvate me Socii, ut capiatur vulpes demoliens vineam: vel potiùs capite vos nobis eam, O Angeli Sancti! Verſuta eſt valde: Operta eſt iniquitate & impietate ſua: planè tam puſilla atque ſubtilis, ut facilè quidem humanos fruſtretur obtutus; numquid & veſtros? ... Docete & ſuggerite, qualiter*

fraus

Digitized by Google

fraus deprehendatur : hoc enim eſt cepiſſe vulpem ; quia longè plus nocet falſus Catholicus, quàm ſi verus appareat hæreticus.

Ut autem ſpeciatim de Sacri Codicis verſionibus Gallicis agamus, pleræque non ſolùm falſificationibus ſcatent ; ſed quod magis exitiale eſt, erroribus contra fidem ſubdolè inſinuatis, præcipuè in annotationibus, quæ quod in Divino volumine obſcurum eſt, adeò non exponunt dilucidè,& congruè principiis fidei, ut tenebris involvant ſpiſſioribus, ac tandem hæreticis faciant novitatibus ſuffragari.

Volumina 4. implevit Queſnellus tum verſione Teſtamenti Novi,tum *Moralibus* in illud *Obſervationibus*, quibus & in omni penè genere dogmaticas immiſcuit, non alio, ut apparet, conſilio, quàm ut, quidquid hæreſum à Janſenio, quidquid ferè à Bajo, & obſtinatis utriuſque ſectatoribus traditū fuit, ſimul colligeret propinaretque lectoribus, velut ſacro textui ubique conſentaneum. Quicumque verò opus illud accurato diſcuſſerit examine, ut me fateor diſcuſſiſſe minimè oſcitanter, ſi novitatum ipſe ſpiritu afflatus non ſit, agnoſcere cogetur, nullum ſe reperiſſe umquam virulentius, nullum ad circumventionem ſimplicium arte magis ſubdolâ accommodatum.

Quapropter inſignis adverſariorum impudentia eſt aſſerere, nullas amplius ſerpere inter catholicos verſiones Scripturarum noxias, nullam eſſe populi, quam regula quarta Indicis commemorat temeritatem, nullum perverſionis ex iſtiuſmodi lectionibus periculum, quando, ut verſionem Domini Hurè, famoſam Montenſem, & plures ſimiles omittam, tanta pernicies detegitur in verſione Queſnelli, quæ cum obſervationibus ſuis Moralibus velut perfectiſſima oſtentatur : quando eadem pluribus quaqua verſum diſperſa editionibus, eos deprehenditur peperiſſe fructus, ut innumerabilem Chriſtianorum multitudinem in defenſionem tot exitialium dogmatum pertraxerit ; tantâque animaverit pertinaciâ, ut ſpretâ Sedis Apoſtolicæ communione, in hæreſi & ſchiſmate emori non vereantur. Eodem conducunt complures Queſnelliani operis articuli, quos loco magis proprio expendemus.

Hæc igitur Scripturæ verſio cum annotationibus eſt, ob cujus ſuppreſſionem tota Janſeniſtarum Hieroſolyma, vel potiùs Babylon commovetur. Iſtiuſmodi Scripturarum lectionem *interdicere Chriſtianis Latinum ignorantibus, eſt interdicere uſum luminis filiis lucis, & facere ut patiantur ſpeciem quamdam excommunicationis*, ſi novæ Eccleſiæ Apoſtolis credimus.

7 Pro poſteriore Articuli parte, quæ de *ſpecie quadam excommunicationis* eſt, proferunt adverſarii Irenæum lib. 5. adverſus Hær. cap. 20. dicentem *Confugere* (nos fideles oportet) *ad Eccleſiam Dei, & in ejus ſinu educari, & dominicis Scripturis enutriri. Plantata eſt enim Eccleſia paradiſus in hoc mundo. Ab omni ergo ligno Paradiſi eſcas manducabis, ait Spiritus Dei, id eſt ab omni Scriptura dominica manducate.*

Locum hìc quoque obtinet allata ſuperiùs reſponſio Bellarmini lib. 2. de Verbo Dei cap. 16. ad locum Chryſoſtomi à Kemnitio objectum: *Hortabatur omnes ad lectionem Scripturarum, non quod vellet omnes omnino etiam rudiſſimos id facere ; ſed ut ſaltem id facerent, qui cum fructu poterant ; ſciebat enim ſe cum iis agere, qui talibus amplificationibus indigerent.*

Idem ante Bellarminum reſpondit Eruditiſſimus Lizetius ex Regii Senatûs Principe Pariſiis Abbas S. Victoris in Dialogo *de Sacris libris in vulgare eloquium minimè vertendis*, ubi ait, *Divi Chryſoſtomus & Athanaſius* [idem eſt de Irenæo] *nuſquam profectò cenſuere Divinos libros in vernaculas & barbaras linguas vertendos eſſe ; etſi moneant omnes illorum intendere lectioni ; ſed quemadmodum juriſconſulti ajunt, tametſi ea ad omnes exhortatio referatur, de omnibus eidem aptis & convenientibus intelligi debet.*

Mox addit, quod compertiſſimum eſt, *eorum tempeſtate quæ inde inobedientiæ, ſchiſmatis, & hæreſis damna accidere, pericula* (Patribus) *illis abdita fuiſſe, ut hanc Sacrorum lectionem vulgaribus & idiotis noxam potius, quàm adjumentum afferre poſſe, minimè cognoſcerent ; progrediente verò tempore compluribus exemplis, rerumque experimentis, latentes ea in re Satanicæ inſidiæ, Chriſtianiſſimi ducibus apparère cœperunt in Metenſibus, Bohemis, & Valdenſibus. Has ſi Divi Chryſoſtomus & Athanaſius* [Irenæus quoque] *ſuis temporibus cognoviſſent, nunquam commune vulgus ad Divinorum monumentorum lectionem excitaſſent : mutaſſentque profectò, cognitis ejus rei periculis, priorem ſententiam, quemadmodum & de plenariis Conciliis D. Auguſtinus recenſet. lib. 3. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 3. per ipſa etiam, inquit plenaria Concilia ſæpe priora poſterioribus emendari ; cùm aliquo rerum experimento aperitur, quod clauſum erat, & cognoſcitur quod latebat*, in rebus nempe ad diſciplinam pertinentibus.

Pergit Lizetius : *tempore enim Divi Joan.*

annis Chryſoſtomi (magis etiam Irenæi) *clauſum erat Satanicum commentum, Sacræ Scripturæ vernaculâ linguâ lectionem ad ſimplices & idiotas decipiendos eſſe, quod poſtea rerum experimento aperitur, & mali ſub pietatis ſpecie, ut latè diſſeruimus, latens occaſio cognoſcitur. Mutaſſet igitur & Chryſoſtomus ſi hujus fuerit opinionis, facilè ſententiam, cùm antiqui hoſtis latentes inſidias demum revelatas vidiſſet.* Ita Lizetius, judicium ejus, & univerſum Dialogum Clero Galliæ approbante. Satanicas illas inſidias tot eqmpertas experimentis Queſnellus adeò non ſtatuir declinandas, ut, quaſi diabolo præſtare ſuppetias voluiſſet, ad demergendam penitùs tantis agitaram fluctibus Petri navieulam, idonea maximè conſilia contulerit, præter tot exitialium machinationem dogmatum, traditam hominum quorumlibet temeritati lectionem, atque intelligentiam Scripturæ.

8 Coævus Lizetio Spiritus Roterus Fidei apud Toloſanos inquiſitor in dedicato opere Henrico 2. & à Gallicanis Præſulibus approbato cap. 24. non minùs providè monet: *Quemadmodum neceſſe eſt naufragium pati navem, in qua navigantium quiſque ſatis in re nautica ſe peritum arbitratur, & vult quilibet regi navem ſuo ſenſu, unius Navarchi contempto imperio; ſic neceſſe eſt ſolvi fidei unitatem, demergique in varios errores, eos, qui pro nihilo habitâ intelligentiâ, quam Spiritus Sanctus peculiaribus interpretibus ſuis revelavit, literam ſibi credunt ſufficere, nec ullo ad eam bene percipiendam ſe egere magiſtro.*

Hæc temeritas dum apud vulgus invaleſcere deprehenſa eſt, Ferdinandus Rex Catholicus cum Iſabella Conjuge verſiones Scripruræ vernaculas è ſuis eliminandam cenſuir ditionibus; *quâ*, ut Roterus notat, *provida cautione factum eſt; ut eorum ſubditi in fide & religione adeò unanimes, tranquillique permanſerint, ut Sectarum pernicioſorumque dogmatum, quibus totus ferè reliquus orbis turbatus eſt, ipſi vix nomina noverint.* Dein meritò quoque laudat author geminos Galliæ Senatus, Pariſienſem & Toloſanum, quòd *ejuſmodi traductiones veterint.*

Teſtatur autem religioſiſſimus author, eos ad Edicta talia inductos conſilio admodum ſapienti, *quòd* ſcilicet *conſtaret ab eo tempore, quo in publicum prodierant* (verſiones illæ) *excitata eſſe plurima diſſidia, & errores qui credebantur ſepulti: Exteriorem Dei cultum, ſalutiferam pœnitentiam, Sacramentorum, fidem & reverentiam, Eccleſiaque decreta à multis ſpreta, &, ut uno verbo concludatur, non parvam feneſtram apertam ad infidelitatem, & Epicuræorum placita amplectenda.*

Simili zelo contra illam verſionum illuviem, & natam inde promiſcuam lectionem pugnavit à duobus ſeculis Sorbona, præeunte celebri ſuo Cancellario Gerſone, & antea Toloſano Concilio, ſequente poſtmodum Clero Galliæ in Comitiis generalibus Lutetiæ congregato. Ideone illis omnibus inſulſa adeò infligenda calumnia eſt, quaſi voluerint *interdicere uſum luminis filiis lucis, & facere ut patiantur ſpeciem quamdam excommunicationis*? Aut fortè deliquerint ex ignorantia, quam dedoceri oportuerit à Queſnello, ut ipſe à Calviniſtis ſuis affinibus inſtitutus eſt?

Ex allegatis probatiſque hactenus manifeſtum eſt, deſignatos à Tridentini Concilii Patribus authores Indicis & Regularum, nominatim quartæ, non excogitaſſe eam temerè; ſed ad ſiſtenda errorum latè graſſantium contagia fuiſſe neceſſitate urgentiſſima compulſos. Hæreticorum quidem eſt Sectæ ſuæ conſulentium propagationi, Regulam, quibuſcumque poſſint modis impetere, clamoribus, mendaciis, fraudibus, quoniam alirer non poſſunt, reddere populis odioſam; ſed nulla ipſis æquè feliciter ſucceſſit molitio; quàm ſtyli in verſionibus elegantia, Typorum, chartæ, & compactionis niror ſtudioſiſſimè conquiſitus, diſtribntio quaqua verſus numeroſa, etiam ſæpe liberalis & gratuita, ut uſu legentium tam frequenti deſperare quodammodo cogantur Epiſcopi, de obtinenda à ſubditis obſervantia regulæ, atque ita hæc randem velut uſu abrogata contrario cenſeatur.

9 Illud ſibi, ſuiſque conſilium eſſe non diſſimulat *Ægidius Candidus*, Sectæ inter Janſeniſtas *Candidæ* princeps Dialogo 3. Parochianum inrer & Theologum pag. 7. *Expedit hujuſmodi decreta per uſum contrarium abrogare, ad quod conducit lectionem Sacræ Scripturæ ob decretum non omittere, eamque etiam aliis cura noſtra creditis, vel nos conſulentibus commendare.* Ea ſcilicet eſt doctrina *Moralis rigida* & tutior Janſeniſtarum, ideò legem tranſgredi, & tranſgreſſionem aliis ſuadere, ut uſu contrario aboleatur.

Ne verò ſcrupulum moveat, quod in Tridentini Indicis Regula additur; *qui abſque tali facultate ea legere, ſeu habere* (verſionem Scripturæ vernaculam) *præſumpſerit, niſi priùs Bibliis Ordinario redditis, peca-*

catorum abſolutionem percipere non poſſe: Iſtud, inquam, ne ſcrupulum moveat, occurrit idem Novi ſyſtematis Theologici Doctor in Epiſtola typis Belgicè edita, nomine *Oſtendanorum quorumdam Civium ad amicos Brugenſes* circa Epiſcopi Decretum, de obſervanda eadem Tridentini Indicis Regula: *Suppoſito* [inquit] *quòd aliqui ſuſtineant, Epiſcopi Decretum in ſe eſſe nullum, & invalidum, hæreticum, imò ab ipſo Diabolo inſpiratum, & proptereà nolint ſua Biblia tradere; ſed malint abſolutionem non accipere expectantes eam à Deo, nonne tales excuſari poterunt, & impetrare veniam à Deo & ſalvari*? Quis dubitet in Novo Syſtemate juxta quod Art.28. *Prima gratia quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*? Quod cuicumque perſuaſum dogma fuerit, ad Libertinorum, & Epicuræorum vitam ſemitam pandit facilem & ampliſſimam.

10 Denique ut finem faciam diſputationi, Articulo Queſnelli 85. propoſitæ, quæro ex prærenſis hiſce Auguſtini diſcipulis, an Doctor ille Sanctiſſimus non meliùs Queſnello intellexerit quanta Chriſtianis ſit legendi Sacri Codicis neceſſitas? Juxta Auguſtinum lib.1. de Doctrina Chriſtiana cap.39.*Homo fide, ſpe,& charitate ſubnixus, eaque inconcuſsè retinens, non eget Scripturis, niſi ad alios inſtruendos*; Itaque *multi per hæc tria, etiam in ſolitudine ſinè codicibus vivunt*, vita non ſolummodo animali; ſed Chriſtiana quoque, & ſalutifera, quæ à memoratis tribus virtutibus Theologicis numqnam divellitur.

Interdicere igitur *Chriſtianis* aliquibus, *lectionem Sacræ Scripturæ*, neque *eſt interdicere uſum luminis filiis lucis*: neque *facere, ut patiantur ſpeciem quamdam excommunicationis*. Queſnelli antem oppoſita huic veritati catholicæ enuntiatio, ut dogmatica, & indefinita, ſeu nullis circumſcripta terminis, ſenſum univerſali faciens æquivalenrem, à Sacro textu Lucæ cap.11. verſu 33. alieniſſima eſt, horrida; ſed & iniquiſſimè contumelioſa omnibus Italiæ,Hiſpaniæ,Luſitaniæ,Belgii Auſtriaci Epiſcopis, compluribus Conciliis etiam Gallicis, quin & univerſo Cleri Gallicani cœtui, in comitiis generalibus congregato Lutetiæ anno 1661. Gerſoni Pariſienſis Academiæ Cancellario, Sorbonæ univerſæ Eraſmi Articulos Queſnellianis conſonos, ferienti: Denique Sancto Carolo Regulas Indicis jubenti ab omnibus ſibi ſubditis obſervari.

Eadem Queſnelli novitas Chriſtianum populum concitat adversùs Apoſtolicam Sedem, & omnes earumdem regularum obſervantes Epiſcopos ac Paſtores veluti ſeductores animorum perfidos, æternæ ſalutis aditum fidelibus obſtruentes: Quos proinde ut populus Queſnello credulus deteſtetur, atque à ſe abdicet, proniſſimum eſt: vel inde autem maximè ſchiſmatica convincitur oppugnata hactenus novatoris enuntiatio.

Propoſitio damnata octogeſima ſexta.

Eripere ſimplici populo hoc ſolatium jungendi vocem ſuam voci totius Eccleſiæ, eſt uſus contrarius praxi Apoſtolicæ, & intentioni Dei. *Obſerv. Moral. in* 1. *Cor.* 14. *v.*16.

CAPUT I.

Senſus Propoſitionis varius exhibetur: magis obviut oſtenditur meritò condemnatus.

1 Gravibus indubiè cenſuris Enuntiatio Queſnelli ſubjacet, intellecta ſenſu rigido, qui apparet obvius, itaut *eripere ſimplici populo hoc ſolatium, jungendi vocem ſuam voci totius Eccleſiæ*, ſive in Eccleſiaſtico officio, ſive in Miſſa, *ſit uſus contrarius praxi Apoſtolicæ & intentioni Dei*. Textus tamen unde propoſitio excerpta eſt,audiatur integer, & ſenſū Lector pro ſua ſapientia determinet: *Docendi*, inquit, *ſunt fideles ſimplices, ut diſpoſitione cordis, & applicatione Spiritûs ſe uniant laudibus, precibus, & Sacrificiis Eccleſiæ. Æquum eſt filios intelligere, quod pro eis Mater agit & petit, quodque cum illa faciunt ipſi & petunt. Laus & oratio publica in Eccleſia eſt etiam pro ſimplici populo. Eripere ei hoc ſolatium jungendi vocem ſuam voci totius Eccleſiæ, eſt uſus contrarius praxi Apoſtolicæ, & intentioni Dei.*

Sacrificiorum commemoratio videtur indicium confirmans, quod à pluribus hic intelligitur, *vocem totius Eccleſiæ*, etiam Sacrificia complecti. Sic nempe intelligunt centum Galliæ Epiſcopi partim authores, par-

partim approbatores Documenti Paſtoralis in clariſſimo Pariſienſi cœtu compoſiti. „ Quid ſibi vult (inquiunt) obſervationum Moralium Author aſſerens quod „ *eripere ſimplici populo &c.* ut in propoſitione? Num exiſtimat nos velle abolere „ uſum, ſeu morem laicorum uniendi vocem ſuam vocibus Cleri in celebrandis „ Dei laudibus? Nemo hactenus impedire populum voluit, ne divinum officium „ cum Sacerdotibus caneret.

„ Contra in votis eſt nobis, ut primorum Chriſtianorum fervor reviviſcat. „ Memori tenemus mente quod contra ſiniſtras de Chriſtianorum moribus denuntiationes Plinius Secundus Trajanum „ Imperatorem edocuit lib. 2. Epiſt. 97: „ *Quòd eſſent ſoliti ſtato die ante lucem convenire, carmenque Chriſto, quaſi Deo dicere ſecum invicem, ſeque Sacramento non in ſcelus aliquod obſtringere; ſed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depoſitum appellati abnegarent.* Scimus, fideles in Arianorum perſecutione Eccleſiis Antiochenis „ expulſos, ſequentes Antiſtitem ſuum „ Sanctum Euſtachium, fidem ſuam pſalmorum cantibus animaſſe: Scimus, Sanctum Ambroſium indigna patientem ab „ Imperatrice Juſtina, dies noctesque traduxiſſe Mediolani in Eccleſia cum univerſo populo, cujus in decantandis Deo „ laudibus, mirabatur ardorem.

„ Utinam, Fratres Dilectiſſimi, videre „ vos liceat primorum fidelium ſequentes „ exempla, qui, uti refert Author Conſtitutionum Apoſtolicarum l. 2. cap. 59. & „ & lib. 3. cap. 31. aſſiſtebant integro Divino officio! Idem teſtatur S. Epiphanius lib. 3. adversùs hæreſes ſub finem. „ Non itaque uſus tam Sanctus, tam antiquus, tantâ nixus authoritate Pontificem Maximum ad indignationem commovit. Abſurda adeò, & calumnias tantummodo, ac rebellionem ſpirantibus „ digna ingeniis cogitatio refutationem „ non meretur. Verba quibus Propoſitio „ exprimitur, potiùs videntur requirere „ Divini Officii in lingua vernacula celebrationem, aut recitationem totius canonis elatâ voce æquè, ac cæterarum „ partium Sacrificii, damnatâ oppoſitâ conſuetudine, quaſi *contrariâ praxi Apoſtolicæ, & intentioni Dei.*

„ 2 Doctrina illa proſcripta eſt Trident. „ ſeſſ. 22. can. 9. *Si quis dixerit Eccleſiæ Romanæ ritum, quo ſubmiſſa voce pars canonis, & verba Conſecrationis proferuntur, damnandum eſſe, aut linguâ tantùm vulgari Miſſam celebrari debere... Anathema ſit.* Intelligi quoque propoſitio poſſet, „ ita ut commendetur populo formula „ Miſſæ ab eo vernaculè legenda tempore Sacrificii. Quis autem Propoſitionis „ etiam ſic intellectæ temeritatem non „ perſpiciat, quæ in uſum oppoſitum invehitur velut *contrarium praxi Apoſtolicæ, & intentioni Dei*: quamvis ille pridem „ viguerit, & in multis ibi Eccleſiis hodiedum obſervetur?

„ Videtis, Fratres Chariſſimi, quocumque ſenſu propoſitio accipiatur, eam vel „ Deciſionibus Tridentini Concilii, vel „ antiquis Eccleſiæ uſibus repugnare. Sed „ & animadverſione dignum eſt, Scripturæ Sententiam, cui propoſitio (velut „ obſervatio) adaptatur, eſſe locum ferè „ unicum, quo hæretici abutuntur, ut ſuam „ celebrandi Vernaculè Divina officia, „ ſtabiliant conſuetudinem, oppoſitamque „ catholicorum damnent. Eccleſiæ igitur „ defenſionem ſuſcipere oportuit, aut falſtem loqui adeò dilucidè, ut non videretur præſtari hæreticis, ac Novatoribus „ patrocinium. Locus, tempus, circumſtantiæ cæteræ id poſtulabant, ſed magis videtur Authoris conſilium fuiſſe ſuffragari hæreticis eiſque adversùs Eccleſiam „ arma ſubminiſtrare „. Hactenus Galliarum Epiſcopi: Quorum adverſarius impudenter deridet Eminentiſſimum Rohanum Argentinenſium Antiſtitem, propterea quòd Parochos ſuos moneat, nè ſinant promiſcuè omnes, etiam cantûs penitùs ignaros efferre cum cæteris voces atque indecoram in officio Divino efficere *cacophoniam*.

Monuit Cardinalis iſtud meritò quia turbare alios, & offendere natum eſt, quod in catholico apud Batavos oratorio præſens obſervavi. Canebat Veſperas fidelium multitudo, inter quos multi concinnè; ſed biulcis, & ſtentoriis vocibus aliqui univerſam peſſumdabant harmoniam, ut Sacerdos oratorio præfectus cogeretur poſt Pſalmi unius terminum palàm reprehendere defectum, & monere, ut tales, vel ſilentio ſe continerent, vel canerent moderatiùs. Omnes etiam mulieres tempore Apoſtolorum in Eccleſiis cecinniſſe, neſcio an aſſertum voluerint Galliæ Epiſcopi: Sanè non vetuſtas quælibet ad Apoſtolos uſque extenditur, & in ipſo 1. Cor. 14. Cui Queſnellus damnabilem ſuam applicuit obſervationem, decernit Apoſtolus, ut *Mulieres in Eccleſiis taceant; non enim permittitur eis loqui; ſed ſubditas eſſe.... Turpe eſt enim mulieri loqui* in

in Eccleſiâ . . . Omnia autem honeſtè, & ſecundùm ordinem fiant .

3 Unde veriſimile eſt, mulieres illo tempore cum viris in Eccleſia non cecinisſe. Qui ſcilicet cantu vocem exerit, *tacere* non dicitur. Magis quoque ſecundùm ordinem, & houeſtatem fieri videbitur, ſi virili cantui fœmineus in Eccleſiâ non miſcearur. Ita ſenſit, & opere exequitur Eccleſia quodammodo univerſa. Cornelius à Lapide in hunc locum objiciens ſibi cantum Monialium, reſpondet cum Cajetano, Chorum Monialium non cenſeri Eccleſiam, ut hìc intelligitur promiſcuus fidelium conventus; *Apoſtolus enim non vetat mulieres loqui, aut canere inter mulieres; ſed tantùm id fieri vetat in communi Eccleſia; ubi ſcilicet tam viri, quàm mulieres conveniunt*. Ita cum Cajetano à Lapide.

Sed Apoſtolorum tempore, ferventibus perſecutionibus, quando nonniſi clam & ferè in locis ſubterraneis conventus celebrare Chriſtianis licuit, exiſtimo parum ſonoris cantibus indultum.

Cecinerunt remoto inſidiarum periculo; ſed viri utcumque ad cantum comparati, minùs autem apparet credibile, inconditam multitudinem, voces incompoſitas junxiſſe; unde nec decor, nec ordo, qui præcipitur, valear expectari. *Omnia honeſtè, & ſecundùm ordinem fiant* (inquit Apoſtolus) Peritioribus autem canentibus, reſpondebat plebejorum turba infima, vocibus quoque elatis *Amen*, teſte Juſtino Apologia 2. in fine. Unde S. Hieronymus in commentario Epiſtolæ ad Galatas ſub finem: *In Eccleſia* (inquit) *Romanâ ad inſtar Cœleſtis tonitrui reboat Amen*. Idem indicat Apoſtolus 1. Cor. 14. v. 16. *Cæterum ſi benedixeris Spiritu, qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicet Amen ſuper tuam benedictionem? quoniam, quid dicas, neſcit.*

Qui ſupplet locum Idiotæ, ſive, ut Græca exprimunt, *qui occupat locum idiotæ*: Plebs nempe rudis in conventibus ſedebat loco ſeparato à Prophetis, & Doctoribus: Ita Chryſoſtomus, Theodoretus, à Lapide. Nunc autem, ut poſterior obſervat: Vitandæ confuſionis gratiâ, pro multitudine in ſacrificiis reſpondet *Amen* ſolus miniſter qui ſupplet locum idiotæ, ſeu plebis. Ita S. Thomas, Primaſius, & Haymo, qui idcirco deſiderant miniſtrum Sacrificii intelligentem: quod quidem congruum foret; Sed non eſſe neceſſarium praxis Eccleſiæ demonſtrat. Neque hoc loco ſenſum Apoſtoli eſſe, ſuſcipir à Lapide oſtendendum, ex eo quod non agatur *de benedictione*, quam Sacerdos dat in Sacrificio; ſed de orationibus quas Chriſtiani pro ſua quilibet devotione compoſuerant: Dein autem ad documentum, & ædificationem aliorum recitabant in conventibus. Ut iis itaque populus reſponderet *Amen*, oportuit eas intelligi; ne ſortè erroneum, vel etiam hæreticum contingeret pro religioſo dogmate approbari; quod in Pſalmis, & precibus authoritate Dei, vel Eccleſiæ conſecratis minimè metuendum eſt.

4 Ex eo etiam quod Apoſtolorum tempore cantus Eccleſiaſticus communis eſſet populo, non ſequitur idem modò neceſſarium eſſe, aut magis conveniens. Neque factum quidlibet, aut permiſſum tempore Apoſtolorum, tamquam praxis Apoſtolica atque à Deo impoſterum quoque intenta debuit exiſtimari, ejuſque omiſſio velut Divinæ contraria voluntati: nam uſus varios permittunt, ac ſæpe exigunt diverſæ rerum, perſonarum, temporum circumſtantiæ, mutationem dictante ipſo, qui ſummos Eccleſiæ Rectores, & Chriſti Vicarios dirigit, Divino Spiritu.

Mutationum iſtiuſmodi exempla obvia ſunt. Sacrificium initio celebratum abſque illo, qui nunc eſt Sacrarum Veſtium, & ceremoniarum apparatu. Chriſtus Sacrificium inſtituit, & operatus eſt Veſperi, non jejunus: non jejunis etiam Apoſtolis Euchariſtiàm diſtribuit: Apoſtoli, & Diſcipuli etiam laicis uſum calicis conceſſere: accepere hi ſpecies panis, & vini ſuis manibus. Hæc, & plura iſtiuſmodi adversùs Eccleſiam jactare ſolent hæretici, quaſi *à praxi Apoſtolica, & intentione Dei* receſſerit. Ab illis mutuatus videtur Queſnellus proſcriptum Articulum, ejuſque vindicias, non minùs temerarius Documenti Paſtoralis centum Antiſtitum impugnator.

Plerique, inquit, *uſus veteres, qui apud nos* [in Galliis] *conſervantur, hoc tempore in Italia penitùs ſunt aboliti*. Quod non ſolùm à pleriſque, ſed ab omnibus viris Sapientibus convitium maleſanum, & calumnia impudens cenſebitur. Cur autem hic ſolam Italiam in invidiam vocat, prætereiens Hiſpaniam, Luſitaniam, Poloniam, Germaniam, qua parte orthodoxa eſt, Belgium quoque catholicum? Contumeliæ nempe ſuæ ineptias detexiſſet, ſi univerſam præter Gallias accuſaſſet Eccleſiam velut praxi Apoſtolicæ, & Divinæ contrariam intentioni. Iſtud quoque adverſarius reſciat, uſus aliquos potuiſſe olim Sanctos eſſe, qui modo, nec Sancti forent, nec liciti: de quo exempla jam retuli: Paulus circumcidit

Ti-

Timotheum; poſtea tamen Galatis, & Chriſtianis cæteris denuntiat cap.4. *Si circumcidamini, Chriſtus vobis nihil proderit*. Plura ubi opus fuerit, in promptu ſunt.

5 Emergentes ſcilicet poſtea rationes, & hominum, ſeu infirmitas, ſeu temeritas; velut etiam Sacrorum frequens nimiùm abuſus, mutationem ſubinde Eccleſiæ ſuadet, non fidei; ſed diſciplinæ. Ab ipſo Apoſtolorum tempore Eccleſia deprehendere cœpit, & lugere abuſus communicantium in cœnâ, non jejunè 1. Cor.11.

Convenientibus ergo vobis in unum, jam non eſt Dominicam cœnam manducare; unusquiſque enim ſuam cœnam præſumit ad manducandum: & alius quidem eſurit; alius autem ebrius eſt. Numquid domos non habetis ad manducandum, & bibendum, aut Eccleſiam Dei contemnitis?

Uſus tamen non jejunè communicandi in Eccleſiis nonnullis tenuiſſe plura ſecula explotatum eſt, Sozomenus de ſuo tempore teſtatur lib.7. Hiſt. cap.19 eum in multis Ægypti pagis, & urbibus ſervari. Idem de quibuſdam aliis Eccleſiis indicat Concilium Carthaginenſe 3. can. 29. Poteratne Eccleſiæ iſtæ cæteris omnibus exprobrare, quod diſciplinam ſuſceperint *Praxi Apoſtolicæ, & intentioni Dei contrariam*? una eademque Dei intentio eſt, pro diverſis circumſtantiis diverſum, etiam prioribus ſubinde oppoſitum, ſive ſuadens, ſive præcipiens.

Temeraria & falſa adverſarii ſuſpicio eſt, Pontificem ex uſu Italiæ tuliſſe ſententiam. Eccleſia ut monui extra Gallias univerſa, Romanam praxim ſequitur; ſed & morem oppoſitum qui in Galliis eſt popularis cantûs, novere pridem Pontifices, eumque, ut ſanctum commendari à centum illius Regni Epiſcopis in Documento Paſtorali legit, & abſque offenſione tolerat CLEMENS XI. Proinde non iſtud eſt, ut fingit adverſarius, quod in Queſnelli Articulo viſum fuerit dignum anathemate; Sed intolerabilis temeritas, quâ uſus à Gallicano diverſus, quem reliqua Chriſti ubique gentium ſequitur Eccleſia ab ipſo proſcinditur publicè, velut *praxi Apoſtolicæ, & Dei intentioni contrarius*.

Si cantus ille populi in Galliâ *honeſtè, & ſecundùm ordinem fiat*, ut monet Apoſtolus, non eſt cur impediatur. Alibi verò, ubi inconcinnus, vel minus conveniens videtur, quam Cleri eique aſſiſtentium muſicorum, præſtat communem Eccleſiæ conſuetudinem retineri. Matrimonium Sanctum eſt: Sanctior cœlibatus; hæreticus autem ſit, qui alterutrum, ut *Divinæ intentioni contrarium* reprehenderit. Concilium Tridentinum irrita jubet eſſe matrimonia clandeſtina: Quem diſciplinæ articulum Gallia non recepit, neque in hoc propterea à Sede Apoſtolica condemnatur.

At cenſuram non evaderet, quisquis Tridentinæ Synodi decretum, velut *praxi Apoſtolicæ, & intentioni Dei contrarium* accuſaret. *Qui non manducat*, inquit Apoſtolus Rom. 14. *Manducantem non judicet, & qui manducat, non manducantem non ſpernat*. Et paulò poſt *Alius judicat diem inter diem; alius autem judicat omnem diem: unusquiſque in ſuo ſenſu abundet*. Cantus extra officium Canonicum, & Miſſam, etiam in Italia, & in ipſa urbe permittitur populo: videlicet cantus litaniarum, *Tantum ergo* ante benedictionem Sanctiſſimi Sacramenti: Alias *Te Deum laudamus*. *Stabat Mater doloroſa &c*. Pueris quoque, & puellis in catechiſmis cantus uſitatiſſimus, & quidem etiam adultis in Miſſionibus quæ Romæ toto anni tempore concurſu populi maximo in templis variis inſtituuntur pro præparatione ad *communionem* menſtruam, quæ dicitur *Generalis*. Illic à populo celebrantur cantica, quæ præcipuos fidei articulos, & pia Chriſtianæ vitæ documenta complectuntur. Talia præter pſalmos perhibentur fuiſſe in Eccleſiis primorum exercitia Chriſtianorum, prout ferè ſingulis dictabat Spiritus, vel ſuggerebat memoria cum nullum adhuc eſſet Eccleſiaſticum officium, cui iſtiuſmodi cantica præluſere.

CAPUT II.

Impugnatur Secundus Propoſitionis ſenſus de celebrando Miſſæ Sacrificio in lingua vulgari.

1 Centum Galliæ Epiſcopi, ut in eorum documento Paſtorali, ſupra vidimus, ita propoſitionem intelligunt, ut *Divini Officii celebrationem, poſtulet fieri in idiomate vulgari, aut recitationem canonis elata voce*, utque conſuetudinem oppoſitam rejiciat, velut *praxi Apoſtolicæ, & Dei intentioni contrariam*. Pars prior, quæ Divinum Officium fieri exigit in lingua vulgati, hic mihi exagitanda eſt: altera, quæ elationem vocis requirit in Canone, poſtea convelletur.

Notum omnibus eſt, Apoſtolos varias nactos eſſe excolendas doctrinâ Evangelicâ provincias. Juxta Euſebium lib.3. Eccle-

ſia-

ſiaſticæ hiſtoriæ cap. 1. *Divus Thomas fortitus eſt Parthos, Matthæus Æthiopiam, Bartholomæus Indiam citeriorem, Andreas Scythiam, D. Joannes Aſiam, ubi apud Epheſos commoratus eſt, & ſepultus: D. Petrus Pontum, Galatiam, Bithyniam, Capadociam, ceteraſque confines Provincias, & ad ultimum in Urbe Romà commoratus, ubi & Crucifixus eſt deorſum capite inverſo. Divus Paulus, ut de ſe ait ipſemet ad Rom. 16. à Jeruſalem uſque ad Illyricum extendit Euangelium Chriſti, & ad ultimum Romæ ſub Nerone Martyrio coronatus eſt.* Ita Hiſtoricus.

Quot autem in regionibus tam multis linguas arbitrabimur fuiſſe vulgares? Viginti duæ referuntur in ſolo Mitridatis imperio. Ex Pauli comitibus Creſcens, & Dionyſius in Gallias miſſus eſt. Marcus Petri diſcipulus in Ægypto primus Euangelium prædicavit, & ibidem Alexandrinæ Eccleſiæ à ſe conſtitutæ præfuit. Jacobus minor fuit Epiſcopus Hieroſolymitanus. Philippus quoque Samariæ, & Eunucho Candacis Reginæ Euangelium annuntiavit, ut habetur actuum Apoſtolorum cap. 2. Jacobus major Scythis prædicavit, & apud Traces, & in Hiſpania. Divum Thomam Germaniæ fuiſſe Apoſtolum, eique Euangelium intuliſſe aſſerit Divus Hieronymus in catalogo: Sempronius quoque, & ante eum S. Martyr Dorotheus Tyrius ante Nicænum Concilium in Synopſi.

2 Attamen Teſtamentum novum non linguis earum regionum, & Provinciarum omnibus conſcripsêre Apoſtoli; ſed Græcè ſolum, Hebraicè & Latinè. Neque illorum tempore ulla verſio vulgaris facta legitur; quamvis, ut erant dono prædíti linguarum, illis facilè ſcribere potuiſſent, ut Sermonibus prædicarunt. Non eſt igitur traditio Apoſtolica, quod Biblia vulgari idiomate, Græcum, Latinum, Hebraicum ignorantibus, legenda ſint, vel quod illo Divina officia celebranda. Praxis illa quidem hæreticorum hoc tempore eſt, & familiaris in Eccleſiam calumnia, quaſi hæc ab uſu Apoſtolico receſſerit.

Calumniæ autem ſuperadditur à Queſnello etiam blaſphemia, ſi celebrationem Divini officii vulgari idiomate ſtatuat neceſſariam, praxim verò oppoſitam redarguat velut contrariam intentioni Dei; quaſi Chriſtus Eccleſiam ſuam, cui ſe promiſerat adfuturum uſque ad conſummationem ſeculi, neque prævalituras adversùs eam portas inferi, in tanti momenti errore noxio tot ſeculis reliquiſſet. Hæc conſiderans Jacobus Ledeſma jam à ſeſqui ſeculo, anno ſcilicet 1573. in opere erudito à Clero Galliæ approbato iterumque edi juſſo Pariſiis cap. 7. *Si*, inquit, *oportebat vulgari Sermone paſſim Sacra Biblia tradi neceſſariò, & Sacrificium Chriſti celebrari, & Officia Divina peragi, ut hæretici ajunt, haud dubiè condemnantur, & reprebenduntur ab eis Apoſtoli, & eorum diſcipuli, qui id non fecerunt: condemnantur, inquam, impiè, & flagitioſè ingenti impudentia ab eis omnes Apoſtoli, & eorum diſcipuli. Ipſe Thomas non eis Germanicè conſcripſit Euangelium, aut tranſcripſit, vel officia eis tradidit Divina Germanicè; at ipſi D. Thomam & factis, & dogmate reprebendunt.*

3 Proſequamur in examine Traditionis Apoſtolicæ, quam nobis confidenter occinunt hæretici, veriùs nacti damnatam hanc Queſnelli propoſitionem ſuis erroribus ſubdolè patrocinantem; ſi fides eſt centum Galliæ Epiſcopis talem ei tribuentibus ſignificationem.

S. Hieronymus libro de Viris illuſtribus, de Bartholomæo Apoſtolo ſcribit, quod Indis Euangelium prædicaverit, tradideritque quod habebat Matthæi, quod & Alexandriam reverſus ſecum retulerit Hebraicè ſcriptum, non Indicè, aut Ægyptiacè. Barnabas quoque teſte Euſebio uſque ad Indos orientales citeriores penetrans, reliquit eis Matthæi Euangelium Hebraicè. Ipſe Matthæus, ut ait Hieronymus in prologo Matthæi, & Euſebius lib. 3. Hiſt. Eccleſ. cap. 24. Scripſit Hebraico, non Indorum, Parthorum, aut Medorum, ad quos proficiſcebatur, idiomate.

Epiſtolas etiam ſuas Apoſtoli ſcripſere linguâ Sacrâ, & dialecto unicâ, licet ad quos illæ dirigebantur, populis lingua, & dialectus eſſet varia: Et quidem Epiſtola Jacobi deſtinabatur duodecim tribubus, quæ erant in diſperſione, & earum homines plurimi inter Aſſyrios, & Chaldæos, alii inter Afros, alii inter Latinos, alii inter Græcos; Sanguine tamen Hebræi. Una ex Petri epiſtolis ſcribitur electis advenis diſperſionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ, & Bithyniæ, quas Provincias latè patentes dialectos habuiſſe diverſas, veriſimillimum eſt. Joannis epiſtola Parthis mittitur, ut Auguſtinus aſſerit lib. 2. quæſt. Euang. q. 39. Pauli ad Romanos epiſtola Græca eſt quamvis lingua eis propria non Græca foret, ſed Latina.

Epiſtolæ Pauli reliquæ ad variarum Provinciarum populos ſunt; Corinthios ſcilicet, Galatas, Epheſios, Philippenſes Theſſalonicenſes, & univerſæ eâdem pariter

tet

ter dialecto. *Debuiſſet autem*, inquit Ledeſma, citato capite, *Paulus tot linguis Epiſtolas conſcribere, quot nationibus diverſarum linguarum tradidit Euangelium. Cæteri denique Apoſtoli tot linguis Euangelium conſcribere, in quot linguis prædicarunt, ſecundùm novorum iſtorum pſeudo Apoſtolorum decretum: præſertim quia Apoſtoli acceperunt linguarum donum, & ita poterant in quavis linguâ facilè conſcribere: & tamen noluerunt. Manet ergo perſpicuè probata Apoſtolica traditio adversùs hos* [hæreticos, eiſque conſonos Novatores.]

4 Audiri hic etiam meretur Nicolaus Sanderus natione Anglus, qui eruditione, & vitæ integritate conſpicuus, ſcriptis & laboribus Apoſtolicis ad mortem uſque pro Eccleſia certavit, Romanis Pontificibus Pio IV. V. & Gregorio XIII., à quo in Hiberniam cum poteſtate Nuntii Apoſtolici miſſus fuit Confeſſor Chriſti, atque pro fide catholica à Patria exul.

Is lib.7. de viſibili Eccleſiæ Monarchiâ: „ Si nulla (inquit) Sacra officia ritè peragerentur, niſi quæ ab adſtante plebe intelliguntur, Summus Sacerdos noſter Jeſus Chriſtus, in Summi Sacrificii quod in altari Crucis obtulit Deo pro totius mundi ſalute, celebratione erraſſet; tunc enim exclamavit ardentiſſimâ prece, & devota voce: *Eli Eli lamma ſabacthani*: & ideo non modò non à Romanis, verùm nè à Judæis quidem intellectus, ut putarent eum vocaſſe Eliam. Deſierant enim Judæi poſt captivitatem Babylonicam Hebræa dialecto uti: & Syriacam potiùs proprietatem ſequebantur. Officia tamen Sacra in Synagogis Judæorum paſſim fiebant linguâ Hebraicâ, & eâ doctâ, ut longè veriſimilius ſit, officia Sacra, nec ante captivitatem Babylonicam, à plebe Judaica potuiſſe intelligi quia linguæ vulgares, à puritate originis ſuæ, quæ in ſolis libris conſervatur, ubique deficiunt.

„ Deinde Apoſtoli, cùm Euchariſtiæ celebrationem, itemque Pſalmorum in Sacris officiis decantationem, & lectionem Prophetarum gentibus ad fidem converſis traderent, Authore Juſtino in Apologia 2. numquam has illis in vulgari lingua peragendas tradiderunt. Nam Scripturæ non erant ab Apoſtolis tranſlatæ in linguas vulgares; ſed tantùm in lingua Græca legendæ fidelibus relinquebantur. Quis autem neſcit, in tot ac tantis Aſiæ Provinciis innumerabiles interim vulgares linguas extitiſſe, in quarum nulla tamen officia Sacra fierent, vel Sacramenta adminiſtrarentur. Nam ſi Parthi, Medi, Ælamitæ, & qui habitant Meſopotamiam, Judæam, & Cappadociam, Pontum, & Aſiam, Phrygiam, & Pamphiliam diverſas vocum proprietates habuerint, ut habuiſſe cap. 2. actorum traduntur, nec tamen Pſalmi, & lectiones in officiis Eccleſiaſticis vel ex vetere, vel ex Novo Teſtamento ſumptæ, in aliâ, quam Græca lingua, & eâ non vulgari; ſed vel Atticâ, vel certè doctâ ex Apoſtolorum Traditione proponebantur, utique certiſſimum eſt, jam inde Apoſtolorum temporibus officia Sacra legitimè potuiſſe in ea lingua peragi, quam rude vulgus ignorabat.

Hactenus Sanderus in lucubratione à Clero Galliæ approbatâ anno 1661. Dum autem adverſarii ingeminant, quod *Eripere ſimplici populo hoc ſolatium jungendi vocem ſuam voci totius Eccleſiæ, ſit uſus contrarius praxi Apoſtolicæ, & intentioni Dei*, ipſos interrogo, an ſaltem Apoſtoli Chriſto in Cœna ultima conſecranti voces junxerint, verba conſecrationis pariter pronuntiando, ut pronunciari ea novatores volunt in quotidiano Miſſæ Sacrificio à rudi populo, etiam à fœminis quibus propterea Miſſale Romanum promiſcuè obtrudunt idiomate Gallico translatum? Sed de eo mox plura. Nunc de officiis Divinis linguâ vernacula non neceſſariò celebrandis, traditionē proſequamur.

Non cenſuiſſe Apoſtolos praxim, qualis in Romana Eccleſia paſſim hoc tempore obſervatur, eſſe contrariam intentioni Dei, jam vidimus, cum eandem ipſi opere comprobarint. Diſpiciendum ſupereſt, num deducta à tempore Apoſtolos ſubſecuto, nobis Traditio adverſetur. S. Auguſtinus Libro 4. contra Donatiſtas cap. 24. *Quod univerſa* (inquit) *tenet Eccleſia, neque à Conciliis conſtitutum; ſed ſemper retentum eſt, nonniſi authoritate Apoſtolica traditum, rectiſſimè creditur*. Idem confirmat lib. 2. contra eoſdem, & Epiſtolâ ad Januarium. Pontifex quoque S. Leo Primus ſermone 2. de Pentecoſte Auguſtino conſentiens ait: *Dubitandum non eſt, quidquid ab Eccleſia in conſuetudinem eſt devotionis retentum, de Traditione Apoſtolica, & Sancti Spiritus prodire doctrinâ*.

Ut autem ab Eccleſia ordiamur Latina, conſtat, in Germania, Gallia, Anglia, Hiſpania, Italia, & cæteris Occidentis Regionibus Latinè celebrari, & celebrata fuiſſe, Miſſæ Sacrificium, & alia Divina officia, abſque eo, quòd ulla extet memoria ejus ini-

initii: unde meritò cenſetur non poſteriorem habere originem, quàm earundem gentium ad Chriſtum converſionem.

Idem eſt de Officiis Græcè celebrari ſolitis in Eccleſia Græca, quæ etſi Provincias plurimas complectatur diverſi idiomatis; Græco tamen paſſim utitur in Sacrificio & Officiis cæteris. Idem ſtatue de iis qui lingua Hebraica ſeu Chaldaica Divinum obeunt cultum, ut aliqui hodie in Judæa, Meſopotamiâ, & ut dicitur in Armeniâ, atque Æthiopia, in India etiam Orientali propè Flumen Indum in ſacris Officiis lingua Hebraica perſeverat: Hebraicis quoque fideles illi utuntur Bibliis; quamvis longè alius, ac diverſiſſimus ſit ſermo eorum Vernaculus. Chriſtianis illis à Sancti Thomæ nomine appellatio eſt, à quo ſe accepiſſe Euangelium profitentur: neque multum diſſiti ſunt à Calamine, in qua Urbe Apoſtolus martyrio eſt coronatus.

6 Provinciæ paucæ à Pontificibus obtinuêre Privilegium peragendi Sacrificia idiomate ſuo vulgari, propterea quòd nulli, aut vix ulli ibi forent linguæ ſive Græcæ, ſive Latinæ, ſive Hebraicæ, periti, qui obire Divina Myſteria decenter poſſent, eaque pro concionibus explicare. Quod Privilegium nihil authoritatis derogat uſui communi ab Apoſtolis, eorumque Diſcipulis ad hæc uſque deducto tempora. An omnes Eccleſiæ Doctores, Summi Pontifices, Epiſcopi quantumlibet ſcientiâ & ſanctitate conſpicui, atque ipſi Apoſtoli & inſtituti ab eis Diſcipuli ignoravêre *intentionem Dei*, aut quod deterius eſt eam impiè contempſerunt? Luthero ſcilicet atque iſtiuſmodi hæreticis ea primùm veritas revelata eſt, & gratia efficax obtigit ad exequendum. Pudeat itaque potiùs adverſarios, deſerto Sanctorum agmine, ſpurciſſimum ſequi Apoſtatam, & Hæreſiarcham qui ſe à Diabolo edoctum minimè diffitetur.

Traditio noſtra confirmari poteſt plurimis Sanctorum Patrum Teſtimoniis, quibus partes aliquæ ex Miſſa & Divinis Officiis referuntur iiſdem verbis, quibus hodie in Miſſa & Officiis utimur. S. Auguſtinus Libr. 2. de Bono perſeverantiæ cap. 13. & alibi citat illud quod in Miſſæ Præfatione dicitur *Surſum corda*: Reſp. *Habemus ad Dominum. Gratias agamus Domino Deo noſtro*: Reſp. *Dignum & juſtum eſt*. Idem producitur à S. Cypriano in expoſitione Orationis Dominicæ. Uterque autem Sanctus Africanus erat, & lingua vulgaris Africana ſeu Punica. Idem habet Sanctus Ambroſius in ſuo Mediolanenſi Miſſali.

Simili modo Græci eadem Græcè referunt: Baſilius nempe & Chryſoſtomus in liturgiis. Chryſoſtomus iterum Homilia de Encæniis. *Pater noſter* in Miſſa recitari ait S. Hieronymus lib. 3, adverſùs Pelagianos. Illa Canonis; *Qui pridie quàm pateretur &c.* Uſque ad finem conſecrationis, cum alia Canonis parte non exiguâ leguntur in Ambroſio lib. 4. de Sacramentis capit. 5. *6.* & in ejus Miſſali. Partes etiam Canonis variæ referuntur à pluribus Patrum. Ab Irenæo vicino Apoſtolorum temporibus, Clemente Alexandrino, Tertulliano, Cypriano. Græcus Canon Baſilii & Chryſoſtomi non multum diſſimilis noſtro eſt.

7 Hymnos aliquos ex iis quos canimus, à Sancto Marco in Conventibus Alexandriæ compoſitos ait Euſebius lib. 7. Hiſtor. Eccleſiaſticæ cap. 18. Alexandriæ autem neque Græco, neque Latino idiomate vulgus utebatur. Illis S. Hilarius natione Gallus, & D. Ambroſius hymnos alios addiderunt, ut ait Iſidorus lib. Officiorum cap. *6.* Apud Græcos antiphonas, & hymnos initium duxiſſe à Sancto Ignatio in Antiochena Eccleſia, referr Hiſtoria tripartita libr. 10. cap. *9.*

In Africa cantatos Pſalmos Latinè in Eccleſiæ Conventibus, noſcitur ex Auguſtino lib. Expoſitionis inchoatæ in Epiſt. ad Romanos. Kyrie eleiſon pro Latina Eccleſia ſuſcepir Pontifex Silveſter circa annum 320., ut ait Hugo de Officiis Eccleſiaſticis. Ut novies diceretur ſtatuit Gregorius Magnus in Concilio Romano ſub initium ſeculi ſeptimi. Antea tamen uſus ille fuerat apud Græcos ut habent liturgiæ Baſilii & Chryſoſtomi.

Vel ex eo liquet populum non ſemper intellexiſſe quidquid in Sacrificio enunciatur. Introitus Miſſæ paſſim deſumitur ex Pſalmis. Sic etiam Dionyſius de Eccleſiaſtica Hierarchia cap. 3. ait *Initium celebrandæ Synaxeos ex Pſalmodia deſumi ſolitum fuiſſe: quodque Pontifex ad ſanctum Altare Pſalmorum incipit melos; concinentibus ſecum ſacra Carmina omnibus Eccleſiaſtici Ordinis gradibus*; non autem laicis. Hugo lib. 2. de Eccleſiaſticis Officiis cap. 11. refert, quod olim in Miſſæ Introitu Pſalmus integer decantatus fuerit; poſtea verò ad levandum populi tædium nonniſi verſiculus retentus ſit.

Nullus autem Pſalmus olim aut Gallicè, aut Germanicè tranſlatus legitur: *Alleluja* cantari ſolitum in Eccleſia ait D. Au-

guſtinus in Pſalmum 106. & Tractat. 8. in Epiſtolam Joannis. Idem teſtatur Hieronymus Epiſtola 52. ad Pammachium, in Epiſtola ad Damaſum. Eſt tamen *Alleluja* vox Hebraica, ejuſque ſignificatio Latinis rudibus ignota. Iterum Hieronymus Epiſt. ad Damaſum impetravit ut in fine Pſalmorum adderetur *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto*.

Tempote Leonis Primi, Concilium Vaſenſe in Gallia conſtituit ut ad *Gloria Patri & Filio & Spiritui Sancto*, adderetur *Sicut erat in principio & nunc & ſemper &c.* atque in omnibus Miſſis etiam Quadrageſimalibus, & pro defunctis dicatur *Sanctus, Sanctus, Sanctus*. Teleſphorus Pontifex ſeculo ſecundo in Miſſis, quas nocte Nativitatis cantari voluit, poni juſſit *Gloria in excelſis Deo &c.* Poſtea S. Hilarius Pictavienſis Epiſcopus addidit *Laudamus Te, benedicimus Te, glorificamus Te &c.* contra hæreſim Arii. Symmachus quoque Pontifex Maximus præſcripſit ut *Gloria in excelſis Deo* caneretur in diebus Dominicis, & Feſtis præcipuis Martyrum.

8 *Pax vobis* cum reſponſione, *Et cum ſpiritu tuo* refert S. Cyrillus in Euangelium Joannis lib. 12. cap. 54., & Chryſoſtomus in cap. 9. Matthæi 33. & alibi. Initio Eccleſiæ, teſte Dionyſio de Hierarchia Eccleſiaſtica cap. 3., canebatur in Miſſa Symbolum Apoſtolorum, cui contra Arianam hæreſim ſubſtitutum fuit ſeculo quarto Symbolum Nicænum. Inter Canones Apoſtolorum extat Canon *Omnes fideles* ut refertur de Conſecratione diſtinctione 1. quo præcipitur omnibus fidelibus ut *convenientes ſacris ſolemnitatibus ad Eccleſiam Eccleſiaſticas Scripturas Apoſtolorum & Euangelium audiant*. Eadem ut legerentur in Eccleſiâ præcepit Anacletus ſub annum centeſimum, quando nulla adhuc vulgaris verſio comparuit.

Si ad poſteriora ſecula nos convertimus, recentiores Eccleſiæ Patres & Doctores, ut Bedam, Bernardum, Hugonem, Thomam Waldenſem &c. reperiemus ab omnibus lacinias Miſſæ referri eodem, quo nunc leguntur idiomate. Scripturas quoque Latino, non vulgari Patriæ ſuæ legi ſermone ſolitas, teſtatur Beda in proœmio Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Anglorum: ubi ſitum Inſulæ Britannicæ deſcribens: *Hæc* (inquit) *in præſenti juxta numerum Librorum, quibus Lex ſcripta eſt, quinque gentium Linguis, unam eamdemque ſumma ſublimitatis ſcientiam ſcrutatur & confitetur; Anglorum videlicet, Britonum, Scotorum, Pictorum, & Latinorum, quæ meditatione Scripturarum omnibus eſt facta communis*. Ubi juxta quatuor Nationum numerum totidem idiomata recenſet ſingulis vulgaria nationibus, addens Latinum *meditatione Scripturarum factum omnibus commune*.

Dicesne Patres illos ex vulgarium linguarum verſionibus ita ſcripſiſſe? ineptiſſima ea eſt & facile convellenda ſuſpicio; fieri enim minimè potuiſſet, ut in ſuis verſionibus ita inter ſe & nobiſcum omnes vocibus convenirent, quemdmodum adamuſſim conveniſſe perſpicimus. Apoſtolica igitur & certiſſima Traditio eſt de Sacrificiis atque officiis Divinis in Occidentali ſeu Latina Eccleſia, Latino idiomate celebratis. Ubi aliud poſtea conceſſum non ex inſtitutione primæva, aut praxi Apoſtolorum eſt, ſed Poſteriorum quorumdam indulgentiâ Pontificum, propter ſingularem in iſtiuſmodi natione omnis Sacri idiomatis imperitiam.

Ex hactenus allegatis arbitror ſatis manifeſtum, non requiri neceſſariò, in rudi populo intelligentiam omnium quæ in Divino recitantur Officio, aut Miſsâ; quamquam Paſtoribus imponitur onus, præcipua illic contenta in concionibus exponendi. Neceſſitatem ab adverſariis, vel hæreticis confictam quaſi praxis noſtra ſit *intentioni Dei contraria*, proinde illicita & pernicioſa, licèt ex ſuperioribus lectori admodum facile ſit ſubvertere; juverit tamen ad infringendam ampliùs pertinaciam, probationibus abundare.

CAPUT III.

Ad utilitatem populi non eſt neceſſaria ipſi intelligentia, potiſſimum diſtinctæ orationis publicæ, quæ pro ipſo fit in Divinis Officiis.

1 CAlvini dogma neceſſitatem illam adſtruens, omnes ſemper Catholici, velut erroneum deteſtati ſunt. Subruitur autem ex Teſtamento tum vetere, tum Novo. Nam Levitici cap. 16. ingrediente Pontifice Sancta Sanctorum, ut pro ſe & univerſo Iſrael precaretur Dominum, nemini manere in Tabernaculo licuit; ita ut neque videret Populus, neque audiret quid intus à Pontifice ageretur. Sciebat ſolummodo generatim Pontificem orare pro omnibus, cui pia vota ſua & preces jungebant ſinguli. Refertur etiam Lucæ cap. 1. quod foris ſtante univerſa multitudine ingreſſus Zacharias Templum Domini po-

poneret incenſum; atque ita ſolebat clam omnibus Pontifex die expiationis in Sancto Sanctorum offerre Sacrificium pro ſuis & populi peccatis.

Paralippomenon lib. 1. cap. 16. & 23. præcepit David Levitis & cantoribus, non univerſo populo, ut quotidie, feſtis præcipuè canerent, & laudarent Dominum, etiam inſtrumentis muſicis. Sic cap. 23. dicitur *Levitæ ſtent mane ad confitendum, & canendum Domino, ſimiliterque ad Veſperam tam in oblatione holocauſtorum Domini, quàm in Sabbatis & Kalendis & ſolemnitatibus reliquis, juxta numerum & ceremonias uniuscujuſque rei jugiter coram Domino.*

Orationes illæ indubiè proderant populo, pro quo fiebant: non tamen omnes ſingula poterant diſtinctè intelligere, præſertim cùm pſalmos canerent, prout à Davide fuerant compoſiti; quia idioma vulgi poſtmodum fuit in plurimis immutatum. Minùs etiam intelligebat rudis populus myſteria in pſalmis contenta, quæ hodiedum vix aſſequuntur Theologi, & Sacrorum peritiidiomatum.

2 Conſtat quoque ex Dionyſio de Hierarchiâ Eccleſiaſticâ, & hiſtoriâ celebri de S. Ambroſio, & Theodoſio Imperatore, quod pridem in Eccleſia chorus, in quo Clerus caneret, ſeparari cœperit à frequentia populi. In Concilio etiam Laodiceno quod ſeculo quarto celebratum eſt, cap. 15. ſtatuitur, ut *nemo pſallat præter Canonicos pſaltas*, concinnè ſcilicet & juxta regulas canendi peritos. Quomodo autem Clero à multitudine ſeparato, præſertim in magnis Urbibus, & Eccleſiis intelligere omnes poterant, quæ à Clero eminus canebantur?

Initio quidem, ubi exiguus erat fidelium numerus, & Clerus vix ullus, canere potuit etiam populus; at creſcente poſtmodum multitudine ordo decentior conſtitutus eſt, ut Divina celebrare officia, & docere atque exhortari populum ad Eccleſiæ miniſtros pertineat, quos populi eſt audire & privatis vacare Chriſtiani hominis exercitiis. Sic dicunt Apoſtoli Act. cap. 6. *Nos orationi & miniſterio verbi inſtantes erimus.*

Miniſterium Verbi impletur concionibus, hortationibus, & inſtitutione publicâ ac privata. Ex his ſatis populus comparatus eſt ut noverit, orationes publicas Sacerdotum, & Sacrificia pro ſe, & ſuo nomine fieri ad Deum per Chriſtum, Caput, Mediatorem, & Servatorem omnium hominum, maximè fidelium, qui ad dexteram Patris ſedet, Sponſæ ſuæ Eccleſiæ orationes exaudiens. Notum fidelibus eſt, quòd Eccleſia ſuis filiis per miniſtros à Deo petat gratias, juſtitiam, beatitudinem, bona quoque temporalia ad eam potiſſimum conductura: & quamquam id quiſpiam ignoret, non deſinit tamen ex Eccleſiæ precibus fructum conſequi: Moniales quoque etſi quod canunt officium, non intelligant; effectu tamen ejus bono minimè deſtituuntur. Sciunt enim ſaltem ſe orare, & bona à Deo ſalutem, ipſamque petere ſalutem, quod ad inflammandam pietatem ſufficit, fructumque conſequendum.

3 Elegans de hoc, & paſſim à Doctoribus probatus diſcurſus eſt Origenis Homiliâ 20. in Joſue „. Si [inquit] creditum eſt „ à Gentibus, eſſe quædam carmina, quæ „ precationes appellantur, quibus iſtud „ artis eſt, ut nominibus quibuſdam compellatis, quæ ne illi quidem, qui invocant, norunt, ſolo vocis ſono vel ſopiantur Serpentes, vel etiam de cavernis „ protrahantur abſtruſi; ſæpe etiam in corporibus humanis tumores, aut alia hujuſmodi voce ſola reprimere dicuntur; „ interdum etiam animæ ſtuporem quemdam ſenſûs infligere, ubi tamen Chriſti „ non reſiſteret fides: Quantò magis precationibus & carminibus validiorem, „ & potiorem dicendam credimus quemcumque illum Scripturæ Sanctæ vel Sermonem, vel nominum appellationem?

„ Sicut enim apud Infideles contrariæ „ virtutes audientes illa, vel illa nomina „ in carminibus, vel præcantationibus adſunt, & exhibent famulatum, & dant „ operam in hoc, ad quod vocari ſe ex illo, vel illo nomine ſenſerint, officii ſui „ rem quodammodo, ac miniſterii, cui ſemetipſos mancipaverint, dependentes; „ eo magis utique cœleſtes virtutes, & „ Angeli Dei, qui nobiſcum ſunt, ſicut & „ Dominus de parvulis Eccleſiæ dicit: quia „ Angeli eorum ſemper aſſiſtunt in conſpectu Domini, videntes faciem ejus libenter & gratè accipiunt, ſi ſemper verba „ Scripturæ, & horum nominum appellationes, velut carmina quædam, & præcantationes ex noſtro ore promamus. „ Quia etſi nos non intelligimus, quæ de „ ore proferimus, illæ tamen virtutes, „ quæ nobis adſunt, intelligunt, & velut „ carmine quodam invitatæ, adeſſe nobis „ & ferre auxilium delectantur.

„ Quod autem ſint non ſolùm circa nos „ multæ divinæ virtutes, ſed etiam intrà „ nos, indicat Propheta, cùm dicit in „ Pſal. 102. *Benedic anima mea Dominum, „ & omnia interiora mea nomen Sanctum* „ ejus

,, *ejus* : hoc eſt, omnia , quæ intrà me ſunt.
,, Conſtat ergo multas eſſe virtutes intrà
,, nos , quibus , vel animarum noſtratum
,, cura, vel corporum permiſſa eſt , quæ
,, utique , ſi Sanctæ Scripturæ leguntur à
,, nobis , delectantur , & validiores erga
,, noſtri diligentiam fiunt, ſi linguis loqua-
,, mur , & Spiritus noſter oret , *ſenſus au-*
,, *tem noſter ſinè fructu ſit* . Dixit enim &
,, hoc Sanctus Apoſtolus , & mirum quod-
,, ammodo myſterium humanis auribus
,, protulit , dicens , aliquando fieri poſſe ,
,, ut Spiritus, qui in nobis eſt, oret , & ſen-
,, ſus noſter ſinè fructu ſit. Intellige ergo
,, ex hoc , quia ſit aliquando , noſter qui-
,, dem ſenſus ſinè fructu , Spiritus autem ,
,, id eſt, virtutes illæ, quæ animæ noſtræ in
,, adjutorium datæ ſunt , paſcuntur , & re-
,, ficiuntur ex auditu Scripturæ Sanctæ, vel-
,, ut ex Divinis & rationabilibus cibis .

,, Quid dico , quia Divinæ virtutes pa-
,, ſcuntur & epulentur in nobis, ſi nos ver-
,, ba Divinæ Scripturæ proferamus ex ore?
,, Ipſe Dominus noſter Jeſus Chriſtus , ſi
,, nos inveniat iis vacantes , non ſolùm
,, paſci & refici dignatur in nobis , verùm
,, etiam, ſi has epulas apud nos viderit ap-
,, paratas , patrem ſecum dignatur adduce-
,, re; *Ego & Pater* [inquit] *veniemus & cœ-*
,, *nabimus apud eum* , ſed ſicut ex hujuſce-
,, modi meditationibus , Divinarum erga
,, nos virtutum officia, & conſortia provo-
,, camus : ita etiam è contrario , maligna-
,, rum virtutum inſidias & peſſimorum Dæ-
,, monum incurſiones ex hujuſmodi Ser-
,, monum appellationibus effugamus : ver-
,, bi gratia , ut ſi quis noſtrûm aliquando
,, perſpexit , præcantationibus ſopitum
,, Serpentem portari in manibus , vel pro-
,, trahi de cavernis , nihil valentem noce-
,, re venenis , utpote incantationis virtute
,, torpentem : ita etiam lectionis Divinæ
,, virtute , ſi quis intrà nos eſt contrariæ
,, poteſtatis Serpens , ſi quis ad inſidian-
,, dum coluber latet , ſi patienter feras , ſi
,, non tædio fatigatus avertas auditum ,
,, Scripturæ canonibus , & divini Sermonis
,, aſſiduitate depellitur .

,, Si ergo vides , ô Auditor , aliquando
,, legi Scripturam in auribus tuis , quam
,, non intelligis , & ſenſus ejus tibi vide-
,, tur obſcurus , interim hanc primam ſcias
,, te ſuſcepiſſe utilitatem , quod ſolo audi-
,, tu , velut præcantatione quadam, noxia-
,, rum virtutum , quæ te obſident , & quæ
,, tibi inſidiantur , virus depellitur & fu-
,, gatur . Obſerva tantùm, ne efficiaris ſic-
,, ut aſpides ſurdæ , & obturantes aures
,, ſuas , ne audiant voces incantationis &
,, venefici , quo incantantur à ſapiente.

,, Hæc autem idcirco diximus , ne faſti-
,, dium capiamus , audientes Scripturas ,
,, etiamſi non intelligimus ; ſed fiat nobis
,, ſecundùm fidem credentibus : quia om-
,, nis Scriptura Divinitus inſpirata eſt , &
,, utilis ; etiamſi non ſentiamus , credere
,, tamen debemus , quia utilis eſt . Solent
,, medici interdum præbere cibum aliquem,
,, interdum etiam potum aliquem dare, v.g.
,, ad diſcutiendum caliginem viſûs ; nec
,, tamen in edendo ipſo cibo , vel in po-
,, tando ſentimus, quia utile eſt, & prodeſt
,, oculis ; ſed cùm tranſierit viſum cibi il-
,, lius & poculi virtus , paulatim purgat
,, aſpectum , & tum demum ſentire incipi-
,, mus, quia cibus ille & potus profuit ocu-
,, lis. Hoc ergo modo credendum eſt etiam
,, de Scriptura Sancta , quia utilis eſt , &
,, animæ prodeſt , etiamſi ſenſus noſter ad
,, præſens intelligentiam non capit : quo-
,, niam & bonæ virtutes, quæ nobis adſunt,
,, reficiuntur , & contrariæ torpeſcunt his
,, meditationibus & effugantur ,, . Hacte-
nus Origenes .

4 Imò juxta Auguſtinum etiam erroneæ preces à rudibus , & non intelligentibus audiri , & recitari poſſunt non ſolùm fide innoxia ; ſed etiam cum pietatis ſenſu , & inclinatione voluntatis in Deum undequaque Sanctâ , atque ad impetrandum quidpiam à Deo & merendum maximè idoneâ . Sic lib. 6. de Baptiſmo contra Donatiſtas cap. 25. ait:
,, Plerumque precis vitium ſuperat dicen-
,, tis affectus , & quia certa illa Euangeli-
,, ca verba, ſinè quibus Baptiſmus non po-
,, teſt conſecrari, tantum valent , ut per il-
,, la ſic evacuentur , quæcumque in preces
,, vitioſa contra regulam fidei dicuntur ,
,, quemadmodum Dęmonium nomine Chri-
,, ſti excluditur &c.

Ibid. inferiùs: ,, Multi irruunt in preces
,, non ſolùm ab imperitis loquacibus ; ſed
,, etiam ab hæreticis compoſitas , & pee
,, ignorantiæ ſimplicitatem non eas valen-
,, tes diſcernere , utuntur eis, arbitrantes ,
,, quòd bonæ ſint ; nec tamen quod in eis
,, perverſum eſt , evacuat illa, quæ ibi recta
,, ſunt; ſed ab eis potiùs evacuatur: ſicut in
,, ipſo homine bonæ ſpei , & probabilis fi-
,, dei ; ſed tamen homine , ſi quid aliter
,, ſapit , non inde evacuantur , quæ rectè
,, ſapit , donec ei Dominus revelet , quod
,, aliter ſapiat .

Iterum Auguſtinus lib. 3. contra Donatiſtas cap. 15. ,, ſub iiſdem verbis [ſcilicet
,, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus San-
,, cti]

,, cti] non ſolùm Marcion, aut Valentinus,
,, aut Arius, aut Eunomius; ſed & *i*pſi car-
,, nales parvuli Eccleſiæ, quibus dicebat
,, Apoſtolus 1. Corint.3. Non potui loqui
,, vobis, quaſi ſpir*i*tualibus; ſed quaſi car-
,, nalibus, ſi poſſent ſinguli diligenter *in*-
,, terrogari, tot 'diverſitates opinionum
,, fortaſſis, quot hom*i*nes numerarentur;
,, animalis enim homo non percipit ea, quæ
,, Sp*i*ritus Dei ſunt; accipit tamen unus-
,, quiſque ſecundùm fidem ſuam; ſeu quan-
,, tum capit, gubernante *i*llâ miſericordiâ
,, Dei, de qua præſumens idem Apoſtolus
,, dicit: ſi quid aliter ſapit*i*s, id quoque
,, Deus vobis revelabit.

,, Simplicium iſtiuſmodi turbæ hoc quo-
,, que ſolatium præſtat Auguſtinus contra
,, epiſtolam Fundament*i* Manichæorum
,, cap.4. ,, Eam non *i*ntelligend*i* vivac*i*tas,
,, verùm credendi ſimplicitas tutiſſimam fa-
,, cit ,,: Et Epiſt.102. ad Evodium: ,, Si
,, propter ſolos eos Chriſtus mortuus eſt,
,, qui certâ intelligentiâ poſſunt, quæ ad
,, fidem pertinent diſcernere, penè fruſtra
,, *i*n Eccleſia laboramus. Non quantum
,, intelligas; ſed quantum credas, & quan-
,, tum credendo ames, quærit Deus. Fit
,, non raro, ut qui intelligunt, contemnant,
,, qui non intelligunt, affic*i*antur.

Unde ſ*i* quis *i*ta diſpoſitus animo ad D*i*v*i*na accedat officia, vel Sacrificio interſit, ut Deum colere, & laudare, *ei* pro acceptis beneficiis agere gratias, & pro obtinendis novis, qua poteſt devotione precetur, licet non intelligat, quæ ab Eccleſiæ Miniſtris pro ſe, & cæter*i*s fidel*i*bus petuntur, canuntur, recitantur, placebit illud ſimplex animi exercitium, hominemque participem reddet fructuum magis, quàm alios maximâ *i*nſtructos intelligentiâ; ſed minùs humil*i*, piâ, & fervidâ affectione.

5 Quocunque *i*gitur idiomate, Officium, & Sacrificium celebretur ab Eccleſia pro fidelium ſalute, ſive hi intelligant, ſive non intelligant, orationis effectus, & impetrata ad eos beneficia derivantur, quod gemina ſimilitudine aptiſſima Serpentium & medicinæ ſuperiùs illuſtravit Origenes, quibus & hanc addere poſſumus præſenti materiæ viciniorem: Quisquis per Aulicos beneficium à Principe expetit, minimè ſolicitus eſt de idiomate, quo illud ipſi propoſituri ſint, num vernaculo, aut quovis alio quod mediatoribus opportunius videbitur; non minùs utiliter res agitur Clientis, nec minus is redditur voti compos ſive poſtulantes pro ſe intellexerit, ſive non.

Quid Rei refert, quo idiomate Patronus apud judicem peroraverit, & an intellectus à Cliente fuerit, an ſecus, modò *is* veniam impetret & abſolutionem? Ingentibus gravatus debitis, ſi benefactorem nactus fuerit, qui pro ſe ſatisfaciat, nihil ſua *inter*eſſe meritò arbitrabitur, qualicumque moneta, aurea, vel argentea, Gallica, Hiſpanica, Italica, vel etiam alia peregrina ſib*i* *i*ncognita id præſtiterit. Varii interpellantes Chr*i*ſtum pro abſentibus & minimè intelligentibus precationem pro ſe adhibitam, optato nihilominus beneficio donati ſunt.

Ad fructum igitur capiendum ex orationibus Eccleſiæ & Sacrificiis, non eſt neceſſaria populo *i*ntelligentia verborum, minùs etiam pronuntiatiòne vernacula, aut iſtiuſmodi verſione. Impreſſum animo ſimplices teneant Clementis Alexandrini monitum plenum ſolatio lib.3. Pædagogi cap. 11. *Fides non ſapientium ſecundùm mundum; ſed eorum, qui ſecundùm Deum ſunt ſapientes, eſt poſſeſſio. Illa autem abſque literis diſcitur; ejus autem ſcriptum, quod & ad rudes, & ignaros homines pertinet, eſt Divinum quod vocatur Charitas, quæ eſt decretum Spirituale*, & omnibus melius eſt Scripturarum officiorumque lectionibus, potiſſimum vulgaribus.

6 Denique Catholicis omnibus quales videri & quidem præ cæteris volunt noſtri hic adverſarii, ſufficere, ſaltem quoad Miſſam debet Tridentini Concilii ubique uſu recepta Sanctio ſeſſ.22. de Miſſæ Sacrificio capite 8. *Etſi Miſſa magnam contineat populi fidelis eruditionem, non tamen expedire viſum eſt Patribus, ut vulgari lingua paſſim celebraretur. Quamobrem retento ubique cujusvis Eccleſiæ antiquo, & à Sancta Romana Eccleſia, omnium Eccleſiarum matre & magiſtra probato ritu, ne oves Chriſti eſuriant, neve parvuli panem petant, & non ſit qui frangat eis, mandat Sancta Synodus Paſtoribus, & ſingulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter Miſſarum celebrationem, vel per ſe, vel per alios, ex iis, quæ in Miſſa leguntur, aliquid exponant, atque inter cætera, hujus Sanctiſſimi Sacrificii myſterium aliquod declarent, diebus præſertim Dominicis & feſtis.*

Eâdem Seſſione Canone 9. *Si quis dixerit Eccleſiæ Romanæ ritum, quo ſubmiſſa voce pars Canonis & verba conſecrationis proferuntur, damnandum eſſe, aut linguâ tantùm vulgari Miſſam celebrari debere, aut aquam non miſcendam eſſe vino in calice offerendo, eo quod ſit contra Chriſti inſtitutionem, anathema ſit.* CA-

Digitized by Google

CAPUT IV.

Tertius Propoſitionis ſenſus de Canone alta voce pronuntiando ſubvertitur.

1 RECitatio Canonis ſubmiſſa voce *eripit ſimplici populo* prætenſum in Articulo damnato *ſolatium*, *jungendi votem ſuam voci totius Eccleſiæ* per Sacerdotem orantis, atque hic uſus, juxta eundem Articulum *eſt contrarius praxi Apoſtolicæ, & intentioni Dei*; quia ſcilicet Chriſtus in Diviniſſimi hujus inſtitutione myſterii alta voce Apoſtolis omnibus audientibus conſecravit. Credo equidem quod, ſi coram ſolis Apoſtolis, aut ſimilibus conſecrandum imposterum quoque in Eccleſia fuiſſet, non foret inducta vocis depreſſio; ſed longè diſſimilis eſt præſentium in Miſſa diſpoſitio.

Imo Spiritus Sanctus præſentem ritum creditur perſuaſiſſe ab initio Rectoribus Eccleſiæ tanquam Divino cultui, ac proinde beneplacito convenientem. Quod enim in Canone peragitur conſecrationis myſterium, eſſe inter myſteria auguſtiſſimum, Sanctiſſimum à Catholicis agnoſcitur; ideoque ſi quod non vulgi cujuſcumque auribus ingerendum ſit, iſtud indubiè eſt Conſecratio, atque ita Summis Eccleſiæ præſidibus viſum fuerit.

Quædam in Sacroſanctis Eccleſiæ noſtræ, & Divini cultus ritibus atque effatis eſſe arcana, ſeu myſteria, quæ rudis populi ſuperent intellectum, eique non ſtatim patefacienda ſint, complures nos edocent Scripturæ, Patres, atque in ipſis paganiſmi tenebris quidam naturam illuſtrans Divini luminis radius demonſtravit. Sic Apoſtolus 1. Corinth. cap. 2. *Non judicavi me ſcire aliquid inter vos, niſi Jeſum & hunc crucifixum: ſapientiam autem loquimur inter perfectos.* 2. ad Timotheum cap. 1. & 2. *Formam habe ſanorum verborum, quæ à me didiciſti per multos teſtes: hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios edocere.*

Quem locum referens Clemens Alexandrinus lib. Quinto ſtromatum ait: ,, His
,, germana dicit Sanctus quoque Apoſto-
,, lus Paulus, Propheticam & verè anti-
,, quam conſervans occultationem, à qua,
,, quæ Græcis fuerunt pulchra profluxere
,, dogmata: *ſapientiam autem loquimur in-*
,, *ter perfectos. Sapientiam autem non hujus*
,, *ſeculi, neque Principum hujus ſeculi, qui*
,, *deſtruunt; ſed loquimur Dei Sapientiam in*
,, *myſterio abſconditam.* Deinde paulò infe-
,, riùs cautionem, ne ſermones in vulgus
,, exeant, docet hoc modo: *Et ego, Fra-*
,, *tres, non potui loqui vobis, tanquam ſpi-*
,, *ritualibus; ſed tanquam carnalibus: tan-*
,, *quam infantibus in Chriſto, lac vobis po-*
,, *tum dedi; non eſcam; nondum enim pote-*
,, *ratis: ſed nec nunc poteſtis; adhuc enim*
,, *carnales eſtis.* Si ergo lac quidem eſt in-
,, fantium, cibus autem perfectorum nutri-
,, mentum dictus eſt ab Apoſtolis, lac qui-
,, dem intelligetur Catecheſis, velut pri-
,, mum nutrimentum animæ; cibus autem
,, ſuſpiciens contemplatio, quæ ſunt ipſæ
,, carnes & ſanguis Verbi, hoc eſt compre-
,, henſio Divinæ potentiæ & eſſentiæ ,,:
Ita Clemens.

2 Salvator ipſe exemplis pluribus & documentis Eccleſiam inſtituens oſtendit, non omnia doctrinæ ſuæ capita vulgi auribus exponenda; ſed plurima involvebat parabolis, ut rudis populus non intelligeret, reſervans nonniſi privatim Diſcipulis revelanda. Sic Lucæ 8. de ſeminante interrogantibus diſcipulis quæ eſſet hæc Parabola, reſpondit Chriſtus: *Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei: cæteris autem in parabolis*: & Marcus in ſuo Euangelio cap. 4. de Chriſto ait: *Talibus multis parabolis loquebatur eis verbum prout poterant audire; ſinè parabolis autem non loquebatur eis; ſeorſum autem diſcipulis ſuis diſſerebat omnia.*

In priora verba ſic A Lapide: *prout poterant audire* ,, id eſt, prout digni erant
,, audire, ait Maldonatus ex Beda, Enthy-
,, mio, & Clemente Alexandrino lib. 1.
,, ſtromatum, quaſi dicat, Chriſtus volen-
,, tibus Apoſtolis intelligere & credere,
,, ſinè parabolis perſpicuè loquebatur, ut
,, magis & magis intelligerent: Scribis au-
,, tem & Judæis nolentibus credere & in-
,, telligere, adeò obſcurè & parabolicè lo-
,, quebatur, ut etiamſi vellent, intelligere
,, tamen non poſſent.

,, Simpliciùs & pleniùs Theophilactus &
,, Franc. Lucas hìc, ac S. Chryſoſtomus in
,, Matth. hom. 45. quaſi dicat Chriſtus *tali-*
,, *bus*, puta facilibus & vulgaribus, *para-*
,, *bolis*, quas vulgò omnes noſſent, non
,, verò abſtruſis & turbæ incognitis loque-
,, batur, ut earum corticem intelligeret,
,, ac ſub eis aliquid cœleſte ac Divinum
,, latere cognoſceret: quod licèt in parti-
,, culari ipſa non comprehenderet; tamen
,, per parabolam notam ad rem ignotam
,, ſub ea latentem veſtigandam & perqui-
,, rendam à Chriſto incitabatur & ſtimula-
,, batur ,,. Talis quodammodo notitia eſt,

qua-

qualis populo ex recitatione Canonis occulta & conſecrationis cæterorumqne rituum aſpectu naſcitur, obſcura quidem; ſed idonea ut tanti myſterii reverentiam conciliet, demiſſionem animi foveat, ſimul amorem excitans, ac deſiderium ejuſdem intelligendi dilucidâ in ſacris concionibus interpretatione.

3 Lucæ cap. 4. de Chriſto dicitur: *Venit Nazareth ubi erat nutritus, & intravit ſecundùm conſuetudinem ſuam die Sabbati in Synagogam, & ſurrexit legere: & traditus eſt illi liber Iſaia Propheta, & ut revolvit librum, invenit locum, ubi ſcriptum erat: Spiritus Domini ſuper me: propter quod unxit me, evangelizare pauperibus miſit me, ſanare contritos corde, prædicare captivis remiſſionem, & cæcis viſum, dimittere confractos in remiſſionem, prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis. Et cùm plicuiſſet librum, reddidit miniſtro, & ſedit*. In quem locum Venerabilis Beda, *Quo facto*, inquit, *nos voluit admonitos, pauca quadam eſſe populo evulganda de Divinis rebus; multa tamen occultanda, ut quæ captum ejus longè ſuperent*.

Pluribus id etiam factis ſuis videtur Deus docuiſſe, qui præcipua religionis myſteria non coram populo fieri voluit, ſed pauciſſimis, initium ducens à ſacroſancto Incarnationis myſterio, quod coram ſolo Angelo in Virgine peractum eſt, ac dein Joſepho pauciſque Sanctis conſanguineis indicatum. Nativitas à ſtella tribus ſolummodo Magis revelata eſt: eadem dein Angelorum cantu, non populo Hieroſolymitano, non ſuperbo Herodi; ſed paucis Paſtoribus ſuper gregem vigilantibus annuntiata. Transfiguratio coram tribus tantùm Apoſtolis facta. Euchariſtiæ myſterium coram duodecim ſolummodo Apoſtolis inſtitutum. Reſurgens Chriſtus à mortuis non ſe videndum omnibus præbuit; *Sed* pancis admodum, *teſtibus præordinatis à Deo, nobis qui manducavimus & bibimus cum illo poſtquam reſurrexit à mortuis*. Januis clauſis ad Diſcipulos ingreſſus eſt: januis clauſis Spiritus Sanctus ſuper Diſcipulos deſcendit. Propinquiorem cum arcana ſacti Canonis oratione ſimilitndinem præſefert oratio, quam Chriſtus in horto Gethſemani, remotis omnibus Apoſtolis fudit cum ſudore ſanguineo.

4 Caverant quoque ab initio Eccleſiæ Patres atque Doctores, ut monere cœperam, ne ſublimia religionis noſtræ myſteria vulgi auribus committerentur. Præclara de hoc extat Dionyſii ſententia lib. de Hierarchia Eccleſiaſtica cap. 1. „ Sacerdotii „ quidem noſtri functionem, Sanctiſſime „ Fili Timothee, auguſtioris eſſe, ac Di- „ vinæ & divinitùs indultæ ſcientiæ, actio- „ niſque & perfectionis iis, qui ſacratioris „ doctrinæ inſtitutionem, ex Sacerdotali- „ bus myſteriis, traditionibusque accepe- „ runt, de Sanctarum Scripturarum maje- „ ſtate neceſſariò demonſtrare inſtitui.

„ Sed obſerva diligentiùs, ne Sancta „ Sanctorum efferas, neve profanis homi- „ nibus violanda permittas: verùm reve- „ reberis magis, occultique Dei myſteria „ ſpiritualibus, inviſibilibuſque notioni- „ bus honorabis: atque intemerata ſerva- „ bis, nequaquam ea paſſim rudibus tra- „ dens; ſed Sanctis ſolis ſanctarum rerum „ intelligentias ſacratiùs pandens. Sic „ enim (ut Theologia nobis ſuis ſtudioſis „ cultoribus tradidit) ipſe quoque Jeſus „ Divina profectò atque omni ſubſtantiâ „ ſuperior mens, & Hierarchiæ omnis, & „ expiationis, ac Divinæ actionis initium, „ & ſubſtantia, auguſtiſſimaque virtus, bea- „ tiſſimis illis Spiritibus, & nobis naturali „ dignitate longè præſtantibus, manife- „ ſtiùs ſimul, atque ſpiritualiùs lucet: eoſ- „ que pro viribus ad lucis ſuæ ſimilitudi- „ nem transfert. Noſtros item varios & in- „ conſtantes motus honeſtarum amore re- „ rum in eo intento, noſque intendentes „ conſtringit, & complicat, & in unam „ ac Divinam perficit vitam. „

Et paulò poſt circa finem ejuſdem capitis. „ Non ſunt tamen opertæ Divinis „ Pontificibus ſignorum rationes; quas in „ eos efferre fas non eſt, qui adhuc fidei „ rudimenta percipiunt: ſciunt enim pro- „ fectò ut hi, qui de ſacris rebus divinitùs „ inſtructi leges dederunt: conſtantiſſimis „ & omni admixtione puris inconfuſiſque „ ſanctarum diſtinctionum ordinibus (di- „ ſtribuenda cuique pro merito & captu „ ſuo providentiſſima ratione cenſentes) „ functionem ipſam inſtituerunt. Quocirca „ tuis ſacris pollicitationibus inductum, „ ſanctum eſt profectò & me admonere, & „ te earum meminiſſe: ut eminentiſſimam „ Pontificalis muneris rationem nemini „ tradas, præterquam æqualibus tuis Re- „ verendiſſimis Præſulibus, quibus ſacra „ tractare inſtitutum eſt: ipſoſque illos „ Pontificio jure monebis, mundi ut mun- „ da contingant, ſoliſque communicent „ divina divinis, perfecta perficientibus, „ ſanctiſque ſanctiſſima. Ego enim tibi, ut „ reliquorum ſacrorum, ita hujus quoque „ divini muneris conſortium tradidi. „

Eodem

Eodem lib. circa finem ſeptimi & ultimi capitis. „ Efficientes conſecrationis „ preces fas non eſt ſcripto interpretari, „ neque ipſarum arcanum è ſecreto in pu- „ blicum efferre. „ Denique Sanctis Patribus à Divino Spiritu edoctis ea inſedit ſacrificii noſtri religio, ut illud inſtante Canone non celebrarent, niſi juſſis priùs diſcedere Catechumenis, Energumenis, & publicè pœnitentibus, ac dein templi foribus obſeratis. Sed neque tunc Canonem niſi voce tacita pronuntiabant. Cujus rationem reddit Ambroſius lib. 6. de Sacramentis cap. 4. *Quia ineffabilibus myſteriis nulla res magis convenit, quàm ſilentium*. Ideo quæ in Miſſa & præſertim Canone leguntur ſuppreſſa voce, à Gregorio Magno libro quarto Dialogorum cap. 56. appellantur *Sacrificiorum arcana*, & à Baſilio lib. de Spiritu Sancto cap. 27. *Secreta in ſecretis*.

5 Qualiſcumque ea myſteriorum occultatio non in novo primùm nata eſt Fœdere: major etiam fuerat in antiquo. Agnus typicus intrà domos & in noctis ſilentio manducabatur Exodi cap. 12. Capite autem 19. cùm Deus locuturus eſſet Moyſi, jubetur hic montem aſcendere cum Aarone, manentibus Sacerdotibus cum populo ad montis radicem, quem ſi aſcendere alii præſumerent, morte luerent temeritatem. Cap. 24. Solus Moyſes ad verticem montis, caliginem ingreſſus, aſcendit. Ibi, ut narratur cap. 25. & ſequentibus, ſolus edocetur de Tabernaculi, & Arcæ Fœderis conſtructione. Ibi etiam ſolus cap. 31. & 34. tabulas Legis lapideas bis accepit. Exodi 33. Moyſes ſolus facie ad faciem cum Domino loquitur in columna nubis ad oſtium Tabernaculi: populus à longe ex oſtio quiſque papilionis Moyſen eum Deo loquentem conſpicit; Soli Sacerdoti Summo in Sancto Sanctorum, quo cæteris aditus non patebat, nomen Jehova proferre ſemel annis ſingulis licuit.

Sanctus Hilarius ſuper Pſalm. 2. & Origenes Hom. 5. in Numeros referunt, aſſerentibus idem quibuſdam præcipuis Rabbinorum, Moyſen non ſolùm Legem à Domino accepiſſe; ſed arcanam etiam illius expoſitionem, ſimul cum præcepto, ut Legem populo proponeret; occulta autem ejus myſteria ſoli panderet miniſtro ſuo Joſue & Sacerdotibus præcipuis, indictâ illis arcti ſilentii religione. Gregorius quoque Nazianzenus ob ſingularem Divinarum rerum peritiam *Theologus* nuncupatus lib. 1. Theologiæ ait, *Non omnium eſſe de Deo, deque rebus Divinis diſſerere, quodque nec omni loco, neque omnibus, neque omnia propalanda ſint*.

6 Idem naturæ lumine cenſuere infideles plurimi, atque in eo novaturientium hodiernorum confutata eſt temeritas tot ſeculis antequam nata: præclarè de ea, aliàs cæcorum, ſapientiâ ſenſit inter vetuſtiſſimos Patres Clemens Alexandrinus libro quinto Stromatum: „ Etiam Ægyptii (in- „ quit) non quibuslibet ea, quæ apud ipſos „ erant, committebant myſteria: neque „ rerum Divinarum cognitionem defere- „ bant ad profanos; ſed ad eos ſolos, qui „ erant ad regnum perventuri, & ex Sa- „ cerdotibus, iis, qui judicati fuerant pro- „ batiſſimi, & educatione, & doctrinâ, & „ genere. „

Dein multis interpoſitis „ Jam ergo „ nec quibuslibet volunt omnia exponi „ temerè, nec communicari bona ſapien- „ tiæ iis, qui ne in ſomnis quidem ſunt „ animâ expurgati; neque enim fas eſt qui- „ buslibet obviis ea expetere, quæ parata „ fuere cum tot certaminibus, neque pro- „ fanis verbis narrare myſteria. „ Ajunt certè Hipparisſum Pythagoreum accuſatum, quòd apertè ſcripſiſſet decreta Pythagoræ expulſum fuiſſe è ſchola ipſique, tanquam mortuo, decretam eſſe columnæ erectionem.

Paulò inferiùs: „ Non ſoli autem Epi- „ curei, & Plato multa occultabant; ſed „ etiam Epicurei dicunt quædam eſſe apud „ ſe arcana, & non permittere omnibus ut „ ea ſcripta legant. Quin etiam Stoici di- „ cunt à Zenone primùm quædam fuiſſe „ conſcripta, quæ non facilè permittunt „ legere diſcipulis, quorum non priùs fue- „ rit factum ab ipſis periculum, an germa- „ nè & ſincerè philoſophentur. Ariſtote- „ lici quoque dicunt, ex ſuis ſcriptis alia „ quidem eſſe interna, alia verò commu- „ nia & externa. Quin etiam ii, qui fecere „ myſteria, cùm eſſent Philoſophi, ſua „ dogmata obſcuraverunt fabulis, ut non „ eſſent manifeſta omnibus: dein illi qui- „ dem humanas celantes opiniones, arce- „ bant indoctos, ne ad eas adirent: eorum „ autem quæ verè ſunt, ſanctam & beatam „ contemplationem, nonne multò magis „ celari conferebat?

„ Rurſus inferiùs: Quin etiam cum Py- „ thagora conſuetudo, & quæ cum fami- „ liaribus erat duplex conjunctio, vocans „ quoſdam Auſcultatores: quoſdam verò „ Mathematicos, qui ſincerè ac germanè „ attingebant Philoſophiam: ſignificabat „ aliud quidem dictum fuiſſe; aliud verò à „ mul-

„ multis fuiſſe occultatum.

Non multò ſuperiùs in eodem libro: „ Propterea certè per modum occultationis, qui eſt verè divinus, & maximè nobis neceſſarius, in adyto veritatis repoſitum verbum revera ſacrum, Ægyptii quidem per ea quæ apud ipſos vocantur adyta; Hebræi autem per velum ſignificarunt licere ſolis iis adire, qui erant ex ipſis conſecrati, hoc eſt, Deo dicati, quibus erant circumciſæ vitiorum cupiditates, per ſuam in ſolum Deum charitatem. Non mundo enim mundum tangere, Platoni quoque videbatur eſſe nefarium. Hinc Prophetiæ & reſponſa dantur per ænigmata: nec oſtenduntur myſteria iis, qui temerè & impudenter accedunt; ſed cum quibuſdam expiationibus & prædictionibus.

Inferiùs: „ Omnes ergo, ut ſemel dicam, qui de rebus Divinis tractarunt, tam barbari, quàm Græci, rerum quidem principia occultaverunt, veritatem autem ænigmatibus, ſignisque ac ſymbolis, & allegoriis, rurſus & metaphoris, & quibuſdam talibus tropis modiſque tradiderunt, cujuſmodi ſunt etiam apud Græcos oracula.

Et paulò poſt: „ Dicit autem per Iſaiam quoque Prophetam ſpiritus: Dabo tibi theſauros tenebroſos, occultos. Dei autem theſauri, & quæ non deficiunt divitiæ, eſt venatu difficilis ſapientia. Quin etiam Poëtæ, qui à Prophetis didicere Theologiam, per arcana ſenſa multa philoſophantur, Orpheus, Heſiodus, & qui ea ſunt ratione ſapientes. Velum autem eis apud vulgus eſt Poetica delectatio, ſomniaque & ſymbola, quæ ſunt omnia hominibus obſcuriora. „ Hæc Clemens Alexandrinus.

7 Hermes Triſmegiſtus in Aſclepio, cùm de Deo, & Divinis rebus tractaturus eſſet, Aſclepium ſic alloquitur: *Nullum voca alterum, ne tanta rei religioſiſſimus Sermo, multorum interventu venientium, præſentiaque violetur. Tractatum autem totâ Numinis majeſtate pleniſſimum irreligioſæ mentis eſt multorum conſcientia publicare.* Idem ſæpe repetitur in libro cui titulus Pimander. Similiter Pindarus ait: *Non licet apud omnes veterem aperire orationem, præterquam fideliſſimis ſilentii viis*; ut enim, & Porphyrius ſcribit lib. 7. Hiſtoriæ tripartitæ cap. 2. *Amat natura celari: nec Divina myſteria Deus patitur in aures vulgi introire pollutas. Aurum, & gemmas in altiſſimas terræ latebras natura condidit: ita magno habentur in pretio: viliſcerent; ſi eſſent expoſita.*

Plato ſcribens Dionyſio de quibuſdam Sacris Myſteriis, monet ut mox epiſtolam decerpat, ne forſitan in manus vulgi eam incidere contingat. Imò Tarquinius Rex Marcum Tullium Duumvirum, propterea quòd librum arcana Sacrorum continentem, ſuæ fidei atque cuſtodiæ commiſſum, Petronio Scabino deſcribendum dediſſet, culeo inſutum, in mare projici juſſit, ac juſtiſſimè id quidem, ait Valerius lib. 1. de ſervanda religione. Sed miſſis profanis auctoribus, redeo ad Sacros: Baſilius Magnus compendio pulcherrimo omnia complectitur lib. de Spiritu Sancto cap. 27. *Patres noſtri in ſilentio, quod curioſos, & otioſos ſubmovet, quadam ſervaverunt: pulchre quidem illi, nimirum docti, arcanorum venerationem ſilentio conſervari. Nam quæ nec intueri fas eſt non initiatis, quî conveniebat horum Doctrinam publicitus circumferri ſcripto? Aut quid tandem ſibi voluit magnus ille Moyſes, qui non omnia, quæ erant in templo, paſſus ſit omnibus eſſe pervia; Sed profanos extra Sacros cancellos ſtatuit? Priora atria purioribus permittens, levitas ſolos dignos cenſuit Numinis miniſterio. Mactationes autem, & holocauſtomatum oblationes, reliquumque miniſterium Sacerdotibus aſſignavit, atque unum ex omnibus ſelectum in adyta recepit: ac ne id quidem ſemper; ſed uno tantùm die quotannis. Rurſus, & hujus diei certam horam, qua fas eſſet ingredi, præſtituit, quo propter novitatem, & inſuetudinem cum ſtupore intuerentur Sancta Sanctorum, probè ſciens pro ſua Sapientia, res uſu tritas, & undecumque parabiles, expoſitas eſſe contemptui. Cæterùm ei quod ſepoſitum eſt, quodque rarum eſt, huic naturâ conjunctam eſſe ſummam admirationem, ac ſtudium. Ad eundem profectò modum, & qui in primordiis Eccleſiæ certos ritus præſcripſerunt Apoſtoli, & Patres, in occulto ſilentioque myſteriis, ſuam ſervavere dignitatem. Neque enim omnino myſterium eſt, quod ad populares, ac vulgares aures effertur.*

8 Ut etiam aliquid ex recentioribus demus propinquiùs ad Quæſtionem propoſitam pertinens: Ambroſius Catharinus Archiepiſcopus Compſanus, qui Concilio interfuit Tridentino, in Quæſtione, *An Scripturas expediat in maternas linguas transferri*, communem ſtabiliens Sententiam, quod non expediat, inter opiniones contrariæ abſurda ſtatuit quod ſequitur; „ Lutherus ab initio edoctus à Diabolo, diſputationes ſuas linguâ vernaculâ ſparſit in vulgus,

„ gus, & cœpit adulari laicis, & idiotis,
„ blandiens, & laudans eos, quod docilio-
„ res eſſent iis, qui Theologi habebantur,
„ quos jam cœperat contemnere. Tunc
„ quo vehementiùs eis gratificaretur, cœ-
„ pit vertere in linguam patriam Scriptu-
„ tas, & Miſſam.

„ Quantum autem illa Scripturarum
„ verſio profuerit, teſtes ſunt plurimæ
„ hæreſes, quas multis plebibus peſſima
„ interpretatione perſuaſit. Quod verò ad
„ Miſſam attinet, eò tandem impietatis
„ prolapſi ſunt, ut omnino negaverint Sa-
„ croſanctum Altaris officium, & ſecretas
„ laudes, canonicaſque preces atque gra-
„ tiarum actiones, à Sanctis Patribus ſan-
„ ctiſſimè compoſitas, ut in Sacrificio de-
„ miſſa voce à Sacerdotibus rem Sacram
„ peragentibus dicerentur, deriſerint, itaut
„ non capientes, quæ ſunt Spiritûs Dei,
„ evaſerint in canes, & porcos, dentibus
„ lacerantes Sanctum, & Margaritas pedi-
„ bus conculcantes. Hi ſunt fructus exorti
„ à verſionibus Scripturarum, & eorum,
„ quæ à Patribus de induſtria, ut ſecretò
„ dicerentur tradita ſunt; quoniam profa-
„ num vulgus non poteſt penetrare arcana
„ Spiritus: unde illi etiam, quæ ſunt pre-
„ tioſa vileſcunt.

Tum adducta Superiore Baſilii Sententiâ, hoc adverſarios perſtringit epiphonemate: „ Hæc magnus ille Baſilius ad con-
„ futationem hujus perverſitatis hæreticæ,
„ & aſtûs Dæmonis, qui eo pacto percu-
„ peret Sacra arcana in contemptum expo-
„ nere.

Eadem ferè ſunt argumenta Bellarmini, quæ nihilominus juvat ipſius Eminentiſſimi verbis, ſed compendio referre, additura pondus non exiguum, ſaltem penès Catholicos, Scriptoris authoritate. Sic habet Tomo 3. Controverſiarum lib. 2. de Miſſa cap. 12. „ Primò utile eſt ad reverentiam
„ tanti myſterii, ut non omnia altâ voce
„ dicantur; nam ut S. Baſilius rectè docet
„ lib. de Spiritu Sancto cap. 27. Multum
„ confert ad dignitatem, & reverentiam
„ conſervandam myſteriorum, ut non aſ-
„ ſueſcant homines eadem ſæpius audire,
„ vel potiùs, ut non efferantur ad aures
„ vulgi. Qualia enim myſteria ſunt, quæ
„ ad omnium aures perferuntur?

„ Secundò habemus exemplum anti-
„ quæ liturgiæ tum Græcæ, tum Latinæ.
„ Liturgiæ Baſilii, & Chryſoſtomi quæ-
„ dam præſcribunt dicenda ſub ſilentio...
„ In Liturgia Chryſoſtomi, ubi legimus:
„ Sacerdos orat ſecretò, vox Græca μυστικῶς
„ non ſignificat voce moderatâ; ſed planè
„ ſecretò; nec enim dicuntur myſteria;
„ quæ moderata voce publicantur; ſed
„ quæ omnino celantur. Præterea ibidem
„ monetur Sacerdos illas preces ſecretò
„ recitare, dum Diaconus altâ voce canit
„ Litaniam.

„ De Latina autem Liturgia habemus
„ teſtimonium Innocentii Primi in epiſt.
„ ad Epiſcopum Eugubinum cap. 1. ubi in-
„ terrogatus de tempore, quo in Myſterio
„ Miſſæ pax danda eſt, apertè indicat, præ-
„ cipuam partem Miſſæ eſſe ſecretam: nec
„ audet aperire quæ ſint illa, quæ recitan-
„ tur antequam pax detur. At ſi totus po-
„ pulus illa audire conſueviſſet, certè nihil
„ fuiſſet ſecretum, nihil arcanum, & facilè
„ fuiſſet literis committi, quæ erant vulgò
„ omnibus nota.

„ Tertiò habemus exempla Sacrificio-
„ rum veteris legis. Nam ut omittam quod
„ in Sacrificiis plerumque ſolâ mente ora-
„ bant ſinè ullis verbis, Levitici 16. deſcri-
„ bitur ſolemne Sacrificium incenſi, ac ju-
„ betur ſolus Sacerdos in velum ingredi,
„ & ſacrificare, atque orare pro ſe, & po-
„ pulo, omnibus aliis foris expectantibus,
„ & non modò non audientibus; ſed nec
„ videntibus Sacerdotem: quo etiam ritu
„ ſacrificaſſe Zachariam patrem Præcurſo-
„ ris legimus Lucæ cap. 1. „. Huc uſque Bellarminus.

Denique ſi proſcripto Queſnelli dogmate aſſeritur, quod aſſeri ſuſpicantur centum Galliæ Epiſcopi, conſuetudinem Eccleſiæ legendi Miſſæ Canonem in ſilentio, *eſſe contrariam intentioni Dei*, evidens eſt Queſnellum feriri anathemate Tridentini Concilii lato ſeſſ. 22. can. 9., quem retuli in fine capitis præcedentis: nempe *Si quis dixerit Eccleſiæ Romanæ ritum, quo ſubmiſſâ voce pars Canonis, & verba conſecrationis proferuntur, damnandum eſſe ... anathema ſit*.

CAPUT V.

Convellitur Quartus Propoſitionis ſenſus de vertenda Miſſæ formula in linguam vernaculam, & à populo promiſcuè legenda tempore Sacrificii.

1 DIgnus omnimodè fuit Chriſtianiſſimo Galliæ Clero Zelus, quo contra vernaculas Miſſalis Romani, & Scripturarum verſiones exarſit anno 1660. menſe Novembri, quo ſacer ille ordo celebrans Comitia generalia Pariſiis, utri-

utrique ſe novitati totis viribus oppoſuit. Miſſalis tranſlati Gallicè editionem facultate ſuâ munierant Vicarii Generales Pariſienſis Archiepiſcopi Cardinalis de Rets, qui prohibitionis ſententiam à cœtu Antiſtitum latam, authoritatis ſuæ, ac juriſdictionis violationem non tolerabilem cenſuerunt. Detulerunt autem Comitia cauſam, ut par erat, ad Alexandrum VII. Pontificem epiſtolâ non minùs forti, & ſolidâ contra novitatem, quàm erga Summum Chriſti Vicarium ſubmiſſâ. Partem ejus Scripturarum verſionibus adverſam retuli in certamine contra Propoſitionem 79. Supereſt exhibenda pars altera, quæ ad Miſſalis pertinet verſionem. Exordii quoque aliquid utrique partium commune neceſſariò repetendum.

BEATISSIME PATER.

„ Priſcus laudabilis, atque perpetuus Eccleſiæ Gallicanæ mos eſt, ut ſive congregati quolibet Quinquennio Præſules, ſive qui in Curia Regia pro variis Eccleſiarum ſuarum negotiis degunt, juxta nominis, ac dignitatis ſuæ rationem, ſuper Dominicum gregem vigilantes, utpote in partem ſollicitudinis tuæ vocati, illud inprimis tanquam optimi Paſtores curent, ne in ovilia ſua aut Lupus irrumpat, aut vulpes illæ parvulæ, quæ demoliuntur vineam Domini Sabbaoth, cautè in eam; ſed perniciosè irrepant, ſparſis novitatum zizaniis, tantò nocentioribus, *quanto illa*, ut habet Divus Auguſtinus, *ſub mentito nomine ſervitutis Dei decipiunt*.

„ Cùm itaque prodiiſſet nuperis hiſce diebus Miſſale Romanum, è Latino in vulgarem linguam converſum, ac per columnas diviſum, habens ex una parte textum Latinum, ex altera verò Gallicum; ad rei novitatem continuò animum ereximus, reque primùm ad nos qui publica Cleri Gallicani Comitia, Pontiſſaræ coacta, ac deinde Lutetiam tranſlata celebrabamus, accuratè perpenſa, illam omninò improbavimus, tanquam ab Eccleſiæ conſuetudine alienam, nec niſi cum ingenti animarum pernicie conjunctam.

„ Ne quid tamen in re tanti momenti feſtinatò, aut præcipitanter agere videremur, exterorum etiam hujus Regni Antiſtitum, qui fortè in hac ipſa Curia pro emergentibus quotidie piis cauſis ad tempus morantur, numero ſex ſupra triginta repertì, cœtum collegimus, qui omnes diligentiſſimè diſcuſſis utriuſque partis rationum momentis, nihil ut ad perfectam veritatis notitiam aſſequendam deſiderari poſſet, cenſuerunt communibus votis, non modò, qui Epiſcopali charactere inſigniti ſunt; verùm etiam qui ſecundi Ordinis in Eccleſia Gallicana partes tenent, qua natalibus, qua Doctoratus Laureâ, qua morum integritate ſpectatiſſimi, prohibendam eſſe, & abrogandam novam hanc Miſſalis Romani editionem, ac in noſtratem linguam tranſlationem, & alias hujuſcemodi: hortandoſque univerſos Galliarum Præſules Fratres, & Collegas noſtros per epiſtolam encyclicam, ut eorum quilibet in ſuis Diœceſibus, earum diſtributionem, lectionem, & uſum etiam ſub anathematis interminatione, fidelibus interdicant: orandum præterea Chriſtianiſſimum Regem, quatenus ſolitâ, qua præſtat pietate, à glorioſiſſimis Regibus anteceſſoribus ſuis quaſi hæreditario jure ad ſe tranſfuſâ, & acceptâ, brachii Regalis opem, ad ſaluberrimum hocce Decretum potentiùs executioni mandandum non deneget.

2 „ Inducti autem fuimus Beatissime Pater, hoc eſt, univerſus iſte Patrum, & Comitiorum generalium cœtus, multis iiſque graviſſimis rationibus, quæ Beatitudinem tuam rerum omnium encyclopædiâ, & cognitione pollentem non latent: ac potiſſimùm quod præter antiquitatis reverentiam, poſtulet ipſa Chriſtianorum rituum, ac myſteriorum dignitas atque majeſtas, ut ea vulgo, & quibuſvis obviis non exponantur, ne ipsâ ſuâ frequentiâ, & aſſiduitate vileſcant, ſintque eò magis mira, & veneranda, quò rariora. Neve apicum, ſyllabarum, aut verborum immutatio, quæ ex ſingulorum idiomatum dialecto, & proprietate oritur, ſcandalum aliquod, vel offendiculum in rebus fidei, & doctrinæ ponat, fiatque hinc quod eſt in libris Regum, ut unaquæque gens atque Provincia fabricata ſit ſibi Deum ſuum, dum peculiarem religionem à proprio cerebro ſibi fingit ex depravatis, aut malè intellectis Sacris Codicibus, ut fecere olim Waldenſes &c.

Hic multa Antiſtites interſerunt ſapientiſſimè deducta contra verſiones Scripturarum vernaculas, propter connexionem materiæ cum verſionibus Miſſæ, quæ præcipua ſui parte è Divino Codice excerpta eſt. Eam epiſtolæ partem, ut dixi, deſcri-

ptam habes contra Articulum Queſnelli Septuageſimum nonum. Quapropter referre hîc ſolummodo pergam, quæ propiùs faciunt contra vernaculum Miſſale. Sic itaque Epiſcopi proſequuntur „. Ex quibus
„ colligere licet, PATER SANCTE, Euangelii,
„ & Miſſæ lectionem, aliis vitam, aliis mor-
„ tem afferre; prorſuſque non decere, aut
„ expedire, ut Miſſale, ſeu Sacerdotalis li-
„ ber, qui ſub ſera, & ſacro ſigillo in plu-
„ rimis noſtratibus Eccleſiis clauſus etiam-
„ num religioſè cuſtoditur, manibus om-
„ nium teratur indiſcriminatim.

„ Sed quia antiqua Patrum traditio,
„ & conſuetudo nos admonet, ut in arduis
„ Quæſtionibus, quæ vel Fidei controver-
„ ſias, vel Eccleſiaſticæ diſciplinæ regulas,
„ Divinique cultus, aut Sacroſancti Miſſæ
„ Sacrificii ritus reſpiciunt, conſulatur pri-
„ ma Sedes, cùm ad eam pertineat regi-
„ men univerſalis Eccleſiæ, ac juxta Pro-
„ phetam in omni loco offeratur Divino
„ Numini, ac *nomini oblatio munda*, à qua
„ ſecundùm multos Miſſa nomen ſuum ex
„ Hebraica radice, ac notatione ſortita eſt,
„ nihil nobis, Beatiſſime Pater fuit anti-
„ quius, quàm ut poſt editum ſuperius
„ hocce Decretum, quo S. R. Eccleſiæ
„ Sponſæ tuæ veſtigiis inhærentes, om-
„ nium tum Divinæ Scripturæ, tum Augu-
„ ſtiſſimi Sacrificii Ritualium, ac Miſſa-
„ lium, ut vocant librorum in vulgarem
„ linguam translationes damnavimus, il-
„ lud in manibus Illuſtriſs. Domini Picco-
„ lominei Cæſarienſis Archiepiſcopi San-
„ ctitatis Tuæ Nuntii reverenter conſigna-
„ tum, protinus ad te referremus.

„ 3 Tu enim is es, Beatiſſime Pater;
„ in quo, & per quem Epiſcopatus unus
„ eſt: qui meritò inde diceris apex Sacer-
„ dotii, fons Eccleſiaſticæ unitatis, Eccle-
„ ſiæ vertex, & Princeps Epiſcopalis co-
„ ronæ. Fiat ergo, per te, ut *idem dicamus*
„ *omnes, & non ſint in nobis Schiſmata. Fiat*
„ *pax in virtute tua*. Floreat Eccleſia tuo
„ ſeculo, ſicuti reverà floret, ſopito, di-
„ plomatum tuorum vigore, novarum
„ Quæſtionum, & heterodoxorum dogma-
„ tum igne, ac incendio. Sit illa non jam
„ turris Babel, ob confuſionem linguarum,
„ quibus Divinas laudes recitari paſſim
„ volunt perfidi Novatores; ſed *Hieruſa-*
„ *lem*, ideſt viſio pacis, *quæ ædificatur ut*
„ *Civitas* concors, *cujus participatio in*
„ *idipſum*.

„ Et qui in ea Cathedra digniſſimè ſe-
„ des, ac præſides ejus vice, cui venti, &
„ mare obtemperant, ſeda & compeſce
„ Suprema authoritate tua exurgentes in
„ Eccleſiæ Pelago procellas, comprime
„ tumentes hæreſum *fluctus feri maris*,
„ *deſpumantes*, ut ait B. Judas Apoſtolus,
„ *ſuas confuſiones, ſydera errantia &c.* fac-
„ que ut unus Deus una voce ubique lau-
„ detur; & noſtris ea de re Decretis, qui-
„ bus Eccleſiæ Sanctæ uſum, & conſuetu-
„ tudinem aſſeruimus, ea qua in toto illius
„ diſtrictus poteſtate à Deo ſolo tibi tra-
„ ditâ vales, per Apoſtolica reſcripta vim,
„ & robur adde, generali Conſtitutione ad
„ hoc ipſum, ſi ita Sanctitati Tuæ videbi-
„ tur, ſub pœnis, arbitrio tuo, in tranſgreſ-
„ ſores infligendis latâ; nec in Gallia tan-
„ tummodo; ſed etiam ubique terrarum
„ valiturâ: ut quemadmodum eſt *à ſolis*
„ *ortu uſque ad occaſum laudabile nomen Do-*
„ *mini; & poteſtas ejus, poteſtas æterna,*
„ *quæ non auferetur*; ita quoque ejus Vi-
„ carii, ideſt, Beatitudinis Tuæ, mandato,
„ quàm latè patet univerſus orbis Chri-
„ ſtianus, in quo illa dominatur à mari
„ uſque ad mare, eâdem linguâ, eodem-
„ que Spiritu, Divina cantica, myſteria,
„ & officia celebrentur. Sic te nobis, &
„ Eccleſiæ incolumen Dei providentia ſer-
„ vet ad multos annos, eoſque feliciſſi-
„ mos, prout ex animo vovent, Lutetiæ Pa-
„ riſiorum die ſeptima menſis Januarii an-
„ no Domini 1661.

„ Beatiſſime Pater, obſequentiſſimi, ac
„ devotiſſimi Sanctitatis tuæ filii, ac Servi,
„ Cardinales, Archiepiſcopi, Epiſcopi, &
„ alii Eccleſiaſtici viri in Comitiis genera-
„ libus Cleri Gallicani Pariſiis congregati.
„ Fr. Arch. Rothomagenſis Præſes. De
„ mandato Eminentiſs. Reverendiſſimo-
„ rumque Præſulum præfatorum, totiuſ-
„ que cœtus Cleri Gallicani in Comitiis
„ generalibus Lutetiæ congregati.

Abbas Thoreau à Secretis.

4 Quatuor diebus poſt expeditam ad Alexandrum VII. epiſtolam, videlicet die 11. Januarii, dedit idem Comitiorum generalium cœtus alteram de eadem materia ad cæteros totius Regni Antiſtites, ut eos actorum omnium conſcios redderet, hortareturque, ut contra invaleſcentem perniciem, omne ſecum ſtudium conferrent. Epiſtolam hanc Lector accipe ex Gallico tranſlatam.

„ Felix inter Sacerdotium, & imperium
„ concordia effecerat, ut crederemus ſopi-
„ tas in perpetuum eſſe noſtrorum tempo-
„ rum novitates adeò funeſtas, quæ tantis
„ Eccleſiam motibus, & malis afflixerant,
„ fidem & animos fidelium dividendo.

Ve-

„ Verùm quando nobis de malacia, & „ tranquillitate gratulabamur, mox alias „ proſilire novitates mœſti conſpeximus, „ vel ex eo ampliùs metuendas, quod „ (quidquid ſit de non pravo aliquorum „ eis patrocinantium affectu) ſpecioſis, „ ſed fallaciſſimis, & ſubtilis adeò materiæ „ obducerentur nubibus, ut à maligna lu„ ce diem verum diſcernere abſque cœle„ ſtis illuſtratione auxilii non potuiſſemus.

„ Novitates iſtæ ſunt Miſſalis Romani „ translationes Vernaculæ contra praxim „ Eccleſiæ, Doctrinamque Sanctorum Pa„ trum, obtentu præſtandi fidelibus docu„ mentum & ſolatium. Non hodie primùm „ fidei, & ſalutis noſtræ hoſtis, ut ſuos in„ troduceret errores, doloſa pietatis & „ religionis ſpecie uſus eſt. Hac arte calli„ da omnes hæreſes in ſinum ſe inſinuave„ runt Eccleſiæ; non enim decipiuntur „ oculi, niſi falsâ colorum ſimilitudine. „ Debemus itaque gratiarum actiones Di„ vinæ Providentiæ, quod huic Comitio„ rum generalium cœtui zelum indiderit, „ & lumen, cum Illuſtriſſimorum ſuppe„ tiis Antiſtitum, qui negotiorum causâ „ Pariſiis aderant; conati fuimus Provin„ ciarum omnium deliberatione & conſilio „ unanimi impedire ne virus peſtilens la„ tiùs ſe diffunderet, neve ſimplicium cir„ cumvenirentur animi, ſequendo fallaces „ documentorum obtentus, & periculo „ plenas pietatis umbras; quando ſacro„ rum lectione Voluminum præſumerent „ ea ſcrutari Myſteria, quæ à ſolis opor„ tuit tractari Presbyteris, & Paſtoribus „ animorũ; non autẽ à laicis, minùs etiam „ à multitudine rudium & fœminarum.

„ Ideò Eccleſia ad celebrandum cum „ dignitate anguſtiſſimum hoc Sacrificium, „ accepit Traditione Apoſtolica ordinem „ & formas conſecrationum, quas in Miſ„ ſis & Liturgiis adhibere ſolita eſt: Libri „ quoque quibus iſtiuſmodi ordines, & Sa„ cræ ceremoniæ continentur, in poſſeſ„ ſione & cuſtodia hactenus fuere Sacerdo„ tum. Deſideravere quidem Patres om„ nium temporum, & magna ſolicitudine „ laborarunt, ut Divinorum iſtiuſmodi „ myſteriorum veritas, & majeſtas fideli„ bus innoteſceret, ut intereſſent celebra„ tioni, & veluti pars Eccleſiæ, vota ſua „ jungerent miniſterio Sacerdotis, qui ſo„ lus & verus ſub Chriſto ſacrificator eſt.

„ Sed nunquam Patres laicis obtule„ runt ſacras Miſſæ formulas, ut iis, dum „ Sacrificio intereſſent, pro pietatis opu„ ſculis uterentur. Non tamen propterea „ juſta ratio eſt accuſandi Patres, quaſi ne„ glexerint fidelibus proſpicere de modis, „ ad eorum in pietate & myſteriorum uſu, „ inſtitutionem neceſſariis; quia, etſi non „ introduxerint verſiones Miſſæ vernacu„ las; ſanctimoniam tamen, utilitatem, & „ effectus ſummo eis ſtudio & molimine „ expoſuerunt. Idem modus eſt, quem „ Tridentina Synodus præſcripſit, ut Do„ ctrina retineatur Catholica, & pietas fi„ delium excitetur: præcipit ut Epiſcopi, „ & eorum mandato Parochi, ac Concio„ natores diebus Dominicis & feſtis My„ ſteria Sacrificii populo explicent.

5 „ Perſuaſum ſcilicet habuere Conci„ lii Patres, plus inde incrementi, & ſecu„ riùs accepturam in animis fidelium do„ ctrinam ſanam & pietatem, quàm ſi Di„ vinum Sacrificium vulgari idiomate ce„ lebraretur; quòd erroneè jactarunt hæ„ retici ad inſtitutionem populi eſſe neceſ„ ſarium. Quapropter noſtri muneris eſſe „ duximus, verſiones illas proſcribere, „ prætermiſſo examine de earum fide aut „ perfidia, inſiſtentes Tridentinorum Pa„ trum veſtigiis, qui verſiones illas nequa„ quam approbant, ſufficere rati ſi myſte„ rii iſtius maximè venerandi præciperent „ expoſitionem.

„ Hæc ſunt, Illuſtriſſime Domine, quæ „ Tibi perſcribere, noſtramque de toto „ negotio deliberationem tranſmittere, „ neceſſarium duximus, minimè dubii, quin „ omni ſolicitudine curaturus ſis, ut in ea „ Diœceſi accuratiſſimè obſerventur, eli„ minatis iſtiuſmodi verſionibus, earum„ que ſub excommunicationis pœna pro„ hibeas lectionem. Sic agendo conſer„ vandoque inter nos unitatis Spiritum, „ à Paulo Apoſtolo Dei nomine tantopere „ commendatum, & manentes unionis „ vinculo affixi Eccleſiæ Romanæ, quæ San„ cti Petri ſedes, centrum fidei, & Thro„ nus veritatis eſt, Eccleſiam, Regnum, „ nos ipſos compotes reddemus cœleſtium „ benedictionum. Nihil ſupereſt, niſi ut te „ obſecremus, & exhortemur, ut hac oc„ caſione zelum tuum exerens, agas more „ tuo, & nobis fidem habeas certiſſimam „ teſtantibus, quòd ſimus

Illustriss. ac Reverendiss. Domine

„ Humillimi & addictiſſimi
„ tibi ſervi atque Con-
„ fratres Archiepiſcopi,
„ Epiſcopi & alii Eccle-
„ ſiaſtici deputati in Co-
„ mitiis Generalibus
„ Cleri Gallicani.

Pariſiis die 12. Januarii 1661.

6 Eſt

6 Eſt & perbrevis epiſtola ab Agentibus Cleri Generalibus ſcripta ad ſingulos abſentium Epiſcoporum, qua ſignificant ſe mandato congregatorum Antiſtitum literas eorum encyclicas cum deliberationibus mittere. Ex illa Agentium epiſtola, hoc unicum decerpo, quo teſtantur „ editio-
„ nem Miſſalis vernaculam venum expoſi-
„ tam Pariſiis publicè fuiſſe, quæ novitas
„ prærer gravioris mali periculum, non
„ poterat eſſe niſi pernicioſiſſima Eccleſiæ,
„ & ſcindere unitatem.

Delata antea fuerat Romam eadem Miſſalis verſio, & præmiſsâ debitâ deliberatione, damnationis ſententiam ſubiit eodem anno 1661., die 12. Januarii, poſtridie ſcilicet ſcriptæ à Clero epiſtolæ. Decretum ſolitâ Apoſtolicis Brevibus formâ conceptum eſt, in quo non Congregatio S. Officii, ſed ipſe Pontifex ſic loquitur & definit.

„ Ad aures noſtras ingenti cum animi
„ noſtri mœrore pervenit, quòd in Regno
„ Galliæ, quidam perditionis filii, in per-
„ niciem animarum novitatibus ſtudentes,
„ & Eccleſiaſticas Sanctiones, ac praxim
„ contemnentes, ad eam nuper veſaniam
„ pervenerint, ut Miſſale Romanum, Lati-
„ no idiomate longo tot ſeculorum uſu in
„ Eccleſia probato, conſcriptum, ad Gal-
„ licam vulgarem linguam convertere, ſic-
„ que converſum typis evulgare, & ad
„ cujusvis ordinis & ſexûs perſonas tranſ-
„ mittere auſi fuerint, & ita Sacroſancti
„ ritus majeſtatem Latinis vocibus compre-
„ henſam, dejicere & proterere, ac Sa-
„ crorum myſteriorum dignitatem vulgo
„ exponere temerario conatu tentaverint.

7 „ Nos quibus licèt immeritis, vineæ
„ Domini Sabbaoth à Chriſto Salvatore
„ noſtro plantatæ, ejuſque pretioſo San-
„ guine irrigatæ, cura demandata eſt, ut
„ ſpinarum hujuſmodi, quibus illa obrue-
„ retur, obviemus incremento, earumque
„ quantum in Deo poſſumus, radices ſuc-
„ cidamus, quemadmodum novitatem iſtam
„ perpetui Eccleſiæ decoris deformatri-
„ cem, inobedientiæ, temeritatis, auda-
„ ciæ, ſeditionis, ſchiſmatis, aliorumque
„ plurium malorum facilè productricem
„ abhorremus, & deteſtamur, ita Miſſale
„ præfatum Gallico idiomate à quocum-
„ que conſcriptum, vel in poſterum aliàs
„ quomodolibet conſcribendum, & evul-
„ gandum, motu proprio; & ex certa
„ ſcientia, ac matura deliberatione noſtris
„ perpetuò damnamus, reprobamus & in-
„ terdicimus, ac pro damnato, reprobato
„ & interdicto haberi volumus, ejuſque
„ impreſſionem, lectionem, & retentionem
„ univerſis & ſingulis utriuſque Sexûs
„ Chriſtifidelibus, cujuſcumque gradus,
„ ordinis, dignitatis, honoris & præemi-
„ nentiæ, licèt de illis ſpecialis, & indi-
„ vidua mentio habenda foret, exiſtant;
„ ſub pœna excommunicationis latæ ſen-
„ tentiæ, ipſo jure incurrendæ perpetuò
„ prohibemus; mandantes quod ſtatim
„ quicunque illud habuerint, vel in futu-
„ rum quodcumque habebunt, realiter &
„ cum effectu exhibeant & tradant loco-
„ rum Ordinariis, vel Inquiſitoribus, qui
„ nullâ interpoſitâ morâ exemplaria igne
„ comburant, & comburi faciant, in con-
„ trarium facientibus non obſtantibus qui-
„ buſcumque. Datum Romæ apud S. Ma-
„ riam Majorem ſub annulo Piſcatoris die
„ xii. Januarii MDCLXI. Pontificatus no-
„ ſtri anno ſexto.

S. Ugolinus.

8 Breve iſtud aliæ ſecutæ ſunt literæ Pontificiæ, ad Clerum Galliæ Pariſiis congregatum ſcriptæ die ſeptimâ Februarii eodem anno: „ Dilecti Filii noſtri ac Venera-
„ biles Fratres, ſalutem & Apoſtolicam
„ Benedictionem. Accepimus literas à vo-
„ bis die 7. Januarii ſcriptas, & in eis inſi-
„ gniter expreſſum Paſtoralis vigilantiæ
„ ſtudium, quo veſtrarum Eccleſiarum re-
„ gimini, & præſertim conſervandæ puri-
„ tati vereris diſciplinæ, & antiqui moris,
„ incumbitis, non ſinè Paternæ mentis
„ gaudio perſpeximus. Eſt enim profectò
„ ſapiens filius corona patris, nec alia ex
„ re ulla majorem in tantis Pontificiæ cu-
„ ræ moleſtiis conſolationem haurire poſ-
„ ſumus, quàm ex tam amatorum filiorum
„ in Dei, & Eccleſiæ Sanctæ cauſam impen-
„ ſis cogitationibus, & operibus. Porrò
„ præcipuus zelus, quem in comptimen-
„ dis, vel in ipſo exortu, cunctis ab uni-
„ verſalis Eccleſiæ conſuetudine quoquo-
„ modo alienis abuſibus, profitemini, exi-
„ miâ certè laude digniſſimus eſt: Hunc
„ enim ſi Sacri Præſules diligenter adhi-
„ beant, Apoſtolico depoſito cuſtodito,
„ ſuas Eccleſias ab omnibus profanis &
„ pernicioſis demùm novitatibus facilè
„ tueri, & illis primum integritatis ſuæ
„ ſplendorem illibatum uſque ſervare, &
„ penitùs aſſerere poterunt.

„ Quod antem ſpeciatim ad nuperam in
„ vulgarem linguam tranſlati Miſſalis edi-
„ tionem attinet, optatis piis veſtris Apo-
„ ſtolicâ ſolicitudine & cura, etiam ante
„ literas veſtras acceptas, jam ſatisfactum
„ fuiſ-

Digitized by Google

„ fuiſſe planè gaudemus: nam ubi primùm „ ea res à nobis iſtinc audita fuit, illi ſta- „ tim obviàm itum eſt, expreſſa noſtri Bre- „ vis animadverſione; quod ex eodem di- „ plomate meliùs cognoſci poterit. Qua- „ re veſtrum ſtudium in hac etiam re valde „ commendamus, utque conſtanter idem „ retinere omnibus in rebus ad veſtarum „ Diœceſium gubernium pertinentibus in „ Dei gloriam, & domus ejus decorem in „ dies magis enitamini, etiam atque etiam „ vos hortamur, idque non eò ſanè, quod „ tam egregiè currentibus, aliis quàm vir- „ tutis propriæ calcaribus opus eſſe cre- „ damus; ſed ut muneris noſtri debito, & „ ſimul pietatis filialis devotioni veſtræ, „ quam officiis paternis etiam hac in re „ carere nolle ſcimus, ſatis ſuperque fiat.

„ Cæterùm omnia pleniùs ex venerabi- „ li Fratre Archiepiſcopo Cæſareæ Apo- „ ſtolico Nuntio noſtro, & laudum veſtra- „ rum apud Nos aſſiduo teſte coram intel- „ ligetis; Interim religioſis laboribus ve- „ ſtris propitium & retributorem Deum ex „ corde rogamus, Apoſtolicamque bene- „ dictionem vobis, Dilecti filii noſtri, Ve- „ nerabiles Fratres, ac dilecti filii pera- „ manter impertimur. Datum Romæ apud „ S. Mariam Majorem ſub annulo Piſcato- „ ris die 7. Februarii *1661*. Pontif. noſtri „ anno ſexto. „

„ F. Florentinus.

9 Clerus Gallicanus, accepto Brevi Pontificio contra Miſſalis translationem vernaculam, & altero quod jam retuli, ad literas ſuas reſponſorio, convênit die 25. Februarii in qua Seſſione rogatus fuit Archiepiſcopus Rothomagenſis Comitiis Præfectus, ut Breve utrumque Pontificis ad Regem deferret. Interim mandatum eſt Agentibus Cleri, ut utrumque cum deliberationibus de re tota habitis, curarent typis edi, quam poſſent citiſſimè, omnibus communicandum Diœceſibus epiſtolâ encyclicâ, quam Epiſcopus Antiſſiodorenſis componendam ſuſcepit.

10 Die 4. Aprilis eodem anno 1661., Regni ſui decimo octavo Rex Chriſtianiſſimus literas patentes dedit, quas ex lingua Gallica verſas exhibeo „ Ludovicus Dei „ gratiâ Franciæ & Navarræ Rex, Dilectis „ noſtris Conſiliariis ſtatûs, Dominis Ar- „ chiepiſcopis & Epiſcopis regni noſtri ſa- „ lutem. Cùm innovationes quæ introdu- „ cuntur contra univerſalem Eccleſię uſum, „ nocere plurimùm valeant, ipſamque pro- „ cedente tempore contaminare fidei pu- „ ritatem, Generalia Cleri Comitia, quæ „ permiſſione noſtra modò Pariſiis cele- „ brantur, ſimul cum multis Archiepiſco- „ pis & Epiſcopis, qui negotiorum causâ „ ad Diœceſes ſuas pertinentium, in curia „ noſtra verſabantur, communi conſilio „ judicarunt Miſſalis Romani verſiones „ Gallicas nuper editas, ſupprimi debere, „ uſumque earum ab Ordinariis interdici „ ſub pœna excommunicationis.

„ De quo relatione nobis facta à Comi- „ tiorum deputatis, qui prece ſupplici „ poſtularunt, ut deliberationis ſuæ exe- „ cutionem authoritatis noſtræ fulciremus „ præſidio, ſanximus juxta memoratæ de- „ liberationis tenorem, verſiones illas in- „ tercipi debere & ſupprimi, mandantes „ noſtris ad quos id officii pertinet, ut in „ eas ſedulò inquirant, & à Bibliopolis „ aliiſque privatis perſonis eas penès ſe „ habentibus, ut eaſdem tradi curent. „

„ Simul prohibuimus, ne quis eas typis „ in poſterum edere, vendere, vel emere „ audeat ſub pœnis noſtro diplomate con- „ tentis. Cumque ab iiſdem Deputatis „ nuntiatum Nobis fuerit, Sanctiſſimi Do- „ mini noſtri Papæ reſponſum adveniſſe „ ad Cleri in Comitiis congregati literas, „ quibus hic obſecratus fuerat, ut novita- „ tes Traductionum vulgarium Miſſalis cō- „ demnaret Generali Conſtitutione: per- „ gratum quoque Pontifici accidiſſe ſtu- „ dium, quod Comitia impenderant, ad „ ſiſtendam ſuis deliberationibus novita- „ tem: denique gaudere Sanctiſſimum Do- „ minum, quòd pios Comitiorum conatus „ prævenerit Brevi ſuo generali, quod eis „ miſerat, continens prohibitionem illam „ pro Eccleſia univerſa, ſub pœna excom- „ municationis ipſo jure incurrendâ ab eis, „ qui verſiones illas deinceps legerent vel „ retinerent.

11 „ Illud Sanctiſſimi Domini noſtri „ Breve generale Nobis exhibitum fuit, „ ut proſequendo Regiam noſtram prote- „ ctionem pro determinationum iſtarum „ executione placeret præcipere noſtris „ Officialibus, ut auxilium ferrent Archie- „ piſcopis, Epiſcopis & Judicibus Eccle- „ ſiaſticis, quando ab eorum Promotori- „ bus rogabuntur. Quapropter Nobis ap- „ paruit nihil in memorato Brevi eſſe Pri- „ vilegiis & libertatibus Eccleſiæ Gallica- „ næ, aut Coronæ noſtræ juribus contra- „ rium. Volumus ut ſinè mora procedatis „ ad illius executionem, juxta ejuſdem for- „ mam & tenorem: omnibus noſtris Offi- „ cialibus mandamus, ut, quando à veſtris „ Promotoribus rogati fuerint, manum

„ præ-

„ præbeant executioni Decretorum, quæ „ à vobis eâ de re fieri contigerit.

„ Et quia præſentibus Literis in locis „ variis opus erit, volumus & decernimus, „ ut deſcriptis earum exemplaribus, revi- „ ſis & collatis ab aliquo qui Nobis à Con- „ ſiliis vel arcanis eſt, eadem fides habea- „ tur, quæ authographo; quia tale eſt no- „ ſtrum beneplacitum. Datum Pariſiis die „ 4. Aprilis anno 1661. Regni noſtri deci- „ mo octavo. Signatum Ludovicus: & in- „ fra, Per Regem, De Guenegaud & obſi- „ gnatum ſigillo majore in cera flava. „

12 Sequitur Decretum Conſilii ſtatus, quo Rex præcipit, ut Miſſalis Romani verſiones Gallicæ ſupprimantur, earumque prohibeatur venditio & emptio ſub mulcta mille & quingentorum florenorum, cum addicendis fiſco exemplaribus.

„ Circa id quod Regi in ſuo Conſilio „ ſtatus exhibuerant Oratores à Comitiis „ Cleri generalibus conſtituti prohibitam „ ab eis fuiſſe, juxta deliberationes habi- „ tas die ſeptima menſis ultimi Decembris, „ lectionem & uſum verſionum Gallica- „ rum Miſſalis Romani editarum nuper à „ Domino Voiſin & aliis: quæ novitas pra- „ xi Eccleſiæ adverſatur; ideoque Regem „ Conventus Cleri ſupplex obſecraverat, „ ut ſuam pro Decreti adeò Sancti execu- „ tione ingereret authoritatem..

„ Cumque nec Bibliopolæ ab iſtiuſmodi „ librorum venditione, neque populus ab „ eorum uſu deſiſterent, oravere deputati „ Regiam Majeſtatem, ut abuſibus iſtis „ obicem ponere dignaretur, quem judi- „ caverit opportunum. Rex in ſuo Conſi- „ lio poſt deliberationem præcepit & præ- „ cipit, ut libri quicumque continent Miſ- „ ſalis Romani verſionem Gallicam ſuppri- „ mantur, juxta id quod Comitia ſtatue- „ runt, & exemplaria omnia ubicunque „ intrà regni terminos deprehenſa fuerint, „ ſive in Officinis, ſive in privatorum do- „ mibus, anferantur.... Quicunque verò „ iſtiuſmodi librum penès ſe habuerit, eum „ tenetur tradere ſupprimendum ſub mul- „ cta mille & quingentorum florenorum „ cum exemplarium jactura. Sub eadem „ pœna Rex omnibus prohibet, ne ullum „ vendant, & cæteris ne coëmant. Actum „ præſente Rege, in Conſilio ſtatus Pariſiis „ die 16. Januarii 1661. Signatum De Gue- „ negaud.„

Simile Mandatum eodem die à Rege conditum eſt, quod dirigitur ad eum qui Pariſiis, & alios, qui cæteris Regni partibus, iſtiuſmodi executionibus præfecti ſunt.

CAPUT VI.

Judicia Sorbonæ contra verſionem Gallicam Miſſalis Romani, S. Scripturæ, Ritualium, atque Officii Divini.

1 PRimum ſe offert Declaratio Sacræ Facultatis Theologicæ Pariſienſis, circa approbationes verſionum Gallicarum, tam Miſſalis, quàm Sacræ Scripturæ & Officii Eccleſiaſtici, ſub nomine quorumdam ejuſdem Facultatis Magiſtrorum vulgatas anno 1661. die 4. Januarii: Cum cenſura Libri cujuſdam precum Gallicè impreſſi apud Joannem le Mire viâ Jacobæâ.

„ Sacra Theologiæ Facultas quartâ No- „ vembris proximè præteriti, acceptâ gra- „ vi querimoniâ, ſententiamque rogata, „ de quodam precum Gallico idiomate „ ſcriptarum libro, ſinè ullius authoritate „ Epiſcopi, magnâ cum populi diſſenſione „ & ſcandalo in aliquibus Galliæ locis „ ſparſo in vulgus, cui titulus eſt: *Prieres* „ *pour faire en commun le matin & le ſoir* „ *dans une famille Chrêtienne, Tirees des* „ *prieres de l'Egliſe: avec un Abbregè de la* „ *vie Chretienne, & quelque Traitè de de-* „ *votion & de Penitence; compoſees par Mon-* „ *ſieur de Laval, cinquieme edition à Paris* „ *chez Jean le Mire, rue S. Jacques audeſ-* „ *ſus de S. Benoiſt, au Chef S. Jean 1659.* „ *avec privilege & Approbation.*

„ Continet preces diverſas, & alias „ etiam inſtitutiones pro editionum varie- „ tate ſæpius auctas, atque non verbis ſo- „ lùm, ſed & ſenſu ſive additione, ſive „ detractione mutatas. Poſt diligentem „ illius lectionem, & toto menſe accura- „ tum examen, cenſuit in ejuſmodi libro „ *multa eſſe ineptè & malâ fide traducta,* „ *falſa, ambigua, quæ ſapiunt hæreſim, &* „ *in eam inducunt, quantum ad doctrinam* „ *Sacramentorum attinet, præſertim Confir-* „ *mationis & Euchariſtiæ, renovantque* „ *opiniones recens damnatas de gratia, li-* „ *bero arbitrio, & actionibus humanis.*

2 „ Quoniam verò eadem Facultas oc- „ caſione precum hujus libri in linguam „ vulgarem traductarum, reſcivit multas „ alias hujuſcemodi verſiones editas fuiſſe „ cum approbatione quorumdam ejuſdem „ Facultatis Magiſtrorum, cenſuit etiam „ omnibus declarandum, declaratque ſe „ nunquam intendiſſe cuiquam ſuorum da- „ re licentiam approbandi ullam verſionem

„ Sa-

„ crorum Bibliorum, Breviariorum, Ritualium, Miſſalium, ſive librorum quorumcumque de Officio Eccleſiaſtico, aut precibus arbitrariis ſinè Epiſcopi authoritate in lucem emiſſis, quorum omnium approbationem annis potiſſimum 1548. 1567. 1607. 1620. 1641. aliiſque reſpectivè prohibuit.

„ Quod autem ſpectat ad Miſſale Gallicè nuper typis excuſum, præſeferens ejus approbandi licentiam à Facultate, tantum abeſt, ut eam unquam alicui conceſſerit, cùm petita tantùm fuerit licentia approbandi: *Explicationem Miſſarum totius anni*, non verò ullam Miſſalis Gallicam verſionem; Quin potiùs eam petenti licentiam haud dubiè denegaſſet, & datam à quocumque ſuorum tractionis illius approbationem non poteſt non improbare, uti & præſenti declaratione improbat, ſicut à Magiſtris Breviarii Romani verſionem approbandi licentiam poſtulantibus denegavit anno 1655. & datam ab aliis pro novi Teſtamenti verſione approbationem improbavit anno 1649.

„ Ea de cauſa quatuor è ſuis nominavit, qui Illuſtriſſimos Eccleſiæ Gallicanæ Epiſcopos Pariſiis congregatos adirent, monerentque, quantum ab ejuſmodi verſionibus Sacra Facultas abhorreat, quamque religiosè ſemper inhæſerit veſtigiis majorum, qui pullulantibus ſuperiorum ſeculorum novitatibus obſiſtendo, pruriginem illam ſubinde renaſcentem, & aliquorum animis nimiùm inſitam Sacra Biblia, & Officia Eccleſiaſtica in quamcumque linguam vertendi prædamnarunt, quemadmodum ex ſubjecta cenſura Propoſitionum Eraſmi, aliiſque locis ex Gerſone excerptis poterit cunctis innoteſcere. „

Sequitur alterum Sorbonæ judicium de ſolius Romani Miſſalis verſione Gallica, quæ occaſionem præbuit Comitiis Cleri ut zelum ſuum exerceret in iſtiuſmodi Novitatem.

3 „ Cenſura Sacræ Facultatis Theologiæ Univerſitatis Pariſienſis lata in librum quinque Tomis diſtinctum, qui inſcribitur: *le Miſſel Romain ſelon le Reglement du Concile de Trente: Traduit en francois, avec l'explication de toutes les Meſſes &c. par le ſieur de Voyſin, Prêtre, Docteur en Theologie &c. A Paris chez Simon Piget, & Rolin de la Haye*. 1660.

„ Sacra Theologiæ Facultas, poſt editam à ſe, & publicatam menſe Januario recens elapſo ad approbationes verſionum tam Miſſalis nuper editi, quàm Sacræ Scripturæ, & officii Eccleſiaſtici, ſub nomine quorumdam ejuſdem Facultatis Magiſtrorum vulgatas, declarationem, admonita, primâ Februarii ſequentis plurima eſſe in eodem Miſſali animadvertenda, illius examen aliquot Magiſtris demandavit, qui poſt accuratam ejus per menſes Februarium, & Martium Lectionem, retulerunt primâ Aprilis librum illum non ſolùm ad fidelium inſtitutionem prorſus ineptum; ſed & perniciosum eſſe, utpote cujus explicationes aliunde adſcitæ, ambiguæ, rudes, & indigeſtæ, vel ad textûs ſenſum appoſitæ non ſint, vel paſſim textu ipſo longè difficiliores, & obſcuriores, quæque alia explicatione indigeant, in quibus variæ ſunt Propoſitiones animadverſione dignæ, velut ſubjectæ.

Sequuntur non pauca ex toto opere excerpta ſpecimina, quæ Theologis Sorbonicis meritò viſa ſunt non toleranda. Ego ex illis aliquot ad totius operis noſtri inſtitutum propiùs pertinentia ex Gallico Latinè referam.

4 „ Tomo 1. pag. 380. *Iterum autem exiit ... & invenit alios ſtantes, & dixit illis, quid hic ſtatis tota die otioſi? Dicunt ei, quia nemo nos conduxit*: non accepimus gratias ad eum effectum. Tomo 4. pag. 240. Fideles à Deo petunt fortem gratiæ ſuæ influxum, inſtar venti vehementis immiſſi à Spiritu Sancto, qui corda eorum ſaxea omnipotenti, & arcanâ ſuorum motuum violentiâ conterat.

„ Tomo 5. pag. 113. Fideles Deum obſecrant, ut dignetur eos ad ſe trahere vi inſuperabili ſuæ gratiæ, quemadmodum Apoſtoli attrahebant multitudinem illam piſcium virtute verborum Domini noſtri Jeſu Chriſti.

„ Tomo 5. pag. 166. *Gratia Dei ſum id quod ſum*: ideſt, ſi modò alius ſim quàm fueram, Deus ſolus fecit mutationem hanc magnam.

„ Tomo 2. pag. 189. Infirmi illi qui expectabant motum aquæ, nobis exhibent peccatores, qui expectant fortem influxum Divinæ gratiæ, ejuſque motuum arcanam violentiam. Triginta annorum infirmus repræſentat nobis peccatorem obduratum, qui ſinè prodigio ſanari non poteſt. Monitio à Deo ipſi data de non peccando ampliùs, ne quid ei deterius contingat, certiores nos facit, animam, poſtquam ſanata fuerit, relabentem in „ pec-

„ peccata mortifera, deteriore in ſtatu eſ-
„ ſe, quàm animam Pagani, aut Judæi, &
„ quàm fuerit hominis illius corpus, qui
„ ſanari non potuit abſque prodigio.

„ Pag. 410. Si mulieres patiantur ma-
„ la, eſt quia filiæ ſunt Evæ, quæ conci-
„ piunt, & pariunt in iniquitate pro qua
„ debent agere pœnitentiam, & à Deo pe-
„ tere remiſſionem.

„ Tomo 2. pag. 414. ut Presbyteri, qui
„ Chriſti ſucceſſores ſunt, conceſsâ ſibi
„ poteſtate remittendi peccata utantur ſic-
„ ut oportet, non debent authoritate pa-
„ ſtorali ſolvere alios, quàm quos nove-
„ rint à Jeſu Chriſto gratia vivificante re-
„ ſuſcitatos.

„ Tomo 5. pag. 334. Baptiſmus eſt com-
„ plementum, & ſignaculum fidei. Hæc
„ autem fides initium, & robur ſuum acci-
„ pit à pœnitentia.

„ Tomo 4. pag. 23 r. *Tantùm erant ba-*
„ *ptizati in nomine Domini Jeſu Chriſti*,
„ ideſt, acceperant ſolummodo adoptio-
„ nis gratiam, quæ dat fidem, & deſide-
„ rium ſequendi Chriſtum in Sacramento
„ Baptiſmi.

Alia brevitatis gratiâ prætermitto. Se-
quitur dein Cenſura.

„ 5 Quibus auditis, & maturiùs diſ-
„ cuſſis cenſuit Sacra Facultas, in eo
„ Miſſali, ut verba ſonant, contineri erro-
„ res contra ſanam doctrinam de Chriſto,
„ de Spiritu Sancto, de gratia, & libero
„ arbitrio, de Sacramentis præſertim Ba-
„ ptiſmi, & Pœnitentiæ, aliiſque capiti-
„ bus, & multas verſiones ineptas, & fal-
„ ſas, aliquas etiam quæ textui Latino, tum
„ addendo, tum detrahendo inducunt in
„ opiniones olim, & recenter condemna-
„ tas. Datum Pariſiis in noſtra Congre-
„ gatione generali apud Collegium Sor-
„ bonæ celebratâ, die prima Aprilis anno
„ Domini 1661. & confirmatum ſecundâ
„ menſis Maji ejuſdem anni.

„ De mandato DD. Decani, & Magi-
„ ſtrorum præfatæ Facultatis Sacræ Theo-
„ logiæ Univerſitatis Pariſienſis.

Ph. Bouvot.

Sub idem tempus Clerus Galliæ, nem-
pe anno 1661., ne veteres Sorbonicorum
Cenſuræ contra Novitates ſuo tempore re-
naſcentes antiquitate quaſi abolitæ vide-
rentur, aut traditæ oblivioni, eas iterum
ſuis, & Regiis typis in lucem publicam
prodire juſſit. Inter quas cernitur hoc
„ Extractum ex Regiſtris Facultatis Sacræ
„ Theologiæ Univerſitatis Pariſienſis: An-
„ no Domini 1525. die Sabbati viceſimâ
„ ſextâ menſis Auguſti, Facultati in Cap-
„ pella Collegii Sorbonæ congregatæ ex-
„ poſuit honorandus Magiſter noſter Ma-
„ giſter Guillelmus de Quercu, quòd die
„ Mercurii ultimâ fuerat ad Supremam
„ Curiam vocatus, occaſione Horarum
„ Beatæ Mariæ, in linguam vernaculam
„ tranſlatarum, per quemdam vulgariter
„ nuncupatum *Mere - Sotte*, ut declararet
„ Curiæ ſi videbatur ei expediens, quod
„ hujuſmodi tranſlatio per impreſſionem
„ divulgaretur: & quia, ut dicebat idem
„ de Quercu, ipſa res videbatur præfatæ
„ Curiæ habere difficultatem, injunctum
„ eſt ei, ut hujuſmodi negotium Facultati
„ proponeret, quatenus eidem Curiæ in-
„ noteſceret ſuper hoc Sententia ſua, ſeu
„ deliberatio prædictæ.

„ Quibus auditis, poſt maturam om-
„ nium Magiſtrorum deliberationem, fuit
„ unanimi conſenſu dictum, & concluſum
„ quòd inſequendo Concluſiones dudum
„ ſuper hac re per ipſam factas, neque ex-
„ pediens ſit, neque utile Reipublicæ Chri-
„ ſtianæ; imò viſâ hujus temporis condi-
„ tione, potiùs perniciosum, non ſolùm
„ illam tranſlationem horarum; ſed etiam
„ alias tranſlationes Bibliæ, aut partium
„ ejus, prout jam paſſim fieri videntur, ad-
„ mitti, & quod illæ, quæ jam emiſſæ ſunt,
„ ſupprimi magis deberent, quàm tolera-
„ ri: De mandato Domini Decani ex or-
„ dinatione Sacræ Facultatis Theologiæ.
„ *J. Lamel*.

6 Excerptum ex Cenſura in 32. titulos
partitâ latâ in Propoſitiones quaſdam
Eraſmi, die 17. Decembris anno 1527.

Titulus 12. de traductione Sanctarum
Scripturarum in linguam vulgarem.

„ Propoſitio Eraſmi 1. in præfatione
„ ejuſdem in Matthæum: *Sacras literas cu-*
„ *piam in omnes verti linguas*.

Cenſura Sorbonæ.

„ Quamvis in quamcumque linguam
„ vertantur Sacræ literæ, ſuapte natura
„ ſanctæ ſint & bonæ: Quanti tamen ſit
„ periculi permittere paſſim lectionem ea-
„ rum in linguam vulgarem traductarum,
„ abſque ulla explicatione, idiotis & ſim-
„ plicibus, eis abutentibus, nec eas piè &
„ humiliter legentibus, quales plurimi
„ nunc reperiuntur, ſatis indicarunt Wal-
„ denſes, Albigenſes, ac Turelupini, qui
„ inde occaſione ſumpta, multos errores
„ diſſeminaverunt. Quare hac tempeſtate,
„ perſpectâ hominum malitiâ, periculoſa,
„ ac pernicioſa exiſtit hujuſmodi tradu-
„ ctio, loquendo de omnibus Scripturæ
libris

„ libris indifferenter. Nec ſicubi paucis „ eſſet utilis, propterea temere eſſet omnibus permittenda. In re namque ad ſalutem non neceſſariâ, potiùs conſulendum eſt multorum profectui, ipſam interdicendo, quàm paucorum utilitati, „ eam permittendo cum gravi multitudinis „ incommodo. Unde, & jure damnata eſt „ hujuſmodi translatio.

CAPUT VII.

Animadverſiones in argumenta utroque ſuperiore capite exhibita.

1 EX deliberationibus Cleri Gallicani, ejuſque tum Epiſtolis ad Alexandrum VII. & abſentes à Comitiis Epiſcopos, tum directis ad Regem precibus, pro obtinenda Decreti ſui in omnibus Regni provinciis executione, manifeſtum eſt Miſſalis Romani verſionem anathema ſubiiſſe, non propter translationis vitium; ſed abuſum, ſi ejus lectio omnibus permittatur. Clara de hoc eſt Epiſtolæ ad Pontificem declaratio: *Omnium tum Divinæ Scripturæ, tum Auguſtiſſimi Sacrificii Ritualium, at Miſſalium, ut vocant, in vulgarem linguam translationes damnavimus*, Et in literis Encyclicis ad Epiſcopos abſentes, Comitia teſtantur *ſe verſiones illas condemnaſſe, abſque examine hactenus inſtituto de earum fide, aut perfidiâ*.

Pariſienſis autem Archiepiſcopi Vicarios generales duplex ratio impellere potuit, ad impugnandam comitiorum ſententiam; videlicet prætenſa juriſdictionis ſuæ violatio: & forſitan amor novitatis. Emicuit is in famoſo diplomate ſive Edicto, quo univerſa Janſenii doctrina ſubducitur condemnationi; ſi, quod illi aſſerunt, non fuerit commiſſa examini. Sed *falſum* iſtud *patenſque mendatium*, ut vocare placuit Alexandro VII. reprehenſione acri deſtruendum cenſuit idem Pontifex in hoc Brevi Apoſtolico.

2 „ Dilecti filii, ſalutem, & Apoſtolicam „ Benedictionem. Non ſinè magna profectò admiratione, juſto animi Dolore, „ quo paterna viſcera commoveantur publicatum veſtro nomine die 5. Junii Anni hujus, edictum perlegimus: in quo ſanè in primis non minùs temerariâ, quàm „ mendaci narratione profertur, tempore „ felicis recordationis Innocentii X. non „ aliud actum fuiſſe, quàm inquiſitum, an „ ptopoſitiones illæ quinque de gratiâ „ veræ & catholicæ; an potiùs falſæ, & hæreticæ cenſendæ forent. Cùm eo planè „ tempore nedum de Propoſitionibus ipſis „ cognitio habita fuerit, verùm quòd è „ Janſenii libro, Auguſtinus nuncupato, „ extractæ eſſent, & ita in ſenſu ab eodem „ Janſenio intellecto damnatæ: ut nos ipſi „ Conſtitutione noſtra 17. Kalend. Novembris 1656. luculenter expreſsè declaravimus.

„ Quod cùm adeò falſum patenſque „ mendacium in re tali aſſerere minimè „ veriti ſitis, ubique malorum zizaniorum „ in agro Dominico ſeminatores, Eccleſiæ Catholicæ perturbatores, & quod in „ vobis eſt, authores turpiſſimi ſchiſmatis „ eſſe deprehendimini. Porro autem etſi „ protervia in vobis dignoſcitur, cavillationibus ſubdolis, & circuitibus obviam „ eundi Eccleſiæ definitionibus, quibus „ etiam totius Franciæ Epiſcoporum, & „ Prælatorum obſequium, & zelus; & „ Chriſtianiſſimi Regis pietas tam anxiè „ præſto eſt;

„ Nos tamen Pontificiæ charitatis manſuetudine, nondum ſævâ viâ procedere, ſed paternâ clementiâ potiùs uti „ volumus, ſperantes nimirum fore, ut univerſalis Paſtoris vocem audituri ſaltem „ ſitis, & his literis acceptis, edictum ſtatim abrogaturi, ne S. hujus Sedis indignationem, & authoritatis vim experiamini, memores Verborum Domini: *Omnis qui ceciderit ſuper illum lapidem conquaſſabitur, ſupra quem ceciderit comminuet illum*. Cæterum vobis, ut bene agere velitis intellectum, & reſipiſcentiæ ſpiritum à Domino precamur. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem ſub annulo „ Piſcatoris 1. Aug. 1661. Pontificatus noſtri anno 7.

3 Quid excuſationis poſtea, & retractationis Vicarii illi attulerint, quamque ſerium, & ſincerum illud fuerit, non eſt loci hujus operosè diſcutere. Huc pertinet diſpicere, quomodo Breve ſuperius contra Miſſalis Romani verſionem Gallicam Arnaldus, Queſnellus, & tertius à ſuis in Janſeniana ciſra *Pater Subprior* appellatus, eludere conati ſint. Duo priores in *Difficultatibus* communi conſilio, & ſtudio in eodem Bruxellis latibulo compoſitis, atque, ut inſcribitur, *Propoſitis Domino Steyaert* parte 9. pag. 19. *Evidens eſt*, inquiunt, *quod magnatum precibus effici poſſit, ut Pontifex condat leges injuſtas; quemadmodum certò conſtat Cardinalis Mazarini precibus inductum fuiſſe ad condemnandam Miſſalis verſionem*.

Arnaldum, & Queſnellum latere non po-

potuit reſolutio, quæ in comitiorum illorum Generalium Actis cernitur, die 7. Decembris anno 1660. decreta, ut illic notatur *communibus ſuffragiis*. Singulorum, qui in Comitiis aderant, Antiſtitum leguntur ſubſcriptiones, ut & Cleri ex ſecundo ordine. Omnes iſti ſtatuerunt Epiſtolam ſupplicem ad Pontificem Maximum communi omnium nomine ſcribendam eſſe, ut contra verſionem illam ſolemnis obtineatur Sententia pro Eccleſia univerſa. Sed quia in Epiſtolæ ſubſcriptione ponuntur *Cardinales*, *Archiepiſcopi*, *Epiſcopi*, *& alii Eccleſiaſtici Viri in Comitiis generalibus Cleri Gallicani Pariſiis congregati*, & infra *De mandato Eminentiſſimorum Cardinalium, ac Illuſtriſſimorum Reverendiſſimorumque Præſulum præfatorum, totiuſque cœtus Cleri Gallicani in Comitiis Generalibus Lutetiæ congregati*; Viſum eſt Arnaldo, & Queſnello ex tanto præſentium numero ſeligere ſolum Eminentiſſimum Mazarinum, cui condemnationis impetratio tribuenda ſit. Verùm, ſi iſtiuſmodi cavillandi ratio legitima eſt, quæ umquam Conſtitutio Pontificia, quæ Regia Sanctio eludi pariter à rebellibus non poterit? Quandonam enim è Miniſtris, vel ut Arnaldus ait, *Magnatibus*, reperiri quiſpiam, vel fingi non poterit, cujus ſollicitationibus Decreti impetratio tribuatur.

4 Mendacium autem de Sententiæ Pontificiæ injuſtitiâ, nullo unquam argumento probabili ſtabilietur. Sed Arnaldi, & Queſnelli aſſertio in nova Eccleſiâ oraculi inſtar eſt, & rationis defectum abunde ſupplet authoritas affirmantium. Accedit prætenſa rebellionis poſſeſſio, omnem reſpuens legem Pontificiam, niſi quæ Janſenianis fortè novitatibus non ſit incommoda. Illud momenti maximi pro cujuſcumque propagatione hæreſeos effatum diſcimus ex Queſnelli epiſtola typis editâ ſub nomine *Abbatis ad quemdam Romanæ Curiæ Prælatum* pag. 18. *Habemus hoc ſingulare præ cæteris, quo nobis bene eſt, & quod ſemper retinebimus: quod ſimus in poſſeſſione eamdem ſemper proſequendi ſemitam, quidquid opponant Romani Cenſores, aut quodcumque Decretum ab illo tribunali emanaverit*.

Quo poſito fundamento nititur aliud non minùs commodum Novæ Eccleſiæ axioma in eadem epiſtola pag. 30. *Majore pollent Romani ingenio, quàm ut autument nos terreri Sententiâ lata excommunicationis Pontifici reſervata*. Hæ & ſimiles enuntiationes, ut patet, non metaphyſicæ ſunt, ſed inter præcipua Lutherani ſpiritûs germina, & praxeos Janſenianis ſolitæ quodammodo fundamenta. Eadem nihilominus præpoſtero nomine à ſuis ſectæ authoribus appellatur *Ethica tutior*, *Moralis ſevera*, *Moralis rigida*. Ne à Quæſtione propoſitâ digrediamur, exemplum huc pertinens dedit novi *Ordinis* in Janſenianâ Cifrâ *Pater Subprior*.

5 Belgii Auſtriaci Antiſtites conſpicati, novitates quotidie magis gliſcere, communi conſilio decretum ediderant pro accuratâ Sanctionum Romanarum etiam libros prohibentium obſervatione. Aliquantò poſt Archiepiſcopo Mechlinienſi Humberto Piæ Mem. denuntiatur quidam è Leodienſi territorio apud Bruxellenſem Curiam Novatorum Agens generalis; denuntiatur autem velut diſtribuens Miſſale gallicum fraudulento *Anni Chriſtiani* titulo editum. Evocat ad ſe hominem Antiſtes; interrogat eum de Facto. Reſpondet is pro ſua confidentia, non ſolummodo ſe librum iſtum aliquibus dediſſe; ſed partem etiam compoſuiſſe, additis nempe pluribus Miſſis recentioribus. Quærit ulterius Archiepiſcopus an ipſum fortè lateat Alexandri VII. Breve, verſionis iſtiuſmodi lectionem, retentionem &c. prohibens ſub pœna excommunicationis?

Brevis illius (inquit *P. Subprior*) utcumque memini.

Excommunicationis igitur, ait Præſul, vinculo conſtrictus es.

Reponit *Subprior*: Si me, Illuſtriſſime Domine, excommunicas, Appello Sedem Apoſtolicam.

Ab ipſa, ait Archiepiſcopus, excommunicatio lata eſt. Proinde vide quomodo te Deo, ejuſque Vicario reconcilies. Ita dimiſſus ab Antiſtite, accurrit ad Pontificis Internuntium, inde etiam ad me, cùm eſſem Archiepiſcopo à Confeſſionibus, & conſiliis: Patrocinium implorat pro ſui cum Archipræſule reconciliatione. Cui ego: oportet primum in gratiam redeas cum Deo, & Eccleſiâ: quo facto facilis erit negotii tui apud Archiepiſcopum compoſitio. Aliàs interceſſio omnis fruſtranea eſt. Verùm, addebam, quomodo tibi in mentem venit, fœminis, etiam Principibus, & pietate conſpicuis obtrudere librum, quem noveras abſque anathemate, & proinde peccato lethifero ab eis legi non poſſe? Hac lectione ſe occupant tempore Sacrificii, ſeque præparant ad Communionem. Reſpondet *P. Subprior* notum eſſe theologis, leges abrogari non uſu; maximè uſu contrario.

6 Næ vos, inquiebam ego, inſignes Theologi eſtis, & contra Probabilium diſſolutionem dogmatum egregii declamatores!

Digitized by Google

res! Tu cum uno forſitan alterove librum diſtribuis paucis nobilioribus fœminis: Epiſcopi omnes reclamant, prohibent, & pro vetito haberi jubent, quidquid ſive dogmatum ſive librorum Roma proſcripſit. Eorum de hoc Decreta recentiſſima ſunt, & ab omnibus paſſim Religioſorum Ordinum confeſſariis, & animorum directoribus, etiam è Clero; & quidem Lovanii præcipuis, accuratiſſimè obſervantur. Quem autem inter Morales Theologos, vulgari, & odioſo apud vos nomine *Caſuiſtas*, reperiſti uſpiam eò laxitatis prolapſum, ut paucorum adeò tranſgreſſiones, & quidem ſuperioribus ignotas, ad legis abrogationem ſufficere arbitretur? Aliàs facillimum fuerit, quidquid legum ſive in Eccleſiaſticis, ſive in civilibus eſt abolêre. Profectò à longè pluribus violatur lex jejunii, quàm ea, quæ Miſſalis vernaculi prohibet lectionem.

Paulò poſt Reus ſe Romam contulit; ubi an ei ſucceſſerit, quod Pelagio in Dioſpolitana Synodo, in qua, teſte Auguſtino lib. de peccato Originali cap. 14. *Abſolutionem ſuam fallendo furatus eſt*, neſcio. Iſtud certius eſt, frænatâ exteriùs audaciâ, inde rediiſſe in Belgium; ſed novitatis libidinem non depoſuiſſe, utpote qui inter paucos illic Conſtitutioni *Unigenitus* præſtare obedientiam recuſantes, non infimus numeratur, etſi Conſtitutio illa etiam Supremi Senatus Regii placito, & authoritate, modo maximè legitimo ab Epiſcopis promulgata ſit. Quod autem pergat nihilominus rebellis illic extraneus gaudere non pleniſſimâ ſolùm libertate, ſed etiam Nominationis Regiæ Canonicatu, mirantur multi, & lugeot; ſed toleranda ſubinde ſunt zizania; ne noceatur & tritico.

CAPUT VIII.

Depulſio objectionis præcipuæ.

1 QUemadmodum hæretici pro adſtruenda linguarum vulgarium in Divinis Officiis neceſſitate, præcipuum ſibi finxere fundamentum in Epiſtola 1. ad Cor. capite 14. Non potuere Queſnelli vindices, nec potuit Queſnellus ipſe talium ſibi faeem præferentium non ſequi veſtigia.

Omnes itaque conveniunt in hoc nobis intorquendo Apoſtoli textu: *Qui loquitur linguâ, oret ut interpretetur; nam ſi orem* [linguâ peregrinâ] *ſpiritus meus orat, mens autem mea ſinè fructu eſt. Quid ergo eſt, orabo ſpiritu, orabo & mente: pſallam ſpiritu, pſallam & mente? Cæterum ſi benedixeris ſpiritu, qui ſupplet locum idiota, quomodo dicet Amen, ſuper tuam benedictionem; quoniam quid dicas, neſcit? Nam tu quidem bene gratias agis, ſed alter non ædificatur. Gratias ago Deo meo, quoniam omnium veſtrûm linguâ loquor: ſed in Eccleſia volo quinque verba in ſenſu meo loqui, ut & alios inſtruam, quàm decem millia verborum in linguâ* peregrinâ, quam nullus veſtrum intelligeret.

Hac Pauli ſententiâ *induci* ſe Queſnellus exiſtimat ac *determinari* ad hunc commentarium ſeu obſervationem: ,, Docen-
,, di ſunt ſimplices fidelium, ut ſe diſpoſi-
,, tione cordis, & applicatione ſpiritûs,
,, uniant laudibus, orationibus, & ſacrifi-
,, cio Eccleſiæ ,, Hactenus rectè, ſed quæ ſequuntur documentum Apoſtoli torquent in ſenſum, non à veritate minùs & ædificatione fidelium, quàm à communi Eccleſiæ conſuetudine alienum, contumelioſum, atque injurium moderatoribus Eccleſiæ, diſponentem denique ad ſeditiones & ſchiſmata. Sic ibi nempe Queſnellus proſequitur.
,, Juſtum eſt filios intelligere, quod pro eis
,, mater agit & poſtulat: quodque ipſi pa-
,, riter faciunt, & rogant cum illa. Laus &
,, oratio publica in Eccleſia eſt etiam pro
,, ſimplici populo. Eripere illi ſolatium
,, hoc jungendi vocem ſuam voci totius
,, Eccleſiæ, eſt uſus contrarius praxi Apo-
,, ſtolicæ & intentioni Dei.

2 Securiorem nos interpretem audiemus Eminentiſſimum Bellarminum Tom. 1. lib. 2. de verbo Dei cap. 16. ubi *ſolvuntur objectiones Hæreticorum*: ,, Vera igitur ſenten-
,, tia eſt, Apoſtolum hoc loco non agere de
,, Divinis Officiis, nec de publica Scriptu-
,, rarum lectione; ſed de canticis ſpiritua-
,, libus, quæ Chriſtiani componebant ad
,, laudandum Deum, & gratias ei agendas,
,, & ſimul ad ſuam, & aliorum conſolatio-
,, nem & ædificationem.

,, Non loqui Apoſtolum de Scripturis vel
,, Officiis Divinis, ex eo probatur, quod
,, Scripturæ ſinè dubio legebantur Græcè,
,, & Divina Officia fiebant Græcè in Græ-
,, cia, ut etiam hæretici admittunt; Apo-
,, ſtolus autem hic loquitur de oratione, &
,, gratiarum actione, quæ fit per donum
,, linguarum, linguâ aliquâ maximè ex-
,, traneâ, quam nemo intelligebat, ut Ara-
,, bicâ, vel Perſicâ, ut Chryſoſtomus & alii
,, omnes exponunt, imò etiam quam non
,, intelligebat ſæpe is qui loquebatur, ut
,, illa verba indicant: *Si orem linguâ, ſpiri-*
,, *tus meus orat, mens autem ſinè fructu*, id
,, eſt ſi orem ex dono linguarum, linguâ
quam

Digitized by Google

„ quam non intelligo, ſpiritus meus orat, „ id eſt affectus meus orat; tamen mens ſi- „ nè fructu eſt, id eſt intellectus non eru- „ ditur, quia non intelligo quid dicam. „ Item: *qui loquitur linguâ non hominibus* „ *loquitur; ſed Deo: nemo enim audit*: id eſt „ nemo attendit, quia nemo intelligit. „ Non ergo loquitur de Divinis Officiis, „ quæ cùm Græcè fierent, à multis intelli- „ gebantur, ſed loquitur de oratione, ſeu „ laude Dei & gratiarum actione quas in- „ terdum linguâ peregrinâ aliqui in colla- „ tionibus illis canebant.

3 „ Porrò conſueviſſe Chriſtianos can- „ tica ſpiritualia componere, & canere in „ Eccleſia tempore collationum ſpiritua- „ lium, certiſſimum eſt. Nam hoc docet „ Euſebius lib. 2. Hiſt. cap. 17. ex Philone: „ item Dionyſius cap. 3. de Divinis nomi- „ nibus, & capite etiam ſequenti in Apo- „ logia cap. 39. deſcribens Agapen Chri- „ ſtianorum, id eſt publicam cœnam, quæ „ in Eccleſia fiebat; dicens conſueviſſe eos, „ qui poterant, ex proprio ingenio ali- „ quid canere Deo. Denique Apoſtolus „ ipſe Ephеſ. 5. Coloſſ. 3. hortatur ut in „ pſalmis, & hymnis & canticis ſpirituali- „ bus commoneant ſe ipſos. Quem locum „ Haymo intelligit de canticis, quæ ipſi „ componebant. Quoniam igitur iſta can- „ tica fiunt ad populi conſolationem, vult „ Apoſtolus ut fiant linguâ, quæ intelliga- „ tur, ut idiotæ qui non ſciunt ſimilia „ componere, ſaltem poſſint ea confirmare „ dicendo, *Amen*.

„ At objicies: ſicut Apoſtolus vole- „ bat iſta Cantica fieri lingua vulgari, ut „ populus ſubjiceret *Amen*, ita etiam de- „ buit velle, ut Divina Officia celebraren- „ tur lingua vulgari, ut populus reſponde- „ re poſſet *Amen*.

„ Reſpondeo negando conſequentiam; „ quia Officia Divina fiebant linguâ Græcâ, „ quam multi de populo intelligebant, etſi „ non omnes: & hoc ſatis erat; non enim „ volebat Apoſtolus, ut omnes poſſent „ reſpondere. Præterea tunc quia Chri- „ ſtiani erant pauci; omnes ſimul pſalle- „ bant in Eccleſia, & reſpondebant in Di- „ vinis Officiis; At poſtea creſcente popu- „ lo, diviſa ſunt magis Officia, & ſolis Cle- „ ricis relictum eſt, ut communes preces „ & laudes in Eccleſia peragant. Denique „ finis præcipuus illorum canticorum erat „ inſtructio & conſolatio populi. Fiebant „ enim in Collationibus loco exhortatio- „ nis, & ideo æquum erat, ut à plurimis „ intelligerentur: & niſi linguâ notâ facta „ fuiſſent, vel mox ſecuta fuiſſet interpre- „ tatio, periiſſet præcipuus fructus ipſo- „ rum. At Divinorum Officiorum nec eſt „ finis præcipuus inſtructio, vel conſola- „ tio populi; ſed cultus Dei: & quæ po- „ pulum ſcire oportet, ex Divinis Officiis „ à Paſtoribus explicantur. „

4 Doctiſſimo Bellarmino alium jungo pariter eruditione celebrem Cardinalem Hoſium Tridentini Concilii Præſidem. Is Dialogum compoſuit inter Hæreticum *Harpagi* nomine ſignificatum & Catholicum nomine *Aratoris*, qui ad eundem Apoſtoli Textum ab Harpago objectum ſic reſpondet.

„ Quid ſi Pauli præſcriptum hoc magis „ ad prædicationes, quàm ad precationes „ pertinere videatur? Verùm demus hoc „ etiam, precationes publicas cum vulga- „ ri linguâ fieri voluiſſe; num ideo ſtatim „ peccare cenſenda eſt Eccleſia, ſi, quæ „ fuerunt ejus generis ab Apoſtolis ali- „ quando decreta, probabilibus ex cauſis „ mutat? Neque enim omnia, quæ ſtatue- „ rant Apoſtoli, hoc animo ab eis fuiſſe „ conſtituta credendum eſt, ut ea perpe- „ tuò ſic ab omnibus obſervari, neque „ licitum eſſe vellent Eccleſiæ, prout tem- „ pus, aut ratio poſtularet, ea non num- „ quam variare. Jam audiſti decretum ab „ Apoſtolis fuiſſe, ut à ſanguine ſuffoca- „ to, & Idolothytis abſtineretur; numquid „ obſervatum hoc poſtea fuit, aut nunc „ etiam obſervatur? Præcipit Paulus ut „ mulier velato, vir oraret aperto capite, „ numquid & hoc apud omnes in uſu eſt?

„ Temporibus Apoſtolorum cibi affe- „ rebantur in Templum, & in commune fi- „ deles poſſidebant omnia, nunc ſi quis id „ neceſſariò ab omnibus fieri ſic oportere „ contenderet, alienus ab Eccleſia Catho- „ lica cenſeretur. Scribit Ambroſius, „ quòd ut creſceret plebs, & multiplica- „ retur, omnibus inter initia conceſſum „ fuit Euangelizare, ac baptizare, & Scri- „ pturas in Eccleſia explanare. At ubi „ omnia loca circumplexa eſt Eccleſia, „ conventicula conſtituta ſunt, & Recto- „ res, & cætera officia in Eccleſiis ordina- „ ta ſunt, ut nullus de Clero auderet, qui „ ordinatus non eſſet, præſumere Officium, „ quod ſciret non ſibi creditum vel con- „ ceſſum, *Et cœpit alio ordine & providen-* „ *tiâ gubernari Eccleſia; qui, ſi omnes ea-* „ *dem poſſent, irrationabilis eſſet: at vulga-* „ *ris & viliſſima res videretur*.

„ Itaque non ſtatim oportet in exem- „ plum trahi, ſi quid ſit, aut aliter fuerit „ Apo-

,, Apoſtolorum temporibus obſervatum:
,, nam fides Apoſtolorum neceſſariò nobis
,, retinenda eſt; ſi ſalvi eſſe volumus, nec
,, minima ex parte violanda. Ritus Apo-
,, ſtolorum, ſi vel temporum, vel loco-
,, rum, vel perſonarum ratio poſtulet, mu-
,, tari, non modò nefas non eſt, verum
,, etiam expedit non numquam; dummo-
,, do id non alicujus privata libidine, ſed
,, Eccleſiæ totins publicâ fiat authoritate.
,, Unicum eſt Chriſti præceptum, contra
,, qnod qui venerit, reus ſit criminis capi-
,, talis: hoc eſt verbum illud abbreviatum,
,, *Dilige*. Hoc ſalvo, quæ pertinent ad ri-
,, tus, qnando res ita poſtulat, citra tu-
,, multum Eccleſiæ mutare, numquam eſt
,, nefas habitum; fieri namque poteſt ut
,, quod expediebat iſto tempore non expe-
,, diat hôc. ,,

5 Hic ſibi objicit Eminentiſſimus ,,Quid
,, autem, an non expedit nunc qnoque ſic-
,, ut Apoſtolornm temporibus, ut intelli-
,, gat popnlus quid precetur Sacerdos?
,, Cùm enim Sacerdos benedixerit, *qui*
,, *ſupplet locum idiota, quomodo dicet* Amen,
,, *ſuper ejus benedictione, quoniam quid di-*
,, *cat, neſcit*? ,,

Reſpondet ,, Quid ſi, qni minùs intel-
,, ligunt ea quæ dicuntur à Sacerdote, ma-
,, jorem in eis perſæpe videre licet pieta-
,, tis affectum; contra frigus in illis ingens,
,, qni non verba magis, qnàm ſententiam
,, quoque verborum aſſequuntur? Non
,, omnia in intelligendo conſiſtunt. Præ-
,, clarè Auguſtiuus de turba ſcribit: *Quod*
,, *eam non intelligendi vivacitas, verùm*
,, *credendi ſimplicitas tutiſſimam facit*. Qui
,, etiam alio loco ait: *Si propter ſolos eos*
,, *Chriſtus mortuus eſt, qui certa intelligen-*
,, *tiâ poſſunt, quæ ad fidem pertinent diſcer-*
,, *nere, penè fruſtrà in Eccleſia laboramus.*
,, *Non ergo quantum intelligas; ſed quantum*
,, *credas, & quantum credendo ames quærit*
,, *Deus*.

,, Fit non raro ut qui intelligunt, con-
,, temnant; qui non intelligunt, ampliùs
,, admirentur, & piè magis ad ea quæ non
,, intelliguut, afficiantur; ut non ſinè cau-
,, ſa Chriſtus in Parabolis locutus eſſe tur-
,, bis, legatur. Quod ſi qui eo animo vel
,, ad depromenda vel ad andienda canti-
,, ca & preces Eccleſiaſticas accedunt, ut
,, ſuam Deo gloriam, laudem, & honorem
,, præſtare, deque perceptis muneribus
,, illi gratias agere, ſimul ea, qnæ vel præ-
,, ſenti, vel futuræ vitæ conductura ſint, ab
,, eo cupiant impetrare, tam eſt Deo gra-
,, ta hæc in eis animorum affectio, nulla
,, ut verborum intelligentia cum ea con-
,, ferri queat.

,, Putaſne tu pueros Hebræorum in-
,, tellexiſſe quæ agerent, cnm in Templo
,, clamarent *Hoſanna Filio David*? Atqui
,, hæc eorum quamlibet imperitorum pie-
,, tas, adeò Chriſto non ingrata accidit,
,, adeò non eſt aſpernatus non intelligen-
,, tium laudem, ut cum Principes Sacer-
,, dotum & Scribæ indignati dixiſſent:
,, audis quid iſti dicunt? Non obſcurè tu-
,, lerit ſe laude eorum delectari, ac jam
,, pridem à Propheta fuiſſe prædictum ad-
,, monuerit: *Ex ore infantium & lactentium*
,, *perfeciſti laudem*. Qui vel ſolus Scriptu-
,, ræ locus docere nos poteſt, non quod
,, ab eornm ſupercilio proficiſcitur, qui
,, ſibi nihil non arrogant; ſed infantium &
,, lactentium laudem gratam eſſe Deo.

,, Experientiâ magiſtrâ didicimus, quid
,, frnctûs ea res attulerit, quod in pleriſ-
,, que locis officia Divina in linguam ver-
,, naculam ad verbum translata decanten-
,, tur. Tantum abeſt ut acceſſerit ad pie-
,, tatem aliquid plus, nt etiam diminutum
,, eſſe videatur: ut non temere fuerit, ac
,, ſit etiam nunc apud quoſdam popnlos
,, moribus receptnm, ut qui privatas ad
,, Deum preces funderent, non vernacu-
,, lâ, ſed Latinâ lingnâ tantùm, ipſam
,, etiam Dominicam orationem & mares
,, & fœminæ pronuntiarent.......

6 ,, Nunc tu vide, dum plus nimio de
,, eo ſolicitus es, ut omnes omnia intelli-
,, gant; ſi fortè conceſſum tibi ſit quod
,, optas, ne, qui capiti potiſſimùm mederi
,, debebis, non ſinè magno capitis diſcri-
,, mine reduviam tantum curare videaris.
,, Caput enim eſt, ut verum Scripturarum
,, ſenſum retineamus, quod ita mnltis &
,, variis translationibus vix rectè provide-
,, ri poterit...... Præterqnam quod iſta
,, omnium omnia intelligendi, ac pluſ-
,, quam oportet ſapiendi, nimia quædam
,, aviditas, eundem prope noſtris tempo-
,, ribus fructum attnliſſe videtur, quem
,, attulerat primis parentibus noſtris eſus
,, ligni ſcientiæ boni & mali; dum ex bo-
,, nis Latinis mala Germanica fecit Marti-
,, nus Lutherus: Sacris Bibliis vertendis,
,, plus eum quàm ſexcentos errores com-
,, miſiſſe, à Catholicis animadverſum eſt.
,, Nec id à Catholicis tantùm: confer
,, Zuinglii translationem cum ea quam
,, Lutherns edidit, non parvis de rebus
,, magnam diſcrepantiam, vel pugnam
,, potiùs invenies: ut, ſi nulla alia, vel
,, hæc ſola cauſa deterrere nos deberet, à
,, Di-

„ Divinis Oraculis in vernaculam linguam „ vertendis . . . . . .

„ Nunc hæc Scripturarum profanatio „ veriùs, quàm translatio, non ſolum Zo- „ narios, Bajulos, Piſtores, Sartores, „ Sutores; verum etiam Zonarias, Baju- „ las, Piſtrices, Sartrices, Sutrices, fecit „ nobis Apoſtolas, Propheti ſſas, Doctri- „ ces, & omnem propemodum ordinem „ ex Eccleſia ſuſtulit. . . . Hunc fructum & „ apud finitimos, & apud nos quibuſ- „ dam in locis videmus nunc & ingemiſci- „ mus ex hac Divinarum Scripturarum in „ vernaculam linguam verſione. „

7 Sic Hoſius Cardinalis: qui tamen, ut exiſtimo, numquam in animum inducere potuiſſet, ut crederet mulieres ex Scripturarum, Miſſalis, & controverſiarum lectione vernaculâ eo uſque promovendas, ut ad Archiepiſcopum & Cardinalem adversùs Conſtitutionem Summi Pontificis dogmaticam concitandum, nihil ſexu illo magis idoneum videretur. Videretur, inquam, non levis & malè ſanæ plebeculæ judicio; ſed Epiſcopi Mirapincenſis ſupra omnes Chriſtiani Orbis Præſules, ipſamque Sedem Apoſtolicam ſapere præſumentis. Nihil ſcilicet in tota Facultate Sorbonica, nihil in univerſo refractariorum ſive Sacerdotum, ſive Antiſtitum ordine tam eruditum, tam eloquens eſt, quàm Domicella N.N. ut Cardinali perſuadeat Conſtitutionem UNIGENITUS adeò eſſe Divinis Eloquiis, Traditioni Patrum, Auguſtini præcipuè, contrariam, Chriſtianæ ſimul Ethicæ & Gallicanis libertatibus inimicam, ut nulla eam valeat veriſimilis interpretatio excuſare, nulla reddere tolerabilem.

Quomodo tantæ authoritati, tanta confidentiâ aſſerenti fidem deneget Eminentiſſimus? Denegavit tamen. Hæreticos ridet Hieronymus, quod eos à fœminis diſcere non pudeat, quod poſtea viros doceant.

Unde etiam hîc confirmatū conſpicimus, *nihil eſſe ſub ſole novum*; ſed quod ad Cteſiphontem contra Pelagium ſcribit Hieronymus, intelligi de omniū arte hæreticorum, primò mulieres dementantium, ut earum illecebris & velut incantationibus viri faciliùs capiantur, concluditque dolens de ſuo tempore, *nunc quoque myſterium iniquitatis operatur*. Idem diebus noſtris reviviſcere experimentis funeſtis nimiùm & frequentibus lugemus. Audiatur iterum Eminentiſſimus Concilii Tridentini Præſes Hoſius, qui iſtud etiam ſuo nimiùm invaluiſſe ævo, luxit in Dialogo, cujus fragmentum non exiguum jam retuli; neque prætereundum quod ſequitur. „ Nunc tranſla- „ tionibus iſtis in linguam vernaculam fa- „ ctum eſſe cernimus, ut quas lanas texere „ ſub id tempus magis expediat, eæ do- „ cendi ſibi poteſtatem quoque arrogave- „ rint, ac, ſi quis eas ad officium ſanita- „ temque reducere velit, plus cum illis, „ quàm cum ipſis viris negotii ſit habitu- „ rus, cum ne viris quidem per uxores ca- „ tholicis eſſe liceat, & ſæpe quod credit „ uxor, maritus credere cogatur. „

CAPUT IX.

Diſſolvuntur argumenta adverſariorum reliqua.

1 AUthor Conſtitutionum, quæ Apoſtolis tribuuntur, libr. 2. capit. 57. *Alius* (inquit) *Davidis Hymnos pſallat, & populus extrema verſuum ſuccinat.*

S. Athanaſius Apologia pro fugâ ſuâ: „ Reſidens in ſede præcepi, ut Diaconus „ Pſalmum legeret, populi reſponderent „ *Quoniam in æternum miſericordia ejus.* „

S. Cyrillus Catecheſi Myſtag. 5. „ Poſt- „ ea Sacerdos clamat: *Surſum corda*: „ & reſpondetis: *Habemus ad Dominum.* „

S. Baſilius Epiſtola 63. *De nocte populus conſurgens antelucano tempore, domum precationis petit: itaque labore & tribulatione ac lacrymis indeſinentibus factâ ad Deum confeſſione, tandem ab oratione ſurgentes, ad pſalmodiam inſtituuntur. Et nunc quidem in duas partes diviſi, alternis ſuccinentes pſallunt . . . . . Deinde uni ex ipſis hoc muneris dato, ut quod canendum eſt, prior ordiatur, reliqui ſuccinant.*

S. Auguſtinus lib. 2. contra Epiſtolam Parmen. cap. 7. „ Cùm Epiſcopus intus eſt, „ [in Eccleſia] populus & orat cum illo, „ & quaſi ſubſcribens ad ejus verba re- „ ſpondet: *Amen.* „

S. Gregorius Magnus Epiſtolarum lib. 9. Epiſtola 12. novæ editionis: „ *Kyrie eleiſon* „ autem nos neque diximus, neque dici- „ mus, ſicut à Græcis dicitur; quia in „ Græcis ſimul omnes dicunt, apud nos „ autem à Clericis dicitur, & à populo re- „ ſpondetur, & totidem vicibus etiam *Chri- „ ſte eleiſon* dicitur. „

2 Hactenus objectæ Patrum ſententiæ, quas plurimum veneror; ſed nullum hinc adverſariis præſidium eſt juxta obſervatio-

tionem Cardinalis Hoſii, in Dialogo exemplis pluribus & ineluctabilibus confirmatum. *Non ſtatim oportet talia in exemplum trahi* inquit idem Tridentini Concilii Præſes. Et iterum paulò inferiùs, *quæ pertinent ad ritus, quando res ita poſtulat, citra tumultum Eccleſiæ mutare, nunquam eſt nefas habitum; fieri namque poteſt, ut quod expediebat illo tempore, non expediat hôc*, ut rectè ante monuerat, *ſi quid ſic aut aliter fuit Apoſtolorum temporibus obſervatum: nam fides Apoſtolorum neceſſariò nobis retinenda eſt..:.. Ritus Apoſtolorum; ſi vel temporum, vel locorum, vel perſonarum ratio poſtulet, mutari non modo nefas non eſt; verùm etiam expedit non numquam*.

Aliquanto ſuperiùs de Paulo Apoſtolo ait: *Demus hoc etiam, preces publicas eum vulgari linguâ fieri voluiſſe* (idem eſt de cantu fidelibus omnibus communi) *Num ideo ſtatim peccare cenſenda eſt Eccleſia; ſi, quæ fuerunt ejus generis ab Apoſtolis aliquando non* folùm deducta in praxim; *ſed etiã decreta, probabilibus ex cauſis mutat? Neque enim omnia, quæ ſtatuerunt Apoſtoli, hoc animo ab eis fuiſſe conſtituta credendum eſt, ut ea perpetuò ſic ab omnibus obſervari, neque licitum eſſe vellent Eccleſiæ prout tempus aut ratio poſtularet, ea non numquam variare. Jam audiſti Decretum ab Apoſtolis fuiſſe, ut à ſanguine & ſuffocato abſtineretur: numquid obſervatum hoc poſtea fuit, aut nunc etiam obſervatur?*

Plura ibidem exempla Cardinalis accumulat, atque mos iſte quidem, de quo nobis cum Queſnello contentio eſt, quemque is in Italiæ accuſat Eccleſiis, non ſolùm in tota extra Gallias Latina Eccleſia communis eſt, ſed etiam in Græca, quemadmodum in Laodiceno pridem Concilio legimus conſtitutum Canone 15. *Non oportet præter Canonicos cantores qui ſuggeſtum aſcendunt, & ex membrana legunt, aliquos alios canere in Eccleſia*.

3 Si verò in Galliis uſus aliter obtineat, & decenter Divina Officia peragantur, non iſtud eſt quod Apoſtolicæ Sedi viſum fuerit reprehendendum; ſed Queſnelli temeritas univerſis extra Galliam Eccleſiis calumniam inferens, quaſi uſum intentioni Dei contrarium tot ſeculis retinuerint. Contumeliæ iſtius infamiâ juxta Queſnellum aſperguntur omnes Epiſcopi, ipſique Pontifices Maximi, qui abuſum non ſubſtulerint; ſed foverint potiùs, & ſuâ confirmaverint præſentiâ atque authoritate.

Temporibus Apoſtolicis & vicinis exiguus erat in ſingulis Chriſtianorum conventibus numerus Clericorum, neque maxima multitudo fidelium; in his autem ſumma erat Sacrorum reverentia, & Divino cultui devotio, ut celebrandis Eccleſiæ Officiis & cantibus neque ſolus Clerus ſufficeret, neque laicorum Clericis concinentium officeret frequentia: At multiplicatâ poſtmodum Eccleſiâ, & imminuto in pluribus devotionis affectu, viſum eſt Eccleſiæ moderatoribus ad Divini cultus Majeſtatem decoremque magis conducere, ſi Clericis, & aliis pſalmodiæ artem edoctis id Officii committeretur, cæteris in ſilentio orantibus, Deoque non minùs exaudiente preces, affectus, & vota ſilentium, quam voces canentium maximè ſonoras.

Quod de honeſta, utili, & prudentiæ legibus omnino congruâ quorumdam rituum, ac diſciplinæ Eccleſiaſticæ mutatione aſſerentem ſuperiore capite vidimus eundem Hoſium Cardinalem erudiriſſimum, invictiſſimis ibidem ipſe ſtabilit argumentis; frequentiâ ſcilicet exemplorum, quæ nullus umquam reprehendit Catholicus. De allegato quoque ab adverſariis libro Conſtitutionum Apoſtolicarum, notari juverit, eum multa quidem complecti utilia; ſed in Eccleſiâ Latinâ nullius ferè nominis eſſe, teſte Bellarmino lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, ubi de Clementis Romani operibus diſceptatio fit: Et Poſteriores Græci in Concilio Trullano Canone 2. Conſtitutiones illas rejiciunt velut ab hæreticis depravatas. Addit Bellarminus ſibi referri, *Æthiopes his Conſtitutionibus uti, ut verè Apoſtolicis, & ea de cauſa in erroribus verſari circa cultum Sabbati, & diei Dominicæ, & circa Miniſtrum Sacramenti Baptiſmi, & in aliis quibuſdam dogmatibus; nam lib. 7. cap. 24. jubent ſervari diem Sabbati & Dominicæ*. Lib. 5. cap. 10. *prohibetur abſolutè ne laici baptizent. Lib. 6. cap. 15. jubent rebaptizari eos qui baptizantur ab hæreticis, ea de cauſa quia hæretici non ſunt Sacerdotes.... Habentur in iiſdem Conſtitutionibus alia non pauca, quæ abhorrere videntur à veritate, ut quod lib. 3. cap. 2. quartas nuptias appellent manifeſtam fornicationem. Lib. 8. cap. 14. Jacobum fratrem Domini nolunt eſſe Apoſtolum. Eodem libro cap. 32. dicunt Exorciſtas non ordinari*.

4 Pſalmus cujus meminit S. Athanaſius, quædam litaniæ ſpecies eſt, in qua poſt verſus ſingulos, repetitur *quoniam in æternum miſericordia ejus*. Qua propter ſicut ex eo quod populus etiam Romæ in litaniis publicis, reſpondeat *ora pro nobis &c.* non ſequitur idem fieri circa totum Eccleſiaſticum

Officium: Ita neque ex illa Ambroſii litania deductio fit legitima ad preces alias minùs faciles, etiam ſacrificii, & cantum Eccleſiæ univerſum. Eadem ratio eſt de *Amen* quod à populo juxta Auguſtinum ad orationem Epiſcopi reſpondetur; uti & de *Chriſte eleiſon*, quod populo tribuitur à Gregorio Magno, & denique de reſponſo populi, penès Cyrillum *habemus ad Dominum*.

Longiùs verò ſe extendit ſententia Baſilii, non tamen ad quoslibet de populo rudes, & decoro cantui minimè accommodatos; ſed de quibuſdam agitur diligentioribus, magis piis & idoneis, qui *in labore & tribulatione, ac lacrymis indeſinentibus, facta ad Deum confeſſione, tandem ab oratione ſurgentes, ad pſalmodiam inſtituuntur*. Taliſne hoc tempore in cunctis paſſim fidelibus diſpoſitio eſt? Nequaquam proinde ſapiens adverſariorum conſilium eſt; magis autem maleſana præceptio reprehendens Eccleſiam præſentis temporis, & plurium ſeculorum, quaſi praxim in Divinis Officiis ſectetur *Divinæ contrariam intentioni*.

Quod ex Tridentina Synodo producitur, Queſnelli articulum minimè juvat; ſed indubiè reddit ampliùs damnabilem; prodit enim apertiùs, quod aliàs adverſarii obſcuratum voluiſſent, agi à Queſnello etiam de voce populi jungenda voci Eccleſiæ in omnibus, quæ Miſſæ ſacrificio continentur. Sic nempe Tridentinum ſeſſione 22. cap. 8. *Ne oves Chriſti eſuriant, neve parvuli panem petant, & non ſit, qui frangat eis, mandat S. Synodus Paſtoribus, & ſingulis curam animarum gerentibus, ut frequenter inter Miſſarum celebrationem vel per ſe, vel per alios ex iis, quæ in Miſſa leguntur, aliquid exponant, atque inter cætera ſanctiſſimi hujus ſacrificii myſterium aliquod declarent*.

Iſtud contra nos adverſarii proferunt, quaſi confirmans quod Propoſitione traditur damnatâ: *Eripere ſimplici populo hoc ſolatium jungendi vocem ſuam voci totius Eccleſiæ, eſt uſus contrarius praxi Apoſtolicæ, & intentioni Dei*. Patet igitur Propoſitionem ab adverſariis intelligi, quemadmodum & à centum Galliæ Epiſcopis exponitur, de jungenda voce ſimplicis populi voci Eccleſiæ etiam in Miſſa & ſanctiſſimo ejus ſacrificio: cumque Propoſitio illimitata ſit, exigit ut totius Miſſæ formula populo concedatur, & Sacerdos nihil amplius preſſa voce; ſed totum elatâ pronuntiet, quæ *ſecreta* etiam in Canone ſunt, in publica convertendo. Non itaque, ut perſuadere nobis voluit Collator, *de jungenda voce populi & Miniſtrorum in Divinis decantandis laudibus*, unicè agit Queſnellus, ſed etiam de jungenda voce in ſacrificio. Si autem oppoſita praxis Eccleſiæ ſit *contraria intentioni Dei*, in gravi hactenus errore verſatur cœtus fidelium, labiturque prædicata ab Apoſtolo *Columna veritatis*, ut ſolet mendax hæreſis gloriari.

Nihil obeſſe praxi Catholicæ Concilium Tridentinum, evidens eſt. Cùm longè aliud ſit, explicari populo in concionibus Miſſam, quod unicè Patres illi deſiderant, aliud populum in Eccleſiis Divina cantare Officia, & Miſſam, etiam ejus ſecreta cum Sacerdotibus recitare. Verumtamen, ut jam monui, iſtiuſmodi objectio non inutilis eſt, ut pravam nobis adverſantium mentem ampliùs detegat. Eodem concurrit, quod ab iiſdem ex Cyrillo ſuperius adducitur: „ Sacerdos clamat *ſurſum corda*: „ & reſpondetis *habemus ad Dominum*. „ Quod ut ex Miſſa depromitur ad ſtabiliendum Queſnelli articulum, velut digito monſtrat, hunc quoque de jungenda voce populi voci Eccleſiæ in ſacrificio intelligendum. Ar ſemper lepidi ſunt novi hi Dialectici, qui ex reſponſione una breviſſimâ *Habemus ad Dominum*. Quâ etiam à pueris ſacrificio miniſtrantibus reſpondetur, indefinitam inferunt aſſertionem, de *voce populi ſimplicis jungenda voci Eccleſiæ*, nullis Divinis Officiis aut ſacrificii partibus exceptis.

CAPUT X.

Dejicitur fraudulenta Collatoris obſervatio.

1 „ DE jungendâ (inquit adverſarius) voce populi, & Miniſtrorum in divinis decantandis „ laudibus unicè agit author, aut ſi ita vis, „ etiam de procuranda ſimplici populo, ſive per explicationes, ſive per fideles verſiones, notitiâ eorum quæ in Eccleſia „ cantantur linguâ non amplius vulgari, „ quatenus non ſpiritu ſolùm, ſed & mente pſallat: quæ omnia & *praxi Apoſtolicæ „ & intentioni Dei* ſunt quàm maximè conſentanea; ut mirum ſit, innocentiſſimam „ propoſitionem damnari potuiſſe. „ Ita Collator.

Sola quæ in concionibus fit, ut à Tridentinis Patribus decernitur Divinorum Officiorum, & inter cætera ſanctiſſimi Sacrificii explicatio non ſufficit, ut ſimplex populus in ſignificatione obvia dicatur vocem ſuam jungere voci Eccleſiæ; ſed neceſ-

ſarium

ſarium eſt, Officiorum etiam Miſſæque ei tradi volumina. Non enim plebs rudis poteſt omnia ſolo auditu mandare memoriæ: neque ſolius ſpiritûs & mentis interna pſalmodia Queſnello poteſt facere ſatis, utpotè qui *Voci Eccleſiæ vocem etiam ſimplicis populi jungi* poſtulat. Quod ait Collator de *fidelibus verſionibus*, de Queſnelliana & Montenſi, ſimilibuſque intellige corruptiſſimis.

Suppone tamen verſionis vernaculæ fidem quantamlibet, & accurationem maximam, atque iſtiuſmodi voluminibus inſtructum ad Eccleſiam accedere *ſimplicem* & illiteratum *populum*, ideone is poterit vocem ſuam jungere voci Eccleſiæ? Vox hæc in Divinis Officiis Latini idiomatis eſt, eine populus concinet Gallicè? Neceſſe igitur videtur in Queſnelliano principio vernaculam quoque linguam aſſumi ab Eccleſia. Non ſatis momenti penès Toloſanum Concilium anni 1228. cap. 4. habuit verſionum vulgarium fides, ut Scripturas vel Divinum Officium paſſim laicis permitteret: *Probibemus*, inquit, *ne libros Veteris & Novi Teſtamenti laicis permittatur babere; niſi fortè Pſalterium aut Breviarium pro Divinis Officiis, ac boras Beatæ Virginis aliquis ex devotione babere velit; ſed ne præmiſſos libros babeant in vulgari translatos, arctiſſimè probibemus*. Concilium Narbonenſe anni 1609. cap. 3. de libris vetitis *Biblia verò Sacra idiomate Gallico conſcripta legere aut domi retinere nemini liceat, niſi ab Epiſcopo, aut ejus Vicario Generali expreſſa in ſcriptis obtentâ licentiâ*.

2 Ipſa quoque Cleri Gallicani comitia generalia Pariſiis habita anno 1661. Miſſalis Romani verſionem Gallicam, præſcindendo ab ejus fide, atque perfidia, ſub excommunicatione à ſingulis Galliæ Epiſcopis prohibendam cenſuere datâ hoc fine encyclicâ ad ſingulos epiſtolâ. Illic novitas iſta meritò perſtringitur, velut *praxi Eccleſiæ, ſtatutis Conciliorum Patrumque dogmatibus repugnans*. Acceſſit, ut ſupra monui, graviſſima prohibitio Alexandri VII. ſub excommunicatione latæ ſententiæ, diplomate in univerſa admiſſo Eccleſia, nullo uſquam Antiſtite, nullâ academiâ, nullo Catholico Principe adverſante, ipſo Rege Chriſtianiſſimo cum ſupremo Galliæ Senatu præcipiente omnibus obedientiam.

Verùm impudentes Queſnelli aſſeclæ, omnis penitùs, quæ ſub cœlo eſt poteſtatis contemptores, novam procudere auſi ſunt editionem Gallicam, eamque viris ac fœminis promiſcuè obtrudere, ut ad percipienda Divini corporis & ſanguinis myſteria aperto ſe ſacrilegio, & excommunicatione diſponerent. Adversùs Romani Pontificis anathemata, nihil adeò Gallis Novatoribus communiter in promptu eſt, quàm allegatio non præſtiti à Rege Senatuque, & Epiſcopis conſenſûs. Hic autem contra Novatores illos omnia concurrunt. Quod igitur patrocinium implorabunt, quo ſe contra anathema clypeo munient?

Aliud non ſupereſt, quàm mendax Arnaldi & Queſnelli authoritas in difficultatibus Steyaertio propoſitis parte 9. cap. 19. ubi *evidens eſt* [inquiunt] *quod Magnatum precibus effici poſſit, ut leges condat Pontifex injuſtas; quemadmodum certò conſtat, Cardinalem Mazarinum precibus ſuis induxiſſe Alexandrum VII. ad condemnandam Miſſalis verſionem*.

Antiſtites Galliæ cum præcipuis è ſecundi ordinis Clero in comitiis generalibus congregati, concordibus ſuffragiis nemine diſſentiente cenſuerunt librum illum velut noxium proſcribendum, inflicto tum legentibus, tum retinentibus eum anathemate. Confirmari ſuam ſententiam à cæteris Regni Epiſcopis, atque in primis à Summo Pontifice Alexandro VII. literis maximè urgentibus poſtularunt, ut execranda novitas, totius Eccleſiæ finibus exulare juberetur. Placet nihilominuus Arnaldo & Queſnello condemnationis Apoſtolicæ flagitatorem facere ſolum Mazarinum, quem in Belgio ſcribens, ſatis noverat Belgis odioſum propter bella continua quibus, cùm Gallias regeret, vicinas Provincias afflixit.

3 Sed & Arnaldus & Queſnellus pridem excommunicationibus latæ ſententiæ aſſueti, callum obduxere, quæ ſolita Queſnelli gloriatio eſt in Epiſtola, *Abbatis* nomine *ad quemdam Romanæ Curiæ Prælatum* editâ *ſe ſuoſque minimè terreri ſententiâ latæ excommunicationis Pontifici reſervatæ*, atque illud *Romanis eſſe notiſſimum, utpote ingenio pollentibus non obtuſo*. Præclarum iſtud Queſnelli teſtimonium habetur in eadem Epiſtola pag. 30.

Ita Queſnellus & Arnaldus ſuos inſtituêre diſcipulos atque inter illos famoſum Malpaix, qui de Alexandri VIII. Decreto quo feriuntur Articuli 31. ſcribit in Epiſtola anni 1691. 2. Februarii: *Verſa eſt citbara in luctum. Mira cataſtrophe! Quando nobis abblandiebamur, quaſi Roma faveret veritati & juſtitiæ, fulmen Vaticanum ad noſtras uſque terras auditur, & nos percuſſiſſet, niſi ad Alpes fuiſſet feliciter alliſum. Quale ſcan-*

dalum, & qualis horror tironibus, præſertim ejuſmodi tonitru nondum aſſuetis! Aſſueſcent autem Magiſtrorum talium proficiente diſciplinâ.

At quis *Decretum*, ut Malpaiſius vocat, *ſcandaloſum* adeò impetravit, *Factio*, inquit *Monachalis, & nigra Eſcobarii turba*. Queſnellus verò in Epiſtola memorata ſub nomine *Abbatis* pagina 50. *Decretum iſtud procuratum eſt à factione Miniſtrorum Hiſpaniæ, ad fovendas diſcordias, quæ erant inter Gallicanam Curiam & Romanam.* Sicut juxta Gerberonum Queſnelli ſocium in reflexionibus religionis & ſtatûs circa formulam juramenti ab Alexandro VII. præſcriptam contra quinque Janſenii Articulos, ait, *Miniſtros Regis Galliæ voluiſſe, eam introducere in Belgium Hiſpanicum, ut illud diſſentionibus conturbatum faciliùs invaderent.*

4 Denique quidquid umquam contra Janſenianam hæreſim, & annexas ei novitates à Pontificibus, vel aliis conſtitutum eſt, totum fuit juxta Janſeniſtarum ſomnia, ſubdolis artibus, atque injuſtis molitionibus extortum. Tunc autem ſolùm juſtitiæ legibus conſona ſunt Sedis Apoſtolicæ Decreta, quando nullum adferunt ſuis novitatibus detrimentum. Ita Arnaldi in Hollandia diſcipulus accepto Innocentii XI. contra morales 65. Articulos diplomate exclamabat *Os Domini locutum eſt!* At, inquit Queſnellus in memorata Abbatis epiſtola pag. 4. *Cenſura* nomen præferens Alexandri VIII. contra Articulos Janſeniſtarum triginta & unum, *non poteſt haberi tamquam opus Sanctæ Sedis, ſed velut Inquiſitionis Decretum, id eſt Theologorum duodecim aut circa.*

Ne autem à propoſitâ hîc nobis materiâ divertamur, Queſnellus in Colloquiis circa Decretum Romanum, contra novum Teſtamentum (ſuum) Catalaunenſe cum Reflexionibus Moralibus, ubi de verſione Montenſi loquitur: *Hæc*, inquit, *tranſlatio renitente fruſtrà Decreto Romano, celebratur velut opus præſtantiſſimum. Apologiæ pro ea edita prorſus eamdem vindicant ab adverſantium calumniâ; maximè autem triginta & forſitan plures ejuſdem verſionis editiones, quæ ſpatio annorum quadraginta comparuere*, in manifeſtum Sedis Apoſtolicæ contemptum, & Janſenianæ ſpecimen audaciæ.

Attamen videri ſubinde Queſnellus deſiderat, velut qui cura tangatur anxia famæ Pontificiæ, & Sacrarum Congregationum; ſic in pſeudonyma *contra Melchiorem Leydeckerum defenſione Eccleſiæ Romanæ & Summorum Pontificum* pag. 169. *Eſt*, inquit, *Pontificibus & Sacris Congregationibus, inferre injuriam, eoſque hæreticorum exponere inſultibus, talia eis decreta attribuere, quæ fidelem excommunicent, quia vel legiſſet, vel retinuiſſet, diſtribuiſſetve Novi teſtamenti Codicem vernaculum* (vulgo Teſtamentum Montenſe) *vel Miſſalis Gallicam verſionem.*

Sic hypocrita ſe defendere ſimulat Romanam Eccleſiam, & Apoſtolicam Sedem contra hæreticum, cui utramque prodit ſibilis excipiendam, quaſi injuſta præcipiat, & eliminet Sancta, lato anathemate in lectores & retentores operum, quæ ſinè diſpendio honoris Pontificii & religionis nequeunt prohiberi. Et quidem hæ mites nimiùm Gerberonio viſæ fuerant Arnaldi, atque Queſnelli furiæ contra Miſſalis Gallici condemnationem. Superare eas voluit in *ſtrena* Schiſmatica, & *Monitis*, quæ vocat *charitatis directis ad Dominos Inquiſitores pro anno* 1703. *Vultiſne*, inquit, *ut vos agnoſcamus Miſſæ Sacrificio inimicos? quia condemnatio Miſſalis* (Gallici) *eſt ipſius Altaris impugnatio.* Sic humilis Monachus & quidem Ordinis reformati.

5 Ad promovendam præcipuè verſionum iſtiuſmodi diſtractionem faciunt tot ſuperiores Queſnelli de Sacrorum Voluminum lectione promiſcuâ enuntiationes, etiam præſens, *Eripere ſimplici populo hoc ſolatium jungendi vocem ſuam voci totius Eccleſiæ, eſt uſus contrarius praxi Apoſtolicæ & intentioni Dei.* Subdolè *Collator* praxim communi uſui Eccleſiæ oppoſitam, in *obſervatione* vocat, *praxi Apoſtolicæ & intentioni Dei quàm maximè conſonam*: Unde concludit *mirum eſſe, innocentiſſimam propoſitionem damnari potuiſſe.*

Ego autem diſſimulando tantiſper, & minimè concedendo, quod in antecedente aſſeritur, ajo concluſionem eſſe fatuam, quandoquidem cum antecedente ſimili & quidem maximè catholico conſiſtat concluſio certiſſimè hæretica. Exemplum evidens eſt in virginitate, quæ indubiè maximè conſentanea eſt intentioni Dei, ideone matrimonium & ejus uſus virginitati oppoſitus, eſt intentioni Dei contrarius? Illatio affirmans foret hæreſis Manichæorum. Sic olim Sanderus Anglus à patria ſuâ propter fidem glorioſus exul atque in Hibernia Vicarius Apoſtolicus, orationem Lovanii recitans Polemicam anno 1565. 14. Kalendas Januarii de Pauli ſententiâ primo loco nobis ſuperius objecta ex Epiſt. 1. Cor. cap. 14. *Si orem linguâ ſpiritus meus orat &c.* „ Si Apoſtolum, inquit, de publicis precibus loqui concedimus, illud primùm ſtatui poteſt,

,, teſt, publicas preces, quamvis non tam
,, utiliter ad populi ædificationem, tamen
,, abſque omni peccato Pontificum & Sa-
,, cerdotum, in ignota lingua fieri poſſe.
,, *Nam tu*, inquit Apoſtolus, *bene gratias*
,, *agis*.

,, Quod autem ab Apoſtolo dicitur bene
,, fieri, qua tandem temeritate, ab iſtis
,, Neotericis tamquam ineptum aut inutile
,, (à Queſnello ut contrarium *intentioni*
,, *Dei*) reprehenditur? Non enim ſi melio-
,, ra præferuntur bonis, ut matrimonio
,, virginitas, 1. Cor. cap.7. non idcirco
,, bona continuò evadunt mala. *Æmulami-*
,, *ni* ait Apoſtolus 1. Cor.14. *Spiritualia*,
,, *magis autem ut prophetetis*. De quo Chry-
,, ſoſtomus homilia 35. ait *Majus & minus*
,, *verum eſt, non contrariarum; ſed excel-*
,, *lentium: ex quo liquet, donum linguarum*
,, *non reprehendi, ſed illos ad excellentiam*
,, *vocari*. Prophetare autem eſt per lin-
,, guam intellectam Dei myſteria propone-
,, re. *Qui loquitur linguâ, Deo loquitur*,
,, *Spiritu loquitur myſteria, ſemetipſum ædi-*
,, *ficat*.

,, Quæ omnia Dei optimi maximi magna
,, quædam dona exiſtunt, ſed hoc illis
,, deeſt, quod alios non ædificant.....
,, Nunc autem ne id quidem verum eſt, Ec-
,, cleſiam in precibus Eccleſiaſticis ulla ex
,, parte Sanctum Apoſtoli conſilium, aut
,, ſuperiorem illum linguæ gradum negle-
,, xiſſe; partim quia de alio genere pre-
,, cum Apoſtolus in priore epiſtola ad Co-
,, rinthios agit, quàm quod nunc in ſo-
,, lemni uſu eſt: partim etiam quia tametſi
,, de ordinariis precibus agat, non eas
,, vulgares linguas in illis ubique præſcri-
,, bit, quas adverſarii putant eum intelle-
,, xiſſe. Erat in prima illa Chriſti Eccleſia
,, donum, ut curationum, & prophetiæ
,, ſic etiam *precandi*, cujus apud Divum
,, Joannem Chryſoſtomum & Oecumenium
,, fit mentio.

,, Id autem non erat literis comprehen-
,, ſum, ut nunc ſacra officia conſcribi, ac
,, ſcripta legi ſolent; ſed poſtquam Eccle-
,, ſia in unum conveniſſet. unus aliquis à
,, Spiritu Sancto excitatus eſt, *qui* ut monet
,, Chryſoſtomus in Epiſtolam ad Rom. Ho-
,, milia 14. *Quod communiter univerſitati*
,, *Eccleſiæ conducebat, id tum ipſe pro omni-*
,, *bus poſtulans ſtaret, cum autem alios edo-*
,, *ceret*.... Quatenus autem poſtulabat,
,, non erat neceſſe illum ab adſtantibus in-
,, telligi: quin imò, ut dicitur ad Rom.
,, cap. 8., gemitibus id efficiebat & Secre-
,, tis interdum vocibus. At quatenus eum-
,, dem oportebat alios poſtulata docere,
,, hic aut lingua precantis ipſi populo no-
,, ta, aut interpretis præſentia omnino de-
,, ſiderabatur.,,

Tandem poſt deductionem admodum eruditam, ſed pro inſtituto noſtro nimiùm prolixam, ſic meritò concludit: ,, Jam ſi
,, neceſſitas linguæ vulgaris in publicis
,, precibus nulla demonſtrari poteſt, cer-
,, tè multò minùs utile hoc cuiquam aut
,, opportunum videri debet.,,

6 *De jungenda voce populi & miniſtrorum in Divinis decantandis laudibus*; Si Collatori credimus, *unicè agit Author*, à cantûs idiomate præſcindens, proinde dum Latinè canitur ut uſus obtinet, liceat eidem populo eâdem linguâ concinere, modò ſaltem eorum quæ cantantur notitia ſive per explicationes, ſive per fideles verſiones eidem populo procuretur.

Verùm ea Collatoris & fallax obſervatio eſt, & ad declinandum anathema minimè ſufficiens. Si enim Queſnellus aliud non voluerit, quàm populi in Divinis laudibus concentum cum Eccleſiæ Miniſtris, quare reſtrictionis iſtiuſmodi nullum fecit indicium, ſed uſus vocibus indeterminatis, occaſionem præbuit opinandi voluiſſe etiam ipſum de Miſſæ intelligi Sacrificio, ut centum intellexêre Galliæ Epiſcopi? Cur ejus vindices in Apologiis proferunt textus manifeſtè agentes de Sacrificio, qualis eſt Cyrilli Hieros: *Sacerdos clamat: SURSUM CORDA, reſpondetis HABEMUS AD DOMINUM*? Clariſſimum eſt illud Tridentini Concilii ab ipſo nobis oppoſitum Collatore ex Seſſ.22.cap.8. *Ne Oves Chriſti eſuriant nec parvuli panem petant, & non ſit qui frangat eis, mandat Sancta Synodus Paſtoribus & ſingulis curam animarum gerentibus ut frequenter inter Miſſarum celebrationem vel per ſe, vel per alios, ex iis quæ in Miſſa leguntur, aliquid exponant, atque inter cætera Sanctiſſimi hujus Sacrificii myſterium aliquod declarent.*

Iterum Quæro, ſi non de jungenda voce populi voci Eccleſiæ in Sacrificio Miſſæ agitur; ſed tantummodo de ejus concentu in pſalmis & Divinis laudibus; cur pro damnato articulo ſententiam producis Tridentini Concilii quæ tota de Miſſæ Sacrificio eſt, ejuſque myſteriis? Exploratum toti Galliæ & vicinis provinciis eſt ab anno ſuperioris ſeculi ſexageſimo, non ſegnia veſtrorum ſtudia eò collimaſſe ut univerſus populus, mulieres æquè ac Viri totum Sacrum dicerent cum ſacerdote, etiam Canonem, ipſamque conſecrationem. Hunc in fi-

finem Miſſale Romanum integrum Gallicè verſum, & pluribus vulgatum editionibus promiſcuè obtruditis.

Uſum iſtum velut maximè laudabilem ſuſtinet ſolitâ ſua impudentiâ Queſnellus contra Clerum Galliæ, ut ſuperiùs vidimus, contra Regem, ejuſque Senatum, contra Summum Chriſti Vicarium verſionem illam atque ejus uſum graviſſimis ſanctionibus prohibentes. Evidens itaque apparet damnatum Queſnelli articulum, ſive verba ejus illimitata conſideres, ſive circumſtantias Authoris, eumque vindicantium Apologias, quidquid affuſis tenebris occultare fallaciter conentur, non ſolummodo de laudum canticis agere; ſed etiam de tota Miſſæ formula à plebeis Viris ac mulieribus cum celebrante presbytero pronuntianda.

7 Alterum hîc animadverſione digniſſimum eſt, adverſarios nugari, imò turpiter imponere, quoties aliquam Sedis Apoſtolicæ ſententiam maximè dogmaticam rejiciunt, obtentu non præſtiti à Rege, aut Regio Senatu, aut Epiſcopis conſenſûs; quaſi aliqua poteſtatis ſaltem ſupremæ eos tangat reverentia, in quibus luculenta maximè & obvia paſſim conſpicimus proculcatæ authoritatis quantumlibet auguſtæ ſpecimina. Sed nempe omnes utriuſque fori Principes non aliud penès novam Eccleſiam merentur; quia ut edicitur propoſitione nonageſima ſexta *Omnes poteſtates ſunt contrariæ Prædicatoribus veritatis*.

Veritatis autem nomine Queſnellus intelligit, quidquid tum hac, tum centum aliis juſtiſſimè damnatis propoſitionibus, & famoſis quinque Janſenii hæreſibus continetur. *Adeò* enim *non perſuadetur*, *ſenſum ab authore* [Janſenio] *intentum eſſe hæreticum*, *ut jam demum credere cœperit orbis catholicus*, *nihil in ipſo non eſſe catholicum*, ſi credimus Queſnelli *Notis in Epiſtolam Steyaertii* fol. 17. ut itaque præſens finem habeat diſputatio, ex allegatis hactenus compertiſſimum eſt, Queſnelliani articuli ſenſum eſſe, quod *eripere ſimplici populo hoc ſolatium jungendi vocem ſuam voci totius Eccleſiæ*, tum in canendis Divinis laudibus, tum in legenda Miſſæ formula tempore Sacrificii, *ſit uſus contrarius praxi Apoſtolicæ & intentioni Dei*.

Præterea ex loco Apoſtoli à quo Queſnellus ad obſervationem iſtiuſmodi *inductum* ſe aſſerit atque *determinatum*, quique ab adverſariis omnibus in primo objectionum agmine collocatur, ipſi colligunt populum intelligere debere, quod voce Eccleſia pro ipſo orat, & agit; ideo Latini idiomatis imperitis tradendam Miſſæ formulam in vernaculum tranſlatam: Sic & pro cæteris Divinis officiis permittenda illis vulgaris linguæ biblia, quantumvis liber uterque à Sede Apoſtolica prohibitus ſit, prior etiam ſub excommunicatione latæ ſententiæ ipſo jure à tranſgreſſoribus incurrendæ.

8 Fruſtra à Queſnelliſtis obtenditur uſus alicubi introductus legi Eccleſiaſticæ contrarius circa Scripturæ vernaculæ lectionem; nam quidquid ſit de iſtiuſmodi locis, in quibus uſus ille invaluit adeò, ut diſſimulantibus Epiſcopis, neque reclamantibus Nuntiis Pontificiis, quaſi conceſſa tacitè venia cenſeatur; at nulla hinc excuſatio eſt Queſnelliano dogmati, quod nullis locorum, temporum, aut alterius circumſtantiæ terminis reſtringitur; ſed ad quaſcumque extenditur ditiones & provincias, etiam ubi nihil eſt conſuetudinis contrariæ præcepto; ſed antiſtitum, Paſtorum, plurimis quoque in locis Inquiſitorum vigilantia illud eſt in maximè rigida obſervatione. Miſſalis autem Romani verſio eſt, quam, ut Alexandri VII. ſententia declarat, *in Regno Galliæ quidam perditionis filii in perniciem animarum novitatibus ſtudentes*, *& Eccleſiaſticas Sanctiones ac praxim contemnentes*, *conatu temerario*, imo *inſigni veſaniâ typis evulgare*, *& ad cujusvis ordinis & ſexûs perſonas tranſmittere auſi fuerant*.

Eadem pariter inſelix machinatio eſt, quam ſtatim Eccleſia catholica, præ cæteris Gallia horruit, ac deteſtata eſt. Quomodo in eam mox Cleri Gallicani comitia generalia communibus Sententiis nemine penitùs diſſentiente inſurrexerint, accenſo etiam contra eam zelo cæterorum Regni Antiſtitum, ipſius Regis Chriſtianiſſimi, ac Regii Senatûs, ſuperiùs à me documentis authenticis demonſtratum eſt. Quæ verò Cleri Gallicani contra Miſſale vernaculum graviſſima conſpicitur ad Alexandrum VII. Epiſtola, eadem vehementem continet querimoniam, contra verſionem Scripturæ vernaculam, ejuſque promiſcuam lectionem, plebi imperitiſſimæ ac mulieribus communem.

Contra protuli concilia complura, etiam Gallica & cum S. Carolo Mediolanenſi clariſſimos dedi ex omnibus Nationibus Scriptores, præcipue Gallos Gerſonem Pariſienſis Academiæ Cancellarium, Lizetium ex Senatus Pariſienſis Principe Abbatem S. Victoris, Cardinalem Peronium, Poncetium, Spiritum Roterum Toloſæ contra hæreticos Inquiſitorem, ipſam Sorbonam cum celeberrimo ſuo contra Eraſmum ju-

Digitized by Google

judicio, contra quod clamitent, ringantur Queſnelliani quantum voluerint, ridiculos ſe præbent quoties credere nos jubent *cenſuras illas excuſationibus indigere*, nullum præſtare authoritatis præſidium: Catholici illas ſemper ut celeberrimâ academiâ digniſſimum monumentum prædicabunt, uti & Cleri Gallicani teſtarum ſuperioribus quoque ſeculis zelum contra naſcentes hæreſes, & novitates iterum à Clemente XI. proſcriptas.

9 Ne verò antiquata quodammodo & obſoleta temporum longitudine viderentur illa Toloſani Concilii, aliorumque ſucceſſivè Antiſtitum, etiam Sorbonæ ac Senatus Regii pro fide & religione ſtudia, Clerus anni 1661. Quidquid verſionibus vernaculis Scripturarum & Miſſalis, earumque promiſcuæ lectioni tamquam abuſuum novitatumque pravarum Seminario adverſum, à ſe & ſuis majoribus actum atque à graviſſimis Nationum omnium Theologis ſcriptum hactenus fuerat, in unum colligi volumen, ſuiſque ac regiis typis, ut in ipſa operis fronte legitur, edi iterum *juſſit ac mandavit*. Urinam iſtiuſmodi providentia, & vigilantia utroque toto ſuperiore ſeculo quin & tempore Albigenſium, ac Pauperum de Lugduno fuiſſet in omnibus Præſulibus, & Paſtoribus animarum, non tantam Eccleſia ſtragem in rudi populo fuiſſet paſſa, neque tantos feciſſent hæreſes progreſſus, ut ſuperiùs vidimus à ſapientibus animadverſum:

Et pace quorumdam Gallorum Antiſtitum in cæteris rectè ſentientium dixero, veriſimile eſt, non tantam futuram fuiſſe ex plebe virorum ac mulierum, etiam fatuarum Virginum ac Monialium contra Conſtitutionem UNIGENITUS appellantium multitudinem; ſi non eos maleſana Scripturæ vernaculæ intelligentia pervertiſſet. Turbationibus quidem & offenſionibus populi obnoxia videbitur alicubi executio Regulæ 4. Indicis Tridentini, vulgo nimiùm prætenſis ſuis libertatibus aſſueto; ſed amplius metuendum autumo, ne diuturnior indulgentia, ut ſeculi 16. experimenta nimiùm luctuoſa docuêre, motus longè graviores funeſtioreſque Regno & Eccleſiæ paritura ſit.

Propoſitio damnata octogeſima ſeptima.

Modus plenus ſapientiâ, lumine, & charitate, eſt dare animabus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, petendi ſpiritum pœnitentiæ, & contritionis, & incipiendi ad minus ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequã reconcilientur. *Obſer. Moral. Act.* 6. *v.* 9.

CAPUT I.

Propoſitionis iniquitas compendio exhibetur.

1 MOdus indubiè plenus ſapientia, lumine, charitate, religione, & quidem neceſſariâ eſt differre abſolutionem, quoties confitenti peccata deeſt *Spiritus pœnitentiæ, & contritionis*; ſi eum confeſſarius eum divina gratia in eo ſuſcitare non valuerit. Non enim quoties aliquis non ſatis ad abſolutionem diſpoſitus initio apparuerit, ſtatim repellendus abſque reconciliatione eſt; ſed Charitas exigit, ut propoſitis cum fervore & manſuetudine rationibus, quæ movendo ad pœnitentiam peccatori idoneæ ſunt, dolorem de peccatis, quem ad Sacrum tribunal non attulerat, in ipſo concipiat, dignuſque abſolutione reddatur, qui ante non fuerat.

Verùm minimè probanda eſt ea in quibuſdam pœnitentiæ præſidibus ſive ſocordia, ſive inclementia, qui pœnitentes quoſlibet, de quorum ſufficiente diſpoſitione non penitùs ſibi ſecuri videantur repellunt protinùs, nullo adhibito conamine, ut, ſi quid ante forſitan defuerit, Confeſſarii inſtructione & piis monitis, cum Dei gratia ſuppleatur. Digniſſima autem præconio, & imitatione eſt ea Sacerdotum erga miſeros prudens charitas, & plena pietate induſtria, qui

qui corda aliàs ſaxea emollite, & ſalubertimos ex eis lactymarum fontes, indubitatamque norunt elicere pœnitentiam.

Faceſſant verò maximè immites illi, & iniquiſſimi Confeſſionum auditores potiùs, quàm medici animorum, qui paſſim ignotos ſibi, & pauperes primâ vice, etſi diſpoſitos, rejiciunt, obtentu largiendi *tempus, quo cum humilitate porteut & ſentiant ſtatum peccati, petaut* [ardentiorem] *contritionis & pœnitentiæ ſpiritum, & incipiant ad minùs ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur*.

Dixi ignotos & pauperes; nam erga familiares, vel quorum opibus, operâ, patrocinio indigent, quoſque partibus ſuis ſtudent adjungere, non minùs benignos reperies, neque in abſolutionis impertiendo beneficio minùs liberales, quàm illos paſſim è Religioſis mendicantibus, quos velut laxos, & reconciliationis prodigos apud vulgus credulum traducunt. Ita teſtantes audivimus complures, qui pietatis ſpecie ab hypocritis circumventi, ad ipſos, à catholicis defecerant: inceſſit maleſanos tranſfugas admiratio, quòd tales rigoris exotici infamiâ laborarent, in quibus nihil ipſi deprehendere potuerint à præcedentium Confeſſariorum methodò alienum.

Verùm Propoſitio Queſnelli dogmaticà regulam ſtatuit univerſali ſimilem, ita ut cenſendus ſit, quodammodo ſemper *Modus plenus ſapientia, lumine & charitate, dare animabus tempus portandi cum humilitate, & ſeutiendi ſtatum peccati, petendi ſpiritum pœnitentiæ, & contritionis, & incipiendi ad minùs ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur*. Senſu itaque accepta, ut in rigore & obviâ ſignificatione ſonat propoſitio, non à veritatis ſolùm tramite aberrat; ſed plurimam quoque animis nata eſt afferre perniciem; attritis videlicet, quos cœlo tranſcripſiſſet abſolutio; ejus autem procraſtinatio imprudens, morte interim oppreſſos ſubitaneâ demergit ad inferos, ubi eſt fletus & ſtridor dentium: maxima ſimul; ſed non profutura deſperantibus pœnitentia. Hìc miſeri illi æternùm damnati, præpoſteram Sacerdotum ſapientiam, lumen fatuum, fictitiam charitatem, veriùs crudelitatem amariſſimis queſtibus deteſtabuntur, & divinam contra eos provocabunt furore rabidi ultionem.

a Credat Queſnellus Auguſtino epiſt. 180. ad Honoratum. *Au non cogitamus, cùm ad iſtorum periculorum pervenitur extrema, nec eſt poteſtas ulla fugiendi, quantus in Eccleſia fieri ſoleat ab utroque ſexu, atque ab omni ætate concurſus, aliis Baptiſmum flagitantibus, aliis reconciliationem, aliis etiam pœnitentiæ ipſius actionem, omnibus conſolationem, & Sacramentorum confectionem, & erogationem? ubi ſi miniſtri deſint, quantum exitium ſequitur eos, qui de iſto ſeculo, vel non regenerati exeunt, vel ligati! Quantus eſt etiam luctus fidelium ſuorum, qui eos ſecum, in vita æterna requie non habebunt!* Auguſtino ſcilicet evidens eſt, perire plurimos defectu Sacramenti, qui ejus ſubſidio ad ſuperos evolaſſent.

Hinc præcluduntur inania Novatorum effugia: quale eſt iſtud *Speciminum Moralium* pag.144. & 145. *Hac objectio: quid ſi morerer non abſolutus, frivola eſt: vel enim peccator efficaciter intendit converti, vel non: Si efficaciter intendit converti, pœnitentiam implebit; & ſi moriatur ante abſolutionem, ſolâ voluntate efficaci converſionis ſalvabitur: Si non intendit, abſolutio ipſi oberit; quia ad illam non eſt diſpoſitus, ſicque addit peccatis ſuis ſacrilegium ad majorem ſui damnationem*. Ratio noſtra à Novatore fruſtrà exploditur, ut frivola, quam facilè prudens Lector animadvertit laqueum ipſi inextricabilem eſſe, neque reſponſo iſto inaniſſimo diſſolvendum. Intendit enimverò peccator converti, & efficaciter quidem; ſed ſolâ hactenus attritione pœnitens; quâ ad abſolutionem diſponitur, abſque eâ minimè ſalvandus.

Neque cenſuram abſtergit à dogmate, neque perniciem ab operatione excuſatio alterius in famoſa *Methodo remittendi, & retinendi peccata* pag.127. & 128. *Si hoc pacto foret diſpoſitus, nonne res foret in primis demiranda, quòd Divina Providentia ſineret eum vitâ defungi tam infeliciter, eo, inquam, tempore quo Confeſſarii id ſuadentis obſequitur judicio? Sed hoc magis demiraberis, ſi perpendas, quòd ut talis damnaretur, debuiſſet Providentia Divina deſtinato conſilio decreviſſe, ipſum in vindictam ante acta vitæ in flammas infernales præcipitem dare*. Sic Medicus quilibet imperitiſſimus, infirmi, quem ſuâ, ſeu negligentiâ, ſeu ignorantiâ occîdit, mortem gravitati morbi immedicabilis, vel Divinæ Providentiæ, ac diſpoſitioni attribuere conſuevit.

3 Nos igitur authori *Methodi* reponimus illud Ezechielis 18. v.23. *Nunquid voluntatis meæ eſt mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur, & vivat?* 2. Petri 3. v.9. *Nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reverti*: & lib.2. Regum cap.14. v.14. *Nec vult Deus perire animam; ſed retractat cogitans, ne penitùs pereat, qui abje-*

abjectus eſt. Quapropter tuâ, Spiritualis medice, culpâ, non Dei Providentiâ infelix Frater periit. Providentia quidem novitatem tuam permiſit, ut mala quævis alia; ſed minimè voluit: tua verò exitialis imprudentia miſerum æterno addixit incendio. Illic pottabit perpetuò, & pluſquam volucris, ſentiet infelix anima ſtatum peccati; at ſinè ſpe, ſinè fructu, pœnitentia prorſus inutili. Neque ad liberationem illi proderit qualecunque ſatisfactionis initium, quod ante reconciliationis gratiam requiſiviſti.

Si verò uſque ad abſolutionem ſupervixerit, an opera extra ſtatum gratiæ, etſi mandato Confeſſarii exercita, accedente dein abſolutione vitam, & merendi virtutem accipiant, quidquid aliquibus pro benigniore parte probabile videatur, non probat Angelicus in Supplemento quæſt. 14. art. 2. *Sive charitate opera facta non ſunt ſatisfactoria*. Art. 3. *Quidam dixerunt, quòd opera extra charitatem facta vivificantur* [ſequente charitate] *quantum ad hoc, quòd ſunt ſatisfactoria; ſed non quantum ad hoc quòd ſunt meritoria vitæ æternæ; ſed hoc non poteſt eſſe... ſicut charitas adveniens non poteſt opera extra Charitatem facta, grata facere quantum ad unum, ita nec quantum ad aliud*. Saltem non ſunt ſatisfactoria, & meritoria propriè, ſive de condigno; ad quod requiritur dignitas agentis, ſive ſtatus gratiæ. De hoc etiam inpoſterum intelligendus ſum; non autem de ſatisfactione, aut merito improprio, quod vocari ſolet tantùm *de congruo*.

Incommodum aliud minimè leve, & periculum ex adverſariorum rigore conſequens ſuggerit S. Leo Epiſt. 87. ad Epiſcopos, per Viennenſem Provinciam: *Nulli Chriſtianorum facilè communio denegetur, nec ad indignantis fiat hoc arbitrium Sacerdotis, quòd in magni reatûs ultionem invitus, & dolens quodammodo debet inferre animus vindicantis. Cognovimus enim pro commiſſis, & levibus verbis, quoſdam à gratia communionis excluſos, & animam pro qua Chriſti Sanguis effuſus eſt, irrogatione tam ſævi ſupplicii ſauciatam, & inermem quodammodo exutamque omni munimine, diabolicis incurſibus, ut facilè caperetur, objectam*. Ubi *magni reatûs* nomine, non quodlibet delictum lethiferum ſolâ fortè cogitatione perpetratum, intelligitur; ſed iſtiuſmodi, cui excommunicatio, aut præſcripta peccatis quibuſdam gravibus, & publicis pœnitentia publica deberetur. Quanto autem magis locum obtinet, quod memorat S. Pontifex periculum, ubi non ſola Communio, ſed etiam abſolutio denegatur, atque ita anima relinquitur in odio Dei, & privata copioſioribus gratiarum ſubſidiis, quibus filii Dei ſolent, non hoſtes uſque adeò præveniri!

4 Apoſtolus 1. Cor. 7. ait: *Propter fornicationem autem unuſquiſque ſuam uxorem habeat, & unaquaque virum ſuum habeat*. Ibid. *Dico autem non nuptis, & viduis, bonum eſt illis, ſi ſic permaneant, ſicut & ego. Quòd ſi non ſe continent, nubant. Meliùs eſt enim nubere, quàm uri*. At rigidiorum turba pœnitentiariorum contra Apoſtolum docet, quòd quicunque ſe non continent, debeant dilatâ abſolutione ab ineundo arceri matrimonio. Cùm enim hoc Sacramentum Vivorum ſit, ſuſcipere extra ſtatum gratiæ non licet. Quandonam autem abſolutio impertietur? Reſpondet adverſarius, quando multo tempore *portaverint cum humilitate, & ſenſerint ſtatum peccati, & ſatisfacere ad minus inceperint Juſtitiæ Dei*.

Sed quid ſi interea *urantur*, & ex infirmitate *non ſe contineant*? Differri juxta illum abſolutio, atque ita ſuſceptio matrimonii debebit, donec extra matrimonium non uri, ſed ſe continere didicerint: ſive, ut aliàs Queſnello devotiſſimus in Theſibus Mechlinienſibus anni 1690. 26. Januarii ajebat: *Lapſum ex infirmitate tunc demum abſolves, cùm per amorem Dei prædominantem peccata infirmitatis ſuperaverit, ac dimiſerit*. Atque ita lapſos ex infirmitate ſines tunc demum inire matrimonium, cùm peccata infirmitatis ſuperaverint penitùs, ac dimiſerint; proinde cùm ad ea ſuperanda, ac dimittenda matrimonio opus ampliùs non habebunt. Sic Chriſtus inſtituerit remedium ſolummodo ſanis, quibus uti juxta Servatoris ſententiam, non eſt opus medico; ita nec medicamine. Quicumque igitur hic ſe non continent, vel, ut verſio Montenſis damnata, & nihilominus à Queſnello ſæpius defenſa habet, qui ſe *continere non poſſunt*, in aliam vitam, quando Deo teſte neque nubent, neque nubentur, matrimonium differant neceſſe eſt. Nunquid & in aliam vitam reſervanda pleriſque abſolutio, ſi conferri nequeat, antequam *peccata infirmitatis ſuperata* prorſus fuerint, atque *dimiſſa*?

5 Denique damnata Propoſitio reſuſcitat decimam ſeptimam inter 31. ab Alexandro VIII. Pontifice Maximo profligatas: *Per illam praxim mox abſolvendi, Ordo pœnitentiæ eſt inverſus*: & decimam octavam: *Conſuetudo moderna quoad adminiſtrationem* Sa-

Sacramenti pœnitentiæ, etiamſi eam plurimorum ſuſtentet authoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Eccleſia non habetur pro uſu; ſed abuſu. Dubitari ſcilicet non poteſt, quin ordo pœnitentiæ à Chriſto inſtitutus fuerit plenus ſapientiâ, lumine, & charitate: talis ordo juxta authorem rigidum, non eſt conferre abſolutionem illicò poſt Confeſſionem: ſed abſolutionem hebdomadis, & menſibus differre. Ordo igitur, quem Chriſtus inſtitnit, acceleratis abſolutionibus inverſus eſt; ſicque conſuetudo hodierna abuſus potiùs reputabitur, quàm uſus legitimus, & à Dei Eccleſia approbatus. Damnata novitas comparabitur cum hæreſi Petri d' Oſma cap. 13.

Hactenus errorem oppoſitione veritatis impugnavimus; ſupereſt, ut eundem cum aliis ejuſdem authoris erroribus collidamus, quò ignorantiæ ſuæ tenebras tandem agnoſcens, ab Eccleſia, quæ columna, & firmamentum veritatis eſt, duci ſe potiùs inpoſterum ſinat, quàm à prætenſo ſuo *lumine*, quod fallax, ac fatuum eſſe, ex tot ſuis demonſtratis lapſibus, niſi talpâ cæcior fuerit, facilè deprehendet.

Multis à Queſnello Articulis traditur, quòd omne opus ſinè gratia ſit peccatum: qui error, ut locis propriis notavi, damnatus pridem fuerat in Michaele Bajo Prop. 27. *Liberum arbitrium ſinè gratiæ Dei adjutorio, nonniſi ad peccandum valet*; & nihilominùs à Queſnello multis obſervationum Moralium locis apertè defenditur. Articulo 38. *Peccator non eſt liber uiſi ad malum ſinè gratia liberatoris.* 39. *Voluutas, quam gratia non præveuit, nihil habet luminis, niſi ad aberrandum: ardoris, uiſi ad ſe præcipitandum: virium, niſi ad ſe vulnerandum. Eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.* 40. *Sinè gratia nihil amare poſſumus, niſi ad uoſtram condemuationem.* Alter error exprimitur Articulo 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio.*

Attendat nunc temerarius Scriptor, qualia ſint opera peccatoris omnia ante reconciliationem. Juxta ipſum non minor delictorum numerus eſt, quàm operum; non enim fiunt ex *gratia*; quia hæc, & quidem *prima eſt peccatorum remiſſio: ſinè gratia* autem, *nihil amare poſſumus, uiſi ad noſtram coudemnationem*; illa ergo humilitas, cum qua *animæ portabuut, & ſentieut ſtatum peccati; petitio Spiritus pœuiteutiæ, & Contritionis, & incboatlo ſatisfactiouis, autequam reconcilientur*, juxta authoris ſententiam, vel eſſe in peccatoribus ante reconciliationem nequeunt, vel bonitatis expertes ſunt, & numerum augent ſolummodo debitorum. Quæ verò *Sapieutia*, quod *lumen*, quæ *charitas* dictare poteſt, tempus animabus concedere tantummodo ad peccandum? Quis modus acquirendi ſpiritum pœnitentiæ, & contritionis, priores noxas ſemper recentibus cumulando? Quod *ſatisfactionis initium*; aggravare continuò debitorum multitudinem?

Iterum ex Queſnello quærimus, qua prudentiæ, aut rationis ſpecie *ab auimabus, autequam reconcilientur*, exigat *petitionem Spiritûs pœuiteutiæ, & coutritiouis*; atque ut *incipiant ad miuus ſatisfacere Juſtitiæ Dei*, ſi utrumque miſeris illis, quandiu in reatu damnationis manſerint, impoſſibile eſt? Impoſſibilitas traditur diſertiſſimè Prop. 1. *Quid aliud remanet auimæ, quæ Deum, atque ipſius gratiam amiſit, niſi peccatum, & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas, & ſegnis indigentia, hoc eſt generalis impoteutia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum?*

In hac *geuerali impotentia ad omne opus bonum*, quid juverit ſentire *ſtatum peccati*? Etiam Dæmones, & quilibet apud inferos damnati, quàm maximè ſentiunt; ſed ſinè fructu. At, inquiet Queſnellus, exigo ego non ſolummodo, ut animæ *ſentiant ſtatum peccati*, ſed etiam ut *cum humilitate portent*, quòd nequeunt Damnati. Verùm &, ipſo Queſnello judice, nequeunt peccatrices animæ in ſua *generali impoteutia ad omne opus bouum*, quale indubiè eſt poſtulata in Articulo *humilitas*. Hanc utinam Author ex tot ſuis ubique graviſſimis lapſibus aliquando concipiat, atque hic in primis diſcere non recuſet à Sede Apoſtolica, ſecuriſſima omnium Eccleſiarum Magiſtra, non *eſſe modum plenum ſapientiâ, lumiue, & charitate*, in ſuo potiſſimùm ſyſtemate, ſemper, vel paſſim ſuſpendere abſolutionem; ſed eam verè pœnitentibus impertiri, deteſtantibus ſcilicet commiſſa, & ſeriam præſeferentibus non peccandi impoſterum voluntatem.

7 Præclara itaque, non diffiteor, virtus eſt humilitas, ſalubris compunctio, & contritio cordis Intima, ac diuturna; imò perpetua de peccatis, monente Scriptura, *De propitiato peccato noli eſſe ſinè metu*: & Rex David Pſal. 6. *Lavabo*, inquit, *per ſingulas noctes lectum meum; lacrymis meis ſtratum meum rigabo*, etſi pridem Deo per pœnitentiam conciliatus. Verùm gratia ſanctificans pœnitentibus reddita, adeò non ponit obicem humilitati, confuſioni Sanctæ, & contritioni perfectiſſimæ, ut ad illas animum me-

meliùs, quàm multa reconciliationis procraſtinatio diſponat. Ex inimico enim amicus Dei redditus, & filius, ut notare ſupeiùs cœperam, copioſioribus prævenitur gratiæ ſubſidiis, neque in eum ampliùs imperium tenens Diabolus, impedire poteſt, ut antea conſueverat, piorum operum exercitia. Proinde deteſtabilis, & in nova ſemper propellens crimina, noſtrumque ſemper ſpirans interitum Stygius hoſpes, nulli ſapienti videbitur retinendus unâ hebdomadâ, ac ne die quidem, aut temporis momento, quandocunque potuerit eliminari. Reconciliatio autem cum Deo, à quo ſolo potens opitulatio, & ſecuriſſima protectio præſtari poteſt, ut votis maximè ardentibus ſemper expetenda, ſic omni ſtudio, & quàm citiſſimè meritò videbitur procuranda.

Hæc quidem hactenus, tanquam gravioris prænuntia certaminis, contra errorem adeò noxium præmiſſa velitatio eſt, perſtringens compendio plurima, quæ in varias redacta diſtinctius claſſes, ſingulis merentur capitibus, copioſiore argumentorum præſidio debellari.

CAPUT II.

De mora, quam Queſnellus exigit pro acquirendo ſpiritu pœnitentiæ ante reconciliationem.

1 CAvet ſcriptor ſubdolus, ne dilationis tempus in plures hebdomadas, menſes, quandoque annos protrahendum aperiat; ſed iſtud ſuarum partium Confeſſariis, ſuæ conſciis intentionis committit opere exequendum. Neque hi ab initio ſolent determinati à ſe temporis longitudinem indicare; ſed blandioribus verbis ludificantur miſeros, ne deſperationi, aut querelis contra ſe, forſitan in publicum prodituris, & deferendis ad Epiſcopum, anſa præbeatur.

Affectatio quoque Novatoribus familiaris eſt, ut faciliùs decipiant, ſingularem oſtentant moribus gravitatem, ac modeſtiam: atque ab invicem, ut mulus mulum ſcabit, in Sanctorum Canonem referuntur. Ubi ſcilicet Director creditur *plenus Sapientiâ, lumine, & Charitate*, diſpoſitio non levis eſt, ut talis quoque cenſeatur ejus directio. Ita plurimi, qui dilatæ abſolutionis tempore morte ſubitâ opprimuntur, cum *modo iſto pleno Sapientiâ, lumine, & Charitate*, à Sanctis iſtis novæ Eccleſiæ pœnitentiariis demerguntur ad inferos, expectaturi illic illuſores ſuos, exitiales hypocritas, quos æternis maledictis, & amariſſimis; ſed nil profuturis exprobrationibus, deteſtentur.

Non brevem abſolutionis moram colligere utcumque poſſumus ex Articulo 89. quo dicitur *Quartus decimus gradus converſionis peccatoris eſt, quòd cùm ſit jam reconciliatus, habet jus aſſiſtendi Sacrificiis Eccleſiæ.* Hæc juris adeò longa ſuſpenſio examinabitur loco proprio. Interim exploratum omnibus eſt, eò contendere adverſariorum ſtudium, ut quæcumque antiquis temporibus præſcripta legitur reconciliationis Canonicæ ſuſpenſio, intelligatur ab Eccleſia hodie, quaſi fuerit abſolutionis in Sacramento tribui ſolitæ dilatio neceſſaria. Atque hæc adminiſtrandæ ratio pœnitentiæ ab ipſis adſeribitur Chriſto, veluti authori; proinde etiam præſenti tempore Confeſſariis, ac pœnitentibus amplectenda.

2 Huc dirigitur totus liber Sancyrani, & Arnaldi *de frequenti Communione*, quem tot curarunt approbationibus Præſulum, & Doctorum elogiis præmuniri, ut ab ejus condemnatione Sedes Apoſtolica deterreretur. Sed non potuit ea fallacia impedire, quin, præter hæreſim de bicipiti Eccleſiæ capite, quam in præfatione traditam Innocentius X. anno 1645. applaudentibus Galliæ Epiſcopis condemnavit, tacito authoris, & libri hujus nomine; Articuli ex illo complures decerpti fuerint, & inter 31. ab Alexandro VIII. Pontifice profligati: videlicet decimus ſextus, *Ordinem præmittendi ſatisfactionem abſolutioni induxit non politia, aut inſtitutio Eccleſiæ; ſed ipſa Chriſti lex, & præſcriptio, naturâ rei id ipſum quodammodo dictante.*

17 *Per illam praxim mox abſolvendi, ordo pœnitentiæ eſt inverſus.*

18 *Conſuetudo moderna quoad adminiſtrationem Sacramenti pœnitentiæ, etiam ſi eam plurimorum hominum ſuſtentet authoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Eccleſiâ non habetur pro uſu; ſed abuſu.* Ita Arnaldus; Queſnellus autem non inultum paſſus eſt magiſtri ſui placitis inflictum anathema; ſed diris omnibus devovet in *Epiſtola* typis edita nomine *Abbatis ad quemdam Romanæ Curiæ Prælatum*.

Quando itaque iſtiuſmodi Propoſitiones invitis ſuperis invaluerint, facilis videbitur Novatoribus reſponſio ad noſtram de longitudine temporis quæſtionem, quandiù, ſcilicet portare cum humilitate, & ſentire oporteat ſtatum peccati, antequam re-

conciliatio concedatur; remittemur ad Canones antiquos, ubi tempora determinantur, & plurium ſæpe ſpatia annorum. Sed quid agent rigidi iſti pœnitentiæ præcones reis delictorum ſolummodo internorum, atque iſtiuſmodi externorum, quibus nulla pœnitentia Canonica legitur annexa?

Reſpondet Janſeniſtarum, qui ſe *Candidos* vocant, Primipilus in *Aurea fodina ſuffoſſa* part.1. pag.70. *Pœnitentiam peccatoris* (nemine excepto) *non ſolum multo labore; ſed etiam tempore indigere, & interea debere eum Euchariſtiâ privari*, atque hanc ait eſſe *Sanctorum Patrum Sententiam, non minùs quàm ſolis radios conſpicuam*. Sic ante Conſtitutionem ſcripſerat, qui ſtatim poſt eam videtur ex *Candido* factus rabidus, in *monito ad fidelem populum*, eandem dentibus, & unguibus lacerans. Illic pag.1. initio aſſerit *Conſtitutionem eo fine editam apparere, ut omnia Religionis noſtræ Sanctiſſima, & pietatis Chriſtianæ fundamenta ſubverteret*. Sic monitum ad finem uſque proſequitur, declamationibus potiùs, quàm rationibus, quarum capacem non ſolet relinquere animum furor.

3 Alius Arnaldo, & Queſnello non minùs, quàm Janſenio devotus in *Speciminibus Theologiæ Moralis* pag.154. & 318. *Praxis*, inquit, *mox abſolvendi poſt confeſſionem criminum eſt praxis, & Moralis diabolicæ*. Quanto autem tempore oporteat pœnitentiæ opera præmiſiſſe, non exprimunt quidem rigidi iſti Eccleſiæ Reformatores; forſitan quia nondum ſatis multitudine, & potentiâ firmati, commodiora tempora expectant, ut Sacramento mortuorum abolito ceremoniam ſubſtituant canonicam. Hactenùs itaque malunt ſe terminis quibuſdam obſcurioribus continere, ut Queſnellus ſuggerit, *dandum tempus animabus*, quantum juſtificandis ſinè abſolutione peccatoribus opus eſſe Janſeniana prudentia dictaverit.

Addictiſſimus Arnaldo, & Queſnello, Theologiæ aliàs in Mechlinienſi Seminario Profeſſor, antequam ab Archiepiſcopo docendi munere privaretur, ita docuerat in Theſibus anni 1690. 26. Januarii, *Qui caſu prorsùs extraordinario, & tentatione inſolitâ in crimen labitur; vitâ alioquin probata, & Chriſtiana; hujus etſi frequentior, facilior, & brevior ſoleat eſſe converſio, non tamen ei mox uno alterove, aut tertio poſt peccatum die abſolutio impendenda eſt*.

Idem biennio poſt in *Theologo Chriſtiano* pag.45. *Qui cum criminibus exercitia ſpiritualia ingreſſi ſunt, ne mox poſt octo, vel decem dierum ſeceſſum, etſi à novis criminibus abſtinuerint, credant ſe ſatis probatos, ut abſolutionem accipiant*.

Si tot examina conſcientiæ, tot meditationes, orationes, corporis & animi afflictiones, quibus tempus illud tranſigitur, dirigiturque ad converſionem ſeriam, cum generali totius vitæ confeſſione, non ſufficiens communiter præparatio ſit, ut abſolutio præſtetur, meliorne ſperanda eſt diſpoſitio, dum relictâ ſolitudine domus repetitur, reſumuntur temporalium curæ, & animus rebus ſeculi diſtractus non poterit vacare totus operibus pietatis, ut vacaverat in ſeceſſu? Sic obeuntibus illa ſpiritûs exercitia præcipuus fructus perit reconciliatio cum Deo: ſic fruſtraneæ redduntur indulgentiæ, quas Pontifices ad excitandum eorum deſiderium, & accendendum amplius utentium fervorem, pleniſſimas largiuntur.

4 Non ſufficiunt Novatoribus contritionis indicia, etiam minimè levia in pœnitentiæ exhibita tribunali; ſed opera ulteriùs requirunt extra illud non pauca, & tempore exercita non exiguo. Sic memoratus author *Speciminum Theologiæ Moralis Chriſtianæ, & diabolicæ* pag.136.§.49. *Quamvis tales ſtatim à peccato commiſſo, vel ſaltem cùm confitentur, eſſent contriti, & apud Deum juſtificati, nos abſolvere non poſſumus, niſi poſt condignam pœnitentiam juſto tempore peractam*. Quantum nomine juſti temporis tales intelligant, nondum ſibi ſatis tutum autumant declarare; attamen famoſùs Pariſiis Gaſpar Juenin in Commentario Hiſtorico Dogmatico diſſert.6. quæſt.9.cap.4. confidenter enuntiat *Toti antiquitati fuiſſe perſuaſum, Contritionem non eſſe unius diei opus; ſed multorum menſium, imò & non nunquam annorum*.

Oppoſitum nos ex divinis oraculis, & Traditione veterum conficiemus cap.8. 9. & ſequentibus.

Interim ratione nos aggrediuntur *Specimina Moralis Chriſtianæ, & Diabolicæ* pag. 131. *Ratio*, inquiunt, *differendi abſolutionem donec proportionata delictis pœnitentia peracta ſit, eſt, quia ſanatio ſpiritualis peccatoris de lege ordinaria, non minori tempore indiget, quàm corporalis; imò majori*. Quid expectamus ab iſtiuſmodi Scriptoribus, niſi ut converſionem animi, quemadmodum ſanationem corporis, ſolis tribuant naturæ viribus, atque ita ab Auguſtino, & Eccleſia deſciſcant ad Pelagium, aut Deum *de lege*, ut loquuntur, *ordinariâ* adcò in largiendis pec-

peccatori gratiis parcum ſtatuant, ut abſque omni ſupernaturalis ordinis auxilio, eum communiter deſerat multis menſibus, & non nunquam annis; nam aliàs, inquit Queſnellus Art. 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*; quæ abſque vera pœnitentia non obtingit, ac proinde neceſſe eſt Contritionem à prima gratia non ſeparari.

5 Cui autem Catholico perſuaſerint Adverſarii, habitum fidei, qui ut conſtat ex Tridentini Concilii ſeſſ.6.cap.15.& can.28. non quolibet amittitur peccato lethifero, ſed ſolo crimine infidelitatis, adeò in peccatoribus deſtitui omni penitùs actuali ſubſidio, ut nullum poſſit actum ſibi proprium elicere, niſi poſt multorum menſium, & non nunquam annorum ſpatia? Sed & juxta Articulum 51. *Fides juſtificat, quando* [ſeu quandocumque] *operatur*: unde præter novatores ridiculos nemo non perſpicit, ipſos propria ſua ſubruere dogmata, neque tanto egere communiter tempore pœnitentiam peccatoris ad abſolutionis beneficium ſufficientem. In ipſo ſiquidem antiquo fœdere, ubi longè minor erat, quàm in novo copia gratiarum; tamen Deus per Iſaiam teſtatus eſt cap.65. & iterum in novo Rom.10. *Expandi manus meas tota die ad populum non credentem, & contradicentem*: ubi manifeſtè de peccatoribus, nec levibus querela eſt, quod Deo ad juſtitiam, & ſalutem amantiſſimè *tota die*, quaſi continuò invitanti, & paratiſſima ad recipiendos quoslibet extendenti brachia, pertinaciter reluctentur.

Non igitur diebus multis, minùs etiam menſibus, & annis Deus omnem gratiam ſubtrahit peccatoribus, dum ſua peccata juſtificationis deſiderio confitentur. *Ecce ſto ad oſtium & pulſo; & ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum*, inquit Deus Apoc.3. Ex hoc Apocalypſeos oraculo Senonenſe Concilium offerri ſemper hominibus neceſſaria ad benè agendum præſidia colligens, definit Canone 15. *Neque tamen tanta gratia neceſſitas libero præjudicat arbitrio; cùm illa ſemper in promptu ſit, & neque momentum quidem prætereat, in quo Deus non ſtet ad oſtium & pulſet, cui ſi quis aperuerit, intrabit ad illum, & cœnabit cum illo*.

6 Paulus Oroſius S. Auguſtini Diſcipulus; qui ad ipſum ſcripſit libros ſeptem hiſtoricos, Apologiâ pro libero arbitrio ſic enuntiat: *Mea eſt hæc fidelis, atque indubitata ſententia, Deum adjutorium ſuum non ſolùm in corpore, quod eſt Eccleſia; verùm etiam univerſis gentibus ſubminiſtrare: & ſpeciatim quotidie per tempora, per dies, per momenta, per atomos, & cunctis, & ſingulis miniſtrare... At verò ut adeſſe adjutorium Dei per ſingula, & per ſingulos probes, ex quo evidentiſſimè declaratum eſt nemini hominum deeſſe adjutorium*; ſemper videlicet oblatum, conceſſum ſæpiſſimè.

Præterea ſi, quod certiſſimum eſt, quidquid Ægidius Candidus cum ſuo, ut ait, Arnaldo aliter cenſeat, præter Canonicum, ſeu publicum pœnitentiæ genus, aliud pro peccatis non publicis admittendum ſit, & fuerit olim virtute præditum Sacramenti, immeritò pro peccatis omnibus, ſive abſolutionis eorum differendo beneficio, remittimur ad Canones. Ex his nulli agunt de peccatis, quæ cogitatione, ac delectatione libera in occultis animi receſſibus, committuntur; nulli leguntur in univerſa, vel Romana Eccleſia admiſſi, qui obligent ad propalandos actus externos ſoli cognitos pœnitenti. Non defuit tamen etiam his ſemper expiandis remedium, Sacramentum Pœnitentiæ à diſciplina illa publica, & canonicâ diſtinctum.

Quapropter pro cognitione temporis, quo portare oporteat, & ſentire ſtatum peccati cujuslibet, fruſtrà nobis regula præſcribetur juxta rigorem Canonum, quales nunquam pro omnibus extitiſſe peccatis compertiſſimum eſt; neque adoleſcentes, neque clerici, ſolemni Pœnitentiâ exercebantur, & inter ipſos viros laicos pauciſſimi, pleriſque detrectantibus, ſive poſtmodum voto Sacræ militiæ contra infideles, ſive ad eandem contributione pecuniæ, ſive aliter pœnam illam redimentibus; atque his finè iſtiuſmodi mora præſtabatur reconciliatio.

Quâ igitur ratione ex Canonibus illis regulæ nobis fingentur illimitatæ, pro omni peccatorum genere, pro omni ſexu, ætate, conditione hominum? Neque Canones illi ab exordio Eccleſiæ fuerunt. Præterea ſeculis aliquot Eccleſiæ uſus fuit, ut omnes, & ſinguli qui Miſſæ intereſſent Sacrificio, in illo etiam quotidie communicarent: annuo autem Cœnæ Domini die, Euchariſtiæ ſumptio omnibus erat præcepta, etiam publicè pœnitentibus. Quis autem exiſtimet, omnes illo tempore fuiſſe juſtos, nullos eguiſſe abſolutionis beneficio? Qui igitur paucis ante diebus in delictum aliquod mortiferum occultum, & ſolius forſitan cogitationis, vel delectationis inciderat, debuitne Euchariſtiâ die Cœnæ Domini abſtinere cum ſui infamia, & ſcandalo alio-

rum

rum, donec tempore non exiguo *portaſſet cum humilitate, ſentiens ſtatum peccati*?

7 Denique antiquis temporibus actum eſt rigidiùs ob rationes illis circumſtantiis proprias, quæ ab Hiſtoricis, & polemicis Scriptoribus copioſiùs deducuntur, qualis eſt ſcandalum Montaniſtarum, & Infidelium, nec non ut Chriſtiani in perſecutione continuis expoſiti aut martyrii, aut apoſtaſiæ periculis, contra lapſum munirentur, excommunicationis horrore, & difficultate reconciliationis. Minùs verò timendum Eccleſiæ Præpoſitis tunc fuit, ne populus, utpotè magis humilis, & magis docilis, pœnitentiæ rigidioris formidine ad caſtra deficeret hæreticorum.

Ideò convenire illi tempori poterat Diſciplina ſeverior, cujus poſtea mitigationem, mutatis circumſtantiis, prudens Mater Eccleſia, quæ divino ſemper conſilio, & Sancto dirigitur Spiritu, ſaluti animarum cenſuit utiliorem. Et quidem in dyſcolis, & rebellibus ſuis filiis, qui dico adeò, & exitiali ſchiſmate, Matris ſuæ ſinum hodie dilacerant; vehementiſſimè deſiderat, non ut *ſtatum peccati* diutiùs *portent*; Sed quàm citiſſimè ſe ab illo expediant, quem experientiâ conſtat non *ſentiri* ab eis hactenus *cum humilitate*, neque ad ſalutiferam ſui criminis erubeſcentiam; ſed confirmandam magis in dies temeritatem. Utinam proinde moras in poſterùm reſcindant, atque excuſſo protinus ſchiſmatis flagitio, quam violavere toties pacem, tandem reddant Eccleſiæ: quâ redditâ ipſi viciſſim in gratiam recepti, multo etiam deinceps tempore, cum Magdalena, Davide, Petro, & aliis iſtiuſmodi Sanctis pœnitentibus, ſentire pergant peccati præteriti, & remiſſi turpitudinem: pro eo ſemper ampliùs ſatisfacere Deo, & Eccleſiæ conentur: quem *modum plenum Sapientiâ, Lumine, & Charitate* approbabit indubiè Apoſtolica Sedes, & Univerſa gratulabitur Eccleſia.

CAPUT III.

De Contritionis, & Pœnitentiæ Spiritu petendo ante reconciliationem.

1 QUandoquidem Queſnellus in *Cauſa Arnaldina*, *Defenſione Arnaldina*, & alibi paſſim eſt Magiſtri ſui, atque univerſorum ejus dogmatum non ſolùm Encomiaſtes magnificus; ſed etiam acerrimus propugnator, minùs perſpicuum redditur, quid pœnitentiæ nomine intelligat, interioremne, quæ exterioris veluti anima eſt, an verò contentus ſit exteriore, etiam quando omni penitùs dolore interius deſtituitur. Definitio quidem Concilii Tridentini clara eſt ſeſſ. 14. cap. 4. *Contritio, quæ primum locum inter dictos pœnitentis actus habet, animi dolor, ac deteſtatio eſt de peccato commiſſo, cum propoſito non peccandi de cætero. Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic Contritionis motus neceſſarius*. Arnaldus autem lib. de frequenti Communione pag. 521. ait: *Poſſunt aliquando exteriores pœnitentiæ eſſe tam magnæ, ut doloris interni ſupplcant defectum*; ac proinde neceſſarius non ſit animi dolor à Tridentinis Patribus requiſitus. Adeò mirifici ubique Janſeniani ſunt Romanæ Eccleſiæ, & fidei Catholicæ reformatores.

Cum hac novitate quis facilè conciliet, quod de Arnaldi Magiſtro Joanne Vergerio Abbate Sancyrano, eoque præcipuo ejuſdem operis authore traditur; teſtibus Sebaſtiano Epiſcopo Lingonenſi, & religioſiſſimo Ciſtercienſis Ordinis Secretario Joanne de Jovaud aliiſque anno 1638. authoritate Regiâ juridicè interrogatis, *Contritionem perfectam ad Sacramentum pœnitentiæ eſſe neceſſariam; imperfectam, ſive attritionem non ſufficere: Verba Concilii Tridentini explicanda eſſe, ſicut à quibuſdam Lovanienſis Academiæ Doctoribus explicantur: aut dicendum quòd Concilium in hoc articulo erraverit*. Allegata Lovanienſium quorumdam explicatio eſt, quòd Attritio tantùm ſit diſpoſitio ad Sacramentum, non autem pars ejus, neque præparatio ſufficiens ad abſolutionem.

2 Ita, & recentior Queſnelli in Belgio aſſecla, *Doctoris* vulgò *intrepidi* diſcipulus, qui, quod à Magiſtro Lovanii acceperat, Namurcenſis Seminarii alumnos Profeſſor docuit Quæſt. 6. de Contritione §. 4. *Minimè admittimus, quòd ſententia de ſufficientia attritionis in Sacramento pœnitentiæ ſit probabilis*. Ita ille antequam Cathedram Antiſtes ei Catholicus occluderet. Queſnello quoque attritionem non ſufficere, omnes ejus de Charitate Articuli faciunt indubitatum. Si enim *Nec Deus eſt, nec religio, ubi non eſt charitas* juxta Articulum 58. Si *ſola Charitas eſt, quæ Deo loquitur*: Si *eam ſolam Deus audit* 54. Si *ſola Charitas facit actiones Chriſtianas per relationem ad Deum, & Jeſum Chriſtum* 53. Si *obedientia legis*, (qualis eſt pœnitentia) *profluere debet ex fonte, & hic fons eſt charitas*; Si *alioquin quod apparet exteriùs, non eſt niſi hypocriſis, aut falſa*

falſa juſtitia, patet, Charitatem ſolummodo exteriorem, atque iſtiuſmodi pœnitentiam, minimè poſſe interiorum actuum ſupplere defectum. Et quidem in Janſeniſtarum Scriptis, ubi materia utcumque fert, charitatis,& pœnitentiæ vocabulis nihil occurrit frequentiùs, nihil magnificentiùs ſonat; charitatis autem erga omnes ſuæ non deditos Factioni, difficile fuerit ſpecimen reperire uti & pœnitentiæ.

Exteriores pœnitentias in novis iſtis, & rigidis pœnitentiæ Adminiſtris hactenùs non conſpicimus. Teſtatus quidem fuit Illuſtriſſimus Sebaſtianus Lingonenſium Epiſcopus, cujus juriſdictioni ſuberat *Monaſterium à Sanctiſſimo Sacramento*, quod *Moniales illic ex Sancyrani inſtructione, non loquerentur, niſi de pœnitentia: jacerent humi proſtratæ in variis Monaſterii Locis, in Choro præſertim: confiterentur rarò, rarius communicarent &c.* De pœnitentiis itaque exterioribus, & humiliatione exempla quædam legimus, quædam jactata vulgi ſermonibus audimus, etiam maximè exotica in pœnitentibus nonnullis, fœminis præcipuè, quæ à Novatoribus diriguntur; ſed ab ipſis exercita Directoribus neque legi hactenus, neque audivi.

3 Redeo ad interiorem *pœnitentiam*, & proprio appellatam nomine *Contritionem*. Quandoquidem ad omnes actus, ut innoxii ſint, requirit adverſarius charitatem Propoſit.46. *Cupiditas, aut Charitas uſum ſenſuum bonum, vel malum faciunt*, quod ſi de uſu ſenſuum valeat, de cæteris quoque animi facultatibus indubiè intelligendum eſt.

Qui in ſolvendis Novatorum ænigmatibus, & dignoſcendis fraudibus verſatus non eſt, hærebit indubiè, neque facilè cum cæteris Queſnelli dogmatibus conciliabit neceſſitatem petendi multo tempore ſpiritum Contritionis, & pœnitentiæ, antequam reconciliatio concedatur. Quomodo enim diuturni temporis neceſſitatem compones cum Articulo 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*? Ut ſcilicet neſcit tarda molimina Spiritûs Sancti gratia; nec morâ temporis opus eſt, ut prima gratia infundatur; Sed ſpiritus, ubi vult ſpirat: imò primæ gratiæ petitio, qualis ad impetrandum à Deo ſupernaturale beneficium requiritur, eſt impoſſibilis, cùm ipſa oratio ſalutaris neceſſariò ſit ex gratia juxta Catholicam fidem contra Semipelagianos. Aſſeruerant illi nempe initium ſalutis eſſe ex nobis ſinè gratia, quæ operibus naturali virtute exercitis, tanquam merito tribuenda ſit.

Si igitur *prima gratia, quæ conceditur peccatori*, juxta Queſnelli Sapientiam *eſt peccatorum remiſſio*, quid opus eſt, velle tempore non exiguo reconciliationem ſuſpendere, quæ cum prima gratia præſtatur: imò ipſa prima gratia eſt? Sed & quomodo poteſt Confeſſarius in hoc ſuppoſito reconciliationem differre? Poteſt ne ullus mortalium impedire, ne homini rationis compoti aliquod divinæ gratiæ obveniat auxilium? *Conſentire* quidem *Vocationi Dei, vel ab ea diſſentire propriæ voluntatis eſt*, ut ait Auguſtinus lib. de Spiritu, & litera cap. 34. Sed tamen etiam, *Miſericordia Dei prævenit nos*, ſeu liberum noſtrum conſenſum adeò, ut neque habere gratiam primam, neque omnem ei obſtruere aditum, in hominis poteſtate ſit.

4 At quiſnam ille contritionis, & pœnitentiæ Spiritus eſt, quem tantopere, & tamdiù poſtulare oporteat ante reconciliationem? Nequit is eſſe ſpiritus, ſeu gratia juſtificationi prævia, ſi quidem hæc omnis orationis principium eſt, ſinè quo nihil petere poſſumus, ſicut oportet, & hoc ipſum Orationis principium juſtificatio eſt, ſi *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*. Remiſſionem verò concedi abſque *Spiritu Contritionis, & Pœnitentiæ*, veluti diſpoſitione neceſſariâ, nemo Catholicus, ac ne Queſnellus quidem admiſerit. Unde indeclinabilis dimanat conſecutio, Primam gratiam, quam Dei miſericordia impertit peccatori, eſſe ſimul ſidem, ſpem, charitatem, pœnitentiam. Sed in hac hypotheſi liquet, ſpiritum contritionis, & pœnitentiæ, ipſamque juſtificationem peccatoris, nulla diuturnitate temporis indigere, quia prima gratia momento unico infunditur.

Quænam igitur contritio, & pœnitentia, quiſnam *contritionis, & pœnitentiæ Spiritus* tanto molimine, & tempore petendus? Non is; quo ipſa jam præbita, in prima gratia, remiſſio peccatorum eſt: non poteſt itaque præſenti Queſnelli Articulo, quo reconciliationis ſuſpenſio decernitur, ad petendum tempore medio *ſpiritum*, ſeu gratiam *contritionis, & pœnitentiæ*, intelligi Spiritus ad juſtificationem neceſſarius; ſed ad juſtitiæ augmentum ſolummodo: Similiter ipſa *contritio, & pœnitentia* ſignificari nequit ad peccatoris cum Deo reconciliationem à Scripturis, Patribus, Conciliis omni tempore requiſita; Sed quæ reconciliatum ampliùs ſanctificet, & delictorum reliquias, etiam in juſtificatis communiſſimè remanentes, copioſiore eluat ſatisfactione.

5 De-

5. Deluditur itaque lector in damnati operis intelligentia, quando reconciliationis nomine, ſignificari ab authore exiſtimat, quod uſu proprio, & ſermone nunc communiſſimo intenditur, peccatoris in Dei amicitia reſtitutionem. Solam enim is mente concipit confirmationem amicitiæ initæ, vel reconciliationem cum Eccleſia, quæ criminum quorumdam enormium reis ob ſcandalum publicum offenſam ſe exhibet, etiam poſtquam juſtificati coram Deo fuerint pœnitentiâ privatâ, donec offenſionis lapis pœnitentiâ publicâ auferatur.

Quæ tandem ratio fundare poteſt Queſnelli regulam de peccatoribus nemine excepto, ut delicti cujuslibet etiam occulti, & ſolummodo interioris abſolutio tanto tempore differatur? Quænam hic offenſio Eccleſiæ, quod datum ſcandalum, abſolutionis in Sacramento pœnitentiæ exigit ſuſpenſionem? Temerarium, potiùs dicetur Sacerdotis, & iniquum judicium, ſi repulerit confitentem bonæ fidei Chriſtianum, qui occaſiones peccati fugere ſe paratum oſtendit, neque hactenùs fidem datam confeſſario fefellit, ſeque corde intimo contritum, cum non peccandi inpoſterum propoſito declarat. Temerarium, inquam, cenſebitur Confeſſarii judicium, ſi talem repulerit veluti omni penitùs divinæ gratiæ deſtitutum auxilio; nam ſi quod adeſſet, in nova juſtificaret Eccleſia; ubi *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*. Imò ſi talis niteretur veritate Articulus, difficile foret deprehendere confitentem, de quo abſque temeritate aſſeri poſſet, non eſſe à Deo juſtitiæ reſtitutum, cùm vel nulli ſint, vel pauciſſimi, de quibus probabilis ratio ſuſpicionem moveat, quòd neque in peccatorum examine, neque in omni ad dolorem, reliquamque præparationem conamine, neque in ipſa confeſſione ullus divini luminis radius obortus ſit intellectui, nulla pia motio indita voluntati.

Non evitatur itaque in Queſnelli Syſtemate error, & damnata pridem hæreſis Maſſilienſium Semipelagianorum. Dum enim tempus exigitur dandum confitentibus antequam reconcilientur; ut ſcilicet *petant à Deo ſpiritum contritionis, & pœnitentiæ*, quo ſe ad reconciliationem præparent, ſupponuntur ſpiritu illo nondum donari, quem petere jubentur: ſupponuntur pariter nullam habere gratiam, quæ aliàs, & quidem *prima* Queſnello foret ipſa *peccatorum remiſſio*. Proinde ſi verba ejus accipiantur ſenſu obvio, *Modus plenus ſapientia, lumine, & charitate eſt dare animabus tempus portandi cum humilitate* (ſed ſinè gratia) *& ſentiendi ſtatum peccati* ſolis naturæ viribus: & rursùs *petendi* abſque ſuperioris ordinis auxilio; *ſpiritum pœnitentiæ, & contritionis, & incipiendi ad minùs ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur*, quod pariter ſatisfactionis initium ante primam gratiam, & reconciliationem eſt impoſſibile; quia hoſtis Dei, & ſuis relictus naturæ viribus non eſt idoneus, ut Deo pro peccatis ſatisfaciat quemadmodum pluribus dicetur cap. 6.

6 Hic verò diſcutiendum adhuc aliquantulum, quid ſit ſpiritus pœnitentiæ, & contritionis, cui petendo juxta novos Theologos daudum eſt peccatoribus tempus, antequam reconcilientur.

Spiritus ille propriè loquendo eſt gratia pœnitentiam, & contritionem operans: accipitur etiam pro pœnitentiæ, & contritionis habitu, denique & pro ipſo exercitio, ſive operatione. Quocumque autem ex tribus ſenſibus intelligatur authoris ſententia, etiam in ipſius hypotheſi, eſt anathemati maximè obnoxia: Si enim *Sinè gratia nihil amare poſſumus, niſi ad noſtram condemnationem* juxta Art. 40. quomodo ſinè illa poterimus *petere ſpiritum pœnitentiæ, & contritionis*, ſive is ſit gratiæ auxilium, ſive habitus, actuſve pœnitentiæ?

Deberet ſpiritus idem peti ſinè gratiâ, ſi, *quæ prima conceditur peccatori, eſſet peccatorum remiſſio*: Hanc præcedere etiam petitio deberet, quia in nova Eccleſia *Modus plenus ſapientiâ, lumine, & charitate eſt dare animabus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, petendi ſpiritum pœnitentiæ, & contritionis, & incipiendi ad minus ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur*. Quæ enuntiatio in ſenſu proprio, & obvio, veluti regula ſinè limitatione proponitur, ut Confeſſarii poſtquam aures præbuerint exponentibus peccata, eos abſque abſolutionis ſolatio communiter dimittant. Iſtiuſmodi verò doctrina non ſolùm uſui benigniſſimi Servatoris ejuſque Eccleſiæ contraria eſt; neque ſolùm animis pernicioſa, quos æternæ damnationis periculo injuſtiſſimè exponit; ſed etiam juxta authoris erroneum in plurimis, atque in non paucis hæreticum ſyſtema, fatuitate ſcatet, & ſuppoſito impoſſibili, uti ex iis, quæ tum contra præſentem Articulum, tum contra ſuperiores de gratia, & charitate duobus Tomis prioribus diſputavi, ampliùs convicturus reliquo, quod ſequitur, contra præſentem novitatem certamine.

CAP.

CAPUT IV.

Non ſola Propoſitio 28. ſed totum Queſnelli ſyſtema reddit impoſſibilem peccatoribus diuturnam, quam poſtulat, diſpoſitionem, antequam reconcilientur.

1 Totius damnati dogmatis impoſſibilitas aperta eſt; ſi verus ſupponitur Articulus 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*. Ut ex deductis hactenus ſit manifeſtum.

Verùm Queſnelli vindices, licèt fateantur dogma 28. eſſe ipſius; negant tamen ſenſu rigido & obvio ab eo intelligi, videlicet de *Prima* ſimpliciter inter omnes gratias; ſed accipi jubent de prima iſtiuſmodi, quæ ſanctificationis forma ſit. Non eſſe evaſioni idoneam excuſationem oſtendi Tomo 1. contra Propoſitionem 28. cap. 9. 10. & 11. ubi triplicem, quam ſibi ad elabendum, vel eludendum adverſarii januam finxerant, jam clauſam conſpexerint atque in perpetuum obſeratam. Lubet verò hic etiam exhibere reliquum Queſnelli de gratia & charitate ſyſtema exoticum, atque inde ſubmittere lectoris cujuslibet judicio decernendum, an non penitùs congruat Propoſitionis 28. ſenſui rigido & obvio: quod ubi argumentis dilucidis evictum fuerit, patebit totum eſſe ſubdolum, fallaciâ & ineptiis plenum, quidquid præſens comminiſcitur Articulus de *modo ſapientiâ, lumine & charitate pleno, quo praſcribitur dandum animabus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, petendi Spiritum pœnitentiæ & contritionis, & incipiendi ad minus ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur.*

2 Præmittenda eſt Gratiæ idea, quæ traditur Propoſit. 10. *Gratia eſt operatio manûs Omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare*. Propoſit. 11. *Gratia non eſt aliud, quàm voluntas Omnipotentis Dei, jubentis & facientis quod jubet*. Omnis itaque gratia operatur bonum, & quidem neceſſariò, ſive ita, ut *impediri* effectus *non poſſit aut retardari*. Porrò nullus actus Queſnello bonus eſt, vel immunis à macula, niſi charitas, vel ab ea profluens juxta Articulum 49. *Ut nullum peccatum eſt ſinè amore noſtri, ità nullum eſt opus bonum ſinè amore Dei*. 44. *Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones & actiones omnes noſtræ naſcuntur; amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur, & amor, quo nos ipſos ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt, non refert, & propter hòc ipſum fit malus*.

Ne verò inducas in animum, quaſi amor Dei quilibet tenuis ad opus bonum ſufficiat præſertim in peccatoribus, de quibus præſens concertatio eſt, declarat Artic. 45. *Amore Dei in corde peccatorum non ampliùs regnante, neceſſe eſt ut in eo carnalis regnet cupiditas, omneſque actiones ejus corrumpat*. Ut itaque in peccatoris animo reconciliationem expetentis, hoc ipſum ejus deſiderium, aut quævis altera operatio ſit libera à corruptione, requiritur amor Dei in corde dominans, ſive regnans, qui indubiè juſtificationis habitum vel primùm homini obtinet, vel antea poſſeſſum novis auget graduum incrementis.

Neque amorem, qui non eſt ſuper omnia benevolus, remuneratur Deus in peccatoribus, vel donat gratia ſanctificante; extra quam ut nullum propriè meritum eſt, ita nulla in rigore remuneratio: quapropter etiam ſic intellecta Queſnelli ſententia, nullum agnoſceret actum innoxium, niſi in homine juſtificato, vel ſeipſo juſtificantem. Quamtumlibet autem Queſnellus intelligatur benigniùs, amoris actum ubique exigit juſtificantem, vel ab amore iſtiuſmodi imperatum. De omnibus porrò in quibus Dei regnat dilectio, teſtatur Divinus Spiritus Proverb. cap. 8. *Ego diligentes me diligo* 1. Joannis cap. 4. *Omnis, qui diligit, ex Deo natus eſt*. Ideo Auguſtinus lib. 15. de Trinitate cap. 18. *Nullum eſt iſto dono excellentius: ſolum eſt, quod dividit inter filios regni & filios damnationis æternæ*. Tractat. 76. in Joannem: *Qui diligunt, quia diligunt, eliguntur: dilectio Sanctos diſcernit à mundo*. Tractat. 9. in Epiſtolam Joannis *Anima noſtra fœda eſt per iniquitatem: amando Deum pulchra efficitur*. Ibidem *Quantum in te creſcit amor, tantum creſcit pulchritudo*. Tractat. 2. *Talis eſt quiſque, qualis ejus dilectio eſt: terram diligis, terra eris: Deum diligis, quid dicam? Deus eris? Non audeo ex me dicere: Scripturas audiamus: Ego dixi, Dii eſtis, & filii Altiſſimi omnes*.

3 Si igitur Queſnello judice, *nullum eſt opus bonum ſinè amore Dei*, & quidem *regnante in corde*, quin & ſinè eo *omnis actio corrumpatur*; ſi etiam Propoſitione 11. *Gratia non ſit aliud, quàm voluntas Omnipotentis Dei, jubentis & facientis, quod jubet*, quod-

que procul dubio bonum eſt; patet primam peccatoris cujuslibet actionem bonam, eſſe præſtitam Deo obedientiam; atque hanc eſſe ipſam gratiam, quæ à nullo duro corde reſpuitur, aut reſpui poteſt juxta Propoſit.10. *Gratia eſt operatio manûs Omnipotentis Dei, qnam nihil impedire poteſt aut retardare*.

Ita magiſtrum ſuum intelligunt & ſequuntur diſcipuli, quorum Theologia moralis edita in Belgio Anno 1711. Sic habet Parte 1. Tractat. 5. de Gratia cap. 1. pagin. 216. *Quid eſt gratia actualis in hoc ſtatu naturæ lapſæ? Reſp. ſi illam conſideres ex parte Dei, non eſt aliud quàm ipſe Deus gratuitò in nobis operans bonum velle & perficere. Si illam conſideres ex parte noſtra, aliud nou eſt, quàm effectus ipſius Dei in nobis operantis bonum velle & perficere*.

Unde ſi nulla eſt in peccatoribus gratia niſi *operaus bouum velle & perficere*, imò quæ ipſa ſit boni operatio; ſi denique *nullum eſt opus bonum ſinè amore Dei* & quidem *regnante*, qui ut jam vidimus juſtificat, quomodo multum temporis exigere Queſnellus à peccatoribus poteſt ut *portent cum humilitate, & ſentiaut ſtatum peccati, petant ſpiritum pœuitentiæ & contritionis, incipiant ad minùs ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur*? Primo bono opere; primæ gratiæ auxilio peccatores eſſe deſierant, atque ità niſi iterum delinquendo, *portare ſtatum peccati* ampliùs nequeunt aut *ſentire*, præterquam ut juſtificati ſolent, noxæ præteritæ remiſſæque reliquias. Proinde prima gratia, vel ſaltem inſeparabilis ab ea effectus neceſſe eſt à Queſnello ſtatuatur ſufficiens *reconciliandis* Deo peccatoribus *pænitentia, atque contritio*.

Idem facilè conficitur ex Propoſitione 46. *Cupiditas aut charitas uſum ſenſuum bonum vel malum faciunt*. Eadem ratio pro cæteris animæ facultatibus militat, ut earum uſus, ſive actio qualibet, vel cupiditatis maculata turpitudine, vel honeſta, & nobilis ſit charitate. Proinde prima Peccatoris operatio bona penès Queſnellum eſt charitas, ideoque eodem judice ſanctificat; in Epiſtolam 1. Joannis cap.30. v.9. *Charitas nullum ſecum patitur peccatum mortale*: quæ illimitata & dogmatica aſſertio, de qualibet intelligenda eſt charitate: eſtque Doctoris Angelici ſententia, *Charitatem non poſſe remanere informem* 2.2. quæſtion.24. Art.12.ad quintum: & quæſt.45. Artic.4. Corpore: *Charitas non poteſt eſſe cum peccato mortali*, S.Bernardus Epiſt.107. quæ eſt ad Thomam Præpoſitum *Nemo itaque ſe amari diffidat; qui jam amat: libenter Dei amor noſtrum ſubſequitur; uam quomodo redamare pigebit, quos amavit, & necdum amantes?*

Auguſtinum dedi ſuperiùs: ſuffragantur apertiſſimè Ambroſius Epiſt.7. ad Simplicianum, & in cap.23. Lucæ, Cyprianus ad Demetrianum, Chryſoſtomus relatus in cap.*Talis* de Pœnitentia Diſtinct.3. Gregorius Magnus in Pſal.31. Et quis S. Pater non conſentiat dicenti Chriſto Joann.c.14. *Si quis diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & mauifeſtabo ei meipſum?*

4 Fruſtrà confirmavero operoſiùs, quod ne adverſarius quidem voluerit, aut potuerit inficiari, ſtante quod Articulo 51. ait: *Fides juſtificat, quando operatur*, ſeu quandocumque *operatur*. Addidit quidem Queſnellus, *ſed non operatur niſi per charitatem*. Verùm neque hinc prioris partis illimitato ſenſui inducitur exceptio: novi ſolummodo fit acceſſio erroris damnati ab Alexandro VIII. inter 31. Articulos duodecimi: *Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam Fides; & etiamſi videantur credere, non eſt Fides Divina; ſed humana*.

Patet itaque Queſnelli ſententia à nullo admittenda catholico, quòd Fides divina & ſupernaturalis, quoties ejuſdem ordinis actum elicit, juſtificet peccatorem. Cùm autem juxta 26. Articulum Conſtitutione UNIGENITUS proſcriptum, *Nulla deutur gratia uiſi per fidem*; 27. *Fides ſit prima gratia & fons omnium aliarum*, proſilit conſectarium inevitabile, primam peccatoris actionem, naturæ viribus ſuperiorem, reducere ipſum in offenſi Numinis amicitiam; quin & procedere effectum iſtum à primo Spiritûs Sancti auxilio, cùm ſit ipſa præcepti operis impletio quæ in nova Eccleſia ſinè charitate non eſt; ſicut enim Prop.10. *Gratia eſt operatio manûs omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare* 11. *Gratia uon eſt aliud, quàm voluntas omnipotentis Dei jubentis & facientis, quod jubet*. Ita Prop.47. *Obedientia legis profluere debet ex foute, & hic fons eſt charitas, quando Dei amor eſt illius principium interius, & Dei gloria ejus finis, tunc purum eſt, quod apparet exterius; alioquin non eſt niſi hypocriſis, aut falſa juſtitia*.

Hinc maximè elucet, cur Queſnellus Articulo 51. de fide operante, quæ ſemper juſtificet, addiderit, eam operari nunquam, niſi per charitatem; ſiquidem omnis actio quæ charitate deſtituitur, peccatum eſt. Iſtud Queſnellus pluribus antea relatis Propoſi-

poſitionibus contendit. Perſpicit igitur lector è novi Theologi calamo non caſu fortuito, & præter mentem temerè profluxiſſe; ſed deſtinato; etſi inſaniſſimo conſilio, Articulum 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*; quia omnis gratia eſt bona præcepti executio, quæ nunquam à charitate divellitur: cui errori, ut videre cœpimus, ſtabiliendo Queſnelliani ſyſtematis pars non minima conſpicat.

5 Non deſunt ex Lovanienſibus, etiam Conſtitutionis UNIGENITUS acerrimi defenſores, qui aliquem ſtatuunt amorem Dei ſuper omnia, veluti charitatem imperfectam & non juſtificantem, niſi in articulo mortis, quando in Catechumeno deforet Baptiſmi copiâ, vel Sacramentum Pœnitentiæ in Baptizato. Quæ ſententia, etſi aliis paſſim difficilis videtur, non officit tamen Conſtitutioni, neque proſcripto Queſnelliano dogmati ſuffragatur: proinde ejus impugnatio ad præſens minimè neceſſaria eſt inſtitutum. Quidquid igitur ſit de eorum ſententia, ego contra ſolam Queſnelli hypotheſim diſputo, velut dignam anathemate, quæque ſuum ipſa præſentem Articulum reddat fraude aut inſipientiâ plenum; cùm dicitur *Modus eſſe plenus Sapientiâ, lumine, & charitate dare animabus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, petendi Spiritum pœnitentiæ & contritionis, & incipiendi ad minus ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur.* Quod ut commodiùs lector quilibet, etiam non Theologus aſſequatur, Queſnelliani hic Syſtematis compendium paucis capitibus complectamur.

Primo: omne opus non præditum bonitate ſupernaturali, ſive ſolis naturæ viribus exercitum, peccatum eſt juxta Prop.40. *ſinè gratia nihil amare poſſumus niſi ad noſtram condemnationem*. Prop.39. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, niſi ad aberrandum; ardoris, niſi ad ſe præcipitandum; virium, niſi ad ſe vulnerandum: Eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.*

Secundo: Nullum eſt opus bonum, ſupernaturale potiſſimùm, niſi amor Dei, vel actus ex illo profluens Prop.44. *Non ſunt niſi duo amores unde volitiones & actiones omnes noſtræ naſcuntur: amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur, & amor quo nos ipſos ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt non refert, & propter hoc ipſum fit malus.* Prop.49. *Ut nullum peccatum eſt ſinè amore noſtri, ita nullum opus eſt bonum ſinè amore Dei.*

Tertio: Nullus eſt amor Dei bonus & homine Chriſtiano dignus niſi Charitas. Prop.53. *Sola Charitas Chriſtiano modo facit (actiones Chriſtianas) per relationem ad Deum & Jeſum Chriſtum.* 54. *Sola Charitas eſt qua Deo loquitur: hanc ſolam Deus audit.* Imò per Prop.58. *Nec Deus eſt, nec religio ubi non eſt charitas.* 47. *Obedientia legis profluere debet ex fonte, & hic fons eſt Charitas .... Alioquin non eſt niſi hypocriſis, aut falſa juſtitia.* Si etiam vera fuerit Prop.46. *Cupiditas aut charitas uſum ſenſuum bonum vel malum faciunt*, eadem ratio erit pro cæteris animæ facultatibus, ut omnem earum uſum vel charitas bonum efficiat, vel cupiditas malum.

Quarto: Omnis charitas juſtificat Propoſ.51. *Fides juſtificat, quando operatur, ſed non operatur niſi per charitatem.* Omnis charitas eſt ex gratia: per Propoſitionem autem 27. *Fides eſt prima gratia & fons omnium aliarum.* Proinde omnis charitas progignitur ex fide: hæc quoties aliquid impetrat, vel parit, operatur, atque ita Charitas cum ſua ex qua profluit fide ſemper juſtificat. Eſt enim Enuntiatio indefinita. Similis eſt quæ hic ſequitur in 1. Epiſtolam Joan. c.3. v.9. *Charitas nullum ſecum patitur peccatum mortiferum*: Quod de charitate indefinitè pronuntiatum, intelligitur. Si etiam omnis volitio & actio, ut innocua ſit, naſci debeat *ex amore Dei omnia agente propter Deum quemque Deus remuneratur*, quid inde aliud intelligas, quàm ad cujuslibet actionis innocentiam requiri amorem qui juſtificet vel juſtitiam ſupponat? Remuneratio enim propriè dicta ſupponit meritum propriè nominatum, quale ſolùm Theologis eſt condignum: neque reperitur in ſtatu inimicitiæ, ſeu peccati.

6 Ex quatuor iſtis doctrinæ Queſnellianæ capitibus, quæ perſpicuum continent totius de charitate compendium, colligitur actionem quamlibet innocuam, vel juſtificantem eſſe, vel hominis juſtificati. Quo ſuppoſito nemo ſani judicii aſſeret, novatores iſtiuſmodi loqui ſeriò, dum longam bonorum actuum ſeriem, & multi temporis diſpoſitionem requirunt, velut abſolutioni neceſſariò præmittendam. Abſtinet hìc quidem Queſnellus à *neceſſitatis* vocabulo, vocans ſolummodo *modum ſapientiâ, lumine, & charitate plenum*; ſed neceſſitatem ſatis indicant, quæ ſequuntur de *dando animabus tempore portandi cum humilitate & ſentiendi ſtatum peccati, petendi ſpiritum contritionis & pœnitentiæ antequam reconcilientur*. Ubi manifeſtè ſupponitur confitentes peccata, in iis manere donec multi tempo-

poris præparatione, ac proinde compluribus pietatis actibus obtinuerint ſufficientem contritionis & pœnitentiæ ſpiritum, quo ad abſolutionem reddantur idonei.

Ita quidem ſonat, talem lectoribus cogitationem communiter ingerit Propoſitio: ſic à ſuis paſſim defenſoribus contra Eccleſiæ cenſuram exponitur. Verùm ex genuino & clariſſimo hoc totius Queſnellianæ ſententiæ de Charitate compendio, & ampliore contra eandem ſuperiùs diſputatione, abunde convincitur præſens Articulus, adeò non *plenus Sapientiâ, lumine, & charitate*, quam temere tanto ſibi tribuit faſtu, ut potius dicendus ſit, nihil penitùs iſtorum, nihil candoris aut veritatis continere; inſipientiæ autem, temeritatis ac fallaciæ plurimum.

CAPUT V.

De ſatisfactionis initio ante Reconciliationem in Queſnelli ſententia requiſito.

1 NUnquam Eccleſia Dei ante Abſolutionem requiſivit veluti neceſſariam pœnalium operum impletionem, ac ne initium quidem; oppoſitam praxim nunquam cenſuit eſſe *modum plenum ſapientiæ, lumine, charitate*, nunquam adhibuit circa peccatores, ut illic proponitur, univerſos; etiam extra mortis articulum, aut alium caſum minùs ſolitum neceſſitatis. Subdola verò eſt etiam hic Queſnelli enuntiatio, dum ſenſus ſui venenum maximè peſtiferum de præmittenda neceſſariò abſolutioni ſatisfactione, neceſſitatem callidè involvit nominibus *ſapientiæ, luminis, charitatis*, ne nimis apertum latus præbeat anathemati; interim quantum ſufficit, à ſuis intelligendus, ut modus oppoſitus, qui communis Eccleſiæ eſt, reputetur neque charitati, neque lumini, & Sapientiæ conformis, utpotè contrarius ordini divinitùs inſtituto, atque à Patribus tradito.

Non minùs fraudulentum eſt, quod additur de *ſatisfactionis initio*, quo *ad minus incipiat ſatisfacere juſtitiæ Dei*. Non dicitur ſufficere ante reconciliationem pars aliqua pœnitentiæ ſive ſatisfactionis initium à Confeſſario impoſitæ; ſed Deo debitæ; Quis enim adeò deſipiat, ut exiſtimet, opera pœnalia, quæ paſſim à Confeſſariis præſtituuntur, adæquatas eſſe Divinæ juſtitiæ pro criminibus *ſatisfactiones*?

Facillimè igitur dogma Novaturiens de præmittenda integra, quæ à Confeſſario exigitur, ſatisfactione, Queſnellus conciliaverit cum non præmittenda neceſſariò ſatisfactione univerſa, quam vindicare ſibi meritò poteſt ſupremi Numinis juſtitia. Nihil hic de Queſnelli ſententia temerè judicatum velim, neque mihi animus eſt ſcrutari mentis ejus receſſus intimos; ſed ex probabilibus tantùm, imò certiſſimis eam colligere documentis.

2 Compertum eſt Queſnellum duobus totis voluminibus *Cauſa Arnaldina*, & *Defenſio Arnaldina* ſcopum ſibi præfigere, quem uterque præfert titulus, Magiſtri ſui vindicias, quas ita exequitur, ut ubique appareat non ſolùm indubitata univerſorum ejus Dogmatum approbatio; ſed prædicatio etiam magnifica, & encomium maximè eximium. *Correctio data Patri Payen* opuſculum eſt Queſnello-Arnaldicum plenum rabie adversùs *Fictitium Arnaldum*, qui mirabili, etſi non in omnibus probando ſtratagemate, à Janſeniſtis hypocritis claram hæreſeos ſuæ profeſſionem emunxerat. Lucubrationis illius pag. 8. dicitur „ Neque „ Epiſcopi, neque S. Sedes habuere un„ quam Arnaldum veluti ſuſpectum de ul„ lo errore; ſed contra in pluribus occa„ ſionibus omnia ejus Doctrinæ capita com„ probarunt. „

Inſpiciatur itaque volumen ejus ſectatoribus celebratiſſimum „ de Frequenti Communione „ parte 2. à cap. 7. uſque ad 19. in primis cap. 8. „ Juxta regulas ſan„ ctas, quas perpetua Eccleſiæ Traditio „ nos docuit, ordo, quem Presbyteri ſer„ vare debent in uſu poteſtatis à Chriſto „ Domino acceptæ ligandi animas & ſol„ vendi, exigit ut abſolutionem peccato„ ribus non impertiant, niſi poſtquam eos „ reliquerint in lacrymis ac gemitibus, & „ poſt peractam congruam delictis pœni„ tentiam. „

3 Similiter VERUS PACIFICUS, qui liber editus à Theophilo Brachet Domino de Miletiere, & à Petavio aliiſque appellatur „ Novum Organum libri Arnaldici de Frequenti Communione „ ſic enuntiat: „ Non poteſt abſolutio habere locum, „ neque conferri validè, & cum effectu, „ niſi præceſſerit ſatisfactio. Impletione „ ſatisfactionis & pœnitentiæ impoſitæ, „ redditur idoneus ut Abſolutionis gra„ tiam cum effectu recipiat „. Audi modò Cenſuram Theologicam illuſtriſſimæ Sorbonæ: „ Hæ Propoſitiones, quatenus aſ„ ſerunt executionem pœnitentiæ, ſeu ſa„ tisfactionis impoſitæ, neceſſariò, & ex „ inſtitutione Chriſti, ac invariabili Sa„ cra-

„ cramenti naturâ, ita prærequiri abſolu-
„ tioni, ut alioquin abſolutio non ſit vali-
„ da, niſi ejuſmodi ſatisfactio priùs com-
„ pleta fuerit, temerariæ ſunt & hæreticæ,
„ & à Sixto IV. contra Petrum de Oſma,
„ illiuſque ſequaces prædamnatæ Bullâ da-
„ ta anno Domini 1478.

Non eſt veriſimile, Theophilum illum deſipuiſſe adeò, vel à Sorbonicis ſic intellectum, ut impletæ ſatisfactionis nomine intellexerit ſatisfactionem integram, quanta in rigore juſtitiæ debetur infinitæ Numinis Majeſtati; ſed quantam exigit Sacramenti Pœnitentiæ adminiſter, quæque intuitu prioris, pars eſt exigua, & in Propoſitione meritò dicitur ſatisfactionis Deo debitæ inchoatio, qua *ad minus incipiant ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur*.

Senſu itaque convenit Arnaldum inter & Queſnellum, Magiſtrum & diſcipulum, atque hujus rurſus, ementito *veri pacifici* nomine, condiſcipulum, veriſſimum Arnaldinæ *Organum* novitatis. Alterum ejuſdem generis Organum ſibi conflavit Arnaldi liber in Belgio, ſcilicet *ſpecimina Moralis Chriſtianæ & Diabolicæ*. Chriſtianæ nomine venit Moralis Janſeniana & Arnaldica, Diabolicæ verò quæcumque novæ opponitur Reformationi.

Liber iſte mox ubi prodiit, ingenti ſcandalo Belgis & finitimis populis fuit, à pluribus impugnatus acriter, etiam à primi ordinis togato viro laico, Brabantiæ Cancellario, qui opus ſolidum & elegans ſuo inſignitum nomine edidit, quod debitum ſibi & Catholicæ Religionis zelo encomium, adverſario autem condemnationem à Sede Apoſtolica conſecurus eſt.

6 *Speciminibus* dein adhibita quædam, ſed minimè ſufficiens correctio, accuſationem novam iteratamque Romæ proſcriptionem effugere non potuit. Romanam ſententiam prævenerat Toletana, in qua ſupremi fidei per Hiſpanias Quæſitores *librum* illum *ſpeciminum* confixere, *quia continet Propoſitiones hæreticas Michaëlis Baji, & Janſeniſticas, ſapientes hæreſim, ſchiſmaticas, erroneas, falſas, temerarias, ſcandaloſas, malè ſonantes, & injurioſas Chriſto Domino noſtro, Conciliis, & Sanctis Patribus*.

Adeò autem Belgicum iſtud novitatis *Organum* Arnaldico ubique aptatum fuerat concentui, ut ex eo non ſenſum ſolummodò, ſed ipſas ſubinde longa ſerie voces author improvidè mutuatus ſit. Parte 2. §. 35. *Sancti Patres* [inquit] *hunc ordinem in ſanatione ſpirituali obſervarunt per duodecim ſecula, ut primò peccator accederet Sacerdotem, eique vulnera ſua, ſeu morbum peccati detegeret: ſecundò ut Sacerdos peccatori pœnitentiam imponeret: tertiò ut peccator pœnitens illam impleret: ut Sacerdos pœnitentem impletâ pœnitentiâ abſque relapſu abſolveret*. Quod, quidquid fuerit de criminibus quibuſdam enormibus, & publicis, falſiſſimum eſt de peccatis omnibus, etiam occultis, & ſolâ interiùs cogitatione liberâ, vel delectatione commiſſis, quibus nullam unquam pœnitentiam publicam Romana Eccleſia decrevit, nihilominus de peccatis omnibus concludit author paragrapho 38. *Niſi per opera pœnitentiæ* [qualia pro ſatisfactione imponuntur] *Sacerdoti conſtet de interiori contritione pœnitentis, quam in ipſo operatur Deus, & per quam externis operibus indicat ſe eum recipere in gratiam, non erit vera abſolutio Sacerdotis*: Recipi itaque in hac ſententia priùs debet in gratiam, propter pœnitentiæ & ſatisfactionis opera, quàm vera eſſe valeat abſolventis reconciliatio.

Eâdem parte paragrapho 42. ubi generaliter inculcat, quòd præcedere debeat ſatisfactio abſolutionem, ita ſibi objicit: *Si hæc ita ſe habent, cur ergo hodierna Eccleſia non curat practicari pœnitentiam pro quolibet peccato mortali ante abſolutionem? Reſpondetur, Eccleſiam in nullo Concilio univerſali, aut particulari approbaſſe praxim mox abſolvendi poſt confeſſionem criminum, nullâ praviè ad abſolutionem factâ pœnitentiâ; ſed refrigeſcente paulatim Charitate, à tribus aut quatuor ſeculis, antiquus rigor eſt relaxatus... Hanc praxim autem pia mater Eccleſia filiorum infirmitati indulgens tolerat... adeò ut non tantùm ordo pœnitentiæ ſit inverſus; ſed penè ipſa pœnitentia ſubverſa, & quodammodo evanida*. Traditur hic Propoſitio 17. inter 31. ab Alexandro VIII. proſtratas anathemate: *Per illam praxim mox abſolvendi ordo pœnitentiæ eſt inverſus*.

7 Adeò verò *piam Matrem* ſtatuit hic novaturiens author Eccleſiam, ut filiis propter infirmitatem indulgeat *inverſionem ordinis pœnitentiæ ac pene ſubverſionem*. Sed poteſtne hoc *pia Mater Eccleſia*? Imò, ni fallor, ejus pietas in imprudentiam, temeritatem, perniciem, impietatem degenerat, ſi præſcriptum à Divina Providentia Ordinem inverterit; *Ordinem* enim *præmittendi ſatisfactionem abſolutioni induxit non politia, aut inſtitutio Eccleſiæ; ſed ipſa Chriſti lex & præſcriptio, naturâ rei id ipſum quodammodo dictante*; ut quidem Arnaldi tradit Articulus 16. inter 31. ab Alexandro VIII. Vaticani fulmine perſtrictos.

Eun-

Eundem ordinem Divinæ tribuit inſtitutinni alius Arnaldi iu Belgio diſcipulus, & Queſnelli Cliens ab ipſo contra Sedem Apoſtolicam & inflictum *Compendio Theologico* anathema inſigni impudentiâ propugnatus in Pſeudonyma *Romana Eccleſiæ & Summorum Pontificum defenſione*.

Sic iſte Queſnelli cliens, & doctrinæ Arnaldinæ ſedulus Lovanii propagator in Theſibus anni 1685. die 29. Novembris „ Sapientiſſimam Dei œconomiam circa „ lapſos imitata eſt Primitiva Eccleſia.... „ Idem eſt hodie Eccleſiæ ſpiritus; licet ex„ terior diſciplina immutata ſit, proinde„ que vult, ut miniſtri ſui in curandis pec„ catoribus Divinæ Providentiæ ordinem „ ſervent. Quare à Sacramentis paulisper „ removendi ſunt lapſi, nec priùs, ſepoſi„ tâ neceſſitate, abſolvendi, quàm in ter„ ra corporis ſui juxta Auguſtinum operati „ fuerint, & jam per flammeum pœniten„ tiæ gladium ab amore ſeculi expurgati, „ & per Cherubin, id eſt Dei amorem cæ„ teris ejuſdem ſubjecti amoribus ſuperio„ rem, meritum ſibi redeundi comparariut....

„ Faceſſant itaque, qui Divinam illam, „ atque ab ipſo lapſu ſtabilitam pœniten„ tiæ adminiſtrandæ normam novitatis & „ rigoris accuſant. Novum non eſt, quod „ ab annis quinquies mille Dei miſericor„ dia ſapienter inſtituit: rigidum non eſt, „ quo Dei ſapientia illum, qui primus for„ matus eſt, à delicto ſuo miſericorditer „ eduxit, & quo tot hodie peccatores edu„ ci conſpicimus. Contra ſi adverſæ pra„ xeos originem inquiris, nova eſt, quip„ pe nec à Deo, nec ab Eccleſia inſtituta „ ſit; ſed nuper abundante iniquitate, vel„ ut ſponte enata: rigidiſſima eſt, utpote „ quæ peccatores è Paradiſo ejectos quaſi „ in mediis Paradiſi deliciis agerent, ſinè „ miſeriæ ſuæ ſenſu vivere crudeliſſimè „ permittit. „

4 Conſpicimus hic *ſapientiſſimam Dei œconomiam*, *Divinæ Providentiæ ordinem*, *Divinam atque ab ipſo lapſu ſtabilitam Pœnitentiæ adminiſtrandæ normam à Dei Miſericordia ſapienter inſtitutam*, *ut*, *ſepoſitâ neceſſitate*, *non priùs abſolvantur* peccatores, *quàm in terra corporis ſui operati fuerint*, *& per flammeum pœnitentiæ gladium ab amore ſeculi expurgati*, *& per Cherubin*, *id eſt*, *Dei amorem cæteris ejuſdem ſubjecti amoribus ſuperiorem* (proinde diſponentem proximè ad recuperandam Dei amicitiam, ſive quo, ut author loquitur, *meritum ſibi redeundi compararint*, ipſamque juſtitiam, antequam abſolvantur. Similia tradit idem Theologus in famoſa *Methodo remittendi & retinendi peccata*, quam ſuprema Hiſpaniarum apud Toletanos Inquiſitio proſcripſit, *quia continet Propoſitiones ex condemnatis Janſenii, temerarias, & doctrinam, quæ fideles revocare poteſt à Sacramento pœnitentiæ, & Confeſſarios ab adminiſtratione ejuſdem*.

Si enim peccatores prius debeant aliquamdiù relinqui cum onere delictorum, atque adeò in Dei odio, & perpetuæ damnationis reatu diebus noctibuſque permanere, antequam abſolvantur, ſi Sacerdotis miniſterium reconciliare Deo neminem valeat, ſi nemini impendi abſolutio, niſi quem pœnitentiæ opera priùs reſtituerint ſanctitati, Divinæque amicitiæ, quæ manifeſta eſt Queſnelli ſententia, ut fuerat Magiſtri ejus Arnaldi, eſtque hodiedum utriuſque veſtigiis inſiſtentium diſcipulorum, non apparebit pœnitentibus fructus abſolutionis neceſſarius, ueque videbitur Confeſſariis ſui neceſſitas miniſterii ad juſtitiam ac ſalutem.

Proinde ab his maximè impnrtuno tempore, & incommoda occaſione, minùs feſtinabitur, ut abſolutionis beneficium poſtulantibus, etiam moribundis impertiant; ſed neque à pœnitentibus tanta cenſebitur ad illud ratio anhelandi. Qui Arnaldum & Queſnellum cum ſociis ex Gallia profugis ad ſe in Hollandia invitavit, & arcto amicitiæ vinculo complexus eſt author famoſi Operis *Amor pœnitens* appellati, eandem adamavit, quam ab Arnaldo didicerat novitatem unde pag. 196. deplorat oppoſitum ei *morem*, *qui* [inquit] *poſt tempora S. Bernardi cœpit invaleſcere ... Dans ordine non nihil inverſo beneficium abſolutionis ante merita ſatisfactionis*.

5 Verùm Sacra Cardinalium Congregatio anno 1690. die 20. Junii, Decretum edidit, quo liber ille ſub pœnis in Concilio Tridentino, & Indice Librorum prohibitorum contentis, de Mandato Sanctiſſimi Domini Noſtri Alexandri VIII. ſuſpenditur, donec corrigatur. Quot jaculis Queſnelliana apud Hollandos factio, maximè Arnaldus non impetivit hanc Sedis Apoſtolicæ diſpoſitionem! In Difficultatibus propoſitis Domino Steyaert parte 9. pag. „ Spi„ ritus Sanctus non ſemper aſſiſtit Pontifi„ ci in ejuſmodi caſibus: non ſemper im„ motum ſervat. Eu exemplum: Nnn mi„ nùs vehementer rogatus fuerat Inno„ centius XI., quàm dein Alexander VIII., „ ut maculam inureret libro, cujus titu„ lus *Amor pœnitens authore Epiſcopo Caſto*„ *rienſi*.

„ rienſi. Verùm Deus gratiam impertivit „ Innocentio XI. quâ importunis illis ſo- „ licitationibus reſiſteret, eaſque rejice- „ ret, hoc reſponſo: *Il libro è buono, e l' autore ſanto*. Iiſdem ſolicitationibus „ ſuccubuit Alexander VIII.

„ An tibi perſuades, nos propter unum „ *ſuſpenditur, donec corrigatur*, quod vocas „ ſolemne Decretum juſſu Pontificis edi- „ tum, debere Sancti illius Antiſtitis ex- „ cellens volumen rejicere tanquam no- „ xium? (Iterum pag. 63.) inter præcel- „ lentia opera Neercaſſelii Epiſcopi Caſto- „ rienſis plena SS. Patrum ſententiis, & „ influente in animos unctione, ultimum & „ præſtantiſſimum eſt *Amor pœnitens*. „ Ita Arnaldus apocrypho nixus vivæ vocis oraculo, qualibus plenæ ſolent eſſe Janſeniſtarum Hiſtoriæ, ut Gerberoniana, & *Diurnale* potiſſimùm *Ludovici à ſancto amore*. Quintum novæ Eccleſiæ Euangelium, Romæ & in Galliis condemnatum.

Monendi hic ſunt viri Principes, ut Janſeniſtas, qui ſemper bini ad alloquium veniunt, non facilè abſque melioris fidei teſtibus admittant, aliàs de eodem poſtea colloquio largis manibus mendacia ſparſuri ſunt & calumnias.

Libri *Amor pœnitens* dicti approbator magnificus fuerat Petrus Codde, poſtea Archiepiſcopus Sebaſtenus, quem utinam ad damnatorum etiam ſuorum operum palinodiam, ad Apoſtolicæ contra ſe ſententiæ reverentiam, Alexandrinæ contra Janſenium formulæ ſubſcriptionem, verus *Amor pœnitens* adduxiſſet! Non luctuoſum adeò paſſus fuiſſet exitum, fidelium deſtitutus ſuffragiis, & Eccleſiaſticâ ſepulturâ.

Queſnelliana præſens novitas tradebatur quoque volumine, cui titulus *Rituale Romanum Pauli V. Pontificis ad uſum Diœceſeos Alectenſis cum inſtructionibus & Rubricis*, vulgo dicitur *Rituale Aletanum*. Verùm Clemens IX. ſingulari Diplomate anno 1668. illud ſub excommunicatione latæ ſententiæ prohibuit tanquam *non ſolùm continens nonnulla ab ipſo Rituali Romano juſſu fel. record. Pauli V. edito aliena; ſed etiam doctrinas quaſdam ſingulares in praxi periculoſas, erroneas, & conſuetudini in Eccleſia communiter receptæ, atque Eccleſiaſticis Conſtitutionibus oppoſitas, & repugnantes, quarum uſu & lectione Chriſtifideles in jam damnatos errores ſenſim induci, & pravis opinionibus infici poſſent*.

Quapropter mandat Pontifex, *ut ſtatim quicumque librum illum habuerint, locorum Ordinariis, vel Inquiſitoribus, qui verò Epiſcopo Alectenſi ſubſunt, Metropolitano, aut uni ex vicinioribus Epiſcopis exhibeant, tradant; & conſignent, qui nullâ interpoſitâ morâ exemplaria ſibi tradita, & alia quacumque habuerint, igne comburant*. Verùm Arnaldus & Queſnellus ſatis conſcii, quòd voluminis iſtius infamia in ſuas redundaret tacitè novitates, adversùs ipſum Pontificis Diploma ſtrinxere impudentem calamum nomine *Difficultatum Steyaertio propoſitarum* parte 9. pag. 48. *In materia*, inquiunt, *condemnationis librorum nihil magis peregrinum deprehenditur, quàm confixio Inſtructionum Ritualis Aletani.... Hic liber continebat collectionem omnium, quæ Epiſcopo iſti piiſſimo, & ſanctiſſimo zelus ſuus & conſcientia dictaverat*.

Inſtructiones iſtæ legi nequeunt, quin ubique ſe prodat lumen & unctio ſpiritûs, uti & doctrina moralis tam pura, ut percellere valeat omnes, qui vel rudem obligationis Euangelicæ notitiam conſecuti ſunt. Quis crediſſet iſtiuſmodi librum umquam condemnari potuiſſe?

7 Piiſſimus ille & Sanctiſſimus Arnaldo Epiſcopus eſt, qui nullâ Romanorum Pontificum Alexandri VII. & Clementis IX., etiam Regis authoritate, nullis collegarum Antiſtitum, aut Nuntii Apoſtolici, neque totius Cleri Gallici, & Religioſorum omnium Ordinum utriuſque ſexûs exemplis adduci potuit, ut juxta Bullam *Regiminis Apoſtolici* conſtitutæ ad ejurandam Janſenianam hæreſim formulæ ſubſcriberet, niſi Janſeniani voluminis ſenſu, quem unicè deperibat, velut incolumi reſervato. Ea ſcilicet in retinendo Janſenii ſenſu obfirmatio, præcipuum Arnaldo & Queſnello ſanctitatis compendium eſt; Pontifex autem & omnes ad *Inſtructionum Aletenſium* examen adhibiti Cardinales, Conſultores & Theologi, à quibus *Moralis illa tam pura*, illud *lumen*, illa *unctio Spiritûs* in eo deprehendi non potuit, *ne vel rudem* quidem *obligationis Euangelicæ notitiam* Arnaldo & Queſnello Judicibus, conſecuti ſunt. Quæ enim extra novam Eccleſiam eſſe poteſt ſapientia & ſcientia Sanctorum, quæ pietas, quæ religio?

Ea ſemper fuit hæreticorum præcipuè recenter emergentium ad conflandam ſibi apud ſimplices authoritatem arrogantia. *Nos quidem arguunt, quaſi idiotas & nihil ſcientes: ſe ipſos extollunt*, inquiebat Irenæus lib. 1. contra hæreſes cap. 1. Franciſcus Simonis in aureo libello de Fraudibus hæreticorum, primo loco collocat *Mentiri ſanctitatem vitæ*: Decimo, *Magiſtros morum & Re-*

& Reformatores ſe præbere: undecimo, *Reformare Theologiam Moralem*. Partis 2. Fraus 1. ponitur: *ſe ſuoſque ſolos magni æſtimare, ipſique Eccleſiæ oſtentare formidabiles: cæteros contemnere omnes*. Secunda: *Suos præcipuè extollere patriarchas ut homines Divinos*. Quarta: *Unam ſonare antiquitatem; præſentis autem Eccleſiæ deplorare tenebras, & labefactam fidem*.

Hæc omnia author ille confirmans exemplis hæreticorum, & teſtimoniis Patrum; nullam quidem Janſeniſtarum faciens mentionem: ſed ſpeculum exhibens, in quo ſe ipſos facilè intueantur.

Illuſtriſſimus Raconis Epiſcopus Vavrenſis in *Examine* Vergeriani & Arnaldici *libri de Frequenti Communione* pag. 52. ait *ſi doctrinæ non creditur, quæ operibus deſtituta eſt, confido fore ut Vergeriana* [Abbatis Sancyrani] *quam tanta pertinacia Arnaldus diſcipulus tuetur, non diu fidem retineat, quam apud multos hactenus conſecuta eſt, ſi non viderimus Magiſtros doctrinæ illius eam primos ſequi in operando: & ſi magnus ille Pœnitentiæ Prædicator Arnaldus tempeſtivè non incipiat pœnitentiam agere, & quidem publicam, & valde auſteram pro tot contumeliis, & tam enormibus, quas cumulans ſcriptis typo editis divulgavit contra Religioſos, à quibus non aliter offenſus eſt, quàm quod doctrinæ Sancyrani ab Arnaldo adoptatæ fuerint refragati*. pag. 47. Quæſiverat Antiſtes ex Arnaldo, *an à Chriſto, an à S. Paulo, Borromæo, Saleſio, omnem illam didicerit calumniandi artem: an ex illis hauſerit omnem illam bilem, omne illud virus?*

Hæc Vavrenſis Epiſcopus ante annos ampliùs ſeptuaginta de Arnaldo Doctore juvene, cujus cum ætate ingentia cœpit incrementa temeritas. Exempla hujus copioſiſſima continet memoratus liber *Difficultatum Steyaertio propoſitarum* qui ab annis nondum triginta prodiit occaſione anathematis, quo triginta & unus Janſeniſtarum Articuli, & inter hos non pauci Queſnelliani atque Arnaldici, feriuntur. *Difficultates* iſtas *Cauſa Queſnellianæ*, ſive proceſſus juridicus coram Mechlinienſi Archiepiſcopo inſtitutus meritò vocat opus *Queſnello Arnaldicum*, quia ut aliàs monui, à Magiſtro ſuſceptum, fatiſcentibus ſenio viribus, abſque diſcipuli contubernalis adjutorio perfici non potuit. In novem autem partes dividitur inter ſe pro palma audaciæ concertantes. Ego non niſi partem ultimam, quæ contra librorum & dogmatum proſcriptionem eſt, hic delibavi hactenus: quæ autem ex infinitis, quibus liber undique redundat, decerpſi ſpecimina, demonſtrandæ novaturienti impudentiæ abundè ſufficiunt.

9 Unum tamen ad præſentem attinens materiam addo ex Partis ejuſdem pag. 68. *Prohibitio libri, cui titulus: Defenſio Diſciplinæ, quæ obſervatur in Diœceſi Senonenſi circa impoſitionem pœnitentiarum publicarum pro peccatis publicis admitti non poteſt; ſed injuſta eſt ſecundùm omnes ſuas circumſtantias*. Pag. 61. *Quàntumvis parum ſani ſenſûs & judicii cuipiam ſit, legi nequit liber iſte, quin dignus cenſeatur omnibus elogiis, quibus eum ſui approbatores Illuſtriſſimi decorarunt*. Adeò nihil ſani ſenſûs, aut judicii juxta Queſnello-Arnaldicas Difficultates fuit in Sede Apoſtolica & omnibus, ſeu Cardinalibus, ſeu Conſultoribus ac Theologis, qui librum cenſuere intolerabilem, & dignum anathemate.

Verùm qui erga alios tam rigidi pœnitentias tantopere prædicant publicas, & abſolutionibus præmittendas longi temporis ſatisfactiones, ullaſne adhibent ipſi? Plurima de quorumdam Janſenizantium Magiſtrorum vita molli & percommoda, referuntur fide dignis teſtimoniis comprobata, at de pœnitentiis eorum ſeu publicis, ſeu privatis, de ſatisfactionibus longis, aut brevibus; etiam breviſſimis nihil legi hactenus, præterquam in epiſtola manuſcripta à quodam Arnaldi, ut apparet, domeſtico ad Abbatem Fundatorem Ordinis de la Trappe, quæ acerbiſſima adversùs eum invectiva eſt, propterea quòd alicui de morte Arnaldi ſcripſerit, eum nihil commodi prætermiſiſſe, quo vitam ſuam in longævam adeò protraheret ſenectutem. Invehitur contra hoc mortui defenſor, ac denique reſponſum concludit hoc Epiphonemate: *Date nobis Arnaldum alterum, nos ipſi aurum potabile propinabimus*.

10 .Scribis quidem & Phariſæis Janſeniana paſſim factio comparatur; ſed Phariſæis hypocritis, non illis adversùm ſe durioribus, de quibus S. Epiphanius lib. 1. hæreſi 16. ait *Aſſeres ſibi ipſis parabant dodrantis tantùm latitudine, & in his ſe ad veſperam locabant, ut ſi quis dormiviſſet, in pavimentum decideret, & rurſus excitaretur ad orationem per hoc, quòd vigilantem vitam haberet, quantum ejus fieri poſſet. Alii lapillos ex aquis collectos ſibi ipſis ſubſternebant, ut dum bis pungerentur, non in profundum ſomnum deferrentur; ſed vigilantiam ſibi ipſis parare cogerentur. Alii ſpinas pro ſtrato habebant, ob eandem cauſam: jejunabant bis in Sabbato ſecundâ & quintâ die: decimabant*

bant decimationes: dabant primitias, trigeſimas, & quinquageſimas: ſacrificia ac vota exactiſſimè exolvebant... Dicebantur autem Phariſæi eò quòd ſeparati eſſent ab aliis propter ſpontaneam ſuperſluam religionem apud ipſos receptam.

In ſolo ultimo Janſeniſtæ propriè Phariſæi ſunt, ſeparati ab Eccleſia, juxta ſolemnem Clementis XI. declarationem Bullâ *Paſtoralis officii*. Superflua religio & noxia eſt, quam in præſenti Articulo & quibuſdam aliis inſeruerunt: in pluribus patentior irreligio, impietas, & hæreſis eſt. Congruit quoque recentioribus Phariſæis, quod exprobrabat prioribus Salvator, & refertur hic ab Epiphanio. *His*, inquit, *inclamanda ſunt frequentiùs & multipliciter, & non per unam vocem; ſed ſæpe ea, quæ à Salvatore noſtro ad ipſos dicta ſunt: væ vobis Scribæ & Phariſæi ac hypocritæ, quia reliquiſtis gravia legis, judicium & miſericordiam, & decimatis anethum, & mentham & rutam, & purificatis extremam poculi ac patinæ partem: interna verò plena eſt immunditiâ & intemperantiâ.*

Impetit quoque illos Chriſti exprobratio Matth. 23. *Dicunt & non faciunt: alligant onera gravia & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea movere.* Quocirca, inquit Chryſoſtomus, *Duplicem eorum nequitiam Chriſtus oſtendit; tum quia ſinè venia exquiſitiſſimè amplitudinem vivere volunt, tum quia nimiùm ſibi indulgentes, magnam aſſumunt licentiam: quorum oppoſita in optimo Principe* (Paſtore) *requiruntur, ut ſcilicet adversùs ſe ipſum nullâ utatur veniâ, ſed ſeverum ſui ſe Judicem exhibeat: erga ſubjectos autem mitior, & ad dandam pronior veniam ſit.*

11 Illuſtriſſimus in Gallia Lingonenſis Epiſcopus in Teſtimonio, quod juſſu Regis Chriſtianiſſimi poſtulatum de Sancyrano tradidit ſupremo Regni Cancellario anno 1638. die 11. Julii: Moniales commemorat, quæ *ex Sancyrani inſtructione non loquebantur niſi de pœnitentia: jacebant humi proſtratæ in variis Monaſterii locis, in Choro præſertim*, ut aliàs retuli.

Eodem tempore interrogatus juridicè Alexander Colas Dominus de Pormorant, Abbas Commendatarius, per Sacros Ordines jurans declaravit, „ ſe coram audiviſſe „ Abbatem Sancyranum debacchantem adversùs praxim Religioſorum, & omnium „ hominum ſpiritualium. Minimè, inquiebat Sancyranus, intelligunt Euangelium, „ & ſemitas Jeſu Chriſti. Ego Euangelium „ verè poſſideo.... le Feron Canonicus „ in Civitate Carnotenſi, magnificus Sancyrani præco ſimilia mihi principia occinuit: inter quæ ſunt ſequentia: Pœnitentes nimis facilè & nimis citò à Confeſſariis abſolvi: debere eos multo tempore relinqui in lacrymis, & ſingultibus, donec de peccatis perfectè conterantur: ſinè contritione perfecta abſolutionem eſſe invalidam.

12 Denique licèt Queſnellus in damnato ſuo dogmate multa breviter complexus, non amet omne ſimul virus prodere novitatis; attamen ex ejus principiis ſuperiùs à me luci expoſitis meridianæ, uti & ex enuntiationibus perſpicuis utriuſque ducis ſui Vergerii & Arnaldi, commilitonum quoque, & quos exitialis belli ſocios ipſe adſcivit, manifeſtiùs aperitur, non inferiore Queſnellum ſatisfactionis initio eſſe contentum, quàm juſtificante. Imò neceſſe eſt, peccatorem quemlibet juſtificationis gratiam ſæpiùs conſequi, antequam Sacerdotis ei impendatur abſolutio; cùm enim Queſnellianus omnis Confeſſarius regulam ſibi à Magiſtro præſcriptam teneat, non reconciliandi peccatorem antequam *Modum* ſuum *ſapientiâ, lumine, & charitate plenum* ſervaverit accuratè, *tempore* ſcilicet non exiguo *ſtatum peccati ſenſerit, & portaverit cum humilitate*, quæ ſit ex gratia, ne aliàs & ipſa humilitas peccatum ſit per Prop. 38. 39. 40. 41. Præmitti quoque debuit oratio fidei & charitatis, qua ſpiritus contritionis & pœnitentiæ ardentiùs expetatur; quia juxta Prop. 54. *Sola charitas eſt quæ Deo loquitur: hanc ſolam Deus audit*: eadem autem & quælibet ex ea profluens actio juſtificat penès Prop. 51. *Fides juſtificat quando operatur; ſed non operatur niſi per charitatem.* 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio.*

Fallitur itaque rurſus quisquis Articulum præſentem interpretationis cujuſdam tolerabilis in Authoris ſententia capacem exiſtimat, quaſi illo ſuo ſatisfactionis initio non requirat iſtiuſmodi, quod per ſe & ante Sacerdotis miniſterium gratiam obtineat ſanctificantem. Texendæ quidem fallaciæ, & eludendis Romani Judicii cenſuris idoneum arbitratus fuerit homo ſubdolus illud *incipiendi ad minùs ſatisfacere juſtitiæ Dei*; ſed nimis multis undique ſe prodit iniquitas indiciis: quanquam neque poteſt ulla propriè dicta ſatisfactio ab homine præſtari, quamdiu Deo manſerit inimicus, ut cum Angelico ſtatuunt omnes doctrinæ ſanæ Theologi parte 3. quæſt. 91. Art. 2. ad 2. *Satisfactio confert gratiam prout eſt in propo-*

ſito, & auget eam prout eſt in executione. Satisfactio prout eſt in propoſito, aliud non eſt, quàm propoſitum ſatisfaciendi, quod poteſt eſſe ante juſtificationem, ſed non ipſa propriè ſatisfactio, cujus in ſupplemento meminit q. 14. Art. 2. corp. *Oportet, quòd opera ſatisfactoria ſint Deo accepta, quòd dat eis charitas: & ideo ſinè charitate opera facta non ſunt ſatisfactoria.* Ibid. Art. 3. *Quidam dixerunt quòd.... per charitatem ſequentem, opera extra charitatem facta vivificantur, quantum ad hoc, quòd ſunt ſatisfactoria; ſed non quantum ad hoc quod ſunt meritoria vitæ æternæ; Sed hoc non poteſt eſſe ... ſicut charitas adveniens, non poteſt opera extra charitatem facta grata facere, quantum ad unum, ita nec quantum ad aliud.*

CAPUT VI.

Qualis potiſſimùm ſatisfactio Novatoribus placeat.

1 Miſſas facio quaſcunque ſatisfactiones exoticas, & humanæ infirmitari minimè congruas, de quibus multa ſubinde fuit populi querela, ubi rigidiores iſtiuſmodi Novaturientes confeſſarii nacti ſunt Epiſcopum ſuis novitatibus conniventem: non enim privatorum quorumlibet imprudentia in cæteros conjicienda eſt; ſed iſtud hic ſatisfactionis genus adverſariis attribuere & impugnare ſolummodò ſtatui, quod paſſim à novæ Eccleſiæ Pœnitentiariis in praxim deducitur.

Queſnelli Magiſter, & totius, cùm viveret, novæ Eccleſiæ oraculum Antonius Arnaldus lib. *de Frequenti Communione* pag. 362. definit ſuis optimum pœnitentiæ, ſive ſatisfactionis genus dicens: *Illam pœnitentiam, quæ eſt abſtinentia ab Euchariſtia, ſemper Eccleſia pœnitentis conditioni accommodatiſſimam, Chriſto acceptiſſimam, peccanti ſaluberrimam judicavit.*

Author *Speciminum Moralium*, ut alibi paſſim, ita & hic calculum ſuum communi Novaturientium Doctori adjiciens pag. 161 *Quæ*, inquit, *magis accommodata pœnitentia eſſe poteſt, quàm pro tempore ſeparari ab Euchariſtia?* Idem pag. 156. *Pœnitentia eſt maximè rationabilis cauſa differendi communionem Paſchalem.* Forſitan exemplum ſumpſerit à Maria Angelica Arnaldi Sorore, præfecta Monaſterio in Diœceſi Lingonenſi, cujus Epiſcopus, juſſu Regio de Sancyrano Angelicæ directore interrogatus, reſpondit inter cætera, *eam quinque menſibus à Communione abſtinuiſſe, ſemel etiam feſto Paſchatis.* Quod teſtimonium ſcripto traditum poſtea typis editum eſt.

Extat quoque publicâ ſæpius donatum luce Teſtimonium Juridicum Nobiliſſimæ Monialis ex ordine S. Benedicti, quæ Ducis N.N. filia refert de Monaſterii Superiore directâ à Sancyrano, *eam multo tempore, quale eſt quatuor vel quinque menſium abſtinuiſſe à Sacra Confeſſione & Communione, quo tempore eam Sancyranus exercebat in operibus pœnitentiæ.* Quod ſi quis reprehenderit, cenſuram non effugiet Arnaldi in Præfatione libri *de Frequenti Communione* pag. 10. *Magnâ audaciâ negatur, nos dilatione Communionis, effici magis apparatos, & abſtinentiâ plus honoris exhiberi Sanctiſſimo Sacramento.*

Ratio, cur ea pœnitentia, ſive ſatisfactio communioni præmittenda tantopere placeat novis Theologis, eſt quòd, ut ajunt, ad ejus participationem myſterii requiratur puritas quodammodo Angelica, non tantùm à peccatis libera; ſed etiam à pravis motibus, & operationibus phantaſiæ, amor quoque puriſſimus, & omnis mixtionis expers: Denique virtus tam ſolidis in animo firmata radicibus, ut nullis ampliùs poſſit tentationibus dejici.

Si incredibilia cuipiam videor de Novatorum exceſſibus narrare, ipſorum verba audiat: inprimis Arnaldi lib. de Frequenti Communione parte 1. cap. 5. ubi agens *de diſpoſitione neceſſaria pro tam adorabili myſterio*, remittit nos ad S. Dionyſium de Hierarchia Eccleſiaſtica cap. 2. locum referendum à ſe Parte 3. cap. 7. quem, prout ab Arnaldo exprimitur, hic deſcribo: „ Non „ ſolùm hi, qui à ſtatu vitæ Sanctæ & Chriſtianæ exciderunt, debent è templo Dei „ ſecedere; ſed etiam hi, qui à vita mala „ ad meliorem converſi, à phantaſmatibus „ & imaginibus, quæ remanent in ipſis ex „ præteritis exceſſibus, per contrariam „ habitudinem, & amoris Divini abſque „ ulla mixtione puritatem, nondùm purgati ſunt, hoc Sacrificium pro ſe nimis ſublime, ſuamque capacitatem ſuperexcedens judicare debent: & proinde oportet perveniſſe ad virtutem quamdam Divinam, & ex præcedenti habitu Deificam, nec non ad firmam, & inſuperabilem cum rebus Divinis adhæſionem, Deique perfectam unionem. Verbo dicam, oportet perfectum & irreprehenſibilem eſſe, ut quis tantorum Myſteriorum participatione dignus inveniatur.

2 Eundem Dionyſii locum adhibet author

thor *Speciminum Moralium* Parte 1. pag. 108 itaut ſinè diſpoſitionibus indicatis non poſſimus *fructuosè carnem Chriſti manducare, & Sanguinem bibere*. Nihilominus Alexander VIII. inter 31. Articulos damnavit hunc vigeſimum tertium: *Similiter arcendi ſunt à Sacra Communione, quibus nondum ineſt amor Dei puriſſimus, & omnis mixtionis expers*. Qui amor puriſſimus à memoratis Novatoribus gallicè exprimitur *un amour tres pur, & ſans aucun meslange*.

Gabriel Gerberon Queſnelli poſtea concaptivus Notas conficiens in Propoſitiones illas, tunc recenter anathemate confixas ad vigeſimam tertiam inquit, *Eſt Sancti Dionyſii*.

Ludovicus etiam Duvaucel, Janſeniſtarum apud Romanam Curiam Generalis Commiſſarius, latens ſub nomine fictitio *Vvaloni*, ad Queſnellum ſcripſerat anno 1691. die 13. Julii *Magna devotione expecto lucubrationem adversùs Decretum 31. Propoſitionum*.

Dein poſt operis adeò deſiderati adventum, deprehendit, non eſſe, quale optaverat, neque ipſi Queſnello Operis authori dolorem ſuum diſſimulat, ſic ei ſcribens: *Epiſtola Abbatis* (ad quemdam Romanæ Curiæ Prælatum) *nos hic multùm perculit. Perſuaſeramus nobis, fore, ut Decreti fundum diſcuteret, oſtenderetque ejus ineptias, vindicando pleroſque Articulos à Cenſura. Ecce autem non eſt niſi collectio circumſtantiarum, & factorum ſingularium, quæ hinc ſubminiſtrata acceperas. Iſtud Dominum Maille graviſſimè afflixit, qui cenſet, Romanos facilè aſſecuturos, Opus iſtud ex inſtructionibus hinc tranſmiſſis fuiſſe compoſitum... Cur autem in* (câdem) *Abbatis epiſtola actum non eſt de Propoſitione vigeſima tertia excerpta ex libro de Frequenti Communione & conſtat verbis S. Dionyſii?*

3 In citata quidem iſtius Sancti ſententia occurrunt verba utcunque ſimilia Propoſitioni damnatæ; at ſenſu diverſiſſimo. Sanctus illic animat pœnitentes publicos, quibus tam diuturna excommunicatio pariebat moleſtiam. Divinorum illis explicat Myſteriorum excellentiam, cui, ſi attendatur condignitas, vix nlla poteſt, & fortè nulla hominis ſufficere præparatio. Quod in talibus ſcriptum circumſtantiis, fini propoſito videri potuit conveniens; verùm ab Arnaldo fide peſſimâ excerptum aſſuitur circumſtantiis aliis, & multum diſparibus in libro *de Frequenti Communione*, ad docendum *diſpoſitionem neceſſariam pro tam admirabili myſterio*.

Quapropter ad hunc & quoſcunque ſimiles textus, qui contra doctrinam ſanam, & ſubinde fidem Catholicam à Novatoribus objici è Sanctis Patribus ſolent, facilis reſponſio eſt ex S. Anſelmo lib. de Sacramento Altaris cap. 13. „ Quia ab initio „ S. Eccleſiæ uſque ad noſtra penè tempo„ ra, hæc ab hominibus quæſtio intacta re„ licta eſt, Sancti Patres, quod non impu„ gnabatur non defendebant; niſi quod „ aliquando in tractatibus ſuis hoc unum „ proferebant, quod res poſtulabat, & ha„ bebatur in manibus: Quod, quia quæ„ ſtionibus non reſpondebant, quæ non„ dum erant, parum modò ſufficere vide„ tur ad eas, cùm exurgunt compeſcendas: „ contra quas quia tunc non vigilabat eo„ rum intentio, plurima de Sacramentis in „ Scripturis ſuis reliquerunt, quæ loco ſuo, „ ſuo ſenſu bene dicta, ab iis qui conten„ dere, vel errare amant, eruta de locis, „ per ſe videntur aliud ſonare, quàm ſo„ nent, unde aſſumpta ſunt, & quàm ſen„ ſerunt, qui ſcripſerunt. Sed, ut multa „ de eadem re ab iis relicta ſunt, quæ be„ ne dicta; ſed obſcuriùs, utpote ab iis, „ qui ut homines, venturas omnes erro„ rum calumnias non poterant prævidere, „ malè intellecta materiam errandi, vel „ contendendi, perditis videntur præſta„ re „. Hactenus S. Anſelmus.

4 Hunc ſequitur Gabriel Pennottus lib. 1. cap. 17. de Doctoribus Angelico, & Subtili, qui contra liberum arbitrium perperàm ab adverſariis adducuntur: *utebantur*, inquit, Doctores ambo graviſſimi, *iſtis loquendi modis; quia, ut dixi, à catholicis catholicè ſe intelligi arbitrabantur, quibus*, (forſitan) *non uterentur modò* (abſque explicationibus) *poſt ortos errores Calviniſtarum*, & his affinium Janſenianorum. Bannez quoque in primam partem quæſt. 19. art. 12. citatis Apoſtoli verbis, *cujus vult miſeretur, & quem vult indurat*, quæ ſicut oportuit catholicè explicat, *Miſeretur voluntate beneplaciti; indurat autem voluntate ſigni, quod eſt permiſſio*: additque paulò poſt: *Advertendum eſt tamen, quod hujuſmodi locutiones explicandæ ſunt, quando ſunt à nobis inventæ in ſacris literis, & in Sanctis Patribus; non autem ſunt* [alibi] *frequentandæ, eo quod malè ſonent*, avulſæ ſcilicet à circumſtantiis in quibus à Spiritu Sancto & Patribus adhibentur.

Exemplum luculentiſſimum eſt in verbis S. Dionyſii objectis tantâ ab Arnaldo & ejus ſectatoribus confidentiâ; quæ ſi accipiantur, ut ab adverſariis intorquentur de *Diſpo-*

poſitione neceſſaria pro tam admirabili myſterio, ſaltem ut poſſimus *fructuosè carnem Chriſti manducare, & Sanguinem bibere*, quæ non horrida inferetur, & pernicioſa animis concluſio! Sic enim homines non è vulgo ſolùm fidelium; ſed religioſi quoque & Chriſtianæ pietatis officiis ſingulariter deditì, neceſſe eſt à Sacramento tam ſalutifero in perpetuum avertantur. Adverſarii ipſi quandonam, niſi perſuaſione ridicula, ſibi licitam ſtatuent divini participationem celebrationemque myſterii; ſi Dionyſii, inter primos & Sanctiſſimos Eccleſiæ Antiſtites tantopere celebrati, judicio *debeant è templo Dei ſecedere, non ſolùm illi, qui à ſtatu vitæ ſanctæ, & Chriſtianæ exciderunt; ſed etiam ii, qui ad vitam meliorem converſi à Phantaſmatibus & imaginibus, per amoris Divini abſque ulla mixtione puritatem, nondum purgati ſunt*, five, ut adverſarii referunt, *quibus nondum ineſt amor puriſſimus, & omnis mixtionis expers, arceri debeant à Communione: ſi oporteat perveniſſe ad virtutem quandam Divinam, & ex præcedente habitu Deificam, nec non ad firmam & inſuperabilem cum rebus divinis adhæſionem, Deique perfectam unionem: ac demùm ſi oporteat perfectum & irreprehenſibilem eſſe, ut quis tantorum myſteriorum dignus inveniatur?*

5 Quis enim, niſi Sanctitatis prorſus eximiæ, vel potiùs fatuæ præſumptionis, in animum ſuum inducat, ut ſe exiſtimet poſſe *cum fructu carnem Chriſti manducare, & bibere Sanguinem*; Si ad hoc *neceſſaria diſpoſitio* ſit, qualis ab Arnaldo verbis Dionyſii perperàm intellectis, vel ad confirmandum errorem perfidè applicatis deſcribitur, libertas à *phantaſmatibus & imaginibus* à quibus immunis non fuit, multo poſt converſionem tempore, & in ipſa ſanctiſſima ſolitudine Hieronymus, ut ſuo ipſe teſtimonio coævis & poſteris confeſſus eſt.

Neque Gentium Apoſtolus, etiam poſtquam raptus fuerat in tertium cœlum, à *phantaſmatibus & imaginibus* expedire ſe potuit, quando de *Angelo Satanæ colaphizante*; de *ſtimulo carnis*, & *lege membrorum, legi mentis contrariâ* tanto tempore conqueritur, & fruſtrà poſtulat liberari.

Unde pluribus oborta eſt ſuſpicio, Arnaldum voluiſſe ſumptionem Euchariſticam, non ſolum de frequenti reddere rariſſimam; ſed quodammodo penitùs abolere, niſi ſolis novæ ſuæ Eccleſiæ ſanctis & electis forſitan reſervaret. Suſpicioni huic locum præbent non ſolus Arnaldi *de Frequenti Communione* liber ſubdolus; ſed etiam alter non minùs noxius, ineptiis, & erroribus ſcatens, qui ut lectorem ſpecioſo pariter, & fallaciſſimo titulo circumveniret, inſignitus hoc nomine eſt, *Corona Sanctiſſimi Sacramenti*.

Creditus is aliquando fuerat compoſitus à Sancyrano Arnaldi magiſtro, ſed eadein à Sancyrani ſectatoribus correcta vel ſuppreſſa opinio eſt, & operis ſeu gloria, ſeu invidia in unam ex Arnaldi ſororibus tranſlata eſt, *Agnetem* videlicet *à Sancto Paulo* Portus-Regii monialem. *Fallaciſſimum* dixi titulum, ut ſolent eſſe in novæ Sectæ libris communiter; Quis enim primo intuitu epigraphen legens *Corona Sanctiſſimi Sacramenti*, non ſibi perſuadeat, lucubrationis ſcopum eſſe, ut commendetur fidelibus uſus ſalutiferi adeò & amabilis myſterii? Oppoſitum autem toto offendet opere, ad avertendos à Communione homines nequiſſimè conſcripto.

6 Illic legitur Num. 11. *INACESSABILITAS Jeſus Chriſtus maneat in ſe ipſo, relinquens Creaturas in impotentia ad ſe accedendi.* Num. 13. *INDEPENDENTIA: Non reſpiciat JeſusChriſtus animarum merita; ſed omnia diſponat pro libitu. Renuntiemus poteſtati, quam habemus Deo nos ſubjiciendi in eo, quòd exiſtentibus in gratia ſe ipſum promiſerit. Non iſtic collocemus ſpem noſtram; ſed maneamus in beata incertitudine, qua independentiam Dei vereretur.*

Num. 14. *INCOMMUNICABILITAS: ut non dimittat ſe Chriſtus ad communicandum ſe nobis, inter quos & ejus infinitudinem nulla eſt proportio: maneamus in noſtra indignitate tam Divinæ communicationis. Æſtimemus nos felices, quòd Divinorum donorum nullo modo reddamur participes: gaudeamus ea tanta eſſe, ut eorum non ſimus capaces.*

Num. 16. *INAPPLICATIO: ut Jeſus Chriſtus ſe ipſo occupetur, neque ullam in ſe patiatur creaturam, ſeu nihilum, nihil curet extra ſe, non offeramus nos illi, ut ſe nobis applicet, ſed potiùs ut ab illo rejiciamur, propterea quòd ſe debeat nobis præferre. Amplectamur applicationis negationem: eligamus potiùs, ut Chriſtus noſtri obliviſcatur, quàm ut noſtri memoria, Chriſti erga ſe applicationem interrumpat; ſe applicando ad creaturas.* Quæ omnia operoſo non indigent Commentario, aut refutatione, tantùm breviſſimè animadverto, non ſolùm abrogari hîc Fidelibus communionem Euchariſticam; ſed gradum quoque hinc facilem fieri ad diſſuadendam invocationem Chriſti, Deiparæ, aliorumque Beatorum, ac dimittendum à nobis Angelum Cuſtodem, ne ſcilicet illorum ad preces noſtras

& cu-

& cuſtodiam attentio, illorum ad ſe ſuamque beatitudinem, *impediat applicationem*.

7 Ex illo Libro proficere in novitatibus ſuis poſtea potuit Michael Molinos; ſed ne lues illa per Galliam ſerperet, Sorbona Anno 1633. die 18. Junii *Coronam Sanctiſſimi Sacramenti* proſcripſit, veluti *ſcatentem ineptiis, erroribus, blaſphemiis, impietatibus, quæ eò tendant, ut animos à virtutum, præſertim Fidei, Spei, & Charitatis exercitio avertant: modum orandi à Jeſu Chriſto inſtitutum deſtruant, & introducant opiniones contrarias effectibus Divini erga nos amoris, quem Deus præcipuè elucere voluit in Sanctiſſimo Eucharistiæ Sacramento, & Myſterio Incarnationis*.

Ad impugnatum autem à nobis perniciosiſſimam novitatem præcipuè pertinet, quòd in opere illo Deus ſtatuitur *inacceſſus à communicatione atque applicatione ad tenuitatem noſtram alieniſſimus, proindeque ſuæ ſolitudini relinquendus*. Eò demùm ducit exoticus rigor, & malè ſanæ affectatio pietaris.

Locus hic videtur non incongruæ digreſſioni. Philoſophiæ Cartheſii, cui Janſeniani omnes poriſſimùm addicti ſunt, quamvis & nonnulli faveant Catbolici, apparet multis per quàm difficilis conciliatio cum vera & reali præſentia Corporis & Sanguinis Dominici in Euchariſtia, non ſolùm propter negationem accidentium diſtinctorum à ſubſtantia, ſed vel maximè propter eſſentiam cujuslibet corporis in ſua conſiſtentem extenſione actuali, adeò ut quantum extenſionis demitur, tantum corporis detrahi neceſſe ſit; unde fieri nequeat ut Corpus Chriſti, quod plurium palmorum in Cœlo locum occupat, ad minimæ in Euchariſtia particulæ redigatur anguſtias.

In *Cauſa Queſnelliana*, ſeu Proceſſu contra Queſnellum juridico coram Archiepiſcopo Mechlinienſi pagin. 303. refertur Epiſtola cum inſcriptione *Au R. P. Provincial des Auguſtins*, quo notatur judicio Queſnellus in cifra, ſive occultorum clavi nominum, quæ in eodem Proceſſu deſcribitur. Pag.320. In Epiſtola illa monetur Queſnellus de Janſeniano parocho *uno amicorum ſpectata in moribus probitatis, docto, honeſto, modeſtia non vulgaris, qui fatebatur* [familiaribus] *ſe in materia Euchariſtica conſentire Calvino. Vir nobilis ab eo annos decem, aut fortè duodecim in ſpiritu directus, & iiſdem imbutus opinionibus, retento tamen animo Catholico, qui proinde gratiam à Deo conſecutus eſt, alium ſibi deſignari poſtulat Directorem, ſed mutatio illa difficultatibus obnoxia eſt &c.*

An tantum ex Cartheſii principiis parochus ille profecerit, ignoro; at Petrus Jurieux Calvinianæ ſectæ Miniſter in Libro cui titulus; *L'Eſprit de Monſieur Arnaud* Tom.2. pag.132.ait: *Sinè ambagibus in me ſuſcipio Arnaldum convincere, quòd non plus de Transſubſtantiatione credat, quàm crediderit Calvinus, ut proſequar deſcriptionem ingenii Arnaldici, duplicitatem cordis, quâ comparatus eſt ad diſſimulandos animi ſenſus, & negandos, etiam in rebus, in quibus maximè occurrit candoris neceſſitas*. Argumenta deſumit hæreticus ex adamatæ ab Arnaldo Cartheſianæ Philoſophiæ principiis. Affectum autem erga Cartheſii Philoſophiam non ſolùm prodidit Arnaldus in ſcriptionibus contra P. Malabranche; ſed maximè poſtmodùm in *Difficultatibus propoſitis* Domino Steyaert part.9. pag.85. ubi invebitur more ſuo impudenter in Apoſtolicam Sedem, propter operum Cartheſii condemnationem.

8 Denique Ludovicus à Sancto-amore Janſeniſtarum ad Innocentium X. pro impedienda condemnatione quinque famoſorum dogmatum, Legatus dum cauſâ infeliciter geſtâ, rediret in Galliam, ab Helvetis pro opera & ſtudio in communem de gratia cauſam impenſis, humaniſſimè exceptus eſt ſolemni etiam convivio. Narrat autem ipſe in Diurnali rypis edito,pag.563. quòd Baſileæ in Colloquio cum Buxtorfio audiverit, unicè ab ipſo deſiderari gratiæ efficacis [ſenſu Calvini ſeu Janſenii] in Romana Eccleſia approbationem, quâ obtentâ facilè reperiendum modum, quo circa Myſterium Euchariſticum concordia iniretur. Summa reſponſionis Santamorianæ hæc traditur. *Fateor: hoc* [de gratia] *dogma palmare eſt, fœcundum inprimis demiſſione, pietate, & charitate Chriſtiana, accommodatiſſimum ad excitandas utriuſque partis pro altera curas & deprecationes, idoneum ad eliciendos pro fratrum errantium ſalute ſinceros gemitus, ut in viam redeant non impoſito onere credendi id, quod fides reipſa non exigit*.

Quæ omnia non ideo commemoro, quaſi Janſenianos omnes circa præſentiam Chriſti in Euchariſtia conſentire cenſeam Calvinianis, qnos pluribus editis lucubrationibus publicè inſectantur; attamen & plurima ſunt, quæ ubi ſimul concurrentia quis conſideraverit, neſcio an adeò certa ipſi de illorum omnium bona circa hoc My-

Myſterium Fide, ſecuritas apparitura ſit. Mihi quidem præcipuè difficultatem movet, non ſolùm quòd Janſeniana factio tanto feratur affectu erga Philoſophiam Catthesii, ut Sedis Apoſtolicæ contra ejus Volumina, cenſuras odio publico, & libellis infamibus proſcindat; cujus Philoſophiæ axiomata quomodo Myſteriũ ſalvent Euchariſticũ, extra novaturientiũ ſcholam, pauciſſimi ſibi intelligere videntur hactenus: Verùm etiam plus materiæ ſuppeditant ſuſpicioni arcta adeò Queſnelliſtarum cum Hæreticis familiariras, neceſſitudo, tractatus quoque [ut dicitur] nupertimi de Concordia; fidei præterea profeſſio verſatilis adeò, ut contra perpetuum Eccleſiæ uſum ab illis cenſeatur mera & inanis ceremonia, nihil aſſensûs poſtulans interioris: in quam ſententiam ire magnam eruditorum ſuorum in Galliis partem Arnaldus aſſerit, Epiſtolâ ad Fratrem ſuum Andegavenſem Epiſcopum, quam Queſnellus dignam ſtatuir, ut mendaciſſimæ ſuæ inſereretur Defenſioni Eccleſiæ Romanæ & Summorum Pontificum pag.491. de quo ampliora dabimus contra Propoſitionem 101. Adde juramentum Formulæ Alexandrinæ contra Janſenianam hæreſim modò rejectum ab iiſdem, oppugnatumque: modò affulgente ſpe officii, aut beneficii pingnioris alacrirer præſtitum, etiam *juxta ſenſum Conſticutionis Vineam Domini Sabaoth*. Nuper ſuſceptam vidimus Bullam UNIGENITUS ut regulam fidei, mox verò ab iiſdem velùt fidei contrariam abjici, interpoſitâ etiam ad Concilium OEcumenicum appellatione.

9 Quid dicam de Divinorum Myſteriorum in criminibus tum ſuſceptione, tum etiam celebratione annis pluribus ſacrilegè continuatâ?

Hæc, inquam, & plura iſtiuſmodi, quæ longum, & odioſius foret ſingulatim perſequi, efficiunr, ut mihi quidem minùs certa perſpectaque videatur hypocritarum aliquot, Queſnello adhærentium, de Chriſti in Sacramento præſentiâ vulgaris perſuaſio. Fidem de hoc myſterio Divinam & Chriſtianam ipſis non ineſſe, neceſſe eſt, indubitatum teneant Theologi Catholici, qui Queſnelliſmum eſſe reverà hæreſim à Clemente XI. & univerſa ei conſentiente Eccleſiâ condemnatam pro certo habent, dum nihilominus eam vident tum ab hæreſeos iſtius progenitore, tum ab ejus aſſeclis in dies pertinacitet propugnari.

Diſcimus enim ab Angelico 2. 2. quæſtion. 5. Artic. 3. Corp. *Dicendum, quòd in hæretico diſcredente unum Articulum fidei, non manet fides neque formata, neque informic.... Manifeſtum eſt, quòd hæreticus, qui pertinaciter diſcredit unum Articulum fidei, non eſt paratus ſequi in omnibus doctrinam Eccleſiæ, ſi enim non pertinaciter, jam non eſt hæreticus. Unde manifeſtum eſt, quòd talis hæreticus circa unum Articulum, fidem non habet de aliis Articulis; ſed opinionem quamdam ſecundùm propriam voluncatem*. Quicumque igirur ex obſtinatis novæ hæreſeos defenſoribus Calvino circa Chriſti in Euchariſtia præſentiam diſſentiunt, ne in hoc quidem fide prædiri ſunt Divinâ & ſupernaturali; *ſed opinione quadam ſecundùm propriam voluntatem*, unde faciliùs luxatur & corruit.

10 Redeamns ad communionis dilationem, quam novi Theologi, iidemque novi Pœnitentiarii ſtatuunr veluri utiliſſimam, ac ſtatui pœnitentis cujuslibet accommodatiſſimam ſatisfactionem. Quoties adverſarii nobis ingerunt Opuſculum piis omnibus familiare *de imicatione Chriſti*, perpetàm quidem ſempet, nuſquam fideliter! At modò iſtud audiant lib.4. cap.10. *Quid prodeſt diu tardare Confeſſionem, aut ſacram differre Communionem? Expue velociter venenum; feſtina accipere remedium.... Si hodie propter iſtud dimittis, cras forſitan illud magis eveniet*. Clariùs Doctorum Aquila Auguſtinus Epiſtola 118. *Si peccaca non ſunt, ut excommunicandus quiſquam homo judicetur, non ſe debet à medicina Dominici Corporis ſeparare*.

Concilium quidem Tridentinum Seſſion.13. cap.7. de hoc Sacramonto Sanctiſſimo ait: *Certè quò magis Sancticas & Divinitas Cæleſtis hujus Sacramenti viro Chriſtiano comperta eſt, eò diligentiùs cavere ille debet, ne abſque magna reverentia & ſanctitate ad id percipiendum accedat*. Ubi magnam exigi reverentiam video & ſanctitatem, ſeu ſtatum gratiæ; ſed non ſanctitatem neceſſariò eximiam, ſive perfectionem, ut Janſeniani ſtatuunt *arcendos à Sacra Communione quibus nondum ineſt amor Dei puriſſimuc, & omnis mixtionis expers*.

Ibidem Synodus in memoriam revocans illud Apoſtoli 1. Corinth. 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de Pane illo edat*, hanc præcepti Apoſtolici tradit ex communi Eccleſiæ ſenſu & conſuetudine explicationem: *Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat, eam probationem neceſſariam eſſe, ut nullus ſibi conſcius morcalis peccati, quantumvis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa Sacramen-*

mentali Confeſſione ad Sacrum Euchariſtiæ Sacramentum accedere audeat; non vetò, ut multo antea tempore Pœnitentia peragenda ſit, donec acquiſitus fuerit *Amor Dei puriſſimus & omnis mixtionis expers*, ut nihil ex ſuperioribus exceſſibus ſuperſit ampliùs imaginis in phantaſia, ut novæ Pœnitentiariæ præſcripta à Novatoribus regula requirit.

Nos fidem habere & praxim jungere malumus relato Concilio, & S. Franciſco Saleſio, qui, ut de eo Eccleſia in Officio Canonico teſtatur, *Scriptis Cæleſti Doctrina refertis Eccleſiam illuſtravit, quibus iter ad Chriſtianam perfectionem tutum & plaunm demonſtrat*; non per abrupta, præcipitiis indeclinabilibus horrida, & innumeris exitialia animabus, per quæ cæcutientium duces rigidi, & ipſi ſuperbiâ, ac natâ inde pervicaciâ præ diſcipulis obcæcati, cum iis in exteriorum tenebrarum errorumque foveam corruunt, non facilè emerſuri. Saleſius igitur Introductione ad viram devotam parte 2. cap. 21. *Si*, inquit, *mudani à te petant, cur tam ſæpe communices, dic eis, quòd id facias, ut Deum amare diſcas, ut te purges à tuis imperfectionibus, ut te liberes à tuis miſeriis ... ut te confortes iu tuis infirmitatibus. Dic eis, quòd duo hominum genera ſæpe communicare debeant: perfecti, quia omnino bene diſpoſiti, iujuriam iuferrent, ſi ad ſoutem perfectionis nou accederent: & imperfecti, ut juſtè ad perfectionem protendere poſſint: fortes ut non iufirmentur: infirmi, ut fortificentur: ægroti, ut ſaneutur: ſani, ne morbo corripiantur, & quòd tu tanquam imperfectus, debilis, & ægrotus, opus habeas, ſæpe communicare cum tua perfectione, tua fortitudine, tuo medico: Dic eis quòd hoc Sanctum Sacramentum accipias, ut dignè ſuſcipere diſcas; quia raròbene fit, iu quo ſe raròquis exercet.*

Si objeceris exempla aliquorum, qui in ſilvis, vel quacumque ſolitudine Pœnitentiam de peccatis egerint ſalutarem, & tamen ut ab omni hominum conſuetudine, ita & à Divini participatione myſterii multo tempore voluntariè ſegregati; reprehendere nolo, quod pauciſſimis ſpiritus bonus dictaverit; ſed ex Auguſtino, ex Angelico, ex Saleſio, & totius Eccleſiæ conſenſu aſſerere non vereor, exempla eſſe miranda potiùs, quàm communiter imitanda: neque facta iſtiuſmodi ſingularia redarguere neceſſe eſt, ſed communes regulas, quas omni peccatorum pœnitentium generi, atque in eo omnibus individuis, excepto nemine, novi apoſtoli præſcribunt: atque ita à ſaluberrimo Euchariſtiæ Myſterio, ab ipſaque Confeſſione avertunt plurimos, ne in beatitudinem, ex qua ſe excidere, niſi penitùs obcæcati, minimè ignorant, introire cæteros patiantur.

CAPUT VII.

Fraus Articuli circa Reconciliationem detegitur, & confutatur error.

1 QUot præparationis, quot ſatisfactionis opera præmittenda Queſnellus aſſerit Reconciliationi, tot ſubdolæ ſunt fallaciæ non facilè diſcernendæ, niſi ab eo cui reliquum authoris ſyſtema novaturiens exploratum eſt. Hoc ſcilicet tempore reconciliationis appellatio, ubi de peccatoribus, & Sacramento Pœnitentiæ agitur, adhiberi ſolet pro translatione hominis à ſtatu peccati ad ſtatum gratiæ & amicitiæ cum Deo: qui ſenſus prorſus obvius Propoſitionis eſt; nec quiſquam aliter intelliget Articulum condemnatum. „ Modus plenus ſapientiâ, lumine & charitate, eſt dare animabus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, petendi ſpiritum pœnitentiæ & contritionis, & incipiendi ad minùs ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur. „

Superioribus quidem ſeculis, quibus ſolemnis viguit Pœnirentia, reconciliario ſæpe vocabatur abſolutio quaſi ab excommunicatione, cùm reſtituerentur pœnitentes Communioni Corporis Chriſti, & reconciliarentur cum Eccleſia; quamvis amicitiæ cum Deo redintegratio antea obtigiſſet, ſive ſolâ interiore hominis pœnitudine, ſive accedente arcano miniſterio Sacerdotis. Non poſſe autem modò Queſnelli Articulum accipi in ſenſu ipſius & ſimul obvio, ex allegatis hactenus indubitatum eſt; obvia enim reconciliationis intelligentia hoc tempore juſtificationem denotat peccatoris; ſententia verò Queſnelli ſanctitatem præſupponere debet, & de ſola accipi juſtificati reconciliatione cum Eccleſia, quandoquidem juxta Articulum 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio.* Neminem ſcilicet ſinè gratiæ auxilio *portare cum humilitate & ſentire* ſalubriter *ſtatum peccati, petere ſpiritum pœnitentiæ & contritionis, & incipere ad minus ſatisfacere juſtitiæ Dei*, Catholicis omnibus, ipſique Queſnello compertiſſimum eſt: ſolus inficiabitur Pelagianus.

2 Præcedere igitur juxta Queſnelli dog-

dogma haud poterunt ea opera juſtitiam, ſive à peccatoribus fieri, *autequam reconcilientur*. Audiatur Synodus Tridentina Seſſion.6. cap.3. ſic definiens: „ Si quis dixerit, ſinè præveniente Spiritûs Sancti inſpiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe ſicut oportet, ut ei juſtificationis gratia conferatur, anathema ſit. „ Si omnem fidem, ſpem, dilectionem, pœnitentiam ſalutarem, prævenire neceſſariò debeat Spiritûs Sancti operatio, atque ejus adjutorium, quæ indubiè gratia quædam eſt, patet apertiſſimè, quòd vel *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori*, non ſit *peccatorum remiſſio*, ut affirmaverat Articulus 28. vel quòd præveniente gratia credere, ſperare, diligere, pœnitere ſalubriter homo nequeat, antequam reconcilietur, dum præveniente ſingulos actus gratiâ, remiſſio peccatorum conceſſa in Queſnelli ſententia fuerit. Sed nempe ſimplicibus imponit novus Pœnitentiarius, ipſoſque decipere nititur Præpoſitos Eccleſiæ, & fidei judices vocabulo *reconciliationis* utens in ſignificatione à ſolis nunc ferè novitatis ſectatoribus intelligenda. Ne igitur & nos ille circumveniat, ſemper meminerimus, nullum poſſe juxta novos Theologos actum elici bonum, & diſponentem ad juſtitiam, quin hoc ipſo, ſi in peccatis homo fuerit, juſtificetur. *Prima* ſcilicet *gratia*, ad iſtiuſmodi actum neceſſaria, *eſt peccatorum remiſſio.*

Per Art. 26. *nulla dantur gratiæ niſi per fidem* & 27. *fides eſt prima gratia, & fons omnium aliarum*, unde liquidò conficitur actum *humilitatis*, quo ſalubriter *portandus* dicitur *ſtatus peccati*, orationem, quâ *petendus ſpiritus pœnitentiæ & contritionis*, & quodcunque *ſatisfactionis* initium in Queſnelli Articulo poſitum, veluti prævium reconciliationis, eſſe hominis antea reconciliati; cùm ex gratia & fide neceſſariò profluant; quia, ut ex Tridentino Concilio diſcimus ſeſſ. 6. cap.8. *Fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum & radix omnis juſtificationis*: & ex Articulo ſuo 51. diſcere nos vult Queſnellus quod *Fides juſtificet quando operatur*, ut operatur certiſſimè, quando ex ea profluunt ſalutaris *humilitas* in *portando & ſentiendo ſtatu peccati*, oratio, quâ utiliter *petitur ſpiritus pœnitentiæ & contritionis*; uti & quando homo *incipit ſatisfacere juſtitiæ Dei*.

3 Altera conſectarii ratio non minùs inevitabilis eſt, quòd nullus iſtorum actuum profluere ex fide valeat, niſi per charitatem, ſinè qua nequit eſſe ulla fidei operatio; ſiquidem *Fides juſtificat quando operatur; ſed ipſa non operatur, niſi per charitatem* Prop. 51. & in Epiſtolam 1. Joannis cap. 3. v. 9. non incongruè Queſnellus aſſerit *Nullum peccatum mortiferum poſſe cum charitate conſiſtere*.

Rurſus; ſed non catholicè Prop. 54. *Sola charitas eſt, quæ Deo loquitur; hanc ſolam Deus audit*. Quomodo igitur ſpiritus pœnitentiæ & contritionis petetur, ſi charitas abſuerit? Si adſit, juſtificat. Fieri proinde non poteſt, ut ſpiritus pœnitentiæ & contritionis petatur ante criminum remiſſionem, cùm ipſa petitio ſit charitas, vel ex ea proveniat, neque charitas eſſe valeat abſque juſtitia.

Prop. 58. *Nec Deus eſt, nec religio, ubi non eſt charitas*: atque adeò ubi non eſt gratia ſanctificans, à charitate, etiam Queſnelli judicio, inſeparabilis. Ubi autem nec Deus eſt, nec religio, quomodo *portabitur cum humilitate, & ſentietur* utiliter *ſtatus peccati*, ita ut *petatur ſpiritus pœnitentiæ & contritionis*, atque homo *incipiat ad minus ſatisfacere juſtitiæ Dei*? Si verò quis non penitùs ſinè Deo & religione eſt, neceſſariò juxta Queſnellum adeſt charitas juſtificans. Non igitur poteſt, præſertim multo tempore, *portari cum humilitate ſtatus peccati, peti ſpiritus pœnitentiæ & contritionis*, initiumque dari *ſatisfactioni*, *antequam* ſit hominis cum Deo *reconciliatio*.

Propoſitione 44. *Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones & actiones omnes noſtræ naſcuntur: amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur; & amor quo nos ipſos ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt, non refert, & propter hoc ipſum ſit malus*. Quapropter *humilitas* in *portando & ſentiendo ſtatu peccati*, ſimiliter oratio, quâ *ſpiritus pœnitentiæ & contritionis petitur*, ac denique *ſatisfactionis* inchoatio, *reconciliationi* juxta Queſnellum aliquo tempore præmittenda, ſi non eſt amor Dei omnia agens propter Deum, quemque Deus remuneratur, ſi neque à tali provenit dilectione, erit neceſſariò amor mundi malus, qui nequit eſſe idonea ad juſtificationem diſpoſitio. Si verò, ut nullus datur in novo Euangelio charitatem inter, & noxiam cupiditatem actus medius, amor Numinis, vel ab eo profluens, qualis in Propoſitione 44. præſcribitur, indubiè eſt non ſolùm ex gratia; ſed etiam ex fide; quæ, ut non operatur niſi per charitatem, neceſſariò juſtificat juxta relatam ſuperiùs Prop.51. *Fides juſtificat quando operatur, ſed non operatur niſi per charitatem.*

4 Ve-

4 Verùm quomodo Queſnellus omnem iſtiuſmodi diſpoſitiooem in omnibus exigit peccatoribus *antequam* Sacramento Pœnitentiæ *reconcilientur*? Patet ex deductis rationibus, hunc Authorem oullam agnoſcere in Sacerdotibus poteſtatem remittendi confitentibus peccata, niſi quæ ante abſolutionem condonata fuerint pœnitentium diſpoſitione.

Unde Sacramentum iſtud non ampliùs mortuorum etit; ſed tantummodo vivorum: & ſive Confeſſarius ſeriò abſolverit, ſive joco; ſive peccata retinere velit, ſive remittere, ſemper ea abolita fuerint confitentis pœnitentiâ, ſi fuerit ad accipiendam abſolutiooem ſufficiens: quod neque conſonat verbis Chriſti, poteſtatem clavium Sacerdotibus conferentis, *Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt*: oeque convenit ſenſui Eccleſiæ, neque ſatisfacit Tridentino Concilio ſeſſ. 14. cap. 9. anathema infetenti *Si quis dixerit abſolutionem ſacramentalem Sacerdotis non eſſe actum judicialem; ſed nudum miniſterium pronuntiandi & declarandi remiſſa eſſe peccata confitenti; modo tantùm credat, ſe eſſe abſolutum: aut Sacerdos non ſeriò; ſed joco abſolvat*.

Eâdem ſeſſ. cap. 4. *de Attritione* illic deſcriptá, & charitatis experte definit Syoodus quod per illam pœnitens, Divino adjuvante auxilio, *viam ſibi ad juſtitiam paret, & quamvis* (Attritio eadem) *ſinè Sacramento pœnitentiæ per ſe ad juſtificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandum diſponat*.

Exhibeat adverſarius, ſi poſſit, attritionem ullam, quæ Spiritûs Sancti impulſus ſit, & hominem ad Dei gratiam in Sacramento pœnitentiæ impetrandum præparet, neque tamen eam in ſuo ſyſtemate confecrat. Evidens nempe eſt, nunquam ab eo attritionem agnoſci utilem, vel etiam liberam à delicto, niſi quam inſigniat charitas, quæ nullum ſecum patitur peccatum lethiferum: imò nulla ipſi vera legis obedientia eſt, nulla Chriſtiana actio Chriſtiano elicita modo, nulla Immunis à macula, quæ non ſit charitas, vel ejus exercita imperio.

5 Quid clarius Propoſitione 46. *Cupiditas aut charitas uſum ſenſuum bonum, vel malum faciunt*? Quæ ſi integra ſit actuom ad ſenſus pertinentium diviſio, neceſſe erit eadem dicatur cæterorum actuum humanorum, ad quamcumque attinentium facultatem.

Hinc facilè colligitur cur juxta Prop. 47. *Obedientia legis profluere debeat ex fonte, & hic fons ſit charitas*: cur, *quando Dei amor eſt illius principium interius, & Dei gloriæ ejus finis, tunc purum ſit quod apparet exterius, alioquin non ſit niſi hypocriſis aut falſa juſtitia*. Quid enim hypocriſis aliud, quàm falſum obedientiæ ſimulacrum ſit, quo infinita Dei bonitas offenditur? Si autem omois legis obedientia charitas eſſe debeat, vel ex illa profluere, ne inquinetur vitio, qualis etit peccatoris *humilitas*, quamdiu perrexerit *portare & ſentire ſtatum peccati*? Qualis ejus toto tempore precatio, quâ *petat ſpiritum pœnitentiæ, & contritionis*?

Quale operationis initium, quo *juſtitiæ Dei ad minus ſatisfacere incipiat*? Ea enim omnia ad legis ſpectant obedientiam; quia Deus humilitatem præcipit peccatori; jubet eum orare pro obtinendo veræ pœnitentiæ & contritionis beneficio: ſatisfactionem quoque exigit pro delictis.

Verùm dum ea omnia præparationis ad reconciliationem opera, *profluere debent ex fonte, & hic fons eſt charitas*, quæ etiam Queſnello judice, in 1. Joannis 3. v. 9. *nullum ſecum patitur peccatum mortiferum*; ediſſerat iterum nobis adverſarius: Quomodo illa omnia præmitti à peccatoribus cupiat, antequam reconcilientur: & quidem præmitti non uno temporis momento, ſed ſpatio ootabili, quæ aliter quàm ex reconciliante charitate procedere nequeunt.

6 Nemo hæc alius componet, quàm qui cenſuerit, ſobolem eſſe genitore & avo priorem, hoc eſt, ante reconciliationem debere aliqoo tempore præcedere opera, quæ ex reconciliante proveniunt charitate.

Ne tamen Queſnellus appareat inſulſus adeò Philoſophus, quàm in Theologicis à fide Catholica devius, oeceſſe eſt *reconciliatio* accipiatur non pro reſtitutione Divinæ amicitiæ, ſive prima criminum remiſſione, ut paſſim intelligitur; ſed pro pacificatione Eccleſiæ antea offenſæ, & admiſſione pœnitentis ad Divini corporis communionem. Unde fraudulenta in Queſnelli Articulo eſt *reconciliationis* appellatio.

An in ejus ſententia abſolutio conferat ſaltem ſecundam gratiam, ſive itetatam in Numinis Tribunali condonationem noxarum, minùs habeo exploratum. Fidem enim facit Joannes de Jovaud Ciſtercienſis Abbas & totius Ordinis Secretarius teſtimonio jurato anni 1638. 17. Junii de Sancyrano, ſe ex eo accepiſſe *quòd ſacramentalis abſolutio præſupponat remiſſionem peccatorum contritione impetratam, quodque abſolutio non*

ſit niſi declaratio remiſſionis. In Teſtimonio quoque Illuſtriſſimi Sebaſtiani Epiſcopi Lingonenſis quod eodem anno die 11. Julii miſit ad Galliæ Cancellarium, legimus à Sancyrano affirmatum *verba abſolutionis non operari remiſſionem; ſed declarare tantùm*.

Hunc autem alterum Janſenianæ Eccleſiæ fundatorem, in ſummo apud novos Theologos pretio eſſe nullus controverſiarum in Galliis & in Belgio conſcius ignorat. Mihi hic quidem ſufficit Queſnelliani Articuli aperuiſſe fallaciam; nunc illum ſuſcipio majoribus copiis debellandum.

CAPUT VIII.

Propoſitio Scripturis, ejuſque SS. Interpretibus oppoſita. Fraus multiplex Novi Teſtamenti Gallici in Belgio Montibus editi.

1 PEccatores filium prodigum temerè ſecuti, inſipientiore conſilio remanere diutiùs cupiunt à Patre amantiſſimo remoti, ut quibus vitulus ſaginatus redeuntibus præparatur, ventrem implere pergant ſiliquis & ſpurcitiis porcorum. Surgendum illicò & redeundum ad Patrem: atque hic quidem ut indole benigniſſimus, diu noctuque ad filii reditum anhelans, advenienti eminus occurrit, non cum crucibus noſtris novatoribus, pœnitentem repellit: non remittit eum, ut porcos paſcendo diutiùs, *portet cum humilitate & ſentiat ſtatum peccati*; ſed extenſis brachiis ſtatim amplectitur, *miſericordiâ motus eſt, & accurrens cecidit ſuper collum ejus, & oſculatus eſt eum. Dixitque ei filius: Pater peccavi in cœlum, & coram te; jam non ſum dignus vocari filius tuus. Dixit autem Pater ad ſervos ſuos, citò proferte ſtolam primam*: quâ juxta omnes interpretes deſignatur gratia ſanctificans, quæ peccatori in reconciliatione redditur.

Indicata voce *citò* reconciliationis acceleratio, vehementer diſplicet verſionis Gallicæ Montibus impreſſæ authoribus & defenſoribus Queſnellianis: unde vocem illam ſua verſione eliminant, ne Confeſſariis argumento ſit pro non deneganda pœnitentibus abſolutione. Si Queſnellus Patri iſti Euangelico fuiſſet à conſiliis, monuiſſet eum de *modo ſapientiâ, lumine, & charitate pleno*, juxta quem differenda fuerat in multum tempus reconciliatio; ſi quidem Pater ille typus futurus erat adminiſtrantibus pœnitentiæ Sacramentum. Sed num & Chriſtum Queſnellus arguet inſipientiæ, quod talem Præpoſitis Eccleſiæ typum propoſuerit?

2 Montenſis interpres objicit, quod in textu Græco adverbium *citò* non exprimitur. At geminatur articulus dicendo *proferte illam ſtolam, illam primam*, quæ geminatio promptitudinem animi indicat, volentis accelerari quod jubetur. Unde Sanctus Hieronymus epiſt. 146. *celeriùs proferte*: Gregorius Magnus Moralium cap. 5. Ambroſius lib. 7. in Lucam, Chryſologus ſermone 3. & alii cum S. Auguſtino & vulgata noſtra totius Eccleſiæ uſu recepta, ac denique Queſnellus ipſe: *proferte citò*.

Apocalypſeos cap. 3. poſt quam Deus v. 19. dixerat, pœnitentiam age, ſtatim ſubjungit v. 20. *Ecce ſto ad oſtium & pulſo: ſi quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi januam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo*. Hæc iterùm promptitudo Dei veluti ſtantis ad oſtium, & omni momento expectantis primum peccatoris convertere ſe volentis indicium, primam feriæ pœnitentiæ vocem, primam januæ apertionem, ut ad eum intret illicò, & in redintegratæ ſignum amicitiæ cum eo cœnam ſumere non dedignetur, hæc, inquam, Dei clementiſſimi promptitudo minimè favet abſolutionem communiter differentium ſeveritati. Ideo nec placet Montenſi Interpreti, qui, ut nova ſecta, paſſim mallet reconciliationem in longa tempora ſuſpendi.

Quare ea verſio præſenti tempori ſubſtituit futurum: *Pœnitentiam age; quia brevi ero ad oſtium & pulſabo. Faites penitence, car je ſerai bientoſt à la porte, & je frapperay*.

Aliquibus videtur Apocalypſeos locus alludere ad illud Cant. cap. 5. v. 2. *Vox dilecti mei pulſantis: aperi mihi ſoror mea, amica mea, quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium*; ex eo videlicet quod tota nocte pulſans fores, & teporem ſponſæ excitans, humido aeri fuiſſet expoſitus.

2. Corinth. 7. v. 10. dicitur: *Quæ enim ſecundùm Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur*. In quæ verba S. Chryſoſtomus, *peccavit quis, triſtatus eſt? Peccata delevit; nam quæ ſecundùm Deum triſtitia eſt, pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur*. Hic etiam Montenſi Interpreti eſt quod diſpliceat, quaſi peccatoris triſtitia nimis citò pœnitentiam ſalutarem operetur. Quapropter ſententiam ita vertit, ut *ſtabilem* non referat ad ſalutem, ſed ad pœnitentiam, atque ita vult non exigui,

ſed

ſed longi ſolummodo temporis pœnitentiâ peccatorem reconciliari, & conſequi ſalutem. *Triſtitia*, inquit, *quæ ſecundùm Deum eſt, operatur pœnitentiam ſtabilem, & quæ juxta textum Græcum, non retractatur.* Quaſi nulla triſtitia ſecundùm Deum ſit, niſi quæ operatur pœnitentiam, nullo unquam peccato mortifero elidendam; ita ut, quem ſemel ſeriò pœnituerit peccati, nunquam is inpoſterum relabatur.

3 Sed quantumlibet Janſeniſtæ ſacros Codices pervertere moliantur, nunquam efficient, quin Dei & Chriſti ejus benignitas pœnitentes ſtatim in gratiam recipiens, ubique conſpicua emicet, deque Eloquiorum ſuorum triumphet corruptoribus. De ſe teſtatur David Pſalmo 31. *Dixi confitebor adverſùm me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* In quem Pſalmum Auguſtinus: *Attendite fratres, corde pronuntiaverat, & tu dimiſiſti.*

2. Regum 12. Dicenti Davidi, *peccavi Domino*, ſtatim reſpondit Nathan: *Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum: non morieris.* Lucæ 18. Publicanus *percutiens pectus ſuum, & dicens, Deus propitius eſt mihi peccatori*, ſtatim Chriſtum nactus eſt juſtificationis authorem pariter & teſtem: *Dico vobis deſcendit hic juſtificatus in domum ſuam.*

Lucæ 23. Culpam ſuam agnoſcit latro: *Nos quidem juſtè, nam digna factis recipimus; hic verò nihil mali geſſit*; & ad Jeſum converſus; *Domine*, inquit, *memento mei dum veneris in regnum tuum.* Cui ſtatim Chriſtus: *Hodie mecum eris in paradiſo*; juſtificatus igitur jam erat; teſte Auguſtino ſerm. 1. in Pſalmum 34. *Neque enim injuſto & non jam juſtificato diceret Chriſtus, hodie mecum eris in paradiſo.*

Debitori 10. millium talentorum (qui Auguſtino interprete lib. 1. Quæſtionum Euangel. 9. 25. in univerſa Decalogi præcepta deliquerat) ait Dominus, *Omne debitum dimiſi tibi quoniam rogaſti me*: & verè inquit S. Chryſoſtomus in hunc locum, *ſolâ deprecatione reconciliatus eſt.*

Lucæ 7. v. 37. *Et ecce mulier, quæ erat in Civitate peccatrix, ut cognovit, quòd accubuiſſet in Domo Phariſæi, attulit alabaſtrum unguenti.* In quem locum S. Auguſtinus Hom. 23. inter 50. *Vidiſti*, inquit, *mulierem famoſam, mala utique famæ, quæ erat peccatrix, non invitatam irruiſſe convivio, ubi ſuus medicus recumbebat, & quæſiiſſe piâ impudentiâ ſanitatem: irruit quaſi importuna convivio, opportuna beneficio. Noverat enim quanto morbo laboraret, & illum ad ſanandum eſſe idoneum, ad quem venerat, ſciebat.*

Simile habetur hom. 58. de Tempore. Queſnellus verò ad mulierem converſus gravi tono illam ſuam ingeminaſſet regulam: *Modus plenus ſapientiâ, lumine, & charitate eſt, dare animabus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati.*

Sapientia eſt & Charitas Phariſaica, de qua Auguſtinus homil. 23. jam citatâ ſic proſequitur: *Ad illius ergo Phariſæi pedes ſi talis mulier acceſſiſſet, dicturus erat, quod Iſaias de talibus dicit: Recede à me, quoniam mundus ſum. Acceſſit autem ad Dominum immunda, ut rediret munda: acceſſit ægra, ut rediret ſana: acceſſit confeſſa, ut rediret profeſſa.* Adverſarii immundam remitterent immundam, ægram remitterent ægram, & confeſſam ut ampliùs confiteretur, *portaret cum humilitate, & ſentiret* diutiùs *ſtatum peccati*, inimica Deo, & perpetuæ obnoxia damnationi, niſi eam pœnitentia juſtificaſſet.

4 Mulier in adulterio deprehenſa confitens peccatum, ſtatim à Chriſto audivit Joan. 8. *Nec ego te condemnabo*: Unde Auguſtinus Serm. 47. de verbis Domini, lib. de Adulterinis conjugiis cap. 6. & 7. Beda in cap. 8. Joannis: Bernardus Serm. 3. in Annuntiatione Dominica, colligunt eam fuiſſe à Chriſto reconciliationis beneficium conſecutam. Idem notat Euthymius in eundem locum, Cardinalis Toletus, Janſenius Gandavenſis Epiſcopus, Franciſcus Lucas, Cornelius à Lapide & alii apud ipſum in cap. 8. Joannis: S. Ambroſius Epiſt. 58. *Non damnat ut redemptio, corrigit quaſi vita, quaſi fons abluit.*

Lucæ 5. v. 20. de Paralytico per tectum immiſſo, ſtatim ut vidit Jeſus fidem ejus, & eum inferentium, inquit Euangeliſta, *quorum fidem ut vidit, dixit: homo remittuntur tibi peccata tua.* Eodem cap. v. 12. & 13. ſtatim ut vir plenus lepra videns Jeſum, & procidens in faciem, rogavit eum dicens, *Domine ſi vis, potes me mundare, Jeſus extendens manum tetigit eum, dicens, Volo, mundare, & confeſtim lepra diſceſſit ab illo.* Plurima ſunt iſtiuſmodi, de quibus S. Leo Serm. 11. de Paſſione: *Chriſtus non ſolùm corporis infirmitatibus medebatur; ſed etiam vulnera debilium curabat animarum*: & quidem non interpoſitâ multi temporis morâ.

Ideo Auguſtinus monet in Lucæ cap. 23. *Flevit amariſſimè Petrus, ut lacrymis ſuum poſſet lavare peccatum: & tu, ſi veniam vis mereri, dilue culpam lacrymis tuam: eodem momento, eodem tempore reſpicit te Chriſtus.* Ex quo colligitur, Petrum, quamvis vix priùs flere deſierit, quàm vivere, non ta-

men diu reconciliatione caruiſſe; ſed juſtificatum mox ubi Chriſtus eum miſericordiæ oculis dicitur reſpexiſſe.

Chryſoſtomus relatus cap. *Talis* de Pœnitentia diſtinct. 3. *Deus quantulamcunque & quamlibet brevi tempore geſtam non reſpuit pœnitentiam.*

Cyprianus ad Demetrianum: „ Nec „ quantitas criminis, nec temporis brevi„ tas, nec horæ extremitas, nec vitæ enor„ mitas, ſi vera eſt contritio, excludit à „ venia „. Gregorius in Pſalmum 31. „ Attende quanta ſit indulgentiæ vitalis „ velocitas, quanta miſericordiæ Dei com„ mendatio, ut confitentis deſiderium co„ mitetur venia, antequam ad cruciatum „ perveniat pœnitentia: ante remiſſio ad „ cor perveniat, quàm confeſſio in vocem „ erumpat.

5 Verùm converſiones omnes ſubitas, quas in Scripturis legimus, novatores haberi volunt ut miracula potiùs, quàm exempla: Quod Arnaldus lib. de *Frequenti Communione* part. 2. cap. 12. probare nititur authoritate S. Bernardi epiſt. 8. ad Brunonem. Arnaldum ſequitur Lovanienſis author *Methòdi remittendi, & retinendi peccata* pag. 80. & 149. & in Apologia pag. 101. præterea Lovanienſis alius priore non ſanior in *ſpeciminibus Moralis Chriſtianæ* pag. 133. verùm inſigni corruptione textûs S. Bernardi; quod enim de ſubita Converſione Pauli ex Perſecutore in Apoſtolum Mellifluus ait *eſſe potiùs miraculum, quam exemplum*, infidi relatores plurali numero exprimunt; quaſi juxta Bernardum omnes, quas ex Scripturis adduximus, converſiones celeres eſſent potiùs miracula, quàm exempla. Mutatio perſecutoris in Apoſtolum, longè mirabilior eſt, quam peccatoris ſolummodo in juſtum.

Rectiùs adverſarii ſupponerent, Chriſtum tot abſolutionibus à ſe benigniſſimè impertitis, Miniſtros ſuos, & futurorum temporum Eccleſiam edocere voluiſſe miſericordiæ ſuæ magnitudinem, & auxiliantis virtutem gratiæ. Quapropter ſive Chryſoſtomus, ſive quiſquis eſt author operis imperfecti hom. 43. ad caput 23. Matth. notat & referunt in Decreto 26. quæſt. 6. „ Ubi „ Paterfamilias liberalis eſt, diſpenſator „ non debet eſſe tenax. Si Deus benignus „ eſt, ut quid ſacerdos ejus auſterus? Vis „ apparere ſanctus? Circa vitam tuam eſto „ auſterus, circa alienam benignus „. Hoc te Chriſtus exemplo docuit: oppoſitum Phariſæorum eſt, quibus ut nihil erga alios inclementius, ſic nihil erga ſe benignius, mollius, delicatius.

6 Monendum hic aliquid de citata à me aliquoties ſupra verſione Gallicâ novi Teſtamenti Montibus Hannoniæ, ut præfertur, editâ; unde & vulgo dicitur Teſtamentum Montenſe. Damnata ea verſio fuerat à Clemente IX. ſpeciali Bullâ anno 1668. tanquam *temeraria, damnoſa, à vulgata editione difformis, & offendicula ſimplicium continens*: additâ excommunicatione latæ ſententiæ ipſo facto incurrendâ, ſi quis *librum illum legere, retinere, vendere, imprimere, vel imprimi facere audeat vel præſumat.*

Verùm quid liber ille, inquies, ad Queſnellum, qui adeò ejus author non eſt, ut non pauca accuſationis capita, quibus ea verſio gravabatur, in ſua tranſlatione correxerit? Arnaldum quoque Magiſtrum ſuum, cui Montenſis verſio paſſim tribuitur, ab ea invidia liberat, teſtatus nullam ipſum in eo opere partem habuiſſe. Credamus teſtimonio, quantumlibet ſuſpecto; ſaltem non inficiabitur Queſnellus Arnaldum, ſeque ipſum etiam poſt condemnationem Operis fuiſſe ejuſdem approbatores magnificos, & contra Cenſuram Pontificiam imperterritos defenſores.

Sic enim Arnaldus in „ Difficultatibus „ propoſitis Domino Steyaert „ parte 6. pag. 30. „ Cenſores Romani fuerunt in illa „ condemnatione decepti. „ pag. 41. „ Qui „ verſionem illam prohibent, præter Spi„ ritualem, quam committunt injuſtitiam, „ tenentur reſtituere typographo omne „ damnum, quod ex prohibitione patitur. pag. 47. „ Prohibitio illa fuit abuſus mani„ feſtus Eccleſiaſticæ poteſtatis, & Epiſco„ pi qui cenſuram illam promulgant, & „ approbant, reos ſe plurimorum conſti„ tuunt peccatorum. „ pag. 48. „ Aſſeri „ nequit abſque mendacio, quòd liber „ examinatus fuerit, antequam damnare„ tur. Nunquam fuit condemnatio magis „ contraria rationi,

7 Teſtatur autem in Bulla Pontifex: „ Nos librum hujuſmodi nonnullis vene„ rabilibus Fratribus noſtris S. R. Eccleſiæ „ Cardinalibus, aliiſque viris pietate, Do„ ctrinâ, atque ſapientiâ præſtantibus, „ maturè, quantum rei gravitas poſtulat, „ diſcutiendum atque examinandum com„ miſimus; quorum ſententiis auditis at„ que conſideratis, eundem librum ver„ ſionis Gallicæ Novi Teſtamenti ut ſupra, „ & ubicunque impreſſum, ſive in poſte„ rum imprimendum, tanquam temera„ rium, damnoſum, à vulgata editione „ prædicta difformem, & offendicula ſim„ pli-

„ plicium continentem authoritate Apo- „ ſtolica damnamus, & prohibemus.

Mentiti itaque juxta Arnaldum fuerint quicunque Cardinales, vel eorum Theologi, quicunque viri pietate, doctrinâ, ſapientiâ præſtantes, quibus cura examinis commiſſa eſt, quique poſtea de facta à ſe diſcuſſione teſtimonium tulere, & ſuam de ipſo opere ſententiam.

Actum autem eſt de ſalute illorum & præcedentium omnium Qualificatorum, Conſultorum, Cardinalium, & maximè Romanorum Pontificum, qui octoginta annorum ſpatio, Janſenii, Arnaldi, Queſnelli eiſque adhærentium infinita Opera confixerunt, ſententia, ſi Arnaldo & Queſnello credimus, injuſtiſſima: „ Quemadmodum „ enim „ Deus Salomoni reſervaverat ædifi- „ cationem templi, ita jure dixerimus ma- „ teriam de gratia, per quam Jeſus Chri- „ ſtus in animis fidelium, tanquam in ſuo „ templo regnat, Janſenio Iprenſium An- „ tiſtiti à Deo reſervatam fuiſſe clarius di- „ lucidandam, & tam longi operis execu- „ tionem diuturnis ipſius laboribus fuiſſe „ deſtinatam „ Ita Arnaldus in prima pro Janſenio Apologia pag.92. Magiſtrum ſequitur Queſnellus *Notis* in Epiſtolam Domini Steyaert pag.17.& 18. dicens: „ Adeò „ non ſuadetur, ſenſum à Janſenio inten- „ tum, hæreticum eſſe, ut jam demùm „ credere cœperit orbis Catholicus, ni- „ hil in ipſo non eſſe catholicum.

8 Univerſam quoque Arnaldi, potiſſimùm de gratia doctrinam, Queſnellus quodammodo in Canonem refert opere appellato *Cauſa Arnaldina*. Si igitur omnes, *qui Montenſem prohibent verſionem, teneantur reſtituere typographo omne damnum, quod ex prohibitione patitur*, quid cenſebitur de iis, qui prohibuere librum Janſenii; quandoquidem Jacobus Zegers Lovanienſis Typographus in *Querimonia* ad Sereniſſimum Principem Cardinalem Infantem pag.3. teſtatur, *Magnis impendiis, etiam uxorculæ meæ Dote in id injectâ, librum excudi*. Ibid. *Plurima adhuc exemplaria Domi habeo*, quæ niſi pretio diſtrahantur, *dos uxorculæ*, ſi non pereat, ſaltem plurimùm minuetur; in cujus proinde gratiam, juxta Janſenii vindices, qui, ipſo fatente Typographo, hanc ei *Querimoniam ſupplicem* dictaverant, permitti debuiſſet diſtractio Operis, aut Romanis Cenſoribus, maximè Pontificibus, onus incubuerit ſupplendi quodcunque paſſa eſt *dos uxorculæ* detrimentum.

Arnaldus eâdem Difficultatum parte pag.29. *Cenſura*, inquit, *contra verſionem illam (Montenſem) vibrata convenire poſſunt omni verſioni*: quam contra verſiones omnes calumniam, eorum, quorum intereſt, examini relinquo, &, ſi operæ pretium cenſuerint, confutationi. Mihi ſatis eſt animadvertere, Arnaldum, cùm ea ſcripſit, octogenario proximum, indubiè uſum fuiſſe Queſnello contubernali diſcipulo, & adjutore.

Quid autem Queſnellus ipſe de verſione Montenſi, ejuſque prohibitione judicet, audiatur ejus liber cui titulus: *Dialogi de Romano Decreto contra Teſtamentum Catalaunenſe cum Reflexionibus moralibus*. Reflexiones illæ Queſnelli ſunt, ex quibus 101. Articuli à Clemente XI. condemnati. Dialogi antē iſti impetunt priorem ejuſdem operis confixionem: neque in his Queſnellus ſolâ voluminis ſui defenſione ſe continet; ſed de Teſtamento quoque Montenſi enuntiat: „ Hæc verſio, renitente fruſtrà Decre- „ to Romano, tanquam opus præſtantiſſi- „ mum celebratur: Apologiæ pro ea typis „ editæ eandem prorſus vindicant à calum- „ niis adverſantium; potiſſimùm verò tri- „ ginta & plures forſitan editiones, anno- „ rum ſpatio quadraginta „. Licet igitur Queſnellus aliqua paulò aliter verterit, vadem tamen ſe etiam pro Montenſi, & contra omnes ejus adverſarios, maximè contra Sedem Apoſtolicam ſe conſtituit propugnatorem.

CAPUT IX.

Error Conciliis & Patrum Traditioni contrarius.

1 Miſſos faciamus præpoſteros Eccleſiæ reformatores: & adhæreamus potiùs Tridentino Seſſ.6. cap.14. cui titulus de Lapſis, & Eorum reparatione, ubi ſic docemur: „ Pro iis qui „ poſt Baptiſmum in peccata labuntur, „ Chriſtus Jeſus Sacramentum inſtituit „ pœnitentiæ, cùm dixit: Accipite Spiri- „ tum Sanctum: quorum remiſeritis pec- „ cata, remittuntur eis, & quorum reti- „ nueritis retenta ſunt. Unde dicendum „ eſt, Chriſtiani hominis pœnitentiam poſt „ lapſum multò aliam eſſe à Baptiſmali, „ eâque contineri non modò ceſſationem „ à peccatis, & eorum deteſtationem, aut „ cor contritum & humiliatum, verùm „ etiam eorumdem Sacramentalem Con- „ feſſionem, ſaltem in voto, & ſuo tempo- „ re faciendam, & Sacerdotalem abſolu- „ tio-

,, tionem, itemque ſatisfactionem, per je- ,, junia, eleemoſynas, & alia pia vitæ ſpi- ,, ritualis exercitia, non quidem pro pœ- ,, na æterna, quæ vel Sacramento, vel ,, Sacramenti voto unà enm culpa remit- ,, titur; ſed pro pœna temporali, quæ ut ,, Sacræ literæ docent, non tota ſemper, ,, ut in Baptiſmo fit, dimittitur ,,. Ubl habemus abſolutionem præviam ſatisfactioni, & peccatornm culpam cum pœna æterna remiſſam Sacramento Pœnitentiæ ante ſatisfactionem, qua ſolùm pœna remittitur temporalis, poſt abſolutionem reſidua.

Neque ea praxis primum à Concilio Tridentino inſtituta eſt, ſed teſte Catechiſmo Romano parte a. cap.5. *Antiqniſſimo Eccleſiæ uſu recepium eſt, ut cùm pænitentes à peccatis ſolvuntur, pæna aliqua eis irrògetur, cujus pænæ ſolutio, ſatisfactio vocari conſuevit*. De hoc antiquiſſimo Eccleſiæ uſu ſcribit Cardinalis Baronius ad annum Chriſti 56. & Sozomenus lib. 7. cap. 16. uterque ad eundem annnm, ſive Baronius ex Sozomeno de Eecleſiæ initio teſtatnr: *Presbyterum ſecretorum tenacem, & ſapientem præfecerunt, cui accedentes, qui peccarunt, acta vitæ ſnæ confitebantur; ille verò pro cnjuſque delicto, qnid ant facere ſingulos, aut lnere oportuerit, interminatus abſolvebat, ut à ſe ipſis pænas exigerent*. S. Chryſoſtomus apnd Baronium loc. cit. *Fidelibus denuntiabat: ſi quando contigerit ex vobis peccare aliqnem, accedat ad me dormientem, ut peccatorum vinculis ſolvatur*, quam id remotum eſt à *ſapientia, lnmine, & charitate* Obſervatoris moralis, & ejus ſequacium!

2 Inter articulos, ob quos Chryſoſtomus à quibuſdam Epiſcopis perperàm depoſitus; ſed authoritate Apoſtolicæ Sedis reſtitutus fuit, hic erat: *Si iternm peccaſti, pæniteat iterum, & quoties peccaſti, veni ad me, & ego te ſanabo*.

Citare pro ſe adverſarii ſolent Auguſtinum Tract.49. in Joannem, & Gregorium hom.26. in Euangelia, ſed mutilos, & contra certam Patrum Sententiam. Sic enim ibi Auguſtinns: *Quando confiteris, procedis. Quid eſt enim procedere, niſi ab occulto velnt exenndo manifeſtari? Sed nt confitearis, Dens facit magna voce clamando, id eſt, magnâ gratiâ vocando. Ideò cùm proceſſiſſet mortuus* (Lazarus) *adhuc ligatns, confitens, & adhuc reus; ut ſolverentnr peccata ejus, miniſtris hoc dicit Dominus: Solvite illum*: & quidem ſtatim, ut Lazarus, qui hic peccatoris confitentis typnm geſſit, ſtatim ſolvi juſſus eſt.

Non minùs manifeſtus ſententiæ communiſſimæ patronus eſt Gregorius loc. cit. dicens: *Illos debemus per P..ſtoralem authoritatem ſolvere, quos Authorem noſtrum cognoſcimus per ſuſcitantem gratiam vivificare*. Huc uſque Gregorium citant Adverſaril, perfidè omittentes quod ſequitnr: *Quæ nimirum vivificatio ante operationem rectitudinis in ipſa jam cognoſcitur confeſſione peccati*.

Joannes Monachus S. Baſilii Diſcipulus in libello de pœnitentia: *Datâ*, inqnit, *abſolutione, cum pænitente ſedeat Confeſſarius, eumqne bilari facie interroget, qualem pænitentiam ſubire velit*. Deinde proſequens exprimit abſolutionis formam: *Quæcumque declaraſti bumilitati meæ. Deus tibi dimittat per me peccatorem in boc ſeculo, & in futnro, & te indemnatnm ad tremendum ipſius tribunal ſiſtat: de peccatis antem confeſſis ne ſis ſolicitus: vade in pace*.

Nicephorus Carthophilax in Epiſt. ad Theodoſium Monachum: *cavebis Confeſſarius, ne indulgentiùs, & citra omnem increpationem abſolvat*: Quam increpationem Morinus, etiam adverſariis eruditiſſimus, pœnitentiæ impoſitionem interpretatur lib.6. cap.24. ipſe autem Motinns, quamvis criminum pnblicorum abſolutionem, etiam Sacramentalem putet dilatam fuiſſe uſque ad Canonicæ pœnitentiæ adimpletionem, quoad alia peccata nobis conſentit: Sic enim lib.9. cap.14. ait: ,, Crimina omnia, ,, & peccata, quæ illis ſæculis non expia- ,, bantur per publicam pœnitentiam, ſta- ,, tim, aut paulò poſt editam Sacerdoti con- ,, feſſionem, remittebantur, paucnlis ex- ,, ceptis, quæ cùm publica erant, commn- ,, nionis Euchariſticæ privatione non nun- ,, quam à Canonibus caſtigabantur.

Et quidem in his eodem teſte, tam frequens erat diſpenſatio, ut in pauciſſimis differendæ abſolutionis rigor nſum obtinuerit; nam ut monet eodem lib. cap.6. ,, Cùm urgebat periculum mortis, aut re- ,, formidabatur ſalutis æternæ pernicies, ,, veluti cùm periculum erat, nc capita- ,, lium peccatorum rei ad hæreticos, aue ,, ad gentiles transfugerent, aut grave ali- ,, quod incommodum Eccleſiæ crearetur, ,, abſolutio ſtatim poſt confeſſionem pec- ,, cati, & veræ reſipiſcentiæ demonſtratio- ,, nem, aut brevi exactâ pœnitentiâ con- ,, cedebatur ,,. Alios caſus ſimilis exceptionis plurimos refert cap.7. & ſequentibus.

3 Concilium Laodicenum Hæreticis converti, & Eccleſiæ reconciliari volentibus, deteſtationem erroris præcipit, quâ præ-

Digitized by Google

præſtitâ abſque alia ſatisfactione, abſque dilatione abſolutionis, Communionem Corporis, & Sanguinis Domini mox imperriendam ſtatuit Can. 9. „ De his (inquit) „ qui ab hæreticis convertuntur, id eſt, „ Novatianis, aut Photinianis, aut Teſſara- „ catitis, ſive baptizati ſint illi, ſive cate- „ chumeni, non ante ſuſcipiantur, quàm „ omnes hæreſes anathemarizent, & præ- „ cipuè illam, quâ detinebantur, & tunc „ demùm hi, qui apud eos dicebantur fi- „ deles, noſtræ doceantur fidei Symbolum, „ & uncti Sacto Chriſmate ſic myſteriis „ communicent ſacroſanctis „. Similem diſciplinæ rationem in reconciliandis hæreticis ſecati ſunt Epiſcopi antiquiſſimi, & Pontifices, ut Cornelius erga Trophimum, & ingentem ejus ſequacium multitudinem, Melchiades erga Donatiſtas: Synodi quoque variæ, ut Antiochena erga Samoſatenum, Nicæna erga Novatianos, Alexandrina, confirmante Liberio Pontifice, erga Epiſcopos Arianos.

Lex Clementina *Dudum* de Sepulturis, mandat Sacerdoti, ut *Confeſſiones audiat, pœnitentias imponat, & abſolvat*. Decretum Bonifacii Epiſcopi Moguntini, qui floruit Sæculo 8. ſtatuit, ut *curet unuſquiſque presbyter, ſtatim poſt acceptam Confeſſionem pœnitentium, ſingulos datâ oratione reconciliare*.

Variis quoque miraculis refertur olim à Deo comprobata abſolutio ſtatim confitentibus conceſſa. De S. Malachia refert S. Bernardus in ejus vita, *ſceleratiſſimam mulierem penè furibundam inducit, ut confiteatur: & confitetur; Malachias injungit pœnitentiam: orationes ſuper eam fundit, ſive abſolvit, & ſtatim ſpiritum manſuetudinis conſequitur*.

S. Medardus teſte Baronio ad ann. Chriſti 527. *Regem Clotarium, reum graviſſimæ deprædationis Eccleſiarum, tandem confitentem uno in momento indubitata relaxavit abſolutione*, quam ſtatim ſecutum eſt miraculum, quod ibidem amplè Cardinalis deducit.

4 In vita S. Dunſtani Cantuarienſis Archiepiſcopi refert Surius ad diem 19. Maji de juvene poſſeſſo à Dæmone. „ Inviſe- „ bant (inquit) eum alii; ſed ſi quid ha- „ berent gravioris culpæ intrà conſcientiæ „ receſſus, quòd confeſſi non eſſent, id il- „ lis objiciebat, eoſque ſe pœnarum ſua- „ rum apud inferos ſocios habiturum gra- „ tulabundus jactitabat. Ea res quibuſdam „ non mediocrem attulir ignominiam. „ Sed mox à pura peccatorum ſuorum con- „ feſſione remedium petebant: acceptâ „ itaque abſolutione, & ſatisfactione redi- „ bant ad Dæmoniacum: tum ille tranſ- „ verſum illos intuens, Unde, inquit, vos „ venitis? Quo lavacro tam citò expur- „ gati, & à meo contubernio abſtracti „ eſtis? & hæc furibundus ſpumans, & „ ejulans dicebat.

S. Eligius Seculi 7. contra nos ab adverſariis proferri ſolet, ut ab Arnaldo lib. *de Frequenti Communione* part. 2. cap. 16. 11. 30. 4. &c. Sed plerumque truncatus, ne verus authoris ſenſus eluceat. Hom. 13. „ Si (inquit) hodie pariter confeſſus, ac „ devotè converſus fuerit peccator, ut va- „ leat dignus intereſſe ſolemnitati præ- „ ſentis diei, quæ quia in ea Dominus cum „ Apoſtolis ſuis cœnavit, cœna vocatur, „ videat ſummopere, ut Sacramenta Cor- „ poris, & Sanguinis Domini, dignè reci- „ pere queat, quatenus potiùs ſalutem, „ quàm damnationem ſibi acquirat „. Ubi permittitur, ut peccator *hodie confeſſus, hodie converſus Corpus Chriſti, & Sanguinem recipiat*. Non igitur differebatur ei abſolutio; non dabatur tempus portandi, & ſentiendi ſtatum peccati, nec ulla mentio fit præmittendæ ſatisfactionis abſolutioni, quæ ſtatim confeſſionem ſecuta eſt.

Audiatur præterea idem Sanctus Homil. 15. „ Quod dico, omnibus dico, Cle- „ ricis, Laicis, Sanctimonialibus, ut quid- „ quid ſe recolit invidiæ, aut detractionis, „ odii quoque, & fornicationis, ſive ince- „ ſtus, vel perjurii, cæterorumve vitiorum „ contagione attactum, ſaltem hodie per „ divinæ ſalutis medicamentum, in quan- „ tum prævaler, ſe purificare procuret; „ confiteatur adversùm ſe injuſtitiam ſuam „ Domino, ut remittat impietatem cordis „ ſui, & reliquiæ cogitationum ejus diem „ feſtum agent Domino „. Ubi monet omnes criminum non levium reos, ut confitentes peccata ſua *hodie per divinæ ſalutis medicamentum*, quod eſt pœnitentiæ Sacramentum, *ſe purificare procurent*, adeòque à criminibus eodem die, quo ea confitentur abſolvi.

5 Canon 47. Concilii Cabillonenſis 2. „ In Cœna Domini à quibuſdam perceptio „ Euchariſtiæ negligitur: quæ, quoniam „ in eadem die ab omnibus fidelibus, ex- „ ceptis his, quibus pro gravibus crimini- „ bus inhibitum eſt, percipienda ſit, Eccle- „ ſiaſticus uſus demonſtrat, cùm etiam pœ- „ nitentes eâdem die ad percipienda cor- „ poris, & Sanguinis Dominici Sacramen- „ ta reconcilientur.

Sanctus Theodulphus, cujus Canones

nes Baronius ad annum Chriſti 835. antiquitatis Eccleſiæ diſciplinam vocat, ſic Canonum ſuorum cap.44. ait: „ Sicut periculoſum eſt, imputum quemque ad tantum Sacramentum accedere, ita etiam periculoſum eſt, ab hoc prolixo tempore abſtinere, ſalva ratione eorum qui excommunicati, non quando eis libet, ſed certis temporibus communicant, & Religioſis quibuſcumque ſanctè viventibus, qui penè omni die id faciunt „. Et cap.41. „ Singulis diebus Dominicis in Quadrageſima, præter hos, qui excommunicati ſunt, Sacramenta Corporis, & Sanguinis Chriſti ſumenda ſunt, & in Cœna Domini, & in Paraſceve, in Vigilia Paſchæ, & in die Reſurrectionis Domini penitùs ab omnibus communicandum.

6 Extat Decretum Soteris Pontificis, qui floruit Sæculo Secundo, quo jubet omnes, etiam publicè pœnitentes, die Cœnæ Dominicæ communicare, *cùm etiam*, inquit, *pœnitentes eodem die ad percipienda Corporis, & Sanguinis Domini Sacramenta reconcilientur*.

Alterum eſt Decretum Sylverii Papæ apud Ivonem Decret. part.2. cap.29. & Burchardum lib.5. cap.19. quo ſic ſtatuitur: „ Singulis diebus Dominicis in Quadrageſima, præter hos, qui excommunicati ſunt, & præter illos, qui in publica pœnitentia ſunt, Sacramenta Corporis, & Sanguinis Chriſti, ſumenda ſunt. Et in Cœna Domini, in Vigilia Paſchæ, & in die Reſurrectionis Domini, & in Pentecoſte, & in Natali Domini ab omnibus communicandum eſt.

Voluiſſetne tum etiam *Obſervator Moralis* omnibus peccata confitentibus *dari tempus portandi eum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, & incipiendi ad minus ſatisfacere Juſtitiæ Dei antequam reconciliarentur*? Id neque ferebat Eccleſiæ praxis, neque præcepta Pontificum permittebant. Abſoluti itaque erant in foro conſcientiæ omnes publicè pœnitentes, & excommunicati, cùm feſtis illis majoribus Corpus, & Sanguinem Chriſti ſumere juberentur. Non itaque pœnitentibus, etiam publicis, abſolutio privata in Sacramento pœnitentiæ differebatur uſque dum terminaretur ſatisfactio.

Sed & ſi feſtis illis peccatum quodpiam ſubjiceretur clavibus ſaltem occultum; urgente communionis præcepto, non differebatur abſolutio obtentu *dandi temporis ad portandum cum humilitate, & ſentiendum onus peccati*, neque obtentu implendæ priùs impoſitæ à Confeſſario pœnitentiæ, quod adverſariis eſt initium *ſatisfactionis*, quam Divina ſibi vindicat juſtitia. Verùm ſatisfactionis tum inchoandæ, ſi inchoata antea non fuiſſet, tum implendæ penitùs incumbebat neceſſitas, uti & publicè pœnitentibus, qui nondum integrè ſatisfecerant, & excommunicatis redibat vinculum, quod nonniſi ad Euchariſtiæ ſumptionem ſuſpenſum, vel ſublatum interim fuerat. Idem etiam hoc tempore uſus fert in Officiis, Beneficiis, Diſpenſationibus, dum in Bullis exprimitur abſolutio ab Excommunicatione *ad eum ſolummodo effectum*.

CAPUT X.

Catechiſmi, & Scholaſtici Doctores refragantur novitati.

1 Catechiſmus Lovanienſis qui à Facultate Artium Juventuti proponitur Academicæ, lect.8. Ad quæſtionem: *Quare Confeſſarius debet aliquam ſatisfactionem pœnitenti injungere*? Reſpondet: „ Quia, etſi Deus culpam mortalem, & pœnas æternas, per Sacerdotis abſolutionem remittat, quia tamen plerumque non eſt pleniſſimè ſatisfactum injuriæ Divinæ; ſed reliquiæ quædam temporalium pœnarum ſolvendæ remanent, ad earum in parte ſaltem expiationem, pœnitentialis ſatisfactio pro delictorum ratione gravior, leviorque injungitur, operibus præſertim, quæ ad orationem, vel jejunium, vel eleemoſynam pertinent &c. „. Non itaque ſatisfactio imponitur, ut ſatisfieri incipiat juſtitiæ Dei ante reconciliationem; ſed poſt eam peragenda; „ Quia, etſi Deus culpam mortalem, & pœnas æternas per Sacerdotis abſolutionem remittat, quia tamen plerumque non eſt pleniſſimè ſatisfactum injuriæ Divinæ; ſed reliquiæ quædam temporalium pœnarum ſolvendæ remanent „. Satisfactio ſcilicet etiam minima juſtificationem præſupponit. Proinde in eo, qui ſolummodo attritus confitetur, ut mox ab Adriano VI. confirmatum videbimus, neceſſarium ſatisfactioni etiam inchoatæ fundamentum eſt abſolutio. Quæ verò à Confeſſario ſatisfactio præſcribitur, eſt ad extinguendas debitorum *reliquias*, non verò, ut ab adverſariis intenditur, ad ſatisfactionis initium.

In parte 6. Edictorum Brabantiæ fol.85. inter Articulos, quos juſſu Caroli V. Impera-

Digitized by Google

ratoris Academiæ Lovanienſis Profeſſores delegerunt, *quibus dubia per hæreticos in controverſiam, diſputationemque circa orthodoxam fidem, religionemque noſtram hactenùs vocata reſolvuntur, diluuntur que*. Hic Sextus eſt: *Satisfactio eſt perſolutio pœnæ plerumque adhuc debitæ, remiſsâ jam culpâ; nam omnem pœnam peccato debitam ſemper condonari culpâ remiſſâ, erroneum eſt, & Scripturis Sacris adverſatur*.

Audiant iterum Novatores *ſatisfactio eſt perſolutio pœnæ plerumque adhuc debitæ remiſsâ culpâ*, non igitur remiſſionem debet præcedere. Præcipit autem ibi Auguſtiſſimus Cæſar Belgii Dominus: „ Huic articu„ lo omnes non modò in publicis concio„ nibus ſeſe accommodare ſtudebunt &c. „ Inſuper omnibus Eccleſiaſticis, & offi„ ciatis ſecularibus datum in mandatis, „ quatenus ſervent, ſectentur, & adim„ pleant, & ab omnibus ſervari, ſectari, „ & adimpleri abſque contradictione, aut „ contraventione quacumque procurent: Datum Bruxellis 14. Martii 1544.

2 Adrianus VI. ex Doctore Lovanienſi Pontifex Maximus in 4. Sentent. „ Satiſ„ factio dicit opus juſtitiæ, cui ex debito „ reſpondet relaxatio, aut remiſſio pœ„ næ &c. Ad ſatisfactionem requiritur gra„ titudo perſonæ, & incorporatio ejus ad „ Chriſtum per charitatem, & gratiam &c. „ Quod autem præceptum dicitur Marth. 3. „ Facite fructus dignos pœnitentiæ: Di„ co, quòd Salvator intendit de fructibus „ veræ contritionis, quæ hominem eximit „ ab ira Dei, reponendo ad ſtatum gratiæ; „ hoc enim præcepti eſt in hac vita. Re„ liquum verò explere pro temporalis pœ„ næ redemptione conſilium eſt, niſi per „ Eccleſiam, vel Sacerdotem injungatur: „ Tunc enim ex præcepto obligatur ex„ plere, ut videtur textus ad litteram in „ cap. Omnis utriuſque ſexus „. Ubi Adrianus evidentiſſimè ſtatum gratiæ præexigit, ut quis ſatisfacere Deo valeat: *Ad ſatisfactionem*, inquit, *requiritur gratitudo perſonæ, & incorporatio ejus ad Chriſtum per charitatem, & gratiam* [ſanctificantem] non igitur modus ſapientiâ plenus eſt exigere paſſim initium ſatisfactionis ante ſtatum gratiæ, qui abſolutione comparatur.

3 Joannes Lenſæus Doctor Lovanienſis ſcribens de ſatisfactione contra Benedictum Aretium hæreticum cap. 15. „ Cùm „ modò uſitatiùs poſt reconciliationem „ injungatur, aut injuncta compleatur ſa„ tisfactio, non ei hoc nunc tribuitur, ut à „ morte æterna liberet, cujus per Sacra„ mentum reconciliationis reatus fuit ante „ reſolutus. Unde illa eſt perſpicua Con„ cilii Tridentini doctrina ſeſſ. 6. de juſtifi„ catione, faciendam eſſe ſatisfactionem „ per jejunia &c. pro pœna temporali &c.

Cap. 24. „ Cum probè ſciret ſæculi po„ ſterioris Eccleſia, ſatisfactionem injungi „ ſolitam propter Deum propitiandum „ pœnitenti, neque tamen tantam diſcipli„ næ ſeveritatem propter ſolum reatum „ mortis æternæ diſſolvendum neceſſariam „ fuiſſe; ſed quo plena, quoad poſſit, „ peccatorum remiſſio obtineretur, priſti„ numque in ſtatum reſtitueretur, aut ad „ id certè quàm proximè accederet: lis de „ cauſis ſinè præjudicio ſanæ vereriſque „ doctrinæ fieri poſſe putavit, ut ſatisfa„ ctio poſt abſolutionem Sacramentalem „ imponeretur, aut impoſita compleretur. „ Neque enim ſic minùs fructûs conſecu„ turi erant fideles de pœnitentia, cùm & „ vi Sacramenti abſolverentur à reatu „ damnationis æternæ, & quod reliquum „ erat in temporaneis pœnis, id poſtea ſa„ tisfaciendi ſedulitate diluerent, idque „ tantò efficaciùs, quantò eſſet pretioſior „ ipſa coram Deo ſatisfactio, quam & fi„ lius offerret, & inhabitans Chriſti Spiri„ tus produceret, & charitas de corde pu„ ro, conſcientiâ bonâ, & fide non ficta „ commendaret &c. Itaque etſi pro con„ ditione temporum, vel pro languore „ Chriſtianorum, vel alia quapiam non „ prætereunda ratione mutatio quædam „ acciderit in hac ſatisfactoriæ obſervatio„ ne diſciplinæ, doctrina tamen, & fides, „ ratioque ſatisfaciendi una atque eadem „ perſeverat „. Rectè quoque obſervat Lenſæus poſt S. Auguſtinum Serm. 42. de verbis Domini, duos animi tortores eſſe *timorem, & dolorem*, quam pœnitentiam cap. 32. Lenſæus meritò ait debere eſſe primam, *quæ ſola interdum ſufficere poſſit, & ſinè qua nihil exterior proſit*, de quo nullus probè Catholicus dubitat; at juxta novam Arnaldi Theologiam lib. de frequenti Communione pag. 521. *Aliquando pœnitentiæ exteriores poſſunt eſſe tam magnæ, ut ſuppleant defectum doloris interni*. Nihil ſimile in ſcholis, aut in Eccleſia Dei auditum hactenus.

4 Lovanienſibus citatis addi poſſent ex eadem ſchola Mercerus, Wiggers, Cunerus Petri Epiſcopus Leovvardienſis, Janſenius Epiſcopus Gandavenſis, Malderus Epiſcopus Antverpienſis, quibus ex Franciſcana familia accedit Guilielmus Herinx Epiſcopus Iprenſis: Ex Duacena univerſi-

tate Franciſcus Sylvius Supplem. quæſtion. 18. de pœnitentia olim reconciliationi præmiſſa ait: „ Verùm ſicut illa conſuetudo conveniebat hominibus in diſciplina retinendis, & à peccatis per difficultatem veniæ coercendis, ita juſtis poſtea rationibus mutata eſt, factumque, ut verè pœnitentibus impendatur abſolutio ante peractam ſatisfactionem, partim, ut pœnitentes citiùs Deo reconciliati, poſſint in gratia, & meritis proficere, efficaciuſque ſatisfacere &c.

Idem in Polonia docuit Cardinalis Hoſius in Synodo Petricovienſi anni 1551. cap.45. in Hiſpania Alphonſus à Caſtro, Sotus Theologus Tridentinus, & qui Carolo V. à Confeſſionibus fuit.

In Italia Cardinalis Bellarminus lib.4. de Pœnitentia cap.8. „ Quamvis opera laborioſa olim pœnitentibus ante abſolutionem imponebantur, & explebantur; tamen non fuiſſe id abſolutè neceſſarium; ſed potuiſſe etiam expleri poſt abſolutionem, ut hoc tempore fieri ſolet, ac per hoc ſatisfactiones illas, non tam ad culpam, quam ad pœnam temporalem expiandam referri conſueviſſe, perſpicuum eſt ex Conciliis illis, quæ in articulo mortis jubent pœnitentibus Communionem dari; etiamſi nulla, aut non plena præceſſerit ſatisfactio; Sed tamen admoneri, ut ſi fortè ſupervixerint, integre pœnitentiam ſibi injunctam expleant.

5 Inter Germanos Joannes Eckius celeberrimus Martini Lutheri antagoniſta, Hom.49. de Pœnitentia. „ In hoc (inquit) ſtat intentio vera, & propoſitum Chriſtianum: cùm jam peccator tantum gratiæ impetravit apud Deum, ut humili corde conteratur de peccatis, effundens ea coram Sacerdote per veram confeſſionem, ſicque per Sacerdotalem abſolutionem conſecutus unctionem Spiritûs Sancti: adhuc tamen miſericors illa Dei juſtitia requirit non nihil fieri, aut ſuſtineri pro peccato. Quamvis enim jam penitùs effugit iram, & odium Dei remiſsâ, eique jam deletâ culpâ, pœnâ etiam æternâ converſâ in temporalem, eam ſcilicet adhuc dilui oportet, quod deinde fit jejuniis, orationibus, & ſimilibus operibus bonis &c. Videre hoc ipſum licet in Principibus quoque noſtris; Si enim quis, vel indignationem Principis, vel mortem commeruit, etiam indultâ jam rurſus veniâ, & gratiâ impetratâ, quamvis quod majus eſt, Princeps ei indignationem remittit, ipſum tamen omnino impunè abire non permittit &c. „ Ubi rurſus peccator humili quidem corde, ſed adhuc extra ſtatum gratiæ juſtificantis, tantum impetravit gratiæ actualis, ut effundens peccata coram Sacerdote per veram confeſſionem, per Sacerdotalem abſolutionem conſequatur unctionem Spiritûs Sancti, nullo præeunte ſatisfactionis initio.

Catechiſmus Caniſii, quem edi juſſit Ferdinandus Imperator anno 1554. hoc titulo: *Summa doctrinæ Chriſtianæ*, ſic habet de ſatisfactione: *Hæc à Chriſti membris in Eccleſia quotidie peragitur, dum pœnitentes poſt confeſſionem, ea quæ Sacerdos abſolvens injunxit, perficiunt &c.* per eam dicit *Delicta noſtra contra nos ipſos vindicari, reſiduas in nobis peccatorum reliquias dilui, Deique gratiam nobis pleniorem conciliari, & promereri.* Perficiunt igitur pœnitentes, quæ *Sacerdos injunxit abſolvens*, non autem exegit perficienda, antequam abſolveret.

Glorioſus Angliæ Doctor, & Martyr Roffenſis Articulo 1. contra Lutherum teſtatur, *eſſe communem Eccleſiæ Catholicæ Sententiam*, quæ *credit, poſt ſolutum reatum peccatorum manere quaſdam adhuc in animis hominum reliquias per ſatisfactionem expiandas, præſertim in quibus non anteceſſit tanta contritio, quanta potuit, gratiâ cooperante, totum animum penitùs expurgare. Nam ſi puſillus dolor anteceſſit, abſolvitur à culpa per Sacramentum, & remanet adhuc ſoluto reatu rubigo quædam, quæ, & pœna peccatis debita tolli debent, priuſquam anima cœlum ingrediatur.* Si ſoluto peccatorum per Sacramentum reatu, maneat tollenda pœna peccatis debita, non igitur ſatisfactio neceſſariò, vel paſſim præmittenda eſt abſolutioni, quâ culpæ reatus abſtergitur.

6 Catechiſmus Tridentinus num.103. „ Duo (inquit) præcipuè in ſatisfactione requiruntur: Primum eſt, ut is qui ſatisfacit, juſtus ſit, ac Dei amicus; opera enim, quæ ſinè fide, & charitate fiunt, nullo modo Deo grata eſſe poſſunt. Alterum, ut ejuſmodi opera ſuſcipiantur, quæ naturâ ſuâ dolorem, & moleſtiam afferunt. Cùm enim præteritorum ſcelerum compenſationes ſint, atque ut S. Martyr Cyprianus ait, redemptrices peccatorum, omnino neceſſe eſt, ut aliquid acerbitatis habeant „. Oculos hic iterum perfricent adverſarii, ut videant *primum in ſatisfactione requiri, ut is, qui ſatisfacit, juſtus ſit, ac Dei amicus; opera enim, quæ ſinè Fide, & Charitate fiunt, nullo modo Deo*

Deo grata eſſe poſſunt; ac propterea nullo modo in ſatisfactionem accipi. Deo autem ante reconciliationem inimicus, & deteſtabilis peccator poteſtne eodem tempore *juſtus eſſe, & Dei amicus*? Et tamen ſatisfactio inde pendet neceſſariò. Ineptiſſimè igitur novi Theologi *Modum* prædicant *plenum Sapientiâ, lumine, & Charitate, dare animabus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati... & incipiendi ad minus ſatisfactre Juſtitiæ Dei, antequam reconciliëntur*. Quod ſi candidè loqui volumus, aliud non eſt, quàm dare tempus incipiendi ſatisfacere juſtitiæ Dei, quando omnis vel minima ſatisfactio, & vel infimus ſatisfactionis gradus eſt impoſſibilis.

Adeò nova Eccleſia in ſui Symboli Articulis mirifica eſt, exigens actus iſtiuſmodi, qui omnem in plurimis, quibus præſcribuntur, ſuperent facultatem. Non multis ambagibus opus eſt, ut aſſertioni huic exempla reperiam convictiſſima. Luculentum præbet prima Queſnelli inter damnatas Enuntiatio: „ Quid aliud remanet animæ, „ quæ Deum atque ipſius gratiam amiſit, „ niſi peccatum, & peccati conſecutiones, „ ſuperba paupertas, & ſegnis indigentia, „ hoc eſt generalis impotentia ad laborem, & orationem, & ad omne opus bonum?

Quomodo igitur anima, quandiu in hoc ſtatu permanſerit, portare eum poterit cum humilitate, quæ inter bona opera non minimi laboris eſt? Quæ in anima ante reconciliationem [ſi nihil *aliud remanet, niſi peccatum, & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas, & ſegnis indigentia, hoc eſt, generalis impotentia, ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum*] intelligi bona poterit, & ſalubris diſpoſitio ad *portandam cum humilitate, & ſentiendum ſtatum peccati, petendum ſpiritum pœnitentiæ, & contritionis, & incipiendum ad minus ſatisfacere Juſtitiæ Dei antequam reconcilientur*?

7 Reſpondet Queſnellus Prop. 4. *Ita Domine, omnia poſſibilia ſunt ei, cui omnia poſſibilia facis, eadem operando in illo*: quod eſt omnia poſſibilia eſſe, cui gratia efficax conceditur, non alteri; atque ita nullum mandatum eſſe poſſibile obſervatu, niſi illi, qui accepto efficaci auxilio reipſa perficit, quod præcipitur: ubi manifeſtè conſpicis hæreſim Propoſitionis primæ, & tertiæ Janſenianæ. Sed & quamvis Deus peccatorem quemlibet omni temporis momento convertere ad juſtitiam poſſit; nondum tamen aſſequimur, quomodo humilitatis, vel cujuslibet alterius virtutis actus futurus ſit ſatisfactio, quantumvis exigua, antequam peccator fuerit reconciliatus. Patet igitur pœnitentes à novis Directoribus miſerè deludi, quando hi reconciliationem differunt obtentu præmittendæ ſatisfactionis impoſſibilis.

Verùm hic Adverſarios nimiùm arctè conſtringimus, cogimuſque apertè depromere myſterium, cujus revelationem in tempora voluiſſent magis faventia reſervare. *Reconciliatio*, cujus nomine communiter intelligitur remiſſio peccatorum, Queſnello, & ejus aſſeclis non eſt, niſi reconciliatio Canonica, ſeu facultas communicandi Corpori Salvatoris, etſi dudum præceſſerit juſtificatio. De hoc plura differo in Propoſitionem 88.

8 Interim caput præſens terminet, quem audire cœpimus, Catechiſmus Tridentini, in quo Patres ejuſdem authores exprimere voluerunt, quam in Concilio tradiderant ſeſſ. 6. cap. 14. „ Satisfactionem per jejunia, „ eleemoſynas, orationes, & alia pia vitæ „ Spiritualis exercitia; non quidem pro „ pœna æterna, quæ vel Sacramento, vel „ Sacramenti voto una cum culpa remittitur; ſed pro pœna temporali, quæ, ut „ Sacræ litteræ docent, non tota ſemper, „ ut in Baptiſmo fit, dimittitur illis „. Hæc autem meliùs extinguitur poſt abſolutionem, & in ſtatu gratiæ, quàm ante illam in ſtatu peccati, in quo nulla propriè dicta ſatisfactio exhiberi Deo poteſt, teſte Doctore Angelico in 4. diſt. 15. ubi dicit *Impoſſibile, quod aliquis Deo ſatisfaciat, niſi Deo placeat*, ideoque ut ſit conveniens ſatisfactio, oportet eſſe *informatam gratia* ſanctificante. Et in Supplemento quæſt. 14. art. 2. *Sinè charitate optra facta non ſunt ſatisfactoria*.

CAPUT XI.

Centum Galliæ Antiſtites damnato Articulo adverſantur.

„ 1 MOerentes (inquiunt Epiſcopi) „ audivimus, nonnullos ſeduci „ ſe paſſos faſcino propoſitionum, quæ ſub ſpecie diſciplinæ veteris, „ ſemper fidelibus venerandæ, uſum præſentis Eccleſiæ in Sacramenti pœnitentiæ adminiſtratione condemnant. Si regulas author Paſtoribus tradidiſſet, quales à SS. Patribus accepimus, & S. Carolus præſcripſit, Summorum Pontificum, Cleri Gallicani in Comitiis anni „ 1656. & 1700. authoritate firmatas: Si

„ priſcam Eccleſiæ ſeveritatem, quâ graviores rei criminum adſtringebantur pœnitentiæ ante reconciliationem, hodiernis propoſuiſſet fidelibus, ut exemplo veterum excitati, ex præſenti Eccleſiæ benignitate, quâ ante ſatisfactionem reconciliantur, magis proficerent: Si aſſeruiſſet abſolutionem in pluribus caſibus, & circumſtantiis differendam, zelus ejus, & doctrina mereretur encomium. Verùm non tam æquis continetur limitibus: dilationem abſolutionis, & ſatisfactionem, aut ſaltem ejus partem abſolutioni præmittendam ſtatuit, velut regulam generalem, nullâ exceptione addita, aut mitigatione. Ita præſens Eccleſiæ uſus damnatur, & falſæ pietatis obtentu diſciplina introducitur, quæ foret pluribus, & ſæpe pernicioſa animabus.

„ Hanc ideam ingerunt damnati articuli. Et quidem octogeſimo ſeptimo aſſeritur: *Modus veluti plenus Sapientiâ, lumine & charitate, dare animabus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, petendi ſpiritum pœnitentiæ, & contritionis, & incipiendi ad minus ſatisfacere Juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur.* Nihil inter peccatores diſtinguitur, quamvis juxta regulas S. Caroli prorſus diverſimode tractandi ſint pro delictorum, & diſpoſitionum in pœnitentibus varietate. Poteſtne revera de omnibus affirmari peccatoribus, dandum eis eſſe tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, ſeu, quod idem eſt, differendam eis ſemper abſolutionem, & ab iiſdem ſatisfactionem ſaltem inchoandam, priuſquam reconcilientur? Nonne iſtiuſmodi aſſertiones indicant ſatisfactionem abſolutioni præmittendam, ſummumque indulgentiæ eſſe, quòd pœnitentibus concedatur, ut non niſi partem impoſitæ pœnæ impleant, antequam abſolvantur?

„ Nonne iſtud eſt adverſante Tridentino Concilio, confundere pœnas, quæ velut medicamina præſcribuntur, in quibuſdam circumſtantiis neceſſarias, vel utiles præparando ad reconciliationem peccatori, & eas; quæ ad ſatisfaciendum pertinent, ut Juſtitiæ Divinæ debita pro peccatis, etiam remiſſis ſupplicia valeant expiari „? Hactenus Catholici Galliarum Antiſtites, quorum impudens Adverſarius, abjectâ omni reverentia, & honeſtate, ſic eos & ſimul Conſtitutionem Apoſtolicam petulantiſſimè adoritur.

„ Inepta ars Rhetorices, quæ fallet neminem. Si fidelium animos conturbaverit Propoſitionum octogeſimæ ſeptimæ, & octogeſimæ octavæ condemnatio, ex eo contigit, quòd nihil illâ poſſit eſſe magis horridum, nihil majoribus obnoxium ſcandalis. Omnia Doctorum corruptiſſimorum laxa dogmata confirmantur, & quidquid reliquum eſſe poterat diſciplinæ in adminiſtrando Euchariſtiæ Sacramento, ſubvertitur. Fruſtrà laudantur regulæ à S. Carolo conditæ, à Galliæ Clero probatæ; diſſolutio Magiſtrorum ſemper ad Conſtitutionem *Unigenitus* provocabit; & ſpectatis dogmatum proſcriptorum terminis, nulla laxitas tam exitialis eſt, quam Propoſitionum cenſura non ſtabiliat. Præſertim cùm Conſtitutio Propoſitiones non alio ſenſu, quàm proprio, & connaturali intelligi, vel explicari patiatur.

„ Calumnia quoque impingitur obſervationum moralium authori (Queſnello) quando dicitur, ſatisfactionis ſaltem partem abſolutioni præmittendam, velut regulam ſtatuere generalem. Loquitur de peccatore, qui ſtatum peccati nondum ſentit, qui nondum habet ſpiritum pœnitentiæ, & contritionis. Quis autem in dubium revocare audeat, quin ſit modus plenus ſapientiâ, lumine, & charitate, abſolutionem peccatoris iſtiuſmodi differre, ut ei tempus detur portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, petendi ſpiritum pœnitentiæ, & contritionis &c.? Quibus hic verbis deprehenditur damnare praxim præſentem?

„ Dici potuit, condemnare praxim, quæ nonnihil nimiùm in Eccleſia communis eſt, & infinitas quotidie animas barathro tranſcribit, non repugnabo. Verùm injuriâ majore affici nequit Eccleſia, quàm ſi ejus ſpiritus dicatur eſſe, quòd quibuſvis promiſcuè peccatoribus, & ſinè diſcrimine abſolutio impertienda ſit, ut corruptorum laxorumque turba Directorum impertire conſuevit. Peregrinum etiam figmentum eſt, quòd modus adeò plenus lumine, & charitate obeſſe unquam ſaluti valeat animarum.

3 Ars Rhetorices, quam Auguſtinus, & Cyprianus, non didicerant modò, ſed & aliis annos multos publicè tradiderunt, non dedecori Epiſcopis, ſed ornamento eſt. Elucet hæc in Paſtorali Inſtructione candida ſinè fuco, & verborum lenociniis, quibus catholica, ab eis defenſa veritas, non indiget; indiget autem maximè fæda novitatis falſitas, ut ſpurcities quibuſcumque

que obtegatur præſtigiis, ne patula omnibus horrori ſit.

Et quidem in novæ hæreſeos defenſione à ſuis hactenus Apoſtolis omnis ars Rhetorica, & Sophiſtica, veluti conſumpta eſt: neque prætermiſſa penitùs in vindicandis ab anathemate Propoſitionibus octogeſima ſeptima, & octogeſima octava, quæ ad abſolutionis pertinent dilationem. Utriuſque cenſura & magno pœnitentibus ſolatio eſt, & approbationem meruit, nactaque fuit ab omnibus directoribus animorum, Divinam Chriſti manſuetudinem potius, quàm præpoſteram Rhadamantorum quorumdam ſectantibus ſeveritatem. Ab his quidem indignantibus, & obmurmurantibus Phariſæis, velut graviſſimis obnoxia ſcandalis Conſtitutio reprehenditur; ſed ſcandala iſtiuſmodi phariſaica novæ hæreſeos, qualia nec Chriſti doctrina, quamvis Sanctiſſima, evitare potuit, non nimiùm curanda eſſe, ipſius nos Servatoris exemplum edocuit. Theophilactus quoque in Luc. 14. *Inſipientium*, (inquit) *ſcandalum non eſt curandum, ubi magna utilitas proximorum*. Et S. Gregorius hom. 7. in Ezech. *Si de veritate ſcandalum ſumitur, utiliùs permittitur naſci ſcandalum, quàm veritas relinquatur*.

4 Figura Rhetorices; ſed inſaniſſima hìc eſt auxeſis, vel potiùs cumulatiſſimum mendacium, quo Propoſitionis 87. & ſequentis de differenda abſolutione cenſura arguitur, velut *omnium inſtauratio laxitatum*. Si nempe non ſit *modus plenus ſapientiâ, lumine, & charitate* differre paſſim abſolutionem, *ut detur animabus tempus &c.* conſecutione neceſſaria reviviſcet *contractus Mohatra etiam reſpectu ejuſdem perſonæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri*, redibit infamis error de *mollitie jure naturæ non prohibita*, de *copula cum conjugata* abſque adulterii crimine, ſi maritus conſenſerit, de *præcepto ſervandi feſta non obligante ſub mortali*, de *Licita acceptatione duellorum, ne timiditatis nota incurratur*, & quæcumque alia ab Alexandro VII. Innocentio XI. & Alexandro VIII. proſcripta laxiora dogmata reſtituentur. Ridebit collectionis hujus, ſeu deductionis ineptias, quiſquis non dico Theologus; ſed rationis utcunque compos fuerit. Nihil plus ſani judicii habet, quod ait adverſarius, damnatione hujus, & ſequentis Articuli profligari, ac deſtrui, quidquid reliquum eſſe poterat diſciplinæ in adminiſtrando Pœnitentiæ Sacramento. Eluxam profectò, & inani conditam fundamento oportuerit fuiſſe diſciplinam Eccleſiæ, ſi non niſi errore ſalvo, potuerit ipſa incolumis perſiſtere. Verùm ſtare perget inconcuſſum quidquid pro rectâ pœnitentiæ adminiſtratione Tridentinum Concilium, & S. Carolus conſtituêre, & hodierna, probantibus Summis Pontificibus, conſervat Eccleſia. Declamatio autem contra Conſtitutionem Apoſtolicam velut S. Caroli Inſtructionibus contrariam, omni penitùs deſtituitur ratione, ut patebit ex ſequentibus.

CAPUT XII.

Iidem Epiſcopi contra reprehenſores temerarios defenduntur.

1 INſignis impudentia hìc adverſariorum eſt, qui palàm audent centum Galliæ Epiſcopis calumniæ labem aſpergere propterea, quòd aſſerant à Queſnello in damnato hìc Articulo legem ſtatui *generalem*. Sic enim regulæ, quæ indefinitè & ſinè limitatione enuntiant, ab omnibus intelliguntur: neque penès exiguam adverſantium turbam eſt communis intelligentiæ & locutionis imperium. Neque Propoſitionis reſtrictio eſt, quod dicitur de *portando cum humilitate & ſentiendo ſtatu peccati*, de *petendo ſpiritu pœnitentiæ & contritionis*, & *ſatisfactionis inchoatione*, quamvis veluti abſolutionis differendæ ratio allegetur.

Scimus enim, hanc eſſe Rigidorum ſententiam, peccatores cùm primùm ſe Confeſſario ſiſtunt, communiter ad abſolutionem non eſſe ſatis diſpoſitos, quia nondum ſatis cum humilitate portaverint & ſenſerint ſtatum peccati, nondum ſatis nacti fuerint contritionis, nondum ſatis pœnitentiæ, nec denique ſatis cœperint ſatisfacere Divinæ juſtitiæ. Sic inter novos Auguſtini diſcipulos, poſt Joannem Vergerium Abbatem Sancyranum, cenſuit ejus diſcipulus Antonius Arnaldus, uterque in famoſo Opere, quod Magiſter inchoaverat, perfecit diſcipulus, *De frequenti Communione* (dici oportuit de rariſſima.) Ex illo inter Propoſitiones 31. quas Alexander VIII. ferit anathemate, excerpta fuerat 16. 17. 18. præſenti Queſnellianæ prorſus conſona. A talibus Magiſtris mirum non eſt defluxiſſe ad diſcipulum dogma rigoris adeò exotici, atque à Queſnello totius poſt Arnaldum novæ Eccleſiæ Directore ad cæteros dimanaſſe Sectatores.

2 Hinc PASTOR BONUS pag. 264. „ Ratio (inquit) & experientia perſua„ dent,

„ dent, communiter ad abſolutionem diſ- „ poſitos non venire prima vice, qui pec- „ catum aliquod mortale confitenrur. „ Communiter utile non videtur pœni- „ tenti prima confeſſione poſt peccatum „ mortale abſolutionem impendere. „ Poſſetne ulla veriſimili æquitatis ſpecie hic Recentior me calumniæ accuſare, quaſi verbis adeò perſpicuis non aſſeruerit, communiter negandam abſolutionem prima vice peccatum mortale confitentibus; ſed tantùm iis, qui non ſunt diſpoſiti, & quibus eam impertiri utile non videtur?

Excuſatio frivola nullo negotio refelleretur reſpondendo, utrumque à *Paſtore* affirmari, & communiter confitentes illos prima vice non eſſe diſpoſitos, & ideo nec utile prima vice eis abſolutionem impendere. Sic quoque damnata Queſnelli obſervatio duo ſtatuit: & differendam eſſe paſſim abſolutionem, & ideo differendam; quia deeſt cum ſatisfactionis initio pœnitentia & contritio ſufficiens.

Sed cui uſui eſt iſta contra centum Antiſtites, & notiſſimam veritatem tam impudens vociferatio, niſi ad juſtitiam Conſtitutionis, omnium oculis patentiſſimam, quæ rationibus convelli non poteſt, ſaltem apud imperitos clamoribus & calumniis concutiendam? Si Queſnellus nunc ſaltem non cenſeat, communiter differendam abſolutionem prima vice peccatum lethiferum confitenti, edicat clarè: gratulabimur eatenùs converſionem, nec errorem priſtinum ei deinceps exprobrabimus, ſicut nec Auguſtino errores quis quam objecerit retractatos.

Si etiam de ſatisfactionis parte abſolutioni præmittenda nolit regulam ſtatuere *generalem*, cur eâ ſcribendi ratione uſus eſt, ex qua non ſolummodo centum Epiſcopi hanc in Propoſitione regulam intellexerint; ſed & quicunque communem loquendi, ſcribendive conſuetudinem, in damnati Articuli gratiam ſubvertere noluerit, certiſſimè judicabit. Neque dubium eſt, quin ipſe Propoſitionis defenſor, eodem, quo nos illam ſenſu, accipiat, quidquid ad fallendum & calumniandum aliud ſimulet. Fraus amplius evolvenda eſt.

In morali verſamur materia, in qua paſſim dicitur, *vix ulla regula tam generalis, quin patiatur exceptionem*; ſic cùm damnato Articulo tribuitur regulæ generalis aſſertio, non id metaphyſicè, vel mathematicè, ſed moraliter accipi ſat exploratum eſt.

3 Et licèt Epiſcopi accuſent Articulum etiam ex eo, quòd *nulla in eo exceptio, nulla limitatio* exprimatur, cujus rei oculi omnium teſtes ſunt, non propterea tamen exceptionem aliquam ab Articuli authore forſitan ſubintelligi negaverim, neque negare Antiſtites voluerint, videlicet ſatisfactionem abſolutioni præmittendam non eſſe in articulo mortis, vel fortè evidenti mortis periculo, quando neque veteres iſtiuſmodi Canones pœnitentiæ locum habuiſſe dignoſcitur. Verùm etſi ne talis quidem exceptio in Queſnelli regula exprimatur, ut rectè obſervant Antiſtites, nuſquam tamen de ejus negatione ſeu excluſione Articulum arguunt.

Exceptionis iſtiuſmodi prætermiſſio indubiè anſam præbet arguendæ regulæ veluti generalis, utpote illimitatæ, ut liquet, & in materia Dogmatica, in qua uſus communiſſimus expreſſionibus indefinitis, ſenſum ſubintelligit generalem, quamvis & aliud in moralibus vim obtineat, ut dixi, axioma *Non dari* (ſcilicet communiter) *regulam generalem, quæ non patiatur exceptionem*.

Supponatur itaque damnato Articulo non omnis denegari exceptio; eam tamen ad diluendam à Queſnelli dogmate iniquitatem, avertendumque ab illo juſtiſſimum anathema nequaquam ſufficere, ex allegatis hactenus exploratum eſt: & quoniam intolerabilis adverſariorum exigit pertinacia, impugnationem pluribus proſequamur. Ut autem hìc temerarios ſuæ contra Epiſcopos declamationis pudeat, meminerint, nos minimè latère quod ad dejiciendam Eccleſiæ methodum hodiernam in adminiſtrando pœnitentiæ Sacramento, duas potiſſimùm excogitaverint machinas. Primam, quòd debeat ſatisfactio abſolutionem præcedere; quia ita exigit lex Chriſti, ipſo quodammodo dictante lumine naturæ. Alteram, quòd pœnitentia & contritio ſufficiens abſque ulla ſatisfactione prævia, vel non reperiatur, vel innoteſcere ſatis Confeſſario nequeat.

Notus, ſcilicet, eſt Articulus 16. inter 31. ab Alexandro VIII. damnatos: „ Ordinem præmittendi ſatisfactionem ab- „ ſolutioni induxit non politia, aut inſti- „ tutio Eccleſiæ; ſed ipſa Chriſti lex, & „ præſcriptio, naturâ rei id ipſum quo- „ dammodo dictante: „ Quæ Propoſitio apertè repugnans Tridentino, tradita fuit ab Arnaldo lib. de Frequenti Communione, & prolixiùs inculcata ibidem parte 2. cap. 7. uſque ad 19.

4 Quando doctrina hæc multis ibi ambagibus

Digitized by Google

gibus diffuſa, à ſanioribus Theologis impugnari palàm cœpit, & argumentis ineluctabilibus convinci, Arnaldus tergiverſari, lenire invidiam, cauſari, ut modò *Obſervationum Moralium* contra Epiſcopos defenſor, non eſſe verba in eo rigore, neque tam generaliter accipienda; verùm Dionyſius Petavius elabi colubrum paſſus non eſt; ſed doctiſſima diſſertatione contrivit, errorem dejiciens doctrinæ, & fallaciam detegens authoris. *Obſervationum Moralium* author Queſnellus, ſi ſui contra Epiſcopos defenſor ſit, non dogma ſolùm; ſed & tergiverſationis fallaciam à Magiſtro ſuo didicit ſucceſſu ſimili; decipiens videlicet incautos; ſed Apoſtolicæ Sedis minimè valens providentiam eludere, aut declinare cenſuram.

Eandem ſortem ſubivere Arnaldi & Queſnelli aſſeclæ, inter quos author *Speciminum Moralis Chriſtiana*, qui parte 2. §.35. „ Sancti Patres (inquit) hunc ordinem in „ ſanatione ſpirituali obſervarunt per duo„ decim ſecula, ut primò peccator acce„ deret Sacerdotem, eique vulnera ſua, „ ſeu morbum peccati detegeret. Secundò, „ ut Sacerdos peccatori pœnitentiam im„ poneret. Tertiò, ut peccator pœnitens „ illam impleret. Quartò, ut Sacerdos pœ„ nitentem, impletâ pœnitentiâ abſque re„ lapſu, abſolveret.

Unde §.38. concludit: „ Niſi per ope„ ra pœnitentiæ (ſeu ſatisfactionis) Sacer„ doti conſtet de interiori contritione pœ„ nitentis, quam in ipſo operatur Deus: „ & per quam externis operibus indicat, „ eum ſe recipere in gratiam, non erit ve„ ra abſolutio Sacerdotis. „ Rationem reddit pag. 131. dicens: „ Ratio differen„ di abſolutionem, donec proportionatè „ delictis pœnitentia peracta ſit, eſt, quia „ ſanatio ſpiritualis peccatoris de lege or„ dinaria, non minori tempore indiget, „ quàm corporalis; imò majori. „

Audis *de lege ordinaria*. Hac uti adverſarius Epiſcoporum, viam ſibi aperit, ut neget regulam à ſe ſtatui *generalem*. Sed & de *lege ordinaria* praxim Eccleſiæ temerè molitus convellere, meruit *lege ordinaria*, eâque juſtiſſimâ ab Eccleſia condemnari.

5 Uberiùs eundem rigorem protrufit Lovanii alius Arnaldi & Queſnelli amantiſſimus cliens, ab utroque contra Sedem Apoſtolicam defenſus. Hic in Theſibus anni 1685. 29. Novembris, „ A Sacramen„ tis (inquit) pauliſper removendi ſunt „ lapſi, nec priùs ſepoſitâ neceſſitate, ab„ ſolvendi, quàm in terra corporis ſui, „ juxta Auguſtinum operati fuerint, & jam „ per flammeum pœnitentiæ gladium, ab „ amore ſeculi expurgati, & per Cheru„ bin, hoc eſt Dei amorem cæteris ejuſ„ dem ſubjecti amoribus ſuperiorem, me„ ritum ſibi redeundi compararint: Faceſ„ ſant itaque qui Divinam illam, atque ab „ ipſo lapſu ſtabilitam pœnitentiæ admini„ ſtrandæ normam, novitatis & rigoris ac„ cuſant...

„ Contra ſi adverſæ praxeos originem „ inquiris, nova eſt; quippe quæ nec à Deo, „ nec ab Eccleſia inſtituta ſit; ſed nuper „ abundante iniquitate velut ſponte enata. Ita ille cognomento *intrepidus*, qui propter novitates ab Innocentio XI. Pontifice, & Carolo II. Hiſpaniarum Rege Doctorum Regentium numero, quem *ſtrictam facultatem* vocant, ſuſpenſus, & uſque ad obitum excluſus fuit. Æquè ille ac præſens adverſarius negare potuit regulam ſuam generalem eſſe, cùm caſum neceſſitatis exciperet; ſed iſtiuſmodi excuſationes in peccatis vanæ ſunt, & uti neque ſatis conſulunt neceſſariæ dogmatum ſanitati, ita neque eſt, cur cenſuram impediant Eccleſiæ.

CAPUT XIII.

Confertur Propoſitio Queſnelliana cum damnata olim in Petro d' Oſma, & nova Adverſarii contra Epiſcopos Galliæ inſultatio reprimitur.

1 Centum Galliæ Epiſcopi in Documento Paſtorali aſſerunt, præſenti Queſnelli Articulo „ re„ duci errorem Petri d' Oſma Doctoris „ Hiſpani, quem Sixtus IV. Pontifex, Al„ phonſi de Carillo Archiepiſcopi Toleta„ ni Judicium confirmans, Conſtitutione „ anni 1428. ſolemniter proſcripſit. Quæ „ condemnatio refertur in cenſura Fa„ cultatis Theologicæ Pariſienſis lata an„ no 1641. 18. Julii adversùs librum *Le* „ *Pacifique Veritable*, eoſdem continentem „ errores.

Contra hanc Antiſtitum animadverſionem inverecundus ſic invehitur adverſarius, initium ducens à Sarcaſmo „ Malum! „ quòd tam pulchra eruditio hic prorſus „ inutilis ſit: non enim Petri d' Oſma er„ ror in hoc ſitus fuerat, quòd ſatisfactio, „ ad minus inchoata; ſed quod integre „ peracta deberet abſolutionem præcede„ re, ut notat Cardinalis d'Aguirre in „ diſſertatione eximia Tom.2. Concil. His„ diſ-

„ diſſert. 8. Præterea oportet mirabili præ-
„ ditum eſſe dono videndi ea, quæ nullius
„ conſpectui ſunt pervia, ut vel minima
„ detegatur conformitas errorem inter
„ Hiſpano iſti ſeu meritò, ſeu immeritò
„ imputatum, & Propoſitionem ſolummo-
„ do aſſerentem, *Nos ignorare quid ſit pec-*
„ *catum, & vera pœnitentia, quando volu-*
„ *mus ſtatim reſtitui poſſeſſioni bonorum illo-*
„ *rum, quibus nos peccatum ſpoliavit &c.*
„ ſed totum hoc ut dicatur, quod res eſt,
„ non eſt niſi mera Comœdia; ſed funeſta,
„ & horribili plena ſcandalo. Non enim
„ fieri ullatenus poteſt, ut Epiſcopi ratio-
„ nis utcumque compotes, reverà credant,
„ quod nobis Inſtructione ſua cupiunt per-
„ ſuadere. „

Propoſitio ex *Obſervationibus Moralibus* hic relata non eſt 87. de qua præſens nobis quæſtio, ſed 88. ſuo loco diſcutienda. Epiſcopi autem utramque ſimul jungentes, de compoſiti hujus doctrina pronuntiant, eam damnato Petri d'Oſma Articulo ſuffragari. Propoſitio illius ſtatuebat, prout in Apoſtolica Sixti Conſtitutione exprimitur: *Non peractâ pœnitentiâ confitentes abſolvi non debere*. Articulus Queſnelli octogeſimus ſeptimus à Clemente XI. damnatus exigit, ut *detur animabus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, petendi ſpiritum pœnitentiæ & contritionis, & incipiendi ad minùs ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur*.

Diſcrimen itaque in vocibus apparet, quòd prior enuntiatio requirat *peractam pœnitentiam*, ante abſolutionem, poſterior ut confitentes *incœperint ad minùs ſatisfacere juſtitiæ Dei*. Sed vocum potiùs, quàm ſenſuum diſcrimen eſt; nam etiam *peractâ pœnitentiâ*, quæ ſcilicet à Confeſſario imponitur, & de qua ſola Petrus d'Oſma locutus convincitur, non eſt integra, quæ Dei juſtitiæ debetur ſatisfactio; ſed ſolùm ejus initium; reſtat enim longè uberior, & quidem æterna graviſſimis exigenda ſuppliciis apud damnatos, ſi cum ſola eam attritione hìc peragi contigerit, & Sacerdotis defuerit abſolutio. Sed & hac impertitâ, ſupereſt non parùm eluendum in purgatorio, niſi pœnitentia longè rigidior, aut Servatoris indulgentia intercedat. *Peractâ* itaque etiam integrè *pœnitentiâ*, quam Sacerdos impoſuerat, & quæ ſub verbis Petri d'Oſma in ſenſu obvio intelligitur, non eſt integra, quæ Dei juſtitiæ pro peccatis lethiferis debetur ſatisfactio; ſed minima ejus particula, & leviſſimum initium.

Petri d' Oſma ſententiam ſecutus eſt Queſnelli Magiſter Antonius Arnaldus libro 2. de Frequenti Communione cap. 8. ubi hunc ſtatuit Sacramenti pœnitentiæ *ordinem, ut fiat Confeſſio, ſequatur pœnitentiæ impoſitio, tertiò pœnitentiæ impoſitæ adimpletio: quartò denique eâ adimpletâ abſolutio;* atque hunc *Ordinem* ait eſſe *Juris Divini*. Idem docuit, qui ſub typographi Gandavenſis nomine Præfationem compoſuit ad *Canones Pœnitentiales per S. Carolum Borromæum collectos*.

Rituale Aletenſe gravibus cenſuris à Clemente IX. Pontifice proſcriptum, ab Arnaldo & Queſnello etiam poſt & contra cenſuras ſummis Elogiis celebratum ſic ſtatuit pag. 91. *Ideo ſatisfactio præmittenda eſt abſolutioni, quia ratio naturalis oſtendit non debere expectari reconciliationem ab homine offenſo, niſi reparatâ priùs injuriâ, vel datâ ſatisfactione*: Quid ampliùs voluit Petrus d'Oſma? Cujus dogmatis & totius Ritualis inculcata toties à Queſnello ejuſque præceptore approbatio, ſatis indicat, ſatisfactionis initium præſenti Articulo requiſitum non differre ſenſu à *peracta pœnitentia*, quam Petrus d'Oſma exegerat.

3 Non ignorat iſtud, etſi callidè diſſimulet Adverſarius, ideo ſubdolè commonefaciens *errorem Hiſpano iſti meritò ſeu immeritò imputatum*. Quo nempe vafer Adverſarius ſignificat, errorem quidem eſſe, quo ante abſolutionem exigitur integra Divinæ juſtitiæ ſatisfactio, ſed hunc Theologo iſti *immeritò imputatum*. Meritò autem attributum dogma fuerit, ſed nullâ ratione in Queſnelli, Arnaldi, & ſimilium ſententiâ erroneum, ſi tantummodo poſtulaverit totius pœnitentiæ à Confeſſario impoſitæ impletionem.

Porrò Hiſpani iſtius enuntiatio in ſenſu obvio, & communi uſu atque intelligentia Scholaſticorum aliud non ſignificat, aliud non exigit, quàm ut ante abſolutionem *peracta ſit pœnitentia* à Confeſſario præſcripta, non qualis in rigore ad æqualitatem delicti Divinæ deberetur juſtitiæ; nam & ipſius vulgi familiariſſimo ſermone dicitur *impleviſſe pœnitentiam*, quiſquis impoſitam ſibi à Presbytero ſatisfactionem perſolverit.

Neque Queſnelli enuntiatio contenta eſt, ſi ſatisfactionis à Confeſſario præſcriptæ pars tantummodo abſolutionem præceſſerit, ſed ut jam monui, de parte agit ſatiſfactionis, quæ debetur *Juſtitiæ Dei*. Quis autem dubitat quin ſatisfactio integra, quæ à Confeſſario ſtatuitur, nonniſi pars, eaque exigua ſit ſatisfactionis, quæ Deo juſtiſſimo malo-

malorum vindici eſt in rigote debita? Nullo igitur hactenus apice, quoad ſenſum & ſignificationem, ſententia Queſnelli diſcetnitur à damnata ptidem in Theologo Uxamienſi.

Quod quidem in Queſnelli Articulo verſutè ponitur de ſatisfactionis ad minus initio ptæſtando *Juſtitiæ Dei*, antequam pœnitens abſolvatut,ambiguum videtetnt, an non etiam parte pœnitentiæ à Confeſſario deſignatæ, parte, inquam, à reo peractâ abſolutio concedenda ſit, niſi tot citcumſtantiæ Queſnelli ſententiam de prærequiſita ſatisfactione illa integta apettiùs manifeſtatent.

Circumſtantiæ ſunt luculentiſſimæ; apptobatio, quâ nulla poteſt cogitari magnificentior à Queſnello omnibus Atnaldi dogmatibus data toto Libro cui titulus eſt: *Cauſa Arnaldina*, & ſæpiùs alibi. Arnaldi autem ſententiam de non danda abſolutione, niſi *adimpletâ Pœnitentiâ* jam dedi ex Lib.2. de Freqnenti Communione cap. 8.

Ttes Atticuli protſus ſimiles ex eodem Volumine excerpti ſunt & inter 3 t. ab Alexandro VIII. Summo Pontifice condemnati; videlicet Articulus t6. cum dnobus ſequentibns.

4 Eidem doctrinæ conſonum exhibui Rituale Aletēſe ab Atnaldo & Queſnello relatum ptidem in Canonem operum Sanctiſſimorum. Accedit famoſus Arnaldi, & Queſnelli in Belgio diſcipnlus, author *Speciminum Moralis Chriſtianæ*, qui ait pag. 3 t. *Ratio differendi abſolutionem donec proportionatè delictis pœnitentia peracta ſit, eſt, quia ſanatio ſpiritualis peecatoris de lege ordinaria non minori tempore indiget, quàm corporalis; imò majori.*

Patet igitur iſtud, quod in Atticnlo eſt de *dando animabus tempore incipiendi ad minus ſatisfacere Juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur*, plenum fallaciâ eſſe, neque vel in minimo quoad ſenſum recedere à damnato Petti Uxamienſis ante tria fetè ſecula errore.

Aliud adhuc Atnaldus diſcrimen inter Theologi iſtius, ſuamque, quæ, ut oſtendimus etiam Queſnelli eſt, ſententiam allegat, ſed non minùs veritatis expets,& omnino frivolum. Ait Lib. de Frequenti Communione cap. 15. Articulum d'Oſma generalem eſſe; ſunm autem *pati aliquam exceptionem, nempe quia in caſu extremæ neceſſitatis, ſeu gravis periculi mortis poteſt quis abſolvi pœnitentiâ non peractâ.*

Ideò & ſuperiùs Antiſtitum impugnatot, eos arguit, quòd Articulum Queſnellianum, velut *generaliter* enuntiantem acciperent. Verùm diſcrimen illud merè fictitium eſt, cùm Petri d'Oſma Propoſitio non aliter ſonet, quàm Atnaldica, adeôque non magis in una, quàm in altera excludatut iſtiuſmodi exceptio neceſſitatis.

Non propterea Petri d'Oſma Ptopoſitio damnata eſt, quaſi regula illius nullam patiatur penitùs exceptionem, quam ſolet ſaltem tariſſimam regula moralis ferè quælibet indefinita admittere, ut rectè obſervavit ptidem author probè Catholicus & legum maximè peritus Lib. cni titulus: *Aliquot Propoſitiones noviſſimorum Caſuiſtarum in materia pœnitentiæ &c.* pag. 13. *Quis hactenus audit Propoſitionem aliquam moralem & practicam ſimpliciter veram, ideo damnari ſimpliciter, quia aliquo caſu exceptionem patitur? Alioqui damna conſequenter omnes penè regulas juris; quia paucas reperies, quæ exceptionem non patiantur.*

Tum ad Arnaldum convetſus, *Proba*, inquit, *Petrum d'Oſma Sac. Theologiæ Doctorem adeò ſtolidum fuiſſe, ut complementum pœnitentiæ exigeret à Confitente in extremo vitæ tempore, & dum illius peragendæ foret incapax.* Non igitur in damnato ſuo Atticulo aliud tradidit Petrus d'Oſma, quàm Arnaldus & ejus apptobator magnificus,& ſectator pertinax Queſnellus.

5 Iſtud ſatis conſpicatus ipſe Arnaldus, aliam tentat evadendi viam: *Propoſitio*, inquit, *Petri d'Oſma damnata eſt, quia juncta erat aliis gravibus erroribus Sacramentum pœnitentiæ totaliter deſtruentibus.* Quæ reſponſio non minùs inanis & frivola eſt; non enim tantummodo libet, aut complexio exceptorum ex eo dogmatum damnationem ſubiit; ſed etiam Propoſitiones ſingulæ. Sic enim Bulla Sixti IV. enuntiat; *Omnes & ſingulas Propoſitiones prædictas falſas, & Sanctæ Fidei Catholicæ contrarias, erroneas & ſcandaloſas, & ab Euangelica veritate penitùs alienas, Sanctorum quoque Patrum Decretis, & aliis Apoſtolicis Conſtitutionibus contrarias, ac manifeſtam hæreſim continere, dictâ authoritate declaramns.*

Unde evidens eſt damnatio Propoſitionis iſtius in ſe, & ptopter ſeipſam; non autem ſolummodo, ut Atnaldus comminiſcitur, ptopter conſottium aliarum. Nemo hic nobis diſſentiet ex Doctotibus, qui in Clauſulis Bullarum & Legum vetſati ſunt. Plurimos exhibet Batboſa Clanſula 96. qui unanimi docent ſuffragio Clauſulam *omnes & ſingulas, omnia & ſingula*, habete vim individuæ exptelſionis ſingulotum.

Quapropter Queſnellus ſatis perſpiciens

 Ma-

Magiſtri ſui,& omnium ejus ſequacium doctrinam in eandem eum Petri d'Oſma Articulo damnationem incidere, etſi Romanorum Pontificum ſententias ſuo guſtui minùs accõmodatas flocci pendere ſoleat; declinandæ tamen invidiæ causâ, & faciliùs Librum ſuum divulgandi abſque novo periculo cenſuræ, uſus callidiore conſilio, ſuam,ſuarumque partium ſententiam involvere maluit obſcuriore termino, ut tenebrarum, ſi aliter nequiverit, beneficio elaberetur.

Non elabitur tamen, utpote notus omnibus defenſor acerrimus Ritualis Aletentenſis,Libri Arnaldi de Frequenti Communione,veluti profectorum è Cœlo operum, in quibus Articuli præſentis error ſinè involucris, ſinè ambagibus apertiſſimè traditur, niſi quod Arnaldus pro ſua Conſtitutiones Pontificum in alienos ſenſus detorquendi conſuetudine, ſententiæ Sixtinæ ſenſum affingat,à mente Pontificis,ut ſupra oſtendi, alieniſſimum.

Queſnellus etiam & quicumque ejus vindices, qui de veterum rigore Canonum videri volunt non parùm remittere,neque tamen legitimam agnoſcunt inductam ab Eccleſia mutationem, interrogandi ſunt, quo jure, qua authoritate Canones iſtos, quos nobis identidem objiciunt, & quibus vetatur pœnitentium ante pœnitentiæ impletionem reconciliatio, mitigare ipſi præſumant,& eò inflectere,ut ſatisfactionis initium reconciliationi ſufficiat? Sed nempe aliud eſt ſatisfactionis initium,ut ſupra monui, quod præſtatur Eccleſiæ, ſeu Confeſſario, qui pœnitentiam impoſuit, aliud quod debetur Juſtitiæ Dei. Proinde inculcatum abundè ſtabilitumque Lector teneat, quòd ſatisfactionis complementum ſeu adimpletio integra pœnitentiæ à Confeſſario conſtitutæ nonniſi initium ſit ſatisfactionis quæ debetur *Juſtitiæ Dei*.

6 Ita facillimè diſſiparur, quidquid tenebrarum inſpergere Queſnelli induſtria ſuo tentavit Articulo, iſque ſenſu minimè diſcrepare convincitur,ab illo,qui in Petro d'Oſma proſcriptus eſt.

Denique etiamſi Queſnelli Articulus non ſolùm contentus foret initio ſatisfactionis Deo debitæ, ſed etiam initio ſatiſfactionis impoſitæ à Confeſſario, Cenſuram Clementis XI. evadere non debuerat, utpote temerarius, qui communem Eccleſiæ praxim hodiernam, tot jam ſeculorum uſu firmatam, à tot ſanctiſſimis Confeſſariis adhibitam, authoritate Tridentini, & Pontificum conſecratam, ac ſimul præſenti homi-num infirmitati, utilitatique magis congruam ſubruere præſumpſerit.

Addit Author Libri Typis Editi Anno 1679. quem citare ſuperiùs cœperam, hoc titulo: *Aliquot Propoſitiones noviſſimorum caſuiſtarum in materia pœnitentiæ*, paginâ 14. contra Arnaldum; proinde & Queſnellum. *Nec verò ex omnibus: textibus, quos ſæpe mutilat, aut Canonibus, quos citat toto iſto opere* (de Frequenti Communione) *unus eſt, qui vel apparenter aſſerat dilatam eſſe abſolutionem Sacramentalem,in foro interno,de quo agimus, quouſque peracta ſit pœnitentia; ſed ſolùm probant, pœnitentiam eſſe neceſſariam. Hoc admittunt omnes; quia dimiſſo per Sacramentum Confeſſionis peccato, remanet debitum pœna, & ſi injunctum à Sacerdote pro peccato mortali pœnam nolis implere, peccato mortali te regulariter ſubjicis. Vel probant denique, quod pœnitentia ſeu ſatisfactio præcederet reconciliationem publicam, ſeu reſtitutionem in plenam fidelium Communionem, quam ab abſolutione Sacramentali in foro interno, de quo agimus, toto Cœlo differre patebit infra.* Ita ille.

Etiamſi demum ſuppoſueris,Eccleſiam olim criminum aliquorum magis enormium & publicorum,ut Apoſtaſiæ,& Idololatriæ, diſtuliſſe abſolutionem etiam Sacramentalem, donec impleta eſſet pœnitentia, non ſequeretur, idem nunc à privatis authoribus præſcribendum Eccleſiæ hujus temporis, quæ rigorem illum maturo conſilio & juſtiſſimis de cauſis cenſuit mitigandum, ut plura alia circa diſciplinam, ſolis hæreticis refragantibus, ſapientiſſimè commutavit.

7 Neque, quantuſcunque fuerit antiquorum Canonum rigor, & quantamlibet ſupponereris vim etiamnum pleniſſimam obtinere, nunquam poterit Petri d'Oſma Articulum, qui à Sixto IV. declaratus eſt hæreticus,nunquam Queſnellianum ei ſenſu perſimilem, ab anathemate liberare; non enim Petrus ille, & præſens Paſchaſius, de ſolis, ut olim Canones, criminibus quibuſdam enormibus & publicis regulam ſtatuunt, ſed peccatis quibuslibet, etiam occultis, & merè internis, ut non impendatur ſtatim poſt Confeſſionem abſolutio; ſed ſatisfactio præmittatur.

CA-

CAPUT XIV.

Fraudulenta Propoſitionis excuſatio rejicitur, & Cenſura Apoſtolica amplius vindicatur.

1. AUthor *Obſervationum* in Propoſitiones condemnatas, qui creditur Queſnellus ipſe pag. 307. & 308. ,, Propoſitio, inquit, tam ſapiens
,, eſt, tam accurata, tam conformis regulis
,, & praxi Directorum omnium non vulga-
,, ri lumine præditorum, ut homines paſſim
,, perculerit non leviter cenſura, quam in
,, eam ſtringit Conſtitutio, nullâ adhibitâ
,, expoſitione mitigante; non aliter, quàm
,, ſi imperitis & depravatis Directoribus
,, diſſolutionis fræna remittere, & per-
,, nicioſiſſimas Caſuiſtarum laxitates elo-
,, gio ſanctitatis in Cœlum evehere Con-
,, ſtitutio voluiſſet.

,, Profectò Articulum oportet clariſſi-
,, mè eſſe innocentem, cùm Author *Vene-*
,, *ni* 101. *Propoſitionum* nullum hic repe-
,, riat, niſi addendo terminum *Univerſim*,
,, qui neque in Articulo eſt, neque ulli
,, æquitatis amanti unquam videbitur,
,, agnoſcente ipſo adverſario, Propoſitio-
,, nem alioqui plenam lumine, Sapientiâ
,, & Charitate. Quid ad Propoſitionis
,, commendationem deſideretur ampliùs
,, poſt tale adverſarii aliàs tam virulenti
,, ſuffragium? ,,

Quid dixerit, aut non dixerit author, vel potiùs detector *veneni* mihi ignotus, non inquiro; ſi vocem *univerſim* tanquam in damnato Articulo expreſſam recenſuerit, in hoc defuit fidi officio relatoris. Verùm duo minimè dubius aſſero, & vocem illam in Articuli ſignificatione obviâ ſubintelligi, & ſi vox *aliquando* fuiſſet appoſita, quæ enuntiationem nimiùm vagam limitaret, tunc eam ab omni cenſura futuram fuiſſe certiſſimè immunem, dignamque elogio. Quis enim Confeſſarius differendam aliquando abſolutionem non agnoſcat, videlicet ſi confitenti deſit ſaltem attritio, vel notitia credendorum neceſſitate medii, ſi nolit fugere occaſionem proximam peccandi, ſi condonare inimico, ſi famam, vel bona ablata momenti non levis reſtituere &c.

2 Præexigi etiam poteſt aliquando ſatiſfactio, ſaltem non nimis diuturna; ſi nempe confitens eam adimplere hactenus neglexerit, fidem de ea adimplenda Confeſſario datam fallens. Ex hac autem mea conceſſione ultronea, ſi triumphum ut ſupra captet adverſarius, quid aliud referet à Theologis, etiam Tironibus quàm riſum, & ſuæ contemptum imperitiæ, vel, quod deterius eſt, maleſanæ pertinaciæ condemnationem? Omnibus enim perſpectum eſt, innumeras Propoſitiones indefinitè poſitas, ut eſt præſens, cenſuram mereri graviſſimam, etiam ſchiſmatis, erroris, & hæreſeos, quas ſi particularis nota reſtringeret, prorſus redderet innoxias. Sic indefinitæ hæ abſurdiſſimæ ſunt, & Eccleſiæ dogmatibus repugnantes: *Non tenemur obedire Superiori. Licitum eſt occidere inimicum. Non eſt vetitum occidere maleficos. Jus naturæ permittit ſurripere aliena. Furtum non eſt peccatum mortale. Homines non obligantur Lege Jejunii. Meliùs eſt manere domi diebus feſtis, quàm adire Eccleſiam.*

Innumeræ proferri poſſunt enuntiationes iſtiuſmodi propter illimitationem pernicioſiſſimæ, quas ſi comitaretur particularis nota reſtringens, redderet prorſus conſonas veritati. Veriſſimum ſcilicet eſt, quòd *aliquando non teneamur obedire ſuperiori*; quoties nempe mandat Divinæ legi contraria, ut Princeps Idololatriam, blaſphemiam, cædem innocentium. *Aliquando licitum eſt occidere inimicum*, ubi nempe certum interitum, ab eo injuſtè inferendum, aliter vitare non potes, adhibito quocumque moderamine inculpatæ tutelæ. *Aliquando etiam honeſta eſt maleficorum interemptio*, authoritate videlicet publica. *Aliquando licet ſurripere alienum*, videlicet panem in extrema neceſſitate. *Furtum aliquod* ob levitatem materiæ, *eſt delictum tantummodo veniale*. *Aliqui* propter infirmitatem gravem, & juxta S. Thomam tertio ſeptennio inferiores, *non tenentur lege jejunii*, ſaltem quoad ciborum quantitatem. *Aliquando expedit manere domi diebus feſtis, quàm ire ad templum*; quando ſcilicet domi ſerviendum eſt infirmo graviter laboranti, vel hoſtis in inſidiis eſt, à quo in via occidendus fores, vel ad inferendum ei exitium adigendus.

Quod itaque Adverſarius ait vocem *Univerſim in damnato Articulo non reperiri*, frivolum eſt, cùm æquè ac in relatis à me ſuperiùs erroribus ſubaudiatur, juxta legitimam interpretationum regulam ab omnibus admiſſam de enuntiationibus Dogmaticis indefinitè propoſitis, ſinè limitatione accipiendis, ut cenſeantur æquivalere quodammodo univerſalibus. Dixi *quodammodo*; quia enuntiationes iſtæ, regulæ quædam

 mo-

morales ſunt, quæ licèt exceptionem nullam exprimant; ſubinde tamen aliquas, etſi rariſſimas & in circumſtantiis non vulgaribus patiuntur.

3 A veritate itaque alienum eſt, quòd non expreſſo termino *univerſim*, ſed veluti ſubaudito, propoſitio digna laudibus cenſeatur; nam etiam falſa eſt & aliis cenſuris obnoxia, ſi pro *univerſim* tantùm ſubintelligas *paſſim* ſive *communiter*, quem ſaltem ſuum ſenſum eſſe Queſnellus author non inficiabitur: & eſt omnium ipſi fœderatorum. Sic *Inſtructio Aletenſis* adeò ipſi adamata, & ſæpiùs defenſa: *Ideo ſatiſfactio præmittenda eſt abſolutioni; quia ratio naturalis oſtendit non debere expectari reconciliationem ab homine offenſo, niſi reparatâ priùs injuriâ, vel data ſatiſfactione*. Arnaldum ſuperiùs vidimus.

Huc quoque faciunt duo *Critici ſpiritualis*, aliàs Ægidii Candidi, axiomata. *Exercitium operum pœnalium non tantùm neceſſarium eſt ad ſatiſfactionem pœnarum, quæ reliquæ manent, ſed etiam ad remiſſionem culpæ, ſive ad reconciliationem cum Deo*: Et *Nihil clarius eſt, quàm ſatiſfactionem planè deſtrui; ſi ſequamur hoc principium: ſatiſfactio non eſt neceſſaria ad deletionem culpæ*. Si enim ſatisfactio ſit neceſſaria ad remiſſionem culpæ, evidens eſt, eam abſolutioni æquè ac Contritionem Confeſſionemque eſſe præmittendam.

Hos & ſequentes Articulos Archiepiſcopus Mechlinienſis denuntiavit Sedi Apoſtolicæ Anno 1692. ſingula denuntiationis folia muniens duorum ſubſcriptionibus Notariorum, qui, factâ cum authographis excerptorum collatione, concordiam teſtati ſunt; Articuli verò omnes ſunt Authorum Queſnello adhærentium. Lovanii edita *Methodus remittendi & retinendi peccata* pag. 200. 201. 202. ait: *Prima vice veniens ad Confeſſionem, ſive ſit conſuetudinarius, ſive unicum tantum mortale gravius commiſerit, abſolvi non poteſt, niſi præmiſerit opera pœnitentialia, quæ exæquent aut exſuperent crimen*.

Paſtor bonus pag. 264. *communiter utile non videtur pœnitenti primâ Confeſſione poſt peccatum mortale abſolutionem impendere*. Ibid. *Ratio & experientia perſuadent, communiter ad abſolutionem diſpoſitos non venire primâ vice, qui peccatum aliquod mortale confitentur*. Idem in Theſibus 1690. 26. Jan. Mechliniæ: *Peccator ex infirmitate duplicis eſt generis, alius qui caſu prorſus extraordinario, & tentatione inſolitô in crimen labitur, vita alioqui probata & Chriſtiana. Hujus, etſi frequentior, facilior, & brevior ſoleat eſſe converſio, non tamen ei mox uno, alteroque, aut tertio poſt peccatum die abſolutio impendenda eſt*.

Idem Author in Theologo Chriſtiano pag. 45. *Qui cum criminibus exercitia ſpiritualia ingreſſi ſunt, ne mox poſt octo vel decem dierum ſeceſſum, etſi à novis criminibus abſtinuerint, credant ſe ſatis probatos, ut abſolutionem accipiant*. Idem in Theſibus Anni 1690. 26. Jan. Mechliniæ: *Falſum eſt illud quorumdam principium, qui ſeriam emendandi ſe voluntatem oſtendit, poteſt abſolvi*.

* Idem in Theſibus Anni 1687. 7. Aug. *Paſſim abſolvendi non ſunt pœnitentes quique ignoti, qui in Sedem Confeſſionalem primò obviàm involant, dictitantes ſe pauca habere & levia, quæ confiteantur. v. g. aliquoties ſe eſſe mentitos, vel iratos, vel in ſacro diſtractos fuiſſe*.

Syſtema Pœnitentiæ pag. 9. *Admittenda unanimiter eſt hæc regula: Licitum eſt differre abſolutionem pœnitenti, ex eo præciſè, quòd cadat in peccatum enorme; vel ſecundùm ſe, vel ſecundùm ſtatum perſonæ, quæ peccatum illud committit*.

4 Specimina Moralis Chriſtianæ pagina 154. & 318. *Praxis mox abſolvendi poſt Confeſſionem criminum eſt praxis & moralis diabolica*. Idem pag. 32. *Ratio differendi abſolutionem, donec proportionatè delictis pœnitentia peracta ſit, eſt quia ſpiritualis ſanatio peccatoris de lege ordinaria non minori tempore indiget, quàm corporalis, imò majori*. Brevis & ſolida demonſtratio, quòd in Hollandia non ſit ſecta Janſeniſtarum. Pag. 86. *Eſtne novitas, quòd aliquis qui tantùm ſemel in grave peccatum incidit, non ſe poſſit exiguo tempore convertere? Nonne id omnino eſt fundatum in Evangelio?*

Habetur itaque non ſolùm ex proſcripti Articuli verbis ſenſus ejus obvius velut communis regula, & æquivalens quodammodo univerſali; ſed & confirmatur eadem Propoſitionis intelligentia ex eo, quòd videamus paſſim Queſnello, Arnaldo, Janſenio deditos, ad eandem alios aliis clariùs & propinquiùs convenire ſententiam. Neque hunc ſenſum ſuum Queſnellus diffitebitur; ſi pro *univerſim* ſupponamus *communiter* & *lege ordinaria*, ut ſocii ejus exprimere maluerunt. Sic ergo damnata enuntiatio accipiatur benigniùs, tanquam regula quidem ab Authore propoſita; ſed ut ſolent regulæ in moralibus, indefinitè exprimi, non tamen adeò generaliter intelligi, quin alicui locus pateat exceptio-

ceptioni, in eaſu ſaltem rariſſimo. Verùm & hoc ſenſu Propoſitio adverſatur uſui Eccleſiæ communiſſimo etiam Apoſtolicis Alexandri Octavi Definitionibus conſecrato.

5 Fraudulentam ſuperiùs dixi Adverſarii excuſationem, de non expreſſa, nec ſubintelligenda in Propoſitione particula *univerſim*; quia excuſationem hanc facilè incautus lector accipiet, quaſi pro *univerſim* ſubſtitui, vel ſubaudiri Queſnellus ſolummodo voluerit *aliquando*, quod neque ſenſui Propoſitionis obvio, neque menti Authoris ullibi indicatæ, neque totius factionis ſententiæ ſatisfacit, ut ex allegatis modò ſpeciminibus manifeſtum eſt. Confirmatur quoque ampliùs ex eo, quòd Apologiæ Queſnelli Anonymæ, quas hic refuto, uſum Eccleſiæ hujus temporis vellicent tanquam laxitate nimiâ ducentem animas in exitium; ſenſum autem proſcripto dogmati à me attributum, eſſe obvium, calculo ſuo confirmant centum Galliæ Epiſcopi in *Paſtorali* cōtra damnatos Articulos *Inſtructione*, quam vide à me cap. 11. & 12. contra temerarios adverſantium clamores propugnatam.

Quod hic profiteor, me quoad ſenſum Propoſitionis obvium, conſentire centum Galliæ Epiſcopis, non impedit quin attentis circumſtantiis authoris, magiſtrorum ejus, atque ſodaliū, plus aliquid in illa juxta Scriptoris nequitiam intellectâ, detexiſſe ſuperiùs videar, circa illud *incipiant ſatisfacere Juſtitiæ Dei*, juxta quòd Antiſtites autumant, Queſnello ſufficere, quòd pars pœnitentiæ à Sacerdote impoſitâ, ante abſolutionem peragatur. Mihi verò apparet dolus in eloquio, & ab authore iſtud non intelligi, quaſi pars illa ante abſolutionem ſufficeret; ſed quod non debeat integrè priùs ſatisfieri Divinæ juſtitiæ, cui ne totius quidem pœnitentiæ impoſitæ impletionem poſſe in rigore ſatisfacere indubitatum eſt. Hanc autem Queſnellianæ mentis intelligentiam lectoris cujuslibet judicio libens ſubmitto; quin & ipſius Queſnelli, quem cupio ſinè fucis & ambagibus clarè edicere, an non niſi partem ſolutionis à Confeſſario præſcriptæ exigat, antequam abſolutio concedatur; nam aliàs ſi pœnitens parte præſtita ſolutionis, abſolvi expetat, ſic interpretans Queſnelli ſententiam, reſponſio ſemper in promptu eſt novaturienti Confeſſario, Magiſtrum ſuum Queſnellum perperam explicari; quia penès ipſum etiam totius impletio pœnitentiæ à Chriſti Miniſtro impoſitæ, non eſt, niſi initium ſatisfactionis, quæ Divinæ debetur juſtitiæ quanquam, etſi nonniſi partem conſtitutæ à Confeſſario pœnæ præſtari ante reconciliationem Queſnellus juſſerit; non propterea omnem novitatis & erroris notam juſtique pœnam anathematis effugiet; ut ſapientiſſimè obſervarunt memorati Galliarum Antiſtites.

CAPUT XV.

Eripitur novitati fundamentum temere quæſitum in Scripturis.

1 EXaminandum ſupereſt erroris fundamentum. Allegatur caput 9. Actuum Apoſt. v. 9. ubi de Saulo dicitur: *Et erat ibi tribus diebus non videns: & non manducavit, neque bibit.* Non videt Author, hunc errori ſuo locum obeſſe, potiùs, quam patrocinari. Non enim Saulus illo triduo portavit & ſenſit ſtatum peccati, qui dejectus in terram à Chriſto apparente converſus, & juſtificatus eſt, atque ita orationi, ac cœleſtium rerum contemplationi, fortè & ſpiritu in Cœlum raptus triduum iſtud impendit. Viſus autem ab Anania superveniente ſtatim ei redditus eſt, ſtatim conceſſa manuum impoſitio, & reconciliatio cum Eccleſia. At Propoſitio, qualiacunque pietatis aut pœnitentiæ opera ſponte ſuſcepta, & fortè immiſſæ à Deo caſtigationes præceſſerint, adhuc vult à Sacerdote *dari animabus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati*; ut olim pœnitentes publici, etſi per gratiam interiùs juſtificati, affligebantur, puniebantur ut peccatores.

Quàm multis peccata remiſit Chriſtus Dè pluribus teſtatur Euangelium; ſed non omnia Chriſti acta ſcriptis committi potuere, reſte ipſo Euangeliſta, & Apoſtolo Joanne. Quibuſcumque autem Servator in terra conſtitutus delicta condonaſſe perhibetur, ne unus quidem eſt, cui abſolutionem diſtulerit: Omnes criminibus gravatos, & oneratos ad ſe amantiſſimè invitavit, indubitato ſimul promiſſo levamine; ex omnibus accedentibus repulit neminem, neminem abſolvi ſeriò cupientem expectare voluit; donec ei *dediſſet tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati*. Nonne revera congruum fuiſſet, aliquod ſaltem dilatæ à ſe reconciliationis ſpecimen dari, ſi eum rigorem à Diſcipulis ſuis, & eorum ſucceſſoribus adhiberi ſemper, aut plerumque voluiſſet?

2 Pec-

2 Peccatorem pœnitentem, & confitentem delicta exhibet Chriſtus in Filio Prodigo Luc.15. *Surgens venit ad patrem ſuum; cùm autem adhuc longè eſſet, vidit illum pater ipſius, & miſericordiâ motus eſt, & accurrens cecidit ſuper collum ejus, & oſculatus eſt eum: dixitque ei filius: Pater peccavi in Cœlum, & coram te, jam non ſum dignus vocari filius tuus.* Non addit, quòd ante conceperat, *Fac me unum de mercenariis tuis*, quia Pater Sermonem ejus abrumpens, dixit ad ſervos ſuos: *Citò proferte ſtolam primam, & induite illum, & date annulum in manu ejus, & calceamenta in pedes ejus: & adducite vitulum ſaginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur.*

Hic Chriſtus adumbrat ſuam, & patris ſui erga pœnitentes clementiam, qui licèt Dominus, ac judex omnium ſupremus, tamen, & patrem noſtrum ſe indicat, ſuamque, velut patris optimi, in filios prodigos reſipiſcentes miſericordiam. Hanc & Diſcipulos ſuos, & in Sacramentorum diſpenſatione Miniſtros imitari quodammodo voluit, ut ſe non ſolùm Judices; ſed Patres quoque meminiſſent. Credibile eſt, quòd, ſi immites illi Confeſſarii, patres filii prodigi fuiſſent, ad eum non accurriſſent obviàm; ſed torvi eum expectaſſent, ſi non & obverſo tergo denegaſſent alloquium. Saltem minimè ſperandum ab eis foret paternum illud *citò proferte ſtolam primam, & induite illum &c.* Sed magna illi concederetur gratia, & charitas; ſi initio liceret inter Mercenarios admitti, ubi *daretur tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, petendi majorem ſpiritum pœnitentiæ, & incipiendi ad minus ſatisfacere Dei juſtitiæ.* Quomodo Adverſarii fruſtrà eludere conentur argumentum de filio prodigo cap.2. oſtendi.

3 Quomodo autem *Collator* in ſeligendis textibus minùs aliàs temerarius authore Hexaplorum, hic cum ſequi voluerit in objicienda nobis Ezechielis, & alterâ Jeremiæ ſententiâ, miror equidem; neutra enim Prophetarum enuntiatio quidpiam continet præter juſtiſſimum improperium adversùs eos, qui mendaci fiduciâ peccatrices animas corrumperent. Ezechielis cap.13.v.18. & 19. *Hæc dicit Dominus Deus: Væ qui conſuunt pulvillos ſub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ ætatis ad capiendas animas: & cùm caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum: & violabant me ad populum meum propter pugillum hordei, & fragmen panis, ut interficerent animas, quæ non moriuntur, & vivificarent animas, quæ non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis.*

Jeremiæ cap.6. v.14. *Curabant contritionem filiæ populi mei cum ignominia dicentes. Pax, pax: & non erat pax.*

Hæc & plura ſimilia pridem ex Scripturis collecta Adverſarii reperire potuerint apud Lutherum, Calvinum, & utriuſque aſſeclas impugnantes Eccleſiæ poteſtatem remittendi attritis confitentibus crimina. Verùm cæca in defendendis erroribus pertinacia, & deſperatio de inveniendis veris, aut etiam apparentibus in Scriptura contra veritatem Catholicam textibus, illos adigit ad congerendos locos aliquot communes, è quibus licèt adhibitâ etiam quacunque arte ſophiſticâ, nihil argumenti veriſimilis elici valeat pro confirmatione novitatis.

Attamen ea textuum ſacrorum contra laxitatem relatio decipiendis ſaltem ſimplicibus conducit, ut non inaniter proferri exiſtiment à Scriptoribus, haberi apud ſuos ſolitis inter Doctores Theologos minimè vulgares, fidei optimæ; quin & ſanctimoniâ vix inferiores pluribus in Sanctorum Canonem relatis. Nos autem qui tam creduli non ſumus famæ ſolis fraudibus acquiſitæ, jure Catholicorum & maximè Diſputantium utimur poſtulantes ab adverſariis, ut formâ argumenti qualicunque legitima ex allegatis textibus conficiant, quod „ Modus plenus ſapientiâ, lumine, & charitate eſt, dare animabus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, petendi ſpiritum pœnitentiæ & contritionis, & incipiendi ad minus ſatisfacere juſtitiæ Dei antequam reconcilientur.

4 Nos ex geminis Prophetarum ſententiis, etiam ſuppoſito, quòd ad novum teſpexerint Teſtamentum, & in eo ad Sacramentum pœnitentiæ, colligere aliud non poſſumus, quàm quòd diſpoſitione neceſſaria carentibus, non ſit impertienda abſolutio; non autem, quòd diſpoſitione illâ præditis ſit deneganda. Quoniam autem ad antiqui Fœderis oracula provocamur, quærant inde nobis adverſarii, quanto poſſunt ſtudio, locum aliquem, juxta quem pœnitentibus dilata fuerit, vel differenda cum Deo reconciliatio? 2. Reg. 12. vix David confeſſus fuerat delictum dicens *Peccavi Domino*, cùm Nathan mox Dei nomine denuntiat: *Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum: non morieris.* Dein Pſalmo 31. *Dixi confitebor adversùm me injuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei.*

mei. Hic nos commonet Auguſtinus, quàm prompta ſit Dei ad ignoſcendum pœnitentibus miſericordia: *Attendite, fratres, corde pronuntiaverat; & tu dimiſiſti*.

Plurima iſtiuſmodi extant in novo præcipuè Teſtamento, in quo potiſſimùm Deus clementiæ ſuæ & beneficentiæ Theſauros non innoteſcete ſolùm; ſed & profundere mortalibus, maximè in Eccleſia ſua voluit. Adverſarii autem figendo Confeſſariis differendæ confitentibus abſolutionis regulam generalem, aut generali ſimilem, dum ea illimitatè & abſque exceptione proponitur, aut quid enuntienr non ſatìs intelligunt, aut ab injuſtitia graviſſima non liberantur exponendo miſeros pœnitentes ſolummodo attritos æterni periculo interitûs, omniumque bonorum operum meritis privando, quæ recepti in gratiam acquiſiviſſent. Prioris quidem atrocitatis invidiam lenire aliqui moliuntur, affingendo attritioni juſtificationis privilegium in mortis articulo, ubi Sacramenti ſuſceptio eſt impoſſibilis. Verùm quis ſapiens, quis pius, & æquus Confeſſarius ſalutem, damnationemve pœnitentium ſuſpendere ſtatnit iſtiuſmodi veluti aranearum telâ, benignitatis, inquam, figmento in Eccleſia ante hæc tempora inaudito?

Diſpiciat itaque prudens Lector, an Adverſarii, qui patentiſſimâ calumniâ objicere audent Pontifici, omnibus damnati Articnli Cenſoribus, ac proinde omnibus Conſtitutionem amplectentibus toto orbe Epiſcopis, utriuſque memorati improperium Prophetæ, non illud incurrant ipſi: an non *conſuant* ipſi *pulvillos, & faciant cervicalia ad capiendas animas*: an non ipſi *violent Deum*, ejuſque in terris Vicarium, ut *interficiant animas, quæ non moriuntur, & vivificent animas, quæ non vivunt, mentientes populo credenti mendaciis*. Jactent quantùm voluerint, *modum* ſunm veluti *plenum ſapientiâ, lumine, charitate*, nos illum non niſi dementiâ, lumine fatuo, injuſtitiâ, crudelitate, hypocriſi plenum, pergemus ſapientiùs oſtendere cunctis fidelibus eſſe deteſtabilem; pœnitentibus quidem, qui abſque neceſſitate retinentur in Dei inimicitia, donorum & meritorum cœleſtium jacturâ, damnationis autem omni tempore imminentis diſcrimine: Confeſſariis quoque alieno periculo, tot meritorum jacturâ & plurium exitio animarum ſe gravantibus pro mero libitu & innovandi prurigine, ſpretâ ſapientiâ, lumine, & charitate Sanctiſſimi Pontificis, omninm ei adhærentium Antiſtitum, Doctorum, totiuſque Eccleſiæ Romanæ, Apoſtolicæ, Catholicæ. Nobis potiori jure contemptui ſunt Schiſmatici, & qui eos proximè ſequuntur hæretici à quibus, ne ſapientiæ & luminis ſingularis vaniſſima gloriatione fallamur, præmonet Auguſtinus Tract. 45. in Joannem „ Innumerabiles ſunt, qui ſe videntes non ſolùm jactant; ſed à Chriſto illuminatos videri volunt: ſunt autem hæretici. „

5 At, inquient Adverſarii, ſi quid periculi in praxi noſtra eſt: ſi quæ jactura meritorum, abundè compenſatur humilitate, & converſione meliore plurium imperfectè pœnitentium, quibus apprehenſa fortiùs delictorum gravitas, horrorem incutit ſalutiferum, quo inpoſterum cautiores ſint, & longiùs à relapſibus arceantur. Verùm dum aliquorum converſiones adverſarii magnificè prædicant, ſilentio prætereunt deſperationes plurium, qui concepto contra Confeſſionem & Confeſſarios odio, ſalutis curam, & quidquid eſt bonorum operum, abjiciunt, libertinorum deinceps caſtra proniùs ſecuturi. Difficillimum autem eſt, imò impoſſibile, à tam præcipiti eos avertere conſilio, quamdiù Queſnelli dogmatibus ſibi duxerinr inſiſtendum.

Nullo hìc opus ſubtiliore ſophiſmate: pauca ex plurimis novæ Eccleſiæ axiomata ſufficiunt. Decimum „ Gratia eſt operatio manûs Omnipotentis Dei, qnam nihil impedire poteſt aut retardare. 28. Prima gratia; quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio. 40. Sinè gratia nihil amare poſſumus niſi ad noſtram condemnationem. „ Quibus ſuppoſitis evidens fit, nullum boni operis ſtudium hominibus eſſe neceſſarium, ſive pro juſtitia conſequenda, ſive pro ſalute; quia ad primam gratiam nulla eſt libera peccatori diſpoſitio, quæ enim ante gratiam eſt, non alteri uſui eſt, quàm damnationis initio vel augmento. Prima autem gratia, quam Deus pro mero ſuo beueplacito tribuit peccatori, ipſa ejus reconciliatio ſeu condonatio delictorum eſt, *voluntas autem, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, niſi ad aberrandum; ardoris, niſi ad ſe præcipitandum; virium, niſi ad ſe vulnerandum: eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum*. Prop. 39.

6 Ira pariter conceſſo cœleſti mnnere, non eſt periculum, ne ponatnr obex effectui; ſed hic ſequitur neceſſariò; ſi legitima Queſnelli definitio ſit Art. 11. *Gratia non eſt aliud, quàm voluntas Omnipotentis Dei, jubentis & facientis, quod jubet*. 10. *Gratia eſt operatio manûs Omnipotentis Dei, quam nihil*

nihil impedire poteſt aut retardare.

Hinc quis non intelligat, conſecutionem profluere ineluctabilem, quæ eſt Prop. 12. *Quando Deus vult ſalvare animam, quocunque tempore, quocunque loco, effectus indubitabilis ſequitur voluntatem Dei?* Sinendus eſt igitur Deus agere opus ſuum per gratiam, quoniam ipſa eſt *operatio manûs Omnipotentis Dei, quam nihil impedire valeat aut retardare.* Denique Prop. 25. *Deus illuminat animam, & eam ſanat ſolâ ſuâ voluntate.* Quid igitur eo noſtra contribuet operatio? Prop. 23. Deus *ipſe nobis ideam tradidit Omnipotentis operationis ſuæ gratiæ, eam ſignificans per illam, quæ creaturas è nihilo produxit, & mortuis reddit vitam.*

Sumuſne cooperati, & quidem liberè, ut è nihilo prodiremus? Quæ poteſtas libera mortuis, ut ſe reſuſcitent vel reſurectionem impediant? Juxta ideam Omnipotentis operationis omni gratiæ convenientem, eamque Queſnello accuratiſſimam, utpote quam ipſe Deus nobis tradidit; quomodo in dubium revocabitur; quin juxta Prop. 69. *Fides, uſus, augmentum, & præmium fidei, totum eſt donum puræ liberalitatis Dei?* Undenam enim ſperes poſſe acceſſere verum, & propriè dictum hominis meritum, ſi operatio gratiæ ſit, qualis tot à Queſnello Propoſitionibus declarata eſt? Si & non ſolùm fidei; ſed etiam omni ejus uſui & augmento omne meritum abrogetur, eadem ſors erit neceſſariò cæterarum actibus virtutum; cùm nulla diſparitatis ratio probabilis unquam deſignanda ſit.

Habent itaque Libertini campum ampliſſimum, quo ſe contra novæ Eccleſiæ Apoſtolos defendant; non enim oſtendere illi unquam poterunt, ullam ſeriam, ullam non ſuperfluam; non ridiculam in ſuo ſyſtemate adhortationem eſſe ad juſtitiam, ad ullum opus ſupernaturale; ipſamque beatitudinem. Non plus rationis erit aut juſtitiæ in exprobrationibus & ſupplieiis propter converſionis ad fidem & pœnitentiam, vel cujuſcumque boni operis omiſſionem.

7 Patet proinde, quidquid larvati hypocritæ, cum ementito ſuo rigore ſimulent, aut diſſimulent, novam iſtiuſmodi Eccleſiam aliud reipſa non eſſe, niſi vetiſſimum diſſolutionis, incutiæ, ſocordiæ gymnaſium, ſeminariumque educationi Libertinorum à ſuis fundatoribus magnâ induſtriâ elaboratum. Patiantur ideo noſtri hic præpoſteri reformatores, ſibi jure merito applicari, quod ipſi iniquiſſimè audent impingere Summo Chriſti Vicario, Cardinalibus, & quibuſcunque Sedis Apoſtolicæ Conſultoribus, qui ad Articuli hujus cenſuram aliquid operæ contulerint: *Væ qui conſuunt pulvillos ſub omni cubito manûs, & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ ætatis ad capiendas animas: & cùm caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum*; ut enim quiſquis ab impiis noxiæ ſectæ dogmatibus alienus eſt, ab ea reprobus declaratur, ita quiſquis ſinit ſe novitatibus initiari, ſtatim plenus redditur *ſapientiâ, lumine, & charitate.* Præbet hic quidem Janſeniſtarum temeritas & impudentia occaſionem opportuniſſimam de prætenſa eorum *ſapientiæ, luminis, & charitatis plenitudine* copioſiùs diſſerendi; ſed proſequamur noſtrum potiùs de propoſitionibus inſtitutum. Poſtea ſi amicis, vel etiam adverſariis viſum fuerit, nec locus deerit, nec materies.

CAPUT XVI.

Fruſtrà confugiunt Adverſarii ad Sanctos Patres.

1 LIbet quatuor columnarum objicit nobis S. Cyprianum, Clerum Romanum, & S. Ambroſium; ſingulorum ſententias expendamus. Cypriani verba libro de lapſis parùm ante medium ſunt: „ Emerſit, Fratres dilectiſſimi, novum genus cladis, & quaſi parùm perſecutionis procella ſævierit, acceſſit ad cumulum ſub miſericordiæ titulo malum fallens, & blanda pernicies: contra Euangelii vigorem, contra Domini ac Dei legem, temeritate quorumdam laxatur incautis communicatio: irrita & falſa pax, periculoſa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt ſanitatis patientiam, nec veram de ſatisfactione medicinam. „

Verba ab adverſario allegata ſunt ſolummodo *irrita & falſa pax &c.* ſi paulò prolixior deſcriberetur ſententia, mens Cypriani ad præſentem controverſiam minimè pertinens, & fraus ad eam provocantis, omnium oculis pateſieret. Addo igitur quæ in Cypriani textu mox nullâ voce interpoſitâ ſequuntur: „ Pœnitentia de pectoribus excuſſa eſt: graviſſimi, extremique delicti memoria ſublata eſt. Operiuntur morientium vulnera, & plagæ lethalis altis & profundis viſceribus infixa, diſſimulato dolore contegitur. A Diaboli aris revertentes, ad Sanctum Domini ſordidis, & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum „ cibos

„ cibos adhuc penè ructantes , exhalantibus etiam nunc ſcelus ſuum faucibus , & contagia funeſta redolentibus, Domini corpus invadunt . „

De hoc crimine totus agit Cypriani liber ; & contra eos , qui reconciliati in ſpeciem fuerant à Presbyteris , nullam ad reconciliandos publicos tanti criminis reos, habentibus authoritatem , Epiſcopo non conſentiente : ut vel ex hoc libri argumento , prout in editione Pariſienſi anni 1603. præfigitur, manifeſtum eſt . „ Graviter increpat (Cyprianus) lapſos, quòd ad prima ſtatim verba minantis inimici idolis ſacrificaverint, & non potiùs juxta Chriſti conſilium ſeceſſerint. Item quòd jam ſacrificiis maculati, contra Euangelii legem, ante expiata delicta, ante Exomologeſin criminis factam , vim inferrent corpori & ſanguini Domini , & communicationem ac pacem à quibuſdam Presbyteris ſinè Epiſcopi ſententia extorquerent . „ Hinc perſpicax Lector objectionis vanitatem facilè detegit ; ſed quia inſipientibus etiam debitores ſumus, eam ſolis radiis patulam exhibeo .

S. Cyprianus ait , lapſorum iſtorum in idololatriæ flagitium, abſolutionem irritam eſſe , quia caſus erat Epiſcopis reſervatus, cui annexa erat excommunicatio, etiam reſervata , adeòque evidens erat, quòd abſolutio excederet poteſtatem Presbyterorum , à quibus inaniſſimè conferebatur ; & quidem contra diſpoſitionem Canonum de pœnitentia publica abſolutioni præmittenda criminis tam enormis , & peſſimum præbentis fidelibus exemplum .

Quam , quæſo , connexionem habet iſtiuſmodi antecedens S. Cypriani cum hac novaturientium concluſione : Differenda igitur ſemper eſt, vel quaſi ſemper , abſolutio cujuſcunque peccati , etiam non reſervati , non adeò gravis , non publici , non perturbantis Eccleſiam , non ſcandalizantis proximum ,cuique nulla annexa fuerit cenſura ? Talibus [rationum fallaciis, dicam, an ſtolidis ineptiis] opus eſt ad accuſandam hujus temporis Eccleſiam ,& praxim tot ſeculorum uſu probatiſſimam , ad damnandos paſſim omnium Ordinum & Regionum Confeſſarios, Epiſcopos , imò Summos Pontifices quòd eam tum adhibeant ipſi , tum minimè prohibeant cæteris ; ſed oppoſitarum potiùs opinionum proſcriptione ſæpiùs confirment !

2 Prorſus ſimile eſt , quod opponitur ex Epiſtola Cleri Romani ad Cyprianum, quæ inter hujus S. Patris epiſtolas refertur trigeſima prima. Scripta eſt, Sede vacante poſt obitum Fabiani , contra *Libellaticos* , ſive ut Clerus ipſe explicat , „ Adversùs eos, qui ſe ipſos infideles illicitâ nefariorum libellorum profeſſione prodiderant,quaſi evaſuri irretientes illos Diaboli laqueos viderentur , quo non minùs , quàm ſi ad nefarias aras acceſſiſſent, hoc ipſo, quòd ipſum conteſtati fuerant , tenerentur . „ Quo nempe libello ſupplice Magiſtratibus oblato , ne idolis victimas offerre cogerentur , pecuniâ redimebant . Hanc ſocordiam Chriſtiano nomini probroſam Eccleſia tunc graviter prohibuit , & contra delinquentes excommunicationem , & pœnas publicas conſtituit , vetans ; ne priuſquam illâ peractâ , reconciliationis beneficium eis quiſquam concederet .

A Libellaticis procedit Clerus ad ſacrificantes idolis . „ Contra illos [inquit] qui illicitis ſacrificiis manus ſuas , atque ora polluerant , polluris ante mentibus propriis , unde etiam ſunt ipſæ manus, atque ora polluta , fidem noſtram conſenſumque monſtravimus. Abſit enim ab Eccleſia Romana , vigorem tam profana facilitate dimittere , & nervos ſeveritatis everſâ fidei majeſtate diſſolvere ; ut cùm adhuc non tantùm jaceant ; ſed & cadant everſorum fratrum ruinæ, properata nimis remedia communicationum, utique non profutura præſtentur, & nova per miſericordiam falſam vulnera, veteribus tranſgreſſionis vulneribus imprimantur , ut miſeris ad everſionem majorem eripiatur & pœnitentia. „ Nunc ſequuntur verba ab Adverſario objecta : „ Ubi enim poterit indulgentiæ medicina procedere : ſi etiam ipſe medicus , interceptâ pœnitentiâ , indulget periculis ; ſi tantummodo operit vulnus, nec ſinit neceſſaria temporis remedia obducere cicatricem ? „

Si integram Cleri Romani , ut à nobis exhibita eſt , ſententiam retuliſſet, quilibet Theologiæ tiro facilè percepiſſet , nihil inde ſubſidii pro damnato Articulo eliciendum . Hic enim nulla peccatorum diſtinctione , nulla limitatione abſolutionem differendam ſtatuit , ut *detur animabus tempus portandi cum humilitate , & ſentiendi ſtatum peccati &c.* At Clerus Romanus contra ſolos agit infamis libelli , aut thuris oblati crimine ab Eccleſia reſciſſos, nec ante recipiendos in gratiam, quàm crimen publicum publicâ pœnitentiâ expiaſſent.

Cui ſatisfactioni cùm certum tempus eſſet à ſacris Canonibus præſcriptum , nefas erat

erat extra mortis periculum pœnitentiæ tempus contrahere. Unde, licèt contritio hominem Deo reconciliaſſet; pœnitentiæ tamen tempus ad tollendum ſcandalum expleri debuit; pax verò, reconciliatio, Sacramentorum communicatio conceſſa priùs contra præceptionem Eccleſiæ, non modò prodeſſe non poterat; ſed etiam ad Sacramenta accedentem novo crimine maculabat, & ſacrilegio.

Patet itaque talis ſceleris *obducendæ cicatrici neceſſaria eſſe ſtatuti temporis remedia*, quæ non ſunt aliis delictis cicatricem iſtiuſmodi non inferentibus, neque Eccleſiæ Canone comprehenſis. De ſolis iſtiuſmodi criminibus reſervatis, & excommunicationis vinculo ſubjectis ſermonem Clero Romano eſſe noverat adverſarius; verùm circumſtantias adeò perſpicuè Cleri ſententiam reſtringentes ſupprimere ſubdolo ſilentio voluit, ut eum de peccatis omnibus ſinè limitatione ſcripſiſſe confingeret. Quomodo enim falſitas niſi offuciis & fraudibus veritatem Conſtitutionis Apoſtolicæ auderet apetto Marte laceſſere?

3 Non plus candoris auguror in Ambroſianæ Sententiæ oppoſitione. Affertur quaſi lib.2. de Pœnitentia cap.9. dixerit: *Velle ſtatim reddi participationem Sacramentorum, non eſt ſe velle ſolvere, ſed Sacerdotem ligare*. Quæ ſententia nec verbis, nec ſenſu convenit cum Ambroſiana. Sic enim S. Pater: „ Nonnulli ideo poſcunt pœni- „ tentiam, ut ſtatim ſibi reddi communio- „ nem velint. Hi non tam ſe ſolvere cu- „ piunt, quàm Sacerdotem ligare. Suam „ enim conſcientiam non exuunt, & Sacer- „ dotis induunt, cui præceptum eſt: No- „ lite Sanctum dare canibus, neque miſe- „ ritis margaritas ante porcos.

Diſcrimen utriuſque ſententiæ eſt, quòd prior dogmatica, & generalis ſit, poſterior facta ſolummodo afficiat ſingularia *nonnullorum*. Illorum videlicet, qui *poſcunt pœnitentiam* publicam, *ut ſtatim ſibi reddi communionem velint*, repugnantibus Eccleſiæ Canonibus, qui communionem publicis pœnitentibus denegant. Ambroſium agere de pœnitentia publica patet ex antecedentibus, & conſequentibus. Sic enim illic præcedit: *Plerique futuri ſupplicii metu, peccatorum ſuorum conſcii pœnitentiam petunt, & cùm acceperint, publicæ ſupplicationis revocantur pudore. Hi videntur malorum petiſſe pœnitentiam, agere bonorum. Nonnulli ideo poſcunt pœnitentiam &c.* ut ſupra. Dein cap. ſeq. „ Meritò reprehenduntur (in- „ quit) qui ſæpiùs agendam pœnitentiam „ putant, qui luxuriantur in Chriſto. Nam „ ſi verè agerent pœnitentiam, iterandam „ poſtea non putarent: quia ſicut unum „ Baptiſma, ita una pœnitentia; quæ tamen „ publicè agitur. Nam quotidiani „ nos debet pœnitere peccati: Sed hæc „ delictorum leviorum, illa graviorum. „ Faciliùs autem inveni, qui innocentiam „ ſervaverint, quàm qui congruè egerint „ pœnitentiam „. Denique totus liber, excepto brevi incidenti ſuperiore, & quaſi parentheſi de peccatis levioribus, eſt de Pœnitentiâ publicâ, à cujus legibus, & oneribus deductum ad privatam pœnitentiam argumentum, ut ex probatis liquet, non poteſt eſſe niſi inaniſſimum.

CAPUT XVII.

Fruſtrà recurrunt Adverſarii ad S. Carolum.

1 HUygeniana Lovanii *Methodus remittendi, & retinendi peccata* pag.50. ex S. Caroli Inſtructionibus ita monet: *Conſultum eſt, differre abſolutionem adoleſcentibus, qui in otio vitam agunt, qui luxui dediti amores inhoneſtos ſequuntur, & confeſſionem differunt uſque ad ultimos Quadrageſimæ dies*.

Eundem S. Caroli locum intorquent in nos Hexapla, ſed inaniſſimè; cur enim differre illis abſolutionem in S. Caroli Sententia *conſultum*? An propter illimitatam hanc Queſuelli regulam de *dando animabus tempore portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, & incipiendi ad minus ſatisfacere Juſtitiæ Dei antequam abſolvantur*? Nequaquam; Sed en rationem, quam S. Carolus dat tum in ipſis ſuis primis Inſtructionibus, tum clariùs in Concilio Mediolanenſi quinto, tit. DE IIS QUÆ AD SACRAMENTUM POENITENTIÆ: „ Parochus ſingulos, „ eoſque præſertim, qui perrarò confi- „ tentur, moneat, ut ne Confeſſionem in „ poſtremos illos Quadrageſimæ dies dif- „ ferant, quibus Sacerdotes ob myſterio- „ rum Celebritatem, aſſiduâ divinorum „ occupatione ab audiendis confeſſionibus „ impediuntur, vel frequenti tunc fide- „ lium concurſu defatigati, ita in eo ipſo „ munere præſtando ferè opprimuntur, ut „ tantum, tamque ſalutare miniſterium in „ confertiſſima multitudine vix rectè eis „ præſtare queant.

Quemadmodum in ea Belgii Civitate, quæ novitatum, & rigoris quaſi Metropolis aliàs

aliàs habebatur, in omnium, cùm olim ibi degerem, oculos incurrit, & per ora vulgi vagabatur, quod præcipui à Regularibus averſi, & addicti novatoribus, Dominicâ *in Albis* unum eundemque Confeſſarium obſiderent, obruerentque uſque & ultra meridiem: is autem minimè rigidus, ſed benigniſſimus è Religioſa familia Seniculus, cæcus, natione extraneus, & linguæ Belgicæ vix tenuiter gnarus erat, atque hi pœnitentes non è vulgo, non adoleſcentes, ſed viri, & ex majoribus dicebantur, quotum ora magis ſonabant diſciplinam S. Caroli, quàm vita, & opera ſequerentur. Quæ res adeò publica, & obnoxia ſcandalis, plebi, ac juvenibus riſum movit, cæteris, ptæterquam Novatoribus, indignationem.

2 Alins S. Caroli locus objici ſolitus eſt ex primis cjus Inſtructionibus: „ Conſultum eſt differre abſolutionem, donec „ evidens appareat emendatio in iis, qui „ tametſi dicant, & polliceantur, quòd ſe „ eximent peccato; tamen Confeſſario „ probabilem metum faciunt, ne contrarium contingat „. Verùm non de omnibus promlſcuè peccatoribus agit S. Carolus, ut Propoſitio damnata, ſed de iis, qui prava conſuetudine implexi ſunt; neque differendam iis cenſet abſolutionem, donec inceperint ad minus ſatisfacere Juſtitiæ Dei; ſed quia Confeſſario probabilem metum faciunt, quod ſe non eximent peccato.

Neque ſtatus peccatoris per ſe ſufficit ad faciendum metum probabilem, juxta S. Carolum, ſed ex ſingularibus circumſtantiis metus concipiendus eſt, *Si*, inqnit, *peccatores cum toto anno in peccatis baſerint, confeſſionem differant contra tjus mandata ad ultimos Quadrageſimæ dits: ſi multis annis in peccatis perſeveraverint, nullâ adhibitâ operâ in emendationem vitæ: ſi occaſiones vitare non proponant: ſi cùm propoſuerint, & promiſerint, fidem in Confeſſione datam de illis dimittendis, fregerint, præſertim ſapiùs: ſi concubinam non dimittant: ſi contractus contra ejus conſilia initos non reſciderint: ſi Epiſcopali monitorio ſuper rebus deperditis non paruerint.*

Talesne circumſtantiæ reperiuntur paſſim in confitentibus peccata? Hunc locum pridem expendens quidam in Lovanienſi Academia zelo fidei, & legum peritiâ celebris in libello contra *noviſſimos Caſuiſtas*: Tradunt, inquiebat, Juriſperiti hoc axioma quòd, *ubi legislator regulam ſuam multorum coacervatione exemplorum explicat, regula iſta intrà iſtorum, & ſimilium limites contineatur, & modificetur*. Tum contra præpoſterè rigidos illo S. Caroli textu abutentes addit: *Hoc illi attendant, antequam interpretandarum lτgum uſurpent officium.*

3 Non voluiſſe autem Sanctiſſimum Mediolanenſem Antiſtitem, ut abſolutio omnibus, vel paſſim differretur; facilè colligitur ex variis ejus ſtatutis, ac Decretis in Provinciæ ſuæ Conciliis. In primo Concilio tit. *Quæ ad Sacramentum Matrimonii* ait: *Curet pater familias, ut familia univerſa frequenter confiteatur, & Sanctam Eucbariſtiam ſumat.* Quomodo paterfamilias curare poterit, ut familia univerſa ftequentec Euchariſtiam ſumat, ubi invaluerit *modus* ille Queſnelli *plenus ſapientiâ, lumine, & charitate, quo detur animabus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, ptendi ſpiritum pænitentiæ, & contritionis, & incipiendi ad minus ſatisfacere Juſtitiæ Dei antequam reconcilientur*? Per Propoſit. 89. *Quartus decimus gradus converſionis peccatoris eſt, quòd cùm ſit jam reconciliatus, habet jus aſſiſtendi Sacrificiis Eccleſiæ.*

Minor requiritur diſpoſitio ad aſſiſtendum Sacrificiis Eccleſiæ, quàm ad iis ſumptione Euchariſtica participandum. Tranſitus autem ille per gradus quatuordecim & ampliùs, tempore eget communiter non exiguo. Quod quantum in Theologorum iſtiuſmodi ſententia ſit, non determinant illi quidem; ſed ſaltem menſibus opus eſſe, facilè colligitur ex veterum Canonum, quam nobis identidem objiciunt, diſciplinâ, quamque peccatis quibuſdam enormibus decretam, inſigni ignorantiâ, vel malitiâ applicant quibuſcumque mortiferis, etiam occultis, neque in actus prodeuntibus externos.

Rationem nobis Theologi iſti ingerunt naturalem, quia vulnera corporum lethifera multo communiter indigent tempore, ut curentur: non minore, imò majore vulnera animorum. Ita famoſus Arnaldo atque Queſnello devotiſſimus author ſpeciminum Moralis Chriſtianæ pag. 133. *Ratio differendi abſolutionem, donec proportionatè delictis pænitentia peracta ſit, eſt quia ſanatio ſpiritualis peccatoris de lege ordinaria non minori tempore indiget, quàm corporalis, imò majori.* Qua igitur ratione Paterfamilias juxta S. Caroli monitum curare poterit, ut familia univerſa frequenter communicet? ſingulari ſolicitudine impedire utcunque poterit peccata ſuorum foràs prodeuntia; ſed interiora quis in aliis cohibeat adeò, ut neque unius momenti delectatione, vel cogitatione libera delinquatur?

Dum igitur Queſnellianus Confeſſarius *plenus Sapientiâ*, *lumine*, *& Charitate* congruum ſuæ Sapientiæ modum adhibens, ſtatuet non recedendum à regula, quæ ſinè limitatione à Queſnello præſcribitur, *dandum tempus animabus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, petendi Spiritum pœnitentiæ, & contritionis, & incipiendi ad minus ſatisfacere Juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur*, non frequenter; ſed rariſſimè fiet, ſpectatâ hominum in ſæculo viventium fragilitate, ut *univerſa familia* reconciliationem à tali Confeſſario obtineat, ſinaturque ad immaculati Agni convivium accedere.

4 Nos monita S. Caroli proſequamur: in Concilio tertio, tit. De iis, quæ ad Matrimonii Sacramentum pertinent, agens de parentum cura circa domeſticos, & Indulgentiis Quadrageſimæ: *Ut*, inquit, *Indulgentiæ conceſſa donum conſequantur, diem Dominicum Quadrageſima proximè præcedentem conſtituat* (Paterfamilias) *quo illi confeſſi omnes ſimul Sacram Eucharistiam ſumant.* Tam Chriſtiana regula familiis omnibus à S. Carolo ſanctiſſimè præſcripta, in quàm paucis, & quàm rarò poterit adimpleri, ſi ei jungenda fuerit Queſnelliana l Ratio jam à me ad præcedens Sancti Antiſtitis monitum indicata eſt.

In eodem Concilio tit. de Scholis: *Ut Scholares conſequantur indulgentias, confeſſi Sacram Euchariſtiam ſumant, ac proceſſionem agant ſolemni ritu.*

Ibid. tit. *Quædam quoad ſodalitates*, agens de Indulgentiis, quæ ſodalibus conceſſæ ſunt, ait: „ Quique in oppido, locove in „ unum convenientes, primùm contriti, „ & confeſſi Sacram Euchariſtiam ſumant, „ tum ſolemnem proceſſionem agant, per„ petuâ gratâque memoriâ proſequentes „ conceſſi ſibi ſpiritualis doni gratiam.

Quanta hic in Sodalitatibus, & ſuperiùs in Scholis perturbatio, atque multorum infamia oritura eſt, quando omnibus ex regula ab ipſo Concilio præſcriptâ, Corpus Domini ſimul ſumentibus, omnes alicujus noxæ lethiferæ, etiam ſolummodo internæ, Rei, negatâ abſolutione, non poterunt indulgentiæ, atque ipſius Divini corporis participes fieri: unde ſtatus eorum peccato mortifero inquinatus facilè omnibus innoteſcet! Fruſtrà ab adverſariis retorquebitur argumentum de conſuetudinariis, & aliis quibuſdam certò indiſpoſitis; nam & hi in Scholis, & ſodalitatibus, imò & familiis Chriſtianè educari ſolitis rariores ſunt, & defectum diſpoſitionis liberum tollere ſemper poſſunt; non autem omnis mortiferi delicti reatum ita, ut in Confeſſione exprimere non teneantur.

5 In Edicto, quo convocatur Concilium Provinciæ quartum, ita S. Carolus: *Die Dominico Provinciale Concilium proximè præcedente, primùm verè pœnitentes, & confeſſi Sacram Euchariſtiam ſumant.* In eodem Concilio quarto tit. de Peregrinationibus: *Cùm primum ad peregrinationis locum pervenerit, Confeſſario probato confiteatur, & Miſſam Sacerdos celebrare, & Sacram Communionem Clericus ſumere curet.* Ibid. *Ad Sacra loca, quæ religioſè viſitaturi ſunt, meminerint, nihil aliud ſibi propoſitum habeant, quàm ut aut Jubileum, Indulgentiamve conſequantur, aut vota ſanctè perſolvant. Itaque primùm confeſſi, tùm Sacram Euchariſtiam ſumpſerint, tum religioſè ſtatas Sanctorum Eccleſias viſitent.*

Non eſt veriſimile, quòd S. Carolus ſuppoſuerit, differendum adeò paſſim abſolutionis beneficium, quando primam voluit eſſe ad loca pia peregrinantium curam, ut ad conſequendam in termino Indulgentiam, pieque perſolvenda vota, primùm confiterentur peccata, & Sacram ſumerent Euchariſtiam, tum religioſè ſtatas Sanctorum Eccleſias viſitarent.

Si enim illic pœnitentiæ adminiſtri Queſnelliano fuerint imbuti principio, *Modo* ſcilicet illo *pleno ſapientiâ*, *lumine*, *& Charitate*, *dandi animabus tempus portandi cum humilitate*, *& ſentiendi ſtatum peccati*, *petendi ſpiritum pœnitentiæ*, *& contritionis*, *& incipiendi ad minus ſatisfacere Juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur*: imponendum ſtatuent peregrinis iſtis, ut priùs *vota ſua perſolvant*, priùs *viſitent Eccleſias*, vel potius ritu veteris pœnitentiæ ad fores Eccleſiarum hæreant, illic *cum humilitate portent*, *& ſentiant ſtatum peccati*; quia juxta Art. 88. *Ignoramus quid ſit peccatum*, *& vera pœnitentia, quando volumus ſtatim reſtitui poſſeſſioni bonorum illorum*, *quibus nos peccatum ſpoliavit*, *& detrectamus ſeparationis iſtius ferre confuſionem*. Qualis orietur, dum ejuſdem peregrinationis ſocii ſeparationem ab Euchariſtia, atque ita ſtatum animæ peccato lethifero maculatum animadverterent. Patet igitur, S. Carolo minimè viſum fuiſſe *Modum illum ſapientiâ*, *lumine*, *& charitate plenum*, neque probaſſe diuturnam ſeparationem à ſanctificante gratia, Chriſti Corpore, & bonis cæteris, quibus anima peccando ſpoliatur.

6 In eodem Concilio tit. DE EPISCOPIS: „ Unuſquiſque de familia ſingulis menſibus

„ bus confeſſus S. Euchariſtiam ſumat; ut „ in Adventu à Sylverio Pontifice Decre- „ tum eſt, & præterea in Quadrageſima „ ſingulis diebus Dominicis S. Communio- „ nem ſingulariter accipere ſtudeant: duo- „ bus antè diebus, quàm S. Communio „ fiat, paternâ cohortatione ab Epiſcopo „ de ea re familia præmoneatur „. Quod dum Epiſcopi atque Cardinales doctrinæ S. Caroli potiſſimum amantes opere exequuntur, adeò ut ipſi Domeſticis ſuis Corpus Dominicum diſtribuant, difficillimè ſe cohibere poterũt à ſuſpicãdo peccato mortifero ſingulorum, qui aliquod commiſerint; quia abſolutionis ſuſpenſio à Sacra pariter ſynaxi poſtulat abſtinentiam.

Quid autem ſi ipſi Epiſcopo, aut Cardinali humanæ quidpiam infirmitatis interiùs acciderit, ſuſpicionem etiam ipſe peccati lethiferi apud domeſticos non evadet, ſi valens corpore, neque alio occurrente probabili impedimento à ſolito abſtinere debeat pietatis officio. Rurſus itaque manifeſtum eſt, à S. Carolo minimè probatum fuiſſe modum, quem nobis adverſarii tam magnificè prædicant. Neque tamen ei *ſapientia, lumen, charitas* defuere, neque *ignoravit, quid ſit peccatum, & vera pœnitentia*, quamvis ab illimitata iſta Queſnelli regula fuerit maximè alienus; quod confirmant ampliùs etiam quæ ſequuntur.

Ibidem tit. de Concilio Provinciali: *Curet Epiſcopus, ut die Dominico ſtatam Concilii diem proximè antecedente, verè pœnitentes, & confeſſi S. Communionem ſumant* (omnes Provinciæ ſubditi).

Ibid. tit. Monitiones: „ Qui Sacerdotes „ eſtis, Miſſæ Sacrificium ſæpiùs facite, ac „ religiosè ad illud faciendum parate vos „ omni pietate, ſingulis ſaltem hebdoma- „ dis, atque adeò ſæpiùs, omnino ſemper, „ cùm peccati mortalis conſcii eſtis, alicui „ è Confeſſariis Sacerdotibus, ad Cleri „ confeſſiones audiendas conſtitutis, con- „ fiteamini.

In Concilio Quinto tit. de Judæis conversis: *Octavo quoque die confiteantur; decimo quinto quoque die ruſus confeſſi S. Communionem ſumant.*

Ibid. tit. quæ ad dies festos, et sacra tempora pertinent: agens S. Carolus de diebus Quadrageſimæ, jubet moneri populum, *ut vitæ Sanctitati ita incumbat, ut ſingulis diebus Dominicis ſaltem confeſſus Euchariſtiam ſumat; ſi ſingulis diebus non poteſt, id, quod olim in conſuetudine uſuque fuiſſe ex Nicolai primi Pontificis reſcripto liquidò conſtat.*

In Concilio ſexto tit. quæ ad Sacramentum Poenitentiæ pertinent: „ Qui nego- „ tium periculoſum ſuſcepturus eſt, item „ quoties rem arduam, & difficilem, etiam „ in qua nullum mortis periculum exti- „ meſcendum eſt, aggredietur, confeſſus „ ſumat Sacroſanctæ Euchariſtiæ Sacra- „ mentum.

Ibid. tit. de Disciplina Christiana militum: *Quorum*, inquit, *diſciplina his temporibus eò prolapſa eſt, ut multis Dei offenſionibus &c.* ſic monet: *Frequenti Sacræ, & Confeſſionis, & Communionis uſu ſe ad bene vivendum communiant.*

7 Quàm hæc omnia remora ſunt à damnato Articulo nolente, ut abſolutio, adeòque communio ſequatur ſtatim poſt confeſſionem; ſed exigente tempus medium, quo portetur cum humilitate, & ſentiatur ſtatus peccati, & incipiat ad minus ſatisfieri Juſtitiæ Divinæ. Quæ autem, ut jam monui perturbatio, quæ plurimorum infamia, quæ ſcandala in familiis non ſolùm privatorum; ſed etiam Epiſcoporum, & Cardinalium, in Scholis, Congregationibus, ſive Sodalitatibus, in Monaſteriis virorum, ac præſertim mulierum graviſſima, frequenter, & neceſſariò evenirent, quando praxis iſta Novatorum invaleſceret! Denique in omnibus S. Caroli operibus, vel Inſtructionibus ne verbum quidem invenies, quo exigat ſatisfactionem, vel ejus partem abſolutioni communiter præmittendam. Semper dolore de præteritis, & emendationis propoſito contentus eſt, præterquam in caſibus ab ipſo ſuperiùs indicatis; præcipuè ubi relapſus frequentior eſt, & violata fides antea data Confeſſario: in talibus prærequiritur abſolutioni ſignum ſecurius converſionis, quale eſt aliquo tempore inchoata emendario; non ad ſatisfactionis initium; ſed ſufficiens indicium doloris ac ſerii propoſiti emendationis.

Non eſt igitur, cur à S. Caroli Inſtructionibus ad Conſtitutionem Unigenitus confugiamus, eùm non minùs illæ, quàm hæc damnato Articulo infeſtæ ſint. Neque Adverſarii noſtri ignorant, quidquid fortè ad fallendum ſubinde diſſimulent, ſe in differenda abſolutione à S. Caroli veſtigiis longè abſcedere.

Confeſſionem de hoc habemus *Ægidii Candidi* Janſenianos inter *Candidos*, & Conſtitutionis *Unigenitus* hoſtes, in Belgio famoſiſſimi. Cùm ſcilicet è Lovanienſibus quiſpiam, qui propter præſtitum aliàs Janſeniſtis patrocinium, ab Epiſcopis, & pluribus ſanæ doctrinæ Theologis, veluti ſuſpectæ

ſpectæ fidei habitus fuerat, ſuo & plurium ſibi adhærentium nomine typis ederet quoſdam Articulos, veluti *Pacis* Scholaſticæ conditiones, inter illos etiam hunc eſſe voluit; „ Spondemus, ac promittimus, „ nullam unquam circa abſolutionem, aut „ dandam, aut differendam tradere doctri- „ nam, quæ contentum in S. Caroli Inſtru- „ ctionibus, & Cardinalis Aguirre Diſſer- „ tationibus rigorem excedat.

Ægidius verò ſtatim pro ſolito ſuo *candore* authorem, & ſocios redarguens, *in Criticis animadverſionibus* ita monuit, *Non oportebat promittere, nos illorum doctrinæ rigorem non exceſſuros. Certum enim eſt, multos eſſe caſus particulares, in quibus abſolutionem dari jubet, aut permittit S. Carolus, in quibus nos eam dandam non putamus.* Idem fatentur Adverſarii reliqui; ſi cujus erroribus ubique conſentiunt, candorem pariter ſequerentur.

CAPUT XVIII.

Damnati dogmatis origo, & præcipui Promotores.

1 Sanctis Patribus ab errore vindicatis, ſupereſt inquirendum, quibus is potiſſimùm progenitoribus in lucem editus eſſe videatur. Primus eſt Petrus de Oſma, cujus opinio, ut ſupra meminimus, hæreſeos damnata eſt à Sixto IV. anno 1479. Bullâ, quæ incipit *Licet ea*. Pontificis ſententiam præceſſerat judicium Synodi Complutenſis. Quo gemino percuſſus error anathemate, emortuus manſit, donec reſuſcitari cœpit ab infami apoſtata Marco Antonio de Dominis lib. 5. de Republica Chriſtiana cap. 7. num. 29. & ſequentibus. Cujus veſtigiis inſiſtere non puduit Queſnelli Magiſtrum Antonium Arnaldum lib. *de Frequenti Communione* parte 2. à cap. 7. uſque ad 19. Hic autem lubentiùs patietur ſibi ducem attribui Joannem Vergerium Abbatem Sancyranum, qui non exiguam fertur in illo Opere habuiſſe partem, quam compoſuerit nomine Tractatus *de Pœnitentia*; Sed editionis gloriam reliquerit diſcipulo, qui additis quibuſdam, & mutatâ epigraphe librum inde concinnaverit *de Frequenti Communione*, ſubintelligendo de rariſſimâ.

Vix lucem hic aſpexerat, cùm plures in eo perniciem detexere, ut graves inde orti ſint animorum motus; indignatio autem tanta, ut Queſnellus ipſe in *Cauſa Arnaldinæ* præfatione fateatur quòd occaſione libri *de Frequenti Communione penè ad ignem ille depoſceretur.* „ Verùm [inquit] in Comi- „ tiis Sorbonæ extraordinariis die 14. „ Martii 1644. Decretum fuit, ut omnes „ Socii conglobatim, & in magno Comi- „ tatu adirent viros Principes Ducem Au- „ relianenſem, Principem Condæum, Car- „ dinalem Mazarinum, Illuſtriſſimum Fran- „ ciæ Cancellarium; ac ut Dominus Senior „ nomine cæterorum iis enixè ſupplicarer, „ ne Dominum Arnauld indefenſum, & „ inauditum Romam ablegari paterentur, „ faverentque potiùs in hac cauſa Sorbo- „ næ, quæ tutelam ſocii periclitantis ſuſce- „ peerat, quàm adverſariorum furori, qui „ ex populi rumore alias ei tribulationes „ Romæ promittebant.

Neque tunc Arnaldo defuit plurium Epiſcoporum patrocinium, quo effectum creditur, ut Roma à Cenſura voluminis abſtineret, ne tot ei ſuffragantes Antiſtites offenderet; ſed iſtud impedire non potuit quin Alexander VIII. inter 31. Articulos Novatorum, tacito authorum nomine, proſcripſerit complures ex eodem Opere decerptos.

Inter illos eſt 16. „ Ordinem præmit- „ tendi ſatisfactionem abſolutioni induxit „ non politia, aut inſtituto Eccleſiæ, ſed „ ipſa Chriſti lex, & præſcriptio, naturâ „ rei id quodammodo dictante. 17. Per „ illam praxim mox abſolvendi ordo pœ- „ nitentiæ eſt inverſus. 18. Conſuetudo „ moderna quoad adminiſtrationem Sa- „ cramenti pœnitentiæ, etiamſi illam plu- „ rimorum hominum ſuſtentet authoritas, „ & multi temporis diuturnitas confirmet, „ nihilominus ab Eccleſia non habetur pro „ uſu; ſed abuſu. 22. Sacrilegi ſunt ju- „ dicandi, qui jus ad communionem præ- „ tendunt, antequam condignam de deli- „ ctis ſuis pœnitentiam egerint. 23. Simi- „ liter arcendi ſunt à Communione, qui- „ bus nondum ineſt amor Dei puriſſimus, „ & omnis mixtionis expers.

2 Quoniam verò Queſnellus memorato Sorbonæ patrocinio tunc præſtito non Operi; ſed Authori, tantopere exultat, reſponſo facili hæc ejus reprimetur jactantia, ſi dixeris, illius temporis Sorbonam deceptam ejus hypocriſi, quæcumque in libro *de Frequenti Communione* duriùs dicta, benigniùs interpretatam, aliàs labore exiguo deprehendere in eo potuiſſe propoſitiones affines eis, quas ſex annis ante in Claudii Sequenotii libro de Virginitate damnaverat. Sed neque tunc Arnaldi animum

num ſatîs noverat in novam hæreſim propenſum, & in defendendis contra cenſuras erroribus contumacem, uti anno 1656. luctuoſis didicit experimentis.

Sed de his alibi ; & nos quidem Operis *de Frequenti Communione* qualemcunque gloriam Arnaldo, ſi ejus Sectatores voluerint, non invidebimus: attamen eandem fuiſſe Vergerii Sententiam negari non poterit. De eo juridicè interrogatus Dominus Joannes de Jovaud Sacerdos, & Abbas Religioſus Ciſtercienſis, atque ejuſdem Ordinis Secretarius teſtimonium jurejurando confirmatum dedit anno 1638. 17. Junii, quòd eum aſſerentem audiverit: *Contritionem perfectam ad Pœnitentiæ Sacramentum eſſe neceſſariam, imperfectam, ſive attritionem non ſufficere. Ante abſolutionem Sacramentalem præſupponi remiſſionem peccatorum contritione impetratam: Abſolutionem non eſſe niſi declarationem remiſſionis: perperam conferri abſolutionem ſtatim poſt confeſſionem: uſum hunc communem quidem eſſe; ſed abuſûs potiùs nomine appellandum.*

Prænobilis Alexander Colas Dominus de Pormorant Sacerdos, & Abbas Commendatarius per Sacros ordines jurans, poſtquam varia de Sancyrano teſtatus eſt, *Dominus*, inquit, *le Feron in Civitate Carnotenſi Canonicus, magnificus Sancyrani encomiaſtes ſimilia mihi principia occinuit, inter cætera; Pœnitentes nimis facilè, & nimis citò à Confeſſariis abſolvi: debere eos multo tempore relinqui in lacrymis, & ſingultibus, donec de peccatis perfectè conterantur: ſinè contritione perfecta abſolutionem eſſe invalidam. D. le Fevre ejuſdem Civitatis Canonicus mihi aſſeruit, D. le Feron eadem ſibi principia conatum inculcare, tanto molimine, ut videretur ſibi velle cerebrum ſubvertere.*

Quam ſententiam inter minimè probabiles; ſed quodammodo riſu dignas rejicere viſus eſt Cardinalis Toletus lib. 3. Inſtructionis Sacerdotum cap. 12. *Ridendi*, inquit, *Sunt illi, qui dicunt: Ego abſolvo te ab omnibus peccatis confeſſis, contritis, & oblitis. Superflua duo verba addita primum, & tertium: Secundum autem malè ponitur; nam abſolutio eſt peccatorum non ſolùm contritorum; ſed etiam attritorum.*

3 Die 19. ejuſdem menſis Junii 1638. Maria de Aquaviva Filia Ducis d'Atri Religioſa Ordinis S. Benedicti teſtata eſt, *Monaſterii ſui ſuperiorem multo tempore, quale eſt quatuor, vel quinque menſium abſtinuiſſe à Sacra Confeſſione, & Communione, quo tempore eam Sancyranus exercebat operibus pœnitentiæ.*

Illuſtriſſimus D. Sebaſtianus Epiſcopus Lingonenſis à Sancyrano, antequam eum ſatis noſſet, deceptus adeò fuerat, ut eum dirigendis Monialibus præficeret, Dein juſſu Regio de eo interrogatus anno 1638. 10. Julii, poſtridie adivit Summum Regni Cancellarium, eique tradidit declarationem, quam menſibus aliquot ante à ſe conſcriptam miſerat ad Reverendiſſimum D. de Harlay Epiſcopum Maclovienſem. in qua inter cæteras Sancyrani Sententias teſtatur eſſe: *Sacramentum pœnitentiæ non delet peccata: Communio plus valet ad delenda peccata, & diſponendum hominem ad beatam mortem, quàm Confeſſio, ideò magis expedit peſte infectis, aliiſque moribundis adminiſtrari Sacramentum Eucharistiæ, quàm Pœnitentiæ.*

Verba abſolutionis non operantur remiſſionem; ſed declarant tantùm. Contritio ad Sacramentum pœnitentiæ omnino neceſſaria eſt, ut peccata remittantur. Verba Concilii Tridentini explicanda ſunt de contritione, ut à quibuſdam Lovanienſis Academiæ Doctoribus explicantur, aut dicendum, quòd Concilium in hoc Articulo erraverit. Hac occaſione affirmabat, non poſſe haberi fidem ejuſdem Concilii definitionibus; quia celebratum non fuit juxta morem Conciliorum veterum. Quæ aſſertio dignior eſt Lutheri, aut Calvini aſſeclâ quàm Romanæ Eccleſiæ filio.

4 Alii, licèt à Tridentini ſententia receſſerint, de eo tamen reverentiùs loquuntur, eique conſentientes videri volunt. Quapropter dum in pœnitente charitatem exigunt per ſe juſtificantem, negant tamen ſententiam Sacerdotis ſolummodo declarationem eſſe peccati contritione remiſſi; ſed, inquiunt, remittit & ipſa peccatum, licèt antea condonatum, ſicut in omnium ſententia peccatum idem ſæpius aboletur.

Hæc novitatis defendendæ via placuit Joanni Neercaſſelio Epiſcopo Caſtorienſi, cujus liber *Amor pœnitens* à Sede Apoſtolica prohibitus eſt, donec corrigatur. In opinione ejus veritati minimè conſentaneâ neque Baptiſmus, neque Pœnitentia eſſent Sacramenta mortuorum, cùm vitam, ſeu juſtitiam ſemper & neceſſariò præſupponerent, quòd communi fidelium ſenſui adverſatur.

Michael Bajus contritionem charitate perfectam ad Sacramenta mortuorum requirens, negat illam ſinè Sacramento peccata remittere, Propoſitione inter damnatas à Pio V. Gregorio XIII. Urbano VIII. trigeſima prima: *Charitas perfecta & ſincera, quæ eſt ex corde puro, & conſcientia bona,*

na, & fide non fictâ, tam in catechumenis, quàm in pœnitentibus poteſt eſſe ſinè remiſſione peccatorum Prop. 32. *Charitas illa, quæ eſt plenitudo legis, non eſt ſemper conjuncta cum remiſſione peccatorum*. Prop. 33. *Catechumenus juſtè, rectè, & ſanctè vivit, & mandata Dei obſervat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remiſſionem peccatorum, quæ in Baptiſmi lavacro demum percipitur*. Propoſit. 43. *In hominibus pœnitentibus ante Sacramentum abſolutionis, & in catechumenis ante Baptiſmum, eſt vera juſtificatio ſeparata tamen à remiſſione peccatorum*.

5 Cardinalis de Lugo Diſput 5. de Pœnitentia ſect.8. impugnans ſententiam, quæ ad abſolutionem requirit amorem Dei ſuper omnia, & ſimul negat, eum extra Sacramentum peccata remittere, num. 118. dicit *videri, quòd Sylvius ejus propugnator deſumpſerit ipſam ex Molano, & Guilielmo Eſtio*, Addit autem Cardinalis alioqui cenſurarum parcus; *ſed de utroque curandum non eſt; fuerunt enim Diſcipuli Baji, cujus doctrinam quacunque viâ poſſent, tueri vellent. Nullum itaque potuit extra Baji ſcholam pro ſe afferre, ex omnibus Scholaſticis, ut appareat, hanc ſententiam eſſe in re graviſſima contra omnes prorſus Theologos*.

Quanquam Bajus in ſua Apologia ait, ſe remiſſionem peccatorum non denegaſſe charitati ardentiſſimæ & perfectiſſimæ, qualis fuit in Magdalena; ſed charitati, quæ communiter perfecta appellatur; quia Deum, & ejus amicitiam præfert rebus omnibus, etſi non maximè inflammata ſit. Inficiatus itaque ſolummodo Bajus fuit, ſi ejus Apologiæ credimus, charitatem Dei, quam vocamus appretiativè ſummam, ante Sacramentum peccata remittere, niſi ſimul fuerit intenſiſſima. Iſtud Bajo aſſerenti ægre credunt quidam aliàs ejus diſcipuli, qui cùm eandem ſententiam teneant, videantque articulos in ejus ſenſu damnatos, aſſerunt, Bajum ante crudiùs locutum, & deteriùs ſenſiſſe, quàm in Apologia profeſſus ſit.

Ita diſcipuli malunt Magiſtrum arguere mendacii, quàm acceptam ab eo deponere falſitatem. Hi amorem Dei ſuper omnia benevolum, ſi intenſiſſimus non ſit, contritioni ſufficere non exiſtimantes, ad imperfectionem attritionis rejiciunt; cùm tamen & ipſe ſatis arduus ſit, neque eum ſe paſſim in confitentibus deprehendere arbitrentur, niſi externis pœnitentiæ operibus aliquo tempore comprobatum, atque hæc ratio eis apparet ſufficiens, ut differatur abſolutio.

Non enim promptam adeò exiſtimant illi contritionem, quàm cæteri in Eccleſia Theologi, qui cum S. Franciſco Saleſio in diſcurſu ſpirituali 18. ad interrogationem: *Quomodo contritionis tuæ actum exiguo tempore elicere poteris?* Reſpondet *Dico vix opus eſſe tempore, ut ritè eliciatur*. Neque juxta hunc Saleſii ſenſum interpretabuntur illud Eccleſiaſtici 5. v. 8. *Ne tardes converti ad Dominum*: neque illud S. Baſilii in admonitione ad filium ſpiritualem, *Quando te peccatis obnoxium ſenſeris, ad pœnitentiam citò converti ne confundaris*: neque iſtud S. Auguſtini ſerm. 58. de tempore: *Si quis templum Dei in ſe violando deſtruxerit, de Dei miſericordia non deſperet; ſed citò de malo iniquitatis ſua conſurgat*.

Nihil is moratur fatuam Novatorum ſapientiam, & tectam charitatis nomine crudelitatem, atque exitialem ſocordiam, quâ malint communiter, & tempore non exiguo *portare*, ut ajunt, *cum humilitate & ſentire ſtatum peccati*, manere Dei hoſtes, incapaces omnis meriti & ſatisfactionis, æternæ autem damnationis periculo expoſiti, monente nos ſapientiùs Salvatore ut ſemper vigilemus in juſtitia; *quia qua hora non putatis filius hominis veniet. Luc.* 12.

Sed & inter recentiores illos, aliqui apertiùs, atque adeò duriùs ſenſum ſuum exprimunt: alii, etſi à communibus Theologorum dogmatibus alieni, affectant nihilominus communes quaſdam verborum formulas, quaſi rigoris ſævitiem ſtudentes vocibus mitioribus, & ad declinandam invidiam velut arte compoſitis temperare.

In priorum claſſe fuerat Janſenii diſcipulus, qui in Theſibus Lovanii anno 1670. ſinè tergiverſatione aſſerere auſus eſt, *Non potuit Tridentina Synodus vel inſinuaſſe attritionem ſufficere cum Sacramento*.

6 Alius recentior Seminarii Namurcenſis Profeſſor in Dictatis q. 6. de Contrit. §. 4. *Minimè admittimus, quòd ſententia de ſufficientia attritionis in Sacramento pœnitentia ſit probabilis*. Sed prudentiùs cenſuit Epiſcopus, neque hanc Profeſſoris ſui ſententiam eſſe probabilem, neque Profeſſorem ipſum diutiùs in cathedra eſſe tolerandum. Hujus Magiſter Lovanii authoritate Innocentii XI. & Caroli II. Regis Catholici excluſus Regentium Doctorum numero, amorem Dei ſuper omnia attritioni neceſſarium requirebat iſtiuſmodi, qui eſſet *uſque ad contemptum ſui*. Cùm autem is non facilè appareat in pœnitentium vulgo, dum peccata confitentur, differenda communiter eſt abſolutio contra totius ſenſum, & uſum Eccleſiæ.

Ad-

Ad ſedandas autem populi querelas de periculo, cui ſalus exponitur, ſi mors ſubita attritos ante abſolutionem opprimeret, fingunt attritionem in caſu neceſſitatis abſque Sacramento, cum ſolo ejus voto peccata remittentem. In hac ſententia nullus unquam periret, aut exponeretur periculo defectu Sacramenti; vel enim ſufficiente ad abſolutionem accipiendam attritione diſpoſitus eſt, eaque tunc ſola juxta novos Theologos in neceſſitatis articulo, ſinè Sacramento juſtificat, vel caret eâ attritione, ſinè qua abſolutio omnis ſacrilega eſt. Idem eſt de Baptiſmo.

Quomodo ergo Julius I. Pontifex canon. 12. cauſa 26. q. 6. definit: *Si Presbyter morientibus pœnitentiam abnegaverit, reus erit animarum?* Cœleſtinus I. ibid. can. 13. *Agnovimus pœnitentiam denegari, nec illorum deſideriis annui, qui obitûs ſui tempore hoc animæ ſuæ cupiunt remedio ſubveniri. Horremus tantæ impietatis aliquem inveniri.* Unde Catechiſmus Romanus 2. parte cap. 5. *Ex fidei Catholicæ doctrina omnibus credendum & conſtanter affirmandum eſt; ſi quis ita animo affectus ſit, ut peccata admiſſa doleat, ſimulque inpoſterum non peccare conſtituat, etſi ejuſmodi dolore non afficiatur, qui ad impetrandam veniam ſatis eſſe poſſit, ei clavium ſcelera omnia remitti, ac condonari.*

Sed aliud novæ Theologiæ principium, ſuis animarum Paſtoribus percommodum eſt, ut ſi nocte intempeſtâ, aurâ inſalubri ad moribundum pauperem evocentur, excurrere differant in multam lucem; cùm vel pœnitens ſit ſaltem attritus, quantum ad abſolutionem neceſſarium eſt, quo ſuppoſito, Sacramenti deſiderium pro ſuſceptione erit; vel deſtituitur tali attritione, atque ita abſolutionis eſt incapax. Hic habes Lector originem novitatis, & fructum aliquem, cæteros totâ deſcripſimus diſputatione.

Propoſitio damnata octogeſima octava.

Ignoramus, quid ſit peccatum, & vera pœnitentia, quando volumus ſtatim reſtitui poſſeſſioni bonorum illorum, quibus nos peccatũ ſpoliavit, & detrectamus ſeparationis iſtius ferre confuſionem: *Obſerv. Mor. Lucæ 17. v. 12.*

CAPUT I.

Propoſitio impugnatur:

1 NEſcio, an locum Scripturæ magis contrarium ſeligere Queſnellus potuerit quàm eum, cui veluti proprio affingitur novaturiens Obſervatio: Illic nempe Evangeliſta de Chriſto narrat, quòd, *Cùm ingrederetur quoddam Caſtellum, occurrerunt ei decem viri leproſi, qui ſteterunt à longè, & levaverunt vocem dicentes: Jeſu præceptor miſerere noſtri: Quos ut vidit, dixit, oſtendite vos Sacerdotibus. Et factum eſt dum irent, mundati ſunt.* In quem textum Cornelius à Lapide ſic animadvertit: *Videntur hi decem leproſi conſpiraſſe, ut ſimul Jeſu occurrerent, ac communi voce ſanitatem flagitarent, itaque quaſi manu factâ, Jeſu clementiam expugnarent.*

Quam nacti ſunt recuperandæ valetudinis opportunitatem, arripuerunt avidè; nam in medicorum vulgarium arte nihil ſibi ſpei reliquum arbitrati, ſuperioris ordinis medicum conveniunt; precibus exorant, ut qui mirificâ adeò in morbos omnes agnoſcebatur præditus poteſtate, tam benignus, ut nullius preces repelleret, ſuâ etiam eos beneficentiâ non deſtituat. Miſericordiam itaque implorantes *Jeſu præceptor*, inquiunt, *miſerere noſtri*: non differri ſanitatis gratiam poſtulant; ſed præſtari quantocyus. Chriſtus autem remiſit eos ad Sacerdotes, non ut ab eis curarentur; *dum enim irent, mundati ſunt*, anteqnam ad Sacerdotes pervenerint; ſed legem Chriſtus impleti

pleri voluit, & ut ab eis judicati mundi, ſtatim convictui hominum reſtituerentur & templo.

2 Quid igitur movere Obſervatorem moralem potuit, ut ex hoc loco abſolutionis non exiguo tempore differendæ emungere voluerit neceſſitatem? Quid, ut ne deſiderare quidem mox ſanitatem animæ liceat? Sed cui errorem, etiam præſidio Scripturarum ſtabilite fixum animo eſt, cùm textus ſacer falſitati ſubveniens fruſtrà quæritur, invitis etiam divinis oraculis fingendus eſt.

Nuſquam Spiritus Sanctus peccatoribus ſuadet, ut aliquo tempore in peccato hæreant, ut porteur, & ſentiant aliquandiu ſtatum peccati, ut ſeparationis à Divina gratia, & tot annexis ei donis cœleſtibus ferant confuſionem, antequam Deo reconciliari cupiant, & *reſtitui poſſeſſioni illorum bonorum, quibus eos peccatum ſpoliavit*.

Prorſus oppoſitis Dei monitis ſacri Codices pleni ſunt. Eccleſiaſticus cap. 5. v. 8. clamat ad peccatores omnes: *Ne tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem; ſubitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te*. Iſaiæ 65. v. 2. & Rom 10. v. 21. Deus ait: *Expandi manus meas totâ die ad populum non credentem, & contradicentem*. Expandere manus totâ die ad populum peccatorem, ſinè dubio ſignificat deſiderium converſionis celeris & minimè procraſtinatæ. Idem manifeſtè indicat ingeminata hortatio Ezech. 33. *Vivo ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impii; ſed ut convertatur impius à via ſua & vivat: convertimini, convertimini*. Iſaiæ 1. v. 16. *Lavamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum*.

Ratio autem converſionis atque abſolutionis non differendæ additur ab Eccleſiaſtico ſupra; *ſubitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te*.

Chriſtus Lucæ 12. *Qua hora non putatis Filius hominis veniet*. S. Baſilius Hom. de non adhærendo rebus ſæculi: *Oportet nos quotidie ad demigrandum ex hac vita paratos eſſe, & nutum Domini fixis oculis expectare*. S. Gregorius Hom. 13. *Horam ultimam Dominus noſter, id circo nobis voluit eſſe incognitam, ut ſemper poſſit eſſe ſuſpecta, ut dum illam prævidere non poſſumus, ad illam ſinè intermiſſione præparemur*.

3 Quid Concionatores omnes, Confeſſarii, & quicumque animarum Directores Catholici frequentius inculcant, quid ſapientiùs, quid ſalubrius, quàm cavendum ſedulò, ne quis ſe ſomno committat cum peccato mortali ob incertitudinem vitæ, ne fortè catarrho ſuffocatus opprimatur in ſomno, atque impœnitens ad Inferos demergatur? Ideo cuilibet mortiferi ſibi delicti conſcio, ſi ſibi conſulere voluerit, curæ eſt ut vel Sacramento, vel ſi ejus copiam habere nequeat, perfecta contritione expietur. Inauditum autem hactenus in Eccleſia fuit novaturientium dogma, eſſe optabile peccatori, ut diu relinquatur in crimine, diu maneat Dei hoſtis, & æternæ obnoxius damnationi. Horrent Chriſtianæ aures, horret animus quicumque non atheus; certè horrere debet, & tam anti-Chriſtianum principium deteſtari. At ægre ferent adverſarii tam candidè, tam apertè, infandi dogmatis à me propalari perniciē, obſcurioribus à Queſnello terminis, & pietatem quodammodo referentibus callidè ſubornaram, ut virus ſolet aureo calice propinari. Non crudis vocibus aſſerit, optandam peccatori in criminibus perſeverantiam; ſed quod idem reipſa eſt, optandum ut diu careat bonis, quibus peccando fuerat ſpoliatus.

Quæ porrò ea bona ſunt? Gratia ſanctificans, charitas cum omnibus virtutibus infuſis, quæ charitatem neceſſariò comitantur, & ab ea nequeunt ſeparari. Bonum iſtud eſt amicitia Dei, ſtatus filiorum, jus hæreditatis, ac beatitudinis ſempiternæ. Horum igitur bonorum poſſeſſioni, quibus nos peccatum ſpoliavit, ſtatim reſtitui velle, juxta novos Theologos, non poſſumus, aut denuntiamur *ignorantes quid ſit peccatum*.

4 Nobis verò, & Chriſtianis omnibus, quos non obcæcaverit novitas, ex eodem antecedente concluſio deducenda apparet prorſus oppoſita, videlicet, quòd quando volumus ſtatim reſtitui bonis, quæ jam recenſui, & quibus nos ſpoliaverat peccatum, indicium ſit manifeſtum, nos, quid peccatum ſit, quæ ejus malitia, quæ damna inferat, minimè ignorare. Athei & libertini, ſcelera ſceleribus cumulantes, nequaquam ſoliciti ſunt de recuperatione bonorum, quibus eos ſua crimina privarunt; quia neque quæ bona ſint, neque quid peccatum, intelligunt.

Quam & nobis ſolicitudinem, quod deſiderium ſi eximere novi Theologi ſtudeant, ignoſcere nobis debebunt, ſi coacti dixerimus, eos hìc libertinis & atheis ſuffragari, atque ignorare ipſomet quodammodo, quid ſit peccatum; averſio nempe à Deo, infinitæ Majeſtatis offenſio gravis, privans nos bonis omnibus, quæ reddere

dere beatos poterant, & malis omnibus, iiſque perpetuis reddens obnoxios. Hunc horribilem reatum, hanc abyſſum malorum omnium effugere non poſſumus, niſi reſtituamur bonis illis, quibus nos peccatum ſpoliaverat; malorum enim evitatio, & poſſeſſio bonorum inſeparabili inter ſe ſocietate junguntur.

Quiſquis igitur in bonorum privatione manere deſiderat, neceſſariò vult protrahi ſimul malorum omnium reatum. Vel ergo ignorant hæc adverſarii, quæ ad fidem certiſſimè pertinent, neque à pueris prima fidei elementa callentibus ignorantur; vel ſi hæc aderſarios non fugiunt, quomodo ipſi ab imprudentia ſumma, imò ab inſigni malitia excuſabuntur, qui prohibeant, ne velimus ſtatim à peccato liberari, ſive, quod idem eſt, reſtitui poſſeſſioni ſanctificantis gratiæ, amicitiæ Dei, hæreditati filiorum, & bonis cæteris, quibus nos peccatum ſpoliavit?

5 Non meliùs intelligunt adverſarii, quid vera ſit pœnitentia. Definitionem ejus diſcimus ex Concilio Tridentino; Seſſion. 6. cap. 6. ubi pœnitentiæ ſeries ab initio deſcribitur velut impiorum ad Baptiſmum præparatio: *Diſponuntur autem ad ipſam juſtitiam, dum excitati Divinâ Gratiâ, & adjuti, fidem ex auditu concipientes, liberè moventur in Deum, credentes vera eſſe, quæ divinitus revelata & promiſſa ſunt .... & dum peccatores ſe eſſe intelligentes, à Divinæ Juſtitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei Miſericordiam ſe convertendo, in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore, illumque tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea moventur adversùs peccata, per odium aliquod & deteſtationem, hoc eſt per eam pœnitentiam, quam ante Baptiſmum agi oportet: denique dum proponunt ſuſcipere Baptiſmum, inchoare novam vitam, & ſervare divina mandata. De hac diſpoſitione ſcriptum eſt ... Confide fili, remittuntur tibi peccata tua: &, Timor Domini expellit peccatum; &, Pœnitentiam agite, &, Baptizetur unuſquiſque veſtrûm.* Hactenus Tridentinum.

Breviùs S. Gregorius Hom. 34. in Euangelia: *Perpetrata mala plangere & plangenda non perpetrare.* Nam ut ibidem dicitur: *Quid prodeſt, ſi peccata quis luxuriæ defleat, & tamen adhuc luxuriæ æſtibus anhelet? Quid prodeſt, ſi ira jam culpas lugeat, & tamen adhuc invidiæ facibus tabeſcat?* Hæc eſt autem, quam nobis in damnato Articulo Queſnellus ſuadet pœnitentia. Hanc tenemus: neque tamen recedendum ducimus à ſententia, quòd qui Deum atque ipſius gratiam quocumque amiſit crimine, non in eo debeat velle ſordeſcere; ſed reſurgere ab eo protinus.

Nullus verò hanc ſui in ſtatu gratiæ reſtitutionem magis ac citiùs expetere deberet, quàm qui primo Queſnelli Articulo conſentiens ait: *Quid aliud remanet animæ, quæ Deum, atque ipſius gratiam amiſit, niſi peccatum, & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas, & ſegnis indigentia, hoc eſt, generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum?* Quiſquis autem inciderit in generalem impotentiam ad omne opus bonum, evidens eſt, quòd careat omni ſufficientis gratiæ auxilio; aliàs quoque peccator eſſe hoc ipſo deſineret per Propoſit. 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio.*

Sinè gratia verò neceſſitas peccandi eſt in omni opere juxta Propoſit. 38. *Peccator non eſt liber, niſi ad malum: ſinè gratia liberatoris.* 39. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, niſi ad aberrandum; ardoris, niſi ad ſe præcipitandum; virium, niſi ad ſe vulnerandum: eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.* 40. *Sinè gratia nihil amare poſſumus, niſi ad noſtram condemnationem.* 41. *Omnis cognitio Dei, etiam naturalis, etiam in Philoſophis ethnicis, non poteſt venire niſi à Deo: & ſinè gratia non producit, niſi præſumptionem, vanitatem, & oppoſitionem ad ipſum Deum loco affectuum adorationis, gratitudinis, & amoris.*

6 Velle igitur differri remiſſionem criminum, ſive reſtitutionem ſanctificantis gratiæ, quâ *per peccatum ſpoliati ſumus*, eſt velle carere omni ſupernaturali auxilio, ſinè quo nulla pœnitentia agi poteſt, nullum fieri opus bonum, nullum peccatum niſi altero peccato evitari: non ſumus liberi niſi ad malum; nihil habemus luminis, niſi ad aberrandum; nihil ardoris, niſi ad nos præcipitandum; nihil virium, niſi ad nos vulnerandum: nihil amare poſſumus niſi ad noſtram condemnationem.

Videant itaque ſub rigoris & pietatis larva diſſolutiſſimi Theologi, quantum lethiferi veneni damnata ſua Doctrina contineat, quomodo, dum ſingularem pœnitentiam invehere ſtudent, veram pœnitentiam deſtruant; & dum peccatores ad juſtitiam diſponere ſe ſimulant, eos à juſtitia peccatis ſemper novis & continuis avertant. At confuſionem peccatoris volunt. De hac ſit

CAPUT II.

De protrabenda juxta adverſarios Sac. Communionis dilatione.

1 STatim à novæ Eccleſiæ exordio Fūdatoribus ejus curas inter præcipuas fuit, ſacram Communionem reddere quam poſſent rariſſimam. Iſtud eorum conſilium non ſolis proditur privatis Sancyrani Inſtructionibus, de quibus certiſſima etiam jurejurando confirmata extant plurium teſtimonia; ſed etiam famoſo Volumine *De frequenti Communione*, quod Arnaldi nomine editum, & partim ab eo, partim à Joanne Vergerio Abbate Sancyrano ejuſdem magiſtro compoſitum, tota Factio velut quintum Euangelium reveretur, & defendit. Inſcriptiooem quoque pſeudonymam, aut ſaltem fallacem eſſe perſpiciet, quiſquis legere librum cœperit, cujus præcipuus ſcopus eſt *frequentis Communionis* abrogatio.

Sic ibi part. 2. cap. 23. *Illam pœnitentiam, quæ eſt abſtinentia ab Euchariſtia, ſemper Eccleſia pœnitentis conditioni accommodatiſſimam, Chriſto acceptiſſimam, peccatori ſaluberrimam judicavit.* Ibidem *Quam*, inquit, *eſſe gravem pœnam ex eo apparet, quòd boni cujuſque privatio, præ eâ levior videri ſolet. Cùm ergo Euchariſtia ſummum in hac vita Chriſtiani hominis bonum ſit, ſi qua ei ſupereſt fidei ſcintilla, ſi quis divinarum rerum ſenſus, nihil ei gravius accidere, vel acerbius poteſt, quàm ut ſuo vitio ab illa re, quæ votorum illi ſumma eſſe debet, probibeatur.*

Parte prima cap. 19. in fine. *Ab Euchariſtia ſeceſſione ſumma peccatoris demiſſio ac depreſſio, adeòque ſummus Dei, qui à ſolis honoratur humilibus, honor ac reverentia continetur: ſumma denique reſtituendi peccatoris ſpes, quoniam ipsâ ſpondente veritate, qui ſe humiliat, exaltabitur.* Hæc pœnitentia multum placuit Sanctimonialibus Portus-Regii, excommunicationes Sedis Apoſtolicæ, & ſui Archiepiſcopi in Janſenii gratiam facilè contemnentibus.

Sic autem ex Janſeniana humilitate, & ſimilis pœnitentiæ ſpiritu deſpiciebant ſui Ordinis conſuetudinem, communicandi frequentiùs, ut etiam ante excommunicationem hebdomadis pluribus, & ſubinde menſibus diſtuliſſe memorentur. Quæ novitas cùm divulgaretur Pariſiis, & alibi, multos offendit, nec paucis infirmioribus ſcandalo fuit. Suarum apologiam ſcripſit Arnaldus in præfatione Libri De frequenti Communione: ita quempiam velut Spiritu Sancto abreptum inducens: *Tetigit me Deus Spiritûs ſui motu, & per gratiam, cui non potui reſiſtere, volui dijudicare me ipſum, ne à Deo judicarer: volui exulare ad tempus à ſanctuario viſibili.* Ita novitas pernicioſiore hæreſi defenditur. In verſione deinde Latina pro *gratia cui non potui reſiſtere*, poſitum eſt *gratia ineluctabilis*.

Aliquoties retuli teſtimonium Epiſcopi Lingonenſis de Monialibus iſtis, nominatim de Maria Angelica Arnaldi Sorore, quæ, cùm præfecta eſſet Monaſterio, cui nomen à Sanctiſſimo Sacramento, velut cæteris præbitura exemplum, à Communione multis hebdomadis, & ſubinde menſibus abſtinebat.

2 Quid de Communione Paſchali? Arnaldus Libr. de Frequenti Communione part. 2. cap. 18. ſic definit: *Qui non communicat in Paſchate, modò faciat & judicio Confeſſarii, & ex causâ legitimâ, quæ principalis, & quaſi unica eſt deſiderium pœnitendi, reprehendi non poteſt.*

Ægidius Gabrielis in ſpeciminibus Moralis Chriſtianæ pag. 156. *Pœnitentia eſt maximè rationabilis cauſa differendi communionem Paſchalem.*

Non ita Patres antiqui cenſuere, non ità recentiores Sancti, non ita Summi Pontifices. Et quidem Eccleſia hoc tempore univerſa oppoſitum uſu comprobat.

Gennadius Auguſtino ferè coætaneus Libr. de Eccleſiaſticis dogmatibus cap. 53. Reo occultorum criminum inter ſatisfactionis opera injungit, ut *jugi, imò perpetuo luctu contraria pro iis, quæ pœnitet, agat, & Euchariſtiam omnibus Dominicis diebus ſupplex uſque ad mortem percipiat.*

S. Ambroſius Auguſtini magiſter Lib. 4. de Sacramentis cap. 6. *Si quotieſcumque effunditur Sanguis, in remiſſionem peccatorum effunditur, debeo illum ſemper accipere, ut ſemper mibi peccata dimittantur, qui ſemper pecco.* Et lib. 5. cap. 4. *Iſte panis quotidianus ſumitur in remedium quotidianæ infirmitatis.* Videri quoque poſſunt Auguſtinus Epiſt. 118. Hieronymus Epiſt. 28. Cyprianus de Oratione Dominica: Chryſoſtomus Hom. ad populum Antiochenum: Ignatius Martyr Epiſt. ad Epheſios: Baſilius &c.

3 S. Carolus cum Concilio ſuo Provinciali 6. Tit. *Quæ ad Cleri diſciplinam pertinent*, de Sacerdotibus ob delicta gravia à Sacrificio ſuſpenſis ſic ſtatuit: *Sacerdotes à Miſſa celebrandæ munere ſuſpenſi, frequenter, & verò præſertim Dominicis ac feſtis, ſa-*

cram

cram Communionem ſumant. Et in Inſtructionibus primis ſui Tractatus de Sacramento Confeſſionis prope finem ait: *Admoneat eos* (pœnitentes) *de frequenti Confeſſione & Communione, & paulatim ſecundùm Auguſtini conſilium in ſanctam eam conſuetudinem adducat, ut ſingulis diebus Dominicis communicent*.

De Paſchali autem Communione lib. 2. Conſtitutionum Synodalium tit. *De S. Euchariſtiæ ſumptione*: ait: *Nemo Paſcha tempore Euchariſtiæ ſumptionem ullâ de causâ differat*.

S. Franciſcus Saleſius in Inſtructione pro Confeſſariis, de qualitate pœnitentiæ ſic præſcribit: *Hæc ſunt conſilia, quæ Confeſſarius in genere præſcribere, & injungere debet: inter quæ hæc exiſtimo aliis utiliora; ut videlicet ſæpiſſimè confeſſionis, & Sacratiſſimæ Euchariſtiæ Sacramentum uſurpet*.

Idem Sanctus *Introductione ad vitam devotam* part. 2. cap. 21. *Si mundani ex te quæſierint, cur tam ſæpe communices; dic eis quòd id facias, ut Deum amare diſcas, ut te purges à tuis imperfectionibus, ut te liberes à tuis miſeriis .... ut te confortes in tuis infirmitatibus. Dic eis, quòd duo hominum genera ſæpe communicare debeant; Perfecti; quia omnino bene diſpoſiti injuriam facerent, ſi ad fontem perfectionis non accederent: & imperfecti, ut juſtè ad perfectionem protendere poſſint: fortes, ut non infirmentur; infirmi ut fortificentur: ægroti, ut ſanentur: ſani, ne morbo corripiantur: & quòd tu tanquam imperfectus, debilis, & ægrotus, opus habeas ſæpe communicare cum tua perfectione, tuâ fortitudine; tuo medico .... Dic eis, quòd hoc Sacramentum accipias, ut dignè ſuſcipere diſcas; quia rarò fit bene, in quo ſe rarò quis exercet*.

Quibus potiùs auſcultemus, num quibuſdam novaturientibus Theologis, nullo Eccleſiæ teſtimonio probatis, & quorum doctrina in plurimis damnata eſt Articulis, an probatiſſimis Patribus, & ſanctiſſimis Epiſcopis, quorum doctrinam ab omni erroris noxii labe, & ſuſpicione exemptam eſſe conſtat, ipſius judicio Eccleſiæ, ut in Horis Canonicis de Saleſio legimus, qui *ſuis ſcriptis cœleſti doctrina refertis Eccleſiam illuſtravit, quibus iter ad Chriſtianam perfectionem tutum & planum demonſtrat*?

4 Quot paſſim, abdicatis curis, & rebus ſeculi Religioſo Ordini ſe conſecrant, ut perpetuam de peccatis præteritis pœnitentiam agant, & ſibi caveant à futuris, tot pœnitentes publici ſunt. Illis Ordinum Fundatores Spiritu Sancto afflati regulas præſcripſere ſupremo Sedis Apoſtolicæ calculo confirmatas. Ullæne illorum eſt, qui raram illis jubeat eſſe Communionem Euchariſticam? Omnes frequentem commendant, plerique ſaltem hebdomadariam.

S. Carolus Monialibus ultra menſem Communionem differri non patitur in Concilio Provinciali 1. tit. de *Concionatoribus*: *Præficiantur Monialibus Confeſſores, qui ſemel ſaltem in ſingulos menſes audiant peccata Monialium, eiſque ſacram Euchariſtiam adminiſtrent quemadmodum Tridentinum Concilium fieri debere cenſuit*.

Quoſcunque Sac. Inquiſitionis Tribunal ad perpetuum, vel plurium annorum carcerem damnat, inter pœnitentias ſemper exprimitur ſuſceptio Sacramentorum Confeſſionis & Communionis diebus quotannis pluribus.

De Judæis ad Fidem converſis ſtatuit S. Carolus in Concilio quinto tit. 1. *Octavo quoque die confiteantur. Decimoquinto quoque die rurſus confeſſi ſacram Communionem ſumant*. Oppoſitum ſuadent novatores in Inſtructionibus Ritualis Electenſis à Sede Apoſtolica damnatis, ubi titulo *de differenda aut neganda abſolutione* dicitur: *Qui ſacram Euchariſtiam ſumunt ſingulis Dominicis & Feſtis, meliùs facerent, ſi ad ſummum alternis confiterentur hebdomadis*. Quia, inquiunt hæ Inſtructiones erroneæ, titulo de Confeſſionibus generalibus, *Confeſſio ſemper fuit conſiderata in Eccleſia ut res minima, & facillima pars pœnitentiæ*.

5 Quoties Romani Pontifices plenas peccatorum omnium indulgentias concedunt ad promovendam feſti alicujus pietatem, vel implorandas fidelium pro neceſſitate Eccleſiæ Orationes, ſolita in Bullis exprimitur conditio ad fruendum indulgentiarum beneficio neceſſaria, quòd verè pœnitentes & peccata confeſſi Euchariſtiam ſumpſerint.

Si quis Arnaldi diſcipulus Pontifici à conſiliis eſset, ſtyli hujus mutationem ſuaderet, ut pro *Euchariſtiam ſumpſerint*, poneretur, *ab Euchariſtia abſtinuerint*; cùm nempe ea privatio ſummus Dei honor ſit, & ſaluberrima hominibus ſe convertentibus pœnitentia.

Juxta iſtiuſmodi Theologos longè aliter reſpondere debuiſſet Innocentius XI. ad dubia, quæ circa Euchariſtiæ uſum & adminiſtrationem propoſita fuerant. Sanctiſſimus ea commiſit examini S. Congregationis Cardinalium, ad quos Concilii Tridentini interpretatio pertinet.

Hi *prævià maturà diſcuſſione unanimi ſententiâ* ita cenſuere, quorum judicium *Sanctitas Sua approbavit, ac præſens Decretum typis dari, ac publicari voluit* 15. Febr. 1679.

6 „ Etſi frequens, quotidianuſve Sacroſanctæ Euchariſtiæ uſus à SS. Patribus „ fuerit ſemper in Eccleſia probatus: nunquam tamen, aut ſæpius illam percipiendi, aut ab ea abſtinendi certos ſingulis menſibus, aut hebdomadis dies ſtatuerunt: quos nec Concilium Tridentinum „ præſcripſit; ſed quaſi humanam infirmitatem ſecum reputaret nihil præcipiens, „ quid cuperet, tantùm indicavit, cùm inquit, optaret quidem ſacroſancta Synodus, ut in ſingulis Miſſis fideles adſtantes, Sacramentali Euchariſtiæ perceptione communicarent; idque non immeritò; multiplices enim ſunt conſcientiatum receſſus, variæ ob negotia ſpiritûs „ alienationes; multæ è contra gratiæ & Dei dona parvulis conceſſa: quæ cùm humanis oculis perſcrutari non poſſimus, „ nihil certè de cujuſque dignitate, atque „ integritate, & conſequenter de frequentiori, aut quotidiano vitalis panis eſu „ poteſt conſtitui.

„ Et propterea, quod ad negotiatores „ ipſos attinet, frequens ad Sacram alimoniam percipiendam acceſſus, Confeſſariorum ſecreta cordis explorantium judicio eſt relinquendus, qui ex conſcientiatum puritate, & frequenti fructu, & „ ad pietatem proceſſu laicis negotiatoribus, & conjugatis, quod proſpicient eorum ſaluti profuturum, id illis præſcribere debebunt. In conjugatis autem hoc „ amplius advertent, cùm B. Apoſtolus „ nolit eos invicem fraudari, niſi fortè ex „ conſenſu ad tempus, ut vacent orationi, „ eos ſeriò admoneant, tantò magis ob „ Sacratiſſimæ Euchariſtiæ reverentiam „ continentiæ vacandum, potiori que mente ad cœleſtium epularum communionem eſſe conveniendum.

„ In hoc igitur Paſtorum diligentia potiſſimùm invigilabit, non ut à frequenti, „ aut quotidiana S. Communionis ſumptione unicâ præcepti formulâ aliqui deterreantur, aut ſumendi dies generaliter „ conſtituantur; ſed magis quid ſingulis „ permittendum per ſe, aut Parochos ſeu „ Confeſſarios ſibi decernendum putet: illudque omnino provideat, ut nemo à „ Sacro Convivio, ſeu frequenter, ſeu „ quotidie acceſſerit, repellatur: & nihilominus det operam, ut unuſquiſque „ dignè pro devotionis & præparationis „ modo rariùs, aut crebriùs Dominici corporis ſuavitatem deguſtet. Itidem Moniales quotidie Sacram Communionem „ petentes, admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordinis inſtituto præſtitutis communicent. Si quæ verò puritate mentis eniteant, & fervote ſpiritûs ita incaluerint, ut dignæ frequentiori, aut quotidianâ Sanctiſſimi Sacramenti perceptione videri poſſint, id illis „ à Superioribus permittatur.

7 „ Proderit etiam præter Parochorum „ & Confeſſariorum diligentiam, operâ „ quoque Concionatorum uti, & cum eis „ conſtitutum haberi, ut cùm fideles ad „ Sanctiſſimi Sacramenti frequentiam (quod „ facere debent) accenderint, ſtatim de „ magna ad illud ſumendum præparatione „ orationem habeant, generatimque oſtendant, eos, qui ad frequentiorem, aut „ quotidianam ſalutiferi cibi ſumptionem „ devoto ſtudio excitantur, debere, ſive „ laici negotiatores ſint, ſive conjugati, „ ſive quicumque alii, ſuam cognoſcere „ infirmitatem, ut dignitate Sacramenti ac „ Divini judicii formidine diſcant cęleſtem „ menſam, in qua Chriſtus eſt, revereri: „ &, ſi quando ſe minùs paratos ſenſerint, „ ab ea abſtinere, ſeque ad majorem præparationem accingere.

„ Epiſcopi autem, in quorum Diœceſibus viget hujuſmodi devotio erga Sanctiſſimum Sacramentum, pro illa gratias „ Deo agant, eamque ipſi adhibito prudentiæ, & judicii temperamento, alere „ debebunt, & ab eorum officio poſtulari „ ſibi maximè perſuadebunt, nulli labori „ aut diligentiæ parcendum, ut omnis irreverentiæ & ſcandali ſuſceptio in veri, „ & immaculati Agni perceptione tollatur, virtuteſque ac dona in ſumentibus „ augeantur. Quod abundè continget, ſi „ ii, qui devoto hujuſmodi ſtudio, Divinâ „ præſtante gratiâ tenentur, ſeque Sacratiſſimo pane frequentiùs reſici expiunt, „ ſuas vires expendere, ſeque probare „ cum timore & charitate aſſueverint: Quibus Chriſtum Dominum, qui ſe fidelibus „ manducandum, & ſe pretium in morte „ tradidit, atque in cœleſti Regno ſe præmium eſt daturus, precatur Sacra Congregatio, ut ſuam opem ad dignam præparationem & ſumptionem largiatur. „

Ubi pro magis, vel minùs frequenti Communione præſcribitur attendenda diverſa fidelium diſpoſitio, devotio, ac fructus, quem quiſque percipere ex ea conſuevit. In idoneis autem cum pietate ac fructu

fructu ſumentibus frequentiſſimam ſumptionem approbat, laudat, optat S. Congregatio, multùm aliena à novaturientium ſpiritu, qui devotiſſimas animas obtentu humilitatis & pœnitentiæ ab Euchariſtia paſſim, & multo tempore abſtrahere nititur; quia juxta novos Theologos remotio ab Euchariſtia vel eſt præcipua ſatisfactionis pars, vel ab ea inſeparabilis.

Sic liber à ſuis *Paſtoris boni* nomine decoratus, pag. 266. *Fidelibus ordinariis, qui quidem in crimina non labuntur; ſed agriculturæ, arti mechanicæ, vel alteri profeſſioni dediti totos ſe occupant rebus temporalibus, ita ut oſtendant magis in ſe prædominari amorem ſeculi, quàm Dei, non licèt vel ſemel in anno communicare*. Addit author *ſpeciminum Moralis Chriſtianæ* pag. 121. *Decreſcente charitatis fervore, debet* [Euchariſtia] *proportionaliter ſubtrahi, & ſi totaliter deſinat, omnino ſubtrahi debet, donec per medicinam pœnitentiæ fervor ille reducatur*.

8 Sed quouſque, ad quem perfectionis gradum, fervor reducendus eſt, ut communicare liceat? Reſpondet authoris illius magiſter Antonius Arnaldus Propoſitione 23. inter 31. damnatas ab Alexandro VIII. *Arcendi ſunt à Sacra Communione, quibus nondum ineſt amor Dei puriſſimus, & omnis mixtionis expers*. Quod quidem Arnaldinæ ſententiæ non niſi compendium eſt. Verba ejus ſunt lib. de frequenti Communione part. 1. cap. 5. ubi in fine dicit ſe agere de *Diſpoſitione neceſſaria pro tam adorabili Myſterio*; quam ut diſcamus, remittimur ad S. Dionyſium, cujus longam periodum part. 3. cap. 7. refert ex Eccleſ. Hierarchia cap. 2. ſic concludens: „ Non ſolum hi, „ qui à ſtatu vitæ ſanctæ, & Chriſtianæ exciderunt, debent à templo Dei ſecedere; „ ſed etiam ii, qui à vita mala ad meliorem „ converſi, à phantaſmatibus & imaginibus, quæ remanent in ipſis ex præteritis „ exceſſibus, per contrariam habitudinem, „ & amoris Divini abſque ulla mixtione „ puritatem nondum purgati ſunt, hoc ſacrificium pro ſe nimis ſublime, ſuamque „ capacitatem ſuperexcedens, judicare debent: & proinde oportet perveniſſe ad „ virtutem quandam Divinam, & ex præcedenti habitu Deificam, necnon ad firmam & inſuperabilem cum rebus Divinis adhæſionem, Deique perfectam „ unionem. Verbo dicam, oportet perfectum & irreprehenſibilem eſſe, ut quis „ tantorum myſteriorum participatione dignus inveniatur. „

Quæ quidem ad animandos publicos pœnitentes, qui à *templo Dei arcebantur* congruè dicta, ut tot annorum pœnitentiam æquo animo ferrent (quanquam & hi diebus ſolemnioribus ad communionem, ut ſupra vidimus, admitterentur) falſiſſimè transferas ad *neceſſariam pro communione diſpoſitionem*, ut ſacrilegi habeantur, quicunque ad ſacram menſam ſinè tanta perfectione acceſſerint. Magiſtrum ſuum Arnaldum hic iterum in errore ſecutus eſt Ægidius Gabrielis in *ſpeciminibus Moralis Chriſtianæ* part. 1. pag. 108. negans, nos ſinè ea diſpoſitionis excellentia fructuosè *carnem Chriſti manducare, & ſanguinem bibere*.

9 Audiendus nobis potiùs S. Auguſtinus epiſt. 118. *Si peccata non ſunt, ut excommunicandus quiſquam judicetur, non ſe debet à medicina Dominici corporis ſeparare*.

Et S. Thomas 3. parte quæſt. 80. art. 7. *Solum peccatum mortale, ex neceſſitate impedit hominem ab hujus Sacramenti perceptione*. De noxis autem levioribus ita idem Doctor Angelicus eadem parte quæſt. 79. art. 8. „ Peccata venialia præterita nullo modo „ impediunt effectum hujus Sacramenti; „ poteſt enim contingere, quòd aliquis „ poſt multa venialia commiſſa devotè accedat ad hoc Sacramentum, & plenariè „ hujus Sacramenti conſequatur effectum; „ Peccata autem venialia actu exercita non „ ex toto impediunt hujus Sacramenti effectum; ſed ex parte. Dictum eſt enim, „ quòd effectus hujus Sacramenti non ſolùm eſt adeptio habitualis gratiæ, vel „ charitatis; ſed etiam quædam actualis „ refectio ſpiritualis dulcedinis, quæ quidem impeditur, ſi aliquis accedat ad hoc „ Sacramentum per peccata venialia mente diſtractus: non autem tollitur augmentum habitualis gratiæ vel charitatis.

Unde Tridentinum Concilium etſi ſeſſ. 13. cap. 7. moneat: *Certè quò magis ſanctitas, & divinitas cœleſtis hujus Sacramenti viro Chriſtiano comperta eſt, eò diligentiùs cavere ille debet, ne abſque magna reverentia & ſanctitate ad id percipiendum accedat*; nihilominus ibidem exponens illud Apoſtoli præceptum Epiſt. 1. Cor. 11. *PROBET AUTEM SE IPSUM HOMO: Eccleſiaſtica*, inquit, *conſuetudo declarat, eam probationem neceſſariam eſſe, ut nullus ſibi conſcius mortalis peccati, quantumvis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa Sacramentali Confeſſione ad Sanctam Euchariſtiam accedere debeat*.

Sic & piiſſimus Scriptor Thomas à Kempis de Imitatione Chriſti libro 4. cap. 5. Quamvis dicat: *Si haberes Angelicam puritatem*,

tatem, & S. Joannis Baptiſtæ ſanctitatem, non eſſes dignus hoc Sacramentum accipere, nec tractare: Et licèt cap. 4. de ſe teſtetur: *peccatis oneror, tentationibus inquietor, multis malis poſſeſſionibus implicor & premor*: non ideo tamen ſe à divinis epulis removebat; ſed & cap. 10. ſe & omnes ſic excitat atque hortatur: *Quid prodeſt diu tardare Confeſſionem, aut ſacram differre Communionem? Exſpue velociter venenum: feſtina accipere remedium ... ſi hodie propter iſtud dimittis, cras forſitan illud magis eveniet.*

10 Negari quidem non poteſt, aliquos, præſertim in ſolitudine vitam ſanctam duxiſſe, abſque frequentiore Sacramentorum uſu, ut diverſæ donationes gratiarum ſunt, idem autem ſpiritus, ſemitis diverſiſſimis ad eundem ſalutis terminum perducens; verùm admiranda iſtiuſmodi facta magis ſunt, quàm vulgo ad imitandum proponenda. Nam experientiâ docemur nimiùm frequenti, communiter eos nec piè, nec multum Chriſtianè vivere, qui rariſſimè confitentur & communicant; à peccatis autem lethalibus abſtinere, qui Sacramentis frequentiùs utuntur; nam uſus ille frequens continuam ſolicitudinem ingerit, aſſidua conſcientiæ examina, minimè differendas delictorum retractationes, proſequenda melioris vitæ propoſita, accedentibus uberioribus gratiarum ſubſidiis, quæ ex Sacramentorum ad nos laticibus copioſiùs dimanant. Longa autem Communionis dilatio juſtis tepidis, & frigidis peccatoribus non adeò ingrata eſt, utpote commoda, & liberans à frequenti illa & ſolicita ad Communionem præparatione, poſt illam recollectione, curâque conſervandi animi à peccatis, præſertim gravioribus illibati.

Quapropter ferè ſolis, certè potiſſimùm piis & ſanctis ea dilatio moleſta eſt, niſi ubi obnoxia infamiæ, ut in occaſionibus ſuperiùs deſignatis. Infamiâ hac etiam notantur Excommunicati, & notabantur olim pœnitentes publici, præſertim pœnitentiâ ſolemni. Quæ infamia procuidubio hominem humiliat, & affligit, ideoque olim imponebatur ab Eccleſia reis graviorum criminum, maximè idololatriæ, & defectûs à fide; licèt tantùm exterior fuiſſet, & mortis formidine extortus, quæ crimina, cùm ob perſecutiones graviſſimas forent frequentia, meritò videbantur requirere caſtigationem terrificam, quæ cæteros averteret, ne prava labentium exempla ſcandalum innumeris parerent & interitum. Similis pœna extendebatur etiam ad crimina quædam, licèt rariora, quæ gravem Eccleſiæ apud gentiles & hæreticos, quibus Chriſtiani & Catholici mixti vivere cogebatur, inurebant maculam, nefandiſque præbebant aditum contumeliis.

CAPUT III.

De differendæ abſolutionis diuturnitate.

1 STatuunt quidem Propoſitiones damnatæ differendam abſolutionem, & Communionem; ſed longitudinem temporis non definiunt: Proinde authoris hac in re ſententia ex conjecturis probabilibus accipienda eſt. Poſt Petrum d'Oſma & Marcum Antonium de Dominis Archiepiſcopum Spalatenſem ſchiſmaticum & hæreticum, primus abſolutionis uſque ad peractam pœnitentiam differendæ inſtaurator fuit Joannes Vergerius Abbas Sancyranus in libro *de pœnitentia*, quem ut ſuperiùs monui, Arnaldus adoptans, pluribus auctum, nomine libri *de frequenti Communione* edidit.

Illius ſyſtema in Galliis & Belgio totadein cum Queſnello novaturientium factio ſecuta eſt. Ex Sancyrano itaque, Arnaldo & communibus utriuſque diſcipulis, mens quoque Queſnelli, aliàs minùs perſpicua, eluceſcet. Quanquam & hi mentem ſuam pertimidè prodant, & dicere malint, intrà quod tempus abſolvere non liceat, quàm in quod uſque abſolutio differenda ſit: *Qui ex infirmitate caſu prorſus extraordinario, & tentatione inſolitâ in crimen labitur, vita alioquin probatæ & Chriſtianæ, etſi hujus frequentior, facilior, & brevior ſoleat eſſe converſio, non tamen ei mox uno alterove, aut tertio poſt peccatum die abſolutio impendenda eſt*, inquit Joannes Opſtraete in Theſibus Mechlin. 1690. 26. Jan.

2 Arnaldus lib. de frequenti Communione editionis Latinæ pag. 299. *Sacrilegè ac nefariè dilaceratur Eccleſia, ſi is, qui peccatum mortale commiſit, admittatur ad Sanctam Communionem, ante actam pluribus diebus pœnitentiam.*

Piorum quorumdam confeſſariorum praxis eſt, ut pœnitentibus, quibus id utile judicaverint, ſuadeant, vel etiam ſatisfactionis loco præcipiant octo, vel decem dierum receſſum ad domum aliquam Religioſam, vel Collegium, ubi exercitia Spiritus traduntur, ut ſoli Deo, & rebus animæ vacantes in ſilentio, oratione, & corporis afflictationibus, præterita delicta eluere ſtudeant, futura meliùs diſponere, atque exuto quodammodo veteri homine, induere novum

vum per omnia penitus Chriſtianum. Parum iſtud eſt Joanni Opſtraet in Theologo Chriſtiano pag. 45. *Qui* (inquit) *cum criminibus exercitia Spiritualia ingreſſi ſunt, ne mox poſt octo, vel decem dierum ſeceſſum, etſi à novis criminibus abſtinuerint, credant ſe ſatis probatos, ut abſolutionem accipiant.*

Longioris dilationis neceſſariò exigendæ rationem reddit Ægidius Gabrielis in *Speciminibus Moralis Chriſtianæ* pag. 131. *Ratio differendi abſolutionem, donec proportionatè delictis pœnitentia peracta ſit, eſt quia ſanatio ſpiritualis peccatoris de lege ordinariâ non minori tempore indiget, quàm corporalis; imò majori.* Et pag. 136. *Quamvis peccatores ſtatim à peccato commiſſo, vel ſaltem cùm confitentur, eſſent verè contriti, & apud Deum juſtificati, nos, qui de externis judicamus, eos de lege ordinaria, quam per traditionem Sanctorum Patrum accepimus, & experientiâ quotidianâ comprobatam habemus, abſolvere non poſſumus, niſi poſt condignam pœnitentiam juſto tempore peractam, & detegamus veritatem converſionis ipſorum, & inſtar bonorum medicorum præcaveamus ipſorum relapſum per plenam vulnerum curationem.*

3 Quo uſque extendatur *juſtum* iſtud *tempus*, dilucidè exprimere metuit, ſed colligi vult ex *Traditione SS. Patrum* de pœnitentia publica agentium, & abſolutionem publicam, ac Canonicam differentibus in annos plures. Alterum, ex quo pateat, ad abſolutionem ipſi minimè ſufficere octo, vel decem dierum ſeceſſum cum omnibus, quæ eum comitari ſolent aſſiduis orationibus, meditationibus, lectionibus Sacris, ſilentio, & variis corporis macerationibus eſt, quia ſanatio plena abſolutioni præmittenda eſt. Cùm autem morbi graves, & gravia vulnera, ſaltem lethalia, ut integre curentur, hebdomadas plures, & menſes exigant; eumque *ſanatio ſpiritualis peccatoris de lege Ordinaria majori tempore indigeat, quàm corporalis* juxta hunc Theologum, utcunque aſſequimur, cur nos ad SS. Patres, & pœnitentiam plurium annorum publicam, ac ſolemnem, à Sacramentali, de qua nos agimus, longè diverſam hic Arnaldi diſcipulus remittat.

Gummarus Huygens in exprimendis animi ſui ſententiis minùs cæteris meticuloſus, & ex familiari ſibi verbo *Reſpondeo intrepidè: dico intrepidè*, apud multos *Doctoris intrepidi* appellationem nactus, in ſua *Methodo remittendi, & retinendi peccata* pag. 54. ut menſuram temporis pro differenda abſolutione diſcamus, remittit nos ad Canones pœnitentiæ antiquos dicens: *Conſule, ſi lubet, Canones pœnitentiales, quibus unica fornicatio ſeptem annorum pœnitentiâ, & decem annorum adulterium mulctabatur.* Tum addit: *Peccatores non converti ſufficienter ad abſolutionem, niſi mediante longâ illa pœnitentiâ.* Quod confirmat pag. 149. dicens: *Quorſum Eccleſia, ſi tam ſubitò conſuetudinarios converti credidiſſet, inſtitutum, quo poſtmodum tam diuturnam, totque annorum pœnitentiam peccatoribus injunxit?*

4 Idem in præfatione Apologetica parum ante finem: *Si dixerint, Canonum pœnitentias, quæ per duodecim ſæcula obſervatæ ſunt in occidente, & uſque modò obſervantur in Oriente, ſolummodò in ſatisfactionem injunctas fuiſſe, nullatenus ut ad converſionem rite diſponerent, nullo negotio redarguuntur.* Ibid. *Si ad ſatisfactionem ſolam conduxiſſent pœnitentia illa Canonica, nunquid potiùs poſt abſolutionem, quàm ante illam fuiſſent iſta pœnitentia peragenda?*

Famoſus Gummari Huygens diſcipulus, dein Seminarii Namurcenſis Profeſſor in Dictatis §.4. de Abſolutione: *Exulcerantur animi quorumdam paſſim dicentium, non ferunt hæc tempora veterum Canonum, & antiqua Eccleſiæ medicamenta. Reſpondeo: imò ardenti ùs progrediamur; quia hæc una medicina præſtantiſſima eſt, maximèque opportunum id remedium, ut quibus olim rationibus diſciplina Chriſtiana lata, & propagata fuit, iiſdem ipſis, & inſtauretur, & conſervetur.*

Quæ omnia quò vergant, minimè obſcurum eſt: ut nempe id argumenti conficiant. Non aliter agit modò Deus cum peccatoribus, non aliter eos convertit, quàm duodecim primis Eccleſiæ ſæculis: neque aliter Deus convertit Occidentis homines, quàm Orientis. Ergo etiam hodie pœnitentiæ illæ canonicæ in Eccleſiam noſtram reduci, & præmitti neceſſariò debent confitentium abſolutioni.

Nolunt ſcilicet Theologi iſti diſtinguere pœnitentiam Canonicam, ſeu fori externi, ab ea, quæ fori interni eſt, & ad Sacramentum pertinet: diſtinguendum tamen convincit communio conceſſa pœnitentibus tempore pœnitentiæ, ſive ante reconciliationem canonicam. Ante abſolutionem autem, quæ pars Sacramenti eſt, certum eſt concedi non potuiſſe. Sed & Canonica, abſente Presbytero, in caſu neceſſitatis conferebatur à Diacono, quod evidens eſt abſolutioni ad Sacramentum ſpectanti minimè convenire.

Ipſe Morinus ſummæ apud novos Theologos authoritatis lib. 9. de Adminiſtratione pœnitentiæ cap. 1. idem docet, quod

Catechiſmus Romanus, conſuetudinem abſolvendi ſtatim poſt confeſſionem *eſſe ab ipſis Eccleſiæ incunabulis*; ſi enormia quædam crimina publica excipias, pro quibus debebatur pœnitentia publica. Imò cap.14. oſtendit, in Orientali, ſeu Græca Eccleſia à duodecim ſæculis huc uſque ſervatum morem, etiam à peccatis publicis abſolvendi ſtatim: quod ſub operis finem fusè probat ex libris Græcorum Pœnitentialibus. Præterea Morinus cap.6. & ſequentibus uſque ad 16. ampliſſimè demonſtrat, pœnitentiæ impletionem non fuiſſe neceſſariam pro ſufficienti ad abſolutionem converſione, etiam in ſanis, & graviſſimis reis, ſed abſolutionem ſæpe fuiſſe datam, vel ſtatim poſt confeſſionē, vel impletâ ſolùm pœnitētiæ parte.

5 Quod etiam Patres, & Canones diuturnam præcipientes pœnitentiam, non de privatâ, & peccatis occultis debitâ loquantur; ſed de publica, & fori exterioris, patet ex Concilio Toletano primo cap.2. ubi ſic declaratur: *Pœnitentem dicimus eum, qui poſt Baptiſmum, aut pro homicidio, aut pro diverſis criminibus, graviſſimiſque peccatis pœnitentiam publicam gerit ſub cilicio.* Et S. Auguſtinus hom.27. inter 50. *Eſt*, inquit, *pœnitentia gravior atque luctuoſior, in qua propriè vocantur in Eccleſia pœnitentes.*

Pro inducendo in Sacramentum pœnitentiæ rigore novatores citare ſolent Concilii Agathenſis Canonem; ſed truncatione corruptum: ex integro enim evidens eſt, de pœnitentia publica, & quidem ſolemniore agi. Sic autem ſonat: *Pœnitentes, quo tempore pœnitentiam petunt, impoſitionem manuum, & cilicium ſuper caput, ſicut ubique conſtitutum eſt, conſequantur: ſi autem comas non depoſuerint, aut veſtimenta non mutaverint, abjiciantur: & niſi dignè pœnituerint, non recipiantur. Juvenibus etiam pœnitentia non facilè committenda eſt propter fragilitatem.*

Concilium Arelatenſe 2. can.2. ſtatuit. *Pœnitens quæcumque, defuncto viro, alii nubere præſumpſerit, cum eodem ab Eccleſiæ liminibus arceatur. Hoc etiam de viro in pœnitentia poſito placuit obſervari.* Et can.22. *Pœnitentiam conjugatis, niſi ex mutuo conſenſu minimè dandam.* Concilium Toletanum tertium Can.11. præcipit, ut *vir tondeatur, mulier habitum mutet.*

Ex his & ſimilibus Rheymakers, & author libri *Aliquot Propoſitiones noviſſimorum Caſuiſtarum* pag.47. colligunt, pœnitentiæ ſolemni fuiſſe annexum votum caſtitatis. Saltem manifeſtum eſt, talia non convenire pœnitentiæ Sacramento: atque adeò, quæ de pœnitentiæ diuturnitate, de longa abſolutionis dilatione ex iſtiuſmodi Canonibus, & Patribus adferuntur, ad inſtitutum minimè pertinere, nec niſi imperitis Sacerdotibus fallendis, & divexando populo, atque Eccleſiæ turbandæ eſſe utilia. Sed novitatis hujus fructus mox ampliùs diſcutietur.

6 Tam fluxis fundamentis nititur, quidquid adferri ſolet pro diuturni temporis pœnitentia ante abſolutionem neceſſariâ: Quale eſt illud Huygeni in litteris Chriſtianis, & ſententiis piis pag.11. *Cenſeo multos peccatores eſſe, quorum converſio exigat duos, tres, quatuor annos, & ampliùs, antequam capaces ſint, ut à Deo veniam obtineant, & reconcilientur Eccleſiæ.* Gummarus Huygens in Methodo pag.54. *Multo tam labore, quàm tempore opus eſſe ſolet ad veræ juſtificationis dotem adipiſcendam.*

Idem in Præfatione Apologetica ait, quod, *ſi laicus ſemel concupiiſſet fornicari, debuiſſet per biennium agere pœnitentiam.* Cui Doctori dein hæc ab aliis propoſita eſt quæſtio: *Si pendente illo biennio laicus denuò ſemel concupiiſſet, & pendente jam quadriennio, adhuc aliud occultum æquale, & ſic quolibet biennio ſemel peccatum ejuſmodi commiſiſſet, quandonam tandem Eximius, vel diſcipuli ejus talem abſolvent?* Reſpondit anonymus ſat notus, quem à Libri titulo *Racematorem* vulgò vocant, Hebdomada 1. pag.8. *Vin ſcire, quandonam talis ab antiquis fuiſſet abſolutus? Ut leviſſimè dicam, in extremo vitæ tempore.* Is modus loquendi ſubtimidus indicat, quid modò fieri conveniat, imò oporteat; cùm ſequendos Sanctos Patres, eundem Spiritum eſſe, qui hodiernæ præeſt Eccleſiæ, & veterem rexit, ſemper nobis Theologi iſti occlamare ſoleant.

Non omnes eorum tam mites eſſe dicuntur, ut in articulo mortis talibus abſolutionem impertiant, illam in mundum alterum videntur aliqui reſervare, præſertim iis qui uſque ad morbum ultimum pravæ ſunt conſuetudine irretiti. Eò ſcilicet ducit ſententia Joannis Opſtraet in Theſibus Seminarii Mechlinienſis anni 1690. 26.Jan. *Lapſum ex infirmitate tunc tandem abſolves, cum per amorem Dei prædominantem, peccata infirmitatis ſuperaverit, ac dimiſerit.*

Eodem vergit, quod idem tradit in Paſtore bono pag.188. *Regula, ex qua judicandum de alicujus converſione, & diſpoſitione, eſt emendatio vitæ, & bona opera. Hinc ſequitur, eos, qui moraliter loquendo hactenus fuerunt peccatores, debere judicari moraliter*

cer-

certò non eſſe converſos, etiamſi dent gemitus, tunſiones pectoris, lacrymas, & his ſimilia. Hinc confirmatur rumor, & multorum, præſertim ruſticorum, querela, de quibuſdam paſtoribus, ubi fortè Antiſtitem ſibi faventem, vel diſſimulantem nacti ſunt, miſeros emori ſinentibus abſque reconciliatione.

7 Negandam in articulo mortis peccatoribus iſtis abſolutionem, ſuadet etiam hoc Novaturientium axioma *Critici Spiritualis* adversùs P. Pluskens part. 1. pag. 3. *Pœnitentia, ſive exercitium operum pœnalium, non tantùm neceſſaria eſt ad ſatisfactionem pœnarum, quæ reliquæ manent; ſed etiam ad remiſſionem culpæ peccatorum, ſive ad reconciliationem cum Deo.* Ibid. pag. 11. *Nihil clarius eſt, quàm ſatisfactionem planè deſtrui; ſi ſequamur hoc principium: ſatisfactio non eſt neceſſaria* ad deletionem culpæ; ſed pœnarum reſiduarum aliàs in purgatorio luendarum. Si nempe exercitium operum pœnalium neceſſarium eſt ad remiſſionem culpæ, & reconciliationem cum Deo, ſequeretur, in articulo mortis datam abſolutionem fore invalidam, quoties opera pœnalia exerceri nequeunt, ut nequeunt ſæpiſſimè; unde non mirum, ſi talibus imbuti dogmatibus, abſolutionem morientibus hujuſmodi non impendant.

Eandem praxim pernicioſiſſimam fovet Propoſitio 16. ab Alexandro VIII. damnata. „ Ordinem præmittendi ſatisfactionem „ abſolutioni induxit non politia, aut in- „ ſtitutio Eccleſiæ; ſed ipſa Chriſti lex, „ & præſcriptio, naturâ rei idipſum quo- „ dammodo dictante „. Cujus falſitatem diſcimus ex Tridentino ſeſſ. 6. cap. 14. ut ſequitur: „ Docendum eſt, Chriſtiani ho- „ minis pœnitentiam poſt lapſum multò „ aliam eſſe à Baptiſmali, eâque contineri „ non modò ceſſationem à peccatis, & eo- „ rum deteſtationem, aut cor contritum, „ & humiliatum; Verùm etiam eorumdem „ Sacramentalem Confeſſionem, ſaltem in „ voto, & ſuo tempore faciendam, & Sa- „ cerdotalem abſolutionem, itemque ſa- „ tisfactionem per jejunia, eleemoſynas, & „ alia pia vitæ ſpiritualis exercitia, non „ quidem pro pœna æterna, quæ vel Sacra- „ mento, vel ſacramenti voto, unà cum „ culpa remittitur; ſed pro pœna tempo- „ rali, quæ ut Sacræ Literæ docent, non „ tota ſemper, ut in Baptiſmo fit, dimitti- „ tur.

8 Ex diuturna abſolutionis ſuſpenſione facilè percipitur ingens Euchariſtiæ dilatio, imò, inquit author Theſium Lovanii 1690. 28. Julii: *Non admittimus hanc Aſſertionem, qui dignus eſt abſolutione, dignus quoque eſt Communione.* Et Arnaldus in Libro *de Frequenti Communione* editionis Pariſienſis anni 1644. pag. 23. *Non ſunt ad communionem admittendi, qui nondum uni Deo perfectè uniuntur, aut penitùs inculpabiles ſunt.*

Quot igitur Principes, Aulici, Regnorum, aut Rerum publicarum Adminiſtratores, Senatores, Cauſidici, Procuratores, Mercatores, Artifices, Opifices, Ruſtici ad communionem admittentur? Quid dicam de Religioſis, quibus ex ſua Regula à Pontificibus approbata, ſæpiùs communicandum? Quid de Sacerdotibus quotidie ferè celebrantibus, & ad hoc ex beneficio obſtrictis? Verùm & ipſe Arnaldus, & tot ejus libri approbatores magnifici, ac defenſores acerrimi poſſuntne verè prædicari *Deo perfectè uniti, & penitùs inculpabiles*? Eccleſiaſtes cap. 7. v. 21. teſtatur: *Non eſt homo juſtus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.* Proverb. 24. v. 16. *Septies cadet juſtus, & reſurget.* Jacobi cap. 3. v. 2. *In multis enim offendimus omnes.* 1. Joannis cap. 1. v. 8. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.*

Unde S. Auguſtinus lib. de natura, & gratia cap. 36. „ Hac ergo (Deiparâ) Vir- „ gine exceptâ, ſi omnes illos Sanctos, & „ Sanctas, cùm hic viverent, congregare „ poſſemus, & interrogare, utrùm eſſent „ ſinè peccato, quid fuiſſe reſponſuros „ putamus? Utrùm hoc, quod iſte (Pela- „ gius) dicit, an quod Joannes Apoſtolus? „ Rogo vos, quantalibet fuerit in hoc cor- „ pore excellentia Sanctitatis, ſi hoc in- „ terrogari potuiſſent, nonne unâ voce „ clamaſſent: Si dixerimus, quia peccatum „ non habemus, ipſi nos ſeducimus, & ve- „ ritas in nobis non eſt „? Et Serm. 122. de Diverſis cap. 1. „ In multis enim offen- „ dimus omnes. Quis non contremiſcat, „ cùm Apoſtolus dicat, omnes?... Opor- „ tet ergo vos eſſe non ſolùm loquentium „ auditores; ſed timentium miſeratores, „ ut in eo, quod verum dicimus, quoniam „ verum à veritate eſt, non nos; ſed ipſum „ laudetis; ubi autem ſicut homines of- „ fendimus, eundem ipſum pro nobis ore- „ tis.

Clemens Alexandrinus 1. Pædag. cap. 2. *Nil omnino peccare proprium eſt Dei.* Nobis ſufficit Tridentinum ſeſſ. 6. can. 23. „ Si „ quis hominem ſemel juſtificatum dixe- „ rit ... poſſe in tota vita peccata omnia, „ etiam venialia vitare, niſi ex ſpeciali Dei

„ privilegio, quemadmodum de B. Virgi-
„ ne tenet Eccleſia, anathema ſit.

9 Nihilominus Ægidius Gabrielis in Speciminibus Moralis Chriſtianæ pag. 119. pergit ad communicandum exigere ſtatum, neſcio an ulli hoc tempore conceſſum: *Per ſtatum*, inquit, *firmum, & immobilem in virtute Chriſtiana homo judicari debet dignus Euchariſtiâ*.

Quis homo fragilis judicare ſe poteſt in virtute Chriſtiana immobilem? Quis ad Sacram menſam, quis ad Altare accedere præſumat, ſi ea conditio ſit neceſſaria? Non tales fuiſſe Apoſtolos, non talem ipſum Apoſtolorum Principem, cùm Euchariſtiam in Cœna ultima ſumpſere, luctuoſus eventus paucarum horarum ſpatio docuit. Apoſtolus 1. Cor. 4. dicit: *Nihil mihi conſcius ſum; ſed non in hoc juſtificatus ſum*. Non ergo columna illa Eccleſiæ tunc ſe in virtute Chriſtiana firmum omnino, & immobilem arbitratus eſt. In quem locum S. Gregorius lib. 24. Moralium cap. 7. vel 18.
„ Quid ergo facient tabulæ, ſi tremunt co-
„ lumnæ? Aut quomodo virgulta immo-
„ bilia ſtabunt, ſi hujus pavoris turbine
„ etiam cedri quatiuntur?

Hi tamen Rigidi noſtri & ſuis permittunt communionem, & ipſi ad aras Sacrum faciunt. Sene igitur, ſuoſque judicant firmitate immobili in virtute præditos? S. Auguſtinus in ſententiis à Proſpero collectis ſent. 365. *Divinitus*, inquit, *dictum eſt* (Eccleſiaſtici 7. v. 17.) *noli eſſe juſtus multum: quoniam non eſt juſtitia ſapientis; ſed ſuperbia præſumentis. Qui ergo ſic ſit nimis juſtus, ipſo nimio ſit injuſtus. Quis eſt autem qui ſe facit juſtum, niſi qui dicit, ſe non habere peccatum?*

10 Denique ſi illis Rigidorum Propoſitionibus jungatur 23. damnata ab Alexandro VIII. *Similiter arcendi ſunt à ſacra communione, quibus nondum ineſt amor Dei puriſſimus, & omnis mixtionis expers*, quid aliud judicare poſſumus, quàm eos velle communionem tollere ex hoc fragilitatis humanæ & inconſtantiæ ſtatu, cui ex terrenis affectibus & viſco concupiſcentiæ adhæret ſemper aliquid, eamque ſoli beatitudinis cœleſtis perfectioni reſervare? Cœperant aliqui Pariſiis libro, cui titulus *Corona Sanctiſſimi Sacramenti*, quem Sancyranus Apologiis contra Sorbonæ Cenſuram defendit, licet ejus author credi noluerit, tam præclari Operis gloriam transferens in Sororem Arnaldi Agnetem à S. Paulo Portûs Regii. Sic ibi legitur num. 11. *INACCESSIBILITAS: Jeſus Chriſtus maneat in ſe ipſo, relinquens Creaturas in impotentia ad ſe accedendi*. Nonne iſtud muliere Calviniſmo fatua, quàm Eccleſiæ Catholicæ Sanctimoniali dignius eſt?

CAPUT IV.

De humiliatione & confuſione, quam à Pœnitentibus Propoſitio exigit.

1 Dicimur *ignorare, quid ſit peccatum & vera pœnitentia, quando detrectamus ferre confuſionem ſeparationis à poſſeſſione bonorum illorum, quibus nos peccatum ſpoliavit*. Centum Epiſcoporum adverſarius ait, evidens eſſe, quòd agatur hìc de peccatore, qui abſolutionis beneficio ſtatim particeps fieri vult Corporis & Sanguinis Domini, & ſeparationis iſtius confuſionem ferre detrectat. Quandonam autem negari abſolutio poterit, ſi non poſſit peccatori tam malè diſpoſito?

Inter bona, quæ peccando amittimus, indubiè eſt communio Corporis & Sanguinis Domini: At non iſtud ſolum eſſe capite ſuperiore oſtendimus, & Chriſtianis omnibus notiſſimum eſt; ſed vident cauſæ peſſimæ patroni, nimis deteſtabilem omnibus appariturum mox Articulum, ſi uti ſonat, in ſua intelligatur amplitudine; quod de bonis in communi aſſertum reſtringi modò cupiunt ad unum ſolum, videlicet Euchariſtiæ.

Nullum ne ergo bonum eſt gratia ſanctificans, quæ eſt vita animæ? Nullum bonum eſt charitas, cum cæteris virtutibus infuſis, quæ charitatis & ſanctificantis gratiæ comites individuæ ſunt? Nullum bonum eſt adoptio in Dei filium, cum jure ad cœleſtis Regni hæreditatem, & beatitudinem æternam? Aut an illis omnibus non ſpoliat nos peccatum?

Atheus ſit oportet, aut obcæcatus, & ſaxeus, qui talium jacturâ bonorum non moveatur, ut, cùm poſſit, non velit ea ſibi ſtatim reſtitui. Verùm bonorum iſtiuſmodi amiſſio, cum intimis animi receſſibus abſcondatur, confuſionem apud homines non parit, niſi quatenus à Sacramenti alicujus ſtatum gratiæ requirentis ſuſceptione removeat. Hanc autem remotionem, ſi Articulum damnatum, atque ejus vindicem ſequimur, nullus peccata ſua confeſſus detrectare poteſt, neque quantamcumque ſeparationis iſtius confuſionem & infamiam publicam.

2 Quid ſi pœnitens verè contritus ſit, ne-

neque ullum adferatur abſolutioni impedimentum, niſi quod juxta novæ Scholæ placitum ſatisfactionem non præmiſerit? Quid ſi ex negatâ abſolutione, atque adeò ex Sacramenti Euchariſtici ſuſpenſione peccatum pœnitentis occultum propalandum ſit, atque hinc oritura infamia, cum ſcandalis fortè non levibus? An nefas erit pœnitenti imprudentem & injuſtam abſolutionis denegationem deprecari? Nulli novitatis vertigine non laboranti videbitur talis detrectatio confuſionis, malè diſpoſitum atque indignum reddere abſolutione. Et quidem cùm ea deprecatio, ſeu detrectatio poſterior ſit negatione abſolutionis, excuſare non poteſt imprudentiam & injuſtitiam Confeſſarii, neque hanc ferre pœnitens cum peccati occulti revelatione, & tantâ ſuâ tenetur infamiâ. Unde non probat adverſarius diſpoſitionis malæ ſuppoſitum.

Non deſunt tamen caſus plurimi, in quibus dilatio medicamen opportunum, & ſubinde neceſſarium ſit. Aliquos indicant 40. Epiſcopi, in Documento Paſtorali; cùm peccata enormia aut publica fuerunt, cùm pravæ conſuetudinis: dum confitens verſatur in Occaſione peccandi proximâ: quando facienda reſtitutio vel reconciliatio hactenus negata, vel dilata nimiùm: quotieſcumque non apparet, aut notitia neceſſaria, aut debita in confitente diſpoſitio.

Verùm promiſcua, & paſſim adhibita cujuſcumque peccati mortiferi retentio, ſeu abſolutionis dilatio obtentu portandi cum humilitate & ſentiendi ſtatum peccati, incipiendi ad minus ſatisfacere juſtitiæ Dei, ferendi confuſionem ex revelatione publica peccati occulti, & ſeparatione à Sacramento Euchariſtico cum qualicumque publica infamia, neque eſt medicina, neque caſtigatio congrua, nunquam invitis pœnitentibus adhibita ab Eccleſia, à ſolis imprudentibus & malevolis Confeſſariis contra omne fas uſurpata, & à Summis Pontificibus præſertim Sixto IV., Alexandro VIII. Clemente XI. juſtiſſimè proſcripta.

3 Quibus enim aliàs ſcandalis obnoxium foret, quantæ privatorum infamiæ, & familiarum, Congregationum, Monaſteriorum perturbationi, ſi, ut ſuperiùs indicavi, cùm Cardinales & Epiſcopi exemplo & inſtitutione S. Caroli quibuſdam diebus feſtis majoribus Euchariſtiam diſtribuunt omnibus domeſticis, cogantur ſe ſubducere quicumque delictum aliquod lethiferum, etſi occultum, & ſolâ fortè cogitatione, ſeu delectatione commiſſum, in confeſſione expoſuerint!

Idem eſt de privatorum familiis, ubi parentes liberos omnes in quibuſdam ſolemnitatibus ſecum jubent communicare. Idem in Gymnaſiis, Congregationibus, Sodalitiis, Monaſteriis, ubi diebus communioni deſtinatis, eam nemo facilè ſinè nota prætermiſerit. Sed quantacunque inde confuſio, infamia, obloquia oritura ſint, minimè illis terrentur Doctores rigidi; quin iis delectari potiùs, ad ea ſuas innovationes & machinas omnes dirigere videantur. Ingentem in Belgio ſtrepitum pridem excitavit caſus de Sponſo & Sponſa, inter quos familiaris & lubricæ quidpiam conſuetudinis interceſſerat; ſed dum ad remedium incontinentiæ, Sacramentũ Matrimonii confugiunt pœnitentes, repelluntur à Parocho confeſſatio ſequente hoc ſuæ ſcholæ axioma defenſum Theſibus Mechlinienſibus anno 1690. 26. Jan. *Lapſum ex infirmitate tunc tandem abſolves, cùm per amorem Dei prædominantem peccata infirmitatis dimiſerit ac ſuperaverit*: quaſi dicas adhibendum remedium quando morbus ſuperatus fuerit, ac malo ceſſante deſierit remedii neceſſitas.

4 Inſtant pœnitentes tum propter conſcientiam, & vitandum relapsûs à quo abhorrent periculum, tum propter graviſſima incommoda, & ſcandala aliàs oritura, quæ ſic deſcribit author libri cui titulus: *Aliquot Propoſitiones noviſſimorum Caſuiſtarum* anno 1679. pag. 70. & 71. Si nuptiæ differri debeant, amicis omnibus ad eas invitatis, in caſu aliquantulum diverſo. *Quid ſi*, inquit, *amici ſint jam invitati, parata altilia &c. Quid ſi ſola puella peccaverit, & ex dilata abſolutione gravis de peccato carnis oriatur adoleſcenti ſuſpicio? Quid ſi ſolus maſculus, & quia à peccato abſolutus non eſt, ſi Matrimonii contractum differat, dilatio ingerat ſuſpicionem, quod puellam velit deſerere: periculum ſit diſſenſionum, duellorum, ſubverſionis illuſtrium familiarum? Quid ſi maſculus ille, dum interim abſolutio differtur, reverti debeat ad Provincia, vel civitatis Gubernium, mutare caſtra, & ex ſuſpicione, quòd Sponſam habere noluit, maneat illa infamis, & tanquam proſtituta; præſertim ſi ille interim moriatur?* &c.

Non ideo tamen abſolutionem impertiet; & matrimonio ineundo idoneus præſtabit Parochus ille imbutus doctrinâ famoſæ Methodi remittendi & retinendi peccata pag. 116. *Quidquid obloquiorum, turbarum, aut incommodi conſequatur.* Et quidem juxta præſentem damnatum Articulum ac præcedentem, nihil pravæ conſuetudinis ad differendam abſolutionem requiri-

tur; ſed communis regula, ſeu *modus plenus ſapientiâ, lumine, & charitate, eſt dare* paſſim *animabus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, ferendi confuſionem ſeparationis* à ſtatu gratiæ, & à participatione Corporis & Sanguinis Domini: atque ita incurrendi & ſuſtinendi infamiam publicam ob peccatum aliàs occultiſſimum, & ſubinde ſolummodo internum: utraque enim Propoſitio axioma quoddam ſtatuit, ſeu regulam nullâ peccatorum diſtinctione, vel aliâ circumſtantia limitatam.

5 Neque malitia à Propoſitione utraque abſtergitur, fingendo, quòd tantùm agatur de animabus, antequam ſpiritum pœnitentiæ & contritionis habeant, quia quod de petendo illo ſpiritu in Propoſitione 87. additur, non eſt propoſitionis indefinitæ reſtrictio, ſed indicium falſæ ſuppoſitionis, quâ regula aſſerta nititur, quaſi abſque dilatione abſolutionis vera pœnitentia communiter, & contritio non habeatur, ſicut notus Queſnelli aſſecla in Paſtore bono tradit pag. 264. *Ratio & experientia perſuadent, communiter ad abſolutionem diſpoſitos non venire* (id eſt, veram pœnitentiam & contritionem non habere) *prima vice, qui peccatum aliquod mortale confitentur.* Ideo ibidem: *Communiter utile non videtur, pœnitenti primâ confeſſione poſt peccatum mortale abſolutionem impendere.* Nonne excuſatio frivola eſſet, ſi author ille poſt ſententiæ ſuæ condemnationem diceret, ſe iis ſolùm differendam docuiſſe abſolutionem, qui diſpoſiti non eſſent, ubi verba ejus regulam apertiſſimè ſtatuunt de differenda communiter abſolutione, quia communiter diſpoſiti non veniunt prima vice?

Ingens confuſio ſubeunda eſt Parocho, vel cuicumque Preſbytero, ſi die feſto confitens peccatum lethiferum, non abſolvatur dum populus ejus ſacrificium expectat, nec alius eſt, qui ſupplere valeat. Idem nihilominus Queſnelli diſcipulus in Theſibus Mechlinienſibus anni 1690. 26. Jan. *Impium eſt*, inquit, *dare abſolutionem Sacerdoti non multò ante lapſo, eſto quadam celebrandi eſſet neceſſitas, puta nè populus die feſto ſacro fruſtraretur.* Is quidem Theologus neque animarum curam habet, neque ad ſacrum dicendum coram multitudine obſtringitur. At, ſi, quod Deus ab eo avertat, in caſum incideret ſuæ propoſitionis, ut lapſus non abſolveretur, occurrente ſacri coram populo celebrandi neceſſitate, multùm dubito, an hæc ei occaſio portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, ea confuſio & infamia placitura eſſet, & an fortè non mutaturus ſententiam: qui quidem ex mala cauſa foret effectus optimus: quem eveniſſe memini in Belgio cuidam ruſticorum Parocho, quando unius Antiſtitis diſſimulatione, alterius ignorantiâ invaluit audacia Novatorum, & inter novitates cæteras non parùm turbationis excitavit dilatarum abſolutionum frequentia: in pagis tamen amplius quàm in urbibus, ubi Confeſſariorum bonorum copia facilè mederi poteſt exoticis aliorum exceſſibus.

6 Inter rigidiores celebrabatur Parochus pagi N. ad quem concionaturus die Dominicâ venerat Franciſcanus ex Minoribus Sacerdos, cui Religioſiſſimo Ordini ea laus detur ſingularis, quòd periculoſis hiſce temporibus, nullam ſibi novitatum fuliginem afflari paſſus ſit; ſed pro avita fide, & Sedis Apoſtolicæ authoritate invictus ſemper & intrepidus in acie ſteterit. Parochus hac boni Confeſſarii opportunitate uſus exponit delictum, in quod biduò ante lapſus fuerat: quo audito Religioſus præmiſſâ ſalutari monitione pœnitentiam congruam imponit.

Quoad abſolutionem verò ait ſe illuc poſt unam alteramve hebdomadam tranſiturum, ut eam impertiat; ſi confitentem rectè diſpoſitum repererit. Interim hanc Dominus Paſtor, æqui bonique conſulat dilationem, modum enim eſſe plenum ſapientiâ, lumine, & charitate dare animabus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, petendi Spiritum pœnitentiæ & contritionis, & incipiendi ad minus ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur. Ignoramus alioqui quid ſit peccatum, & vera pœnitentia, quando volumus ſtatim reſtitui poſſeſſioni bonorum illorum, quibus nos peccatum ſpoliavit, & detrectamus ſeparationis iſtius ferre confuſionem.

Attonitus Paſtor tam inexpectata ſeveritate, Conſideret quæſo, inquit, peccatum non pravæ conſuetudinis eſſe, ſed inſolitæ infirmitatis, urgere ſacrificii offerendi neceſſitatem. Nam P. Concionator in ſuo celebraverat Monaſterio: Sacellanus primum Sacrum dixerat ſub Ortum ſolis: ſupererat Miſſa ſolemnis, ſeu cantu peragenda. Quæ perturbatio populi, qui de me ſermones, quæ ſuſpiciones, quæ ſcandala orientur? Quæ mihi hinc infamia, quæ confuſio? Quod pondus habebunt apud ruſticos deinceps mea verba, conciones, monita in adminiſtrando pœnitentiæ Sacramento?

Ad quæ, licètne mihi, inquit Confeſſarius, impietatem committere, ut iſtiuſmodi incommoda caveantur? Nonne *impium*

Digitized by Google

pium eſt, dare abſolutionem Sacerdoti non multò ante lapſo, eſto quadam celebrandi eſſet neceſſitas, puta ne populus die feſto Sacro fruſtraretur? Negatio Chriſti, & quæcumque inde ſecuta confuſio, atque infamia publica Petrum non inutilem reddidit Eccleſiæ univerſæ Rectorem, & Pœnitentiæ Adminiſtrum; quia peccati maculam copioſa eluit profuſio lacrymarum. Quem itaque ſecutus es errantem, ſequere pœnitentem. Et ſanè *vita ſcelerata eſſe ſolent, qui de dilata, vel negata abſolutione conqueruntur*, ita Queſnellus in Notis ad Epiſtolam D. Steyaert.

7 Rigor iſte, mi Pater, ait Parochus non parùm à communi Religioſorum, præcipuè veſtrorum ſpiritu & praxi alienus eſt.

Reſpondet pacatè Confeſſarius: Non is quidem ſpiritus noſter eſt, nec eſt Eccleſiæ, nec fuit Chriſti; ſed veſter eſt, & veſtrorum novaturientium Magiſtrorũ. Æquũ autem, ut quam aliis fertis legem, etiam vos patiamini. Scribarum enim & Phariſæorum iniquitas execrabilis eſt, imponentium onera gravia, & importabilia in humeros hominum, quæ ipſi digito movere nolint, vel attingere. Parochus hic ſuum, ſuorumque errorem agnoſcens, ab eo ſe receſſurum ſpondet. An ſatis ſeria & conſtans fuerit converſio, Deus ſcit. Promiſſis credens Confeſſarius abſolvit, quem tunc ad pœnitentiam ſe Dei gratiâ adduxiſſe arbitratus eſt: ſaltem feruntur ruſtici aliquanto tempore à Parocho iſto mitiùs habiti.

Utinam omnibus iſtiuſmodi rigidis, quandocumque in peccatũ inciderint mortiferum, talis obtingeret Confeſſarius cum ſimili abſolutionis ſtatim accipiendæ neceſſitate, ut qui alienis non tanguntur afflictionibus, ſuis ſaltem ex malis diſcerent miſereri! Utinam haberent præ oculis, ſibique applicarent illud Chriſti dictum Matt. 18. *Omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me: nonne ergo oportuit & te miſereri conſervi tui, ſicut & ego tui miſertus ſum?*

In quem locum S. Chryſoſtomus. Sola, inquit, deprecatione reconciliatus eſt. S. Leo epiſt. 91. *Miſericordia Dei nec poſſumus menſuras ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur venia moras vera converſio.*

Et quidem de magno peccatore ait Auguſtinus Tract. 49. in Joannem: *Quando confiteris, procedis: Quid eſt enim procedere, niſi ab occultis velut eundo manifeſtari? Sed ut confitearis, Deus facit magnâ voce clamando, id eſt magnâ gratia vocando. Ideo enim proceſſiſſet mortuus adhuc ligatus, confitens, & adhuc reus, ut ſolverentur peccata ejus, miniſtris hoc dixit Dominus: Solvite illum.*

8 Peccatoris inveterati typum hîc geſſit Lazarus, quem ſtatim ſolvi jubet mitiſſimus Salvator, nullas exigens; ſed prohibens in peccato moras, nullam confuſionem, niſi quæ ſatis magna annexa eſt Confeſſioni peccatorum omnium, etiam maximè arcanorum, & quorum revelationem natura & omnis humana ratio vehementiſſimè horret: quod ſi Novatores negaverint, fidelium omnium experimento, & totius humani generis teſtimonio repelluntur. Quid enim potiſſimùm tot Provinciarum & Regionum populos ab Eccleſia in hæreticorum partes exitiali ſchiſmate, ac ſimul hæreſi abſtraxit, niſi conſcientiarum libertas, immunitas ab Eccleſiæ præceptis; ſed potiſſimùm excuſſio diſtinctæ peccatorum omnium Confeſſionis, quam animorum carnificinam appellabant intolerabilem?

Sic Kemnitius pag. 1024. *Hac eſt*, inquit, *vetus illa carnificina conſcientiarum, quam gladio Spiritus Eccleſia noſtra excuſſerunt.* Hoc Onus etiam ex Catholicis plurimi ſe redimere poſſent, aut in aliud opus ſeu pretioſum, ſeu difficile commutare, quid præ illo non eligerent? Sic Tertullianus lib. de Pœnitentia ait: *Pleroſque hoc opus, ut publicationem ſui aut ſuffugere, aut de die in diem differre præſumo, pudoris magis memores, quàm ſalutis.*

Neque ſola peccatorum publica divulgatio; ſed vel eam in aurem arcana inſuſurratio, pars pœnitentiæ minimè levis eſt. Novatores autem, etſi erga ſe benigniſſimi & molles, onus alienum aggravare, Eccleſiâ reluctante, moliuntur, & quibuslibet peccatoribus publicam infamiam aſpergere, confuſionem ſeparationis à Chriſti Corpore & Sanguine omnibus imponendo, quaſi ſacroſanctum Confeſſionis arcanum Sacerdos non violet, ſi de pœnitente revelet palàm, quod peccato ſe inquinaverit mortifero, etſi peccati non exprimat ſpeciem. Quomodò autem gravis delicti reus non manifeſtatur, qui multo tempore arcetur ab Euchariſtia, ad cujus ſumptionem vi regulæ, Ordinationis, aut piæ inter Sodales conſuetudinis quodammodo adſtringitur; maximè verò ſi communionis annuæ præcepto?

8 S. Leo epiſt. 80. ad Epiſcopos Campaniæ prohibens, ne peccata non publica publicè recitentur; rationem hanc reddit; *Cùm reatus conſcientiarum ſufficiat ſolis Sacerdotibus indicari confeſſione ſecreta*: & infra: *Sufficit illa confeſſio, quæ conſentit.* Liber de vera & falſa pœnitentia inter opera S. Au-

S. Auguſtini Tomo IV. inſertus, qui etſi Auguſtini eſſe non videatur, tamen teſte Bellarmino lib. 3. Pœnit. cap. 9. Negari non poteſt, quin ſit alicujus antiqui, probatique authoris; cùm inde Gratianus & Petrus Lombardus multa teſtimonia in libros ſuos retulerint. In eo cap. 11. de peccatis occultis dicitur: *Si peccatum occultum eſt, ſufficiat referre in notitiam Sacerdotis.*

Quod pluribus ſtabilire ſupervacaneum foret, cùm in hoc univerſa conveniat Eccleſia, neque Rigidi noſtri palàm refragari audeant; etſi per cuniculos ſuffodere moliantur, obtentu ſcilicet humiliationis & confuſionis peccatoribus neceſſariæ. Humiliationem hanc & confuſionem, quâ quisquis peccatum commiſerit lethale, quantumcumque occultum, & merè internum, fateri palàm cogatur, ſe graviter deliquiſſe, etiam aliâ viâ Novatores invehere conantur. De machinatione hac agetur cap. 6.

CAPUT V.

Fructus doctrinæ rigidæ de differenda communiter abſolutione peccatorum, & S. Euchariſtia.

1 Quin opportuna abſolutionis ſuſpenſio utilis ſit, & ſubinde neceſſaria, nemo in dubium revocaverit. Caſus iſtiuſmodi complures ſuperiùs deſignavimus ex *Inſtructione Paſtorali* quadraginta Epiſcoporum Galliæ, Quos præivit S. Thomas de Villanova dicens: *Cavete, nè peccatorem in Sepulchro ſolvatis. Priùs ergo vadat, & concubinam à domo pellat, pecuniam alienam reſtituat, Contractus uſurarios rumpat, famam proximi læſam, prout poteſt, reſarciat, mercenariorum labores & pauperum debita ſolvat, offenſo fratri reconcilietur, & veniam petat, & tunc ad Confeſſarium redeat & abſolvatur. Hic rectus eſt ordo, hic in Lazari ſuſcitatione à Domino ſervatus eſt; hunc ordinem ne transgrediaris.*

Verùm de ea hic ſermo non eſt modò; ſed de importuna quorumdam hoc tempore, qui à communi Eccleſiæ praxi, velut nimiùm benignâ recedentes, quod de præmiſſâ olim multorum annorum pœnitentiâ, ante reconciliationem plenam & Canonicam pro peccatis quibuſdam publicis ſervatum legunt, introducere hodie privatâ authoritate vellent adversùs peccata quælibet, etiam occultiſſima, & merè interna.

Hinc ſi qui ſubinde fructus orientur boni, dum aliqui abſolutionis obtinendæ difficultate perterriti, & magis plangent præterita, & contra futura reddentur cautiores, at in plerifque nihil ſimilis effectûs rigida ea novitas operatur; ſed indignationem contra pœnitentiæ Adminiſtrum, & ſæpe averſionem à Sacramento; quod Sacerdoti maximè verendum & cavendum eſt, ne ſemel dimiſſi ampliùs non redeant, ut monet Catechiſmus Rom. part. 2. cap. 5. Reſpondet Gummarus Huygens in Methodo pag. 135. *Replicam iſtam, ſemel dimiſſi non redibunt, eſſe meticuloſam quorumdam objectionem*; ſed nos funeſtis nimiùm exemplis novimus confirmatam.

Magiſtros iſtiuſmodi rigidos ſupponamus tantiſper SS. Confeſſionibus præfici in Belgio Hallis Deiparæ, in Monte acuto, & Kevelariæ; in Italia apud Divam Lauretanam ſtatuamus Pœnitentiarios. Quotquot ad illas B. Virginis in Belgio imagines prodigiis celebres conveniunt peregrini, idem eſt de Sacratiſſima Æde Lauretana, ut conveniunt innumeri, & ſubinde pagi integri, aut eodem die inde diſcedunt, aut poſtridie; nullus verò niſi peccatis animum expiaverit, ac dein Chriſti corpore ſumpto preces & vota reddiderit Deiparæ. At quot ex tanto peregrinorum numero novi Pœnitentiarii abſolverent?

Ne unum quidem, ſi, quæ in Scholis & libris docent, in Tribunalibus exequerentur. Pœnitentes enim, præſertim ignoti, ut omnes iſti peregrini ſunt, non ſunt abſolvendi à ſolis venialibus, ut ſupra doceri vidimus, neque adferentes peccata lethalia abſolutionis beneficio donandi ſunt ſtatim; ſed dandum illis confitentibus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, incipiendi ad minus ſatisfacere juſtitiæ Divinæ; ignorant autem, quid ſit peccatum & vera pœnitentia, quicumque reſtitui mox cupiunt iis bonis, quibus peccando fuerant ſpoliati, ut Propoſitiones damnatæ docent octogeſima ſeptima & octogeſima octava.

Ita Pœnitentiarii illi peregrinos omnes audire peccata confitentes poterunt, ſingulis imponere pœnitentias; ſed nullos abſolvere. Quiſcumque dies feſtus fuerit, quæcumque propoſita indulgentia, nullus eam peccator conſequi poterit abſolutione deſtitutus. Quæ hinc ſecuturæ ſunt peregrinorum contra immites Confeſſarios querelæ, quæ murmurationes, cum certo propoſito ad eos nunquam redeundi!

3 Quid dicam de Indulgentiis omnibus, quæ certis ſolemnitatibus affixæ ſunt, &

qui-

quibus peccatores omnes à novis Pœnitenriariis privantur, dum abſolutio & communio omnibus peccatum mortale confitentibus differenda eſt. Reſpondet Ægidius Gabrielis in *ſpeciminibus Moralis Chriſtianæ* pag. 192. *Urgent, quandoque eſſe diem magnæ Indulgentiæ, per quam poterunt conſequi veniam omnium ſuorum peccatorum, & dicunt, ſe ad hoc venire ad Confeſſionem; ſed tales communiter ſatis indicant, quòd non velint agere pœnitentiam.*

Ibid. *Tales ſatis indicant, quòd velint abuti indulgentiis, quæ ſunt tantùm ſupplementum pœnitentiæ, non refugium peccatorum impœnitentium, nec enervatio Eccleſiaſticæ diſciplinæ.* Ita hic Lovanienſis, ut vocant, Licentiatus authoritatem ſibi vindicat reprehendendi Sedem Apoſtolicam, tot indulgentias concedentem, & Eccleſiam univerſam ad eas lucrandas in omnibus Chriſtiani Orbis regionibus avidè concurrentem.

Redarguit & S. Carolum tanquam impœnitentiæ fautorem, & Eccleſiaſticæ diſciplinæ enervatorem, utpote qui multas ipſe indulgentias particulares conceſſit; plenas à Sede Apoſtolica obtinuit, & fidelibus, ut eas ſibi elabi non paterentur, commendavit. Vide Concilium ejus quartum titulo *de Indulgentiis*, & titulo, *quæ ad Sanctiſſimum Eucharistiæ Sacramentum pertinent.* Concilium tertium eodem titulo & *de Parochis*: Concilium Quintum titulo *de Indulgentiis*: Concilium Sextum eodem titulo, & *Quæ ad proceſſiones pertinent.*

4 Plerique verò, quibus abſolutio quidem conceditur; ſed cum bona monitione, & inter cæteras ſatisfactiones ſalutiferas frequens Confeſſio & communio injungitur, ad frugem redeunt meliorem. Frequens enim Confeſſionis & Euchariſtiæ uſus non ſinit animos culpis ſuis inſordeſcere & obdurari; ſed attentionem & ſolicitudinem excitat: non ſinit lapſuum oblivíſci repetendum toties examen, relapſus impedit iteranda toties Contritio cum propoſito emendationis. Nec poteſt non homini utcumque ingenuo validum adversùs peccata frænum eſſe confitendi pudor, ut advertit canon 88. de Pœnitentia Diſtinctione 1: *Laborat mens patiendo erubeſcentiam, & quoniam verecundia magna eſt pœna, qui erubeſcit pro Chriſto, ſit dignus miſericordiâ.*

Ibid. *In hoc enim, quòd ſeipſum dicit Sacerdoti, & erubeſcentiam vincit, timore offenſæ ſit venia criminis.* Et: *Multum enim ſatisfactionis obtulit, qui erubeſcentiæ dominans, nihil eorum, quæ commiſit, Dei nuntio denegavit.* Hæc itaque frequentium Confeſſionum continua erubeſcentia Divinam quoque provocat miſericordiam ad copioſiora ſuppeditanda gratiæ auxilia, quibus humana fragilitas opis indiga, & toties avidè ea expetens, fortiùs adjuvetur. Repulſi autem ob primum fortè, quod expoſuerint peccatum, ſi in illud iterum, vel aliud inciderint, multò magis ſibi negandam abſolutionem ſatis conſcii confitendi cogitationem abjiciunt, & cum ea omnem declinandorum criminum ſolicitudinem; vel de ſalute deſperando, vel præſumendo de Divina gratia in mortis articulo.

Quas hic maledicas imprecationes ſibi Confeſſarii iſti acceſſunt, etiam parentum, amicorum, & quorumcumque aliqua neceſſitudine junctorum iis quibus Confeſſarii rigore ſuo deſperationem acciviſſe cognoſcuntur, præſertim ſi & damnationem, ſubita oppreſſis morte, ac minimè reconciliatis! Nam, ut rectè obſervat S. Leo epiſt. 91. „ Si aliquis eorum, quocumque interceptus obſtaculo à munere indulgentiæ „ præſentis exciderit, & priùs, quàm ad „ conſtituta remedia perveniat, temporalem vitam humana conditione finierit, „ quod manens in corpore non receperit, „ conſequi exutus carne non poterit.

5 Exitialem adversùs moribundos inclementiam, & eis tempeſtivè proſpiciendi neglectum, atque adeò deſidiam Patochorum fovet illud non minùs fallaciâ & errore, quàm pernicie plenum Rigidorum axioma in *Speciminibus moralis Chriſtianæ* pagin. 144. & 145. „ Hæc objectio, „ QUID SI MORERER NON ABSOLUTUS, vana & frivola eſt; vel enim peccator efficaciter intendit converti, vel „ non; ſi efficaciter intendit converti, pœnitentiam implebit, &, ſi moriatur ante „ abſolutionem, ſola voluntate efficaci „ converſionis ſalvabitur: ſi non intendit, „ abſolutio ipſi oberit; quia ad illam non „ eſt diſpoſitus, ſicque addit peccatis ſuis „ Sacrilegium ad majorem ſui damnationem.

Ubi error nullo nixus fundamento pro veritate ſupponit, attritionem ſinè Sacramento ſalvare. Tam inani cardine ſalutem hominum vertit profana novitas, & ſub rigoris larvâ, intolerabilis laxitas Confeſſariorum, innumeras ſecum animas in exitium pertrahens ſempiternum. Non ita S. Leo jam citatus, non ita cæteri SS. Patres cum non infectis novitate Scholaſticis, qui adulrorum plurimos defectu Baptiſmi, vel abſolutionis perire agnoſcunt, cum Sacramento, ſi frui licuiſſet, ſalvandos.

Clariſſimè S. Auguſtinus epiſt.180. ad Honoratum. „ An non cogitamus, cùm „ ad iſtorum periculorum pervenitur ex- „ trema, nec eſt poteſtas illa fugiendi, „ quantus in Eccleſia fieri ſoleat ab utro- „ que ſexu, atque ab omni ætate concur- „ ſus, aliis Baptiſmum flagitantibus, aliis „ reconciliationem, aliis etiam pœniten- „ tiæ ipſius actionem, omnibus conſola- „ tionem, & Sacramentorum confectio- „ nem & erogationem? Ubi ſi Miniſtri de- „ ſint, quantum exitium ſequatur eos, qui „ de iſto ſeculo vel non regenerati exeunt, „ vel ligati!

7 Quæ ſuſpiciones, quæ detrimenta famæ non oriuntur ex promiſcua abſolutionis dilatione in Religioſorum, vel Monialium domibus, in Congregationibus ſeu ſodalitiis piis, ubi ex regula vel conſuetudine certis diebus feſtis, præſertim ſolemnioribus ſumenda ab omnibus eſt Euchariſtia? Quæ turbæ, quæ ſcandala in domibus privatis, Pagis & Oppidis, ubi amici omnes invitati ad nuptias convenere, ſponſo autem vel Sponſæ Matrimonii Sacramentum non permittitur abſolutionis defectu. Vidimus ſubinde in Belgio, Novatoribus Antiſtitem ſibi faventem nactis, ſecundo aut tertio Paſchatis feſto pagos integros abſolutionis obtinendæ causâ ad vicinas Urbes atque ibi ad Religioſorum Mendicantium templa turmatim confluere, cauſantes, vix unum alterumve è centum fuiſſe abſolutos. Verùm & in pagos cum abſolutione reverſi à Parochis è ſacra menſa repellebantur; jam enim innotuerat eorum ad Civitates & Mendicantium Eccleſias concurſus.

Ut autem ab aliis abſolutos ad Communionem non admitterent, variis ducebantur novis dogmatibus, qualia ſunt. Primò Illud Joannis Opſtraet in Paſtore bono pag.266. „ Fidelibus ordinariis, qui qui- „ dem in crimina non labuntur; ſed agri- „ culturæ, arti mechanicæ, vel alteri pro- „ feſſioni dediti totos ſe occupant, itaut „ oſtendant magìs in ſe prædominari amo- „ rem ſeculi, quàm Dei, non licet vel ſe- „ mel in anno communicare „. Secundò Illud vigeſimum ſecundum ab Alexandro Octavo confixum: „ Sacrilegi ſunt judican- „ di, qui jus ad communionem præten- „ dunt, antequam condignam de delictis „ ſuis pœnitentiam egerint.

Tertiò: Illud vigeſimum tertium ab eodem Pontifice condemnatum: *Similiter arcendi ſunt à S. communione, quibus nondum ineſt amor Dei puriſſimus, & omnis mixtionis expers*. Quartum *Præcepto confeſſionis non ſatisfit per eam, quæ fit Religioſis Mendicantibus*, quod fuit Ægidii de Witte in damnato Libro *Aurea fodina ſuffoſſa* parte 2. pag.51. Error iſte pridem à Sacris Canonibus ſubverſus eſt: ſcilicet Extravagante, *Vas electionis de hæreticis in communibus*; deinde ab Eugenio IV., Nicolao V., & Sixto IV. Conſtitutione Sexta: à Pio V. in Bulla *Etſi Mendicantium*, à Clemente VIII. anno 1592. &c.

Quintum eſt Authoris anonymi in præfatione libri, cui titulus: *Canones Pœnitentiales per S. Carolum Borromæum collectos*, ubi dicitur: *Subditum, cujus peccata retinuerit Parochus, quem ligaverit, non poteſt alius abſolvere*. Quaſi Parochus poſſet Epiſcopi, & ipſius Pontificis & ab his delegatorum reſtringere poteſtatem. Sextum vigeſimo loco damnatum ab Alexandro VIII. *Confeſſiones apud Religioſos factæ, pleræque vel ſacrilegæ ſunt, vel invalidæ*.

8 Denique & illud in 21. Propoſitione ab eodem Pontifice proſcriptum: *Parochianus poteſt ſuſpicari de Mendicantibus, qui eleemoſynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongruâ pœnitentia, ſeu ſatisfactione ob quæſtum, ſeu lucrum ſubſidii temporalis*.

Quo dein affectu tales Parochos ruſtici proſequerentur, facilè lector conjiciet. Frænum Novatoribus injecit Illuſtriſſimus Humbertus Mechlinienſium Archiepiſcopus; ſed aliquorum audacia pertinax, nixa Magiſtrorum patrociniis, authoritati Antiſtitis diu reſiſtere non dubitavit. Comitatus eum ſemel fui ad pagi ampliſſimi viſitationem, ubi tanta erat totius populi adverſùs Parochum novatorem commotio, ut ſubinde facto agmine ad eum in domo occidendum irrueret, ægre à pagi Domino retentus. Dein & ipſi nobiles offenſi adeò ab eodem Parocho ſunt, ut vitæ ejus non ſemel inſidiati ſint, glande eum trajecturi, ſi, quâ expectabatur, viâ tranſiiſſet. Intantum autem furorem odium univerſorum excreverat, ut ipſo encæniorum die, quo proceſſio publica ex more inſtitueretur, invitato pagi proximi Paſtore, præter hunc & utrinſque Sacriſtanum cum uno fidicine, nemo utrinſque ſexus, ſive adultus, ſive puer Parochum ſuum Venerabile Sacramentum circumferentem ſequi voluerit.

Pluribus iſtiuſmodi ſcandalis finem imponere volens Archiepiſcopus, me & quoſdam ſuæ Curiæ Adminiſtros, dum ipſe apud pagi Dominum pernoctaret, ad Parochum miſit ei perſuaſuros, ut, cùm ob nimiam animorum omnium exulceratio-

nem

nem nullus ab eo iſtic fructus ſperari poſſet, Parochiâ ultrò cederet, Archiepiſcopo de altera ipſi non inferiore proſpecturo. Sed nihil profecimus, obſiſtente, ut ajebat, ſapientiorum conſilio, qui nempe factionis ſuæ intereſſe arbitrati ſunt, durare inter tot ſcandala, & ruinas animarum infractam unius novatoris ſui imprudentiſſimi obſtinationem, atque ita divexari optimum Antiſtitem, qui ſi eum authoritate ſua amovere voluiſſet, ſe ad laicorum tribunal pertrahendum ignorare non poterat, & litibus nunquam terminandis exagitandum. Quid dein ſucceſſerit non intellexi, Belgio paulò poſt à Superioribus Romam evocatus.

9 In Urbibus minùs turbarum fuit, ubi Novatores, ne penitùs deſtituerentur, omnibus ad Religioſos defluentibus, circa eos ſaltem, quos ſibi devinctos voluerint, vix aliam, quàm communem Eccleſiæ methodum ſectari ſoliti ſunt; itaut ipſe Arnaldus rigoris præcipuus propagator Pariſiis olim confitentibus aures præbens, dicatur ipſis Religioſis quodammodo viſus benignior, ut à ſuis monitus, ne, quod ædificare ſcribendo vellet, deſtrueret opere, à pœnitentiæ adminiſtratione ſibi duxerit abſtinendum. Duos Lovanii novi, Cauſidicum uxoris ſolicitatione, alterum temporalis commodi motivo à Religioſis communem praxim ſectantibus, ad duorum maximè rigidorum tribunalia abſtractos, qui dein pluribus profeſſi ſunt, nihil prorſus diſcriminis experiri ſe in praxibus utrorumque. Ità rigor Magiſtrorum uſum habet pro libito, ad repellendos pauperes & miſeros peropportunum, ad retinendos potentiores flecti facilem.

10 Sed & teſtimonium nactus ſum authenticum Presbyteri à Rigidorum Lovanienſium Anteſignano inſtituti, itaut eùm ad Paſtoratum promoveri contingeret, ſequeretur initio praxim communem, ne ſi principio animos offenderet, inutilis fieret miniſterio. Quapropter initium ducendum à ſuavitate, & conciliandis ſibi animis, ſaltem potentiorum, ut ſtabilitâ ſatis authoritate, invehendis paulatim rigidorum, quas à Magiſtro didicerat, praxibus ſtuderet. Quæ inſtitutio novatore pſeudo politico, quàm Chriſti diſcipulo dignior viſa eſt ei, qui teſtimonium perhibuit, addens, ſe hac iniquitate ita perculſum fuiſſe, ut & Magiſtros & eorum dogmata deinceps averſatus, totum ſe Petri Cathedræ ſubmiſerit. Quid enim, inquiebat, religionis habet Secta, quæ ad conciliandos ſibi animos initio abſolvit, quos cenſet abſolutione indignos, quæ acenſata in aliis ſacrilegia, nihil hæſitans perpetrat, quæ quod animo damnat, factis ſequitur, & per tot ſacrilegas Sacramentorum adminiſtrationes, viam ſternere ſe exiſtimat ad ſalutem. Eò tandem impietatis recidit prætenſa Eccleſiæ reformatio, & Pœnitentialium reductio Canonum.

Quod argumentum adverſarios nexu ſtringit magis inſolubili, dum jungitur illud Arnaldi Axioma ex lib. de Frequenti Communione cap.8. *Ordo ille, ut fiat Confeſſio, ſequatur pœnitentiæ impoſitio, tertiò pœnitentiæ impoſitæ adimpletio, quartò denique eâ adimpletâ, abſolutio; eſt juris Divini.* Addit regulam eam eſſe *immobilem, & tam immutabilem quàm ſit ipſe Deus.*

Si Ordo ille neceſſariò ſervandus eſt jure Divino & immobili, quomodo ipſi ubi primùm Parochias adeunt, vel ſtabilire authoritatem ſuam volunt, & conciliare ſibi animos potentiorum, in eo diſpenſare præſumunt? Qua etiam authoritate, dum veteres nobis identidem Canones objiciunt, quaſi eorum perſeveraret robur hoc tempore & obligatio, qua, inquam, authoritate ipſi in tali ſuppoſito omnes à Canonibus præſcriptas macerationes corporis, jejunia, cilicia, humiliationes abrogant, ſolâ ferè contenti abſtinentiâ à Communione, quæ ſolis communiter piis moleſtiam parit, aliis commoda eſt, quorum fovet deſidiam, incuriam, & exercitiorum ſpiritualium neglectum.

CAPUT VI.

Detegitur alius modus magìs ſubdolus humiliationis & confuſionis pœnitentibus procurandæ.

1 NOn te longâ expectatione Lector detineo, modus hic eſt abrogatio confeſſionis peccatorum ſolummodò venialium. Hac ſcilicet ſublatâ, quiſcumque ſe Sacerdoti ad confitendum ſtiterit, ipſo facto omnibus ſpectantibus fatebitur, ſe reum eſſe peccati mortiferi. Eò collimant *Ægidii Candidi* aſſertiones in *Aurea fodina Suffoſſa* part.2. pag.45. *Exiſtimo, praxim confitendi peccata venialia tempore Sanctorum Patrum in uſu non fuiſſe.* pag.44. *S. Auguſtinus nunquam confeſſus fuit.* Ibid. *Nullus ex Sanctis Patribus E. G. Ambroſius, Auguſtinus, Hieronymus, Baſilius, Chryſoſtomus &c. aſſignandus eſt, qui unquam in tota planè vita fructum Confeſſionis Sacramentalis aſſecutus ſit.*

Quod ut interpretemur benigniùs, quàm ſonet de Confeſſione venialium, ſupponendum eſt, Sanctos illos nunquam poſt Baptiſmum peccato lethifero deliquiſſe: unde ſaltem liquet ejus intentio, ut qui nihil, niſi antiquitatem buccinat, & vellet omnia priſcis moribus conformari, nuntium pariter remitti cupiat venialium Confeſſioni. Atque is quidem inter Janſeniſtas *Candidos* Primipilus dicitur; non tamen primus novitatis hujus author eſt; ſed Joannes Vergerius Abbas Sancyranus in Epiſtolis Chriſtianis, ac Spiritualibus pag.256. *Confeſſio peccatorum venialium non fuit in uſu ordinario in Eccleſia, niſi valde ſerò.* Et ex iiſdem Epiſtolis refertur in Reliquiis Abbatis Sancyrani pag.229. *Parùm proficitur ex confeſſione peccatorum venialium.* Vergerium Magiſtrum ſecutus eſt Antonius Arnaldus libro de frequenti Communione, qui ſi à Vergerio, ut multi aſſerunt, majori parte compoſitus, auctus tamen in pluribus ab Arnaldo, cætera adoptatus eſt. Sic habet part.2. cap.11. *Non fuit olim in uſu confeſſio venialium, ſeu quæ fieret à juſtis, hoc eſt, peccato mortifero carentibus.* Plures ea novitas Sectatores in Belgio nacta eſt, pauciores qui apertiùs eam prodere auſi ſunt.

2 Inter Approbatores libri de *Frequenti Communione* fuit Octavius de Bellegarde Archiepiſcopus Senonenſis, qui Janſenianis familiariter uſus fuerat, hanc inter novitates cæteras morti proximus condemnavit. Vocaverat ſcilicet ad ſe Baronem de Renty non minùs pietate, quàm ſanguine conſpicuum, ut vita ejus typis edita exploratum facit, cui dictavit declarationem ſequentem, ab eodem ad Nuntium Apoſtolicum, Antiſtitis moribundi nomine deferendam. „ Inculcari debet Sanctiſſimo Do-
„ mino, ne quidquam agat, quo videatur
„ approbare perſonas, aut machinationes
„ iſtorum Novatorum.

„ Illos non probo propter ſingularita-
„ tem affectatam, quam in iis ſemper ani-
„ madverti; uti & ſuperbiam, præſumptio-
„ nem ſpiritûs, contemptum aliorum, &
„ curam celandi mentem ſuam eos, quos
„ non habent ſibi planè devotos. Teneor
„ credere, totam hanc factionem eſſe ſu-
„ ſpectam Eccleſiæ; quia vidi, eam initium
„ ducere ab illuſione.... Quidam ex eo-
„ rum amicis mihi dixit, quòd, ubi appro-
„ bati, & ſtabiliti fuerint, velint tollere
„ confeſſionem peccatorum venialium...
„ videri volunt magni defenſores Hierar-
„ chiæ Eccleſiaſticæ per Petrum Aurelium
„ (*aliàs Sancyranum*) in Sermonibus pu-
„ blicis; ſed Hierarchiæ reverà maximè
„ contrarii ſunt. Decipiunt ſpecie, ut poſt-
„ modum diſſeminent, quod modò oc-
„ cultant.

Ita Antiſtes piiſſimo Barone teſte. Nunc verò etiam aliunde iniquitatis myſterium ipſis Novatorum literis, & libris revelatum deprehenditur, cujus horrenda ſpecimina præbet proceſſus Fiſcalis Curiæ Archiepiſcopi Mechlinienſis contra Queſnellum, alter ibidem contra Gerberon, ac tota præſens Conſtitutionis defenſio.

3 Rationem autem, cur ſublatam Novatores vellent venialium confeſſionem, indicat Arnaldus ipſe dicto lib. parte 2. cap.11. „ Tempore illo (inquit) quo ſo-
„ lorum mortalium confeſſio erat in uſu,
„ hoc commodi habebant peccatores,
„ quòd Eccleſia ſe jungebat illis pro deli-
„ ctorum expiatione, quod non poteſt face-
„ re hodie, quia non videt comparere in
„ publico verè pœnitentes.

Quaſi orare pro peccatoribus nequeam, niſi quos tales nominatim cognovero, & diſcrevero à juſtis. Falſitatem convincit Canon Miſſæ in quo Sacerdos orat *pro omnibus circumſtantibus*, ut Sacrificii fiant participes: orat pro *Pontifice, Antiſtite, & omnibus orthodoxis atque Catholicæ, & Apoſtolicæ fidei cultoribus.*

Eodem cap. ſic conqueritur Arnaldus: *Poſtquam cœpit eſſe in uſu confeſſio tam à juſtis, quam ab injuſtis facta, non poteſt Eccleſia dignoſcere, qui verè ſint in animo mortui.* Hoc itaque deplorant Novatores, quòd, quiſquis lethalis noxæ reus eſt, etſi ſolummodò occultæ, & internæ, ſe publicè peccato mortifero contaminatum non profiteatur, qualis profeſſio fieret, quoties aliquis ſublatâ venialium confeſſione, Sacerdotis ſe tribunali ſiſteret expiandum.

Animadvertit iſtud pridem, & juſtâ perſtrinxit cenſurâ Illuſtriſſimus Vavrienſium Epiſcopus de Raconis in examine libri de frequenti Communione pag.216. dicens:
„ Judicet lector, quò iſta, quam tanto mo-
„ limine Sancyranus (*& Arnaldus*) nite-
„ batur inducere, collimet doctrina de
„ abolenda peccatorum venialium Con-
„ feſſione, ut nempe Confeſſio, quæ juxta
„ hanc methodum fieret de ſolis peccatis
„ mortalibus, proderet palàm interiorem
„ pœnitentium ſtatum, animam emortuam
„ infamium, & lethiferorum criminum ſor-
„ dibus opertam. Sic enim confeſſionis
„ onus, quod jam inde, & per ſe ſatis gra-
„ ve eſt, efficeretur minùs tolerabile:
„ atque ita metu ſe prodendi, & reddendi

pu-

„ publicè infamem, quilibet à Confeſſione „ averteretur, quem fuiſſe præcipuum San„ cyrani ſcopum, ſatis exploratum eſt.

4 Quandonam ſcilicet vir honoratus, quandonam honeſta, ſeu virgo, ſeu matrona, Sacerdos, aut Religioſus, niſi honoris, & famæ ſuæ prodigus, Tribunali pœnitentiæ ſe ſupplex ſiſtere aliis inſpectantibus auderet, quando ea eſſet peccati mortiferi profeſſio? Quibus id ſuſpicionibus, quibus Sermonibus, & detractionibus viam panderet! Peſſumdata penitùs eſſet fama cujuſcumque ſæpiùs coram aliis confitentis. In Civitate Belgii præcipua Plebanus (quo illic nomine Parochus Eccleſiæ principis appellatur) obtigerat è Lovanienſibus vir ingenio minimè hebeti; ſed novitatibus addictus; utque erat in Cathedra orator non indiſertus, in converſationibus comis, non videbatur eligi potuiſſe diſſeminandis illis magis idoneus.

Non infimum ejus ſtudium erat in avertendo populo à Confeſſione venialium; propterea quòd, ut ajebat, antiqui uſus non eſſet, & periculo exponeret confitentem, ne cùm à veniali purgare ſe vellet, incurreret lethale Sacrilegium defectu contritionis efficacis, quæ de venialibus ob minus apparentem malitiam, & nimiam occaſionum freqnentiam difficilior fit.

Ut autem doctrinam ſuam certiùs inculcaret familiis, ſaltem præcipuis, eas inviſebat ſedulò, in admittendis etiam familiaribus ad menſam invitationibus minimè moroſus; imò & non invitatus ultro ſe ingerens, ut eloquio amœnus, ita nec ingratus obvenire ſolitus conviva. Accidit autem, ut cùm familiam inter patricias non vulgarem frequentiùs viſeret, ſemel inter epulas Matrona ingenio ſimul, & eloquio prompta, Noſti, inquiebat, Domine Plebane, fœminam animal eſſe curioſum, quare ignoſce obſecro, ſi ex te ſciſciter, quod à multo tempore intelligere percupivi, interrogare nunquam auſa.

Agedum, reſpondet Plebanus, excuſatione opus non eſt, propone qnod vis liberrimè. Tum Matrona: Sacrificium Miſſæ diebus feſtis, & Dominicis omnibus celebras, diebus etiam feriarum pleriſque; ſed præmittiſne aliquando Confeſſionem? Enim verò, inquir Plebanus, præmitto ſubinde; non ſemper.

At iſtud ſubinde, ait Matrona, ſignificat forſitan idem, quod ſemel Paſchate, & aliàs iterum, atque ita bis toto decurrente anni tempore.

Imò, inquit Plebanus, hebdomadis ſi non ſingulis, ſaltem alternis.

Ad quod Matrona vultu ad ſeveritatem compoſito, Itane, ait, Domine, tu Sacerdos, tu Parochiæ tam amplæ, & nobilis, tot millium animarum Paſtor, toties te lethalibus peccatis coinquinas? Nam venialia non confiteris. Quæ cùm ita ſint, oro te, ut deinceps nos inviſas rariùs, neque enim famæ noſtræ, forſitan neque animæ ruæ convenit frequentior converſatio. Hiſtoriam tum ipſa Matrona, tum qui adfuerant domeſtici, mox retulere pluribus: unde ſermonibus, & riſibus accepta occaſio. Utinam autem Novator ex hac ſua clade profecerit, & quod à viris edoceri noluit, didicerit à fœmina!

5 Nos diſcimus ex S. Gregorio lib. 5. in primum Regum: ad illa verba *indicavit ei Jonathas*, peccatorum Venialium confeſſionem etiam tunc in uſu fuiſſe, cùm ait: *Quidam dum peccata confitentur, ea nimirum quibuſdam imminuunt, dum ſe non ex toto animo commiſiſſe oſtendunt. Contra autem electi viri, quando ſe de minimis accuſa nt ea utique non quaſi parva; ſed quaſi magna pronuntiant.*

Et ut plura iſtiuſmodi aliorum Patrum prætercam, ſufficere Catholicis debet Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. cap. 5. ſic Eccleſiam erudiens: *Venialia, quibus à gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentiùs labimur, quanquam rectè, & utiliter, citraque omnem præſumptionem in Confeſſione dicantur, quod piorum hominum uſus demonſtrat, taceri tamen citra culpam, multiſque aliis remediis expiari poſſunt.*

Propoſitio damnata octogeſima nona.

Quartus decimus gradus cõverſionis peccatoris eſt, quòd cùm ſit jam reconciliatus, habet jus aſſiſtendi Sacrificio Eccleſiæ. *Obſerv. Mor. Luc.* 15. *v.* 23.

CAPUT I.

Proſcriptus error convellitur.

1 Centum Galliæ Antiſtites in Documento Paſtorali de „ Quarto decimo [inquiunt] gradu con„ verſionis peccatoris, qui illi jus non conce-

„ cedit ut interſit Miſſæ Sacrificio, niſi poſt „ reconciliationem, quid cogitare poſſumus aliud, quàm quòd ante reconciliationem, & tempore pœnitentiæ, quæ juxta uſum veterem illam præcedebat, peccator intereſſe Miſſæ Sacrificio non poſſit? Nonne ſic damnatur præſens Eccleſiæ diſciplina, quæ non ſolummodò permittit peccatoribus, ut Divino iſti Sacrificio interſint; ſed etiam eos ad hoc urget, & obligat diebus feſtis, & Dominicis, ſperans fore, ut Divinorum Myſteriorum aſpectus ſanctum eis horrorem inſpiret, eoſque excitatâ in animis fide adducat, ad petendum à Deo ſpiritum contritum, & humiliatum, qui verum cordis Sacrificium eſt? Concilium Tridentinum neminem à Miſſæ Sacrificio excludit, niſi *publicè, & notoriè criminoſos* ſeſſ.22. Decreto *de obſervandis, & evitandis in celebratione Miſſa*. Quâ temeritate excludere vult damnatæ Propoſitionis author peccatores neque notorios, neque publicos?

„ Idem Concilium ſeſſ.24. Decreto *de Reformatione* cap.8. ait: *Apoſtolus monet publicè peccantes palam eſſe corripiendos. Quando igitur ab aliquo publicè, & in multorum conſpectu crimen commiſſum fuerit, unde alios ſcandalo offenſos, commotoſque fuiſſe non ſit dubitandum, huic condignam pro modo culpæ pœnitentiam publicè injungi oportet, ut quos exemplo ſuo ad malos mores provocaverit, ſua emendationis teſtimonio ad rectam revocet vitam. Epiſcopus tamen publicæ hoc pœnitentiæ genus in aliud ſecretum poterit commutare, quando ita magis judicaverit expedire.*

„ Verùm Concilii Patres de peccatis tantummodo publicis locuti ſunt, neque pœnitentiæ publicæ nomine intellexerunt quidquid diſciplinâ vetere comprehenſum eſt. S. Carolus jubet Confeſſarios diſcere canones pœnitentiæ, non ut eis pro libito, & ſecundùm omnem rigoris priſtini latitudinem utantur; ſed ut peccatoribus in mentem revocent, quid vetus ab eis exigeret diſciplina. Nonne æquum fuit condemnari Propoſitiones, quarum ſcopus eſt ſtabilire diſciplinam Concilii Tridentini regulis, & præſentis Eccleſiæ uſui contrariam? Nos quidem, Fratres dilectiſſimi, lubenter ſequimur doctrinam, & praxim Concilii Romani in epiſtola nomine Romani Cleri ad S. Cyprianum datâ, ut extat Tomo I. Conciliorum Labb. pag.663. qua docemur, quod & noſtra monent Ritualia, ſolicitam in Sacramento pœnitentiæ adminiſtrando adhibere moderationem, anxiè curantes, ut nec pronam noſtram improbi homines laudent facilitatem, nec verè pœnitentes accuſent noſtram quaſi duram crudelitatem „. Hactenus Epiſcopi.

2 Jus fidelium, etiam peccatorum, fundatur in baptiſmo, quo Eccleſiæ aggregati ſunt velut ejus membra, ac proinde jus obtinent aſſiſtendi Sacrificiis, quæ Eccleſiæ nomine offeruntur, niſi peccata adeò gravia, & publica ſint, ut ob ea prohibeantur lege aliqua intereſſe. Fundatur præterea jus illud in natura Sacrificii à Chriſto clementiſſimè inſtituti, ut per illud impetretur peccatoribus propitiatio; quod ſinguli præſentes conſenſu, ac deſiderio cum Sacerdote *offerunt pro ſe ſuiſque omnibus, pro redemptione animarum ſuarum, pro ſpe ſalutis, & incolumitatis ſuæ*, ut Chriſti meritis, & præſentis virtute Sacrificii ad veram atque ſalutiferam valeant pœnitentiam pervenire. Ideò injurius erit privatus quilibet peccatoribus, eos violentè loco Sacrificii arcens. Idem ſtatue de Eccleſiæ Miniſtris, ſaltem inferioribus, quibus leges condendi poteſtas nulla eſt.

Jus itaque fidelibus, etiam peccatoribus, nulla lege prohibitis eſt, ut tanto ad recuperandam juſtitiam, ſaluremque obtinendam præſidio non ſpolientur. Accedunt tot Sacræ Ceremoniæ non ad ſolius Presbyteri ſacrificantis; ſed etiam omnium præſentium excitandam pietatem compoſitæ. Ipſa fidelium devotiſſimè aſſiſtentium, & orantium exempla ſalubres illecebræ peccatoribus ad converſionem ſunt, quibus eos iniquiſſimè privant Novatores præpoſterè rigidi, nullâ muniti lege, conſuetudine, aut legitimâ authoritate.

Provida Mater Eccleſia optimè conſcia fructuum ſaluberrimorum, qui ex Miſſæ Sacrificio præſentibus proveniunt, non ſolùm imperat fidelibus, peccatoribus æquè, ac juſtis, ut ei diebus Dominicis, & Feſtis omnibus interſint; ſed etiam per Prædicatores, & rerum ſpiritualium Magiſtros maximè ſuadet, ut ne ferias quidem abſque tam ſalutari Chriſtianæ pietatis officio pertranſire patiantur. Ex lege autem pro feſtis ſaltem, & Dominicis diebus ad ſingulos pertinente jus oritur fundatiſſimum Chriſtianis omnibus, nullo crimine publico, vel cenſurâ Eccleſiaſticâ impeditis.

Denique ut cuilibet jus ad famam eſt, etiam peccatori occulto, & nullâ ſceleris infamiâ laboranti, Pœnitentiæ adminiſter reum

reum ſe conſtitueret delicti gravis, non ſolùm contra præceptum Eccleſiæ; ſed etiam contra juſtitiam naturalem; ſi confitenti peccatum occultum cui non illico impertiendam duceret abſolutionem, interea prohiberet ne intereſſet ſacrificio, qualiſcumque ex ea abſentia naſci aliis poſſet incurſæ ſuſpicio excommunicationis, aut contempti Eccleſiæ præcepti.

3 In Editione Anni 1693. ſcripſerat Queſnellus: *Peccator reconciliatus aſſiſtit Sacrificio Eccleſiæ*. In editione autem Anni 1699. ex qua Propoſitio 89. excerpta eſt, habetur ut eam exprimit Conſtitutio. Quæ verò ratio fuerit mutationis? Fraudulenta, ut paſſim in cæteris, non ut error tolleretur; ſed remanens convinceretur difficiliùs. Nimis ſcilicet patula apparebat falſitas, peccatores quoslibet, antequam reconcilientur, abeſſe à ſacrificio. Cùm autem dicitur, eos tunc primùm, cùm reconciliati fuerint jus aſſiſtendi acquirere, etſi quivis inde intelligat, eos antea non poſſe aſſiſtere licitè; ubi tamen Propoſitionem accuſari in judicio contigerit, in promptu novatoribus eſt, ut aſſerant à ſe non negari, præſentem Eccleſiæ benignitatem eò uſque ſe ad peccatores extendere, ut non ſolum iis permittat Sacrificio intereſſe; ſed eoſdem etiam adigat præcepto.

Unicum igitur, inquiunt, quod præſens enuntiatio peccatoribus denegat, eſt aſſiſtendi jus, quod juſtis ſolummodò competere ſuſtinemus. Ego verò & peccatoribus Baptizatis, neque ullâ impeditis Eccleſiæ cenſurâ, id juris eſſe, ratione multiplici ſuperiùs demonſtravi; & adverſarios deceptores eſſe, jam ſuſcipio convincendum.

Quis enim audiens, nihil aliud peccatoribus denegari, quàm jus Divina ſpectandi myſteria, quibus tamen ex indulgentia intereſſe liceat, imò oporteat ex præcepto, quis, inquam, hæc audiens non exiſtimet, Theologos iſtos agnoſcere, quòd peccatoribus in peccato habitu manentibus, adeſſe Sacrificio liceat, neque ſic aſſiſtendo novum contrahant delictum? Iſtiuſmodi quidem ſenſus excuſationis videbitur incautis, & Queſnelliani ſyſtematis, dolique non ſat conſciis; verùm in memoriam Lector revocet, quæ Tomo 2, contra plures de charitate Articulos diſputavi; unde evidens fiet, ſingulos Queſnello actus peccata eſſe, qui charitas non ſint, vel ejus imperio eliciti. Porrò quamlibet charitatem homini, à damnationis reatu ad juſtitiam transferendo, ſatis roboris habere docet Queſnellus in 1. Joannis cap. 3. v. 9. dicens: *Nullum les bale delictum ſecum patitur charitas*: ubi *charitatis* vocabulum indefinitè poſitum charitatem omnem complectitur, ut ſenſus ſit: omnis charitas peccatum quodlibet excludit mortiferum.

4 In hac hypotheſi æquus arbiter diſpiciat, an, ſe præſentem ſiſt ere Divino Eccleſiæ Sacrificio in ſtatu peccati & damnationis, abſque charitatis actu juſtificante, non ſit novum accerſere delictum? Hoc ſuppoſito perſpicuum eſt, non ſolummodò peccatorem nihil poſſe juris prætendere, ut ſic adſit Sacrificio; ſed neque iſtud illi poſſe Eccleſiam velut licitum indulgere: accipe igitur aliquot Queſnelli axiomata, quorum ſingula peccatori prohibeant in luctuoſo illo ſtatu Myſteriis aſſiſtere tam Sacroſanctis.

Propoſit. 46. *Cupiditas aut charitas uſum ſenſuum bonum vel malum faciunt*. 47. *Obedientia Legis profluere debet ex fonte, & hic fons eſt charitas .... Alioquin non eſt niſi hypocriſis aut falſa juſtitia*. 45. *Amore Dei in corde peccatoris non amplius regnante, neceſſe eſt ut in eo regnet carnalis cupiditas, omneſque actiones ejus corrumpat*. 44. *Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones & actiones omnes noſtræ naſcuntur: Amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur: & amor, quo nos ipſos ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt, non refert, & propter hoc ipſum fit malus*.

Amor Dei in corde regnans, omnia agens propter Deum, quemque Deus remuneratur, indubiè Charitas eſt: & videmus à Queſnello amoris Dei & charitatis nomina pro eodem ſignificato promiſcuè adhiberi; charitatem autem omnem in ejus ſententia juſtificare, & ſinè illa omnia peccata eſſe. Nullî igitur peccatori antequam juſtificetur, licita eſt auditio Miſſæ; ſi enim actio illa non profluat ex imperio charitatis, quæ juſtificat, naſcitur neceſſariò ex cupiditate, ut perſpeximus Propoſit. 44. & maximè 46. *Cupiditas aut charitas uſum ſenſuum bonum vel malum faciunt*. Nullus igitur uſus ſenſuum medius eſt, & propter ſimilem pro cæteris animæ facultatibus rationem, nulla prorſus actio eſt, elicitas inter charitatis, vel cupiditatis imperio, media.

Ita edoctus Queſnellus fuerat à Magiſtro ſuo Janſenio Libr. 3. de ſtatu naturæ lapſæ cap. 19. in ipſo titulo, *Non datur medium inter charitatem & culpabilem cupiditatem*. Tum ſtatim initio capitis: *Omnis affectus*

Digitized by Google

fectus animi in alicujus rei amore velut cardine verſatur: qui cùm non poſſit eſſe alius, niſi vel Creatoris, vel creaturæ, & ille bonus, hic culpabilis ſit; utpote amor mundi ab Apoſtolo vetitus, & juxta Auguſtinum ipſa ratio peccati, qua in omni malefaciendi genere dominatur, profectò liquet, omnem amorem præter iſtam charitatem, eſſe illam culpabilem cupiditatem.

Quæ Quidem doctrina à S. Pio, Gregorio XIII. Urbano VIII. damnata pridem fuerat in Baji Articulo 38. *Omnis amor creaturæ rationalis aut vitioſa eſt cupiditas, qua mundus diligitur, quæ à Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffuſâ Deus amatur.* Et licèt tum à Bajo retractata, tum à Janſenio ſcripta ſua Pontifici ſubmittente cenſeri debeat rejecta; tamen à Sinnichio Theſibus Anni 1661. reſuſcitata eſt: ne verò ſerperet latiùs, iterato anathemate percuti meruit ab Alexandro VIII. inter Propoſitiones 31. ſeptima: *Omnis humana actio deliberata eſt Dei dilectio, vel mundi. Si Dei, Charitas Patris eſt; ſi mundi, concupiſcentia carnis, hoc eſt, mala eſt.*

Verùm hæc omnia, &, ſi acceſſiſſent centum alia Sedis Apoſtolicæ Anathemata, terrere minimè poterant Queſnellum, qui in Epiſtola Abbatis ad quemdam Romanæ Curiæ Prælatum pag. 30. dignâ ſchiſmatico temeritate gloriatur: *Romani Sapientiores ſunt, quàm ut exiſtiment nos terreri ſententiâ lata excommunicationis Pontifici reſervatæ.* Unde Propoſitionem illam de charitate toties damnatam intrepidè reſtituit, & in pluribus jam recenſitis, aliiſque ſuperiore Tomo confutatis Propoſitionibus inculcat. Compertum igitur ex hactenus allegatis Queſnelli dogmatibus eſt, nullam peccatoribus, quamdiu in mortiferi delicti reatu manſerint, auditionem ſacri licitam, nullam eſſe poſſe vitii expertem.

5 Non defuere quidem inter Catholicos, qui ut præſentia in Sacrificio peccatoribus innocua ſit, requiſiverunt aliquod pœnitentiæ & converſionis deſiderium; quamvis ad juſtificationem minimè ſufficiens; at Queſnellianus rigor juſtitiam exigens, aut charitatis actum juſtificantem, novæ Eccleſiæ proprius eſt; ſed in magnificis ſuis præconibus & præceptoribus maximè ridiculus, utpote quorum omnis in vocibus & hypocriſi religio eſt, dum animus obduxiſſe callum cernitur quibuſcumque Eccleſiæ Cenſuris, & iniquitatem bibere ſicut aquam, flagrare odio contra Sanctiſſimum Chriſti Vicarium, ejuſque Eminentiſſimos Adminiſtros, & Conſultores, contra Epiſcopos omnes Catholicos, contra ſuos Compresbyteros, & omnium Ordinum Religioſos Sedi Apoſtolicæ obſequentes, præſertim qui zelum aliquem præ ſe ferunt pro Conſtitutione UNIGENITUS. Omnibus verò, etiam maximè occultis peccatoribus interdicunt, ne Sacrificium vel eminùs ſpectent, dum ipſi omnium ſpurciſſimi, Sacris adſtare Altaribus, Divina operari Myſteria, pollutiſſimis ea attrectare manibus, & labiis ſumere, minimè verentur; & palàm quidem, velut Sedi Apoſtolicæ, & toti eam ſequenti Eccleſiæ inſultantes, non abſterriti puſillorum ſcandalo, hæreticorum plauſu, omnium luctu fidelium, graviſſimâ Numinis offenſione. Nonne iſtud eſt excolare culicem, camelum deglutire?

CAPUT II.

Scripturæ pro damnato Articulo ineptiſſimè allegantur.

1 Proferunt Hexapla illud Sophoniæ cap. 1. v. 7. 8. 9. „ Juxta eſt dies „ Domini, quia præparavit Domi- „ nus hoſtiam: Sanctificavit vocatos ſuos: „ & erit in die hoſtiæ Domini. Viſitabo „ ſuper principes, & ſuper filios Regis, & „ ſuper omnes qui induti ſunt veſte pere- „ grina, & viſitabo ſuper omnem, qui ar- „ roganter ingreditur ſuper limen in die „ illa; qui complent domum Domini Dei „ ſui iniquitate, & dolo „. Supponunt Hexapla omnem hominem, qui cum delicti gravis antea commiſſi conſcientia Sacrificio intereſt, *arroganter ingredi ſuper limen, & complere domum Domini Dei ſui iniquitate, & dolo.*

Sed tam inanis ſuppoſitio eſt, quàm alienus à veritate damnatus Articulus, cui ſtabiliendo aſſumitur. Imò experientiâ conſtat rariſſimos eſſe, qui ratione iſtiuſmodi ſcelerata intrare Eccleſias, & Sacroſanctis aſſiſtere myſteriis præſumunt. Quicumque autem tales fuerint, à crimine non excuſantur, neque de talibus diſceptatio eſt; ſed an peccatoribus univerſis antequam reconcilientur, interdicta ſit auditio Sacri. Sic enim communiter intelligitur Propoſitio *Quartus Decimus gradus converſionis peccatoris eſt, quod cùm ſit jam reconciliatus, habet jus aſſiſtendi Sacrificio Eccleſiæ.* Sic Propoſitionem percipit, & impugnat *Paſtoralis Inſtitutio* à Quadraginta Galliæ Epiſco-

ſcopis edita, & à Sexaginta aliis adoptata, ur Superiore capite retuli. Neque apparet dubium quin reliqui paſſim per orbem Antiſtites, Theologi, & fideles ſimili eam ſenſu explicent, ac deteſtentur.

Ita gradum decimumquartum exprimebar Queſnelliani Operis editio anni *1693.* *Peccator reconciliatus aſſiſtit Sacrificio Eccleſiæ*: quaſi antea non aſſiſteret. Cùm igitur malitiam id præferret nimiùm manifeſtè, viſum fuit aliquibus eam juris nomine involvendam, ut accuſata elaberetur faciliùs, ſenſum viſa admittere benigniorem, ſeu minus horridum, quando negari peccatoribus non videretur facultas aſſiſtendi ſacrificio ex quadam Eccleſiæ indulgentia; ſed jus ſolummodo, & poteſtas debita.

Cùm verò pro enumerandis converſionis gradibus in quolibet hodie peccatore recurrat Articuli author ad ſuperiora Eccleſiæ tempora, quibus viguit rigidior pœnirentiæ diſciplina, neque permittebatur publicis pœnitentibus, quos ſolos memoratus Ordo reſpicit, anre gradum 14. intereſſe ſacris myſteriis, ſatis apparet noſtri quoque temporis peccatoribus, *juris* nomine facultatem penitùs denegari, atque in illo deſcribi ordine, quod recta pœnitentiæ ratio, & Divina juſtitia poſtulat.

2 Ex omnibus etiam Queſnelli principiis liquet, non jus ſolummodò peccatoribus detrahi; ſed nullam pariter Eccleſiæ manſuetudinem poſſe illis auditionem Sacri permittere, niſi quali dicitur Deus permittere peccata; cum omnis deliberata peccatorum extra ſtatum juſtitiæ manentium volitio, & actio, in Queſnelli ſententia peccatum ſit; prima autem peccatoris actio immunis à noxa, imò prima gratia, hominem Deo reconciliet. Nam per Art. 38. *Peccator non eſt liber niſi ad malum ſinè gratia liberatoris*. Et juxta 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*. Proinde nulla penès Eccleſiam poteſtas eſt, quæ peccatoris actionem aliquam, niſi quæ ipſum Deo reconciliet, reddere valeat innocentem. Vel igitur ipſa volitio audiendi ſacrum in peccatore eſt ex gratia remittente peccata, vel ipſa prima volitio eſt prima gratia, eaque hominem Deo reconcilians, vel eadem volitio novum accumulat delictum.

Succedit Articulus 44. *Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones, & actiones omnes noſtræ naſcuntur: amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur, & amor quo nos ipſos, ac mundum diligimus, qui quod ad Deum referendum eſt non refert, & propter hoc ipſum fit malus*. Volitio itaque peccatoris aſſiſtendi Sacrificio, vel naſcitur ex amore Dei omnia agente propter Deum, quemque Deus remuneratur, qui amor juſtificat, vel hominis juſtificati eſt, ſicque auditio ſacri, atque ipſa audiendi volitio, quæ ex tali naſcitur amore, non eſt peccatoris; ſed juſti: vel ſi ex tali amore non proveniar, ducit originem ex amore proprio, ac mundi illicito, unde & ipſam vitium contrahere neceſſe ſit.

3 Soletne Eccleſia hominibus, quibus nec Deus eſt, nec religio, facultatem concedere ut ſacrificio aſſiſtant? Juxta Art. 58. *Nec Deus eſt, nec religio, ubi non eſt charitas*. Hæc verò quandocumque adfuerit, peccatorem ſanctificat; quia per Obſervationem Queſnelli nullo reſtrictionis vel exceptionis limite circumſcriptam, in 1. Joannis cap. 3. *Charitas nullum ſecum patitur peccatum lethiferum*. Cur autem Eccleſia, quo fructu juxta Queſnellum indulgeret peccatoribus, imò præciperet, ut ſacro diebus Dominicis & feſtis aſſiſterent, ſi conſcia foret neminem licitè aſſiſtere niſi juſtificatum, cum omnis volitio & actio quæ juſtificantem præceſſerit in nova Eccleſia peccatum ſit? Perſpicuus de hoc eſt Articulus 47. *Obedientia legis profluere debet ex fonte: & hic fons eſt charitas.... alioquin non eſt niſi hypocriſis aut falſa juſtitia*: proinde volitio audiendi ſacrum, ipſaque aſſiſtentia ne hypocriſis ac peccatum ſit, profluere debet ex fonte qui charitas eſt, & peccatorem Deo reconciliat.

Ex tali itaque fonte profiliens præcepti Eccleſiaſtici obedientia non eſt hominis adhuc peccatoris; ſed juſtificati, aliàs novum ipſa obedientia peccatum eſt, quantumvis à vero, vel prætenſo jure peccator præſcinderet. Denique peccator communi imbutus ſententiâ, quod nullo crimine publico, nullâ cenſurâ prohibitus jus retineat ad aſſiſtendum Sacrificio, aliunde conſcius fructuum ex eo dimanantium in omnes etiam peccato implicitos, qui veræ pœnitentiæ & reconciliationis gratiam à Deo humiliter petunt, ſi ad templum illo ſe ſpiritu conferat, quare argui debet velut *arroganter ingrediens ſuper limen, & domum Domini complens iniquitate? &c.*

Quapropter *Collator Propoſitionum cum Scripturis & SS. Patribus*, ſecutus Hexapla, & in pluribus corrigens, ſatis conſpicatus objectionis hujus ineptias, uti & ſequentis, utramque prudenti ſilentio præterivit. Sic nempe ex Matthæi capite 7. inſtant Hexapla: *Nolite Sanctum dare canibus; neque*

m ſtatis margaritas veſtras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus ſuis. In quem textum ſic Angelicus. „ Oſtendit [Chriſtus] „ quòd judicium debeat eſſe diſcretum. „ Notandum ergo quid per Sanctum, & „ quid per margaritas: [Chriſtus intelligat:] Auguſtinus: Sancta ſunt inviolata „ & immaculata conſervanda, margaritæque pretioſæ non debent contemni: Per „ canes, qui lacerant dentibus, hæretici „ ſignificantur: per porcos, qui conculcant pedibus, immundi. Sancta ergo dare canibus, eſt Sancta hæreticis miniſtrare.

„ Item ſi aliquid ſpeciale dicatur, & „ iſtud contemnunt, porcis datur: vel per „ Sancta, Eccleſiaſtica Sacramenta; per „ margaritas myſteria veritatis; per canes, „ infideles; per porcos mali fideles [intelliguntur.] Nolite ergo Sanctum, id eſt „ Sacramenta dare infidelibus: margaritas, „ id eſt ſenſus ſpirituales porcis dare. „ 1. Cor. 1. Animalis homo non percipit „ ea, quæ Dei ſunt, id eſt ne fortè contemnat. Proverb. 25. Anima ſatiata „ conculcat favum. Unde converſi ad peccata dirumpunt; quia contemnunt: vel „ calumniam inferunt. Sed quare? Nonne Chriſtus multa bona dixit infidelibus, „ & illi dirumpebant verba ſua? Dico quod „ hoc fecit propter bonos. „

Nihil hic ſive in textu Evangelico, ſive in Commentario Aquinatis eſt, quod fidelibus pro ſpirituali fructu ex ſacrificiis percipiendo, templa cum humilitate & reverentia frequentare volentibus, aditus prohibeatur. Non eſſe illis licitam Dominici corporis ac ſanguinis ſumptionem, quamdiu immundi ſunt, & impuris animalibus, porcis & canibus comparati, nemo fidelium ignorat; ſed non licere Myſteriorum celebrationibus intereſſe, ut participes fiant fructuum, & potentiorem impetrent gratiam, qua ab immunditie liberentur, nullus præter Queſnellum cum ſuis novatoribus ſociis affirmabit.

4 Sacrificans quidem dum pro præſentibus orat, *Memento,* inquit, *famulorum* NN. *famularumque tuarum* NN. *& omnium circumſtantium, quorum tibi fides cognita eſt, & nota devotio*; verùm etiam fides ſupernaturalis, & inchoata, ſeu imperfecta devotio poteſt eſſe in peccatoribus pro ampliore devotionis gratia Deum precantibus. Non conſentit Queſnellus, penès quem nulla poteſt oratio eſſe utilis, niſi quam charitas animarit: hæc autem, ut ſupra vidimus, omnis juſtificat. Prop. 54. *Sola charitas eſt quæ Deo loquitur; eam ſolam Deus audit.* Prop. 50. *Fruſtrà clamamus ad Deum, Pater mi, ſi ſpiritus charitatis non eſt ille, qui clamat.* 53. *Sola charitas Chriſtiano modo facit [actiones Chriſtianas] per relationem ad Deum & Jeſum Chriſtum.* Præterea oratio, ut fructuoſa ſit, procedere debet ex fide; ex hac autem, Queſnello judice, nihil boni profluit niſi per charitatem. Prop. 51. *Fides juſtificat, quando operatur; ſed non operatur niſi per charitatem.* Denique immenſum diſcrimen eſt inter ſpectare Sacrificium, & ſumere Divini corporis & ſanguinis Sacramentum. Poſterius Chriſtus & Apoſtolus vetant peccatoribus, non prius. Is Catholicæ Eccleſiæ ſenſus eſt, & ſacri textus interpretatio.

CAPUT III.

Damnatus Articulus nihil præſidii habet in Traditione.

1 Queſnellus in Obſervationibus non Moralibus in Scripturam, ſed ſchiſmaticis in Conſtitutionem Unigenitus, & damnatos ab ea Articulos, perbrevem ex libro 1. de Hierarchia Eccleſiaſtica cap. 3. exhibet laciniam, veritus ne textus amplior veritatem redderet dilucidam, proſcripto dogmati minimè ſuffragantem.

Audiatur ſententia Authoris aliquanto prolixior, quàm ipſe nobis Collator ſuppeditat. „ Catechumenos & Energumenos, „ eoſque qui pœnitentiâ ducuntur, Sacroſanctæ Hierarchiæ mos patitur audire „ quidem ſacram Pſalmodiam, Divinamque Sacrarum Scripturarum recitationem; verùm ad ea, quæ deinceps ſequuntur, Sacrificia, ſpectaculaque nequaquam hos convocat; ſed perfectos „ perfectorum oculos. Eſt enim Deiformis „ ille ordo ſacroſanctæ plenus juſtitiæ, nec „ non ſalubriter cuique conſentaneam pro „ merito cujuſque rerum Divinorum tribuit participationem.... Compertum habeo ſinceriſſimum Sacrorum ordinum „ judicium cenſere præ iſtis deteſtabiliſſima obſidione teneri eos, qui Deiformem „ vitam deſerentes, ſententiis moribuſque perditis Dæmonibus conſentiunt. „ Hi ergo primi, & quidem magis propriè, „ quàm illi ſegregativa miniſtri. voce arceantur. Neque enim fas ſit eis cujuslibet alterius rei ſacræ participes evadere, præterquam eloquiorum Dei, quo„ rum

„ rum magiſterio ad meliorem frugem converti poſſint. „

Author itaque libri de Hierarchia Eccleſiaſtica, qui ſive Dionyſius Areopagita ſit de quo inquit Bellarminus *Viri docti & Catholici nihil dubitant: ſoli haretici Lutherani, & quidam Scioli Eraſmus, Valla & pauci alii negant eſſe Sancti Dionyſii Areopagita*, ſive alius quicumque, ait quatuor genera hominum voce præconis ad Sacrificium non vocari, Catechumenos ſcilicet, Energumenos, publicè pœnitentes, & præ cæteris eos qui *deteſtabiliſſima obſidione* criminum *tenentur*, *qui Deiformem vitam deferentes ſententiis* [hæreticis] *moribuſque perditis, Dæmonibus conſentiunt*. Poſteriorum nomine haud intelligi quoslibet peccatores, etiam occultos, & unius fortè cogitationis, delectationiſque illicitæ reos, ex ipſis textûs objecti vocibus evidens eſt. Etenim infirmitate ſemel interiùs ſolummodo lapſus non dicitur *deteſtabiliſſimâ teneri obſidione*, *ſententiis moribuſque perditis Dæmonibus conſentire*, quod propriè hæreticorum & ſceleratorum eſt pravitate doctrinæ, & *morum* cæteros corrumpentium, atque apud infideles infamiæ maculam aſpergentium Eccleſiæ Chriſtianæ.

Quod idem Author addit, convocari ad Sacrificium *perfectos perfectorum oculos*, pœnitentibus publicis animandis ingeritur, ut etiamſi ante peractam integrè pœnitentiam canonicam ſupponantur recuperaſſe coram Deo juſtitiam, nondum tamen penitùs *perfecti* ſint ad quod dirigebatur illa pœnitentiæ plenitudo.

Similis erat ejuſdem libri ſententia cap. 2. „ Non ſolùm hi, qui à ſtatu vitæ „ ſanctæ & Chriſtianæ exciderunt, debent „ è templo Dei ſecedere; ſed etiam hi qui „ à vita mala ad meliorem converſi, à „ phantaſmatibus & imaginibus, quæ re„ manent in ipſis ex præteritis exceſſibus, „ per contrariam habitudinem, & amoris „ Divini abſque ulla mixtione puritatem „ nondum purgati ſunt, hoc Sacrificium „ pro ſe nimis ſublime, ſuamque capacita„ tem ſuperexcedens judicare debent. „ Liquet illa non poſſe de rigida, etiam pœnitentiæ publicæ non ſubjectorum intelligi obligatione, cum Doctor Angelicus cum omnibus Catholicis de ipſius ſumptione Sacramenti doceat parte 3. quæſt. 8. art. 7. *Solum peccatum mortale ex neceſſitate impedit hominem ab hujus Sacramenti perceptione*.

Quæ igitur authoris veteris ad publicorum pœnitentium perfectionem exhortatio eſt, ne indignentur Præpoſitis Eccleſiæ, eos tanto tempore, tot operum piorum exercitio ad inſignem Sanctimoniam promoventibus, perperam ab hujus temporis novatoribus adhibetur ad perſuadendum ſimplicibus pœnitentiæ publicæ pro peccatis omnibus neceſſitatem. Sic & quod aliàs Patres ad magis tolerabilem pœnitentibus reddendam ſumptionis Eccleſiaſticæ diuturnam adeò juxta Canones dilationem, prædicaverant de perfectione maxima ad participationem Auguſtiſſimi Sacramenti adferendâ, Arnaldus explicat de *Diſpoſitione neceſſaria pro tam adorabili myſterio*.

Ita loquitur lib. de frequenti Communione parte 1. cap. 5. poſtquam retulit citatam capitis 2. de Eccleſiaſtica Hierarchia ſententiam. Quâ interpretatione & applicatione ſubdolâ nihil cogitari poterat aptius ad vulgus fidelium à communione perpetuò avertendum. Fraudem detexit Alexander VIII. & hanc Arnaldi Propoſitionem tacito authoris nomine condemnavit vigeſimam tertiam inter 31. *Similiter arcendi ſunt à Sacra Communione, quibus nondum ineſt amor Dei puriſſimus, & omnis mixtionis expers*. Similem, ut jam vidimus, turba Novaturiens pro ſpectando Sacrificio diſpoſitionem exigit, *perfectos perfectorum oculos*, ut communis grex fidelium à Divinorum myſteriorum præſentia avertatur.

Diſtinguamus igitur circumſtantias, in quibus Patres illi loquebantur, de peccatoribus videlicet publicis, & publicè pœnitentibus, quibus ratione Canonum plura pietatis exercitia imponebantur, antequam ad ſpectanda admitterentur myſteria: Quas Eccleſia diſpoſitiones minimè cenſet ab omnibus exigendas fidelibus. Et quidem nonne ridiculos ſe exhibent adverſarii, quando velut de neceſſitate omnibus impoſita objiciunt, quod *perfectis* ſolummodo *perfectorum oculis* liceat Divinum aſpicere Sacramentum, dum quales ipſi perfecti ſint, tota novit Eccleſia, & tamen non aſſiſtere ſolùm, ſed eadem tractare, offerre, ſumere publicè non verentur inflati ſuperbiâ, Chriſti Vicario rebelles, ſchiſmate & hæreſi infames, multiplici anathemate Deo, Angelis & hominibus execrandi.

3 Intorquetur nobis etiam illud Chryſoſtomi ex Hom. 3. in cap. 1. epiſtola ad Epheſios. „ Non es dignus Sacrificio, ne„ que participatione? Ergo nec prece. „ Audis præconem ſtantem & dicentem, „ quicumque eſtis in pœnitentia, abite. „ Omnes qui non participant, ſunt in pœ„ nitentia.... Quicumque myſteriorum „ non eſt particeps, is impudenter adſtat, „ & ni-

„ & nimis audacter. Qui ſunt in peccatis
„ propterea priores ejiciuntur.... Licet
„ poſtea accedere & videre; ſed quando
„ adfuerit [Chriſtus] abi; non enim tibi
„ magis licèt, quàm Catechumemo. Non
„ ſunt enim paria Sacramenta, nondum
„ eſſe aſſecutum, & poſtquam fueris aſſe-
„ cutus, & offenderis, deſpicere, & eâ re
„ indignum te reddere. Licebat plura di-
„ cere & terribiliora; ſed ne mentem ve-
„ ſtram gravem, hæc ſufficiunt. „

Vehemens hìc Chryſoſtomi invectiva eſt contra Græcorum ſuorum deſidiam & negligentiam, quod cum Divino Sacrificio frequentes aſſiſterent, nemo ſe Chriſti corpore & ſanguine reficeret. *Fruſtrà*, inquit, *habetur oblatio quotidiana; cùm nemo ſit qui ſimul participet*. Et *quicumque myſteriorum non eſt particeps, impudenter adſtat, & nimis audacter*. Et infra: *Si quis ad convivium vocatus, manus quidem laverit, & accubuerit, & tamen nihil ciborum guſtaverit, nonne infert contumeliam convivatori à quo fuerat vocatus? An non ſatius fuerat, eum, qui talis eſt prorſus non comparuiſſe?* Hoc Chryſoſtomi loco potiſſimum utuntur Lutherani contra Miſſas privatas, ſive Sacrificia, in quibus præter Sacrificantem nullus communicat.

Et quidem Kemnitius citata eâ Chryſoſtomi ſententiâ exultans ait: *Audis? Non verba, ſed fulmina contra Pontificiam perſuaſionem de ſpectaculo Miſſarum privatarum*. Revera agnoſcenda hìc in S. Patre eſt exaggeratio non una; nam in rigore & ſenſu obvio verum non eſt, fruſtraneum abſolutè & ſimpliciter eſſe Sacrificium, in quo cum Sacrificante nullus fruitur Chriſto; nam certum eſt prodeſſe Sacrificium etiam circumſtantibus, qui illud deſiderio offerunt; prodeſſe & abſentibus [pro quibus offertur] etiam fidelibus defunctis. Ita reſpondet Bellarminus de Miſſa libro 2. cap. 10.
„ Verba illa non ſignificare abſolutè obla-
„ tionem fruſtrà fieri; ſed fruſtrà quatenus
„ ordinatur ad Communionem. Nam cùm
„ celebratio Miſſæ partim ordinetur ad Sa-
„ crificium Deo offerendum, partim ad
„ populum ſacro illo pane reficiendum,
„ cùm nulli ſunt qui communicant, fruſtrà
„ fit quatenus ordinatur ad poſteriorem
„ finem; ſed non fruſtrà fit quatenus ordi-
„ natur ad finem priorem. Itaque Chryſo-
„ ſtomus etiamſi dicat, fruſtrà fieri; non
„ tamen propterea omittebat quotidie ſa-
„ crificare, quod certè feciſſet, ſi abſolutè
„ fruſtrà fieri exiſtimaſſet. „

4 Agnoſcenda præterea eſt exaggeratio in eo, quod dicitur, *impudenter adſtare & nimiùm audacter, quicumque non participat*; nam etſi impudentia & audacia ſit damnabilis in eo; qui Communionem ex contemptu omitteret, venialis autem noxa poſſit eſſe omiſſio ex ſocordia quadam vel negligentia; ſi autem ex reverentia, vel alia ratione legitima, conſtat omiſſionem eſſe innoxiam, & ſubinde, ut ipſi maximè fatentur adverſarii, laudabilem. Unde indubiè exaggeratio eſt cùm dicitur *ſatius fore prorſus non comparuiſſe* coram Sacrificante, quàm cum eo non communicaſſe. Hic iterum non exiſtimo auſuros mihi refragari adverſarios.

Ita etiam Bellarminus eodem capite.
„ Ad illud [inquit] quod Chryſoſtomus
„ dicit, melius eſſe non intereſſe Sacrifi-
„ cio, quàm intereſſe & non communica-
„ re, dico Chryſoſtomum, ut quædam alia
„ per exceſſum ita eſſe locutum, cùm ſo-
„ lum hortari cuperet homines ad frequen-
„ ter & dignè communicandum. Nam quia
„ videbat excuſare ſe homines à Commu-
„ nione, quod ſe indignos & imparatos
„ dicerent, ipſe animadvertens negligen-
„ tiam & deſidiam totius illius damni cau-
„ ſam eſſe, vehementer illos arguit, ac di-
„ cit, indignos etiam eſſe, qui ſimul cum
„ cæteris orent; imò dignos qui ab Eccle-
„ ſia ejiciantur tempore Sacrificii, quomo-
„ do ejiciuntur pœnitentes & Catechume-
„ ni: & melius facturos ſi non venirent: &
„ alia id genus, quæ certum eſt, dicta eſſe
„ amplificandi gratiâ. „ Quem morem concionantibus, etiam Patribus familiarem eſſe, ait Cardinalis Aguirre in Theologia S. Anſelmi Diſput. 130. ſect. 11.

Denique apud Bellarminum loco cit.
„ Chryſoſtomus Hom. 3. de incomprehen-
„ ſibili natura Dei graviter reprehendit
„ auditores ſuos, quod finitâ concione re-
„ cederent, & Sacrificio non intereſſent.
„ Ubi nihil de Communione dicit; cùm
„ tamen ſciret plurimos non communicare
„ niſi rariſſimè; ſed tantum hortatur ut ma-
„ neant & ſimul orent, ac ſpectent Chri-
„ ſtum, qui in myſteriis ſe oſtendit. „

Cùm igitur evidens ſit, locum illum Chryſoſtomi exaggerationibus plenum eſſe, ne Sanctum Patrem notiſſimæ omnibus Catholicis videamur opponere veritati, explicandus eſt tùm de peccatoribus publicis ejiciendis, tum de expellenda ab aliis ſocordia & qualibet conſcientiæ impuritate, quæ à Communione averteret. In hunc finem graphicè depingit, & amplificat indignitatem in peccatoribus aſpiciendi Chri-

ſtum

ſtum & Divina myſteria. Qui aſpectus indubiè indecens eſt, quando *impudens & audax*, non quando humilis, & ad conciliandam reverentiam, attentionem, devotionemque, ad implorandam Dei clementiam ab aſpiciente dirigitur.

An non poſſet hic Chryſoſtomo applicari, quod S. Bonaventura in Breviloquio parte 3. cap. 5. monet de Auguſtino duriùs loquente contra parvulos ſinè Baptiſmate morientes, ut Pelagii hæreſim fortiùs impugnaret? *Non deberi parvulis pœnam ſenſûs in gehenna*, inquit Seraphicus, *credendum eſt ſenſiſſe Auguſtinum, licèt verba ipſius exteriùs propter deteſtationem erroris Pelagianorum*, peccatum originis negantium, *aliud ſentire videantur. Ut eos reduceret ad medium, abundantiùs declinavit ad extremum, plus dicens, & minus volens intelligi*.

Simili ratione Dionyſium Alexandrinum S. Baſilius teſte Photio in Bibliotheca codice 232. *defendit, non ut impia ſentientem; ſed quod nimio Sabellium impugnandi ſtudio, verbotenus in contrariam deflexerit opinionem*. Simile quid accidit S. Cyrillo in ſuis duodecim contra Neſtorium Anathemariſmis, ex quibus crudiùs acceptis Eutyches hæreſim ſuam elicere conatus eſt.

5 Denique fateri coguntur adverſarii, Chryſoſtomum beniguiore intelligendum ratione, quàm verba obviè ſonant. Quis enim afferat, omnes juſtos, & ad Communionem diſpoſitos debere potiùs diebus feſtis & Dominicis exire templo, quàm intereſſe Sacrificio, & de eo non ſumere; à non ſumentibus inferri ſemper contumeliam Chriſto; &, ut ſupra vidimus, fruſtraneum eſſe Sacrificium abſque adſtantium participatione? Dicamus itaque, ut jam indicavi, vehementiùs locutum fuiſſe Chryſoſtomum proptèrea quod animadverteret intolerabilem in ſuis defectum devotionis, & incuriam, qua ſive peccatores, ſive juſtitiam aſſecuti, negligebant ſumptionem Eucharisticam, adeò ut teſte Bellarmino lib. 2. de Miſſa cap. 11. *Conſtet tempore Ambroſii & Chryſoſtomi Græcos nonniſi poſt annum communicare ſolitos eſſe*, aliquos minùs negligentes feſtis quibuſdam majoribus & Quadrageſimâ. Et quia tepor ille in juſtis, & juſtificationis procraſtinatio in peccatoribus penès plurimos invaluerat, invectivis urſuque ſtatuit vehementioribus inſectandum.

6 Non vident autem adverſarii, aut ſubdolè diſſimulant, quantum & Chryſoſtomus eorum novitatibus adverſetur, & ipſi eas ſubruant defendendo. Chryſoſtomus enim omnes diſpoſitos ad Sacrificium ſpectandum aſſerit pariter idoneos ad communicandum: imo *quicumque myſteriorum non eſt particeps, is impudenter adſtat & nimis audacter*. Ibid. *Si quis ad convivium vocatus, manus quidem laverit & accubuerit, & tamen nihil ciborum guſtaverit, nonne contumeliam infert convictori? An non ſatius fuerat eum qui talis eſt, prorſus non comparuiſſe?*

At juxta Queſnellum editione anni *1693*. Conſtitutus in gradu converſionis decimo quarto & [non antea] aſſiſtit Sacrificio Eccleſiæ. Editione anni *1699*. jus habet aſſiſtendi Sacrificio Eccleſiæ; ſed nondum communicandi, quod pertinet ad gradum 15. In hoc gradu, inquit Queſnellus, nutritur Chriſti corpore, quod ſigillum eſt reconciliationis cum Eccleſia: reconciliatio cum Deo præceſſerat gradu 10.

Præterea Chryſoſtomus licitam Sacrificio præſentiam & Communionem eſſe docet mox ubi quis nullâ cenſurâ canonicâ, ut ſupponitur, impeditus peccata diluerit, & veſtem acceperit nuptialem, quæ in Theologorum omnium ſententia eſt gratia ſanctificans. Sed penès Queſnellum peccator pœnitens per juſtificationis gratiam conſtitutus in gradu decimo, tempore adhuc & multis bonorum operum exercitiis opus habet, antequam ad gradum promotus decimum quartum, tunc demùm jus obtineat aſſiſtendi Sacrificio; ſed ne tum quidem communicandi, quod ad gradum attinet quintum decimum.

Ex his perſpicit Lector *reconciliationis* nomine, quæ in duobus ultimò relatis gradibus exprimitur, intelligi reconciliationem cum Eccleſia. Hunc eſſe adverſarii ſenſum monemur gradu 15. ubi id ipſum exprimitur, & evidens fit gradu decimo, ubi peccator recipitur in gratiam. Hinc facilè diſſlatur Adverſantium pathos quo contra Bullam UNIGENITUS declamant, tribuere eam jus peccatoribus, ut impuris oculis ſacra myſteria intueantur; deſierunt enim oculi eſſe impuri in gradu decimo, quo in gratiam peccator recipitur & juſtificatur. Proinde ex ipſa deductâ à Queſnello converſionis ſerie convincitur, quod expectari non debeat gradus decimus quartus, ut cenſeatur puritas oculis rediiſſe.

Æquiſſima etiam Conſtitutionis definitio eſt, jus aſſiſtendi Sacrificio tribuens peccatoribus, quos neque arcent peccata publica, neque ulla cenſura Eccleſiæ, licèt Divina nondum obrigerit reconciliatio; quia & cunctis fidelibus conceſſum fuiſſe in Baptiſmate coguntur ipſi agnoſcere adverſarii, neque ullam legem, ullum Canonem pro-

producent, quo jus illud teis iſtiuſmodi abrogetur.

7 Profectò Chriſtus Dominus cum peccatoribus converſans, videri ab iis minimè detrectavit, ſed univerſos ad ſe clementiſſimè advocans Matth. 11. *Venite*, inquit, *ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos*. Quod Zachæus peccator arborem Sycomorum conſcenderit, ut Jeſum conſpiceret prætereuntem, approbari meruit à Salvatore, qui & non invitatus ultrò ſe ei offerre dignatus eſt convivam, receptoremque benevolum juſtitia remunerari & ſalute. Nonne Deus etiam à peccatoribus, mentem & labia polluta habentibus orari vult? Nonne omnibus imperat pœnitentiam? 2. Petri cap. 3. dicitur Deus nolens aliquos perire; ſed omnes ad pœnitentiam reverti. Inferret proinde peccatoribus injuriam minimè levem, quicumque illos impedire ab oratione humili. pœnitentiâ & converſione præſumeret, præcipuè ſacro Baptiſmatis charactere prædítos, & ſub eodem viſibili Eccleſiæ Capite militantes.

Quanta igitur Novatorum inclemèntia eſt & iniquitas, qui ubi peccatoribus prorſus omnibus etiam obtinendæ converſionis deſiderio ad propitiationis Sacrificium confugientibus aditum obſtruxerint, nullâ ſe eos injuriâ affeciſſe, contra ſupremum Eccleſiæ judicium aſſerere non verenturl Ipſi tamen ſchiſmatis & hæreſeos non unius crimine ſordidi, neque uno conſtricti anathemate, impœnitentes, contumaces, & ipſa ſua gloriantes malitiâ, ſibi jus vindicant Sacrificii; ſibi, inquam, & quidem ſolis jus illud vindicant, quod univerſæ abrogant Eccleſiæ. Quis enim eorum dubitat, quin doctrinam fidemque, Queſnello judice, Apoſtolicam, Euangelicam, Chriſtianam anathemate damnans Pontifex, gravi ſe fœdaverit delicto, in quo remanere eum obfirmatiſſimum, etiam poſt tot Queſnelli ſociorumque monita, documenta, increpationes publicas & appellationes ad Concilium, experimentis ajunt conſtare nimiùm frequentibus, & orbi notiſſimis univerſo. Quis autem excuſet Cardinales, Epiſcopos, Doctores, Presbyteros, Religioſos, & turbam reliqnam tantæ conſentientem injuſtitiæ, perfidiæ, impietati?

Sic itaque juxta Queſnellum & ejus ſocios ſanctitas Romanâ deſerens Eccleſiam, atque ad novam demigrans, à priore penitùs ſublatum jus Sacrificii ſive offerendi, ſive ſpectandi, tranſtulit ad poſteriorem; quemadmodum ſcilicet ad alias ſuperiorum temporum ſectas illud creditur tranſvexiſſe.

CAPUT IV.

Adverſantium Obſervationes petulantiæ multum, nihil ſolidæ rationis continent.

1 OBſervator irreverens in Acta Comitiorum Epiſcopalium Pariſiis habitorum anno 1713. & 1714. relatam à me initio capitis 1. ſententiam Quadraginta Antiſtitum, à ſexaginta aliis adoptatam, petulantiſſimè exagitat. „ Aſſerimus (inquit) quod peccatoris reconciliatio jus tribuat aſſiſtendi Sacrificio: Damnamus igitur præſentem Eccleſiæ diſciplinam, quâ peccatores jubentur Sacrificio diebus feſtis & Dominicis intereſſe? Nonne conſecutio eſt legitima? Verùm putantne Documenti Paſtoralis authores peccatoribus, qui audiendi ſacri præcepto tenentur, tantum juris competere, quantum juſtis, ut impuris oculis aſpiciant ſacroſancta myſteria, neque debere eos ſe exiſtimare indignos qui ſanctis commiſceantur, ipſi pondere peccatorum preſſi, quoſque Deus abſque horrore nequeat intueri? *Si verò nihil* tale (Antiſtites) exiſtiment, ut nemo Chriſtianus exiſtimare poteſt, quomodo tam ineptæ rationis obtentu aggrediuntur Scriptorem pium, aliud non aſſerentem, & cujus verba in alium ſenſum nullâ poſſunt æquitatis ſpecie detorqueri?

Sic adverſarius, cujus irreverentem contra centum Epiſcopos declamationem omni penitus ratione vacuam nihil moror. Univerſa interrogetur Patrum vetuſtas quid vigentibus pœnitentiæ canonibus ſignificaret hæc aſſertio: *Quartus decimus gradus converſionis peccatoris eſt, quod cùm ſit jam reconciliatus, habet jus aſſiſtendi Sacrificio Eccleſiæ?* Nullus aliter intellexerit, neque intelliget ullus hodie non præoccupatus, quàm quod peccator exclnſus antea Sacrificio, per reconciliationem reſtituatur. Quod quidem & falſum eſt hoc tempore, & fuit olim de peccatoribns ſinè limitatione, ſinè diſcrimine pronuntiatum, ut nihil reſtrictionis continet Propoſitio. Verum autem fuit de publicorum quorumdam reis criminum, & tales aliquos etiam hodie arceri à Sacrificio, patet ex Tridentino ſuperius, & notis ubique excommunicationi-

nibus edocemur. Falſiſſima igitur Propoſitio eſt in ſenſu obvio, quo ſignificetur, quemlibet peccatorem à ſpectandis in æde Sacra Divinis myſteriis prohiberi, ac tum demum eis reſtitui cum reconciliatur.

Divertere nos vellet adverſarius ad quæſtionem an peccator *tantum juris* ad aſſiſtendum Sacrificio habeat, *quantum* juſtus & Sanctus: Verùm de majori minorive jure nullus in Propoſitione ſermo eſt, nullum indicium. Supponamus juſtos & Sanctos plus juris habere ad orandum Deum, quàm peccatores, quos Deus ſinè horrore nequit aſpicere, ſequiturne inde peccatores ante reconciliationem nullum jus habere recitandi Orationem Dominicam, neque poſſe dicere *dimitte nobis debita noſtra*, niſi poſtquam reconciliatione dimiſſa ſunt?

2 Iraſcitur adverſarius quod Propoſitionis author credatur damnare hodiernam Eccleſiæ diſciplinam, quâ præcipitur peccatoribus, ut diebus feſtis & Dominicis Sacrificio interſint. Sed fruſtrà lucem tenebris involvere nititur. Edicat ergo primò an peccatores ſaltem occulti ante reconciliationem habeant jus aſſiſtendi Sacrificio Eccleſiæ. Hoc enim dilucidè Articulus negat, affirmat Conſtitutio. Edoceat nos ſecundò, an peccatores licitè aſſiſtant Sacrificio, & an Eccleſia hoc illis præcipiat, etiam ſuppoſito quod non reconcilientur?

Dubirandi rationem de mente adverſarii ſuggerit tum Propoſitio damnata, tum hæc Sancyrani in Epiſtolis Chriſtianis & Spiritualibus, ut refertur in ejus Reliquiis pag. 294. *Secundùm S. Chryſoſtomum vix opus eſt minore diſpoſitione ad audiendam Miſſam, quàm ad communicandum*. Atqui ſecundùm omnes ad communicandum requiritur ſtatus gratiæ; ſecundùm Sancyranum autem & Arnaldum etiam *condigna* prius *peracta de peccatis pœnitentia*, *amor Dei puriſſimus & omnis mixtionis expers*, ut ſtatuunt duo eorum Articuli ab Alexandro VIII. damnati vigeſimus ſecundus & vigeſimus tertius inter 31. Non tamen difficulter admiſerint Vergerius & Arnaldus omnibus adultis etiã peccatoribus præceptam eſſe Communionem Paſchalem, adeò ut tam peccatores, quàm juſti contrahant novam peccati lethalis malitiam, communionem prætermittendo. Quamvis ſcilicet Euchariſtiam ſumere peccatori non liceat, non tamen propterea generalis præcepti vinculo eximitur, ſed peccatum abjicere neceſſe eſt, ut Sacramentum debitâ percipiat diſpoſitione.

Sic pariter de Propoſitionis hìc prohibitæ authore nullus Epiſcopus aut alius ſuſpicatur, eum liberare peccatores onere audiendi Sacrum diebus feſtis & Dominicis, quaſi communi fidelibus præcepto non teneantur, neque ad peccatum novum abſentia à Sacrificio imputetur. Verùm Propoſitionis author in ea certiſſimè ſententia eſt, quam Propoſitio in ſenſu obvio præ ſe fert, quòd peccatori permanenti in peccato, ſive in *ſenſu compoſito*, ut in Scholis loquimur, Sacrificio intereſſe non liceat. Hunc eſſe ſenſum ſuum neque Queſnellus, neque ullus ejus defenſor, aut Socius unquam inficiabitur. Eſſe autem Eundem à Doctrina & uſu Eccleſiæ alienum, dignumque cenſuris minimè levibus, tota præſens evicit Diſputatio.

3 Hactenus reſpondi Apoſtolicæ Sedis & centum Gallicanorum Antiſtitum adverſario. Alius nunc refutandus venit author non minùs Petri Cathedræ infeſtus, Opere cui titulus *Conſtitutio Clementis XI. cum Obſervationibus in Propoſitiones condemnatas*. Statim quærit author, *An non ſciatur amplius Romæ, quod octo primis Eccleſiæ ſeculis mos fuerit ducendi pœnitentes per quatuor gradus, & quod in tribus prioribus non admitterentur ad Eccleſiam dum offerrentur Divina myſteria? Solis id concedebatur qui in quarto gradu erant, Conſiſtentiæ appellato. Sed neque his obtingebat Myſteriorum participatio. Si dein Eccleſia pœnitentibus permiſerit ut etiam ante reconciliationem Sacrificio aſſiſterent, non propterea exiſtimentur hac charitatis indulgentiâ jus aliquod acquiſiviſſe, quod abſque reconciliatione obtineri non poteſt.*

Antiquos Canones & Eccleſiæ veteris morem circa pœnitentes haud paulò meliùs Roma novit, quàm Hollandia, unde *Obſervationes*, & plura ejuſdem furfuris contra Conſtitutionem opuſcula prodierunt: Sed pariter novit Roma, quod adverſarii ignorant turpiſſimè, aut ſe noviſſe doloſiùs diſſimulant, illos Canones, illum morem ad ſolos pertinuiſſe pœnitentes publicos; non autem ad privatos, occultorumque reos criminum externo Eccleſiæ foro minimè ſubjectorum; ut conſtat nequaquam ſubjici quæcumque in ſolis animi receſſibus committuntur.

Oppoſitum, ſi poteſt, oſtendat adverſarius. Oſtendat, inquam, ullâ Eccleſiæ lege, ullo unquam Canone cautum fuiſſe ne peccatores occulti Divinis Myſteriis aſſiſterent. Nos jus evidens demonſtramus publicâ Eccleſiæ authoritate, lege & conſuetudine non recenti tantùm; ſed etiam antiquiſſima ſtabilitum, qua fideles omnes Eccleſiæ ſubditi nullo juſtorum peccato-

rum-

rumve diſcrimine, præter eos, quos peccatum gravius publicum, vel Eccleſiaſtica impedit cenſura, ſacroſanctis myſteriis non ſinuntur modò, ſed etiam jubentur intereſſe.

4 Neque levis profectò ratio Eccleſiam Divino ſemper ſpiritu gubernatam ad hanc legem impulit ferendam, perpetuaque firmandam conſuetudine; compertos ſcilicet ſemper habuit fructus ſaluberrimos ex Divino Sacrificio, non in Sacerdotem ſolum, ſed in circumſtantem etiam fidelium turbam cumulatiſſimè ſolitos dimanare. Illic Juſti confirmantur in juſtitia & perficiuntur; peccatores verò tantorum intuitu myſteriorum horrorem peccati concipiunt, piorum devotione excitantur, juvantur orationibus, fructumque ſuffragii ex ipſo cui aſſiſtunt Sacrificio longè percipiunt uberiorem, quàm abſentes. Tanto miſeros ad recuperandam juſtitiam ac ſalutem ſubſidio, quo eos Eccleſia ſpoliari nunquam; ſed à principio in hæc uſque tempora uti voluit, iniquiſſimè privabat Queſnelli Articulus.

Quis niſi erroris defenſor, neget jus eſſe ſubdito agendi quod lege ſtabili non permittitur ſolum, ſed jubetur? Aut an forte jura non fundantur legibus? Sed & jus quod quilibet habet ad famam, pariter jus tribuit, ne crimen ſuum occultum reddere teneatur publicum; adeòque ne Dominicis diebus & feſtis à Sacrificii præſentia arceatur.

5 Sociis ſuis infeliciter pugnantibus ſuppetias more ſuo ferens CollatorLatinus.
„ Ex adductis (inquit) locis iſtud evidens
„ eſt primorum ſeculorum Eccleſiam mini-
„ mè paſſam fuiſſe, ut peccatores nondum
„ reconciliati, Divino Sacrificio intereſ-
„ ſent. Atqui nullam in hoc injuſtitiam
„ admittebat Eccleſia: igitur illi ad eam
„ rem jus nullum habebant. Quare ſi ho-
„ diedum permittat ut aſſiſtant, aut etiam
„ præcipiat, mera indulgentia eſt.

Hic ſaltem conſpicimus argumenti ſpeciem, quod minùs incongruè concludere videretur, ſi prima enuntiatio in latitudine ſua indefinita ſubſiſteret; videlicet primorum Seculorum Eccleſiam minimè paſſam fuiſſe, ut peccatores ulli nondum reconciliati, Divino Sacrificio intereſſent, quod idem eſt ac omnibus ante reconciliationem peccatoribus præſentiâ Sacrificii interdixiſſe. Iſtud autem ab adverſariis temerè aſſeritur, repugnante totius Eccleſiæ ſenſu, & Sacramenti pœnitentiæ inſtitutione. Nuſquam enim legitur ea poteſtas à Chriſto Sacerdotibus conceſſa, ut peccatores omnes, etiam occultiſſimos adigerent ad inurendam ſibi publicè infamiam, peccata ſolis cogitationibus aut delectationibus intimis commiſſa propalam confitendo.

Quis autem non crederet, abſentiam à ſacro eſſe occulti criminis confeſſionem, ſaltem genericam, ſi quem conſpiceret, aliàs boni nominis Chriſtianum, diebus Dominicis, & feſtis, etiam ſolemnioribus prorſus abſtinere ab Eccleſia, vel auditis Epiſtola & Euangelio, ante Sacrificium recedere; quando ſcilicet vetitum omnibus, etiam occultis peccatoribus foret, Sacrificio intereſſe? Nullum iſtiuſmodi interdictum unquam tulit Eccleſia, nullum conſuetudine introduxit; ſed & nolente Chriſto ſic inſtituere Sacramentum Pœnitentiæ, ut occulta quævis crimina publicè enuntientur, ne aſpergatur publica confitentibus infamia, poſſetne Eccleſia hanc divulgationem fidelibus imperare, arcendo reos omnes à præſentia Sacrificii, ad quam lege graviter obligante tenerentur?

Et quidem ſi ad ſolos pœnitentes publicos, eoſque publicorum reos criminum prohibitio ſpectet, quomodo inde argumentum deducitur ad abrogandum jus peccatoribus occultis? Ex antecedente particulari ridiculam eſſe concluſionem generalem, ineptiſſimus Dialecticæ tiro habebitur, qui ignorat.

Denique etſi vetuiſſet olim Eccleſia peccatoribus occultis quod indulget modò, & præcipit, non deſinerent ex hac indulgentia & præcepto peccatores illi jus acquirere aſſiſtendi Sacrificio, adeò ut non ſine injuria à Queſnello & ſimilibus novatoribus, illo valeant ſpoliari; ſed ſpoliandi præ cæteris ipſi forent ſupremo Chriſti Vicario rebelles, & præter hæreſes quibus turgent, notoriè Schiſmatici.

6 Cùm autem ipſi toties nobis velut *invictiſſimum* ingerant argumentum, quòd Eccleſia ex indulgentia ſingulari hanc peccatoribus ante reconciliationem conceſſerit, imò lege imperaverit ut Sacrificio *diebus* feſtis & Dominicis aſſiſterent, Quæro ex ipſis adverſariis num Quicunque beneficium ab altero obtinent, ut Antiſtites à Pontifice Epiſcopatum, vereque ſe Apoſtolicæ Sedis gratiâ Epiſcopos profitentur, ideone accepto Beneficio, nullum in illud jus acquiſiviſſe dicendi ſunt? Ipſum jus nominandi ad Eccleſiaſtica Beneficia, quod Principes aliqui poſſident, fundatur in gratia & indulto Pontificum. Innumeræ donationes & gratiæ in temporalibus præſtantur in dies, quarum conceſſio jus tribuit *accipienti*. Ve-

Digitized by Google

Verùm Queſnellianos urit, quod ſtante Eccleſiæ præcepto, quo peccatores omnes, etiam in ſtatu miſero peccati hærentes, jubentur aſſiſtere Sacrificio, non pauci de charitate Articuli ſubruuntur. Si enim adeò non ſit illicita peccatoribus obedientia, ut per eam poſſint ulteriores à Deo gratias impetrare, quibus tandem ad pœnitentiam ſicut oportet & juſtitiam præparentur; igitur non omnis actio, quæ non eſt charitas juſtitiam conferens, vertitur peccato.

Præterea penès Queſnellum impoſſibile eſt peccatorem quamdiu remanet in reatu, non delinquere omnibus actibus. Eſt enim omni penitùs gratia deſtitutus; aliàs peccator eſſe deſineret; quia per Prop. 28. *Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio*: & per Prop. 39. *Voluntas quam gratia non prævenit nihil habet luminis niſi ad aberrandum; ardoris, niſi ad ſe præcipitandum; virium, niſi ad ſe vulnerandum: eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum*. 40. *Sinè gratia nihil amare poſſumus, niſi ad noſtram condemnationem*.

Perſpicua igitur Queſnelli ſententia eſt peccatorem ſingulis actibus, antequam reconcilietur, à via juſtitiæ ſemper aberrare longiùs, profundiùs ſe agere præcipitem, & plagæ veteri nova ſemper addere vulnera. Orabitne, ut per ſalutarem, quæ offertur, hoſtiam, pœnitentiæ gratiam efficacem obtineat? Neceſſe eſt orationem ex fide & gratia procedere, atque ita non peccatoris, ſed juſti oratio eſt, ſi quidem ut à Queſnello traditum vidimus, prima gratia reconciliatio eſt.

Aliunde etiam omnis oratio ex fide genita, juſtificationem ſupponit neceſſariò, vel præſtat; quia juxta Prop. 51. *Fides juſtificat, quando operatur; ſed non operatur, niſi per charitatem*. Vel igitur peccator tempore Sacrificii ſanctificatur, vel aſſiſtentia, & omnis ejuſdem actio demeriti incrementum eſt. Neceſſe eſt ergo Queſnellum contra præceptum Eccleſiæ interdicere auditionem Sacri peccatoribus, antequam gratiam habuerint reconciliantem. Quod quantis ſit obnoxium ſcandalis, quàm animis pernicioſum, ſi Queſnellus videre noluerit, minimè latet Eccleſiæ Præpoſitos, Theologos, & quoſcumque novitatibus non infatuatos.

7 Quidquid igitur Obſervationum [dicamus veriùs Cavillationum] pars novaturiens excogitavit cooperiendo Articuli veneno, eidem minimè ſufficit abſtergendo: neque in hunc finem à ſuis dirigitur inventoribus. Sed & ineptias auxit editionis mutatio; converſionis enim Ordo in variis reverà conſiſtens actibus, partim Dei, partim hominis, quos vocare Queſnello placuit converſionis gradus, in editione anni 1693., ut cæteros etiam Decimumquartum expreſſerat actione: *Peccator reconciliatus aſſiſtit Sacrificio Eccleſiæ*. Quomodo verò *aſſiſtendi jus*, quod neque converſio, neque pars ejus eſt, *gradus converſionis* dicitur? prior ſcilicet loquendi ratio dilucida peccatores, antequam reconcilientur, excludebat Sacrificio; Quemadmodum excludunt pleraque Queſnelli de Charitate dogmata, cum quibus aſpectum Sacrificii in peccatoribus licitum nemo unquam compoſuerit; ſed ne tentaverit quidem componere adverſarius, ſatis conſcius perditurum ſe operam, & priùs, quidquid novitatis ſuæ ſyſtemate de Charitate Queſnellus molitus fuerat, funditus ſubruendum, ut à me ſuperiùs demonſtratum eſt.

Quapropter non iſtiuſmodi mutationem in editione anni 1699. author paſſus eſt, quæ errorem corrigeret; ſed obſcuriore aliquantulum involveret vocabulo, pro *aſſiſtentia* poſito *aſſiſtendi jure*. Non enim Queſnelliana demiſſio animi fatebitur, ſe in priore editione erraviſſe. Ego quidem ullum uſpiam errorem à Queſnello agnitum legiſſe me haud memini: ideo quidquid alicubi correctionis adhibendum Pariſienſis Archiepiſcopus decreverit, ille mutationem vocitat, non correctionem. Nactus ſcilicet eſt inter Eminentiſſimi Conſiliarios, & mutationum iſtiuſmodi executores tam induſtrios, ut, retento quantum ſufficit ſenſu, & toto Queſnelli Syſtemate manente incolumi, vocabula duriora cum mollioribus, clariora cum obſcurioribus commutando, difficilior Catholicis reddatur erroris accuſatio, effugium reo inter tenebras facilius.

Non latuit fraus centum Galliæ Epiſcopos: ideo nihil morati inductam verbotenus mutationem, Articulum juxta Queſnelli ſenſum in editione Superiore apertiùs proditum, ejuſque de charitate dogmatibus ubique conſonum, meritò interpretantur. Sic autem intellecta Propoſitio indubiè pernicioſiſſima eſt, avertens peccatores à ſaluberrimo Divini Sacrificii ſpectaculo, & fructuum participatione circumſtantibus propriâ; Quot porrò inferens peccata mortifera, tranſgreſſiones videlicet continuas præcepti de auditione Sacri diebus feſtis omnibus atque Dominicis!

8 Ut autem omnis Querimoniæ occaſio præ-

præſcindatur, nunc ſaltem edoceant nos adverſarii, an peccatoribus in reatu manentibus, toto Sacrificii tempore, auditio & quælibet interea actio, etiam fides, & oratio, non ſit novi cumulatio peccati. Inficiari nequeunt, aliàs de manifeſto nimiùm convincendi mendacio; niſi pleriſque ſuis de charitate enuntiationibus nuntium remittere placuerit, quod optare magis poſſumus, quàm conſideratâ illorum pertinaciâ, ſperare.

Denique falſiſſimum eſt, Peccatores omnes eo ipſo, quo ſtatum gratiæ amiſerint, jure excidere ſpectandi Sacrificium. Ut enim Baptiſmus eſt Eccleſiæ & Sacramentorum janua, per hanc quisquis ingreditur, juris particeps fit, quo univerſa gaudere noſcitur fidelium multitudo, ut Sacrificio aſſiſtat, quod prō ſe, ſuoque nomine offertur. Juris hujus acquiſiti baptiſmate poſſeſſio, remanet cunctis fidelibus inviolata, donec eam lex aliqua, vel poteſtas legitima ademerit. Aliàs contra privatum quemlibet, qui peccatores à Sacrificii præſentiâ arcere, authoritate propriâ moliretur, poſſent illi meritò agere injuriarum.

Lex aliqua Eccleſiæ jus illud univerſis auferens peccatoribus exhibenda ab adverſariis eſt; ſed nullibi reperietur, niſi de *publicè criminoſis* ut in Tridentino Concilio legimus Seſſ. 22. Decreto *de obſervandis & evitandis in celebratione Miſſa*. Quæ exceptio adeò non obeſt peccatoribus cæteris ut juris potiùs prioris confirmatio ſit. Quiſquamne auditus hactenus eſt ſive juris peritus, ſive Theologus, qui negaverit lege Principis vel Eccleſiæ fundari jus in ſubditis ad agendum quod lege præcipitur? Denique ſi ſuſpenſa alicubi poſſeſſio fuiſſet, conſtat eam generali tot ſeculorum eſſe conſuetudine reſtitutam.

Locum hic obtinet, quod ait Auguſtinus epiſt. 54. aliàs 118. *Similiter &, ſi quid horum tota per orbem frequentat Eccleſia. Nam & hinc quin ita faciendum ſit, diſputare inſolentiſſima inſania eſt.* Hujus indubiè participes inſaniæ ſunt, quicumque præſentis Articuli defenſores tot nova peccatoribus annumerant delicta, quot Sacrificiis in reatu interfuerint mortifero, quantalibet fide, devotione, & vero pœnitendi deſiderio, licèt nondum ad juſtitiam ſufficiente; imo quot pietatis exercuerint actiones; non enim profluxerint ex charitate nullum ſecum patiente delictum mortiferum, ſinè qua nihil niſi mala cupiditas eſt juxta Articulum Queſnelli 44. & plures alios ibi ſequentes. Verùm & hîc convenit Auguſtinianæ ſententiæ applicatio: ſi enim *inſolentiſſimæ inſania eſt diſputare quin ita faciendum ſit, quod tota per orbem frequentat Eccleſia*, non minoris inſaniæ eſt diſputare, quin cum tota per orbem Eccleſia in dogmatibus ſentiendum ſit, ac proinde jus præſentiæ in Sacrificio relinquendum peccatoribus, quos nulla ab eo cenſura Eccleſiæ, nulla delicti publici arcet infamia.

9 Non acquieſcit Queſnellus: Art. 58. *Nec Deus eſt*, inquit, *nec religio, ubi non eſt charitas*: & 78. *Separatur quis à populo electo, cujus figura fuit populus Judaicus, & caput eſt Jeſus Chriſtus, tam non vivendo ſecundùm Euangelium, quàm non credendo Euangelio.* Quid autem juris prætendere poteſt ad Sacrificium Eccleſiæ is, qui per poſteriorem Articulum à Chriſti Eccleſia ſeparatus eſt, imò cui per priorem nec Deus eſt, nec religio? Talis adversùs peccatorem quemlibet, nullo ſuffragante catholico, cenſura iniquiſſima eſt, & inter cæteras inſolentiſſimæ novitatis inſanias meritò rejicienda; Quæ enim juſtitiæ, quæ ſapientiæ ſpecies eſt, peccatores quoslibet ob cogitationem vel delectationem mortiferam fortè unicam, etiam cujus eos ſtatim propter Deum offenſum pœnituerit; ſed non quantum ad juſtificationem requiritur, in Libertinorum, atheorumque claſſem impiiſſimam à Chriſti Eccleſia relegare?

Non minùs fatuum eſt, ſeparare ab Eccleſia peccatores univerſos, etiam occultiſſimos, etiam inter Sacros Antiſtites, & Rectores Supremos æquè ac gregarios fideles, contempto Synodi Conſtantienſis contra Joannem Huſſ anathemate. Quapropter, etſi præſens novitas ex utroque recenſito dogmate non incongruè deducitur, attamen ex antecedente fatuo, quale utrumque illud eſſe nemo non videt Catholicus, & propriis à me locis oſtenditur, quid ſupereſt niſi ut concluſio, quæ præſens Queſnelli Articulus eſt, Auguſtinianâ phraſi dicatur *inſolentiſſima inſania*?

10 Præcepto Communionis aliquando impoſito omnibus in Sacrificio præſentibus, non magis premimur nos, quàm adverſarii: quia apud illos ex Miſſæ auditoribus multò pauciores Divini corporis participes fiunt, quàm apud nos. Sed neque illud vetat peccatorem ad ſpectanda Sacroſancta accedere myſteria, & ante ſumptionem reconciliari. Teſtabuntur omnium ordinum Confeſſarii exempla eſſe innumera eorum, qui cum Publicano ad templum peccatores venerant, domum autem redeunt juſtitiam conſecuti. Si tamen *perfe-*

ctis

ctis ſolummodo *perfectorum oculis* Sacra liceat intueri, atque ea perfectio antea comparata ad tale ſpectaculum afferri debeat, ut aliàs ex eodem de *Eccleſiaſtica Hierarchia* opere, perperàm intellecto, Arnaldus collegerat, *arcendos eſſe à Sacra Communione* [eos] *quibus nondum ineſt amor Dei puriſſimus*, *& omnis mixtionis expers* parte 3. libri *de frequenti Communione* cap. 7. Si & hæc omnia in rigore & ſenſu obvio intelligenda ſint, quid cenſebimus, niſi aut Janſenianos docere prorſus oppoſita iis, quæ opere exequuntur, aut novam eorum Eccleſiam ſingulari prorſus ſanctitatis excellentiâ præ Catholica donatam, *perfectamque* eſſe? Unde conſequens fiet, à veritate aberraſſe Patres omnes, Tridentinam Synodum, atque ipſum Apoſtolum, quando docuere *impoſſibile eſſe ſinè fide placere Deo*, & nihilominus cum hæreſi adeò deteſtabili & multiplici, in Janſenianis toties damnatâ, & ab his pertinaciſſimè hodiedum defenſâ, componetur ſanctitas tam eximia atque *perfectio*: hypocriſis aliis veriùs videbitur *perfectiſſima*.

Propoſitio damnata nonageſima.

Eccleſia authoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Paſtores de conſenſu ſaltem præſumpto totius corporis. *Obſerv. Moral. in Matth. cap.* 18. *v.* 17.

CAPUT I.

De præcipuis damnati dogmatis authoribus, potiſſimùm Edmundo Richerio, cujus utrâque palinodiâ error Queſnelli deſtruitur.

1 VEnenum dogmatis damnati in eo ſitum eſt, quòd poteſtas clavium non Petro immediatè, ejuſque ſucceſſoribus, neque per Petrum communicanda cæteris Epiſcopis; ſed immediatè fidelium multitudini univerſæ tradita aſſeratur. Quaſi poteſtatem Petrus aliique acceperint Apoſtoli ab hac multitudine tamquam ejus Vicarii delegati ac Miniſtri, & quidem ea lege ut in poteſtatis exercitio penderent ſemper à toto corpore, ſinè cujus conſenſu ſaltem ſuppoſito, numquam uti clavibus poſſent. Quæ maleſana opinio, ſi invaleſceret quantam illatura eſſet regimini Eccleſiaſtico confuſionem, & animabus perniciem, quivis Lector Theologus facilè perſpicit.

Queſnellus, aut quiſquis eſt ejus ſubſidiarius *Obſervator in Propoſitiones centum & unam* à Clemente XI. *proſcriptas* remittit nos ad Joannem Launoyum, qui plures ex Auguſtino collegerit faventes proſcripto dogmati ſententias. Non fuit autem impudentior alius Doctoris Sanctiſſimi contemptor, ſi ad eum pertineat infamis epiſtola, quæ ejus nomine circumfertur, & gravibus ab hodierno Pontifice profligata eſt cenſuris. Iſtud compertiſſimum, quod Author Catholicis non parum ſuſpectus, hæreticis charus, & eorum contra Eccleſiam dignus vindiciis fuerit judicatus.

Editus pro eo ſimul & hæreticis conſpicitur Amſtelodami anno 1685. liber hac inſcriptione: *Joannes Launoyus teſtis & confeſſor veritatis Euangelico-Catholicæ in potioribus fidei capitibus controverſis, adversùs Robertum Bellarminum &c. Vindicatus opere & ſtudio Antonii Reiteri Auguſtani*. Damnationis ſententiam, ut patet ipſâ Epigraphe, præfert Authoris hæretici ſcriptio prorſus Acatholica; ideo anno mox ſequente, videlicet milleſimo ſexconteſimo octogeſimo ſexto inter libros prohibitos die 2. Julii eam retulit Sacra Indicis Cógregatio.

Londinenſibus quoque dignum typis viſum fuit *Launoyi Elogium*, *cum ejuſdem notationibus in cenſuram duarum Propoſitionum Antonii Arnaldi*, quarum prior à Theologica Sorbonenſium Facultate in Comitiis generalibus anni 1656. die ultima Januarii proſcribebatur ut *temeraria, impia, blaſpema, anathemate damnata, & hæretica*: Altera velut *temeraria*, *ſcandaloſa*, *injurioſa Summo Pontifici*, *& Epiſcopis Galliæ*, *atque etiam præbens occaſionem renovandæ ex integro, poſt damnationem*, *doctrinæ Janſenii*.

Launoyus itaque novitatis, etiam hæreticæ defenſor ſolitus, Facultatis ſuæ cenſuram Catholicam Annotationibus Eccleſiæ Anglicanæ gratiſſimis cenſuit vellicandam. Launoyi autem operum proſcriptorum non exiguam multitudinem Lector inveniet in Appendice ad Indicem librorum prohibitorum editâ Romæ 1704. pag. 350. & duabus ſequentibus.

Quæcumque autem Launoyus pro præſenti articulo collegit argumenta, diffracta pridem fuêre à Sorbonicis Doctoribus atque ab ipſo Edmundo Richerio, in poſteriore potiſſimum ſui dogmatis retractatione. Richerius ſcilicet præcipuus nobis adverſantium Achilles eſt, cujus librum *de Eccleſiaſtica & politica poteſtate*, contemptâ Sedis Apoſtolicæ contra illum ſententiâ, Janſeniani in Belgio nuper iterum typis edidiſſe dicũtur; ſed more ſuo perfidè, ſuppreſſâ ſilẽtio Catholicâ Authoris Palinodiâ.

2 Ut itaque exitialis novitas à præcipuo ſuo deſtituta, damnata, diruta Propagatore, inferos, unde emerſerat, tandem feriò repetat, numquam ampliùs turbatura Eccleſiam; non erit inutile utramque Palinodiam, quantum ad præſentem attinet diſputationem, Lectori Catholico exhibere.

Sic habet prior. „ Ego Edmundus Richer Presbyter Lingonenſis, Doctor Sacræ Facultatis Theologicæ Pariſienſis, & Magnus Magiſter Collegii Cardinalitii Univerſitatis Pariſienſis ſubſignatus, cùm perſpexerim quaſdam propoſitiones libelli à me ſcripti anno 1611. *de Eccleſiaſtica & politica poteſtate*, in malam partem acceptas, hic proteſtor, & declaro me ſemper voluiſſe, atque etiam nunc velle, & meipſum, & libellum præfatum, quaſcumque ejus propoſitiones, earumque interpretationes, omnemque meam doctrinam Eccleſiæ Catholicæ Romanæ, Sanctæ Sedis Apoſtolicæ judicio ſubjicere, quam matrem ac magiſtram omnium Eccleſiarum & infallibilem veritatis Judicem agnoſco, ac proteſtor me permagnum concepiſſe dolorem, aliquas propoſitiones memorati libelli ſic à me eſſe conſcriptas, ut occaſionem offenſionis dederint, quaſi juſtæ &legitimæ poteſtati Summi Pontificis, & Dominorum Prælatorum Eccleſiæ aliquid diminutum, aut detractum vellem; licèt talis intentio mea non fuerit.

„ Quas quidem Propoſitiones, quatenus Eccleſiæ Catholicæ Apoſtolicæ Romanæque judicio, ut ſonant contrarias, vehementer improbo, & condemno: Quam declarationem profiteor me liberè & voluntariè èdidiſſe, ut mea erga Sanctam Sedem Apoſtolicam obedientia cunctis pateat, eamque inter manus Illuſtriſſimi Domini Cardinalis de Richelieu Proviſoris Sorbonæ conſignandam cenſuiſſe, pro ratione obſervantiæ, & debiti mei erga eundem D. Illuſtriſſimum Cardinalem. In cujus rei fidem & teſtimonium præſentem declarationem, & proteſtationem concepi, meaque manu ſcripſi, & obſignavi anno Domini 1629. die Veneris 7. Decembris præſentibus Magiſtro Carolo Talon Parocho S. Gervaſii Pariſienſis, & Patre Joſepho Pariſienſi Ordinis Capuccinorum. E. Richer. Talon. F. Joſeph. „

Hæc prima fuit Edmundi palinodia; in qua Doctorum errantium commune vitium eſt, ut nihil ægriùs, quàm ſe erraſſe fateantur. Enuntiationes aliquas duriùs, quam voluerit, ſonare Richerius agnoſcit. Proteſtatur ſe Sũmi Pontificis, & aliorum Prælatorum poteſtati legitimæ nihil detrahere voluiſſe; ſed proteſtatio actibus nimiùm manifeſtis contraria adeò delictum non diluit, ut defectum præterea Chriſtianæ demiſſionis indicet, & candoris.

Quomodo enim Richerii, quæ mox ſequentur dogmata prottudi ab eo potuerint ſinè animo poteſtatem Pontificis & Antiſtitum reſtringendi, & ſuſpendendi ex conſenſu populi, nemo facilè aſſequetur. Sed hìc mihi in memoriam reducitur obſervatio Cardinalis Pallavicini in Tridentinæ Synodi Hiſtoriâ, ubi de Joannis Heſſelii, & Michaelis Baji erroribus ſermo eſt, ait utrumque Theologum apparuiſſe modeſtiâ præditum & pietate; verùm uniuſcujuſque ſuperbiam circa illud verſari potiſſimùm, quòd ſuæ magis proprium conditioni eſt, & in quo magis amat excellere. Unde mulieri quantumlibet proba viſa fuerit, & patiens contumeliarum, cave exprobres turpitudinem formæ. Sic & Theologo quidlibet perſuadebis faciliùs, quàm ignorantiæ, aut erroris dogmatici ingenuam agnitionem.

At faltem in tribus longè melior iſta Richerii declaratio eſt, omnibus Queſnellianis: primò quòd aliquas libelli ſui propoſitiones ita à ſe conſcriptas eſſe fateatur, ut occaſionem offenſionis dederint: ſecundo quod eas ut ſonant, Eccleſiæ Catholicæ Apoſtolicæ Romanæque judicio contrarias vehementer improbet, & condemnet: tertiò quod omnem doctrinam ſuam judicio ſubjiciat Sedis Apoſtolicæ, quam matrem ac magiſtram omnium Eccleſiarum, & infallibilem veritatis judicem agnoſcit. Tantundem ubi præſtiterint Queſnelliani, ceſſabit omnis appellatio, & pax Eccleſiæ reſtituetur.

3 Neque dixeris, Richerium non ſe ſubmittere Sedi Apoſtolicæ, ſi ſola accipiatur; ſed ut jungitur Eccleſiæ Catholicæ ſeu univerſali. Inanis ea interpretatio eſt, & Richerii verbis apertè contraria; quid enim cogi-

cogitari poſſet ineptius, quàm Sedem Apo-
ſtolicam non ſecundùm ſe; ſed ut ſimul
junctam cum Eccleſia univerſali, id eſt cum
Eccleſiis omnibus, eſſe matrem earum om-
nium ac magiſtram? Evidens eſt de Apoſto-
lica Sede, & quidem ſolâ à Richerio affir-
mari, quod Eccleſiarum omnium mater ac
magiſtra ſit, & *Veritatis Judex infallibilis.*
Si quid tamen majoris luminis deſideres,
illud abunde præſtitum reperies in palino-
dia poſteriore, quam moriens reliquit in ſuo
muſæo, futurum omnibus, etiam poſteris
teſtimonium bonæ fidei indubitatum.

„ Cùm [inquit] mihi perlatum fuerit,
„ me non omnibus ſatisfeciſſe, & quoſdam
„ ægrè ferre, me non ſatis clarè ac diluci-
„ dè errores meos abjuraſſe, in ea quam
„ anno ſuperiore cecini palinodiâ; Nunc
„ operæ pretium duxi ex libello à me con-
„ ſcripto ſeptem dumtaxat propoſitiones
„ in Sanctam Sedem Apoſtolicam contu-
„ melioſiores excerpere, quò paulò fu-
„ ſiùs exererer ea quæ γνώμῃ abjeci; ideo
„ luce tenebris oppoſita omnem cavilla-
„ tionis, vel tergiverſationis anſam ca-
„ lamo linguâque expungam; ſicut olim
„ enſe ſuo nodum Gordianum Alexander
„ excîdit. Quod tibi Lector non in inte-
„ gram ſolutionem debiti, nec in omnium
„ errorum meorum piaculum erit; ſed tan-
„ tummodo pro pignore majoris lucubra-
„ tionis accipias. Nam ſi antehac œſtro
„ percitus, ſchiſmaticis favi, orthodoxam
„ doctrinam pro virili inpoſterum me tue-
„ ri, ac protegere velle teſtificor, ut cum
„ fratribus meis juxtà Apoſtoli conſilium
„ ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ Cor. I. in
„ eadem ſententia vivam & moriar.

4 „ 1. *PROPOSITIO* pag. 8. *Chriſtus ſuam*
„ *fundando Eccleſiam, priùs, immediatiùs,*
„ *& eſſentialiùs claves ſeu juriſdictionem*
„ *toti dedit Eccleſiæ, quàm Petro, & aliis*
„ *Apoſtolis.*

„ Hanc Propoſitionem doctrinæ Eccle-
„ ſiæ Catholicæ, à Sanctis vetuſtiſque Pa-
„ tribus fideliter expoſitæ adverſari, libe-
„ rè fateor. Aſſerunt enim Chriſtum claves
„ juriſdictionis Eccleſiaſticæ primò, im-
„ mediatè, & eſſentialiter, non per acci-
„ dens Petro dediſſe. Deinde per Sanctum
„ Petrum Eccleſiæ Prælatis contuliſſe.
„ Quod inter cæteros Optatus Milevita-
„ nus teſtatur libro 7. *Bono unitatis*, inquit,
„ *Beatus Petrus, cui ſatis erat, ſi poſtquam*
„ *negavit, ſolam veniam conſequeretur, &*
„ *præferri omnibus Apoſtolis meruit, & cla-*
„ *ves regni cœlorum communicandas cæteris*
„ *ſolus accepit.*

„ Huic quoque veritati ſchola Pari-
„ ſienſis aſſentit; in quâ tamquam ſidus
„ D. Thomas olim fulſit. *Quamvis*, ait
„ ille Angelicus Doctor, in 4. ſent. diſt. 24.
„ q. 3. art. 2. *Omnibus Apoſtolis data ſit com-*
„ *muniter poteſtas ligandi & ſolvendi, ta-*
„ *men ut in hac poteſtate aliquis ordo ſignifi-*
„ *caretur, primò ſoli Petro data eſt, ut oſten-*
„ *datur, quòd ab eo in alios debet iſta pote-*
„ *ſtas deſcendere.*

„ 2. *PROPOSITIO* pag. 2. *Tota juriſdi-*
„ *ctio Eccleſiaſtica primò propriè & eſſentia-*
„ *liter Eccleſiæ convenit. Romano autem*
„ *Pontifici, atque aliis Epiſcopis, inſtrumen-*
„ *taliter, miniſterialiter, & quoad execu-*
„ *tionem tantùm, ſicut facultas videndi ocu-*
„ *lo competit.*

„ Hanc Propoſitionem, ſeu potiùs hæ-
„ reſim, ex putridis Lutheri & Calvini
„ fontibus me hauſiſſe non diffiteor, qui
„ ambo impiè falſóque contendunt, pro-
„ priè & immediatè juriſdictionem Eccle-
„ ſiæ fuiſſe datam à Chriſto, non S. Petro,
„ aliis Apoſtolis & Epiſcopis, niſi per ac-
„ cidens, inſtrumentaliter, & nomine Ec-
„ cleſiæ. *Plenitudo poteſtatis Eccleſiaſticæ,*
„ inquit Gerſonius ejuſdem ſcholæ Pari-
„ ſienſis egregius defenſor de Poteſt. Ec-
„ cleſiaſt. conſider. 10. *ſic propriè ſumptæ,*
„ *de lege ordinaria non eſt, niſi in unico Sum-*
„ *mo Pontifice formaliter, & ſubjectivè: alio-*
„ *quin Eccleſiaſticum regimen, non eſſet mo-*
„ *narchicum, & haberet poſſet multiplex ca-*
„ *put ex æquo; quod eſt apertè hæreticum.*

„ His verbis aſſerit Chriſtum juriſdi-
„ ctionem Eccleſiaſticam eſſentialiter, &
„ propriè dediſſe omnibus Apoſtolis at-
„ que aliis Prælatis Eccleſiæ; ſed eminen-
„ tiori modo, & Principaliter D. Petro, &
„ ejus Succeſſoribus. Quod ad ſimilitudi-
„ nem, quam ego produxi ipſamet au-
„ thorem ſuum convincit; nam ſicut facul-
„ tas videndi eſt in oculo formaliter & ſub-
„ jectivè, ſoluſque oculus eſſentialiter vi-
„ det, & immediatè; Homo verò mediatè
„ tantùm, nimirum per oculum; ita ut bene
„ quadret reductio ſimilitudinis, ad ſimi-
„ litudinem; Romanus Pontifex & alii Epi-
„ ſcopi; quos oculo comparavi, juriſdi-
„ ctione Eccleſiaſtica formaliter, eſſentia-
„ literque potiuntur. Nam ſi proprium &
„ eſſentiale non ſit Pontifici Romano &
„ aliis Epiſcopis, populum fidelem in ſpi-
„ ritualibus regere, quid erit Pontificiæ &
„ Epiſcopali dignitati proprium, & eſſen-
„ tiale, quo ab aliis humanis vitæ muneri-
„ bus officiiſque diſtinguantur?

5 „ 3. *PROPOSITIO* pag. 10. *Chriſtus*
„ *non*

„ *non tam uni Petro, quàm unitati infalli-*
„ *bilem clavium poteſtatem detulit*. Hunc
„ meum errorem cum Divo Barnardo mœ-
„ rens deteſtor. Tu es (inquit alloquens
„ Summum Pontificem ad Eugenium Pa-
„ pam) cui claves traditæ, cui oves com-
„ miſſæ ſunt. Sunt quidem alii cœli jani-
„ tores, & gregis paſtores; ſed tu tantò
„ glorioſius, quantò & differentiùs utrum-
„ que præ cæteris nomen hæreditaſti. Ha-
„ bent illi ſibi aſſignatos greges ſinguli ſin-
„ gulos: ribi univerſi crediti ſunt, uni
„ unus. Nec modò ovium; ſed & Paſto-
„ rum tu unus omnium Paſtor. Illud eriam
„ Sorbonæ ornamentum, quòd ſuperiùs
„ citavi, inter errores hæreticos hæreſeſ-
„ qne manifeſtas hanc Propoſitionem re-
„ poſuit, quod claves ſint datæ unitati,
„ non uni.

„ 4. Propoſitio pag. 2. *Status Eccleſiæ*
„ *ab ejuſdem regimine diſtinguitur. Status*
„ *enim monarchicus eſt &c. Regimen verò*
„ *Ariſtocraticum &c. quia omuium optimum,*
„ *& uaturæ convenientiſſimum.* Ego quidem
„ in hac Propoſitione me gravirer erraſſe
„ fateor, multa inepta, planèque hæretica
„ dicendo; ſtatus enim cujuſque rei ſive
„ privatæ, ſive publicæ, arque regimen
„ ejuſdem, realirer idem ſunt, nec à ſe in-
„ vicem divelli poſſunr. Nam quis, niſi
„ læſæ majeſtatis reus ſtatnn Monarchi-
„ cum ab illius regimine ita vellet diſtin-
„ guere, ut ſtatus quidem penès regem
„ eſſet; regimen verò & poteſtas in actum
„ redacta penès primates regni; ita ut Ma-
„ jeſtas imperii non tam Regi, quàm con-
„ ſiliariis, vel ordinibus regni compete-
„ ret?

6 „ Fatendum eſt igitur, in Eccleſia &
„ ſtatum, & regimen ejuſdem in perſona
„ Summi Pontificis conſiſtere. Cui omnes
„ Chriſtiani jure Divino in ſpiritualibus
„ parêre tenentur. *In uno Monarcha ſupre-*
„ *mo*, inquit Gerſonius, libro *de Auferib.*
„ *Paſt. per univerſum fundata eſt à Chriſto*
„ *Eccleſiaſtica poteſtas, præter quam nullam*
„ *aliam politiam iuſtituit Chriſtus immuta-*
„ *biliter monarchicam, & quodammodo Re-*
„ *galem: & oppoſitum ſentieutes, ſi pertina-*
„ *ces maneant, judicandi ſunt hæretici*. Ean-
„ dem peſtiferam doctrinam ſuperioribus
„ annis celeberrima Sorbonæ ſchola ex-
„ ploſit, cùm Spalatenſis pſeudo-Archi-
„ epiſcopus in ſuis ſcriptis, Monarchiæ
„ formam non fniſſe immediatè in Eccle-
„ ſia à Chriſto inſtitutam, aſſeruiſſet &c.
„ Apoſtolos ſimul & in ſolidum Ariſtocra-
„ ticè curam Eccleſiæ geſſiſſe cum æquali
„ poteſtate, omneſque Epiſcopos regere
„ Eccleſiam cum plena poteſtare.

„ Quas Propoſiriones hærericas, ſchi-
„ ſmaticas, ordinis hierarchici ſubverſi-
„ vas, & pacis Eccleſiæ ſubverſivas ora-
„ culum illud declaravit, & ego etiam de-
„ claro. Teſtificaturque Sorhona meram
„ contra Facultatem Pariſienſem impoſtu-
„ ram eſſe, quod ipſemet Spalarenſis au-
„ ſus eſſet ſcribere, ſcholam illam ſuam
„ eſſe, & reipſa poteſtati ſtudere Ariſtocra-
„ ticæ, non Monarchicæ.

„ 5 *PROPOSITIO*. Pag. 18. *Petrus cla-*
„ *ves juriſdictionis accepit à Chriſto Domino,*
„ *non pro ſe; ſed pro Eccleſia, & nomine totius*
„ *Eccleſiæ, non ut Paſtor Oecumenicus, &*
„ *Princeps; ſed ut miniſter tantùm & execu-*
„ *tor decretorum Eccleſiæ*. Hæc ſanè Propo-
„ ſitio redoler hæreſim Joannis Hus, qui
„ aſſerere præſumpſerat, Papam non eſſe
„ caput Eccleſiæ, nec claves accepiſſe, niſi
„ nomine illius. Quod à Concilio Con-
„ ſtantienſi condemnarum fuir, & nunc
„ etiam condemno.

„ Quamvis enim D. Petrus propter Pri-
„ marum & officium Paſtorale perſonam
„ totius Eccleſiæ ſuſtinuerit in accipiendis
„ à Chriſto clavibus; eas tamen accepit
„ non tamquam Eccleſiæ Vicarius, atque
„ ſimplex miuiſter; ſed tamquam Supre-
„ mus Paſtor, Rector, & Princeps, ſummuſ-
„ que univerſalis Eccleſiæ moderator; li-
„ cèt non pro ſe; ſed propter Eccleſiam,
„ ejuſque ſalutare regimen eas acceperit,
„ non ſecus, quàm Monarcha, qui in per-
„ ſona Populi ſui, gladium, quem portat,
„ à Deo accepit.... Hoc ſenſu claves Pe-
„ rrum nomine Eccleſiæ à Domino acce-
„ piſſe, S. Auguſtinus clariſſimè ſignificat
„ in Pſal. 108. his verbis: *Quædam dicun-*
„ *tur quæ ad Apoſtolum Petrum propriè per-*
„ *tinere videntur; nec tamen habere illuſtrem*
„ *intellectum, niſi eum referentur ad Eccle-*
„ *ſiam, cujus ille aguoſcitur in figura geſſiſſe*
„ *perſonam propter Primatum, quem in di-*
„ *ſcipulos habuit.*

7 „ Huic quoque orthodoxæ doctrinæ
„ ſchola Pariſienſis minimè diſſentit. *Soli*
„ *Petro*, inquit S. Thomas, *promiſit Domi-*
„ *nus claves regni cælorum, ut oſtenderetur*
„ *poteſtas clavium per eum ad alios derivan-*
„ *da, ad conſervandam Eccleſiæ unitatem.*
„ Denique ut rem altiùs evocem, Sancti
„ Parres Concilii Chalcedonenſis, nihil
„ detraxerunt ſupremæ poteſtati Summi
„ Pontificis, quem eis præeſſe ὡς κεφαλὴ
„ μελῶν ſicut caput membris agnoverunt,
„ eumque Divus Chryſoſtomus τὴν κρηπῖδα

„ τῆς

„ *τῆς ἐκκλησίας* fundamentum Eccleſiæ prædi-
„ cat. Nonne nos puderet, qui religio-
„ nem Chriſtianam profitemur; ſi de Sum-
„ mo Pontifice noſtro minùs piè credere-
„ mus, quàm olim pagani de eo, qui apud
„ illos ſimilem titulum ſibi arrogabat?
„ Nunc Deûm munere, refert hiſtoria
„ Romana (Tac. lib. 3. Annal.) Summum
„ Pontificem ſummum hominum eſſe, non
„ æmulationi, non odio, aut privatis affe-
„ ctionibus obnoxium. Majora quidem
„ credenda ſunt de Summo Pontifice, qui
„ naviculæ Petri clavum hodie tenet; cùm
„ omnium virtutum ſit exemplar.

Hactenns Edmundus Richerius, cujus Propoſitionem ſextam & ſeptimam cum utriuſque ejuratione prætermitto, quia ad præſens inſtitutum noſtrum non ſunt neceſſariæ.

CAPUT II.

Animadverſiones in poſteriorem Richerii Palinodiam & condemnati erroris iterata convictio.

1 QUemadmodum doctrina Richerii in damnato opere tradita poteſtatem ſubruebat Eccleſiaſticam, tum Summi Pontificis, tnm Epiſcoporum, non ſolùm in excommunicando; ſed etiam in cæteris juriſdictionis actibus, & omni penitùs Chriſtiani populi gubernatione, ita poſterior ejus Palinodia illam reſtituit, invictiſque ſtabilit argumentis. Si nempe *Chriſtus, fundans Eccleſiam, priùs immediatius, & eſſentialius* ut Richerius in exitiali opuſculo loquebatur, *claves ſeu juriſdictionem toti dediſſet Eccleſiæ, quàm Petro & aliis Apoſtolis*, ſi tota juriſdictio Eccleſiaſtica primò, propriè, & eſſentialiter Eccleſiæ conveniret; Romano autem Pontifici, atque aliis Epiſcopis ſolùm Inſtrumentaliter, miniſterialiter, & quoad executionem tantùm; modus adigendi rebelles ſubditos ad officium nullus Pontifici, nullus Epiſcopis ſupereſſet.

Inſtrumentum ſcilicet moveri à ſe ipſo non poteſt; ſed in omnibus actibns dependet à cauſa ſuperioris ordinis, penès quam facultas movendi eſt. Miniſter Domino ſubditur, ejus debet obſequi voluntati, & ſolnm exequi, qnod jubetnr, vel approbatur ab eo, penès qnem eſt *tota juriſdictio propriè & eſſentialiter*: atque ita ex antecedente poſito à Richerio in utroque priore dogmate conſecutio flueret indeclinabilis, neque à Pontifice, neque ab Epiſcopis etiam in Concilio Oecumenico congregatis, abſque conſenſu ſaltem præſumpto *totius Eccleſiæ*, ullam ferri poſſe excommunicationis ſententiam, imò neque legem ullam, aut præceptum. Tali nititur fundamento manifeſtè hæretico Queſnelliana novitas: *Eccleſia authoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Paſtores de conſenſu ſaltem præſumpto totius corporis.*

Si verò, ut Richerius ſe catholicè corrigens fatetur, *Chriſtus claves juriſdictionis Eccleſiaſticæ primò, immediatè & eſſentialiter, non per accidens Petro dederit, deinde per Sanctum Petrum Prælatis Eccleſiæ contulerit*: Si, ut etiam rectè Gerſonius, *Eccleſiaſticum regimen ſit Monarchicum, & plenitudo poteſtatis propriè ſumpta de lege ordinaria non ſit, niſi in unico Summo Pontifice formaliter, & ſubjectivè*: Si, ut clariſſimè Angelicus, *Primùm ſoli Petro poteſtas ligandi & ſolvendi data ſit ut oſtendatur, quòd ab eo in alios debeat iſta poteſtas deſcendere*; ſive, ut Optatus Milevitanus ait, *Petrus præferri omnibus Apoſtolis meruerit & claves regni cælorum cõmunicandas ſolus acceperit*, perſpicuum eſt, quòd excommunicandi authoritas, poteſtas ligandi & ſolvendi, imponendi præcepta, reſideat immediatè in Pontifice, eaque, dum ab eo deſcenderit in Epiſcopos, atque in præpoſitos inferiores, non dependeat à Populo, & *toto corpore*, ut Queſnelli prætendit hypotheſis, ſeu potiùs, ut Richerius agnoſcit, *hæreſis ex putridis Lutheri & Calvini hauſta fontibus*, ut me, inquit Richerius, *hauſiſſe non diffiteor*.

2 Dices: Queſnelli Propoſitio de ſola aſſerit *excommunicandi authoritate*, quòd ea in ſuo exercitio pendeat à totius corporis conſenſu ſaltem præſumpto; cur igitur ſententia illa invidioſiùs extenditur ad quamlibet Pontificis & inferiorum Antiſtitum poteſtatem, univerſam alligans totius conſenſui Eccleſiæ?

Viciſſim & nos quærimus, velitne adverſarius, nos & omnes homines in Queſnelli gratiam cæcutire meridie, neque in fulgentiſſima luce perſpicere conſecutiones neceſſarias, ex propoſito confirmatoque ſæpius à ſuis authoribus dogmate ſponte proſilientes? Ut ſcilicet Queſnellus cum ſociis, vindicet præſentem de excommunicatione articulum, ubique adhibet Auguſtini ſententiam de poteſtate clavium abſque ulla reſtrictione aut limite enunciatam; ſed nihil eſt qnod reverà faveat novitati, ut in ſolutione objectionum mox videbitur.

Quod

Quod ait Richerius, *Petrum* omnibus Apoſtolis fuiſſe prælatum, & *claves regni Cœlorum communicandas cæteris ſolùm accepiſſe: huic quoque veritati Scholam Pariſienſem aſſentire*, apertè ſignificat illius temporis Sorbonam in communi fuiſſe Doctorum Sententia de juriſdictione à Chriſto quidem; ſed per Summum ſuum Vicarium in alios derivatâ Antiſtites. At iſtud hîc modò agitari pluribus neceſſitas non poſtulat; cùm Epiſcopalis æquè, ac Pontificia authoritas Queſnelliano articulo impetatur, atque ad legitimam hujus damnationem ſufficiat oſtendere, quòd Pontifex neque poteſtatem accipiat ab Eccleſia, neque pro poteſtatis exercitio *conſenſum totius corporis* noviſſe debeat, vel *præſumere*; ſed Eccleſiæ *ſtatum*, *& regimen eſſe immutabiliter Monarchicum à Chriſto inſtitutum*; *& oppoſitum ſentientes, ſi pertinaces maneant, judicandos eſſe hæreticos*, ut cenſuit Gerſonius lib. de Auferib. Paſt. ipſo referente ſuperius Richerio.

Eandem peſtiferam doctrinam ſuperioribus annis, teſte iterum Richerio, *celeberrima Sorbonæ Schola exploſit, cum Spalatenſis pſeudo-Archiepiſcopus* (Marcus Antonius de Dominis) *in ſuis ſcriptis, Monarchiæ formam non fuiſſe immediatè in Eccleſia à Chriſto inſtitutam, aſſeruiſſet*.

3 Queſnellus autem non ſolùm regimen denegat Eccleſiæ Monarchicum; ſed etiam Ariſtocraticum,atque ipſo ſtatuit Democratico deterius: adeò ſcilicet conſiſtens in multitudine, ut ſi vel unus è populo diſſenſerit, nulla fieri valeat conſtitutio, nullus reus publica authoritate caſtigari. Si enim excommunicandi poteſtatem Eccleſia non habeat cum libertate exercitii, niſi toto corpore conſentiente, ne Conciliũ quidem Oecumenicũ auferit excommunicare quempiam, qui diſſolutum aliquem de plebe infima, vel leviſſimam mulierculam ſibi conſciverit publicè patrocinantem; quolibet enim publicè reclamante, manifeſtum eſt præſumi non poſſe *totius corporis conſenſum*. Abſque iſtiuſmodi autem præſumptione authoritas Eccleſiæ ad excommunicandum nulla eſt, aſſerente Queſnello: *Eccleſia authoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Paſtores de conſenſu ſaltem præſumpto totius corporis*: quæ conditio ſi defuerit, ruit Eccleſiæ poteſtas excommunicandi, vel ab omni ſuſpenditur effectu.

Cujus aſſertionis ratio præcipua, & quodammodo unica eſt, quædam Auguſtini, & Fulgentii locutio metaphorica mox accuratiùs expendenda; de qua interim notare ſufficiat, totum argumenti robur eo contineri compendio, quod *Eccleſia catholica ſit, cui Deus in perſona Petri ligandi ſolvendique tribuit poteſtatem*: Verba ſunt S. Fulgentii lib. de fide ad Petrum cap. 3. Quæ applicata Queſnelli articulo, veluti ejus ratio, & fundamentum ſic ab eo, ſicut ab errante aliàs Richerio, accipiuntur, quaſi claves à Chriſto non Petro collatæ fuerint propriè, & immediatè; ſed *toti corpori* quod eſt Eccleſia, ut Pontifex, velut ejus miniſter, non aliud exequatur, quàm quod totius multitudinis, tamquam Dominæ, conſenſu judicaverit roboratum.

Damnata igitur Queſnelli de excommunicandi poteſtate enuntiatio, nonniſi ſurculus, & germen aliquod eſt fœcundæ arboris jam detectæ; ſive particularis quædam aſſertio contenta in generali, quæ de poteſtate clavium univerſa eſt, quaſi ea non Petro immediatè; ſed toti fuerit commiſſa Eccleſiæ, à cujus nutibus pendere debeat Pontifex, neque decernere quidquam, niſi quod omnium in ea partium ſuffragiis præſumpſerit approbari: non alias conderet leges, non alias ſtatueret tranſgreſſoribus pœnas; non aliam ferret condemnationis ſententiam, quàm prout toti corpori placere ſupponeret.

Non ea fuit Galliarum Epiſcopis opinio, dum anno 1653. die 19. Julii ad Innocentium X. ſcripſerunt: *Judicia pro ſancienda regula fidei à Summis Pontificibus lata ſuper Epiſcoporum conſultatione* [*ſive ſuam in actis relationis ſententiam ponant, ſive omittant*] *Divinâ æquè, ac Summâ per univerſam Eccleſiam authoritate niti, cui Chriſtiani omnes ex officio ipſius quoque mentis obſequium præſtare tenentur*.

4 Si judicia Summorum Pontificum, quando ab Epiſcopis, non omnibus, ut in caſu evidens eſt, ſed aliquibus conſuluntur, pro ſancienda regula fidei, nituntur authoritate Divina æquè, ac Summa, cui Chriſtiani omnes ex officio etiam mente obſequi teneantur, perſpicuum eſt, non debere Pontifices pro condenda fidei regula neceſſariò expectare, vel præſumere *totius corporis conſenſum*; ſed cum à Pontificibus poſſe imperari, cumque præſtari debere à ſingulis, qui Chriſtianorum, & fidelium nomine gloriantur. Aliàs univerſam gubernandi Eccleſiam, imò Diœceſim quamlibet recta ratio deſtrueretur. Quis enim Epiſcopus ſibi, vel aliis perſuadeat ſe accepiſſe gubernaculum majore prærogativâ, quàm Summo obtigerit Chriſti Vicario, qui neque ex-

com-

communicare, neque præcepta ulla ferre, neque aliter poteſtate clavium uti valeat, quàm toti noverit eſſe gratum Eccleſiæ? Præſumi autem totius corporis placitum nequit, ſi vel unus, conſcio præſule obmurmuret.

Sed neque Patrifamilias in ſuam familiam, neque ulli Principi laico, etiam Regi, vel Imperatori, plus juris communiter cenſetur competere in ſuos quoad regimen temporale, quàm quoad Spiritnale Pontifici. Quis verò modus foret in ſimili hypotheſi gubernandi familiam, civitatem, exercitum, regnum, aut rempublicam, quando nulla pœna ſtatui poſſet, nullum exigi ſubſidium, aut contributio pecuniaria, nullum vectigal, niſi quod ſubditis omnibus arrideret?

Ad incongrua adeò, & abſurda delabi, neceſſe eſt quemliber damnati articuli propugnatorem. Quid dico delabi? Eò nova ſecta ultro convolat operibus manifeſtis. Locum hunc extendere, & exornare poſſem hiſtoriarum ſerie non ingrata lectoribus; ſed adverſariis nimiùm forſitan odioſâ.

Præſenti inſtituto ſufficit, quod in Palinodiæ ſuæ fine Richerius addit: „ Pœnitet „ me Parochos Epiſcopis æquaſſe, hæc ef„ futiendo; *Senatum aut comitium nativum* „ *Eccleſiæ à Domino inſtitutum vocamus non* „ *modò Epiſcopos; ſed omnes presbyteros cu*„ *ram animarum habentes*; quod hæreti„ cum, & ſchiſmaticum lubens confiteor. „ Nec in minorem errorem incidi adver„ sùs Regum poteſtatem, cùm perperam „ ſcripſerim, *omnem Principatum, quoad* „ *vim coactivam ab hominum conſenſu pen*„ *dere &c.* Quod quidem ab hæreticorum „ lacunis hauſi, & quod etiam contra Dei „ Verbum luctari non diffiteor. Rom. 13. „ *Omnis anima poteſtatibus ſupereminentio*„ *ribus ſubjecta eſto; Non eſt enim poteſtas* „ *niſi à Deo*.

Quod autem Adverſarii nuper in Belgio, nullâ memoratâ Authoris Palinodiâ, librum Richerii Romano Pontifici, Epiſcopis, Regibus, Principibus tam Imperii, quàm Sacerdotii univerſis adeò injurium novis iterum typis ediderint, ſatis apertè libertinorum iſtiuſmodi videtur pandere conſilium, ut omnem deſtruant erga utriuſque fori Principes obedientiam, retentâ ſolâ hypocriſi, & obedientiæ ſimulatione, ubi nondum tuta ſatis appareret rebellio manifeſta. Hinc confirmatur, quod Chriſtianiſſimo Regi glorioſæ recordationis Ludovico XIV. adſcribitur, *Janſeniſtæ neque Pontificem volunt, neque Regem*. Janſenianæ hujus averſionis ratio proditur articulo Queſnelli 96. *Omnes poteſtates ſunt contrariæ prædicatoribus veritatis*: quod *Deus permittit* .. *ut ejus* (veritatis) *victoria attribui non poſſit niſi Divinæ gratiæ*, quæ omnibus inimica poteſtatibus, ſolis acephalis propitia ſupponitur Queſnellianis.

5 Facilè hac ratione aſſequimur, quare Novator ille in Epiſtola, ficto nomine *Abbatis* editâ, *ad quemdam Romanæ Curiæ Prælatum* pag. 30. *Romanos* aſſerat *majore præditos ingenio, quàm ut credant nos* (cum toto noſtro Janſeniano ordine) *terreri ſententia excommunicationis Pontifici reſervatæ*; non enim illa Janſeniſtarum ſuffragiis approbatur. *Eccleſia* autem non aliter *authoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos paſtores*; quàm *de conſenſu ſaltem præſumpto totius corporis*. Et quia juxta præcipuam novi hujus dogmatis probationem, Chiſtus non dedit Claves Petro; ſed Eccleſiæ, cujus Pontifex, & inferiores Antiſtites ſolummodo miniſtri ſunt, & Vicarii, mirum non eſt, eoſdem abſque totius corporis conſenſu ſaltem præſumpto, neque excommunicationes inferre poſſe, neque leges condere, aut ullum præceptum.

Unde pariter intelligimus, quo fundamento Schiſmaticam ſtabiliat poſſeſſionem, qua magnificè gloriatur in eadem Epiſtola pag. 18. *Habemus hoc nos ſingulare præ cæteris, quo nobis bene eſt, quodque ſemper retinebimus, quod ſimus in poſſeſſione eandem ſemper proſequendi ſemitam, quidquid à Romanis Cenſoribus opponatur, & quodcumque decretum ab eo demanaverit tribunali*. Quia ſcilicet nihil iſtiuſmodi cenſurarum Decretorumque contra nos emanantium noſtro placito confirmatur, qui membra ſumus Eccleſiæ nobiliora. Quæ quidem gloriatio Calviniſtis, libertinis, & iſtiuſmodi fæce hominum dignior eſt, quàm nomen profitentium Auguſtinianum, & inter Chriſtianos ethicam rigidiorem. Ita Janſenianæ commodiſſima via panditur Sanctitati. Sed ad proſcriptum hic articulum redeamus. Cui umquam Pontifici, cui Antiſtiti eſſe licuit tam beato, ut legem conderet, qua innata mortalibus concupiſcentia refrænaretur, & tamen placeret illa univerſis, reprobaretur à nemine? Quæ umquam lata eſt, aut ferri deinceps poterit excommunicatio, quæ nulli diſpliceat, etiam eorum qui feriuntur? Quapropter ubi perſuaſa hominibus fuerit Queſnelli Sententia ad excommunicationem legitimam exigi neceſſariò totius conſenſum Eccleſiæ, nihil videbitur reo cuilibet facilius, quàm obicem ponere cenſuræ, de-

denegando ſuffragium. Quis adeò amicis omnibus, & fautoribus, eriam inter conſanguineos deſtirutus eſt, ur neminem inducere valeat ad ſuo adhærendum diſſenſui?

Nullo hic Scientiæ Theologicæ ſubſidio, nullo ingenii acumine opus eſt, ut quis perſpiciat, ab excommunicatione gradum facilè fieri ad impediendum Eccleſiaſticas puniriones etiam cæteras; quia omnes exercitium authoritatis ſunr, poteſtate clavium comprehenſæ, quas Chriſtus, ſi adverſarios audiverimus, non Petro contulit; ſed Eccleſiæ. Talis quidem Scripturarum interpretario hactenus ignota fuerat catholicis, niſi quod ſeiverint eam inrer Lutheri, Calvini, Marci Anronii de Dominis commenta hæretica numerari: atqne hoc ipſi lumen faruum accipere poruerint ab hæreſiarchis in Conſtantienſi Synodo condemnatis.

Perſpicua Chriſti verba ſunt directa ad Petrum, poſtquam hic inſpiratâ cœlitus confeſſione, Chriſti prædicaverat Divinitatem: *Tu es Chriſtus filius Dei vivi*, ut apud Matthæum legitur cap.16. audire mox à Salvarore meruit dignumglorioſâ adeò profeſſione præmium: *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adverſùs eam: & tibi dabo claves regni Cœlorum, & quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in Cœlis, & quodcumque ſolveris ſuper terram erit ſolutum, & in Cœlis.*

Ubi iſtud *Tibi dabo claves regni Cœlorum* ad Apoſtolorum Principem propriè & immediatè, non ad univerſam referri Eccleſiam, tam evidens eſt, ut ſupervacanea videatur Sanctorum declaratio interprerum, ſufficientibus cuilibet ſuis oculis, & qualicumque Latini intelligentiâ ſermonis.

6 Sic meritò S. Gregorius Magnus lib.4. Epiſt.32. ait: *Cunctis Evangelium ſcientibus liquet, quòd voce Dominica Sancto, & omnium Apoſtolorum Principi Petro, totius Eccleſiæ cura commiſſa eſt*: Rationem ibi Doctor Sanctiſſimus mox reddit: ipſi quippe dicitur: *Tibi dabo claves regni Cœlorum.*

Ita quoque Sanctus Hilarius in hunc locum: S. Leo Sermone 2. in Anniverſ. aſſumpt. & alii paſſim. S. Auguſtinus lib.2. contra duas epiſtolas Gaudentii cap.23. *Numquid melior Razias, quàm Petrus Apoſtolus, qui ubi dixit, Tu es Chriſtus Filius Dei vivi, tam beatus à Domino appellatus eſt, ut claves regni Cœlorum accipere mereretur? Nec tamen ideo creditur imitandus, ubi mox eodem momento reprehenſus audivit: Vade poſt me Satana; non enim ſapis, quæ Dei ſunt.* Petrum indubiè in perſona propria afficit hæc reprehenſio, quæ apud Matthæum eſt eodem capite, & non niſi quatuor verſibus poſt Clavium promiſſionem; non antem reprehendirur Eccleſia, neqne veluri ejus Vicem gerens Petrus; ſed in perſona, ut dixi, propria; proinde ut Auguſtinus obſervar, in eadem quoque perſona, & non ut Miniſter Eccleſiæ, aur ejus Vicarius poteſtarem clavium accepit.

Simili modo S. Ambroſius lib. de Iſaac cap.3. in illa Verba Domini ad Petrum Joann. cap.13. *Non potes me ſequi modò; ſequêris autem poſtea*, ſic animadvertit: *Claves commiſerat regni Cœlorum, & ſequelam imparem judicavit*: ubi perſpicuum eſt, commiſſionem clavium eidem fieri, qui Chriſtum ſequi deſiderat patientem; ſed edocetur, quòd nondum poſſit: ſecuturus autem ſit poſtea. Quod totum Petro convenit homini ſingulari, non ut totam repræſentanti Eccleſiam. Chryſoſtomus hom.54. in Matthæum. *Et tibi dabo claves Regni Cœlorum: Quaſi diceret, ſicut Pater dedit tibi me cognoſcere; ita & ego aliquid dabo; ſcilicet claves regni Cœlorum.*

Rationem congruam ſuggerit Rabanus: *Qui enim regem Cœlorum majore præ cæteris devotione confeſſus eſt, meritò præ cæteris ipſe collatis clavibus regni cœleſtis donatus eſt, ut conſtaret omnibus, quia abſque ea confeſſione, ac fide Regnum Cœlorum nullus poſſet intrare.*

Iterum Chryſoſtomus ibidem: *Vide autem qualiter Chriſtus reducat Petrum in excelſam de ipſo intelligentiam. Hæc enim ſe promittit daturum, quæ ſunt propria Dei ſolius; ſcilicet peccata ſolvere, & Eccleſiam immutabilem facere inter tot perſecutionum, & tentationum procellas.* Ubi patet iterum Petrum non pro tota Eccleſia, ſed ejus capite, & Rectore velut ſupremo Chriſti Vicario ſummâ donando poteſtate deſignari. Semper celebrabirur ab omnibus pulcherrima S. Bernardi de prærogativis Pontificiis Sententia ex lib.2. de Conſideratione ad Eugenium Papam. *Quis es? Sacerdos magnus, Summus Pontifex: tu Princeps Epiſcoporum, tu hæres Apoſtolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, Patriarchatu Abraham, ordine Melchiſedech, dignitate Aaron, authoritate Moyſes, judicatu Samuel, poteſtate Petrus, unctione Chriſtus. Tu es cui claves traditæ, cui oves creditæ ſunt.*

7 Nonne oculis, aut mente captum eſſe diceres, qui contenderet clavium traditionem, & commiſſionem ovium, cum prærogativis ibi reliquis, à Doctore Mellifluo aſſeri non velut Eugenio Pontifici; ſed toti

Digitized by Google

toti Eccleſiæ convenientem? Inaniſſimum igitur eſt, quale hæreticos decuit Lutheri, & Calvini commentum contra Pontificis authoritatem. Neque iſtiuſmodi ineptiarum adoptatio novis Auguſtini diſcipulis honorifica eſt. Sed quid faciant quibus odio implacabili adversùs Sedem Apoſtolicam furere, ejuſque convellere authoritatem, inſaniſſimè conſtitutum eſt? Non occurrente ſcilicet ſolido contra fidei Petram ariete, ſtramineum, & ipſo ſtramine leviorem arripere cæca rabies compellit.

Nos verò, quoniam fixa mentibus adverſariorum pertinacia eſt, Lectorem catholicum pacata oratione in veræ fidei Sententia ampliùs confirmantes, contra renaſcentem hæreſim invictiſſimè præmuniamus. Argumentum contra illam ineluctabile eſt, quod à Mellifluo ſuperiùs Doctore ſuggeritur, videlicet eidem à Chriſto fuiſſe claves traditas, cui fuêre oves creditæ. Has autem creditas fuiſſe Petro, non univerſæ fidelium multitudini, utpote cui Chriſtus paſtorem tribuit Principem Apoſtolorum, clariſſimus apud Joannem cap.21. textus nos edocet Euangelii, accedente Patrum omnium, & interpretum traditione.

Sic iterum Bernardus lib.2. de Conſideratione *Cui non dico Epiſcoporum; ſed etiam Apoſtolorum, ſic abſolutè, & indiſcretè tota commiſſæ ſunt oves? Si me amas Petre, paſce oves meas. Quas? illius, vel illius populos Civitatis, aut Regionis, aut certè Regni? oves meas, inquit. Cui non planum, non deſignaſſe aliquas; ſed aſſignaſſe omnes? Nihil excipitur ubi diſtinguitur nihil.*

Theophilatus in caput ultimum: Joannis: *Finito prandio præfecturam ovium totius mundi Petro commendabat: non autem alii; ſed huic tradidit.* Idem in caput 22. Lucæ: *Tu Petre, converſus bonum exemplum pœnitentiæ omnibus eris, qui cùm Apoſtolus fueris, & negaveris, iterum receperis Primatum omnium, & præfecturam Orbis.*

Negaveratne Chriſtum Petrus nomine Eccleſiæ, an ſuo, & in perſona propriâ? Sic igitur, & præfecturam ovium ſuſcepit non tanquam Eccleſiæ Vicarius, vel ab ea delegatus; ſed tamquam is qui triplici negationi triplicem oppoſuit, Chriſto interrogante, dilectionem.

S. Leo Sermone 3. de Aſſumptione ſua ad Pontificatum. „ De toto mundo unus „ Petrus eligitur, qui & univerſarum gen„ tium vocationi, & omnibus Apoſtolis, „ cunctiſque Eccleſiæ Patribus præpona„ tur, ut quamvis in populo Dei multi Sa„ cerdotes ſint, multique Paſtores, omnes

„ tamen propriè regat Petrus, quos prin„ cipaliter regit & Chriſtus.

S. Epiphanius in ancorato: *Hic eſt*, inquit, *qui audivit: Paſce oves meas, cui concreditum eſt ovile.*

Chryſoſtomus in hunc locum: *Aliis omiſſis Petrum dumtaxat* (Dominus) *affatur: Fratrum ei curam committit.*

In eundem Joannis locum S. Thomas: *Hic jam examinato Petro, injungit ei officium dicens: Paſce agnos meos, ideſt fideles meos... ut ſic non poſſit dici Chriſtianus, qui dicit, ſe non eſſe ſub cura iſtius paſtoris, ſcilicet Petri.... congruè autem hoc officium omnibus intermiſſis, petro commiſit, qui ſecundùm Chryſoſtomum eximius Apoſtolorum erat, & os diſcipulorum, & vertex Collegii.*

8 A pluribus congerendis teſtimoniis abſtineo; quia ipſius Chriſti enuntiatio apertiſſima eſt, & meritò catholicus omnis mirabitur, in tanta luce tenebras ab Adverſariis quæri, captarique figmenta adeò ſtolida contra tam patentem Divini oraculi veritatem. Celare Lectorem nequeo ingeſtam hic mihi ab Angelico cogitationem: Quod ſi *non poſſit dici Chriſtianus, qui dicit ſe non eſſe ſub cura illius Paſtoris, ſcilicet Petri*; quo igitur nomine appellandus judicio Angelici videbitur Queſnellus, qui Petri in ſuis ſucceſſoribus regimini ſubjici ſe pernegat, non rebellione ſolùm in manifeſtis actibus conſiſtente; ſed generali pariter ab eo typis editâ pro ſe ſuiſque commilitonibus declaratione, quæ legitur, in ejus Epiſtola ſub nomine *Abbatis ad quemdam Romanæ Curiæ Prælatum* pag.4. *Quando Romanorum Pontificum fulmina juſta ſunt, quando non apparet admixta paſſio, quando veritati nullatenus præjudicant, quando nihil damnant, niſi errores, & quando in forma legitimâ eos damnant, laudamus, & approbamus ſententiam, quamvis tribunal agnoſcere non poſſimus.*

Diceres Queſnellum loqui de Miniſtris Genevenſibus, Batavis, aut etiam Turcicis, quorum decreta quando juſta ſunt, & reliquis veſtita circumſtantiis, quales memorata deſcribit Queſnelli hypotheſis, ſententia omnibus procul dubio videbitur laudabilis, & probanda, *quamvis tribunal agnoſcere non poſſimus*. Doctorem Angelicum jam definientem vidimus, *non poſſe dici Chriſtianum, qui dicit ſe non eſſe ſub cura illius Paſtoris ſcilicet Petri* à Chriſto Domino omnibus conſtituti fidelibus gubernatoris, proinde, & judicis. Quoniam tamen *Romanorum Pontificum tribunal*, etiam quando non niſi juſta, & modo æquiſſimo ſanciunt,

non poſſe ſe agnoſcere novus Theologus proteſtatur, edifferat nobis, aut cùm vivere is deſierit, edoceant nos ejus vindices, ac diſcipuli, ecquod aliud tribunal ſibi eſſe cenſeant legitimum.

9 In Congregationem is Oratorii admiſſus Supremis obedire Præpoſitis detrectavit, etiam Comitiorum Generalium contra novitates dogmaticas ſtatuta admittere: etſi à Pariſienſi Archiepiſcopo approbata, etiam Regis Chriſtianiſſimi munita placito, imò juſſibus impoſita, ut Queſnellus in literis anni 1687. proceſſui juridico, ſeu *Cauſa Queſuelliana* inſertis fatetur pag.8. *Scriptum* (ſcilicet) *ab omnibus comitiorum Patribus ſubſignatum, eorumdem nomine Regi oblatum fuerat, ex præpotentis illius Viri* [Archiepiſcopi Pariſienſis] *conſilio, imo imperio ſcripta, eodem dictaute, ad Principem,* (Regem Chriſtianiſſimum) *Epiſtola, qua totius rei ſeriem exponuut, jurantque in propoſita formula verba* [contra dogmaticas novitates] *nec ſe abillius teuore ue tranſverſum quidem uuguem umquam diſceſſuros .... Poſt alterum trieuuium, dum Congregationis comitia habeutur, prolata ſunt Regia maudata, quibus juſſi omnes proprio chirographo formulam munire, ejuſque doctrinam ex profeſſo amplecti. Edictum per Provincias miſſum, mandata viſitatoribus exequeudi proviucia: omues ad hanc neceſſitatem adacti, ut vel obtemperent, vel quaſi Regiis juſſibus rebelles, è congregatioue pellendi ad extremos regui limites ablegentur, aut pejus aliquid experiantur: ut utrique neceſſitati me ſubducerem, meum amicorumque conſilium fuit. Ab integro igitur bieunio* (Ex Gallia Bruxellas profugus) *ſic privatam vitam agere iuſtitui, ut à ſolito hominum commercio ſegregatus, locum vix paucis amicis notum, paucioribus pervium ..... bacteuns iucoluerim.*

Cui igitur Queſnellus umquam paruit Moderatori? Annis pluribus Bruxellæ delituit, omnia Archiepiſcopi Mechlinienſis, cui Bruxella ſubditur, Decreta libellis infamibus laceravit. At Proteſtationi contra Bullam UNIGENITUS ſubſcribit ſe *Eccleſia Pariſienſis presbyterum*: & in Epiſtola ad Clementem XI. anno 1712. ejus *Humillimum, obedieutiſſimumque filium, ac famulum Paſchaſium Queſnel Pariſienſis Eccleſia presbyterum iudignum.* Qualis ejus erga Pontificem, cujus tribunal ſe *agnoſcere non poſſe*, palàm antea declaraverat, *obedientia* intelligenda eſt? Non alia, quàm aſſerta ab ipſo prop.47. Vera *hypocriſis*, aut ſignificationis expers mendaciſſima ceremonia.

Neque magis paruit Archiepiſcopo Pariſienſi defuncto, ut ſupra vidimus, & notæ multo deterioris ſpecimina mihi ad manum ſunt. Sed Antiſtes ille notus nimium erat Janſenianis novitatibus eorumque Sectatoribus infeſtus.

10 Obediverit ſaltem Queſnellus Eminentiſſimo De Noailles, cui ſe tam ſolemniter profeſſus eſt ſubditum, nactus aliàs famoſi operis ſui benevolum approbatorem. Sed non minùs fallax dignoſcitur etiam erga hunc Antiſtitem obedientiæ ſimulatio, ut ipſa nos edocet *Cauſa Queſnelliana* toto Articulo 19. Cui hic titulus eſt, *Quod poſtquam ipſemet erga Eminentiſſimum Cardiualem Noaillium ſuum Archiepiſcopum ſummam publicè profeſſus eſſet venerationem, ſuoſque libros illius emendationi abſolutè ſubjeciſſet, interim dictum Eminentiſſimum Dominum literis ſuis ad amicos ſcriptis, indignis modis perſtrinxerit, & dum libellum eidem Eminentiſſimo Domino ſummè injurioſum deteſtari ſimularet, eundem ad familiares ſuos ſcribens, ſummè laudaverit tamquam moderatiſſimè, & nervoſiſſimè ſcriptum.* Art.18. *Quòd acriter invectus ſit in eos, qui damnarunt quadraginta Doctores Sorbonicos propter reſolutionem famoſi caſûs conſcientiæ, perfidiam objecerit eis ex quadragiuta Doctoribus, qui ad ſaniorem mentem reverſi, ſe Eminentiſſimo Cardinali de Noailles Archiepiſcopo ſuo ſubjecerunt.*

Quam ab eo obedientiam expectes, qui illam præſtantes adeò petulanter increpat, velut à Janſenianæ hæreſeos patrocinio deficientes inconſtantiâ deteſtabili, & novæ fidei confeſſoribus pudendâ?

Idem Pariſienſis Archiepiſcopus anno 1696. *Expoſitionem fidei* à Gerberonio editam condemnaverar, *tamquam continentem propoſitiones reſpectivè falſas, temerarias, ſcandaloſas, impias, blaſphemas, in Deum contumelioſas, & detrahentes ejus bonitati, perculſas anathemate, & hæreticas; demum tamquam reſuſcitantes doctrinam quinque propoſitionum Janſenii temeritate non toleranda.* Quid ad iſtam alieni operis cenſuram *Paſchaſius Queſnel, Pariſienſis Eccleſia Presbyter* tot nominibus ſuo Archiepiſcopo obſtrictus, toties verbis profeſſus mendacibus, quam rebus debuit obſervantiam? Nonne diſſimulare ſaltem oportuit hanc ſui ſocii, quam impedire non poterat calamitatem? Sed nimis perſpicuè deprehendit fidem ſuam à Gerberonianâ nullo apice diſcrepantem eodem feriri anathemate.

Quapropter dolore pariter, & ira percitus non ſolùm *problema*, Archiepiſcopo ſuo contumelioſiſſimum, inſigni elogio approba-

bavit; ſed ipſam Antiſtitis cenſuram ſibi propoſuit acerrimè vellicandam, ut vel ex tribus apologiæ ejus titulis facilè colligitur. Titulus primus eſt *Edictum Pariſienſe per ſe ipſum de errore primæ propoſitionis* (Janſenianæ) *convictum*. Titulus Secundus. *Janſenius, Arnaldus, & author Expoſitionis confixa per ipſum Edictum, quo configuntur, abſoluti*. Titulus Tertius: *Ad Illuſtriſſimi, ac Reverendiſſimi Archiepiſcopi Pariſienſis edictum* 20. *Auguſti* 1696. *datum Quæſtiones non otioſæ*. Hi tituli ſolùm ſunt: quàm digna Queſnello tota lucubratio ſit, non eſt difficilis conjectura. Et ſanè illis exhibitis Procurator Fiſcalis ſic articulum concludit. *Hæc & ſimilia Janſeniſtis, &* [Queſnello] *eorum anteſignano ſunt argumenta perfectæ ſubmiſſionis, quam deferunt deciſionibus, & mandatis ſuorum ſuperiorum. Sequens articulus ob oculos ponet plura id genus exempla.*

11 At, inquies, ſaltem Antiſtiti ſuo Queſnellus obſequens fuit in corrigendo *Obſervationum Moralium* opere, de quo tota hoc tempore controverſia eſt. Ego verò nihil hic obedientiæ Chriſtianæ, nihil virtutis veræ conſpicio; ſed meram, ut ſupra monui doloſis ſolitam deceptoribus hypocriſim.

Expendantur ejus literæ ſcriptæ anno 1699. die 23. Aprilis, quæ in proceſſu juridico referuntur pag. 424. *Sino agere bonum Abbatem Dominum Antonium à S. Bernardo* [in cifra Cardinalem de Noailles] *Quis enim modus eum impediendi? Gaudeo me non conſuli: quod bonum fuerit, approbabitur: ſi quid iſtiuſmodi ſit, quod approbari nequeat, evaſio nobis facilis erit, dicendo quod nullam in eo habuerimus partem. Scio quod aliquibus dixerit, ſe velle approbationem concedere quatuor orphanis* [ſeu quatuor tomis Obſervationum Moralium] *juxta normam primæ ſuæ Abbatiæ* [ſeu primi ſui Epiſcopatus] *iſtud prorſus neceſſarium ad obturanda obloquentium ora. Sed video abſurdam hominis in violandis promiſſionibus levitatem, Mais je vois bien qu' il ſaigne du nez*. Uno menſe ante de eodem Eminentiſſimo Queſnellus ſcripſerat: *Miror Dominum Antonium à S. Bernardo tam indecora famæ ſuæ inire conſilia: homo iſte corrumpit omnia.*

Ad hoc igitur reducitur univerſa Queſnelli erga ſuum Antiſtitem reverentia, ac ſubmiſſio quod eum agere ſinat; quia impoſſibile foret impedire hominem, in promiſſionibus infidelem, turpiter inconſtantem, & non niſi corrumpendis omnibus idoneum. *Cet homme là gate tout*. Denique miſerrimam Queſnellus ſtatuit Præpoſitis Eccleſiaſticis conditionem, quando univerſum regimen pendere jubet à totius corporis aſſenſu, ſaltem præſuppoſito. Itane Moyſen Deus inſtituit Ducem populi Iſraelitici, ut nihil poſſit imperare multitudini, nullam à tranſgreſſoribus mandatorum exigere pœnam, niſi approbantibus univerſis, ſaltem nemine diſſentientis animi prodeunte indicium? Itane Cæſar ſuo contra Turcas Exercitui Ducem præficeret his legibus alligatum, ut ſupremam numquam in actum redigat authoritatem, ſi vel Centurio quiſpiam, vel miles gregarius obmurmuret? Facilè foret Chriſtiani nominis hoſtibus omnia Principis Eugenii ſapientiſſima evertere conſilia; è præfectis inferioribus aliquem, vel gregarium promiſſis, & largitionibus inducendo, ut ea oſtenderet ſibi, & quibuſdam fortè commilitonibus non probari: Non enim ſemper placent omnibus aſſaltus urbium munitarum, aut plena periculis prælia. Siccine Reges præficient urbibus, ac Provinciis gubernatores, cum poteſtate quidem, ut apparet, ampliſſima imperandi, quidquid Regis obſequio, & utilitati publicæ judicaverint convenire; ita tamen, ut nullus ex civibus, nullus ex ruſticis, neque mas, neque fœmina, nullus ex militibus præſidiariis ſupponatur diſſentiens: poſſint quidem ſupplicia decernere ſceleratis; ſed numquam exequi, niſi ab omnibus, etiam criminum authoribus eorumque amicis, & conſanguineis placere punitio, præſumatur: Authoritas quoque penès eos ſit imponendi populo tributa, & vectigalia; non aliàs tamen exigenda, quàm dum allubeſcere omnibus judicaverint.

Nihil certius eſt, quàm nulla umquam vectigalium onera, nulla ſtatuta refrænantia ſceleratorum temeritatem, nulla reorum ſupplicia, univerſorum eſſe confirmanda calculo, adeout nullus conqueri exiſtimetur, nullus executionis obicem deſiderare. Tam incongrua Urbes, Provincias, exercitus gubernandi ratio à ſapientibus meritò ſtulta judicabitur; quia regiminis poteſtas hoc pacto redditur enervis penitus, & inutilis, atque ipſa impoſſibilis gubernatio.

12 Gravior agitari ſolet de variis regendi generibus diſceptatio, quale cæteris præſtet; num ſcilicet Monarchicum quod penès unicum eſt: num Ariſtocraticum quod penès Optimates: an Democraticum quod penès multitudinem. Atque hæ quidem tres ſimplices ſunt formæ, è quibus deducũtur

tur mixtæ quatuor, quarum una ex Monarchica ſimul componitur, & Ariſtocratica, altera ex Monarchica,& Democratica, tertia ex Ariſtocratica,& Democratica, quarta ex tribus quas memoravi ſimplicibus. Tres ſimplices celebriores ſunt, & inter has forma Monarchica præplacet communiter Theologis poſt S. Thomam.

Ex Hebræis etiam Philo hanc Homeri amplectitur Sententiam, *Multos imperare malum eſt: Rex unicus eſto, atque illud* [inquit] *non ad Civitates, & homines magis pertinet, quàm ad mundum, & Deum.* E Græcis S. Juſtinus in oratione exhortatoria ad Gentes, *unius Principatus à Bellis diſſidiiſque ſolutus, ac liber eſſe ſolet*. S. Athanaſius oratione adversùs Idola *Ut multitudo Deorum nullitas eſt Deorum, ita quoque neceſſe eſt multitudinem Principum id efficere, ut nullus eſſe Princeps videatur. Ubi autem Princeps non eſt, ibi prorſus diſturbatio naſcitur.* E Latinis S. Cyprianus tractatu de Idolorum vanitate: *Ad Divinum Imperium etiam de terris mutuemur exemplum: quomodo unquam regni Societas, aut cum fide cœpit, aut ſinè cruore deſiit?* S. Hieronymus Epiſtola ad Ruſticum Monachum: *Unus Imperator, Judex unus Provinciæ. Roma, ut condita eſt ſimul habere duos Reges non potuit.* Conſentit Angelicus parte 1. quæſt. 103. art.3. & lib.4. contra gentes cap.76.

Inter Philoſophos in eandem ivit ſententiam Plato in politico ultra medium, *unius domiuatio bonis inſtructa legibus ſex illarum omnium optima eſt; Gubernationem verò eam in qua non multi imperant mediam cenſere debemus: cæterum multorum adminiſtrationem omnibus in rebus debilem atque infirmam*. Similiter Ariſtoteles lib.8. Ethicorum cap.10. *Optima Regnum, peſſima Reſpublica eſt*: Seneca lib.2. de Beneficiis Marcum Brutum imprudentiæ redarguit, quòd ſpe libertatis Julium Cæſarem occiderit, *cum optimus Civitatis Status ſub rege juſto ſit*. Plutarchus in Opuſculo de Monarchia: *Si optio* [inquit] *eligendi conceſſa fuerit, non aliud eligat, quàm unius poteſtatem*. Idem in Solone, poſtquam aſſeruit Athenienſes, penès quos regimen erat Democraticum, plurimis vexatos fuiſſe ſeditionibus, illico ſubjungit: *Una autem ſupereſſe videbatur ad ſalutem, & quietem* [ratio] *ſi res delata ad unius dominatum eſſent*.

Ex Oratoribus eodem conſpirat cum pluribus Iſocrates; ex Hiſtoricis Herodotus &c. Præter Hæreticos autem, & Schiſmaticos à Monarchico regimine communiter averſos, non deſunt etiam inter catholicos, ut patet, Ariſtocraticum præferentes. Bellarminus autem lib.1. de Romani Pontificis Eccleſiaſtica Monarchia cap. 1. diſtinctionis aliquid adhibet *Ex tribus*, inquiens, *ſimplicibus formis gubernationis Monarchiam cæteris anteponimus; quamquam propter naturæ humanæ corruptionem utiliorem eſſe cenſeamus hominibus hoc tempore Monarchiam temperatam ex Ariſtocratia, & Democratia, quam ſimplicem Monarchiam, modò tamen primæ partes Monarchiæ ſint, ſecundas habeat Ariſtocratia, poſtremo loco ſit Democratia*.

13 Mihi verò intèr relata utcumque probabilia, quodnam alteri præſtet non eſt hic neceſſarium, aut propoſitum diſputare. At nulla umquam natio, quantumvis barbara, adeò legitur deſipuiſſe, ut amplexa ſit exoticum illud regimen quòd à Queſnello affingitur Eccleſiæ, velut ab æternâ præſcriptum ſapientia, ad Sanctionem quamlibet requirens conſenſum ſaltem ſuppoſitum ſingulorum. Quod enim damnatus Articulus enuntiat *Eccleſiam habere authoritatem excommunicandi, ut eam exerceat per primos Paſtores, de conſenſu ſaltem præſumpto totius corporis*, extendunt omnes ejus vindiciæ ad actum quemlibet poteſtatis Eccleſiaſticæ, per *claves* à Chriſto Domino ſignificatæ, ut perſpicuum fiet cap.5. cum horridis maximè conſectariis, quæ ſi adverſarii non prævidérint, cæcos eſſe oportuit; ſi prævisâ adamaverint, deteſtabiles.

Haud veritus tamen eſt Queſnellus, ſeu quiſquis ejus vindex præcipuus fuerit in *Obſervationibus adverſus Clementis XI. Conſtitutionem* implorare patrocinium Gallicanæ Eccleſiæ, quaſi ejus libertas à defenſione propoſitionis pendeat, ipſumque Regem Chriſtianiſſimum, cum toto ſuo Regno in belli vocare ſocietatem; quaſi damnata Propoſitione neque Eccleſiæ, neque regni Status valeat incolumis tutuſque perſiſtere.

Verùm Regis pietas, & religio ipſum cum ſuo Regno ſatis ſecurum præſtitit, ut erroris atque hæreſeos præſidio minimè egeret. Et quidem, quæ iſta Eccleſiæ libertas, imò quæ potiùs exitialis ſervitus, ſi nemo à Rectoribus puniri valeat, niſi omnes qui in Eccleſia ſunt, conſenſerint? Quid magis criminibus fomitem præſtat, quam iſtiuſmodi monſtrum immunitatis? Sed & Rex Chriſtianiſſimus eximiè perſpicax, ſatis exploratum habuit perduellium hanc machinationem eſſe, ut dum Epiſcopos atque ipſum Supremum Pontificem in exercitio conceſſæ ſibi à Chriſto poteſtatis dependere

re fecerint à *conſenſu ſaltem præſumpto totius corporis*, idem vinculum injiciant Senatui etiam Supremo, atque ipſi Regiæ Majeſtati, ut omnia ipſorum Edicta, Statuta, Decreta, judicia nihil roboris habeant, niſi conſenſu ſaltem præſumpto omnium ſubditorum.

Quo ſuppoſito campus rebellibus ampliſſimus aperitur, ut omnia ſibi diſplicentia Senatûs, aut Regis diplomata exſufflent atque irrideant. Quandonam enim expectare poſſis, ut quæ aliquibus oneri ſunt, ab omnibus approbentur?

Eò reſpexiſſe Edmundum Richerium liber ejus non diſſimulat, & in iteratæ abjurationis ſuæ concluſione author ipſe profitetur. *Pænitet*, inquit, *me Parochos Epiſcopis aquaſſe, hac aſſeriendo: Senatum aut Concilium nativum Eccleſia à Domino inſtitutum vocamus, non modò Epiſcopos; ſed omnes Presbyteros curam animarum habentes: quod hæreticum, & ſchiſmaticum lubens confiteor. Nec in minorem errorem incidi adversùs Regiam poteſtatem, cùm perperam ſcripſerim omnem principatum quoad vim coactivam ab hominum conſenſu pendere &c. quod quidem ab hæreticorum lacunis hauſi, & quod etiam contra Dei Verbum luctari non diffiteor, Rom. 13. Omnis anima poteſtatibus ſupereminentioribus ſubjecta eſto; non eſt enim poteſtas niſi à Deo.*

14 Ita quoque Janſeniſtæ, poſtquam Epiſcopos omnes æquarunt Pontifici, Parochos ſtatuunt in ſuis Parochiis quaſi Epiſcopos: unde colligas, cur juxta Queſnellum excommunicatio Pontificia non valeat extra Diœceſim Romanam, niſi conſentientibus Epiſcopis; neque horum conſenſus, aut ab his lata excommunicatio robur obtineat in Parochiis, niſi Parochi approbarint. Denique neque horum approbatio authoritati Epiſcoporum atque ipſius Pontificis juncta quidquam efficiet; ſi laici aliqui, vel fœminæ refragentur; requiritur enim in Queſnelli ſententia *conſenſus ſaltem præſumptus totius Corporis*. Totius autem corporis conſenſus præſumi non poteſt, ubi aliquos conſtiterit repugnare.

Ita deſtructa authoritate Eccleſiæ gradus fit ad ſubruendam Regis quoque, & cujuſcumque Principis poteſtatem. Vidimus iſtud à Richerio aliàs novatore intentum, & ab eodem melius poſtea ſapienter damnatum. At Janſeniſtæ rejectas ab eo ſordes avidè arripiunt, amplectuntur, omnibus, ut margaritas obtrudunt, novis typis divulgando errores, palinodiam reticendo, ingerentes venenum, paratum antidotum nefariè ſubtrahentes, ut veriſſima cenſeatur obotta pridem Sapientibus ſuſpicio, Janſeniſtas nullius velle ſubjici in terris imperio. An plus religionis habeant, quàm obedientiæ, problematis loco ſit.

CAPUT III.

Centum Gallicanorum Antiſtitum de Queſnelli propoſitione ſententia, eorumque contra adverſarium defenſio.

1 Contra præſentem Queſnelli articulum centum, & ampliùs Galliæ Epiſcopi in documento Paſtorali ſic obſervant: „ Propoſitiones à nobis „ hactenus expoſitæ, Fratres Chariſſimi, „ impugnabant Eccleſiam in ſuis dogmatibus, diſciplinâ atque ipſa ſui definitione; quæ verò ſequuntur, ad ejus collimant authoritatis ſubverſionem. Defenſores ſcilicet Janſenii, qui contra Eccleſiam rebelles inſurgunt, ejuſque cenſuras metuunt, & excommunicationes, omnia moliuntur, ut ſe adverſus eas præmuniant. Omnibus ſuis ſcriptis aſſerunt, *datam eſſe Eccleſia excommunicandi poteſtatem, ut eam exerceat per primos Paſtores de conſenſu ſaltem præſumpto totius corporis*, ideſt conſenſu fidelium. Ipſi verò & partem ſe Eccleſiæ arbitrantur, & quidem forſitan puriorem. Suæ autem damnationi numquam conſentient: atque hæc ejus contemnendæ ratio eſt.

In quod ita invehitur Queſnellus, vel quiſquis pro eo impudentiſſimus Epiſcoporum, & Apoſtolicæ Sedis adverſarius: „ Non Propoſitiones condemnatæ impugnant Eccleſiæ dogmata, & diſciplinam; „ Sed ipſa Conſtitutio, quæ Propoſitiones „ damnans in ſenſu proprio, & naturali, „ ſubruit præcipua religionis, & moralis „ Chriſtianæ dogmata cum Sāctiſſimis diſciplinæ regulis, ut libris plurimis demonſtratum eſt: nec infelici ſucceſſu; quandoquidem Documenti Paſtoralis authores (40. Epiſcopi, & 60. alii illud adoptantes) ut Conſtitutionem UNIGENITUS ſive tuerentur, ſive excuſarent, „ confugere oportuit ad explicationes ridiculas, & vel calumniâ ſcatentes, vel „ perfidiâ, ut ex noſtris in eas animadverſionibus exploratum eſt.

„ Quis furor! Scriberetne Jeſuita tabidus majore animi commotione? In quo „ Theologi iſti (Janſeniſtæ appellati) Eccleſiæ rebelles ſunt? Nonne damnant „ quidquid damnat Eccleſia? Nonne quid-

„ quidquid ipſa tenet, amplectuntur? Ulluſne convictus eſt ſuſtinuiſſe errorem aliquem in quinque propoſitionibus condemnatum? Circa factum tacent ex reverentia. Satis autem illis timoris Dei eſt, ne jurejurando aſſerant ſe credere, ad quod credendum, fide dubitationem omnem excludente, & prout ad jurandum requiritur, nulla ratio occurrit ſufficiens.

„ Hoccine eſt Eccleſiæ rebellem eſſe? Verùm quid opus apologias toties iteratas repetere? Totum hodierna revelat Conſtitutio. Modò Janſeniſmus, in quem Jeſuitæ tanto hactenus furore invecti ſunt, cognoſcitur: omne deinceps errandi periculum ſublatum eſt: Janſeniſmus doctrina eſt ſeculorum omnium, Doctrina Jeſu Chriſti, & Apoſtolorum. Sed abſit, quod rebellio adversùs Eccleſiam ſit adhæſio conſtans Janſeniſmo tam ſancto, & omni veneratione digniſſimo.

„ At ubi timor Dei, cùm talia formantur, [à centum Epiſcopis] judicia? Undenam apparet tam prava in iis, de quibus Epiſcopi loquuntur, diſpoſitio, quo ſigno ſe prodit? Qua detegitur ratione? Pertinetne ad Epiſcopos ſcrutari ita corda hominum, ut conſilia eis tribuant adeò ſcelerata? Quod autem iniquitatem continet magis evidentem, eſt quod documenti Paſtoralis Authores calumniis tam atrocibus dilacerent *Obſervationum Moralium* Scriptorem (Queſnellum) poſt elucidationem ejus adeò numeris omnibus abſolutam, circa hunc Articulum datam in Epiſtola cœtui Epiſcoporum inſcriptâ, quæ ejuſmodi eſt, ut ad proſequendam adversùs eum accuſationem, oportuerit timori Dei nuntium remiſiſſe pariter, & pudori.

2 Hactenus declamator, qui præter familiarem Janſenianis, præcipuè recentioribus, audaciam, & in re perditiſſimâ confidentem, clamoſamque impudentiam nihil profert. Nulla ejus periodus eſt, quæ apertis mendaciis non turgeat, quale eſt quod nullus hactenus convictus ſit ſuſtinuiſſe errorem aliquem in quinque propoſitionibus condemnatum, & quod Janſeniſtæ de *Facto* ex reverentia taceant.

In *Cauſa Queſnelliana*, & proceſſu *contra Gerberonum* Juſſu Archiepiſcopi Mechlinienſis typo editis, plures de erroribus in Janſenio damnatis convicti exhibentur: Ipſe Archiepiſcopus Pariſienſis Cardinalis de Noailles in Decreto anni *1696. Expoſitionem Fidei* Gerberonianam, declarat *continere manifeſtè hæreſim primæ Propoſitionis Janſenianæ, & ſimul totum venenum caterarum*.

Præter Doctores complures Sorbonicos, Epiſcopus Atrebatenſis, & defunctus Antiſtes Tornacenſis Gilbertus de Choiſeuil, qui ambo apud adverſarios ſunt omni exceptione majores, Jacobum Gilbert Academiæ Duacenæ Cancellarium de Janſeniana hæreſi declaravere convictum. Sat notum, quot habuerit Cancellarius ille Duaci,& alibi conſentientes, quorum complures exilio, nonnulli etiam carceribus mulctati ſunt.

Hæc ipſa Conſtitutio UNIGENITUS Obſervationes Morales, atque adeò omnes earum defenſores, de reſuſcitata Janſenii hæreſi apertè damnat, & jure meritiſſimo, ut vel ex præſenti opere tomo potiſſimum primo compertum eſt.

3 Quod autem mendacium excogitari poteſt notiſſimæ omnibus veritati apertiùs repugnans, quàm quo dicitur prætenſos Auguſtini diſcipulos *circa Factum* famoſum de quinque propoſitionibus in Janſenii libro contentis, vel non contentis, ex *reverentiâ tacere*? Quid frequentius in ore, & ſcriptis illorum omnium, quàm *Janſeniſmum eſſe Phantaſma*? Decies millies id in eorum ſcriptis oſtendere non foret difficile: Solus eſſet deſcriptionis labor, inquiſitionis perexiguus. Exploſione Janſeniſmi quaſi in ſolo Jeſuitarum, & ab eis deceptorum cerebro ſubſiſtentis centena Janſeniſtarum opuſcula plena ſunt. Plurima ſpecimina ex libris fideliter excerpta Archiepiſcopus Mechlinienſis denuntiari curavit Congregationi S. Officii anno 1692. & typis juſſu ejuſdem Archiepiſcopi edita verſantur in omnium manibus, uti & *Cauſa Queſnelliana, & Proceſſus Fiſcalis contra Gabrielem Gerberon*.

Num de *Facto* Janſenii tacent nuperrimi libelli *Janſenius Redivivus, La ſainte doctrine de Monſieur Janſenius, Panegyris Janſeniana* cum tribus eam ſecutis *Apologiis* & majoris molis volumen *Auguſtinus Iprenſis vindicatus atque è damnatione Romanorum Pontificum Urbani VIII. Innocentii X. Alexandri VII. & Clementis XI. ereptus & erutus, ſive Apologeticus Perilluſtris ac Reverendiſſimi Domini Cornelii Janſenii &c. per Ægidium Albanum*?

Hoc eſt Janſeniſtarum *ſilentium circa factum*. Hæc erga Pontifices & eorum Conſtitutiones *reverentia*. Nonne iſtud eſt tenebras lucem appellare, & lucem tenebras? Quod obſervavit SS. D. N. in Brevi

vi Apoſtolico ad Cardinalem de Noailles dato 1703. 13. Februarii occaſione famoſi *Caſûs Conſcientiæ* à 40. Doctoribus approbati: *Quid enim*, inquit, *illud eſſe dixerimus, libelli hujuſmodi authores tam ſplendido verborum apparatu erga Pontificias Conſtitutiones internam ſemper obſervantiam polliceri, quam interim exteriùs violant, & ut ſilentium polliceantur, quotidie ſilentium rumpere?* Qui nempe, ut in alio Brevi dato eadem die ad Regem Chriſtianiſſimum ait Pontifex, *in id nati eſſe videntur, ut Eccleſiæ ac Reipublicæ pacem turbare non ceſſent*. Quapropter Chriſtianiſſimi contra eos zelum excitat: *Ne patiaris igitur Chariſſime Fili, ut tot labores ac ſtudia, quæ ad exterminandum ex florentiſſimo Regno tuo peſſimæ hæreſis contagium adhibuiſti, paucorum hominum veſaniâ fructu vacuentur, & pereant. Sileant inquieti homines, cöerceantur protervi, pereant contumaces, & quos Eccleſiæ manſuetudo non flectit, poteſtas Regalis compeſcat & conterat.*

Sed nimis diu à propoſito quæſtionis ſcopo nos adverſarii ineptiæ avocarunt. Eundum obviàm argumentis eſt.

CAPUT IV.

Nullius roboris telum eſt quod ſibi fingunt adverſarii ex ſacro Codice.

1 EPiſt. 1. ad Corinthios cap. 5. [inquiunt *Hexapla & Collatio Propoſitionum &c.*] Traditur Queſnelli ſententia his verbis Apoſtoli: *Ego quidem abſens corpore: præſens autem ſpiritu jam judicavi, ut præſens eum, qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu cum virtute Domini noſtri Jeſu, tradere hujuſmodi Satanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini noſtri Jeſu Chriſti.*

Fornicarius adeò abominandus, de quo agit Apoſtolus, vir erat apud Corinthios potens, atque hac ratione metuendus, turbandæ illic Eccleſiæ, & multitudini contra Apoſtolum, ejuſque abſentis fungentem munere peridoneus. Ideo prudenter cenſuit Paulus populum eſſe à miniſtris Eccleſiæ præoccupandum. Congregari proinde eum jubet, eique proponi criminis enormitatem ut excommunicationem facilè approbet. *Omnino*, inquit, *auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris ſui aliquis habeat.*

Cumque in hoc deteſtando crimine deſides, & quaſi incurios Apoſtolus Corinthios deprehenderet, increpuit eorum in hoc ſocordiam, veluti mixtam ſuperbiâ ex eo, quod ſibi de juſtitia blandirentur, ex ſui cum hoc fornicario comparatione. Unde nihil ſingularis luctus & indignationis publicè in tanto ſcelere oſtendebant. Quapropter authoritate utitur Apoſtolica, & velut Chriſti nomine excommunicationis ſententiam à ſe decretam, à Corinthiis denuntiari jubet.

Ita S. Thomas in hunc locum: *Quia ſum ſpiritu præſens jam judicavi, id eſt ſententiam condemnationis ordinavi in eum, qui ſic operatus eſt. Secundò ponit* [Apoſtolus] *authoritatem principalis Domini dicens: In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, id eſt vice & authoritate, ſeu cum virtute, & invocatione nominis ejus.... Deinde cùm dicit: congregatis vobis in unum, oſtendit modum judicandi: ubi tria tangit, primò fidelium congregationem, ea enim quæ gravia ſunt, multorum concordi deliberatione punienda ſunt. Unde & antiquitus Judices ſedebant in portis, ubi populus congregabatur, ſecundùm illud Deuteronomii 16. Judices conſtitues in omnibus portis tuis. Secundò adhibet ſuum aſſenſum, cùm dicit, & meo ſpiritu, id eſt mea voluntate & authoritate. Tertiò adhibet authoritatem Principalis Domini, ſcilicet Chriſti, dicens cum virtute Domini noſtri Jeſu Chriſti, ex qua judicium Eccleſiæ habet robur firmitatis, ſecundùm illud Matth. 18. Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis.*

2 Non expectavit Apoſtolus Corinthiorum omnium conſenſum, ut ſuum de excommunicatione judicium ferret, eiſque imperaret ſententiam contra Fornicarium pronuntiari. Aliud autem eſt delicta gravia concordi multorum deliberatione puniri, quod quidem paſſim conveniens fuerit, aliud poteſtatem Principis in judicando à concordibus omnium pendere ſuffragiis. Neque tam gravis ubique intervenit ratio, committendi ſententiam multitudini.

Ita ſi quis in exercitu vel regno vir præpotens propter enorme facinus ſupplicio afficiendus ſit, prudentia Principi dictabit judicii ſocios in exercitu adſciſcere duces belli, in regno ſatrapas, & proceres; licèt valor ſententiæ non ab omnium, etiam gregariorum militum, vel civium & ruſticorum pendeat conſenſu ſive expreſſo, ſive præſumpto. An omnes Corinthii Paulo conſenſerint, neque ullos potens ille fornicarius ſive pecuniâ corruptos, ſive amicitiâ & neceſſitudine ſibi habuerit devinctos,

haud legitur exploratum. Supponamus eundem fuiſſe ab omnibus deſertum: iſtud, & ſingularis enormitas facinoris, & Pauli Apoſtoli authoritas poſtulabat. Verumtamen Inſtuoſiſſima foret Eccleſiæ conditio, ſi poteſtas clavium, ſeu valor exercitii à ſingulorum ſuffragio ſuſpenderetur.

Mirabilis Nobilibus Poloniæ poteſtas lege conceditur, ut, ſi in generalibus regni comitiis poſt moliminis maximi, & multi temporis deliberationes, ex tot centenis quibus jus ſuffragii eſt, vel unus declaraverit ſe comitiorum actibus non conſentire, atque ita receſſerit, quidquid hactenus deliberatum conſtitutumque eſt, omni penitus robore deſtituatur. Quæ quidem mirifica nobilium libertas, quantis aliquando comitia reddiderit difficultatibus obnoxia, facilis conjectura eſt: at totius authoritatem judicii, & poteſtatis exercitium alligare cujuslibet de plebe infima etiam mulierculæ conſenſui, nullis umquam Legiſlatoribus, niſi oppidò fatuis, venire potuit in mentem.

3 Proinde infinitæ iſtud providentiæ Chriſti adſcribere, tamquam pro ſuæ directione Eccleſiæ conſtitutum, ſola poteſt malevola Atheorum, ac Libertinorum inſania cum Queſnello, dum aſſerit conceſſam Eccleſiæ poteſtatem clavium à totius pendere corporis voluntate: *Eccleſia authoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Paſtores, de conſenſu ſaltem præſumpto totius corporis*. Corinthio illi Fornicario, ſi Queſnellianis fuiſſet imbutus dogmatibus, facillimum erat, excommunicationem effugere, declarando publicè, ſe cuicumque ferendæ forſitan contra ſe excommunicationis ſententiæ minimè conſenſurum, utque vir noſcitur fuiſſe inter Corinthios potens, facilè fuiſſet ei aliquos five famulos, five conſanguineos, aut ſibi aliter obnoxios, in ſui trahere patrocinium: Quod ubi innotuiſſet, evidens eſt conſenſum omnium ſupponi minimè potuiſſe.

Præterea ſi, quod veriſimile non eſt, neminem largitionibus, vel quibuſcumque artibus, vel amicitiâ ſibi devincire potuiſſet Corinthi, non defuiſſent alibi pauperes & pecuniæ avidi, quorum favor faciliùs venalis obtingeret. Denique recurrit hìc reprehenſa ſæpius, & obtrita Queſnelli ejuſque ſodalium ſive fallacia, ſive craſſiſſima ignorantia, qua ex antecedente particulari concluſio infertur Dogmatica, & generali æquivalens: Imò ex facto unicè contingenti & libero, perpetua pro excommunicatione qualibet obligatio, & neceſſitas.

Apoſtolus ſcilicet jubet Corinthiorum Eccleſiam excommunicationis enuntiare ſententiam adversùs fornicarium adeò execrabilem: ergo, inquit, mirifica novæ Eccleſiæ Dialexis, non Eccleſiæ ſolummodo particularis; ſed etiam totius corporis, quod univerſalis Eccleſia eſt, ſemper requiritur conſenſus, ſaltem ſuppoſitus, ad excommunicationem quamlibet, quibuſcumque in circumſtantiis inſligendam. Non meretur ineptiſſima argumenti ratio, ut ei refellendæ diutius immoremur. Pernicies gravior ſe prodet capite proximo.

CAPUT V.

Quod Obſervator ex Auguſtino objicit, minimè favet Dogmati condemnato.

1 QUeſnellus, aut quiſquis author eſt libri, cui titulus *Conſtitutio Clementis XI. cum Obſervationibus*, objicit S. Auguſtinum ex Tractatu 124. in Joannem cap. 5. ubi dicitur: *Eccleſia ergo, quæ fundatur in Chriſto, claves ab eo Regni cælorum accepit in Petro, id eſt poteſtatem ligandi ſolvendique peccata*.

Ex quo loco adverſarius colligit *Doctrinam Propoſitionis*, quam ait *valde communem, & à Sancto Auguſtino ubique traditam, videlicet quòd poteſtas clavium in ſe & ſecundùm ſuam proprietatem reſidet in Eccleſia, quamvis exerceri debeat, nec poſſit aliter, quàm per Paſtores, qui à Chriſto ad ejus exercitium conſtituti ſunt*.

Quænam poteſtas Eccleſiæ, & quidem in *ſua proprietate* conceditur, ſi eam Eccleſia in actum reducere nunquam valeat? Poteſt, inquis, reduci per Eccleſiæ Paſtores. Dicamus ergo juxta clariſſima Scripturæ teſtimonia, & totius ſenſum Eccleſiæ poteſtatem *propriè* in Paſtoribus eſſe, in cæteris metaphoricè per repræſentationem qua tota Eccleſia in Petro eſt, ſive à Petro tamquam à Principe regnum, à Patre familia, à Superiore quælibet communitas ei ſubdita repræſentatur.

Sic apud S. Leonem ſerm. 1. de aſcenſione Domini *Chriſti aſcenſio noſtra provectio eſt, ... hodie enim non ſolùm Paradiſi poſſeſſores firmati ſumus; ſed etiam cælorum in Chriſto ſuperna penetravimus .... namquos virulentus inimicus primi habitaculi felicitate dejecit, eos ſibi concorporatos Dei Filius ad dexteram Patris collocavit*, ut membra nempe connexa capiti, ſive ut corpus in

in capite repræſentatum. Simili ratione Eccleſia ligandi ac ſolvendi poteſtatem in Paſtoribus accepit. Quid enim, an ligandi ac ſolvendi poteſtas etiam laicis & mulieribus *propriè* conceſſa eſt, eamque laici viri ac fœminæ in Paſtoribus vel per Paſtores exercent?

Si ex illa Auguſtini ſententia rectè ſequitur *poteſtatem clavium in ſe, & ſecundùm ſuam proprietatem reſidere in Eccleſiâ*, atque adeò *Eccleſiam authoritatem excommunicandi habere, ut eam exerceat per primos Paſtores de conſenſu ſaltem præſumpto totius corporis*, etiam ſic acceperit poteſtatem abſolvendi à peccatis, & ea retinendi, atque ita poteſtas illa etiam in laicis & fœminis reſidere, & quidem *ſecundùm ſuam proprietatem* dicenda eſt: à quo abſurdo longè abſuit S. Auguſtinus, atque adverſarios pudebit, ni fallor, illud admittere; niſi hic adulari cupiant ſuis Amazonibus, ut quibus invitâ Apoſtolicâ Sede, jus tribuunt legendi ſacra Volumina, & Miſſam in vulgari idiomate, iis etiam poteſtatem afferant ſolvendi, hoc tamen diſcrimine, quod prioris exercitium poteſtatis ad omnes, etiam fœminas pertinebit, poſterioris ad ſolos Presbyteros.

2 Non hic ſcrutari oportuit abſtruſa cordium, ut quis perſpiceret Propoſitionis eſſe ſcopum, ut prætenſos Auguſtini diſcipulos excommunicare numquam Epiſcopi, numquam ipſi Summi Pontifices valeant. Quandonam enim conſenſus totius Eccleſiæ in eorum excommunicationem præſumi poterit; ſi ipſimet pars Eccleſiæ ſint, & quidem uti contendunt, purior, ſanctior, & cæteris omnibus proponenda ad exemplum?

Imò quænam juſta adeò & liquida numquàm excommunicatio videbitur, quæ non aliquibus diſpliceat, non ab aliquibus reprehendatur? Ita omnis irrita fiet, vel à novatoribus eludetur.

Denique ſi omnis poteſtas ligandi atque ſolvendi, in ſe, ſecundùm ſuam proprietatem reſideat in Eccleſia, ſeu tota fidelium multitudine, quæ eam exerceat per primos Paſtores, ita ut excommunicatio vim nullam obtineat, niſi conſenſus adfuerit ſaltem præſumptus totius corporis, approbatio ſimilis requiri videbitur etiam ad ſolutionem peccatorum, vel retentionem. Quod ſi verùm, væ Romano Pontifici, Cardinalibus, Epiſcopis, & quibuſcumque Conſtitutionis UNIGENITUS authoribus ac defenſoribus, quoties abſolutionis beneficio opus habuerint, quandonam in illud Queſnellus & ejus ſocii, de ſui condemnatione, velut iniquiſſimâ, tantis clamoribus conquerentes, præſumi poterunt conſentire? Reputari ſe velut ab Eccleſia extorres, multo ægriùs patientur.

Obſervatoris gloriatio de Queſnelli dogmate, veluti *valde communi*, mendacium ſplendidiſſimum eſt; niſi *valde commune* intelligas Lutheranos inter & Calviniſtas. Etenim à ſcholis illud procul exulare Catholicis nemo Theologus ignorat. Si Richerii tempore valde communis ea fuiſſet ſententia, non adeò adversùs Authorem commoviſſet Cardinalem Richelium qui eum ad palinodiam induxit, non conturbaſſet Sorbonicam facultatem, quæ opinionem cenſuit minimè tolerandam.

Ediſſerat itaque nobis adverſarius in quibus Chriſtiani orbis regionibus, in quibus Theologorum Claſſibus ſua opinio communis ſit, vel aliàs fuerit. Non in Thomiſtica, ut omnibus exploratum eſt, eam cum Angelico ſuo Magiſtro pro Sedis Apoſtolicæ authoritate zelo ardentiſſimo decertate. Scotiſtas ſibi vindicare ne Queſnelliana quidem impudentia audebit. De Jeſuitarum patrocinio deſperandum ſibi non minus Richeriana novitas, quàm Bajana atque Janſeniana hæreſis ſemper meritò arbitrata eſt.

3 Num forſitan Doctrina cujus nullum in ſcholis Catholicis veſtigium eſt, communis fuerit Sanctis Patribus? adeò ſcilicet cum Doctore Angelico omnes Theologi orthodoxi in Patrum voluminibus cæci ſunt, ut doctrinam illic communiter traditam, nuſquam videant? S. Hieronymus in cap. 19. Iſaiæ hæreticis accommodat illud, *Filius ſapientium ego; filius antiquorum*. Ubi ſic annotat S. Doctor *ſolent hæretici regi ſuo, vel Pharaoni dicere: Filii ſumus ſapientium, qui ab initio doctrinam nobis Apoſtolicam tradiderunt: Filii ſumus Regum antiquorum*.

Verùm addit Hieronymus: *Illi filii antiquorum arguuntur ſtultos habuiſſe Doctores. Dominus enim miſcuit illis ſpiritum vertiginis, ſive errorum .... Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum*. S. Gregorius hæreticis applicat gloriationem Eliphas Themanitæ in cap. Job 15. *Senes antiqui ſunt in nobis multò vetuſtiores, quàm patres tui: Sic etiam* (inquit Sanctus Pontifex) *Hæretici, ut ea quæ aſſerunt commendare ſtultis mentibus hominum, quaſi de antiquitate poſſint, antiquos Patres ſe habere teſtantur, atque ipſos Doctores Eccleſiæ, ſuæ profeſſionis magiſtros dicunt: cumque præſentes Prædicatores deſpiciunt, de antiquorum Patrum Magiſterio falſa præſumptione gloriantur*.

Digitized by Google

Ita ipſi & ſoli haberi cupiunt patritii, ſoli diſcipuli appellari S. Auguſtini, reliquis Scholaſticorum, Caſuiſtarum, Recentiorum nomine veluti convitio appellatis. Sic olim Aëtiani Catholicos vocabant *temporarios quoſdam homines*. Sed arrogantiam hæreticam repreſſit Epiphanius hæreſi 76. Aëtium ſic alloquens. *Tu verò temporaneus multò magis appellandus es, qui & in errorem abductus es, & faſtu arroganti,ique diſtentus gregis tui pecudes per dumis & ſpinis conſita paſcua propuliſti. Nemo enim tecum ex veteribus ſentit ò Aëti*. Nemo eadem tecum ò Queſnelle! Aëtium ſecutus in hoc Wickleffus refertur à Waldenſi tom. 1. l. 1. art. 2. cap. 34. *dicens à modernis diſſentio, ſed cum multis Sanctis antiquis & ſpecialiter Auguſtino convenio*.

Undenam contigerit, veteres ſubinde obſcuriùs, quam conveniret hoc tempore, de quibuſdam ſcribere dogmatibus, rationem exprimit ipſe Auguſtinus occaſione S.Chryſoſtomi à Pelagianis in patrocinium vocati: *Cur putamus* [inquit libro contra Julianum cap. 2.] *eum ita locutum, niſi quia diſputans in Eccleſia Catholica, non ſe aliter intelligendum arbitrabatur? Tali quæſtione nullus pulſabatur, vobis nondum litigantibus.*

CAPUT VI.

Quæ ſtabiliendo Queſnelliano dogmati ex Patribus copioſius à Collatore congeſta ſunt, Bellarminus pridem cum doctrina Catholica conciliavit.

1 Objectionum è Patribus ſeriem integram refero: unde nihil accedit, ut mox videbimus, patrocinii articulo damnato, nobis autem lucis plurimum, unde magis execrabilem deprehendamus novi dogmatis, illudque propugnantium iniquitatem. Juxta S. Auguſtinum Tract. 124. in Joannem „ Eccleſiæ „ Apoſtolus Petrus, propter Apoſtolatûs „ ſui primatum, gerebat figuratâ generalitate perſonam; quod enim ad ipſum „ propriè pertinet,naturâ unus homo erat, „ gratiâ unus Chriſtianus, abundantiore „ gratiâ unus idemque primus Apoſtolus; „ ſed quando ei dictum eſt: *Tibi dabo claves regni cœlorum, & quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis*; univerſam ſignificabat Eccleſiam.... Eccleſia ergo quæ „ fundatur in Chriſto, claves ab eo regni „ cœlorum accepit in Petro id eſt poteſtatem ligandi ſolvendique peccata. „

Idem ſermone 295. aliàs 108. cap. 2. „ Dominus Jeſus diſcipulos ſuos ante paſſionem ſuam, ſicut noſtis, elegit, quos „ Apoſtolos appellavit. Inter hos penè „ ubique ſolus Petrus totius Eccleſiæ meruit geſtare perſonam. Propter ipſam „ perſonam, quam totius Eccleſiæ ſolus „ geſtabat, audire meruit *Tibi dabo claves regni cœlorum*. Has enim claves non homo unus; ſed unitas accepit Eccleſiæ.

„ Hinc ergo Petri excellentia prædicatur; quia ipſius univerſitatis & unitatis „ Eccleſiæ figuram geſſit,quando ei dictum „ eſt: tibi trado, quod omnibus traditum „ eſt. Nam ut noveritis, Eccleſiam accepiſſe claves Regni cœlorum, audite *in* alio loco, quid Dominus dicat omnibus „ Apoſtolis ſuis: *Accipite Spiritum Sanctum*; „ & continuò: *Si cui dimiſeritis peccata, dimittentur ei, ſi cujus tenueritis, tenebuntur*. Hoc ad claves pertinet, de quibus „ dictum eſt: *Quæ ſolveritis in terra, ſoluta erunt & in cœlis, & quæ ligaveritis in terra, ligata erunt & in cœlo*: ſed hoc Petro „ dixit, ut ſcias, quia Petrus univerſæ Eccleſiæ perſonam tunc gerebat, audi quid „ ipſi dicatur,quid omnibus fidelibus Sanctis: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe illum inter te & ipſum ſolum. Si te non audierit, adhibe tecum unum aut duos; ſcriptum eſt enim, in ore duorum vel trium teſtium, ſtabit omne verbum. Si nec ipſos audierit, refer ad Eccleſiam. Si nec ipſam audierit, ſit tibi tamquam Ethnicus aut Publicanus. Amen dico vobis, quia quæ ligaveritis in terra, ligata erunt & in cœlo, & quæcumque ſolveritis in terra, ſoluta erunt & in cœlo*. Columba ligat, columba ſolvit: ædificium ſupra petram ligat, „ & ſolvit. „

Idem Sanctus ſermone 149. aliàs de diverſis 24. cap. 6. „ Petrus multis in locis „ Scripturarum apparet, quod perſonam „ geſſer Eccleſiæ, maximè illo in loco, ubi „ dictum eſt. *Tibi trado claves regni cœlorum, quæcumque ligaveris in terra, erunt ligata & in cœlo: & quæcumque ſolveris in terra, erunt ſoluta & in cœlo.* Numquid „ iſtas claves Petrus accepit & Paulus non „ accepit? Petrus accepit, & Joannes & „ Jacobus non accepit, & cæteri Apoſtoli? „ Aut non ſunt iſtæ in Eccleſia claves, ubi „ peccata quotidie dimittuntur? Sed quoniam in ſignificatione perſonam Petrus „ geſtabat Eccleſiæ, quod illi uni datum „ eſt, Eccleſiæ datum eſt: Ergo Petrus figuram

„ guram geſtabat Eccleſiæ. „

Iterum Auguſtinus lib. 3. de Bapt. contra Donat. cap. 18. „ *Sicut miſit me Pater,*
„ *& ego mitto vos. Hoc cùm dixiſſet inſpira-*
„ *vit, & ait illis, Accipite Spiritum Sanctum:*
„ *Si cujus remiſeritis peccata, remittentur*
„ *illi: ſi cui tenueritis, tenebuntur.* Ergo ſi
„ Apoſtoli perſonam gerebant Eccleſiæ, &
„ ſic eis hoc dictum eſt, tamquam ipſi Ec-
„ cleſiæ diceretur, pax Eccleſiæ dimittit
„ peccata, & ab Eccleſia alienatio tenet
„ peccata, non ſecundùm arbitrium homi-
„ num; ſed ſecundùm arbitrium Dei, &
„ orationes Sanctorum ſpiritualium, qui
„ omnia judicant; ipſi autem à nemine ju-
„ dicantur. Petra enim tenet: Petra dimit-
„ tit; columba tenet, columba dimittit:
„ unitas tenet, unitas dimittit. „

Huc uſque Auguſtinus, quem ſequitur S. Fulgentius libro de fide ad Petrum Diaconum cap. 3. „ Pœnitentia peccatori tunc
„ prodeſt, ſi eam in Eccleſia Catholica ge-
„ rat, cui Deus in perſona Beati Petri li-
„ gandi ſolvendique tribuit poteſtatem,
„ dicens: *quæ alligaveris ſuper terram, erunt*
„ *ligata & in cœlis: & quæ ſolveris ſuper ter-*
„ *ram erunt ſoluta & in cœlis.* „

2 Quibus omnibus antequam directè reſpondeam, præmittenda eſt vetus animadverſio Vincentii Lerinenſis in commonitorio de profanis vocum novitatibus, contra hæreticos cap. 11. *Qui cum ſub alieno nomine hæreſim concinnare machinentur, captant plerumque veteris cujuſpiam viri ſcripta, paulò involutius edita, quæ pro ipſa ſui obſcuritate, dogmati ſuo quaſi congruant, ut illud, neſcio quid, quodcumque proferunt, neque primi neque ſoli ſentire videantur.*

Claudius Sanctesius Ebroicenſis Epiſcopus lib. de Reb. Euchar. repetit. 6. cap. 9. *Obſervare licet, adverſarios ſive noſtra deſtruendo, ſive ſua aſſerendo, ſolidis & certis Scripturis carere, atque in omni controverſia ad unum Auguſtinum, tamquam ad ſacram anchoram refugere: non quod ab eorum partibus ſtet, ſed quoniam tam multa & tam variè ſcripſit pro re nata, ut facile fuerit omnibus poſt illum hæreticis, aliquid de ipſo contorquere, atque aliorſum, quàm ipſe dixerit, vertere.*

Et hic quidem quidquid ex Auguſtino proferunt Queſnelliani, à Luthero in libro de poteſtate Papæ, à Calvino lib. 4. Inſtitutionum cap. 6., à Magdeburgenſibus centuriâ 1. lib. 1. & 2. libro Smalchaldico de Primatu Papæ, à Marco Antonio de Dominis pridem Catholicis oppoſitum legitur, & ab his ſolidiſſimè confutatum. Videri præ cæteris poteſt Eminentiſſimus Bellarminus libro 1. de Romano Pontifice cap. 12. ubi monet „ Duobus modis potuiſſe Petrum
„ perſonam Eccleſiæ gerere, hiſtoricè &
„ parabolicè. Hiſtoricè is gerit perſonam
„ alterius, qui re aliquâ verè à ſe geſtâ,
„ rem ab alio gerendam ſignificat, & eam
„ quodammodo repræſentat. Sic Abraham
„ verè duos filios habens, Deum ſignifica-
„ vit, qui duos populos habiturus erat, ut
„ Apoſtolus exponit ad Galatas cap. 4. Sic
„ Martha ſolicita circa frequens miniſte-
„ rium, & Maria ſedens ſecus pedes Do-
„ mini duas vitas demonſtrarunt, quarum
„ altera in actione, altera in contemplatio-
„ ne verſatur.

„ Parabolicè per unum, aliud ſignifica-
„ tur, quando res verè geſta nulla propo-
„ nitur; ſed aliquid veriſimile fingitur ad
„ aliud ſignificandum, quomodo in Euan-
„ gelio qui ſeminat bonum ſemen, Chri-
„ ſtum prædicantem ſignificat, ad quem-
„ modum etiam ſolent Legati Principum
„ claves interdum Urbium accipere; cùm
„ interim nihil ſibi propriè acquirant; ſed
„ tantùm Principis ſui perſonam repræſen-
„ tent.

3 „ Quibus ita conſtitutis exiſtimant
„ adverſarii, Petrum poſteriore hac ratio-
„ ne ſignificaſſe Eccleſiam, cùm à Domino
„ audivit *Tibi dabo claves &c.* Ex quo ſe-
„ quitur claves datas eſſe primò ipſi Eccle-
„ ſiæ, & per Eccleſiam Paſtoribus commu-
„ nicari, atque eſſe literalem ſenſum hu-
„ jus loci *Tibi dabo claves*. Unde (hæreti-
„ corum) Synodus Smalchaldica in libro
„ de primatu Papæ ait: *Tribuit igitur princi-*
„ *paliter claves Eccleſiæ, & immediatè, ſicut*
„ *& ob eam cauſam Eccleſia habet jus voca-*
„ *tionis.* „ Meritò proinde Edmundus Richerius in ſecunda ſua Palinodia fatetur, ſe ex fœtentibus hæreticorum lacunis eandem ſuam ſententiam hauſiſſe. Agnoſcere id non minùs verè poſſent Conſtitutionis UNIGENITUS adverſarii; ſed neque eſt candor in eis, neque demiſſio; ſed perfidiâ deteſtabili ab illis aut illorum Symmiſtis, quas Richerius ſordes abjecerat, eædem iterum typis editæ ſunt, palinodiâ prætermiſſâ.

Nobis expedit ex Eminentiſſimi Bellarmini eruditione proficere. Sic ibi Catholicam amplectitur, & confirmat ſententiam.
„ Nos priore modo Petrum Eccleſiæ per-
„ ſonam geſſiſſe credimus; ita nimirum ut
„ ipſe verè, & principaliter, ac immediatè
„ claves acceperit, & ſimul eas accipiendo
„ ſignificaverit, univerſam Eccleſiam ſuo
„ quodam modo poſtea accepturam; quem
„ modum

„ modum paulò poſt explicabimus. Nunc „ verò ita ſe rem habere, breviter oſten- „ damus.

„ Primùm igitur tot modis Chriſtus „ Petri perſonam deſignavit, ut non pluri- „ bus circumſtantiis, quod rectè Cajetanus „ annotavit, deſcribere ſoleant aliquem „ certum hominem Notarii illi, qui inſtru- „ menta publica conficiunt; nam inprimis „ expreſſit ſubſtantiam perſonæ ſingularis „ per pronomen *Tibi*. Deinde addidit no- „ men inditum in nativitate, cùm ait, *Bea-* „ *tus es Simon*. Adjunxit nomen Patris, cùm „ ait: Filius *Jona*: nec omittere voluit no- „ men à ſe recens impoſitum *Ego dico tibi*, „ inquit, *quia tu es Petrus*; Quorſum tam „ accurata deſcriptio, ſi nihil ipſi Petro „ propriè promittitur? Deindè non erat „ eo tempore Petrus Eccleſiæ Legatus, aut „ Vicarius. Quis enim ejuſmodi provin- „ ciam ei impoſuerat? Non igitur ſuſpica- „ ri poſſumus, nomine illum Eccleſiæ, & „ non potiùs ſuo claves accepiſſe.

4 „ Præterea illi propriè claves promit- „ tuntur à Chriſto, qui dixerat *tu es Chri-* „ *ſtus filius Dei vivi*, id enim ſignificabant „ illa verba *Ego dico tibi*. Et ut S. Hierony- „ mus ait: *Mercedem recepit vera Confeſſio*. „ At illam præclaram confeſſionem Petrus „ edidit, & in perſona ſua edidit; in perſo- „ na igitur ſua clavium promiſſionem ac- „ cepit.

„ Ad hæc ſi propterea negandum eſt „ Petro promiſſas eſſe claves, quia figu- „ ram gerebat Eccleſiæ, eâdem certè ra- „ tione negabimus, Abrahamum, duos fi- „ lios habuiſſe; quia duo illi filii duos po- „ pulos, Apoſtolo teſte, ſignificabant: ne- „ que verum eſſe fatebimur Martham ſo- „ licitam fuiſſe circa plurima, dum ſoror „ ejus Maria ad pedes Domini ſedebat; „ quia nimirum actionem & contemplatio- „ nem duæ illæ fœminæ adumbrabant. „ Quod ſi grave eſt, tam apertas hiſtorias „ in dubium revocare; grave etiam videri „ debet dubitare, ſitne Petro aliquid ſin- „ gulariter promiſſum; cùm tam perſpicuè „ id narretur in Euangelica Hiſtoria.

„ Denique illi dictum eſt à Domino: „ *Tibi dabo claves regni cœlorum*, qui paulò „ poſt ab eodem Domino audivit: *Vade poſt* „ *me Satana: ſcandalum es mihi*: atque hæc „ poſteriora verba ſoli Petro, & in perſona „ propria dicta ſunt, ut ex Euangelio non „ obſcurè colligitur: Et ipſe quoque Lu- „ therus docet libro de poteſtate Papæ. „ Quis igitur inficiari poteſt Petro claves „ in perſona propria eſſe promiſſas? „

Antecedens ſtabilit communis Patrum & Interpretum Sacrorum authoritas. Sic Auguſtinus libro 2. contra duas Epiſtolas Gaudentii cap. 23. *Numquid melior Raſias, quàm Petrus Apoſtolus, qui ubi dixit: Tu es Chriſtus filius Dei vivi, tam beatus à Domino appellatus eſt, ut claves regni cœlorum accipere mereretur; nec tamen ideo creditur imitandus, ubi mox eodem momento reprehenſus audivit; vade poſt me Satana; non enim ſapis quæ Dei ſunt*. S. Hilarius in Pſalm. 131. *Tanta ei religio fuit pro humani generis ſalute patiendi, ut Petrum primum filii Dei confeſſorem, Eccleſiæ fundamentum, cœleſtis regni Janitorem & in terreno judicio judicem cœli, Satanæ convicio nuncuparet*.

Argumentum non minùs perſpicuum conficitur ex illo Joan. 13. ubi Petro à Domino dicitur *Non potes me ſequi modò; ſequêris autem poſtea*. In quod ſic Ambroſius lib. de Iſaac cap. 3. *Claves commiſerat regni cælorum, & ſequelam imparem judicavit*. Petro non in perſona Eccleſiæ; ſed in perſona propria Chriſtus denuntiat mortem ipſum pro Domino ſubiturum, non modò; ſed poſtea. Eidem omnino, ut rectè obſervat Ambroſius committere vult claves regni.

5 Dein proſequitur Bellarminus expoſitionem textuum Auguſtinianorum, quos ab hæreticis objectos retulerat partim eoſdem partim ſimiles prorſus iis, qui à noſtris hîc adverſariis opponuntur. Sic igitur Cardinalis. „ Reſtant Auguſtini teſtimonia quæ „ ut diligentiùs explicentur, tria ſunt an- „ notanda. Primum eſt, Auguſtinum, cùm „ ait Petrum geſſiſſe figuram Eccleſiæ, „ quando claves accepit, hiſtoricè hoc ac- „ cepiſſe, non parabolicè, ita ut nullo mo- „ do negandum putaverit reverâ Petrum „ in ſua perſona accepiſſe claves. Id patet „ ex tractatu in Pſalm. 108. quem locum „ Lutherus objecit; ibi enim Auguſtinus „ dicit, ita Petrum fuiſſe figuram Eccleſiæ, „ quando accepit claves, ſicut Judas fuit „ figura ingratorum Judæorum, quando „ Chriſtum prodidit. At certum eſt hiſto- „ ricè reverâ Judam in perſona Chriſtum „ prodidiſſe.

„ Ita tract. ultimo in Joannem dicit „ Auguſtinus, ſic Petrum geſſiſſe perſonam „ Eccleſiæ militantis, & vitæ activæ, quan- „ do audivit *ſequere me & alius cinget te, &* „ *ducet quò tu non vis*, & quando accepit „ claves regni. Sic Joannes geſſit figuram „ Eccleſiæ triumphantis & vitæ contem- „ plativæ, quando recubuit ſupra pectus „ Domini, & quando de eo dictum eſt *ſic* „ *eum volo manere*. At certum eſt Joannem „ hiſto-

,, hiſtoricè, & verè iu propria perſoua re-
,, cubuiſſe ſupra pectus Domiui, & ad li-
,, teram impletum in illo *ſic eum volo ma-*
,, *nere*, ſive ſit mortuus, ſive uon ſit mor-
,, tuus morte violenta; ſive quidquid aliud
,, intelligatur per illa verba: uec minùs
,, certum eſt, ad literam Petrum in perſo-
,, na ſua audiviſſe *Alius ringet te &c.* Igitur
,, hiſtoricè quoque debet intelligi Petrum
,, accepiſſe claves.

,, Denique lib. 15. de Trinitate cap. 26.
,, Auguſtinus dicit Chriſtum geſſiſſe figu-
,, ram Eccleſiæ, quaudo baptizatus eſt, &
,, tamen ſinè dubio verè & ad literam ba-
,, ptizatus eſt. Non igitur apud Auguſti-
,, num excluditur hiſtorica narratio, cùm
,, unum alterius figura eſſe dicitur....

,, Secundo loco obſervaudum eſt, Sau-
,, ctum Auguſtinum, cùm ait Beatum Pe-
,, trum in perſoua Eccleſiæ accepiſſe cla-
,, ves, uon velle ſiguificare ab eo claves
,, reverà & hiſtoricè eſſe acceptas, ſicut à
,, Vicario quodam, ſeu Legato Eccleſiæ,
,, quemadmodum à Legato, nomine Prin-
,, cipis ſui claves accipi ſolent alicujus Ci-
,, vitatis; ſed potiùs ut à Priucipe ſeu mo-
,, derarore totius Eccleſiæ: quo pacto di-
,, cimus regno dari, quod Regi ipſi datur;
,, præſertim ſi id iu publicam utilitarem ce-
,, dat. Hanc autem S. Auguſtini mentem
,, ac ſententiam eſſe colligitur, quòd ipſe
,, ferè ubicumque dicit Petrum fuiſſe figu-
,, ram Eccleſiæ, explicet ſe hoc dicere ra-
,, tioue primatûs. Tract. ultimo iu Joan-
,, uem: *Cujus Ecrleſiæ* [inquit] *Petrus Apo-*
,, *ſtolus propter Apoſtolatus ſui primatum ge-*
,, *rebat figurata generalitate perſonam*. In
,, Pſalm. 108. *Cujus* [Eccleſiæ] *ille agnoſci-*
,, *tur geſſiſſe perſonam propter primatum*
,, *quem iu diſcipulis babuit*. Serm. 13. de
,, verbis Domiui *Petrus*, iuquir, *à Petra*
,, *cognominatus, Beatus Eccleſiæ figuram*
,, *portans*, *Apoſtolatûs Priucipatum teneus*.

6 ,, Obſervandum poſtremò eſt, duobus
,, modis Petrum propter ſuum primatum
,, geſſiſſe figuram Eccleſiæ apud Auguſti-
,, num. Primùm euim Petrus ut Summus
,, Ecelesiæ Præſul, accipieus claves, ſigui-
,, ficavir, omues Præſules eaſdem habitu-
,, ros eſſe claves; ſed à Petro, nec ſinè men-
,, ſura communicatas. Non enim Petrus
,, eas accepit ut ſolus ipſe illis uteretur;
,, ſed ut eas eum omnibus Epiſcopis & Pre-
,, sbyteris communicaret. Apoſtolis dum-
,, taxat exceptis qui extraordinariâ qua-
,, dam ratione eas à Chriſto immediatè ac-
,, ceperunt, ut alibi diximus.

,, Itaque primùm figura fuir Petrus to-
,, tius cœtus Eccleſiaſticorũ miniſtrorum:
,, & hoc ſibi voluit Auguſtinus Tract. 50.
,, in Joaunem cùm ait: *Si boc Petro tantùm*
,, *dictum eſt, non facit bor Ecrleſia*. Si *autem*
,, *boc in Ecrleſia ſit, Petrus quando rlaves*
,, *accepit, Ecrleſiam ſanctam ſignificavit*. Ex
,, quo loco Calvinus abſtulerat illud *tan-*
,, *tùm*, ut nobis perſuaderet Petro uihil
,, eſſe dictum, vel datum, uiſi quatenus
,, Eccleſiam ſignificabat.

,, At Auguſtiuus non ait, ſi hoc Petro
,, dictum eſt, uon facit hoc Eccleſia, ſed
,, air *ſi boc Petro tantùm dictum eſt*. Et ſen-
,, ſus eorum verborum eſt, ita dictum eſt
,, ſoli Petro *Tibi dabo rlaves*, ut ipſe ſolus
,, debeat ſolvere, & ligare, ſequitur Ec-
,, cleſiam reliquam, id eſt reliquos mini-
,, ſtros hoc nou facere; ſi autem etiam alii
,, hoc faciunt, ut videmus, certè Petrus
,, cùm claves accepit, univerſam Eccle-
,, ſiam repræſentavit.

,, Altero modo idem Petrus accipiens
,, claves figura fuit totius Eccleſiæ Sanctæ,
,, id eſt omnium juſtorum, & vivorum mem-
,, brorum corporis Chriſti; nam B. Augu-
,, ſtinus propter Donatiſtas excogitavit no-
,, vum modum loquendi de clavibus & re-
,, miſſioue peccatorum; propter enim eum
,, modum loquendi, quo dicimus à Sacer-
,, dotibus remitti peccata iu adminiſtratio-
,, ne Sacramentorum Baptiſmi & pœniten-
,, tiæ, quo modo loquendi cum cæteris Pa-
,, tribus ipſe paſſim utitur; ſolet etiam fre-
,, queuter dicere peccata remitti à Chari-
,, tate Eccleſiæ, à gemitu columbæ, ab
,, orationibus Sanctorum, & hoc modo
,, claves regni eſſe tautùm juſtorum, & hoc
,, ſignificaſſe Petrum cùm accepit claves.

,, Tractatu 121. in Joan. *Ecrleſia*, in-
,, quit, *charitas quæ per Spiritum Sanctum*
,, *diffunditur iu rordibus noſtris, partiripum*
,, *ſuorum pecrata dimittit: eorum autem qui*
,, *non ſunt ejus partiripes, tenet*. Item lib. 3.
,, de Baptiſmo cap. 18. *Remiſſam* [iuquit]
,, *pecearorum non dabant, quæ per orationes*
,, *Sanctorum, id eſt per rolumbæ gemitus da-*
,, *tur, quirumque baptizet, ſi ad ejus pacem*
,, *illi pertinent, quibus datur. Non enim ra-*
,, *ptoribus, & fæneratoribus diceret Domi-*
,, *nus: Si eui dimiſeritis peccata, dimittun-*
,, *tur ei, ſi rui tenueritis, teuebuntur. Foris*
,, *quidem nec ligari aliquid poteſt, nec ſolvi;*
,, *ubi non ſit qui ligare poſſit, aut ſolvere. Sed*
,, *ſolvitur, qui cum columba fecerit pacem; li-*
,, *gatur, qui rum rolumba non babet pacem.*
,, Et cap. 14. *Nam quod in typo unitatis Do-*
,, *minus Petro dedit poteſtatem, ut id ſolve-*
,, *retur in terris, quod ille ſolviſſet, manife-*

,, *ſtum*

„ *ſtum eſt, quòd illa unitas etiam una columba perfecta ſit dicta*. Et infra: *Per orationes Sanctorum ſpiritualium, qui ſunt in Eccleſia, tamquam per columbæ crebèrrimum gemitum, magnum geritur Sacramentum, & occulta diſpenſatio miſericordiæ Dei, ut eorum etiam peccata ſolvantur, qui non per columbam; ſed per accipitrem baptizantur; ſi ad illud Sacramentum cum pace Catholicæ unitatis accedunt*. „ Similia vide libro 5. de Baptiſmo cap. 21. lib. 6. cap. 3. & lib. 7. cap. 51.

7 „ Cæterùm per hæc verba non ſignificat S. Auguſtinus, Eccleſiam juſtorum ex authoritate peccata remittere; ſed nemini peccata remitti quantumvis baptizetur, vel reconcilietur, niſi ad eum extendatur charitas Eccleſiæ, & fiat membrum vivum columbæ & proinde particeps orationum aliorum juſtorum. Orationibus enim Sanctorum tamquam gemitu columbæ impetratur pœnitentia interior & charitas, per quam formaliter juſtificantur quicumque juſtificantur. Excogitavit autem hunc modum loquendi B. Auguſtinus propter Donatiſtas, quibus mirabile videbatur, hæreticos poſſe per Baptiſmum homines juſtificare, & in Eccleſiam introducere, cùm ſint ipſi cooperti peccatis, & extra Eccleſiam. Ad hanc admirationem tollendam, dicit Auguſtinus non tam eum qui baptizat, remittere peccata, quàm gemitum columbæ; quoniam non ideo iſte qui baptizatur, juſtificatur, quia ab iſto vel illo baptizatur; ſed quia per Baptiſmum à quocumque exhibitum, in eum extenditur charitas Eccleſiæ. „

Univerſa hæc Auguſtinianorum textuum à Bellarmino tradita explicatio præclara eſt, & perquam ſolida, Doctoremque maximum adverſariis eripit; proinde etiam Fulgentium, quem conſtat inter præcipuos haberi Auguſtini diſcipulos, atque hic in primis ejus ſectatum eſſe veſtigia. Verùm iſtiuſmodi adductis pro ſe teſtimoniis, novatores produnt opinionis ſuæ ſenſum magis deteſtabilem, quàm proſcripti dogmatis vocibus aperiri aliàs videbatur.

Talibus enim Auguſtini, & Fulgentii textibus damnato articulo applicatis, fundamentum ejus ſtatuitur, quòd Poteſtas clavium non Petro propriè; ſed Eccleſiæ tradita à Chriſto fuerit; cumque, ut ab omnibus agnoſcitur, excommunicatio à poteſtate clavium pendeat velut ejus operatio, & effectus, deducitur, authoritatem excommunicandi propriè loquendo eſſe penès Eccleſiam; exercitium autem primis Paſtoribus concedi veluti Vicem Eccleſiæ gerentibus, & Delegatis; ita quidem, ut pro exercitio ſemper requiratur *totius corporis conſenſus, ſaltem præſumptus*.

Conveniri ſcilicet membra ſingula non poſſunt, infinitis quodammodo diſſita terrarum mariumque ſpatiis; Verùm ea debet eſſe primis Paſtoribus in vibranda excommunicatione circumſpectio, ut ſi judicii ratio omnibus proponeretur, conſenſum referret à ſingulis. Hæc genuina juxta Queſnelli vindices expoſitio eſt damnati Articuli: *Eccleſia authoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos paſtores de conſenſu, ſaltem præſumpto, totius corporis*.

8 Quoties autem aliquos conſtiterit refragari, conſtiterit, inquam, Paſtori ad excommunicandum parato; perſpicuum eſt non poſſe eum totius corporis ſupponere conſenſum, atque ita invitum, & reluctantem neminem excommunicari; præſertim ſi aliquos ſibi adſciverit patronos. Percommoda ea quidem malevolis, & maximè idonea impediendæ cuilibet excommunicationi regula ad legis cujuslibet Eccleſiaſticæ ſubverſionem facilè extenditur.

Omnis enim lex iſtiuſmodi à poteſtate clavium derivatur non minùs, quàm excommunicatio: unde & præcepti cujuſcumque conſtitutio *totius* pariter *conſenſum corporis* exiget, *ſaltem præſumptum*. Sic diſſolutioni via panditur latiſſima, omniſque Eccleſiam gubernandi ratio enervatur, quando libertinis, & quibuſcumque nefariis, à quibus Eccleſia Sancta omnino immunis non eſt, authoritas conceditur, omnia in Paſtoribus, etiam Summis Pontificibus, clavium exercitia ſuſpendendi.

Scripſerat Cyprianus ad Cornelium Pontificem: *Quod ſi ita res eſt, Frater, ut nequiſſimorum timeatur audacia, & quod mali jure, & æquitate non poſſunt, temeritate, ac deſperatione perficiant, actum eſt de Epiſcopatus vigore, & de Eccleſiæ gubernandi ſublimi, ac Divina poteſtate*, quando illi diſſenſu ſuo, quamvis iniquiſſimo, uſum quemlibet poteſtatis clavium ſiſtere poterunt, atque impedire. Quod ibidem à Cypriano additur, etiam à nobis hic poterit applicari: *Nec Chriſtiani*, inquit, *ultra durare, aut eſſe jam poſſumus; ſi ad hoc ventum eſt, ut perditorum minas atque inſidias pertimeſcamus*. Abſolutio enim à peccatis, quàm Sacerdotes impertiunt, indubiè à poteſtate clavium pendet, atque inter præcipua ejus exercitia eſt. Si autem iſtiuſmodi actus requirat neceſſariò, *totius conſenſum corporis ſal-*

Google

ſaltem præſumptum, quis abſolutionis unquam gratiam conſequetur? Horridum iſtud conſectarium exemplis conſpicuis illuſtrandum eſt.

CAPUT VII.

Conſectarii abſurdiſſimi ex Queſnelliano dogmate ejuſque vindiciis deductio.

1 A Summis incipio Pontificibus, à quibus deſcenſus facilis erit ad Cardinales, Epiſcopos, ſecundi ordinis Sacerdotes, & fideles reliquos. Miſſionarius in Hollandia ſatis notus, typis edidit duas ad Clementem XI. epiſtolas, occaſione Conſtitutionis *Vineam Domini Sabaoth*: in ſecunda ait authot pagin. 3. „ Gratia Chriſti, quæ à nullo duro corde „ reſpuitur, apud Romanos impugnatur. „ Hæc tu Clemens Undecime coram vi„ des, probè noſcis, & diſſimulas, & „ adhuc ægrè feres, quod dicaris inimicis „ gratiæ Chriſti favere? ad hæc enim non „ ſolùm taces, quæ à te, ſi Chriſti gratiam, „ & charitatem haberes, vel probè noſce„ res, deberent damnari, & anathemati„ zari; verùm quod amplius eſt, & hor„ rendum, tu ipſe in Janſenio eamdem „ Chriſti gratiam, qua Chriſtiani ſumus, „ condemnaſſe videris, & diceris apertè „ non ſinè ſummâ veriſimilitudine. Parum „ abeſt quin dicam tibi anathema.

Poſſumusne ſupponere prudenter, vel *præſumere*, quod Miſſonarius tam ardens pro Chriſti gratiâ, ut prætenditur; tam ſiniſtrè de Clemente XI. judicans, in ejuſdem conſentiat abſolutionem, quamdiù obſirmatus manſerit in ſententiâ?

In ejuſdem Miſſionarii Apologiâ brevi, pro Petro Gratiano pag. 4. legitur: „ O Do„ mine Clemens Paſtorum te ſervum glo„ riaris, verbotenus quidem; ſed non ſo„ lùm te non Patrem; ſed magis Principem „ gentium, qui dominatur, te exhibes. „ pag. 3. Unum vos rogo, ut moneatis Do„ minum Clementem, ut legat ea quæ „ ſcripſit Paſtor noſter (Petrus Gratianus) „ ne feriùs quærat pœnitentiam, & cum „ Antiocho non inveniat.... O infelix „ Clemens undecime „?

Quomodo impium contra Chriſti gratiam, & inſtar Antiochi reprobum obduratumque in ſententia Gratianus, vel ejus apologiſta, alium ſe à Gratiano ſimulans, abſolvet, vel in ejuſdem abſolutionem conſentiet?

Neque Gratianus ille cum ſuo Apologiſta ſolus eſt; quia ut alios prætercam in variis Fœderatorum Ordinum Provinciis diſperſos ejuſdem furfuris Miſſionarios, ipſi ſententiâ, & contra Pontificem rebellione conjunctos, eſt non inferior alter ex eadem Ultrajectinâ Tribu, Gratiano bellè concinens, Ægidius de Witte, aliàs *Candidus*, & mutato iterum nomine *Albanus*. In Tribum illam aſſumi eum Gratianus curaverat; ſed expertus poſtea, & graviter conqueſtus publicè eſt ingratum. Verùm, ut Diaboli inter ſe furentes odio; in hominum tamen perniciem unanimes conſpirant, ita contribules iſti contra Catholicos, hodiernum præcipuè Chriſti Vicarium Clementem XI.

Tribum voco: Helveti Cantonem dicerent, presbyterorum aliquot è Clero fœdus, conſilia inter ſe, & ſubſidia conferentium pro neceſſariis contra Pontificios expenſis. Ad factionem hanc pro notæ ſuæ audaciæ merito adſcitus Ægidius, eorum qui vulgò *candidi* appellantur, *Janſeniſtarum* Princeps, tamquam Antipontificiâ prædítus authoritate Synodum convocavit Oecumenicam, vulgatâ typis epiſtola Encyclica, ad omnes non ſolùm Epiſcopos; ſed etiam ſecundi ordinis Paſtores, quibus pro Synodo jus tribuit ſuffragii. Epiſtola illa ab Authore jungitur *Denuntiationi ſolemni Bullæ Clementinæ, quæ incipit Vineam Domini Sabaoth*.

Ita denuntiatio pag. 5. „ Hodie Cle„ mens Pontifex juniorum Pelagiana fuli„ gine tinctorum, qui aſſiſtunt ei, conſilia „ ſequens, ab antiquis Sanctorum Præde„ ceſſorum ſuorum documentis recedens, „ à Scripturis Sanctis, à Sacris Concilio„ rum Canonibus, & approbatorum in hac „ materia Eccleſiaſticorum procerum tra„ ditis clarè deviat. Pag. 8. Exurgite igi„ tur, O Sacri Proceres, eripite charæ Ma„ tris veſtræ naviculam, quam iſte Navar„ chus, in Syrtes agit, à præſentiſſimo, ac „ diro naufragio „. Sic Ægidius.

Provoco nunc ego ad arbitrum quemlibet ſanâ utcumque mente præditum; imò ad ipſos maximè adverſarios, in abſolutionibus concedendis adeò ſcrupuloſos, edicant candidè, num ſuppoſitâ hæreſi, & Eccleſiæ ruinâ Clementi XI. hic imputatâ, ejuſdemque in illo propoſito, & animi diſpoſitione, perſeverantiâ, in ejus conſentire valeant abſolutionem? Iſtiuſmodi ſenſus, & judicia ſunt virorum moralem rigidam, &, ut ajunt, Sanctiſſimam profitentium; proinde qui ſe inter membra Eccleſiæ numerant non vulgaria.

Digitized by Google

3 Ecce igitur Clementem XI. juxta adverſarios, vel propter Bullam, cui initium eſt *Vineam Domini Sabaoth*, omni penitùs excluſum ſpe obtinendi, pro ſua reconciliatione, conſenſum totius corporis, quod eſt Eccleſia. Neque præſumere conſenſum poſſumus contra ſenſum oppoſitum diſertè adeò declaratum.

Idem Ægidius in alio prolixiore opere, cui titulus *Auguſtinus Iprenſis vindicatus, atque è damnatione Romanorum Pontificum Urbani VIII., Innocentii X., Alexandri VII., & Clementis XI. ereptus, & erutus*; Totus ferè, ut ex ipſa apparet libri Epigraphe, eſt in exprobranda Romanis Pontificibus, præſertim Clementi XI. fidei Catholicæ illata macula; imò pernicie propter Janſenianorum, dogmatum condemnationem.

Nonne autem, vel ſolùm iſtud abunde ſufficit, ut ſcriptor ille cum ſuâ Ultrajectenſium Tribu præſumi nequeat in abſolutionem Clementis XI. conſentire? Si igitur poteſtate clavium uti nemo valeat, niſi *conſenſu ſaltem præſumpto totius corporis*, atque in eo pars purior ſint noſtri hìc, ut prætendunt, adverſarii, actum eſt indubiè de ſperanda umquam hujus Pontificis reconciliatione in pœnitentiæ Sacramento. Ad priſtina enim ejus, juxta adverſarios demerita, enormis cumulus acceſſit Conſtitutione UNIGENITUS. Quid ſcilicet hujus toxico nocentius? *Exitium fidei, religionis, & totius Chriſtianæ Ethicæ eſt*; Si *Documento* typis edito credimus quod Ægidius Candidus anno 1713. inſcriptum quidem vulgo fidelium; tradi autem curavit Supremis Belgii Auſtriaci Senatoribus, tunc illas Provincias moderantibus, ut eos ab admittenda Conſtitutione averteret.

Incaſſum quidem ea molitio cecidit: attamen furorem *Candidi* ejuſque ſodalium indicat, contra Sanctiſſimum Conſtitutionis Authorem, atque hujus Theologos, & Conſultores, etiam Eminentiſſimos Cardinales.

4 Non magis abſolutionis beneficium ab Adverſariis ſperare potuit Alexander Octavus, etiam in mortis articulo. Quomodo enim benigno clavium uſui conſentire potuit Eccleſiæ Novæ Agens generalis Duvaucelius, aliàs Wallonius, qui in Epiſtola ad Queſnellum datâ, cùm Romæ moraretur, anno 1691. die 17. Martii ſic animi ſui ſenſum aperuit: „ Non ſolus tu de- „ functum Pontificem atrô notas excom- „ municationis calculo: Ego adduci non „ potui, ut vel uni ex novem ſolemni- „ bus exequiis in S. Petri Baſilica cele- „ bratis intereſſem, neque ad aram pro eo „ orare, aut meminiſſe ejus poſſum.

Quod de uno Pontifice exprimit, videtur de pluribus intelligere, aut aliquid ſimile, reſpondens Queſnello anno 1702. die 13. Julii. „ Quod de Pontificibus di- „ cis, etiam mihi inciderat; ſed cavero „ ſenſum meum prodere; quamquam ipſo- „ rum hìc uſtionem parum metuo.

Excommunicationis autem in Alexandrum evibratæ ſi ratio exquiritur, eam Duvaucelius non diſſimulat in literis anni 1691. 13. Februarii. „ Pontifex ad Dei „ tribunal evocatus eſt, redditurus ratio- „ nem Decreti ſui in inquiſitione conditi „ [contra propoſitiones 31.] & ſuæ Bul- „ læ contra quatuor articulos Cleri Galli- „ cani.

Nonne autem etiam hìc mirabiles Queſnelliani ſunt? Juxta illos Eccleſia poteſtatem excommunicandi non habet, ut eam exerceat per primos paſtores, niſi *conſenſu ſaltem præſumpto totius corporis*; attamen ut Summus ipſe Chriſti Vicarius, & Paſtorum omnium Paſtor ab Arnaldo, Queſnello, & Duvaucelio excommunicetur, non aliâ, quàm Sectariorum aliquot opus eſt authoritate. Ubinam enim totius corporis hic, niſi forſitan Janſeniani conſenſus? Ubinam primi Paſtores, per quos Eccleſia datam ſibi à Chriſto exercuerit poteſtatem? Tales ſcilicet Arnaldus ipſe, Queſnellus, & Duvaucelius primi Paſtores ſunt, qualis, quæ Pontificem excommunicavit, anti-Romana Janſeniſtarum Eccleſia.

5 Si Decretum contra triginta, & unum articulos, & Bulla contra quatuor Gallicanos ſatis delicti habuerit ad excommunicandum Pontificem Alexandrum, multum ſuſpecta habebitur ſalus Innocentii XI., etiam à Janſeniſtis aliàs laudati, cùm nempe proſcriberet propoſitiones ſexaginta quinque, quarum cenſura neque Janſenianæ hæreſi, neque rigori exotico viſa *ipſis* fuit incommoda. Verùm eum non meliùs de quatuor Gallicanis articulis ſenſiſſe, univerſis Europæ nationibus, maximè Gallicæ exploratum eſt. Propter eos reliquo vitæ ſuæ tempore nullos in regno illo confirmare voluit Epiſcopos.

Ad propoſitiones quod attinet triginta, & unam, examini eas ipſe ſubmiſit: etiam conceperat cenſuram, niſi quod circa propoſitionem unam ſupra numerum earum, quæ proſcriptæ ſunt, diſceptationis quidpiam remanſiſſet. Interea autem morte præventus definitionem edere non potuit, edidit verò Alexander prætermiſſo articu-

ticu-

ticulo, cujus nondum abſoluta ſatis videbatur diſcuſſio; ne propter ejus examinis diuturnitatem, & imminentem ſibi vitæ finem Chriſtiana Reſpublica pateretur.

Sunt, & alia, ob quæ Innocentii XI. Pontificatus Janſenianis diſplicuit, quale eſt quod famoſus Duvaucelius, aliàs Walonius, indicat in Epiſtola anni 1689. 26. Novembris. *Sub Pontificatu*, inquit, *Innocentii XI. intolerabilis erat procedendi modus lentiſſimus ita, ut nihil quodammodo ageretur.*

Gravis etiam injuſtitiæ eundem Pontificem arguit, propterea quod Gummarum Huygens Lovanii pro Arnaldi, & Queſnelli partibus cognomento *intrepidum*, Theologorum Senatu per ſuum in Belgio Internuntium, nunc Eminentiſſimum Romæ Cardinalem Tanarium, juſſerit excludi, neque ullis pro eo intercedentium molitionibus flecteretur. Sic ſcribit Walonius in literis anni 1688. 13. Auguſti *Aliud quod parum honorificum erit tam Sancto Pontifici Innocentio XI. eſt negotium Domini Huygens. Ratio gemendi coram Deo eſt, quod tamdiu perſiſtatur in injuſtitia tam evidenti.* Arnaldus in Epiſtola ad Epiſcopum Caſtorienſem, Hollandiæ Vicarium Apoſtolicum anno 1684. die 17. Septembris de eodem Innocentii XI. interdicto contra Gummarum Huygens, & quoſdam alios Lovanienſes, ne in *ſtrictam*, ut ibi dicitur, *Facultatem* eligerentur, eſt inquit *Tyrannicum maximè, & injuſtiſſimum, quod umquam orbis vidit.*

Eſtne veriſimile quod Theologia moralis rigida abſolutionem concedere voluiſſet Pontifici, quantumvis aliàs Sancto quamdiu in tam gravi, & *tam evidenti injuſtitia perſtitit*, licèt opportunis toties importuniſque precibus, rationum quoque allegationibus ab Auguſtini Diſcipulis ſollicitatus? Perſiſtit, inquam, in Decreto *Tyrannico, & injuſtiſſimo, quod umquam Orbis vidit*? Eadem prætenſa injuſtitia maculare debuit Pontificatum Alexandri VIII. & Innocentii XII. cùm ne ab his quidem impetrari umquam potuerit ſuſpenſionis Gummarianæ ſublatio. Unde miſerum oportuit cum ea vitam terminare infamiâ.

6 Damnabilius etiam peccatum fuerit Theologiæ Molinoſticæ, ſeu Quietiſticæ proſcriptio, ſi credimus Eugenio de Gelder famoſo novi Euangelii in Belgio præconi, in libello cui titulus: *Ultima vox Zelatricis Innocentiæ*, ſive *libellus ſupplex ad Innocentium XI.* Sic ait pag. 115. *Sicut* (Auguſtinianæ doctrinæ adverſarii) *per vafrè fabricatas quinque Propoſitiones Doctrinam Janſenii Romæ procurarunt damnari, ut per latus Janſenii doctrinam Sancti Auguſtini, à Doctrina Janſenii reverà inſeparabilem, arietarent, & dejicerent; ſic etiam fortaſſis multas Propoſitiones Michaelis Molinos talibus terminis concepere, quod vix à propoſitionibus fundamentalibus, à Sanctis Patribus Dionyſio Areopagita, Auguſtino, & aliis, ac Theologiæ Myſticæ Doctoribus Bonaventura, Henrico Suſone, Taulero &c. nobis propoſitis diſtingui poſſint; ita ut per condemnationem Molinos, quem aliqui magis infelicem, quàm nocentem autumant, & prætenſæ ejus doctrinæ, videantur voluiſſe eliminare illud parum, quod reſtat ſupernaturalis operationis Spiritus Dei vivificantis. Sed quidquid machinentur, quidquid ſubdolè per ſe, & ſuos agant Patres Jeſuitæ, Spiritus, illis frendentibus, ubi vult ſpirabit.*

Interim juxta hunc inſignem Quietiſticæ, & quæ ei proximâ affinitate conjungitur Janſenianæ innocentiæ, juſtitiæque Zelatorem, ſcandalum Eccleſiæ datum eſt, illata labes tot Sanctorum ſalutiferæ doctrinæ: Illata, inquam, per Innocentium XI. quomodo igitur præſumi potuit, tales Auguſtini diſcipulos conſenſu tacito annuere abſolutioni Pontificis, Decreta iſtiuſmodi revocare, ac deſtruere ad ultimum uſque halitum recuſantis?

His adde quod Zelator idem Eugenius Innocentio XI. pag. 30. Exprobrat. *Quandoquidem ergo Sanctiſſime Pater, in ipſa Curia veſtra Romana, contra tam impios, & perduelles* [Janſenii, & Molinoſii adverſarios] *nulla reperibilis ſit juſtitia, non eſt amplius dubitandum quin terras Aſtræa reliquerit.*

Longè quidem alia ſunt, & fuere ſemper Catholicorum de Sanctiſſimi Pontificis contra Quietiſmum definitionibus, de actis contra Hugenium Lovanienſem judicia; verùm ſi iſtiuſmodi Theologi ſint membra Eccleſiæ, ut prætendunt ſe eſſe inter optima; ſi pariter uſus clavium in *primis Paſtoribus* nequeat eſſe legitimus, niſi adſit *conſenſus totius corporis ſaltem præſumptus*, irrita neceſſariò videbitur quæcumque impertita iſtis Pontificibus eo tempore abſolutio.

7 Fuiſſentne eam meriti Sixtus V., & Innocentius X.? Contra hos audiri poſtulat Queſnellus in *Colloquiis circa Decretum Romanum prohibens novum Teſtamentum Catalaunenſe cum reflexionibus Moralibus* pagin. 171. *Sixtus V. in Brevi ad Nuntium Colonienſem ſcribit de pontificia authoritate talia, quæ principiis, & fundamentis Doctrinæ Catholicæ adeò ſunt oppoſita, ut vix oculis*

meis crediderim talia profectà eſſe à Pontifice. Pag. 142. *Sed qui ſcribebat erat Sixtus V. quem ſatis eſt nominaſſe. Innocentius X. in Brevi ad Leopoldum Archiducem,* (Belgii Gubernatorem) *anno* 1651. *Doctrina Sixtina addidit deteriora tendentia ad ſubverſionem totius Hierarchiæ Eccleſiaſticæ à Chriſto inſtitutæ; imò ad ipſam Eccleſiæ deſtructionem.*

Ne quidem S. Pius V. in Pœnitentiæ Sacramento remiſſionem conſequi potuiſſet à Gabriele Gerberon, in *Dialogo Abbatem inter, & Jeſuitam*, pag. 22. *Non adeò* [inquit] *miramur nequitiam eorum, qui Curiam Romanam deceperant, quàm Pontificis* (Pii V.) *inflexibilitatem; qui manebat adeò praeoccupatus, ut quidquid Bajus ipſi exhiberet omni candore, & ſubmiſſione poſſibili, non ſufficeret, ut eum ab errore revocaret. Nempe quod ſcriptum fuerat, manere ſcriptum debuit* [exemplo Pilati Præſidis Ethnici, & iniquiſſimi] *atque ea videtur eſſe hodiedum magna Romanæ Cancellariæ regula.*

Conſtitutio Pii V. incipit, *Ex omnibus afflictionibus*, proſcribitque articulos dogmaticos ſeptuaginta novem, velut erroneos, hæreticos, & aliis reſpectivè cenſuris. Gravis ille indubiè lapſus eſt Romanæ Curiæ, ſi ipſa definitio falſitate ſcateat, & tamquam errores feriat catholicæ fidei veritates; minimè verò culpa caret, & quidem graviſſimâ Pontifex, ſi in errore pertinax contempſerit exhibitiones candore plenas atque demiſſione; prætulerit autem juſtitiæ, ac veritati impiam Pilati regulam, quam in Romanam deinceps invexerit Cancellariam, exemplo pernicioſiſſimo, *quod ſcripſi, ſcripſi*. Huic crimini immortuus Pontifex, quomodo conſentientibus Janſeniſtis adeò rigidis veniam à Sacerdote accipere in Sacramento potuit, nedum à Clemente XI. in Sanctorum catalogum referri?

Procul abfuiſſet *Ægidius Candidus* à Pio Secundo abſolvendo, niſi peractâ multo tempore pœnitentiâ dimiſſaque Pontificis dignitate. Sic enim in Auguſtino Iprenſi Vindicato parte 2. cap. 13. enuntiat: *Æneas Sylvius Cardinalis Senenſis, homo profanus, & miſerrimis artibus ad ipſam Tiaram Pontificiam elevatus dictus Pius Secundus &c.*

• Cap. 11. *Pius IV. nihil peraquè ac debitam reformationem ſuæ curiæ formidabat.*

Nicolao primo penès eundem Authorem vix alius erat ad fallendum promptior. Sic nempe ſcribitur eadem parte 2. cap. 5. pag. 250. „ Fictitias, & adulterinas epiſto- „ las, ac Decreta, quibus edicebatur, res „ omnes Eccleſiaſticas Summi Pontificis „ imperio, & judicio eſſe ſubditas, & „ ipſum nemini, Nicolaus primus vir ala- „ cer, & in mala cauſa tuenda confidentiſſimus, tota animi contentione aſſeruit; „ ut & hinc denuò ſubolere queat emunctæ naris arbitro, merces illas adulterinas, non ſinè annutu, & interventu Ro- „ manæ Curiæ, ne dicam ipsâ parente, & „ authrice, ſuis ab inſtitoribus in foro „ publico Eccleſiæ fuiſſe expoſitas. Poſt „ Nicolai tempora, ob ſeculorum iſtorum „ in hiſtoria Eccleſiaſtica ignorantiam, „ ſenſim ſinè ſenſu luctuoſæ Decretales „ iſtæ obtinuerunt.

8 Iterum Lectorem quemlibet ſive Catholicum, ſive etiam hæreticum non recenſo arbitrum, an exiſtimet veriſimile, quòd tales Pontifices ab hoc *Ægidio Candido*, ſive ut in libri ſuperficie ſe vocat, *Ægidio Albano* lippis, & tonſoribus apud Belgas notiſſimo, expectare potuiſſent abſolutionis in Sacramento beneficium, aut ejus eique adhærentium præſumere conſenſum? Eſt ſcilicet Ægidius ille, & rigidioris ethicæ magiſter, & inter prætenſos *Candidos* Eccleſiæ reformatores in Belgio princeps.

Perſuaſum nobis hactenus fuerat Traditione Patrum, Definitionibus Conciliorum, Scripturarum quoque Oraculis, & fidelium ſenſu communiſſimo, Claves *regni* Cœlorum fuiſſe traditas Petro, earumque uſum, ſive ligandi ſolvendique poteſtatem, cum ſuo exercitio ejuſdem fuiſſe judicio commiſſum, atque inde fluxiſſe in ſucceſſores; nunc autem à novis horum temporum Apoſtolis audimus poteſtatem eam non Petro; ſed Eccleſiæ obtigiſſe, conceſſum autem Petro exercitii miniſterium, ea lege, ut ad actus ſingulos neceſſarius totius corporis conſenſus adeſſet, ſaltem ſuppoſitus; non enim conſuli ſemper poſſe fidelium multitudinem, ob nimiam partium uſque ad orbis terminos extenſionem, ſatis perſpicuum eſt.

Verùm quid novo iſto regiminis figmento, ſtultius potuit excogitari? Neque accidere potuiſſet aliquid Eccleſiæ calamitoſius. Ipſi, inquam, *Eccleſiæ*; non ſolis paſtoribus tum ſupremis, tum inferioribus; ſed etiam populo, & ſingulis de grege fidelium. Quantumlibet enim primo aſpectu ſimplicibus videatur ſpecioſa, quaſi ad ſe æquè atque ad Paſtores pertinens poteſtas clavium, negatumque primis paſtoribus exercitium ejuſdem abſque ſuo ſaltem ſuppoſito conſenſu: unde excommunicari nemo valeat, ſi vel unum conſecutus fuerit amicum, vel ſocium, ſententiæ judicis publicè

blicè refragantem; Attamen ubi novitas cum ineluctabilibus conſectariis propiùs inſpicitur, neceſſe eſt horrorem incutiat, ſuique in omni hominum genere deteſtationem.

Dum enim excommunicatio à conſenſu totius corporis ſaltem præſumpto ſuſpenditur, propterea quod poteſtas clavium, atque ita ligandi authoritas à Chriſto tradita fuerit Eccleſiæ univerſæ; idem patet conſecutione neceſſariâ ſtatuendum de abſolvendi facultate, non minùs incluſa in poteſtate clavium, quæ proinde ſi non obtigerit Petro propriè, abſolutè, & abſque reſtrictione ad multitudinis conſenſum, non potuit ipſe, non poterunt ejus ſucceſſores, minus etiam inferiores Epiſcopi, & Paſtores, quemquam abſolvere in pœnitentiæ Sacramento, niſi *conſenſu totius corporis, ſaltem præſumpto*.

Unde convincimur de eo, quod non levis antea dictaverat ſuſpicio, adverſarios vel nullum agnoſcere Sacramentum pœnitentiæ, vel non inſtitutum ad remiſſionem criminum, niſi quæ pœnitentis priùs contritio juſtificans expiaſſet. Sic itaque piiſſimâ ad confeſſionem ſublatâ illecebrâ, fieri natum eſt, ut Sacramenti ſuſceptio odioſa magis, & gravis peccatoribus appareat, quàm avidè appetenda: accedente ſcilicet articulo præſente cum ſuis vindiciis, abſolutionem facientibus rariſſimam, ac penè impoſſibilem.

9 Quis enim, ut dici ſolet, felici adeò natus ſidere creditur, ut omnibus, etiam peccatoribus tam amabilis, tam charus ſit, ut præſumere ſapienter valeat confeſſarius, neminem in Eccleſiâ eſſe tam malevolum, qui in ejus non conſentiat abſolutionem? Diſcutiendum proinde ſemper pœnitentiæ adminiſtris foret nullumne pœnitens patiatur in Eccleſia adverſarium, nihilne contentionis, aut litis ei cum quopiam ſit. Sive enim adverſarius actor fuerit, ſive reus, metuendum eſt ne is fieri ſibi injuſtitiam exiſtimans, liberari moleſtiâ priùs cupiat, quàm adverſarii ſui conſentiat reconciliationi, aut certè quod conſenſurus videretur, ſi de ea ipſum contingeret interrogari.

Et quidem in noſtris hic adverſariis, quibus familiaris adeò commendatio charitatis eſt, nemo prudens, eorumque exploratum habens ingenium, arbitrabitur eos memoratis Pontificibus abſolutionem largituros, antequam objecta vitia correxiſſent, aut ſpopondiſſent ſeriò emendationem, quam iidem Pontifices minimè cenſuerint neceſſariam, aut convenientem; uti neque Clemens XI. ſuam contra Queſnelli articulos Conſtitutionem deſtruet umquam, aut explicationibus, Palinodiæ æquivalentibus, quas adverſarii poſtulant, reddet inutilem, & non ampliùs Queſnelliano ſenſui, ſed merè fictitio, & umbratili feriendo idoneam.

Quantis aliàs laudibus; ſed perfidis celebrarunt Queſnellus, & ejus Socii, Clementem IX., ejus ſapientiam, charitatem, atque juſtitiam in Janſeniſtarum prætenſa cum Sede Apoſtolica reconciliatione, quam eis appellare magnifico placuit mendacio *Pacem Clementis IX.*, neque editis ſolùm jactare voluminibus, ſed numiſmatibus etiam ad perpetuam velut Janſenianæ victoriæ apud poſteros memoriam! Sed pernicioſum nimis mendacium luci expoſuit, evertitque funditus Divina Clementis XI. toto receptiſſima orbe Conſtitutio *Vineam Domini Sabaoth*.

Neque tamen Clemens IX. cum tanto ſibi ſubdolè tributo à Janſeniſtis encomio æquitatis, ab his conſequi potuiſſet alterius, ut ipſi prætendunt, abſolutionem criminis, quod retractare numquam voluerit: Damnationem ſcilicet, & excommunicationem latæ ſententiæ ipſo facto incurrendæ à legentibus, vel retinentibus verſionem Novi Teſtamenti Gallicam Montibus Hannoniæ editam, dictam communiter *Teſtamentum Montenſe. Hunc librum*, inquit Pontifex, *nonnullis Cardinalibus, aliiſque viris pietate, doctrinâ, atque ſapientiâ præſtantibus, maturè quantum rei gravitas poſtulat, diſcutiendum, atque examinandum commiſimus, quorum ſententiis auditis atque conſideratis &c.*

Quid ad hæc Antonius Arnaldus cum Armigero ſuo Queſnello in difficultatibus Steyaertio propoſitis parte 6. pag.48. *Dici non poteſt abſque mendacio, Teſtamentum Montenſe Romæ examinatum fuiſſe ante condemnationem*. Pag.40. *Populum decipit* [Archiepiſcopus Mechlinienſis] *quando declarat, eum qui librum illum legit, aut retinet, incurrere pœnam Decreto Pontificis ſancitam.* Attamen verba Pontificis perſpicua ſunt: *Eundem librum... damnamus, & prohibemus, ita ut nemo deinceps.... ſub pœna excommunicationis latæ Sententiæ ipſo facto incurrendæ illum legere, retinere, vendere, aut imprimere, vel imprimi facere audeat, vel præſumat*. Contra iterum in eadem parte difficultatum ab Arnaldo, & Queſnello pag.48. dicitur: *Prohibere lectionem verſionis Montenſis, ſub pœna excommunicationis, eſt manifeſtus abuſus Eccleſiaſticæ poteſtatis: &*

& Epiſcopus, qui talem prohibitionem renovat (ut renovabat Archiepiſcopus Mechlinienſis) *conſcientiam ſuam gravat omnibus peccatis, quibus occaſionem per talem prohibitionem dat, ſi prævideat, aut prævidere debeat, maximam ſubditorum partem non obtemperaturam.*

Sic Arnaldus, & Queſnellus in ſuo Bruxellenſi latibulo, ubi annis aliquot poſt Arnaldi obitum deprehenſus ab Archiepiſcopo Queſnellus, & carceri mancipatus eſt. Non conſenſerint quidem Arnaldus, & Queſnellus in abſolutionem Clementis IX. Pontificis, & Mechlinienſis Archiepiſcopi nolentium prohibitionem abolere, vel ſuſpendere; ſed bene habet quod neque *totius corporis*, neque talium membrorum, ſiquidem vera tunc novatores illi membra fuerint, *conſenſus ad uſum clavium* requiratur, neque eum valeat infringere diſſenſus.

11 Graviora Alexandri VII. penès adverſarios delicta ſunt, quàm ut ejus abſolutioni præſumi potuerint annuere. Ægidius Candidus in Panegyri Janſenianâ, prologi pag.39. *Neque ipſe* [inquit] *Alexander magis quàm Innocentius Congregationem, aut examen ullum inſtituit, quod quidem juxta Eccleſiæ, & legitimi judicii præcepta par erat in hujuſmodi dubiis obſervare, ubi authoris liber ſedula perveſtigatione diſcuteretur, defenſioni locus daretur, & demum partibus ultro citroque examinatis, maturèque perpenſis omnibus, ſolida ferretur ſententia.*

Quaſi libet Janſenii à Romanis intelligi non potuerit niſi à mortui diſcipulis exponeretur. Mendacium autem de non examinato Janſenii Volumine graviter redarguit ipſe Alexander VII. in Brevi ad Vicarios Pariſienſes.

Nihilominus pergit Ægidius in Apologia pro eadem Panegyri pag.38: *Tandem audiri meretur pro Janſenio contentâ voce clamans* [Juſtitia] *redite ad judicium, quia falſum teſtimonium locuti ſunt adverſus eum.*

Jacobus Gilbert inter Arnaldi diſcipulos, & clientes minimè vulgaris in Epiſtola ad amicum ita ſcribit, ut refertur in opuſculo è documentis maximè authenticis compoſito, cui titulus: *Arcana partis Arnaldicæ detecta* pag.71. *Doctrinam Euangelicam de Chriſti Gratiâ ſanaſti à vulnere, quod ei inflixerat Alexander VII. Conſtitutione ſua, cujus plaga nondum penitùs obducta eſt.* Queſnellus opere ſubdolè appellato *Defenſio duorum Brevium Innocentii XII. ad Belgii Epiſcopos* pag.105. *Verba iſta FILII INIQUITATIS* [in Bulla Alexandri VII. *ad Sanctam*] *quæ tantopere, & in tot occaſionibus jactantur, aliud non probant, quàm fuiſſe iſto tempore æquè, ac modò calumniatores egregios; ſtatum verò Quæſtionis delationibus falſis offuſcatum, & ſub calumnia ſepultum; neque expoſitum, niſi inſigni, ſive perfidiâ, ſive ignorantiâ, iis, quibus debuerat eſſe exploratiſſimus.*

Dixi opus illud à Queſnello ſubdolè appellari *Duorum Brevium defenſionem* cùm utriuſque fuerit perverſio, & deſtructio perfida, æquè, ac prætenſa *Defenſio Romanæ Eccleſiæ, ac Summorum Pontificum*; quæ alius fuit Queſnelliano dignus fœtus ingenio, vera Eccleſiæ atque Pontificum oppugnatio non minùs, quam deteſtabilis cum Leydeckero Calviniani præcone Euangelii contra catholicos conſpiratio.

Verùm Apoſtolica Sedes, quæ non minùs fraudulentos iſtiuſmodi defenſores execratur, quàm hoſtes apertos, pſeudonymam uttamque *Defenſionem* Decreto publico condemnavit.

Martinus Steyaert Vicarius Apoſtolicus Sylvæducenſis Lovanii in Theſibus quidpiam poſuerat contra *Filios iniquitatis* ab Alexandro VII. nomine propriiſſimo appellatos, quam ſui ſuorumque reprehenſionem non inultus tulit Queſnellus; ſed *in defenſione duorum Brevium* pag.106. Steyaertium vehementer increpans: „ Vide, inquit, „ qua conſcientia, quo fundamento, qua „ animi diſpoſitione auſus fueris ſcribere „ in Theſibus anni 1692. 26. Julii verba „ iſta furoris plena: *Filii iniquitatis jam* „ *pridem judicio Alexandri VII. fuerunt, &* „ *irrevocabiliter erunt, qui judicio Sanctæ* „ *Sedis circa ſenſum Janſenii non acquieſcent:* „ *proinde dum noti ſunt, ad munia nulla Ec-* „ *cleſiaſtica admitti poſſunt.*

12 Nonne iſta abunde ſufficiunt ad denegandam à Queſnello ejuſque Sociis Alexandro VII. abſolutionem? Imo quis iſtiuſmodi factorum conſcius præſumere poteſt eos aut ſimiles theologos paratæ ab altero abſolutioni ſuum impertiri *ſuffragium*? prius ſcilicet ab ipſo Pontifice *qui vulnus gratiæ Chriſti intulit*, medicinalis retractatio applicanda eſt: priùs tot Sanctis Janſenii diſcipulis, ac defenſoribus, quos *filios iniquitatis* vocat, fama reſtituenda.

Aliud quoque crimen non leve expiandum antea, & infinitorum inde promanantium perjuriorum tollenda occaſio: abolendum, inquiunt, juramentum præſcriptâ ab eodem Pontifice formulâ, imperatum. Sic enim Gabriel Gerberon, Queſnelli poſtea in carcere ſocius, typo editis *Reflexionibus Religionis, & ſtatûs* pag.22. *Exigere ſubſcriptio-*

ptionem formulæ [Alexandrinæ] *ab illis, qui Sacros ordines ſuſcepturi ſunt, eſt replere provineias perjuriis, & ſacrilegiis, cùm ſubſcribi nequeat ſiuè calumnia, & perjurio.*

Pag.7. *Eccleſiaſticos qui ſe offerunt ad Sacros ordines, & audiendas confeſſiones, obſtringere, ut illi formulæ ſubſcribant, eſt eos inducere ad mendacia, calumnias, falſa teſtimonia, perjuria, & ut per tot crimina ad Sacrum Filii Dei miniſterium accedant.*

Aliud iterum ejuſdem *Formulæ* malum, teſte Gerberonio, Eccleſiæ funeſtiſſimum eſt pag.8. *Si ſolemniter jure jurando profiteamur, ſenſum hæreticum, in quo quinque Propoſitiones damnatæ ſunt, eſſe ſenſum Janſenii, oportebit agnoſcere doctrinam Pauli Apoſtoli, & S. Auguſtini in materia de prædeſtinatione, & gratia hæreticam eſſe.*

Denique pag.22. *Formula iſta aliò non tendit, quàm, ut ſub nomine ſenſus Janſenii, abjuretur doctrina S. Auguſtini, aut potiùs Eccleſiæ circa myſterium gratiæ: & ut quaqua verſum diffundatur hæreſis Arminianorum, quæ Pelagianæ hæreſeos germen eſt.*

Judicet modò quilibet ratione præditus, an de iſtiuſmodi Scriptoribus præſumi valeat, quòd reconciliando Alexandro VII. in retinenda ſua formulâ obfirmato, præbuerint, aut præſtituri fuerint conſenſum; Si interrogari eos aut conſuli contigiſſet.

13 Præterea ejuſdem Pontificis Decretum contra Sorbonicos, qui propoſitiones aliquas authoritati Sedis Apoſtolicæ faventes proſcripſerant. Contra illam Pontificis Sanctionem Queſnellus in *Colloquiis* contra *Obſervationum* ſuarum *Moralium* prohibitionem pag.8. ſic ſcribit: *Velleſne defendere Decretum adeò peregrinum, quod Romani ſtabiliunt omnibus clauſulis maximè inſolitis, excommunicationibus, & quibuſcumque expreſſionibus idoneis ad incutiendum imperitæ multitudini terrorem? Quid hoc ſuo Decreto exotico Romani lucrati ſunt, niſi quod cenſuras ſuas multis catholicis reddiderint contemptibiles; hæreticis autem novam præbuerint occaſionem, vellicandi authoritatem Pontificum, & Eccleſiæ; ac denique piis gemendi, & flendi, dum vident eos quibus incumbit præ cæteris ſtudium impediendi ſcandala, quæ Fratres noſtros ab Eccleſia ſeparatos, à procuranda unione avertunt, quodammodo in id unicè incumbere, ut eoſdem quotidie magis faciant alienos, Eccleſiæ authoritate tam enormiter abutendo?*

Superſedeo animadverſionibus, quæ fieri poſſent circa ſtudium, quo Queſnellus cum Sociis tantopere flagrat, ut *Fratres* ſuos ab *Eccleſia ſeparatos* ſibi uniat. Ab illo nuper ſtudio expectata fuerat unio mirifica Eccleſiæ Anglicanæ cum novis in Galliâ Auguſtini diſcipulis, niſi poteſtas ſuperior tractationem, ut dicitur, præpropere abrupiſſet.

Complures alii Pontifices ſuperſunt, vitæ quamvis ſpectatiſſimæ, quibus nulla ſperari poterat à Queſnelli Sociis abſolutio. Quot autem Cardinales, quot Epiſcopos mori oportuit abſque reconciliationis gratia, virtute clavium obtinenda; ſi nullum earum penès Eccleſiæ Paſtores exercitium ſit, niſi quod toti placuerit corpori, aut placere ſupponatur, præcipuè ſi numeres inter corporis membra, Queſnelli Socios, ut hi locum ſibi vindicant inter partes Eccleſiæ nobiliores! Etenim ſi recenſendi mihi eſſent ſinguli, quos Ægidius Candidus, quos Gerberon, quos Queſnellus, & alii contumeliis gravibus onerarunt, velut à fide devios præbentes ſubditis exitialia morum, ſeu documenta, ſeu exempla, quos proinde corrigi neceſſe prius fuerit, quàm abſolvi, extendenda nimiùm foret præſentis articuli impugnatio. Quot Academiæ catholicæ, quot Canonicorum, ut vocant, Capitula, quot Religioſi ordines, Sedi Apoſtolicæ obedientes deberent reconciliatione in Sacramento Pœnitentiæ perpetuò privari! Specimen exhibeo de Sanctis ipſis ab Eccleſia in Canonem relatis unde conjectura fiat minimè difficilis, quid inferioribus expectandum ſit.

CAPUT VIII.

Suppoſito Queſnelli dogmate ejuſque vindiciis, facile fuerit cuicumque malevolo impedire, ne abſolutionem in pœnitentiæ Sacramento reciperent piiſſimi, etiam qui poſt obitum forent in Sanctorum catalogum referendi.

1 Vehemens Alexandrini contra Janſenium juramenti adverſarius, & Queſnelli annis pluribus cliens Lovanii anno 1684. die 12. Maji in Theſibus *Dolendum eſt* (inquiebat) *quod Quæſtionem de prædeſtinatione, non tractaverit operoſiùs, & ex profeſſo, vir mitiſſimus* (Franciſcus Saleſius) *diceremus enim tunc faciliùs, quomodo in hanc Leſſii Sententiam ſit delapſus. Si tamen conjectura in re tam obſcurâ uti liceat, facilè crederem evenisse ex eo quòd, cùm diligentiſſimè legeret vitas, & Collationes Patrum, in Caſſiani* [Semipelagiani] *librum*

librum inciderit, nec ſuſpicatus ſit, quidpiam à recta fide devium.

Ibid. *Antiquitas Sententiæ, quam laudat S. Saleſius, ab iis tantùm peti potuit, quos Sanctus Auguſtinus ejuſque diſcipuli oppugnarunt, & ſuperarunt*, inimicos gratiæ Semipelagianos.

Hic Doctor rigidus ſi confitentem ſibi peccata nactus Saleſium fuiſſet, à Semipelagianâ indubiè priùs hæreſi revocare voluiſſet, quàm donaſſet gratiâ abſolutionis. Si igitur iſtiuſmodi Doctorum ſemper præſumendus eſt ad clavium exercitia conſenſus; cùm Saleſius prætenſam hæreſim depoſuiſſe numquam videatur, non etiam apparet talium ei adverſantium conſenſus, pro impendendo abſolutionis beneficio præſumi generaliter potuiſſe.

Non melior ſors fuerit S. Caroli, quem ſupra retulimus cum primo ſuo Concilio Mediolanenſi præcipientem erga regulas *Indicis* obedientiam accuratiſſimam.

Secuti ejus veſtigia Belgii Antiſtites, Duce Illuſtriſſimo ſuo Primate Humberto Archiepiſcopo Mechlinienſi, eaſdem regulas inviolabili juſſerunt obſervantiâ cuſtodiri, quando Ægidium Candidum tunc Mechliniæ in Eccleſia collegiata B. Mariæ Virginis trans Diliam Decanum, & Parochum, conſcientia tenera non ſinebat ſuo præſuli conſentire, Decretum iſtiuſmodi promulgando.

Ne verò hæc ei rebellio gravioris quidpiam conſciſceret incommodi, Decanatum, & Parochiam Diœceſimque deſeruit; ac tandem nuſquam in Belgio catholico toleratus, vel auſus conſiſtere, in Hollandiam ſe recepit, ſecuriùs ibi Decreta Apoſtolica & Epiſcopalia vellicaturus.

2 Inter cætera ab ipſo edita typis epiſtola eſt, nomine *quorumdam civium Oſtendanorum ad amicos ſuos Brugenſes*, in qua definit pag. 15. *Decretum* (pro Regulatum *Indicis* obſervatione) *eſſe hæreticum, & ab ipſo Diabolo inſpiratum*.

Gabriel Gerberon in *Brevi, & neceſſaria*, ut vocat, *Inſtitutione* pag. 26. *Qualis eſt iſta obedientia? Non abſimili Neſtorius, Julianus, Sergius, & plures alii hæretici Epiſcopi plurimos homines ſimplices ſuis hæreſibus implicuerunt, & ad inferos pertraxerunt*. Num igitur talium conditores, promotoreſque Decretorum, ſinè prævia pœnitentia, quæ de hoc numquam noſcitur in Sancto Carolo cumque ſecutis Epiſcopis extitiſſe, abſolutione impertiendos diceret ſive Gabriel Gerberon, ſive Ægidius *Candidus*, & quicumque candoris iſtiuſmodi Sectator?

Proinde gratulari ſibi perpetuò poterit S. Carolus, quod Deus eum in reformationis hujus tempora non reſervarit; Si quidem à ſpiritu veritatis, & non fallaciæ, ac mendacii dictata ea novitas profluxit.

Quomodo Concilii Toloſani, aliorumque tum Gallicanorum tum Belgicorum Patribus qui lectionem promiſcuam Sacri Codicis vulgari idiomate tranſlati graviter interdixerant, umquam potuiſſet abſolutio obvenire? Quomodo Joanni, & Petro de Gondy Pariſienſis Diœceſeos Præſulibus? Quomodo Illuſtriſſimo Galliæ Clero, qui in Comitiis generalibus congregatus anno *1661.* non ſolùm acerrimam contra verſiones iſtas, & lectiones epiſtolam dedit ad Alexandrum VII. ſed etiam collecta ex omnium nationum authoribus contra eaſdem teſtimonia, & argumenta, ſuis ac Regiis typis juſſit iterum divulgari?

Quid fieret clariſſimâ Sorbonâ, quæ Eraſmi dogmata Queſnellianis hìc perſimilia tam atro calculo notavit? quid ſupremo Galliæ Senatu novitatem illam Decretis pluribus coercenti? Denique Sacramento Pœnitentiæ valedicere in perpetuum deberet omnis ubique fidelium turba, quæ cum ſuis animorum directoribus regulas Tridentini Indicis obſervat.

Aliud eſt quod uſum clavium pro abſolvendis in Sacramento fidelibus abolere videbitur, indicatum ab Ægidio Candido in Denuntiatione Solemni Bullæ *Vineam Domini Sabaoth*. Pag. *6.* Eccleſiam more ſuo patheticè alloquitur. „ Conjuraſſe videtur contra te univerſitas populi Chriſtiani à minimo uſque ad maximum.

„ Infirma eſt (inquit pag. 8.) ipſa Religionis arx (Roma) Terra infecta eſt à lue Pelagiana.

Idem in Auguſtino Iprenſi vindicato pag. 280. „ Bene ſubducta ratione, Moliniano, aut Pelagiano contagio jam nunc contaminata videtur longè maxima Reipublicæ Catholico-Chriſtianæ pars, atque intrepidus veræ gratiæ amatorum cuneus, ſi numerum, aut copiam ſpectes, liberi arbitrii decomptoribus, adeôque, & deceptoribus, non parum cedere „.

3 Nuntius Colonienſis, nunc Eminentiſſimus Cardinalis Buſſius, Matthiam Torckium apud Hollandos Miſſionarium, declaraverat excommunicatum: contra verò mox, ſcilicet 1709. die 15. Aprilis typis edita prodit ejuſdem *Extrommunicationis depulſio*. Stylus, audacia, impudentia, temeritas, omnia authorem clamant Ægidium Candidum tali dignum cliente vindicem, ſive

ſive ut vulgari utar proverbio, *dignum patellâ operculum*. Illic pag.16. dicitur „ Viri probi à miniſteriis Eccleſiaſticis exiguntur: Mercenarii, & perverſi exuviis eorum exultant: vulgus incertum ſtudia in contraria ſcinditur: perjuriis putreſcit Clerus: diſciplina corruit: Vera Chriſti gratia abjicitur: Pelagius Vineam Domini depaſcit; & iniquo illi quem Dominus Jeſus, ſpiritu oris ſui interficiet, fortiſſimè viam parat.

Pag.8. „ Sed quod denique, ait quis, ingentibus hiſce malis, confuſionem penè Babylonicam Eccleſiæ invehentibus, perfugium, aut remedium? Certè nullum expectandum ab urbe Roma, quæ totius ægritudinis, qua à plantâ pedis uſque ad verticem Eccleſia luctuosè atteritur, præcipua, & prima cauſa eſt „.

Quod igitur genus hominum his Theologis dignum videbitur reconciliationis gratiâ? Non aliud, quàm ſibi ſimile, novitatibus tinctum Janſenianis. Sic enim Ægidius ille *in Apologiâ panegyreos Janſenianæ*. pag.22. „ Rationibus perſpicuis facilè demonſtrabitur, Doctrinam Eccleſiæ magis jam eſſe illigatam Janſenio, ſeu perſonæ, ac ſcriptis ejus, quàm umqnam perſonæ Athanaſii innexa fuit „.

Sed nimiùm divertimur à propoſita quæſtione de Sanctis; qui ſi modò inter vivos degerent, fructu conceſſarum à Chriſto clavium, juxta Queſnellum ejuſque vindices, gaudere non poſſent. Iſtud de Franciſco Saleſio, & Carolo Borromæo jam oſtenſum eſt.

Contra Pium V. quoque Pontificem Sanctiſſimum in nova hypoteſi ratio multiplex eſt. Is enim Regulam quartam Tridentini Indicis, quæ juxta novos iſtos Auguſtini diſcipulos, ut in verbis eorum jam perſpeximus, *impia*,& *hæretica* eſt, à Pio IV. authoritate Apoſtolica approbatam, cunctiſque in poſterum imperatam fidelibus, minimè ſuſtulit, ut Queſnelliana tradita à Calvino, Luthero, & ſimilibus novis Apoſtolis religio poſtulabat: Quin etiam aſſenſu tacito Regulam confirmarit, nulli in mentem venit hactenus dubitare.

4 Non minùs juxta novam Eccleſiam peccatum Pii V. fuerit condemnatio Articulorum 79. quorum pars maxima Michaelis Baji erat, reliqua Sociorum. De hac Pontificia cenſura ſic Gabriel Gerberon in Editione nova operum Baji cum animadverſionibus, quales decuit præcipuum Queſnellianæ temeritatis æmulum. Relatis ſcilicet adverſùs Baji dogmata cenſuris, & catholicâ Baji palinodiâ. „ Animadvertendum eſt [inquit] primò quod iſti delatores, ac impoſtores ſuis fraudibus, ac mendaciis Pium V. ita circumvenerint, ut tandem ab eo cenſuram, ac Diploma adverſùs has Sententias extorſerint, Michaele Bajo non ſolùm non audito, nec vocato; ſed nullâ, quæ ſciatur, niſi leviſſimâ inſtitutâ diſquiſitione, & abſque librorum Michaelis Baji examine; quos ſi vel aperuiſſent, fraudem delatorum comperiſſent, ac nequitiam.

„ Animadvertendum ſecundò in Pii V. Bulla articulos, in quibus vix aliquis pravus ſenſus poteſt deprehendi, & qui intellectum fidei, ac catholicæ S. Auguſtini doctrinæ planè conſentaneum præferunt, nudè ac ſimpliciter proſcribi, in multam Sedis Apoſtolicæ injuriam, ac grave omnium eruditorum ſcandalum.

Ibid. „ Ab æmulis Baji Romam miſſus fuerat liber ejus de meritis operum, de prima hominis juſtitia, de virtutibus impiorum, de peccato originis, de juſtificatione, de libero arbitrio &c, qui viros quoſdam, alioquin eruditos; ſed magìs in futilibus quibuſdam Scholæ recentioris diſceptationibus, quàm in Scripturis Sacris, & Patribus exercitatos offendere potuit. Pontificem pariter offendiſſe potuit, ex aliorum videlicet pravo relatu, & maleſida relatione „.

Rurſus Gerberon anno 1693. *In Dialogo Secundo Abbatem inter, & Jeſuitam Belgam* pag.22. Impudentiùs Pium V. impetit dicens: „ Non adeò miramur nequitiam eorum, qui Curiam Romanam deceperant, quàm Pontificis inflexibilitatem, qui manebat adeò præoccupatus, ut quidquid Bajus ipſi exhiberet omni candore, & ſubmiſſione poſſibili, non ſufficeret ad eum ab errore revocandum. Nempe quod ſcriptum fuerat debebat manere ſcriptum.

In tali autem Pontifice Theologiæ peritiſſimo ſupponi non poteſt ignorantia inſuperabilis, & innocua; ſed ſi veritatem catholicam pro errore, & hæreſi condemnaverit, ut Gerberonii contendit temeritas, graviſſimæ procul dubio culpæ vertitur Pontifici talis Conſtitutio, non ſolùm propter examinis debiti defectum, & negligentiam; ſed vel maximè *inflexibilitatem*, & pertinaciam, juſtitiæ, & religioni adeò exitialem. Proinde quis inducat in animum, ut credat Gerberonum cum ſociis conſenſurum fuiſſe abſolutioni, Pio V. Ponti-

tifici impertiendæ, antequam vulnus lethiferum illatum juſtitiæ, & Religioni, retractatione publica ſanare conaretur?

5 Non unicum iſtud, ſi Gerberono credimus, Pii V. crimen eſt, cujus numquam egiſſe pœnitentiam legitur. Ab Epiſcopatu Sutrienſi ad alterum Montis Regalis transferri ſe paſſus fuerat, quod ingens à Gerberono ſcelus aſſeritur in *Defenſione Sententiarum* contra Illuſtriſſimum Humbertum Archiepiſcopum Mechlinienſem pag.26. *Epiſcopi*, inquit, *qui ab uno Epiſcopatu transferuntur ad alium, ſunt adulteri*, Quæ Novatoris nefaria contra tam multos Sanctiſſimos Antiſtites calumnia haud leviter conturbavit etiam novatores, & ejuſdem conſortes Sententiæ, qui gravem inde offenſionem proſpexerant, & quidem eorum, quorum neceſſariò egerent in rebus graviſſimis patrocinio. Quis enim neſciat præter Gilbertum de Choyſevil à Convenenſium ad Tornacenſem cathedram promotum, ipſum Pariſienſem Archiepiſcopum Sedem modò tertiam occupare? At Gerberon nullâ duci ſolitus, aut retrahi hominum reverentiâ, eamdem novitatem libellis pluribus pertinax confirmavit, propugnavitque. Prætenſum itaque adulterum, neque tanti criminis, ut oportuit, pœnitentem Pontificem, nomine *Pinni*, abſolvi Gerberon minimè voluiſſet.

Prætereo quòd Cardinalis Noaillius anno 1711. ad Clementem XI. ſcripſerit: *Certum illi* (Clero Galliæ in Comitiis generalibus congregato) *fuit Pontificiis Decretis adversùs Janſenium nihil deeſſe, ut univerſam Eccleſiam obligent, & circa illa nec appellationem admitti, nec mutationem expectari poſſe. Idem & de Apoſtolicis adversùs Bajum, Molinoſium, & librum vulgò dictum* LES MAXIMES DE SAINTS, *definitionibus profeſſurum fuiſſe Clerum exiſtimo; Si de his actum fuiſſet*.

Si itaque tantum crimen Pii V. Pontificis fuerit, talem adversùs Baji Dogmata edere definitionem, ut exprobrantem vidimus Gerberonem, gravius videbitur poſt tot Bajanorum, eiſque affinium Janſeniſtarum querelas publicas, eamdem confirmare, adeò ut, & totam prædicetur *obligare Eccleſiam, & nulla poſſit circa illam appellatio admitti, aut mutatio expectari*.

Quæ Eminentiſſimi profeſſio, noſtro quidem judicio, eſt maximè catholica; ſed penès novæ Eccleſiæ Apoſtolos ſcelerata, non minùs eundem Cardinalem, quàm Sanctiſſimum Pium Pontificem, reddere debuit reconciliationis beneficio ante publicam Palinodiam indignum. Indignitatem auget ſummopere, quod Cardinalis contra Janſenium declarat: Quia [inquiunt *Theologi falſo nomine Auguſtiniani*, in expoſitione doctrinæ pag.29.] *Conſequitur omnium nunc oculis patere, quàm inani fundamento ſubſtructum ſit totum illud nova hæreſeos figmentum; quanto ſe crimine polluerint, qui tantos in Eccleſia diſſenſionis fluctus gratis excitarunt*.

Anno 1691. inter primos profugorum ex Gallia in Belgium fructus Janſeniſtarum, prodiit libellus gallicus hoc titulo: *Doctrina nova, falſa, erronea &c.* talibus cenſuris notabatur doctrina Franciſcanorum favens Pontificiæ authoritati, & conſona Sententiis Sancti Capiſtrani. Mox pag.3. dicitur: *Alexander VIII. Joannem Capiſtranum, in album Sanctorum retulit; Sed non ideo ejus doctrina minùs pernicioſa eſt*. Attamen abſque retractatione Capiſtranus obiit: unde non apparet veriſimile, Janſeniſtarum ſuffragio abſolutionem fuiſſe conſecutum.

Bellarminus libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis ad annum Chriſti 1301. refert *Auguſtinum Triumphum, patriâ Anconitanum, profeſſione religioſum S. Auguſtini, virum pium, & doctum... Scripſit egregiam ſummam de poteſtate Eccleſiæ, quæ extat Romæ edita anno* 1584. Queſnellus autem in colloquiis circa prohibitionem *Novi Teſtamenti Catalaunenſis cum reflexionibus Moralibus* è quibus 101. articuli excerpti poſtea fuere, in Bulla UNIGENITUS condemnati, pag.213. ſic ait: *Adulatores dicunt Pontificem in pectore continere jura, & Decreta omnia Eccleſiaſtica, ut iis, quemadmodum expedire judicaverit, utatur. Non aliter, quàm ut veras peſtes intueri poſſum iſtiuſmodi Canoniſtas, qui venenum afflarunt Curiæ Romanæ, fatuis ſuis dogmatibus, quale fuit cujuſdam Auguſtini Anconitani, quem inter Beatos referunt*. Hominem quem Queſnellus non aliter intueri poteſt, *quàm ut veram peſtem, venenum afflantem Curiæ Romanæ*, quemque conſtiterit in prætenſa iſtiuſmodi perverſitate ad obitum uſque perdurare, cenſueritne Eccleſia nova meritò abſolvendum?

Neſcio an ipſi Gregorio VII. quem Romana colit Eccleſia, ut in Martyrologio eſt die 25. Maji, novatorum illud conventiculum, Sacramenti beneficio donaviſſet. In *Auguſtino* enim *Iprenſi vindicato* pag. 344. legitur *Gregorius VII. notus ille Pontificiæ dominationis invector*. Quæ dominatio quantum in hujus authoris, qui *Ægidius candidus eſt*, atque ad majoris oſtentationem impudentiæ ſe vocat, *Ægidium Albanum*; quan-

quantum, inquam, in hujus authoris Sententia, Papalis ea Dominatio crimen ſit, quantorumque cauſa abuſuum, & malorum, copioſis in memorato Opere deductum exaggerationibus legitur. Quaſcumque ſcilicet Antipontificius ſcriptor, & novæ inter Janſenianos Sectæ Anteſignanus, in anteriorum lucubrationibus hæreticorum, contra Romanam Curiam reperire criminationes potuit, ſolitâ ſuâ erga ſuperiores reverentiâ, juſtitiâ, & charitate collectas exprobrat.

CAPUT IX.

Dialogus Queſnelliſtam inter & Catholicum imponens coronidem præſenti & ſuperioribus aliquot de diſciplina Eccleſiaſtica diſputationibus.

Q*ueſnelliſta*: Sectanda omnibus maximè Theologis veritas, ſed & charitas numquam negligenda.

Catholicus: Neminem reperies in alterutro diſſentientem.

Queſnelliſta: Imò neutrum obſervat veſter *Conſtitutionis Unigenitus propugnator.* Ita mecum judicant & dolent viri non pietate minùs, quàm eruditione conſpicui.

Catholicus: Omnes Baji, Janſenii, Queſnelli dogmatibus imbutos hoc ipſo penès vos famam conſequi Sanctorum eruditorumque pridem novimus; ut nempe vetus dictum fert, *nuſquam proficitur faciliùs, quàm in caſtris rebellium*. Cur autem viri veſtri adeò magni, jactatam tantopere eruditionem non oſtendunt rationibus ſolidis confutando, contra quem ringuntur odio, Scriptorem?

Queſnelliſta: Non multis opus: convictio ejus in promptu eſt. Ipſa quæ memorata ultimò fuit Propoſitionis nonageſimæ accuſatio, calumniis ſcatet manifeſtis. Chriſtus Matth. pag. 18. v. 17. dixerat *Si non audiverit eos, dic Eccleſiæ; ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus*. Potuitne in locum hunc magis innocua, aut magis congrua fieri obſervatio, quàm iſta Queſnelli, *Eccleſia authoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Paſtores, de conſenſu ſaltem præſumpto totius corporis*? Quæ autem hinc *propugnatori* veſtro occurrere viſa eſt probabilis ratio deducendi, quod abſolutionis beneficium omnibus quodammodo fidelibus, in pœnitentiæ Sacramento reddatur impoſſibile?

Catholicus: Imò verò ratio ab illo veſtro adverſario datur, non minùs perſpicua, quàm indeclinabilis, quæ ſi lecta à te fuerit, aſſenſum extorquere debuit vel invito.

Queſnelliſta: Legere quidem cœperam; ſed oborta mihi ſubitò ira & indignatio librum coegit abjicere, ut parum is abfuerit ab incendio: quemadmodum enim ſummo in pretio mihi veritas ingenua, & minimè fucata, ſic odio & execrationi eſt doloſa & ſophiſtica diſceptatio, quæ toto dicitur redundare opere.

Catholicus: Dici ab adverſariis non ſufficit: exploremus quem præ cæteris elegiſti Articulum 90. Quandoquidem Queſnellus, ut ipſe ſolemniſſimè proteſtatur, & vos creditis, *Non ſoleat in Obſervationibus Moralibus tractare dogmata religionis, niſi quouſque determinatur atque inducitur à Textu ſacro*; quid in Divino hìc oraculo reperit pro requirendo ad excommunicationem legitimam, *conſenſu ſaltem præſumpto totius corporis*, quod eſt eccleſia?

Tridentini Concilii Catechiſmus in expoſitione Symboli Apoſtolorum, proferens illud Chriſti ex capite Matthæi 18. *Si te non audierit, dic Eccleſiæ*, ſic explicat: *Quo in loco præpoſiti Eccleſiæ ſignificantur*: illud quoque *ſit tibi ſicut Ethnicus, id eſt*, inquit à Lapide, *ab Eccleſia per ejus Præſulem ejiciatur, excommunicetur, & ſeparetur .... Ita Sanctus Chryſoſtomus, Hilarius, Auguſtinus, Gloſſa & alii paſſim.*

Queſnelliſta: Cautè retices, quæ Hexapla, Collatio, & reliquæ Queſnelli vindiciæ exhibent loca Auguſtini clariſſima, quibus S. Doctor modò ait, Chriſtum contuliſſe claves Eccleſiæ, modò eas Petrum pro Eccleſia accepiſſe.

Catholicus: Objectas ex Auguſtino ſententias minimè diſſimulat *Conſtitutionis Propugnator*, quin eas nullo verbo præterito refert; ſed pariter oſtendit, nihil in iis eſſe penitùs, quod ſuo, communique ſenſui officiat. Etenim ubi Chriſtus claves dicitur contuliſſe Eccleſiæ, & Petro propter Eccleſiam, aliud non ſignificat, quàm gubernacula Petro propter totius multitudinis utilitatem tradita fuiſſe. Hunc ſenſum nullus orthodoxorum interpretum revocavit in dubium, omnes voce unanimi confitentur. Oppoſitum quidem effutiverat aliquando cum hæreticis inſaniens Edmundus Richerius; ſed & poſtea ad ſaniorem mentem rediens, faſſus eſt, ſe illud, & ſimilia novitatis monſtra ex lacunis hæreticorum exitialibus temere hauſiſſe, & quanto infeliciùs ab iis antea deceptus fuerat, tanto vehemen-

hementiùs ſe modò authores perfidos atque aſflatam ab iis perniciem deteſtari .

Queſnelliſta : Confidenter nimiùm totius tibi Eccleſiæ ſuffragium arrogas : quomodo enim ignorare potes tibi Galliam adverſari, quæ non ſoli Petro , nec ſolis Apoſtolis;ſed cæteris etiam ſecuturis omni tempore Epiſcopis juriſdictionem à Chriſto immediatè non minùs, quàm Summis Pontificibus , aſſerit obvenire ?

Catholicus : Quid de hoc Galli ſentiant hoc rempore non ignoro, neque animus eſt in ejuſdem inquirere opinionis ortum , aut etiam veritatem ; cùm quidquid de ea fuerit , minimè hinc pendeat Queſnelliani articuli impugnatio, aut æquitas condemnationis . Non enim Pontifici tantùm , ſed omnibus Epiſcopis authoritatem Queſnellus detrahit excommunicandi , quoties malevolum quempiam conſtiterit refragari. Supponatur nempe ſeu Pontifex Summus, ſeu inferior Epiſcopus , ſapientiâ præditus etiam Salomonicâ , quin & Angelicâ , quomodo impedire poterit ne ullus temerarius reclamet , vel impudens ullo oſtendat indicio ſibi non placere , quòd amicus aut conſanguineus excommunicationis ſententiâ extorris ab Eccleſia fiat, & tradatur Diabolo ?

Excommunicandi itaque authoritas primis competens Paſtoribus , neceſſe eſt hæreat in ſpeculatione metaphyſica deducenda numquam ad exercitium , ſi Queſnelliano dogmati ſubſit veritas, illoque Chriſtianus populus imbuatur : *Eccleſia authoritatem excommunicandi habet , ut eam exerceat per primos Paſtores , de conſenſu ſaltem præſumpto totius corporis* .

Queſnelliſta: Magis avidus expecto,quibus tandem funibus enuntiationem pertracturus ſis ad exoticum illud conſectarium de impedienda in Sacramento penitentiæ abſolutione , ne impendi valeat etiam optimè diſpoſitis , ſi vel unus illis injuſtè forſitan infenſus ſe abſolutioni non conſentire , ſeu voce, ſeu ſchedulâ declararit .

Catholicus : De funium perquiſitione non eſt cur ſolicitus ſim : aliis mihi opus non eſt , quàm quos ipſi imprudenter obtruditis , velut firmando Queſnelli articulo perquàm idoneos . Ingeritis identidem illud Auguſtini Tract. 124. in Joannem *Eccleſia , quæ fundatur in Chriſto , claves ab eo regni cœlorum accepit in Petro , id eſt poteſtatem ligandi ſolvendique peccata* . Et ſerm. 295. aliàs 108. *Propter ipſam perſonam, quam totius Eccleſiæ ſolus geſtabat* [Petrus] *audire meruit , Tibi dabo claves regni cœlorum ; has enim claves non homo unus ; ſed unitas accepit Eccleſiæ* .

Non morabor in conciliandis Auguſtini textibus cum doctrina Catholica;iſtud enim præſtitum abunde eſt in *propugnatione Conſtitutionis* cap. 6. ex Bellarmino, ſui temporis hæreticos confutante . Sed ut æquo erga vos liberalior ſim , ſupponamus articulum veſtrum utrâque Auguſtini ſententiâ confirmari ; videlicet ad exercitium poteſtatis excommunicandi , quæ primis conceditur Paſtoribus , neceſſarium eſſe conſenſum ſaltem præſumptum totius corporis , ſeu Eccleſiæ, quia juxta Auguſtinum, ut contenditis , poteſtas clavium reſidet in toto corpore , cujus authoritate primi Paſtores anathema infligunt, quod non aliàs , nec aliter valeant, quàm noverint , aut præſumpſerint placêre corpori univerſo .

Queſnelliſta: Suppoſitum veriſſimum eſt, & uti patet , utrique Auguſtiniano textui maximè conſentaneum .

Catholicus : Atqui poteſtas clavium , in toto reſidens corpore Eccleſiæ , ita ut ejus exercitium fiat primorum miniſterio Paſtorum , non ſolum complectitur authoritatem excommunicandi ; ſed vel maximè ſolvendi vincula peccatorum in Sacramento pœnitentiæ . Si itaque authoritas excommunicandi , utpote contenta in poteſtate clavium , exerceri nequeat à primis Paſtoribus , niſi conſenſu ſaltem ſuppoſito totius multitudinis fidelium , non poterit etiam poſterior, quæ eſt remittendi peccata . Proinde quemadmodum aliquibus excommunicationi, ſive jure ſive injuria refragantibus , evidens eſt quod nullus Paſtor oppoſitionis illius conſcius , præſumere valeat totius conſenſum multitudinis , ut conceptam evibret cenſuram ; ſic pariter cognito aliquorum vel unius ſolummodo diſſenſu, ne abſolutio impendatur , perſpicuum eſt, præſumi totius corporis conſenſum non poſſe . Abſolutio itaque juxta vos neceſſariò ſuſpendenda eſt.

Queſnelliſta: Senſa noſtra ſemper traducitis invidioſiùs , quàm à nobis noveritis intendi : ſolam excommunicandi licentiam in Summis Paſtoribus frænare nobis animus eſt , non dimittendi peccata reſtringere facultatem .

Catholicus : Adeône igitur vobis innovandi cupiditas lumen abſtulit rationis , ut non videatis quod primis inſtitutum Catecheſeos rudimentis puerum non latet , remittendi crimina poteſtatem conceſſis à Chriſto clavibus ſignificari ? continetur illâ quidem etiam authoritas excommunicandi;

candi; at cæcutire eum lucidiſſimâ oportet meridie, qui non perſpiciat, quòd ubi poteſtas utraque traditis à Chriſto clavibus non Petro immediatè & primariò, non cæteris Apoſtolis ac primis Paſtoribus; ſed fidelium, ut aſſeritis, cœtui, comprehenditur, utrobique poteſtatis exercitium à conſenſu ſaltem præſumpto debeat multitudinis dependère; ubi enim ratio formalis eadem eſt, cur non eadem ſit ejus operatio?

Ipſo quoque naturæ lumine nota omnibus eſt dialecticorum regula, quod *Cauſalis æquivaleat univerſali*, ut ſi ideo Titius ſit riſibilis; quia eſt homo; neceſſe ſit omnem hominem eſſe riſibilem; atque ita ſi exercitium poteſtatis excommunicandi ideo pendeat à conſenſu ſaltem ſuppoſito omnium; quia poteſtas clavium, quæ authoritatem excommunicandi continet, judicio veſtro, conceſſa eſt toti Eccleſiæ; à ſimili conſenſu neceſſe erit pendêre pariter exercitium facultatis ſolvendi peccata; quia Catholica nos docet Eccleſia, illam poteſtate clavium comprehendi, quæ in veſtra ſententia non ad primos Paſtores immediatè & primariò; ſed ad Eccleſiam pertinent univerſam.

Queſnelliſta: Sic omnia Patrum dicta clariſſima, ſophiſticis eluditis cavillationibus.

Catholicus: Nulla hîc ſpecies ſophiſmatis, aut cavillationis; ſed ratio plana, & à nemine, quem novitatis obſtinatio non excæcaverit, deneganda eſt, neque ullo veſtro diſſolvenda acumine. Proinde aut nega totius conſenſum corporis ſive verum ſive præſumptum exigi ad infligendam excommunicationis cenſuram, aut eum pariter exige ad beneficium abſolutionis à peccatis. Si in conſpicua adeò veritatis luce oculos tibi occludere fixum animo eſt, fruſtrà tecum rationibus certo, ſed orandus ſuppliciter Deus ut potentiore gratia rebellem compellat propitius voluntatem.

Queſnelliſta: Imò tu vide, ne tibi conveniat illud S. Gregorii, quod in Officio Eccleſiaſtico legimus: *Hujus mundi ſapientia eſt, quæ falſa ſunt, vera oſtendere; quæ vera ſunt, falſa demonſtrare*. Pergite nihilominus quantum vobis libitum fuerit ex Auguſtinianis noſtris dogmatibus conſectaria elicere exotica; Nos Ethicam ſemper trademus & opere ſectabimur ſecuriorem primitivæ Eccleſiæ, & Euangelio magis conſonam.

Catholicus: Talis ſemper hæreticorum incipientium gloriatio fuit, exploſa à Patribus. Gregorius Magnus in cap. 15. Job. *Nullum exiſtimant timorem Domini habere, niſi eum, quem potuerint ad ſuæ confeſſionis ſtultitiam trahere*. Baronius ad annum 336. *Euſebiani*, inquit, *uſquedum vixit Conſtantinus, ſi quod bellum Catholicis intulerunt, nequaquam ut Ariani; at potiùs ut bonorum morum vindices præſtiterunt; ſed & Eccleſiaſticæ diſciplinæ cuſtodes, cùm Athanaſium damnaverunt ... ſe* [mendaciſſimè] *exhibuerunt*. Sed & doctrina veſtra, præter magnificam Moralis rigidæ verbotenus jactantiam, ſi paulò attentiùs introſpicitur, viam aperit latiſſimam ad corruptionem morum & quamlibet effrænem maximè licentiam.

Queſnelliſta: Iſtud à te expectabam, quo nullum promptius habere ſoles in Auguſtini diſcipulos convitium. Verùm faciliùs oleum elicies ex pumice, quàm deteſtabilem adeò ex præſenti articulo diſſolutionem.

Catholicus: Tu modo præoccupationem exue, & animum præſta ab inolitis affectibus liberum. Quoniam ita vultis, ſit excommunicandi authoritas ita penès Eccleſiam, ut non niſi ex ejus commiſſione exercitium primis Paſtoribus concedatur, & quidem tali alligatum legi ut ſemper pendeat *à conſenſu ſaltem præſumpto totius corporis*: Sit etiam legitimum, quod ſtatuitis veſtri dogmatis fundamentum, videlicet quod facultas ea ad claves pertineat quæ toti Eccleſiæ non primis Paſtoribus immediatè & præcipuè traditæ fuerint. Neceſſe eſt ut quæ pro excommunicatione, eadem ratio pro cæteris valeat cenſuris.

Queſnelliſta: Reddet ea ſententia Præpoſitos cautiores, ne in caſtigationibus præcipites ſint; ſed eas ſibi præſtituant rationes, quas præſumere prudenter liceat ab omnibus approbandas.

Catholicus: Nulla hîc prudentia, nulla æquitas in Paſtoribus ſufficiet, niſi talis etiam ſit in omnibus ſubditis, quod optare meritò poſſumus; ſed nemo ſapiens ab omnibus expectare. Affectus enim non omnium ordinati ſunt, & concupiſcentiæ auſcultant plurimi potiùs, quàm honeſtati: unde reperire non facile ſit qui intentato ſibi ſuiſque ſupplicio, etſi juſtiſſimo, conſentiant. Cenſuras itaque infligendi authoritas cenſebitur fruſtranea, utpote quam nullus valeat reducere ad effectum.

Queſnelliſta: Neque hinc ſequitur morum corruptio aut relaxatio diſciplinæ in noſtro ſyſtemate, quod eliminatâ formidine ſervili, ducem & finem præfigit cunctis actibus charitatem.

Catholicus: Præfigitis quidem; ſed num ab omnibus vel ſaltem aliquibus obtinetis? Oppo-

Oppoſitum nimis frequentia ubique evincunt experimenta: notiſſima, inquam, in omni genere vitia. De quadam novitatum Metropoli, ubi in ſcholis & templis neceſſitas charitatis perpetuæ ſtudioſiſſimè prædicatur, mecum à plurimis pridem obſervatum eſt, parum adeò conſpici virtutis illius Principis exercitium, ut in nulla alia ejuſdem regionis civitate populus appareat inhumanior, magis effuſus in jurgia, magis ad cædes facilis, magis intemperans &c. ſimilem fructum agnovit ipſe Lutherus in iis provinciis in quibus charitatis ad actus quoslibet neceſſitas à ſe vehementiùs declamata eſt.

Queſnelliſta: Etſi documenta non ſequatur converſio, neque hortationibus reſpondeat ſanctitas audientis, præmium tamen cœleſte non deerit prædicanti.

Catholicus: Quin potiùs ſupplicium ſic inchoant novatores, qui Eccleſiæ contra ſe anathemata contemnentes, inanem à rigidis quibuſdam opinionibus gloriam aucupantur: conſpicere illi plerumque coguntur, populum deteriorem reddi, neque magis difficilem in Divinorum tranſgreſſionibus mandatorum, quàm ipſi in Pontificiorum ſint.

Queſnelliſta: Saltem Articulo præſenti objecta morum relaxatio terminatur facili cenſurarum omnium ſuſpenſione, quæ ſingulis in promptu ſit, ſufficiente ad eam oppoſitione unicâ, & cujuslibet ſive juſta ea fuerit ſive injuſta, rationalis aut temeraria. Nonne ſummum iſtud malorum eſt in quod omnis tua feratur indignatio?

Catholicus: Nequaquam; longè enim latiùs diffunditur Articuli veſtri eum ſuis vindiciis venenū. Spiritualis omnis juriſdictio & legislatrix Eccleſiæ authoritas traditis à Chriſto clavibus continetur: Univerſa hæc proinde in veſtra hypotheſi immediatè & primario data eſt Eccleſiæ ut eam primorum exerceret miniſterio Paſtorum, *conſenſu ſaltem præſumpto totius corporis*. Quemadmodum igitur quoties talis defuerit pro excommunicatione conſenſus illam ſuſpendere neceſſe eſt, ita & diſſentientibus etiam pauciſſimis, quin & vel unico, nulla lex à Pontificibus, nulla ab Epiſcopis ferri poterit. Lex autem verſari communiter ſolet circa aliquod arduum quod præſcribit, vel cupiditati blandiens, quod prohibet. Unde innata hominibus ad malum propenſio ſemper facilè perſuadebit aliquibus, ut repugnent, maximè ubi ab omnibus reſcitum fuerit, ad legem quamlibet requiri conſenſum totius corporis, ſaltem ſuppoſitum, quem conſtat deficere aliquo publicè recuſante. Quam proinde Chriſti Vicarius, quam Epiſcopi etiam in Synodo Oecumenica congregati legem ferre, quod condere Decretum, quem Canonem valebunt in poſterum, aut potuiſſent ſuperioribus ſeculis, quibus fidem Queſnellianus articulus obtinuiſſet? Quæ ſanè miſerrima foret, confuſionem referens, imò ſuperans Babylonicam, Eccleſiæ conditio, vacillans ubique gubernatio, ac penè nulla. Talis inſtitutio Eccleſiæ, talis collatio clavium Divinam Chriſti minimè decuit ſapientiam, ideoque nec abſque gravi ejus contumeliâ atque blaſphemiâ eidem tribuitur. Nondum horres abyſſum in quam veſtra novitas propellit? Neque tamen, ut vides, quidpiam hîc argutiæ, aut rationis ſtudioſiùs exquiſitæ à me adhibitum eſt; ſed plana ubique, & ſponte ſua fluens ex Queſnelli dogmate ejuſque vindiciis oratio, nulla vobis arte declinanda pernicies.

Queſnelliſta: Hæc, non inficior, infeſta nobis diſſertatio eſt, &, ſi veritate, non tamen omni deſtituitur veriſimili. At injuſtitiæ notam numquam dilues ab impugnatione Propoſitionum de ſacri Codicis lectione, præſertim octogeſimæ quartæ & octogeſimæ quintæ.

Catholicus: Hæreticis familiare eſt, ubi veritati reſiſtere non poſſunt, divertere aliò ſermonem & interminabilibus ob multitudinem quæſtionibus adverſarios fatigare. Priùs à te reddenda ratio eſt, cur iis, quæ diſſerui, non acquieſcas. Si nulla eſt; non erubeſcas palmam tradere veritati: neque tunc ego me indocilem præſtabo, ſi alibi quidpiam à me perperàm dictum oſtenderis.

Queſnelliſta: Ab hæreticis diſcernimur eo quod fateamur juriſdictionem primis Paſtoribus immediatè tribui à Chriſto; qui tamen illius exercitium pendere voluerit à *conſenſu totius corporis ſaltem præſumpto*. Hæretici autem aſſerunt eam juriſdictionem omnem in Epiſcopos, ipſumque Pontificem profluere ſolùm ab Eccleſia; quod verbis Chriſti minimè conſentaneum eſt.

Catholicus: A quocumque juriſdictio ſive à Chriſto immediatè, ſive ab Eccleſia in Pontificem derivetur, æquè redditur ea inutilis, Eccleſiæ gubernatio maleſana, atque impoſſibilis, quando poteſtas ligandi, ac ſolvendi, & uſus clavium univerſus ſupponere debet totius multitudinis approbationem. Quid igitur excuſationis obtendes in Supremi Judicis tribunali; ſi comparueris ibi cum errore tam acatholico, & totum Eccle-

Eccleſiæ regimen ſubvertente, ut Libertinorum foveatur impietas?

Queſnelliſta: Noſti fidem eſſe donum Dei, non humanæ fœtum induſtriæ; hoc interim laboris tui non leve pretium æſtima, quòd melior mihi ad lumen fidei, aſpirante Numine, diſpoſitio oborta ſit.

Catholicus: Iſtud auctarii loco accipe, quod Richerius dogmatis veſtri, poſt Marcum Antonium de Dominis propagator præipuus, in palinodia agnovit; Queſnellus autem ſubdolè diſſimulat, dogmate ſuo Regiam quoque ſubrui in condendis legibus authoritatem; utpote quam æquè neceſſe foret pendere in exercitio à totius conſenſu populi, quàm Pontificiam à totius Eccleſiæ. Cur enim Dei filius Supremo ſuo Vicario imperfectius Eccleſiæ regimen conceſſerit, quàm Regibus populi? Nondum percipis Libertinorum illa ſpiritum ſapere, humanæ legis cujuslibet ſubverſorem?

Queſnelliſta: Satis video perdifficile eſſe, odioſa iſtiuſmodi conſectaria à præſenti Queſnelliano dogmate amoliri; ſed velim nunc mihi facias ſatis circa ſuperiores articulos, ſeu modum potiùs eos refellendi. Ne verò nimiùm protrahatur diſſertatio, geminos ſolùm propono uni eidemque obnoxios difficultati, quos una proinde expedire poterit reſponſio.

Queſnellus dixerat Prop. 84. *Abripere è Chriſtianorum manibus novum Teſtamentum .... eſt illis os Chriſti obturare*. Et 85. *Interdicere Chriſtianis lectionem Sacræ Scripturæ .... eſt interdicere uſum luminis filiis lucis*. Hinc colligis omne quodammodo lumen gratiæ, Scripturam non legentibus ſubtrahi; unde à mundi exordio uſque ad Moyſen, à quo primùm lex ſcripto tradita eſt, luctuoſiſſima fuiſſet univerſi orbis, etiam electi populi calamitas: à Moyſe quoque uſque ad Chriſtum, quo tempore medio ſolorum ferè Sacerdotum Scribarumque manibus Divina volumina terebantur: Denique & in novo fœdere denegaretur omne actualis gratiæ ſubſidium, abſtinentibus à Divini Codicis lectione. Iſtud autem certiſſimum eſt, à Queſnello neque in duabus illis Propoſitionibus, neque in aliis fuiſſe intentum. Liberari proinde ipſum hac invidiâ æquitas poſtulat.

Catholicus: Aſſertiones diſtingui oportuit à conſectariis. Queſnello nemo illud de quo quereris tribuit, velut ab eo illis articulis affirmatum; ſed velut ex illis profluens enuntiationibus conſectarium. Sic Doctor Angelicus *in quæſtionibus diſputatis* quæſt. de malo, impugnans liberi arbitrii detractores, *ſi*, inquit, *non eſt liberum in nobis, ſed ex neceſſitate movemur ad volendum, tollitur deliberatio, exhortatio, præceptum & punitio, & laus & vituperium*. Non quaſi omnis hoſtis libertatis, neget explicitè & expreſſis terminis omnem in hominibus deliberationem, omnem exhortationem, omne præceptum, punitionem omnem, laudem & vituperium, imò ſingulorum, quas eis adſcripſeris, negationes veluti totidem à ſe calumnias amolietur: opponet etiam aſſertiones negationibus ſingulis directiſſimè contrarias. Verùm quilibet ſanæ mentis Theologus Doctorem Angelicum facilè contra iſtiuſmodi querelarum ineptias vindicabit, adhibitâ à me diſtinctione, apud omnes, polemicos præcipuè Scriptores, receptiſſimâ.

Manichæi ægrè ferebant Auguſtinum ex eorum placitis deducere concluſiones odioſiſſimas, à quibus ſe teſtabantur penitùs averſos; verùm Sanctus reſponſione facili retudit querimoniam lib. 13. contra Fauſtum cap. 18. *Nobis debetis iraſci talia dicentibus, an vobis talia credentibus, ut velitis nolitis talia conſequantur?* Idem Sanctus lib. 2. de adulterinis conjugiis cap. 4 ſimili querimoniæ ſatisfacit dicens: *Quod quidem non ipſe ſentis; ſed hoc ſequitur illa quæ ſentis: muta ergo antecedentia, ſi vis cavere ſequentia*. Aliàs fruſtra omnis veſtra proteſtatio eſt, & contra impugnationem iſtiuſmodi, velut nimis acrem, frivola declamatio.

Queſnelliſta: Nullus in dubium vocaverit, quin Dei eloquia textus ſacer contineat, & Chriſti ſermones Euangelium, eaque nos illuminent, juxta illud Pſalmi: *Lucerna pedibus meis verbum tuum*. Unde veriſſimum eſt, quod *abripere è Chriſtianorum manibus novum Teſtamentum*, ſit illis aliquod ſaltem Chriſti eloquium impedire, & quodammodo os Chriſti aliquod obturare, luminis alicujus uſum interdicere & facere ut eatenus *patiantur ſpeciem aliquam excommunicationis*. Non exiſtimo autem Queſnellum aliud enuntiationibus ſuis durioribus voluiſſe intelligi.

Catholicus: *Obturare os* alicui ſimpliciter, & *uſum luminis* abſolutè, ac ſinè ullo limite *interdicere*, longè aliud eſt, quàm quod à te ſupponitur tot reſtrictionibus circumſcriptum. *Obturare os* alicui in ſignificatione communiter obvia, eſt omne ejus eloquium impedire, omnem ſermonem. Sic quoque interdicere uſum luminis ſimpliciter, ut exprimit articulus, minimè reſtringitur

gitur ad uſum hujus luminis, hujus lucernæ, vel illius; ſed interdictus ſupponitur uſu Divini luminis, & lucernæ cujuslibet privari. Chriſtus hominibus loquitur non ſolo ſacri voluminis ſcripto ſermone; ſed & tradito extra illud verbo: loquitur & probatis Catechiſmis, & myſticis opuſculis ac vocibus paſtorum, quibus doctrina ejus in audientium aut legentium animos fideliter inſtillatur: ſed & gratiis etiam interioribus, iiſque longè meliùs, quàm ſignis quibuslibet externis illuminans filios lucis. Abſurda autem & ſchiſmatica adversùs Sedem Apoſtolicam contumelia eſt, quod prohibendo Scripturarum linguis vulgaribus lectionem, *faciat ut filii lucis* ſacra idiomata ignorantes, *patiantur ſpeciem quandam excommunicationis*, illis os *Chriſti obturetur & interdicatur uſus luminis*.

Queſnelliſta: Si non juſtitia, at ſaltem charitas poſtulare videbatur, ut erudioribus iſtiuſmodi locutionibus expoſitio adhiberetur benignior.

Catholicus: Imò præpoſtera charitas, & crudelis benignitas foret, pernicioſo hypocritæ, & ſectæ hæreticæ artifici, larvam non detrahere religionis; quia, ut rectè notat Origenes Homil. 7. in Ezechielem *Multò nocentior eſt hæreticus bonæ vitæ, & plus in doctrina ſua habet authoritatis eo, qui doctrinam converſatione commaculat*. Quod excellentius apparuit umquam pacis, charitatis, modeſtiæ ſimulacrum pſeudo-Patriarcha Photio? Fallaci ſpecie deceperat plurimos; fallere tamen non potuit Nicolaum Pontificem, à quo, ut legitur in præfatione ad Synodum 8. deſcribitur *Simulator, hypocrita, raptor, lupus, graſſator, falſorum author dogmatum, Dioſcoro & cacodæmoni comparatus*. Sanctus Auguſtinus, perfectiſſimæ Doctor ſimul & exemplar charitatis, nihilominus ſolicitè nos monet lib. 2. de Symbolo ad Catechumenos cap. 13. *Hæreticus Arianus non inſultet Eccleſiæ, lupus eſt, agnoſcite: Serpens eſt, ejus capita conquaſſate: blanditur; ſed fallit: multa promittit; ſed decipit: Venite, inquit, defendam; ſi neceſſitas eſt, paſcam; ſi nuditas eſt, veſtiam... O lupe male! ò ſerpens inique! ò ſerve nequiſſime! Ergone hæretice, veſtis nudum, ut exſpolies intus Chriſto veſtitum? Ad hoc paſcis eſurientem, ut animæ auferas cibum cæleſtem?* Spurcitias cujuſdam inter Manichæos Sancti exagitat Auguſtinus, quales ſi quis, ut verè poſſet, de ſimili Sancto noſtri temporis Janſeniſta minimè vulgari; ſed primipilo, non tamen Epiſcopo referre præſumeret, quantam offenſionem quorumdam incurreret Criticorum! Sanctus Epiphanius contra ſingulas ſibi notas hæreſes ſcribens, erroribus paſſim præmittit hæreſiarcharum, eiſque adhærentium mores, dolos, crimina, unde Catholici lectoris animus ad rejicienda faciliùs dogmata diſponatur.

Queſnelliſta: Extraneis ego iſtiuſmodi adjumentis nec egeo, nec multum moveor, Theologicæ magis amans rationis, quàm hiſtoriæ.

Catholicus: Si rationis plus deſideras, & otium tibi eſt, Tomum inſpice *propugnationis Theologicæ* tertium.

Queſnelliſta: Otii mihi ad hoc abunde eſt; ſed patientiæ non ſatis.

Catholicus: Legiſtine ſaltem Queſnelli vindicias?

Queſnelliſta: Nulli licuit eas in Galliis ignorare erudito; cùm ferè unicus à Conſtitutione edita de his fuerit in converſationibus ſermo.

Catholicus: Mirificum iſtud penès vos ſtudium veritatis eſt, legere avidè quidquid Conſtitutionibus Apoſtolicis, totius quodammodo Chriſtiani orbis reverentiâ atque obedientiâ receptiſſimis, adverſum eſt, quantumlibet fallax aut frivolum. Ubi verò opus aliquod omnia contra definitionem Apoſtolicam allegata diluit, adverſarios convincens de ignorantia affectata, de fraudibus, ac mendaciis, nullo obtentu probabili excuſandis, tunc vos deficit ad lectionem patientia. Non ita Catholici, qui ſe opere noſtro non ſolùm inſtrui profitentur; ſed etiam delectati.

Queſnelliſta: De guſtibus, ut vulgare fert adagium, non eſt diſputandum. Propterea miſſis iſtiuſmodi odioſis, malim intelligere quid cenſeas de eo quod à noſtris dicitur manifeſtum: neque in Gallia, neque in Belgio receptas umquam fuiſſe regulas *Indicis*; & ſi quid receptionis unquam fuerit, eſſe ſaltem uſu contrario, etiam probantibus Epiſcopis, abrogatum. Alterum eſt Regulas illas abuſu nominis vocari *Indicis Tridentini* cùm à Tridentino Concilio neque compoſitæ fuerint, neque confirmatæ. Denique illas fuiſſe poſtmodum additionibus ſæpius immutatas.

Catholicus: Multa conglomeras velut indubitata, peritiæ magis, ut malo ſupponere, quàm bonæ fidei, aut ſinceritatis defectu. Adversùs primum opportunè teneo ex Pariſienſis Academiæ ſeu Facultatis Theologicæ tabulis deſcriptos articulos, propter quos Biblia Gallicè tranſlata & Renati Benedicti nomine edita damnationem mereri Facultas cenſuit anno 1567. die 15. Julii.

Julii. „ Etiamſi Magiſter Benedictus horum Bibliorum Author eſſet, peccar tamen in vertendo, in vulgando, & in modo verrendi. In vertendo quidem; „ quia particulari judicio, aurhoritate & „ proprio conſilio Sacroſancta Biblia vertir in alteram linguam, ipſiſque annotationes appoſuit, quod utrumque à Concilio Tridentino prohiberur: his verbis: „ *Librorum veteris Teſtamenti verſiones viris tantùm doctis & piis judicio Epiſcopi concedi poterunt; modò hujuſmodi verſionibus tamquam elucidationibus vulgatæ editionis ad intelligendam Sacram Scripturam; uon autem tamquam ſacro Textu utantur. Verſiones verò Novi Teſtamenti ab authoribus primæ claſſis hujus INDICIS factæ, nemini concedantur; quia utilitatis parum; periculi verò plurimum lectoribus ex earum lectione manare ſolet. Si quæ verò annotationes, cum hujuſmodi, quæ permittuntur, verſionibus, vel cum vulgata editione circumferuntur, expunctis locis ſuſpectis à Facultate Theologica alicujus Univerſitatis Catholicæ, aut Inquiſitionis generalis permitti iiſdem poterunt, quibus & verſiones.*

Tota quæ à Pariſienſibus citatur ſententia, ſub nomine *Concilii Tridentini* eſt Regula 3. Indicis, ut notatur in margine. Et in ipſo Textu dicitur *verſiones ab authoribus primæ claſſis hujus Indicis factæ*. Poſt quæ proſequitur Facultas „ Tertiò quacumque „ authoritare transferantur in vulgarem „ linguam Biblia & edantur, vetat idem „ Sacroſanctum Concilium ea *paſſim ſinè diſcrimine permitti*, quod ſicut alia Magiſter Benedictus non eſt veritus tranſgredi. „ Ubi iterum Facultas Theologica *eidem Sacroſancto Concilio* tribuit quod eſt Regulæ quartæ Indicis.

Cùm ſcilicet Concilium initio ſeſſionis 18. animadverteret, illo tempore *ſuſpectorum ac pernicioſorum librorum, quibus doctrina impura continetur, & longè latèque diffunditur, numerum nimis excreviſſe quod quidem in cauſa fuit, ut multæ cenſuræ in variis Provinciis & præſertim in alma Urbe Roma, pio quodam zelo editæ fuerint; Neque tamen huic tam magno ac pernicioſo morbo ſalutarem ullam profuiſſe medicinam; cenſuit ut delecti ad hanc diſquiſitionem Patres de cenſuris libriſque, quid facto opus eſſet, diligenter conſiderarent, atque etiam ad eandem Sanctam Synodum ſuo tempore referrent.*

Tum ſeſſione 25. & ultima titulo *de Indice Librorum prohibitorum, & Catechiſmo, Breviario & Miſſali* ſic legitur: *Sacroſancta Synodus in 2. ſeſſione ſub Sanctiſſimo Domino noſtro Pio IV. celebrata* [quæ eſt 18. Concilii] *delectis quibuſdam Patribus commiſit, ut de variis cenſuris ac libris vel ſuſpectis vel pernicioſis, quid facto opus eſſet, conſiderarent atque ad ipſam Sanctam Synodum referrent: audiens nunc huic operi ab eis extremam manum impoſitam eſſe, nec tamen ob Librorum varietatem ac multitudinem poſſit diſtinctè & commodè à Sancta Synodo dijudicari, præcipit, ut quidquid ab illis præſtitum eſt, Sanctiſſimo Romano Pontifici exhibeatur, ut ejus judicio atque authoritate terminetur, & evulgetur.*

Decretum hoc à delectis Patribus fideliter implerum eſt, ad Sanctiſſimum Dominum deferendo Librorum prohibitorum *Indicem* cum regulis ad præcavendos impoſterum abuſus. *Id negotium* antea ipſe Pius IV. Pontifex *ad Sacram Tridentinam Synodum rejecerat*, ut teſtatur in Bulla *Dominici gregis*; remiſſum autem ad ſe ab eodem Concilio magnâ, ut ibidem declarat, ſolicitudine examinavit. Quo peracto *ipſum Indicem* (inquit) *unà cum regulis ei propoſitis authoritate Apoſtolica tenore præſentium, approbamus, imprimique ac divulgari, & ab omnibus Univerſitatibus Catholicis, at quibuſcumque aliis, ubique ſuſcipi, eaſque regulas obſervari mandamus atque decernimus.* Illam velut Tridentinæ Synodi diſpoſitionem, etiam in Galliis recepram eſſe, ipſius jam vidimus Sorbonæ teſtimonio declaratum. Imò diu ante eadem Academia cum celebri ſuo Cancellario Joanne Gerſone, & Galliæ Clerus cum ſuo Toloſano Concilio præluxere Tridentinis Patribus ad ſaluberrimam regularum iſtiuſmodi conceptionem.

Queſnelliſta: Tuo ipſe te perimis gladio; vides enim in geminis Tridentini textibus nullam vocem eſſe de Regulis, nullam de verſionibus Scripturarum vernaculis, & ab Epiſcopo approbatis; Proinde regula prohibens vulgarium lectionem omnium verſionum, à ſuis ſolùm obtinet authoritatem Scriptoribus, & approbante Pontifice; non autem à Concilio.

Catholicus: Quibus perſpecta meliùs fuerit Tridentini intentio; num hodiernis adverſariis noſtris, an ipſius Synodi Patribus, qui cum cæteris fuêre Decreti authores; imò univerſi qui Concilio interfuerant Antiſtites, & Theologi, & editas poſtea cum *Indice* Regulas, velut ex delegatione Concilii conſpexere? Neque tamen, vel unus ex omnibus verbo aut ſcripto reclamaſſe deprehenditur quaſi contra abuſum conceſſæ à Synodo poteſtatis. Neque

ad Arnaldi uſque tempora ſpatio ſeculi, ullus uſpiam vocavit in dubium, quin delegati Patres fideliter executi fuerint impoſitam ſibi à collegis Epiſcopis commiſſionem. Noverant ſcilicet delegati univerſos Concilii Antiſtites ingemuiſſe malis, quibus Eccleſia affiictabatur, invaleſcente in tot Regnis, ac Provinciis hæreſi.

Huic ſiſtendæ remedium quærebatur, quod non uſque adeò apparebat in promptu ob librorum exitialium, & ſuſpectorum multitudinem, quos ſingulos accurato diſcutere examine, laboris, ac moleſtiæ videbatur interminabilis, atque ad ſiſtendam perniciem minimè ſufficere. Cùm enim emergentes quotidie novi hæretici novos protruderent opinionum Scriptorumque fœtus deteſtabiles, proſpiciendum Eccleſiæ potiſſimum erat de modo impediendi eorumdem impoſterum editionem. Alius autem non occurrebat opportunior, quam præſcriptio regularum, ſinè quibus nullas liceret edere, aut editas vendere, diſtribuere, aut legere lucubrationes. *Cùm autem*, ut dicitur Regula 4. *experimento manifeſtum ſit, ſi Sacra Biblia vulgari linguâ paſſim ſinè diſcrimine permittantur, plus inde ob hominum temeritatem detrimenti, quam utilitatis oriri, hac in parte judicio Epiſcopi, aut Inquiſitoris ſtetur &c.*

Duo ſcilicet circa editiones Bibliorum vernaculas præcipuè attendenda ſunt: primum, pleraſque inſidas eſſe atque in pluribus ſuſpectas; etiam quæ Epiſcopum aliquem nactæ ſunt approbatorem; quia vel is non niſi perfunctoriè examinavit, vel curam illam commiſit Theologo multis aliis diſtracto, ſi non etiam (unde major Eccleſiæ calamitas) theologus, & ipſe forſitan Antiſtes novitatibus patrocinetur. Alterum eſt, quod etſi verſiones ſuppoſueris innocuas; non tamen expediat eas paſſim committere manibus imperitæ, & ruſticæ multitudinis; mulierum etiam omnis generis, & ætatis; quæ turba levis communiter, & imprudens, antilogiis, in Scriptura apparentibus conciliandis minimè idonea eſt, uti neque diſcernendis ſenſibus myſtico, & literali. Dum autem omnia ſignificatione accipit obviâ, & grammaticali, in quos non errores labi præcipitem neceſſe eſt?

Exempla enatarum inde hæreſum omnes Polemici Scriptores referunt funeſtiſſima, ut poſteris documento ſint, non eſſe paſſim rudibus utriuſque ſexus Scripturarum vulgarium lectionem ſinè diſcrimine permittendam. Ita cenſuere pridem viri ex omni ordine, & natione Doctiſſimi, ex Italis Cardinalis Bellarminus, Ambroſius Catharinus, ex Polonis Stanislaus Hoſius Cardinalis Tridentino Concilio Præfectus, ex Hiſpanis Jacobus Ledeſma, Alphonſus à Caſtro, ex Anglis Nicolaus Sanderus: ex Gallis Cardinalis Perronius, Illuſtriſſimus Lizetius, Spiritus Roterus, Poncetius, & utriuſque Superioris ſeculi Sorbona, præeunte ſuo Cancellario Gerſone, ſequentibus Regni Præſulibus in generali conventu Lutetiæ congregatis: prælucente verò omnibus ante quinque ſecula Toloſano Concilio, cujus graviſſimum contra vos decretum eſt.

Queſnelliſta: Vetera iſta & obſoleta moribus contrariis abrogata ſunt.

Catholicus: Quo antiquiora, eò penès catholicos digniora veneratione ſunt; non tamen ut ais, obſoleta, utpote quæ à Galliæ Clero in Comitiis generalibus anno 1661. literis ad Alexand. VII. datis noſcimus conſenſu omnium maximè unanimi confirmata. Eodem anno ex omnibus qui in promptu erant, Authorum magis Illuſtrium operibus, contra vos collecta cum rationibus Theologicis teſtimonia ſuis iterum, & Regiis typis divulgari *juſſit*, *ac mandavit* quemadmodum Pariſienſi illius temporis editioni præfigitur. Rurſus anno 1700. Gallorum Præſulum Congregatio generalis conſiderans duo Brevia Innocentii XII. ad Belgii Epiſcopos, vocat *æquiſſima, & ab omnibus approbata*. Primùm autem ex illis Brevibus erat anni 1694. 6. Februarii ſecundum 1696. 24. Novemb. in poſteriore declarat Pontifex: *quod attinet ad libros Sacræ Scripturæ idiomate vulgari traductos, & alios prohibitos, patent Conſtitutiones prædeceſſorum noſtrorum, & potiſſimum felic. recor. Pii IV. à quibus ſatis ſuperque abuſibus prævidetur*. Non obſoleta, ſed recentia hæc ſunt, & à Clero Galliæ recentiùs approbata.

Longè etiam minor ſpes naufragæ veſtræ novitati eſt in Belgio. Regulas enim *Indicis* Placito Regio munitas, & legitimè promulgatas illic fuiſſe tempore Ferdinandi Ducis Albani, teſtatur Jurium Belgicorum, & Conſuetudinum peritiſſimus Scriptor Belga Zypæus de jure novo pag. 3. Synodus quoque Provinciæ Mechlinienſis Belgis omnibus probatiſſima anno 1607. tit. 1. Cap. 7. *Parochi* [inquit] *ſibi ſubditis prohibitiones, quæ habentur in Indicibus librorum prohibitorum Sedis Apoſtolicæ authoritate poſt Concilium editas, crebrò inſinuent*. Adeò autem religioſa fuit ſemper in Belgio

Re-

Regulæ potiſſimùm quartæ, de non legendis ſinè facultate Bibliis vernaculis, obſervantia, ut quando Joannes Neercaſſelius, & Andreas Schurius in Hollandia atque Ægidius de Witte vulgò *Candidus* in Belgio Catholico quod ab Arnaldo incautè didicerant, Regulæ iſti contrarium in lucem protrudere cœperunt, gravis orta ſit bonorum omnium contra eos offenſio, & complures ex variis ordinibus contra eoſdem calamum ſtrinxerint, ſucceſſu minimè pœnitendo. Vel maximè autem omnium Belgii noſtri Antiſtitum zelus excitatus eſt, ut collatis inter ſe conſiliis, editis decretis novitatem reprimerent, graviſſimas etiam querelas ad Innocentium XII. literis communibus deſerentes.

Ejuſdem pertinax novitatis defenſio Ægidium Candidum adegit deſerere Mechlinienſem Eccleſiæ Collegiatæ Decanatum pariter, & Parochiam: ac tandem, cum neque in Diœceſi propria Gandavenſi, neque in toto Belgio catholico ſedem ſecurus figere ſineretur, tutius ſibi reſugium non reperit, quàm in Hollandia.

Denique, nec in poſterioribus ad *Indicis* Regulas additionibus ullum vobis contra Regulam quartam præſidium eſt. Additio enim Clementis VIII. ad regulam illam de qua præcipuè diſceptatur, non inſcritur ipſi regulæ, velut mutatio, ſed clarâ loci, & tituli diſtinctione *Obſervatio*, ſive ſupplementum, & reſtrictio, quam exigere videbatur quorumdam Antiſtitum, Inquiſitorum, & Superiorum Regularium in concedenda legendi Scripturas Vernaculas facultate imprudens nimiùm, & pernicioſa indulgentia. Verùm de hac nulla nobis cum adverſariis diſputatio eſt, ut nulla in Queſnelli Articulis mentio; ſed de poteſtate, & quodammodo neceſſitate lectionis iſtiuſmodi omnibus attributa abſque ullius licentia ſuperioris.

Queſnelliſta: Multa hic comminiſceris à me antea, ut verum fatear, ignorata; ſed aliquo indigent examine; aliàs, ſi veritate nitantur, non video quis nobis locus commodus relinquatur impoſterum defenſioni.

Catholicus: Univerſi à me poſiti antecedentis, perpetuum me vadem habes; unde concluſionem retine ſecuriſſimam.

Conſtitutio Theol. propugn. Tom. III.

Propoſitio damnata nonageſima prima.

Excommunicationis injuſtæ metus numquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro. Numquam eximus ab Eccleſia, etiam quando hominum nequitia videmur ab ea expulſi, quando Deo, Jeſu Chriſto, atque ipſi Eccleſiæ per charitatem affixi ſumus. *Obſerv. Mor. in Joan. 9. v. 22 & 23.*

CAPUT I.

Damnatus articulus plenus dolo, & pernicie, etiam de falſitate convincitur.

1 ANgelici Supplementum quæſt. 21. art. 4. corp. *Excommunicatio* [inquit] *poteſt dici injuſta dupliciter; uno modo ex parte excommunicantis: Sicut cùm ex odio vel ira aliquis excommunicat. Et tunc excommunicatio nihilominus habet effectum ſuum; quamvis ille qui excommunicat, peccet; quia iſte juſtè patitur, etſi ille injuſtè faciat: alio modo ex parte ipſius excommunicationis; vel quia cauſa excommunicationis eſt indebita: Vel quia fertur ſententia, juris ordine prætermiſſo. Et tunc ſi ſit talis error ex parte ſententiæ, qui ſententiam nullam eſſe faciat, non habet effectum; quia non eſt excommunicatio. Si autem talis error non annullat, habet effectum ſuum: & debet excommunicatus humiliter obedire (& erit ei ad meritum) & vel abſolutionem petere ab excommunicante, vel ad Superiorem judicem recurrere. Si autem contemneret, eo ipſo mortaliter peccaret. Contingit autem quandoque quod ſit debita cauſa ex parte excommunicantis; quæ non eſt debita ex parte excommunicati; Sicut cum aliquis pro falſo crimine in judicio probato excommunicatur; & tunc ſi humiliter ſuſtinet, humilitatis meritum recompenſat excom-*

municationis damnum.

Ad primum ergo dicendum quod quamvis homo gratiam Dei injuſtè amittere non poſſit; poteſt tamen amittere illa injuſtè quæ ex parte noſtra ſunt, quæ ad gratiam Dei diſponunt, ſicut patet; ſi ſubtrahatur alicui doctrinæ verbum, quod ei debetur: & hoc modo excommunicatio gratiam Dei ſubtrahere dicitur.

Ad ſecundum dicendum quòd Hieronymus loquitur quantum ad culpam, & non quantum ad pœnas, quæ poſſunt etiam injuſtè infligi à Rectoribus Eccleſiarum.

Quæ hactenus ex Angelici Supplemento retuli, integra continentur etiam lib.4. Sentent. diſt.18. quæſt.2.art.1. q.4. Eadem eſt communiſſima Juris Eccleſiaſtici peritorum ſententia, plurimas occurrere excommunicationes injuſtas, quæ tamen adeò non deſtituuntur omni robore, ut eas deſpiciens peccaret graviter. Quid enim ſi, ut ſæpe fit, lata fuerit cenſura, ſervato juris ordine, juxta teſtimonia ſcilicet etiam ſacramento confirmata, licet expertia veritatis? validam eſſe traditur XI. q.3. Sententia c. *Epiſcopus* §. *Si ergo*, §. *Cùm autem*, & c. *quibus Epiſcopi* de Sententia excommunicationis. Cap. *Sacro*, gl. in c.1. in fi. de offi. Ordi. in VI. Et in C.1. in princ. *quod me* Cauſa eo. lib. & Bald. in addi. Spec. de appell. Verb. *Si appellans*. Vide in Spec. *depoſitio* §. VI. poſt verſic. *Quid ſi pono*. Et *impedit celebrare* per gl. 11. quæſt. 3. *Non debet*. Et per Felin. in c. *prælatis* de ſententia excomm. in 1. col.161. no. *qui*.

Præterea etiam talis injuſta excommunicatio nocet ad participandum. Aug. in Authen. de Epiſco. & Cleri §. *Nullum*.

Sententia quoque lata contra jus de quo poteſt probabiliter dubitari ratione conſuetudinis aut aliâ, valet. No. Ant. & Abb. in C. *Cum cauſam* circa princ. de Elect. *Facit quod*. No. Inn. in C. *Cum ſpeciali* De Appel. Et in C. *Cum P. & G.* de Off. de leg.

Rurſus Sententia contra legem de cujus intellectu dubitatur valet Bar. in l. *cum prolatis*. Et ibi vide omnino Do. Alex. in q.10. *Cum concor*. Ibidem *per eum ſignatis*. Et Panormitanus in D. C.1. in 4. col. de re judi. Quem etiam vide in l. *qui Romæ* §. *Duo Fratres*, de verb. oblig. Bald. in legem 2. *Quando* prov. *non eſt ne.* in 2. col. ver. ultimo not. ubi Pet. de Sun.

2 Audiendus etiam celebris interpres Canonum Proſper Fagnanus Commentario in ſecundam partem libri Quinti Decretalium, de Sententiâ excommunicationis C. *Reſponſo*. Num.100. poſtquam dixit quod *Sententia Paſtoris, ſive juſta, ſive injuſta, ſemper timenda ſit*, confirmat cum Archid. in cap. *Romana*, num.6. monens *hoc verum eſſe, quando lata eſt per Paſtorem, & Judicem Ordinarium, & in talem, qui etiamſi ſit ſinè culpa; tamen culpam committere potuit, pro qua excommunicatus eſt.*

Num.102. „ Olim excommunicabatur
„ Capitulum: hodie ſtandum eſt contra-
„ rio. Si tamen feratur, excommunicatio
„ tenet etiam hodie, ut hic, Petr. de An-
„ char. in D. Cap. *Romana* num.4. in Verb.
„ *probibemus*, ubi dicit eo verbo non ob-
„ ſtante, ſententiam latam tenere; licèt ſit
„ injuſta. Et idem ſecundùm eum tenet
„ Lap. Abb. Et propterea in ſimili ſenten-
„ tia excommunicationis lata contra Con-
„ ſtitutionem cap. *Sacro*, ſupra eodem, &
„ cap. *Medicinalis* eodem tit. lib.6. non eſt
„ nulla ſecundùm Bernard. Hoſtien. & alios
„ dummodo feratur ab Ordinario, ut in di-
„ cto §. *In Univerſitatem*, & in cap. *Sen-*
„ *tentia Paſtoris*, & ibi per Archidiac. in
„ ver. *De hoc* 11. quæſt.3.

Paſſim igitur jus Eccleſiæ callentibus, indubitatum eſt, in excommunicationum injuſtarum numero reperiri non paucas nihilominus validas, quæ proinde à multis actionibus aliàs licitis, perhoneſtis, ac debitis excommunicatum retrahunt neceſſariò, donec à ſuperiore legitimo fuerit abſolutus. Idem ex alio principio Fagnanus infert, quod adverſariis diſplicere minimè deberet; Si verò rigoris ſtudio ferrentur, quod ſimulant: ubi [inquit num.104.] tot gravium authoritas Doctorum valorem excommunicationis injuſtæ reddit probabilem, ſuadet prudentia, imò conſcientia obſtringit, ut excommunicationi etiam tantùm probabiliter validæ nos conformando à peccandi periculo removeamur. At, inquiunt adverſarii, tantùm negat Queſnelli articulus nos excommunicatione injuſta debere ab actibus impediri, ad quos ex officii noſtri debito adſtringimur: *Excommunicationis injuſtæ metus numquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro.*

3 Objectionem hanc fallaciæ plenam prævenientes, ſic dejecerant centum Galliæ Epiſcopi in Documento ſuo Paſtorali.
„ Ad Conſcientiæ ſuæ tribunal revocant
„ theologi iſti litem de excommunicatio-
„ nis juſtitia, vel injuſtitiâ dirimendam.
„ Cenſebunt procul dubio injuſtam eſſe,
„ atque adeò nullam ejus habendam ra-
„ tionem, neque ſe impediri debere ab
„ implendo ſuo, ut nominant, debito. Sed
„ quale hic debitum intelligunt? Nam
„ ap-

,, pellatio generica eſt, complectens non
,, ea ſolummodo, quæ præcepti naturalis,
,, & Divini ſunt, ſed etiam quæ humani;
,, Hinc Presbyter dogmatibus eorum
,, adhærens ſtatuet recuſandam ſibi Ale-
,, xandrinæ formulæ (contra Janſenium)
,, ſubſcriptionem: neque à ſacrificio ſibi
,, quantumlibet interdicto abſtinendum,
,, neque laicus intermittendam ſibi Pa-
,, ſchate communionem. *Numquam* ſcili-
,, cer juxta illos, *eximus ab Eccleſia quan-*
,, *do Deo, Jeſu Chriſto, atque ipſi Eccleſiæ per*
,, *charitatem affixi ſumus*. Quis Janſeniſta
,, perunctus iſtiuſmodi principiis, paren-
,, dum ſibi ſtatuat cenſuris Eccleſiæ,,? Hactenus centum, & amplius Galliæ Antiſtites, quorum animadverſio, quidquid contra eam Queſnelli intemperiæ, eique patrocinantium rabies, inſenſatis clamoribus moliantur, nihil continet niſi tantorum Præſulum dignum ſapientiâ, juſtitiâ, & veritate, quemadmodum mox deductio copioſior demonſtrabit: confutatis etiam ſingulis Novatorum rationibus, ut omnis eis querelarum occaſio præcidatur. Interim proſequenda hic Queſnelliani dogmatis impugnatio.

Proſperum Fagnanum, vel ob Probabiliſmi, ut dicitur, inſectationem adverſariis præcipuè venerandum, audivimus definientem Cap. *Reſponſo* de Sententia excommunicationis. Nunc addo ejuſdem in cap. *Per tuas* Commentarium. ,, Nota [inquit]
,, ex textu, & menti commenda plures dif-
,, ferentias, inter nullitatem, & injuſtitiam
,, excommunicationis. Prima differentia
,, eſt, quia dicens excommunicationem
,, nullam, auditur, licèt non petat abſolu-
,, tionem purè, vel ad cautelam, ut in textu
,, ibi... At verò dicens ſententiam Ex-
,, communicationis injuſtam, non auditur
,, volens probare ejus injuſtitiam; niſi an-
,, te omnia petat abſolutionem, ut patet
,, in textu ad finem ibi. *Verùm in aliis*,
,, ideſt ubi non proponitur Excommuni-
,, cationis nullitas; ſed injuſtitia, *niſi gra-*
,, *tiam abſolutionis imploret, non debet audi-*
,, *ri*, & tenet Gloſ. in ver. *in aliis*. Jo. An-
,, dr. & ſequentes ſupra in Summ. Butr.
,, num.14. Abb. & Mar. Socin. locis cita-
,, tis. Oldr. conſ. 93. Magiſter Ordinis
,, num.19. verſ. *non obſtat*. Et ad hoc quo-
,, tidie allegatur hoc caput. Concordat
,, textus in cap. *cùm contingat*, ſupra de
,, Offic. delegat. Ubi qui dicit ſententiam
,, nullam, admittitur ad probationem, an-
,, tequam abſolvatur; ſed qui dicit, eam
,, injuſtam, ante abſolutionem non admit-
,, titur. Ratio differentiæ eſt; quia excom-
,, municatio etiam injuſta ligat quoad Ec-
,, cleſiam militantem,,.

Quod ubi multiplici confirmavit Authoritate, mox addit. ,, Quin imò excom-
,, municatus non petendo abſolutionem,
,, videtur contemnere ſententiam Eccle-
,, ſiaſticam, & ex hujuſmodi contemptu
,, magis ligatur, ut hic dicitur in litera, &
,, notat præcitata Gloſſa, adeò ut tunc in-
,, cipiat ligari, etiam apud Deum,,. Ad hunc Fagnani commentarium remittimur etiam à Deckero Metropolitanæ Eccleſiæ Mechlinenſis Decano in *Notis Brevibus* ubi addit. *Præterea quàm facilè nonnulli ſuo, vel quorumdam amicorum ſuorum judicio freti, præpoſitiſque ſuis inobedientes, ſibi perſuadent, ſe non niſi veritatem, & juſtitiam ſectari, ideoque excommunicationem non niſi injuſtè contra ſe ferri*? Quæ nota brevis; ſed ſapiens exemplis poterit minimè dubiis, & nimium frequentibus confirmari. His locus dabitur in ſequentibus.

4 Denique Stephanus de Avila, etſi inter juris Canonici interpretes minimè rigidus; imò cæteris paſſim benignior, etiam ubi de excommunicationibus agitur; tamen Tract. de cenſuris ſecunda parte cap.6. diſp.1. dubio 2. ait: *Excommunicatio injuſta, ex eo ſolùm quod deficit recta intentio judicis, vel ordo juris, qui non eſt eſſentialis, habet omnes ſuos effectus in foro interiori, & exteriori. Ita Navarrus cap.27. num.3. Et probatur; nam quantum ad eſſentialia non differt ab excommunicatione juſta*. Altera ejuſdem authoris concluſio ibidem mox ſubditur: *Quando Cauſa eſt dubia; ſi feratur excommunicatio in favorem unius partis, ligat in Conſcientia. Verbi gratia Petrus, & Joannes litigant ſuper fundum, & advocati inſignes pro utraque parte dicunt juſtitiam eſſe pro ſua parte: Judex præcipit Petro ſub excommunicatione latæ Sententiæ, ut intrà certum terminum tradat fundum Joanni, tenetur obedire ſub excommunicatione in foro exteriori, & etiam interiori, ſi non appellet, vel quærat alia remedia juris: & ſi celebret poſt talem excommunicationem, erit irregularis, quantumcumque ſui Advocati dicant, talem ſententiam, eſſe injuſtam. Sic Soto, & communiter Magiſtri*.

Si verò Excommunicatio ſecundùm allegata quidem, & probata, à regulis juſtitiæ non deviet; excommunicatus tamen revera innocens ſit, aſſerit hic author contra plurimos in foro interiori eſſe invalidam. *Nihilominus*, inquit, Dubio 3. *Iſte excommunicatus tenetur in foro exteriori ſe gerere, ut ex-*

excommunicatus. Ita Soto Ledeſma, Covar. locis ubi ſupra. Victoria in Sum. num.7. Concluſ.1. Probat. hoc Covar. ex multis textibus unde ſi publicè ingerat ſe Divinis, peccat mortaliter.

Qualiſcumque proinde placuerit inter Sententias Doctorum, ſaltem probabiles, nullam reperies damnato articulo ſuffragari: *Excommunicationis injuſtæ metus numquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro. Numquam eximus ab Eccleſiâ, etiam quando hominum nequitia videmur ab ea expulſi, quando Deo, Jeſu Chriſto, atque ipſi Eccleſiæ per charitatem affixi ſumus.* Omnes ſcilicet catholici conveniunt in illud S.Gregorii homilia 26. in Euangelia: *Utrum juſtè an injuſtè obliget Paſtor, paſtoris tamen ſententia gregi timenda eſt, ne is qui ſubeſt, & cum injuſtè forſitan ligatur, ipſam obligationis ſuæ ſententiam ex alia culpa mereatur. Paſtor ergo, vel abſolvere indiſcretè timeat, vel ligare. Is autem qui ſub manu paſtoris eſt, ligari timeat, vel injuſtè. Nec paſtoris ſui judicium temere reprehendat, ne etſi injuſtè ligatus eſt, ex ipſa tumida reprehenſionis ſuperbia, culpa, quæ non erat, fiat.*

Maximè verò excommunicationis Sententia, uti ex Doctorum omnium conſenſu perſpicimus, ſemper grave malum eſt, & omni diligentia devitandum, utpote quod ingentibus, etiam innocentes bonis ſpoliat; communione ſcilicet fidelium, Divinorumque participatione myſteriorum, quibus ne aſſiſtere quidem excommunicatus permittitur: peccaturus graviter ſi horum quidpiam ante abſolutionem attentare præſumpſerit. Sacerdos etiam irregularitatem contrahit, ſaltem exteriorem, & in foro militantis Eccleſiæ, ſi ſacris fuerit operatus, potiſſimum publicè. A veritate pariter alienum eſt, innocuos, & Chriſto intimè charitate conjunctos, expelli numquam ab Eccleſia [quæ Societas fidelium eſt unione viſibili, & participatione Sacramentorum invicem colligata] quamvis ad eandem interiore charitatis vinculo arctiſſimè juncti pertineant.

5 Dices: nonne conſonum veritati eſt, excommunicationes aliquas laborare iſtiuſmodi injuſtitiæ vitio, & noſtra quædam debita eſſe talia, ut excommunicationum illatum formidine averti minimè debeamus, imò neque poſſimus licitè ab incumbente nobis onere officii?

Nullus iverit inficias; ſed non propterea definet fatua eſſe, & perniciosa maximè, quæ hinc inferretur concluſio, quaſi quælibet, & undecumque orta excommunicationis injuſtitia ſufficeret, ut numquam, à noſtri etiam qualicumque impletione debiti, & in quibuſcumque circumſtantiis impediamur. Sæpe enim, ut Doctor Angelicus, & cæteri communiſſimè theologi, legumque Eccleſiaſticarum interpretes ſuperiùs allegati fatentur, talis injuſtitia eſt, quæ robur Sententiæ non infringat. Sed ut debiti ratio generica, latiſſimam patitur ſignificationem, & gradus varios, ut ſubinde momenti graviſſimi debitum ſit, & obligationem inferens indiſpenſabilem, aliàs verò ponderis ſit levioris, quin & leviſſimis humanaque ſolùm authoritate, non Divinâ, non naturali, ac protſus inviolabili, ſeu indiſpenſabili lege impoſitum. Quod humani tantummodo juris eſt, eliditur malo imminente aliàs graviore. Aliud religioſi debitum eſt voti eſſentialis obſervatio, aliud regulæ ſimplicis diligentis. Sic ipſi adverſarii de *debito* non ſtrictè dicto, explicari modo cupiunt aſſertum articulo 82. *Dies Dominicus à Chriſtianis debet ſanctificari lectionibus pietatis, & ſuper omnia lectionibus Sacrarum Scripturarum. Damnoſum eſt velle Chriſtianum ab hac lectione retrahere.*

Humani generis Conditor ſingulos mortalium conſtituit vitæ propriæ cuſtodes. Ab hoc debito naturæ officio, non liberat nos cujuſlibet levis incommodi metus, neque temporalis boni leviſſimi obtinendi, vel retinendi deſiderium; licèt permittat ſæpe, & aliquando exigat bonum ordinis ſuperioris, ut propter illud vita præſentiſſimo exponatur diſcrimini. Evidens iſtud eſt in Paſtoribus, qui ſi alii defuerint Sacramentorum adminiſtri, tenentur ea ſubditis etiam peſte laborantibus conferre. Quis Chriſtianus laude dignum non exiſtimet illum, qui infanti in fluvium delapſo, & conſtituto in mortis articulo ſuccurreret, ut eum Sacro baptiſmate cœlo tranſcriberet, contempto mortis ſuæ corporalis diſcrimine? Ita charitas ſemper laudabitur S. Joannis de Deo, de quo in horis Canonicis legimus, *Quod cùm maximum in Regio Granatenſi valetudinario excitatum fuiſſet incendium, impavidus proſiliens in ignem, huc illuc diſcurrens quouſque eum infirmos humeris exportatos, tum lectulos è feneſtris projectos ab igne vindicavit, ac per dimidiam horam inter flammas, jam in immenſum ſuccreſcentes verſatus, exinde divinitus incolumis, univerſis civibus admirantibus exivit, in Schola charitatis edocens, ſegniorem in eum fuiſſe ignem qui foris uſſerat, quàm qui intus accenderat.*

Si-

Sicut igitur vitæ propriæ cuſtodiendæ debitum non ſemper nos retrahere debet, quin urgente aliquando charitatis officio, eam exponamus diſcrimini. Sic etiam, & quidem faciliùs detrimentum aliquod patiemur valetudinis, & religioſus regulæ, quam prudentia dictaverit cedere debere, graviore id exigente, ſeu propria, ſeu proximi neceſſitate. Omnibus denique exploratum eſt, latiſſimam eſſe *debiti* ſignificationem, & prout illud gravius fuerit, aut levius, comparatum malo oppoſito, quod timetur, ad prudentiam attinêre, ut ſtatuatur cui cedendum potius ſit, quodve alteri poſtponendum.

Iniquiſſimum itaque eſt, aut maleſanum, inter debita non diſtinguendo, quodlibet cujuſcumque generis, gradus, aut etiam levitatis fuerit, pluris facere, quàm obſervationem excommunicationis in genere aliquo injuſtæ. Exempla paſſim occurrentia eam lucem afferunt veritati, ut Queſnelliano articulo, non niſi craſſa ignorantia, aut malevolentia turpior valeat patrocinari.

6 Inter Chriſtiani hominis debita ſunt communio Paſchalis, & diebus Dominicis, & feſtis omnibus præſentia in Miſſæ Sacrificio, in Religioſis etiam pluribus, & beneficio gaudentibus Eccleſiaſtico frequentatio chori quotidiana. Quis verò ſapiens dubitet, quin à Superiore legitimo juxta juris ordinem excommunicatus, etſi aliunde ſibi conſcius innocentiæ, teneatur reverentiâ cenſuræ à memoratis officiis, aliàs debitis abſtinere, ſaltem in publico, ne ſcandalum proximo pariat, & authoritatis contemptor improbus cenſeatur. Talibus quidem malis, quantumvis gravibus, & ingentem progignere ſolitis Eccleſiæ turbationem, minimè terretur novatorum temeritas, ſeu nova Queſnellianæ ſectæ religio. Cujus illuſtre, ſed luctuoſiſſimum ſimul ſpecimen dedit infelicis recordationis Archiepiſcopus nuper Sebaſtenus, in fœderatis Belgii Provinciis Vicarius aliàs Apoſtolicus, Supremâ poſtmodum authoritate Vicarii munere depoſitus, atque iteratâ Sanctæ inquiſitionis Sententiâ poſt obitum declaratus, ſepulturâ indignus Eccleſiaſticâ, & ſuffragiis catholicorum. Adeò in reprobum ſenſum miſer actus fuerat, maleſana Queſnelliani dogmatis perſuaſione: *Excommunicationis injuſta metus numquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro. Numquam eximus ab Eccleſia, etiam quando hominum nequitia videmur ab ea expulſi, quando Deo, Jeſu Chriſto, atque ipſi Eccleſia per charitatem affixi ſumus*. De infelicis iſtius Antiſtitis luctuoſo caſu ſermo redibit copioſior cap. 5.

Famoſior in Galliis eſt Monialium Portus Regii annis plurimis in adamando hæretico Janſenii ſenſu quaſi catholico pertinacia, cum publico excommunicationis contemptu. Hunc præſens ſcilicet novi Symboli firmarat articulus, *Excommunicationis injuſtæ metus numquam debet nos impedire ab implendo debito &c.* ut ſupra. Mereri id fortè videbitur narrationis paululum amplioris cap. 3. Interim ſtabilita hic robore inconcuſſo maneat credita hactenus à Chriſti fidelibus, & ubique uſu receptiſſima veritas, quod excommunicatio etiam injuſta, adeôque ejus metus, ab implendo debito retrahere nos aliquando debeat.

7 Non niſi priorem Queſnelliani articuli partem convellere hactenus viſus ſum; Verùm omnis ea authoritas, & ratio, quæ, ut ex Superioribus liquet, pro anathematum etiam injuſtorum quorumdam valore, ſanè graviſſima eſt, ſimul manifeſtè conficit, *exire* nos aliquando *ab Eccleſia* militante, etiam *quando Deo, Jeſu Chriſto, atque ipſi Eccleſia per charitatem intimè affixi ſumus*. Eſt nempe Eccleſia juxta receptam communiter Bellarmini definitionem lib. 3. de Eccleſia cap. 2. *Cœtus hominum ejuſdem Chriſtianæ fidei profeſſione, & eorumdem Sacramentorum communione colligatus, ſub regimine legitimorum Paſtorum. ac præcipuè unius in terris Chriſti Vicarii*. A Sacramentorum autem communione arceri percuſſos anathemate, etiam injuſto, quoties validum eſt, aut quaſi tale ab Eccleſia propter ſervatum juris ordinem judicatur, ex ſuperioribus indubitatum eſt. Ut autem omnes ambiguitatis tenebræ depellantur, in quibus unicum erroris præſidium eſt; nota aliud eſſe manere in Eccleſia, corpore & animo, aliud animo ſolo: poſterius convenit juſtis ſententia aliquo modo iniquâ, ſed tamen validâ ab Eccleſiæ corpore ſeparatis. Priori autem ratione juſtum extra Eccleſiam eſſe neque definit Apoſtolica Sedes, neque nos contendimus. Porrò ſeparari ab Eccleſiâ etiam ſolo corpore, ingens malum eſt, & abunde ſufficiens, ut ejus metu ab alicujus impletione debiti impediamur. Eripit enim, ut jam monui, communionem cum fidelibus, & participationem, potiſſimùm publicam, Sacramentorum. Accedit prohibitio ne ulli liceat intereſſe Sacrificio, aut alteri functioni Sacræ, interdictum præterea ſepulturæ Eccleſiaſticæ, & ſolitorum Eccleſiæ ſuffragiorum.

Im-

Impugnavi hactenns Queſnelli articulum juxta ſignificationem ejus obviam; minimè verò malitiam ejus minuit circumſtantia authoris, eique adhærentium ſenſus. Arcanum, & intimis animorum receſſibus latentem non ſcrutor, Dei judieio reſetvatum : ſed intentionem ſolummodo conſiderabo, luculentis exteriùs indiciis ab ipſis authoribus manifeſtatam. Hanc tuis Lector ocnlis expoſitam dabo ttibus proximis capitibus.

CAPUT II.

Damnati articuli ſenſus, prout à ſuis authoribus contra Bullas S. Pii V., Gregorii XIII., Urbani VIII., Innocentii X., Alexandri VII., Clementis IX. in praxim deducitur.

1 IN Queſnelli eique adhærentium Syſtemate, omne contra eos, aut eorum ſententias anathema neceſſatiò illegitimum eſt, injuſtum, & nullius roboris, utpote proveniens ex errore intolerabili Scriptutis Saeris, ac traditioni contrarìo. Præterea juxta Propoſitionem præcedentem *Eccleſia* quidem *authoritatem babet excommunicaadi, ut eam exerceat per primos Paſtores* ; ſed attentè conſidera nefariam conditionem *de conſeaſu ſaltem præſumpto totius corporis*. Hic ſcilicet à novis iſtiuſmodi Auguſtini diſcipulis quandonam contra ſua dogmata, ant praxim præſtitus eſt? Quandonam præſumi ſapienter potuit, aut poterit deinceps, ubi eomperta adeò eorum eſt de univerſis ſnis opinionibus velut Auguſtinianis confidentia, & poſt damnationem pertinacia, nullis moveri ſolita Eccleſiæ Decretis, definitionibus aut cenſuris?

Pius V. Conſtitntione, quæ incipit *Ex omnibus afflictionibus*, damnat 79. Baji, & Sociorum ejus articulos, velut *erroneos, bereticos*, aliiſque reſpectivè afficit cenſuris, *interdicens quibuſcumque de iis diſputandi facultatem, qui ſecus fecerint*, inquit Sanctiſſimns Pontifex, *ipſos omnibus dignitatibus, gradibus, bonoribus, beneficiis, & Officiis perpetuò privamus, ac etiam inbabiles ad quacumque decernimus. Vinculo quoque anathematis eo ipſo innodamus, à quo nullus Romano Pontifice inferior, valeat ipſos, excepto mortis articulo liberare.* Idem anathema confirmavere Gregorius XIII., & Urbanus VIII.

Pontificiam eenſuram prævenerant Academiæ complures, etiam Sorbona : Univerſa poſtmodum conſenſu tacito probavit Eccleſia ; Bajo etiam ſe ſubmittente, & retractante publicè : adeò ut, ipſo agnoſeente Noaillio, in Epiſtola ad Clementem XI. anno 1711. *Apoſtolicis iſtis contra Bajum definitioaibus, nibil deſit, ut uaiverſam obligent Eccleſiam*. Quid autem Gabriel Gerberon cujns in defendendis Baji, & Janſenii dogmatibns audacia Queſnellianæ palmam aliquando præripere viſa eſt? *In Adumbrata Eccleſia Romana defenſione* fictitio nomine *Ignatii Eyckenboom.* pag. 1. *Si*, inquit, *in Bajo, & Janſenio eam doctrinam .... qaa in eorum operibus verè legitur, cenſuris iſtiuſmodi proſcriptam confitemur, Leydeckeras* [Calviniſta] *Ecce triumphat, ex ſola librorum Baji, & Jaaſenii iaſpectione ... convicturus, eam, quæ à Bajo, & Janſenio verè exponitur, doctrinam non aliam eſſe ab illa, qua ab antiquis recentioribuſque ſcbola Auguſtiniana, & Thomiſtica diſcipalis genuina agnoſcitur Apoſtoli, & Auguſtiai ſententia.*

Pag. 18. *Baji opera æternis ſæculis digna priſcam SS. Patrum, maximè Auguſtini doctrinam ubique ſpirant*. Idem libello eui titulus : *Diſquiſitiones duæ de gratuita prædeſtiaatione, & gratia ſe ipſa efficaci* pag. 9. ait : *Quod Bajus catbolicum Sancti Auguſtini intellectum circa proſcriptos articulos tradiderit, nemo cordatus, & in Auguſtino verſatus poteſt inficiari.*

Quomodo igitur anathema iiſdem inflictum articnlis, & cuilibet eorum in poſterum defenſori, non habeatur in nova Eccleſia injuſtum, ut nemo propterea ab iiſdem debeat dogmatibus abſterreri, nemo retrahi à propugnandæ prætenſæ debito veritatis? In nova operum Baji editione cum vindiciis impudens rurſus Gerberon poſt relatum Pii V. contra articulos iſtos anathema, poſt etiam promiſſam à Bajo Conſtitutioni obedientiam, *Utinam* (inquit) *adeò diligens, & accurata fuiſſet iſta inqaiſitio, ut aliquas Sanctorum Patrum, ac Conciliorum ſeatentias non reprobaſſet, & in alias brutum, & irritum fulmen non contorſiſſet!* Ibidem obſetv. 5. dicitur : *Delatores, ac impoſtores ſuis fraudibus, ac meadaciis ita circumveniſſe Pium V., ut tandem ab eo cenſuram, ac diploma adversùs bas ſententias extorſeriat*. Ibid. *Animadvertendum eſt ſecuadò Pii V. Ballâ Articulos condemnari .... qai intellectum fidei, ac Catbolica S. Auguſtini doctrina planè conſentaneum ubique præſeferuat, nudè ac ſimpliciter proſcribi in multam Sedis Apoſtolicæ injuriam, ac grave omnium eruditorum ſcandalum*. Quid aliud tequi-

quiras, ut in Gerberonii Sententia Pontificium anathema injuſtum habeatur, & irritum, *brutum* ipſe vocat, & *irritum fulmen*.

Poſt plura iſtiuſmodi ſic concludit, *Ex quibus æquiores arbitri deducunt, non inutilem modò; ſed fovendis, & augendis, quàm ſedandis, ac componendis contentionibus aptiorem; imò magis in Catholicæ veritatis perniciem, quàm in errorum extirpationem latam eſſe arbitrantur cenſuram hanc*.

Univerſam hanc turgentem mendaciis perniciofis, & acatholicis hypotheſim, quiſquis veluti veritati congruã venditat, quomodo ſibi perſuaderi ſinet, ut Bajanos à ſe articulos abdicet formidine cenſuræ, quæ ejus judicio injuſta, exitialis, & irrita eſt, *brutum, & irritum fulmen*?

2 Explorata ſunt Innocentii X. & Alexandri VII. contra Doctrinam Janſenii, quinque propoſitionibus comprehenſam anathemata. His minimè commotus Queſnellus, propoſitiones illas verbis prorſus æquivalentibus, imò ſubinde durioribus inſerit ſuo *Moralis Euangelicæ compendio*, ſeu *Moralibus in Novum Teſtamentum obſervationibus*, ut Tomo primo locis à me pluribus oſtenſum eſt; Ideo ut refertur in proceſſu contra eum juridico, ſeu Causâ Queſnellianâ Art. 9. *Dolet nimium adhuc auctoritatis in Janſenii adverſariis eſſe, & non ſatis luminis in judicibus, ut ei illata injuria reparetur*.

Interim, inquit Petrus de Ligny inter Duacenos ob Janſeniſmum exules famoſus, ut referunt *arcana partis Janſenianæ*, juxta editionem anni 1691. pag. 66. *Perſuaſum prorſus habeo Iprenſium Antiſtitem à Moliniſtica fuiſſe factione condemnatum, ejuſque non alias de gratia ſententias tradidiſſe, quàm Auguſtinianas; imò nullum umquam Pontificem clariora dediſſe fallibilitatis ſuæ indicia, quàm propoſitiones 5. feriendo in ſenſu Janſenii. Propterea libros omnes de Janſeniſmo agentes lego ſinè ſcrupulo*. Non minùs ſinè ſcrupulo approbationem atque inſigne elogium dedit ſeptem theſibus purum continentibus Janſeniſmum, quas verè Arnaldicas credidit, dum erant ab Arnaldo fictitio ſubornatæ. Subſcripſit illis concluſionibus Petrus anno 1690. die 18. Novembris; ut nempe debitum impleret obediendi ſupremo ſicut credidit, novæ Eccleſiæ capiti Arnaldo, qui videbatur talem ab ipſo, & Sociis exigere ſubſcriptionem.

Ut enim ipſi non minoribus, quàm Judæi Meſſiam, ſuſpiriis tempus expectant, quo eloqui apertè liceat, quod ſentiunt, quemadmodum detectis ea occaſione literis ipſorum legimus declaratum, illud tunc adveniſſe tempus ab eis creditum eſt, quamvis non abſque formidine de oppoſito: quia, ut plures ſe explicabant, ſortem timuere ſimilem ei, quæ paulò ante obvenerat Jacobo Gilbert Academiæ Duacenæ Cancellario, videlicet Regis Chriſtianiſſimi juſſu exilium. Minima verò cura erat, imò nulla de evitando Innocentii X., & Alexandri VII. contra Janſenii Doctrinam anathemate; quia nempe illud ſæpius in variis novæ Eccleſiæ tribunalibus de injuſtitia fuerat condemnatum: Definiente quoque Queſnello Arnaldi diſcipulo intimo, & pro novæ gubernatione Eccleſiæ, veluti Vicario generali, *Excommunicationis injuſtæ metus numquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro. Numquam eximus ab Eccleſia, etiam quando hominum nequitiâ videmur ab ea expulſi quando Deo Jeſu Chriſto atque ipſi Eccleſiæ per charitatem affixi ſumus*.

Exilii metus, ut eventus docuit, non inanis fuit; quamvis tunc inefficax, ut eos à prætenſo Janſenianæ profeſſionis debito implendo abſtraheret. In illa novorum diſperſione Apoſtolorum Petro de Ligny obveniſſe Polonia dicitur: an aliquem eius operâ progreſſum in Regno illo, novum Euangelium fecerit, non habeo exploratum. Idem antea fidei profeſſionem inſigniter Janſenianam, duodecim complectentem articulos, miſerat ad Epiſcopum ſimilibus autumans dogmatibus imbutum.

Remotiſſimus pariter ab omni ſcrupulo, & anathematis metu eſt Ægidius Candidus, ne propter illud à defendendo ſtrenuè Janſeniſmo, quò debitum ſibi vix ullum arctius agnoſcit, ullo ſe temoveri tempore patiatur. *In Apologiâ Panegyrios Janſenianæ* pag. 22. *Demonſtrandum* (inquit) *perſpicuis rationibus, quod perquàm eſt facilè, doctrinam Eccleſiæ magis jam eſſe illigatam Janſenio, ſeu perſonæ, ac ſcriptis ejus, quàm umquam perſonæ Athanaſii innexa fuit. Una conveniet declarare, Scriptoris glorioſi volumen, tum dignitate materiæ, tum excellentiâ Sapientiæ, tum pietatis afflatu, libris omnibus, quos Eccleſia Dei poſt canonicas Scripturas protulit, aut non cedere, aut palmam etiam cum laude auferre*. Idem in Auguſtino Iprenſi vindicato pag. 373. *Si alterutrius eſſet facienda optio, an ut ſenſus librorum S. Auguſtini Hipponenſis in materia liberi arbitrii, & gratia Dei, an verò ſenſus libri Janſeniani juxta Conſtitutionem Clementinam* (cui initium *Vineam Domini Sabaoth*) *Theologiæ tironibus ejerandus eſſet*, minus à con-

condemnatione prioris, quam è poſterioris Catholica Chriſti Eccleſia pateretur.

3 Quid igitur miri Janſeniſtas, Auguſtini ſe diſcipulos eſſe gloriantes, de Iprenſi Auguſtino intelligi oportere potiùs quàm de Hipponenſi? Hinc circa præſentem articulum collige uſum ejus in nova Eccleſia minimè infrequentem eſſe, & pro ſtabiliendo novæ ſuæ fidei Symbolo maximè opportunum: *Excommunicationis injuſta metus numquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro*, quale omnis Theologi Chriſtiani eſt catholicæ defenſio veritatis.

Hanc ſibi Antonius Arnaldus à matre unicè commendatam acceperat, Queſnello teſte in *Cauſâ Arnaldinâ*: huic ſe Doctoratum accipiens jurejurando obſtrinxit *uſque ad effuſionem Sanguinis*. Quomodo igitur injuſti, ut ab ipſo prætenditur, formido anathematis virum hunc à talis ſui impletione debiti abſterruiſſet? Perſuaſum ſibi habuit in Apologia pro Janſenio pag. 92. *Quemadmodum Deus reſervaverat Salomoni ædificationem templi, ita materiam de gratia Chriſti à Deo Antiſtiti Iprenſium Janſenio reſervatam fuiſſe clariùs dilucidandam*. Ita Arnaldus triennio poſtquam Urbani VIII. Conſtitutio *in Eminenti* declaraverat, *Ex diligenti, & maturâ ejuſdem libri* [Janſenii] *cui titulus*, AUGUSTINUS, *lectione compertum fuiſſe, in eodem libro multas ex propoſitionibus à noſtris* [inquit Pontifex] *prædeceſſoribus olim damnatis contineri, & magno cum catholicorum ſcandalo, & authoritatis dictæ Sedis contemptu, contra præfatas damnationes, & prohibitiones defendi. Nos huic malo in ſcandalum totius Reipublicæ Chriſtianæ, & Fidei Catholicæ perniciem vertenti opportunum remedium adhibere volentes &c.* Tum renovat cenſuras, & pœnas omnes, inter quas vinculum eſt anathematis Pontifici maximo reſervati, contra omnes Damnatorum à Pio V., & Gregorio XIII. dogmatum impoſterum defenſores.

Arnaldus autem, ut dixi, triennio poſt, anathemate illo, & pœnis omnibus minimè territus, in præfatione Apologiæ pro Janſenio: *Non poteſt*, inquit, *ſinè voluntaria excæcatione, & portentoſa pertinacia negari, propoſitiones Baji, quæ reperiuntur in Janſenio eſſe puncta capitalia doctrinæ S. Auguſtini*. Sic Arnaldus à magiſtro ſuo Joanne Vergerio Sancyrano Abbate edoctus fuerat, definitiones Pontificias, etiam Tridentinum Concilium aſpernari, & floccifacere anathemata. Sic pariter ipſe diſcipulum ſuum Queſnellum inſtituit: *Excommunicationis injuſtæ metus numquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro*; quale ſcilicet omnis iſtiuſmodi theologi eſt, doctrinam defendere Auguſtini, prout eam ſibi quilibet intelligit, & pro libito interpretatur: *Ubi quis invenerit doctrinam in Auguſtino clarè fundatam, illam abſolutè poteſt tenere, & docere, non reſpiciendo ad ullam Pontificis Bullam*, inquiebat in Belgio famoſi author Tirocinii ad reſuſcitandos aliquot Baji articulos ſtudioſè compoſiti. Sic autem ille non in Tirocinio, ſed in theſibus anni 1677. 8. Martii ad diſputandum propoſitis. Quam excerptam ex iis concluſionem Alexander VIII. inter Propoſitiones 31. penultimam condemnavit, & prohibuit, *ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis etiam diſputativè publicè, aut privatim tractaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto incidat in excommunicationem à qua non poſſit, præterquam in articulo mortis ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, niſi à pro tempore exiſtente Romano Pontifice abſolvi*.

3 Arnaldus nihilominus, & Queſnellus in *Difficultatibus Steyaertio propoſitis* parte 9. pag. 171., & aliquot ſequentibus eundem articulum ſuſcipiunt copioſiùs defendendum. Lutherus autem, Calvinus, Wiecleffus, & quis alius hæreticus doctrinam ſuam non clarè ſe perſpicere aſſerit in Doctore maximo?

Sic facilè ſecuritas præſtatur; ſed fatua contra quaslibet Sedis Apoſtolicæ cenſuras, temerè eas, & pro cujuſque placito, veritati, & juſtitiæ fingendo eſſe contrarias. Imbutus Queſnelli dogmatibus de lectione Scripturarum, præſertim ſeptuageſimo nono: „ Utile, & neceſſarium eſt, „ omni tempore, omni loco, omni perſo- „ narum generi ſtudere, & cognoſcere ſpi- „ ritum, pietatem, & myſteria Sacræ Scri- „ pturæ. 84. Abripere è Chriſtianorum „ manibus Novum Teſtamentum, ſeu eis „ illud clauſum tenere, auferendo eis mo- „ dum illud intelligendi, eſt illis Chriſti „ os obturare. 84. Interdicere Chriſtianis „ lectionem Sacræ Scripturæ, præſertim „ Evangelii, eſt interdicere uſum luminis „ filiis lucis, & facere, ut patiantur ſpe- „ ciem quamdam excommunicationis „; His, inquam imbutus dogmatibus ſtatuet lectionem illam eſſe procul dubio inter debita Chriſtiani hominis officia. Cùm autem Latini idiomatis, ut ſupponitur, ſit ignarus, arripit Novi Teſtamenti Codicem gallicè tranſlatum, editumque, ut præfert *Montibus Hannoniæ*. Verùm accidit forté

fortè adeſſe theologum probè catholicum,
qui moneat de ſententia lata à Clemen-
te IX., ne quis librum illum legat, vel re-
tineat, incurſurus aliàs *excommunicationem
ipſo facto*.

Reſpondet Queſnellianiſmi proſelytus
verbis Arnaldi, & Queſnelli in difficultati-
bus Steyaertio propoſitis pag. 9. „ Eſſet
„ Chriſtianos tractare veluti Judæos, ſi iis
„ diceretur, quemadmodum videris velle,
„ ut Pontifices, & Epiſcopi dicant, parête
„ noſtris præceptis, etiamſi à vobis, & ve-
„ ſtris Paſtoribus ignoretur, quæ ratio
„ præcipiendi ſit. Cavete à talis lectione
„ voluminis; grave aliàs delictum com-
„ miſſuri; licèt nemo exponere vobis va-
„ leat rationem, quæ nos moverit ad pro-
„ hibendum.

Pag. 14. Pergunt Arnaldus, & Queſnel-
lus: „ Utinam liceret ſermonem non in-
„ ſtituere de ejuſmodi materiis nimiùm
„ odioſis! Sed eò nos adigis. Quis enim
„ ſibi licitum eſſe arbitretur ſilentium,
„ ubi agitur de elidendo conatu, quo fi-
„ delibus univerſis imponere vultis jugum
„ intolerabile obedientiæ cæcæ, quod ne-
„ que Deus, neque Eccleſia, neque ratio
„ impoſuit? Minima nunc cura eſt, ut ali-
„ cujus circa gratiam fides exploretur, vel
„ praxis adminiſtrandi Sacramenta; ſed
„ quæritur utrum legere audeat libros
„ prohibitos. Nova iſta Inquiſitionis ſpe-
„ cies eſt, quam conamini introducere...
„ Satis apparet, quod talis ſervitus, ſi eam
„ ſtabiliri contingeret, non exiguus obex
„ foret convertendis hæreticis... Chari-
„ tatis igitur eſt tollere hanc petram ſcan-
„ dali, quæ innumera animarum millia à
„ via ſalutis averteret, & detineret in
„ ſchiſmate „. Et quidem nominatim de
verſione Montenſi dicitur in iiſdem dif-
ficultatibus parte 6. pag. 30. *Cenſores Ro-
mani fuêre in illa condemnatione decepti*.
Pag. 48. *Numquam fuit condemnatio recta
rationi magis repugnans*. Proinde ſinè du-
bio *injuſta* eſt contra ejus lectionem *ex-
communicatio*, cujus *metus* juxta præſentem
articulum, *numquam debet nos impedire ab
implendo debito noſtro*; Quod Arnaldo, &
Queſnello eſt intolerabilis, ac pernicioſæ
averſio ſervitutis. Catholici verò ratio-
nem æquiſſimam ſententiæ Pontificiæ in
ipſo vident expreſſam diplomate, quod
nempe verſio illa ſit *temeraria, damnoſa, ab
editione vulgata difformis, & offendicula ſim-
plicium continens*. Deprehendunt pariter
nihil hac aſſeri cenſurâ quod non luci pu-
blicæ expoſitum fuerit à Scriptoribus Or-
thodoxis.

5 Eodem menſe Aprili ab eodem Pon-
tifice Clemente IX. *ſub excommunicatione
latæ ſententiæ ipſo facto incurrenda*, prohi-
bitus eſt liber Gallicus vulgò dictus *Rituale
Aletenſe*, in quo *non ſolùm continentur non-
nulla ab ipſo Rituali Romano juſſu felicis re-
cord. Pauli Papæ V. edito aliena; ſed etiam do-
ctrinæ quædam & propoſitiones falſæ, ſingu-
lares, in praxi periculoſæ, erroneæ & con-
ſuetudini in Eccleſia communiter receptæ, at-
que Eccleſiaſticis Conſtitutionibus oppoſitæ, &
repugnantes, quarum uſu & lectione Chriſti-
fideles, in jam damnatos errores ſenſim indu-
ci, ac pravis opinionibus inſici poſſent*.

Quid ad hæc Arnaldus & Queſnellus?
In memoratis contra Steyaertium Difficul-
tatibus parte 9. pag. 48. *Circa librorum*, in-
quiunt, *condemnationem nihil unquam forſi-
tan actum eſt magis peregrinum, quàm pro-
ſcriptio Ritualis Aletenſis*. pag. 49. „ Liber
„ ille eſt quædam collectio eorum om-
„ nium, quæ Antiſtes ſanctiſſimus, piiſſi-
„ mus, & ſalutis animarum ſibi à Deo
„ commiſſarum ſtudioſiſſimus, judicaverat
„ momenti eſſe præcipui ad fidelem Sacra-
„ mentorum, quorum à Deo conſtitutus
„ diſpenſator fuerat, adminiſtrationem.
„ Legi non poteſt, quin ubique ſe prodat
„ lumen & unctio Spiritûs; ubi & doctrina
„ moralis tam pura, ut præcellere debeat
„ omnes, qui vel rudem obligationis Evan-
„ gelicæ notitiam conſecuti ſunt.

Miſera itaque Sedes Apoſtolica, cum
omnibus tuis S. Officii Cardinalibus Con-
ſultoribus & Theologis, quò tandem igno-
rantiæ, ſi Arnaldi & Queſnello credimus,
prolapſa es, ut tempore Clementis IX. ne
rudem quidem obligationis Evangelicæ no-
titiam habueris! Neque instructa meliùs
apparuiſti impoſterum; utpote quæ à do-
ctrina morali illius temporis diſceſſiſſe hac-
tenus nuſquam deprehenderis, neque op-
poſitam, quæ in Rituali illo tantopere diſ-
plicuerat, hoc tempore approbare. Imò
prætenſæ illæ Romanorum tenebræ diffuſæ
conſpiciuntur per Eccleſiam univerſam, ut-
pote Romanæ Sedis dogmatibus etiam mo-
ralibus, & uſibus inhærentem. *Puritas* au-
tem illa & *unctio Spiritûs* extra Galliam
quin & in Gallia extra novatorum conven-
ticulum, ignota eſt. *Albine* igitur *an atri
Spiritus* ea *unctio* fuerit, dubitare Author
ille potuerit ferè ut de revelante ſibi Spiri-
tu Lutherus.

Proſequitur cum Queſnello Arnaldus

pag. 53. *Condemnatio iſtius Ritualis fuit obtenta ſubreptitiè, fraudibus hypocritarum & improborum mendaciis*: atque adeò illegitima, & juſtitiæ regulis minimè conformis.

Poſt obitum Arnaldi Queſnellus, ſenſuum ejus hæres, & communibus Portûs Regii ſuffragiis, novæ Eccleſiæ regimen adeptus, audaciam cumulavit. Cujus ſpecimina non vulgaria continet liber ejus *Colloquia circa Romanum Decretum feriens Novum Teſtamentum Catalaunenſe cum Reflexionibus moralibus*. Illic Pag. 10. „ Viſne „ (inquit) tertium exemplum Decreti „ quod vindictæ ſtudium (non amor juſti„ tiæ aut veritatis) peperit? Noſti Ritua„ le Aletenſe. Nullum hactenus opus ex„ titit magis perfectum in ſuo genere. „ (Pag. 11.) Ejus condemnatio opus fu„ roris extitit. (Pag. 163.) Decretum „ iſtud ſubreptitium eſt, Romanæ quidem „ Curiæ adminiſtri flagrantes odio adver„ sùs ſanctum Aletenſem Epiſcopum, eam „ extorſère cenſuram novo Pontifici (Cle„ menti IX.) rerum iſtiuſmodi ignaro.

Proinde non eſt in Queſnelliana hypotheſi cur lata in voluminis illius Lectores excommunicatio nos terreat; Imò ab Eccleſiæ Paſtoribus, & Miniſtris *Sacramentorum* videtur exigere ſui muneris ratio, ut conſulant & ſequantur Rituale cum Sanctis adeò & Divini Spiritûs unctione plenis conſiderationibus, quas Epiſcopo illi ſanctiſſimo ipſa videtur pietas dictaſſe. Adhærentibus igitur Queſnello Paſtoribus & Confeſſariis, etiam hic ſubvenit præſens inſtitutio: *Excommunicationis injuſtæ metus numquam debet nos impedire ab implendo noſtro debito*.

6 Grati animi debitum à Queſnello exigere viſum fuit, ut Archiepiſcopi Sebaſteni Mecœnatis ſui, in Janſeniana cifra *Patris Bonifacii* cauſam contra Sedem Apoſtolicam ſuſciperet, quod quam ſtrenuè executus fuerit videbimus capite 5. Hic tantummodo ex ejus vindiciis decerpo, quod ad Aletenſem attinet Antiſtitem, & proſcriptum anathemate Rituale. Anno 1704. Queſnellus edidit *Monita*, quæ vocare ipſi placuit *Sincera ad Provinciarum fœderatarum Catholicos circa Decretum Inquiſitionis Romanæ contra Archiepiſcopum Sebaſtenum Hollandiæ Vicarium*. Illic in præfatione ait. „ Si Authores ſententiæ contra Rituale „ Aletenſe autumaverint, eam fore Sedi „ Apoſtolicæ honorificam, neceſſe eſt eos „ cæcutiiſſe.

„ Quomodo enim tam fatuè potuerint „ ſibi blandiendo imponere, quaſi reverentiam delaturi ſimus Romano diplo„ mati, illud ad Rogum condemnanti abſ„ que ullius ſpeciei rationis; ſed ſolo vin„ dictæ ſpiritu adversùs Antiſtitem ſancti„ tate conſpicuum?.... Nihil æquè fide„ les ædificat, quàm tanta in Apoſtolico „ Antiſtite demiſſio animi: nihil magis ædi„ ficationi contrarium, quàm inflexibilis „ Romanæ Curiæ pertinacia in negando „ altero, quod petebatur, libri examine. „ Ut potuiſſent Romani optatum conſequi „ politicis ſuis molitionibus ſucceſſum, „ debuiſſent eruere oculos omnibus, qui„ bus aliquid luminis eſt, ne perſpicerent, „ Cenſores illos de injuſtitia eſſe convi„ ctos. Epiſcopi memoria ſemper in bene„ dictione erit, nequidquam obſtrepenti„ bus iſtiuſmodi cenſuris, quæ hominibus „ ſanctis gloriæ ſunt, ut gloriatur Apoſto„ lus in Cruce, & ſtigmatibus Domini no„ ſtri Jeſu Chriſti.

Tum pro ſe ipſo Queſnellus Pontifici inſultans enunciat: „ Præſentis Author „ operis ſatis exploratam habet Inquiſito„ rum illorum indolem, à qua ſperare „ minimè valeat futurum ut cenſuram ef„ fugiat; ſed facilè ſe conſolatur, quiſquis „ in Indice librorum tales nactum ſe con„ ſpicit damnationis ſocios. „ Sententiam à Queſnello adversùs Romanos Judices, tamquam *de injuſtitia convictos*, jam latam vidimus. Defendendi autem Aletenſis Epiſcopi præter dignitatem characteris in Eccleſia adeò venerabilem gemina ipſi ratio ſingularis eſt, & huic propria Antiſtiti. Prima ejuſdem in ſenſu Janſenii hæretico contra totius Eccleſiæ judicium retinendo pertinacia: altera ex priore genita adversùs Sedem Apoſtolicam rebellio. Quapropter inter *Filios iniquitatis* ab Alexandro VII. declaratos numerari à Catholicis meruit; à Queſnello autem vel propterea magis laudibus in cœlum evehi, & contra Summum Chriſti Vicarium, eique obedientem Eccleſiam impudentiùs vindicari.

Hæc igitur glorioſis adeò Janſeniſmi Confeſſoribus à Queſnello veluti Janſeniſtarum Principe defenſio debebatur, ſuffragante præſenti ejus axiomate: *Excommunicationis injuſtæ metus numquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro*.

7 Iſtud novæ Ethicæ fundamentum ad omnem contra Chriſti Vicarium rebellionem excuſandam accommodatiſſimum eſt; facilè enim quivis de genere malignantium, finget ſibi qualecumque debitum, cui definitio

finitio vel mandatum Sedis Apoſtolicæ adverſetur. De pietate eximia in Aletenſi Antiſtite à Queſnello tam magnificè prædicatâ nihil miror; pridem enim à Catholicis obſervatum eſt, vix aliquem eſſe Janſeniano conſperſum pulvere, qui ut maximis naturæ & gratiæ doribus præditus in nova Eccleſia non celebretur. Verùm penès Catholicos fides non quidem prima gratia eſt, ut Queſnellus ſomniat; ſed prima virtus, juſtitiæ radix & ſalutis initium. In quibus autem minimè probata fides eſt, meritò etiam ſuſpecta habebitur omnis affectatio ſanctitatis.

Franciſcus Simonis aureum Tractatum de fraudibus hæreticorum inchoat ab hac prima, *Mentiri ſanctitatem vitæ*. Et S. Hieronymus illud Chriſti apud Matth. cap. 7. „ Attendite à falſis Prophetis qui veniunt „ ad vos in veſtimentis ovium, intrinſecus „ autem ſunt lupi rapaces (monet) ſpe- „ cialiter de hæreticis intelligendum eſſe, „ qui videntur caſtitate, continentiâ, je- „ junio quaſi quadam pietatis ſe veſte cir- „ cumdare; intrinſecus autem habentes „ animum venenatum, ſimplicium fratrum „ corda decipiunt. „

Liber alius à Clemente IX. condemnatus eſt *Defenſio diſciplinæ, quæ obſervatur in Diœceſi Senonenſi circa impoſitionem pœnitentiæ publicæ pro peccatis publicis*. Arnaldus & Queſnellus in Difficultatibus Steyaertio propoſitis parte 9. pag. 68. „ Prohibitio „ hæc (inquiunt) approbari non poteſt; „ ſed injuſta eſt ſecundùm omnes ſuas cir- „ cumſtantias. (Pag. 61.) Quantumvis pa- „ rum ſani judicii cuipiam ſit, legere hunc „ librum nequit, quin dignum cenſeat om- „ nibus elogiis, quibus eum Illuſtriſſimi „ decoravere approbatores. „ Quod igitur periculum à prohibitione eſt, aut quod malum ab anathemate, cuilibet librum illum ſpretâ condemnationis ſententiâ legenti, ſi Queſnelli ſubſiſtit articulus: *Excommunicationis injuſtæ metus numquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro?*

8 Sed nihil æquè ingenium prodit Janſeniſtarum ſchiſmaticum, quam Queſnelli, Ægidii Candidi, & iterum Arnaldi de contempta Sede Apoſtolica, ejuſque proculcatis excommunicationibus impudens gloriatio. Queſnellus in *Colloquiis circa Decretum Romanum contra Novum Teſtamentum Catalaunenſe cum Reflexionibus moralibus*, tantiſper nos regredi jubet ad Teſtamentum Montenſe, quod vidimus ſub excommunicatione prohibitum; „ Hæc verſio (in- „ quit) renitente fruſtra Decreto Roma- „ no, celebratur tamquam opus præſtan- „ tiſſimum. Apologiæ pro ea evulgatæ „ prorſus eam vindicant ab adverſariorum „ calumniis; maximè autem triginta & for- „ ſitan plures factæ ejuſdem editiones qua- „ draginta annorum ſpatio „ poſt condemnationem.

Ægidius Candidus in *Epiſtola Conſilii ſpiritualis ad Devotam Deo Virginem circa prohibitionem Novi Teſtamenti Embricenſis* [quæ verſio Belgica ejuſdem Ægidii Candidi eſt] pag. 22. ait. „ Novum Teſtamen- „ tum Montenſe non abſque ſingulari Di- „ vinæ providentiæ diſpoſitione celebrius „ ab adverſariis redditum eſt, & toto orbe „ diſperſum, tantâ piorum ac ſanctorum „ omnium virorum laude & approbatione, „ ut vix à prætenſa damnatione elapſus „ fuerit annus, quo non unâ vel pluribus „ inter perſecutiones omnes fuerit editio- „ nibus donatum. Sic Deus benedixit li- „ bris ſanctis, ut, quaſi continuo prodi- „ gio, ſicut olim fides Chriſtiana, perſe- „ cutionibus uberiùs propagentur, & avi- „ diùs requirantur.

Sic quoque Arnaldus & Queſnellus in famoſis *Difficultatibus* parte 9. pag. 42. „ A multo tempore non fuit liber precum „ tanti æſtimatus, quanti officium Eccleſiæ „ ac Divæ Virginis Latinè & Gallicè, vel, „ ut aliter vocari ſolet, Horæ portus Re- „ git. [Pap. 46.] Edicito nobis: credisne „ valde graviter peccatum fuiſſe non obe- „ diendo iſtius operis prohibitioni; ſed „ editiones proſequendo uſque ad 20., 30. „ & amplius? Putaſne centum millia ho- „ minum, quibus non fuit alius liber pre- „ cum, haud potuiſſe ex eo Deum orare „ ſinè culpa lethifera?

Sic nempe in regula decima Indicis Tridentini decernitur: „ Si quis libros hære- „ ticorum vel cujuſvis auctoris ſcripta, ob „ hæreſim vel ob falſi dogmatis ſuſpicio- „ nem damnata atque prohibita legerit, „ ſive habuerit, ſtatim in excommunica- „ tionis ſententiam incurrat. Si verò libros „ alio nomine interdictos legerit, aut ha- „ buerit, præter peccati mortalis reatum, „ quo afficitur, judicio Epiſcoporum ſeve- „ rè puniatur. „ Ubi de quibuſcumque libris authoritate Sedis Apoſtolicæ prohibitis decernitur, eum *peccati mortalis reatum incurrere* qui *eos legerit, aut habuerit*.

Quapropter temeraria & maleſana Arnaldi & Queſnelli contra dilucidam adeò ſanctionem interrogatio eſt. Quod de centum millibus hominum à Novatoribus refertur, quaſi non alium habuerint librum rei-

Digitized by Google

recitandis precibus idoneum, hypotheſis non magìs veriſimilis eſt, quàm quæ legitur in iiſdem difficultatibus parte 6. pag. 48. contra Belgii Auſtriaci Epiſcopos; cùm juxta Romani Pontificis ſententiam interdicerent lectionem Novi Teſtamenti Gallici Montenſis. Illic Arnaldus & Queſnellus ſolitâ ſibi confidentiâ ſupponunt Epiſcopos illos *prævidiſſe, vel prævidere debuiſſe maximam ſubditorum partem non obtemperaturam*. Ita jactabant è Bruxellenſi ſuo latibulo *vix paucis amicis noto, paucioribus pervio*, ut ad Noriſium ſcribebat aliàs Queſnellus, & unde non niſi nocte pedem efferre metus carceris permittebat.

Sic igitur illi non niſi in tenebris ambulantes, totius quodammodo Belgii proſpiciebant adversùs Epiſcopos rebellionem; ſed mera ſunt, & maximè inania ſchiſmaticorum ſomnia, facilè ſibi fingentium, quam tantopere amant & invehere moliuntur totius Populi contra Eccleſiæ ſanctiones inobedientiam. Qui verò mecum in Belgio nati, & vitæ parte maxima educati, ſtatum ejus longè meliùs exploratum habent, quàm duo tenebriones extranei; exiſtimant, inter cives, aut ruſticos, etiam linguæ Gallicæ non penitùs ignaros, vix unum è millibus reperiri, qui Teſtamentum Montenſe in ædibus teneat. Quod verò ad libros attinet Aſceticos, quis neſciat, vix uſquam alibi frequentiorem, quàm in Galliis, eſſe iſtiuſmodi operum editionem? Quiſquamne illic bibliopola eſt qui præter officium ſive *Horas portus Regii* venalem non habeat librum aliquem precum formulas continentem?

9 Loco citato Arnaldus & Queſnellus impudentiam ſpiritu ſchiſmatico proſequuntur. *Iſtud* (inquiunt de Horis Portûs Regii) *exemplum invictè probat, eſſe quaſdam librorum prohibitiones, quas noxium foret obſervare, etiam ubi nulla occurrit obreptio*. Imò juxta omnes catholicè ſentientes exemplum iſtud probat invictiſſimè, tam eſſe Janſeniſtis fictitiam religionem, quàm mendacem erga Pontifices reverentiam. Quæ enim erga Sedem Apoſtolicam reverentia eſt, libros ab illa prohibitos novis viginti, quin & triginta protrudere editionibus, & maximis paſſim encomiis commendate? Quid irreligioſius, quàm *centum millibus hominum* eos tradere, velut aptiſſimos ad orandum, quos certiſſimè noverunt ſub culpa prohiberi lethifera? Addo & ſub pœna anathematis, cùm eſſe vetitos conſtet *ob falſi dogmatis ſuſpicionem*.

De Horis illis anno 1688. die 10. Aprilis ſic declaraverat Pariſiis ipſe Metropolitanæ Eccleſiæ Officialis. „ Omnibus conſideratis, invocato Sancto Dei nomine, „ condemnavimus & condemnamus Breviarii Romani editionem & verſionem „ Gallicam, tamquam novitatem Conciliis, ſpiritui & uſui Eccleſiæ contrariam, „ & tamquam verſionem neque ſinceram „ neque fidelem, continentem quoque „ plures ſententias in errorem inducentes, „ ac pluribus hæreſibus fundamentum ac „ fomitem ſubminiſtrantes, ac denique „ tamquam verſionem multis erroribus at„ que hæreſibus ab Eccleſia damnatis conſperſam. „ In illa inter cætera ex Hymnis penitùs ſublatum eſt, *Jeſu Redemptor omnium*. Quo quinta deſtruitur hæreſis Janſeniana.

Reſpondent ſubdoli verſionis patroni, inſtitiſſe in hoc ſuos veſtigiis Urbani VIII., qui ex aliquibus illud Hymnis expunxerat. Verùm longè aliud eſt ex aliquibus auferre mutationis gratiâ, quando frequentiùs occurrit, aliud eliminare penitùs ex omnibus, ut dogma Catholicum nullibi appareat; ſed ubique veluti ad novæ confirmationem hæreſeos abdicatur. Juxta legem igitur Eccleſiaſticam annexa iſti Portûs Regii officio excommunicatio ipſâ incurritur lectione. Hæc animi diſpoſitio eſt, quâ ſuos nova Eccleſia ad Deum docet accedere non verè ſupplicibus, & ſalutiferis eum precibus exorando; ſed novis ſemper laceſſendo criminibus, ut ſacrilega potiùs aſpernatio Numinis, quàm religioſa oratio cenſeatur. Ut autem etiam *ad centum hominum millia* pernicies derivetur, curant deteſtabiles hypocritæ eam quaquaverſus triginta novis poſt anathema editionibus diffundi. Subducunt pariter ſtudioſè alia omnia orationum opuſcula, ut quicumque ad orationis exercitium indiget libelli ſubſidio, non aliud in promptu habeat, quàm Portûs Regii ſub anathemate interdictum.

Ne verò authoritatis ſupremæ reverentia, præcepti religio, aut metus anathematis, aliquos à lectione deterreat, Arnaldus & Queſnellus formidinem eximunt aſſerendo, ut ſupra, *à multo tempore non fuiſſe librum tantopere æſtimatum*, & quidem ab omnibus pietate & eruditione præſtantibus, quales Janſeniani omnes ſuo judicio ſunt; ab his omnibus condemnationem rejici ut procul dubio injuſtam; *hoc ſcilicet exemplum invictè probat, eſſe quaſdam librorum prohibitiones, quas noxium eſſet obſervare*. Præſens quoque Queſnelli ſuffragatur Articulus „ Excommunicationis inju-

„ ſtæ

„ ſtæ metus, numquam debet nos impedi-
„ re ab implendo debito noſtro. Numquam
„ eximus ab Eccleſia, etiam quando ho-
„ minum nequitiâ ab ea videmur expulſi,
„ quando Deo, Jeſu Chriſto, atque ipſi
„ Eccleſiæ per charitatem affixi ſumus.

CAPUT III.

Dogmatis Queſnelliani uſus tempore Innocentii XI. & Alexandri VIII. pergit illius amplius demonſtrare perniciem.

1 Quis novæ Doctor aut propagator hæreſeos non ſibi perſuadeat mù. neris ſui debitum eſſe, novum ſuum omnibus tradere Euangelium, & ab adverſantium quorumcumque, etiam Romanorum Pontificum, vindicare cenſuris? Neminem Belgium in eo genere audentiorem vidit, quàm Eugenium de Gelder ſanctiſſimi Ordinis profeſſione religioſum; ſed à ſanctis majoribus & ſociis ut patuit, infeliciſſimè degenerem. Concioni ejus Lovanii interſui cùm in Eccleſia S. Jacobi, feſto S. Liborii ingentibus extolleret laudibus Epiſcopum, qui zelo dejiciendi ſuperbum Goliath gratiæ ſe ipſa efficacis adverſarium, juvenis ſe in Galliam contulerat ubi ad ſcribendum inſtitutus, in Belgium rediit, infulis dignus Epiſcopalibus, ad quas poſtmodum promotus eſt. Ille [ut proſequebatur Eugenius] *ex torrente Auguſtiniano quinque limpidiſſimos ſelegit lapides, quibus Goliathum & univerſa ejus agmina proſtravit*. Quibus prætenſam Janſenii de Molina ejuſque ſociis victoriam indicari, nemo fuit qui non intelligeret.

Idem Janſeniani præco imperterritus Euangelii, cum libellis etiam famoſis nulli parceret ordini, ne ſuo quidem, ubicumque ſibi aut novitatibus quempiam conſpiceret repugnantem, coerceri tandem domeſtico carcere debuit. Inde profugus & latens in oppido Hollandiæ finitimo, ac dein ſponte redux, ſuis inſciis moderatoribus, *Libellum ſupplicem ad Innocentium XI.* typis edidit veluti *vocem ultimam zelatricis innocentiæ* ut ipſa teſtatur Epigraphe.

Toto opere Pontificem alloquens Conſtitutiones Apoſtolicas impudentiſſimè proculcat, nullâ authoritatis ſupremæ abſterritus reverentiâ, nullâ formidine excommunicationis. Pag. 30. ait *quod Urbanus VIII.* [Conſtitutione *in Eminenti* contra librum Janſenii, & reſuſcitatos in eo Baji articulos] *Quod*, inquam, *Urbanus VIII. in eo fuerit deceptus, patet ex propria ejus Bulla.*

Pag. 31. „ Quod Innocentius X. in damnatione quinque Janſenii Propoſitionum fuerit deceptus, ad oculum demonſtratur. [Pag. 32.] Quòd Alexander VII. fuerit deceptus, ex eo conſtat, „ quod liber Janſenii numquam Romæ rite „ fuerit examinatus, & quod prima Propoſitio de præceptorum impoſſibilitate in terminis inveniatur in Janſenio lib. 3. de „ gratia Chriſti cap. 13. ſed in ejus ſenſu ſit „ catholiciſſima. „

Pag. 115. „ Sicut [Adverſarii] per „ vafrè fabricatas quinque Propoſitiones „ doctrinam Janſenii Romæ procurarunt „ damnari, ut per latus Janſenii, doctrinam Sancti Auguſtini, à doctrina Janſenii reverâ inſeparabilem, arietarent & „ dejicerent; ſic etiam fortaſſis multas Propoſitiones Michaelis Molinos talibus „ terminis concepêre, quod vix à poſitionibus fundamentalibus à Sanctis Patribus Dionyſio Areopagita, Auguſtino, & „ aliis, ac Theologiæ myſticæ Doctoribus „ Bonaventura, Henrico Suſone, Taulero &c. nobis propoſitis, diſtingui poſſint, ita ut per condemnationem Molinos, quem aliqui magis infelicem, quàm „ nocentem autumant, & prætenſæ ejus „ doctrinæ videantur voluiſſe eliminare illud parum, quod reſtat ſupernaturalis „ operationis Spiritûs Dei vivificantis; ſed „ quidquid conentur, quidquid machinentur, quidquid ſubdolè per ſe & ſuos „ efficiant [Adverſarii] ſpiritus, illis frendentibus, ubi vult ſpirabit. „

2 Num ſatis Eugenius enimadvertit cenſuras hæreſeos, Blaſphemiæ & alias reſpectivè ab Innocentio XI. inflictas Propoſitionibus 68. Quietiſticis cum hac clauſula, „ Deque iiſdem & ſimilibus omnibus & „ ſingulis poſt hac quoquomodo loquendi, ſcribendi, diſputandi, eaſque credendi, tenendi, docendi, aut in praxim „ reducendi facultatem quibuſcumque interdiximus, & contrafacientes omnibus „ dignitatibus, gradibus, honoribus, beneficiis, & officiis ipſo facto perpetuò „ privavimus, & inhabiles ad quæcumque, „ decrevimus, vinculo etiam anathematis, „ eo ipſo innodavimus, à quo non niſi à „ nobis, & à Romanis Pontificibus ſucceſſoribus noſtris valeant abſolvi „.

Verùm, ſicut Eugenio illi ſententia Pontificis, quoad *multas Propoſitiones* non videbatur juſtitiæ conſona, tutum ſe crediderit præſente Queſnelliani Symboli articulo,

culo, „ Excommunicationis injuſtæ me-
„ tus, numquam debet nos impedire, ab
„ implendo debito noſtro. Numquam exi.
„ mus ab Eccleſia, etiam quando homi-
„ num nequitiâ videmur ab ea expulſi,
„ quando Deo, Jeſu Chriſto, atque ipſi
„ Eccleſiæ per charitatem affixi ſumus. „

Ne maledicam Eugenium petulantiam aut hæreſeos ſtudium ad hæc ſcribenda propuliſſe exiſtimes, obtendit unicè *zelatricem innocentiam*, tum ſuam, tum Janſenii, & Michaelis Molinos, ac traditorum ab utroque dogmatum; quapropter non adeò velut ſuum; quàm ipſius veritatis & juſtitiæ libellum ſupplicem voluit à Pontifice conſiderari. Denique neceſſaria Eugenio viſa eſt veritatis, juſtitiæ, & in utraque fundatæ innocentiæ defenſio; Indubitatum pariter Chriſtiani hominis, religioſi potiſſimum eruditi debitum, ne errante in definitionibus dogmaticis Apoſtolica Sede orbis Chriſtianus damnatas in Janſenio, & Molinos ſententias horreat ac deteſtetur, veluti blaſphemas, hæreticas aut aliis infamiæ notis dignas, quæ nihil contineant niſi Catholicum, & Auguſtini aliorumque Patrum ac Doctorum Traditione conſecratum.

Concludit Eugenius, quod ſi Pontifex etiam *hac voce ultimâ zelatricis innocentiæ* excitatus, tantis non adferat malis remedium, aliud judicari nequeat, quàm relictâ militante Eccleſiâ ad cœlos juſtitiam avolaſſe. Latâ contra impiam Quietiſtarum ſectam à Pontifice ſententiâ, inceſſit me & plures alios expectatio avida, quod conſilium inituri eſſent Janſeniſtæ cæteri, qui ſuæ cum quietiſtica Eccleſia, ſi ei res proſpere ſucceſſiſſent, unionem fuerant meditati. Non parum ſcilicet ſubſidii à Quietiſtarum progreſſibus polliceri ſibi poterant Janſeniani, tum propter dogmatum in multis ſimilitudinem, tum propter multitudinem & potentiam Sectatorum, etiam fœminarum nobilium, quæ minimè contemnendæ æſtimantur à Novatoribus ſuppetiæ ad illiciendos viros, etiam ſublimi dignitate fulgentes judicio quidem, ut ſupra vidimus, Epiſcopi Mirapincenſis. Sed Quietiſmo ignominioſè nimiùm dejecto, deſperatâque ejus in poſterum reſtitutione, pleriſque Janſenianis prudentia perſuaſit receptui canere, relictiſque in ſua clade fœderatis intrà caſtra ſe priſtina continêre. Luctum interim, quem in publico diſſimularunt, ex Walonii literis diſcimus; ſed odioſa nimiùm hiſtoria eſt, quàm ut deduci expreſſis nominibus expediat: neque illa præſenti neceſſaria inſtituto eſt.

3 Speculum impietatis rectiùs vocaſſet Gerberonius, quod edidit appellatum *Speculum pietatis*. Gravibus illud cenſuris mulctavit Cardinalis Camus Epiſcopus Gratianopolitanus Adverſariis minimè ſuſpectus anno 1678. die 8. Septembris, ut ſequitur:
„ Invocato Spiritu Sancto, & præmiſſo di-
„ ligenti examine libri, cui titulus *Spe-
„ culum pietatis*, auditis etiam pietate &
„ ſcientiâ præſtantium Theologorum ſen-
„ tentiis, judicavimus eum continêre mul-
„ tas Propoſitiones maleſonantes, duras,
„ implexas, idoneas turbandis conſcien-
„ tiis, infirmis ad deſperationem inducen-
„ dis, & reſuſcitandis erroribus antea con-
„ demnatis à Sanctis Patribus, à Pontifici-
„ bus Innocentio X., Alexandro VII., at-
„ que à Galliæ Epiſcopis. Proinde eum
„ ut talem damnamus, ac ſimul ejuſdem
„ lectionem omnibus Diœceſeos noſtræ fi-
„ delibus interdicimus ſub pœnis in jure
„ contentis. „ Inter quas eſt excommunicatio.

Similiter Cardinalis Grimaldi Archiepiſcopus Aquenſis opus illud prohibuit veluti complectens *doctrinam falſam, temerariam, ſcandaloſam, & hæreticam; quia renovat Propoſitiones condemnatas ab Innocentio X., & Alexandro VII.*

Non tacuit Gerberonius; ſed contra Gratianopolitanum Antiſtitem dedit alterum *Speculum* quod vocat *ſinè macula*. Ubi pag. 180. cap. 15. ſic eum impudens alloquitur: *Ne tibi perſuadeas Speculum illud* [pietatis] *cenſeri opus diabolicum; quia dicis illud ſubjiſſe ſupplicium Dæmonum* id eſt fuiſſe flammis traditum. *Imò potius illud eſt, quod librum hoc tempore cumulat gloriâ. Sic enim eandem nanciſcitur ſortem quæ libris obvenit maximè excellentibus, & à Spiritu Sancto dictatis*. Cenſuram Eminentiſſimi Archiepiſcopi directè impetit Gerberonii audax *Epiſtola ad Theologum circa cenſuram Cardinalis Grimaldi, & edictum Senatus Provinciæ adverſùs Speculum pietatis*. Pag. 26. Sic Eminentiſſimum aggreditur. „ Decla-
„ rat Archiepiſcopus ſe proſcribere do-
„ ctrinam Speculi pietatis veluti falſam,
„ temerariam, ſcandaloſam, & hæreticam;
„ quia renovat Propoſitiones condemna-
„ tas ab Innocentio X. & Alexandro VII.
„ At nihil poterat Decretum convincere
„ meliùs tamquam injuſtum & irritum.
„ Nihil enim manifeſtiorem continet falſi-
„ tatem quàm illa ſuppoſitio. „

Pag. 36. „ Fideles non tenentur obe-
„ dire Archiepiſcopi Decreto; quia inva-
„ lidum

„ lidum eſt & nullum. „ Pag. 37. Senatum Regium ſic pariter vellicat. „ Edi„ ctum quod Provinciæ Senatus dedit ad„ versùs librum hunc, & verſionem Novi „ Teſtamenti Montenſem, apparet fœtus „ paſſionis, & zeli falſi eorum qui ſuos ſta„ bilire errores & dogmata perniciosa ne„ queunt, niſi impugnando veritatem de „ gratia, & Euangelium.... Quandoqui„ dem Cardinalis non aliud condemnavit, „ quàm Jeſum Chriſtum, qui ipſa veritas „ eſt, Senatores Provinciæ confirmant „ ſententiam.... Qui Jeſum Chriſtum ſic „ damnant ad rogum temporaneum, non„ ne habent quod ſibi metuant ab æterno?

Gerberonius itaque ab obedientia Cardinali Archiepiſcopo & Senatui Regio præſtanda fideles utrique ſubditos liberat, ſua deſtiens autboritate, utriuſque diplomata poteſtatis, injuſta eſſe & irrita. At ullumne umquam Decretum Gerberonio, Queſnello, Arnaldo aut eorum ſodalibus adverſum, ab iiſdem non eſt publicè de injuſtitia accuſatum? Eſtne ullus Eccleſiaſticus aut laicus Princeps, quem reveriti illi fuerint, & non laceſſiverint convitiis, ſicubi ſtatuentem viderint aliquid Baji aut Janſenii novitatibus repugnans? Omnis ſcilicet ea Janſeniſtarum contra Eccleſiam & quoſcumque Principes ac Senatus rebellio & irreverentia, non eſt niſi *impletio debiti*, novis hæreticis ad impiorum propagationem dogmatum incumbentis.

4 Nemo igitur miretur à Queſnello ſcriptum quod „ excommunicationis injuſtæ „ metus numquam debeat nos impedire „ ab implendo debito noſtro, quod num„ quam exeamus ab Eccleſia etiam quan„ do hominum nequitiâ videmur ab ea ex„ pulſi, quando Deo, Jeſu Chriſto, atque „ ipſi Eccleſiæ per charitatem affixi ſu„ mus „. Ubi nam charitatem ſibi non fingit impudentia aut cæcitas hæreticorum? Etiam Arius ſuam adversùs Dei Filium blaſphemiam & contra Chriſti Eccleſiam odium obtegere voluit ſpecioſæ pallio charitatis: ſic orditur Epiſtolam ad Euſebium, cujus patrocinium implorat: *Proficiſcente Nicomediam Patre meo Ammonio poſtulare viſa eſt officii mei ratio, ut tibi per illum ſalutem dicerem, ſimulque inſitam tibi charitatem, & affectum, quo fratres propter Deum, & Chriſtum ejus proſequeris, admonerem &c.* in quem locum Franciſcus Simonis parte 2. de Fraudibus hæreticorum fraude 2. ita monet *Verſipellis hypocrita, omnis expers charitatis, ſolâ flagrans ambitione, & odio. jam jamque Veſtem Chriſti diſciſſurus, ut prædixerat S. Martyr Petrus Patriarcha Alexandrinus &c.*

Plura cenſuræ Eccleſiaſticæ à Janſenianis contemptæ ſub idem tempus, atque eodem injuſtitiæ obtentu ſpecimina prætermittens, ad Alexandri VIII. venio Pontificatum. Quanta apparuit Janſeniſtarum, ſeu vera, ſeu ſimulata exultatio Cardinale Ottobono ad Summi Pontificatus ſolium evecto! Teſtis eſt præcipuorum in Hollandia Janſenio, & Arnaldo adhærentium ad Alexandrum VIII. Epiſtola, ſubſcriptis ſingulorum nominibus, qua ſuam, & *omnium*, ut ajunt, *Chriſtum ſincerè diligentium* lætitiam exponunt, propter electionem ejus, cujus pro fidei, ac morum puritate zelum pridem habuerint documentis certiſſimis comprobatum. Sed ea Novatorum acclamatio ſimilis fuit Judaicæ, qua Chriſto Jeroſolymam ingredienti occurrit turba gratulantium, quæ brevi à Phariſæis, & Sacerdotum Principibus concitata eundem blaſphemiis oneratum, ad crucem violentis clamoribus poſtulavit. Sic novi Pontificis encomia in contumelias mox commutavit eorumdem rabies Novatorum.

Anathema ei dicentes Walonium, Arnaldum, & Queſnellum ſuperior contra Propoſitionem 90. diſputatio exhibuit. Occaſio autem furoris fuit Decretum contra 31., pleroſque Janſenianos articulos, & ſubſecutum diploma alterum contra Propoſitiones quatuor, quas recens Galliæ Clerus Pontificiæ oppoſuerat authoritati. Decretum prius maximè bilem movit phlegmaticæ aliàs Janſeniſtarum hypocriſi, ut in ipſum Chriſti Vicarium retorqueret anathema, quo ſuos nuper articulos ab eo ſenſerat condemnari. *Excommunicationem* conſtituerat Pontifex, in quam *ipſo facto* incideret, quiſquis eos *conjunctim, vel diviſim defenderet*.

Pupugit ea cenſura præ cæteris Walonium; ſed cùm in Urbe degeret, edendis contra Definitiones Apoſtolicas lucubrationibus minimè opportunâ, Queſnelli contra cenſuram ſtudium, & calamum requiſivit. Suſcepit ille onus alacriter; verùm cùm in executione operis, eruditio deficeret, ſuppetiæ petendæ fuerunt ab Arnaldo, tunc quaſi octogenario. Has illæ tunc novæ Eccleſiæ præſtitit non minùs ſecurâ, aut obduratâ conſcientiâ, quàm poſtulaverat Walonius; uterque Queſnelliano nixus axiomate, *Excommunicationis injuſtæ metus numquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro, numquam eximus ab Eccleſia etiam quando hominum nequitiâ ab ea videmur*

mur expulſi, quando Deo, Jeſu Chriſto, atque ipſi Eccleſiæ per charitatem affixi ſumus.

Prius Queſnelli opuſculum fuit *Epiſtola Abbatis ad quemdam Romanæ Curiæ Prælatum*; unde lacinias ſubinde decerpſi, prout occurrens novi dogmatis impugnatio requirebat. Verùm articulus præſens ad univerſas ſe quodammodo extendens materias, & perſonas, quibus aliquando contigit, vel contingere impoſterum poſſet inflictio excommunicationis, videtur amplioris aliquid exigere relationis, quo cenſuræ Eccleſiaſticæ contemptus in Queſnello multiplex, & familiaris maximè demonſtretur.

Pag. 11. *Quod attinet* [inquit] *ad triginta, & unum Articulos, indubiè te inceſſit admiratio, ſæviiſſe in eos anathema; evidens enim eſt pleroſque pati ſenſum optimum: & quamquam eis quoque poſſit tribui perverſus; ad hoc tamen violenta requireretur contortio verborum. Senſum autem pravum à nemine umquam traditum fuiſſe, omnibus exploratum eſt.*

5 Sic pridem antea Natalis Delalane, Tuſſanus de Mares, Ludovicus de Saint-Amour, Nicolaus Maneſſier, Ludovicus Angran Janſeniſtarum apud Innocentium X. Oratores anno 1653. 19. Maji in libello ſupplice, cui titulus erat: *Breviſſima quinque propoſitionum in varios ſenſus diſtinctio*, univerſam Pontificis contra quinque Janſenii hæreſes definitionem eludere ſe poſſe arbitrati ſunt, deſignando ſingulis ſenſum exoticum, *qui propoſitionibus malignè affingi poſſet; ſed quem legitimè ſumpta non habent.*

Huic ſenſui Oratores facilè dixêre anathema, atque ita ſuam erga Pontificem obedientiam umbratilem probavêre, Janſenianis illuſoribus dignam. Hodie verò poſt duo Innocentii XII. ad Belgii Auſtriaci Epiſcopos Brevia, quibus declarat Pontifex proſcriptum à ſuis prædeceſſoribus in quinque Janſenii Propoſitionibus fuiſſe *ſenſum obvium, quem verba per ſe exhibent*, atque ita eas damnari oportere ab omnibus qui formulæ Alexandri VII. jurejurando ſubſcriberent, Janſeniani arte qua valent fingendi quidlibet, & authoritate mutandi ſignificationes nominum, definiunt ſenſum, quem ſub Innocentio X. rectè vocaverant *alienum, qui propoſitionibus* non niſi *malignè affingi poſſet, ſed quem legitimè ſumpta non habent*, impoſterum habendum eſſe veluti *proprium, obvium, quem earum verba per ſe exhibent.*

Hoc modo Queſnellus in *Defenſione Eccleſiæ Romanæ, & Summorum Pontificum*, permittit Propoſitiones ab omnibus velut hæreticas condemnari, quo ſcilicet ſenſu neque à Janſenio neque ab ejus diſcipulis traditas fuiſſe, etiam nos agnoſcimus. Ita ſacrilegè illi, & impudentiſſimè jurant, quod ſe Conſtitutionibus Innocentii X., & Alexandri VII. ſubjiciant, *& quinque propoſitiones ex Cornelii Janſenii libro, cui nomen Auguſtinus excerptas, & in ſenſu ab eodem authore intento, prout illas per dictas Conſtitutiones Sedes Apoſtolica damnavit, ſincero animo rejiciant, ac damnent.*

Ita pariter *pleroſque* inter 31. Articulos ab Alexandro VIII. juſtiſſimè condemnatos, Queſnellus *pati ſenſum optimum* affirmat; imò *non poſſe eis tribui ſenſum perverſum*, niſi *violenta* adhibeatur *contortio verborum*. Attamen author *Notarum Brevium, & modeſtarum* Lovanii, notiſſimus Queſnelli Cliens, Decretum Pontificis admittere ſe profitetur, atque in ſenſu proprio articulos damnare; ſed ita eos ſubdolus explicat, ut qui Queſnello, & nobis quoque ſenſus alienus, exoticus, & à nemine traditus meritò reputatur, ab ipſo fictione ridicula ſimuletur proprius, & cenſurâ Pontificia unicè condemnatus. Quæ demum Sedis Apoſtolicæ, aut etiam Concilii Oecumenici ſententia eludi ratione ſimili non poterit, & proſcripta doctrina eodem quo à ſuis procuſa authoribus *eſt, velut intacta* ab anathemate ſuſtineri? De hoc ampliùs differendum occurret tomo quarto contra Propoſitionem ultimam de Juramento.

Proſequendum modò nobis in Queſnelli Epiſtola, qua excommunicatio, injuſtitiæ obtentu, deſpicitur. Pag. 30. *Extra omne dubium eſt, quin modus, quo noſtra in Galliis Decreta civilia conduntur longè æquior appareat, quàm quo Romana Curia* in dogmaticis definitiones. Ideo inquit, *pridem callum obduximus fulminibus inquiſitionis, ipſique Romani ſapientiores ſunt, quàm ut terreri nos exiſtiment excommunicationibus ipſo facto incurrendis, & reſervatis Pontifici.*

Pag. 44. „ Quid ſibi Romani volunt „ proſcriptione hujus articuli 28. *Valet* „ *baptiſmus collatus à Miniſtro, qui omnem* „ *ritum externum formamque baptizandi* „ *obſervat, intus verò in corde ſuo apud ſe* „ *reſolvit: non intendo quod facit Eccleſia?* „ Nonne evidens eſt, cenſuram aliud producere non poſſe, quàm turbas infinitas „ in ſcholis, & conſcientiis. Neque ſinè „ præſumptione valde temeraria poſſe ſibi „ Romanos perſuadere nos ab omnibus „ propoſitioni faventibus receſſuros, ut ſe-

„ ſequamur Conſultores aliquot aut pa-„ rumperitos, aut nimiùm præoccupatos „ ſuis opinionibus, quas vellent hujus „ authoritate Decreti præſcribere univer-„ ſis „ ? Turbatio merè imaginaria eſt, & adeò parum *infinita*, ut ne triginta quidem annorum ſpatio, vel minimum uſpiam apparuerit turbationis initium, ſive in ſcholis, ſive in populo. Sed in ſolius Queſnelli eique adhærentium Phantaſia, ſeu capite minus ſano.

6 Ad propoſitionem hanc 18. *Conſuetudo moderna quoad adminiſtrationem Sacramenti pœnitentiæ, etiamſi eam plurimorum hominum ſuſtentet authoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Eccleſia non habetur pro uſu, ſed abuſu.* „ Iſtius [inquit Queſnellus] articuli con-„ demnatio eſt eruditiſſimorum inter Do-„ ctores proſcriptio, & ſubverſio dogma-„ tis, quo nullum eſt in traditione cer-„ tius „. Sic omnis eruditio, omnis notitia traditionis, derelictâ Eccleſiâ Romanâ, ad novam ſe receperit Janſeniſtarum. Verùm in ipſo opere quo ſuorum Queſnellus jactat adeò magnificè eruditionem, nihil ipſe iſtiuſmodi ſcientiæ; ſed furoris, & inſaniæ plurimum prodit: Qualia ſunt, quæ ſequuntur.

Pag.51. „ Quandonam Senatus noſter „ obſtrictum ſe credet ad ſiſtendas Roma-„ næ Curiæ molitiones; ſi non credat mo-„ dò ?

Pag.53. „ Virium noſtrarum magnitu-„ dinem non ſatis novimus, neque cauſæ „ noſtræ æquitatem ſatis defendimus.

Pag.39. „ Non miror Monachorum ad „ obtinendum hoc Decretum machinatio-„ nes; ſed quomodo Romanæ Curiæ ad-„ miniſtri cò ſe factione abduci ſiverint, „ iſtud eſt quod non aſſequor.

Pag.45. „ O ſi liceret præclaros iſtos „ Romanæ Curiæ Theologos ſpectare, for-„ mato legitimo juxta regulas certamine, „ congredientes cum uno è noſtris Do-„ ctoribus ! quomodo conſtricti argumen-„ torum ejus laqueis ſe expedirent „ ? Adeò ſcilicet terrifica diſputandi ratio penès Janſenianos eſt, forma adeò plena acumine, ut præcipuæ pro Queſnello vindiciæ non niſi moles indigeſta ſit textuum, fallendis ſolùm ſimplicibus idonea, non theologis, quibus otium, & animus eſt, authorum in ipſis fontibus explorare ſententias, ut mihi non defuit in præſenti opere, quo ex allegationibus adverſariorum univerſis pauciſſimas reperi fideles, nullas damnatis dogmatibus patrocinantes. A deſiderio tamen iſto Queſnelli minimè alienus ſum; imò utinam non vulgarem aliquem de novaturientium grege Doctorem, ſed præcipuum, ipſumque totius ducem exercitûs Queſnellum conſpicere hic licuiſſet, aut liceret ejus hoc tempore ſucceſſorem ! Experimento diſceret theologicas diſceptandi regulas haud paulò accuratiùs ſervari à Doctoribus in Eccleſiæ Chriſtianæ Metropoli, quàm in ſuorum conventiculo Schiſmaticorum. Ex iis autem qui ad propoſitionum librorumque hîc ſolent examina adhiberi, videret quemlibet, vel mediocrem, quorum me profiteor infimum, facillimè diſſolvere quælibet tanto à novatoribus jactata faſtu, tot libellorum ſtrepitu, argumenta.

Denique tota Queſnelli epiſtola præter contumelias adversùs proſcriptorem dogmatum Denuntiatores, Cenſoreſque, & præter inaniſſimas de eorum finibus, ſive intentionibus ſuſpiciones, nihil magnopere continet confutatione dignum: Unde ipſis diſplicuit Janſeniſtarum Romæ Agentibus. Poſtquam ſcilicet Walonius anno 1691. 13. Julii ad Queſnellum ſcripſerat *Expecto avidè lucubrationem contra Decretum de 31. Propoſitionibus*; Curſore ſequente eadem advenit, de qua ſic ſenſum Walonius exprimit: *Epiſtola Abbatis nos hic multum perculit. Perſuaſum nobis fuerat, quod Decreti fundum diſcuteret, eumque oſtenderet ratione ſolidâ deſtitutum, pleroſque Articulos ab anathemate vindicans. Ecce autem non eſt niſi collectio circumſtantiarum, & factorum ſingularium, quæ, hinc ſubminiſtrata acceperas. Iſtud Dominum Maille graviſſimè affligit, qui exiſtimat Romanos facilè aſſecuturos, opus illud ex tranſmiſſis hinc inſtructionibus fuiſſe compoſitum.*

Afflictis ſolatium præſtare voluit Arnaldus, & grandioris molis opere ſupplere defectum Diſcipuli. Octo partibus difficultatum Steyaertio propoſitarum, nonam addidit cæteris prolixiorem, agentem unicè de librorum, dein 31. dogmatum proſcriptione. Nos, præteritis, quæ ad libros attinent, ſola delibemus Dogmatibus propria.

Pag.125. „ In hoc (inquit Arnaldus) „ Decreto multi doctrinæ Articuli ſunt, „ quorum Denuntiatores non alio fine pe-„ tiere cenſuram, quàm ut luxarent præci-„ pua Chriſtianæ Ethicæ fundamenta. „ Speciminum loco ſint Propoſitiones ſe-„ ptima, & octava: *Omnis humana actio de-„ liberata eſt Dei dilectio, vel mundi: Si Dei, „ charitas Patris eſt: ſi mundi, concupiſcen-„ tia*

„ *tia carnis, hoc eſt, mala eſt*: Et *Neceſſe eſt* „ *infidelem in omni opere peccare*.

Pag. 171. de Propoſitione 30. *Ubi quis invenerit doctrinam in Auguſtino clarè fundatam, illam abſolutè poteſt tenere, & docere, non reſpiciendo ad ullam Pontificis Bullam*, Sic Arnaldus enuntiat: „ Dubitari „ non poteſt, quin hujus Articuli accuſa- „ toribus ſcopus fuerit reddere inutilem „ doctrinam S. Auguſtini de prædeſtina- „ tione „. Declarantem autem ſuperiùs vidimus Queſnellum, ſe *minimè mirari Monachorum pro hujus impetratione Diplomatis machinationes*. Ergone Monachorum contra Auguſtini de Prædeſtinatione ſententiam conſpiratio eſt? Nempe Queſnelli contra Decretum rabies uſum ei ſuſtulerat rationis, ne perſpiceret authoritatis nimium ſe tribuere adverſariis, ſeque ipſum reddere ſuſpectum, quod Auguſtinianæ Prædeſtinationis nomine, non Thomiſticam intelligat; ſed Calvinianam.

Proſequitur Arnaldus pag. 198. „ Eſſet „ abuti quàm maximè Decreto contra 31. „ Articulos, ſi quis prætenderet, quod à „ puncto aliquo capituli doctrinæ S. Au- „ guſtini de gratia, quale eſt quod *omnia* „ *opera infidelium ſint peccata*, teneremur „ recedere propter Bullam „. Pag. 262. „ Decretum hoc ſcatet iſtiuſmodi falla- „ ciis „. Pag. 206. „ Non poteſt condem- „ nati Propoſitio 12. niſi condemnando „ Aquinatem, & Theologos paſſim „. Pag. 207. „ Idem dico de Propoſitione „ hac 28. *Valet Baptiſmus collatus à Mini-* „ *ſtro, qui omnem ritum externum, formam-* „ *que Baptiſmi obſervat; intùs verò in cor-* „ *de ſuo apud ſe reſolvit: Non intendo quod* „ *facit Eccleſia* „. Pag. 219. „ Obteſtor om- „ nes rationis compotes, ut conſiderent „ memoratam de omnibus infidelium ope- „ ribus Propoſitionem, quomodo ejus „ prohibitio conciliari valeat cum illa „ axiomatum ſerie, qua Auguſtinus utitur „ ad defendendam Eccleſiæ fidem contra „ unum ex præcipuis Pelagianorum erro- „ ribus, quod *gratia detur ſecundùm meri-* „ *ta* „. Quæ infidelibus merita affingere hic videtur Arnaldus, nullus in iis reperit Catholicus.

7 Pag. 234. de Propoſitione ſecunda. *Tametſi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in ſtatu naturæ lapſæ operantem ex ea non excuſat*. „ Hujus [inquit] damnatio Articuli multum nocebit Eccle- „ ſiæ „. Pag. 267. „ Quintum obreptio- „ nis argumentum eſt Propoſitio 25. *Dei* „ *Patris ſimulachrum nefas eſt Chriſtiano in* „ *templo collocare*. Nulla eſt Propoſitio, „ quæ clariùs demonſtret Decretum eſſe „ ſubreptitium „. Pag. 285. Fruſtrà expe- „ ctaveris, fore ut qui antea non approba- „ verant, quod imago Dei Patris formâ „ humanâ in Eccleſiis collocetur, ſenten- „ tiam mutent propter Decretum hoc ſub- „ reptitium „. Ibid. „ Sextum obreptio- „ nis argumentum eſt Propoſitio 31. *Bulla* „ *Urbani VIII. In Eminenti eſt ſubrepti-* „ *tia* „. Pag. 286. „ In eo conſiſtit obre- „ ptio, vel ſubreptio, quod Propoſitionis „ iſtius 31. condemnatio obtenta ſit diſſi- „ mularis rationibus, quæ nos movetant, „ ut Bullam Urbani crederemus ſubrepti- „ tiam „. Pag. 292. „ Poteſtne videri in- „ congruum, quod Bullam Urbani voca- „ verimus ſubreptitiam? Fabricata fuit ab „ Aſſeſſore S. Officii contra mentem Pon- „ tificis. Facilè fuit poſt annos 40. & am- „ plius omnibus illis diſſimulatis emunge- „ re condemnationem Articuli hujus 31. „ *Bulla Urbani VIII. In Eminenti eſt ſubre-* „ *ptitia*. Atque iſtud eſt propter quod, „ ſicut jam monui, Decretum Alexan- „ dri VIII. Propoſitionem hanc feriens, „ rejici oporteat, ut ſubreptitium „.

Hactenus Arnaldus, cujus quidem quoad omnia ſententiam maximè probabat Walonius; Verùm cum ſuis in Urbe conſultoribus tulit ægerrimè, quod eam inſeruerit *Difficultatibus Steyaertio propoſitis, quem ſuum eſſe fœtum Arnaldus non diſſimulat*. Senſum hunc ſuum Walonius Queſnello perſcribit anno 1692. 8. Decembris: & magis antea 22. Novembris: *Mœrorem* (inquiebat) *& perturbationem incredibilem nobis affert, quæ proximè futura nuntiatur divulgatio Nonæ partis Difficultatum*. Quia ſcilicet prævidebat homo callidus, convincenda hinc ſua ſuorumque mendacia de Arnaldi religione, pietate, modeſtia, atque erga Sedem Apoſtolicam reverentiâ. Inde & fraus altera detegebatur non minùs Eccleſiæ pernicioſa, quâ Janſeniſtæ ſoliti erant infames contra Eccleſiam libellos, non ſolùm à ſe compoſitos inficiari; ſed etiam imponere adverſariis, quaſi ab iis dolo peſſimo conſcriptos ad excitandam Catholicorum Principum, & Romanæ potiſſimum Curiæ contra Auguſtini Diſcipulos indignationem. De hoc quaſi Diabolico Anti-Janſenianorum ſtratagemate, & perfidia, conquerebantur amariſſimè apud omnes, quos videbant talium operum malitiâ commotos, eorum etiam authores velut deteſtabiles averſari; dum interim Janſeniani inter ſuos plauderent, & apud vulgus novi-

novitatis avidum, libellorum iſtiuſmodi robore tanquam invictiſſimo gloriarentur.

Famoſis opuſculis contra Sedem Apoſtolicam, ejuſque de fide, & moribus definitiones Belgium, & Galliæ replebantur: Epiſcopi, Religioſi Ordines, & quicumque novitatibus adverſantes, omni proſcindebantur quotidie convitiorum atque calumniarum genere, neque fas quodammodo nobis erat de injuria conqueri, dum ipſimet nobis hanc conſciſcere nequiter infamiam dicebamur, & credebatur à plurimis. Quapropter Walonius vafritie ſecundus nemini, vehementiſſimè cum ſuis Romæ ſociis deceproribus, conturbatus eſt nimiâ hac Arnaldi confidentiâ, volentis librum iſtiuſmodi ſuis palam notis operibus annumerari: Librum ſcilicet, quo nullus ab hæretico contra Sedem Apoſtolicam ejuſque Sanctiſſimas definitiones hactenus comparuit petulantior; proinde ſolus incutiendo ſufficit Catholicis horrori ſectæ adeò execrabilis, cujus principem conſpiciunt tam exitialibus minimè veritum ſcriptionibus gloriari. Hinc conjectura prudentibus oritur non iniqua, Authorem cum ſuæ fautoribus impietatis, eſſe reverà è numero eorum, quos Divina ſapientia lupos eſſe monuit veſtitu ovium circumdatos, nec niſi inanem pietatis ſpeciem doloſis aliàs ſermonibus præſeferentes, virtutem autem ejus cum fide Catholica abnegantes. In Proceſſu juridico, ſeu *Cauſa Queſnelliana Difficultates* illæ Steyaertio propoſitæ dicuntur *Queſnello Arnaldicæ*; quia, licèt tanti Operis glotiam ſibi Magiſter potiſſimùm vindicaret; à nemine tamen vocabitur in dubium, quin contubernalis diſcipulus, & ipſe tunc novæ Eccleſiæ Magiſterio maturus, ſeniculo annis, & laboribus fatiſcenti manum præſtiterit auxiliarem.

8 Neutri palmam temeritatis concedere voluit Gerberonius in *Quæſtione juris Pontificii circa Decretum adversùs Propoſitiones 31., Eminentiſſimis S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus dicatâ*: ubi juris utriuſque ſe candidatum ſimulans, hujus ſemper nomine in tertia perſona reſpondet. Sic Pag. 5. *Eſtne hujuſmodi Decretum validum? Reſpondet juris Pontificii Candidatus, eſſe ipſo jure nullum. Nam primò eſt inutile Reipublicæ Chriſtianæ, & nihil illi conducit.* Pag. 7. *Secundò prætenſum Decretum magìs in Eccleſiæ perniciem, quàm in ejus bonum vergit.* Pag. 9. *Tertiò Decretum, de quo hic agitur, eſt per ſe injuſtum.* Totum Opuſculum talibus juris Pontificii definitionibus plenum eſt. Atque iſtud quidem typis editum. Aliud brevius habetur ipſius Gerberonii manu propria exaratum; Propoſitiones ſcilicet cum Notis ad ſingulas breviſſimis ſimul, & maximè virulentis, ut hîc ſequuntur.

Prop. 1. *In ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum formale, & demeritum ſufficit illa libertas, qua voluntarium, & liberum fuit in cauſa ſua, peccato Adami, & voluntate Adami peccantis.* Gerberon: *Eſt vera in Anſelmo*: dixiſſet rectiùs in Janſenio, cui primæ, & tertiæ hæreſeos fundamentum eſt.

Prop. 2. *Tametſi detur ignorantia invincibilis juris naturæ; hæc in ſtatu naturæ lapſæ operantem ex ipſa non excuſat à peccato formali.* Gerberon: *Eſt Catholica in ſenſu quo aſſeritur à Theologis*; Janſenio ſcilicet, & ejus Sectatoribus, conſona hæreſi eorum tertiæ.

Similia ferè ubique à Gerberonio notantur ad Propoſitiones cæteras. Faciliori compendio ſuam prodit impudentiam, & expertem religionis animum Dialogo 2. *Abbatem inter, & Jeſuitam Belgam de artibus, quibus Archiepiſcopus Mechlinienſis conatur introducere ſubſcriptionem Formulæ Alexandri VII. contra Janſenium: & de fraudibus, quibus Bulla Pii V., Urbani VIII. &c. contra Bajum, & Janſenium obtentæ ſunt.* Illic Pag. 39. de Alexandri VIII. Diplomate contra Propoſitiones 31. dicitur: *Cenſura illa ambigua, eſt Romanæ Curiæ ſcandalum, Sancti Officii dedecus, & Pontificatûs Alexandri VIII. opprobrium.*

Pag. 40. *Quamcumque in partem verteris hoc decretum, non poteſt niſi probro eſſe ſuis authoribus.* Pag. 41. *Quod mihi hactenus de hoc Decreto aſſeruiſti, abundè ſufficit, ut velut infame, & ſcandaloſum à religionem habentibus contemnatur*: Quin potiùs abundè ſufficit, ut omnibus catholicè ſentientibus perſuadeat, Gerberonium, & ei ſimiles nihil habere erga Sedem Apoſtolicam reverentiæ: nihil religionis: forſitan addent alii, nihil verecundiæ aut publicæ honeſtatis.

Arnaldus Gerberonio ſignificaverat, non boni odoris eſſe, quod Religioſus è Monaſterio & patria profugus, metu Regis, ut ajebat, carcerem minitantis, inter hæreticos degeret, civibus adſcriptus Roterodamenſibus, conſultius fore famæ ejus & conſcientiæ, ſi in aliquē ſe reciperet Regularium inter Belgas Auſtriacos Conventum. Verùm cujus Sacri Ordinis illic corrupta novitatibus adeò familia eſt, quæ tam effrænem ſcribendi licentiam toleraret? Totum igitur quod à Monacho hoc excucullato pòtuit obtineri, fuit ut relictâ Hollandiâ Bruxel-

Bruxellis ſibi latebras eligeret veſtem retenturus laicam, & ſub cuſtodia Virginis, novis Apoſtolis devotæ, cujus Fratrem Melchior Leydeckerus Calviniſta lib. 1. de dogmatibus Janſenii cap. 11. *Laudamus*, inquit, *ut Janſeniſtam ingenuum præ cæteris, ipſoque Patriarcha meliorem*. Illic Gerberonio non minùs tutum & commodum videbatur ſcribere quidlibet, quàm in Hollandia: nactus etiam fuerat ſibi fidum & promptum ad omnia typographum. Unicus ſupererat metus à vigilantia Archiepiſcopi, eique miniſtrantium ſagacitate, quam fallere non ſemper potuit. Carcerem ei ad reſipiſcendum Divina videbatur clementia deſtinaſſe; ſed nimia dein Rectorum in Galliis indulgentia, converſionem perfidè ſimulanti credula, miſerum, non ſatis coërcendo, perdidit.

Illic ſcilicet fictâ ſubdolè pœnitentiâ, tandem morti proximus, ſchedam confecit perfidiæ ſuæ & obſtinatinnis indicem, nolens infelicem animum, niſi in hæreſi exhalare Janſeniana: idque [prætermiſſo quidem hæreſeos nomine] ad complementum veſaniæ juſſit Clementi XI. denuntiari. Ultimum iſtud Profeſſionis Janſenianæ debitum arbitratus eſt, à cujus impletione, ne metu quidem moriendi in anathemate, debuerit abſterreri, utpote ſecurus axiomate Queſnelliano *Excommunicationis injuſtæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro. Nunquam eximus ab Eccleſia, etiam quando hominum nequitiâ videmur ab ea expulſi, quando Deo, Jeſu Chriſto, atque ipſi Eccleſiæ per charitatem affixi ſumus*.

CAPUT IV.

Articuli damnati penès Janſeniſtas uſus tempore Innocentii XII.

1 QUæ ab Arnaldo ſcripta ſuperiùs retuli ex ejus difficultatibus Steyaertio propoſitis parte 9., etſi contra Alexandri VIII. Decretum edita fuerint, quia tamen Pontificatus ille perbrevis fuit, abſolvi lucubratio non potuit, neque lucem aſpicere, niſi Innocentio XII. Thronum Apoſtolicum occupante. Sub hoc Pontifice ſcribebat Ægidius Candidus, adveniſſe *Tempus loquendi*. Hac epigraphe inſigniebat ſuam Panegyrim Janſenianam anno 1698. Walonius ſcilicet Queſnellum & per eum Janſeniſtarum Eccleſiam ſuis mendaciis reddiderat confidentiorem ex Urbe ſcribens anno 1691. die 1. Septembris, *ſi præſens Pontificatus, quantumlibet miſerabilis quoad regimen, & res dogmaticas, perſeveret, poterit in Congregatione S. Officii aliquid boni fieri contra Moliniſmum*, qui juxta Janſeniſtas ad omnia extenditur, ſuis novitatibus adverſa; ut aliàs omnia *Thomiſmus* erant, Lutheranæ contraria impietati,

Suam contra Innocentium calumniam confirmavit Walonius epiſtolâ anni 1697. 26. Octobris: *Pontifex in Quæſtionibus iſtis eſt velut O in ciſra*, id eſt, nihil intelligit. Favente adeò fictitiâ ſuis progreſſibus opportunitate à Walonio denuntiatâ, felici hoc *loquendi tempore* proclamato publicè à Candidorum Principe Janſeniſtarum, utendum illi ſtrenuè cenſuerunt, nihil ampliùs novi anathematis metuentes, & contemnentes vetera. Gerberonius in primis laxavit audaci calamo habenas in *Reflexionibus Religionis*, *& ſtatûs* anno 1692. contra Archiepiſcopum Mechlinienſem. Illic pag. 9. dicitur: *Scopus eorum, qui omnia adhibent, ut jubeant credere, & jurare, quòd damnatus ſit ſenſus Janſenii, alius eſſe nequit, quàm ſub nomine hujus Epiſcopi, doctrinam S. Auguſtini evertere, ut ſtabiliant in Eccleſia Pelagianiſmum*. Pag. 7. *Eccleſiaſticos qui ſe offerunt ad Sacros Ordines, & facultatem pro audiendis Confeſſionibus, obſtringere ut ſubſcribant Formulæ Alexandri VII., eſt illos adigere ad mendacia, ad calumnias, ad falſa teſtimonia, & perjuria, atque ut per tot crimina ad filii Dei miniſteria accedant*.

Pag. 22. „ Formula Alexandri VII. non „ aliò tendit, quàm ut ſub nomine ſenſûs „ Janſenii abjuretur doctrina S. Auguſtini, „ aut potiùs Eccleſiæ circa gratiæ myſte- „ rium, & ut quaqua verſus diffundatur hæ- „ reſis Arminianorum, quæ germen hære- „ ſeos Pelagianæ eſt „. Pag. 8. „ Si ſolem- „ niter jurando profiteamur ſenſum hære- „ ticum in quo 5. Propoſitiones damnatæ „ ſunt, eſſe ſenſum Janſenii, agnoſcere „ oportebit doctrinam Pauli Apoſtoli, & „ Auguſtini de Prædeſtinatione, & gratia „ eſſe hæreticam.

Quærentibus numerum Janſeniſtarum, reſpondet Gerberonius: *In Ethica laxiori* impugnatâ pag. 35. „ Si hoc Janſenizare „ eſt, fatemur Janſeniſmum plus rei habe- „ re, quàm ſibi perſuadeat Mechlinienſis „ Archiepiſcopi Defenſor, imò tot penè „ Janſeniſtas eſſe, quot S. Auguſtino ſtu- „ duerunt, & legerunt librum Janſenii; „ cùm pauci ſint, qui ſciant quid doceat „ S. Auguſtinus, & legerint librum Janſe- „ nii,

„ nii, quin convicti agnoſcant, Auguſtinum Iprenſem eadem loqui, ſentire eadem, quæ Hipponenſem.

Ne verò exiſtimes Gerberonium in ſolo facto, ut ajunt, dogmatico erraſſe, non intelligendo ſenſum Janſenii; Evidens eſt illum, & in Janſenii ſententiis apprimè verſatum eſſe, eaſque exprimere accuratè, & ſequi ſolitum. Ita de cjus *Expoſitione fidei* enuntiat Eminentiſſimus Noailles, judex Adverſariis non ſuſpectus, in Cenſura anni 1696. 20. Auguſti. „ Nos opus illud „ ſolicitè examinari curavimus, atque ipſimet diu expendimus, in quo facilè nobis fuit, venenum omne Janſeniani dogmatis reperire. Prima Propoſitio, quæ „ cæterarum radix quodammodo, & fundamentum eſt, illa ſcilicet, quæ juſtis „ cadentibus denegat gratiam, ſinè qua „ nihil poſſumus, aſſeritur illic velut dogma fidei.

„ Non eſt neceſſe Propoſitiones alias cōdemnatas, quas author Operi ſuo inſperſit, ſtudioſè diſcutere, uti neque abuſum „ nominis Auguſtini, & aliorum aliquot „ Doctorum... Adhærentes itaque Conſtitutionibus Innocentii X., & Alexandri VII., præmiſsâ maturâ deliberatione, & Dei nomine invocato, condemnamus librum, cui titulus *Expoſitio fidei de Gratia, & Prædeſtinatione*, editum Montibus Hannoniæ typis Gaſparis Migeot „ tanquam continentem Propoſitiones reſpectivè falſas, temerarias, ſcandaloſas, „ impias, blaſphemas, adversùs Deum, „ contumelioſas, & derogantes ejus bonitati, percuſſas anathemate, & hæreticas: „ Denique tanquam reſuſcitantes doctrinam quinque Propoſitionum Janſenii: „ vel inde minùs tolerabili temeritate, „ quod author, velut dogma fidei vendītare ſoleat non ſolùm quod fidei minimè „ eſt; ſed etiam prorſus ei contrarium, „ atque ut tale univerſa deteſtatur Eccleſia: libri lectionem interdicimus ſub excommunicatione, & cæteris pœnis à jure expreſſis. Præcipimus quoque ſub „ iiſdem, ut qui libri exemplar aliquod penès ſe habet, Nobis, aut Vicariis noſtris „ Generalibus tradat „.

2 Hactenus cenſura hodierni Archiepiſcopi Pariſienſis, quam anno proximo ſecuta eſt Apoſtolicæ Sedis. Contra Archiepiſcopalem inverecundè more ſuo invehitur Gerberonius, ut refertur in *Cauſa Queſnelliana* Artic. 19. ubi ſic legitur pagin. 424. *Horrent probi omnes ad Scriptoris illius effrontem audaciam. Author qui buſdam viſus creditusque eſt Queſnellus.* Quam quidem hic accuſationem depellit epiſtolâ ad D. Boileau Doctorem datâ anno 1698. die 18. Febr. qua authorem graviter reprehendere videtur, ut eam ipſe Archiepiſcopo ad eum decipiendum exhiberet: Scripſit enim interim Queſnellus aliis, Gerberonii Opuſculum laudans, atque ipſe contra eandem Archiepiſcopi Cenſuram compoſuit lucubrationem aliam, è cujus tribus titulis non difficilis fiet de infami Opere conjectura. Tit. 1. *Edictum Pariſienſe per ſe ipſum de errore primæ Propoſitionis convictum.* Tit. 2. *Janſenius, Arnaldus, & author Expoſitionis confixæ, per ipſum Edictum quo configuntur, abſoluti.* Tit. 3. *Ad Illuſtriſſimi, ac Reverendiſſimi Archiepiſcopi Pariſienſis Edictum, 20. Auguſti 1696. datum Quæſtiones non otioſæ*, quibus ſcilicet Archiepiſcopus cum ſuo contra Gerberonium Diplomate, indigniſſimè exagitatur. Attamen ubique Queſnellus gloriari magnificè ſolitus eſt, ſe eſſe *Pariſienſis Diœceſis Presbyterum*. Ita ſingulis *Proteſtationis* ſuæ contra Conſtitutionem *Unigenitus* exemplaribus manu propriâ ſubſcribit.

Quod verò in epiſtola ad Clementem XI. data anno 1712. die 22. Julii, & iterum 22. Septembris, ſubſcripſit ſe *Pariſienſis Diœceſis Presbyterum indignum*; Si cum impudenti adeò contra Archiepiſcopum rebellione conferas, dicturus indubiè es; nihil ſubſcriptione illa unquam à Queſnello prodiiſſe verius. Quis enim dignum cenſeat illâ Diœceſi Presbyterum, qui non ex ea ſolùm; ſed tota Gallia profugus, in ditione Catholica veſtem abjiciens Eccleſiaſticam, omnes Eccleſiæ poteſtates, etiam ſupremam libellis proſcindit infamibus, ipſum quoque ſuum Pariſienſium Archipræſulem propter æquiſſimam hæreſeos condemnationem, tantâ laceſſere audet temeritate? Vidimus ſæpius, Queſnellum ſcribentem nomine *Abbatis ad quemdam Romanæ Curiæ Prælatum* Pag. 4. *Quando Romanorum Pontificum fulmina juſta ſunt: Quando non apparet admixta eis paſſio, Quando veritati nullatenus præjudicant, Quando nihil feriunt niſi errores, & quando in forma legitima eos damnant, laudamus, & approbamus ſententiā, quanquā tribunal agnoſcere non poſſumus.*

Minùs etiam judicari voluit in Tribunali Archiepiſcopi Mechlinienſis in cujus Diœceſi ultra decennium latuit. Ipſum denique, quem ſuum publicè; ſed ſubdolè profitetur Antiſtitem Pariſienſem, veluti Reum ad ſuum evocat temerarius tribunal, Archiepiſcopalem contra Gerberonii hæreſim

reſim reſcindir ſententiam, ipſumque Judicem veluti de hæreſi convictum damnat. Nonne igitur Queſnellus meritò interrogabitur, quem igitur in terris judicem agnoſcere in dogmaticis velit? Alius non ſupereſt quàm Concilium Oecumenicum, quod ſatis conſcius eſt, minimè eſſe propinquum, prioremque ſibi fore vitæ terminum, quàm illius initium. Interea væ Regionibus, unde Sacra exulat Inquiſitio; ſi illas aliquando novitas invaſerit, audacium freta Sectatorum multitudine, & potentiâ patronorum! Humana tunc nulla authoritas erit, nulla cenſura coercendæ ſufficiens temeritati. *Romani* ſcilicet *majore pollent ingenio, quàm ut exiſtiment terreri nos* [inquit Queſnellus] *ſententiâ lata excommunicationis Pontifici reſervata*. Ita ipſe in epiſtola *Abbatis ad quemdom Romanæ Curiæ Prælatum* pag.30.

Pag.18. *Habemus nos hoc ſingulare præ aliis, quo nobis bene eſt, quodque ſemper retinebimus, eandem ſcilicet ſemper proſequi ſemitam, quidquid à Romanis Cenſoribus opponatur, & quodcumque Decretum ab hoc emanaverit Tribunali*. Unum iſtud è præcipuis novæ Eccleſiæ, & ſecurioris, ſi Superis placet, Ethicæ fundamentis eſt. Verùm talia non aperto Queſnelli; ſed obſcuro Abbatis fictitii nomine in publicum protruduntur. Aliud minùs horridum; ſed magis ſubdolum mavult ſuo nomine profiteri: *Excommunicationis injuſtæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro. Nunquam eximus ab Eccleſia, etiam quando hominum nequitiâ videmur ab ea expulſi quando Deo, Jeſu Chriſto, atque ipſi Eccleſiæ per charitatem affixi ſumus*.

Dixi *minùs horridum, & magis ſubdolum*; Superiores enim textus, nimium irreverentiæ præſeferunt erga Apoſtolicam Sedem, neque Chriſtianam ullatenus, minùs Sacerdotalem ſapiunt modeſtiam; ſed magis ſchiſmaticam temeritatem. Poſterior autem enuntiatio, quantumlibet appareat caſtigatior, juxta novæ uſum Eccleſiæ ad eundem prorſus deducitur effectum. Cuicumque enim ſtatutum fixumque animo eſt, Apoſtolicæ, aut alteri cuilibet derogare obedientiam Conſtitutioni, facile eſt contra eam accuſationis quidpiam comminiſci, unde *injuſtitiæ* vitium obtrudatur.

3 *Si* cavillationis nihil ratio ſuppeditat, apprehenditur dictum aliquod obſcurius ſive in Scripturis, ſive in Patribus, præcipuè Auguſtino. Quæ enim tam inſulſa hæreſis eſt, quæ non aliquod inde patrocinium ſibi fingat, & quaſi ſufficiens fundamentum, ut quidquid Eccleſiaſtica, vel ſæcularis, ſive ſuprema, ſive inferior poteſtas præceperit, in promptu ſemper ſit ôppoſitio injuſtitiæ; unde omnis mandati authoritas infringi, omnis ceſſare in ſubditis obligatio videatur. De hac fallacia pridem moniti ſumus à Vincentio Lirinenſi commonitorii cap.35. *Videas eos*, inquit, *volare per ſingula quæque Sanctæ legis volumina... lege Pauli Samoſateni opuſcula, Priſcilliani, Eunomii, Joviniani, reliquarumque peſtium, cernas infinitam exemplorum congeriem: prope nullam omitti paginam, quæ non novi, aut veteris Teſtamenti ſententiis fucata, & colorata ſit; ſed tantò magis cavendi, & pertimeſcendi ſunt, quantò occultiùs ſub divinæ legis umbraculis latitant; ſciunt enim fætores ſuos nulli ferè citò eſſe placituros; ſi nudi & ſimplices exhalentur: atque idcirco eos cæleſtis eloquii, velut quodam aromate aſpergunt*. Cap.37. *Si quis interroget quempiam hæreticorum: unde probas, unde doces?.... ſtatim ille: Scriptum eſt enim, & continuò mille teſtimonia, mille exempla, mille authoritates parat de lege, de Pſalmis, de Apoſtolis, de Prophetis, quibus novo, & malo more interpretatis, ex arce Catholica in hæreſeos barathrum infelix anima præcipitetur*.

Non minùs familiare eſt hæreticis ad Sanctos Patres refugium, eodem teſte Vincentio Lirinenſi Commonitorii cap.11. *Qui, cum ſub alieno nomine hæreſim concinnare machinantur, captant plerumque veteris cujuſpiam viri ſcripta, paulò involutiùs edita, quæ pro ipſa ſui obſcuritate dogmati ſuo quaſi congruant, ut illud, neſcio quid, quodcumque proferunt, neque primi, neque ſoli ſentire videantur*. Hinc pronus efficitur deſcenſus ad uſum præſentis Articuli. Quod enim Scripturis, quod Sanctis Patribus, Auguſtino præſertim à pluribus Conciliis, ipſiſque Romanis Pontificibus approbato congruit, quis dubitet, quin adoptetur innoxiè, atque ab omni juſto ſit anathemate ſecurum? Injuſti autem timor *inanis* eſt, maximè ubi de retinenda, vel abdicanda veritate dogmatica agitur. Tunc enim potiſſimùm occurrit Queſnelliani Symboli Articulus 91. *Excommunicationis injuſtæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro*.

Libellum Gerberonius famoſum edidit ſtylo ligato, quem *ſtrenam* vocat *Inquiſitoribus oblatam* anno 1700. Stropharum aliquot Gallicarum ſenſum exhibeo. „ Patiamini, ut Decreta omnia, omnes veſtras Conſtitutiones habeamus tamquam „ nullas, quibus proſcribitis Auguſtinum, cu-

„ cujus nequidem latinũ intelligitis idio-
„ ma. Millies dicite, in Janſenio doctri-
„ nam legi parum ſanam quinque Propoſi-
„ tionum, circa quas omnis verſatur diſ-
„ ceptatio. Contrarium teſtantur nobis
„ oculi, quibus plus habendum fidei eſt,
„ quàm omnibus veſtris Conſtitutioni-
„ bus, & Decretis. Cur Veſtra Politica
„ nobis prohibet *Panegyrim* [*Janſenianam*
„ Ægidii Candidi?] Hiſtorias nobis refert
„ veriſſimas, licèt vobis ignominioſas. Si
„ novus hic Panegyricus elegantiâ Ser-
„ monis, & fide Catholicâ inſignis, nihil
„ retulit niſi verum, quæ vobis ratio ſua-
„ dere tantam contra eum duritiem po-
„ tuit? Quando noxiam diſſolutorum claſ-
„ ſem, laxamque ejus proſcribitis Ethi-
„ cam, omnes agnoſcimus, & prædicamus
„ palam æquitatem judicii. Si igitur vul-
„ tis, ut veſtra, & Pontificum revereamur
„ Decreta, nihil condemnate inpoſterum,
„ niſi de cujus perverſitate conſtiterit „;
Janſeniſtis ſcilicet, penès quos ſolos eſt de legum ſive Pontificiarum, ſive Epiſcopalium æquitate judicium, à quo nulla ſit, niſi ad Generale Concilium appellatio.

Carmina ipſa Gallicè leguntur in *Proceſſu Officii Fiſcalis Curiæ Eccleſiaſticæ Mechlinienſis contra Domnum Gabrielem Gerberon Ordinis S. Benedicti Congregationis S. Mauri Religioſum presbyterum, qui è Gallia profugus ſub veſte laica, & ficto nomine Auguſtini Kergrè in Belgio per plures annos latitaverat* cap.6. continente *libellum alterum Additionalem* Procuratoris contra Gerberonium comparentem Bruxellis anno 1703. 20. Decembris.

4 Libellum Gerberonii famoſum acceperat Walonius Romæ initio anni 1700. de quo ſcribens Queſnello die 30. Januarii, ita ſenſum ſuum exprimit: *Appulerunt huc ſtrenæ directæ ad Inquiſitores Romanos. Satis perſpicitur ſtylus, & modus eſſe Domini Kergrè. Qui venit ipſi in mentem componere verſus, & typis edere libellos iſtiuſmodi, qui non poſſunt non nocere, & concitare animos Romanorum?*

Procurator Fiſcalis pag.38. relatis verſibus famoſis, & Walonii de iis judicio, jungit quod ſtatuitur lege unica Codice de famoſ. libell. *Si quis famoſum libellum, ſive domi, ſive in publico, vel quocumque loco ignarus repererit, aut corrumpat, priuſquam alter inveniat, aut nulli confiteatur inventum. Si verò non ſtatim eaſdem Chartulas, vel corruperit, vel igne conſumpſerit; ſed vim earum manifeſtarit, ſciat ſe quaſi authorem hujuſmodi delicti, capitali ſententiæ ſubjugandum.* Iſtud ideò Procurator commemorat; quia Gerberonius, etſi ſcripto manu propriâ Catalogo Operum à ſe *editorum* convincitur de editione, negat tamen Opuſculum hoc à ſe compoſitum fuiſſe, quaſi hac ratione evaſurus capitale ſupplicium, quod Procurator eum eſſe promeritum demonſtrat juxta rigorem juſtitiæ, quia *famoſam Chartulam*, ut ait, ab alio ſcriptam, adeò non ſtatim corrupit, vel igne conſumpſit, ut ejus vim non uni ſolummodo, aut alteri manifeſtarit; ſed typorum ſubſidio expoſuerit oculis univerſorum.

Interim ea Gerberonii tergiverſatio, & trepidatio ex ſupplicii metu proveniens, parum ipſi honorifica eſt juxta Queſnelliani ſymboli Articulum 66. penès quem *timor paſſionibus brutalibus* comparatur: & penès 91. *Excommunicationis injuſtæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro*, quod Gerberonio minimè leve eſt, Janſenianæ contra omnes Pontifices veritatis defenſio. Proinde ſi conſequenter loqui, & agere novis Theologis placuerit, non deberet Gerberonium, & ſimile corporalis ſupplicii horror à tanti impletione debiti impedire. Suppono ſcilicet Gerberonium non diſcedere ab Arnaldi pro Janſenio Apologia, ubi pag.92. dicitur, quòd *ſicut aliàs ædificatio Templi reſervata à Deo fuerat Salomoni, ita fuerit reſervata Janſenio materia de gratia clariùs dilucidanda.*

Suppono etiam Gerberonio Ægidii Candidi, quo nullus ipſi audaciâ, & ſenſibus conjunctior eſt, placere ſententiam, quam in *Apologia Panegyreos Janſenianæ* legimus pag.22. *Demonſtrandum* [ſuſcipio] *perſpicuis rationibus, doctrinam Eccleſiæ magis jam eſſe illigatam Janſenio, ſeu perſonæ, ac ſcriptis ejus, quàm unquam perſonæ Athanaſii innexa fuit*; imò addit ipſe Gerberonius in *Reflexionibus Religionis, & ſtatûs* editis anno 1692. pag.8. *Si profeſſione ſolemni, & jure jurando aſſeritur, ſenſum hæreticum, qui in 5. Propoſitionibus eſt condemnatus, eumdem eſſe Janſenii, oportebit agnoſcere doctrinam Pauli Apoſtoli, & Auguſtini de Prædeſtinatione, & Gratia hæreticam eſſe, & condemnatam.*

Idem in *Adumbrata*, ut vocat, *Eccleſiæ defenſione* pag.1. jubet omnes credere *Eam quæ à Bajo, & Janſenio verè exponitur, doctrinam aliam non eſſe, quàm quæ genuina agnoſcitur Apoſtoli, & Auguſtini ſententia.* Suppono denique quod non inanis in ſenſu Queſnelli, & ei adhærentium ſit oſtentatio Cauſæ Arnaldinæ anno 1699. à Queſnello editæ,

editæ, cui præfigitur imago Arnaldi, & manu impoſitâ *Sancto Jeſu Chriſti Euangelio*, promittitur ejus defenſio *uſque ad effuſionem ſanguinis*. Quapropter illis novæ Eccleſiæ Doctoribus non leve debitum apparet Janſenianæ de prædeſtinatione, & gratia doctrinæ propugnatio, utpote Paulinis atque ita Euangelicis dogmatibus, integre conſentientis. Quæcumque verò eis contraria definitio, ſive Epiſcoporum, ſive Apoſtolicæ Sedis, neceſſariò injuſta eſt, quam proinde juxta novi Symboli Articulum 91. poſtponere oportet debiti hic qualiſcumque impletioni.

5 Quemadmodum ſuperiùs vidimus Gerberonium pro implendo ſuo Janſeniano debito contemnentem omnes Sedis Apoſtolicæ contra novam hæreſim definitiones, & quæcumque eas comitantur anathemata, ſic contra Galliæ Clerum eodem anno 1700. in Comitiis Generalibus congregatum, edidit Gallicè carmen famoſum ſtrophas ſeptemdecim complectens, è quibus tres quoad ſenſum, pro ſpecimine refero. „ Quæ Traditio, aut quæ Scriptura „ revelare potuit hanc definitionem [quod „ Janſeniana hæreſis non merum phantaſ„ ma ſit:] quod umbra, quæ neque ſubſi„ ſtit, neque durat non ſit verum aber„ rantis phantaſiæ figmentum? Nonne po„ tiùs, & veriſſimè dicemus Clerum no„ ſtrum ſomniaſſe, ac etiamnum dormita„ re, quàm quod phantaſma res aliqua „ ſubſiſtens ſit, quemadmodum ſervatâ „ judicii formâ à noſtris Præſulibus decla„ ratum eſt? Eccum ab iiſdem lege gravi; „ ſed infelici omine definitum, Auguſti„ ni ſententiam eſſe in Janſenio hæreti„ cam „. Quis proinde Auguſtini Batavi diſcipulus non exiſtimet, ſe fidei ſuæ debito adſtringi, ut talem à Gallicanis Præſulibus illatam, propulſet ab Eccleſia ſua contumeliam? Auguſtinum ſcilicet Africanum Batavo conſentire, indubitata Janſenianis ſuppoſitio eſt; ſed Catholicis Doctoribus ridicula, convicta, & exploſa centies, neque melioribus fundata rationibus, quàm Wicleffi, Lutheri, Calvini ab Eccleſiæ definitionibus provocatio ad Auguſtinum veluti damnatis ſuis opinionibus patrocinantem. Notandum hic Lectori Catholico, carmen illud contra Clerũ Galliæ, eſſe compoſitum pro Cantilena, ſive ut Gerberonius exprimit Gallicè *ſonnet*, ut etiam à pueris puelliſque in domibus, & per compita caneretur. Talis novæ Eccleſiæ religio eſt, talis eam propagandi modus perquam idoneus.

Iſtud etiam ex ſimilibus liquet, non ſolos Pontifices, Cardinales, & Romanæ Curiæ Adminiſtros Janſenianis eſſe deſpectui; ſed omnes etiam Epiſcopos, & Clerum Galliæ univerſum, quoties ſenſerint ſuis novitatibus adverſari. Unicum Comitiorum Generalium crimen fuit condemnatio libellorum, quibus Janſeniana hæreſis inter phantaſmata collocatur. Iſtiuſmodi autem Gerberonii, Queſnelli, Arnaldi, Ægidii Candidi ſcripta, qualia præſenti, & ſuperiore capite relata ſunt, cui Sapienti, & Catholico non perſuadeant, decantatam ab eis toties, & tam magnificè ſuam velut Auguſtini doctrinam, religionis puritatem, modeſtiam, pietatem, charitatem perpetuam, *omniſque expertem mixtionis*, nihil prorſus rei habere; ſed inter inanium phantaſmatum ſimulachra, & figmenta, locum ſibi non infimum vindicare?

CAPUT V.

Articulus condemnatus Janſenianæ rebellionis & pertinaciæ fomes perpetuus toto tempore Pontificatus Clementis XI.

1 Annus hujus ſeculi primus initium dedit Pontificatui Clementis XI. laudari hic ante Pontificatum meruerat ab ipſo Walonio, tanquam æqui & recti amans; in quo tamen iſtud diſpliceret unicum, quod crederet Janſenianam hæreſim aliquid rei eſſe, neque meris phantaſmatibus annumerandam: eſſe videlicet ſectam revera hæreticam, Diſcipulos & Auguſtini mentientium, contra quos utilis & neceſſaria ſit requiſitio juramenti juxta formulam à Rege Chriſtianiſſimo, & ejuſdem Regni Epiſcopis expetitam; atque ab Alexandro VII. præſcriptam.

Innocentius XII. omnium Ordinum, etiam Legatorum, qui ad Ryſvvicenſem pacem Hagam - Comitis convenerant, graviſſimis excitus querelis contra Novatores, reliquum in Hollandia religionis Catholicæ corrumpere & peſſumdare molientes, Congregationem inſtituerat ex Cardinalibus partim S. Officii, partim de Propaganda fide compoſitam, in qua negotium iſtud, referente Eminentiſſimo Albano, pro momenti gravitate diligentiſſimè diſcuteretur. Diſcuſſum eſt, judicatumque zizaniorum illic ſuccreſcentium indicia eſſe minimè levia; non expedire tamen ut ferretur ſententia, niſi evocato Romam, & audito Vicario

eario Apoſtolico. Vocatus fuit, & quidem ut famæ ejus conſuleretur & honori, non citatione juridicâ velut reus; ſed invitatione humaniſſimâ ad Anni Sancti Indulgentias, & viſitanda Apoſtolorum limina, quod ſingulorum debitum Epiſcoporum eſt ſingulis quadrienniis, ab ipſo ne ſemel quidem, tertio elapſo quadriennio impletum.

Addebatur etiam eſſe quædam ad Miſſionem illam pertinentia, de quibus ſibi Sanctiſſimus duceret eum ſuo Vicario conferendum. Verùm Vicario illo, qui erat Petrus Codde Archiepiſcopus Sebaſtenus, non benè ſibi conſcio, ideoque exquiſitis obtentibus iter ſubterfugiente, invitationem oportuit in imperium commutari additâ Vicariatûs Apoſtolici privatione, ni obtemperaret. Innocentius XII. Relatorem cauſæ inſtituerat Eminentiſſimum Albanum, qui antequam Vicarius Romam appelleret, promotus eſt ad Pontificatum. Sebaſteni mox ſecuta in Urbem receptio, non ſolùm benigna fuit; ſed etiam magnifica, miſſis obviam ad pontem uſque Milvium variorum rhedis Cardinalium, etiam Caroli Barberini, qui Congregationi præerat de *Propaganda fide*. Receptio illa Sebaſteni tam honorifica ab itineris ejus & defenſionis ſociis, mox in Belgium perſcripta, à Gazettariis illic celebrata eſt, & variis exornata circumſtantiis, non abſque præcoci omine ſucceſſuræ feliciter cauſæ principalis. Toto ea biennio pertractata eſt diligentiâ maximâ: auditus Sebaſtenus quoties & quantùm voluit; ſed tandem ab Eminentiſſimis Patribus, atque ipſo in primis Sanctiſſimo deprehenſum eſt, eum non poſſe diutiùs in Vicarii Apoſtolici munere abſque gravi animarum periculo, imò pernicie tolerari. Quare primùm ſuſpenſus à munere, poſtea penitùs ſublatus eſt.

2 Proponi ipſi Romæ Clementiſſimus Pontifex curaverat, num ſi ſuprema authoritas ab ipſo exigeret juratam ſubſcriptionem formulæ Alexandri VII. contra Janſenium, animo foret ad obediendum parato. Hic lapis Lydius fidem Sebaſteni exploravit, detexitque hypocriſim. Poſt affectatam enim hactenus pietatem, quando ad profeſſionem fidei ventum eſt, ſcripto declarare non eſt veritus; Non permittere Chriſtianam ſimplicitatem & veritatem, ut talis à ſe fieret ſubſcriptio juramenti. Tale credidit incumbere Janſeniano Antiſtiti, & novarum partium anteſignano debitum, ſpreto qualicumque cenſuræ, aut etiam privationis periculo. *Excommunicationis injuſtæ metus nunquam nos impedire debet ab implendo debito noſtro. Numquam eximus ab Eccleſia, etiam quando hominum nequitiâ videmur ab ea expulſi, quando Deo, Jeſu Chriſto, atque ipſi Eccleſiæ per charitatem affixi ſumus*, ut præſens docet Queſnelli Articulus. Contra metum carceris ſibi proſpexerat apud Acatholicos Hollandiæ Ordines, qui præſcindentes à munere Vicarii, eum repetebant veluti civem ſibi intrà menſes quatuor reddendum; clauſuri aliàs omnia Pontificiorum illic Oratoria.

Conſtitutio Theol. propugn. Tom. III.

Ne igitur unius in Urbe detentio rem Chriſtianam penitùs in Hollandia peſſumdaret, à Pontifice non ſolùm permiſſum Reo eſt, ſed etiam imperatum ut diſcederet, abſque ulla tamen ſpe muneris unquam exercendi. Antequam Româ diſcederet, rogaverat Pontificem ut ſua Cauſa revideretur in plena S. Officii Congregatione, quæ quidem poſtulatio importuna, & tot Eminentiſſimis prioris Conventûs Patribus videri poterat contumelioſa, non tamen à Papa verè Clementiſſimo rejecta eſt. Verùm Reus inde graviorem retulit condemnationis ſententiam, & Vicariatûs Apoſtolici perpetuam privationem.

Luctuoſam miſeri Antiſtitis cæcitatem vel inde certiùs perſpicies, quod ille compertiſſimum habens, Jacobum Catſium Miſſionarium Ultrajectinum eſſe Sedi Apoſtolicæ rebellem, & à Clementis XI. apud Colonienſes Nuntio, ipſius mandato Pontificis, denuntiatione publica excommunicatum, nihilominus adeò ſibi non ſtatuerit fugiendum, quin ejus frui voluerit ad finem vitæ contubernio, atque ita quoque ſuam contra Pontificem rebellionem & cenſurarum omnium contemptum inſigni coronide reddere celebriorem. Dum lenta eum conficeret infirmitas, vitâ interim à medicis deſperatâ, tempus fuit Colonienſi Nuntio, ut ultimum ei charitatis officium impenderet, miſſo iteratis vicibus Coloniâ Ultrajectum Auditore ſuo, qui ſuprema ei ſalutis monita impertiret, orans & obteſtans, ne æternitatis iter, viris etiam ſanctiſſimis adeò terrificum, ab Eccleſiæ communione ſe junctus, temerè ſuſciperet.

3 Suggerebat autem pro ejus cum Sede Apoſtolica reconciliatione tria eſſe neceſſaria: primum ut Janſenianam hæreſim Alexandrinæ ſubſcriptione formulæ deteſtaretur: Secundum ut latæ contra ſe Pontificiæ ſententiæ ſe ſubmitteret: Tertium ut excommunicati ædibus fineret ſe efferri. Verùm quis credat eò provehi potuiſſe infauſti Antiſtitis pertinaciam, ut cùm plures in promptu eſſent Presbyteri, ægrumque inviſe-

viſerent nullo perſtricti anathemate, non tamen ab alio, quàm publicè excommunicato accipere, ut dicitur, Viaticū voluerit; quaſi non ſatis criminis ad Divini tribunal Judicis delaturus, niſi novum moriens accerſeret ſacrilegium. Illud nempe ultimum Janſenianæ vitæ debitum æſtimavit, à quo abſterrere debuerat incurrendus iterum anathematis reatus; ſed cujus totâ vitâ animum novitatis dementia occupavit, difficile eſt ut eam, ſicut oportet, exuat moribundus, mentis acie, morbi anguſtiis diſtractâ nimiumque debilitatâ. Neque defuit illi Janſenianus in ſchiſmate, & fortè hæreſi confirmator, inſtructus Queſnelliani Symboli Articulo: *Excommunicationis injuſtæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro. Numquam eximus ab Eccleſia, etiam quando hominum nequitiâ videmur ab ea expulſi, quando Deo, Jeſu Chriſto, atque ipſi Eccleſiæ per charitatem affixi ſumus*.

Repulſus itaque ſemel ac iterum Nuntii Apoſtolici Auditor Coloniam redux, de immobili Antiſtitis contumacia Dominum ſuum reddidit certiorem, atque hic Pontificem Maximum, à quo caſus ad Congregationem S. Officii delatus, ſacrum illud tribunal horrore perculit, expreſſitque ab eo luctuoſam ſententiam privandi cadaver ſepulturâ Eccleſiaſticâ, atque infelicem animam ſuffragiis fidelium, ſi ante exitum mens ei ſanior non rediiſſet. Proximus autem Curſor Romam detulit Rei obitum in pertinacia, qua intellecta ab Eminentiſſimis S. Officii Cardinalibus prior ſententia confirmata eſt, atque à Summo Pontifice iterum approbata. Verùm minimè concidit animus Janſeniſtarum, qui vitam defuncti veluti ſanctam obitu feliciſſimo terminatam, elogiis immenſis & epitaphiis celebrarunt. Sepultus dicitur in pago Belgicè *Waermond*, Latinè *veraci ore*, atque idem locus propter etymologiam nominis à præcipuis ad ſepulturam deligi Janſeniſtis, etiam Queſnelli, ſi rectè memini, cineribus donatus.

S. Inquiſitionis ſententia contra duo Sebaſteni ſcripta, *Declarationem* & *Reſponſionem* prodiit anno 1704., lata die 3. Aprilis, feria v. Summo Pontifice præſente & approbante. Prohibiti autem & condemnari fuere Libelli iſti, *uti continentes doctrinas & aſſertiones ad minimum ſuſpectas, ſingulares, atque Eccleſiaſticis Conſtitutionibus repugnantes, quibus Chriſtifideles in jam damnatos errores induci, ac pravis opinionibus infici poſſent; ita ut nemini in poſterum cujuſcumque gradûs, aut conditionis exiſtat, eoſdem Libellos, vel eorum alterutrum ullo modo, & ſub quocumque prætextu imprimere, vel imprimi facere, aut impreſſos legere, vel apud ſe retinere liceat; ſed illi Ordinariis locorum, aut hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus, ab omnibus, qui eos habuerint, ſtatim & cum effectu tradi, & conſignari omnino debeant ſub pœnis in indice Librorum contentis*. In Regula autem Indicis decima ſic decernitur: *Si quis Libros hæreticorum, vel cujuſvis auctoris ſcripta ob hæreſim, vel ob falſi dogmatis ſuſpicionem damnata atque prohibita legerit, ſive habuerit, ſtatim in excommunicationis ſententiam incurrat*.

Libellos illos Archiepiſcopi Sebaſteni damnatos atque prohibitos eſſe ob falſi dogmatis ſuſpicionem, nudâ Decreti lectione convincimur. Nova autem Janſeniſtarum Ethica ſententiis inimica probabilibus, benignitatis expers, ſolis addictam ſe mentiens certis, & undequaque ſecuris, denique rigida nomine & oſtentatione, excommunicationes iſtiuſmodi propter ſuppoſitam injuſtitiam, novatoribus ſemper evidentem, monet deſpici oportere, & contrariis actibus abrogari. Quapropter utrumque Sebaſteni opuſculum Janſeniani novis in Belgio typis editum, & pluribus confirmatum vindiciis, ad manus omnium ſibi credulorum ſummâ impudentiâ divulgarunt.

3 Præcipuum Sebaſtenus contra Sedem Apoſtolicam defenſorem nactus eſt Paſchaſium Queſnellum, qui grati animi debitum à ſe maximè poſtulare cenſuit, hoc erga ſuum ſuorumque *Patrem Bonifacium*, ut in Janſeniana ciſra exprimitur. Edidit itaque pro eo *Monita*, quæ vocat, *Sincera ad Provinciarum fœderatarum Catholicos circa Decretum Inquiſitionis Romanæ &c.* Illic pagina 65. ait: *Peritiores interim Theologi Romæ & in Gallia, & quicumque legerunt Reſponſiones Archiepiſcopi Sebaſteni: atque de iis judicant non ex præoccupatione, cenſent illas omnino ſatisfacere, & confundere adverſantes*. Pag. 67. *Cauſa ejus erat tum æqua, ut nullum uſpiam tribunal ſit, in quo non triumphaſſet; ſi modò auditus fuiſſet à Judicibus non ſuſpectis*; Quales Queſnello & ſociis in Romana Eccleſia nulli ſunt.

Pag. 118. *Doctrina Ethica, & praxis Evangelii et Sanctorum Patrum eſt, quæ à Cenſoribus doctrina ſingularis, & prava vocantur opiniones*. Pag. 123. *Debetne in conſpectu fieri Apoſtolorum contra Archiepiſcopum, quod Imperatores idololatras contra Chriſtianos, Diis ſuis infenſiſſimos agere potuiſſet?* Pag. 141. *Et hoc quidem judicium eſt,*

quod

quod Romani vellent nos admirari, cuique vellent nos ſinè querela ſubſcribere! Faciat iſtud qui voluerit, ſeque injuſtitiæ tam enormis participem reddat; verùm omnes quibus intellectus ſanus, & voluntas recta eſt, eam ſemper gemitibus proſequentur, & ubi opportunum videbitur, etiam querelis. Pag. 150. *Maculam inurit Sancta Sedi quiſquis tale ei Decretum attribuit. Quapropter deberemus omnes vires jungere ad amoliendam hanc ab ejus nomine & dignitate infamiam... Quod qui non videt, oculos ſibi clauſerit neceſſe eſt.* Non deerit fortè inter Catholicos, qui tantâ Queſnelli contra Sedem Apoſtolicam impudentiâ, & contumelioſis clamoribus commotus, eos Sirenarum & Draconum planctibus comparet, de quibus Hieronymus in caput 1. Michææ, *Planctum ſunt* [inquit] *aliquando Dracones, quando viderint Draconem maximum captum, & in hamo pendere piſcantis, & mirè deſolatum: & lugebunt, quaſi filiæ Sirenarum.*

Ardentiorem *Pater Bonifacius* in Queſnello vindicem nactus eſt, quàm in Eraſmo Lutherus, pro quo moderatiùs; licèt non minùs nequiter illum perorantem legimus in epiſtola ad Fridericum Saxoniæ Ducem. *Hujus* [inquiebat] *lucubrationes nec tueri meum eſt, nec improbare, ut quas hactenus non legerim, niſi carptim. Certè vitam hominis nemo qui novit, non probat: quæ cùm longiſſimè abſit ab omni ſuſpicione avaritiæ, atque ambitionis, & morum innocentiâ vel apud Ethnicos favorem inveniat &c.* Lamentantes etiam Dracones hæreticos, Pelagianos ſcilicet Antiſtites Cœleſtino Pontifici ſcribens exhibet Neſtorius, mox futurus ipſe Draco maximus. Sic eum Baronius ſcribentem refert anno 430. num. 3. „ Julianus, & Florus, & Orontius, & Fabius, „ dicentes ſe Occidentalium partium Epiſcopos, ſæpe piiſſimum, & prædicatiſſimum Imperatorem adierunt, ac ſuas „ cauſas defleverunt, tanquam orthodoxi „ temporibus orthodoxis perſecutionem „ paſſi: ſæpe eadem & apud nos lamentantes, ac ſæpe rejecti eadem facere non „ deſierunt; ſed inſtant per ſingulos dies „ implentes aures omnium, vocibus lacrymoſis. „ Queſnelli in eo confidentior querela eſt, quod neminem ſinat Sedis Apoſtolicæ ſubſcribere judicio, ac ne Sebaſtenum quidem ſe ei ſubmittere, *ne injuſtitiæ tam enormis ſe reddat participem.*

Eadem Sebaſteno ſuggeſta de Catſio hoſpite ſuo ratio non illum paſſa eſt excommunicati deſerere contubernium, ne cenſura judicio ſuo injuſtiſſima, alterius electione hoſpitii, approbari videretur, quod eſt contra Chriſtiani hominis officium, magis etiam contra *debitum* Antiſtitis. *Debitorum* autem maximum in nova Eccleſia eſt, non abdicare à ſe Janſenii ſenſum circa quinque famoſas Propoſitiones à Sede Apoſtolica ſæpiùs damnatas. In hoc Sebaſteni conſenſio candori potiùs, quàm ſacrilegæ Queſnelli perfidiæ, quod ille cum animo Janſeniano componere noluerit juramentum Formulæ Alexandri VII. quod mirifica Queſnelli induſtria licitum definivit, ut jurejurando ſcilicet exterius affirmes, quod totâ negas & pernegas mente.

4 Illuſtriſſimus D. Joannes Baptiſta Buſſius Nuntius Colonienſis, qui nunc eſt Eminentiſſimus Cardinalis, anno 1711. die 17. Januarii, juſſu Clementis XI. Pontificis Maximi Joannem Chriſtianum Van Erckel Miſſionarium aliàs apud Delphenſes in Hollandia Apoſtolicum, declaraverat excommunicatum propter Libellum ab eo typis editum impium & ſcandaloſum, quem neque monitus retractare voluerit. Sententiam hanc Nuntius per literas ſignificavit die 23. Februarii quatuor vicinis Miſſionariis, quarum copiam nactus Erckelius novo opuſculo typis divulgato excommunicationem & literas Nuntii impudentiſſimè exagitavit. Sic nempe pag. 51. Miniſtrum Pontificium vellicat. „ Teſtatur D. Nuntius in epiſtola, ſe in magno mœrore, & „ perpetua cordis amaritudine verſari ex „ eo quod ad talia devenire fuerit compulſus; verùm qui omnes veritatis, juſtitiæ, „ juris ac rationis regulas tranſgreſſus noſcitur, deberet ab iſtiuſmodi abſtinere „ vocibus. Pergit Nuntius in epiſtola, „ paratum ſe aſſerere, ut abſolutionis mihi „ beneficium impertiat, modo illud factorum pœnitens expetiero. Sed nulla hic „ mihi opus abſolutione eſt; Quin Nuntium ipſum apud Summum Judicem ſecurus expecto, interim tamen dum adhuc in via ſumus, ſalutarem ipſi pœnitentiam exopto.

Idem Erckelius in priore Belgico Opuſculo cui titulus *Monitum &c.* pag. 23. „ Si „ (inquit) ineptam excommunicationis „ chartam diſcutere, animus eſſet, volumini implendo materia non deforet. „

Pag. 38. „ Palpabiles errores, defectus, ineptias iſtius excommunicationis „ tam quoad materiam, & fundamenta, „ quàm quoad formâ ubique detegimus, & „ quomodo proinde nullam æquitatis ſpeciem, nihil roboris habeat. Prudentes „ igitur Catholici Regnum Eccleſiaſticarum

„ rum periti non ægre ferent, quòd audito „ ſapientûm conſilio, & fuſis ad Deum „ precibus declarem, me excommunica- „ tionis ſententiam ob rationes varias ir- „ ritam æſtimare & nullam, quodque eâ „ prorſus contemptâ gregem meæ ſolici- „ tudini commiſſum, more ſolito euratu- „ rus ſim, & functiones cæteras obiturus, „ confidens pariter eundem ſapientiâ ſatis „ imbutum, caſſis fulminibus & tonitribus „ minimè terrendum.

Idem Nuntius mandato Sanctiſſimi excommunicationis ſententiam biennio ante, nempe 1709. 14. Martii divulgaverat adversùs Matthiam Torkium Ultrajecti in Hollandia Miſſionarium, contra quam mox Torkius inſurrexit infami Opuſculo in lucem edito 8. Aprilis. Illic pag. 7. dicitur: „ Si tale mandatum Pontifex, quale refert „ excommunicatio, dederit, malo credere „ Sanctiſſimum deceptum fuiſſe, quàm hor- „ rendæ adeò injuſtitiæ complicem. „ pag. 14. „ Tam injuſtam ſententiam audet „ Nuntius pronuntiare, *Chriſti nomine in-* „ *vocato*, &, ut quidem ait: *Solum Deum* „ *præ oculis habens*. Nonne iſtud eſt, Deum „ & ſanctiſſimam ejus religionem ludere „ ac irridere? „

Ibid. „ Si ulla me excommunicationis „ illius tangeret reverentia, ſi vel mini- „ mus ejus metus me angeret, deberem „ profectò aſinus eſſe, aut lepus, aut ſtul- „ tus. „

5 Talibus inſtituti moribus & documentis Hollandiæ Miſſionarii fuere ab Arnaldo & Queſnello ex Gallia transfugis: ante quorum adventum nihil in illis Miſſionibus unquam ſimile auditum eſt, imò nihil erat illic Miſſionariis erga Sedem Apoſtolicam reverentius, nihil ſubmiſſius. Definitio Queſnelli gemina digna ſchiſmatico, & novæ ſectæ Principe legitur in proceſſu, ſeu *Cauſâ Queſnellianâ* Art. 2. §. 5. pag. 139. Conſultus ab Heuſſenio, uno ex quatuor Sebaſteni Provicariis, à Clemente XI. depoſitis, Queſnellus fuerat, primò an in præſentibus circumſtantiis non eſſet licitum (contra Pontificem) recurrere ad Magiſtratum Acatholicum; Secundò an ſibi & ſociis à Sebaſteno conſtitutis Provicariis non liceat impoſito fungi munere, licèt à Pontifice omnis eis poteſtas adempta fuerit, & omne exercitium ſub anathemate interdictum. Dignus uterque tali Provicario caſus.

Utrumque certiſſimè licitum eſſe, definit Queſnellus; poſterius etiam neceſſarium. Prioris ab eo hæc ratio redditur: quia „ Evidens eſt plus rationis eſſe Hol- „ landiæ Magiſtratibus, ut diſpiciant, num „ Romanæ Curiæ Decreta nihil contineant „ regimini ſuo politico adverſum; non „ enim minima Monachorum cura noſci- „ tur, ut illuc introducant quidquid mi- „ nus tolerabile eſt ſub Romanorum jugo, „ atque hi pariter omni modo ſtudent ſuum „ in has Provincias invehere dominatum. „ In eam Queſnelli reſolutionem Procurator Fiſcalis ita breviter, ſed aptiſſimè animadvertit: *Quid hæc differunt à Calvini calumniis?*

Proſequitur Queſnellus. „ Proteſtan- „ tes ſunt indubiè magis idonei ut de cau- „ ſa Sebaſteni & adhærentium ei Presby- „ terorum contra Libellos famoſos ferant „ ſententiam. „ Inter iſtiuſmodi Libellos Queſnello & ſchiſmaticis ejus Miſſionariis ſunt Clementis XI. contra eos Brevia & excommunicationes à Colonienſi Nuntio juſſu Pontificis denuntiatæ. Sic etiam Torkius Libellum ſuum ſuperiùs memoratum concludit: *Obteſtans ſupremos Patriæ Magiſtratus, ut* [inquit] *me & cæteros injuſtè oppreſſos defendere ac protegere velitis, ne qui præ omnibus fidiſſimi & Reipublicæ* [Hollandiæ contra Pontificem Romanum] *utiliſſimi ſumus, non penitùs opprimamur*.

In *Cauſa Queſnelliana* pag. 248. refertur epiſtola Prauvvelii adhærentis Sebaſteno Miſſionarii ſcripta anno 1703. die 28. Maji ad Queſnelli Secretarium, occaſione Decreti Ordinum Hollandiæ contra Religioſos. *Is* [inquit] *fructus Pontificii Brevis* [contra Sebaſtenum & ejus ſocios] *eſt*: *eras alterum Hollandiæ diploma habebimus, quo Breve illud tanquam Libellus famoſus & ſeditioſus prohibebitur ... BONNA nobis tradita eſt: nunc intercepturi imus Namurcum, & liberaturi miſeros Lovanienſes* [à Romana Curia] *oppreſſos, denique ejecturi Blondum* [in cifra D. Internuntium] *& omnem illam hominum fæcem* [ſive ut in Gallico eſt] *&* TOUTE CETTE CANAILLE, *quæ viros opprimit honeſtos*. Pontificius ſcilicet Bruxellis Internuntius cum omnibus illic Apoſtolicæ Sedi obedientibus, fæx illa hominum eſt tam gravis & moleſta viris honeſtis, quales Prauvvelio non alii ſunt, quàm novæ Eccleſiæ devoti.

6 Suum etiam hic zelum deſiderari paſſus non eſt Hammius Berulliani Oratorii Presbyter vulgo dictus *Maſculus valde zeloſus pro Sancto Cornelio* (Janſenio) & vel inde forſitan inſtituendis Tironibus judicatus maximè idoneus; quibus etiam Libellos divenderet illius *S. Cornelii* dogmata complectentes. Is in epiſtola anni 1703. 28. Ja-

28. Januarii telinquit *aliis judicandum*, *an aberraverit à vero, qui proditurum Româ Antichriſtum aſſeruit, cujus nota primaria dominandi libido eſt*. Ibid. *Gens illa nulli cedere novit, at per fas nefaſque univerſo dominari*. Per nefas autem juxta præclarum hunc Tironibus præfectum indubiè ſit, quidquid *Sancti* ſui *Cornelii* dogmatibus definiri viderit adverſum: unde neque anathematis metu impediri ſe debere arbitratus eſt, quin Magiſterii ſui impleret debitum, documenta damnata tironibus inſpirandi & ſubminiſtrandi Libellos ad promovendam *S. Cornelii* Janſenii doctrinam ſtudiosè compoſitos.

Anno hujus ſeculi ſecundo Janſeniani doloſiſſimum excogitaverant ſtratagema, famoſum *Conſcientiæ caſum*, quo fingerent Presbyterum, qui Formulæ Alexandri VII. contra Janſenii ſenſum quinque Propoſitionibus comprehenſum, jurejurando ſubſcripſerat; nihilominus credens à Janſenio nihil eſſe traditum niſi orthodoxum: & proinde univerſam ejus doctrinam animo retinet, velut ſanam & ab omni intactam anathemate. Ita Janſenianus ſe exponens Confeſſario, ab hoc ſinè abſolutione dimittitur. Caſu autem ad Sorbonicos delato, quadraginta, ſubſcriptis nominibus, declararunt, non debuiſſe abſolutionis beneficium denegari.

Walonius Romæ accepto Reſolutionis hujus nuntio die 3. Februarii 1703. datâ ad Queſnellum epiſtolâ ſic reſpondit: *Maximi res momenti eſt, quod ſubſiſtente eâ Doctorum definitione, prætenſus Janſeniſmus in fumos abeat*. Non quaſi doctrina Janſenii per eam abolita in poſterum cenſenda ſit, imò per eam in ſcholis ſolium ipſi erigitur, cùm univerſæ ejus velut Catholicæ in mente retentio obeſſe minimè debeat, quin in Sacramento pœnitentiæ quilibet eam Confeſſario profeſſus, velut probè Catholicus abſolvatur.

Hoc modo quilibet univerſis Janſenii dogmatibus imbutus, nihilominus jurare poterit Formulâ Alexandri VII. & dum jurejurando declarat, ſe *Quinque Propoſitiones ex Cornelii Janſenii libro, cui nomen Auguſtinus, excerptas, & in ſenſu ab eodem authore intento, prout illas per dictas Conſtitutiones* (Innocentii X., & Alexandri VII.) *Sedes Apoſtolica damnavit, ſincero animo rejicere ac damnare*, poterit ſimul ſenſum Janſenii de iiſdem Propoſitionibus veluti ſanum, & Auguſtino prorſus conſentaneum, amplecti animo & inconcuſſa perpetuò firmitate confovere. Ita volumen Janſenii quantum eſt, de omnibus contra ſe Apoſtolicæ Sedis toto orbe receptiſſimis Conſtitutionibus, & condemnationibus triumphabit. Verùm ſubdolâ hac Janſeniſtarum machinâ ad Clementem XI. perlatâ Sanctiſſimus ſatis proſpexit, quò ea vergeret, ad notiſſimam videlicet hæreſim protritis omnibus contra eam Conſtitutionibus in Eccleſia ſtabiliendam. Quapropter die 13. Februarii anni 1703. duo contra eam fortiſſima Brevia expedivit: unum ad Regem Chriſtianiſſimum, alterum ad Cardinalem Noailles Archiepiſcopum Pariſienſem, ut exitialem adeò molitionem & audaciam debitis caſtigationibus reprimentes, in ipſis veluti incunabulis præfocarent.

Non defuere muneri ſuo Rex Chriſtianiſſimus atque Archiepiſcopus adigendo mox ad palinodiam Doctores, qui *Caſum conſcientiæ* temerariis ſubſcriptionibus approbarant. Queſnellus quoque operam ſuam commilitonibus in ſuſcepta profeſſione confirmandis minimè paſſus eſt deſiderari, commonefaciens eos officii ac debiti quod in ſuſceptione Doctoralis laureæ contraxerant per Chriſti Euangelia jurantes, ſe veritatem perpetuò, etiam effuſione ſanguinis defenſuros. Unde deducebat conſequens, eoſdem cenſuræ cujuslibet ſive à Pontifice, ſive ab Archiepiſcopo imminentis, ſive exilii & cujuſcumque ſupplicii forſitan gravioris, à Principe inferendi formidine injuſtè incuſſâ, non debere ab implendo debito impediri: & quidem, ut plus ponderis haberet adhortatio, Queſnellus ſe Epiſcopum mentiens eam typis edidit velut *Epiſtolam Epiſcopi ad Epiſcopum*. Sed plus valuit apud pleroſque Regis & Archipræſulis armatum juſtis comminationibus imperium, quàm inanis larva Epiſcopi & religionis. E quadraginta Doctoribus, triginta ſex approbationem improvidam retractavere, duobus interea ad Dei tribunal evocatis, duorum aliorum pertinacia, Regem, Archiepiſcopum, Facultatem Theologicam ſenſit perfidiæ & rebellionis ultricem.

7 Audiantur Sorbonica Comitia habita anno 1704. die 1. Septembris, quibus interfuere pluſquam centum, & quinquaginta Magiſtri. Illic *communibus votis ſic cenſuit Sacra Facultas, Propoſitionem qua dicitur ſufficere ſubmiſſio reverentiæ, & ſilentii circa id, quod Eccleſia definivit, circa Factum Janſenii, damnandam eſſe, ut temerariam, ſcandaloſam, injurioſam Summis Pontificibus, & Epiſcopis Galliæ, atque etiam, ut præbentem occaſionem renovandæ ex integro*

poſt

Digitized by Google

poſt damnationem Janſenii doctrinæ: & in quantum eadem Propoſitione dicitur, illud obſequium reverentiæ, & ſilentii ſufficere, etiam iis qui ſubſcripſere formulæ fidei, quæ adjunctum habet juramentum ex Sanctione Alexandri VII. prædictis notis hanc etiam eſſe adjiciendam, ut & adjicit, nempe quod faveat mendacio, & perjurio.

Doctrinam casûs conſcientiæ altiùs imbiberant Moniales Portus Regii, etiam antequam proponeretur Sorbonicis approbanda. Hanc ſibi retinendi debitum crediderunt indiſpenſabile, adeò ut nulla eas Eccleſiæ cenſura, utpote Magiſtrorum ſuorum judicio injuſta, ac ne Monaſterii quidem ab imis uſque fundamentis ſubverſio, ab errore peſtifero potuerit dimovere. Tandem ſingulæ per varios diſperſæ Monialium Conventus, poſtquam Catholicarum Virginum diù exercuere patientiam, ægrè ceſſere ardentibus Epiſcoporum monitis, nec niſi inſtante mox ad æternitatem itinere.

Clementis XI. ſaluberrima Conſtitutio *Vineam Domini Sabaoth* prodiit anno 1705. 17. Kalendas Auguſti. Hæc, ut ſecurim ad Janſenianæ hæreſeos radicem ponere viſa eſt, *Ægidio Candido*, ſectæ inter Janſeniſtas *Candidæ* primipilo, exhauſit patientiam dicam an rabiem? Præcipuum Sanctionis illius Apoſtolicæ, & nullo tempore condemnandum crimen penès Ægidium eſt quod ibi legitur: „ Iidem in-
„ quieti homines ſparſis undequaque Scri-
„ ptionibus, ac libellis, exquiſitâ ad fal-
„ lendum arte compoſitis, non ſinè gravi
„ Apoſtolicæ Sedis injuria, maximoque
„ torius Eccleſiæ ſcandalo docere non
„ ſunt veriti, ad obedientiam præfatis
„ Conſtitutionibus [Innocentii X. & Ale-
„ xandri VII.] debitam non requiri, ut
„ quis prædicti Janſeniani libri ſenſum
„ in antedictis quinque Propoſitionibus
„ damnatum, interiùs ut hæreticum dam-
„ net; ſed ſatis eſſe, ſi eâ de re obſequio-
„ ſum, ut ipſi vocant, ſilentium teneatur.
„ Quæ quidem aſſertio quàm abſurda ſit,
„ & animabus Fidelium pernicioſa, ſatis
„ apparet, dum fallacis hujus doctrinæ pal-
„ lio non deponitur error; ſed tegitur:
„ vulnus abſconditur, non curatur: Eccle-
„ ſiæ illuditur, non paretur: & lata de-
„ mùm filiis inobedientiæ via ſternitur ad
„ fovendam ſilentio hæreſim; dum ipſam
„ Janſenii doctrinam, quam ab Apoſtolica
„ Sede damnatam Eccleſia Univerſalis
„ exhorruit, adhuc interiùs abjicere, &
„ corde improbare detrectant.
„ Quin etiam eò impudentiæ nonnul-
„ los deveniſſe compertum eſt, ut veluti
„ naturalis honeſtatis, nedum Chriſtianæ
„ ſinceritatis obliti, aſſerere non dubita-
„ verint, præfatæ Formulæ à memorato
„ Alexandro Prædeceſſore præſcriptæ ſub-
„ ſcribi licitè poſſe etiam ab iis, qui inte-
„ riùs non judicant prædicto Janſenii li-
„ bro doctrinam hæreticam contineri.
„ quaſi verò contra quam ſcriptum eſt:
„ Qui loquitur veritatem in corde ſuo:
„ &: Qui jurat proximo ſuo, & non deci-
„ pit, hujuſmodi erroris Sectatoribus li-
„ ceat Eccleſiam ipſam jurejurando deci-
„ pere, ſimulque Apoſtolicæ Sedis pro-
„ videntiam fallere, dum ejuſdem Formu-
„ læ conceptis verbis loquuntur, quod
„ Eccleſia loquitur; quod tamen ſentit
„ ipſa, non ſentiunt: ſeque parere Con-
„ ſtitutionibus Apoſtolicis profitentur,
„ quibus animo contradicunt.

Tum approbatis, confirmatis, innovatis contra Janſenii doctrinam definitionibus Innocentii X., & Alexandri VII. „ In-
„ ſuper (inquit Clemens XI.) ut quævis
„ in poſterum erroris occaſio penitùs præ-
„ cidatur, atque omnes Catholicæ Eccle-
„ ſiæ filii Eccleſiam ipſam audire, non ta-
„ cendo ſolùm [nam, & impii in tenebris
„ conticeſcunt] ſed & interiùs obſequen-
„ do, quæ vera eſt, & Orthodoxi hominis
„ obedientia, condiſcant, *hac noſtrâ* per-
„ petuò valiturâ Conſtitutione, obedien-
„ tiæ, quæ præinſertis, Apoſtolicis Con-
„ ſtitutionibus debetur, obſequioſo illo
„ ſilentio minimè ſatisfieri; ſed damnatum
„ in quinque præfatis Propoſitionibus Jan-
„ ſeniani libri ſenſum, quem illarum ver-
„ ba præſeferunt, ab omnibus Chriſti fi-
„ delibus, ut hæreticum, non ore ſolùm;
„ ſed & corde rejici, ac damnari debere,
„ nec aliâ mente, animo, aut credulitate
„ ſupradictæ Formulæ ſubſcribi licitè poſ-
„ ſe, ita ut, qui ſecùs, aut contra quoad
„ hæc omnia, & ſingula ſenſerint, tenue-
„ rint, prædicaverint, verbo, vel ſcripto
„ docuerint, aut aſſeruerint, tanquam præ-
„ fatarum Apoſtolicarum Conſtitutionum
„ tranſgreſſores, omnibus, & ſingulis illa-
„ rum Cenſuris, & pœnis omninò ſubja-
„ ceant, eâdem authoritate Apoſtolica
„ decernimus, declaramus, ſtatuimus, &
„ ordinamus... Nulli ergo omnino ho-
„ minum liceat hanc paginam noſtræ Con-
„ firmationis, approbationis, innovatio-
„ nis, decreti, declarationis, ſtatuti, &
„ ordinationis infringere, vel ei auſu te-
„ merario contraire. Si quis autem hoc
atten-

„ attentare præſumpſerit, indignationem „ Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, „ & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

8 Hactenus Clementis XI. Conſtitutio, cui univerſa Chriſti Eccleſia, maximè Gallia prona aſſenſum præbuit atque obedientiam anno 1705. Dubitare de hoc neminem ſinunt tum ipſius Cleri in Comitiis Generalibus Lutetiæ congregati Acta typis edita, tum Eminentiſſimi Pariſienſis Archiepiſcopi epiſtola ad Clementem XI. data anno 1711., ac demùm ipſius Regis Chriſtianiſſimi data ad eundem Pontificem die 29. Junii ejuſdem anni. Verùm Ægidius Candidus contemptis omnibus Sedis Apoſtolicæ receptiſſimis ubique Cenſuris, utpote judicio ſuo injuſtis, in *Depulſione excommunicationis per Illuſtriſſimum D. Buſſi Coloniæ Nuntium Pontificium attentatæ in R. D. Matthiam Torkium* &c. pag. 13. ſic intrepidus enuntiat: *Quid, amabo, ullo tempore horribilius Eccleſia Dei vidit Conſtitutione illâ VINEAM DOMINI SABAOTH de exordio nuncupata?* Pag. 14. *Ecce ego minimus Sanctorum, in me recipio perfectam Janſenii cum magno Auguſtino, cum Apoſtolo Paulo, cum Chriſti Evangelio conſonantiam contra quoſcumque oppugnatores ad ſolares radios demonſtrare.* Ibid. *Nihilominus nullis jam de fœderato hoc Belgio venalis eſt Pontificis hodierni gratia, niſi juxta præfixam legem à D. Nuntio Buſſio, horrifica iſti Bulla Vineam Domini Sabaoth dictæ ſubſcribant. Ubi ſumus o dilecti, & electi Dei?*

In Hollandia es, O Ægidi! ditione Acatholica, non ſcripturus talia impunè ſub ullo Principe Orthodoxo. Quod omnes Eccleſiæ definitiones hæreſi tuæ adverſas, omnia anathemata deſpicias, velut injuſta, & hujuſmodi obtentu à tuis omnibus floccifacienda, pridem novimus. Quam jactas, te Janſenii cum Auguſtino, cum Paulo Apoſtolo, cum Chriſti Evangelio conſonantiam ad ſolis radios demonſtraturum, pridem à Janſenianis tentatum vidimus confidentiâ ſimili, ſucceſſu haud meliore, quam nacta fuerit Wickleffi, Lutheri, Calvini, de ſuo cum Auguſtino, cum Apoſtolo, Divinis literis conſenſu gloriatio. Quod te *Sanctorum minimum* appellas, & omnes tuos *Dilectos, & Electos Dei*, eodem ſenſu accipimus, quo illi memorati cum ſuis Diſcipulis hæreſiarchæ, Sancti, & Electi Dei à ſuæ ſectæ præconibus celebrantur.

Adeò autem non terretur Ægidius ille Candidus *indignatione Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus*, aut quibuſcumque iteratis toties Cenſuris, quibus Conſtitutionis illius tranſgreſſores ſubjacere Sedes Apoſtolica declaravit, ut ipſemet velut anathemate dignam Conſtitutionem dilaceret, atque univerſæ denuntiet Eccleſiæ reprobandam. Libello famoſiſſimo titulum fecit authoris temeritati, & impudentiæ parem: „ Denuntiatio Solemnis Bullæ Clementinæ, quæ incipit „ VINEAM DOMINI SABAOTH, facta „ univerſæ Eccleſiæ Catholicæ, ac præſertim omnibus Hierarchis ejus, tanquam, „ evertentis doctrinam gratiæ, qua Chriſtiani ſumus: tanquam reſuſcitantis Pelagium cum ſuis aſſeclis: tanquam objicientis Eccleſiam extraneorum ſcandalo: diffidia jam nimiùm diu durantia, „ acerbiùs exulcerantis, atque ſub ſenſus „ Janſeniani involucro, prima, & certiſſima „ Chriſtianæ pietatis, humilitatis, gratitudinis, ſpei, & charitatis principia, ac „ fundamenta, hoc eſt, gratiam Dei per „ ſe efficacem, & prædeſtinationem Electorum gratuitam, hæretico carbone „ notantis.

Titulo convenit apprimè totum Opuſculum, & quæ pag. 11. ſequitur concluſio: „ Quamobrem (inquit) ut unde cœpi, redeam, Conſtitutionem jam ſæpius memoratam ego minimus in domo tua, O „ Sponſa Chriſti! Præfectis omnibus per „ orbem ſparſis denuntio, ut inimicam „ gratiæ Dei, ut fautricem Pelagianæ ſuperbiæ, ut calumniatricem inſignis Epiſcopi (Janſenii) ut deſtructricem Hierarchici ordinis, per ea quæ extorqueri „ mandat perjuria, ut omnis boni, quod „ à ſola vera gratia manare poteſt, obtruncatricem, omnis mali iliadem, animarum „ ruinam, ſalutis excidium, & tuam apertam, & inevitabilem ſtragem.

9 Similia idem habet Ægidius in Auguſtini Iprenſis vindiciis uberioribus anno 1711. contra Archiepiſcopum Cameracenſem, atque ipſum quod magis mireris Paſchaſium Queſnellum, quâ parte *Denuntiationem Bullæ Clementinæ* invadunt. Archiepiſcopus ſcilicet doctrinam Ægidii; Queſnellus autem doctrinæ conſentiens ſolam inſectatur ſcriptionis imprudentiam, & acerbitatem, cujus ipſum reprehenſorem non minùs convicimus alibi, & ſæpius eum. Sic autem Ægidius pag. 43. „ Sed „ quidquid circumveniantur Pontifices, „ dormitent Epiſcopi, ſileant eruditi, me „ ſolum relinquant, Clementinam Bullam „ vanis effugiis, & cavillis frigidiſſimis „ tueri pergant, quidquid demum recla-

„ ment contra me inimici, vel deficiant à
„ me amici &c.

Pag.46. „ Veræ pietatis ædificium ex-
„ trui nullo modo poteſt, niſi poſitis à Cla-
„ riſſimo Janſenio Sanctiſſimis, & humilli-
„ mis innixum baſibus; qui & propterea
„ inter veræ ſapientiæ myſticæ patronos,
„ Doctores, ne dicam Coryphæos non im-
„ meritò numerandus eſt „. Aliàs contra
Steyaertium ſcribens cæteris Janſenianis ſe
audentiorem eſſe gloriabatur, *ſingularis ſum ego* [inquiebat] *donec tranſeam*. Cui
Steyaertius non incongruè reſpondit, in
mentem revocans Divinum oraculum,
quod horribilem vineæ ſuæ ſtragem conſiderans dixit: *ſingularis ferus depaſtus eſt eam*. Opto autem, etiam *fero* huic adeò
ſingulari, cujus manus contra omnes eſt,
& omnium contra ipſum, ut ad mentem redeat ſaniorem, antequam hinc tranſiturus
ſit ad Chriſtum judicem, cujus Vicarium
tot ſcriptis infamibus inſectatus eſt; ne
aliàs, qui *minimum Sanctorum*, *minimum ſe in Eccleſia* vocat, habeatur *minimus in Regno Cœlorum* ſenſu Salvatoris in Matthæi Euangelio cap.5. ut explicant Chryſoſtomus, &
Theophilactus apud A lapide: „ *Minimus*
„ *vocabitur*, vilis reputabitur, contemptui
„ erit in Cœlis Deo, & Sanctis Angelis,
„ quaſi hominum poſtremus, & planè in-
„ dignus qui in Regnum Cœlorum admit-
„ tatur, ideoque damnabitur, & relegabi-
„ tur ad gehennam. Unde S. Chryſoſto-
„ mus, & Theophilactus *minimus* inter-
„ prætantur nullus.

Petrus Gratianus famoſus in Hollandia
Miſſionarius, Janſenianâ quidem hæreſi
Ægidio conjunctiſſimus; etſi in Divini Codicis interpretatione ad graves uſque inimicitias diſſentiens, adeò non metuit Sedis Apoſtolicæ anathemata, quæ Janſeniani
ſenſus defenſoribus Conſtitutione *Vineam Domini Sabaoth* infliguntur, ut vel propterea ſuum ipſe Chriſti Vicario anathema
comminetur in Epiſtola altera ad Clementem XI. pag.3. „ Gratia Chriſti [inquit]
„ quæ à nullo duro corde reſpuitur, apud
„ Romanos impugnatur. Hæc tu Cle-
„ mens XI. coram vides, & taces, & probè
„ noſcis, & diſſimulas: & adhuc ægrè fe-
„ res quod dicaris inimicis gratiæ Chriſti
„ favere? Ad hæc enim non ſolùm taces,
„ quæ à te, ſi Chriſti gratiam, & charita-
„ tem haberes, deberent damnari, & ana-
„ thematizari; Verùm quod amplius eſt,
„ & horrendum, tu ipſe in Janſenio ean-
„ dem Chriſti gratiam, quâ Chriſtiani ſu-
„ mus, condemnaſſe videris, & diceris
„ apertè, non ſinè ſumma veriſimilitudine.
„ Parum abeſt quin dicam tibi anathema.
„ Verum eſt Domine Clemens, quod præ-
„ deceſſores tuos, etiam ipſum Alexan-
„ drum VII. hactenus excuſaverim, &
„ adhuc excuſo, & eximo ab hæreſi Semi-
„ pelagiana non ſolùm; ſed etiam Moli-
„ niano errore, qui pejor eſt priore. Aſt
„ Beatiſſime quidem in ore hominum; ſed
„ miſerrime Clemens, quomodo te exi-
„ mam non ſolùm à Moliniana hæreſi;
„ verùm etiam à tyrannide, & hæreſi alte-
„ rius ſpeciei?

Difficile id, fateor, Gratiano illi fuerit;
imò impoſſibile, quandiù helleboro, aut
alio remedio forſitan potentiore cerebrum
ipſi ab inſania expurgatum non fuerit.

10 In Queſnello, & omnibus ei adhærentibus, animum ab omni excommunicationis formidine liberum, reſtantur innumera ab eis edita in lucem opuſcula, quibus Bullam Unigenitus impugnant, condemnatam illic hæreſim, & ſubdolum ejus
patrocinium, ſpreto anathemate, reſuſcitantes.

Collectio Poematum circa Conſtitutionem prodiit anno 1714. plena ſatyris, & cantilenis contra Sedem Apoſtolicam, & Conſtitutionem, præfixâ Tertulliani Sententiâ adversùs Valent. cap.6. *Congruit, & veritati ridere, quia lætans* eſt. Unum tantummodo breve ſpecimen ex Gallico refero,
quod pro cantico obtruditur pagin. 28.
„ Cœlos repete Divina veritas, cui extra-
„ neæ in terris nullus uſpiam aſilus eſt.
„ Ut te exulare jubeat, proſcribit Conſti-
„ tutio Euangelium. Vix ipſa tibi Eccle-
„ ſia locus eſt ſecurus. Paſtores forſitan,
„ quorum zelus magnificè adeò jactari ſo-
„ let, pro tui defenſione Synodum cogunt;
„ Sed heu! Clerus etiam fortè nimium
„ docilis contrarium tibi Decretum ſuffra-
„ gio confirmabit. Gratia, lex, pœniten-
„ tia, amor Dei, & oratio uobiſne eritis
„ exitiales? Eritis indubiè ſi cenſuræ, &
„ omnibus ejus erroribus fides eſt „. Facilè perſpicis hinc, Lector, quàm procul
remoti ab excommunicationis formidine
ſint, quotquot ex Queſnelli inſtitutione
profecerint. Sed nempe omnia Vaticani
fulmina contra novos Auguſtini diſcipulos
vibrata Alpinis ſiſtûtur, ac diſſipantur montibus, ne ferire valeant Gallorum quempiam, aut Belgarum. Ita Malpaiſium de
Alexandri VIII. contra Articulos 31. anathemate declarantem vidimus in epiſtola
ad amicum anno 1691. die 2. Februarii.
„ Quando nobis abblandiebamur, nimium
cre-

Digitized by Google

„ creduli, quaſi Roma veritati patrocina-
„ retur, & juſtitiæ, proſiliens è Vaticano
„ fulmen terrifico murmure auribus no-
„ ſtris inſonuit, videbaturque verticibus
„ imminens minitari, niſi alliſum feliciter
„ Alpibus coerceretur.

Declarata quoque à Queſnello Tribunalis Pontificii recuſatio typis edita in Epiſtola *Abbatis ad quemdam Romanæ Curiæ Prælatum* Pag.4. Dein allegata recuſationis iſtiuſmodi, & contemptus poſſeſſio pag.18. & 30. nemini dubium relinquunt, quin obduratus Queſnelli ejuſque ſodalium animus ab omni liberrimus excommunicationis metu ſit. Quietem mentibus eorum præſtat imperturbabilem appellatio ad Concilium Oecumenicum, quod minimè veriſimile ſit Appellantium tempore futurum. Denique, etſi præſens adforet, quomodo contra novos Auguſtini diſcipulos ferri unquam poſſet excommunicationis ſententia, quando ad unius hominis punitionem conſenſus ſaltem præſumptus, requiritur univerſorum? Ita ſcilicet Queſnelli definit Articulus 90. *Eccleſia authoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Paſtores de conſenſu totius corporis, ſaltem præſumpto*: quo deficiente ſententia excommunicationis illegitima eſt, & ut non conſona ſuppoſitæ juris regulæ, eatenus videbitur etiam injuſta. Quæcumque autem hoc titulo à ſe, ſuiſque Ægidius Candidus abigit anathemata, in ipſos convertit Romanos Pontifices. Ita Opuſculo, cui epigraphe eſt: *Depulſio excommunicationis attentatæ in Matthiam Torkum*. Pag. 8. ait: „ Nullos toto orbe
„ Chriſtiano magis vinculis excommuni-
„ cationum irretitos eſſe, quàm Romanos
„ ipſos Pontifices, & eorum Miniſtros,
„ utpote qui maximè dirarum, & anathe-
„ matum, quorum aperta injuſtitia oculos
„ omnium peritorum ferit, terrificis fra-
„ goribus detonant: atque ita fit, ut eum
„ nullis hominibus calamitoſiùs agatur,
„ quàm qui dominantes ſuper populum
„ Dei, omnia ſe tonitribus, & fulminibus
„ ſuis concutere, ac ſternere poſſe cre-
„ dunt.

11 Idem Ægidius in *Auguſtino Iprenſi vindicato* anno 1711. pag.292. invehitur in Bullam *Cœnæ Domini*, atque excommunicationem à Clemente XI. emiſſam adverſùs ſcripta quædam Archiepiſcopi Sebaſteni, & Sociorum: „ Tum [inquit] qui
„ haſce tendiculas, aut caſſes fortaſſe effu-
„ gerint, quomodo ſe extricabunt è diris
„ atque excommunicationibus, quæ per
„ Brevia, aut Pontificias Bullas ſinè fine
„ quotidie invaleſcentes vibrantur in De-
„ fenſores quarumdam Propoſitionum
„ iiſdem Bullis, aut Brevibus damnata-
„ rum? Jeſuitæ cum ſuis quo pacto eva-
„ dent excommunicationes, jactatas ab In-
„ nocentio XI. in Protectores Propoſitio-
„ num verbotenus ex primariis eorum
„ authoribus deſcriptarum, & ab Alexan-
„ dro VIII. in Philoſophi defenſores pec-
„ cati? Ac viciſſim Janſeniani cum ſuis,
„ quo ſe pacto expedient ex anathemati-
„ bus Gregorii XIII., Innocentii X., aut
„ ejuſdem Alexandri VIII. detonantis in
„ defenſores Propoſitionum 31., quarum
„ aliquæ penès Janſenianos ad fidem per-
„ tinent?

„ His adde diras conjectas in libros
„ cujuſcunque artis, & ſcientiæ: modò
„ dumtaxat quidpiam in ſulſis, & toti retrò
„ antiquitati incognitis opinationibus ul-
„ tramontanis contrarium, vel delicatis
„ Romanorum auribus aſperum in ſe con-
„ tineant. Nam nequidquam perſonanti-
„ bus Romanis tonitribus, hujuſcemodì
„ libros omnium, quorum intereſt, mani-
„ bus teri, & ſinè ſcrupulo evolvi conſtat.

„ Calculo igitur ritè inito, ſi excom-
„ municationes à Curia Romana his, aut
„ illis de cauſis emiſſæ, apud ſuperos va-
„ leant, ferè totus Chriſtianus, qua patet
„ orbis, anathemarum vinculis irretitur,
„ & ipſa Univerſalis Eccleſia quodammo-
„ do à ſe exulat. Quin & inter cuncta
„ Eccleſiæ membra, quod mireris, nemo
„ illis ligaminibus fortiùs conſtringitur,
„ vel urgetur, ipſomet Romano Antiſtite;
„ quia ſecundum Scripturas, & Patres ex-
„ communicationes illegitimæ, in ejus ca-
„ put, à quo perperam feruntur recur-
„ runt „. Pag.293. „ Cùm igitur in aper-
„ to ſit, infinitas diras invitis Euangelii,
„ & Eccleſiæ legibus, à novis, & antiquis
„ Pontificibus, atque ab hoc non paucas
„ etiam emanaſſe, conſequitur juxta ſen-
„ tentias memoratas, cum nullis hac in
„ re calamitoſiùs agi, quàm qui dominan-
„ tes in Cleris omnia ſeſe fulminibus, &
„ fragoribus ſuis quaſſare, & concutere
„ poſſe credunt, & velut in ſublimi poſiti,
„ ſubjectos ſibi calcibus proterunt, & con-
„ culcant.

Hactenus Ægidii mendaciſſimis turgens ſuppoſitionibus oratio, quod nempe Anathematum Pontificiorum aperta injuſtitia omnium feriat oculos peritorum, accepta ab hæreticis putida calumnia eſt. Soli iſti ſcilicet eum inſtitutis in Janſeniſta-

ſtarum gymnaſio ſciolis aliquot libertinis, Ægidio judice, univerſam conſtituunt peritorum multitudinem. Gregorius Magnus in cap. 19. Job. cap. 12. *Habent hoc* [inquit] *hæretici proprium, ut de inani ſcientiæ ſua arrogantia inflentur, & rectè credentium ſimplicitatem ſæpe derideant, & nullius eſſe meriti vitam humilium ducant. At contra Sancta Eccleſia in omni quòd veraciter ſapit, ſenſum ſuum humiliter deprimit, ne ſcientiâ inflетur, ne requiſitione occultorum tumeat*; Et in cap. 30. Job. cap. 10. *Perverſæ hæreticorum mentes, dum ſibi ſuperbè intelle&um tribuunt, quaſi certas dare ſententias etiam de incognitis præſumunt: unde fit ut ipſa eos elatio, quæ intùs apud ſemetipſos elevat, à veritate foras repellat.*

12 Quod de Propoſitionibus quibuſdam Moralibus ab Innocentio XI. condemnatis, & peccato Philoſophico deſcripto ineptiſſimè ab authore, & juſtiſſimè prohibito ab Alexandro VIII. Ægidius comminiſcitur, quaſi Jeſuitæ inde paſſim anathemate conſtringanrur, jus tribuit accuſatis, ut ex adverſario quærant, num ordinis adeò numeroſi Theologum, vel alium quempiam, ſaltem unum in promptu habeat, qui Pontificium contra illos Articulos Decretum irreverenter exceperit, aut definitioni docuerit oppoſitum? Si deſignare neminem Ægidius valuerit, ſuam adeò præcipitem in calumniando corrigat debitâ palinodiâ temeritatem. Ante Eccleſiæ ſententiam errare, humanum, & veniâ dignum eſt, neque ulli obnoxium excommunicationi, quæ in errantibus ſupponit pervicaciam. Hæc autem procul eſſe ſolet à Religioſis illis, quos præ cæteris duxit adverſarius inſectandos.

Molinæum Cauſidici aliqui juriſdictionis Eccleſiaſticæ hoſtes, inde contra eam argumenta deprompturi, avidè legere dicuntur, parum veriti ſalutis naufragium; De quibus pridem memini à ſapientibus obſervatum, eorum ruinam à Magiſtris communiter provenire, quos in ſtudiis Philoſophicis nacti fuerint Janſeniano pulvere conſperſos, & cathedræ infenſos Apoſtolicæ. E fidelibus cæteris pauciſſimi ſcientes, & volentes prohibitorum voluminum lectionibus incumbunt. Quis Regni, aut Reipublicæ regimine, militiâ, mercaturâ, arte mechanicâ, vel agriculturâ diſtentus tempus terere amet volvendis opuſculis propter falſi dogmatis ſuſpicionem condemnatis? Talium ſolummodo lectioni, aut retentioni excommunicatio annexa eſt, quæ fortè vix unus attingat è millibus, niſi ubi Janſeniana perfidia lupos pro Paſtoribus intruſerit, novitatis virus ſtudio improbo diſſeminantes. Magis frivolum eſt, & ſolo dignum aſſeriore ſchiſmatico, quod dicitur *in aperto eſſe, infinitas diras invitis Euangelii, & Eccleſiæ legibus à Romanis Pontificibus, etiam non paucas à Clemente XI. emanaſſe.*

At nemini exploratum habenti Scriptoris ingenium, & fidem novam, occurret dubitatio, quin ſubintelligat *invitis fieri Euangelii, & Eccleſiæ legibus*, quidquid Janſenianis dogmatibus, & hæreſi adverſum eſt. Proinde fallit turpiter calculus ab Ægidio initus [etſi apud Superos Romanæ maximè valeant excommunicationes] *totum fere Chriſtianum Orbem anathematum vinculis irretiri, & ipſam quodammodo univerſalem Eccleſiam à ſe exulare.* Janſenianam in aliqua Galliæ parte, & obſcuriore Belgii angulo deliteſcentem, à religione, & ſalutis ſemita aberrare veriſſimum eſt, atque utinam ab Eccleſia univerſali, Catholicâ, & Apoſtolicâ exularet apertiùs! Etenim à ſinu, & corpore exitialis anguis remotior, non tam facile ejus depaſceretur viſcera: atque omnium ſententiâ, amicum mentiens proditor, longè pernicioſior eſt hoſte, infeſtum publicè animum declaranti.

Caſtigari pluribus *mereretur adverſarii* temeritas; verùm reſponſa hactenus Lectori catholico, & non deſipienti ſufficiunt; adverſario autem Janſenianâ pertinaciâ in ſenſum acto reprobum, vereor ne reſponſio amplior furorem augeret potiùs, quàm revocaret ſanam mentem. Quapropter ad diſſolvenda aliorum nobis hic adverſantium argumenta properemus.

CAPUT VI.

Nihil in Sacris Literis, vel Auguſtino eſt quod Queſnelliano dogmati ſuffragetur.

1 INter adverſarios convenit *in* oggerendo nobis Actuum Apoſtolicorum cap. 5. v. 29. *Obedire oportet Deo magis, quam hominibus.* A Collatore additur illud Joannis cap. 12. v. 42. & 43. *Verumtamen, & ex Principibus multi crediderunt in eum; ſed propter Phariſæos non confitebantur, ut è Synagoga non ejicerentur; dilexerunt enim gloriam hominum magis, quàm gloriam Dei.*

Obedientiam Deo potiùs quam homini-

nibus præſtandam eſſe, ſolus Atheus negabit; neque debuere Judæorum Principes, injuſtæ excommunicationis formidine, Chriſti prætermittere confeſſionem. Erubeſcentiæ hujus perverſæ ratio ab Euangeliſta redditur etiam vana gloria: *Dilexerunt enim gloriam hominum magis, quam gloriam Dei*. Haberi ſcilicet à Phariſæis, & Sacerdotibus maluerunt conſtantes in fide Patrum, quam recentis Sectatores Eccleſiæ, inquiunt Auguſtinus, Cyrillus, Beda, Chryſoſtomus, Theophilactus, & alii paſſim interpretes. Unde fides illorum convincitur fuiſſe deſtituta charitate, neque ad beatitudinem ſufficiens, ut dicitur ad Romanos cap. 10. *Corde enim creditur ad juſtitiam; ore autem confeſſio fit ad ſalutem*: & clara eſt Salvatoris ſententia Lucæ 9. *Qui me erubuerit, & meos ſermones, hunc filius hominis erubeſcet cùm venerit in Majeſtate ſua, & Patris, & Sanctorum Angelorum*.

Redit autem hic argumenti vitium, quod in pleriſque notavimus aliàs Scripturarum allegationibus, pro quocumque damnato dogmate penès adverſarios uſitatis, à termino ſcilicet particulari, ſive ut Dialectici ajunt non diſtributo, ad diſtributum, ſeu generalem deducta conſecutio. Excommunicatio illa Phariſaica non injuſta ſolùm injuſtitiâ qualicumque, aut leviſſimâ laborabat; ſed graviſſimâ, undequaque iniquâ, & illegitimâ, quæ excommunicationem prorſus irritam redderet, & ſacrilegam. Rurſus Chriſtianæ fidei profeſſio debita eſt jure Divino, & uti vidimus neceſſaria ad ſalutem. Quæ hinc iterum argumenti ſpecies eſt, quâ conficias, nullum eſſe adeò exile debitum, etiam juris ſolummodo humani, in pacto, vel promiſſione, in regula, vel conſuetudine non rigidè admodum obligante fundatum, à quo adimplendo non oporteat unquam injuſti cujuſcumque formidine anathematis abſtinere?

2 E Patribus contra nos adducitur præcipuè Auguſtinus, quem ubi adverſariis extorſerimus, facilè illi ſibi deſperandum conſpicient de patrocinio cæterorum. Citatur is lib. 1. contra Donatiſtas cap. 17. Gallicè quidem à præcipuo in Propoſitiones *Obſervatore*; ſed fraude ſubdolâ, & corruptiſſimè. *Spirituales* (inquit Auguſtinus) *ſive ad hoc ipſum pio ſtudio proficientes non eunt foràs; quia cum aliqua, vel perverſitate, vel neceſſitate hominum videntur expelli, ibi magis probantur, quàm ſi intus permaneant, cùm adversùs Eccleſiam nullatenus eriguntur; ſed in ſolida unitatis petra, fortiſſimo charitatis robore radicantur*.

Ita Auguſtinus, cujus ſenſus eſt: *Spirituales non eunt foràs*, ſive non ſe ab Eccleſia ſegregant, quemadmodum Donatiſtæ, & alii hæretici ſimul, ac Schiſmatici: ſed quæcumque eis adverſitas, fortè etiam ab Eccleſiæ Rectoribus accidit, patiuntur eam Spiritu Charitatis, neque *ullatenus adversùs Eccleſiam eriguntur; etiam cum aliqua, vel perverſitate, vel neceſſitate hominum videntur expelli, ibi magis probantur, quàm ſi intus permaneant*. Novatoribus hic maximè placet quod Auguſtinus dixerit *expelli videntur*, unde illi colligunt, non expelli eos reipſa. Confirmari quoque ſuam exiſtimant opinionem ex eo quod additur; *ſed in ſolida unitatis petra fortiſſimo charitatis robore radicantur*. Verùm quidquid obſcuritatis parere iſtud aliquibus potuit, clariſſimæ lucis fulgore depellitur, ex eo quòd Doctor Maximus ſtatim addit: *Ibi magis probantur, quàm ſi intus permaneant*.

Non igitur illi tunc juxta Auguſtini ſententiam intus permanent; ſed reipſa excluſi exulant. Iſtud conſpicatus Adverſarius in *Obſervationibus circa* 101. Queſnelli *Articulos*, adeò eſſe dilucidum, ut ſolus verborum intuitus de Auguſtini mente neminem ſinat rationis compotem dubitare, textum verſione Gallicâ doloſiſſimè corrumpit. Ubi enim in textu dicitur: *cùm aliqua perverſitate, vel neceſſitate hominum videntur expelli, ibi magis probantur; quam ſi intus permaneant; cùm adversùs Eccleſiam minimè eriguntur*, vertit Janſenianus interpres Gallicus: *Cette preuve les purifie davantage, que s' ils y etoient demeurez en paix*. Quaſi Auguſtinus diceret: *illa probatio eos magis purificat, quàm ſi ibi in pace permanſiſſent*. Nullum ſcilicet hac in verſione eſt oppoſitionis indicium inter *ibi*, ubi *probantur*, nempe extra Eccleſiam, & inter *intus*, ſeu in Eccleſia ubi eos *non permanere* aſſerit Auguſtinus: *Ibi magis probantur, quàm ſi intus permaneant*.

Illud itaque in Auguſtini ſententia *expelli videntur*, ſimile utcumque eſt ei quod de juſtis perſecutionem, etiam mortem patientibus dicitur Sapientiæ cap. 3. v. 2. *Viſi ſunt oculis inſipientium mori*, ſive ut A Lapide cum cæteris interpretatur, viſi ſunt oculis inſipientium *interire tam animâ, quàm corpore*. Ita Excommunicatio injuſta, quæ juxta receptiſſimam juriſperitorum Sententiam ſæpe valida eſt, non deſinit tunc hominem verè expellere ab Eccleſia, licèt non ſicut vulgus hominum hujus injuſtitiæ ignarum autumat, judicans reum culpæ minimè levis, & velut membrum mortuum, ac pu-

putridum, dum vitâ vivit interius perfectiſſimâ gratiæ, & charitatis.

3 Intorquetur nobis præterea fragmentum ex epiſtola Auguſtini ad Claſſicianum à Benedictinis Patribus in editione nova additum poſt epiſtolam 250. „ Iſtud planè „ non temerè dixerim, quod ſi quiſquam „ fidelium fuerit anathematizatus injuſtè, „ ei potiùs oberit, qui faciet, quàm ei qui „ patietur injuriam. Spiritus enim San„ ctus habitans in Sanctis, per quem quiſ„ que ligatur, aut ſolvitur, immeritam „ nulli pœnam ingerit: per eum quippe „ diffunditur charitas in cordibus noſtris, „ quæ non agit perperàm „. Hunc textum objiciens obſervator in Propoſitiones 101. remittit nos ad cauſam 11. quæſt. 3. Canonem 87. ubi hæc Auguſtini ſententia refertur, cum additione hujus gloſſæ in margine; „ Quidam prælatus inſulsè quem„ dam ſuum parochianum excommunica„ vit: Quæſitum fuit ab Auguſtino, cui ta„ lis ſententia potiùs obſit: & reſpondit: „ prælato; & hoc probatur una ratione, „ ſcilicet, quia Spiritus Sanctus nulli inge„ rit pœnam immeritam, & peccata tenet, „ vel dimittit ſecundùm arbitrium Dei, & „ non hominum „.

Unde patet, quòd Auguſtinus non de foro exteriori Eccleſiæ agat; ſed de foro Cœli; juxta quod *Spiritus Sanctus habitãs in Sanctis, immeritam nulli pœnam ingerit*; in foro enim Eccleſiæ, etiam ab eo cui Spiritus Sanctus propter privatã pœnitentiã reconciliatus integre eſt, nullo remanente pœnæ debito, penès Summum Judicem ſolvẽdo, non ideo ſtatim tollitur fori Eccleſiaſtici excommunicatio, ut ab omnibus jura callentibus agnoſcitur. Evidens iſtud fit in iis, quos Eccleſia, occurrente mortis articulo, abſolvit, quo poſtmodum deſinente, redit etiam ad ſanctificatos anathema. Non quaſi Spiritus Sanctus inhabitans, puniat innocuos; ſed Eccleſia caſtigat, nondum in foro ſuo, quantum leges humanæ exigunt, juſtificatos.

Præterea non negat Auguſtinus excommunicationis ſententiam, etiam injuſtam, inferre detrimentum ei, cui infligitur; ſed aſſerit graviorem inde provenire perniciem excommunicanti, propter reatum, quem contrahit ejus animus coram Deo; unde pœna ipſum manet longè gravior, quàm ſit malum quodlibet innocenti ab eo intentatum apud homines. Ideo ait Auguſtinus *Iſtud planè non temere dixerim, quod ſi quiſquam fidelium fuerit anathematizatus injuſtè, ei potiùs oberit, qui faciet, quàm ei qui patietur injuſtitiam*. Ubi ſupponitur non qualiſcumque injuſta excommunicatio, ad quam extenditur Queſnelli Articulus, etiam quæ ſervato juris ordine inflicta foret; ſed reſtringitur ad eam, quam malevolentia intulit Judicis. Unde iterum cum irrefragabili Auguſtinianæ ſententiæ veritate, optimè componitur Queſnellianæ perverſitas aſſertionis, ac proinde Pontificii contra eam anathematis à nemine fidelium revocanda in dubium æquitas; imò & conſideratis circumſtantiis, neceſſitas maxima.

Nihil itaque præſidii iterum habet Queſnelli damnata novitas, quod expectet à Doctore maximo, cui graviſſimam infert injuriam, in patrocinium eum vocando erroris adeò exitialis.

4 Similis reſponſio convenit textui qui à *Collatore* producitur ex Auguſtini *epiſt.* 78., aliàs 137. *Quid obeſt homini, quod ex illa tabula* [Diptychorum] *non vult eum recitari humana ignorantia; Si de libro vivorum non eum delet iniqua conſcientia*. Argumentum epiſtolæ eſt, quod exhibet Lugdunenſis editio anni 1586. „ Apparet quemdam è „ ſodalitio Auguſtini parum ſecundæ famæ „ juvenem intendiſſe crimen Bonifacio „ Auguſtini Presbytero, quod ab eo fue„ rit de ſtupro interpellatus. Cùm res evi„ dentibus argumentis, nec refelli, nec „ argui poſſet, *juſſus eſt uterque adire ſe*„ pulchrum Felicis Martyris, ut miraculo „ tranſigeretur judicium. Id ut clam fieret, „ curaverat Auguſtinus. Verùm quoniam „ res erumperet in notitiam hominum, hor„ tatur omnes ne temerè judicent, neve „ ob paucorum delicta, vel ipſi deficiant à „ pietate, vel de omnibus malè ſuſpicen„ tur: declarans, nullam fuiſſe tam feli„ cem ſodalitatem, in qua non aliquod „ flagitium extiterit. „

In Presbyteri innocentiam magis propendet Auguſtinus; quâ ſuppoſitâ, impudentiſſima fuerit juvenis accuſatoris *calumnia*. Uterque autem erat de Auguſtini familia: & accuſator quidem nondum ſacris Ordinibus ſaltem majoribus initiatus, ad eos *vehementiſſimè* aſpirabat; *cùm autem ego*, inquit Auguſtinus, *nullo modo adducerer, ei homini, de quo tantum* [calumniæ] *malum exiſtimarem, manus ordinationis imponere, aut per commendationem meam alicui fratri meo eum ſubintroducere, turbulentiùs agere cœpit, ut, ſi ipſe in Clericatu non promoveretur, nec Presbyter Bonifacius in ſuo gradu eſſe permitteretur. In qua ejus provocatione cùm viderem Bonifacium nolle quibuſlibet infirmis, & ad ſuſpitionem propenſis, de*

ſuæ

Digitized by Google

ſua vitæ dubitatione ſcandalum fieri, paratumque eſſe honoris ſui apud homines damnum perpeti potiùs, quàm in ea contentione, in qua non poſſet ignorantibus, & dubitantibus, vel ad malè ſuſpicandum proclivioribus ſuam demonſtrare conſcientiam, uſque ad Eccleſiæ perturbationem inaniter progredi; elegi aliquod medium, ut certo placito ſe ambo conſtringerent, ad locum ſanctum ſe peregrinaturos, ubi terribiliora opera Dei non ſanam cujuſque conſcientiam multò faciliùs aperirent, & ad confeſſionem vel pœnâ vel timore compellerent.

Nomen autem Presbyteri propterea non auſus ſum de numerò Collegarum ejus vel ſupprimere vel delere, ne Divina poteſtati, ſub cujus examine adhuc cauſa pendet, facere viderer injuriam, ſi illius judicium meo vellem præjudicio prævenire.... Et in Epiſcoporum Concilio conſtitutum eſt, nullum Clericum, qui nondum convictus eſt, ſuſpendi à Communione debere, niſi ad cauſam ſuam examinandam ſe non præſentaverit. Bonifacius tamen hanc humilitatem ſuſcepit, ut nec literas acciperet, quibus in peregrinatione honorem ſuum quæreret, ut in eo loco, ubi ambo ignoti ſunt, circa ambos æqualitas ſervaretur: & nunc, ſi vobis placet, ut nomen ejus non recitetur, ne iis qui ad Eccleſiam accedere nolunt, ſicut ait Apoſtolus, demus occaſionem quærentibus occaſionem, non erit noſtrum hoc factum; ſed eorum, quorum cauſa fuerit factum. Tum ſequitur allegata ab adverſario ſententia: *Quid enim obeſt homini quod ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia; ſi de libro vivorum non eum delet iniqua conſcientia?*

Ex integro autem, ut retuli, contextu liquet non fuiſſe illatum Presbytero anathema; hoc enim veluti pœna infligitur peccati, quod hic neque ab Auguſtino, neque ab ejus Clero, aut ullo Judice imputatur. Fuit itaque ſolummodo ſuſpenſio à Sacerdotii exercitio, & à recitando ejus nomine inter illius Cleri Presbyteros. Neque illa qualiſcumque ſuſpenſio, tanquam ſupplicium decreta fuit, utpote ad quod requiritur delictum, ſaltem ſuppoſitum; hic autem Presbyter à nullo Judice reus declaratur; ſed Auguſtinus ſolummodo monet, quod ſi Clericis ſuis ad impediendas gentilium & hæreticorum adversùs Eccleſiam calumnias expediens viſum fuerit, nomen ejus inter Presbyteros non recitari propter ignorantiam an reus ſit, an innocens, nolit in eo judicio habere partem, neque gravari conſcientiam ſuam; ſed eorum propter quorum maledicentiam evitandam ita deprimitur is, quem magis credit à crimine immunem, cujuſque interim prædicat modeſtiam & demiſſionem animi, quòd *hanc humilitatem*, ſive humiliationem *ſuſceperit, ut nec literas acciperet, quibus in peregrinatione honorem ſuum quæreret.*

5 Qualiſcunque autem, inquit Auguſtinus, ea ſit honoris apud homines jactura, exigui & quodammodo nullius, penès æquos & ſapientes arbitros, momenti eſt; *Quid enim obeſt homini, quod ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia, ſi de libro vivorum non delet iniqua conſcientia?* Humana dicitur ignorantia; non error. Cùm enim duobus oppoſitum aſſerentibus, non appareret evidens cui eſſet habenda fides, etſi major foret pro Sacerdote præſumptio, certum eſt, neminem potuiſſe contra eum prudens ferre judicium; ſed ſolummodo ſuſpendere aſſenſum in partem alterutram. Unde caſus hic adverſariis minimè favet; ſed officit. Non enim lata, vel intentata eſt excommunicatio, neque Auguſtinus cenſuit Presbyterum, ſuppoſitâ innocentiâ debuiſſe, vel potuiſſe proſequi in adimplendo Sacerdotis officio, ac detrectare iter ad alienum Epiſcopum ſinè teſtimonio, & literis commendatitiis Ordinarii.

Obfuit itaque Presbytero illi innocentiæ ſuæ penès cæteros ignorantia, ne in Sacerdotum numero nomen ejus ex tabula recitaretur, neque ſineretur offerre ſacrificium, neve ei ad alium Epiſcopum proficiſcenti à proprio Antiſtite commendatio, ſeu teſtimonium concederetur. Non igitur negat Auguſtinus abſolutè malum aliquod Presbytero illi accidere, etiam ſuppoſitâ ejus coram Deo innocentiâ: ſed ait ſcriptionem nominis in libro vitæ tanti ponderis bonum eſſe, ut ſicut cum eo comparatum bonum quodlibet temporaneum, exigui & nullius quodammodo momenti eſt, ita & malum omne temporale facilè contemnatur.

Non vident pro cæcitate ſua adverſarii, vel quod deterius eſt, nequiter diſſimulant, illius exemplo Presbyteri ſe condemnari potiùs, quàm adjuvari. Is enim quantumvis, ut ſupponitur, ab impoſito crimine immunis, demiſsè ſuſtinuit infamiam, abſtinuit à ſacrificando, & aliis ad Ordinem ſuum pertinentibus officiis; Queſnellus autem, & ejus ſocii contumaces centenis licèt excommunicationibus conſtricti, adversùs Supremum Chriſti Vicarium, ejuſque Conſtitutionem, totius aſſenſu Eccleſiæ confirmatam, deteſtabili inſurgunt pertinacia, ſacri-

crilegis pugnant contumeliis, ſacrificium verò adeò non prætermittunt, ut exemplo ſcandaloſiſſimo Queſnellus in apertum Sedis Apoſtolicæ, & inflicti ab ea anathematis contemptum, Miſſam celebravetit, non ſolùm publicè, ſed Patriarchali quodammodo magnificentiâ, pluribus Presbyteris ad aram aſſiſtentibus. Similem cenſuræ Pontificiæ, & totius quodammodo Eccleſiæ deſpectum nulla Catholicos inter ſpectaverat vetuſtas, omnis ſemper poſteritas horrebit & exectabitur.

6 Nullum denique adverſariis præſidium eſt in celebri caſu Innocentii III. cap. Literas. Extra de Reſtitut.ſpol. lib.2. tit.13. ubi interrogatus Pontifex de muliere, quæ ad reddendum marito conjugale debitum obſtricta à Judice ſub excommunicationis pœna, obedire nihilominus recuſabat propterea, quòd Matrimonium ſuum certò ſciret eſſe nullum; quamvis id probare non poſſet: interrogatus, inquam, hac de re Innocentius reſpondet: *Fruſtra in tali caſu adjudicaretur reſtitutio ſpoliato; cùm illa contra Deum non debeat in hoc Judici obedire; ſed potiùs excommunicationem humiliter ſuſtinere*. Ex caſu hoc maximè ſingulari, injuſtitiæ ſcilicet à fœmina certiſſimè cognitæ, neque minùs claræ malitiæ à Judice imperatæ forſitan contra naturæ legem nullâ authoritate Eccleſiæ diſpenſabilem, eruitur maleſana, & in ſimilibus refutata centiès concluſio de omittenda nunquam qualiſcumque impletione debiti, etiam leviſſimi, quoties injuſta fuerit, vel apparuerit excommunicatio.

Juxta Queſnelli Articulum 82. *Dies Dominicus à Chriſtianis debet ſanctificari lectionibus pietatis, & ſuper omnia Sanctarum Scripturarum*. Ideo plurimis in Gallia Latini idiomatis ignaris obtruditur Novi Teſtamenti verſio Gallica Montenſis, vel famoſior hodie Catalanneſis Queſnelli cum *Obſervationibus moralibus*: ſæpe neque verſio alia in promptu eſt. Debet igitur illa ab iis omnibus, nequidquam obſtante anathemate, diebus Dominicis legi, quia à novis Auguſtini diſcipulis declaratur inflictum ejus Lectoribus anathema injuſtum: *Excommunicationis* autem, inquiunt, *injuſtæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro*.

Innumeri piis Congregationibus, ſive, ut vocant, Confraternitatibus, & ſodalitiis adſciti, juxta præſcriptum regulæ intereſſe debent quotidie Miſſæ Sacrificio: Cappellani etiam ratione Beneficii celebrare; Multa alia iſtiuſmodi debita ſunt: unum præ cæteris memorabile, incumbens Theologis Doctoribus defenſio veritatis. Hæc autem, ut Queſnellus ejuſque ſocii judicant, traditur toto Janſenii Volumine, omnibus Michaelis Baji Opuſculis, damnatis ab Alexandro VIII. novorum Auguſtinianorum Articulis; maximè verò 101. à Clemente XI. proſcriptis, quorum cenſura penès novam Eccleſiam injuſtiſſima eſt, proinde minimè curanda, occurrente qualicumque debito, cujus impletio cum talis evitatione anathematis conſiſtere nequeat.

Hic te arbitrum poſtulo, Catholice Lector, an horrificæ, & latè adeò ſe extendentis invectio novitatis, imò fidei, & morum ſubverſio, deducatur legitimè è reſponſo Innocentii III. de caſu rariſſimo, & protſus ſingulari. Quamvis enim, ut ſuperiùs demonſtratum eſt, ſenſus Propoſitionis obvius neque conſonus veritati ſit, neque in Eccleſia tolerandus; attamen multò magis deteſtabilis convincitur conſideratâ ſimul circumſtantiâ authoris, & praxeos, omnem Eccleſiaſticam cenſuram, ejue debitam obedientiam eludentis. Perſpicit itaque, quiſquis voluntariè cæcus non eſt, præſentem Articulum cum reliquo conſpirare Queſnelli Syſtemate, quo ad impiam libertinorum Sectam via *latiſſima aperitur*. Iſtud primi Tomi exordio oſtendere cœperant Prolegomena eo ſucceſſu, ut cenſuerint viri ex omni ordine graviſſimi, eadem cum directa ad Filium Dei Unigenitum dedicatione ſufficere, ut Propoſitionum detegant turpitudinem, authoris eique adhærentium fidem peſſimam, fraudem hæreticis familiarem, & ſcopum bonis omnibus execrandum.

Verùm qualiacumque cum Dedicatione Prolegomena fuerint, nonniſi velitatio graviori prævia certamini, videri, me quidem judice, debuerunt, ſi compararentur eis, quæ trium reliquo tomorum opere ſecuta ſunt. Quin etiam; niſi me fallat *fiducia*, Tomus quartus, in ſolis decem, quæ *ſuper*ſunt Propoſitionibus, etſi non dogmaticis, plagam inferet novitati, quàm cuncta ſimul præcedentia, vix leviorem. Denique ſecutura ibidem Orbis Catholici pro Conſtitutione UNIGENITUS teſtimonia novam hæreſim conficient vulnere, nullis Janſeniſtarum artibus, aut fraudibus medicando.

FINIS TOMI TERTII.

I N D E X
CAPITUM, ET DOCTRINÆ
in his contentæ Synopſis.

SEXAGESIMA TERTIA PROPOSITIO DAMNATA.

Baptizatus adhuc eſt ſub lege ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore. *Obſer. Mor. Rom.6. cap.14.*

C A P U T I.

Propoſitionis impugnatio. à Columna 1. ad 9.

Sive in ſenſu verborum obvio, ſive cum circumſtantia authoris,. & aliorum ejus dogmatum connexione præſens Articulus accipiatur, cenſuram meretur minimè levem; Si juxta enunciationis latitudinem intelligatur, iiſdem tenetur Baptizatus legibus, quibus Judæus, etiam ceremonialibus: Quod non veritati ſolùm notiſſimæ; ſed fidei quoque catholicæ adverſatur: Si verò circumſtantia & alia authoris dogmata expendantur, Baptizatus omni non ſolùm habitu ſanctificantis gratiæ, ſed omni pariter ſupernaturali privatur auxilio, ipſique juxta Queſnelli ſententiam perpetua obvenit peccandi neceſſitas.

Longè à Queſnelliana diſſimilis eſt Angelici, aliorumque orthodoxorum interpretum explicatio textùs Apoſtoli à quo effati adeò exotici Queſnellus arripuit fundamentum; aliud enim eſt in ſenſu aliquo ſub lege eſſe, aliud ſub ea eſſe ſimpliciter *ſicut Judæum.*

C A P U T II.

Infringuntur adverſantium tela ſabricata temerè ex Sacris literis, & S. Thoma. à Col.10. ad 18.

Propoſitionis occaſio non data, ſed temerè accepta eſt ex pluribus Apoſtoli textibus, in quibus tamen, ut videre eſt, juxta Angelici commentarium nihil tale habetur, unde legitimè inferas Baptizatum &c.

Nec plus præſidii eſt damnato Articulo, quod Angelicus afferat in novo Teſtamento eſſe aliquos carnales nondum pertingentes ad perfectionem novæ legis; non enim hinc ſequitur quod ideo deſtituantur omnibus Chriſtianis immunitatibus & prærogativis, ſubjecti legum multitudini, qua premitur Judaiſmus: & longè aliud eſt, ad Chriſtianiſmi perfectionem, quæ charitas eſt, non pertingere, aliud à Chriſti excludi Eccleſia, & in ſervitutem incidere Judæorum. Vide totum ſententiæ objectæ contextum.

C A P U T III.

Immeritò allegatur pro damnato Articulo Auguſtinus. à Col.18. ad 26.

Auguſtinus lib. de natura & gratia cap.57. agens contra Pelagium inculcat neceſſitatem gratiæ, quia lex tantùm indicat facienda, ſicut Pædagogus, vires autem ad operandum non tribuit. Quod autem de timore enuntiat minùs honorificum, intelligit de naturali, quem extollebat Pelagius; non verò de ſupernaturali, qualis noſcitur eſſe timor gehennæ, qui non eſt ſerviliter ſervilis; ſed talis unde ſalutaris naſcitur attritio.

Duo juxta Bellarminum quaſi gradus diſtingui poſſunt in timore ſervili; *primus eſt quando impedit opus externum peccati; ſed non voluntatem: & hic timor eſt bonus; ſecundus eſt quando non ſolùm opus externum peccati, ſed etiam peccandi voluntatem coercet; & hic eſt melior, & de eo loquuntur Theologi cùm dicunt attritionem ex timore conceptam, diſpoſitionem eſſe ad juſtificationem, & Sacramento accedente juſtificare, ut perſpicuum eſt ex Concilio Tridentino Seſſ.14.c.4.*

Queſnellus nullum timoris gradum excipit, & utrùque eàdem afficit contumeliâ, imò ad beſtias rejicit: omnibus præterea legis tranſgreſſoribus, vel eam obſervantibus ſolo metu, omne penitùs denegat gratiæ auxilium, omnemque poteſtatem vel unius ſervandi præcepti, aut ullius vitandi peccati, niſi fortè incurrendo in Pelagianiſmum, à quo licet videri velit tantopere averſus, non ſatis ſe removet: Quid enim aliud ex duobus his in unum confluentibus conficias? *Baptizatus adimplens legem ex ſolo timore, eſt adhuc ſub lege ſicut Judæus.* Eſſe autem ſub lege ſicut Judæum, *eſt eſſe ſine gratia*, ſive *nullum omnino accipere à Jeſu Chriſto influxum; ergo &c.*

SEXAGESIMA QUARTA PROPOSITIO DAMNATA.

Sub maledicto legis nunquam fit bonum; quia peccatur, ſive faciendo malum, ſive illud nonniſi ob timorem evitando. *Obſ. Mor. Gal.5. v.18.*

C A P U T I.

Propoſitionis error multiplici ratione debellatur. à Col.27. ad 36.

Hæc Novatoris doctrina abrogat peccatoribus omne opus bonum, & omnia arguit peccari ſub *maledicto legis*, ſub quo omnis peccator eſt, nec poteſt non eſſe juxta Queſnellum: Quomodo enim ad pœnitentiam ſalutiferam ſe diſponat ille miſer? Non per novi delicti commiſſionem, hæc non eſt congrua ad juſtificationem præparatio; Non per Fidem, quæ cùm per Adverſarios ſit prima gratia, homini proinde non eſt libera; Non per charitatem, hæc in Nova Eccleſia cum Fide confunditur, ſeu in eundem confluit actum, ut conſtat ex Propoſ. 28. 49. 51. 58.

Dices cum Queſnello, nullo noſtro ad juſtificationem conamine opus eſſe. Sed hoc aſſerere non eſt Catholicum.

Pars ultima Propoſitionis aſſerit peccari, quoties malum declinamus ac deteſtamur ſolâ formidine, ejus error, cùm in 62. Articulo omnis generis authoritate, imò & ratione convictus fuerit, hic obiter expugnatur.

INDEX CAPITUM,

CAPUT II.

Eliduntur Adverſantium argumenta deſumpta ex Scripturis. à Col.37. ad 41.

Ex Apoſtoli textu Rom. c.6. v.14. *Peccatum vobis non dominabitur &c.* ſequitur quidem peccatum dominari infidelibus, & peccatoribus quibuſcumque, vel uno crimine, ſeu noxâ lethifera ſub poteſtate Diaboli redactis; non tamen tale eſſe ſeu peccati, ſeu Diaboli in ſingulos ſibi ſubditos dominium, ut nulla in iis actio honeſta ſit, ut Queſnellus aſſerit; nec ejus Propoſitionis alius poteſt eſſe ſenſus, niſi *ſub maledicto peccari ſemper*; aliàs prioris periodi confirmatio eſſet ineptiſſima.

Ex alio Apoſtoli loco *Quicunque ex operibus* &c. à *Collatore* nobis objecto nil pariter, ſuppoſitâ Angelici explicatione, pro eodem Articulo eruitur. Ex eo enim quod omnes qui in operibus legis confidunt, & quidem merè ceremonialibus, ſub maledicto ſint, neque ſe liberare ab eo poſſint per iſtiuſmodi legis opera, in quibus unicè confidunt, excluſâ Servatoris fide & gratia; minimè ſequitur, omnes qui hac ratione ſub maledicto poſiti ſunt, nunquam boni aliquid moraliter agere, nunquam à novo abſtinere vitio; ſed ſemper aut malis incumbere operibus, aut peccatum committere ſolâ illud formidine evitando.

CAPUT III.

S. Auguſtinus Queſnello minimè ſuffragatur. à Col.41. ad 57.

Quatuor hominis ſtatus ab Hipponenſium Antiſtite Enchiridii cap.118. num.31. deſcribuntur; ante legem ſcilicet, ſub lege, ſub gratia, in pace. Hinc concludunt Adverſarii, quod homines ſinguli ad quemcunque è quatuor ſtatibus pertinentes non ſolùm ſæpiùs; ſed in omnibus actibus ea impleant prædicata, quæ ſuo Ordini tribuuntur propria; nec animadvertunt, quod à majore parte deſumitur ibi denominatio.

Verum quidem eſt Beatitudini cœleſti, quæ quatuor ſtatuum poſtremus & unicus omnimodè perfectus eſt, competere, ut homines ſinguli in eo poſiti, ſint *in pace plena atque perfecta, ubi nulla eſt concupiſcentia carnis*: Sed non ideo in tribus aliis mortalium ſtatibus actiones ſingulæ cujuſcunque hominis in eorum aliquo conſtituti in idem conveniunt prædicatum. Aliàs omnia opera Infidelium eſſent peccata, & Philoſophorum virtutes eſſent vitia. Quod, ut ſuperiùs vidimus, eſt manifeſtè contrarium Summorum Pontificum definitionibus, ipſique Auguſtino, qui in aliquibus primâ hominum conditione comprehenſis aſſerit reperiri quædam opera bona, & ab omni immunia iniquitate: Si autem in Impiis & Idololatris admittendæ quædam ſunt actiones à rationis, honeſtatis, juſtitiæ regula non diſcrepantes, quo argumento veriſimili denegabitur omnis actio proba & innocua omnibus prorſus peccatoribus *ſub lege* degentibus, vel etiam ſub ejus maledicto?

Ipſi, inquies, ſub lege ejuſque maledicto liberrimâ ſe conſtituerunt voluntate: hæc evaſio in Queſnelli Syſtemate Propoſitione 39. 40. & aliis, frivola eſt; non enim potuit homo impedire ne in maledictum incideret.

CAPUT IV.

Fruſtrà Adverſarii patronum invocant Gregorium Magnum. à Col.57. ad 63.

In Hexaplis objicitur nobis textus Gregorii lib.9. Moralium cap.41. cujus circumſtantias diſcutere non poſſumus, cùm editio noſtra non numeret in illo libro niſi capita Quadraginta, nec in ultimo aliquid ſimile reperiatur; Verùm videtur ſenſus iſtiuſmodi: *Tunc ſolùm Deo vera obſequia reddimus, cum eum propter amoris fiduciam non timemus*; per vera obſequia intelligendo vera antonomaſticè, meritoria ſcilicet ex charitate perfecta, de qua dicitur à Joanne Epiſt.1. c.4. *Timor non eſt in charitate; ſed perfecta charitas foràs mittit timorem* &c.

Quod in objecta Gregorii ſententia ſequitur, *Nam qui à perverſitate operis ex timore reſtringitur, perverſa libenter ageret, ſi liceret, nequaquam ergo veraciter rectus eſt*, &c. de ignavo & naturali timore intellige, qui fugam pœnæ præferat vitationi culpæ: Aliam autem ſaniorem pœnæ formidinem, quæ ſit aptiſſima ad ſpem, dilectionemque diſpoſitio, agnoſci à Gregorio patet ex ejuſdem plurimis à nobis relatis textibus.

CAPUT V.

Refertur ſubdola Hexaplorum pro Queſnello Apologia. à Col.64. ad 66.

Si Hexaplorum apologiæ credimus, plurimis in Obſervationum Moralium libro, ſententiis aſſeritur bonitas timoris & utilitas; verùm quàm ea ſit frivola & fraudibus plena ex capite ſequenti intelligitur.

CAPUT VI.

Apologia ſubdola confutatur. à Col.66. ad 80.

Quatuor à Queſnello contra peccatores inferuntur calumniæ; videlicet quod nihil in ipſis unquam ſit operis boni: quòd omnis in illis actio peccatum ſit: quod in iiſdem omnis quæ apparet vitatio mali, ac proinde omnis quæ videtur oppoſita peccato actio honeſta profluat ex timore: quod nullum motivum aliud bonum formidinem comitetur. Ex his nullam à damnato Articulo vel authoris ſenſu amolitur textuum, quos copioſè Hexapla conquiſiverunt, collectio: Timor enim cujus Queſnellus in illis agnoſcit utilitatem, non eſt timor hominis à lege maledicti, de quo hic agitur, ſed hominis juſti, quod turpiter & fide peſſimâ diſſimulant adverſarii, ut eorum innixi principiis demonſtramus.

SEXAGESIMA QUINTA PROPOSITIO DAMNATA.

Moyſes, Prophetæ, Sacerdotes & Doctores legis mortui ſunt abſque eo, quòd ullum Deo dederint filium, cùm non effecerint, niſi mancipia per timorem. *Obſerv. Mor. in Marci caput 12. v.1.*

CAPUT I.

Error convincitur Scripturis Sacris, etiam ſuppoſito aliorum Queſnelli dogmatum præſidio. à Col.80. ad 86.

Solâ Ninivitarum pœnitentiâ, etiam juxta alia Queſnelli dogmata, præſens ejus articulus de errore convincitur. Quòd illa timore inchoata ad Deum clamaverit, & ab eo audita fuerit, clariſſimè Scriptura enuntiat, neque de eo ullus Catholicus dubitat; atqui per Queſnellum *Sola charitas eſt quæ Deo loquitur*: ergo inchoatam timore pœnitentiam dilectione terminarunt Ninivitæ; adeòque Jonas ſi prius mancipia fecerit per timorem, neceſſe eſt, ea in filios poſtea converterit per dilectionem.

CAPUT II.

Proſecutio librorum Sacrorum: ubi ſola Machabæorum hiſtoria convincendæ calumniæ ſufficit. à Col.86. ad 96.

Libro 2. Machabæorum cap.6. legimus Eleazarum Sacerdotem, non *inſtar mancipii* invitè pertractum; ſed *voluntariè* procedentem, imò præeuntem alacriter ad ſupplicium, libenter paſſum fuiſſe, cùm poſſet à morte liberari, & voluiſſe præmitti in infernum potiùs, quàm ſanctæ & à Deo conditæ legis conſtituta, quæ à puero optimæ converſationis actibus religioſè ſervaverat, diſſimulare, eorumque ſe fingere tranſgreſſorem.

Quale verò hoc modo vitâ diſcedens, exemplum ſuis reliquerit pro ſanctis & conditis à Deo legibus moriendi, Quales diſcipulos effecerit æquus arbiter ſtatuat ex ſeptem fratrum Machabæorum cum Matre ſupplicia, quorum paſſio etiam à Chriſtianis annua devotione Kalendis Auguſti meruit celebrari.

CAPUT III.

Idem error authoritate SS. Patrum & Interpretum, etiam Joſephi Hebræi teſtimonio convellitur. à Col.97. ad 105.

Sola Machabæorum hiſtoria utpote ad convincendum errorem ſufficientiſſima, Patrum, & Interpretum Commentariis illuſtratur, imò Chryſoſtomi, Ambroſii, Cypriani, Leonis, Gregorii Nazianzeni omiſſis brevitatis cauſa ſententiis, aliquid tantummodo ex Theophili Alexandrini commentario delibavi. „ victa ſunt [inquit] in eis omnia crudelitatis ingenia, & quidquid „ ita perſecutoris invenerat, *patientium fortitudo ſupe-* „ *ravit*, inter *pœnas magis paternæ legis, quam dolorum* „ *memores*... liber erat animus, & mala præſentia fu„ turorum ſpe deſpiciebant. Laſſabantur tortores, & „ non laſſabatur fides.„

Quid ſervile, aut liberorum fortitudini minimè congruum in his animadverterit Queſnellus? ſi certius Charitatis teſtimonium excogitavit, in medium proferat: hactenus apud omnes divini amoris probatio fuit piorum executio operum, & ſanguinis potiſſimùm pro cœleſtia reverentia mandati religioſa profuſio.

CAPUT IV.

Propoſitionis exponitur fundamentum & origo, unde plurimùm creſcit erroris perverſitas. à Col.106. ad 112.

Fundamentum erroris adeò adverſus Populum Dei electum contumelioſi, eſt Articulus ſextus, in quo ſumma Deo affingitur erga Judæos inclementia & crudelitas in exigenda ſub pœnis graviſſimis obſervantia mandatorum impoſſibili: quam falſitatem etiam poſtquam Alexander VIII. in Articulo V. inter triginta & unum damnaverat, Queſnellus ſuſtinere non veritus eſt, & ſuum ut defenderet errorem, eo temeritatis devenit, ut populum Judaicum in Atheiſmo, aut illi non diſſimili impietate perpetuò fuiſſe, quodammodo aſſerere non dubitarit; Etenim juxta Prop.57. *Totum deeſt peccatori, quando ei deeſt ſpes, & non eſt ſpes in Deo, ubi non eſt amor Dei*. Peccatorem eſſe populum & hominem quemlibet Dei non amantem, probatione non indiget maximè apud Queſnellum, penès quem, nec Deus eſt, nec Religio, ubi non eſt Charitas: hanc autem ab omnibus iſtius populi, utpote mancipiis, exulaſſe præſens Articulus enuntiat.

CAPUT V.

Conficta ex Sacris literis approbatio erroris deſtruitur. à Col.112. ad 118.

Pro ſua contra Judaicum populum confirmanda calumnia, ab Adverſario objicitur illud Joan.1. v.17. *Lex per Moyſen data eſt: gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt*. Illud ad Rom. cap.8. *Non enim accepiſtis Spiritum ſervitutis* &c. Et ad Corinth.3. v.7. *Qui & idoneos nos fecit miniſtros novi teſtamenti, non litera, ſed ſpiritu: litera enim occidit; ſpiritus autem vivificat*. In his tamen nullus Sacrorum Interpretum hactenus reperit novi Queſnelliani dogmatis veritatem; ſed omnes agnoſcunt, & nos cum ipſis agnoſcimus juſtitiam non eſſe per legem; ſed per fidem, & gratiam Chriſti meritis impetratam, non in Chriſtianis ſolummodo novi fœderis; ſed etiam in Moyſe, Prophetis &c. qui quemadmodum legis veteris imperfectio efficere non potuit, quin gratiâ ex Chriſti meritis acceptâ juſtificati fuerint, ita neque imperfectio miniſterio illorum propria, qua Sacerdotium vetus cedit novo, impedire illos debuit, ab excitandis hominibus ad Dei cultum, omniumque Mandatorum accuratiſſimam impletionem.

CAPUT VI.

Sancti Patres & Tridentina Synodus pro errore perperam adducuntur. Col.118. ad 123.

Qualis data Divinis oraculis, prorſus convenit etiam Patribus explicatio, nullumque ex his deducitur argumentum ad affirmandum quod ſalutifera Chriſti operatio ſeu gratia ante Incarnationem, Moyſi & Prophetis non denegata, ad ipſos tantùm in antiquo fœdere fuerit reſtricta, itaut aliorum nemini collatum fuerit juſtitiæ donum.

CAPUT VII.

Collatoris obſervatio dolo plena ſubvertitur. Col.124 ad 131.

Collatoris obſervatio eſt, quod Moyſes, Prophetæ &c. nullum Deo dederint Filium, *in quantum miniſtri fuerunt veteris Teſtamenti*; Hæc ſuppoſita reſtrictio eſt quidem proſcripti dogmatis mitigatio, ſed virus minimè imminuit, non enim audet benignam adeò de Queſnelli mente aſſerere interpretationem, quaſi videlicet agnoverit Moyſen, Prophetas &c. ſub alia conſideratione dediſſe Deo Filios per amorem; ſed ab hoc omninò præſcindit.

DIGRESSIO.

Parallelum inter Synagogam veterem, & novam Janſeniſtarum Eccleſiam.

PARS I.

Sintne Janſeniſtæ filii per charitatem, & non mancipia magis per timorem? Col.132. ad 147.

Quales diſcipulos, & quali imbutos ſpiritu, Deo dederint filios illi, qui ejurare quinque dogmata in ſenſu à Janſenio intento, & tamen ejuſdem ſenſum, velut innoxium, mente retinere non dubitarunt? Qui pœnitentiam vaferrimè ſimulantes, & quamcunque præſcriptam fidei profeſſionem amplexi, ut carcere dimit-

INDEX CAPITUM,

mitterentur, ad ſuos poſtea redeuntes, priorem perfidiam deteriore auxerunt pertinacia? ſi qui nè à gradu impedirentur Academico, aut beneficio excluderentur Eccleſiaſtico, Conſtitutionem, quam cane pejus & angue oderant, ſe admittere ſimularunt? ii qui abuſum Sacramenti ſacrilegum, nè Epiſcopis denuntiarentur, jactare minimè horruerunt? ſi qui Catonicam affectantes in publico gravitatem, cum ſexu tamen ſequiore clàm familiariores fuerunt, quàm hic deceat explicari, Quales, inquam, diſcipulos Deo dederint iſti Janſenianorum Heroes, & præpoſteri Catholicæ reformatores Eccleſiæ, tuo, lector catholice, ſubmittimus arbitrio judicandum.

PARS II.

An Queſnellus & ejus Secta in Hollandia Deo Filios dederit per Charitatem. Col.147. ad 156.

Queſnelli in Hollandia commoratio, temporis quantumvis exigui, benevolis tamen ejuſdem receptoribus maximè fuit perniciosa; hos enim tum hypocriſi, tum falſis de Romana Curia narratiunculis, à Sede Apoſtolica paulatim cœpit avertere, & in hæreſeos impietatiſque ſuæ trahere ſocietatem, nec alium eis niſi audaciæ, temeritatis, ac ſchiſmatis ſuggeſſit ſpiritum.

SEXAGESIMA SEXTA PROPOSITIO DAMNATA.

Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque adduci per inſtinctum naturalem, aut timorem ſicut beſtiæ, ſed per fidem & per amorem ſicut filii. *Obſerv. Mor. Hebr. 12. v. 20. edit. anni 1693.*

CAPUT I.

Propoſitio eſt contraria Scripturis & rationi. Col.157. ad 164.

Timorem paſſionibus Brutorum annumerat Queſnellus: Scripturæ tamen divinitùs revelatæ teſtimoniis erudimur, quod ille retrahit nos à criminibus committendis, commiſſa jubeat plangere, nobiſque omnium virtutum ſtudium, etiam charitatis perſuadeat: *Sapiens timet & declinat à malo*: Prov. 14. *Qui timet Deum, faciet bona*. Pſal. a. &c.

CAPUT II.

Damnatus error deſtruitur à SS. Patribus. Col.164. ad 173.

S. Gregorius hom. 34. in Evang. Prava mens, *ſi non prius per timorem evertitur, ab aſſuetis vitiis non emendatur*. S. Auguſtinus Tract. 9. in Epiſt. 1. Joan. *Opus eſt ergo ut intret timor primò, per quem veniat Charitas, timor medicamentum, Charitas Sanitas.* S. Bernardus: ſinè timore & amore Dei ſalus eſſe non poteſt. Præterea perſeverantiæ incertitudo, aut, ut ait S. Leo, *ne ipſi operibus pietatis elati deſerantur ope gratiæ, & remaneant in infirmitate naturæ*, omnibus etiam Sanctiſſimis, quamdiu in hac vita ſunt, non exigui timoris eſt argumentum.

CAPUT III.

Error Tridentino Concilio & Apoſtolicis definitionibus convincitur. Col.173. ad 177.

Tridentina Synodus Seſſ. 6. & 14. timorem, conceptamque ex eo deteſtationem criminum prædicat veluti perutilem reconciliandis Deo Peccatoribus diſpoſitionem.

Alexander VIII. Propoſitiones aſſerentes timorem gehennæ non eſſe ſupernaturalem inter 31. damnavit.

CAPUT IV.

Damnata Propoſitio adverſatur Scholaſticorum omnium, ac totius Eccleſiæ ſenſui. Col. 177. ad 183.

Per S. Thomam part. 3. quæſt. 85. art. 5. ad tertium *motus timoris procedit ex actu Dei convertentis cor.....* Per S. Bonaventuram lib. 5. cap. 4. timor ſervilis donum Spiritus Sancti eſt; ergo per neutrum ex iſtis Scholarum Principibus, quos ſecuti ſunt omnium ordinum & Nationum Theologi, timor eſt paſſio brutalis, qualis à Queſnello aſſeritur.

CAPUT V.

Propoſitionis origo & fundamentum. Col.183. ad 187.

Queſnellus in univerſo ſuo de Charitate Syſtemate, non aliam, ut Lutherus, agnoſcit gratiam Chriſti meritis præparatam, quàm Numinis dilectionem: hinc fit, ut per ipſum quicumque timor non genitus à dilectione, ideoque profluens ex amore proprio aut mundano, non poſſit non ab eo venenum contrahere, Deique diſplicere Sanctitati.

CAPUT VI.

Refelluntur argumenta oppoſita. Col.187. ad 194.

Apoſtolus ad Rom. 8. Non accepiſtis ſpiritum ſervitutis &c. Non agit de peccatoribus converti cupientibus; ſed de juſtificatis, & Deo charitatis ſpiritu intimè unitis, quibus ſpiritus amoris magis convenit, quàm timoris, neque hunc tamen velut beſtialem definit. Sic pariter 2. Timoth. 1. v. 7. *Non enim dedit Deus ſpiritum timoris*. juxta D. Thomæ, & Cornelii à Lapide interpretationem, intelligendus eſt timor humanus, mundanus, & Divino oppoſitus; non autem Dei vindicis, æternorumque ſuppliciorum timor.

Neque ſolidioris ratiocinii ſunt conſectaria, quæ ex D. Chryſoſtomi, Auguſtini, & Proſperi textibus deducunt adverſarii.

CAPUT VII.

Collatoris Obſervatio plena fraudibus convincitur. Col.194. ad 199.

Collator in ſuis Obſervationibus ſimulat, quaſi non timor, ſed ſola Charitatis, ſeu fidei per dilectionem operantis abſentia Queſnello diſpliceat; timor autem quoties ad eum ſaltem amor Numinis acceſſerit, bonus ſit, atque ad Deo appropinquandum utilis: ſimulat iſtud inquam, non aſſerit tamen, neque admittere poteſt, niſi ſubruto univerſo Queſnelli Syſtemate, cujus & nimiùm conſcius eſt & tenax; in quo, ut ſupra vidimus, nulla agnoſcitur fides ſupernaturalis, adeòque nec formido ex gratiæ ſubſidio, Chriſti meritis comparato, niſi ti-

Digitized by Google

ſi timor ipſe ſimul charitas benevola Dei propter ſe fuerit, vel ex ejus dimanans imperio.

SEXAGESIMA SEPTIMA PROPOSITIO DAMNATA.

Timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem. *Obſerv. Moral. in Luc.*19. *v.*21.

CAPUT I.

Error convincitur Scripturis Sacris. à Col. 199. ad 203.

Juxta Scripturam Sacram & Angelici interpretationem, Spiritus timoris Domini, eſt Spiritus Sanctus faciens in aliquibus timorem ſervilem, in aliis amorem. Ergo falſa eſt Queſnelli aſſertio: aliàs Spiritus Sanctus author eſſet impietatis, & blaſphemiæ; atque ita Spiritus Sanctus eſſe deſineret.

Præterea Deus apud Malachiam cap.1. Omiſſionem timoris ſui, & quidem ſervilis peccatoribus exprobrat: hæc autem exprobratio in Queſnelliana hypotheſi faceret hunc ſenſum, *Si Dominus ego, ſum ubi eſt timor meus*, non me repræſentans, niſi ut Dominum durum, imperioſum &c. qui ſenſus, ut patet, Divinâ Sapientiâ, & Sanctitate eſt indigniſſimus.

CAPUT II.

Error Traditioni, etiam Tridentinæ contrarius. à Col.203. ad 212.

Baſilius, Hieronymus, Bernardus, Auguſtinus Bonaventura, Franciſcus Saleſius, timorem ſervilem veluti bonum, utilem, ſalutarem, & Sanctitatis operatorium prædicant; idem ſentiunt Thomas Stapletonus, Jacobus Bajus, Guilielmus Eſtius, Joannes Eckius, Bellarminus, & Franciſcus Sylvius qui quæſt.19. art.4. enuntiare non dubitat velut dogma fidei: *Quod timor ſervilis ſit bonus, & ad ſalutem perutilis, fide certum eſt, definitum in Tridentino, & antea à Leone X. contra Lutherum.* Evidens itaque eſt timorem iſtum alieniſſimum eſſe à repræſentando ſibi Deo, ut injuſto, imperioſo, intractabili; cum iſtiuſmodi enim contra Deum contumeliis, minimè ſalutaris eſſet, minimè operatorius Sanctitatis, & provocandæ erga Deum dilectioni idoneus, ſed odio potiùs & deſperationi.

CAPUT III.

S. Auguſtinus iniquiſſimè à Collatore in ſubſidium vocatur.. à Col.212. ad 217.

Verba Auguſtini Epiſtolæ 145. ad Anaſt. num.4. juxtà Seraphicum, intelligenda ſunt de habitu peccati, in quo timoris ſervilitas conſiſtit, non autem de actu & generaliter; aliàs S. Doctoris ſententia Sacris literis & traditioni foret contraria, & ipſe ſententias ſuas mutua oppoſitione collideret. *Inaniter* itaque *ſe eſſe putat victorem peccati, qui pœnæ timore non peccat*, quia non hoc ipſo peccatum antea commiſſum expellitur; ſed remanet habitu, quo *peccator quantum in ipſo eſt, mallet non eſſe juſtitiam peccata prohibentem* &c. Interpretationi Seraphicæ addi poteſt alia cum eadem facilè componenda, ut videre eſt pag.215.

Quomodocumque autem ſententiam Auguſtini accipias, etiam in odioſo & maximè erroneo ſenſu qui ab Adverſariis obtenditur, ejuſdem allegatio ſemper eſt ineptiſſima, utpote nequaquam ad dogma propoſitum pertinens.

CAPUT IV.

Collatoris obſervatio Aquinatem inaniter fingit damnato Articulo ſuffragari. à Col.217. ad 220.

Angelicus in objecta à *Collatore* ſententia definit timorem ſervilem, non cujuſcunque generis; ſed qui majoris lucis gratiâ à Scholaſticis dicitur *ſerviliter ſervilis*: ineptè proinde à *Collatore* confunditur omnis timor pœnæ ab amore ſejunctus, cum *ſerviliter ſervili*, ſive cum eo, qui in Aquinatis ſententia *pœnam formidat ſicut principale malum*.

CAPUT V.

Diſcutitur fraudulenta Queſnelli Proteſtatio circa præſentem Articulum. à Col.220. ad 226.

Negat Queſnelius ſe aſſeruiſſe, timorem quemlibet *non ſibi repræſentare Deum, niſi ut Dominum durum* &c.; ſed tantùm id affirmaſſe de *formidine ſervili*, ſeu ut additum eſt in editione anni 1699. *de formidine merè ſervili & perperam intellecta.* Quidquid ſit de iſta additione, ea minimè extitit in editione anni 1693. neque prudenter à denuntiatoribus, aut judicibus potuit ſupponi, vel ſubintelligi: præterea Theologi communiſſimè non omnem formidinem merè ſervilem ſtatuunt *ſerviliter ſervilem.* Denique *perperam intellecta* effugium oſtenditur prorſus frivolum.

CAPUT VI. & VII.

Doloſa Queſnelli Proteſtatio de lege veteri exhibetur, & dolo convincitur. à Col.226. ad 242.

Inutilia & pariter fraudulenta ſunt quæ de infirmitate, impotentia, impoſſibilitate legis ad conferendam per ſe juſtitiam allegantur; cùm neque de iſtis ullus Catholicus dubitet, neque hinc apologiæ vel minimum damnatis accedat articulis; Neque enim in his de infirmitate legis, vel robore quæſtio eſt; ſed de infirmitate & impotentia hominis à Deo abſque ullo derelicti auxilio ſufficiente, ut aſſerit Queſnellus edoctus à Janſenio, inficiantur Catholici tutiore duce Angelico.

Doloſa quoque, & nimiùm claudicans eſt ſimilitudo, cum de prætenſa Judæorum veterum impotentia, quam Queſnelius modo *conſequentem & voluntariam* appellat, aſſerit eam non magis à lege, aut à gratiæ abſentia oriri, quàm vulnus mortiferum, quod homo ſuis ſibi armis intulit, profluat à lege ſuicidium prohibente, vel à Chirurgi abſentia, vel à privatione remedii. Diſpar ratio eſt multiplex. In primis Adæ Poſteri non propria, ut in ſimilitudine ſupponitur, ſed alienâ voluntate peccantes ſibi vulnus intulerunt.

Accedit quod cœleſtis noſter medicus Judæos in infantia juſtificatos, hoc ipſo ſuſceperit in amicos, pollicitus ſe eos minimè deſerturum, niſi peccato novo, & libero ab iis antea deſeratur.

Proteſtantis autem chirurgus ſi cum cœleſti medico comparari velit, ſupponendus eſt obſtrinxiſſe fidem ſuam, fore, ut hominem qui ſuis ſe armis læſerat, jam pœnitentem, veluti amicum & filium non dereret; ſed adforet ſemper arte & auxilio promptus reddere ſanitatem, niſi reſumptâ ultro malitiâ ipſum inhumanus repelleret.

SEXAGESIMA OCTAVA PROPOSITIO DAMNATA.

Dei bonitas abbreviavit viam Salutis, claudendo totum in fide & precibus. *Obſerv. Mor. Act. 2. v. 2.*

CAPUT I.

Damnatus error evertitur. à Col. 242. ad 247.

Abrogato jejunio, abdicata cum Sacramentis omnibus pœnitentiâ, expunctis omnibus Dei & Eccleſiæ præceptis, fide & oratione tantummodo retentâ, viam ſalutis abbreviat Queſnellus, & facilem rapiendi regni cœlorum methodum, Chriſto & Eccleſiæ ignotam, atque ad quietiſmum quodammodo vergentem fabricat, novamque hæreſim ex Euchitarum & Eunomii hæreſibus conflat.

CAPUT II.

Nihil in Sacris literis favet damnato articulo. à Col. 247. ad 253.

Pro ſolutione Sacrorum textuum quibus adverſarii innituntur, Tridentina ſufficiat expoſitio Seſſ. 6. cap. 8. ubi cùm dicitur *juſtificari hominem per fidem, ea verba* [inquit Concilium] *in eo ſenſu intelligenda ſunt, quem perpetuus Eccleſiæ conſenſus tenuit & expreſſit; quia fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis juſtificationis, ſine qua impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum ejus conſortium pervenire.* Non autem quaſi fides etiam ſola juſtificet, vel ſi Dei invocatio acceſſerit. Longiorem actuum ſeriem deſcribit Synodus, quibus homo diſponitur ad ipſam juſtitiam. Actuum autem illorum primus eſt fides, dein divinæ juſtitiæ timor: tertius ſpes, quartus Dilectio Dei, quintus tantum inde odium ac deteſtatio peccatorum.

CAPUT III.

Fruſtrà pro damnato Articulo allegantur Cyprianus, Auguſtinus, & Tridentinum Concilium. à Col. 254. ad 262.

Cypriani ſententia ab adverſariis allegata, nihil aliud aſſerit, quàm Deum gratias non denegare petentibus; ſed inde non ſequitur ſolam nobis orationem, nulla verò præterea opera bona eſſe neceſſaria ad ſalutem, ubi facultas non deficit, & urget præceptum.

Auguſtinus lib. 1. quæſt. ad Simplic. ait quidem, in nova lege *innumerabilibus* veteris legis *obſervationibus* duo Chriſtum dominum ſubſtituiſſe præcepta, fidei videlicet ſui in animo, & confeſſionis in ore; ſed non propterea abolitam Sanctus doctor cenſet ſpei, dilectionis, & in peccatoribus pœnitentiæ obligationem. *A fide* [inquit idem Sanctus hom. 16. de verbis Apoſtoli, *incipit homo; ſed quia & Dæmones credunt, neceſſe eſt addere ſpem & charitatem.*

A Concilio Tridentino ad quod ab Adverſariis remittimur, requiritur præter fidem, voluntatis motus, & quidem fide poſterior; non autem apparet quis voluntatis motus poſterior fide ad juſtificationem ſit neceſſarius, ſi in fide totum, quod ad ſalutem hic requiritur Deus concluſerit. Præterea aliud eſt quod fides ſit initium, fundamentum & radix, aliud quod ſit res ipſa ad quam radix dirigitur.

Queſnellus ne Calvini veſtigiis inſiſtere videatur, in opere Gallico cui titulus eſt *Conſtitutio Clementis XI. &c. cum obſervationibus* ad præſentem articulum ait, *opera ſupponi*: verùm quidquid de indicata ſuppoſitione operum aſſeritur, eſt fraudulentum. Conſtat enim ex univerſo ejuſdem Queſnelli Syſtemate, ipſum præſenti articulo, in fide qualibet, & oratione ex auxilio ſupernaturalis gratiæ elicitis conſtituere pondus ſufficiens ut juſtificent, præſcindendo ab omni opere, actibus fidei vel orationis ſuperaddito.

SEXAGESIMA NONA PROPOSITIO DAMNATA.

Fides, uſus, augmentum, & præmium fidei totum eſt donum puræ liberalitatis Dei. *Obſerv. Mor. Marci 9. verſ. 22.*

CAPUT I.

Propoſitionis error dejicitur. à Col. 263. ad 268.

Si uſus, augmentum, & præmium fidei tam dona ſint puræ liberalitatis Dei, quàm ipſius fidei initium, & illa gratia, qua vocamur ad cognoſcenda & credenda fidei myſteria; conſequens eſt *nos nihil mereri dum* conſtantes ac fortes in fide perſtamus; adeóque æternam illam ac beatam vitam quæ toties nobis in Scripturis ut merces proponitur, tam gratis Electis rependi, quàm gratuita fuit illorum ad fidem vocatio. Quod Scripturis, SS. Patribus atque Conciliis eſt manifeſtè contrarium.

CAPUT II. & III.

Referuntur teſtimonia, quæ pro damnato Articulo Collator accumulat, quorum nullum adverſario ſuffragatur; adverſantur pleraque; & novo Scripturarum ac Traditionis robore cenſura Apoſtolica confirmatur. à Col. 268. ad 277.

Nullus eſt inter Catholicos Theologus, qui cum Auguſtino, aliiſque SS. Patribus non fateatur gratiam Dei eſſe, quæ nos ad merendum idoneos conſtituit, quæ ſic conſtitutos illuminat, excitat ad opus bonum, & ad operandum illud vires præbet, ita ut illius ſit cauſa principalis; non tamen unica: *Dei enim adjutores ſumus in bonum*, & gratiæ cooperamur adeóque, ut ait Bellarminus, *poſito Dei voluntate, & pacto, quo non vult à nobis exigere opera noſtra gratis*, meremur illius augmentum, & vitam æternam.

Verùm itaque eſt quod ait Apoſtolus *nihil nos habere quod non accepimus*; quia quod habemus, venit à divina gratia vel vocante, vel præveniente, vel adjuvante: & ſic de nullo gloriamur niſi in Domino *qui omnia noſtro bono opera operatur in nobis*; ſed non ſinè nobis liberè cooperantibus.

CAPUT IV.

Doloſa Collatoris obſervatio confutatur. à Col. 278. ad 287.

Fidei ſuum eſſe præmium, adeóque & meritum, ſi Collatori credimus, admittitur à Queſnello qui, ut ait Collator, *compluribus locis aſſertè adſtruit meritum bonorum operum*. Verùm non *niſi* more ſuo ſolito, fraudulenter ſcilicet *præmium* fidei nominat Queſnellus, & ſanè quomodo poteſt *is* in fidei uſu meritum ſincerè agnoſcere, qui ab *actibus* meritoriis neceſſitatem antecedentem nullatenus removet, gratiæque operationem comparat operationi Dei *Incarnantis ſuum filium, aut reſuſcitantis, ex nihilo creaturas educentis aut reſuſcitan-

tant is mortuos? cujus videlicet *manum omnipotentem nihil impedire aut retardare poteſt.*

CAPUT V.

Queſnelli obſervatio diſcutitur. à Col.287. ad 298.

Demus Queſnello, quod dum liberalitatis vocabulo addidit *puræ*, noluerit, ut hic ait, ſignificare, *nos in operibus bonis nihil operari, nihil velle, nihil diligere; ſed habere nos velut inſtrumenta paſſiva, quæ à divina, prout hæc voluerit, gratia moveantur*: demus inquam, quod ipſe ſibi id non propoſuerit: quæ tamen libertas activa, & ab omni neceſſitate antecedente ſoluta ſtare poteſt cum definitione gratiæ ab ipſo tradita? quæ cooperatio libera & expedita, qualem poſtulat Eccleſia ad merendum in ſtatu naturæ lapſæ, fingi poteſt, cum ea gratia, cui non magis poſſumus reſiſtere, quàm creationi res increatæ, reſuſcitationi corpora inanima, ipſaque Chriſti humanitas Incarnationi Verbi reſiſtere poterant?

CAPUT VI.

Num Adverſarii ſe rectè ab Hæreticis diſcernant. à Col.298. ad 311.

Queſnellus hæreſeos notam à ſe amoliri cupiens, datâ operâ Janſenii loquendi modum devitat; idem tamen quod ille, ſentit ac verbis aliis enuntiat; Sic impoſſibilitatis nomine non utitur, nec aſſerit omnibus efficiente gratia deſtitutis mandata eſſe impoſſibilia; ſed affirmare eidem ſufficit, neminem ſinè efficiente gratia poſſe mandata ſervare, nemini illa ſervatu eſſe poſſibilia. Non dicit juxta hæreſim Janſenii *Chriſtum pro ſalute duntaxat prædeſtinatorum mortuum eſſe*. Sed omnes, quos Deus vult ſalvare per Chriſtum, ſalvari infallibiliter. Denique non exprimit cum Janſenio, quod ad merendum ſufficiat libertas à coactione; ſed idem affirmat, meritum conjungens cum illa gratia cujus effectus nequeat impediri.

Non magis à Calvino & Luthero, quàm à Janſenio in præſente materia ſecernitur.

CAPUT VII.

Examinatur Queſnelli Proteſtatio. à Col.311. ad 321.

Quadraginta Galliæ Epiſcopos hic cæcitatis arguere Queſnellus minimè dubitat: Verùm non oculis caruerunt quin Novatoris fraudes animadverterint, viderunt enim ab eo pugnantia inter ſe malignè conjungi, & cohærenter ad ſua principia non aliam bonorum operum mercedem, niſi fictam & impropriam ab eodem admitti.

Tridentinæ Seſſionis, cap.10. docemur quidem orare cum Eccleſia, *Da nobis Domine fidei, ſpei & charitatis augmentum*: illud proinde precibus impetrare poſſumus; ſed aliud eſt præmium ratione meriti; aliud per orationem impetratio; hæc poteſt peccatoribus competere, non meritum & præmium propriè dictum, quod ſtatum juſtitiæ neceſſariò ſupponit. Si quidquid in hac materia ſentiunt Tridentini Patres, idem Queſnellus, ut ipſe gloriatur, recipit, dicat cum illis anathema negantibus *liberum hominis arbitrium à Deo motum & excitatum.. poſſe diſſentire ſi velit*.

Non eſt quod Meldenſem Epiſcopum ſibi patrocinantem jactet Queſnellus, nunquam niſi deceptus pro ipſo ſtetit.

CAPUT VIII.

Prætenſorum Galliæ Theologorum obſervationes diſſolvuntur. à Col.321. ad 335.

Vana eſt Anonymi Queſnellum ſub nomine Theologorum Galliæ defendentis obſervatio: quaſi ille non de quolibet actu fidei locutus fuerit; ſed de eo qui charitatem præcedit, & quo ſe homo diſponit ad juſtificationem, quique ex omnium conſenſu meritorius non eſt; vana eſt, inquam, nam Queſnellus ea nunquam uſus eſt defenſione, imò ipſam rejicit, nec niſi ſibi contradicendo, etiamſi vellet, poſſet admittere.

CORONIS DISPUTATIONUM DE GRATIA. *à Col.335. ad 352.*

Hic habetur Dialogus Catholicum inter & Janſeniſtam, in quo oſtenditur quo pacto Queſnelli & Janſenii circa gratiam doctrina ducat ad Atheiſmum: Aſſerunt enim Janſeniſtæ in bonis, maliſque actibus neceſſitatem; ubicunque autem bene agendi neceſſitas, nullum meritum eſt; ubi peccandi, nullum demeritum. Adeòque fruſtraneum boni agendi, malique fugiendi ſtudium eſt. Deum ſibi prætereà fingunt injuſtum æternis punientem ſuppliciis reprobos, quorum nullus præſtare obedientiam potuit.

SEPTUAGESIMA PROPOSITIO DAMNATA.

Nunquam Deus affligit innocentes: & afflictiones ſemper ſerviunt vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum peccatorem. *Obſervat. Moral. Joan.9. verſ.3.*

CAPUT I.

Error convincitur. à Col.353. ad 360.

De cæco à nativitate interrogant Magiſtrum Apoſtoli, *quis peccavit hic aut parentes ejus ut cæcus naſceretur*. *Neque hic peccavit*, reſpondit Chriſtus *neque parentes ejus; ſed ut manifeſtentur opera Dei in illo*. Sicut de Lazaro docuit, *infirmitas hæc non eſt ad mortem*; Sed potius ut ait Auguſtinus, ad miraculum.

Alium tribulationum finem, quàm punitionem aut purgationem peccatorum agnoſcunt Laurentius Juſtinianus, Chryſoſtomus & alii, præſertim Apoſtolus qui gloriabatur in tribulationibus.

CAPUT II.

Nullius ponderis ſunt argumenta adverſariorum ex Sacris literis petita. à Col.361. ad 363.

In adducendis Sacrarum literarum pro damnato articulo teſtimoniis, Collator ſimulat ſe non percipere diſcrimen afflictionem inter & condemnationem punitionemque, adeòque ejus ſtudium non ſolum irritum; ſed fraudulentum ſimul deprehenditur.

CA-

CAPUT III.

Non favet adverſariis celebris ſententia S. Auguſtini lib. 1. operis imperfecti. cap. 39. à Col. 363. ad 369.

Neque ſub Deo juſto [inquit Auguſtinus, *miſer eſſe quiſquam, niſi mereatur poteſt*: ſed non omnis, qui afflictionem patitur *miſer* eſt; miſeria propriè opponitur beatitudini: diſcimus autem ipſius veritatis teſtimonio, non miſeros; Sed *Beatos eſſe qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam*.

Quidquid anathematis Bajus, Janſenius, Queſnellus, aliique ejuſdem farinæ homines ſuſtinuerunt, ad perſecutionem juſtitiæ non ad peccati punitionem adſcribitur à Queſnellianis: Quidquid verò extra novam Eccleſiam patimur, ſemper eſt penes eoſdem peccati punitio, aut ad juſtificationem peccatoris diſpoſitio.

CAPUT IV.

Neque uſquam alibi Auguſtinus damnato dogmati ſuffragatur. à Col. 370. ad 376.

Veriſſimum eſt, quod grave ignorantiæ jugum & inordinatorum concupiſcentiæ motuum non fuiſſet, niſi, ut ait Auguſtinus lib. 4. adverſùs Julianum, delicti originalis meritum præceſſiſſet. Sed non ideò omnia quæ mortales patimur ex corruptæ radicis vitio proficiſcuntur, ut plurimorum exemplo Sanctorum comprobatur, Deiparæ præſertim & Joſephi; idem pariter ex Scripturarum teſtimoniis colligitur, ipſo conſentiente Auguſtino epiſt. 28. ad Hieronymum.

Si *miſeria* ut miſeria, quâ homo verè & propriè miſer dicitur, noxam præcederet, non incongruè vocaretur recti ordinis atque univerſitatis perturbatio; Sed cùm omnis afflictio non ſit talis miſeria, ruit adverſariorum inſtantia ex Auguſtino deſumpta.

SEPTUAGESIMA PRIMA PROPOSITIO DAMNATA.

Homo ob ſui conſervationem poteſt ſeſe diſpenſare ab ea lege quam Deus condidit propter ejus utilitatem. *Obſerv. Moral. Marc. c. 2. verſ. 28.*

CAPUT I.

Damnatus error convellitur. à Col. 376. ad 380.

Juriſperitis & Theologis indubitatum eſt, diſpenſandi facultatem non penès ſubditum; ſed penes legiſlatorem, vel ejus ſucceſſorem & ſuperiorem ſolum eſſe; tamen ut ex ſenſu obvio præſentis articuli apparet, hæc poteſtas ad omnes homines, nullo gradûs aut ſexûs diſcrimine ampliſſimè extenditur; adeòque juxta ipſum in lege jejunii, matrimonii &c. non amplius ad Pontificem, ad Epiſcopos, aut ad alios ſuperiores eſt recurrendum, habente privato quolibet diſpenſandi ſe poteſtatem:

Hæc Queſnelli novitas minimè ſapit rigorem, quo aliàs novus Theologus ad cæterorum invidiam gloriatur; imò reſuſcitandæ ex 65. Propoſitionibus ab Innocentio XI. damnatis, decimæ octavæ anſam præbet ampliſſimam.

CAPUT II.

Nihil in divinis literis, nihil in SS. Patribus, aut alibi eſt quod fundamentum præbeat errori. à Col. 380. ad 387.

Hiſtoria Machabæorum die Sabbati pugnantium, & Diſcipulorum ſpicas vellentium damnato articulo minimè patrocinatur, cum in neutrâ ſit diſpenſatio privati hominis; ſed explicatio legis congrua, remanente jure & rigore ejuſdem legis integro, Vide Cornelii à Lapide interpretationem.

Subdola Queſnelli evaſio mutato ſcilicet *utilitatis* vocabulo in *conſervationis* hic detegitur & refutatur.

CAPUT III.

Expenditur Queſnelli temeritas inſultantis opuſculo cui titulus: Venenum 101. Propoſitionum à Clemente XI. *damnatarum. à Col. 387. ad 390.*

Author ſupradicti opuſculi in *Queſnelli Articulum* obſervavit, quòd cùm nulla ſit lex, etiam juris naturalis, quâ utilitas hominis à Deo non intendatur, nulla pariter erit, à qua homo ob ſui conſervationem ſe nequeat diſpenſare; hoc aliaque ejuſmodi argumenta callidè diſſimulans Queſnellus, ſolùm vellicat, & quidem fide peſſimâ à ſe relatum de polygamia exemplum, quam author catholicus non ſimpliciter & paſſim; ſed in caſibus tantùm quos indicat rarioribus, ex damnato articulo colligit licitam.

Temerariis iſtis in divina lege diſpenſatoribus terrorem incutere deberet illud Chriſti apud Matth. 5. *Nolite putare quoniam veni ſolvere legem... Qui ergo ſolverit unum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cælorum.*

PARS III.

Refellens reliquas triginta Propoſitiones quæ ſunt de Eccleſia; & Eccleſiæ Diſciplina, *ad quam videlicet referuntur* Lectio Scripturæ Sacræ, Uſus Sacramenti Pœnitentiæ, Sacrificium Miſſæ, Excommunicationis ſententia &c. *à Col. 392.*

SEPTUAGESIMA SECUNDA PROPOSITIO DAMNATA.

Nota Eccleſiæ Chriſtianæ eſt quòd ſit *Catholica*, comprehendens & omnes Angelos Cœli, & omnes Electos & juſtos terræ & omnium ſeculorum. *Obſerv. Moral. Hebr. 12. v. 24.*

CAPUT I.

Damnationis æquitas defenditur. à Col. 392. ad 396.

Quod non ſolis *juſtis* ut ex obvio damnati Articuli ſenſu deducitur, conſtet Eccleſia; ſed peccatoribus quoque, nec occultis tantummodo, ſed cognitis & maniſe-

Digitized by Google

nifeſtis plurimis SS. Patrum textibus comprobatur, ſi enim ſolis juſtis conſtaret, opus non haberet Sacramento Pœnitentiæ; Epiſcoporum nulla in peccatores eſſet juriſdictio; inviſibiliſque redderetur Eccleſiæ nota: electio enim quæ in mente divina eſt, & juſtitia in Sanctorum animis latens non pervia aſpectibus hominum eſt.

CAPUT II.

Nihil in SS. Literis eſt quod Articulo proſcripto faveat. à Col.396. ad 399.

Unicum nobis *hexaplu*, unicum eundemque *Collatio*, ex divinis oraculis objiciunt textum Apoſtoli ad Hebræos cap. 12. verùm ſive ut ſonat, ſive juxta probatum quemcunque interpretem conſideretur, nullum ineſt vocabulum quod patrocinium errori præbeat.

CAPUT III.

Auguſtinus ab adverſariis fruſtrà vocatur in ſubſidium. à Col.399. ad 403.

Aliud eſt quod Auguſtinus Eccleſiæ Chriſtianæ commendet excellentiam, aliud quod ejus partes deſcribat univerſas, in objectis adverſariorum textibus, Sanctus Doctor ſibi propoſuit, Eccleſiæ conciliare apud Neophytos venerationem, adeòque, prout Encomiaſtis eſt, membra ejus nobiliora produxit.

CAPUT IV.

Examinatur ſubdola Collatoris obſervatio. à Col.403. ad 407.

Juxta *Collatoris* obſervationem Queſnellus pluribus in locis aſſerit *malos eſſe in Eccleſia*; & nota in ejuſdem articulo deſignata ex contexto Eccleſiam reddit viſibilem. Verùm proſcriptus articulus de juſtis tantummodo facit mentionem, totoque contextu dum Eccleſia viſibilis prædicatur, ejus *Notæ*, ex qua præcipua hæc ejus proprietas oſtenditur, ipſa viſibilitas derogatur.

SEPTUAGESIMA TERTIA PROPOSITIO DAMNATA.

Quid eſt Eccleſia, niſi cœtus filiorum Dei manentium in ejus ſinu, adoptatorum in Chriſto, ſubſiſtentium in ejus Perſona, redemptorum ejus Sanguine, viventium ejus Spiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri ſeculi? *Obſerv. Moral. 2. Theſſalon. 1. verſ. 1. edit. Anni* 1693.

CAPUT I.

Propoſitio impugnatur. à Col.408. ad 417.

Acephala in primis eſt hæc Eccleſiæ definitio, nullum viſibili capiti tribuens locum; nec eſt legitima, cùm omnia ad quæ eadem ſe extendit non amplectatur membra.

Juxta SS. Patres & Tridentinæ Synodi catechiſmum, eſt neceſſarium caput viſibile ad unitatem Eccleſiæ conſtituendam & conſervandam.

CAPUT II.

Propoſitionis impugnatio confirmatur à centum Galliæ Epiſcopis. à Col.417. ad 419.

Antiſtites Pariſiis congregati animadverterunt, Eccleſiam in damnatis Queſnelli articulis deſcribi tanquam inviſibilem, & omni proinde ſpoliatam authoritate; veramque ipſi fidelibus tradiderunt Eccleſiæ definitionem à Queſnelliana longè diverſam.

CAPUT III.

Queſnellianæ Propoſitionis pars prima refellitur. à Col.419. ad 425.

Si Queſnello credimus, accuratam & theologicam Eccleſiæ definitionem tradere minimè ſibi propoſuit: ſed dum talis præmittitur interrogatio *quid aliud eſt Eccleſia*. &c. Quid aliud, quæſo, intelligi poteſt, niſi ab eadem excludi, quidquid reddito mox reſponſo non comprehenditur?

Quod verò Queſnellus annotationes ſuas Sacris Literis, non adaptet; ſed præconceptis ſuis novitatibus Spiritum Sanctum quantumlibet invitum jubeat deſervire, exemplis pluribus demonſtratur.

CAPUT IV.

Confutatur Proteſtationis pars altera, quæ eſt de Eccleſia viſibili. à Col.425. ad 431.

Queſnellus hic damnatæ ſuæ Propoſitioni callidè addit *Profeſſionem unius doctrinæ, & baptiſmatis ſuſceptionem*, quæ utraque exterior eſt & ſenſibus perceptibilis; ſed neutram exprimit damnata definitio; Et quia utraque ad juſtos ab Authore reſtringitur, Eccleſiam catholicam non magis viſibilem reddit, quàm Calviniſnam.

Quod Eccleſia Chriſtiana in Scripturis, *Sanctorum Eccleſia* nominetur, nullius proſcripto articulo præſidii eſt, non enim Sancta dicitur, quaſi nil aliud ſit quàm congregatio juſtorum; ſed quia plurimi in ea Sancti ſunt: leges præterea, cæremoniæ, omnia Sacramenta, Sacrificia Sancta ſunt, Sancta Fides, doctrina Sancta: in omnibus verò hæreticorum ſectis nulla ſit Sanctitas.

CAPUT V.

An ſuam Eccleſiæ definitionem diſcernere ſatis Queſnellus valeat à Calviniana. *à Col.431. ad 434.*

Calvinus in ſolis Electis Eccleſiam conſtituit, Queſnellus in juſtis omnibus, qui cùm obtentam ſemel gratiam ſanctificantem (ut ex aliis ejuſdem propoſitionibus ſequitur) amittere nequeant, ſintque prædeſtinati, apparet veriſſimum quod Queſnellus aſſerit, *non eſſe* ſcilicet *amplius ſolidum diſcrimen ſuos inter Auguſtini diſcipulos, & Calviniſtas in materia de gratia*.

CAPUT VI.

De manifeſta fraude convincitur author Obſervationum in Propoſitiones 101. *allegans pro damnato articulo Bellarminum. à Col.435. ad 436.*

A veritate alienum eſt, quod Bellarmino affingitur eum cenſuiſſe de peccatoribus univerſis, eos videlicet in Eccleſia eſſe ſicut capillos, aut malos humores in corpore humano, quod ſolis applicat iis, qui nec fidem

quidem habent : ſed ſolummodo propter lucrum temporale, vel metum, fidem ſimulant, Sacramentis, & fidelibus communicantes ſub regimine Paſtorum.

SEPTUAGESIMA QUARTA PROPOSITIO DAMNATA.

Eccleſia, ſive integer Chriſtus Incarnatum Verbum habet ut Caput: omnes verò Sanctos ut membra. *Obſer. Mor. 1. Tim. 3. verſ. 16.*

CAPUT I.

Propoſitionis impugnatio. *à Col. 437. ad 440.*

Catechumeni multi ſunt Sancti, non tamen propriè adhuc Eccleſiæ corpori aggregantur; in rigore igitur non eſt admittendum, *omnes Sanctos eſſe membra Eccleſiæ.*

Alius Propoſitionis defectus gravior eſt, quem in duabus præcedentibus reprehendimus, ubi Eccleſiam ſolorum Sanctorum numero circumſcribunt, quod indicat Chriſti integri in ſuas partes diſtributio, quæ ſicut enuntiatur ſimpliciter, ſupponi debuit adæquata, cum partium deſignatio traditur indefinita.

CAPUT II.

Nihil eſt in Sacris Paginis quod fundamentum præbeat damnatæ Propoſitioni. *à Col. 440. ad 444.*

Apoſtoli Scopus in textu unde Queſnellus novitatis ſuæ fundamentum dejecit, eſt monere Timotheum & cæteros, ut pro diſcendis ad ſalutem neceſſariis, cum ſemper conſulant Eccleſiam, quæ teſtante per Apoſtolum Spiritu Sancto, eſt *columna, & firmamentum veritatis*; Queſnello autem interprete, remitteret nos Paulus ad Eccleſiam inviſibilem, qualis in damnato articulo deſcribitur.

In textu Iſaiæ ab Hexaplis objecto, Chriſti adumbratur Eccleſia, quam nemo negaverit eſſe Sanctam, non quod ea ſolis conſtet Sanctis; ſed quia innumeros continet Sanctos, & ut ait Bellarminus, profeſſio ejus eſt Sancta.

CAPUT III.

Nulla Patrum ſententia Queſnellum aut ejus Articulum excuſant. *à Col. 444. ad 447.*

Ex Auguſtini enarratione 2. in Pſalm. 30. malè deducunt adverſarii Corpus Chriſti myſticum accipi pro ſolis Sanctis; nam juxta Auguſtini mentem, cique conſentientium Patrum, non ſolis conſtituitur juſtis; ſed Chriſti fidelibus. De quo nos ambigere non ſinit eadem Auguſtini enarratio his verbis: *Loquens,* [Apoſtolus] *de membris Chriſti, hoc eſt de fidelibus, non ait, ſic & membra Chriſti; ſed totum hoc quod dixit, Chriſtum appellavit*: neque de ſolis diſſerit juſtis; ſed de fidelibus illimitatè.

SEPTUAGESIMA QUINTA PROPOSITIO DAMNATA.

Eccleſia eſt unus ſolus homo compoſitus ex pluribus membris, quorum Chriſtus eſt caput, vita, ſubſiſtentia & perſona: unus ſolus Chriſtus, compoſitus ex pluribus Sanctis, quorum eſt Sanctificator. *Obſerv. Moral. Ephes. 2. v. 16.*

CAPUT I.

Propoſitio convincitur erroris digni cenſurâ graviſſima. *à Col. 448. ad 455.*

Iterum hic à Queſnello Corpus Eccleſiæ componitur ex ſolis Sanctis; iterum contra Paſtores, Epiſcopos atque ipſum Pontificem à novo Theologo definitur, eos ab Eccleſia reſcindi, ſi à juſtitiâ deciderint: Rurſus Eccleſia redditur inviſibilis; at novis undique conquiſitis Scripturarum Patrumque ſuppetiis, magis magiſque ſuam perfidiam novator pergit detegere.

CAPUT II.

Argumenta oppoſita diſſolvuntur. *à Col. 445. ad 460.*

Eccleſia non habens *maculam aut rugam*, juxta Angelici interpretationem eſt Eccleſia triumphans, ut futura eſt in cæleſtibus. Quod ſi nihilominus velis de Eccleſia præſentis temporis etiam affirmari; reſpondeo Eccleſiam dici Sanctam, ſinè macula & ruga, ex eo quod Eccleſiæ caput, ſcilicet Chriſtus, & præcipua ejus membra ſint Sancta, non autem quod mali Chriſtiani vera ejuſdem Eccleſiæ non ſint membra.

Ex myſtica illa unitate Chriſti cum tota ſua Eccleſia, quam ex Gregorio magno objiciunt adverſarii, minimè ſequitur, nullum peccatorem eſſe ejus membrum, alioquin ut Chriſtus nè leviſſimè quidem delinquere potuit, in nullo fidelium eſſet culpa vel minima.

SEPTUAGESIMA SEXTA PROPOSITIO DAMNATA.

Nihil ſpatioſius Eccleſiâ Dei, quia omnes Electi, & juſti omnium ſeculorum illam componunt. *Obſer. Mor. Ephes. 2. v. 22.*

CAPUT I.

Omni ſpoliata præſidio novitas deſtruitur. *à Col. 460. ad 465.*

Spatioſior procul dubio eſt Eccleſia, ſi præter Electos omnes contineat etiam fide præditos peccatores; quâ igitur ratione in præſenti articulo affirmat Queſnellus, *nihil ſpatioſius Eccleſia* &c. excluſâ peccatorum multitudine? locutiones [inquit] meæ ſimiles in Auguſtino & Gregorio inveni. Verùm Auguſtinus in locis ab ipſo citatis, videlicet in Pſal. 36. Serm. 3. præter juſtos in Eccleſia connumerat etiam fideles omnes.

Quoad Gregorium, aliud eſt quod Sanctos & Electos in Eccleſia tanquam membra præcipua recenſeat; aliud quod ſolo eorum numero, ut Queſnellus, candem circumſcribat. Præterea idem Sanctus in Chriſti Eccleſia labruſcas, nec ſanè paucas agnoſcit, & palmites minimè Sanctos.

CAPUT II.

Imprudentes adverſariorum vindiciæ, cauſam Propoſitionis & Authoris deteriorem reddunt. *à Col. 465. ad 471.*

De Calviniano proſcripti articuli ſenſu, nos dubitare non ſinunt applicatæ ei à ſuis hic defenſoribus, tùm Iſaiæ, tum Auguſtini ſententiæ quarum neutra tamen, ſi rectè perpendatur, eliminat omnes ab Eccleſia peccatores. Etenim apud Iſaiam loco ab Adverſariis objecto, habetur Sermo de ſolo Electorum populo, cui uti-

Digitized by Google

niquc ſoli, non autem juſtis temporaneis obveniet ſtatus beatitudinis, qui perſeverantibus hic promittitur; Præterea aliud eſt, omnes juſtos eſſe Dei populum, aliud, ſolos juſtos eſſe populum Dei, quod contra Jeremiam, Michæam, ipſumque Dominum Queſnelli novitas affirmat.

CAPUT III.

Reprimitur Janſeniana adverſùs Sedis Apoſtolicæ Theologos petulantia. à Col. 472. ad 483.

Quod Queſnellus cum Sociis Romanos Cenſores & Theologos ſæpiſſimè criminetur & conviciis proſcindat, nihil miror; in hoc enim Calvini, Lutheri, Melanchthonis & aliorum ex heterodoxis veſtigia premit. Tu verò Lector catholice audi Cyprianum: *Cogitandum, eos eſſe Romanos, quorum fides Apoſtolo prædicante laudata eſt, ad quos perfidia non poteſt habere acceſſum.*

CAPUT IV.

Digreſſio I.

Cur Adverſarii contemnant adeò Scholaſticos, & tantopere tironibus velut neceſſariam prædicent lectionem veterum, præcipuè Auguſtini. à Col. 483. ad 496.

Hæreſi propagandæ maximè idoneum videtur Novatoribus, ſi rudes Theologiæ Candidati, abjecto Scholaſticæ ſtudio, incumbant unicè lectioni Patrum, Auguſtini præcipuè de peccato originali, Gratiâ, & Prædeſtinatione contra Pelagium. &c. adeòque toti ſunt in hoc eis perſuadendo; ex illis tamen libris perperam intellectis, hæreſes ſuas conſtavere Lutherus, Calvinus, & Janſenius, neque à lapſu ſimili ſecurus eſt, quiſquis ſinè duce & interprete probè catholico, principiis Theologiæ Scholaſticæ, aut nullo modo, aut leviter tinctus lectionem iſtiuſmodi temerè aggreditur.

CAPUT V.

Digreſſio altera.

De prætenſa ſcriptorum Cardinalis Aguirre contra Janſeniſtas retractatione. à Col. 496. ad 508.

Qualiſcunque facta eſt à Cardinale retractatio, illa neque dogmati obeſt catholico, neque hæreſi patrocinatur aut novitati: quidquid enim ad doctrinam attinet, conſtantiſſimè, nullo mutato apice, retinuit; licèt quos antea hæreticè locutos, hæreticè ſenſiſſe fuerat arbitratus, nunc præſtito contra Janſenium juramento crediderit reſipuiſſe; adeoque nihil detrahit authoritatis omnibus, quas ex codē deſcripſimus ſententiis; non enim deſumpſimus *ex Defenſione Cathedræ*, quam ſolùm reſpicit retractatio, *ſed ex Theologia S. Anſelmi, commentariis & diſputationibus dogmaticis & theologicis illuſtrata, & quidem ex editione novo, aucto & correcto Romæ anno* 1688.

SEPTUAGESIMA SEPTIMA PROPOSITIO DAMNATA.

Qui non ducit vitam dignam filio Dei, & membro Chriſti, ceſſat interiùs habere Deum pro patre, & Chriſtum pro capite. *Obſer. Moral. Joann. cap. 2. v. 22.*

CAPUT I.

Pernicioſus error juſtiſſimè proſcriptus oſtenditur. à Col. 508. ad 517.

Nemini dubitare licet catholico, quin Deus velit ab omnibus fidelibus, etiam criminum reis agnoſci Pater; paternum enim ſuum erga peccatrices animas affectum, ſe non dimittere, plurimis Scripturarum oraculis teſtatum reliquit. Nec ſolos juſtos; ſed vel maximè peccatores, Chriſtus Dominus docuit orandi modum ſeptem petitionibus comprehenſum, cujus præfatio captandæ Dei benevolentiæ, & excitandæ in orantibus fiduciæ in primis idonea eſt, *Pater noſter qui es in cælis.*

Quod autem orationem hanc peccatoribus familiarem eſſe voluerit, communis eſt Eccleſiæ ſenſus, & ex ipſa colligitur formula, juxta quam dimitti nobis debita noſtra poſtulamus, ſicut dimittimus debitoribus noſtris. Debita hæc interpretatur Lucas cap. 11. Græcè peccata. Non omnes itaque & ſinguli qui à juſtitiæ deflectunt tramite, ceſſant *interiùs habere Deum pro Patre*, ſicut novæ Propagator Eccleſiæ hic docet.

CAPUT II.

Connexio præſentis Propoſitionis 77. cum plurimis aliis abſurdiſſimis & meritò condemnatis. à Col. 517. ad 527.

Quæ in præſenti articulo eſt doctrina exotica, non caſu vel inconſultè Queſnello excidit; ſed ex ejus deducitur ſtabilitis antea principiis, vel connexa profluunt conſectaria, quæ in eundem conveniunt errorem; Nam ſi omnis qui vitam Dei filio dignam non ducit, Deum ceſſat habere pro Patre, quid mirum, ſi ad generalem redigatur impotentiam omnis laboris pii, orationis &c.? Si nulla, à Deo propter Chriſtum, & per Chriſtum defluat in eum gratia efficax, nihilque boni agere poſſit, & Judæi inſtar ſub lege ſit?

CAPUT III.

Occurritur objectionibus depromptis ex Scriptura Sacra. à Col. 527. ad 534.

Verum quidem eſt, quod peccatores ſuis criminibus redditi filii & membra Diaboli, deſinunt eſſe filii adoptionis divinæ, hæredes Dei, cohæredes Chriſti, eique velut capiti ſanctificante gratiâ uniti; ſed non propterea ceſſant habere Deum pro Patre, ut Creatorem ſcilicet ad cujus imaginem & ſimilitudinem conditi ſunt, neque ceſſant Dei gubernationi ſubjici, aut pertinere ad illam benigniſſimi Patris voluntatem ſeriam, ſalvandi omnes & ſingulos homines, etiam peccatores, modò ipſi pervicaciter non obſtiterint. Huic itaque adverſariorum objectio petita ex Scripturis, ubi Judæis dictum eſt *vos ex Patre Diabolo eſtis*, ex Diabolo enim ſunt peccatores *non naſcendo* [ut optimè diſtinguit Auguſtinus] *ſed imitando.*

CAPUT IV.

Nullus è Patribus doctrinæ nobis oppoſitæ ſuffragatur. à Col. 534. ad 546.

Auguſtinus, Gregorius Nyſſenus, Cyprianus, & quilibet alius ex Patribus, quorum ſententias nobis hic pro damnato articulo objiciunt Adverſarii, negant *Patris* appellationem Deo, intuitu impiorum, illam accipiendo in ſtrictiore ſignificatione, videlicet *adoptionis*; qua ratione nos etiam Patris titulum Deo, intuitu eorumdem minimè tribuimus; ſed hinc non ſequitur deſtrui cæteros, Creationis, ſcilicet, gubernationis, Redemptio-

se ptio.

pilonis titulos, quibus Deus omni homini, etiam reprobo, & dilectione vacuo Pater eſt, ut pluribus conſtat Scripturarum teſtimoniis, parabolâ præſertim de filiu prudigu, qui *Patris* nomine, quem graviter offenderat, & à quo nondum reconciliationis beneficium erat conſecutus, compellare non dubitavit, luculentiùs præterea catechiſmi tridentini textibus tutioſque ſenſu Eccleſiæ idem declaratur, nullo hactenus Catholico refragante.

SEPTUAGESIMA OCTAVA PROPOSITIO DAMNATA.

Separatur quis à populo electo, cujus figura fuit populus Judaicus, & caput eſt Jeſus Chriſtus, tam non vivendo ſecundùm Euangelium, quàm non credendo Euangelio. *Obſerv. Mor. Act.3. v.23.*

CAPUT I.

Propoſitio gravibus cenſuris digna convellitur. à Col.546. ad 552.

Separantur ab Eccleſia peccatores excommunicatione, Schiſmate, aut alienæ fidei profeſſione: Quod autem à Dei populo non quolibet ſejungantur delicto, etiam gravi & mortifero, pluribus Sacrarum literarum textibus demonſtratur, Iſaiæ præſertim cap.64. ubi populus Judaicus etiam dum ſua peccata agnoſcit, tamen vocat ſe populum Sanctum, Deumque patrem ſuum prædicat; & Matthæi 18. ubi Chriſtus ipſe nos docet, peccatores ab Eccleſiæ gremiu ante excommunicationis ſententiam minimè ſeparati; Aliàs ſi quolibet peccato iſta fieret ſeparatio, ſoliſque juſtis conſtaret Eccleſia, eo ipſo eadem viſibilis eſſe deſineret, veri Eccleſiæ Paſtores ab illegitimis non dignoſcerentur, neque Prælati oves ſuas ab extraneis poſſent diſcernere; falſa enim & ſimulata juſtitia à vera non facilè dignoſci poteſt.

CAPUT II.

Communis ſententia contra damnatum Articulum confirmatur à S. Gregorio hom.18. à Col.552. ad 555.

Totum ac integrum retulimus D. Gregorii textum, quo egregiè vindicat contra adverſarios veritatem, & efficaciter non minus quam diſertè probat in Eccleſia Chriſti nec malos ſinè bonis, nec bonos ſinè malis eſſe poſſe.

CAPUT III.

Malæ cauſæ Patrocinium nullum eſt in Scriptura, Patribus, aut Bellarmino. à Col. 555. ad 565.

Anathema non infligitur ab Apoſtolo Corinth.16. omnibus qui non ſunt in charitate, ut volunt adverſarii; ſed hæreticis qui, ut ait Angelicus, *non amant fidem Chriſti, & iſti ſunt excommunicati: Vel ſi quis uſque ad finem mortis non perſeverat in amore Domini noſtri, in adventu erit ſeparatus à bonis.*

Ad Auguſtini textum ex lib.1. de Baptiſmo nobis objectum, reſpondetur cum Bellarmino lib.3. de Eccleſia militante: *Quando Auguſtinus dicit malos non eſſe in Eccleſia, debere intelligi, non eſſe eo modo quo ſunt boni, id eſt non eſſe ut membra corporis viva*; non eſſe utiliter & ad ſalutem. Cæterum ex pluribus ipſius Auguſtini textibus idem Bellarminus probavit, etiam *malos ad Eccleſiam* pertinere.

Ad ipſum Bellarminum lib.3. de Eccleſia, recurrunt adverſarii; verùm ſolâ quam ipſe tradit Eccleſiæ definitione oſtenditur, quàm perperam eum interpretentur.

DIALOGUS.

Queſnelliſtam inter & Catholicum circa Propoſitiones Septem de Eccleſia. à Col.565. ad 583.

Ibi non ſolum multa adverſariorum ſubterfugia refelluntur; ſed etiam detegitur quibus gradibus Syſtema Queſnellianum peccatores agat in deſperationem & atheiſmum.

SEPTUAGESIMA NONA PROPOSITIO DAMNATA.

Utile & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, & omni perſonarum generi ſtudere, & cognoſcere Spiritum, pietatem, & myſteria S. Scripturæ. *Obſer. Mor. 1. Cor.14. v.5.*

CAPUT I.

Error ſubvertitur ratione multiplici, & Patrum authoritate. à Col.584. ad 591.

Duobus annorum millibus, abſque Sacris Divini Verbi codicibus mundus in Dei obſequio, & cultu perſtitit. A Moyſe uſque ad Chriſtum fuere quidem Scripturæ Sacræ; ſed penès ſolos Judæos, ſi eas excipias quas LXX. Seniores annis ante Chriſti natalem fermè trecentis græco Sermone donarunt. *Fuiſſe Eccleſiam à Chriſti adventu annos multos ſinè Scripturis*, habetur à Bellarmino lib.4. de Verbo Dei non Scripto; Irenæi etiam tempore, fuiſſe gentes aliquas Chriſti fide imbutas, quæ abſque ullis Scripturis Chriſtianè & piè viverent, ipſe teſtatur lib.3. c.4.

Non igitur neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, & omni perſonarum generi ſtudium Scripturarum; Quod de contentis ibi myſteriis præcipuè eſt aſſerendum; *neque enim*, ut ait Baſilius, *omnino myſterium eſt, quod ad populares ac vulgares aures effertur.*

Ad rectam Scripturarum intelligentiam [juxta Auguſtinum] *opus eſt cognitione troporum & metaphorarum, cujus defectu, quo laborare ſolet imperitum vulgus, proximus lapſus eſt in errores & hæreſes*, ut plurimis hic probatur exemplis.

CAPUT II.

Damnata Propoſitio contraria ſtatutis Romanorum Pontificum, Conciliorum, & Antiſtitum, præcipuè Gallorum. à Col.591. ad 597.

Non poſſe Scripturarum ſtudium omni hominum generi familiare eſſe, niſi in vulgaria illæ univerſorum idiomata transferantur, perſpicuum eſt; non enim omnes Latinum callent, Græcum, aut Hebraicum: Promiſcuas autem iſtiuſmodi verſiones vernaculas & lectiones pridem diſplicuiſſe Romanis Pontificibus, ex Innocentii III., Gregorii VII., Pii IV. cujus approbatione edita eſt *Indicis* Regula quarta, Clementis VIII. & aliorum declarationibus habemus compertum.

In eandem de non permittenda omnibus Scriptura-

ſum

Digitized by Google

rum in linguis præſertim vulgaribus lectione, pridem ivere ſententiam Concilium Tuluſanum, Narbonenſe, Cameracenſe, Mechlinienſe, totuſque Clerus Gallicanus in comitiis generalibus Lotetiæ Pariſiorum anno 1661. congregatus, ut conſtat epiſtulâ ejuſdem nomine data ad Alexandrum VII.

CAPUT III.

Joannes Gerſon Academiæ Pariſienſis olim Cancellarius, dein etiam facultas Theologica univerſa cum Supremo Galliæ Senatu damnatæ novitati opponuntur. à Col.597. ad 606.

Cum ſolis ferè Gallis aliquot hic nobis contentio eſt, quapropter Gallicanam potiſſimùm Novatoribus iſtis opponimus authoritatem. Joannes Gerſonius cujus eximia in Galliis authoritas eſt, exiſtimat quod in *grandi ſit præjudicium & ſcandalum Catholicæ veritatis*, à laicis haberi Biblia in linguam vulgarem translata, & abuſum iſtum minimè tolerandum autumat. Idem cenſuit Sorbona anno 1527. dum adverſùs aliquot Eraſmi articulus cenſuram tulit triginta duobus titulis conſtantem.

CAPUT IV.

Articuli impugnatio confirmatur amplius argumentis & authoritate Petri Lizetii à Galliarum Præſulibus approbati. à Col.606. ad 611.

Dialogum *de Sacris libris in vulgare eloquium minimè vertendis* ſcripſit Petrus Lizetius, in quo temerarium vulgus editiones illas vernaculas lectitans curioſitatis arguit, dicens cum Tertulliano *ſatis Chriſtianis eſſe fidei tenere regulam, Regula autem fidei*, ut ſubjungit, *eſt ut jam hinc, quid credamus profiteamur*.

CAPUT V.

Altera à Clero Gallicano adversùs novitatem educta machina. à Col.611. ad 614.

Clerus Gallicanus anno 1661. ad ſiſtendum quantùm potuit, hæreſeos contagium verſionibus Scripturarum gallicis, & promiſcua earum lectione quotidie ſe diffundens, novâ luce donari voluit Spiritûs Roteri *de non vertenda Scriptura Sacra in vulgarem linguam, de quæ occidente litera & vivificante Spiritu* diſſertationem, in cujus Epiſtola dedicatoria Author Regem alloquens deplorat *Scripturam Sacram, temerario carnalique plurimorum ſenſu & abuſu converſam eſſe in unum chaos deliramentorum &c.* ipſumque rogat, ut eas verſiones jubeat interdici, *quòd unitati fidei pacique publicæ officiant plurimum, anſamque carnalium, pravorumque ſenſuum inde arripiant imperiti.*

CAPUT VI.

à Col.614. ad 620.

Hic trium doctiſſimorum Cardinalium Roberti Bellarmini, Jacobi Perronii, Stanislai Hoſii, contra Queſnelli novitatem referuntur ſententiæ.

CAPUT VII.

De verſionum vulgarium, & lectionis promiſcuæ effectibus. à Col.620. ad 626.

Ingens hæreticorum numerus Hebræos inter, Græcos, Latinoſque ingenio valentes minimè hebeti, in divini codicis lectione eam ſenſit caliginem, ut à veritate atque obedientia Eccleſiæ defecerit, licet idiomatis ſui peritia videretur excellere; Quos igitur fructus ex Sacris literis vernaculè translatis capiet plebs rudis & imperita? non alios profectò, ait Poncetus, *niſi quales pomum ex arbore ſcientiæ boni & mali decerptum, & curioſius contra prohibitionem Numinis guſtatum, primis attulit Parentibus.*

Præterea ſi Sacra Scriptura paſſim omnibus, laicis præſertim idiotis tradatur legenda, ejus procul dubio reverentia minuetur & æſtimatio; & laicorum quilibet cum magno religionis periculo de Secretioribus fidei myſteriis audebit diſputare, *fientque plebeii & ignari homines non Deo, ſed Diabolo dociles* ut de Germanis olim ajebat Ambroſius Catharinus: *ſed Diabolo dociles*.

CAPUT VIII.

Quo authore, & quo conſilio, ſeu fine communiter ſuaderi videatur Scripturarum verſio vernacula, & promiſcua lectio. à Col.626 ad 629.

Spiritus Roterus *diſſertatione de non vertenda ſcriptura ſacra in linguam vulgarem* nos admonet, Sacrarum literarum verſiones vulgares, non à bono ſed maligno Spirito ſe in Angelum lucis transformante fuiſſe ſuggeſtas, ut ipſarum in primis deprimatur authoritas & obnubiletur intelligentia, imperiti autem vulgareſque homines eaſdem lectitantes, de literâ ſatis, ut ſibi videtur intellectâ ſic extollantur, ſicque ſuo adhæreant ſenſui pertinaciter, ut à veris Angelis lucis ubi aberraverint, vix poſſint in viam veritatis revocari.

CAPUT IX.

Depulſio argumentorum, quæ adverſarii obtendunt ex Scripturis. à Col.629. ad 639.

Optat quidem Paulus, ut in Coloſſenſibus *Verbum Chriſti habitet in omni ſapientia*, ad docendum ſe & alios; verùm hic *perfectionis gradus magis pertinet ad gratias gratis datas*, qualis eſt peritia linguarum, etiam barbararum, prophetia &c. Neque eſt eam habentibus neceſſaria ad ſalutem, ad quam ſufficit in gradu infimo; Sicut charitas & gratia habitualis minima hominem inhabitans, ſalvando ipſi ſat eſt idonea.

Non itaque ab omnibus exigitur, ut doctores ſint, ut ex Apoſtoli textu videntur velle deducere adverſarii, dum ex ejuſdem textibus perperàm intellectis inferunt tanquam *utile & neceſſarium*; omnes eſſe ſaltem ſibi Scripturarum interpretes, etiam quoad difficillima intellectu myſteria.

Non majus Novatoribus eſt præſidium in Joſue cap.1. Deuteronomii cap.3., aut Eſdræ lib.2. cap.8. ibi enim ex facto penitùs ſingulari, inferunt more ſolito, velut legitimam conſecutionem, dogma generale, & nullo prorſus limite circumſcriptum.

CAPUT X.

Error fruſtrà implorat ſuffragia Sanctorum Patrum. à Col.639. ad 646.

Chryſoſtomum velut maximè fervidum ad lectionem Sacram hortatorem, Calviniſtarum inſiſtentes veſtigiis nobis objiciunt adverſarii, quibus cum Bellarmino reſpondemus, *verba Chryſoſtomi, quæ in concionibus proferebat, ſemper accipienda eſſe juxta mentem ipſius, & occaſiones quibus ad ea dicenda adducebatur*. Neque enim commune vulgus ad divinorum monumentorum lectionem excitaſſet, ſi Satanicas inſidias ea in re latentes,

Digitized by Google

ut nunc plurimis exemplis, rerumque experimentis docemur, ſuo tempore cognoviſſet.

Quod de Chryſoſtomo, idem de Athanaſio, aliiſque dicendum.

CAPUT XI. & XII.

Refertur Queſnelli contra centum Galliæ Epiſcopos, atque ipſam Sedem Apoſtolicam Proteſtatio, & plena fraudibus convincitur. à Col.646. ad 664.

Si Queſnello *Proteſtanti* credimus, centum Galliarum Epiſcopi deti ſunt in reprobum ſenſum, ſive ut verbis ejus utar, *ſpiritui calumniæ traditi*, nam ne *umbra quidem eorum quæ Epiſcopi imputant, in meis obſervationibus continetur; ſed propoſitiones quoad omnia contrariæ*. Verùm nihil adverſario tribuunt Antiſtites, quod in damnatis ejus obſervationibus, juxta ſenſum obvium non contineatur; aſſerunt quidem, Sacras literas legendi neceſſitatem omnibus ibi à Queſnello fuiſſe impoſitam; quod non ſolùm præſens damnata propoſitio; ſed alii plures etiam authoris indicant articuli, qui de ejus ſenſu perverſiſſimo non ſinunt dubitare: quid aliud enim ſignificant dogmaticæ ejus ac illimitatæ locutiones. *Lectio S. Scripturæ eſt pro omnibus* Prop.80. *Obſcuritas Sancti verbi Dei non eſt laicis ratio diſpenſandi ſe ipſos ob ejus lectione* Prop.81. *Abripere è Chriſtianorum manibus novum teſtamentum, ſeu eis clauſum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, eſt illis Chriſti os obturare* Prop.84.

CAPUT XIII.

Proteſtantis doloſa hypocriſis amplius convincitur. à Col.665. ad 686.

Quod ait *Proteſtatio* non aſſeri in Articulo neceſſariam Sacrarum literarum lectionem; ſed tantummodo ſtudium & cognitionem, prorſus inane eſt, & ad excuſandas excuſationes in peccatis nequiter excogitatum; quiſquis enim Ciceronianæ eloquentiæ ſtudium ſibi à Magiſtro intelligit inculcari, minimè dubitat quin ſibi Ciceronis lectio commendetur vel etiam præcipiatur.

Collator cæteris Queſnelli defenſoribus, atque ipſo quodammodo Queſnello hic aſtutior, aliam adhibet cavillationem, dicendo *per vocem illam neceſſarium intelligendam eſſe, non neceſſitatem abſolutam; ſed moralem quamdam ſeu utilitatem longè maximam*; verùm hæc Collatoris explicatio ipſius eſt figmentum interpretis, non intentio authoris, alias ab ipſo in tot undique accerſitis cavillationibus non prætermittenda. Vocabuli quoque *Neceſſarium* proprietas, cum ſequentium Articulorum præſertim 84. & 85. circumſtantiâ *Collatoris* effugio aditum intercludit. Quis enim licitum duxerit *os Chriſti occludere, & filiis lucis interdicere*, vel eripere *uſum luminis*?

OCTOGESIMA PROPOSITIO DAMNATA.

Lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus. *Obſerv. Mor. in Act.8. v.28.*

CAPUT I.

Error oſtenditur contrarius rationi. à Col. 686. ad 692.

Habent Scripturæ Sacræ metaphoras, parabolas, & ænigmata in quibus perſcrutandis viri doctiſſimi non parùm inſudarunt, textus præterea habent innumeros, qui primâ facie ſibi ex diametro videntur oppoſiti, & quibus tum antiqui, tum recentiores hæretici, in ſuam aliorumque perniciem uſi ſunt. Hinc facilè apparet, an expediat [ut Queſnellus aſſerit] eas ab omnibus indifferenter legi.

CAPUT II.

Error convincitur authoritate & praxi Eccleſiæ, potiſſimum Gallicanæ. à Col.692. ad 698.

Cùm non omnes idioma calleant latinum, græcum, aut hebraicum, vulgaribus neceſſariò Sacrarum Scripturarum verſionibus indigent ii qui cum Queſnello ſentiunt lectionem S. Scripturæ eſſe pro omnibus. Verùm quam hujuſmodi verſiones ſint Chriſtianæ Reipublicæ damnoſæ, ex Conciliorum canonibus, Univerſitatum, Sorbonæ præſertim ſtatutis, atque Principum, magiſtratuumque decretis fit manifeſtum.

CAPUT III.

Reſpondetur objectionibus deſumptis ex Scriptura Sacra. à Col.698. ad 703.

Reginæ Candacis Eunuchus legebat Iſaiam Prophetam: Timotheus ab infantia noverat Scripturas: Quid inde? ergo *talis Scripturarum ars eſt*, quam omnes etiam ruſtici, leviſſimi ac penitùs inepti ſibi *paſſim vendicare meritò noleant*? Eunuchus erat vir primarius & literatus; Timotheus Juvenis pius & bene educatus, neque tamen quaslibet noverat Scripturas; ſed eas quæ ut ait Apoſtolus, ipſum poterant *inſtruere ad ſalutem per fidem quæ eſt in Chriſto Jeſu*.

Non plus præſidii adverſariis eſt id, quod ex Apoſtolo intorquent, *quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam Scripta ſunt*, nam eodem modo dici poteſt, quæcunque alimenta ſunt in mundo ad noſtrum uſum condita ſunt; Num ideo quilibet quolibet uti poteſt alimento?

Fatemur cum *Apoſtolo Scripturas Sacras* magnam fidelibus afferre conſolationem, ſed doctis quidem dum leguntur, indoctis autem dum à Concionatoribus explicantur.

CAPUT IV.

Expenduntur objecta Patrum teſtimonia. à Col.703. ad 714.

Quòd Origenes Chriſtianos optaverit *in domibus exerceri & meditari in lege*, nullius præſidii damnato articulo eſt, Origenes enim, ut de Chryſoſtomo ait Lizetius, *de omnibus eidem aptis & convenientibus intelligi debet; ita ut non idiotas vulgareſque literarum expertes, ad eam, quæ ipſis haudquoquam conducibilis fuiſſet, lectionem inducere voluerit*; multo minus adverſariis patrocinatur, quod ipſe à puero Sacras evolvere Scripturas permiſſus fuerit à Leonide parente ſuo prudenti ac pio; nam non omnes eadem indole & ingenio ornati ſunt.

Adde quod multiplex & graviſſimus Origenis in dogmatibus lapſus argumentum potius contra adverſarios conficit minimè leve. Si enim tantis naturæ & gratiæ donis præditus, tam exoticos ex Sacro Codice conceperit errores, quid rudis, ac imbecillis ingenii adoleſcentibus, & viris, quid maleſania mulierculis non metuendum?

Illud Clementis Alexandrini *Si non didiciſti legere, non eſt quod te auditu te poſſis excuſare* probat fideles intereſſe debere divini verbi explicationi, non autem tradendas omnibus eſſe divinas Scripturas, à quo maxime fuit alienus, ut ex ejus Lib. 5. Stromat. colligitur.

CA-

CAPUT V.

Solvitur objectio de erepta per Conſtitutionem libertate. à *Col.*714. *ad* 721.

De erepta ſibi Sacros legendi codices libertate queruntur adverſarii, quaſi verò poteſtas quidlibet agendi ſit vera libertas, nec ſuperiores ſubditis, aut filiis Parentes quidquam vetare poſſint, quin iſti doleant de libertatis juribus violatis: Audiant Queſnelliſtæ D. Paulum, *Quanto tempore hæres parvulus eſt, nihil differt à Servo; ſed ſub tutoribus, & actoribus eſt*. Parvuli autem in Eccleſia ſunt innumeri, Rudes, Mulieres, debiles in fide, Impii, quibus rutum non eſt Paroenia teſtamentum, ideſt Scripturas divinas, reſerare, cùm illud eiſdem obſignatum voluerint tot Conciliorum, Epiſcoporum, atque Pontificum decreta.

Libertas Chriſtianorum propria, ea eſt qua nos Chriſtus donavit, dum ſervitute Diaboli, mortis æternæ, peccati, imo & legis veteris onere liberavit.

CAPUT VI.

Excuſationes ab adverſariis fruſtrà tentata adhibita antea à Chamiero Calviniſta. à *Col.*721. *ad* 727.

Ut Chamiari ubique eadem aſſertio, & excuſatio eſt, quæ Hexapiorum, eadem quoque probatio, & contra Orthodoxos Theologos calumnia, necnon gloriatio de *Patrum omnium patrocinio nemine eorum penitùs diſſentiente, quoad ſenſum ſcilicet articuli obvium & connaturalem, quidquid ſit de exotico & peregrino*. Nos verò ſuperiùs oſtendimus, iterumque affirmamus præſentes articuli ſenſum obvium meritò à Clemente XI. condemnari, nulliaque veterum authoritate fulciri, reprobari à Sanctis communiter: eoſdem quoque lectionem divini voluminis commendantes, de eo agere prout illis temporibus extabat Sacro idiomate, Latino, Græco, & Hebraico, in quo etiam hoc tempore lectio omnibus permittitur.

CAPUT VII.

Mantiſſa, ſive Auctarium à Clero Galliæ approbatum. à *Col.*727. *ad* 742.

Sententiam Poncetii doctoris Sorbonici de Sacro volumine in linguam gallicam non vertendo jam pluribus rationibus vidimus comprobatam; non abs re tamen fore viſum eſt, hic fuſiùs referre rationem, quam deſumpſit ex ordine quem in Eccleſia ſua eſſe, ac ſervari voluit Chriſtus Dominus, qui ut ait Apoſtolus Eph.4. *alios quidem dedit Paſtores, & doctores ad conſummationem Sanctorum, in opus miniſterii, in ædificationem corporis Chriſti*. Hinc in Paſtoribus munus & obligatio docendi, in aliis autem neceſſitas, & obligatio diſcendi & audiendi.

At inquies, hæreticum non eſt aut per ſe malum Scripturas vulgari idiomate donare, aut legere: Eſto quod per ſe & ſpeculativè id ſit indifferens; cùm experientià tamen conſtet, multa inde orta eſſe ſcandala meritò hoc vetatur ab Eccleſia, ſicut olim multa etiam pia & ſancta poſteà vetita ſunt.

OCTOGESIMA PRIMA PROPOSITIO DAMNATA.

Obſcuritas Sancta Verbi Dei non eſt laicis ratio diſpenſandi ſeipſos ab ejus lectione. *Obſerv. Moral. in Act. cap.*8. *v.*31.

CAPUT I.

Impugnatio erroris quoad præceptum laicis, fictione impoſitum Janſeniana. à *Col.* 742. *ad* 752.

Laicis hìc à Queſnelio non obſcurè lex præſcribitur legendi Sacrum Codicem; legem enim ſupponit neceſſitas diſpenſationis: hanc olim ſoli admiſere legem Lutherani aut Calviniſtæ, quotquot autem viere Patres, Doctores, Epiſcopi, maximè qui regulas ſecuti ſunt Indicis Tridentini, eandem ignoraverunt. Neque dicas in Gallia Tridentini regulas minimè fuiſſe receptas, approbante enim Clero Gallicano, earum authoritate uſa eſt Facultas Sorbonica in condamnatione Renati Benedicti, qui Sacra Biblia gallicè verterat.

CAPUT II.

An Divini Codicis obſcuritas nequeat eſſe laicis ratio ſufficiens, ut multi ab ejus abſtineant lectione. à *Col.*752. *ad* 762.

Obſcuritas ſive difficultas intelligendi divina volumina, & comparatio Apoſtoli de non porrigendo cibo ſolido infantibus, pridem Sorbonicam Theologorum movit facultatem, ad feriendum hunc tertium Eraſmi articulum: *Me authore Sacros libros leget agricola, leget faber, leget latomus*; hujus veſtigiis cum Queſnellus inhæreat, meritò eâdem notatur cenſura.

CAPUT III.

Satisfit argumentis quæ opponuntur ex Scriptura. à *Col.*762. *ad* 767.

Remittunt nos adverſarii ad illud Pſalmi 118. v.2. *Beati qui ſcrutantur teſtimonia ejus*, perinde ac neceſſarium eſſet ad beatitudinem conſequendam, legere & Scrutari omnes Scripturas; quæ autem ſint illa Dei teſtimonia quorum à Davide ſcrutatio, ſeu cuſtodia ſuadetur, ex ejuſdem Pſalmiſtæ verbis intelligimus, Dei ſcilicet præcepta, hortationes & conſilia: non verò obſcura quæque myſteria, ut contendit Queſnellus.

Victoriam ſibi Collator non minus inaniter ſpondet ex illo Petri Epiſt.2. c.1. *Habemus firmiorem propheticum Sermonem, cui bene facitis attendentes, tanquam lucernæ lucenti in caliginoſo loco*. Optimè quidem faciunt homines, dum Chriſti doctrinam Prophetarum oraculis audiunt confirmatam; ſed ſunt in Eccleſia qui eam doceant; Imò quia obſcura eſt, & lucet in *caliginoſo loco*, opus habent fideles Magiſtro, qui ipſorum oculis lucem illam debilem atque malignam attemperent, & medias inter tenebras, incertos dirigant greſſus.

CAPUT IV.

Sancti Patres damnato Articulo minimè ſuffragantur. à *Col.*767. *ad* 782.

Clementi XI. inſultat *Collator* ei objiciendo S. Clementem Romanum, qui ut ipſe ait, *Corinthios atque adeò cujuſvis generis plebejos homines hortatur, Scripturas ut diligenter legant, ipſaſque Pauli epiſtolas in manus ſumant*. Cùm nulla inter Clementem primum & undecimum ſit ſententiarum oppoſitio, fidem adhibemus utrique: Clemens primus hortatur, non præcipit, quemadmodum damnato articulo præceptum fingitur, quod diſpenſatione egeat; ſi tamen ratio ulla novatoribus videatur ad diſpenſationem ſufficiens.

Quod autem Clementis primi adhortatio non extendatur ad *indoctos*, & *inſtabiles*, videtur manifeſtum, tum,

Digitized by Google

tum, quia S. Petrus epiſtolas Pauli ab iiſdem temerè legi conqueritur, *& ad ſuam ipſorum perditionem depravari*; tùm quia Græcus ſermo, quo tunc conſcriptum erat vetus teſtamentum, indocto vulgo, ut aſſerit Lizetius, neutiquam communis erat; ſed viris literatis peculiaris.

Ad objectionem deſumptam ex Origene lib. 7. contra Celſum: dicimus neminem etiam hoc tempore prohibere, ne ii qui populum Sacris lectionibus & concionibus edocent, quaſdam divini codicis Sententias ad mores potiſſimùm & fidem neceſſariam pertinentes, verbis vernaculis exponant; imò iſtud à Paſtoribus exigit Eccleſia; Hoc tantùm negamus quod indè inferunt adverſarii; verſiones ſcilicet Scripturarum vernaculas ad uſum quarumlibet gentium tum fuiſſe familiares.

OCTOGESIMA SECUNDA PROPOSITIO DAMNATA.

Dies Dominicus à Chriſtianis debet Sanctificari lectionibus pietatis, & ſuper omnia Sanctarum Scripturarum: Damnoſum eſt, velle Chriſtianum ab hac lectione retrahere. *Obſer. Moral. in Act. Apoſt. cap. 15. v. 21.*

CAPUT I.

Error duplex Propoſitionis dejicitur. à Col. 782. ad 788.

Regula quarta *Indicis* denegans abſolutionis beneficium iis qui Biblia vulgari idiomate conſcripta legunt ac retinent, non acceptâ à Superioribus facultate, definit indubiè lectionem iſtam atque retentionem illegitimam, eſſe peccatum mortiferum. Verùm præſens indefinitus Queſnelli articulus ad omnes etiam pueros rationis compotes ſe extendens eadem legere ac retinere jubet, ut Diem Dominicum modo debito poſſint ſanctificare. Sacrilegos itaque in nova Secta eſſe oportet imperitos Sacri idiomatis univerſos, qui Sacramenti alicujus die Dominico participes eſſe voluerint; non enim à novis animorum directoribus approbatur, aut permittitur petitio facultatis.

Temeritatis cumulum auget & damnationis reatum, quæ in fine articuli additur calumnia adverſùs Eccleſiæ Præpoſitos, ejuſdem Regulæ quartæ obſervantiam exigentes; quaſi damnum animis intulerint, verſiones Scripturarum vernaculas, earumque uſum promiſcuum prohibendo.

CAPUT II.

Digreſſio.

Quare novi Eccleſiæ Reformatores non ament modum dies Dominicos & feſtos celebrandi, traditum à Catechiſmo Romano. à Col. 788. ad 793.

Cum novi Theologi Fideles arceant à perceptione Sacramentorum Confeſſionis & Communionis, ut ex Arnaldi, Queſnelli, & Sancyrani textibus fit manifeſtum; huic piæ & fructuoſiſſimæ occupationi aliam ab Eccleſia reſpectu plurium damnatam ipſis viſum eſt ſubſtituere, lectionem ſcilicet Scripturarum.

CAPUT III.

Collatoris obſervatio enervatur. à Col. 793. ad 796.

Vult Collator ut benignè interpretemur illud Queſnelli verbum *debet*, ita ut utile & conveniens ſignificet; hanc Queſnello indulgentiam negant omnes fermè Galliarum Epiſcopi, duce Summo Pontifice: neque id illi concedunt, quod libro ubique pio & catholico, qualis eſt catechiſmus Romanus, concedi ſolet, quia mens adverſarii aliunde ſatis patet.

CAPUT IV.

Satisfit objectionibus è Scriptura deſumptis. à Col. 796. ad 800.

Actorum Cap. 13. habetur quod per omne Sabbatum voces Prophetarum omni populo legerentur: non autem quod libri Sacri eſſent in omnium manibus: conſtat enim Sacerdotes & levitas juſſos fuiſſe illos aſſervare, & certis diebus legere populo. Quod etiam fit hodiè, nempe poſt lectionem Evangelii Parochus audiente populo explicat quæ ad fidem & mores faciunt.

CAPUT V.

Damnato Articulo non ſuffragatur authoritas Patrum. à Col. 800. ad 810.

Solis, qui dicitur, die, omnium [inquit Juſtinus Martyr] *qui vel in oppidis, vel ruri degunt, in eundem locum conventus fit: & commentaria Apoſtolorum, aut Scripta Prophetarum, quoad tempus fert, leguntur.* Simile eſt Tertulliani teſtimonium; nihil novitati tamen ponderis additur, nihil *apoſtolicæ detrahitur cenſuræ*, ſua enim utrique textui ſtat veritas; etſi promiſcuæ plebi Sacra lectio non committatur; minùs etiam fingatur debita. Satis ad populi pietatem, inſtitutionemque conferre potuit, ut ſolet etiam hoc tempore, lectio, & explicatio Sacerdotum Doctorumque coram multitudine populi auſcultantis. *Homo Fide, Spe, & Charitate ſubnixus non indiget ſcripturis*, inquit Auguſtinus, *niſi ad alios inſtruendos. Multi per hæc tria, etiam in ſolitudine ſinè codicibus vivunt.*

Minimè vocamus in dubium, quin plurima Sanctorum exempla ſint, qui mirificos ex Sacri codicis lectione fructus, robur, & arma contra Dæmones invictiſſima ſibi compararint; Verùm & volumina denſa implerentur funeſtis caſibus plurimorum, quos maleſana curioſitas ſcrutandi myſteria Scripturarum, in errorem impium, & Hæreticum egit præcipites.

CAPUT VI.

Declaratio authoris & concluſio contra Propoſitionem præſentem. à Col. 812. ad 817.

Placet, & adoptatione digna videtur, Spiritûs Roteri declaratio, qui quemquam idoneum à Sacræ Scripturæ lectione avertere, minimè intendit; ſed eos tantummodo quibus, ut ratione & experientia eſt manifeſtum, nuda litera abſque declaratione Catholicorum interpretum, non ſolùm non prodeſſet, ſed potiùs officeret plurimùm.

OCTO-

Digitized by Google

OCTOGESIMA TERTIA PROPOSITIO DAMNATA.

Eſt illuſio ſibi perſuadere, quòd notitia Myſteriorum Religionis non debeat communicari fœminis lectione Sacrorum librorum. Non ex fœminarum ſimplicitate, ſed ex Superba virorum ſcientia ortus eſt Scripturarum abuſus, & natæ ſunt hæreſes. *Obſer. Moral. in Joann. 4. verſ. 26.*

CAPUT I.

Propoſitionis pars prima gravibus digna cenſuris convincitur. à Col. 817. ad 827.

Gemin as Propoſitio complectitur partes à veritate aberrantes; prior tamen gravioribus eſt obnoxia cenſuris, utpote aſſerens neceſſariam eſſe fœminis divini codicis lectionem, nec tantummodo quoad partes aliquas faciliores; ſed etiam abditiſſima quæque Religionis *myſteria* continentes.

Cùm vero ſuperiùs evictum fuerit non eſſe *neceſſarium omni perſonarum generi ſtudere & cognoſcere myſteria Scripturæ ſacræ*, ſatis eſt hic Queſnellum Pelagii, cujus ſe hoſtem alias implacabilem profitetur, oſtendere ſectatorem; contra hæreticum hunc ſcribens Hieronymus, ſic ei ridendo exprobrat: *Verùm tu tantæ es liberalitatis, ut favorem tibi apud Amazonas tuas concilies, ut in alio loco ſcripſeris, ſcientiam legis etiam fœminas habere debere, cùm Apoſtolus doceat, eſſe tacendum mulieribus in Eccleſia, & ſi quid ignorant, domi viros ſuos debere conſulere.*

CAPUT II.

Pars poſterior damnatæ propoſitionis expenditur, à Col. 827. ad 838.

Fœminis, ut tenuioris ſunt ingenii, maximè metuendum eſt à lectione promiſcua divini codicis, & quidem vernacula; ubi enim ſemel errorem conceperint, nihil eſt in eo mordicus retinendo pertinacius, nihil fortius in perſuadendo; harum proinde ſuppetias ſemper imploravere pravorum dogmatum authores, quarum ſubſidio pleræque hæreſes, ut notat Hieronymus, fuerunt ſtabilitæ, atque propagatæ. Licèt igitur poſterior hæc pars hiſtorica ad fidei dogmata non pertineat, ſilentio minimè fuit prætereunda, ut à Chriſti Vicario ſapientiſſimè condemnata.

CAPUT III.

Damnato Errori Scriptura Sacra nullibi ſuffragatur. à Col. 838. ad 841.

Joannes cap. 4. Dei Filium exhibet Samaritanæ fœminæ revelantem præcipuum chriſtianæ religionis myſterium; hinc Queſnellus ſuam deducit aſſertionem, imò ad eam Chriſtus ipſum, ut ſit, *inducit*, ac *determinat*. Verùm cùm Servatorem Evangeliſta vivæ vocis præconio, non autem ſcripti voluminis lectione exhibeat revelantem, Sacræ hiſtoriæ magis eſt conſentaneum, ſi inde inferas, fœminis ſufficere prædicationem.

Alter divini Codicis locus à *Collatore* objicitur ex lib. 2. Eſdræ cap. 8. v. 2. & 3. qui fide tamen peſſimâ reticet ejuſdem capitis verſum quintum, & nonum quibus præſens articulus convellitur manifeſtè.

CAPUT IV.

Neque traditio Patrum damnato Articulo patrocinatur. à Col. 841. ad 854.

Præcipuum adverſarii novitatis ſuæ præſidium collocant in S. Hieronymo, qui mulieres aliquas docuit & induxit, ut Sacras legerent Scripturas, nempe Marcellam, Paulam, Euſtochium, aliaſque; ſed prompta ex Ambroſio Catharino habetur ad eam objectionem reſponſio; illæ enim mulieres nobiliſſimæ, inquit, *jam erant linguis eruditæ quibus minimè opus erat hujuſmodi verſionibus; erant & ſeparatæ à mundo & dicatæ Deo, & jam veram humilitatem didicerant, promptiſſimæ captivare intellectum in obſequium fidei.... Dent autem iſti nobis Marcellas, Paulas, Euſtochia, & nos libenter illis dabimus lectionem, & meditationem Scripturarum.*

Non in ſolo Hieronymo ſiſtunt adverſarii: proferunt etiam Gregorium Nyſſenum, Auguſtinum, Ambroſium, ac tandem Concilium Aquiſgranenſe. Vide ſolutionem argumentorum quæ ex eorum textibus conficiuntur; interim tamen memineris, ineptiſſimum diſputandi genus eſſe [ut obſervant omnes Polemici Scriptores,] ex iis quæ olim permiſit, juſſit, imo præcepit Eccleſia, argumentum deducere veluti neceſſarium ad tempora quævis etiam ubi circumſtantiæ & diſpoſitiones fuerint longè diſpares. Suaderi olim poterat divina lectio viris etiam vulgaribus, & fœminis: quia penès pauciſſimos erat ea temeritas divinis eloquiis abutendi, quæ modò frequentiſſima eſt.

OCTOGESIMA QUARTA PROPOSITIO DAMNATA.

Abripere è Chriſtianorum manibus novum Teſtamentum, ſeu illis illud clauſum tenêre, auferendo eis modum illud intelligendi, eſt illis Chriſti os obturare. *Obſerv. Mor. in Matth. cap. 5. v. 2.*

CAPUT I.

Propoſitio cenſuris gravibus digna oſtenditur. à Col. 854. ad 857.

Queſnellus præſenti articulo, ut pluribus aliis animum ſuum prodit Schiſmaticum, ſemperque intentum avertendis à Summo Paſtore gregibus, ſuæque ſtabiliendæ malignantium Eccleſiæ; ibi enim Romanum Pontificem, eique adhærentes Epiſcopos velut antichriſtianos depingit, qui os Salvatoris fidelibus obſtruant, quo obſtructo, nulla miſeris mortalibus expectanda eſt ſalus.

Non levis eodem articulo Apoſtolis & Evangeliſtis impingitur calumnia, quando differendo annis pluribus Scripturam Sacram, Verbum Chriſti tamdiu ſubtraxerint omnibus, os Chriſti ſaluriferum obturando. Inſtauratur præterea ſententia Lutheri, Calvini & recentiorum iſtiuſmodi hæreticorum, ab omnibus catholicis damnata, ſolam videlicet Scripturam, non autem Traditionem eſſe Verbum Dei.

CAPUT II.

Frivola Propoſitionis defenſio repellitur. à Col. 857. ad 862.

Quamvis Sacræ paginæ, potiſſimùm novi fœderis deſcripta in ſe contineant Dei & Chriſti eloquia, at-

que hac ratione metaphorica dici valeant *Os Christi*; nihilominus ut aliis modis plurimis Servator homini loquitur, ita os ejus non ſolis reſtringitur Scripturis; ſed ad innumera ſe extendit ejus opera, quibus voluntatem & attributa ſua mortalibus patefaciat.

Multiplicem hunc divinæ locutionis modum breviter ac dilucidè deducit *Collectio* Gallica *documentorum pertinentium ad Conſtitutionem* &c.

OCTOGESIMA QUINTA PROPOSITIO DAMNATA.

Interdicere Chriſtianis lectionem Sacræ Scripturæ, præſertim Euangelii, eſt interdicere uſum luminis filiis lucis, & facere ut patiantur ſpeciem quamdam excommunicationis. *Obſer. Mor. in Luc.* 11. *verſ.* 33.

CAPUT I.

Erroris abſurdi convictio. à Col. 862. *ad* 870.

Scripturæ Sacræ abſentiam, divini omnis luminis eſſe privationem, præſens aſſerit Queſnelli articulus, ex hoc maximè deteſtabilis, quod quemlibet carentem Sacro Codice, aut non legentem, ſtatuat omni penitus uſu luminis deſtitutum, atque ita nihil boni ſalutiferi operantem, nihil valentem pertinens ad juſtitiam. Cuicunque ſcilicet erepta fuerit lucerna una, ſi ei ſubſtituatur altera, non dicetur ſimpliciter & abſolutè prohiberi uſus luminis.

Divinus Salvator qui, teſtante Apoſtolo Joanne, eſt *lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, Magos vocavit, eoſque ſinè voce & literis erudivit, tacituſque in ipſo Matris utero ſuum illuminavit Præcurſorem, nec ullus evenit caſus, in quo qualiſcunque jactura luminis quæ homini privato & Latini idiomatis ignaro, ex omiſſione lectionis ſacræ oritur, compenſari nequeat libris aſceticis, & frequentium auditu concionum, piique conſilio directoris.

Eadem propoſitio manifeſtè ſchiſmati viam ſternit, hæreticorum adversùs Apoſtolicam Sedem, ipſamque Eccleſiam Romanam calumnias confirmans. Quaſi illa homines ab uſu divini luminis, atque adeo à vera juſtitia, & beatitudine avertat. Verùm ſi ad ſuperni uſum luminis neceſſaria eſt Scripturæ Sacræ, præſertim Euangelii lectio, evidens ſit uſum illum non in omnium eſſe poteſtate, non enim in poteſtate relinquitur ignorantium literas, & innumerabilium è barbaris converſorum ad Eccleſiam, plurimorumque è Catholicis quibus comparandi ſibi Sacrum Codicem paupertas denegat facultatem.

CAPUT II.

Satisfit argumentis oppoſitis ex Scriptura Sacra. à Col. 870. *ad* 873.

Quemadmodum Moyſes edoctus à Domino Sacrum Codicem in abſcondito & quaſi ſub modio, minimè poſuit, quia non omni populo legendum tradidit; ita neque Supremus Chriſti Vicarius dum jubet eum in divinis officiis legi publicè, & decantari à Miniſtris, in Scholis à Doctoribus, in concionibus à Paſtoribus, aliiſque divini Verbi præconibus, ratione dilucida, ac facili ad intelligentiam exponi ac declarari, non autem tradit idiotis pro libito terendum manibus. Ruunt itaque adverſarii argumenta ex Luc. cap. 11., Pſalm. 118., & Epiſt. 2. S. Petri cap. 1. deſumpta.

CAPUT III.

Diluuntur argumenta deſumpta ex SS. Patribus. à Col. 873. *ad* 884.

Auguſtini & Irenæi Sententiæ, quæ pro damnato articulo proferuntur, ſimiles ſunt illi quæ ab hæreticis adducitur ex Chryſoſtomo, eàdem proinde utimur explicatione qua lib. 2. de Verbo Dei uſus eſt Bellarminus ad locum Chryſoſtomi. *Hortabatur* [inquit] *omnes ad lectionem Scripturarum, non quod vellet omnes omnino etiam rudiſſimos id facere; ſed ut ſaltem id facerent, qui cum fructu poterant, ſciebat enim ſe cum iis agere, qui talibus amplificationibus indigerent.*

OCTOGESIMA SEXTA PROPOSITIO DAMNATA.

Eripere ſimplici populo hoc ſolatium jungendi vocem ſuam voci totius Eccleſiæ, eſt uſus contrarius praxi Apoſtolicæ & intentioni Dei. *Obſerv. Moral. in* 1. *Cor.* 14. *v.* 16.

CAPUT I.

Senſus Propoſitionis varius exhibetur: magis obvius oſtenditur meritò condemnatus. à Col. 884. *ad* 890.

Enunciatio Queſnelli ſenſu rigido, qui apparet obvius, ita intelligitur ut *eripere ſimplici populo hoc ſolatium, jungendi vocem ſuam voci totius Eccleſiæ*, ſive in Eccleſiaſtico officio, ſive in Miſſa, *ſit uſus contrarius praxi Apoſtolicæ & intentioni Dei*; digna proinde anathemate quòd uſum à Gallicano diverſum, quem reliqua Chriſti ubique gentium ſequitur Eccleſia, proſcindat publicè velut praxi Apoſtolicæ, & Dei intentioni contrarium.

CAPUT II.

Impugnatur ſecundus Propoſitionis ſenſus. à Col. 890. *ad* 898.

Centum galliæ Epiſcopi, ita propoſitionem intelligunt, ut *Divini Officii celebrationem, poſtulet fieri in idiomate vulgari, aut recitationem canonis clara voce*, atque conſuetudinem oppoſitam rejiciat, veluti *praxi Apoſtolicæ, & Dei intentioni contrariam*. Verùm Apoſtoli praxim, qualis in Romana Eccleſia paſſim hoc tempore obſervatur, ſuo ipſi opere comprobarunt; Nam cum poſſent, utpote dono linguarum præditi, novum ſcribere teſtamentum linguis earum regionum, quas doctrinâ excolendas euangelicâ nacti erant; græcè tamen ſolùm hebraicè, & latinè conſcripſere.

Exemplo pariter Chriſti Domini præſens praxis Eccleſiæ confirmatur, ſi enim divini celebratio officii vulgari idiomate eſſet, ut à Queſnello ſtatuitur neceſſaria, Eccleſiam ſuam in tanti momenti errore minimè reliquiſſet, neque in Summi celebratione ſacrificii quod in altari crucis Deo pro totius mundi ſalute obtulit, voces *Eli Eli lamma ſabacthani*, non modo non à Romanis, ſed nè à Judæis quidem intellectas emiſiſſet.

Traditio noſtra etiam à tempore Apoſtolos ſubſecuto, confirmari poteſt plurimis Sanctorum Patrum teſtimoniis, quibus partes aliquæ ex Miſſa & Divinis Officiis referuntur iiſdem verbis, quibus hodie in Miſſa, & officiis utimur.

CA-

Digitized by Google

CAPUT III.

Ad utilitatem populi non eſt neceſſaria ipſi intelligentia, poſiſſimum diſtincta orationis publicæ, quæ pro ipſo fit in Divinis officiis. à Col.898. ad 904.

Calvini dogma neceſſitatem illam aſtruens, omnes ſemper Catholici, velut erroneum deteſtati ſunt. Subruitur autem ea Teſtamento tum vetere, tum novo; Levitici præſertim cap.16. ubi habetur, quod ingrediente Pontifice Sancta Sanctorum, ut pro ſe, & univerſo Iſrael precaretur Dominum, nemini manere in Tabernaculo licuit, ita ut neque videret Populus, neque audiret quid intus à Pontifice ageretur. Sciebat ſolummodo generatim Pontificem *orare* pro omnibus, cui pia vota ſua & preces jungebant ſinguli; quod ad inflammandam pietatem ſufficit fructuſque ex Eccleſiæ precibus conſequendos, ut gemina ſimilitudine aptiſſima ſerpentium & medicinæ probatur ab Origene hom.20. in Joſue.

CAPUT IV.

Tertius Propoſitionis ſenſus de Canone alta voce pronuntiando ſubvertitur. à Col.905. ad 914.

Si proſcripto Queſnelli dogmate aſſeritur, quod affecti ſuſpicamur eorum Galliæ Epiſcopi, conſuetudinem Eccleſiæ legendi Miſſæ Canonem in Silentio, *eſſe contrariam intentioni Dei*, evidens eſt Queſnellum feriri anathemate Tridentini Concilii lato Seſſ.22. can.9. *Si quis dixerit Eccleſiæ Romanæ ritum, quo ſubmiſſa voce pars Canonis, & verba conſecrationis proferuntur, damnandum eſſe anathema ſit.*

Præcipua religionis myſteria, vulgi auribus non eſſe committenda, ratione, plurimiſque SS. Scripturarum documentis fit manifeſtum; quod autem in Canone peragitur conſecrationis myſterium, eſſe inter myſteria auguſtiſſimum atque Sanctiſſimum à Catholicis agnoſcitur, ideoque ſi aliquod vulgi auribus non ſit ingerendum, illud indubiè eſt.

CAPUT V.

Convellitur Quartus Propoſitionis ſenſus de vertenda Miſſa formula in linguam vernaculam, & à populo promiſcuè legenda tempore Sacrificii. à Col.914. ad 925.

Delata Romam Miſſalis verſio vernacula, præmiſsâ debitâ deliberatione, damnationis ſententiam ſubiit, ut ab Alexandro VII. petierant Epiſcopi Pariſiis congregati epiſtolâ non minus forti & ſolida contra novitatem, quàm erga Summum Chriſti Vicarium ſubmiſſâ.

CAPUT VI.

Judicia Sorbonæ contra verſionem Gallicam Miſſalis Romani, Sacræ Scripturæ, Ritualium, atque Officii Divini. à Col.926. ad 931.

Quamvis in quamcunque linguam vertantur Sacræ Literæ ſuapte natura Sanctæ ſint & bonæ, perſpectâ tamen hominum malitiâ, periculoſæ ac perniciosæ ſunt hujuſmodi traductiones: quare in re ad ſalutem non neceſſaria, cenſet Sorbona, potius conſulendum eſſe multorum profectui, ipſas interdicendo, quam paucorum utilitati eas permittendo cum gravi multitudinis incommodo.

CAPUT VII.

Animadverſiones in argumenta utroque Superiore capite exhibita. à Col.931. ad 935.

Ex deliberationibus Cleri Gallicani, ejuſque tùm epiſtolis ad Alexandrum VII. & abſentes à Comitiis Epiſcopos, tum directis ad Regem precibus, pro obtinenda Decreti ſui in omnibus Regni provinciis executione, manifeſtum eſt Miſſalis Romani verſionem anathema ſubiiſſe, non propter translationis vitium; ſed abuſum, ſi ejus lectio omnibus permittatur.

CAPUT VIII.

Depulſio objectionis præcipuæ. à Col. 935. ad 942.

Conveniunt omnes Queſnelli vindices in hoc nobis intorquendo Apoſtoli textu: *Qui loquitur lingua, oret ut interpretetur, nam ſi orem* (lingua peregrinâ) *Spiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt* &c. Ea tamen ſententia adverſariis minimè patrocinatur; nam juxta Bellarminum, Apoſtolus hoc loco non agit *de Divinis Officiis, nec de publica Scripturarum lectione; ſed de canticis ſpiritualibus quæ Chriſtiani componebant ad laudandum Deum, & gratias ei agendas.*

Ex eo autem quod vellet Apoſtolus ut iſtâ cantica fierent lingua vulgari, non ſequitur eum voluiſſe, ut divina etiam officia eodem celebrarentur modo; fiebant enim *divina officia lingua græca, quam multi de populo intelligebant, etſi non omnes: & hoc ſatis erat; non enim volebat Apoſtolus ut omnes poſſent reſpondere.*

CAPUT IX.

Diſſolvuntur argumenta adverſariorum reliqua. à Col.942. ad 946.

Plures hic SS. Patrum objiciuntur ſententiæ, quas plurimum veneramur; ſed nullum hinc tamen adverſariis præſidium eſt juxta Cardinalis Hoſii obſervationem, in Dialogo exemplis pluribus confirmatam. *Non ſtatim oportet* talia *in exemplum trahi* inquit idem Tridentini Concilii Præſes. Et iterum paulò inferiùs, *quæ pertinent ad ritus, quando res ita poſtulat, citra tumultum Eccleſiæ mutare, nunquam eſt nefas habitum; fieri namque poteſt, ut quod expediebat illo tempore, non expediat hoc.*

CAPUT X.

Dejicitur fraudulenta Collatoris obſervatio: à Col.946. ad 955.

De jungenda voce populi & miniſtrorum in divinis decantandis laudibus; Si Collatori credimus, *unicè agit Author*, Queſnellus, à cantus idiomate præſcindens, proindè cum latinè canitur ut uſus obtinet, liceat eidem populo eâdem linguâ concinere; modo ſaltem eorum quæ cantantur notitia ſive per explicationes, ſive per fideles verſiones eidem populo procuretur.

Verùm ſi Queſnellus aliud non voluit, cur reſtrictionis iſtiuſmodi nullum fecit indicium, cur ejus vindices in Apologiis proferunt textus manifeſtè agentes de Sacrificio, præſertim ſententiam Tridentini Concilii quæ tota eſt de Miſſa ejuſque myſteriis? Cur Miſſale Romanum gallicè verſum promiſcuè obtrudunt? fallax Collatoris obſervatio eſt, & ad declinandum anathema minimè ſufficit; etenim ſive verba Queſnelli illimitata conſideres, ſive circumſtantias authoris, eumque vindicantium apologias, evidens eſt eum, non ſolummodo

Digitized by Google

do de laudum canticis agere ; ſed etiam de tota Miſſæ formula à plebeis viris ac mulieribus cum celebrante presbytero pronuntianda.

OCTOGESIMA SEPTIMA PROPOSITIO DAMNATA.

Modus plenus Sapientiâ, lumine, & charitate, eſt dare animabus tempus portandi cum humilitate, & ſentiendi ſtatum peccati, petendi Spiritum pœnitentiæ, & contritionis, & incipiendi ad minus ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequam reconcilientur. *Obſer. Mor. act.6. v.9.*

CAPUT I.

Propoſitionis iniquitas compendio exhibetur. à Col.956. ad 963.

Hæc dogmatica Queſnelli Propoſitio cùm regulam ſtatuat univerſali ſimilem, à veritatis tramite maximè aberrat, utpotè reſuſcitans decimam ſeptimam inter 31. ab Alexandro VIII. profligatas ; plurimamque animis affert perniciem, præſertim attritis tantùm, docente Auguſtino Epiſt. 180. ad Honoratum, plurimos perire defectu Sacramenti qui ejus ſubſidio ad ſuperos evolaſſent : ſed demus adverſariis, ut hujuſmodi attriti ſupervivant uſque ad abſolutionem, eorum tamen opera cùm ſinè charitate fiant, juxta Angelicum *non ſunt ſatisfactoria*.

Dices cum authore Specim. moral : *vel peccator efficaciter intendit converti, vel non*. Intendit & efficaciter quidem ſed ſola hactenus attritione pœnitens ; quâ ad abſolutionem diſponitur, abſque eâ minimè ſalvandus.

CAPUT II.

De mora, quam Queſnellus exigit pro acquirendo Spiritu pœnitentiæ ante reconciliationem. à Col.963. ad 969.

Nè præſcripta pœnitentibus dilatio gravis accidat, tempus ejuſdem quouſque ſit protrahendum minimè aperit Queſnellus, ſed Confeſſariis ſolùm ſuæ conſciis intentionis committit id opere exequendum ; his verò non ſufficiunt contritionis indicia, etiam non levia, in pœnitentiæ tribunali exhibita, requirunt præterea opera extra illud non pauca, & tempore exercita non exiguo, interimque blandioribus verbis ludificantur miſeros, quorum plurimi dilatæ abſolutionis tempore, morte ſubita oppreſſi, cum *modo iſto pleno Sapientia* ad inferos demerguntur.

CAPUT III.

De Contritionis, & Pœnitentiæ ſpiritu petendo ante reconciliationem, à Col. 969. ad 974.

Ad omnes actus ut innoxii ſint, requirit adverſarius charitatem ; deinde articulo 28. aſſerit primam gratiam eſſe peccatorum remiſſionem. Quomodo igitur opus eſt tempore non exiguo ſuſpendere reconciliationem ? Si hæc cum prima gratia præſtatur, imo ipſa prima gratia eſt, unico infunditur momento, neſcit enim tarda molimina Spiritûs Sancti gratia. Spiritus itaque contritionis tamdiu juxta Queſnelli articulum poſtulandus nequit is eſſe Spiritus ſeu gratia, quæ juſtificationi eſt prævia, neque is quo ipſa jam præbita, in prima gratia remiſſio peccatorum eſt, unde indeclinabilis dimanat conſecutio, ſpiritum pœnitentiæ tanto tempore petendum non intelligi ſpiritum ad juſtificationem neceſſarium ; ſed ſolummodo ad juſtitiæ augmentum.

CAPUT IV.

Non ſola Propoſitio 28. ſed totum Queſnelli Syſtema reddit impoſſibilem peccatoribus diuturnam, quam poſtulat, diſpoſitionem, antequam reconcilientur. à Col.975. ad 981.

En tibi lector catholice Queſnelliani Syſtematis de charitate compendium. Primo omne opus non præditum bonitate ſupernaturali, ſive ſolis naturæ viribus exercitum, peccatum eſt. Secundo nullum eſt opus bonum, ſupernaturale potiſſimum, niſi amor Dei, vel actus ex illo profluens. Tertio Nullus eſt amor Dei bonus, & homine Chriſtiano dignus niſi charitas. Quarto Omnis charitas juſtificat.

Ex quatuor iſtis doctrinæ Queſnellianæ capitibus, colligitur evidenter, actionem quamlibet innocuam, vel juſtificantem eſſe, vel hominis juſtificati. Quo ſuppoſito nemo ſani judicii aſſeret, novatores iſtiuſmodi loqui ſeriò dum longam bonorum actuum requirunt ſeriem, velut abſolutioni neceſſariò præmittendam.

CAPUT V.

De ſatisfactionis initio ante Reconciliationem in Queſnelli ſententia requiſito. à Col.981. ad 993.

Texendæ fallaciæ, & eludendis Romani judicii cenſuris idoneum cogitavit Queſnellus illud *incipiendi ad minus ſatisfacere juſtitiæ Dei* : quaſi illo ſuo ſatisfactionis initio non requirat iſtiuſmodi, quod per ſe & ante Sacerdotis miniſterium gratiam obtineat ſanctificantem verùm ex ejus principiis manifeſtè aperitur, eum non inferiore ſatisfactionis initio contentum eſſe, quàm juſtificante.

CAPUT VI.

Qualis potiſſimum ſatisfactio Novatoribus placeat. à Col.993. ad 1004.

Optimum videtur Arnaldo, pœnitentiæ, ſive ſatisfactionis genus, *abſtinentia ab Eucharistia* : Author *Speciminum Moralium* ei calculum ſuum adjicit, noviſque Theologis placet, quod ut ajunt, ad ejus participationem myſterii, puritas quodammodo angelica, à pravis motibus, & operationibus phantaſiæ libera, amor quoque puriſſimus requiratur.

Ex Concilio Tridentino, & ex Apoſtolo habemus quidem, magnam ad Sacramentum Eucharistiæ exigi reverentiam & Sanctitatem ; non tamen neceſſariò eximiam, ſeu *amorem puriſſimum* ; alias Homines non è vulgo ſolum fidelium ; ſed Religioſi quoque neceſſe erit à Sacramento Eucharistiæ arceantur in perpetuum ; ut Arnaldi liber de *frequenti communione*, & alter ejuſdem Sororis cui titulus *Corona Sanctiſſimi Sacramenti*, indicant eum animo intendiſſe.

CAPUT VII.

Fraus Articuli circa reconciliationem detegitur, & confutatur error. à Col. 1004. ad 1009.

Obvia reconciliationis intelligentia hoc tempore juſtificationem denotat peccatoris ; Sententia tamen Queſnelli Sanctitatem præſupponere debet & de ſola ac-

Digitized by Google

accipi juſtificati reconciliatione cum Eccleſia; Unde apparet nullam à Novatore in Sacerdotibus agnoſci poteſtatem remittendi confitentibus peccata, niſi quæ ante abſolutionem condonata fuerint pœnitentium diſpoſitione. Quod eſt contra Chriſti verba, contra Eccleſiæ ſenſum, contra Tridentini definitiones.

An in ejuſdem Queſnelli ſententia abſolutio ſaltem ſecundam conferat gratiam, minùs habemus exploratum: Sancyranus affirmat *verba abſolutionis* non operari remiſſionem; ſed tantummodo declarare.

CAPUT VIII.

Propoſitio Scripturis, earumque SS. interpretibus oppoſita. Fraus multiplex Novi Teſtamenti Gallici in Belgio Montibus editi. à Col. 1009. ad 1016.

Filio prodigo redeunti jubet Pater evangelicus proferri *citò ſtolam primam* nec eum remittit, ut paſcendo porcos, diutius *portet cum humilitate, & ſentiat ſtatum peccati*. Vox *citò* utpote indicans reconciliationis accelerationem Montenſi interpreti non placet, illamque ideo verſione ſua eliminavit.

Eidem pariter diſplicet quod Apocalypſ. cap. 3. inquit Dominus *ecce ſto ad oſtium & pulſo &c.* quare præſenti tempori ſubſtituit futurum: *Faites penitence, car je ſerai bientoſt à la porte, & je frapperai*. Pluribus aliis Sacrarum literarum textibus quos hic videre eſt, noſtra confirmatur ſententia contra præſentis articuli novitatem.

CAPUT IX.

Error Conciliis, & Patrum Traditioni contrarius. à Col. 1016. ad 1022.

Ex Tridentino habemus abſolutionem præviam ſatisfactioni, & peccatorum culpam cum pœna æterna remiſſam Sacramento pœnitentiæ ante ſatisfactionem, qua ſolùm pœna remittitur temporalis, poſt abſolutionem reſidua. Hæc autem praxis non eſt à Tridentino primùm inſtituta; ſed eſt, teſte catechiſmo Romano, antiquiſſimus Eccleſiæ uſus; ut hic etiam Patrum authoritate comprobatur.

CAPUT X.

Catechiſmi & Scholaſtici Doctores refragantur novitati. à Col. 1022. ad 1028.

Satisfactio etiam minima juſtificationem præſupponit, ut ex Adriano VI., Joanne Lenſæo doctore Lovanienſi, Bellarmino, Eckio, aliiſque colligitur, *impoſſibile* namque eſt inquit Angelicus, *quòd aliquis Deo ſatisfaciat, niſi Deo placeat*. A novis igitur directoribus miſerè deluduntur pœnitentes, quando his reconciliatio differtur, obtentu præmittendæ ſatisfactionis impoſſibilis.

CAPUT XI. & XII.

Centum Galliæ Antiſtites damnato Articulo adverſantur, & contra reprehenſores temerarios defenduntur. à Col. 1028. ad 1036.

Si Queſnellus non cenſeat ut Magiſter ſuus Arnaldus, communiter differendam eſſe abſolutionem prima vice peccatum lethiferum confitenti, præmittendamque abſolutioni ſatisfactionem, edicat clarè, nec ca- ſcribendi ratione utatur, ex qua centum Galliæ Epiſcopi, in ejus propoſitione regulam intelligant generalem, quæ adverſante Tridentino Concilio, confundat pœnas velut medicamina præſcriptas, & eas quæ ad ſatisfaciendum pertinent. Tunc ei Antiſtites gratulabuntur converſionem, nec errorem priſtinum deinceps exprobrabunt.

CAPUT XIII.

Confertur Propoſitio Queſnelliana cum damnata olim in Petro d' Oſma, & nova Adverſarii contra Epiſcopos Galliæ inſultatio reprimitur. à Col. 1036. ad 1042.

Propoſitio Petri d' Oſma ſtatuebat, prout in Apoſtolica Sixti IV. Conſtitutione exprimitur: *Non peracta pœnitentia confitentes abſolvi non debere*. Unde vocem potius, quam ſenſum eſt diſcrimen à Queſnelli articulo; nam *peracta pœnitentia*, quæ ſcilicet à Confeſſario imponitur, & de qua ſola Petrus d' Oſma locutus eſſe convincitur, non eſt integra, quæ Dei juſtitiæ debetur ſatisfactio; ſed minima ejus particula, initiumque leviſſimum.

CAPUT XIV.

Fraudulenta Propoſitionis excuſatio rejicitur, & cenſura Apoſtolica amplius vindicatur. à Col. 1043. ad 1048.

Licèt vocem *univerſim* in ſua propoſitione explicitè non appoſuerit Queſnellus, non tamen à cenſurâ fuit immunis, ea enim ut Galliæ Epiſcopis viſum eſt, & à nobis fuit demonſtratum, in ſenſu obvio ſubauditur.

Lectorem non pigeat iterum iterumque notare Queſnelli nequitiam, circà illud *Incipiant ſatisfacere juſtitiæ Dei*, juxta quod ſuperiùs memorati Antiſtites autumant Queſnello ſufficere, quod pars pœnitentiæ à Sacerdote impoſitæ peragatur ante reconciliationem. Nobis vero apparet dolus in eloquio, & ab authore iſtud non intelligi; ſed potiùs quod non debeat integrè prius ſatisfieri divinæ juſtitiæ, cui nè totius quidem pœnitentiæ impletionem poſſe in rigore ſatisfacere indubitatum eſt. Hanc autem Queſnellianæ mentis intelligentiam non niſi attentis circumſtantiis authoris, magiſtrorum ejus, atque ſodalium aſſerimus.

CAPUT XV.

Eripitur novitati fundamentum temerè quæſitum in Scripturis. à Col. 1048. ad 1054.

Ex geminis Prophetarum ſententiis, Ezechielis ſcilicet cap. 13. & Jeremiæ cap. 6. à *Collatore* objectis, nihil aliud colligere poſſumus, quàm quòd diſpoſitione neceſſaria carentibus, non ſit impertienda abſolutio; non autem quod diſpoſitione illâ præditis ſit deneganda neque ullum in antiqui fœderis oraculis invenies locum, juxta quem pœnitentibus dilata fuerit, vel differenda cum Deo reconciliatio. Vix David confeſſus fuerat delictum dicens *peccavi Domino*, cum Nathan mox Dei nomine denuntiat: *Dominus quoque tranſtulit peccatum tuum: non morieris*.

Quod autem de Saulo dicitur cap. 9. act. *Et erat tribus diebus non videns; & non manducavit, neque bibit*, præſenti articulo minimè patrocinatur non enim Saulus illo triduo portavit & ſenſit ſtatum peccati, ſed dejectus in terram ſtatim à Chriſto apparente converſus & juſtificatus fuit.

ſ CA-

Digitized by Google

INDEX CAPITUM,

CAPUT XVI.

Fruſtrà confugiunt Adverſarii ad Sanctos Patres, à Col.1054. ad 1058.

Nec S. Cyprianus, nec Clerus Romanus, nec Ambroſius Sanctus damnato faveot articulo, in textibus enim à *Collatore* allegatis, agunt contra ſolos aut infamis libelli, vel thuris oblati crimine, ab Eccleſia reſciſſos, aut contra nonnullos qui *poſcunt pœnitentiam* publicam, ut *ſtatim ſibi reddi communionem velint*, repugnantibus Eccleſiæ Canonibus, qui communionem publicis pœnitentibus denegant. Vide eorum textus fideliter à nobis relatos, non autem mutilos ut ab Adverſario teſeruntur.

CAPUT XVII.

Fruſtrà recurrunt Adverſarii ad S. Carolum. à Col.1058. ad 1065.

Si quando S. Carolus monuit, abſolutionem eſſe differendam, non fuit propter illimitatam Queſnelli regulam de dando animabus tempore portandi cum humilitate ſtatum peccati, ſed ut ipſe ait, *nè confeſſionem in poſtremos illos quadrageſimæ dies differant, quibus Sacerdotes ob myſteriorum celebritatem, aſſidua divinorum occupatione ab audiendis confeſſionibus impediuntur.* Vel dum confitentes probabilem confeſſario faciunt metum, quod ſe non eximent à peccato.

Cæterum plurimis ejuſdem Sancti Sententiis præſens impugnatur damnatus articulus; audiatur ipſe Ægidius ſolito ſuo candore ſodales arguens: *Certum enim eſt multos eſſe caſus particulares, in quibus abſolutionem dari jubet aut permittit S. Carolus, in quibus nos eam dandam non putamus.*

CAPUT XVIII.

Damnati dogmatis origo, & præcipui Promotores. à Col.1065. ad 1071.

Inter Queſnelliani dogmatis progenitores, primum occupat locum Petrus d'Oſma, cujus error cœpit reſuſcitari ab infami Apoſtata Marco Antonio de Dominis, hujus autem veſtigiis inſiſtere, minimè puduit Antonium Arnaldum, qui libentius tamen patitur ſibi docem attribui Joannem Vergerium Abbatem Sancyranum, quem D. Joannes de Jovaud [ut ejus jurejurando habemus confirmatum] audivit aſſerentem, *Contritionem perfectam ad pœnitentiæ Sacramentum eſſe neceſſariam, imperfectam, ſive attritionem non ſufficere. Ante abſolutionem Sacramentalem præſuppoui remiſſionem peccatorum contritione impetratam: Abſolutionem non eſſe niſi declarationem remiſſionis.* &c.

Non nihil etiam ex Michaëlis Baji damnatis propoſitionibus ad hunc Queſnelli articulum derivavit.

OCTOGESIMA OCTAVA PROPOSITIO DAMNATA.

Ignoramus, quid ſit peccatum, & vera pœnitentia, quando volumus ſtatim reſtitui poſſeſſioni bonorum illorum, quibus nos peccatum ſpoliavit, & detrectamus ſeparationis iſtius ferre confuſionem. *Obſer. Moral. Lucæ 17. v.1.*

CAPUT I.

Propoſitio impugnatur. à Col.1072. ad 1076.

Narratio de decem leproſis cui præſens Novatoris affingitur obſervatio, eidem eſt manifeſtè contraria; non enim differri Sanitatis gratiam postulant; ſed præſtari quantocyus: Chriſtus autem jam mundatos ad Sacerdotes remiſit, ut ab eis judicati mundi ſtatim hominum convictui redderentur.

Inauditum hactenus fuit in Eccleſia, Spiritum Sanctum peccatoribus ſuadere ut aliquo tempore hærerent in peccato; hærerent autem ſi de bonorum recuperatione quibus peccando fuerant ſpoliati, minimè forent ſoliciti; Hoc Atheis, & libertinis proprium eſt; non autem Chriſtianis qui optimè intelligentes quid ſit peccatum, gratiam ſibi reſtitui quamprimum cupiunt.

CAPUT II.

De protrahenda juxta adverſarios Sac. Communionis dilatione. à Col.1077. ad 1086.

Statim à novæ Eccleſiæ exordio, fundatoribus ejus cura inter præcipuas fuit Sacram communionem reddere quàm poſſent rariſſimam. Iſtud eorum conſilium, & privatis Sancyrani inſtructionibus, & famoſo volumine de *frequenti Communione* redditur manifeſtum. Oppoſitum cenſet Eccleſia Catholica, cujus præſens uſus comprobatur S. Ambroſii, S. Thomæ, S. Franciſci Saleſii, S. Caroli, aliorumque authoritate, præſertim Auguſtini, qui epiſt.118. Sic ait: *Si peccata non ſunt, ut excommunicandus quiſquam judicetur, non ſe debet à medicina Dominici corporis ſeparare.*

CAPUT III.

De differenda abſolutionis diuturnitate. à Col.1086. ad 1094.

Ex novatoribus alii cenſent ad mortis articulum quibuſdam peccatoribus abſolutionem eſſe differendam, alii in mundum ulterum videntur reſervare, noluntque diſtinguere pœnitentiam canonicam ſeu fori externi, ab ea quæ fori interni eſt, & ad Sacramentum pertinet; diſtinguendam tamen convincit communio conceſſa pœnitentibus tempore pœnitentiæ, ſive ante reconciliationem canonicam.

Morinus ſummæ apud novos Theologos autoritatis Idem docet quod Catechiſmus Romanus, conſuetudinem ſcilicet abſolvendi ſtatim poſt confeſſionem *eſſe ab ipſis Eccleſiæ incunabulis*: Neque Patres & Canones, ut ex Concilio Toletano Primo colligitur, pœnitentiam præcipientes, de privata, & peccatis occultis debitâ; ſed de publicâ & fori exterioris locuti ſunt.

CAPUT IV.

De humiliatione & confuſione, quam à Pœnitentibus Propoſitio exigit. à Col.1094. ad 1101.

Aliqui procul dubio dantur caſus in quibus dilatio abſolutionis medicamen eſt opportunum & ſubinde neceſſarium; verùm promiſcua, & paſſim adhibita cujuſcunque peccati mortiferi retentio, obtentu portandi cum humilitate & ſentiendi ſtatum peccati, ferendi confuſionem ex relatione publica peccati occulti, & ſeparatione à Sacramento Euchariſtico, cum qualicunque infamia, non eſt medicina, neque caſtigatio congrua, nunquam invitis pœnitentibus adhibita ab Eccleſia, à ſolis malevolis & imprudentibus Confeſſariis contra om-

omque ſaa uſurpata, & à tribua Pootificiboa juſtiſſimè proſcripta.

Hic lepida narratur hiſtoriola de Patocho Jaoſeoiſta peccatum lethiferum confitenti, ſtatimque à Confeſſario Franciſcano abſolutionem propter ſamæ ſuæ periculom exigenti; uode appatet Novatoium iniquitas imponentium oneta gravia & importabilia in humeros hominum quæ ipſi digito movere uolint vel attingere.

CAPUT V.

Fructus doctrina rigida de differenda communiter abſolutione peccatorum, & S. Euchariſtia. à *Col.* 1101. *ad* 1108.

Suſpiciones, detrimeota famæ, ſcandala ex promiſcua abſolutionis dilarione, præſertim in Religioſorum & monialium domibus oriuntur quamplurima. S. Leo & alii, plurimos adultos perire defectu baptiſmi, vel abſolutionis, agnoſcunt, cum Sacramento, ſi frui licuiſſet ſalvandos. Validum adverſua peccata frænum eſt confitendi pudor, ut habetur ex Can.88. de pœnitentia; repulſi à Novatoribus confitendi abjiciont ſæpe cogitationem, vel de ſalute deſperando, vel de divina gratia io mortis articulo præſumendo. Quæcuoque propoſita fuerit Indulgentia, nullus eam peccator conſequi poterit abſolutione deſtitutus: Hæc omnia flocci faciunt oovi Theologi.

CAPUT VI.

Detegitur alius modus magis ſubdolus humiliationis & confuſionis pœnitentibus procuranda. à *Col.* 1108. *ad* 1112.

Confeſſionem de peccatis ſolummodo venialibus abrogant Novatores, ut Ecclesia [Inquiuot] ſe peccatoribus pro delictorum expiatione jungere poſſit: peinde ac orare pro ipſis oequeat, niſi quos tales nominatim cognoverit. Deploraot proinde, quod quisquis lethalis ooxæ reus eſt, etſi ſolummodo occultæ, ſe publicè peccato mortifero contaminatum non profiteatur, qualis profeſſio fieret ſublatâ venialium confeſſione.

Præſens articulos lepida terminatur hiſtoria de Patocho avertente populum a confeſſione veoislium & ſingulis, ut ipſe ajebat hebdomadis confiteote.

OCTOGESIMA NONA PROPOSITIO DAMNATA.

Quartus decimus gradus converſionis peccatoris eſt, quod cùm ſit jam reconciliatus, habet jus aſſiſtendi Sacrificio Eccleſiæ. *Obſer. Mor. Luc.* 15. *v.* 23.

CAPUT I.

Proſcriptus error convellitur. à *Col.* 1112. *ad* 1118.

Nì nimium patula ſit præſentia enuntiationis falſitas, unicum, inquiuot Novatores, quod hæc peccatoribus denegat, eſt jus Sacrificio Miſſæ aſſiſtendi, quod juſtis ſolommodo competere ſuſtinemus. Quidquid ſit de iſtiuſmodi ſenſu, quem tamen conſtat non poſſe eſſe talem, atteotis Queſnelli de charitate articulis, ex quibus evidens ſit, ſingulos actus qui charitas non ſint, vel ejus imperio eliciti, eſſe peccata; Quidquid, inquam, ſit de illiuſmodi ſenſu, non propterea immunis eſt à cenſurâ; jus enim fidelium, etiam peccatorum fundator in baptiſmo, quo Eccleſiæ aggregati ſunt velue ejus membra, ac proinde jus obtineot aſſiſtendi Sacrificiis, quæ Eccleſiæ oomioe offeruntur, niſi peccata adeò gravia, & publica ſint, ut ob ea probibeantur lege aliqua intereſſe. Fundatur præterea jus illud in natura Sacrificii à Chriſto clementiſſimè inſtituti, ut per illud impetretor peccatoribus propitiatio.

Provida ideo Mater Eccleſia optimè conſcia fructuum, qui ex Miſſæ Sacrificio præſentibus proveoiune non ſolummodo permittit peccatoribus, ut Divino iſti Sacrificio interſint; ſed eos etiam ad hoc urget & obligat diebus feſtis & Dominicis; id autem minimè faceret, ſi tale jus non habereut.

CAPUT II.

Scriptura pro damnato Articulo ineptiſſimè allegantur. à *Col.* 1118. *ad* 1122.

Ex Matthæi textu *nolite Sanctum dare canibus* &c. & ex Angelici in eundem locum commentario infertur quidem, non eſſe peccatoribus licitam Dominici Corporis ſe Sanguinis ſumptionem, quamdiu immondi ſunt, & impuris aoimalibos, porcis & canibus comparati: non autem, ut volunt adverſarii, non licere Myſteriorum celebrationibus intereſſe, ut participes fiant fructuum, & potentiorem impetrent gratiam, qua ab immunditie liberentur. Nec plus præſidii damnato articulo eſt, quod ex Sophoniæ cap. 1. proferunt hexapla, falsò enim ſupponunt omnem hominem, qui cum delicti gravis antea commiſſi conſcientia, Sacrificio intereſt, *arrogonter ingredi ſuper limen, & complere domum Domini Dei ſui iniquitate & dolo*; cùm experientia cuoſtet rariſſimos eſſe, qui ratione iſtiuſmodi ſcelerata intrare Eccleſias, & Sacroſanctis aſſiſtere myſteriis præſumant.

CAPUT III.

Damnatus Articulus nihil præſidii habet in Traditione. à *Col.* 1122. *ad* 1130.

Dionyſius Areopagita, ſive quicunque alioa ſit auctor libri de Hierarchia Eccleſiaſtica, cap. 3. ait quatuor genera hominum voce præconis ad Sacrificium oon vocari, Catechumenos ſcilicet, Energumenos, publicè Pœnitentes, & præ cæteris illos qoi *deteſtabiliſſima obſidione criminum tenebantur*: Quod autem poſteriorum nomine non intelligat omnes peccatores evidens eſt; Etenim infirmitate ſemel interiùs ſolummodo lapſus non dicitur *deteſtabiliſſima temeri obſidione ſcutentiis moribuſque perditis Dæmonibus conſentire*, quod propriè hæreticorum & ſceleratorum eſt.

Ad illud Chryſoſtomi ex hom. 3. in cap. 1. Epiſtolæ ad Epheſios; dicimus hunc Sancti Doctoris locum benigniore intelligendum eſſe ratione, quàm verba obviè ſonant, & tùm de peccatoribus publicis ejiciendis, tum de expellenda ab aliis ſocordia & qualibet conſcientiæ impuritate, eſſe explicandum.

CAPUT IV.

Adverſantium obſervationes petulantia multum, nihil ſolida rationis continent. à *Col.* 1130. *ad* 1139.

Inter argumenta, quæ pro damnato articulo proferuntur, hoc præcipuum eſt, quod Eccleſia ſcilicet ex indulgentia ſingulari peccatoribus ante reconciliationem conceſſerit, imò lege imperaverit, ut Sacrificio die-

Digitized by Google

diebus feſtis & Dominicis aſſiſterent, cum tamen primis ſeculis id minimè paſſa fuerit. Temerè in primis aſſeritur, quod primorum ſeculorum Eccleſia peccatoribus occultis prohibuerit divino intereſſe Sacrificio: Sed etſi olim vetuiſſet, quod indulget modo & præcipit, ex hac indulgentia & præcepto, peccatores hoc jus procul dubio acquirerent, adeò ut non ſinè injuria illo valerent ab inferioribus ſpoliari; Quicunque enim beneficium ab altero accipiunt, ut Antiſtites à Pontifice Epiſcopatum, accepto beneficio verè in illud jus acquiſiviſſe dicendi ſunt.

NONAGESIMA PROPOSITIO DAMNATA.

Eccleſia authoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Paſtores de conſenſu ſaltem præſumpto totius corporis. *Obſerv. Moral. in Matth. cap. 18. v. 17.*

CAPUT I.

De præcipuis damnati dogmatis authoribus, potiſſimùm Edmundo Richerio, cujus utrâque palinodiâ error Queſnelli deſtruitur. à Col. 1139. ad 1147.

Hæc maleſana opinio quæ divi Petri Succeſſoribus circà regimen Eccleſiæ adimit poteſtatem, priùs ab Edmundo Richerio, quàm à Queſnello tradita fuit; ſed hic Sorbonicus primùm ſubdolè, deinde morti proximus ſincerè & ſinè ambiguitate retractavit, fusèque refellit, dicens ſe eandem ex putridis Lutheri & Calvini fontibus hauſiſſe; *fatendum autem eſſe in Eccleſia & ſtatum & regimen ejuſdem in perſona Summi Pontificis conſiſtere; Cui omnes Chriſtiani jure divino in Spiritualibus parere tenentur.*

CAPUT II.

Animadverſiones in poſteriorem Richerii palinodiam, & condemnati erroris iterata convictio. à Col. 1147. ad 1164.

Si *Chriſtus fundans Eccleſiam, priùs, immediatiùs & eſſentialiùs*, ut Richerius in exitiali opuſculo loquebatur, *claves ſeu juriſdictionem toti dediſſet Eccleſiæ, quàm Petro & aliis Apoſtolis*, Romano autem Pontifici, atque aliis Epiſcopis ſolùm inſtrumentaliter, & quoad executionem tantùm, modus adigendi rebelles ſubditos ad officium nullus Pontifici, nullus Epiſcopis ſupereſſet. Inſtrumentum ſcilicet moveri à ſe ipſo non poteſt; Sed in omnibus actibus dependet à cauſa ſuperioris ordinis; penès quam facultas movendi eſt.

Si verò, ut Richerius ſe catholicè corrigens fatetur, *Chriſtus claves juriſdictionis Eccleſiaſticæ primò, immediatè & eſſentialiter, non per accidens Petro dederit, deinde per Sanctum Petrum Prælatis Eccleſiæ contulerit*; Excommunicandi authoritas, poteſtas ligandi & ſolvendi, imponendi præcepta, reſidebit immediatè in Pontifice, eaque dum ab eo deſcenderit in Epiſcopos, non dependebit à populo, & *toto corpore* ut Queſnelli prætendit novitas ad reddendam irritam quamlibet ſuperiorum in ſubditos cenſuram.

CAPUT III.

Centum Gallicanorum Antiſtitum de Queſnelli propoſitione ſententia, eorumque contra adverſarium defenſio. à Col. 1164. ad 1167.

Centum & amplius Galliæ Epiſcopi in documento paſtorali ſic obſervant. *Defenſores Janſenii, qui contra Eccleſiam rebelles inſurgunt, ejuſque cenſuras metuunt, & excommunicationes, omnia moliuntur, ut ſe adverſus eas præmuniant &c.* In eos invehitur Queſnellus, & præter clamoſam impudentiam nihil aliud profert.

CAPUT IV.

Nullius roboris telum eſt quod ſibi fingunt adverſarii ex Sacro Codice. à Col. 1167. ad 1170.

Ex eo quod Apoſtolus epiſt. 1. Corinthiorum Eccleſiam juſſerit excommunicationem enuntiare adversùs fornicarium abominandum, virum divitem atque hac ratione metuendum, turbandæque Eccleſiæ peridoneum, ex hoc inquam facto unicè contingenti & libero adverſarii more ſolito perpetuam inferunt pro excommunicatione qualibet obligationem & neceſſitatem.

CAPUT V.

Quod obſervator ex Auguſtino objicit, minimè favet Dogmati condemnato. à Col. 1170. ad 1173.

Nobis objicitur Auguſtinus tract. 124. in Joannem cap. 5. ubi dicitur; *Eccleſia ergo, quæ fundatur in Chriſto, claves ab eo Regni cælorum accepit in Petro, id eſt poteſtatem ligandi ſolvendique peccata.* Verùm hæc poteſtas juxta totius Eccleſiæ ſenſum *in Paſtoribus ſolùm propriè* eſt, in aliis autem impropriè, metaphoricè & repræſentativè; Sicut cùm S. Leo dicit nos ſimul cum Chriſto cælum aſcendiſſe, non niſi moraliter, & quantum ad ſpem ſequendi noſtrum caput, id eſt intelligendum; aliàs ex textu Auguſtini ſequeretur poteſtatem dimittendi peccata eſſe etiam penès multitudinem, penès mulierculas, plebejos &c. quod inauditum atque ridiculum eſt.

CAPUT VI.

Quæ ſtabiliendo Queſnelliano dogmati ex Patribus copioſius à Collatore congeſta ſunt, Bellarminus pridem cum doctrina Catholica conciliavit. à Col. 1173. ad 1183.

Adductis pro ſe Auguſtini, & Fulgentii teſtimoniis, Novatores produnt opinionis ſuæ ſenſum magis deteſtabilem, quàm proſcripti dogmatis vocibus aperiri aliàs videbatur; talibus enim textibus damnato articulo applicatis fundamentum ejus ſtatuitur, quòd poteſtas clavium non Petro *propriè*; Sed Eccleſiæ tradita à Chriſto fuerit. Verùm Bellarminus Doctorem maximum, proinde etiam Fulgentium adverſariis eripit, oſtendens Auguſtinum, cùm ait *Beatum Petrum in perſona Eccleſiæ accepiſſe claves, non velle ſignificare ab eo claves reverà & authoricè eſſe acceptas, ſicut à Vicario quodam ſeu legato Eccleſiæ..... Sed potius ut à Principe ſeu moderatore totius Eccleſiæ: quo pacto dicimus regno dari, quod Regi ipſi datur; præſertim ſi id in publicam utilitatem cedat.*

CA-

CAPUT VII.

Conſectarii abſurdiſſimi ex Queſnelliano dogmate, ejuſque vindiciis deductio. à Col. 1183. ad 1196.

Summi Pontifices qui Baji, Janſenii, Queſnellique doctrinam damnarunt, & quidem, ut ajunt Novatores per ſummum ſcelus, illi inquam, ſi novis credimus Theologis, peccarunt graviter, adeoque pœnitentia & abſolutione habuerunt opus; quis autem, quaſo, eoſdem abſolvit? non Papiſtæ; irrita enim fuiſſet, & nulla talis abſolutio non concurrente, imo repugnante magna Eccleſiæ parte, & quidem puriore, ſic ſe nominat Eccleſia Janſeniana, nam ſi non Petro; ſed toti in ſolidum Eccleſiæ data eſt poteſtas ligandi, data quoque fuit poteſtas abſolvendi; Neque hos abſolvit grex Janſenianus; miſeri itaque minimè abſoluti perierunt. Quis Catholicus Queſnello non indignetur?

CAPUT VIII.

à Col. 1196. ad 1203.

Suppoſito Queſnelli dogmate ejuſque vindiciis, facile fuerit cuicunque malevolo impedire, nè abſolutionem in pœnitentiæ Sacramento reciperent piiſſimi viri, etiam qui poſt obitum fuerunt in Sanctorum catalogum relati præſertim S. Franciſcus Saleſius, S. Carolus Borromæus, & S. Pius V. utpote Janſenianis erroribus infenſi.

CAPUT IX.

à Col. 1203. ad 1219.

Hic habetur Dialogus Queſnelliſtam inter & Catholicum imponens coronidem præſenti & ſuperioribus aliquot de diſciplina Eccleſiaſtica diſputationibus.

NONAGESIMA PRIMA PROPOSITIO DAMNATA.

Excommunicationis injuſtæ metus nunquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro. Nunquam eximus ab Eccleſia, etiam quando hominum nequitiâ videmur ab ea expulſi, quando Deo, Jeſu Chriſto, atque ipſi Eccleſiæ per charitatem affixi ſumus. *Obſerv. Moral. in Joann. 9. v. 22. & 23.*

CAPUT I.

Damnatus articulus plenus dolo, & perniciæ, etiam de falſitate convincitur. à Col. 1220. ad 1229.

Jus Eccleſiæ callentibus eſt indubitatum, in excommunicationum injuſtarum numero reperiri non paucas nihilominus validas; notandum proinde eſt, aliud eſſe manere in Eccleſia, corpore & animo, aliud animo ſolo: poſterius convenit juſtis Sententia aliquo modo iniquâ ſed tamen validâ, ab Eccleſiæ corpore ſeparatis. Priori autem ratione juſtum extra Eccleſiam eſſe, neque definit Apoſtolica Sedes, neque nos contendimus. Porrò ſeparari ab Eccleſiâ etiam ſolo corpore, ingens malum eſt, & abundè ſufficiens, ut ejus metu ab alicujus impletione debiti impediamur; eripit enim communionem cum fidelibus, & participationem, potiſſimum publicam, Sacramentorum; quæ procul dubio inter Chriſtiani hominis debita numeratur; accedit prohibitio nè ulli liceat intereſſe Sacrificio aut alteri functioni Sacræ, interdictum præterea Sepulturæ Eccleſiaſticæ, & ſolitorum Eccleſiæ ſuffragiorum.

CAPUT II.

Damnati articuli ſenſus, prout à ſuis authoribus, contra Bullas S. Pii V. Gregorii XIII. Urbani VIII. Innocentii X., Alexandri VII. Clementis IX. in praxim deducitur. à Col. 1229. ad 1243.

In Queſnelli eique adhærentium ſyſtemate, omne contra eos, aut eorum ſententias anathema neceſſariò illegitimum eſt, injuſtum, & nullius roboris, utpote proveniens ex errore intolerabili Scripturis Sacris, ac traditioni [ut ipſi ajunt] omnino contrario; nullis proinde Pontificum moventur cenſuris, totique ſunt in obfirmandis ſuis Diſcipulis adversùs earum metum; ut ex Gerberoni, Arnaldi, Queſnelli, aliorumque Janſenii diſcipulorum libris adverſus ſupradictorum Pontificum decreta, ſit manifeſtum.

CAPUT III.

Dogmatis Queſnelliani uſus tempore Innocentii XI. & Alexandri VIII. pergit illius amplius demonſtrare perniciem. à Col. 1243. ad 1257.

Innocentii XI., & Alexandri VIII. apoſtolicas in novæ ſectæ libros Conſtitutiones, nullâ ſupremæ authoritatis reverentiâ abſterriti Janſeniani eludere, proculcare, earumque contemptum ſuis ſuadere diſcipulis non dubitarunt, utpote ſecuri animate Queſnelliano *Excommunicationis injuſtæ metum nunquam debere nos impedire ab implendo debito noſtro. &c.*

CAPUT IV.

Articuli damnati penès Janſeniſtas uſus tempore Innocentii XII. à Col. 1257. ad 1266.

Non major fuit Janſenianorum erga S. Sedem reverentia tempore Innocentii XII. licet Ægidius Caudidus ſcripſerit ad ſuos ſub hoc Pontifice advenisse *tempus loquendi*; ſed eadem ſemper temeritate obfirmataque pertinaciâ Pontificias definitiones, & quæcunque eas comitantur anathemata, pro ſuo, ut ajunt, adimplendo debito impudentiſſimè contempſerunt.

CAPUT V.

Articulus condemnatus Janſenianæ rebellionis & pertinaciæ fomes perpetuus toto tempore Pontificatûs Clementis XI. à Col. 1266. ad 1286.

In Queſnello, & omnibus ei adhærentibus, animum ab omni excommunicationis metu fuiſſe liberum, regnante Clemente XI., teſtantur innumera ab eis edita in lucem opuſcula, quibus ejuſdem Supremi Pontificis bullas, atque Sacræ Inquiſitionis præſertim contra Archiepiſcopum Sebaſtenum decreta, ſpreto anathemate impugnatur.

CAPUT VI.

Nihil in Sacris literis, vel Auguſtino eſt quod Queſnelliano dogmati ſuffragetur. à Col. 1286. ad 1294.

Argumentum quod ex Actuum Apoſt. cap. 5. & Joannis capite 12. conficit Adverſarius eodem laborat vitio, quod alias ſæpe notavimus, à terminu ſcilicet particulari, ſive non diſtributo ad diſtributum, ſeu generalem deducta eſt conſecutio. Excommunicatio enim de qua hic agitur, non injuſta ſolùm injuſtitiâ qualicunque, aut leviſſima laborabat; ſed graviſſimâ, undequaque iniqua & illegitimâ, quæ excommunicationem prorſus irritam redderet & Sacrilegam. Rurſus Chriſtianæ fidei profeſſio debita eſt jure divino, adeòque neceſſaria ad ſalutem. Quæ hinc igitur argumenti ſpecies eſt, qua conficias, nullum eſſe adeò exile debitum, etiam juris ſolummodo humani, à quo adimplendo non oporteat unquam injuſti cujuſcumque formidine anathematis abſtinere?

E Patribus contra nos adducitur præcipuè Auguſtinus, qui tamen ut hic videre eſt, damnato articulo minimè ſuffragatur.

FINIS SYNOPSIS.

Er-

Digitized by Google

	Errata			*ſic Corrige:*
Col. 4.	lin. 39.	videmus	*lege*	vidimus
col. 5.	lin. 30.	io	*lege*	in
col. 6.	lin. 46.	miſerrueret	*lege*	miſer rueret
col. 7.	lin. 18.	introductio . Scopos	*lege*	introductin , Scopus
col. 73.	lin. 45.	Queſnello arnaldice	*lege*	Queſnello-aroaldicæ
col. 79.	lin. 7.	nota re	*lege*	notare
col. 106.	lin. 19.	Hanc Den	*lege*	Hanc Dei
col. 183.	lin. 51.	Ca holicus	*lege*	Catholicus
ibidem	lin. 52.	tolerandutm	*lege*	tolerandum
col. 394.	lin. 47.	at omnem	*lege*	ut omnem
col. 418.	lin. 15.	reſpoderent	*lege*	reſponderent
col. 461.	lin. 43.	Serm.36. conc.3.	*lege*	In Pſ.36. Serm.3.
col. 463.	lin. 33.	tribueres	*lege*	tribuere
col. 646.	lin. 1.	opuſculis	*lege*	opuſculi
col. 943.	lin. 2.	confirmatum	*lege*	confirmatam
col. 1009.	lin. 14.	ejuſque	*lege*	earumque
col. 1047.	lin. 44.	judicio	*lege*	judicia
col. 1088.	lin. 46.	diſtinguendum ,	*lege*	diſtinguendam .

R E G E S T U M.

†

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vv Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſs Ttt Vvv Xxx Yyy Zzz.

Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg Hhhh Iiii Kkkk Llll Mmmm

a b c d e f g

Omnes ſunt Duerniones. Index autem Capitum, & Doctrinæ Synopſis, quæ minoribus typis excuſa, huic tertio Tomo ſubnectitur, 7. foliis ſimplicibus.

Digitized by Google

Digitized by Google